

ACTA
van de
**VOORTGEZETTE
GENERALE SYNODE**
URK-MARANATHA / NUNSPEET
3 en 26 maart 2015

ACTA
van de
GENERALE SYNODE
van de
Christelijke Gereformeerde Kerken
in Nederland
NUNSPEET
10 juni 2016 – 10 oktober 2017

ACTA

van de voortgezette

GENERALE SYNODE

van de

Christelijke Gereformeerde Kerken

in Nederland

URK-MARANATHA / NUNSPEET

3 en 26 maart 2015

VEERTIENDE ZITTING

dinsdag 3 maart 2015, 9.30 – 12.15 uur

Artikel 269

Opening

De preses, ds. D. Quant, opent deze zitting van de langste synode van onze kerken ooit. Hij heet de aanwezigen welkom, in het bijzonder de preadviseurs prof.dr. A. Baars, G.C. den Hertog, J.W. Maris, H.G.L. Peels en (iets later) H.J. Selderhuis. Hij laat zingen Psalm 119: 17 en 88, leest Filippenzen 2: 1-11 en gaat voor in gebed.

Artikel 270

Appel-nominaal

Voor de particuliere synode van het Noorden vervangt ds. H. Korving ds. A. Huijgen en oud. M.H.J. Bron oud. C.J. Hooglander. Oud. H. van Urk ontbreekt, evenals zijn secundus. Ook moet de vergadering een diaken uit het Noorden ontberen. Voor het Oosten neemt ds. D. v.d. Zwaag de plaats in van ds. B. Reijnders. Oud. A. Huijgen is verhinderd, evenals zijn secundus. Oud. A.I. Steensma is er voor oud. J. van Leeuwen en diak. J.M. van Ekeveld voor diak. W. Huijgen. Oud. M. v.d. Zwan vertegenwoordigt vandaag het Westen in plaats van oud. W. Bijleveld, oud. A.J. de Vuyst in plaats van oud. A. Eerenberg en oud. H.J. Warning in plaats van oud. W. Visser, terwijl ook voor het Westen een diaken ontbreekt. Voor de particuliere synode van het Zuiden vervangt ds. K. Visser ds. J.W. van Pelt en ds. G.J.H. Vogel ds. F.W. v.d. Rhee. Oud. A. Franke heeft de plaats ingenomen van oud. T. v.d. Bok en oud. J. Koning die van oud. I.L. Stolk.

De vergadering is wettig. Mede in het licht van het grote aantal afwezige primi, hetgeen te verwachten was, spreekt de preses de hoop en het voornemen van het moderamen uit dat de generale synode van 2013 op deze zitting definitief kan worden gesloten.

De broeders A. Franke, J. Koning, H.J. Selderhuis, A.I. Steensma, K. Visser, G.J.H. Vogel en H.J. Warning zijn voor het eerst ter synode en betuigen door op te staan instemming met de gereformeerde belijdenis.

Artikel 271

Mededelingen

Op voordracht van de betreffende deputaatschappen stelt het moderamen voor in de vertrouwenscommissie predikanten te benoemen ds. J.M.J. Kieviet, ds. G.P.M. v.d. Linden en br. L. Stoter. In de raad van toezicht voor de Theologische Universiteit Apeldoorn als primus br. T. Loonstra en als secundi zr. G.P. van Duivenvoorde en br. P.J. Klumpenaar. Bij deputaten contact met de overheid br. J.M. van Arkel

en bij deputaten buitenlandse zending als primus ds. E. Everts. De vergadering bekrachtigt deze benoemingen.

Eerder was afgesproken dat ds. C. Westerink in de vandaag te behandelen appelzaak zou functioneren als scriba ad hoc, maar vanwege zijn positie in commissie 7 stelt het moderamen voor oud. L. Mak als zodanig te benoemen. Ook daarmee gaat de vergadering akkoord.

Artikel 272

Emeritikas/compensatie pensioenpremie – vervolg

De preses heet deputaat T. Loonstra welkom en stelt aan de orde rapport 19 van commissie 6 (bijlage 1), inzake een instructie van de particuliere synode van het Westen (Acta 2013, bijlage 100). Deze zaak kwam al eerder aan de orde (zie Acta 2013, artikel 190, 236).

Er zijn vanuit de vergadering geen vragen of voorstellen.

De synode besluit

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen (ook) op punt 1 niet over te nemen;
2. de particuliere synode van het Westen hierover schriftelijk te informeren waarbij de notitie van juni 2014 als toelichting op het besluit kan worden meegezonden.

Artikel 273

Emeritikas/pensioenvoorziening evangelisten – vervolg

Nu komt aan de orde rapport 18 van commissie 6 (bijlage 2), behorend bij een instructie van de particuliere synode van het Westen (Acta 2013, bijlage 98), die ook al eens eerder ter tafel was (zie Acta 2013, artikel 189). Deputaten zijn vertegenwoordigd in de persoon van br. T. Loonstra.

In de bespreking wordt geconstateerd dat deputaten in de instructie op een onduidelijkheid stuitten en een eigen interpretatie gaven. Desgevraagd blijken deputaten geen contact te hebben gezocht met de PS van het Westen. De interpretatie van deputaten blijkt onjuist te zijn. Het gaat erom dat met name nieuwe gelovigen in zendingsgemeenten niet begrijpen waarom zij voor een fors bedrag moeten bijdragen aan de pensioenvoorziening voor predikanten, terwijl zij ook al premie afdragen voor de pensioenvoorziening van hun evangelist. Het verweer vanuit het deputaatschap dat deze toelichting geheel niet uit de instructie wegloopt, wordt beantwoord met een verwijzing naar argument 3.

Op voorstel van de preses wordt de instructie terugverwezen naar deputaten emeritikas met de opdracht dat deze er op de synode van 2016 op terug zullen komen. Dit voorstel wordt met instemming van deputaten aanvaard.

*Artikel 274***Appelprocedure - vervolg**

De preses maakt de vergadering attent op een omissie in de door de synode aangenomen appelprocedure (zie Acta 2013, artikel 209). In 2.3 dient te worden toegevoegd: 'en de generale synode'. De vergadering besluit conform.

*Artikel 275***Comité-generaal****VEERTIENDE ZITTING**

dinsdag 3 maart 2015, 14.00 – 15.30 uur

*Artikel 276***Comité-generaal***Artikel 277***Comité-generaal***Artikel 278***Comité-generaal***Artikel 279***Appelzaak**

De nog achtergebleven afgevaardigden van de particuliere synode van het Zuiden, alsmede ds. P.D.J. Buijs en ds. D. Quant voegen zich weer bij de vergadering. De leiding van de vergadering wordt weer in handen van het moderamen van de synode gelegd.

Scriba II, ds. M.J. Kater, deelt mee dat op basis van aanbevelingen van commissie 7 in comitézitting als volgt is besloten:

1. de particuliere synode van het Zuiden zal in het begeleidend schrijven dat haar de uitkomst van de behandeling van bezwaarschrift 11.20 tegen haar uitspraken meldt, erop worden gewezen dat een onderzoekscommissie ter voorbereiding van de behandeling van een appel niet uitsluitend hoeft te bestaan uit leden van haar eigen vergadering, maar dat zij daartoe ook niet-afgevaardigden, eventueel van buiten haar eigen ressort en ook emeritipredikanten mag aanzoeken;

2. gezien de beperkte omvang van het kerkverband en het (al wel vaker) gebleken gebrek aan kerkordelijke deskundigheid in meerdere vergaderingen, aan deputaten kerkorde en kerkrecht opdracht te geven zich te bezinnen op de mogelijkheden om (naar het voorbeeld van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt) ook in onze kerken te komen tot de vorming van appelcommissies per particuliere synode, samengesteld op overeenkomstige wijze als deputaten naar art. 49 K.O., met als taak om een appel dat op een classis of particuliere synode dient inhoudelijk in behandeling te nemen, alles te doen wat in de integrale regeling voor de appelprocedure staat beschreven en zodoende een uitspraak van de kerkelijke vergadering voor te bereiden;
3. gelet op het sub 2 genoemde gebrek aan kerkordelijke deskundigheid, aan deputaten kerkorde en kerkrecht opdracht te geven te bevorderen dat daaraan in de predikantsopleiding meer dan de huidige aandacht wordt gegeven en te bevorderen dat predikanten deelnemen aan postacademische bijscholing op het gebied van gereformeerd kerkrecht.

Ds. J.G. Schenau merkt mede namens enkele afgevaardigden van de particuliere synode van het Zuiden op de corrigerende opmerkingen van commissie 7 met betrekking tot de besluiten van deze particuliere synode deemoedig te aanvaarden, maar is ook blij met het oordeel dat een dergelijke zaak het normale vermogen van een kerkelijke vergadering te boven gaat. In dat licht uit hij bezorgdheid met betrekking tot uitvoering van de besluiten van de generale synode.

De preses wijst erop dat de particuliere synode van het Zuiden bij het werk, dat door de besluiten van de generale synode op hun tafel is terechtgekomen, bijstand van de leden van commissie 7 kan inroepen.

De preses spreekt namens de synode nogmaals dank uit aan het adres van de leden van commissie 7, de samenroeper, ds. W. van 't Spijker en de rapporteurs, ds. C.C. den Hertog en ds. C. Westerink en aan mw. C. Boerke die de commissie op voortreffelijke wijze heeft bijgestaan.

Artikel 280

Sluiting

Ds. P.D.J. Bujs gaat voor in gebed. De vergadering zingt Psalm 72: 4. De preses sluit de veertiende zitting van de synode. Vanwege de vervolgzitting die op 26 maart 2015 is voorzien, is deze sluiting provisorisch.

VIJFTIENDE ZITTING

donderdag 26 maart 2015, 10.00 - 12.30 uur

Artikel 281

Heropening

De preses, ds. D. Quant, heropent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 26: 1 en 2, leest Psalm 111, en spreekt een kort meditatief woord naar aanleiding van met name het woord 'oprecht' (vers 1b). De kring van oprechten is niet de kring van mensen die het weten, maar die zich richten op God alleen en hun afhankelijkheid van Hem belijden. Alle denken in groepsvorming moet worden uitgebannen. We moeten ons niet voegen naar namen. Dat is al te menselijk, zeker in de kerk. Laten we om wijsheid vragen vanuit de vreeze des Heeren. We mogen erop vertrouwen dat anderen dat ook voor ons doen. Het is een cruciale dag, maar op deze manier kan die geestelijk vruchtbaar zijn. In het aansluitende gebed denkt de preses aan de zieke, maar tot onze vreugde wel aanwezige ds. J.W. Schoonderwoerd.

Artikel 282

Appel-nominaal

Voor de particuliere synode van het Noorden is ds. A. Huijgen vervangen door ds. H. Korving en oud. C.J. Hooglander door oud. M.H.J. Bron. Oud. H.J. Sok ontbreekt en is niet vervangen, datzelfde geldt van oud. H. van Urk. Ook is de PS vandaag niet door een diaken vertegenwoordigd.

Vanuit de particuliere synode van het Oosten is ds. D. v.d. Zwaag er vandaag in plaats van ds. B. Reinders. Ds. K. Hoefnagel is verhinderd en blijkt niet vervangen te zijn. Oud. H. Lokhorst is er in plaats van oud. J.P. den Hartog, oud. A.I. Steensma voor oud. J. van Leeuwen en oud. J.W. Overeem voor oud. A. Kok. Oud. A. Huijgen kan er niet zijn en blijft zonder vervanger. Die heeft de afwezige diak. J.M. van Ekeveld weer wel, want zijn plaats wordt ingenomen door diak. W. Huijgen.

Voor de particuliere synode van het Westen is oud. W. Bijleveld vervangen door oud. M. v.d. Zwan, is secundus A.J. de Vuyst aanwezig voor oud. A. Eerenberg en neemt oud. H.J. Warning de plaats in van oud. W. Visser. Er ontbreekt vanuit het Westen een diaken.

Voor het Zuiden is ds. G.R. Procee gekomen voor ds. J.M.J. Kieviet en ds. K. Visser voor ds. J.W. van Pelt. Ds. G.J.H. Vogel vervangt ds. F.W. v.d. Rhee en oud. A. Franke oud. T. v.d. Bok. Oud. J. Koning vervangt oud. J. den Dekker. Oud. I.L. Stolk is niet aanwezig en ook niet vervangen. Oud. T. van Staveren zal de vergadering tegen de middag verlaten, er komt dan geen secundus voor hem.

De preses stelt de wettigheid van de vergadering vast en heet de aanwezige preadviseurs prof.dr. A. Baars, G.C. den Hertog, J.W. Maris en H.G.L. Peels van harte welkom.

Artikel 283

Comité-generaal

Artikel 284

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG VIJFTIENDE ZITTING

donderdag 26 maart 2015, 13.30 - 16.30 uur

Artikel 285

Heropening

Nadat ds. G.J.H. Vogel is voorgegaan in Schriftlezing en gebed, heropent de preses, ds. D. Quant, de vergadering.

Artikel 286

Appel-nominaal

Er is geen wijziging in de samenstelling van de synode.

Artikel 287

Comité-generaal

Artikel 288

Rondvraag art. 43 K.O.

Geen van de afgevaardigden hoeft van deze mogelijkheid gebruik te maken.

Artikel 289

Sluiting

De assessor, ds. P.D.J. Buijs, vraagt nog een kort moment het woord. Hij memoreert het einde van het synodewerk van ds. D. Quant, refererend aan diens voorgenomen emeritaatsaanvraag. Hij spreekt dank uit voor het feit dat het laatste besluit, waarvoor ds. Quant de hamer liet vallen, een unaniem genomen besluit kon zijn. Ds. Quant ontving kracht en wijsheid om op de van hem bekende wijze leiding te geven: vlot, vaardig, humorvol en bovenal geestelijk.

Ds. Quant laat nog zingen Psalm 90: 9, waarna hij voorgaat in dankgebed. Hij sluit de generale synode van 2013.

Bijlagen

BIJLAGE 1

Artikel 272

Rapport 19 van commissie 6 inzake de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake compensatie pensioenpremie

Na behandeling van rapport 11a van commissie 6 is door de generale synode besloten het eerst voorgestelde besluit van de instructie van de particuliere synode van het Westen betreffende extra periodieken, voor te leggen aan deputaten emeritikas met het verzoek de behandeling over te nemen.

Overleg binnen deputaten heeft geleid tot een notitie gedateerd juni 2014.

Wij hebben kennisgenomen van de standpunten van deputaten en delen die, zodat wij instemmen met hun advies. Belangrijkste argument is ook nu weer: houd het reglement uniform en simpel.

Uw commissie stelt u voor te besluiten:

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen (ook) op punt 1 niet over te nemen;
2. de particuliere synode van het Westen hierover schriftelijk te informeren waarbij de notitie van juni 2014 als toelichting op het besluit kan worden meegezonden.

J. Mauritz, rapporteur

BIJLAGE 2

Artikel 273

Rapport 18 van commissie 6 inzake de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake pensioenvoorziening evangelisten.

In rapport 9 van commissie 6 zijn wij dieper ingegaan op deze materie. Behandeling van ons rapport heeft toen geresulteerd in het besluit om deze instructie aan deputaten emeritikas voor te leggen met het verzoek de behandeling over te nemen en voorstellen te doen.

Overleg binnen deputaten heeft geleid tot een notitie gedateerd: juni 2014.

Omdat de instructie naar de mening van deputaten op sommige punten wat onduidelijk is, hebben zij de instructie 'teruggebracht' tot de vraag: 'Kunnen gemeenten waarbinnen evangelisten werken ook in aanmerking komen voor de compensatie die aan gemeenten met een predikant worden betaald'.

Uw commissie was in haar eerste bespreking ook tot de conclusie gekomen dat dat de essentie is van de instructie van de particuliere synode van het Westen.

Wij hebben kennisgenomen van het antwoord van deputaten emeritikas (notitie juni 2014) en stemmen in met hun advies. Drie argumenten acht uw commissie daarbij doorslaggevend:

1. de argumentatie rond (de oorsprong van) het vermogen van de emeritikas;
2. het streven van deputaten om de nieuwe last door overgang naar PFZW te beperken door gemeenten een aantal jaren geheel of gedeeltelijk te compenseren en;
3. bij evangelisten ontstaat er geen nieuwe last voor gemeenten; dus wat en waarom zou er dan gecompenseerd moeten worden?

Daarbij herhalen wij onze 'vrees' zoals verwoord in ons rapport 9:

'De charme van het nieuwe pensioenreglement is dat die voor alle deelnemende predikanten hetzelfde is. De evangelisten hieronder scharen, zou wel eens tot allerlei uitzonderingen op die uniformiteit kunnen leiden. Met name deputaten zijn hiervoor 'bevreesd'. Uw commissie is dat ook.'

Uw commissie stelt u voor te besluiten:

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen niet over te nemen;
2. de particuliere synode van het Westen hierover schriftelijk te informeren, waarbij de notitie van juni 2014 als toelichting op het besluit kan worden meegezonden.

J. Mauritz, rapporteur

ACTA

van de

GENERALE SYNODE

van de

Christelijke Gereformeerde Kerken

in Nederland

NUNSPEET

10 juni 2016 – 10 oktober 2017

BIDSTOND

Voorafgaande aan de opening van de generale synode 2016 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland werd door de kerkenraad van de roepende kerk van Nunspeet op 9 juni 2016 een bidstond belegd. Deze vond plaats in de Dorpskerk te Nunspeet. Voorganger was ds. D. Quant, preses van de synode van Urk-Maranatha 2013.

De Woordverkondiging was uit Haggai 2: 5c (HSV): 'Werk door.'

Het thema van de verkondiging was:

De oproep om verder te gaan met de opbouw van Gods kerk

1. de situatie waarin dat gebeurt;
2. het fundament waarop dat gebeurt;
3. de manier waarop dat gebeurt.

Aansluitend werden het synodewerk, de kerken en de wereld aan de Heere opgedragen. Met het gebed dat onder Gods zegen het werk van de synode dienstbaar zal zijn aan de komst van zijn Koninkrijk en tot zegen van kerk en wereld.

EERSTE ZITTING

vrijdag 10 juni 2016, 10.00 – 12.30 uur

Artikel 1

Opening

De vergadering wordt namens de roepende kerk van Nunspeet geopend door de preses van de kerkenraad, oud. G.H. Kuijlenburg. Hij verwelkomt de afgevaardigden en nodigt vervolgens ds. J.L. de Jong als hulppastor van Nunspeet uit een openingswoord te spreken.

Ds. De Jong laat zingen Psalm 46: 1 en 6 en gaat voor in gebed. Daarna opent hij de Heilige Schrift en leest Mattheüs 12: 1-14.

Artikel 2

Ds. J.L. de Jong spreekt het hierna integraal opgenomen openingswoord:

Geachte afgevaardigden en preadviseurs, weleerwaarde en eerwaarde broeders in de Heere Jezus Christus,

Vanaf de synode van 1998 met als roepende kerk Haarlem-Noord, is aan elke generale synode ook de naam Nunspeet verbonden als ontvangende kerk. Voor de zevende keer achtereenvolgens vergadert de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nunspeet. Deze zevende keer (mooi Bijbels getal) wordt het nu ook eens echt de synode van Nunspeet omdat de kerk van Nunspeet ook de roepende kerk mag zijn.

Maar ach, waar beroemen wij ons op wanneer we mogen zeggen dat het in 2016 de synode van Nunspeet is? Wie zich gaat verdiepen in de betekenis van de naam van de plaats Nunspeet, komt daarover twee gedachtelijnen tegen. In de ene lijn hoort men in de naam Nunspeet terug het woordje 'nuwenspete' met als betekenis: nieuwe ontginning. Dat staat dan tegenover Elspeet, wat oude ontginning betekent. Er zijn echter ook historici die een lijn leggen naar het woordje 'num's', wat als betekenis heeft: niemand. In dat geval klinkt in de naam door dat de generale synode vergaderen mag in een plaats waar het ooit niemandsland was. En dat komt dan ook wel weer heel dicht bij die eerste betekenis. Het is hier niemandsland dat als een nieuwe ontginning gewonnen is op de natuur. En zo is uw vergaderplaats, de plaats van uw roepende kerk in 2016, een plaats die van nature geen grote naam heeft. De tempel waarover de Schriften ons vertellen, stond niet in Nunspeet. Toen was het hier nog niemandsland. Maar Hij, die méér is dan de tempel, heeft wel in Nunspeet zijn Kerk.

De tijd dat gesproken werd over een nieuwe ontginning ligt nu echter al weer ver achter ons. In de oude kerkelijke indeling is het kerspel Ermelo, met ook het

grondgebied van de huidige gemeenten Harderwijk en Nunspeet, al vóór het jaar 1000 te vinden. De eerste bestuurlijke indeling stamt van na het jaar 1000. Dan hebben we het over het schoutambt Ermelo, waaronder opnieuw ook het grondgebied van de huidige gemeenten Harderwijk en Nunspeet valt. En waar de gemeente Harderwijk reeds in de dertiende eeuw een zelfstandige gemeente werd met een eigen bestuur, gebeurde dit in Nunspeet voor de eerste keer pas in 1812. Toen werden Ermelo en Nunspeet even van elkaar gescheiden. Dat duurde echter slechts tot 1818. Toen werden de gemeenten alweer samengevoegd, waarbij ook Elspeet en Vierhouten werden toegevoegd aan deze gemeente met een groot grondgebied. Overigens heette die grote gemeente, met een oppervlak van 21.000 ha, toen wel Ermelo. Zo leek voor het uiterlijk Nunspeet geen naam te hebben. Maar het bestuur van de gemeente resideerde wel in Nunspeet. Dat leverde dan weer de klacht op van de inwoners van Ermelo dat het bestuur minder goed voor de bewoners van Ermelo zorgde. Veel is daarom ook gesproken over een splitsing van beide gemeenten. Financieel is die splitsing ook wel toegepast in de praktijk. Maar het duurde tot 1972 voordat Nunspeet een zelfstandige burgerlijke gemeente werd, met naast Nunspeet ook de kernen Hulshorst, Elspeet en Vierhouten.

Het inwoneraantal van de huidige gemeente licht dicht bij de 27.000. Nunspeet zelf heeft ruim 19.000 inwoners. Vanouds woonde er in Nunspeet een agrarische bevolking. In de negentiende eeuw groeide de bevolking snel. Mede daardoor was er ook veel armoede en werkloosheid. Hele gezinnen trokken er in de zomerperiode op uit voor het zogenaamde eekschillen om toch wat geld te kunnen verdienen. De eerste industrie kwam er door de oprichting van een katoenfabriek aan de Laan. Ook werkten de inwoners in verschillende bebossingsprojecten. F.A. Molijn richtte in 1895 de N.V. Maatschappij De Veluwe op, het begin van de latere Veluvine verffabriek. In de loop van de twintigste eeuw werd ook het toerisme steeds belangrijker voor Nunspeet. In de zomerperiode zijn er vele duizenden extra inwoners. De aanleg van de Zuiderzeestraatweg in 1830, de spoorlijn in 1863 en de A28 in 1961 zorgden ervoor dat het vroegere niemandsland steeds beter bereikbaar werd. Zo goed bereikbaar dat sinds 1998 ook de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken graag in Nunspeet vergadert.

De historie van de plaats Nunspeet begint met een voorkomen in een kerkelijke indeling van voor het jaar 1000. De Rooms-Katholieke Kerk had ook haar leden op de Veluwe. En de Reformatie kwam op de Veluwe slechts traag op gang. Ook toen al hielden Veluwenaren niet zo van nieuwe dingen. Onder enige druk van de overheid kwam het er toch van dat de Reformatie een plek kreeg in Nunspeet. Van overheidswege werd de Reformatie van de Veluwse dorpskerken ter hand genomen. De pastoor van Nunspeet, Johannes Wilhelmi, werd ondervraagd en te rooms bevonden. Hij verdween in 1592 stilletjes uit Nunspeet. En zo kwam er in 1593 een eerste gereformeerde predikant naar Nunspeet. Hij kreeg de niet gemakkelijke opdracht om uit de 'ruwe onkerkelijke inwoners van Nunspeet opnieuw een gemeente te vormen'.

Er waren veel hardnekkige volkszonden op de Veluwe. Maar de Zoon van God, die méér is dan de tempel, vergadert ook hier in dit niemandsland door zijn Geest en Woord, zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren. Hij gebruikte daarvoor dienaren van het Woord, die hier ook vroeger soms al heel lang stonden. Tussen 1679 en 1739 werd de gereformeerde kerk van Nunspeet bediend door achtereenvolgens twee predikanten, een vader en een zoon. De dominees Martinius. Hun ambtsjaren opgeteld maken samen zestig jaar.

In de Christelijke Gereformeerde Kerken trekken we graag een lijn naar de Afscheiding van 1834. Maar deze Afscheiding is aan Nunspeet voorbijgegaan. De belangrijkste reden daarvoor is waarschijnlijk dat van 1809 tot en met 1843 de hervormde gemeente van Nunspeet bediend werd door ds. Johannes de Bouter. Een predikant die heel goed bij de Nunspeeter bevolking paste. Van hem lezen we dat hij – ik citeer – ‘niet uitmuntte door grote geleerdheid of welsprekendheid, maar die door voorbeeldige trouw en ijver in zijn bediening de gemeente sterk aan zich wist te binden bij wie zijn eenvoudige, warme prediking in goede aarde viel’. De conclusie mag getrokken worden dat in Nunspeet in de hervormde gemeente een gereformeerde prediking klonk. Er was daarom geen reden om tot afscheiding over te gaan.

De Doleantie van 1886 kreeg echter wel invloed op de Veluwe. De eerst afgekomen kandidaat van de Vrije Universiteit, ds. J.H. Houtzagers, predikant te Kootwijk, bevestigde in 1887 de eerste ambtsdragers in een groep van veertig manslidmaten. Zo kwam er in Nunspeet naast de hervormde gemeente ook een gereformeerde kerk. Het jaartal 1892 – in de Christelijke Gereformeerde Kerken van groot belang – ging in Nunspeet vrijwel geruisloos voorbij. Er was immers geen kerk uit de Afscheiding voortgekomen. Dus van een vereniging was in Nunspeet in 1892 ook geen sprake.

Op 10 januari 1932 werd ds. J. Tijmes verbonden aan de Gereformeerde Kerk van Nunspeet. Zijn ouders vonden in het begin van de twintigste eeuw in Beilen (Drenthe) geen schriftuurlijk-bevindelijke prediking. Zo kwam het gezin terecht in de Christelijke Gereformeerde Kerk van Hoogeveen. Ds. Tijmes heeft echter wel gestudeerd aan de Vrije Universiteit en werd in 1929 gereformeerd predikant in Westerlee. Het was echter geen geheim dat zijn christelijk-gereformeerde opvoeding een grote invloed op hem heeft gehad. Zodanig dat zijn gemeenteleden in Westerlee van hem zeiden: ‘wij hebben een christelijk-gereformeerde dominee, maar wij zijn het met zijn preken goed eens.’

In Nunspeet begeerde een groot deel van de gemeente deze zelfde prediking. En zo kwam ds. Tijmes in Nunspeet in een gemeente die feitelijk uit twee verschillende stromingen bestond. En hoe gaat dat? Beide stromingen verwachtten veel van de nieuwe predikant. De ene stroming raakte echter in hem teleurgesteld terwijl de andere stroming dankbaar voor hem was. Dat uitte zich zelfs op zo’n manier dat bij een oproep tot bekering sommige gemeenteleden onder zijn prediking meermalen de rug naar de kansel hebben toegedraaid.

Zo groeide er langzaam maar zeker een conflict in de Gereformeerde Kerk van Nunspeet. Er kwamen spanningen, die steeds sterker werden. En uiteraard speelden daarbij ook allerlei persoonlijke zaken een rol. Ik citeer ds. J.H. Velema, die schrijft: 'Er zijn in die periode onverkijkelijke dingen gebeurd en van beide kanten zijn er fouten gemaakt en is soms klein-menselijk opgetreden. Maar de diepste achtergrond was het principiële verschil m.b.t. de veronderstelde wedergeboorte en de gevolgen daarvan voor de prediking en gemeentebesouwing.'

Ds. Tijmes werd uiteindelijk gedwongen te breken met de Gereformeerde Kerken omdat zijn prediking bezwaar bleef oproepen. Hij besloot zich aan te sluiten bij de Christelijke Gereformeerde Kerken. Met hem besloot de overgrote meerderheid van de kerkenraad om ook christelijk-gereformeerd te worden. Op dinsdag 17 maart 1936 vergaderde de classis Apeldoorn in een extra vergadering. Tijdens die vergadering werd er een instructie van de kerkenraad van Harderwijk behandeld, waarin om opname van de gemeente van Nunspeet met haar predikant werd gevraagd. Aldus gebeurde. En zo kwam er op zondag 22 maart voor het eerst een christelijke gereformeerde gemeente in Nunspeet samen. Dat gebeurde in een vergaderzaal van diaken S. Krol. Deze gemeente hoefde niet geïnstitueerd te worden. Ze bestond als gereformeerde kerk en ging over naar de Christelijke Gereformeerde Kerken, in grote meerderheid. Zonder gebouw met een predikant. Al heel snel werd er besloten tot het bouwen van een eigen kerk. En op 4 maart 1938 kon de Dorpskerk in gebruik worden genomen.

Wat zal ik bij de opening van deze synode meer vertellen over de historie van deze tachtigjarige gemeente van Nunspeet? Het is Gods genade dat de kerk is opgebouwd en uitgebouwd. Het Evangelie van Christus werd en wordt hier verkondigd. Sinds 21 oktober 1970 ook in de Oenenburgkerk. Vele jaren is de gemeente met twee gebouwen ook bediend door twee predikanten tegelijk. Het heilig Evangelie ging en gaat hier zondag aan zondag open in twee gebouwen. Er wordt vermaand, vertroost, onderwezen en geappelleerd om Jezus Christus te zoeken, te vinden en te bewaren. Alleen Hij is een Redder en Zaligmaker voor verloren zondaren.

Het is met verdriet dat we u ook iets laten horen uit de zeer recente historie van de gemeente. De afgelopen jaren zijn voor kerkenraad en gemeente zeer moeilijk geweest. De Christelijke Gereformeerde Kerken – zoals we hier bijeen zijn – vormen een kerkgenootschap met een grote variatie. Iets van die variatie van onze kerken wordt al jarenlang in de kerk van Nunspeet in één gemeente gevoeld en gedragen. Op meerdere momenten was het heel spannend en vertrokken er ook leden. In 1986 wordt in het boekje Genadegoud door ds. J.H. Velema de wens al uitgesproken dat de twee gemeentedelen één mogen blijven. De afgelopen jaren is over deze vraag veel gesproken. Het heeft geresulteerd in een besluit van de classis Amersfoort van 18 mei jl. Door de classis is op verzoek van onze kerkenraad de weg geopend om te komen tot het institueren van een tweede christelijke gereformeerde kerk in Nunspeet. Binnen afzienbare tijd zal er in Nunspeet een tweede christelijke gereformeerde kerk zijn.

Met verdriet maken wij u ook deel van dit stukje van onze historie. In het besef dat in onze historie ook iets zichtbaar wordt van de gebrokenheid van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Dat wat vaak moeilijk is in ons kerkverband, ook op synodevergaderingen, is in Nunspeet vandaag zeer tastbaar.

Op de wand in de hal van de Oenenburgkerk staat een Bijbeltekst. Afgevaardigden zullen er vele malen langs lopen tijdens de synode. Een Bijbeltekst uit Mattheus 12: 6b. Aan die tekst moest ik denken toen ik van ds. Quant vernam dat hij in de bidstond zou preken over Haggaï, met de boodschap: werk door. De glans kan van het huis van de Heere af lijken. Denk dan aan Hem die het huis bewoont en die zegt: 'Werk door, want Ik ben met u'. Dat werken gaat over de tempel.

Op de wand van de Oenenburgkerk valt te lezen: 'Eén meerder dan de tempel is hier.' Over die tekst is gepreekt bij de ingebruikname van het gebouw. Het duizelt ons wanneer we daarover nadenken. Alleen God zelf is méér dan de tempel. Jezus Christus, Gods Zoon, is méér dan de tempel. En Hij die meer is dan de tempel heeft zich een woning gemaakt in Nunspeet. Wanneer er dan scheuren in onze gebouwen komen, pijnlijke breuken in onze gemeenten, dan kunnen we alleen maar terugvallen op Hem, die méér is dan de tempel. O Heere hoor, o Heere vergeef, o Heere, breng ons bij het kruis. Bij de verzoening door Christus' bloed. Bij Hem die meer is dan de tempel. Met het oog gericht op dat kruis: werk door!

Geve de Heere dat bij het doorwerken ook de tekst op de wand van de Oenenburgkerk van grote betekenis mag zijn. Bij alle beslissingen, die genomen moeten worden kan het zomaar gaan draaien om onze heilige huisjes. De Heere Jezus doet deze uitspraak rondom het sabbatsgebod. En Hij maakt duidelijk dat Jezus méér is dan de wet. Dat is geen onderwaardering van de wet. Dat is het de juiste plaats geven aan Christus. Alles draait om Hem. Geve de Heere dat dit ook mag gelden van de besluiten van de synode.

In vers 14 van Mattheüs 12 is ook sprake van een vergadering. Daar beraadslagen de Farizeeën en nemen een besluit om Hem te doden. De vraag is alleen nog 'hoe?'. Dat is de keerzijde. Wanneer ons vergaderwerk niet in de dienst van Christus staat, dan is het tegen Hem. Dan gaat het om onszelf, om onze regels, om onze heilige en onheilige huisjes, die we optrekken voor ons eigen genoegen. Het kan zo vroom lijken, zo goed bedoeld. Maar Christus laat zich niet weg vergaderen. Daarom broeders: stel uw vergaderwerk in dienst van Hem die méér is dan de tempel. Van Hem die veel méér is dan de Christelijke Gereformeerde Kerken. De synode van Nunspeet wordt gehouden in een plaats die geen belangrijke naam hoeft te hebben. Veel belangrijker is dat het een synode is in de kerk van Jezus Christus.

Afgelopen maandagavond liep ik met een groep collega's in de Sint Jan in Gouda. We stonden bij het raam dat de geschiedenis van Jona afbeeldt. Wat bijzonder opvalt in die raamschildering uit de zestiende eeuw is de kleurrijke Jona, die

bijna uit het raam springt. Hij springt uit de vis met een wijzende vinger naar de boodschap: 'zie, meer dan Jona is hier'. Er ligt een pak papier op uw tafel. Of digitaal in uw pc of tablet. Begin 2017 Deo Volente moeten er besluiten zijn genomen. Dat zal wel weer een nieuwe map met documenten zijn. Broeders, u bent geroepen om uw werk zo te doen, dat Christus uit die map met besluiten naar voren zal komen. Dat de boodschap eruit springt: Méér dan de tempel was daar in Nunspeet.

Na dit openingswoord gaat ds. De Jong de vergadering voor in het gedenken van predikanten, alsmede van enkele broeders die afgevaardigd waren naar vorige synoden en/of participeerden in generaal-synodale deputaatschappen en die de kerken sinds de synode van 2013 ontvallen zijn:

- 13 maart 2014: ds. J. de Jong, in de leeftijd van 81 jaar;
 10 maart 2015: ds. M. Rebel, in de leeftijd van 82 jaar;
 8 juli 2015: ds. H. van der Schaaf, in de leeftijd van 87 jaar;
 11 maart 2016: ds. J.H. Carlier, in de leeftijd van 86 jaar;
 1 december 2013: br. D.M. van der Leeden (afgevaardigde GS 1980 en lid deputaten ADMA);
 21 december 2013: br. G. van Brenk (afgevaardigde GS 1989, 1995, 1998 en lid deputaten geestelijke verzorging gehandicapten 1989-1998);
 20 januari 2016: br. W. Huizer (afgevaardigde GS 1971, lid deputaten ADMA 1977-1986, en lid deputaten kerk en samenleving 1974-1980).

Ds. De Jong leest Psalm 102: 28 en 29. Bij het licht van deze woorden gedenkt de vergadering de overleden broeders in stilte, waarna zij op voorstel van ds. De Jong Psalm 89: 19 en 1 zingt.

Ds. De Jong verklaart namens de roepende kerk van Nunspeet de generale synode van 2016 voor geopend en wenst de vergadering de zegen van de Heere toe.

Artikel 3

Lastbrieven

Onder leiding van de kerkenraad van de roepende kerk worden de door de particuliere synoden ingezonden lastbrieven onderzocht. Uit dat onderzoek blijkt dat afgevaardigd zijn om met last en macht op grond van Gods Woord, de aangenomen formulieren van enigheid, de kerkorde en de verdere synodale bepalingen van de kerken alles te besluiten en uit te voeren wat tot het werk van de generale synode behoort, door de

particuliere synode van het Noorden

primi	secundi
ds. H. Korving	ds. D.A. Brien
ds. W.N. Middelkoop	ds. A. Hakvoort
ds. H. Polinder	ds. G. Huisman
ds. S.P. Roosendaal	ds. J.W. Moolhuizen

ds. D.J. Steensma	ds. W.C. van Slooten
ds. P.W.J. van der Toorn	ds. A.C. Uitslag
oud. T. Hakvoort	oud. S. Bruining
oud. C.R.S. Sok	oud. R.R. Jansma
oud. H.J. Sok	oud. C. Koffeman
oud. J. Tuinman	oud. H. Kramer
oud. R. Veldhuijzen van Zanten	oud. F. Louwerse
oud. G. van der Wal	oud. Joh. Spriensma
diak. A. de Vries	diak. L.L.J. van Dijken
tertius: geen	

particuliere synode van het Oosten

ds. R. Bikker	ds. A. van de Bovekamp
ds. P.D.J. Buijs	ds. J.L. de Jong
ds. L.A. den Butter	ds. L.W. van der Meij
ds. A.Th. van Olst	ds. J. van Walsem
ds. M. Oppenhuizen	ds. A. Wagenaar
ds. G. van Roekel	ds. B.A.T. Witzier
oud. W. Baarda	oud. A.J. Buik
oud. A. Kok	oud. J.G. de Boer
oud. H. Lokhorst	oud. W. Pelgrim
oud. H. Stegemann	oud. F. van der Ham
oud. M. Visscher	oud. G.H. Kuijlenburg
oud. A.J. van der Wekken	oud. P. Hazelhoff
diak. C. Kaasjager	diak. H. de Graaf
tertius: diak. S. Zwiars	

particuliere synode van het Westen

ds. A.A. Egas	ds. M.A. Kempeneers
ds. P.J. den Hertog	ds. A.P. van Langevelde
ds. F.H. Meijer	ds. E.B. Renkema
ds. W. van 't Spijker	ds. B. Loonstra
ds. A. Versluis	ds. H.K. Sok
ds. C. Westerink	ds. M. Groen
oud. J.J. Eberwijn	oud. B.S. Douma
oud. J.W.G. Koning	oud. H. de Goeij
oud. P. Nobel	oud. J. Mons
oud. J. Pijl	oud. K.G. van Smeden
oud. G.J. Roest	oud. H. Swager
oud. A.J. de Vuyst	oud. H.P. Talsma
diak. J.L. de Landmeter	diak. H. den Hertog
tertius: diak. S. Jasper	

particuliere synode van het Zuiden

ds. C.J. Droger	ds. A. den Boer
-----------------	-----------------

ds. J.W. van Pelt
 ds. F.W. van der Rhee
 ds. J.G. Schenau
 ds. A.G.M. Weststrate
 ds. A. van der Zwan
 oud. E.C. Bin
 oud. P. van Duijvenbode
 oud. J. Groeneveld
 oud. T. van Staveren
 oud. I.L. Stolk
 oud. P. van Vugt
 diak. C. van der Elst
 tertius: diak. M.P. Flikweert

ds. H.H. de Haan
 ds. J. van Langevelde
 ds. J. Nutma
 ds. S. Otten
 ds. K. Visser
 oud. E. Faas
 oud. E.J. van Genderen
 oud. P. Korteweg
 oud. J.A. Lankhaar
 oud. L. Stoter
 oud. G.J. Zwart
 diak. J. Slagboom

Voor de particuliere synode van het Zuiden is ds. J.W. van Pelt vervangen door ds. H.H. de Haan. Namens de particuliere synode van het Noorden neemt oud. H. Kramer de plaats in van oud. J. Tuinman. Voor de particuliere synode van het Westen is oud. B.S. Douma aanwezig in plaats van oud. J.J. Eberwijn. Vastgesteld wordt dat de vergadering wettig bijeen is.

Artikel 4

Verkiezing moderamen

Onder leiding van de roepende kerk vindt de verkiezing van het moderamen plaats. De preses wordt in één stemronde verkozen. Voor vervulling van de andere functies zijn meerdere stemmingen nodig. De vergadering verkiest ds. P.D.J. Buijs tot preses, ds. J.G. Schenau tot assessor, ds. C. Westerink tot scriba I en ds. D.J. Steensma tot scriba II, zodat de vier particuliere synoden alle in het moderamen vertegenwoordigd zijn.

Artikel 5

Toespraak van de preses

Ds. P.D.J. Buijs dankt de vergadering mede namens de andere moderamenleden voor het in hen gestelde vertrouwen. Hij leest Filippenzen 1: 9 en 10a en bepaalt de vergadering kort bij dit gebed van Paulus voor de gemeente: om overvloedige liefde vanuit Christus, om in zelfverloochening elkaar te dienen en het belang van Christus' kerk op het oog te hebben. Die liefde krijgt gestalte in persoonlijke kennis van de Heere en fijngevoeligheid, geestelijke sensitiviteit om te onderscheiden wat wezenlijk is. Daarvoor is nodig persoonlijke omgang met de Heere en een van de Heilige Geest afhankelijk leven. De preses doet een appel op de broeders om zo het synodewerk te verrichten, biddend om een hart dat brandt van liefde tot de Heere en zijn kerk, om een hoofd dat goed onderwezen is in de woorden van de Heere en om een oog dat helder ziet wat zijn Woord vandaag van ons vraagt. Namens de vergadering dankt de preses de roepende kerk en in het bijzonder de

scriba, br. J. Turkenburg, voor alle voorbereidende werk en ds. J.L. de Jong voor de opening van de vergadering. Ook richt hij een woord van dank tot ds. D. Quant die als preses van de vorige synode voorging in de bidstond, voorafgaande aan de opening van deze synode. Er zal in de loop van de vergaderingen nog wel eens herinnerd worden aan het appellerende tekstwoord 'Werk door'.

Artikel 6

Benoeming preadviseurs

De aanwezige professoren dr. A. Baars, dr. G.C. den Hertog, dr. T.M. Hofman, dr. J.W. Maris, dr. H.G.L. Peels en dr. H.J. Selderhuis worden uitgenodigd als adviseurs van de synode achter de moderamentafel plaats te nemen. De professoren dr. W. van 't Spijker en dr. W.H. Velema zullen schriftelijk uitgenodigd worden om de synode als preadviseur te dienen. Het is echter bekend dat zij vanwege hun leeftijd op die uitnodiging niet kunnen ingaan. Van hun hartelijk meelevens met de synode houdt de vergadering zich overtuigd.

Artikel 7

Openlijke verklaring

De preses laat zingen Gebed des Heeren: 3. Daarna leest hij de Openlijke Verklaring volgens bijlage 30 bij art. 50 K.O. Door deze verklaring staande aan te horen betuigen afgevaardigden en preadviseurs hun instemming met de belijdenis van de kerk. Daarna wordt gezongen Gebed des Heeren: 9. De preses gaat voor in gebed om al het werk van de synode voor de troon van God te brengen en om een zegen te vragen over de maaltijd.

Artikel 8

Schorsing

De vergadering wordt geschorst voor de maaltijd en voor het beraad van het moderamen samen met de preadviseurs en de preses en scriba van de roepende kerk van Nunspeet.

VERVOLG EERSTE ZITTING

vrijdag 10 juni 2016, 14.15 – 15.30 uur

Artikel 9

Heropening

De preses heropent de vergadering. Ds. C. Westerink laat zingen Psalm 145: 2. Hij leest Markus 10: 35-45 en gaat voor in dankgebed voor de maaltijd en het vervolg van de vergadering.

*Artikel 10***Appel-nominaal**

Oud. P. van Duijvenbode zal de vergadering verlaten om 14.30 uur.

*Artikel 11***Acta generale synode 2013/2015**

De preses stelt de Acta van de generale synode van 2013/2015 aan de orde. Omdat die synode enige vervolgzittingen kende, is er een nog niet gepubliceerd resterend deel dat al wel vastgesteld is door het oud-moderamen. Het zal worden opgenomen bij de publicatie van de Acta 2016. De Acta worden ongewijzigd vastgesteld. De preses dankt de toenmalige eerste scriba, ds. J.G. Schenau, voor zijn vele werk aan de Acta. Het moderamen ondertekent een archiefexemplaar en de acte van ondertekening. De preses deelt mee dat de comitéacta door het oud-moderamen zijn vastgesteld en ondertekend op 14 april 2016.

*Artikel 12***Quaestor**

Op voorstel van het moderamen wordt br. J. Lokhorst herbenoemd als quaestor, samen met zijn secundus br. E.M. de Graaf, beiden uit Nunspeet.

*Artikel 13***Reis- en verblijfkosten**

Er geldt een reiskostenvergoeding van € 0,29 per kilometer. Reëel gemaakte reiskosten kunnen bij de quaestor worden gedeclareerd. Inzake verblijfkosten volgt nog een nader voorstel van het moderamen.

*Artikel 14***Verslaggeving kerkelijke pers**

Het moderamen stelt voor ds. A.Th. van Olst te benoemen als verslaggever voor De Wekker en voor de eigen website van de kerken. Aldus wordt besloten.

*Artikel 15***Sluitingstermijn ingekomen stukken**

De uiterste datum voor de inzending van voor de synode bestemde stukken wordt vastgesteld op 10 september 2016.

Artikel 16

Vergadertijden

Op voorstel van het moderamen besluit de vergadering om in plenaire zittingsweken 's morgens te vergaderen van 9.15–12.15 uur, 's middags van 13.30-17.15 uur (met eventuele uitloop tot 17.30 uur) en 's avonds van 19.00-21.00 uur. Op dinsdagmorgen wordt geopend om 10.00 uur en op vrijdagmiddag gesloten om 16.00 uur.

Artikel 17

Oud-moderamen

De preses stelt aan de orde het rapport van het moderamen van de synode van 2013/2015 (bijlage 1). Hij nodigt ds. D. Quant als oud-preses uit om achter de moderamentafel plaats te nemen. De vergadering heeft geen vragen bij dit rapport.

De synode besluit

de handelingen van het oud-moderamen goed te keuren.

Artikel 18

Vertegenwoordiging van de kerken

Vervolgens komt het rapport van deputaten vertegenwoordiging van de kerken (bijlage 2) in bespreking. Ds. D. Quant kan vooraan blijven zitten, maar nu als oud-voorzitter van deputaten. Er wordt gevraagd naar een mogelijke discrepantie tussen de toelichtende tekst en het voorstel kerkelijke docenten (universitaire hoofddocenten onderweg naar een hoogleraarschap, in casu dr. A. Huijgen en dr. M.J. Kater) te benoemen als preadviseur. Moet de vergadering de uitkomst van de bezinning op de positie van kerkelijke docenten niet kennen om dit voorstel over te nemen? Ds. Quant antwoordt dat die bezinning nodig is, maar een benoeming van beide UHD's niet in de weg hoeft te staan. Verder wordt gevraagd naar het contact dat deputaten hebben gehad met de Protestantse Kerk in Nederland over een interkerkelijke viering bij de herdenking van vijfhonderd jaar Reformatie. Dit contact vond plaats na voltooiing van het deputatenrapport. Deze viering zal zijn onder verantwoordelijkheid van de Protestantse Kerk. Daarbij zal ook de Rooms-Katholieke Kerk gelegenheid krijgen het woord te voeren. Onze kerken zijn uitgenodigd officieel deel te nemen. Het is aan het nieuwe moderamen om daarover aan de synode een voorstel te doen.

De synode besluit

1. de werkzaamheden van deputaten vertegenwoordiging van de kerken goed te keuren;
2. het moderamen mandaat te geven tot het aanstellen van een notulist die als taak krijgt – onder eindverantwoordelijkheid van de scriba I en in samenwerking met het Dienstenbureau – de acta op te maken en deze te doen uitgeven;

3. art. 6 van het huishoudelijk reglement zo aan te passen dat per deze synode naast de hoogleraren ook universitair hoofddocenten met tenure track richting het hoogleraarschap de synode als preadviseur kunnen dienen;
4. opnieuw deputaten te benoemen overeenkomstig art. 50 sub 11 K.O., opdat zij de kerken kunnen vertegenwoordigen in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen.

De preses dankt deputaten voor hun werkzaamheden en het verslag daarvan.

Artikel 19

Benoeming preadviseurs (aanvullend)

Dr. A. Huijgen en dr. M.J. Kater worden benoemd tot preadviseurs.

Artikel 20

Commissies van onderzoek en rapport.

De vergadering stemt in met het voorstel van het moderamen om de commissies van onderzoek en rapport als volgt samen te stellen:

Commissie 1: opleiding en publiciteit

Agendapunten: 9.02; 9.14; 9.15; 9.29; 9.30; 9.33.

Samenroeper: ds. W. van 't Spijker

Rapporteur: ds. H. Korving

Leden:
 ds. P.J. den Hertog
 ds. C.J. Droger
 oud. P. van Duijvenbode
 oud. H.J. Sok
 oud. A.J. van der Wekken

Adviseur: prof.dr. H.G.L. Peels

Commissie 2: verkondiging

Agendapunten: 8.01; 8.03 (in overleg met commissie 6); 8.04 (in overleg met commissie 7); 8.09; 9.03; 9.04; 9.05.

Samenroeper: ds. M. Oppenhuizen

Rapporteur: ds. W.N. Middelkoop

Leden:
 ds. A.G.M. Weststrate
 oud. J.W.G. Koning
 oud. R. Veldhuijzen van Zanten
 oud. P. Nobel
 diak. A. de Vries

Adviseur: prof.dr. J.W. Maris

Commissie 3: pastoraat en eredienst

Agendapunten: 9.09; 9.10; 9.12; 9.24; 9.28; 10.10.

Samenroeper: ds. H. Polinder
 Rapporteur : ds. A.Th. van Olst
 Leden: ds. F.H. Meijer
 ds. A. van der Zwan
 oud. T. Hakvoort
 oud. H. Stegemann
 diak. C. van der Elst
 Adviseur: dr. M.J. Kater

Commissie 4: kerkelijke verhoudingen

Agendapunten: 8.08 (in overleg met commissie 7); 9.18; 9.19; 10.01; 10.07.
 Samenroeper: ds. F.W. van der Rhee
 Rapporteur: ds. L.A. den Butter (alleen binnenland)
 Leden: ds. A.C. Uitslag
 ds. A. Versluis
 oud. G. van der Wal
 oud. M. Visscher
 oud. J. Pijl
 Adviseur: prof.dr. T.M. Hofman

Commissie 5: kerk en samenleving

Agendapunten: 8.07; 8.11; 9.08; 9.11; 9.13; 9.17.
 Samenroeper: ds. R. Bikker
 Rapporteur : oud. A. Kok
 Leden: oud. J.Lokhorst
 oud. G.J. Roest
 oud. T. van Staveren
 oud. J. Groeneveld
 diak. J.L. de Landmeter
 Adviseur: prof.dr. G.C. den Hertog

Commissie 6: financiën en beheer

Agendapunten: 8.12; 9.06; 9.07; 9.21; 9.22; 9.23; 9.26; 9.32; 10.08; 10.11.
 Samenroeper: oud. E.C. Bin
 Rapporteur: oud. A.J. de Vuyst
 Leden: oud. J. Tuinman
 oud. J.J. Eberwijn
 diak. C. Kaasjager
 oud. P. van Vugt
 oud. I.L. Stolk (rapporteur LKB)

Commissie 7: bezwaarschriften en kerkorde

Agendapunten: 8.02; 8.05; 8.06; 8.10 (in overleg met commissie 2); 9.16; 9.25;
 9.27;10.2; 10.5; 10.09; 11.
 Samenroeper: ds. J.G. Schenau

Rapporteur 1 ds. G. van Roekel (appelschrijvens)
Rapporteur 2 ds. J.W. van Pelt (revisieverzoeken)
Leden: ds. A.A. Egas
ds. S.P. Roosendaal
oud. C.R.S. Sok
oud. W. Baarda
Adviseurs: dr. A. Huijgen en prof.dr. H.J. Selderhuis
Moderamen: 9.31; 10.03; 10.04; 10.06.

Artikel 21

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor overleg tussen het moderamen en de samenroepers en rapporteurs van de commissies van onderzoek.

Artikel 22

Heropening

De preses heropent de vergadering.

Artikel 23

Mededelingen

De preses meldt dat de journalisten van het Nederlands Dagblad en van het Reformatorisch Dagblad bij de vergadering geaccrediteerd zijn. De assessor is het aanspreekpunt voor de dagbladpers.

Artikel 24

Sluiting

De rector van de Theologische Universiteit, prof.dr. H.G.L. Peels, leest Filippenzen 4: 4-9, gaat voor in dankgebed en laat zingen Psalm 68: 10. Daarna sluit de preses de eerste zitting van de synode.

TWEEDE ZITTING

dinsdag 11 oktober 2016, 10.00 - 12.15 uur

Artikel 25

Opening

De preses geeft Psalm 146: 1, 3 en 4 op en leest Lukas 10: 25-37. In zijn gebed geeft hij aandacht aan ds. G. van Roekel en diak. J.L. de Landmeter die vanwege

ziekte niet aanwezig zijn, oud. C.R.S. Sok aan wie ontheffing is verleend uit het ambt van ouderling, het overlijden van zr. A. Drint die werkzaam was aan de Theologische Universiteit Apeldoorn, de promotie van afgevaardigde oud. G.J. Roest, de benoemingen van dr. D.J. Steensma en dr. M.C. Mulder als universitair docent respectievelijk universitair hoofddocent, en oud. H. Stegemann die aanwezig is, maar in de achterliggende tijd gezondheidsproblemen had.

Artikel 26

Appel-nominaal

Particuliere synode van het Noorden: ds. P.W.J. van der Toorn wordt permanent vervangen door ds. A.C. Uitslag, oud. C.R.S. Sok door oud. R.R. Jansma en oud. J. Tuinman door oud. H. Kramer.

Particuliere synode van het Oosten: ds. G. van Roekel wordt permanent vervangen door ds. A. van de Bovekamp. Oud. M. Visscher wordt deze dag vervangen door oud. G.H. Kuijlenburg.

Particuliere synode van het Westen: diak. J.L. de Landmeter wordt deze week vervangen door diak. H. den Hertog.

Particuliere synode van het Zuiden: ds. C.J. Droger wordt deze dag tijdelijk vervangen door ds. A. den Boer. Ds. J.W. van Pelt is nog niet gearriveerd.

Prof.dr. T.M. Hofman is aanwezig als preadviseur.

Artikel 27

Telegram Z.M. Koning Willem-Alexander

De preses deelt mee dat er namens de generale synode een telegram verzonden wordt aan koning Willem-Alexander:

‘Majesteit, vandaag begint de eerste zittingsweek van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland 2016. De synode, die vergadert in Nunspeet, weet zich met u en geheel het huis van Oranje verbonden. Zij bidt u de zegen van de Allerhoogste toe bij de vervulling van uw taak en roeping. Zij laat u weten dat de genoemde kerken hun hartelijke verbondenheid met u en uw huis regelmatig tot uitdrukking brengen in voorbeden tijdens erediensten. Ons gebed is dat de Almachtige u, koningin Maxima en uw dochters prinses Catharina-Amalia, prinses Alexia en prinses Ariane, vrede geeft en overvloed van levenstijd. Dat trouw en goedheid u blijvend behoeden.’

De vergadering zingt staande de coupletten 1 en 6 van het Wilhelmus.

Artikel 28

Mededelingen en voorstellen van het moderamen

De preses stelt de mededelingen en voorstellen van het moderamen aan de orde. Ds. A.G.M. Weststrate is samenroeper geworden van commissie 2. Ds. M. Oppenhuizen neemt een deel van de rapportage van ds. W.N. Middelkoop over. Ds. A.Th. van Olst, die aanvankelijk deel uitmaakte van commissie 3, heeft de

plaats van ds. G. van Roekel ingenomen als een van de rapporteurs van commissie 7. Ds. A. van de Bovekamp is rapporteur geworden van commissie 3. Oud. R.R. Jansma heeft de plaats ingenomen van oud. C.R.S. Sok in commissie 7. Oud. H. Kramer vervangt oud. J. Tuinman in commissie 6.

Ds. C.J. Droger zal de verslaggeving van de synode voor De Wekker verzorgen en ook voor de website van onze kerken. Hij neemt deze taak over van ds. A.Th. van Olst.

Het moderamen heeft zich gebogen over de reis- en verblijfkostenregeling in verband met de synodewerkzaamheden. Door verschillende berichtgeving was enige verwarring ontstaan. Commissie 6 zal later deze zitting met een nieuw voorstel komen

In het huishoudelijk reglement worden op voorstel van het moderamen enige wijzigingen aangebracht.

De synode besluit

1. art. 3 over de taak van deputaten vertegenwoordiging bij de voorbereiding van de volgende generale synode uit te breiden met de volgende bepaling: 'Zij zullen de vergadering ook dienen met een advies inzake de toewijzing van vergaderstukken aan de commissies van onderzoek en rapport';
2. art. 32 te corrigeren overeenkomstig het besluit van de vorige synode (Acta 2013, art. 137): 'Deze afgevaardigden hebben ook het recht comitézittingen van de synode bij te wonen, tenzij de synode in bepaalde gevallen anders besluit';
3. art. 37 over de orde van werkzaamheden aan te vullen met de volgende zin: 'Het rapport van het moderamen van de vorige synode en het rapport van deputaten vertegenwoordiging komen direct in de eerste zitting van de synode aan de orde'.

Voorts informeert de preses de synode over een initiatief van de Protestantse Kerk in Nederland om 'in een brede oecumenische samenwerking' op 31 oktober 2017 een viering en een symposium te organiseren in het kader van vijfhonderd jaar Reformatie. Onze kerken hebben een uitnodiging ontvangen om te overleggen over deze dienst en de invulling van het symposium daarna.

De synode besluit

1. eerst inzage te willen ontvangen in het hele programma van de dienst op 31 oktober 2017;
2. bereidheid uit te spreken om mee te denken over de invulling;
3. een besluit te nemen over deelname als het hele programma bekend is;
4. bereidheid uit te spreken om deel te nemen aan het symposium.

Artikel 29

Comité-generaal

Artikel 30

Mededeling inzake notulist

De preses deelt mee dat ds. H.K. Sok tot notulist benoemd is. De synode is dankbaar dat hij bereid is dit werk te doen.

Artikel 31

Totaal financieel beleid

De preses stelt rapport 1 van commissie 6 inzake totaal financieel beleid aan de orde (bijlage 3).

Br. A.J. de Vuyst, rapporteur van commissie 6, onderstreept dat voorstellen met betrekking tot de omslag niet thuishoren in de commissierapporten, maar later aan de orde komen. Het is van belang om de instructie van de particuliere synode van het Zuiden inzake problematiek kleine kerken te behandelen vóór de vaststelling van de afdrachten, omdat die van invloed kan zijn op de hoogte daarvan. Legaten worden vooralsnog tot de gewone inkomsten van deputaatschappen gerekend. Dit punt komt terug bij de behandeling van het rapport van deputaten financiële zaken.

De synode besluit

1. dat zij alle rapporten van deputaatschappen behandelt en daarover de noodzakelijke besluiten neemt met uitzondering van het goedkeuren van de begrotingen en het vaststellen van de minimumbijdragen die door de kerken aan de desbetreffende deputaatschappen moeten worden afgedragen;
2. dat zij bij voorkeur in de tweede vergaderweek maar uiterlijk in de derde vergaderweek de minimumbijdrage vaststelt die door de kerken aan de desbetreffende deputaatschappen moet worden afgedragen en daarvan mededeling doet aan deze deputaatschappen en aan de kerken;
3. dat deputaatschappen waarvoor een lagere minimumbijdrage is vastgesteld dan zij hebben gevraagd, gehouden zijn hun beleid op deze lagere bijdrage af te stemmen, hun begrotingen voor de desbetreffende periode daaraan aan te passen en deze aangepaste begrotingen zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk 1 april 2017, in te dienen bij deputaten financiële zaken. Interen op het vermogen beneden de daarvoor geldende norm is daarbij niet toegestaan;
4. uit te spreken dat erfstellingen, legaten en giften zonder last tot de gewone inkomsten behoren.

Artikel 32

Reis- en verblijfkosten

De preses stelt aan de orde rapport 1a van commissie 6 inzake reis- en verblijfkosten (bijlage 4).

De synode besluit:

dat afgevaardigden alle reis- en overnachtingskosten kunnen declareren. Voor reizen geldt een vergoeding van € 0,29 per kilometer. Wie meer dan 75 kilometer enkele-reisafstand moet overbruggen, mag voor noodzakelijke overnachtingen (aantal vergaderdagen min één) de werkelijke overnachtingskosten in rekening brengen tot een maximum van € 75 per overnachting, onder bijvoeging van de factuur. Het moderamen kan op verzoek van de regeling afwijken vanwege individuele factoren (bijvoorbeeld zeer grote afstand of gezondheidsproblemen).

*Artikel 33***Appel nominaal**

Ds. J.W. van Pelt is gearriveerd.

De broeders die nog niet eerder aanwezig waren, namelijk ds. A. van de Bovekamp, diak. H. den Hertog, oud. J.J. Eberwijn, oud. R.R. Jansma, ds. J.W. van Pelt, ds. A.C. Uitslag, oud. G.H. Kuijlenburg en ds. A. den Boer, betuigen door te gaan staan hun instemming met de belijdenis.

*Artikel 34***Diaconaat**

De preses stelt het rapport van deputaten diaconaat (bijlage 5) en rapport 1 van commissie 5 (bijlage 6) aan de orde. De deputaten zr. S. Rustenburg-van de Poppe, br. W.J.P. Boers, ds. H. Carlier en ds. M. Visser en de diaconaal consulenten zr. G.N.A. Luth-Eikelenboom en ds. G. Drayer worden welkom geheten.

Veel aandacht gaat bij de bespreking uit naar de wijzigingsvoorstellen inzake art. 24 - 27 K.O. De vorige synode had deputaten opdracht gegeven zich op die artikelen te bezinnen. Komt in de nieuwe formuleringen het eigene van het diaconaat en de verhouding ambt en gemeente wel voldoende tot uitdrukking? Ook wordt er gesproken over diaconale samenwerking met andere kerken en organisaties. Is samenwerking met alleen de GKv en de NGK niet te eenzijdig? Te denken is aan diaconieën van andere kerken en de beraadgroep 'samenlevingsvragen' van de Raad van Kerken. Ook de opvolging van ds. Drayer komt ter sprake en mede in dat verband de eventuele noodzaak van kostenreductie. Dan zullen keuzes gemaakt moeten worden. De commissie constateert in 3.4 van haar rapport dat het een verarming zou zijn, als er voor doeners geen plaats meer is in de diaconieën. Moet het woord 'doeners' dan ook niet terugkomen in de voorstellen tot besluit? Met betrekking tot besluitvoorstel 6.2 wordt gevraagd of deputaten benoemen op basis van hun instructie of ook van beleids- en werkplannen.

Namens de commissie gaat rapporteur oud. A. Kok op een aantal vragen in. De commissie heeft met deputaten niet over kostenreductie gesproken. Als alle taken uitgevoerd worden, zal er geld nodig zijn. Vooral ook als het gaat over personeelskosten. Het zou goed zijn als het woord 'doeners' terugkomt in de voorstellen tot besluit. De gedachte dat 'voorgaan' voorafgaat aan 'toerusten',

is de moeite waard om te overdenken. De voorgestelde aanpassingen in de wijzigingsvoorstellen inzake art. 24 - 27 K.O. zijn voor de commissie geen probleem.

Namens deputaten reageert ds. Visser. Deputaten zijn zeker bereid de door de synode aangedragen aanpassingen in de voorgestelde tekst van art. 24 - 27 K.O. nader te overwegen. Deputaten denken dat de 'troostrijke redenen' impliciet wel aangeduid worden in het nieuw voorgestelde art. 25 K.O. Hun keuze voor de volgorde van 'toerusten' en 'voorgaan' is een principiële. Eerst is er de gemeente en dan komen de ambten. Vandaar dat de diaken de gemeente eerst toerust en vervolgens de gemeente voorgaat. Zo is het ook verwoord in het visiestuk 'De ander de naaste'. In hun voorstel 6.2 omschrijven deputaten het kader waarbinnen ze willen werken. Met de beraadgroep 'samenlevingsvragen' van de Raad van Kerken hebben deputaten geen contact, omdat zij al in zoveel andere verbanden participeren. De samenwerking met alleen de GKv en de NGK is langzamerhand gegroeid, maar is geen bewuste keuze geweest met uitsluiting van andere kerken. Deputaten staan ook open voor samenwerking met de Gereformeerde Bond, de Hersteld Hervormde Kerk en de Gereformeerde Gemeenten. Inzake personeelskosten wijst hij erop dat deputaten al heel erg lang hetzelfde aantal fte's handhaven. Waar mogelijk zijn de kosten teruggebracht. Ds. Drayer werkt 0.75 fte. Voor zijn opvolger gaan deputaten uit van zo'n 0.8 fte.

In de tweede ronde wordt nadere toelichting gevraagd en gegeven. Heeft besluitvoorstel 6.2 niet tot gevolg dat bekwame mensen met een andere visie op diaconaat dan verwoord in het beleids- en werkplan niet kunnen toetreden tot het deputaatschap? Nogmaals wordt gevraagd om de aanduiding 'doeners' terug te laten komen in de besluitvoorstellen.

De rapporteur geeft aan dat de commissie geen bezwaar ziet in het toevoegen van de 'troostrijke redenen' in het nieuw te verwoorden art. 25 K.O.. Over de opmerking over voorstel 6.2 moet de commissie zich nader bezinnen. Ook zegt hij toe dat wat de commissie betreft het woord 'doeners' in de besluiten toegevoegd kan worden.

Deputaat ds. Visser geeft in de tweede ronde aan dat deputaten met het oog op samenwerking met andere kerken en organisaties geen piketpaaltjes plaatsen. Zulke processen dienen van onderop te groeien. Daar waar nodig, ook als het gaat over kostenbesparing, wordt er samengewerkt. Wat betreft de beraadgroep samenlevingsvragen van de Raad van Kerken is samenwerking voor deputaten geen doel op zich. Als samenwerking zinvol is, zullen deputaten deze niet uit de weg gaan. Over de volgorde van 'toerusten' en 'voorgaan' is nadere bezinning nodig. Deputaten hebben geen bezwaar, als de aanduiding 'doeners' expliciet terugkomt in de voorstellen tot besluit.

De preses schort de bespreking van het rapport diaconaat op (zie artikel 37).

*Artikel 35***Schorsing**

Ds. D.J. Steensma sluit het morgengedeelte af met gebed en vraagt een zegen over de maaltijd. De preses schorst de vergadering.

VERVOLG TWEEDE ZITTING

dinsdag 11 oktober 2016, 13.30 - 17.15 uur

*Artikel 36***Heropening**

De preses geeft Psalm 107: 12 en 16 op. Oud. W. Baarda leest Prediker 3: 1-15, dankt voor de maaltijd en vraagt een zegen over de middagvergadering.

*Artikel 37***Diaconaat - vervolg**

De behandeling van het rapport van deputaten diaconaat (bijlage 5) en rapport 1 van commissie 5 (bijlage 6) wordt voortgezet (zie artikel 34).

Er worden enkele voorstellen gedaan. Ds. F.W. van der Rhee stelt een aanpassing van art. 26 K.O. voor: 'De diakenen zullen waar nodig, hetzij met andere diaconieën (ook uit andere kerkverbanden), hetzij (...)'. Ds. J.W. van Pelt stelt voor in het voorstel inzake art. 25 na de woorden '(...) zij bemoedigen en' toe te voegen: 'troosten vanuit de Schrift, en', waarna de zin vervolgt met 'zorgen voor (...)'. Ds. M. Oppenhuizen stelt voor om in het voorstel visitatievragen in vraag 6 'bejaarden' te wijzigen in 'ouderen', en in vraag 7 'zusterkring' te wijzigen in 'diaconale steungroep'. Oud. E.C. Bin stelt in het commissierapport een nieuw besluit 6.3 voor: 'De synode spreekt uit dat bij het verder vormgeven van de taak van de diaken als toeruster er duidelijk ruimte dient te blijven bestaan voor de diaken als doener.' Hij vreest dat er veel broeders afvallen als kandidaat voor het diakenambt als de diaken vooral toeruster moet zijn. Ds. A. Versluis stelt voor de eerste zin van het voorstel inzake art. 25 K.O. te wijzigen in: 'De ambtelijke opdracht van de diakenen is het vervullen van de dienst der barmhartigheid. Zij zullen de gemeente voorgaan in een leven van barmhartigheid, gerechtigheid en rentmeesterschap in kerk en wereld en de gemeente toerusten tot diaconaat.' Ds. D.J. Steensma stelt voor het voorstel inzake art. 25 K.O. te wijzigen door de woorden 'het toerusten van de gemeente tot diaconaat' te wijzigen in 'de toerusting tot diaconaat'; in de derde regel het woord 'haar' te wijzigen in 'het'; en de zin 'zij roepen de gemeente op metterdaad betrokken te zijn op haar naaste' te wijzigen in: 'De gemeente zullen zij aansporen tot dienstbaarheid, het verlenen van hulp en waar nodig deze hulpverlening coördineren'.

De preses stelt voor dat deputaten en commissie 5 naar deze voorstellen kijken en schort de bespreking van het rapport diaconaat op (zie artikel 43).

Artikel 38

Geestelijke verzorging varenden

De preses stelt het rapport van deputaten geestelijke verzorging varenden (bijlage 7) en rapport 2 van commissie 3 (bijlage 8) aan de orde. De deputaten br. M.H. Baan, ds. J. Breman, br. J. Mauritz en ds. W.W. Nijdam en ook de schipperspredikant ds. H. van der Ham worden welkom geheten.

Anders dan de synode in 2013 besloot, stellen deputaten voor om na de emeritering van ds. Van der Ham weer een schipperspredikant te benoemen. Dat roept nogal wat vragen op. Is er geen mogelijkheid om samen met andere kerkverbanden een schipperspredikant te benoemen? Is het ook mogelijk dit werk dat ook een missionaire en diaconale component heeft, onder te brengen bij deputaten evangelisatie, diaconaat en/of zending? En hoe zit het toch met de benoeming van zes deputaten, terwijl de generale synode van 2013 besloot om er vier te benoemen?

Rapporteur ds. A. van de Bovekamp gaat op enkele vragen in. De commissie heeft waardering voor en is tegelijk verlegen met het rapport en het werk van deputaten. Ook de commissie heeft ermee geworsteld hoe het belangrijke werk van ds. Van der Ham door moet gaan als er geen schipperspredikant meer aangesteld wordt. Daarom is zij gekomen tot besluitvoorstel 4.

Namens deputaten reageert ds. Nijdam. Een schipperspredikant samen met andere kerkverbanden zou nadere bezinning vragen. Deputaten hechten aan een christelijk-gereformeerde schipperspredikant. Het voorstel toch een nieuwe predikant te benoemen, is gedaan omdat er in zijn werk een missionair element is gekomen. In bijlage 56 K.O. art. 2 wordt dat element ook reeds genoemd. Het werk onder zeevarenden is zo specifiek, dat je er niet zomaar iemand op kunt zetten. Het moet iemand zijn die jaar in jaar uit met varenden omgaat.

In een tweede ronde wordt nader gevraagd naar de visie van de commissie op het specifieke van evangelisatiewerk onder schippers, en naar het nieuwe argument voor deputaten om af te wijken van het besluit van de generale synode van 2013.

Rapporteur ds. Van de Bovekamp: de commissie is overtuigd geraakt van het specifieke van dit werk. Daarom komt zij met besluitvoorstel 4. Zij wil de eventuele mogelijkheden graag onderzocht zien.

Deputaat ds. Breman houdt een vurig pleidooi voor handhaving van de schipperspredikant.

Over de benoeming van zes deputaten zegt de preses dat de vorige synode een fout heeft gemaakt door meer benoemingen te doen dan waartoe besloten was. Ds. Egas stelt voor om besluit 4a als volgt te formuleren: 'De generale synode

draagt deputaten op om in samenwerking met deputaten diaconaat, evangelisatie en zending te onderzoeken of er na de emeritering van ds. H. van der Ham de mogelijkheid bestaat een parttimepredikant c.q. evangelist te benoemen voor zeevarenden.’

Commissie en deputaten zullen samen dit voorstel bekijken (zie artikel 39).

Artikel 39

Geestelijke verzorging varenden - vervolg

De behandeling van het rapport van deputaten geestelijke verzorging varenden (bijlage 7) en rapport 2 van commissie 3 (bijlage 8) wordt voortgezet (zie artikel 38).

Het voorstel van ds. A.A. Egas wordt bij stemming verworpen.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten onder dankzegging goed te keuren;
2. het besluit te handhaven om na het emeritaat van ds. H. van der Ham geen nieuwe schipperspredikant te benoemen en daarmee voorstel 7.1.b. van het deputatenrapport niet over te nemen;
3. de punten 4a en 4d van de instructie van deputaten samen te voegen tot één punt, en punt 4b van de instructie te laten vervallen;
4. deputaten opdracht te geven:
 - a. in contact te treden met deputaten evangelisatie, zending en diaconaat om op termijn een weg te zoeken naar mogelijkheden om het werk bij deze deputaatschappen onder te brengen, en daarbij voorstel 7.1.a. van het deputatenrapport met hen door te spreken;
 - b. te onderzoeken op welke manier er intensiever interkerkelijk samengewerkt kan worden en daarbij te onderzoeken hoe het missionaire werk doorgang kan hebben na het emeritaat van de schipperspredikant;
 - c. te onderzoeken hoe het kerkelijke werk op termijn kan worden overgedragen aan de gemeenten waarvan varenden lid zijn;
 - d. verslag uit te brengen aan de volgende synode;
5. zes deputaten te benoemen.

Er zijn geen aftredende deputaten, maar br. A. Bonninga treedt af als adviseur. De preses vraagt deputaten hem namens de synode hartelijk te danken voor wat hij gedaan heeft en wenst hun Gods zegen toe bij hun werk.

Artikel 40

Appel-nominaal

Ds. C.J. Droger is inmiddels gearriveerd en vervangt zijn secundus ds. A. den Boer.

Artikel 41

Pastoraat in de gezondheidszorg

De preses stelt het rapport van deputaten pastoraat in de gezondheidszorg (bijlage 9) en rapport 4 van commissie 3 (bijlage 10) aan de orde. De deputaten br. J. van Gilst, br. L. Stoter en ds. A.C. van der Wekken worden welkom geheten.

Er zijn veel identiteitsgebonden organisaties actief op het gebied van de gezondheidszorg. Via internet is goede informatie te vinden. De commissie oppert een denktank in het leven te roepen. Wat stelt de commissie zich daarbij voor? Vinden deputaten dat haalbaar? Is er voldoende contact met in de sector werkzame predikanten naar art. 6? Ook wordt gevraagd naar het commissievoorstel om deputaten kerkorde en kerkrecht opdracht te geven te onderzoeken wie de bevoegdheidsverklaring moet afgeven voor geestelijk verzorgers in de gezondheidszorg die geen predikant zijn.

Rapporteur van commissie 4, ds. A. van de Bovekamp, gaat in op een aantal vragen. De commissie heeft met deputaten gesproken over de mogelijke functieverschuiving. Deputaten zouden dan zelf minder toerustingsbijeekkomsten organiseren, en zich meer gaan richten op het doorverwijzen naar organisaties die toerusting en informatie zouden kunnen geven. Het deputaatschap zou zich kunnen ontwikkelen naar een deputaatschap met veel expertise, een denktank van deskundigen. Deputaten vragen zich echter af of deze gedachte haalbaar is: wordt dit niet te intensief? Bovendien willen zij het geven van toerusting, eventueel via social media, nog niet helemaal loslaten. Zo kunnen kerken gebedspunten aange-reikt krijgen over zaken die spelen op ethisch vlak. Van deputaten kerkorde en kerkrecht verwacht de commissie een antwoord op de generale synode van 2019.

Namens deputaten antwoordt ds. Van der Wekken. Deputaten bezinnen zich op een doorverwijsfunctie, maar vrezen dat commissievoorstel 2 erg veel gaat vragen. Om meer contact te onderhouden met predikanten naar art. 6 is inmiddels aan elke geestelijk verzorger een deputaat toegewezen.

Nadat vragen in de tweede ronde beantwoord zijn, stelt oud. A.J. de Vuyst voor met betrekking tot de bevoegdheidsverklaring aan besluitvoorstel 4 toe te voegen: '(...) en daarover zo mogelijk nog aan deze synode te rapporteren;' De commissie neemt dit voorstel over.

De preses schort de bespreking op (zie artikel 44).

Artikel 42

Geestelijke verzorging militairen

De preses stelt het rapport van deputaten geestelijke verzorging militairen (bijlage 11) en rapport 5 van commissie 3 (bijlage 12) aan de orde. De deputaten ds. H. de Bruijne en br. A. van Klaarbergen worden welkom geheten.

Opgemerkt wordt dat er maar weinig CGK-predikanten bij de krijgsmacht dienen. Zijn de eisen zwaarder geworden? Wat doen deputaten aan werving, bijvoorbeeld onder studenten aan de TUA?

Namens deputaten antwoorden ds. De Bruijne en br. Van Klaarbergen. Deputaten zoeken binnen hun netwerk naar kandidaten voor legerpredikant. Sommigen solliciteerden ook, maar werden afgewezen. Op weg naar de procedure worden kandidaten wel geholpen door deputaten, maar in de procedure moeten zij het zelf doen. In het verleden is er wel geworven onder studenten. Ook is de TUA gevraagd onder de studenten aandacht te geven aan de mogelijkheid legerpredikant te worden.

In antwoord op vragen in een tweede ronde zegt ds. De Bruijne dat bij deputaten niets bekend is over hogere eisen. Als er veel sollicitanten zijn, is er ook veel keus.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. ernaar te blijven streven het contingent christelijk-gereformeerde krijgsmacht-predikanten op twee te houden en deputaten op te dragen bij nieuwe vacatures die wervingsactiviteiten te ontplooiën die nodig zijn om dat doel te bereiken;
3. deputaten te verzoeken in hun rapport aan de volgende synode inzicht te verschaffen in de inhoud en de voortgang van het werk van de krijgsmacht-predikanten, dit in overeenstemming met het gestelde in art. 6 K.O. lid 2f;
4. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses wenst deputaten Gods zegen toe op hun werk.

Artikel 43

Diaconaat - vervolg

De behandeling van het rapport van deputaten diaconaat (bijlage 5) en rapport 1 van commissie 5 (bijlage 6) wordt voortgezet (zie artikel 37).

Oud. A. Kok deelt mee dat deputaten en commissie de voorstellen van ds. J.W. van Pelt, oud. E.C. Bin en ds. F.W. van der Rhee overnemen. Dat geldt ook van de beide voorstellen van ds. M. Oppenhuizen, met dien verstande dat in diens voorstel 2 'steungroep' gewijzigd wordt in 'stuurgroep'.

Ds. M. Visser gaat in op de voorstellen van ds. D.J. Steensma. Commissie en deputaten menen dat het woord 'coördineren' hier niet tot zijn recht komt. Ze stellen voor daarover met ds. Steensma nog overleg te plegen. Deputaten en commissie kunnen zich ook niet vinden in zijn voorstel tot wijziging van de eerste zin van artikel 25 K.O. Zij staan ook niet achter het wijzigingsvoorstel van ds. A. Versluis. Naar hun overtuiging is wat wordt voorgesteld door deputaten en commissie helemaal in lijn met het besluit van de generale synode van 2013 en de opdracht die deputaten toen hebben gekregen.

De preses deelt mee dat alle voorstellen later dienen terug te komen. De bespreking van dit rapport wordt opgeschort (zie artikel 135).

Artikel 44

Pastoraat in de gezondheidszorg (vervolg)

De behandeling van het rapport van deputaten pastoraat in de gezondheidszorg (bijlage 9) en rapport 4 van commissie 3 (bijlage 10) wordt voortgezet (zie artikel 41).

Ds. F.W. van der Rhee stelt een nieuw geformuleerd voorstel tot besluit 2 voor: 'deputaten op te dragen te zoeken naar een goede vorm waarin kerken kunnen worden doorverwezen naar instanties die voorlichting kunnen verzorgen over theologische, medische en ethische thema's op het gebied van de gezondheidszorg'.

Deputaten zijn blij met dit voorstel en de commissie neemt het over.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. deputaten op te dragen te zoeken naar een goede vorm waarin kerken kunnen worden doorverwezen naar instanties die voorlichting kunnen verzorgen over theologische, medische en ethische thema's op het gebied van de gezondheidszorg;
3. deputaten op te dragen te onderzoeken hoe doven en slechthorenden die nu nog niet in beeld zijn, bereikt kunnen worden en dit te doen in samenwerking met kerken waarmee reeds een vorm van samenwerking bestaat;
4. deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven in samenspraak met deputaten pastoraat in de gezondheidszorg te onderzoeken wie bevoegd is of kan zijn om in voorkomende gevallen een 'bevoegdheidsverklaring' namens de kerken af te geven, en daarover zo mogelijk nog aan deze synode te rapporteren;
5. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses wenst deputaten Gods zegen toe op hun werk.

Artikel 45

Verzoek tot aanpassing reglement commissie geschiloplossing

De preses stelt de brief d.d. 28 mei 2015 van de particuliere synode van het Zuiden betreffende een verzoek tot aanpassing reglement commissie geschiloplossing (bijlage 13) met rapport 3 van commissie 7 (bijlage 14) aan de orde.

Gevraagd wordt of niet alle vier particulieren synoden bericht moeten krijgen van het besluit ter zake. Dit omdat het hier gaat om een wijziging in een reglement dat dient in alle commissies geschiloplossing. Aldus wordt besloten.

**De generale synode
heeft kennisgenomen van**

1. het verzoek tot aanpassing van het reglement voor de commissie geschiloplossing, ingediend door de particuliere synode van het Zuiden d.d. 28 mei 2015;
2. rapport 3 van commissie 7;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

constateert

1. dat uit de praktijk gebleken is dat een reactietermijn van twee weken te kort is;
2. dat het verzoek de reactietermijn te wijzigen in vier weken veel draagvlak heeft, gezien de peiling die gedaan is bij andere particulier-synodale geschillencommissies;

en besluit

1. art. 4 lid 4 van het reglement voor de commissie geschiloplossing in bijlage 27 K.O. aan te passen door ‘twee weken’ te wijzigen in ‘vier weken’;
2. hiervan mededeling te doen aan alle particuliere synoden.

Artikel 46

Verzoek tot wijziging reglement commissie geschiloplossing

De preses stelt de brief d.d. 20 april 2016 van de particuliere synode van het Oosten betreffende een verzoek tot wijziging van het reglement van de commissie geschiloplossing (bijlage 15) met rapport 2 van commissie 7 (bijlage 16) aan de orde.

Met betrekking tot voorstel 1.3 wordt gevraagd of de commissie niet wat meer wil meedenken met de particuliere synode van het Oosten door niet alleen te zeggen ‘denk niet te snel dat je mogelijkheden zijn uitgeput’ maar ook: ‘wees ook voorzichtig dat je niet betrokken raakt’.

Rapporteur ds. A.Th. van Olst antwoordt dat de commissie geschiloplossing in het leven geroepen is om lastige appelprocedures te voorkomen en te bemiddelen in geschillen waarbij de kerkenraad partij geworden is. Op het moment dat de kerkenraad nog geen partij is, heeft de kerkenraad in zekere zin de handen vrij om te bemiddelen, leiding te geven en te vermanen waar nodig. Volgens de commissie is de geschillencommissie er dus voor zaken waarin de kerkenraad onderdeel van het probleem geworden is, niet eerder.

In de tweede ronde wordt gevraagd of de geschillencommissie toch niet eerder ingeschakeld kan worden, bijvoorbeeld bij een geschil tussen gemeenteleden onderling.

Ds. Van Olst wijst op de primaire roeping van de kerkenraad. Bovendien staat de raad niet alleen. Hij kan de kerkelijke weg bewandelen als er sprake is van een hardnekkig probleem. Zolang de kerkenraad geen onderdeel van het conflict is, is dit de te volgen lijn.

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. de brief van de particuliere synode van het Oosten met verzoeken tot wijziging van het reglement van de commissie geschiloplossing d.d. 20 april 2016;
2. rapport 2 van commissie 7;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

overweegt

betreffende voorstel 1, dat:

1. de toevoeging 'geschillen tussen gemeenteleden onderling' aan de definitie van 'geschil' in artikel 1 van het reglement van de commissie geschiloplossing een uitbreiding van haar opdracht is, die niet past bij het doel waartoe deze commissie in het leven geroepen is;
2. de kerkenraad aangewezen is hier geestelijk leiding te geven;
3. de kerkenraad niet snel zal (moeten) oordelen dat zijn mogelijkheden uitgeput zijn, zolang hij geen partij geworden is in het geschil;
4. de kerkenraad te allen tijde advies en hulp kan vragen bij consulent, kerkvisitator en classis;

betreffende voorstel 2, dat dit reeds besloten is op de generale synode van 2013;

is van oordeel

dat de voorstellen van de particuliere synode van het Oosten betreffende de wijziging van het reglement voor de commissie geschiloplossing niet overgenomen dienen te worden;

en besluit

1. de voorstellen van de particuliere synode van het Oosten betreffende de wijziging van het reglement voor de commissie geschiloplossing niet over te nemen;
2. daarvan mededeling te doen aan de particuliere synode van het Oosten.

Artikel 47

Instructie met betrekking tot art. 5 K.O.

De preses stelt de instructie van de PS van het Noorden (bijlage 17) met rapport 5 van commissie 7 (bijlage 18) met betrekking tot art. 5 K.O. aan de orde.

Gevraagd wordt of in 'overweegt 4' 'kandidaatsgemeente' niet gewijzigd moet worden in 'eerste gemeente' en het woord 'zullen' in 'moeten'.

De rapporteur, ds. A.Th. van Olst, geeft aan dat de commissie het eerste voorstel kan overnemen, maar het tweede niet. De commissie wil niet al te sturend zijn. In het voorstel tot besluit worden enkele wijzigingen aangebracht. Het punt 'overweegt 1' vervalt.

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. de instructie van de particuliere synode van het Noorden d.d. 7 april 2016 inzake art. 5 K.O. lid 5;
2. rapport 5 van commissie 7;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

constateert

dat het verschillende keren voorgekomen is dat een predikant zijn eerste gemeente verliet, terwijl hij er nog geen vier jaar gediend had;

overweegt

1. dat het niet wijs is in reactie op incidenten regels aan de kerkorde toe te voegen;
2. dat als de kerkenraad van mening is dat de predikant te vroeg zijn eerste gemeente dreigt te verlaten, dit in de periode dat het beroep loopt in een gesprek met de predikant aan de orde gesteld kan worden;
3. dat kerkenraden die een predikant willen beroepen die in zijn eerste gemeente staat, zeker zullen overwegen of het verstandig is deze predikant te beroepen, wanneer die nog maar kort in zijn eerste gemeente staat;

is van oordeel

dat art. 5 K.O. lid 5 de kerken voldoende richting geeft betreffende de gewenste minimale duur van de ambtelijke bearbeiding van een gemeente;

en besluit

1. de instructie niet over te nemen;
2. hiervan mededeling te doen aan de particuliere synode van het Noorden.

Artikel 48

Predikanten met een psychiatrische problematiek

De preses stelt de brief d.d. 12 april 2016 van de particuliere synode van het Zuiden inzake predikanten met een psychiatrische problematiek (bijlage 19) met rapport 3 van commissie 3 (bijlage 20) aan de orde.

In de bespreking worden voorstellen gedaan om het voorstel van de commissie tekstueel aan te passen en in elk geval niet te spreken over 'arbeidsrechtelijke verhoudingen'. Het voorstel komt nog een keer terug (zie artikel 102).

*Artikel 49***Schorsing**

Oud. T. van Staveren gaat voor in gebed, en vraagt ook een zegen over de maaltijd. De preses schorst de vergadering.

VERVOLG TWEEDE ZITTING

dinsdag 11 oktober 2016, 19.00 - 21.00 uur

*Artikel 50***Heropening**

De preses heet vertegenwoordigers van project Geloof in het gezin en andere gasten hartelijk welkom. Hij laat zingen Ps. 103: 1. Ds. J.W. van Pelt leest 2 Korinthe 1: 3-11 en vraagt een zegen over de avondvergadering.

*Artikel 51***Appel-nominaal**

Oud. H.J. Sok is afwezig en niet vervangen. Ds. A.A. Egas zal de vergadering vroegtijdig verlaten. Preadviseur prof.dr. G.C. den Hertog is aanwezig.

*Artikel 52***Lancering website Geloof in het gezin**

Het woord en het beeld worden gegeven aan respectievelijk ds. A. van de Bovekamp als voorzitter van deputaten kerkjeugd en onderwijs, en aan br. W. Kok van het LCJ. Ds. Van de Bovekamp geeft aan dat hij vanavond het voorrecht heeft het Opvoedplein te lanceren. Een initiatief waarvan in een tijd dat de jeugd dreigt weg te glijden, hopelijk veel zegen mag uitgaan. Uitgelegd wordt hoe het initiatief tot stand is gekomen en reeds functioneert. Er is ook eenmalig een magazine uitgebracht. Het eerste exemplaar daarvan wordt overhandigd aan de preses.

De preses spreekt de hoop uit dat het initiatief onder Gods zegen een goed middel zal zijn bij opvoedingsondersteuning.

*Artikel 53***Studie- en stimuleringsfonds**

De preses stelt het rapport van deputaten studie- en stimuleringsfonds (bijlage 21) en rapport 3 van commissie 1 (bijlage 22) aan de orde. De deputaten ds. H. Fahner, br. J. Mauritz en br. J.C. Westeneng worden welkom geheten.

De vragen gaan vooral over het al of niet drie tot zes maanden doorbetalen van studenten na afronding van hun studie en in afwachting van een beroep of een baan. De een vreest het ontstaan van rechtsongelijkheid. De ander wil, omdat het bij studenten die gebruikmaken van het studiefonds veelal gaat om oudere, getrouwde studenten met een gezin, toch instemmen met het voorstel van deputaten en commissielid ds. C.J. Droger (minderheidsvoorstel). Zijn er geen andere mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld diaconale ondersteuning? Een andere vraag is of de TUA een soort stimuleringsfonds heeft.

De rapporteur, ds. H. Korving, benadrukt het belang van kerkelijk en rechtmatig handelen.

De voorzitter van deputaten, br. Westeneng, antwoordt dat deputaten de moeite van studenten om bij hun eigen diaconie aan te kloppen, begrijpen. Bovendien kan dit een behoorlijke financiële druk op de plaatselijke gemeente leggen. Deputaten lopen soms tegen schrijnende situaties aan.

Ook ds. Droger, indiener van een minderheidsrapport, benadrukt de nood van de studenten, vaak broeders met een late roeping.

In de tweede ronde worden er nog twee zaken aan de orde gesteld die door deputaat br. Mauritz opgehelderd worden.

Prof.dr. G.C. den Hertog geeft aan dat de TUA geen stimuleringsfonds heeft. Wel kan tijdens de laatste fase van het promotieonderzoek in geval van nood een regeling op maat getroffen worden. Voorts wijst hij er op dat de studieduur inmiddels teruggebracht is naar zes jaar (zie artikel 55).

Artikel 54

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor een korte pauze.

Artikel 55

Studie- en stimuleringsfonds – vervolg

De preses heropent de vergadering. De bespreking van het rapport van deputaten studie- en stimuleringsfonds (bijlage 21) en rapport 3 van commissie 1 (bijlage 22) wordt voortgezet (zie artikel 53).

Diaken C. van der Elst vindt het schrijnend dat een toekomstig predikant schroomt om bij de diaconie aan te kloppen. Zal hij dan later ooit doorverwijzen naar de diaconie in noodsituaties?

Ds. J.G. Schenau wil een voorstel doen om het meerderheids- en minderheidsrapport

bij elkaar te brengen. Aan de commissievoorstellen zou het volgende toegevoegd kunnen worden: 'deputaten de opdracht te geven in overleg met het college van hoogleraren de mogelijkheid te onderzoeken van een beperkte studieopdracht in het geval een afgestudeerd student, wachtend op een beroep, gebruik wil maken van zes maanden extra ondersteuning uit het studiefonds.'

Preadviseur prof.dr. G.C. den Hertog begrijpt de gedachte achter het meerderheidsvoorstel. Er mag geen rechtsongelijkheid tussen studenten ontstaan. En het studiefonds moet geen steunfonds worden. Aan de andere kant, de docenten krijgen ook schrijnende verhalen te horen. Het verschil tussen oudere studenten met een gezin en jongere studenten is groot. Daarbij mogen ook de kinderen niet vergeten worden. Het is beter dat studenten geholpen worden vanuit het kerkverband dan vanuit de plaatselijke gemeente. Daarom acht hij het voorstel van ds. Schenau verstandig.

De zaak gaat terug naar de commissie. Er wordt afscheid genomen van deputaten studie- en stimuleringsfonds (zie artikel 157).

Artikel 56

Voortijdige ambtsbeëindiging predikanten

De preses stelt aan de orde het rapport van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten (bijlage 23) en rapport 9 van commissie 7 (bijlage 24). Hij heet de deputaten ds. R. Bikker, br. M.N. den Harder en ds. D. Quant welkom.

De vragen worden grotendeels opgeroepen doordat deputaten (opnieuw) melding maken van knelpunten bij de begeleiding van predikanten naar ander werk en van huiver om hen binnen de kerken een nieuwe kans te geven. Moet daarnaar geen nader onderzoek gedaan worden? Geconstateerd wordt dat de commissie een in 2007 genomen besluit opnieuw ter discussie stelt. De commissie durfde dit te doen, omdat zij constateerde dat het desbetreffende besluit volgens haar niet correspondeert met een opdracht die de generale synode in 2004 gaf aan deputaten: onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor tijdelijk werk voor losgemaakte predikanten. Daarom de vraag: moet er geen commissie ingesteld worden die maatwerk levert?

Ds. J.W. van Pelt, de rapporteur, antwoordt namens de commissie dat argumenten die in 2007 golden aan heroverweging toe zijn. Er is sinds die tijd een en ander veranderd, ook als het gaat over predikanten met een arbeidscontract.

De voorzitter van deputaten, ds. Quant, bevestigt waarom het voorstel van de commissie op dit punt afwijkt van het voorstel van deputaten. Deputaten hadden niet de moed een zaak die in 2007 was afgewezen opnieuw voor te stellen aan de generale synode.

Aangezien er behoefte is aan een tweede ronde, wordt de bespreking van dit onderwerp opgeschort (zie artikel 127).

Artikel 57

Sluiting

Prof.dr. T.M. Hofman laat zingen Psalm 72: 1 en 6, en leest Markus 6: 34, waarna hij voorgaat in gebed. De preses sluit de tweede zitting.

DERDE ZITTING

woensdag 12 oktober 2016, 9.15 - 12.15 uur

Artikel 58

Opening

Op voorstel van ds. P.D.J. Buijs wordt gezongen Psalm 133: 1, 2 en 3. Vervolgens leest hij Efeze 4: 1-16 en gaat hij voor in gebed.

Artikel 59

Appel-nominaal

Voor het Oosten vervangt oud. F. van der Ham oud. H. Stegemann. Als preadviseurs zijn aanwezig de hoogleraren A. Baars, T.M. Hofman, J.W. Maris, H.G.L. Peels en H.J. Selderhuis.

Artikel 60

Eenheid gereformeerde belijders

De preses stelt het rapport van deputaten eenheid van de gereformeerde belijders (bijlage 25) en rapport 2 van commissie 4 (bijlage 26) inzake de hoofdstukken 1, 2, 10.1-4 en bijlage 2 aan de orde. De deputaten ds. J.L. de Jong, ds. M. Oppenhuizen, br. J. Pals, ds. W. van 't Spijker, br. T. van Staveren en ds. P.L.D. Visser worden verwelkomd.

Het commissierapport spreekt over een impasse waarin het zoeken naar kerkelijke eenheid terechtgekomen is. Wat is de oorzaak daarvan? Zijn de CGK zelf te zeer verdeeld? Wordt het tijd voor een deputaatschap binnenkerkelijke eenheid? Moet de aandacht van deputaten niet verlegd worden naar gemeenten die nog geen samenwerking zoeken? Ook gaan veel vragen over het voorstel van deputaten om tot een convent van kerken te komen. Is dit haalbaar? Moet zoiets niet veel meer plaatselijk opgezet worden? Wie gaan er meedoen met zo'n convent? Zal het niet uitmonden in een eenzijdig gezelschap van kerken? Ook worden er vragen gesteld over de Nationale Synode. Koerst zij niet af op een verkeerde haven? Hoe waarderen deputaten zelf het idee van een verbond van kerken?

Rapporteur ds. L.A. den Butter gaat in op de vragen. De impasse komt voort uit het feit dat eenheid voor de een niet snel genoeg gaat en voor de ander te snel. Dat is een inhoudelijk probleem. De commissie begrijpt dat deputaten het gesprek over eenheid boven die spanning uit willen tillen middels het conventmodel. Zij beseft dat het conventmodel veel organisatie vergt, maar andere kerken zijn bereid daaraan mee te werken. Deputaten zijn niet het aangewezen orgaan om het gesprek over binnenkerkelijke eenheid te entameren. Instelling van een deputaatschap binnenkerkelijke eenheid vergt een afzonderlijk voorstel. Wat betreft de Nationale Synode hebben deputaten nog geen uitgebalanceerde visie inzake het 'verbond van kerken', ook omdat hierover nog een gesprek moet plaatsvinden met de GKv en de NGK. De bespreking wordt opgeschort voor de pauze (zie artikel 62).

Artikel 61

Comité-generaal

Artikel 62

Eenheid gereformeerde belijders - vervolg

De preses stelt opnieuw (zie artikel 60) het rapport van deputaten eenheid gereformeerde belijders (bijlage 25) en rapport 2 van commissie 4 (bijlage 26) inzake de hoofdstukken 1, 2, 10.1-4 en bijlage 2 aan de orde.

Ds. W. van 't Spijker gaat namens deputaten in op de vragen. Deputaten geven aandacht aan gemeenten die nog niet met eenheid bezig zijn, maar dat roept ook spanning op. De druk om tot structurele eenheid te komen, veroorzaakt de impasse. Vandaar ook het voorstel van een conventmodel, een soort netwerkbijsamenkomst om bovenplaatselijk toch verder te komen. Daar is een breed draagvlak voor, getuige het feit dat het idee door het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) gedragen wordt. Het door de Nationale Synode geopperde 'verbond van kerken' wil een laagdrempelig platform zijn van kerken en groepen die volledig zichzelf blijven. De credotekst verwoordt wat op dit moment binnen de stuurgroep aan eenheid gevonden kon worden. De basis is de belijdenis van Nicea.

Er volgt een tweede ronde vragen. Moeten we niet meer streven naar het samen ontdekken van de eenheid die in Christus al gegeven is? Hoe moet het binnenkerkelijk nu verder? Is de opzet van een convent niet te breed? Als het gaat om een netwerkbenadering, moet die dan niet eerst plaatselijk gestalte krijgen? Wat is de focus als het doel geen institutionele eenheid is? Is de HHK ook bereid om mee te doen in een convent? Ds. H. Polinder verduidelijkt desgevraagd zijn bezwaren tegen de Nationale Synode. Hij baseert zich op het deputatenrapport. Een verbond van kerken gaat veel verder dan wat in 2010 werd voorgesteld. Hij acht het een stap naar kerkelijke eenheid. Zijns inziens kunnen wij geen verbond aangaan met kerken die de gereformeerde belijdenis niet onderschrijven.

Rapporteur ds. L.A. den Butter geeft antwoord. Eenheid is in Christus gegeven, maar waar wordt die eenheid beleefd? De commissie herkent de vragen rond het conventmodel, maar ziet daarin toch een mogelijkheid om eenheid te zoeken met gereformeerde belijders. In de opstartfase van de organisatie van een convent ligt er een taak voor deputaten en classes. Het doel van een convent is het ontmoeten en bemoedigen van elkaar.

Ook ds. Van 't Spijker gaat in op de vragen. Een convent van kerken moet breder dan plaatselijk zijn. De opdracht gaat dieper dan samenwerking op bijvoorbeeld diaconaal terrein. Een convent is een oefenplaats voor kerkelijke, institutionele eenheid. Het streven daarnaar mogen we niet loslaten. De HHK heeft een waarnemer bij het COGG. Dat vraagt ons het conventmodel te omarmen.

Preadviseur prof.dr. H.G.L. Peels benadrukt dat de beweging van de Nationale Synode op gang gekomen is met het oog op twee observaties. Enerzijds het gevoel van onmacht als het over kerkelijke eenheid gaat. Anderzijds is er bij alle verdeeldheid in de samenleving ook een beweging van groeiende herkenning en samenwerking. Maar waar blijven de kerken? De Nationale Synode is samengekomen in de hoop elkaar te vinden waar mogelijk en in deze gesecculariseerde en verdeelde samenleving als kerken schouder aan schouder te gaan staan. Dat is inderdaad heel breed. De Nationale Synode heeft nooit de indruk gewekt dat zij binnen de kaders van het gereformeerde belijden zou willen blijven. Zij streeft ook niet naar een megakerk.

De bespreking van dit rapport wordt opgeschort (zie artikel 105).

Artikel 63

Jaarboek

De preses stelt het rapport van deputaten voor de uitgave van het jaarboek (bijlage 27) en rapport 1 van commissie 1 (bijlage 28) aan de orde. De deputaten ds. R.W.J. Soeters en ds. H.J.Th. Velema worden welkom geheten.

Er worden vragen gesteld over indeling, inhoud en mogelijke digitalisering van het jaarboek. Is besluitvoorstel 3 niet te vrijblijvend?

Commissierapporteur ds. H. Korving reageert kort op een enkele opmerking aan het adres van de commissie. De commissie acht besluitvoorstel 3 duidelijk genoeg om het daar gestelde serieus te nemen.

Ds. Soeters antwoordt namens deputaten. De Free Reformed Churches of North America (FRCNA) worden in het jaarboek gelijk behandeld als andere kerken waarmee onze kerken nauwere contacten hebben. De alfabetische volgorde van gemeenten is een gevolg van het besluit van de generale synode van 2013.

Ook in de tweede ronde worden nog enkele vragen gesteld naar (on)mogelijkheden van digitalisering.

Deputaat ds. Velema antwoordt. Bij digitalisering verdwijnen de artikelen die nu achterin het jaarboek worden opgenomen, waaronder het jaaroverzicht. Ondanks de koppeling tussen jaarboek en website kan een verschil in gegevens niet altijd voorkomen worden.

Ds. A. van der Zwan stelt voor terug te keren naar de indeling van de kerkelijke gegevens zoals die voor 2014 gebruikelijk was en naar de praktijk dat de gegevens van de FRCNA in het jaarboek opgenomen worden.

De preses schort de bespreking op tot de middagzitting (zie artikel 69).

Artikel 64

Schorsing

Oud. G. van der Wal gaat voor in gebed. Hij dankt voor de morgenvergadering en vraagt een zegen over de maaltijd. De vergadering wordt geschorst.

VERVOLG DERDE ZITTING

woensdag 12 oktober 2016, 13.30 - 17.15 uur

Artikel 65

Heropening

De preses geeft Psalm 119: 7 op. Ds. R. Bikker leest Psalm 122 en gaat voor in dankgebed.

Artikel 66

Appel-nominaal

Ds. H.K. Sok vervangt ds. A. Versluis en is nu dus ook als afgevaardigde aanwezig. Samen met oud. F. van der Ham betuigt hij instemming met de belijdenis door op te staan.

Artikel 67

Emeritering prof.dr. G.C. den Hertog

De preses heet prof. Den Hertog en zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen en andere belangstellenden hartelijk welkom. Hij nodigt prof. Den Hertog en zijn vrouw uit om achter de moderamentafel te gaan zitten. Ds. Buijs spreekt over een bijzonder moment dat we samen mogen beleven, namelijk dat aan br. Den Hertog emeritaat mag worden verleend. Hij leest de officiële verklaring voor en overhandigt haar aan prof. Den Hertog.

Vervolgens spreekt hij een persoonlijk woord namens de synode.

Hij schetst de weg van prof. Den Hertog door de kerken in 42 dienstjaren als

predikant, waarvan bijna 15 jaar als hoogleraar. Jaren waarin hij ook een plaats had in diverse deputaatschappen en afgevaardigd was naar vier synoden. 'En intussen: studeren. De Heere heeft je gezegend met een helder verstand en een enorm opsluitingsvermogen. In 1989 promoveerde je op de studie 'Bevrijdende kennis – de leer van de onvrije wil' in de theologie van Hans Joachim Iwand'. Sterk heb je steeds beklemtoond: de onlosmakelijke band tussen kerk en school. Je bent met je enorme theologische kennis nooit in een ivoren toren gaan zitten, maar hebt altijd de kerken, tot en met de eenvoudigste broeder en zuster toe, willen dienen. Dat blijkt ook daaruit dat je zondag aan zondag de kerken intrekt, van noord naar zuid en van west naar oost. Dat je ook heel graag en bewust in de breedte van de kerken preekt, omdat je het geheel van ons kerkverband liefhebt. De GS van 2001 schonk je vertrouwen. Er waren in die tijd wel mensen die dachten: Den Hertog is vooral een pion van een bepaald deel van de kerken. Maar het prachtige is: daar is nooit iets van gebleken. Integendeel: je liefde tot het geheel van die wonderlijk samengestelde Christelijke Gereformeerde Kerken is onverdacht. Jij was en bent er voor het geheel. Wij danken de Heere voor alles wat Hij ons in jou gegeven heeft. Graag gunnen we jou wat meer rust. Alleen, je kennend, weet ik dat je bepaald niet iemand bent die achterover gaat leunen. En toch: wat meer ontspanning gunnen we je graag, samen met Rieke. 'God heeft elk ding mooi gemaakt op zijn tijd'. Hij geve jullie samen zijn rijke zegen. Om samen ook blijmoedig heen te leven naar de dag dat de Heere zal zeggen: 'Ga in, in de vreugde van uw Heere'. En ik weet dat je het er van harte mee eens bent als ik zeg: dan worden we niet als indrukwekkende theologen zalig, maar als bedelaars die eeuwig van genade mogen leven. Dat is pas echt bevrijdende kennis!'

Hierna spreekt de voorzitter van het curatorium, ds. A. van der Zwan, namens de hele TUA-gemeenschap. Met verwijzing naar enkele passages uit wat de acta van de synode van 2001 melden over de benoeming van prof. Den Hertog, wijst hij op de brede oriëntatie die zijn werk altijd gekenmerkt heeft. Behalve theologiebeoefening in dienst van de kerken zag je het ook als je opdracht om in de wereld van de theologie en wetenschap in het algemeen in te gaan op de vragen die er vandaag leven, opdat de kracht van het Woord aan het licht komt en de kerk gesterkt wordt in haar geloof. In je theologisch denken ben je op de schouders gaan staan van en in gesprek gegaan met vele theologen die zich echt niet alleen maar binnen de kring van onze eigen gezindte bevonden. Het is geen geheim dat sommigen weleens vreesden dat die brede oriëntatie op wat er theologisch zoal gedacht en geschreven is, mogelijk al te breed zou kunnen worden. Terugdenkend aan wat je bij je benoeming hebt gezegd over het gehoorzaam willen zijn aan de Heilige Schrift en je wezenlijk verbonden voelen met het belijden van de kerk van de Reformatie, stel ik dankbaar vast dat die vrees ongegrond is gebleken. En dat komt ten diepste, geloof ik, omdat je, ook bij het je ontwikkelen tot de theoloog die je geworden bent, op één punt nooit verder bent gekomen dan waar je stond op de dag waarop je dominee werd. Ik denk daarbij aan de tekst waarmee je in 1974 intrede hebt gedaan in de gemeente van Kornhorn. Dat was 1 Sam. 3:10. Een ootmoedig adagium: 'Spreek, want Uw knecht hoort'. Wie dat levenslang

blijft betrachten, mag vruchtbaar zijn in zijn spreken tot anderen, omdat er altijd eerbiedig horen aan vooraf ging. 'Van harte spreek ik namens de gehele TUA-gemeenschap de wens uit dat die verwondering ook de toon mag zetten nu het emeritaat verleend is en er een periode van ruim vier decennia trouwe dienst wordt afgesloten. En voor wat nog gaat komen, wensen we je met je vrouw en al je geliefden van harte Gods nabijheid en zegen toe.'

Prof. Den Hertog krijgt het woord. Hij dankt voor wat gezegd is en geeft te kennen dat hij voor zichzelf weet heeft van lek en gebrek. Dankbaar maakt hij uit het gehoorde op dat Gods genade aan hem niet geheel tevergeefs is geweest. Van jongs af aan is hij bepaald geweest bij een Psalmvers en een Bijbeltekst. Het vers is Psalm 119: 83. Hij legt een relatie met het vak dat hij de afgelopen vijftien jaar heeft gedoceerd, de ethiek. 'Als we in de kerk over Gods geboden niet meer weten te zeggen dan 'dat mag ik niet van mijn geloof', laten we merken dat we het niet meer weten en beleven: 'Wat vreë heeft elk, die Uwe wet bemint! Zij zullen aan geen hinderpaal zich stoten.' Ik zou u op het hart willen binden, wat de Heidelberger Catechismus in vraag en antwoord 90 zegt: 'Wat is de opstanding van de nieuwe mens? Antwoord: Het is een innige blijdschap in God door Christus, en lust en liefde om naar de wil van God alle goede werken te volbrengen.' Dat heb ik ook gehoord in Psalm 119:83: 'Innige blijdschap'. Dat bepaalt ook zijn verwachting voor na de emeritering. 'Ik zou de gedachte niet kunnen verdragen dat ik niets meer zou kunnen betekenen in het Koninkrijk van God. Maar dat kun je ook als je gezondheid achteruitgaat en je zelfs in een rolstoel zit. Ik zou er veel moeite mee hebben, als dat niet meer kon. Want: zijn liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten.' De Bijbeltekst is 3 Johannes: 4. 'Ik heb geen meerdere blijdschap dan hierin, dat ik hoor, dat mijn kinderen in de waarheid wandelen.' Dat was de trouwtekst van zijn ouders, die hing aan de muur in zijn ouderlijk huis. Een nodigend woord dat hem als kind al aansprak. Als theoloog leerde hij dat 'wandelen' in de Bijbel hét woord voor ethiek is. Nu gaat het hem echter om dat 'geen meerdere blijdschap'. 'Ik hoop mijn weg in blijdschap te vervolgen. Er is veel aan de hand in ons land, ook in de kerk. Er gebeuren ook heel mooie dingen, laten we dat niet vergeten. Luther zegt ergens dat het onmogelijk is dat een mens niet blij is, als hij namelijk hoopt op de HERE. Hij bouwt dan niet op zichzelf, ontleent geen hoop aan wat hij ziet, maar is werkelijk blij in de hoop.

Van harte wens ik u Gods zegen toe, de vreugde in zijn dienst werkzaam te mogen zijn, en ik hoop dat het u en mij geschonken wordt om – zoals Paulus in 2 Korintiërs 1:24 zegt – 'medewerkers' aan elkaars 'blijdschap' te zijn.'

De preses laat Psalm 119: 83 zingen. Daarna schorst hij de vergadering en is er gelegenheid prof. en mw. Den Hertog de hand te drukken.

Artikel 68

Appel-nominaal

Primusafgevaardigde ds. A. Versluis heeft zijn plek weer ingenomen.

Artikel 69

Jaarboek

De bespreking van het rapport van deputaten voor de uitgave van het jaarboek (bijlage 27) en het daarbij behorende rapport 1 van commissie 1 (bijlage 28) wordt voortgezet.

Commissierapporteur ds. H. Korving geeft aan dat het eerste voorstel van ds. A. van der Zwan eigenlijk een revisieverzoek is. De commissie neemt het voorstel niet over, omdat zij er geen argumenten voor gehoord heeft. Het tweede voorstel hoort volgens de commissie thuis bij deputaten buitenlandse kerken.

Deputaat ds. R.W.J. Soeters onderstreept de woorden van ds. Korving. Hij vult nog aan dat de vorige synode op basis van argumenten besloten heeft tot de nu gewraakte wijziging. Volgens deputaten is de dankbaarheid voor de huidige indeling groter dan de ontevredenheid erover.

Ds. Van der Zwan trekt zijn voorstellen in.

De synode besluit

1. deputaten te danken voor het gevoerde beleid en het uitgevoerde werk;
2. deputaten op te dragen zich te bezinnen op mogelijkheden om wat betreft de lay-out de presentatie van bepaalde gegevens te verbeteren, conform de in het commissierapport gedane suggesties;
3. deputaten op te dragen de mogelijkheden te onderzoeken om meer jaarboekjes te verkopen;
4. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses dankt deputaten voor hun vele werk. Zij verlaten de vergadering.

Artikel 70

Theologische Universiteit/curatorium

De preses stelt het rapport van het curatorium van de Theologische Universiteit (bijlage 29) en het daarmee corresponderende rapport 4 van commissie 1 (bijlage 30) aan de orde. De deputaten ds. C. van Atten, ds. R. van de Kamp, ds. G. van Roekel en ds. A. van der Zwan worden welkom geheten. De preses spreekt er zijn dankbaarheid over uit dat er wat betreft de gezondheid van ds. Van Roekel sprake is van duidelijke vooruitgang.

Vragen worden gesteld naar de ontwikkeling van het aantal admissiaal studenten en hun werving. Wordt de zorg over sommige preekvoorstellen die er bij het curatorium is ook gedeeld door de kerken? Wat wordt bedoeld met 'reële vacatures' in het rapport van het curatorium en met 'verdere uitholling' in het commissierapport? Moeten er niet meer pastoriemiddagen gehouden worden? Komt de plaats van de kinderen in de pastorie ook ter sprake?

Rapporteur ds. H. Korving gaat in op wat bedoeld wordt met ‘verdere uitholling’. Die woorden moeten niet als zorgwekkend gezien worden. Het heeft te maken met ontwikkelingen vanwege de nieuwe opzet in Apeldoorn.

Ds. Van der Zwan reageert namens het curatorium. Werving van nieuwe studenten is minder urgent, omdat de ontwikkelingen nu minder zorgelijk lijken dan eerder. Het aanbod van studenten schommelt per jaar, maar de doorgaande lijn is stabiel. Of het niveau van de preekvoorstellen iets te maken heeft met enige stagnatie in het beroepen van kandidaten is moeilijk te zeggen. De enquêteformulieren die ingevuld worden door kerkenraden komen niet terecht bij het curatorium, maar bij het college van hoogleraren. Uit navraag blijkt dat de zorg over preekvoorstellen in de kerken minder groot is dan bij het curatorium. Over ‘reële vacatures’: er zijn 60 vacante gemeenten in onze kerken, maar volgens de criteria van deputaten OBenA kunnen daarvan ongeveer 28 zelfstandig beroepen. Daarin zijn niet de gemeenten betrokken die samen met een andere gemeente kunnen beroepen. De ideeën over de pastoriemiddagen worden meegenomen ter overweging.

Er wordt geen gebruikgemaakt van de mogelijkheid om in een tweede ronde vragen te stellen. Het voorstel tot besluit wordt in stemming gegeven. Daarbij wordt opgemerkt dat besluitvoorstel 1, ‘de handelingen van het curatorium goed te keuren’, nu nog niet aan de orde is. Een deel van het rapport is nog niet besproken.

De synode besluit

1. in te stemmen met de (voorlopige) nieuwe opzet van het proponentsexamen;
2. goedkeuring te hechten aan het nieuwe voorstel voor de aanwezigheid van het curatorium bij de masterexamens van admissiaal studenten;
3. goedkeuring te hechten aan de verandering van naamgeving van gereformeerde praktische theologie naar praktische theologie;
4. het curatorium op te dragen zich te bezinnen op de vraag of het aantal te beoordelen preekvoorstellen uitgebreid dient te worden en hierover aan de volgende synode te rapporteren.
5. opnieuw een secretaris en een secundus-secretaris te benoemen.

Artikel 71

Theologische Universiteit/aanvullend rapport curatorium

De preses stelt van het rapport van het curatorium van de Theologische Universiteit (bijlage 29) het aanvullende deel met bijlage 2 en rapport 5a van commissie 1 (bijlage 31) aan de orde.

Gevraagd wordt of de ‘track record’ die dr. M.C. Mulder de komende jaren ontwikkelt, gelezen moet worden als een ‘tenure track’ op weg naar hoogleraarschap?

Curator ds. A. van der Zwan geeft aan dat dit niet het geval is.

De synode besluit

1. goedkeuring te hechten aan de benoeming van drs. H. de Waard te Dordrecht als universitair docent Hebreeuws/Arames, voor 0.7 fte;

2. goedkeuring te hechten aan de benoeming van dr. M.C. Mulder te Ermelo als universitair hoofddocent Nieuwe Testament voor 0,8 fte;
3. goedkeuring te hechten aan de benoeming van dr. D.J. Steensma te Veenwouden tot universitair docent ethiek voor 0.4 fte;
4. het curatorium op te dragen – samen met het college van hoogleraren – zich nader te bezinnen op de figuur van de ‘kerkelijk docent’ zodat er duidelijkheid komt hoe de kerken zelf hun verantwoordelijkheid voor de opleiding van haar dienaren inhoud geven, en daarover aan de generale synode van 2019 te rapporteren.

Artikel 72

Comité-generaal

Artikel 73

Ondertekeningsformulier

De preses stelt de instructies van de PS van het Oosten (bijlage 32) en de PS van het Westen (bijlage 33) en rapport 4 van commissie 7 (bijlage 34) betreffende het ondertekeningsformulier aan de orde.

Er worden vragen gesteld omtrent het defensieve karakter van het formulier. Is het niet wijs iets toe te voegen over de mogelijke consequenties van een ander gevoelen en een andere leer in ‘overweegt 2’? Naar aanleiding van ‘besluit 4’: Is het nodig nog duidelijker te beschrijven dat de Bijbel Gods Woord is? Is er niet het gevaar dat dan de belijdenis gerelativeerd wordt? Wat is de achtergrond van besluitvoorstel 2: ‘onderzoek te doen naar en uitleg te bieden over de noodzaak en de bedoeling van de ondertekening van de verbindingsformulieren’?

Rapporteur ds. A.Th. van Olst beantwoordt de vragen. Het gaat de indieners van de instructie niet om wat allemaal zou moeten en kunnen gebeuren als een ambtsdrager zelf van het gereformeerde belijden af zou wijken, maar vooral om de vraag of men ten overstaan van andersdenkende christenen of niet-gereformeerde belijders altijd maar bereid moet zijn om op de verschillen de nadruk te leggen. Met betrekking tot een eventuele toevoeging bij ‘overweegt 2’ zegt ds. Van Olst dat het ondertekeningsformulier daarover moet gaan. Het lijkt goed de formulering daarvan aan deputaten kerkorde en kerkrecht over te laten en hun tevens op te dragen iets over nut en noodzaak van het ondertekeningsformulier te zeggen. De opmerking over ‘besluit 4’ is behartigenswaardig. ‘Besluit 3’ dient gehandhaafd. Het is goed dat duidelijk wordt wat de verhouding is tussen het bevestigings- en ondertekeningsformulier.

In de tweede ronde doet ds. A. Versluis een tweetal suggesties. In ‘besluit 1’ moet ‘het ondertekeningsformulier’ gespecificeerd worden: het gaat om een verbindingsformulier voor dienaren van het Woord en een voor ouderlingen en

diakenen. Is het niet logisch om ook bijlage 12 K.O., het ondertekeningsformulier voor hoogleraren, mee te nemen bij een herziening?

Ds. Van Olst reageert positief op beide suggesties. De commissie zal alles nog eens op zich in laten werken. De bespreking wordt verdaagd (zie artikel 80).

Artikel 74

Artikel 79 en 80 K.O.

De preses stelt de instructie van de PS van het Westen (bijlage 35) en rapport 6 van commissie 7 (bijlage 36) betreffende artikel 79, 80 en bijlage 44 K.O. aan de orde.

Vragen richten zich met name op twee zaken. Enerzijds op de mogelijke aanpassing van de artikelen 79 en 80 K.O. en anderzijds op het idee om óf een landelijke commissie voor opzicht en tucht in het leven te roepen (deputaten), óf een kenniscentrum waar jurisprudentie wordt verzameld (commissie). Met betrekking tot aanpassing van de artikelen 79 en 80 K.O. leeft er in de vergadering beduchtheid. Bestaat niet het gevaar dat er bij een ruimere omschrijving juist meer onduidelijkheid komt? Waarom stelt de commissie een 'kenniscentrum' voor en geen 'commissie voor opzicht en tucht'?

Rapporteur ds. A.Th. van Olst gaat in op de vragen. Het gaat hier niet om nog meer regelgeving. Er wordt ook niet voorgesteld nu een besluit te nemen over een verandering van beide artikelen. De instructie bracht de commissie tot de overweging of er in de genoemde artikelen van de kerkorde niet genuanceerder gesproken moet worden. De artikelen bieden volgens de commissie op sommige punten niet veel ruimte om in situaties die vaak heel verschillend zijn, verschillend te oordelen. De gevraagde landelijke commissie van opzicht en tucht gaat de commissie te ver. Dat zou een grote ingreep vragen in de kerkorde. De wens kennis te kunnen nemen van jurisprudentie vergt niet zo'n commissie.

Er volgt een tweede ronde. De PS van het Westen sprak over een 'commissie van opzicht en tucht' in de hoop dat die commissie een min of meer bindend advies zou kunnen geven. Dát zou de PS graag aan deputaten kerkorde en kerkrecht voorleggen. Een kenniscentrum is in haar optiek te mager.

Prof.dr. J.W. Maris gaat in op het gebruik van het woord 'jurisprudentie'. Zijns inziens komt het uit de wereldlijke rechtspraak. Maar niet elke uitspraak in eerste lijn kwalificeert als zodanig. De formulering vraagt heroverweging.

Prof.dr. H.J. Selderhuis raadt aan niet te kiezen voor het woord 'jurisprudentie'. Een kenniscentrum is er al in het deputaatschap kerkorde en kerkrecht. Dat kan de kerken goed instrueren over hoe om te gaan met de zaken van art. 79 en 80 K.O.

Rapporteur ds. Van Olst zegt dat het de commissie opviel dat gevraagd werd naar een breder instrumentarium. Pas vanuit de besluittekst wordt gesproken over

een landelijke commissie van opzicht en tucht, in feite zonder onderbouwing. De commissie hecht niet aan het woord 'jurisprudentie'. Zij acht het wel van belang dat niet altijd weer opnieuw het wiel hoeft te worden uitgevonden. De commissie is tevreden met een onderzoeksopdracht aan deputaten kerkorde en kerkrecht.

Br. E.C. Bin stelt voor aan besluitvoorstel 1c toe te voegen: 'en daarbij met name te kijken naar de rol van deputaten kerkorde en kerkrecht.'

De bespreking van de instructie wordt opgeschort (zie artikel 81).

Artikel 75

Eredienst - nieuwe liturgische formulieren

De preses stelt het rapport van deputaten eredienst (bijlage 37) en rapport 1 van commissie 3 aan de orde (bijlage 38). Besloten wordt om het in delen te behandelen. Nu is hoofdstuk 1-2.4 van het deputatenrapport met de bijlage en het eerste gedeelte van het commissierapport aan de orde. De deputaten br. E.C. Bin, ds. C.J. Droger, ds. H.D. Rietveld en ds. D.J.K.G. Ruiten worden welkom geheten.

De vragen gaan vooral over de nieuw voorgestelde formulieren voor de volwassendoop en de ban en daarmee verwant art. 77 K.O. In het formulier voor de volwassendoop ontbreekt het onderwijs over het werk van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. De insteek ligt nu wel erg bij het doen van belijdenis en minder bij de doop. Als de door Ede bij deputaten ingediende voorstellen worden overgenomen, wordt het kerkelijke taalgebruik dan niet weer te sterk? Kunnen Bijbelteksten niet ook in de NBV geciteerd worden? Is het eerste doel van de ban het behoud van de zondaar of de eer van God en de heiligheid van de gemeente? Moeten we niet huiverig zijn voor een functionalisering van de tucht? Is er over art. 77 K.O. overleg geweest met deputaten kerkorde en kerkrecht? Is er bij het herzien van de formulieren in het algemeen ook nagedacht over het didactische gehalte van het voorlezen van de lange tekst in de erediensten?

Rapporteur ds. A. van de Bovekamp antwoordt. Ook de commissie miste het belangrijke trinitarische gedeelte uit het doopformulier. Het niet opnemen van teksten in de NBV is conform het besluit van de synode van 2013.

Ds. Rietveld reageert namens deputaten. De vorige GS was er ook al een nieuw formulier voor de volwassendoop ter tafel. De GS was daarover niet tevreden en gaf een nieuwe opdracht mee. Toen heeft de commissie haar uitgangspunt genomen in het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis. Wat betreft al of niet teveel kerkelijk taalgebruik: het is een kwestie van afwegingen maken. Over de lengte van de formulieren is door deputaten ook gesproken. Ze hebben de formulieren zelfs al uitgeprobeerd. Er is zeker overleg geweest met deputaten kerkorde en kerkrecht. Op een detail na waren zij ermee akkoord. Inzake het formulier voor de ban volgen deputaten de lijn van de synodecommissie van 2013. Er moet bij de

tucht zeker oog zijn voor de eer van God en de heiligheid van de gemeente, maar het doel is toch zeker ook inkeer van de zondaar en zijn behoud.

Er volgt een tweede ronde vragen. De vorige GS gaf als opdracht om goed uit te laten komen dat er niet twee soorten doop zijn. Als je verwarring daarover wilt voorkomen, lijkt het toch logisch om twee formulieren te hebben die zoveel mogelijk op elkaar lijken? Nu verschillen ze totaal van elkaar.

Deputaten antwoorden. Aanvankelijk is getracht de twee doopsformulieren heel dicht bij elkaar te houden. Maar toen gaf de synode een negatief oordeel. Beproeving van de concepten vergt nog weer een traject van drie jaar. Deputaten willen nu graag gaan werken aan een uitgave met alle formulieren.

Prof.dr. J.W. Maris zou graag zien dat het nieuwe formulier voor de volwassendoop niet alleen vraagt naar begeerte om het avondmaal te vieren, maar ook naar verlangen om de doop te ontvangen.

Desgevraagd blijkt dat er steun is voor deze gedachte, zodat het later als voorstel terug kan komen (zie artikel 82)

Artikel 76

Schorsing

Oud. J.J. Eberwijn leest Kolossenzen 3: 17 en gaat voor in gebed. De preses schorst de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG DERDE ZITTING

woensdag 12 oktober 2016, 19.00 - 21.00 uur

Artikel 77

Heropening

De preses heropent de vergadering. Dr. A. Huijgen en dr. M.J. Kater met hun gezinnen en verdere familieleden worden hartelijk welkom geheten, evenals enige reeds aanwezige buitenlandse gasten. Hij laat zingen psalm 145: 2. Oud. P. van Duijvenbode leest Filippenzen 2: 1-11 en gaat voor in gebed.

Artikel 78

Appel-nominaal

Ds. A.C. Uitslag is afwezig en niet vervangen.

Artikel 79

Benoeming dr. A. Huijgen en dr. M.J. Kater tot hoogleraar

Beide broeders met hun echtgenotes worden naar voren geroepen. De preses spreekt van een feestelijk moment. Dr. Huijgen wordt benoemd tot hoogleraar in de systematische theologie, nl. dogmatiek en symboliek, dr. Kater tot hoogleraar in de praktische theologie, nl. homiletiek, catechetiek, liturgiek en apologetiek. Hij feliciteert beiden heel hartelijk met hun benoeming. Voor alles mag er dankbaarheid jegens de Heere zijn dat het zover mocht komen. 'De synode spreekt vertrouwen in u uit. Dat is de menselijke kant. Maar er is meer. De Heere schonk u gaven, om beheerders te zijn van de geheimenissen van God, zoals Paulus dat zegt in 1 Corinthe 4. U hebt dat mogen doen als dienaar van het Woord in de gemeente, u mag het nu blijven doen in het Apeldoornse. 'Economien', zegt Paulus letterlijk. Bij de veelheid en zwaarte van uw taken zult u economisch moeten werken. Dat is vanuit menselijk oogpunt een hele kunst. Tegenover de Heere als economen werken, is een hele gunst. En dan gaat het er tegenover Hem om dat u betrouwbare economen zult zijn, zoals Paulus in datzelfde hoofdstuk zegt. Moge dat blijken in de praktijk van uw werk, maar zeker ook op de grote dag dat de Heere Jezus terugkomt. Niet een menselijk oordeel is immers van belang, maar hoe Hij ons beoordeelt. Daarom moet uw werk voortdurend door de handen van de Heere Jezus heen gaan. Broeders, doe zo uw werk, in diepe afhankelijkheid van Hem. In de wetenschap dat de Heere u zijn Geest belooft, Die u trouw doet zijn. Zo wens ik u beiden namens onze vergadering van harte de zegen van de Heere onze God toe.

Namens de TUA-gemeenschap spreekt de rector, prof.dr. H.G.L. Peels, de beide nieuwe hoogleraren toe. Hij feliciteert hen en hun beider echtgenotes van harte. Er is grote blijdschap in Apeldoorn over hun benoeming. Vanaf het begin van hun aanstellingstraject in 2013 is er door beiden veel werk verzet. 'Met grote werkkraft, met inventiviteit en ook humor, maar zeker ook met geestelijke inzet. Jullie zijn wetenschappers en docenten die er weet van hebben wat het is om zelf leerling te zijn, van die ene hoogste Leraar, de Leermeeester Jezus Christus. Het adagium 'wetenschap en vroomheid' wordt door jullie onderschreven niet door de dienst van lippen maar door de dienst van het hart. Daarin staan we naast elkaar, en zien we ernaar uit om verder samen op te trekken in die dienst, altijd weer onder biddend opzien tot onze Heere, die ons roept. Jullie zijn benoemd als hoogleraar op twee sleutelposities. Ik moet voorzichtig zijn als ik dit zo zeg, want alle vakken zijn van belang in onze studie. Maar op een bepaalde manier staan systematische theologie en praktische theologie wel in het centrum, identiteitsbepalend misschien nog directer dan andere vakken: aan de ene kant in de dogmatiek de concentratie op de leer der kerk en de belijdenis, aan de andere kant in de homiletiek het volle accent op de prediking, het kloppend hart van het kerkelijk leven. Onze studenten laten zich graag door jullie daarin leiden. Ga hen voor met vreugde en met bezieling, met wijsheid en bescheidenheid. Dit is een dag waar de TUA blij mee is – moge Gods zegen op jullie en op heel onze universiteit rusten. Samen verder, in zijn dienst.'

De preses dankt prof. Peels voor zijn warme woorden. Daarna krijgen de nieuwe hoogleraren gelegenheid de vergadering toe te spreken.

Prof. Huijgen dankt de Heere voor zijn leiding tot hiertoe en de synode voor het uitgesproken vertrouwen. Er is genade nodig om in de systematische vakken gehoorzaam te zijn aan Gods Woord en trouw aan de gereformeerde belijdenis. Ook goede moed om kerk en wereld tegemoet te treden. In biddend opzien tot de Heere aanvaardt hij de benoeming.

Ook prof. Kater dankt de synode voor het in hem gestelde vertrouwen. Hij is de Heere dankbaar voor deze nieuwe roeping, al verandert er niet veel ten opzichte van de laatste jaren. Hij verwijst naar 1 Johannes 3: 1. Van groter waarde dan de professorentitel is het om dankzij de grote liefde van God zijn kind te mogen heten. Met een citaat uit het oude PFSAR-lied getuigt hij van zijn verlangen om in afhankelijkheid van de Heere en luisterend naar zijn Woord deze roeping te volgen en de benoeming te aanvaarden

De preses dankt de broeders voor hun woorden en gaat voor in gebed. Nadat de vergadering de nieuwe hoogleraren staande Psalm 134: 3 toegezongen heeft, is er gelegenheid hen en hun echtgenotes te feliciteren.

Artikel 80

Ondertekeningsformulier-vervolg

De preses stelt de instructie van de PS van het Oosten (bijlage 32) en die van de PS van het Westen (bijlage 33) met rapport 4 van commissie 7 (bijlage 34) betreffende het verbindingsformulier opnieuw (zie artikel 73) aan de orde.

De commissie heeft de besluittekst inmiddels aangepast.

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. de instructie van de particuliere synode van het Oosten d.d. 20 mei en 25 augustus 2015 inzake herformulering ondertekeningsformulieren (bijl. 39 en 40 K.O.);
2. de instructie van de particuliere synode van het Westen d.d. 6 april 2016 inzake hetzelfde onderwerp;
3. rapport 4 van commissie 7;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

constateert

1. dat er binnen verschillende kerkenraden, classes en particuliere synodes vragen gerezen zijn ten aanzien van de bewoording van de ondertekeningsformulieren;
2. dat de ondertekeningsformulieren verouderd taalgebruik bevatten;

overweegt

1. dat het, blijkens de verlegenheid die er is bij de bewoording van de ondertekeningformulieren, goed zou zijn de formulieren te herschrijven;
2. dat de binding aan de gereformeerde belijdenis het doel is van de ondertekeningformulieren en er daarom ook bij een eventueel positievere en minder defensieve formulering niet gerelativeerd mag worden;
3. dat in de ontmoeting met christenen die het gereformeerd belijden niet onderschrijven op bepaalde punten, de gesprekken niet als vanzelf een defensief karakter hoeven te krijgen, terwijl de bereidheid om de gereformeerde belijdenis te verdedigen tegen wat zich daartegen verzet geheel blijft bestaan;
4. dat het goed zou zijn als nog duidelijker beschreven wordt dat de Bijbel Gods Woord is en goddelijk gezag heeft en dat het gezag van de gereformeerde belijdenis daarvan afgeleid is;
5. dat het goed zou zijn als in de ondertekeningformulieren verwezen wordt naar het bevestigingsformulier;
6. dat bijlage 12 K.O., het ondertekeningformulier voor de hoogleraren in de theologie, vrijwel gelijk is aan de bijlagen 39 en 40 K.O., en daarom ook bij de herschrijving betrokken zou moeten worden;

is van oordeel

1. dat de ondertekeningformulieren (bijl. 39 en 40 K.O.) herschreven dienen te worden, waarbij de inhoud helder verwoord wordt en niets van de betekenis wordt afgedaan;
2. dat de kerken gediend zouden zijn met uitleg over het nut en de noodzaak van art. 52 en 53 K.O., en dus van de bijlagen 39 en 40 K.O.;
3. dat het goed is te onderzoeken of de herschrijving van de bijlagen 39 en 40 K.O. het wenselijk maakt ook het ondertekeningformulier voor de hoogleraren in de theologie (bijl. 12 K.O.) te herschrijven;

en besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven de ondertekeningformulieren in de bijlagen 39 en 40 K.O. te herschrijven en daarover te rapporteren aan de generale synode van 2019;
2. deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven onderzoek te doen naar en uitleg te bieden over de noodzaak en de bedoeling van de ondertekening van de desbetreffende formulieren;
3. deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven te onderzoeken of de herschrijving van de bijlagen 39 en 40 K.O. het wenselijk maakt ook het ondertekeningformulier voor de hoogleraren in de theologie (bijl. 12 K.O.) te herschrijven en indien dit naar hun oordeel wenselijk is de synode een herschreven versie voor te leggen;
4. hiervan mededeling te doen aan de particuliere synodes van het Oosten en van het Westen.

Artikel 81

Artikel 79 en 80 K.O. - vervolg

De preses stelt de instructie van de particuliere synode van het Westen (bijlage 35) en rapport 6 van commissie 7 (bijlage 36) betreffende artikel 79, 80 en bijlage 44 K.O. opnieuw (zie artikel 74) aan de orde.

De rapporteur deelt mee dat de commissie een licht gewijzigde tekst voorstelt en het voorstel van oud. E.C. Bin niet overneemt. Het woord 'jurisprudentie' laat de commissie vallen en wordt vervangen door 'eerder gevonden wijsheid'. Ook het woord 'rechtsgelijkheid' is eruit gehaald.

Oud. Bin trekt zijn voorstel in.

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen d.d. 6 april 2016 inzake onderzoek art.79 en 80 en bijlage 44 K.O.;
2. rapport 6 van commissie 7;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

constateert dat

1. in art. 79 K.O. gesproken wordt over 'openbare grove zonde' zonder dat daarbij iets gezegd wordt over de vraag hoe die zonde openbaar is geworden;
2. in art. 79 en 80 K.O. niet gesproken wordt over factoren die mogelijk tot de 'openbare grove zonde' geleid kunnen hebben;
3. er in art. 73 K.O. voor gemeentelieden wel aandacht is voor heimelijke zonden, maar dat in de artikelen over tucht over ambtsdragers deze aandacht niet voorkomt;
4. er in de artikelen geen mogelijkheid bestaat voor een tijdelijk op non-actief stellen na beleden schuld, waarna voor dienaren van het Woord na een bepaalde periode weer een beroepbaarstelling kan volgen;

overweegt dat

1. er verschillend geoordeeld kan worden over zonde die openbaar is gekomen doordat iemand is betrapt of ontmaskerd én zonde die openbaar is geworden doordat iemand zelf tot inkeer is gekomen, de zonde heeft beleden en vergeving ontvangen heeft;
2. omstandigheden, (psychische) ziekte en andere factoren die mogelijk van invloed zijn geweest op het handelen van de predikant, meegewogen dienen te worden in een eventueel besluit tot schorsing of afzetting;
3. de formulering van art. 80 K.O. ('behoren gestraft te worden') weinig ruimte laat voor het meewegen van allerlei factoren;

4. het mogelijk is dat een ambtsdrager een zonde belijdt, die niet openbaar is of hoeft te worden;
5. de behandeling van tuchtzaken doorgaans in comité plaatsvindt, waardoor eerder gevonden wijsheid veelal niet toegankelijk is, met als mogelijk gevolg dat in vergelijkbare situaties verschillend opgetreden wordt;
6. een breder instrumentarium dan de kerkorde nu biedt, mogelijk dienstig is;

is van oordeel dat

1. de kerken gediend zijn met een grondige kerkrechtelijke doordenking van bovenstaande constatering en overwegingen;
2. het voor de hand ligt dat deze doordenking in eerste instantie plaatsvindt binnen het deputaatschap kerkorde en kerkrecht;

en besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen onderzoek te doen naar de volgende vragen:
 - a. of de huidige bepalingen voldoende duidelijkheid geven over de verhouding tussen persoonlijke belijdenis, verzoening en de voortzetting van de ambtsbediening;
 - b. of er naast de tuchtmaatregelen van art. 79 en 80 K.O. een breder instrumentarium wenselijk is;
 - c. welke mogelijkheden er zijn om kennis te nemen van eerder gevonden wijsheid in gevallen van schorsing en afzetting;
2. daarover aan de generale synode van 2019 te rapporteren en eventueel voorstellen te doen;
3. hiervan mededeling te doen aan de particuliere synode van het Westen.

Artikel 82

Eredienst - nieuwe liturgische formulieren – vervolg

De preses stelt het rapport van deputaten eredienst (bijlage 37) hoofdstuk 1-2.4 met bijlage en rapport 1 van commissie 3 het eerste gedeelte (bijlage 38) opnieuw aan de orde (zie artikel 75).

Teneinde het onderwijzend karakter van de formulieren liturgisch ook zo goed mogelijk tot zijn recht te doen komen, stelt ds. J.G. Schenau als nieuw besluit 5 voor: 'deputaten eredienst op te dragen zich te bezinnen op de didactische methodiek met betrekking tot het gebruik van de verschillende liturgische formulieren en zo mogelijk een praktische handreiking dienaangaande voor de plaatselijke gemeente aan te bieden aan de generale synode van 2019'.

Commissie en deputaten zullen zich hierop nog nader bezinnen.

Ds. A. Versluis, ds. A.G.M. Weststrate en oud. M. Visscher stellen twee wijzigingen voor in het formulier voor de volwassendoop. Inlassen bij vraag 'ten tweede': 'Ziet u er ook naar uit om *de Heilige Doop te ontvangen* en om het (...)'. En invoegen van de uitleg van de doop op een geschikte plaats. Het aldus aangevulde formulier dient ter goedkeuring nog aan deze synode voorgelegd te worden.

De commissie stemt hiermee in en zal zich beraden op de verwerking hiervan. De behandeling van dit punt wordt verdaagd (zie artikel 141).

Artikel 83

Eredienst – zingbaarheid van de psalmen

De preses stelt het rapport van deputaten eredienst (bijlage 37), paragraaf 2.5 en rapport 1 van commissie 3 (bijlage 38) aan de orde.

Er wordt een keur aan opmerkingen gemaakt en vragen gesteld. Wat moet een door de commissie voorgestelde nieuwe studieopdracht opleveren? Deputaten hebben veel historisch materiaal aangeleverd, maar de problemen van vandaag niet gezien noch geanalyseerd. Hebben deputaten bestaande initiatieven gezocht, waarbij aangehaakt zou kunnen worden? Waarom is geen contact gezocht met jongeren? Zij zijn de psalmen kwijtgeraakt. Hoe komt dat en hoe vinden zij die weer terug? Zijn de huidige berijmingen daarbij geen blok aan het been? Jongeren willen tegenwoordig graag liederen zingen die dicht bij de Bijbeltekst staan. Dat is een gouden kans voor de psalmen, ook op de Geneefse melodieën. Is de conclusie dat de Psalmen voor Nu niet geschikt zijn voor de gemeentezang niet te kort door de bocht? Jongeren horen buiten de kerk totaal andere liederen dan in de kerk, waardoor zij van die laatste vervreemden.

Rapporteur ds. A. van de Bovekamp vraagt zich af waarom deputaten dit onderwerp niet gelijk gelinkt hebben aan deputaten kerkjeugd en onderwijs. Bij een nieuwe studieopdracht zou dat kunnen gebeuren, evenals dat jongeren dan wél benaderd kunnen worden. Hij roept de vragenstellers op om met een goed voorstel te komen.

Namens deputaten voert ds. D.J.K.G. Ruiter het woord. Deputaten hebben twee gangbare berijmingen bekeken. Zij hebben er niet aan gedacht deputaten kerkjeugd en onderwijs te benaderen. Zij wisten niet dat de stichting Dicht bij de Bijbel met een psalmberijming bezig is. De Psalmen voor Nu zijn volgens hen voor een deel niet goed te zingen in de eredienst. Deputaten waren er vooral op gericht de psalmen weer op een goede manier onder de aandacht van jong en oud te brengen om de verbinding met een rijke traditie niet te verliezen. ‘Gemeenschap der heiligen is ook gemeenschap met gelovigen uit het verleden.’

Er volgt een tweede ronde. Moet er door deputaten niet meer ingezet worden op de taak van gezin en school als het gaat over het zingen van de psalmen? De een ziet daarbij 1773 als geschikt, terwijl een ander, die ook het belang van de psalmen onderstreept, vindt dat er opnieuw berijmd moet worden. Een nieuw initiatief daartoe is in 2014 al aan deputaten voorgelegd. De commissie wil een nieuwe opdracht voor deputaten, maar moet die niet veel concreter worden? Moet er geen aandacht komen voor de huidige muziekcultuur onder met name jongeren?

Ds. Van de Bovekamp benadrukt het belang van de psalmen. De nieuwe opdracht die de commissie voorstelt, beoogt toch ook zeker wel de jeugd.

Ds. Ruiter meldt dat in het rapport van deputaten genoemd wordt dat het van belang is dat de psalmen ook op de scholen weer onder de aandacht van kinderen komen.

Ds. W.N. Middelkoop stelt voor besluitvoorstel 6 als volgt te wijzigen: 'met betrekking tot de zingbaarheid van de psalmen deputaten op te dragen:

- a. een onderzoek te doen onder jongeren en hen actief te betrekken bij de bezinning;
- b. deputaten kerkjeugd en onderwijs te betrekken bij de bezinning op de huidige jeugd- en muziekcultuur;
- c. in contact te treden met stichting Dicht bij de Bijbel en anderen die zich op deze problematiek bezinnen;
- d. desgewenst externe adviseurs bij de bezinning te betrekken.'

Ds. A.A. Egas stelt voor

'deputaten op te dragen om middelen en wegen te zoeken om het zingen van de psalmen thuis en het overleg tussen kerken en scholen over het zingen te bevorderen.' De bespreking wordt opgeschort (zie artikel 142).

Artikel 84

Sluiting

Ds. A. van de Bovekamp eindigt met het lezen van Efeze 3: 14-21 en dankgebed. Nadat Psalm 86: 6 gezongen is, sluit de preses de derde zitting.

VIERDE ZITTING

donderdag 13 oktober 2016, 9.15 - 12.15 uur

Artikel 85

Opening

De preses heet alle aanwezigen hartelijk welkom, in het bijzonder de vele afgevaardigden van buitenlandse kerken. Hij laat Psalm 67: 1 en 2 zingen, leest Romeinen 1: 1-17 en gaat voor in gebed.

Artikel 86

Appel-nominaal

Oud. A.J. van der Wekken is vervangen door oud. F. van der Ham. Dr. A. Huijgen is aanwezig als preadviseur.

*Artikel 87***Buitenlandse kerken/toespraak ds. J. Macleod (FCSc)**

Namens de Free Church of Scotland continuïng (FCSc) spreekt ds. J. Macleod de synode toe. De FCSc vormt een klein verband van veelal kleine gemeenten. Hun toewijding aan de gereformeerde leer en praktijk vormt het hart van hun bestaansrecht. Men weet zich geroepen het Evangelie te brengen aan heel Schotland en daarbuiten. Een geweldige opdracht, waarvoor slechts beperkte middelen beschikbaar zijn. In Schotland is het eigen kerkelijke leven de afgelopen jaren tamelijk stabiel. Het werk in de Verenigde Staten en Sri Lanka vertoont duidelijke groei. Daarnaast is men actief in Canada, Noord-Ierland en Zambia. Er is verwondering over mogelijkheden waardoor veel eigen predikanten betrokken werden bij de vorming van voorgangers in delen van de wereld, waar dat tot voor kort geenszins te verwachten was. De FCSc is dankbaar voor de band met de CGK en begeert in biddende verbondenheid aan elkaar trouw te blijven aan Gods Woord en de gereformeerde belijdenis.

De toespraak wordt beantwoord door dr. A. Huijgen. Hij spreekt over de warme relaties die we als leden van de gereformeerde familie wereldwijd ervaren. Getroffen door de nadruk op het werk overzee, onderstreept hij het belang daarvan ook voor de CGK. Het is goed om verder te kijken dan ons eigen kleine land. 'Moge de FCSc voortgaan om naar buiten gericht te zijn en naar voren, naar de toekomst van de Heere Jezus Christus.'

*Artikel 88***Buitenlandse kerken/toespraak ds. D.H. Kranendonk (FRCNA)**

De Free Reformed Churches of North-America (FRCNA) vaardigden ds. D.H. Kranendonk af. Hij getuigt dankbaar van Gods genadewerk in de gemeenten. De samenwerking met de Heritage Reformed Congregations (HRC) in het Puritan Reformed Theological Seminary (PRTS) bracht beide kerken dichter bij elkaar. Een gezamenlijk commissie onderzoekt de wenselijkheid en mogelijkheid van een vereniging. De oceaan die onze kerken van elkaar scheidt, beperkt het functioneren van de relatie met de CGK, maar de band is er en wordt ervaren. Onlangs las hij een artikel van wijlen prof. J.J. van der Schuit. Het bepaalde hem bij de situatie waarin de kerk vandaag nog staat. Middels citaten uit dat artikel doet hij een persoonlijk appel 'om mannen en kerken van gebed te zijn' in trouw aan Gods Woord. Dan is er hoop in de altijd biddende Middelaar, kracht in een God die machtig is door zijn Geest te doen boven bidden en denken, en die trouw is van geslacht tot geslacht.

In zijn beantwoording van deze toespraak dankt ds. L.A. den Butter voor de goede woorden en benadrukt hij de blijvende waarde van de zusterrelatie, ook als het gezamenlijke verleden steeds minder beseft wordt. 'Wat is het een zegen om te mogen weten dat we een zus hebben aan de andere zijde van de oceaan, die voor

ons bidt. Wij bidden voor u, dat de Heere u als kerken en het werk van uw kerken zal zegenen.' Hij verwoordt dankbaarheid voor de ontwikkeling in de contacten met de HRC, waarmee ook de CGK een kerkelijke band hebben. De Heere zegene de band tussen FRCNA en CGK ook in de toekomst. 'Aan de zorg van de goede Herder vertrouwen we u biddend toe.'

Artikel 89

Buitenlandse kerken/toespraak ds. B. Elshout (HRC)

Hierna krijgt ds. B. Elshout het woord. De preses spreekt van een historisch moment. Het is voor het eerst dat de Heritage Reformed Congregations of North-America op een generale synode van onze kerken vertegenwoordigd zijn.

Ook ds. Elshout spreekt van een bijzonder moment. Hij dankt voor de uitnodiging om de synode toe te spreken en brengt hartelijke groeten van de HRC over. Het kerkverband bestaat uit tien gemeenten, waarvan vier in de Verenigde Staten en zes in Canada. Er zijn geen vacatures, maar wel twee zendelingen die verbonden zijn aan Mukhanyo Theological College. Recent zijn de HRC volledige correspondentie aangegaan met de FRCNA. Zij hebben hun wortels ook in de Afscheiding van 1834 en leiden hun predikanten op aan het PRTS, een theologische opleiding voor de kerk door de kerk met studenten uit vierentwintig landen. Men hoopt op een goede relatie met de TUA en op verdere ontwikkeling van de relatie met de CGK. Dat laatste wordt onderstreept met een uitnodiging om naar de HRC-synode van 2017 te komen. 'Wij hebben elkaar nodig om samen een lichtend licht te zijn in een wereld die terugvalt in het heidendom en elkaar te bewaren bij de gezamenlijke erfenis van Reformatie en Nadere Reformatie.'

Ds. J.W. Wüllschleger antwoordt namens de synode. Hij dankt voor de warme woorden en verzekert dat de CGK de relatie met de HRC, drie jaar geleden aangegaan, waarderen. Wat we via de FRCNA van de HRC weten, maakt verlangend om hen nader te leren kennen. Daarbij refereert hij aan goede contacten die er al zijn geweest. De CGK zien ernaar uit het contact te verdiepen en te versterken. Hij bidt de HRC toe dat de Heere hen zal bewaren bij onze gezamenlijke geestelijke erfenis en geeft hartelijke groeten mee voor de broeders overzee.

Artikel 90

Buitenlandse kerken/toespraak br. M.T. Bube (OPC)

De preses nodigt br. M.T. Bube uit namens de Orthodox Presbyterian Church of North America (OPC) de synode toe te spreken.

Br. Bube is lid van de Commissie voor Oecumene en interkerkelijke relaties van de OPC. Hij brengt met vreugde de groeten over namens de OPC. Hij dankt voor de goede contacten, die al bijna twintig jaar bestaan, gedragen door gezamenlijke sterke verbondenheid aan Gods Woord en de gereformeerde belijdenis. De OPC mag zich verheugen over Gods zegeningen over veel van het werk dat gedaan

wordt. De synode krijgt een overzicht van belangrijke beslissingen, ontwikkelingen en activiteiten in de laatste jaren op de terreinen van kerk en theologie, onderwijs en zending. Opvallend is de breuk met de Reformed Church of Japan vanwege de openstelling van de ambten voor vrouwen. Er is dankbaarheid jegens de Heere die onze kerken in de voorbije twintig jaar dichterbij elkaar heeft gebracht. Ten slotte klinkt het appel uit Openbaring 2: 1: 'Wees getrouw tot de dood, en Ik zal u geven de kroon van het leven'. 'Gods vrede zij met u!'

Ook deze toespraak wordt beantwoord door ds. J.W. Wüllschleger. Hij bedankt voor de vriendelijke woorden en goede wensen. OPC en CGK hebben veel gemeen, vooral de gezamenlijke geestelijke erfenis. Indrukwekkend, zoals de OPC zich mag inzetten op het gebied van kerkelijke relaties wereldwijd, vorming van gemeenteleden, zending en hulpverlening. Dat laat zien dat er verlangen is om het goede nieuws van de zaligheid door Jezus Christus uit te dragen in woord en wandel. 'Wij bidden u Gods rijkste zegen toe op al uw werk, opdat het Rijk van Christus uitgebreid en zijn Naam verheerlijkt mag worden.'

De preses bedankt alle buitenlandse sprekers voor hun goede en geestelijke woorden. Hij wenst hun Gods zegen toe op de plaats waar ze mogen leven en dienen in zijn Koninkrijk.

Artikel 91

Buitenlandse kerken

De preses stelt het rapport van deputaten buitenlandse kerken (bijlage 39), een aanvullend rapport (bijlage 40) en rapport 1 van commissie 4 (bijlage 41) aan de orde. De deputaten ds. R. Bikker, ds. L.A. den Butter, dr. A. Huijgen, ds. W.N. Middelkoop, ds. J.G. Schenau en ds. J.W. Wüllschleger worden welkom geheten.

Rapporteur ds. A. Versluis geeft vooraf een correctie door: UNEPREF is geen lid van de ICRC of de EuCRC.

Er volgt een eerste vragenronde. De vraag naar informatie over de FRCNA voor het jaarboek komt hier terug. De Reformed Church of Botswana (RCB) is niet bezocht wegens gebrek aan budget. Wat zijn de criteria om een kerkverband al dan niet te bezoeken? Met betrekking tot wat het deputatenrapport vermeldt inzake de moeiten tussen de Algemene Synode van Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) en een deel van de Synode Soutpansberg (SPB) wordt aangedrongen op nauw contact ter zake met deputaten buitenlandse zending. Inzake het voorstel om volledige correspondentie aan te gaan met de Iglesias Reformadas España (IRE) wordt gevraagd naar de verwachting aan Spaanse kant. Is er voor deputaten ook niet een taak weggelegd met het oog op de verdrukke kerk?

Deputaat ds. Den Butter gaat in op de vragen. Deputaten zien geen reden om meer gegevens van de FRCNA in het jaarboek op te nemen. Gelet op de aard van de contacten met andere kerken vinden zij dat er één lijn getrokken moet worden. Ook is er via internet informatie te verkrijgen. Er zijn geen concrete criteria voor het bezoeken van kerken. Sommige worden eenmaal per drie jaar bezocht, andere minder vaak. Langeafstandsbezoeken worden zoveel mogelijk gecombineerd. De RCB verkeert in een overgangsfase naar zelfstandigheid. Dan gaan de kerkelijke contacten ook via het deputaatschap buitenlandse kerken lopen. Maar dat kan niet van het ene op het andere moment. Vandaar ook dat de RCB nog bezocht is door deputaten buitenlandse zending. Wat betreft de verhouding tussen GKSA en SPB is er steeds nauw contact met deputaten buitenlandse zending. Via het lidmaatschap van de ICRC krijgen deputaten telkens een goede update inzake de vervolgd kerk. Overigens ligt de primaire opdracht van deputaten tegenwoordig op het Europese continent.

In de tweede ronde komt alleen het laatste nog terug. Kan dit bij de bezinning op de vraag hoe het werk van deputaten meer zichtbaar kan worden op het grondvlak van de kerken, niet meegenomen worden?

Deputaten zeggen dit toe. Zij zullen nog een overleg hebben met de vertegenwoordigers van de OPC. Daarom wordt het besluit aangehouden tot na de maaltijd (zie artikel 96).

Artikel 92

Instructies voorgaan en positie evangelist

Aan de orde is de instructie van de PS van het Westen inzake voorgaan van de evangelist (bijlage 42), de brief (vooraankondiging, bijlage 43) en de instructie van de PS van het Oosten inzake de positie van de evangelist (bijlage 44) en rapport 2 van commissie 2 (bijlage 45).

Er is overleg geweest tussen commissie 2 en commissie 7.

In de eerste ronde blijkt instemming met de voorgestelde brede bezinning op de positie van de evangelist. Wordt er via de instructie uit het Westen niet een soort tweede route naar preekconsent gecreëerd, zonder dat de kerken betrokken zijn bij toelating en opleiding? Moet er eerst niet goed nagedacht worden over de plaats van voorgangers en kerkelijk werkers met een hbo-opleiding? Is het niet redelijk dat onderscheid gemaakt wordt tussen hen en universitair geschoolden? Er is ook zorg, omdat afwijzing van de instructie van het Westen betekent dat een in de kerken levende wens nog niet vervuld wordt.

Rapporteur ds. W.N. Middelkoop gaat in op de vragen. De commissie vindt dat er goed over deze materie nagedacht moet worden. Daarom is het voor de commissie prematuur nu een besluit te nemen, zoals het Westen voorstelt.

In de tweede ronde wordt gevraagd of de commissie wel beseft wat hier allemaal speelt. Bij de kerkelijke inbedding van de evangelist komen er echt heel veel vragen naar voren: verschil in opleidingsniveau, gaven, traktementen, wijze van beroeping tot het werk, etc. Daarnaast wordt er op aangedrongen beide instructies los van elkaar te behandelen en aan te nemen.

Ds. Middelkoop ziet de eerste opmerkingen als een onderstreping van het standpunt van de commissie. Het voorstel om de instructie van de PS van het Westen aan te nemen, neemt de commissie niet over. Deze instructie aannemen en tegelijk zeggen dat er nog bezinning nodig is, ziet de commissie als twee tegengestelde bewegingen.

Ds. F.W. van der Rhee stelt voor aan besluitvoorstel 1.5 toe te voegen: 'en daarbij in ieder geval te betrekken het verschil in opleiding, de betrokkenheid van de kerken bij de opleiding, het verschil in wijze van beroeping tot het werk en het verschil in beloning.' Ds. A. van de Bovekamp stelt voor de instructie van de PS van het Westen aan te nemen met een kleine aanpassing in besluit 2, namelijk de woorden 'zich positief' toe te voegen voor de woorden 'uit te spreken'. Zijn voorstel houdt ook in om de instructies van de PS van het Westen en van het Oosten afzonderlijk te behandelen en beide aan te nemen.

De preses schort de behandeling op voor kort commissiebesluit. Na de hervatting van de bespreking deelt de commissie mee dat zij het voorstel-Van der Rhee wel en het voorstel-Van de Bovekamp niet overneemt.

Preadviseur dr. A. Huijgen merkt op dat de evangelist vanuit historisch oogpunt iemand is met een heel specifiek takenpakket. Met het oog daarop had hij ook minder opleiding nodig. Dat specifieke takenpakket is kennelijk hoe langer hoe meer opgeschoven richting het predikantschap, terwijl er aan opleiding en voorwaarden eigenlijk niets is veranderd. Daarom is het echt nodig om eerst grondig na te denken, voordat er verdere praktische stappen worden gezet. Hij ontraadt het voorstel-Van de Bovekamp.

Aangezien het voorstel-Van de Bovekamp het meest verstrekkende voorstel is, wordt dat eerst in stemming gegeven. Het voorstel wordt afgewezen. Het voorstel-Van der Rhee wordt aangenomen.

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen d.d. 6 april 2016 inzake voorgegaan van de evangelist naar art. 4 K.O.;
2. de instructie van de particuliere synode van het Oosten d.d. 6 april 2016 inzake de positie van de evangelist naar art. 4 K.O.;
3. rapport 2 van commissie 2;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

constateert dat

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen ten onrechte stelt dat aanwezigheid van deputaten naar art. 49 K.O. bij het examen bevestigt dat de bevoegdheid van de evangelist classisoverstijgend is;
2. deze instructie wel spreekt van mogelijkheden die men meent te zien maar niet van knelpunten;
3. de instructie van de particuliere synode van het Oosten juist vraagt om een evaluatie van de gegroeide praktijk;
4. in de praktijk soms onwenselijke situaties kunnen ontstaan, zoals een voorbeeld uit de classis Apeldoorn laat zien;

oordeelt dat

1. het noodzakelijk is de gegroeide praktijk te evalueren zoals de instructie van de particuliere synode van het Oosten voorstelt;
2. de uitspraak van de generale synode 2004 (dat er een duidelijk onderscheid dient te zijn tussen de bevoegdheden van een predikant naar art. 4 K.O. en die van een evangelist naar art. 4 K.O.) het onmogelijk maakt zonder nader onderzoek de instructie van de particuliere synode van het Westen aan te nemen;

en besluit

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen af te wijzen, in de wetenschap dat de vraag van deze instructie wordt meegenomen in het besluit ten aanzien van de instructie van de particuliere synode van het Oosten;
2. daarvan kennis te geven aan de particuliere synode van het Westen.

De generale synode**heeft kennisgenomen van**

1. de instructie van de particuliere synode van het Oosten d.d. 6 april 2016 inzake de positie van de evangelist;
2. de instructie van de particuliere synode van het Westen d.d. 6 april 2016 inzake voorgegaan van de evangelist;
3. rapport 2 van commissie 2;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

constateert

1. dat het studierapport van deputaten evangelisatie uit 2004 op basis van de Schriftgegevens, genoemd in hoofdstuk 6 van dit rapport, de evangelist beschouwt als een pionier en opbouwwerker in een door zendingswerk nog maar pas ontstane kerk;
2. dat in het rapport uit 2004 in grote lijnen wordt verondersteld (hoofdstuk 6

- en 7) dat de evangelist zijn werk tijdelijk in een bepaalde zendingsgemeente uitvoert en wel tot het moment dat een gemeente zelfstandig kan voortbestaan onder de leiding van een aangestelde herder en leraar, en dat de evangelist vervolgens (eventueel) elders zijn werk kan voortzetten;
3. dat deputaten evangelisatie in 2004 (in hun rapport, par. 7.3.2.3) bewust aan de generale synode hebben voorgesteld om de evangelist naar artikel 4 K.O. te bevestigen als een dienaar van het Woord, waarbij zij het wenselijk achtten dat deze evangelist dan positioneel niet volledig gelijk werd gesteld aan een (gemeente)predikant;
 4. dat deputaten evangelisatie in hun rapport van 2004 (par. 7.3.2.2) hebben opgemerkt dat het niet noodzakelijk en mogelijk zelfs belastend is, wanneer een voorganger in een zendingsgemeente dezelfde rechten en plichten zou krijgen als een predikant;
 5. dat instructie van de particuliere synode van het Westen vraagt om een uitbreiding van de preekbevoegdheid van de evangelist;

overweegt

1. dat het twaalf jaar geleden is dat de kerken besloten om het mogelijk te maken dat via artikel 4 K.O. evangelisten bevestigd kunnen worden;
2. dat het steeds vaker voorkomt dat in de kerken bevestigde evangelisten na een periode van opbouwwerk ook de taken van predikant op zich nemen;
3. dat het verschil in positie van predikant en evangelist vragen oproept, omdat de taken van evangelist en predikant in de praktijk sterk overeenkomen;
4. dat er in de kerken vragen leven die laten zien dat het verschil in positie en mogelijkheden van predikanten en evangelisten niet altijd goed begrepen wordt, bijvoorbeeld het feit dat een predikant wel voor mag gaan in een zendingsgemeente, maar een evangelist niet in andere gemeenten van ons kerkverband dan de zendingsgemeente waarin hij bevestigd is;
5. dat predikanten opgeleid worden aan de Theologische Universiteit Apeldoorn en beoordeeld worden door het curatorium, terwijl evangelisten via heel verschillende routes op hun plek terechtkomen;
6. dat het feit dat na verloop van jaren evangelisten vaak (ook) dezelfde taken uitvoeren als predikanten, de vraag oproept waarom aan een evangelist andere opleidingseisen worden gesteld en hij ook een andere positie krijgt dan een predikant;
7. dat de vragen die de instructie van de particuliere synode van het Oosten stelt over onduidelijkheden in de positie van evangelisten gaan en daarom kerkordelijke bezinning vereisen;

en besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen in overleg met deputaten evangelisatie:
 - 1.1. te onderzoeken of de in de kerken gegroeide praktijk van werkzaamheden van de bevestigde evangelisten overeenkomt met de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten;

- 1.2. op basis van de conclusies van dit onderzoek te bezien of artikel 4 K.O. lid 6 wijziging behoeft;
 - 1.3. op basis van de conclusies van het onderzoek te bezien of de overwegingen van de generale synode 2004 om een evangelist niet te bevestigen naar artikel 8 K.O. nog steeds valide zijn;
 - 1.4. te onderzoeken of het wenselijk geacht wordt dat evangelisten een bredere preekbevoegdheid krijgen (instructie particuliere synode van het Westen) en, indien hierover positief gedacht wordt, zich te bezinnen op de wenselijkheid/noodzakelijkheid van een nadere theologische opleiding;
 - 1.5. zich te bezinnen op de vraag of het wenselijk is dat er verschil in positie blijft bestaan tussen predikant en evangelist, en daarbij in ieder geval te betrekken het verschil in opleiding, de betrokkenheid van de kerken bij de opleiding, het verschil in wijze van beroeping tot het werk en het verschil in beloning;
 - 1.6. zich te bezinnen op de vraag of de evangelist genoemd zou moeten worden bij de 'diensten' in art. 2 K.O.;
 - 1.7. te onderzoeken op welke wijze de posities van de predikant en de evangelist gelijkgeschakeld kunnen worden wanneer het niet wenselijk blijkt dat er positioneel verschillen blijven bestaan;
2. hiervan kennis te geven aan de particuliere synodes van het Oosten en van het Westen.

Artikel 93

Schorsing

Ds. H. Polinder sluit af met dankgebed. De preses schorst de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG VIERDE ZITTING

donderdag 13 oktober 2016, 13.30 - 17.15 uur

Artikel 94

Heropening

De preses laat Psalm 75: 1 zingen. Diak. C. Kaasjager leest Psalm 92, dankt voor de maaltijd en vraagt een zegen over de middagvergadering.

Artikel 95

Appel-nominaal

De preses meldt dat hij om 16.30 uur vertrekt voor een huwelijksbevestiging. De assessor, ds. J.G. Schenau, zal dan zijn taak overnemen.

Artikel 96

Buitenlandse kerken – vervolg

De preses stelt opnieuw (zie artikel 91) het rapport van deputaten buitenlandse kerken (bijlage 39), hun aanvullend rapport (bijlage 40) en rapport 1 van commissie 4 (bijlage 41) aan de orde.

De voorzitter van deputaten, ds. L.A. den Butter, meldt dat is gesproken met de afgevaardigden van de OPC. Zij stemmen in met deputaten om de contacten met name via de ICRC te onderhouden, maar hebben meer tijd nodig om tot goede afstemming inzake de relatie te komen. Deputaten stellen voor in besluitvoorstel 4 het jaartal 2019 te laten staan.

De generale synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
2. aan deputaten op te dragen hun werkwijze te evalueren in het licht van de instructie;
3. aan deputaten op te dragen zich tevens in het licht van de instructie te bezinnen op de vraag hoe het werk van deputaten meer zichtbaar kan worden op het grondvlak van de kerken;
4. het gesprek met de afgevaardigden van de Orthodox Presbyterian Church af te wachten en in 2019 een definitief besluit te nemen over het beëindigen van de beperkte correspondentie;
5. de veranderingen in de constitutie van de International Conference of Reformed Churches te accorderen;
6. volledige correspondentie aan te bieden aan de Iglesias Reformadas de España;
7. opnieuw deputaten te benoemen.

Aangezien ds. J.G. Schenau het deputaatschap buitenlandse kerken na vijftien jaar dienstbaar te zijn geweest verlaat, wordt hij bedankt voor zijn grote inzet.

Artikel 97

Emeritikas

Aan de orde is het rapport van deputaten emeritikas (bijlage 46) en rapport 2 van commissie 6 (bijlage 47). De deputaten br. N. Bokhorst, br. I. Bos, br. T. Loonstra en br. I.L. Stolk worden welkom geheten.

Hoewel deputaten en commissie niets zien in deeltijdemeritaat, worden in de eerste ronde toch mogelijkheden daartoe gezocht. Als een predikant van zevenenzestig jaar nog een beroep van een kleine gemeente wil aannemen voor vijftig procent, zou het dan niet mooi zijn, ook voor de emeritikas zelf, als er dan deeltijdemeritaat mogelijk is? Hoe groot zijn de financiële gevolgen van de voorgestelde introductie van vaste uitkeringsbedragen? Bij de invoering in 2013 van een eigen bijdrage door predikanten werd gesteld dat de uitkering daardoor hoger zou worden. Inmiddels

is die geschatte verhoging flink lager geworden. Moet dat geen gevolgen hebben voor de hoogte van de eigen bijdrage? Wat wordt er gedaan met de uit de enquête gebleken 'ernstige zorgen over de financiële situatie in de pastorie'?

Rapporteur oud. A.J. de Vuyst geeft aan dat deeltijdemeritaat na de emeritaatsgerechtigde leeftijd ook nu al mogelijk is. Gaat het om deeltijdemeritaat vóór de emeritaatsgerechtigde leeftijd, dan geldt dat de emeritikas er is voor de emeriti en niet voor predikanten die om wat voor reden dan ook een halve werkplek zoeken. De opmerkingen over financiële zorgen in sommige pastorieën zijn gemaakt door predikanten in actieve dienst. Aandacht daarvoor hoort thuis bij de rapportage van deputaten financiële zaken.

Namens deputaten reageert br. Loonstra. De financiële gevolgen van de voorgestelde introductie van vaste uitkeringsbedragen vallen erg mee. De wijziging brengt nauwelijks extra last mee voor de emeritikas, maar het voegt heel veel vreugde toe bij deputaten vanwege veel minder werk. De opmerkingen over de eigen bijdrage van een predikant zijn terecht. Alleen moet wel bedacht worden dat bij het bepleiten van een eigen bijdrage door predikanten in 2013 ook andere argumenten meewogen. Daar komt bij dat een eigen bijdrage van 30% in feite aan de lage kant is. Evangelisten betalen bijvoorbeeld een bijdrage van 42,5%. En veel pensioenregelingen in het bedrijfsleven gaan uit van 50%.

In een tweede ronde wordt doorgevraagd naar deeltijdemeritaat voor de emeritaatsgerechtigde leeftijd. Het voorbeeld wordt genoemd van iemand die na een burn-out in deeltijd wilde terugkeren als dienstdoend predikant en toen moest kiezen: of weer volledig in dienst of helemaal emeritaat aanvragen.

Rapporteur De Vuyst: het voorbeeld is de moeite van het overwegen waard, maar die overweging hoort thuis bij deputaten onderlinge bijstand en advies.

Deputaat br. Bokhorst zegt dat deeltijdemeritaat vóór de emeritaatsleeftijd echt een heel complex gebeuren is. Er zijn zoveel varianten te bedenken waardoor een eenvoudige regeling heel moeilijk wordt. En hoe meer uitzonderingen er op de regel komen, hoe complexer de uitvoering wordt. Het is echt een ongelooflijke job wanneer er ook nog eens registratie moet plaatsvinden van predikanten die bijvoorbeeld 40% deeltijd willen hebben of 50% of 30%.

Oud. J.W.G. Koning komt met een aanvulling op besluitvoorstel 9: 'met uitzondering van hen die hierdoor onevenredig getroffen worden (hardheidsclausule).' Dit voorstel behaalt geen meerderheid.

Ds. A. Versluis stelt een nieuw besluitvoorstel 11 voor: 'deputaten op te dragen in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht onderzoek te doen naar en zo mogelijk een regeling te ontwerpen voor deeltijdemeritaat (zowel voor als na de pensioengerechtigde leeftijd, in een beperkt aantal varianten) en daarover te rapporteren aan de generale synode van 2019.'

De preses schort de behandeling op, zodat de commissie nog naar de voorstellen kan kijken (zie artikel 99).

Artikel 98

Evaluatiecommissie emeritikas II

De rapportage van evaluatiecommissie emeritikas II (bijlage 48) met rapport 3 van commissie 6 (bijlage 49) wordt aan de orde gesteld. Br. A.J. de Vuyst is aanwezig namens de evaluatiecommissie.

Er worden geen vragen gesteld.

De generale synode besluit

1. de handelingen van evaluatiecommissie II goed te keuren en dank uit te spreken voor de verrichte werkzaamheden;
2. dank uit te spreken voor de verrichte werkzaamheden van de klankbordgroep;
3. de evaluatiecommissie II en de klankbordgroep op te heffen.

Br. De Vuyst wordt hartelijk bedankt en in hem alle betrokkenen voor hun inspanningen.

Artikel 99

Emeritikas - vervolg

De preses stelt opnieuw (zie artikel 97) het rapport van deputaten emeritikas (bijlage 46) en rapport 2 van commissie 6 (bijlage 47) aan de orde.

Het voorstel van oud. J.W.G. Koning wordt voorgelezen. Br. De Vuyst geeft namens de commissie aan dat moeilijk te bepalen is, wat 'onevenredig' is. In het voorstel is het woord 'hardheidsclausule' opgenomen, maar er is al een hardheidsclausule. In een voorkomend geval kan daar een beroep op worden gedaan en kunnen deputaten besluiten die hardheidsclausule toe te passen. De commissie ontraadt het voorstel.

Volgens oud. Koning heeft de bestaande hardheidsclausule geen betrekking op situaties waarover hij spreekt.

Voordat gestemd wordt, wordt eerst het voorstel-Versluis voorgelezen.

Hierna wordt het voorstel-Koning in stemming gegeven. Het voorstel wordt afgewezen.

De rapporteur, oud. De Vuyst, reageert op het voorstel-Versluis, dat stoelt op de gedachte dat er geen onderzoek is gedaan. Maar commissie en deputaten hebben goede argumenten genoemd tegen dit voorstel. Er zijn ook geen argumenten gehoord die een onderzoek nodig maken.

Ds. Versluis wil toch graag een onderzoek en handhaaft zijn voorstel. Het wordt aangenomen.

De generale synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en waardering uit te spreken voor de grote hoeveelheid verricht werk;
2. de controle op voortduring van arbeidsongeschiktheid te laten stoppen als de AOW-leeftijd wordt bereikt;
3. te borgen dat pensioenopbouw blijft plaatsvinden bij emeritering gedurende arbeidsongeschiktheid;
4. het voorgestelde indexatiebeleid goed te keuren, wat inhoudt dat PFZW-indexatiebesluiten worden gevolgd, behalve indien daarvoor de financiën ontbreken of indien PFZW besluit tot negatieve indexatie, in welke gevallen deputaten naar art. 13 K.O. zullen handelen naar bevind van zaken;
5. vaste (eventueel te indexerende) uitkeringsbedragen te introduceren conform bijlage 4 van het deputatenrapport, die ook onafhankelijk worden gemaakt voor de volksverzekeringen;
6. waar van toepassing te verwijzen naar gegevens op de website in plaats van die gegevens in de bijlagen bij de kerkorde op te nemen;
7. conform de voorstellen van deputaten de uitkeringen aan wezen aan te passen;
8. akkoord te gaan met de wijzigingen in de kerkorde die nodig zijn vanwege de besluiten 2 tot en met 7, conform bijlage 1 bij rapport 2 van commissie 6;
9. de gevolgen van het vervallen van de partnertoeslag in de AOW deels en voor een beperkte periode te compenseren door, als de predikantsvrouw nog geen AOW ontvangt, de emeritaatsuitkering aan te vullen met een bedrag van € 500,- per maand in de jaren 2017 tot en met 2021, waarna de compensatie zal stoppen voor allen die nog in de betreffende situatie zitten;
10. scriba I op te dragen de brieven die de synode ontving over de AOW-partnertoeslag te beantwoorden door het voorgaande besluit op pastorale wijze te delen met de brieveschrijvers;
11. deputaten op te dragen in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht onderzoek te doen naar en zo mogelijk een regeling te ontwerpen voor deeltijdemeritaat (zowel voor als na de pensioengerechtigde leeftijd, in een beperkt aantal varianten) en daarover te rapporteren aan de generale synode van 2019;
12. in het besluit uit 2013 over de beleggingsrichtlijn de tekst 'Tevens een bank met minimaal een A-rating (Standard & Poor's)' te vervangen door 'Tevens een bank met minimaal een A-rating. De bedoelde rating is afgegeven door ten minste twee gezaghebbende ratingbureaus, zoals Fitch, Moody's en Standard & Poor's';
13. dat problematieken rond onderlinge solidariteit tussen gemeenten in betaling van pensioenpremies of rond inkomenspositie van predikanten niet thuishoren bij deputaten emeritikas, maar bij deputaten financiële zaken en in dat verband verder te bespreken zijn;
14. deputaten emeritikas op te dragen verder contact op te nemen met het landelijk kerkelijk bureau om na te gaan of de software voor de administratie

van deputaten daar geprofessionaliseerd en beheerd kan worden en in hoeverre het betalen van uitkeringen kan worden opgenomen in de taken van het landelijk kerkelijk bureau, de mogelijkheden daartoe daadwerkelijk te benutten en hierover te rapporteren aan de generale synode van 2019.

Deputaten worden hartelijk bedankt voor hun inspanningen. De preses noemt een paar namen. Br. T.J.M. Overdijk moest in 2015 wegens persoonlijke omstandigheden het deputaatschap verlaten. Br. P. Zuidema overleed in maart 2014.

Artikel 100

Comité-generaal

Artikel 101

Mentoraat beginnende predikanten

De preses stelt aan de orde de brief d.d. 28 september 2015 van de PS van het Oosten over mentoraat beginnende predikanten (bijlage 50) en rapport 5 van commissie 6 (bijlage 51).

Er worden geen vragen gesteld.

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. de brief van de particuliere synode van het Oosten d.d. 28 september 2015 inzake mentoraat beginnende predikanten;
2. rapport 5 van commissie 6;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

constateert

1. dat de particuliere synode vraagt of het wenselijk is de kosten van het mentoraat bij de generale synode te laten vallen en niet bij de particuliere synode;
2. dat de particuliere synode van mening is dat de kerkenraad meer inhoudelijk bij het mentoraat betrokken moet worden en zich afvraagt of de kerkenraad niet mede de mentoraatovereenkomst moet ondertekenen;

overweegt

1. dat het mentoraat georganiseerd is per particuliere synode, zodat het logisch is ook de kosten daar te leggen;
2. dat, als de kosten bij de generale synode terechtkomen, dit zal leiden tot een navenant hogere bijdrage van de particuliere synode aan de generale synode;
3. dat de inhoudelijke betrokkenheid van de kerkenraad bij het mentoraat beperkt moet blijven tot wat de mentorant zelf aan zijn kerkenraad meedeelt;

is van oordeel

dat er geen duidelijke noodzaak bestaat om de vigerende regeling aan te passen;

en besluit

de particuliere synode van het Oosten overeenkomstig het bovenstaande te antwoorden.

*Artikel 102***Psychiatrische problematiek - vervolg**

De brief over psychiatrische problematiek bij predikanten van de PS van het Zuiden (bijlage 19) met rapport 3 van commissie 3 (bijlage 20) wordt opnieuw (zie artikel 48) aan de orde gesteld.

Enige eerder voorgestelde tekstwijzigingen zijn doorgevoerd.

De generale synode**heeft kennisgenomen van**

1. de brief van de particuliere synode van het Zuiden d.d. 12 april 2016 inzake omgang met predikanten met psychiatrische problematiek;
2. rapport 3 van commissie 3;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

constateert

1. dat de classis Dordrecht een instructie bij de particuliere synode heeft ingediend inzake het omgaan met predikanten met een psychiatrische problematiek;
2. dat de particuliere synode geen vrijmoedigheid had om deze instructie door te sturen naar de generale synode, maar wel overtuigd was van het belang en de urgentie van de onderhavige problematiek;
3. dat er sprake is van het doorsturen van de inhoud van de instructie van de classis Dordrecht in de vorm van een brief aan de generale synode;
4. dat het maatschappelijke leven ter voorkoming van groter onheil op dit gebied wet- en regelgeving kent die het kerkelijke leven ontbeert;
5. dat de verschillende voorzieningen van het kerkelijke leven in geval van disfunctioneren van een predikant niet direct passend zijn voor dergelijke omstandigheden;
6. dat er onvoldoende inzicht is in de implicaties voor de zakelijke kant van de beroepsbrief;

overweegt

dat het goed zou zijn om te onderzoeken of er mogelijkheden zijn voor een kerkelijke regeling in het kader van art. 11 en 13 K.O., naar analogie van regelingen die in het maatschappelijk leven functioneren;

en besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven in verband met het omgaan met predikanten met een psychiatrische problematiek de noodzaak en de mogelijkheden te onderzoeken voor een kerkelijke regeling in het kader van art. 11 en 13 K.O., naar analogie van regelingen die in het maatschappelijk leven functioneren, en bij gebleken noodzaak en mogelijkheden een voorstel voor een dergelijke regeling aan de generale synode van 2019 aan te bieden;
2. van dit besluit kennis te geven aan de particuliere synode van het Zuiden.

*Artikel 103***Regeling deputaatschap onderlinge bijstand en advies**

De preses stelt de instructie over de regeling deputaatschap onderlinge bijstand en advies (bijlage 52) van de PS van het Noorden en rapport 6 van commissie 6 (bijlage 53) aan de orde.

Gaat het in deze instructie niet om een revisieverzoek van een besluit van de vorige synode inzake reductie van de ondersteuning in predikantskosten van kleine kerken? Is dat wel ontvankelijk? Zo ja, is er dan overleg geweest over hoeveel situaties het betreft? Moet er niet meer onderzoek plaatsvinden en overleg met deputaten onderlinge bijstand en advies?

Rapporteur oud. A.J. de Vuyst geeft toe dat het eigenlijk om een revisieverzoek gaat, maar vanwege het belang van de zaak wilde de commissie de instructie toch beoordelen. Er zijn talloze vragen rond dit probleem dat heel breed in de kerken aanwezig is en zeker nog aan de orde komt op deze synode. Maar naar het oordeel van de commissie moet dat niet via deze instructie. Vandaar het voorstel.

De generale synode**heeft kennisgenomen van**

1. de instructie van de particuliere synode van het Noorden d.d. 7 april 2016 inzake een regeling deputaatschap onderlinge bijstand en advies;
2. rapport 6 van commissie 6;

heeft gehoord

de bespreking ter vergadering;

constateert

1. dat de particuliere synode verzoekt om een uitzonderingssituatie te creëren voor kerken die door het besluit van de vorige generale synode inzake korting op ondersteuning in predikantskosten niet meer kunnen voldoen aan de financiële verplichtingen jegens hun predikant;
2. dat de particuliere synode tevens verzoekt om de gevolgen van genoemd besluit van de vorige generale synode met terugwerkende kracht te repareren;

overweegt

1. dat deputaten onderlinge bijstand en advies tot taak hebben om jaarlijks opnieuw te berekenen welke steun een kerk zal ontvangen, onder andere op basis van de in dat jaar geldende, door de generale synode vastgestelde instructie;
2. dat het in het licht daarvan onjuist is te stellen dat vigerende regels mogen worden opgevat als een na te komen toezegging of belofte voor komende jaren;
3. dat een uitzonderingspositie voor bestaande gevallen een ongelijkheid in behandeling introduceert ten opzichte van nieuwe gevallen, die ongewenst is;
4. dat, wanneer een situatie als onder 'constateert 1' genoemd zich voordoet, voor een financiële oplossing toch in eerste instantie naar de eigen gemeente moet worden gekeken en niet naar het kerkverband;
5. dat bij de behandeling van een instructie van de particuliere synode van het Zuiden dezelfde problematiek aan de orde komt met een beter alternatief dan het nu gedeeltelijk terugdraaien van het besluit uit 2013;

is van oordeel

dat het desbetreffende besluit van de vorige synode geen aanpassing behoeft;

en besluit

1. de instructie af te wijzen;
2. hiervan mededeling te doen aan de particuliere synode van het Noorden.

*Artikel 104***Comité-generaal***Artikel 105***Eenheid gereformeerde belijders - vervolg**

De preses stelt opnieuw (zie artikel 62) het rapport van deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland (bijlage 25) en rapport 2 van commissie 4 (bijlage 26) aan de orde. De aanwezige deputaten eenheid, ds. M. Oppenhuizen, ds. W. van 't Spijker en br. T. van Staveren, worden gevraagd hoger op te komen.

De generale synode**is van oordeel**

dat - ook al is een landelijke fusie van kerkverbanden op dit moment helaas niet reëel - blijvend gezocht dient te worden naar wegen die kunnen leiden tot de eenheid van de kerken van gereformeerd belijden in Nederland. Deze roeping geldt zowel de gezamenlijke kerken alsook de plaatselijke gemeenten;

en besluit

deputaten de opdracht te geven beleid te ontwikkelen dat met de door de synodale commissie van onderzoek en rapport geschetste kaders rekening houdt, en dat

een uitweg kan bieden uit de huidige impasse, en daarover te rapporteren aan de eerstvolgende generale synode.

Vervolgens komt het onderdeel 'Contactorgaan Gereformeerde Gezindte en het conventmodel' aan de orde.

Ds. P.J. den Hertog stelt voor om besluit 2, 3 en 4 te vervangen door een nieuw besluit 2 en 3: '2. de kerken te vragen om de interkerkelijke samenwerking zoveel mogelijk te bevorderen en, waar deze al functioneert, deze zoveel mogelijk uit te breiden en te verdiepen; 3. de classes op te dragen bij de behandeling van de verslagen naar art. 41 en 44 K.O. erop toe te zien dat het in punt 2 genoemde steeds aan de orde komt'.

Rapporteur ds. L.A. den Butter geeft aan dat de commissie dit voorstel niet steunt. Deputaten zoeken juist op een breder niveau naar mogelijkheden van contact met gereformeerde belijders. Een middel daartoe is het conventmodel.

Ook deputaten steunen het voorstel niet, omdat de aanduiding 'gereformeerd' daarin ontbreekt.

Ds. Den Hertog wil 'interkerkelijke samenwerking' wel wijzigen in 'samenwerking tussen kerken van gereformeerd belijden'. Volgens hem is het conventmodel te omvangrijk.

Het voorstel-Den Hertog wordt afgewezen.

Oud. E.C. Bin stelt voor aan de besluitvoorstellen een nieuw 3 toe te voegen: 'bij het verder uitwerken van het conventmodel uit te gaan van een plaatselijk niveau'.

Ook dit voorstel wordt niet gesteund door de commissie, omdat het de bedoeling is dat er breder dan plaatselijk met elkaar gesproken wordt. Deputaten sluiten hierbij aan.

Bij stemming wordt het voorstel van br. Bin verworpen.

De generale synode besluit

1. te blijven participeren in het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG);
2. uit te spreken dat het conventmodel een geschikt instrument kan zijn om de eenheid onder gereformeerde belijders te bevorderen;
3. deputaten op te dragen:
 - a. het conventmodel nog meer concreet en praktisch uit te werken met in achtneming van de aandachtspunten a tot en met e uit het rapport van de synodale commissie;
 - b. de classes te benaderen met de vraag om in iedere particuliere synode tot een pilot met betrekking tot het conventmodel te besluiten;
 - c. hierover te rapporteren aan de generale synode van 2019.

Het volgende onderdeel van het deputatenrapport betreft de Raad van Kerken.

De generale synode besluit

ten aanzien van de Raad van Kerken deputaten opnieuw op te dragen:

1. in gezamenlijkheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en zo mogelijk met de Hersteld Hervormde Kerk te zoeken naar een wijze van contact met de Raad van Kerken op een lager niveau dan een lidmaatschap;
2. aan de volgende generale synode te rapporteren of en hoe dat vorm kan krijgen op een wijze die geen afbreuk doet aan het gereformeerde belijden.

Het vierde onderdeel betreft de Nationale Synode. Ds. H. Polinder doet een voorstel dat bedoeld is in de plaats van het commissievoorstel 7.b.: 'De synode heeft kennisgenomen van de aankondiging dat in 2018/2019 de stuurgroep Nationale Synode wordt opgeheven, en van het streven om daarna te komen tot een verbond van kerken; is van oordeel dat er een grote aarzeling is en bezwaren zijn bij de ontwikkeling van de Nationale Synode tot een verbond/federatie van kerken, waarbij alle deelnemende kerken de bereidheid uitspreken om vergaande vormen van samenwerking aan te gaan, onder andere door het openstellen van kansels voor elkaar; en besluit niet mee te gaan in een dergelijk verbond, en de relatie te beëindigen wanneer de stuurgroep wordt opgeheven'.

De rapporteur van de commissie, ds. Den Butter, vindt dat bij het laten staan van 7.a. het prematuur is om nu te besluiten straks te stoppen. De commissie handhaaft haar eigen voorstel.

Het voorstel-Polinder wordt in stemming gegeven en afgewezen.

De generale synode besluit

1. te blijven participeren in de activiteiten van de Nationale Synode en aan deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland ruimte te geven om deel te blijven nemen aan de stuurgroep;
2. deze deputaten op te dragen het proces van de vorming van een eventuele federatie van kerken, bij voorkeur in gezamenlijkheid met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde Kerken, kritisch te blijven volgen, voornamelijk met het oog op de Schriftuurlijke en confessionele basis van een dergelijke federatie.

De bespreking wordt opgeschort (zie artikel 255).

Artikel 106

Appel-nominaal

Ds. J.L. de Jong vervangt ds. P.D.J. Buijs. Hij betuigt door te gaan staan instemming met de belijdenis van de kerk.

*Artikel 107***Eenheid gereformeerde belijders/afvaardiging niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers**

De assessor, ds. J.G. Schenau, stelt het rapport van deputaten eenheid (bijlage 25) hoofdstuk 3 en rapport 3 van commissie 4 (bijlage 54) aan de orde.

De eerste ronde levert veel vragen op. Enige broeders leggen de vinger bij een intern gebrek aan eenheid, dat voor spanningen zorgt rond dit onderwerp. Is door de commissie overwogen dat de plaatselijke samenwerking, die de classis niet inhoudelijk meer mag toetsen, bij eventuele toelating van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers op de classis naar een bovenplaatselijk niveau wordt getild? Vinden deputaten het zelf geen belediging voor de niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers, als zij beknot worden in hun rechten als afgevaardigde? Is het bezwaar tegen afvaardiging van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers even principiële als het door de generale synode van 2013 vastgestelde principe dat het mogelijk moet zijn om hen toe te laten op de classis? Heeft de commissie erover nagedacht dat in plaats van art. 42 K.O. art. 33 K.O. weleens uitkomst kan bieden? Mogelijk zou deze route het ook mogelijk maken per classis verschillend te besluiten en te handelen op dit punt. Realiseert de commissie zich dat er in veel samenwerkingsgemeenten instroom is van mensen die van oorsprong geen cgk'er, gkv'er of ngk'er zijn? Realiseert de commissie zich dat het bij het aannemen van haar voorstel denkbaar is dat een meerderheid van de afgevaardigden kan bestaan uit adviserende leden? Zijn deputaten het ermee eens dat een grens trekken tussen afvaardiging naar de classis en afvaardiging naar meerdere vergaderingen arbitrair en inconsequent is? De commissie vraagt waarom deputaten de grens van het louter plaatselijke karakter van eenheid willen doorbreken door voor te stellen de afvaardiging van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers toe te staan, terwijl zij tegelijkertijd constateren dat meer dan plaatselijke eenheid op dit moment niet haalbaar is? Zouden deputaten die vraag willen beantwoorden? Is het overwogen door deputaten en commissie dat leden van een samenwerkingsgemeente om het probleem op te lossen maar voor de vorm veranderen van kerkverband? De bespreking wordt opgeschort wegens de maaltijd (zie artikel 176).

*Artikel 108***Schorsing**

Oud. J. Pijl dankt voor de middagvergadering en vraagt een zegen over de maaltijd. De assessor schorst de vergadering.

VERVOLG VIERDE ZITTING

donderdag 13 oktober, 19.00 - 21.00 uur

Artikel 109

Heropening

De assessor heropent de vergadering. Hij laat Ps. 96: 1 en 2 zingen. Ds. A.G.M. Weststrate sluit de maaltijd af, leest Openbaring 7: 9-17 en gaat voor in dankgebed.

Artikel 110

Appel-nominaal

Ds. A.C. Uitslag is vervangen door ds. A. Hakvoort. Ds. A.A. Egas is afwezig en niet vervangen. Oud. T. van Staveren en ds. P.J. den Hertog zullen de vergadering om 20.00 uur verlaten.

Artikel 111

Buitenlandse kerken/toespraak ds. D. McKay (RPCI)

Namens de Reformed Presbyterian Church of Ireland spreekt ds. D. McKay de synode toe. Hij brengt goede wensen over van de RPCI en spreekt waardierend over de goede contacten over en weer. De RPCI is geworteld in de tweede (nadere) reformatie van de zeventiende eeuw, de beweging van de Covenanters. In het spoor van het voorgeslacht begeert men dienstbaar te zijn aan de verdediging en verbreiding van het Evangelie, als het enige antwoord op het geestelijke en morele verval in de wereld van vandaag. Het kerkverband bestaat uit negenendertig gemeenten in Noord-Ierland en de Ierse Republiek. Er zijn verschillende kerkplantingen in stedelijke gebieden. Onder leiding van een eigen predikant streeft men naar de stichting van zelfstandige gemeenten. Als gereformeerde kerken staan we voor dezelfde uitdagingen. 'Het is van belang dat we elkaar bemoedigen in ons staan voor Gods waarheid en de toepassing daarvan op de complexe vragen van deze tijd.' Met dankbaarheid heeft de RPCI kennisgenomen van het rapport over homoseksualiteit en homoseksuele relaties. Ter afsluiting verwijst ds. McKay naar de Koning die alle macht heeft en regeert. Hij gewaagt van verwondering over de grootheid van zijn genade, van het voorrecht om Hem te mogen dienen en wekt op daarin samen getrouw te zijn.

In antwoord op deze toespraak dankt ds. R. Bikker alle afgevaardigden voor hun komst. Deze is bemoedigend voor ons en doet iets ervaren van de gemeenschap der heiligen. Ook in Nederland heeft de kerk te maken met afkalving en verval ten gevolge van secularisatie en materialisme. Klein en zwak in onszelf missen we al te zeer gehoorzaamheid, geloof en het verlangen om het Evangelie te delen met anderen. Dat dringt tot bekering. Gelukkig is de Heere ook een Covenanter, getrouw aan zijn verbond en het werk van zijn handen, zowel hier als in Noord-

Ierland en de Ierse Republiek. Dat geeft moed om vol te houden. Er is gebed voor de RPCI om geloof en kracht, moed en trouw in hun dienst. 'De Heere moge u zegenen en tot zegen stellen.'

Artikel 112

Buitenlandse kerken/toespraak prof.dr. Heon Soo Kim (IRCK)

Prof. Heon Soo Kim brengt broederlijke groeten over van de Independent Reformed Church in Korea. 'Sinds in 2007 de relatie werd gelegd, zijn we als kerken elkaar nader gekomen door ontmoetingen en kanselruil.' Hij spreekt van zegen en zorg in het kleine kerkverband. Positief waren de ontwikkelingen aan de eigen theologische opleiding, uitbreiding van het aantal interkerkelijke contacten en betrokkenheid bij zendingswerk in China. Zorgen zijn er ten gevolge van het feit dat een van de vier gemeenten onlangs brak met het kerkverband. Een verootmoedigende ervaring voor de IRCK. Biddend om Gods genade zoekt men, onder andere bij de CGK, naar wijsheid en wegen om dergelijke afscheidingen in de toekomst te voorkomen. In een wereld die een groot dorp geworden is, is de werkelijkheid in Europa nauwelijks verschillend van die in Zuid-Korea: 'Het is in toenemende mate zo dat de mensen meer houden van genot dan van God.' In die werkelijkheid hebben we elkaar nodig als kerk van Christus. De IRCK is dankbaar voor het rapport over homoseksualiteit en homoseksuele relaties. Het wordt in het Koreaans vertaald. In het besef dat de beide kerken aan het zelfde front staan tegen de wereld en satan en verwachting mogen hebben van Christus, maakt prof. Heon Soo Kim Paulus' bede voor Efeze (Efeze 3: 13-16) tot de zijne voor de CGK.

Namens de synode reageert ds. L.A. den Butter met dank voor het bezoek en de hartelijke woorden. De CGK waardeert de band met de IRCK als een geschenk van de Heere. 'Het is een zegen, als we elkaar kunnen helpen en bijstaan. We verheugen ons over de zegeningen die de IRCK ontvangen heeft en verwonderen ons over de uitgave in eigen beheer van vele gereformeerde boeken. Met het oog op de scheuring in het kerkverband bidden we voor de IRCK om liefde, geloof, wijsheid en geduld. De Heere geve dat de relatie tussen onze beide kerken mag worden voortgezet, verdiept en versterkt. Wonend in verschillende continenten, maar in dezelfde wereld met dezelfde verzoeking, uitziende naar zijn Toekomst, dragen we elkaar op aan de genadetroon.' Met Openbaring 3: 8-12 sluit ds. Den Butter zijn antwoord af. Een kerk die het Woord bewaart, wordt bewaard.

Artikel 113

Buitenlandse kerken/toespraak ds. A. Lucas (EPCI)

De synode ontvangt broederlijke groeten van de Evangelical Presbyterian Church van Ierland. De EPCI is ontstaan in 1927. Na lange theologische strijd was er binnen de presbyteriaanse kerk van Ierland geen ruimte meer voor hen. Sindsdien heeft de EPCI gezocht trouw te blijven aan het gereformeerde geloof, uitgedrukt in de Westminster Belijdenis. Het kleine kerkverband telt slechts tien gemeenten en

minder dan zeshonderd zielen, acht predikanten in actieve dienst, een kandidaat en een admissiaal student. Men zet zich in voor de geestelijke toerusting van de eigen kerkjeugd, evangelisatiewerk in Spanje (IRE) en zending via een aantal zendingsgenootschappen. De kerk in Ierland heeft te maken met snel groeiende secularisering, afbraak van de christelijke erfenis, oude historische kerkverbanden in verval en toenemende tegenkating vanuit de pluralistische samenleving waarin zij leeft. Maar de Heere is getrouw gebleven. Nieuwe kansen voor evangelisatie doen zich voor. Terwijl binnen de EPCI sommige van onze gemeenten moeite hebben om het hoofd boven water te houden, zijn er andere die hoopvolle tekenen van groei beginnen te tonen. De EPCI waardeert haar toenemende verbondenheid met de CGK, ziet uit naar versterking daarvan en bidt Gods rijkste zegen toe aan de kerken en haar synode.

Deputaat ds. R. Bikker beantwoordt ook deze toespraak. In de komst van de afgevaardigden van de EPCI zien we iets oplichten van de kerk van Christus uit alle geslacht en taal en natie. Op bezoek in Noord-Ierland kwam ds. Bikker in kerken van de EPCI herhaaldelijk een bekend symbool tegen: de brandende braamstruik van Exodus 3: 2. Dat is ook het zegel van de CGK en bepaalt ons bij de werkelijkheid van ons kerk-zijn. De kerken in Europa maken een pijnlijk proces door van verlies aan relevantie voor de samenleving en het individu. We ervaren daarin een oordeel van de Heere. En toch verteerde de brandende braamstruik niet. Door het vuur heen blijft de kerk niet alleen, zij wordt dankzij Gods genade en geduld ook gelouterd. Dat mag bemoedigen. Ondanks onze zonde en zwakheid blijft de Heere dezelfde. De EPCI krijgen moed en kracht toegebeden om getrouw te zijn in zijn dienst en zich te verblijden in Hem.

Artikel 114

Buitenlandse kerken/toespraak ds. P. Naylor (EPCEW)

Ds. Naylor brengt hartelijke groeten over van de Evangelical Presbyterian Church van Engeland en Wales. Er is dankbaarheid voor de relatie met de CGK die vier jaar geleden is aangegaan, en voor de ontwikkeling daarin. Samen mogen we kerk-zijn dankzij Gods genade, de kruisoverwinning van Jezus Christus en het werk van de Heilige Geest. Hij typeert Engeland en Wales als een groot zendingsveld en de EPCEW als een klein, maar groeiend kerkverband dat thans zeventien gemeenten en drie kerkplantingen telt, en ook aanwezig is in Zweden en Berlijn. Om de contacten (ook via ICRC en EuCRC) zinvol te maken voor de lokale gemeenten, zou het kunnen helpen om gemeenten als partners aan elkaar te verbinden: elkaar leren kennen middels bezoek over en weer, bidden voor elkaar, Bijbelstudie met elkaar tot bemoediging van elkaar. Hoe kunnen we van betekenis zijn in de wereld van de eenentwintigste eeuw? Er worden verschillende antwoorden gegeven, die variëren van aanpassing aan tot verzet tegen de geest van deze tijd. Ds. Naylor is bezorgd over de ontwikkelingen op het terrein van de Bijbelse hermeneutiek vanwege overtrokken aandacht voor culturele factoren. Tegen die achtergrond is EPCEW dankbaar voor het studierapport Homoseksualiteit en homoseksuele

relaties en zijn er zorgen over ontwikkelingen in Kampen en de GKv. Hij wekt de CGK op om in trouw aan Gods Woord en de gereformeerde leer verwachting te hebben van de Heere en zijn werk. Dat gaat door en heeft de toekomst.

Namens de synode heet deputaat ds. W.N. Middelkoop de afgevaardigden van EPCEW van harte welkom. De band van volledige correspondentie tussen beide kerken getuigt van een grote mate van geestelijke herkenning. Die was terug te vinden in de zojuist gesproken woorden. Onze beide kerken leven en werken in een gesecculariseerde context. Samen zijn we ervan overtuigd dat wat de wereld nodig heeft het Woord van God is. De kerken van EPCEW zijn vanuit ons gezichtspunt klein, maar hebben veelal een eigen voltijspredikant. Graag leren wij van u hoe zij dat voor elkaar krijgen. U hebt ons bedankt voor het rapport over homoseksualiteit en homoseksuele relaties. We zijn blij dat dit rapport in 2013 verschijnen kon, maar de discussie gaat nog voort. Ten slotte leest ds. Middelkoop Openbaring 3: 7 en 8, het zo bemoedigende woord voor kerken met kleine kracht en grote trouw. Hij bidt kerken en afgevaardigden van EPCEW Gods zegen toe. 'Glorie aan Hem.'

Artikel 115

Buitenlandse kerken/toespraak ds. J.R. Stauffacher (UNEPREF)

Ds. Stauffacher groet de synode namens de Union Nationale des Églises Protestantes Réformées Évangéliques de France. Met vreugde is kennisgenomen van de nieuwe missionaire oriëntatie van de CGK op Frankrijk: een steun voor de kerken van gereformeerd belijden.

Na de terreuraanslagen van de laatste jaren verwachten de Fransen van de christelijke kerken een woord van hoop. Alleen Christus is in staat om hen naar de vrede te leiden. Hij staat aan hun deur en roept hen tot een nieuw leven. 'Het behoort tot onze taak hen nabij te komen.' Drie gereformeerde kerken, onderdeel van de Verenigde Protestantse Kerk, hebben zich bij de Union aangesloten vanwege de acceptatie van het homohuwelijk in de VPK. Andere kerken kunnen volgen. Dat versterkt de gereformeerde identiteit. Die staat en valt met het gezag van Gods Woord. Dat was het belangrijkste beginsel van wat in de Reformatie werd herontdekt. De bijdrage van Calvijn op dit gebied blijft een erfenis die altijd levend blijft. 'Laten wij samen naar morgen kijken met de zekerheid dat het Woord van God levend en krachtig is en scherper dan enig tweesnijdend zwaard. Laat dat Woord onze harten verlichten om, toegewijd aan de voortgang van zijn Koninkrijk, onophoudelijk te bidden: Kom, Heere Jezus, kom spoedig!'

Namens de synode bedankt dr. A. Huijgen voor het feit dat de UNEPREF op de synode aanwezig wilde zijn en ons heeft geïnformeerd over de situatie van de gereformeerde kerken in Frankrijk. Wij zijn verenigd in hetzelfde geloof, door de ene Redder Jezus Christus. Hij zal zijn volk bewaren tot op de dag van zijn overwinning. De Franse zusterkerken krijgen de verzekering van ons meelevende en gebed, opdat de Heere hen nabij wil zijn in alle aanvechting en verdriet die gevolg zijn van de terreur en de dreiging daarvan. Mogen veel Fransen ontdekken

dat zij een hoop nodig hebben die het tijdelijk leven te boven gaat en moge God onze beide kerken gebruiken om hen tot Hem te brengen. ‘Ontvang onze hartelijke broedergroeten voor de kerken van uw Unie. God zegene u.’

De assessor dankt alle gastsprekers voor hun broederlijke en bemoedigende woorden. Hij nodigt hen met al hun metgezellen uit om een rij te vormen op het podium. De vergadering zingt hen staande Psalm 67: 1 en 2 toe.

Artikel 116

Sluiting

Dr. A. Huijgen leest ter afsluiting uit Efeze 4: 1-6 en eindigt met dankgebed. De assessor sluit de vierde zitting van de synode.

VIJFDE ZITTING

vrijdag 14 oktober 2016, 9.15 - 12.15 uur

Artikel 117

Opening

De preses, ds. P.D.J. Buijs, opent de vijfde zitting. Hij laat zingen Psalm 87: 1-5. Daarna leest hij dezelfde psalm en gaat voor in gebed.

Artikel 118

Appel-nominaal

Ds. R. Bikker is vervangen door ds. B.A.T. Witzier, ds. A.A. Egas door ds. A.P. van Langevelde, en oud. H. Stegemann door oud. F. van der Ham. Ds. A. Versluis is nog niet aanwezig. Ds. Witzier en ds. Van Langevelde betuigen instemming met de belijdenis.

Artikel 119

Buitenlandse zending/toespraak ds. P. Deppatola (GTM)/toespraak ds. S. Nefefe (SPB)

De preses richt een speciaal woord van welkom tot de afgevaardigden van een heel aantal kerken en instellingen waarmee we via zending verbonden zijn. Eerder die week woonden zij een zendingsconferentie bij, nu zijn zij aanwezig op de synode: ds. D. Madaharkad, ds. P. Deppatola (Gereja Toraja Mamasa, Indonesië), ds. S. Nefefe, ds. N. Mawedzha, ds. I. Mundalamo (Synode Soutpansberg, Venda), ds. S. Nhlongo, br. P. Maganedis (Gereformeerde Kerken KwaNdebele), ds. I. Maleke (Mukhanyo Theological College, KwaMhlanga), ds. O. Derek, ds. R.W. Sibeko (Reformed Churches in Botswana), br. H. en zr. C. Visser, br. I.K.

Saul (Naro Language Project, Botswana), ds. A.A. Nahoma en ds. J.F. Campos (InForTeM onderwijsproject, Mozambique).

Ook verwelkomt hij hun tolken en begeleiders: ds. C.W. Buijs, ds. G. Drayer, de zendingsconsulent ds. A. Hilbers en de bureaumedewerkers zr. M. Blankenstijn en zr. W. Ruizendaal.

Ds. Deppatola spreekt namens de GTM, terwijl ds. Buijs als tolk fungeert. Hij dankt hartelijk voor de uitnodiging om ter synode aanwezig te zijn. De liefde en toewijding van de CGK door de jaren heen worden ervaren als een genade van God en onderstrepen de bijzondere band, niet alleen als zusterkerken, maar ook als die tussen ouders en kind. De GTM zijn immers ontstaan uit het vroegste zendingswerk van de CGK. Ds. Deppatola maakt de synode deelgenoot van moeiten die deels gevolg zijn van tegenwerking van de zijde van de islam. Mede met het oog daarop is blijvende betrokkenheid van de CGK nodig, ook in de vorm van materiële hulp en dienstverlening ten behoeve van onderwijs en gezondheidszorg. Met een hartelijke groet en zegenbede voor de synode en de kerken sluit ds. Deppatola zijn toespraak af.

Ds. A. van der Zwan antwoordt namens de synode. Er is blijdschap over de komst van de afgevaardigden. Het contact met de GTM wordt bijzonder op prijs gesteld. Het doet goed te merken dat de herinnering aan het vroegere zendingswerk voortleeft, ook nu de 'dochter' haar 'moeder' in grootte voorbijgestreefd is. De GTM is een zelfstandig kerkverband dat in ledental tweemaal zo groot is als de CGK. Graag steunt de CGK het zendingswerk van de GTM in Bunggu en Mada'. De genoemde moeilijkheden maken duidelijk dat de duivel ook op Sulawesi probeert de uitbouw van Gods Rijk te verstoren. In die geestelijke strijd bidt hij de Toradjakerk de nabijheid en sterkte van de Heere toe. De broeders krijgen een hartelijke groet mee en de bede uit Romeinen 15: 13: 'De God nu van de hoop moge u vervullen met alle blijdschap en vrede in het geloven, opdat u overvloedig bent in de hoop, door de kracht van de Heilige Geest.'

Ds. Nefefe voert het woord als vertegenwoordiger van de kerken van de synode Soutpansberg (SPB). Ds. Drayer treedt op als tolk. Ds. Nefefe getuigt dankbaar van het goede dat ervaren wordt in de relatie met de CGK. Die relatie is te vergelijken met die tussen Paulus en Efeze: een goede band in liefde en geloof (Ef. 1: 15-17). Het is vijfenvijftig jaar geleden dat de CGK-zending naar Venda kwam en later ook naar KwaNdebele. Biddend staan we samen voor dezelfde zaak. De SPB telt zesentwintig gemeenten, terwijl er slechts negen predikanten zijn. Het is dringend nodig dat er meer gemeenten een eigen predikant krijgen. De sociale en economische omstandigheden blijven zwaar. Er is sprake van langdurige droogte en mede daardoor grote armoede onder de zwarte bevolking. Voorts eist de hiv/aidsproblematiek nog steeds een zware tol. Een en ander vraagt om blijvend gebed en daadwerkelijke steun. Ds. Nefefe gaat ook nog in op de moeiten in de verhouding tussen SPB en de Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA). Hij vraagt om voorbede om boven deze problematiek uit te mogen komen. Dankbaar

voor wat de CGK onder de zegen van de Heere voor de kerken van de SPB mochten en mogen betekenen, bidt hij Gods rijke zegen toe aan de synode en de kerken.

Ds. W. van 't Spijker, voormalig zendeling in KwaNdebele, beantwoordt deze toespraak. Hij spreekt van een lange en hartelijke verbondenheid tussen de CGK en de kerken van SPB. Vanwege overeenkomsten met wat de CGK in de eigen context tegenkomen, kunnen zij veel leren van de wijze waarop in Venda en KwaNdebele met de problemen en uitdagingen omgegaan wordt. Hij roept de kerken van SPB op om te midden van de geschetste problemen getrouw te blijven in de bediening van het Woord. Dat is de enige weg om verder te komen. Ten aanzien van de problemen tussen SPB en GKSA zegt hij toe dat de CGK zullen meebidden en meewerken, opdat het onder Gods zegen tot hereniging mag komen. Hij geeft een broederlijke groet mee voor de kerken ginds en sluit af met een verwijzing naar Efeze 3: 14-19. (Zie artikel 121.)

Artikel 120

Appel-nominaal

Ds. A. Versluis heeft inmiddels zijn plaats ingenomen.

De preses verwelkomt nog een aantal gasten. Uit Siberië (Tajmyr) zijn dat de brs. O. Ljoebitsj, N. Zolotoechin en A. Azarov. Zij worden begeleid door br. G.J. Noorman van Friedensstimme. Via e-mail ontvangt de synode een hartelijke groet uit Burundi. De Église Protestante Réformée du Burundi had ds. M. Shabani en ds. J. Ndzizeye afgevaardigd, maar zij kregen helaas geen visa.

Artikel 121

Buitenlandse zending - vervolg/toespraak ds. O. Derek (RCB)

(Zie artikel 119) Ook met de Reformed Churches in Botswana zijn de CGK al jarenlang verbonden. Ds. O. Derek brengt de hartelijke groeten over van het kleine kerkverband. Hij spreekt van moeilijke omstandigheden: een zeer warm land, preekplaatsen ver uit elkaar, weinig kennis van God en zijn Woord. Toch speelt het geloof een grote rol in het leven van de mensen. Er is dan ook grote dankbaarheid voor het Bijbelvertaalwerk van br. Visser en zijn team en voor het feit dat br. I.K. Saul hem kan opvolgen. Maar een Bijbel in de eigen taal is niet genoeg. Hij moet ook gebruikt worden. Daarvan mag onder Gods zegen veel verwacht worden. Ds. Derek getuigt uit eigen ervaring van de betekenis van het horen en lezen van Gods Woord. Zo kwam de Heere tot hem en leerde hem vergeving en verzoening te vinden in het bloed van de Heere Jezus. Daarom is het zijn gebed voor hier en ginds dat Gods Woord alom bekend zal worden en mensen brengt tot een leven met de Heere.

De toespraak wordt beantwoord door ds. H. Polinder. Hij is verheugd dat er voor het eerst Sanmensen ter synode zijn. Hun afvaardiging namens de RCB is een

zichtbare zegen op het werk van vele jaren. Met hen zijn we dankbaar voor het vorderend vertaalwerk. Die Bijbel in eigen taal is niet alleen een erkenning voor het volksbestaan, maar ook een bevestiging dat God van de San weet. De kerk in Botswana is maar al te zeer bekend met de macht van de duivel. Maar al is de situatie in Nederland heel anders, Gods Woord is hetzelfde: het is een kracht van God die alle macht heeft. En Hij heeft beloofd: Ik ben met u altijd, tot aan het einde der wereld. 'Zijn nabijheid en zegen van harte toegebeden.'

De preses dankt alle sprekers voor hun goede woorden. Op eigen wijze getuigen die van het voortgaande kerkvergaderend werk van de Heere. Hij beveelt hen allen aan in de hoede en zegen van onze goede God. Ds. Hilbers meldt dat de gasten spontaan een koor hebben gevormd om samen de synode toe te zingen. Daartoe komen zij allen het podium op en zingen zij – ieder in zijn eigen taal – het lied dat wij kennen als 'Welk een vriend is onze Jezus'. De synode antwoordt door hen staande Psalm 121: 4 toe te zingen.

Artikel 122

Buitenlandse zending/algemeen

De preses stelt het rapport van deputaten buitenlandse zending (bijlage 55) en rapport 1 van commissie 2 (bijlage 56) aan de orde. De deputaten br. H. Bakker, ds. L.A. den Butter, ds. A. den Boer, ds. E. Everts, ds. H. Korving, ds. A.P. van Langevelde, br. H. Lukens en ds. H. Polinder worden verwelkomd.

De vele vragen tonen betrokkenheid bij zending. Volgens sommige afgevaardigden wekt de synodecommissie de indruk dat de langlopende zendingsprojecten afgebouwd dienen te worden ten gunste van zendingswerk in Europa. Is dat juist? Daarmee hangt een tweede punt samen, namelijk de financiën. Waarom is de commissie daar zo onduidelijk over? Moet er bezuinigd worden? Waarom de keus voor maar één project in Europa? Waarom steun in Europa op incidentele basis? Waarom maakt de commissie zelf geen meer inhoudelijke keuzes? De commissie roept ook de gedachte op dat een grotere aandacht voor de missionaire diaconale werkers (mdw'ers) zou kunnen bijdragen aan een grotere waardering voor de eigen zending. Ook leeft de gedachte dat mdw'ers niet echt een plek kunnen krijgen bij zending en dat ze daarom uit beeld verdwijnen. Verder wordt nog gevraagd naar de opvolging van ds. Hilbers. En hoe is de relatie tussen deputaten buitenlandse zending en deputaten buitenlandse kerken in geval van het zelfstandig worden van kerken ontstaan uit zendingswerk?

Rapporteur ds. W.N. Middelkoop geeft toe dat de commissie geworsteld heeft met de vraag wat mogelijk is: niet alles wat de kerk wenst, kan doorgang vinden. De commissie bedoelt met 'afbouwen' niet: we moeten minder zendingswerk doen, de omslag moet naar beneden en we moeten alleen zending in Europa bedrijven. De commissie bedoelt met 'afbouwen' dat er met het oog op het volwassen worden van de partners over moet worden nagedacht. Over de opvolging van ds. Hilbers

werd met deputaten gesproken, maar daarover konden zij nog niets zeggen. De commissie constateert dat de waardering voor het kerkverband afneemt en die voor de plaatselijke gemeente juist toeneemt. Daarom zou het goed zijn te onderzoeken of het klassieke zendingswerk en de dienst van de mdw'ers meer in elkaar geschoven kunnen worden. Vandaar ook voorstel 22.

Namens deputaten reageert de voorzitter, ds. Korving. 'Afbouwen' is altijd een doel van zending: jezelf overbodig maken. Maar dat is afhankelijk van plaatselijke omstandigheden en factoren. Een afzonderlijk besluit inzake afbouw is daarom niet nodig. De opdracht van de GS 2010 sprak over steun voor Europese projecten op 'incidentele basis'. Toen is de bezinning over Europa op gang gebracht, maar kregen deputaten al wel groen licht om incidenteel wat te gaan doen in Europa. Voor het aangaan van langdurende verplichtingen achtten zij nadere analyse en studie nodig. Aan 'incidentele basis' moet dus niet te veel opgehangen worden.

De bespreking wordt onderbroken voor de middagpauze (zie artikel 126).

Artikel 123

Schorsing

Ds. W.N. Middelkoop leest Lukas 24: 36-53 en vraagt een zegen over de maaltijd. De preses schorst de vergadering.

VERVOLG VIJFDE ZITTING

vrijdag 14 oktober 2016, 13.30 - 16.00 uur

Artikel 124

Heropening

De preses heropent de vergadering en laat Psalm 25: 4 en 5 zingen. Oud. F. van der Ham leest Psalm 65: 1-9, dankt voor de maaltijd en vraagt een zegen over de middagvergadering.

Artikel 125

Appel-nominaal

Ds. A.A. Egas heeft zijn plaats weer ingenomen. De preses deelt mee dat er een dankbetuiging van de Iglesia Reformata de España binnenkwam voor het besluit hun volledige correspondentie aan te bieden. Ds. A.A. Egas had deze morgen overleg met deputaten voor Israël van de Gereformeerde Gemeenten. Toen hij wegging kreeg hij namens het deputaatschap de groeten mee voor de synode. Waarvan akte.

*Artikel 126***Buitenlandse zending/algemeen - vervolg**

De bespreking van het rapport van deputaten buitenlandse zending (bijlage 55) en rapport 1 van commissie 2 (bijlage 56) wordt voortgezet (zie artikel 122).

Ds. H. Korving vervolgt: dat mdw'ers geen plek kunnen krijgen bij de eigen zendingsorganisatie is niet aan de orde. Zij zoeken een eigen weg. De opdracht van deputaten is een andere. De opvolging van ds. Hilbers is pas over twee jaar aan de orde. Deputaten gaan zich daarop vroegtijdig bezinnen. Er is een stappenplan.

De zendingsconsulent ds. A. Hilbers geeft een aanvulling. Plaatselijke kerken zijn zeker niet alleen maar met (eigen) mdw'ers bezig. En waar men deze eigen werkers steunt, gaat dat over het algemeen niet ten koste van de steun voor het werk van zending. Ook gaat hij in op de verhouding met deputaten buitenlandse kerken. Al in 1977 zijn de CGK een officiële relatie aangegaan met de zelfstandig geworden GTM. Pas onlangs is de verantwoordelijkheid daarvoor overgedragen aan deputaten buitenlandse kerken. Zo is er ook een afspraak gemaakt over de RCB en nu ligt er dus een voorstel met betrekking tot de SPB.

Er volgt een tweede ronde. Er wordt gevraagd om herbezinning van de commissie op een aantal voorstellen. Is er geen mogelijkheid om mdw'ers meer in te schakelen bij het werk van zending? Hoe ziet de commissie het afbouwen van relaties? Is het Bijbels om elkaar los te laten? Is elkaar loslaten niet in strijd met de katholiciteit van de kerk? Is er een financieel plan voor na 2019?

Ds. W.N. Middelkoop geeft aan dat de commissie het goed zou vinden als er nagedacht gaat worden over de vraag of zending niet meer kan doen met en profijt kan hebben van mdw'ers. Dit inderdaad in het licht van de ontwikkeling dat kerkleden zich steeds meer richten op de eigen gemeente. Afbouwen moet met beleid gebeuren, vindt ook de commissie: er moet een prikkel zijn daarmee bezig te gaan. Dat is niet strijdig met de katholiciteit van de kerk. Afbouwen betekent niet dat er geen contacten kunnen blijven. Het moet aangaan op een volwassen relatie. De commissie zal besluitvoorstel 4 herzien. Ook zij wenst geen koppeling tussen het afbouwen van langlopende zendingsprojecten en zending in Europa.

Wijzigingsvoorstellen worden ingediend door ds. A.Th. van Olst en ds. J.G. Schenau en oud. P. van Vugt en oud. A.J. van der Wekken.

De voorstellen worden ter overweging meegegeven aan de commissie. De bespreking wordt verdaagd (zie artikel 195).

Artikel 127

Voortijdige ambtsbeëindiging predikanten – vervolg

Opnieuw (zie artikel 56) komen het rapport van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten (bijlage 23) en rapport 9 van commissie 7 (bijlage 24) aan de orde. De deputaten ds. D. Quant en br. A.J. van der Wekken worden welkom geheten.

Er volgt een tweede ronde vragen. Wat vinden deputaten van een onderzoek naar de oorzaken van de huiver om DVAP-predikanten te beroepen? Zou het deputaten helpen wanneer een kleine commissie die buiten de bestaande kaders kan denken, deze problematiek onderzoekt en handreikingen doet om in de onderhavige gevallen maatwerk te leveren?

Deputaten denken volgens ds. Quant de meeste oorzaken wel te kennen. Predikanten met een vlekje komen moeizaam weer aan het werk, zeker in een betrekkelijk klein kerkverband. Wat kan breder onderzoek daaraan toevoegen? Maatwerk leveren deputaten al heel lang. Ook zijn de desbetreffende broeders niet kieskeurig als het gaat om een nieuwe werkkring.

Er wordt bij uitzondering gelegenheid gegeven nog een vraag te stellen. De commissie stelt voor om het plan van de generale synode van 2007 weer onder het stof vandaan te halen. Wordt dat door deputaten nu wel of niet op prijs gesteld?

Ds. Quant antwoordt dat deputaten aan de slag kunnen gaan met het plan van 2007 als deze synode dat alsnog zou goedkeuren. Dus: ja, dat wordt op prijs gesteld.

Oud. J.W.G. Koning stelt middels een nieuw besluit 3 voor aan deputaten een taakgroep toe te voegen die onderzoekt of er oplossingen zijn buiten thans gehanteerde kaders om voor de begeleiding van predikanten naar ander werk dan wel naar een verbintenis met een of meer gemeente(n).

Rapporteur ds. J.W. van Pelt geeft aan dat de commissie het voorstel van br. Koning niet ondersteunt. Deputaten achten het niet nodig en er is reeds een instrumentarium voor de begeleiding van predikanten die onder dit deputaatschap vallen.

Ds. Quant ten slotte: deputaten zijn het eens met de commissie. Deputaten hebben geen antwoord op de geestelijke dimensie van dit probleem. De problematiek is weerbarstig.

Het voorstel-Koning wordt bij stemming verworpen.

De synode besluit

1. het werk van deputaten goed te keuren;
2. de voorstellen met betrekking tot de wijziging in de uitvoeringsregeling van

- deputaten over te nemen (conform de bijlage bij het rapport van deputaten);
3. deputaten op te dragen in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht te onderzoeken of het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht over tijdelijk werk voor losgemaakte predikanten aan de generale synode 2007 (Acta, blz. 367) in de huidige situatie nog voldoet, zo nodig wijzigingen aan te brengen, en daarover op de volgende generale synode te rapporteren om langs deze weg alsnog de mogelijkheid te openen voor tijdelijk werk voor predikanten die vallen in het werkingsgebied van deputaten;
 4. opnieuw deputaten te benoemen (zie artikel 129).

Artikel 128

Comité-generaal

Artikel 129

Voortijdige ambtsbeëindiging predikanten – vervolg

(Zie artikel 127.) De preses deelt mee dat ds. D. Quant het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging predikanten na vijftien jaar trouwe dienst gaat verlaten. Namens de synode wordt hij hartelijk bedankt voor al zijn inspanningen ten goede van broeders die het moeilijk hebben gekregen. Ds. Quant geeft hierop aan dat juist dit werk hem heel kostbaar was.

Artikel 130

Sluiting

Ds. P.D.J. Buijs memoreert met dankbaarheid dat er deze week veel kon gebeuren in een goede sfeer. Hij spreekt de hoop uit dat het vervolg in dezelfde sfeer mag verlopen. Hij bedankt de broeders en zusters uit Nunspeet voor de verzorging. Vervolgens verzoekt hij de assessor, ds. J.G. Schenau, om te eindigen. Ds. Schenau leest Markus 6: 30-34, eindigt met gebed en laat Psalm 65: 1 en 6 zingen. Hierna sluit de preses de vijfde zitting en wenst hij iedereen wel thuis.

ZESDE ZITTING

dinsdag 22 november 2016, 10.00 - 12.15 uur

Artikel 131

Opening

De preses, ds. P.D.J. Buijs, opent de zesde zitting van de synode. Hij laat zingen Psalm 119: 9 en 17 en leest Kolossenzen 1: 1-14. In de gebeden gedenkt de vergadering het overlijden van br. A. Versluis te Ameide die negenmaal afgevaardigde was naar de GS. Ook denken we aan zr. T. de Bree-Carlier uit Leiden,

lid van deputaten buitenlandse zending, die plotseling haar man moest missen door de dood. We leven mee met oud. M. Visscher die om gezondheidsredenen zijn synodale taak moest opgeven. We danken voor het feit dat diak. J.L. de Landmeter zover herstellen mocht dat hij zijn plaats weer kan innemen. Dat geldt tot zijn eigen verwondering en die van de vergadering ook van de preses, die in de voorbije week een operatie moest ondergaan.

Artikel 132

Uur van bezinning en gebed

In de uitnodiging voor deze vergadering heeft het moderamen aangegeven vanwege alle bijzondere zaken die de aandacht van de GS vragen, aan het begin van de vergadering extra tijd in te ruimen voor bezinning en gebed. Na een korte meditatie door de preses zullen de afgevaardigden in groepjes daarover doorspreken. Daarna zullen drie broeders voorgaan in gemeenschappelijk gebed rond drie thema's: eenheid in verscheidenheid, heiligheid en veiligheid, en beweging in betrokkenheid.

De preses mediteert over Kolossensen 1: 9 en 10. Tegen de achtergrond van een agenda met onderwerpen die veel wijsheid vergen, is er alle reden om eerst intensief samen te bidden. In de nieuwtestamentische brieven komen we aan het begin vaak een gebed tegen voor de gemeente. Om verdieping in de kennis van Christus, om een geestelijk aanvoelen van wat de Heere vraagt. Hoe zullen christenen midden in een heidense leefwereld en cultuur hun leven in overeenstemming doen zijn met de leer van de genade? Daar vraagt Paulus om. En daar mogen wij ook om vragen: 'dat u vervuld mag worden met de kennis van Zijn wil'. Dat we die wil van God leren kennen, maar ook erkennen. Dat ons hart wordt ingewonnen om te buigen voor wat de Heere wil en dat te doen. Het gaat hier om doorleefde kennis, die ontvangen wordt in de gemeenschap met God. In Hem alleen zijn alle schatten van wijsheid en kennis verborgen (2:3). 'Ook op onze synodale paden hebben we de bewegwijzering door het Woord en de Geest van Christus zo nodig. Anders verdwalen we.'

Via enkele lijnen uit het geheel van Gods openbaring wordt wijsheid als volgt samengevat: 1. De Bijbelse wijsheid verdiept zich in Gods geopenbaarde wil en is bereid zich daaraan restloos te onderwerpen. 2. Ze is gedrenkt in de omgang met Christus (3:16). 3. Ze zoekt altijd de opbouw van het lichaam van Christus (3:15 en 16). 4. Ze wordt gekenmerkt door een heilige onafhankelijkheid. 'Laten wij ook op een synode onszelf niet zien als vertegenwoordigers van een bepaalde achterban, als behartiger van groepsbelangen. Dan zijn we onze vrijheid in Christus kwijt. Met een variant op Luther: laten we diep afhankelijk zijn van de Heere, en heilig onafhankelijk van mensen.' 5. De Bijbelse wijsheid is erop gericht om de Heere te behagen. Hoe beoordeelt de Heere ons doen en laten? Met het oog op die veelzijdige Bijbelse wijsheid die voor ons allen zo onmisbaar is, zegt de Heere: 'En als iemand van u in wijsheid tekortschiet, laat hij die dan vragen aan God, Die aan ieder overvloedig geeft en geen verwijten maakt, en ze zal hem gegeven worden.' (Jak. 1:5)

Na de bespreking in groepen gaan ds. H. Polinder, oud. J. Groeneveld en oud. G.J. Roest voor in gemeenschappelijk gebed rond de genoemde thema's. De gebeden worden afgewisseld door het zingen van Ps. 146: 3, 4, 5 en 8.

Artikel 133

Appel-nominaal

Oud. M. Visscher is vervangen door oud. F. van der Ham. Ds. F.W. van der Rhee is er nog niet. Prof.dr. T.M. Hofman is als preadviseur aanwezig.

Artikel 134

Mededelingen moderamen

De synode ontving een hartelijke groet en zegenwens als blijk van meeleven van de onlangs geopende Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Scriba I zal haar een even welgemeend antwoord daarop zenden.

Het moderamen heeft zich beraden op de positie van afgevaardigden behorend tot een kerkenraad die een revisieverzoek heeft ingediend inzake de besluiten die de GS 2013 nam ten aanzien van homoseksualiteit en homoseksuele relaties. Zij mogen meespreken bij de behandeling van de revisieverzoeken, omdat de commissie in eerste instantie niet elk revisieverzoek afzonderlijk behandelt, maar thema's en onderwerpen geclusterd aan de orde stelt. Van de desbetreffende broeders wordt verwacht dat zij daarbij niet het belang van de eigen kerkenraad maar van het geheel van de kerken zullen dienen.

Voorts doet het moderamen conform zijn toezegging tijdens de tweede zitting een voorstel tot aanpassing van artikel 19 van het huishoudelijk reglement.

De generale synode besluit

art. 19: De samenroepende kerk zal de door de generale synode benoemde hoogleraren en universitair hoofddocenten en de emeriti hoogleraren van de Theologische Universiteit verzoeken de synode van advies te dienen.

Artikel 135

Diaconaat - vervolg

De preses stelt opnieuw (zie artikel 43) het rapport van deputaten diaconaat (bijlage 5) en rapport 1a van commissie 5 (bijlage 57) aan de orde. Hij verwelkomt deputaten ds. M. Visser, zr. S. Rustenburg-van der Poppe, br. W.J.P. Broers, de diaconaal secretaris ds. G. Drayer en diaconaal consulent zr. G.N.A. Luth-Eikelenboom.

Rapporteur oud. A. Kok geeft nog een korte toelichting op de aangepaste voorstellen van de commissie.

Ds. D.J. Steensma gaat akkoord met de verwerking van zijn voorstellen door de commissie. Ds. A. Versluis en oud. E.C. Bin handhaven hun voorstellen.

De rapporteur meldt dat de commissie, anders dan ds. Versluis, geen reden ziet om het duidelijke besluit van de GS 2013 te veranderen. Zij heeft ook geen behoefte aan het voorstel-Bin, maar wil dat wel overnemen.

De voorzitter van deputaten, ds. Visser, wil er niets van weten dat een diaken die wel doener maar geen toeruster is een diaken van 'het tweede plan' zou zijn, zoals ds. Versluis vreest. Voorts deelt hij mee dat er inmiddels gesprek is met de Generale Diaconale Commissie van de HHK over samenwerking in de toekomst.

Bij de stemming over de voorstellen wordt het amendement-Versluis aangenomen.

De generale synode besluit

1. goedkeuring te geven aan het werk dat deputaten hebben verricht in de achterliggende periode;
2. opnieuw deputaten te benoemen op basis van de bestaande instructie en het beleids- en werkplan 'De ander de naaste, over betrouwbaar present zijn';
3. eerst goedkeuring te verlenen aan de onder punt 5 van het commissierapport genoemde wijzigingsvoorstellen ten aanzien van de kerkorde en vervolgens goedkeuring te geven aan de herformulering van de artikelen 25-27 en 50 K.O. en bijlage 28 K.O. (de vragen onder paragraaf IV Diaconie), met in achtneming van de volgende wijzigingen die zijn aangebracht in de voorstellen van de synodecommissie:
 - a. in art. 25 K.O. de eerste zin als volgt te wijzigen: 'De ambtelijke opdracht van de diakenen is het vervullen van de dienst der barmhartigheid. Zij zullen de gemeente voorgaan in een leven van barmhartigheid, gerechtigheid en rentmeesterschap in kerk en wereld en de gemeente toerusten tot diaconaat.';
 - b. in art. 25 K.O. de derde zin als volgt te wijzigen: 'Daarom zullen zij zich op de hoogte stellen van moeiten. Zij bemoedigen en troosten vanuit de Schrift en zorgen voor hulp waar nood is.';
 - c. in art. 25 K.O. de vierde zin als volgt te wijzigen: 'Zij roepen de gemeente op metterdaad betrokken te zijn op de naaste en coördineren dit waar nodig.';
 - d. in art. 26 K.O. in te voegen: '(ook uit andere kerkverbanden)';
 - e. in art. 50 K.O. in te voegen: 'en een diaken';
 - f. in de visitatievragen ten aanzien van het diaconaat 'bejaarden' te wijzigen in 'ouderen' en 'zusterkring' in 'diaconale steungroep';
4. uit te spreken dat bij het verder vormgeven van de taak van de diaken als toeruster er duidelijk ruimte dient te blijven bestaan voor de diaken als doener;
5. deputaten de volgende meer specifieke opdrachten te geven:
 - a. contact te blijven onderhouden met deputaten kerk en overheid en deputaten pastoraat in de gezondheidszorg ten aanzien van diaconale ontwikkelingen op maatschappelijk gebied;

- b. de samenwerking binnen het platform diaconale samenwerking (PDS) voort te zetten en te versterken;
- c. verder te werken aan de in paragraaf 6.3 van het deputatenrapport genoemde punten, met prioriteit aan het jeugdDiaconaat.

De preses dankt deputaten heel hartelijk voor al hun werk en noemt daarbij de naam van terugtreedende deputaten: zr. Rustenburg-van der Poppe, de brs. Boers, Luijer, Schop, alsmede br. Van der Knijff die al een jaar geleden het deputaatschap verliet. Ook vermeldt hij het komende emeritaat van ds. G. Drayer, die de afgelopen jaren als diaconaal secretaris het gezicht is geweest van het diaconaat binnen de kerken.

Artikel 136

Instructie art. 3 K.O. lid 1

Aan de orde is de instructie van de PS van het Oosten inzake art. 3 K.O. lid 1 (bijlage 58) en rapport 7 van commissie 2 (bijlage 59).

In de eerste ronde wordt gevraagd of de commissie het begrip 'nood' in art. 3 K.O. lid 1 niet te veel oprekt. Gaat het daar wel om een gemeente die geen predikant kan beroepen, of een missionaire aanvulling van de eigen predikant, of om een broeder in nood, omdat hij gaven heeft die hij niet kan inzetten in de dienst van het Woord? Wordt art. 3 K.O. lid 1 op die manier niet een oneigenlijke weg om tot het werk van een dienaar des Woords te worden toegelaten? En waarom heeft de commissie in haar voorstellen de in de instructie wel genoemde verantwoordelijkheden voor de betrokken broeders weggelaten?

Rapporteur ds. M. Oppenhuizen meent dat art. 3 K.O. lid 1 ruimte laat voor meer nood dan die van het predikantentekort aan het begin van de twintigste eeuw. Het zou echter goed zijn, als die 'nood' nader omschreven werd.

Ds. J.W. van Pelt is het niet eens met de commissie. Wat zij via art. 3 K.O. lid 1 wil bereiken, hoort bij art. 8 K.O. Ds. A. Versluis wenst ook de verantwoordelijkheden van de betrokken broeder in de bezinning betrokken te zien.

Samenroeper ds. A.G.M. Weststrate ziet mogelijkheden om de wensen van ds. Versluis op te nemen in het commissievoorstel.

Ds. Van Pelt stelt voor de voorgestelde opdracht aan deputaten kerkorde en kerkrecht na de vermelding van art. 3 K.O. lid 1 aan te vullen met 'en de verhouding daarvan tot de positie van een evangelist en die van een dienaar des Woords'.

De preses verdaagt de bespreking (zie artikel 140), omdat de middagpauze ophanden is.

*Artikel 137***Schorsing**

Oud. H.J. Sok dankt voor de morgenvergadering en bidt om een gezegende maaltijd.

VERVOLG ZESDE ZITTING

dinsdag 22 november 2016, 13.30 - 17.15 uur

*Artikel 138***Heropening**

De preses heropent de vergadering. Psalm 98: 1 en 3 wordt aangeheven. Ds. M. Oppenhuizen leest Psalm 100 en gaat voor in dankgebed.

*Artikel 139***Appel-nominaal**

Ds. F.W. van der Rhee is nog niet gearriveerd. Preadviseur prof.dr. T.M. Hofman is vertrokken. In de loop van de middag wordt dr. M.J. Kater als preadviseur verwacht.

*Artikel 140***Instructie art. 3 K.O. lid 1 - vervolg**

De preses stelt opnieuw (zie artikel 136) de instructie van de PS van het Oosten aan de orde (bijlage 58) met rapport 7 van commissie 2 (bijlage 59).

De commissie meldt via rapporteur ds. M. Oppenhuizen dat zij de opmerkingen van ds. A. Versluis en het voorstel-Van Pelt heeft overgenomen.

Het gewijzigde commissievoorstel wordt aangenomen.

**De generale synode
heeft kennisgenomen van**

1. de instructie van de particuliere synode van het Oosten d.d. 20 mei 2015 en 25 augustus 2015 inzake art. 3 K.O. lid 1;
2. rapport 7 van commissie 2;

heeft gehoord

de bespreking ter vergadering;

constateert

1. dat uit de overzichten van de verschillende jaarboeken blijkt dat classes de laatste twee decennia steeds vaker kerkenraden conform art. 3 K.O. lid

- 1 toestemming geven om een bekwaam geachte broeder uit de gemeente onder opzicht van de kerkenraad een stichtelijk woord in de gemeente te laten spreken en andere arbeid in de gemeente te laten verrichten;
2. dat art. 3 K.O. lid 1 wel spreekt over de wijze waarop deze toestemming verkregen kan worden, maar – behalve het bepaalde in art. 3 K.O. lid 5 – verder niet spreekt over de verantwoordelijkheden die deze toestemming met zich meebrengt voor de betrokken kerkenraden en voor de betrokken broeders;
 3. dat de gegroeide praktijk van het verlenen van toestemming om naar art. 3 K.O. lid 1 een stichtelijk woord in de gemeente te spreken tot dusver niet gevolgd is door een nadere kerkelijke inkadering hiervan;
 4. dat het rapport van ds. D. Quant duidelijkheid geeft over de relatie tussen art. 3 K.O. lid 1 en de oorspronkelijke bedoeling van art. 3 K.O., namelijk dat art. 3 K.O. lid 1 toegevoegd is vanwege de nood der kerken;
 5. dat niet helder omschreven is onder welke voorwaarden op lokaal of classicaal niveau van ‘nood’ kan worden gesproken die gebruikmaking van art. 3 K.O. lid 1 of lid 2 rechtvaardigt;

overweegt

1. dat het zowel voor de betrokken kerkenraden als voor de betrokken broeders van belang is dat de kerken zich bezinnen op de verantwoordelijkheden die voortvloeien uit de verkregen toestemming en die eventueel nader bepalen;
2. dat daarbij in ieder geval ook de vraag overwogen dient te worden of de kerkvisitatie het geschikte moment is om de verantwoordelijkheid van de classis tot uitdrukking te brengen door in het reglement voor de kerkvisitatie een passage op te nemen met betrekking tot de broeders die conform art. 3 K.O. lid 1 een stichtelijk woord in de gemeente spreken;

is van oordeel

1. dat bezinning op de groeiende praktijk om een broeder toestemming te verlenen naar art. 3 K.O. lid 1 een stichtelijk woord te spreken wenselijk is, in rapport met de oorspronkelijke bedoeling van art. 3 K.O.;
2. dat duidelijkheid over het begrip ‘nood der kerken’ en de toepassing daarvan heden ten dage noodzakelijk is;
3. dat de verantwoordelijkheden die voortvloeien uit de verkregen toestemming zowel voor de betrokken kerkenraden en classes als voor de betrokken broeders, nader geformuleerd dienen te worden;

en besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen zich nader te bezinnen op verdere doordenking, uitwerking en eventueel nadere kerkelijke inkadering van het bepaalde in art. 3 K.O. lid 1 en de verhouding daarvan tot de positie van een evangelist en een dienaar van het Woord, en de generale synode 2019 te dienen met een voorstel;
2. hiervan kennis te geven aan de particuliere synode van het Oosten.

Artikel 141

Eredienst/nieuwe liturgische formulieren - vervolg

De preses vervolgt de behandeling van het rapport van deputaten eredienst (bijlage 37, paragraaf 1-2.4) en rapport 1a van commissie 3 (bijlage 60) (zie artikel 82). Hij nodigt de aanwezige deputaten ds. H.D. Rietveld, ds. C.J. Droger en br. E.C. Bin uit achter de moderamentafel plaats te nemen.

Het voorstel-Schenau is niet overgenomen door de commissie. De indiener daarvan legt zich daarbij neer. De andere wijzigingsvoorstellen zijn tot tevredenheid van de indieners in het commissievoorstel verwerkt.

Voor zover betrekking hebbend op dit gedeelte van het deputatenrapport worden de aangepaste commissievoorstellen aangenomen.

De generale synode besluit

1. de zes nieuwe liturgische formulieren na vaststelling van de voorgestelde wijzigingen en na bespreking in de synodevergadering definitief vast te stellen en vrij te geven voor gebruik in de kerken, eveneens het voorgestelde formulier voor de bediening van de doop aan volwassenen vast te stellen en vrij te geven voor gebruik in de kerken;
2. deputaten op te dragen een uitgave met alle liturgische formulieren voor zover vastgesteld tot en met de generale synode van 2016 te doen uitgeven door uitgeverij Buijten & Schipperheijn te Amsterdam;
3. deputaten op te dragen om alle formulieren vastgesteld tot en met de generale synode van 2016, digitaal beschikbaar te stellen op de website van onze kerken, waarbij er combinaties van formulier en vertaling worden gemaakt, zodanig dat binnen elke combinatie er slechts één Bijbelvertaling wordt gebruikt, zijnde de Statenvertaling, de NBG-vertaling 1951 dan wel de Herziene Statenvertaling, en tevens een eigen pagina op de website te creëren waar alle documenten die met de liturgie te maken hebben te vinden zijn.

Artikel 142

Eredienst/zingbaarheid van de psalmen - vervolg

De preses stelt opnieuw (zie artikel 83) paragraaf 2.5 van het rapport van deputaten eredienst (bijlage 37) aan de orde, samen met rapport 1b van commissie 3 (bijlage 61).

Ds. A.A. Egas legt zich erbij neer dat de commissie zijn voorstel niet overneemt. Ds. W.N. Middelkoop kan zich vinden in de wijze waarop de commissie zijn voorstel heeft verwerkt.

De generale synode besluit

met betrekking tot de zingbaarheid van de psalmen deputaten op te dragen:

1. een onderzoek te doen onder jongeren en hen actief te betrekken bij de bezinning;
2. deputaten kerkjeugd en onderwijs en de beide jeugdbonden CGJO en LCJ te betrekken bij de bezinning op de huidige jeugd- en muziekcultuur;
3. externe adviseurs op het gebied van nieuwe initiatieven voor het zingen van de psalmen bij de bezinning te betrekken;
4. de generale synode van 2019 te dienen met een overzicht van de bruikbaarheid van de psalmen op de gebruikelijke melodieën én andere initiatieven ter bevordering van het zingen van de psalmen.

Artikel 143

Eredienst/groet en zegen door niet-predikanten in de eredienst

De preses geeft een volgend gedeelte van het rapport van deputaten eredienst in bespreking (bijlage 37, paragraaf 2.6). Daarbij hoort rapport 1 van commissie 3 (bijlage 38).

Uit de eerste ronde komt naar voren dat wat deputaten aan bezinning op tafel hebben gelegd nog onvoldoende basis biedt om tot goed onderbouwde besluitvorming te komen. De een registreert dat deputaten en commissie terughoudend formuleren. Een ander mist gedegen aandacht voor een Bijbels-theologische duiding van groet en zegen, met name ook op grond van de nieuwtestamentische gegevens. Had er niet meer aandacht gegeven moeten worden aan de positie van de gelovige dankzij de komst en het werk van Christus? De commissie vraagt of groet en zegen gebonden zijn aan het ambt of aan het Woord, maar zou dat niet gebonden moeten zijn aan Christus of aan de ambtelijke bediening der verzoening?

Rapporteur ds. A. van de Bovekamp erkent dat de commissie terughoudend is in haar rapportage. Zij is tot de conclusie gekomen dat er meer bezinning en bredere onderbouwing nodig zal zijn, met name ook op de Bijbels-theologische betekenis van de zegen in het Oude en Nieuwe Testament. Dat is volgens de commissie deputatenwerk. Vandaar dat zij ook voorstelt een brede bezinningsopdracht aan deputaten te geven.

Ds. H.D. Rietveld, voorzitter van deputaten, spreekt namens deputaten ook van aarzeling en verlegenheid. Heeft een ouderling volmacht om de zegen van de Heere op de gemeente te leggen? Die vraag is moeilijk rechtstreeks vanuit de Schrift te beantwoorden. Deputaten zijn daar niet uitgekomen, evenmin als de GKv in hun bestudering van het onderwerp. De laatsten zijn op grond van hun ambtsopvatting tot een praktische oplossing gekomen, omdat ook zij moesten constateren dat vanuit de Schrift 'geen spijkerharde conclusies' te trekken zijn. Overigens hebben deputaten voor hun bezinning een louter liturgische insteek gekozen. Daarom hebben zij een aantal elementen bewust laten liggen. Deputaten zijn met de commissie van mening dat nadere onderbouwing bredere bezinning behoeft.

Verschillende deelnemers aan de eerste ronde zijn, ook als zij geen antwoord op hun vragen hebben gekregen, bevestigd in hun overtuiging dat er meer bezinning nodig is.

Ds. W.N. Middelkoop dient een voorstel in om de door de commissie voorgestelde bezinningsopdracht van een duidelijk kader te voorzien en in elk geval ook de evangelische visie op 'zegen' daarin te betrekken. Van verschillende kanten wordt dat voorstel geamendeerd.

De rapporteur meent dat de genoemde aspecten inherent zijn aan de bezinningsopdracht. Uitgebreid benoemen van zaken in een besluit kan ook betekenen dat niet-genoemde zaken uitgesloten worden.

Preadviseur dr. M.J. Kater onderstreept dat een ruime opdracht beter is dan een nauwkeurig omschrevene.

De preses schort de bespreking voor dit moment op om de commissie gelegenheid te geven zich in de pauze te beraden. Het gewijzigde voorstel beantwoordt niet voldoende aan de bedoelingen van de vergadering. De samenroeper van de commissie, ds. H. Polinder, geeft aan dat het in dat geval beter lijkt dat de commissie zich nog eens goed met de wensen van de vergadering confronteert om recht te doen aan wat naar voren gebracht is.

De preses is dat met hem eens en verdaagt de behandeling van dit onderwerp (zie artikel 253).

Artikel 144

Eredienst/dans en drama

De preses stelt deel 4 van het rapport (paragraaf 2.7, bijlage 37) van deputaten eredienst en het corresponderend deel van rapport 1 van commissie 3 (bijlage 38) aan de orde.

In de eerste ronde wordt de zaak van verschillende kanten bekeken. Er komen in de Bijbel aanduidingen van dans en drama voor, maar niet in een liturgische context. Biedt dat dan een basis om dans en drama in de eredienst een plaats te geven? Mogelijk zijn er missionaire of culturele argumenten om in het kader van evangelisatie of jongerenwerk bepaalde vormen van drama in te zetten voor de communicatie van het Evangelie. Maar spoort de Bijbel daartoe aan of waarschuwt zij daartegen? In de eredienst past dit niet en bedreigt het de centrale plaats van de Woordverkondiging. Is dit wat deputaten en commissie werkelijk willen? Waar zijn we mee bezig? Het sacrament als drama? Is gerekend met de heilshistorische voortgang van het Oude naar het Nieuwe Testament? Is meegewogen dat in de Bijbel profetische handelingen en gelijkenissen worden ingezet, juist wanneer men naar de verkondiging niet luistert? Wat bedoelt de commissie met de hermeneutische regel: wat de Schrift niet expliciet gebiedt, doen we niet? Wat helpt het de kerken, als de synode een uitspraak doet, welke dan ook? Wat wil

de commissie bereiken met een nadere studie? Is het wel waar dat de mens vandaag meer visueel is ingesteld dan vroeger? Synode, deputaten en commissie onderkennen tot nu toe onvoldoende het ingrijpende van de verschuiving van een woordcultuur naar een beeld- en belevingscultuur en de gevolgen daarvan. Een weloverwogen reactie daarop is dringend nodig, niet alleen vanuit missionair oogpunt maar ook met het oog op het bereiken van onze jongeren. Oud. G.J. Roest kondigt alvast een voorstel aan.

Rapporteur ds. A. van de Bovekamp meldt dat de commissie ook ten aanzien van dit punt verlegenheid ervaart. Veel van de gestelde vragen zijn ook nog haar vragen. Deputaten hebben te weinig argumenten aangereikt om tot een voorstel te komen. Daarom pleit de commissie voor nadere studie om tot een onderbouwd besluit te komen.

Deputatenvoorzitter ds. H.D. Rietveld verwijst voor een aantal vragen naar de synode die de lijnen voor het onderzoek door deputaten heeft uitgezet en op basis van de uitkomst beleid zal moeten vaststellen. Helpt deze bezinning de kerken en willen we dit? Dat zijn vragen voor de GS. Dat geldt ook voor de opmerkingen met betrekking tot de gevolgen van de verschuiving naar een beeld- en belevingscultuur. De sacramentele handelingen hebben stellig een dramatisch element. Wat het rapport daarover zegt, is eerbiedig bedoeld. De heilshistorische voortgang is kort bekeken, maar een duidelijk onderscheid tussen het Oude en Nieuwe Testament is niet gevonden. Drama als oordeel voor wie niet luistert naar de verkondiging is niet overwogen. Deputaten hebben het geheel van de kerken willen dienen, maar zijn niet tot een eensluidend voorstel gekomen.

In de tweede termijn spitsen de vragen zich toe. Is er voldoende basis gevonden om dans en drama een plaats in de eredienst te geven? Dreigt daardoor geen marginalisering van de Woordverkondiging? Een aantal afgevaardigden geeft aan geen behoefte te hebben om in dezen een besluit te nemen, maar dringt wel aan op een ander, veel breder onderzoek waarin de gevolgen van de verschuiving naar een beeld- en belevingscultuur serieus worden genomen. Anderen vragen zich af of de synode zich wel bezig moet houden met wat slechts een incident lijkt te zijn geweest. Dat laatste ontlokt de preses de opmerking dat dit onderwerp in de kerkelijke weg aan de orde is gekomen en derhalve behandeld dient te worden.

De rapporteur onderstreept dat zowel commissie als deputaten overtuigd zijn van de centrale plaats van het Woord in de eredienst. Vrees voor marginalisering van het Woord is niet nodig. De Schriftgegevens spreken niet over dans en drama in de eredienst, maar wel op andere momenten. Nader onderzoek is nodig om te bezien of die inhoudelijk toch ook ruimte bieden voor toepassing in de eredienst. Het is niet aan de commissie om de vraag naar een breed opgezet, ander onderzoek te beantwoorden.

Ds. Rietveld heeft namens deputaten inhoudelijk niets naders toe te voegen.

Daarna komen er voorstellen. Het voorstel van ds. H. Korving luidt als volgt: De generale synode heeft kennisgenomen van:

1. het rapport van deputaten eredienst;
2. het bijbehorende rapport van commissie 3;
3. de bespreking ter synode;

constateert:

1. dat er in het Oude Testament weliswaar voorbeelden zijn van dans, waarbij overigens de liturgische context niet altijd duidelijk aanwijsbaar is, terwijl er geen voorbeelden zijn van drama in een liturgische context;
2. dat er geen voorbeelden zijn van dans en drama die terugkeren in de nieuwtestamentische liturgische context;
3. dat na Pinksteren de nadruk ligt op de prediking van het Woord en de ondersteuning van de boodschap met zichtbare elementen terugtreedt;
4. dat vanwege deze voortgang in de heilsgeschiedenis het niet mogelijk is om uit Bijbelse voorbeelden zoals de wonderen en profetische handelingen directe conclusies te trekken die de invoering van dans en drama in de eredienst zouden rechtvaardigen;
5. dat voor de gereformeerde eredienst het uitgangspunt principieel is dat 'de levende verkondiging van Gods Woord' (Heidelbergse Catechismus, zondag 35) door God gegeven en geboden is om het heil bekend te maken en te bemiddelen (Rom. 10: 17; 1 Kor. 1: 18-21);
6. dat de Bijbel geen aanwijzingen of aanmoedigingen geeft om eigentijdse en wereldse communicatiemiddelen als uitgangspunt te nemen voor de overdracht van Gods Woord, terwijl het tegendeel wel het geval is (1 Kor. 2);
7. dat deputaten terecht stellen dat er vanuit de gereformeerde traditie geen aanleiding is voor het gebruik van dans en drama in de eredienst;
8. dat bij dans en drama de gemeente toeschouwer wordt, hetgeen in strijd is met het karakter van de gereformeerde eredienst;
9. dat er voldoende materiaal is aangedragen door deputaten om te kunnen komen tot een conclusie;

is van oordeel:

1. dat er onvoldoende Bijbelse grond is te vinden om dans en drama een plaats te geven in de gereformeerde eredienst;
2. dat in het licht van de Bijbelse gegevens, de voortgang van de heilsgeschiedenis, en de invulling van dans en drama als uitingen van de huidige cultuur, het gebruik van dans en drama niet past bij het karakter van de gereformeerde eredienst;

en besluit:

het gebruik van dans en drama in de eredienst af te wijzen.

Oud. G.J. Roest stelt voor aan commissievoorstel 8 toe te voegen: 'Dit te doen vanuit een hernieuwde bezinning op hoe we positief en constructief kunnen reageren op de beeld- en beleveniscultuur.'

Oud. R. Veldhuijzen van Zanten stelt conform het besluit ter zake van 2013 het volgende voor: 'Mocht het zo zijn dat er besloten wordt tot een studiec commissie

dan dient in dat besluit opgenomen te worden: de kerken dringend in overweging te geven zich te onthouden van dans en drama in de eredienst, zolang de generale synode dienaangaande geen uitspraak doet.'

Een voorstel van oud. A.J. de Vuyst wil voorstel 8 van de commissie als volgt wijzigen: 'Een studiecmissie te benoemen die zich bezighoudt met verdergaande bezinning op de vraag hoe in te spelen op de breed onderschatte verandering in onze cultuur ten gevolge van de inzet van visuele middelen.'

Preadviseur dr. M.J. Kater onderstreept de noodzaak van theologische bezinning. Niet zozeer vanwege de ingrijpende gevolgen van de beeldcultuur. Daarvoor zijn we te laat. Inmiddels tekent zich in de samenleving een tegenbeweging af. Het veel gehoorde argument dat het audio-visueel gepresenteerde ook in de kerk beter blijft hangen is 'een broodje-aap verhaal'. Geloven wij nog in de kracht van het Woord? Visuele ondersteuning kan dienstbaar zijn, maar wat komt er van de verkondiging terecht via de beamer? Hij pleit voor een studiecmissie om ook met het oog op de gevolgen van de beeldcultuur tot theologisch verantwoorde keuzes te komen en dingen niet klakkeloos over te nemen. Mocht de GS een uitspraak willen doen, dan zijn een aantal overwegingen uit het voorstel-Korving van belang: de heilshistorische lijn, dat dans en drama in de Bijbel niet voorkomen in een liturgische context, ook het eerder genoemde element van het oordeel als kader waarin het beeld het woord vervangt. Het is nodig dat die dingen ook in de kerkenraden aan de orde komen in discussies over 'kindermomenten' en dergelijke. Alleen een uitspraak over dans en drama in de eredienst acht hij te beperkt. Theologische bezinning is nodig, opdat we op basis daarvan elkaar in de kerken kunnen aan spreken.

De preses dankt dr. Kater voor zijn advies. Hij wenst de commissie sterkte met de nadere bezinning op de ingediende voorstellen. Deputaten dankt hij voor hun bijdrage en worden alvast uitgenodigd voor een volgende ronde. De behandeling wordt verdaagd (zie artikel 254).

Artikel 145

De Wekker

Aan de orde komt het rapport van de commissie van redactie van De Wekker (bijlage 62) met rapport 7 van commissie 1 (bijlage 63). De preses verwelkomt de redactieleden ds. P.L.D. Visser, zr. M. Renkema-Hoffman, ds. A.Th. van Olst en de brs. D.A. van den Bosch en J.A. Voorthuijzen.

In de eerste ronde wordt opgeroepen het afzonderlijk uitgeven van allerlei bladen en info van deputaten te heroverwegen. Daar is eerder al onderzoek naar gedaan. Wat was dat voor onderzoek en wat leverde dat op? Het kerkelijk zegel wordt gemist in de vernieuwde Wekker. Helpt het, als dat grafisch vereenvoudigd wordt? Ondanks het streven van de redactie de breedte van de kerken te dienen, wordt toch de meest behoudende richting van kerken nogal eens gemist. Kan er weer

aandacht komen voor zorgen in de pastorieën? En hoe denkt de redactie over een jeugdruwbriek? Wat is er besproken over het plan van de redactie om het surplus van het Wekker-vermogen te besteden aan een goed doel? En wat gaat daar nu mee gebeuren? Is een digitaal abonnement wel eens overwogen? Dat zou gratis of tegen een vrijwillige bijdrage aangeboden kunnen worden.

Commissiewoordvoerder ds. H. Korving ziet niet veel vragen aan de commissie. De commissie heeft waardering voor de wijze waarop de redactie evenwicht bewaart tussen kleurloosheid enerzijds en dreiging van polarisatie anderzijds. Het voorstel van de redactie om een fonds te stichten voor een goed doel is inmiddels teruggenomen en dus niet meer aan de orde.

De hoofdredacteur ds. Visser gaat op de vragen en opmerkingen in. Eerder onderzoek toonde nooit aan dat samenvoeging van diverse bladen tot het beoogde doel zou leiden. Het betekent ook verlies van het oude en vertrouwde, en daardoor ook van abonnees. De brede gerichtheid blijkt uit het gegeven dat alle predikanten gevraagd worden voor een meditatie. Niemand wordt uitgesloten, maar niet ieder is bereid een bijdrage te leveren. Aangaande zorg in pastorieën is de redactie aangewezen op wat aangeleverd wordt en instemming van betrokkenen. Een jeugdruwbriek was er enige jaren geleden, maar bereikte de doelgroep niet. Jongeren lezen De Wekker niet. Dat is een zorg waarop de redactie zich regelmatig bezint. Over een digitaal abonnement wordt binnenkort meer bekend. Of het gewenst is dat gratis aan te bieden, is de vraag. De prijs is geen reden om een abonnement te beëindigen.

De vragenstellers blijken tevreden, want er is geen tweede ronde nodig.

Ds. A.G.M. Weststrate wil besluitvoorstel 2 vervangen door: 'de redactie opdracht te geven het zegel van de CGK in grafisch opzicht te laten vereenvoudigen, zodat het ook voor De Wekker beter bruikbaar wordt.'

Ds. J.G. Schenau vraagt of die opdracht niet beter bij deputaten kerkorde en kerkrecht belegd kan worden. Het zegel is immers eigendom van de kerken en kan niet zomaar veranderd worden. Bovendien zou het goed zijn als die aanpassing het zegel ook voor andere doelen dan De Wekker bruikbaar maakt. Ds. Weststrate wil de zinsnede met betrekking tot De Wekker wel laten vervallen, zodat de synode het besluit tot aanpassing neemt en niet de redactie van De Wekker.

Daar gaat de preses echter niet mee akkoord. Aan de orde zijn de zaken van De Wekker. Het is formeel onjuist om in de behandeling daarvan een algemeen voorstel in te voegen. Hij kan wel instemmen met de gedachte van ds. Schenau om vanuit deze bespreking de zaak aan te snijden tijdens de behandeling van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht. Zij hebben zich daar al over gebogen op verzoek van De Wekker.

Ds. Korving zegt dat de commissie geen reden ziet om haar voorstel 2 aan te passen. Dat is er op gericht het zegel weer een plaats te geven in De Wekker. Maar als aanpassing daarvan een hernieuwde plaats in De Wekker kan bevorderen, zal de commissie zich niet verzetten tegen het voorstel-Weststrate.

Ds. Weststrate stemt ermee in zijn voorstel in te brengen bij de bespreking inzake kerkorde en kerkrecht en neemt het dus voor dit moment van tafel.

Ds. Weststrate dient een tweede voorstel in: 'te onderzoeken of samenvoeging van kerkelijke periodieken de efficiëntie zou kunnen bevorderen.'

Rapporteur ds. Korving aarzelt ten aanzien van dit voorstel. Zal het de lezing van De Wekker bevorderen? Eerder onderzoek daarnaar liet geen positief beeld zien. De commissie acht zich niet geroepen erop in te gaan.

De tweede penningmeester van de redactie, br. J.A. Voorthuijzen, herinnert eraan dat er in 2010 eenzelfde onderzoek is verricht. Daaruit bleek toen dat samenvoeging van periodieken financieel niet haalbaar was. Ds. W. van 't Spijker vult vanuit de Acta 2010 nog aan dat er bij de betrokken deputaatschappen ook onvoldoende draagvlak voor samenvoeging was.

De preses wijst op de kosten van een hernieuwd onderzoek, terwijl het vorige nog maar kort geleden gedaan is.

Ds. Weststrate trekt zijn voorstel in. Het commissievoorstel wordt aangenomen.

De generale synode besluit

1. het werk en beleid van deputaten goed te keuren;
2. de redactie ernstig in overweging te geven om het kerkelijk zegel weer een plaats te geven in De Wekker;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

De redactie houdt nog een korte presentatie. Via de website van De Wekker is er toegang tot het archief van het blad. Met ingang van hedenmiddag zijn daar alle jaargangen van De Wekker te raadplegen en te doorzoeken tot en met de eerste jaargang van 1888. Prachtig resultaat van de noeste arbeid van een groot aantal broeders en zusters dat zich daar vrijwillig voor ingezet heeft.

De vergadering uit zijn waardering voor dat werk en het resultaat daarvan middels een spontaan applaus.

De preses verwoordt de dank voor al het werk van deputaten-redactieleden. Hij noemt de aftredende deputaten ds. Visser en zr. Renkema-Hoffman en dankt hen speciaal voor hun 'fundamentele bijdragen' aan De Wekker gedurende een aantal jaren.

Artikel 146

Comité-generaal

*Artikel 147***Schorsing**

Ds. F.H. Meijer leest uit Lukas 15: 20-25, eindigt met dankgebed en vraagt een zegen over de maaltijd. De preses schorst de vergadering.

VERVOLG ZESDE ZITTING

dinsdag 22 november 2016, 18.30 - 20.30 uur

*Artikel 148***Heropening**

De vergadering wordt heropend. De preses laat Psalm 101: 2, 3 en 4 zingen. Diak. C. van der Elst leest Mattheüs 5: 13-16, dankt voor de maaltijd en draagt het vervolg van de vergadering aan de Heere op.

*Artikel 149***Appel-nominaal**

Oud. G.H. Kuijlenburg vervangt oud. F. van der Ham als secundus voor oud. M. Visscher.

*Artikel 150***Kerkorde en kerkrecht/kerkelijke tucht**

De preses geeft van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht (bijlage 64) alleen paragraaf 2.9 over het functioneren van de kerkelijke tucht in bespreking en het daarmee corresponderende gedeelte van rapport 8a van commissie 7 (bijlage 65). Daarbij wordt ook betrokken paragraaf 2.4 van het rapport van deputaten eredienst (bijlage 37) over art. 77 K.O. De synode moet over het laatstgenoemde nog een besluit nemen.

Aanwezige deputaten worden hartelijk verwelkomd: zr. M. Renkema-Hoffman, ds. H. van Eeken, ds. D. Quant en ds. H.J.Th. Velema.

Het onderwerp maakt heel wat tongen los. Bijna een kwart van de afgevaardigden meldt zich voor de eerste ronde. Deels zijn zij met de commissie bezorgd over de ruimte die deputaten aan kerkenraden willen geven om te beoordelen of iets censuurwaardig is of niet. Zijn kerkenraden daartoe capabel? Leidt het niet tot devaluatie van de tucht en tot ondermijning van het kerkverband, als in de ene gemeente aanvaard wordt wat in een andere wordt gezien als strijdig met de heiligheid van de Heere? De tucht is een kenmerk van de kerk! Of is er juist ruimte nodig, omdat bij toenemende diversiteit in contexten nadruk op gelijkvormigheid vanuit bredere kerkelijke vergaderingen de eenheid van het

kerkverband onder spanning zet? Moet de huidige tuchtpraktijk niet breder onderzocht worden? Er is al jarenlang verschil in tuchtpraktijk. Vanwaar dan nu de verontrusting over de lijn van deputaten? Deputaten noemen ‘vrijheid van profetie’ en ‘tolerantie’ als gereformeerde principes. Calvijn heeft ze ook gekend, maar wijst een heel andere weg van tuchttoefening. Waarom hebben deputaten daar niets mee gedaan? Deputaten spreken terecht van huiver voor de ultieme consequentie van de tucht, maar waar is de keerzijde: huiver voor het gedogen van zonde in de gemeente van Christus? Waarom doet de commissie ondanks haar verontrusting geen voorstel voor verdere bezinning, terwijl zij wel voorstelt de handelingen van deputaten goed te keuren? Hebben de kerkenraden niet vooral behoefte aan gezamenlijk uit Gods Woord afgeleide normen om aan de hand daarvan in de concrete plaatselijke situatie te kunnen oordelen? Of kunnen de normen verschillen, als de onderliggende waarden maar gedeeld worden? Herkennen deputaten de verontrusting en onbevredigdheid van de commissie, of ligt het volgens hen genuanceerder dan de commissie meent? Welke inhoudelijke argumenten heeft de commissie voor haar verontrusting ten aanzien van de lijn van deputaten? Kan de commissie bij haar benadering de diversiteit waarborgen?

Er zijn ook meer toegespitste vragen. Hoe komt het dat deputaten zo snel overtuigd zijn van de noodzaak van herziening van art. 77 K.O. lid 5 (overdoop)? Vergt dat niet meer studie? Hoe zien zij de beoogde herformulering van de tuchtprocedure? Is dat wel nodig, of kan volstaan worden met toerusting in Ambtelijk Contact? Waarom is er herbezinning nodig op het eigen karakter van de ambten bij de toepassing van de tucht? Eerdere synodes hebben dat altijd aan de kerkenraad gelaten. Is er al wat te zeggen omtrent het geregistreerd partnerschap?

Anders dan gebruikelijk mag eerst de voorzitter van deputaten, ds. Quant, reageren. Hij kan slechts kort ter vergadering blijven. Vandaar. Inzake de meermaals genoemde verontrusting zegt hij dat de commissie niet verontrust is vanwege wat deputaten voorstellen, maar vanwege de concrete situatie die zich voordoet als het voorstel van deputaten wordt overgenomen. Deputaten menen dat die onrust niet is weg te nemen. Verschillen in beoordeling van vergelijkbare situaties bestaan al lang. Die zijn niet in een mal te passen. Dat strijdt mogelijk ook met de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente. Voorts gaat ds. Quant in op wat gezegd is rond art. 77 K.O. lid 5. De regel inzake herdoop stamt uit 1962. De destijds gevolgde argumentatie is vandaag niet meer acceptabel. Dat gegeven vond grote herkenning bij deputaten op basis van vele signalen, door de jaren heen verkregen. Welke ambtsdrager heeft er nooit mee te maken gehad: broeders en zusters die vanwege hun uitleg van de Schrift in geloofsgehoorzaamheid menen deze stap te moeten doen. Deze visie is voor deputaten een dwaling, maar niet elke dwaling brengt buiten het Koninkrijk van God. Vandaar dat vele kerkenraden al jarenlang moeite hebben met deze kerkordelijke regel. Deputaten kunnen zich vinden in het commissievoorstel ter zake. Over geregistreerd partnerschap heeft voor zover deputaten weten nog geen nadere standpuntbepaling plaats gevonden.

Commissierapporteur ds. J.W. van Pelt krijgt het woord. Ten aanzien van art. 77 K.O. lid 5 gingen deputaten te snel, naar het oordeel van de commissie. Zij wil eerst onderzoek om dan te bezien welke consequenties daaruit getrokken moeten worden. Wat betreft het functioneren van de tucht kan de commissie zich vinden in wat deputaten schrijven over een weg tussen maximale vrijheid en maximale regulering, als het gaat om zaken als de tweede kerkdienst en tweede huwelijk na echtscheiding. Maar de GS neemt ook besluiten met een zodanig gewicht dat die zaken niet in de vrijheid der kerken gelaten kunnen worden, omdat dan de eenheid van het kerkverband onder druk komt te staan. Tegelijk beseft de commissie dat een synode niet alles overzien kan, zodat een kerkenraad ook ruimte moet hebben om dingen af te wegen. De commissie heeft het deputatenrapport mede gelezen in het licht van de pastorale handreiking inzake homoseksualiteit (2013). Die leidde immers tot de opdracht aan deputaten om zich te bezinnen op het functioneren van de tucht. De commissie wijst niet af wat deputaten daarover zeggen, maar is van mening dat er meer gezegd moet worden, met name over de vraag op welke wijze de kerken in plaatselijke situaties de tucht dienen toe te passen in zaken waarover de synode zich uitgesproken heeft.

Ds. Van Eeken antwoordt namens deputaten. Tuchttoefening is maatwerk. Deputaten leveren instrumenten aan om dat maatwerk te verbeteren. Anders dan de commissie menen deputaten dat zij de kerken wel verder helpen bij de tuchttoefening. Dat doen zij juist door de weg te wijzen van voorzichtigheid en terughoudendheid, als het erom gaat voor te schrijven hoe te handelen in concrete pastorale situaties. Voor nivellering van het kerkrecht hoeft niet gevreesd te worden, waar autoriteit gezocht wordt in de Schrift en niet in een kerkordelijke regel. De ernst van de tucht als een belangrijke pijler van het kerkelijke leven vereist een zorgvuldige en geestelijke omgang daarmee, waarbij recht gedaan wordt aan wat de Schrift zonde noemt. De vraag naar de bekwaamheid daartoe van de kerkenraden acht ds. Van Eeken lastig te beantwoorden. Is een synode dan meer bekwaam? Bredere vergaderingen zijn van belang, maar de vraag is welke vrijheid zij laten aan de kerkenraden. Deputaten willen recht doen aan het presbyteriale en synodale karakter van onze kerken, maar benadrukken het eerste meer dan het tweede. Deputaten hebben hun bezinning en rapportage breed ingestoken en zich niet laten leiden door het thema van homoseksualiteit en de toespitsing daarop.

In de tweede ronde komt een aantal vragen terug. Moet het voorstel inzake art. 77 K.O. lid 5 toch niet duidelijker geformuleerd worden? Vergt het voorstel om jurisprudentie te verzamelen niet veel meer voorbereiding? Wat zijn de argumenten voor herbezinning op de ambten? Wanneer een synode op grond van Schrift en belijdenis uitspreekt dat iets zondig is, kan een kerkenraad dan het tegenovergestelde zeggen? Wat is dan de status van zo'n uitspraak en de waarde van het kerkverband? Niet alles kan geregeld worden op synodaal niveau. Maar begrijpen deputaten wel de onrust vanwege sommige passages in hun rapport die een grote mate van verscheidenheid legitimeren? Is de commissie niet te sturend geweest in haar rapport door de koppeling aan de uitspraak inzake

homoseksualiteit? Op grond waarvan vindt de commissie het erg wanneer er kerken verschillen ten aanzien van de vraag wat tuchtwaardig is?

Vanwege de tijd zal de bespreking op een andere dag worden voortgezet. De preses dankt de deputaten voor hun komst en bijdrage en hoopt hen bij het vervolg terug te zien (zie artikel 240).

Artikel 151

Sluiting

Ds. S.P. Roosendaal eindigt met een lezing uit Spreuken 15: 28-33 en dankgebed, waarna hij Psalm 100: 3 en 4 laat zingen.

De preses sluit de zesde zitting van de synode.

ZEVENDE ZITTING

woensdag 23 november 2016, 9.15 - 12.15 uur

Artikel 152

Opening

Ds. P.D.J. Buijs opent de zevende zitting van deze synode. Psalm 5: 1, 2 en 4 wordt gezongen. Daarna leest hij 2 Timotheüs 2: 1-13 en gaat voor in gebed.

Artikel 153

Appel-nominaal

Ds. P.J. den Hertog is nog niet aanwezig. Ds. F.W. van der Rhee zit na een dag van afwezigheid weer op zijn plaats.

Artikel 154

Boekpresentatie

Voor de vergadering aan het werk gaat, krijgt ds. H. van der Ham gelegenheid een korte presentatie te geven van zijn zojuist verschenen boek 'Ambtsbroeders. Uit het leven van ds. F.P.L.C. van Lingen en ds. Jac. Wisse'. Het boek biedt een levensschets, preken en overdenkingen van beide voortrekkers van de CGK in en sinds 1892. Het is de wens van de auteur/samensteller dat het goede wat de Heere in en door deze dienaren van het Woord gegeven heeft in de kerken en hun theologische opleiding niet in vergetelheid zal raken.

De preses dankt ds. Van der Ham voor zijn werk aan deze bundel. Het is mooi om aan de vooravond van honderdvijfentwintig jaar voortbestaan van de CGK zicht te krijgen op deze twee pioniers en hun boodschap.

Artikel 155

Theologische Universiteit/curatorium

Opnieuw (zie artikel 70) stelt de preses het rapport van het curatorium aan de orde (bijlage 29), alleen bijlage 3 (het verslag van de commissie vorming) en rapport 9 van commissie 1 (bijlage 66). Hij verwelkomt de inmiddels gearriveerde preadviseurs dr. A. Huijgen, prof.dr. H.G.L. Peels en prof.dr. H.J. Selderhuis, alsmede curator ds. C. van Atten.

In de eerste ronde wordt gevraagd naar het assessment. Hoe gaat men daarmee om? Inzake de nascholing van predikanten: moet er niet meer gezegd worden over het verplichte karakter daarvan? En is daar niet meer werk van te maken door de TUA? Dat heeft financiële voordelen voor de TUA en wat van elders komt is niet allemaal even geweldig.

Rapporteur ds. H. Korving geeft namens de commissie enige verheldering. Curatoren wilden de evaluatie van de permanente vorming een plaats geven in de kerkvisitatie. De commissie meent dat de kerkenraad de eerst verantwoordelijke is om daarop toe te zien. De vragen dienaangaande kunnen daarom beter een plaats krijgen in de handreiking voor het jaarlijks gesprek over ambtelijk werk. Het is natuurlijk prima wanneer aan de TUA eigen cursussen worden ontwikkeld, maar er is geen bezwaar tegen goed materiaal van elders. Een beoogde coördinator voor permanente educatie kan daar een weg in wijzen.

Namens het curatorium antwoordt ds. Van Atten. Het assessment is een instrument ter aanvulling op het admmissie-examen. Dat laatste gaat over roeping en genadestaat, maar mag niet voorbijgaan aan bepaalde persoonlijkheidsaspecten. Vandaar dat het assessment na het examen plaatsvindt, waarbij de opdrachtgever een aantal te checken punten aangeeft. De toets wijst sterke en zwakke punten aan, opdat betrokkene tijdens de opleiding zal werken aan zijn zwakke punten. Ten aanzien van permanente educatie heeft de TUA stellig de kwaliteit in huis om eigen cursussen te ontwikkelen, maar te vrezen valt voor overbelasting van docenten en ander personeel.

Prof. Peels onderstreept dat de TUA zeker inbreng wil leveren in de permanente educatie. Valorisatie (wetenschappelijk kennis toepasbaar maken in de samenleving) is een kerntaak van de TUA en dat kan juist via permanente educatie gestalte krijgen. De krachten zijn inderdaad beperkt. Toch wil de TUA daarin participeren, ook om de band met haar ex-studenten te onderhouden.

De preses leest het besluitvoorstel van de commissie voor. Dat wordt met twee kleine amendementen aanvaard.

De generale synode besluit

1. goedkeuring te hechten aan de maatregelen die al genomen zijn om uitvoering te geven aan de opdrachten van de generale synode 2013 met het oog op het

- verbeteren van de communicatieve vaardigheden van de admissiale student (zie rapport curatorium, bijlage 3, sub 2, Uitvoering Ad A);
2. het curatorium op te dragen vormingsmiddagen te organiseren ten dienste van het versterken van de professionaliteit en taakidentiteit van de admissiale student (zie rapport curatorium, bijlage 3, sub 2, Uitvoering Ad A);
 3. het curatorium op te dragen voorlopig bij tien admissiale studenten een verplicht ontwikkelassessment af te laten nemen (zie rapport curatorium, bijlage 3, sub 2, Uitvoering Ad A), dit daarna te evalueren en daarvan verslag te doen aan de generale synode;
 4. met betrekking tot de permanente educatie van predikanten:
 - a. opnieuw uit te spreken dat de permanente educatie van predikanten een verplicht karakter heeft;
 - b. uit te spreken dat het – met het oog op een gezond functionerend predikantschap – noodzakelijk is dat predikanten blijven leren langs drie lijnen: geestelijke groei, persoonlijke vorming en theologische kennis;
 - c. uit te spreken dat de kerkenraden verantwoordelijk zijn voor een juiste permanente educatie voor predikanten en dat zij hierop dienen toe te zien in een jaarlijks gesprek met de predikant;
 - d. uit te spreken dat de classes hierop dienen toe te zien door bij de kerkvisitatie in het gesprek met de predikant, alsook met de kerkenraad, hiervoor aandacht te vragen aan de hand van vraag 1,7 van het reglement op de kerkvisitatie. De kerkvisitatores doen van dit alles verslag aan de betreffende classis;
 - e. in het reglement op de kerkvisitatie (bijlage 28 K.O.) vraag 1,7 aldus te formuleren: ‘Studeert de predikant – mede met het oog op de prediking – ijverig? Voldoet hij aan de verplichting tot permanente educatie volgens de besluiten van de generale synode, en stelt u hem als kerkenraad daartoe ook voldoende in staat? Hoe neemt u kennis van het resultaat?’;
 - f. het in bijlage 3 van voornoemd rapport voorgestelde evaluatiedocument aan te passen en toe te voegen aan het document dat dient als handreiking voor de kerkenraden ten dienste van het ‘jaarlijks gesprek ambtelijk werk’, en deze handreiking nogmaals aan de kerken toe te sturen;
 - g. een brief te doen uitgaan naar alle kerkenraden en classes waarin erop wordt gewezen dat het mentoraat voor beginnende predikanten toevertrouwd dient te worden aan het Steunpunt Kerkenwerk;
 - h. in deze brief tevens de kerken en classes te informeren over het verplichtend karakter van de permanente educatie en de verantwoordelijkheid van kerkenraden en classes daarbij, en te wijzen op de faciliterende rol van de Theologische Universiteit Apeldoorn in dezen;
 - i. de Theologische Universiteit Apeldoorn op te dragen de nodige faciliteiten te ontwikkelen die behulpzaam kunnen zijn bij de permanente educatie van predikanten, bijvoorbeeld door op de website regelmatig een overzicht te geven van datgene wat geschikt zou kunnen zijn voor bedoelde permanente educatie, en iemand aan te stellen als coördinator van de PE-programma’s.

De preses dankt ds. Van Atten voor zijn bijdrage en wenst hem een goede thuisreis.

Artikel 156

Theologische Universiteit/raad van toezicht

De preses geeft het rapport van de raad van toezicht van de Theologische Universiteit (RvT) (bijlage 67) en rapport 10 van commissie 1 (bijlage 68) in bespreking. Hij verwelkomt de toezichthouders zr. E.J. van Dijk en br. T. Loonstra. Dat overkomt ook de voorzitter van de raad, ds. R.W.J. Soeters, die enkele minuten later arriveert.

In de eerste ronde komen diverse zaken aan de orde: de nevenfuncties van de hoogleraren in relatie tot de werkdruk, de regeling inzake het toezicht op de hoogleraren en de onderscheiden verantwoordelijkheden daarbij van CvB enerzijds en het curatorium anderzijds, knelpunten in en onderbouwing voor de beloning van UHD's en de hoogte van het bestuurderssalaris, de positie van de Nederlands Gereformeerde Predikantenopleiding (NGP) in het geheel van de TUA en het toezicht daarop, en de positie en benoemingsprocedure van een bijzonder hoogleraar. Hoe houdt de RvT contact met de werkvloer? Wat is er gewijzigd in de formele regelingen en wat vinden de diverse gremia daarvan? Is het kerkordelijk mogelijk dat het CvB de roepende kerk verzoekt om een GS bijeen te roepen? Hoe is de vigerende procedure tot benoeming van kerkelijk hoogleraren bevallen? Wie behoren nu tot het college van hoogleraren en wie beslist daarover?

Rapporteur ds. H. Korving gaat op enige vragen in. De nieuwe regelingen hangen samen met het feit dat hoogleraren een arbeidsrechtelijke verhouding aangaan met de TUA. De aanstellende instantie is verantwoordelijk voor het toezicht op de aangestelde. Dat heeft wel gevolgen voor de positie van het curatorium in dezen, maar maakt zijn inbreng niet van minder gewicht. Gelet op de opmerkingen van enige afgevaardigden zou te overwegen zijn het toezicht op leer en leven te scheiden van het toezicht op het functioneren, waarbij het curatorium het eerste en het CvB het tweede zou dienen te behartigen. Overigens is er geen sprake van dat de bestuurder allerlei bevoegdheden naar zich toetrekt, maar gaat het om toepassing van wettelijk voorgeschreven regels voor de organisatie van een universiteit.

Ds. W. van 't Spijker geeft als samenroeper van de commissie een korte aanvulling. Wat betreft de werkdruk maakte de GS 2013 ruimte om die te verlichten. Die ruimte is inmiddels weer opgevuld. Het is nog niet duidelijk of de huidige werkdruk wordt veroorzaakt door de nevenwerkzaamheden of door het eigenlijke werk. Ten aanzien van de bevoegdheden van het CvB onderstreept hij dat een CvB van drie personen wel heel fors zou zijn gezien de omvang van de TUA. Daarom acht de commissie de nu beschreven regeling goed. Hij wijst er ook op dat het CvB wel het initiatief tot schorsing of ontslag kan nemen, maar vervolgens met de andere gremia te maken krijgt.

Ds. A. van der Zwan gaat als voorzitter van het curatorium in op de verhouding tussen het curatorium en het CvB in geval van schorsing of ontslag van een kerkelijk docent. Het CvB behoeft voor een voorstel de goedkeuring van het curatorium.

De rector, prof.dr. H.G.L. Peels, legt uit dat een door de GS benoemde UHD als kerkelijk docent verantwoordelijk is voor een heel vakgebied en als zodanig altijd al deel uitmaakte van het college van hoogleraren. Een UHD, niet benoemd door de GS, 'kan' lid worden van het college. Dat gebeurt, wanneer hij eerstverantwoordelijke is voor een vakgebied.

Een bijzondere leerstoel wordt gevestigd op verzoek van een externe instantie. Het CvB besluit daartoe na positief advies van het college van hoogleraren en met instemming van de raad van toezicht en het curatorium. Voorwaarde is dat de leeropdracht past bij en nut heeft voor de TUA. De TUA stelt de bijzonder hoogleraar aan, die dan ook het ondertekeningsformulier moet tekenen. De hoogleraar wordt door de externe instantie gefinancierd, die via een eigen curatorium toeziet op diens werk. Een van de hoogleraren van de TUA is lid van dat curatorium.

Ten aanzien van de NGP accrediteert de TUA wat daar gebeurt. Het CvB ziet daarop toe middels jaarlijks gesprek met de docenten en periodiek ook met het bestuur van de NGP.

Inzake de nevenactiviteiten van de hoogleraren merkt de rector op dat een deel daarvan direct en noodzakelijk voortvloeit uit hun positie aan de TUA. Van groot belang is ook de uitstraling van de TUA middels (een deel van) die nevenactiviteiten. Lastig wordt het als die functies veel tijd vergen en/of als het om betaalde functies gaat. In het ontwikkelgesprek tussen CvB en hoogleraar wordt de vinger aan de pols gehouden. Het is bepaald niet zo dat de extra ruimte, door de GS gecreëerd, door de hoogleraren is opgevuld met andere dingen.

Ten slotte krijgt ds. Soeters, voorzitter van de RvT, het woord. Hij meldt dat de beloning van CvB en UHD's landelijke richtlijnen volgt en dat voor knelpunten oplossingen worden gezocht. De regeling van bevoegdheden van CvB, curatorium en RvT beantwoordt aan wettelijke vereisten en is in goed overleg opgesteld.

Contact met de werkvloer onderhoudt de RvT door het volgen van het beleid van het CvB en aanwezigheid bij activiteiten. De wijzigingen in de formele regelingen hebben de gremia gepasseerd en aanvullingen zijn verwerkt. De CvB kan de roepende kerk verzoeken om een generale synode bijeen te roepen in geval van een hoogleraarsbenoeming. De procedure ter benoeming van een hoogleraar is goed bevallen als een zorgvuldige weg met het oog op de te benoemen persoon. Overigens is de regeling elders veel stringenter.

In de tweede ronde wordt nog doorgevraagd naar de formele regelingen: Welke punten wilde het college van hoogleraren gewijzigd zien? Wat vindt het curatorium van de gewijzigde regelingen? Voorts wordt er gevraagd om een overzicht van de wijzigingen. Zou het toezicht op leer en leven van kerkelijk docenten toch niet beter belegd kunnen worden bij het curatorium? Behoort de positie van de bijzonder hoogleraar niet opgenomen te worden in de formele regelingen?

Prof. Peels licht toe dat ook het college van hoogleraren inbreng heeft gehad bij de opstelling van de formele regelingen, maar er geen beslissende stem in heeft

gehad. De positie van bijzonder hoogleraar moet inderdaad een plaats krijgen in de formele regelingen.

De voorzitter-curator geeft, desgevraagd door de preses, met een hoofdknik aan dat het curatorium heeft ingestemd met de gewijzigde formele regelingen.

Met betrekking tot het toezicht op leer en leven onderstreept ds. Soeters de bovengenoemde woorden van ds. Van der Zwan. Het CvB kan niet schorsen of ontslaan zonder goedkeuring van het curatorium. Bij verschil van mening tussen CvB en curatorium is er dus een probleem, dat eerst opgelost moet worden.

Ds. A. Versluis maakt van de door de preses geboden gelegenheid gebruik om twee voorstellen in te dienen. Het eerste voorstel vraagt om een overzicht van de wijzigingen in de formele regelingen. Dat wordt prompt toegezegd door de commissie, zodat het niet in stemming hoeft te komen. Het tweede voorstel luidt: 'De generale synode spreekt uit dat het toezicht op leer en leven van docenten en hoogleraren bij uitstek een kerkelijke en identitaire taak is, die daarom thuishoort bij het curatorium; dat daarom het curatorium het initiatief en een beslissende stem heeft inzake toezicht op leer en leven van docenten en hoogleraren.'

De preses verdaagt de bespreking (zie artikel 251).

Artikel 157

Theologische Universiteit/studie- en stimuleringsfonds - vervolg

De preses geeft opnieuw (zie artikel 55) het rapport van deputaten studie- en stimuleringsfonds (bijlage 21) in bespreking met rapport 3 (bijlage 22) en nu ook rapport 3b van commissie 1 (bijlage 69). Daarin reageert de commissie in afwijzende zin op het voorstel-Schenau. Deputaten ds. H. Fahner en br. J.C. Westeneng worden van harte verwelkomd.

Een afgevaardigde merkt op dat volgens de commissie steun aan afgestudeerde studenten niet behoort tot de competentie van deputaten, terwijl zij nu toch pleit voor ondersteuning in de vorm van een lening. Ds. J.G. Schenau vraagt of de commissie zijn voorstel aan het college van hoogleraren heeft voorgelegd en of de commissie haar afwijzing nader wil motiveren.

Ds. H. Korving, rapporteur, meent dat het nieuwe commissievoorstel inderdaad niet behoort tot de huidige competentie van deputaten. Het is een aanvullende opdracht in het verlengde van de steun die zij kunnen bieden aan daarvoor in aanmerking komende studenten tijdens de studie. De commissie vond het niet rechtvaardig een selecte groep toch te steunen na afloop van hun studie, terwijl anderen daar ook wel belang bij kunnen hebben. Tegelijk wil de commissie rechtdoen aan de zorg van deputaten voor studenten in deze fase na hun studie. Daarom de gekozen vorm: los van de voorwaarden voor steunverlening tijdens de studie en toegankelijk voor alle afgestudeerde admissiale studenten. En de vorm

van een lening handhaaft de prikkel om zelf inkomen te verwerven ten einde het bedrag van de lening zo laag mogelijk te houden. Het voorstel-Schenau is niet aan het college van hoogleraren voorgelegd, omdat het element van de tegenprestatie de commissie zelf als te lastig voorkwam.

Ds. Schenau legt zich bij de uitleg van de commissie neer.

De preses leest de voorstellen voor en geeft ze in stemming. Het minderheidsvoorstel-Droger wordt afgewezen, het gewijzigde commissievoorstel aanvaard.

De generale synode besluit

1. deputaten te bedanken voor de uitgevoerde werkzaamheden;
2. het stimuleringsfonds op te heffen waarbij het resterende saldo dient te worden overgeboekt naar het studiefonds;
3. de voorgestelde wijzigingen in de regeling studiefonds en aanpassing van de bijdragen over te nemen, behalve het onderdeel in het bepaalde in art. 1.3, namelijk de verlenging van de looptijdbijdrage met zes maanden, en dus de oorspronkelijke tekst van art. 1.3 te handhaven: 'De bijdrage uit het studiefonds wordt toegekend gedurende ten hoogste zes en een half jaar, gerekend vanaf het begin van de bachelor, en wordt beëindigd aan het eind van de maand waarin de studie is afgerond.';
4. ter overbrugging van de periode na de afronding van de studie en hun eventuele intrede in een gemeente aan admissiale studenten die een bijdrage ontvingen uit het studiefonds, zo nodig ondersteuning aan te bieden in de vorm van een lening die onder nader door deputaten studiefonds te bepalen condities wordt verstrekt voor in principe een periode van zes maanden, en dezelfde voorziening mutatis mutandis aan te bieden aan de andere admissiale afgestudeerde studenten;
5. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses dankt beide deputaten voor hun komst. En omdat beiden aftredend zijn, dankt hij hen tevens voor hun jarenlange inzet, ds. Fahner als voorzitter en br. Westeneng als secretaris van deputaten, ten goede van vele studenten.

Artikel 158

Schorsing

Oud. H. Lokhorst dankt voor de morgenvergadering en vraagt een zegen over de maaltijd.

De preses schorst de vergadering. Voorafgaande aan de lunch gaat de synode op de foto.

VERVOLG ZEVENDE ZITTING

woensdag 23 november 2016, 13.30 - 17.15 uur

Artikel 159

Heropening

De preses geeft Psalm 86: 6 op om te zingen. Oud. J.W.G. Koning leest Kolossenzen 2: 1-3, dankt voor de maaltijd en vraagt een zegen over de middagvergadering.

Artikel 160

Appel-nominaal

Alle afgevaardigden zijn aanwezig en ook de preadviseurs prof.dr. J.W. Maris en dr. A. Huijgen. Ds. H.K. Sok heeft zijn plek als notulist weer ingenomen.

Artikel 161

Comité-generaal

Artikel 162

Comité-generaal

Artikel 163

Comité-generaal

Artikel 164

Comité-generaal

Artikel 165

Comité-generaal

Artikel 166

Presentatie Refo500

Zr. K. Apperloo-Boersma krijgt gelegenheid voor een presentatie over Refo500, het internationale platform dat zich bezighoudt met de zestiende-eeuwse reformatie en de relevantie daarvan. Aan dit platform doen zo'n honderdvijftig partners uit heel de wereld mee. Als afzonderlijke kerken iets willen doen met het jubileum van de reformatie, kan gedacht worden aan herdenken, vieren, actualiseren en heroriënteren. Zr. Apperloo verzoekt de kerken plaatselijk aandacht te geven aan het jubileum. Refo500 wil daarbij graag helpen.

De preses bedankt zr. Apperloo hartelijk voor haar bijdrage en voor haar stimulans om de reformatie op enigerlei wijze te gaan herdenken.

Artikel 167

Problematiek kleine kerken

In bespreking komt de instructie van de PS van het Zuiden inzake een taakgroep tot herbezinning op steun aan kleine kerken (bijlage 70) en rapport 6 van commissie 2 (bijlage 71).

Er is dankbaarheid over het aan de orde stellen van deze problematiek. Wat kan een oplossing bieden? Is het voorgestelde onderzoek niet te breed? Is het niet-hebben van een eigen predikant wel nood? Is het eigenlijke probleem niet geestelijke ingezonkenheid? Wordt het niet tijd voor een heroriëntatie op de hele inrichting van ons kerkelijk leven? Moeten we niet meer 'out of the box' denken en bijvoorbeeld gebruikmaken van moderne media, zodat een vacante gemeente eventueel via de beamer naar een preek kan luisteren? Welke bestaande structuren maken het kleine kerken moeilijk? Is bezinning op wat een 'kleine gemeente' is, niet hard nodig?

Rapporteur ds. W.N. Middelkoop reageert. De instructie zoomt in op de situatie van kleine gemeenten. Hoe kan daar een predikant blijven functioneren? De commissie ziet dat probleem, maar ziet ook een bredere problematiek. Daarom stelt ze een breed onderzoek voor door een brede commissie die 'out of the box' durft te denken.

Prof.dr. H.J. Selderhuis adviseert een kleine commissie te benoemen. Expertise kan ook van buiten de commissie komen. Deze problematiek kan ook onderwerp zijn voor een scriptie van een TUA-student. Behalve bij buitenlandse kerken zou men eveneens te rade moeten gaan bij kerkverbanden in eigen land.

De bespreking wordt opgeschort voor de maaltijd (zie artikel 181).

Artikel 168

Schorsing

Ds. C.J. Droger sluit, nadat hij Jakobus 1: 5 en 6a gelezen heeft, de middagvergadering af met gebed en vraagt een zegen over de maaltijd. De preses schorst de vergadering.

VERVOLG ZEVENDE ZITTING

woensdag 23 november 2016, 18.30 - 20.30 uur

Artikel 169

Heropening

Gezongen wordt Ps. 78: 2, 3 en 4. Oud. R. Veldhuijzen van Zanten leest Filippenzen 1: 27–2; 5, vraagt een zegen over het vervolg van de vergadering en dankt voor de maaltijd.

Artikel 170

Appel-nominaal

Oud. E.C. Bin is afwezig en niet vervangen. Ds. A.A. Egas is vervangen door ds. A.P. van Langevelde.

Artikel 171

Kerkjeugd en onderwijs

In bespreking wordt gegeven het rapport van deputaten kerkjeugd en onderwijs (bijlage 72) en rapport 2 van commissie 5 (bijlage 73). De deputaten br. J. den Besten, zr. J.H. de Boer-Moret, br. G.A. Bolink, ds. A. van de Bovekamp, ds. A. Versluis en zr. I.N. Voorthuijzen-den Dekker worden welkom geheten, alsmede de vertegenwoordigers van de jeugdbonden en andere belangstellenden.

In beide rapporten klinkt zorg door over de jeugd. In 2014 verlieten 883 jongeren onze kerken. Zou het, om daarop te kunnen anticiperen, niet goed zijn meer zicht te krijgen op de leeftijdsfase waarin dat tot stand komt? Moeten de beide jeugdbonden hun focus niet verbreden, zodat ook de ‘middengemeenten’ bediend kunnen worden? Kunnen het ‘Opvoedplein’ en ‘ABC van het geloof’ niet met elkaar verbonden worden? Waarom stelt de commissie voor om juist bij de classis bewustwording op gang te brengen en hoe moet dat dan? Ligt het niet meer voor de hand om dit te doen bij kerkenraden en jeugdouderlingen? Is men zich bewust van de rol van grootouders? Zijn ouders en ouderen wel identificatiefiguren? Er is aandacht voor doeners, maar wordt wel voldoende aandacht gegeven aan de denkers? Er wordt voorgesteld om op het geschetste probleem te gaan studeren, maar moet er ook niet acuut actie ondernomen worden?

De rapporteur, br. A. Kok, geeft aan dat het speerpunt van het commissierapport is: hoe bereiken we onze jongeren? Daarvoor is nodig: signaleren, analyseren en oplossen. De synode wordt opgeroepen daar ruimte voor te geven, ook financieel. Waarom op de classis over jongeren spreken? Daar zal ieder het probleem onderkennen en kan men van elkaars aanpak leren. Vergeet vandaag de rol van grootouders niet; als identificatiefiguren zijn zij onontbeerlijk. Daarom kan een

preekbespreking door oud en jong van nut zijn. Dat in een aantal gemeenten de jongeren niet bij een van de bonden zijn aangesloten, is een punt van zorg. Daarbij moet wel bedacht worden dat ze soms materiaal van andere organisaties gebruiken. Er zijn ook gemeenten waar geen of nauwelijks nog jongeren zijn.

De voorzitter van deputaten, ds. A. van de Bovekamp, verduidelijkt hoe deputaten en jeugdbonden zich tot elkaar verhouden. De jeugdbonden ontwikkelen het werk onder de jongeren en voeren het uit, terwijl deputaten meer op afstand staan. Deputaten hebben niet altijd tot in detail zicht op wat de bonden doen. Deputaten willen het onderzoek onder de jongeren graag gaan doen, maar zien tegelijk in dat er spoedig wat dient te gebeuren. De vraag naar 'Geloof in het gezin' en het 'ABC van het geloof' wordt aan de projectbegeleiders doorgegeven.

In een tweede ronde wordt gevraagd of de redactie van het jaarboek kan helpen meer zicht te krijgen op de leeftijden van kerkverlaters. En hoe is het met de geldstromen van de jeugdbonden en het toezicht daarop?

Deputaten zullen bezien of de redactie van het jaarboek bruikbare gegevens kan leveren. De begroting in het rapport is die van deputaten. Elke jeugdbond heeft een eigen begroting die jaarlijks gecontroleerd wordt.

Ds. A.G.M. Weststrate stelt een nieuw 5b voor: 'deputaten op te dragen wegen te zoeken om op een verantwoorde wijze om te gaan met de beeld- en belevingscultuur onder de jongeren.' Dit voorstel wordt door de commissie overgenomen.

De generale synode besluit

1. de handelingen van deputaten onder dankzegging goed te keuren;
2. deputaten op te dragen om in samenwerking met beide jeugdwerkorganisaties het jeugdwerk in het geheel van de kerken te blijven stimuleren;
3. deputaten op te dragen het project 'Geloof in het gezin' voort te zetten en de continuïteit ervan te waarborgen;
4. deputaten op te dragen een verkennend onderzoek uit te laten voeren hoe de kerken alle jongeren kunnen bereiken, zo mogelijk gevolgd door een project waardoor de kerken daartoe worden toegerust;
5. deputaten op te dragen:
 - a. bewustwording op gang te brengen bij de classes dat geloof en kerk voor jongeren hun relevantie verliezen;
 - b. wegen te zoeken om op een verantwoorde wijze om te gaan met de beeld- en belevingscultuur onder de jongeren;
 - c. en hiervan verslag te doen op de synode van 2019;
6. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses dankt deputaten voor hun komst en inbreng. De aftredende deputaten voorzitter ds. Van de Bovekamp, secretaris zr. De Boer en ds. Versluis dankt hij voor hun jarenlange inzet ten goede van de jongeren.

Artikel 172

Landelijk kerkelijk bureau

Ter tafel zijn het rapport van deputaten landelijk kerkelijk bureau (bijlage 74) en rapport 8 van commissie 6 (bijlage 75). De deputaten br. B. van Amerongen, br. R. Hoogendoorn, zr. H.R. Hakvoort-Koelewijn en br. A.J. van der Wekken, alsook br. J.G. van den Berg (bureaumanager) en andere medewerkers, onder wie zr. M. Blankenstijn, van het Dienstenbureau worden hartelijk welkom geheten.

Gevraagd wordt naar de visie achter het nieuwe logo en de nieuwe website. Is zij wel uitnodigend voor zoekers? Wat houden de plannen voor verdergaande digitalisering van de kerkelijke vergaderingen in? Over het tijdstip van aanlevering van de stukken wordt in het huishoudelijk reglement gezegd dat dat ‘minstens een dag voor de behandeling’ moet gebeuren. Er wordt voor gepleit ‘een dag’ te wijzigen in ‘drie dagen’. Is het voorstel om art. 84 K.O. te wijzigen wettig ter tafel? Het komt niet op uit het rapport van deputaten en is ook niet ter tafel via een instructie. En is de formulering wel juist? Zoals het er nu staat lijkt een predikant in dienst te kunnen komen van de landelijke CGK.

Rapporteur br. A.J. de Vuyst antwoordt. De plannen voor digitalisering houden in dat de mogelijkheden die er voor de synode zijn, bijvoorbeeld om stukken te downloaden, ook beschikbaar komen voor de classes en de particuliere synodes. De gedachte dat art. 84 K.O. wijziging behoeft, is opgekomen binnen de commissie, maar opgenomen in haar rapport op voorstel van deputaten.

De voorzitter van deputaten, br. A.J. van der Wekken, zegt dat de website vooral een doorgeefluik van en voor de kerken is en geen missionair doel heeft. Predikanten kunnen inderdaad in dienst komen van de landelijke CGK. Denk maar aan de predikanten G. Drayer, A. Hilbers en M. Visser die een dienstbetrekking hebben met de rechtspersoon CGK in Nederland. De vraag over de aanlevering van de stukken is een vraag voor het moderamen, dat geconfronteerd met deze vraag, belooft ernaar te zullen kijken. Waarvan akte.

De generale synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en waardering uit te spreken voor het door deputaten en het Dienstenbureau verrichtte werk;
2. artikel 4B van bijlage 37 K.O. te formuleren conform bijlage 2 bij het desbetreffende rapport van commissie 6: ‘Ten behoeve van de generale synode het vertegenwoordigen van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland als werkgever in de zin der wet van alle medewerkers van de deputaatschappen die bedoeld worden in art. 84 K.O., lid 1’;
3. deputaten landelijk kerkelijk bureau op te dragen in gesprek te blijven met deputaten onderlinge bijstand en advies en de redactie van De Wekker over participatie in het centraal rekeningenbeheer; tevens deputaten landelijk kerkelijk bureau, deputaten onderlinge bijstand en advies en de redactie van

De Wekker op te dragen hierover te rapporteren aan de generale synode, zo mogelijk nog die van 2016; deputaten financiële zaken kunnen hierbij gevraagd worden een ondersteunende rol te vervullen;

4. het Dienstenbureau op te dragen om jaarlijks na te gaan of de vereiste ANBI-informatie door de lokale kerken en andere rechtspersonen in ons kerkverband daadwerkelijk en tijdig wordt verstrekt en zo nodig aanvullende acties uit te voeren;
5. deputaten landelijk kerkelijk bureau op te dragen te bevorderen dat particuliere synodes en classes gebruik zullen maken van de mogelijkheden van digitalisering die het Dienstenbureau al in huis heeft;
6. akkoord te gaan met de voorgestelde wijzigingen in het huishoudelijke reglement van de generale synode, conform bijlage 1 bij het desbetreffende rapport van commissie 6;
7. opnieuw deputaten te benoemen.

Deputaten worden hartelijk bedankt voor hun komst en toelichting.

Artikel 173

Sluiting

Ds. A.C. Uitslag leest Psalm 99, gaat voor in gebed en laat Psalm 99: 1 en 2 zingen. De preses sluit de zevende zitting van de synode.

ACHTSTE ZITTING

donderdag 24 november 2016, 9.15 - 12.15 uur

Artikel 174

Opening

De preses laat de Morgenzang: 1-4 zingen. Hij leest Zacharia 4: 1-7 en gaat voor in gebed.

Artikel 175

Appel-nominaal

Oud. H.J. Sok en ds. A.C. Uitslag komen iets later. Oud. A.J. van der Wekken is vervangen door oud. F. van der Ham. Prof.dr. T.M. Hofman en prof.dr. J.W. Maris zijn als preadviseur aanwezig.

Artikel 176

Eenheid gereformeerde belijders/afvaardiging niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers - vervolg

Ter tafel zijn opnieuw (zie artikel 107) het rapport van deputaten eenheid

gereformeerde belijders (bijlage 25), hoofdstuk 3, en rapport 3 van commissie 4 (bijlage 54). De deputaten ds. M. Oppenhuizen, br. J.A. Pals, ds. W. van 't Spijker, br. T. van Staveren en ds. A.G.M. Weststrate worden welkom geheten.

Rapporteur ds. L.A. den Butter gaat in op de eerder gestelde vragen. De commissie zet twee door de GS 2013 geschetste lijnen naast elkaar: 'afvaardiging van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers naar de classis is principieel en kerkordelijk mogelijk', en 'binnenkerkelijke eenheid is een principiële zaak'. Deze nevenstelling leidt tot het voorstel dat niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers als 'lid met adviserende stem' (in plaats van 'afgevaardigde met last en volmacht') op de classis aanvaard 'zullen' (in plaats van 'kunnen') worden. Een verschil met het voorlopige besluit van 2013 is ook dat de woorden 'in situaties van overmacht' zijn weggelaten. De commissie stelt dat dit voorstel de samenwerkingsgemeenten geen mogelijkheden ontnemt, maar er juist een mogelijkheid bij geeft. Haar voorstel is duidelijker dan dat van deputaten. Hoewel degene die dan als 'lid' aanwezig is, geen last en macht heeft, heeft hij wel het recht van adviseurschap. Het voorstel van deputaten daarentegen legt een afgevaardigde beperkingen op. De commissie is tot haar standpunt gekomen door alle reacties vanuit de classes 'te wegen'. Zij beseft dat er geen keuze bestaat die niet als pijnlijk ervaren wordt. Het al dan niet toelaten van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers aan de classes overlaten, bijvoorbeeld door het verlenen van keurstem (art. 33 K.O.), ziet zij niet als een begaanbare weg. Het probleem zou dan wellicht kleinschaliger worden, maar tegelijk op de classes steeds weer discussie oproepen.

De voorzitter van deputaten, ds. W. van 't Spijker, maakt bezwaar tegen het commissievoorstel waarin de binnenkerkelijke eenheid zwaarder lijkt te wegen dan (externe) eenheid op grond van Schrift en belijdenis. Ondergraaft de commissie daarmee de regeling (bijlage 8 K.O.) niet? Wat zal de impact van een dergelijk besluit zijn op samenwerkingsgemeenten en op de niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers in het bijzonder? Ook het voorstel van deputaten is moeilijk voor deze ambtsdragers, maar dat van de commissie lijkt totaal niet te rekenen met de samenwerkingsgemeenten. Dat is in het licht van de toestemming een samenwerkingsgemeente te vormen onverteerbaar. Op de vraag of het toelaten van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers op de classis niet arbitrair is, reageert hij instemmend. Maar het is een kleine stap vooruit, waarop hopelijk vervolgstappen komen. Het zal zeker spanning oproepen, maar die spanning is er nu ook al. 'Eenheid vraagt om een offer.'

Er volgt een tweede ronde vragen. Is de lijn 'afvaardiging van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers naar de classis principieel en kerkordelijk mogelijk' toch niet principiëler dan de andere lijn? Elke gemeente heeft toch recht op een volwaardige afvaardiging? Meten we niet met twee maten, als we ons bij de behandeling van het onderwerp homoseksualiteit en homoseksuele relaties beroepen op de Schrift, en bij de behandeling van de afvaardiging 'gewetensnood' leidend laten zijn? Moeten we niet veel meer benadrukken dat de eenheid in

Christus een gegeven is? Is er na het interne gesprek over eenheid op de classes niet sprake van een nieuwe situatie op grond waarvan de beslissing over de afvaardiging nu wel bij de afzonderlijke classes kan worden neergelegd? Is het niet gevaarlijk een kerkordelijke mogelijkheid die is gebaseerd op Schrift en belijdenis, buiten de geestelijke eenheid te plaatsen? Verder wordt gevraagd of ontwikkelingen in kerkverbanden waarmee contacten zijn, ons niet tot voorzichtigheid moeten nopen. Hebben we straks een vrouwelijke ambtsdrager op de classis? En is het zonde als gemeenten bezwaren blijven houden tegen samenwerking? Als dat zo is, moet er dan juist niet met deze gemeenten gesproken worden?

De rapporteur geeft aan dat deputaten de commissie niet overtuigd hebben van de juistheid van hun zienswijze. De commissie spreekt tegen dat zij geen oog heeft voor de samenwerkingsgemeenten. Zij beoogt met haar voorstel deze gemeenten tegemoet te komen. Het is inderdaad een kleine stap, maar ontwikkelingen binnen GKv en NGK laten geen grotere toe. Over het principiële zijn van de ene lijn ten opzichte van de andere: de GS 2013 heeft ze naast elkaar gezet. Verder ziet de commissie een convent van kerken als een middel om elkaar als kerken beter te leren kennen.

De voorzitter van deputaten zegt dat het in dezen om 'vertrouwen' draait. Deputaten willen met hun voorstel vertrouwen tonen én geven aan samenwerkingsgemeenten. Hij kan het geen zonde noemen als gemeenten bezwaren houden tegen samenwerking, maar hij hoopt wel dat men er last van heeft. Er zitten twee kanten aan. Waar de GKv gaan uitkomen, moet worden afgewacht. Dat geldt ook de vraag of er straks een vrouwelijke ambtsdrager op de CG-classis komt.

Preadviseur prof.dr. J.W. Maris merkt op dat de hele discussie volgens hem wordt gedomineerd door vrees. Het zou beter zijn als de geschonken gemeenschap der heiligen de basis van de besprekingen zou zijn.

Preadviseur prof.dr. T.M. Hofman spreekt zijn waardering uit voor het werk van de commissie. Hij heeft gemerkt dat zij geprobeerd heeft alle lijnen vast te houden en op een objectieve manier verder te komen. Er wordt in het voorstel een stap vooruit gezet.

Enige voorstellen worden ingediend. Deze gaan naar de commissie en de synode zal er later op terugkomen (zie artikel 186).

Artikel 177

Schorsing

Oud. G.H. Kuijlenburg sluit de morgenvergadering af met gebed en vraagt een zegen over de maaltijd. De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG ACHTSTE ZITTING

donderdag 24 november 2016, 13.30 - 17.15 uur

Artikel 178

Heropening

Psalm 25: 2 en 6 wordt aangeheven. Ds. A.A. Egas leest Jesaja 26: 1-4 en gaat voor in gebed.

Artikel 179

Appel-nominaal

Ds. J.W. van Pelt heeft aangekondigd iets later te komen.

Artikel 180

Kerk en Israël

Aan de orde zijn het rapport van deputaten kerk en Israël (bijlage 76) en rapport 3 van commissie 2 (bijlage 77). De deputaten br. H.H. van Braak, ds. L van Dalen, ds. C.J. Droger, ds. J. Groenleer, ds. W.P. de Groot, ds. F.W. van der Rhee en ds. M.W. Vrijhof worden welkom geheten.

Staan deputaten, bij de studieopdracht over wat de term 'Israël' inhoudt, ook open voor input van buiten, zoals van onze eigen hoogleraren? Wordt de studie niet te academisch opgezet en houden deputaten het grondvlak wel in het oog? Wat is de visie op de Israëlpost als ds. A. Brons repatrieert? Heeft ds. Brons contact met messiasbelijdende Joden en met de werker van de Gereformeerde Gemeenten in Israël? Is de situatie in Israël niet zo (meer messiasbelijdende Joden) dat er nu meer accent op de verkondiging kan worden gelegd? Hoe denkt de commissie met het oog op het voorstel de omslag te verhogen over het beleid van deputaten? Worden bij de studieopdracht ook onze partners uit de HHK, GB, GKv en de NGK betrokken? Is het al duidelijk geworden of de landbelofte nog van kracht is?

De rapporteur, ds. M. Oppenhuizen, antwoordt op de vraag over de omslag dat de commissie niet over de financiën gaat, maar van harte achter het beleid van deputaten staat.

Namens deputaten gaat ds. J. Groenleer in op de vragen. Samenwerking met externe partners krijgt gestalte door sprekers op bezinningsdagen die de studie van deputaten dienen. Daarnaast wordt allerlei informatie ingewonnen, ook van de TUA. De uitkomst van de studie van deputaten zal doorvertaald worden naar de gemeenten. De opvolging van ds. Brons is onderwerp van bezinning binnen het Centrum voor Israël Studies (CIS). Hij repatrieert in 2017 en wordt dan beroepbaar. Het is wel de bedoeling dat er een opvolger komt. Ds. Brons heeft contact met

messiasbelijdende Joden en de werker van de Gereformeerde Gemeenten. Het voeren van een dialoog betekent niet dat er nu niet aan verkondiging gedaan wordt. Deputaten hanteren de drieslag: luisteren, dienen én getuigen. Met de Gereformeerde Bond is uiteraard contact via het CIS. De GKv heeft geen deputaatschap kerk en Israël. Er is binnen deze kerken wel een commissie die zich met Israël bezighoudt, en daar is wel contact mee. Ten aanzien van de landbelofte hebben deputaten nog geen definitief standpunt ingenomen.

In een tweede ronde wordt nog doorgevraagd over de omslag. Als die niet verhoogd wordt, wat zijn dan de consequenties voor het beleid van deputaten?

De rapporteur antwoordt dat het niet goed lijkt als deputaten verder interen op hun vermogen. Daarom is een verhoging van de omslag gerechtvaardigd.

De tweede voorzitter van deputaten, ds. Vrijhof, geeft aan dat het nieuwe beleidsplan voor 2016-2019 nog niet ingediend kon worden. De inhoud ervan is afhankelijk van goedkeuring van het beleid van de achterliggende jaren.

Er worden geen voorstellen gedaan.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. met betrekking tot de eerste zondag van oktober:
 - a. de kerken aan te bevelen in het bijzonder aandacht te geven aan de blijvende verbondenheid met Israël, ten einde in de plaatselijke kerken bewustwording daarvan te kweken of deze te versterken;
 - b. daarbij uit te spreken dat het aanbeveling verdient om op deze zondag de jaarlijkse Israëlcollecte te houden, die ten goede komt aan het werk onder Israël vanuit onze kerken;
 - c. en art. 21 K.O. als volgt aan te passen: lid 3 'Deputaten kerk en Israël zullen de aandacht van de kerkenraden vestigen op de wenselijkheid op de eerste zondag in oktober een Israëlzondag te houden.' En de regel 'De paascollecte zal geheel bestemd zijn voor deputaten kerk en Israël' te wijzigen in 'De paascollecte of de collecte op Israëlzondag zal geheel bestemd zijn voor deputaten kerk en Israël';
3. deputaten op te dragen om de resultaten van hun studie en bezinning met plaatselijke gemeenten te blijven delen en daarbij gebruik te maken van de deskundigheid die in andere deputaatschappen aanwezig is op het gebied van pr;
4. in te stemmen met het beleidsplan op hoofdlijnen, zoals verwoord onder hoofdstuk 8 van dit rapport;
5. opnieuw deputaten te benoemen.

Alle deputaten worden bedankt voor hun komst en inbreng. Br. F. Voorrips die als deputaat al afgetreden is, zal nog schriftelijk bedankt worden voor zijn inzet.

Artikel 181

Problematiek kleine kerken – vervolg

De preses vervolgt de bespreking (zie artikel 167) over de instructie van de PS van het Zuiden (bijlage 70) inzake problematiek kleine kerken en rapport 6 van commissie 2 (bijlage 71).

Er worden enkele aanvullende vragen gesteld. Wat vindt de commissie ervan als voorstel tot besluit e wordt aangevuld met: 'onderzoek te doen naar kerkelijke regelingen die het kleine gemeenten lastig maken'? Is het wel altijd wenselijk dat een kleine gemeente een predikant heeft? Kan samen met andere christenen ter plaatse op het platteland een preekplaats opengehouden worden?

De rapporteur, ds. W.N. Middelkoop, reageert. In voorstel tot besluit d zou 'dat' eventueel gewijzigd kunnen worden in 'of en zo ja hoe'. De gedachte om andere christenen in te schakelen bij de instandhouding van een preekplaats kan meegenomen worden. Naar aanleiding van het advies van prof. Selderhuis zegt de rapporteur dat de commissie toch hecht aan een commissie van zeven personen. Onderling brainstormen wordt als zeer waardevol gezien. Expertise van buiten is in ieder geval welkom. De rapporteur stelt vanuit de eerdere bespreking enkele wijzigingen voor in het besluitvoorstel. In 'van oordeel 2' een uitbreiding: 'een eigen predikant voor de prediking en de verdere bearbeiding van de gemeente van duidelijke meerwaarde is'. Bij 'besluit' na f een nieuw g: 'bij dit onderzoek gebruik te maken van deputaatschappen, de TUA en zo nodig andere expertise van buiten de commissie'.

Ds. J.G. Schenau reageert namens de PS van het Zuiden. Het voorstel om in voorstel tot besluit d 'dat' te wijzigen in 'of en zo ja hoe', doet afbreuk aan het oorspronkelijke voorstel. De instructie is echt gericht op een 'dat'.

De commissie toont zich gevoelig voor deze opmerking en wijzigt haar eerdere voorstel. Dit voorstel wordt overgenomen.

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. de instructie van de particuliere synode van het Zuiden inzake een taakgroep tot herbezinning op steun aan kleine kerken;
2. het rapport 6 van commissie 2;

heeft gehoord

de bespreking ter vergadering;

constateert dat

1. de generale synode 2013 moest besluiten de bijdrage aan gemeenten inzake ondersteuning van predikantsonderhoud met vijf procent te verlagen;

2. op basis van de huidige tendens te vrezen valt dat in de toekomst meerdere gemeenten geen (volledige) predikant kunnen onderhouden;
3. veel kerken de afgelopen jaren in financiële problemen zijn gekomen of zelfs moesten worden opgeheven, waarbij niet altijd duidelijk is wat de oorzaken hiervoor waren;
4. in het buitenland kleine gemeenten wel in staat blijken te zijn een eigen predikant te hebben, waarbij niet duidelijk is hoe dat mogelijk is;
5. in de plaatselijke gemeenten het belang van landelijk kerkelijk werk steeds minder wordt gezien en de nadruk meer is komen te liggen op de plaatselijke gemeente;
6. meerdere keren vanuit de kerken signalen zijn afgegeven dat de afdracht aan de landelijke kerkelijke kassen (te) zwaar drukt op de begroting van de plaatselijke kerk;
7. dat de kerken krimpen en de kosten niet krimpen;

overweegt dat

de vraag zich opdringt of de huidige structuur en inrichting van het kerkverband en de daaraan gelieerde prioriteitsstellingen nog wel werkbaar en verantwoord zijn casu quo blijven;

van oordeel dat

1. de voortgang van de prediking prioriteit dient te hebben in het gemeentelijke leven;
2. een eigen predikant voor de prediking en de verdere bearbeiding van de gemeente van duidelijke meerwaarde is;
3. het onwenselijk is dat steeds meer gemeenten in ons kerkverband geen (volledige) predikant meer kunnen onderhouden;
4. het zinvol is onderzoek te doen naar de oorzaken van het sluiten van kerken in de Christelijke Gereformeerde Kerken in de afgelopen twintig jaar en de verwachting dienaangaande voor de toekomst en mogelijke oplossingen hiervoor (waarbij breder moet worden gezien dan financiële aspecten alleen);
5. het zinvol is te onderzoeken hoe kleine kerken in het buitenland kunnen voortbestaan én een predikant kunnen onderhouden;
6. hoezeer de ontwikkeling dat landelijk kerkelijk werk minder de aandacht heeft van de kerkleden ook betreurd kan worden, tegelijkertijd ermee gerekend dient te worden;
7. dit vraagt om een heroriëntatie op de inrichting van ons kerkelijke leven;
8. de vragen omtrent de offervaardigheid niet buiten beschouwing mogen blijven;

en besluit

1. een commissie van zeven personen met verschillende expertise te benoemen met als opdracht:
 - a. te onderzoeken waarom gemeenten in de afgelopen twintig jaar opgeheven moesten worden en welke lessen daaruit te trekken zijn;
 - b. onderzoek te doen naar de offervaardigheid in onze kerken en de solidariteit

- binnen het kerkverband, zo mogelijk in samenwerking met de commissie die vanuit het rapport van commissie 6 over de minimumbijdragen wordt voorgesteld;
- c. onderzoek te doen onder kerken in het buitenland waarmee onze kerken een relatie hebben en die uit veelal kleine gemeenten bestaan, hoe het mogelijk is dat kleine gemeenten kunnen voortbestaan én een eigen predikant hebben en welke aanbevelingen dit met zich meebrengt;
 - d. onderzoek te doen naar de mogelijkheden van heroriëntatie op de inrichting van ons kerkelijk leven;
 - e. te onderzoeken hoe het mogelijk gemaakt kan worden dat kleine gemeenten toch een eigen predikant hebben;
 - f. bij het onderzoek ook de studies van de commissie doelmatigheid en de commissie zichtbaarheid te betrekken;
 - g. bij dit onderzoek gebruik te maken van deputaatschappen, de Theologische Universiteit Apeldoorn en zo nodig andere expertise van buiten de commissie;
 - h. daarover te rapporteren aan de generale synode 2019 en deze synode zo mogelijk met concrete voorstellen te dienen;
2. daarvan kennis te geven aan de particuliere synode van het Zuiden.

Artikel 182

Onderlinge bijstand en advies

Ter tafel zijn het rapport van deputaten onderlinge bijstand en advies (OBenA, bijlage 78) en rapport 4 van commissie 6 (bijlage 79). De deputaten zr. H.R. Hakvoort-Koelewijn, br. G. Noorlandt en br. O. Zuidema worden welkom geheten.

Gevraagd wordt waarom de commissie partners zendingsgemeenten (PZG) niet onder OBenA valt. Hoe komt het dat het Dienstenbureau nog geen mogelijkheden ziet de cijfers van de gemeenten die met OBenA te maken hebben, via een centrale website te ontvangen en te verwerken? Als een gemeente niet voldoet aan de solvabiliteitsfactor, is het advies van OBenA dan bindend? Wat is de achtergrond van het opschorten van de afschaffing van de draagkrachtsteun?

Rapporteur oud. A.J. De Vuyst antwoordt dat de synode van 2013 besloot om met ingang van 2017 met de draagkrachtsteun te stoppen. Nu wordt voorgesteld daarmee nog drie jaar te wachten.

De brs. Zuidema en Noorlandt antwoorden namens deputaten. De zendingsgemeenten vallen niet onder de norm voor gewone gemeenten, en ook niet onder OBenA. Het Dienstenbureau is van goede wil als het gaat om het centraal verwerken van cijfers, maar heeft andere prioriteiten. OBenA richt zich niet alleen op de huidige situatie van een gemeente, maar kijkt met een meerjarenbegroting ook vooruit. Er wordt gerekend met solvabiliteit, maar ook met de liquiditeitsontwikkeling. Als een gemeente na een negatief advies van OBenA toch een predikant beroept, vergoedt

OBenA de eerste drie jaren niets. Daarom moet een consulent controleren of een gemeente die niet zelf de predikantskosten kan betalen, toestemming van OBenA heeft gekregen om te beroepen.

In de tweede ronde wordt met betrekking tot de opschorting van de afschaffing van de draagkrachtsteun gevraagd wat de zin daarvan is. En bestaat er niet het gevaar dat zendingsgemeenten altijd een buitenbeentje blijven als zij geen gebruik kunnen maken van OBenA?

Deputaten geven aan dat het uitstel bedoeld is om gemeenten gelegenheid te geven de zaken meer op orde te krijgen. Enkele kleine gemeenten zijn nogal getroffen door het besluit van 2013. De zendingsgemeenten zijn van een heel andere categorie. Wel is in de regelingen van de PZG de groei naar zelfstandigheid opgenomen, zodat de desbetreffende gemeente kan gaan voldoen aan de OBenA-normen.

Er zijn geen voorstellen.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en waardering uit te spreken voor het verrichte werk en de intensieve contacten met steun ontvangende kerken;
2. de afschaffing van de draagkrachtsteun (dertig procent van de omslag) op te schorten voor de periode 2017 tot en met 2019;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

Deputaten worden hartelijk bedankt voor hun komst en werk. Geconstateerd wordt dat er geen deputaten aftredend zijn.

Artikel 183

Instructie inzake bijlage 8 K.O.

Op tafel ligt de instructie van de PS van het Westen d.d. 6 april 2016 inzake bijlage 8 K.O. (bijlage 80) en rapport 4 van commissie 4 (bijlage 81).

Enkele afgevaardigden wijzen op het feit dat de gemeenten die een samenwerkingsverband zijn aangegaan, dat gedaan hebben in de verwachting dat de 'voorlopigheid' er een keer vanaf zou gaan. Nu dat niet het geval is, levert dat steeds meer moeilijkheden op. Heeft de commissie wel overwogen wat de verwachtingen op grond van het woord 'voorlopig' waren, toen men de samenwerking aanging? Wat wordt bedoeld met: 'de condities waaronder de classis samenwerking goedgekeurde waren duidelijk'? Waarom stelt de commissie – anders dan de instructie – voor het onderzoek bij deputaten voor kerkorde en kerkrecht te leggen en niet bij deputaten eenheid?

Rapporteur ds. L.A. den Butter antwoordt. Ook de commissie vindt dat er in de samenwerkingsgemeenten wel wat aan de hand is. Daarom stelt ook zij een onderzoek voor. De leiding daarvan hoort bij deputaten kerkorde en kerkrecht, omdat het een kerkordelijke aangelegenheid betreft. Met 'de condities waaronder de classis samenwerking goedkeurde waren duidelijk' wil de commissie niet zeggen dat het gesprek is beëindigd. Men wist echter van de regel dat de minst verstrekkende kerkorde vigeert. En dat moet zo blijven. Toch heeft de commissie de intentie van de instructie wel geproefd.

In een tweede ronde wordt ervoor gepleit het desbetreffende onderzoek aan deputaten eenheid op te dragen. Zij hebben de regeling voor samenwerking ontwikkeld en onderhouden via het deputatenoverleg eenheid (DOE) contact met de samenwerkingsgemeenten.

De preses verzoekt de commissie het geheel nog eens te overdenken. De voorstellen liggen dicht bij elkaar dan men wellicht denkt. Beide voorstellen vragen een onderzoek naar de knelpunten van samenwerkingsgemeenten. De behandeling van dit agendapunt wordt later voortgezet (zie artikel 185).

Artikel 184

Instructie rentmeesterschap en duurzaamheid

Aan de orde is de instructie van de PS van het Westen inzake rentmeesterschap en duurzaamheid (bijlage 82) en rapport 5 van commissie 5 (bijlage 83).

Enkele afgevaardigden begrijpen niet dat de commissie in een tijd waarin gesproken wordt over een 'groene kerk', de voorliggende instructie wil afwijzen. Moet er juist niet een positief signaal van de synode uitgaan? Is het terecht dat de commissie ervan uitgaat dat de overheid de subsidie intrekt als OBenA de desbetreffende gemeenten steun verleent?

De rapporteur, oud. A. Kok, antwoordt dat de commissie de gemaakte opmerkingen zal meenemen en zich in samenspraak met deputaten OBenA opnieuw zal beraden. Wel meldt hij dat deputaten beducht zijn voor precedentwerking op dit gebied.

De bespreking wordt opgeschort (zie artikel 219).

Artikel 185

Instructie inzake bijlage 8 K.O. - vervolg

Opnieuw (zie artikel 183) wordt de aandacht gevraagd voor de instructie van de PS van het Westen inzake bijlage 8 K.O. (bijlage 80) en rapport 4 van commissie 4 (bijlage 81).

De rapporteur meldt dat de commissie haar besluitvoorstel 1 en 2 gewijzigd heeft. De vergadering gaat akkoord.

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen d.d. 6 april 2016 inzake bijlage 8 K.O.;
2. rapport 4 van commissie 4;

overweegt dat

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake bijlage 8 K.O. geen concrete probleempunten noemt en daarmee ook geen concrete opdracht bevat voor deputaten kerkorde en kerkrecht, noch voor deputaten eenheid;
2. een samenwerkingsgemeente via haar afgevaardigden wel degelijk betrokken is bij besluitvorming en dat zij het recht van revisie en appel heeft als zij zich door besluiten niet recht gedaan voelt;
3. in de instructie het onder 'overwegend 4' genoemde veel verder gaat dan vorige generale synoden hebben uitgesproken;
4. het besluit dat in samenwerkingsgemeenten de minst verstrekkende kerkorde vigeert, nog steeds geldt en dat de instructie geen verzoek tot herziening hiervan bevat;
5. er in samenwerkingsgemeenten kennelijk wel een probleem ligt als het gaat om divergerende besluiten van een meerdere vergadering van de diverse kerkverbanden;
6. dit probleem wel aandacht verdient;

en besluit

1. de instructie als zodanig af te wijzen, maar de intentie ervan over te nemen;
2. deputaten eenheid gereformeerde belijders in Nederland de opdracht te geven om in samenspraak met deputaten kerkorde en kerkrecht te inventariseren op welke punten samenwerkingsgemeenten een probleem ervaren bij divergerende besluiten en de komende generale synode zo mogelijk met adviezen te dienen;
3. daarvan kennis te geven aan de particuliere synode van het Westen.

Artikel 186

Eenheid gereformeerde belijders/afvaardiging niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers - vervolg

De behandeling van het rapport van deputaten eenheid gereformeerde belijders, hoofdstuk 3 (bijlage 25) en rapport 3 van commissie 4 (bijlage 54) wordt voortgezet (zie artikel 176).

De preses geeft aan dat er vijf voorstellen zijn. Omdat over het meest verstrekkende voorstel het eerst wordt gestemd, is de volgorde aldus: voorstel-Den Hertog, voorstel-De Vuyst, voorstel-deputaten, voorstel-commissie en voorstel-Korving.

Ds. P.J. den Hertog stelt voor de kerkorde als volgt te wijzigen:

- a. aan art. 41 K.O. bij de kleine lettertjes toe te voegen: 'Samenwerkingsgemeenten zijn gerechtigd om niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers, voorzien van deugdelijke geloofsbrieven, af te vaardigen naar de classisvergadering';
- b. bijlage 8 sub 4a te wijzigen, als volgt: 'Classes zullen kerkenraden die gekomen zijn tot een nauwer samenleven als in 3c bedoeld, machtigen om niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers, voorzien van deugdelijke geloofsbrieven, af te vaardigen naar de classisvergadering'.

Oud. A.J. de Vuyst stelt voor:

De generale synode heeft kennisgenomen van:

de rapporten van deputaten eenheid en het commissierapport
constateert:

- a. dat er bij classes aan de ene kant sprake is van het niet kunnen dragen van een besluit niet-christelijk-gereformeerde afgevaardigden van samenwerkingsgemeenten in volle rechten te moeten accepteren in hun vergadering, en aan de andere kant sprake is van het niet kunnen dragen van het ontbreken van zo'n besluit;
- b. dat er ook classes zijn waar over deze mogelijkheden intern nog verder doorgesproken moet worden voordat daar een standpunt kan worden ingenomen; overweegt:
 - a. dat de noodzaak om hierover een besluit te nemen, verschilt van classis tot classis omdat ook de omstandigheden hieromtrent verschillen van classis tot classis;
 - b. dat het goed is dat classes waarin hierover geen consensus is het interne gesprek hierover vervolgen zonder dat er een richting voor het resultaat daarvan wordt voorgeschreven vanuit de synode;
 - c. dat de noodzaak om te besluiten over een afvaardiging naar de particuliere synode ontbreekt omdat daarvoor voldoende broeders vanuit CGK beschikbaar zijn om gekozen te worden als afgevaardigde;

spreekt uit:

dat elke classis vrij is te besluiten met welke rechten niet-christelijk-gereformeerde afgevaardigden aan de classisvergadering kunnen deelnemen, waarbij echter het passief kiesrecht naar meerdere vergaderingen is voorbehouden aan afgevaardigden uit de CGK.

Ds. H. Korving stelt voor:

overweegt:

1-5: ongewijzigd; 6 vervalt;

van oordeel dat:

1 en 2: ongewijzigd

3 in het licht van deze botsing is het geestelijk raadzaam de huidige situatie te handhaven;

voorts overwegend dat (laten vervallen)

spreekt uit inzake de afvaardiging van niet-christelijk-gereformeerde afgevaardigden te blijven bij de huidige situatie (synode 2013), inhoudende dat dan

samenwerkingsgemeenten alleen niet-christelijk-gereformeerde afgevaardigden als adviserend lid naar de classis kunnen zenden, wanneer er sprake is van een situatie van overmacht, en de kerkelijke regelingen hierop aan te passen.

De rapporteur deelt mee dat de commissie de voorstellen-Den Hertog, -De Vuyst en -Korving niet overneemt. De commissie blijft, mede gehoord de preadviezen, bij haar eigen voorstel.

De voorstellen van ds. Den Hertog, oud. De Vuyst en deputaten worden bij stemming afgewezen. Aangezien het commissievoorstel wordt aangenomen, komt het voorstel van ds. Korving niet meer in stemming.

**De generale synode
overweegt dat**

1. de generale synode van 2013 uitgesproken heeft dat het afvaardigen van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers uit samenwerkingsgemeenten principieel en kerkordelijk mogelijk is;
2. de generale synode van 2013 tevens uitgesproken heeft dat de binnenkerkelijke eenheid een principiële zaak is;
3. de classis goedkeuring heeft verleend aan het proces dat geleid heeft tot de plaatselijke samenwerking;
4. de classis een bredere vergadering is waarmee plaatselijke kerken in aanraking komen met het kerkverband;
5. samenwerkingsgemeenten moeite kunnen hebben om alleen christelijk-gereformeerde ambtsdragers naar de classis af te vaardigen;
6. samenwerkingsgemeenten die al geruime tijd bestaan intern nauwelijks nog de kerkelijke afkomst van gemeenteleden kennen of beleven;

oordeelt dat

1. het verkregen bredere perspectief aantoont dat de reeds in 2013 genoemde argumenten, zowel voor als tegen, nog altijd genoemd worden;
2. de beide principes, ook gezien het verkregen bredere perspectief, nog steeds botsen;
3. de in 2013 genoemde overwegingen om de grens die eerdere synoden getrokken hebben bij het plaatselijke en voorlopige karakter van de samenwerking niet te verschuiven, nog steeds gelden;

overweegt voorts dat

1. kerkelijke eenheid gediend is wanneer zoveel mogelijk recht gedaan wordt aan beide principes;
2. het gereformeerd kerkrecht geen beperking in mandaat kent en daarom de met last en macht afgevaardigde die ter classis in zijn bevoegdheden beperkt wordt een aan het gereformeerd kerkrecht vreemde figuur is;
3. het gereformeerd kerkrecht wel de figuur kent van het lid van de vergadering met adviserende stem;

4. de generale synode van 2013 deze kerkordelijke constructie reeds als oplossing aanreikte;

spreekt uit dat

1. de generale synode van 2013 terecht concludeerde dat het principiële en kerkordelijk mogelijk is niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers van samenwerkingsgemeenten af te vaardigen naar classisvergaderingen;
2. de generale synode van 2013 tevens terecht concludeerde dat de binnenkerkelijke eenheid een principe is;
3. deputaten door hun weergave van de werkwijze en inhoud van het binnenkerkelijke gesprek, zoals het op de classes heeft plaatsgevonden, voldaan hebben aan hun opdracht om de synode van 2016 zicht te geven op een breder perspectief vanwaaruit een besluit genomen kan worden;

en besluit

1. de kerkorde als volgt te wijzigen:
 - a. aan art. 41 K.O. een nieuw lid toe te voegen, luidend: ‘Samenwerkingsgemeenten zijn gerechtigd om niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers te zenden naar een classisvergadering, die hen als leden met adviserende stem zal aanvaarden’;
 - b. bijlage 8 K.O., lid 4a als volgt te wijzigen: ‘Classes zullen kerkenraden die gekomen zijn tot een nauwer samenleven als in 3c bedoeld, machtigen om niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers te zenden naar de classicale vergadering, die hen als leden met adviserende stem zal aanvaarden’;
2. de bovenstaande wijzigingen in de kerkorde en de daaraan ten grondslag liggende overwegingen aan de classes toe te lichten;

en besluit verder

1. er bij de classes met klem op aan te dringen dat er in de vergaderingen voortdurend aandacht is voor de geestelijke verbondenheid als kerken op basis van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis;
2. deputaten kerkorde en kerkrecht een opdracht te geven om de vragen voor de kerkvisitatie ten aanzien van het bredere kerkelijke leven in het licht van het bovenstaande te vernieuwen.

Ds. M. Oppenhuizen en ds. W. van 't Spijker laten aantekenen dat zij tegen het voorstel van de commissie gestemd hebben.

De preses spreekt uit dat dit een van de moeilijkste beslissingen van de synode was, zoals dat ook in 2013 het geval was ten aanzien van de desbetreffende zaak.

Artikel 187

Schorsing

Br. I.L. Stolk sluit af met gebed, waarna de preses de vergadering schorst voor de maaltijd.

VERVOLG ACHTSTE ZITTING

donderdag 24 november 2016, 18.30 - 20.30 uur

Artikel 188

Heropening

Gezongen wordt Psalm 71: 10 en 11. Oud. H. Kramer leest Psalm 103, vraagt een zegen over het vervolg van de vergadering en dankt voor de maaltijd.

Artikel 189

Appel-nominaal

Ds. R. Bikker en oud. H. Stegemann zijn afwezig en niet vervangen. Ds. A.P. van Langevelde vervangt ds. A.A. Egas.

Artikel 190

Evangelisatie

Aan de orde zijn het rapport van deputaten evangelisatie (bijlage 84) en rapport 5 van commissie 2 (bijlage 85). De deputaten br. B. van Amerongen, ds. L.B.C. Boot, ds. C.H. Legemaate, ds. J. Nutma, ds. A.Th. van Olst, br. L. Voorthuizen, alsmede ds. H. Jonkman (voormalig deputaat) en consulent zr. P.Th. de Jong-Heins worden welkom geheten.

Voorafgaande aan de bespreking van de rapporten houdt evangelist J.M. ten Brinke een toespraak. Zendingsgemeenten zijn voorposten die misschien wel meer dan andere gemeenten meemaken dat Nederland geseculariseerd is; de velden zijn wit om te oogsten. In Amsterdam-Noord is er contact met vijfhonderd mensen die op zoek zijn naar God. Men is zich ervan bewust dat zendingsgemeenten de kerken triggeren, maar dan is het goed om eens een kijkje te nemen in een zendingsgemeente. De synode zal wat moeten doen met het gedoogbeleid ten aanzien van evangelisten. Ten Brinke geeft aan dat ook hij elders voorgeat. En zo zijn er meer zaken die wellicht bezinning vragen vanuit het perspectief van de zendingsgemeenten. Als zendingsgemeenten zaken inbrengen op classis, particuliere of generale synode, besef dan alstublieft dat zendingsgemeenten ernaar verlangen volwaardig deel uit te maken van een kerkverband. Wij willen graag dat u ons kritisch volgt, maar ook dat u met ons meedenkt. Minstens vier dingen hebben we van u nodig hebben: gebed, theologie, mensen en ja, ook nog geld. We hebben ook iets te bieden, namelijk dat onze kerken missionair aanwezig zijn in onze samenleving.

De preses beantwoordt deze toespraak. Zij brengt 'de geur van het veld' mee. Op de synode komen veel intern-kerkelijke zaken aan de orde, maar het is heel goed dat af en toe de blik eens naar buiten gericht wordt. Toen in 2004 de mogelijkheid

werd geopend zendingsgemeenten te stichten, waren er allerlei vragen. Toch overheerste de dankbaarheid. En als erop gelet wordt welke vlucht dit werk genomen heeft, is er nog steeds veel reden tot dankbaarheid.

Er worden talrijke vragen gesteld. Moet er anno 2016 niet meer aandacht zijn voor het werk onder vluchtelingen en asielzoekers, zeker ook met het oog op niet-zendingsgemeenten? Wat is er de oorzaak van dat de cursus Getuigende Gemeente niet tot meer resultaat leidde? Wat doen deputaten met de constatering dat kerkenraden en evangelisatiecommissies de urgentie van missionair bezig-zijn zien, maar er moeilijk handen en voeten aan kunnen geven? Moeten de handreikingen over doop en avondmaal niet een meer officiële status krijgen? Is opdracht 3.1 in het voorstel van de commissie niet veel te omvangrijk? Wat wordt met 'scherpere beleidskeuzes' bedoeld? Er is waardering voor de handreiking over de kinderdoop, maar tegelijk zorg over een groeiend aantal gemeenteleden dat de kinderen niet laat dopen. Hoe kunnen we elkaar helpen, zodat zendingsgemeenten toch blijven bij de gereformeerde zienswijze in dezen? Wat wordt met de 'eigenheid' van een zendingsgemeente bedoeld? En wat – in het visiedocument – met 'missie'? Zijn deputaten eredienst de aangewezen instantie om formulieren voor doop en avondmaal geschikt te maken voor gebruik in zendingsgemeenten? Zouden deputaten evangelisatie niet meer proactief moeten zijn in plaats van reactief? Wat beogen zij eigenlijk met Bijlage V over de 'christelijke gemeenschap aan huis'? Hoe verhoudt zich de opmerking 'ouders die hun kinderen niet ten doop houden verwerpen daarmee nog niet altijd de kinderdoop' tot het 'moeten' van onze belijdenis? Hebben deputaten niet een te somber beeld van de bestaande kerken, waardoor het vele goede van die gemeenten niet uitgewisseld wordt met de zendingsgemeenten? In welke gevallen is een eerdere doop niet geldig? Moet besluitvoorstel 3.3 niet afgestemd worden met wat de synode al over de evangelist besloten heeft en ook met wat er bij de behandeling van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht nog over gezegd gaat worden? Waarom zou een lid van deputaten met kerkvisitatoren moeten meegaan?

De rapporteur, ds. W.N. Middelkoop, gaat op een aantal vragen in. Deputaten willen coaching op gang brengen via de kerkvisitaties. De stukken over doop en avondmaal zijn 'handreikingen'. Ze zijn niet vrijblijvend, maar het zijn evenmin belijdenisdocumenten. Vanwege de breedte van voorstel 3.1 ligt het initiatief bij deputaten kerkorde en kerkrecht. Hoewel de handreiking spreekt over 'meer ouders die hun kind niet laten dopen', wordt de gereformeerde zienswijze toch voldoende naar voren gebracht. Aanpassing van het doopformulier voor de zendingsgemeenten moet gebeuren met behoud van het gereformeerde karakter daarvan. De theologische kennis van deputaten eredienst is óók belangrijk als het gaat over herformuleren van de formulieren van doop en avondmaal. De ene kerkvisitator is meer geschikt kerkvisite af te leggen in een zendingsgemeente dan de ander. Deputaten willen een deputaat bij de kerkvisite betrekken, omdat zij veel kennis hebben opgebouwd op dit terrein.

Namens deputaten gaan ds. Nutma en ds. Legemaate in op de vragen. Specifieke aandacht voor vluchtelingen en asielzoekers zat niet in de opdracht van deputaten. Overigens komen zij er wel mee in aanraking. Met betrekking tot de cursus Getuigende Gemeente hebben deputaten hun koers gewijzigd. Zij willen nu meer inzetten op het bijstaan van gemeenten om missionair present te zijn. Deputaten zien kerkvisitatie als het middel bij uitstek om zendingsgemeenten te coachen, maar dat is niet primair een taak van deputaten. Met 'missie' bedoelen deputaten 'de missie van God'; Hij wil de wereld bereiken. Deputaten willen graag meer proactief worden. Bij 'de christelijke gemeenschap aan huis' is te denken aan een wijkring die prima aan evangelisatie kan doen in de eigen wijk. De somberheid over de bestaande gemeenten is deputaten in de mond gelegd door die gemeenten zelf. Het is de bedoeling dat het 'moeten' van de belijdenis met betrekking tot het laten dopen van kinderen ter sprake gebracht wordt bij de toetredingscursus. Tegelijk bepleiten deputaten ruimte voor geduld. Soms zijn mensen als kind in een heidense context gedoopt, bijvoorbeeld in een context van voodooopraktijken. Dan kan met het oog op de heilszekerheid van de desbetreffende persoon herdoop plaatsvinden.

In een tweede ronde wordt aangekondigd dat er twee voorstellen worden ingediend over de bevordering van het missionaire bewustzijn en over de bezinning op de plaats van vluchtelingen en asielzoekers in de bestaande kerken. Tevens wordt erop gewezen dat door deputaten voor kerkorde en kerkrecht een voorstel gedaan zal worden over de kerkvisitatie. Wellicht is het goed om de zaken onderling af te stemmen. Is het voor zendingsgemeenten wel voldoende duidelijk dat de kinderdoop in overeenstemming is met wat de Bijbel leert?

In een volgende zitting wordt de bespreking van evangelisatie voortgezet (zie artikel 196). De vergadering zingt de bezoekers vanuit de zendingsgemeenten Psalm 134: 3 toe.

Artikel 191

Ds. L.A. den Butter leest ter afsluiting Psalm 100, gaat voor in gebed en geeft Psalm 100: 1–4 op. Hierna sluit de preses de achtste zitting van de synode.

NEGENDE ZITTING

vrijdag 25 november 2016, 9.15 – 12.15 uur

Artikel 192

Opening

De preses laat Psalm 89: 1 en 3 zingen, leest 2 Korinthiërs 8: 1-15 en gaat voor in gebed.

*Artikel 193***Appel-nominaal**

Oud. H. Stegemann is vervangen door oud. H. van der Ham. Prof.dr. J.W. Maris wordt welkom geheten als preadviseur.

*Artikel 194***Comité-generaal***Artikel 195***Buitenlandse zending – vervolg**

Het rapport van deputaten buitenlandse zending (bijlage 55) wordt opnieuw (zie artikel 126) aan de orde gesteld. Daarnaast ook een nieuw rapport 1a van commissie 2 (bijlage 86), waarin de gedane voorstellen en de beoordeling ervan zijn opgenomen. Aanwezig zijn de deputaten ds. H. Korving, ds. C.C. den Hertog en br. R. Hoogendoorn, alsmede secretaris ds. G. Drayer en zendingsconsulent ds. A. Hilbers.

De indieners van de voorstellen kunnen zich vinden in de verwerking ervan.

De generale synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. goedkeuring te verlenen aan het in voorbereiding zijnde zendingswerk in Europa en de daaraan verbonden deelbegroting;
3. deputaten op te dragen bij de driejaarlijkse voortgangsrapportage aan de generale synode per project aan te geven welk perspectief er is om de volledige verantwoordelijkheid aan lokale betrokkenen over te dragen en hoe dit zich verhoudt tot wat in de vorige rapportage werd gemeld;

en ten aanzien van de huidige zendingsgebieden:*Indonesië*

4. goedkeuring te geven aan de herziene relatie met de Gereja Toraja Mamasa met dien verstande, dat zendingsdeputaten de kerkelijke relatie overlaten aan deputaten buitenlandse kerken en zich in de samenwerking met de GTM beperken tot het behartigen van de belangen van de gemeenschappelijke zendingsprojecten;
5. opnieuw goedkeuring te geven aan de voorgenomen verdere ondersteuning op projectbasis van onderwijsprojecten van de GTM en van het primaire zendingswerk in Mada' en Bunggu;

Venda

6. opnieuw goedkeuring te geven aan de ondersteuning van het Iyani Bible and Training Institute in Sibasa Venda, waarbij het gesprek met het bestuur

van Iyani zal worden voortgezet over de vraag op welke wijze en op welke termijn de kerken van de synode Soutpansberg zelf de volledige financiële verantwoordelijkheid voor dit instituut kunnen dragen;

7. dankbaarheid uit te spreken voor de tot stand gekomen samenwerking tussen het Heidelberg Seminarie van de synode Soutpansberg en het Mukhanyo Theological College te KwaMhlanga met het oog op de eenheid in opleiding van predikanten voor de kerken in Venda en in KwaNdebele;
8. goedkeuring te geven aan de herziene relatie met de synode Soutpansberg met dien verstande, dat zendingsdeputaten de kerkelijke relatie overlaten aan deputaten buitenlandse kerken en zich beperken tot het behartigen van de belangen van de gemeenschappelijke zendingsprojecten;

KwaNdebele

9. goedkeuring te verlenen aan het voornemen de reorganisatie van de kerken van KwaNdebele te blijven ondersteunen, waarbij deze kerken nadrukkelijk gevraagd wordt meer dan voorheen de lasten van het eigen kerkelijke leven te dragen;

Botswana

10. goedkeuring te verlenen aan de overdracht van de leiding van het Naro Language Project (NLP) door drs. H. Visser aan broeder I.K. Saul;
11. in het verlengde van de besluitvorming van 2013 goedkeuring te verlenen aan de uitbreiding tot honderd procent van de werkzaamheden van drs. H. Visser als taalconsulent voor zuidelijk Afrika;
12. goedkeuring te verlenen aan de realisering van het voornemen van 2013 om de opbouw van het kerkelijke leven van de Reformed Churches in Botswana te ondersteunen (en daarin in het bijzonder het zendingswerk onder de Sanmensen) door bij te dragen aan de bekostiging van vier predikanten;

Mozambique

13. goedkeuring te verlenen aan de instemming van deputaten zending met het ontslag van pastor A.A. Mala;
14. goedkeuring te verlenen aan de voortzetting van de steun aan InForTeM, dat zowel het decentrale (ETE) als het centrale (EBOM) theologische onderwijs in de provincie Zambézia behartigt;

Burundi

15. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de voortgezette assistentie aan de Église Protestante Réformée du Burundi;

Thailand

16. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van het zendingswerk van Overseas Missionary Fellowship in Isaan, Thailand, zoals dat thans gestalte krijgt door de inzet van ds. W.M. den Hertog in Khon Sawan;
17. goedkeuring te verlenen aan het streven van deputaten zending om meer zendingswerkers naar Isaan uit te zenden in (financiële) samenwerking met een kerk en een thuisfrontcommissie;

Siberië

18. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van het zendingswerk van de Russische onafhankelijke baptistenkerken in Tajmyr, Siberië, in goed overleg met de stichting Friedensstimme Nederland;

IFES

19. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de wijze waarop deputaten zending de evangelieverkondiging van IFES onder buitenlandse studenten in verschillende Nederlandse universiteitssteden ondersteunen;

Missionaire diaconale werkers

20. goedkeuring te geven aan de eenmalige ondersteuning van missionaire diaconale werkers in de aanloop naar hun uitzending van € 1500,- (alleen-gaande) of € 2500,- (echtpaar) en aan de ondersteuning ten bedrage van € 1500,- bij een incidenteel aanwijsbaar tekort in een jaarbegroting;

21. opnieuw deputaten te benoemen.

De deputaten br. H. Bakker en ds. C.C. den Hertog worden bedankt voor hun inspanningen. Zij zullen het deputaatschap verlaten.

*Artikel 196***Evangelisatie – vervolg**

De behandeling van het rapport van deputaten evangelisatie (bijlage 84) en rapport 5 van commissie 2 (bijlage 85) wordt voortgezet (zie artikel 190).

Deputaat ds. A.Th. van Olst beantwoordt de overgebleven vragen. Deputaten zullen aandacht blijven geven aan het punt van de kerkvisitatie. Hij verzekert dat zij niet uit zijn op het bevorderen van een dubbele dooppraktijk. De kinderen van de gelovigen ‘behoren gedoopt te wezen’.

Rapporteur ds. Middelkoop ontraadt een aanpassing van de voorstellen tot besluit met betrekking tot kerkvisitaties. Als dat onderwerp bij het rapport van deputaten voor kerkorde en kerkrecht aan de orde komt, zal commissie 2 het punt dat door deputaten evangelisatie naar voren is gebracht, bewaken.

Ds. A. van der Zwan stelt voor besluit 4.1.a aan te vullen met ‘onder meer in relatie tot de grote toestroom van vluchtelingen naar ons land in de afgelopen jaren’. Ook stelt hij een nieuw besluit 6.5 voor: ‘zich te bezinnen op de uitdaging die voor alle gemeenten uitgaat van de vluchtelingenstroom van de laatste jaren om ook in dezen hun missionaire taak waar te nemen.’

De commissie wil met deputaten daarover overleggen. De preses schort de bespreking op (zie artikel 204).

*Artikel 197***Comité-generaal***Artikel 198***Comité-generaal**

Artikel 199

Comité-generaal

Na opheffing van het comité wordt meegedeeld dat de synode het volgende besluit genomen heeft.

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. het revisieverzoek van de kerkenraad van Kornhorn d.d. 21 maart 2014;
2. rapport 10 van commissie 7;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

constateert dat

1. de kerkenraad van Kornhorn geen revisie aanvraagt van een kerkelijke besluit als zodanig;
2. de kerkenraad van Kornhorn de handreiking voor het 'jaarlijks gesprek ambtelijk werk' graag verbeterd zou zien;
3. de kerkenraad van Kornhorn moeite heeft met de bijlage 'Het kader waarbinnen bovengenoemde gespreksnotitie een plaats dient te hebben', en die graag op punten verbeterd zou zien;

overweegt

1. de zaken die bij ad a tot en met d in het commissierapport genoemd worden;
2. dat het goed zou zijn dat de vertrouwenscommissie predikanten kennisneemt van deze zaken en de opdracht krijgt deze te wegen en eventueel te komen met voorstellen tot verbetering en de generale synode van 2019 te rapporteren over haar bevindingen;

is van oordeel

1. dat het revisieverzoek niet beantwoordt aan de eisen die de appelprocedure (bijlage 27A K.O.) aan een revisieverzoek stelt;
2. dat de door de kerkenraad gemaakte opmerkingen betreffende de handreiking voor het 'jaarlijks gesprek ambtelijk werk' en de daarbij behorende bijlage 'Het kader waarbinnen bovengenoemde gespreksnotitie een plaats dient te hebben' overweging verdienen die mogelijk kan leiden tot verbeteringen;

en besluit

1. het revisieverzoek niet-ontvankelijk te verklaren;
2. de vertrouwenscommissie predikanten op te dragen kennis te nemen van dit revisieverzoek en de overwegingen van commissie 7 (ad a tot en met d) te wegen en eventueel te komen met voorstellen tot verbetering, en de generale synode van 2019 te rapporteren over haar bevindingen;
3. hiervan mededeling te doen aan de kerkenraad van Kornhorn.

Artikel 200

Commissie seksueel misbruik

Aan de orde is het rapport van de commissie, die in het rapport ten onrechte wordt aangeduid met haar oude naam, maar inmiddels 'commissie seksueel misbruik' heet (bijlage 87). In rapport 6 van commissie 3 (bijlage 88) is de bespreking voorbereid. Ds. P.J. den Hertog, voorzitter van de commissie, neemt plaats achter de moderamentafel.

Rapporteur ds. A. van de Bovekamp wijst erop dat de aanvulling op het rapport van de commissie seksueel misbruik te maken heeft met de ontwikkeling van haar werk.

Voorheen kon er over meer vormen van misbruik geklaagd worden dan alleen over seksueel misbruik. Wat is nu het loket voor die andere vormen van misbruik? Wordt de aangeklaagde ook gewezen op de mogelijkheid van een vertrouwenspersoon, zoals voorheen? Er lijkt bij een beroep nu alleen aandacht voor de vraag of er seksueel misbruik heeft plaatsgevonden. Is dat niet te beperkt? Er is toch ook beroep mogelijk in geval van procedurele bezwaren?

Ds. Den Hertog gaat in op de vragen. Op de vorige synode is de nieuwe klachtenregeling al aanvaard. Die werd opgesteld door afgevaardigden van de CGK, de GKv en de NGK. De GKv en de NGK kenden voorheen alleen een klachtenregeling voor seksueel misbruik. Bij de CGK was dat breder, maar ook problematisch. Met andere klachten dan klachten op seksueel gebied kon nooit wat worden gedaan. Toegezegd wordt dat het punt van de vertrouwenspersoon zal worden meegenomen. Onduidelijk is of de mogelijkheid van beroep bij procedurele bezwaren voldoende geborgd is. Ds. Den Hertog geeft aan dat die mogelijkheid er wel moet zijn.

Er volgt geen tweede vragenronde.

De generale synode besluit

de handelingen van de commissie seksueel misbruik onder dank goed te keuren;

1. uit te spreken dat de volgende taken aan de commissie seksueel misbruik zijn toevertrouwd:
 - a. participeren in het Samenwerkingsverband seksueel misbruik in kerkelijke relaties;
 - b. het gezamenlijk met de andere partners behandelen van klachten inzake seksueel misbruik in kerkelijke relaties;
 - c. het ontwikkelen van beleid en het onderhouden van de reglementen rond de klachtafhandeling;
 - d. het doen functioneren, faciliteren en bewaken van de kwaliteit van het gemeenschappelijk Meldpunt seksueel misbruik in kerkelijke relaties, teneinde betrokkenen bij seksueel misbruik op te vangen en te begeleiden,

- (interne) vertrouwenspersonen toe te rusten, kerkenraden te ondersteunen met behulp van gemeentebegeleiders, preventieactiviteiten te ontwikkelen;
- e. het binnen onze kerken stimuleren van activiteiten die de preventie van seksueel misbruik in kerkelijke relaties bevorderen zoals bijvoorbeeld het onder de aandacht brengen van de toepasbaarheid van de beroepscode op de omgang met social media;
 2. goedkeuring te verlenen aan het voorstel dat alle leden van de vroegere klachtencommissie deel uitmaken van de pool van deskundigen waaruit in voorkomende gevallen een behandelcommissie en eventueel een beroepscommissie kan worden samengesteld;
 3. de adviserende leden van de vroegere klachtencommissie met dank te ontheffen van hun taak;
 4. goedkeuring te verlenen aan het voorstel dat voorzitter ds. P.J. den Hertog, vicevoorzitter drs. A. Heijstek en secretaris zr. drs. A.W. Westerveld van de vroegere klachtencommissie inzake misbruik van pastorale en andere gezagsrelaties, alsmede de bestuurder van het Meldpunt zr. S. Rustenburg-van de Poppe de commissie seksueel misbruik vormen.

Artikel 201

Landelijke kerkendag

Ter tafel zijn het rapport van de commissie landelijke kerkendag (bijlage 89) en rapport 8 van commissie 1 (bijlage 90). Ds. H.K. Sok, fungerend voorzitter, vertegenwoordigt de commissie.

Gevraagd wordt naar de mogelijkheid van wisselende locaties. Zijn er echt geen andere locaties? Is wat voor de derde kerkendag op het programma staat echt geschikt voor jongeren? Kunnen de jeugdbonden geen bijdrage leveren aan een programma voor de jeugd?

Rapporteur ds. H. Korving geeft aan dat de commissie de redenen om opnieuw op Urk bij elkaar te komen, kan billijken. De rapporteur is ervan overtuigd dat de commissie kerkendag een zorgvuldige keuze heeft gemaakt voor Urk. De commissie kerkendag heeft goed nagedacht over de plaats van jongeren op de kerkendag. Het is niet eenvoudig jongeren warm te maken voor een dag als deze.

Ds. Sok zegt dat een andere geschikte locatie wel gezocht, maar tot op heden niet gevonden is. Jongeren gaven bij eerdere kerkendagen aan dat zij de programma-onderdelen voor ouderen ook interessant vonden. De jeugdbonden worden bij de kerkendag betrokken. Een eigen programma voor jongeren vraagt echter veel, maar levert weinig op. Een congrescentrum is een prachtige optie, maar daaraan zijn veel kosten verbonden. Heeft de synode daar het geld voor over?

Ds. F.W. van der Rhee stelt een nieuw besluit 2 voor: 'de commissie landelijke kerkendag op te dragen onderzoek te doen naar mogelijkheden om in de

toekomst de kerkendag te organiseren op een andere locatie en te komen tot een roulatiesysteem.’

De commissie neemt dit voorstel over.

De generale synode besluit

1. de commissie landelijke kerkendag te danken voor de uitgevoerde werkzaamheden en de handelingen van de commissie goed te keuren;
2. de commissie landelijke kerkendag op te dragen onderzoek te doen naar mogelijkheden om in de toekomst de kerkendag te organiseren op een andere locatie en te komen tot een roulatiesysteem;
3. deputaatschappen te betrekken bij het programma van de kerkendag;
4. de commissie op te dragen nadrukkelijk aandacht te hebben voor de jeugd in het programma;
5. de vaste commissie te laten bestaan uit zes mensen, die onderdelen van het programma uit kunnen laten voeren door de deputaatschappen;
6. opnieuw een budget voor de organisatie van de kerkendag beschikbaar te stellen;
7. opnieuw een commissie te benoemen.

Artikel 202

Schorsing

Oud. P. Nobel leest ter afsluiting van de morgenzitting Titus 1: 1-9, waarna hij voorgaat in gebed. De preses schorst de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG NEGENDE ZITTING

vrijdag 25 november 2016, 13.30 - 16.00 uur

Artikel 203

Heropening

De preses laat Psalm 117 zingen. Oud. E.C. Bin leest Psalm 126, dankt voor de maaltijd en vraagt een zegen over de middagvergadering.

Artikel 204

Evangelisatie – vervolg

Opnieuw (zie artikel 196) is het rapport van deputaten evangelisatie (bijlage 84) aan de orde. Daarbij hoort rapport 5 van commissie 2 (bijlage 85).

Het eerste voorstel van ds. A. van der Zwan wordt overgenomen door de commissie, zijn tweede voorstel niet. De indiener trekt daarom dat voorstel in.

De generale synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. met betrekking tot de zendingsgemeenten:
 - a. vast te stellen dat een classis pas een positief advies kan afgeven inzake het verzoek van een plaatselijke kerk om te komen tot het institueren van een zendingsgemeente, nadat er advies is gegeven door deputaten evangelisatie;
 - b. deputaten opnieuw op te dragen samen met deputaten eredienst de formulieren voor doop en avondmaal wat taal en vormgeving betreft geschikt te maken voor gebruik in de context van de zendingsgemeenten;
3. met betrekking tot de evangelist:
 - a. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen in overleg met deputaten evangelisatie breder onderzoek te doen naar het principe en de praktijk van de ambten, en daarbij rekenschap af te leggen van de missionaire context waarin we vandaag kerk zijn;
 - b. in dit onderzoek nadrukkelijk mee te nemen wat de positie is van de evangelist in relatie tot de ambten;
 - c. in dezen op advies van deputaten kerkorde en kerkrecht vooralsnog de evangelist te zien als een ambtsdrager en daarmee als lid van de kerkenraad, waarbij het ambt van de evangelist het karakter draagt van een bijzonder dienaar van het Woord die het Woord en de sacramenten slechts mag bedienen in de gemeente waaraan hij verbonden is;
4. met betrekking tot de gevestigde kerken deputaten op te dragen:
 - a. wederkerigheid en uitwisseling te stimuleren en te faciliteren tussen zendingsgemeenten en missionaire plekken om
 - b. de gevestigde kerken zelf te doen groeien in missionair bewustzijn en missionaire presentie, onder meer in relatie tot de grote toestroom van vluchtelingen naar ons land in de afgelopen jaren;
 - c. daarnaast omgekeerd de nieuwe gemeenten (in wording) te dienen met personele, financiële en theologische ondersteuning, alsmede met de ervaring die is opgedaan in de geloofsoverdracht van generatie op generatie binnen het kader van de gereformeerde verbondsopvatting;
 - d. de handreikingen over doop en avondmaal te verspreiden ten dienste van bespreking in kerkenraden en op classes;
5. met betrekking tot de plek van zendingsgemeenten in relatie tot het kerkverband:
 - a. de classes op te wekken om in hun onderling meeleven (via art. 41 en 44 K.O.) ruime aandacht te geven aan de wijze waarop de gemeente haar missionaire opdracht gestalte geeft;
 - b. er bij de classes op aan te dringen om, zodra zich in het ressort van de classis een missionair project voordoet dat de potentie heeft om uit te groeien tot een zendingsgemeente, visitatoren aan te stellen die de mogelijkheid en de bereidheid hebben om de moedergemeente, het missionaire project c.q. de zendingsgemeente met advies bij te staan;
 - c. dit evenzo te doen voor alle bestaande zendingsgemeenten;

- d. er bij de classes met nadruk op aan te dringen daarbij gebruik te maken van de mogelijkheid om aan de visitatoren vanuit de classis een lid van het deputaatschap evangelisatie toe te voegen als adviseur;
 - e. de classes aan te sporen om door middel van visitatierapporten een inhoudelijke bespreking daarvan ter vergadering en met andere daartoe geëigende middelen te bevorderen, dat niet alleen de visitatoren, maar alle gemeenten uit het ressort zich betrokken weten bij het missionaire project c.q. de zendingsgemeente;
 - f. de classes te wijzen op de door deputaten evangelisatie opgestelde handreikingen (zie bijlage 9.2) en de vragenlijst voor voortgangsgesprekken over missionaire projecten;
6. met betrekking tot de missionaire roeping van de kerken deputaten op te dragen:
- a. zich voortdurend te blijven bezinnen op de wijze waarop de missionaire roeping binnen onze kerken in wederkerigheid gestalte dient te krijgen;
 - b. daarbij gebruik te maken van de kennis die beschikbaar is op de Theologische Universiteit Apeldoorn, op hogescholen en bij andere organisaties;
 - c. de resultaten van deze bezinning vruchtbaar te maken voor de kerken;
 - d. de kerken te stimuleren om actief te participeren in missionaire leertrajecten;
7. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 205

Financiële zaken/algemeen

In bespreking komt het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 91), rapport 7 van commissie 6 (bijlage 92) en een klein comitégedeelte. Overigens acht de commissie een bespreking van deze rapporten in comité niet nodig. De deputaten M. Hoefnagel, J.L. Kooij, R.L. Poot en A. van Veenhuisen worden verwelkomd.

De rapporteur, oud. A.J. de Vuyst, merkt op dat de commissie geen enkele gemeente iets verwijt ten aanzien van offervaardigheid. Ook meldt hij dat een revisieverzoek na een gesprek met de indiener is ingetrokken. De commissie realiseert zich dat de door de commissie bepleite afwijzing van het desbetreffende omslagvoorstel, voor de bewuste gemeente een tegenvaller is. Verder zegt hij dat de vraag of we voor belijdende en doopleden een verschillende omslag zouden moeten hanteren, bij de bespreking van rapport 11 van commissie 6 aan de orde komt.

Veel vragen worden gesteld. De commissie laat zich op meerdere plaatsen in haar rapport kritisch uit over deputaten. Herkennen deputaten zich in die kritiek? Is 'minimumbijdrage' niet beter dan 'omslag'? Moeten de 'kerkelijke kassen' niet meer voor het voetlicht komen? Wat is het effect als geormerkte giften buiten vaststelling van de minimumbijdrage worden gehouden? Strookt dit wel met besluiten van eerdere synodes? Zou het niet verstandig zijn om de oude regel 'nieuw beleid kan slechts overwogen worden bij afbouw van bestaand beleid' weer in de besluiten op te nemen? Waarom zou een 'beleggingsstatuut' nu wel lukken? Hoe denken deputaten over een voorstel dat vijf procent van geormerkte giften, etc., bestemd

mag worden voor de dekking van apparaatskosten? Kunnen de jaarcijfers van de jeugdwerkorganisaties niet geconsolideerd worden in de begroting van deputaten kerkjeugd en onderwijs? Is het werkelijk nodig deputaten op te dragen zich te beijveren voor goede communicatie met de andere deputaatschappen (voorstel tot besluit 10)? Via een enquête bleek dat er bij sommige predikanten vanwege de stijging van de eigen bijdrage in de pensioenvoorziening sprake is van een schrijnende inkomenssituatie. Moeten deputaten daar niet meer op ingaan? Is de vergoeding van predikanten voor hulpdiensten etc., ook al wordt die met honderd procent verhoogd, wel reëel te noemen? De kosten voor vacante gemeenten blijven dan, in vergelijking met de kosten voor de gemeente waar de predikant staat, immers nog relatief laag. Moet er in dat verband niet nagedacht worden over de verdeling van de kosten in ons kerkverband? Dit ook in het kader van 'problematiek kleine kerken'.

De rapporteur gaat op de vragen in. Over de communicatie tussen deputaten en de commissie, en ook over de communicatie tussen deputaten en andere deputaatschappen wordt nog vóór de derde vergaderweek doorgesproken. 'Minimumbijdrage' is inderdaad duidelijker dan 'omslag'. Het meer zichtbaar maken van de doelen waarvoor gecollecteerd wordt, is een taak van de kerkenraden. Als je geormerkte giften en legaten meeneemt in het bepalen van de omslag, gaat het wringen als je je afvraagt waarvoor iemand een erfenis heeft nagelaten en waar die dan in werkelijkheid terecht komt. De commissie meent de verwarring rond het beleggingsstatuut opgelost te hebben. Bij 'oud en nieuw beleid' is de vraag of het gaat om nieuw beleid dat deputaten tussentijds zelf bedenken of om door de synode opgedragen beleid. De vraag naar apparaatskosten is terecht, mits duidelijk is wat daaronder verstaan wordt. Over schrijnende situaties, ook als het gaat over het niet kunnen spreken met eigen kerkenraden, kunnen predikanten nu reeds aankloppen bij deputaten financiële zaken.

Namens deputaten antwoorden br. Van Veenhuisen en br. Hoefnagel. Dat de communicatie wel eens moeizaam is, is inherent aan het feit dat het deputaatschap 'toezichthoudend' is. De problemen betroffen vooral de beleggingscommissie en ook de communicatie over de hoogte van de omslag. De door de commissie voorgestelde verhoging van acht procent, waarbij bedacht moet worden dat gemeenten elk jaar ook al tien procent meer premie moeten afdragen aan het pensioenfonds, vinden deputaten fors. Deputaten staan achter het voorstel om 'afdracht' te wijzigen in 'minimumbijdrage'. Deputaten vinden dat met name legaten buiten de begroting moeten worden gehouden. Een legaat mag niet voor iets anders gebruikt worden dan waarvoor het bestemd werd. Deputaten zijn het eens met de suggestie de oude formulering over 'oud en nieuw beleid' mee te nemen in de besluitvorming. Het beleggingsstatuut betreft vooral de gelden van de deputaatschappen emeritikas, zending en onderlinge bijstand en advies, goed voor zo'n twintig tot vijfentwintig miljoen euro. De moeite is dat deze deputaatschappen een verschillende beleggingshorizon hebben. Overigens vinden ook deputaten dat er één beleggingsstatuut moet komen. Er wordt een verhoging van de vergoeding

voor bijzondere diensten voorgesteld, omdat het voorbereiden en leiden van deze diensten predikanten meer tijd en werk kost. De gebleken schrijnende gevallen zijn volgens deputaten niet zozeer te wijten aan de overgang naar de pensioenregeling, maar meer aan de algemene omgang van sommige gemeenten met hun predikant. Deputaten zijn in dergelijke zaken bereid advies te geven en een gesprek tussen de predikant en de kerkenraad te entameren.

Er volgt een tweede ronde. Is het voor de transparantie toch niet wijs om geormerkte giften en legaten in de begroting op te nemen? Een legaat wordt ook wel voor een bestaand project gegeven. Hoe kunnen de doelen, ook in hun verhoudingen, weer meer onder de aandacht van de leden gebracht worden? Nogmaals wordt de vraag gesteld of het niet mogelijk is om de jaarrekeningen van de jeugdwerkorganisaties onder te brengen bij de jaarrekening van deputaten kerkjeugd en onderwijs. Betekent het antwoord van deputaten over de schrijnende situaties dat er kerkenraden zijn die zich totaal niet houden aan de richtlijnen? Of deugen de richtlijnen niet? Bovendien is het zo dat deputaten emeritikas met betrekking tot de schrijnende situaties in hun rapport toch wel gewezen hebben op de meerkosten vanwege het pensioenfonds en op het nemen van eventuele extra maatregelen. Daarom graag meer, liefst schriftelijke, reflectie van deputaten.

De rapporteur meent dat het buiten de begroting houden van geormerkte giften en legaten alleen de begroting voor de minimumbijdragen geldt. Het betekent niet dat ze buiten de algemene staat van baten en lasten gehouden worden. De rapporteur wijst erop dat 'bekendheid met de minimumbijdragen' ook aan de orde kan komen, als het gaat over de 'commissie ter bevordering van de offervaardigheid'. De afroning van geormerkte giften en legaten met vijf procent vindt de commissie een prima voorstel.

Er worden voorstellen ingediend door ds. A. Versluis en oud. A.J. van der Wekken. Oud. Van der Wekken geeft aan dat hij nu vijf voorstellen indient, maar dat hij later ook een voorstel doet over 'oud en nieuw beleid'.

Voorstellen-Versluis:

1. de generale synode vraagt deputaten financiële zaken om de predikanten (geanonimiseerd) te informeren over de uitkomsten van de enquête inkomenspositie predikanten;
2. de generale synode draagt deputaten financiële zaken in samenwerking met deputaten onderlinge bijstand en advies en deputaten emeritikas op om zich nader te bezinnen op de enquête inkomenspositie predikanten en te bezien of de uitkomsten vragen om maatregelen, en daarover uitgebreider te rapporteren, zo mogelijk nog aan deze synode.

Voorstellen-Van der Wekken:

1. in plaats van voorstel 1: de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te bedanken voor de verrichte werkzaamheden;
2. de term 'omslag' te vervangen door 'minimumbijdrage' in alle rapporten van commissie 6;

3. in plaats van 9: alle inkomsten en uitgaven dienen binnen de staat van baten en lasten van de deputaatschappen verantwoord te worden en dienen tevens meegenomen te worden bij het bepalen van het eigen vermogen en het vaststellen van de gevraagde minimumbijdrage voor de synode van 2019;
4. naar aanleiding van 'kosten Nederland' van deputaten buitenlandse zending: Van de projectinkomsten, geormerkte giften en legaten mag maximaal vijf procent gebruikt worden als dekking voor de algemene kosten van het betreffende deputaatschap;
5. te onderzoeken of de jaarcijfers van de jeugdwerkorganisaties geconsolideerd kunnen worden in de cijfers van deputaten kerkjeugd en onderwijs, en dit zo mogelijk voor de synode van 2019 te doen.

De voorstellen worden de commissie ter hand gesteld.

De preses dankt de deputaten voor hun komst en bijdrage en verdaagt de bespreking (zie artikel 226).

Artikel 206

Sluiting

Ds. D.J. Steensma besluit, in bijzijn van de broeders en zusters van organisatie en catering, 'aan het einde van de tweede zittingsweek en aan het einde van het kerkelijk jaar' met het lezen van Openbaring 22: 12-21 en het uitspreken van een gebed. Hierna geeft hij Psalm 130: 3 en 4 op om te zingen. Daarna sluit de preses de negende zitting en de tweede vergaderweek.

TIENDE ZITTING

dinsdag 24 januari 2017, 10.00 – 12.15 uur

Artikel 207

Opening

De preses heet allen hartelijk welkom, geeft Psalm 119: 3 en 32 op en leest 1 Thessalonicenzen 3: 1-10. In zijn gebed geeft hij aandacht aan het vijftigjarig huwelijk van oud. R.R. Jansma, het overlijden van de oud-afgevaardigden br. B. de Weerd (Rijnsburg), br. J.C. van Beveren (Zierikzee) die tevens jarenlang penningmeester was van de emeritikas, en ds. K. Boersma die onder andere preses was van de synode van 1977.

Artikel 208

Appel-nominaal

Ds. R. Bikker is afwezig en niet vervangen. Van ds. A.G.M. Weststrate is geen bericht ontvangen. Als preadviseur is prof.dr. J.W. Maris aanwezig.

Artikel 209

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Gereformeerde Gemeenten (GG)

De preses stelt uit het rapport van deputaten eenheid gereformeerde belijders in Nederland (bijlage 25) paragraaf 8 aan de orde, met daarbij rapport 9 van commissie 4 (bijlage 93). De deputaten ds. M. Oppenhuizen, br. J.A. Pals en ds. W. van 't Spijker worden verwelkomd.

Gevraagd wordt of er met de GG ook over meer inhoudelijke onderwerpen, zoals de toe-eigening van het heil en de prediking, gesproken wordt.

De voorzitter van deputaten, ds. W. van 't Spijker, antwoordt dat de gesprekken in aantal beperkt, maar wel inhoudelijk van aard zijn.

De generale synode besluit

1. deputaten op te dragen het gesprek met het deputaatschap kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Gemeenten voort te zetten met het doel de tot nu gevonden herkenning vast te houden en actuele ontwikkelingen in kerk en samenleving gezamenlijk te bespreken;
2. deputaten op te dragen in de gesprekken aandacht te blijven geven aan de gezamenlijke basis in Schrift en belijdenis;
3. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

Artikel 210

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland (vGKN)

De preses stelt paragraaf 9 van het deputatenrapport (bijlage 25) aan de orde, met rapport 10 van commissie 4 (bijlage 94).

De preses constateert dat er voor het eerst vertegenwoordigers van de vGKN ter synode aanwezig zijn. Ds. B. Bloemendal en ds. A. van Harten-Tip worden hartelijk verwelkomd.

Rapporteur ds. L.A. den Butter meldt dat in rapport 11 van commissie 4 (bijlage 95) ook iets gezegd wordt over contacten met de vGKN.

In de bespreking wordt gevraagd waarom vanwege de korte duur van de contacten tot nu toe, kanselruil niet mogelijk is. Deputaten constateren dat de vGKN op dezelfde grondslag van Schrift en belijdenis staan. De vGKN maken melding van nood. Zouden we elkaar niet kunnen helpen?

Rapporteur ds. Den Butter antwoordt dat het staan op dezelfde grondslag ook duidelijk moet worden door met elkaar door te spreken.

De voorzitter van deputaten, ds. Van 't Spijker, onderstreept dat beide kerkverbanden op dezelfde grondslag staan. Dat zou voldoende moeten zijn voor kanselruil. Wat betreft de nood is binnen de vGKN gesproken over de vraag of het niet beter is zich bij een ander kerkverband aan te sluiten. Men kijkt daarbij ook richting de CGK.

In de tweede ronde wordt over kanselruil doorgesproken. Is het, juist om elkaar beter te leren kennen, niet belangrijk ook elkaars preken te horen?

De rapporteur geeft aan dat nooit tot kanselruil wordt overgegaan voordat er een gedegen gesprek over is geweest en er een fundamenteel rapport op tafel ligt.

De generale synode besluit

1. deputaten op te dragen het gesprek met de voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland aan te gaan om te onderzoeken of er een vorm van nauwer kerkelijk samenleven mogelijk is naar analogie van bijlage 8A K.O.;
2. deputaten op te dragen van deze gesprekken verslag uit te brengen en voorstellen te doen aan de volgende synode.

De preses wenst de vertegenwoordigers van de vGKN Gods zegen toe.

Artikel 211

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Vijfkerkenoverleg

De preses stelt van het deputatenrapport (bijlage 25) paragraaf 10.5 aan de orde, met rapport 11 van commissie 4 (bijlage 95).

Het voorstel van de commissie om de voorgestelde regeling voor bijzondere betrekkingen met de GKv, de NGK, de vGKN en de PKN niet te accorderen, bepaalt grotendeels de bespreking. Er klinkt teleurstelling dat de uitgestoken hand van de PKN niet aangenomen wordt. Hoe zal de PKN hierop reageren? Was kanselruil met predikanten van de GB dan illegaal?

De commissie heeft niet de indruk dat kanselruil met predikanten van de GB door een terughoudende opstelling in dezen direct zal stoppen. Zij stelt voor de gesprekken te hervatten. In het verleden is de kanselruil met de GB niet illegaal geweest.

De voorzitter van deputaten, ds. W. van 't Spijker, meldt dat deputaten zich ervan bewust zijn dat zij in de bespreking binnen het Vijfkerkenoverleg verder gegaan zijn dan de opdracht van 2013. Uit vrees dat de commissie het deputatenvoorstel dienaangaande als 'buiten de orde' zou beoordelen, gaan deputaten nu mee in het voorstel tot besluit deze zaak opnieuw te bespreken binnen het Vijfkerkenoverleg. Het totaal stopzetten van het overleg zou schadelijk zijn voor de contacten met de GB. Bovendien is dit overleg geen start van een soort samen-op-weg-proces. Het is gericht op mogelijke samenwerking in onze gesecculariseerde samenleving.

In een tweede ronde uiten sommigen hun bezorgdheid dat de regeling die door deputaten wordt voorgesteld, een contact met de PKN tot stand brengt dat kerkordelijk niet is ingekaderd. Opnieuw wordt gevraagd of kanselruil met predikanten van de GB legitiem is, zonder dat er van een wederzijdse regeling sprake was. Hadden deputaten zich niet van de gevolgen moeten vergewissen?

Volgens de rapporteur van de commissie is de consequentie van een eventueel aannemen van het voorstel van deputaten het aanvaarden van elkaars attestaties en het openstellen van de kansels. Dit zou strijden met de kerkorde. Bijlage 8A K.O. is niet van toepassing op de PKN.

De voorzitter van deputaten maakt duidelijk dat het gesprek was geïnitieerd door de GB. Zij achtte zo'n gesprek nodig, omdat kanselruil tussen bondspredikanten en christelijk-gereformeerde predikanten niet was geregeld in de kerkorde van de PKN. Vervolgens kwam het verzoek van de PKN voor een bijeenkomst, waarvoor – tot verrassing van deputaten – ook de GKv, de NGK en de vGKN waren uitgenodigd.

Prof.dr. J.W. Maris geeft een preadvies en pleit voor het hervatten van de besprekingen. Daarbij moet duidelijk zijn dat deze besprekingen plaatsvinden met het oog op contacten met gemeenten van gereformeerd belijden.

Oud. A.J. de Vuyst dient het voorstel in de besluitvoorstellen 1 en 2 van het commissierapport te vervangen door besluitvoorstel 5 uit het deputatenrapport: 'in te stemmen met de voorgestelde, etc.'. Dit voorstel wordt verworpen.

De generale synode besluit

1. de voorgestelde regeling voor wederzijdse bijzondere betrekkingen met de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland en de Protestantse Kerk in Nederland als zodanig niet te accorderen;
2. deputaten op te dragen de genoemde bezwaren te bespreken in het Vijfkerkenoverleg of samen met de Protestantse Kerk in Nederland en binnen de genoemde kaders te zoeken naar een regeling die aansluit bij de bedoeling van bijlage 8A K.O.;
3. deputaten toe te staan incidenteel in het kader van de contacten met de Gereformeerde Bond contact te hebben met het moderamen van de Protestantse Kerk in Nederland;
4. uit te spreken dat contact met de Protestantse Kerk in Nederland ook los van de contacten met de Gereformeerde Bond is toegestaan als contact op een ander niveau dan het zoeken van eenheid op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde confessie;
5. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

*Artikel 212***Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Hersteld Hervormde Kerk (HHK)/toespraak ds. D. Heemskerk**

De preses stelt uit het deputatenrapport (bijlage 25) paragraaf 5 aan de orde, met rapport 6 van commissie 4 (bijlage 96).

Hij verwelkomt de predikanten D. Heemskerk en J. Joppe die namens de HHK aanwezig zijn.

In zijn toespraak maakt ds. Heemskerk melding van regelmatige en inhoudsvolle ontmoetingen met deputaten eenheid. Van de mogelijkheid tot kanselruil wordt vooral van de zijde van de HHK gebruikgemaakt, met name in vacante periodes. De Bijbelse opdracht tot eenheid kent zijn grenzen, namelijk de Schrift en de belijdenisgeschriften. De HHK streeft niet naar een zuivere kerk, maar wel naar een zuivere grondslag. Hierin moet overeenstemming zijn, wil er sprake zijn van eenheid. Het is het uitzien en gebed van de HHK dat op grond van deze uitgangspunten eenheid en kerkherstel mag plaatsvinden.

Namens de synode dankt de preses ds. Heemskerk hartelijk voor zijn woorden. Er is vanuit de liefde tot Gods Woord en de gereformeerde belijdenis verbondenheid met elkaar. Bij CGK-deputaten bestaat het verlangen om nog meer inhoudelijk met elkaar te spreken. Er is dankbaarheid voor de wederzijdse openstelling van kansels, die inderdaad meer van hersteld hervormde zijde ingevuld wordt. De preses vermoedt dat dit mede ligt aan de nog jonge geschiedenis van de HHK. Mogelijk dat het conventmodel een middel kan zijn waardoor hersteld-hervormden en christelijk-gereformeerden elkaar beter kunnen leren kennen.

Een aantal vragen wordt gesteld. Wat is er de oorzaak van dat er meer CGK-predikanten in de HHK voorgaan, dan andersom? Zou de verklaring voor 'afstandelijkheid' die door deputaten werd ervaren bij de HHK-gesprekspartners ook kunnen zijn dat er kritisch naar de CGK wordt gekeken? Werden de besluiten ten aanzien van de HHK niet teveel ingegeven door het verlangen de ongeordendheid in het voorgaan in de HHK in banen te leiden en te weinig door een verlangen naar eenheid? Kennen we elkaar wel voldoende?

Commissierapporteur ds. L.A. den Butter antwoordt dat hij niet weet wat de oorzaak van de afstandelijkheid is.

Ds. W. van 't Spijker, voorzitter van deputaten, geeft aan dat er kritisch naar elkaar wordt gekeken. Er is sprake van verschillende culturen. Ook is het een vraag of de verschillen in de prediking alleen te maken hebben met verschillende taalvelden of ook met de inhoud. De reden van een eenzijdig uitnodigingsbeleid van predikanten is niet duidelijk. De besluiten met betrekking tot de HHK werden niet alleen maar genomen om de ongeordendheid te regelen.

In de tweede ronde wordt gevraagd hoe het voorgaan van HHK-predikanten in de CGK uitgebreid kan worden. Wat zijn de mogelijkheden om elkaar beter te leren kennen?

Zowel de rapporteur van de commissie als de voorzitter van deputaten stellen dat de twee laatste vragen ter sprake kunnen komen bij de onder besluitvoorstel 2 genoemde opdracht.

De generale synode besluit

1. deputaten opdracht te geven om op basis van Schrift en belijdenis contact te blijven onderhouden met de Hersteld Hervormde Kerk en in deze contacten zich met name op de hoogte te stellen van de ontwikkelingen op het gebied van het jeugdwerk, het in elkaars kerken voorgaan en het diaconaat;
2. deputaten op te dragen om samen met de commissie van de Hersteld Hervormde Kerk te bespreken hoe plaatselijke kerken gestimuleerd en gefaciliteerd kunnen worden tot het zoeken naar plaatselijke samenwerking volgens bijlage 8 K.O.;
3. deputaten op te dragen de aard en de omvang van de plaatselijke contacten met de Hersteld Hervormde Kerk inzichtelijk te maken;
4. deputaten aan te bevelen om ook in de toekomst inhoudelijke onderwerpen die zowel de Hersteld Hervormde Kerk als ook de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt raken tripartiet te blijven bespreken;
5. deputaten op te dragen aan de volgende synode verslag te doen van hun werkzaamheden.

De preses neemt afscheid van ds. Heemskerk en ds. Joppe.

Artikel 213

Schorsing

Oud. T. Hakvoort leest Psalm 119: 1-8 en sluit af met het Onze Vader. Daarna schorst de preses de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG TIENDE ZITTING

dinsdag 24 januari 2017, 13.30 - 17.15 uur

Artikel 214.

Heropening

De preses laat Psalm 103: 1 en 3 zingen. Ds. A.Th. van Olst leest Psalm 133 en 134 en gaat voor in gebed.

*Artikel 215***Appel-nominaal**

Geen wijzigingen. In de loop van de morgen kwam ds. A.G.M. Weststrate ter vergadering.

*Artikel 216***Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv)/toespraak ds. D.W.L. Krol**

De preses geeft paragraaf 4 van het deputaten rapport (bijlage 25) en rapport 5 van commissie 4 (bijlage 97) in bespreking. Hij verwelkomt de predikanten A. de Braak, T. Dijkema, D.W.L. Krol, R. Vreugdenhil en zr. H.M. Hamelink.

Ds. D.W.L. Krol spreekt de vergadering toe. Hij zet zijn toespraak in met de woorden: 'Als je boodschap hebt aan Christus, heb je ook boodschap aan elkaar.' De zojuist voorbij Week van het Gebed had in dit herdenkingsjaar van de Reformatie als thema: 'opdat zij allen één zijn'. De Reformatie werkte wat uit, al trad er in de tijd na de Reformatie versplintering en verharding op. Gelukkig zijn er tussen ons goede ontwikkelingen op synodaal en op plaatselijk niveau. Tegelijk zijn er zorgen. Het rapport Samen dienen roept bij u vragen op. Maar laat het geen sjibbolet zijn. Het woord 'utopie' dat in het rapport van uw deputaten met het oog op kerkelijke eenheid voorkomt, past niet bij de oproep van Christus om één te zijn. Het komt aan op vertrouwen op de Pontifex Maximus (de grote 'Bruggenbouwer').

In antwoord op de toespraak van ds. Krol geeft de preses aan dat het gebed om eenheid binnen de CGK met regelmaat wordt opgezonden, maar vaak wel met erkenning van de verlegenheid waarin we verkeren. Er is veel wat de CGK en GKv aan elkaar verbindt. Tegelijk is er ook een andere kant. Dat plaatst de synode steeds opnieuw in een bepaald spanningsveld. Dat heeft zeker ook te maken met het feit dat binnen de CGK over de contacten met de GKv nu eenmaal heel verschillend gedacht wordt, bijvoorbeeld over het rapport Samen dienen. Wellicht zou het goed zijn dit herdenkingsjaar samen eens terug te gaan naar de prediking in de tijd van de Reformatie en de Nadere Reformatie om te zien wat we daarvan bij elkaar herkennen.

Er leven veel vragen. Merken deputaten terecht op dat de visie op vrouw en ambt in de CGK en GKv gelijk is? Anders dan de CGK moet de GKv er nog een besluit over nemen. Legt voorstel 4 inzake bezinning op de vraag hoe landelijke eenheid gestalte moet krijgen, niet te veel druk op het onderlinge gesprek? Peilen deputaten de bezwaren die in de CGK leven wel voldoende? Is het geen verspilde energie om landelijk eenheid te zoeken? Waarom kiezen samenwerkingsgemeenten niet voor een van beide kerkverbanden? Waarom kiest de commissie ervoor via de indirecte route van de classis informatie aan deputaten te verschaffen over samenwerking? Hebben deputaten geen behoefte aan een meer specifieke omschrijving van onderwerpen waarover gesproken moet worden met de GKv?

Rapporteur ds. L.A. den Butter gaat in op enkele vragen. Het ontwikkelen van nieuw beleid voor deputaten blijft vanwege hun opdracht daartoe in het teken staan van het zoeken naar kerkelijke eenheid. De suggestie om samenwerkingsgemeenten te laten kiezen voor een van beide kerkverbanden, komt niet overeen met kerkelijke besluitvorming. Commissie en deputaten hebben ervoor gekozen via de indirecte route van de classis te inventariseren welke positieve of negatieve ervaringen er plaatselijk zijn met betrekking tot samenwerking, omdat op de in de vorige intersynodale periode gevoerde classicale gesprekken positief werd gereageerd. Bovendien is het de vraag of het rechtstreeks benaderen van kerkenraden past binnen de instructie van deputaten.

Deputatenvoorzitter ds. W. van 't Spijker antwoordt dat de opmerking over eenzelfde situatie met betrekking tot vrouw en ambt gemaakt is in 2015. Toen was er feitelijk een gelijke situatie. In 2014 heeft de GKv namelijk een rapport afgewezen dat de openstelling van de ambten voor vrouwen bepleitte. De tekst van voorstel 4 stamt uit 2010. Als de generale synode vindt dat de druk eraf moet, dan moet dat, maar dan heeft dat wel gevolgen. Deputaten hebben tegen de commissie gezegd dat het misschien goed zou zijn om het peilen van de bezwaren tegen samenwerking nog eens aan de orde te stellen, maar dan via de classis. Deputaten hebben geen behoefte aan een specifieke omschrijving van waarover gesproken moet worden met de GKv. Waarover ze spreken, willen ze graag zelf bepalen. Daarvan zal dan vervolgens verslag gedaan worden.

Er volgt een tweede besprekingsronde. Welk beeld wordt er door de negatief getoonzette bespreking opgeroepen bij het deel van onze kerken dat wel positief staat tegenover samenwerking met de GKv? Hoe kunnen we binnenkerkelijke vervreemding voorkomen bij dit soort gesprekken? Zal de voorgestelde bespreking op de classes via verslagen art. 41 K.O. de vervreemding niet doen toenemen? Dit omdat het een herhaling zal worden van wat allang bekend is.

De rapporteur reageert door een tegenvraag te stellen. Als de reactie van de voorstanders van samenwerking is dat men de bezwaren van anderen al lang kent en er dus niet meer over gesproken hoeft te worden, worden die bezwaren dan wel serieus genomen? We mogen toch oog voor elkaar hebben? Laat het gesprek in liefde gevoerd worden!

De generale synode besluit

1. deputaten op te dragen om in het kader van het blijvend zoeken naar wegen die kunnen leiden tot de eenheid van de kerken van gereformeerd belijden in Nederland, samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven met de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt op plaatselijk niveau te blijven stimuleren en faciliteren;
2. deputaten op te dragen om door middel van een vragenlijst voor een verslag naar art. 41 K.O. actief te inventariseren welke positieve ervaringen of welke bezwaren er plaatselijk zijn met betrekking tot samenwerking met andere

- kerkverbanden en deze informatie te verwerken in de door de synode gevraagde bezinning en ontwikkeling van beleid;
3. deputaten op te dragen om samen met de gereformeerd vrijgemaakte deputaten te zoeken naar wegen om op bovenplaatselijk niveau te spreken over de prediking met als doel te bouwen aan onderling vertrouwen en begrip;
 4. deputaten op te dragen zich blijvend te bezinnen op recente ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, deze ontwikkelingen te taxeren in het licht van de vraag of en zo ja, hoe een eventuele landelijke organisatie van beide kerkverbanden in de toekomst vorm moet krijgen en daarbij ook verder te kijken dan alleen de contacten tussen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en de Christelijke Gereformeerde Kerken;
 5. deputaten aan te bevelen om ook in de toekomst inhoudelijke onderwerpen die zowel de Hersteld Hervormde Kerk als de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en de Christelijke Gereformeerde Kerken aangaan te bespreken in een tripartiet overleg.

Artikel 217

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/deputatenoverleg eenheid (DOE)

De preses stelt uit het rapport van deputaten (bijlage 25) paragraaf 11 en rapport 12 van commissie 4 (bijlage 98) aan de orde.

Er worden geen vragen gesteld.

De generale synode overweegt

1. dat de samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeenten zijn gediend met gezamenlijke adviezen en regelgeving betreffende kerkrechtelijke en kerkverbandelijke knelpunten binnen het kader van de regelgeving van de drie kerkverbanden;
2. dat de samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeenten zijn gediend met regelmatig overleg met deputaten die door de kerkelijke vergaderingen daartoe gemandateerd zijn;
3. dat de samenwerkingsgemeenten, de samenwerkende gemeenten en de kerkverbanden zijn gediend met het ontwikkelen van visie op kerkelijke eenheid in de komende jaren;
4. dat het document samenwerkingsgemeenten een goede handreiking geeft voor het beroepen van een predikant, die zoveel als mogelijk overeenstemt met de regelgeving op dit gebied binnen de drie kerkverbanden;

en besluit

1. het werk van de DOE-groep – regelgeving, advisering en bezinning – te continueren;
2. het ‘Model voor plaatselijke regeling voor de roeping van een predikant in een samenwerkingsgemeente’ te aanvaarden.

Artikel 218

Voorstel ds. A.A. Egas/deputaatschap binnenkerkelijke eenheid

In het kader van de bespreking over afvaardiging van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers naar de classes heeft ds. A.A. Egas een voorstel ingediend dat hij kort mag toelichten. Ds. Egas meent dat de binnenkerkelijke eenheid ernstig onder spanning staat. Het wezen van zijn voorstel is dat de synode elke drie jaar zich diepgaand bezint op de binnenkerkelijke eenheid aan de hand van wat een in te stellen deputaatschap geconstateerd heeft. Het moet voor de synode een aanhoudend punt van zorg zijn.

Op voorstel van het moderamen zullen commissie en deputaten eenheid naar dit voorstel kijken. Kan het op deze manier ter tafel komen? Is het gesprek over binnenkerkelijke eenheid wel of niet een taak voor deputaten?

Besloten wordt dat de commissie en deputaten over dit voorstel en de gestelde vragen zullen nadenken (vervolg zie artikel 256).

Artikel 219

Instructie inzake rentmeesterschap en duurzaamheid (vervolg)

Aan de orde is opnieuw (zie artikel 184) de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake rentmeesterschap en duurzaamheid (bijlage 82), met daarbij rapport 5a van commissie 5 (bijlage 99).

In de bespreking komt naar voren dat na 'constatering 1' en 'oordeel 1' er toch iets anders verwacht zou mogen worden dan het minimale 'besluit deze instructie af te wijzen'.

De rapporteur, br. A. Kok, antwoordt dat de commissie twee lijnen in de instructie aantrof, namelijk dat duurzaamheid goed is, en dat het deputaatschap OBenA zijn regelgeving er niet op hoeft aan te passen.

Ds. P.D.J. Buijs stelt hierop voor om het besluitvoorstel aan te passen: 'deze instructie niet over te nemen, maar wel uit te spreken het nemen van initiatieven aangaande zorgvuldig rentmeesterschap dringend in de aandacht van de kerken aan te bevelen'. Dit voorstel wordt aangenomen.

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen d.d. 6 april 2016;
2. de bevindingen en adviezen van deputaten onderlinge bijstand en advies in deze zaak;
3. het rapport 5a van commissie 5;

heeft gehoord

de bespreking ter vergadering;

constateert

1. dat de kerken als rentmeesters zeker op een goede en bewuste manier met de schepping moeten omgaan en daarom positief moeten staan ten opzichte van initiatieven om een 'groene kerk' te zijn;
2. dat de instructie gaat over mogelijke belemmeringen in de regelgeving van deputaten onderlinge bijstand en advies in relatie tot duurzaam kerk-zijn;

overweegt

1. dat deputaten aangeven sympathiek te staan ten opzichte van rentmeesterschap en duurzaamheid;
2. dat deputaten hebben laten zien dat ze in de praktijk soepel omgaan met de regels;
3. dat deputaten waarschuwen voor allerlei aparte regelingen;
4. dat deputaten geen voorstander zijn van regelingen met terugwerkende kracht;

is van oordeel

1. dat we als kerken positief moeten staan tegenover initiatieven aangaande zorgvuldig rentmeesterschap;
2. dat de instructie berust op het misverstand dat de huidige regelgeving van deputaten onderlinge bijstand en advies belemmerend werkt om tot duurzame investeringen te komen;
3. dat het huidige financiële beleid niet belemmerend werkt voor concrete stappen die kerken wensen te zetten met het oog op duurzaamheid;
4. dat de huidige regelgeving van deputaten onderlinge bijstand en advies op dit punt geen revisie behoeft;

en besluit

1. deze instructie niet over te nemen, maar wel uit te spreken het nemen van initiatieven aangaande zorgvuldig rentmeesterschap dringend in de aandacht van de kerken aan te bevelen;
2. daarvan mededeling te doen aan de particuliere synode van het Westen.

*Artikel 220***Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK)/ toespraak ds. K. Muller**

Paragraaf 7 van het deputatenrapport (bijlage 25) komt aan de orde met rapport 8 van commissie 4 (bijlage 100). De preses verwelkomt br. S. Huizinga, ds. K. Muller en ds. H.J. Zuidhof.

Ds. K. Muller spreekt de synode toe. Uit eigen ervaring kent hij een 'ondervonden eenheid' tussen de CGK en de NGK. Hij somt de plaatsen op waar sprake is

van eenheid en samenwerking en noemt dat een prachtig getuigenis voor de gesecculariseerde samenleving. Toch zijn er verschillen tussen de CGK en de NGK, zowel in prediking als in het beoordelen van actuele zaken, zoals onder andere vrouw en ambt, en homoseksualiteit. Hij trekt een vergelijking met het vraagstuk van de besnijdenis van tot-geloof-gekomen heidenen in de tijd van het Nieuwe Testament. De vraag is of de geconstateerde punten waarover geen eensluidende mening bestaat, niet te dragen zijn. Is het niet vreemd ten aanzien van het besluit over niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers dat de CGK anderen niet willen laten proeven van de eigen rijkdom, zoals de aandacht voor de 'binnenkant van het geloof' en 'de heiligheid van God'? De NGK ervaren het genoemde besluit als het optrekken van een muur. Wordt door dit besluit niets iets toegevoegd aan de basis van Schrift en belijdenis? En wat betekent het genoemde besluit voor het christelijk-gereformeerde deel van een samenwerkingsgemeente die geen christelijk-gereformeerde ambtsdrager meer kan afvaardigen?

De preses beantwoordt de toespraak van ds. K. Muller. Het laat zich denken dat de gemeenten waar samenwerking is, deze samenwerking als een geschenk van de Heere ervaren. Niettemin is er een aantal zaken waarover we verschillend denken. Ook over de weg van die verschillen denken we niet gelijk. Het besluit van deze synode over niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers op de classis verdient geen schoonheidsprijs. Maar de synode heeft met dit besluit recht willen doen aan de inbreng van deze ambtsdragers zonder de spanning die een deel van ons eigen kerkverband bij de desbetreffende samenwerking ervaart, onnodig op te voeren.

Naar aanleiding van de rapporten wordt een aantal vragen gesteld. Wat is de verhouding tussen het aanspreekbaar-zijn van NGK-ambtsdragers op de belijdenis en de mogelijkheid tot het maken van een voorbehoud? Moeten we bij het zoeken naar eenheid zover gaan dat we het kerkverband waarmee we in gesprek gaan, vooraf onze normen opleggen? Is het onderscheid tussen een samenwerkingsgemeente en een samenwerkende gemeente te handhaven? Als de samenwerking niet tot een federatie mag leiden, hoever mag je dan gaan in de samenwerking zoals bedoeld in besluitvoorstel 4? Waarom hebben deputaten met de NGK niet over het rapport inzake homoseksualiteit en homoseksuele relaties gesproken? Temeer omdat er geen enkele officiële reactie op dat rapport is gekomen, maar er wel een uitspraak van ds. W. Smouter, voorzitter van de Landelijke Vergadering, opgetekend is dat de CGK met dit rapport 'de mist zijn ingegaan'. Is het woord 'voorwaarden' in voorstel tot besluit 5 in lijn met het erkennen van elkaar op grond van Schrift en belijdenis? Zijn we verder gekomen in de contacten met andere kerken?

De rapporteur, ds. L.A. den Butter, gaat in op enkele vragen. In de NGK kan een broeder op zijn afwijkende opvatting aangesproken worden. Dat gebeurt ook. Soms kan volgens een kerkenraad het onderschrijven van de belijdenis samengaan met een bezwaar tegen een onderdeel ervan. In de NGK wordt dan gezegd: we kunnen niet met hen mee, maar we kunnen ook niet zonder hen. Wat

betreft ‘het opleggen van onze normen’: bijlage 8 K.O. kan niet van toepassing zijn op die NGK-gemeenten waarop de genoemde geschilpunten van toepassing zijn. Dat is ook de mening van deputaten. In besluit 5 wordt in dat verband inderdaad het woord ‘voorwaarden’ gebruikt. Spreken over samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeente ligt in lijn met eerdere synodebesluiten. Men zal hebben te kijken naar wat plaatselijk kan. Ook de commissie vindt het jammer dat er niet gesproken is over het rapport uit 2013. Vandaar ook dat voorstel tot besluit 3 is geformuleerd. Het is waar dat uitgesproken is dat we elkaar erkennen op grond van Schrift en belijdenis, maar vervolgens is er ook de vraag hoe dat een plek in je leven heeft. Soms worden er van elkaar afwijkende conclusies getrokken. Als de synode meegaat in het voorstel van de commissie is er toch sprake van enige vooruitgang.

De voorzitter van deputaten, ds. W. van 't Spijker, geeft aan dat NGK-ambtsdragers die een voorbehoud bij de belijdenis maken, niet meestemmen in de kerkenraad. Voorstel tot besluit 4 maakt toenadering tussen plaatselijke kerken mogelijk. Bovendien helpt dit besluit gemeenten die al contacten onderhouden. Dat bijlage 8 K.O. de mogelijkheid noemt om een samenwerkingsgemeente te vormen is een ‘slip of the pen’. Er blijft onderscheid tussen gemeenten die samenwerken. Deputaten hebben vanwege de factor ‘tijd’ niet over het rapport homoseksualiteit gesproken. Bovendien werd ook geopperd dat het zinvol was te wachten met het bespreken van dit onderwerp, omdat de NGK nog bezig was met het bestuderen van dit onderwerp. Nu blijkt dat in het NGK-studierapport Homoseksualiteit en ambt wel nadrukkelijk wordt gereflecteerd op het rapport van 2013. Over de ‘mist’ van ds. Smouter is niet gesproken. Voor het woord ‘voorwaarden’ kan mogelijk een beter woord gevonden worden.

Er volgt een tweede ronde. Mag de geestelijke beleving ook een rol spelen bij het zoeken naar eenheid? Is er wel genoeg verlangen naar eenheid?

De rapporteur geeft aan dat de geestelijke beleving belangrijk is, maar aandacht daarvoor mag niet resulteren in een terugtrekken op het eigen terrein. De Heere Jezus sprak over één kudde en één Herder. We moeten blijven zoeken naar eenheid. Deputaten en commissie zochten vanuit het verlangen naar eenheid een antwoord op de vraag hoe art. 8 K.O. van toepassing zou kunnen zijn op de NGK.

Preadviseur prof. Maris onderstreept de noodzaak van het zoeken naar eenheid, in gehoorzaamheid aan het woord van de Heere Jezus.

De generale synode besluit

1. deputaten op te dragen de gesprekken met de Nederlands Gereformeerde Kerken op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis voort te zetten;
2. te erkennen dat het in principe aanspreekbaar-zijn op de belijdenis van de ambtsdragers binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken, en de binding

- aan het Akkoord van kerkelijk samenleven en landelijke afspraken geen geschilpunten hoeven te zijn voor het toepasbaar verklaren van bijlage 8 K.O.;
3. dat op basis van de door de generale synode van 2013 geformuleerde mogelijke geschilpunten ten aanzien van ‘kinderen aan het heilig avondmaal’, ‘vrouw en ambt’ en ‘visie op en wijze van omgaan met homoseksualiteit’ geconstateerd moet worden dat bijlage 8 K.O. niet van toepassing kan zijn op de Nederlands Gereformeerde Kerken;
 4. uit te spreken dat ten aanzien van de gemeenten waar geen kinderen aan het heilig avondmaal worden toegelaten, waar geen vrouwelijke ambtsdragers dienen en waar de visie op en de wijze van omgaan met homoseksualiteit strookt met de uitspraken van onze generale synode, een vorm van kerkelijk samenleven naar analogie van bijlage 8A K.O. mogelijk zou moeten zijn;
 5. deputaten op te dragen naar analogie van bijlage 8A K.O. een bijlage te ontwerpen voor die Nederlands Gereformeerde Kerken waarvoor geldt wat in het voorgaande punt 4 is uitgesproken.

De preses dankt de vertegenwoordigers uit de GKv en de NGK voor hun komst en wenst hun Gods zegen toe.

Artikel 221

Instructie inzake geregistreerd partnerschap

Aan de orde is de instructie van de particuliere synode van het Noorden d.d. 7 april 2016 inzake geregistreerd partnerschap (bijlage 101) en rapport 6 van commissie 5 (bijlage 102).

In de eerste vragenronde komt het volgende aan de orde: Maakt de vraag of er onderscheid is tussen huwelijk en geregistreerd partnerschap onderdeel uit van de voorgestelde studie? Wat houdt het door de GKv zelfstandig genomen besluit over geregistreerd partnerschap precies in? In voorstel tot besluit 2 wordt gesproken over het beschikbaar stellen van actuele informatie over dit onderwerp. Door wie?

Rapporteur oud. A. Kok gaat in op de vragen. Of er onderscheid is tussen een huwelijk en een geregistreerd partnerschap zal zeker onderwerp van studie zijn. De commissie heeft er zelf niet over nagedacht, maar heeft – gezien de actualiteit van het onderwerp – direct aangestuurd op een studiec commissie. Uit de informatie op hun site blijkt dat de GKv zich al vanaf 2012 met dit onderwerp heeft beziggehouden en zich duidelijk vóór het huwelijk heeft uitgesproken. Het lijkt voor de hand te liggen dat deputaten kerkorde en kerkrecht de actuele informatie verschaffen.

In de tweede ronde doet ds. H. Korving een voorstel voor een nieuw besluit 2: ‘De kerken op te roepen vooralsnog te blijven onderscheiden tussen huwelijk en geregistreerd partnerschap’. Zijn voorstel wordt overgenomen door de commissie.

**De generale synode
heeft kennisgenomen van**

1. de instructie van de particuliere synode van het Noorden d.d. 7 april 2016;
2. het gedeelte van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht betreffende huwelijk en geregistreerd partnerschap;
3. het gedeelte van het rapport van deputaten contact met de overheid betreffende huwelijk en geregistreerd partnerschap;
4. rapport 6 van commissie 5;

heeft gehoord

de bespreking ter vergadering;

is van oordeel

1. dat de bezinning op dit onderwerp van blijvend belang is;
2. dat de informatie over dit onderwerp zo actueel mogelijk dient te zijn;

en besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen een studie te verrichten naar de vraag wat de eventuele kerkordelijke implicaties zijn van de gewijzigde wetgeving ten aanzien van geregistreerd partnerschap; zo mogelijk studieresultaten van andere kerkgenootschappen hierbij te betrekken en de synode van 2019 te dienen met het resultaat van deze studie;
2. de kerken op te roepen om vooralsnog te blijven onderscheiden tussen het huwelijk en geregistreerd partnerschap;
3. actuele informatie over dit onderwerp beschikbaar te stellen aan de kerken;
4. van dit besluit kennis te geven aan de particuliere synode van het Noorden.

Artikel 222

Schorsing

Alvorens de preses de vergadering schorst voor de maaltijd, leest ds. P.J. den Hertog Kolossenzen 1: 1–20 en gaat hij voor in gebed.

VERVOLG TIENDE ZITTING

dinsdag 24 januari 2017, 18.30 - 20.30 uur

Artikel 223

Heropening

De preses laat Psalm 50: 4 en 9 zingen. Oud. J. Groeneveld sluit de maaltijd af met het lezen van Ps. 119: 9-16, waarna hij voorgaat in dankgebed.

*Artikel 224***Appel-nominaal**

Prof.dr. J.W. Maris heeft de vergadering verlaten.

*Artikel 225***Quaestor**

Het rapport van de quaestor van de synode (bijlage 103) en rapport 10 van commissie 6 (bijlage 104) komen in bespreking. Dit in aanwezigheid van de tweede quaestor, br. E. de Graaf, die hartelijk welkom wordt geheten.

De rapporteur, oud. A.J. de Vuyst, deelt vooraf mee dat de commissie de minimumbijdrage die door de quaestor is berekend, voorsnog als uitgangspunt neemt. Mochten er deze week nog nieuwe commissies in het leven worden geroepen, dan zal dat gevolgen moeten hebben voor de minimumbijdrage.

Wat is de achtergrond van de wens van de commissie om een bredere kostenverantwoording te krijgen? In verband met het idee Printing on Demand (PoD) noemt de commissie een bedrag van € 20.000,- voor het drukken van de acta. Heeft de commissie onderzocht hoe dat bedrag is opgebouwd? Wat heeft de commissie in gedachten bij 'audioverslagen'? Er wordt enkele keren gesproken over het onderbrengen van taken bij het Dienstenbureau. Is daarover overleg geweest?

De rapporteur gaat in op de vragen. In het rapport van de quaestor staan alleen maar totaalbedragen. Meer detail zou prettig geweest zijn. Ook de quaestors hebben daar behoefte aan. Zij maken sinds kort gebruik van de centrale rekening van het Dienstenbureau, waardoor zij minder zicht hebben op de geldstromen. Tot nu toe wordt er niet zozeer gestuurd op de cijfers. Op de synode kan sturing plaatsvinden. Bijvoorbeeld als het gaat over de kosten van de niet-kashoudende deputaatschappen die nu niet worden verantwoord. De commissie heeft niet gekeken naar de opbouw van het bedrag dat nodig is om de acta te drukken. Toch meent zij dat hier winst te behalen is. Zitten kerkenraden te wachten op het toezenden van de acta op papier als ze ook gedownload kunnen worden? Het maken van audioverslagen is een nieuwe techniek, vandaar dat de commissie voorstelt om er eens naar te kijken. Een aantal werkzaamheden zal behoorlijk verminderen. Er is slechts beperkt overleg geweest met het Dienstenbureau over de voorgestelde ideeën, maar het past volgens de commissie wel in het huidige takenpakket van het Dienstenbureau.

De tweede quaestor antwoordt dat er met commissie 6 is gesproken over de sturing op de cijfers. Omdat de quaestor de uitgaven niet meer via de bankrekeningen kan volgen, is het zicht op de geldstromen minder geworden. Het is goed dat met het Dienstenbureau op te nemen.

Er volgt een tweede ronde. Van de € 20.000,- (kosten drukken acta) was bijna € 10.000,- bestemd voor redactie en vormgeving. Deze en andere vaste kosten blijven bestaan, ook bij PoD. Zal de bezuiniging dan wel substantieel zijn? Wat zou de commissie ervan vinden als in besluitvoorstel 8a 'zo mogelijk' toegevoegd wordt? En dat voorstel tot besluit 9 eruit gehaald wordt, omdat audioverslaglegging nog in de kinderschoenen staat? Opnieuw wordt gevraagd naar de sturing op de cijfers. Als er een verdubbeling van kosten is, zoals bij deputaten eenheid, is er dan niemand die vraagt naar de oorzaak? Wat wordt er gedaan met € 23.000,- voor deputaten vertegenwoordiging? Is het een idee om bij besluitvoorstel 7 toe te voegen: 'deputaten financiële zaken moeten sturen op het beheersen van kosten en het zo mogelijk beperken van de uitgaven'.

Rapporteur oud. De Vuyst geeft aan dat hij € 10.000,- een behoorlijke bezuiniging vindt, ook als de printkosten daarop nog in mindering komen. De commissie heeft geen bezwaar tegen de toevoeging 'zo mogelijk', ook niet tegen het eventueel schrappen van het voorstel over audioverslagen. Als er een plotselinge verhoging van kosten is bij een deputaatschap, zou de sturing moeten plaatsvinden door de synodale commissie die over dat deputaatschap moet rapporteren. Maar dan moet zij de gegevens wel hebben. En daarom stelt de commissie nu voor om de financiële gegevens voortaan toe te voegen. Sturing op kostenstijgingen is geen taak van deputaten financiële zaken. Zij controleren slechts op de kaders die door de synode gesteld worden.

Oud. A.J. van der Wekken heeft drie voorstellen. Over een wijziging van besluit 4 wordt nog nagedacht. Bij besluit 8a stelt hij voor 'zo mogelijk' toe te voegen. Dit wordt door de commissie overgenomen. Ook stelt hij voor besluit 9 geheel te laten vervallen. Dit neemt de commissie niet over.

Op een later moment wordt de behandeling van deze rapporten voortgezet (zie artikel 227).

Artikel 226

Financiële zaken/algemeen (vervolg)

De preses vraagt opnieuw (zie artikel 205) aandacht voor het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 91) in combinatie met rapport 7a van commissie 6 (bijlage 105). Ter vergadering zijn aanwezig de deputaten M. Hoefnagel en A. van Veenhuisen. Zij worden hartelijk welkom geheten.

Zou het, vanwege het verplichtende karakter die bijscholing gaat krijgen, niet goed zijn de scholingskosten voor predikanten onder te brengen bij de minimumbijdrage? Waarom gaat de commissie niet mee in het voorstel om de term 'omslag' te veranderen in 'minimumbijdrage'? Is het niet beter om in voorstel tot besluit 9 alleen te vermelden dat 'legaten' buiten de berekening van de minimumbijdrage gehouden worden en 'geoordeelde giften' daarbij niet te noemen? Dit ook omdat

je legaten niet kunt zien aankomen, terwijl giften wel een historische lijn hebben. Bovendien bestaat er een reële kans dat er meer geormerkte giften komen, als je die buiten de berekening van de minimumbijdrage gaat houden. Het is heel rechtvaardig om 5 procent van geormerkte giften te bestemmen voor algemene kosten. Wat betreft voorstel 5: bedoeld wordt dat deputaten kerkjeugd en onderwijs meer inzicht geven in de besteding van de € 112.500,- die elk van de jeugdbonden ontvangt. Dat voorstel, enigszins aangepast, wordt gehandhaafd.

De voorstellen worden met commissie 6 nog een keer doorgenomen en komen later terug (zie artikel 228).

Artikel 227

Quaestor (vervolg)

Opnieuw (zie artikel 225) komen het rapport van de quaestor van de synode (bijlage 103) en rapport 10 van commissie 6 (bijlage 104) aan de orde.

Oud. A.J. de Vuyst deelt mee dat er bij voorstel tot besluit 4 een toevoeging komt: 'zodat de synode daarop sturing kan geven, waartoe deputaatschappen afwijkingen van de begroting zullen motiveren.'

Omdat voorstel 9 van de commissie bij stemming verworpen wordt, is het voorstel van oud. A.J. van der Wekken om het oorspronkelijke besluit 9 te laten vervallen aangenomen.

De generale synode besluit

1. de handelingen van de quaestors goed te keuren en hen hartelijk te danken voor hun werkzaamheden;
2. de quaestor en alle niet-kashoudende deputaatschappen decharge te verlenen voor het gevoerde financiële beleid en deputaten financiële zaken voor het uitgeoefende toezicht;
3. artikel 26 uit het huishoudelijk reglement te laten vervallen en de quaestor op te dragen om in 2019 de tijdschema's en andere aanwijzingen voor het opstellen van rapportage en begroting te volgen zoals die gelden voor kashoudende deputaatschappen;
4. de quaestor op te dragen om samen met de niet-kashoudende deputaatschappen en het Dienstenbureau de wijze van administratie zodanig aan te passen, dat er jaarlijks een staat van baten en lasten kan worden gerapporteerd op het niveau van de begrotingsposten, zodat de synode daarop sturing kan geven, waartoe deputaatschappen afwijkingen van de begroting zullen motiveren;
5. de quaestor te vragen om te streven naar een eenvoudiger structuur van de rapportage;
6. de quaestor te vragen de werkverdeling met de tweede quaestor zo in te richten dat de tweede quaestor in geval van nood het werk snel kan overnemen;
7. deputaten financiële zaken te vragen:

- a. de accountant bij de controle van de rapportage van de quaestor tevens een managementletter op te laten stellen;
 - b. daarover een jaarlijks gesprek te voeren met de quaestors;
8. het Dienstenbureau en deputaten vertegenwoordiging op te dragen:
- a. voor de publicatie van de acta zo mogelijk gebruik te maken van Printing on Demand (PoD);
 - b. het daarvoor benodigde pdf-document beschikbaar te stellen aan de kerken als te downloaden document;
 - c. in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht vooraf te onderzoeken of een alternatief mogelijk is voor het aan elke kerkenraad toesturen van acta op papier (artikel 4C van het huishoudelijk reglement);
 - d. verslag te doen van de ervaringen met PoD en – indien deze positief zijn – dit naar eigen goeddunken ook vast toe te passen op andere drukwerken vanuit deze synode zoals kerkorde of formulieren;
9. de minimumbijdrage voor de generale synode voor de jaren 2017 tot en met 2019 vast te stellen op € 2,90 per (doop)lid per jaar;
10. opnieuw een eerste en tweede quaestor te benoemen;
- en verder**
11. de quaestor op te dragen met ingang van het jaar 2016 voortaan jaarlijks een jaarrekening te laten opmaken door het Dienstenbureau en deze te laten controleren/beoordelen door de aangestelde accountant.

Artikel 228

Financiële zaken/algemeen (vervolg)

De preses vraagt opnieuw (zie artikel 226) aandacht voor het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 91) en rapport 7a van commissie 6 (bijlage 105).

De rapporteur, oud. A.J. de Vuyst, gaat in op een aantal vragen. Om nu al te besluiten de kosten voor nascholing onder te brengen bij de minimumbijdrage gaat te snel. Wel zou deze suggestie meegegeven kunnen worden aan de commissie kleine kerken. Vooralsnog handhaaft de synodecommissie de term 'omslag'. Met betrekking tot geormerkte giften en legaten blijft de commissie bij haar voorstel. Over de 5%-regeling schijnt op een vorige synode al een besluit genomen te zijn, maar deputaten maken daarvan geen gebruik. De commissie doet in verband met genoemde regeling een nieuw besluitvoorstel: 'de synode besluit om kashoudende deputaatschappen op te dragen hun beleid hierin te verantwoorden aan de volgende synode'. Oud. A.J. van der Wekken zal een nieuw voorstel formuleren over de verantwoording van de gelden van de jeugdbonden. De commissie neemt dat voorstel over (zie artikel 234).

Artikel 229

Financiële zaken/begrotingen en minimumbijdrage

De preses stelt het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 91) in combinatie met rapporten 11 en 11a van commissie 6 (bijlagen 106 en 107) aan de orde.

Rapporteur oud. A.J. de Vuyst merkt over rapport 11a op dat er contact is geweest met de daarin genoemde kerken. Die hebben aangegeven dat ze van de desbetreffende regeling geen gebruik zullen maken als de synode daartoe mocht besluiten. Toch handhaaft de commissie het voorstel, omdat er dan een regeling ligt waarvan in voorkomende gevallen gebruikgemaakt kan worden.

Een eerste gespreksronde volgt. Realiseert de commissie zich dat voor meerdere gemeenten de minimumbijdrage veel hoger ligt dan 14-17% van de totale lasten? Zou er niet een bepaalde clausele ingebouwd kunnen worden voor gemeenten met een hoog percentage doopleden? Is er niet nog een andere vorm van differentiatie te bedenken? Het commissievoorstel gaat voorbij aan de nood van bepaalde gemeenten die hun zorgen al jarenlang hebben aangekaart bij deputaten financiële zaken. Hoe beoordelen deputaten dit? Hoe reageren deputaten op de voorstellen van de commissie? Is het terecht om beleid te maken naar aanleiding van een artikel in de krant waarover de commissie zelf zegt dat er wel opmerkingen bij te maken zijn? Moet er niet meer rekening gehouden worden met grote gemeenten? Wat vinden deputaten ervan dat hun voorstel om verder onderzoek te doen, door de commissie geschrappt is? Moeten deputaten niet een vervolgoopdracht krijgen om te bezien of er niet nog meer maatwerk mogelijk is voor specifieke gemeenten? Moet er geen permanente commissie komen om de offervaardigheid van kerkleden te blijven begeleiden? Kan of moet er niet bezuinigd worden door deputaatschappen? Zou de synode niet aan het begin van haar vergaderingen moeten vaststellen wat we als kerken willen gaan uitgeven? Kunnen deputaatschappen geen betere pr voeren? Moet nieuw beleid niet automatisch leiden tot het afbouwen van oud beleid? Is de commissie niet teveel op de stoel van deputaten gaan zitten?

Vanwege het gevorderde uur verdaagt de preses de bespreking (zie artikel 235).

Artikel 230

Sluiting

Ds. H. Korving leest ter afsluiting Matth. 7: 19-21 en 31-33, gaat voor in gebed en laat Psalm 24: 1 en 5 zingen. De preses sluit de tiende zitting.

ELFDE ZITTING

woensdag 25 januari 2017, 9.15 - 12.15 uur

Artikel 231

Opening

De preses heet allen hartelijk welkom. Hij laat Psalm 132: 6, 9 en 10 zingen en leest deze Psalm ook. Hierna gaat hij voor in gebed.

*Artikel 232***Appel-nominaal**

Alle afgevaardigden zijn aanwezig. Prof.dr. J.W. Maris is aanwezig als preadviseur.

*Artikel 233***Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Gereformeerde Bond (GB)/ toespraak ds. A.J. Mensink**

De preses stelt paragraaf 6 van het deputatenrapport (bijlage 25) aan de orde, met daarbij rapport 7 van commissie 4 (bijlage 108). Hij verwelkomt ds. A.J. Mensink en drs. P.J. Vergunst, die als voorzitter en algemeen secretaris de GB vertegenwoordigen.

Ds. Mensink spreekt de synode toe. Hij vergelijkt de scheiding tussen de CGK en de GB met een binnenmuur in een huis dat op één fundament staat. Dat wordt onderstreept door de hartelijke onderlinge gesprekken en ook door kanselruil, hoewel dat wat lijkt af te nemen. Het Vijfkerkenoverleg is door de GB met vreugde ontvangen. Het geeft een beeld van de kerkelijke positie van de GB in de PKN. Hij moedigt de CGK aan deze contacten te blijven onderhouden, omdat het helpt om gezond gereformeerd te blijven. In dat licht spreekt hij ook over de GTU. De GB heeft uit liefde tot de CGK en de gereformeerde theologiebeoefening van harte 'ja' gezegd op het verzoek om een substantiële bijdrage te leveren aan voorstellen die leiden tot de oprichting van de GTU. Hij doet een dringend appel op de synode die voorstellen te aanvaarden. Gereformeerde theologiebeoefening heeft katholieke breedte nodig. Voor al te grote gereformeerde vanzelfsprekendheid moeten we bewaard worden.

De preses antwoordt dat ook de CGK vreugde ervaren over de geestelijke herkenning over en weer. Mogelijk vindt de vergadering wegen om kanselruil te stimuleren. Binnen het Vijfkerkenoverleg zal het bezwaar van de synode tegen een regeling voor wederzijdse betrekkingen als zodanig uitgelegd worden. De intentie is er om de contacten binnen het genoemde overleg te onderhouden. Wat de GTU betreft spreekt ds. Buijs uit dat de synode dankbaar is voor de inzet vanuit de GB binnen de regiegroep. Op dit moment is hierover verder niets te zeggen, omdat er intern nog veel huiswerk te doen is. Eén ding is duidelijk: wat de GB en de CGK verbindt, is de zorg om de gereformeerde theologiebeoefening in ons land. Daarom hecht de synode ook zeer aan de inbreng van de GB. Wat betreft de binnenmuur is er het gebed dat ook die nog eens afgebroken kan worden. Dat gebed komt niet in mindering op de verantwoordelijkheid om elkaar actief te zoeken en te dienen.

Er volgt een eerste vragenronde. Kunnen deputaten enige kaders aangeven voor de samenwerking met gemeenten van de GB? Is de spaarzame kanselruil een- of tweezijdig? Geldt de hernieuwde opdracht die deputaten moeten krijgen alleen voor Amersfoort-Vathorst of is die ook breder bedoeld?

Rapporteur ds. L.A. den Butter antwoordt dat de oorzaak van de spaarzame kanselruil mogelijk een roostertechnisch probleem is. In dit rapport geldt de hernieuwde opdracht met name het nog uit te voeren onderzoek naar Amersfoort-Vathorst.

De voorzitter van deputaten, ds. W. van 't Spijker, geeft aan dat gemeenten die samenwerking zoeken, dat gewoon kunnen doen via een wijkkerkenraad. Het gaat in dit rapport alleen om Amersfoort-Vathorst. Deputaten vermoeden dat er meer plaatsen zijn, waar dit speelt. Daarom dient er een regeling voor gemaakt te worden. Naar ds. Mensink toe zegt ds. Van 't Spijker dat het Vijfkerkenoverleg geen eenmalig gebeuren zal zijn.

De generale synode besluit

1. deputaten op te dragen het overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voort te zetten;
2. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond te blijven bespreken hoe wij elkaar tot steun kunnen zijn in het bewaren en doorgeven van het gereformeerde erfgoed;
3. deputaten te laten onderzoeken hoe plaatselijke kerkenraden (CGK) zich vergewissen of een predikant uit de Protestantse Kerk in Nederland die men wil uitnodigen, zich in de uitoefening van zijn ambt heeft verbonden aan de gereformeerde belijdenissen;
4. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

De synode besloot ook de in 2013 naar aanleiding van het ontstaan van de samenwerkingsgemeente te Amersfoort-Vathorst gegeven opdracht te herhalen:

1. deputaten op te dragen te onderzoeken:
 - a. of situaties van missionair belang ook in het algemeen reden zouden kunnen zijn bijlage 8 K.O. van toepassing te verklaren op de relatie met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk; en zo ja:
 - b. in samenspraak met deputaten evangelisatie te bepalen welke toetsingscriteria gelden voor het bepalen van een situatie van missionair belang;
4. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond en met deputaten kerkorde en kerkrecht te onderzoeken of en onder welke voorwaarden het mogelijk is een samenwerkingsgemeente te vormen met een gemeente van gereformeerd belijden binnen de Protestantse Kerk in Nederland.

Ds. Mensink en drs. Vergunst worden hartelijk bedankt voor hun komst en inbreng.

Artikel 234

Financiële zaken/algemeen (vervolg)

De preses vraagt opnieuw (zie artikel 228) aandacht voor het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 91) in combinatie met rapport 7a van commissie 6 (bijlage 105).

De volgende voorstellen komen aan de orde.

Voorstellen-Van der Wekken:

1. in voorstel tot besluit 9 de woorden 'geoormerkte giften en' laten vervallen;
2. nieuw besluitvoorstel 17: 'deputaten kerkjeugd en onderwijs de opdracht te geven de cijfers van de beide jeugdwerkorganisaties te verwerken in hun rapportage aan de generale synode';
3. nieuw besluitvoorstel 18: 'betrokken deputaatschappen nogmaals te wijzen op eerdere synodebesluiten om vijf procent van geoormerkte giften en projectinkomsten te mogen gebruiken voor algemene kosten; indien zij dit niet doen, dienen zij hun beleid hierin toe te lichten aan de volgende synode';
4. nieuw besluitvoorstel 21: 'de term 'omslag' te vervangen door 'minimumbijdrage' in de acta en het besluitenboekje'.

De voorstellen 1, 2 en 4 worden aangenomen. De commissie neemt voorstel 3 over.

Voorstel-Roosendaal:

nieuw besluitvoorstel 19: 'om de commissie kleine kerken op te dragen onderzoek te doen naar de bekostiging van de nascholing van predikanten'.

Dit voorstel wordt aangenomen.

De generale synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te bedanken voor de verrichte werkzaamheden;
2. deputaten financiële zaken op te dragen de kerken en andere deputaatschappen te dienen met een heldere lijst met financiële begrippen en hun verklaring en juiste toepassing;
3. de tekst van de financiële bijlage bij de beroepsbrief (onderdeel van bijlage 51 K.O.) vast te stellen conform bijlage 1 bij rapport 7 van commissie 6;
4. deputaten financiële zaken, onderlinge bijstand en advies, emeritikas, buitenlandse zending en landelijk kerkelijk bureau opdracht te geven op basis van overleg en consensus een beleggingsstatuut op te stellen dat voor alle deputaatschappen van toepassing wordt. Deputaten kunnen daarbij een of meerdere beleggingspecialisten raadplegen. Als in dat op die manier tot stand gekomen statuut zou zijn opgenomen dat er sprake moet zijn van een centrale beleggingscommissie, dan kan die georganiseerd en geactiveerd worden na toestemming van de volgende generale synode, mede op grond van de ervaringen die in de komende periode worden opgedaan met het werken met een beleggingsstatuut. Als het onverhoopt weer niet zou lukken te komen tot een gezamenlijk beleggingsstatuut, wordt van elk van de genoemde deputaatschappen een verantwoording daarover verwacht in hun rapportage aan de volgende synode.
5. deputaten landelijk kerkelijk bureau op te dragen opnieuw een flyer te verzorgen waarin het werk van de verschillende deputaatschappen wordt uitgelegd aan de leden van onze kerken;
6. in de zogenaamde decemberbrief op te nemen:
 - a. vergoedingen communicatiemiddelen: vergoeding voor telefoon (vast en/of

- mobiel) en internet totaal € 40,- per maand (€ 480,- per jaar) (all-in);
- b. kosten voor nascholing ten dienste van de uitoefening van het ambt: de kosten voor nascholing worden vergoed op declaratiebasis tot maximaal € 2.000,- per twee jaar;
 - c. vergoeding reiskosten: de kosten die de predikant in zijn ambtsuitoefening voor vervoer maakt, worden door de gemeente vergoed. De vergoeding is afhankelijk van het gebruikte vervoermiddel. Openbaar vervoer volledige vergoeding, auto € 0,29 per km;
 - d. vergoedingen voor hulpdiensten (buiten eigen gemeente): preekdiensten € 90,-, en trouw- of rouwdienst of andere dienst die een bijzondere voorbereiding vergt € 180,- per dienst. Het geven van catecheselessen € 45,- per les/groep. Het afleggen van pastorale bezoeken € 45,- per uur;
7. de quaestor op te dragen met ingang van het jaar 2016 voortaan jaarlijks een jaarrekening te laten opmaken door het Dienstenbureau en deze te laten controleren/ beoordelen door de aangestelde accountant;
 8. opdracht te geven aan deputaatschappen die geld hebben gestort in de kas van commissie partners in zending met ingang van 2017 jaarlijks een kascontrole te laten uitvoeren op de juistheid en rechtmatigheid van de bestedingen van de commissie partners in zending;
 9. het bestaan van bestemmingsfondsen die ontstonden uit geormerkte legaten met ingang van de periode 2020-2022 buiten beschouwing te laten voor het bepalen van de minimumbijdragen;
 10. uit te spreken dat deputaten financiële zaken zich zullen beijveren voor een goede en open communicatie met de andere deputaatschappen en dit dan ook van die deputaatschappen te verwachten;
 11. op te dragen aan deputaatschappen die hun begroting delen met deputaten financiële zaken er bij het begin van een synodejaar voor te zorgen dat de rapportage aan deputaten financiële zaken geheel gelijk is aan de rapportage aan de synode en het Dienstenbureau op te dragen de rapporten van kashoudende deputaatschappen en van de quaestor, zodra die ter beschikking komen voor de afgevaardigden naar de generale synode, op dat moment tevens ter beschikking te stellen van deputaten financiële zaken;
 12. akkoord te gaan met de samenvatting in het deputatenrapport, namelijk om de offerte van Visser & Visser voor accountantscontroles voor alle kashoudende deputaatschappen voor de jaren 2016 tot en met 2018 voor een bedrag van ca. € 48.000,- (excl. TUA) te accepteren, en daarmee met de opdracht aan de daar genoemde accountant tegen de vermelde kosten en het comitékarakter van die samenvatting bij dezen op te heffen;
 13. alle kashoudende deputaatschappen decharge te verlenen voor het gevoerde beleid en deputaten financiële zaken voor het uitgeoefende toezicht;
 14. opdracht te geven aan deputaten financiële zaken te onderzoeken hoe geregeld kan worden dat vacante gemeenten een vergoeding betalen aan niet-vacante gemeenten voor de te betalen pensioenpremies die recht doet aan de notie dat predikanten deels ook werken voor of ten behoeve van die vacante gemeenten;

15. opdracht te geven aan deputaten emeritikas om de predikanten (geanonimiseerd) te informeren over de uitkomsten van de enquête inkomenspositie predikanten;
 16. opdracht te geven aan deputaten financiële zaken om in samenwerking met deputaten onderlinge bijstand en advies en deputaten emeritikas zich nader te bezinnen op de enquête inkomenspositie predikanten en te bezien of de uitkomsten vragen om maatregelen, en daarover uitgebreider te rapporteren, zo mogelijk nog aan deze synode;
 17. deputaten kerkjeugd en onderwijs de opdracht te geven de cijfers van de beide jeugdwerkorganisaties te verwerken in hun rapportage aan de generale synode;
 18. betrokken deputaatschappen nogmaals te wijzen op eerdere synodebesluiten om vijf procent van geormerkte giften en projectinkomsten te mogen gebruiken voor algemene kosten; indien zij dit niet doen, dienen zij hun beleid hierin toe te lichten aan de volgende synode;
 19. om de commissie kleine kerken op te dragen onderzoek te doen naar de bekostiging van de nascholing van predikanten;
 20. alle genoemde deputaatschappen opdracht te geven over de bovengenoemde opdrachten te rapporteren aan de synode van 2019;
 21. de term 'omslag' te vervangen door 'minimumbijdrage' in de acta en het besluitenboekje;
 22. opnieuw deputaten te benoemen;
- en verder**
23. deputaten financiële zaken te vragen:
 - a. de accountant bij de controle van de rapportage van de quaestor tevens een managementletter te laten opstellen;
 - b. daarover een jaarlijks gesprek te voeren met de quaestors.

Artikel 235

Financiële zaken/begrotingen en minimumbijdrage (vervolg)

De preses stelt opnieuw (zie artikel 229) het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 91) aan de orde met de rapporten 11 en 11a van commissie 6 (bijlagen 106 en 107).

Oud. A.J. de Vuyst, rapporteur, beantwoordt de vragen uit de eerste ronde. Het Bijbels getuigenis over de tienden is het fundament voor de voorstellen van de commissie. De 'vaste vrijwillige bijdrage' mag wel een offer zijn. Het probleem is dat we de lasten wel 'binnen' de gemeenten verdelen, maar niet 'tussen' de gemeenten. De vorige synode gaf opdracht aan deputaten om te kijken naar tariefdifferentiatie. De commissie heeft het voorstel van deputaten doorgerekend en kwam tot de conclusie dat de lasten dan niet goed verdeeld worden. Is een specifiek probleem van bepaalde gemeenten op te lossen met een algemene maatregel? Betere verdeling van de lasten tussen de gemeenten onderling acht de commissie een goede zaak, maar dat vraagt verdere doordenking, al moet het niet nog eens drie jaar duren. De commissie wil bezien of zij samen met deputaten tot nadere voorstellen kan komen.

Dan moet ook bekeken worden wie nu werkelijk de zwaarste lasten dragen. Over het algemeen zullen doopleden minder te besteden hebben, maar er zijn ook (oudere) doopleden die een volwaardig inkomen hebben. Een kerkenraad kent deze specifieke situaties, maar het Dienstenbureau niet. Als differentiatie wordt afgewezen, kan het voorstel in rapport 11a een oplossing bieden: de offervaardigheid vergroten door te wijzen op de geestelijke dimensie daarin. Het is waar dat belijdende leden vaak meer draagkracht hebben, maar verschil in draagkracht 'binnen' de gemeente is geen argument voor een andere verdeling van de draagkracht 'tussen' de gemeenten. Als het gaat over maatwerk: een algemene regeling tot tariefdifferentiatie vergt algemene rekenmodellen. Over het meer rekenen met pastorale eenheden kan nagedacht worden, maar wat is een pastorale eenheid? Een voor alle kerken acceptabele definitie zal moeilijk te vinden zijn. Moeten we bezuinigen? Als we plannen maken, moeten we daar ook de middelen voor verstrekken. Het is een goede gedachte dat deputaatschappen zelf meer aan pr moeten doen. De suggestie om kashoudende deputaatschappen bij voorbaat te laten weten dat verhoging van een begroting zich dient te beperken tot de inflatiecorrectie, en nieuw beleid slechts ruimte krijgt door afbouw van oud beleid, neemt de commissie graag over.

Voorvloeiend uit de bijdrage van oud. De Vuyst:

1. een nieuw voorstel tot besluit 8: 'alle niet-kashoudende deputaatschappen te informeren over de goedkeuring van hun begroting'.
2. een nieuw voorstel tot besluit 9: 'alle deputaatschappen te melden dat ze bij de begroting 2019-2021 rekening dienen te houden met een maximaal met de inflatie gestegen omvang daarvan, te zijner tijd mee te delen door deputaten financiële zaken. Eventueel nieuw beleid dient in principe gefinancierd te worden uit de afbouw van bestaand beleid.

Br. M. Hoefnagel spreekt namens deputaten. Deputaten hebben zich gehouden aan de opdracht van de synode. Er zijn verschillende modellen opgesteld. De insteek was dat belijdende leden de lasten hebben te dragen. Dit bleek in sommige gevallen een te grote stap. Deputaten denken dat hun voorstel de minst vergaande aanpassing is, waarmee toch enigszins aan het draagkrachtprincipe wordt voldaan. Elke mogelijke oplossing zal ook bezwaren oproepen. Deputaten zijn het dan ook niet eens met meerdere conclusies van commissie 6. Over de verschillen van inzicht is doorgesproken, maar daarvoor is meer tijd nodig. Overigens zijn deputaten positief over de open werkwijze van de commissie. Er is gesproken over het feit dat de minimumbijdrage voor de ene gemeente een groter deel van de begroting uitmaakt dan voor een andere gemeente. Maar dat ligt volgens deputaten aan de mate waarin de gemeente uit gezinnen is samengesteld. Deputaten zijn het eens met de regel: nieuw beleid dient in principe gefinancierd te worden uit afbouw van bestaand beleid. Volgens br. Hoefnagel zijn er verschillende mogelijkheden om verder te komen.

Er volgt een tweede ronde. Hoe denkt de commissie over een gefaseerde invoering van een gedifferentieerde minimumbijdrage tussen belijdende en

doopleden? Zou de commissie bij de criteria voor de begrotingen van de deputaatschappen naast de 'inflatiecorrectie' en 'nieuw beleid slechts bij afbouw van oud beleid' ook nog toe willen voegen: 'de hoogte van het vermogen'? Kan de differentiatie ook gezocht worden in het rekening houden met het aantal kinderen in een gezin? Moet de minimumbijdrage niet minder stijgen dan nu voorgesteld wordt? Is er geen herverdeling van de gelden binnen onze kerken mogelijk? Zijn de redeneringen over 10 procent niet te eenvoudig? Kan de tariefdifferentiatie niet wat welwillender bekeken worden door de commissie? Als gemeenten nu al aangekondigd hebben dat ze geen gebruik gaan maken van de mogelijkheid die voorstel tot besluit 7 beoogt, waarom zouden we dat besluit dan nemen? Inzake de optie pas nieuw beleid te beginnen als oud beleid is afgebouwd, maakt het wel verschil of een deputaatschap zelf nieuw beleid bedenkt of daartoe opdracht krijgt van de synode.

De rapporteur krijgt het woord. Alle genoemde ideeën worden meegenomen naar het overleg met deputaten. De kernvraag is: hoe verdelen we de lasten tussen de gemeenten onderling? De commissie vindt het geen bezwaar om 'de hoogte van het vermogen' als derde criterium voor de begrotingen toe te voegen. Zijn onze kerken topzwaar? In de GKv wordt meer dan € 100,- per doop- en belijdend lid afgedragen. Het is een misverstand als gezegd wordt dat op dit moment tijdens de synode niet meer gekozen kan worden voor een lagere minimumbijdrage. Als alleen belijdende leden gaan betalen, geeft dat heel grote verschuivingen. Het voorstel om aan het begin van de synode te bepalen wat de financiële ruimte in de kerken is, ligt er nu. Opmerkingen over een 10%-regeling moeten ook maar meegenomen worden naar de voorgestelde commissie. Waarom voorstel 7? Omdat geconstateerd is dat er op dit moment in de regelingen geen ruimte is om iets te doen met maatwerkproblemen.

De volgende voorstellen worden meegegeven voor overleg van commissie en deputaten.

Voorstel-Weststrate:

nieuw besluitvoorstel 5: 'de minimumbijdragen vast te stellen volgens de kolom 'aangepaste omslag' in bijlage 2 van rapport 11 van commissie 6 (zo mogelijk) op een totaal van € 66,53 waarbij opnieuw gekeken wordt naar de wijze waarop noodzakelijke aanpassingen aan de bestaande begrotingen redelijkerwijs over alle kashoudende deputaatschappen (exclusief de emeritikas) kunnen worden verdeeld'.

Voorstel-Uitslag:

aanvullend besluitvoorstel 5:

- a. bij de bepaling van de omslag voor de periode 2017-2019 een tariefdifferentiatie aan te brengen tussen belijdende leden en doopleden met de factor 1,25;
- b. vanaf 2020 te rekenen met de factor 1,5;
- c. de omslag vast te stellen op ...

Voorstel-Korving:

Voorstellen van deputaten overnemen, waarbij deputaten wel een vervolgoopdracht krijgen om verder te studeren op dit onderwerp.

Voorstellen-Van der Wekken:

1. in besluitvoorstel 1 'opdracht te geven aan een in te stellen commissie om ...', vervangen door 'opdracht te geven aan alle deputaatschappen om ...';
2. nieuw besluitvoorstel 6: 'alle kashoudende deputaatschappen op te dragen de minimumbedragen die deze deputaatschappen voorstellen aan de generale synode 2019 (voor de periode van 2020-2022) vast te stellen met inachtneming van de volgende drie factoren:
 - a. de inflatiecorrectie welke door deputaten financiële zaken eind 2018 zal worden bekendgemaakt;
 - b. de hoogte van het vermogen conform de daartoe bepaalde regeling en hoogten;
 - c. nieuw beleid kan uitsluitend worden overwogen in het kader van het verminderen of afbouwen van bestaand beleid';
3. besluitvoorstel 8 toe te voegen: 'de begroting van deputaten landelijk kerkelijk bureau goed te keuren en hen te machtigen geraamde uitgaven te doen binnen deze vastgestelde begroting'.

Wordt vervolgd (zie artikel 290).

Artikel 236

Schorsing

Oud. A. Kok sluit het morgengedeelte af met gebed. De vergadering wordt geschorst voor de middagmaaltijd.

VERVOLG ELFDE ZITTING

woensdag 25 januari 2017, 13.30 - 17.15 uur

Artikel 237

Heropening

De preses geeft Psalm 118: 8 en 14 op. Ds. W. van 't Spijker leest Lukas 7: 1-10 en laat als dankgebed zingen Gezang 11: 'Dankzang na het eten'.

Artikel 238

Appel-nominaal

Preadviseur prof.dr. A. Huijgen is aanwezig. Prof.dr. H.J. Selderhuis wordt nog verwacht.

Artikel 239

Kerkorde en kerkrecht/algemeen

Aan de orde is het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht (bijlage 64),

paragraaf 1.1 - 2.8 en 2.10 - 7 en daarbij rapport 8a van commissie 7 (bijlage 65). De deputaten ds. H. van Eeken, ds. H. Peet, zr. M. Renkema-Hoffman, ds. D. Quant en ds. H.J.Th. Velema worden hartelijk verwelkomd.

Veel vragen gaan over het voorstel om kerkvisitaties te regelen per PS. Wat is de onderbouwing bij dit voorstel? Is dit geen te grote belasting voor die predikanten die daarbij ingeschakeld worden? Waar moet het resultaat van de kerkvisitatie besproken worden? Kan de kerkvisitatie niet bij deputaten art. 49 K.O. gelegd worden? Aan wie is de opdracht om de kerkvisitatie te optimaliseren gericht? Wordt er nog wel ervaring opgebouwd door andere predikanten? Willen deputaten een classicaal of regionaal college van kerkvisitatoren? Kan de toerusting van visitatoren niet vorm krijgen binnen de permanente educatie van predikanten (PEP)? Hoe kunnen visitatoren meer sturen als tegelijk de plaatselijke kerkenraad het bevoegd gezag houdt? Andere vragen zijn: moeten de randleden, van een gemeente die opgeheven wordt, toch niet onder de aandacht gebracht worden bij een genabuurde gemeente? Kan de commissie haar voorstel over de schriftuurlijke fundering van de ambten nog wat verduidelijken? Kan bij dit onderzoek ook het al of niet mogen zegenen door een ouderling of andere niet-predikanten betrokken worden (opdracht voor deputaten eredienst)? Hoe moet de synode bepalen wanneer de regel 'geen opschortende werking (van een revisieverzoek tegen primair besluit GS) tenzij de kerkelijke vergadering dat bepaalt' toegepast moet worden? Waarom is uitbreiding van de gronden voor een appel nodig? Wat is bij opheffing van een gemeente het verschil tussen het oprichten van een stichting en afwikkeling door de kerkenraad met behulp van derden? Zijn in besluitvoorstel 3.1.14 de woorden 'tenzij het is gericht tegen een primair besluit van de generale synode' niet overbodig? Moet de studie over de ambten niet samen met andere gereformeerden gedaan worden? Wie houdt de handreiking, die verwijst naar instanties op diverse terreinen, up to date? Waarom moeten de woorden 'vanwege hun aard' in art. 75 K.O. vervallen? Wat is het voorlopige antwoord dat deputaten gaven op de vraag of geregistreerd partnerschap valt onder de definitie in art. 70 K.O.? Waarom wordt er zo weinig gesproken over de rol van de diaken in de kerkenraad? Wat is de reden van het voorstel diakenen buiten de behandeling van zaken van tucht en opzicht te houden? Wat is de motivatie om art. 77 K.O., lid 5 te herzien? Hou kunnen we komen tot aanpassing van het kerkelijk zegel?

Rapporteur ds. J.W. van Pelt antwoordt. De gedachte om kerkvisitatie per PS te regelen, komt bij een vorige synodale commissie vandaan. De achtergrond is dat problemen tussen kerkenraden en predikanten door meer deskundigheid mogelijk eerder aan het licht komen. Wie de opdracht om de kerkvisitatie te optimaliseren moet krijgen, is nog niet duidelijk. Volgens besluitvoorstel 3.4.1 moeten deputaten voor kerkorde en kerkrecht een voorstel doen. Kerkvisitatie per PS vraagt extra werk, maar voorkomt mogelijk ook veel extra werk, als spanningen tussen een kerkenraad en een predikant eerder worden opgemerkt. Het antwoord op de vraag hoe het resultaat van de kerkvisitatie bij het nieuwe voorstel op de classis aan de orde komt, zou kunnen luiden: zorg ervoor dat in de aan te stellen commissie elke

classis vertegenwoordigd is. Toerusting van kerkvisitatoren via PEP is een goede suggestie. De kerkvisitation toevertrouwen aan deputaten art. 49 K.O. is geen goed idee, omdat die met heel andere zaken bezig zijn. Door de ambtsdragers van een gemeente die opgeheven wordt, is vaak al zoveel energie gestoken in randleden dat niet te verwachten is dat een andere gemeente meer bereikt. Daarom beperkt het voorstel zich tot: breng ze onder de aandacht van de genabuurde gemeente. Of 'de zegenende ouderling' ondergebracht kan worden bij de studie over de ambten, moet bij de behandeling van het rapport van deputaten eredienst bekeken worden. De woorden 'tenzij het is gericht tegen een primair besluit van de generale synode' in 3.1.14 zijn niet overbodig. Het gaat hier om het onderscheid tussen een 'primaire' besluit dat op de GS genomen wordt en waartegen geen mogelijkheid tot appel meer is, en een besluit dat genomen wordt op een andere kerkelijke vergadering. Bij de studieopdracht over de ambten wordt zeker ook aandacht gegeven aan de plaats van de diaken, ook omdat er op diaconaal terrein heel veel in beweging is. Daarom moet er ook hernieuwde bezinning komen op de vraag of opzicht en tucht tot het diakenambt behoren.

Voorzitter van deputaten, ds. Quant, gaat ook in op de vragen. Appels tegen primaire besluiten hebben, in tegenstelling tot appels tegen appelbesluiten, altijd opschortende werking. Inzake de gronden voor appel: er kan sprake zijn van zaken die niet tegen Schrift, belijdenis en kerkorde ingaan, maar toch heel onredelijk zijn, zodat een appel toch gegrond kan zijn. Als een kerkenraad bij het opheffen van een gemeente de afhandeling zelf in handen houdt, blijft een en ander geheel binnen de kerkelijke regels, zodat er bijvoorbeeld ook appel mogelijk is. Bij het oprichten van een stichting kan dat niet meer. Deputaten willen de woorden 'vanwege hun aard' in artikel 75 K.O. weglaten, omdat nooit (deputaten gingen terug tot 1574!) duidelijk is geworden wanneer zonden 'vanwege hun aard' openbaar zijn. Wat betreft het geregistreerde partnerschap: het huwelijk in de samenleving, dat gesloten wordt in het gemeentehuis, is uitgehold en komt totaal niet meer overeen met het huwelijk zoals wij dat op grond van de Bijbel zien. Toch bevestigen we deze huwelijken in de kerk. Aangezien deputaten 'vooralsnog' zeggen dat het geregistreerd partnerschap heel goed te vergelijken is met huwelijk zoals dat in het gemeentehuis gesloten wordt, komt de vraag op of dan ook het geregistreerd partnerschap niet in aanmerking komt voor kerkelijke bevestiging. Deputaten zeggen daarom dat het tijd wordt om daar onderzoek naar te doen. Art. 77 K.O., lid 5 zou aangepast moeten worden, omdat niet weinig kerkenraden ermee te maken hebben. Herijking lijkt gerechtvaardigd. Het kerkelijk zegel is officieel door de synode vastgesteld (1947), zodat het ook alleen maar met goedkeuring van een synode veranderd kan worden. Art. 8.6 van de appelprocedure is een precisering van art. 31 K.O.

Ook deputaat Van Eeken gaat in op een aantal vragen. In het deputatenrapport worden vele mogelijkheden genoemd om visitatoren vanuit de particuliere synodes toe te rusten. Deputaten menen dat kerkenraden minder vrijblijvend kunnen omgaan met het advies van kerkvisitatoren, omdat de kerkvisitation op een ander niveau gebracht wordt, ook wat betreft het vervolg.

Deputaat zr. Renkema-Hoffman brengt nog in dat deputaten niet concreet nagedacht hebben over de breedte van de studiec commissie over de ambten. Ze leggen de vraag daarover dan ook graag aan de synode voor. Gaandeweg de bezinning op dit onderwerp bleek deputaten dat er zoveel vragen zijn, dat het de macht van deputaten te boven gaat. Volgens deputaten is er een brede studiec commissie nodig.

Er volgt een tweede ronde vragen. Wat wordt in voorstel tot besluit 3.2 bedoeld met 'een breed onderzoek' en wat met 'waarbij'? Is in besluitvoorstel 3.5.4 de term 'jurisprudentie' correct? Wat betekent daar 'tweezijdig beschikbaar stellen'? In samenwerkingsgemeenten komt de plaats van de diaken ook aan de orde. Wordt daar dan ook naar gekeken? Wanneer heeft een revisieverzoek tegen een primair besluit van de GS opschortende werking? Is het afhandelen van de opheffing van een gemeente via een stichting wel een goede optie, als de classis er dan geen grip meer op heeft? Zou het, gezien vanuit missionair oogpunt, niet goed zijn bij een opheffing randleden over te dragen aan de rechtsopvolger van die gemeente? Menen deputaten inderdaad dat het geregistreerd partnerschap gelijkgesteld kan worden met het huwelijk zoals dat voor de burgerlijke overheid gesloten wordt? Is een huwelijk pas een huwelijk als de overheid het gezegd heeft, of is een huwelijk een huwelijk als de mensen die willen trouwen de Bijbelse lijnen onderschrijven? Kan het zijn dat de kerken de uitdrukking 'vanwege hun aard' in art. 75 K.O. bewust niet hebben willen invullen? En is dat niet een argument om die woorden te laten staan? Moet de studie over de ambten toch ook niet oecumenisch worden opgepakt? Is er, als het voorstel inzake kerkvisitatie wordt overgenomen, niet sprake van een te grote concentratie van werk bij enkele personen? Zouden deputaten en de commissie er bezwaar tegen hebben als in de opdracht in 3.4 opengelaten wordt of de kerkvisitatie door de PS of door de classis gedaan wordt? Moet de opdracht tot aanpassing van het kerkelijk zegel uitgevoerd worden door het moderamen, door deputaten vertegenwoordiging of door deputaten voor kerkorde en kerkrecht?

De rapporteur, ds. Van Pelt, legt uit dat 'breed' duidt op een onderzoek vanuit verschillende specialismen. Eventueel kan het resultaat van zo'n studie aan andere kerken worden voorgelegd. Het woordje 'waarbij' in besluitvoorstel 3.2 geeft aan dat er ook aandacht moet zijn voor een aantal concrete punten die uit de eerdere opdracht aan deputaten naar voren zijn gekomen, zoals de kerkenraadstructuur, en de positie van de evangelist en de diaken. Het voorstel om de kerkvisitatie door de PS te laten doen wil de commissie handhaven vanwege het te verwachten voordeel ervan.

Ds. P.D.J. Buijs stelt voor in besluitvoorstel 3.2 toe te voegen: in nauw overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht en evangelisatie.

Namens deputaten antwoordt ds. Quant. Vermelding van opschortende werking is bij een revisieverzoek tegen een primair besluit van de GS niet nodig. Of het oprichten van een stichting bij het opheffen van een gemeente wel goed is, zal

afhangen van de bemensing van zo'n stichting. Een besluit om randleden van een op te heffen gemeente over te dragen aan de rechtsopvolger, achten deputaten niet nodig. De waarde van het geregistreerd partnerschap moet echt onderzocht worden. De suggestie over het bewust niet invullen van wat bedoeld wordt met 'vanwege hun aard' in art. 75 K.O. hebben deputaten niet kunnen ontdekken. Als de synode het besluit neemt dat het kerkelijk zegel vereenvoudigd moet worden, neemt het moderamen contact op met kerkelijke kunstenaars.

Prof.dr. H.J. Selderhuis komt met een preadvies. Hij vraagt zich af of een breed onderzoek naar de ambten nodig is. Er is al veel onderzoek naar gedaan. Het is beter om te inventariseren wat er al over gezegd is, om vervolgens te bezien wat dat voor onze tijd betekent.

Er worden voorstellen gedaan.

Voorstel-commissie 6: besluitvoorstel 3.2 aanvullen met 'en daartoe de minimumbijdrage voor de GS te verhogen van € 2,74 naar € 2,79'.

Voorstellen-Weststrate: inkorting van besluitvoorstel 3.4.: 'voorstellen te doen die de bestaande praktijk van de kerkvisitatie optimaliseren'. Nieuw voorstel: 'opdracht te geven het zegel van de Christelijke Gereformeerde Kerken in grafisch opzicht te laten vereenvoudigen, ten einde het resultaat op de synode van 2019 te kunnen vaststellen'.

Voorstel-Van 't Spijker: besluitvoorstel 4.2 'art. 75 K.O. te schrappen de woorden: vanwege hun aard'.

Voorstel-Kaasjager: besluitvoorstel 3.2 te beperken tot: 'een commissie te benoemen die een onderzoek doet naar de kerkrechtelijke status van de evangelist'.

Voorstel-Openhuizen: toevoegen aan besluitvoorstel 3.2: '(zie ook besluit 1, bijl. 45 en besluit 3, bijl. 85)'.

Voorstel-Meijer: in besluitvoorstellen 3.1.3 en 3.1.11 'in redelijkheid niet' wijzigen in 'niet in redelijkheid'.

De commissie zal zich op de voorstellen beraden. De behandeling ervan wordt verdaagd (vervolg zie artikel 244).

Artikel 240

Kerkorde en kerkrecht/kerkelijke tucht - vervolg

De synode vervolgt de bespreking (zie artikel 150) van paragraaf 2.9 van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht (bijlage 64), rapport 8a van commissie 7 (bijlage 65) en haar aanvullend rapport 8c (bijlage 109). Ook besluitvoorstel 5 uit rapport 1 van commissie 3 inzake deputaten eredienst (bijlage 38) wordt hierbij betrokken.

De vragen uit de tweede ronde worden beantwoord. De rapporteur, ds. J.W. van Pelt, antwoordt dat de commissie steeds de principiële weg voor ogen heeft gehad om recht te doen aan zowel het presbyteriale als synodale beginsel. Alle

gestelde vragen raakten aan de verhouding tussen de vrijheid van een gemeente en de landelijke besluiten. De achtergrond van het verzoek van de vorige synode nog eens naar de tucht te kijken, was dat het studierapport over homoseksualiteit mogelijk verlegenheid omtrent de tucht zou kunnen oproepen. De commissie acht het daarom een gemis dat deputaten hierover geen bezinning hebben aangereikt. Overigens blijkt uit rapport 8c dat er geen tegentelling is tussen commissie en deputaten. Ook deputaten willen presbyteriaal-synodaal denken en werken. Ze hebben iets weergegeven van bestaande situaties in de kerken ten aanzien van de omgang met tucht. Ze hebben niet willen voorschrijven. De commissie houdt eraan vast dat een plaatselijke kerkenraad zijn autonomie gedeeltelijk overdraagt aan het landelijk kerkverband, namelijk in die zaken die plaatselijk niet geregeld kunnen worden. En dat een plaatselijke gemeente zich, behoudens recht van appel, niet kan onttrekken aan landelijke besluiten (art. 31 K.O.). De commissie stelt voor studie te laten doen naar art. 77 K.O., lid 5 en afhankelijk van de uitkomst daarvan te bezien of genoemd artikel gewijzigd moet worden. De term 'jurisprudentie' in voorstel tot besluit 3.5.4 mag gewijzigd worden in 'eerder gevonden wijsheid'.

Deputaat Van Eeken antwoordt op de vraag of een toelichting op de artikelen 71-80 K.O. niet beter zou zijn dan een herformulering daarvan, dat deputaten de voorkeur geven aan een herformulering van de hoofdtekst. Wat betreft de status van een synodaal besluit ten opzichte van een plaatselijke kerkenraad, heeft bij tucht de nadruk altijd gelegen op het presbyterium.

Preadviseur prof.dr. H.J. Selderhuis geeft aan dat deputaten de indruk wekken van een tegenstelling tussen plaatselijk en bovenplaatselijk. In een presbyteriaal-synodale kerk staat een plaatselijke gemeente een deel van haar gezag af aan het kerkverband. Er zijn zaken die zo gewichtig zijn dat je ze niet kunt overlaten aan een plaatselijke kerk.

Preadviseur prof.dr. A. Huijgen onderstreept de opmerking van deputaten dat tucht een kenmerk van de ware kerk is. Als dat gegeven serieus genomen wordt, zullen presbyteriaal en synodaal niet tegenover elkaar geplaatst worden.

De preses geeft gelegenheid over rapport 8c vragen te stellen.

Wat bedoelt de commissie met 'aanvaarden', als zij tegelijk ook nog zorg uit over de paragraaf uit het deputatenrapport die handelt over het functioneren van de tucht? Is voorstel tot besluit 3.5.4 niet strijdig met het besluit ten aanzien van de instructie inzake art. 79 en 80 K.O., waarin tot bezinning op het verzamelen van jurisprudentie wordt opgeroepen? En hoe ziet de commissie besluit 3.5.4 in de praktijk functioneren? De commissie meldt dat haar verontrusting over een mogelijke andere lijn van deputaten inzake de uitspraak van de synode over homoseksualiteit 'voor een deel' is weggenomen? Hoe moet dat opgevat worden? De classis heeft een taak om toe te zien op de uitoefening van de tucht, maar wat als een kerkenraad zich niet houdt aan beleid dat landelijk is uitgezet? Herkennen

deputaten zich in de tekening die de commissie geeft in rapport 8c onder het kopje 'Verlegenheid en verbondenheid'?

Rapporteur ds. Van Pelt gaat in op de vragen. 'Aanvaarden' betekent dat de commissie goedkeuring uitspreekt over het werk van deputaten. Tegelijk is de commissie van mening dat het deputatenrapport onvolledig is. Zo struikelde zij over de opmerking dat wat in de ene gemeente als tuchtwaardig wordt gezien in een andere gemeente anders kan liggen. De commissie beseft dat het in de praktijk soms zo gaat. Maar ten aanzien van zaken die Schrift en belijdenis raken, roept deze opmerking vragen op. Op dit punt had de commissie graag meer willen horen en lezen. Vandaar dat de commissie verder onderzoek voorstelt. Omdat in het besluit betreffende de instructie over art. 79 en 80 K.O. het woord 'onderzoeken' wordt gebruikt ten aanzien van de vraag of het verzamelen van jurisprudentie wijs is, moet gekeken worden naar voorstel tot besluit 3.5.4. Als de classis constateert dat in een bepaalde gemeente met de tucht anders wordt omgegaan dan de synode besloten heeft, dan zal de classis daarover met wijsheid en pastorale bewogenheid moeten spreken.

Deputaat ds. Quant antwoordt dat deputaten vinden dat een besluit van de synode over bijvoorbeeld tucht bij homoseksuele praxis voor vast en bondig gehouden moet worden. Maar in de praktijk kan het vervolgens complex liggen als iemand, of zelfs een kerkenraad, in geweten niet achter zo'n besluit kan staan. Op die manier kunnen de classes er ook mee te maken krijgen. Er moet dan principiële helderheid zijn, maar tegelijk uiterste voorzichtigheid worden betracht.

Er volgt een tweede ronde. Gevraagd wordt of commissie en deputaten het nu wel of niet eens zijn. Kan voorstel tot besluit 3.5.4 niet weg?

De rapporteur antwoordt dat zowel de commissie als deputaten het presbyteriaal-synodale stelsel voorstaan. Deputaten leggen er misschien wat meer nadruk op dat de praktijk weerbarstig kan zijn. De commissie zou het jammer vinden als besluit 3.5.4 geschrapt zou worden. Dit omdat het verzamelen van wat eerdere wijsheid heeft opgeleverd dan weer drie jaar stil ligt.

Preadviseur prof. Selderhuis merkt op dat we met het aanhalen van minder juiste voorbeelden uit de kerkgeschiedenis het gezag van meerdere vergaderingen kunnen ondermijnen. De verhouding tussen 'presbyteriaal' en 'synodaal' is meer dan een kwestie van accenten. Bij tucht is grote voorzichtigheid geboden in het bepalen of een gedraging zonde is. Wordt iets op grond van de Schrift zonde genoemd, dan raakt dat de vraag naar eeuwig wel en eeuwig wee.

Preadviseur prof. Huijgen merkt op dat niet voorbij gezien mag worden aan het concrete gegeven dat de achtergrond vormt van de bezinning op het functioneren van de tucht, namelijk het besluit van 2013 inzake homoseksualiteit. Voorbijzien daaraan vertroebelt de discussie.

Er worden enige voorstellen gedaan.

Ds. H. Korving stelt voor in de inleidende zin op de voorgestelde besluiten 3.5.1-3.5.4, na de woorden 'Deputaten de volgende opdrachten te geven met betrekking tot de kerkelijke tucht' toe te voegen: 'met gebruikmaking van eerder gevonden wijsheid'. Daarna 3.5.1, 3.5.2 en 3.5.3 handhaven en 3.5.4 laten vervallen.

Ds. A. Versluis stelt een herformulering voor van besluitvoorstel 3.5. De zin 'de paragraaf uit het deputatenrapport over het functioneren van de tucht te aanvaarden, waarbij de synode uitspreekt dat ...' vervangen door: 'de generale synode heeft kennisgenomen van de paragraaf uit het deputatenrapport over het functioneren van de tucht en van de opmerkingen van de commissie daarover en spreekt uit dat ...'. Dit om het deputatenrapport en de opmerkingen van de commissie bij elkaar te houden.

De voorstellen gaan terug naar de commissie. Deputaten worden bedankt voor hun komst en bijdrage. De bespreking wordt opgeschort (zie artikel 291).

Artikel 241

Schorsing

Ds. A. van der Zwan leest Psalm 23: 1-4 en sluit het middagedeelte af met gebed. De preses schorst de vergadering voor de warme maaltijd.

VERVOLG ELFDE ZITTING

woensdag 25 januari 2017, 18.30 - 20.30 uur

Artikel 242

Heropening

De broeders heffen op voorstel van de preses Psalm 57: 5 en 7 aan. Oud. R.R. Jansma sluit de maaltijd af. Hij leest Psalm 62 en gaat voor in dankgebed.

Artikel 243

Appel-nominaal

Ds. A.C. Uitslag is afwezig en niet vervangen. Dat geldt ook voor oud. G.H. Kuijlenburg. De preadviseurs prof.dr. A. Huigen en prof.dr. H.J. Selderhuis hebben ook de vergadering verlaten.

Artikel 244

Kerkorde en kerkrecht/algemeen

De preses vervolgt de bespreking van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht (bijlage 64; zie artikel 239). Hij stelt het aanvullend rapport aan de orde dat vooral gaat over een interkerkelijke commissie geschiloplossing (ICG) en enige

aanpassingen voorstelt in de integrale regeling voor de appelprocedure (IRA), alsmede rapport 8b van commissie 7 (bijlage 110).

In de eerste ronde wordt nadere uitleg gevraagd van een toevoeging aan de IRA. Ook de voorgestelde ICG roept vragen op. De particulier-synodale geschillencommissies fungeren pas sedert 2010. Waarom wordt nu alweer een andere regeling voorgesteld, die de PS-commissies overbodig maakt? Is gebleken dat in de werkwijze van de PS-commissies de objectiviteit onvoldoende gewaarborgd is? Of blijven de PS-commissies gewoon bestaan en kunnen leden kiezen tussen het aanbod van de PS en de ICG? Kan het interkerkelijke karakter van de ICG ook een extra drempel opwerpen, waardoor leden minder gauw een beroep doen op de ICG dan op een PS-commissie van het kerkverband? Hoe zit het met de kosten van een beroep op de ICG?

Ds. D. Quant, voorzitter van deputaten krijgt gelegenheid de toevoeging aan de IRA uit te leggen. De andere vragen komen later aan de orde (zie artikel 289).

Artikel 245

Commissie werkwijze generale synode

De preses stelt het rapport van de commissie werkwijze generale synode aan de orde (bijlage 111). De inhoud is van dien aard dat beoordeling daarvan door een commissie van onderzoek en rapport niet nodig was. De rapporteur van de commissie werkwijze, br. J. van den Berg, wordt verwelkomd en met de leden ds. D. Quant en br. A.J. de Vuyst uitgenodigd achter de moderamentafel plaats te nemen.

Er wordt gevraagd om meer ruimte tussen de commissiebesprekingen en de eerste vergaderweek en ook om verbetering van de opvraagbaarheid van digitaal ter beschikking gestelde stukken, en verbetering van de internetverbinding. De wijze waarop tijdens de bespreking sommige rapporten in stukken worden geknipt, schept nogal eens verwarring. Kunnen deputaten de afzonderlijk te bespreken onderdelen niet duidelijker aangeven? De wens wordt geuit ter synode niet alleen psalmen te zingen in de berijming van 1773, maar ook andere liederen en berijmingen. Kan er niet een bepaald format ontwikkeld worden met punten, waaraan de commissies aandacht moeten geven? Kan het appel-nominaal driemaal daags niet vervangen worden door een presentielijst bij de ingang? Is een gerichte voorbereiding van nieuwe afgevaardigden niet gewenst? Is het niet beter om, anders dan voorgesteld, de commissie te handhaven om verbeteringen te doen doorwerken?

Volgens rapporteur br. Van den Berg betreffen alle vragen en opmerkingen zaken die niet tot de opdracht van de commissie behoorden. Het lijkt hem persoonlijk wel goed de aangedragen zaken aan het moderamen mee te geven.

In de tweede ronde komen een aantal suggesties naar voren. Een handleiding voor het schrijven van de rapporten van deputaten en commissies kan de leesbaarheid daarvan bevorderen. De stukken worden in de vergadering behandeld middels het stellen van vragen. Dat bevordert wel een kritische benadering, maar laat weinig ruimte voor positieve bevestiging en dankbaarheid. Ook wordt van sommige rapporteurs wel erg veel gevergd, als zij de vragen direct moeten beantwoorden. Kan en moet dat niet anders? Gevraagd wordt ook om een scherpere afbakening van 'tijdige toezending' van de stukken. Enige broeders bepleiten meer ruimte, eventueel aan het begin van elke vergaderweek voor gezamenlijke meditatie, gebed en geestelijk gesprek in kleine groepen. Het belang van een goede internetverbinding wordt nog eens onderstreept. Nu de mogelijkheid geboden wordt om digitaal te werken, moeten de faciliteiten daarvoor ook optimaal zijn. Is het niet efficiënter de eerste vragenronde schriftelijk af te doen?

De rapporteur verwijst in reactie op de suggesties naar besluitvoorstel 3, dat ervoor pleit de suggesties aan deputaten vertegenwoordiging mee te geven. Dat was tijdens de bespreking ook al aan de orde gekomen. Het moderamen zegde daarbij toe alles mee te nemen.

Ds. F.W. van de Rhee stelt als nieuw besluit 4 voor: 'deputaten vertegenwoordiging van de kerken te verzoeken om in overleg met de roepende en ontvangende kerk erop toe te zien dat er een goede internetverbinding beschikbaar is op de vergaderlocatie van de generale synode'. Ook stelt hij voor om aan besluitvoorstel 3 na 'suggesties uit de enquête' toe te voegen 'en uit de ter synode gehouden bespreking'.

Beide voorstellen worden aanvaard.

De generale synode besluit

1. definitief de volgende werkwijze te hanteren:
 - a. de generale synode in juni te openen;
 - b. de werkzaamheden van de generale synode te spreiden over het najaar en het daarop volgende voorjaar;
 - c. elke commissie van onderzoek en rapport de vrijheid te geven een tweede rapporteur te benoemen, in nauwe samenspraak met het moderamen;
2. het Dienstenbureau opdracht te geven om in nauwe samenspraak met deputaten vertegenwoordiging het huishoudelijk reglement en instructies voor roepende en ontvangende kerk aan te passen en de aanpassingen ter goedkeuring voor te leggen aan de generale synode van 2019, en daarbij rekening te houden met:
 - a. het verwerken van het bovenstaande besluit;
 - b. het aanpassen op in de loop van de tijd ontstane gewoonten en werkwijzen;
 - c. apart aandacht te geven aan hints en tips voor nieuwe afgevaardigden;
 - d. het verzamelen en opnemen van aanwijzingen voor commissies van onderzoek en rapport om eerder gebruik te maken van de vroegere opening;

- e. het verzamelen en opnemen van hint en tips voor het omgaan met digitale stukken (o.a. bij onverwacht aan de orde stellen van 'vulstukken');
3. deputaten vertegenwoordiging van de kerken te verzoeken om bij de voorbereiding van de volgende generale synode de suggesties uit de enquête en uit de ter synode gehouden bespreking te controleren op voor die synode bruikbare verbeteringen;
4. deputaten vertegenwoordiging van de kerken te verzoeken om in overleg met de roepende en ontvangende kerk erop toe te zien dat er een goede internetverbinding beschikbaar is op de vergaderlocatie van de generale synode;
5. de commissie 'werkwijze' te dechargeren en op te heffen.

De preses dankt de commissieleden voor hun werk. Zij worden gedechargeerd en de commissie wordt opgeheven.

Artikel 246

Partners zendingsgemeenten

De preses geeft het rapport van de commissie partners zendingsgemeenten (PZG) in bespreking (bijlage 112). Daarover gaat ook rapport 4 van commissie 2 (bijlage 113). Oud. E.C. Bin en ds. H.J.Th. Velema vertegenwoordigen de commissie.

In de eerste vragenronde wordt gewezen op de sterke nadruk op eigen fondsenwerving. Wat gebeurt er, wanneer die niet voldoende oplevert? Naar aanleiding van het terugtreden van deputaten onderlinge bijstand en advies (OBenA) wordt aangedrongen op nadere bezinning op het onderscheid tussen zendingsgemeenten en 'gewone' gemeenten. Ook die laatste krijgen meer aandacht voor hun missionair-diaconale roeping en kunnen vanwege verminderende financiële armslag ook gebaat zijn bij fondsenwerving. Is het onderscheid op den duur wel houdbaar? En zo niet, hoe kunnen zendingsgemeenten dan gemeenten worden die vallen onder de zorg van deputaten OBenA? Is het met het oog daarop wel verstandig dat deputaten OBenA terugtreden? Betrokkenheid bij PZG zou hun ook benodigde expertise kunnen opleveren. Kan het werk van de commissie niet ondergebracht worden bij deputaten evangelisatie? Moeten er geen beleidscriteria komen voor de financiële steun van PZG: hoogte, tijdsduur, randvoorwaarden waaraan moet worden voldaan? Is het wel correct, dat van drie partners er slechts één als beroepsinstantie fungeert? Wie worden bedoeld met het meervoud 'partners'?

Rapporteur ds. M. Oppenhuizen gaat op enige vragen in. De GS 2013 benoemde de commissie als samenwerkingsverband van deputaatschappen die bij zendingsgemeenten betrokken zijn. PZG ziet geen reden voor een brede beroepsinstantie. Deputaten evangelisatie, die het nauwst betrokken zijn bij het werk van de zendingsgemeenten, willen de taak van beroepsinstantie op zich nemen.

Oud. E.C. Bin antwoordt als voorzitter van PZG. Het is duidelijk dat de zendingsgemeenten nog lang afhankelijk zullen zijn van fondswerving. Vanwege de financiële risico's is steun van PZG dan ook wezenlijk voor de instandhouding van een aantal projecten. Of zendingsgemeenten zich zullen ontwikkelen tot gemeenten die een beroep kunnen doen op OBenA, is nog niet te zeggen. Vooral nog ziet PZG geen taak voor het huidige deputaatschap OBenA. Er wordt wel eens gedacht over integratie van het werk van PZG in het deputaatschap evangelisatie, maar zover is het nog niet. Harde criteria voor financiële steun geven recht op steun en dat is strijdig met de opdracht van de GS. Maar een project moet wel echt missionair zijn en er moet voldoende betrokkenheid zijn om voor steun in aanmerking te komen. Er is geen sprake van een open-einde-regeling. Men moet het met het vastgestelde bedrag doen. Het meervoud 'partners' ziet niet alleen op de commissie PZG, maar het is vooral de bedoeling dat 'gewone' gemeenten partners van zendingsgemeenten zullen worden.

In de tweede ronde komen enige zaken nog terug. Fondswerving is positief te waarderen, maar wat als men een relatief klein bedrag tekort komt? Moet PZG daarvoor niet een zekere ondergrens hanteren? De gegeven antwoorden versterken de gedachte dat PZG goed onder te brengen is bij deputaten evangelisatie, zonder dat betrokkenheid van andere deputaatschappen daardoor bemoeilijkt wordt. Met het oog op fondswerving wordt geattendeerd op christen-ondernemers die in het kader van duurzaam en verantwoord ondernemen benaderd kunnen worden om te geven aan zendingsgemeenten. Is het toch niet dienstig beleid te ontwikkelen ten aanzien van randvoorwaarden als hoogte en tijdsduur van de te verlenen steun?

Oud. Bin stelt dat PZG doet wat gesteld is. Als eigen fondswerving onvoldoende oplevert, kan PZG steun verlenen. Fondswerving is een taak van de zendingsgemeenten zelf. Attenderen op wat ondernemers in het kader van duurzaam en verantwoord ondernemen kunnen bijdragen, is een prima idee. PZG kiest niet voor het vastleggen van percentages en randvoorwaarden, omdat steunverlening veelal maatwerk is.

Rapporteur ds. Oppenhuizen deelt mee dat commissie 2 dankbaar is voor het goede functioneren van PZG en geen behoefte heeft aan structuurwijziging.

PZG-commissielid ds. J.W. van Pelt vult aan dat de GS 2013 gekozen heeft voor een uit deputaten diaconaat, buitenlandse zending, evangelisatie en OBenA samengestelde commissie, die meer zou doen dan financiële steun verlenen volgens bepaalde criteria. Het werk kent veel facetten die niet allemaal bij de andere deputaatschappen onder te brengen zijn. De commissie biedt een brede begeleiding naar zelfstandigheid.

De preses onderstreept het belang van continuïteit in de beleidslijn van de GS 2013.

Er worden geen voorstellen ingediend.

De generale synode besluit

1. goedkeuring te hechten aan het werk van de commissie;
2. voortaan gebruik te maken van de naam partners zendingsgemeenten;
3. het aangepaste reglement goed te keuren, met dien verstande dat 4.9 gewijzigd wordt in: 'naast het verlenen van financiële steun kan de commissie ook coaching ten aanzien van fondswerving aanbieden aan de zendingsgemeenten waarmee zij geholpen worden op de weg naar financiële zelfstandigheid';
4. goedkeuring te geven aan het opnieuw verstrekken van een mandaat voor het uitgeven van een bedrag van € 150.000 voor de periode 2017-2020, waartoe gevraagd zal worden aan de deputaten evangelisatie, buitenlandse zending en diaconaat het nog aanwezige kapitaal aan te vullen tot honderdvijftigduizend euro;
5. art. 21 K.O. te wijzigen zodat lid 1b tot en met h genummerd wordt als lid 1c tot en met 1i en als 1b in te voegen: 'b. Wanneer missionaire arbeid van een kerkenraad leidt tot gemeentevorming, zal de kerkenraad pas overgaan tot het instellen van een zendingsgemeente na advies van de classis, die zich op haar beurt zal laten adviseren door deputaten evangelisatie';
6. voor zendingsgemeenten die om steun hebben gevraagd waarop afwijzend is besloten, de mogelijkheid van beroep in te stellen bij deputaten evangelisatie;
7. opnieuw commissieleden te benoemen en de deputaatschappen evangelisatie, buitenlandse zending, diaconaat en onderlinge bijstand en advies te verzoeken elk een lid voor de commissie partners zendingsgemeenten te benoemen;

en verder

8. opdracht te geven aan deputaatschappen die geld hebben gestort in de kas van commissie partners zendingsgemeenten met ingang van 2017 jaarlijks een kascontrole te laten uitvoeren op de juistheid en rechtmatigheid van de bestedingen van de commissie partners zendingsgemeenten.

De preses dankt ds. Velema voor zijn komst .

Artikel 247

Kerk en media

De vergadering vervolgt met de bespreking van het rapport van deputaten kerk en media (bijlage 114) gecombineerd met rapport 4a van commissie 5 (bijlage 115). De preses heet deputaat br. J.N. Noorlandt van harte welkom.

In de eerste ronde wordt vooral gevraagd naar de plannen van deputaten met het oog op de website www.cgk.nl. Strookt dat met de lijn van de GS uit het verleden? Toen was opzet en beheer van een website opdracht aan deputaten landelijk kerkelijk bureau en via hen een taak voor het Dienstenbureau. Wat hebben deputaten voor ogen als zij zich nadrukkelijk met de website willen bemoeien? Wat verwacht de commissie van dit voorstel? Uitwerking daarvan kan niet buiten het Dienstenbureau om. Vormen deputaten vertegenwoordiging niet het gezicht van de kerk naar buiten in een intersynodale periode?

De rapporteur, oud. G.J. Roest, antwoordt namens de commissie. Deputaten en het Dienstenbureau zijn bereid tot samenwerking. De eindverantwoordelijkheid voor de website moet echter bij het Dienstenbureau blijven, en het initiatief voor de site bij deputaten kerk en media. Via regionale avonden hebben deputaten veel vernomen van plaatselijke praktijkervaring en bezinning. Middels een brochure willen zij daar alsnog breder over informeren. Voor het gezicht van de kerken naar buiten heeft ook de commissie genoeg aan deputaten vertegenwoordiging. Zij steunt wel het voorstel om een of twee aanspreekpersonen te benoemen, tot wie men zich landelijk kan wenden met alles wat met communicatie te maken heeft.

Deputaat br. Noorlandt onderstreept dat deputaten veel waardering hebben voor het werk aan de website dat op het Dienstenbureau wordt gedaan onder leiding van zr. M. Blankenstijn. De informatie is prima. Belangrijk is vooral ook de communicatie. Welke processen spelen er? Welke thema's zijn aan de orde? En hoe wordt daarover bericht gedaan? Het beeld van de kerken naar buiten wordt niet alleen gevormd uit de gegevens van het jaarboek, maar ook door sfeer en inhoud van de geloofsbeleving. In verband met de presentie van de kerken pleiten deputaten voor een persvoorlichter. Omdat hij de kerken kent, kan hij de juiste informatie vinden en presenteren.

In tweede termijn wordt dankbaar geconstateerd dat er sprake is van goede samenwerking tussen deputaten en het Dienstenbureau. In dat verband kondigt oud. A.J. van der Wekken een gewijzigd besluitvoorstel 'g' aan: 'deputaten kerk en media op te dragen in gesprek te gaan met het Dienstenbureau, na te denken hoe de bezinning van voorstel f. zich verhoudt tot de bestaande opdracht van de GS aan deputaten landelijk kerkelijk bureau om de website in te richten met een neutrale doorgeeffunctie en hierover gezamenlijke voorstellen te doen aan de volgende GS'.

Dit voorstel wordt aan de commissie meegegeven. De bespreking ervan volgt op een later tijdstip. De preses dankt br. Noorlandt voor zijn komst en inbreng (zie artikel 267).

Artikel 248

Sluiting

Oud. A.J. van der Wekken eindigt met het lezen van Mattheüs 9: 9 en dankgebed. Daarna laat hij de vergadering zingen Avondzang: 1, 4 en 7. De preses sluit de elfde zitting van de synode.

TWAALFDE ZITTING

donderdag 26 januari 2017, 9.15 - 12.15 uur

Artikel 249

Opening

De preses heet allen hartelijk welkom. Hij geeft Psalm 84: 1 en 2 op om te zingen, leest Psalm 84 en gaat voor in gebed.

Artikel 250

Appel-nominaal

Ds. A. Hakvoort vervangt ds. W.N. Middelkoop. Oud. F. van der Ham neemt de plaats in van oud. A.J. van der Wekken. Ds. H.K. Sok vervangt ds. F.H. Meijer. Als preadviseur wordt prof.dr. H.G.L. Peels welkom geheten.

Artikel 251

Theologische Universiteit Apeldoorn/raad van toezicht - vervolg

De preses vraagt opnieuw (zie artikel 156) aandacht voor het rapport van de raad van toezicht (bijlage 67) met rapport 10 en 10b van commissie 1 (bijlagen 68 en 116). De deputaten br. T. Loonstra, ds. R.W.J. Soeters en bestuurder ir. W.J.A. Hanekamp worden welkom geheten.

Ds. A. Versluis meent begrepen te hebben dat het curatorium het onderscheid tussen kerkelijk en niet-kerkelijk docenten heeft teruggenomen. Waarom gaat de commissie er, blijkens haar reactie op zijn voorstel, nog wel van uit? Wat is de reden dat het curatorium alleen achteraf de kwestie van toezicht op leer en leven van docenten en de benoeming van docenten kan goedkeuren?

De rapporteur, ds. H. Korving, antwoordt dat de reden ligt in de eis van de overheid ten aanzien van de bestuursstructuur van universitaire instellingen.

Deputaat ds. Soeters vult aan dat waar in de notitie 'kerkelijk docent' staat, 'hoogleraar' gelezen moet worden. De problematiek van kerkelijk docent is nog niet voldoende aan de orde geweest. Inderdaad vroeg de bestuursstructuur om deze keuze van het curatorium.

De synode besluit

1. de raad hartelijk te danken voor het gevoerde beleid en hem daarvoor decharge te verlenen;
2. uit te spreken dat de inschaling van een universitair hoofddocent passend is;
3. ermee in te stemmen dat – naast op leer en leven – ook op het functioneren van een docent toezicht dient te zijn, en ten aanzien hiervan het initiatief bij het college van bestuur te leggen;

4. de tekst van de formele regelingen vast te stellen conform het voorstel van de raad van toezicht.

Deputaten worden bedankt voor hun komst en bijdrage.

Artikel 252

Comité-generaal

Artikel 253

Eredienst/groet en zegen door niet-predikanten in de eredienst - vervolg

Aan de orde is opnieuw (zie artikel 143) het rapport van deputaten eredienst (bijlage 37), paragraaf 2.6, rapport 1 van commissie 3 (bijlage 38) en rapport 1c (bijlage 117). De deputaten E.C. Bin en ds. C.J. Droger worden hogeropgenodigd.

De commissie heeft een nieuw geformuleerd voorstel ter tafel gelegd. Dat roept geen vragen op. De rapporteur dringt er bij deputaten op aan dat zij bij de te verrichten studie ook deputaten kerkrecht en kerkorde zullen betrekken. Deputaat ds. Droger zegt dat toe.

De generale synode besluit

om een nieuwe, meer specifieke opdracht te verlenen voor een studie met daarbij de volgende vragen/aandachtspunten:

- a. in welke verbanden brengt de Bijbel de zegen ter sprake?;
- b. welke consequenties heeft dit voor de aard van de zegen in de eredienst en de relatie tussen ambt en zegen?;
- c. hoe functioneert de zegen in de bredere christelijke traditie?;
- d. de bevindingen van dit onderzoek te rapporteren op de generale synode 2019.

Artikel 254

Eredienst/dans en drama - vervolg

De preses vervolgt (zie artikel 144) de bespreking van het rapport van deputaten eredienst (bijlage 37), paragraaf 2.7, en rapport 1d van commissie 3 (bijlage 118).

Oud. A.J. de Vuijst trekt zijn voorstel in. Oud. G.J. Roest handhaaft zijn voorstel. Het voorstel van oud. R. Veldhuijzen van Zanten is door de commissie overgenomen.

De indieners van voorstel-Van Pelt handhaven hun voorstel. Ds. H. Korving wijst de commissie, die het voorstel niet overneemt, erop dat de argumenten in het voorstel teruggrijpen op het deputatenrapport. Daarom is het niet te vroeg voor een besluit en kan nu al een besluit worden genomen.

Rapporteur ds. A. van de Bovekamp geeft daarentegen aan dat de argumenten tegen het voorstel van de commissie niet kunnen standhouden. Ook zegt hij dat afwijzing van het commissievoorstel onvoldoende rekening houdt met de breedte van denken hierover in onze kerken.

Ds. J.W. van Pelt stelt dat zijn voorstel rekening houdt met de studie van deputaten: daarom staat in het voorstel onder 'van oordeel 1' dat er onvoldoende Bijbelse grond is om dans en drama in de eredienst een plaats te geven.

Omdat het voorstel-Van Pelt het meest verstrekkend is, wordt dat het eerst in stemming gebracht. De vergadering neemt dit voorstel aan.

**De generale synode
heeft kennisgenomen van**

1. het rapport van deputaten eredienst;
2. het bijbehorende rapport van commissie 3;
3. de bespreking ter synode;

constateert

1. dat er in het Oude Testament weliswaar voorbeelden zijn van dans, waarbij overigens de liturgische context niet altijd duidelijk aanwijsbaar is, terwijl er geen voorbeelden zijn van drama in een liturgische context;
2. dat er geen voorbeelden zijn van dans en drama die terugkeren in de nieuwtestamentische liturgische context;
3. dat na Pinksteren de nadruk ligt op de prediking van het Woord en de ondersteuning van de boodschap met zichtbare elementen terugtreedt;
4. dat vanwege deze voortgang in de heilsgeschiedenis het niet mogelijk is om uit Bijbelse voorbeelden, zoals de wonderen en profetische handelingen, directe conclusies te trekken die de invoering van dans en drama in de eredienst zouden rechtvaardigen;
5. dat voor de gereformeerde eredienst het uitgangspunt principieel is dat 'de levende verkondiging van Gods Woord' (Heidelbergse Catechismus, zondag 35) door God gegeven en geboden is om het heil bekend te maken en te bemiddelen (Rom. 10: 17; 1 Kor. 1: 18-21);
6. dat de Bijbel geen aanwijzingen of aanmoedigingen geeft om eigentijdse en wereldse communicatiemiddelen als uitgangspunt te nemen voor de overdracht van Gods Woord, terwijl het tegendeel wel het geval is (1 Kor. 2);
7. dat deputaten terecht stellen dat er vanuit de gereformeerde traditie geen aanleiding is voor het gebruik van dans en drama in de eredienst;
8. dat bij dans en drama de gemeente toeschouwer wordt, hetgeen in strijd is met het karakter van de gereformeerde eredienst;
9. dat er voldoende materiaal is aangedragen door deputaten om te kunnen komen tot een conclusie;

is van oordeel

1. dat er onvoldoende Bijbelse grond is te vinden om dans en drama een plaats te geven in de gereformeerde eredienst;
2. dat in het licht van de Bijbelse gegevens, de voortgang van de heilsgeschiedenis, en de invulling van dans en drama als uitingen van de huidige cultuur, het gebruik van dans en drama niet past bij het karakter van de gereformeerde eredienst;

en besluit

het gebruik van dans en drama in de eredienst af te wijzen.

De preses herinnert eraan dat tijdens een eerdere bespreking van het deputatenrapport en rapport 1 van commissie 3 besluitvoorstel 5 inzake een herziening van art. 77 K.O. nog is aangehouden. Desgevraagd blijkt commissie 3 ervan overtuigd dat genoemd voorstel voldoende aan de orde komt bij kerkorde en kerkrecht. De beide nog aangehouden voorstellen worden in stemming gegeven en aanvaard.

De generale synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

*Artikel 255***Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/overige zaken - vervolg**

Aan de orde is opnieuw (zie artikel 105) het rapport van deputaten eenheid (bijlage 25) en rapport 13 van commissie 4 (bijlage 119).

Als blijkt dat er geen vragen zijn, zegt de preses dat de behandeling van het rapport van deputaten eenheid nu afgesloten kan worden.

De synode besluit

1. deputaten de bezinning op hun werkwijze te laten voortzetten, met inachtneming van de opdracht die de generale synode reeds gaf inzake de ontwikkeling van nieuw beleid en dienaangaande de volgende synode te dienen met concrete voorstellen;
2. de handelingen van deputaten goed te keuren, hen hartelijk te danken voor hun werk en opnieuw deputaten te benoemen.

De preses bedankt deputaten voor het vele werk dat ze gedaan hebben en wenst hun Gods zegen toe bij het vervolg. Ze hebben een lastige opdracht en werk dat niet altijd op applaus kan rekenen. Afzonderlijk worden ds. J.L. de Jong, ds. M. Oppenhuizen en ds. P.L.D. Visser bedankt, omdat zij het deputaatschap gaan verlaten.

Artikel 256

Voorstel ds. A.A. Egas/deputaatschap binnenkerkelijke eenheid - vervolg

De preses stelt rapport 14 van commissie 4 (bijlage 120) aan de orde, over een voorstel van ds. A.A. Egas (zie artikel 218) om te komen tot een deputaatschap binnenkerkelijke eenheid.

De rapporteur, ds. L.A. den Butter, deelt mee dat er al een schriftelijke reactie van ds. Egas is binnengekomen op rapport 14. De preses geeft aan dat dit zo niet kan. Ds. Egas zegt dat het stuk alleen maar bedoelt de bespreking te bevorderen. De commissie vindt het een sympathiek voorstel.

De preses onderstreept het sympathieke karakter van het voorstel, waarin gebrokenheid van het kerkelijk leven is verwoord.

Er volgt een uur met persoonlijke reacties en reflecties op 'eenheid'. Als we elkaars geloofsbrieven accepteren, is er toch eenheid? Dan erkennen we dat we op hetzelfde fundament staan, ook al is er verscheidenheid. Dit stuk gaat meer over de opdracht tot eenheid dan over de gave ervan. In de archieven van deputaten ligt veel waardevol materiaal over dit onderwerp. We zouden het gesprek over eenheid binnenkerkelijk kunnen voeren onder leiding van deputaten eenheid en deputaten vertegenwoordiging. Als we de Heere Jezus liefhebben en elkaar, is er ook vertrouwen in elkaar. Dan kan in het onderlinge kerkelijk gesprek veel worden gezegd en op de synode soms heel verschillend worden gestemd.

Ds. Egas meent dat de reacties aantonen dat het binnenkerkelijke gesprek georganiseerd moet worden. De synode zou het onderwerp elke drie jaar op de agenda moeten zetten, zodat het gesprek voortgaat en niet verzandt. Als commissie 4 met een voorstel komt dat recht doet aan de intenties die in de vergadering leven, en hij die garantie krijgt, wil hij zijn voorstel terugtrekken.

Rapporteur ds. Den Butter refereert aan het besluit deputaten eenheid te laten inventariseren hoe de samenwerking met andere kerkgenootschappen in de classes leeft. Als deputaten vertegenwoordiging het gesprek in de classes willen bevorderen door samen met deputaten eenheid het gesprek over eenheid tot stand te brengen en te bevorderen, zal dat ongetwijfeld gerapporteerd worden aan de volgende synode. De commissie voelt er meer voor om via verslaglegging van deputaten eenheid en deputaten vertegenwoordiging aan de synode over binnenkerkelijke eenheid door te spreken. De commissie zal een dergelijk voorstel formuleren.

Er volgt een tweede ronde. Wat gezegd is over het aanvaarden van elkaars geloofsbrieven is waardevol, maar als tegelijk – bijvoorbeeld op de classis – zaken spelen waarvan het de vraag is of ze overeen komen met de geloofsbrieven, is het dan verwonderlijk dat er wantrouwen groeit? Valt het geloofsgesprek wel te

organiseren? Is formalisatie op dit punt wel goed? Hoe gaan we op de synode met elkaar om? Het is meerdere keren gebeurd dat er geen ruimte wordt gegeven aan gemeenten die wat ruimer denken op een aantal gebieden, terwijl omgekeerd er wel ruimte gegeven wordt. Dat geeft geen vertrouwen dat georganiseerde ontmoetingen vruchtbaar zullen zijn. De spontaniteit zal niet toenemen als we elkaar voorwaarden gaan opleggen.

De samenroeper van commissie 4, ds. F.W. van der Rhee, onderstreept dat commissie 4 de vergadering zal dienen met een concreet voorstel. Dat voorstel wordt eerst besproken met deputaten eenheid en vertegenwoordiging (zie artikel 268).

Artikel 257

Brief Z.M. Koning Willem-Alexander

De preses leest een brief voor van koning Willem-Alexander. De brief heeft de volgende inhoud: ‘Graag bedank ik u voor uw brief van 11 oktober jl. die Zijne Majesteit De Koning van u mocht ontvangen ter gelegenheid van de eerste zittingsweek van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland 2016 in Nunspeet. De uiting van warme verbondenheid met het huis van Oranje heeft de koning zeer op prijs gesteld. Ik hoop dat u kunt terugzien op een geslaagde zittingsweek. Met gevoelens van de meeste hoogachting, plaatsvervangend algemeen secretaris van Zijne Majesteit de Koning en Hare Majesteit de Koningin.’

Artikel 258

Comité-generaal

Artikel 259

Comité-generaal

Artikel 260

Comité-generaal

Artikel 261

Comité-generaal

Artikel 262

Benoemingen

De preses maakt de in comité gedane benoemingen openbaar door de lijst met namen vrij te geven. Deze is als volgt:

A. Deputaatschappen waarin tevens gedeputeerden van de particuliere synoden zitting hebben

1. Theologische Universiteit

1.1. Curatorium

herbenoeming: ds. G. van Roekel (primus-secretaris); ds. P.D.J. Buijs (secundus-secretaris).

1.2. Raad van toezicht

herbenoeming: ds. R.W.J. Soeters (voorzitter); mw.drs. E.J. van Dijk, Veenendaal; prof.dr.ir. K. van Breugel, Delft; T. Loonstra RA, Boelenslaan; mr. H.M. Oevermans, Bennekom; *secundi:* mr. J. Bruggeman, Dordrecht; P.J. Klumpenaar RA, Veenendaal; prof.dr.ir. J. Meijer, Hengelo (Ov.).

1.3. Studiefonds

ds. G. Vos; *herbenoeming:* J.C. Westeneng, Soest (tijdelijk); J. Mauritz, Naarden (penningmeester).

2. Kerk en Israël

ds. A.D. Fokkema (tweede secretaris); C. Hegi, Middelburg (tweede penningmeester); dr. B.T. Wallet, Amsterdam (adviseur); *herbenoeming:* P.A.J. Pruijssers MBA (eerste penningmeester); ds. A.J. van der Toorn (eerste secretaris).

3. Buitenlandse zending

dr. C. Mazereeuw-van der Duijn Schouten, Opperdoes (penningmeester); ds. A. Hakvoort (lid moderamen); *herbenoeming:* ds. H. Korving (voorzitter); ds. E. Everts; R. Hoogendoorn, Ridderkerk; H. Lukens, Enschede-Oost.

4. Evangelisatie

herbenoeming: drs. B. van Amerongen, Hooglanderveen (penningmeester); ds. D. Dunsbergen; ds. J. Germs; ds. R.G. den Hertog; ds. J. Nutma; ds. W.J. Plantinga; L. Voorthuizen, Sliedrecht
secundi: E. van de Burgt, Dordrecht; ds. M. Hogenbirk; dr. G.J. Roest, Amsterdam; ds. P.L.D. Visser; drs. M.A. van Vught RA, Woudenberg.

B. Generale deputaatschappen

5. Emeritikas

herbenoeming: ds. N. Vennik (voorzitter); I.L. Stolk, Rotterdam (secretaris); N. Bokhorst AC, Rotterdam (eerste penningmeester); N. van den Berg AA, Vlaardingen (tweede penningmeester); T. Loonstra RA, Boelenslaan (tweede voorzitter); drs. I. Bos, Veenendaal; F.F. Risselada, Haringhuizen; *secundi:* D. van der Linden, Oud-Beijerland; A. Stomphorst, Baarn.

6. Onderlinge bijstand en advies

G. Wolters, Kampen (financieel); *herbenoeming primi:* O. Zuidema, Groningen (voorzitter); G. Noorlandt, Veenendaal (secretaris); J. Verhoef, Rijnsburg (penning-

meester); A.T. Boogert, Goudriaan (financieel); M.C. Cornet, Dordrecht (bouwkundig); A. Donker, Nieuwland (bouwkundig); mw. H.R. Hakvoort-Koelewijn (financieel); J. van der Veen, Dokkum (bouwkundig); *herbenoeming secundi*: C. de Jong, Bunschoten; E.J. van Genderen, Sliedrecht; L. van Garderen, Hilversum; P. Leeuwesteijn, Sliedrecht; mw. E.M. Wiegman, Alphen a/d Rijn.

7. Kerk en media

G. Last, Leeuwarden; *herbenoeming*: ds. W. de Bruin; ds. E.J. van der Linde; drs. J.N. Noorlandt, Rhenen; *secundus*: prof.dr. A. Huijgen.

8. Geestelijke verzorging van varenden

herbenoeming: ds. W. W. Nijdam (voorzitter); drs. M.H. Baan, Dirksland (secretaris); J. Mauritz, Naarden (penningmeester); ds. J. Breman; ds. W.J.A. Ester; W. Mol, Tholen.

9. Geestelijke verzorging van militairen

B.J. Nuberg, Ermelo; *herbenoeming*: ds. H. de Bruijne; A. van Klaarbergen, Zwolle (penningmeester); H.J. van Vulpen, Utrecht (secretaris).

10. Kerkjeugd en onderwijs

mw. M.L. Bos-Valkenburg, Veenendaal; ds. J. W. Moolhuizen; ds. J. van Walsem; *herbenoeming*: drs. J. den Besten, Sliedrecht; drs. G.A. Bolink RA, Vianen; ds. H. Peet; mw. I.N. Voorthuizen-den Dekker, Sliedrecht.

11. Pastoraat in gezondheidszorg

C. Ippel, Wierden; mw. J. Overeem-Prins, Renswoude; mw. E. Weide, Ede; *herbenoeming*: prof.dr. M. den Heijer, Bennekom; mw. C. Joolink-Manneke, Overberg; L. Stoter, 's Gravendeel; ds. A.C. van der Wekken.

12. Diaconaat

drs. C. Mulder-van Valen, Ermelo (secretaris); ds. A. Jansen; *herbenoeming*: ds. M. Visser (voorzitter); ds. H. Carlier (penningmeester); P.Y. Hut, Zoetermeer; B.W.C. Moolhuizen, Erica; B. Vianen, Goutum; mw. E.J. Wessels-Schuurman, Veenendaal.

13. Redactie De Wekker

mw. A.T. Peet-Vreman, Bunschoten; ds. A. Versluis (hoofdredacteur); *herbenoeming*: mw. H. Bal-Dieleman, Wageningen; D.A. van den Bosch, Alpen a/d Rijn; ds. A.Th. van Olst; ds. H.K. Sok (eindredacteur); dr.ir. J.A. Voorthuizen, Kampen.

14. Jaarboek

herbenoeming: ds. D. Quant; ds. R.W.J. Soeters; ds. H.J.Th. Velema; *secundi*: mw. B. Bikker, Leiden; ds. G.P.M. van der Linden.

15. Kerkorde en kerkrecht

mr. J. C. Tebrugge, Spijkenisse; ds. C. Westerink; *herbenoeming*: ds. J. Bosch; ds. H. van Eeken; ds. H. Peet; mw.drs. M. Renkema-Hoffman, Hilversum; ds. H.J.Th. Velema; *adviseur*: ds. D. Quant.

16. Contact met de overheid

ds. A. Hakvoort; prof.dr. M.J. Kater; *herbenoeming*: prof.dr. T.M. Hofman (voorzitter); V.J.M. van Arkel, Scherpenzeel (secretaris); P.J. Aalbersberg, Zwolle; ds. C.A. den Hertog; J.P. Tanis, Sliedrecht; mr. A.H. van Wijk, Krimpen a/d IJssel.

17. Eenheid gereformeerde belijders in Nederland

ds. W.J.A. Ester; ds. G.R. Procee; ds. A.C. Uitslag; *herbenoeming*: prof.dr. M. den Heijer, Bennekom; dr.ir. J.A. Pals, Veldhoven; ds. W. van 't Spijker; T. van Staveren, Barendrecht; ds. A.G.M. Weststrate; ds. D. van der Zwaag.

18. Buitenlandse kerken

ds. F.W. van der Rhee; ds. S.P. Roosendaal; ds. P.W.J. van der Toorn; *herbenoeming*: ds. L.A. den Butter (voorzitter); ds. J.W. Wüllschleger (secretaris); prof.dr. A. Huijgen; ds. W.N. Middelkoop; *secundus*: ds. C.H. Legemaate.

19. Vertegenwoordiging van de kerken

ds. P.D.J. Buijs (voorzitter); ds. C. Westerink (secretaris); ds. J.G. Schenau; ds. D.J. Steensma.

20. Financiële zaken

drs. O.H. Bouwman RA, Zwolle; C.J. Bijdevaate, Haarlem; A.W. Donker, Dronten; *herbenoeming*: A. van Veenhuisen, Putten (voorzitter); G.A. Werkman RA, Apeldoorn; drs. M. Hoefnagel RA, Urk.

21. Landelijk kerkelijk bureau

drs. B. van Amerongen, Hooglanderveen (voorzitter); *herbenoeming*: mw. H.R. Hakvoort-Koelewijn, Spakenburg (penningmeester); dr.ir. D.J. van Zoelen, Culemborg (secretaris).

22. Kerkelijke archieven

ds. A. Hakvoort; mw. R. Westerveld-Lensink, Aalten; *herbenoeming*: L. van Beveren, Noord-Scharwoude; ds. H. Peet; ds. H.J.Th. Velema.

23. Eredienst

D. Bal, Wageningen; ds. H. Fahner; ds. J.J. Lof; *herbenoeming*: ds. M. Groen; ds. D.J.K.G. Ruiter, K.A. Visser, Naaldwijk; *adviseur*: ds. C.J. Droger.

24. Voortijdige ambtsbeëindiging predikanten

ds. M. Oppenhuizen; *herbenoeming*: ds. R. Bikker (voorzitter), M.N. den Harder, Soest; mr. M. Morren, Zwolle; drs. A.J. van der Wekken, Leerdam.

C. Diversen**25. Quaestoraat van de generale synode**

herbenoeming: J. Lokhorst, Nunspeet (eerste quaestor); E.M. de Graaf AA, Nunspeet (tweede quaestor).

26. Vertrouwenscommissie

A.K.C. Quist, Tollebeek (adviserend lid); *herbenoeming*: ds. C. Westerink (voorzitter); L. Stoter, ,s-Gravendeel (secretaris); ds. J. M.J. Kieviet; ds. D. Quant; T. van Staveren, Barendrecht; *secundi*: ds. P.D.J. Buijs; ds. G. van Roekel; *advise-rend lid*: drs. A. van Schothorst, Urk.

27. Commissie seksueel misbruik

ds. P.J. den Hertog; drs. A. Heijstek, Veenendaal; mw. S. Rustenburg-van de Poppe, Zoetermeer; mw.drs. A.W. Westerveld, Hegebeitem.

28. Commissie landelijke kerkendag

ds. E. Everts (voorzitter); mw. K.J. Oosterbroek, Houten; *herbenoeming*: ds. W. de Bruin; mw.drs. G.L. Fokkema-van Drongelen, Kerkwerve; E.M. de Graaf AA, Nunspeet; mw. E. Spiering-de Hek, Utrecht.

29. Commissie partners zendingsgemeenten

herbenoeming: E.C. Bin, Zierikzee (voorzitter); ds. H.J.Th. Velema (secretaris); G. Noorlandt, Veenendaal (penningmeester).

Artikel 263

Schorsing

Oud. P. van Vugt leest ter afsluiting van de morgenvergadering Kolossenzen 3: 1-4 en gaat daarna voor in gebed. De preses schorst de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG TWAALFDE ZITTING

donderdag 26 januari 2017, 13.30 - 17.15 uur

Artikel 264

Heropening

De preses laat Psalm 125: 1 en 2 zingen. Oud. W. Baarda leest Psalm 25 en gaat voor in gebed.

Artikel 265

Appel-nominaal

Ds. A.A. Egas heeft aangekondigd iets later te komen. Ook preadviseur prof.dr. J.W. Maris wordt verwacht.

Artikel 266

Kerkelijke archieven

Aan de orde is het rapport van deputaten kerkelijke archieven (bijlage 121) en

rapport 9 van commissie 6 (bijlage 122). De deputaten br. L. van Beveren, zr.drs. C.Th. Boerke, ds. H.J.Th. Velema, archivaris zr. L. 't Hart en oud-archivaris br. C.J. van Heel worden hartelijk welkom geheten, alsmede de beheerder van het documentatiecentrum, br. J.N. Noorlandt.

Gevraagd wordt om een handleiding archivering voor plaatselijke scribae en archivariissen, vooral ook in verband met de digitalisering. Kunnen deputaten de mogelijkheid en wenselijkheid onderzoeken van digitalisering van het archief van plaatselijke kerken en meerdere vergaderingen? Er wordt in het commissierapport gesproken over een ruimte die arbo-technisch niet in orde is. Moet de synode daar niet wat aan doen? Ontstaat er door de werkwijze van deputaten niet een vermenging van ouder en recenter archiefmateriaal in Utrecht? Worden de magneetgeluidsbanden, die na verloop van jaren onbruikbaar zijn, gedigitaliseerd?

De rapporteur oud. A.J. de Vuyst geeft aan dat de vraag naar de geschiktheid van de archiefruimte terecht is. De commissie zal een opdracht tot onderzoek daarnaar meenemen in besluitvoorstel 5.

Voordat de voorzitter van deputaten, ds. Velema, ingaat op de vragen, overhandigt hij aan het moderamen een overzicht van behandelde Bijbelteksten en auteurs in de uitgaven van Goede Moed van de afgelopen vijftig jaar.

Op de website van deputaten is de jongste handreiking te vinden. Deputaten hebben van de overkoepelende organisatie van archiefbeheerders nog geen richtlijnen gekregen. De scheidslijn '1992' tussen de twee archiefbewaarplaatsen schuift op door de bewerking van recent archiefmateriaal. Er treedt geen vermenging op van oud en nieuw materiaal. De magneetbanden worden gedigitaliseerd. Aan een andere locatie hangt een prijskaartje.

In de tweede ronde wordt nog gevraagd of deputaten het onderzoek naar digitalisering van het centrale archief niet kunnen uitbreiden.

Ds. Velema belooft het idee over de uitbreiding van het onderzoek mee te nemen.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten onder dankzegging goed te keuren;
2. deputaten opdracht te geven op een geschikt tijdstip kort vóór elke volgende synode na te gaan wat de stand van zaken is met betrekking tot het inleveren van archieven door de deputaatschappen en die stand van zaken te vermelden in hun rapportage;
3. deputaten opdracht te geven een onderzoek te doen naar de mogelijkheden en haalbaarheden van het komen tot digitalisering van het centraal archief, vanaf het begin ervan of vanaf een nader te bepalen tijdstip (zie de varianten in rapport 9 van commissie 6), en daarover te rapporteren aan de generale synode van 2019;
4. deputaten opdracht te geven zich te bezinnen op de toekomstige verdere ontwikkeling van het documentatiecentrum, binnen het kader van de huidige

- begroting, om zo de meerwaarde daarvan voor onze kerken te behouden, en daarover te rapporteren aan de generale synode van 2019;
5. aan de diverse deputaatschappen op te dragen hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de generale synode van 2010 zo spoedig mogelijk doch uiterlijk 1 september 2017 aan het synodale archief over te dragen;
 6. de scribae van deputaatschappen op te dragen in hun synoderapport te vermelden in hoeverre men voldaan heeft aan de plicht om het archief over te dragen;
 7. de scribae van opgeheven/eventueel op te heffen deputaatschappen op te dragen hun archief zo spoedig mogelijk over te dragen;
 8. opnieuw deputaten te benoemen.

De aanwezige deputaten worden bedankt voor hun komst en inbreng. Een speciaal woord van dank gaat naar zr. Boerke. Zij heeft maar liefst vijftien jaar op zeer verdienstelijke wijze in dit deputaatschap gediend.

Artikel 267

Kerk en media (vervolg)

De preses stelt nogmaals (artikel 247) het rapport van deputaten kerk en media (bijlage 114) en rapport 4a van commissie 5 (bijlage 115) aan de orde.

Commissielid oud. G.J. Roest gaat in op de voorstellen-Van der Wekken. Het eerste daarvan wordt niet overgenomen. De commissie stelt voor dat er een bezinning op gang komt over de website, zodat deputaten nu al adviezen kunnen geven en niet pas in 2019. Het tweede voorstel-Van der Wekken neemt de commissie ook niet over. Als de opdracht aan deputaten wordt gegeven, hoeven zij niet per se overleg te voeren met het Dienstenbureau.

Commissievoorstel 6 gaat verder dan het eerste voorstel-Van der Wekken. Het wordt het eerst in stemming gegeven en ook aangenomen. Het tweede voorstel-Van der Wekken wordt niet aangenomen.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. in verband met het opheffen van de Stichting Zendtijd voor Kerken bijlage 24 K.O. (art. 21) als volgt te wijzigen:
 - a. opschrift: Instructie voor deputaten kerk en media;
 - b. art. 1.: De generale synode benoemt vier deputaten voor kerk en media;
 - c. van de instructie van deputaten art. 2a-d te laten vervallen en daarmee ook alle gekoppelde activiteiten;
3. deputaten te vragen zich te bezinnen op de (on)mogelijkheden van moderne media om het evangelie landelijk en plaatselijk te verbreiden, het deputaatschap evangelisatie hierbij te betrekken en daarvan verslag te doen aan de komende generale synode;

4. deputaten op te dragen:
 - a. om het project Kerk-zijn online voort te zetten in samenwerking met de deputaten van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, en toe te staan dat deputaten de aanwezige financiële fondsen voor dit project gebruiken, en
 - b. in de intersynodale periode de kerken een inhoudsvolle brochure toe te sturen, gebaseerd op de opgedane praktijkervaring en bezinning in het project Kerk-zijn online;
5. deputaten te vragen zich te bezinnen op de landelijke presentie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de moderne media, met name op de vragen welk doel die presentie heeft, welke mensen we willen bereiken en welke middelen daartoe geëigend zijn;
6. in het licht hiervan een visie te ontwikkelen voor de website www.cgk.nl, zich te bezinnen op de vraag hoe deze visie zich verhoudt tot de bestaande visie van het Dienstenbureau op de website om neutraal informatie door te geven via deze website, en hierover met het Dienstenbureau in gesprek te gaan en het Dienstenbureau advies te geven over visie en invulling van deze website;
7. deputaten te vragen om - zo nodig in overleg met het Dienstenbureau - hun wens 4 nader uit te werken tot een concreet voorstel over aanspreekpersonen inzake de moderne media en dat voorstel voor te leggen aan de synode van 2019;
8. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses dankt deputaten voor hun komst. Ds. E.B. Renkema wordt met name genoemd. Hij gaat het deputaatschap verlaten.

Artikel 268

Voorstel ds. A.A. Egas/deputaatschap binnenkerkelijke eenheid (vervolg)

De preses vervolgt de bespreking over het voorstel van ds. A.A. Egas inzake binnenkerkelijke eenheid (artikel 256), nu aan de hand van rapport 14b van commissie 4 (bijlage 123).

Voorgesteld wordt om in aansluiting aan de tekst uit rapport 14b en de eerdere bespreking enige woorden toe te voegen. De geschonken eenheid is het uitgangspunt en niet het doel om naar toe te werken. Dit voorstel wordt overgenomen.

De synode besluit

deputaten vertegenwoordiging op te dragen om in overleg met deputaten eenheid het binnenkerkelijk gesprek op de classis ten aanzien van de beleving van de geschonken eenheid te stimuleren en te faciliteren, en daarover te rapporteren aan de generale synode ten einde het binnenkerkelijk gesprek met het oog op die eenheid ook op de synode te voeren.

Artikel 269

Comité-generaal

*Artikel 270***Aanwijzing roepende kerk generale synode 2019**

De roepende kerk van de generale synode 2019 zou volgens het rooster aangewezen moeten worden in de classis Rotterdam. Maar aangezien in 2019 de Dordtse Synode herdacht wordt, zijn – na overleg met de classis Rotterdam – Dordrecht-Centrum en -Zuid daarvoor gevraagd. Met dit voorstel van het moderamen gaat de vergadering akkoord.

*Artikel 271***Schorsing**

Diak. H. de Vries leest Psalm 119: 33-40 en gaat voor in gebed. Daarna schorst de preses de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG TWAALFDE ZITTING

donderdag 26 januari 2017, 18.30 - 20.30 uur

*Artikel 272***Heropening**

De broeders zingen Psalm 143: 2, 8 en 10. Ds. A. Versluis leest 1 Thessalonicenzen 5: 12-25, dankt voor de maaltijd en draagt de avondvergadering aan de Heere op.

*Artikel 273***Appel-nominaal**

Ds. R. Bikker en oud. H. Stegemann zijn afwezig wegens verplichtingen in Aalten. Oud. G.J. Roest is vervangen door zijn secundus, oud. H. Swager. Omdat deze voor het eerst ter vergadering is, betuigt hij instemming met de belijdenis.

*Artikel 274***Commissie zichtbaarheid**

Aan de orde komt het rapport van de commissie zichtbaarheid (bijlage 124), gecombineerd met rapport 2 van commissie 1 (bijlage 125). De preses verwelkomt ds. A. Hilbers, nu als vertegenwoordiger van de commissie zichtbaarheid.

De vinger wordt gelegd bij het gegeven dat commissie 1 iets anders voorstelt dan door de commissie zichtbaarheid wordt bepleit. De eerste spreekt van een vervolgoopdracht, de laatste van een vervolgonderzoek. Op grond waarvan stelt commissie zichtbaarheid dat jongeren niet meer bekend zijn met de termen waarin over het bredere kerkelijke leven gesproken wordt?

Ds. H. Korving, rapporteur, erkent dat commissie 1 iets anders voorstelt dan de commissie zichtbaarheid, maar zij zijn het daarover wel eens geworden. Om te voorkomen dat er weer een periode van drie jaar voorbij zou gaan met alleen onderzoek, acht commissie 1 het nodig om een communicatieplan op te stellen om concreet aan het werk te gaan op basis van het reeds gehouden onderzoek.

Ds. Hilbers geeft aan dat uit de enquête naar voren kwam dat kerkenraden moeite hebben om jongeren mee te krijgen in aandacht voor landelijk kerkenwerk.

In de tweede ronde wordt gevraagd of het door commissie zichtbaarheid gewenste onderzoek onderdeel wordt van de door commissie 1 voorgestelde vervolgoopdracht? Zouden deputaten landelijk kerkelijk bureau bij de uitvoering van de vervolgoopdracht geen gebruik kunnen maken van de expertise van deputaten kerkjeugd en onderwijs? Is het probleem niet veel breder? Jongeren zijn gericht op de eigen omgeving. Ze hebben geen betrokkenheid op, noch tijd voor het bredere kerkelijke leven. Speelt hier wel een communicatieprobleem? Of moet de hele structuur van ons kerkelijke leven in de overwegingen worden betrokken?

Ds. Korving verdedigt het voorstel van commissie 1, opdat al in de komende periode een goed communicatieplan zal leiden tot uitvoering daarvan. Dat is inderdaad wat anders dan het vervolgonderzoek dat commissie zichtbaarheid aanvankelijk voor de geest stond. Inzet van deputaten kerkjeugd en onderwijs en de jeugdbonden bij de vervolgoopdracht ligt opgesloten in het slot van besluitvoorstel 2. Aandacht voor de structuur van het bredere kerkelijke leven lag niet besloten in de opdracht die commissie zichtbaarheid in 2013 kreeg. Die ging vooral om pr van deputaten en zichtbaarheid van hun werk ter stimulering van de offervaardigheid daarvoor.

Ds. Hilbers maakt duidelijk dat vanzelf zal blijken dat vervolgonderzoek nodig is als ernst gemaakt wordt met de vervolgoopdracht. Een communicatieplan heeft ook betrekking op de vraag wie de ontvangers van de uit te zenden boodschap zijn, en hoe zij worden geraakt.

Ds. A. van de Bovekamp stelt voor besluitvoorstel 2 uit te breiden met 'daarbij zal ook gebruik gemaakt worden van de expertise van deputaten kerkjeugd en onderwijs en de jeugdbonden'. Commissie 1 neemt dat voorstel over.

De synode besluit

1. de commissie zichtbaarheid op te heffen, onder dank voor haar werkzaamheden;
2. aan deputaten landelijk kerkelijk bureau de opdracht te geven om een communicatieplan op te stellen waarin beschreven wordt hoe op de meest efficiënte manier door deputaatschappen en andere kerkelijke organen met de kerken en leden van de kerken gecommuniceerd kan worden. Daarbij zal het taalgebruik van deze communicatie, in het bijzonder met het oog op de jongeren, nadrukkelijk meegenomen worden. Daarbij zal ook gebruik gemaakt worden van de expertise van deputaten kerkjeugd en onderwijs, en de jeugdbonden CGJO en LCJ;

3. na vaststelling door deputaten landelijk kerkelijk bureau dit plan te implementeren en hierover aan de volgende synode te rapporteren.

De preses dankt de commissie hartelijk voor al haar arbeid en ds. Hilbers voor zijn bijdrage in de vergadering.

Artikel 275

Comité-generaal

Artikel 276

Sluiting

Ds. F.W. van de Rhee eindigt de vergadering met een Schriftlezing uit Romeinen 12: 1-12 en dankgebed. We zingen tenslotte Psalm 146: 3, 4 en 8.

De preses sluit de twaalfde zitting van de generale synode.

DERTIENDE ZITTING

vrijdag 27 januari 2017, 9.15 - 12.15 uur

Artikel 277

Opening

De preses heet allen hartelijk welkom. Hij laat Psalm 72: 1, 3 en 10 zingen, leest 1 Timotheüs 2: 1-8 en gaat voor in gebed.

Artikel 278

Appel nominaal

Ds. A. Hakvoort vervangt ds. W.N. Middelkoop en ds. H.K. Sok vervangt ds. F.H. Meijer. Prof.dr. A. Huijgen is als preadviseur aanwezig. Prof.dr. J.W. Maris komt iets later.

Artikel 279

Contact met de overheid

Aan de orde is het rapport van deputaten contact met de overheid (bijlage 126) en rapport 3 van commissie 5 (bijlage 127). De deputaten br. V.J.M. van Arkel, mr. H. de Hek en ds. C.A. den Hertog worden welkom geheten.

Er worden verscheidene vragen gesteld. Waarom wordt in het beleidsplan van de kerken de voorbede voor land en overheid niet genoemd? Hebben de kerken in de ANBI-regeling een aparte plaats of horen ze gewoon bij de Algemeen Nut

Beogende Instellingen? Moet een kerkelijke gemeente voor iedere leidinggevende afzonderlijk een verklaring omtrent gedrag (VOG) aanvragen of kan dat ook via een groepsbeschikking? Hoe gaan deputaten kerken helpen om met decentrale overheden in contact te komen?

Rapporteur oud. A. Kok erkent dat het goed is om de voorbede voor land en overheid in het beleidsplan van de kerken op te nemen. Commissielid T. van Staveren gaat in op de vraag over mantelzorg en legt uit wat er op dit moment in ons land speelt. Hij geeft adviezen hoe we als gemeente(leden) een bijdrage kunnen leveren aan de mantelzorg.

Deputaat br. H. de Hek krijgt het woord. De kerken vallen onder de Algemeen Nut Beogende Instellingen. Het is mogelijk om als plaatselijke gemeente een ANBI-status te krijgen, maar de aanvraag daarvan kost veel werk. Het CIO heeft dat nu centraal geregeld voor alle bij het CIO aangesloten kerken. Een voorwaarde is wel dat alle plaatselijke gemeenten voldoen aan de vereisten van de ANBI-regeling. De belastingdienst toetst dat regelmatig. Een nieuwe eis is dat de desbetreffende kerk op haar website of die van het kerkverband haar jaarcijfers publiceert. Maar de ANBI-regeling voor de kerken staat wel onder druk. De kerken liften mee op de goodwill voor de goedbedoeleninstellingen. Wat op een website moet worden vermeld voor de ANBI-status, wordt door het Dienstenbureau bij de kerken gecontroleerd. Br. De Hek geeft uitleg over de VOG en onderstreept de noodzaak een dergelijke verklaring aan te vragen voor leidinggevendenden in het jeugdwerk. Mocht er toch sprake zijn van misbruik door een leidinggevende, dan moet de kerk niet verweten kunnen worden dat zij niet zorgvuldig gehandeld heeft.

De adviseur van deputaten eredienst, ds. C.J. Droger, licht kort toe dat elke gemeente zelf een licentie voor te zingen liederen moet regelen.

Er volgt een tweede ronde. Kan een gemeente ook zelf een gedragscode opstellen en door leidinggevendenden laten ondertekenen? Opgemerkt wordt dat jeugdleiders goed geïnstrueerd moeten worden op het gebied van goed gedrag en dat dit besef levend gehouden moet worden.

De rapporteur van commissie 6, oud. A.J. de Vuyst, onderstreept dat erop toegezien wordt dat elke gemeente aan de ANBI-regels voldoet.

Br. De Hek gaat nader in op de VOG. Het is heel belangrijk om deze dingen plaatselijk goed te regelen. Een VOG aanvragen is een goede zaak en moet als een minimumvereiste worden gezien. De gemeenten moeten daarin aansluiten bij wat maatschappelijk aanvaard is.

Er worden vanuit de synode geen voorstellen ingediend.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hun dank te zeggen voor het werk;

2. het bijgevoegde beleidsplan vast te stellen;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

Deputaten worden bedankt voor hun komst en bijdrage. Br. De Hek wordt speciaal vermeld. Hij treedt terug uit zowel dit deputaatschap als het deputaatschap kerkorde en kerkrecht. De preses grijpt de gelegenheid aan om hem ook te bedanken voor zijn werk, deskundig en helder, in het laatstgenoemde deputaatschap.

Artikel 280

Financiën/commissie offervaardigheid

Aan de orde is het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 91) en rapport 11b van commissie 6 (bijlage 128).

Commissie 6 heeft een klein rapport ingediend naar aanleiding van de minimumbijdragen. De commissie houdt het voorstel overeind om een commissie offervaardigheid in te stellen. Oud. A.J. van der Wekken heeft zich laten overtuigen door de commissie en trekt zijn voorstel in.

Gevraagd wordt of door de besluiten over de minimumbijdragen de taken van de beoogde commissie nog kunnen wijzigen.

Rapporteur oud. A.J. de Vuyst antwoordt dat de beoogde commissie niet gaat werken aan het opbrengen van de minimumbijdragen. Haar belangrijkste doel zal zijn dat zij ideeën aanreikt om de offervaardigheid van de gemeenteleden te verhogen.

De synode besluit

opdracht te geven aan een in te stellen commissie om kerkenraden te voorzien van materiaal, ideeën en dergelijke, waarmee kerkleden toegerust en gestimuleerd kunnen worden tot grotere offervaardigheid en dit, of een eerste aanzet daartoe, op korte termijn ter beschikking te stellen, zodat wellicht al in 2017 de eerste bijdrageverhogingen verwacht mogen worden. Waar mogelijk dit uit te voeren in samenwerking met de taakgroep of commissie die wellicht voortkomt uit de behandeling van de instructie van de particuliere synode van het Zuiden inzake problematiek kleine kerken.

Artikel 281

Comité-generaal

Artikel 282

Schorsing

Oud. G.J. Roest leest Romeinen 8: 18-26 en gaat voor in gebed. De preses schorst de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG TWAALFDE ZITTING

vrijdag 27 januari 2017, 13.30 - 14.30 uur

Artikel 283

Heropening

Oud. G. van der Wal leest Johannes 10: 1–10, gaat voor in gebed en geeft vervolgens Psalm 133: 1, 2 en 3 op om te zingen,

Artikel 284

Appel-nominaal

Alle afgevaardigden zijn aanwezig.

Artikel 285

Comité-generaal

Artikel 286

Sluiting

De sluiting wordt verzorgd door scriba I, ds. C. Westerink. Hij leest Openbaring 5: 6-14, laat Psalm 93: 1, 3 en 4 zingen, waarna hij afsluit met gebed. Hierna bedankt de preses alle Nunspeters die ons tijdens de zittingen van de synode zo uitstekend hebben bijgestaan. Hij wenst iedereen wel thuis.

VEERTIENDE ZITTING

dinsdag 14 februari 2017, 10.00 - 12.15 uur

Artikel 287

Opening

De preses heet allen hartelijk welkom. Hij geeft het woord aan de assessor die naar synodaal gebruik voorgeat in de opening van de voorlopig laatste zitting. Ds. J.G. Schenau laat Psalm 90: 1 zingen, leest 1 Korinthe 3: 10-23 en draagt de vergadering aan de Heere op. Daarna zingen de broeders Psalm 90: 9.

Artikel 288

Appel-nominaal

Diak. J.L. de Landmeter is nog onderweg. Hij neemt korte tijd later zijn plaats in, evenals preadviseur prof.dr. J.W. Maris.

*Artikel 289***Kerkorde en kerkrecht/algemeen - vervolg**

De preses vervolgt (zie artikel 244) de bespreking van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht (bijlage 64) en betreft daarbij rapport 8d van commissie 7 (bijlage 129).

Deputaten zr. M. Renkema-Hoffman, ds. H. van Eeken, ds. D. Quant en ds. H.J.Th. Velema worden welkom geheten.

In rapport 8d biedt de commissie een overzicht van de eerder ingebrachte voorstellen en haar reactie daarop.

Oud. A.J. de Vuyst, ds. W. van 't Spijker en ds. M. Oppenhuizen zien hun voorstellen overgenomen door de commissie. Dat geldt ook van het voorstel van ds. A.G.M. Weststrate inzake een vereenvoudiging in grafisch opzicht van het kerkelijk zegel. Zijn voorstel om het onderzoek naar optimalisering van de kerkvisitatie alleen op kerkvisitatie per classis te betrekken, wordt niet door de commissie overgenomen. Zij handhaaft het voorstel eerst onderzoek te doen naar mogelijkheden om kerkvisitatie per particuliere synode te regelen. Ook de voorstellen van diak. C. Kaasjager, ds. F.H. Meijer, ds. H. Korving en ds. A. Versluis neemt de commissie niet over. De indieners ervan leggen zich daarbij neer.

Voorts stelt de preses opnieuw (zie artikel 244) het aanvullend rapport van deputaten (bijlage 64) betreffende de interkerkelijke commissie geschiloplossing (ICG) en de integrale regeling appelprocedure (IRA) aan de orde, in combinatie met rapport 8b van commissie 7 (bijlage 110).

Commissierapporteur ds. J.W. van Pelt beantwoordt eerder gestelde vragen naar de positie van de ICG ten opzichte van de particulier-synodale commissies geschiloplossing en de vertrouwenscommissie predikanten. Mogelijk dat een goed functionerende ICG op termijn ook het terrein van de laatstgenoemde commissies zou kunnen bestrijken, maar dat is nu nog niet te zeggen. Het kan ook zijn dat een specifiek segment van geschillen door de ICG behandeld wordt, terwijl andere zaken door de andere commissies behartigd worden.

Namens deputaten gaat ds. Van Eeken in op vragen uit de eerste ronde. De kosten van een beroep op de ICG komen voor rekening van de kerken die van haar diensten gebruikmaken. De inschatting is dat die kosten in vergelijking met de huidige situatie redelijk zullen zijn. Gelet op het verschil in taak, samenstelling, werkwijze en bevoegdheden verwachten deputaten geen verwarring over de vraag met welk geschil men bij welke commissie terecht kan. Een interkerkelijke commissie komt tegemoet aan het verlangen en de noodzaak in de behandeling van geschillen elke schijn van belangenverstrengeling en partijdigheid te voorkomen en expertise te bundelen. Professionaliteit is een kernvoorwaarde voor geschiloplossing en vormt mede een basis voor het daartoe evenzeer benodigde vertrouwen. De ICG heeft geen rol in appelprocedures. Haar inzet kan die mogelijk

wel voorkomen. Deputaten beseffen dat de PS-commissies pas kort bestaan en willen daarom onderzoek doen naar hun functioneren. De instelling van een ICG beoogt vergroting van het palet aan mogelijkheden van geschiloplossing. Van belang is met name de inzet van mediation, als een tamelijk nieuw en geschikt instrument tot geschiloplossing.

In de tweede ronde wordt gevraagd of mediation een verplicht en integrerend onderdeel is in de aanpak van de ICG. De PS-commissies werken niet met betaalde professionals, maar met vrijwilligers. Dat is een ander traject met een ander kostenplaatje. De PS-commissies bestaan pas sinds de GS van 2010. Is het niet beter de kerken eerst goed te informeren over hun mogelijkheden en pas na evaluatie daarvan te bezien of er werkelijk behoefte is aan een ICG? Wie kunnen als partij een zaak aanhangig maken bij de ICG: alleen gemeenten of ook afzonderlijke leden? Is het niet van belang dat de leden van een ICG naast professionaliteit ook het vertrouwen hebben van de kerken en beschikken over (ambtelijke) ervaring met het kerkelijke leven? Is alleen kerkelijke meelevendheid als vereiste niet erg beperkt? Is het toch niet verwarrend, als er naast de appelprocedure en de PS-commissies nog een geschiloplossende instantie bij komt? En wat moet er gebeuren, indien partijen het niet eens worden over de te kiezen instantie?

Ds. Van Pelt reageert namens de commissie. Er is verschil tussen de huidige PS-commissies en de ICG. De kleinschaligheid van ons kerkelijk leven geeft problemen bij de behandeling van sommige geschillen. Een ICG is een goede mogelijkheid om daarbovenuit te komen. Tegelijk is het goed om de kerken nadrukkelijk te wijzen op de mogelijkheden van de PS-commissies als instantie waar ook afzonderlijke leden met hun geschillen terecht kunnen.

Namens deputaten stemt ds. Van Eeken in met het belang van ambtelijke ervaring en bekendheid met het kerkelijke leven om het vertrouwen van partijen te kunnen winnen. De ICG en de PS-commissies moeten niet tegen elkaar uitgespeeld worden. Voor verwarring zijn deputaten niet bang, omdat taakstelling en werkwijze helder omschreven zijn. Ds. Van Eeken verheldert dat mediation altijd vrijwillig is. De bedoeling is dat partijen met hulp van deze bemiddeling zelf tot een oplossing komen. Als mediation afgewezen wordt of mislukt, zal de ICG een uitspraak doen in het geschil. Overigens zijn de mediators professionals die als vrijwilligers voor de commissie werken. Ze vragen geen professioneel tarief. Er is geen verschil tussen de ICG en de PS-commissies ten aanzien van de partijen die een geschil aanhangig kunnen maken. Dat kunnen zowel gemeenten als afzonderlijke leden doen.

Ds. Korving en ds. Versluis vrezen dat de instelling van een ICG voor verwarring gaat zorgen en dienen het volgende voorstel in:

De generale synode heeft overwogen dat:

1. het Amersfoortberaad (AB) nog geen uitvoering heeft gegeven aan de nadrukkelijke wens van de synode tot het zoeken naar kerkelijke verbreding;

2. het huidige voorstel terecht aandacht vraagt voor goede vorming van bemiddelaars, maar te weinig voor ambtelijke ervaring en kerkelijk vertrouwen, en ook de brede expertise in de samenstelling van de particulier-synodale geschillencommissies mist;
3. de particulier-synodale geschillencommissies pas recent zijn ingesteld en niet zijn geraadpleegd over het huidige voorstel;

en besluit:

1. nu nog geen besluit te nemen met betrekking tot de vorming van een ICG;
2. allereerst de mogelijkheid om gebruik te maken van de particulier-synodale geschillencommissies meer bekendheid te geven in de kerken;
3. deputaten opdracht te geven om contact te zoeken met de particulier-synodale geschillencommissies teneinde hun werkwijze te evalueren, met name ten aanzien van het bewaken van professionaliteit en objectiviteit;
4. zich in overleg met het AB te bezinnen op genoemde overwegingen;
5. hiervan verslag te doen aan de GS 2019.

De preses schort de bespreking op voor commissieeraad (zie artikel 291).

Artikel 290

Financiële zaken/begrotingen en minimumbijdrage - vervolg

De vergadering buigt zich andermaal (zie artikel 235) over het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 91), ditmaal in combinatie met rapport 11c van commissie 6 (bijlage 130). De preses geeft gelegenheid om op de nieuwe voorstellen van de commissie in te gaan.

Wat heeft ertoe geleid dat de commissie nu toch een voorstel doet om tot tariefsdifferentiatie bij de vaststelling van de minimumbijdrage te komen? Hoe wordt de hoogte van de bijdrage vastgesteld als het voorstel wordt aangenomen? Dat is op geen enkele wijze na te rekenen. Dreigt er geen forse verhoging van de bijdrage voor sommige gemeenten? Is differentiatie naar het aantal doop- en belijdende leden wel rechtvaardig? Elke gemeente kent immers wel volwassen randkerkelijke doopleden die niet bijdragen. Heeft de commissie een alternatief als de voorgestelde tariefsdifferentiatie niet aangenomen wordt, of blijft het huidige stelsel dan ongewijzigd gehandhaafd? Is het wel werkbaar de tarieven jaarlijks te laten variëren?

Rapporteur oud. A.J. de Vuyst reageert. Er is geen sprake van een omslag in de gedachten van de commissie. Zij heeft moeite met de invoering van tariefsdifferentiatie, deels vanwege een verschuiving van lasten van kleinere naar grotere gemeenten, maar acht het goed dat de synode zich daarover uitspreekt. Vandaar dit voorstel, dat losstaat van wat de commissieleden daarover denken. Dat de toerekening van kosten naar de plaatselijke kerken ingewikkelder wordt, is inherent aan het systeem. De commissie acht niet aantoonbaar dat differentiatie naar het getal van doop- en belijdende leden rechtvaardig is. Elke methode van

differentiatie heeft voor- en nadelen en brengt veel werk mee. Als het voorstel niet aangenomen wordt, blijft het huidige systeem gehandhaafd. Er is geen reden om de tarieven voor langere tijd vast te stellen. De penningmeesters kunnen de raming voor het nieuwe jaar eenvoudig vaststellen aan de hand van het tarief van het voorgaande jaar.

Op een vraag van de preses blijkt dat oud. A.J. van der Wekken, ds. H. Korving en ds. A.C. Uitslag hun voorstellen laten vallen en dat ds. A.G.M. Weststrate zijn voorstel handhaaft.

Vanwege enige procedurele vragen schort de preses de bespreking op tot na de etenspauze (zie artikel 295).

Artikel 291

Kerkorde en kerkrecht/algemeen en kerkelijke tucht - vervolg

Nogmaals (zie artikel 240 en 289) vraagt de preses aandacht voor het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht (bijlage 64), gecombineerd met rapport 8d van commissie 7 (bijlage 129).

Commissierapporteur ds. J.W. van Pelt gaat in op het voorstel-Korving/Versluis. Het lost het probleem, gesignaleerd bij het werk van de vertrouwenscommissie predikanten, niet op. Er is wel degelijk gepoogd om meer kerken te betrekken bij het initiatief. Bovendien vloeit het deputatenvoorstel inzake de instelling van een ICG voort uit een opdracht van de GS 2010. De commissie raadt het voorstel af.

Gehoord de commissie nemen de indieners hun voorstel terug.

De synode besluit

1. het werk van deputaten goed te keuren;
2. ds. D. Quant als adviseur van het deputaatschap kerkorde en kerkrecht te benoemen;
3. met betrekking tot de opdrachten van de generale synode 2013:
 - 3.1 in de integrale regeling appelprocedure te wijzigen:
 - 3.1.1 in artikel 2.3: De regeling is ook van toepassing op verzoeken om revisie;
 - 3.1.2 in art 4.4/aanhef: 'appel schrift' vervangen door 'appelschrift';
 - 3.1.3 in art 4.4/tekst: de gronden waarop het appel berust, in die zin dat duidelijk is dat en waarom het besluit volgens de appellant in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde en synodale besluiten, dan wel waarom de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen;
 - 3.1.4 in art 6.3/eerste zin: De kerkelijke vergadering stelt verweerder in de gelegenheid met een verweerschrift op het appel te reageren;

- 3.1.5 in art 7.3/tweede regel: ‘kerkelijke vergadering’ vervangen door ‘commissie’;
- 3.1.6 art 7.4: vervallen;
- 3.1.7 in art 8.1: invoegen: en degenen die hen hebben geadviseerd;
- 3.1.8 in art 8.2: ook verwijzen naar artikel 7.3; en bij art. 8.2 in de eerste regel de woorden ‘zo nodig’ in te voegen voor ‘zowel appellant als verweerder’;
- 3.1.9 in art 8.4: de verwijzing naar artikel 7.5 vervangen door een verwijzing naar de (hernummerde) bepalingen 7.4 en 7.5;
- 3.1.10 in art 8.5: de verwijzing naar artikel 7.9 wordt een verwijzing naar art 7.8;
- 3.1.11 in art 8.6: invoegen aan het slot van de eerste zin: dan wel verweerder in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen;
- 3.1.12 in art 9.4/regel 1: het woord ‘appelbesluit’ in de eerste regel vervangen door: het appel tegen het appelbesluit;
- 3.1.13 in art 11: In afwijking van het bepaalde in artikel 4.5 heeft het instellen van revisie tegen een primair besluit geen opschortende werking, tenzij de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen bij het nemen van dat besluit bepaalt dat het instellen van revisie opschortende werking heeft;
- 3.1.14 in art 11.4: na ‘revisieverzoek’ de woorden ‘tegen besluiten van andere kerkelijke vergaderingen dan de generale synode’ in te voegen en aan het eind van 11.4 na ‘overwogen’ toe te voegen ‘tenzij het is gericht tegen een primair besluit van de generale synode’, om zo de tekst van art. 11.4 in lijn te brengen met de hoofdtekst van art. 31 K.O.;
- 3.1.15 toe te voegen aan artikel 9 (appel tegen het appelbesluit): ‘9.5 Indien het appel tegen het appelbesluit gegrond wordt verklaard, doet de PS (of de GS, indien sprake is van een appel tegen een appelbesluit van de PS) wat de classis (respectievelijk de PS) had behoren te doen op het appel tegen het primaire besluit’;
- 3.2 een commissie te benoemen:
 - 3.2.1 die in nauw overleg met deputaten evangelisatie en deputaten kerkorde en kerkrecht een beknopt onderzoek doet naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten zoals die in de gereformeerde traditie zijn vastgelegd, waarbij gericht aandacht gegeven zal worden aan de vragen rond kerkenraadsstructuur en de vragen rond de kerkrechtelijke status van de evangelist;
 - 3.2.2 die daarbij rekening houdt met de desbetreffende instructies die door de particuliere synodes van het Westen en het Oosten zijn ingediend over de positie van evangelist naar art. 4 K.O.;
 - 3.2.3 die ook rekening houdt met de opdracht aan deputaten kerkorde en kerkrecht om in overleg met deputaten evangelisatie breder onderzoek te doen naar het principe en de praktijk van de ambten en daarbij rekenschap af te leggen van de missionaire context waarin we vandaag kerk zijn;

- 3.2.4 en daartoe de omslag voor de generale synode te verhogen van € 2,74 naar € 2,79;
- 3.3 de handreiking Verwijzing naar instanties vast te stellen en deputaten opdracht te geven deze handreiking te plaatsen op de website www.cgk.nl;
- 3.4 de bestaande praktijk van de kerkvisitatie te optimaliseren in de lijn van de suggesties die daartoe in het rapport van deputaten zijn gedaan en deputaten opdracht te geven om:
 - 3.4.1 onderzoek te doen naar de mogelijkheden om de kerkvisitaties te organiseren per particuliere synode;
 - 3.4.2 voorstellen te doen inzake regelingen voor kerkvisitaties per particuliere synode, en daarin mee te nemen:
 - a.dat er per particuliere synode minstens twee kerkvisitatoren worden aangesteld die de mogelijkheid en de bereidheid hebben om een moedergemeente en het desbetreffende missionaire project, c.q. de zendingsgemeente, met advies bij te staan;
 - b.dat er bij de particuliere synode op aangedrongen wordt, gebruik te maken van de mogelijkheid aan de visitatoren een lid van het deputaatschap evangelisatie toe te voegen als adviseur;
- 3.5 de paragraaf uit het deputatenrapport over het functioneren van de tucht te aanvaarden, waarbij de synode uitspreekt dat wanneer de generale synode een zaak als zondig aanmerkt, plaatselijke kerkenraden gehouden zijn in een dergelijke zaak vermaan toe te passen, waarbij het initiatief tot en de vormgeving van het vermaan in concrete pastorale situaties geheel en al de verantwoordelijkheid blijft van de kerkenraad, en deputaten de volgende opdrachten te geven met betrekking tot de kerkelijke tucht:
 - 3.5.1 zich te bezinnen op mogelijkheden om de praktijk van pastorale vermaning en kerkelijke tucht in het gemeentelijke leven te optimaliseren en daarbij aandacht te geven aan de relatie van zelftucht, onderlinge tucht en kerkelijke tucht; daarover te rapporteren op de synode van 2019 en zo mogelijk voorstellen ter zake te doen;
 - 3.5.2 onderzoek te doen naar en zo nodig een voorstel te doen tot herformulering van art. 77 K.O. lid 5;
 - 3.5.3 het opstellen van een handreiking over de tucht in samenhang met de huidige bijlage 44 K.O., die hiertoe gewijzigd of aangevuld kan worden;
 - 3.5.4 te onderzoeken of en op welke wijze het mogelijk is eerder gevonden wijsheid te verzamelen, te bewaren en op aanvraag beschikbaar te stellen;
- 3.6 goedkeuring te hechten aan de handreiking met betrekking tot kerkrechtelijke, beleidsmatige en pastorale aspecten bij de opheffing van een plaatselijke gemeente (HOK);
- 3.7 met betrekking tot de interkerkelijke commissie geschiloplossing:
 - 3.7.1 goedkeuring te hechten aan de opzet van het Amersfoortberaad (de zeven punten onder 2.2.1);

- 3.7.2 goedkeuring te hechten aan het plan van aanpak van het Amersfoortberaad (fase 1 en 2 onder 2.2.2);
 - 3.7.3 goedkeuring te hechten aan het reglement van de interkerkelijke commissie geschiloplossing (bijlage 5 onder 2.2.2);
 - 3.7.3.1 artikel 5.1. van dit reglement in overleg met het Amersfoortberaad als volgt aan te passen: ‘De behandelcommissie bestaat, afhankelijk van het conflict, uit drie of meer personen en wordt desgewenst bijgestaan door de secretaris van de commissie. De behandelcommissie bestaat uit leden van de deelnemende kerkgenootschappen met dien verstande dat ten hoogste de helft van de leden afkomstig is uit het kerkgenootschap waarvan de betreffende gemeente deel uitmaakt. Ook wordt gerekend met de verschillende disciplines van de leden’;
 - 3.7.3.2 artikel 11 van dit reglement in overleg met het Amersfoortberaad als volgt aan te passen: ‘De commissie is te allen tijde bevoegd het reglement te wijzigen met uitzondering van de leden 2, 3 en 9. Dergelijke wijzigingen hebben geen effect op zaken die lopen. Op dergelijke zaken zal uitsluitend het reglement van toepassing zijn zoals dat bij de aanvang van de zaken van kracht was.’;
 - 3.7.4 deputaten opdracht te geven om aan de generale synode 2019 te rapporteren, in hoeverre in de komende intersynodale periode een beroep gedaan is op de particulier-synodale geschillencommissies;
4. met betrekking tot de kerkorde:
 - 4.1 aan artikel 31 K.O. na de woorden ‘Hij dient dan te bewijzen dat het bedoelde besluit in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde’ toe te voegen: ‘of dat de kerkelijke vergadering in redelijkheid niet tot het besluit heeft kunnen komen’;
 5. naar aanleiding van het rapport van de redactie van De Wekker besluit de synode aan deputaten vertegenwoordiging de opdracht te geven het zegel van de Christelijke Gereformeerde Kerken in grafisch opzicht te laten vereenvoudigen, ten einde het resultaat op de synode van 2019 te kunnen vaststellen;
 6. opnieuw deputaten te benoemen.

Ds. H. Korving heeft tegen de voorstellen onder 3.7 gestemd.

De preses constateert dat de behandeling van een omvangrijk dossier is afgerond. Hij dankt deputaten voor hun komst en inbreng. In het bijzonder dankt hij ds. D. Quant die vele jaren gefunctioneerd heeft in dit deputaatschap, ook als voorzitter. Hij heeft met de hem geschonken gaven op dit terrein de kerken mogen en willen dienen. Ook bedankt hij br. H. de Hek en ds. A. Wagenaar die beiden terugtreden uit dit deputaatschap.

*Artikel 292***Schorsing**

Oud. J.W.G. Koning sluit de morgenvergadering af met een lezing uit Psalm 111 en gebed. Daarna schorst de preses de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG VEERTIENDE ZITTING

dinsdag 14 februari 2017, 13.30 - 17.30 uur

*Artikel 293***Heropening**

Op voorstel van de preses zingen de broeders Psalm 17: 3 en 4. Daarna eindigt ds. A.G.M. Weststrate de maaltijd met een lezing uit 1 Korinthe 3: 1-9 en 4: 1-7a en dankgebed.

*Artikel 294***Appel-nominaal**

Prof.dr. A. Huijgen heeft zich als preadviseur bij de vergadering gevoegd.

*Artikel 295***Financiële zaken/begrotingen en minimumbijdrage (vervolg)**

De preses vervolgt (zie artikel 290) de bespreking over het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 91) in combinatie met rapport 11c van commissie 6 (bijlage 130).

Rapporteur oud. A.J. de Vuyst deelt mee dat de commissie na intern beraad en overleg met het moderamen besloten heeft alsnog een meerderheids- en een minderheidsstandpunt in te nemen. De meerderheid van de commissie wijst het voorstel inzake tariefdifferentiatie af, omdat zij vindt dat de bezwaren daartegen zwaarder wegen dan de voordelen. Een minderheid handhaaft het voorstel, omdat zij het van belang acht dat deze samen met de door deputaten financiële zaken zorgvuldig uitgewerkte optie in stemming komt.

Tijdens de stemming blijkt dat het commissievoorstel inzake vaststelling van de minimumbijdragen wordt aangenomen, zodat het voorstel-Weststrate niet meer in stemming komt. Het minderheidsvoorstel inzake tariefdifferentiatie wordt afgewezen, zodat de huidige verdeelsleutel, namelijk het totale aantal leden, gehandhaafd blijft.

De generale synode besluit

1. opdracht te geven aan deputaten diaconaat in de begroting voor legaten en giften uit te gaan van een bedrag van € 40.000,- per jaar;

2. akkoord te gaan met een per eind 2019 lager dan bedoeld eigen vermogen voor de kassen buitenlandse zending (-29% of beter), en kerkjeugd en onderwijs (-25% of beter);
3. voor de andere kassen akkoord te gaan met een omvang van het eigen vermogen per eind 2019 dat zich bevindt in een bandbreedte van plus of min 20% van het bedoelde eigen vermogen;
4. de minimumbijdragen vast te stellen volgens de kolom 'basisomslag' in bijlage 2 van het eerste desbetreffende rapport van de synodale commissie van onderzoek en rapport, tot een totaal van € 69,80, en tevens om de kerken hiervan zo spoedig mogelijk op de hoogte te stellen met een uitleg van de redenen hiervoor, volgens de briefsuggestie in bijlage 2 van het derde desbetreffende rapport van de bovengenoemde commissie. De minimumbijdrage per kas is dan als volgt:

Theologische Universiteit	€ 7,95
studiefonds	€ 1,70
geestelijke verzorging varenden	€ 1,35
kerkjeugd en onderwijs	€ 4,00
pastoraat in de gezondheidszorg	€ 1,45
onderlinge bijstand en advies	€ 2,75
evangelisatie	€ 4,00
kerk en Israël	€ 1,40
buitenlandse zending	€ 11,20
diaconaat	€ 3,55
totaal kerkelijke kassen	€ 39,35
emeritikas	€ 30,45
totaal	€ 69,80
5. alle kashoudende deputaatschappen:
 - a. te informeren over de voor hen vastgestelde minimumbijdragen per lid/dooplid per jaar;
 - b. te machtigen tot het doen van geraamde uitgaven binnen de (al dan niet) gecorrigeerde begrotingen (zie het rapport over het totale financiële beleid van de desbetreffende commissie van onderzoek en rapport);
6. alle niet-kashoudende deputaatschappen te informeren over de goedkeuring van hun begroting en hen te machtigen geraamde uitgaven te (laten) doen binnen deze vastgestelde begroting;
7. de volgende regeling te treffen om tegemoet te kunnen komen aan situaties waarin een lokale kerk te maken heeft met ernstige tijdelijke liquiditeitsproblemen:
 - a. de manager van het Dienstenbureau heeft de bevoegdheid om, na overleg met voorzitters van deputaten landelijk kerkelijk bureau en deputaten financiële zaken, een kerkelijke gemeente gedeeltelijk uitstel van betaling voor de minimumbijdrage voor kerkelijke kassen te verlenen;
 - b. deputaten landelijk kerkelijk bureau bewaken daarbij dat de liquiditeit van het landelijk kerkelijk bureau zelf niet in gevaar komt;
 - c. deputaten landelijk kerkelijk bureau beoordelen of het liquiditeitsprobleem inderdaad van tijdelijke aard is en welke periode daarmee gemoeid zal zijn.

- Bij structurele problemen (gevaar voor continuïteit) is overleg met deputaten onderlinge bijstand en advies de te kiezen weg;
- d. het uitstel betreft een vooraf af te spreken aantal jaren;
 - e. de omvang van het uitgestelde bedrag is als regel minimaal € 5.000,- en maximaal 25% van de vastgestelde minimumbijdrage;
 - f. over het uitgestelde bedrag is een rente verschuldigd die gelijk is aan het rentepercentage dat wordt ontvangen voor geld dat op de centrale rekening van het Dienstenbureau staat;
8. alle kashoudende deputaatschappen op te dragen de minimumbijdragen die deze deputaatschappen voorstellen aan de generale synode 2019 (voor de periode van 2020-2022) vast te stellen met inachtneming van de volgende drie factoren:
- a. de inflatiecorrectie die door deputaten financiële zaken eind 2018 wordt bekendgemaakt;
 - b. de hoogte van het vermogen conform de daartoe bepaalde regeling en hoogten;
 - c. nieuw beleid kan uitsluitend worden overwogen in het kader van het verminderen of afbouwen van bestaand beleid.

De preses constateert dat met dit besluit een belangrijk dossier is afgerond. Hij bedankt de leden van commissie 6 voor de vele inspanningen die zij geleverd hebben om zover te kunnen komen.

Artikel 296

Comité-generaal

Na opheffing van het comité worden de volgende besluiten bekendgemaakt.

Ten aanzien van het revisieverzoek van **Gorinchem**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 bepaalde neurobiologische aspecten zijn onvoldoende meegewogen;
 - 1.2 in de pastorale handreiking wordt niet de juiste weg gewezen omdat voornoemde neurobiologische aspecten niet voldoende in rekening worden gebracht;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in hoofdstuk 6 van het commissierapport laat zien dat de neurobiologische aspecten voldoende zijn meegewogen;
2. dat de pastorale handreiking geen aanpassing behoeft op grond van neurobiologische argumenten;

is van oordeel

dat de raad van Gorinchem geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Gorinchem af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Gorinchem.

Ten aanzien van het revisieverzoek van **Almere**:

De generale synode**heeft kennisgenomen van**

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende (exegetische en hermeneutische bezwaren);
 - 1.2 de generale synode heeft ten onrechte een landelijk besluit genomen over een zaak die hoort bij de plaatselijke gemeente;
 - 1.3 de generale synode heeft ten onrechte een leeruitspraak gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de exegetische onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is en dat de hermeneutische onderbouwing weliswaar sterker zou kunnen maar toch voldoende is om de conclusies te dragen;
2. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de generale synode niet is getreden in de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente;
3. dat hoofdstuk 9 van het commissierapport duidelijk maakt dat de generale synode geen leeruitspraak heeft gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;

is van oordeel

dat de raad van Almere geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Almere af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Almere.

Ten aanzien van het revisieverzoek van **Zoetermeer**:

De generale synode**heeft kennisgenomen van**

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 er wordt onvoldoende rekening gehouden met de situatie van gebrokenheid waarin wij leven (reeds en nog niet);
 - 1.2 het pastorale gesprek met homoseksuele gemeenteleden wordt ernstig gehinderd door de manier waarop het synodebesluit spreekt over kerkelijke vermaning en tucht;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat het synodebesluit veel pastorale ruimte biedt voor situaties waarin de gebrokenheid waarin wij leven naar voren komt;
2. dat hoofdstuk 7 van het commissierapport laat zien dat de generale synode aandringt op een wijze van pastoraat waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden;

is van oordeel

dat de raad van Zoetermeer geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Zoetermeer af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Zoetermeer.

Ten aanzien van het revisieverzoek van **Gouda**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende (exegetische en hermeneutische bezwaren);
 - 1.2 het is niet juist om homoseksuele gemeenteleden die in een relatie van liefde en trouw leven kerkelijk te vermanen en eventueel onder de tucht te stellen;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is en dat de hermeneutische onderbouwing weliswaar sterker zou kunnen maar toch voldoende is om de conclusies te dragen;
2. dat hoofdstuk 7 van het commissierapport laat zien dat de generale synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden;

is van oordeel

dat de raad van Gouda geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Gouda af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Gouda.

Ten aanzien van het revisieverzoek van **Boskoop**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:

- 1.1 de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende (exegetische en hermeneutische bezwaren);
- 1.2 het is niet juist om homoseksuele gemeenteleden die in een relatie van liefde en trouw leven kerkelijk te vermanen en eventueel onder de tucht te stellen;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is;
2. dat hoofdstuk 7 van het commissierapport laat zien dat de generale synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden;

is van oordeel

dat de raad van Boskoop geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Boskoop af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Boskoop.

Ten aanzien van het revisieverzoek van **Purmerend**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende (exegetische en hermeneutische bezwaren);
 - 1.2 het is niet juist om homoseksuele gemeenteleden die in een relatie van liefde en trouw leven kerkelijk te vermanen en eventueel onder de tucht te stellen;
 - 1.3 de generale synode heeft ten onrechte een landelijk besluit genomen over een zaak die hoort bij de plaatselijke gemeente;
 - 1.4 de generale synode heeft ten onrechte een leeruitspraak gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;

- 1.5 er wordt onvoldoende recht gedaan aan een aantal neurobiologische en psychologische aspecten;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is en dat de hermeneutische onderbouwing weliswaar sterker zou kunnen maar toch voldoende is om de conclusies te dragen;
2. dat hoofdstuk 7 van het commissierapport laat zien dat de generale synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden;
3. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de generale synode niet is getreden in de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente;
4. dat hoofdstuk 9 van het commissierapport duidelijk maakt dat de generale synode geen leeruitspraak heeft gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;
5. dat de bespreking in hoofdstuk 6 van het commissierapport laat zien dat de neurobiologische en psychologische aspecten voldoende zijn meegewogen;

is van oordeel

dat de raad van Purmerend geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Purmerend af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Purmerend.

Ten aanzien van het revisieverzoek van **Hilversum**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende (exegetische en hermeneutische bezwaren);

- 1.2 de generale synode heeft ten onrechte een landelijk besluit genomen over een zaak die hoort bij de plaatselijke gemeente;
- 1.3 de generale synode heeft ten onrechte een leeruitspraak gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is;
2. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de generale synode niet is getreden in de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente;
3. dat hoofdstuk 9 van het commissierapport duidelijk maakt dat de generale synode geen leeruitspraak heeft gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;

is van oordeel

dat de raad van Hilversum geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Hilversum af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Hilversum.

Ten aanzien van het revisieverzoek van **Veenendaal-Bethel**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking, waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende (exegetische en hermeneutische bezwaren);
 - 1.2 het is niet juist om homoseksuele gemeenteleden die in een relatie van liefde en trouw leven kerkelijk te vermanen en eventueel onder de tucht te stellen;
 - 1.3 de generale synode heeft ten onrechte een landelijk besluit genomen over een zaak die hoort bij de plaatselijke gemeente;
 - 1.4 de generale synode heeft ten onrechte een leeruitspraak gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;

2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is en dat de hermeneutische onderbouwing weliswaar sterker zou kunnen maar toch voldoende is om de conclusies te dragen;
2. dat hoofdstuk 7 van het commissierapport laat zien dat de generale synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden;
3. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de generale synode niet is getreden in de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente;
4. dat hoofdstuk 9 van het commissierapport duidelijk maakt dat de generale synode geen leeruitspraak heeft gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;

is van oordeel

dat de raad van Veenendaal-Bethel geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Veenendaal-Bethel af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Veenendaal-Bethel.

Ten aanzien van het revisieverzoek van **Apeldoorn-Centrum, -Oost en -Zuid:**

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende (exegetische en hermeneutische bezwaren);
 - 1.2 het is niet juist om homoseksuele gemeenteleden die in een relatie van liefde en trouw leven kerkelijk te vermanen en eventueel onder de tucht te stellen;
 - 1.3 de generale synode heeft in strijd met de belijdenis haar gezag gebruikt om

een landelijk besluit te nemen om dat vervolgens plaatselijke gemeenten dwingend op te leggen;

- 1.4 de generale synode heeft een besluit genomen dat kerkordelijk niet juist is (kerkordelijke twijfels);
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is;
2. dat de hoofdstukken 4 t/m 7 van het commissierapport laten zien dat de generale synode terecht geen ruimte ziet voor seksuele relaties buiten het huwelijk en dat de synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden;
3. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de generale synode geen misbruik heeft gemaakt van haar gezag en niet is getreden in de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente;
4. dat de hoofdstukken 7 t/m 9 van het commissierapport duidelijk maken dat de generale synode geen kerkordelijke grenzen heeft overschreden bij de uitspraak over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;

is van oordeel

dat de raden van Apeldoorn-Centrum, -Oost en -Zuid geen argumenten aandragen die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raden Apeldoorn Centrum, Oost en Zuid af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raden van Apeldoorn-Centrum, -Oost en -Zuid.

Ten aanzien van het revisieverzoek van de kerkenraad van **Zwolle**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:

- 1.1 de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende (exegetische en hermeneutische bezwaren);
- 1.2 het is niet juist om homoseksuele gemeenteleden die in een relatie van liefde en trouw leven kerkelijk te vermanen en eventueel onder de tucht te stellen;
- 1.3 de generale synode heeft ten onrechte een landelijk besluit genomen over een zaak waar in plaatselijke gemeenten verschillend over wordt gedacht;
- 1.4 de generale synode heeft in strijd met de belijdenis haar gezag gebruikt om een landelijk besluit te nemen om dat vervolgens plaatselijke gemeenten dwingend op te leggen;
- 1.5 er is onvoldoende recht gedaan aan belangrijke aspecten van het verschijnsel 'homoseksualiteit';
- 1.6 de generale synode heeft uitspraak gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties waardoor de eenheid in het kerkverband onder grote druk is komen te staan;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is en dat de hermeneutische onderbouwing weliswaar sterker zou kunnen maar toch voldoende is om de conclusies te dragen;
2. dat de hoofdstukken 4 en 7 van het commissierapport laten zien dat de generale synode terecht geen ruimte ziet voor seksuele relaties buiten het huwelijk en dat de synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden;
3. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de generale synode niet is getreden in de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente;
4. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de generale synode geen misbruik heeft gemaakt van haar gezag;
5. dat de hoofdstukken 2 t/m 6 van het commissierapport laten zien dat de generale synode voldoende is ingegaan op de aspecten van homoseksualiteit die in het verzoek van Zwolle worden genoemd;
6. dat de hoofdstukken 8 en 9 van het commissierapport duidelijk maken dat de generale synode geen confessionele of kerkordelijke grenzen heeft overschreden bij de uitspraak over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;

is van oordeel

dat de raad van Zwolle geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie

van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Zwolle af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Zwolle.

Ten aanzien van het revisieverzoek van de kerkenraad van **Amersfoort**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende (exegetische en hermeneutische bezwaren);
 - 1.2 het is niet juist om homoseksuele gemeenteleden die in een relatie van liefde en trouw leven kerkelijk te vermanen en eventueel onder de tucht te stellen;
 - 1.3 de generale synode heeft in strijd met de belijdenis haar gezag gebruikt om een landelijk besluit te nemen om dat vervolgens plaatselijke gemeenten dwingend op te leggen;
 - 1.4 de generale synode heeft een besluit genomen dat kerkordelijk niet juist is (kerkordelijke bezwaren);
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is;
2. dat de hoofdstukken 4 en 7 van het commissierapport laten zien dat de generale synode terecht geen ruimte ziet voor seksuele relaties buiten het huwelijk en dat de synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden;
3. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de generale synode geen misbruik heeft gemaakt van haar gezag en niet is getreden in de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente;
4. dat de hoofdstukken 7 t/m 9 van het commissierapport duidelijk maken dat de generale synode geen kerkordelijke grenzen heeft overschreden bij de uitspraak over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;

is van oordeel

dat de raad van Amersfoort geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Amersfoort af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Amersfoort.

Ten aanzien van het revisieverzoek van de kerkenraad van **Groningen**:

De generale synode**heeft kennisgenomen van**

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 over de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende zekerheid;
 - 1.2 de manier waarop het synodebesluit spreekt over kerkelijke vermaning en tucht geeft te weinig ruimte voor het pastoraat van de plaatselijke gemeente;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is;
2. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning door de plaatselijke gemeente waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden en dat zo in de plaatselijke gemeente recht wordt gedaan aan wat het kerkverband gezamenlijk ter synode heeft besloten;

is van oordeel

dat de raad van Groningen geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Groningen af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Groningen.

Ten aanzien van het revisieverzoek van de kerkenraad van **Den Haag**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 over de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende zekerheid (exegetische en hermeneutische bezwaren);
 - 1.2 de manier waarop het synodebesluit spreekt over kerkelijke vermaning en tucht geeft te weinig ruimte voor het pastoraat van de plaatselijke gemeente;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is en dat de hermeneutische onderbouwing weliswaar sterker zou kunnen maar toch voldoende is om de conclusies te dragen;
2. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning door de plaatselijke gemeente waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden en dat zo in de plaatselijke gemeente recht wordt gedaan aan wat het kerkverband gezamenlijk ter synode heeft besloten;

is van oordeel

dat de raad van Den Haag geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Den Haag af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Den Haag.

Ten aanzien van het revisieverzoek van de kerkenraad van **Utrecht-Centrum**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden

pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:

- 1.1 de generale synode heeft ten onrechte een leeruitspraak gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;
- 1.2 de generale synode heeft een besluit genomen dat kerkordelijk niet juist is (kerkordelijke bezwaren);
- 1.3 de manier waarop het synodebesluit spreekt over kerkelijke vermaning en tucht geeft te weinig ruimte voor het pastoraat van de plaatselijke gemeente;
- 1.4 over de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende zekerheid (exegetische en hermeneutische bezwaren);
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat hoofdstuk 9 van het commissierapport duidelijk maakt dat de generale synode geen leeruitspraak heeft gedaan over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;
2. dat de hoofdstukken 7 t/m 9 van het commissierapport duidelijk maken dat de generale synode geen kerkordelijke grenzen heeft overschreden bij de uitspraak over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;
3. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning door de plaatselijke gemeente waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden en dat zo in de plaatselijke gemeente recht wordt gedaan aan wat het kerkverband gezamenlijk ter synode heeft besloten;
4. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is en dat de hermeneutische onderbouwing weliswaar sterker zou kunnen maar toch voldoende is om de conclusies te dragen;

is van oordeel

dat de raad van Utrecht-Centrum geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Utrecht-Centrum af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Utrecht-Centrum.

Ten aanzien van het revisieverzoek van de kerkenraad van **Leeuwarden**:

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om hoofdzakelijk de volgende redenen:
 - 1.1 over de Bijbelse onderbouwing van het besluit is onvoldoende zekerheid (exegetische en hermeneutische bezwaren);
 - 1.2 de manier waarop het synodebesluit spreekt over kerkelijke vermaning en tucht geeft te weinig ruimte voor het pastoraat van de plaatselijke gemeente;
 - 1.3 de generale synode heeft een besluit genomen dat kerkordelijk niet juist is (kerkordelijke bezwaren);
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;
3. de bespreking ter synode;

constateert

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

overweegt

1. dat de bespreking in de hoofdstukken 2 t/m 5 van het commissierapport laat zien dat de Bijbelse onderbouwing van het synodebesluit deugdelijk en voldoende is en dat de hermeneutische onderbouwing weliswaar sterker zou kunnen maar toch voldoende is om de conclusies te dragen;
2. dat de hoofdstukken 7 en 8 van het commissierapport laten zien dat de synode aandringt op een wijze van pastoraat en kerkelijke vermaning door de plaatselijke gemeente waarin de eer van de Heere, de heiligheid van de gemeente en het behoud van de zondaar voorop staan en dat dit alles met wijsheid en in de gezindheid van Christus dient te geschieden en dat zo in de plaatselijke gemeente recht wordt gedaan aan wat het kerkverband gezamenlijk ter synode heeft besloten;
3. dat de hoofdstukken 7 t/m 9 van het commissierapport duidelijk maken dat de generale synode geen kerkordelijke grenzen heeft overschreden bij de uitspraak over homoseksualiteit en homoseksuele relaties;

is van oordeel

dat de raad van Leeuwarden geen argumenten aandraagt die moeten leiden tot revisie van het besluit van de generale synode van 2013 over homoseksualiteit en homoseksuele relaties met de daaraan verbonden pastorale handreiking;

en besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Leeuwarden af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Leeuwarden.

Voorts heeft de synode op voorstel van het moderamen een besluit genomen dat de besluiten op de revisieverzoeken samenvat in een **totaalbesluit** en de communicatie daarvan regelt.

De generale synode besluit

1. de revisieverzoeken die betrekking hebben op het besluit van de generale synode van 2013 inzake homoseksualiteit en homoseksuele relaties af te wijzen; dit betreft revisieverzoeken van de kerkenraden van Almere, Amersfoort, Apeldoorn-Centrum, -Oost en -Zuid, Boskoop, Den Haag, Gorinchem, Gouda, Groningen, Hilversum, Leeuwarden, Purmerend, Utrecht-Centrum, Veenendaal-Bethel, Zoetermeer en Zwolle;
2. met voorrang de betreffende kerkenraden hiervan bericht te doen toekomen, ingeleid door een pastorale brief, en daarbij het rapport van de commissie die de revisieverzoeken in eerste aanleg had te beoordelen, toe te voegen, inclusief de revisieverzoeken maar uitgezonderd de verdere bijlagen;
3. een persverklaring te doen uitgaan waarin dit besluit verder wordt toegelicht. Deze persverklaring wordt de pers onder embargo ter hand gesteld, omdat de synode het juist acht dat eerst de betreffende kerkenraden kennis kunnen nemen van het besluit. Op woensdag 15 februari 2017 wordt de persverklaring ook op de website van de kerken geplaatst, daarna kan verdere openbaarmaking plaatsvinden;
4. ook van de afgevaardigden te vragen het besluit comité te houden, totdat de volgende dag publicatie heeft plaatsgevonden via de website van de kerken.

Ten slotte werden ook nog de beide volgende besluiten genomen.

De generale synode besluit

een synodale taakgroep in te stellen, die

1. als opdracht krijgt:
 - 1.1 een brochure gereed te maken voor publicatie, waarin een samenvatting wordt gegeven van de hoofdpunten van de revisieverzoeken en van de reactie van het commissierapport daarop; deze brochure, geschreven in toegankelijke taal, te presenteren als een aanvulling op het gepubliceerde studierapport uit 2013 en te doen verspreiden in de kerken;
 - 1.2 het gesprek te voeren met kerkenraden die een revisieverzoek indienden en mogelijk andere, met als doel het commissierapport nader toe te lichten, te luisteren naar moeite, zorg en gewetensnood, ten einde te komen tot een gedeelde overtuiging in het dragen en uitdragen van de kerkelijke uitspraak van 2013;
 - 1.3 het classicaal gesprek over homoseksualiteit te entameren door een gespreksnotitie op te stellen bij de rapporten van 2013 en 2016, en de classes desgewenst bij te staan bij dat gesprek;
 - 1.4 in samenwerking met deputaten eenheid het gesprek met verwante kerken te zoeken, met als doel een inhoudelijke reactie te ontvangen op rapporten en uitspraak van 2013 en meer gezamenlijkheid te vinden in de bezinning op homoseksualiteit;

- 1.5 van de gesprekken verslag te doen op de generale synode van 2019;
 1.6 de genoemde brochure in het Engels te (laten) vertalen en als addendum bij het studierapport 2013 aan de zusterkerken in het buitenland ter beschikking te stellen;
2. en bestaat uit leden van de voormalige studiec commissie homoseksualiteit, leden van de huidige commissie 7, leden van het moderamen van de synode en enkele andere synodeleden. Om het werk beheersbaar te houden, kan deze taakgroep een verdeling van de gesprekken maken, bijvoorbeeld per particuliere synode, om die in teams te voeren.

De generale synode besluit

er middels een brief bij de classes sterk op aan te dringen in vertrouwen, wijsheid en geduld met elkaar om te gaan, waar het erop aankomt de kerkelijke uitspraak in het plaatselijk pastorale beleid te verwerken en na te leven, met name wat betreft het kerkelijke vermaan.

Artikel 297

Comité-generaal

Artikel 298

Benoemingen (vervolg)

In comité heeft de synode ingestemd met de volgende aanvulling op eerdere benoemingen in deputaatschappen en commissies (zie artikel 262):

A. Deputaatschappen waarin tevens gedeputeerden van de particuliere synoden zitting hebben

4. Evangelisatie

secundus: mr. J. van der Bent, Breda.

B. Generale deputaatschappen

15. Kerkorde en kerkrecht

herbenoeming adviseur: prof.dr. H.J. Selderhuis.

C. Diversen

30. Commissie kleine kerken

ds. C. van Atten; J.J. Eberwijn, Zoetermeer; J. Koning, Goes; ds. F.W. van der Rhee; ds. J.G. Schenau (samenroeper); H.J. Sok, Winsum; A.J. de Vuyst, Nieuw-Vennep (rapporteur).

31. Commissie offervaardigheid

mw. W.E.A. van der Horst-Schouten, Bennekom; A.J. de Vuyst, Nieuw-Vennep (samenroeper).

32. Taakgroep beroepingswerk

T. van Staveren, Barendrecht; ds. M.B. Visser.

33. Taakgroep homoseksualiteit en homoseksuele relaties

drs. A. Heijstek, Veenendaal; ds. J.M.J. Kieviet; ds. A.Th. van Olst; ds. J.W. van Pelt; ds. S.P. Roosendaal; ds. D. J. Steensma; ds. C. Westerink (samenroeper).

Artikel 299

Rondvraag naar art. 43 K.O.

Niemand maakt van deze rondvraag gebruik. De preses constateert met dankbaarheid dat de synode op broederlijke wijze vergaderd heeft.

Artikel 300

Schorsing

Ds. D.J. Steensma sluit de middagzitting af en gaat voor in gebed voor de maaltijd. De preses schorst de vergadering.

VERVOLG VEERTIENDE ZITTING

dinsdag 14 februari 2017, 18.30 - 20.00 uur

Artikel 301

Heropening

Ds. A.Th. van Olst leest Efeze 1: 15-23 en dankt voor de maaltijd. Daarna laat hij Psalm 33: 6 en 10 zingen.

Artikel 302

Appel-nominaal

Ds. A.C. Uitslag en ds. S.P. Roosendaal hebben de vergadering verlaten.

Artikel 303

Provisorische sluiting

De preses, ds. P.D.J. Buijs, spreekt woorden van bijzondere dank uit aan het adres van kerkenraad en gemeente van Nunspeet. Hij noemt daarbij speciaal het kostersechtpaar, de broeders van de technische ondersteuning en vooral de zusters van de verzorging met hun vriendelijkheid en gastvrijheid. Hij onderstreept zijn woorden middels een enveloppe met inhoud die hij aan de voorzitter van de kerkenraad overhandigt.

Vervolgens dankt de preses de vergadering voor het in hem gestelde vertrouwen.

De Heere heeft alles gegeven wat voor het leiden van de vergadering nodig was. Hij bedankt de andere moderamenleden voor de broederlijke en eensgezinde samenwerking. Dank ook aan alle broeders-afgevaardigden voor hun beschikbaarheid en inzet. In het bijzonder noemt hij de rapporteurs. Van sommigen van hen is heel veel gevegd. Mede daardoor kon deze synode een vlot verloop hebben. Terugblikkend zegt ds. Bujs dat we op een geestelijke manier hebben mogen vergaderen. Er waren vele momenten van geestelijke herkenning en waardering. Dat is van grote waarde en een geschenk van onze God.

De assessor, ds. J.G. Schenau, richt namens de vergadering een woord van hartelijke dank tot de preses. Hij typeert hem als de 'schakelpreses' die schakelend tussen de rapporten de vergadering meenam door de agenda heen. Een 'bijzondere vaardigheid' die getuigde van grondige voorbereiding en inhoudelijke beheersing van de agenda. Ook schakelde hij de afgevaardigden aan elkaar als broeders die samen verder moeten komen. Dat vroeg zelfverloochening en 'innerlijke vrijheid' om niet de eigen visie te laten prevaleren. Vooral schakelde hij met de vergadering naar Boven, naar de enige bron van wijsheid: het Woord van God en de troon van zijn genade. Daaruit bleek 'tere vroomheid'. 'Dank voor je inbreng via die drie v's: vaardigheid, vrijheid en vroomheid. Vooral dank daarvoor aan de Heere. En als we als kerken na deze synode een weg zoeken om samen verder te gaan, dan kunnen we bij het VVV van deze drie v's goed te rade.'

Namens de preadviseurs dankt prof.dr. J.W. Maris voor de gelegenheid tot inbreng in de besprekingen. Die onderstreept de relatie tussen de TUA en de kerken. Samen gericht op het Koninkrijk Gods, geroepen om in een gesecculariseerde cultuur te bewaren wat de Heere heeft toevertrouwd. Gods Woord laat geen alternatieve gehoorzaamheid toe in de gemeenschap van het Lichaam van Christus. Daarin zijn we aan elkaar gegeven om, ook bij verschil van inzicht, samen te buigen onder het juk van Christus.

Ter afsluiting leest ds. Bujs Psalm 122 en zondag 48 van de Heidelbergse Catechismus. Hij wijst erop dat de Catechismus de bede 'Uw Koninkrijk kome' uitlegt met de woorden 'bewaar en vermeerder Uw kerk', en daarbij verwijst naar Psalm 122 : 6: 'Bid om vrede voor Jeruzalem, laat het goed gaan met hen die u liefhebben'. Bidden om de vrede voor Jeruzalem is ook: bidden om bewaring en vermeerdering van Christus' kerk. Wij kunnen de kerk niet bewaren. We moeten zelf bewaard worden, en dat geldt voor heel de kerk. Bewaard, onder andere voor de geest van de tijd en voor aanvallen op het Woord van God. Laat het ons gebed zijn om bewaard te worden bij de eenvoud en helderheid van Gods Woord. Dat niet de cultuur doorslaggevend zal zijn in ons denken en handelen, maar de Schriftuur. We mogen ook bidden om vermeerdering van Gods kerk, dwars tegen de statistieken in. Hoe meer die aantonen dat velen de kerk verlaten, des te vuriger mogen we bidden. Om hartelijke geloofsovergave aan de Heere Jezus, om groeien in de genade en kennis van Jezus Christus, en opdat mensen van buitenaf worden toegevoegd aan de gemeente. De Heere heeft nog steeds een kerk in deze wereld. En die zal Hij houden tot het einde toe.

De machten uit de afgrond zullen geen vrij spel krijgen. Daar staat Hijzelf voor in. 'Vanuit die zekerheid en met die bemoediging mogen we teruggaan naar onze plaatselijke gemeenten, waar het hart van de kerk klopt. God geve dat we trouw op onze post zullen staan. Primair als mensen die bidden: Bewaar en vermeerder Uw kerk. En vervolgens als mensen die zich uit liefde tot Hem laten inschakelen in zijn werk in deze wereld. Totdat Hij komt en zijn bouwwerk, zijn kerk, af is.'

Ds. Buijs gaat voor in dankgebed en voorbede. Nadat nog staande gezongen is van het Gebed des Heeren: 3, 9 en 10 sluit de preses de generale synode van 2016 provisorisch.

VIJFTIENDE ZITTING

donderdag 1 juni 2017, 10.00 - 12.30 uur

Artikel 304

Opening

De preses verwelkomt alle aanwezigen. Hij laat Psalm 135: 1, 2 en 12 zingen en leest Johannes 14: 15-31. In het gebed gedenkt hij de nabestaanden van de in de afgelopen tijd overleden predikanten J. Kievit, J. Oosterbroek, J.C.L. Starreveld, A.W. Wubs en P. van Zonneveld, alsmede van br. A.T. Vos, in het verleden ouderling-afgevaardigde naar de synode.

Artikel 305

Appel-nominaal

Ds. W.N. Middelkoop is vervangen door ds. A. Hakvoort. Oud. H. Kramer is verhinderd en niet vervangen. Oud. F. van der Ham neemt de plaats in van oud. G.H. Kuijlenburg. Oud. B.S. Douma vervangt oud. J.J. Eberwijn. Als preadviseur zijn aanwezig prof.dr. M.J. Kater, prof.dr. J.W. Maris, prof.dr. H.G.L. Peels en prof.dr. H.J. Selderhuis. Prof.dr. A. Huijgen heeft aangekondigd iets later te komen.

Artikel 306

Comité-generaal

Artikel 307

Benoemingen (vervolg)

In comité heeft de synode ingestemd met de volgende aanvulling op eerdere benoemingen in deputaatschappen en commissies (zie artikel 262, 298):

26. Vertrouwenscommissie predikanten

herbenoeming secundus: dr.ir. J.A. Voorthuijzen, Kampen; *herbenoeming secundus adviserend lid*: A.J. Dorst, Nieuwerkerk aan de IJssel.

31. Commissie offervaardigheid

P. Brands, Urk; ds. E.J. van der Linde; ds. G.J. Post.

32. Taakgroep beroepingswerk

ds. H. van den Heuvel (samenroeper); ds. J.L. de Jong (rapporteur); *secundi*: ds. D.J.T. Hoogenboom; A. Kok, Veenendaal.

33. Taakgroep homoseksualiteit en homoseksuele relaties

mw.drs. P.D. Baarda, Zeist.

34. Commissie ambten

prof.dr. H.J. Selderhuis (samenroeper); mw.drs. M. Renkema-Hoffman, Hilversum (rapporteur); ds. A.A. Egas; ds. R.G. den Hertog; prof.dr. T.M. Hofman.

Voorts is gebleken dat ds. P.L.D. Visser ten onrechte als deputaat evangelisatie benoemd is. Hij is consulent in dienst van deputaten.

Artikel 308

Comité-generaal

Artikel 309

Schorsing

Oud. J. Pijl eindigt de morgenvergadering na lezing van Jakobus 1: 5 met gebed. De preses schorst de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG VIJFTIENDE ZITTING

donderdag 1 juni 2017, 13.30 - 17.30 uur

Artikel 310

Heropening

Op voorstel van de preses wordt Psalm 143: 1, 10, 8 en 9 gezongen. Daarna leest ds. H. Korving Handelingen 1: 4-14 en gaat hij voor in dankgebed.

*Artikel 311***Appel-nominaal**

De samenstelling van de vergadering is niet gewijzigd. De preses verwelkomt br. H.M. Oevermans namens de raad van toezicht. In de loop van de middag doet hij hetzelfde met de voorzitter van de raad, ds. R.W.J. Soeters, en zr.dr. J.E. van Muijwijk-Koezen namens de voormalige regiegroep.

*Artikel 312***Comité-generaal***Artikel 313***Schorsing**

Oud. J. Groeneveld sluit de middagzitting af met een lezing uit 1 Petrus 2: 4-6 en dankgebed. De preses schorst de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG VIJFTIENDE ZITTING

donderdag 1 juni 2017, 18.30 - 20.30 uur

*Artikel 314***Heropening**

De preses laat Psalm 147: 1 en 6 zingen. Ds. A. van de Bovekamp sluit de maaltijd af met het lezen van Psalm 25 en dankgebed.

*Artikel 315***Appel-nominaal**

De afgevaardigden van vanmiddag zijn allen aanwezig. Preadviseur prof.dr. M.J. Kater en enkele gasten zijn vertrokken.

*Artikel 316***Comité-generaal***Artikel 317***Sluiting**

De preses vraagt de assessor de dag te beëindigen. Ds. J.G. Schenau doet dat met een lezing uit Psalm 4: 7-9. Daarna laat hij Psalm 26: 2 en 3 zingen en sluit hij af met dankgebed.

De preses sluit de vijftiende zitting van deze generale synode.

ZESTIENDE ZITTING**dinsdag 10 oktober 2017, 10.00 – 12.30 uur***Artikel 318***Opening**

De preses heet alle aanwezigen welkom. Hij laat Psalm 90: 1 en 9 zingen en leest Haggai 2: 2-10. We staan voor een ingrijpende beslissing. Daarom is het goed nog eens te herinneren aan de boodschap van de bidstond, zestien maanden geleden: 'Werk door, want Ik ben met u'. In het gebed denkt hij aan nabestaanden van de onlangs overleden drs. A.W. Overwater die als ouderling van Den Bosch vele malen ter synode was, en aan prof.dr. A. Baars die na een ernstig ongeluk een revalidatietraject ondergaat.

*Artikel 319***Appel-nominaal**

Ds. R. Bikker is vervangen door ds. B.A.T. Witzier. Oud. F. van der Ham neemt de plaats in van oud. G.H. Kuijlenburg. Oud. B.S. Douma vervangt oud. J.J. Eberwijn. In plaats van ds. J.W. van Pelt is ds. K. Visser aanwezig. Als preadviseur zijn aanwezig prof.dr. A. Huijgen, prof.dr. J.W. Maris, prof.dr. H.G.L. Peels en prof.dr. H.J. Selderhuis.

*Artikel 320***Comité-generaal***Artikel 321***Schorsing**

Oud. A. Kok laat Psalm 25: 2 zingen en gaat voor in een gebed voor de maaltijd. De preses schorst de vergadering.

VERVOLG ZESTIENDE ZITTING**dinsdag 10 oktober 2017, 13.15 – 17.30 uur***Artikel 322***Heropening**

Op voorstel van de preses zingen de broeders Psalm 86: 3 en 6. Ds. A.G.M. Weststrate sluit de maaltijd af met een lezing uit Daniël 9: 1-19 en draagt de middagvergadering aan de Heere op in het gebed.

*Artikel 323***Appel-nominaal**

De samenstelling van de vergadering is niet veranderd. De preses verwelkomt zr. drs. E.J. van Dijk als lid van de raad van toezicht van de TUA.

*Artikel 324***Comité-generaal***Artikel 325***Gereformeerde Theologische Universiteit**

De preses deelt mee dat in comité het volgende besluit is genomen:

De generale synode**heeft kennisgenomen van**

1. het rapport 'Samen verder, in Zijn dienst' en de aanvullende notitie van de regiegroep Gereformeerde Theologische Universiteit van 8 februari 2017;
2. de opleggers van de raad van toezicht, het curatorium, het college van hoogleraren en de universiteitsraad;
3. het rapport van haar commissie;
4. het verslag van het interne overleg van de TUA-gremia d.d. 18 augustus 2017;
5. de besprekingen ter synode;

constateert

1. dat voldaan is aan de opdracht om een preambule en een breed gedragen voorstel voor het onderwijs in de gezamenlijke bachelor te ontwerpen;
2. dat er echter niet is voldaan aan het besluit van de synode van 2013 voor het verder uitwerken van de plannen voor de vorming van een GTU op basis van een coöperatief model;
3. dat er ook niet is voldaan aan de door de synode van 2013 gestelde conditio sine qua non dat de GB en/of HHK een substantiële bijdrage dienden te leveren aan de te vormen GTU;
4. dat met de voorgestelde verenigingsvorm de verantwoordelijkheid die de kerken door middel van curatorium en synode voor de opleiding willen dragen, beduidend minder vormgegeven wordt dan zoals nu ten aanzien van de TUA het geval is;
5. dat er geen zekerheid is gegeven dat binnen de voorgestelde verenigingsvorm de gewenste borging van de kerkelijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid alsnog gerealiseerd kan worden, nadat dit in het voortraject door de regiegroep is afgewezen en het besturenoverleg ondanks het uitdrukkelijke verzoek van de synode het niet verantwoord achtte om tijd en geld te investeren in het uitwerken van conceptstatuten;
6. dat de regiegroep een finale beslissing vraagt over het voorliggende voorstel;

7. dat het van overheidswege borgen van een eigen predikantsmaster niet is gerealiseerd;
8. dat alleen de leden van de regiegroep en de raad van toezicht zich achter de voorstellen scharen, terwijl de meerderheid van het curatorium, het college van hoogleraren en de universiteitsraad een negatief oordeel geeft, terwijl het tussentijds overleg van de TUA-gremia de noodzakelijke eensgezindheid niet dichterbij heeft gebracht;
9. dat er een grote verdeeldheid en onzekerheid is over het vervolgtraject, zowel binnen de meeste gremia van de TUA als bij de gremia onderling;
10. vervolgens dat er ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt zijn, onder meer het openstellen van alle ambten voor de vrouw, die niet dienstig zijn voor het versterken van het onderlinge vertrouwen dat noodzakelijk is voor de totstandkoming van een GTU;
11. dat het onvoldoende duidelijk is wat de kosten op de middellange termijn zullen zijn, waardoor de financiële bijdrage van de kerken ongewis is en een aanzienlijke verhoging te verwachten is;
12. dat de huidige samenwerking op diverse gebieden met de TUK goed functioneert;

is van oordeel

1. dat voor een ingrijpend besluit om de eigen opleiding op te heffen en over te dragen aan de rechtsopvolger er grote eensgezindheid dient te zijn zowel binnen de gremia van de TUA als bij de gremia onderling en de afgevaardigden van de synode, terwijl deze eensgezindheid bij herhaling niet is gebleken;
2. dat de bestaande TUA veel vertrouwen en waardering geniet binnen de breedte van onze kerken en de TUA in onze kerken een samenbindende factor is;
3. dat het coöperatiemodel waarop eerdere synodebesluiten waren gebaseerd een wezenlijk andere juridische vorm is dan het nu voorgestelde verenigingsmodel, omdat een coöperatie een samenwerkingsverband regelt en een vereniging een fusie als gevolg heeft;
4. dat de noodzakelijk geachte breedte van de te vormen GTU niet is bereikt door slechts de individuele deelname van leden die lid zijn van de GB, zonder deelname van de GB zelf;
5. dat de relatie tussen de universiteit en de kerken gewaarborgd dient te zijn op een wijze die minimaal vergelijkbaar is met de huidige opzet, terwijl dit in de huidige voorstellen onvoldoende gewaarborgd is;
6. dat de gezamenlijke bachelor een integraal onderdeel is van de predikantsopleiding en dat daarom kerkelijke inbreng in de benoemingen voor alle theologische vakken in de bachelor gewenst is;
7. dat er te veel onzekerheden en opengebleven vragen zijn, onder andere ten aanzien van de kerkelijke betrokkenheid, meerdere masters, financiële lasten, personeelsformatie, vestigingsplaats;

en besluit

1. de regiegroep hartelijk te danken voor het vele werk dat zij heeft verricht;

2. het rapport ‘Samen verder, in Zijn dienst’ en de aanvullende notitie niet te aanvaarden en derhalve dit traject om te komen tot een gereformeerde theologische universiteit te beëindigen;
3. het college van bestuur van de TUA op te dragen nader beleid te ontwikkelen voor de uitbreiding en/of de optimalisering van de nationale en internationale samenwerking op het gebied van onderwijs en onderzoek met instituten van gereformeerd belijden;
4. het college van bestuur van de TUA op te dragen zich te bezinnen op de opzet van eenjarige masteropleiding(en) en die waar mogelijk in te voeren;
5. het college van bestuur op te dragen over de uitvoering van besluit 3 en 4 te rapporteren aan de volgende generale synode.

Artikel 326

Theologische universiteit (vervolg)

De preses wijst erop dat nog twee besluiten met betrekking tot de TUA genomen moeten worden. Na voorlezing daarvan worden die beide aangenomen.

De generale synode besluit

1. het werk van de raad van toezicht van de TUA goed te keuren en de leden van de raad hartelijk te danken voor hun werk;
2. het werk van het curatorium goed te keuren en de curatoren hartelijk te danken voor hun werk.

Artikel 327

Rondvraag naar artikel 43 K.O.

Op de vraag van de preses blijkt dat niemand in de vergadering zich strafwaardig gedragen heeft of zich tekort gedaan voelt.

Artikel 328

Sluiting

Allereerst richt de preses, ds. P.D.J. Buijs, een woord van hartelijke dank aan de broeders en zusters uit Nunspeet die ook op deze dag de synode prima ontvangen, verzorgd en ondersteund hebben. De vergadering onderstreept zijn woorden met applaus.

Voorts leest hij Prediker 12: 8-14. Het gelezene bepaalt erbij dat alles vluchtig is. Ook deze synode is weer voorbij. We zijn als kerk onderweg naar de dag dat de Heere Jezus terugkomt. Onderweg mogen we varen op het betrouwbare kompas van het Woord van God. Dat blijft, bij alles wat verandert. Overeenkomstig dat Woord zullen we allen geoordeeld worden. ‘God zal namelijk elke daad in het gericht brengen, met alles wat verborgen is, hetzij goed, hetzij kwaad’ (vers 13). Aangrijpende gedachte dat dan ook ons synodewerk tegen het licht wordt

gehouden. Zal er niet heel veel als kaf wegwaaien? Als wij het met onze werken moeten doen, komt niemand van ons door het gericht heen. Daarom houden we aan het eind van onze synode 2016/2017 alleen het bloed van Christus over, opdat dat bedekken zal wat beneden de hemelse maat was. 'Dat verzoenende bloed van Christus, dat Evangelie van eeuwige redding voor verloren mensen, bindt ons als kerken aan elkaar. Bij alle verschillen en in alle verscheidenheid. Laten we hieraan vasthouden. Daar kunnen we de tijd mee door en de eeuwigheid mee in.'

Na deze woorden eindigt de preses met dankgebed en laat hij de broeders nog eenmaal samen zingen van het Gebed des Heeren: 3, 6, 9 en 10.

Daarna sluit de preses met hamerslag de generale synode 2016/2017 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland definitief.

Bijlagen

BIJLAGE 1

Artikel 17

Rapport van het moderamen van de generale synode van 2013**1. Besluitenboekje**

De tweede scriba van de synode verzorgde, ondersteund door de eerste, in het voorjaar van 2014 de verschijning van het *Besluitenboekje* van de generale synode van 2013. Met gewaardeerde medewerking van de redactie van *Ambtelijk Contact* verscheen een aflevering met eveneens alle besluiten op een rijtje. Geen kerkenraad of meerdere vergadering hoefde zo in onwetendheid te blijven van de genomen besluiten.

2. Acta en comitéacta

Vanwege de verschillende vervolgzittingen werden door het moderamen bij verschillende gelegenheden de *Acta* van de generale synode van 2013 voorlopig vastgesteld. O.a. in vergaderingen op 20 januari en 4 februari 2014. Vervolgens ook per e-mail. De *Acta* verschenen voor het grootste deel – in twee banden – ook in druk. Het resterende deel zal worden meegenomen bij de publicatie van de *Acta* van de generale synode van 2016. Zr. Rita Blankenstijn van het Dienstenbureau bewees ons tijdens én na de synode weer bijzondere diensten, waarvoor we haar hartelijk danken. Drukkerij Buijten & Schipperheijn verzorgde de daadwerkelijke uitgave van de *Acta*.

Alle afgevaardigden kregen een exemplaar toegestuurd (de secundi voor zover zij een of meerdere zittingen hadden bijgewoond). Ook de pre-adviseurs en alle plaatselijke kerkenraden ontvingen een exemplaar. Daarnaast die kerken in binnen- en buitenland, waarmee wij enige vorm van contact onderhouden.

Ook de comitéacta van de generale synode van 2013 werden vastgesteld. Deze werden ook ondertekend.

3. Uitvoering besluiten generale synode 2013

De synode droeg het moderamen op een schrijven te richten aan de eerstvolgende generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), aan die van de Hersteld Hervormde Kerk en aan de eerstvolgende landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken. De bijlagen 1, 2 en 3 tonen aan dat het oud-moderamen aan die opdracht heeft voldaan.

4. Contacten

Gaandeweg de synode en in de periode daarna had het moderamen op verzoek overleg met verschillende deputaatschappen en commissies. Het meest indringend met commissie 7 van de synode, nadat deze bij de voorbereiding van de behandeling van een comitézaak op een gegeven moment op dood spoor was geraakt.

5. Voorstellen

Het oud-moderamen stelt u voor zijn handelingen goed te keuren.

Namens het oud-moderamen,
J.G. Schenau, scriba I

Bijlage 1**Brief aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)**

Aan: Generale synode 2014 van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt),
p.a. Ontmoetingskerk,
Zullestein 1,
6714 CA Ede.

Kampen, 20 januari 2014

Zeer geachte broeders,

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, samengeroepen door de kerk van Urk-Maranatha en bijeen in Nunspeet, heeft tijdens verscheidene zittingen gesproken over het onderdeel van het rapport van haar deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland, waarin de verhouding tussen de beide kerkverbanden die u en wij vertegenwoordigen aan de orde kwam.

Daarbij was ook uw brief d.d. 8 juli 2011 aan de orde.

In de toespraak die ds. Krol namens uw kerken tot de synode hield wees hij erop dat we in onze kleinheid elkaar nodig hebben. Tegelijk liet hij merken oog te hebben voor de 'liggingsverschillen' die er binnen de CGK zijn, die plaatselijke samenwerking niet overal mogelijk maken. Niettemin sprak hij de hoop uit dat onze contacten met elkaar door deze synode zouden worden gestimuleerd en gefaciliteerd. We zullen, zo zei hij, elkaar nodig hebben omdat we voor dezelfde vragen in deze tijd staan.

Welnu, de synode herhaalde een eerder genomen besluit, namelijk om de samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven met uw kerken op plaatselijk niveau voluit te stimuleren en te faciliteren. Daarbij blijft de prediking een belangrijk aandachtspunt. De synode gaf deputaten de opdracht om het bovenplaatselijk gesprek daarover te stimuleren en waar mogelijk ook te faciliteren.

Als synode hebben we kunnen constateren dat er voor wat betreft het zoeken naar kerkelijke eenheid een zekere 'schaalvergroting' plaatsvindt.

Zoals u bekend kan zijn, zijn er vanuit de CGK inmiddels mogelijkheden tot kanselruil met gemeenten

binnen de Protestantse Kerk in Nederland die staan op de grondslag van de gereformeerde belijdenis, met de Hersteld Hervormde Kerk, met de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) en met de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Dat verklaart mede een van de opdrachten die wij aan deputaten eenheid meegaven in het kader van de samensprekingen met uw kerken, namelijk 'zich samen met de deputaten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te bezinnen op de vraag of en zo ja hoe een eventuele landelijke organisatie van beide kerkverbanden vorm moet krijgen en daarbij ook verder te kijken dan alleen de contacten tussen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Christelijke Gereformeerde Kerken'.

In het licht van deze 'schaalvergroting' gaf de synode ook opdracht het tripartiet overleg tussen GKv, CGK en HHK voort te zetten. Ze constateerde op het voetspoor van haar deputaten dat er veel is bereikt op het gebied van herkenning van elkaar. Reden tot dankbaarheid aan de Heere!

In het licht van deze zelfde 'schaalvergroting' mag u het streven zien om te komen tot 'een breder theologisch instituut in Apeldoorn of elders, dat gedragen wordt door een brede orthodox-protestantse achterban, waarin bij voorkeur niet alleen de NGP en de TUK maar zo mogelijk ook anderen participeren, en waarvan de identiteit goed geborgd is'.

Zoals bekend zijn de eerste stappen gezet om de mogelijkheden verder te verkennen.

Van harte hopen en bidden we dat de Heere hierover Zijn zegen geeft.

Ook hierin hebben we als kerkverbanden 'elkaar in onze kleinheid nodig', om nogmaals de woorden van ds. Krol te citeren.

Het zoeken van eenheid tussen uw en onze kerken is zeker geen gemakkelijk proces.

In het derde besluit dat u in de bijlage vindt, constateert de synode opnieuw dat er weliswaar op steeds meer plaatsen contact is tussen kerken, maar dat landelijk ineenschuiven van de kerkverbanden nu niet haalbaar is.

We gaven onze deputaten opnieuw de opdracht om zich daarop samen met uw deputaten te bezinnen.

Pas in het licht van de uitkomst daarvan kan verder gekeken naar wat reeds eerder in deze brief werd genoemd: de vraag of en zo ja hoe een eventuele landelijke organisatie van beide kerkverbanden vorm moet krijgen.

Verder vindt u ook het besluit dat de synode nam over een eventuele afvaardiging van niet christelijk-gereformeerde ambtsdragers uit samenwerkingsgemeenten naar een classisvergadering van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Hoewel deputaten eenheid ervoor pleitten om de mogelijkheid tot een dergelijke afvaardiging in het leven te roepen, kon de synode daarover nog geen definitief besluit nemen. Een dergelijk besluit zou op dit moment intern teveel moeite geven.

We hebben wel beseft dat we daarom binnen het eigen kerkverband het gesprek hierover moeten aangaan. Daartoe is dan ook besloten.

We kunnen begrijpen dat er vanuit uw kerken met teleurstelling op dit besluit gereageerd is. Toch konden we op dit moment om genoemde reden niet verder komen. Het ligt in de bedoeling dat de synode van 2016 zich D.V. hierover opnieuw buigt en in een te nemen besluit ook de verdere ontwikkelingen in en tussen onze kerkverbanden verdisconteert.

Broeders, er is in de achterliggende jaren onder de zegen van de Heere veel bereikt. Daarvoor zijn wij met u dankbaar.

Toch moet ons in broederlijke liefde ook iets van het hart.

Er zijn ontwikkelingen in uw kerken waarover velen binnen en buiten uw kerken met zorg vervuld zijn. Zo volgen wij met meer dan gewone belangstelling de wijze waarop het rapport 'Mannen en vrouwen in dienst van het Evangelie' door uw synode zal worden behandeld.

Van harte hopen wij dat wij ook inzake de kwestie van 'vrouw en ambt' als kerken één lijn blijven trekken. Wij zouden het betreuren als een beslissing die een andere lijn laat zien een barrière voor kerkelijke eenheid zou gaan vormen.

In het licht van deze zorg is ons zesde besluit te lezen.

Wij wensen u als breedste vergadering van de kerken de zegen van de Heere en de leiding van Zijn Geest toe. We bidden daar ook van harte om.

Met hoogachting en broederlijke groeten
namens de generale synode,

ds. M.J. Kater, scriba II

Bijlagen:

- besluiten generale synode 2013 over de verhouding tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
- besluit over afvaardiging ambtsdragers uit samenwerkingsgemeenten;
- separaat wordt u het *visiedocument en de pastorale handreiking homoseksualiteit en homoseksuele relaties* toegezonden, dat we graag met u als kerken willen delen.

CC naar deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland.

Bijlage 2

Brief aan de generale synode van de Hersteld Hervormde Kerk

Aan: het breed moderamen van de Hersteld Hervormde Kerk
p/a ds. R.W. Mulder,
Dorpsweg 8,
4245 KP Leerbroek.

Kampen, 20 januari 2014

Geachte broeders in Christus,

Met dank bevestigen wij de ontvangst van uw schrijven aan onze synode d.d. 29 maart 2012. Na afloop van de vergaderingen van onze eigen generale synode reageren wij er graag op. Wij stellen u op de hoogte van de besluiten die onze synode m.b.t. uw kerken nam, in aansluiting op eerdere wederzijdse besluitvorming de afgelopen jaren. Zie hiervoor de bijlage, bij dit schrijven gevoegd.

Wij hebben ons verheugd over uw besluit om uw kansels open te stellen voor dienaren des Woords binnen de Chr. Geref. Kerken. Het is voor u en voor ons geen geheim dat hiervan al eens gebruik werd gemaakt, maar dan droeg dat toch een incidenteel karakter, of het betrof een samenkomst die geen publieke eredienst was. Nu kunnen predikanten uit beide kerkverbanden voorgaan in de diensten van het Woord in beide kerken. In het kader van de geestelijk zo beklemmende vragen rond de kerkelijke verdeeldheid in ons land is dat een mijlpaal. Wij hopen en bidden dat de Koning van de kerk het met zijn zegen zal bekronen.

In het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid is in de Chr. Geref. Kerken de afgelopen decennia sprake geweest - en nog steeds, in toenemende mate - van gemeenten die elkaar wederzijds zochten, in één plaats of in een genabuurde plaats. Er ontstonden samenwerkende gemeenten, of zelfs samenwerkingsgemeenten. Tot op heden kunnen we niet waarnemen dat deze ontwikkelingen ook tussen gemeenten van onze wederzijdse kerkverbanden tot ontwikkeling komen. De synode droeg onze deputaten op hierin stimulerend en faciliterend op te treden (besluit 4).

We hebben een goede geestelijke herinnering aan de ontmoeting tussen u en ons op het moment dat twee van uw leden op onze synode aanwezig waren, waarbij een van hen, ds. D. Heemskerk de synode toesprak. Het was de eerste keer dat een dergelijke toespraak gehouden werd.

We bevelen u in Gods hoede aan en bidden om zijn zegen voor al uw ambtelijke arbeid.

Met broederlijke groet,
namens de generale synode

ds. M.J. Kater, Scriba-II

Bijlagen:

- besluiten GS 2013;
- separaat wordt u het *visiedocument en de pastorale handreiking homoseksualiteit en homoseksuele relaties* toegezonden, dat we graag met u als kerken willen delen.

CC deputaten eenheid gereformeerde belijders

Bijlage 3

Brief aan de landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken

Aan : de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken
p/a mevr. J. Speijer-Brouwer, tweede scriba
Kerklaan 30,
3941 HT Doorn.

Kampen, 20 januari 2014

Geachte broeders en zusters in Christus,

Met dank bevestigen wij de ontvangst van uw schrijven aan onze synode d.d. 22 september 2011 en de zegenwens die wij van uw onlangs geopende Landelijke Vergadering te Zeewolde ontvingen. Na afloop van de vergaderingen van onze eigen generale synode reageren wij er graag op. Wij stellen u op de hoogte van de besluiten die onze synode m.b.t. uw kerken nam, in aansluiting op eerdere wederzijdse besluitvorming de afgelopen jaren. Zie hiervoor de bijlage, bij dit schrijven gevoegd.

In het algemeen is te zeggen dat het besluit van onze synode in 2010 om verdere besprekingen met uw kerken (via de wederzijdse deputaten c.q. commissieleden) te voeren met het doel om mogelijke geschilpunten in het kader van kerkelijke eenheid aan de orde te stellen en waar mogelijk uit de weg te ruimen, in de afgelopen periode geleid heeft tot diepgaande gesprekken. Dat is niet altijd gemakkelijk. Het betekent ook dat zaken die in de jaren '90 van de vorige eeuw tussen u en ons speelden nu opnieuw aan de orde kwamen. En ook in de komende periode zal dat opnieuw het geval zijn (zie besluit 2 bij a. *onderlinge relatie*). Bij de besprekingen ter synode (de leden van de CCS die daar aanwezig waren zullen het kunnen bevestigen) klonken geluiden van geestelijke herkenning, maar ook van geestelijke verwijdering. Wij willen beide signalen honoreren, in de hoop en met de bede dat er de komende tijd in plaats van verwijdering sprake zal zijn van geestelijke toenadering.

Er werd ter synode voortgang geboekt op het terrein van het tot elkaars kansel toelaten van predikanten. De synode sprak uit dat alle predikanten van uw kerken voortaan gerechtigd zijn om in erediensten van de CGK voor te gaan, en dit dus niet meer te koppelen aan een plaatselijke zusterkerkrelatie. We vragen er uw begrip voor dat dit besluit een beperking bevat: het geldt predikanten van het mannelijk geslacht. In het besef dat dit pijnlijk voor u zou kunnen zijn, moeten wij toch zeggen dat we in lijn willen blijven met onze eerdere besluitvorming op het punt van de vragen rond vrouw en ambt (1998).

Ook nam de synode een besluit over de vraag wat de consequentie is van het feit dat een gemeente behorend bij de Geref. Kerken (vrijgemaakt) een plaatselijke kerkelijke samenwerking heeft zowel met een gemeente behorend tot de CGK als een gemeente behorend bij de NGK, terwijl die laatste twee geen samenwerking hebben. De synode besloot dat in een dergelijke situatie het toegestaan is dat de plaatselijke kerkenraden van CGK en NGK ook met elkaar contact zoeken, met als doel een plaatselijke zusterkerkrelatie. Opnieuw werd daarmee een uitzonderingsbepaling vastgesteld, nadat dit eerder al op andere terreinen gedaan was (zie *b. uitzonderingsbepaling bij bijlage 8 K.O.*).

Ten slotte attenderen wij u op de besluitvorming over de vraag of een samenwerkingsgemeente ambtsdragers kan afvaardigen naar een classicale vergadering die niet chr. geref. zijn. Ongetwijfeld, zo kon geconstateerd worden, was dit voor de synode het lastigste besluit - in het kader van de vragen rond kerkelijke eenheid. De synode kon nog geen definitief besluit nemen. En ieder voelde op dat punt de moeiten die wij intern-kerkelijk in het kader van de vragen rond kerkelijke eenheid hebben. De komende jaren zullen benut worden door o.a. een intern kerkelijk gesprek hierover op de kerkelijke vergaderingen te voeren. Dan zal er D.V. in 2016 een gefundeerd en hopelijk ook een breed gedragen besluit over genomen kunnen worden. Wij beseffen dat dit besluit met name voor de samenwerkingsgemeenten moeilijk is; er was na de (voorlopige) sluiting van de synode ook iets van te horen en te lezen. Toch meenden wij in alle oprechtheid op dit moment niet verder te kunnen gaan: een geforceerd besluit, naar welke kant dat ook zou uitvallen, zou teveel schade teweeg hebben gebracht. Wij hebben intern nog een mijl te gaan en vragen om uw geduld en gebed.

Wij danken u voor uw aanwezigheid op onze vergadering via afvaardigingen van uw CCS. De toespraak van ds. P.G. Sinia werd aandachtig aangehoord en er werd in de synodale discussie op teruggesproken en op voortgeborduurd.

We bevelen u in Gods hoede aan en bidden om zijn zegen voor al uw ambtelijke arbeid, ook nu dit de periode is waarin de Landelijke Vergadering haar zittingen houdt.

Met broederlijke groet,
namens de generale synode,

ds. M.J. Kater, Scriba-II

Bijlagen:

- besluiten GS 2013;
- separaat wordt u het *visiedocument en de pastorale handreiking homoseksualiteit en homoseksuele relaties* toegezonden, dat we graag met u als kerken willen delen.

CC deputaten eenheid gereformeerde belijders

BIJLAGE 2

Artikel 18

Rapport van deputaten vertegenwoordiging van de kerken

1. Opdracht

Deputaten kregen van de generale synode van 2013 de opdracht de kerken te 'vertegenwoordigen in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen'. In dit rapport leggen wij verantwoording af van de uitoefening van die taak.

2. Vertegenwoordigingen

Op de tweede dinsdag van een nieuw jaar houdt de Koning een nieuwjaarsreceptie, waarbij ook vertegenwoordigers van de kerken worden uitgenodigd. Onze voorzitter was de afgelopen jaren steeds van de partij. Bij de receptie in 2016 gaf Zijne Majesteit uitdrukkelijk te kennen dat bij wisseling van synodevoorzitter in 2016 binnen de Chr. Geref. Kerken deze traditie in stand zal blijven. Waarvan akte.

Een gewichtige taak viel deputaten (deels nog in hun hoedanigheid als moderamen) ten deel in verband met de communicatie van het synodebesluit betreffende homoseksualiteit. In eerste instantie richting de pers. Hiertoe werd advies ingewonnen bij enkele leden van onze kerken met grote ervaring in de perswereld. Het is deputaten overigens opgevallen dat de ontvangst van de uitspraak en het rapport buiten onze eigen kerken minder ophef heeft gegeven dan ter synode werd verwacht. Ook stellen wij vast, dat er op toezending van het rapport aan onze Nederlandse zusterkerken geen officiële inhoudelijk reactie is gekomen.

Deputaten belegden regionale bijeenkomsten voor ambtsdragers over uitspraak en rapport en waren daarbij in wisselende samenstelling ook zelf aanwezig. Afgaande op de reacties kan worden gesproken van zinnvolle avonden in een broederlijke sfeer, waarin soms wel een verschillend gevoel openbaar kwam. Er werd een tijdelijk steunpunt ingericht voor de periode tussen de uitspraak en deze regionale avonden, ter beantwoording van vragen van kerkenraden. Voor het Noorden was in dit steunpunt ds. B. Reinders actief, voor het Zuiden ds. J.G. Schenau. Van dit steunpunt is in de bedoelde zin slechts een enkele maal gebruik gemaakt. Wel vroegen kerkenraden de broeders soms advies in concrete pastorale situaties, maar daarvoor was dit steunpunt niet bedoeld. In die gevallen werd meegedacht over de beste, andere wijze van ondersteuning.

Op verzoek waren deputaten vertegenwoordiging aanwezig op de classis Haarlem bij het door deputaten eenheid geïnitieerde gesprek over de eenheid binnen ons eigen kerkverband.

3. Ingekomen stukken

Veel post voor onze kerken komt binnen bij het Dienstenbureau te Veenendaal. Wanneer deze post uitnodigingen of verzoeken bevat, wordt deze doorgezonden aan deputaten vertegenwoordiging. Van deze post kunnen deputaten gevoelig zijn en er ander voor kennisgeving aannemen. Sommige stukken worden ter bespreking of afdoening doorgestuurd naar een van onze deputaatschappen. Waar nodig plaatsten deputaten voor onze kerken handtekeningen onder notariële stukken.

Tot een korte correspondentie leidde een brief met bezwaar tegen het rapport betreffende homoseksualiteit, van de kerkenraad van de Hersteld Hervormde Kerk (of:gemeente? Inderdaad, want Kerk slaat op de naamgeving in landelijke zin) te Voorburg. Deputaten meenden wel bevoegd te zijn tot een aanvankelijk, schriftelijk of mondeling, antwoord met uitleg, maar niet tot een uitgebreide inhoudelijke discussie. Dat aanvankelijke antwoord werd schriftelijk gegeven, waarbij werd afgesproken, dat deputaten de brief van de kerkenraad én het antwoord van deputaten zouden doorsturen naar de roepende kerk van de GS 2016, zodat deze er zelf kennis van zal kunnen nemen.

Deputaten ontvingen een verzoek om adhesie te betuigen aan een interkerkelijke verklaring tegen antisemitisme. In overleg met deputaten kerk en Israël werd adhesie betuigd, maar niet als officieel kerkelijk signaal.

Van de ChristenUnie werd een uitnodiging ontvangen voor een oriënterend gesprek van deze politieke partij met kerkleiders. Deputaten hebben aan deze uitnodiging gehoor gegeven in de persoon van de voorzitter. Tijdens deze bijeenkomst was de plaats van de vluchteling in onze samenleving de centrale vraag.

4. Uitgegangne stukken

Deputaten trachtten ook dit keer bij enkele gemeenten, waarbij dat aan de orde was, het besef te bevorderen dat het voldoen aan landelijke omslagen geestelijk en financieel van groot belang is.

Na overleg met de penningmeester stelden deputaten een informatieve folder samen die op de zondag voorafgaande aan de opening van de synode van 2016 in de kerken kan worden verspreid. Dit om de betrokkenheid van onze kerkleden te bevorderen.

5. Benoemingen

Deputaten hebben opgemerkt, dat de synode zich niet aan haar eigen besluit heeft gehouden betreffende de benoeming van deputaten in het deputaatschap geestelijke verzorging varenden. Er werden niet vier, maar zes deputaten benoemd. Zij melden dit hierbij in hun rapport om de synode te behoeden voor de 'pijn' van de spreekwoordelijke ezel.

Op voorstel van deputaten emeritikas werd in de tussentijd benoemd br. N. v.d. Berg.

6. Contact met deputaatschappen

Overleg vond plaats met deputaten eenheid gereformeerde belijders over de interpretatie van de synodebesluiten. Een soortgelijke ontmoeting was er met het college van bestuur van de Theologische Universiteit Apeldoorn en met de evaluatiecommissie van deputaten emeritikas.

Ook bij de asiel- en vluchtelingenproblematiek raakten onze kerken betrokken. Deputaten ontvingen een uitnodiging vanuit de Protestantse Kerk in Nederland om toe te treden tot een vorm van overleg hierover met de overheid. Voor deputaten was dat aanleiding tot een gedachtewisseling met deputaten contact met de overheid, die deze zaak verder hebben behartigd.

Ingrijpende wijzigingen op het terrein van de media waren voor de Stichting Verzorging Kerkelijke Zending redend zich te wenden tot deputaten. In overleg met het deputaatschap kerk en media woonden deputaten een gesprek hierover bij en verzochten zij deputaten media verdere aandacht te geven aan de ontwikkelingen.

Deputaten buitenlandse zending en deputaten buitenlandse kerken richtten zich samen tot deputaten vertegenwoordiging met het verzoek tot een gesprek over de ontvangst van buitenlandse gasten op onze synode. Dit gesprek resulteert in een aantal voorstellen in de rapporten van de betreffende deputaatschappen en enkele initiatieven met het oog op de komende synode. Er komt een vertaling van de agenda van de GS in het Engels en een ontmoeting van het moderamen met de buitenlandse gasten. Ook zullen deputaten het nieuwe moderamen attent maken op de mogelijkheden die het huishoudelijk reglement biedt om afgevaardigden van zusterkerken bij de besprekingen te betrekken. Deputaten vertegenwoordiging ondersteunen deze voorstellen van harte, met het oog op de hartelijkheid die onze gasten mogen verwachten.

Op 22 februari jl. namen deputaten op uitnodiging van deputaten evangelisatie deel aan een ontmoeting met vertegenwoordigers van de zendingskerken en missionaire gemeenten in ons kerkverband. Deputaten participeerden in een forumgesprek over de relatie tussen de zendingsgemeenten en het bredere kerkverband. Oogmerk van dit gesprek was om een 'wij-zij'-verhouding te overstijgen: sámen zijn wij aan elkaar gegeven, om sámen kerk van Christus te mogen zijn.

7. Andere contacten

Op verzoek van de kerkenraden van Urk-Ichthus en Urk-Maranatha vond een gesprek plaats over de kerkelijke afdrachten. Beide kerkenraden gaven aan moeite te hebben om de afdrachten op te brengen, terwijl er toch geen gebrek is aan offervaardigheid binnen beide gemeenten. Deputaten gaven uitleg en toelichting en verwezen voor concrete vragen naar deputaten financiële zaken. In een later stadium bracht de kerkenraad van Urk-Ichthus dezelfde moeite met nieuwe klem onder de aandacht van deputaten vertegenwoordiging. Deze konden geen nieuwe invalshoek bedenken om de kerkenraad tegemoet te komen en zij verwezen opnieuw naar deputaten financiële zaken.

Er was contact met de roepende kerk voor de generale synode van 2016 betreffende de vergaderdata.

Twee zaken van huishoudelijke aard willen deputaten nog aan uw vergadering voorleggen. De eerste betreft de in het huishoudelijk reglement omschreven taak voor de eerste scriba (4.13). Het gaat ons dan met name over het maken en doen uitgeven van de *Acta* van de synode. Dat is, zeker naarmate synoden zich over langere tijd uitstreken, een zo tijdrovend en energievregend werk geworden, dat het, ondanks vrijstelling gedurende een aantal weken, voor een dienstdoend predikant eigenlijk niet meer te doen is. Zo hebben deputaten signalen bereikt van broeders, die zij voor deze taak vanwege hun gaven zeker geschikt achten, dat zij hiervoor niet (opnieuw) in aanmerking willen komen. Soms zijn die signalen uitgezonden op initiatief van hun kerkenraden, niet zozeer vanuit een gebrek aan liefde tot het bredere kerkelijk leven maar vanuit zorg om het welzijn van hun predikant. Deputaten menen dat deze zorg terecht is en dat de signalen serieus genomen moeten worden. Zij stellen uw synode daarom voor om in de eerste zitting te besluiten het moderamen te mandateren tot het aanstellen van een notulist, die als taak krijgt onder eindverantwoordelijkheid van de scriba I de *Acta* te schrijven en te doen uitgeven. Dit zou tegelijk ruimte geven voor een herschikking van de taken van scriba I en II, aangezien ook die van de scriba II, met name na de synode, zeer omvangrijk is. Deputaten adviseren voor een notulist in eerste instantie in overleg te treden met het Dienstenbureau.

Het tweede betreft het preadviseurschap. Volgens het reglement kunnen momenteel alleen de hoogleraren als preadviseurs worden benoemd (6.19). Sinds de synode van 2013 kennen we 'kerkelijk docenten'. De hoogleraren zijn dat, maar ook universitaire (hoofd)docenten kunnen dat zijn. De UHD's met een tenure track richting het hoogleraarschap vergaderen samen met de hoogleraren en adviseren samen met hen het curatorium. Vanuit de gedachte dat we ook op de breedste vergadering van onze kerken van het theologisch kapitaal dat aan de TUA beschikbaar is, zo ruim mogelijk gebruik mogen maken, stellen deputaten voor om per synode van 2016 naast de hoogleraren ook de kerkelijk docenten, zijnde UHD met tenure track richting het hoogleraarschap, te verzoeken als preadviseurs de synode te dienen. Ook dit voorstel zou dan in de eerste zitting aan de synode moeten worden voorgelegd. We verwijzen bij dit punt overigens ook gaarne naar de rapportage van de TUA aan uw vergadering, daar waar het gaat om de gewenste aanpassingen in kerkelijke regelingen met de komst van de kerkelijk docenten.

8. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

1. hun werkzaamheden goed te keuren;
2. het moderamen van de synode van 2016 mandaat te geven tot het aanstellen van een notulist die als taak krijgt – onder eindverantwoordelijkheid van de scriba I en in samenwerking met het Dienstenbureau - de *Acta* van de synode op te maken en deze te doen uitgeven;
3. het huishoudelijke reglement art. 6 zo aan te passen, dat per synode van 2016 naast de hoogleraren ook UHD's met tenure track richting het hoogleraarschap de synode als preadviseur kunnen dienen;
4. opnieuw deputaten te benoemen overeenkomstig art. 50 sub 11 K.O., opdat zij de kerken kunnen vertegenwoordigen in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen.

Namens deputaten,
J.G. Schenau, secretaris

BIJLAGE 3

Artikel 31

Rapport 1 van commissie 6 inzake totaal financieel beleid

Uw commissie 6 stelt u voor om, voorafgaande aan de behandeling van de rapporten, onderstaand besluit te nemen over het totale financiële beleid.

Toelichting

Ten opzichte van voorgaande jaren is de tekst van besluit 2 aangepast op het nieuwe tijdschema, waarbij in 2013 ook werd aangereikt dat de omslagen in kalenderjaar 2016 moeten worden vastgesteld, zodat penningmeesters van zowel deputaatschappen als plaatselijke kerken in staat zijn hun begrotingen voor 2017 tijdig af te ronden.

Dit zou betekenen dat alle inhoudelijke besluiten die invloed kunnen hebben op de omslag in de eerste twee vergaderweken moeten worden genomen. In overleg met het moderamen is dit omgezet naar een streven in plaats van een moeten, zodat er de nodige vrijheid blijft voor het samenstellen van de synodale agenda. Mocht het niet lukken de omslag in de tweede vergaderweek vast te stellen dan zijn er wel enige oplossingen voorhanden die naar behoefte ingezet zullen worden:

- een besluit dat zou leiden tot een lagere omslag kan altijd nog genomen worden (het raakt alleen de penningmeester van de betreffende kas - de begrotingen van lokale kerken vallen dan iets ruimer uit, wat niet erg is);
- in voorkomende gevallen kunnen we de penningmeester van betreffende kas vroegtijdig en informeel melden dat zijn begroting wellicht niet ongeschonden door de synode komt en we uitgaven ontraden die daarop zouden zijn gebaseerd;
- eventueel kunnen omslagverhogende besluiten leiden tot een extra omslag alleen voor de jaren 2018 en 2019 - zoiets gebeurde vorige synodale periode ook met emeritikas;
- als we zien aankomen dat de omslag niet betrouwbaar in 2016 kan worden vastgesteld, kunnen we daarvan lokale penningmeesters op de hoogte stellen met het advies uit te gaan van de huidige omslag met een inflatoire verhoging (zonder cijfers te noemen).

Besluitvoorstel

We stellen u voor als volgt te besluiten:

1. De generale synode behandelt alle rapporten van deputaatschappen en neemt daarover de noodzakelijke besluiten met uitzondering van het goedkeuren van de begrotingen en het vaststellen

- van de minimumbijdragen die door de kerken aan de desbetreffende deputaatschappen moeten worden afgedragen.
2. Bij voorkeur in de tweede vergaderweek en uiterlijk in de derde vergaderweek stelt de generale synode de minimumbijdrage vast die door de kerken aan de desbetreffende deputaatschappen moeten worden afgedragen en doet daarvan mededeling aan deze deputaatschappen en aan de kerken.
 3. Deputaatschappen, waarvoor een lagere minimumbijdrage is vastgesteld dan zij hebben gevraagd, zijn gehouden hun beleid op deze lagere bijdrage af te stemmen en hun begrotingen voor de desbetreffende periode daaraan aan te passen en deze aangepaste begrotingen zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk 1 april 2017 in te dienen bij deputaten financiële zaken. Interen op het vermogen beneden de daarvoor geldende norm is daarbij niet toegestaan.
 4. De generale synode spreekt uit dat erfstellingen, legaten en giften zonder last tot de gewone inkomsten behoren.

A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 4

Artikel 32

Rapport 1a van commissie 6 inzake regeling reis- en verblijfkosten

In 2013 nam de synode het volgende besluit (art. 31):

Met onmiddellijke ingang kunnen alle reis- en verblijfkosten worden gedeclareerd. Het totaal te declareren bedrag wordt echter gemaximeerd op het bedrag dat de afgevaardigde kan declareren indien hij alle dagen heen en weer zou reizen.

Hoewel de aanleiding in 2013 was dat toen de gemeente van Nunspeet geen kans zag in logeeradressen te voorzien en dat nu wel weer lukte, is niet geheel duidelijk of de regeling voor deze synode nog steeds geldt; in 2013 is immers niet geformuleerd dat het alleen voor die synode was. Het moderamen is dankbaar voor de opnieuw aangeboden gastvrijheid van de gemeente Nunspeet maar verzocht commissie 6 toch opnieuw na te denken over een wat ruimere regeling dan alleen de keuze tussen zelf de kosten dragen of logeren bij een gemeentelid, welke regeling door het hernieuwde aanbod van logeeradressen ook te verdedigen zou zijn. Motivatie voor de vraag is het begrip dat er is voor het verlangen naar rust en privacy rondom de zeer intensieve vergaderdagen.

Een eerste optie is de regeling uit 2013 als nog steeds geldig te verklaren. Daarbij is er wel een wellicht ongewenste afhankelijkheid van de ligging van de woonplaats. Bijvoorbeeld bij 150 km enkele reis kan er op basis van de huidige regeling dagelijks € 87 worden gedeclareerd. Daarvoor is een bescheiden verblijf wel te verkrijgen. Bij een enkele reis van 100 km kan er € 58 worden gedeclareerd. Dat is waarschijnlijk te krap voor een passend verblijf.

Een andere optie is het afspreken van een maximum bedrag per overnachting als de enkele reis een bepaalde afstand overschrijdt. Uw commissie heeft een berekening gemaakt op basis van de woonplaatsen van de huidige afgevaardigden om inzicht te krijgen in de kosten van diverse varianten. De te maken keuzes zijn daarbij vanaf welke minimale reisafstand er verblijfskosten kunnen worden gedeclareerd en welk bedrag aan verblijfsvergoeding redelijk is.

Het rekenmodel gaat uit van 2,5 synode- en 2 commissieweken. Het aantal overnachtingen is 1 kleiner dan het aantal vergaderdagen per week. Er wordt van uitgegaan dat iedereen declareert waar men recht op heeft (in de praktijk wordt er minder gedeclareerd). De berekening laat zien dat de grootste invloed op de kosten wordt gevormd door de keuze t.a.v. de dagelijkse verblijfsvergoeding (getallen afgerond op 1000):

	Huidige regeling	€ 75 /overn.	€ 100 /overn.	€ 125 /overn.
75 km minimaal	44.000	45.000	54.000	62.000
100 km minimaal	44.000	43.000	50.000	57.000

Vanuit deze tabel lijken de keuzes voor € 75 vanaf 75 km (even duur als huidige regeling) of voor € 100 vanaf 100 km (maximaal € 6.000 duurder dan huidige regeling) een redelijke keuze. In beide gevallen zullen de werkelijke kosten lager zijn omdat niet iedereen hiervan gebruik zal maken en omdat de werkelijke overnachtingskosten ook lager kunnen uitvallen dan wat maximaal vergoed wordt. Uit een snel onderzoekje op internet blijkt dat er voor € 75 goed kamers te boeken zijn incl. ontbijt in een hotel of B&B.

We hebben deze keuze ook voorgelegd aan de questor. Die wil uiteraard zijn begroting graag beschermen en geeft aan dat als de synode zou kiezen voor de duurdere optie hij dat verschil graag opgeteld wil zien bij de omslag voor de GS. Uw commissie is dat wel met hem eens, ook al gaat het voor de € 6.000 duurdere regeling slechts om een omslagverhoging van € 0,03 per jaar. Onze voorkeur gaat uit naar de keuze voor € 75 vanaf 75 kilometer, maar als de synode daar anders over wil besluiten, kunnen we daar prima mee leven.

Per saldo stelt uw commissie voor het volgende te besluiten:

Afgevaardigden kunnen alle reis- en overnachtingskosten declareren. Voor reizen geldt een vergoeding van € 0,29 per km. Wie meer dan 75 km enkele reisafstand moet overbruggen, mag voor noodzakelijke overnachtingen (aantal vergaderdagen min één) de werkelijke overnachtingskosten in rekening brengen

tot een maximum van € 75 per overnachting onder bijvoeging van de factuur. Het moderamen kan op verzoek van de regeling afwijken vanwege individuele factoren (zeer grote afstand, gezondheidsproblemen, of dergelijke).

A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 5

Artikel 34, 37, 43, 135

Rapport van deputaten diaconaat

1. Inleiding en leeswijzer

Deputaten diaconaat bieden u met genoegen en dankbaarheid hun driejaarlijkse rapportage aan.

Met genoegen omdat zoveel kerken en kerkleden zich bewust zijn van hun diaconale taken binnen en buiten de kerken. Met dankbaarheid omdat we ons bevoorrecht weten dat we dit werk in de landelijke setting mogen doen en God ons zegent met enorm veel mogelijkheden tot diaconale hulpverlening.

Wie diaconaal bezig is komt ook veel leed tegen omdat er zoveel mensen zonder helper zijn. Juist zij - dichtbij en veraf - moeten op onze zorg en betrokkenheid kunnen rekenen, leert ons de Schrift. Helaas groeit die nood in zoveel verschillende vormen alleen maar. In elke situatie leert onze Heiland ons dienend, helpend aanwezig te zijn.

Het motto dat we al jaren gebruiken 'Kerken helpen kerken gevolg te geven aan hun diaconale roeping' blijft daarom onverminderd actueel. Wij willen binnen onze eigen kerken, maar ook wereldwijd kerken helpen om hun diaconale taken op zich te nemen.

Deputaten hebben hun taken en werkzaamheden zoveel mogelijk gerapporteerd volgens de grote lijnen van de instructie en opdrachten. Daarom vindt u achtereenvolgens eerst wat er gedaan is aan voorlichting, dan aan toerusting, vervolgens aan samenwerking en tenslotte biedt dit rapport een evaluatie. De financiën en de voorstellen besluiten het rapport. Vooraf gaat zoals te doen gebruikelijk een paragraaf over deputaten en hun werk.

Aan dit rapport is een bijlage toegevoegd, nl. een voorstel tot wijziging van de K.O. art. 27-29, zie 3.5.1. De andere genoemde bijlagen a. t/m h. zijn als extra informatie beschikbaar.

2. Deputaten en hun werk

2.1 Samenstelling en organisatie van deputaten en werkgroepen

2.1.1 Samenstelling

De generale synode (GS) 2013 heeft tot deputaten diaconaat benoemd: de zrs. S. Rustenburg-van de Poppe (secretaris) en E.J. Wessels-Schuurman en de brs. drs. M. Visser (voorzitter), W.J.P. Boers (penningmeester), drs. H. Carlier (vertegenwoordiger in Micha NL), P.Y. Hut, J.J. van der Knijff, drs. A. Luijter, J.A. Schop en B. Vianen (een organogram is beschikbaar indien gewenst (bijlage a).

2.1.2 Organisatie

De werkzaamheden die aan deputaten zijn toegewezen volgens de instructie en de opdrachten van de GS 2013 worden uitgevoerd door verschillende werkgroepen. In elke werkgroep hebben naast één deputaat ook enkele deskundigen op het betrokken deelgebied vanuit onze kerken zitting. De bureaumedewerkers zijn voor het functioneren van de werkgroepen van groot belang. Elke werkgroep heeft een werkplan opgesteld en doet regelmatig verslag aan deputaten. Op basis van deze beleids- en werkplannen hebben de werkgroepen mandaat hun werkzaamheden zelfstandig te verrichten maar beleidsbeslissingen worden genomen op de deputatenvergadering. De deputaat die zitting heeft in de werkgroep fungeert als schakel tussen deputaten en de betrokken werkgroep.

2.1.3 Werkgroepen

De bovengenoemde werkgroepen zijn als volgt zijn samengesteld:

- Werkgroep Diaconaat in de Gemeente (DiG): de zrs. A.G. Dobbe-Bakker, G.N.A. Luth-Eikelenboom en de brs. B. Vianen (deputaat), C. Kaasjager, H. de Vries (tot medio 2014) en G. van Veen;
- Werkgroep Diaconaat in de Samenleving (DiS): de zrs. G. Schotanus-Mazier, G.N.A. Luth-Eikelenboom en de brs. J.J. van der Knijff (deputaat), G. Kadijk, B.W.C. Moolhuizen en A. Versluis;
- Werkgroepen Diaconaat in de Wereld:
 - o Azië-Amerika (AzAm): zr. M. Moolenaar (tot juni 2015) en de brs. C.J. Hooglander, A. Luijter (deputaat), R. Vletter, P.Y. Hut (deputaat) en G. Drayer;
 - o Afrika-Midden Oosten (AMO): zrs. C.H. Lankhaar, E.J. Wessels-Schuurman (deputaat) en de brs. B. Reinders, H. Takken, L. den Butter en G. Drayer;
 - o Europa (Europa): de brs. Tj. de Boer, L. den Butter, J.A. Schop (deputaat) en G. Drayer;
- Werkgroep Publiciteit (Publiciteit): de zrs. M. Pluim-Noordijk (tot nov. 2015), A. van Grootheest en de brs. K.T. de Jonge, J. Geurtsen (tot april 2015), G.J. Buth en G. Drayer.
- Vanuit het diaconaal bureau worden de werkgroepen ondersteund door de secretaresses.

2.2 Vergaderingen (reguliere en bijzondere)

Deputaten hebben sinds de provisorische sluiting van de GS 2013 in november van dat jaar in totaal dertien keer vergaderd om de hun opgedragen taken ten uitvoer te (laten) brengen. Daarnaast zijn deputaten samen met de werkgroepleden en alle vijf bureaumedewerkers jaarlijks bijeen geweest om zich te bezinnen op de taken die hen zijn toebedeeld.

2.3 Diaconaal bureau

2.3.1 Beleidsmedewerkers

Br. Drayer heeft zijn werk weer tot volle tevredenheid van deputaten kunnen voortzetten. Zijn kennis en zijn kunde en enorme betrokkenheid dwingen respect af.

Zr. Luth is een ervaren, enthousiaste medewerker die zich inzet op het gebied van toerusting voor de

plaatselijke gemeenten. Zij staat de CDC's maar ook individuele diakenen met raad en daad bij. Met beide beleidsmedewerkers worden jaarlijks functioneringsgesprekken gevoerd. Eind januari 2016 bereikte ons het bericht dat br. W. Huizer, oud-medewerker van deputaten (toen nog deputaten ADMA) op de leeftijd van 79 jaar is overleden. Deputaten zijn dankbaar voor wat onze God ons en onze kerken door hem heeft gegeven.

2.3.2 *Secretariële ondersteuning*

Bovengenoemde medewerkers worden secretariael ondersteund door drie secretaresses, de zrs. A. van Grootheest, B.M. Heikamp-Palland en A.L. Steensma-Valkenburg (alle drie in een deeltijdfunctie). Zij verrichten uitstekend werk, zijn betrokken en tonen eigen initiatief.

2.4 *Instructie en opdracht van deputaten*

De instructie die deputaten is meegegeven voor hun werk is als bijlage 25 opgenomen in de Kerkorde, uitgave 2011. Deputaten stellen de synode geen wijziging van hun instructie voor.

De GS 2013 heeft deputaten daarnaast nog de volgende opdrachten gegeven, namelijk:

- 2.4.1 het beleids- en werkplan 'De ander de naaste, over betrouwbaar present zijn' zo aan te passen dat het duidelijker wordt dat de diaken de gemeente dient te stimuleren tot dienstbetoon, haar daarin voor te gaan en haar daartoe toe te rusten, en op basis van het aangepaste plan het beleid te gaan uitvoeren - zie 3.3;
- 2.4.2 de classes te ondersteunen bij het implementeren van het conceptreglement t.a.v. de CDV's hiervan - zie 4.6;
- 2.4.3 ervoor zorg te dragen dat in classes waar geen CDC is of waar deze onvoldoende functioneert, er opnieuw initiatieven worden ontplooid en de classes te wijzen op hun verantwoordelijkheid en het belang van structurele toerusting - zie 4.5;
- 2.4.4 de diaconieën te stimuleren aan beleidsvorming te doen en eenmaal vastgesteld beleid regelmatig te actualiseren - zie 3.5;
- 2.4.5 de art. 24 t/m 27 K.O. in concept te herformuleren in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht, zie 3.5;
- 2.4.6 de bezinning op 'het eigene van het diakenambt' verder uit te werken en concreet te maken, zie 3.5;
- 2.4.7 aandacht te geven aan en te vragen voor het beoefenen van gerechtigheid in maatschappelijke contexten - zie 4.8 en 5.4.2;
- 2.4.8 maatschappelijke ontwikkelingen van diaconaal belang te volgen en diakenen en diaconaal betrokkenen daarvoor te informeren, hen daarbij te ondersteunen en hun deskundigheid te vergroten, zodat zij in de gemeenten de leden kunnen voorgaan in adequaat dienstbetoon - zie 3.6.1;
- 2.4.9 in overleg met de klachtencommissie en de quaestor van de generale synode te bezien hoe de financiering van het meldpunt seksueel misbruik in kerkelijke relaties onder te brengen is bij de quaestor van de synode - zie 5.2.2;
- 2.4.10 waar nodig in overleg met deputaten contact met de overheid, kabinetsbeleid ten aanzien van de Wmo, de participatiewet, de jeugdzorg, de flexibilisering van de arbeidsmarkt en andere sociale wetgeving te volgen en de diakenen op deze gebieden voor te lichten zie 3.6.1 en 5.3.1.2;
- 2.4.11 de mogelijkheid tot samenwerking met de diaconale organen van de Hersteld Hervormde Kerk, de Gereformeerde Bond in de PKN en de Gereformeerde Gemeenten te onderzoeken - zie 5.2.4;
- 2.4.12 een commissie te benoemen in de commissie partners in zending en deputaten te machtigen een bijdrage te leveren aan het startkapitaal van deze commissie - zie 5.3.2;
- 2.4.13 deputaten zending bij te staan met haar specifieke kennis in de bezinning op de specifieke aanpak van zending in Europa - 5.3.1.4;
- 2.4.14 i.s.m. deputaten contact met de overheid en deputaten pastoraat in de gezondheidszorg zich te bezinnen op de gevolgen van de aanpassing van de AWBZ en de plaatselijke kerken hierover te informeren en desgevraagd te adviseren - zie 3.6.1, 5.3.1.2 en 5.3.1.3.

De volledige instructie en de opdrachten die de GS 2013 hebben gegeven zijn beschikbaar indien gewenst (bijlage b.).

3. *Voorlichting*

3.1 *Instructie en opdracht synode*

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van de activiteiten van deputaten op het gebied van voorlichting en die zaken die daar sterk betrekking op hebben. Het betreft hier naast de uitvoering van de instructie ook de opdracht 2.4.1.

3.2 *Werkgroep Publiciteit*

De werkgroep publiciteit bewaakt de wijze waarop de publiciteit van deputaten wordt uitgevoerd en coördineert en stimuleert die publiciteit. Dat betekent dat met grote regelmaat op haar vergaderingen de verschillende pr-middelen worden besproken en de wijze waarop ze voor de voorlichting e.d. van het werk van deputaten worden ingezet. Immers, elk medium heeft zijn eigen specifieke mogelijkheden.

3.3 *Uitvoering*

De doelstelling van de publiciteit van deputaten is m.n. diakenen voor te lichten en te laten voorlichten over (de rol van leiding geven aan) het diaconaat van de gemeente zodat de gemeente in haar eigen omgeving leert diaconaal bezig te zijn en daartoe ook wordt gestimuleerd. Ons doel is dan ook dat diakenen op den duur steeds meer ook toerustend optreden en steeds meer de gemeente voorgaan in de dienst van barmhartigheid en gerechtigheid. Dat laat onverlet dat ze zelf ook de roeping hebben om diaconaal bezig te zijn. We merken in de contacten dat de bezinning hierop aanslaat en de eerste tekenen van 'de andere diaken' zichtbaar worden. De publiciteitsmiddelen die deputaten ter beschikking staan worden daartoe ingezet. Daarnaast informeren deputaten met grote regelmaat ouderlingen en predikanten over het diaconaat en rusten hen desgewenst toe om mee te werken aan de leidinggevende rol van diakenen in het gemeentediaconaat. Het spreekt voor zich dat ook diaconaal geïnteresseerden toegang hebben tot deze publiciteitsmiddelen.

De projecten die deputaten ondersteunen zijn in de afgelopen jaren door de publiciteitsmiddelen onder de aandacht van de diakenen en gemeenteleden gebracht. In 3.5 wordt verslag gedaan van die projecten en zaken die in dit verband bijzondere aandacht verdienen.

Deputaten hebben het beleids- en werkplan 'De ander de naaste, over betrouwbaar present zijn, beleid op weg naar 2020' overeenkomstig het verzoek van de GS 2013 aangepast en beschikbaar gesteld (indien gewenst beschikbaar, bijlage c.).

De kern hiervan is dat gemeenteleden zich betrokken weten op de ander en dat ze het geloof dagelijks praktisch vormgeven. De diaken gaat gemeenteleden daarin voor, stimuleert hen daartoe en rust hen daarvoor toe. Zo is hij ambtelijk bezig. Deputaten staan de diakenen, de diaconie maar ook de gemeenteleden daarbij terzijde. Op basis van dit beleids- en werkplan heeft elke werkgroep een eigen werk- en actieplan ontwikkeld, uitgewerkt in een uitgebreid stappenplan per werkgroep. Deze stappenplannen liggen desgewenst ter inzage. In paragraaf 6 worden ze aan een eerste evaluatie onderworpen.

Op de in 4.5. genoemde CDC-contactavonden is gesproken over 'De ander de naaste' om de inhoud hiervan in praktijk te kunnen brengen in de plaatselijke gemeenten.

3.4 Hulpverleningszondagen

De eerste zondag van februari is traditiegetrouw in onze kerken Hulpverleningszondag. Verreweg de meeste kerken collecteren dan in het bijzonder voor diaconale projecten die deputaten aandragen. Jaarlijks wordt daarvoor pr-materiaal ontwikkeld dat aansluit bij het thema voor dat jaar: een folder, een poster, een vertelset voor de zondagsschool of kindernevendienst, een preekschets en iets speciaals, m.n. voor de jonge kinderen. In 2014 was het thema 'Ieder het zijne', in 2015 'Lef om lief te hebben' en in 2016 'Samen'. De opbrengsten van de hulpverleningscollecten gaan de laatste jaren helaas achteruit.

3.5 Taken vanuit DiG

Diverse taken en opdrachten waarmee de werkgroep DiG zich in de afgelopen periode heeft bezig gehouden, worden in par. 4.8 aan de orde gesteld. Hier noemen we nog de volgende punten:

3.5.1 Art. 24-27 K.O.

In overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht is gewerkt aan het herformuleren van art. 24-27 K.O. Daarbij is ook gekeken naar de kerkvisitatievragen bestemd voor diakenen. Doel was het op één lijn brengen van kerkorde en visitatievragen met het door de GS 2013 aanvaarde beleidsstuk 'De ander de naaste'. In de bijlage 1 vindt u het voorstel.

3.5.2 Bevestigingsformulier

De werkgroep heeft zich namens deputaten gebogen over het formulier voor de bevestiging van onderlingen en/of diakenen dat door de GS 2013 'voor beproeving door de kerken' is vrijgegeven. Daaruit is een voorstel tot wijziging van het gedeelte dat over de diakenen handelt, voortgekomen. Dit voorstel is naar deputaten erediens gestuurd, die aan de hand van het voorstel het formulier hebben aangepast. U vindt het aangepaste formulier in het rapport van deputaten erediens.

3.6 Taken vanuit DiS

De werkgroep DiS heeft zich in de afgelopen periode m.n. bezig gehouden met:

3.6.1 Decentralisatie Wmo, Participatiewet en Jeugdwet

Een van de opdrachten van de GS 2013 was het volgen van maatschappelijke ontwikkelingen van diaconaal belang en diakenen en diaconaal betrokkenen daarover te informeren, hen daarbij te ondersteunen en hun deskundigheid te vergroten, zodat zij in de gemeenten de leden kunnen voorgaan in adequaat dienstbetoon. In 2014 werden de door de overheid voorgenomen decentralisatie van taken op het gebied van zorg en ondersteuning en de veranderingen in de AWBZ geconcretiseerd in een aantal nieuwe wetten die in 2015 ingevoerd werden. Dit heeft grote gevolgen gehad op het gebied van de zorg en ondersteuning voor veel mensen. Veel diaconieën zoeken naar hun taak en rol in de nieuw ontstane situatie. De ontwikkelingen zijn binnen de werkgroep nauwlettend gevolgd. De informatie hierover naar diaconieën vond plaats door: regionale voorlichtingsavonden in samenwerking met het diaconaal steunpunt (GKv/NGK) in het voorjaar van 2015, uitgebreide informatievoorziening via de website en publicatie van factsheets en trendberichten. De decentralisatie van taken vanuit de overheid naar de burgerlijke gemeenten houdt in dat er een grote mate van autonomie ontstaat bij de verschillende gemeenten op het gebied van de uitvoering van taken. Dit maakt adequate informatievoorziening vanuit deputaten lastig. De plaatselijke situaties zijn immers zeer verschillend en de wijze waarop hier door kerken kan worden ingespeeld is daardoor ook erg divers. Omdat de nieuwe wetgeving in 2015 werd ingevoerd is er in den lande ook nog veel onduidelijkheid over de gevolgen van de decentralisatie. In de loop van 2016 zal dit zich verder uitkristalliseren en zal ook duidelijker worden wat de taak en rol van de kerken kan zijn in de nieuw ontstane situatie. Diaconieën zullen hierover op de hoogte gehouden worden en zullen worden gestimuleerd samenwerking met anderen te zoeken in plaatselijke diaconale samenwerkingsverbanden.

3.6.2 Werkgelegenheid en arbeidsmarkt

Een andere opdracht van de GS 2013 was het monitoren van het kabinetsbeleid ten aanzien van de Wmo, de participatiewet, de jeugdzorg, de flexibilisering van de arbeidsmarkt en andere sociale wetgeving, en het voorlichten van diakenen op deze gebieden.

De werkloosheidsproblematiek was in de afgelopen jaren groot. In het najaar van 2013 zijn daarover een aantal regionale avonden voor diakenen gehouden in samenwerking met het diaconaal steunpunt. In januari 2014 verscheen de Diacon 'Werken aan werk. Hoe je werkzoekers met raad en daad terzijde staat', gewijd aan de problematiek van de werkzoekers.

In het voorjaar van 2014 werd tijdens de diakenendag een workshop verzorgd over het thema 'werken aan werk'. In de verslagperiode verschenen regelmatig factsheets en trendberichten over werkgelegenheid-gerelateerde zaken en over de ontwikkelingen van de wetgeving op het gebied van werk en inkomen.

Ook is de werkgroep gestart met een bezinning op het thema 'tijd en geld'. In dit verband is de samenwerking met de Stichting Encour van belang. St. Encour ondersteunt o.a. via kerken mensen die worstelen met

vragen rondom geldbesteding en werk (zoeken). Deze samenwerking leidde tot het aanbieden van de cursus 'Voldaan' aan de plaatselijke kerken. Begin 2016 startte een pilot in een aantal gemeenten, waarna besloten zal worden hoe deze cursus verder zal worden aangeboden.

3.7 *Taken vanuit DiW*

3.7.1 *Vluchtelingen*

De vluchtelingenstroom die al enkele jaren geleden op gang kwam, heeft in 2015 volop aandacht in de media gekregen. Deputaten hebben daar in samenwerking met de Stichting Gave, Stichting Hulp Oost-Europa, de GZB en DVN aandacht voor gevraagd in de kerken. Niet alleen omdat deze stroom vluchtelingen hulp nodig had (zowel in Nederland, als in hun eigen land en op doortocht door Europa e.d.), maar ook omdat er vragen opkwamen vanuit de kerken of dit dan een taak van de kerk was, en zo ja: hoe? Deputaten verwachten dat er nog enige tijd structurele hulp nodig zal zijn voor mensen op de vlucht vanuit het Midden-Oosten, zowel in ons eigen land als in het Midden-Oosten zelf. Door de komst van deze vluchtelingen (vaak moslims) naar Nederland komen 'getuigen' en 'dienen' dicht bij elkaar te liggen. Het is een uitgelezen kans om als kerken present te zijn door te dienen. De directe contacten van kerken en gemeenteleden met vluchtelingen uit het Midden-Oosten en Afrika, heeft de problematiek in die gebieden (oorlog, armoede, onrecht) veel dichterbij gebracht. Deputaten haken daarop in door middel van publicaties en andere voorlichtingsmedia. We mogen constateren dat onze kerken zeer goed reageren op de acties die daarnaast ook worden ondernomen. Dat we veel kunnen leren van kerken in het buitenland is dit jaar opnieuw duidelijk geworden uit o.a. het verslag van werkbezoeken aan kerkelijke organisaties in Nepal, Oekraïne en Zuid-Afrika: lokale gemeenten die zelf de hulp aan minderbedeelden in hun eigen omgeving oppakken, weten dat meestal met grote creativiteit, inzet en effectiviteit uit te voeren. Vooral in Nepal zagen de werkbezoekers hoe goed en hoe belangrijk het werk van de kerk in (en voor) de lokale samenleving is: de kerk participeert daar daadwerkelijk in de lokale gemeenschap! Dat hun financiële middelen daarvoor niet altijd toereikend zijn, is vaak wel een probleem, maar niet het belangrijkste. Via artikelen in Doorgeven en stukjes in de nieuwsbrieven worden deze zaken gecommuniceerd met de diakenen en de kerken.

3.7.2 *Noodhulp*

De naasten in nood horen op ons te kunnen rekenen - dat leert de Schrift ons. Die boodschap communiceren deputaten voortdurend naar onze gemeenten als er door de grote nood in de wereld een beroep op ons wordt gedaan. Soms door toedoen van natuurrampen, meestal verergerd door overexploitatie van het milieu, soms door maatschappelijke (gewelddadige) conflicten. De gevolgen daarvan, de humanitaire nood, is in de meeste gevallen onbeschrijfelijk. Het streven is om als de noodhulpfase is 'afgewikkeld' dan ook meer structurele hulp te geven. Helaas is dat niet altijd mogelijk. Op het moment van het schrijven van dit rapport wordt er overleg gevoerd om zo in Japan en de Filipijnen structureel steun te verlenen via de lokale kerken. In een aantal gebieden hebben we hulp kunnen geven nadat onze kerken ons daartoe in staat hadden gesteld. In 2013 hebben onze kerken, nadat we een oproep daartoe hadden laten uitgaan, geïncolligeerd voor noodhulp in Syrië en de Filipijnen. Al met al hebben onze kerken in 2013 een bedrag van ruim €460.000,- bijeen gebracht om acute nood in de wereld te helpen lenigen. In 2014 werd geïncolligeerd voor noodhulp in Centraal-Afrikaanse Republiek, Zuid-Soedan, Irak en n.a.v. de Ebola-uitbraak in West-Afrika. Onze kerken hebben in 2014 een bedrag van ruim € 320.000,- bijeen gebracht voor de acute nood in de wereld. In 2015 zijn de kerken opgeroepen te collecteren voor noodhulp aan slachtoffers van de overstromingen in Mozambique, van de burgeroorlog in Oekraïne, van de aardbevingen in Nepal en voor de vluchtelingen uit het Midden-Oosten. Totaal kwam daarvoor binnen een bedrag van ruim € 620.000,-. Elk jaar weer zijn deputaten dankbaar voor en verwonderd over de offervaardigheid van onze kerken.

3.7.3 *Projecten*

Er is deputaten alles aan gelegen dat gemeenteleden hun betrokkenheid tonen bij hun naasten in nood zowel ver weg als dichtbij. In onze eigen omgeving is dat al niet altijd gemakkelijk, wereldwijd is dat nog moeilijker, maar even nodig. Door de projecten die deputaten adopteren is dat wel te verwachten. Die projecten zijn bijna allemaal verbonden aan lokale kerken in binnen- en buitenland. Zo nu en dan is er een gemeente die een directe (diaconale) relatie wil aangaan met een buitenlandse lokale kerk. Deputaten bemiddelen daarin graag.

Op gevarieerde wijze worden de kerken, via de diaconieën, geïnformeerd over de gegeven hulp waarover rapportage is ontvangen.

In 2014 steunden onze kerken 40 projecten voor twee of meer jaar en 11 incidenteel. In 2015 waren dat er 34 en 8. In 2016 hebben we voor twee of meer jaren steun verleend aan 29 projecten. Nog niet bekend is hoeveel incidentele projecten in 2016 worden gesteund.

Opmerkelijk is dat er in 2016 geen Nederlandse projecten meer op de lijst staan. De redenen daarvoor zijn ons helaas niet bekend. We denken dat dit o.a. een samenloop van omstandigheden is: steun aan projecten in Nederland stopt nu eenmaal na een aantal jaren (drie tot vijf jaar). Een andere reden is ook dat in 2015 een project plotseling moest stoppen omdat andere steun dan die van deputaten wegviel.

In de afgelopen jaren hebben we samen met het CIS gezocht naar goede projecten in Israël en de Palestijnse gebieden. Diverse projecten zijn gericht op verzoening tussen Arabieren en Joden.

In veel gevallen komen projecten via gemeenteleden van onze kerken die elders in de wereld werken op onze tafel terecht. Op zich is dat geen probleem, maar we besteden dan wel altijd extra aandacht aan de overdraagbaarheid van en het draagvlak voor zo'n project onder de lokale bevolking.

Mooie voorbeelden zijn daarvan te noemen. De projecten Oek081 (verslaafdenzorg) en Oek084 (Technische ondersteuning gezondheidszorg) in Oekraïne zijn zulke projecten: opgezet door Nederlanders en na enkele jaren succesvol overgedragen aan mensen uit lokale kerken. Ook de projecten in Zuid-Afrika willen we hier noemen: de vanuit onze zusterkerken opgezette zorg voor gehandicapten in de tehuizen Egodeni, KwaThando en Bakwethu is niet langer afhankelijk van onze steun, maar wordt actief gesteund door de lokale provinciale overheid.

We hopen dat een van de nieuwe projecten (het trainen van onderwijzers, Zam127) ook op een eenvoudige manier overdraagbaar zal blijken: op een laagdrempelige manier worden mensen geholpen bij het geven van onderwijs en de noodzakelijke contacten met de plaatselijke overheid zijn goed.

Een goed voorbeeld van effectieve hulpverlening geworteld in en begeleid door de plaatselijke kerken is

het project in Pokhara, Nepal: de lokale kerken werken met hun diaconale organisatie in de wijken waar ze leden hebben en participeren zo in de samenleving, nemen vaak het initiatief en dragen daadwerkelijk hun steentje bij aan het welbevinden in de wijk.

3.8 *Verbondenheid en wederkerigheid*

3.8.1 *Kerkendag 2014*

Op de vrijdag na Hemelvaartsdag, 30 mei 2014, vond de tweede kerkendag plaats. Deputaten hebben op die dag d.m.v. een interactieve bijdrage aan het programma geprobeerd duidelijk te maken wat diaconaat in en van de gemeente anno 2014 zou moeten en kunnen zijn. Vanuit de praktijk in Haïti is dat dichtbij gebracht door een interview van deputaat Arjan Luijter met Margot de Greef en Garly Michel die beide in Haïti werken. Hoogtepunt van die dag was ongetwijfeld het overhandigen van de opbrengst van de landelijke actie voor waterputten in Haïti aan dhr. Garly Michel, directeur van de organisatie die deze waterputten samen met de bewoners van het dorp Lamontaye zal plaatsen. Inmiddels is de opbrengst ad € 25.092,- overgemaakt naar de organisatie en is men begonnen met de realisatie. Helaas zijn het grote waterbakken geworden en geen putten omdat nergens in de wijde omgeving water was aan te boren met de daar aanwezige apparatuur.

3.8.2 *Projectmatig*

In de voorlichting over de projecten die deputaten steunen laten we zo goed mogelijk uitkomen dat we ons verbonden weten met onze naasten, dichtbij en ver weg. Dat uit zich in aandacht voor, luisteren naar, zorgen voor en helpen van de ander die geen helper heeft. Niet vanuit een gevoel van onze superioriteit of kennis, maar vanuit een gevoel van liefde en betrokkenheid op elkaar omwille van onze Heiland: hart hebben voor elkaar om Hem! Wij zijn verbonden met de ander op basis van gelijkwaardigheid, de een is niet in alles afhankelijk van de ander, maar we zijn afhankelijk van elkaar. Dat wederkerige element is van wezenlijk belang.

Meer nog dan in het verleden besteden we daar aandacht aan en moet dat ook expliciet worden benoemd. Het betekent ook dat projecten die we adopteren ook een leeraspect hebben voor onze kerken. In de eerste plaats omdat ze ons laten zien hoe anderen het diaconaal handelen vormgeven, maar in de tweede plaats omdat het ons leert hoe wij dat in onze situatie ook zouden kunnen doen.

Jaarlijks bieden deputaten aan de kerken een uitgave van Diacon aan 'Diaconale projecten' waarin alle projecten worden opgenomen die kunnen worden gesteund. Ze zijn beschikbaar als bijlagen d., e. en f.

3.9 *Publicaties*

Er is deputaten veel aangelegen om belangrijke diaconale zaken onder de aandacht van diakenen en diaconaal geïnteresseerden te brengen. Daartoe zetten ze een scala aan communicatiemiddelen in, die allemaal, de een meer dan de ander, een voorlichtende en toerustende functie hebben.

3.9.1 *Nieuwsbrieven* zijn daarbij niet meer weg te denken. Elke maand gaat er een nieuwe editie de deur uit. En bij calamiteiten een extra nummer. Het is ons opgevallen dat sinds begin 2015 de nieuwsbrief aanmerkelijk vaker wordt gedownload: van een paar honderd tot over de duizend keer per maand.

3.9.2 *Artikelen* over diaconale thema's worden niet alleen via factsheets en trendberichten in de eigen media geplaatst maar ook aangeboden aan AC en De Wekker. Beide redacties zijn zeer coöperatief.

3.9.3 *Rapporten* over diaconale onderzoeken worden ook gepubliceerd, zie bijv. 4.13.

3.9.4 *Diacon* - ons diaconaal toerustingsblad verschijnt vier of vijf keer per jaar in de vorm van een themanummer. Een daarvan bevat altijd de informatie over de diaconale projecten die deputaten zullen steunen in een bepaald jaar en is bedoeld om de gemeenten te laten zien hoe er diaconaal geholpen kan worden, zowel in binnen- als buitenland. Deze nummers zijn voor zowel 2014, 2015 als 2016 gepubliceerd. Het streven is om op korte termijn over te gaan op het digitaal aanbieden van Diacon aan diaconieën, diakenen en andere belangstellenden. Zie ook paragraaf 4.14

3.9.5 *Doorgeven* - in het blad Doorgeven zijn artikelen gepubliceerd over hoe onze kerken en onze partners in binnen- en buitenland het diaconaal handelen vormgeven. Samen met deputaten evangelisatie en zending vormen deputaten de redactie van Doorgeven. De werkredactie wordt gevormd door een bureaumedewerker van elk deputaatschap samen met de hoofdredacteur, mw. Blankenstijn. Momenteel wordt er gewerkt aan een restyling. In de loop van 2016 wordt n.a.v. een evaluatie over het ontkoppelen van de verzending van Doorgeven en Verbonden gekeken hoe we met de verzending van deze twee bladen verder gaan.

3.9.6 *Website* - aan het up-to-date houden van de website wordt veel aandacht besteed: het is voor veel diakenen het eerste middel dat geraadpleegd wordt als ze vragen hebben of iets willen weten over het diaconaat zoals zij dat graag gestalte willen laten geven. Omdat de website van diaconaat integraal onderdeel is van de CGK-website is er veelvuldig overleg met Dienstbureau zodra er wijzigingen nodig zijn. We zijn blij dat de website dit jaar, vlak voor uw vergadering, volledig vernieuwd kon worden. Binnen de komende maanden zal er ook plaats zijn voor de CDC's binnen onze website.

3.9.7 *Facebook* - wordt steeds meer een gewaardeerd communicatiemiddel voor diaconale zaken die onder de aandacht van de diakenen moeten worden gebracht. Het is vooral een middel waarmee we snel de diakenen en diaconaal geïnteresseerden kunnen bereiken. Onze facebook pagina is: 'De ander, de naaste' - Diaconaat CGK.

4. *Toerusting*

4.1 *Instructie en opdracht synode*

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van wat deputaten aan toerusting e.d. gedaan hebben. Het betreft hier naast de uitvoering van de instructie ook de opdrachten 2.4.2, 2.4.3, 2.4.4, 2.4.5.

Het visiestuk 'De ander de naaste' laat heel goed zien hoe belangrijk toerusting is. Deputaten willen in de komende jaren daar nog meer aandacht aan geven. Zij willen dat bereiken door de opvolger van br. Drayer een deel van zijn werktijd ook daaraan te laten besteden.

4.2 Cursussen

Deputaten zijn betrokken (geweest) bij het ontwikkelen van verschillende cursussen die zich richten op (deel)gebieden van het diaconaat. Het betreft hier de cursus De Barmhartige kerk, i.s.m. het PDS en het Praktijkcentrum, de vernieuwde Michacursus, i.s.m. Micha NL, de cursus Voldaan, i.s.m. St. Encour, en het zgn. Umoja-proces (zie voor een korte uitleg 4.9), i.s.m. Tear en St. Present.

4.3 Adviseur en Contacten TUA

Deputaten hebben bij de bezinning op de uitwerking van 'De ander de naaste' dankbaar gebruik gemaakt van de kennis en expertise van onze adviseur dr. J.W. van Pelt. Onze contacten met de TUA verlopen ook via br. Van Pelt. Op die manier vond tussen zijn werk als docent en ons werk als deputaten een wederzijdse bevruchting plaats.

4.4 Jeugd diaconaat

Jeugd diaconaat is een thema dat ook hoog op de agenda van PDS staat. DiG heeft het gemaakte en verzamelde materiaal aan PDS overgedragen. PDS heeft een werkgroep de opdracht gegeven om met behulp van het al bij elkaar gebrachte materiaal een stuk te produceren waarin handvatten worden gegeven hoe we de jongeren kunnen interesseren voor het diaconaat en hen ook betrekken bij het geheel van het diaconaat.

4.5 CDC's

In elf van de dertien classes is een CDC actief. We zijn dankbaar voor het mooie werk dat deze commissies mogen doen op het gebied van toerusting van diakenen. Ze nemen ons veel werk uit handen!

De diaconaal consultant doet jaarlijks een rondje langs de CDC's en schuift dan aan bij een vergadering van de commissie. Zo blijven we op de hoogte van de gang van zaken bij de commissies.

Punten van zorg:

- Voor menige CDC is de bemensing een probleem. Dat bemoeilijkt het werk van zo'n CDC en de toerusting van de diakenen. Daarnaast is ook de continuïteit in de verschillende CDC's een punt van zorg. Deputaten merken op dat, met name tijdens deze periode van introductie van 'aangepast beleid', de vele wisselingen in de personele bezetting van de CDC's de voortgang van toerusting in de weg staan.

Ook in de CDC's zullen we dus moeten wijzen op het belang van een beleidsplan. We overwegen dit mee te nemen bij het opstellen van een model-instructie t.b.v. CDC's.

- Classes waar geen of geen goed functionerende CDC is. Uw opdracht aan ons was om daar opnieuw initiatieven te ontplooiën en de classes te wijzen op hun verantwoordelijkheid en het belang van structurele toerusting. Deputaten hebben een viertal classes aangeschreven met de vraag om op een classisvergadering met hen in gesprek te gaan over wat diaconaat is en het belang van toerusting van diakenen.

Slechts één classis stond open voor dit gesprek. Mede door dit gesprek heeft het classicale toerustingswerk weer een goede, positieve stimulans gekregen.

In een tweede classis is zeer recent een eerste aanzet gegeven tot het geven van toerusting binnen de kaders van 'De ander de naaste'. Deputaten hopen hiermee het proces in gang gezet te hebben tot structurele toerusting en wellicht de organisatie van een CDV.

Van een derde classes is helaas niets vernomen.

De vierde classis liet weten geen aanleiding te zien om met ons in gesprek te gaan, zelfs na enig aandringen. Deputaten betreuren dit ten zeerste.

Indien gewenst zijn deputaten natuurlijk bereid meer gedetailleerde informatie over alle classes te verstrekken.

In 2014 zijn er twee CDC-contactavonden geweest. Tijdens deze avonden is met de afgevaardigden van de CDC's m.n. gesproken over het beleids- en visiestuk 'De ander de naaste' en de CDV. In het voorjaar van 2016 stond een tweede serie contactmomenten gepland. Tijdens deze avonden is opnieuw ruimschoots aandacht gegeven aan (de uitwerking van) 'De ander de naaste' en ook aan (het implementeren van het reglement van) de CDV. In principe organiseren we deze contactavonden jaarlijks.

Op verzoek van de CDC's hebben we in de afgelopen periode toerustingsavonden verzorgd. Daarnaast hebben wij in samenwerking met het Diaconaal Steunpunt GKv/NGK ook nog twee series regioavonden georganiseerd in het gehele land over het thema werkloosheid en het thema Wmo en diaconie.

4.6 CDV's

In de volgende acht classes wordt jaarlijks een CDV gehouden: Amersfoort, Apeldoorn, Dordrecht, 's-Gravenhage, Hoogeveen, Leeuwarden, Rotterdam en Utrecht.

Op de meeste CDV's is het door de GS goedgekeurde concept-reglement aan de orde geweest. Het is mooi om te zien hoe op dit reglement werd gereageerd. De ene classis maakt direct een sprong naar een CDV volgens dit reglement, de ander besluit het in stappen in te gaan voeren, weer een ander past een aantal dingen aan en heeft zo een eigen reglement dat in die classis uitstekend werkt. Slechts in een enkel geval is er een gesprek geweest om mensen te helpen verder te kijken dan de formele kanten van een CDV. Van veel ondersteuning bij het implementeren is dus eigenlijk geen sprake geweest, aangezien het goed werd opgepakt.

De CDV's en de gelegenheid voor onderlinge uitwisseling worden positief gewaardeerd. Blijvend punt van aandacht bij voorbereiding van de CDV is wel dit: om uitwisseling geen herhaling van zetten te laten zijn, is het goed een aantal specifieke vragen over bijv. concrete activiteiten of actuele thema's aan de orde te stellen.

Het is bemoedigend om te zien dat in menige classis de CDC door de CDV wordt gevoed met onderwerpen waarop men toerusting wil ontvangen.

Na de GS bleek dat er in het CDV reglement een foutje is blijven staan. Deputaten hadden in eerste instantie voorgesteld om de CDV te laten stemmen voor een afvaardiging, maar in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht is artikel 11 geworden tot wat er nu staat: 'Tijdens de CDV stellen de afgevaardigde diakenen een lijst op met diakenen die beschikbaar en capabel zijn om afgevaardigd te worden naar de eerstvolgende particuliere synode. Deze lijst wordt aan de eerstvolgende reguliere classisvergadering aangeboden.' Helaas hebben we bij het doorvoeren van de wijziging verzaakt deze ook door te voeren in de kleine

lettertjes (opmerkingen/nadere toelichting bij het reglement). Er staat nu: 'Het is voor de diaconale inbreng op de meerdere vergaderingen van de kerken van groot belang dat er vanuit de classis (en later vanuit de PS) een diaken wordt afgevaardigd die niet alleen beschikbaar maar ook capabel is. In de uitnodiging voor de CDV zal aan de diaconieën van de classis gevraagd worden bij de scriba van de CDV namen van mogelijke kandidaten in te dienen, vergezeld van een kort overzicht van hun ervaring als diaken. De CDV zal vervolgens via een stemming de lijst met kandidaten vaststellen.' De woorden 'via een stemming' dienen hieruit te worden verwijderd. Het aangepaste reglement is eventueel opvraagbaar, als bijlage g.

4.7 Contacten met kerkenraden en/of diaconieën

We zien in de loop van de afgelopen jaren een gestage toename in aanvragen voor contact met individuele diaconieën. Dat is een mooie ontwikkeling! In de afgelopen periode hebben we naast de bovengenoemde toerustingsavonden ook een toenemend aantal gemeenteavonden mogen verzorgen. Bij presentaties in het kader van zending op zendingzondagen besteed br. Drayer ook altijd aandacht aan de diaconale projecten die uit het zendingswerk voortvloeien of daar nauw mee verbonden zijn. Op elk zendingsterrein van onze kerken, behalve in Taymyr, zijn immers ook diaconale projecten. Bij bezoeken aan kerkenraden i.v.m. de aanstelling van mdw'ers wordt meestal uitgebreid stil gestaan bij de diaconale verantwoordelijkheden die een mdw'er, de kerkenraad en de gemeente hebben.

4.8 Taken vanuit DiG

Diverse taken en opdrachten waarmee de werkgroep DiG zich in de afgelopen periode heeft bezig gehouden, worden elders aan de orde gesteld. Hier noemen we nog de volgende punten: We hadden gehoopt in deze periode schetsen voor Bijbelstudies te maken over diaconaat in de Bijbel. Daar zijn we helaas nog niet aan toegekomen.

4.8.1 Het eigene van het diakenambt

De werkgroep heeft de bezinning op het 'eigene van het diakenambt' uitgewerkt. De concretisering ervan vindt u in de Diacon 'Terug naar het eigene van het diakenambt'. Tijdens toerustingsavonden komt informatie over dit 'eigene' ook ruimschoots aan de orde.

4.8.2 Beleid uitzetten en actualiseren

De Diacon 'In goede banen. Over beleid en overdracht in de diaconie' is een van de manieren waarop gehoor is gegeven aan de opdracht om diaconieën te 'stimuleren om aan beleidsvorming te doen en eenmaal vastgesteld beleid regelmatig te actualiseren'. Op het symposium 'Bouw mee aan het diaconaat van de toekomst!' op 17 mei 2014 is een workshop over dit thema gegeven. Net als het voorgaande onderwerp komt ook dit thema op toerustingsavonden aan de orde. Daarnaast is dit thema ook vaak onderwerp van gesprek tijdens een-op-een contacten met diaconieën.

4.9 Taken vanuit DiW

De noodzaak tot toerusting en begeleiding van diaconieën is gebleken in de moeite die zij hebben om projecten die door gemeenteleden of anderen worden aangedragen, te beoordelen op principes als 'duurzaamheid', 'wederkerigheid' en 'kerken helpen kerken helpen hun diaconale roeping te vervullen'. Om diakenen goed toe te rusten met het oog op de nood in de wereld is het van belang ook te weten hoe hun kennis op dit gebied is of waar ze nu vooral op letten als ze de nood in de wereld onder de aandacht van hun gemeente brengen. Met het oog daarop zijn deputaten begonnen onderzoek te doen onder de diakenen d.m.v. een uitgebreide enquête. De resultaten daarvan zijn op het moment van het schrijven van dit rapport nog niet bekend. De verwachting is dat we met deze resultaten in de komende jaren de diakenen en de gemeenten beter zullen kunnen toerusten als het gaat om projecten beoordelen, aanbieden en uitvoeren.

Door de vluchtelingen die vooral in 2015 en 2016 vanuit het Midden-Oosten en Noord-Afrika naar Europa zijn gekomen is de noodzaak om de gemeenten toe te rusten hoe zij zich kunnen inzetten voor deze mensen duidelijk geworden. Daartoe is materiaal ontwikkeld en beschikbaar gesteld door het samenwerkingsverband dat ontstaan is in 2015.

De werkgroep AMO heeft in Mozambique kunnen zien hoe Umoja in de praktijk werkt: mensen stimuleren tot en ondersteunen in het diaconaat in eigen omgeving en zo ook de zelfredzaamheid vergroten. Ook in andere landen zou Umoja kunnen worden ingezet, bijv. in Burundi. Het mooie van Umoja is dat het een programma is dat ontwikkeld is in Afrika zelf en al bewezen heeft dat het werkt, bijv. in Kenia en Uganda. Eind 2015 zijn de bureau-medewerkers gepolst door Tear of deputaten bereid waren mee te denken over het implementeren van Umoja in Nederland. Onnodig te zeggen dat we blij zijn betrokken te zijn bij dit proces. Wat er uit zal komen, weten we nu nog niet. We hopen dat het resultaat een prachtige manier zal zijn om wederkerigheid en gelijkwaardigheid met de partners te bevorderen en dat dit goed en vruchtbaar in te zetten is voor onze kerken. Tegelijk hopen we dat Umoja ook goed te gebruiken is om gemeenten toe te rusten om beter vorm te geven aan hun diaconaal bezig zijn in hun samenleving.

4.10 Diakenendagen

Op 25 januari 2014 heeft de jaarlijkse diakenendag plaats gevonden. Het thema was 'Ieder het zijne!', maar dan zo uitgelegd dat het wijst naar de honger naar gerechtigheid die zichtbaar wordt in het hart hebben voor elkaar en het voor elkaar zorgen. We horen immers als mensen die geschapen zijn naar Gods beeld respect en waarde toe te kennen aan ieder mens, ongeacht wie of wat hij is. Het thema was mede gekozen n.a.v. de hulpverleningszondag van 2014. Drs. M. Visser heeft de aanwezigende erop gewezen dat het christelijke leven beheerst wordt door de honger naar gerechtigheid: Christus' leven en sterven betekent voor ons dagelijkse leven dat ieder ander 'recht' heeft om een waardig leven te leven, ongeacht wie of wat hij of zij is. Ruim 180 aanwezigen hebben zich in twee van de acht workshops gebogen over allerlei aspecten daarvan.

Op 24 januari 2015 is voor het eerst officieel een gezamenlijke diakenendag georganiseerd voor diakenen van onze kerken, de GKv en de NGK. Het thema was 'Lef om lief te hebben'. Het thema was mede gekozen n.a.v. de hulpverleningszondag van 2015. Lief hebben is een keuze die alles te maken heeft met je hart. Het Hebreeuwse woord voor hart is 'lef'. Liefhebben vraagt ook om lef. Op allerlei verschillende manier zijn in

de workshop op deze dag de vragen 'Hebben wij het lef om lief te hebben?' en 'Wat mag liefde voor de naaste ons kosten?' aan de orde geweest. Door het slechte weer waren er beduidend minder aanwezigen dan zich hadden aangemeld, ruim 320, maar nog altijd zo'n 250! Met deze gezamenlijke diakenendag is een grote stap gezet in de samenwerking tussen de drie diaconale deputaatschappen. Dankbaar hebben we mogen constateren dat de breedte van onze eigen kerken deze dagen blijft bezoeken! De diakenendag 2016 heeft op 16 april jl. plaatsgevonden in Wezep. Thema van de dag was 'Samen'. Er is een gevarieerd programma aangeboden met een diversiteit aan workshops rond de drie deelt thema's 'samen voor de naaste veraf', 'samen voor de naaste dichtbij' en 'samen met elkaar'.

4.11 *Bezinnings- en ontmoetingsdagen*

Jaarlijks beleggen deputaten een bezinnings- en ontmoetingsmiddag en avond voor alle leden van de werkgroepen, de deputaten, de bureamedewerkers en de adviseur. Het doel van deze dag is om goede banden met elkaar te houden en die te versterken omdat de werkgroepen hun werk in relatieve onafhankelijkheid verrichten. De drie gehouden bezinningsbijeenkomsten in deze synodale periode werden voorbereid door de diaconaal consultants en het moderamen.

4.11.1 *Jeugd diaconaat*

In 2013 had deze dag als onderwerp 'Jeugd diaconaat'. Het plan dat op die dag is geboren, is later opgepakt in het PDS. Ook de jeugdbonden zullen hierbij betrokken worden. In het tweede halfjaar van 2016 zal hier hopelijk een rapport over verschijnen.

4.11.2 *Uitwerking Stappen- en activiteitenplan*

In 2014 was het 'Stappen- en activiteitenplan' van deputaten het onderwerp. Deputaten, werkgroepleden en bureamedewerkers hebben de stappenplannen concreet gemaakt waarbij we in de bespreking de leden van de verschillende werkgroepen gemixt hebben om verzekerd te zijn van een brede blik en visie. Het activiteitenplan is geïmplementeerd en in het evaluatiedocument zijn de resultaten zichtbaar (als bijlage h. is dit document beschikbaar, indien gewenst. Voor de conclusies zie paragraaf 6.3).

4.11.3 *Geïntegreerd diaconaat*

In 2015 ging de bezinningsbijeenkomst over de vraag: Kunnen we de twee gebieden waarop deputaten diaconaat werkzaam zijn integreren, op welke manier en wat betekent dat voor de functie/taken van de twee diaconaal consultants?

We hebben geconcludeerd dat er veel gezichtspunten zijn waarover nagedacht moet worden. Verhelderend was de samenvatting van dr. J.W. van Pelt, onze adviseur. Deze bezinningsbijeenkomst zal in het voorjaar van 2016 resulteren in nieuwe taakverdeling van de medewerkers op het bureau.

In verband met de pensionering van br. Drayer zullen deputaten ten tijde van uw vergadering de sollicitatieprocedure opstarten. Deputaten hechten daarbij aan borging van de goede samenwerking met deputaten zending.

4.12 *Bezinning en onderzoek*

4.12.1 *Het diaconaat in de toekomst*

Bezinning en onderzoek kunnen op diaconaal terrein vaak ook in samenwerking met anderen worden opgepakt. Eind 2013 is onder diakenen en diaconaal geïnteresseerden van de CGK, GKv en NGK een onderzoek uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van de GH. De bedoeling was vooral om duidelijk te krijgen wat ervoor nodig is om (ook) in de toekomst een bloeiende diaconale praktijk in de plaatselijke kerken te vinden. De resultaten van het onderzoek zijn in januari 2014 gepubliceerd (Help! Onderzoek binnen de CGK, NGK en GKv naar huidig en gewenst diaconaat en wat daarvoor nodig is - uitgevoerd o.l.v. mw. J. Slendebroek-Meints, jan 2014). Daaruit blijkt dat diakenen samenwerking zoeken in hun eigen omgeving om zo de gemeente en hen die diaconale hulp daadwerkelijk nodig hebben goed van dienst te kunnen zijn. Het onderzoek maakte nog iets anders duidelijk: de diakenen signaleerden dat ze naast hun 'gewone' werk in de gemeente ook steeds meer hun aandacht moeten richten buiten hun gemeente en dat hun gemeentelieden hen vragen hoe ze buiten de gemeente diaconaal bezig kunnen/moeten zijn. Die trend is al een tijd aan de gang. Het betekent wel dat de diaken naast het geven van het goede voorbeeld ook anderen gaat toerusten. Dat daarbij de geestelijke aspecten van toerusting (gebed en Bijbelstudie) nadrukkelijk genoemd worden, stemt tot vreugde! Deputaten zien daarin voor hen maar ook voor de gemeentepredikanten een grote taak weggelegd! In dat kader zijn in 2014 twee symposia belegd (op 17 mei en op 10 oktober) om over de uitkomsten van dit onderzoek met de diakenen, predikanten en andere leidinggevenden in de gemeenten door te praten.

4.12.2 *Geloof en lijden*

De werkgroep AMO heeft zich in deze synodale periode intensief beziggehouden met het thema 'Faith and Suffering'. Eerst in eigen kring, maar in 2014 heeft de werkgroep de buitenlandse partners erbij betrokken. Ze wilde nl. nadrukkelijk werken vanuit de principes van wederkerigheid en gelijkwaardigheid (partnerschap) en was zich bewust van haar eigen Nederlandse perceptie, geloofsovertuiging en ervaringen. Daarom was het belangrijk om te weten te komen in welke mate de partners van diaconaat lijden ervaren en hoe zij dat zien in relatie tot hun geloof. In 2014 zijn deze vragen aan alle partners voorgelegd. Vanuit Egypte, Haïti, Israël, Maleisië (China), Mozambique, Nepal en Zuid-Afrika zijn reacties ontvangen. Daarbij vielen twee zaken op. Ten eerste zijn christelijke, theologische artikelen of boeken over geloof en lijden vanuit het Zuidelijk perspectief niet makkelijk te vinden. Ten tweede is naar ons idee nader onderzoek wenselijk naar het concept van lijden in de islam, c.q. de Koran, juist met het oog op christenen in en uit de moslimwereld, zowel in onze werkgebieden als onder de vluchtelingen en migranten. Dat maakt het evenwel te breed en te diepgravend voor een werkgroep alleen. Mogelijk is dit onderwerp iets voor een nadere studie door bijv. de TUA, de CHE, de FATEB of de bijbelscholen in onze kring van partners. De ontvangen reacties zijn te lezen op onze website.

4.13 *Publicaties*

Ook voor de toerustingsactiviteiten van deputaten worden alle media die tot onze beschikking staan gebruikt. Het spreekt voor zich dat het ene daar meer geschikt voor is dan het andere. Artikelen, rapporten en ons

blad Diacon zijn bij uitstek geschikt voor toerusting. De andere middelen zijn dat minder en gebruiken we meer om voorlichting te geven.

In paragraaf 3.9 hebben we verslag gedaan van het gebruik van deze middelen.

Hier rest ons nog te wijzen op de uitgaven van Diacon met een toerustend karakter:

De volgende themanummers zijn uitgegeven:

Werken aan werk- *hoe je werkoekers met raad en daad terzijde staat*;

Trouw geven, eerlijk leven - *over ons geef- en leefgedrag*;

In goede banen - *over beleid en overdracht in de diaconie*;

Diaconaat in-gebed - *over bijbellezen en bidden als diaken*;

Kerk onderweg naar morgen- *over diaconaat in een veranderende samenleving*;

Samen sta je sterk - *over diaconale samenwerking en het diaconaal platform*;

Back to basics - *terug naar het eigene van het diakenambt*;

Wegwijs in goede doelenland - *een handleiding voor het beoordelen van goede doelen*.

Daarnaast is er in Diacon, zoals reeds gemeld is in punt 3.8.2, jaarlijks een uitgave verschenen die gewijd is aan de 'Diaconale projecten (...)' Ze zijn indien gewenst beschikbaar als bijlage d., e. en g.

5. Samenwerking

5.1 Instructie & opdracht synode

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van alle contacten en vormen van samenwerking. Het betreft hier naast de uitvoering van de instructie ook de opdrachten 2.4.9, 2.4.10, 2.4.11, 2.4.12, 2.4.13, 2.4.14.

5.2 Interkerkelijke contacten

5.2.1 Centrum voor Israël Studies (CIS)

Sinds 2009 zijn deputaten via de werkgroep AMO betrokken bij het CIS in de werkgroep Jeruzalempost met het oog op de samenwerking in diaconale presentie in Israël. De werkgroep Jeruzalempost begeleidt al het werk dat door het CIS in Israël wordt gedaan, ook het werk van de Israëlwerker ds. Brons. In deze werkgroep hebben afgevaardigden van zowel de GZB, Kerk & Israël als diaconaat zitting. De werkgroep werkt onder verantwoordelijkheid van het bestuur van het CIS. De afgelopen drie jaar heeft br. Drayer in deze werkgroep zitting gehad.

De samenwerking in de werkgroep verloopt goed en zal hopelijk nog zeker drie jaar duren. Momenteel behartigt de diaconaal consulent van het CIS, mw. Wilma Wolswinkel, de projecten van deputaten diaconaat in Israël en de Palestijnse gebieden.

5.2.2 Meldpunt

Namens deputaten diaconaat heeft een deputaat zonder last of ruggenspraak zitting in het bestuur van de Stichting Meldpunt misbruik in pastorale relaties. Het Meldpunt rapporteert over haar werkzaamheden aan de Commissie seksueel misbruik. Deze commissie rapporteert over de activiteiten van de klachtencommissie, de activiteiten van het Meldpunt en informeert over de activiteiten van de SSMKR. Op deze plaats wordt dus geen verslag gedaan van de activiteiten van het Meldpunt.

De GS 2013 heeft deputaten opgedragen 'in overleg met de klachtencommissie en de quaestor van de generale synode te bezien hoe de financiering van het Meldpunt seksueel misbruik in kerkelijke relaties onder te brengen is bij de quaestor van de synode'. Vanaf 1 januari 2017 zullen de kosten van het Meldpunt niet meer via de begroting van diaconaat gaan. De hiervoor genoemde Commissie seksueel misbruik zal deze kosten in het vervolg declareren bij de quaestor.

5.2.3 PDS (GKv/NGK)

Het Platform Diaconale Samenwerking (PDS) bestaat uit vertegenwoordigers van de diaconale deputaten van CGK, GKv en NGK. Het PDS is in de eerste plaats een diaconale denktank. Voor de praktische uitwerking van belangrijke diaconale onderwerpen benoemt het PDS werkgroepen, bijv. werkgroep Toerusting, Wmo 2015 en Jeugd diaconaat. Verder is men begonnen met het vormen van een zgn. deskundigenpool. De bedoeling hiervan is om deskundigen te koppelen aan nieuwe projecten van de kerken. Op die manier kan kennis en ervaring worden gedeeld. Daarnaast zijn er ook cursussen ontwikkeld om de kerken toe te rusten, zie par. 4.2. De samenwerking binnen het PDS verloopt goed. Onze bedoeling is om stap voor stap de samenwerking uit te bouwen en te intensiveren waarbij we uitgaan van het volgende: 'We zullen samenwerken met PDS overal waar het kan en zelfstandig opereren daar waar het moet.'

5.2.4 Contacten andere kerken

Deputaten hebben goede informele contacten met de diaconale organen van de Hersteld Hervormde Kerk en de Gereformeerde Gemeenten. Tot op dit moment heeft dat nog niet geleid tot een meer formele samenwerking. Ook met de Gereformeerde Bond in de PKN zijn hartelijke informele contacten, vooral in het kader van het zgn. Frans beraad (zie 5.4.4), maar ook deze contacten hebben nog niet geleid tot gesprekken over mogelijke samenwerking.

5.3 Binnenkerkelijke contacten

5.3.1 Deputaatschappen en commissies

5.3.1.1 Deputaten LKB

Br. Boers vertegenwoordigt deputaten diaconaat bij deputaten LKB en doet verslag aan deputaten wanneer dat nodig is.

5.3.1.2 Deputaten contact met de overheid

In het kader van een opdracht van de GS 2013 hebben we elkaar geïnformeerd over de ontwikkelingen op het gebied van de nieuwe wetgeving, o.a. de Wmo en hebben onze toerusting en voorlichting van de kerken op elkaar afgestemd.

5.3.1.3 Deputaten pastoraat in de gezondheidszorg

In het kader van de opdracht van de GS 2013 hebben we elkaar geïnformeerd over de ontwikkelingen op het gebied van de nieuwe wetgeving, o.a. de verandering in de zorg e.d. en hebben we onze toerusting en voorlichting van de kerken op elkaar afgestemd.

5.3.1.4 *Deputaten buitenlandse zending*

Er zijn regelmatig contacten met de deputaatschap zending. Een keer per jaar is er een gezamenlijke moderamenvergadering. Verder is er regelmatig contact i.v.m. de missionair diaconale werkers. Bij werkbezoeken in het buitenland is sprake van een goede samenwerking.

Deputaten diaconaat en deputaten zending denken samen ook na over Umoja omdat daarin diaconaat en gemeenteopbouw heel nauw samenkomen. Vooral de samenwerking in Mozambique tussen zending en diaconaat maakt het noodzakelijk hierover van gedachten te wisselen. Het kan de impact van de programma's die daar worden uitgevoerd vergroten. Daardoor is een goede en nauwe samenwerking met zending in Afrika wenselijk en o.i. nodig (zie ook 4.9).

Br. Den Butter (lid van de werkgroep Europa) en br. Drayer hebben deputaten vertegenwoordigd bij de bezinning van deputaten zending over zending in Europa. Het resultaat van deze bezinning heeft een plaats gekregen in het rapport van deputaten zending aan uw vergadering. De vijf vergaderingen die daartoe gehouden werden, waren zinvol en vruchtbaar.

De richtlijnen m.b.t. uitzending van mdw'ers zijn in de afgelopen periode aangepast, geactualiseerd en opnieuw vastgesteld. De wijzigingen betreffen vooral een duidelijke uiteenzetting over wanneer deputaten wel of niet meewerken aan een uitzending en over mogelijke financiële steun door deputaten zending. Indien nodig zijn ze beschikbaar. Deputaten zending zullen uw vergadering op de hoogte brengen van deze veranderingen en de gevolgen die dat zal hebben voor hun begroting.

5.3.1.5 *Deputaten evangelisatie*

De contacten met deputaten evangelisatie vinden vooral plaats op ad-hoc basis rondom missionair-diaconale projecten in Nederland en meestal via de bureaumedewerkers die elkaar wkelijks ontmoeten op het Dienstenbureau.

5.3.1.6 *Deputaten kerk en Israël*

In het kader van Doorgeven heeft een afvaardiging van de redactieraad van Doorgeven eenmaal vergaderd met een afvaardiging van deputaten kerk en Israël. Ook is eenmaal gesproken met het moderamen van kerk en Israël over de projecten in Israël en de Palestijnse gebieden met als doel zoveel mogelijk gezamenlijk bij deze projecten op te trekken.

5.3.2 *Partners in zending/Partners zendingsgemeenten*

Namens deputaten diaconaat is br. Drayer lid van de gezamenlijke commissie PZG. Deze commissie zal zelfstandig via deputaten evangelisatie rapporteren. Br. Drayer heeft deputaten desgevraagd laten weten blij te zijn met de wijze waarop deze commissie haar werk doet.

5.3.3 *Dienstverlening Jongeren Wereldwijd*

Vanaf de oprichting van deze stichting zijn deputaten vertegenwoordigd in het bestuur. Met deze stichting reizen jaarlijks vele jongeren uit onze kerken naar diaconale projecten in Frankrijk, Botswana, Oekraïne, Venda en Brazilië om daar op diaconale werkvakantie te gaan bij projecten waar zending of diaconaat banden mee heeft. Deze jongeren komen verrijkt door hun ervaringen terug in de gemeente waar zij, zo is gebleken, een nieuwe impuls geven aan diaconaat, zending en evangelisatie. Deputaten proberen dan ook waar mogelijk het werk van DJW te stimuleren in de gemeenten.

5.4 *Niet-kerkelijke contacten en participaties:*

5.4.1 *Knooppunt Kerken & Armoede*

Deputaten zijn tot juli 2015 betrokken geweest bij Disk, een kennisbureau voor kerken rond arbeid, duurzaamheid, armoede, sociale zekerheid en economie. De pogingen die in het werk gesteld zijn om als stichting zonder personeel of met hulp van minimale ondersteuning te blijven bestaan zijn op niets uitgelopen. Wel hebben zeven kerken en organisaties de handen ineen geslagen om te gaan samenwerken in het bestrijden van armoede in ons land, misschien wel de belangrijkste taak van het kerkelijk diaconaat. Het Knooppunt is officieel van start gegaan op 22 januari 2016 met de presentatie van het boekje 'Betrokkenheid Troef' waarin een honderdtal inspirerende diaconale initiatieven tegen armoede in Nederland bijeen zijn gebracht.

Het Knooppunt is een projectalliantie met de volgende deelnemers: Raad van Kerken in Nederland, de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Protestantse Kerk in Nederland (Kerk in Actie), het Leger des Heils, het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad namens de Rooms-Katholieke Kerk en bisdom Groningen-Leeuwarden, en MissieNederland.

5.4.2 *Micha NL*

Deputaten participeren in Micha Nederland, een netwerk van 24 kerkelijke- en christelijke maatschappelijke organisaties. Wat de deelnemers verbindt is de roeping om in navolging van Christus recht te doen aan mens en wereld. Als deelnemer in Micha Nederland maken deputaten gebruik van de expertise en materialen die Micha Nederland ontwikkelt op het gebied van gerechtigheid en duurzaamheid. We zeggen daarover als deputaten: 'Micha' houdt ons in balans: 'oetmoedig te wandelen met onze God' en 'recht doen' waar we gaan'. Deputaten zijn door middel van een afvaardiging in het bestuur van Micha Nederland direct betrokken bij het beleid.

Micha Nederland ontwikkelt jaarlijks materiaal voor een '*Micha-zondag*', waarin een thema op het gebied van gerechtigheid wordt uitgediept. Er wordt een divers aanbod van preekschetsen geboden, zodat de verschillende deelnemers ieder met hun eigen accenten de zondag kunnen invullen. Prof. Dr. T.M. Hofman schreef voor Micha zondag 2015 een preekschets over Marcus 10, met als thema 'Mijn wereld op z'n kop!' Medio 2014 is de *Micha Cursus* geactualiseerd en vernieuwd. De cursus beslaat zeven avonden, en is bedoeld om gemeenten met het thema recht en gerechtigheid aan de slag te laten gaan. Micha Young, een vergelijkbare cursus gericht op jongeren bevindt zich in een heroriënteringsfase.

De *Micha Monitor* - een periodiek onderzoek naar het effect van Micha Nederland op het denk- en leefgedrag van christenen in Nederland - verscheen in het voorjaar van 2014, onder de titel: 'Rechtvaardigheid: waarom doen we dat (niet)?' Wat opviel uit het onderzoek is dat er nog niet veel verschil is tussen christenen en niet-christenen in bewustheid en inzet op de thema's van Micha. De monitor onderstreept het voortgaande belang van Micha Nederland als initiator van bewustwording op haar thema's.

Eind 2015 is *Micha Lobby* gestart met een campagne waarin aandacht wordt gevraagd voor de effecten van belastingontwijking. Micha roept op om een einde te maken aan belastingregelingen die in Nederland worden getroffen ten nadele van derdewereldlanden.

Momenteel is *Micha Duurzaam* in ontwikkeling. Gezocht wordt naar een goede manier om duurzaamheid als thema onder christenen op de agenda te krijgen. Een eerste verkenning richt zich op ingang in het zakenleven, via organisaties van christen-ondernemers.

5.4.3 *SchuldHulpMaatje*

Via het PDS participeren deputaten in SHM. Dhr. A. Bruijnis vertegenwoordigt het PDS in het bestuur en fungeert daar als penningmeester. De vereniging is een initiatief van de kerken in Nederland en St. Encour. Zij faciliteert en ondersteunt haar leden: lokale SHM-verenigingen die in hun stad of gemeente uitvoering geven aan de missie om mensen die te maken hebben met (dreigende) schulden te ondersteunen.

5.4.4 *Frans beraad*

Deputaten hebben ook een vertegenwoordiging in het zgn. Frans beraad - een bijeenkomst waar allerlei organisaties uit de reformatorische hoek bijeenkomen om samen te spreken over hoe de gereformeerde kerken in Frankrijk gesteund worden en eventueel daarover samen afspraken te maken. Br. Den Butter en br. De Boer hebben deze bijeenkomst jaarlijks bijgewoond. Veel aandacht gaat tijdens de vergaderingen uit naar de samenwerking met de Faculteit Jean Calvin in Aix-en-Provence en met de UNEPREF.

5.4.5 *Prisma*

Als een van de medeoprichters zijn deputaten nauw betrokken bij Prisma, de koepel waarvan 16 christelijke hulpverleningsorganisaties lid zijn. De afgelopen jaren waren voor Prisma net zo enerverend als de jaren daarvoor. De veranderende subsidieregeling van de regering en de doorwerking van een andere visie op hulpverlening zijn daar de oorzaak en aanleiding van. De opdeling in twee delen (Prisma en coPrisma) zal nog een poosje blijven bestaan maar is feitelijk sinds het stopzetten van de MFS regeling verleden tijd. De samenwerking tussen de 16 organisaties blijft echter wel bestaan. Deputaten zijn blij en dankbaar dat bij zo'n moeilijk onderwerp als hulpverlening aan mensen in de knel in de wereld gekozen is door de diverse christelijke organisaties voor samenwerking en dat die samenwerking zowel in Nederland als ook in de projectgebieden vruchten afwerpt. Daarbij mag de inbreng van de kerkelijk georiënteerde hulpverlening niet onderschat worden. Deputaten zijn via het diaconaal bureau daarbij nauw betrokken. Sinds 1 jan. 2015 is br. Drayer geen lid meer van het bestuur van Prisma.

Op de website van Prisma (<http://www.prismaweb.org>) kunt u verder alle benodigde informatie vinden over netwerken etc.

5.4.6 *EO-Metterdaad*

Deputaten werken samen met EO-Metterdaad, m.n. ook om financiering te verkrijgen voor de eigen partners maar ook voor bevriende kerkelijke of christelijke hulpverleningsorganisaties in andere landen waarmee deputaten contacten hebben maar aan wie geen directe steun wordt gegeven. Gelukkig is er bij EO-Metterdaad ruimte om projecten voor financiering in te dienen waarbij de relatie tussen zending en diaconaat aanwezig mag zijn. Er wordt vooral steun gegeven aan projecten die directe armoedebestrijding als doel hebben.

6 *Evaluatie*

6.1 *Werkwijze*

Op grond van de opdrachten van de synode hebben deputaten een aantal taken en activiteiten geformuleerd. Vervolgens zijn deze taken/activiteiten verdeeld onder de diverse werkgroepen die hiermee aan het werk zijn gegaan. Zij hebben de taken geprioriteerd en smart geformuleerd.

Halfjaarlijks heeft iedere werkgroep hierover gerapporteerd. Tijdens de daarop volgende deputatenvergadering zijn de rapportages besproken. Halfjaarlijks heeft er een tijdens de deputatenvergadering een mondelinge evaluatie plaats gevonden m.b.t. de voortgang van de werkzaamheden van iedere werkgroep. Vragen die hierbij gesteld werden waren: aan welke taken wordt gewerkt en kunnen jullie daarmee verder? Welke taken zijn nog niet opgepakt? Hoe komt dat en wat is er nodig om die taken wel te kunnen vervullen?

6.2 *Eindevaluatie*

Voor de eindevaluatie is gebruik gemaakt van een spreadsheet met de volgende onderdelen (de spreadsheet is indien gewenst beschikbaar als bijlage h):

- hebben we de taken gedaan?;
- hoe hebben we de taken gedaan?;
- hebben we de taken goed gedaan?;
- opmerkingen, aandachtspunten, punten ter verbetering.

6.3 *Conclusie*

We mogen dankbaar constateren dat van de 30 taken die we geïdentificeerd hebben om uit te voeren, er 27 goed of voldoende zijn uitgevoerd. Duidelijk is geworden dat we (nog) niet voldoende aandacht hebben geschonken aan:

- het jeugddiaconaat;
- samenwerking zoeken met andere kerken dan de GkV en de NGK;
- versterken van diaconaal bewustzijn van predikanten.

Wat het jeugddiaconaat betreft: de werkgroep DiG is daar vrij intensief mee bezig geweest. Nadat deze werkgroep voor de eerste keer verslag had uitgebracht, is besloten dat het PDS dit verder i.s.m. de werkgroep DiG zal oppakken en uitwerken.

Als het gaat om samenwerking zoeken met andere kerken dan de GkV en NGK: een samenwerking met bijv. de HHK is punt van bespreking geweest, maar al snel werd duidelijk dat er op dit moment nog geen mogelijkheden waren om tot een nadere samenwerking te komen. Bij dit punt geldt dat deputaten samenwerken waar het kan, maar apart gaan waar het moet.

Het diaconaal bewustzijn van predikanten versterken is een heel effectief middel voor een goed functionerend diaconaat in de gemeenten. Dit punt (bijv. via goede relaties met de TUA; diaconaat onder de aandacht brengen bij TUA-studenten, op terugkomdagen, via nascholing en eigen symposia en het in het leven roepen van een studiegroep diaconaat i.s.m. deputaten) dient nader uitgewerkt en gerealiseerd te worden.

Aan bovenstaande punten werken we graag verder in de volgende synodeperiode.

6.4 Volgt hier een wijziging van beleid uit?

Uit de evaluatie blijkt dat er geen wijziging van beleid nodig is. Deputaten diaconaat willen graag verder werken aan de taken en activiteiten die voortvloeien uit onze beleidsnotitie 'De ander de naaste' en de instructie die is vastgesteld.

7 Financiën

7.1 Financieel verslag 2013-2015

Staat van baten en lasten	2013	2014	2015	begroting 2016
Baten				
Opbrengst bijdragen kerken	278.536	225.403	219.691	222.000
Renteopbrengst	18.877	16.096	14.206	20.000
Diversen	42.776	29.446	59.902	50.000
Opbrengst publicaties	30.108	30.491	27.123	30.000
Ontvangen giften projecten	384.988	477.835	420.885	450.000
Ontvangen giften noodhulp en rampen	467.519	336.766	662.516	p.m.
	1.222.804	1.116.037	1.404.323	772.000
Lasten				
Personeelskosten	186.463	187.985	187.927	207.404
Huisvestingskosten	16.000	15.900	15.500	16.525
Participatiekosten commissies	18.640	92.390	13.569	7.000
Kosten Meldpunt	9.014	9.014	9.014	8.656
Algemene kosten	100.614	101.861	103.641	103.486
Kosten publicaties	31.475	26.037	36.854	33.813
Projecten	402.284	439.563	337.707	450.000
Noodhulp en rampen	470.280	359.566	664.011	p.m.
	1.234.770	1.242.316	1.368.223	826.884
Resultaat	-11.966	-126.279	36.100	-54.884
Balans per 31 december	2013	2014	2015	
Vaste activa				
Financiële vaste activa	26.893	27.307	27.307	
Vlottende activa				
Vorderingen en overlopende activa	29.055	19.140	16.846	
Liquide middelen	1.134.199	1.032.975	1.044.790	
	1.163.254	1.052.115	1.061.636	
Totaal activa	1.190.147	1.079.422	1.088.943	
Passiva				
Eigen vermogen	831.227	645.676	598.598	
Reserveringen				
Bestemmingsreserve	0	38.272	121.450	
Toerustingsfonds	0	21.000	21.000	
Rampenfonds	150.000	150.000	150.000	
	150.000	209.272	292.450	
Schulden				
Schulden op korte termijn	208.920	224.474	197.895	
Totaal passiva	1.190.147	1.079.422	1.088.943	

7.2 Korte toelichting op het financieel verslag 2013-2015

Deputaten zijn bijzonder verheugd over het feit dat de afgelopen drie jaar alle gemeenten hun omslag hebben afgedragen. Dat is reden tot grote dankbaarheid. Onze gemeenten geven trouwens gul voor diaconale collecten. Zeker als het om collecten voor noodhulp gaat (zie ook 3.7.2).

Deputaten houden een weerstandsvermogen aan van 1 maal de 'normale uitgaven'.

Omdat de verplichtingen van deputaten per jaar veranderen (nieuwe projecten starten op, projecten lopen af), is er gekozen voor 'vast' weerstandsvermogen van € 520.000,- voor de periode 2013-2015.

Een specificatie van de balans en de staat van baten en lasten is indien gewenst beschikbaar.

7.3 Begroting 2017-2019

De basis van de begroting van deputaten diaconaat is een voortzetting van het huidige beleid.

Het resultaat van deze begroting is een omslag van € 3,75 per lid wat gelijk is aan de omslag van 2010-2012.

Het begroot tekort wordt aangevuld uit het eigen vermogen.

Verwachte ontwikkeling eigenvermogen:

31/12/16 (startpunt nieuwe begroting) € 550.000,-

31/12/19 € 410.000,-

De begroting 2017-2019 heeft de volgende uitgangspunten:

Ledental CGK 72.500

Diaconaal bureau 2,9 fte.

Rentepercentage van 1%.

Weerstandsvermogen € 475.000,- (minder langlopende projecten).

De hulpverleningscollecte (februari) is geen onderdeel van de omslag.

Financiering projecten blijft ongewijzigd: het surplus hulpverleningsgelden ontvangen in jaar x wordt na goedkeuring van deputaten besteed in het jaar x+1 aan extra projecten.

Een volledige toelichting op de begroting is indien gewenst beschikbaar.

Baten	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019
Opbrengst bijdragen kerken	222.000	271.875	271.875	271.875
Renteopbrengst	20.000	10.000	10.000	10.000
Diverse giften, legaten algemeen	50.000	25.000	25.000	25.000
Opbrengst publicaties	30.000	0	0	0
Ontvangen giften projecten	450.000	400.000	400.000	400.000
Noodhulp en rampen	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
	772.000	706.875	706.875	706.875
Lasten	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019
Personeelskosten	207.404	220.000	216.000	222.000
Huisvestingskosten	16.525	15.500	15.500	15.500
Participatiekosten commissies	7.000	15.000	15.000	15.000
Algemene kosten	103.486	81.500	81.500	81.500
Toerusting	0	10.000	10.000	10.000
Kosten publicaties/publiciteit	33.813	20.000	20.000	20.000
Projecten	450.000	400.000	400.000	400.000
Noodhulp en rampen	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
	818.228	762.000	758.000	764.000
Kosten Meldpunt	8.656	0	0	0
Resultaat	-54.884	-55.125	-51.125	-57.125

8 Voorstellen

Deputaten doen u de volgende voorstellen:

8.1 goedkeuring te geven aan het werk dat deputaten hebben verricht in de achterliggende periode;

8.2 opnieuw deputaten te benoemen op basis van de bestaande instructie en het beleids- en werkplan 'De ander de naaste, over betrouwbaar present zijn';

8.3 goedkeuring te geven aan de herformulering van de artikelen 24-27 K.O.;

8.4 deputaten de volgende meer specifieke opdrachten te geven:

- contact te blijven onderhouden met deputaten kerk en overheid en deputaten pastoraat in de gezondheidszorg ten aanzien van diaconale ontwikkelingen op maatschappelijk gebied;
- de samenwerking binnen het PDS voort te zetten en te versterken;
- verder te werken aan de in paragraaf 6.3. genoemde punten.

9 Benoemingen

Deputaten moeten u helaas meedelen dat enkele deputaten niet voor een herbenoeming in aanmerking komen. Het betreft hier de secretaris, zr. Rustenburg-van de Poppe (wegens persoonlijke omstandigheden),

de penningmeester, br. Boers (hij heeft zijn reguliere maximale zittingstijd als deputaat inmiddels bereikt en is aftredend) en br. Van der Knijff (wegens persoonlijke omstandigheden).

Deputaten nemen node afscheid van deze zuster en broeders: ze nemen een schat aan diaconale ervaring met zich mee! Met hen verliezen deputaten drie kundige en betrokken bestuurders die zich van harte hebben ingezet voor het diaconaat in onze kerken. We zijn dankbaar voor de bijdragen die ze in de loop der jaren hebben geleverd.

Al met al betekent dat, dat er in het deputaatschap naast de herbenoeming drie vacatures zijn.

Een voorstel voor de benoeming van nieuwe en eventueel her te benoemen deputaten zal in een separate brief worden voorgelegd.

10 Verklaring van afkortingen en diaconaal jargon

AC	Ambtelijk Contact
AMO	werkgroep Afrika-Midden-Oosten
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
AzAm	werkgroep Azië-Amerika
CDC	Classicale Diaconale Commissie
CDV	Classicale Diaconale Vergadering
CGK	Christelijke Gereformeerde Kerken
CHE	Christelijke Hogeschool Ede
CIS	Centrum voor Israël Studies
DD	deputaten diaconaat
DiG	werkgroep Diaconaat in de Gemeente
DiS	werkgroep Diaconaat in de Samenleving
DiW	werkgroepen Diaconaat in de wereld (te weten: AMO, AzAm en Eur)
DISK	Landelijk Bureau Dienst in de Industriële Samenleving namens de Kerken
DJW	Stichting Dienstverlening Jongeren Wereldwijd
Eur	werkgroep Europa
GB	Gereformeerde Bond
GH	Gereformeerde hogeschool, Zwolle
GKv	Gereformeerde Kerken vrijgemaakt
GZB	Gereformeerde Zendingbond
GG	Gereformeerde gemeenten
HHK	Hersteld Hervormde Kerk
K.O.	Kerkorde
LKB	deputaten Landelijk Kerkelijk Bureau
Mdw'er	missionair diaconaal werker
MFS	Medefinancieringsstelsel
NGK	Nederlands Gereformeerde Kerken
PZG	Partners zendingsgemeenten
SGJ	Stichting Gereformeerd Jeugdwelzijn
SSMKR	Samenwerkingsverband Stichting Meldpunt Misbruik in Kerkelijke Relaties
Tear	The Evangelical Alliance Relief Fund, hulpverleningsorganisatie
TUA	Theologische Universiteit Apeldoorn
TUK	Theologische Universiteit Kampen
UNEPREF	Union Nationale des Eglises Protestantes Réformes Evangeliques de France
WG	de Wilde Ganzen
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning

Zegene de Here uw vergadering

M. Visser, voorzitter

S. Rustenburg-van de Poppe, secretaris

De volgende bijlage is bij dit rapport gevoegd:

Bijlage 1 - voorstel tot herformulering art. 24 t/m 27 K.O.

De andere genoemde acht bijlagen zijn als extra informatie beschikbaar:

Bijlage a. - Organogram deputaten en werkgroepen

Bijlage b. - Instructie diaconaat en opdrachten GS 2013

Bijlage c. - De ander de naaste, over betrouwbaar present zijn

Bijlage d., e. & f. - Projectenboekjes 2014/2015/2016

Bijlage g. - Aangepast reglement CDV

Bijlage h. - Evaluatie stappen-en activiteitenplan deputaten diaconaat

Bijlage 1

Voorstel tot herformulering art. 24-27 K.O.

Deputaten ontvingen de opdracht om in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht de art. 24 t/m 27 K.O. in concept te herformuleren.

Hieronder vindt u het wijzigingsvoorstel, zoals dat ook is besproken met en goedgekeurd door deputaten kerkorde en kerkrecht.

Wijzigingsvoorstel

Huidig art. 24:

Verkiezing van diakenen.

Art. 24.

Op dezelfde wijze als omschreven in art. 22 heeft ook de verkiezing, goedkeuring en bevestiging van diakenen plaats.

Voorstel art. 24:

Dit artikel ongewijzigd overnemen.

Huidig art. 25:

De dienst van de diakenen.

Art. 25.

De ambtelijke opdracht van de diakenen is het vervullen van de dienst der barmhartigheid. Zij zullen zich door het afleggen van diaconale huisbezoeken op de hoogte stellen van moeiten. Waar nood is, zullen zij helpen en bemoedigen. De gemeente zullen zij aansporen tot het verlenen van hulp en haar daarbij toerusten. Zij zullen de hun ter beschikking gestelde middelen na onderling overleg goed besteden. Van hun beleid hebben zij rekening en verantwoording te doen aan de gehele kerkenraad en desgevraagd kunnen zij dit doen aan de leden van de gemeente op een door de kerkenraad vast te stellen tijd en wijze. (bij vertrek van ondersteunden: art. 83)

Voorstel art. 25

De dienst van de diakenen.

De ambtelijke opdracht van de diakenen is het toerusten van de gemeente tot diaconaat, en haar voorgaan in een leven van barmhartigheid, gerechtigheid en rentmeesterschap in kerk en wereld. Daarom zullen zij zich op de hoogte stellen van moeiten en zij bemoedigen en zorgen voor hulp waar nood is. Zij roepen de gemeente op metterdaad betrokken te zijn op haar naaste. Zij zamelen gaven in, beheren die en zullen die na onderling overleg goed besteden. Van hun beleid hebben zij rekening en verantwoording te doen aan de gehele kerkenraad en desgevraagd kunnen zij dit doen aan de leden van de gemeente op een door de kerkenraad vast te stellen tijd en wijze. (bij vertrek van ondersteunden: art. 83)

Huidig art. 26:

Samenwerking op diaconaal terrein

Art. 26.

De diakenen zullen zo nodig hetzij met andere diaconieën, hetzij met instellingen die zich bewegen op het terrein van het diaconaal werk, het maatschappelijk werk en andere vormen van hulpverlening, geregeld contact onderhouden en zo mogelijk samenwerken, voor de uitoefening van hun ambtelijke opdracht.

Een algemene collecte in de kerken ten behoeve van plaatselijke of regionale belangen mag alleen worden uitgeschreven door de deputaten voor hulpverlening in binnen- en buitenland, die terzake van hun beleid in deze verantwoording schuldig zijn aan de generale synode. (1968/9)
(instructie voor deputaten diaconaat: bijlage 25)

Voorstel art. 26:

Samenwerking op diaconaal terrein

Art. 26.

De diakenen zullen waar nodig hetzij met andere diaconieën, hetzij met organisaties die zich bewegen op het terrein van het diaconaal werk, het maatschappelijk werk en andere vormen van hulpverlening, geregeld contact onderhouden en zo mogelijk samenwerken, om zodoende het diaconaat van de gemeente te voeden, te stimuleren en te faciliteren.

Een algemene collecte in de kerken ten behoeve van plaatselijke of regionale belangen mag alleen worden uitgeschreven door deputaten diaconaat. (2002/4)

Huidig art. 27:

Diensttijd van ouderlingen en diakenen.

Art. 27.

De ouderlingen en diakenen dienen, afhankelijk van de plaatselijke regeling, drie of meer jaren. Elk jaar treedt een evenredig deel af. De aftredenden zijn niet terstond herkiesbaar. Alleen wanneer de toestand en het belang van een kerk bij de uitvoering van art. 22 en 24 KO een herkiezing raadzaam maken, kan van deze regel worden afgeweken.

Voorstel art. 27:

De ouderlingen en diakenen dienen, afhankelijk van de plaatselijke regeling, drie of meer jaren. Elk jaar treedt een evenredig deel af. Zij die aftreden zijn niet direct herkiesbaar. Alleen wanneer de toestand en het belang van een kerk bij de uitvoering van art. 22 en 24 K.O. een herkiezing raadzaam maken, kan van deze regel worden afgeweken.

Visitatievragen

Gaandeweg het bezig zijn met het bovenstaande wijzigingsvoorstel, kwamen we tot de conclusie dat het goed zou zijn dat die vragen van de kerkvisitatie, die de diakenen betreffen ook op punten een wijziging zouden ondergaan. Hieronder het voorstel tot wijziging van deze vragen.

Huidige visitatievragen:

1. Houden de diakenen afzonderlijk vergaderingen naar artikel 40 K.O. en doen zij verantwoording van hun arbeid en beheer aan de kerkenraad?
2. Is er goed overleg tussen de diakenen enerzijds en de predikant en de ouderlingen anderzijds?

3. Gaan de diakenen ook op diaconaal huisbezoek om de gemeente toe te rusten tot haar diaconale taak? Schenken zij daarbij ook aandacht aan bijzondere noden die zich in eigen land of in de wereld voordoen?
4. Met welke instellingen op maatschappelijk gebied werken de diakenen samen? Maken zij, waar nodig, gebruik van de diensten van de Stichting Gereformeerd Jeugdwelzijn/Jeugdbescherming?
5. Op welke wijze schenken de diakenen aandacht aan hen die speciale zorg behoeven: werklozen, gehandicapten, langdurig zieken, bejaarden?
6. Bestaat er een zusterkring of vereniging van ziekenzorg die werkt onder auspiciën van de diaconie?
7. Openbaren de diakenen christelijke bewogenheid in allerlei nood en gedragen zij zich zoals een christen betaamt?

Voorstel visitatievragen:

1. Houden de diakenen afzonderlijk vergaderingen naar artikel 40 K.O. en doen zij verantwoording van hun arbeid en beheer aan de kerkenraad?
2. Is er goed overleg tussen de diakenen enerzijds en de predikant en de ouderlingen anderzijds?
3. Hoe geven de diakenen vorm aan de toerusting van de gemeente om te groeien naar een leven van barmhertigheid, gerechtigheid en rentmeesterschap?
4. Gaan de diakenen daarvoor ook op diaconaal huisbezoek, ook om noden in eigen gemeente op te sporen?
5. Met welke instellingen op maatschappelijk gebied, andere diaconale organisaties of kerken werken de diakenen samen?
6. Op welke wijze schenken de diakenen aandacht aan hen die speciale zorg behoeven: werklozen, gehandicapten, langdurig zieken, bejaarden?
7. Bestaat er een zusterkring of iets dergelijks die werkt onder auspiciën van de diaconie?
8. Openbaren de diakenen christelijke bewogenheid in allerlei nood en gedragen zij zich zoals het een christen betaamt?

BIJLAGE 6

Artikel 34, 37, 43

Rapport 1 van commissie 5 inzake het rapport van deputaten diaconaat

1. Inleiding

Uw commissie wil graag grote waardering uitspreken voor de vele werkzaamheden die door deputaten diaconaat zijn verricht en waarvan verslag wordt gedaan in de uitgebreide rapportage. De synode van 2013 gaf deputaten veel opdrachten mee. Het is goed om te zien hoe deputaten de synodeopdrachten hebben opgepakt. Op een professionele wijze zijn deputaten aan de slag gegaan. Een heldere communicatie, een prachtige beleidsnota, een helder, overzichtelijk rapport.

2. Constateringen vanuit het rapport

Uw commissie heeft tijdens de besprekingen van het rapport een aantal constatering gedaan. Die hebben we doorgesproken met de deputaten:

- de opbrengsten van de hulpverleningscollecten vertonen een dalende tendens. Maar als we kijken naar de opbrengsten van de noodhulpcollecten zien we heel iets anders. We mogen dan ook opmerken dat de offervaardigheid voor onze naasten in nood groot is;
- dankbaar zijn we voor het feit dat de uitgave van Bijbelstudies door de deputaten weer is opgepakt;
- deputaten hebben voldaan aan het verzoek van de synode van 2013 door in de nieuwe nota 'De ander de naaste' op enkele plaatsen de term 'voorgaan' aan te brengen. Daarnaast zijn er wel wat redactionele wijzigingen doorgevoerd. Inhoudelijk is er niets gewijzigd. Het is een goede zaak, dat er een publieksversie beschikbaar zal komen in Diacon en een sterk verkorte versie voor de kerkelijke bladen;
- het jeugddiaconaat is wat blijven liggen, maar het PDS heeft dit opgepakt en eind dit jaar, begin 2017 zullen er publicaties verschijnen in Diacon en Doorgeven. Het positieve is vooral dat de studie aandringt op het bij elkaar brengen van diakenen en jeugdleiders;
- de overheid verwacht vanuit de kerken een stuk diaconaat. Uw deputaten volgen de ontwikkelingen en indien relevant worden ze gedeeld met de diakenen via de nieuwsbrief en de website. Zaken die van belang zijn worden gedeeld met de deputaten voor de overheid. Mede n.a.v. de opdracht van de GS 2013 vindt er nu jaarlijks een overleg plaats tussen afvaardiging van dep. CMDO, dep. PidG en DD;
- de samenwerking met de GkV en de NGK verloopt goed. Het zoeken van contact met de HHK verloopt moeizaam;
- vanuit het deputaatschap wordt er hulp verricht voor vluchtelingen. Dit vindt plaats i.s.m. St. Gave, St. HOE en met Project 10.27 van de GZB;
- de bladen Doorgeven en Verbonden worden per 1 jan. 2017 samen verzonden;
- de ondersteuning aan de Franse kerken ligt vooral op het diaconale vlak;
- wat betreft het aanstaand vertrek van ds. Drayer, is de sollicitatieprocedure in werking gezet.

3. Voor de volgende overwegingen wil de commissie aandacht vragen

- 3.1 Deputaten hanteren een prioriteitenlijst, maar je kunt niet alles tegelijk. Wat nog niet is gedaan, is duidelijk in beeld. Voor de komende 3 jaar is het jeugddiaconaat duidelijk een speerpunt. Het tweede speerpunt is het bevorderen van het diaconaal - missionaire bewustzijn bij de diakenen en binnen de kerken.
- 3.2 Uit de rapportage van deputaten blijkt een grote inzet. Wat in de rapportage iets minder tot uiting is gekomen, is de nadruk dat een plaatselijke kerk in alle ontspannenheid en bewogenheid diaconaat verricht, maar dat zij niet overweldigd hoeft te zijn door de veelheid aan werk en nood. In een gesprek met deputaten bleek gelukkig dat zij hier zeker wel oog voor hebben, en in hun toerusting van diakenen en gemeenten wordt deze kant ook belicht. We hopen dat deze nadruk zal blijven klinken.

- 3.3 De verschuiving van de rol van de diaken van 'doener' naar 'toeruster' is in volle gang. Uw commissie stelt vast dat deze overgang tijd vraagt, omdat diakenen moeten wennen aan een nieuwe rol. Overigens is de commissie van mening dat het een verarming zou zijn, als er geen plaats meer zou zijn voor doeners in de diaconieën.
- 3.4 Uw commissie verwacht dat de rolverschuiving van de diaken blijvende afstemming binnen de kerkenraad noodzakelijk maakt. De inhoud van het werk van diakenen is niet veranderd, maar wel de manier waarop het gedaan wordt (toerustend bezig zijn), en de kwaliteiten die daarvoor nodig zijn. De mogelijke overlap in werkzaamheden tussen diaken enerzijds en ouderlingen en/of predikant anderzijds vraagt om blijvende afstemming.
- 3.5 Om deze visie op diaconaat maximaal vruchtbaar te maken, zou het wenselijk kunnen zijn dat ook predikanten diaconaal worden toegerust, bijvoorbeeld middels de PEP.

4. Financiële zaken

Uw commissie heeft kennisgenomen van de wens van deputaten om de bijdrage vanuit de kerken te verhogen van € 3 naar € 3,75. Dit bedrag werd voor 2013 als omslag toegepast. In de achterliggende periode hebben deputaten een beroep moeten doen op het vermogen. Zo konden zij op een kostendekkende wijze voldoen aan hun verplichtingen. Maar meer toerusting geven, kost meer geld: door deze post apart in de begroting op te nemen willen deputaten meer zicht krijgen op de daarvoor benodigde gelden. Het uitgeven van publicaties is kostendekkend, maar niet kosten opbrengend. Ook zijn de personele kosten gestegen. De rente is laag en het vermogen is gedaald. Het vermogen van deputaten (zeker zoals dat is weergegeven in het rapport van DFZ) lijkt nog wel hoog, maar dat is slechts schijn. De post 'bestemmingsreserve' kan nl. niet (zoals DFZ doen) bij dat vermogen gerekend worden omdat die kosten op korte termijn (het volgende jaar al) moeten worden gemaakt of werkkapitaal vormt in geval van rampen.

Het begrote tekort van ongeveer € 50.000 kan redelijkerwijs uit het vermogen bekostigd worden, maar dan is een verhoging van de omslag wel nodig, omdat anders het vermogen onder het afgesproken weerstandsvermogen van 1.0 komt. Dit is ook schriftelijk gemeld aan commissie 6.

Wanneer u als vergadering geen goedkeuring aan de voorgestelde verhoging zult verlenen, zullen taken moeten blijven liggen.

Uw commissie stelt van harte voor aan het verzoek van deputaten te voldoen.

5. Kerkordelijke aanpassingen

- In de bijlage met de kerkvisitatievragen stelt uw commissie voor het woord 'zusterkring' te vervangen door 'diaconale steungroep'.
- In voorstel art. 25 stelt uw commissie voor dat de tweede zin wordt gewijzigd in: Daarom zullen zij zich op de hoogte stellen van moeiten. Zij bemoedigen en zorgen voor hulp daar waar nood is.
- In art. 27 moet het woord 'herkiezing' veranderd worden in 'herverkiezing'. Deputaten gaan met deze wijzigingen akkoord.
- Op verzoek van deputaten wordt in art. 50 K.O. toegevoegd in de tweede zin na de woorden 'zes ouderlingen': 'en een diaken'. Dit is in de lijn met het beleid dat voorgaande synodes hebben vastgelegd. Uw commissie gaat met dit voorstel akkoord.

6. Uw commissie stelt voor te besluiten:

- 6.1 goedkeuring te geven aan het werk dat deputaten hebben verricht in de achterliggende periode;
- 6.2 opnieuw deputaten te benoemen op basis van de bestaande instructie en het beleids- en werkplan 'De ander de naaste, over betrouwbaar present zijn';
- 6.3 eerst goedkeuring te verlenen aan de onder punt 5 genoemde wijzigingsvoorstellen K.O. en vervolgens goedkeuring te geven aan de herformulering van de art. 24-27 en 50 K.O.;
- 6.4 deputaten de volgende meer specifieke opdrachten te geven:
 - a. contact te blijven onderhouden met deputaten contact met de overheid en deputaten pastoraat in de gezondheidszorg ten aanzien van diaconale ontwikkelingen op maatschappelijk gebied;
 - b. de samenwerking binnen het PDS voort te zetten en te versterken;
 - c. verder te werken aan de in paragraaf 6.3 genoemde punten, met prioriteit aan het jeugd diaconaat;
- 6.5 de omslag vast te stellen op € 3,75, omdat uw commissie heeft geconstateerd dat deputaten diaconaat zijn ingeteerd op hun vermogen.

A. Kok, rapporteur

BIJLAGE 7

Artikel 38, 39

Rapport van deputaten geestelijke verzorging van de varenden

1. Deputaatschap

1.1. Samenstelling

1.1.1. Door de generale synode van 2013 zijn (her)benoemd:

ds. W. W. Nijdam, Ruysdaellaan 17, 2951 PM Alblasterdam, 0786 - 91 82 24, famnijdam@hotmail.com, voorzitter; drs. M.H. Baan, Wilhelminalaan 16, 3247 AS Dirksland, 0187 - 60 30 51, mhbaan@kliksafe.nl, secretaris; br. J. Mauritz, Cort van der Lindenlaan 11, 1412 BW Naarden, 06 - 52 49 61 26, j.mauritz@dnb.nl, penningmeester; ds. J. Breman, Admiraal Trompstraat 8, 3333 TH Zwijndrecht, 0786 - 20 84 32, j_breman@online.nl; ds. W.J.A. Ester, Zwaanstraat 19, 5109 TM 's-Gravenmoer 0162 - 22 03 38, janwillemester@gmail.com; br. W. Mol, Windmolen 12, 4691 LN Tholen, 06 - 30 93 30 51, wimmel@hetnet.nl.

1.1.2. Als predikant voor de varenden is werkzaam:

ds. H. van der Ham, Stooplaan 26, 3311 DM Dordrecht, 0786 - 13 82 80; 06 - 53 59 63 80, hvdham@filternet.nl.

1.1.3. Moderamen

Ds. W.W. Nijdam, voorzitter; drs. M. H. Baan, secretaris; J. Mauritz, penningmeester.

1.1.4.a Varende ouderling

Op voordracht van deputaten is indertijd door de gemeente Dordrecht-Centrum tot varend ouderling bevestigd: Br. Joh. Romijn, ms. 'Insula', p/a Admiraal de Ruyterstraat 9, 3354 XA Papendrecht, a/b NL: 06-53 53 36 24, insula@shipmail.nl.

1.1.4.b Adviseur

Aan broeder Bonninga, die in 2010 niet werd herbenoemd aangezien zijn termijn verstreken was, hebben wij in dat jaar gevraagd, als adviseur te willen aanblijven binnen ons deputaatschap, gezien zijn ervaringen op het terrein van ons werk. Hij heeft daarmee toen ingestemd. Br. Bonninga heeft nu in 2016 te kennen gegeven met deze adviseurwerkzaamheden te willen stoppen. Deputaten varenden zijn br. Bonninga dankbaar voor het vele werk dat hij ten dienste van ons deputaatschap sinds 1991 heeft verricht. Van zijn positieve inbreng tijdens de vergaderingen, zowel als deputaat en later als adviseur heeft ons deputaatschap vele malen dankbaar gebruik gemaakt. We wensen hem voor de toekomst van harte Gods zegen toe.

1.1.5. Zendende kerk

Br. Joh. Romijn is lid van de gemeente Dordrecht-Centrum, de gemeente waaraan ds. H. van der Ham is verbonden. Hij bezocht de vergaderingen van het deputaatschap in de periode 2013-2016. Hij is tevens gedelegeerde namens de kerkenraad van Dordrecht-Centrum. De werkverslagen van ds. H. van der Ham staan ook op de agenda van de vergaderingen van de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Dordrecht-Centrum.

2. Enkele algemene gegevens

2.1. Plenaire vergaderingen

In de verslagperiode vergaderden we als deputaatschap twaalfmaal. De vergaderingen vonden bijna altijd plaats in de 'Krooswijkhof' te Dordrecht.

Aan de vergaderingen wordt deelgenomen door de leden van het deputaatschap, de predikant voor de varenden, de varende ouderling, die tevens gedeputeerde namens de kerkenraad van Dordrecht-Centrum is, en de adviseur.

2.2. Pastorale commissie

De pastorale commissie bestaat uit de varende ouderling J. Romijn en de predikanten J. Breman, W.J.A. Ester en W.W. Nijdam. Wanneer ds. H. van der Ham er behoefte aan heeft, pastorale aspecten van zijn werk vertrouwelijk te bespreken met anderen, dan kan hij deze commissie vragen bijeen te komen.

2.3. Adresbestand

Aan de kerkenraden wordt verzocht, namen en adressen van varende leden door te geven aan deputaten, maar daarnaast ook zelf zoveel mogelijk contact te onderhouden met varende leden van hun gemeente, zowel met hen die in de binnenvaart werkzaam zijn, als de zeevarenden die meermalen voor maritieme werkzaamheden langdurig in het buitenland verblijven.

De Christelijke Gereformeerde Kerken tellen per 1 januari 2016 323 varende leden op 80 schepen. Hun gegevens (naam, gezinsleden, geboortedata, doop/belijdend lid, naam v/h schip, postadres, diverse telefoonnummers, e-mailadres en de gemeente waaronder ze ressorteren) staan bijeen in de 'Gids voor de varenden.'

In die gids staan tevens allerlei andere belangrijke adressen (contactpersonen, internaten, kerkdiensten in het buitenland, enz.) ten dienste van varende kerkleden en degenen die hen pastorale zorg verlenen.

In de vergaderingen van de pastorale commissie is er de mogelijkheid om extra aandacht te besteden aan de adressen waarvan bekend is dat men zorgen heeft. Deze adressen worden door de predikant voor de varenden of door de varende ouderling bezocht. Het pastorale werk gebeurt zo nodig in overleg met de kerk waaronder de varende leden ressorteren.

Mutaties in het adresbestand worden opgenomen in het kwartaalperiodiek 'Kompas' en dan ook verwerkt in de 'Gids voor de varenden.' Deze gids is onder alle varenden, kerkenraden en contactpersonen verspreid.

2.4. Contactpersonen

Op een aantal plaatsen fungeren contactpersonen. Zij kunnen (telefonisch/of per e-mail) worden benaderd door schippers als zij in de buurt van de betreffende kerk de zondag doorbrengen. In enkele plaatsen brengen de contactpersonen (met meer of minder regelmaat en soms in interkerkelijk verband) in het weekend bezoeken aan de in de haven liggende schepen om schippers actief uit te nodigen voor de kerkdiensten. Ook wordt er soms christelijke lectuur verspreid.

De contactpersonen staan ondermeer vermeld in de 'Gids voor de varenden'.

2.5. Varende ouderling (tevens adviseur binnenvaart)

Het werkterrein van br. Joh. Romijn omvat de Nederlandse en Duitse wateren. Hij zoekt contact te leggen met de varenden uit onze kerken en daarbuiten.

2.6. Contactdagen

In de verslagperiode is tweemaal een contactdag belegd te Dordrecht, waarbij alle schippers en regionale contactpersonen welkom zijn.

Op zaterdag 12 oktober 2013 hield prof.dr. H.G.L. Peels een lezing over: 'Goud, geld, goed en geloof'. Er volgde een goede gedachteswisseling, mede tegen de achtergrond van de moeilijke economische situatie waarin een groot deel van de schippers verkeert.

Op zaterdag 24 oktober 2015 zou prof.dr. A. Baars - die van huis uit in verschillende opzichten betrokken is bij alles wat met scheepvaart te maken heeft - een inleiding houden, maar door problemen met zijn gezondheid kon dit niet doorgaan. In zijn plaats heeft ds. H. van der Ham een powerpointpresentatie

gegeven en gesproken over 'Het werk onder de varenden, pastoraat, evangelisatie en diaconaat', de drie aspecten die onlosmakelijk met zijn werk verbonden zijn. De schippers en hun gezinnen die deze dagen bezoeken, zijn er blij mee, mede vanwege het onderlinge contact.

3. Predikant voor de varenden

3.1. Binnenvaart

3.1.1. Werkgebied

De predikant voor de varenden heeft een uitgebreid werkgebied. In principe is hij beschikbaar voor alle christelijke gereformeerde schippers uit heel Nederland. Boordbezoeken brengt hij meestal in de regio Rotterdam/Dordrecht/Moerdijk. Speciale interkerkelijke kerkdiensten leidt hij regelmatig (twaalf keer per jaar) in Mannheim, Duisburg en Gent.

3.1.2. Pastoraat

Voor de schippers was er jarenlang sprake van een aanhoudende kwakkeconomie en een telkens weer oplaaierende schulden crisis.

De binnenvaart kreeg structureel te maken met grote overcapaciteit. Dat maakte het niet eenvoudig. Scherpe concurrentie kwam regelmatig voor en dat leverde weer spanning op in de relationele sfeer.

Doorgaans was er toch wel werk voor de schippers, maar de vrachtprijzen bleven jaren te laag. Schepen van 800 tot 1500 ton konden rendabel varen. Met grotere schepen was dat een stuk moeilijker.

Een huis aan de wal hebben en tegelijk personeel betalen was dikwijls niet mogelijk.

Broeders en zusters die moesten stoppen met varen, bleven achter met een enorme schuld. Schepen waren bijna niet te verkopen.

Duidelijk herstel voor de binnenvaart is lang uitgebleven.

Sommige schepen moeten zestien uur per dag varen, andere achttien uur.

De schippers behoeven op zondag niet te varen, maar doen dat soms toch wel. Tegen dat laatste wordt gewaarschuwd.

Varende ondernemers hebben hun eigen cultuur. Schippers kennen dezelfde problemen als mensen aan de wal, maar door de combinatie van werken en wonen aan boord is de impact van een ongeluk, sterfgeval, ziekte, echtscheiding, faillissement of gedwongen bedrijfsbeëindiging vaak veel groter. De spanning aan boord kan soms flink oplopen. Psychische problemen komen bij de schippers de laatste jaren veel voor.

Crisispastoraat is een deel van het werk van ds. H. van der Ham. Door de grote moeite is er extra behoefte aan pastorale hulp. In moeite en zorg is meegeleefd; kraambezoek gebracht; bezoek rond het overlijden van een geliefde, huwelijk, bezoek na een bedrijfsongeval. Ziekenbezoeken hebben plaats, zowel aan boord als in ziekenhuizen.

Dominee H. van der Ham en ouderling Joh. Romijn behartigen het pastoraat onder de schippers. Diaconale hulp wordt geboden, waar dat wenselijk en mogelijk is. Het komt ook regelmatig voor dat een schipper vraagt om praktische hulp.

Van tijd tot tijd is het nodig overheden of instanties te wijzen op de specifieke omstandigheden van de schippers en hun gezin. Getracht wordt te voorkomen dat broeders en zusters tussen wal en schip geraken. Ontmoetingen en gesprekken hebben plaats. Bij boordbezoek bevordert de predikant voor de geestelijke verzorging van de varenden het kerkelijk meeleven. Voor de meeste schippers en hun gezin is het lang niet altijd mogelijk op zondag in de thuisgemeente de erediensten bij te wonen. Het trouw kerkelijk meeleven staat weleens onder druk. Hierdoor is het des te meer zinvol varenden op te zoeken. Zoveel mogelijk worden alle broeders en zusters bezocht.

Getracht is te bemoeiden en geestelijk leiding te geven. Over Gods Woord wordt gesproken; ook over de persoonlijke verhouding tot de Heere, als het mogelijk is. En over de praktische invulling daarvan.

Specifieke zaken die met het schipper-zijn samenhangen, ontvangen aandacht. Doorgaans blijkt een gesprek goed mogelijk, ook over heel wezenlijke zaken.

Digitaal worden overdenkingen en Bijbelstudies gezonden naar varenden.

Vaak stellen schippers een christelijk tijdschrift op prijs. Voor jongens en meisjes is eveneens een mooi blad beschikbaar. Voor de jeugd is extra aandacht. Het volgen van catechisatie wordt gestimuleerd. Enkele schippersinternaten ontvangen bezoek.

Regelmatig gaat ds. H. van der Ham voor in de eredienst. Meer dan eens spreken schippers ervan dat de prediking voor hen tot zegen is. De Heere werkt door zijn Woord en Geest.

3.1.3. Mannheim

Iedere zondag zijn er vanuit het schipperspastoraat kerkdiensten in Mannheim en Duisburg. Zeven keer per jaar gaat de predikant voor de varenden voor in Mannheim. Op zaterdag bezoekt hij daar zoveel mogelijk Nederlandse schippers. Boordbezoek is heel zinvol. Een aantal schippers is volledig gesecculariseerd; dat doet pijn. Met hen wordt daarover doorgesproken.

Ook zijn er varenden die zelden een reguliere kerkdienst meemaken en in Mannheim of Duisburg toch naar de kerk komen. In Mannheim worden de diensten gehouden in de Hafenkirche, Kirchenstrasse 13. Een Duitse organist Wolfgang Schostak begeleidt de zang.

Het aantal bezoekers vertoont een stijgende lijn; het varieert tussen 8 en 45 per zondag. De bezoekers per zondag wisselen. De kerkgangers van vorige week zijn weer verder gevaren. Het bereik via de kerkdiensten is dan ook aanzienlijk groter dan de aantallen per zondag op het eerste gezicht zouden doen vermoeden: de diensten worden per jaar door mensen van 130 verschillende schepen bezocht. Ook jonge gezinnen komen. De ontmoetingen na de dienst zijn ook waardevol. Er wordt over de prediking gesproken en over het leven met de Heere. Pastoraal contacten worden versterkt. De sfeer is goed. Reacties stemmen tot dankbaarheid. De erediensten worden duidelijk gewaardeerd en de schippers geven royaal voor de dienst van de Heere.

3.1.4. Overige werkzaamheden in de binnenvaart

Enkele keren is de predikant meegevaren. De praktijk is onmisbaar, het leven en werken aan boord van binnenuit leren kennen.

Met niet-kerkelijke schippers wordt eveneens gesproken. Meer dan eens vertellen zij van hun ervaringen met de kerk (of met christenen) in het verleden. Luisteren is heel belangrijk.

Het Woord van de Heere wordt doorgegeven, waar dat mogelijk is.

Er zijn natuurlijk schippers met een heel andere achtergrond en levensvisie. Soms kan belangstelling voor het christelijk geloof gewekt worden.

Enkele honderden Filippino's werken in de binnenvaart, ook Slowaken, Tsjechen enzovoort. Voor hen hebben we lectuur en een Bijbel in hun eigen taal.

Ds. H. van der Ham beantwoordt ook vragen van jongeren op <http://www.refweb.nl> en plaatst meditaties op internet. Studie en bezinning vinden regelmatig plaats.

Enkele belangrijke samenkomsten en conferenties over de binnenvaart zijn bijgewoond.

De stichting 'Vrienden bibliotheek varenden' schenkt een flink aantal boeken voor de varenden. De GBS en de SEZ geven Bijbels en Evangelïën in diverse talen. Voor matrozen op binnenvaartschepen is er een complete Bijbel in hun eigen taal. Ook Bijbelse geschiedenissen (kinderbijbels) worden gewaardeerd.

De stichting 'Vrienden van Heidelberg en Dordrecht' biedt hulp als het gaat over boeken en evangelisatiemateriaal in het Duits.

In diverse gemeenten heeft ds. H. van der Ham verteld over het werk onder de varenden. In de regel is de belangstelling goed en worden betrokken vragen gesteld.

3.2. *Pastoraat onder zeevarenden*

In het koopvaardijwerk zit heel duidelijk pastoraat, diaconaat en evangelisatie. Hoe geven we het evangelie vorm? Dat kan stellig ook door koopvaardijwerk en door een zeemanshuis.

Twee dagen per week worden zeevarenden aan de Moerdijk en te Dordrecht bezocht - maandag en donderdag. Aan de Moerdijk komen steeds meer binnenvaartschepen en zeeschepen, waaronder ook grote. Op een dag liggen aan de Moerdijk acht à veertien zeeschepen. Meerdere blijven twee dagen. In de haven is op die dagen een zeemanshuis open van zeven tot tien uur 's avonds, zodat de zeelieden van hun schip af kunnen en bijvoorbeeld kunnen skypen met vrouw en kinderen. Het *nut* van zeemanshuizen is onmiskenbaar! Zeevarenden geven dat zelf aan. Het zeemanshuis heeft inmiddels vier gastenboeken vol met namen en impressies (dankwoorden, tekeningen etc.).

Ds. H. van der Ham is ook in het zeemanshuis beschikbaar voor pastorale ontmoetingen.

Filippijnse zeevarenden zijn zes à twaalf maanden van huis. De bemanning van een schip komt dikwijls uit vier à vijf verschillende landen. Het komt voor dat ze elkaar niet eens goed verstaan. Dat is natuurlijk een heel gevaarlijke situatie bij calamiteiten.

Sommige zeelieden hebben te maken gehad met piraterij; ze zijn in groot gevaar geweest.

Heimwee komt nogal eens voor; ze voelen zich zo verloren. Soms is iemand de enige christen aan boord.

Een luisterend oor is belangrijk, en dat niet alleen, ook de Bijbel open doen en hen laten zien, dat ze veel mogen betekenen voor hun familie op de Filippijnen. We hebben dikwijls fijne gesprekken. Wat is het goed het Woord van God te brengen; een Bijbeltekst met hen te lezen. Dan hebben zij het weer voor ogen. Ds. H. van der Ham probeert hen te bemoedigen en te wijzen op zaken die echt houvast bieden.

Het geestelijk leven dreigt snel te versloffen. Een schip is helemaal ingericht op *werken!*

Zeevarenden hebben een stimulans nodig.

Het evangelie moet naar de zeevarenden. Evangelïën uitdelen, in de vorm van een boekje in hun eigen taal, dat is het mosterdzaadje! Het zal doen wat de Heere behaagt.

Veel dvd's met meditaties (in een aantal talen) worden meegegeven aan de mensen. Ook boekjes met overdenkingen gaan naar de zeevarenden. Zij putten daar troost uit.

Ieder jaar konden we rond 24 december kerstpakketten uitdelen met een inhoud die voor de zeevarenden van waarde is. Er is dan ook een brochure met de kerstboodschap in vijf talen. Ook voor het paasfeest maken we een klein boekje.

3.2.1. *Diaconaat*

Diaconale hulp wordt geboden: winterkleding voor een symbolisch bedrag, of het beschikbaar stellen van verantwoorde lectuur. Waardevol is: oog hebben voor de enkeling.

Het scheepsbezoek van ds. H. van der Ham wordt gewaardeerd, het helpen waar geen helper is. Dankbaar vermelden wij de vrijwilligers aan de Moerdijk. Ze betekenen wat; deze mensen zijn doeners. Voor zeelieden kun je echt wat doen.

Nederlandse kapiteins en officieren vinden het dikwijls fijn een gesprek te hebben. Soms kan ds. H. van der Ham hulp bieden in traumatische situaties.

De directie van het Havenschap stelt het zeemanshuis nog steeds ter beschikking, pro Deo.

3.2.2. *Overige werkzaamheden zeevaart*

Vier keer per jaar wordt een pastorale brief, een zogenaamde contactbrief, geschreven aan ongeveer zeventhonderd Nederlandse zeevarenden. Een van de vier keer door ds. H. van der Ham. Deze brief wordt ook vertaald in het Engels en Spaans.

Ds. H. van der Ham gaat ook weleens voor in de koopvaardijherdenkingsdiensten die jaarlijks in november in Rotterdam, Amsterdam en Groningen worden belegd.

Met collega koopvaardijpredikanten zijn goede contacten.

3.2.3. *Publiciteit*

Elke drie maanden wordt een periodiek uitgegeven genaamd Kompas. In dit blad staan artikelen die betrekking hebben op zowel binnenvaart als zeevaart. Elk nummer opent met een meditatie geschreven door één van de predikanten binnen het deputaatschap.

Ds. H. van der Ham schrijft regelmatig bijdragen.

Radiodiensten vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerken worden aangekondigd. Eveneens worden de kerstvieringen in verschillende aan het water gelegen gemeenten vermeld. De kerkenraden ontvangen Kompas ter informatie. Het blad wordt verzorgd door ons Dienstenbureau te Veenendaal. Via de website www.cgk.nl is up to date informatie te lezen over ons deputaatschap varenden en in het bijzonder over het werk van ds. H. van der Ham ten dienste van de schippers en zeevarenden.

Voor diverse bladen (Scheepvaartkrant; Contact van wal en schip; Kerk op Dordt) zijn artikelen en meditaties geschreven.

4. De Nederlandse Zeemanscentrale

4.1 Algemeen

De Nederlandse zeemanscentrale (NZC) is de koepelorganisatie waar diverse organisaties binnen het koopvaardijpastoraat, zoals dat vanuit de kerken wordt vormgegeven, in samenwerken. De NZC is een stichting en heeft in de uitoefening van haar doelstelling de Bijbel als grondslag. Verder heeft de stichting als doel het behartigen en onderhouden van het geestelijke en sociale welzijn van zeevarenden, en voorts alles te doen wat hiermee verband houdt, of daartoe bevorderlijk kan zijn.

Het bestuur van de Stichting Nederlandse Zeemanscentrale wordt gevormd door:

- twee leden van de voormalige Vereniging Nederlandse Zeemanscentrale, casu quo de Stichting Van der Schalkfonds te Rotterdam;
- drie leden van de PKN;
- een lid te benoemen door deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland; sinds enkele jaren is dat br. W. Uittenbogaard, lid van de kerk te Haamstede die ongeveer 15 jaar lang zijn werk heeft gehad op de grote vaart;
- een lid van de Stichting Diaconaal Havenproject Rotterdam;
- een lid van de Stichting Koopvaardijpastoraat Groningen;
- een lid van de Regionale Commissie Protestants Koopvaardijwerk Rijnmond;
- een lid van de Regionale Commissie Protestants Koopvaardijwerk IJmond.

De Nederlandse Zeemanscentrale houdt zich met tal van zaken bezig. Hieronder vindt u een overzicht.

4.2. Pastoraat

In de Nederlandse havens bezoeken predikanten en pastorale werkers de varenden.

4.3. Diaconaat

Voor Nederlandse zeevarenden is het niet altijd gemakkelijk om werk te vinden; ze zijn te duur in vergelijking met buitenlands personeel.

Een deel van de zeevarenden heeft zwaar maar interessant werk waar men redelijk tot goed voor wordt betaald. Aan de groep zeevarenden die tussen wal en schip terecht dreigt te komen, wordt diaconale hulp verleend.

4.4. Zeemanshuizen

De NZC steunt een aantal zeemanshuizen in Nederland en Indonesië. Deze zijn te vergelijken met de kerkelijke militaire tehuizen.

4.5. Kerkdiensten

In Rotterdam worden er wekelijks oecumenische vieringen gehouden in het voormalig zeemanshuis aan de Willemskade. Voor Nederlandse zeevarenden worden er jaarlijks koopvaardijdiensten gehouden. Deze worden in november gehouden. Een speciaal moment is de herdenking van de gevallen op zee. De diensten vinden plaats in de Eemshaven/Groningen, IJmuiden en Rotterdam.

4.6. Evangelisatie

De mensen die zich inzetten onder de paraplu van de Nederlandse Zeemanscentrale werken vanuit een christelijke achtergrond.

4.7. Belangenbehartiging

Bij de overheid en bedrijven worden heel wat besluiten genomen die van invloed zijn op het welzijn van zeevarenden. De Nederlandse Zeemanscentrale is in allerlei organen vertegenwoordigd om de belangen van zeevarenden te behartigen.

4.8. Sea TV

Door gebruik te maken van bewegende beelden, geluid, internet en de aan boord uit te delen dvd's wil de Nederlandse Zeemanscentrale zeevarenden en hun familieleden op een nieuwe manier bereiken. Er zijn 20.000 exemplaren beschikbaar. Ook ds. H. van der Ham heeft meditaties geleverd voor deze dvd in diverse talen.

4.8.1. Comité Kerstfeest op Zee

Zeevarenden die met de Kerst aan boord van hun schip zijn, ontvangen van het comité Kersfeest op Zee een kerstpakket.

4.8.2. Vereniging Maritiem Gezinscontact

De Vereniging Maritiem Gezinscontact is er voor en door familie van zeevarenden.

4.8.3. Stichting Pastoraat Werkers Overzee

De Nederlandse baggerindustrie heeft een eigen pastorale organisatie.

4.9. Stella Maris

Het Apostolaat ter Zee, Stella Maris, is de rooms-katholieke organisatie voor pastorale zorg voor zeevarenden.

4.10. International Christian Maritime Association

Overal ter wereld zijn christelijke organisaties actief voor het zeemanswelzijn. Een groot aantal daarvan werkt samen in de International Christian Maritime Association. Het secretariaat van de ICMA is gevestigd in Londen.

4.11. Buitenlandse missies in Nederlandse havens

In diverse Nederlandse havens zijn Finse, Noorse, Deense, Zweedse, Duitse of Britse zeemanskerken gevestigd.

4.12 Andere Nederlandse kerkelijke zeemanswelzijnsorganisaties

Andere kerkelijke zeemanswelzijnsorganisaties in Nederland zijn Lumen Maris en het Havenlicht.

4.13. Diepgang

Elk schip met een Nederlandse vlag ontvangt vier keer per jaar het tijdschrift Diepgang. Met een oplage van 2000 bereikt de NZC vele zeevarenden.

5. Begrotingen 2017 t/m 2019

Hieronder volgt een opstelling van de begroting voor de jaren 2017 t/m 2019.

Bij de omslagbepaling wordt uitgegaan van een ledental 72.500.

	werkelijk 2014	werkelijk 2015	raming 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019
	€	€	€	€	€	€
Baten						
Omslag	83.432	85.334	85.100	116.000	116.000	116.000
Vrijwillige bijdragen varenden	2.357	2.775	2.500	2.500	2.500	2.500
Interest	343	327	250	250	500	750
Diversen	3	11.651	-	-	-	-
	86.135	100.087	87.850	118.750	119.000	119.250
Lasten						
<i>Personeelskosten</i>						
Traktement	61.995	62.189	63.780	64.420	65.065	65.715
Werkkosten	5.601	5.723	5.700	5.700	5.800	5.900
Bijdrage emeritikas	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
PFZW	598	365	700	700	700	700
<i>Kompas</i>						
Drukkosten/verzendkosten,	1.526	1.717	1.750	.800	1.850	1.850
<i>Diverse kosten</i>						
Dienstenbureau	6.600	6.500	6.500	6.550	6.600	6.650
Accountantskosten	900	900	900	1.000	1.000	1.000
Reis- en vergaderkosten dep.	252	1.315	1.000	1.000	1.000	1.000
Kantoorbehoeften	250	281	250	250	250	250
Abonnementen en bijdragen	314	319	400	400	400	400
Kosten Mannheim	639	656	700	700	700	700
Diverse kosten	207	566	300	300	300	300
	93.882	95.531	96.980	97.820	98.665	99.465
Saldo	-7.747	4.556	-9.130	20.930	20.335	19.785

Hieronder een opstelling van het geschatte vermogen per 1/1 2017.

Eigen vermogen per 1 januari 2016	30.620
Saldo 2016	9.130
Eigen vermogen per 1 januari 2017	<u>21.490</u>

De begroting 2017-2019 van varenden is redelijk nauwgezet op te stellen.

Het overgrote deel is traktement, werkkosten en bijdrage aan de emeritikas.

Voor wat betreft het eigen vermogen voldoet varenden al jaren niet aan de norm.

Door de generale synode 2013 is de zgn. solvabiliteitsfactor voor varenden namelijk gesteld op 1.

Dat betekent dat ons deputaatschap een reserve dient te hebben van € 85.800.

Om dat per 1-1-2020 te realiseren dient de omslag op € 1,60 per lid/dooplid te worden gesteld.

6. Beantwoorden synodale opdrachten

Deputaten kregen van de synode van 2013 twee opdrachten.

De synode besloot:

'Deputaten op te dragen de verantwoordelijkheden van de predikant voor de varenden, zijn zendende kerkenraad en deputaten ten opzichte van elkaar te onderzoeken en vast te leggen, zodat de eigen verantwoordelijkheden van deze drie partijen adequaat kunnen worden ingevuld.'

6.1. Beantwoorden eerste synodale opdracht

Ds. H. van der Ham is op 17 september 2007 in een vergadering van kerkenraad en stemgerechtigde leden beroepen tot predikant met een bijzondere opdracht volgens artikel 6 K.O. en is op die manier verbonden aan de CGK van Dordrecht-Centrum.

Daarbij is o.a. bepaald dat de kerkenraad van de CGK Dordrecht-Centrum geen verantwoordelijkheid draagt voor de *financiële verplichtingen*, maar dat deze blijft berusten bij deputaten voor de geestelijke verzorging van de varenden.

Pastoraal gezien vallen dominee en zijn gezin dan ook onder de verantwoordelijkheid van de kerkenraad van Dordrecht-Centrum. Zij zijn leden van de CGK Dordrecht-Centrum, kerken aldaar en nemen deel aan het gemeentelijke leven.

Voor wat betreft zijn werk informeert ds. H. van der Ham zijn kerkenraad d.m.v. toezending van zijn werkverslagen. Hij is echter in dat opzicht geen verantwoording verschuldigd aan zijn kerkenraad.

Wat de uitoefening van zijn werk betreft, is hij verantwoording verschuldigd aan deputaten varenden en de deputaten aan de generale synode.

Binnen het deputaatschap functioneert de zgn. 'pastorale commissie', bestaande uit enkele predikanten en/ of ouderlingen, met wie ds. H. van der Ham overleg pleegt als er iets in zijn werk is, dat hij vertrouwelijk wil bespreken en waarvoor hij eventueel advies zou willen inwinnen.

De synode besloot:

'2. Deputaten opdracht te geven om in de komende periode tevens goede aandacht te schenken aan de punten 4a, 4b en 4d van hun instructie en aan de synode van 2016 daarover te rapporteren.'

6.2. Beantwoorden tweede synodale opdracht

Wat de punten 4a en 4d betreft: Op 27 augustus 2015 heeft ons deputaatschap aan alle kerkenraden van onze kerken een brief gestuurd, waarin nadrukkelijk aandacht gevraagd wordt voor datgene wat in deze punten genoemd wordt. Ook aan kerkenraden van gemeenten die geen varende leden hebben, werd in dit schrijven verzocht hieraan aandacht te besteden in de voorbede en attent te zijn op varenden die op een zondag in de buurt zijn en wellicht in de kerk aanwezig zijn. Aan dit schrijven hadden wij bijlage 1 van de kerkorde, dus de instructie voor ons deputaatschap toegevoegd, zodat de kerkenraden onmiddellijk konden zien waar het om ging.

De brief in zijn geheel kunt u in bijlage 1 van dit rapport vinden.

Wat de punten 4a en 4d betreft stellen wij de synode voor, de punten 4a en 4d - omdat zij parallel lopen - samen te voegen tot een punt, waardoor na de laatste woorden van het huidige punt 4a, onmiddellijk zou volgen: 'en er bij de kerkenraden op aan te dringen contacten ...[wat verder volgt in het huidige punt 4d]'.

Wat punt 4b betreft: wij stellen u voor, dit punt te schrappen, omdat dit in de praktijk niet of nauwelijks meer aan de orde is.

Ter toelichting op dit punt 4b wijzen wij erop, iets dat bij het lezen van dit punt niet bij alle lezers altijd meteen helder blijkt te zijn, dat het daar gaat om kerkenraden die bezoeken afleggen bij schippers die een tijd lang in de buurt van de gemeente van die kerkenraden verblijven, maar die wel lid zijn van een andere gemeente (die andere gemeente is dus de thuisgemeente van de desbetreffende schippers).

Ook stellen wij u voor, aan artikel 2 van de Conceptinstructie voor een predikant voor de varenden (Bijlage 56 van de kerkorde, uitgave 2011) voor alle duidelijkheid toe te voegen de woorden: 'of die het Woord van God zelfs nog helemaal niet kennen.'

7. Toekomstvisie

Voorts willen wij het volgende onder uw aandacht brengen en naar aanleiding daarvan ook een voorstel aan u doen.

Uit het overzicht van de werkzaamheden die ds. H. van der Ham in de afgelopen jaren verricht heeft, zoals wij dat in het eerste deel van dit rapport hebben aangegeven, blijkt hoe belangrijk het werk van onze schipperspredikant, o.a. in Moerdijk, ook ten bate van zeevarenden is.

In Moerdijk bevindt zich een zeemanshuis, waar ds. H. van der Ham twee maal per week komt. Tot laat in de avond is onze schipperspredikant met een team van vrijwilligers om hem heen daar aanwezig en komt hij met zeevarenden uit diverse landen in aanraking, zoals Russen, Letten, Chinezen, Indonesiërs, Filippino's enz. Het zeemanshuis in Moerdijk voorziet in een behoefte van vele zeelieden om daar in een rustige omgeving met ds. H. van der Ham te spreken, over hun werk en hun familie. Zeevarenden zijn maanden, ja soms meer dan een jaar van huis, verstoken van vrouw en kinderen en andere familieleden. Bij familiefeesten niet thuis, geen verjaardag, geen huwelijksjubilea. Regelmatig komt het voor dat een zeeman zijn nieuwgeboren kindje pas ziet als het al bijna lopen kan. Hoe fijn is het dan voor zulke mannen om eens rustig met een schipperspredikant te spreken. Het blijkt dat diverse zeevarenden in de loop der jaren in het zeemanshuis te Moerdijk een band met ds. H. van der Ham hebben gekregen. Niet alleen bovengenoemde zaken komen ter sprake, maar laten we niet vergeten de vragen die bij deze mannen kunnen leven wat het geloof betreft. In de werkverslagen van ds. H. van der Ham komt dit laatste steeds weer terug en dan blijkt dat die gesprekken zeer op prijs worden gesteld. Bijbels en ook kinderbijbels in hun eigen taal zijn zeer gewild, naast goede lectuur. Ook met diverse kleine hulpvragen weten de zeevarenden de weg naar onze schipperspredikant te vinden. Naast dit alles is er voor de zeevarenden gelegenheid om tegen een bedrag van € 1,- wat kleding mee te nemen. Hier hebben deze mensen grote belangstelling voor.

Via contacten met Het Leger des Heils kan ds. H. van der Ham aan kleding komen en die in het zeemanshuis uitdelen. Maar het mooiste en het belangrijkste aspect van de contacten in Moerdijk is het zaaien van het goede zaad, het Woord van God, wat nooit ledig zal wederkeren, maar zal doen al wat Hem behaagt. De opdracht van Gods kant ligt er: 'Zaait aan alle wateren.' In het verleden heeft onze synode beseft dat via schipperspredikanten de mogelijkheden zeer groot zijn om aan die opdracht gehoor te geven. Deputaten varenden zijn dankbaar dat tot op de dag van vandaag aan onze schipperspredikant gezaaid mag en kan worden, ook in Moerdijk. Dat 'zaaien aan alle wateren' mocht met Gods hulp een plaats hebben in het verleden en in het heden. Deze oproep vanuit Gods Woord blijft van kracht ook

voor de toekomst. Vandaar dat deputaten varenden een dringende oproep aan de synode doen om de werkzaamheden die nu in het zeemanshuis te Moerdijk plaatsvinden, ook in de toekomst na emeritering van ds. H. van der Ham voort te laten zetten en wel door een eigen schipperspredikant van Chr. Geref. huize. Alleen met vrijwilligers in Moerdijk, zonder aansturing van een professionele kracht, zal het mooie werk in Moerdijk verloren gaan. De professionele kracht zal bij voorkeur een predikant moeten zijn, vanwege de theologische kennis, de roeping en de gave om pastoraat te kunnen bedrijven.

Nu is het opvallende, dat zulke zeemanshuizen wel op een aantal plaatsen te vinden zijn bij, naar verhouding kleinere havens, zoals Moerdijk, Delfzijl, Vlissingen en Terneuzen, maar dat er in de wereldhaven van Rotterdam geen enkel Nederlands zeemanshuis meer te vinden is (wel een aantal buitenlandse zeemanshuizen). Ook wordt het pastoraat daar vooral verricht door predikanten varenden van de PKN, in de loop van de jaren om financiële redenen steeds meer afgebouwd. Het is te betreuren dat zulke belangrijk werk om financiële redenen steeds verder losgelaten wordt.

Nu is bij ons de gedachte opgekomen, dat het goed zou zijn, wanneer wij, net als in Moerdijk, ook in Rotterdam, zowel pastoraal als missionair, iets voor zeevarenden kunnen betekenen, liefst in samenwerking met andere protestantse kerken, zodat de financiële lasten gezamenlijk gedragen kunnen worden. De mogelijkheid van zo'n samenwerking met andere kerken wordt genoemd in onze instructie (zie K.O. bijlage 1, art. 4f).

Ds. H. van der Ham, en te zijner tijd eventuele opvolger(s) van hem, zou(den) dan ook daar pastoraal en missionair kunnen werken. Een en ander zal dan goed geregeld moeten worden, zodat het werk onder de schippers daar niet onderlijdt. Er zou dan ook naar onze mening, gegrond op onze kennis van en ervaring met deze dingen, werk genoeg te doen zijn voor twee of drie predikanten varenden!

7.1. *Ons voorstel aan u als synode is het volgende:*

- a. laat de synode een commissie benoemen, die een onderzoek instelt naar mogelijkheden om een zeemanshuis in Rotterdam te verkrijgen, zo mogelijk in samenwerking met andere kerken en die daarover rapporteert aan de synode van D.V. 2019;
- b. laten de werkzaamheden die nu in het zeemanshuis te Moerdijk plaatsvinden, ook na emeritering van ds. H. van der Ham voortgezet worden en wel door een eigen schipperspredikant van christelijke gereformeerde huize;

In dat onderzoek zal meegenomen moeten worden de wenselijkheid en noodzaak van één of meer predikanten varenden, te onderhouden door een aantal kerken samen.

Deze mogelijkheid is in onze instructie onder punt 4f verwoord.

Wat dit werk onder zeevarenden betreft, willen wij er met nadruk op wijzen, dat niet alleen zichzelf door dit werk bereikt worden, maar zo komt het Evangelie ook verder, naar hun familieleden en anderen, wereldwijd. En wanneer de predikant met christen-zeelieden spreekt, draagt het voornamelijk het karakter van pastoraat.

Het grote belang hiervan, heeft de vertegenwoordiger van onze kerken in het bestuur van de NZC (Nederlandse Zeemanscentrale), br. W. Uittenbogaard, wonend te Noordgouwe, uit eigen ervaring ongeveer 15 jaar lang ondervonden, in de tijd dat hij als koopvaardijofficier de zeeën bevoer.

Enkele passages uit zijn brief, die hij in 2015 hierover aan ons deputaatschap schreef kunt u hieronder lezen:

'(...) Zelf had ik tijdens mijn zeemansloopbaan, vooral op vrachtschepen, veel aan het wereldwijde pastoraat.

Veel respect hadden wij voor predikanten, pastoors, Joodse geestelijken enz. die ons kwamen bezoeken wanneer we in een haven lagen en de tijd namen om gesprekken met ons aan te gaan. Ze waren ons tot grote (geestelijke) steun, zeker wanneer het thuis 'niet zo lekker liep' en we al maanden van huis waren. Meestal lagen wij, m.n. met de vrachtschepen, in havens ver van de bewoonde wereld. Het was dan fijn wanneer we een lift kregen naar het zeemanshuis, of naar de stad om bijv. de nodige inkoop voor vrouw en kinderen thuis te kunnen doen, of gewoon om een brief naar huis te posten.

Vaak nodigde men ons uit om, wanneer dat vanwege werkzaamheden aan boord mogelijk was, op zondagen hun kerkdiensten te bezoeken...Helaas zit de 'wereld' ook niet stil.

Het is dus aan ons, als Christelijke Gereformeerden, of wij er de voorkeur aan geven of een van onze predikanten aan boord gaat en met de opvarenden spreekt en/of hen mee de wal op neemt bijv. naar een zeemanshuis. Of dat dit gebeurt door de één of andere kroegbaas om maar niet te spreken van bordeelhouders.

Broeders dit klinkt hard, maar ik denk dat u de waarheid moet weten, zodat u geen verkeerde beslissingen neemt.

Er bestaat al jaren een gezegde: 'Een zeeman heeft in iedere stad weer een andere schat.' Nu is mijn ervaring dat dit, op die manier, echt wel meevalt. Maar door ons toedoen kan dit wel degelijk waarheid worden, n.l. door zeelieden die in Nederlandse havens komen niet de Schat aan te bieden die, naar ik mag aannemen, niet onbekend is bij de synodebroeders zelf.

Sterker nog, het is niet alleen onze verantwoordelijkheid, maar ook onze plicht!

Natuurlijk kunnen wij, als Christelijke Gereformeerde Kerken, dit afschuiven naar andere denominaties. Over die mentaliteit leert de Schrift ons ook het één en ander!

Wanneer u goede nota neemt van wat ds. van der Ham over het pastoraat schrijft, zal het u duidelijk worden dat zijn werk gecontinueerd moet worden, als absoluut noodzakelijk.

Als oud-zeevarende ben ik er van overtuigd, dat wanneer onze kerken zouden besluiten om het huidige werk onder zeevarenden te beperken, en/of geen predikant meer beschikbaar te stellen wij, als Christelijke Gereformeerde Kerken, een grote fout zouden maken ...'

Tot zover het citaat van br. Uittenbogaard, een stem uit de praktijk van de kant van wat we zouden kunnen noemen een 'ervaringsdeskundige'.

Deputaten varenden onderstrepen de beschreven noodzaak om het werk onder de schippers en zeevarenden voort te kunnen zetten, ook na emeritering van onze huidige schipperspredikant. Het werk

onder de zeevarenden is in dit rapport met klem onder uw aandacht gebracht, maar ook het prachtige werk onder de schippers mag niet onderschat worden. Schippers vormen met elkaar een bijzondere, varende gemeente. Zij zijn wel lid van een plaatselijke gemeente, maar ze zijn daar meestal niet en als ze daar wel zijn dan is dat alleen op de zondag. De specifieke pastorale bearbeiding zoals bij de 'walgemeente' ontbreekt in verreweg de meeste gevallen. In een walgemeente kun je gemakkelijker met een broeder of zuster in contact komen om met elkaar het één en ander door te nemen, of elkaar te bezoeken. Dat is in de scheepvaart vele malen minder mogelijk. Hoe nodig is het mede daarom onze schippers predikant te behouden nu en in de toekomst. Moge de Heere al het werk dat gedaan mag worden zo zegenen, dat het mag bijdragen tot uitbreiding van zijn heerlijk Koninkrijk.

7.2. Financieel aspect

Deputaten hebben begrip voor de moeite die de noodzaak van bezuinigingen in het kerkelijke leven met zich mee brengt. Desondanks zijn wij van mening dat het werk onder schippers en zeevarenden moet doorgaan.

'Bid en werk' is een bekende uitdrukking. Wat het eerste betreft: wij bidden de Heere om financiële mogelijkheden om het werk voort te zetten. Soms is er in dat opzicht opeens een bemoediging. In 2015 ontvingen we diverse giften (zie ons financiële verslag). Ook is het een zegen dat het havenschap Moerdijk het zeemanshuis gratis ter beschikking stelt! Een wonder van God. Zo wordt dat nog steeds ervaren! Naast bidden dus werken: Mogelijk zijn er meer financieringsbronnen aan te boren dan alleen kerkgeld. Daarom *stellen wij aan de synode voor*: art. 5 van onze instructie uit te breiden met de uitdrukking: Verder is het deputaten toegestaan, ook te zoeken naar andere bronnen van financiering.

8. Voorstellen

Wij stellen de synode voor om te besluiten:

de synode heeft kennisgenomen van het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de varenden over de jaren 2013- 2016;

de synode besluit:

1. met het gevoerde beleid conform de gegeven instructie in te stemmen;
2. de begrotingen voor de jaren 2017, 2018 en 2019 goed te keuren;
3. de punten 4a en 4d van onze instructie samen te voegen tot één punt;
4. punt 4b van onze instructie te schrappen;
5. toe te voegen aan artikel 2 van de conceptinstructie voor een predikant voor de varenden (Bijlage 56 van de K.O. uitgave 2011) de volgende woorden: 'of die het Woord van God zelfs nog helemaal niet kennen;'
6. de werkzaamheden die nu in het zeemanshuis te Moerdijk plaatsvinden, ook na emeritering van ds. H. van der Ham voort te laten zetten en wel door een eigen schipperspredikant van christelijke gereformeerde huize;
7. een commissie te benoemen die een onderzoek instelt naar mogelijkheden om in Rotterdam een zeemanshuis te verkrijgen, zo mogelijk in samenwerking met andere kerken en die daarvoor rapporteert aan de synode van D.V. 2019;
8. artikel 5 van onze instructie uit te breiden met de woorden: 'Verder is het de deputaten toegestaan ook naar andere financieringsbronnen te zoeken';
9. opnieuw deputaten te benoemen voor de geestelijke verzorging van de varenden.

W.W. Nijdam, voorzitter

M.H. Baan, secretaris

Bijlage 1

De brief die aan alle kerkenraden op 27 augustus 2015 is verstuurd

Dirksland, 27 augustus 2015

Weleerwaarde en eerwaarde broeders kerkenraad,

Deputaten geestelijke verzorging van de varenden richten zich via deze brief tot u en vragen u om tijdens uw vergadering enige tijd te willen besteden aan de inhoud.

Op de laatst gehouden synode van 2013 zijn de werkzaamheden van ons deputaatschap en in het bijzonder het werk van onze schipperspredikant ds. H. van der Ham besproken, wat heeft geresulteerd in een aantal besluiten.

Een van die besluiten (besluit nr. 3) is de oproep aan ons deputaatschap om goede aandacht te schenken aan de punten 4a, 4b, en 4d van onze instructie. Zie bijgevoegde kopie van bijlage 1 (art.6) van de kerkorde.

Ons deputaatschap is van mening, dat art. 4b kan worden geschrapt, omdat dit punt (in de praktijk?) niet meer functioneert. Aan de synode van 2016 zal worden voorgesteld punt 4b te verwijderen en de punten 4a en 4d samen te voegen.

Met nadruk willen we u vragen praktische aandacht aan voornoemde punten te schenken, zeker als er schippers tot uw gemeente behoren. Laat deze varenden niet 'buiten de boot vallen', maar neem van tijd tot tijd contact met hen op.

Natuurlijk zijn we ons ervan bewust dat er gemeenten zijn die geen varenden in hun ledenbestand hebben staan. Toch sturen wij deze brief aan alle Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland en België en wel om de volgende redenen.

Het is immers mogelijk dat er schippers of zeevarenden, met of zonder hun gezinnen, op een zondag (bijv.

in vakantietijd) als gasten in één van uw kerkdiensten aanwezig zijn. Wat zal het die mensen goed doen, als er in de voorbode aandacht aan hen en hun werk wordt geschonken, zeker nu er diverse zorgen zijn in de wereld van de scheepvaart.

Nodig hen eens uit om na afloop van de dienst een kop koffie te komen drinken, hetzij in de zaal achter de kerk of aan huis in de pastorie of bij iemand van de kerkenraad.

Misschien zegt u dat bij uw weten nog nooit schippers of zeelui in uw dienst gesignaleerd zijn. Dan vragen deputaten varenden om van tijd tot tijd in de voorbode aandacht te schenken aan deze categorie mensen met hun gezinnen – wij wijzen op het feit dat bijv. een deel van de schipperskinderen op internaten verblijft – en niet te vergeten het werk van ds. H. van der Ham, dat hij namens onze kerken onder hen verricht.

Wist u trouwens dat ds. Van der Ham graag bereid is om in uw gemeente via een lezing of een power point presentatie te komen vertellen over het mooie en boeiende werk dat hij al jaren onder de schippers en zeevarenden verricht?

We danken u voor de tijd die u aan onze brief wilde besteden. We wensen u de leiding van de Heilige Geest en Gods zegen toe op al uw werk.

Met broederlijke groeten, namens het deputaatschap varenden,

Alblasserdam, ds. W.W. Nijdam, voorzitter
Dirksland, drs. M.H. Baan, secretaris

BIJLAGE 8

Artikel 38, 39

Rapport 2 van commissie 3 inzake het rapport van deputaten varenden

Terugblik op de besluiten van de generale synode 2013

Om tot een goede besluitvorming te komen, wil uw commissie allereerst even terugblikken op de vorige generale synode. Op twee momenten heeft toen besluitvorming plaatsgevonden:

1. n.a.v. het ingediende deputatenrapport en het bijbehorende commissierapport (acta 2013, artikel 124);
2. n.a.v. het rapport van de studiecmissie doelmatigheid (acta 2013, artikel 210).

Ad 1:

In de eerstgenoemde bespreking kregen de deputaten een nieuwe opdracht. Besluit 2 daarvan luidde: *'deputaten op te dragen de verantwoordelijkheden van de predikant voor de varenden, zijn zendende kerkenraad en deputaten ten opzichte van elkaar te onderzoeken en vast te leggen, zodat de eigen verantwoordelijkheden van deze drie partijen adequaat kunnen worden ingevuld'*.

Ook is er besloten dat er vier nieuwe deputaten zouden worden benoemd. Toch heeft de synode, zonder opgaaf van reden, er zes benoemd, conform de wens van deputaten zelf (acta 2013, artikel 251). Hierin heeft naar de mening van uw commissie de synode een onjuist besluit genomen.

Ad 2:

N.a.v. de bespreking van het rapport van de studiecmissie doelmatigheid zijn enkele constateringen gedaan:

- *'plaatselijke gemeenten zijn verantwoordelijk voor hun varenden en kunnen in de huidige tijd die verantwoordelijkheid ook goed invullen'* (acta 213, p. 167);
- aan het begin van de generale synode van 2013 is afgesproken dat met de besluiten van commissie doelmatigheid er ruimte is om eerder genomen besluiten op deze synode te kunnen veranderen.

Het volgende besluit is vervolgens genomen: *'Geen nieuwe schipperspredikant aanstellen na emeritering van de huidige. De synode besluit om een begeleidingscommissie voor het deputaatschap te benoemen. Na genoemde emeritering pastorale taken overlaten aan thuisgemeenten en collega (emeriti-)predikanten laten voorgaan in de diensten te Mannheim (acta 2013, artikel 210, besluit c.)'*

Op een later moment heeft het moderamen de volgende mededeling gedaan (acta 2013, artikel 216): *'Verder besloot de synode tot begeleiding van het deputaatschap geestelijke verzorging varenden, maar het is niet helemaal duidelijk welke vorm deze begeleiding moet krijgen. Het moderamen stelt voor dit besluit te doen uitvoeren door deputaten vertegenwoordiging van de kerken. Zij kunnen in overleg met deputaten zo nodig anderen inschakelen.'*

Naar aanleiding van deze besluiten in 2013 constateert uw commissie het volgende:

- door het besluit rond de commissie doelmatigheid is het eerder genomen besluit naar aanleiding van de bespreking van het rapport van deputaten doorkruist. Dit mocht gezien de afspraken die ter synode daarover gemaakt zijn, plaatsvinden, maar lijkt ook verwarrend te hebben gewerkt;
- het moderamen heeft op zich genomen deputaten te (laten) begeleiden. Onduidelijk is wie daarin de initiatiefnemer zou zijn: deputaten vertegenwoordiging óf deputaten varenden. Ruim na de synode heeft deputaten vertegenwoordiging contact opgenomen met deputaten met de vraag of begeleiding nodig was. Op dat moment wensten deputaten daar geen gebruik van te maken, omdat zij zich nog intern aan het beraden waren. Daarna is er geen contact meer geweest.

Uw commissie constateert dat er weliswaar onduidelijkheid is geweest over wie de initiatiefnemer van deze begeleiding zou moeten zijn, maar vindt het onjuist dat bij de bezinning door het deputaatschap varenden niet gebruik gemaakt is van de benodigde begeleiding.

Behandeling van het deputatenrapport

Uw commissie heeft nagedacht hoe het deputatenrapport gelezen zou moeten worden in het licht van de hiervoor genoemde constateringen. Daar is ook met deputaten over doorgesproken.

Zij melden dat zij er niet aan toegekomen zijn om revisie aan te vragen tegen de genomen besluiten. De

reden hiervoor is dat door overlijden en het vertrek van deputaten er nog maar twee deputaten over waren. Uw commissie begrijpt dat deze tijd niet gemakkelijk was, maar er waren wel nieuwe deputaten benoemd die hier behulpzaam bij hadden kunnen zijn.

Het is de wens van deputaten dat het rapport gelezen wordt als een revisieverzoek en als zodanig ook wordt behandeld. Naar de mening van uw commissie kan dit niet, omdat we niet achter de besluiten van 2013 terug kunnen. Tegelijkertijd respecteert uw commissie de wens van deputaten om het werk, dat tot nu toe door de schipperspredikant en door deputaten wordt verricht, te continueren en zelfs uit te breiden. Een belangrijke vraag hierbij is op welke manier dit zou kunnen en door wie dit dan gedaan kan/moet worden.

Toelichting bij het deputatenrapport

Bij de verdere bespreekpunten van het rapport wil uw commissie zich toespitsen op:

1. het pastoraat onder leden van de CGK-varenden;
2. de verhouding tussen pastoraat en missionaire arbeid;
3. de verhouding tussen missionair werk van deputaten varenden en van deputaten zending, deputaten evangelisatie en deputaten diaconaat;
4. de toegevoegde waarde van een predikant voor het werk onder varenden;
5. interkerkelijke samenwerkingsmogelijkheden.

Ad 1:

In de lijn van de overwegingen van de commissie doelmatigheid vindt uw commissie dat door meer communicatieve mogelijkheden de kerken, waar de varenden lid van zijn, voldoende middelen hebben om het pastorale contact te hebben. Ook geldt dat ca. 50% van de varenden een huis aan de wal hebben en het gemakkelijker is om contacten te leggen. Al sinds het oprichten van het schipperspastoraat is altijd benadrukt dat de plaatselijke gemeenten primair verantwoordelijk blijven voor het pastoraat onder hun varende leden. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit de taakomschrijving van deputaten, art. 4 (bijlage 1 K.O.), die daarbij een stimulerende taak hebben.

Ad 2:

Uw commissie heeft waardering voor het unieke karakter van het werk van onze schipperspredikant, waarbij vanuit zijn kerkelijke werk zich unieke mogelijkheden voordoen om mensen te bereiken *'die van het Woord van God vervreemd zijn'*, zoals in artikel 2 van de conceptinstructie van een predikant voor de varenden is vermeld (zie Bijlage 56 K.O.)

Ad 3:

In de voorstellen van deputaten wordt ruimte gevraagd voor uitbreiding van de missionaire werkzaamheden van het schippers- en koopvaardijpastoraat. Uw commissie beseft dat hier bijzondere kansen liggen, maar vindt dat deze primair liggen op het terrein van deputaten zending en deputaten evangelisatie. Ook mist de commissie een goede onderbouwing.

De GS van 2010 heeft deputaten reeds geadviseerd om contact op te nemen met deputaten diaconaat en deputaten evangelisatie (zie rapport studiegroep commissie doelmatigheid; acta 2013, p. 776).

Ad 4:

Vanuit de invulling van het werk door de schipperspredikant vindt de commissie dat dit niet perse door een predikant gedaan hoeft te worden, omdat pastoraal of missionair werk niet uitdrukkelijk ambtelijk werk is. Daarom pleit uw commissie ervoor na het emeritaat van ds. H. van der Ham het werk door een niet-predikant te laten voortzetten onder de vlag van bijvoorbeeld deputaten evangelisatie of zending. Wat betreft de kerkdiensten op een aantal buitenlandse locaties schaarft uw commissie zich achter eerder geopperde ideeën om na emeritaat van de huidige schipperspredikant gebruik te maken van (emeriti-) predikanten.

Ad 5:

Uw commissie heeft de indruk dat er meer mogelijkheden zijn voor interkerkelijke samenwerking in het schipperspastoraat dan nu wordt gedaan. Die zouden verder onderzocht kunnen worden, waarbij niet alleen gedacht dient te worden aan Nederlandse kerken, maar ook aan buitenlandse kerken in plaatsen waar nu reeds kerkdiensten worden belegd.

Enkele overige zaken ter verduidelijking

Ds. Van der Ham werkt op maandag en donderdag in het zeemanshuis in Moerdijk. Hij heeft daar contact met veel varenden, dus niet alleen met varenden uit de CGK. Hij vindt in zijn werkzaamheden een goede balans tussen het kerkelijke en het missionaire werk. Als hij in het buitenland voorgaat, bezoekt hij op de zaterdag die vooraf gaat aan de zondag de schippers in de betreffende haven, spreekt met hen en nodigt hij hen uit voor de diensten op zondag.

De voorstellen die in dit commissierapport worden gedaan, hebben daarom ook geen enkele relatie tot het functioneren van ds. Van der Ham. Daar is met deputaten grote waardering voor. De CGK is het enige kerkgenootschap dat een eigen schipperspredikant heeft!

De contactdagen blijken ongeveer één keer in 1,5 jaar te worden georganiseerd. Er zijn ca 40 aanwezigen, onder wie een aantal gepensioneerde schippers.

Vooraf in de zeevaart is er meer interkerkelijke samenwerking. In het verleden is de GS terughoudend geweest wat betreft de intensivering van interkerkelijke samenwerking. De kerkdiensten in Duitsland worden door een interkerkelijke commissie georganiseerd. In Mannheim wordt ca zesmaal per jaar medewerking verleend aan de diensten en in Duisburg tweemaal.

Deputaten stellen voor om hun instructie aan te passen wat betreft artikel 4 (zie par. 6.2.). Uw commissie heeft geen bezwaar tegen de genoemde voorstellen.

Deputaten vragen om instructie 5 uit te breiden. Uw commissie is van mening dat dat niet nodig is, omdat de gevraagde ruimte er reeds is.

Voorstel tot besluit

Uw commissie stelt u voor te besluiten:

1. de handelingen van deputaten onder dankzegging goed te keuren;
2. het besluit te handhaven om na het emeritaat van ds. H. van der Ham geen nieuwe schipperspredikant te benoemen, en daarmee voorstel 7.1.b. niet over te nemen;
3. de punten 4a en 4d van de instructie van deputaten samen te voegen tot één punt, en punt 4b van de instructie te laten vervallen;
4. deputaten opdracht te geven:
 - a. in contact te treden met deputaten evangelisatie, zending en diaconaat om op termijn een weg te zoeken naar mogelijkheden om het werk onder deze deputaatschappen onder te brengen, en daarbij voorstel 7.1.a. met hen door te spreken
 - b. te onderzoeken op welke manier er intensiever interkerkelijk samengewerkt zou kunnen worden en daarbij te onderzoeken hoe het missionaire werk doorgang zal kunnen hebben na emeritaat van onze schipperspredikant;
 - c. te onderzoeken hoe het kerkelijke werk op termijn kan worden overgedragen aan de gemeenten, waarvan varenden lid zijn.
5. vier deputaten te benoemen.

A. van de Bovekamp, rapporteur

BIJLAGE 9

Artikel 41, 44

Rapport van deputaten pastoraat in de gezondheidszorg**1. Samenstelling van het deputaatschap**

Het deputaatschap wordt gevormd door de door de GS van 2013 benoemde leden:

ds. A.C. van der Wekken, voorzitter; ds. J. van der Wal, secretaris; mw. C. Joolink-Manneke, penningmeester; mw. G. van der Beek; dhr. J. van Gilst; prof.dr. M. den Heijer; mw. H.M. Middelkoop-van der Rhee; dhr. L. Stoter; drs. H. Timmer.

De website van het deputaatschap is nu: <http://www.cgk.nl/gezondheidszorg>

De werkzaamheden van deputaten zijn verdeeld over de secties: Toerusting, Dovenwerk, Contacten, Recreatie Lichamelijk Gehandicapten (RLG) en Financiën.

2. Taak van het deputaatschap

Volgens bijlage 2 (art. 6) van de K.O. is de taak van deputaten:

- a. het informeren, stimuleren en begeleiden van de kerken aangaande de ambtelijke dienst met betrekking tot de lichamelijk en verstandelijk gehandicapten;
- b. het zoeken van wegen, waarlangs de interkerkelijke samenwerking op basis van Schrift en belijdenis in de uitvoering van dit werk kan worden gerealiseerd;
- c. het bevorderen van de aanstelling van een geestelijk verzorger (door een of meer kerken), hetzij een dienaar des Woords, hetzij een broeder die naar art. 3 K.O. sub 7 tot dit werk bevoegd is verklaard;
- d. het instrueren van een kerk als bedoeld sub c;
- e. het leggen en onderhouden van contacten met organisaties binnen en buiten eigen kerkelijk leven, die de belangen van de gehandicapten behartigen;
- f. het behartigen van de belangen van het ziekenhuispastoraat;
- g. het zoeken van wegen en mogelijkheden tot bezinning op de theologische, medische en ethische vragen met betrekking tot genoemde werkgebieden.

De generale synode van 2013 besloot:

1. de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en hen hartelijk te danken voor hun arbeid;
2. deputaten op te dragen te blijven zoeken naar een goede vorm om theologische, medische en ethische thema's op het gebied van de gezondheidszorg plaatselijk en/of regionaal aan de orde te stellen;
3. deputaten op te dragen zo spoedig mogelijk om te zien naar een fulltimepredikant als opvolger van ds. A. Dingemanse per 1 augustus 2015, waarbij voorbereidende studie in de taal van doven wordt aangeboden op kosten van deputaten;
4. zeven deputaten te benoemen.

3. Sectie Toerusting

(G. van der Beek, H.M. Middelkoop-van der Rhee, M. den Heijer, H. Timmer)

De sectie Toerusting binnen het deputaatschap houdt zich bezig, in afstemming met de overige deputaten, met het voorbereiden en organiseren van thema-avonden.

Op 4 april 2014 werd een thema-avond georganiseerd met als thema 'Het drama van dementie' met als spreker pastor Marinus van den Berg. Hij is een ervaren en kundig spreker over dit onderwerp en publiceerde er ook over. Hij maakte duidelijk hoe ingrijpend het proces van dementie is voor partners, familieleden, mantelzorgers, en wat de kerk voor hen kan betekenen. Het werd door iedereen als een goede avond ervaren. Helaas waren er niet meer dan ongeveer 30 aanwezigen.

Op 17 april 2015 werd een thema-avond georganiseerd met als thema 'palliatieve zorg'. Spreker was mw. E.E. Wiegman-van Meppelen Scheppink, directeur van de Nederlandse Patiënten Vereniging (NPV). Het doel van de avond was om meer helderheid te geven over de diverse begrippen (wat is palliatieve zorg, wat is terminale zorg, wat is sedatie etc.). Ook werd ingegaan op landelijke ontwikkelingen ter verbetering van de palliatieve zorg en pastorale aspecten (omgaan met lijden, pastorale aandacht voor mantelzorgers en geestelijke verzorging in de palliatieve zorg).

Ondanks advertenties in meerdere bladen, en uitnodigingen naar alle kerkenraden en kerkbladen, hadden zich een week tevoren slechts 14 mensen aangemeld. Uiteindelijk waren er 25 mensen op de avond

waaronder werkers in gezondheidszorg, geïnteresseerde gemeenteleden en ambtsdragers en leden van het deputaatschap. De aanwezige personen hadden een goede avond.

Bij de sectie Toerusting leeft toenemend de vraag of het zinvol is met deze activiteit door te gaan. De laatste jaren is er een teruggang waar te nemen in de belangstelling voor deze thema-avonden.

De sectie heeft nagedacht over mogelijk oorzaken hiervan. Naar de mening van de sectie (die allen zelf werkzaam zijn in de gezondheidszorg) is dat gemeenteleden die in de gezondheidszorg werken vaak andere kanalen gebruiken om aan toerusting te komen. Naast de directe toerusting in de gemeente en in de preek zijn er diverse identiteitsgebonden organisaties actief op terrein van gezondheidszorg (zoals CMF; RMU / sector Gezondheidszorg en Welzijn Het Richtsnoer; Lindeboomstichting; NPV; Eleos; KICG) waar mensen op terug kunnen vallen en waar zij informatie krijgen. Daarnaast is er mogelijk een toenemende neiging om het christelijk karakter meer in 'kleine', lokale omgeving te praktiseren. In zekere zin is dit te beschouwen als reactie en aanpassing aan de vergevorderde secularisatie en het verdwijnen van kerkmuren die er toe leidt dat gemeenteleden op andere wijze toerusting zoeken voor hun beroepsmatig handelen.

De sectie heeft ook nagedacht over haar rol in de toekomst binnen het deputaatschap. Unaniem is men van mening dat het organiseren van thema avonden niet zinvol is gezien de verhouding tussen benodigde inspanning en rendement. Het zou te verkennen zijn of het deputaatschap contact zou kunnen zoeken met soortgelijke secties/deputaatschappen uit andere kerken en met de bovengenoemde identiteits- maar niet kerkelijk gebonden organisaties. Verder blijft het naar de mening van de sectie goed dat de kerken geïnformeerd blijven omtrent ontwikkelingen in het medische handelen en de ethische aspecten hiervan. De sectie vraagt aan de synode om een handreiking inzake de te begane weg.

Verder geven deputaten de synode ter overweging na te denken over de toerusting binnen het bredere kader van onze kerken. Thema's die relevant zijn voor het terrein van ons deputaatschap, het raakvlak van pastoraat en gezondheidszorg, komen soms ook aan de orde bij b.v. AKZ-plus, de Vormingscursus of bij toerusting van ambtsdragers. Het is de vraag of de toerusting een specifieke taak van ons deputaatschap moet zijn of ook breder kan worden georganiseerd en gecoördineerd.

4. Sectie Dovenwerk

(J. van Gilst, A.C. van der Wekken)

Deze sectie heeft zich de afgelopen periode vooral beziggehouden met:

- a. de aandacht voor het werk van ds. A. Dingemans en ds. M. Visser;
- b. benoemingsprocedure ds. M. Visser;
- c. de samenwerking met de PKN;
- d. de samenwerking met de NGK;
- e. de contacten met de GKV.

a. de aandacht voor het werk van ds. A. Dingemans en ds. M. Visser

Op 1 augustus 2015 is onze vorige dovenpastor ds. A. Dingemans met emeritaat gegaan. In een drukbezochte en feestelijke dienst op 27 juni 2015 in de Chr. Geref. Ichthuskerk op Urk heeft hij afscheid genomen van het dovenpastoraat.

In de laatste 1,5 jaar van zijn carrière heeft hij nog veel werk verricht. Hij bezocht bijna alle IC vergaderingen: die van de IC Groningen, de IC Friesland, de IC Drenthe; de IC Overijssel en de IC Gelderland-midden. Hij bezocht vergaderingen van deputaten pastoraat in de gezondheidszorg, de Stuurgroep, de Beleidsgroep, de NCBD en overlegde regelmatig met zijn collega's. Hij ging in veel dovendiensten en gecombineerde diensten voor. Via de Reformatorische Omroep verzorgde hij een dovendienst die op het internet te bekijken is. Hij gaf nieuwe informatie door op de website: www.dovenpastoraat.nl.

Inmiddels is een collega dovenpastor bezig met het opzetten van een nieuwe website, die toegankelijker wordt voor doven, met minder tekst en meer beeldmateriaal, zoals foto's en filmpjes. De oude site blijft voorlopig nog in de lucht. De nieuwe site krijgt de voorlopige naam: www.doofenkerk.nl.

Ds. Dingemans was doordrongen van het belang van een-op-een pastoraat. Zijn bijzondere belangstelling ging uit naar meervoudig gehandicapte doven en naar mensen met een cochleair implantaat. Hij deed nog veel andere werkzaamheden die we hier niet noemen. Hij was blij dat hij zijn werk kon overdragen aan een fulltime opvolger in de persoon van ds. M. Visser. Voor zijn intrede heeft hij hem op zijn nieuwe functie grondig voorbereid. Deputaten zijn blij en dankbaar voor de voortreffelijke manier waarop ds. Dingemans vele jaren zijn mooie, maar ook zware werk heeft verricht.

Op 1 augustus 2015 ging de benoeming van ds. M. Visser tot nieuwe dovenpastor in. In een eveneens drukbezochte en feestelijke dienst in de Chr. Geref. Dorpskerk te Nunspeet heeft hij op 29 augustus 2015 intrede gedaan en is daarna zijn werkzaamheden voor het dovenpastoraat begonnen. Ds. Dingemans heeft hem vooraf goed ingevoerd en ingewerkt in het brede spectrum van het dovenpastoraat.

In de eerste vijf maanden heeft hij al 11 dovendiensten geleid met gebaren. Omdat hij voor zijn benoeming al gebarencursussen gevolgd heeft had hij geen hulp van een gebarentolk nodig. Om zich verder te bekwalen, volgt hij een studie Nederlandse Gebarentaal aan de Hogeschool Utrecht. Hij is nu tweedeaars en heeft in januari 2016 zijn tweede module afgerond. Eventueel kan hij na dit jaar nog een module volgen voor gebaren bij mensen die doof en blind zijn.

In 2016 hoopt hij het volledige aantal van 40 gebarendiensten te leiden en persoonlijk kennis te maken met zoveel mogelijk doven in zijn werkgebied. Verder is hij bezig met het leiden van Bijbelkringen en Bijbelavonden. Hij geeft catechese aan zowel kinderen als ouderen en belijdeniscatechese aan een al wat oudere dove man die graag belijdenis wil doen.

Samen met een collega heeft hij de landelijk Bijbeldag van 30 januari 2016 voorbereid. Verder is hij betrokken bij een commissie die in samenwerking met de vereniging Op weg met de ander en de Reformatorische Omroep video-kerkdiensten in gebarentaal laat opnemen en op internet laat plaatsen.

Hij heeft inmiddels vergaderingen bijgewoond van alle IC's in zijn gebied en verder op landelijk niveau vergaderingen van de Beleidsgroep en Stuurgroep. De contacten met zijn collega's zijn goed. Men heeft regelmatig contact via skype en op de vergaderingen van de Stuurgroep spreken ze elkaar.

Het werk is zeer veel omvattend. Dat vraagt om het maken van heldere keuzes en het bewaken van de goede balans tussen het gebruiken en het opladen van energie. Wat hem betreft verloopt dit goed.

Ds. Visser is zijn Zender dankbaar Die dit mooie werk op zijn weg bracht en hem van dag tot dag heeft geleid en gegeven wat nodig was. Hem alleen alle eer en dank.

b. de benoemingsprocedure van ds. M. Visser

Toen we als deputaten hoorden dat ds. Dingemanse met emeritaat zou gaan, zijn we aan de slag gegaan met zijn opvolging. We waren dankbaar dat de generale synode van 2013 ons de opdracht heeft gegeven om een opvolger voor hem te benoemen. Er is een sollicitatiecommissie in het leven geroepen en deze is aan de slag gegaan. Op de vacature hebben we een aantal reacties gehad. Ook ds. M. Visser heeft gereageerd. De commissie is met hem in gesprek gegaan. Al snel bleek duidelijk dat hij een geschikte opvolger voor ds. Dingemanse zou zijn. Ds. Visser was al een aantal jaren bezig met de gebarencursus en heeft ervaren dat dit hem lag. Uit de verschillende gesprekken is gebleken dat ds. Visser een goede opvolger van ds. Dingemanse zou zijn. Hij heeft het als roeping van de Here ervaren en dat gold ook voor ons als deputaten. Ook hebben er verschillende gesprekken plaatsgevonden met de CGK van Nunspeet. Deze vond het moeilijk hun enige dominee los te laten, maar hebben toch ook de vrijmoedigheid gekregen om ds. Visser vrij te stellen voor het werk onder dove broeders en zusters. Deputaten zijn dankbaar voor de goede contacten met Nunspeet.

Wij hebben dus ds. M. Visser als dovenpastor kunnen benoemen. Dit alles is in samenspraak gegaan met het Dienstenbureau. Deputaten hebben met hem een arbeidsovereenkomst gesloten, waarbij sprake is van een loondienst verband. Daarbij berust de leiding bij deputaten en de uitvoering bij het Dienstenbureau. Met dankbaarheid kijken we terug op deze periode en zien uit naar de toekomst. We wensen ds. en mevrouw Visser in alles de zegen van onze God toe.

c. de samenwerking met de PKN

Vanwege noodzakelijke bezuinigingen heeft het Protestants Landelijk Dienstencentrum (PLD) per 1 september 2012 het fulltime tijdelijk contract van dovenpastor ds. J.F. Kievit omgezet in een vast contract voor een 50 % baan. Genoemde predikant kan nu alleen nog de helft van zijn voormalige werkzaamheden binnen het dovenpastoraat verrichten. De andere helft van die werkzaamheden worden nu waargenomen door de dovenpastores ds. F. van Dijke (PKN) en ds. M. Visser (CGK), wat uiteraard een behoorlijke taakverzwaring met zich meebrengt.

Ter compensatie heeft het PLD begin 2013 pastoraal opbouwwerker dhr. S. Kamerling een contract voor 3 jaar aangeboden met de opdracht om de mogelijkheden tot de totstandkoming van een of meerdere doventhuishuizen te onderzoeken. Een doventhuishuizen, een gemeente voor doven en horenden), is een gemeente die zich aanpast aan de behoeften van doven (gebruik gebarentaal, visuele middelen, gebruik beamer) en waarin doven actief deelnemen en b.v. ook gekozen kunnen worden als ambtsdrager. Dhr. Kamerling is voortvarend te werk gegaan en heeft in heel Nederland de mogelijkheden onderzocht. In 3 gebieden in ons land zijn er mogelijkheden om zo'n gemeente tot stand te doen komen. In februari 2016 zou hij zijn eindrapport indienen, maar helaas is hij in oktober 2015 op 60-jarige leeftijd overleden, tot groot verdriet van de hele dovengemeenschap. Zijn werk wordt nu overgenomen door mw. S. van Delden, werkzaam bij het PLD en al sinds enkele jaren goed ingewerkt in het dovenpastoraat. Zij brengt nu in februari 2016 het definitieve rapport uit, waarna het IDP zal bekijken of en hoe we verder gaan met het project doventhuishuizen.

d. de samenwerking met de NGK

Op 30 mei 2013 vond tijdens een feestelijke vergadering van de Beleidsgroep van het IDP de ondertekening van de overeenkomst van samenwerking tussen PKN, CGK en NGK plaats, in aanwezigheid van vertegenwoordigers van de drie genoemde kerken. Vanaf dat moment is de NGK volwaardig deelnemer geworden van het IDP.

Namens de NGK is mw. E. de Jong-van der Zwaard benoemd tot pastoraal medewerker met als speciale taak het pastoraat aan dove jongeren. Zij heeft veel tijd en energie gestoken in het opzetten van dit werk, maar is tot de conclusie gekomen dat het opzetten van een landelijk netwerk voor pastoraat aan dove jongeren een onmogelijke zaak is. Het jongerenwerk wordt nu weer de verantwoordelijkheid van alle dovenpastores. In overleg met de andere dovenpastores gaat zij nu een werkerterrein kiezen waarin ze de pastorale zorg voor doven van alle leeftijden op zich zal nemen. Dat betekent ook een taakverlichting voor haar collega's die nu een deel van hun werk aan haar kunnen overdragen.

e. de contacten met de GKV

De GKV heeft nog steeds een waarnemer binnen het IDP, die de vergaderingen van de Beleidsgroep bijwoont. Tot een officiële overeenkomst van samenwerking is het nog niet gekomen. Het dovenpastoraat van de GKV heeft te kampen met problemen. Hun enige dovenpastor is van het dovenpastoraat losgemaakt, zodat er momenteel praktisch geen pastoraat aan doven plaatsvindt. De GKV heeft t.o.v. de ontslagen dovenpastor nog tot 2017 financiële verplichtingen, zodat er geen middelen zijn om nu al een nieuwe dovenpastor aan te stellen. Met het IDP is afgesproken dat doven uit de GKV mogen deelnemen aan activiteiten van het IDP, zoals kerkdiensten, Bijbelkringen en landelijke activiteiten, maar dat de IDP dovenpastores niet de pastorale zorg voor hen op zich nemen, omdat dat een te grote taakverzwaring met zich meebrengt. We hopen dat de GKV in 2017 in staat zal zijn een nieuwe dovenpastor te benoemen.

5. Sectie Contacten

(J. van der Wal)

De sectie contacten richt zich op de *contacten met de predikanten en pastoraal werkers/geestelijk verzorgers werkzaam in de gezondheidszorg*. Daarnaast draagt deze sectie zorg voor de vertegenwoordiging in CIO-G en in de Raad van Overleg Kerken en Eleos.

De website van deputaten is verhuisd naar de pagina's van de website van onze kerken, wat een kleine kostenbesparing oplevert en hopelijk de toegankelijkheid bevordert. Het adres is nu: www.cgk.nl/gezondheidszorg.

Geestelijk verzorgers

Van de kerkenraad van de zendende kerk Stadskanaal ontvangen deputaten jaarlijks een verslag van het gesprek met ds. J. Huisman.

In de afgelopen periode is er tweemaal een ontmoeting geweest van deputaten met geestelijk verzorgers uit onze kerken waarbij ook de partners waren uitgenodigd. Dit contact van tijd tot tijd blijkt in een behoefte te voldoen. Gesproken is over zaken van zorg en uitdaging voor de geestelijke verzorging in deze tijd.

Een belangrijk aandachtspunt is de *kerkelijke binding van de geestelijk verzorgers*.

Deputaten kerkorde en kerkrecht lieten al in 2010 weten geen nadere regeling nodig te achten van de (kerkelijke) positie van de geestelijk verzorger in de gezondheidszorg. Bij de aanstelling van een geestelijk verzorger zijn al voldoende mogelijkheden om een en ander goed af te spreken, waarbij deputaten kerkorde en kerkrecht voorbeelden uit het verleden aangaven. In de praktijk blijkt het echter lastig te zijn wanneer het een geestelijk verzorger betreft die geen predikant is. Niet altijd is deze werkzaam in de plaats waar hij / zij kerkt en vaak is er geen sprake van een zending vanuit de kerk. Vaak is het echter wel voor een geestelijk verzorger vereist om lid te zijn of worden van de VGVZ, de beroepsvereniging van geestelijk verzorgers. En de VGVZ stelt als één van de voorwaarden daarvoor dat men een zending heeft vanuit een kerk of levensbeschouwelijk genootschap. Concreet ligt er op het moment van schrijven van dit verslag een verzoek bij deputaten om een 'kerkelijke bevoegdheidsverklaring'. Deputaten bezinnen zich er nog op en zijn in overleg hoe zo'n bevoegdheidsverklaring eruit zou moeten zien wanneer het geen predikant betreft en ook art. 3 K.O. sub 7 niet van toepassing is, en welke plaats een plaatselijke kerk daarin wel of niet moet hebben.

Eleos

Een vaak terugkerend agendapunt in de vergaderingen van de Raad van Overleg Kerken en Eleos is de financiële situatie van Eleos. Met dankbaarheid kon worden gemeld dat het werk van Eleos kon doorgaan, maar pijnlijke ingrepen waren wel nodig. Met de interim-manager van Eleos, drs. G. Buijs, is nog een apart overleg geweest met ons deputaatschap over wat we voor elkaar kunnen betekenen. Vanuit Eleos is toegelicht wat de mogelijkheden zijn en wat de bedoeling is van het nieuwe Kennisinstituut Christelijke GGZ (KICG), een initiatief van Eleos en De Hoop. Door deputaten is aangegeven op welke terreinen er vraag is naar toerusting vanuit onze kerken.

In december 2015 berichtte Eleos dat men een parttime pastoraal medewerker wil aanstellen in de regio Overijssel-Noordwest-Veluwe. Men zoekt daarvoor financiële ondersteuning vanuit de kerken. Deputaten gaven aan dat de vraag met onderbouwing neergelegd kan worden bij de classes en kerken in deze regio. Deputaten hebben de adressen van de classis Zwolle en Hoogeveen, en van kerken in de wijde omgeving van Zwolle aan Eleos doorgegeven.

CIO-G

Namens deputaten pastoraat in de gezondheidszorg heeft mw. drs. C. Romkes zitting in het CIO-G. In de vergaderingen van 2013, 2014 en 2015 zijn twee onderwerpen uitgebreid aan de orde geweest, nl. de nieuwe Beroepsstandaard voor geestelijk verzorgers en de Transitie in de zorg van de AWBZ naar Wlz en Wmo.

In de nieuwe Beroepsstandaard is de geestelijk verzorger meer als existentieel begeleider omschreven dan als pastor. Een ambtshalve binding aan een kerk of genootschap is niet meer noodzakelijk. In het concept werd geloof, ambt, kerkdiensten of andere groepsbijeekomsten niet genoemd. Daar is het CIO-G, na raadpleging van de kerkelijke achterbannen, tegen in het geweer gekomen en zijn een aantal zaken aangepast. Het CIO-G adviseert de kerken om zich te bezinnen op de beroepsvereisten, de uitvoering en de toetsing van de geestelijke verzorging.

Wat de transitie in de zorg betreft, deze heeft een behoorlijke impact gehad. 180 verzorgingshuizen zijn gesloten, geestelijk verzorgers zijn ontslagen of gekort op hun uren. Gelukkig is het recht op geestelijke verzorging in instellingen in de nieuwe wet blijven staan. Het CIO-G heeft zich ingezet om vergoeding van geestelijke verzorging buiten de instellingen vanuit de Wmo bespreekbaar te maken. Plaatselijke kerken hebben de problematiek die voortkomt uit de transitie naar behoren opgepakt.

Gebruikte afkortingen:

CIO: Interkerkelijk Contact in Overheidszaken
 CIO-G: Commissie van het CIO die zich richt op de geestelijke verzorging in de gezondheidszorg
 VGVZ: Beroepsvereniging van Geestelijk Verzorgers
 AWBZ: Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
 Wlz: Wet langdurige zorg
 Wmo: Wet maatschappelijke ondersteuning

Een uitgebreid verslag van CIO-G is als bijlage aan dit verslag toegevoegd.

6. Sectie Recreatie Lichamelijk Gehandicapten (RLG)

(L. Stoter)

De sectie RLG is vertegenwoordigd in de Werkgroep Recreatie Lichamelijk Gehandicapten.

De activiteiten van de werkgroep zijn onderverdeeld in drie groepen:

1. een jaarlijkse bootreis met de Prins Willem Alexander (PWA);
2. een jaarlijkse vakantieweek in het F.D. Roosevelthuis te Doorn (FDR);
3. een jaarlijkse vakantieweek voor 25+-groep.

Deputaten zijn dankbaar voor de goede voortgang van het werk van de werkgroep en de vele vrijwilligers die zich met veel liefde hiervoor inzetten.

In 2014 en 2015 hebben deputaten de werkgroep uitgenodigd voor een gezamenlijke vergadering.

Uit de gesprekken kwam o.m. naar voren dat door de diaconieën er meer aandacht aan de reizen gegeven kunnen worden. Ondanks dat de werkgroep veel publiciteit over de reizen verspreid in de kerken, is bij velen de RLG niet of nauwelijks bekend.

De werkgroep vergadert 1x in de twee maanden om de lopende zaken te bespreken. Op de eerste zaterdag van februari is er de ontmoetingsmiddag met de vrijwilligers. 's Morgens is er overleg tussen de staf van de reizen en de werkgroep.

Een korte impressie van de reizen is als bijlage aan dit verslag toegevoegd.

7. Financiën

(C Joolink-Manneke, penningmeester)

Begroting 2017 t/m 2019 van deputaten pastoraat in de gezondheidszorg

Hieronder volgt een opstelling van de begroting voor de jaren 2017-2019
Bij de omslagbepaling wordt uitgegaan van een ledenaantal van 72.500

	Werkelijk 2014	Werkelijk 2015	Raming 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
	€	€	€	€	€	€
Baten						
Omslag	97.900	100.232	97.897	105.125	105.125	105.125
Rente	1.991	1.582	1.200	1.175	1.100	1.000
Bijdrage PKN-kerken	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Diversen	68	7.462	-	-	-	-
Totaal inkomsten	109.959	119.276	109.097	116.300	116.225	116.125
Lasten						
Traktement/bijdr PFZW	69.244	90.217	83.200	85.300	87.400	89.600
Reiskosten	9.194	8.747	11.500	11.500	11.500	11.500
Afdracht emeritikas	17.030	13.509	-	-	-	-
Toerustingsavonden	70	392	500	500	500	500
Kosten Dienstenbureau	6.200	6.050	6.200	6.250	6.300	6.350
Loonadministratie	-	115	250	250	250	250
Accountantskosten	1.200	1.200	1.200	1.250	1.250	1.250
Vergaderkosten	3.508	3.369	3.500	3.500	3.500	3.500
Secretariaatskosten	20	845	500	500	500	500
Werkgroep recreatie	4.032	4.245	4.300	4.350	4.400	4.450
Diverse algemene kosten	571	14.260	500	500	500	50
Totaal uitgaven	111.069	142.949	111.650	113.900	16.100	117.950
Saldo	-1.110	-23.673	-2.553	2.400	125	-1.825

Hieronder een opstelling van het geschatte vermogen per 1-1-2016:

Eigen vermogen per 1 januari 2016	120.096
Raming saldo 2016	-2.553
Eigen vermogen per 1 januari 2017	<u>117.543</u>

Het eigen vermogen in een percentage van de jaarlijkse lasten bedraagt iets meer/minder dan 100%.

Deputaten wijzen u erop dat de omslag voor ons deputaatschap al jaren niet is verhoogd. Deputaten bewaken de kosten en streven ernaar om zo efficiënt mogelijk te vergaderen. De reiskostenvergoeding wordt verlaagd van € 0,29 naar € 0,19 per km. De benoeming van een nieuwe dovenpredikant terwijl de vorige dovenpredikant nog enkele maanden moest worden doorbetaald, gaf in 2015 wel extra kosten. Bovendien moet gerekend worden met de ontwikkeling van het traktement. Deputaten vragen daarom nu om een verhoging van € 0,10 naar een omslagbijdrage van € 1,45 per lid.

8. Conclusies

Ten aanzien van de opdracht van deputaten komen we tot de volgende conclusies:

- met dankbaarheid kijken deputaten terug op een goede periode waarin het werk in onderlinge saamhorigheid is gedaan;
- de teruggelopen belangstelling voor thema-avonden maakt duidelijk dat naar een andere vorm moet worden gezocht om theologische, medische en ethische thema's op het gebied van de gezondheidszorg aan de orde te stellen. Naast de mogelijkheden die internet biedt, zou het goed zijn hierin samen te werken met andere organisaties op het gebied van toerusting. Ook zou de toerusting binnen onze kerken (behalve georganiseerd door ons ook door b.v. AKZ-plus, commissie Vormingswerk en de toerusting van ambtsdragers) op elkaar kunnen worden afgestemd;
- een nieuwe dovenpredikant kon worden benoemd per 1 augustus 2015 in de persoon van ds. M. Visser. Hij vond al goede ingang bij het interkerkelijke dovenpastoraat.

9. Voorstellen

Deputaten komen tijdig met een voordracht van de namen van broeders en zusters, die door de synode benoemd kunnen worden als leden van het deputaatschap pastoraat in de gezondheidszorg. Deputaten stellen voor dat wordt nagedacht of de *toerusting op verschillende terreinen binnen onze kerken*, terwijl er tal van raakvlakken zijn, niet meer op elkaar kan worden afgestemd of centraal gecoördineerd.

A.C. van der Wekken, voorzitter
J. J. van der Wal, secretaris

Bijlage A

Verslag CIO-G

Synodeverslag 2016 (mw. C. Romkes)

Het Interkerkelijk Contact in overheidszaken (CIO) stelt zich ten doel namens de 22 aangesloten kerken onderwerpen op het terrein van kerk en overheid te bespreken en te behandelen.

Het CIO kent naast de plenaire vergadering vier commissies die zich richten op de gemeenschappelijke verzorging van taken of belangen op het gebied van:

- de geestelijke verzorging in justitiële inrichting (CIO-J);
- de geestelijke verzorging in de krijgsmacht (CIO-M);
- de geestelijke verzorging in de gezondheidszorg (CIO-G);
- (monumentale) kerkgebouwen (CIO-K).

Als afgevaardigde van deputaten pastoraat in de gezondheidszorg heeft mw. drs. C. Romkes zitting in het CIO-G. Deze commissie vergadert 4 keer per jaar.

Belangrijkste punten uit de vergaderingen van 2013/2014/2015

De nieuwe beroepsstandaard voor geestelijk verzorgers

De beroepsvereniging van geestelijk verzorgers, de VGVZ, gaf bericht van de beëindiging van de Regiegroep Toekomstig Bestel Geestelijke Verzorging. Ten behoeve van de GV'ers zonder ambtelijke binding is er een Raad van Onafhankelijke Spiritualiteit opgericht, die een competentielijst heeft ontwikkeld en een wijze van toetsing. We spreken onze zorg uit over deze ontwikkeling. Eind 2014 komt het bericht dat er een Raad voor Institutioneel Niet Gebonden Geestelijke verzorging (RING) wordt opgericht. Deze komt als onafhankelijke Zendende instantie los te staan van de VGVZ. De beroepsvereniging heeft een nieuwe beroepsstandaard opgesteld. Deze zgn. Proeve van Nieuwe beroepsstandaard GV is door ons besproken en stuit op grote bezwaren: Zo staan de kerken niet langer centraal, is de definitie geminimaliseerd doordat ambtshalve is weggevallen en geloofsovertuiging niet meer expliciet wordt genoemd. Ook hulpverlening en advisering worden niet meer als taken gezien.

Er wordt besloten om gezien het belang van deze zaak onze achterbannen te raadplegen en daarna een brief met bezwaren en commentaren naar de VGVZ te sturen.

Begin 2015 is er door mij hierover contact geweest met de secretarissen van deputaten PGZ en Overheid en later heb ik ook persoonlijk e.e.a. toegelicht in hun vergaderingen.

In februari is er door het CIO-G een uitgebreide brief verstuurd, waarin kort samengevat de volgende bezwaren:

- ambt komt nergens meer ter sprake, terwijl dit voor veel GV'ers de basis is van waaruit zij werken. Zo is er geen garantie meer voor zingeving. Vrijplaats en verschoningsrecht zijn verbonden aan het ambt. Vanuit het CIO-G is benadrukt dat de ambtelijke binding een onopgeefbare kwaliteitseis is;
- er wordt voorbijgegaan aan dat wat er was, met name m.b.t. ethische zaken en liturgische taken. Teveel wordt er ingezoomd op de individuele contacten met verlies van de groepsactiviteiten;
- gemist wordt het belang van GV binnen de palliatieve en terminale zorg;
- GV is niet alleen behandeling, maar voor een groot deel ook begeleiding.

Nadat de - enigszins aangepaste - nieuwe Beroepsstandaard door de ledenvergadering van de VGVZ aangenomen was, hebben we deze op onze vergadering van oktober 2015 besproken.

Het uitgangspunt van deze beroepsstandaard is het professionele profiel. De vraag is dan wat een zending nog inhoudt als er geen rechtstreeks verband met de zendende gemeenschap meer noodzakelijk is. Wij zijn het er over eens dat de kerken een standpunt moeten innemen. Welke eisen stelt men nog vanuit de eigen (kerk)gemeenschap? Bv. beroepseisen voor GV'ers en toetsing.

Vraag is ook of er op deze manier nog wel een ambt noodzakelijk is. Wij vinden van wel, denkend aan voorbehouden handelingen bijvoorbeeld. Maar ook als bron van waaruit je werkt.

De Transitie in de zorg en de mogelijkheden van financiering voor geestelijke verzorging in de thuissituatie
Overgang van AWBZ naar Wlz en Wmo heeft ook consequenties voor GV. Door de sluiting van verzorgingshuizen (ong. 180) vallen er veel ontslagen bij de GV. Het CIO-G maakt zich hier zorgen over, alsmede over de disproportionele bezuinigingen bij de GV in de nog bestaande instellingen. Gelukkig blijft de GV wel verankerd in de nieuwe wet (Wlz).

De VGVZ heeft in april 2013 een bijeenkomst belegd om te bespreken waar elders financiering voor de (extramurale) GV gevonden kan worden. Dit is nog niet zo eenvoudig. De VGVZ onderzocht daarom de mogelijkheid tot financiering via de huisarts, via de zorgverzekeraar of via de Wmo.

Verder is er vanuit het CIO-G besproken wat de kerken kunnen doen om de GV in het Wmo-pakket opgenomen te krijgen. Hieruit volgde het plannen van een Expertmeeting van de kerken met beleidsmakers en (plaatselijke) overheden om hierover van gedachten te wisselen. Mede op advies van de voorzitter van het CIO is dit plan niet uitgevoerd. Wel is er een gesprek geweest tussen de Raad van Kerken, het CIO en kamerleden over deze problematiek en is er een bijeenkomst geweest van PKN en Kerk in Actie, om in kaart te brengen wat kerken te bieden hebben. Gelukkig hebben diaconieën de Wmo-problematiek opgepakt en zijn ermee aan de slag gegaan.

Bijlage B

Reizen RLG

Korte impressie van de reizen 2013

Van 27 april t/m 3 mei 2013 is er gevaren met de PWA. Met dankbaarheid mogen wij terugkijken op een mooie week varen. Een week waarin we mooi weer mochten hebben, iets wat dit jaar niet vanzelfsprekend is. In Zaandam mochten we een fijn weekend met de gemeenteleden van Beverwijk- Westzaan hebben; op de zondag samen de kerkdiensten meemaken en ook samen het heilig avondmaal vieren is altijd weer een goede start voor een week samen aan boord. Maandag varen richting Vianen over het IJ in Amsterdam waar de voorbereidingen werden getroffen voor het dinsdagavondprogramma van de kroning. De dinsdag stond in zijn geheel in het teken van de Kroning. We hebben met de gemeenteleden van Oud Beijerland een onvergetelijke dag gehad. Woensdag de stad Gouda met de grootste kerk van Nederland honderd drieëntwintig meter lang aangedaan. In Schoonhoven, de zilverstad van Nederland een wandeling gemaakt en de vele sierraden in de winkels bekeken. 's Avonds varend naar Nigtevecht het diner. Heerlijk eten en genieten van de voordrachten van de gasten. Het thema deze week voor de overdenkingen was door drs. C. J. van den Boogert: Uw koninkrijk kome. Het was een gezegende week die zij met elkaar aan boord van de Prins Willem Alexander hebben doorgebracht en kijken terug op een gekroonde week.

Van 7-14 september was er weer de onvergetelijke vakantie in het F.D. Roosevelthuis in Doorn. Vele activiteiten zijn er ondernomen. Op zondagmorgen de kerkdienst met ds. G.P.M. van der Linden. Tijdens de verdere week was er een modeshow, praatcafé, boswandelingen, creadag, muziekavond en een themavond met prof.dr. H.G. L. Peels. Als afsluiting een kerkdienst met viering van het heilig avondmaal. Vele oude contacten zijn vernieuwd en nieuwe contacten gesmeed.

De 25+-vakantie was dit keer in De Follenhoegh in Vollenhove. Van 21 t/m 28 juni. Vele uitstapjes zijn gemaakt naar o.a. de orchideeënhoeve in Luttelgeest, een rondvaart in Giethoorn, een rit met de tuk/tuk en een concert in de Bovenkerk in Kampen. Op zondag is 's morgens de kerkdienst in de GkV in Hasselt en 's middags de kerkdienst CGK in Emmeloord bezocht.

2014

Dit jaar was de vaarweek van 26 april t/m 2 mei. De start van de route was in Hasselt. Vervolgens werd op maandag Deventer aangedaan, op dinsdag werd er afgemeerd in Doesburg. Op woensdag was de ligplaats in Wageningen en donderdag in Tiel. Vrijdag 2 mei werd er weer afscheid genomen in Nijmegen. Het was een prachtige week, waar met dankbaarheid op wordt teruggekeken.

De Leilinde in Dongen was dit keer het vakantieverblijf van de 25+-groep. Een locatie met alle gemakken voorzien en zeer goed aangepast voor mensen met een lichamelijke beperking. Een mooie omgeving met veel mogelijkheden voor uitstapjes. Winkelen is bij velen favoriet, maar ook het bezoeken van een (streek) museum, dierenpark en een huifkartocht door de Brabantse Kempen. Zondags met z'n allen naar de kerkdienst in 's-Gravenmoer.

Het algemene geluid van de gasten was: iedereen had een leuke vakantie gehad, de sfeer was goed. De gasten hadden genoten van de diverse uitjes en het was jammer dat de week zo snel voorbij was.

Van 1-8 november was er weer de jaarlijkse vakantieweek in het Roosevelthuis. Naast alle activiteiten in huis, is er dit keer het tapijtmuseum in Genemuiden en ook het tuincentrum Euroflour in Leusden bezocht. Het weekthema door ds. G.P.M. van der Linden was dit keer psalm 84. Met elkaar is nagedacht over: een pelgrim, een musje, het altaar, de gebaande wegen, het Bakadal, wonen bij God en een Zon en Schild. Een boeiend thema om met elkaar te overdenken.

2015

Van 25 april tot 1 mei is er weer gevaren met de PWA. De route was dit keer langs Dordrecht, Zierikzee, Terneuzen, Middelburg/Veere, Gorinchem en Tiel. Op maandagmorgen moest er al vroeg worden gevaren, want het was koningsdag en koning Willem Alexander met koningin Maxima vierden die dag hun verjaardag in Dordrecht. Zondags was er een kerkdienst, waar ook het heilig avondmaal werd gevierd, in de Augustijnenkerk geleid door ds. G.J. H. Vogel.

Ook werd er dit jaar voor de laatste keer vakantie gevierd in het huidige F.D. Roosevelthuis van 19 t/m 26 september. In 2015 zal de nieuwbouw zijn gerealiseerd. Het weekthema was dit keer Shalom! Vrede! Ds. C.J. van den Boogert was dit jaar de weekpredikant. De jeugd van de Sionskerk in Bennekom had op zondagavond weer een avondvullend programma met een quiz met vragen over geschiedenis, sport, cultuur en kunst. Naast allerlei activiteiten was er op woensdag het optreden van het Koor Revival. De week werd afgesloten met een uitgebreid diner. Het was weer een mooie en bijzondere week.

De 25+-groep is van 13 t/m 19 juni naar de 't Keampke in de Lutte geweest. Een heel nieuw luxe vakantie verblijf waar de slaapkamers beneden een eigen aangepaste badkamer hebben. Boven ook nog drie slaapkamers met eigen badkamer. In de kelder staat een tafeltennis tafel waar regelmatig gebruik van is gemaakt. Zondagmiddag zijn we met z'n allen naar de Chr. Ger. Kerk in Enschede-West geweest. We werden tijdens de dienst hartelijk welkom geheten door ds. Herman Carlier. Het was fijn om met elkaar de dienst te bezoeken. Bezoeken werden gebracht aan het openluchtmuseum in Ootmarsum, het Arboretum Poort-Bulten en een dierentuin in Nordhorn. Ook dit jaar hadden de gasten weer een rolstoelbus tot hun beschikking. Het was een fijne week elkaar. Veel activiteiten met de hele groep gedaan. De sfeer naar en met elkaar was open en prettig. Ook alle gasten konden het prima met elkaar vinden.

Gezien alle positieve reacties van de gasten, worden deze vakanties als heel plezierig en ontspannen ervaren en is er een sterke onderlinge verbondenheid. Veel vrijwilligers zetten zich belangeloos in om de gasten een onvergetelijke vakantie te bezorgen.

Door alle bezuinigingen in de 'zorg' en de invoering van de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) wordt het wel steeds moeilijker de vakantiehuizen voor velen betaalbaar te laten blijven voor mensen met een beperkt budget. De werkgroep is dan ook erg dankbaar voor alle bijdragen door diaconieën en sponsoractiviteiten die zijn ontvangen.

BIJLAGE 10

Artikel 41, 44

Rapport 4 van commissie 3 inzake deputaten pastoraat in de gezondheidszorg**Inleidend**

Allereerst willen we melden grote waardering te hebben voor het vele werk van deputaten en voor de heldere verslaglegging daarvan in hun rapport. De diverse onderdelen van de werkzaamheden van deputaten zijn overzichtelijk gepresenteerd.

Sectie toerusting (par. 3)

De GS van 2010 heeft besloten om door te gaan met het organiseren van themadagen omdat deze in een behoefte zouden voorzien. In de evaluatie op de GS van 2013 blijkt echter dat deze themadagen matig bezocht worden. Daarom zijn deze enkele jaren geleden door thema-avonden vervangen. Ook deze blijken echter matig bezocht te worden. Op aangeven van deputaten zelf heeft de GS in 2013 de volgende opdracht gegeven: *'deputaten op te dragen te blijven zoeken naar een goede vorm om theologische, medische en ethische thema's op het gebied van de gezondheidszorg plaatselijk en/of regionaal aan de orde te stellen.'*

Uw commissie heeft naar aanleiding van het deputatenrapport hier met deputaten verder over doorgesproken. Er blijken veel identiteitsgebonden organisaties actief te zijn op het gebied van de gezondheidszorg. Deze blijken vaak gemakkelijker gevonden te worden dan (de toerusting door of namens) deputaten. Deputaten hebben nagedacht over haar toerustende rol in de toekomst en blijken daar niet goed uit te komen en vragen deputaten een handreiking aan de GS. Daarbij wordt nog genoemd dat relevante toerusting ook door anderen in onze kerken wordt georganiseerd, waarbij deputaten meer afstemming en centrale coördinatie wensen om dubbele voorlichting te voorkomen.

Uw commissie wil opmerken dat het teruglopen van animo voor het bezoeken van toerustingsbijeenkomsten een breder 'probleem' is dan bij de gezondheidszorg alleen en daarom niet gemakkelijk op te lossen is. Ook is het een uitdaging om in het grote aanbod van toerusting mensen te wijzen op de meest passende toerustingsmogelijkheden. Wij stellen voor dat deputaten niet meer zelf de toerusting zullen verzorgen, maar meer als een *denktank* van deskundigen gaan functioneren. Zij krijgen daarmee meer een doorverwijzende functie naar passende toerustingsmogelijkheden elders. Het is naar de mening van uw commissie belangrijk om hiervoor allerlei vormen van moderne communicatie in te zetten (zoals digitale nieuwsbrieven, sociale media, etc.) om via kerkenraden gemeentelieden te kunnen bereiken. Deze communicatiemiddelen kunnen dan tevens aangewend worden om specifieke gebedspunten aan te reiken, al dan niet gerelateerd aan de vele zorgelijke (identiteits)ontwikkelingen in de gezondheidszorg. Deze aanpak past binnen de gegeven synode-opdracht van 2013.

Sectie dovenwerk (par. 4)

In de periode tussen de laatste synode en nu hebben zich grote wijzigingen voorgedaan. Ds. A Dingemans ging met emeritaat en ds. M. Visser mocht zijn plaats innemen. Uw commissie wil grote waardering uitspreken voor het vele werk dat ds. Dingemans heeft mogen doen. Er is ook grote waardering voor de voortvarende wijze waarop ds. Visser zich inwerkt als dovenpredikant.

Wat betreft het onderzoek naar de mogelijkheden om tot dovenhuisgemeenten te komen, kan gemeld worden dat door de grote plaatselijke verscheidenheid dit idee is losgelaten. Wel is er in Katwijk een thuisgemeente voor doven. Dit past in de plaatselijke context, omdat er daar relatief veel doven zijn. Wel wordt gezocht naar mogelijkheden voor ontmoetingsplekken van doven, met daarbij ook voor de missionaire mogelijkheden.

Mw. S. van Delden houdt zich op dit moment bezig met bezinning op de toekomst van het dovenpastoraat. Vanuit de PKN blijft het spannend hoe de toekomstmogelijkheden zullen zijn vanwege het afnemende aantal kerkleden en de daarmee ook afnemende financiële mogelijkheden. Ook blijven er zorgen over de ontstane situatie in de GKv.

Verder zouden deputaten zich graag bezinnen over het bereiken van doven, die nu nog niet in zicht zijn. Uw commissie merkt op dat hier op eerdere synodevergaderingen over gerapporteerd is, maar dat er blijvende aandacht nodig is.

Vermeldenswaardig is dat de groep van doven steeds meer vergrijsd. Vroeger ontstond er vaker doofheid ten gevolg van ziekte. Ook kerkverlating speelt hierbij een rol. Wel groeit de groep slechthorenden.

Sectie Contacten (par. 5)

Als art. 6 K.O.-predikanten vallen ds J. Huisman, ds P.J. van Dam en drs. M. Visser onder het deputaatschap. Er zijn wel contacten met hen, maar deputaten hebben daarin geen actieve rol.

In het deputatenrapport wordt gemeld dat in 2010 deputaten kerkorde en kerkrecht hebben aangegeven geen nadere regeling nodig te achten voor de (kerkelijke) positie van geestelijke verzorgers in de gezondheidszorg. Toch wordt in de praktijk duidelijk dat de situatie lastig is voor geestelijke verzorgers die geen predikant zijn, omdat zij niet namens een gemeente zijn uitgezonden. Dan wordt nogal eens een 'bevoegdheidsverklaring' gevraagd. Een belangrijk doel van de bevoegdheidsverklaring is om te weten of iemand kerkelijk betrokken is. Het is niet duidelijk wie in onze kerken bevoegd is een dergelijke verklaring namens de kerken af te geven. Bij de PKN is dit bijvoorbeeld centraal geregeld via het landelijke kerkelijke bureau. Na gehouden overleg met deputaten stelt uw commissie voor deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven om te onderzoeken wie namen de kerken bevoegd is om een bevoegdheidsverklaring af te geven in voorkomende gevallen en om een regeling daarvoor te ontwerpen.

Uw commissie stelt voor de volgende besluiten te nemen:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. deputaten op te dragen te blijven zoeken naar een goede vorm om theologische, medische en ethische thema's op het gebied van de gezondheidszorg plaatselijk en/of regionaal aan de orde te stellen, met daarbij als specifiek aandachtspunt de mogelijkheden te onderzoeken en te benutten die de (sociale) media aanreiken en deze te gebruiken om via kerkenraden de gemeente te informeren over toerusting en ontwikkelingen binnen de gezondheidszorg, die aandacht en gebed vragen;

3. deputaten op te dragen te onderzoeken hoe doven en slechthorenden, die nu nog niet in beeld zijn, bereikt kunnen worden en dit te doen in samenwerking met kerken, waarmee reeds een vorm van samenwerking bestaat;
4. deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven om, in samenspraak met deputaten pastoraat in de gezondheidszorg, te onderzoeken wie bevoegd is/kan zijn om in voorkomende gevallen een 'bevoegdheidsverklaring' namens de kerken af te geven;
5. opnieuw deputaten te benoemen.

A. van de Bovekamp, rapporteur

BIJLAGE 11

Artikel 42

Rapport van deputaten geestelijke verzorging militairen

Door middel van dit schrijven rapporteren uw deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen (DGVM) hun werkzaamheden over de afgelopen drie jaren. Algemeen gesproken kunnen we stellen, dat de wereld van onze militairen in die drie jaar veranderd is. Er zijn minder mannen en vrouwen die worden uitgezonden en zeker grootschalige uitzendingen als eertijds naar voormalig Joegoslavië of naar Afghanistan zijn op dit moment niet aan de orde. Daarnaast treffen de bezuinigingen van het huidige kabinet-Rutten de krijgsmacht. Deze beide grote ontwikkelingen, maar vooral die bezuinigingen hebben uiteraard invloed op de organisatie en het functioneren van de krijgsmacht als geheel.

Onze aandacht gaat echter vooral uit naar de mens in het groen, grijs, zwart en blauw, die door de bezuinigingen en de veranderingen in operationaliteit heel wat te verwerken krijgt. Als altijd leveren deze ontwikkelingen ook nu existentiële vragen op alle gebieden van het menselijk leven. Het een en ander kunt u teruglezen in de bijdragen van krijgsmachtpredikanten in de Jaarschriften van de Dienst Protestantse Geestelijke Verzorging bij de Krijgsmacht, zie www.DGV/PGV.nl.

Krijgsmachtpredikanten

Bovenstaande hoorden we ook terug in de gesprekken, die deputaten hebben met onze krijgsmachtpredikanten en hun gezinnen. Als gebruikelijk hebben we onze krijgsmachtpredikanten afgelopen jaren regelmatig bezocht en zijn we middels gesprekken deelgenoot geweest van hun wel en wee. Uiteraard spreken wij met onze krijgsmachtpredikanten over hun geestelijk welbevinden, hun gezinsleven, de relatie met en het voorgaan in de kerken, de relatie met hun zendende gemeente en verder over alles, wat hun ambt en missie betreft. De Christelijke Gereformeerde Kerken kennen nu nog slechts één predikant in de krijgsmacht, ds. P.L.D. Visser. Naast zijn werkzaamheden voor de krijgsmacht is ds. Visser ook aangesteld als evangelisatieconsulent in onze kerken. Op zijn verzoek is door de Directeur Diensten Geestelijke Verzorging besloten dat hij part-time mag werken voor de krijgsmacht.

Ds M. Dijkstra, tot voor kort onze andere krijgsmachtpredikant, is met ingang van 1 oktober 2015 met functioneel leeftijdsontslag gegaan. Tijdens een bijeenkomst in het Vormingscentrum Beukbergen in Huis ter Heide op 2 september nam hij in het bijzijn van collega's, familie, afgevaardigden van de gemeente Haamstede, deputaten en andere genodigden afscheid.

In 2014/2015 is er een nieuwe wervingsronde geweest van 4 vacatures voor krijgsmachtpredikant, waar 3 van onze predikanten op gesolliciteerd hebben; in totaal waren er 61 sollicitanten. Van deze 3 is er 1 bij een voorselectie afgevallen en zijn de andere 2 uitgenodigd voor de eerste gespreksronde. Helaas zijn deze niet doorgedrongen tot de laatste ronde.

Ook in 2015/2016 zal er opnieuw geworven gaan worden voor 2 krijgsmachtpredikanten. Onder de 59 sollicitanten waren 2 predikanten van onze kerken. Van deze 2 is er 1 afgevallen bij de voorselectie.

CIO-M

Het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken Militairen (CIO-M) is een ondercommissie van het CIO (het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken) en heeft van de deelnemende kerken in het CIO de opdracht gekregen om op te treden als intermediair tussen kerk en overheid voor alle zaken de Protestantse Geestelijke Verzorging betreffende. Het CIO-M is dus een kerkelijke commissie die als gesprekspartner optreedt van Defensie.

De geestelijke verzorging bij de krijgsmacht berust op een gedeelde verantwoordelijkheid van enerzijds de overheid en anderzijds de zogenoemde zendende instanties. De overheid beperkt zich tot het scheppen van voorwaarden waaronder geestelijke verzorging kan plaatsvinden. In de praktijk komt dat neer op het financieren en de logistieke ondersteuning van de dienst. De zorg voor de inhoud van de geestelijke verzorging en de wijze waarop een en ander wordt ingevuld is de verantwoordelijkheid van de kerkgenootschappen. Deze laatste stellen geestelijk verzorgers beschikbaar om dienst te doen bij de krijgsmacht. De kerkgenootschappen treden naar de overheid gezamenlijk op in het CIO-M.

Het CIO-M bestaat uit afgevaardigden van de Protestantse Kerken in Nederland en een vertegenwoordiger van de Oud-Katholieke Kerk.

Het CIO-M vergadert jaarlijks ca. tienmaal. Jaarlijks organiseert het CIO-M samen met de Hoofd Krijgsmacht Predikant een tweedaagse conferentie voor alle krijgsmachtpredikanten en CIO-M leden.

Deputaten worden in het CIO-M vertegenwoordigd door broeder L.G. Boogerd. Zaken op de agenda van het CIO-M waren o.a.:

1. de relatie tussen eigenheid en gezamenlijkheid in het werk van de diverse Diensten Geestelijke Verzorging in de Krijgsmacht;
2. discussie over inhoud (zaak van de zendende instanties) en beleid (zaak van Defensie);
3. werving van nieuwe GV-ers in de Krijgsmacht;
4. het kritisch blijven volgen van de reorganisatie en de evaluatie van de Diensten Geestelijke Verzorging;

5. deelnemen aan het onderzoek naar aard en omvang van de Diensten Geestelijke Verzorging;
6. een bijdrage leveren aan het Jaarschrift van de Protestantse Geestelijke Verzorging bij de Krijgsmacht.

Het onderzoek naar aard en omvang, zoals genoemd onder punt 5, is afgerond. Dankbaar delen wij u mede dat de Protestantse Geestelijke Verzorging als grootste uit het onderzoek naar voren is gekomen.

Op 27 november 2014 vond de jubileumviering van het honderdjarig bestaan van de Diensten Geestelijke Verzorging bij Defensie in het bijzijn van Zijne Majesteit de Koning plaats.

Jaarlijks wordt het Jaarschrift van de Dienst Protestants Geestelijke Verzorging bij de Krijgsmacht aan alle dienstdoende predikanten ter informatie toegezonden en om aandacht te vragen voor de positie van militairen en veteranen.

Algemeen werk

Samen met GKv en NGK organiseren deputaten conferenties voor en met deputaatschappen en krijgsmacht-predikanten. In 2013 en 2015 waren ook geestelijk verzorgers uit andere takken van categoriale geestelijke verzorging betrokken. Dit omdat de NGK geen aparte commissie voor geestelijke verzorging militairen kent, maar de zaken voor diverse categorieën binnen één commissie behartigt. In 2015 hebben de CGK deputaten vanwege deze verbreding voor het eerst ook geestelijk verzorgers uit het justitiepastoraat uitgenodigd.

Op deze bijeenkomsten is de krimp van het werk ook duidelijk waarneembaar. Vanwege de beëindiging van grootschalige uitzendingen heeft het op dit moment geen zin om gezamenlijke thuisfrontavonden te organiseren.

DGVM onderhouden ook met onze broeders van de GKv een website. Wij mochten bij hen aanschuiven om zo samen sterker te staan. U vindt ons hier: www.netwerk.militairen.gkv.nl.

Tijdens de synode van 2013 is besloten om het werk van het onderhouden van contacten met militairen en burgers in het buitenland met ingang van 1 januari 2014 te beëindigen. Deputaten hebben alle belanghebbenden hierover bericht.

Opdracht van de synode 2013

Door u is ons opdracht gegeven om te onderzoeken of de werkzaamheden van deputaten op een andere manier georganiseerd kunnen worden om zodoende het deputaatschap op te heffen.

Om predikanten uit onze kerken te werven voor krijgsmachtpredikant, hen te begeleiden en om deel te nemen aan het CIO-M overleg is/ zijn deputaten noodzakelijk.

Mogelijk is om analoog aan de situatie in de Nederlands Gereformeerde Kerken een Deputaatschap Categoriaal Pastoraat in te stellen. In 2002 is hier onderzoek naar gedaan en de conclusie was dat de taakvelden zo verschillend zijn dat het moeilijk zal worden om deputaten te vinden die kennis hebben van al die verschillende werkvelden.

Ook is het mogelijk om de CIO-M gedelegeerde op te nemen in het CIO. Maar wie werft en onderhoudt dan contacten met onze krijgsmachtpredikanten?

Alles overziend stellen uw deputaten voor om het deputaatschap niet op te heffen maar verder af te slanken.

Bezetting

Momenteel bestaat uw deputaatschap uit de volgende broeders: L.G. Boogerd (voorzitter), H. de Bruijne, A. van Klaarbergen (penningmeester) en H.J. van Vulpen (secretaris). Van hen wenst L.G. Boogerd niet te worden herbenoemd voor een nieuwe periode. Aangezien DGVM vanwege het krimpende werk opengevallen plaatsen niet meer had opgevuld is het deputaatschap klein geworden. Wij achten echter een bezetting van drie mensen wel een minimaal aantal.

H.J. van Vulpen, secretaris

BIJLAGE 12

Artikel 42

Rapport 5 van commissie 3 inzake deputaten geestelijke verzorging militairen

Inleidend

Uw commissie heeft met waardering kennisgenomen van het rapport van deputaten, maar merkt wel op dat de rapportage heel bondig is.

Evenals in 2013 schrijven deputaten dat de wereld van de militairen veranderd is door minder grootschalige uitzendingen én vooral door bezuinigingen bij defensie.

Werving

Opdracht twee luidde: *'het contingent CGK-krijgsmachtpredikanten op de huidige sterkte te houden en deputaten op te dragen die wervingsactiviteiten te ontplooiën die nodig zijn om dat doel te bereiken.'*

Na het functioneel leeftijdsontslag van ds M. Dijkstra in oktober 2015 hebben onze kerken nog één krijgsmachtpredikant in de persoon van ds P.L.D. Visser (partijtime).

Ook hebben de wervingsrondes van de afgelopen periode geen nieuwe krijgsmachtpredikant uit onze kerken opgeleverd. Er waren wel sollicitanten, maar het is niet tot een aanstelling gekomen. Dat geldt – aanvullend op het deputatenrapport – ook wat betreft de wervingsronde van 2015/2016. Bij deze laatste ronde is weliswaar een predikant van onze kerken doorgedrongen tot de laatste ronde, maar dit feit heeft niet tot een aanstelling geleid. Deputaten melden dat er mogelijk de komende jaren opnieuw vacatures ontstaan, waarmee deputaten wederom aan de slag zullen gaan om deze onder de aandacht van predikanten te brengen.

Voortgang werk krijgsmachtpredikanten

Opdracht vijf luidde: *'deputaten uit te nodigen in hun rapport aan de volgende synode inzicht te verschaffen in de inhoud en de voortgang van het werk van de krijgsmachtpredikanten, dit in overeen stemming met het gestelde in art. 6 K.O., paragraaf 2f.'*

In het deputatenrapport wordt weinig geschreven over de inhoud en de voortgang van het werk van de predikanten in de krijgsmacht. Dit was bij de bespreking van het rapport van 2013 eveneens geconstateerd. Wel is het zo dat er begrijpelijk minder te melden is, gezien de huidige 'onderbezetting' van CGK-predikanten in de krijgsmacht.

Er is eenmaal per jaar een gesprek met de krijgsmachtspredikant(en) naar aanleiding van de door hen ingediende rapportage. Daarnaast organiseren deputaten samen met de andere kleinere reformatorische kerken eenmaal per twee jaar een tweedaagse conferentie voor krijgsmachtspredikanten en leden van deputaten (GKv, CGK, HHK) en/of voor de categoriale commissie (NGK).

Uw commissie wil het belang van een uitgebreidere rapportage over de inhoud en de voortgang van het werk van krijgsmachtspredikanten benadrukken om zo de komende GS de gelegenheid te geven om het belang van het werk in de krijgsmacht goed te kunnen inschatten.

Voorbestaan deputaatschap

Opdracht zes luidde: *'deputaten te laten onderzoeken of zij hun werk zodanig anders kunnen organiseren dat hun deputaatschap op termijn kan worden opgeheven.'*

Deputaten melden dat er een gremium nodig blijft, dat werft en begeleidt. De gedachte om naar analogie met de NGK een Deputaatschap Categorieaal Pastoraat in te stellen, zien zij niet als reëel. Uw commissie is het hiermee eens.

Wel doen deputaten het voorstel om het deputaatschap niet op te heffen, maar verder af te slanken tot drie personen. Uw commissie ondersteunt ook dit voorstel.

Overige zaken

Vanuit de correspondentie met deputaten wil uw commissie nog melden dat gevraagd is of krijgsmachtspredikanten, die met functioneel leeftijdsontslag gaan, nog een beroep in overweging (willen) nemen. Gemeld wordt door deputaten dat hier wel over gesproken wordt, maar dat dit de verantwoordelijkheid van de predikant zelf is.

Uw commissie stelt voor de volgende besluiten te nemen:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. te blijven streven het contingent CGK-krijgsmachtspredikanten op twee te houden en deputaten op te dragen bij nieuwe vacatures die wervingsactiviteiten te ontplooiën die nodig zijn om dat doel te bereiken;
3. deputaten te verzoeken in hun rapport aan de volgende synode inzicht te verschaffen in de inhoud en de voortgang van het werk van de krijgsmachtspredikanten, dit in overeenstemming met het gestelde in art. 6 K.O., paragraaf 2f;
4. drie deputaten te benoemen.

A. van de Bovekamp, rapporteur

BIJLAGE 13

Artikel 45

Brief particuliere synode van het Zuiden inzake verzoek tot aanpassing reglement commissie geschiloplossing

Geachte broeders,

In haar vergadering van 20 mei 2015 heeft de particuliere synode van het Zuiden kennisgenomen van het rapport van haar commissie geschiloplossing. De commissie heeft daarbij geconstateerd dat in het door de GS vastgestelde reglement een termijn van twee weken is gesteld voor reactie. Het betreft de termijn die gesteld wordt in art. 4 lid 4 van het reglement.

Naar het oordeel van de commissie is dit in de praktijk een erg krappe termijn en zij stelt voor die te verruimen naar vier weken. Zij heeft daarbij ook contact gehad met de commissies van de PS van het Westen en de PS van het Noorden, die deze wens delen.

De PS van het Zuiden heeft deze wens van haar commissie overgenomen en verzoekt de GS van 2016 daarom op dit punt het reglement aan te passen.

Wij wensen uw vergadering Gods zegen toe in al haar beraadslagingen.

Met vriendelijke groet,

ds. J.G. Schenau, preses h.t.
drs. F.W. van der Rhee, scriba h.t.

BIJLAGE 14

Artikel 45

Rapport 3 van commissie 7 betreffende de brief van de particuliere synode van het Zuiden inzake verzoek tot aanpassing reglement commissie geschiloplossing

Voorstel tot besluit

De generale synode heeft kennisgenomen van:

1. het verzoek tot aanpassing van het reglement voor de commissie geschiloplossing, ingediend door de PS van het Zuiden dd. 28 mei 2015;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;

heeft gehoord:
de bespreking op de vergadering;

constateert:

1. dat uit de praktijk gebleken is dat een reactietermijn van twee weken te kort is;
2. dat het verzoek de reactietermijn te wijzigen in vier weken veel draagvlak heeft, gezien de peiling die gedaan is andere particulier synodale geschillencommissies;

besluit:

1. art. 4 lid 4 van het reglement voor de commissie geschiloplossing aan te passen door van 'twee weken' te wijzigen in 'vier weken';
2. hiervan mededeling te doen aan de PS van het Zuiden.

A. Th. van Olst, rapporteur

BIJLAGE 15

Artikel 46

Brief particuliere synode van het Oosten inzake wijziging reglement geschilcommissie

Geachte broeders,

De particuliere synode van het Oosten, in vergadering bijeen op 6 april 2016 te Meerkerk, heeft het rapport van haar commissie geschiloplossing besproken en schrijft u naar aanleiding daarvan deze brief.

In het vastgestelde reglement van de commissie wordt als definitie van een geschil gegeven, bijlage 27 art. 1: *geschil: een conflict (al dan niet met een persoonlijk karakter) tussen een kerkenraad en één of meer gemeenteleden, tussen kerkenraadsleden onderling of tussen kerkenraden of predikanten en deputaatschappen.* In deze definitie is er geen ruimte om geschillen tussen uitsluitend gemeenteleden aan te merken als een geschil waarin de commissie bevoegd is. Echter, dergelijke geschillen komen wel voor, ze houden gemeenteleden in hun onderlinge verhouding verdeeld, en kerkenraden ervaren dat dergelijke conflicten van invloed zijn op het kerkelijk c.q. geestelijk leven. Om die reden zou een kerkenraad mogelijk het geschil graag ter bemiddeling voorgelegd willen zien, ook om te voorkomen dat een kerkenraad of grotere delen van de gemeente alsnog onderdeel worden gemaakt van het conflict. Daarom stelt de particuliere synode van het Oosten u voor art. 1 als volgt te wijzigen: *'geschil: een conflict (al dan niet met een persoonlijk karakter) tussen een kerkenraad en één of meer gemeenteleden, tussen kerkenraadsleden onderling, tussen gemeenteleden onderling of tussen kerkenraden of predikanten en deputaatschappen.'* Daarnaast stelt zij u voor art. 3.1 te wijzigen in: *'De commissie behandelt de geschillen die bij haar aanhangig gemaakt worden door kerkenraden of personen. Met betrekking tot geschillen tussen gemeenteleden onderling kunnen die uitsluitend aanhangig worden gemaakt op voordracht van een kerkenraad.'* Deze toevoeging acht de particuliere synode nodig om te voorkomen dat allerhande buitenkerkelijke conflicten ook aangebracht kunnen worden met als mogelijke drijfveer 'gratis mediation'.

De particuliere synode weet van haar commissie dat zij al gevraagd is te bemiddelen in een conflict tussen gemeenteleden onderling. Zij zou wel aan dit verzoek gehoor willen geven, maar kan dat niet doen omdat zij de bevoegdheid daarvoor mist; zij kan dat pas doen wanneer de generale synode van het voorstel haar besluit heeft gemaakt. Om die reden verzoekt de particuliere synode u dringend dit voorstel in de eerste zittingsweek van uw synode te bespreken en daarover een, hopelijk positief, besluit te nemen.

In een eerdere vergadering heeft de particuliere synode vastgesteld dat het wenselijk is het aantal secundi in de commissie terug te brengen tot twee. Redenen daarvoor zijn dat het niet altijd mogelijk is om voor een primus een secundus te benoemen én, nog belangrijker, de particuliere synode vindt het ter wille van de vertrouwelijkheid inzake soms delicate kwesties ook beter dat de commissie uit minder dan tien of twaalf leden bestaat. Daarom stelt de particuliere synode u voor de zin 'De PS benoemt voor elk lid van de commissie een secundus.' in bijlage 27, art. 2.3, te wijzigen in 'De PS benoemt eveneens twee algemene secundi.'

Zegene de HERE u in al uw beraadslagingen!

Met hartelijke broedergroeten,

ds. M. Oppenhuizen

BIJLAGE 16

Artikel 46

Rapport 2 van commissie 7 betreffende de brief van de particuliere synode van het Oosten inzake verzoek tot wijziging van het reglement van de commissie geschiloplossing

De brief van de PS van het Oosten bevat twee voorstellen tot wijziging:

1. ook geschillen tussen gemeenteleden in aanmerking te laten komen voor behandeling door de commissie geschiloplossing, en daaraan verbonden de definitie van een geschil op dit punt aan te passen;
2. slechts twee algemene secundi te benoemen in plaats van voor elk lid een secundus.

1. Geschillen tussen gemeenteleden

Hoezeer geschillen tussen gemeenteleden grote zorgen kunnen geven aan kerkenraden, er zijn andere wegen om tot een oplossing te komen dan de weg naar de commissie geschiloplossing. Bij conflicten tussen gemeenteleden is de kerkenraad geen partij en heeft de handen vrij om bemiddelend op te treden.

Conflictstof in de gemeente moet en kan het best benaderd worden met goede en wijze geestelijke leiding in de plaatselijke gemeente. Dit is principieel de taak van de kerkenraad.

De commissie geschiloplossing is ingesteld om waar meestentijds kerkenraden partij zijn geworden in een conflict, een andere uitweg te bieden dan de weg van appelschrijvens. Bij het toevoegen van conflicten tussen gemeenteleden onderling schieten we aan dat doel voorbij. Je krijgt een ander soort commissie geschiloplossing als haar taak op deze wijze uitgebreid zou worden.

Mocht een kerkenraad vastlopen in de begeleiding bij het conflict, dan is de voor de hand liggende weg de consulent in te schakelen, of de kerkvisitator en de classis om advies te vragen.

Het zou volgens de PS de kerkenraad moeten zijn die inschat of een conflict tussen gemeenteleden doorgeschoven zou moeten worden naar de commissie geschiloplossing. Het lijkt onze commissie een erg lastige opdracht aan een kerkenraad om met redenen omkleed de gemeenteleden die met elkaar in conflict zijn en waarvan beide partijen of één partij dringend verzoekt de commissie geschiloplossing om hulp te vragen, uit te leggen waarom dat niet verstandig is. Met andere woorden: ook als het verstandig zou zijn de definitie van een geschil in art.1 van het reglement van de commissie te wijzigen, dan nog zijn er praktische bezwaren. Wanneer kan een kerkenraad besluiten dat zij aan het einde van zijn mogelijkheden gekomen is om in dit conflict dat zich binnen de gemeente afspeelt, geestelijk leiding te geven?

2. Benoeming van enkel algemene secundi

Dit voorstel is inmiddels overbodig. In Besluitenboekje, blz. 41, punt 5 (Bijlage 27, art. 47), lezen we dat dit reeds tijdens de generale synode van 2013 besloten is.

Voorstel tot besluit

De generale synode

heeft kennisgenomen van

1. de brief van de PS van het Oosten met verzoeken tot wijziging van het reglement van de commissie geschiloplossing dd. 20 april 2016;
2. rapport 2 van commissie 7;

heeft gehoord

de bespreking op de vergadering;

overweegt

betreffende voorstel 1, dat

1. de toevoeging 'geschillen tussen gemeenteleden onderling' aan de definitie van 'geschil' in artikel 1 van het reglement van de commissie geschiloplossing een uitbreiding van haar opdracht is, die niet past bij het doel waartoe deze commissie in het leven geroepen is;
2. de kerkenraad aangewezen is hier geestelijk leiding te geven;
3. de kerkenraad niet snel zal (moeten) oordelen dat haar mogelijkheden uitgeput zijn, zolang hij geen partij geworden is in het geschil;
4. de kerkenraad te allen tijde advies en hulp kan vragen bij consulent, kerkvisitator en classis;

betreffende voorstel 2, dat dit reeds besloten is op de GS van 2013;

en besluit

1. de voorstellen van de PS van het Oosten betreffende de wijziging van het reglement voor de commissie geschiloplossing niet over te nemen;
2. daarvan mededeling te doen aan de PS van het Oosten.

A. Th. van Olst, rapporteur

BIJLAGE 17

Artikel 47

Instructie van de particuliere synode van het Noorden m.b.t. art. 5 K.O.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De particuliere synode van het Noorden, in vergadering bijeen op 7 april 2016 te Hoogeveen,

heeft kennisgenomen

van de instructie die de classis Leeuwarden in haar vergadering van 18 februari 2016 heeft besproken;

constateert dat

1. de afgelopen periode meer dan eens een kerkenraad een beroep heeft uitgebracht, terwijl de te beroepen predikant amper drie jaar in zijn eerste gemeente stond;
2. veelal wordt aangenomen dat de kerkorde een periode van vier jaar aangeeft. Dat is (nog) niet het geval;

constateert verder dat

de kerkenraad een verantwoordelijkheid heeft in de overweging van het uit te brengen beroep;

overweegt dat

1. de reden voor de termijn van drie jaar in de huidige situatie ligt in het belang van een goede ambtelijke bearbeiding van de gemeente. Met het oog op die bearbeiding hebben de kerken deze minimumtermijn gesteld;
2. de situatie van een kandidaat die een beroep naar een gemeente heeft aangenomen en daar zijn

ambtelijke arbeid begint, is anders dan die van een ervaren predikant. Een kerkenraad investeert dan veel in begeleiding: 'de kandidaat moet nog predikant worden', in tegenstelling tot een min of meer ervaren predikant;

overweegt verder dat het dan ook langer duurt voordat kerkenraad en gemeente de vruchten van dit geestelijke en ambachtelijke leerproces kunnen plukken. In elk geval het eerste jaar van verblijf in de gemeente van de desbetreffende broeder moet worden gezien als een leerperiode, direct volgend op de studie jaren aan de Theologische Universiteit Apeldoorn;

is van oordeel dat wanneer kerkenraden dan ook binnen vier jaar een predikant uit hun eerste gemeente weg willen roepen, gesteld kan worden dat de ambtelijke bearbeiding, rekening houdend met de inwerkperiode, inhoudelijk nog minder is dan drie jaar. Dit is onwenselijk. Dus geldt nog sterker dat bij een ervaren predikant die wordt beroepen, dat dit tegen het belang van de gemeente strijdt (zie huidige tekst van dit artikel). Het is daarom alleszins redelijk om voor een predikant die in zijn eerste gemeente staat, de minimumgrens van beroepbaarheid te verhogen naar vier jaar;

besluit de generale synode te vragen art. 5 lid 5 K.O. uit te breiden met de volgende passage (vetgedrukt):

Daar een korte ambtelijke bearbeiding van een gemeente tegen haar belang strijdt, wordt de kerkenraden ernstig ontraden om predikanten die nog geen drie jaar in hun gemeente werkzaam zijn, te beroepen, terwijl de predikanten worden vermaand niet zonder volstreekte noodzakelijkheid hun gemeente zo spoedig te verlaten. *Voor predikanten die in hun eerste gemeente dienen, wordt in dezen een termijn van vier jaar aangehouden.*

U sterkte en wijsheid toewensend bij uw arbeid in het eeuwig Koninkrijk van onze God, namens de particuliere synode van het Noorden,

D.A. Brienen, preses
S.P. Roosendaal, scriba

BIJLAGE 18 Artikel 47

Rapport 5 van commissie 7 betreffende de instructie van de particuliere synode van het Noorden inake art. 5 sub 5 K.O.

In art. 5 sub 5 K.O. staat vermeld dat een korte bearbeiding van een gemeente tegen haar belang strijdt, en dat daarom kerkenraden ernstig ontraden wordt om predikanten die nog geen drie jaar in hun gemeente werkzaam zijn, te beroepen, terwijl de predikanten worden vermaand niet zonder volstreekte noodzakelijkheid hun gemeente zo spoedig mogelijk te verlaten.

Een korte bearbeiding is strijdig met het belang van een gemeente, maar de vrijheid blijft bij de plaatselijke kerkenraad liggen, die al dan niet een beroep uitbrengt. Het subartikel gaat niet verder dan 'ernstig ontraden', en erkent tevens dat er mogelijk incidenteel wel sprake is van volstreekte noodzakelijkheid om de gemeente te verlaten.

De PS van het Noorden heeft recent meegemaakt dat predikanten uit hun kandidaatsgemeente beroepen werden of vertrokken binnen een termijn van vier jaar. Uw commissie is met de PS van mening dat dit erg vroeg is, maar kan zich er uiteraard niet over uitspreken of het té vroeg was. Wie de mutatiegegevens van predikanten zou onderzoeken zou, bij alle oprecht geestelijke overwegingen die predikanten gemaakt hebben, kunnen gaan denken dat het Noorden bij predikanten niet de meest geliefde regio is. Ook in die zin begrijpt uw commissie de *cri de coeur* die zij in deze instructie meent te kunnen beluisteren.

Uw commissie heeft echter grote moeite met de woorden die als motivatie dienen om van de ongeschreven regel predikanten in hun kandidaatsgemeente niet te beroepen, voordat zij er vier jaar staan, een geschreven regel te maken. In de instructie wordt gesteld dat de predikant nog predikant moet worden en dat het langer duurt, voordat kerkenraad en gemeente de 'vruchten van dit leerproces kunnen plukken'. Zeker het eerste jaar zou moeten worden gezien als een leerperiode, waarin de kerkenraad veel investeert. De suggestie dat de net begonnen predikant het eerste jaar van zijn ambtelijke werk duidelijk minder vruchtbaar kan werken dan in de jaren daarna, kunnen we als commissie niet goed begrijpen. Zeker is het zo dat de predikant in bepaalde opzichten nog predikant moet worden, maar hij is predikant en heeft een gedegen opleiding (inclusief gemeentestage) achter de rug.

Het lijkt uw commissie niet wijs om in reactie op incidenten regels aan de kerkerde toe te voegen. De kerkenraad, die een beroep uitbrengt, heeft hier verantwoordelijkheid in. Maar ook de kerkenraad van de predikant, die het beroep ontvangt, zal met zijn predikant in gesprek gaan over het beroep, en daarbij kan de situatie van de gemeente aan de orde komen. Ook in het licht van art. 5 sub 5 K.O.

In overleg over de instructie en de opstelling van dit rapport gaf commissie 2 aan ook vast te willen houden aan de oproep tot minimale termijn zonder onderscheid te maken tussen predikanten in een eerste of volgende gemeente, maar dan in plaats van te spreken over 3 jaar te spreken over 4 jaar. De reden daartoe is reeds genoemd: het is niet in het belang van een gemeente kort bearbeid te worden. Daarnaast geeft het onrust voor predikant en gemeente als wel de termijn van drie jaar in acht genomen wordt, maar de eerste signalen van interesse al op bijvoorbeeld twee en half jaar waargenomen worden. De verhuiskosten

zijn hoog en verhuizen kost veel energie en tijd. Daarom kan het beter zijn de regel van 3 jaar voor alle predikanten te verhogen naar 4 jaar, zoals dit ook reeds als ongeschreven regel functioneert. Commissie 7 houdt echter liever vast aan de regeling in art. 5 sub 5 K.O. die spreekt over 3 jaar. Het heeft iets arbitrairs om de periode langer te maken. Er zijn geen echt steekhoudende argumenten aan te voeren waarom het spreken over 4 jaar beter zou zijn dan het spreken over 3 jaar. Als dat niet zo is, is het ongewijzigd laten van de regelgeving in de kerkorde wat uw commissie betreft het beste. Er mag ruimte blijven voor kerkenraden en predikanten om hierin eigen afwegingen te maken en verantwoordelijkheid te nemen.

Voorstel tot besluit

De generale synode

heeft kennisgenomen van:

1. de instructie van de particuliere synode van het Noorden, d.d. 7 april 2016;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;

heeft gehoord:

de bespreking op de vergadering;

constateert:

dat het verschillende keren voorgekomen is dat een predikant zijn kandidaatsgemeente verliet, terwijl hij er nog geen vier jaar gediend had;

overweegt:

1. dat de motivatie voor deze instructie, namelijk dat de pas begonnen predikant met minder vrucht werkzaam is in de gemeente, beter niet overgenomen kan worden;
2. dat het niet wijs is in reactie op incidenten regels aan de kerkorde toe te voegen;
3. dat als de kerkenraad van mening is, dat de predikant te vroeg zijn eerste gemeente dreigt te verlaten, dit in de periode dat het beroep loopt in een gesprek met de predikant aan de orde gesteld kan worden;
4. dat kerkenraden die een predikant willen beroepen die in zijn kandidaatsgemeente staat, zeker zullen overwegen of het verstandig is deze predikant te beroepen als die nog maar kort in zijn kandidaatsgemeente staat;

is van oordeel

dat art. 5 sub 5 K.O. de kerken voldoende richting geeft betreffende de gewenste minimale duur van de ambtelijke bearbeiting van een gemeente;

besluit:

1. de instructie niet over te nemen;
2. hiervan mededeling te doen aan de PS van het Noorden.

A. Th. van Olst, rapporteur

BIJLAGE 19

Artikel 48, 102

Brief particuliere synode van het Zuiden inzake problematiek predikanten met een psychiatrische problematiek

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

In haar vergadering van 6 april jl. heeft de particuliere synode van het Zuiden besloten zich met een schrijven tot u te richten. De aanleiding is een instructie van de classis Dordrecht met betrekking tot het omgaan met predikanten met een psychiatrische problematiek. De particuliere synode ervaart verlegenheid rond deze instructie. Ze had geen vrijmoedigheid de instructie, zoals die er lag, over te nemen, maar was wel overtuigd van het belang en ook van de urgentie van de onderhavige problematiek.

De synode herkende de door de classis verwoorde moeite, dat bij een dienaar een psychiatrische problematiek een rol kan spelen, waarvan een aspect is dat hij deze zelf niet als zodanig onderkent. Dat is immers een verschijnsel dat zich bij psychiatrische patiënten regelmatig voordoet. Intussen kan dit niet alleen voor hemzelf en zijn directe omgeving maar ook in zijn ambtelijk functioneren grote moeite geven, zoals spanningen in de relatie tussen predikant en kerkenraad/gemeente die tot onoplosbare tegenstellingen kunnen leiden.

Objectief gezien kan het in zulke situaties beter zijn, dat de predikant niet de zorg voor een gemeente heeft. De kerkenraad kan grote verlegenheid ervaren in het dragen van verantwoordelijkheid voor het (afwijkende) gedrag van de predikant. Het maatschappelijke leven kent dan ter voorkoming van groter onheil wet- en regelgeving die het kerkelijke leven ontbeert. In laatste instantie valt voor het maatschappelijke verkeer te denken aan de wet Bijzondere Opnemingen in Psychiatrische Ziekenhuizen (binnenkort de wet Zorg en Dwang). Bij de beoordeling in het kader daarvan wordt o.a. vastgesteld of iemand ziek is en gaat in aansluiting daarop het arbeidsrecht functioneren. De synode heeft bij haar overwegingen de verschillende voorzieningen van het kerkelijke leven in geval van disfunctioneren betrokken (Vertrouwenscommissie, vervroegd emeritaat, losmaking) maar geen van deze lijkt direct passend voor dergelijke omstandigheden. Wat ons ook hindert, is ons gebrek aan inzicht in de arbeidsrechtelijke implicaties.

Een en ander loopt uit op onze vraag, of u deputaten kerkorde en kerkrecht opdracht zou kunnen geven de

noodzaak en de mogelijkheid te onderzoeken van een kerkelijke regeling naar analogie van regelingen, die in het maatschappelijke leven functioneren, ultimo de wet BOPZ of de wet Zorg en Dwang.

Met broedergroet,
namens de particuliere synode van het Zuiden,

ds. J.W. Schoonderwoerd, preses
ds. J.G. Schenau, scriba

BIJLAGE 20

Artikel 48, 102

Rapport 3 van commissie 3 inzake de brief van de particuliere synode van het Zuiden inzake predikanten met een psychiatrische problematiek

Inleidend

Dit betreft een schrijven van de particulier synode van het Zuiden over 'het omgaan met predikanten met een psychiatrische problematiek'. De particuliere synode meldt haar verlegenheid met deze door de classis Dordrecht ingediende instructie. Tegelijkertijd is zij 'wel overtuigd van het belang en ook van de urgentie van de onderhavige problematiek'.

Alhoewel de instructie niet door de particuliere synode is doorgestuurd, wordt de onderhavige problematiek wel door middel van een brief op de tafel van de generale synode gelegd. Uw commissie ziet daarom deze brief als wettig ter tafel en adviseert deze brief in behandeling te nemen.

Uw commissie beseft dat de aanpak van genoemde problematiek complex is. Reeds langere tijd kan er reeds sprake zijn van ontwrichting in bijvoorbeeld de samenwerking tussen predikant en kerkenraad en/of predikant en andere gemeenteleden. Daarbij heeft de kerkenraad, die ook toezicht heeft op de predikant, onvoldoende mogelijkheden om een aanpak van de problematiek af te dwingen.

Uw commissie merkt op dat er procedureel gezien parallellen denkbaar zouden kunnen zijn met artikel 11 K.O. (sub 2 met betrekking tot losmaking) en artikel 13 K.O., sub 1a (medische attesten bij vervroegd emeritaat). Daarom wordt geadviseerd om deputaten kerkorde en kerkrecht een opdracht hiervoor te verlenen.

Voorstel tot besluit

De generale synode

heeft kennisgenomen van:

1. de brief van de particuliere synode van het Zuiden der christelijke gereformeerde kerken, d.d. 12 april 2016;
2. Rapport 3 van commissie 3;

heeft gehoord:

de bespreking ter synode;

constateert:

1. dat de classis Dordrecht een instructie bij de particuliere synode heeft ingediend inzake 'het omgaan met predikanten met een psychiatrische problematiek';
2. dat de particuliere synode geen vrijmoedigheid had om deze instructie door te sturen naar de generale synode, maar wel overtuigd was van het belang en de urgentie van de onderhavige problematiek;
3. dat er sprake is van het doorsturen van *de inhoud van de instructie* van de classis Dordrecht in de vorm van een brief aan de generale synode;
4. dat het maatschappelijke leven ter voorkoming van groter onheil wet- en regelgeving kent die het kerkelijke leven ontbeert;
5. dat de verschillende voorzieningen van het kerkelijke leven in geval van disfunctioneren van een predikant niet direct passend zijn voor dergelijke omstandigheden;
6. dat er onvoldoende inzicht is in de arbeidsrechtelijke implicaties;

overweegt:

1. of er mogelijkheden zijn voor een kerkelijke regeling naar analogie van regelingen, die in het maatschappelijk leven functioneren;
2. om analoog aan de regelingen in art. 11 en 13 K.O. een regeling te ontwerpen;

oordeelt:

dat het belangrijk is dat een dergelijke regeling er zal komen om predikanten die door hun psychische problematiek disfunctioneren, te dwingen om zich te laten behandelen;

besluit:

1. om deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven de mogelijkheden van een dergelijke regeling te onderzoeken en de volgende generale synode te dienen met een voorstel;
2. van dit besluit kennis te geven aan de particuliere synode van het Zuiden.

A. van de Bovekamp, rapporteur

BIJLAGE 21

Artikel 53, 55, 157

Rapport van deputaten studie- en stimuleringsfonds**Samenstelling deputaatschap**

Het deputaatschap bestaat momenteel uit de volgende broeders:

Ds. H. Fahner, (Den Helder), voorzitter; J.C. Westeneng, (Soest), secretaris; J. Mauritz, (Naarden), penningmeester.

Waarom een studiefonds?

Het studiefonds voorziet in de mogelijkheid dat admissiale studenten, die financiële problemen voorzien bij de aanvang van de studie dan wel tijdens de studie daarmee worden geconfronteerd, een beroep kunnen doen op een financiële tegemoetkoming in de kosten van de studie alsook voor het dagelijkse levensonderhoud van hem en (eventueel) zijn gezin. Ook bijzondere omstandigheden, zoals het voornemen van de student om in de eindfase van de studie daarvoor meer tijd vrij te maken om spoedig tot de afronding daarvan te komen, kunnen een reden zijn om een aanvraag in te dienen. Zolang echter de admissiale broeder nog aanspraak kan maken op studiefinanciering ingevolge de regeling van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (de regeling Dienst Uitvoering Onderwijs – DUO) komt deze broeder niet in aanmerking voor een bijdrage.

Dit impliceert dat het dus vooral de (wat) oudere broeder is die een beroep doet op het studiefonds. Meestal heeft deze in een eerdere hbo- of academische studie de mogelijkheden van de overheidsbijdrage, dus de zgn. DUO-regeling, reeds optimaal benut of komt daarvoor niet meer in aanmerking vanwege zijn leeftijd. De overheid stelt nl. de grens van 30 jaar bij de start van de studie. Wanneer deze broeder, al dan niet na een eerdere studie, zich geroepen weet om aan de TUA te gaan studeren voor het ambt van predikant in de Christelijke Gereformeerde Kerken en daartoe via het admis­sie-examen is toegelaten, is hij in principe dus geheel aangewezen op financiering van de kosten uit eigen mogelijkheden dan wel uit externe middelen. Bovendien is dan ook nog wel eens, dit afhankelijk van het eerdere studietraject, het hoge instellingscollegegeld van € 5.100 verschuldigd in plaats van het 'standaard-collegegeld' van € 1.951. Het is duidelijk dat dit niet door iedereen is op te brengen.

Om in aanmerking te komen voor een bijdrage uit het studiefonds, dient de student aan bepaalde voorwaarden te voldoen die in de Regeling studiefonds zijn vastgelegd. Meestal volgt daarop een gesprek met de broeder en (soms) ook zijn echtgenote; vooral omdat er nog wel eens sprake is van bijzondere gezinsomstandigheden. Zodat een goed beeld kan worden verkregen van de persoonlijke situatie en bij de vaststelling van de bijdrage daarmee, voor zover dit althans mogelijk is, rekening kan worden gehouden.

Deputaten zijn in principe gehouden aan de door de synode vastgestelde richtlijnen en bedragen; deze vormen het uitgangspunt voor de toekenning van de bijdrage.

Besluit van de generale synode 2013

De synode 2013 besloot:

1. de voorgestelde wijzigingen in de Regeling deputaten studiefonds (bijlage 9, art. 19 K.O.) over te nemen met dien verstande dat de voorgestelde wijziging in de terugbetaling (van 30% naar 50% van het leningdeel) alleen geldt voor nieuwe toezeggingen;
2. deputaten op te dragen om in de te sluiten overeenkomst met degenen die gebruik maken van het studiefonds uit te gaan van de vigerende beleidsregels door de generale synode 2013 vastgesteld en deze toe te zeggen voor de periode dat de student gebruik maakt van het studiefonds;
3. het saldo van het stimuleringsfonds, indien daarvan in de komende periode geen gebruik wordt gemaakt, te beschouwen als een reserve voor het studiefonds;
4. aan deputaten opdracht te geven om te onderzoeken hoe de regeling kan worden uitgebreid voor studenten met een late roeping en hierover op de synode 2016 te rapporteren.

De periode 2013 - 2016 en de actualiteit

Op 1 januari 2014 werd door 8 studenten gebruik gemaakt van het studiefonds. In de periode januari 2014 t/m februari 2016 werden 6 nieuwe aanvragen gehonoreerd; momenteel (maart 2016) ontvangen 7 studenten maandelijks een bijdrage die varieert van € 865 tot € 1.425 per maand. Het gemiddeld aantal studenten dat het studiefonds weet te vinden schommelt al jaren rond de 6-8 broeders. Dit lijkt ons een reëel uitgangspunt voor de prognose en beleidsbepaling voor de periode 2017-2019.

In de periode 2014 t/m febr. 2016 hebben deputaten twaalfmaal vergaderd. Nagenoeg iedere aanvraag is, vanwege de persoonlijke omstandigheden en gezinssituatie, verschillend. Bij de vaststelling van de bijdrage is dan ook nog wel eens sprake van 'maatwerk'. Ook een wijziging in de omstandigheden tijdens de studie is nog wel eens een reden om de bijdrage ten gunste van de student en zijn gezin te herzien. Niettemin blijft de financiële steun bescheiden.

De regeling en de voorwaarden studiefonds 2013-2016

De voorwaarden voor toekenning van een financiële bijdrage zijn vastgelegd in de Regeling studiefonds 2013-2016.

Enkele hoofdlijnen uit de regeling 2013-2016**Artikel 5 – Bijdragen**

De bijdrage die aan de student kan worden verleend, kent de volgende componenten:

- art. 5.1.1. een bijdrage voor de kosten van het collegegeld (€ 1.951 – studiejaar 2015/2016) of
- art. 5.1.2. het instellingscollegegeld (€ 5.100 – studiejaar 2015/2016);
- art. 5.1.3. een bijdrage voor de kosten van studiemiddelen en reiskosten;
- art. 5.2. een persoonsgebonden maandbudget;
- art. 5.3 een gezinstoeslag.

Toelichting op de bijdragen

art. 5.1.1/art. 5.1.3 Indien de student het 'standaard-collegegeld' verschuldigd is, ontvangt deze als vergoeding voor het collegegeld, studiemiddelen en reiskosten een bijdrage van € 290 per maand/€ 3.480 per jaar (2016). Dit is een schenking. Iedere admissiale student die gebruik maakt van het studiefonds, ontvangt deze bijdrage.

De vergoeding voor de kosten van studiemiddelen en reiskosten bedraagt dus € 1.529 per jaar (€ 3.480 minus € 1.951- collegegeld); in de praktijk is dit echter niet toereikend! De werkelijke kosten die de student daarvoor maakt, liggen veel hoger. Ook de DUO-regeling kent een gunstiger tarief. Verhoging van deze bijdrage met ca. € 50 per maand is alleszins redelijk. Zie de voorstellen aan het eind van dit rapport.

art. 5.1.2 Indien door de voltijdsstudent, die een beroep doet op het studiefonds, het 'instellingscollegegeld' moet worden betaald, wordt dat volledig vergoed. Daarnaast wordt een bijdrage van € 1.500 verstrekt voor de vergoeding van studiemiddelen en reiskosten. Dok dit is een schenking.

Opmerking: de situatie naar art. 5.1.2 heeft zich echter nog niet voorgedaan. Niettemin zijn er wel enkele admissiale studenten die momenteel *geen* gebruik maken van het studiefonds maar *wel* het hoge instellingscollegegeld betalen. Enkele malen is gevraagd of vergoeding daarvan mogelijk is, zonder dat een verdere bijdrage uit het studiefonds werd verwacht. Dit omdat de door resp. broeder(s) zelf al was vastgesteld dat zij daarvoor niet in aanmerking zouden komen. Om die reden kon hun verzoek echter niet worden gehonoreerd.

Deputaten stellen voor de bijdragen voortaan te splitsen in:

- vergoeding van het verschuldigde collegegeld;
- een vast bedrag als vergoeding voor de kosten van overige studiemiddelen en reiskosten;
- een afzonderlijke regeling inzake het verzoek om vergoeding van alleen het hoge collegegeld.

Zie de voorstellen aan het eind van dit rapport.

art. 5.2 een persoonsgebonden budget voor levensonderhoud van € 575 per maand (kalenderjaar 2016). Voor deze bijdrage geldt 50% schenking/50 % lening.

art. 5.3 een gezinstoeslag van maximaal € 560 per maand (kalenderjaar 2016), dit afhankelijk van de gezinssamenstelling en persoonlijke omstandigheden. In principe gebaseerd op € 140 per kind. Ook voor deze bijdrage geldt 50% schenking/50 % lening.

Grens bijverdiensten

Voor het kalenderjaar 2016 is de grens van de bijverdiensten vastgesteld op € 13.990 bruto. Het meerdere daarboven wordt in mindering gebracht op de bijdrage. Inkomsten uit preken en catechisatie-lessen worden daarbij niet meegerekend. Vanaf bruto € 27.980 per kalenderjaar kan dus geen aanspraak meer worden gemaakt op enige bijdrage uit het studiefonds.

(Toelichting: alhoewel het studiefonds een eigen beleid voert, wordt voor de vaststelling van enkele bedragen, waaronder de bijverdiensten, de regeling van de overheid gehanteerd als referentiepunt).

Waarom bijverdiensten?

De financiële tegemoetkoming blijft echter altijd beperkt en is in principe gelimiteerd tot de bedragen die de regeling aangeeft. Voor de oudere student en zijn gezin, en dat betreft het merendeel van de broeders, is dit niet toereikend. Menige broeder en/of zijn echtgenote is dan ook dikwijls nog aangewezen op neveninkomsten. Soms is er sprake van ziekte en andere zorgen die het gezin voor forse onvoorziene uitgaven kunnen stellen. Aan bijverdiensten valt dan niet te ontkomen. Volstrekt duidelijk is echter dat dit een vlotte voortgang van de studie bepaald niet bevordert.

Een verhoging van de grens bijverdiensten zou een eenvoudige mogelijkheid zijn om het gezin van de student wat meer financiële armsglag te bieden zonder dat de uitgaven van het studiefonds stijgen. Daaraan zit dan wel het nadeel dat dit in feite ingaat tegen een van de oorspronkelijke bedoelingen van het studiefonds nl. 'door minder bij te werken meer tijd vrij te maken voor de studie'. Met andere woorden: bij meer bijverdiensten wordt de voortgang van de studie geschaad. Daarom zijn deputaten van mening dat dit niet de voorkeur verdient.

Willen we echter, zoals de synode 2013 heeft gevraagd, de oudere student met een gezin wat ruimhartiger tegemoet komen, dan kan dat eigenlijk alleen door de gezinstoeslag (art. 5.3) wat te verruimen. Maar dan dient de kerkelijke omslag te worden verhoogd. Reeds in de afgelopen twee jaar bleek de kerkelijke bijdrage van € 1 per lid/dooplid niet toereikend te zijn om de financiële steun te financieren.

Met nadruk en grote dankbaarheid mogen deputaten melding maken van enkele substantiële legaten! Alleen dank zij deze legaten kon de kaspositie in 2015 nog enigszins worden hersteld; zie verslag penningmeester. Maar wil het studiefonds echt wat kunnen betekenen voor de student met een gezin, waarmee niet alleen de voortgang van de studie maar ook het belang van de kerken wordt gediend, dan ontkomen we niet aan een verhoging van de kerkelijke omslag.

De financiële prognose voor de komende drie jaar is voor een belangrijk deel gebaseerd op het huidige admissiale studentenbestand dat reeds nu een bijdrage ontvangt van het studiefonds. In de begroting wordt rekening gehouden met een instroom van minimaal 1 student per jaar.

Zie voorstel verhoging gezinstoeslag onder 'wijziging regeling' en de begroting.

Looptijd bijdrage, art. 1.3

De bijdrage wordt toegekend voor ten hoogste 6,5 jaar gerekend vanaf het begin van het eerste jaar van de bachelor en wordt in principe beëindigd nadat de studie is afgerond. De terugbetaling van het leningdeel start drie jaar na beëindiging van de studie; dit dient in 15 jaar te worden afgelost. Jaarlijks ontvangt de student een overzicht van de verstrekte bijdragen en verschuldigde aflossing.

De huidige regeling voorziet niet in een bijdrage voor de periode dat de proponent na afronding van zijn studie beroepbaar is gesteld, hoewel deze dan nog geen vast inkomen resp. traktement ontvangt. In de praktijk zijn deputaten in voorkomende gevallen daarmee echter soepel omgegaan, zodat de aanstaande

predikant in de maanden van voorbereiding op de pastorie over enig aanvullend inkomen kan beschikken. U vindt in dit rapport een voorstel om na afloop van de studie en indien is voldaan aan de gestelde studietermijn, ook daarin te voorzien.

De financiën van het studiefonds versus een ruimere bijdrage

Van de student die een beroep doet op het studiefonds, wordt inzage gevraagd in zijn financiële situatie; ook de persoonlijke omstandigheden worden daarbij betrokken. Aan de hand daarvan wordt vastgesteld welke bijdrage wordt toegekend.

Beeldvorming studiefonds

De admittible student wordt reeds bij de aanvang van de studie door het secretariaat van de TUA geattendeerd op het studiefonds. Dit niet alleen vanwege de mogelijkheid van financiële ondersteuning maar ook omdat de indruk bestaat dat er nog wel eens sprake is van aarzeling om contact op te nemen. Die aarzeling is echter terecht! De kerken steunen immers van harte de eigen opleiding tot predikant in de Christelijke Gereformeerde Kerken. Het doet goed dat te mogen merken uit de informatie, die niet alleen door studenten maar soms ook door predikanten en/of kerkenraden, wordt opgevraagd.

De toekomst van het studiefonds?

Studeren wordt steeds duurder! Ook andere theologische opleidingen in ons land zijn zich daarvan bewust. Het belang van een studiefonds blijkt o.m. uit een conferentie aan de PThU in november 2015. Onderstaand verslag is overgenomen uit R.D. 27.11.2015.

'Studiefonds theologie blijvend fenomeen.

Theologische studiefondsen zijn blijvend actueel in deze tijd van krimpende studiefinanciering, zo stelt een themanummer van het documentatieblad voor De Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800 (DNK). In Amsterdam vond een conferentie plaats over de vaak onbekend gebleven steun aan theologiestudenten. De studiemiddag van de Protestantse Theologische Universiteit had als motto 'Die arme drommels en hun geldgebrek. Theologische studenten in de 19e en 20e eeuw'.

Op deze conferentie werd aandacht besteed aan enkele fondsen van protestantse en rooms-katholieke origine en werd er gediscussieerd over de toekomst daarvan. Voor theologische studenten zijn in de loop der eeuwen fondsen in het leven geroepen om hun studie te financieren; een deel van die fondsen bestaat nog altijd. Het themanummer van DNK geeft een overzicht van diverse studiefondsen uit zoals protestantse, rooms-katholieke, evangelische en doopsgezinde hoek.

Gedateerd zijn de fondsen allerminst, zo stelt de redactie in de inleiding. Waar het er in de jaren tachtig van de twintigste eeuw even op kon lijken dat een adequate studiefinanciering vanwege de overheid de 'charitas' van de fondsen overbodig zou maken, is de situatie tegenwoordig al weer danig veranderd. De financiering van een academische studie wordt in onze tijd opnieuw een probleem voor de student die niet over welgestelde ouders of aanzienlijke neveninkomsten beschikt'.

Tot zover verslag conferentie PThU.

Voorstellen/aanvullingen op de regeling

- zie tekstuele wijzigingen en aanvullingen op de volgende pagina's;
- verlenging looptijd bijdrage met max. 6 maanden;
- beperkte verhoging van de vergoeding voor studiekosten en reiskosten;
- aanvullende regeling m.b.t. het hoge instellingscollegegeld.;
- verhoging van de gezinstoeslag voor de student met kinderen;
- bedragen: zie 'Bijlage bij art. 9'.

Het stimuleringsfonds

Het stimuleringsfonds voorziet in de mogelijkheid om aan een gemeente waarvan de predikant werkt aan een dissertatie, een vergoeding toe te kennen als tegemoetkoming in de kosten voor vrijstelling van de predikant en vervanging in verband met deze studie. Zodat gekwalificeerde predikanten van de Christelijke Gereformeerde Kerken enigermate worden gefaciliteerd om zich via een academische promotie verder te bekwamen. Ook de opleiding van predikanten in de Christelijke Gereformeerde Kerken kan hiermee worden gediend.

Alvorens een bijdrage, i.c. de vergoeding van de vervangingskosten tijdens de studie, kan worden toegekend, dient het voorgenomen studietraject de instemming te hebben verkregen van het college van hoogleraren in overleg met het curatorium. Toekenning vindt plaats onder het voorbehoud dat er financiële ruimte is. De maximumtermijn waarvoor een vergoeding kan worden toegekend is tweemaal een half jaar dan wel viermaal drie maanden.

In de periode 2007-2010 is een vergoeding toegekend aan de kerkenraad van Zeist ten behoeve van het promotieonderzoek door (toen) drs. M. Käter. In de periode 2010-2013 moesten enkele andere aanvragen, die rechtstreeks (dus zonder overleg met hoogleraren en curatorium) bij deputaten stimuleringsfonds waren ingediend, worden afgewezen. Dit vanwege de 'eenvoudige' reden dat in beide gevallen de aanvrager niet aan de primaire voorwaarden voldeed, t.w. predikant in de Christelijke Gereformeerde Kerken en instemming van het college van hoogleraren en curatorium.

De periode 2013-begin 2016 vertoont ongeveer hetzelfde beeld. Slechts één aanvraag die aan de voorwaarden voldeed, werd ingediend nl. door drs. C.P. de Boer te Urk-M in overleg met de kerkenraad van Urk. Deze aanvraag kon direct worden gehonoreerd. Ds. de Boer resp. de kerkenraad van Urk-M heeft in de zomer 2015 gedurende een eerste periode van drie maanden gebruik kunnen maken het stimuleringsfonds. Een andere aanvraag, afkomstig van een broeder uit onze kerken echter niet-predikant, kon vanwege de eerder genoemde redenen niet worden gehonoreerd. Dit nu heeft binnen het college van bestuur (CvB) TUA geleid tot een bezinning over de voorwaarden die het stimuleringsfonds stelt.

Het CvB heeft vervolgens gevraagd om in onze rapportage naar de generale synode aandacht te besteden aan o.m. de volgende vragen en wellicht daarover een voorstel in te dienen:

- a. wat dient precies de procedure van een aanvraag te zijn, welke partijen spelen hierin een rol, wie initieert, etc.?

- b. hoe staat het met aanvragen van broeders uit onze kerken die werken aan een theologisch proefschrift onder supervisie van elders, dus een promotieproject bij een andere universiteit, maar waarvan onze kerken veel profijt zouden kunnen hebben? Dus een broeder (of zuster) die eventueel ook in aanmerking zou kunnen komen voor een onderwijaak aan de TUA? Over beide punten bestaat nu, aldus het CvB, enige onzekerheid.

Deputaten studie- en stimuleringsfondsen hebben begin 2015 in hun vergadering uitvoerig over het voorstel van het CvB gesproken. Daarbij groeide bij hen de overtuiging dat deze materie de reikwijdte van de opdracht en inbreng van hun betrokkenheid bij dit fonds 'overstijgt'. Zij achtten zich niet bevoegd om zonder verder overleg met de bevoegde TUA-gremia een eventueel voorstel in die richting te ontwikkelen. Dit mede gezien de mogelijke toekomstige ontwikkelingen betreffende de TUA.

Deputaten hebben op hun verzoek in februari 2015 daarover met CvB overlegd en in september 2015 in een schrijven aan het curatorium gevraagd om ook hun gedachten hierover te vernemen. Volgens de nu geldende regeling zijn immers het college van hoogleraren/UHD's alsook het curatorium beide betrokken bij de beoordeling van een voorgesteld promotieproject. De secretaris van het curatorium heeft ons vervolgens bericht dat dit heeft geleid tot een gezamenlijke hernieuwde bezinning.

Op 30 december 2015 berichtte het CvB aan deputaten dat dit heeft geleid tot de volgende overwegingen:

- het stimuleringsfonds beschikt slechts over beperkte middelen;
- het (gedeeltelijk) financieren van een promotietraject dat niet aan de TUA plaatsvindt, betekent in feite dat de Chr. Geref. Kerken mede faciliteren dat een andere universiteit de financiële vruchten daarvan plukt (per promotie ca. € 90.000);
- het blijft een lastige zaak om te oordelen over een proefschrift dat elders wordt voorbereid; zeker als ook het curatorium hierin nog een stem zou hebben.
- van belang is daarbij dat sinds enkele jaren de TUA een financiële regeling heeft om een promotiestudent in de laatste fase van zijn studie, waar nodig en/of gewenst, financieel partiel te ondersteunen. Het besluit om een stimuleringsfonds in te stellen stamt uit de periode dat de TUA nog geen financiële regeling kende voor een promotie-traject.

Dit alles overwegend is het college van hoogleraren en UHD's de mening toegedaan dat het deputaatschap het beste is gediend indien aan de generale synode wordt voorgesteld het stimuleringsfonds te beëindigen. Waarbij dan de (eventueel) resterende gelden ten goede kunnen komen van het studiefonds. E.e.a. is reeds met het curatorium gecommuniceerd.

Tot zover het schrijven van CvB TUA. Reeds eerder hadden deputaten van het curatorium bericht ontvangen dat dit zich kan vinden in het voorstel van het college van hoogleraren en UHD's.

Deputaten stimuleringsfondsen kunnen zich om meerdere redenen geheel in dit voorstel vinden. Hun feitelijke taak betreft immers uitsluitend het beheer van de financiën. De behandeling van een aanvraag, de beoordeling van een promotieproject enz., het zijn zaken die niet (kunnen) behoren tot de taak van de broeders die het stimuleringsfonds beheren. Dit in tegenstelling tot het studiefonds waar persoonlijke en specifieke omstandigheden bij de toekenning van een bijdrage voortdurend een significante rol kunnen spelen!

Studiefonds, conceptregeling 2017-2019

De voorgestelde wijzigingen zijn cursief onder het betreffende artikel vermeld

Artikel 1 - Voorwaarde en duur

- 1.1. Deputaten studiefonds kunnen financiële steun verlenen aan studenten die via het admittie-examen zijn toegelaten tot de studie aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn en niet meer in aanmerking komen voor studiefinanciering ingevolge de Wet Studiefinanciering (WSF 2.000).
- 1.2. De regeling geldt alleen voor voltijds-studenten.
- 1.3. De bijdrage uit het studiefonds wordt toegekend gedurende ten hoogste 6,5 jaar, gerekend vanaf het begin van de bachelor, en wordt beëindigd aan het eind van de maand waarin de studie is afgerond.
- 1.4. Deputaten zullen geen ondersteuning toezeggen indien en zolang de daartoe ter beschikking gestelde middelen niet toereikend zijn.

Wijziging:

Art. 1.1. de bepaling 'ingevolge de Wet Studiefinanciering (WSF 2.000)' wordt: 'ingevolge de regeling Dienst Uitvoering Onderwijs - DUO).'

Art. 1.3. ... en wordt beëindigd uiterlijk 6 maanden na de maand waarin de studie is afgerond.

Artikel 2 - Aanvraag.

- 2.1. De aanvraag dient, met een toelichting van de financiële (gezins-)situatie, drie maanden voor het begin van het studiejaar te worden ingediend bij de secretaris van het deputaatschap voor het studie- en stimuleringsfonds. De student is verplicht om verzoek van deputaten alle medewerking te verlenen om de noodzakelijk geachte gegevens betreffende zijn (hun) financiële draagkracht te verstrekken.
- 2.2. Indien bijzondere omstandigheden daartoe aanleiding geven kan de aanvraag worden ingediend op elk moment tijdens de studieperiode.
- 2.3. Deputaten zijn gehouden binnen twee maanden na ontvangst van de aanvraag en de aanvullende gegevens hun beslissing aan de (aankomende) student mee te delen. Een student kan schriftelijk en met redenen omkleed aan deputaten verzoeken om herziening van hun beslissing ten aanzien van de hem al of niet toegekende bijdrage.
- 2.4. Deputaten zijn gerechtigd om drie maanden voor de aanvang van het nieuwe studiejaar, aan de hand van een vragenformulier te toetsen of aan de voorwaarden voor verlenging van de bijdrage wordt voldaan. Indien blijkt dat sinds de laatste toekenning de financiële situatie of de persoonlijke omstandigheden van de student of zijn gezin aanmerkelijk zijn gewijzigd, kunnen deputaten de bijdrage herzien.

Artikel 3 - Voorwaarden toekenning

Er bestaat geen recht op een bijdrage uit het studiefonds indien:

- 3.1.1. de student in aanmerking komt voor studiefinanciering ingevolge de Wet op de Studiefinanciering (WSF) of
- 3.1.2. het vrij besteedbaar gezinsinkomen per 1 januari van het jaar van aanvraag hoger is dan € 25.000,- en op het moment van de aanvraag nog steeds beschikbaar is, of
- 3.1.3. het totale gezinsvermogen hoger is dan € 50.000,- en op het moment van de aanvraag nog steeds beschikbaar is.
- 3.2. Indien het bruto gezinsinkomen meer bedraagt dan de WSF-bijverdiengrens is er slechts recht op een gedeeltelijke bijdrage. Het meerdere wordt in mindering gebracht op de bijdrage uit het studiefonds.
- 3.3. Indien de echtgenote van de student recht heeft op een WSF-bijdrage en haar recht daarop uitoefent, wordt de WSF-bijdrage (uitgezonderd de basisbeurs voor collegegeld en studiemiddelen) meegerekend bij het inkomen.
- 3.4. Wanneer in de loop van een fiscaal jaar door de student wordt voorzien dat het gezinsinkomen resp. het verzamelinkomen aanmerkelijk (plus of min 10%) afwijkt van het verwachte inkomen op het moment van de aanvraag, dient de student daarvan tijdig bericht te geven aan deputaten zodat dienovereenkomstig eventueel aanpassing van de bijdrage zal kunnen plaatsvinden.

Voorstel wijzigingen:

art. 3.1.1. ingevolge de Wet Studiefinanciering (WSF 2.000) wordt 'ingevolge de regeling Dienst Uitvoering Onderwijs-DUO'.

art. 3.1.2: verhoging van het vrij besteedbaar gezinsvermogen met 20% tot € 30.000

art. 3.1.3: verhoging van het totale gezinsvermogen met 20% tot € 60.000.

art. 3.2 : WSF wordt DUO

art. 3.3 : idem.

Voor definities: zie artikel 9

Artikel 4 - Studievorderingen

De steunverlening kan worden beëindigd resp. tijdelijk worden opgeschort indien, naar het oordeel van het curatorium, de studie onvoldoende vorderingen vertoont, alsook wanneer de student bij herhaling tekort schiet in het verstrekken van de door deputaten gevraagde informatie. Deputaten zijn bevoegd de studievorderingen op te vragen bij het college van hoogleraren.

Artikel 5 - Bijdragen.

De bijdrage uit het studiefonds die aan de student kan worden verleend, kent de volgende componenten:

- 5.1.1. een bijdrage voor de kosten van het collegegeld of
 - 5.1.2. het instellingscollegegeld;
 - 5.1.3. een bijdrage voor de kosten van studiemiddelen.
- Deze bijdrage wordt verstrekt als schenking.
- 5.2. Voor de uitwonende student een persoonsgebonden maandbudget voor levensonderhoud, zorgverzekering, reiskosten enz. Het persoonsgebonden budget wordt als lening verstrekt. De lening is rentevrij.
 - 5.3. In bijzondere gevallen, dit ter beoordeling van deputaten, kan een gezinstoeslag worden toegekend ten behoeve van de verzorging van kinderen. De gezinstoeslag wordt als lening verstrekt.
 - 5.4. Als richtlijn voor de bedragen geldt in principe de WSF-norm. Het toegekende bedrag wordt in maandelijkse termijnen uitbetaald.

Wijziging.

Artikel 5.4 (oud) komt te vervallen en wordt vervangen voor nieuw artikel 5.4:

Indien de student verzoekt om alleen vergoeding van het instellings-collegegeld, maar verder geen gebruik maakt van het studiefonds, geldt een verhoogde inkomensnorm. De bijdrage is een schenking en wordt uitbetaald in een maandelijkse bedrag.

Artikel 6 - Aflossing lening.

Van de bij het studiefonds opgebouwde lening wordt 50% kwijtgescholden in gelijke delen over 15 jaar; te beginnen drie jaar na het afsluiten van de studie. De overige 50% van de lening dient in maximaal 15 jaar te worden afgelost, eveneens te beginnen drie jaar na beëindiging van de studie. Deze aflossing geschiedt in maandelijkse termijnen.

Wijziging. Deze tekst vervalt en wordt: De lening dient in maximaal 15 jaar te worden afgelost, te beginnen drie jaar na beëindiging van de studie. Deze aflossing geschiedt in maandelijkse termijnen.

Artikel 7 - Overige bepalingen.

- 7.1. Indien de student de studie tussentijds afbreekt dan wel de admittentia status verliest, dient het totale bedrag van de reeds verstrekte lening binnen zes maanden te worden terugbetaald. In bijzondere omstandigheden kunnen deputaten, na overleg met het curatorium, een afwijkende regeling treffen.
- 7.2. Indien de student resp. predikant bij overlijden nog een restant schuld heeft, vervalt deze.
- 7.3. Indien de predikant met vervroegd emeritaat gaat, kunnen deputaten overwegen om, afhankelijk van de financiële situatie van de predikant, het eventuele restant van de af te lossen lening geheel of gedeeltelijk kwijt te schelden.
- 7.4. Indien de student na beëindiging van de studie geen predikant wordt of als predikant overgaat tot een andere staat des levens (art. 12 K.O.) of het verband van onze kerken verlaat, dient hij naast het verplicht af te lossen deel van de lening ook het nog resterende deel van het oorspronkelijk kwijt te schelden bedrag af te lossen in nader overeen te komen termijnen.
- 7.5. Acceptatie van de bijdragen uit het studiefonds houdt per definitie in dat de ontvanger zich akkoord verklaart met de voorwaarden en bepalingen van het reglement en zich daaraan conformeert.

Artikel 8 - Hardheidsclausule.

In bijzondere gevallen waarin de regeling niet voorziet of leidt tot een onredelijke uitwerking, beslissen deputaten. Dit is mede afhankelijk van de hun ter beschikking staande financiële middelen.

Artikel 9 - Definities.

- ad 3.1.2. Onder het vrij besteedbaar gezinsvermogen wordt verstaan het saldo van contant geld, bank- en girotegoeden plus de waarde van aandelen en overige beleggingen minus schulden per 1 januari van het jaar van aanvraag. Een eigen woning met daarop rustende hypotheek is daarbij niet inbegrepen.
- ad 3.1.3. Onder het totale gezinsvermogen wordt verstaan het totaal van het vrij besteedbaar gezinsvermogen inclusief alle overige bezittingen en schulden. Voor de waardebepaling van de eigen woning wordt uitgegaan van de WOZ-waarde.
- ad 3.2. Onder het bruto gezinsinkomen wordt verstaan de som van:
- bruto inkomen uit arbeid en/of uit vroegere arbeid;
 - resultaat uit overige werkzaamheden;
 - winst uit onderneming;
 - voordeel uit sparen en beleggen;
 - periodieke uitkeringen; daarvan worden niet meegerekend: kinderbijslag, toeslag vanwege kindgebonden budget, huurtoeslag, zorgtoeslag, heffingskorting;
 - terug ontvangen inkomstenbelasting.

E.e.a. in het kalenderjaar waarin de bijdrage wordt verleend. Voor de bepaling van het inkomen geldt het betreffende kalenderjaar. De bijdrage uit het studiefonds en inkomsten uit preekbeurten tijdens de studietijd worden niet tot het inkomen gerekend.

Toevoeging: ook inkomsten uit catechisaties worden niet meegerekend bij het bruto gezinsinkomen.

Bijlage bij artikel 9

Maandbedragen 2016 (huidige regeling)	uitwonend
art. 5.1.1. bijdrage voor kosten van collegegeld en studiemiddelen, schenking	€ 290
(bijdrage van art. 5.1.1. + 5.1.2)	
art. 5.1.2. persoonsgebonden budget, lening	€ 575
art. 5.1.3. gezinstoeslag, lening, richtlijn per kind € 140, max.	€ 560

Grens bijverdiensten € 13.990 bruto per kalenderjaar. Bij de eerste aanvang van de studie geldt de periode vanaf startdatum studiejaar.

Wijziging regeling.

Wijziging van de artikelnummers en tekst; tevens splitsing van de bijdragen voor vergoeding van collegegeld en studiemiddelen/reiskosten;

- verhoging van de bijdrage voor studiemiddelen en reiskosten van ca. € 125 naar € 175 per maand;
- verhoging van de gezinstoeslag van (richtlijn) € 140 per kind naar € 200 per kind;
- bij alleen vergoeding van het instellingscollegegeld wordt inkomensnorm verhoogd met € 5100.

art. 5.1 Bijdrage voor de kosten van collegegeld en studiemiddelen.

Indien de student volledig gebruik maakt van de regeling studiefonds:

art. 5.1.1. Bijdrage voor vergoeding van het collegegeld óf het instellingscollegegeld uit te betalen in een maandelijks bedrag, schenking.

*(note: collegegeld studiejaar 2015/2016 - € 1.951
instellingscollegegeld studiejaar 2015/2016 - € 5.100)*

art. 5.1.2. Bijdrage voor de kosten van studiemiddelen en reiskosten, schenking, (per jaar € 2.100 afgerond)

art. 5.2 Persoonsgebonden budget, 50% schenking/50% lening, per maand € 175

art. 5.3 Gezinstoeslag, richtlijn € 200 per kind, 50% schenking/50% lening per maand max. € 800

art. 5.4 Indien de student verzoekt om alleen vergoeding van het instellingscollegegeld, maar verder geen gebruik maakt van het studiefonds, wordt de inkomensnorm wordt verhoogd met € 5.100. De bijdrage is een schenking en wordt uitbetaald in een maandelijks bedrag.

De bedragen gelden op basis van de gegevens 2016; deze kunnen jaarlijks worden bijgesteld. Referentiepunt is DUO-norm.

Voorstellen

Deputaten willen u voorstellen:

- de voorgestelde wijzigingen in de regeling studiefonds en aanpassing van de bijdragen over te nemen. Zie de uitwerking daarvan in concept-regeling studiefonds 2017-2019 en bijlage bij art. 9;
- voor de periode 2017-2019 de kerkelijke omslag te stellen op € 1,70 per lid/dooplid;
- het stimuleringsfonds op te heffen waarbij het resterende saldo kan worden overgeboekt naar het studiefonds;
- opnieuw deputaten te benoemen.

Benoemingen: voorzitter en secretaris zijn niet meer beschikbaar voor (her)benoeming.

Archief: het archiefmateriaal tot aan de generale synode 2007 wordt (is) in mei 2016 ingeleverd bij de archivaris.

H. Fahner, voorzitter

J.C. Westeneng, secretaris

J. Mauritz, penningmeester

Bijlage**begroting deputaten studie- en stimuleringsfonds
Uitgaande van een omslag per lid/dooplid (72.500) van € 1,70**

Jaar	raming 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019
	€	€	€	€
Baten				
1. Bijdragen kerken studiefonds	74.000	123.250	123.250	123.250
2. Stimuleringsfonds	-	-	-	-
3. Intrest	1.000	1.000	1.250	1.500
4. Aflossing leningen	9.400	9.400	10.400	10.400
Totaal baten	84.400	133.650	134.900	135.150
Lasten				
5. Uitkering studiefonds	116.500	111.000	101.700	116.700
6. Uitkering stimuleringsfonds	-	-	-	-
7. Beheer en administratiekosten	4.000	4.000	4.000	4.000
8. Vergaderkosten	400	400	400	400
9. Accountantskosten	600	650	700	750
Totaal lasten	121.500	116.050	106.800	121.850
Resultaat	-37.100	17.600	28.100	13.300

Eigen vermogen studiefonds per 1/1 2016

128.770

Saldo 2016

-37.100

Eigen vermogen studiefonds per 1/1 2017

91.670**Financiën 2007-2015/2016**

Op 31 december 2007 bedroeg het eigen vermogen € 319.400. Over de jaren 2008-2013 behoeften de kerken niets af te dragen aan het studiefonds. Per 31 december 2013 was het eigen vermogen teruggelopen naar € 102.700. Daarom besloot de generale synode om m.i.v. 2014 een omslag van € 1 per lid/dooplid te vragen.

2014 werd afgesloten met een tekort van € 20.700.

2015 werd afgesloten met een overschot van € 46.700. Dit overschot is ontstaan door een viertal giften en legaten:

1. uit de nalatenschap van de meelevende br. W. van den Berg van de gemeente Urk-Marathana viel ons twee keer € 30.000 ten deel;
2. na de opheffing van de gemeente Klundert bereikte ons een gift van € 5.500;
3. de gemeente van Drogeham schonk ons € 2.000.

Onze dankbaarheid is uiteraard groot. Maar ... wanneer wij deze eenmalige baten in mindering brengen op exploitatie 2015 dan zou dat jaar met een tekort van € 20.800 zijn afgesloten. En ons eigen vermogen geslonken tot € 61.300.

Deze tekorten wijken behoorlijk af van de begrotingen die wij op de generale synode van 2013 hebben ingediend. De oorzaak hiervan is gelegen in het feit dat wij de laatste jaren zijn geconfronteerd met meerdere broeders met een late roeping. En allen met een gezin met 3 of 4 kinderen. Daardoor bedroegen de uitkeringen over 2013-2015 € 52.000 meer dan begroot. En over 2016 is de inschatting: € 31.500 meer dan begroot.

Daarnaast besloot de generale synode onze zgn. solvabiliteitsfactor op 1,5 te stellen. Dat betekent dat wanneer, onverhoopt, de binnenkomende geldstroom geheel opdroogt, het studiefonds over een reserve dient te beschikken, voldoende om voor een periode van 1,5 jaar de uitkeringen te kunnen garanderen. Wij halen dat bij lange na niet.

Uitgangspunten voor de begroting 2017-2019.

Vooropgesteld: het inschatten van admisiale studenten die een beroep doen op het studiefonds is een hachelijke zaak. De ervaring van de afgelopen 10 jaar is dat er zich gemiddeld 1 student per jaar aanmeldt.

- Wij begroten per jaar de instroom van 1 student. Bij elke student meer is er een significant verschil in de uitkomst: € 15.000 per jaar meer.
- Het aantal studenten dat van het studiefonds gebruik maakt is voor 2016: 8, 2017: 9, 2018: 6 en 2019: 7. De teruggang in 2018 ligt in onze verwachting dat in het jaar 2017 een viertal broeders beroepbaar wordt gesteld.

- Voor nieuwe studenten (elk jaar 1) houden wij rekening met late roeping en begroten de uitkeringen op € 15.000 (gezin met 2 kinderen).
- Ons eigen vermogen moet toenemen tot €152.300 om de solvabiliteitsfactor van 1,5 te realiseren.
- Uitgaande van de raming 2016 en begrotingen 2017-2019 voorzien wij het totaal aan uitkeringen op € 445.700. Brengen we daarop in mindering de aflossingen op leningen (€ 39.600) dan resteert € 406.100. Dit laatste bedrag gedeeld door 4 (= 101.525) maal 1,5 bedraagt € 152.300.
- Uitgaande van een omslag van € 1,70 per lid/dooplid bedraagt ons eigen vermogen per 31-12-2019; € 150.700.
- Deputaten hechten er grote waarde aan te vermelden dat deze begroting zeer conservatief is.
- Voor alles geldt: D.V.

BIJLAGE 22

Artikel 53, 55, 157

Rapport 3 van commissie 1 inzake het rapport van deputaten studie- en stimuleringsfonds

Uw commissie heeft met waardering kennisgenomen van het verslag van de werkzaamheden van deputaten studie- en stimuleringsfonds. Met name het studiefonds blijkt in een behoefte te voorzien en naar verwachting zal dat in de toekomst niet veranderen.

Bij enkele onderdelen van het rapport rezen vragen en opmerkingen bij uw commissie, die we hebben gedeeld met de deputaten.

Het studiefonds

Onder 'De regeling en de voorwaarden studiefonds 2013-2016' dient de zin sub c. '*een afzonderlijke regeling inzake het verzoek om vergoeding van alleen het hoge collegegeld*' gelezen te worden als '*een afzonderlijke regeling inzake de vergoeding van alleen het hoge collegegeld*.'

De passage onder 'Grens bijverdiensten' is niet duidelijk. Het bedrag van € 13.990 is de bovengrens van wat een student mag bijverdienen. De uitkering uit het fonds kan echter per geval verschillen, al naar gelang de gezinssamenstelling e.d. Dus ongeacht de hoogte van de uitkering van het fonds, zal de student gekort worden op hetgeen hij aan bijverdiensten ontvangt boven het bedrag van € 13.990, als zijnde de wettelijk bepaalde grens (WSF).

Deputaten stellen voor deze passage uit hun rapport als volgt te corrigeren: '*Vanaf € 13990 + daarbij geteld de bijdrage die de student ontvangt, kan geen aanspraak meer worden gemaakt op enige bijdrage uit het studiefonds.*'

Deputaten attenderen de studenten die een beroep doen op het fonds er op dat de ontvangen steun wettelijk gerekend wordt tot het belastbare inkomen. Deputaten attenderen de studenten die een beroep doen op het fonds tevens op de mogelijkheid van het aanvragen van huursubsidie, de aftrekbaarheid van studiekosten e.d.

Vrij uitvoerig heeft uw commissie met deputaten gesproken over het voorstel om studenten die afgestudeerd zijn tot een periode van drie tot zes maanden de steun uit het fonds te doen behouden, ter overbrugging van de periode tussen afstuderen en de eventuele bevestiging en intrede. Hoewel uw commissie de pastorale drijfveer die hieraan ten grondslag ligt, begrijpt en waardeert, staat zij niet achter dit voorstel. Naar onze mening behoort een dergelijke tegemoetkoming niet tot de taakstelling van het studiefonds. Het zou het studiefonds veranderen in een steunfonds. Alle studenten in allerlei studierichtingen komen voor een vergelijkbare situatie te staan. De ondersteuning van afgestudeerde studenten hoort thuis in de plaatselijke gemeente. De studenten zelf kunnen ook anticiperen op de periode die na de afronding van hun studie aanbreekt door een uitkering aan te vragen of werk te zoeken.

Deputaten handhaven, na de argumenten van de commissie gehoord te hebben, hun voorstel en menen dat de gedachten van uw commissie haaks staan op de opdracht van de GS 2013 'om te onderzoeken hoe de regeling kan worden uitgebreid voor studenten met een late roeping'. Uw commissie is van mening dat deze argumentatie van deputaten niet opgaat. De discussie ging in 2013 over een terugbetalingsregeling die voor studenten met een late roeping soms nadelig uitpakte. Wat deputaten nu voorstellen als overbruggingsregeling is een nieuw element dat naar onze mening buiten hun opdracht valt. Bovendien wordt er een ongelijkheid gecreëerd ten opzichte van andere admittante studenten die studiefinanciering ontvangen via DUO en voor wie dit na afloop van de studie eindigt.

De meerderheid van uw commissie stelt dan ook voor dat de maand waarin de student afstudeert de laatste maand is waarin wordt uitgekeerd. Ds. C.J. Droger dient op dit punt een minderheidsrapport in.

Deputaten stellen bij artikel 3 voor om het gezinsvermogen met 20% te verhogen. In antwoord op onze vraag wat de reden hiervoor is, gaven deputaten aan dat het bedrag van het gezinsvermogen de laatste twaalf jaar niet is verhoogd. Het is dus te zien als een inflatiecorrectie. Overigens dient het woord 'gezinsvermogen' in art. 3.1.2 gelezen te worden als 'gezinsinkomen'.

Bij artikel 5 spreken deputaten over een verhoging van de inkomensnorm in bepaalde gevallen. Uw commissie heeft de vraag gesteld welk motief deputaten hier voor hebben en hoe een en ander wordt gedefinieerd? Deputaten antwoorden als volgt: Het verschil tussen instellings-collegegeld (€ 5100 - studiejaar 2015/2016) en standaard-collegegeld (€ 1951 - studiejaar 2016/2016) bedraagt € 3149. Indien de student het hoge collegegeld moet betalen, is het dus redelijk om zijn inkomensnorm met dit verschil te verhogen. Anders ontstaat er een onrechtvaardigheid t.o.v. de broeder die het standaard-collegegeld betaalt.

De wijziging die deputaten bij artikel 6 voorstellen, kan naar onze mening misverstand oproepen. Was er is de oude regeling sprake van een deel van de lening dat werd kwijtgelaten en een deel dat moest worden terugbetaald, nu is er alleen nog maar sprake van de lening (als geheel).

Vervolgens is in artikel 7 sub 4 wel weer sprake van een oorspronkelijk kwijt te schelden bedrag, dat moet worden terugbetaald door degene die geen predikant wordt of de CGK verlaat.

Deputaten kunnen zich vinden in de volgende herformulering van artikel 6: *Het niet kwijtgelaten deel van de lening dient in maximaal 15 jaar te worden afgelost, te beginnen drie jaar na beëindiging van de studie. Deze aflossing geschiedt in maandelijkse termijnen.*

In paragraaf 3.1.2 moet opnieuw 'gezinsinkomen' worden gelezen in plaats van 'gezinsvermogen'. De bij artikel 9 genoemde zorgverzekering dient gelezen te worden als zorgtoeslag.

De onder 'Wijziging regeling' voorgestelde verhoging van de bedragen vond uw commissie vrij fors. Deputaten gaven aan dat dit voortvloeit uit de opdracht van de synode om met name aandacht te besteden aan de oudere student met een gezin, zie opdracht 4 van GS 2013. Daarmee komen de bedragen ook meer in lijn met wat maatschappelijk nodig is.

Het stimuleringsfonds

De kas van het stimuleringsfonds, waarvan momenteel door een breder gebruik wordt gemaakt, is na afronding van diens periode, nagenoeg leeg. Deputaten stellen voor om dit fonds op te heffen en het (geringe) bedrag dat resteert te laten overgaan in de kas van het Studiefonds. Dit voorstel is de uitkomst van een bezinning die plaatsvond op een voorstel van het CvB van de TUA. Uw commissie kan met de uitkomst van die bezinning en dus ook met dit voorstel meegaan. Om recht te doen aan de oorspronkelijke intentie van het stimuleringsfonds, namelijk om er voor zorg te dragen dat talentvolle dienaren in de gelegenheid worden gesteld hun studie af te ronden met een promotie, ten einde te bevorderen dat zij met hun gaven desgevraagd dienstbaar zouden kunnen zijn aan de TUA, rees in uw commissie de gedachte dat het aanbeveling verdient om te zoeken naar mogelijkheden om meer plaatsen te creëren aan de TUA voor aio's, hoewel we ons realiseren dat een aanstelling als aio niet te combineren valt met een voltijdse bediening als gemeentepredikant.

Uw commissie stelt de generale synode voor als volgt te besluiten:

1. deputaten te bedanken voor de uitgevoerde werkzaamheden;
2. het stimuleringsfonds op te heffen waarbij het resterende saldo dient te worden overgeboekt naar het studiefonds;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

De meerderheid van uw commissie stelt voor:

4. de voorgestelde wijzigingen in de regeling studiefonds en aanpassing van de bijdragen over te nemen, behalve het onderdeel in het bepaalde in art. 1.3, nl. de verlenging van de looptijd bijdrage met zes maanden, en dus de oorspronkelijke tekst van art. 1.3 te handhaven: *De bijdrage uit het studiefonds wordt toegekend gedurende ten hoogste 6,5 jaar, gerekend vanaf het begin van de bachelor, en wordt beëindigd aan het eind van de maand waarin de studie is afgerond.*

Minderheidsrapport ds. C.J. Droger

Zoals eerder in ons rapport is aangeven, kan ons commissielid ds. C.J. Droger zich niet verenigen met het voorstel van uw commissie om de studenten na hun afstuderen geen bijdrage meer te geven uit het studiefonds. Hij steunt van harte het voorstel van deputaten studiefonds en wel op de volgende gronden.

1. Deputaten zijn tot deze regeling gekomen naar aanleiding van een opdracht van de synode van 2013. Deze droeg deputaten op 'te onderzoeken hoe de regeling kan worden uitgebreid voor studenten met een late roeping en hierover op de synode van 2016 te rapporteren' (*Acta deel 1*, pag. 80). Openhartige contacten met de studenten die een bijdrage uit het studiefonds ontvangen, hebben tot de regeling geleid om hen na de beroepbaarstelling nog enige tijd de bijdrage te blijven verstrekken.
2. Studenten met een uitkering uit het studiefonds zijn meestal wat oudere studenten, die naast hun studie een gezin (met kinderen) hebben te onderhouden. Vaak moeten zij gedurende een lange tijd zich veel onttrekken en zijn er op financieel gebied de nodige zorgen. Het zou de kerken een eer moeten zijn om hen financieel te helpen tussen het moment van de beroepbaarstelling en het ontvangen van het eerste traktement, een periode waarin er vaak veel kosten moeten worden gemaakt i.v.m. een verhuizing en de (gedeeltelijke) inrichting van een pastorie;
3. omdat er gemiddeld ongeveer een half jaar zit tussen de beroepbaarstelling en de bevestiging in de gemeente, is een maximale termijn van zes maanden ondersteuning na het afstuderen een redelijke termijn;
4. de tijd na de beroepbaarstelling is voor een student en zijn gezin een spannende tijd. Allerlei vragen komen dan op hen af. Het is extra belastend als in die tijd óók nog werk gezocht, gevonden en verricht moet worden of een uitkering moet worden aangevraagd (wat in veel gevallen niet zal lukken). Het zou een eer voor de kerken moeten zijn om in die spannende en onzekere tijd ervoor te zorgen dat de student en zijn gezin zonder financiële zorgen kunnen leven;
5. uw commissie merkt op dat de bijdrage aan het levensonderhoud van de student en zijn gezin ná de beroepbaarstelling een taak voor zijn plaatselijke gemeente is. Brengt deze richtlijn student en kerkenraad echter niet in verlegenheid? Wie gaat bij de diaconie aankloppen om een bijdrage die in zes maanden best kan oplopen? Hebben diaconieën voldoende middelen om een student en zijn gezin zolang te onderhouden? En wat als er na zes maanden geen beroep is? Kan een diaconie dan de bijdrage stoppen? Het kan lastige situaties gaan opleveren. Beter is dit bij het studiefonds te laten en daar een goede afspraak over te maken.

Derhalve stelt br. Droger aan de synode voor:

de voorgestelde wijzigingen in de regeling studiefonds en aanpassing van de bijdragen over te nemen, inclusief het onderdeel in het bepaalde in art. 1.3, nl. de verlenging van de looptijd bijdrage met zes maanden, zodat de tekst van art. 1.3 luidt:

De bijdrage uit het studiefonds wordt toegekend gedurende ten hoogste 6,5 jaar, gerekend vanaf het begin van de bachelor, en wordt beëindigd uiterlijk 6 maanden na de maand waarin de studie is afgerond.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 23

Artikel 56, 127, 129

Rapport van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten

1. Samenstelling en besluiten generale synode 2013

1.1. Samenstelling

Uw vergadering benoemde in 2013 de volgende deputaten:

drs. R. Bikker, Aalten; M.N. den Harder, Soest; mr. M. Morren, Zwolle; ds. D. Quant, Huizen, voorzitter en drs. A.J. van der Wekken, Leerdam

1.2. Besluiten synode 2013

De synode van 2013 besloot betreffende het deputaatschap:

1.2.1. Deputaten op te dragen de synode van 2016 te dienen met een voorstel omtrent de duur van de uitkering ten einde de regeling in dit opzicht te laten aansluiten bij de dan geldende maatschappelijke regels op arbeidsrechtelijk gebied.

1.2.2. De einddatum van de uitkering te koppelen aan de sinds 2010 geldende regels voor de emeritaatsleeftijd en de uitvoeringsregeling dienovereenkomstig aan te passen.

1.2.3. De bedragen voor kostenvergoeding en verhuiskostenvergoeding vast te stellen op € 575,- per jaar, respectievelijk € 4.275,- en de uitvoeringsregeling dienovereenkomstig aan te passen.

1.2.4. Dat het recht op uitkering bij aanvaarding van een roeping als deeltijdpredikant slechts vervalt voor dat deel dat de predikant in deeltijd werkt en de uitvoeringsregeling dienovereenkomstig aan te passen.

1.3 Werkmethode

Deputaten hebben in de afgelopen periode tweemaal vergaderd. Daarnaast is er indien nodig onderling e-mail contact geweest m.b.t. uitvoeringsdetails. Ook is er regelmatig contact geweest met broeders die onder de uitvoeringsregels vallen.

1.4. Begeleiding

Voor de begeleiding van de (gewezen) predikanten naar ander (ambts)werk hebben deputaten in principe de hulp beschikbaar van een professioneel bureau, waarmee een contract is afgesloten (Thatcher & Alderink, Amersfoort; sinds 2002); deze hulp is in de onderhavige periode geactualiseerd doordat er opnieuw een beroep op dit bureau nodig bleek. Het contract is daarom herzien en financieel en qua werkwijze aangepast.

1.5. Adviezen

Ten slotte hebben deputaten, naast de voorkomende werkzaamheden (gevraagd en ongevraagd) adviezen gegeven aan classes en gemeentes inzake de financiële regelingen met betrokken predikanten.

2. Uitvoering van de regeling

2.1. De zakelijke aspecten van de regeling leveren weinig problemen op. De regeling is duidelijk en de afstemming met classes en kerkenraden over financiën, verantwoordelijkheid voor de uitkering en totale looptijd is in dit opzicht probleemloos. Bij de vaststelling van de hoogte van de uitkeringen houden deputaten zich gedurende de intersynodale periode aan de voorschriften van deputaten financiële zaken.

2.2. Deputaten constateren in het algemeen dat bij de begeleiding van predikanten naar ander werk er knelpunten aanwezig zijn die zich steeds in meerdere of mindere mate doen gevoelen. Het is zinnig die hier nogmaals te vermelden. Deputaten werden en worden er namelijk mee geconfronteerd dat er binnen de kerken een forse 'huiver' bestaat om predikanten die binnen het toepassingsgebied van DVAP vallen (losgemaakt, gerepatriëerd e.a.) een nieuwe kans te geven. Dat is des te meer jammer omdat het aantal werkzame predikanten in ons kerkverband aanvulling behoeft. Deze predikanten, mogen wel 'de gaten in het preekrooster vullen, maar komen niet in aanmerking voor een beroep' (citaat van een van hen). Anderen, die niet 'besmet' zijn, gaan voor. Het moge duidelijk zijn dat het moeilijk voor hen is om dat geestelijk te verwerken. Een oplossing voor dit verschijnsel zien deputaten niet.

2.3 Contacten met predikanten en kerkenraden

Over de persoonlijke contacten met predikanten berichten deputaten uw vergadering in een comitérapport.

3. Voorstellen

3.1. Aansluiting regeling op maatschappelijke regelgeving

Aanleiding: de GS van 2013 nam het besluit dat DVAP opnieuw beoordeelt of bijstelling van de regeling nodig is, geleet op de ontwikkelingen op maatschappelijk gebied.

De WW-regeling is sinds 1 juli 2015 behoorlijk veranderd:

- De maximale duur wordt minder. Van 1 januari 2016 tot 2019 gaat deze in een aantal stappen terug van 38 maanden naar maximaal 24 maanden. Werkgevers en werknemers kunnen in de cao afspraken maken om de WW-uitkeringen na 24 maanden – tot 38 maanden – uit eigen zak te betalen.
- De hoogte van de uitkering is momenteel 2 maanden 75% en daarna 70% van het dagloon. Deze regeling wordt niet aangepast

- De opbouw van de regeling is momenteel: 1 jaar arbeidsverleden is 1 maand WW.
- De nieuwe regeling is dat voor de eerste 10 jaar blijft gelden: 1 jaar arbeidsverleden is 1 maand WW maar daarna telt elk jaar arbeidsverleden maar voor ½ maand mee.
- Nu is na 1 jaar alle arbeid passend.
- Dat wordt gewijzigd in: na ½ jaar is alle arbeid passend.
- Vroeger was er sprake van urenverrekening en voor een kleine groep na 1 jaar inkomensverrekening.
- In de nieuwe regels is er inkomensverrekening vanaf de eerste WW-dag. Met inkomensverrekening wordt slechts een deel van de met werk verdiende inkomsten in mindering gebracht op de uitkering. Hierdoor wordt bereikt dat werkherhvatting vanaf de WW altijd lonend is. De eerste twee maanden wordt 75% van het inkomen verrekend en vervolgens 70% van het inkomen. Dat betekent dat de werknemer vanaf de eerste twee maanden 25% en daarna 30% mag behouden van het door hem verdiende inkomen.

Hoe is nu de uitvoeringsregeling van DVAP op het gebied van losgemaakte en gerepatrieerde predikanten en welke voorstellen hebben deputaten DVAP naar aanleiding van de bovenstaande wijzigingen?

- De maximale duur van de uitkeringsregeling is momenteel 48 maanden en maximaal 2 keer het volle aantal dienstjaren. Voorgesteld wordt om de maximale duur terug te brengen naar 3 jaar. Dit is ook meer in lijn met de regeling dat na 3 jaar het radicaal van predikant vervalt.
- De hoogte van de uitkering is op dit moment de eerste 12 maanden 80% en daarna 70%. Voorgesteld wordt om de hoogte van de uitkering te wijzigen naar: de eerste 6 maanden 80% en daarna 70%.
- De opbouw van de uitkering is afhankelijk van de leeftijd. Op dit punt wordt geen aanpassing voorgesteld.
- Ook in de regeling om passende arbeid te zoeken en te aanvaarden willen wij geen wijzigingen aanbrengen.
- Ten slotte worden in de huidige regeling inkomsten tot 15% van de uitkeringsgrondslag niet verrekend. Van inkomsten boven de 15% wordt 75% in mindering gebracht op de uitkering. Ook op dit vlak stellen deputaten geen aanpassing voor.

Als de maximale duur van de uitkering teruggebracht wordt naar 3 jaar betekent dit eveneens een wijziging in punt 4.1 van onze regeling. Hierin staat een overzicht van de duur van de uitkering gebaseerd op de leeftijd van de betrokken predikant. Wij stellen u voor deze als volgt te wijzigen:

bij een leeftijd tot en met 30 jaar	6 maanden
bij een leeftijd van 31 tot en met 36 jaar	12 maanden
bij een leeftijd van 37 tot en met 42 jaar	18 maanden
bij een leeftijd van 43 tot en met 48 jaar	24 maanden
bij een leeftijd van 49 tot en met 54 jaar	30 maanden
bij een leeftijd van 55 tot de em. ger. leeftijd	36 maanden

De nieuwe voorstellen zullen uitsluitend betrekking hebben op aanvragen die door deputaten worden ontvangen vanaf een maand na verschijning van het Besluitenboekje van de synode 2016.

Op het gebied van afgezette predikanten worden geen wijzigingen voorgesteld omdat deze regeling gebaseerd is op de bijsstandsregeling en niet op de WW.

3.2. Overige opdrachten

De opdrachten van de GS 2013 genoemd onder 1.2.2, 1.2.3 en 1.2.4 zijn verwerkt in de uitvoeringsregeling.

3.3. Overige voorstellen

Bij de bepaling van de uitkeringsgrondslag wordt in de huidige regeling de WOZ-waarde van de pastorie betrokken. In analogie met de regeling die de emeritikus kent stellen wij u voor de WOZ-waarde van de achtergelaten pastorie te fixeren op € 300.000.

Ten slotte willen wij nog een punt aan de orde stellen omtrent de pensioenregeling van een losgemaakte predikant. Hierover is tot op dit moment niets in onze uitvoeringsregeling vermeld. Dit is wel noodzakelijk gezien het feit dat predikanten sinds 1-1-2013 pensioen opbouwen bij PFZW.

Wij stellen de volgende regeling voor:

c. Art. 6.4 hernoemen naar 6.6

Nieuw art. 6.4:

Op het moment van ingaan van de uitkering blijft de predikant aangemeld bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. De af te dragen pensioenpremie wordt gebaseerd op de uitkering waar de predikant recht op heeft. De eigen bedrage van de predikant is conform het percentage dat door deputaten Financiële Zaken is vastgesteld. Deze eigen bijdrage dient te worden voldaan zolang de predikant predikant is.

Nieuw art. 6.5:

De gemeente of het deputaatschap waaraan de betrokken predikant laatstelijk verbonden was, blijft verantwoordelijk voor aanmelding van de betrokken predikant en voor het voldoen van de afdrachten tot de maximale duur van één jaar en voor zolang het recht op een uitkering bestaat.

Na afloop van het eerste jaar of bij gebreke van een gemeente of een deputaatschap zijn deputaten voortijdig ambtsbeëindiging predikanten verantwoordelijk voor aanmelding van de betrokken predikant bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn en deputaten onderlinge bijstand en advies voor het voldoen van de afdrachten, voor zolang het recht op de uitkering bestaat.

Voor een totaaloverzicht van alle voorgestelde wijzigingen uit 3.1 t/m 3.3. verwijzen wij u naar de bijlage.

3.4 Archief

Het archief van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging over de periode 2004–2007 is op 10 februari 2016 overgedragen aan de Archiefbewaarplaats in het Stadsarchief Rotterdam.

3.5. Benoeming deputaten.

Ons voorstel is opnieuw deputaten te benoemen. Ds. D. Quant komt niet voor herbenoeming in aanmerking aangezien hij ons deputaatschap al 15 jaar gediend heeft. U ontvangt van ons separaat een voorstel i.v.m. deze benoeming.

4. Ten slotte

Deputaten zijn dankbaar dat zij dit stukje kerkelijk werk in Gods Koninkrijk, in opdracht van de kerken, mochten verrichten; vaak is er sprake van tere situaties, waarin zij dienstbaar konden zijn. De Heere zegene uw vergadering.

Namens deputaten,

ds. D. Quant, voorzitter
M.N. den Harder, secretaris

Bijlage

Voorstellen tot wijziging in de uitvoeringsregeling van DVAP

De Uitvoeringsregeling deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten, bijlage 6 van de Kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland 2011 wordt als volgt gewijzigd:

A

Artikel 4 lid 1 wordt als volgt gewijzigd:

De duur van de uitkering is gebaseerd op de leeftijd van de betrokken predikant op het moment van het ontstaan van het recht op uitkering en bedraagt:

- bij een leeftijd tot en met 30 jaar 6 maanden;
- bij een leeftijd van 31 tot en met 36 jaar 12 maanden;
- bij een leeftijd van 37 tot en met 42 jaar 18 maanden;
- bij een leeftijd van 43 tot en met 48 jaar 24 maanden;
- bij een leeftijd van 49 tot en met 54 jaar 30 maanden;
- bij een leeftijd van 55 tot en met 64 jaar 36 maanden.

B

a. Artikel 6 lid 1 wordt als volgt gewijzigd:

Gedurende de eerste zes maanden van de uitkeringsduur bedraagt de uitkering 80% van de uitkeringsgrondslag. Gedurende de daarop volgende periode bedraagt de uitkering 70% van de uitkeringsgrondslag.

b. Artikel 6 lid 2 sub c wordt als volgt gewijzigd:

(c) een vergoeding voor het gemis van het gebruik van de ambtswoning, die gelijk is aan € 300.000,- of de woonvergoeding die werd genoten indien geen ambtswoning beschikbaar was.

Art. 6.4 hernummeren naar 6.6 met invoeging van twee nieuwe leden:

4. Op het moment van ingaan van de uitkering blijft de predikant aangemeld bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. De af te dragen pensioenpremie wordt gebaseerd op de uitkering waar de predikant recht op heeft.

De eigen bedrage van de predikant is conform het percentage dat door deputaten financiële zaken is vastgesteld. Deze eigen bijdrage dient te worden voldaan zolang de predikant predikant is.

5. De gemeente of het deputaatschap waaraan de betrokken predikant laatstelijk verbonden was, blijft verantwoordelijk voor aanmelding van de betrokken predikant en voor het voldoen van de afdrachten tot de maximale duur van één jaar en voor zolang het recht op een uitkering bestaat.

Na afloop van het eerste jaar of bij gebreke van een gemeente of een deputaatschap zijn deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten verantwoordelijk voor aanmelding van de betrokken predikant bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn en deputaten onderlinge bijstand en advies voor het voldoen van de afdrachten, voor zolang het recht op de uitkering bestaat.

BIJLAGE 24

Artikel 56, 127, 129

Rapport 9 van commissie 7 inzake het rapport van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten

Inleiding

Met waardering heeft uw commissie kennis genomen van het rapport van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten (DVAP). Naast de zakelijke aspecten van hun werkzaamheden hebben deputaten ook oog voor de persoonlijke en ambtelijke vragen die kunnen opkomen bij predikanten waarmee zij contact onderhouden.

Nogmaals knelpunten

Uw commissie heeft geconstateerd dat deputaten reeds langer bestaande knelpunten bij het begeleiden van predikanten naar ander werk nogmaals onder uw aandacht brengen. Het gaat dan met name over de "huiver" die deputaten opmerken om predikanten die binnen hun werkingsgebied vallen opnieuw aan een gemeente te verbinden. Uw commissie acht het een zorgelijk signaal dat deputaten - ondanks hun inzet -

niet in staat zijn een oplossing voor dit verschijnsel te vinden. Temeer omdat deputaten onderstrepen dat het moeilijk is voor de betrokken predikanten om dit geestelijk te verwerken.

In gesprek met deputaten heeft uw commissie geïnformeerd naar de mogelijkheden van tijdelijk werk voor predikanten die vallen onder DVAP. Deputaten verwezen naar de eerdere discussie hierover op de generale synode. Het is uw commissie gebleken dat deputaten kerkorde en kerkrecht (in opdracht van de voorgaande synode) in 2007 met een voorstel zijn gekomen met betrekking tot tijdelijk werk voor losgemaakte predikanten (Acta GS2007, blz 367 e.v.). Dit voorstel werd niet overgenomen op grond van verschillende overwegingen (Acta GS2007, blz. 58 en 380):

- a. de voordelen zouden niet opwegen tegen de nadelen;
- b. er zouden twee soorten predikanten ontstaan (de een met een wettig beroep de ander met een arbeidscontract);
- c. er zou een verschil in rechtspositie ontstaan tussen predikanten;
- d. door een arbeidscontract zou een ongewenste gezagsrelatie ontstaan tussen kerkenraad en predikant;
- e. er zijn vragen te stellen bij het geestelijk karakter van een tijdelijke verbintenis tussen predikant en gemeente.

Uw commissie is van mening dat het eerste argument niet sterk is. Gezien de herhaalde melding van de voor deputaten onoplosbare knelpunten (zie boven) en de gesignaleerde geestelijke moeite bij losgemaakte predikanten is het goed denkbaar dat de weging van voor- en nadelen nu anders uitvalt dan in 2007.

Het tweede en derde argument dat er twee soorten predikanten zouden ontstaan, kan wrang klinken als men beseft dat er in de praktijk van het kerkelijke leven al sprake is van twee soorten predikanten: de 'gewone' waarvoor géén en de 'losgemaakte' waarvoor wél huiver bestaat.

Verder komt het uw commissie voor dat het doel van het scheppen van de mogelijkheid voor tijdelijk werk voor losgemaakte predikanten *niet* is om hen direct rechtspositioneel aan andere predikanten gelijk te stellen. Het is inherent aan tijdelijk werk dat er verschillen zijn in vergelijking met een permanente positie. Het is echter wel de *intentie* van het tijdelijke werk om te dienen als overgang naar een wettig beroep door een gemeente (zie Acta GS2007, blz. 368). Er ontstaan derhalve niet twee soorten predikanten, maar er is alleen sprake van een tijdelijke uitzonderlijke situatie. Bovendien: een losgemaakte (of anderszins onder DVAP vallende) predikant bevindt zich reeds in een andere situatie dan een predikant die aan een gemeente verbonden is. De verschillen *ontstaan* niet door tijdelijk werk. Een regeling voor tijdelijk werk is juist bedoeld om rekening te houden met de *reeds bestaande* verschillen.

Het vierde argument stelt terecht dat er door een arbeidscontract sprake is van een gezagsrelatie tussen kerkenraad en predikant, maar dit gezag is alleen arbeidsrechtelijk van aard en dat hoeft volgens uw commissie niet te leiden tot ongewenste kerkrechtelijke verhoudingen als e.e.a. in een goede kerkordelijke regeling wordt vastgelegd. Verder is er sinds 2007 ook een ontwikkeling geweest van deeltijdpredikantschap en het aanstellen van evangelisten met een arbeidscontract. Met andere woorden: voor sommigen dienen van het Woord wordt een dergelijke constructie met arbeidsovereenkomst al gehanteerd.

Bij het vijfde argument speelt een belangrijk geestelijk aspect mee. Een gemeente dient een predikant in geloof te beroepen en 'niet op proef' (Acta GS2007, blz. 380). Daar staat uw commissie van harte achter. Tegelijk beseft uw commissie dat tijdelijk werk in een gemeente ook kan leiden tot hernieuwd vertrouwen van het geheel van de kerken waardoor de weg vrij komt voor een beroep uit een andere gemeente. Een tijdelijke verbintenis tussen predikant en gemeente hoeft dus niet 'op proef' te zijn. Het kan een daad van geloof zijn om een predikant in een moeilijke positie in staat te stellen tijdelijk ambtswerk te verrichten om daarmee de gemeente te dienen en in het midden van de kerken het vertrouwen te herstellen dat nodig is bij het uitbrengen van een beroep.

Ook is het uw commissie opgevallen dat de generale synode van 2004 een beleidslijn uitzet door deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen een onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor tijdelijk werk voor losgemaakte predikanten. In 2007 ligt er een goed onderbouwd deputatenrapport. Daarom bevreemdt het uw commissie dat de synode van 2007 ineens helemaal breekt met de ingezette beleidslijn van de voorafgaande synode. Er wordt geen poging gedaan eventuele bezwaren te ondervangen, maar de hele beleidslijn wordt abrupt afgebroken. In het licht van de contiguitéit van beleid van opeenvolgende synodes is dit naar de mening uw commissie een ongewenste ontwikkeling.

Alles overziende acht uw commissie voldoende gronden aangevoerd te hebben om te stellen dat het besluit van de GS2007 om de voorstellen met betrekking tot tijdelijk werk voor losgemaakte predikanten niet over te nemen (Acta GS2007, blz. 90), aan heroverweging toe is.

Wijziging uitvoeringsregeling

Deputaten stellen in hun rapport voor hun uitvoeringsregeling meer in lijn te brengen met de maatschappelijke ontwikkelingen. Uw commissie heeft daar met deputaten verder over doorgesproken. In lijn met de opdrachten van vorige synodes volgen deputaten de lijn van de ontwikkelingen op maatschappelijk gebied. Maar niet op een rigide manier. De regelingen van DVAP zijn ruimer dan in de samenleving gebruikelijk.

Uw commissie stelt voor:

1. het werk van deputaten goed te keuren;
2. de voorstellen met betrekking tot de wijziging in de uitvoeringsregeling van DVAP over te nemen (conform de bijlage bij het rapport van deputaten);
3. deputaten op te dragen in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht te onderzoeken of het rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde over tijdelijk werk voor losgemaakte predikanten aan de GS2007 (Acta GS2007, blz. 367) in de huidige situatie nog voldoet en zo nodig wijzigingen aan te brengen en daar op de volgende generale synode over te rapporteren om langs deze weg alsnog de mogelijkheid te openen voor tijdelijk werk voor predikanten die vallen in het werkingsgebied van DVAP;
4. opnieuw deputaten te benoemen.

J.W. van Pelt, rapporteur

BIJLAGE 25

Artikel 60, 62, 105, 107, 176, 186, 209-212, 216, 217, 220, 233, 255

Rapport van deputaten voor de eenheid van gereformeerde belijders in Nederland**1. Inleiding****1.1 Overzicht rapportage**

Na deze inleiding (hoofdstuk 1) nemen deputaten de synodeleden mee in een korte bezinning (hoofdstuk 2), die helpen mag om te ontdekken hoe zij hun werk de afgelopen periode hebben mogen doen om uiteindelijk met de voor u liggende rapportage u te kunnen dienen. Daarna geven deputaten de synode het gevraagde bredere perspectief om te kunnen komen tot een besluit over de afvaardiging uit samenwerkingsgemeenten naar de classis (hoofdstuk 3). Vervolgens volgt een overzicht van de inhoud van de gesprekken, die deputaten voerden met achtereenvolgens de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv) (hoofdstuk 4), de Hersteld Hervormde Kerk (HHK) (hoofdstuk 5), de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk in Nederland (GB) (hoofdstuk 6), de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) (hoofdstuk 7), de Gereformeerde Gemeenten (GG) (hoofdstuk 8) en de voortgezet Gereformeerde Kerken in Nederland(vGKN) (hoofdstuk 9). In hoofdstuk 10 nemen deputaten u mee in een aantal bewegingen van een bredere eenheid dan alleen maar contacten tussen 2 verschillende kerkgenootschappen. Wij signaleren deze bewegingen en maken daar bij gelegenheid ook zelf onderdeel van uit. En niet het minst belangrijk voor dit hoofdstuk 11, deputaten zwengelden zelf in samenspraak met het COGG in onze kerken een discussie aan over het zogenoemde conventenmodel. In hoofdstuk 11 is het verslag opgenomen van de werkzaamheden van Deputaten Overleg Eenheid (DOE), waarin deputaten in opdracht van de GS participeren. Op het moment van aanleveren van de rapportage bij het kerkelijk bureau was dit hoofdstuk nog niet gereed. Het wordt daarom op een later moment nagezonden. Het overige wat nog aan de generale synode gerapporteerd moest worden is in het laatste hoofdstuk (12) in een paragraaf per onderwerp neergeschreven.

1.2 Samenstelling deputaatschap

De generale synode van 2013 benoemde als deputaten prof. dr. M. den Heijer (Bennekom), ds. J.L. de Jong, ds. M. Oppenhuizen, prof. dr. ir. J.A. Pals (Veldhoven), ds. W. van 't Spijker, dhr. T. van Staveren (Barendrecht), ds. P.L.D. Visser, ds. A.G.M. Weststrate en ds. D. van der Zwaag. Ds. W. van 't Spijker was voorzitter, ds. J.L. de Jong, secretaris en ds. M. Oppenhuizen notuleerde de eigen vergaderingen van deputaten. Ds. J.L. de Jong, ds. M. Oppenhuizen en ds. P.L.D. Visser hebben aangegeven hun werkzaamheden in het deputaatschap te willen beëindigen en komen daarom niet voor herbenoeming in aanmerking. De deputaten De Jong en Oppenhuizen waren 9 jaar lid van het deputaatschap. Visser maakte 6 jaar deel uit van de kring van deputaten.

De overige deputaten geven aan dat zij door de synode kunnen worden herbenoemd. Deputaten zullen in september aan het moderamen van de synode – zo mogelijk – 6 kandidaten voordragen, die voor een benoeming in het deputaatschap in aanmerking komen om de 3 aftredende deputaten te vervangen.

1.3 Vergaderingen/vertegenwoordiging

Deputaten vergaderden tot aan het vaststellen van de rapportage 12 keer in een eigen vergadering van het deputaatschap. Daarnaast waren er 4 gesprekken met deputaten van de GKv, 5 ontmoetingen met het hoofdbestuur van de GB, 2 gesprekken met het deputaatschap van de GG, 3 bilaterale ontmoetingen met de commissie interkerkelijke contacten van de HHK, 5 tripartiete gesprekken met deze commissie en het deputaatschap van de GKv en 5 ontmoetingen met de commissie van de NGK. Deputaten voerden ook 5 gesprekken met vertegenwoordigers van de vGKN. Verder waren deputaten vertegenwoordigd in het COGG, DOE en in het zogenoemde vijfkerkenoverleg (PKN, CGK, NGK, GKv en vGKN). Ds. W. van 't Spijker maakte namens deputaten deel uit van de stuurgroep voor de Nationale Synode.

2. Bezinning

Wanneer we met een drone een opname maken van een vergadering van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken merken we een grote verscheidenheid op. De mensen die we zien zijn stuk voor stuk zeer betrokken op geloof en kerk. Ze geven daar veel tijd aan – uit liefde tot de Heere van die kerk. Toch zouden ze niet zomaar bij elkaar in de lokale kerk komen. Want er is een groot verschil in spiritualiteit. Dat verschil is op bepaalde terreinen zo groot dat de constatering gedaan werd op de synode van 2013 dat ambtsdragers van die verschillende lokale kerken elkaar wel tegenkomen op een classisvergadering, maar dat zij het verleerd hebben – of verkiezen te vermijden – om echt met elkaar in gesprek te komen. Die constatering leidde tot het besluit om het deputaatschap dat sinds 1947 belast is met de oecumenische contacten met de verschillende andere gereformeerde belijders in Nederland ook een taak te geven ten aanzien van de binnenkerkelijke contacten. Bedoeling van die opdracht is om het binnenkerkelijk gesprek te entameren. De vergelijking met relatietherapie dringt zich op: een echtbaar dat na verloop van jaren tot de conclusie komt dat zij weliswaar nog in dezelfde kamer zitten en mogelijk ook nog op dezelfde bank, maar dat zij al jaren niet meer echt met elkaar spreken, bezoekt een relatietherapeut. Het echtbaar doet dat omdat scheiden geen optie is. Het doet dat ook omdat tegelijk het beeld van naast elkaar op de bank zitten in dezelfde kamer zonder elkaar te spreken ook een spookbeeld is dat haast onvermijdelijk tot die scheiding zal leiden.

Wanneer we met die drone op zondagochtend vlak boven een dorpje ergens op de Veluwe of ergens tussen de grote rivieren zouden gaan vliegen doen we eenzelfde waarneming – maar dan op andere schaal. We zouden veel beweging tegen kerktijd opmerken. Tegelijk zouden we zien dat de mensen niet wijksgewijs een kerk opzoeken, maar van de ene kant het dorp zich naar de andere kant bewegen, onderweg verschillende kerkgangers en kerkgebouwen voorbijgaand.

Wanneer we op grotere hoogte zouden vliegen krijgen we iets anders te zien.

In grote delen van Nederland is op zondagochtend rond kerktijd geen enkele beweging te zien. Voor Nederland als geheel geldt, dat op zondagochtend misschien nog 18% van de bevolking naar de kerk gaat

(KRO-NCRV rapport: God in Nederland 2016). Dat geeft een ander beeld. De meeste huizen blijven dicht, maar uit een klein percentage huizen komen – de ene zondag minder en de andere zondag meer – mensen die naar een kerk gaan.

Behalve de waarneming dat er maar uit een klein aantal huizen mensen naar de kerk gaan, zien we nog iets – of misschien: zien we iets niet. Doordat we op zo grote hoogte boven Nederland vliegen, vallen heel veel verschillen weg. Het enige wat we nog zien is dat mensen naar een kerk gaan. Welke kerk? Dat is niet echt goed meer te zien.

Wat willen deputaten hiermee zeggen? Het maakt nogal wat uit vanaf welke afstand er naar iets gekeken wordt. Hoe dichter we bij elkaar zijn, hoe meer we verschillen zien – en ook hoe meer verschillen we zien. Kijken we vanaf een grotere afstand, dan zien we meer de overeenkomsten – en zien we ook meer overeenkomsten. Kijken we vanaf grotere afstand naar de kerken van de gereformeerde belijden, dan zien we hoe ze als relatief zelfstandige deelgroep binnen de hele christenheid in Nederland te zien zijn. Ze lijken op elkaar, omdat ze zich allemaal willen stellen op de basis van de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als Gods heilrijk en normatief Woord en ze begeren die Schriften te verstaan door de bril van de gereformeerde belijdenissen.

Een gevaar dreigt – zeker wanneer er op zo grote hoogte gevlogen wordt met die drone. Het gevaar is dat gedacht kan worden dat we zo hoog vliegen om de onderlinge verschillen weg te relativiseren. Om dat tegen te gaan zou de drone door een speciaal daarvoor afgerichte havik uit de lucht gepikt kunnen worden. Deputaten zijn zich er terdege van bewust dat verschillen weg-gereleiveerd kunnen worden en onderkennen dat gevaar ook. Maar als die havik de drone uit de lucht pikt, missen we óók het goede van het van een afstand kijken. Dat zou jammer zijn – maar we weten dat het wel kan gebeuren. Binnen de gereformeerde gezindte zijn er verschillen en daar zijn deputaten zich bewust van. Tegelijk menen we dat ons perspectief op deze verschillen zou moeten variëren. Nu eens hangt de drone laag, dan weer kiezen we een hogere positie, om het geheel niet uit het oog te verliezen.

Vanuit die beide perspectieven hebben deputaten in de afgelopen jaren gewerkt aan de opdracht 'wegen te zoeken die kunnen leiden tot de eenheid van de kerken van gereformeerde belijdenis in Nederland'. Van dat werk doen we in dit rapport verslag en stellen we voor hoe het in een komende periode voortgezet kan worden. De generale synode van 2013 gaf deputaten eenheid grote en omvangrijke opdrachten. Voor een deel zijn die opdrachten uitgevoerd, voor een deel liggen er nog open einden en zullen we om een vervolgoopdracht vragen. We hopen dat het werk dat gedaan kon worden onder de zegen van de Heere werkelijk een bijdrage mag zijn aan de vervulling van het verlangen dat spreekt uit het gebed van de Heiland voor Zijn kruislijden, opdat de wereld zal geloven dat Hij gezonden werd door de Vader.

3. Binnenkerkelijk gesprek

3.1 Opdracht

De generale synode van 2013 was van oordeel

1. dat deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland aan hun opdracht hebben voldaan om in samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht te onderzoeken of en hoe het principieel en kerkrechtelijk mogelijk is om niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers van samenwerkingsgemeenten af te vaardigen naar de classisvergaderingen;
2. dat het principieel en kerkordelijk mogelijk is niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers van samenwerkingsgemeenten af te vaardigen naar classisvergaderingen;
3. dat het op dit moment niet wenselijk is de grens die eerdere synodes hebben getrokken bij het plaatselijk en voorlopige karakter van samenwerking tussen kerken, te verschuiven, vanwege:
 - a. de reeds langer bestaande moeite met de doorwerking van de samenwerking op bovenplaatselijk vlak, welke onder andere blijkt uit het nog niet invoeren van het federatief groeiemodel;
 - b. de ontwikkelingen in kerken waarmee wordt samengesproken en/of samengewerkt;
 - c. het principe dat ook de eenheid in eigen kerkverband in het oog moet worden gehouden;
4. dat, als besloten wordt om voort te gaan op de weg naar eenheid met andere kerken volgens de principiële lijn die deputaten met recht volgen (in concreto het afvaardigen van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers naar de classisvergadering), er een botsing ontstaat met een ander principe, namelijk het bevorderen van de eenheid in eigen kerkverband;
5. dat forceren van een besluit in de ene of andere richting betekent dat vooruit wordt gelopen op de uitkomst van de bezinning op de verhouding tussen enerzijds het zoeken naar eenheid met andere kerken van gereformeerde belijden en overige bredere kerkelijke contacten, en anderzijds de eenheid binnen eigen kerken, en dat een besluit als bovengenoemd contraproductief zou werken met betrekking tot de eenheid;
6. dat het overigens wel wenselijk is rekening te houden met samenwerkingsgemeenten die geen volledige christelijk-gereformeerde afvaardiging kunnen samenstellen;

en de generale synode van 2013 besloot

deputaten op te dragen:

- a. het gesprek met andere kerkverbanden waarmee onze kerken samenspreken dan wel samenwerken aan te gaan op het punt van de verhouding van de eenheid tussen kerkverbanden enerzijds en de eenheid binnen het eigen kerkverband anderzijds;
- b. eenzelfde gesprek te entameren binnen eigen kerkverband en de deputaten vertegenwoordiging te machtigen hen daarbij van dienst te zijn;
- c. aan de synode van 2016 verslag uit te brengen van het onder besluit a en b genoemde, opdat die synode in deze zaak vanuit een breder perspectief een besluit kan nemen.

de generale synode van 2013 besloot verder

- d. intussen de samenwerkingsgemeenten tegemoet te komen door hun de mogelijkheid te bieden in situaties van overmacht voor een bepaalde classisvergadering een of twee niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers te zenden die door de classis als lid met adviserende stem aanvaard kunnen worden.

3.2 Gesprek met andere kerkverbanden

Het zal de generale synode van 2016 goed doen te weten dat deputaten met elkaar het bovengenoemde genomen besluit inclusief het 'van oordeel' uitgebreid hebben besproken. In de wandelgangen en tijdens ontmoetingen met anderen keerde het regelmatig terug. Er zit immers een spanning in deze opdracht. De opdracht onder 'a' is door deputaten in de verschillende contacten naar voren gebracht. Een verslag van deze gesprekken keert niet thematisch in onze rapportage terug, althans niet op de manier dat er lijnen getrokken worden naar alle kerkverbanden waar de CGK mee in gesprek zijn. Uiteraard komt deze opdracht op een andere manier wel terug in de verslagen van de contacten met de verschillende kerkverbanden met wie deputaten in opdracht van de generale synode spreken. Daarnaast is ook het door deputaten voorgestelde 'conventenmodel' mede een uitwerking van deze opdracht.

3.3 Werkwijze binnenkerkelijk gesprek

Deputaten waren na de generale synode 2013 samen met deputaten vertegenwoordiging van oordeel dat het in de opdracht genoemde gesprek binnen het eigen kerkverband vooral op de classisvergaderingen zou moeten plaatsvinden. Daartoe organiseerden deputaten in het jaar 2015 tweemaal een bijeenkomst met afgevaardigden van (de moderamina van) alle classes. Het doel van deze bijeenkomsten was dat tijdens de verschillende classisvergaderingen in de gesprekken zoveel mogelijk dezelfde dingen aan de orde zouden komen. Na een eerste bijeenkomst in Nunspeet op 28 januari 2015 is er een brief verstuurd naar alle vergaderingen van de voorjaarsclassis. In de meeste classes heeft het inhoudelijke binnenkerkelijke gesprek plaatsgevonden op de najaarsclassis in 2015.

Een tweede gesprek met afgevaardigden uit de verschillende classisvergaderingen werd gehouden op 18 november 2015. Daar bleek allereerst dat er in de verschillende classisvergaderingen goed inhoudelijk met elkaar is doorgesproken. De meeste classes hebben daarbij gebruik gemaakt van de hierna volgende vragen, die deputaten gebruikt hadden als aanzet tot een gesprek tijdens de bovengenoemde ontmoeting van 28 januari 2015:

1. Wat betekent eenheid in de classis voor u? Hoe vult u dat concreet en praktisch in? Is er eenheid of zijn er belemmeringen (zo ja: hoe zouden die kunnen worden weggenomen)?
2. Wat is volgens u de noodzakelijke basis van kerkelijke eenheid (zowel intern als extern)? Vergelijk u dat eens met bijlage 34 KO. Ziet u de urgentie om met elkaar in gesprek te zijn over wat wezenlijk is voor onze eenheid als Chr. Ger. Kerken?
3. Op de synode van Urk/Nunspeet 2013 werd een grote spanning ervaren tussen de roep om eenheid te zoeken als gereformeerde belijders enerzijds en de opdracht om de onderlinge eenheid te bewaren anderzijds. Schetst u eens een begaanbare weg in dit spanningsveld.
4. Hoe gaat u dit gesprek in de classis voeren? Deputaten is opgedragen om dit gesprek te entameren. Zou u willen dat deputaten (die zich daarbij mogen laten bijstaan door deputaten vertegenwoordiging) bij het gesprek op de classes aanwezig zijn?

Alle classisvergaderingen rapporteerden aan deputaten dat het gesprek over deze dingen inhoudelijk en goed was geweest. In meerdere classisvergaderingen zijn ook initiatieven om vaker op deze manier met elkaar te spreken. Deputaten constateerden, na de reacties van de verschillende classes, met zorg dat de breedte van ons kerkverband er voor is gaan zorgen dat ook op classisvergaderingen gemakkelijk langs elkaar wordt heen geleefd zonder dat er gecorrigeerd, opgebouwd en bemoedigd wordt. Deputaten zijn dankbaar dat er in verschillende classes een gesprek op gang is gekomen is, waarbij broeders uit classiskerken tegen elkaar hebben gezegd: 'zo zouden we vaker met elkaar moeten spreken'. Daarnaast signaleren deputaten ook dat in onze kerken steeds meer en steeds vaker onbekommerd gezegd wordt dat er onderling soms geen geestelijke herkenning meer is. Deputaten zullen daarom aan de generale synode van 2016 voorstellen uit te spreken dat er ook in de toekomst voortdurend aandacht nodig is om op classisvergaderingen en bij andere gelegenheden niet alleen zakelijk maar ook geestelijk op basis van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis met elkaar te spreken. Wanneer dit gesprek niet blijft plaatsvinden dreigen classisvergaderingen hun geestelijke karakter te verliezen. Deputaten geven daarom de generale synode van 2016 in overweging om deputaten kerkrecht en kerkorde een opdracht te geven om de vragen voor de kerkvisitatie ten aanzien van het bredere kerkelijke leven te vernieuwen en toe te spitsen op het geestelijke karakter van het kerkelijk samenleven in classis en kerkverband.

Tijdens de ontmoeting op 18 november 2015 bleek dat in de meeste classisvergaderingen door een inhoudelijk gesprek, en mogelijk ook door te onduidelijke aansturing van deputaten, de eigenlijke vraag van de generale synode van 2013 in de meeste classes was blijven liggen. Om die reden stuurden deputaten een nieuwe brief aan de classisvergaderingen in het voorjaar van 2016. Aan deze laatste gehouden voorjaarsclasses werd gevraagd om deputaten te voorzien van een helder antwoord op de vraag: denkt u als classis dat de CGK het van elkaar kunnen dragen dat samenwerkingsgemeenten zich op de classisvergaderingen (ook) laten vertegenwoordigen door niet christelijke gereformeerde ambtsdragers?

3.4 Reacties uit de verschillende classes

In deze paragraaf zetten deputaten de reacties uit de verschillende classes (samenvattend) voor u op een rij.

3.4.1 Amersfoort

De classis Amersfoort geeft aan na bespreking een korte peiling te hebben gehouden onder de afgevaardigden. 47% van de afgevaardigden van deze classis heeft er bezwaar tegen wanneer niet christelijke gereformeerde ambtsdragers uit samenwerkingsgemeenten worden afgevaardigd. 19% van de afgevaardigden kan het goed dragen mits er bepaalde voorwaarden worden aangehouden. Daarbij valt te denken aan: dat niet christelijke gereformeerde ambtsdragers niet kunnen worden afgevaardigd naar de particuliere en generale synode, dat er geen vrouwelijke ambtsdragers mogen worden afgevaardigd, dat niet christelijke gereformeerde ambtsdragers niet mogen mee stemmen bij het toelaten van predikanten en evangelisten. 31% gaf aan geen enkel bezwaar te hebben tegen de voorgestelde afvaardiging. 3% van de afgevaardigden achtte zichzelf niet in staat om op het gevraagde moment een juist oordeel te geven.

3.5.2 Amsterdam

Deze classis heeft uitgesproken dat zij het zou kunnen dragen als samenwerkingsgemeenten niet christelijke gereformeerde broeders daarheen afvaardigen. Wel werden er vanuit de vergadering een tweetal opmerkingen gemaakt waarin zorg doorklonk over afgevaardigden die moeite hebben met het ondertekeningformulier.

3.5.3 Apeldoorn

Deze classis geeft aan niet goed te kunnen inschatten hoe het in de hele breedte van het kerkverband leeft. Maar wat de classis Apeldoorn betreft is het moeilijker te dragen dat niet christelijke gereformeerde ambtsdragers uit samenwerkingsgemeenten niet kunnen worden ontvangen als afgevaardigden in volle rechten en plichten. Deze classis vindt het zeer onbevredigend dat deze broeders slechts als adviseur kunnen worden benoemd.

3.5.4 Dordrecht

Ook in deze classis wordt er verschillend over gedacht. Men realiseert zich dat het zich bij kleinere gemeenten gemakkelijk kan voordoen dat er geen christelijke gereformeerde ambtsdragers kunnen worden afgevaardigd. In het ressort van de classis Dordrecht is het vooralsnog een theoretische vraag omdat er geen samenwerkingsgemeenten zijn. De classis benadrukt dat het elkaar ruimte gunnen niet zou mogen leiden tot het onder druk zetten van elkaar. Tenslotte wordt opgemerkt dat men de problematiek pas werkelijk kan kennen wanneer de situatie zich voordoet. Deze classis is dus voorzichtig in het geven van een duidelijk antwoord op de vraag van deputaten omdat men het in het eigen ressort (nog) niet kent.

3.5.5 's-Gravenhage

Deze classis geeft aan in de door deputaten aangeleverde stukken een kerkordelijke onderbouwing te missen. Inhoudelijk wordt er in de classis verschillend gedacht. Sommigen vinden twee soorten afgevaardigden (met en zonder passief stemrecht) ongewenst. Anderen vinden de adviserende stem voldoende. Per saldo meent deze classis dat er niet perse een uitspraak hoeft te komen. Het argument dat het niet gedragen kan worden in de kerken als geheel acht men principiële niet houdbaar. Men meent echter dat de samenwerking 'zuiver plaatselijk' gehouden moet worden volgens bijlage 8 K.O.

3.5.6 Groningen

Op het moment van het schrijven van de rapportage is de reactie van de classis Groningen nog niet binnen. Deze classis vergadert 19 april 2016 in een voortgezette vergadering waarin ook de brief van deputaten besproken zal worden.

3.5.7 Haarlem

De classis Haarlem schrijft als antwoord op de vraag van deputaten: een ruime meerderheid kan een ander besluit dan dat samenwerkingsgemeenten zich kunnen laten vertegenwoordigen door niet-christelijk-gereformeerde-ambtsdragers niet dragen.

3.5.8 Hoogeveen

De classis Hoogeveen wijst de kerken op het hiernavolgende: 'Als het gaat over de afvaardiging van ambtsdragers van samenwerkingsgemeenten naar de meerdere vergaderingen van hun kerkverbanden, moeten wij ons goed realiseren, dat een dergelijke samenwerkingsgemeente niet van de ene op de andere dag tot stand komt. Verder moeten wij daarbij bedenken, dat het zoeken naar eenheid heeft plaatsgevonden op de grondslag van Schrift en belijdenis. Wanneer na een lang proces een dergelijke samenwerkingsgemeente biddend tot stand is gekomen, met bewilliging van de betrokken classes, zullen de kerkverbanden de geloofsmoed en het geloofsvertrouwen moeten kunnen opbrengen, deze broeders als wettige ambtsdragers in hun midden te aanvaarden. Wij verwijzen daarbij naar wat is afgesproken in de Acte van Afscheiding en Wederkeer, (... en verklaren tevens gemeenschap te willen uitoefenen met alle ware Gereformeerde ledematen en zich te willen verenigen met elke op Gods onfeilbaar Woord gegronde vergadering...').

3.5.9 Leeuwarden

De vergadering van de classis Leeuwarden vindt de vraag naar het binnenkerkelijk draagvermogen beneden het niveau waarop wij met elkaar zouden moeten spreken. 'De Heere Jezus heeft toch ook niet aan Simon en Andreas gevraagd of zij het zouden kunnen dragen dat ook Jakobus en Johannes in de kring van de apostelen zouden komen. Blijkt uit deze vraag niet ons onvermogen en onze kleinheid?' Verder wijst deze classis erop dat de voorliggende vraag in 2010 reeds in haar ressort is besproken vanuit de nood van de gemeente te Sneek. De classis stuurde over de voorliggende vraag toen een instructie naar de particuliere synode van het Noorden. De classis onderstreept dat de kerkenraad last en macht geeft. Was er in 2010 moeite in een gemeente, 6 jaar later neemt die moeite alleen maar toe in meerdere gemeenten.

3.5.10 Middelburg

De volgende passage namen deputaten over uit de acta van de vergadering van de classis Middelburg op 15 oktober 2015: 'afvaardiging van ambtsdragers uit samenwerkingsgemeenten hoeft niet bemoeilijkt te worden door de eis dat deze ambtsdragers van huis uit christelijk-gereformeerd moeten zijn. Het moet goed geregeld worden en ook wederkerig mogelijk zijn. Ook moet het geven van deze ruimte gepaard blijven gaan met een inhoudelijk gesprek op landelijk niveau, aangezien de verschijning van bijvoorbeeld vrijgemaakte broeders op meerdere vergaderingen de interne spanning zou kunnen versterken. Maar de aanvaarding van broeders met een andere kerkelijke achtergrond is op zich een geestelijke zaak en ligt in het verlengde van een classisbesluit om in te stemmen met het ontstaan van de samenwerkingsgemeente. Ook ambtsdragers uit niet-samenwerkingsgemeenten hebben steeds vaker een verscheiden kerkelijke achtergrond. Als een broeder in het geloof is, is hij welkom op de classis. Al is een beetje gezond verstand ook wel meegenomen.'

3.5.11 Rotterdam

De classis heeft een peiling uitgevoerd. 11 afgevaardigden waren er voorstander van om niet christelijke gereformeerde ambtsdragers alleen adviserende stem te geven, zoals de regelgeving tot op dit moment is. 17 afgevaardigden achten afvaardiging onder bepaalde voorwaarden mogelijk. De genoemde voorwaarden zijn: ze mogen geen deel uit maken van het moderamen, ze mogen niet afgevaardigd worden naar de particuliere en generale synode. 6 afgevaardigden waren voor het aanvaarden van de niet christelijke gereformeerde ambtsdrager zonder enige beperkende voorwaarde. Verder geeft de classis aan deputaten door dat het huidige beleid in sommige samenwerkingsgemeenten spanning geeft omdat leden zich vaak niet specifiek verbonden achten met één van de kerkverbanden waartoe de samenwerkingsgemeente behoort. Tenslotte komt deze classis met een advies voor samenwerkingsgemeenten: zoek niet de confrontatie en vaardig met wijs beleid af.

3.4.12 Utrecht

In een schrijven van deze classis kregen deputaten een overzicht van argumenten voor en tegen. Het ligt in deze classis verdeeld. De classis merkt op dat het niet gaat om het tellen van argumenten of afgevaardigden die voor of tegen zijn. Er moet gezocht worden naar wat goed is voor de kerken c.q. de classisvergadering. Samenvattend schrijft de classis dat er positieve gedachten zijn omtrent niet christelijke gereformeerde ambtsdragers op de classis, maar er leven ook grote bezwaren. Als argumenten voor worden (samengevat door deputaten) genoemd: wie door een kerkenraad wordt afgevaardigd met last en macht moet als een broeder in Christus ontvangen worden, zo worden christelijke gereformeerde ambtsdragers ook ontvangen op de Gkv-classis; het kan gedragen worden, maar dan zonder het passief kiesrecht; praktisch gezien maakt het niet uit welke ambtsdrager wordt afgevaardigd; wij moeten zien wat God voor ogen heeft. Afgevaardigden die er moeite mee hebben, brachten het volgende naar voren: het niet verlenen van het passief kiesrecht acht men als niet kerkordelijk en uiteindelijk niet te borgen; de samenwerking is zuiver plaatselijk; gemeenten die zelf geen samenwerking kennen hebben daarvoor gegronde redenen daarom acht men het niet juist; het veroorzaakt spanning; als waarnemer zonder stemrecht zijn ze welkom.

3.5.13 Zwolle

Uit de vergadering van de classis Zwolle kwamen verschillende geluiden. Een deel van de vergadering was van mening dat de plaatselijk gevonden eenheid niet betekent dat die eenheid ook naar de bredere kerkelijke vergaderingen kan worden doorvertaald. Dit geldt temeer nu de classes gehouden zijn een verzoek tot nauwer kerkelijk samenleven slechts procedureel en niet inhoudelijk te toetsen. De inhoudelijke verantwoordelijkheid van de gevonden eenheid ligt bij de plaatselijke gemeente. De bestaande lijn van het niet op landelijk niveau c.q. bredere kerkelijke vergaderingen samenwerken van gemeenten is niet voor niets tot stand is gekomen. Een deel van de kerken kon en kan zich (beslist) niet vinden in de andere kerkverbanden, met name de NGK en de Gkv. Als die samenwerking er in bredere kerkelijke vergaderingen wel komt, levert dat extra spanning op, die de eenheid binnen ons kerkverband verder onder druk zal zetten en broeders in gewetensnood brengt. Bovendien werd opgemerkt dat samenwerkingsgemeenten kerkrechtelijk een voorlopigheidsstatus hebben. Een ander deel van de vergadering gaf aan in het toestaan van de samenwerkingsgemeenten logischerwijs ook de gevolgen daarvan te willen accepteren, namelijk dat alle ambtsdragers van die gemeente als vertegenwoordiger van de gemeente op kunnen treden, ongeacht de kerkelijke 'bloedgroep'. Het is volgens een van de afgevaardigden een 'zaak van gezond verstand' om zulke afgevaardigden te accepteren. Bovendien geldt voor gemeenten die soms al tientallen jaren samenwerkingsgemeente zijn dat er slechts op papier nog een verschil op te merken is, maar dat het voor velen in zulke gemeenten niet meer leeft in welk kerkverband men ingeschreven is. Tussen deze twee meningen in de bespreking kwam, ook na een intensieve bespreking, geen overeenstemming.

3.5 Argumenten gewogen

Deputaten kunnen in het kader van dit rapport onmogelijk op alles ingaan. Zij denken ook dat dit niet nodig is gezien het feit dat vrijwel alle genoemde argumenten al meegewogen waren bij de totstandkoming van het rapport dat in 2013 aan de GS is aangeboden. De principiële lijn van het voorstel is in 2013 ook al door de synode gezien en erkend. Met een verwijzing naar de rapportage uit 2013 gaan deputaten, wellicht ten overvloede, in deze paragraaf toch op een drietal genoemde argumenten in.

De classis 's Gravenhage mist een kerkordelijke onderbouwing in de brieven van deputaten. Op zichzelf heeft de classis daarin gelijk. Maar de kerkordelijke onderbouwing was op de synode van 2013 ook geen twistpunt. Integendeel, de principiële-kerkordelijke onderbouwing van deputaten in 2013 was helder. De GS 2013 riep echter de vraag op of deze principiële lijn niet botste met het principe van de eenheid binnen het eigen kerkverband. Over die mogelijke botsing ging het dan ook in de brieven van deputaten aan de classes.

Tegenover het ook door de classis 's Gravenhage genoemde argument dat afvaardiging naar de classis een verbreding van het 'zuiver plaatselijke' inhoudt willen deputaten met verwijzing naar par. 11.3.3.2 van de rapportage aan de generale synode van 2013 opmerken: het is de vraag of er ten principale ook van verbreding van de plaatselijke samenwerking kan worden gesproken wanneer niet christelijke gereformeerde ambtsdragers van plaatselijke samenwerkingsgemeenten naar de classis komen. Het gaat hier namelijk nog steeds om (een confrontatie met) de samenwerking zoals die gestalte krijgt in die ene plaatselijke gemeente die daarvoor toestemming heeft gekregen van het kerkverband. De samenwerking wordt door het afvaardigen van een andere ambtsdrager niet ineens een samenwerking van alle classiskerken, het blijft de samenwerking van deze plaatselijke gemeente die op de classis vertegenwoordigd is.

Deputaten reageren, met verwijzing naar paragraaf 11.3.4.1.3 (b) van de rapportage in 2013, op de stelling vanuit de classis Utrecht dat het niet verlenen van passief kiesrecht niet te borgen zou zijn. Het is inderdaad waar dat er een beperking wordt aangebracht t.a.v. de last en macht waarmee een niet christelijke gereformeerde ambtsdrager wordt afgevaardigd. Echter, dit is geen nieuwe rechtsongelijkheid, maar een gevolg van een beperking van de oude rechtsongelijkheid. Met andere woorden: de rechtsongelijkheid wordt verplaatst en ingeperkt. Deputaten achten daarom de bewering onjuist dat een inperking van de rechtsongelijkheid kerkordelijk niet is te borgen.

3.6 Conclusie van uw deputaten

Het is niet eenvoudig om een eenduidige conclusie te trekken uit al de in paragraaf 3.4 genoemde gegevens. Het is duidelijk dat de bespreking in de verschillende classes langs verschillende wegen is verlopen. Uw synode heeft hiermee echter wel een duidelijke schets gekregen van het bredere perspectief waar de synode van 2013 om vroeg. Het forceren van een besluit achtte de synode van 2013 niet wenselijk. Nu zal er echter wel een besluit genomen moeten worden. Deputaten menen op grond van het bovenstaande dat het niet kunnen afvaardigen van niet christelijke gereformeerde ambtsdragers meer en meer ook de eenheid onder druk zet. Tegelijkertijd beseffen deputaten dat niet verwacht kan worden dat alle classes zonder meer positief staan tegenover het afvaardigen van niet christelijke gereformeerde ambtsdragers. Op een aantal classisvergaderingen ontstond er een spannend gesprek door het stellen van de vraag. Het is dezelfde spanning zoals die zich in het verleden openbaarde rondom het toestemming geven tot nauwere samenleving. Die spanning is inherent aan ons kerkverband en de wijze waarop ons kerkverband

al jarenlang omgaat met de contacten met andere kerken. Er zijn echter ook classisvergaderingen waar het al jarenlang spannend is omdat sommige kerken moeite hebben met de huidige regelgeving. Dat is dezelfde spanning, maar dan vanaf de andere kant bekeken.

Deputaten constateerden echter dat het binnenkerkelijk gesprek ook heeft aangetoond dat deze spanning er ook is tussen christelijke gereformeerde ambtsdragers op de classisvergadering (par. 3.3). Deputaten zijn van mening dat deze spanning niet zal toenemen na het toelaten van niet christelijke gereformeerde ambtsdragers tot de classisvergadering. De eigenlijke spanning ligt onderling en heeft te maken met het elkaar geestelijk soms nog maar heel moeilijk verstaan. Of een ambtsdrager uit een samenwerkingsgemeente dan wel of niet christelijk-gereformeerd is, speelt naar de mening van deputaten bij die spanning geen doorslaggevende rol.

Deputaten zijn van mening dat het nu verkregen bredere perspectief voldoende duidelijk maakt dat er nu een besluit genomen kan worden op basis van de in 2013 geschetste principeel-kerkordelijke lijn, zonder dat er een botsing ontstaat met de binnenkerkelijke eenheid. Het verkrijgen van het bredere perspectief heeft er bovendien voor gezorgd dat de kerken zijn voorbereid op een dergelijk besluit.

Ten slotte, deputaten hebben de rol van 'relatietherapeut' in de christelijke gereformeerde kerken tegen wil en dank op zich genomen. Deze taak hoort naar de overtuiging van deputaten niet bij het deputaatschap voor de eenheid van gereformeerde belijders. Deputaten verlangen dienaangaande ook zeker geen vervolgoopdracht. Het is echter aan uw synode of er ook iets gedaan moet worden met wat deputaten de synode van 2016 in overweging geven.

3.7 Voorstel tot besluit

Op basis van het bovenstaande stellen deputaten de synode voor te besluiten:

1. dat de synode van 2013 terecht concludeerde op basis van de toen voorliggende rapportage van deputaten dat het principeel en kerkordelijk mogelijk is niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers van samenwerkingsgemeenten af te vaardigen naar classisvergaderingen;
2. dat deputaten voldaan hebben aan de opdracht om een binnenkerkelijk gesprek te entameren over de spanning tussen de verhouding van de eenheid tussen kerkverbanden enerzijds en de eenheid binnen het eigen kerkverband anderzijds;
3. dat deputaten door hun weergave van de werkwijze en inhoud van het binnenkerkelijke gesprek, zoals het op de classes heeft plaatsgevonden, voldaan hebben aan hun opdracht om de synode van 2016 zicht te geven op een breder perspectief waar vanuit een besluit genomen kan worden;
4. de kerkorde als volgt te wijzigen:
 - a. aan art. 41 K.O. een nieuw lid toe te voegen, luidend: 'Samenwerkingsgemeenten zijn gerechtigd om niet christelijke gereformeerde ambtsdragers, voorzien van deugdelijke geloofsbrief, af te vaardigen naar de classisale vergadering, ongeacht de vraag tot welke kerkgemeenschap zij in die samenwerkingsgemeente behoren. Wanneer hier sprake van is, zullen deze ambtsdragers niet ingeschakeld worden voor speciale classisale taken (zoals kerkvisitaties e.d.); ook hebben zij geen passief kiesrecht bij de verkiezing van afgevaardigden naar de meerdere vergaderingen';
 - b. bijlage 8 sub. 4a te wijzigen, als volgt: 'classes zullen kerkenraden die gekomen zijn tot een nauwer samenleven als in 3c bedoeld machtigen om niet christelijke gereformeerde ambtsdragers, voorzien van deugdelijke geloofsbrief, af te vaardigen naar de classisale vergadering, ongeacht de vraag tot welke kerkgemeenschap zij in die samenwerkingsgemeente behoren. Wanneer hier sprake van is, zullen deze ambtsdragers niet ingeschakeld worden voor speciale classisale taken (zoals kerkvisitaties e.d.); ook hebben zij geen passief kiesrecht bij de verkiezing van afgevaardigden naar de meerdere vergaderingen'.

Deputaten stellen de synode verder voor:

1. er bij de classis met klem op aan te dringen dat er in de vergaderingen voortdurend aandacht nodig is voor de geestelijke verbondenheid als kerken op basis van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis;
2. deputaten kerkrecht en kerkorde een opdracht te geven om de vragen voor de kerkvisitatie ten aanzien van het bredere kerkelijke leven in het licht van het bovenstaande te vernieuwen.

4. Gereformeerde Kerken vrijgemaakt

Dit deel van het rapport is grotendeels gelijk aan dat van deputaten kerkelijke eenheid van de GKv. Het is in gezamenlijk overleg opgesteld.

4.1 Opdracht

De synode van 2013 gaf aan deputaten de volgende opdrachten:

1. samen met de deputaten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) op plaatselijk niveau voluit te stimuleren en te faciliteren.
2. het bovenplaatselijke gesprek over de prediking te stimuleren en waar mogelijk ook te faciliteren.
3. zich opnieuw bezig te houden met de opdracht die in 2010 al was gegeven, namelijk 'zich samen met de deputaten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te bezinnen op de gevolgen van het feit dat er in steeds meer plaatsen contact is tussen kerken, terwijl landelijk ineenschuiven van de kerkverbanden nu niet haalbaar is'.
4. om afhankelijk van de uitkomst van de bezinning onder 3 genoemd zich samen met de deputaten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te bezinnen op de vraag of en, zo ja, hoe een eventuele landelijke organisatie van beide kerkverbanden in de toekomst vorm moet krijgen en daarbij ook verder te kijken dan alleen de contacten tussen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Christelijke Gereformeerde Kerken.
5. deputaten aan te bevelen om ook in de toekomst inhoudelijke onderwerpen die zowel de Hersteld Hervormde Kerk als de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Christelijke Gereformeerde Kerken aangaan te bespreken in een tripartiet overleg.

6. deputaten op te dragen zich te bezinnen op recente ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), deze ontwikkelingen te taxeren in het licht van de groeiende kerkelijke eenheid tussen deze en onze kerken en deze te bespreken met de gereformeerd-vrijgemaakte deputaten.

De generale synode Ede 2014 van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) gaf aan haar deputaten kerkelijke eenheid de volgende opdrachten:

1. de opdracht te continueren om samen met de deputaten van de CGK samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven met de CGK op plaatselijk niveau voluit te stimuleren en te faciliteren.
2. deputaten op te dragen om het gesprek over de prediking en in samenhang daarmee de visie op de gemeente, visie op de sacramenten en de kerkelijke vermaning waar mogelijk regionaal te stimuleren en – indien dat gewenst wordt – te faciliteren.
3. deputaten op te dragen zich samen met de deputaten van de CGK te bezinnen op de vraag hoe de landelijke organisatie van beide kerkverbanden in de toekomst vorm moet krijgen.
4. de gesprekken met de Commissie Interkerkelijke Contacten van de Hersteld Hervormde Kerk voort te zetten met als doel te komen tot een nauwere vorm van kerkelijk contact en deze gesprekken zo mogelijk samen met deputaten eenheid van de CGK te blijven voeren.

De overeenkomst in formuleringen is duidelijk herkenbaar. Beide synodes willen het plaatselijke proces voluit faciliteren en stimuleren. Als het gaat om landelijk ineenschuiven houdt de CGK, anders dan de GkV, nog een slag om de arm. Maar opvallend is dan weer dat de CGK verder kijkt dan alleen naar de contacten met de GkV. Over dat bredere terrein zullen wij schrijven in hoofdstuk 10 van het rapport – al verwijzen we er hier wel eens naar.

4.2 Voluit stimuleren en faciliteren, en nadenken over een toekomstige landelijke organisatie

Ten aanzien van de opdrachten 1 en 4 van zowel DE als DKE en opdracht 3 (alleen aan DE gegeven) kan gemeld worden dat dit gaande is; hierin werken beide deputaatschappen ook nauw samen in DOE.

4.2.1 Ideaal en werkelijkheid

Deputaten hebben zich samen met DKE bezonnen op deze opdrachten, waarvan de eerste, die ten aanzien van het voluit stimuleren en faciliteren, al sinds 2007 door de synode aan deputaten wordt gegeven.

De opdrachten van beide synodes brengen wel een hoog ideaal onder woorden, maar de werkelijkheid is anders. Op veel plaatsen zijn samenwerkende en samenwerkingsgemeenten tot stand gekomen. Deputaten zien de bereidheid van de beide kerkverbanden om deze samenwerkingsvormen voluit te stimuleren en zijn daar dankbaar voor.

Maar op veel andere plaatsen is niets tot stand gekomen (soms omdat er plaatselijk geen CGK- of GkV-gemeente is) en ook leert de realiteit dat een niet verwaarloosbaar aantal CGK-gemeenten geen contacten met de GkV ter plaatse wil, ook niet na aandringen van deputaten. Daarbij wordt de toe-eigening van het heil nog steeds als struikelblok ervaren tussen de GkV en die CGK-gemeenten hoewel over dit onderwerp nota's zijn geschreven die door de landelijke synodes zijn aanvaard. Deze gemeenten kunnen de ontmoeting en samenwerking met een GkV-gemeente of het GkV-kerkverband niet meemaken. Dit leidt herhaaldelijk tot de conclusie dat landelijk ineenschuiven of een andere verdere stap nu niet haalbaar is. Hier is sprake van een impasse. Deputaten roepen de synode op om een uiterste poging te doen de impasse te doorbreken in lijn met de genomen besluiten in het verleden dat de plaatselijke samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven voluit moeten worden gefaciliteerd en gestimuleerd. Juist dan kan ook de zorg besproken worden.

Wanneer wij kijken naar deze realiteit concluderen wij: een meer dan plaatselijke kerkelijke eenheid tussen CGK en GkV is op dit moment een utopie.

Nog afgezien van de grote kosten en de enorme energie die een dergelijk project zal vergen is het niet realistisch om nu al energie te steken in een poging de vraag te beantwoorden hoe een eventuele kerkelijke organisatie van beide kerkverbanden in de toekomst vorm moet gaan krijgen. De CGK zal zich eerst duidelijk moeten committeren om die weg op te gaan voordat er veel tijd en aandacht aan wordt geschonken met het risico dat uiteindelijk niet wordt doorgezet, zoals met het federatief groeimodel is geschied. Bovendien zegt de opdracht van de synode dat DE daarbij verder moet kijken dan alleen CGK-GkV. Dit klinkt hoopvol en het bevat het element van verlangen naar een brede oecumene. Wat dat betreft zijn er een aantal ontwikkelingen op landelijk niveau, zoals het 5 kerkenoverleg en de Nationale Synode, die daarbij betrokken zouden moeten worden. In hoofdstuk 10 wordt in onze rapportage daarop ingegaan. Er zijn momenten geweest in de gezamenlijke bezinning met DKE dat wij elkaar de vraag stelden: moeten wij misschien niet zeggen dat het woord 'eenheid' te groot is voor ons deputatenwerk. Kunnen deputaten niet beter afschalen tot het niveau van 'deputaten (kerkelijke) samenwerking'? Het woord 'eenheid' kan demotiveren of afschrikken. En dan kan de naam contraproductief werken. Het woord samenwerking is realistischer en schrikt minder af. Of mogen deputaten toch het ideaal niet uit het oog en dus ook niet uit de titel verliezen?

4.2.2 De eenheid van de kerk - en gemankeerd kerk zijn

De houding, waarbij het ideaal uit het oog wordt verloren, past echter niet bij de belijdenis over de eenheid en katholiciteit van de kerk. Christus bad voor de eenheid van de Zijnen (Johannes 17). De CGK en de GkV hebben als kerkverbanden over elkaar uitgesproken dat zij voluit willen staan op het fundament van Gods Woord en de daaraan genormeerde gereformeerde belijdenis. Dat dient dan ook het uitgangspunt te zijn. Deputaten roepen daarom de kerken ook op om de GkV te benaderen met een verlangen om gereformeerde belijders te mogen ontmoeten.

In de brief aan de Efeziërs (2:11-22) vinden geheel verschillende bloedgroepen elkaar: christenen uit de Joden en christenen uit de heidenen. Christus heeft de muur van vijandschap afgebroken. Door het kruis verzoende Hij beide groepen in één lichaam, tot één nieuwe mens. Dit Bijbelwoord wekt hoop en verlangen. Het schept ook verplichtingen. De CGK beseffen sinds 1947 dat deze verplichtingen verder reiken dan alleen het eigen kerkverband. Wij willen samen met alle heiligen de lengte en breedte, hoogte en diepte en de liefde van Christus leren kennen en ervaren (Efeziërs 3:18). De broeder uit een ander kerkverband is niet een bedreiging maar een verrijking voor ons geloof en ons gemeente zijn. Deputaten

werkten de schriftuurlijk-confessionele onderbouwing van het een en ander in 2010 uit in de notitie over katholiciteit en eenheid.

Wij denken hier ook aan de sterke lichaamsbeeldspraak van 1 Korintiërs 12:21-25. *Het oog kan niet tegen de hand zeggen: 'Ik heb je niet nodig,' en het hoofd kan dat evenmin tegen de voeten zeggen. Integendeel, juist die delen van het lichaam die het zwakst lijken zijn het meest noodzakelijk. De delen van ons lichaam waarvoor we ons schamen en die we liever bedekken, behandelen we zorgvuldiger en met meer respect dan die waarvoor we ons niet schamen. Die hebben dat niet nodig. God heeft ons lichaam zo samengesteld dat de delen die het nodig hebben ook zorgvuldiger behandeld worden, zodat het lichaam niet zijn samenhang verliest, maar alle delen elkaar met dezelfde zorg omringen.*

Niet (willen, kunnen) samenwerken is een mankement, een gebrek waardoor de rijkdom van het belijden ook wordt bedreigd. De ene kerkgemeenschap heeft de andere nodig. De ene vorm van spiritualiteit heeft de andere nodig.

Daarom mogen vrijgemaakten niet zeggen: wij hebben niet zoveel met de bevindelijke spiritualiteit van sommige christelijke gereformeerden. Omgekeerd mogen christelijke gereformeerden niet zeggen: wij hebben niets met dat verbondsoptimisme van de vrijgemaakten. Nog afgezien van de karikaturale versimpeling in deze tekening - in beide kerken, in beide vormen van spiritualiteit is een deel van het functioneren en bewegen van Christus' lichaam bewaard - maar ook is een deel verdwenen of verschrompeld. Dat betekent aan beide kanten een verlies, een mankement. Dat betekent ook dat het mogelijk moet zijn dat de spiritualiteit van de GkV de spiritualiteit van de CGK verrijkt. Samenwerkende en samenwerkingsgemeenten delen deze ervaring ook met uw deputaten. Deputaten willen niet met een beschuldigende vinger in een richting van een deel van de kerken wijzen. Ook zij kennen persoonlijk de vraag wel of in de GkV doorleefd wordt wat op papier is overeengekomen. Maar dat weerhoudt uw deputaten er niet van om aan de synode de vraag voor te leggen of onze kerken als geheel niet met veel meer verlangen het belijden over de eenheid van de kerk van Christus zouden moeten toe-eigenen. Dan moeten en mogen er vragen gesteld worden aan de GkV en andersom, maar moeten we als CGK elkaar ook voortdurend blijven bevragen op bredere kerkelijke eenheid van gereformeerde belijders.

4.2.3 Plaatselijk één - want daar gebeurt het

Kerkelijke eenheid in de vorm van het ineenschuiven van meerdere kerkverbanden – het werd al eerder opgemerkt – is op dit moment en misschien ook voor lange tijd niet mogelijk. Eenheid is gemakkelijker te bereiken en vorm te geven op plaatselijk niveau dan landelijk. Samen kerk zijn als broeders en zusters voltrekt zich juist plaatselijk in geloofseenheid, werkelijke ontmoeting, herkenning, gebed en gesprek, in onderlinge opbouw en bemoediging. Het landelijk niveau is faciliterend en ruimte schepend.

Vooralsnog denken uw deputaten dat zij op het terrein van kerkelijke eenheid langs deze twee lijnen zullen werken: plaatselijk en landelijk. Deputaten ontmoeten de GkV op synodevergaderingen. Op deze vergaderingen worden algemene kerkelijke uitspraken over het proces gedaan. Maar plaatselijk klopt het hart van kerkelijke eenheid. Dat willen de kerken voluit stimuleren en faciliteren. Deputaten denken dat het mooi zou zijn wanneer een vorm gevonden kan worden waarbij samenwerkende en samenwerkingsgemeenten hun best practices met andere gemeenten, met het hele kerkverband delen.

Deze gemeenten zijn in zekere zin 'vreemdelingen en priesters' in het kerkelijke landschap (vgl. Stefan Paas, Vreemdelingen en priesters). Daarmee bedoelen deputaten: zij zien dat enkele kerken het voortouw nemen, deze kerken zien heel sterk de roeping tot eenheid op zich af komen en kunnen en mogen daar geen nee tegen zeggen. Daarin hebben zij ook een voorbeeldfunctie voor het hele kerkverband. Zij vertegenwoordigen en dragen in het kerkverband als het ware de eenheidsgedachte. Het zou mooi zijn wanneer deze gemeenten gelegenheid zouden krijgen om het positieve van de samenwerking te delen met die gemeenten, die het nog niet kennen.

4.3 Bovenplaatselijk gesprek over prediking

In het voorjaar van 2016 beleggen deputaten een tweetal regionale bijeenkomsten, één in Noordeloos en één in Veenendaal, waar op regionaal niveau het gesprek wordt aangegaan over de prediking.

Op deze bijeenkomsten wordt in het eerste gedeelte een geloofsgesprek gevoerd door twee predikanten uit beide kerkverbanden. Zij schreven elkaar een brief, waarin zij zichzelf en hun kerkverband eerst voor de spiegel beschouwden en vervolgens ingingen op de beelden die men van het andere kerkverband heeft. In het tweede gedeelte gaan de docenten homiletiek uit Kampen en Apeldoorn het gesprek met elkaar aan over de vraag hoe – vanuit een bepaald Schriftgedeelte – Christus bij de hoorder gebracht kan worden.

4.4 Tripartiete gesprekken: CGK, HHK en GkV

Ook in hoofdstuk 5 van de rapportage van DE wordt gesproken over de tripartiete ontmoetingen. De onderwerpen die aan de orde kwamen worden daar genoemd.

Hier beperken we ons tot een korte gezamenlijke overweging die in een ontmoeting met DE plaatsvond. De gesprekken leiden in de kring van de directe gesprekspartners wel tot meer onderling begrip, maar naar onze gedachte blijft de reikwijdte en invloed daarvan in de kerken beperkt.

4.5 Gezamenlijk gesprek over recente ontwikkelingen binnen de GkV

Over de ontwikkelingen binnen de GkV zijn er uitvoerige gesprekken geweest. Naar inschatting van deputaten is deze opdracht vooral tot stand gekomen omdat tijdens de synode 2013 het rapport M/V van de studiecmissie van de GkV werd gepubliceerd en waarin een ander standpunt werd ingenomen dan het eerder genomen CGK besluit dat geen ruimte geeft aan vrouwelijke ambtsdragers. Ook voor onze broeders van DKE kwam de conclusie van dit rapport als een verrassing en we hebben het onderling uitvoerig besproken. DE hebben ook de gelegenheid gekregen om deel te nemen aan de consultatieronde van de GkV synode over het betreffende rapport. De positie van de CGK en de daaruit voortvloeiende kritische vragen aan het rapport zijn uitvoerig door de voorzitter van deputaten in de synode van de GkV onder woorden gebracht. Deze toespraak is opgenomen als bijlage 1 bij dit rapport. Uiteindelijk heeft de GkV synode het rapport niet aanvaard en een nieuwe studiecmissie over dit onderwerp benoemd. In een samsenspreking van maart 2015 hebben deputaten deze vragen met elkaar besproken en daar werd de volgende conclusie getrokken:

Door de GS Ede (GkV) is het meerderheidsrapport M/V niet aangenomen. De problematiek M/V is in

handen van een nieuw deputaatschap gelegd. Bij de CGK is de vrees –zo is de indruk – niet afgenomen hoe zal worden gehandeld in de toekomst. Het meerderheidsrapport van deputaten deed geen goed aan de verhoudingen. De feitelijke situatie is evenwel in de GKv nu te vergelijken met die in de CGK sinds 1998. Daar is het minderheidsrapport (dat pleitte voor het toelaten van vrouwen tot de ambten) afgevoerd maar tegen de auteurs ervan is niet kerkelijk gehandeld en zij zijn ambtsdragers in volle rechten gebleven binnen de CGK.

In het verdere gesprek daarover is gezegd dat in feite de situatie in beide kerkverbanden nu dus gelijk is, maar dat beide deputaatschappen zich realiseren dat het wel anders “voelt” voor een niet onaanzienlijk aantal leden van de CGK. Van CGK-zijde wordt ingebracht, dat binnen CGK ook gesproken zal (moeten) worden over de verschillen die er binnenkerkelijk zijn.

Als gespreksonderwerp is het daarna van de tafel van onze samensprekingen van de agenda afgevoerd, maar deputaten DE en DKE hebben onderling afgesproken alert op dit onderwerp te zijn, de ontwikkelingen in beide kerken staan niet stil!

4.6 Voorstellen tot besluit

Deputaten stellen de synode voor uit te spreken:

1. dat, ook al is een landelijke fusie van onze kerkverbanden op dit moment helaas niet reëel, ook in de contacten met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in afhankelijkheid van de zegen van de Heere gewerkt dient te worden aan kerkelijke eenheid met deze kerken – en als God het geeft nog breder; deze roeping geldt zowel de gezamenlijke kerken als ook de plaatselijke gemeenten;
2. dat deputaten voluit de plaatselijke eenheid van onze kerken met plaatselijke Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de ontwikkelingen daartoe zullen blijven stimuleren en faciliteren;
3. dat het goed is dat de kerken regelmatig zullen danken en bidden voor de eenheid met hen die van Christus zijn;
4. dat – in het belang van het oog houden voor elkaar en het meeleven met elkaar – waarnemers uit de GKv uitgenodigd worden op de vergaderingen van de generale synode, om naar elkaar te luisteren en van elkaar te leren, en dat het goed zou zijn wanneer de andere kerkelijke vergaderingen datzelfde zouden doen.

Deputaten stellen de synode voor verder te besluiten deputaten:

1. op te dragen te blijven participeren in Deputaten Overleg Eenheid (DOE);
2. op te dragen samen te spreken met deputaten DKE over alles wat uitvoering van de algemene opdracht dient;
3. aan te bevelen om ook in de toekomst inhoudelijke onderwerpen die zowel de Hersteld Hervormde Kerk als de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Christelijke Gereformeerde Kerken aangaan te bespreken in een tripartiet overleg.

5. Hersteld Hervormde Kerk (HHK)

5.1 Opdracht:

1. deputaten opdracht te geven om op basis van Schrift en belijdenis contact te onderhouden met de HHK;
2. deputaten op te dragen om samen met de commissie van de HHK te bespreken of en hoe plaatselijke kerken gestimuleerd en gefaciliteerd kunnen worden tot het zoeken naar plaatselijke samenwerking volgens bijlage 8 K.O. ;
3. deputaten aan te bevelen om ook in de toekomst inhoudelijke onderwerpen, die zowel contacten met de HHK als ook de GKv raken tripartiet te blijven bespreken;
4. deputaten op te dragen aan de volgende synode verslag te doen van de contacten met de commissie van de HHK.

5.2 Ontmoetingen

Deputaten hebben deel genomen aan vijf tripartiete ontmoetingen met de commissie interkerkelijke contacten (CIC) in de HHK en deputaten eenheid van de GKv.

Daarnaast zijn er drie bilaterale ontmoetingen geweest met de CIC.

5.2.1 Tripartiete ontmoetingen

De volgende onderwerpen werden tijdens de tripartiete ontmoetingen besproken: de katholiciteit van de kerk, een drietal preken over Pinksteren, bezinning op het Heilig Avondmaal, bespreking over de toe-eigening van het heil in de praktijk van de prediking vandaag. Het conventenmodel is bij CIC en DKE neergelegd om dit op de eigen vergaderingen te bespreken.

De ontmoetingen verliepen meestal volgens een bepaald patroon. Begonnen werd met een thematische bespreking van een onderwerp, gevolgd door een bespreking van een drietal preken uit elk van de deelnemende kerken die op het besproken onderwerp betrekking hadden. Tijdens de bespreking werd meermalen de vraag gesteld: Hoe komt het toch dat we in de grond (belijdenis) elkaar wel kunnen vinden, maar telkens wanneer het uitgewerkt wordt in de prediking niet op dezelfde golflengte blijken te zitten. Soms leidt dat tot een diepere vraag: Is het alleen een andere taal? Zijn het alleen verschillen in de uitwerking, of zit er toch een dieper inhoudelijk verschil achter t.a.v. het wezenlijke geestelijke gehalte van de prediking?

Deputaten merken daarbij op, dat deze vragen in het verleden ook door hen veelvuldig gesteld zijn in de gesprekken met de Nederlands Gereformeerde commissie. Uiteindelijk werd in die situatie een punt bereikt – als gevolg van enerzijds het signaal van Nederlands Gereformeerde zijde dat men graag en voluit de handtekening zou zetten onder de gezamenlijke verklaring omtrent de toe-eigening des heils die deputaten met deputaten kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt opstelden en anderzijds de constatering dat veel van de vragen die door deputaten aan de Nederlands Gereformeerde commissie gesteld werden, met even veel recht aan voorgangers uit de Christelijke Gereformeerde kerken gesteld kunnen worden – dat het kwam tot een aanvaarding van elkaar – met erkenning van de onderlinge verschillen – op basis van de Schrift en de gereformeerde belijdenisgeschriften.

Naar de gedachte van deputaten bestaat het gevaar om elkaar op afstand te houden op basis van

argumenten die meer met een verschil in vormen van spiritualiteit te maken hebben dan met een verschil in het willen buigen voor de Schrift en de gereformeerde belijdenissen.

5.2.2 Bilaterale ontmoetingen

Tijdens de bilaterale ontmoetingen is met elkaar gesproken over: het conventenmodel, contacten met andere kerken. Binnen de HHK vindt men het moeilijk dat er verdere gesprekken zijn van de CGK met de PKN en de Gereformeerde Bond. Dit is binnen de HHK lastig uit te leggen, aldus de leden van de CIC. Hoe lastig dat is, daar is voor deputaten slechts naar te gissen: waar uw synode tijdens de bespreking van het deel van het rapport waar het gaat over de HHK een afvaardiging van de CIC ontvangt en deze afvaardiging ook de gelegenheid krijgt uw vergadering toe te spreken, vinden de vergaderingen van de synode van de HHK volledig achter gesloten deuren plaats.

Tegelijk wil men wel vasthouden aan de vrij brede contacten en moeten de gesprekken boven het niveau van de onderlinge verdeeldheid worden uitgetild.

In de samensprekingen met de commissie van de HHK is door uw deputaten nadrukkelijk en meer dan eens de vraag aan de orde gesteld die uit uw opdracht 2 voortvloeit. Evenwel de commissie geeft aan dat er naast het faciliteren niet zo veel gedaan kan worden. Gefaciliteerd is er door de uitspraken en de besluiten van de synode van 2010 en het parallelle besluit van de synode van de HHK. Wanneer uw deputaten de vraag aan de orde stellen: maar zou er ook gestimuleerd kunnen worden, komt het gesprek niet verder dan dat de commissie aangeeft: dat de plaatselijke gemeentes het moeten doen. Deputaten hebben de gesprekken met de CIC bij tijden als moeizaam ervaren. Ze hebben zich afgevraagd waardoor dit komt. Naar de gedachten van deputaten wordt dit enerzijds veroorzaakt doordat de synode van 2013 slechts een zeer algemene opdracht heeft gegeven. En anderzijds is er een verschil van insteek op twee punten, ten aanzien van de prioriteit van het zoeken van kerkelijke eenheid en ten aanzien van de waardering van elkaar. De vraag die deputaten aan de synode stellen is om een duidelijke weloverwogen opdracht te geven dan wel om deputaten te suggereren de contacten vooral op de manier van het tripartiete overleg te houden.

5.3 Voorstel tot besluit

Deputaten stellen de GS 2016 voor:

1. deputaten een weloverwogen opdracht te geven ten aanzien van de vorm en de inhoud van de contacten met de HHK;
2. deputaten op te dragen aan de volgende synode verslag te doen van de contacten met de commissie van de HHK.

6. Gereformeerde Bond in de PKN

6.1 Opdracht

De generale synode 2013 besloot:

1. deputaten op te dragen het overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voort te zetten;
2. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond te blijven bespreken hoe wij elkaar tot steun kunnen zijn in het bewaren en doorgeven van het gereformeerde erfgoed;
3. deputaten op te dragen om plaatselijke kerken te stimuleren (nader) contact te zoeken met gemeenten van hervormd-gereformeerde signatuur;
4. e gewijzigde regeling voor het gestalte geven aan eenheid met gemeenten van gereformeerd belijden binnen de Protestantse Kerk in Nederland te aanvaarden;
5. de onder 4 genoemde regeling op te nemen als bijlage 8a in de kerkorde;
6. deputaten op te dragen ten aanzien van de resultaten van de gehouden enquête
 - a. zich intern te bezinnen op de conclusies;
 - b. de resultaten van de enquête te bespreken met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond, en
 - c. de kerkenraden te informeren over resultaten en evaluatie van de enquête;
7. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

Verder besloot de synode n.a.v. het ontstaan van de samenwerkingsgemeente te Amersfoort-Vathorst:

1. deputaten op te dragen te onderzoeken:
 - a. of situaties van missionair belang ook in het algemeen reden zouden kunnen zijn bijlage 8 K.O. van toepassing te verklaren op de relatie met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk; en zo ja
 - b. in samenspraak met deputaten evangelisatie te bepalen welke toetsingscriteria gelden voor het bepalen van een situatie van missionair belang;
2. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond en met deputaten kerkorde en kerkrecht te onderzoeken of en onder welke voorwaarden het mogelijk is een samenwerkingsgemeente te vormen met een gemeente van gereformeerd belijden binnen de Protestantse Kerk in Nederland.

6.2 Resultaten van de enquête / stimuleren van de kerken

De resultaten van de enquête waaraan in de opdracht wordt gerefereerd, uitgevoerd kort voor de synode van 2013, waren bemoedigend. De vraag is gesteld hoe het zoeken naar nauwer samenleven tussen gemeenten, behorend tot de Gereformeerde Bond en gemeenten binnen de CGK, beoordeeld moet worden op basis van Schrift en belijdenis. 85% van de ondervraagde kerkenraden gebruikt hiervoor woorden als 'positief', 'opdracht' en/of 'roeping'. Ook blijkt dat er bij nagenoeg 80% van de in een kwalitatief onderzoek ondervraagde kerken op enigerlei wijze sprake is van samenwerking. In de meeste gevallen gaat het hier om samenwerking op diaconaal, missionair en pastoraal gebied. Van de mogelijkheid tot kanselruil werd tot in het voorjaar van 2013 nog slechts spaarzaam gebruik gemaakt. Om de resultaten te delen met de kerken en om plaatselijke kerken te stimuleren (nader) contact te zoeken met gemeenten van hervormd-gereformeerde signatuur verzonden deputaten in juni 2014 in gezamenlijkheid met het hoofdbestuur van de gereformeerde Bond een brief aan de kerken. In deze brief werden plaatselijke kerken opgeroepen om het gesprek met elkaar (opnieuw) te zoeken. Daarbij is

gerefeerd aan de hoopvolle uitkomsten van de enquête en een kanselruil tussen ds. W. van 't Spijker (Hilversum) en ds. A.J. Mensink (Krimpen a/d IJssel). Deputaten en het hoofdbestuur hebben daarbij bovendien weer gewezen op de in Christus geschonken eenheid waarvan de Schriften getuigen.

Zowel het hoofdbestuur als ook deputaten hebben signalen ontvangen dat de brief in de kerken is geland. Voor zover deputaten kunnen waarnemen nog maar mondjesmaat voor wat betreft contacten waar twee plaatselijke gemeenten echt de weg opgaan naar nauwer samenleven volgens bijlage 8A. Echter, van het algemene gedeelte uit bijlage 8A dat daaraan voorafgaat waarin kanselruil al wel mogelijk is, nadat kerkenraden zich vergewist hebben dat de voorgaande predikant uit de PKN zich heeft verbonden heeft aan de gereformeerde belijdenis, wordt wel meer en meer gebruik gemaakt. Hoe de gesprekken verlopen tussen kerkenraden en/of kerkenraden en predikanten, waarbij vergewist wordt of een predikant zich verbonden heeft aan het gereformeerde belijden, onttrekt zich aan het oog van deputaten. Deputaten doen uw synode een voorstel om dat eens te laten onderzoeken.

Wel ontvangen deputaten geluiden uit de kerken, onlangs nog door het ontvangen van een brief van de kerk van Ede, dat het in de praktijk lastig kan zijn omdat een wijkgemeente van de signatuur van de gereformeerde bond ook te maken heeft met een centrale kerkenraad. Voor kerkenraden is het dan even zoeken wat de juiste weg is, die bewandeld moet worden om contact te krijgen met de wijkgemeente waarmee graag contact gezocht wordt. Deputaten adviseren in voorkomende gevallen de kerken om er transparant over te zijn naar wijkgemeente en centrale kerkenraad dat vanuit de CGK plaatselijke eenheid met gemeenten uit de PKN alleen gestalte kan krijgen met die (wijk)gemeenten waar kerkenraden zich in het belijden verbonden hebben aan de gereformeerde belijdenisgeschriften.

6.3 Synodevergadering PKN

In het kader van de contacten met de Gereformeerde Bond en n.a.v. het besluit van de synode 2013 over het gestalte geven aan plaatselijke eenheid en samenwerking met gemeenten van gereformeerde belijden binnen de PKN werden uw deputaten uitgenodigd om een deel van de synodevergadering van de PKN op 24 april 2014 en later 13 november 2014 mee te maken. In de zitting op 24 april werd verslag gedaan van het besluit dat uw vergadering nam ten aanzien van de PKN. In die zitting werd toen het voorstel gedaan om een vergelijkbaar besluit te nemen ten aanzien van de CGK. Na korte bespreking besloot de synode van de PKN dat het moderamen opdracht zou krijgen om te onderzoeken of een dergelijk besluit breder genomen zou kunnen worden: met inbegrip van de GKv, de NGK en de vGKN. In de zitting van 13 november deed het moderamen verslag van de verkenning en deze synode besloot ten aanzien van haar relatie met de CGK, de GKv, de NGK en de vGKN dat het moderamen de opdracht kreeg in gesprekken met deze kerken na te gaan of contacten met deze kerken op de manier van zgn. bijzondere betrekking kunnen worden aangegaan. Voor de PKN betekent dit dat er afgevaardigden naar elkaars synoden gezonden worden én dat de bevoegdheid tot de bediening van Woord en sacrament wederzijds aan predikanten verleend wordt. Tot op dit moment kent de PKN die betrekkingen met onze kerken niet. Wij hebben immers als deputaten nooit officiële contacten met de PKN onderhouden. De aanleiding voor het nemen van dit besluit door de synode van de PKN was dat de synode van de CGK besloot de kansel open te stellen voor predikanten uit de PKN die het gereformeerde belijden van harte onderschrijven. Unaniem besloot de synode van de PKN om oecumenische gesprekken te voeren met de bovengenoemde kerken. Van deze gesprekken doen wij op een andere plaats in deze rapportage verslag. Zie paragraaf 10.5. Het is voor uw synode goed in gedachten te hebben, dat de aanleiding voor het zogenoemde vijfkerkenoverleg (10.5) ligt in een besluit van onze synode 2013 t.a.v. de contacten met de Gereformeerde Bond. Hier worden we geconfronteerd met het gegeven, dat de Gereformeerde Bond een plek heeft in de PKN.

6.4 Overige uit de ontmoetingen

Deputaten hebben in hun gesprekken gewezen op de besluitvorming rondom de Gereformeerde Theologische Universiteit. In die besluitekst is immers genoemd dat ook de Gereformeerde Bond en/of de HHK een wezenlijke bijdrage zouden moeten kunnen/willen leveren. De gesprekken hierover hebben plaatsgevonden buiten het blikveld van uw deputaten. Het is deputaten echter genoegzaam duidelijk geworden dat hier contact over is geweest met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond.

Het conventemodell is ook besproken in de ontmoeting met de GB. Vanuit het hoofdbestuur is bij het huidige voorstel opgemerkt dat het organiseren van een convent niet alleen bij de CGK zou moeten liggen. Een volgende stap zou moeten zijn dat de verschillende kerkverbanden rouleren voor het organiseren van een dergelijk convent. Daarnaast is in de ontmoeting van december 2015 opgemerkt dat er verschillende soortgelijke bewegingen zijn waar te nemen. Daarbij is te denken aan het al genoemde vijfkerkenoverleg, de Nationale Synode en nu ook het voorstel t.a.v. het convent. Om het een en ander werkbaar te houden zou er gedacht kunnen worden aan een synthese van deze bewegingen. Zie hiervoor ook hoofdstuk 10. Het lijkt uw deputaten en het hoofdbestuur van de gereformeerde bond goed wanneer voor deze en andere vragen eens een bredere ontmoeting zou plaatsvinden tussen verschillende deputaatschappen en commissies die zich met deze thematiek bezig houden.

Ten slotte, uw deputaten kozen in de gesprekken met de Gereformeerde Bond ook nog voor een heel andere blikrichting. Wij signaleren verschillende bewegingen in de richting van eenheid. Daar zijn we dankbaar mee, maar wij vinden dat we samen te midden van al die bewegingen ook geroepen zijn om scherp met elkaar het debat aan te gaan over dwalingen. Wij zijn van mening dat de kerk zelf in het veroordelen van dwalingen zou moeten spreken. In onze huidige tijd is de kerk geroepen te spreken volgens de hoge norm, die Christus ons geeft. Tegelijkertijd moeten we als verschillende kerken erkennen dat wij Christus slechts kennen met alle heiligen. Dat betekent ook dat je het gesprek over ethische zaken eigenlijk niet alleen kunt doen als afgescheiden kerk. Onder ethische kwesties ligt immers vaak ook een stevige hermeneutische vraag, die luisterend naar de Schriften in gezamenlijkheid beantwoord zou moeten worden. De conclusie van dit gesprek is volgens uw deputaten dat enerzijds de beweging in de richting van eenheid van alle gereformeerde belijders met haast gezocht moet worden om vervolgens anderzijds in de samenleving ook samen te kunnen weerspreken wat tegen het belijden van de kerk in gaat.

6.5 Samenwerkingsgemeente met GB/NGK

Uw deputaten ontdekten ter elfder ure dat zij nog met de Gereformeerde Bond in gesprek zouden moeten gaan over de mogelijkheid van het vormen van een samenwerkingsgemeente met een gemeente van gereformeerd belijden in de PKN. Dit gesprek heeft nog niet plaatsgevonden. Bij het vaststellen van het verslag constateerden wij dat wij hier opnieuw zouden aanlopen tegen het feit dat de PKN officieel nog geen bijzondere betrekking kennen met de CGK. Om die reden achten deputaten het verstandig om nu eerst af te wachten wat uw synode besluit t.a.v. het voorstel uit het vijfkerkenoverleg dat, na overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht en na advies van deputaten vertegenwoordiging, aan uw synode wordt aangeboden. Zie hoofdstuk 10.

Wanneer daar een besluit over is genomen, kunnen deputaten bekijken hoe zij zich samen met het hoofdbestuur kunnen bezinnen op de mogelijkheid voor het vormen van een samenwerkingsgemeente.

Deputaten realiseren zich dat zij bovendien nog een opdracht hebben te onderzoeken of situaties van missionair belang in het algemeen ook een reden kunnen zijn om bijlage 8 van toepassing te verklaren op een plaatselijke NGK. En daarnaast ook om samen met deputaten evangelisatie te komen tot toetsingscriteria voor wanneer er sprake is van missionair belang. Uw deputaten kwamen aan deze opdracht nog niet toe en vragen aan uw synode om deze opdracht opnieuw te geven aan het deputaatschap. Hoewel deze zaken bij meerdere hoofdstukken besproken hadden kunnen worden, bespreken wij het hier in 1 keer om helder te houden wat de historie van de opdracht is.

6.6 Voorstel tot besluit

Deputaten stellen aan uw synode voor om te besluiten:

1. deputaten op te dragen het overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voort te zetten;
2. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond te blijven bespreken hoe wij elkaar tot steun kunnen zijn in het bewaren en doorgeven van het gereformeerde erfgoed;
3. deputaten te laten onderzoeken hoe plaatselijke kerkenraden (CGK) vergewissen of een predikant uit de PKN, die men wil uitnodigen, zich in de uitoefening van zijn ambt heeft verbonden aan de gereformeerde belijdenissen;
4. deputaten toestemming te geven om in het kader van de contacten met de Gereformeerde Bond verder te spreken met de PKN in het zogenoemde vijfkerkenoverleg;
5. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

Verder stellen deputaten de synode n.a.v. het ontstaan van de samenwerkingsgemeente te Amersfoort-Vathorst voor om de hiernavolgende opdracht uit 2013 opnieuw te geven:

1. deputaten op te dragen te onderzoeken:
 - a. of situaties van missionair belang ook in het algemeen reden zouden kunnen zijn bijlage 8 K.O. van toepassing te verklaren op de relatie met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk; en zo ja
 - b. in samenspraak met deputaten evangelisatie te bepalen welke toetsingscriteria gelden voor het bepalen van een situatie van missionair belang;
2. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond en met deputaten kerkorde en kerkrecht te onderzoeken of en onder welke voorwaarden het mogelijk is een samenwerkingsgemeente te vormen met een gemeente van gereformeerd belijden binnen de Protestantse Kerk in Nederland.

7. Nederlands Gereformeerde Kerken

7.1 Opdracht

De generale synode 2013 besloot:

a. onderlinge relatie

1. deputaten op te dragen de gesprekken met de Nederlands Gereformeerde Kerken, vanuit de eerder gevonden wederzijdse erkenning van elkaar als kerken die zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis, voort te zetten;
2. deputaten op te dragen het gesprek over de geïnventariseerde (mogelijke) geschilpunten voort te zetten en na te gaan of en in hoeverre die geschilpunten het toepasbaar verklaren van de gehele bijlage 8 K.O. op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken in de weg staan. Deze (mogelijke) geschilpunten zijn: (a) het aanspreekbaar-zijn op de belijdenis van alle ambtsdragers binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken, (b) de binding aan het Akkoord voor kerkelijk samenleven en landelijke afspraken, (c) het toelaten van kinderen aan de avondmaalstafel; (d) vrouw en ambt, en (e) de visie op en wijze van omgaan met homoseksualiteit;
3. deputaten op te dragen met de Nederlands Gereformeerde Kerken het gesprek aan te gaan over het rapport 'Vrouwelijke ouderlingen en predikanten' en daarbij als uitgangspunt te nemen wat de generale synode van onze kerken in 1998 heeft besloten ten aanzien van de vrouw in het ambt en daarover de volgende synode rapport uit te brengen;
4. lid 1.d van bijlage 8 K.O. van toepassing te verklaren op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken, met dien verstande dat de in deze bijlage bedoelde bevoegdheid en uitnodiging zich beperken tot mannelijke predikanten;
5. deputaten op te dragen de gesprekken met de Nederlands-gereformeerde commissie van contact en samenspreking voort te zetten met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang;
6. deputaten op te dragen verslag te doen van hun werkzaamheden aan de volgende generale synode;
7. het moderamen op te dragen de brief van de Landelijke Vergadering Houten 2010 te beantwoorden.

b. Uitzonderingsbepaling bij bijlage 8 K.O.

De synode

heeft kennisgenomen van

het onderzoek van deputaten eenheid in samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht naar aanleiding van de instructie van de kerken uit het Zuiden;

heeft gehoord
de bespreking op de vergadering;

overweegt

1. dat een situatie zoals die zich in Gorinchem voordeed zich als gevolg van voortgaande interkerkelijke contacten in de toekomst vaker kan voordoen en dat het daarom goed is nu een regeling te maken voor deze situaties;
2. dat in een situatie waarin een plaatselijke christelijke gereformeerde kerk die in het kader van samensprekingen met een plaatselijke gereformeerde kerk (vrijgemaakt) tot enigerlei relatie komt met een plaatselijke Nederlands gereformeerde kerk waarmee de genoemde gereformeerde kerk (vrijgemaakt) reeds nauwer samenleeft het principiële niet mogelijk is in een andere verhouding dan de gereformeerde kerk (vrijgemaakt) tot die Nederlands gereformeerde kerk te staan;
3. dat de generale synode van 1998 besloot dat bijlage 8 K.O. niet langer toepasbaar is op de Nederlands Gereformeerde Kerken met uitzondering van die situaties waar sprake is van een vergevorderd stadium van samensprekingen;
4. dat de generale synode 2010 na rapportage van deputaten eenheid over gesprekken met de Nederlands Gereformeerde Kerken over de prediking uitsprak dat de toe-eigening van het heil geen barrière meer vormt tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken;
5. dat de generale synode 2013 heeft bevestigd dat deputaten het gesprek over de geïnventariseerde geschilpunten met de Nederlands Gereformeerde Kerken moet voortzetten vanuit de eerder uitgesproken wederzijdse erkenning van elkaar als kerken die zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis;
6. dat een toepasbaarheid van bijlage 8 K.O. in een dergelijke plaatselijke situatie niet anders dan een uitzondering kan zijn op de besluiten die in 1998 ten aanzien van de Nederlands Gereformeerde Kerken zijn genomen;
7. dat met deze uitzondering recht wordt gedaan aan de opdracht aan deputaten 'om samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) op plaatselijk niveau voluit te stimuleren en te faciliteren';
8. dat voorwaarde voor deze uitzondering is dat in plaatselijke samensprekingen genoegzame eenparigheid is gebleken in de zaken die beschreven zijn in bijlage 8 K.O. sub 2a en 2b en dat de classis haar werk gedaan heeft overeenkomstig hetgeen beschreven is in bijlage 8 K.O. sub 2d;

oordeelt

dat deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland aan hun opdracht hebben voldaan om in samenwerking met deputaten kerkrecht en kerkorde te onderzoeken of, en zo ja onder welke voorwaarden, bijlage 8 K.O. van toepassing kan zijn op die gemeenten uit het verband van de Nederlands Gereformeerde Kerken waarmee een gereformeerde kerk (vrijgemaakt) reeds nauwer samenleeft en waarmee een christelijke gereformeerde kerk in het kader van samensprekingen met de betreffende gereformeerde kerk (vrijgemaakt) dientengevolge tot enigerlei relatie komt;

en besluit

uit te spreken dat bijlage 8 K.O. bij wijze van uitzondering van toepassing is op die plaatselijke kerk uit het verband van de Nederlands Gereformeerde Kerken waarmee een gereformeerde kerk (vrijgemaakt) reeds nauwer samenleeft en waarmee een christelijke gereformeerde kerk in het kader van samensprekingen met de desbetreffende gereformeerde kerk (vrijgemaakt) dientengevolge tot enigerlei relatie komt.

7.2 Ontmoetingen

7.2.1 Gezamenlijke vergaderingen

Na de GS van 2013 zijn er, conform besluit A1 en A5, vijf ontmoetingen geweest met de Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS) van de Nederlandse Gereformeerde Kerken. Van alle samensprekingen zijn gespreksverslagen beschikbaar.

7.2.2 Landelijke Vergadering NGK

Deputaten zijn vertegenwoordigd geweest op de LV van de NGK op 1 maart 2014 en hebben de vergadering bij monde van de voorzitter toegesproken.

Op 21 november 2015 en op 16 januari 2016 waren deputaten aanwezig op de LV, bij de bespreking van het rapport 'ambt en homoseksualiteit', en bij de besluitvormende vergadering over dat rapport.

7.3 Geschilpunten

7.3.1 Binding aan de belijdenis en het AKS

Besluit A2 luidt: Deputaten op te dragen het gesprek over de geïnventariseerde (mogelijke) geschilpunten voort te zetten en na te gaan of en in hoeverre die geschilpunten het toepasbaar verklaren van de gehele bijlage 8 K.O. op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken in de weg staan.

Als (mogelijke) geschilpunten worden genoemd: (a) het aanspreekbaar-zijn op de belijdenis van alle ambtsdragers binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken, (b) de binding aan het Akkoord voor kerkelijk samenleven en landelijke afspraken;

Na breedvoerige gesprekken hierover komen uw deputaten tot de conclusie dat er principiële geen verschil is tussen de CGK en de NGK over de vraag of ambtsdragers aanspreekbaar zijn op de belijdenis en zich binden aan het Akkoord van kerkelijk samenleven.

Het uitgangspunt voor uw deputaten vormt daarbij de eis dat ook in de NGK elke ambtsdrager de leer, vervat in de drie formulieren van eenigheid, zou moeten onderschrijven. Dat is voor de NGK weliswaar alleen verankerd in de preambule voor het AKS. Echter, daarin is het gereformeerde belijden dan ook wel verankerd. De tekst van de bewuste passage luidt: *'Zoals sedert de dagen van de Reformatie in de 16de eeuw de eenheid van de kerken allereerst en ten diepste bestond in hetzelfde geloof, in de gehoorzaamheid aan het Woord van God en in de gemeenschappelijke belijdenis, zo willen de Gereformeerde Kerken in Nederland, die in deze vergadering bijeen zijn, elkaar als opnieuw beloven zich gevend eerst aan de Here*

en ook aan elkaar zich aan het Woord van God en aan de belijdenis van de kerk van alle eeuwen te houden. Zij verklaren in dat belijden van de Waarheid van de Heilige Schrift, zoals in de drie Formulieren van Enigheid is uitgedrukt, haar eenheid en de grond voor haar samengaan te vinden. Zij beloven ook, elkaar bij te staan in de strijd voor de Naam en de eer van de HERE, zich voegend naar het Schriftuurlijk onderwijs voor een geordend kerkelijk samenleven, opdat zij ook in de inrichting van het kerkelijk leven de wegen van het verbond van de HERE mogen houden, niet in tirannieke eenheidsdwang, maar in de vrijheid van Christus, in de eenheid van de Geest van God, die samenbindt in gehoorzaamheid aan Zijn gebod, in liefde tot God en de naaste. Een ambtsdrager, die in strijd met de belijdenis leert of handelt, is aanspreekbaar vanuit de genoemde preambule.

Uit bovenstaande moet voor uw vergadering duidelijk genoeg zijn dat dit, wat voor de CGK als een wankelende basis aanvoelt, alles te maken heeft met het eigene en het ontstaan van de NGK. Er is inderdaad een verschil in benadering. Naar de mening van uw deputaten moeten we de NGK op dit punt ook niet willen overvragen. Wat op uw synode benoemd is als een mogelijk geschilpunt, wordt door uw deputaten aangevoeld als een verschil in benadering, maar principieel is er geen verschil op dit punt. Daarbij is het van belang aan te geven dat in de gesprekken met de commissie van de NGK, de leden van de commissie keer op keer benadrukten hetzelfde uitgangspunt te kennen.

Deputaten stellen daarom aan de synode voor om te erkennen dat er een verschil in benadering is bij het binden van kerken en ambtsdragers aan de belijdenis en het akkoord van kerkelijk samenleven, maar dat op zichzelf (a) het aanspreekbaar -zijn op de belijdenis van alle ambtsdragers binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken en (b) de binding aan het Akkoord voor kerkelijk samenleven en landelijke afspraken geen geschilpunten hoeven te zijn voor het toepasbaar verklaren van bijlage 8 K.O.

7.3.2 Kinderen aan het avondmaal

Besluit A2 luidt: Deputaten op te dragen het gesprek over de geïnventariseerde (mogelijke) geschilpunten voort te zetten en na te gaan of en in hoeverre die geschilpunten het toepasbaar verklaren van de gehele bijlage 8 K.O. op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken in de weg staan.

Als (mogelijke) geschilpunt wordt genoemd: (c) het toelaten van kinderen aan de avondmaalstafel; Diverse gesprekken hierover zijn uitgemond in een nota van de zijde van DE en een reactie hierop van CCS. Deputaten en commissie komen tot de gezamenlijke conclusie dat er vanuit de Schrift twee lijnen zijn aan te wijzen. Er is een lijn vanuit de eenheid van oud en nieuw verbond, waarbij we stellen dat de Doop de vervulling is van de Besnijdenis en dat daarom kinderen gedoopt worden op grond van de eenheid van beide verbonden en waarbij we ook stellen dat het Avondmaal de vervulling is van het Pesachmaal en dat op grond van de eenheid van beide verbonden en de praktijk in het oude Israël kinderen ook deelnemen aan de maaltijd.

Er is een sterke lijn in de brieven van het Nieuwe Testament en in de praktijk van de kerk die van de communicant vraagt om bewustzijn ten aanzien van wat gevierd wordt. In die lijn wordt in de NGB in art 35 geschreven dat het Avondmaal door de Heere is gegeven 'om te voeden en te onderhouden degenen die Hij reeds opnieuw geboren deed worden en in zijn huisgezin, dat is zijn kerk, heeft ingelijfd', ... 'Maar voor het onderhouden van het geestelijke en hemelse leven, dat de gelovigen bezitten, heeft Hij hun een levend brood gezonden, dat uit de hemel neergedaald is (Joh.6 : 51), namelijk Jezus Christus. Hij voedt en onderhoudt het geestelijke leven van de gelovigen, als Hij gegeten wordt, dat wil zeggen geestelijk toegeëigd en door het geloof ontvangen.', ... 'zo zeker ontvangen wij in onze ziel door het geloof – dat de hand en mond van onze ziel is – het ware lichaam en het ware bloed van Christus, onze enige Heiland, om ons geestelijke leven in stand te houden.' ... 'Maar de wijze waarop wij deze nuttigen, is niet met de mond, maar geestelijk, door het geloof.' Hier wordt zozeer in termen van geloof gesproken, dat het onwaarschijnlijk is om te veronderstellen dat er een Avondmaalsgang is zonder voorafgaande confirmatie dan wel geloofsbelijdenis.

Op basis van deze laatste lijn wordt zowel in Akkoord van Kerkelijk Samenleven als in Kerkorde gestipuleerd dat toegang tot de Avondmaalstafel verkregen wordt in de weg van geloofsbelijdenis. Tegelijk is op basis van deze laatste lijn te stellen dat wie toegang verleent aan kinderen zonder de belijdenis of confirmatie als tussenstap wel wat uit te leggen heeft.

Antwoord op de vraag of een verschillende praktijk in dezen kerkscheidend moet zijn, wordt verschillend gegeven. Binnen de CGK leven bij individuele gemeenteleden wel gedachten die ruimte zouden willen bepleiten voor kinderen aan de tafel van de Heere – op basis van de lijn die vanuit het OT getrokken kan worden, maar er bestaat geen praktijk binnen de CGK dat kinderen zonder belijdenis te hebben gedaan toegelaten worden tot het Avondmaal. Binnen de NGK zijn deze gemeentes er wel, maar draagt men in dit opzicht in ieder geval verschillende praktijk van elkaar. Landelijke conformiteit binnen de NGK en landelijke eenheid tussen NGK en CGK lijkt op dit punt echter niet verwachten. Voor de CGK zou dit een punt kunnen zijn waarom bijlage 8 KO niet weer toegepast zou kunnen worden op de NGK. Op plaatselijk gebied zou, naar analogie van bijlage 8A KO, wel een mogelijkheid gevonden kunnen worden waar in een plaatselijke NGK de praktijk van kinderen aan het Avondmaal niet bestaat. Deputaten zouden in die zin willen adviseren.

7.3.3 (Ambt en) homoseksualiteit

Besluit A2 luidt: Deputaten op te dragen het gesprek over de geïnventariseerde (mogelijke) geschilpunten voort te zetten en na te gaan of en in hoeverre die geschilpunten het toepasbaar verklaren van de gehele bijlage 8 K.O. op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken in de weg staan.

Als (mogelijk) geschilpunt wordt genoemd: (e) de visie op en wijze van omgaan met homoseksualiteit; In November 2015 en januari 2016 heeft de landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken het rapport van de commissie ambt en homoseksualiteit besproken. Deputaten waren uitgenodigd om als waarnemer bij die vergaderingen aanwezig te zijn. Na uitvoerige bespreking besloot de LV om de ambten in de NGK niet open te stellen voor gemeenteleden die in een homoseksuele relatie leven.

Van belang voor uw vergadering zijn met name de volgende besluiten van de LV:

1. niet over te gaan tot openstelling van het ambt van ouderling of diaken voor gemeenteleden die een homoseksuele relatie hebben;
2. samen met de CGK en de GkV te blijven zoeken naar wegen om voor God en mensen verantwoord met homoseksuele broeders en zusters in de kerk om te gaan.

Deputaten stellen vast dat het eerste besluit overeenkomt met de manier waarop in de CGK over deze vragen gedacht wordt en dat er derhalve geen verschil is. Tegelijk is het tweede besluit een uitnodiging aan onze kerken om in gezamenlijkheid na te denken over de vragen die ook onder ons niet onbekend zijn, al deed de generale synode van 2013 uitspraken over deze tere zaak. Of uw deputaten degenen zijn die – zou het komen tot een gezamenlijke studietoelichting – daarin zouden moeten participeren, is voor hen een grote vraag.

7.3.4 *Vrouw en ambt met rapport GS 1998 als uitgangspunt*

Besluit A2 luidt: Deputaten op te dragen het gesprek over de geïnventariseerde (mogelijke) geschilpunten voort te zetten en na te gaan of en in hoeverre die geschilpunten het toepasbaar verklaren van de gehele bijlage 8 K.O. op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken in de weg staan.

Als (mogelijk) geschilpunt wordt genoemd: (d) vrouw en ambt

Besluit A3 luidt: Deputaten op te dragen met de Nederlands Gereformeerde Kerken het gesprek aan te gaan over het rapport 'Vrouwelijke ouderlingen en predikanten' en daarbij als uitgangspunt te nemen wat de generale synode van onze kerken in 1998 heeft besloten ten aanzien van de vrouw in het ambt en daarover de volgende synode rapport uit te brengen.

Na inventarisatie van de opdracht van de GS en

- a. gesprekken met CCS waarin informatie werd ingewonnen over de inhoud van de besluitvorming en de status van rapporten over dit onderwerp aldaar;
- b. gesprekken met deputaten vertegenwoordiging;

hebben uw deputaten geconcludeerd dat het niet reëel is te verwachten dat wij als CGK de NGK zullen kunnen bewegen hun besluiten te herzien in de richting van de inhoud van het GS rapport van 1998. Gesprekken over vrouw en ambt leiden wel tot begrip en toenadering, maar niet tot consensus. Schriftverstaan en hermeneutiek staan op dezelfde basis, maar leiden toch tot een verschillende uitkomst.

Van dichtbij gezien gaat het om een opvallend verschil, binnen het spectrum van de wereldwijde kerk, of -nog breder- binnen de context van de gesecculariseerde maatschappij zijn we ontzettend nauw verwant. Aangezien we verschil van gevoelen op dit punt binnen de CGK wel van elkaar kunnen dragen, is de vraag waarom dit niet van de NGK te dragen zou zijn.

Anderzijds lijken de verschillen niet oplosbaar en is de praktijk binnen de NGK dus plaatselijk soms per saldo anders als die binnen de CGK. Een werkbare weg lijkt te zijn om naar analogie van bijlage 8A KO een manier te vinden waardoor de weg wordt geopend tot samenwerking met die NGK gemeentes waar geen vrouwelijke ambtsdragers zijn.

7.4 *Voorstel tot besluit*

Deputaten stellen aan de GS 2016 voor:

1. deputaten op te dragen de gesprekken met de NGK, vanuit de eerder gevonden wederzijdse erkenning van elkaar als kerken die zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis, voort te zetten;
2. te erkennen dat (a) het aanspreekbaar -zijn op de belijdenis van alle ambtsdragers binnen de NGK en (b) de binding aan het Akkoord voor kerkelijk samenleven en landelijke afspraken geen geschilpunten hoeven te zijn voor het toepasbaar verklaren van bijlage 8 K.O.
3. uit te spreken dat – ondanks reeds gedane uitspraken in 2010 – op basis van diverse geschilpunten toch geconstateerd moet worden dat bijlage 8 niet in zijn geheel van toepassing kan zijn op de NGK; maar dat tussen beide constatering wel een spanning bestaat;
4. uit te spreken dat naar analogie van bijlage 8A KO er plaatselijk mogelijkheden zouden moeten zijn om te komen tot nauwer kerkelijk samenleven, waarbij men dan de laatste zin van 2 a zou moeten lezen als: 'de kerkenraad van de CGK dient zich ervan te vergewissen dat plaatselijk er eenheid is in de toelating tot de ambten en de toelating tot het Avondmaal';
5. deputaten op te dragen te blijven zoeken naar wegen waarop in de toekomst ten aanzien van de toe te passen regeling voor kerkelijk samenleven meer recht wordt gedaan aan de GS uitspraak van 2010;
6. positief te reageren op een eventueel verzoek vanuit de NGK om gezamenlijk te blijven zoeken naar wegen om voor God en mensen verantwoord met homoseksuele broeders en zusters in de kerk om te gaan;
7. deputaten op te dragen verslag te doen van de contacten met de NGK aan de volgende GS.

8. *Gereformeerde Gemeenten*

8.1 *Opdracht*

De synode besloot:

1. deputaten op te dragen het gesprek met het deputaatschap kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Gemeenten voort te zetten met het doel de tot nu gevonden herkenning vast te houden en actuele ontwikkelingen in kerk en samenleving gezamenlijk te bespreken;
2. deputaten op te dragen in de gesprekken aandacht te geven aan de gezamenlijke basis in Schrift en belijdenis;
3. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

8.2 *Ontmoetingen*

'Beide deputaatschappen achtten het zinvol om elkaar, ondanks de geconstateerde verschillen, periodiek te blijven ontmoeten om elkaar op te scherpen en te zoeken naar mogelijkheden voor samenwerking in de als maar verder seculariserende samenleving.' De hiervoor genoemde zin is geciteerd uit het verslag waarmee het deputaatschap van de GG in 2013 rapporteerde aan de synode van de GG. De twee ontmoetingen, die deputaten de afgelopen synodeperiode hadden met het deputaatschap van de GG, waren vriendelijk, soms bevragend, maar zeker ook wederzijds opbouwend in het besef dat beide kerkgenootschappen een plaats hebben in een gesecculariseerde samenleving. Voor de GG zijn de grote verschillen binnen de CGK een blokkade om te zoeken naar verdere eenheid. Met een deel van de CGK is minder geestelijke herkenning. Deputaten blijven streven naar goede gesprekken met de Schrift en het gereformeerde belijden als uitgangspunt, maar zijn ook realistisch genoeg om te begrijpen hoe er vanuit de GG tegen het geheel van de CGK wordt aan gekeken.

In de twee ontmoetingen spraken deputaten over de geestelijke nood van de tijd, die voor de laatst gehouden synode van de GG aanleiding vormde voor het uitschrijven van een bidstond. Een aantal CGK-gemeenten heeft zich hierbij aangesloten. De aangevoelde nood, die door deputaten wordt herkend, is een geestelijke nood van buitenaf en van binnenuit. Daarnaast spraken deputaten met de GG over katholiciteit en eenheid en hebben zij gedachten over een convent met de deputaten van de GG gedeeld. Er is gewezen op de plannen in de richting van een gereformeerde theologische universiteit (GTU). N.a.v. de besluiten van de generale synode van 2013 spraken deputaten in de ontmoeting met de GG ook nog over de besluiten rondom het rapport van de studiec commissie homoseksualiteit, dat op de vorige synode diende.

8.3 Voorstel tot besluit

Deputaten stellen de synode voor:

1. deputaten op te dragen het gesprek met het deputaatschap kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Gemeenten voort te zetten met het doel de tot nu gevonden herkenning vast te houden en actuele ontwikkelingen in kerk en samenleving gezamenlijk te bespreken;
2. deputaten op te dragen in de gesprekken aandacht te blijven geven aan de gezamenlijke basis in Schrift en belijdenis;
3. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

9. Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland

9.1 Aanleiding en uitzicht

De ontmoetingen die in dit hoofdstuk worden verslagen zijn een gevolg van de brief van de vGKN uit 2013 aan DE waarin om een gesprek wordt gevraagd. Aanleiding voor die brief was de opdracht van de synode van de vGKN om contact te zoeken met andere kerken van gereformeerd belijden en zo te zien wat wij als kerken voor elkaar kunnen en willen betekenen. Deputaten hebben deze vraag welwillend overwogen en hebben besloten om een aantal gesprekken aan te gaan, om te zien waar dit op uit gaat lopen. Argument om positief in te gaan op de vraag van de vGKN was ook het feit dat in het overleg dat door het moderamen van de PKN gevraagd was met een viertal kerken van gereformeerd belijden uw deputaten ook de vertegenwoordigers van de vGKN tegenkomen.

In totaal zijn er een vijftal ontmoetingen geweest met deputaten Kerkelijke Samenwerking van de vGKN. In de eerste ontmoeting werd wederzijds kennis gemaakt en werd door de vGKN de wens uitgesproken dat aan de volgende synodes van beide kerken een voorstel gedaan zou kunnen worden waarin wederzijdse kanselruil mogelijk is, naar analogie van bijlage 8A die een dergelijke mogelijkheid biedt voor predikanten uit de PKN die zich verbonden hebben in hun werk aan de gereformeerde belijdenis.

9.2 Werkwijze en verschilpunt

Overwogen is om de tijd tussen 2013 en 2016 te gebruiken om te komen tot een gezamenlijk voorstel voor beide synodes om te komen tot een bepaalde manier van samenwerking tussen de CGK en de vGKN. Argument daarvoor zou zijn: er is wederzijdse herkenning op basis van Schrift en Belijdenis; qua kerkeerde lopen beide kerkverbanden ook niet te zeer met elkaar uit de pas. Het lijkt niet moeilijk om dit ter synode duidelijk te maken.

Toch leek het niet de juiste manier om de synode van de CGK, die officieel nog niet op de hoogte is van gesprekken met de vGKN, te 'overvallen' met een volledige gezamenlijke verklaring. Wanneer DE in 2016 de opdracht krijgen om het contact met de vGKN te formaliseren, kan de volgende stap een gezamenlijke verklaring zijn.

Alhoewel van beide kanten de zorgvuldige weg als (te) lang wordt ervaren – wederzijds leeft ook het besef, dat overhaasten niet goed is.

De gesprekken die gehouden zijn, hebben vooral gediend om elkaar wederzijds te leren kennen op geestelijk niveau. Hoewel uitgangspunt van welke vorm van kerkelijke eenheid ook niet anders kan zijn dan de hartelijke begeerte om in alles op de basis van Schrift en belijdenis te willen staan, 'helpt' de onderlinge geestelijke herkenning wel om de bereidheid over bepaalde verschillen heen te zien en elkaar de hand te reiken.

Een punt waar onze kerken mee geconfronteerd zouden worden wanneer contacten worden aangegaan met de vGKN, is de vrouwelijke ambtsdrager. Dit punt is uitvoerig besproken.

Het voorkomen van vrouwelijke ambtsdragers is voor een belangrijk deel een erfenis van de tijd dat men behoorde tot de Gereformeerde Kerk Nederland, die midden jaren '60 van de vorige eeuw alle ambten openstelde voor de vrouw. De fundering die daar indertijd voor werd gegeven werpt men in de kring van de vGKN verre van zich.

De deputaten vanuit de vGKN hebben aangegeven dat deze kerken ook hierin willen luisteren naar de Schriften en dat zij daaruit opmaken dat de regel van de Schrift is dat vrouwen geen ambt in de gemeente van Christus bekleden. Er worden echter uitzonderingen genoemd. Deze uitzonderingen mag een mens zich evenwel niet toe-eigenen. Het maken van uitzonderingen ligt in de vrijmacht van de Heere. De uitzondering in de Schrift mag niet tot algemene regel worden verheven. Bij bestudering van de gegeven uitzonderingen merkt men op dat het steeds om bijzondere situaties gaat, b.v. wanneer er niet voldoende mannen zijn die hun geloofsverantwoordelijkheid op zich nemen. Dit is een nood der Kerk.

Verder wordt gesteld dat het noch het recht van de vrouw, noch van de man is, om ambtsdrager te worden. Ten aanzien van de vraag, hoe om te gaan met de gevolgen van het verleden, waardoor vrijwel overal in de GKN vrouwelijke ambtsdragers werden aangesteld, wordt gezegd: Met deemoed en bescheidenheid dienen kerken waarin vrouwelijke ambtsdragers functioneren om te gaan met kerken waar dit niet het geval behoort te zijn. De roeping tot het ambt dient altijd te worden getoetst. Deze geschiedt 'door God en Zijn gemeente'.

Deputaten kerkelijke samenwerking gaven aan dat het aantal gemeentes waar mannen hun taak in de ambten weer op zich begeren te nemen, stijgt en dat het aantal vrouwelijke ambtsdragers sterk afneemt.

9.3. Conclusie en voorstellen

Deputaten zijn door de ontmoetingen die er geweest zijn met de vGKN ervan overtuigd geraakt dat deze kleine kerkelijke gemeenschap voluit begeert te staan op de basis van Schrift en belijdenis.

Deputaten zijn onder de indruk van de open en eerlijke manier waarop binnen de vGKN wordt omgegaan

met dingen die in het verleden een bepaalde ontwikkeling hebben gekregen. Er bestaat nadrukkelijk de wens om te reformeren.

Deputaten zouden daarom aan de synode willen voorstellen om te besluiten:

1. gesprekken aan te gaan met de vGKN met als doel dat het plaatselijke kerken mogelijk is – naar analogie van bijlage 8A – een vorm van nauwer kerkelijk samenleven aan te gaan en dat predikanten uit de vGKN door kerkenraden van de CGK kunnen worden uitgenodigd voor te gaan in de bediening van Woord en Sacrament;
2. uit te spreken dat christelijke gereformeerde predikanten gerechtigd zijn voor te gaan in een plaatselijke vGKN wanneer een kerkenraad hen daartoe uitnodigt'.

10. Bredere eenheid

10.1 Inleidend

De CGK vormen een kleine kerkgemeenschap in Nederland – en onderhouden via deputaten eenheid met verschillende kerken in Nederland bilaterale contacten. Er zijn evenwel al jaren lang bewegingen gaande die proberen meer dwarsverbanden te leggen.

In deze inleidende paragraaf bij dit hoofdstuk beschrijven we die bewegingen – in het vervolg van dit hoofdstuk gaan we in afzonderlijke paragrafen in op de concrete betrokkenheid van deputaten bij die bewegingen.

Als eerste noemen we hier het *Contactorgaan voor de Gereformeerde Gezindte*, dat sinds 1963 een platform is waar kerken elkaar ontmoeten en dat mede is opgericht op initiatief van de CGK. Bedoeling van het COGG is om kerken van gereformeerd belijden met elkaar in gesprek te krijgen rond thema's die voor alle participerende kerken en kerkelijke organisaties belangrijk zijn. In het COGG participeren verschillende modaliteiten-organisaties uit de PKN (Gereformeerde Bond, Confessioneel Gereformeerd Beraad, Confessionele Vereniging), de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland en de Hersteld Hervormde Kerk. Op persoonlijke titel zijn er leden uit de Gereformeerde Gemeenten en zo zijn ook een aantal jaren de Oud Gereformeerde Gemeenten aan tafel geweest. Het scala is breed, de daadwerkelijke invloed op processen tussen kerken lijkt gering. Momenteel is er een poging gaande om regionale conventen van gereformeerde kerken bijeen te brengen. Dat is dan in zekere zin een poging om een ideaal uit de beginjaren van het COGG alsnog (regionaal) te realiseren: voordat het COGG werkelijk tot aanzijn kwam was er sprake van een Gereformeerd Convent in Oprichting. Het kwam in de jaren '60 niet tot een convent, maar tot een contactorgaan.

Er was al de *Raad van Kerken*. In de periode tussen 2010 en 2013 waren deputaten betrokken bij de Raad van Kerken op basis van een aspirant lidmaatschap. In 2013 werd – in nauw overleg met vertegenwoordigers van de GKv en de NGK – besloten dit aspirant lidmaatschap niet voort te zetten. Wel werd om een vervolgoopdracht gevraagd.

Sinds 2010 is er de *Nationale Synode, protestants forum*. Geboren uit een persoonlijke initiatief van een aantal kerkleden uit de Protestantse Kerk Nederland, de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Evangelisch Lutherse Kerk, de Remonstrantse Broederschap en de Verenigde Pinkster- en Evangeliekerken is dit forum in de loop van een aantal jaar uitgegroeid tot een organisatie waar officiële vertegenwoordigers van kerken een plek in hebben. De kring is verbreed: ook de Unie van Baptistengemeenten en (een deel van de) immigrantenkerken via SKIN (Samen Kerk In Nederland) zitten aan tafel. Doel is tweeledig: op het grondvlak wil de Nationale Synode het geloofsgesprek tussen leden van kerken op plaatselijk niveau stimuleren en faciliteren; rond het jaar 2018/2019 hoopt men dat er een 'verbond van protestantse kerken' is ontstaan, waarbinnen ruimte is voor het laten voorgaan van elkaars voorgangers en het over en weer aanvaarden van elkaars leden. Nadrukkelijk doen de Hersteld Hervormde Kerk en de Gereformeerde Gemeenten niet mee.

Ongeveer in dezelfde tijd is er een Nederlandse 'afdeling' van het Global Christian Forum tot stand gekomen. Dit *Nederlands Christelijk Forum* organiseert jaarlijks een retraite voor 'leiders in de kerk' uit de kerken die grotendeels ook participeren in de Nationale Synode. Doel is dat de mensen die verantwoordelijkheid dragen in de verschillende kerkgemeenschappen elkaar leren kennen en elkaar ook geestelijk leren verstaan. Deputaten ontvangen uitnodigingen voor het NCF, maar waren om redenen van tijd nog niet in de gelegenheid om aanwezig te zijn bij een van de jaarlijkse retraites.

Sinds 2013 ontmoeten vertegenwoordigers van de Protestantse Kerk Nederland, de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt), de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland en de Christelijke Gereformeerde Kerken elkaar in wat is gaan heten het '*vijfkerken-overleg*'. Het verzoek hiertoe kwam van de PKN, nadat in 2012 er een eerste ontmoeting plaats had gevonden tussen vertegenwoordigers van deputaten eenheid van de CGK met het moderamen van de synode van de PKN in het kader van de contacten die deputaten al jarenlang hebben met de Gereformeerde Bond in de PKN. In dat eerste contact werd van de kant van de PKN al aangegeven dat men graag deel zou willen zijn van wat er aan contacten is tussen de (kleinere) gereformeerde kerken. Concreet wordt momenteel gewerkt aan een document dat 'bijzondere kerkelijke betrekkingen' regelt tussen de kerken die elkaar in dit overleg ontmoeten.

Deputaten schetsen bewust deze parallelle bewegingen in de (protestantse) oecumene in Nederland. Zij achten het zinvol om te bekijken hoe er samenhang gebracht kan worden in die initiatieven. Incidenteel is dit ook wel in bilaterale contacten ter sprake gekomen. Het zoeken van samenhang of synergie is van belang volgens deputaten omdat anders er sprake zou kunnen zijn van elkaar tegenwerkende bewegingen – al was het alleen maar doordat zij allen tijd en energie van de er bij betrokken kerken vragen. In de voorstellen bij dit hoofdstuk zullen deputaten daartoe iets formuleren.

10.2 . Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG)

10.2.1 Opdracht:

1. Deputaten op te dragen te blijven participeren in het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte.

10.2.2 Werkzaamheden

De deputaten Pals, van Staveren en Visser participeerden in de vergaderingen van het bestuur van het

COGG. Br. Visser maakte deel uit van het dagelijks bestuur. Op deze vergaderingen kwamen verschillende onderwerpen aan de orde zoals: de kanselboodschap van 11 mei 2014 in de Gereformeerde Gemeente en hoe is het daarna gegaan; vluchtelingen problematiek – hoe ga je er als kerk mee om; gereformeerde traditie in de catechismusprediking.

Er werd elk jaar een COGG conferentie belegd met thema's; vreemdelingschap van de christen in de 21^e eeuw, taak van de kerk in geestelijk opzicht in de kerk voor de vreemdeling; de vreemdeling in de Bijbel. Tevens is de verdere ontwikkeling van het conventenmodel ook tijdens de vergaderingen van het bestuur van het COGG neergelegd bij de participanten.

10.2.3 Conventenmodel

Sinds de synode van 2013 hebben deputaten meer aandacht gegeven aan het conventenmodel, dat in samenwerking met het COGG is ontwikkeld.

In de verschillende bilaterale contacten hebben deputaten hier steeds aandacht voor gevraagd.

Een bijzonder moment was toen deputaten gelegenheid kregen om in de classis Utrecht de afgevaardigden mee te nemen in hun gedachten. De classis Utrecht was gevraagd om als pilot voor het model te willen fungeren. Die pilot heeft plaatsgevonden en heeft aangegeven dat er mogelijkheden zijn, om hiermee voort te gaan, maar dat er nog wel een aantal leermomenten zijn. Deputaten hebben daarom alle classes benaderd met de vraag om het voorstel om te komen tot regionale conventen te bespreken en eventuele vragen/opmerkingen/mogelijke belemmeringen door te geven zodat deputaten ook t.a.v. dit onderwerp een breder perspectief uit de kerken mogen ontvangen.

Na terugkoppeling vanuit de classes is te concluderen dat, uitgezonderd in de classis Apeldoorn, het verlangen naar een katholieke ontmoeting in de classes nauwelijks leeft. Men ziet vooral praktische problemen. Deputaten hebben deze uitkomst besproken en overwogen, dat ook de classis Utrecht niet meteen enthousiast was voor dit model, maar inmiddels wel de waarde er van heeft ingezien, al bleven er nog genoeg leermomenten, zoals al gezegd werd. Daarom achten deputaten het raadzaam de generale synode te vragen dat zij deputaten twee opdrachten op dit terrein geeft: dat zij de classes zullen vragen tot een pilot te besluiten en dat zij het model nog meer concreet en praktisch uitwerken. Een manier om de bespreking in de classes te helpen, zou kunnen zijn dat de moderamina van die classes in verband met de pilot worden uitgenodigd voor een informerende dag, waarin het verlangen naar ontmoeting kan worden opgewekt of aangewakkerd; mogelijk kunnen deputaten ook een drietal classes bezoeken. Deputaten realiseren zich, dat zoals zij zelf zich het model eigen hebben moeten maken, dat ook zo zal gelden voor de classes.

10.2.4 Besluit

Deputaten zullen aan het slot van dit hoofdstuk uw vergadering ten aanzien van het COGG en het daarmee annexe conventenmodel voorstellen doen.

10.3 Raad van Kerken

10.3.1 Opdracht

- a. in gezamenlijkheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en zo mogelijk met de Hersteld Hervormde Kerk te zoeken naar een wijze van contact met de Raad van Kerken op een lager niveau dan een lidmaatschap;
- b. aan de generale synode te rapporteren of en hoe dat vorm kan krijgen op een zodanige wijze die geen afbreuk doet aan het gereformeerde belijden;

10.3.2 Uitvoering

Hoewel er een aantal momenten zijn geweest, dat deputaten vertegenwoordigers van de beide eerstgenoemde kerken in een gezamenlijke ontmoeting spraken, ook over de opdracht die de synode ten aanzien van de Raad van Kerken (verder: RvK), is het door voornamelijk tijdgebrek niet gekomen tot een concretisering van één en ander.

In het rapport aan de generale synode van 2013 schreven deputaten over de redenen om bij de RvK betrokken te blijven:

1. de tijd waarin we leven vraagt meer dan ooit, zoveel mogelijk, als christenen gezamenlijk op te trekken;
2. het is goed elkaar te ontmoeten, naar elkaar te luisteren en van elkaar te leren;
3. mogelijk kunnen we op deelgebieden al eensgezind optrekken;
4. de RvK is bij de overheid de vertegenwoordiger van de christenheid in Nederland;

Vanwege deze overwegingen achten wij enige vorm van contact gewenst; oecumene op een ander niveau. In het gesprek hierover is gebleken dat de RvK hiervoor open staat.

In de bespreking ter synode werd over het vierde punt nogal doorggevraagd en kennelijk waren deputaten niet goed in staat om voldoende helderheid te verschaffen over het verschil tussen het CIO en de RvK als het gaat om contact met de overheid.

Deputaten zouden daarover nu het volgende aan de synode willen voorleggen:

Het CIO spreekt met de overheid over zaken die het directe belang van de kerken raakt, bijvoorbeeld het aanstellen van geestelijk verzorgers voor de krijgsmacht.

Wanneer het gaat over bijvoorbeeld de vluchtelingenzaak of de nieuwe godsdienstige discriminatie in Rusland, dan neemt de overheid contact op met de kerken via de RvK.

Er zijn soms grijze gebieden en dan werken RvK en CIO samen, zoals bij de dreiging dat de overheid zou ingrijpen op preventie van seksueel misbruik. In dat concrete geval is er overleg geweest tussen de voorzitter van het CIO, de heer W. Deetman en de voorzitter van de RvK, dhr. H. Van Hout, samen met de uitvoerende medewerkers over hoe te handelen. Daarbij werd de actieve rol aan de RvK gegeven en de rol achter de schermen aan CIO. Het was de RvK die de kerken samenriep en een soort gezamenlijk protocol maakte. Het CIO maakte de overheid achter de schermen duidelijk dat men de scheiding kerk / staat in acht heeft te nemen. En de vervolgonderzoek om het gezamenlijk protocol ook vitaliteit te doen uitstralen was weer de verantwoordelijkheid van de RvK.

Op basis hiervan menen deputaten duidelijk te krijgen dat er eigen verantwoordelijkheden liggen voor CIO en RvK en dat het niet wijs is om een vorm van verbondenheid met de RvK tegen te gaan met als argument dat er toch het CIO is, waarin de kerken participeren.

Deputaten zullen aan het slot van dit hoofdstuk voorstellen formuleren ten aanzien van de RvK.

10.4 Nationale Synode

10.4.1 Besluit en opdracht

De synode besloot deel te nemen aan de Nationale Synode 2013 en bij het vervolg van dit werk betrokken te blijven en deputaten opdracht te geven te bevorderen dat de 'synode' een appel doet op onze samenleving zich door het Woord van God te laten gezegen.

10.4.2 Uitvoering

Deputaten hebben er voor gezorgd dat er een delegatie vanuit de kerken benoemd werd die de bijeenkomst van 2013 bezocht.

Die bijeenkomst kon zich verheugen in de nodige media-aandacht vanwege het feit dat er een bezoek werd gebracht door een aantal dames die zich presenteerden als leden van de Russisch Orthodoxe kerk, maar die zich in hun kledingkeuze bepaald niet als zodanig manifesteerden. Het bleek te gaan om een kopie van de groep 'Femen' die door de televisiezender PowNews georganiseerd was in de hoop enige opschudding te veroorzaken. Ds. G. de Fijter had een wijze oplossing: hij ving de dames bij de ingang van de kerk op, stelde ze voor aan de overige gasten en gaf het eerste lied op van de bijeenkomst. De dames vertrokken na dat lied.

Afgedacht van dit incident kan gezegd worden dat de tweede editie van de Nationale Synode een mooie bijeenkomst was.

Deputaten bleven via hun vertegenwoordiger in de stuurgroep betrokken bij het vervolg van dit werk.

Met het oog op de toekomst heeft de stuurgroep plannen ontwikkeld, die in mei van dit jaar in een besloten bijeenkomst van de deelnemende kerken besproken worden. De kerken zijn benaderd via een brief die als bijlage bij dit rapport wordt gevoegd. In die brief wordt een verbond van kerken voorgesteld.

Van belang zal zijn hoe de kerken op deze uitnodiging reageren, om te zien hoe de Nationale Synode zich kan ontwikkelen. Het is in ieder geval de bedoeling dat in 2018/2019 een laatste bijeenkomst gehouden wordt. De hoop van de stuurgroep is dat de kerken dan het gedachtengoed van de Nationale Synode zodanig hebben omarmd, dat het voort kan gaan in Nederland, en dat de stuurgroep zichzelf kan opheffen.

10.5 Vijfkerkenoverleg

10.5.1 Besluit

3. deputaten toe te staan incidenteel in het kader van de contacten met de Gereformeerde Bond contact te hebben met het moderamen van de Protestantse Kerk in Nederland;
4. uit te spreken dat contact met de Protestantse Kerk in Nederland ook los van de contacten met de Gereformeerde Bond is toegestaan als contact op een ander niveau dan het zoeken van eenheid op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde confessie;

10.5.2 Uitvoering

Zoals al in hoofdstuk 6 van dit rapport werd beschreven, werden deputaten in 2014 uitgenodigd om aanwezig te zijn bij de bespreking van het agendapunt binnenlandse oecumene op de generale synode van de PKN. In de april-zitting werd een voorstel gedaan om een vergelijkbaar besluit te nemen ten aanzien van de CGK. Na korte bespreking besloot de synode van de PKN dat het moderamen opdracht zou krijgen om te onderzoeken of een dergelijk besluit breder genomen zou kunnen worden: met inbegrip van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland (vGKN). In de zitting van 13 november deed het moderamen verslag van de verkenning en deze synode besloot ten aanzien van haar relatie met de CGK, de GKV, de NGK en de vGKN dat het moderamen de opdracht kreeg in gesprekken met deze kerken na te gaan of contacten met deze kerken op de manier van zgn. bijzondere betrekkingen kunnen worden aangegaan.

In de ontmoetingen die daarna volgden in het zogenaamde Vijfkerkenoverleg kwam de delegatie vanuit de PKN inderdaad met het voorstel om in een aantal gespreksronden te bezien of deze weg begaanbaar was.

Vanuit de kleinere gereformeerde kerken werd aangegeven dat het moeilijk zou zijn om zonder meer de kansels open te stellen voor alle predikanten van de PKN. Van de kant van de PKN werd aangegeven dat het een kwestie van beginsel is voor hen dat er in de PKN geen onderscheid wordt gemaakt binnen het predikantencorps. Tegelijk erkent men ook dat kerkenraden uiteindelijk de beslissing nemen om een predikant al dan niet uit te nodigen. Daarbij wordt door die kerkenraden wel degelijk onderscheid gemaakt wie wel en wie niet uitgenodigd zal worden. Dat geldt voor de gehele breedte van de PKN.

Het is uw deputaten duidelijk geworden dat de contacten die de CGK met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond heeft, en de daaruit voortvloeiende beslissing om naast bijlage 8 een bijlage 8A te hebben, waarin het voorgaan van predikanten uit de PKN wordt geregeld, wat de PKN betreft als noodzakelijke consequentie moet hebben dat er een vergelijkbaar tegenbesluit wordt genomen.

De veronderstelling dat dit soort dingen voor de PKN niet persé geregeld dienen te worden om te kunnen worden geëffectueerd is een onjuiste. Tegelijk is het uw deputaten dan duidelijk geworden, dat het voor de PKN niet te dragen is dat zij in haar tegenbesluit ook melding zou moeten maken van een geselecteerde groep predikanten.

Daarom hebben uw deputaten – toen bleek dat een vergelijkbaar tegenbesluit noodzakelijk was en toen tegelijk bleek, dat de synode van de PKN besloot dat een dergelijk besluit niet alleen de CGK zou moeten gelden, maar breder zou moeten worden genomen – in de gesprekken die zouden moeten leiden tot een concreet voorstel (wederzijdse bijzondere betrekkingen) er op aangedrongen dat in de voorgestelde regeling opgenomen zou worden dat één en ander zal geschieden 'binnen de ruimte van de kerkorde en het belijden van de respectievelijke kerken'. Dit is in de definitieve voorgestelde tekst opgenomen.

Deputaten waren enigszins bekend met de manier waarop de PKN voorgenomen besluiten via de pers kenbaar maakt. Het was daarom geen verrassing voor hen dat er een persbericht uitging waarin ook dit voorstel – dat inmiddels aanvaard is door de synode van de voortgezette Gereformeerde Kerken en dat verder op de agenda staat van de april-zitting van de generale synode van de PKN – werd genoemd. De manier waarop de schrijvende pers hier op inging heeft voor de nodige verwarring gezorgd. Het heeft er daarin de schijn van alsof alles al geregeld is. Het gaat evenwel om voorstellen die op de gewone manier besproken kunnen worden op de verschillende synodes van de betrokken kerken. Pas wanneer

alle betrokken synodes ingestemd hebben met de voorstellen, krijgt het stuk een officiële status. Sterft één van de synodes niet in met de voorstellen, dan ontstaat een nieuwe situatie, waar nu nog niets over te zeggen is.

Tijdens de bespreking van de nota in de kring van deputaten is uitvoerig stil gestaan bij wat gesteld wordt als eerste (en vooral ook) derde concretisering van de relatie: het wederzijds openstellen van elkaars kansels. De vraag werd gesteld: gaat dit niet veel te ver? Er is naar onze waarneming en mening in de PKN zo'n gebrekkige toezicht op prediking, leer en leven (op die gebieden waaert het dan ook zeer breed uit in de praktijk) dat je de vraag moet stellen of we op punt 1 en 3 wel werkelijk zouden moeten willen wat er nu staat. Welk vertrouwen kun je hebben in een dergelijke attestatie? Wat schuif je plaatselijke kerkenraden voor verantwoordelijkheid in de schoenen als het gaat om kanselruil met de plaatselijke PKN kerk? De contacten zijn vast hartelijk, maar is de norm dan nog helder/veilig? Gaat dit niet heel makkelijk echt mis en is de kanselopenstelling die de vorige synode geregeld heeft, niet ruim genoeg?

Deputaten hebben hier langere tijd bij stil gestaan.

Zij hebben deze vragen een en andermaal overwogen en zijn tot de conclusie gekomen dat door de bepaling: *'binnen de ruimte van de kerkorde en het belijden van de respectievelijke kerken'* de bepalingen van onze synode van 2013 ten aanzien van het uitnodigen van predikanten uit de PKN door plaatselijke kerkenraden om voor te gaan in die plaatselijke CGK, meegenomen zijn.

Zij hebben ook overwogen, dat deze regeling een gevolg is van de besluiten die de synode nam ten aanzien van de Gereformeerde Bond, vanaf 2004 tot 2013.

Tenslotte hebben zij overwogen, dat in de bespreking helder is vastgesteld, dat uitnodiging van predikanten een verantwoordelijkheid is van de plaatselijke kerkenraden.

Tegelijkertijd hebben deputaten de concept-regeling voorgelegd aan deputaten kerkorde en kerkrecht, om de regeling te bezien vanuit het perspectief van de vragen van de kerkorde. Ook hebben deputaten de concept-regeling voorgelegd aan deputaten vertegenwoordiging. Zij realiseren zich dat de concept-regeling enerzijds een gevolg is van de besluiten die de synode nam ten aanzien van de Gereformeerde Bond, anderzijds hebben deputaten deze ontwikkeling niet kunnen voorzien en zal ook de synode, bij de besluiten die genomen werden ten aanzien van de PKN, deze ontwikkeling niet hebben voorzien.

Deputaten kerkorde en kerkrecht geven drie overwegingen bij de concept-regeling door: 1. In het document konden deputaten geen dingen ontdekken die buiten de (kerkelijke) orde zijn. 2. Deputaten vinden de toevoeging 'passend binnen de bepalingen van de kerkordes van alle betrokken kerkverbanden' belangrijk. 3. De term 'gastlid' is geen kerkordelijke term is, al is de zaak zelf, die met verschillende bewoordingen aangeduid kan worden, wel bekend bij deputaten.

Van deputaten vertegenwoordiging werd op de vraag *'kunt u de gedachte die verwoord wordt in deze begeleidende brief, delen en acht u het wijs dat deze zaak die in de nota reeds zeer concrete vormen aanneemt, aan de synode voorgelegd wordt ter bespreking en beoordeling'* het volgende antwoord ontvangen: 'Met name over het laatste deel van de vraag zijn deputaten het volkomen eens: dat deze zaak aan de synode wordt voorgelegd ter bespreking en beoordeling. Of het wijs is, zal moeten blijken, maar noodzakelijk is het wel. Om twee redenen: 1. jullie zijn deze weg gegaan en dan is het ook nodig daarvan verantwoording af te leggen; 2. de zaak is intussen in de publiciteit gekomen, afgevaardigden zullen er sowieso vragen over hebben, en leden van onze kerken ook.' Verder delen deputaten vertegenwoordiging nog de volgende overweging met uw deputaten eenheid: 'Zonder al te diep op de zaak zelf in te gaan, ter toelichting alleen nog dit: wij begrijpen dat in de processen die jullie doormaken van het een het ander kan komen, en dat je je dan afvraagt of het (slechts) door ons gezocht is of door de Here gegeven; ook hebben wij gezien dat jullie je beroept op ruimte die de synode zelf heeft gecreëerd en dat jullie je inspann om onze kerkorde en bovendien onze belijdenis als zekerheden in te bouwen – toch is het de vraag of de synode met het geven van ruimte richting de PKN deze ontwikkeling heeft bedoeld of wenst. Laat de synode dat dan zelf maar zeggen.'

10.5.3 Besluit

Met de aantekeningen die beide geconsulteerde deputaatschappen hebben gemaakt bij de concept-regeling leggen deputaten deze regeling nu voor aan de synode, met de volgende – samenvattende – overwegingen:

1. De synode van 2004 gaf ruimte aan plaatselijke kerkenraden om te komen tot vormen van nauwer kerkelijk leven naar analogie van bijlage 6 (inmiddels 8) K.O., zie acta 2004, art 82 en bijlage 30, speciaal blz. 371.
2. In de gesprekken met de GB hebben deputaten steeds gevraagd naar de mogelijkheden die binnen de PKN bestaan om aan de regeling uit 2004 inhoud te geven, zoals in de besluiten van 2004 was gestipuleerd.
3. In 2012 hadden deputaten in dit kader – op initiatief van het hoofdbestuur van de GB – een eerste ontmoeting met het moderamen van de synode van de PKN. In die ontmoeting gaf het moderamen aan voorkeur te hebben voor een bredere regeling dan alleen met de CGK.
4. In 2013 paste de synode de regeling uit 2004 aan en gaf aan deputaten kerkorde en kerkrecht opdracht deze op te nemen als bijlage 8A K.O.
5. In 2013 kregen deputaten toestemming van de synode om incidenteel in het kader van de contacten met de Gereformeerde Bond contact te hebben met het moderamen van de Protestantse Kerk in Nederland.
6. In datzelfde jaar besloot de synode uit te spreken dat contact met de Protestantse Kerk in Nederland ook los van de contacten met de Gereformeerde Bond is toegestaan als contact op een ander niveau dan het zoeken van eenheid op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde confessie.
7. In verband met bovengenoemde sub 5 en 6 hebben deputaten overwogen dat deelname aan het zgn. 'vijfkerkenoverleg' weliswaar een ruime invulling is van de besluiten van de synode ten aanzien van de PKN, maar toch daar binnen past.

10.6 Voorstellen

Deputaten stellen de synode voor:

1. Ten aanzien van de constatering dat er een groot aantal parallelle bewegingen in het Nederlandse protestantisme zich manifesteren deputaten op te dragen:

- a. zich (indien mogelijk in gezamenlijkheid met gesprekspartners) te bezinnen op manieren waarop kan worden voorkomen dat tijd en energie verloren gaat doordat de bewegingen die zich manifesteren te zeer afzonderlijke bewegingen zijn, die elk energie en menskracht vragen
2. Ten aanzien van het COGG en het daaraan verwante convenantenmodel deputaten op te dragen:
 - a. te blijven participeren in het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte;
 - b. dat zij het convenantenmodel nog meer concreet en praktisch uitwerken;
 - c. dat zij de classes zullen benaderen met de vraag om – in ieder geval in elke particuliere synode – tot een pilot met betrekking tot het convenantenmodel te besluiten;
3. Ten aanzien van de Raad van Kerken deputaten opnieuw op te dragen:
 - a. in gezamenlijkheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en zo mogelijk met de Hersteld Hervormde Kerk te zoeken naar een wijze van contact met de Raad van Kerken op een lager niveau dan een lidmaatschap;
 - b. aan de generale synode te rapporteren of en hoe dat vorm kan krijgen op een wijze die geen afbreuk doet aan het gereformeerde belijden;
4. Ten aanzien van de Nationale Synode – protestants forum te besluiten
 - a. te blijven participeren in de activiteiten van de Nationale Synode en aan deputaten ruimte te geven om deel te blijven nemen aan de stuurgroep;
 - b. deputaten op te dragen het proces van de vorming van een eventuele federatie van kerken, bij voorkeur in gezamenlijkheid met de GKv en de NGK, kritisch te blijven volgen, voornamelijk met het oog op de Schriftuurlijke en confessionele basis van een dergelijke federatie;
5. Ten aanzien van het Vijfkerkenoverleg
 - a. in te stemmen met de voorgestelde regeling voor wederzijdse bijzondere betrekkingen met de GKv, de NGK, de vGKN en de PKN.

11. Deputaten Overleg Eenheid (DOE)

De rapportage t.a.v. dit overleg wordt voorbereid door de secretaris van DOE. Uw deputaten zullen deze rapportage nasturen, zodra zij het hebben kunnen vaststellen. De verwachting is dat deputaten begin juni 2016 hoofdstuk 11 van de rapportage kunnen nazenden.

12. Overige zaken

12.1 Vragen uit de kerken

Deputaten ontvangen met regelmatig per brief, e-mail of ook de telefoon vragen uit de kerken om advies. Sommige van die vragen worden neergelegd bij het Deputaten Overleg Eenheid (DOE). Andere vragen, waarop de voorzitter en/of secretaris een antwoord hebben gegeven, worden verslagen in de algemene deputatenvergaderingen. Bij ingewikkelde kwesties wordt het eerst in de vergadering behandeld voordat er een antwoord wordt gegeven. Geen van deze vragen vraagt om een aparte behandeling op uw synode.

12.2 Vergaderen in secties

De synode van 2013 benoemde 2 extra deputaten. Het deputaatschap bestaat sinds 2013 uit 9 personen. De vergaderdruk neemt echter niet af met een toename van het aantal deputaten. Om die reden waren deputaten de afgelopen jaren bij ontmoetingen met deputaatschappen en commissies van andere kerken niet meer met alle deputaten tegelijk aanwezig. Bij de meeste ontmoetingen trokken deputaten op in secties van 4 personen. Voor elk kerkgenootschap/vereniging waarmee deputaten spreken maakten wij een sectie van 4 personen. Dit verlicht de werkdruk maar komt niet altijd ten goede aan het overzicht. De gedachte leeft bij deputaten om de bestaande contacten structureler te verdelen over twee vaste secties van 4/5 personen, met elk een eigen secretaris.

12.3 Bezinning werkwijze deputaten

In aansluiting op, wat in de vorige paragraaf reeds is genoemd, bezonnen deputaten zich ook breder op de werkwijze van het deputaatschap. Deze bezinning heeft nog niet als resultaat gehad dat wij aan uw synode hele concrete voorstellen kunnen doen. Wij signaleren dat er heel veel manuren gaan zitten in vergaderingen en ontmoetingen. Deputaten vragen zich af of dit altijd even vruchtbaar is. In de huidige structuur van vergaderingen en ontmoetingen zijn deputaten misschien wel teveel kartrekkers, die voor de troepen uit dreigen te gaan lopen, met als risico dat op enig moment blijkt dat de kerken niet meemaken wat deputaten menen te moeten rapporteren. In ons deputaatschap is de gedachte geopperd dat het misschien beter zou zijn wanneer deputaten als een soort eenheidsconsulenten de gemeenten zouden kunnen dienen. De vraag om geholpen te worden, vorm te geven aan wat de Schrift en de belijdenis over eenheid zegt, zou eigenlijk uit de kerken zelf vandaan moeten komen. Deputaten zouden dan meer tijd over kunnen houden voor publiciteit en het aanwezig zijn in plaatselijke gemeenten en op classisvergaderingen. Het denken hierover kan niet los gezien worden van het in hoofdstuk 11 genoemde convenantenmodel. Wij noemen u deze niet afgeronde bezinning over onze werkwijze slechts als een min of meer los einde aan ons rapport. Wij zijn echter van mening dat de kerken ook geroepen zijn om wijs en effectief met tijd en geld om te gaan. Het zou een mooi begin zijn wanneer wij in de komende periode nog meer in duidelijke secties kunnen vergaderen. Maar naar onze overtuiging moet de bezinning op de werkwijze ook nog wel een spade dieper.

12.4 Opdracht

Deputaten stellen voor dat de synode besluit:

1. deputaten te stimuleren het werk zo effectief mogelijk over de benoemde deputaten te verdelen en daarbij gebruik te maken van minimaal twee secties;
2. deputaten aan te moedigen om de bezinning op hun werkwijze te vervolgen en dienaangaande de volgende synode te dienen met concrete voorstellen.

Namens deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland,

W. van 't Spijker, voorzitter
J.L. de Jong, secretaris

Bijlage 1

Toespraak synode GKv t.a.v. vrouw en ambt

Een paar inleidende opmerkingen

Als in september 2013 het rapport 'mannen en vrouwen in dienst van het evangelie' versijnt is de generale synode van de christelijke gereformeerde kerken net aan de gang.

In mijn eigen omgeving wordt naar aanleiding van dit rapport met enige zorg een aantal opmerkingen gemaakt over de 'timing'. We zijn als deputaten eenheid bezig geweest met een zoektocht hoe samenwerkingsgemeentes gediend kunnen worden door een goede oplossing te vinden voor het (CG) vraagstuk betreffende de afvaardiging naar de classis vanuit die samenwerkingsgemeentes. We merkten in het contact met het deputaatschap waarmee we die opdracht moesten uitvoeren (kerkorde en kerkrecht) dat er genuanceerd gedacht werd over de vraag of een CG-classis niet-christelijke gereformeerde ambtsdragers zou moeten ontvangen. Degene die de opmerkingen maakte over de timing van het m/v rapport vreesde dat dit rapport van grote invloed zou zijn op de stemming die hierover binnen de synode zou heersen. Ik vrees dat zij gelijk gekregen heeft.

In het eerste gesprek dat wij als deputaten eenheid hebben met de synodale commissie wordt als (voorlopig) laatste vraag aan ons gesteld: hoe beoordeelt u de verschijning van het rapport 'Mannen en vrouwen in dienst van het evangelie'? Met name in de besprekingsronden tijdens de plenaire zittingen van de synode komt dit rapport ook nogal eens langs.

Het zijn twee voorbeelden van het stof dat ook binnen de CGK omhoogkwam naar aanleiding van het verschijnen van dit rapport.

Wij zijn als deputaten door u uitgenodigd om deel te nemen aan een consultatieronde van zusterkerken. Ik heb vorige week al gezegd dat wij dat willen doen vanuit het feit dat wij u en uw kerken liefhebben en dat wij samen met u in deze wereld willen leven van de liefde van de Here. Ik heb ook gezegd dat u van ons geen reactie zult krijgen op basis van datgene wat wij uit de pers of uit de gesprekken op onze synode over dit rapport hebben vernomen, maar dat wij met u zullen meedenken vanuit een goede en gedegen kennisname van het beleidsrapport. Wellicht hebben die woorden bij u bepaalde gedachten en verwachtingen losgemaakt. Ik kan u verzekeren dat er vanuit onze eigen kerken wel een weg zal komen van onze bijdrage aan deze consultatieronde, waarin de vraag aan de orde zal komen: namen die deputaten werkelijk gedegen kennis van dat rapport en deden ze het op een goede manier.

De spanning van vandaag

Het rapport begint met de waarneming 'Steeds meer wordt door kerkleden een spanning ervaren tussen de mogelijkheden voor vrouwen in het maatschappelijke leven en de in vergelijking daarmee beperkte ruimte voor vrouwen in het kerkelijke leven. Waarbij tevens spanning wordt ervaren tussen 'de leer', dat wil zeggen het officiële standpunt aangaande de geslotenheid van de ambten voor vrouwen, en 'het leven', dat wil zeggen de manier waarop vrouwen momenteel in de kerken hun gaven inzetten en daarbij ook leidinggevend en onderwijzend optreden (blz. 5)'. Uit een enquête die in 2005 werd gehouden bleek dat er verschil van mening was en verlegenheid over de uitleg van Bijbelse voorschriften rond mannen en vrouwen. Deze verlegenheid wordt in het vervolg aangeduid als een reële verlegenheid. Die verlegenheid komt aan de oppervlakte in gemeentestichtingsprojecten in met name Amsterdam, in kerkelijke contacten met de Nederlands Gereformeerde kerken en in de geschiedenis die de behandeling van dit vraagstuk in uw kerken in de voorgaande jaren heeft gekregen.

De vragen die hier aan de orde gesteld worden zijn reële vragen. U wordt daar in uw kerken mee geconfronteerd, we komen ze ook tegen binnen de CGK. We zien hoe mensen – vooral vrouwen maar zij niet alleen – in de knoop raken doordat er geen weg gevonden kan worden om gaven volledig in te zetten, verlangens na te volgen en een gevoel geroepen te zijn niet gerealiseerd te kunnen zien worden binnen het kader van onze kerken. Het is waar wat uw deputaten in hun nadere verantwoording stellen: De interactie tussen cultuur (als algemeen gedragspatroon in de samenleving) en kerk is immers groot: dezelfde mensen die zondag in de kerk zitten, gaan maandag aan het werk en participeren volop in de westerse cultuur in Nederland, waarmee zij op een dinsdagavond ook hun commissie- of kerkenraadsvergadering bijwonen. De grens tussen cultuur en kerk is niet scherp te trekken. Als een soort uitweg lezen we dan verder, met een verwijzing naar G. Dekker: Bovendien: er zijn in de cultuur ook positieve sporen van Gods Koninkrijk te vinden. Invloed van de cultuur is immers niet per definitie negatief. In die laatste zin zien we een poging om boven de verlegenheid uit te komen. Uw deputaten zeggen dat niet met zoveel woorden, maar denken vermoedelijk wel die richting uit: Ontwikkeling in de West-Europese maatschappij kan ook een teken zijn van de doorwerking van de bevrijdende kracht van het Evangelie. De verwijzing naar de afschaffing van de slavernij, honderdvijftig jaar geleden, die hier en daar in de discussie gemaakt is, is daar wel een illustratie van. Dat betekent dat de reële vragen wellicht in een iets ander licht bekeken mogen worden?

Maar er liggen andere vragen achter en onder. Het louter en alleen stellen dat er een verlegenheid wordt ervaren is niet voldoende als niet een stevige reflectie plaatsvindt op de vraag hoe het echt komt dat er spanning wordt ervaren tussen wat in de West-Europese maatschappij op gang gekomen is als gevolg van de emancipatiebeweging en de manier waarop er in een groot deel van de kerken geen ruimte wordt geboden voor vrouwen om volledig in alle ambten te functioneren. Heeft die ervaren spanning echt te maken met het feit dat de emancipatie van de vrouw trekken heeft van een voortgaande doorwerking van de bevrijding die in en door het Evangelie een werkelijkheid mag zijn voor wie gelooft? Het is dan wel bijzonder wrang om op te merken dat in het front van deze beweging van bevrijding maar zo weinig zichtbaar wordt van de bevrijdende doorwerking van het Evangelie – en dat in het spoor ervan in de West-Europese samenleving ontwikkelingen op gang kwamen die allermindst als tekenen van de bevrijdende kracht van het Evangelie kunnen worden gezien. Waar emancipatie ruimte vroeg voor zelfontplooiing moest ook ruimte komen voor keuzes die soms letterlijk tegen het leven waren. Wat daarmee gezegd wil zijn is het volgende: is de hele ontwikkeling in de cultuur die er vandaag in de kerken voor zorgt dat er een reële

1 De vraag luidt verder: Heeft de verschijning van dit rapport dat besproken zal worden op de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), invloed op de voorstellen die u in uw rapport doet ten aanzien van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), inclusief betreffende de afvaardiging van niet christelijk-gereformeerde ambtsdragers naar classisvergaderingen?

verlegenheid wordt ervaren ten aanzien van de onderhavige vragen, is heel die ontwikkeling wel zo gunstig dat we daar ons zoveel door moeten laten zeggen? Rechvaardig die ontwikkeling dat we vanuit de kerk zeggen: oef, waar de kerken het ambt voor de inzet van vrouwen gesloten verklaren, hebben echt heel wat uit te leggen? En omdat die ontwikkeling uiteraard niet aan kerkleden voorbijgaat – wij ademen allen de lucht van onze cultuur in – is het vandaag nodig om ‘inspirerend onderwijs te geven om uit te leggen dat vrouwen zich uit liefde voor God overal mogen inzetten behalve in de ambten’. Een antwoord als ‘het staat er toch gewoon’ voldoet kennelijk niet meer.

Wat is er aan de hand met ons dat wij moeite hebben met deze zaken? Wat is er met ons gebeurd dat wij deze spanningen ervaren? Waarom is hiermee een teer punt geraakt en komt de vraag naar voren of er wellicht een pastoraal probleem onder ligt? Dat lijkt in het antwoord van uw deputaten op die vraag niet het echte punt te zijn: de reële vragen willen een antwoord en de oude antwoorden bevredigen - een deel van – de kerkleden niet meer. In hun nadere toelichting lezen we: *De meerderheid van deputaten is gaandeweg onze bezinning tot het inzicht gekomen dat zij een dergelijk overtuigend verhaal niet kunnen vertellen. En wij horen steeds meer kerkelijk meelevende christenen verzuchten dat zij het hun kinderen niet meer kunnen uitleggen.*

Is dat niet des Pudels Kern? In de discussie op uw synode is de vraag aan de orde gesteld: als dit anders gelezen kan (en moet) worden, wat zal dan het volgende onderwerp zijn dat ‘op de helling’ gaat? Er werd in de vragen die vanuit uw vergadering gesteld werden verwezen naar ‘schepen op het strand’. Ook in de adviezen van een van uw hoogleraren kwamen wij dat tegen. Wellicht dat dit ook de zorgen zijn die binnen de synode van de CGK werden verwoord toen gesproken werd over ‘ontwikkelingen’ binnen de GKV waar grote zorgen over zijn. We zijn reëel genoeg om te beseffen dat dit niet alleen zaken zijn die bij u spelen. Ook binnen de CGK worden de vragen gesteld zoals ze gesteld worden en worstelen velen met de vraag: hoe leggen we het vandaag de dag nog uit? Tegelijk: in de richting die onze synode gekozen heeft in 1998 zit wel iets van: ook al is het lastig, we willen niet via de hermeneutische binnenbocht die ons vertelt dat het niet meer in deze tijd past en dat antwoorden van vroeger niet meer bevredigen meebewegen met de samenleving. Liever dan door die bocht te snellen leggen wij ons – de een aarzelend de ander overtuigd en met stelligheid neer bij het feit dat wij de gegevens van de Schrift op dit punt niet op een zodanige manier kunnen lezen dat wij met vrijmoedigheid de ambten open zouden stellen voor zusters in de gemeente. Is daarmee alles gezegd? Ik hoop daar straks nog iets over te zeggen. Het lijkt mij nu goed om – de lijn van het rapport volgend – hier en daar een paar opmerkingen in de kantlijn te plaatsen of vragen te stellen.

De Schrift

In het hoofdstuk waar gesproken wordt over de teksten en de lijnen die uit de Bijbel naar ons toekomen wordt korthedshalve verwezen naar eerdere rapporten en ook naar studies die in het kader van de opdracht van uw synode in deze richting zijn gedaan.

Het korte betoeg over de zwiigteksten en de andere gegevens uit Efeze en Galaten loopt uit op een heldere conclusie: ook al wordt er enige diversiteit gevonden in de gegevens uit Galaten en Efeze, het mag op basis van de teksten gesteld worden: Paulus vraagt een vrouw zich te onderschikken aan haar man. Volgens de voor het rapport kennelijk fundamentele dissertatie van mevrouw Klinker-de Klerck en de studie die zij in datzelfde kader gedaan heeft onder de titel ‘Als vrouwen het woord doen’ gebruikt Paulus een aantal argumenten om dit begrip ‘onderschikking’ of onderdanigheid te motiveren en hij gebruikt die ‘ad random’ maar het dient allemaal de voortgang van het Evangelie, want, zo lezen we: ‘De manier waarop een vrouw haar man te schande kan maken, wordt bepaald door de culturele gewoonten uit die tijd. Zich voegen in de bestaande ordening is heilzaam voor de verspreiding van Gods evangelie bij buitenstaanders’. Zo gezegd lijkt het of het hierbij die onderwerping niet gaat om een specifiek christelijke term, maar om een term die in de cultuur van Paulus algemeen geldend is. Daar is tegen in gebracht dat dit wel heel kort door de bocht is en dat ‘Paulus oproept om zich te voegen in bestaande verhoudingen, om zo duidelijk te maken dat het nieuwe van het Evangelie niet in andere structuren gelegen is, maar in de liefde die binnen de bestaande structuren het geschenk van Gods genade in Christus laat zien. Die liefde – denk aan de Brief aan Filemon – laat die structuren overigens niet onaangetaast’.²

Uit de manier waarop in het rapport omgegaan wordt met de verschillende motieven die de apostel Paulus gebruikt lijkt het of er één motief is, waaraan alle andere motieven ondergeschikt zijn en dat motief is bevordering van het evangelie. Zo ‘ad random’ lijken de verschillende motieven van Paulus dus niet te zijn. Maar: welke willekeurige keuze het rapport ook maakt, er wordt met helderheid gesteld dat de Schriftgegevens helder zijn. Het is goed dit op te merken. In het VOP-rapport uit 2004 werd minder stellig gesproken dan hier het geval is. Over dat VOP-rapport zou ik in het kader van het volgende onderdeel zo meteen iets meer willen zeggen.

Hoe lezen wij de Schrift?

Het hoofdstuk over de hermeneutiek speelt een centrale rol in het rapport naar onze waarneming. In dat hoofdstuk worstelen uw deputaten met de vragen van het verstaan van de Schrift. Nadrukkelijk wordt gesteld dat het niet gaat om een nieuwe manier van omgaan met de Bijbel. Dat lijkt in de discussie die op uw vergadering hierover al is gevoerd niet te overtuigen. Wij kwamen al een voorstel tegen om uw deputaten te vragen dit hoofdstuk terug te nemen. Wij lezen ook in de adviezen die door de pre-adviseurs gegeven werden zinnen als: *deputaten werken met een reconstructie van de context en van de argumentatielijnen bij Paulus die niet overtuigt.*

Het heeft er veel van dat het rapport wil aantonen dat Paulus er een groot belang bij heeft om de kerkelijke en de maatschappelijke orde te bewaken. In ieder geval blijkt daar niet veel van als hij in Efeze 2 stelt dat er scheidsmuren afgebroken zijn in Christus en ook de manier waarop in de brief aan Filemon geschreven wordt lijkt geen onderbouwing van dit motief te zijn. Dat alleen al leidt tot de vraag of de samenleving en het beeld dat buitenstaanders hebben of krijgen van de kerk wel zo leidend is voor Paulus als het rapport waar wij hebben. Na een instemmende lezing van de manier waarop in 2011 deputaten kerkelijke eenheid verslag deden van hun bezinning op het verstaansproces stellen uw deputaten de vraag aan de orde: *betekent ‘hermeneutiek’ zo niet dat ons eigen leeskader de kracht en het gezag van de Bijbel als Gods Woord gaat*

² Dr. Gerard C. den Hertog, ‘Wat betekent ‘onderdanigheid’? in Nederlands Dagblad, 13 mei 2011

overheersen? Met grote stelligheid wordt gezegd dat het gezag van de Bijbel en van de apostel Paulus voor uw deputaten niet ter discussie staan.

Toch blijft er iets wringen. In de vragen die vanuit uw vergadering aan deputaten zijn gesteld komen op dit punt zaken aan de orde die moeite geven. Eén van die vragen (88) stelt: Is het toegestaan en te verdedigen om een eeuwenlange uitleg van de Bijbel over de verhouding man/vrouw te wijzigen uitsluitend op grond van onze cultuur? (Peter van Oudheusden) Uw deputaten geven daar antwoord op: *Dat is niet toegestaan, maar dat doen deputaten dan ook niet. Vandaar de uitgebreide bespreking van Bijbelteksten in ons rapport.* Daar is wel wat bij te zeggen. Over die Bijbelteksten zegt u in de conclusie op bladzij 16: de Bijbel is duidelijk, het kan niet. Vervolgens zegt u (omdat dit eigenlijk niet meer kan, vandaag de dag): maar we moeten dat tegenwoordig anders lezen: er staat niet meer wat er staat – en Paulus zou tegen ons ook iets anders gezegd hebben ...

Een andere vraag aan uw deputaten gesteld stelt een aantal oudere gereformeerde leesprincipes aan de orde, zijnde: de Schrift moet met de Schrift vergeleken worden en de Schrift is haar eigen uitlegster. In de beantwoording geven uw deputaten aan dat deze principes onverkort overeind blijven. Daarbij zouden wij de vraag willen stellen: Als deze principes onverkort van kracht blijven, dan de Schrift met de Schrift vergeleken moet worden en dat de Schrift haar eigen uitlegster is, wat is dan het probleem? Het probleem is blijkaar dat wij die uitleg die de Schrift geeft of nog niet ten volle hebben gevonden – en daarom moeten we langer luisteren; of het probleem is dat wij die uitleg van de Schrift eigenlijk niet lusten. We zeggen dat niet zo, we zeggen: je kan het niet meer goed uitleggen. Maar welk tegenwicht heb je dan nog tegen het verwijt van Schriftkritiek?

We hebben overwogen uitgebreid uit de reactie van uw deputaten DKE te citeren die zij gaven op het rapport VOP van de NGK uit 2004. De vragen en punten van kritiek die zij bij het VOP-rapport hebben zouden zonder al te veel moeite ingebracht kunnen worden tegen dit onderhavige rapport, met dit verschil dat waar de NG commissie in het VOP rapport stelde dat de weg van de exegetische vastloopt in teksten die elkaar lijken tegen te spreken (mijn weergave) en dat daarom de weg van de hermeneutiek moet worden gegaan, uw deputaten met zoveel woorden zeggen: de weg van de exegetische bevredigt niet en we kunnen (of willen?) vandaag die antwoorden niet meer geven die jaren lang volstaan hebben. Het lijkt er op dat er nogal een verschuiving heeft plaatsgevonden. Wij zijn niet de eersten die dat opmerken. Het blad 'Nader Bekeken' opent de maand na het verschijnen van het M/V rapport met de kop: 'aardverschuiving'.

Wanneer u als synode een besluit neemt in de zin zoals dat door uw deputaten wordt voorgesteld – en u in uw fundering voor de beantwoording van de vraag of het binnen de bandbreedte van wat schriftuurlijk en gereformeerd kan worden bestempeld past deze hermeneutische binnenbocht neemt zult u op zijn minst iets hebben uit te leggen over de knoop die u doorhakte. Niet alleen binnen onze kerken zullen onwelwillende luisteraars zijn, op dat moment. Binnen de kring van ons deputaatschap werd op een gegeven moment bij de voorbereiding van deze bijdrage gezegd: als je al ruimte ziet om zusters in het ambt te hebben, dan toch alsjeblift niet met een beroep op de cultuur die het vandaag van ons eist! Het was in dat kader bijzonder om te lezen hoe in de Presbyteriaanse kerk van Egypte gesteld wordt: de Schriftgegevens geven ons alle ruimte, maar laten we met een beroep op de cultuur geen ruimte nemen om vrouwen te laten dienen in alle ambten. Waar op die manier de cultuur een rol speelt in het besluit om iets – wat wel kan – toch niet te doen werkt het cultuurberoep gans anders dan wanneer je zegt: eigenlijk kan het niet, maar dat kunnen we vandaag de dag niet meer verkopen.

Het beroep op de schepping

Net zoals het algemene hoofdstuk over de hermeneutische driehoeken weinig overtuigt, slagen uw deputaten er niet in om ons mee te krijgen als het gaat om een weging van de manier waarop de apostel Paulus verwijst naar de gegevens uit Genesis 1 en 2. In adviezen van verschillende hoogleraren wordt daar al breed naar verwezen. Hoezeer ook een begrip als 'scheppingsorde' een theologische constructie is, waar het rapport met klem zegt dat als het een argumentatiepunt van Paulus is, het één van de argumenten is die hij gebruikt om zijn punt te maken, is wel de vraag te stellen: waarom is een argument 'het moet de voortgang van het evangelie dienen' dan wel een doorslaggevend en leidend argument? Daar komt nog een punt bij: in de discussie die op bladzij 24 van het rapport gevoerd wordt lijkt het erop of er een andere constructie wordt ingevoerd door uw deputaten. Paulus zou de scheppingsgeschiedenis gebruiken als een vergelijkend argument en dat is wat anders dan een beroep op bepaalde Schriftgegevens. Hij roept de geschiedenis in herinnering, maar dat is geen normatief beroep op Gods voorschriften. Hier worden wel diepzinnige filosofische onderscheidingen aangebracht en het lijkt er haast op dat wij in de gedachten van Paulus zijn gekropen. Hoe laten wij meewegen dat we – ook al komt de Schrift niet aan een parachute uit de hemel vallen maar is zij ontstaan in een periode van ruimt 1400 jaar in verschillende culturele situaties – in de Schrift – en dus ook in de woorden van Paulus – te maken hebben met de stem van de Here die ook vandaag tegen ons nog iets wil zeggen? Het is niet zo moeilijk om van dit rapport een klein stapje te zetten en te zeggen: ja, dat zei Paulus.

Met name in dit onderdeel van het rapport zien wij hoe vlak langs – en misschien wel net er over heen – de afgrond van de Schriftkritiek wordt bewogen. Er staat letterlijk in het rapport dat het niet zo is, dat het gezag van de Bijbel en van de apostel Paulus niet ter discussie staan, maar met name in het meebewegen van de cultuur heeft het rapport toch wel heel sterk de wind tegen ...

Ambt

In het hoofdstuk over het ambt is iets grappigs aan de hand. In de discussie die uw deputaten voeren op bladzijde 26 gaan zij in op de trend van wat zij noemen de feminisering. Nadat uitgelegd is wat dat is en wat dat kan betekenen, wordt een korte conclusie getrokken die de moeite waard is genoemd te worden: Voor nu volstaat de conclusie dat de christelijke kerk moet laten zien dat zij zich niet door de culturele context de wet laat voorschrijven. Ik moest bij eerste lezing even mijn ogen uitwrijven: staat dat er werkelijk? En ik dacht nou net uit het eerdere van het rapport begrepen te hebben dat je heel goed moet luisteren naar wat leeft in de cultuur, want dat deed Paulus ook ...

Reeds meermalen is in de vragen vanuit uw synode als ook vanuit de adviezen die vanuit de kring van de hoogerleer gekomen zijn, gesteld dat het hoofdstuk over de ambtsvraag diepere doordenking vraagt. Wij zouden dat krachtig willen onderstrepen. Hier ligt een veld van vragen waar vanuit een rapport dat in onze kerken in 2001 is aangenomen een begin van een antwoord op is gegeven. Het zal niet het laatste zijn wat er over te zeggen is, maar het geeft een aantal concrete handvatten met het oog op de vraag die voorhanden is. Het wil – in lijn met het rapport uit 1998 – vasthouden aan het gegeven vanuit de Schrift dat het leer- en regeerambt in ieder geval niet open staat voor vrouwen maar geeft allerlei mogelijkheden aan zusters der gemeente om betrokken te zijn in pastoraat, catechese en op andere manieren.

Uw deputaten schrijven over de gedachtevorming die dienaangaande in uw kerken op plaatselijk niveau hier en daar op gang komt. De terloopse opmerking van uw deputaten in het hoofdstuk over het ambt 'Vrouwen kunnen evengoed als mannen Jezus Christus representeren in hun ambtsdienst' werd in eerste instantie als een boude bewering gezien. Wij blijken hem evenwel te moeten lezen als een door argumenten onderbouwde stelling. Wanneer de verwijzing naar het feit dat in Romeinen 16 sprake is van de diakones Febe (op bladzij 23) moet dienen als onderbouwing voor de stelling op bladzij 26, dan zouden wij dat wat magertjes willen noemen. Wij menen tevens dat de behandeling van de vragen rond het ambt wat ons betreft een prealabele kwestie zijn – voordat er over het toelaten van zusters tot het ambt gesproken kan worden.

Omgaan met verschillen

In het zesde hoofdstuk van het rapport wordt ingegaan op allerlei verschillen: verschillen tussen kerken in buiten- en binnenland, maar ook verschillen tussen kerken in één kerkverband. We lezen dat wij als Christelijke Gereformeerden leven met een synodebesluit waarbij een meerderheidsrapport werd aanvaard ten koste van een minderheidsstandpunt. Het is goed om op te merken dat de synode in 1998 geen expliciete uitspraak heeft gedaan over het minderheidsrapport en geen van de predikanten die het minderheidsrapport ondertekend hadden hebben te maken gekregen met kerkelijke procedures. Gemeentestichtingsprojecten vanuit de CGK gaan op een creatieve manier om met datgene wat sinds de synode van 2001 mogelijk is en de regionale kerken zien daar op toe: de moeiten die uw rapport tekent ten aanzien van Stroom zijn binnen onze kerken niet op die manier bekend. Toen in 1998 het diakenambt werd opengesteld voor vrouwen binnen de NGK heeft dat geleid tot een besluit van de synode waardoor nieuwe plaatselijke contacten niet langer mogelijk waren. Bestaande contacten werden niet opgebroken. Of het feit dat een kerk vrouwelijke ambtsdragers kent kerkscheidend is voor de CGK is op dit moment niet actueel, wel voorwerp van onderzoek.

Wat in dit hoofdstuk verder gezegd wordt over het omgaan met verschillen is waardevol – met name het feit dat het uiteindelijk gaat om de identiteit die in Christus veilig is. Maar de verscheidenheid die er kan zijn – binnen de kring van hen die belijden dat Jezus hun Heer is – zal wel een daardoor bepaalde verscheidenheid moeten zijn.

Hoe nu verder?

U zult het begrijpen dat wij het beeld dat geschetst wordt bovenaan hoofdstuk 7 niet helemaal meemaken. Immers, de fundering die uw deputaten in hun rapport leggen onder de bewering dat wat de Schrift leert over de man-vrouwverhouding geen belemmering vormt om vrouwen tot de ambtsdienst toe te laten heeft ons niet kunnen overtuigen. Het heeft er alles van dat er een knoop werd doorgehakt. Maar daarmee is onhelder geworden of de Schrift wel het voor het zeggen heeft. Is het uiteindelijk toch niet de cultuur geweest die de doorslag gaf?

Uw deputaten houden rekening met de mogelijkheid dat dit rapport nog niet iedereen overtuigt. Wij hebben proberen aan te geven dat dit wat de CGK betreft inderdaad het geval is. Wat hoopvol is, is dat zij voor dat geval hopen dat een gezamenlijke zoektocht naar wat Christus van ons vraagt geproefd wordt. Wat spreekt van realiteitsgevoel is dat gezegd wordt: om die gezamenlijkheid te vergroten is meer bezinningstijd nodig.

Dat gezegd zijnde, is het zinvol om een aantal zaken in uw overweging nadrukkelijk mee te nemen. Ik doe dat aan de hand van een aantal vragen die uw synode al stelde bij dit rapport.

Op Mennorode werd de vraag gesteld: 55 - Wat is het criterium om je aan te passen aan de cultuur of juist tegendraads te zijn? (Mennorode) *Dit is niet vooraf te bepalen, dat is een zaak van priesterlijke wijsheid.* Wij zouden willen vragen: Hoe priesterlijk is de wijsheid die zegt: het kan niet, maar het moet – ook als het ten koste zou gaan van relaties met zusterkerken in binnen- en buitenland? Hoe verhoudt zich dat tot de extra bezinningstijd die nodig geacht wordt om gezamenlijkheid te vergroten?

Een vraag die gesteld werd gaat over de katholiciteit. 143 - katholiciteit - kan een positief besluit standhouden bij toepassing van de katholiciteitseffectrapportage (B. Kamphuis)? *In contacten met kerkgenootschappen in binnen- en buitenland hoeft het m/v standpunt geen belemmering meer te zijn, waardoor wij met een groter deel van orthodox-christelijke gelovigen in gesprek zouden kunnen komen dan nu.* Onze opmerking hierbij zou zijn: U zult ongetwijfeld niet alleen kennis hebben genomen van het antwoord van DKE op het VOP-rapport maar ook van de besluiten die de synode van de CGK nam naar aanleiding van de openstelling van zelfs al het ambt voor vrouwen binnen de NGK. Heel concreet betekent kan de keuze die u aan de synode voorstelt – en dan met name de manier waarop u het voorstelt, met deze onderbouwing – dat u het de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten waar een CGK bij betrokken is op termijn flink lastig zal maken en dat – wanneer de CGK een vergelijkbare reactie zou geven op uw besluit – er wellicht een flinke hypotheek genomen wordt op de oecumenische contacten

Wij noemen deze dingen niet om oecumene met het mes op tafel te bedrijven. Het zou evenwel niet van veel realiteitszin getuigen om te denken dat – zoals het staat in uw rapport – dit punt geen obstakel (meer) hoeft te vormen voor het contact met andere kerkgemeenschappen. De manier waarop tijdens onze laatste synode zorgen zijn geuit doet juist denken dat dit besluit wel die effecten zal hebben. Omdat het gevoel bestaat dat er een knoop is doorgehakt die niet doorgehakt moest worden, maar onward. Onze kerken zijn – na een

poging daartoe in 1998, opgehouden met het ontwarren van die knoop omdat het een schier onmogelijke opgave leek. Daarbij hebben de CGK toen gezegd: laten wij dan niet zeggen: het kan niet, maar het moet wel. Waar wij geen vrijmoedigheid zagen, namen we die niet, maar zochten we naar een andere benadering.

In gezamenlijkheid zouden deze vragen verder doordacht moeten worden - en daartoe zouden we ook willen uitdagen. Laat er een uitdagende en goede uitnodiging komen van uw zijde aan onze kerken om de onderhavige vragen van ambt en vrouw nog weer eens te doordenken – en vraagt u aan de NGK om daarin mee te willen doen en kijkt u of er vanuit de Gereformeerde Bond ook niet nog eens over deze vragen nagedacht kan worden. Laten wij samen liever langer luisteren dan knopen door te hakken.

Bijlage 2

Conventenmodel

Betreft: Voorstel implementatie conventstructuur in CGK

Voor : Classes CGK

Dd : 18-09-2015

Doel: Peiling classes

1. Inleiding

In augustus 2013 heeft het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) enkele speerpunten geformuleerd in het kader van haar missie om de eenheid van gereformeerde kerkverbanden en modaliteiten te bevorderen. Eén daarvan betrof het stimuleren van zgn. conventen op classisniveau, geïnspireerd door het initiatief van de 16e-eeuwse gereformeerde vluchtelingengemeenten, om elkaar in het convent van Wezel te ontmoeten. Verder valt ook als inspiratiebron te denken aan de 'oervorm' van het convent uit Handelingen 15. In een convent zoals het COGG dat voorstelt, gaat het om een broederlijke ontmoeting tussen vertegenwoordigers van gereformeerde kerken van een andere denominatie dan waar de uitnodigende gastheerclassis toe behoort³. Minimaal zouden bij een dergelijke ontmoeting kerken uit alle in het COGG vertegenwoordigde denominaties en modaliteiten uitgenodigd moeten worden. Criterium voor uitnodiging is (dus) het aanvaarden van de Schrift en de daarop gegronde gereformeerde confessie.

De leden van het COGG hebben, als gezegd, het voorstel om regionale conventen te bevorderen, aanvaard. Zo bezien ligt het in de rede dat ook het CG-deputaatschap eenheid gereformeerde belijders (verder: DE), als participant in het COGG, met een voorstel richting de kerken komt tot het houden van conventen. In paragraaf 3 van dit stuk is dit voorstel beschreven.

DE hebben enige ervaring opgedaan met het gesprek over de introductie van een convent. In 2013 en 2014 zijn er hierover contacten geweest met de CG-classis Utrecht, die inmiddels besloten heeft om in 2015 een convent samen te roepen. De vragen die opkwamen over de conventvorm in de achterliggende periode zijn verwerkt in bijlage A.

DE leggen, mede op advies van deputaten kerkorde en kerkrecht, hierbij hun voorstel aan de classes voor om te peilen hoe deze er tegenover staan.

2. Procedure

Deputaten eenheid wonnen advies in over hun voorstel bij deputaten kerkorde en kerkrecht. Deze deputaten adviseerden positief (zie bijlage B). Tevens gaven deputaten aan dat het goed zou zijn om het voorstel aan te vullen met praktische handreikingen aan de classes voor het samenroepen van een convent. Deputaten eenheid stelden hun voorstel bij en leggen het bij deze voor aan de classes ter peiling, ook weer conform het advies van deputaten kerkorde en kerkrecht. Deputaten eenheid hopen op een positieve ontvangst van het voorstel, zodat zij het met steun van de classes aan de eerstvolgende generale synode kunnen voorleggen. 2

3. Conceptvoorstel

'De generale synode van de CGK van Nunspeet 2016,

gehoord

1. het voorstel van deputaten eenheid gereformeerde belijders, gedragen door het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG), om te komen tot conventen op classisniveau van vertegenwoordigers van gereformeerde kerken, om zo elkaar regionaal te ontmoeten, te adviseren, te bemoedigen, te vermanen en zo mogelijk tot meer samenwerking te komen;
2. het positieve advies van deputaten kerkorde en kerkrecht, zoals verwoord in de brief van 1-4-2015, ref. nr. 2014-16.6.202;
3. de consultering van de classes, met als uitkomst dat ...;
4. de consultering van de diverse partijen waarmee deputaten eenheid samenspreken, met als uitkomst dat ...;

overwegend

1. dat met de toepassing van de overlevingsvorm van een convent op classisniveau een gewenste beweging in gang gezet wordt, passend bij de belijdenis van de katholiciteit van de kerk en de opdracht van Christus tot eenheid van de Zijnen;
2. dat een convent als oefenplaats van katholiciteit kan bijdragen aan de onderlinge samenhang van de Christelijke Gereformeerde Kerken, doordat de uiteenlopende voorkeuren van kerkenraden voor oecumenische contacten in balans gebracht worden door de regionale ontmoeting met vertegenwoordigers uit de breedte van het gereformeerde kerkelijke leven, gedachtig aan het 'samen met alle heiligen' (Ef. 3:18);

³ 'Kerk' wordt in dit stuk gebruikt als aanduiding van een lokale gemeente. De synoniemen 'kerkverband' en 'denominatie' wijzen op een verzameling in een verband samenwerkende lokale kerken. 'Modaliteit' duidt een groep kerken met een bepaalde identiteit aan binnen een kerkverband. In het COGG zijn er drie modaliteiten vertegenwoordigd: de Gereformeerde Bond (GB), de Confessionele Vereniging (CV) en het Confessioneel Gereformeerd Beraad (CGB). Deze drie modaliteiten vormen een onderdeel van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN).

3. dat het in onze tijd, waarin Nederland zendingsland geworden is, voor kerken van gereformeerd belijden van groot belang is om missionair-diaconaal de krachten te bundelen en dat de conventvorm hieraan een bijdrage kan geven,
4. dat het houden van conventen op classisniveau een teken is in de samenleving dat kerken van gereformeerd belijden niet alleen de liefde prediken, maar die ook metterdaad willen beoefenen,
5. dat de classicale besluitvorming niet wordt verstoord door de introductie van conventen, daar de uitgenodigde vertegenwoordigers van gereformeerde kerken niet met geloofsbriefven en derhalve niet met stemrecht ter classis verschijnen,

besluit

1. artikel 41 K.O. als volgt uit te breiden:
 'De classis belegt minimaal jaarlijks een convent in het kader van een classicale vergadering. Hiertoe worden kerken van gereformeerd belijden uit het classicale ressort uitgenodigd vertegenwoordigers te zenden. Zij overleggen geen geloofsbriefven en hebben geen stemrecht. Per convent worden kerken uitgenodigd uit tenminste alle kerkverbanden en modaliteiten vertegenwoordigd in het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (voor zover gevestigd in het classicale ressort). Het doel van het convent is: onderlinge ontmoeting, advisering, bemoediging, vermaning en, zo mogelijk, samenwerking op o.a. missionair-diaconaal terrein. Waar mogelijk op grond van de bijlagen 8 K.O. (en volgende), worden kanselruil en andere vormen van samenwerking bevorderd.';
2. de kerkverbanden en modaliteiten, vertegenwoordigd in het COGG, via hun landelijke vergadering, synodes en besturen te informeren over dit besluit, met het verzoek om de participatie van hun kerken aan de te beleggen conventen van harte aan te bevelen en zo veel mogelijk te bevorderen.
 Het betreft hier de synodes van:
 - de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
 - de Hersteld Hervormde Kerk;
 - de (voortgezette) Gereformeerde Kerken in Nederland;
 - de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika (op persoonlijke titel vertegenwoordigd in het COGG);
 - de landelijke vergadering van de Nederlands-Gereformeerde Kerken en
 - binnen de Protestantse Kerk in Nederland, de besturen van de Gereformeerde Bond, de Confessionele Vereniging en het Confessioneel Gereformeerd Beraad;
3. de volgende procedure vast te stellen voor het bijeenroepen van een convent:
 - a. De classis stelt vast welke kerkverbanden en modaliteiten van het COGG in haar classicale resort vertegenwoordigd zijn. Daartoe kunnen de grenzen van het classicale resort ruim opgevat worden, nl. tot daar waar duidelijk het resort van een naburige classes bereikt wordt.
 - b. Voor zover aanwezig in het classicale resort, vraagt de classis kerkverbanden waarop bijlage 8 K.O. geheel of gedeeltelijk van toepassing is, via hun geografisch meest overeenkomende classis of regiovergadering een afvaardiging van twee ambtsdaggers te zenden naar het convent.
 - c. Per kerkverband en modaliteit waarop bijlage 8 K.O. niet van toepassing is, vraagt de classis aan het bestuur van het COGG advies voor een te benaderen gemeente. De classis nodigt deze gemeenten uit om elk een afvaardiging van twee ambtsdaggers te zenden naar het convent.
 - d. (Vrije) gemeenten van gereformeerd belijden, voor zover bekend in het classicale ressort, die geen vertegenwoordiging hebben in het COGG, kan de classis afzonderlijk uitnodigen tot het zenden van een afvaardiging van twee ambtsdaggers.
 - e. Per convent wordt gepolst wat wijs is voor de samenkomst van het volgende convent: de samenstelling handhaven of daar enige variatie in aanbrengen door de procedure onder 'c' en 'd' te herhalen;
4. de volgende nadere omschrijving aan de classes mee te geven als gespreksrichting voor het convent: Als stramien van het gesprek kan aangesloten worden bij art. 41 K.O., waarbij in het bijzonder de vraag naar de 'goede voortgang van het kerkelijke leven' gesteld kan worden. Het doel is om tot een broederlijke uitwisseling te komen, elkaar nader te leren kennen, elkaar ook te bevragen, zodanig dat de verzamelde kerken elkaar bij Gods Woord en de confessie houden en de opbouw van elkaar zoeken. Doel van het gesprek is verder de in het kader van bijlage 8 en 8a K.O. gegeven mogelijkheden tot kanselruil te exploreren en de missionaire en/of diaconale presentie in de regio te versterken, vooral daar waar kerken van gereformeerd belijden ontbreken. Voor nadere uitwerking hiervan kunnen na het convent nadere afspraken gemaakt worden tussen afgevaardigden die samenwerking op deze terreinen overwegen.'

Bijlage A – Toelichting bij de conventvorm

1. Voorvragen

Wat is een convent en wat is de doelstelling ervan?

- a. Eerst wat de doelstelling niet is: een convent is niet bedoeld om de gasten te involveren in de interne, kerkelijke besluitvorming van de gastheerclassis. De ontmoeting is dus geen verkapte vorm van inlijving of infiltratie van andere gereformeerden in de CG-classis, zoals dikwijls de vrees is van een deel van de kerken. Bij het convent blijft er een duidelijk verschil tussen de status van enerzijds de afgevaardigden vanuit de classisgemeenten, die bij het appel nominaal hun geloofsbriefven overleggen en dus stemrecht hebben, en anderzijds de vertegenwoordigers van andere kerkverbanden die geen geloofsbriefven overleggen en derhalve geen stemrecht hebben.
- b. Wat een convent wél is: een eenvoudige gespreksvorm om elkaar als leden van de gereformeerde kerkfamilie te ontmoeten in een regionale setting binnen een (deel van een) classisvergadering. Het gaat erom dat de familieleden met hun eigenheden elkaar kunnen dienen, adviseren, bemoedigen en vermanen. Wanneer er onderling vertrouwen groeit bij geregelde ontmoetingen in de vorm van een convent, is het denkbaar dat kerken elkaar ook concreet behulpzaam gaan zijn op het vlak van bijvoorbeeld missionair werk, diaconaat, toerusting ambtsdaggers en catechese. De bijlagen 8 en 8a KO bieden verdergaande mogelijkheden tot samenwerken en –leven, momenteel met de NGK (beperkt), GKv, PKN (op gereformeerde grondslag) en de HHK.

Mag en kan een convent wel, volgens de kerkorde?

Een kerkelijke vergadering, in het geval van een convent de classisvergadering, kan uitnodigen wie zij wil om vervolgens de gasten te horen of met hen in gesprek te gaan. Zo ontvangen de synodes al sinds jaar en dag vertegenwoordigers van kerken uit buiten- en binnenland. Ook nodigen classes deskundigen uit als spreker of brengen kerkenraden raadslieden mee bij de bespreking van ingewikkelde zaken. Externen hebben alleen geen stemrecht.

Wie betaalt de kosten van een convent?

Hierin bepaalt de classis haar eigen beleid. Het meest gastvrij is het natuurlijk wanneer de reiskosten die de gasten maken, vergoed worden uit de classicale omslag. Het is hoffelijk en nuttig voor het onderlinge contact wanneer de classis de gasten aan de maaltijd nodigt en daarvoor de kosten draagt.

2. Vorm

Is een convent niet meer iets voor het COGG of voor deputaten eenheid dan voor een classis?

Al ruim 50 jaar zijn er ontmoetingen in het kader van het COGG. In die jaren zijn niet zelden hartelijke contacten ontstaan. De moeite is echter om deze contacten te vertalen naar kerkelijk niveau. De kritiek op het COGG, ook vanuit de CGK, was dat het vaak tot een 'praatclub' beperkt bleef. Om verder dan dat te komen is juist nu het commitment van de kerken nodig; dit wordt in het voorstel van deputaten eenheid tot een convent-structuur dan ook gevraagd. Het zou te betreuren zijn wanneer de kerken dit momentum van draagvlak binnen het COGG ongebruikt zouden laten passeren.

Het is verder van belang dat er niet alleen algemene informatie beschikbaar is over andere gereformeerden (met het gevaar van karikaturen), maar dat het komt tot werkelijke onderlinge ontmoeting. In die ontmoeting kan van aangezicht tot aangezicht het verhaal verteld worden van hoe al onze denominaties en modaliteiten ontwikkeld zijn in de afgelopen jaren of zelfs eeuwen. Daartoe biedt een convent in het kader van een classisvergadering een goede ontmoetingsvorm.

Is er niet een ander platform mogelijk voor een convent dan een classicale vergadering?

Het zou natuurlijk mogelijk zijn om allerlei bijzondere bijeenkomsten uit te schrijven, los van de classis. Maar behalve dat dat veel extra werk en tijdsbeslag betekent, is het in de praktijk niet te verwachten dat alle classiskerken zich dan laten vertegenwoordigen. De classisvergadering als regionale kerkelijke vergadering van zusterkerken is het meest geëigend om kerken van buiten het verband in een convent te ontvangen.

Een andere vorm dan de classisvergadering zal zeer waarschijnlijk leiden tot het ongewenste afhaken van classiskerken die, om welke reden ook, geen prioriteit geven of geen belang hechten aan een dergelijke ontmoeting. Wil de doelstelling van het convent bereikt worden, dan moet het een zaak zijn van de gehele breedte van de kerken en niet alleen van die kerken die al genegen zijn tot het onderhouden van oecumenische contacten. Verder is het zo dat ongeveer 40% van de CGK al samenwerking in enigerlei vorm met diverse andere gereformeerde kerken kent. Om te voorkomen dat er zich meer en meer een scheiding gaat voltrekken tussen kerken met en zonder oecumenische contacten, en tussen kerken met verschillende keuzes in oecumenische contacten, met alle onbegrip en wantrouwen als gevolg, is het van belang dat alle kerken hun verantwoordelijkheid nemen en hun inbreng leveren in de interkerkelijke contacten.

Trekt een convent niet een te grote wissel op de tijd en energie van een classis?

Het voorstel van deputaten eenheid spreekt van minimaal één convent per jaar. De investering van bijvoorbeeld één dagdeel per jaar voor de ontmoeting in een convent kan nauwelijks beschouwd te worden als een te grote belasting. Zeker is het zo daarnaast de gegevens uit Handelingen leggen die spreken van grote inspanningen die gemeenten zich getroosten om elkaar via vertegenwoordigers te bezoeken.

Is minimaal één convent per jaar niet veel te weinig?

Eenmaal per jaar is een bescheiden minimum, passend omdat een classis regulier slechts twee maal per jaar samenkomt. Maar een minimum betekent dat een classis vanzelfsprekend frequenter een convent kan uitschrijven. De gedachte is dat, als er eenmaal een ontmoeting is geweest, de contacten tussen de verschillende vertegenwoordigers van kerken gemakkelijk uitgebouwd kunnen worden. Zo kunnen in bi- of multilaterale vorm, tussen de conventen door, contacten tussen kerken ontstaan om bijvoorbeeld in een bepaalde stad of wijk met vereende krachten een missionair-diaconaal initiatief te beginnen. Ook kan er middels een convent vertrouwen groeien tussen kerken om (in het kader van bijlage 8 of 8a K.O.) nu toch eens tot kanselruil over te gaan.

3. Lokaal versus regionaal

Waarom een convent houden met classiskerken, als er al allerlei vormen van lokale oecumene mogelijk zijn?

Weliswaar zijn er plaatselijk al allerlei contacten die CG-kerken onderhouden, maar die zijn dan ook beperkt tot die context en bovendien afhankelijk van de voorkeur van een lokale kerkenraad. Zo zijn er plaatselijke contacten mogelijk met NGK, GKv, HHK, PKN-GB/CV/CGB, GG, vGKN en wellicht nog andere kerkverbanden of -modaliteiten, ook buiten de gereformeerde kerkfamilie. De samenhang van de CGK is niet gediend bij deze uiteenlopende lokale keuzevoorkeuren die, zo valt te vrezen, de geestelijke klimaatverschillen alleen maar zullen versterken.

Wordt een kerkenraad die geen belang stelt in een convent niet daartoe ten onrechte gedwongen door de classis?

Nee, want het is vanaf het eerste begin eigen geweest aan het gereformeerde protestantisme om Europawijd contact te zoeken met andere gereformeerde belijders, als we denken aan het onvermoeide oecumenische streven van Calvijn, het convent van Wezel, de synode van Emden en zelfs ook aan de ruimhartigheid die in de Acte van Afscheiding werd beleden om de eenheid te zoeken met elke vergadering die op Gods woord en de confessie is gegrond.

Het is verder inconsequent om wel internationaal vele contacten te onderhouden met (zendings)kerken en met blijdschap en dankbaarheid hun vertegenwoordigers op de generale synode te ontvangen, hoewel die kerken soms in praktijken aanzienlijk verschillen van de CGK, en vervolgens per sé geen contact met zusterkerken van 'om de hoek' met dezelfde belijdenis aan te willen gaan. Dat is niet te verenigen met de

katholiciteit van het geloof in Christus en laadt tenminste de verdenking op zich van kerkelijke eenzelveigheid. Als deze eenzelveigheid op de nieuwe aarde ondenkbaar is, is deze dan nu wel verdedigbaar?

Is het niet beter om in het voorstel voor een convent de classes vrij te laten in plaats van het verplicht te stellen?

De kans is groot dat het convent dan een sluitpost op de agenda wordt of wegens 'geen behoefte' achterwege wordt gelaten. Dit zal, kortom, niet leiden tot voortgang op het terrein van gereformeerde oecumene.

4. Randvoorwaarden

Moet er niet van alles kerkordelijk geregeld worden voor een convent?

Het houden van een convent in het kader van een (apart deel van een) classisvergadering betreft een gemakkelijk te implementeren overlegvorm waarvoor een kleine aanvulling in de kerkorde nodig is (zie voorstel deputaten eenheid).

Kan een convent ooit wel slagen als broederlijke ontmoeting, met zoveel verschillende soorten gereformeerden?

Het is begrijpelijk als er allerlei weerstand tegen en vrees voor mislukking bestaat bij de kerken jegens de conventvorm. Het komt erop aan dat de kerkelijke vergaderingen hierin geestelijke leiding geven, volgens deze lijn, dat de CGK hiermee in het spoor van de Schrift en de belijdenis willen gaan en dat zij dit doen als daad van gehoorzaamheid aan Christus, op hoop van zegen.

Het is tevens van belang dat het convent gezien wordt als een *oefenplaats* voor katholiciteit. Er zijn meer van dit soort oefenplaatsen waar gereformeerden samenleven en -werken. Te denken valt aan de samenwerking tussen TUA en TUK, tussen TUA en NGP, aan de ontmoetingen in het COGG, aan de samenwerking in het blad *Theologia Reformata* en de stichting *Herziene Statenvertaling*, in allerlei samenwerkingsvormen op het kerkelijke middenveld als bij het *Meldpunt Misbruik*, bij de deputaatschappen evangelisatie, diaconaat, geestelijke verzorging militairen en zending, in het werk van de jeugdbonden, in het *Centrum voor Israëlstudies*, in het (reformatorisch) onderwijs en in de politiek bij SGP en CU.

Waarom zouden we dan, gegeven de mogelijkheid van al deze samenwerkingsverbanden, uitgerend op het classicale erf geen oefenplaats kunnen inrichten, waar we een broederlijk gesprek met elkaar houden en samenwerking zoeken? Hebben we het Evangelie zo slecht begrepen dat we elkaar niet eens in vrede en tot opbouw kunnen ontmoeten?

Op een oefenplaats mogen dingen trouwens fout gaan; vallen en opstaan horen erbij, evenzeer als volharding. Overigens: de reguliere classisvergadering zelf is niet minder een oefenplaats voor katholiciteit, waar de uitersten van het kerkelijke leven elkaar ontmoeten. Ook daar botst het wel eens, maar moet men ook de veerkracht en het vertrouwen vinden om met elkaar verder te gaan.

Het is niet realistisch aan te nemen dat een eerste convent meteen al zonder hobbels zal verlopen. De kerken uit de gereformeerde gezindte hebben zich in vele jaren, zo niet eeuwen, verschillend ontwikkeld, hebben een verschillende kerkstrijd gevoerd, stonden verschillend tegenover de cultuur en hadden een verschillende appreciatie van Reformatie en Nadere Reformatie. Juist een convent leent zich ervoor om (in de loop van de jaren) zicht te krijgen op het hoe en wat van al die verschillende ontwikkelingen in elkaars kerken. Leidend moet de retorische vraag van Paulus zijn: 'is Christus verdeeld?'

Maar wat als een kerkenraad geen behoefte heeft aan een convent vanwege gebrek aan geestelijke herkenning?

Geestelijke herkenning is een kostbare en aangename zaak. Het is echter ook een hoogst subjectief verschijnsel dat niet alleen met genade samenhangt, maar ook met op zich legitieme verschillen in theologische accenten, cultuurverschillen, karakters en levensleiding. De CGK hebben daarom als criterium voor oecumenische contacten niet de geestelijke herkenning gesteld, maar de trouw aan de Schrift en de daarop gegronde belijdenis. Ook als CG-kerken onderling aanvaardden we elkaar –met alle verschillen– op basis van 'wat de mond belijdt en het leven niet tegenspreekt'. Wij kunnen niet in elkaars hart kijken, daarom aanvaardden we elkaar en doen we wat er van de liefde geschreven staat, namelijk dat zij alle dingen hoopt en gelooft.

Een Bijbels voorbeeld hiervan vinden we in de geestelijke leiding die de apostel Paulus geeft, wanneer hij de eenheid tussen Joden en heidenen in de gemeente beveelt (voorwaar een groot geestelijk verschil tussen die groepen!), en zich heftig tegen Petrus keert die zijn fiat aan het opzeggen van de tafelgemeenschap gegeven had. (Gal.2:11vv, Hand.11:3vv).

Wanneer een kerkenraad zich oprecht zorgen maakt vanwege leer en leven binnen kerken die een vertegenwoordiging kennen in het convent, dan past geen isolationisme, maar een houding waarin de ontmoeting en het behoud van de ander wordt gezocht. Zelfs Laodicea wordt door Christus niet afgeschreven maar opgezocht: 'zie ik sta aan de deur en Ik klop'.

Wat als kerken zusters zenden als vertegenwoordigers naar het convent?

Principeel laten kerken zich vertegenwoordigen door wie zij willen. Het is aan de wijsheid en wellevendheid van de classis over te laten hoe zij reageren op het verschijnen van een 'Debora' of een 'Febe'. Het ontmoeten van zusters-ambtsdaggers in een convent wil vanzelfsprekend niet zeggen dat de classiskerken instemmend zouden moeten staan tegenover de opening van het ambt voor zusters. Omdat evt. zusters-ambtsdaggers niet met geloofsbriefjes, en derhalve niet met stemrecht aanwezig zijn, is er geen grond het convent op te breken uitsluitend vanwege de aanwezigheid van vrouwelijke ambtsdaggers. Zo wordt er bijvoorbeeld ook aan de TUA niet omgegaan met vrouwelijke studenten die zich voorbereiden op het predikantschap en daartoe preekconsent ontvingen.

De praktijk in het COGG is als volgt: in het contactorgaan kennen de NGK en de vGKN zusters als ambtsdaggers en komt dit ook voor in de PKN-modaliteiten, hoewel niet scherp is af te bakenen welke (lokale) kerk tot welke modaliteit gerekend moet worden. Tot op heden werd door de lidkerken en –modaliteiten de prudentie in acht genomen om geen zusters af te waardigen als bestuurslid (dus ook geen zusters die ambtsdrager zijn).

Overigens is er wel enige sturing mogelijk van de kant van de classes, door die lokale kerken uit te nodigen die geen zusters in het ambt kennen. Ook is mogelijk dat de classes in de uitnodiging dit punt tactvol

aan de orde stellen, met het argument dat het voor andere kerken drempelverlagend zal werken om te participeren in het convent.

5. Uitnodigingsbeleid

Uit welke kerkverbanden worden kerken uitgenodigd voor het convent?

Het voorstel van deputaten eenheid spreekt over tenminste die (lokale) kerken van kerkverbanden en modaliteiten die in het COGG vertegenwoordigd zijn, voor zover gevestigd in het classicale ressort. Deze kerkverbanden en modaliteiten hebben met hun lidmaatschap van het COGG nl. verbondenheid met de gereformeerde oecumene uitgedrukt, met uitzondering van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika, die alleen op persoonlijke titel vertegenwoordigd zijn. Voor dit kerkverband zijn er echter aanwijzingen dat een aantal kerkenraden genegen is een uitnodiging voor een convent te aanvaarden. Het 'tenminste' betekent dus dat ook gereformeerde kerken die niet in het COGG vertegenwoordigd zijn, uitgenodigd kunnen worden. Te denken valt bijvoorbeeld dan aan de vrije Oud-Gereformeerde Gemeenten of een vrije gemeente, oorspronkelijk ontstaan uit missionair werk vanuit de Gereformeerde Gemeenten als 'De Wegwijzer' in Almere. Het criterium is dat een gemeente zich verbonden heeft aan de gereformeerde belijdenis.

Welke lokale kerken moet de classis concreet uitnodigen?

Hiervoor voorziet het voorstel van deputaten eenheid in een praktische procedure.

Wat als kerken geen gehoor geven aan de uitnodiging?

Als kerken niet genegen zijn gehoor te geven aan de uitnodiging, zouden eerst de meest bevriende classiskerken kunnen proberen de weg te effenen. Verder zouden de bestuursleden van het COGG ingeschakeld kunnen worden om bezwaren of vrees bij 'hun' kerkenraden weg te nemen en hen wellicht nader te informeren over de bedoeling van het convent. In elk geval zouden deze kerken volgende keren volhardend uitgenodigd moeten worden om bij het convent aanwezig te zijn. Wie weet of na verloop van tijd toch geen deur geopend wordt. Mocht het niet tijdig lukken een kerk te ontvangen op het convent, dan kan naar een andere kerk van hetzelfde kerkverband een uitnodiging uitgaan om het convent de noodzakelijke breedte te geven. Overigens bevat het voorstel van deputaten eenheid ook een besluit om de diverse synodes, landelijke vergadering en besturen op te roepen de conventvorm te ondersteunen.

Moeten bij elk convent telkens dezelfde kerken uitgenodigd worden?

Dat hoeft niet. Hier zijn allerlei mengvormen denkbaar: jaarlijks kan er bijv. enige variatie worden aangebracht in de groep uit te nodigen kerken waarop bijlage 8 K.O. niet van toepassing is. Of een classis kan juist erg hechten aan het uitnodigen van een vaste groep kerken vanwege de continuïteit.

6. Pilot

Welke actie hebben DE genomen om de conventvorm onder de aandacht van de kerken te brengen?

Deputaten Eenheid hebben (gesteund door het dagelijks bestuur van het COGG) de CG-classis Utrecht voorafgaand aan haar najaarsvergadering van 2013 benaderd met het verzoek een dergelijk convent te beleggen. Inmiddels heeft de classis besloten in 2015 een convent samen te roepen.

Bijlage B – Advies deputaten kerkorde en kerkrecht

Deputaten kerkorde en kerkrecht van de Christelijke Gereformeerde Kerken
secr: H.J.Th. Velema, vdm

Groningen/Hoogeveen, 1 april 2015

Aan deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland,
drs. J.L. de Jong, secretaris

Geachte broeders,

Deputaten kerkorde en kerkrecht hebben zich beziggehouden met uw vraag om uw voorstel implementatie conventstructuur in CGK (VIC) kerkrechtelijk te toetsen.
Uit die toetsing zijn de volgende zaken naar voren gekomen.

1. Deputaten kerkorde en kerkrecht staan positief tegenover uw voorstel. De conventstructuur heeft historisch en kerkordelijk heel oude papieren. Bovendien ligt het in de lijn van 1892 – was een van de bezwaren tegen de Vereniging niet, dat die van 'bovenaf' opgelegd was?
Deputaten zien geen kerkordelijke bezwaren in de conventstructuur – de deelnemers komen immers niet met geloofsbriefjes ter vergadering en zij hebben ook geen stemrecht.
2. Deputaten kerkorde en kerkrecht zien wel praktische lastigheden, met name op het gebied van het uitnodigingsbeleid en op het gebied van de te bespreken onderwerpen.
Deputaten adviseren u om de classes juist op deze punten handvatten te bieden, opdat zij in de praktijk vruchtbaar met het voorstel kunnen omgaan.
3. Deputaten kerkorde en kerkrecht zijn van mening, dat het wijs is om de classes te consulteren, alvorens het voorstel op de tafel van de generale synode 2016 belandt.
4. Deputaten kerkorde en kerkrecht willen u er nog op wijzen, dat uw voorstel in de lijn ligt van bijlage 8.4 van de kerkorde. Omdat die bepaling in de praktijk een dode letter blijkt te zijn, lijkt het deputaten toe, dat uw voorstel meer kans van slagen heeft.

Deputaten kerkorde en kerkrecht hopen u met het bovenstaande van dienst te zijn geweest en wensen u in alle werkzaamheden Gods zegen toe,

Met broedergroet,

J Bosch, tweede voorzitter

Bijlage 3

Brief Nationale Synode t.a.v. verbond van kerken

Nationale Synode, protestants forum

Aan de Protestantse Kerken en Gelooftgemeenschappen
in Nederland

Doorn, 5 juni 2015

Geliefde zusters en broeders,

De afgelopen jaren hebben velen van u hun betrokkenheid bij het werk van de Nationale Synode getoond. Met name tijdens de beide bijeenkomsten in Dordrecht, in 2010 en 2013, kwam die betrokkenheid tot uitdrukking. Maar ook verder heeft u op vele wijzen uw belangstelling getoond, financiële steun verleend en in sommige gevallen u ook officieel laten vertegenwoordigen in de Stuurgroep Nationale Synode. De Stuurgroep is hier dankbaar voor en heeft mede dankzij uw betrokkenheid veel zegen op haar werk mogen ervaren.

Wij betrekken u daarom ook graag bij de voortgang van onze plannen. Op dit moment zijn wij voornemens nog twee keer een Nationale Synode in Dordrecht te organiseren, in 2016 en in 2018 of 2019. De laatste Synode is afsluitend bedoeld, als herinnering aan de grote Nationale Synode van Dordrecht in 1618/1619.

Voor het evenement in 2018/2019 hebben wij een dubbele doelstelling geformuleerd. Wij willen dan samen met u een mijlpaal bereiken in de vorm van een krachtig commitment en tegelijk een krachtig getuigenis. Wij werken dat hieronder nader uit.

* **Krachtig commitment:** De komende jaren wenst de Nationale Synode te streven naar een herbevestiging en herbeleving van wat ons in Christus verbindt. De aspiratie is hierbij, dat tijdens de bijeenkomst van 2018/2019 een verbond kan worden gesloten waarin kerken/gelooftgemeenschappen en personen ruimte voor elkaar scheppen. In de Bijbel worden verbonden immers niet alleen tussen God en mens gesloten, maar ook tussen mensen onderling met het oog op hun dienst aan God (Joz.24:25; Neh. 9:8). Kenmerkend voor een verbond is betrouwbaarheid en verplichting. Concreet kan dit betekenen, dat kerken /gelooftgemeenschappen ruimte scheppen voor elkaars voorgangers en deelname aan elkaars avondsmaalsvieringen. Ook kan het betekenen dat men deze ruimte bijvoorbeeld geeft met betrekking tot de doop zonder de eigen visie op te geven.

* **Krachtig getuigenis:** Als God zijn verbond met Abraham sluit, heeft Hij alle volken op het oog (Gen. 12:3). Evenzo zal ook dit verbond niet eindigen bij de grens van de kerk. Het is een uitnodiging aan iedereen: doe mee! Tegelijk drukt het verbond uit, dat wij ons niet meer als denominaties willen profileren in Nederland, maar als één veelkleurige gemeenschap van mensen die willen "gaan in Jezus' spoor om met vallen en opstaan een leven te leven door Gods genade. Dat brengt ons bij onze naaste om helper te zijn waar geen helper is, te bidden waar mensen verstomd zijn en te spreken voor wie mondood zijn gemaakt" (Credotekst, zie bijlage 2).

Wij verlangen ernaar dat de kerken/gelooftgemeenschappen meer dan tot nu toe het geval kon zijn, dragers zullen zijn van het proces waaraan de Nationale Synode dienstbaar wil zijn. Wij vragen u dan ook uitdrukkelijk of u zich officieel wilt laten vertegenwoordigen in het overleg over genoemd plan, dat we in de eerste helft van 2016 willen bijeenroepen.

Wij zijn ervan overtuigd dat het ook na de Nationale Synode van 2018/2019 noodzakelijk zal zijn om gestalte te geven aan onze onderlinge verbondenheid. Tegelijk realiseren we ons dat dit alleen mogelijk is als we de bestaande structuren van kerken en gelooftgemeenschappen en hun onderlinge verschillen respecteren. Wij hebben gezocht naar modellen waarin aan deze beide criteria recht wordt gedaan. In bijlage 1 bij deze brief bieden wij ten eerste een overzicht aan van bestaande modellen uit het buitenland en ten tweede een suggestie voor een vormgeving van een lichte federatie in Nederland, waarin wij geprobeerd hebben goede elementen uit de buitenlandse modellen een plek te geven. In overleg met de Stuurgroep Nationale Synode is dit document opgesteld door dr. Jaap van Beelen van de Protestantse Kerk in Nederland. Wij zijn hem veel dank verschuldigd voor het vele werk dat hij hieraan heeft besteed.

Wij bieden u deze bijlage aan, niet om daarmee al een definitief voorstel te doen of om het proces te sturen, maar om te laten zien welke mogelijkheden er liggen om ons commitment nader gestalte te geven. Tegelijk zijn wij ervan overtuigd dat we hierin alleen in onderling overleg verder kunnen komen. Vandaar ten slotte de beide verzoeken waarmee wij deze brief afsluiten:

1. Wij vragen u zich officieel te laten vertegenwoordigen in genoemd overleg begin 2016.
2. Wij vragen u te reageren op de visie die wij in het bovenstaande ontwikkeld hebben, zowel ten aanzien van de doelstelling voor de Nationale Synode in 2018/2019, als ten aanzien van de nadere vormgeving van onze onderlinge eenheid.

Wij zouden het erg op prijs stellen als u op deze verzoeken op korte termijn wilt reageren, te weten uiterlijk in december 2015. Wij stellen ons dan voor begin 2016 samen te komen met afgevaardigden van u als betrokken kerken /gelooftgemeenschappen, ter voorbereiding van de Nationale Synode in de tweede helft van 2016.

Wij hopen van harte op uw verdere medewerking aan ons werk. Wij zien dat werk als een poging een antwoord te geven op het hogepriesterlijk gebed "dat zij één zijn zoals Wij" (Joh. 17: 11). Daarom ook dragen wij ons en uw werk op aan de genade van de levende God: Vader, Zoon en Heilige Geest.

De Stuurgroep

Dr. G. de Fijter, Protestantse Kerk in Nederland, voorzitter

Dr. J.M. van 't Kruis, Protestantse Kerk in Nederland, secretaris

Dhr. B. Wijnveen, Protestantse Kerk in Nederland, penningmeester

Prof.dr. B. Kamphuis, Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, lid
 Dr. E.P. Meijering, Remonstrantse Broederschap, lid
 Ds. M.H. Jonker, Verenigde Evangelie- en Pinkstergemeenten, lid
 Ds. W. van 't Spijker, Christelijke Gereformeerde Kerken, lid
 Dr. M. Alagbe, Migrantenkerken, lid
 Dr. S. Lee, Migrantenkerken, lid
 Ds. A. Boerrigter, Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland, lid
 Mw.ds. K. van den Broeke, Protestantse Kerk in Nederland, lid
 Drs. H.J. Messelink, Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, lid
 Dhr. H. Medema, Vergadering van Gelovigen, lid
 Dr. J. van Beelen, Protestantse Kerk in Nederland, adviseur.

Namens de Stuurgroep,

Ds. G. de Fijter, voorzitter
 Dr. J.M. van't Kruis, secretaris

Bijlagen:

1. Een verbond van protestantse kerken en geloofsgemeenschappen in Nederland
2. Credotekst

Bijlage 1: Een verbond van protestantse kerken en geloofsgemeenschappen in Nederland

- I. Voorbeelden uit het buitenland met de redenen om een federatie te vormen
- II. Schets hoe een federatie in Nederland er mogelijk uit zou kunnen zien

Inleiding

De Nationale Synode, die in oktober 2013 is gehouden, werd aangekondigd als 'een beweging die zich richt op het versterken van de onderlinge verbondenheid van christenen'. Ze heet een 'protestants forum' te zijn. Naar binnen bedoelt ze het onderlinge gesprek en naar buiten een zichtbaar maken van de verbondenheid van kerken.

Wanneer kerken hun onderlinge verbondenheid zichtbaar willen maken, komt het 'hoe' vroeg of laat aan de orde. Wil er enige structuur zijn in het onderlinge gesprek en is er de wens van doorwerking en presentie in de samenleving, dan is het nodig om een coördinerend of enigszins sturend lichaam te hebben.

De vraag naar het 'hoe' is niet uniek in de wereld. Elders zijn al federatieve vormen van samenwerking tussen kerken. Zij kunnen ons helpen bij het maken van een keuze als een structuur moet worden opgezet.

In belangrijkheid gaat daaraan vooraf de vraag welke redenen tot een federatie hebben geleid. Luisterend naar de bestaande federaties kunnen we onze eigen redenen scherper in beeld krijgen en zien hoeveel gewicht zij hebben. Wellicht kunnen de bestaande federaties ons ook nieuwe inzichten geven in het 'waarom' van een federatief verbond.

Het eerste deel van de notitie geeft een overzicht van een aantal federaties in verschillende landen. Zij vertonen een gemeenschappelijk grondpatroon in redenen en structuur, maar kennen ook hun onderlinge verschillen qua redenen, omvang en uitwerking.

Uit de veelheid van federaties heb ik een selectie gemaakt.

Er zijn twee verbanden, die elk functioneren binnen een denominatie. De overige overstijgen de denominale grens en sommige ook die van het protestantisme.

Het gaat niet om verbanden in de zin van de Raad van Kerken in bijvoorbeeld ons land.

Evenmin beschouwen we kerkkoepels zoals de EKD, want deze beantwoorden niet voldoende aan het criterium, dat vraagt om de bestaande kerkstructuren en hun verschillen te respecteren. Binnen de EKD is per Landeskirche een eigen structuur mogelijk, maar wel binnen de perken die de Ordnung van de EKD geeft.

Het tweede deel gaat over hoe een verbond van protestantse kerken in Nederland in federatieve vorm er mogelijk uit zou kunnen zien.

Wanneer we spreken van een federatie, dan is het nodig om tot een definitie te komen, die duidelijk is en gemeenschappelijk gedragen wordt. In Van Dale's Woordenboek vinden we: 'Verbond van samenwerkende lichamen of staten die hun zelfstandigheid behouden'.

In de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland wordt 'federatie' gebruikt om 'nauwe samenwerking' tussen gemeenten aan te duiden, waarbij deze samenwerking het gehele of een deel van het leven van de gemeenten omvat. Het is duidelijk dat we niet deze vorm van federatie beogen. Het ligt immers niet in de lijn van de verwachting dat de samenwerking het gehele of een groot deel van het leven van de kerken omvat. Een bruikbaar definitie biedt het Rapport Deputaten voor Kerkelijke Eenheid van de Gereformeerde Kerken in Nederland (vrijgemaakt) 'Federatie van Kerkverbanden', ca. 1995.

'Zo'n federatie willen we definiëren als een verbinding van twee kerkverbanden, waarbij ze enerzijds een bepaalde (misschien wel grote) mate van zelfstandigheid en eigenheid behouden, maar anderzijds in verschillende opzichten als een nieuwe eenheid functioneren en optreden.'

Een federatie van kerken vraagt deelnemers, die

1. elkaar als gelijkwaardig zien;
2. voldoende gemeenschappelijk hebben;
3. elkaar aanvaarden in en ruimte geven aan ieders eigenheid ;
4. die bovenal het besef hebben dat zij één zijn ook al kunnen zij vooralsnog organisatorisch niet één kerk zijn.

Een federatie van kerken vraagt inhoud:

- een visie en missie, een gezamenlijke geloofsuitspraak (credo);
- helderheid over het doel en over de terreinen waarop de federatie gestalte krijgt.

Een federatie vraagt een organisatievorm.

Daarbij moet het gevaar van over-organisatie of organisatie als doel in zichzelf worden vermeden.

Een federatie heeft bevoegdheden nodig om te kunnen functioneren, maar zij dienen beperkt te blijven tot wat werkelijk nodig is.

1. Voorbeelden van bestaande federaties

We luisteren naar een negental federaties van kerken. In de voetnoot worden zij weergegeven met de afkorting, die zij zelf gebruiken, de volledige naam en de website waar zij te vinden zijn.¹

De twee verbanden binnen dezelfde denominaties zijn de BFEGD en de IFFEC.

Zes federaties zijn nationaal, de IFFEC internationaal, en de CFGI (Indianapolis) en QFC (Queens) zijn grootstedelijk.

Redenen om een federatie van kerken te vormen

Door alle federaties wordt de oecumenische gedachte genoemd als reden om tot een verband te komen, hoewel we verschillende bewoordingen met allerlei nuancerings tegenkomen. We kunnen daarbij als rode draad zien, dat zij alle de eenheid in Christus willen zichtbaar maken.

Vervolgens waaiert het uiteen in internergerichte -, missionaire, en - maatschappelijke motieven. Minder frequent worden genoemd: betrekkingen met of steun aan buitenlandse kerken, toerusting en onderwijs, en coördinatie.

1. De internergerichte motieven zijn gericht op de kerken zelf en hun toenadering tot elkaar:
 - alle federaties willen dat de kerken tot een beter onderling begrip zullen komen;
 - alle federaties willen in het algemeen de onderlinge samenwerking bevorderen;
 - IFFEC, SEK, CFGI, FAIE willen dat de kerken elkaar versterken en verrijken;
 - FCEI, FAIE willen vanuit de federatie hulp bieden aan de lidkerken;
 - meerdere federaties richten zich nadrukkelijk op de jeugd en jongvolwassenen.
2. Het missionaire motief benadrukt het belang om als samenwerkende kerken te getuigen van het evangelie en in die samenwerking het getuigenis te versterken. Zoals verwoord door SEK: "Die Wahrung, Stärkung und Ausbreitung des evangelisches Glaubens in der Schweiz". Het missionaire motief wordt genoemd door SEK, IFFEC, CFGI, FCEI, BFEGD, QFC.
3. In het maatschappelijke motief, waarin men gezamenlijk dienstbaar wil zijn aan de samenleving, maken we onderscheid in:
 - een praktische uitwerking in hulpbetoon, genoemd door CFGI, IFFEX, FCEI, FPF;
 - FCEI wil ter bevordering van heling en gerechtigheid een christelijk antwoord geven op het kwaad en onrecht van 'onze' cultuur;
 - richting overheid: SEK, FCEI, FAIE, FPF, FedSyn. Voor de FedSyn in België is dit motief de belangrijkste reden van haar bestaan.
4. SEK, FCEI, BFEGD, QFC, FPF noemen de betrekkingen met of steun aan buitenlandse kerken en oecumenische organen.
5. CFGI, FCEI, BFEGD, QFC hebben gemeenschappelijke toerusting en onderwijs als doelstelling.
6. FCEI, FAIE noemen tevens een coördinerende taak ten opzichte van de lidkerken.

Deze motieven zijn terug te vinden in de constituties of federatieregelingen. Ik geef de relevante artikelen over ontstaan en doelstelling van de genoemde federaties.

Bund Freier Evangelischen Gemeinden in Deutschland (BFEGD)

Verfassung Artikel 2 Aufgaben, Arbeitsweisen und Zweck

1. Die wesentlichen Aufgaben des Bundes sind: Pflege der Gemeinschaft der Gemeinden durch Konferenzen und Tagungen, Förderung und Beratung der Gemeinden, Mission im Inland und Ausland, Gründung neuer Gemeinden, Diakonie und gesellschaftliche Mitverantwortung, Aus- und Fortbildung von Verkündigern, Schulung von Mitarbeitern, Verlags- und Öffentlichkeitsarbeit, Förderung von Kinder-, Jugend- und Erwachsenenarbeit, Unterstützung Freier evangelischer Gemeinden im Ausland, Mitarbeit im Internationalen Bund Freier evangelischer Gemeinden, in der Vereinigung Evangelischer Freikirchen und der Deutschen Evangelischen Allianz sowie Kontaktpflege zu anderen Gemeindebünden, christlichen Gemeinschaften, Kirchen und Werken.
2. Die Organe des Bundes sind der Bundestag (Art. 4), der Bundesrat (Art. 5) und die Bundesleitung (Art. 6). Sie treffen ihre Entscheidungen in der Verantwortung vor Gott.
3. Der Bund nimmt seine Aufgaben wahr durch seine Organe, durch hauptberufliche und andere Mitarbeiter, durch Arbeitsbereiche und Bundeswerke,
4. Der Bund übt aufgrund seiner Rechtsform als Körperschaft des öffentlichen Rechts und seiner Anerkennung als Religionsgemeinschaft und dem damit verbundenen besonderen Auftrag hoheitliche Tätigkeiten aus. Zugleich dienen seine Tätigkeiten ausschliesslich und unmittelbar kirchlichen und mildtätigen Zwecken im Sinne des Steuerrechts entsprechend §§ 51ff. der Abgabenordnung

¹ BFEGD = Bund Freier Evangelischen Gemeinden in Deutschland www.feg.de

FCEI = Federazione delle Chiese Evangeliche in Italia www.fedevangelica.it

CGFI = Church Federation of Greater Indianapolis (USA) www.indyfaith.org

FAIE = Federación Argentina de Iglesias Evangélicas www.faie.org.ar

FedSyn = Federale Synode van Protestantse en Evangelische Kerken in België <http://federalesynode.be>

FPF = Fédération Protestante de France www.protestants.org

IFFEC = International Federation of Free Evangelical Churches www.iffec.org

QFC = Queens Federation of Churches (NY, USA) www.queenschurches.org

SEK = Schweizerischer Evangelischer Kirchenbund www.kirchenbund.ch/de of www.kirchenbund.ch/fr

Federazione delle Chiese Evangeliche in Italia (FCEI)

Uit de statuten:

Art. 2 De Federatie, met in achtneming van de autonomie, de belijdenis van het geloof en van de kerkelijke ordening van zijn leden, heeft als doel:

- a. het uitdragen van de eenheid van het geloof en het zoeken naar een gemeenschappelijk lijn van getuigenis in ons land, gebaseerd op bestudering van het Woord van God;
- b. het coördineren en versterken van de getuigenis en dienstbaarheid van de Kerken, Verenigingen van Kerken en Projecten, met wederzijdse erkenning voor hun bijzondere gaven;
- c. het controleren van de uitoefening van de regels van godsdienstvrijheid en zijn best doen opdat de aanwezigheid van de evangelische Kerken in de Italiaanse samenleving wordt opgemerkt met vaste regels voor vrijheid en gelijkheid in het veranderen van de juridische structuren;
- d. het zorgen voor contacten met andere interkerkelijke en oecumenische organisaties;
- e. het bieden van eigen diensten en hulp ook aan Kerken en evangelische projecten die geen deel uitmaken van de federatie;
- f. het verspreiden van informatie over de cultuur van de evangelische kerken en de religieuze minderheid;
- g. het bevorderen van onderwijsactiviteiten ook in samenwerking met overeenkomstige internationale organisaties;
- h. het ontwikkelen van hulpactiviteiten ten gunste van benadeelde personen, met name vluchtelingen en migranten.

Church Federation of Greater Indianapolis (CFGII)

In 1912 door 40 kerken opgericht. Eerste doel: tegengaan van gokken, prostitutie, drankmisbruik, corruptie en zondagsarbeid. Het huidige doel wordt weergegeven in de "vision":

Striving to make visible God's gift (John 17:21) of unity in Jesus Christ and the quality of community God wills for the human family. (Mission Preamble in The Church Federation). It is the vision of The Church Federation of Greater Indianapolis to be a more inclusive and invitational catalyst of visible signs of Christian unity by creating and strengthening relationships among congregations of different denominational, intergenerational, racial/ethnic and geographic areas in Greater Indianapolis that Organizes - Energizes - Mobilizes

* Joint prayer

* A compelling Christian voice that is present and heard by the public

* Churches and ministries that provide resources and services to meet foreseen and unforeseen human needs

Federación Argentina de Iglesias Evangélicas (F AIE) 23 lidkerken.

Doel:

- Verdedigen van de religieuze vrijheid.
- Bevorderen van de eenheid, elkaar verrijken.
- Contacten met de overheid, met NGO's en kerkelijke organisaties.
- Verbetering van de communicatie tussen de kerken.
- Steun en advies aan kerken m.b.t. diaconaal werk.
- Coördinatie bij nood en rampen.

Federale Synode van Protestantse en Evangelische Kerken in België (FedSyn)

De website vermeldt:

De Federale Synode werd begin 1998 opgericht als overkoepelende organisatie voor drie bestaande evangelische organisaties: de Franstalige Evangelische Federatie van België (FEFB), de Evangelische Alliantie Vlaanderen (EAV) en het Verbond van Vlaamse Pinkstergemeenten (VVP). Verschillende andere denominaties zijn later eveneens toegetreden tot de Federale Synode.

Het voornaamste doel bij de oprichting van de Federale Synode was om voor de evangelische kerken een eigen vertegenwoordiging bij de Belgische overheid mogelijk te maken, en om de evangelische kerken in staat te stellen medezeggenschap te hebben in de verschillende sectoren die de overheid openstelt voor de erkende erediensten: uitzendingen op radio en tv, godsdienstonderwijs op de openbare scholen en de diverse aalmoezenierschappen (leger, gevangenen, zorginstellingen).

(De FedSyn en de VKPB werken van 2003 samen in de 'Administratieve Raad voor de Protestants-Evangelische Eredienst' (ARPEE) richting overheid.)

De Federale Synode organiseert geen godsdienstige activiteiten, zoals kerkdiensten, gebedsbijeenkomsten of de uitgave van godsdienstige publicaties. Deze terreinen vallen onder de verantwoordelijkheid van de aangesloten kerken en denominaties.

Als overkoepelende organisatie is haar enige taak de gelijkwaardige wettelijke vertegenwoordiging van de bij haar aangesloten leden bij de overheid via de ARPEE.

Alle leden hebben de gelegenheid om hun standpunt kenbaar te maken over verschillende onderwerpen van het protestantse godsdienstige leven in de synodevergaderingen, die eenmaal of tweemaal per jaar gehouden worden. Hier hebben alle aangesloten plaatselijke kerken één stem. De Uitvoerende Raad van de Federale Synode bereidt de synodevergaderingen voor, voert de besluiten uit en communiceert ze aan externe betrokkenen (VPKB, ARPEE, overheden), en beheert de lopende zaken.

Momenteel vertegenwoordigt de Federale Synode ruim 500 kerken in België, gegroepeerd in zeventien denominaties, met een geschat zielental van 100 000 kinderen inbegrepen.

Fédération Protestante de France (FPF)

28 kerken/kerkverbanden en 80 communities, instituten, organisaties en bewegingen. Achtergrond: Baptisten, Charismatischen, Pinkster, Hervormd, Luthers (ca.2/3 van de protestanten in Frankrijk = ca. 900.000 mensen)

Gericht op: jeugd, ouderen, gezondheid, sociaal werk, recreatie, onderwijs, communicatie, kunst, internationale relaties, zending en vorming. Tevens contacten met de overheid en samenleving.

International Federation of Free Evangelical Churches (IFEC)

Uit de constitutie: Article 3 : Purpose

1. To further mutual understanding and cooperation of its member federations and to strengthen them,
2. To propagate the biblical truth concerning the church of believers in the sense of Article 2,
3. To take appropriate public and private steps in common causes and needs.

Queens Federation of Churches (USA, Staat New York) (QFC)

Ontstaan in 1931 in een regio die men het meest etnisch diverse gebied in de USA noemt. Redenen/doel:

- belichaming van de oecumene;
- gemeenschap vormen;
- missionair en educatief;
- kennis en hulpmiddelen bundelen;
- samenwerken en samen getuigen;
- verdieping;
- geestelijke behoeften onderzoeken en plannen ontwikkelen om daaraan tegemoet te komen;
- onderhouden van een band met oecumenische lichamen in het gebied, de staat en de wereld;
- contact met de overheid.

Schweizerischer Evangelischer Kirchenbund (SEK)

Verfassung Art. 2

Der SEK hat die Aufgabe, die gemeinsamen Interessen seiner Mitglieder und des schweizerischen Protestantismus wahrzunehmen, Auf dieser Grundlage obliegen ihm:

- a. die Wahrung, Stärkung und Ausbreitung des evangelischen Glaubens in der Schweiz;
- b. die Zusammenfassung aller protestantischen Kräfte;
- c. die Pflege der geistlichen Verbundenheit seiner Mitglieder;
- d. die Gründung und Förderung evangelischer Werke in der Schweiz;
- e. die Unterstützung der schweizerischen Protestantinnen und Protestanten im Ausland;
- f. die Vertretung der Gesamtheit seiner Mitglieder gegenüber Dritten, insbesondere bei den Behörden der Schweizerischen Eidgenossenschaft; die Mitglieder informieren den Rat des SEK über Schritte, die sie bei den eidgenössischen Behörden unternehmen;
- g. die Vertretung der Gesamtheit seiner Mitglieder im Ökumenischen Rat der Kirchen;
- h. die Pflege von Beziehungen zu den Kirchen des Auslandes.

Lidmaatschap en structuur

De Bund Freier Evangelischen Gemeinden in Deutschland en de International Federation of Free Evangelical Churches zijn verbanden binnen een bepaalde denominatie.

De overige federaties zijn breder van opzet. Sommige maken onderscheid tussen leden en aspirant/kandidaat/aanhangende leden. De financiële bijdrage kan het aantal afgevaardigden in een algemene vergadering bepalen. In Indianapolis worden zelfs vijf categorieën genoemd aan de hand van de bijdrage.

De structuur van de FAIE in Argentinië wordt niet helder aangegeven op de website. Er is in ieder geval een Junta Directiva, bestaande uit 14 leden.

De CFGI in Indianapolis heeft een Board of Directors en een Staff.

De overige federaties kennen een algemene vergadering onder verschillende namen, zoals generale assemblee of synode. Vanuit de algemene vergadering wordt een kleiner orgaan gekozen, dat als (dagelijks) bestuur o.i.d. fungeert.

- IFFEC: een Executive Committee, 8 tot 11 leden, nl. president, secretaris-generaal, vertegenwoordigers van Jeugdwerk, Missionair Werk, Theologisch Werk.
- SEK (Zwitserland): Der Rat, preses + 6 tot 12 leden. (SEK kent ook een financieel toezichthouder, die Revisionsstelle).
- QFC (New York): een Board of Directors, die commissies aanstuurt, en een Executive Director.
- PPF (Frankrijk): een Conseil, 20 tot 25 leden.

Twee federaties kennen een extra laag.

- FCEI (Italië): de Raad met 5 tot 7 leden, maar ook een Algemeen Bestuur van 25 leden. De FCEI noemt ook expliciet het bestaan van regionale federaties, die bij landelijke federatie zijn aangesloten.
- BFEGD (Duitsland): vanuit gemeenten zijn zgn. Bundeskreise gevormd (vgl. classis), alle gemeenten komen samen in de Bundestag. Deze kiest als een algemeen bestuur de Bundesrat. En als dagelijks bestuur of moderamen de Bundesleitung.

FedSyn (België) kent een Synodevergadering met een Franstalige en een Vlaamse Kamer, en een Uitvoerende Raad (voorzitter en 2 vicevoorzitters). FedSyn enerzijds en de VPKB + partners anderzijds vormen de twee vleugels van de Administratieve Raad van de Protestants-Evangelische Eredienst. Via deze ARPEE onderhoudt de Belgische Overheid contact met de protestantse kerken.

Het grondpatroon is gelijk: de deelnemende kerken zijn in de regel vertegenwoordigd in een grote vergadering. Uitvoering en leiding wordt aan kleinere organen of aan personen toevertrouwd.

II Schets hoe een federatie in Nederland er mogelijk uit zou kunnen zien

Wanneer we spreken van een mogelijke vorm van federatie voor het Verbond van Protestantse Kerken en Geloofsgemeenschappen, dan staat de vraag naar de inhoud voorop. De vorm is er ten dienste van de inhoud. De keuze van de terreinen waarop ontmoeting en samenwerking plaatsvindt, bepaalt de structuur van een federatie. Dit herkennen we in de negen voorbeelden van federaties elders in de wereld.

Door middel van een preambule kan aangegeven worden welke identiteit het samenwerkingsverband

heeft: protestants, deel van de wereldwijde kerk van Christus. Eventueel wordt een credo opgenomen, bijvoorbeeld de Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel, die door de meeste kerken is aanvaard.

In de eigenlijke regeling onderscheiden we artikelen die het grondpatroon aangegeven en artikelen die nadere uitwerking en invulling bieden.

In de voorbeeldteksten heb ik als basis de regeling van de SEK gebruikt. De overige regelingen en de specifieke Nederlandse situatie zijn vervolgens in het concept verwerkt. De conceptteksten zijn voorbeelden en hebben zeker niet het laatste woord. Echter, om te voorkomen dat elk artikel een scala van meerkeuzemogelijkheid zou vertonen, wat eerder verwarrend dan verhelderend werkt, heb ik mij beperkt tot één voorbeeldtekst per artikel. Alternatieven zijn er dus wel. En zo moet dit ontwerp ook gelezen worden: op deze manier kan het, maar het kan ook anders.

Een regeling vraagt artikelen die antwoord geven op de vragen:

Met welke federatie hebben we te maken?

Artikel 1. Verbond van Protestantse Kerken en Geloofsgemeenschappen in Nederland, een federatie.

1.1. De Federatie 'Het Verbond van Protestantse Kerken en Geloofsgemeenschappen in Nederland', hierna genoemd de Federatie², is een samenwerkingsverband van kerken, die elkaar herkennen in een gemeenschappelijk geloof en belijden en die elkaar erkennen in hun verscheidenheid en eigen identiteit.

Onder 'kerken' wordt in deze regeling ook verstaan

- een verband van lokale kerken of gemeenten of geloofsgemeenschappen, e.d.
- een zelfstandige lokale kerk, gemeente of geloofsgemeenschap.

[Keuzetekst:] Zij zijn als 'kerk' door de overheid erkend.

1.2. De in de Federatie samenwerkende kerken behouden hun zelfstandigheid met uitzondering van die taken en bevoegdheden, die zij aan het samenwerkingsverband hebben toevertrouwd.

1.3. De in de Federatie samenwerkende kerken belijden en geloven in de levende God: Vader, Zoon en Heilige Geest. Zij staan in de protestantse traditie.

1.4. De Federatie is aangegaan voor onbepaalde tijd.

Toelichting:

1.1. Sleutelwoorden zijn herkenning en erkenning. Op dit punt kan in een federatie geen voorbehoud gemaakt worden. Dit betekent niet, dat eigen visie, belijden en gebruiken relatieveerd moeten worden. De term 'kerken' is in deze regeling een verzamelterm voor allerlei verbanden. Ze is dus inclusief bedoeld en wil geen geloofsgemeenschap vanwege haar kerkvorm uitsluiten.

1.2. Een federatie veronderstelt zelfstandige partners met eigen rechten en verplichtingen. Ze veronderstelt tevens dat de partners op onderdelen gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen. Dit vraagt een passende bestuursvorm en een duidelijk overzicht van taken en bevoegdheden van het samenwerkingsverband.

1.3. De formulering is open, maar niet onbegrensd.

1.4. De federatie kan ook voor bepaalde tijd worden aangegaan. Wordt hiervoor gekozen, dan zal na afloop van een periode de gehele procedure opnieuw moeten doorlopen die nodig is om tot een federatie te komen, ook al kan er gebruik gemaakt worden van de bestaande regeling.

Een federatie voor onbepaalde tijd kent echter wel bepalingen, die het recht geven om uit te treden of de federatie te ontbinden.

Een tweede artikel beantwoordt de vraag wie betrokken zijn bij de Federatie.

Art. 2. Deelname aan de Federatie

2.1. Bij het samenwerkingsverband zijn kerken betrokken als lid, als kandidaatlid, of als waarnemer.

2.2. Lidkerken van de Federatie

- nemen volledige verantwoordelijkheid voor het samenwerkingsverband,
- hebben in de organen één of meer concluderende stemmen,
- verplichten zich tot samenwerking in de zaken die zij aan de Federatie hebben toevertrouwd,

2.3. Kandidaat-leden van de Federatie

- nemen deel aan de vergaderingen van de Nationale Synode en eventueel andere organen,
- hebben in de organen een adviserende stem,
- kunnen deelnemen in de zaken waarin de lidkerken samenwerken

Het kandidaat-lidmaatschap duurt maximaal ... jaar.

2.4. Waarnemers zijn vertegenwoordigers van kerken, die (nog) niet tot het (kandidaat-) lidmaatschap hebben besloten, maar zich wel in meer of mindere mate verbonden weten met de Federatie en haar doelstelling. In de organen van de Federatie hebben zij een adviserende stem. Per geval kunnen zij deelnemen in de zaken waarin de lidkerken samenwerken.

2.5. De Federatie kan particulieren op hun verzoek op persoonlijke titel toelaten tot de vergaderingen van haar organen.

Toelichting:

Er zijn meerdere gradaties in betrokkenheid en deelname. Deze gradaties gaan wel samen met verschillen in bevoegdheden en verplichtingen. De kern wordt wel gevormd door de lid-kerken. Deze kern geeft continuïteit in de Federatie.

Welke samenwerking er in de Federatie is wordt aangegeven in het derde artikel.

² De Federatie gebruik ik als voorlopige, neutrale aanduiding. Ook zou een afkorting gebruikt kunnen worden, de VPKG.

Art. 3. De samenwerking

- 3.1 De in de Federatie samenwerkende kerken verplichten zich de onderlinge eenheid te bevorderen door het onderlinge gesprek en het wederzijds respect.
- 3.2 Het onderlinge gesprek wordt gevoerd in de organen van de Federatie en in kleinere locale of regionale verbanden van de deelnemende kerken.
- 3.3 De kerken zoeken in het onderlinge gesprek naar wat bindt. Zij bieden opening naar elkaar, om meer begrip voor elkaar te krijgen en te groeien in herkenning en erkenning.
- 3.4 De kerken zoeken naar missionaire samenwerking inclusief gemeentestichting.
- 3.5 De kerken bevorderen het gezamenlijk vieren, erkennen elkaars voorgangers en geven de kerkordelijke mogelijkheid de leiding van de diensten aan voorgangers van de deelnemende kerken toe te vertrouwen.
- 3.6 De kerken treden in die zaken, die zij aan de Federatie hebben toevertrouwd als eenheid naar buiten richting maatschappij en overheid en richting andere kerken.
- 3.7 De kerken coördineren zoveel mogelijk hun diaconale en maatschappelijke arbeid.
- 3.8. a. De in de artikelen 1 t/m 7 genoemde zaken gelden voor alle lidkerken, tenzij een kerk uitdrukkelijk een voorbehoud heeft gemaakt op één of enkele onderdelen van zaken genoemd onder 4 t/m 7.
 - b. Kandidaatleden kunnen uitspreken zich aan genoemde zaken te houden, maar zijn hiertoe niet verplicht.
 - c. De kerken die zich in vergaderingen laten vertegenwoordigen door waarnemers kunnen per geval verzoeken aan genoemde zaken te mogen deelnemen.
- 3.9. De zaken waarin de kerken samenwerken, de aan de Federatie toevertrouwde bevoegdheden en taken, worden, voor zover zij niet in deze regeling expliciet genoemd zijn, vermeld in een bijlage bij deze regeling.

Toelichting

3.1-3. vloeien voort uit de enige jaren geleden gevormde Nationale Synode. In een federatie mag het woord 'verplichten' gebruikt worden; het is wel degelijk een verband.

De federatie kan op termijn leiden tot een intensievere samenwerking of zelfs een samengaan van twee of meer deelnemende kerken. Een samengaan (fusie) als gevolg van het onderlinge gesprek en wederzijds respect zou een positief gevolg van de federatie zijn, maar is niet haar doel. De federatie is geen tussenstation of groeimodel, dat na een bepaalde tijd zou moeten leiden tot samengaan.

3.4-7 geeft mogelijkheden, om de samenwerking gestalte te geven. De invulling kan ook anders, maar artikelleden als deze mogen in een federatie niet ontbreken. Federatie veronderstelt immers meer dan samen vergaderen en samen spreken. Er wordt ook iets samen gedaan.

3.8. Deze bepaling is bedoeld voor één of enkele uitzonderingen. Lidmaatschap veronderstelt dat een kerk voor het geheel of het overgrote deel participeert.

Een uitzondering bij 3.4 zou bijvoorbeeld kunnen zijn, dat de kerk aan haar locale gemeenschap (locale kerk, gemeente of geloofsgemeenschap) de bevoegdheid laat met betrekking tot de voorgangers in haar erediensten.

3.9. De regeling noemt een aantal zaken waarin de kerken samenwerken. Deze opsomming geeft vooral de essentiële samenwerking aan, in hoofdlijnen. Zie voor alternatieven het overzicht van de federaties in deel I.

De voorbeeldregelingen reiken ons voor het Verbond van Protestantse Kerken en Geloofsgemeenschappen in Nederland als federatieve organisatie een grondpatroon aan: er is een algemene vergadering en er is een kleiner lichaam, dat coördineert, voor continuïteit, voorbereiding en uitwerking zorgt. Eventueel is dat kleinere lichaam een dagelijks bestuur wanneer er commissies of deelregeringen werkzaam worden.

De huidige Nationale Synode zou zich in enigszins gewijzigde vorm kunnen voortzetten in zo'n algemene vergadering. Deze vergadering kiest een uitvoerend comité met voorgenoemde taken. Of een voorzitter of secretaris daarin een representatieve functie of meer dan dat krijgen, hangt geheel af van de invulling, maar bij een losse federatie hoort geen sterke leidinggevende functie.

In de regeling zal ook worden aangegeven of en hoe locale en regionale verbanden een relatie hebben met de Federatie "Het Verbond van Protestantse Kerken en Geloofsgemeenschappen in Nederland". Een van de doelstellingen van de Federatie kan zijn, dat zij de locale en regionale samenwerking gemakkelijker maakt door er te zijn als richtinggevend verband en door hen te helpen als overkoepelend verband.

Dit geldt ook bewegingen en (inter)kerkelijke organisaties op bijvoorbeeld het terrein van jeugd- en missionair werk.

Tenslotte zijn er een aantal 'zakelijke' artikelen nodig, die gaan over de financiën, eigen secretariaat of ondersteuning vanuit de kerken, toetreding en uitreding, wijziging en ontbinding van de Federatie, de situaties waarin de regeling niet voorziet.

In deze notitie geef ik geen voorbeeldteksten van de artikelen 4 en volgende. Vooraf gaan immers de vragen:

Willen we een Verbond in federatieve vorm? Zo ja, dan krijgt artikel 1 inhoud.

Wie nemen deel in deze federatie? Artikel 2.

Wat willen we met deze federatie? De invulling van artikel 3.

5 juni 2015, Dr. Jaap van Beelen

Bijlage 2: Credotekst

Nationale synode, protestants forum

Wij geloven in de levende God,
Vader, Zoon en Heilige Geest

God de Vader

Hij, de Schepper en de oorsprong van alle leven,
 heeft ons de aarde toevertrouwd
 om die te beheren en behoeden.
 Ons heeft Hij ervoor bestemd
 met Hem en onze medemens te leven
 in trouw, in liefde en in vrede.
 Maar waar wij God vergeten en verlaten
 - dat doen we al sinds mensenheugenis -
 verliezen we de zin van ons bestaan.
 Daar maakt het kwaad zich breed,
 in liefdeloosheid, ontrouw en geweld:
 een wereld die gedoemd is in het oordeel te vergaan.
 Toch blijft God trouw aan wat Hij schiep!
 Dat spoort ons aan naast anderen te gaan staan,
 in al hun moeiten klein of groot.
 Aan zijn zorgende hand vertrouwen we ons toe,
 zowel tijdens ons leven als in het moment van onze dood.

Jezus Christus

God is de Levende, die we werkelijk kennen mogen
 door zijn Zoon Jezus Christus, geboren uit Israël,
 in wie wij Gods verborgen hartklop horen.
 Jezus is de rechtvaardige, die de wil van God heeft gedaan
 en ons deze wil heeft voorgeleefd.
 Hij heeft onze schuld op zich genomen en gedragen,
 aan het kruis van Golgotha ons weer met God verzoend.
 Zijn graf was niet het einde: Hij is opgestaan!
 Daarom heeft voor ons de dood niet meer het laatste woord.

Sinds Pasen klinkt het evangelie voort,
 het woord van omkeer tot nieuw leven.
 Het verkondigt ons Gods vrede die het verstand te boven gaat.
 Geen mens is meer een hopeloos geval
 want in de muur van dood en schuld,
 heeft Jezus een deur geopend
 naar de Vader en elkaar.
 Naar Hem zien we verlangend uit:
 Kom, Heer Jezus, kom!

De Heilige Geest

Met Pinksteren is de Heilige Geest uitgestort.
 Hij kwam en hij komt met een regen van gaven.
 Hij opent ons oog en ons hart voor Jezus
 en maakt voor Hem plaats in ons leven.
 De getuigenissen van profeten en apostelen,
 doorademd van de Geest,
 leren ons te gaan in Jezus' spoor
 om met vallen en opstaan
 een leven te leven door Gods genade.
 Dat brengt ons bij onze naaste
 om helper te zijn waar geen helper is,
 te bidden waar mensen verstomd zijn
 en te spreken voor wie monddood zijn gemaakt.

De vreugde van dit evangelie bindt ons samen,
 wij horen bij elkaar en zijn aan elkaar gegeven
 in het ene lichaam van Christus, zijn kerk.
 Het doet ons pijn dat die eenheid in Christus
 onder ons zo gebroken is, onzichtbaar haast.
 Daar kunnen we niet in berusten,
 want de goede Herder heeft één kudde.
 In ons land groeit de gemeenschap van hen
 die komend uit de wereldwijde christenheid,
 aan hun geloof enthousiast uiting geven.
 Samen willen we kerk zijn in Nederland
 en elkaar bemoedigen in geloof, hoop en liefde.
 Wij bidden dat hiervan een sprake mag uitgaan
 naar allen met wie we in gesprek zijn,
 ook met hen die een andere godsdienst belijden.
 Zo zijn we onderweg naar de dag
 dat Jezus Christus terugkomt.
 Dan zal God alle kwaad tenietdoen,
 zijn vrede en gerechtigheid ons schenken:
 een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.
 (2 oktober 2009)

Dit statement werd op 14 oktober a.D. 2009 door onderstaande personen getekend in de Lutherse Kerk te Utrecht als startschot voor de Nationale Synode 2010 in de Grote Kerk te Dordrecht. Het was voor het eerste sinds 1618/1619 dat onder de noemer Nationale Synode christenen uit binnen- en buitenland samen met migrantenchristenen bijeen waren.

De stuurgroep:

Ds. G. de Fijter, Protestantse Kerk in Nederland
 Ds. S. Freytag, Protestantse Kerk in Nederland
 Prof. dr. B. Kamphuis, Gereformeerde Kerken vrijgemaakt
 Drs. I.A. Kole, Gereformeerde Gemeenten
 Prof. dr. E.P. Meijering, Remonstrantse Broederschap
 Dr. J.M. van 't Kruis, Protestantse Kerk in Nederland
 Prof. dr. H.G.L. Peels, Christelijke Gereformeerde Kerken
 Ds. P. Sleebos, Verenigde Pinkster- en Evangeliekerken

Bijlage 4

Nota van 'vijfkerkenoverleg'

Vijfkerkenoverleg

Vertegenwoordigers van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Protestantse Kerk in Nederland en de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland hebben gedurende de afgelopen tijd gesprekken gevoerd om elkaar beter te leren kennen en om te bezien hoe we de eenheid kunnen zoeken en vinden in Christus, de Heer van de kerk. Deze kerken¹ zijn allen erfgename van de Reformatie, hebben een gemeenschappelijke geschiedenis maar zijn in de loop van die geschiedenis ook van elkaar gescheiden. Wij beseffen dat dit een tragisch gebeuren is, waar we nooit in mogen berusten. Tegelijk beseffen we dat de breuken niet zomaar te herstellen zijn. Toch is er in het onderlinge contact zoveel vertrouwen en herkenning gegroeid, dat we voorstellen om als kerken met elkaar 'bijzondere betrekkingen'² aan te gaan, of waar deze in naam al bestonden, aan deze een nieuwe invulling te geven.

Wij, vertegenwoordigers van de vijf kerken, stellen voor met elkaar 'bijzondere betrekkingen' aan te gaan en deze nu te concretiseren in drie zaken:

- aanvaarden van elkaars leden;
- aanvaarden van elkaars leden als gastlid;
- openstellen van elkaars kansels met in achtneming van de eigen kerkorde.

Dit alles binnen de ruimte van de kerkorde en het belijden van de respectievelijke kerken.

Op deze drie terreinen willen we de kerkelijke scheiding ongedaan maken. Daarbij realiseren we ons dat op andere gebieden deze scheiding nog bestaat. 'Bijzondere betrekkingen' in dit stadium wijzen daarom enerzijds op openheid voor elkaar, maar impliceren anderzijds het respecteren van elkaars (nog) onderscheiden identiteit.

De drie genoemde zaken houden het volgende in:

Ad.1: Wanneer een lid van een van de vijf kerken naar een andere van de vijf over wenst te gaan, wordt een verklaring van lidmaatschap (attestatie) overgelegd en wordt deze aanvaard. Deze attestatie kan alleen afgegeven worden wanneer niet een tuchtmaatregel van toepassing is. Er vindt niet eerst nog een apart 'examen' naar leer en leven plaats. Het spreekt vanzelf dat iemand die overgaat naar een van de vijf genoemde kerken, ook valt onder het opzicht van deze kerk. Omdat wij bijzondere betrekkingen onderhouden, vertrouwen wij elkaar van harte onze leden toe.

Ad 2: Wanneer een lid van één van de vijf kerken zich meldt als gastlid in één van de andere kerken, wordt deze als zodanig aanvaard. Dit nadat de betreffende kerkenraad gesproken heeft over de beweegredenen om gastlid te worden, over de plaats van het belijden van de kerk in het persoonlijk leven van de betrokkene en nadat de kerkenraad zich ervan heeft vergewist dat betrokkene zich stelt onder het opzicht van de kerk. Een gastlid wordt van harte uitgenodigd deel te nemen aan het leven van de betreffende gemeente (kerk). Omdat wij bijzondere betrekkingen onderhouden, vertrouwen wij elkaar van harte onze leden als gastleden toe.

Ad 3: Predikanten van de vijf kerken kunnen door de kerkenraden van de vijf kerken worden uitgenodigd tot de bediening van Woord en sacramenten, dit binnen de kaders van de respectievelijke kerkorden van de kerken.

Wij als vertegenwoordigers van de vijf kerken leggen dit voorstel over bijzondere betrekkingen ter besluitvorming voor aan onze respectievelijke synodes.

Ds. K. Bijleveld, deputaat kerkelijke samenwerking van de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland
 Ds. H. J. Messelink, voorzitter deputaten kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt
 Ds. K. Muller, voorzitter commissie contact en samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken
 Dr. A. J. Plaisier scriba van de Protestantse Kerk in Nederland
 Ds. W. van 't Spijker, voorzitter deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland van de Christelijke Gereformeerde Kerken

1 Het woord 'kerk(en)' in deze tekst kan zowel op een landelijke kerk als op een verband van plaatselijke kerken slaan.

2 Deze term wordt gebruikt in de kerkorde van de Protestantse Kerk. Het gaat hier om een aanduiding, die door elk van de kerken op eigen wijze benoemd wordt.

BIJLAGE 26

Artikel 60, 62, 105

Rapport 2 van commissie 4 inzake het rapport van deputaten voor de eenheid van gereformeerde belijders in Nederland - hoofdstukken 1, 2, 10.1-4, bijlage 2**1. Vooraf**

Uw commissie wil allereerst haar waardering uitspreken voor het werk van deputaten. Deputaten hebben in de afgelopen synodeperiode veel werk verricht. Zij onderhouden vele contacten en hebben veel vergaderingen en bijeenkomsten bijgewoond. De inzet van deputaten om de opdrachten van de synode uit te voeren is groot en er wordt veel van hen gevraagd. Zoveel dat uw commissie van mening is dat het verstandig zou zijn alert te zijn op het eventueel geven van extra opdrachten, naast de aandachtsvelden die deputaten nu reeds hebben.

In deze rapportage gaat uw commissie in op de hoofdstukken 1, 2, 3 en delen van 10 van het deputatenrapport.

Andere onderdelen van het rapport van deputaten zullen afzonderlijk worden behandeld.

Uw commissie acht deze categorisering van belang voor de bespreking en besluitvorming.

2. Inleiding (deputatenrapport hoofdstuk 1.1-1.3)

Een enkele keer maken deputaten de opmerking dat wegens tijdgebrek een opdracht niet kon worden uitgevoerd. Mondeling geven deputaten aan dat een uitbreiding van het aantal deputaten niet nodig is. Soms kon een opdracht agendatechnisch niet gerealiseerd worden, soms had de synode gevraagd een opdracht 'zo mogelijk' uit te voeren. En niet te vergeten: de extra opdracht die de synode gegeven had inzake het entameren van het binnenkerkelijk gesprek heeft tijd en veel inspanning van de deputaten gevraagd.

3. Bezinning (deputatenrapport hoofdstuk 2)**3.1 Visie en breder perspectief**

Uw commissie heeft met deputaten uitgebreid doorgesproken over de visie op het werk en het bredere perspectief.

Om twee redenen heeft uw commissie eerst hierover willen spreken met deputaten:

- a. hoewel uw commissie begrijpt dat deputaten in deze rapportage voortborduren op de bezinning die in 2007 is gestart en onder andere geleid heeft tot het document 'katholiceit en eenheid', is naar de mening van uw commissie de paragraaf over bezinning in het deputatenrapport vrij beknopt, terwijl door de rapportage heen wel beleidsmatige opmerkingen te vinden zijn in het concrete contact met kerkverbanden;
- b. de gevoeligheid die rondom het onderwerp 'eenheid gereformeerde belijders' hangt.

Deputaten geven aan dat een breed perspectief nodig is op de vragen van de kerkelijke eenheid. Deze eenheid is geen optelsom van contacten maar het leggen van dwarsverbanden en het oog hebben voor wat er zich op het gebied van de oecumenische contacten voordoet. Deputaten zien een herverkaveling van hen die zich gereformeerd weten niet als wenselijk zoals zij ook gerapporteerd hebben aan de generale synode 2010 en 2013 en in het bezinningsstuk katholiceit en eenheid is verwoord. Tegelijkertijd zien zij fuseren met andere kerkverbanden ook niet als een optie en weten ze zich gewaarschuwd door het samen-op-weg-proces dat veel tijd heeft gevegd en voornamelijk ging over structuren.

Deputaten verwoorden: de eenheid van gereformeerde belijders is niet in de eerste plaats in hetzelfde kerkverband zitten maar aan dezelfde Tafel. Dat is de plaats waar gezien wordt waar het uiteindelijk om gaat. Hiervoor zijn echter wel kerkelijke structuren nodig.

Wat deputaten betreft zou het in het zoeken naar eenheid gaan om een brede gereformeerde kerk, waarbij de minste vorm van eenheid zou zijn het hebben van bijzondere betrekkingen met kerken van gereformeerd belijden. Het door deputaten daarbij gebruikte voorbeeld van de drone is door hen niet bedoeld als een beeld waarbij de eenheid ontstaat door het laten vervagen van de verschillen.

De visie is geen 'samen-op-weg' met een veelvoud aan partners, maar evenmin een fusie met één van de huidige partners. Dat laatste zou naar de mening van deputaten een verenging van de opdracht tot het zoeken naar de eenheid van gereformeerde belijders zijn. De samenwerking zal plaatselijk moeten gebeuren, maar daarbij zijn er landelijke kaders nodig. In dat verband zijn er in het deputatenrapport diverse routes met diverse kerkgenootschappen te vinden.

Als tussenstap zien deputaten veel in het convent-model waarbij binnen een kerkelijke setting ontmoeting kan plaatsvinden van ambtsdragers uit de kerkverbanden van gereformeerd belijden.

Uw commissie is zich bewust van het feit dat rondom het thema kerkelijke eenheid de nodige spanning heerst en heeft daarom ook verder willen denken dan enkel besluitvorming op dit punt. Uw commissie wijst in dat kader op een – niet door deputaten in hun rapport zo benoemd – aspect dat telkens terugkeert en naar ons oordeel de gesprekken en gedachtenvorming rond kerkelijke eenheid onder spanning zet. Eerdere besluiten van de generale synode kennen diverse termen die wijzen op een groeiproces. In de besluitteksten en rapporten gebruikt de synode dan woorden als 'voorlopigheid', 'op weg naar' en 'proces'. Het zijn dit soort woorden die naar de mening van uw commissie de spanning rondom de kerkelijke eenheid in onze kerken voeden. Samenwerkingsgemeenten ervaren dat het allemaal wel erg voorlopig *blijft* en voelen teleurstelling bij het feit dat eenheid bovenplaatselijk niet tot stand komt. Terwijl andere gemeenten het 'voluit stimuleren en faciliteren' van de kerkelijke eenheid ervaren als een onomkeerbaar proces, terwijl men daar inhoudelijk moeite mee heeft.

In deze constellatie lijkt elk voorstel van deputaten op voorhand op weinig bijval te kunnen rekenen. Hetzij omdat ervaren wordt dat het niet ver genoeg gaat, hetzij omdat ervaren wordt dat het te ver gaat.

Uw commissie is verlegen met deze impasse, die door deputaten in onze gesprekken ook werd aangegeven. Hier openbaart zich de binnenkerkelijke verdeeldheid op een pijnlijke manier. Hoewel

een oplossing niet zomaar voor handen lijkt, meent uw commissie dat het toch van belang is om deze impasse te doorbreken.

In alle bescheidenheid willen wij aanduidenderwijs een richting wijzen waarop dit volgens ons zou kunnen gebeuren, zonder te pretenderen hierin volledig te zijn.

Uw commissie is van mening dat het wijs is in de huidige omstandigheden deputaten mee te geven dat zij zich zullen inspannen om de plaatselijke vormen van eenheid en samenwerking tussen kerken ruimte te geven en die te stimuleren. Daarbij gaat het niet alleen om dat wat via bijlage 8 en 8a K.O. kan worden bereikt, maar ook om andere vormen van samenwerking, zoals bijvoorbeeld op diaconaal vlak. Ten aanzien van de bovenplaatselijke contacten zouden deputaten deze kunnen aanwenden om in gesprek te zijn en te blijven met vertegenwoordigers van andere kerkverbanden, maar niet met de druk om bovenplaatselijke eenheid binnen afzienbare tijd te bereiken.

Uw commissie merkt op dat deputaten tot de pijnlijke constatering moeten komen dat een eenheid tussen kerkverbanden op dit moment niet reëel is.

Deputaten werken overwegend met bilaterale contacten terwijl zij in die contacten tegelijk constateren dat een bovenplaatselijke, organisatorische eenheid vanuit deze bilaterale contacten op dit moment niet verwachten is. Deputaten geven daarom aan dat zij graag op een breder niveau willen denken en werkzaam willen zijn. Deze bredere contacten zijn dan niet gericht op kerkelijke eenheid op organisatorisch vlak, maar op het vormen van contact en samenwerking met allen die zich gereformeerd noemen. Uw commissie spreekt de hoop uit dat het stimuleren van plaatselijke eenheid en andere vormen van samenwerking zal bijdragen aan meer ontspanning binnenkerkelijk ten aanzien van het komen tot kerkelijke eenheid. Het benutten van landelijke mogelijkheden (bijvoorbeeld het conventenmodel) kan hieraan bijdragen.

Uw commissie beseft dat het bovenstaande weliswaar richting wijst, maar meer doordenking en beleid vereist.

Uw commissie stelt de generale synode voor uit te spreken dat zij van oordeels is dat:

ook al is een landelijke fusie van kerkverbanden op dit moment helaas niet reëel, blijvend gezocht dient te worden naar wegen die kunnen leiden tot de eenheid van de kerken van gereformeerd belijden in Nederland; deze roeping geldt zowel de gezamenlijke kerken als ook de plaatselijke gemeenten.

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten:

deputaten de opdracht te geven om beleid te ontwikkelen dat met de hierboven geschetste kaders rekening houdt, dat een uitweg kan bieden uit de huidige impasse en daarover te rapporteren aan de eerstvolgende generale synode.

3.2 Conventenmodel (deputatenrapport bijlage 2)

Deputaten schrijven dat het niet te verwachten is dat op korte termijn kerkverbanden zullen fuseren. Tijdens het gesprek van uw commissie met deputaten gaven deputaten ook aan dat zij het fuseren van kerkverbanden ook niet als doelstelling van hun opdracht en werkzaamheden zien.

Als 'tussenstap' in de weg naar eenheid van gereformeerde belijders hebben deputaten in de afgelopen periode het conventenmodel geïntroduceerd en in de classis Utrecht een pilot uitgevoerd.

Het convent is naar de mening van deputaten een bruikbaar instrument om gereformeerde belijders met elkaar in gesprek te brengen. Om het bezoeken van dergelijke ontmoetingen te ontdoen van vrijblijvendheid willen deputaten het convent organiseren via en vanuit de classes. Tevens heeft dit als voordeel dat een convent een ontmoeting van ambtsdragers uit diverse kerkverbanden wordt. Uw commissie steunt deze gedachte en insteek.

De pilot in de classis Utrecht wijst uit dat er nog wel werk te verzetten valt om het convent te doen slagen. Uw commissie wil deputaten graag de ruimte geven om het instrument van het convent verder te ontwikkelen. Uw commissie is van mening dat deputaten met het conventenmodel inderdaad een instrument in handen hebben waarmee de opdracht van de generale synode (het bevorderen van de eenheid onder gereformeerde belijders) op een bredere, meer ongedwongen en meer op ontmoeting gerichte manier vormgegeven kan worden. Een vorm die naar ons oordeel goed past binnen de hierboven geschetste kaders.

Uw commissie stelt voor om als generale synode deputaten bij de verdere ontwikkeling van het conventenmodel de volgende aandachtspunten mee te geven:

- a. Er leeft bij de classes veel onduidelijkheid over hoe het convent vorm kan krijgen, wat niet heeft bijgedragen aan draagvlak. Het gaat dan allereerst om praktische bezwaren aangaande frequentie, organisatie, uitnodigingsbeleid en invulling. De informatie die deputaten tot nog toe aan de classes hebben gegeven is ontoereikend gebleken en heeft dergelijke vragen opgeroepen. Deputaten zullen bij de verdere ontwikkeling van het conventenmodel duidelijker moeten aangeven hoe het convent er in de praktijk uit gaat zien. Wanneer deputaten op dit punt aan de classes meer helderheid verschaffen, kunnen in meer regio's / classes pilots worden gehouden.
- b. Het is wenselijk dat ten aanzien van het uitnodigingsbeleid voor het convent deputaten in de opstartfase (in overleg met het COGG) een actievere rol krijgen. Uw commissie geeft in overweging om deputaten te laten onderzoeken of het mogelijk is te komen tot een landelijke indeling van regio's, waarbij rekening wordt gehouden met de diverse kerkverbanden en hun eigen indeling.
- c. Het lijkt uw commissie niet wenselijk wanneer de organisatie van conventen alleen vanuit CGK-classes zou komen. We zouden deputaten mee willen geven om (in overleg met het COGG) te komen tot een verdeling tussen verschillende kerkverbanden in het ter hand nemen van de organisatie van een convent. Het is begrijpelijk dat er in de opstartfase van een convent meer leiding en sturing nodig is van deputaten. Maar wanneer in een regio een convent van de grond is gekomen, is het wenselijk en zal het mogelijk zijn de organisatie van dat convent door de deelnemende kerkverbanden te laten verdelen.

- d. Om de onduidelijkheid binnen diverse classes over de mogelijke invulling van een convent weg te nemen stelt uw commissie voor om deputaten te vragen de classes hierin een praktische handreiking te doen. Dit zou kunnen in de vorm van een draaiboek waarin verschillende vergadermodellen aangegeven worden.
- e. Deputaten hebben aangegeven dat het convent een andersoortige bijeenkomst is dan de (bestaande) plaatselijke, kerkelijke contacten. Zoals hierboven reeds verwoord is uw commissie van mening dat er nog wel een slag gemaakt dient te worden richting de classes om het belang en de eigen aard van het convent duidelijk te maken. Het lijkt uw commissie voor het slagen van het conventenmodel nodig wanneer deputaten dit in hun communicatie naar de classes duidelijk (blijven) uitleggen.

Op grond van bovenstaande overwegingen stelt uw commissie de generale synode voor te besluiten:

1. te blijven participeren in het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte;
2. dat het conventenmodel een geschikt instrument kan zijn om de eenheid onder gereformeerde belijders te bevorderen;
3. deputaten het conventenmodel nog meer concreet en praktisch uit te laten werken met in achtname van de aandachtspunten a t/m e;
4. dat deputaten de classes zullen benaderen met de vraag om – in iedere particuliere synode – tot een pilot met betrekking tot het conventenmodel te besluiten;
5. dat deputaten hierover zullen rapporteren aan de generale synode van 2019.

4. Bredere eenheid (deputatenrapport hoofdstuk 10)

4.1 Raad van Kerken (deputatenrapport hoofdstuk 10.3)

Hoewel deputaten in hun rapport aangeven door tijdgebrek (onder andere door de extra opdracht van het entameren van het binnenkerkelijk gesprek) niet toegekomen te zijn aan de concrete uitvoering van de synodale opdracht op dit punt, willen deputaten deze opdracht graag in de komende synodale periode ter hand nemen. Temeer omdat deputaten zich bewust zijn dat de Raad van Kerken een andere scopus heeft dan het CIO. Waar het CIO een belangenorganisatie van de kerken bij de overheid is, wordt de Raad van Kerken van overheidswege vaak betrokken bij grote maatschappelijke vraagstukken. Waar deputaten diaconaat deel kunnen nemen aan diaconale werkgroepen van de Raad van Kerken, daar kunnen deputaten eenheid op andere maatschappelijke vlakken en onderwerpen hun inbreng hebben. Uw commissie deelt de overwegingen die deputaten op dit punt schrijven.

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten (deputatenrapport hoofdstuk 10.6 Voorstellen 3):

6. Ten aanzien van de Raad van Kerken deputaten opnieuw op te dragen:
 - a. in gezamenlijkheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en zo mogelijk met de Hersteld Hervormde Kerk te zoeken naar een wijze van contact met de Raad van Kerken op een lager niveau dan een lidmaatschap;
 - b. aan de generale synode te rapporteren of en hoe dat vorm kan krijgen op een wijze die geen afbreuk doet aan het gereformeerde belijden.

4.2 Nationale Synode (deputaten rapport hoofdstuk 10.4, bijlage 2)

De stuurgroep van de Nationale Synode heeft het besluit genomen zichzelf in 2018/2019 op te heffen en heeft daarbij de hoop geuit dat de deelnemende kerken vanaf dat moment een verbond of federatie van kerken zullen aangaan. Deputaten stellen onze synode niet voor om over deelname daaraan een (principe-) besluit te nemen omdat de gedachtvorming hieromtrent binnen deputaten nog niet is uitgekristalliseerd. Mede omdat de laatste bijeenkomst van de nationale synode diepe indruk gemaakt heeft onder andere door het contact met de aanwezige buitenlandse kerken.

Deputaten zouden een te nemen besluit graag eerst willen bespreken met andere kerkverbanden (GKv en NGK).

Deputaten uiten op dit punt wel hun grote aarzeling: deelname aan de door de nationale synode beoogde federatie van kerken zou de kansels openen voor de andere deelnemers. Dit verbond of federatie gaat daarin dan nog verder dan het Vijf-kerken-overleg (deputaten rapport hoofdstuk 10.5). Uw commissie deelt deze aarzeling.

Het aangaan van dit verbond zou ons tevens op een platform plaatsen met deelnemers die charismatische invloeden hebben of heel anders aankijken tegen de kinderdoop.

Wat dat betreft gaat de Nationale Synode op bepaalde punten wel buiten de oevers van het gereformeerde belijden. Deputaten zien binnen de Nationale Synode echter ook eenheid in geloof en belijden.

Voor de komende synodeperiode zouden deputaten wel de ontwikkelingen willen blijven volgen op de manier zoals zij dat in de achterliggende periode hebben gedaan. Zodoende kunnen deputaten ook op dezelfde wijze betrokken blijven in de stuurgroep en invloed uitoefenen op het proces.

Deputaten waarderen de insteek van de Nationale Synode: de zorg of het nageslacht nog iets zal zien van het Evangelie, met name ook in de kleine dorpen en plaatsen van ons land.

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten (deputatenrapport hoofdstuk 10.6 Voorstellen 4):

7. Ten aanzien van de Nationale Synode – protestants forum te besluiten:
 - a. te blijven participeren in de activiteiten van de Nationale Synode en aan deputaten ruimte te geven om deel te blijven nemen aan de stuurgroep;
 - b. deputaten op te dragen het proces van de vorming van een eventuele federatie van kerken, bij voorkeur in gezamenlijkheid met de GKv en de NGK, kritisch te blijven volgen, voornamelijk met het oog op de Schriftuurlijke en confessionele basis van een dergelijke federatie.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 27

Artikel 63, 69

Rapport van deputaten voor de uitgave van het jaarboek

1. Samenstelling van het deputaatschap

De generale synode van 2013 benoemde in het deputaatschap ds. D. Quant, drs. R.W.J. Soeters, en ds. H.J.Th. Velema en tot secundi de di. G.P.M. van der Linden en H.K. Sok. Ook in deze periode fungeerde ds. Soeters als voorzitter en was ds. Velema secretaris. Deputaten behoeft geen beroep te doen op een van de secundi.

2. Vergaderingen en verkoopcijfers

Deputaten vergaderden in deze verslagperiode negenmaal: elk jaar driemaal. Per kalenderjaar is de eerste vergadering een deputatenvergadering (zonder dhr. Boertien), de tweede vergadering de correctievergadering (met dhr. Boertien). De derde vergadering die in het najaar gehouden wordt staat in het teken van de voorbereidingen voor het jaarboek in het daarop volgende jaar.

Wat betreft de al jarenlange goede verstandhouding en samenwerking met uitgeverij Buijten & Schipperheijn en met name met dhr. A. Boertien, verwijzen deputaten graag naar hun rapporten aan de vorige synoden. Dezelfde woorden van waardering en betrokkenheid kunnen zo weer herhaald worden.

Wat betreft de verkoopcijfers van het Jaarboek: in 2013 werden 3517 exemplaren verkocht (108 boek + cd-rom en 21 cd-rom); in 2014: 3368 (waarvan 125 boek + cd-rom en 20 cd-rom) en in 2015: 3244 (waarvan 124 boek + cd-rom en 11 cd-rom).

Ook in deze verslagperiode zette de daling van het aantal verkochte exemplaren zich door. In 1996 werd nog (bijna) het dubbele aantal exemplaren verkocht, vergeleken met 2015.

Voor de daaraan verbonden baten verwijzen deputaten u naar het rapport van deputaten financiële zaken.

3. Opdrachten GS 2013

3.1 Tekst van

De generale synode 2013 besloot ten aanzien van het deputaatschap jaarboek:

- 3.1.1 deputaten op te dragen te bezien of de gedane suggestie om een eenvoudige handleiding toe te voegen en om de indeling in PS'en en classes inzichtelijker te maken te realiseren zijn;
- 3.1.2 deputaten opnieuw te verzoeken om te bezien of een meer logische indeling van het jaarboek mogelijk is, zodat het jaarboek toegankelijker wordt;
- 3.1.3 de diverse deputaatschappen op te dragen hun archiefstukken, die betrekking hebben op hun arbeid vóór de generale synode van 2007 z.s.m. doch uiterlijk 1 september 2014 aan het synodale archief over te dragen;
- 3.1.4 de scribae van de deputaatschappen op te dragen in hun synoderapport te vermelden in hoeverre men voldaan heeft aan de plicht om het archief over te dragen;

3.2 Uitwerking

3.2.1 Handleiding

Vanaf het jaarboek 2014 wordt meteen na het ten geleide een kaart van Nederland geplaatst, waarop de indeling in classes en particuliere synoden zichtbaar is. De namen van de plaatsen waarnaar de classes vernoemd zijn, worden vet gedrukt. De plaatselijke kerken worden met nummers aangegeven, die op de daarop volgende bladzijde verklaard worden.

3.2.2 Een meer logische indeling

In de najaarsvergadering van 2014 besloten deputaten om de gegevens van de plaatselijke kerken niet meer te rangschikken in de volgorde van de particuliere synoden en classes, maar alfabetisch.

Aan deze beslissing hing een prijskaartje voor het ombouwen van de applicatie. Alvorens de definitieve beslissing te nemen, hadden deputaten zich in verbinding gesteld met deputaten vertegenwoordiging van de kerken. Laatstgenoemden gaven deputaten groen licht.

3.2.3 Overdracht archiefstukken

Deputaten hebben de archiefstukken, behorende bij de rapportage aan de generale synode 2010 op 22 februari 2016 overgedragen aan archivaris mw. L. 't Hart.

3.2.4 Vermelding van overdracht

Zie § 3.2.3.

4. Werkzaamheden

4.1 Algemeen

Het is deputaten een eer en een vreugde om, in eensgezindheid, in opdracht van de breedste vergadering van de kerken jaarlijks een jaarboek te doen verschijnen. Dat de 'kerkelijke pers' (niet alleen de landelijke pers, maar ook plaatselijke kerkbladen) op het jaarboek attendeert en het bij de lezers met goede woorden aanbeveelt, is een reden tot dankbaarheid.

4.2 Jaarboek 2014

4.2.1 Veranderingen

Naast het onder § 3.2.1 genoemde, de kaart van Nederland, werden alle bankrekeningnummers vervangen door IBAN (International Bank Account Number).

4.2.2 Jaaroverzicht/artikelen

Het jaaroverzicht 2014 werd vervaardigd door ds. H.J.Th. Velema.

Een tweetal artikelen werd geplaatst:

- drs. C. van Atten te Den Haag schreef over de fusie van drie Haagse kerken onder de titel 'Den Haag vandaag ... en morgen: fusie, missie en visie';
- 'Een weg gezocht (de generale synode 2013 en homoseksualiteit)' was de titel van een artikel van ds. D. Quant.

4.3 *Jaarboek 2015*

4.3.1 *Veranderingen*

De belangrijkste wijziging is reeds genoemd onder § 3.2.2: de gegevens van de plaatselijke kerken staan in alfabetische volgorde. Het betekende wel, dat er twee nieuwe rubrieken aan het jaarboek moesten worden toegevoegd: classes en particuliere synoden.

Er werd, uiteraard in overleg met de betrokken broeders, een aanduiding (-) geplaatst bij die emerituspredikanten die geen preekverzoeken meer in overweging nemen.

4.3.2 *Jaaroverzicht/artikelen*

Het jaaroverzicht 2014 werd vervaardigd door ds. D. Quant.

Een viertal artikelen werd geplaatst:

- drs. G.J. Roest schreef over het ontstaan van de in 2014 zelfstandig geworden zendingsgemeente Via Nova te Amsterdam;
- 'Een nieuwe zendingsgemeente in Limburg' was de titel van het artikel van J. van Groningen over de in 2014 zelfstandig geworden zendingsgemeente van Bunde-Meerssen;
- mw. N. de Bruijne-Heemsbergen schreef over de geschiedenis van de in 2014 opgeheven kerk te Vlissingen onder de titel 'Beëindiging van diensten in de Christelijke Gereformeerde Kerk te Vlissingen';
- 'Een week in het zorgcentrum' was de titel van het artikel dat ds. J. Huisman schreef over zijn werk als verpleeghuispastor.

4.3.3 *In memoriam*

Een 'In memoriam' over ds. J. de Jong werd geschreven door drs. C. van Atten.

4.4 *Jaarboek 2016*

4.4.1 *Veranderingen*

E-mailadressen werden opgenomen van de penningmeesters van de plaatselijke kerken, de quaestores van de classes, de particuliere synoden en de generale synode.

4.4.2 *Jaaroverzicht/artikelen*

Het jaaroverzicht 2015 werd vervaardigd door drs. R.W.J. Soeters.

Een viertal artikelen werd geplaatst:

- 'Deputaten kerk en media in een veranderend medialandschap' door drs. W. de Bruin;
- de in 2015 geëmeriteerde dovenpredikant, ds. A. Dingemans, schreef een artikel over het doven-pastoraat onder de titel 'Je zult toch niet (goed) kunnen horen in de kerk!';
- over het Dienstenbureau in Veenendaal verzorgde ds. A. Hilbers een artikel 'Samenwerking in Veenendaal';
- drs. W.M. den Hertog, missionair predikant van Leiden, bracht de eerste indrukken van Thailand onder woorden in een artikel met de titel 'Cultuurschok Thailand'.

4.4.3 *In memoriam*

In memoriams over de di. M. Rebel en H. van der Schaaf werden geschreven door respectievelijk ds. H. Jonkman en drs. R.W.J. Soeters.

5. *Voorstellen*

Deputaten doen uw vergadering de volgende voorstellen:

1. het werk en het beleid van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

Te zijner tijd zullen deputaten het moderamen van de generale synode een voorstel doen toekomen met betrekking tot de te vervullen vacatures.

Deputaten wensen u in alle beraadslagingen de leiding van de Heilige Geest toe.

R.W.J. Soeters, voorzitter
H.J.Th. Velema, secretaris

BIJLAGE 28

Artikel 63, 69

Rapport 1 van commissie 1 betreft het rapport van deputaten voor de uitgave van het jaarboek

Uw commissie heeft met waardering kennisgenomen van de rapportage van de werkzaamheden van de deputaten voor de uitgave van het jaarboek.

Zij onderstrepen de waardering voor de al jarenlange goede samenwerking met de uitgever en met name met de heer A. Boertien.

Uw commissie heeft haar waardering uitgesproken voor het vele werk dat achter de samenstelling van het jaarboek zit. Het vraagt een grote mate van nauwkeurigheid en volharding om dit telkens weer nauwgezet te verzorgen. De waardering geldt ook de jaaroverzichten en informerende artikelen.

Uw commissie had bij dit rapport een aantal vragen die zij met de deputaten heeft besproken.

In § 3.2.2 wordt melding gemaakt van een prijskaartje vanwege extra te maken kosten. Het gaat concreet om een bedrag van € 1500,-. Goedkeuring hiervoor is gevraagd aan deputaten vertegenwoordiging. Uw commissie vroeg waarom dit niet aan de quaestor van de GS is voorgelegd. De applicatie, waarop alle scribae en secretarissen de gegevens kunnen invullen, moest omgebouwd worden van het classicale systeem naar een alfabetisch systeem door de websitebouwer die in dienst is van uitgeverij Buijten & Schipperheijn. De kosten daarvan kwamen ten laste van deputaten. Deputaten hebben die vraag gesteld aan de deputaten vertegenwoordiging van de kerken, omdat zij er niet van overtuigd waren, dat de quaestor in dezen beslissingsbevoegdheid had. De GS 2013 had deputaten opdracht gegeven tot deze andere opzet. Daarom achtten deputaten het raadzaam om zich in verbinding te stellen met deputaten vertegenwoordiging. Laatstgenoemden verzekerden deputaten dat de GS stond voor haar beslissingen, ook als daar een prijskaartje aan zou hangen.

Uw commissie besprak welke mogelijkheden of bezwaren de deputaten zien om de informatie digitaal beschikbaar te stellen. Zij wezen ons erop dat er al veel informatie digitaal beschikbaar is, met name op de website www.cgk.nl. Vandaar kan worden doorgelinkt naar de websites van de plaatselijke kerken, waarop ook de nodige informatie is te vinden. Wanneer echter het hele jaarboek via een website beschikbaar komt, zal het uitgeven van het gedrukte jaarboek een onhaalbare zaak worden. Er is uiteraard een ondergrens aan het aantal te drukken papieren exemplaren.

Een overgang naar een uitsluitend digitale beschikbaarstelling van de gegevens zal tevens een verlies betekenen van een aantal rubrieken, zoals het jaaroverzicht, de statistieken e.d.

Vooralsnog voorzien deputaten geen problemen in relatie tot de wet op de bescherming van de privacy. De vraag naar digitalisering zal wel doorgaan, maar uw commissie deelt de mening van de deputaten dat een afgehele overstap nu niet gewenst is. Er is een cd-rom beschikbaar, maar de belangstelling daarvoor is minimaal.

Enkele concrete verbeteringen werden aangedragen, zoals het in verbinding brengen van het overzichtskaartje op p. 6 met de gegevens van de classes op p. 170.

Ook acht uw commissie het raadzaam dat de algemene aanwijzingen die nu op p. 70 staan worden gesplitst: de informatie die betrekking heeft op de plaatselijke kerken kan op deze pagina (voorafgaand aan de vermelding van de plaatselijke kerken) blijven staan, maar de uitleg ten aanzien van de classicale examinatoren kan beter worden geplaatst voorafgaand aan de gegevens van de classes op p. 170.

T.a.v. de lay-out is uw commissie van mening dat er hier en daar wel een verbeterslag te maken valt, bijv. door op p. 196 bij de opsomming van de mdw'ers de plaatsnamen vetgedrukt weer te geven. Hetzelfde middel kan toegepast worden op de lijst van periodieken op p. 123. Deputaten hebben deze suggesties in welwillende overweging genomen, al moet daarbij de kanttekening geplaatst worden dat niet de gehele lay-out kan worden gewijzigd zonder dat dit aanzienlijke meerkosten met zich mee zou brengen.

Uw commissie besprak ten slotte met deputaten de vraag of zij mogelijkheden hebben onderzocht om meer jaarboekjes te kunnen verkopen? Naast de gebruikelijke intekenlijsten is daarvoor niet veel aandacht geweest. Uw commissie besprak de suggestie om kerkenraden meer direct te benaderen met de vraag of zij in eigen gemeente het jaarboek onder de aandacht wil brengen van de leden en bijvoorbeeld aan de kerkenraadsleden wil uitreiken. Verder zouden deputaten de kerkenraden kunnen dienen met het aanleveren van een persbericht voor het plaatselijke kerkblad of website.

Uw commissie stelt de generale synode voor als volgt te besluiten:

1. deputaten te danken voor het gevoerde beleid en het uitgevoerde werk;
2. deputaten op te dragen zich te bezinnen op mogelijkheden om wat betreft de lay-out de presentatie van bepaalde gegevens te verbeteren, conform de hierboven gedane suggesties;
3. deputaten op te dragen de mogelijkheden te onderzoeken om meer jaarboekjes te kunnen verkopen;
4. opnieuw deputaten te benoemen.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 29

Artikel 70, 71, 155

Rapport curatorium van de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland

1. Personalia

1.1 Curatorium

1.1.1 Secretariaat

De generale synode 2013 benoemde als secretaris drs. G. van Roekel (secundus ds. P.D.J. Buijs). Voorstellen voor nieuwe benoemingen zullen het moderamen van de synode in een apart schrijven bereiken.

1.1.2 Overige curatoren

In de samenstelling van het curatorium kwamen in de loop van deze drie jaar verschillende wijzigingen, o.a. door verhuizing van predikanten uit het ressort van waaruit ze afgevaardigd waren. Momenteel (april 2016) is de samenstelling van het curatorium als volgt:

a. benoemd door de particuliere synoden

primi

namens de particuliere synode van het Noorden
ds. H. Polinder (2014)
drs. R. van de Kamp (2008)

secundi

ds. C.A. den Hertog
ds. W.N. Middelkoop

namens de particuliere synode van het Oosten
ds. P.D.J. Buijs (2005)
drs. L.A. den Butter (2014)

drs. A. Wagenaar
drs. M. Visser

namens de particuliere synode van het Westen
ds. C.D. Affourtit (2006)
drs. C. van Atten (2008)

drs. W. van 't Spijker
ds. H. Fahner

namens de particuliere synode van het Zuiden
drs. A. van der Zwan (2014)
ds. J.G. Schenau (2006-'07, 2011)

ds. K. Visser
ds. C.J. Droger

b. benoemd door de generale synode

drs. G. van Roekel (2002-'05, 2008)

ds. P.D.J. Buijs

Op 8 juli 2015 overleed te Amersfoort ds. H. van der Schaaf. Hij heeft het curatorium vele jaren als secretaris gediend. Het curatorium gedenkt zijn werk in dankbaarheid.

1.1.3 Moderamen

Het moderamen van het curatorium was in de afgelopen periode als volgt samengesteld:

Van september 2013-september 2014:

ds. P.D.J. Buijs, voorzitter
 drs. R. van de Kamp, assessor
 drs. G. van Roekel, secretaris.

Van september 2014-september 2015:

drs. R. van de Kamp, voorzitter
 ds. J.G. Schenau, assessor
 drs. G. van Roekel, secretaris.

Van september 2015-heden:

ds. J.G. Schenau, voorzitter
 drs. A. van der Zwan, assessor
 drs. G. van Roekel, secretaris.

Het ligt in de bedoeling dat in september 2016 drs. A. van der Zwan voorzitter zal worden, terwijl drs. C. van Atten dan als assessor zal fungeren.

De regel is dat de curatoren in alfabetische volgorde optreden als voorzitter, en dat gedurende een jaar. Een beoogd voorzitter is het jaar voor zijn aantreden assessor. Deze regel kon in de verslagperiode ongehinderd gevolgd worden.

1.2. Kerkelijke docenten

- a. Prof.dr. A. Baars, die van de generale synode 2013 op de meest eervolle wijze emeritaat kreeg, hield op vrijdag 7 februari 2014 in de Grote Kerk van Apeldoorn zijn afscheidscollege. Zijn rede droeg als titel: *Geestelijke leiding in de prediking*. Het was een rede die het spoor dat deze hoogleraar gedurende 18 jaar trok nog eens voor het voetlicht bracht. Daarna werd in verschillende toespraken de zegen die de Heere in prof. Baars heeft gegeven duidelijk onderstreept. Velen reikten hem en zijn vrouw de hand ten afscheid. Op 28 juni 2014 mocht prof. Baars zijn 40-jarig ambtsjubileum als dienaar van het Woord gedenken. Daarvoor is in de vergadering van het curatorium de Heere gedankt.
- b. Op de zitting van de generale synode van 28 januari 2014 werd aan prof.dr. T.M. Hofman op de meest eervolle wijze emeritaat verleend. Hij was al langere tijd door ziekte niet in staat (een groot deel van) zijn werk te doen. Het afscheidscollege werd uitgesproken op 13 juni 2014, ook in de Grote Kerk van Apeldoorn. De titel ervan was: *Een inhoudelijke samenhang bij Lukas. Het evangelie voor de armen en de volken*. Ook hiervan kan gezegd worden dat het de lijnen bevatte die in de jaren van het actieve hoogleraarschap waren uitgezet. In verschillende toespraken werd daarvoor dank en waardering uitgesproken. Daarna namen tijdens de receptie velen persoonlijk afscheid van prof. en mevr. Hofman.
- c. Prof.dr. G.C. den Hertog mocht in 2014 zowel zijn 12,5-jarig jubileum als hoogleraar als zijn 40-jarig jubileum als dienaar van het Woord gedenken. Voor beide zegeningen is in de vergadering van het curatorium de Heere gedankt.
- d. Dr. M.J. Kater, door de generale synode van 2013 benoemd tot fulltime kerkelijk docent, nam het grootste deel van het takenpakket van prof. Baars over. Dr. A. Huijgen, door dezelfde synode benoemd tot kerkelijk docent, kwam fulltime in dienst voor de dogmatische vakken en de symboliek. Beide broeders volgden een zogenaamde 'tenure track' met het oog op een eventuele benoeming als hoogleraar. Hierover zal het curatorium u in een separaat schrijven benaderen.
- e. Dr. M.C. Mulder en dr. T.E. van Spanje, beiden gespecialiseerd op het terrein van het Nieuwe Testament, werden ingezet voor de vakken die prof. Hofman doceerde. Dr. Mulder heeft een aanstelling als universitair docent voor 0,3 fte, dr. Van Spanje is gastdocent. Ook inzake het docentschap in de nieuwtestamentische vakken zal het curatorium u een bericht doen toekomen.
- f. Verschillende leden van het college van hoogleraren en UHD's kregen in de kring van gezin en familie te maken met ernstige ziekte of het overlijden van dierbaren. Zeer ingrijpend was het onverwachte overlijden van Maarten Peels, de zoon van prof. en mevr. Peels. Waar mogelijk leeft het curatorium bij omstandigheden als deze op betrokken wijze mee.

1.3. Komende emeritering

Prof.dr. G.C. den Hertog bereikte in deze verslagperiode de emeritaatsgerechtigde leeftijd. Hij wil nu graag emeritaat aanvragen, en het curatorium stelt aan uw vergadering voor om hem dat op de meest eervolle wijze te verlenen. De synode van 2001 benoemde dr. G.C. den Hertog tot hoogleraar voor de vakken ethiek, apologetiek, evangelistiek en inleiding theologie. Later is er enige verandering in zijn takenpakket gekomen door wijzigingen in het docentencorps. Ook is prof. Den Hertog tweemaal rector geweest. Het curatorium is altijd onder de indruk geweest van de grote inzet van prof. Den Hertog voor de TUA en is de Heere hartelijk dankbaar voor het vele werk dat hij - in een goede gezondheid en in kracht van de Heere - mocht verzetten. Een voorstel voor zijn opvolging zal de synode separaat worden aangeboden.

1.4. Emerithoogleraren en -weduwen

De emerithoogleraren (en hun evt. echtgenotes) en de weduwen van de hoogleraren ontvangen gewoonlijk jaarlijks bezoek van het curatorium. Daarvoor is de assessor aangewezen. Op deze wijze blijft de onderlinge band inhoud krijgen en wordt betrokkenheid getoond bij hen die in voorgaande decennia actief waren voor de opleiding tot de dienst van het Woord.

Prof.dr. W. van 't Spijker herdacht op 5 november 2015 dat hij 65 jaar daarvoor als predikant bevestigd werd in de gemeente van Drogeham. Prof.dr. W.H. Velema herdacht op 13 september 2013 dat hij 60 jaar dienaar van het Woord was. Rond beide jubilea heeft het curatorium meegeleefd.

2. Onderwijs en onderzoek

2.1. Algemeen

Het curatorium neemt structureel via twee lijnen kennis van de werkzaamheden van de hoogleraren en de docenten: via de collegebezoeken die jaarlijks worden gehouden, alsook via het bestuursverslag dat het college van bestuur aan het curatorium toezendt en waarin inzicht gegeven wordt in de inhoud van de gegeven colleges en de overige wetenschappelijke arbeid van de hoogleraren. Het is de gewoonte dat in de juni- en evt. de septembervergadering van het curatorium van dit bestuursverslag wordt kennis genomen en dat dit dan inhoudelijk wordt besproken. Eventuele opmerkingen worden vervolgens met het college doorgenomen.

2.2 Proponentsexamen

Bij het onderwijs wordt gevolg gegeven aan de wettelijke eisen: de opleiding vindt plaats in twee etappes: het behalen van een bachelor- en daarna een masterdiploma via een examen. Voor de admissiale studenten is er gelegenheid om in de loop van dit traject preekconsent aan te vragen.

Dit vindt plaats na het met een goed resultaat afleggen van het proponentsexamen en na inlevering en beoordeling van een preekvoorstel.

In nauw overleg met het college van hoogleraren en UHD's (coho) heeft het curatorium in de afgelopen periode besloten tot een andere opzet van het proponentsexamen. Tot nu toe werd het examen door het coho afgenomen in een vergadering van het curatorium. Deze praktijk werd echter als onbevredigend ervaren. Hoogleraren en docenten ervoeren het examineren van een pars als een doublure van wat in tentamen al werd getoetst. Curatoren misten in het examen soms de aansluiting bij de praktijk van het kerkelijke leven. Zowel coho als curatorium vroegen zich soms af of studenten het proponentsexamen wel op waarde schatten en misten een goed instrumentarium om het examen te beoordelen. De bezinning op deze praktijk heeft geleid tot een aantal aanpassingen.

De belangrijkste aanpassingen zijn:

- het proponentsexamen wordt voortaan afgenomen door het curatorium in aanwezigheid van een vertegenwoordiging van het coho (de rector en een ander coho-lid);
- het aantal in te leveren preekvoorstellen wordt uitgebreid van één naar twee;
- in de opgave van de stof van de examenvakken en de vraagstelling tijdens het examen wordt zoveel mogelijk afstemming gezocht op de praktijk van het predikantswerk;
- de normering voor de beoordeling van het examen en het beoordelen van de preekvoorstellen is concreet geformuleerd.

Voor het volledige overzicht van de nieuwe opzet van het proponentsexamen: zie bijlage 1.

De nieuwe opzet van het proponentsexamen is ingegaan bij de opening van de nieuwe cursus 2015-2016. De nieuwe opzet draagt om twee redenen een voorlopig karakter. Allereerst omdat een nieuwe opzet van de het proponentsexamen de goedkeuring van de generale synode nodig heeft. Vervolgens omdat het curatorium besloten heeft om de nieuwe werkwijze na acht proponentsexamens te evalueren.

Het curatorium verzoekt uw vergadering in te stemmen met de (voorlopige) veranderingen in de opzet van het proponentsexamen. Naar verwachting zal de evaluatie van de nieuwe opzet in het jaar 2017 plaatsvinden. Het curatorium zal daarover aan de generale synode van 2019 rapporteren.

2.3 Masterexamen

De Masterexamens waarbij beroepbaarstelling wordt aangevraagd, worden door een delegatie van het curatorium bijgewoond. Op voorstel van het curatorium besloot uw vergadering in 2004 daarover: 'Bij het Ma 2-examen behoeft in principe niet het hele curatorium aanwezig te zijn. In ieder geval zijn het moderamen van het curatorium en de curatorbegeleider aanwezig. Een aanvulling met één of twee van de overige curatoren zal er voor zorgen dat alle particuliere synoden vertegenwoordigd zijn (Acta 2004, blz. 51 en 188). Het motief voor deze brede vertegenwoordiging was het beslissende karakter van dit examen. Dat geldt nog steeds. Aan de andere kant is het Masterexamen de verdediging van een academische studie en gaat de beslissing om tot beroepbaarstelling over te gaan veel meer over het hele traject van de studie dan alleen over het laatste examen. Daarbij moeten curatoren soms van ver komen om het examen bij te kunnen wonen. Dat is een belasting. En dat geldt nog sterker als het Masterexamen niet plaatsvindt op de dag waarop het curatorium over de aanvraag tot beroepbaarstelling vergadert. Daarom stelt het curatorium uw vergadering voor de regel voor de presentie van het curatorium bij de Masterexamens te wijzigen. Ten aanzien van het bijwonen van het Masterexamen stelt het curatorium u voor voortaan te volstaan met de aanwezigheid van twee curatoren, te weten de curatorbegeleider en een lid van het moderamen.

2.4. Van gereformeerde praktische theologie naar praktische theologie

Tijdens de vorige generale synode is de aanduiding 'diakoniologie' vervangen door 'gereformeerde praktische theologie'. De toevoeging van het woord 'gereformeerd' had als doel de afgrenzing van de invulling van praktische theologie als een soort handelingswetenschap. Inmiddels gewend aan 'praktische theologie' als aanduiding van de brede discipline van homiletiek, liturgiek, poimieniek, catechetiek etc. wordt aan de TUA de toevoeging van het woord 'gereformeerd' steeds meer als een overbodige toevoeging ervaren. Het maakt in meer dan een opzicht toch een wat vreemde indruk:

- a. vanwege de pretentie die er onwillekeurig uit spreekt;
- b. vanwege het feit dat nergens elders deze discipline zich toot met het woord 'gereformeerd';
- c. omdat ook bij andere disciplines aan de TUA het woord 'gereformeerd' niet apart toegevoegd is.

Na overleg met college van bestuur en college van hoogleraren en UHD's verzoekt het curatorium uw vergadering dan ook goedkeuring te hechten aan het voornemen voortaan te spreken over 'praktische theologie' zonder toevoeging van het woord 'gereformeerd'.

3. De organisatie

3.1. Het rectoraat

Op maandag 2 september 2013 werd het academisch jaar 2013-2014 geopend. Door ziekte was prof.dr.

T.M. Hofman verhinderd zijn rede uit te spreken. In zijn plaats las de rector, prof. dr. G.C. den Hertog, de rede met als thema 'De rijke man in de crisis' voor. Aansluitend gaf de rector een beknopt overzicht van het afgelopen cursusjaar.

Op maandag 1 september 2014 werd het academisch jaar 2014-2015 geopend. Prof.dr. H.J. Selderhuis sprak een rede uit over het onderwerp: *Res ipsa et Summa Causa. 500 jaar Reformatie in postchristelijk Europa*. Aansluitend gaf de rector, prof.dr. H.G.L. Peels, een beknopt overzicht van belangrijke gebeurtenissen van het afgelopen cursusjaar.

Op maandag 31 augustus 2015 werd het academisch jaar 2015-2016 geopend. Prof.dr. G.C. den Hertog sprak een rede uit over het onderwerp: 'De sterkte van het moderne menselijke denken en de kracht van Gods woord in de theologie van Dietrich Bonhoeffer'. Aansluitend gaf de conrector, prof.dr. H.J. Selderhuis, een beknopt overzicht van belangrijke gebeurtenissen van het afgelopen cursusjaar.

Volgens een eerder genomen besluit vond de wisseling van het rectoraat plaats op 1 januari 2014. Prof.dr. H.G.L. Peels nam de plaats in van prof.dr. G.C. den Hertog, die deze taak ruim drie jaar met grote inzet had vervuld. Prof.dr. H.J. Selderhuis werd conrector, dr. M.J. Kater secretaris. Sindsdien is de taakverdeling binnen het college van hoogleraren en UHD's zo gebleven. Elk jaar werd de samenkomst ter gelegenheid van de opening van de cursus met Schriftlezing, meditatie en gebed door de voorzitter van het curatorium afgesloten.

3.2 Plaats kerkelijke docenten

De generale synode 2013 besloot de mogelijkheid te openen tot de benoeming van kerkelijke docenten die (nog) geen hoogleraar zijn. 'Kerkelijke docenten' zijn docenten die door de generale synode worden benoemd en een fulltime aanstelling hebben met de verantwoordelijkheid voor een bepaald vakgebied. Onder de kerkelijke docenten vallen ook de hoogleraren. Het curatorium is verantwoordelijk voor hun leer en leven.

De kerkelijke docenten, die (nog) geen hoogleraar zijn, spreken met het huidige college van hoogleraren mee over alle zaken, behalve die zaken die binnen de structuur van een universiteit aan hoogleraren voorbehouden zijn. Samen met de hoogleraren vormen deze kerkelijke docenten het 'college van hoogleraren en UHD's' dat verantwoordelijkheid draagt voor kerkelijke zaken en als adviseur van het curatorium fungeert.

Zoals reeds is aangegeven, benoemde de generale synode dr. A. Huijgen en dr. M.J. Kater tot fulltime universitair hoofddocent. Zij werden daarmee ook kerkelijk docent. Deze tijdelijke benoeming was bedoeld om heen te werken naar een benoeming als hoogleraar door de generale synode van 2016. Met het oog daarop heeft het college van bestuur met beide broeders afspraken gemaakt over takenpakket, ontwikkeling en begeleiding, de zogenaamde 'tenure track'. Daartoe behoorde ook begeleiding door een tutor van de kant van het curatorium. Dr. A. Huijgen en dr. M.J. Kater woonden - net als de hoogleraren - de vergaderingen van het curatorium bij en dienden het curatorium van advies.

4. Het curatorium en de studenten

4.1 Admissie-examens

In 2013 werden er via het admissie-examen zes studenten toegelaten, te weten de brs. A.J. (Albert-Jan) Dorst uit Capelle a/d IJssel, W.J. (Willem-Jan) van Gent uit Dordrecht, K.J. (Klaas-Jan) de Jong uit Lieren, P.A. (Sander) Kok uit Bunschoten, J. (Jeroen) van Limbeek uit Apeldoorn en A. (Arie) Voorwinden uit Dordrecht. Bij de admissie-examens in 2014 werden vijf studenten toegelaten, te weten de brs. H.C. (Henric) Bezemer uit Apeldoorn, A. (Arjan) Droger uit Rotterdam, A.J.S. (Aart-Jan) de Jong uit Apeldoorn, R. (Remco) de Jong uit Dokkum en A. (Albert) Veuger uit Nijkerk. Tijdens het admissie-examen van 2015 werd br. C.J. (Cees-Jan) Smits uit Uddel toegelaten.

Op dit moment (voorjaar 2016) zijn er 23 admissiale studenten.

In het voorjaar van 2013 heeft het curatorium de kerken benaderd met het oog op de roeping en werving van broeders die de opleiding tot het predikantschap in onze kerken zouden kunnen volgen. Het was de bedoeling in 2015 opnieuw aandacht voor deze zaak te vragen. Het curatorium heeft daarvan afgezien. Na een hernieuwde berekening werd duidelijk dat - ondanks het gegeven dat in deze jaren een grote uitstroom van predikanten plaatsvindt - het aantal reële vacatures zich duidelijk in een dalende lijn beweegt. Verder overwoog het curatorium dat (op het moment van die bezinning) twee beroepbare kandidaten nog geen beroep uit de kerken hadden ontvangen.

4.2 Kerkelijke begeleiding

Voortdurend heeft de kerkelijke begeleiding van de studenten de aandacht van het curatorium en het college van hoogleraren en UHD's. Het curatorium draagt immers kerkelijke verantwoordelijkheid voor de studenten die via het admissie-examen zijn toegelaten. Belangrijke beslissingen hen betreffende, passeren altijd de vergadering van het curatorium. Dat betreft in het bijzonder de examens en de stage-toewijzing. Daarnaast vormen de persoonlijke contacten met de curatorbegeleider onderdeel van de kerkelijke begeleiding. Expliciete aandacht wordt gegeven aan de preekvoorstellen, die regelmatig door de admissiale studenten worden geleverd.

4.3 Contactmomenten met admissiale studenten

Naast deze persoonlijke contacten probeert het curatorium met een zekere regelmaat ook collectieve contactmomenten met de admissiale studenten te hebben.

In dat verband werd op 23 april 2014 de driejaarlijkse pastoriemiddag gehouden voor alle admissiale studenten en hun (eventuele) partners. De bedoeling van zo'n middag is om met de a.s. predikanten door te spreken over allerlei praktische en geestelijke aspecten van het predikantswerk en het leven in

de pastorie. Deze keer gaven ds. B. de Graaf uit Nunspeet en zijn vrouw de aanwezigen een inblik in het predikantswerk en -leven. Daarna gaven twee leden van de deputaten financiële zaken praktische informatie over de financiële kanten van het predikantschap. Er was voor deze middag, die onder leiding stond van het moderamen van het curatorium, een goede belangstelling.

Voor 2015 stond een gesprek van het moderamen van het curatorium met studenten die preekconsent hebben op het programma. Dit heeft plaatsgevonden op woensdagavond 17 juni 2015. De volgende vijf thema's zijn besproken:

- de voorbereiding op de dienst;
- de ontvangst door de kerkenraad;
- het voorgaan in de dienst;
- de nabespreking met de kerkenraad;
- algemene indrukken.

Het was een goede ontmoeting.

4.4 Preekconsent

In deze verslagperiode ontvingen achtereenvolgens de studenten: J.G.G. (Jorne) den Boer, J.H. (Joan) Bonhof, C. (Kees) Brouwer, S. (Sander) Griffioen, L.J. (Leon) Koopman, A. (Arrie) Mak, H. (Mans) Raveling, D. (Dennis) van der Wal, C. (Nico) Cornet, A. (Bram) Hofland, M.J. (Martien) van Keulen, H.M. (Rien) Mulder, A. (Arie) Voorwinden, H.C. (Henric) Bezemer, K.J. (Klaas-Jan) de Jong, J. (Arjan) van den Os, J.C. (Corné) Pronk en W.L. (Ewout) van der Staaij preekconsent na het afleggen van het erbij behorende proponentsexamen.

Ook werden verleende preekconsenten na een jaar, op grond van een ingeleverd preekvoorstel, verlengd. Te allen tijde wordt na de beoordeling van een preekvoorstel - dat is dus bij het aanvragen of verlengen van preekconsent en bij het aanvragen van beroepbaarstelling - na de interne beoordeling van dat preekvoorstel een halfuursgesprek gehouden tussen de student en het moderamen van het curatorium. Daar worden de inhoudelijke opmerkingen die gemaakt zijn doorgenomen en worden aanwijzingen gegeven over verbetering - waar nodig. De curatorbegeleider ten slotte doet er in het inhoudelijke contact met 'zijn' studenten ook weer zijn winst mee.

4.5 Niveau preekvoorstellen

Verschillende kernen is sinds 2014 gesproken over het niveau van de preekvoorstellen van admissiale studenten. Door de jaren heen is dat niveau verschillend geweest. Er waren tijden dat het niveau over het algemeen goed was. De laatste paar jaar is de zorg echter toegenomen. Daarover is een open gesprek geweest tussen curatoren en kerkelijke docenten. Zijn sommige studenten niet te snel klaar met de exegetische en homiletische voorbereidingen met een matige inhoud als gevolg? Hoe zit het met het pneumatologisch gehalte van de preekvoorstellen? Met andere woorden: komt het werk van de Heilige Geest voldoende aan de orde? Beseffen de studenten voldoende het belang van meditatief materiaal en van persoonlijke meditatie in het preekvoorbereidingsproces? Wreekt zich hier wellicht de verscheidenheid in onze kerken? Het bleek lastig om de oorzaken concreet te duiden. Het zal een complex van oorzaken zijn.

In deze zorgen zoekt het curatorium op een geestelijke wijze haar taak te verstaan. Daarom wordt in de gesprekken over de ingeleverde preekvoorstellen en tijdens de jaarlijkse huisbezoeken - indien nodig - doorgesproken over het niveau van de preekvoorstellen. Ook proberen curatoren bij de admissiale studenten aandacht te vragen voor belangrijke aspecten van de prediking.

Hoewel in de opleiding al veel wordt gedaan met het oog op de prediking, zeker vergeleken met andere opleidingen, is er nog wel een slag te maken. Daarom stemde het curatorium in met het voorstel van het college van hoogleraren en UHD's om het preekwerk van studenten beter te structureren en helderder aan te sturen. Daarvoor heeft het college van hoogleraren en UHD's een toetsmodel en beoordelingsformulier ontwikkeld om aan de hand daarvan de preekvoorstellen te kunnen beoordelen. Op deze manier wordt voor studenten op het niveau van concrete onderdelen duidelijk wat van een preekvoorstel verwacht wordt. Afgesproken werd dat ook het curatorium mede dit toetsmodel zou gebruiken bij de beoordeling van preekvoorstellen, gevolgd door een evaluatie na een jaar.

Deze evaluatie heeft in maart 2016 plaatsgevonden. In deze bespreking tekenden zich twee lijnen af. Het toetsmodel is als hulpmiddel zinvol. Het heeft het curatorium ook geholpen om wat scherper en consequenter preekvoorstellen te beoordelen. Maar het werken met het toetsmodel had ook iets onbevredigends. Zijn alle criteria van het toetsmodel één op één toepasbaar bij elk preekvoorstel? Het toetsmodel neigt naar 'tellen', terwijl het curatorium ook wil 'wegen'. Wegen, tegen de achtergrond van het geheel van de preek en tegen de achtergrond van eerder preekwerk van de student. Het toetsmodel is 'te metrisch' voor de taak waarvoor het curatorium staat. Het is bij de colleges homiletiek meer op zijn plaats dan bij het curatorium.

Het curatorium besloot dan ook:

1. om aan dr. M.J. Kater, die immers als docent homiletiek het curatorium adviseert, te vragen het toetsmodel te blijven hanteren bij zijn inbreng bij de beoordeling van preekvoorstellen in de vergadering van het curatorium;
2. het zelf los te laten, al blijft er uiteraard voor curatoren de mogelijkheid om persoonlijk wel van het toetsmodel gebruik te maken.

Na de vergadering van maart 2016 moest het rapport voor uw vergadering worden afgerond. Het curatorium heeft dus nog niet verder kunnen doorspreken over het niveau van de preekvoorstellen. Indien nodig zal het curatorium de synode van 2019 verder informeren.

4.6 Stage

Zoals bekend is de stage in een kerkelijke gemeente voor de admissiale studenten een verplicht bijvak. Het volgende overzicht van stageplaatsen kan u worden geboden:

Voor student:

- A. (Arrie) Mak: Bunschoten, stagebegeleider ds. J.L. de Jong
- J.J.G. (Jorne) den Boer: Veenendaal-Pniëlkerk, stagebegeleider ds. H.H. Klomp
- H. (Mans) Raveling: Urk-Ichthus, stagebegeleider ds. W.N. Middelkoop
- S. (Sander) Griffioen: Utrecht-West, stagebegeleider ds. A. Th. Van Olst
- A. (Arie) Voorwinden: Delft, stagebegeleider ds. H. van Eeken.
- H.C. (Henric) Bezemer: Amersfoort, stagebegeleider ds. R.W.J. Soeters
- C. (Nico) Cornet: Den Haag, stagebegeleider ds. M. Groen
- A. (Bram) Hofland: Veenendaal-Pniël, stagebegeleider ds. D. van der Zwaag
- K.J. (Klaas-Jan) de Jong: Almelo, stagebegeleider ds. A. Wagenaar
- M.J. (Martien) van Keulen: Meppel, stagebegeleider ds. J.J. Lof
- H.M. (Rien) Mulder: Dordrecht-Zuid, stagebegeleider ds. G.J.H. Vogel
- J.C. (Corné) Pronk: Arnhem, stagebegeleider ds. M.W. Vrijhof.

Het curatorium en het college van hoogleraren en UHD's onderstrepen de waardering voor deze inzet van predikanten en kerkenraden voor de opleiding in Apeldoorn: het begeleiden van een stagiair vergt zeker in de eerste periode van vier weken veel tijd en inzet. In de tweede periode, wanneer er een relatieve zelfstandigheid is in het verloop van de stage is er sprake van enige tijdswinst. Ook mag gesteld worden dat de gesprekken met de stagiair voor de begeleider geestelijk opscherpnd en verfrissend zijn. Niettemin is 'geven' en 'ontvangen' niet met elkaar in evenwicht, en daarom is het goed de waardering - ook voor kerkenraden en gemeenteleden! - in dit rapport te onderstrepen. Het maakt duidelijk dat 'Apeldoorn' en de kerken aan elkaar verbonden zijn.

4.7 Brief aan kerkenraden

Door middel van een brief vroeg het curatorium in het najaar van 2013 de aandacht van de kerkenraden voor: a. het voorgaan van studenten in bijzondere diensten; b. de combinatie van student én ambtsdrager zijn.

- a. Uit reacties van studenten met preekconsent bleek dat hun in toenemende mate verzocht wordt om bijzondere diensten te leiden, meestal gepaard gaande met de vraag om een bepaald concreet Schriftgedeelte als uitgangspunt voor de preek te nemen of om over een bepaald thema te preken. Omdat het voorbereiden van deze diensten meer tijd vergt dan het voorbereiden van een gewone eredienst en daardoor de studievoortgang in gedrang kan komen, besloot het curatorium om de studenten in bescherming te nemen en de kerkenraden te vragen terughoudend te zijn met verzoeken aan studenten om in bijzondere diensten voor te gaan.
- b. Met enige regelmaat komt het voor dat een admissiale student door zijn kerkenraad gekandideerd wordt voor het ambt van ouderling of diaken en dat de gemeente hem als zodanig verkiest. Het curatorium weet uit de contacten met studenten dat de broeders deze roeping serieus voor Gods aangezicht overwegen. Tegelijk merken we dat de combinatie van student én kerkenraadslid zijn soms heel, wellicht té zwaar is, vooral wanneer in de gemeente zaken spelen die veel tijd en aandacht vergen. Dan kan er onbalans komen met betrekking tot studie en gezin, met mogelijke studievertraging als gevolg. Hoewel het curatorium beseft dat het lid zijn van een kerkenraad een praktisch vormend aspect heeft dat het latere predikantswerk ten goede kan komen, heeft het curatorium toch bij de kerkenraden gepleit voor terughoudendheid.

4.8 Beroepbaarstelling

Na afgeleid Masterexamen vroegen de volgende admissiale studenten beroepbaarstelling en verkregen zij die (tussen haakjes worden de gemeenten vermeld waaraan zij verbonden werden):

J. Oosterbroek (Kantens), A.A.L. Aalderink (Zwaagwesteinde), J.P. Rozema (Onstwedde), T. Wijnsma (Putten), D. van der Wal (Nieuw-Vennep), J. Hoefnagel (Zeist), A. Mak (Broeksterwoude-Petrusgemeente), P.A.C. Boom, L.J. Koopman (Beverwijk-Westzaan), C. Brouwer (Maarsssen), H. Raveling ('s-Gravendeel) en M.J. van Keulen.

Op dit moment (voorjaar 2016) zijn er nog twee beroepbaar gestelde kandidaten die uitzien naar een beroep uit de kerken.

5 Het curatorium en andere deputaatschappen

5.1 Raad van toezicht (en college van bestuur)

Waar nodig weten de raad van toezicht en het curatorium elkaar te vinden. In de verslagperiode was dat nauwelijks nodig, behalve voor de zaken die het GTU-traject raken. Daarover wordt uw vergadering door de gezamenlijke gremia een rapport aangeboden.

Het college van bestuur is altijd op de vergaderingen van het curatorium vertegenwoordigd door de rector; waar nodig woonde de voorzitter van het college van bestuur een deel van de vergaderingen bij, in het kader van een concreet agendapunt.

Ter vervulling van de opdrachten die de generale synode aan beide deputaatschappen en het college van bestuur gaf werkten alle drie de gremia nauw samen door samenstelling van een commissie (per opdracht) waarin zij alle vertegenwoordigd waren. Het curatorium is dankbaar voor de goede samenwerking.

5.2 Deputaten studie- en stimuleringsfonds

In de verslagperiode is er een enkele keer contact geweest met deputaten studie- en stimuleringsfonds. Dat betrof met name de regeling voor het stimuleringsfonds. In deze regeling heeft ook het curatorium een bepaalde plaats. In goed overleg met het curatorium heeft het college van hoogleraren en UHD's het deputaatschap studie- en stimuleringsfonds een voorstel gedaan. Dat voorstel heeft de instemming van het curatorium.

5.3 RvT, CvB en deputaten kerkorde en kerkrecht

Samen met de raad van toezicht, het college van bestuur en deputaten kerkorde en kerkrecht heeft het curatorium gewerkt aan een herziening van bijlage 15 K.O. Het verslag daarvan is opgenomen in het rapport van het college van bestuur/raad van toezicht.

6. Opdrachten van de generale synode

De generale synode 2013 gaf aan het curatorium een aantal specifieke opdrachten, te weten:

1. een vervolgoopdracht om in samenspraak met deputaten kerkorde en kerkrecht onderzoek te doen welke consequenties de introductie van de term 'kerkelijk docent' heeft voor de kerkorde en welke aanpassingen noodzakelijk zijn in de kerkorde en de betreffende regelingen aan de TUA, en hierover voorstellen te doen aan de generale synode van 2016.

In goede samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht, het college van bestuur en de raad van toezicht is deze opdracht uitgevoerd. Het resultaat van de bezinning treft u aan in bijlage 2. Het curatorium verzoekt u goedkeuring te hechten aan deze notitie en de voorstellen te aanvaarden.

2.
 - a. curatoren samen met de raad van toezicht op te dragen te bezien of de aanbevelingen in het totaalplan omgezet kunnen worden in beleid en daarbij ook de financiële consequenties in ogenschouw te nemen;
 - b. een studiec commissie in te stellen voor de bezinning op die zaken waarop volgens het totaalplan nog bezinning nodig is.

Ook deze opdracht kon binnen de gestelde tijd worden uitgevoerd. Het resultaat van de bezinning treft u aan in bijlage 3. Het curatorium verzoekt u goedkeuring te hechten aan dit rapport en de voorstellen te aanvaarden.

3. om samen met de andere gremia van de TUA, onder leiding van het college van bestuur, verder te werken aan het onderzoeken van de mogelijkheden te komen tot een breed, orthodox theologisch instituut in Apeldoorn of elders, waar dan ook de nieuw te vormen predikantsopleiding ondergebracht wordt.

Aan deze opdracht is onder leiding van het college van bestuur hard gewerkt. De gezamenlijke gremia van de TUA zullen daarvan verslag doen aan uw vergadering.

7. Voorstellen

Het curatorium stelt de synode voor:

1. de handelingen van het curatorium goed te keuren;
2. aan prof.dr. G.C. den Hertog op de meest eervolle wijze emeritaat te verlenen;
3. benoemingen te doen n.a.v. de vertrouwelijke brieven die de synode zullen bereiken;
4. in te stemmen met de (voorlopige) nieuwe opzet van het proponentsexamen;
5. goedkeuring te hechten aan het nieuwe voorstel voor de aanwezigheid van het curatorium bij de Masterexamens;
6. goedkeuring te hechten aan de verandering van naamgeving van gereformeerde praktische theologie naar praktische theologie;
7. goedkeuring te hechten aan de notitie 'De kerkelijk docent en de kerkorde' en de voorstellen te aanvaarden;
8. goedkeuring te hechten aan het rapport van de commissie vorming (a.s.) predikanten en de voorstellen te aanvaarden;
9. opnieuw een secretaris en een secundus-secretaris te benoemen.

Het curatorium wenst u een gezegende vergadering,

Namens het curatorium:
J.G. Schenau (voorzitter)
G. van Roekel (secretaris).

Bijlage 1

Nieuwe opzet proponentsexamen

1. Motivatie voor nieuwe opzet

Het curatorium heeft in nauw overleg met het college van hoogleraren en UHD's besloten tot een andere opzet van het proponentsexamen, het examen dat aan het verlenen van preekconsent vooraf gaat.

Tot nu toe werd het examen door het coho afgenomen in een vergadering van het curatorium. Deze praktijk werd echter als onbevredigend ervaren. Hoogleraren en docenten ervoeren het examineren van een pars als een doublure van wat in tentamens al werd getoetst. Curatoren misten in het examen soms de aansluiting bij de praktijk van het kerkelijke leven. Zowel coho als curatorium vroegen zich soms af of studenten het proponentsexamen wel op waarde schatten en misten een goed instrumentarium om het examen te beoordelen. De bezinning op deze praktijk heeft geleid tot een aantal aanpassingen.

2. Belangrijkste aanpassingen

De belangrijkste aanpassingen zijn:

- het proponentsexamen wordt voortaan afgenomen door het curatorium in aanwezigheid van een vertegenwoordiging van het coho (de rector en een ander coho-lid);
- het aantal in te leveren preekvoorstellen wordt uitgebreid van één naar twee;
- in de opgave van de stof van de examenvakken en de vraagstelling tijdens het examen wordt zoveel mogelijk afstemming gezocht op de praktijk van het predikantswerk;
- de normering voor de beoordeling van het examen en het beoordelen van de preekvoorstellen is concreet geformuleerd.

3. Ingangsdatum en voorlopig karakter

De nieuwe opzet van het proponentsexamen gaat in bij de opening van de nieuwe cursus 2015-2016. De nieuwe opzet draagt om twee redenen een voorlopig karakter. Allereerst omdat het curatorium besloten heeft om de nieuwe werkwijze na acht proponentsexamens te evalueren. Vervolgens omdat een nieuwe opzet van de het proponentsexamen de goedkeuring van de generale synode nodig heeft.

Het proponentsexamen kan worden aangevraagd ná afronding van alle verplichtingen t/m het tweede blok in het vijfde studiejaar.

4. Nieuwe opzet

De nieuwe opzet van het proponentsexamen ziet er zó uit:

- a. Het proponentsexamen kan op vier momenten worden afgelegd: in de vergaderingen van het curatorium in februari, juni, eind augustus/begin september en november.
- b. *Negen weken* voor het examen vraagt de student die proponentsexamen wil afleggen en preekconsent wil aanvragen het examen aan bij de secretaris van het curatorium.
- c. De student wordt gevraagd uiterlijk twee weken voor de vergadering twee preekvoorstellen in te leveren. Het ene over een tekst naar eigen keuze, het andere over een tekst naar keuze van de curator die homiletiek examineert. Deze tekst zal de student zes weken voor het examen worden opgegeven. De preekvoorstellen dienen vergezeld te gaan van een korte toelichting (maximaal twee A4), waarin de belangrijkste exegetische en homiletische keuzen worden verantwoord, een passende orde van dienst wordt vermeld en een opsomming wordt gegeven van het gebruikte theologische en meditatieve materiaal.
- d. Het eigenlijke examen begint met de presentatie van het eerste deel van het preekvoorstel over de opgegeven tekst (10 minuten). Vervolgens examineren curatoren elk tien minuten in de volgende vakken:
 - exegese Oude Testament - examinerator: ds. H. Polinder
 - exegese Nieuwe Testament - examinerator: drs. R. van de Kamp
 - dogmatiek/ethiek (afwisselend) - examinerator: ds. P.D.J. Buijs
 - homiletiek - examinerator: ds. J.G. Schenau
 - gereformeerde praktische theologie (afwisselend, m.u.v. homiletiek) - examinerator: drs. C. van Atten
 - kerkrecht - examinerator: drs. A. van der Zwan
 De stof voor deze vakken zal de student zes weken voor het examen tegelijk met de preektekst worden meegedeeld en daarmee zo mogelijk ook verband houden. De curator-examinator kiest deze stof uit (populair-)wetenschappelijke publicaties en zal zijn vraagstelling zoveel mogelijk afstemmen op de praktijk van het predikantswerk. Wat de omvang van de stof betreft: voor exegese het gedeelte van de opgegeven preek of een daarmee verband houdende, kleine perikoop met drie commentaren, samen max. 30 pagina's; voor de andere vakken per vak in totaal max. 50 pagina's uit een of meerdere boeken of artikelen.
- e. In de deliberatie zal elke curator-examinator een beoordeling geven van het afgelegde examen: onvoldoende, voldoende of goed. De voorlopige uitslag wordt aan de student meegedeeld. Alleen als alle onderdelen voldoende zijn, kan preekconsent worden verleend. Een onderdeel dat onvoldoende was, dient op een volgende vergadering van het curatorium te worden overgedaan. Hiervoor zal dan een nieuw pars worden opgegeven.
- f. De aanvraag voor het verlenen van preekconsent verloopt als volgt:
 - onderzoek attest kerkenraad;
 - bespreking preekvoorstellen;
 - advies coho;
 - bespreking en beslissing: beide preekvoorstellen krijgen een beoordeling (onvoldoende, voldoende, goed). Alleen als beide preekvoorstellen voldoende zijn bevonden, kan preekconsent worden verleend. Als een van beide preekvoorstellen onvoldoende is, dient voor de volgende vergadering van het curatorium een aanpassing plaats te vinden, danwel een nieuw preekvoorstel te worden ingediend, zulks ter beoordeling van het curatorium.
 - de verlening van het preekconsent wordt aan de student meegedeeld en er volgt een kort persoonlijk gesprek. Dit gesprek maakt geen onderdeel uit van het eigenlijke examen, aangezien het bij dit examen niet gaat om een nieuw toetsmoment van roeping en genadestaat. Het gaat om een kerkelijke toets van de wetenschappelijke ontwikkeling van de student, namelijk dat deze ontwikkeling geen verhindering vormt om te gaan proponeren in de kerken.

5. Communicatie

Over de communicatie is het volgende afgesproken:

1. zodra een student bij de secretaris van het curatorium gemeld heeft dat hij proponentsexamen wil doen, licht de secretaris zo spoedig mogelijk de curator-examinator homiletiek in;
2. de curator-examinator homiletiek deelt uiterlijk acht weken voor het examen per email de preektekst mee aan de secretaris en de andere curator-examinatoren;
3. de curator-examinatoren delen uiterlijk zes weken voor het examen de examenstof mee aan de secretaris van het curatorium;
4. de secretaris van het curatorium geleidt het hele pakket aan examenstof door aan de student met de mededeling dat hij voor eventuele vragen over de stof direct contact op kan nemen met de betreffende curator-examinator.

Het curatorium

Bijlage 2

De kerkelijk docent en de kerkorde

De synode van 2013 besloot

'een vervolgoopdracht te geven aan het curatorium in samenspraak met deputaten kerkorde en kerkrecht onderzoek te doen welke consequenties de introductie van de term 'kerkelijk docent' heeft voor de kerkorde en welke aanpassingen noodzakelijk zijn in de kerkorde en de betreffende reglementen aan de TUA, en hierover voorstellen te doen aan de generale synode van 2016'.

Daarbij zijn de volgende zaken te noemen:

1. Tekst van de kerkorde

1.1. Tekst art. 2 K.O.

De kerkorde spreekt over de hoogleraar als een van de kerkelijke ambten. Als er sprake is van een kerkelijk docent, te onderscheiden van een kerkelijk hoogleraar, rijst de vraag of dit niet moet worden benoemd in de tekst. De oorspronkelijke DKO spreekt over de 'doctoren'.

Ter overweging:

Het verdient aanbeveling om de tekst van art. 2 K.O. aan te passen en te spreken over de dienst van de 'kerkelijk docenten' in plaats van de nu gebruikte term 'hoogleraren'. Daarbij nemen we dan meteen de mogelijkheid mee dat er kerkelijk docenten kunnen zijn die niet 'voorgesorteerd' staan voor het hoogleraarschap (deze mogelijkheid is op de synode 2013 uitdrukkelijk genoemd). Het is niet meer dan logisch dat deze docenten, in vaste dienst benoemd, dan ook als zodanig bevestigd moeten worden op de wijze zoals dat ook met de hoogleraren gebeurt: in een officiële kerkdienst, met ondertekening van het formulier (bijlage 12 K.O.). Bij een evt. nadere benoeming als kerkelijk hoogleraar kan dan volstaan worden met de inaugurele rede. Een andere docent die eerder als predikant direct met een gemeente verbonden was wordt in geval van een benoeming een predikant die afgestaan is naar art. 6 K.O.

De tekst van art. 2 K.O. wordt dan:

'De diensten zijn vier in getal; die van de dienaren des Woords, van de kerkelijk docenten (al of niet hoogleraar), van de ouderlingen en van de diakenen.'

1.2. Tekst art. 18 K.O.

Gezien bovenstaande moet ook de tekst van art. 18 K.O. gewijzigd worden: i.p.v. 'hoogleraar' resp. 'hoogleraren' dient gelezen te worden 'kerkelijk docent' resp. 'kerkelijk docenten'. Dit moment zou tevens aangegrepen kunnen worden om hun kerkelijke positie - nu benoemd als 'op de wijze van emeritipredikanten verbonden aan de kerk die hij gediend heeft' - te wijzigen in 'als predikant naar art. 18 K.O. verbonden aan de kerk die hij gediend heeft'. De huidige formulering blijft immers telkenmale voor verwarring zorgen.

De tekst zou dan gaan luiden:

De taak van de kerkelijk docenten

Tot de opdracht van de kerkelijk docenten in de theologie behoort het uitleggen van de Heilige Schrift en het verdedigen van de zuivere leer tegen afwijkingen daarvan.

Een dienaar des Woords die als kerkelijk docent is benoemd aan de Theologische Universiteit voor de opleiding tot de dienst des Woords blijft als predikant naar art.18 K.O. verbonden aan de kerk die hij gediend heeft.

Noot:

Zolang er nog sprake is van een niet volledige pensioenvoorziening via ABP/Z&W, blijft gelden: De gezamenlijke kerken nemen de verplichting op zich om naar behoren in hun onderhoud te voorzien, evenals in dat van hun weduwen en wezen.

1.3. Tekst art. 52 K.O.

Hoofdttekst: De dienaren des Woords evenals de kerkelijk docenten aan de Theologische Universiteit zullen hun instemming betuigen met de drie formulieren van enigheid (...) enz.

Als eerste lid, in kleine letters:

1. *Het college van bestuur van de TUA zal er zorg voor dragen dat ook de andere docenten en bijzondere hoogleraren schriftelijk verklaren dat zij de grondslag onderschrijven.*

Andere leden van dit artikel schuiven een plaats naar onder.

Kanttekening: de toevoeging 'andere docenten en bijzondere hoogleraren' is van belang: in de huidige tekst worden de hoogleraren en docenten apart benoemd. Ook de docenten die geen kerkelijk docent zijn, zijn nu al gehouden hun instemming te betuigen. Met de voorgestelde formulering wordt ook het instituut van de bijzonder hoogleraar in deze route meegenomen.

2. Bijlagen bij de kerkorde

2.1. bijlage 10 - Reglement voor de Theologische Universiteit

art. 7 lid 6

Huidige redactie:

Hoogleraren worden slechts aangesteld ingevolge een benoeming door de synode wordt dan:

Kerkelijk docenten worden slechts aangesteld ingevolge een benoeming door de synode.

art. 14 lid 1a

Huidige redactie:

het doen van voordrachten aan de synode voor benoeming van hoogleraren wordt dan:

het doen van voordrachten aan de synode voor benoeming van *kerkelijk docenten*.

Kanttekening: lid 1c en 1d komen via een dossier update Formele Regelingen aan de orde.

art. 15

art. 15 is aan uitgebreide revisie toe: erboven wordt gesproken over het college van hoogleraren en de vraag rijst wat de positie van de bijzonder hoogleraar is. Daarnaast is de vraag in hoeverre bij de vergadering van het college van (kerkelijk) hoogleraren de andere kerkelijk docenten betrokken worden. Aan de hand van de antwoorden op deze vragen kan art. 15 aangepast worden.

Kanttekening: dit komt aan de orde via het dossier update Formele Regelingen.

2.2. bijlage 11 Vragen bij bevestiging tot hoogleraar

De kop van bijlage 11 zal gewijzigd moeten worden, aldus:
Vragen te stellen bij de bevestiging van kerkelijk docenten van de Theologische Universiteit.

2.3. bijlage 12 – Ondertekeningsformulier

Ook hier moet de kop gewijzigd worden, aldus:
Ondertekeningsformulier voor de kerkelijk docenten.

Kanttekening: ook in de tekst van dit formulier moet het woord 'hoogleraren' gewijzigd worden in 'kerkelijk docenten'. Zie hiervoor het dossier Formele Regelingen.

Daarnaast verdient het aanbeveling om het formulier dat intern aan de TUA in gebruik is en waar docenten en bijzondere hoogleraren met hun handtekening hun verbondenheid aan de gereformeerde belijdenis betuigen als aparte bijlage in de kerkorde op te nemen.

2.4. bijlage 13 - Akte van aanstelling

In de Akte van aanstelling zal daar waar sprake is van 'hoogleraar' dit gewijzigd moeten worden in 'kerkelijk docent'.

De zinsnede '2. de generale synode zegt u als honorarium toe een bedrag van € ... 's jaars' kan vervallen. Er is immers sprake van indiensttreding aan de TUA met bijbehorend salaris volgens de aangewezen schaal, conform de cao Nederlandse universiteiten.

2.5. bijlage 14 - Concept-akte van ontslag van de ambtelijke dienst in de gemeente

Hetzelfde als bij 2.4. eerste alinea genoemd geldt ook bij de Concept-akte van ontslag van de ambtelijke dienst in de gemeente waaraan de kerkelijk docent tot aan zijn benoeming aan de TUA verbonden was.

2.6. bijlage 15 - Reglement voor het verlenen van emeritaat, verlof en ontslag

Aan een bijstelling van bijlage 15 is al gewerkt.

2.7. bijlage 16 - Akte van emeritaatsverlening

Idem als bij 2.4. eerste alinea.

3. Huishoudelijk reglement generale synode

Kerkelijk docenten zullen net als kerkelijk hoogleraren de generale synode kunnen dienen als preadviseur. Dit heeft consequenties voor de volgende artikelen:

art. 1

Huidige redactie:

De kerkenraad van de daartoe door de laatst gehouden generale synode aangewezen samenroepende kerk zal in de regel tegen de vrijdag voor de eerste zondag in september de synode in eerste zitting samenroepen. Hiervan zal tenminste zes maanden tevoren bericht gezonden worden aan de particuliere synoden, aan het college van hoogleraren van de Theologische Universiteit en aan de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken.

wordt dan

De kerkenraad van de daartoe door de laatst gehouden generale synode aangewezen samenroepende kerk zal in de regel tegen de vrijdag voor de eerste zondag in september de synode in eerste zitting samenroepen. Hiervan zal tenminste zes maanden tevoren bericht gezonden worden aan de particuliere synoden, aan het college van hoogleraren, aan de emeritus docenten, aan de emeritus kerkelijk docenten van de Theologische Universiteit en aan de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken.

art. 19

Huidige redactie:

De samenroepende kerk zal de hoogleraren en de emeritus hoogleraren van de Theologische Universiteit verzoeken de synode van advies te dienen.

wordt dan

De samenroepende kerk zal de *kerkelijk docenten en de geëmeriteerde kerkelijk docenten* van de Theologische Universiteit verzoeken de synode van advies te dienen.

art. 20

Huidige redactie:

De preadviseurs hebben het recht alle zittingen, zowel de openbare als de comitézittingen van de synode, bij te wonen, tenzij het gaat om eigen zaak. Zij kunnen op verzoek van het moderamen aan het commissiewerk deelnemen. Bij dit alles worden echter de volgende regels in acht genomen:

- a. de hoogleraren zijn als adviseurs zo mogelijk voltallig aanwezig bij de eerste zitting van de synode;
- b. na deze zitting nemen zij met het moderamen deel aan de vaststelling van de agenda;
- c. hoogleraren nemen als adviseur deel aan het werk van de commissies; in overleg met de samenroeper wordt bepaald op welke wijze de hoogleraar de commissie van advies dient en welke commissievergadering hij bijwoont;
- d. voorafgaand aan elke zittingsweek bepaalt het moderamen bij welke agendapunten de aanwezigheid van een hoogleraar gewenst is; het moderamen geeft dit door aan het college van hoogleraren, dat vervolgens de aanwezigheid van een hoogleraar regelt, zo mogelijk rekening houdend met het vakgebied van de hoogleraren;
- e. de hoogleraren nemen plaats achter de moderamentafel; zij dienen de vergadering op verzoek van de preses van advies; dit zal met name gebeuren bij een situatie zoals in d omschreven. In andere gevallen houden zij het recht van het geven van advies, maar zij zullen daar een terughoudend gebruik van maken;

- f. bij de vergaderingen van het moderamen zijn de hoogleraren niet aanwezig, tenzij op verzoek van het moderamen omdat er een zaak aan de orde is die de inbreng van één of meerdere hoogleraren wenselijk maakt.

wordt dan

De preadviseurs hebben het recht alle zittingen, zowel de openbare als de comitézittingen van de synode, bij te wonen, tenzij het gaat om eigen zaak. Zij kunnen op verzoek van het moderamen aan het commissiewerk deelnemen. Bij dit alles worden echter de volgende regels in acht genomen:

- a. de *kerkelijk docenten* (al of niet emeritus, dit wordt in het vervolg niet herhaald) zijn als adviseurs zo mogelijk voltallig aanwezig bij de eerste zitting van de synode;
- b. na deze zitting nemen zij met het moderamen deel aan de vaststelling van de agenda;
- c. *kerkelijk docenten* nemen als adviseur desgewenst, op verzoek van de synode, deel aan het werk van de commissies; in overleg met de samenroeper wordt bepaald op welke wijze de kerkelijk docent de commissie van advies dient en welke commissievergadering hij bijwoont;
- d. voorafgaand aan elke zittingsweek bepaalt het moderamen bij welke agendapunten de aanwezigheid van een *kerkelijk docent* gewenst is; het moderamen geeft dit door aan het college van *kerkelijk docenten* en aan de emeritus kerkelijk docenten. Het college regelt vervolgens de aanwezigheid van een *kerkelijk docent*, zo mogelijk rekening houdend met het *desbetreffende* vakgebied;
- e. de *kerkelijk docenten* nemen plaats achter de moderamentafel; zij dienen de vergadering op verzoek van de preses van advies; dit zal met name gebeuren bij een situatie zoals in d omschreven. In andere gevallen houden zij het recht van het geven van advies, maar zij zullen daar een terughoudend gebruik van maken;
- f. bij de vergaderingen van het moderamen zijn de *kerkelijk docenten* niet aanwezig, tenzij op verzoek van het moderamen omdat er een zaak aan de orde is die de inbreng van één of meer *preadviseurs* wenselijk maakt.

art. 21

Huidige redactie:

De preadviseurs zijn gerechtigd, indien de vergadering of zij zelf dit noodzakelijk achten, na het sluiten van de eerste, c.q. tweede ronde van bespreking en vóór de te nemen beslissingen, aan de preses het woord te vragen, die hun dit terstond zal verlenen.

De preses is ook gerechtigd hen advies te vragen, waarbij hij rekening zal houden met de vakgebieden van de verschillende hoogleraren.

wordt dan

De preadviseurs zijn gerechtigd, indien de vergadering of zij zelf dit noodzakelijk achten, na het sluiten van de eerste, c.q. tweede ronde van bespreking en vóór de te nemen beslissingen, aan de preses het woord te vragen, die hun dit terstond zal verlenen.

De preses is ook gerechtigd hen advies te vragen, waarbij hij rekening zal houden met de vakgebieden van de verschillende *kerkelijk docenten*.

art. 22

Huidige redactie:

In zaken die de Theologische Universiteit betreffen, zullen de preadviseurs geheel aan de algemene discussie kunnen deelnemen.

Dit kan aanleiding geven tot ongewenste effecten, namelijk wanneer de preadviseurs het intern niet eens konden worden. Regel dient te zijn dat deze zaken in de route naar de synode toe binnen de betreffende gremia van de TUA besproken worden. Dit leidt tot een rapport aan de synode. Het dient regel te zijn dat ieder zich daarin voegt - principieel bezwaar uitgezonderd, maar daar is een aparte route voor: bezwaar aantekenen bij de synode. Namens de TUA zal dus de rector woordvoerder zijn, ook namens het college van kerkelijk docenten.

Voorgestelde redactie:

In zaken die de Theologische Universiteit betreffen, zal de rector als vertegenwoordiger van het college van kerkelijke docenten aan de algemene discussie deelnemen.

Term kerkelijk docent ook gebruiken in andere K.O. artikelen die niet direct gelinkt zijn aan de TUA.

Dit betreft de volgende artikelen/bijlagen gevonden waarin een aanpassing nodig is:

K.O.

art.4.3a

art.8f

art.20 bijlagen kleine letter 6x

art.52.1

Bijlagen

Bijlage 9

Regeling studiefonds art.4.4

Regeling stimuleringsfonds art.1, 2a en 2c, 3

Register

Emeritaat van hoogleraren

Hoogleraren

Professoren zie : Hoogleraren

Taak van hoogleraren

Verlof van hoogleraren

Voorstel om deze zaken aan deputaten kerkorde en kerkrecht door te geven, zodat ze t.z.t. in een nieuwe uitgave van de kerkorde verwerkt kunnen worden.

Onderstaande verwijzingen komen via dossier Formele Regelingen aan de orde.

Bijlage 10
Reglement TUA
Cvb: II 5.3; 5.6; 7.6
Cura : IV 1 ; 1a, 1c, 1d
Hoogleraren : art.15,15.1 ; 15.2; 15.3

Bijlage 11
Kop bijlage en vraag 4

Bijlage 12
Kop bijlage en tekst 3x

Bijlage 13
Kop bijlage en 13.1; 13.4

Bijlage 14
Kop ontslag gemeente; inleiding b. en besluit 4.

Bijlage 15 passim

Bijlage 16
Emeritaatsverklaring kop / tituluur , 3 en 5

Bijlage 3

Rapport commissie vorming (a.s.) predikanten (voorheen commissie totaalplan) m.b.t. opdrachten GS 2013

1. Voorgeschiedenis

A. Op donderdag 28 oktober 2010 vergaderde de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in haar 8e zitting over het door de vertrouwenscommissie Predikanten aangereikte onderzoeksrapport: *Onderzoeksrapport van de vertrouwenscommissie predikanten. Een bezinning op het voorkomen van conflicten tussen predikanten, kerkenraden en gemeenten in de uitoefening van het ambt.* De vertrouwenscommissie gaf met dit rapport gehoor aan de opdracht van de generale synode van 2007 'zich te bezinnen op de mogelijke oorzaken van problemen in de verhouding tussen predikant en kerkenraad/gemeente, die oorzaken te inventariseren en zich te bezinnen op de vraag hoe deze problemen kunnen worden voorkomen.' In hoofdstuk 2 van het rapport wordt een analyse gegeven van de gesignaleerde problemen. De vertrouwenscommissie is meerdere malen betrokken geweest bij ernstige (conflict)situaties tussen predikant en kerkenraad dan wel tussen predikant en (een deel van de) gemeente en komt van daar uit tot de conclusie dat de geschetste problemen voor wat betreft de predikant teruggebracht kunnen worden tot 4 hoofdcategorieën:

- a. problematiek geworteld in persoonlijke en/of psychische ontwikkeling (83%)
- b. gebrek aan communicatieve vaardigheden (33%)
- c. twee predikanten in één gemeente (25%)
- d. zwakke en/of afwezige kerkenraad (33%).

Een conclusie van de vertrouwenscommissie is dat wanneer gekeken wordt naar het curriculum en wanneer geluisterd wordt naar de verhalen van predikanten de indruk ontstaat dat er naar verhouding te weinig gestructureerde aandacht is voor bovengenoemde aspecten in de onderdelen beroepsvaardigheden en sociaal-psychologische attitudes.

De synode besluit:

6. *het curatorium, deputaten toezicht van de Theologische Universiteit Apeldoorn (TUA) en het college van bestuur van de TUA op te dragen in nauw contact met de vertrouwenscommissie een totaalplan te maken voor maatregelen die genomen kunnen worden voor het verbeteren van de selectie van toekomstige predikanten en de begeleiding van de persoonlijke ontwikkeling van studenten tijdens de opleiding.*

De uitwerking van opdracht 6 was te vinden in het Totaalplan, aangereikt aan en besproken op de GS 2013. Daarbij moest onderstreept worden dat de aanleiding van een en ander was 'zich te bezinnen op de mogelijke oorzaken van problemen in de verhouding tussen predikant en kerkenraad/gemeente'. Een deel van de oorzaken was volgens de rapportage van de VCP gelegen in 'problematiek geworteld in persoonlijke en/of psychische ontwikkeling'. Opdracht van de GS 2010 was via het Totaal plan te komen tot aanbevelingen die o.a. leiden tot meer aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling van de toekomstige predikanten in de opleiding. Die aanbevelingen in het Totaalplan bestrijken een breed terrein en hebben met meer te maken dan alleen de kwestie conflicten. Deze luiden als volgt:

1. *in de opleiding zal stevig aandacht gegeven dienen te worden aan communicatieve vaardigheden, die direct te maken hebben met de prediking, de (volwassenen)catechese en het pastoraat; de wens naar meer scholing in het pastoraat heeft ook daarmee te maken;*
2. *conflicten in de gemeente trekken een stevige wissel op de predikant; omgaan met en professioneel kunnen hanteren van conflicten dienen deel uit te maken van de opleiding; onderdeel daarvan moet zijn het leren voorkomen dat de predikant zelf betrokken raakt in een conflict;*

3. omdat de taakidentiteit niet altijd duidelijk is zal ook daar in de opleiding oog voor dienen te zijn, waarbij er vooral een bewustwording moet zijn ten aanzien van de primaire taken van de predikant;
4. omdat predikanten moeite ervaren met het bewaken van grenzen, het omgaan met eigen kwetsbaarheid, flexibiliteit en stressbestendigheid zal in de opleiding (meer) training op deze punten plaats mogen vinden;
5. aangezien het geven van catechese meer dan eens als moeilijk wordt ervaren zal aan de vraag om meer didactische, psychologische en godsdienstpedagogische scholing niet voorbij gegaan mogen worden;
6. hoewel niet direct behorend tot onze opdracht willen we toch aanreiken het belang van de verantwoordelijkheid die kerkenraden hebben voor hun predikant; het regelmatig voeren van een gesprek is wel het minste; over de items in die gesprekken zal stevig nagedacht dienen te worden (wellicht kan de gedragscode daarbij behulpzaam zijn); daarnaast heeft ook de classis via de kerkvisitatie een verantwoordelijkheid, waarbij het eveneens zaak zal zijn die inhoudsvol te doen verlopen;
7. het is noodzakelijk dat er in de kerken een discussie gevoerd wordt over de vele taken en verantwoordelijkheden van de predikant omdat de veelheid daarvan schade kan toe brengen aan de primaire taken van predikant.

De GS 2013 besloot (GS besluit TUA Curatorium 9): *'curatoren samen met de raad van toezicht op te dragen te bezien of de aanbevelingen in het Totaalplan omgezet kunnen worden in beleid en daarbij ook de financiële consequenties in ogenschouw te nemen'*.

B. De commissie Totaalplan onderstreepte in haar Rapport dat de aanleiding was het voorkomen van conflicten en dat andere zaken niet expliciet besproken zijn in de diverse besprekingen en rapporten, zoals burn-out en grensoverschrijdend gedrag. Daarover zou volgens het Totaalplan meer bezinning nodig kunnen zijn: *'Daarnaast zij vermeld dat naar het oordeel van zowel de vertrouwenscommissie alsook de studiecommissie bij alles twee zaken in de rapportages en de besprekingen niet genoemd zijn. We doelen hier op het veelvuldig voorkomen van burn-out bij predikanten. Daarover zijn belangrijke publicaties verschenen. Ook denken we aan grensoverschrijdend gedrag op het gebied van pastoraat, zoals misbruik, manipulatie, intimidatie en financiële misstappen. Daar is een vloed van literatuur over. De studiecommissie acht het denkbaar dat daar meer specifieke bezinning op komt en onderzoek naar gedaan wordt. Overigens: hetgeen in dit rapport wordt aangereikt, raakt aan deze zorgen met betrekking tot het predikantschap.'*

De GS 2013 gaf daarom als opdracht aan het curatorium:

'een studiecommissie in te stellen voor de bezinning op die zaken waarop volgens het totaalplan nog bezinning nodig is' (GS-besluit TUA curatorium 10)

C. Er ligt ook een relatie met een opdracht voor de vertrouwenscommissie. Op 28 november 2013 heeft de GS 2013 het rapport van de vertrouwenscommissie besproken. In het rapport wordt een hoofdstuk gewijd aan permanente educatie.

De vertrouwenscommissie stelde dat het voor predikanten belangrijk is te blijven leren. Predikanten in de kerk mogen zich inzetten voor de verkondiging van het Woord van God en/of speciale taken in de gemeente. Tot de uitdaging waar zij voor staan, behoort dat zij dit werk doen in een gemeente die midden in de samenleving staat. De variatie en ontwikkeling in dit werk vraagt van predikanten dat zij zelf voortdurend blijven leren over de verschillende aspecten van hun taakuitoefening. Vanuit een visie dat een leven lang leren tegenwoordig ook vanzelfsprekend is voor predikanten, is het belangrijk om de tijdens de studie opgedane (vak)kennis en vaardigheden niet alleen op peil te houden, maar ook te verbreden en te verdiepen. Werken aan eigen competenties en vaardigheden is een must. Het belang en de noodzaak van permanente educatie voor predikanten is groot. Het vergroot de kans dat de vreugde in de bediening en de voldoening in het werk onderhouden wordt. Permanente educatie kan bijdragen aan de mogelijkheid om de gemeente in prediking en pastoraat bij het heil te bepalen en haar roeping in de wereld te bewaren en adequaat te reageren op problemen in de samenleving. Mede daarom vraagt herder- en leraar zijn het zelf open blijven voor de Schrift in de context van de hedendaagse samenleving.

Permanente educatie voor predikanten is gericht op het ontwikkelen en versterken van de competenties die de predikant nodig heeft bij de uitoefening van zijn ambt in de gemeente als ook het vergroten en verdiepen van kennis ten behoeve van zijn arbeid. Het doel daarbij is zicht krijgen op eigen functioneren. Dit kan o.a. door:

1. Versterking van het persoonlijk geloof van de predikant: Wie leiding geeft en uitdeelt moet zelf ook gevoed worden.
2. Verbinden van de context van de predikant: Stabiliteit, evenwichtigheid, zelfkennis, authenticiteit en volwassenheid zijn belangrijk, juist wanneer je als predikant een soms eenzame positie hebt en je leiding moet geven aan jezelf.
3. Versterken van geestelijk en organisatorisch leiderschap: Leidinggeven is meer dan op de winkel passen. Het is richting geven, voorop gaan en sturen. Predikant en kerkenraad hebben hierin een eigen en onderscheiden taak en verantwoordelijkheid.
4. Versterken van open en veilige verstandhouding tussen kerkenraad en predikant: De samenwerking en ontwikkeling van personen in hun functie en de organisatie als geheel valt of staat met goede onderlinge verhoudingen. Respect en vertrouwen zijn basale bouwstenen bij het leidinggeven en samenwerken.

Commissie 7 van de GS 2013 heeft het rapport van de vertrouwenscommissie besproken en komt bij het onderdeel permanente educatie tot de volgende weging:

'Met name het gedeelte over de twee eerste relaties die genoemd worden in de gedragscode, de relatie tot God en de relatie tot zichzelf, spreekt over de grondhouding van een predikant van waaruit hij zijn werk mag en kan doen en verdient daarom ook een plaats in de nascholing van toekomstige predikanten en behoort een vaste plek te hebben in het nadenken over eigen spiritualiteit en eigen staan in het leven van de predikant. De zaken die genoemd worden in de gedragscode kunnen helpen om eigen leven en werken te spiegelen en dat behoort in feite tot de dagelijkse 'routine' van het predikant-zijn.'

Tijdens de bespreking op de generale synode is er in het algemeen waardering voor de erkenning van de problematiek en voor de noodzaak van een zekere professionalisering. Belang wordt gehecht aan educatie, vorming, coaching.

De GS gaf als opdracht aan de vertrouwenscommissie (GS-besluit vertrouwenscommissie 6)

6. aansluitend bij wat gesteld wordt in de gedragscode voor predikanten en andere kerkelijke werkers (bijlage 43 K.O.) onder "De relatie tot zichzelf" sub 1, uit te spreken dat het met het oog op een gezond functionerend predikantschap noodzakelijk is dat predikanten blijven leren en regelingen te treffen teneinde te komen tot de invoering van een vorm van permanente educatie voor predikanten met daarbij de volgende aandachtspunten:
- a. de permanente educatie voor predikanten heeft een verplicht karakter;
 - b. voor net afgestudeerde predikanten dient deze permanente educatie in te gaan na het tweejarig mentoraat;
 - c. de kerkenraden worden dringend opgeroepen zorgvuldig toe te zien op de permanente educatie door tijdens het jaarlijks gesprek over het ambtelijk werk met de predikant te spreken over het gebruik maken van de mogelijkheden tot bij- en nascholing;
 - d. aan de adviserende leden van de VCP in samenwerking met de studietoelichting waarvan sprake is in rapport 1 van commissie 1 opdracht te geven om een evaluatiedocument voor de classes voor te bereiden ten einde na drie jaar aan de hand van de ingestuurde documenten hierover te kunnen rapporteren aan de GS;
 - e. de classes dienen hierop toe te zien. Hiertoe zal in het reglement op de kerkvisitatie (bijlage 28 K.O.) vraag 1,7 aldus geformuleerd worden: "Studeert de predikant – mede met het oog op de prediking ijverig? Voldoet hij aan de verplichting tot permanente educatie en stelt u hem als kerkenraad daar toe ook voldoende in staat? Hoe neemt u kennis van het resultaat?";
 - f. uitgangspunt voor de permanente educatie vormt het gestelde in de gedragscode onder het hoofdstuk 'De relatie tot zichzelf', sub 1. Voor jonge predikanten komen de specifieke doelen uit de opleiding en het mentoraat. Voor oudere predikanten kunnen het jaarlijks gesprek over het ambtelijk werk en overige gesprekken met de kerkenraad als basis dienen voor het formuleren van specifieke doelen;
 - g. in deze permanente educatie dient aandacht te worden gegeven aan:
 - i. theologische vakinhoudelijke kennis;
 - ii. persoonlijke ontwikkeling, bijvoorbeeld door het met enige regelmaat een traject van supervisie of coaching te volgen, deel te nemen aan een intervisiegroep en het zich (laten) bekwamen in communicatieve vaardigheden;
 - h. als voorbeelden van mogelijkheden voor permanente educatie te verwijzen naar de programma's van permanente educatie binnen de Protestantse Kerk Nederland, de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde Kerken;
 - i. deze permanente educatie dient nauw aan te sluiten bij de persoonlijke vragen en leerdoelen van de predikant. Hiertoe dient hij de vrijheid te krijgen om zijn studieprogramma in overleg met zijn kerkenraad zelfstandig vorm te geven.

Een Cura commissie (werknaam Commissie Vorming (a.s.) predikanten), bestaande uit mw. J.W. van der Zande-de Roo, Dr. M.J. Kater en Drs. C. van Atten, waar nodig in samenspraak met leden van de vertrouwenscommissie, L. Stoter en T. van Stavoren is aan het werk gegaan met de opdrachten met als uitkomst dit rapport.

2. Uitvoering

Ad A. De stand van zaken is thans als volgt:

Communicatieve vaardigheden

- Met het oog op preekvaardigheden is een toetsmodel voor de beoordeling van preken ontwikkeld dat in blok 3 van de cursus 2014/2015 is ingevoerd.
- De speerpunten, bouwen aan relatie en het bij elkaar houden van inhoud en vorm bij catechisatie, krijgen nadrukkelijk aandacht bij het vak catechetiek.
- De afspraken ten aanzien van de koppeling tussen psychologie, ppv (gesprekstechniek) en poimeniek worden uitgevoerd.
- Bij steeds meer vakken wordt aandacht besteed aan de presentatievaardigheden van de student.

Professionaliteit en taakidentiteit

- In het kader van de invulling van zgn. vormingsmiddagen (frequentie: 2 per jaar in de masterfase, in een jaar waarin ook een pastoriemiddag¹ valt 1 per jaar) voor admittante studenten wordt voorgesteld curatoren te vragen om te vertellen hoe zij bepaalde zaken hebben gedaan en/of ervaren, waarbij door hen ook adviezen gegeven worden. Deze middagen moeten verplicht zijn voor admittante studenten en toegankelijk voor andere studenten die predikant willen worden. Onderwerpen waaraan gedacht wordt:
 - o Taakidentiteit, wat zijn primaire verantwoordelijkheden: wat zijn primaire taken (prediking, pastoraat, catechese) en wat zijn secundaire taken (zie: GS rapport commissie Totaalplan 2013).
 - o Geestelijke omgang met conflicten, hoe ga je er als gelovige mee om: je gelijk halen of schade willen lijden om de ander?, het zelf onderwerp zijn van of partij worden/zijn in conflicten.
 - o Wat is (geestelijk) dienen, wat is een goede en wat een onverantwoorde manier van timemanagement, is er nog de bezieling om er voor te gaan?
 - o Punten uit de gedragscode predikanten CGK, die te maken hebben met het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag en het bewaken van de onafhankelijkheid (vriendschappen, financiën, relaties).

¹ Een pastoriemiddag heeft een ander karakter: daarbij zijn de (toekomstige) echtgenotes aanwezig, gaat het meer om het predikant- en predikantsvrouw zijn, om de pastorie als bijzonder huis in de gemeente, wat wordt wel en niet gecommuniceerd tussen de pastoriebewoners in de pastorie etc.

- ° Hoe verantwoord en zorgvuldig om te gaan met kerkelijke verschillen?
- De docenten Praktische Theologie overleggen hoe zij (onderdelen uit) de gedragscode voor predikanten CGK kunnen meenemen in colleges. Daarnaast neemt Kater bij homiletiek en spiritualistiek onderdelen mee en zorgt J.W. van der Zande-de Roo dat studenten die een gemeentestage doen de gedragscode toegezonden krijgen en komt het zo mogelijk aan de orde bij supervisie.

Persoonlijkheid

Aan de TUA wordt ook aandacht gegeven aan de persoonlijke vorming van de a.s. predikant, mede aan de hand van een Persoonlijk Ontwikkelingsplan. Echter: kan er meer gedaan worden? Kater heeft een gesprek gehad met dhr. Hazelhoff (van bureau Interselect), die assessments afneemt bij studenten van de HHK en graag wat voor de TUA wil betekenen. J.W. van der Zande-de Roo begeleidt een HHK-student en heeft van hem het assessmentrapport gekregen. Het is een goed en objectief instrument dat de student inzicht biedt in zijn sterke en zwakke kanten en de student stimuleert om daarmee aan het werk te gaan. Het werken met assessments is in het zakenleven heel gebruikelijk. Het voordeel van een ontwikkelassessment, ten opzichte van een psychologische test (wat eerder door de TUA is geprobeerd), is dat de opdrachtgever zelf tien te onderzoeken onderwerpen op kan geven. Deze onderwerpen moeten goed aansluiten bij de praktijk/vereisten van het predikantschap. De kosten voor de meest eenvoudige versie bedragen € 600,- per persoon. Voor een totaal van 7 à 8 admittante studenten per jaar kom je uit op € 4.000,- per jaar, hetgeen nog onderhandelbaar is, aldus dhr. Hazelhoff.

Voorgesteld wordt dit te proberen voor 10 admittante studenten. Het assessment zou het beste afgenomen kunnen worden na het admittatie-examen. Het werken aan de uitkomsten van het rapport kan dan onderdeel zijn van de proeftijd. Het rapport wordt ter hand gesteld aan de student, diens curator-begeleider, de hoogleraar-mentor en de persoonlijk begeleider, die in een gezamenlijk overleg met elkaar bepalen welke acties ondernomen (moeten) worden ten aanzien van de verdere ontwikkeling van de student.

Mogelijke onderwerpen:

Samengevat: *Geestelijke volwassenheid*, dus:

- 'iemand' zijn, authenticiteit;
- zichzelf kennen en aanvaarden (weten waar eigen zwakke en sterke punten liggen en welke remedie helpend is);
- omgaan met eigen kwetsbaarheid en het creëren van eigen veiligheid;
- het vermogen echt te kunnen luisteren/sensitiviteit, communicatieve vaardigheden in het spreken en het actief voeren van gesprekken;
- empathisch vermogen;
- organisatievermogen en omgaan met stress (organiseren van eigen werk(druk) en organiseren als leidinggevende);
- incasseringsvermogen (leren niet alles op zichzelf te betrekken), relativeringsvermogen (zichzelf relativeren, onderscheiden tussen gewenst/noodzakelijk; hoe reageren op allerlei wensen/ opmerkingen etc.);
- reëel verantwoordelijkheidsbesef (geen 'messiascomplex' of reddergedrag maar de verantwoordelijkheid kunnen laten waar het hoort en grenzen aan kunnen geven);
- 'open mind', flexibiliteit;
- onafhankelijkheid en tegelijkertijd samenwerkend vermogen.

Er is overleg geweest met de vertrouwenscommissie over de permanente educatie. Daarbij ging het voornamelijk over de opdrachten aan de vertrouwenscommissie waarbij de TUA betrokken moest zijn. Het betreft met name de nascholing van predikanten, maar er is ook gesproken over burn-out en grensoverschrijdend gedrag bij predikanten.

Ad B. De vertrouwenscommissie heeft aangegeven dat over het voorkomen van burn-out al veel is gepubliceerd ² en dat er over grensoverschrijdend gedrag in het pastoraat veel informatie beschikbaar is vanuit het Meldpunt Misbruik³. In de studie/vormingsmiddagen wordt daarop ingegaan (zie voorgaande). Vanwege het belang van de onderwerpen zal voorgesteld worden om ze ook in te brengen in het te ontwikkelen nascholingsprogramma voor CGK-predikanten.

Ad C. M.b.t. Tot het evaluatiedocument voor de classis m.b.t. permanente educatie:

Geconstateerd wordt dat de permanente educatie van CGK-predikanten op drie lijnen moet worden ontwikkeld (deze sluiten naadloos aan op de drie categorieën/vereisten zoals die te vinden zijn in het Totaalrapport (blz. 8), die ook weer te vinden zijn in het Studentenstatuut van de TUA - einddoelen Bachelor en Master):

- *Geestelijke groei*. Het gaat over de eigen psychische en geestelijke ontwikkeling. De geestelijke attitude is belangrijk (spiritualiteit). Hierbij kan gedacht worden aan een retraite van 2 à 3 dagen om (opnieuw) te leren mediteren, momenten van bezinning, gezamenlijke ontmoeting in een geestelijke setting, het bijwonen van preekkringen.
- *Persoonlijke vorming*. Daarbij wordt in eerste instantie gedacht aan supervisie en intervisie. De begeleiding zou door professionals vanuit de CGK gedaan moeten worden vanwege de kennis en het invoelen van de eigen kerkelijke cultuur. Veel cursussen op het terrein van persoonlijke vorming kunnen elders gevolgd worden en hoeven niet door de TUA ingevuld te worden.
- *Theologische vakinhoudelijke kennis*. Ook hiervoor geldt dat veel cursussen elders gevolgd kunnen worden en niet door de TUA alleen ingevuld hoeven te worden.

2 bijv. Loonstra, B. en Tomic, W, Werkdruk, zingeving en burn-out bij predikanten in orthodox gereformeerde kerken, in: *Psyche en geloof* 16, 2005 nr. 2, 66-81. Hendriks, J. e.a. (red.) Pastor en werkdruk vanuit het perspectief van gemeenteopbouw, in: *Praktische Theologie*, 1988, 4. Bisschops e.a., (red.) *Verterend vuur. Over burnout in het basispastoraat*, Zoetermeer, 2007.

3 www.meldpuntmisbruik.nl

Er is kennisgenomen van

- de permanente educatie van de PKN (<http://www.protestantsekerk.nl/pcte/pe/algemeen/Paginas/Default.aspx>)
- de permanente educatie van de GK(v) (<https://www.tukampen.nl/portal-informatiepagina/pep>)
- de permanente educatie van de NGK: (<http://www.ngk.nl/werkvelden/toerusting/predikanten/programma-pe>).

Qua globale opzet verschillen ze niet veel van elkaar, al heeft elke permanente educatie wel eigen lijnen, zo verschilt met name de toetsing. We staan openheid op dit gebied voor maar pleiten eveneens voor een eigen positionering in dezen. Als er samenwerking plaats gaat vinden is het goed om alert te blijven op voldoende input vanuit de TUA. Bij alles dient beseft te worden dat de principiële voeding vanuit het Woord wel essentieel is, en dat in dat kader gezocht wordt naar mogelijkheden in de lijn daarvan.

De kerkenraad heeft een inhoudelijke verantwoordelijkheid voor zijn predikant. Tijdens het jaarlijks ambtelijk broederlijk gesprek kunnen vragen worden gesteld over de persoonlijke ontwikkeling van de predikant ten dienste van de kerkelijke gemeente en kunnen afspraken worden gemaakt voor het volgen van een studie.

De classis wil weten of de predikant zich heeft gehouden aan de gemaakte afspraken zoals deze zijn opgenomen in de kerkorde (K.O. bijlage 43 blz. 186) en (besluiten generale synode 2013 blz. 42 kerkvisitatie 1:7).

Tijdens de kerkvisitatie kunnen aan de predikant vragen worden gesteld die zicht geven of de predikant zich hier aan heeft gehouden en/of kan er een passage over de (voortgang) studie opgenomen worden in de verantwoording naar art. K.O. 41.

Om de vragen meer te stroomlijnen is er voor de classis een evaluatiedocument opgesteld, dat als leidraad gebruikt kan worden om inzicht te krijgen in de studieresultaten van de predikant.

Vragen voor kerkvisitatoren als verantwoording voor de classis:

1. Heeft u het afgelopen jaar een studie of bijscholing gevolgd? Zo ja, wat is voor u de aanleiding geweest en wat heeft u doen besluiten om een studie of bijscholingstraject te gaan volgen? Welke studie of bijscholing heeft u gevolgd?
 2. Wat waren uw belangrijkste leervragen? Wat wilde u graag ontwikkelen en op welke manier ervaart u de keuze die u voor deze studie heeft gemaakt, als een aanvulling op uw persoonlijke vorming en ontwikkeling en past het in het persoonlijk ontwikkelingsplan (POP)?
 3. Op welke punten sluit de studie of bijscholing goed aan bij uw ambtelijk werk ten aanzien van:
 - theologische kennis
 - geestelijke groei (spiritueel)
 - praktische handreikingen
 4. Op welke punten sluit deze opleiding aan bij uw verwachtingen, en/of wat ontbreekt?
 5. Hoe heeft u het niveau van de opleiding ervaren?
 6. Wat zijn voor u de items waarin u heeft ervaren dat de gevolgde opleiding up to date was en aansluit op de huidige ontwikkelingen?
 7. Heeft u tijdens de opleiding nieuwe kennis en vaardigheden opgedaan en hoe heeft u dit in praktijk gebracht?
 8. Hoe heeft u tijdens uw werkzaamheden de studiebelasting ervaren? Op welke momenten was er balans en/of onbalans?
 9. Welke afspraken heeft u gemaakt met de kerkenraad over studiefaciliteiten, terugkoppeling en evaluatiemomenten?
 10. Op welke manier heeft u de kerkenraad betrokken bij uw studie, heeft u de studieresultaten met de kerkenraad gedeeld en heeft er een afronding plaatsgevonden? Hoe heeft u dit contact ervaren?
- Als u dit jaar geen opleiding of bijscholing heeft gevolgd, wat is daarvan de reden geweest? Wat zijn uw voornemens voor het komende jaar?

Het verdient aanbeveling in de regelingen op te nemen dat de TUA een faciliterende rol speelt hierin, waarbij qua organisatie, c.q. aanbod meegelift kan worden met programma's die er al zijn bij AKZ-plus, IZB, PE TUK, PE PKN, Refo 500, PE NGK, master-specialisatiecolleges TUA, symposia, conferenties etc. De TUA draagt zorg voor een programmaoverzicht van het aanbod. Het is denkbaar dat iemand voor een halve dag per week daartoe wordt aangesteld.⁴ Hij/zij zou ook zorg kunnen dragen voor een jaarlijkse info voor de kerkenraden en de predikanten. Verantwoordelijkheid voor betaling van de cursussen ligt bij de kerkenraad.⁵ Het is eveneens goed denkbaar dat de predikant op eigen initiatief literatuurstudies verricht, bijvoorbeeld over een problematiek waar hij, of de gemeente dan wel de kerken of Kerk mee bezig zijn. Qua tijd die hieraan besteedt wordt kan uitgegaan worden van de huidige regel in de beroepsbrief van 3 maanden studieverlof in 5 jaar, omgerekend ca. 2,5 weken per jaar. De predikant geeft zelf in overleg met de kerkenraad vorm aan een en ander. Ten aanzien van het toezicht (het bewaken of predikanten voldoen aan de nascholingsseis) is door de GS besloten deze in eerste instantie onder te brengen bij de kerkenraad en de classis. Accreditatie-eisen om de kwaliteit te bewaken wordt niet wenselijk geacht omdat het ook mogelijk moet zijn dat een predikant zich bijvoorbeeld verdiept in een bepaald onderwerp waarvoor hij literatuur bestudeert. Gemeend wordt dat hier enige vrijheid aan de predikant en kerkenraad gegeven moet worden. Verantwoording wordt immers afgelegd aan de kerkenraad resp. de classis.

⁴ Kan wellicht gefinancierd worden door kleine verhoging omslag TUA. Kosten: 0,5 dag = 0,1 fte. Inschaling schaal 8.2 -> fulltime ongeveer € 2650 per maand bruto voor werknemer. Kosten bruto per jaar voor werkgever ca € 4500 (dus inclusief vakantiegeld, 13e maand, pensioen werkgever, sociale lasten).

⁵ In huidige beroepsbrief financiert kerkenraad 75% van de gemaakte kosten tot een maximum van € 1500 per 2 jaar.

Mogelijke onderwerpen

Geestelijk (spiritueel)	Persoonlijke vorming	Theologische kennis
Predikantenconferenties	Passie voor preken (Ron vd Spoel) > presentatie e.d.	Psychische ziektebeelden
Preekkringen	Conflictbeheersing	Omgaan met anders begaafden
Leren mediteren	Communicatie, gesprekstechniek	Omgaan met chronisch zieken
Retraite groepen	Zelfreflectie	Dementie
Geestelijke volwassenheid	Supervisie	Theologische vraagstukken, Bijbelse Theologie, Dogmatiek, Ethiek
Meditatieve literatuur	Intervisie	Leren leren in de gemeente, wandelen in de waarheid
Bijbelleeskring	Morele dilemma's, ethische kwesties, omgaan met tegen-draadse sociale aspecten (daar waar het Woord tegenover de huidige praktijk staat)	Hermeneutiek
Missionair	Coaching	Godsdienstpedagogiek
	Timemanagement	
	Leidinggeven	
	Omgaan met verschillende culturen (leeftijd, nationaliteit etc.)	
	Burn-out verschijnselen	
	Grensoverschrijdend gedrag	

C. van Atten
M.J. Kater
T. van Staveren
L. Stoter
J.W. van der Zande-de Roo.

Aanvullend rapport curatorium Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland

Aan de vergadering van de generale synode 2016

Het curatorium van de Theologische Universiteit te Apeldoorn biedt u hierbij het volgende aanvullende rapport aan.

1. Overlijden dr. A. Drint

Zonder twijfel zal de raad van toezicht u informeren over het overlijden van dr. Adrie Drint, bijna 22 jaar universitair docente Hebreeuws en Aramees aan de TUA. Haar heengaan heeft ook het curatorium ontroerd. Tijdens haar ernstige ziekte is in onze vergaderingen regelmatig voorbede voor haar gedaan. De God, wiens heerlijke naam HEERE luidt, vertrooste haar familie.

2. Benoemingen

In de vigerende regeling voor het curatorium staat in art. 10:

Het curatorium benoemt op voordracht van het college van bestuur docenten. Tot benoeming wordt besloten in een gezamenlijke vergadering van het curatorium en het college van bestuur (...). Het besluit behoeft instemming achteraf van de synode.

In dit verband vraagt het curatorium u achteraf instemming met twee benoemingen, beide gedaan na voorbereiding door het college van bestuur volgens de geldende procedure en op voordracht van het college van bestuur. De eerste benoeming betreft de vacature voor de leerstoel Nieuwe Testament. Na de emeritering van prof. dr. T.M. Hofman kon niet direct worden overgegaan tot de aanstelling van een nieuwe hoogleraar Nieuwe Testament. Ook mede met het oog op de ontwikkelingen rond de GTU werd gekozen voor een tijdelijke oplossing met twee docenten, een gastdocent (dr. T.E. van Spanje) en als universitair docent dr. M.C. Mulder te Ermelo. Het verdient naar het oordeel van het college van bestuur en het curatorium nu echter de voorkeur om heen te werken naar één hoofdverantwoordelijke voor de leerstoel Nieuwe Testament. Een hoogleraarsbenoeming bleek niet mogelijk. Daarom werd besloten tot de benoeming van een universitair hoofddocent. De tweede benoeming betreft de vacature voor het vak ethiek die zal ontstaan bij de emeritering van prof. dr. G.C. den Hertog.

In de vergadering van 25 mei 2016 werd besloten om dr. M.C. Mulder te Ermelo met ingang van 1 september 2016 te benoemen tot universitair hoofddocent Nieuwe Testament, en wel voor 0.8 fte. Dr. M.C. Mulder is gepromoveerd nieuwtestamenticus met veel docentervaring (door studenten gewaardeerd) en brengt een brede interesse in (Judaïca, Bijbelse theologie).

Het is de bedoeling dat dr. Mulder zijn functie bij het CIS in de komende periode terugbrengt tot 0.2 fte en combineert met zijn taak aan de TUA. Op deze wijze kunnen ook de ervaring en het brede netwerk van

dr. Mulder inzake Judaïca/kerk en Israël voor de TUA meegenomen worden. Na een jaar zal geëvalueerd worden of er eventueel assistentie voor dr. Mulder nodig is. Met dr. Mulder is afgesproken dat hij de komende drie jaar zijn track record verder ontwikkelt en dat hij bewijst de taken en verantwoordelijkheden van een UHD op een goede wijze te kunnen behartigen. Daartoe is in de aanstellingsbrief een aantal aandachtspunten vastgelegd.

In de vergadering van 20 juni 2016 werd besloten om dr. D.J. Steensma te Veendam met ingang van 1 januari 2017 een aanstelling van 0.4 fte als universitair docent te geven, voor een eerste periode van drie jaar. Tot zijn takenpakket behoort het verzorgen van onderwijs (0.2fte) in de vakken ethiek 1, 2, 3 en 4, de major en minor ethiek, en een jaarlijks keuzevak; daarnaast het verrichten van onderzoek (0.2 fte) in deze discipline. Dr. Steensma is gepromoveerd in de ethiek, heeft een reeks van publicaties op dit terrein op zijn naam staan, heeft ervaring in het geven van college op dit vakgebied, geniet vertrouwen in de kerken, heeft een coöperatieve instelling en is graag bereid om met anderen te werken aan de ontwikkeling van de TUA (en de GTU).

3. Kerkelijk docenten

Met enige schroom komt het curatorium terug op de besluitvorming van de generale synode 2013 inzake de figuur van de kerkelijk docent.

Uw vergadering besloot in 2013 - op voorstel van het curatorium:

- a. *de mogelijkheid te openen tot de benoeming van kerkelijk docenten, geen hoogleraar zijnde.* Daar werd door uw vergadering aan toegevoegd:
- b. *een vervolgoopdracht te geven aan het curatorium in samenspraak met deputaten kerkorde en kerkrecht onderzoek te doen welke consequenties de introductie van de term 'kerkelijk docent' heeft voor de kerkorde en welke aanpassingen noodzakelijk zijn in de kerkorde en de betreffende reglementen aan de TUA, en hierover voorstellen te doen aan de generale synode 2016.*

De tweede opdracht is door het curatorium in goede samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht, het college van bestuur en de raad van toezicht uitgevoerd. Het resultaat van deze bezinning trof u aan in bijlage 2 van ons rapport.

Terwijl aan de uitvoering van de tweede opdracht werd gewerkt, kwam - met name binnen het college van hoogleraren - regelmatig de vraag terug of de figuur van de kerkelijk docent principieel wel goed doordacht is. Deze bezinning leidde binnen het college van hoogleraren niet tot overeenstemming. De twijfels over het eerste besluit bleven. Daarom is meer interne bezinning nodig. Wij stellen u voor ons daartoe een opdracht te verstrekken. Het spijt ons dat we daarmee terug moeten komen op een besluit dat u op ons voorstel nam.

De consequentie van dit voorstel is dat bespreking van de genoemde bijlage 2 ter synode voorbarig is. Het curatorium neemt deze notitie terug en zal er - indien nodig - aan de synode van 2019 opnieuw over rapporteren.

4. Voorstellen

Het curatorium stelt u voor:

1. goedkeuring te hechten aan de benoeming van dr. M.C. Mulder te Ermelo tot universitair hoofddocent Nieuwe Testament voor 0.8 fte;
2. goedkeuring te hechten aan de benoeming van dr. D.J. Steensma te Veendam tot universitair docent ethiek voor 0.4 fte, voor een eerste periode van drie jaar;
3. het curatorium op te dragen - samen met het college van hoogleraren - zich nader te bezinnen op de figuur van de 'kerkelijk docent' en daarover aan de generale synode van 2019 te rapporteren.

Het curatorium wenst u een gezegende vergadering.

Namens het curatorium,
ds. A. van der Zwan, voorzitter
ds. G. van Roekel, secretaris

BIJLAGE 30

Artikel 70

Rapport 4 van commissie 1 betreft het rapport van het curatorium van de Theologische Universiteit

Uw commissie heeft met dankbaarheid en waardering kennisgenomen van het rapport van het curatorium. Onder de zegen van de Heere mocht de veelomvattende arbeid aan de TUA voortgang vinden.

(1.3) Uw commissie deelt van harte de waardering voor de inzet van prof.dr. G.C. den Hertog voor de TUA. Het voorstel om hem op de meest eervolle wijze emeritaat te verlenen wordt door uw commissie volmondig gesteund.

In ons gesprek met de vertegenwoordiging van het curatorium hebben wij onder meer over de volgende onderwerpen gesproken. In dit rapport volgen we de paragraafindeling van het rapport van het curatorium.

(1.2.sub d) Allereerst hebben wij gevraagd welke (kwaliteits)eisen en voorwaarden verbonden zijn aan de *tenure track* die is aangegaan met de broeders Kater en Huijgen en hoe 'gemeten' wordt of deze broeders aan het einde van het traject voldoen aan de gestelde voorwaarden. In antwoord hierop gaf het curatorium aan dat de *tenure track* een zaak is van het CvB en niet van het curatorium. Beide broeders hebben een duidelijke omschrijving gekregen van hun *takenpakket en de verwachtingen* wat betreft hun ontwikkeling. Tijdens de halfjaarlijkse gesprekken met het CvB zijn de ontwikkelingen besproken. Aan het einde van het

traject was er een slotevaluatie, mede aan de hand van gegevens voor jaarverslagen en vakevaluaties. Het curatorium is er zijdelings bij betrokken door middel van de aandacht die de tutors aan de betreffende broeders geven. Ds. C. van Atten was tutor van dr. A. Huijgen, ds. G. van Roekel van dr. M.J. Kater. Voor het tutorschap gold de volgende richtlijn:

1. De tutor heeft als taak om voor de periode van de tenure track (van 1-1-2014 tot en met juni 2016) pastoraal-geestelijke begeleiding te bieden.
2. Deze begeleiding heeft betrekking op de zaken waarvoor het curatorium een verantwoordelijkheid draagt. Aan het einde van de tenure track vergaderen CvB en curatorium samen over de bevindingen. Voor de invulling van deze tenure track is informatie opgevraagd bij andere universiteiten, vervolgens zijn de gangbare criteria aangepast aan wat mogelijk is bij een kleine universiteit als de TUA. Beide broeders kregen in verband met de tenure tack als taken het ontwikkelen van goed onderwijs (o.a. uitkomend in positieve studentevaluaties) en van een eigen onderzoekslijn, het publiceren van een aantal wetenschappelijke en vakinhoudelijke artikelen en de participatie in een commissie van de TUA, zoals de examencommissie of de opleidingscommissie. Op deze wijze werd heengewerkt naar een benoeming als hoogleraar. De RvT heeft toegezien dat het geheel procedureel goed verlopen is.

(2.2) Uw commissie heeft voorts gesproken over het proponentsexamen. Onze vraag was of het in deze nieuwe opzet, waarbij het curatorium dit examen afneemt, niet teveel gaat lijken op het klassicale of peremptoire examen? Inderdaad heeft het proponentsexamen door deze verschuiving een meer kerkelijk karakter gekregen, maar dat heeft oude papieren. Overigens gaat het wel om twee geheel verschillende momenten in de opleiding van de student: het proponentsexamen is gericht op de vraag of hij met vrucht in de kerken kan gaan propuneren, d.w.z. voorgaan in de diensten bij wijze van oefening. Het klassicale examen gaat over zijn roeping, genadestaat en bekwaamheid om als herder en leraar de kerken te dienen. Het voordeel is in deze opzet dat de kerken bij beide examens betrokken zijn.

Wat betreft de diepgang bij het proponentsexamen antwoordde het curatorium dat de ervaringen tot nu toe positief zijn. Curatoren bereiden zich goed voor op deze examens. Dat is ook het oordeel van de leden van het Coho die tot nu toe de examens hebben bijgewoond. En vanwege de aansluiting die bij de preektekst wordt gezocht, is de variatie in de examenstof groter dan eerder het geval was.

De betekenis van het proponentsexamen komt aan de orde bij de begeleiding van de studenten, in gesprekken of in mailcontacten, wanneer een admissiaal student bijna toe is aan het afleggen van het proponentsexamen.

(2.3) Ten aanzien van het voorstel om de aanwezigheid van de curatoren bij het Masterexamen (2.3) terug te brengen tot twee rees bij uw commissie de vraag of dit niet kan leiden tot een vermindering van de betrokkenheid van het curatorium bij de opleiding in het algemeen? In antwoord hierop heeft het curatorium ons uitgelegd dat het curatorium alleen *vertegenwoordigd* is bij de Masterexamens van admissiale studenten. Het curatorium heeft echter geen inhoudelijke betrokkenheid bij deze examens, ook niet in de beoordeling. De aansluiting bij de praktijk van het kerkelijke leven is hier niet van toepassing, omdat de inhoud van de Masterexamens een academische inhoud heeft en – anders dan de nieuwe opzet van het proponentsexamen – niet allereerst gericht is op de kerkelijke praxis. Het voorstel van het curatorium is dan ook niet te zien als een verdere inhouding van de betrokkenheid van het curatorium bij de opleiding. Deze betrokkenheid is en blijft onverminderd groot. Gehoord deze toelichting heeft uw commissie begrip voor dit voorstel.

(2.4) Tegen de achtergrond van het feit dat er op de vorige synode vurig is gepleit voor de toevoeging van het bijvoeglijk naamwoord 'gereformeerd' bij 'praktische theologie', wekt het bij uw commissie enige bevreemding dat er nu wordt voorgesteld het toch weg te laten. De argumenten die drie jaar geleden niet voldoende gewicht hadden in de synode om het woord 'gereformeerd' achterwege te laten, blijken nu van doorslaggevende aard. Onze vraag is of het weglaten van het woord 'gereformeerd' niet als een verarming moet worden gezien. Het antwoord van het curatorium op deze vraag is ontkennend. Het toevoegen van dit bijvoeglijk naamwoord doet in feite een pleonasme ontstaan. Immers, ook bij de andere theologische vakken wordt dit niet nog eens extra toegevoegd. Toevoeging van het woord gereformeerd bij dit ene vakgebied roept de vraag op of de andere vakgebieden dan minder gereformeerd zouden zijn, hetgeen niet aan de orde is.

Uw commissie is dankbaar voor dit voortschrijdend inzicht van het curatorium en kan het voorstel overnemen.

(4.1) Het curatorium besloot op grond van een (hernieuwde) berekening af te zien van het expliciet benaderen van de kerken met het oog op het werven van broeders die de predikantsopleiding zouden kunnen gaan volgen. Uw commissie vroeg zich af of zo'n berekening wel een goed uitgangspunt is. Hoe verhoudt zich dit tot de roeping tot het ambt? In antwoord hierop gaf het curatorium aan dat deze passage verstaan moet worden als het afzien van *extra en nadrukkelijk* de aandacht vestigen op de predikantsopleiding. Het blijft van groot belang om te bidden om werkers in de wijngaard, en om jonge broeders bijvoorbeeld via catechese en prediking biddend te doen nadenken over de vraag of hier een roeping voor hen ligt.

(4.2) Curatoren antwoorden op onze vraag naar de ervaring van de studenten ten aanzien van de kerkelijke begeleiding, dat daar nooit gericht onderzoek naar is gedaan, maar er wel signalen worden ontvangen die over het algemeen zeer positief zijn. Het curatorium ziet desgevraagd dan ook geen noodzaak een evaluatieformulier hiervoor op te stellen. Uw commissie raadt aan dit te heroverwegen, omdat het wel meer inzicht kan geven in de werkelijke ervaring van de studenten ten dezen.

(4.3) Zijn de admissiale studenten verplicht om de pastoriemiddag bij te wonen? Er is geen verplichting, wel een sterke aanrading. De opkomst is meestal hoog. Gesteld kan worden dat alle admissiale studenten tijdens hun studieperiode minimaal eenmaal en in de meeste gevallen zelfs tweemaal de pastoriemiddag bijwonen.

(4.3) In 2015 vond een gesprek van het curatorium met studenten met preekconsent plaats. In antwoord op onze vraag of dit eenmalig was of een structureel gebeuren, gaf het curatorium aan dat dit gesprek eens in de drie jaar plaatsvindt.

(4.5) Uw commissie heeft de vraag gesteld of het voor ons inzichtelijk is te maken wat de normering voor de beoordeling van de preekvoorstellen is? (zie ook bijlage 1 § 2)

In antwoord hierop gaf het curatorium aan dat in overleg met het Coho gezocht is naar mogelijkheden om preekvoorstellen op het niveau van concrete onderdelen te kunnen beoordelen. Dat bleek lastig. De beoordeling van een preekvoorstel blijft altijd iets subjectiefs houden. Bij de beoordeling van de preekvoorstellen voor het proponentsexamen (goed, voldoende of onvoldoende) gaat het om een kwalificatie van de vergadering als geheel. Deze beoordeling komt tot stand na diepgaande bespreking van de preekvoorstellen (in eerste instantie door de examinator homiletiek, daarna door heel de vergadering). Dit allestegen de achtergrond van het geheel van het homiletische onderwijs dat de studenten aan de TUA krijgen, waarbij veel nadruk ligt op zorgvuldige exegetische, verantwoorde homilische, het geven van goede geestelijke leiding etc.

Er heeft een intensivering plaatsgevonden van de begeleiding in dezen. Het komt regelmatig voor dat preekvoorstellen worden afgekeurd en moeten worden overgedaan. De bespreking van de preekvoorstellen is intensief.

Wordt de respons vanuit de kerken ook meegewogen? Inderdaad: de evaluatie formulieren passeren de tafel van het Coho, en de uitkomsten c.q. aanbevelingen worden meegenomen in het gesprek met de studenten, en waar gewenst of noodzakelijk ook doorgegeven aan het curatorium. Dit kan indien nodig leiden tot een aandachtspunt dat aan een curator wordt meegegeven in de begeleiding van de student die hij onder zijn hoede heeft.

Over dit onderdeel is uitvoerig doorgesproken met het curatorium, daar de preekvoorbereiding tot een van de kerntaken van de toekomstige dienaar behoort. Moet de basis niet beter gemaakt worden in plaats van te sturen op beoordelingen? Het curatorium gaf hier ten antwoord dat naar hun mening de basis goed, zelfs uitstekend genoemd moet worden en de wisseling van docent hierop geen nadelige invloed heeft gehad. Er wordt in de opleiding erg veel tijd/energie en aandacht besteed aan de homiletiek, zowel de theorie als de praktijk, meer nog dan vroeger het geval was en meer dan aan veel andere opleidingen gebeurt. Ook de begeleiding van het curatorium op dit punt is geïntensiveerd. En dat onderwijs is stevig, gereformeerd en op de praktijk gericht. Maar het blijft een vraag hoe het onderwijs wordt verwerkt? Dat verschilt per student. We zien ook preekvoorstellen die kwalitatief goed en hoopgevend zijn.

Uw commissie heeft zich voorts de vraag gesteld of het totaal aantal preken dat gedurende de studperiode wordt beoordeeld niet aan de lage kant is. Aangezien het preken tot de kerntaken van de predikant behoort, dient hier meer aandacht aan gegeven te worden. Uw commissie stelt het curatorium voor zich hierop te bezinnen.

(4.8) Uw commissie stelde de vraag op welke manier het curatorium contact heeft met een broeder die geen beroep ontvangt? Dit blijkt ingevuld te worden door de curator-begeleider, die tijdens het admassiale traject de student onder zijn hoede had. Het contact is als regel telefonisch, maar indien gewenst kan er ook een huisbezoek worden gebracht. Een jaar na de beroepbaarstelling vindt er opnieuw een gesprek plaats met het curatorium.

(5.1) Uw commissie vroeg wanneer de voorzitter van het College van Bestuur aanwezig is bij de vergaderingen van het curatorium. Het antwoord luidt: als er onderwerpen op de agenda staan die het algemene beleid van de TUA raken (bijv. de GTU, de bezinning t.a.v. de kerkelijk docent, of de mededelingen van het CvB (vast onderdeel of elke agenda) dan is de voorzitter van het CvB daar in de regel bij aanwezig omdat het zijn portefeuille raakt.

Bijlage 1 § 4e stelt dat alleen wanneer alle onderdelen voldoende zijn, het preekconsent verleend kan worden. Dit dient gelezen te worden als: minimaal voldoende.

Bijlage 1 § 4f, 5e punt. Uw commissie sprak met het curatorium over het gesprek dat plaatsvindt na het proponentsexamen, waarbij het preekconsent wordt verleend. Tijdens dit gesprek gaat het niet zozeer over roeping en genadestaat. Tijdens het jaarlijkse huisbezoek komen deze onderwerpen wel aan de orde. Verder heeft elke student die voornemens is preekconsent aan te vragen voorafgaand aan het proponentsexamen een gesprek met het college van hoogleraren en UHD's. Ook in dat gesprek komen deze thema's aan de orde. En ook dan geldt: indien nodig zal het Coho dat met het curatorium delen. Kortom, er wordt frequent en intensief met admassiale studenten gesproken over roeping en genadestaat. En soms leidt dat ook tot intensivering van het admassiale traject of zelfs tot het nemen van ingrijpende beslissingen. In het persoonlijke gesprek ná het verlenen van preekconsent gaat het vooral om de vraag hoe de student toeleeft naar het proponeren en hoe hij zijn plaats in het geheel van de kerken denkt in te nemen.

Uw commissie stelt de generale synode voor als volgt te besluiten:

1. deputaten te bedanken voor hun werkzaamheden;
2. aan prof.dr. G.C. den Hertog op de meest eervolle wijze emeritaat te verlenen;
3. in te stemmen met de (voorlopige) nieuwe opzet van het proponentsexamen;
4. goedkeuring te hechten aan het nieuwe voorstel voor de aanwezigheid van het curatorium bij de Masterexamens;
5. goedkeuring te hechten aan de verandering van naamgeving van gereformeerde praktische theologie naar praktische theologie;

6. het curatorium op te dragen zich te bezinnen op de vraag of het aantal te beoordelen preekvoorstellen uitgebreid dient te worden en hierover aan de volgende synode te rapporteren;
7. opnieuw een secretaris en een secundus-secretaris te benoemen.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 31

Artikel 71

Rapport 5a van commissie 1 betreft het aanvullende rapport van het curatorium van de Theologische Universiteit

Uw commissie heeft met belangstelling kennisgenomen van het aanvullend rapport van het curatorium.

Het heengaan van mw.dr. A. Drint heeft de TUA-gemeenschap ontroerd. Ze had een gewaardeerde plaats aan de TUA. Over haar opvolging heeft het curatorium ons de volgende nadere berichtgeving doen toekomen.

Benoemingen

Benoeming drs. De Waard

In de vacature van docent Hebreeuws/Aramees, ontstaan door het overlijden van dr. Drint, werd benoemd drs. H. de Waard als universitair docent voor 0.7 fte, waarvan 0.4 fte voor het onderricht in de talen en 0.3 fte voor onderzoek. Drs. De Waard, lid van de Gereformeerde Gemeente te Dordrecht, is alumnus van de TUA. Sinds september 2011 is hij als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de TUA, en bereidt hij een proefschrift op het gebied van het Oude Testament voor. Naast zijn studie theologie voltooide hij ook een bachelor Semitische talen aan de Universiteit Leiden. Hij is een capabele onderzoeker en gewaardeerd docent. Vermeldenswaard is dat dr. Drint zijn naam als eerste noemde, toen haar gevraagd werd naar haar gedachten over een mogelijke opvolger.

Benoeming UHD vakgebied Nieuwe Testament

Ten aanzien van de benoeming van dr. M.C. Mulder deelt uw commissie met het curatorium de overtuiging dat dr. M.C. Mulder een geschikte en een gekwalificeerde docent is.

Benoeming UD vakgebied ethiek

Ten aanzien van de benoeming van dr. D.J. Steensma als UD voor het vakgebied ethiek is uw commissie van mening dat we in hem een bekwame broeder ontvangen die zijn gaven op dit terrein heeft ontwikkeld.

Ten aanzien van de benoemingen in het algemeen zal uw commissie nog een comité rapport indienen.

Kerkelijk docenten

Het is uw commissie gebleken dat hoe langer er over gesproken wordt, hoe ingewikkelder het blijkt te zijn.

De term zelf is in feite afkomstig uit de duplex ordo – het systeem die het mogelijk maakt dat aan de algemene universiteiten hoogleraarsposten worden gecreëerd die de praktische toerusting van a.s. predikanten betreffen en die bekleed worden door hoogleraren die door de kerken worden benoemd en betaald. Onze TUA is uiteraard niet volgens dit systeem georganiseerd, en daarom past de term ook niet goed. Het kerkelijk element loopt door alle vakken heen die aan de TUA worden gedoceerd, zoals bijv. de missiologie. Het is dus lastig om het onderscheid strikt te handhaven tussen kerkelijke en niet-kerkelijke vakken alsook docenten. Met de benoeming van kerkelijk docenten wordt naar de mening van uw commissie ook iets tot uitdrukking gebracht van de band tussen de kerken en de TUA en de verantwoordelijkheid die de kerken dragen voor de opleiding van haar dienaren des Woords.

Met name het Coho stelt de vraag of de bezinning wel voldoende is uitgekristalliseerd. Naar de mening van uw commissie dient de bezinning fundamenteeler te zijn dan het inpassen van de kerkelijk docent in de bestaande structuren. De voortgaande ontwikkeling van de TUA sinds de overgang van kerkelijke predikantsopleiding naar een instituut waarin de overheid ook zijn eisen stelt ten aanzien van de organisatie en het niveau van de opleiding, dwingt tot deze bezinning.

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten:

1. goedkeuring te hechten aan de benoeming van drs. H. de Waard te Dordrecht als universitair docent Hebreeuws/Aramees, voor 0.7 fte;
2. goedkeuring te hechten aan de benoeming van dr. M.C. Mulder te Ermelo als universitair hoofddocent Nieuwe Testament, voor 0,8 fte;
3. goedkeuring te hechten aan de benoeming van dr. D.J. Steensma te Veenwouden tot universitair docent ethiek, voor 0.4 fte;
4. het curatorium op te dragen - samen met het college van hoogleraren - zich nader te bezinnen op de figuur van de 'kerkelijk docent' zodat er duidelijkheid komt hoe de kerken zelf hun verantwoordelijkheid voor de opleiding van haar dienaren inhoud geven, en daarover aan de generale synode van 2019 te rapporteren.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 32
Artikel 73, 80

Instructie van de particuliere synode van het Oosten inzake het verbindingsformulier voor predikanten en het verbindingsformulier voor ouderlingen en diakenen (bijl. 39 en 40 K.O.)

De particuliere synode van het Oosten van de Chr. Geref. Kerken, in vergadering bijeen op 20 mei en 25 augustus 2015 in Veenendaal,

constaterend

1. dat in de kring van kerkenraden bij het aantreden van nieuwe ambtsdragers zowel in 2013 als in 2014 gesprekken ontstonden over de verplichte ondertekening van het verbindingsformulier (bijlage 39 en 40 K.O);
2. dat de moeiten van een (beperkt) aantal broeders met dit formulier niet te maken heeft met de kern van het gevraagde (de binding aan de gereformeerde belijdenis), maar met het gedateerde taalgebruik en vooral met de defensieve formulering, die veel nadruk legt op wat (kerkelijk) scheidt en niet op samenbinding, terwijl de generale synode voortdurend oproept om kerkelijk nauwer samenleven met andere kerken van gereformeerde belijdenis te zoeken;
3. dat uit de correspondentie met deputaten kerkorde en kerkrecht (zie bijlagen) blijkt dat ook deputaten vinden dat het tijd wordt voor een nieuwe versie van het verbindingsformulier, waarin de toonzetting positiever is;
4. dat deputaten de kerkenraad van Bennekom-Oosterbeek in overweging gaven langs de kerkelijke weg een instructie in te dienen;
5. dat in de bespreking van de particuliere synode van het Oosten de dato 20 mei 2015 werd geconstateerd dat in de huidige redactie de relatie van de verbindingsformulieren met het bevestigingsformulier dat in de eredienst wordt gebruikt niet is benoemd;

overwegend

dat bij de inventariserende bespreking zowel in de vergadering van de classis Amersfoort van 15 oktober 2014 als in de vergadering van de particuliere synode van het Oosten van 20 mei 2015 bleek dat beide vergaderingen de intentie om tot een instructie te komen delen, al werd in beide vergaderingen nadrukkelijk gezegd dat de kerninhoud van het formulier en de bedoeling van de ondertekening (binding aan de belijdenis) gehandhaafd dienen te blijven;

van oordeel

dat het op grond van bovenstaande constatering en overwegingen gewenst is dat deputaten kerkorde en kerkrecht zich inderdaad gaan bezinnen op:

1. een taalkundige aanpassing;
2. het zo mogelijk benoemen van de relatie tussen het verbindingsformulier en het bevestigingsformulier;

verzoekt

de generale synode deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen te zorgen voor een nieuwe versie van het verbindingsformulier (bijlage 39 en 40 K.O.), zonder dat de kerninhoud van het formulier en de bedoeling van de ondertekening door ouderlingen en diakenen aan betekenis inboeten.

Bijlage 1

Brief kerkenraad Bennekom-Oosterbeek aan deputaten kerkorde en kerkrecht

Aan: deputaten kerkorde en kerkrecht
Van: kerkenraad CGK Bennekom-Oosterbeek

Onderwerp: ondertekeningsformulier voor ouderlingen en diakenen, bijlage 40 (art.53)

Bennekom, 31 mei 2014

Geachte deputaten,

Wij schrijven u deze brief om uw advies en mening in te winnen m.b.t. het voor onze kerken geldende *Ondertekeningsformulier voor ouderlingen en diakenen, bijlage 40 (art.53)*.

De laatste paar jaar heeft in onze kerkenraad een discussie plaatsgevonden rondom de verplichte ondertekening van dit formulier. Wij zijn om een aantal redenen enigszins verlegen met dit formulier, terwijl toch het gereformeerde karakter van de gemeente niet ter discussie staat. Deze redenen zijn:

1. Ons is de toegevoegde waarde t.o.v. het door de nieuwe ambtsdrager ten overstaan van God en de gemeente uitgesproken jawoord niet geheel duidelijk.
2. Door de zeer strikte formulering en het ontbreken van enige nuance wordt het formulier gezien als een formulier dat veel nadruk legt op verschillen en scheiding, en niet op samenbinding. En zo sluit het formulier niet aan bij de actuele situatie van de kerk in de samenleving.
3. Het document is opgesteld in de taal van lang geleden (archaisch taalgebruik)

Als kerkenraad hebben we een aantal vragen aan u voordat we het gesprek hierover binnen de kerkenraad willen voortzetten:

1. Weten deputaten hoe de praktijk is rondom het gebruik van dit formulier binnen de breedte van ons kerkverband?
2. Is het strikt noodzakelijk dat ambtsdragers dit formulier tekenen, of is hun ja in de bevestigingsdienst voldoende?

3. Zijn er alternatieven voor dit formulier voorhanden? En zo ja mogen die gebruikt worden?
4. Wordt het niet tijd om het formulier op zodanige wijze te herzien dat recht gedaan wordt aan de hedendaagse taal en de situatie waar kerk en samenleving zich in bevinden? En willen deputaten hier initiatieven voor ontwikkelen?

We danken u bij voorbaat voor uw reactie en hopen op een spoedige reactie,

Hoogachtend,
kerkenraad CGK Bennekom-Oosterbeek

Ds. G. Van Roekel
J. W. Tanger (scriba)

Bijlage 2

Brief deputaten kerkorde en kerkrecht aan kerkenraad Bennekom-Oosterbeek

Aan: kerkenraad Bennekom-Oosterbeek
Van: deputaten kerkorde en kerkrecht

Hoogeveen, 11 juni 2014

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Deputaten kerkorde en kerkrecht van de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben uw brief dd 31 mei 2014 besproken. Zij willen u met onderstaande antwoorden op uw vragen graag dienen.

1. Er hebben deputaten geen signalen bereikt over problemen met de ondertekening; gewoonlijk wordt het verbindingsformulier getekend in een kerkenraadsvergadering (na de bevestiging) of tijdens de kerkdienst (na het jawoord); hoogleraren tekenen altijd tijdens de bevestigingsdienst.
2. Ja, het is kerkordelijk vastgelegd - zie K.O. art 53 (+ bijlage 40).
Overigens kunnen deputaten zich indenken dat u met uw vraag méér bedoeld dan dit strikte kerkordelijke antwoord. Daarom verwijzen deputaten bij dit antwoord ook naar wat zij hieronder, bij 5, schrijven.
3. Neen, voor zover deputaten weten niet.
Wanneer er alternatieven voorhanden zijn, kunnen ze niet gebruikt worden, want ze zijn niet kerkelijk geijkt.
4. Deputaten zijn het met u eens, dat het tijd wordt voor een nieuwe versie, waarin de toonzetting positiever is.
Deputaten zullen geen initiatieven ontwikkelen, want dat behoort niet tot hun opdracht; wel willen deputaten de vraag vermelden in hun rapport aan de generale synode 2016.
U kunt als kerkenraad desgewenst langs de kerkelijke weg een instructie indienen.
5. Tijdens de bespreking van uw brief herinnerden twee deputaten zich, dat jaren geleden het ondertekeningformulier ook onderwerp van gesprek was in de classis Apeldoorn.
Eén van de deputaten is zo vriendelijk geweest om het rapport van de classicale commissie ad hoc op te diepen. U treft het als bijlage aan.
Een derde deputaat herinnerde zich een artikel van prof.dr. W van 't Spijker in Ambtelijk Contact over de binding aan de belijdenis. Ook dat artikel treft u als bijlage aan.

Deputaten hopen u met het bovenstaande gediend te hebben en wensen u in al uw werkzaamheden wijsheid toe onder de leiding van de Heilige Geest,

met broedergroet,

D. Quant, voorzitter
H.J.Th. Velema, secretaris

bijl: Verslag van de commissie 'ondertekeningformulier'
Artikel 'de ondertekening van de belijdenis'

Verslag van de commissie 'ondertekingsformulier'

1. Aanleiding, samenstelling, opdracht en werkwijze van de commissie

De voorjaarsclassis Apeldoorn 2000 werd geconfronteerd met de situatie in de kerk van Hengelo, dat een verkozen en bevestigde ambtsdrager weliswaar het ondertekeningformulier tekende, echter een voorbehoud maakte voor de volgende zinsnede: "Tenslotte beloven wij in alles te handelen naar (...) de verdere bepalingen en besluiten van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland" - omdat hij niet kan instemmen met de uitspraken en besluiten die m.n. de laatste GS heeft gedaan t.a.v. de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken. Ook in andere kerkenraden speelde wel de moeite van ondertekenen (bijvoorbeeld wanneer een kerkenraad besloten heeft dat in de eredienst van art. 69 K.O. afgeweken mag worden), echter niet zodanig dat bevestigde ambtsdragers niet het ondertekeningformulier konden ondertekenen.

De classis benoemde ds. A Wagenaar (samenroeper), oud. L. Otter te Hengelo en ds. M. Groen in de commissie. De commissie heeft zich gebogen over de volgende vragen:

wanneer is bedoelde zinsnede in het ondertekeningformulier voor ambtsdragers opgenomen en

waarom? hoe om te gaan met de kennelijke discrepantie tussen de vragen uit het bevestigingsformulier voor ambtsdragers en het ondertekeningsformulier?
Nadat veel voorwerk gedaan was door commissieleden afzonderlijk, is eenmalig vergaderd en e-mailing het rapport vastgesteld.

2. De geschiedenis van de zinsnede

De zin "Tenslotte beloven wij in alles te handelen naar de geldende kerkorde en de verdere bepalingen en besluiten van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland" is sinds enkele decennia aan het einde van het ondertekeningsformulier voor ambtsdragers te vinden. In de uitgaven van de kerkorde tot en met 1954 is ze niet te vinden eerst in de editie van 1967 blijkt deze opgenomen.

Op de GS van Haarlem-Santpoort in 1962 is ze toegevoegd aan het ondertekenings-formulier voor ambtsdragers.

De aanleiding hiervoor was "dat reeds verschillende malen kerkeraden zich aan het verband van de Chr. Ger. Kerken in Nederland hebben onttrokken zonder zich te houden aan de geldende kerkorde, in casu art. 31 en het daarbij bepaalde, met verbrekking van de belofte in het ondertekeningsformulier."¹

Daarin is belangrijk de loyaliteit van een kerkenraad naar het kerkverband maar uit de besprekingen blijkt dat ook gedacht is aan de kerkenraad in verhouding tot zijn gemeente: een kerkenraad kan niet zomaar, zonder eerst de gemeente gekend te hebben zich afscheiden van het kerkverband: op zo'n manier waarin de gemeente monddood gemaakt wordt mag een kerkenraad geenszins zijn gezag uitoefenen. heersen over de gemeente.

In dit verband moet ook de bepaling art 17 K.O. lid 2 (toegevoegd op de GS van 1965/ 1966) gezien worden. Om meer van dit soort kerk(recht)elijke ongevallen te voorkomen is de genoemde zin opgenomen.

Verder is in 1966 besloten² het verkorte formulier, zoals dat nog wel gebruikt werd, af te schaffen en terug te keren naar het formulier van 1947, derhalve het langere. Dit formulier, met de toevoeging van 1962, is dus sinds die tijd het enig geldige.

3. Bevestiging en ondertekening

Bij de bevestiging van ambtsdragers wordt niet de belofte gevraagd zich te houden aan de kerkorde en besluiten van de GS, in het ondertekeningsformulier wel. Ligt hier niet een discrepantie?

Het komt de commissie voor, dat bevestigings- en ondertekeningsformulier inderdaad uiteenlopen op dit punt. Echter mag ook opgemerkt worden:

- ook al wordt het niet genoemd, toch zal men er altijd als vanzelfsprekend vanuit gegaan zijn dat het jawoord bij de bevestiging ook inhoudt een belofte om zich loyaal aan het kerkverband op te stellen door zich aan de orde van dat kerkverband te houden;
- een afspraak als in het ondertekeningsformulier past allicht minder in de liturgische setting waarin de bevestiging van ambtsdragers plaatsvindt;
- bovendien wijst in deze richting de opmerking in het formulier, dat het de taak van de ouderlingen is "erop acht te geven, dat in de gemeente alles betamelijk en met goede orde zal geschieden, naar de wil van God, die geen God van wanorde is maar van vrede."

In enkele inzichtelijke artikelen "Toelichting op de Kerkorde"³ schrijft prof. J. Hovius over het ondertekenen van de kerkorde. In het begin van de geschiedenis van de kerken van gereformeerd belijden is het ondertekenen van de kerkorde door de synodes (1571, 1574, 1578, 1581) gevraagd, zeker in de "veelszins ongeordende toestanden waarin de kerkelijke vergaderingen verbeteringen zochten aan te brengen". Op de synode van Dordrecht 1618/1619 werd niet meer over de ondertekening van de kerkorde gesproken. Voetius was er in normale tijden niet voor de ondertekening te eisen, ten eerste omdat vele artikelen veranderlijk zijn en ten tweede omdat sommige artikelen tegen de begeerte van de kerk door persie van de overheid in de kerkorde waren gekomen. Door ondertekening zou men op deze manier beloven de hand ook aan de slechte bepalingen te zullen houden. Voetius acht echter wel dat de kerken de ondertekening mogen eisen maar alleen dan als de nood het eist. Een algemene regel moet men er volgens hem niet van maken (*Pol.Eccl. I*, 264). Waarop J. Hovius schrijft: Het komt ons voor dat hij hierin volkomen gelijk heeft. Hovius citeert via F.L. Rutgers de woorden van J. Voetius, die stelde dat de kerkenordering, anders dan de belijdenis, regel bleef, maar er kon van worden afgeweken. Vanzelfsprekend kan de kerkorde zelf geen regels van praktische afwijking geven: maar Voetius geeft wel enkele regels voor eventuele afwijking: 1. Het doel moet altijd zijn het belang van de kerken om volgens art. 1 en 86 (in onze K.O. 87) de goede orde, de *eutaksia*, des te beter te onderhouden. Afwijking is geoorloofd wanneer stipte naleving niet geschieden kan, zonder dat de orde, vrijheid en welstand der kerk gevaar loopt; derhalve niet wanneer iemand eigen zin wil volgen. heersen wil of bandeloos is. 2. De afwijking moet wel als afwijking gekenmerkt en erkend worden en niet als regel gemaakt worden en anderen opgelegd. 3. De afwijking moet onderworpen worden aan het oordeel van een daartoe bevoegde vergadering: die van een kerkedienaar aan het oordeel van de kerkenraad van een kerkenraad aan het oordeel van de classis, enz. Van één voorwaarde mag nooit afgeweken worden, nl. dat de Kerken één bleven in belijdenis en tezamen onderworpen aan Gods Woord. Rutgers stelt dan de vraag: Blijft bij zo'n ordening dan toch niet onzekerheid, is de kerkorde dan niet voor een aantal gevallen min of meer onbepaald en maakt ze in het kerkelijk leven dan niet voortdurend onderzoek noodzakelijk? Zeker! Echter dat is geen schade, maar juist winst. «Voor de welstand der Kerk is oneindig veel beter dat bij algemene regeling slechts weinig bepaald en omschreven wordt en dat al het andere aan de Classen en aan de enkele Kerken wordt overgelaten.»¹¹

Hovius geeft dan aan hoe de kerken aankijken tegen deze zaak: J. de kerken hebben nooit de kerkorde willen canoniciseren: zij mag en moet gewijzigd worden indien het belang van de kerken dit met zich meebrengt; 2. wijziging van de kerkorde is echter geen zaak van de plaatselijke kerk, of van classis en PS, er moet geen individualisme en willekeur optreden 3. wijziging geschiedt door de kerken samen in een generale synode.

1 Acta GS 1962, art. 116, zie ook art.171 voor de definitieve tekst van de zin

2 Acta GS 1965/1966, art. 218

3 in De Wakker jaargang 81 (1971/1972), p.240, 256, 266

4. Nog enkele gedachten bij de toegevoegde zin

4.1 Het doel ervan

De zin is in 1962 toegevoegd met het doel de loyaliteit aan het kerkverband te bevorderen en het trouweloos breken met het kerkverband tegen te gaan. Echter, te stellen is dat het nu in bepaalde situaties en besluitvorming averechts werkt: men voelt bij een aantal besluiten en bepalingen steeds meer vervreemding t.o.v. het kerkverband. De zin heeft het wijgevoel willen bevorderen, maar dat werkt nu niet meer zo! De zin gaat soms functioneren als een regel om elkaar de maat te nemen: «houd je je nog wel aan *alle* besluiten?»

De kerken moeten ervoor oppassen de eenheid te willen regelen in geboden en verboden; dat is onmogelijk. Het gaat om een geestelijke, vertrouwenseenheid. Als die ontbreekt werken regels niet, die gaan integendeel juist beknellend en vervreemdend werken.

Voor de duidelijkheid zij opgemerkt dat het hier niet gaat om regels die de Schrift aangaan, maar om allerlei bepalingen, die onnodig de vrijheid van de kerken inperken. De oude regel dat zo weinig mogelijk bepaald moet worden en zoveel mogelijk in de vrijheid van de classes en de kerken gelaten moet worden, lijkt niet in alle gevallen goed uitgevoerd te zijn in onze kerken.

4.2 Appel, revisie

Het is niet zo, dat een kerkenraad c.q. ambtsdrager, alle besluiten van de GS «voor zoete koek moet slikken». Zolang er nog mogelijkheid van appèl of revisie bestaat kan een kerkenraad zijn bezwaren kenbaar maken en daarmee is hij niet in strijd met de laatste zin van het ondertekeningsformulier. Een ambtsdrager die tegen nog revisabele besluiten is, hoeft niet direct om die reden zijn handtekening te weigeren.

4.3 Grote en kleine letters

De commissie heeft nog gesproken over het verschil tussen kerkorde en synodale bepalingen. De synodale bepalingen zijn nog weer te onderscheiden in die welke als kleine letters in de kerkorde opgenomen worden en die welke niet in de kerkorde worden opgenomen. Immers niet alle synodale besluiten zijn kerkordewijzigingen of -toevoegingen.

Kort kan hierover gezegd worden, dat de synodale bepalingen die door de geschiedenis heen aan de kerkorde zijn toegevoegd meestentijds zijn opgekomen in een bepaalde situatie. Meer dan de artikelen zelf, zal men deze van tijd tot tijd moeten ijken en waar nodig aanpassen aan de huidige situatie. Waarom ook in onze kerken (opnieuw) een deputaatschap voor de herziening van de kerkorde is benoemd. Echter qua normativiteit is er geen verschil tussen de kerkordelijke artikelen en de «kleine lettertjes» omdat alle met gemeen akkoord door de kerken zijn vastgelegd.

5. Afwegingen

Hoe moeten we de huidige redactie van het ondertekeningsformulier beoordelen? Valt er iets voor te zeggen om het laatste zin weg te laten?

De commissie geeft u enkele overwegingen:

Tegen het weglaten van de bedoelde zin is te zeggen:

- het spreekt vanzelf dat ambtsdragers zich, gezien de loyaliteit aan het kerkverband, zullen houden aan de kerkorde en de bepalingen van de GS: het weglaten van deze zin neemt dus de verantwoordelijkheid van ambtsdragers niet weg;
- de kerken dienen, zeker in onze tijd, te waken tegen een geest van individualisme en willekeur en het gemeenschapsgevoel in de kerken te behouden c.q. te bevorderen;
- het gebrek aan heilzame kennis van de kerkorde dat men allerwegen ook in kerkenraden vindt, moet tegengegaan worden;
- de moeite zit niet in deze zin maar in een kerkelijk gegroeide praktijk waarin besluiten van de synode niet altijd goed landen in de plaatselijke gemeenten.

Vóór het weglaten van de bedoelde zin is te zeggen:

- ook in het verleden is er verschillend gedacht over het ondertekenen van de kerkorde: zie de visie van Voetius, ondersteund door Hovius: deze zin is eerst laat toegevoegd;
- het opnemen van de zin is vanuit een bepaalde historische situatie te verklaren, die nu niet meer actueel is, namelijk dat een kerkenraad niet zomaar zich kan onttrekken uit het kerkverband zonder eerst de kerkelijke weg te zijn gegaan;
- men kan ervan uitgaan dat ambtsdragers zich, uit loyaliteit aan het kerkverband, sowieso zullen houden aan de kerkorde en de bepalingen van de GS;
- in de huidige kerkelijke praktijk en de manier waarop we in de kerk met elkaar omgaan, werkt deze zin niet opbouwend: men kan kerkenraden vastpinnen op besluiten die door kerkenraden minder heilzaam worden ervaren (bijv. besluiten over het lied in de eredienst en over de samenwerking met de Ned. Ger. Kerken).

6. Eindopmerking

De commissie kiest ervoor om niet zelf een (voorlopige) conclusie te formuleren om op die manier de vergadering alle ruimte te bieden voor een open gesprek over deze zaak en zo tot een uitspraak te komen.

Aalten, Hengelo, Apeldoorn, september 2000

A. Wagenaar
L. Otter
M. Groen

De ondertekening van de belijdenis

Uit: *Ambtelijk Contact* 1991 p.591-594

Tussen loslating en bekrompenheid

In het jaar 1848, toen er een ingrijpende revolutie woedde in Europa, had er een stevige discussie plaats tussen twee onverdachte vertegenwoordigers van de trouw aan de belijdenis. De eerste was Groen van Prinsteren. Hij zocht de eenheid der gereformeerden in de eenheid van de belijdenis.

Groen had zijn strijd gestreden en vanaf het begin zich naast de afgescheidenen opgesteld. Hij had hen verdedigd in meer dan één betoog. Van Velzen was erin geslaagd om op basis van de belijdenis de diversiteit onder de afgescheidenen tot de eigenlijke proporties terug te brengen. Men zocht eenheid op basis van de confessie. Groen verdacht sommige afgescheidenen van een overtrokken confessionalisme. Liet men immers niet schoolboekjes vervaardigen waarin de verborgenheid van de predestinatie als onvervalste melk aan de kleine kinderen werd aangeboden? Van Velzen werpt deze beschuldiging van zich en van de afgescheidenen af. In deze discussie formuleerde hij echter zijn visie op de handhaving van de belijdenis, die typerend genoemd kan worden voor wat men in de kringen van de afgescheidenen daaronder verstond. Van Velzen verzet zich tegen twee uitersten. Hij verwerpt de loslating van de belijdenis. Maar hij wijst evenzeer bekrompenheid af. Van zijn standpunt kan het volgende citaat getuigen:

'Zal er voor de Gereformeerde Kerk in Nederland iets goed kunnen verwacht worden, dan moet oprecht, zonder voorbehouding, het wettig gezag van hare Belijdenis-schriften worden erkend. Geene loslating, maar ook geene bekrompenheid! Wie oprechte en volledige overeenstemming met de Belijdenisschriften betuigt, en zich niet daartegen openbaart, mag niet verdacht worden gehouden. Ook met de wijze van voorstelling in ieders vrijheid worden gelaten. Bij de Apostelen zelve is verscheidenheid in de voorstelling. Onder de vroegere getrouwe vaderlandsche Godgeleerden werd bij oprechte overeenstemming in de waarheid, verscheidenheid gevonden. Niemand valle dan de anderen lastig om dergelijk verschil. Integendeel, dat de verscheidenheid met de menigvuldigheid der gaven hoog gewaardeerd worde; maar dat allen als één ligchaam, waarvan CHRISTUS het Hoofd is, als één gebouw, steunende op het fundament der Profeten en Apostelen, waarmede onze Belijdenis-schriften ten volle overeenkomen, zich openbaren'.

Een paar opmerkelijke gedachten worden hier onder woorden gebracht:

1. De belijdenisschriften hebben een wettig gezag, dat door ieder in de kerken moet worden erkend.
2. De weg van de kerk beweegt zich tussen loslating en bekrompenheid
3. De wijze van voorstelling der leerstukken staat in ieders vrijheid
4. Het fundament van apostelen en profeten mag nimmer worden aangetast.

Van Velzen heeft met deze uitspraak een weg gewezen, die het mogelijk moet maken om in trouw a a n de belijdenis als kerken met elkander te leven.

Het ondertekeningsformulier

De kerken hebben de trouw aan de belijdenis tot uitdrukking willen brengen door de verplichting die m e t name voor de ambtsdragers bestaat, om de instemming met de belijdenis kenbaar te maken door haar te ondertekenen. Ik ga nu niet in de op de vraag, wie er zo al in de loop der eeuwen voor e e n ondertekening van de belijdenis in aanmerking kwamen. In ieder geval zijn het de predikanten. O o k gewone leden van de kerk betuigen bij allerlei gelegenheden hun instemming met de belijdenis. Er wordt geen kind gedoopt zonder dat men verklaart in te stemmen met de leer die in deze kerk al hier geleerd wordt. Daarmee wordt niet een privé-gevoelen van een predikant bedoeld, maar is de instemming met de belijdenis van de kerk vereist. Men kan geen avondmaal vieren, zonder althans in het hart overeenstemming uit te spreken met de leer van de kerk. Doop en avondmaal staan evenals alle andere liturgische handelingen onder de belofte van deze instemming.

Toch geldt zij wel heel in het bijzonder voor de ambtsdragers. De kerk vraagt van hen de ondertekening van de belijdenis. Predikanten en hoogeraren zullen hun instemming betuigen met de drie formulieren van enigheid door ondertekening van het daarvoor bestaande verbindingsformulier. Van ouderlingen en diakenen wordt hetzelfde gevraagd. Zelfs de ouders verplichten zich hun kinderen in de leer, welke in de drie formulieren vervat is, te onderwijzen. Over heel de linie is dus sprake van een instemming met de belijdenis in onbekrompen trouw, die het loslaten van de belijdenis wil voorkomen.

Belijdenis en belijden

De geschiedenis leert ons echter, dat men met de ondertekening van de belijdenis niet klaar is. De gehele negentiende eeuw vertoont het beeld van een kerk 'in onrust om haar belijdenis'. Aan het begin van de eeuw staat de formule, die zoveel onzekerheid bracht: moet men met de belijdenis instemmen omdat zij weergave is van de Schrift, of voorzover zij dit werkelijk is (quia of quatenus). De Afscheiding heeft haar ontstaan mede aan deze kwestie te danken. De Hervormde Kerk heeft sinds de nieuwe kerkorde een vorm van binding aan de belijdenis, die ruimte laat voor een feitelijke afwijking. Men bindt zich aan het belijden van de vaders: 'In dankbare gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift als de bron der prediking en enige regel des geloofs doet de gehele Kerk, ook in haar ambtelijke vergaderingen, in gemeenschap met de belijdenis der vaders en in het besef van haar verantwoordelijkheid voor het heden, zich strekkende naar de toekomst van Jezus Christus, belijdenis van de zelfopenbaring van de Drieënige God'. In hetzelfde artikel van de kerkorde spreekt de Hervormde Kerk uit, dat zij weert, al wat haar belijdenis weerspreekt. Een opmerkelijk onderscheid wordt hier gemaakt tussen de belijdenis en het belijden van de Kerk. In gemeenschap met de belijdenis der vaders..... Die belijdenis is vervat in de drie oecumenische en in de drie gereformeerde belijdenisgeschriften. Maar er wordt onderscheid gemaakt tussen de belijdenis en het belijden. Men zou denken, dat men van de eerste kan afwijken zonder met het tweede in strijd te komen.

In de Gereformeerde Kerken heeft men een soortgelijke onderscheiding aangebracht in het ondertekeningsformulier. Daarin is sprake van de eenheid van het ware geloof, waaraan men verbonden wil zijn, 'door zich trouw te houden aan het belijden van de kerk, dat het voorgeslacht tot uitdrukking heeft gebracht in de drie algemene belijdenisgeschriften en in de drie formulieren van enigheid'. Ook hier belooft men te zullen tegenstaan en te helpen werken al wat dit belijden weerspreekt.

Bij de ondertekening verplicht men zich eveneens om bereid te zijn, wanneer men tot een van dat belijden afwijkend gevoelen zou komen, dit ter toetsing aan de kerkelijke vergadering voor te leggen, waarbij men het recht van die vergadering wordt erkend om een nadere verklaring van gevoelen te vragen. Men behoeft er niet vanuit te gaan, dat deze ietwat lossere formuleringen met opzet zijn aangebracht om ruimte te scheppen tussen de instemming met de belijdenis en het aanhangen van een gevoelen dat van die belijdenis afwijkt. Men kan, zo menen wij, met deze formuleringen inderdaad verder hebben. Indien de oprechtheid en de getrouwheid aanwezig is.

Maar, zo menen we eveneens, men kan anderzijds met de allerbeste en sluitende formuleringen, de mist ingaan wanneer ze niet functioneren. Honderden handtekeningen zijn gezet, zonder dat de belofte daarin uitgedrukt werd nagekomen. Daarom rust op de kerken de plicht om de belijdenis te handhaven.

Is onze eigen formulering waterdicht?

De vraag is, of wij in ons eigen ondertekeningsformulier ook niet een zekere ruimte aantreffen tussen de leer en de formulering ervan in de belijdenisgeschriften. In het ondertekeningsformulier is immers sprake van de 'artikelen en stukken der leer in de drie formulieren van enigheid begrepen'. De leerstukken kunnen op verschillende manieren geformuleerd worden. De wijze van uitdrukking van die leerstukken kan verschillen zonder dat de 'stukken der leer' zelf in het geding zijn. Het is, dunkt mij, zonneklaar dat de gereformeerden altijd dit onderscheid hebben gehanteerd. Het gaat in de belijdenis om zaken, die verwoord moeten worden en niet om woorden, die zakelijk geen inhoud hebben. Niet ten onrechte maakt men dit onderscheid. Het maakt verschil of men de zaken van de woorden of de woorden van de zaken bedoelt. Het leerstuk van de predestinatie kan op verschillende manieren onder woorden gebracht worden. Onze belijdenis doet dit anders in de catechismus dan in de geloofsbelijdenis en in de geloofsbelijdenis nog weer anders dan in de vijf artikelen tegen de remonstranten. De 'wijze van voorstelling' laat ruimte toe voor een andere weergave dan is vastgelegd binnen de belijdenis. Trouwens de verschillende belijdenisgeschriften, die binnen de gereformeerde traditie in zwang zijn, kennen nog al wat onderscheid. Maar in de 'stukken van de leer' is overeenstemming. Ook vanuit deze feitelijkheid bezien is er geen reden om over te gaan tot woordenzijferij ten aanzien van de belijdenis.

Vrijheid der Profetie

Onze vaders hebben het grote goed erkend van de vrijheid der profetie. Voetius heeft uitgebreid de kwestie behandeld in zijn grote handboek voor het kerkrecht. Hij beschreef vier trappen van deze vrijheid:

1. Men kan voor zichzelf een mening hebben.
2. Men kan daarover met anderen spreken, zonder dat men aan die mening bepaald verbreiding geeft.
3. Men kan zijn gevoelen, ook al verschilt het van de gedachten van anderen in de scholen leren.
4. Men kan dit gevoelen ook publiek in de gemeente voordragen.

Het verschil tussen kansel en kathedraal mag ons niet ontgaan. Wat op de laatste gehoord mag worden past niet altijd op de eerste. De school en de kerk behoren bijeen, zelfs zeer nauw bijeen, maar zij vallen niet samen. En de vrijheid der profetie heeft dan voornamelijk betrekking op die zaken, die binnen de confessie niet met zoveel woorden zijn vastgelegd. Zij kan betrekking hebben op de verklaring van teksten uit de Heilige Schrift. Maar zij bedoelt niet een onbeperkte vrijheid ten aanzien van de belijdenis te tolereren. Ook onze eigen kerkorde maakt verschil tussen het aanhangen en verbreiden van een verkeerde leer. De kerk heeft, om een voorbeeld te geven, de leer van het duidzendjarig rijk afgewezen. Wil iemand deze leer voor zichzelf aanhangen, dan is dit niet van dezelfde betekenis als wanneer hij die leer zou verbreiden.

Het recht van gravamen

Altijd is de belijdenis te toetsen aan de Heilige Schrift. Zij is norma normata, d.w.z. een genormeerde norm. Zij staat niet boven de Schrift, maar is als een samenvatting van de Schrift aan haar onderworpen. Is er nu verschil ten aanzien van een van 'de stukken van de leer', die voor de kerkelijke verordening van betekenis zijn, dan rijst de vraag, hoe men heeft te handelen. In een tijd van relativerend confessioneel bewustzijn is het gebruikelijk geworden om de instemming met de belijdenis te weigeren en tegelijk om van het recht van gravamen geen gebruik te maken. De Gereformeerde Kerken (synodaal) leveren daarvan menig voorbeeld. Het is duidelijk dat hier de oprechtheid in geding is van degene, die met de belijdenis niet meer kan instemmen. Hij dient de gevolgtrekking te maken van zijn veranderd inzicht. Of hij moet een gravamen indienen en anders heengaan. Wat de kerk in zulke gevallen heeft te doen is duidelijk. Zij staat vanzelf machteloos, wanneer zij van zulk een mentaal voorbehoud geen kennis draagt. Mij zij staat schuldig, wanneer zij waar men openlijk te kennen geeft dat de belijdenis niet meer gehonoreerd wordt, dit zou dulden. De basis van het kerkelijk leven wordt dan eenvoudig weggenomen. Het is niet voldoende dat wij een belijdenis hebben. Wij dienen haar ook met respect te behandelen, d.w.z. dienen haar te handhaven. Daarbij moet inderdaad de leer zelf in geding zijn. Niet haar formulering, maar haar inhoud. Daar zal de kerk, in liefde, verantwoordelijkheid vragen. En zo de afwijking niet met de Schrift verdedigd kan worden, de belijdenis handhaven als zijnde een krachtig middel tot eenheid van de kerk.

W. van 't Spijker

BIJLAGE 33
Artikel 73, 80

Instructie van de particuliere synode van het Westen inzake de formulering van de ondertekeningsformulieren (art. 4, 52 en 53 K.O., bijlage 39 en 40)

De particuliere synode van het Westen, in vergadering bijeen op 6 april 2016 te Alphen aan den Rijn

heeft kennisgenomen van de instructie van de classis Amsterdam inzake de formulering van de ondertekeningsformulieren;

heeft geconstateerd dat

1. er geen vragen zijn over de verhouding van het gezag van de Schrift en het gezag van de belijdenis die ten grondslag liggen aan deze instructie;
2. er geen vragen zijn over de inhoud van de belijdenisgeschriften die ten grondslag liggen aan deze instructie;
3. evenwel de huidige tekst van de ondertekeningsformulieren voor ambtsdragers, en met name de zinsnede: *'dat al de artikelen en stukken van de leer ... in alles met Gods Woord overeenkomen'* zo geïnterpreteerd kan worden alsof de belijdenisgeschriften een zelfde gezag hebben als de Bijbel;

heeft overwogen dat

de kerken gediend zijn met een heldere, eenduidige en hedendaagse tekst die duidelijk maakt dat de Bijbel het gezaghebbende geschrift is voor ons geloof en leven en dat de belijdenisgeschriften gefundeerd zijn op de Bijbel;

en verzoekt de synode

deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven te onderzoeken of de tekst van de ondertekeningsformulieren in het licht van de constatering en overwegingen herschreven zouden kunnen worden en daarover aan de volgende generale synode te rapporteren.

BIJLAGE 34
Artikel 73, 80

Rapport 4 van commissie 7 betreffende instructie van de particuliere synode van het Oosten en de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake de formulering van het verbindingsformulier

Uw commissie bespreekt beide instructies in één rapport, omdat beide instructies gericht zijn op de herformulering of herschrijving van het verbindingsformulier voor predikanten (bijlage 39) en het verbindingsformulier voor ouderlingen en diakenen (bijlage 40). Deze beide verbindingsformulieren vertonen zo grote overeenkomst dat hieronder gesproken zal worden over 'het verbindingsformulier'.

Betreffende de instructie van de PS van het Oosten

In gesprekken die blijkens de instructie van de PS van het Oosten in verschillende kerkenraden gevoerd werden, bleek verlegenheid met het gedateerde taalgebruik van het verbindingsformulier, maar in het bijzonder met de 'defensieve formulering'.

Waarschijnlijk wordt vooral bedoeld op deze zin in het verbindingsformulier: 'Voorts verklaren wij, dat wij niet alleen alle dwalingen die tegen deze leer strijden verwerpen, maar dat wij ook genegen zijn die te wederleggen en te bestrijden en alle arbeid aan te wenden om ze uit de kerk te weren.' Deze zin is overigens eerder offensief dan defensief te noemen.

Van deze passage in het verbindingsformulier zegt de instructie, dat 'die veel nadruk legt op wat (kerkelijk) scheidt en niet op samenbinding, terwijl de generale synode voortdurend oproept om kerkelijk nauwer samenleven met andere kerken van gereformeerd belijden te zoeken' (constaterend 2).

Uw commissie kan deze redenering moeilijk volgen. Het verbindingsformulier vraagt instemming met de Drie Formulieren van Enigheid en legt zo alleen maar nadruk op de eenheid die er reeds onder gereformeerde belijders is. Het verbindingsformulier is ook niet bedoeld als document voor kerkelijke samensprekingen.

Mondelinge navraag bij de scriba van de toenmalige PS doet vermoeden dat bedoeld is dat in ontmoeting met christenen die het gereformeerd belijden niet onderschrijven, er niet altijd behoefte bestaat om de gereformeerde belijdenis ter sprake te brengen en te verdedigen, omdat er zo wel veel de nadruk gelegd wordt op wat scheidt en niet op wat verbindt. Langs die gedachtelijn kunnen we ook de zin in de bijgevoegde brief van de kerkenraad van Bennekom-Oosterbeek begrijpen, dat het formulier 'niet aansluit bij de actuele situatie van de kerk in de samenleving'.

De instructie beoogt een herformulering van het verbindingsformulier, maar ook een positievere toonzetting. Tegelijk mag de kerninhoud van het verbindingsformulier niet aan betekenis inboeten. Volgens uw commissie zit er in deze opdracht een bepaalde spanning. Is het te defensief geformuleerd wanneer wij verklaren bereid te zijn de gereformeerde belijdenis te verdedigen?

De PS van het Oosten is van oordeel dat de relatie tussen het verbindingsformulier en het bevestigingsformulier benoemd zou moeten worden in het verbindingsformulier. Hiermee sluit de PS zich in eigen woorden aan bij de instructie van Bennekom-Oosterbeek. Daarin staat dat het de kerkenraad aldaar niet duidelijk is wat de toegevoegde waarde is van het door de nieuwe ambtsdrager ten overstaan van God en de gemeente uitgesproken jawoord. In dat jawoord wordt immers ook expliciet instemming met de Drie Formulieren van Enigheid betuigd. Het lijkt uw commissie wijs om als deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven tot het herschrijven van het verbindingsformulier, en hen daarbij ook op te dragen bij dit verbindingsformulier een toelichting te schrijven, met daarin uitleg bij het nut en de noodzaak van artikel 52 en 53 K.O.

Betreffende de instructie van de PS van het Westen

De particuliere synode van het Westen wijst in haar instructie op deze zin in het verbindingsformulier: 'Wij, ondergetekenden, ouderlingen en diakenen van de kerk van verklaren, oprecht en in goede consciëntie voor de Here, met deze ondertekening dat wij van harte gevoelen en geloven, dat al de artikelen en stukken van de leer, in de Drie Formulieren van Enigheid begrepen, in alles met Gods Woord overeenkomen.'

Deze zin zou zo geïnterpreteerd kunnen worden, zo stelt de instructie, alsof de belijdenisgeschriften eenzelfde gezag hebben als Gods Woord.

Uw commissie is van mening dat het zeker aanbeveling verdient om zo helder mogelijk te formuleren en archaisch taalgebruik te vermijden. Tegelijk lijkt het uw commissie ondoenlijk iedere zin in kerkorde en bijlage die mogelijk misverstaan kan worden te herformuleren. Wie de inhoud van de gereformeerde belijdenis kent of erop naslaat, weet dat het juist de gereformeerde belijdenis is die stelt dat de Bijbel van Godswege gezag heeft, en de belijdenisgeschriften een daarvan afgeleid gezag hebben (NGB, art. 7). Het heeft de hartelijke instemming van de commissie bij een herformulering van het verbindingsformulier het belang van verbondenheid aan de gereformeerde belijdenis geenszins te relativeren. Die verbondenheid is immers kerndoel van het verbindingsformulier. Als daarbij helder geformuleerd kan worden dat de Bijbel goddelijk gezag heeft en de belijdenisgeschriften rusten op Gods Woord, zou dat winst kunnen zijn.

Voorstel tot besluit

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. de instructie van de particuliere synode van het Oosten, d.d. 20 mei en 25 augustus 2015;
2. de instructie van de particuliere synode van het Westen, d.d. 6 april 2016;
3. het rapport van de door haar ingestelde commissie;

heeft gehoord de bespreking op de vergadering;

constateert

1. dat er binnen verschillende kerkenraden, classes en particuliere synodes vragen gerezen zijn ten aanzien van de bewoording van het verbindingsformulier;
2. dat het verbindingsformulier verouderd taalgebruik bevat;

overweegt

1. dat het, blijkens de verlegenheid die er is bij de bewoording van het verbindingsformulier, goed zou zijn het formulier te herschrijven;
2. dat de binding aan de gereformeerde belijdenis het doel is van het verbindingsformulier en er daarom ook bij een eventueel positievere en minder defensieve formulering niet gerelativeerd mag worden;
3. dat in de ontmoeting met christenen die het gereformeerde belijden niet onderschrijven op bepaalde punten, de gesprekken niet als vanzelf een defensief karakter hoeven te krijgen, terwijl de bereidheid om de gereformeerde belijdenis te verdedigen tegen wat zich daartegen verzet geheel blijft bestaan;
4. dat het goed zou zijn als nog duidelijker beschreven wordt dat de Bijbel Gods Woord is en goddelijk gezag heeft, en dat het gezag van de gereformeerde belijdenis daarvan afgeleid is;
5. dat het goed zou zijn als in het verbindingsformulier verwezen wordt naar het bevestigingsformulier;

is van oordeel

1. dat het verbindingsformulier (K.O., bijlage 39 en 40) herschreven dient te worden, waarbij de inhoud helder verwoord is en niets van de betekenis wordt afgedaan;
2. dat de kerken gediend zouden zijn met uitleg over het nut en de noodzaak van K.O. art. 52 en 53, en dus van bijlage 39 en 40;

besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven het verbindingsformulier te herschrijven, en daarvan te rapporteren aan de generale synode van 2019;
2. deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven in deze rapportage onderzoek te doen naar en uitleg te bieden over de noodzaak en de bedoeling van de ondertekening van de betreffende verbindingsformulieren;
3. hiervan mededeling te doen aan de particuliere synodes van het Oosten en van het Westen.

A. Th. van Olst, rapporteur

BIJLAGE 35

Artikel 74, 81

Instructie van de PS van het Westen inzake art. 79-80 en bijlage 44 K.O.

De particuliere synode van het Westen, in vergadering bijeen op 6 april 2016 te Alphen aan den Rijn

heeft geconstateerd dat

1. in art. 79 gesproken wordt over 'openbare grove zonde' zonder dat daarbij iets gezegd wordt over de vraag hoe die zonde openbaar is geworden;
2. in de artikelen 79 en 80 niet gesproken wordt over factoren die mogelijk tot de 'openbare grove zonde' geleid kunnen hebben;
3. dat er in artikel 73 voor gemeenteleden wel aandacht is voor heimelijke zonden, maar dat in de artikelen over tucht over ambtsdragers deze aandacht niet voorkomt;
4. in de artikelen geen mogelijkheid bestaat voor een tijdelijk op non-actief stellen;

heeft overwogen dat

1. er verschillend geoordeeld kan worden over zonde die openbaar is gekomen doordat iemand is betrapt of ontmaskerd én zonde die openbaar is geworden doordat iemand zelf tot inkeer is gekomen, de zonde heeft beleden en vergeving ontvangen heeft;
2. omstandigheden, (psychische) ziekte en andere factoren die mogelijk mede tot zonde geleid kunnen hebben, meegewogen dienen te worden in een eventueel besluit tot schorsing of afzetting;
3. de formulering van art. 80 ('behoren gestraft te worden') weinig ruimte laat voor het meewegen van allerlei factoren;
4. het mogelijk is dat een ambtsdrager een zonde belijdt die niet openbaar is of hoeft te worden;
5. de behandeling van tuchtzaken doorgaans (terecht!) in comité plaatsvindt waardoor jurisprudentie veelal niet toegankelijk is met als mogelijk gevolg dat de rechtsgelijkheid in het geding kan komen;
6. een breder instrumentarium dan de kerkorde nu biedt dienstig zou zijn;

is van oordeel dat

1. de kerken gediend zullen zijn met een grondige kerkrechtelijke doordenking van bovenstaande constatering en overwegingen;
2. het voor de hand ligt dat deze doordenking in eerste instantie plaatsvindt in de breedte van de kring van deputaten kerkorde en kerkrecht;

en besluit de generale synode te verzoeken

aan deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen een onderzoek te doen naar de volgende vragen:

1. of de huidige bepalingen voldoende duidelijkheid geven over de verhouding tussen persoonlijke belijdenis, verzoening en voortzetting van de ambtsbediening
2. of er meer mogelijkheden nodig zijn om kennis te nemen van jurisprudentie in gevallen van schorsing en afzetting, bijvoorbeeld door het instellen van een landelijke commissie van opzicht en tucht
3. of naast tuchtmaatregelen een breder instrumentarium wenselijk is (bijvoorbeeld een tijdelijke op non-actiefstelling) zoals bijvoorbeeld in de PKN het geval is,
4. en daarover aan de generale synode van 2019 te rapporteren en eventueel voorstellen te doen.

BIJLAGE 36

Artikel 74, 81

Rapport 6 van commissie 7 betreffende de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake art. 79 en 80 K.O., en bijlage 44

De instructie oppert dat de genoemde zonden in artikel 79 en 80 K.O. mogelijk een genuanceerdere beschrijving vragen, omdat omstandigheden en reikwijdte waarin de zonden openbaar komen (en/of beleden zijn) sterk kunnen verschillen. Ook wordt in verband hiermee gevraagd om onderzoek naar een breder instrumentarium aan maatregelen dan de kerkorde nu biedt.

In de instructie wordt geconstateerd dat er in de artikel 79 en 80 K.O. geen mogelijkheid bestaat voor een tijdelijk op non-actief stellen van predikanten. Sinds de GS van 2013 is echter de tekst van art. 79 K.O. uitgebreid. In de nieuwe bepalingen komen ook nieuwe mogelijkheden om een ambtsdrager op non-actief te stellen aan de orde.

Echter, de mogelijkheid ambtsdragers op non-actief te stellen, is geen tucht- of strafmaatregel, maar een maatregel om ruimte te creëren voor verder onderzoek. Ook kan deze maatregel getroffen worden wanneer verhoudingen verstoord zijn zonder dat er meteen sprake hoeft te zijn van consequenties als tucht in de zin van schorsing of afzetting.

De instructie bedoelt volgens uw commissie echter met de genoemde op-non-actief-stelling (in 'heeft geconstateerd dat', 4) wel een tucht- of strafmaatregel.

De mogelijkheid om predikanten bij wie sprake is van openbare zonde (en die schuld beleden hebben) niet te schorsen en af te zetten, maar tijdelijk op non-actief te stellen, zou nieuw zijn binnen onze kerken. De PKN lijkt deze mogelijkheid wel te kennen: als er schuld beleden is, betekent afzetting niet in alle gevallen het einde van het predikantschap. Na een bepaalde periode kan de predikant weer beroepbaar gesteld worden. Ondertussen kan het zo zijn dat preekbevoegdheid blijft bestaan.

In bijlage 47 K.O. wordt een regeling getroffen voor herstel in het ambt. Na afzetting is er een weg terug. Dit is niet een weg voor een op non-actief gestelde predikant, maar voor een afgezette predikant die verzoekt opnieuw beroepbaar gesteld te worden.

Het verdient volgens uw commissie onderzoek om te bepalen of een dergelijke maatregel wenselijk is in onze kerken. Niet in alle gevallen zal een predikant na in zonde gevallen te zijn weer met vrucht in een gemeente kunnen arbeiden. Wij bedenken daarbij echter wel, in lijn met de instructie, dat het verschil maakt of een predikant als het ware op heterdaad betrapt wordt in een zonde die hij geruime tijd met het ambtelijke werk in de gemeente heeft gecombineerd, of dat hij in zonde gevallen is en dat betreurt en belijdt. Ook is het mogelijk dat een zonde pas 'in de openbaarheid' komt, als de predikant zelf in vertrouwen met zijn kerkenraad deelt dat hij in zonde gevallen is, maar ermee gebroken heeft en dit voor God en mensen beleden heeft.

We begrijpen het ook, dat de instructie spreekt over een verschillende weg van zonden, omdat er bijvoorbeeld een verband kan zijn met psychische omstandigheden bij de predikant. Uw commissie erkent dat een persoonlijkheidsproblematiek bij de predikant, of zijn psychische gesteldheid, van invloed kan zijn op zijn handelen en mee mag wegen bij de beoordeling ervan. Wel vindt uw commissie dat moet worden gemaakt voor een relativering (bijvoorbeeld therapeutisering) van het zondebegrip.

In verzoek 2 aan de generale synode wordt in het kader van de wens om over jurisprudentie te kunnen beschikken, gesproken over een 'landelijke commissie van opzicht en tucht'. Een dergelijke commissie gaat echter veel verder dan een soort kenniscentrum waar jurisprudentie zou worden verzameld. Hoewel

het voor uw commissie de vraag is of met jurisprudentie veel aangevangen kan worden in situaties (gelukkig incidenten) die dusdanig verschillend zijn, kan in algemene zin wel van ervaring elders geleerd worden.

Bovenstaande gedachten onderstrepen de wenselijkheid van verder onderzoek naar de mogelijke verbreding van het instrumentarium dat de kerkorde nu biedt. In onderstaande besluittekst stelt uw commissie daarom voor de instructie (enigszins gewijzigd) over te nemen.

Voorstel tot besluit

De generale synode
heeft kennisgenomen van

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen, d.d. 6 april 2016;
2. het rapport van de door haar ingestelde commissie;

heeft gehoord
de bespreking op de vergadering;

constateert

1. dat in art.79 K.O. gesproken wordt over 'openbare grove zonde' zonder dat daarbij iets gezegd wordt over de vraag hoe die zonde openbaar is geworden;
2. in de artikelen 79 en 80 niet gesproken wordt over factoren die mogelijk tot de 'openbare grove zonde' geleid kunnen hebben;
3. dat er in art.73 voor gemeentelieden wel aandacht is voor heimelijke zonden, maar dat in de artikelen over tucht over ambtsdragers deze aandacht niet voorkomt;
4. in de artikelen geen mogelijkheid bestaat voor een tijdelijk op non-actief stellen na beleden schuld, waarna na een bepaalde periode weer een beroepbaarstelling kan volgen;

overweegt dat

1. er verschillend geoordeeld kan worden over zonde die openbaar is gekomen doordat iemand is betrapd of ontmaskerd én zonde die openbaar is geworden doordat iemand zelf tot inkeer is gekomen, de zonde heeft beleden en vergeving ontvangen heeft;
2. omstandigheden, (psychische) ziekte en andere factoren die mogelijk van invloed zijn geweest op het handelen van de predikant, meegewogen dienen te worden in een eventueel besluit tot schorsing of afzetting;
3. de formulering van art. 80 ('behoren gestraft te worden') weinig ruimte laat voor het meewegen van allerlei factoren;
4. het mogelijk is dat een ambtsdrager een zonde belijdt, die niet openbaar is of hoeft te worden;
5. de behandeling van tuchtzaken doorgaans (terecht!) in comité plaatsvindt, waardoor jurisprudentie veelal niet toegankelijk is met als mogelijk gevolg dat de rechtsgelijkheid in het geding kan komen;
6. een breder instrumentarium dan de kerkorde nu biedt, mogelijk dienstig zou zijn;

is van oordeel dat

1. de kerken gediend zijn met een grondige kerkrechtelijke doordenking van bovenstaande constateringen en overwegingen;
2. het voor de hand ligt dat deze doordenking in eerste instantie plaatsvindt binnen het deputaatschap kerkorde en kerkrecht;

besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen onderzoek te doen naar de volgende vragen:
 - a. of de huidige bepalingen voldoende duidelijkheid geven over de verhouding tussen persoonlijke belijdenis, verzoening en de voortzetting van de ambtsbediening;
 - b. of er naast de tuchtmaatregelen van K.O. art. 79 en 80 een breder instrumentarium wenselijk is;
 - c. welke mogelijkheden er zijn om kennis te nemen van jurisprudentie in gevallen van schorsing en afzetting;
 - d. daarover aan de generale synode van 2019 te rapporteren en eventueel voorstellen te doen;
2. hiervan mededeling te doen aan de PS van het Westen.

A. Th. van Olst, rapporteur

BIJLAGE 37

Artikel 75, 82, 83, 141, 142, 143, 144, 253, 254

Rapport van deputaten eredienst

1. Inleiding

1.1. De samenstelling van het deputaatschap

De generale synode van 2013 benoemde als leden van het deputaatschap eredienst de broeders E.C. Bin, C.J. Droger, M. Groen, H.D. Rietveld, D.J.K.G. Ruiter en K.A. Visser. Op de eerste vergadering van het deputaatschap na de synode werd br. Rietveld opnieuw gekozen als voorzitter en br. Droger opnieuw als secretaris. Gedurende de hele periode tussen de twee synoden hebben alle deputaten hun werk voor het deputaatschap mogen doen.

1.2. De werkwijze van het deputaatschap

Het deputaatschap kwam in de tijd tussen de beide synoden acht keer in vergadering bijeen. Dat was op 12 februari 2014, 9 april, 28 mei, 16 september en 19 november 2015 en op 21 januari, 10 februari en 10 maart 2016. Steeds vergaderden we in de consistorie van de Chr. Geref. Kerk te Huizen, waar het kostersechtpaar ons telkens uitstekend verzorgde. Van alle vergaderingen werden notulen gemaakt, die door het deputaatschap werden vastgesteld en door de voorzitter en de secretaris ondertekend.

Alle vergaderingen van het deputaatschap kenmerkten zich door een goede en broederlijke sfeer. In een hartelijke verbondenheid aan de Heilige Schrift, de gereformeerde belijdenis, onze kerken en aan elkaar hebben we met vreugde de door de synode opgedragen werkzaamheden mogen verrichten. We zijn de HEERE dankbaar voor wat Hij in de achterliggende jaren aan ons deputaatschap gaf.

1.3. De bemensing van het deputaatschap

Tijdens de vergadering van 10 februari 2016 spraken we over de vraag wie van de deputaten zich beschikbaar wilden stellen voor een nieuwe termijn in het deputaatschap. Alle deputaten gaven aan dat zij D.V. beschikbaar zijn voor een nieuwe periode. Wel werd opgemerkt dat de deputaten Rietveld en Ruiter in 2016 of 2017 de leeftijd van 70 jaar hopen te bereiken. Dat zou betekenen dat zij hun werkzaamheden voor het deputaatschap zouden moeten beëindigen. Wij stellen aan de synode voor om de brs. Rietveld en Ruiter nog één keer te herbenoemen, zodat we in de volgende periode opnieuw gebruik kunnen maken van hun expertise op het gebied van liturgie en eredienst.

Voor br. Droger zit in 2016 de maximale zittingsduur in het deputaatschap erop. Hij werd immers door de synode van 2001 benoemd in ons deputaatschap. Toch willen wij ook voor hem vragen of de synode hem nog eenmaal herbenoemt. Het lijkt ons namelijk zo dat in de komende periode het project van de nieuwe liturgische formulieren tot een afronding zal komen. Br. Droger is als enige deputaat vanaf het begin bij dit project betrokken geweest en zou graag nauw betrokken blijven bij de afronding daarvan. Het lijkt ons daarom het beste werkbaar als hij nog één periode aanblijft om dit project tot een goed einde te helpen brengen.

1.4. De opdrachten van de generale synode 2013

De synode van 2013 gaf aan deputaten een aantal omvangrijke opdrachten mee. Voor de leesbaarheid van het rapport zullen deze bij de afzonderlijke paragrafen worden weergegeven, waarop een beschrijving volgt van de uitvoering van de betreffende opdracht.

1.5. Inhoud van het rapport

Na het inleidende hoofdstuk 1 doen deputaten in hoofdstuk 2 verslag van hun werkzaamheden als gevolg van de opdrachten die de generale synode van 2013 verstrekte. In hoofdstuk 3 van het rapport treft u de voorstellen van ons deputaatschap aan de synode aan.

2. Uitvoering opdrachten van de generale synode 2013

2.1. De uitgave van de in concept vastgestelde zes liturgische formulieren

De eerste opdracht die de synode aan ons deputaatschap verstrekte, luidde als volgt: 'De voorgestelde formulieren voor de openbare geloofsbelijdenis, voor de bevestiging van een dienaar van het Woord, voor de bevestiging van ouderlingen en/of diakenen, voor de bevestiging van een evangelist, voor de ban of uitsluiting uit de gemeente en voor de wederopneming in de gemeente, geamendeerd volgens de voorstellen in rapport 9a van commissie 3, vast te stellen en vrij te geven voor beproeving door de kerken'.

Nadat de wijzigingen zoals vastgesteld door de synode in de formulieren waren aangebracht, werd er contact opgenomen met de uitgeverij Buijten & Schipperheijn en in goed overleg werd een nieuwe uitgave gerealiseerd die opnieuw veel overeenkomsten vertoonde met de vorige uitgaven van ons deputaatschap. Na overleg met het Dienstenbureau werden er 550 exemplaren van het boekje gedrukt. In de zomer van 2014 was de uitgave gereed. Elke gemeente ontving toen twee exemplaren van de uitgave en de rest van de oplage ging naar het Dienstenbureau voor de verkoop aan belangstellenden. Na de uitgave van het boekje werden de zes nieuwe formulieren ook op de site van onze kerken geplaatst.

Het zou aanbevelingswaard zijn dat de liturgische formulieren op een iets eenvoudiger manier te vinden zouden zijn op de website van onze kerken dan nu het geval is. Geregeld vernemen deputaten dat de liturgische formulieren moeilijk te vinden zijn op de website. Wellicht kan er een aparte rubriek worden aangemaakt op de website waarin alle liturgische formulieren en andere liturgisch gerichte documenten kunnen worden opgenomen.

Bij de zending van de boekjes met de nieuwe liturgische formulieren aan de kerken was een brief van deputaten gevoegd waarin werd opgeroepen de formulieren op enigerlei wijze te beproeven en deputaten eventuele opmerkingen of voorstellen tot wijziging te doen toekomen.

Deputaten hebben de volgende reacties vanuit de kerken ontvangen:

1. opmerkingen van de kerkenraad van de Chr. Geref. Kerk te Ermelo over de 'Zes liturgische formulieren' d.d. 25 februari 2015;
2. een brief van de kerkenraad van de Chr. Geref. Kerk te Naarden d.d. 27 april 2015;
3. een notitie van ds. F.W. van der Rhee met als titel 'De antwoordende gemeente in de liturgische formulieren' d.d. 28 april 2015;
4. een brief van de kerkenraad van de Chr. Geref. Kerk te Nijkerk d.d. 9 augustus 2015.
5. een brief van deputaten diaconaat d.d. 1 oktober 2015;
6. een e-mail van ds. B.A.T. Witzier d.d. 31 oktober 2015;
7. een e-mail van de kerkenraad van de Chr. Geref. Kerk te Nieuwpoort d.d. 2 december 2015;
8. een e-mail van deputaten diaconaat d.d. 11 december 2015;
9. een brief van de kerkenraad van de Chr. Geref. Kerk te Ede d.d. 29 januari 2016.

Deze stukken zijn ter inzage voor de synodale commissie.

Deputaten hebben deze documenten bestudeerd en willen er als volgt op reageren:

In een tweetal vergaderingen heeft de kerkenraad van Ermelo stilgestaan bij de nieuwe formulieren. Uit de door de raad gemaakte opmerkingen stellen deputaten de volgende wijzigingen voor:

- op blz. 18 in de 4^e regel van boven wordt de volgende tekstverwijzing opgenomen: *Handelingen 14:23*;
- aan het einde van de tweede alinea staat nu een tekstverwijzing naar *Handelingen 20:28*. Hiervoor komt *1 Timotheüs 4:12-16* in de plaats.

Ook de kerkenraad van de gemeente van Naarden heeft zich over de nieuwe formulieren gebogen. Vanuit de gemaakte opmerkingen stellen wij geen veranderingen van de formulieren voor.

In de notitie van ds. Van der Rhee wordt het voorstel gedaan om op een bepaald moment tijdens een liturgische handeling ook een vraag aan de gemeente te stellen. Deputaten achten dit een goede suggestie en stellen voor dit aan de betreffende formulieren toe te voegen. Uiteraard is men plaatselijk vrij om hiervan al dan niet gebruik te maken. De volgende toevoegingen zijn mogelijk:

- In het formulier voor de bevestiging van een dienaar van het Woord komt op blz. 10 onder de zin: 'Neem deze dienaar ...' de volgende toevoeging tussen haakjes: '(Ook deze formulering is mogelijk: Geliefde gemeente, neemt u deze dienaar, die God zelf tot u gezonden heeft, in liefde aan, zoals geschreven staat in Hebreëen 13:17: ...)'. Daaronder komt: 'Antwoord: ja.'
- In het formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen komt op blz. 20 een toevoeging onder de tweede alinea. Voorstel: 'Vraag aan de gemeente. Beloofd u, geliefde gemeente, om op deze manier met uw ambtsdragers en hun dienst om te gaan? Antwoord: ja.'
- In het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis komt een toevoeging achter de 5e zin van boven. Daar komt een witregel en dan: 'Vraag aan de gemeente. Geliefde gemeente, belooft u op deze manier met de nieuwe belijdende leden om te gaan? Antwoord: ja.'

Ds. Van der Rhee stelt ook voor om in het intussen vastgestelde formulier voor de kinderdoop ook een vraag aan de gemeente op te nemen. Dat lijkt deputaten eveneens een goede zaak. Zij stellen voor op blz. 11 na het stellen van de vragen aan de ouders de volgende tekst op te nemen: 'Vraag aan de gemeente. Geliefde gemeente, wilt u de gedoopte kinderen met liefde in uw midden ontvangen en de ouders zoveel mogelijk helpen bij de christelijke opvoeding van hun kinderen? Antwoord: ja.'

Ook de kerkenraad van Nijkerk was bereid om grondig naar de nieuwe formulieren te kijken. Vanuit de gemaakte opmerkingen stellen wij geen veranderingen van de formulieren voor.

In de brief van deputaten diaconaat wordt aangegeven dat in het formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen het gedeelte over de diakenen niet geheel spoor met de huidige bezinning van deputaten. Vandaar dat een voorstel gedaan wordt om dit gedeelte aan te passen en deputaten erediens stellen voor om deze aanpassing, in enigszins gewijzigde vorm, over te nemen. De nieuwe bezinning heeft ook geleid tot het toevoegen van een zin aan de oproep aan de gemeente en van een enkel woord aan het gebed. Wij stellen voor om ook dit over te nemen. Deputaten diaconaat stemmen in met het voorstel van deputaten erediens. U treft het aangepaste formulier als bijlage bij ons rapport aan.

Ds. Witzier maakte ook een aantal opmerkingen bij het formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen. Een deel van zijn opmerkingen hebben deputaten overgenomen en in het desbetreffende formulier verwerkt.

De kerkenraad van Nieuwpoort bestudeerde het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis en plaatste daar een aantal opmerkingen bij. Deputaten achten het op grond van deze opmerkingen niet nodig dit formulier te wijzigen.

De kerkenraad van Ede bestudeerde alle nieuwe conceptformulieren grondig en gaf daar blijk van in een uitvoerig schrijven aan deputaten. Naar aanleiding van dit schrijven stellen deputaten de volgende wijzigingen voor:

- Op blz. 8 vervalt de zin 'Zijn taken zijn de volgende:'. De volgende zin wordt dan: 'Allereerst zal hij het Woord van God verkondigen dat alle gezag heeft'.
- Op blz. 9 wordt de zin 'Deze verantwoordelijke taak kan niemand uit zichzelf uitvoeren' vervangen door de zin 'Tot deze dienst is niemand uit eigen kracht in staat'.
- De eerste vraag wordt als volgt aangevuld: 'Bent u er in uw hart van overtuigd dat God zelf u *door zijn gemeente* roept tot dit heilige ambt?'
- De tweede vraag wordt als volgt aangevuld: 'Verklaart u door Gods genade standvastig te willen staan op het fundament van de apostelen en profeten, waarbij Jezus Christus zelf de hoeksteen is? Aanvaardt u de Schriften van het Oude en het Nieuwe Testament als het Woord van God *en de volkomen leer van de verlossing* en onderschrijft u van harte de belijdenis van de kerk? *Wijst u alles af wat met dit Woord en de belijdenis van de kerk in strijd is?*'
- Op blz. 15 zou aan de eerste vraag een aantal woorden toegevoegd kunnen worden: 'Bent u *er in uw hart* van overtuigd dat God zelf u door zijn gemeente roept tot deze dienst?'
- Op blz. 18 zou in de tweede zin een aantal woorden toegevoegd kunnen worden: 'In de eerste christelijke gemeente werden *overeenkomstig deze praktijk* oudsten door de apostelen aangesteld'.
- Op blz. 19 zou aan het de eerste vraag een aantal woorden toegevoegd kunnen worden: 'Bent u *er in uw hart* van overtuigd dat God zelf u door zijn gemeente tot deze dienst heeft geroepen?'
- Op blz. 28 kan aan de tweede alinea worden toegevoegd: 'en niet meer toegelaten werd tot *het gebruik van de sacramenten*'.
- Op blz. 33 kan op de helft van de bladzijde er een aanvulling komen in de zin: 'Hij (zij) zal weer deel hebben aan de gemeenschap van de kerk en toegelaten worden tot *het gebruik van de sacramenten*'.

2.2. Een herbezinning op het formulier voor de doop van volwassenen

De tweede opdracht die het deputaatschap van de synode ontving, luidde als volgt: 'Zich opnieuw te bezinnen op het formulier voor de doop van volwassenen zodat voldoende duidelijk wordt dat het om dezelfde doop gaat als bij de kinderdoop en er toch een verschil is vanwege de positie van de dopeling, en de synode van 2016 te dienen met het resultaat van die bezinning.'

Deputaten hebben deze opdracht ter hand genomen en zijn tot de conclusie gekomen dat het de voorkeur verdient om het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis zo aan te passen dat het ook bruikbaar is bij de bediening van een volwassendoop. Het zal namelijk altijd zo zijn dat als iemand op volwassen leeftijd gedoopt wordt, de dopeling voorafgaande aan zijn of haar doop geloofsbelijdenis zal afleggen. Derhalve hebben deputaten het door de synode van 2013 vastgestelde conceptformulier voor de openbare geloofsbelijdenis als uitgangspunt genomen en dat zodanig aangepast dat het bij een volwassendoop kan fungeren. Als bijlage is dit formulier aan ons rapport toegevoegd.

2.3. Het citeren van Schriftplaatsen in de liturgische formulieren en de algehele uitgave van de liturgische formulieren

De derde opdracht van de synode aan deputaten luidde als volgt: 'Te voorzien in een consistente en overzichtelijke manier van het citeren van Schriftplaatsen in de liturgische formulieren'.

De vierde opdracht luidde: 'De synode van 2016 een voorstel aan te bieden voor een algehele uitgave van de liturgische formulieren'.

De achtergrond van de laatste opdracht is dat er door de jaren heen verschillende 'generaties' formulieren zijn ontstaan en dat deze zo goed mogelijk beschikbaar dienen te zijn voor de kerken. De diverse generaties van de formulieren worden nog allemaal gebruikt.

Het ligt voor de hand bij deze opdracht de derde opdracht van de synode te betrekken en dat hebben deputaten dan ook gedaan.

2.3.1. Huidige werkwijze

Tot nu toe is de werkwijze dat de nieuwe formulieren worden gedrukt in kleine handzame boekjes. Deze zijn van een dusdanig formaat dat ze goed kunnen worden gebruikt in de diensten. Het drukwerk wordt uitbesteed aan een commercieel bedrijf Buijten & Schipperheijn, die de boekjes in een bepaalde oplage uitbrengt. Het aantal ligt rond de 500 exemplaren. De boekjes kunnen bij het Dienstenbureau worden besteld, die ze tegen een geringe vergoeding toezendt.

Na enige tijd c.q. op een bepaald moment zijn de uitgaves uitverkocht. Ook al zou er een herdruk worden gepland, dan zijn toch enige tijd de formulieren in die vorm niet beschikbaar.

De boekjes met uitgaves van formulieren bevatten niet altijd alle formulieren. Zo is er een boekje met de formulieren voor doop en huwelijk 2007 en een boekje met de avondmaalsformulieren 2010 en zo zijn er meer uitgaves. Dit maakt het er niet eenvoudiger op de juiste formulieren te verkrijgen.

Een complicatie bij de huidige uitgaves is, dat er naast verschillende generaties formulieren, ook verschillende generaties vertalingen gebruik kunnen worden. Bij de klassieke formulieren zal vrijwel altijd de Statenvertaling worden geciteerd, maar bij de nieuwste formulieren kan de wens zijn Bijbelcitatens in wel drie verschillende versies te gebruiken, de NBG, de HSV en misschien ook wel de NBV, al is deze niet vrijgegeven voor gebruik in onze kerken.

Van een aantal formulieren zijn er digitale uitgaves beschikbaar (pdf-formaat). Deze zijn te vinden (alhoewel niet gemakkelijk) op de website van ons landelijk kerkelijk bureau. Het betreft zes formulieren van de generatie 1968-1974 en de formulieren van de generatie 2007-2013. De eerstgenoemde staan in een eenvoudig A4-formaat, de laatste zijn in het formaat zoals ze druk gereed zijn als boekje. De link is: <http://www.cgk.nl/index.php?kerkorde>

Van de klassieke formulieren zijn er her en der wel digitale teksten te vinden. Ongetwijfeld zal de hertaalde uitgave van de klassieke formulieren ook digitaal beschikbaar zijn.

Wat betreft de auteursrechten, uit navraag bleek dat er hierover geen afspraken zijn met de uitgever. Deze rechten blijven bij de CGK. Nadere schriftelijke vastlegging op dit punt is wellicht wenselijk.

2.3.2. Overwegingen

1. De uitgaven van de formulieren worden tot nu toe gedrukt in een bescheiden formaat dat past in de binnenzak.
2. De oplages die tot nu toe gebruikelijk zijn (ca. 500 ex.), laten de gedachte toe dat veel of de meeste predikanten over zo'n uitgave beschikken, maar tevens dat ze niet breed beschikbaar zijn.
3. Een uitgave met alle formulieren zal resulteren in een boek van enige omvang.
4. Een uitgave met alle formulieren zal achterhaald zijn met het eerstvolgende nieuwe formulier dat wordt vastgesteld.
5. Bij een uitgave met alle formulieren zal zoals tot nu toe gebruikelijk een keuze moeten worden gemaakt voor een combinatie van een formulier met maximaal twee versies Bijbelvertaling.
6. Een boekwerkje met alle formulieren zal na enige tijd uitverkocht zijn, waarna de beschikbaarheid niet meer is gegarandeerd.
7. Digitale beschikbaarheid is steeds meer gewenst met het oog op gebruik voor zondagsbrief of beamer, waarbij het opnemen van twee verschillende Bijbelvertalingen niet voor de hand ligt.
8. Het is gewenst dat er een duidelijke en centrale plaats komt waar alle formulieren beschikbaar zijn.

2.3.3. Invulling

Het bedrijf dat tot nu toe steeds het drukken van de formulierenboekjes heeft verzorgd, Buijten & Schipperheijn, heeft aangeboden een algehele uitgave van alle liturgische formulieren te willen verzorgen (de drie sets: klassiek, jaren zeventig en de nieuwste versies). Het ligt voor de hand dit aanbod aan te nemen. Er is dan een algehele uitgave beschikbaar voor diegenen die hierop prijs stellen. Het risico is bij de uitgever. De uitgave zal enige tijd actueel zijn, maar ook vrij snel weer incompleet door nieuwe ontwikkelingen. Voor de keuze van combinatie van formulier en twee versies van een Bijbelvertaling, kan een inschatting worden gemaakt van de meest voor de hand liggende combinaties.

Deze algehele uitgave is echter geen oplossing voor de volgende wensen:

- een overzichtelijke manier van het citeren van Schriftplaatsen;
- digitale beschikbaarheid.

Deze wensen zouden kunnen worden ingevuld door van alle formulieren een digitale versie te maken en beschikbaar te stellen. Dit zou kunnen op een eigen pagina van deputaten erediens op de centrale website van onze kerken. Hierbij worden er varianten aangeboden per combinatie van formulier en Bijbelvertaling. Er zou gedacht kunnen worden aan in elk geval (maar niet per se uitsluitend) de volgende (meest voor de hand liggende) combinaties:

- de klassieke formulieren met de Statenvertaling;
- de klassieke formulieren met de Herziene Statenvertaling;
- de hertaalde klassieke formulieren met de Herziene Statenvertaling;
- de formulieren uit de jaren '70 met de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap;
- de formulieren uit de jaren '70 met de Herziene Statenvertaling;
- de formulieren van begin 21e eeuw met de Statenvertaling;
- de formulieren van begin 21e eeuw met de Herziene Statenvertaling;
- de formulieren van begin 21e eeuw met de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap.

Een zodanig opgezet formulier bevat dus steeds maar één versie van een vertaling, daarmee tegemoet komend aan de opdracht van de GS om 'te voorzien in een consistente en overzichtelijke manier van het citeren van Schriftplaatsen'.

De formulieren kunnen zijn opgemaakt in een A4 formaat dat, in de juiste volgorde afgedrukt op een huisprinter, een handzaam boekje in A5 formaat oplevert. De inhoud kan digitaal worden overgenomen voor gebruik op een beamer of in een zondagsbrief.

Aan het einde van ons rapport doen we een aantal voorstellen tot besluit in verband met dit onderwerp.

2.4. Handhaving van het formulier voor de ban

Deputaten erediens hebben in opdracht van de generale synode van 2010 het formulier van de ban of uitsluiting uit de gemeente taalkundig herzien. Op de synode van 2013 is dit herziene formulier aanvaard (afgezien van amendementen), maar daarbij is ook het volgende aangegeven.

De synodecommissie overwoog: 'Uw commissie heeft zich bij het bestuderen van dit formulier afgevraagd of het gebruik ervan in de huidige verhoudingen in kerk en maatschappij wel doeltreffend zal zijn. De gedachte dringt zich op dat gebruik van dit formulier in een openbare erediens zal bijdragen aan verharding en wellicht ook zal leiden tot ongewenste juridische consequenties. Uw commissie stelt u voor deputaten op te dragen zich, indien nodig in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht, te bezinnen op dit vragencomplex en te bezien of dit formulier in de huidige vorm gehandhaafd kan blijven of dat een herziening nodig is'.

Hierop besloot de synode: 'Deputaten opdracht te geven zich, indien nodig in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht, te bezinnen op de vraag of het formulier voor de ban in de huidige vorm gehandhaafd kan blijven of dat een herziening nodig is, en de synode van 2016 met een voorstel dienaangaande te dienen'.

In de overwegingen van de synodecommissie wordt op twee mogelijke consequenties van het gebruik van het formulier gewezen: eventuele verharding en eventuele ongewenste juridische consequenties.

Bij verharding wordt verwezen naar de wijze waarop we in onze maatschappij met elkaar omgaan, wat maatschappelijk gebruikelijk is en acceptabel. Het is een verwijzing naar maatschappelijke normen. In hoeverre sluiten die nog aan op de wijze waarop we in de kerk met elkaar omgaan?

Ten aanzien van juridische consequenties gaat het over de vraag of het handelen van de kerk overeenstemt met de wettelijke kaders.

2.4.1. Artikel 77 K.O.

Het formulier voor de ban komt voort uit de artikelen 71 t/m 78 van de kerkorde. Dit betreft censuur over de leden. Met name in artikel 77 wordt de procedure aangegeven die kan leiden tot afsnijden van de gemeente.

Het ligt niet in de eerste plaats op de weg van deputaten erediens om zich te bezinnen op artikel 77 van de kerkorde. Echter, als over de uitwerking hiervan m.b.t. het formulier voor de ban wordt nagedacht, is het onvermijdelijk om stil te staan bij fundering van dit formulier en dat is artikel 77 K.O.

De kerk mag zelf bepalen wie tot zijn leden zal worden gerekend. Dat houdt onvermijdelijk in dat er een manier dient te zijn om iemand het lidmaatschap af te nemen. De overwegingen daarachter zijn aan de kerkenraad. Indien de kerkenraad tot de conclusie komt dat iemand het lidmaatschap niet langer waardig is, dient er een zorgvuldige procedure te zijn om dat lidmaatschap te beëindigen, in uiterste consequentie. Dat laatste wil zeggen dat het eerste doel van de weg die leidt tot afsnijding het behoud van de betreffende persoon voor de gemeente is.

De te volgen procedure wordt voorgeschreven in artikel 77, waarbij dit artikel niet los is te zien van de artikelen 71 t/m 76.

De werkwijze van artikel 77 K.O. kent de volgende aspecten:

- bekendmaking van de naam van de zondaar (trapsgewijs);
- bekendmaking van de bedreven zonde;
- bekendmaking van de pogingen om tot inkeer te brengen;
- aansporing van de gemeente om te bidden voor de zondaar;
- na meerdere stappen en advies van de classis, definitieve afsnijding van de gemeente.

Deze aspecten zijn terug te vinden in het formulier voor de ban. Het zijn ook deze aspecten die nadere bezinning vragen in het licht van de vragen van de synodecommissie:

- is het gebruik in de huidige verhouding van kerk en maatschappij doeltreffend?
- kan het gebruik bijdragen aan verharding?
- kunnen er ongewenste juridische consequenties zijn?
- is derhalve herziening van het formulier gewenst?

2.4.2. Doeltreffend

De eerste vraag die we willen behandelen, is of artikel 77 c.q. het formulier voor de ban, nog doeltreffend zijn. Dit roept meteen de vraag op wat dan als doel moet worden gezien. Dat doel is als zodanig geheel duidelijk: dat is het betreffende lid tot inkeer te brengen en te behouden voor de gemeente van Christus. Het antwoord op de vraag naar doeltreffendheid gaat dan over de vraag of dit doel in voldoende mate

wordt bereikt. Dit antwoord is om meerdere redenen niet eenvoudig te geven. De eerste reden is dat het formulier slechts zeer sporadisch wordt gebruikt. Misschien is het beter te spreken van vrijwel nooit (meer). De tweede reden, daarmee samenhangend, is dat er geen statistische gegevens beschikbaar over gebruik en/of resultaat beschikbaar zijn.

Het formulier heeft nog een ander doel, namelijk met een aantal zorgvuldige stappen iemand het lidmaatschap daadwerkelijk te ontnemen. Voor zover het formulier daarvoor wordt gebruikt, kan het wellicht wel als doeltreffend worden gekenmerkt.

Om toch enig inzicht te krijgen in het daadwerkelijk gebruik van het formulier, is een beperkt onderzoek gehouden onder twaalf predikanten en twee ouderlingen, de meesten met een lange staat van dienst.

Van deze ambtsdragers kon één ouderling melden het één maal te hebben meegemaakt in de jaren '70, en één predikant kon aangeven het formulier ooit te hebben moeten lezen in een gemeente waar hij als gastpredikant diende.

Andere ervaringen waren als volgt. Een predikant was bekend met een situatie in een genabuurde gemeente, enkele jaren geleden, waar een belijdend lid was afgesneden en een situatie in een andere gemeente in de jaren '30, waarbij er ook sprake was van terugkeer.

Een predikant meldde een keer op een classis te hebben meegemaakt dat toestemming werd gevraagd voor de tweede trap van censuur, en een keer dat op de classis werd gemeld dat een afgesneden gemeentelid was teruggekeerd.

Een predikant meldde kennis te hebben van een gebeuren in een Geref. Kerk (vrijgemaakt), waar op een zondag werd meegedeeld dat de zondag daarop een echtpaar uit de gemeente in de ban zou worden gedaan. Die volgende zondag deelde de kerkenraad de gemeente echter mee, dat het niet door ging. Wat was gebleken? Niemand van de grote gemeente had in de afgelopen week het betreffende echtpaar bezocht om hen, zoals het formulier zegt, liefdevol te vermanen en hartelijk tot bekering te roepen. De kerkenraad deelde de gemeente mee dat de gemeente zichzelf tuchtwaardig zou maken wanneer men nu toch verder zou gaan op de weg van de ban.

Gezien de zeer vele jaren gezamenlijke kerkelijke ervaring van de bevroegde ambtsdragers, kan worden gesteld dat het gebruik van het formulier voor de ban zeer zeldzaam is in onze kerken.

Op basis van dit beperkte, maar wellicht toch veelzeggende onderzoekje, is het niet erg speculatief om te stellen dat de toepassing van artikel 77 c.q. het formulier behoorlijk in onbruik is geraakt en dat als het al wordt gebruikt het eigenlijke doel, behoud van de zondaar, niet vaak wordt bereikt.

Opvallend is dat in het jaarboekje van de GKV over 2013 wordt gesproken over 91 leden die werden afgesneden met toestemming van de classis. Ons eigen jaarboek biedt door de jaren heen op dit punt geen gegevens.

2.4.3. Verharding

Kan het gebruik van het formulier bijdragen aan verharding? We leven in een maatschappij die meer en meer wordt getekend door vrijheid-blijheid, eigen wijsheid en emotie. Gezag wordt steeds minder aanvaard. Regels worden terzijde geschoven, zelfs als ze van de kant van de overheid komen. Laat staan van de kerk. De essentie van artikel 77 K.O. is tegengesteld aan deze tendens. De tucht roept op om zich te voegen, af te zien van eigen inzichten en het gezag van de kerkenraad te aanvaarden. Die oproep als zodanig is onverminderd geldig en gepast. Maar wordt deze ook als zodanig geapprecieerd? Ook hier is het moeilijk te komen met cijfermateriaal. Je kunt slechts afgaan op de ervaring en indrukken rondom de kerkelijke tucht. Dat leidt tot de voorzichtige inschatting dat in de fase van de tucht waarin het formulier functioneert, er geen welwillende houding meer is ten opzichte van de kerkenraad en de gemeente.

Verharding betekent dat de afstand tussen partijen groter wordt en het begrip geringer. Gezien de maatschappelijke trend zoals aangegeven, is de kans groot dat die verharding optreedt. Mensen worden terechtgewezen, in het openbaar. Dat zal veel negatieve emoties op kunnen roepen. Begrip voor het standpunt van de kerkenraad zal er ook niet door ontstaan.

De conclusie hier mag zijn dat de kans dat het gebruik van het formulier bijdraagt aan verharding, aanmerkelijk groter is dan het omgekeerde.

2.4.4. Juridische consequenties

Hier gaat het over de vraag in hoeverre de genoemde aspecten van artikel 77 strijdig kunnen zijn met de huidige stand van de wetgeving.

Bekendmaking van de naam van de zondaar

Indien de kerk het recht heeft zelf te bepalen wie tot zijn leden zal worden gerekend, zal bij het beëindigen van dit lidmaatschap ook de naam van de betreffende persoon bekend moeten worden binnen de kerkelijke gemeente. Dat is onvermijdelijk en kan als zodanig geen juridische complicaties opleveren. Hierbij is het wel van belang, dat dit alleen binnen de eigen kring bekend wordt gemaakt. Hier kan de schoen wringen, omdat bij aflezen in de dienst er in feite sprake is van publieke bekendmaking. Immers de eredienst heeft een publiek karakter in die zin, dat zij toegankelijk is voor iedereen, ook voor niet leden. Voor het publiek bekendmaken van een binnengemeentelijk conflict, kan met vrij grote zekerheid worden aangenomen dat dit niet strookt met de stand van het burgerlijk recht.

Dit zou kunnen leiden tot de conclusie dat de bekendmaking op een andere wijze zal moeten geschieden, bijvoorbeeld op een aparte vergadering met alleen leden van de gemeente, of bijvoorbeeld schriftelijk aan de leden. Op dit punt is nadere overweging nodig.

Bekendmaking van de bedreven zonde

Los van de vraag aan wie dit bekend wordt gemaakt, lijkt deze regel in strijd met de huidige stand van de privacywetgeving. Het komt er hier in feite op neer dat bepaalde gedragingen van een persoon aan een ander publiek worden bekendgemaakt. Dit zou kunnen leiden tot aantijging wegens smaad.

Nu is het weliswaar zo dat de kerk zich hier in principe slechts bezighoudt met openbare zonden (iedereen zou het kunnen zien), het gaat dan toch vaak om zaken die slechts in kleine kring bekend zijn en op deze wijze, al dan niet in bedekte termen, publiek worden gemaakt. Hiervan kan worden gesteld dat dit op gespannen voet staat met de huidige wetgeving.

Zou het overigens ook niet op gespannen voet staan met een Bijbelse werkwijze? Daarin wordt de weg gewezen van (herhaald) persoonlijk gesprek naar bekendmaking aan de gemeente (Mat. 18:17). Dat zijn wellicht eerder de verantwoordelijken (de oudsten, de kerkenraad) dan alle gemeenteleden. Op dit punt zou ook bezinning en nadere studie gewenst kunnen zijn.

Bekendmaking van de pogingen om tot inkeer te brengen

De inhoud hiervan is in de praktijk slechts dat bekend wordt gemaakt dat er gepoogd is de zondaar tot inkeer te brengen. Nadere details zullen hier ontbreken. Mogelijk juridische consequenties zullen hier niet of nauwelijks aanwezig zijn. Maar helemaal zeker is dat niet.

Aansporing van de gemeente om te bidden voor de zondaar

Dit aspect is niet vrij van (juridisch) risico. Er is een situatie bekend van enkele jaren geleden, waarbij een kerk werd aangeklaagd door iemand omdat er voor hem om inkeer werd of zou worden gebeden. Hier is toen een schikking getroffen. Er ligt hier dus een juridisch risico. De interne regels van de kerk worden namelijk toegepast op iemand die de kerk en daarmee ook haar regels niet meer erkent. Omdat een oproep tot voorbede ook een zeker publiek element in zich draagt, kunnen op dit punt mogelijk ook bezwaren worden gemaakt uit het oogpunt van privacy of smaad.

Na meerdere stappen en advies van de classis, definitieve afsnijding van de gemeente

Het feitelijk afsnijden van de gemeente, iemand zijn lidmaatschap ontnemen, kan als zodanig, zoals eerder opgemerkt, geen juridische bezwaren opleveren. Het kan uiteraard wel in appel worden bestreden en als de kerk zijn eigen regels dan niet goed volgt, kan een zodanig besluit eventueel onrechtmatig worden verklaard.

2.4.5. Conclusie

De kernvraag uit het synodebesluit is: 'Bezinning op de vraag of het formulier voor de ban in de huidige vorm gehandhaafd kan blijven of dat een herziening nodig is'.

Gezien de overwegingen kan het volgende worden geconcludeerd:

1. het formulier kan niet worden herzien zonder artikel 77 K.O. te herzien, omdat het formulier daarvan slechts een praktische uitwerking is;
2. artikel 77 K.O. verdient zeker heroverweging om de volgende redenen:
 - a. artikel 77 lijkt niet (meer) doeltreffend;
 - b. er blijven flinke spanningsvelden te zijn tussen de inhoud van artikel 77 K.O. en de huidige stand van de wetgeving;
 - c. de werkwijze zoals in artikel 77 K.O. aangedragen sluit onvoldoende aan op datgene wat in de maatschappij wordt aanvaard.

N.B. De laatste zin betreft niet de inhoud van de overwegingen die leiden tot toepassing van het artikel, maar 'slechts' de procedurele gang van zaken.

Aan het einde van het rapport doen deputaten een voorstel tot besluit over dit onderwerp.

2.5. De zingbaarheid van de psalmen

De zesde opdracht van de synode aan ons deputaatschap luidde als volgt: 'Zich te bezinnen op de zingbaarheid van de psalmen, toegespitst op de vraag of met name jongeren vandaag de inhoud van de psalmen zich geestelijk eigen kunnen maken als ze gezongen worden in de bekende berijmingen (van 1773 en 1968) op de gebruikelijke (Geneefse) melodieën en de synode van 2016 te dienen met het resultaat van die bezinning'.

2.5.1. Psalmen: liederen en gebeden

Het Boek van de Psalmen zoals dat in de Tenach een plaats heeft gekregen, heeft op velerlei wijzen genoopt tot praktisch gebruik. Doorgaans was dat de 'onberijmde' tekst die zeker in de synagoge een plaats kreeg in de liturgie. De 'onberijmde' vertaling van de teksten, zowel in het Grieks, alsook in het Latijn vond een plek in de aanvankelijk ongedeelde kerk, en na het Grote Schisma ook in de Oosterse en Westerse kerk afzonderlijk. Denk alleen al aan de psalmteksten die in de Latijnse liturgie veelvuldig zijn toegepast, waarbij de zang van het Gregoriaans een belangrijke ondersteuning heeft gegeven. De reden voor deze gebruiken is in de eerste plaats, dat deze Bijbelse liederen als woord van God worden gezien, en vervolgens dat er ervaringen en bevindingen worden verwoord die herkenbaar zijn voor de mensen. Vandaar dat de psalmen in het kerklied een primaat vormen, al moet daarbij wel bedacht worden dat de vertaling van de teksten, en meer nog de berijming van teksten altijd enige verschraling zal opleveren. De berijmde psalmen zijn in wezen gezangen naar de psalmen.

2.5.2. Reformatie en psalmberijmingen

Zeker in de tijd van de Reformatie is het belang van de volkszang in de liturgie (opnieuw) naar voren gekomen. Luther heeft zich er uitvoerig mee beziggehouden, maar Calvijn deed wat dat aangaat niet voor hem onder. Wel zijn beiden een eigen weg ingeslagen. Luther sluit aan bij de traditie, wanneer hij de eeuwenoude hymnen gaat vertalen (vgl. LbK Gez. 237 *Kom Schepper Geest, daal tot ons neer* met Gez. 239, *Kom Schepper God, o Heilige Geest*). Ook waagt hij zich aan psalmteksten, die hij niet alleen vertaalt, maar ook berijmt en van uitleg voorziet, door er een christologische toepassing in te leggen (vgl. 'Ein feste Burg' met Psalm 46). Calvijn begint met de psalmen. Dat gebeurt vooral na 1538, het jaar dat hij uit Genève verbannen is. Hij komt dan in Straatsburg en maakt daar in de Duitstalige gemeente de praktijk van de gemeentezang mee. Iets dergelijks wil hij ook gaan praktiseren in de Franstalige gemeente, waar hij predikant is. Bij zijn terugkeer in Genève is dit project verder uitgebreid en voltooid tot een compleet Psalter. Calvijn beschouwde namelijk (in navolging van de eeuwenlange zangtraditie in de kloosters) de 150 psalmen als één liedverzameling en wilde dan ook het complete Psalter voor de gemeentezang berijmd hebben. Tot ver in de zeventiende eeuw was het in veel kerkelijke gemeenten gebruikelijk om zondag aan zondag de Psalmen 1 tot en met 150 in volgorde te zingen. Pas in de negentiende eeuw verdween deze praktijk geheel

ten gunste van het gebruik dat de predikant bepaalde welke psalmen er in de dienst gezongen zouden worden. Dit heeft er toe bijgedragen dat het psalmboek selectief gebruikt ging worden: veel psalmen kwamen niet meer aan bod, terwijl van veel andere alleen enkele coupletten werden gezongen (zie: J. Smelik, *Gods lof op de lippen* 2005, blz. 109v.).

2.5.3. De zingbaarheid van de melodieën

Het Geneefse Psalter kent een rijke traditie en een omvangrijk verspreidingsgebied. Het is van belang om de herkomst van de melodieën op te sporen. In een groot aantal gevallen is een rechtstreeks verband met gregoriaanse hymnen, sequensen en antifonen aan te wijzen. Ook het Gregoriaans staat niet helemaal op zichzelf. In een uitvoerige studie komt H. Hasper tot de conclusie dat er via de byzantijnse muziek sporen te vinden zijn van de synagogale muziek. Al is er op de stelligheid van zijn beweringen en voorbeelden wel iets af te dingen, toch valt er wel van een indirect verband in algemene zin te spreken. Directer en dus duidelijker is het verband met het Gregoriaans. Om daarvan een beroemd voorbeeld te noemen: de melodie van Psalm 80 is vrijwel geheel ontleend aan de Paasequens *'Victimae Paschali laudes'* (vgl. lied 615 NLB). De hymnoloog Pierre Pidoux heeft in *Le Psautier Huguenot* (1962) duidelijk de gregoriaanse achtergronden aangetoond. Daarbij noemt hij voorbeelden van een opzettelijke integrale overname en komt dan op een aantal van elf psalmen.

Haëin en Hasper brengen fragmenten uit 54 psalmen in verband met gregoriaanse melodieën.

Lange tijd heeft men gedacht, dat de psalmmelodieën waren ontleend aan volksliedjes. Veelal wordt die gedachte kritikloos overgenomen van Orentin Douen in zijn *Clement Marot et le Psautier huguenot* (1878/9). Al eerder heeft Florimond de Raemond (1540-1601) in zijn *Histoire de la naissance, progres, et decadence de l'heresie de ce siecle* beweerd dat de psalmen op 'airs de vaudeville' gezongen werden. De rooms-katholieke De Raemond heeft duidelijk een negatieve bedoeling. In zijn optiek is een volkslied van minderwaardige aard. Bij latere auteurs wordt de indruk gewekt, dat de volksliederen een soort dekmantel vormden, om toch geestelijke liederen te kunnen zingen zonder verraden te worden. In de 20^e eeuw wordt het als een argument gebruikt om de 'lage drempel' van kerkdiensten te propageren. Het ontbreken van argumenten en de twijfelachtige bewijsvoering is door later onderzoek afdoende aangetoond.

De verspreiding van dit liedgoed kent een enorme omvang. Men komt het tegen in West-Europese landen, in Lutherse en Anglicaanse bundels en zelfs de liturgische vernieuwingsbeweging van de 20e eeuw in de rooms-katholieke kerkprovincies van Nederland en Vlaanderen heeft wat dat betreft leentjebuur gespeeld bij het Geneefse Psalter. Ook recente voorbeelden uit onder meer Japan en Cuba zijn het vermelden waard. De kracht van de melodieën is zo groot, dat een begeleiding in verschillende muziekstijlen en met uiteenlopende muziekinstrumenten heel goed mogelijk is. Ook zonder enige begeleiding blijven ze sterk en goed zingbaar. Die kwaliteit is te danken aan de duidelijke en eenvoudige ritmiek, aan het bereik van de melodieën, voor iedere stemsoort haalbaar en aan de stilistische eenheid. Toch is het in de loop der eeuwen wel aan kritiek onderhevig geweest. De oorspronkelijke ritmische notatie werd in de 18e en 19e eeuw versimpeld tot isoritmiek. Men heeft gezocht naar aanpassing van melodieën (zie Psalm 146 op een Zuid-Afrikaanse melodie).

2.5.4. De zingbaarheid van de teksten

Omdat het berijmingen van teksten betreft, is een pure overzetting op de Geneefse melodieën altijd een zaak van aanpassingen. Dat betekent onder meer dat het taalgebruik onderhevig is aan veranderingen van taal en woordbetekenis. Bovendien is er niet altijd een goed samenspel van woord en toon bereikt. Wat dat aangaat is de berijming van Petrus Datheen berucht. De veel betere berijming van Philips Marinx van St Aldegonde, hoe fraai ook, is vanwege commerciële uitgeversbelangen nooit ingevoerd, en in onze tijd door archaisch taalgebruik te gedateerd. Terecht wordt veel belang gehecht aan de inhoud van de onberijmde psalmen en hun waarde voor het geestelijk leven. Ook recent wordt er aan nieuwere berijmingen gewerkt en het is opvallend dat men ook dan meestal uitgaat van de zingbaarheid van het Geneefse Psalter. Te denken valt aan de herziening van de berijming van 1773 door B. Hofman en aan de *Nieuwe Psalmberijming* van J.P. Kuyper e.a., uitgaande van de stichting Dicht bij de Bijbel.

Wil men dichter bij de onberijmde psalmteksten komen, dan bestaat de mogelijkheid om dit te doen op schema's die vanuit de kloosterpraktijk bekend zijn of kan men denken aan de chants zoals in de Engelse kerk gebruikelijk zijn en waarvoor ook Nederlandse vertalingen zich goed lenen. Deze wijzen van psalmzingen vereisen wel goede oefening en komen in kleinere groepen beter tot zijn recht.

Weer een andere oplossing is het maken van een berijming die een totaal andere melodie vergeet dan de Geneefse. Een voorbeeld daarvan is de uitgave *Psalmen voor nu*, die wil aansluiten bij de jongerencultuur van deze tijd. De teksten zijn soms goed, maar ook wel eens ver verwijderd van de bedoeling van de betreffende psalm. De muzikale vormgeving doet vooral denken aan het genre luisterliederen, maar verreweg de meeste muziek is voor gemeentezang niet geschikt, doordat elementaire voorwaarden voor samenzang niet in acht worden genomen. Het is overigens de vraag of jongeren zich herkennen in deze muzikale stijl. Zo eenduidig is de jongerencultuur nu ook weer niet.

2.5.5. Jongeren en muziek

Het blijkt dat een aanzienlijk aantal jongeren opgroeit in een leefwereld die vervreemd is geraakt van traditionele taal en muziek. Overigens geldt dit niet alleen de generatie jongeren van dit moment. Ook hun ouders hebben er mee te maken gehad en zelfs hun grootouders hebben de cultuuromslag meegemaakt die een halve eeuw geleden al in werking is gezet. Toen werd op de christelijke scholen nog wekelijks een (psalm)versje geleerd en gezongen, met een tekst en melodie die in alle kerkelijke denominaties gelijk was. Dat werd minder door de invoering van de Nieuwe Berijming en andere berijmingen. Gezangen kregen ook een plek, terwijl er tegelijk een groeiend aantal kinderliederen ontstond. De leerkrachten werden tijdens hun opleiding er terdege op voorbereid. Muziek was een zeer belangrijk vak tijdens de opleiding. Een generatie later was dat belang al deels wegbezuinigd en deels ingekrompen. Bovendien was via de media een heel andersoortige muziek te beluisteren. Een enkele uitzondering daargelaten, werd zoiets als kerktuonsornten volslagen onbekend. Van majeur en mineur won de eerste doorgaans heel pleit, want mineur was 'zo somber'. Velen hebben in hun jeugd op school of in het gezin niets of nauwelijks iets meegekregen wat ook maar lijkt op de taal, de inhoud en de muzikale vorm van het (Geneefse) Psalter. Gunstige uitzonderingen daargelaten, want die bleken er ook te zijn bij navraag bij onze beide jeugdbonden. Maar een helder en

eensluitend beeld werd niet verkregen. In veel gemeenten vinden opwekkingsliederen ingang. Ze zijn ook (en vooral) bij jongeren in trek. Het kenmerkende verschil tussen deze evangelische liederen en de psalmen is dat ze eenvoudig van melodie zijn en ook van inhoud. De persoonlijke beleving krijgt alle aandacht en de herhaling verhoogt de emotionele expressie. Globaal is de onderscheiding te maken dat de psalmen over God en zijn daden gaan en de opwekkingsliederen tot God spreken vanuit het individuele gevoel (J. Smelik, a.w., blz. 160).

Opmerkelijk is dat men in de achttiende eeuw bezwaren kreeg tegen de inhoud van de oude psalmen. Zij zouden als joodse liederen in de nieuwtestamentische gemeente geen plaats meer behoren te hebben. Bovendien had men in de tijd van de Verlichting een positief mensbeeld: godsdienst moest een deugdzaam leven bevorderen. Bekend is het voorbeeld van Psalm 1: de rechtvaardige zal met vaste gang het pad der deugd betreden. Vanuit dit positieve mensbeeld was er kritiek op de plaats die de psalmen geven aan de belijdenis van zonde en schuld tegenover God of aan zijn oordeel en wraak over zijn vijanden.

In veel kerken en gemeenten waar plaats is gegeven aan opwekkingsliederen en andere liederen/gezangen, is de plaats van de psalmen onmiskenbaar teruggedrongen. Hoewel de psalmen zijn ontstaan in de oudtestamentische cultuur en daar dus het taalkleed en gedachtewereld van dragen, blijft het van het allergrootste belang dat wij met het zingen van deze door de Heilige Geest geïnspireerde liederen een geloofsbeleving 'innen' die van alle tijden is. Dan kunnen zelfs klaagpsalmen of wraakpsalmen actueel zijn. Terecht heeft W. Barnard opgemerkt: 'Psalmen verbinden ons met de synagoge, met de Schriften, met de Messias. Aan het begin van elke dienst hoort een psalm - al was het alleen maar om ons duidelijk te maken: wij komen hier niet om te getuigen van ons geloof; niet om te laten horen wat er in ons omgaat, maar om een dienst gaande te houden, om een traditie te dragen, om adem te lenen aan de woorden van ouds. Niet om te uiten, maar om te innen komen wij. Het is er, maar wij komen erbij' (*Op een stoel staan* 2, pag. 91).

2.5.6. Adviezen

Op de vraag hoe er verbetering kan worden bereikt, is wellicht geen kant en klaar recept te geven. Enkele aandachtspunten zijn te noemen.

1. Deputaten dringen erop aan dat er in de huiselijke kring meer aandacht zal worden besteed aan het kerklied in het kader van de geloofsofvoeding. Kerkenraden kunnen hierbij een stimulerende rol spelen.
2. Deputaten achten het een goede zaak als er op de scholen weer psalmen worden geleerd. Ouders zouden hierin richting het bestuur of de raden van de school hun invloed kunnen uitoefenen.
3. Deputaten zien richting de kerken allereerst een taak ten aanzien van de samenkomsten van de gemeente. Het verdient stellige aanbeveling om tijdens de diensten vooral psalmen te zingen, daarbij onbekendere niet te negeren, en eventueel koor, zanggroep of cantorij in te schakelen bij het zingen van minder bekende melodieën. Deputaten bevelen het aan dat voorgangers regelmatig over een psalm preken; het zingen van de desbetreffende psalm daarbij geeft een goede steun en stimulans.
4. Deputaten adviseren kerkenraden om gemeenteleden met muzikale gaven op te sporen en aan te sporen om hun gaven te ontwikkelen, zodat ze inzetbaar zijn in de erediensten.
5. Deputaten zien ook een taak liggen op het terrein van de catechese en het verenigingsleven, bijvoorbeeld op het gebied van informatie en praktische oefening. Hieraan kunnen kerkmusici hun bijdrage leveren.
6. Deputaten achten het een goede zaak als het onderdeel hymnologie toegevoegd zou worden aan het vak liturgiek op de Theologische Universiteit.

2.6. *Het uitspreken van de groet en de zegen door niet-predikanten in de eredienst*

De generale synode gaf deputaten erediens ook deze opdracht:

1. deputaten erediens op te dragen om te onderzoeken of de groet aan de gemeente bij het begin van de eredienst en het opleggen van de zegen aan het einde van de eredienst, met de bijbehorende gebaren, ook kan worden gedaan door broeders uit de onderscheiden categorieën die gerechtigd zijn diensten te leiden maar geen predikant zijn;
2. dat in deze studie de resultaten van bezinning en studie in de zusterkerken en de overwegingen van de instructie van de PS van het Noorden inzake art. 5 K.O. betrokken dienen te worden;
3. deputaten op te dragen de generale synode van 2016 te dienen met een onderbouwd voorstel voor een uitspraak (zie *Acta*, art. 111).

Dit besluit van de synode is gebaseerd op een instructie van de particuliere synode van het Westen van 17 april 2013 (zie bijlage 49 van de *Acta*). De particuliere synode van het Noorden had ook een instructie ingediend over dit onderwerp (zie bijlage 48 van de *Acta*).

2.6.1. Inleiding

Deputaten zijn hun studie begonnen met het inventariseren van wat er op dit gebied in onze kerken én in onze zusterkerken voorhanden is. We kwamen het volgende op het spoor:

- D.J.K.G. Ruiter, *De zegen in het Oude Testament. Skriptie Oude Testament*, Apeldoorn, april 1972.
- W.H. Velema, 'Het uitspreken van de groet en zegen', artikel in: *Ambtelijk Contact*, april 1975, blz. 45v.
- Rapport van de klassikale commissie van onderzoek en rapport betreffende artikel 9 van de agenda voor de vergadering van de klassis Apeldoorn der Chr. Geref. Kerken d.d. 10 oktober 1979.
- W. van 't Spijker, 'De ouderling en zijn werk in het licht van de kerkorde' in: D. Koole, W.H. Velema (red.) *Uit liefde tot Christus en Zijn gemeente*, Kampen 1982.
- A.N. Hendriks, 'De ouderling en de zegen', in: A.N. Hendriks, *Om de bediening van de Geest*, Kampen 1983.
- T. Brienens, *De liturgie bij Johannes Calvijn*, Kampen 1987.
- J.P. Versteeg, 'Het karakter van het ambt volgens Ef. 4:7-16' in: J.P. Versteeg, *Geest, ambt en uitzicht. Theologische opstellen*, Kampen 1989.
- T. Brienens, *Oriëntatie in de liturgie*, Zoetermeer 1992.
- *Acta van de generale synode van de Geref. Kerken (vrijgemaakt) te Ommen 1993*.
- M. te Velde, 'De afbakening van de ambten', 5 artikelen in: *De Reformatie*, november 1993 - januari 1994.

- A.N. Hendriks, 'Rond een synodebesluit', in: A.N. Hendriks, *In de school van Christus*, Kampen 1995.
- Rapport Gen. Synode van de Chr. Geref. Kerken 1998. *Dienst van de vrouw*.
- D. Quant, 'Preeklezen', artikel in: *Kerkblad van het Noorden*, 12 maart 2004.
- A. Krijgsheld, 'De zegen in de eredienst', artikel in: *Kerkblad voor het Noorden*, 10 maart 2006.
- D. Quant, 'De zegen in de eredienst (2)', artikel in: *Kerkblad voor het Noorden*, 17 maart 2006.
- M. Renkema-Hoffman, *Naar een nieuwe kerkenraad. Een onderzoek naar de principiële uitgangspunten van een gereformeerde ambtsstructuur in de 21^e eeuw*. Apeldoornse studies nr. 48, 2007.
- Het geheimenis van Christus en Zijn gemeente. Hoofdstuk 5 uit: *Man en vrouw in bijbels perspectief. Een bijbels-theologische verkenning van de man-vrouw verhouding met het oog op de gemeente*. Eerste uitgave 1985. Tweede uitgave 2007.
- Miranda Renkema, *Vragen rond diensten waarin geen predikant voorgaat*, Hilversum, 19 april 2010.
- Een gedeelte uit de notulen van een kerkenraadsvergadering met als onderwerp 'Over het uitspreken van groet en zegen met opgeheven hand(en)'.
- Brief van de kerkenraad van de Chr. Geref. Kerk van Haarlem aan de classis Haarlem d.d. 21 januari 2012.

Daarnaast bestudeerden de deputaten de instructies van de particuliere synode van het Westen en het Noorden en de bijbehorende gedeelten van de *Acta* van de synode van 2013. Bovendien is er contact gezocht met prof. M. te Velde en is bij hem geïnformeerd naar de situatie in de Geref. Kerken (vrijgemaakt). Voor de situatie in de Protestantse Kerk in Nederland is informatie ingewonnen bij kerkrechtdeskundige dr. P. van den Heuvel.

Ook de volgende publicaties werden geraadpleegd:

- H. Jonker, *Liturgische oriëntatie*, Wageningen z.j.;
- P. Oskamp en N. Schuman, *De weg van de liturgie*, Zoetermeer 1998.

Deze studie is uitgemond in het volgende resultaat en het daarbij behorende voorstel.

2.6.2. Hoofdlijnen inzake het ambt

2.6.2.1. Inleiding

Beninning op de onderhavige kwestie is onmogelijk zonder een overzicht te hebben van de ontstaansgeschiedenis van de gereformeerde ambtsvisie. Voor gedetailleerde studie wordt naar de bestaande literatuur verwezen. Dit rapport beperkt zich tot het aanwijzen van hoofdlijnen vanuit het specifieke oogpunt van de studieopdracht.

2.6.2.2. Bijbelse gegevens

Het synodale rapport *Dienst van de vrouw* gaf reeds aan dat het onmogelijk is om vanuit het O.T. een duidelijke afgegrensde ambts-idee of ambtsontwikkeling af te lezen, om vandaaruit de lijn naar het N.T. te trekken. Alleen van de oudste in het O.T. kan gezegd worden dat er verbindingslijnen lopen naar de oudste in het N.T. Trouwens ook niet naar de latere presbyter/ouderling in de kerkgeschiedenis. Van een geleidelijke ononderbroken ontwikkeling is geen sprake.

Pas in Handelingen 11:30 worden 'presbyteroi' (presbyters, priesters, ouderlingen/oudsten) en in Handelingen 20:28 'episkopoi' (bisschoppen, opzieners/opzichters) genoemd. Waarschijnlijk omdat na de dood van Jakobus de twaalf apostelen uit Jeruzalem moesten wijken en de ouderlingen de leiding en verzorging van de gemeente moesten overnemen. Van een officiële aanstelling lezen we niets. Deze oudsten in de gemeente te Jeruzalem staan nog heel dicht bij de oudsten uit het jodendom. Later in de brieven van Jakobus en Petrus verschijnen ze als 'voorgangers' van de gemeente, herders en leraars met gezag op gebied van geloof en tucht ('episkopoi').

Binnen het N.T. zelf is er dus een ontwikkeling waar te nemen van het ene universele apostelambt naar een zekere differentiatie en taakverdeling tussen oudsten/presbyters, opzichters/'episkopoi' en diakenen. Heel scherp zijn de grenzen nog niet. Dat er bij de benaming 'presbyteros' en 'episkopos' niet aan twee verschillende ambten moet worden gedacht, blijkt uit vergelijking van Handelingen 20:28 met Handelingen 20:17, waar Paulus' afscheid van de ambtsdragers van Efeze wordt beschreven. Met 'episkopos' wordt dezelfde groep ambtsdragers genoemd als met 'presbyters'. De laatste benaming duidt primair de positie van de ouderling in de gemeente aan, en dan nog niet eens een bepaalde leeftijd. Het is meer een eretitel, terwijl 'episkopos' vooral de eigenlijke ambtsnaam aangeeft: het zorgend, leidinggevend en dienend opzicht over de gemeente van Christus. Naast de gelijkheid van het ambt van ouderling of opziener die uit Handelingen 20 geconcludeerd kan worden, is ook te wijzen op wat Paulus in Titus 1:5-9 zegt over de vereisten voor te verkiezen 'presbyters'. Dit heeft een duidelijke parallel met wat hij in 1 Timotheüs 3:2-7 schrijft over die voor 'episkopen'. Hij wisselt heel opmerkelijk in 1 Timotheüs 3:7 het woord 'episkoop' met het woord 'presbyter', zonder dat over andere personen gesproken wordt (zie het woord 'want' aan het begin van dit vers). Ook in 1 Petrus 5:1 krijgen de presbyters de vermaning om 'episkopen' over de kudde van God te zijn.

Te concluderen is dat het N.T. ondanks het gebruik van verschillende woorden voor wat wij als 'ouderlingen' kennen slechts van één groep ouderlingen weet. Als er al oudsten waren aangesteld voor prediking en onderricht, vormden zij geen aparte kring naast andere oudsten, laat staan dat zij een apart ambt ontvingen. Het is het enige ambt waarvan we een duidelijk gebod tot permanente instelling vinden (Titus 1:5). In het leren en vermanen van gemeenteleden ligt de kerntaak van deze opzieners/oudsten. Zij hebben toe te zien op de kudde en haar te verzorgen, te leiden en te bewaken als herders in navolging van Christus (Hand. 20:28-31). De precieze invulling van hun werk is uit het N.T. slechts gedeeltelijk op te maken. Zij verrichtten hun werk in gezamenlijkheid, waarvoor zij ook gezamenlijk verantwoordelijk waren. Er bestond van meet af aan een college van oudsten. Zeer waarschijnlijk volgde men het model van de raad van oudsten in Israël. Er was geen sprake van enige vorm van hiërarchie. De oudsten werden wel onderscheiden naar de intensiteit waarmee zij zich aan bepaalde taken wijdde, maar het bleef één ambt en taak.

Er tekenden zich gaandeweg wel drie kernwoorden af ter typering van de bijzondere diensten in de gemeente van het N.T.: verkondiging, pastoraat en diaconaat. Ten opzichte van de met *charismata* toegeruste gemeente stonden ambtsdragers niet in een concurrerende positie. Ambtsdragers en gemeenteleden

vulden elkaar aan en werkten met elkaar mee. Zo stonden ambtsdragers voluit in de gemeente met het 'tegenover' van het Woord van God waarmee zij in de gemeente werkzaam waren (Rom. 10:14,15; 2 Kor. 5:20).

Wat het diakenambt betreft - waarop nu niet uitgebreid wordt ingegaan - is te zeggen dat het naast dat van de ouderling fungeerde. In het O.T. is er geen overeenkomstige ambtsdrager aan te wijzen. Het woord 'diakonos' komt in de Griekse vertaling van het O.T. dan ook niet voor. Kerntaak wordt in het N.T. aangegeven met het woord 'dienen' (1 Tim. 3:8-13). In Filippensen 1:1 worden diakenen als tweede groep aangeduid naast de oudsten. Over hun concrete werkzaamheden lezen we niet veel. Hun ambt bestond waarschijnlijk hierin dat zij op allerlei manieren helpers waren (hulp bij armoede bijv.), maar nergens blijkt dat hun werk hiertoe beperkt was. In ieder geval werden ze door hun 'dienen' onderscheiden van de oudsten die een leiding gevend en opzicht houdend ambt hadden.

Er kan met het genoemde synodale rapport geconcludeerd worden dat de grote diversiteit van diensten en ambten erop wijst dat de Heilige Geest de gemeente heeft voorzien van een rijk geschakeerd instrumentarium om het Woord van Christus rijk in haar hart te doen wonen (Kol. 1:16). Christus heeft niet per decreet enige ambten ingesteld, opgelegd en meegegeven aan Zijn gemeente. Hij deed onder leiding van Zijn Geest de ambten als vormen van continue *diakonia* (dienst) opkomen uit het leven van de gemeente ten dienste van de voortgang van het Koninkrijk van God in en door de gemeente.

Daarmee is de gemeente niet een autonome producent van allerlei ambten geworden. Zij is de verbondsgemeenschap die door de Heilige Geest is voorzien van ambten en diensten. Elk charisma is geen ambt. De nieuwtestamentische gemeente is geleid door de Heilige Geest om naast de apostelen (en later in hun plaats) ambtelijke diensten te institueren om zo de rijkdom van Christus tot opbouw van Zijn lichaam te openbaren (Ef. 4:8-16).

2.6.3. Kerkhistorische gegevens

2.6.3.1. Vroege kerk

In de eerste anderhalve eeuw zijn de ambten ongeveer aan elkaar gelijk, maar tekent zich een begin van rangorde af, waarbij de 'episkopos' in het midden staat van de presbyters. Samen vormen zij het college van ambtsdragers.

Vanaf het midden van de tweede eeuw worden de presbyters ondergeschikt aan de 'episkopos'/bisschop, maar maakt de uitbreiding van de kerk het nodig dat zij als vervangers van de bisschop (priesters) ook de sacramenten mogen bedienen. Dit staat niet los van de veranderde opvatting van het heilig avondmaal als offer, dat het centrum van de eredienst gaat vormen. De wijding tot bisschop is van hogere orde dan die tot ouderling of diaken. Er ontstaat een kerkelijke hiërarchie. Van de charismatische structuur van de gemeente en het dienende karakter van het ambt is weinig meer terug te vinden in de Westerse kerk tot aan de Reformatie. Er zijn slechts enkele stemmen die op de Nieuwtestamentische gelijkheid van de ambten wijzen (o.a. Hiëronymus, eind 4^e eeuw).

2.6.3.2. Reformatie

Luther en Melanchthon lieten het bij de predikant alleen. De Woordverkondiging staat in de Lutherse kerken centraal. De bisschop of presbyter verkondigt het Woord en is hiermee de centrale figuur. Er is geen ouderling, wel een diaken. Voor de goede gang van zaken zijn er kerkvisitatoren, die de overheid aanstelt. Deze gemeentelieden hebben vanuit hun maatschappelijke positie als vanzelf gezag. Met deze mengvorm werden alle reformatoren geconfronteerd, behalve in de vluchtelingengemeenten. Alleen waar de overheid geen directe bemoeienis met de kerk had, bloeide het ambt van ouderling op, zoals in de vluchtelingengemeenten te Emden en Londen. Hij had als taak tuchttoefening, kerkregering en financiële zaken.

Zwingli vond dat de tucht door de overheid moest worden geoefend zodat zij de kerk steunde tegen de wederdopers. Vertegenwoordigers van de overheid handelden als lid van de kerk in tuchtzaken met de predikant. Bullinger had dezelfde opvatting. Oecolampadius kende in Basel dezelfde praktijk, al wilde hij wel komen tot het instellen van het kerkelijk ambt van presbyter, dat de tucht moet handhaven.

Ook Bucer in Straatsburg zag het als taak van de overheid om de tucht te handhaven. Deze Kirchenpfleger, oudsten of presbyters, hadden ook toe te zien op de predikanten. De episkopos verkondigt het Woord Gods en de presbyters, die ook individuele zielszorg uitoefenen, oefenden dus met én over de predikanten tucht in de gemeente. De rangorde in de ambten (episkopos, presbyter, diaken) zit niet in de waardigheid, maar in de bekwaamheid.

Calvijn, die voortborduurde op het patroon van Bucer, kende aanvankelijk slechts twee ambten, nl. de dienaar des Woords en de diaken, waarbij het eerstgenoemde ambt het primaat heeft. De tucht wordt door de predikant uitgeoefend. Pas bij zijn terugkeer in Genève ziet hij vier ambten: herders, leraars, oudsten en diakenen. Deze vier aanduidingen zijn ook bij Bucer terug te vinden. Bij Bucer zijn het eigenlijk vier vormen van hetzelfde ambt, terwijl het bij Calvijn vier verschillende ambten zijn geworden. Daarbij behandelt het consistorie (ouderlingen en predikanten) tuchtzaken in de gemeente, terwijl de predikanten op elkaar toezicht houden in hun 'congrégation'.

In de derde editie (1543) van de *Institutie* (IV, 3,1-4) wijst Calvijn op drie teksten die in de reformatorische ambtsleer fundamenteel zijn geweest, nl. Efeziërs 4:11, 1 Korintiërs 12:28 en Romeinen 12:8. Hij meent dat van de ambten in Efeziërs 4:11 alleen de herders en leraars blijvend zijn. De andere zijn tijdelijk en buitengewoon. De leraar moet de Schrift uitleggen. De herder moet dat ook, maar hij heeft als specifieke taak het totale pastoraat, de tuchthandhaving en de sacramentsbediening. Hij wijst op 1 Korintiërs 12 en Romeinen 12 voor het geestelijk karakter van de raden die vanaf het begin van de kerk zijn ingesteld. Op grond van 1 Timoteüs 5:17 ('dat de ouderlingen die wel regeren dubbele eer waardig geacht worden, voornamelijk zij die arbeiden in het Woord en de leer') onderscheidde Calvijn tussen ouderlingen met een regeertaak en die met een leertaak, de presbyter-oudste en de presbyter-prediker. Zodoende werd het predikambt in de praktijk gescheiden van het pastoraal/bestuurlijke aspect van het ouderlingenambt. Het oude bevestigingsformulier voor ouderlingen en diakenen zegt dan ook na het citeren van deze tekst: 'Daar ziet men dat in de Apostolische Kerk twee soorten van ouderlingen zijn geweest, waarvan de eersten hebben gearbeid in het Woord en in de leer, en de anderen niet'.

De predikant/ouderling ('presbyteros/episkopos') heeft meer de taak en bevoegdheid van de apostel,

evangelist, de profeet en de leraar. Hij is belast met de publieke verkondiging van het Woord van God en de bediening van de sacramenten. De dienaar des Woords is ook ouderling, maar hij heeft krachtens een bijzondere toerusting een bijzonder ambt: het leren, prediken in het openbaar. Het oude formulier voor de bevestiging van dienaren des Woords spreekt van 'de verkondiging des Goddelijken Woords met de aanklevende bediening der gebeden en der Heilige Sacramenten'. Dat de ouderling de sacramenten niet bedient, heeft te maken met het feit dat deze worden beschouwd als teken en zegel bij het gepredikte Woord. Prediking is niet de taak van de ouderling. Deze is meer opzichter en wachter over de gemeente en de leer en past het Woord meer toe in de huisbezoeken. Tot de taak van de 'leerouderling/predikant' behoort ook het regeren, het leiding geven in opzicht en tucht. Hij heeft dus een ambt met twee zijden.

De 'regeerouderling' doet daarentegen ook wel zijn werk met de leer en onderwijzing vanuit Gods Woord, echter niet als publieke leertaak. De ouderlingen doen hun werk in samenwerking met de pastor. Bovendien hebben ze meestal een tijdelijk ambt, terwijl de predikant levenslang in dienst is. Met prof. Van 't Spijker is te zeggen dat men in de gereformeerde traditie altijd sterke nadruk heeft gelegd op het éne ouderlingenambt met zijn twee functies/zijden.

In recentere tijd is door nieuwtestamentici als J. van Bruggen en J.P. Versteeg erop gewezen dat het hier bij de aanduiding: 'zij die arbeiden in het Woord en de leer' in 1 Timotheüs 5:17 om broeders gaat die meer tijd hebben voor de ambtsuitoefening dan de anderen. Het onderscheid zit dus niet in de taak die men heeft, maar de *tijd* die men eraan geeft. Vandaar ook het dubbele honorarium (eerbewijs in geld of natura) dat zij mogen krijgen.

Wat de opsomming van ambten in Efeziërs 4:11 (apostelen, profeten, evangelisten en herders en leraars) betreft merkt prof. Versteeg op dat die waarschijnlijk nog niet eens een compleet beeld geeft van de vele verschillende ambten die er waren. Het N.T. geeft ons geen blauwdruk voor alle tijden, maar wel een oriëntatiepunt voor alle tijden. Hij is verder van mening dat met 'herders en leraars' zonder enige twijfel geen predikanten zijn bedoeld zoals in ons spraakgebruik, naast oudsten of ouderlingen.

Terugkijkend is te stellen dat vanaf het begin de Woord- en sacramentsbediening voor de kerk van wezenlijk belang is geweest. Vanuit de praktijk kwam er behoefte aan mannen die naast de dienaren des Woords verantwoordelijkheid droegen voor het opzicht over de gemeente. Pas in tweede instantie kwam het tot een Schriftuurlijke onderbouw van dit ambt.

Het genoemde synodale rapport stelt dat het duidelijk mag zijn dat de oudste zoals we die bij Calvijn vinden, niet rechtstreeks is afgeleid uit de exegese van het N.T. De historisch gegroeide situatie in Genève en de Bijbeluitleg hebben elkaar op een niet meer te reconstrueren wijze beïnvloed. Bucer en Calvijn zijn overtuigd geweest van het Schriftuurlijke karakter van hun ambtstheologie. Dat neemt niet weg dat op de exegetische onderbouw van het ouderlingenambt best wat valt af te dingen. Niettemin mag gezegd worden dat Calvijn ons geen biblicistische, maar wel een voluit Schriftuurlijke manier van kerkregering heeft nagelaten. De drieslag *prediking - pastoraat - diaconaat* is op goede Schriftuurlijke gronden te verdedigen. Ook al worden predikant, ouderling en diaken in het N.T. nergens zo naast elkaar gezet als bij Calvijn (en de mede door hem gestempelde gereformeerde belijdenisgeschriften), toch staat er een zorgvuldig luisteren achter naar wat de Bijbel zegt over de goede orde in het huis van God, de gemeente van de levende God. De historische omstandigheden in Straatsburg en Genève hebben een grote rol gespeeld bij het tot stand komen van de overtuiging dat de kerk predikanten, ouderlingen en diakenen nodig heeft. Toch heeft het drietal van de ambten voor de reformatoren niet als een soort onaantastbaar getal gefunctioneerd, zoals blijkt uit het gemak waarmee Bucer en Calvijn kunnen afwijken van het drietal. Bucer spreekt soms over de twee ambten die in de kerk

nodig zijn: herserschap en diaconaat. De tucht valt dan onder het herserschap. Hij verdeelt het ook wel in drieën: bediening van het Woord, oefening van de tucht en bedrijven van barmhartigheid. Zelfs is er ook wel sprake van een viertal als het in het leraarsambt begrepen doctorenambt als afzonderlijk vierde ambt wordt genoemd. Voor Calvijn geldt hetzelfde. Het gaat niet om een wettische fixatie van een getal, maar om een geestelijke typering van de ambtelijke functies. In die functies expliciteert zich de ene grote zaak van het *ministerium verbi divini* (zie ook art. 30 NGB en art. 1 en 2 DKO).

Op het fundament van de ambtstheologie van Calvijn werd verder gebouwd.

2.6.3.3. Latere eeuwen

Het onderscheid tussen de taak van dienaar des Woords en die van ouderling is al bepaald door het convent van Wezel (1568) en dat onderscheid wordt in latere gereformeerde kerkorden steeds duidelijker aangegeven. Bijvoorbeeld werd door de synode te Enkhuizen in 1581 vastgesteld dat het ouderlingen en diakenen niet toekomt 'te vermanen en te prediken naar de manier van het predikambt'.

Het accent ligt voor het ouderlingenambt op het opzicht en de tucht met name rond het avondmaal, maar daarnaast worden de volgende taken genoemd: het scribaat van de kerkenraad, het bezoeken van meerdere vergaderingen, ziekenbezoek, evangelisatiewerk, het bijeenbrengen van verstrooide gelovigen, het toezicht op de scholen, de regeling van de kerkdiensten, de presentie op vergaderingen van de jongeren om hen te oefenen in het Woord van God, het respect bijbrengen voor de overheid, het mede verantwoordelijk zijn voor de verdeling van de gelden onder de armen, het regelen van kerkvisitaties en van verkiezingen voor ambtsdragers, de zorg voor het levensonderhoud van emeriti en predikantsweduwen, het toezicht op andere dienaren en kandidaten, die niet op onwettige wijze mogen voorgaan in de bediening van Woord en sacramenten.

Geconcludeerd kan worden dat waar het ambt van de ouderling tot ontplooiing kwam, zijn taak duidelijk is onderscheiden van de dienaar des Woords. De prediking en de sacramentsbediening behoren niet tot zijn bevoegdheid. De afgescheiden synode te Amsterdam stelde in 1836 expliciet dat ook het uitspreken van de zegen daar niet toe behoorde.

Latere exegeten concluderen dat Calvijn tot een scheiding van de ambten kwam doordat hij vanuit 1 Timotheüs 5 een (te) sterk accent op de diverse taken van het ene ouderlingenambt legde. Ze pleiten voor de opvatting dat er in het N.T. principieel slechts van één ambt sprake is en dat we in de diverse teksten verschillende concretisering van deze ene taak hebben te lezen (zo bijv. J. van Bruggen en J.P. Versteeg).

2.6.4. Het wezen van de liturgie

Het is zinvol eerst vast te stellen wat de zondagse kerkdienst in zijn wezen is. Deputaten gaan uit van de volgende definitie: *de zondagse eredienst is de ambtelijk geleide ontmoeting van God met Zijn verbondsgemeente.*

2.6.4.1. Groet en zegen

Behalve aan de bevoegdheid van de ouderling en het wezen van de eredienst dient ook, zij het slechts kort, aandacht te worden gegeven aan de betekenis van de groet en de zegen in de eredienst. Hiervoor wordt verwezen naar bestaande literatuur hierover (par. 2.6.1.).

2.6.4.2. Betekenis van de groet en de zegen

Het is aantoonbaar dat de christelijke eredienst zijn wortels heeft in de synagogale eredienst (Schriftlezing en uitleg, wetslezing, liederen, gebeden).

In het O.T. lezen we niet van een groet in de tempeldienst. Een engel begroette de eenzame Gideon met de woorden: 'De HERE is met u' (Richt. 6:12). Wel moesten de priesters de zegen aan het volk opleggen (Num. 6:22-27). Uitdrukkelijk namens de HERE: 'Zo moet u de Israëlieten zegenen door tegen hen te zeggen'... 'Zo moeten zij mijn Naam op de Israëlieten leggen en Ik zal hen zegenen'. Uit de woorden 'door tegen hen te zeggen' is af te leiden dat deze zegen tot de bediening/verkondiging van de verzoening behoort. De Aäronitische zegen werd aan het einde van de tempelliturgie opgelegd nadat de verzoening op het altaar had plaatsgevonden. Men zou kunnen zeggen dat deze priesterzegen de grondslag is van alle zegeningen in de christelijke liturgie.

De zegen uit Numeri 6 kreeg een rijkere, vollere inhoud door het offer van Christus (Hebr. 9: 24-28). Dat blijkt uit de apostolische zegen die de nieuwtestamentische gemeente mocht ontvangen. Bovendien kreeg zij niet alleen aan het einde van haar eredienst deze zegen mee, maar ook aan het begin al een zegengroet. Zij mag God ontmoeten, omdat het offer van Christus reeds is gebracht.

De zegen aan het slot van de ambtelijk geleide samenkomst van de gemeente heeft dus een wat andere betekenis dan de groet aan het begin. Uit het feit dat bewoordingen als: 'Vrede zij u' zowel ter begroeting als ten afscheid werden gebruikt, kunnen we echter afleiden dat het onderscheid niet al te groot is. Terecht stelt een liturgisch handboek dat in de liturgie de groet altijd de zegen insluit en dat de zegen altijd tegelijk een groet is.

In de vroegchristelijke kerk begroette de voorganger de gemeente meestal met de woorden: 'De Heer zij met', waarop de gemeente antwoordde: 'en met uw geest'. In de apostolische brieven komen we ook een dergelijke groet tegen. Bij de vraag of de groet aan het begin van de apostolische brieven namens de Here is bedoeld of slechts een persoonlijke groet van de apostel moet worden opgevat, is het volgende te bedenken.

Het feit dat de schrijver zich als geroepen apostel, dus als ambtsdrager namens Christus presenteert, zegt al dat het geen gewone groet is, maar ambtelijk 'geladen'. Zoals wel heel sterk blijkt uit de groet in Openbaring 1: 4v. Met H. Ridderbos in zijn commentaar op 1 Timotheüs 1: 2b is te zeggen: Als apostolische groet is zij niet slechts zegen-wens, maar een toezegging van Godswege.

Vervolgens is de zegen die namens God volgens Numeri 6 op de gemeente wordt gelegd ook in de derde persoon ('de HERE zegene u' enz.) gesteld en is hij geen persoonlijke wens van de priester. De wensende wijs is evenwel in het Hebreeuws niet aanwezig en evenmin in de begroetingswoorden aan het begin van de brieven van Paulus (wel bij Petrus).

Niet in de minste plaats is er ook de belofte van Christus: 'Waar twee of drie in mijn Naam bijeengekomen zijn, daar ben Ik in hun midden' (Mat. 18:20). Van deze betrouwbare belofte mag in afhankelijkheid, die juist in het voorafgaande votum wordt uitgedrukt, worden uitgegaan. Wij zullen dus ook de groet als een uitspraak namens de Zender van de ambtsdrager mogen beschouwen (vgl. Brienen 1992, blz. 85).

De brieven van de apostelen die in de gemeenten werden voorgelezen, bevatten in het begin dus een ambtelijke groet en vaak ook een slotzegen. De voorlezer van deze brieven heeft ongetwijfeld de groet en ook de zegen uitgesproken. Waarschijnlijk een ambtsdrager, maar er is niets met zekerheid te zeggen. Of er de daarbij behorende beweging van de handen is gebruikt, lijkt eveneens waarschijnlijk, maar is evenmin met zekerheid vast te stellen.

In de synagogale eredienst blijft het uitspreken van de zegen voorbehouden aan wie een afstamming is van het priesterlijk geslacht (*kohën*). Wanneer zo iemand afwezig is, mag de voorzanger de zegen reciteren (dus niet met een handgebaar opleggen). Hoewel er geen aantoonbaar historisch verband is tussen de synagogale en de in de kerken gebruikelijke zegen, is dit typisch joodse onderscheid toch opmerkenwaard. Kerkgangers beleven de slotzegen als een bijzonder gebeuren. Deze zegen is een alle vorige in de dienst gesproken woorden samenvattend 'laatste woord'. Het is Woordbediening in de meest geconcentreerde vorm. Maar de zegen 'werkt' niet vanzelf. Hij wordt slechts ervaren wanneer men zich onderwerpt aan God en zich door zijn Woord laat leiden.

Het is opvallend dat er in het begin van de reformatorische liturgische traditie niets over een groet wordt vermeld, hoewel deze in de oudste christelijke liturgieën wel voorkomt. Calvin heeft de groet pas in latere liturgische orden opgenomen en dan pas na de lezing van (de eerste tafel van) de Wet. In de vluchtelingengemeente van Straatsburg, waar Calvin enige tijd werkzaam was, bracht men Luthers aanbeveling in de praktijk om aan het einde van de kerkdienst de zegen in de bewoordingen van Numeri 6 of Psalm 67:2,8 te gebruiken. Calvin nam dit gebruik in Genève over. Wanneer de vraag of een ouderling tot het uitspreken van zegen en groet bevoegd is positief kan worden beantwoord, zal hij ook het daarbij behorende handgebaar mogen maken, al voegt dit gebaar niets wezenlijks toe. De woorden en het gebaar vormen immers een eenheid.

2.6.5. Belijdenisgeschriften

In de Heidelbergse Catechismus komt evenals in de Dordtse Leerregels de ambtelijke structuur van de kerk niet aan de orde. Dat gebeurt wel in de Nederlandse Geloofsbelijdenis in de artikelen 30 en 31. Artikel 30 stelt 'dat de ware kerk geregeerd moet worden naar de geestelijke politie die ons onze Heere heeft geleerd in Zijn Woord, namelijk dat er dienaars of herders moeten zijn om Gods Woord te prediken en de sacramenten te bedienen'. Het is in de lijn van Calvin dat eerst de dienaar des Woords met zijn specifieke taken wordt genoemd. Vervolgens wordt gesteld 'dat er ook opziensers en diakenen zijn, om met de herders te zijn als een raad der kerk; en door dit middel de ware religie te onderhouden'. Dit wordt dan uitgewerkt in toezicht op de leer, het oefenen van de tucht en het diaconaat. Artikel 31 betuigt dat de dienaars des

Woords, de ouderlingen en de diakenen wettig verkozen behoren te worden. Daarna wordt de gelijkheid van alle dienaren des Woords beleden: 'Zij hebben eenzelfde macht en autoriteit, zijnde atlegader dienaars van Jezus Christus, de enige algemene Bisschop en het enige Hoofd der kerk'. Voorts wordt gezegd 'dat een ieder de dienaars des Woords en de ouderlingen der kerk in bijzondere achtung behoort te hebben'. Vormen van 'dominocratie' worden dus bewust tegengegaan; de (onder)scheiding is evenwel van Calvijn.

2.6.6. *Kerkorde*

Artikel 3 van de Kerkorde bepaalt dat in de dienst van Woord en sacramenten alleen zij mogen voorgaan, die daartoe wettig beroepen en bevestigd zijn. Daarnaast kan volgens het gestelde sub 1 en 2 een door de kerkenraad bekwaam geachte broeder een stichtelijk woord spreken na onderzoek en toestemming van de classis.

Artikel 4 bepaalt de 'toelating tot de dienst van Woord en sacramenten' van 'een kandidaat tot de heilige dienst'. Hier is geen sprake van een ouderling.

Artikel 23 stelt dat het tot de ambtelijke opdracht van de ouderlingen behoort met de predikanten tucht te oefenen, erop toezien dat hun mede-ambtsdragers hun ambt trouw waarnemen, jaarlijks huisbezoek afleggen en daarbij de gemeenteleden vertroosten, vermanen en onderwijzen o.a. met het oog op de avondmaalsviering. Zij zullen tevens trachten anderen te bewegen tot het geloof in Christus.

Te concluderen is dat in de artikelen 3 en 23 van enige liturgische activiteit door een ouderling tijdens een kerkdienst geen melding wordt gemaakt.

2.6.7. *Andere reformatorische kerken over de kwestie*

2.6.7.1. *De Geformeerde Kerken (vrijgemaakt)*

De generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) van Ommen besloot in 1993: 'Uit te spreken dat ook in erediensten waarin geen predikant voorgaat, zegengroet en zegen ongewijzigd uitgesproken en opgelegd mogen worden'. De gronden voor dit besluit zijn de volgende:

1. Ook in diensten waarin geen predikant voorgaat, kan van eredienst gesproken worden, omdat het wezen van de eredienst hierdoor bepaald wordt dat God en zijn volk elkaar ontmoeten in de door de kerkenraad bijeengeroepen samenkomst van de verhoogde Christus met de zijnen; waar twee of drie vergaderd zijn in zijn naam is Hij in hun midden, Matt. 18:20.
2. De volmacht tot het begroeten in de naam van God en tot het leggen van de naam van God op de gemeente is gegeven door de aanwezigheid van onze Here Jezus Christus met zijn zegen; de woorden daarvoor worden in de Schrift gegeven en zijn al eeuwenlang zo gebruikt in de eredienst (Num. 6:24-26; 1 Kor. 1:3; 2 Kor. 13:13; 1 Tim. 1:2b; Openb. 1:4b,5a); het is de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de gezamenlijke oudsten dat van deze volmacht gebruik gemaakt wordt.
3. De gemeente mag uitgaan van de realiteit dat haar Heer in de samenkomsten aanwezig is naar zijn belofte; daarom mag zij door de voorganger, ook als die geen predikant is, in zijn naam worden aangesproken; ook bij het voorlezen van de wet in de eredienst door een niet-predikant blijft de aanspraak ongewijzigd.
4. In art. 30 NGB, art. 2, 3, 4, 16, 21 en 22 K.O. en in de bevestigingsformulieren is de betekenis van de onderscheiden ambten zo duidelijk vastgelegd, dat deze uitspraak over het uitspreken van de zegengroet en de zegen in erediensten waarin geen predikant voorgaat, geen inbreuk betekent op hetgeen aanvaard is aangaande de ambten en/of de liturgie; de zaak in kwestie is duidelijk afgegrensd, namelijk dat ook bij afwezigheid van de predikant toch door Christus de volmacht onverminderd aanwezig is om de gemeente in zijn naam te zegenen.
5. Het opheffen van de handen bij het uitspreken van de zegen maakt zichtbaar dat de zegen opgelegd wordt; ook dit is in de Schrift gegeven (Lev. 9:22; Mar. 10:16; Luc. 24:50).

Zowel dr. A.N. Hendriks (1995) als prof. dr. M. te Velde (1993-1994) wezen er na deze synode op dat dit besluit slechts een deelkwestie betreft en pleitten voor een verdere, brede bezinning op de grondvragen rond het ambt om zo tot een totaalvisie te komen en vooreerst een voorzichtig beleid te bepalen. Er zijn immers vervolgvragen te verwachten: als een ouderling de zegen aan het ambt en bij de andere verbindt men die aan het Woord. Gaandeweg rijpte het inzicht dat het hier niet om een principiële zaak gaat die een fundamentele Bijbelse legitimatie behoeft, maar dat kan worden volstaan met een praktische liturgische regel. Deze synode besloot in plaats van de voorgaande synodebesluiten in deze zaak uit te spreken dat iedere broeder die door de kerkenraad geroepen wordt in een eredienst voor te gaan, daarmee tevens de bevoegdheid ontvangt om in die kerkdienst de zegen(groet) ongewijzigd uit te spreken, ook met opheffing van de handen.

Een latere synode, nl. die van Leusden 1999 (zie *Acta*, art. 47), besloot n.a.v. diverse reacties uit de kerken om eerdere besluiten inzake de volmacht tot zegen te reviseren. Men zag sinds de behandeling van deze kwestie vanaf 1975 op achtereenvolgende synodes twee denklijnen steeds terugkeren, waartussen een pendelbeweging te constateren viel. Bij de ene verbindt men de zegen aan het ambt en bij de andere verbindt men die aan het Woord. Gaandeweg rijpte het inzicht dat het hier niet om een principiële zaak gaat die een fundamentele Bijbelse legitimatie behoeft, maar dat kan worden volstaan met een praktische liturgische regel. Deze synode besloot in plaats van de voorgaande synodebesluiten in deze zaak uit te spreken dat iedere broeder die door de kerkenraad geroepen wordt in een eredienst voor te gaan, daarmee tevens de bevoegdheid ontvangt om in die kerkdienst de zegen(groet) ongewijzigd uit te spreken, ook met opheffing van de handen.

2.6.7.2. *De Nederlands Gereformeerde Kerken*

In deze kerken is geen algemene bezinning geweest op de bevoegdheid van de ouderling inzake het uitspreken van groet en zegen. Wel hebben plaatselijke kerkenraden na beraad besloten dat de ouderling inderdaad deze bevoegdheid heeft.

2.6.7.3. *De Protestantse Kerk in Nederland*

In de Protestantse Kerk in Nederland heeft een ouderling kerkordelijk niet de bevoegdheid om de zegen aan de gemeente op te leggen. Wel kan een kerkenraad ook andere gemeenteleden uitnodigen voor het leiden

van een kerkdienst of voor een woord tot opbouw te spreken als er geen bevoegde predikant beschikbaar is, maar volgens ordinantie 5-5 hebben zowel deze ouderling als het gemeentelid geen bevoegdheid de bedoelde zegen op te leggen aan de gemeente.

2.6.8. Begripsbepaling

In dit rapport gaat het wel hoofdzakelijk over de volmacht van de ouderling, maar de synode sprak in haar opdracht aan deputaten letterlijk over die van 'broeders uit de onderscheiden categorieën die gerechtigd zijn diensten te leiden maar geen predikant zijn'.

In een notitie heeft drs. M. Renkema-Hoffman hier kerkordelijke opmerkingen over gemaakt.

Wanneer een theologisch student met preekconsent voorgaat, mag hij geen zegen opleggen of sacramenten bedienen, omdat hij geen ambtelijke bevoegdheid heeft. Het leiden van de dienst doet hij in het kader van zijn studie.

Een evangelist wordt naar art. 4 sub 6 K.O. gezien als 'bijzonder dienaar des Woords' en hij is bevoegd om Woord en sacramenten te bedienen, en dus ook om de zegen op te leggen.

Wanneer de synode zou besluiten om aan de ouderling volmacht tot het uitspreken van zowel de groet als de zegen te verlenen, zou het, in het uitzonderlijke geval dat een door de kerkenraad aangewezen gemeentelid een preek leest, aanbeveling verdienen dat dan een ouderling votum, groet en zegen zal uitspreken.

2.6.9. Conclusie

2.6.9.1. Eindoverwegingen

Met prof. M. te Velde (a.a.) is in de gereformeerde traditie drieërlei visie waar te nemen:

1. de visie in de lijn van Calvijn: het leerambt voor de predikant, het regeerambt voor de ouderling met daarnaast het diakenambt;
2. het leer- en regeerambt als onderscheiden, maar niet gescheiden, daarnaast het diakenambt;
3. het éne, ongescheiden ambt van oudste/ouderling naast dat van diaken.

Drs. M. Renkema-Hoffman wijst in een notitie *Vragen rond diensten waarin geen predikant voorgaat* op de argumenten van de GKv-synode: ook leediensten zijn ergerden waarin God en zijn volk elkaar ontmoeten. De volmacht van de zegen op te leggen is gelegen in de aanwezigheid van Christus en de gezamenlijke oudsten zijn er verantwoordelijk voor dat er van die volmacht gebruik wordt gemaakt. Hier wordt de zegen dus alleen gebonden aan de aanwezigheid van Christus en speelt de vraag niet zozeer welke bevoegdheid welk ambt heeft.

Er is evenwel ook veel te zeggen voor de tweede opvatting, nl. die van het ene, maar onderscheiden ambt van oudste in de tweeheid van predikant en ouderling. Niet ten onrechte wijst prof. Te Velde (a.a.) erop dat de onderscheiding in 1 Timotheüs 5:17 tussen de part- en fulltime werkende ouderling alsook de passages in Romeinen 12, 1 Korintiërs 12 en Efeziërs 4 over de onderscheiden evangelisten, herders en leraars immers ook kunnen worden verstaan als bewijs van een groeiende differentiatie in de nieuwtestamentische ambten. Zo is te begrijpen dat Calvijn e.a. tot het onder ons gebruikelijke ambtsmodel kwamen. Voorts zou er nog nader moeten worden onderzocht wat de taak van de 'leraars' was en ook wat er onder de in Hebreëën 13:7 en 17 genoemde 'voorgangers' moet worden verstaan.

Het is echter mede gelet op de nadere bezinning die in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) heeft plaatsgevonden de vraag of er wel een principiële keuze voor een bepaalde ambtsvisie moet worden gemaakt wanneer het gaat om het verlenen van een bepaalde liturgische volmacht aan de ouderling. Te concluderen valt dat er op grond van de Bijbelse gegevens tot op heden geen eenduidige ambtsvisie is ontwikkeld terwijl belijdenis en kerkorde over enige liturgische volmacht zwijgen.

Zoals aangegeven heeft de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) van Leusden 1999 de kwestie van de volmacht teruggebracht tot een veel meer praktische liturgische regel, zonder er een Schriftuurlijk onderbouwde ambtsvisie aan te koppelen. In de kerkelijke praktijk van de volgende jaren heeft dit besluit niet geleid tot een verdere invulling van deze volmacht (zoals tot avondmaals- en doopsbediening). Navraag bij prof. Te Velde, die in 1993 al wees op de mogelijkheid tot een dergelijke ontwikkeling, leverde op dat deze volgens zijn waarneming niet heeft plaatsgevonden.

Dit wordt geïllustreerd door het besluit van de synode van Zwolle-Zuid (2008) die een regeling aanvaardde waarin expliciet is vastgelegd dat ex-predikanten, proponenten e.d. met preekbevoegdheid niet bevoegd zijn tot bediening van de sacramenten en sacramentalia als bevestiging van ambtsdragers, van een huwelijk of afnemen van openbare geloofsbelijdenis.

In de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) spreken volgens genoemde hoogleraar de meeste preeklezende ouderlingen de zegen met opheffing van handen ongewijzigd uit. Een kleine minderheid heeft die vrijmoedigheid niet en kiest voor de oude 'ons'-formule zonder handgebaar. De synode van Ommen (1993) had met het oog daarop al gezegd dat het bij het uitspreken van de zegen niet gaat om 'behoren' maar van 'mogen'.

2.6.9.2. Constateringen

Alles overziende constateren deputaten:

1. dat de gereformeerde ambtsopvatting niet canoniek is en naar reformatorisch principe altijd vatbaar is voor correctie of verdieping vanuit de Schrift;
2. dat er nog geen afgeronde en algemeen aanvaarde reformatorische ambtsvisie is en dat deze er binnen afzienbare tijd waarschijnlijk ook niet zal komen;
3. dat er geen principiële argumenten zijn die de specifiek liturgische volmacht van groet en zegen door de ouderling verbieden;
4. dat met de instructie van de particuliere synode van het westen (*Acta* 2013, bijlage 49) kan worden gesteld, dat in artikel 30 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de kerkorde en de bevestigingsformulieren de betekenis van de onderscheiden ambten zodanig duidelijk is vastgelegd dat het uitspreken van de zegen in de erdiensten waarin geen predikant voorgaat geen inbreuk betekent op hetgeen aanvaard is aangaande de ambten en/of de liturgie;
5. dat er, wanneer er in gemeenten geen vraag leeft naar ruimere volmacht voor de ouderling die een preek voorleest, niet van een principiële manco gesproken behoeft te worden;

6. dat het aan de kerkenraden moet worden overgelaten om na te gaan of er voldoende draagvlak in de gemeente is om deze liturgische handeling als wettig te accepteren dan wel de bestaande situatie te handhaven;
7. dat bij zusterkerken die wel reeds een beslissing inzake een ruimere liturgische volmacht hebben genomen blijkt dat deze beslissing geen precedentwerking heeft voor verdere verruiming van deze bevoegdheid.

Aan het einde van het rapport doen deputaten een voorstel tot besluit over dit onderwerp.

2.7. De studie naar dans en drama in de eredienst

De generale synode van 2013 deed de volgende uitspraak inzake dans en drama in de liturgie.

De generale synode heeft kennisgenomen van:

1. de instructie van de particuliere synode van het Noorden van 4 april 2013;
2. rapport 3 en 3a van commissie 3;

heeft gehoord

de bespreking ter vergadering;

constateert

1. dat binnen de kerken gebruikgemaakt wordt van dans en drama in erediensten;
2. dat er wel kerkelijke bezinning is geweest over de invloed van de huidige beeldcultuur op de liturgie (in de uitgave 'Stijlvol samenkomen' van deputaten eredienst), maar dat er onvoldoende duidelijkheid bestaat over het concrete gebruik van genoemde cultuuruitingen in erediensten;
3. dat men in de (christelijke) gereformeerde traditie over het algemeen afwijzend gestaan heeft ten opzichte van het gebruik van dans en drama;

overweegt

1. dat in de gereformeerde eredienst de bediening van het Woord en van de sacramenten centraal moet staan;
2. dat het toevoegen van andere elementen alleen op basis van weloverwogen Bijbels verantwoorde argumenten dient te gebeuren;

oordeelt

1. dat het geheel van de kerken gediend zal zijn met een goede bezinning op de vraag of bij het gebruik van dans en/of drama het karakter van de gereformeerde eredienst in het geding is;
2. dat bij een bezinning op dans en drama in ieder geval de volgende vragen nadere studie vereisen:
 - a. wat moet in dit verband verstaan worden onder 'dans' en 'drama'?
 - b. hoe spreken het Oude en het Nieuwe Testament over het gebruik van dans en drama in de eredienst?
 - c. hoe verhoudt dit spreken in beide Testamenten zich tot elkaar?
 - d. zijn er in het Bijbels spreken aanwijzingen te vinden voor het gebruik van dans en drama in de eredienst?
 - e. welke bezwaren leven er binnen de gereformeerde traditie tegen het gebruik van dans en drama, en welke argumenten worden vandaag de dag gebruikt om deze elementen in de eredienst in te voeren?
3. dat bij een dergelijke bezinning ook volgende vragen dienen te worden overwogen:
 - a. in hoeverre mag de gemeente in een eredienst toeschouwer worden?
 - b. hoe is het ambtelijk voorgaan in de eredienst te verstaan als er ruimte is voor persoonlijk optreden van gemeenteleden?

besluit

1. deputaten eredienst op te dragen een studie te verrichten naar de vraag of het karakter van de gereformeerde eredienst zich verdraagt met het gebruik van dans en drama in die erediensten, met inachtneming van hetgeen geformuleerd is onder 'oordeelt 2 en 3', en de synode van 2016 te dienen met het resultaat van die studie;
2. de kerken dringend in overweging te geven zich te onthouden van dans en drama in de eredienst zolang de generale synode dienaangaande geen uitspraak doet;
3. van dit besluit kennis te geven aan de particuliere synode van het Noorden.

2.7.1. Terreinverkenning

Er bestaat een hernieuwde aandacht voor dans en drama in nogal uiteenlopende verbanden. Om enkele zaken te noemen: een jaarlijks evenement als *The Passion* trekt veel mediabelangstelling, maar wordt ook op kleinere schaal en op lokaal niveau nagespeeld. Kerkelijke gemeenten storten zich op een musical opgebouwd rond een Bijbelse figuur. In sommige evangelische kringen heeft dans en drama een eigen karakter en plaats gekregen. Men wijst daarbij vooral op de missionaire werfkracht van deze middelen voor de moderne mens.

Evenwel zijn er ook oudere lagen aanwezig. In de 20e eeuw heeft men in meer traditionele kerken lekespelen tot verdieping van de geloofsbeleving opgevoerd. Auteurs waren o.a. Martinus Nijhoff en Willem Barnard. In het buitenland heeft Engeland een sterkere traditie, bijv. de spelen van C.S. Lewis, Dorothy Sayers en T.S. Eliott.

Op het gebied van de dans is vooral in Amerika veel gewerkt met de *Sacred Dance* en in Nederland kan er gedacht worden aan de *Ruimtediensten* met ds. Hans Blankenstijn en ds. Andries Kobus.

Intussen hebben we wel te maken met twee verschillende zaken, die elk een eigen plaats in de liturgie kunnen innemen.

Drama is vooral betrokken op de verkondiging en wil daaraan dienstbaar zijn. Dans heeft te maken met het antwoord van de gemeente (of een aantal mensen uit de gemeente) op de verkondiging. Dans ligt meer in

de sfeer van de lofprijzing en aanbidding. Vanwege die verschillen valt de gevraagde bezinning uiteen in twee delen. Eerst wordt gesproken over drama; daarna komt de dans aan de beurt. Ten slotte komen er conclusies en adviezen.

2.7.2. Drama

2.7.2.1. Begripsbepaling

Het woord drama komt van het Griekse *drama*, handeling (van *drassoo*, handelen). Het is *het door handelingen (en woorden) een voorstelling van iets maken*. Dit gebeurt vaak om een bepaald thema, of een boodschap naar voren te brengen of te verwijzen naar een bepaalde werkelijkheid. Soms is drama er ook enkel voor vermaak.

Een veel voorkomende vorm van drama is toneelspel. Maar onder drama volgens de bovenstaande definitie kan veel meer verstaan worden dan toneelspel en de grenzen zijn vloeïend. Om enkele dingen te noemen: een redenaar kan met veel drama(tiek) zijn boodschap verkondigen; een bruidspaar geeft elkaar de rechterhand bij een huwelijksluiting; wie een eed aflegt maakt een gebaar met de vingers en legt eventueel de hand op de bijbel; in cursussen en therapieën worden het rollenspel gebruikt.

Strikt genomen zou men de sacramenten ook een vorm van drama kunnen noemen. Onderdompelen in (of besprengen met) water, breken van brood en vergieten van wijn, eten en drinken, zijn zichtbare handelingen die een andere werkelijkheid uitbeelden. In die zelfde lijn zijn te noemen zalving, handoplegging bij de zegen, knielen, handen vrouwen en ogen sluiten, het zijn alle symbolische handelingen, die al dan niet met woorden gepaard gaan.

We zullen ons in onze bezinning beperken tot drama in de zin van toneelspel.

2.7.2.2. Drama in de Schrift

Voor de vraag naar toelaatbaarheid van drama in de eredienst kijken we eerst in de Bijbel. De volgende voorbeelden zouden aan drama kunnen doen denken. Israël moet om Jericho heenlopen. Koning Joas moet met pijlen schieten en op de grond slaan. De HERE heeft profeten opgedragen om handelingen verrichten om zijn Woord te laten zien en kracht bij te zetten: Jesaja moet halfnaakt lopen, Jeremia koopt een gordel en moet die verbergen, Ezechiël moet ruim een jaar op zijn zij liggen, een gat in de muur maken, een boekje opeten, enz. Dit zijn handelingen met een boodschap. Soms lijkt zo'n handeling het leven van de profeet totaal te beheersen, zoals bij Hosea die met een overspelige vrouw moet trouwen. Jezus gebruikt het beeld van kinderen die bruloftje en begrafenisse spelen. Hij neemt een kind en plaatst dat in het midden van de discipelen als voorbeeld voor hoe wij het Koninkrijk Gods ontvangen moeten. Hij smeert moeder op de ogen van een blinde, steekt zijn vingers in de oren van een dove en schrijft met zijn vinger in de aarde.

De synodale opdracht vraagt naar het voorkomen van drama in Oude en Nieuwe Testament en naar de verhouding tussen deze. Een duidelijk onderscheid tussen beide testamenten is niet te vinden. Het komt in beide voor, zij het niet overvloedig.

2.7.2.3. Drama in de eredienst

Bij de vraag naar drama in de eredienst denken we concreet aan:

- het opvoeren van een toneelstuk, sketch (klein toneelstukje), mime (woordloos toneel);
- het spelend uitbeelden van een Bijbelgedeelte, bijvoorbeeld de kerstgeschiedenis;
- het voorlezen van de Bijbeltekst, waarin verschillende personen verschillende rollen op zich nemen; meer in de vorm van een hoorspel dus.

In de traditie van de kerk vinden we in de Middeleeuwen een groeiend gebruik van drama. Dat is ook wel te verklaren vanuit de gedachte dat het gesproken en gelezen woord voor de mensen onverstaanbaar was vanwege de taalbarrière (Latijn) en analfabetisme (zie onder 2.7.4.1.). Beroemd zijn de passiespelen die her en der opgevoerd werden en nog steeds worden.

De Reformatie heeft de beelden en het uitbeelden uit de kerk verwijderd ten gunste van het Woord. Wel zien we in de tweede helft van de 20e eeuw dat drama ook in protestantse erediensten hier en daar een plek krijgt (zie onder 2.7.1.).

Onder de reformatorische christenen zijn er velen die toneelspel, theater en film afkeuren. Enkele argumenten zijn:

1. dat men iemand speelt die men niet is en daarmee de eigen, door God gegeven identiteit opzij zet;
2. dat door theater en film als werelds vermaak gemakkelijk zeden en opvattingen tot ons komen die niet bijbels zijn; dan kan het maar beter helemaal gemeden worden.

Wie drama in zijn algemeenheid afwijst, wijst zeker drama in de eredienst af.

Anderen wijzen drama op zich niet af, maar zien geen plek hiervoor in de eredienst (Johnson, Hagg). In een gereformeerde eredienst geldt immers het adagium van de Reformatie: *Sola Scriptura*. Het Woord, de verkondiging staat centraal en drama mag daarvan niet afleiden. Om die reden wordt visualisering van het evangelie met grote terughoudendheid benaderd of afgewezen.

Wie wel een plek aan drama in de eredienst wil geven, kan onderscheid maken tussen het uitbeelden van een Bijbelgedeelte (bijvoorbeeld de geschiedenis van Jozef of de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan of Paulus op de Areopagus) en een sketch uit het leven van vandaag gegrepen, ter inleiding op of ter illustratie van een stukje verkondiging.

Daarbij zal verschil van mening bestaan of het geoorloofd is bijbelpersonen uit te beelden of te spelen. En Jezus? In veel kerken wordt op de kerstviering met de kinderen het kerstevangelie nagespeeld, inclusief Jozef, Maria, herders en engelen. Mag daar een baby(pop) in kribbe bij? Mag men eigenlijk, o.m. op grond van het tweede gebod, Jezus wel zichtbaar maken? Of geldt het tweede gebod juist alleen voor de Almachtige en Onzienlijke en mag je zeggen dat Hij zichzelf zichtbaar heeft gemaakt in de mens Jezus?

In de passies van Bach en vele anderen, ook in hedendaagse en Nederlandse passiemuziek worden door verschillende zangers verschillende rollen gezongen. Is het wel gepast dat een zanger de Christuspartij zingt?

Dezelfde vraag kan men stellen wanneer een Bijbelgedeelte als een soort hoorspel gelezen wordt, waarin verschillende lezers de directe rede van verschillende Bijbelse personen voordragen.

2.7.3. Dans

2.7.3.1. Begripsbepaling

2.7.3.1.1. Dans en liturgie

Primair is dans een ritmische lichaamsbeweging. Daarmee is een korte en tegelijk brede omschrijving gegeven. Zowel een wandeling alsook een balletvoorstelling zou daaronder kunnen vallen. Er is een groot aantal soorten dans te benoemen: volksdans, reidans, kringdans, tot en met de kunstdans. Onder liturgie wordt verstaan: 'Het komen van God in zijn Woord tot de gemeente in de wereld'. Ook dat is een brede omschrijving voor de ontmoeting van God met zijn gemeente. Zou de dans gezien kunnen worden als antwoord van de gemeente op de verkondiging? Het staat dan in de kring van het gebed en het lied. Men gebruikt hiervoor soms dan ook de term 'aanbiddingsdans'. Daarmee is over de vorm nog niets gezegd.

2.7.3.1.2. Dans en muziek

De combinatie van dans en muziek is niet verwonderlijk. Muziek brengt mensen in beweging, ritmische patronen nopen tot passende dansvormen. Zonder muziek is er nauwelijks over dans te spreken. Als jonge kinderen muziek horen, gaan ze op het ritme van die muziek meedeinen of rondhuppelen. Wie kerkdiensten in een andere cultuur bijwoont, ziet dat mensen tijdens het zingen van liederen mee gaan doen, met velerlei lichamelijke bewegingen.

2.7.3.1.3. Dans en religie

Met neemt aan dat de dans tot een van de oudste cultuuruitingen behoort en ook veelal een religieuze inhoud heeft. Het kan behoren bij de rituelen rond oogstfeesten, maar ook bij andere bijzondere gelegenheden. De dans had magisch-religieuze betekenis (het vereren of bezweren van de godheid, het afweren van onheil) en soms ook een erotisch element (liefde, vruchtbaarheid). Vanuit Egypte en ook uit het Midden-Oosten zijn daarvan voorbeelden uit de Bijbelse tijd bekend geworden. Soms komen de dansers daarbij in een vorm van vervoering en extase terecht. Een berucht voorbeeld is daarvan te noemen wanneer het volk Israël een gouden kalf gemaakt heeft en vervolgens na het brengen van offers opstaat 'om vreugde te bedrijven' (Ex. 32:6; vgl. vs. 18: *beurtzang* en vs. 19: *reidans*).

2.7.3.1.4. Dans in de Schrift

In het O.T. wordt een aantal keren over de dans of het dansen gesproken. Het Hebreeuws kent er ook een aantal woorden voor. Volgens de joodse musicoloog Sendrey zijn er zelfs twaalf werkwoorden die elk een aspect van dansen aanduiden.

1. Het meest komt voor de stam *chil* of *chul*, draaien, in de rondte gaan, dansen, zoals vrouwen bij bijzondere gelegenheden deden (Ex. 15:20; Richt. 11:34; 21:21v.; Ps. 87:7);
2. de stam *sachak*, spelen, lachen, dansen. Bekend is het voorbeeld van David, die danste bij de terugkeer van de ark van God (2 Sam. 6:14 vv.);
3. de stam *chagag*, feest vieren, dansen (Ps. 42:5);
4. de stam *karar*, draaien, in een kring gaan (2 Sam. 6:14);
5. de stam *pasas*, springen, huppelen (2 Sam. 6:16);
6. de stam *rakad*, rondspringen (1 Kron. 15:29; Job 21:11; Pred. 3:4; Jes. 13:21; Joël 2:5);
7. de stam *dalag*, springen (Jes. 35:6; Hoogl. 2:8);
8. de stam *kafaz*, dezelfde betekenis als *rakad* en *dalag* (Hoogl. 2:8);
9. de stam *zal'a*, hinken (Gen. 32:31);
10. de stam *deuz*, huppelen (Job 41:14);
11. de stam *pasach*, 1. overheen springen, voorbijgaan (Ex. 12:13,23,27; Jes. 31:5), hinkend dansen (1 Kon. 18:26);
12. de stam *sabab*, in een kring omtrekken (Ps. 26:6; 48:13).

Op te merken valt dat in bovenstaande teksten niet in alle gevallen sprake is van een liturgische context. In de psalmen komen we de reidans (rondedans) een aantal keren tegen (Ps. 30:12, 68:25v., 87:7, 149:3, 150:4). Duidelijk is wel dat in deze teksten de dans wordt gezien als een uiting van vreugde en dankbaarheid met als doel de verheerlijking van de HERE, de God van Israël die zijn volk verlossing heeft gebracht. In hoeverre de genoemde psalmteksten een liturgische functie aanduiden, is niet met zekerheid te zeggen. Dat hangt samen met de omstandigheid dat er evenals bij andere oude volken niet zo'n sterke scheiding bestond tussen de liturgie in de tempel en het dagelijkse leven. Sommige woorden uit deze psalmen geven duidelijk een liturgisch gebruik weer, het zijn immers liturgische liederen en de aansporing tot lofprijzing, parallel aan de reidans, wijst dus op gebruiken in de eredienst. Dat betreft zowel de tempel alsook de synagoge.

In het O.T. zijn ook teksten die in verband staan met de dans in de dienst van de afgoden.

In het N.T. wordt slechts summier over de dans gesproken. Jezus noemt kinderen die op de fluit spelen en dansen en vermeldt de reidans bij de terugkeer van de verloren zoon; Salome wordt dansend ten tonele gevoerd; Paulus hekelt de dans rond het gouden kalf.

2.7.3.2. Historisch overzicht

2.7.3.2.1 Dans in de Joodse cultuur

In het algemeen kan gezegd worden dat Israëlitische volksdanses een grote faam en bekendheid hebben. Voor ons is de vraag belangrijk, in hoeverre dat ook een plek heeft in de liturgie van de synagoge. Al in Bijbelse tijden is de dans als uiting van vreugde en dankbaarheid herkenbaar rond bijzondere gebeurtenissen zoals huwelijken, oogsten, overwinningen en ook bij de grote feesten. Al hebben die feesten een agrarische oorsprong, het gebeuren rond de oogst, in de loop der eeuwen is er ook een heilshistorische betekenis aan verbonden. Op de drie grote feesten had de dans een eigen plek en de vorm van een soort processie. Pesach werd tot het bevrijdingsfeest van Israël.

De naam zelf al duidt op overheen springen (zie par. 2.7.3.1.4), namelijk van de engelen die zo de huizen van

de Israëlieten spaarde. Bij het Wekenfeest is het brengen van bloemen in processie aan de orde. Bij het Looftutenfeest is het ritmisch zwaaien van de *loelav* een belangrijk moment. In de tijd dat de tempel er was, werd er tijdens dit feest in de voorhof der vrouwen bij fakkellicht gedanst. Bekend is ook het dansend begroeten van de sabbat bij de Westelijke Muur in Jeruzalem. Op Simchat Torah (vreugde der wet) is de dans met de Torah-rollen een hoogtepunt van de viering. In later eeuwen zien we vooral bij de Chassidische stromingen een ruime plaats voor de dans.

2.7.3.2.2. Dans door de eeuwen heen

Het is niet zo dat in vroeger tijden uitvoerig over dans in de liturgie is gesproken. In de eerste eeuwen van de kerk werd de dans zelfs negatief beoordeeld, omdat het dansen bij bacchanalen of in mysteriegodsdiensten als heidens en afgodisch werd gezien. Augustinus nam er stelling tegen alsook synodes (bijv. die van Toledo, 559). Toch zijn na verloop van eeuwen ook gebruiken en rituelen ontstaan die minstens een verwantschap met de dans vertonen. Men zou kunnen denken aan de 'dodendansen' ten tijde van pestepidemieën en ook aan processies binnen of buiten het kerkgebouw. Is hier nog een religieus element aan te wijzen, in later tijd vervaagt dat helemaal.

Sinds de Reformatie komt er een wisselend beeld. Luther staat niet afwijzend tegenover de dans, al spreekt hij niet specifiek over de liturgische dans. Calvijn was minstens zeer gereserveerd. Maar zijn tijdgenoot de Rooms-katholieke Jehan Tabourot was eerder een pleitbezorger van de dans. Ook bij de laatsten gaat het echter niet over de liturgische dans. Het is opvallend dat er onder de Puriteinen enkele stemmen opgingen die genuanceerd over de dans hebben gesproken. John Northbrooke maakt onderscheid tussen dansen voor het plezier, de oorlogsdans en dans als 'a certain testification of Joy'. De eerste twee vormen acht hij schadelijk, maar de derde vorm plaatst hij in de lijn van het oudtestamenteisch spreken. Zij die daar genoemd worden, dansten als lofprijzing aan God. De Puritein Philip Stubbs kent eveneens deze gedachtegang en nuancering. Ook Marix van St. Aldegonde schreef ten gunste van de (verfijnde) dans. Het gaat echter bij geen van allen over de dans in een liturgische setting. In later tijd komen er geen nieuwe aspecten meer naar voren.

Intussen ontwikkelde de dans naar amusement, zowel in burgerlijke vorm (boerendans, volksdans), als in verfijnde vorm (hofdans). Uit deze laatste dansvorm ontwikkelde zich het ballet. Voorstanders van de kunstdans wijzen op het esthetische: de schoonheid van het menselijk lichaam in zijn harmonische, ritmische bewegingen. Ook is er een therapeutisch element: het op gestilleerde manier uiten van gevoelens brengt ontspanning. De muziek is daarbij zowel een aanleidend als begeleidend bestanddeel van het bewegen.

In het midden van de 20^e eeuw is de dans onder invloed van de popmuziek (rock 'n roll) extremer geworden en krijgt het erotisch element een zwaarder accent.

Zowel binnen het gereformeerde protestantisme als ook binnen de West-Europese cultuur zijn er geen voorbeelden van dans binnen het kader van de liturgie. Pas in de 20^e eeuw komen dans en drama weer in het gezichtsveld. Enerzijds binnen de traditionele kerken, maar anderzijds vooral in evangelicaal-charismatische gemeenten. Bij de laatsten geldt vooral het missionaire doel.

Door veel kerkgangers wordt de dans afgewezen, omdat men daarbij denkt aan een vorm van dansen die geassocieerd wordt met een wereldse levensstijl. Te denken valt aan stildansen, parendans, maar ook house-dancing en discodansen. Dergelijke dansen acht men in de eredienst totaal ongepast. Bovendien is er vanuit de gereformeerde traditie nooit sprake geweest van liturgische dansen. Anderen zullen daar tot op zekere hoogte in meegaan, maar brengen naar voren dat er ook vormen van dans bestaan die gericht zijn op aanbidding van God en de verheerlijking van zijn Naam. Die andere vormen zijn veelal kringdansen van groepen of solodansen, al dan niet gecombineerd met het zingen van liederen. Dat kunnen worshipsongs zijn, maar ook Geneefse psalmmelodieën en een aantal liederen uit de schat der eeuwen lenen zich ertoe.

2.7.3.2.3. Waarom dans en drama in de liturgie?

De argumenten die Brian Edwards in zijn boek *Shall we dance? Dance and drama in worship* aanvoert voor drama en dans in de liturgie, zijn de volgende:

1. dans en drama zijn wezenlijk. Daarmee wordt bedoeld dat ze de essentie van aanbidding en missionair handelen uitmaken;
2. dans en drama zijn waardevol voor een christelijke opvoeding en ontwikkeling. In het onderwijs wordt gewerkt met rollenspelen en drama tot lering;
3. dans en drama zijn effectief voor evangelisatie. Ze bevorderen de communicatie met de hedendaagse mens;
4. dans en drama zijn een stimulans voor de aanbidding. Door een lichamelijke betrokkenheid wordt de beleving intenser gemaakt, zeker ook de vreugde in de lofprijzing;
5. dans en drama zijn waardevol voor de christelijke verbondenheid. Het samen spelen en bewegen scheidt een onderlinge band;
6. dans en drama zijn legitieme uitingen van culturele wortels.

Deze argumenten worden vooral in evangelisch-charismatisch getinte gemeenten en kringen aangevoerd. Vanuit anglicaanse kring is er een theologische verantwoording van J.G. Davies. Hij wijst op de heelheid van de mens, waarbij lichaam en geest geen tegenstelling vormen of een strikte scheiding veronderstellen. De eenheid van beide heeft als resultaat dat de mens geroepen is om God te dienen niet slechts in geestelijke zin, maar evenzeer lichamelijk. De bewegingen van het lichaam zijn daar onlosmakelijk mee verbonden en dat mag ook een plaats hebben in de eredienst.

2.7.4. De gereformeerde eredienst

2.7.4.1. De Reformatie: alleen het Woord

Hoofregel in de gereformeerde traditie is: *Sola Scriptura*. De Reformatie reageerde hiermee op de overwoekering van de Schrift door de kerkelijke traditie. Zij reageerde echter ook op de kerkelijke cultuur waarin de mensen zelf het Woord niet konden lezen, deels vanwege het gebruik van het Latijn en niet de volkstaal, deels ook vanwege analfabetisme. Daardoor was de tweedeling in geestelijken en leken ontstaan, waarbij de leken het Woord niet alleen niet konden maar ook, boud gezegd, niet mochten lezen. Het gesproken woord was verdrongen door het beeld, de gewone man en vrouw moesten geloven met

behold van beelden en schilderijen in de kerk. Drama had hierin ook een zekere plek, bijv. de passiespelen. De Reformatie ging terug naar het Woord, en het Woord alleen. Romeinen 10:17 zegt: het geloof is uit het gehoor. Paulus legt in zijn brieven veel nadruk op de verkondiging van het Woord. In de oude bedeling was dat al zo: Israëls geloof is een geloof door het Woord. Deuteronomium 6:4 is de kern van het geloof van Israël: 'Hoor Israël...' Het gaat dus om het Woord, het geschreven, gelezen en gepredikte Woord van God. Dat raakt de harten aan, dat brengt tot bekering. In Zondag 35 van de *Heidelbergse Catechismus* staat dat God zijn gemeente niet door stomme beelden, maar door de levende verkondiging van zijn Woord wil onderwezen hebben.

Het *Sola Scriptura* is dus elementair in de Reformatie. Het verschil tussen de rooms-katholieke kerk en de reformatorische kerken is zichtbaar in wat je er ziet (of juist niet). Het enig zichtbare in de protestantse kerken zijn de sacramenten, de tekenen en zegelen die met andere zintuigen dan de oren worden waargenomen: we zien, tasten en proeven ze. Verder zien we enkele gebaren, de groet, de zegen en de ambtelijke handdruk. Ten slotte is de inrichting van de kerk te noemen: het Woord in het midden met navenante opstelling van de zitplaatsen voor de gemeente. Daarbij blijft het, al is daar de laatste decennia veel verandering in gekomen.

Ook voor de liturgie is het *Sola Scriptura* bepalend en dient als richtlijn voor de waardering van alles wat in de liturgie gebeurt.

In de brochure *Stijlvol samenkomen* die is opgesteld in opdracht van de generale synode van 2010, wordt de eredienst als volgt aangeduid: 'Een eredienst is een ontmoeting van God en zijn gemeente, die door Hem is samengeroepen. God komt in zijn Woord en de gemeente mag in die ontmoeting antwoorden'. In de opdracht van de generale synode tot het huidige onderzoek gaat het nadrukkelijk om het karakter van de *gereformeerde* eredienst. Het kan niet anders of dit moet worden uitgelegd als: de wijze waarop onze kerken in Nederland in de loop van de tijd de erediensten hebben vormgegeven. Daarbij is het uitgangspunt altijd geweest, als uitvloeisel van de Reformatie, dat het Woord centraal dient te staan. Inhoudelijk worden in de brochure onder paragraaf 3 de volgende elementen benoemd: ontmoeten en spreken, gedenken, vieren, verkondigen, verwachten en dienen. Het karakter van een gereformeerde eredienst wordt echter ook bepaald door elementen van vormgeving. Over de relevantie daarvan kan van mening worden verschild, maar secundaire zaken als kleding, gedrag, muziekstijl en architectuur, zeg maar cultuuruitingen, spelen zeker een rol in wat men in het algemeen zou willen scharen onder het 'karakter van de gereformeerde eredienst'.

Tevens kunnen we stellen dat hetgeen we hieronder verstaan, mede een basis is voor de eenheid binnen onze kerken.

Het karakter en de invulling van de gereformeerde eredienst zijn evenwel niet statisch. Om maar iets te noemen: Calvijn vond dat men in de liturgie geen instrumenten mocht gebruiken en evenmin mocht daar meerstemmig gemusiceerd worden. Zwingli wilde zelfs helemaal niet zingen.

De kerk wil gereformeerd blijven door gereformeerd te worden. Onze erediensten zijn niet meer hetzelfde als 100 jaar geleden. Wat in een bepaald tijdsgewricht als de juiste invulling wordt gezien, kan later anders worden beoordeeld. Dat is een onvermijdelijk en ook positief te waarderen gevolg van een kerk die midden in een zich ontwikkelende cultuur staat en daarop reageert. Altijd zal echter kritisch bekeken moeten worden welke reactie op bepaalde cultuurontwikkelingen de juiste is.

2.7.4.2. Visualisering

We kunnen er niet omheen het visuele in het algemeen te benoemen. Uiteindelijk is drama ook een vorm van visualiseren.

Niemand kan ontkennen dat we leven in een tijd waarin de mensen veel meer visueel ingesteld zijn dan enkele eeuwen of zelfs maar een halve eeuw geleden. De invloed en de mogelijkheden van de media spelen daarin een grote rol. Kinderen leren steeds minder om zonder visualisering dingen te begrijpen en zich eigen te maken.

Wanneer we een boodschap willen overbrengen, komt die des te sterker over wanneer we die visueel ondersteunen. Om die reden is in veel kerken de beamer in gebruik genomen, niet alleen om teksten van Schriftlezingen en liederen te projecteren, maar ook om de preek te ondersteunen met tekst en beeld. De visualisering doet hierbij het Woord geen afbreuk, maar versterkt die juist.

In de Bijbel komt ook hier en daar een zekere visualisering van de boodschap voor. Hierboven is al het een en ander genoemd. Jezus gebruikte alledaagse illustraties voor zijn verkondiging: een kind, een vijgenboom, een geldstuk. Hij noemde die niet alleen, maar liet ze ook als voorbeeld zien.

Wij mogen in dit verband ook rekening houden met onze (kleine) kinderen: zij zijn over het algemeen veel meer visueel ingesteld. Omdat zij nog niet (goed) kunnen lezen en nog niet zo'n grote concentratieboog hebben, is het dienstig om op hun niveau meer visuele middelen te gebruiken. Dit kan ook voor hen die anders begaafd zijn gelden. Ongetwijfeld zullen er zijn die langere tijd geboeid kunnen luisteren. Voor de meesten geldt dat echter niet. Een beeld erbij versterkt voor hen over het algemeen de 'opnamecapaciteit'.

Het visuele moet ten dienste staan van de boodschap die gebracht wordt. Het kan echter het gehoorde niet vervangen. In de brochure *Stijlvol samenkomen* staat: 'Het gebruik van hulpmiddelen is ondergeschikt aan het Woord en dient ter ondersteuning van de hoorbare verkondiging van het evangelie. Het soort hulpmiddelen zal moeten passen bij het karakter van de eredienst dat de sfeer ademt van enerzijds vertrouwen in de HERE en anderzijds eerbied en ontzag voor Hem. Het gebruik van hulpmiddelen dient beperkt te zijn. Het dient niet in mindering te komen op de hoorbare, woordelijke verkondiging van het evangelie. Hierbij geldt dat er in de ene gemeente meer acceptatie van dergelijke hulpmiddelen kan zijn dan in een andere gemeente' (blz. 22).

2.7.5. De positie van de gemeente

In de synodale opdracht lezen we 'dat bij een dergelijke bezinning ook volgende vragen dienen te worden overwogen:

1. in hoeverre mag de gemeente in een eredienst toeschouwer worden?;
2. hoe is het ambtelijk voorgaan in de eredienst te verstaan als er ruimte is voor persoonlijk optreden van gemeenteleden?'

Duidelijk is dat de gemeente in de eredienst geen toeschouwer is, maar participant. Dat is een heel bijbels-reformatorische visie op de samenkomende gemeente: wij bezoeken geen kerkdienst, wij nemen deel aan de eredienst. De kerk is geen schouwburg of concertzaal, maar een ontmoetingsplaats van de Here met zijn volk. We zijn geen publiek, maar gemeente. Anders gezegd: de gemeente is actief in de eredienst. Het consumptisme dat men vaak tegenkomt, is niet bijbels!

Wel degelijk bestaat het gevaar dat bij drama de gemeente tot toeschouwer wordt. Zeker moet voorkomen worden dat de mensen voor een spektakel naar de kerk komen. Waar drama of dans in de eredienst tot een voorstelling worden om voor te gaan zitten, schiet het zijn doel voorbij. Het komt immers voor dat de gemeente enkele (mannelijke of vrouwelijke) dansers een 'performance' ziet geven, waarna zij applaudisseert. Dan komt men dichter bij waardering en dank voor het gebodene dan slechts bij hartelijke instemming met het geestelijke gehalte ervan.

De eerlijkheid gebiedt echter te zeggen, dat in onze traditionele opzet van de diensten ook het gevaar bestaat dat de gemeente (slechts) behoort bij de dienst. Men luistert naar de preek en alle andere woorden die gesproken worden. Actief is men slechts in de inzameling van gaven en natuurlijk in het zingen, maar zelfs dat is voorgeprogrammeerd.

Dat we als kerkangerezen actief aanwezig zijn, wordt niet altijd zo ingezien. De gemeente moet leren beleven dat zij actief is, óók in het luisteren naar het Woord en de verkondiging, als er in gebeden voorgegaan wordt, enzovoorts.

Allicht heeft dat ook te maken met het door de synode genoemde punt b., het persoonlijk optreden van gemeenteleden in de eredienst. Opmerking a. en b. zijn in zekere zin tegenhangers. Waar alleen ambtsdragers voorgaan, dreigt de gemeente inactief publiek te worden. Waar gemeenteleden persoonlijk optreden, lijkt het ambtelijke voorgaan in het nauw te komen.

Persoonlijk optreden van gemeenteleden is echter niet in strijd met het ambtelijk voorgaan. Ambtsdragers hebben er wel zorg voor te dragen dat alles in de eredienst verantwoord is, naar de Schrift, maar zij hebben niet het alleenrecht van 'optreden'. Dat strijdt met de Bijbelse en reformatorische visie op de gemeente van het ambt van alle gelovigen.

In Efeziërs 4:11 en 12 zegt Paulus dat de ambtsdragers de gemeenteleden toerusten tot dienstbetoon, dus dat ieder op zijn en haar plaats dient. Naar analogie hiervan zou men kunnen zeggen dat het dienen in de eredienst niet voorbehouden is aan de ambtsdragers alleen, maar dat ieder op zijn en haar plaats dient in de eredienst.

Wat Paulus in 1 Korintiërs 14:26 over de samenkomsten zegt, is dan ook duidelijk: 'Telkens als gij samenkomt, heeft ieder iets: een psalm of een lering of een tong of een uitlegging'. In een van de weinige aanwijzingen voor de liturgie in het N.T. wordt in elk geval duidelijk dat de hele gemeente betrokken is en ieder iets mag bijdragen, mits in goede orde (1 Kor. 14:40).

2.7.6. Conclusie

God openbaart zich allereerst in zijn Woord. Het geloof van Israël en de christelijke gemeente is uit het gehoor. Dat is het uitgangspunt van de gereformeerde visie op de liturgie.

Wat de *dans* betreft kan worden gezegd dat zij niet per definitie on-Bijbels is. Zie de voorbeelden die onder par. 2.7.3.1.4. worden gegeven. We lezen nergens van een expliciete veroordeling van de dans in de Bijbel. Over gebruik van *drama* in de eredienst wordt in de Bijbel uiterst weinig gesproken. Profeten ondersteunen hun boodschap met dramatische handelingen. Jezus gebruikt het sporadisch in zijn verkondiging en wonderen. De gelijkenissen zijn voor de goede verstaander illustraties van de geestelijke werkelijkheid van het gekomen Koninkrijk van God (Mat. 13:11-17). Zijn wonderen zijn er de zichtbare tekenen van. Het auditieve sluit het visuele dus niet uit. In de gereformeerde traditie speelde het echter geen rol van betekenis.

De vraag naar de Bijbelse legitimiteit van beide uitingsvormen komt volgens deputaten voort uit het bekend zijn met de praktijk van dans en drama in andere, meestal evangelisch georiënteerde, kerkgemeenschappen, waar in principe altijd meer aandacht is gegeven aan persoonlijke expressie in de samenkomsten. Het gebruik van drama of dans is dus niet verboden. Zowel in het O.T. als in het N.T. komt het voor.

Deputaten verschillen echter van mening over de vraag of en in hoeverre de *dans* in onze gereformeerde erediensten een plek zal mogen hebben. Vanuit de traditie is er geen aanleiding toe. In zendingsgemeenten komt de dans voor, omdat dit bij de cultuur van de gemeente past.

Het is de vraag of de dans een bijdrage kan leveren aan de inhoudelijke elementen van de eredienst, bijvoorbeeld als reactie op het verkondigde Woord. Ook kan de vanouds negatieve waardering van de stildans bij veel kerkleden bevreemdend werken wanneer de dans in de zondagse eredienst zou worden ingevoerd.

Wat *drama* betreft is er vanuit de gereformeerde traditie ook geen aanleiding toe. Drama kan echter wel meer een middel zijn om de Bijbelse boodschap over te brengen. Bij navraag bleek dat drama al op beperkte schaal wordt gebruikt in de eredienst, zoals bij het 'kindermoment' voor de preek. De motivatie daarvoor is inderdaad de uitbeelding van of toelichting bij de Woordverkondiging.

Deputaten hebben geconstateerd dat hun conclusies na de bestudering van het onderwerp dans en drama in de eredienst uiteenlopen, mede getuige op de praktijk. Vandaar dat zij niet tot een eensluidend voorstel tot besluit aan de synode kunnen komen.

Voorstellen in verband met dans in de eredienst

Het volgende voorstel wordt gesteund door de deputaten Bin, Droger, Rietveld en Visser:

De synode spreke uit:

1. dat er in de Bijbel voorbeelden zijn van het gebruik van dans die niet worden afgewezen;
2. dat het gebruik van dans in onze erediensten tot nu toe geen plaats heeft gehad;
3. dat dans geen bijdrage levert aan de inhoudelijke elementen van de eredienst, bijvoorbeeld als uitbeelding van of toelichting bij het Woord;
4. dat dans in de Nederlandse context als cultuuruiting sterk verbonden is met een onchristelijke cultuur;

5. dat het gebruik van dans in de eredienst zich niet verdraagt met het gereformeerde karakter van de eredienst;
6. dat met deze uitspraak geen negatief oordeel wordt gegeven over diensten in zendingsgemeenten of diensten in kerken in het buitenland waarmee we verbonden zijn, die plaatsvinden in een geheel andere culturele context.

De deputaten Groen en Ruiter steunen het volgende voorstel:

De synode spreke uit:

1. dat in de Heilige Schrift gepaste vormen van dans in de eredienst een plaats hebben gehad;
2. dat het gebruik van dans geen afbreuk mag doen aan de verkondiging van het Evangelie en aan de lofprijzing van de gemeente;
3. dat het daarom in de vrijheid van de kerken moet worden gelaten er gebruik van te maken, binnen de kaders die in de uitgave 'Stijlvol Samenkomen' in hoofdstuk 5.4 worden aangegeven.

Voorstellen in verband met drama in de eredienst

Het volgende voorstel wordt gesteund door de deputaten Bin, Groen en Ruiter:

De synode spreke uit:

1. dat in de Heilige Schrift gepaste vormen van drama een plaats hebben gehad voor de uitbeelding van Gods Woord;
2. dat het gebruik van drama sporadisch voorkomt in onze kerken;
3. dat het gebruik van drama geen afbreuk mag doen aan de verkondiging van het Evangelie en aan de lofprijzing van de gemeente;
4. dat het daarom in de vrijheid van de kerken moet worden gelaten er gebruik van te maken, binnen de kaders die in de uitgave *Stijlvol Samenkomen* in hoofdstuk 5.4 worden aangegeven.

De deputaten Droger, Rietveld en Visser steunen het volgende voorstel:

De synode spreke uit:

1. dat er in de Bijbel voorbeelden zijn van het gebruik van drama die niet worden afgewezen;
2. dat drama wel als uitbeelding van en toelichting bij het Woord kan worden gezien, maar dat hieruit niet zonder meer af te leiden valt dat drama ook in de nieuwtestamentische gemeente toepasbaar is;
3. dat drama tot voor kort een wezensvreemd onderdeel van een gereformeerde eredienst was en als zodanig niet opgenomen werd in de liturgie van een gereformeerde eredienst;
4. dat het een invloed vanuit de evangelische beweging kan worden genoemd waardoor ook in gereformeerde erediensten drama wordt beoefend;
5. dat bepaalde vormen van drama in de eredienst in strijd moeten worden geacht met de eerbied in en de stijl van de eredienst;
6. dat het gebruik van drama in de eredienst als middel tot uitbeelding van of toelichting bij de Woordverkondiging onverniegbaar moet worden geacht met het karakter van een gereformeerde eredienst.

2.8. Het afdragen van archiefstukken

Naar aanleiding van de brief van deputaten kerkelijke archieven d.d. 20 januari 2016 kunnen wij de synode meedelen dat alle archiefstukken van deputaten eredienst van 2004-2007 ingeleverd zijn bij de archivaris van de synode, zr. L. 't Hart te Hoek van Holland. De archiefstukken van vóór 2004 berusten al in het archief van de synode.

3. Voorstellen aan de synode

Deputaten eredienst stellen het volgende aan u voor:

- 1.1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
- 1.2. de zes nieuwe liturgische formulieren na vaststelling van de voorgestelde wijzigingen definitief vast te stellen en vrij te geven voor gebruik in de kerken;
- 1.3. deputaten op te dragen een uitgave met alle liturgische formulieren te laten verschijnen voor zover vastgesteld t/m de generale synode van 2016 door uitgeverij Buijten & Schipperheijn te Amsterdam;
- 1.4. deputaten op te dragen om alle formulieren, vastgesteld t/m de generale synode van 2016, digitaal beschikbaar te stellen op de website van onze kerken, waarbij er combinaties van formulier en vertaling worden gemaakt, zodanig dat binnen elke combinatie er slechts één Bijbelvertaling wordt gebruikt, zijnde de Statenvertaling, de NBG-vertaling dan wel de Herziene Statenvertaling; tevens zal gepoogd worden een eigen domein op de website te creëren waar alle documenten die met de liturgie te maken hebben te vinden zijn;
- 1.5. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen voorstellen te doen voor een herziening van artikel 77 K.O., waarbij met name aandacht wordt besteed aan de juridische en maatschappelijke consequenties van de wijze waarop de kerkelijke tucht wordt gehanteerd;
- 1.6. het op enigerlei wijze onder de aandacht van de kerken brengen van hun studie naar de zingbaarheid van de psalmen;
- 1.7. om uit te spreken dat het uitspreken van de ambtelijke groet aan het begin van de eredienst en het opleggen van de ambtelijke zegen aan het einde ervan inclusief de bijbehorende gebaren door de broeders uit de onderscheiden categorieën die gerechtigd zijn diensten te leiden maar geen predikant zijn, mag worden gedaan;
- 1.8. een uitspraak te doen over het gebruik van dans en drama in een gereformeerde eredienst;
- 1.9. opnieuw deputaten te benoemen.

Deputaten voornoemd,

Ds. H.D. Rietveld, voorzitter
Ds. C.J. Droger, secretaris

Bijlage**Formulier voor de openbare geloofsbelijdenis en de volwassendoop**

Geliefde broeder(s) en zuster(s),

U bent hier verschenen om voor God en zijn gemeente belijdenis te doen van het geloof. Na gehouden onderzoek heeft de kerkenraad u aan de gemeente voorgesteld. Nu tegen u geen wettige bezwaren zijn ingebracht, willen wij u in de gelegenheid stellen om geloofsbelijdenis af te leggen.

Eerst willen wij luisteren naar wat de Schrift ons over het belijden van het geloof zegt.

God heeft de mens goed geschapen, opdat hij Hem van harte zou liefhebben en met vreugde zou dienen. In het paradijs koos de mens er echter voor om onafhankelijk van God te leven. Daarmee bracht hij het oordeel van God over zich en verdiende hij dood. Met de apostel Paulus belijden wij, dat wij allen gezondigd hebben en de heerlijkheid van God missen. **Romeinen 3:23.**

God heeft echter de wereld zo liefgehad dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat ieder die in Hem gelooft niet verloren gaat, maar het eeuwige leven heeft. **Johannes 3:16.** Alleen het bloed van Hem, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonde. **1 Johannes 1:7.** Ieder die dit gelooft, erkent dat God ons eerst heeft liefgehad en zijn liefde in onze harten heeft uitgestort door de Heilige Geest. **1 Johannes 4:19; Romeinen 5:5.**

Het Evangelie belooft dat wie met de mond Jezus als Heer belijdt en met het hart gelooft dat God Hem uit de doden heeft opgewekt, behouden zal worden. **Romeinen 10:9.**

Bij zijn opdracht aan zijn discipelen om het Evangelie te prediken en alle volken tot zijn discipelen te maken heeft Christus zelf daaraan de belofte toegevoegd, dat wie gelooft en zich laat dopen, behouden zal worden. **Matteüs 28:19; Markus 16:16.** Volgens deze regel hebben de apostelen geen andere volwassenen gedoopt dan die met berouw en bekering hun geloof beleden. Daarom mag men ook nu geen volwassenen dopen dan hen die de rijke inhoud van de doop uit de prediking van het evangelie hebben leren verstaan en van hun geloof rekenschap afleggen door een persoonlijke belijdenis.

Dat dit ook openlijk wordt uitgesproken, vinden we in de Bijbel bij Tomas, die in de kring van de discipelen Jezus belijdt met de woorden: *Mijn Here en mijn God!* **Johannes 20:28.** Paulus schrijft aan Timoteüs dat deze de goede belijdenis heeft afgelegd voor vele getuigen. **1 Timoteüs 6:12.**

Door onze persoonlijke geloofsbelijdenis stemmen we in met de belijdenis van de kerk en weten we ons verbonden met allen die in hetzelfde geloof de Here liefhebben en dienen. Wij voegen ons in de eeuwenlange rij van mensen die het geloof belijden. De Zoon van God vergadert immers door zijn Geest en Woord vanaf het begin van de wereld tot aan het einde zijn gemeente, die is uitverkoren tot het eeuwige leven.

Voor wie als kind gedoopt is, is de geloofsbelijdenis een antwoord op de doop. De doop is er het teken en zegel van dat wij in het genadeverbond van God zijn opgenomen. Op zijn verbondsbeloften antwoorden wij met een gelovig 'ja'.

Wanneer wij pas later in ons leven door Gods leiding tot geloof komen, worden wij evenzeer in het verbond opgenomen en worden Gods genadebeloften in Christus ons door de doop betekend en verzegeld. De HERE geeft ons in de doop niet een bevestiging van ons geloof of van onze bekering, maar een teken en zegel van zijn verbondsbeloften.

Wie belijdenis doet, geeft daarin gehoor aan de oproep van de Here Jezus om Hem te volgen. De weg achter Jezus aan is de weg van het eeuwige leven. Tegelijk zegt Jezus:

HSV Matteüs 16:24

Als iemand achter Mij aan wil komen, moet hij zichzelf verloochenen, zijn kruis opnemen en Mij volgen.

NBG Matteüs 16:24

Indien iemand achter Mij wil komen, die verloochene zichzelf en neme zijn kruis op en volge Mij.

Wanneer wij te maken krijgen met verzet en verleiding, aanvechting en twijfel, mogen wij steeds terugvallen op de trouw van God en zijn vergevende liefde.

Om ons geloof te versterken heeft de Here Jezus het Heilig Avondmaal ingesteld. Wie belijdenis doet, spreekt daarmee ook het verlangen uit om aan de viering daarvan deel te nemen.

Wij doen belijdenis in het midden van de gemeente als het lichaam van Christus. Daarmee verklaren we ons medeverantwoordelijk voor de geestelijke opbouw van de gemeente en willen we ons daarvoor met de gaven die God ons geeft, inzetten. Daartoe behoort het trouw samenkomen met de gemeente en het zoeken en bewaren van de onderlinge vrede. **Hebreeën 10:25; 2 Timoteüs 2:22.**

Daarbij hebben we de roeping om in de wereld een zoutend zout en een lichtend licht te zijn, opdat door onze levenswandel anderen voor Christus gewonnen worden. **Matteüs 5:13-16.**

We mogen uitzien naar de wederkomst van onze Here Jezus om dan voor altijd in de eeuwige vreugde en heerlijkheid bij Hem te zijn. **Efeziërs 5:25-27; Openbaring 22:17.**

Nu het moment aanbreekt waarop u uw geloofsbelijdenis zult uitspreken, verzoeken wij u om in dit plechtige ogenblik van uw leven voor veel getuigen oprecht antwoord te geven op de volgende vragen.

Ten eerste: gelooft u dat de waarheid van God, die in zijn Woord geopenbaard is en in de belijdenis van het christelijk geloof is samengevat en die in deze gemeente onderwezen wordt, de waarachtige en volkomen leer van de verlossing is, en is het uw voornemen om, door de genade van God, in dit geloof te volharden in leven en sterven?

Ten tweede: hebt u berouw over uw zonden, verootmoedigt u zich voor God en zoekt u het leven buiten uzelf in Jezus Christus? Ziet u er ook naar uit om het Heilig Avondmaal te vieren tot versterking van uw geloof?

Ten derde: belijdt u dat het uw hartelijk verlangen is, door de kracht van de Heilige Geest, te volharden in de liefde tot de Here en Hem te dienen naar zijn Woord? Belooft u trouw samen te komen met de gemeente van Christus, u in te zetten voor de opbouw van zijn gemeente en u gewillig te onderwerpen aan het herderlijk opzicht van de kerk? Zult u Jezus Christus met woord en daad belijden in de wereld?

Wat is hierop uw antwoord?

Antwoord: Ja.

De almachtige, barmhartige God en Vader van onze Here Jezus Christus geve u de kracht van zijn Heilige Geest! Amen.

Omdat u belijdenis deed terwijl u nog niet gedoopt was, mag u nu ook het teken en zegel van de heilige doop ontvangen.

N.N., ik doop u in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest.

Nu u uw belijdenis hebt uitgesproken en gedoopt bent, deelt u als lid met alle rechten en plichten in de gemeenschap van de kerk.

Geliefde gemeente, *

(bemoediging)

Ontvang N.N. als uw broeder/zuster in de Here. Leef met hem/haar mee door hem/haar te bemoedigen met het Woord van God, door hem/haar te versterken in het geloof, de hoop en de liefde en door voor hem/haar te bidden.

(belofte)

Vandaag is een lid aan de gemeente toegevoegd. Belooft u N.N. te ontvangen als broeder/zuster in de Here? Belooft u met hem/haar mee te leven door hem/haar te bemoedigen met het Woord van God, door hem/haar te versterken in het geloof, de hoop en de liefde en door voor hem/haar te bidden?

Wat is daarop uw antwoord?

Antwoord: Ja.

Laten we nu met de kerk van alle eeuwen belijdenis doen van ons geloof, met de woorden van de Apostolische Geloofsbelijdenis:

Ik geloof in God, de Vader ...

** Hier kan gekozen worden voor een aanspraak van de gemeente in bemoedigende zin, óf voor een belofte door de gemeente.*

Formulier voor de bevestiging van ouderlingen en/of diakenen

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

De kerkenraad heeft u tweemaal de namen van de broeders bekendgemaakt die tot *ouderling* en *diaken* gekozen zijn in deze gemeente. Niemand heeft een wettig bezwaar tegen hun leer en leven ingebracht. Daarom worden deze broeders nu in de naam van onze Here in hun ambt bevestigd.

Onderwijs

Christus als hoofd van de kerk zorgt vanuit de hemel voor zijn gemeente op aarde. Daarvoor neemt Hij mensen in dienst. Zij ontvangen een bijzondere taak in de gemeente.

HSV Efeziërs 4:11,12

Hij heeft sommigen gegeven als apostelen, anderen tot profeten, weer anderen als evangelisten en weer anderen als herders en leraars, om de heiligen toe te rusten tot het werk van dienstbetoon, tot opbouw van het lichaam van Christus.

NBG Efeziërs 4:11,12

Hij heeft zowel apostelen als profeten gegeven, zowel evangelisten als herders en leraars om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon, tot opbouw van zijn lichaam.

Zij zullen die opdracht in nederigheid volbrengen. Ze mogen zich daarbij gedragen weten door Christus, die immers gezegd heeft:

HSV Johannes 13:20

Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: als iemand hem ontvangt die Ik zal zenden, ontvangt hij Mij, en wie Mij ontvangt, ontvangt Hem Die Mij gezonden heeft.

NBG Johannes 13:20

Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: wie ontvangt die Ik zend, ontvangt Mij; en wie Mij ontvangt, ontvangt Hem die Mij gezonden heeft.

Ouderlingen

Aangaande de ouderlingen lezen we in de Heilige Schrift dat bij het volk Israël de oudsten een leidende functie bekleedden. **Exodus 18:13.** In de eerste christelijke gemeenten werden oudsten door de apostelen aangesteld. Daarbij werd gebeden om de leiding van de Heilige Geest. Dezelfde zaken zijn aan de orde wanneer in onze tijd over het dienstwerk in de gemeente gesproken wordt. **Handelingen 6:6.**

Het behoort tot de taak van de ouderlingen om in dienst van Christus de leden van de gemeente trouw te bezoeken en hen aan te sporen tot het dienen van de Here. Ook mogen zij erop wijzen dat ieder van het Evangelie zal getuigen. Zijzelf zullen daarin het goede voorbeeld geven. Wie niet leven naar de aanwijzingen

van de Here, zullen vermaand worden en bij berouw zal hen de weg van bekering en vergeving gewezen worden. Bij bewuste volharding in het leven in zonde zal men onder de christelijke tucht gesteld worden. Samen met de predikanten mogen ouderlingen als herders de gemeente verzorgen en beheren en waken tegen het binnendringen van dwaalleer.

Zij zien toe op de leer en het leven van de dienaren van het Woord, want daarvoor zijn ze mede verantwoordelijk. Om deze taken te kunnen vervullen is het nodig om voortdurend Gods Woord te onderzoeken en zich te oefenen in het dienen van de Here. **Handelingen 20:28.**

Diakenen

Aangaande de diakenen lezen we in het boek Handelingen dat de apostelen speciale ambtsdragers lieten kiezen toen zij zelf niet meer in staat waren al het werk in de kerk naar behoren te verrichten. Zij kregen de opdracht om leiding te geven aan het dagelijks dienstbetoon. **Handelingen 6:1-6.** Zowel uit het Oude als uit het Nieuwe Testament leert de gemeente van Christus dat het volgen van haar Here een leven van barmhartigheid en gerechtigheid betekent. **Deuteronomium 10:12-22; Lukas 10:25-37.** In navolging van Hem leert zijn gemeente een diaconale gemeente te zijn, betrokken op de ander om Christus' wil, zowel binnen als buiten de gemeente. Hij kwam in de wereld om te dienen en leert zijn volgelingen dat ook te doen. Met het oog op de toerusting van de gemeente tot een dienende gemeenschap heeft Christus diakenen aan zijn gemeente gegeven. Zij behoren de gemeente te wijzen op haar taak in kerk en wereld, zij zullen het diaconaat in de eredienst mede vorm geven, zij roepen de gemeente op metterdaad betrokken te zijn op elkaar en zullen de gemeente stimuleren om als goede rentmeesters Gods schepping te beheren. Zo zal de gemeente groeien in liefde en in barmhartigheid voor elkaar en voor alle mensen. **Romeinen 12:4-8.**

Bevestiging

Geliefde broeder(s), nu u klaar staat om uw ambt te aanvaarden, zult u voor God en zijn heilige gemeente antwoord geven op de volgende vragen:

Ten eerste: bent u ervan overtuigd dat God zelf u door zijn gemeente tot deze dienst heeft geroepen?

Ten tweede: aanvaardt u de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als het enige Woord van God en de volkomen leer van de verlossing en wijst u alles af wat met dit Woord en de belijdenis van de kerk in strijd is?

Ten derde: belooft u in overeenstemming daarmee uw ambt trouw te vervullen en met ontzag voor God door het leven te gaan en belooft u geheim te houden datgene waarvan u vertrouwelijk kennis draagt?

Ten vierde: belooft u zich te onderwerpen aan de kerkelijke vermaning en tucht, in overeenstemming met de kerkorde, als u in leer of leven zou zondigen?

Wat is daarop uw antwoord? Ja.

Zegen (hierbij kan handoplegging worden toegepast)

De Vader van onze Here Jezus Christus geve u zijn Geest, opdat u deze dienst trouw en met zegen zult vervullen. Amen.

Oproep aan de gemeente

Geliefde broeders en zusters, ontvang deze broeders als dienaren van God. Erken de ouderlingen als opzieners en herders van de gemeente. Acht hen hoog om hun werk. Gehoorzaam uw voorgangers en schik u naar hen, want zij waken over uw leven. **Hebreeën 13:16.**

Erken de diakenen in hun taak de gemeente te leiden in het dienen. Wees u als gemeente en ieder persoonlijk bewust van uw diaconale opdracht binnen en buiten de gemeente en zorg dat de diakenen de middelen hebben voor hun dienst van barmhartigheid en gerechtigheid.

Wees goede rentmeesters over wat de Here u toevertrouwt en weet u als gemeente van Christus geroepen om te dienen. Leef in het bewustzijn dat al ons bezit ons is toevertrouwd om onze Here en de ander te dienen. **1 Thessalonicenzen 5:12; Hebreeën 13:17; 1 Petrus 4:10.**

Gebed

Here God, hemelse Vader, wij danken U, dat U ons ouderlingen en diakenen gegeven hebt, die met uw Geest vervuld zijn om uw gemeente op te bouwen. Verleen hen steeds meer de gaven die zij nodig hebben: wijsheid, vrijmoedigheid, barmhartigheid en onderscheidingsvermogen, opdat ieder zijn ambt vervult zoals U dat vraagt. Schenk hun uw genade, opdat ze hun dienst trouw kunnen vervullen, ook als er moeite of verdriet op hun pad zou komen.

Zegen ons als gemeente, waarover zij zijn aangesteld. Laat ieder van ons zich aan de goede aanwijzingen van de ouderlingen onderwerpen en hen eren om hun ambt. Geef dat we elkaar vurig liefhebben. Maak ons bereid om de diakenen met blijdschap alles te geven wat zij nodig hebben voor hun dienst van barmhartigheid en gerechtigheid. Verhoor ons, barmhartige Vader, door uw geliefde Zoon, onze Here Jezus Christus. In zijn naam bidden wij u:

*Onze Vader die in de hemelen zijt,
uw naam worde geheiligd,
uw Koninkrijk kome,
uw wil geschiede, gelijk in de hemel, alzo ook op aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood
en vergeef ons onze schulden,
gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;
en leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
en de kracht en de heerlijkheid
tot in eeuwigheid.
Amen.*

BIJLAGE 38

Artikel 75, 82, 83, 143, 144, 240, 253

Rapport 1 van commissie 3 betreffende het rapport van deputaten eredienst**Inleidend**

Uw commissie heeft waardering voor het vele werk dat door deputaten is verricht. Hun rapport bevat een veelheid aan deelonderwerpen, die uw commissie apart zal bespreken. Aan het einde van dit commissierapport zullen de voorstellen tot besluit van deze deelonderwerpen worden opgesomd. Het is uw commissie opgevallen dat vooral de bezinnende gedeeltes niet altijd even gemakkelijk te volgen te zijn. Daarom wordt per deelonderwerp de lijn van het betoog enigszins samengevat om zo een goede bespreking en besluitvorming te bevorderen.

Samenstelling van het deputaatschap (1.1.-1.3)

Uw commissie heeft deputaten gevraagd of het niet belangrijk is om naast de zittende deputaten alvast nieuwe deputaten te benoemen om de continuïteit in kennis in het deputaat te kunnen blijven waarborgen. Deputaten verwachten echter dat dit niet nodig is, gezien de verwachte spoedige afronding van het project voor de nieuwe formulieren. Wel constateert uw commissie dat het deputaatschap geen vrouwelijke leden heeft.

Uitgave van de in concept vastgestelde zes liturgische formulieren (opdracht 1; rapport hoofdstuk 2)

Deputaten kregen de volgende opdracht: *de voorgestelde formulieren voor de openbare geloofsbelijdenis, voor de bevestiging van een dienaar van het Woord, voor de bevestiging van ouderlingen en/of diakenen, voor de bevestiging van een evangelist, voor de ban of uitsluiting uit de gemeente en voor de wederopneming in de gemeente, geamendeerd volgens de voorstellen in rapport 9a van commissie 3, vast te stellen en vrij te geven voor beproeving door de kerken;*

De genoemde formulieren zijn aangeboden aan de kerken ter beproeving. De commissie onderstreept een meermalen gelezen en gehoorde opmerking dat de digitale versies van de formulieren moeilijk te vinden zijn op de website van onze kerken. Vanuit de kerken is een achttal reacties binnengekomen. De commissie heeft inzage in deze reacties gehad.

Veel reacties betreffen verschil van beleving van de gekozen termen ten opzichte van de oudere formulieren. Ook wordt verschillend gedacht over de verkorting van formulieren, waarbij het gevaar wordt genoemd dat dit ten koste is gegaan van het onderwijzend karakter. Er is veel waardering voor het onderwijzend gedeelte dat aan de belijdenisvragen is toegevoegd, zodat een volwaardig formulier is ontstaan. Ook wordt gewaardeerd dat er nu ook een formulier bestaat voor de *bevestiging van een evangelist als dienaar van het Woord naar artikel 4 K.O.* De toonzetting van de vernieuwde formulieren voor de *ban* en de *wederopneming* wordt als positief ervaren. Uw commissie constateert dat, alhoewel deputaten de argumenten voor hun keuzes niet altijd verantwoord, zij op zorgvuldige wijze zijn omgegaan met deze binnengekomen reacties. In de lijn van het synodebesluit over de NBV worden geen formulieren met de Bijbelteksten uit de NBV digitaal beschikbaar gesteld. Binnen de commissie wordt daar verschillend over gedacht, omdat dit ook vreeemdend kan werken naar kerken die deze vertaling gebruiken.

Uw commissie neemt de genoemde voorstellen voor wijzigingen door deputaten over.

Bezinning op het formulier voor de doop van volwassenen (opdracht 2a; rapport 2.2. en bijlage)

De opdracht aan deputaten luidt: *zich opnieuw te bezinnen op het formulier voor de doop van volwassenen, zodat voldoende duidelijk wordt dat het om dezelfde doop gaat als bij de kinderdoop en er toch een verschil is vanwege de positie van de dopeling en de synode van 2016 te dienen met het resultaat van die bezinning* Uw commissie merkt op dat er niet een uitgebreide verslaglegging in het rapport is opgenomen over de gevraagde bezinning. Wel is in de bijlage de geïntegreerde versie van het concept- formulier voor de geloofsbelijdenis en van de doop aan volwassenen vermeld. Uw commissie vindt dit een goede beslissing, maar merkt wel op dat er daardoor eigenlijk sprake is van een nieuw formulier, dat nog niet door de kerken is beproefd. Toch stelt uw commissie voor dit formulier in de Bijlage van het rapport vast te stellen en aan te bieden aan de kerken, omdat er geen wezenlijke, inhoudelijke verandering heeft plaatsgevonden. Enkele opmerkingen/voorstellen willen we hier nog aan toevoegen:

- We constateren dat de terminologie over de doop tot verwarring kan leiden. We stellen voor om consequent over *doop aan kinderen* (i.p.v. kinderdoop) en *doop aan volwassenen* (i.p.v. volwassendoop) te spreken in het formulier en de betreffende passage aan te passen (voor het formulier betreft dit alleen de titel);
- Wat betreft de bruikbaarheid van het nieuwe, voorgestelde formulier voor belijdenis en doop aan volwassenen:
 - o De uitleg van de betekenis van gedoopt worden in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest is niet opgenomen; uw commissie stelt voor dit wel te doen, omdat dit wezenlijk is voor de uitleg van de betekenis van de doop;
 - o Daardoor zal het voorgestelde formulier langer worden, hetgeen de bruikbaarheid niet per se ten goede komt;
 - o Daarom stelt uw commissie voor om het voorgestelde formulier (in geval van doop aan volwassenen) te laten bestaan naast het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis. Daarbij is het praktisch om één formulier te maken met facultatieve onderdelen daarin.

Citeren van Schriftplaatsen in de liturgische formulieren (opdracht 2b) (deputatenrapport 2.3.)

De opdracht (2b) luidt: *te voorzien in een consistente en overzichtelijke manier van het citeren van Schriftplaatsen in de liturgische formulieren;*

Wel is opmerkelijk dat deputaten niet expliciet verantwoording afleggen over het uitvoeren van deze opdracht. Uw commissie is toch van mening dat aan deze opdracht is voldaan, omdat er aan de hand van de reacties uit de kerken hier de nodige adviezen over zijn gegeven die tot verbetering hebben geleid in de voorgestelde aangepaste teksten.

Voorstellen algehele uitgave van de formulieren (opdracht 2c; rapport 2.3.)

Opdracht 2c luidt: *de synode van 2016 een voorstel aan te bieden voor een algehele uitgave van de liturgische formulieren;*

Uw commissie neemt de in het rapport genoemde suggesties (p.38, voorstellen 3.3. en 3.4) over. We zijn blij dat daarbij voorgesteld wordt om alle formulieren op een vindbare en overzichtelijke plek beschikbaar te stellen op de website van onze kerken.

Overleg deputaten kerkorde en kerkrecht inzake de formulieren voor de ban (opdracht 2d; rapport 2.4.)

De GS gaf de volgende opdracht: *zich, indien nodig in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht, te bezinnen op de vraag of het formulier voor de ban in de huidige vorm gehandhaafd kan blijven of dat een herziening nodig is, en de synode van 2016 met een voorstel dienaangaande te dienen;*

Achtergrond van deze opdracht is dat de tuchtprocedure kan leiden tot verharding en eventuele juridische consequenties. Bij de bezinning dienen volgens deputaten ook art. 71-78 K.O. en in het bijzonder art. 77, betrokken te worden. In het deputatenrapport wordt een viertal bijpassende vragen gesteld en vervolgens beantwoord. De praktijk is dat het gebruik van het formulier zeer zeldzaam is in onze kerken.

Deputaten concluderen *'dat de kans dat het gebruik van het formulier bijdraagt aan verharding aanmerkelijk groter is dan het omgekeerde'.*

Als het gaat over de *juridische consequenties* geven deputaten de overweging mee of de *bekendmaking* op een andere wijze zal moeten geschieden, bijvoorbeeld in een besloten vergadering of schriftelijk. Deze manieren van bekendmaken lijken echter eveneens tegen de huidige privacywetgeving in te gaan. Deputaten stellen vervolgens de vraag of deze manier van bekendmaken wel is zoals de Schrift daarover spreekt en benoemen dat zij daarop nadere bezinning nodig achten.

Deputaten stellen voor dat deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht krijgen om art. 77 K.O. te herzien, rekening houdend met de overweging in hun rapport. Uw commissie stelt voor dit voorgenomen besluit over te nemen.

Zingbaarheid van de psalmen (opdracht 2e; rapport 2.5.)

De bijbehorende opdracht luidt: *zich te bezinnen op de zingbaarheid van de psalmen, toegespitst op de vraag of met name jongeren vandaag de inhoud van de psalmen zich geestelijk eigen kunnen maken als ze gezongen worden in de bekende berijmingen (van 1773 en 1968), op de gebruikelijke (Geneefse) melodieën en de synode van 2016 te dienen met het resultaat van die bezinning*

De uitvoering van de opdracht blijkt vooral toegespitst op de vraag of jongeren zich de inhoud van de psalmen eigen kunnen maken op de bestaande melodieën. Deputaten stellen dat deze melodieën muzikaal gezien sterk en goed zingbaar blijven (2.5.3.), ook al kunnen deze op verschillende manieren muzikaal begeleid worden. In gesprek met deputaten bleek nog eens duidelijk dat de huidige melodieën door de eeuwen heen sterk zijn gebleken. Wel heeft de beleving daarvan een duidelijk subjectief element.

Als het gaat over andere melodieën voor de psalmen concluderen deputaten: *'Het is overigens de vraag of jongeren zich herkennen in deze muzikale stijl. Zo eenvoudig is de jongerencultuur nu ook weer niet'* (2.5.4.). Dit laatste onderstreept uw commissie. Uw commissie had echter verwacht dat jongeren bij deze bezinning ook aan het woord zouden komen, maar dit is niet gebeurd. Wel is er contact met beide jeugdbonden geweest, maar daar is geen eensluitend beeld uit verkregen. Ook constateert uw commissie dat hierover geen contacten zijn geweest met deputaten kerkjeugd en onderwijs. Als in 2.5.5. de jongerencultuur verder wordt beschreven, wordt er meer een algemene beschouwing gegeven over de belevingscultuur, zonder deze toe te spitsen op jongeren.

In 2.5.6. geven deputaten enkele adviezen. Deze betreffen praktische adviezen over de bekendheid met de psalmen in de huidige vorm, maar lijken onvoldoende recht te doen aan de synodeopdracht. De constatering (sub 6) blijkt onjuist te zijn, omdat br. Jaco de Knijff in deze colleges ruime aandacht aan het lied besteedt.

Uw commissie concludeert dat met de bezinning weliswaar een gedegen bezinning op de plaats van de psalmen in de eredienst wordt gegeven, maar dat daarmee onvoldoende antwoord wordt gegeven op de synodale opdracht, waarbij gevraagd werd of met name jongeren zich de inhoud kunnen eigen maken als deze op de huidige wijze vormgegeven wordt. Uw commissie stelt voor om deze opdracht opnieuw te geven met daarbij de volgende aandachtspunten:

- bij de bezinning jongeren aan het woord te laten;
- bij deze bezinning deputaten kerkjeugd en onderwijs én de jeugdbonden van onze kerken te betrekken.

Uw commissie stelt derhalve ook voor opdracht 3.6. niet aan deputaten op te dragen.

Het uitspreken van de groet en de zegen door niet-predikanten in de eredienst (rapport 2.6.)

De GS heeft het volgende besluit genomen in 2013:

1. *deputaten eredienst op te dragen om te onderzoeken of de groet aan de gemeente bij het begin van de eredienst en het opleggen van de zegen aan het einde van de eredienst, met de bijbehorende gebaren, ook kan worden gedaan door broeders uit de onderscheiden categorieën die gerechtigd zijn diensten te leiden, maar geen predikant zijn;*
2. *dat in deze studie de resultaten van bezinning en studie in de zusterkerken en de overwegingen van instructie 8.10 betrokken dienen te worden;*
3. *deputaten op te dragen de generale synode van 2016 te dienen met een onderbouwd voorstel voor een uitspraak;*

In 2.6.2. wordt bezonnen op hoofdlijnen van het ambt, vooral aan de hand van het synodale rapport *Dienst van de vrouw* uit 2001. Gemeld wordt dat er alleen van de oudste gezegd kan worden dat er verbindingslijnen lopen van het O.T. naar het N.T. en er in het N.T. zelf een ontwikkeling van het ambt van oudste is waar te nemen. De conclusie wordt getrokken dat *'het N.T. ondanks het gebruik van verschillende woorden voor wat wij als 'ouderlingen' kennen slechts van één groep ouderlingen weet'*. Verder wordt gemeld dat de precieze taak van hun werk slechts gedeeltelijk uit het N.T. op te maken is. De hoofdconclusie uit de Bijbelse bezinning is dat de ambten opkomen uit de gemeente en niet per decreet door Christus zijn ingesteld.

Vervolgens wordt een kerkhistorisch overzicht gegeven (2.6.3). Een conclusie is dat de oudste, zoals we

die bij Calvijn vinden, niet rechtstreeks is afgeleid uit de exegese van het N.T.. Oorzaken daarvan zijn o.a. de historisch gegroeide situatie in Genève. Deputaten melden dat er 'op de exegetische onderbouwing van het ouderlingenambt best wat valt af te dingen' (p19/r49-50). In latere eeuwen is het ambt van ouderling duidelijk onderscheiden van dat van de predikant. De afgescheiden synode van Amsterdam (1836) stelde dat de zegen niet door de ouderling mocht worden uitgesproken. Meer recent benadrukten theologen als J. van Bruggen en J.P. Versteeg juist dat er principiële van één ambt sprake is als het gaat over ouderling en predikant. Deputaten trekken geen conclusies uit hun kerkhistorisch overzicht.

Vervolgens gaan deputaten in op het wezen van de liturgie (2.6.4.). Uw commissie merkt op dat er geen grondige bezinning op de Bijbels-theologische betekenis van de zegen zelf is geweest. Deze had de helderheid van het betoog ten goede kunnen komen.

In de belijdenisgeschriften (2.6.5.) wordt alleen in de NBG gesproken over het ambt (art. 30 en 31). Daarbij wordt de gelijkheid van alle dienaren des Woords beleden. Deputaten concluderen dat 'vormen van 'dominocratie'... bewust worden tegengegaan' (p22/r48-49). Wat betreft de kerkerde, wordt in artikel 3 en 23 niet gesproken over enige liturgische activiteit door een ouderling (2.6.6.).

Als we kijken naar andere reformatorische kerken (2.6.7.) is het sinds 1999 toegestaan dat ouderlingen in de GKV de zegen uitspreken als zij voorgaan in een eredienst. De vraag die daarbij speelde, is of de zegen aan het ambt verbonden dient te worden of aan het Woord. Het antwoord was dat het niet een principiële zaak betreft, zodat kan worden volstaan met een praktische liturgische regel. Deputaten sluiten zich bij deze mening aan. In de NGK heeft geen bezinning plaatsgevonden. In de PKN is een ouderling niet bevoegd om de zegen uit te spreken. Navraag bij deputaten maakte duidelijk dat de PKN in de traditie van de kerkregering staat, waarbij de plek van de predikant enigszins los staat van die van de andere ambten in de gemeente.

In 2.6.8. wordt duidelijk gemaakt dat het niet alleen over ouderlingen gaat, maar ook over *studenten met preekconsent* (die geen ambtelijke bevoegdheid hebben). Uw commissie zou daaraan toe willen voegen dat de vraag ook betrekking heeft op broeders die op grond van art. 3 K.O. mogen voorgaan in de kerken (en niet-ambtsdrager kunnen zijn).

In de conclusies (2.6.9.) vatten deputaten de verschillende lijnen samen in drie mogelijke visies. Er blijkt geen eenduidige visie op het ambt te bestaan en het is niet te verwachten dat deze er binnenkort komen zal.

Uw commissie heeft nog verder doorgepraat met deputaten en de vraag nog prominenter gesteld dan deputaten wat de consequenties zullen zijn bij het toestaan van het uitspreken van de zegen van niet-predikanten die voorgaan. Welke argumenten zijn er dan nog om dan ook niet de bediening van de sacramenten toe te staan? Over het omgaan met een niet-ambtelijke broeder, die spreekbevoegdheid heeft op grond van art. 3 K.O. stellen deputaten voor om de lijn te volgen dat een ouderling dan votum en groet zal uitspreken. Komt er bij toestaan ook niet de vraag op of niet-predikanten ook een zelfgemaakte preek mogen houden?

Dit roept bij uw commissie ook de vraag op waarom in de traditie de regel is ingesteld dat alleen predikanten de zegen mogen uitspreken. Daarbij is voor het eerst in 1836 uitgesproken dat het uitspreken van de zegen aan de predikanten voorbehouden is. Waarom komt deze vraag pas in de laatste jaren prominenter naar voren? Is deze regel niet juist gekomen om er zeker van te zijn dat degene die de zegen uitspreekt ook weet wat hij doet en wat de betekenis van de zegen is? Zou dit ook niet betekenen dat iedereen die voorgaat in de dienst de zegen zou mogen uitspreken als duidelijk is waar hij mee bezig is? En is het voorbehouden van het uitspreken van de zegen aan predikanten niet een restant van de Rooms-Katholieke visie op het ambt, waarbij de priester hoger in rangorde staat dan andere ambtsdragers of gemeenteleden? Ook blijft de vraag over of er niet een verschil in roeping is tussen een predikant en andere ambtsdragers.

We beseffen dat de sleutel voor een goed besluit de vraag is of de zegen *verbonden is met het ambt of met het Woord* (de presentie van Christus in de samenkomst van de gemeente).

Uw commissie heeft hierboven een aantal vragen gesteld die zij belangrijk acht om te beantwoorden vóórdat het uitspreken van de groet en de zegen wordt toegestaan en stelt daarom voor om een nieuwe, specifiekere opdracht te geven voor een studie aan deputaten/commissie, met daarbij de volgende vragen/aandachtspunten:

- wat is de Bijbels-theologische duiding van groet en zegen?;
- is deze zegen verbonden aan het ambt of aan het Woord en wat is de consequentie van het antwoord op deze vraag?;
- Wat is de verhouding tussen het ambt van predikant en ouderling als het over groet en zegen gaat?

Dans en drama in de eredienst (rapport 2.7.)

De generale synode van 2013 nam inzake dans en drama in de liturgie het volgende besluit:

1. *deputaten eredienst op te dragen een studie te verrichten naar de vraag of het karakter van de gereformeerde eredienst zich verdraagt met het gebruik van dans en drama in die erediensten, met inachtname van hetgeen geformuleerd is onder 'oordeelt 2 en 3', en de synode van 2016 te dienen met het resultaat van die studie;*
2. *de kerken dringend in overweging te geven zich te onthouden van dans en drama in de eredienst zolang de generale synode dienaangaande geen uitspraak doet;*
3. *van dit besluit kennis te geven aan de particuliere synode van het Noorden.*

In de terreinverkenning poneren deputaten het volgende: 'Drama is vooral betrokken op de verkondiging en wil daaraan dienstbaar zijn. Dat heeft te maken met het antwoord van de gemeente (of een aantal mensen uit de gemeente) op de verkondiging. Dans ligt meer in de sfeer van de lofprijzing en aanbidding'. Een aantal voorbeelden van aan geloof gerelateerd drama wordt genoemd. Ook worden christelijke auteurs uit buiten- en binnenland genoemd. De commissie merkt daarbij op dat het dan gaat over drama dat zich niet specifiek binnen de eredienst afspeelt.

Vanwege het onderscheiden karakter worden drama (2.7.2.) en dans (2.7.3.) vervolgens apart behandeld.

Drama (2.7.2.)

Uitgewerkt wordt welke vormen van drama er bestaan (2.7.2.). Er blijken er vele te zijn.

De commissie merkt op dat de veelheid van gedachten de overzichtelijkheid niet ten goede komt. Vervol-

gens wordt toch afgebakend dat de bezinning beperkt wordt tot *drama in de zin van toneelspel*. Maar bij de voorbeelden die dan volgen, blijken weer allerlei vormen van 'handelingen' de revue te passeren. Allerlei Bijbelse voorbeelden worden daarvan gegeven, maar waar is nu werkelijk sprake van een toneelspel, of een sketch? Het antwoord op één van de vragen in de opdracht wordt gegeven door te stellen dat er niet een duidelijk onderscheid tussen de beide testamenten te vinden is. Dit wordt echter niet onderbouwd. Juist dat lijkt ons een fundamenteel punt, gezien het klaarblijkelijke onderscheid tussen de veelheid van 'handelingen' en 'uiterlijke' aspecten van de eredienst in het O.T. vergeleken met wat het N.T. ons aanreikt over de eredienst, nu onze Liturg in de hemel is.

Wat betreft de eredienst worden diverse te overwegen argumenten aangevoerd:

- 'de Reformatie heeft de beelden en het uitbeelden uit de kerk verwijderd ten gunste van het Woord';
- 'onder de reformatorische christenen zijn er vele die toneelspel, theater en film afkeuren';
- er kunnen diverse vormen van drama in de eredienst aanwezig zijn: het uitbeelden van een Bijbelgedeelte of een sketch uit het leven van vandaag als (gespeelde) inleiding op de verkondiging;
- het is de vraag of Bijbelse figuren, en zeker de Heere Jezus, (na)gespeeld mogen worden?

Dans (2.7.3.)

Na een korte begripsbepaling stellen deputaten de vraag: 'Zou de dans gezien kunnen worden als antwoord van de gemeente op de verkondiging?'. Ritme zit in de mens en dat blijkt ook bijvoorbeeld tijdens kerkdiensten in een andere cultuur. Dans is altijd ook gerelateerd geweest aan religie, maar dan vanuit een magisch-religieuze of erotische betekenis. Vaak gaat die dan ook gepaard met vervoering en extase. Het O.T. gebruikt een scala aan woorden voor dans(en). Deze worden lang niet alle in een liturgische context gebruikt. In een aantal psalmen is dit wel het geval, maar niet in alle gevallen is dit met zekerheid te zeggen. In het N.T. wordt heel summier over dans gesproken.

Bij de Joodse feesten wordt gedanst.

In de kerkgeschiedenis wordt wisselend over dans gesproken, maar gaat het nauwelijks of niet over een liturgische context. Deze komt pas in de 20^e eeuw ter sprake, vooral in een evangelisch-charismatische context, met vooral een missionair doel.

In de kerk wordt dans vaak afgewezen, omdat die geassocieerd wordt met een wereldse levensstijl.

Deputaten noemen een aantal argumenten voor drama en dans in de liturgie, zoals genoemd door *Brian Edwards*. De functie van deze informatie is voor uw commissie niet helder.

In 2.7.4. wordt nogmaals onderstreept dat de gereformeerde traditie het *Sola Scriptura* hoog in het vaandel heeft staan, o.a. gebaseerd op de bekende woorden uit Romeinen 10:17: *het geloof is uit het gehoor*. In de brochure *Stijlvol samenkomen (GS 2010)* worden aanwijzingen gegeven voor een goede inrichting van de gereformeerde eredienst. Het Woord staat centraal, maar het 'karakter van een gereformeerde eredienst wordt echter ook bepaald door elementen van vormgeving'. De vormgeving is door de eeuwen heen niet statisch gebleken door veranderingen in cultuur. Het is echter wel belangrijk om de cultuurontwikkelingen kritisch te blijven bekijken.

Verskillende vormen van visualisering zijn in de eredienst gebruikelijk, bijvoorbeeld het gebruik van een beamer, zolang er geen sprake is van afbreuk van het woord, maar juist van versterking. We dienen rekening te houden met kinderen, die meer visueel zijn ingesteld. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor anders-begaafden.

In hun overwegingen grijpen deputaten terug op de genoemde brochure die het primaat van het Woord onderstreept, maar ook ruimte voor ondersteunende elementen geeft. De acceptatie hiervan kan per gemeente verschillen.

Wat betreft de positie van de gemeente (n.a.v. oordeel 3) wordt duidelijk gemaakt dat de gemeente participant is en dus geen consument. Opgemerkt wordt dat dit ook zo kan zijn in de traditionele opzet van erediensten.

Deputaten vermelden dat er naar de Schrift in de eredienst ook ruimte voor persoonlijk optreden kan zijn, zolang dit niet in strijd is met het ambtelijk voorgaan.

Deputaten trekken de volgende conclusies:

- God openbaart zich allereerst in zijn Woord;
- dans is niet per definitie on-Bijbels;
- over drama in de eredienst wordt in de Bijbel uiterst weinig gesproken;
- het auditieve sluit het visuele niet uit. In de gereformeerde traditie speelde het echter geen rol van betekenis;
- de vraag naar de legitimiteit van drama en dans in de eredienst komt vooral voort uit andere, meest evangelisch georiënteerde kerkgemeenschappen, waar grote nadruk ligt op persoonlijke expressie;
- deputaten verschillen onderling van mening of en in hoeverre dans een plek zal mogen hebben in de eredienst. Vanuit de traditie is er geen aanleiding toe. In zendingsgemeenten komt het wel voor, omdat dit bij de cultuur van de gemeente past;
- gezien de negatieve waardering van dans bij veel kerkleden kan dans in de eredienst bevreemdend werken;
- drama kan wel meer een middel zijn om de Bijbelse boodschap over te brengen;
- deputaten noemen zelf ook eerlijk dat hun verschil van denken uiteenloopt 'mede gelet op de praktijk'. Dit leidt zowel voor dans als drama niet tot een eensluidend voorstel tot besluit.

Bij de bespreking binnen uw commissie en van uw commissie met deputaten kunnen nog de volgende elementen toegevoegd worden, die mogelijk dienstbaar aan een goede besluitvorming kunnen zijn:

- *hermeneutische principes*: de vraag kan gesteld worden welke inzichten zouden er kunnen worden verkregen door het duidelijk(er) hanteren van de gereformeerde Schriftopvatting? Genoemd zijn:
 - o eenheid tussen O.T. en N.T.;
 - o ontwikkeling in de heilsgeschiedenis;
 - o wat de Schrift niet expliciet gebiedt 'doen we niet';
 Deputaten melden dat zij hier rekening mee gehouden hebben. Uw commissie krijgt wel de indruk dat deze principes niet duidelijk doordacht c.q. verwoord zijn in het rapport;
- de brede behandeling van het begrip drama als handeling werkt enigszins verwarrend;
- zou het onderwerp gebaat kunnen zijn met een goed gefundeerde 'theologie van de eredienst'?

- 'Stijlvol samenkomen' kan al in die zin gezien worden, maar de GS heeft in 2013 gezien dat hier nog niet voldoende over nagedacht is, in ieder geval niet wat betreft drama en dans;
- opgemerkt wordt dat na Pinksteren dans en drama niet voorkomen in de aanwijzingen voor de eredienst. Weliswaar dient behoedzaam omgegaan te worden met dit *argumentum e silentio*, maar het is wel opvallend;
 - de vraag wat nu de grens is tussen symbolische handelingen en toneel wordt niet duidelijk beantwoord en dit blijkt voor verwarring te zorgen;
 - in hoeverre mag meegenomen worden dat kerken ook zoekers willen bereiken en jongeren willen vasthouden en daarbij ondersteunende elementen als drama en dans willen gebruiken?;
- Uw commissie stelt voor een studiecmissie te benoemen die zich bezighoudt met verdergaande bezinning op de onderwerpen drama en dans in de eredienst, bestaande uit deskundigen op het gebied van Bijbelse theologie, dogmatiek, praktische theologie en ervaringsdeskundigen op het gebied van drama en dans.

Uw commissie stelt u voor het navolgende te besluiten:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. de zes nieuwe liturgische formulieren na vaststelling van de voorgestelde wijzigingen en na bespreking in de synodevergadering definitief vast te stellen en vrij te geven voor gebruik in de kerken;
3. deputaten op te dragen een uitgave met alle liturgische formulieren te laten verschijnen voor zover vastgesteld t/m de generale synode van 2016 door uitgeverij Buijten & Schipperheijn te Amsterdam;
4. deputaten op te dragen om alle formulieren, vastgesteld t/m de generale synode van 2016, digitaal beschikbaar te stellen op de website van onze kerken, waarbij er combinaties van formulier en vertaling worden gemaakt, zodanig, dat binnen elke combinatie er slechts één Bijbelvertaling wordt gebruikt, zijnde de Statenvertaling, de NBG-vertaling dan wel de Herziene Statenvertaling; tevens een eigen domein op de website te creëren waar alle documenten die met de liturgie te maken hebben te vinden zijn;
5. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen voorstellen te doen voor een herziening van artikel 77 K.O., waarbij met name aandacht wordt besteed aan de juridische en maatschappelijke consequenties van de wijze waarop de kerkelijke tucht wordt gehanteerd;
6. met betrekking tot de zingbaarheid van de psalmen een nieuwe opdracht te verstrekken aan deputaten eredienst om voort te gaan met deze bezinning en daarbij in overleg te treden met deputaten kerkjeugd en onderwijs en de beide jeugdbonden om met hun hulp jongeren te betrekken bij deze bezinning;
7. om een nieuwe, meer specifieke opdracht te verlenen voor een studie met daarbij de volgende vragen/aandachtspunten:
 - wat is de Bijbels-theologische duiding van groet en zegen?
 - is deze zegen verbonden aan het ambt of aan het Woord en wat is de consequentie van het antwoord op deze vraag?
 - Wat is de verhouding tussen het ambt van predikant en dat van ouderling als het over groet en zegen gaat?
8. Een studiecmissie te benoemen die zich bezighoudt met verdergaande bezinning op de onderwerpen drama en dans in de eredienst, bestaande uit deskundigen op het gebied van Bijbelse theologie, dogmatiek, praktische theologie en ervaringsdeskundigen op het gebied van drama en dans;
9. opnieuw deputaten te benoemen.

A. van de Bovekamp, rapporteur

BIJLAGE 39

Artikel 91, 96

Rapport van deputaten buitenlandse kerken

1. Algemeen

1.1. Inleiding

Sinds de generale synode van Urk-Maranatha/Nunspeet 2013 hebben uw deputaten zich ingezet voor het werk dat ons is opgedragen. We mogen zeggen dat we dit met vreugde hebben gedaan. Hieronder vindt u een verslag van onze werkzaamheden over de achterliggende periode.

1.2. Samenstelling deputaatschap en vergaderingen

De GS van Urk-Maranatha/Nunspeet 2013 (her)benoemde als deputaten de di. R. Bikker, L.A. den Butter, A. Huijgen, W.N. Middelkoop, J.G. Schenau, N. Vennik en J.W. Wüllschleger, en als secundus C.H. Legemaate. Ds. Den Butter vervulde de functie van voorzitter en volgde daarmee prof. dr. H.G.L. Peels op. Ds. J.W. Wüllschleger nam de taak over van ds. Den Butter, die zijn werk als secretaris drie jaar lang op kundige wijze gedaan heeft.

Deputaten vergaderden 9 maal, en wel op 16 december 2013, 12 februari 2014, 15 mei 2014, 1 oktober 2014, 19 februari 2015, 11 mei 2015, 30 september 2015, 2 december 2015 en 28 januari 2016. Een vergadering staat gepland voor 9 juni 2016. Verder hopen we in september van dit jaar nog een keer bij elkaar te komen. In dringende gevallen werd via de mail overlegd. Een verslag hiervan werd in de notulen opgenomen.

1.3. Synodebesluiten 2013 m.b.t. DBK

DBK heeft de corresponderende kerken op de hoogte gebracht van de belangrijkste besluiten van de GS 2013. Ook zijn deze in het Engels op de website van onze kerken geplaatst.

Naar aanleiding van onze rapportage over de periode 2010-2013 heeft de GS 2013 met betrekking tot ons deputaatschap het volgende besloten:

1. goedkeuring te hechten aan het door deputaten geformuleerde uitnodigingsbeleid;
2. het voorstel om volledige correspondentie aan te bieden aan de Evangelical Presbyterian Church in England and Wales goed te keuren;
3. deputaten op te dragen om in samenwerking met deputaten zending de ontwikkelingen rondom Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika en de synode Soutpansberg te blijven volgen en alert te zijn op nieuwe mogelijkheden om de relatie tussen hen beiden te verbeteren;
4. goedkeuring te hechten aan het voornemen van deputaten om de directe relatie met de Christian Reformed Churches of Australia en de Reformed Churches of New Zealand af te bouwen, en in de komende periode in overweging te nemen of hetzelfde proces ten aanzien van de Orthodox Presbyterian Church ingezet moet worden;
5. het voorstel om beperkte correspondentie aan te bieden aan de Heritage Reformed Congregations goed te keuren;
6. goedkeuring te hechten aan het voorstel tot wijziging van art. 4, lid 4b, en 51 K.O.

1.4. Synodebesluiten 2013 m.b.t. andere deputaatschappen

De synode besloot met betrekking tot deputaten buitenlandse zending o.a.:

1. a. zich te bezinnen op de specifieke aanpak van zending in Europa, gebruikmakend van de kennis van deputaten evangelisatie, deputaten buitenlandse kerken en deputaten diaconaat, en vervolgens deze bezinning in beleid om te zetten;
- b. nader beleid te ontwikkelen om missionaire projecten van gereformeerde kerken in Europa op incidentele basis te ondersteunen;
2. in overleg met deputaten evangelisatie, deputaten buitenlandse kerken en deputaten diaconaat in de kerken een enquête te houden met als doel te inventariseren op welke wijze de kerken al betrokken zijn bij plaatselijke dan wel landelijke (mogelijk interkerkelijke) missionaire of diaconale initiatieven in Europa buiten de grenzen van Nederland en België.

De synode besloot met betrekking tot deputaten kerkelijke archieven o.a.:

1. Aan de diverse deputaatschappen op te dragen hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de generale synode van 2007 z.s.m. doch uiterlijk 1 september 2014 aan het synodale archief over te dragen;
2. De scribe van de deputaatschappen op te dragen in hun synoderapport te vermelden in hoeverre men voldaan heeft aan de plicht om het archief over te dragen.

Deputaten hebben, zoals uit het onderstaande zal blijken, naar vermogen aan al deze opdrachten voldaan.

1.5. Contact en overleg

Meermalen werd in de verslagperiode overleg gepleegd met andere deputaatschappen.

1.5.1. deputaten zending

Met deputaten zending hebben we op 15 december 2014 een gezamenlijke ontmoeting gehad. De vergadering had vooral als doel het beleid van beide deputaatschappen op elkaar af te stemmen met betrekking tot Indonesië en Zuid-Afrika. Tot nu toe hebben DBK de GTM in Indonesië geen bezoek gebracht, terwijl zij toch zelfstandige zusterkerken zijn. Deputaten zending namen dit steeds voor hun rekening. Afgesproken is dat een lid van DBK de synode van de GTM zal bezoeken, die D.V. in juli 2016 bijeenkomt. Dit zal gedaan worden samen met een van de broeders van DZ. Voor de GTM betekent dit veel. Het is een zichtbare erkenning dat zij volwaardige zusterkerken zijn. Ten aanzien van Zuid-Afrika is gesproken over de problemen tussen de GKSA en de synode Soutpansberg (SPB). Spanningen hebben in het verleden ertoe geleid dat de SPB buiten de GKSA is komen te staan. SPB is nu bezig zich te verzelfstandigen. Deputaten zijn het erover eens dat een hernieuwde poging tot bemiddeling op dit moment weinig zinvol is (7.3. besluit 3). Het is belangrijk hierin een gezamenlijk beleid te hebben, om te voorkomen dat DZ en DBK tegen elkaar uitgespeeld worden. Afgesproken is dat DBK voortaan het contact zal onderhouden met de GKSA en met de SPB. In januari 2015 heeft ds. Middelkoop de GKSA bezocht (2.3).

In opdracht van de GS 2013 is er een Europa-overleg gestart. Dit gebeurde op initiatief van deputaten zending en in samenwerking met deputaten evangelisatie en deputaten diaconaat. De brs. Bikker en Schenau hebben hierin zitting namens DBK. Vergaderingen zijn gehouden op 11 december 2014, 4 maart 2015, 28 mei 2015, 10 december 2015 en 27 januari 2016. Er is bezinning geweest en beleid ontwikkeld. Deputaten zending zullen u hiervan uitvoerig op de hoogte brengen. DBK participeren ten volle in dit overleg en spreken hun dankbaarheid uit voor de vorderingen die zijn gemaakt.

1.5.2. deputaten Jaarboek

Jaarlijks worden gegevens verstrekt aan deputaten Jaarboek.

1.5.3. deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (GKv)

Met deputaten BBK van de GKv is tweemaal overleg geweest, namelijk op 15 mei 2014 en 9 november 2015. De belangrijkste besluiten van beide synoden met betrekking tot de buitenlandse kerken werden toegelicht. De GKv investeren veel in het aangaan en onderhouden van contacten met buitenlandse kerken. Met 32 buitenlandse kerken hebben zij een zusterkerrelatie. Sinds de synode van 2014 is men er toe overgegaan om niet alleen via officiële kanalen contact te onderhouden. Men richt zich nu ook op netwerken. Deze contacten zijn minder officieel, maar men kan zich wel breder oriënteren.

Ook hebben de brs. Middelkoop en Wülschleger op 28 maart 2014 gedurende een dag de 'buitenlandweek' bezocht van de synode van de GKv te Ede. zij brachten de groeten over namens DBK. Zij spraken met diverse afgevaardigden van kerken waarmee ook onze kerken een relatie hebben. Hun viel op dat er simultane vertaling plaatsvindt in het Engels, Frans en Indonesisch. Bovendien werden zowel de

buitenlandse afgevaardigden als onze afgevaardigden uitgenodigd deel te nemen aan de discussie. Voor de afgevaardigden uit het buitenland is dit stimulerend.

2. Kerkelijke correspondentie en contacten

2.1. Europa

2.1.1. Biserica Evanglica Romana (BER)

Met deze kerken is geen contact geweest. Ds. Vennik was van plan in 2016 een bezoek te brengen. Om gezondheidsredenen – hij werd begin 2016 getroffen door een ernstig hartinfarct – kon hij hieraan geen uitvoering geven.

2.1.2. Evangelical Presbyterian Church in England and Wales (EPCEW)

De generale synode van 2013 besloot dit kerkverband volledige correspondentie aan te bieden (1.3. besluit 2). Korte tijd daarna werd door de EPCEW dit aanbod dankbaar aanvaard. De EPCEW (www.epcew.org.uk) is een kerkverband bestaande uit achttien plaatselijke kerken en kerkplantingen in Engeland en Wales. Twee bevinden zich in Zweden (Trånas en Stockholm), één in Duitsland (Berlijn). Men telt in totaal ongeveer zevenhonderd belijdende leden. De EPCEW heeft de Westminster Standards als belijdenis en hanteert het presbyteriaanse stelsel van kerkregering. De kerk van Cardiff was in 2013 ontvangende kerk van de ICRC en in 2014 van de EuCRC.

Begin maart 2014 lieten deputaten zich vertegenwoordigen op de tweejaarlijkse presbytery-vergadering, waarop afgevaardigden van zusterkerken worden ontvangen. Deze vergadering vond plaats in Cambridge. Er werden groeten overgebracht door elf buitenlandse zusterkerken en Rev. Kevin Bidwell gaf een overzicht van de ontwikkelingen in de EPCEW. Er is sprake van een zekere groei in ledental. Het missionaire werk in Engeland en Wales krijgt veel aandacht. Men sprak het blijde voornemen uit in het kader van onze officiële relatie D.V. de synode van 2016 te vereren met een bezoek. In maart hebben deputaten in de persoon van ds. Middelkoop de 'buitenlanddag' van de EPCEW bezocht. Deputaten, die in het kader van deze en persoonlijke bezoeken intussen ook in EPCEW-kerkdiensten voorgaan, worden in de contacten met zusters en broeders van dit kerkverband steeds weer getroffen door de herkenning in Bijbels geloof, spiritualiteit en levenspraktijk.

2.1.3. Evangelical Presbyterian Church of Ireland (EPCI)

Van 20 - 23 november 2015 bezocht ds. Bikker de EPCI. Op zaterdag was hij aanwezig bij een gebedsochtend. Vele ambtsdragers van het kerkverband kwamen samen om voorbede te doen voor de gemeenten, voor het missionaire werk en voor de kerk wereldwijd. Daar heeft hij de broeders ook toegesproken. Ook was er die dag een ontmoeting met de commissie die de internationale relaties behartigt. Op zondag mocht hij voorgaan in de EPCI van Omagh en 's avonds in die van Crumlin, waar hij zeer warm werd ontvangen. Ds. Bikker mag terugzien op een reis met zeer hartelijk ontmoetingen.

2.1.4. Free Church of Scotland (FCS)

Ds. Huijgen hoopt deze synode in 2016 te bezoeken. Aanvullende rapportage volgt nog.

2.1.5. Free Church of Scotland (continuing) (FCC)

Ds. Huijgen hoopt deze synode in 2016 te bezoeken. Aanvullende rapportage volgt nog.

2.1.6. Reformed Presbyterian Church of Ireland (RPCI)

Ds. Bikker heeft in de afgelopen periode wel een uitnodiging ontvangen om de synode van de RPCI te bezoeken, maar doordat deze hem laat bereikte, was het helaas niet mogelijk op die uitnodiging in te gaan.

2.1.7. Union Nationale des Eglises Protestantes Réformées Évangéliques de France (UNEPREF)

In maart 2015 bezocht ds. Huijgen de UNEPREF-synode in La Grand-Combe. Het belangrijkste agendapunt was de herstructurering van de organisatie van het kerkverband. De huidige regio's worden opgeheven en enkel het grotere geheel blijft over. Niet alle regio's zijn hier blij mee. Een ander onderdeel van de herstructurering is de vermindering van het aantal deputaatschappen (commissies). Ook het jeugdwerk wordt geconcentreerd; daarom moest Harriëtte Smit (door de GZB uitgezonden) haar werk onder de jeugd in Bordeaux loslaten om een nationale functie te gaan vervullen vanuit Aix-en-Provence. In zijn toespraak ging de voorzitter van de Unie, Jean-Raymond Stauffacher, in op bezwaren tegen de herstructurering, met name de vrees dat er toenadering gezocht zal worden tot liberale kerken. Ook bekritiseerde hij het laïcisme, de extreme vorm van laïcité waarbij uitingen van geloof helemaal worden weggedrukt (laïcisme staat tot laïcité als stalinisme tot socialisme: het is een totalitair avontuur, aldus Stauffacher). Ondanks de bescheiden middelen zet dit kleine kerkverband zich in voor kerkplanting, onder andere in Toulouse en Parijs. Veelbelovend is de kerkplanting van ds. Samuel Foucachon in het Quartier Latin in Parijs.

2.1.8. Iglesia Reformata de España (IRE)

Met de Gereformeerde Kerken in Spanje hebben we tot nu toe geen relatie. Ds. Schenau heeft deze kerken verschillende keren bezocht. Ook dit jaar zal hij nog een bezoek brengen. Aanvullende rapportage volgt nog.

2.2. Noord- en Zuid-Amerika

2.2.1. Free Reformed Churches of North America (FRCNA)

Ds. Wülschleger bezocht in 2015 de synode van de FRCNA, die van 1 tot en met 4 juni gehouden werd te Brantford in Ontario. Er heerste verdriet over het plotselinge overlijden van Rev. Kuldip Gangar op 14 mei 2015. Veel heeft hij voor deze kerken mogen betekenen. De laatste jaren was hij afgezonderd om evangelisatiewerk te verrichten onder de Punjabi, immigranten uit India. Hij mocht de leeftijd van 64 jaar bereiken. Hoogtepunt van de synode was de examinering en beroepbaarstelling van twee kandidaten, de brs. Ian McLeod en John Procee. Beiden zijn inmiddels bevestigd in een gemeente. In het begin van 2015 repatrieerde Rev. Ken Herfst, die met een korte onderbreking sinds 1991 in Guatemala heeft gewerkt, eerst als zendingspredikant, later als theologisch professor. De FRCNA kunnen worden getypeerd als een klein kerkverband, maar trouw aan het Woord van God.

2.2.2. *Heritage Reformed Congregations (HRC)*

De GS van 2013 heeft aan dit kerkverband beperkte correspondentie aangeboden, wat door deze kerken dankbaar is aanvaard (1.3. besluit 5). In de komende synodeperiode hopen we aan deze kerken een bezoek te brengen.

2.2.3. *Orthodox Presbyterian Church (OPC)*

Deze kerken investeren veel in zending en het onderhouden van contacten met buitenlandse kerken. Zij zijn erg gastvrij tegenover buitenlandse gasten. Ds. Wüllschleger bezocht de OPC General Assembly in 2015. De contacten waren broederlijk en geestelijk. Met deze kerken hebben we beperkte correspondentie. De vorige GS gaf ons de opdracht om te overwegen of we deze correspondentie moeten voortzetten (1.3. besluit 4). De reden hiervoor is dat we beide lid zijn van de ICRC en verder nauwelijks of geen contact hebben. Deze vraag heeft ds. Wüllschleger aan de orde gesteld bij hun deputaten. Bij de OPC leeft dezelfde vraag. Een kerkelijk contact moet wel zinvol zijn; anders kun je het beter beëindigen. Zien wij mogelijkheden om op bepaalde terreinen met de OPC samen te werken? Deze vraag willen we als DBK met deze broeders verder doorspreken. Zij hebben het voornemen een delegatie naar onze synode te sturen. D.V. 2019 zullen we met een concreet voorstel komen.

2.2.4. *Igrejas Evangelicas Reformandas no Brasil (IERB)*

Een punt dat sinds 2012 de aandacht van DBK vraagt is de theologische opleiding van deze kerken, die plaatsvindt aan Fatesul (Faculdade Teológica Sul Brasileira) te Curitiba. Vanuit de IERB zou men heel graag zien dat vanuit onze kerken gastcolleges gegeven worden aan dit seminarie. Ds. J. Hardeman schreef hierover het volgende: 'In de protestantse kerken in Brazilië zijn zending en evangelisatie veelal geënt op Noord-Amerikaanse modellen, die gestoeld zijn op een Arminiaanse theologie. Iemand die vanuit een gereformeerde visie les geeft over zending en evangelisatie, zou voor de FATESUL een grote verrijking betekenen. Juist deze vakken zijn in onze context erg belangrijk'. Voorwaarde is dat de docent de Portugese taal beheerst. Er is nagedacht over een driehoeksconstructie, waarbij docenten van de IERB gastcolleges gaan geven aan Infortem in Mozambique in ruil voor gastcolleges door een van onze predikanten/docenten aan Fatesul. Het punt is dat noch DBK noch deputaten zending de beschikking hebben over gastdocenten. Evenmin hebben zij er het budget voor. Er is hierover contact geweest met de TUA en DZ, maar dit heeft geen mogelijkheden opgeleverd.

2.3. *Afrika*

2.3.1. *Die Gereformeerde Kerke in Suid Afrika (GKSA)*

In de afgelopen drie jaar zijn er verschillende contacten geweest met Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika. Op onze Generale Synode van 2013 waren twee afgevaardigden van de GKSA aanwezig, ds. Fanie Coetzee en ds. Abel Modisha. Zij zijn op de zondag dat zij hier verbleven, ook in verschillende gemeenten van ons kerkverband voorgedaan.

In januari 2015 bezocht ds. Middelkoop de Algemene Synode van de GKSA in Potchefstroom. Een belangrijk punt op de synode was de zaak van de vrouw in het ambt. Deze zaak speelt al de nodige tijd in de GKSA. Er is in het verleden ruimte gegeven voor vrouwelijke diakenen. Enerzijds zijn er kerken die dat te ver vinden gaan, anderzijds zijn er kerken die vinden dat het niet ver genoeg gaat. Het geeft spanning in het kerkverband. Dat was op de synode ook bij tijden te merken. Er werd besloten een speciale synode bijeen te roepen die over deze zaak een definitief besluit moest nemen. In januari 2016 heeft deze speciale synode besloten de ambten niet verder open te stellen voor de vrouw. Wel blijft er ruimte voor vrouwelijke diakenen. Eveneens kwam de verhouding met de SPB aan de orde. Ook deze zaak blijkt gevoelig te liggen. Er was een brief van de SPB binnengekomen om met elkaar in gesprek te gaan. Ook al werden er bij die brief wel kanttekeningen geplaatst, toch heeft de Synode van de GKSA de deur voor gesprek niet dichtgedaan. Ze hebben aangegeven dat het op dit moment te gevoelig ligt, maar dat men hoopt dat in de toekomst het contact weer mogelijk zal zijn. Opmerkelijk was dat juist de zwarte broeders van de synode er blijk van gaven grote moeite te hebben met het in gesprek gaan met de SPB.

Verder heeft de omkeerstrategie volop aandacht gekregen van de synode. De term werd voor het eerst gebruikt in 2012. Op de achtergrond staat de zorg over een dalend ledenaantal, het morele verval en een gebrek aan evangelisatie- en zendingsijver. Omkeer heeft daarom alles te maken met bekering. Deze is geen resultaat van menselijke inspanning maar kan alleen door Gods Geest bewerkt worden. Bekering is niet alleen gave, maar ook opgave. 'Omkeerstrategie' heeft betrekking op alle terreinen van het leven: persoonlijk leven, gezinsleven, kerkelijk leven en maatschappelijk leven.

In november 2015 bezochten prof. dr. S. van der Walt en ds. H. Zwemstra de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Twee van ons hadden een ontmoeting met hen.

2.3.2. *Reformed Church of Botswana (RCB)*

Aan dit kerkverband kon geen bezoek gebracht worden. De reden is dat dit buiten ons budget viel.

2.3.3. *Synode Soutpansberg (SPB)*

Ook de synode van SPB vergaderde in deze periode. Het was logistiek niet mogelijk deze synode te bezoeken maar op uitnodiging van Peter Borgdorff van de CRCNA was er een ontmoeting met twee broeders van de SPB: de brs. Chris Rabali (hoogleraar aan de North West Universiteit in Vanderbijlpark) en Irsan Liphadzi (predikant in Pretoria). Het was goed door dit bezoek te laten zien dat wij geen keuze maken tussen GKSA en Synode Soutpansberg.

2.4. *Azië*

2.4.1. *Geraja Toraja Mamasa (GTM)*

In overleg met Deputaten Zending is afgesproken dat ook DBK een afgevaardigde zullen sturen (1.5.1.). Dat dit tot nu toe niet gebeurd is, houdt verband met de constructie die tot nu toe gehanteerd werd. Het besluit om voortaan – dat wil zeggen: eenmaal in de vijf jaar – een afgevaardigde te sturen is ingegeven door het feit dat de GTM volwaardige zusterkerken zijn. In juli hoopt ds. Wüllschleger samen met ds. E. Everts van DZ naar Indonesië te gaan. Een verslag hiervan zal separaat worden toegezonden.

2.4.2. *Independent Reformed Church of Korea (IRCK)*

In oktober bezocht ds. Den Butter de Kosin kerken in Zuid-Korea. Het was mogelijk om de laatste dag van de Asian Pacific Conference of Reformed Churches (de Aziatische versie van de European Conference of Reformed Churches) bij te wonen. De conferentie werd gehouden in de Gangbyun-gemeente (IRCK) in Seoul en het thema was: "De Sacramenten".

Na de conferentie waren er ontmoetingen met afgevaardigden en gemeenten van de IRCK. Verzoeken om in kerkdiensten voor te gaan kwamen van de gemeenten in Dawoori (PCK-Kosin), Gwanggy (PCK-Kosin) en Jeonju (IRCK).

De IRCK is een klein kerkverband met vier gemeenten en vijf predikanten. De grote ijver van de mensen is indrukwekkend. De eigen uitgeverij heeft al bijna 160 publicaties het licht doen zien, waaronder een vijfdelige verklaring van de Heidelbergse Catechismus en diverse lezingen van Apeldoornse hoogleraren. Men heeft grote waardering voor de contacten met Apeldoorn. Ds. Huijgen heeft in augustus 2015 op een conferentie van predikanten van de IRCK en de IRPK (Independent Reformed Presbyterian Churches of Korea) gesproken over Calvijn en de Heidelbergse Catechismus. De IRCK en IRPK bewegen zich langzamerhand naar elkaar toe.

2.4.3. *Kosin Presbyterian Church in Korea (KPCK)*

De PCK-Kosin is een groot kerkverband dat te kampen heeft met een toenemende vervlaking. Na een geweldige groei van het christendom dringen materialisme en individualisme meer en meer op. Er zijn veel gemeenten, en leden wisselen steeds gemakkelijker van gemeente. De trouw aan de plaatselijke gemeente is geen vanzelfsprekendheid meer. Ook binnen de PCK-Kosin is er grote waardering voor de contacten met de CGK en Apeldoorn. Er is een verlangen om in het spoor van de Reformatie te gaan en men ervaart de kerkelijke contacten daarin als leerzaam.

Tijdens het verblijf in Korea konden gesprekken gevoerd worden met een aantal gemeenschappelijke contacten en ook met een aantal nieuwe, zoals de PCS (Turkije), de RPCNA-Japan en PCEA.

2.4.4. *Reformed Church in Japan (RCJ)*

In 2006 bracht ons deputaatschap voor het laatst een bezoek aan de generale synode van de RCJ. In de afgelopen synodeperiode was een bezoek aan onze Japanse zusterkerken daarom een prioriteit. Ds. Den Butter bezocht in oktober 2015 de synode die in Osaka gehouden werd. Belangrijkste punten op de agenda waren: de effectuering van het besluit dat vorig jaar genomen werd om de ambten open te stellen voor de vrouw, het theologisch seminarie in Kobe, de resultaten van de hulpverlening na de tsunami, de verhouding van de kerken tot de overheid en de officiële verklaring met het oog op het 70-jarig jubileum van de RCJ in 2017.

De effectuering van het besluit om de ambten open te stellen voor de vrouw heeft veel losgemaakt bij de afgevaardigden van de zusterkerken. Zo heeft de OPC uitgesproken dat de RCJ geen kerk "van gelijke gebruiken" meer is. Concreet betekent het dat de kerkelijke contacten verbroken worden. De OPC blijft wel participeren in het missiewerk. Alle buitenlandse afgevaardigden, behalve de NGKSA en de CRCNA, spreken hun grote zorg uit over het besluit om de ambten voor de vrouw open te stellen. Conform ons beleid hebben wij in deze zaak de RCJ een drietal punten voorgelegd: a. is onze studie over vrouw en ambt (1998) dienstig geweest? b. betreft de openstelling van de ambten ook het geestelijk onderwijs en leiding geven? c. graag worden wij geïnformeerd over de onderliggende argumentatie.

Het moderamen en de oecumenische commissie van de RCJ hebben een antwoord op deze vragen toegezegd. Tot op heden hebben deputaten dit antwoord niet ontvangen.

Het Kobe Reformed Seminary kent financiële zorgen. Desondanks wordt dr. S. van der Watt (NGKSA) aangesteld als hoogleraar praktische theologie.

Er is grote dankbaarheid voor de vele giften uit Nederland ten behoeve van de wederopbouw van de door de tsunami getroffen gebieden. Het geld is gebruikt om kerken te herbouwen, hulpverleningscentra op te zetten en in te richten.

De RCJ maakt zich zorgen om de koers van de Japanse regering die nationalisme en herinvoering van het Shintoïsme als nationale godsdienst voorstaat.

Gedurende de synode was er gelegenheid om gesprekken te voeren met afgevaardigden van de CRCNA, NGKSA en de OPC.

2.5. *Oceanië*

De vorige synode heeft ons verzoek goedgekeurd om de correspondentie met de kerken in Australië en Nieuw-Zeeland af te bouwen (1.3. besluit 4). Ten dele is dit gebeurd.

2.5.1. *Christian Reformed Churches of Australia (CRCA)*

De contacten met de Christian Reformed Churches of Australia (CRCA) willen we aanhouden tot D.V. 2017. Reden hiervoor is dat de CRCA nog niet zijn toetreden tot de ICRC. Dit had in 2013 zullen gebeuren, maar zal waarschijnlijk pas in 2017 plaatsvinden. Het leek ons billijk dat we onze kerkelijke correspondentie nog niet verbreken zolang deze kerken niet officieel lid zijn van de ICRC.

2.5.2. *Reformed Churches of New Zealand (RCNZ)*

De officiële relatie van volledige correspondentie met de Reformed Churches of New Zealand (RCNZ) hebben we in goed overleg met deze kerken en met beider goedvinden beëindigd. Van beide kanten is dank uitgesproken voor de contacten die we hebben gehad en konden we op broederlijke wijze onze relatie afbouwen. We zetten de contacten voort via de ICRC.

3. *Toestemming om voor te gaan conform artikel 4 K.O.*

Enkele malen werd aan buitenlandse predikant toestemming verleend om voor te gaan in onze kerken. Soms ging het verzoek uit van een plaatselijke gemeente, soms deed een predikant zelf het verzoek. Deputaten hebben aan alle verzoeken kunnen voldoen. Het betreft de volgende predikanten: ds. Mario Freitas (IPB, Brazilië), ds. David Zadok (predikant van Grace and Truth gemeente, Israël), ds. Roberto C. Verburg (IERB, Brazilië), ds. Cees Molenaar (HRC, Malawi i.v.m. zending), ds. John van Eyk (APC, Schotland) en Rev. Kevin Bidwell (EPCEW). Met IERB, HRC en EPCEW hebben wij een kerkelijke relatie. Aan de overige predikanten werd deze toestemming verleend op basis van art. 4 sub 5b KO.

4. Oecumenische verbanden

4.1. International Conference of Reformed Churches (ICRC)

Eenmaal in de vier jaar komt de ICRC bijeen op een telkens wisselende locatie. In D.V. 2017, 12-19 juli zal de ICRC haar bijeenkomst houden in Jordan, Ontario, Canada.

In 2013 werd besloten aanpassingen te maken aan de *constitutie*, de *regelingen* en de *structuur* van de ICRC. Veranderingen in de *constitutie* moeten door de GS geaccordeerd worden (bijlage 3). Veranderingen in de *structuur* van de ICRC beogen regionale interactie te stimuleren en hogere prioriteit te geven aan theologisch onderwijs en diaconaat. Commissies werden benoemd die deze besluiten ten uitvoer brengen. Een vragenlijst is toegezonden aan ons curatorium en deputaten diaconaat. Om de communicatie tussen de lidkerken te bevorderen en informatie meer toegankelijk te maken voor elkaar, werd een websitecommissie benoemd. Ook werd een commissie voor regionale conferenties in het leven geroepen. Ds. Schenau participeert daarin namens de Europese kerken.

Van de 32 lidkerken hebben er nu 11 een niet-blanke oorsprong. Dit onderstreept het feit dat de ICRC niet meer een conferentie is van uitsluitend westerse kerken. Het is bemoedigend te zien hoe de ICRC op allerlei terrein steun geeft aan de vaak jonge niet-blanke kerken. Wederkerig is het voor ons een bemoediging te horen hoe de Heere werkzaam is in deze landen waar christenen soms bedekt of openlijk vervolgd worden.

Voor meer informatie over de ICRC, zie www.icrconline.com. Voor een lijst van de lidkerken, zie bijlage 2 en <http://www.icrconline.com/about-members.html>. Voor de constitutiewijziging, zie bijlage 3 en <http://www.icrconline.com/about-constitution.html>.

4.2. European Conference of Reformed Churches (EuCRC)

De European Conference of Reformed Churches is een regionale afdeling van de ICRC. Daarbij zijn in ons werelddeel aangesloten de RPCI en EPCI (Ierland), FCS en FCC (Schotland), EPCEW (Engeland), UNEPREF (Frankrijk), GKv en CGK (Nederland) en IRE (Spanje). Deze tweejaarlijkse conferenties hebben als voornaamste doel de onderlinge bemoediging en bezinning op onderwerpen die ons als kerken raken. De deelnemende kerken mogen hun kerkelijke relaties uitnodigen. Hierdoor komen er ook gasten uit Zwitserland, Italië, Albanië, Oekraïne en Rusland. Met elkaar wordt op deze manier de breedte van het Europese continent vertegenwoordigd. Het is bijzonder om te horen hoe de Heere ook in andere Europese landen doorgaat met Zijn werk.

In 2014 werd in Cardiff een conferentie gehouden met als hoofdt thema 'Gereformeerde vroomheid'. Een van de doelstellingen van de EuCRC is om ons te bezinnen op onze gezamenlijke missionaire roeping en op de concrete uitwerking daarvan. De aangesloten kerken hebben in beeld gebracht waar ieder missionair actief is. Op deze wijze kan worden voorkomen dat meerdere kerken op dezelfde plaats werken. Ds. Schenau is de scheidende voorzitter. Op kundige en tegelijk ontspannen wijze heeft hij altijd de vergaderingen geleid. De conferentie in Cardiff is door iedereen als zeer positief ervaren.

De volgende conferentie wordt in ons land gehouden D.V. 24-27 mei 2016 in De Glind. Thema: 'Theologie en praktijk van de sacramenten als genademiddelen'. Deelthema's zijn 'Het Heilig Avondmaal als genademiddel' (dr. E. Brink), 'De Heilige Doop als genademiddel' (prof. R. McCollum), 'Kinderen aan de Tafel' (dr. W. Schweitzer). Een verslag van deze conferentie zal u nog worden toegezonden.

Voor meer informatie over de EuCRC, zie www.eucrc.org.

5. Website/publiciteit

Sinds 2014 hebben DBK een eigen site op de webpagina van onze kerken. Op deze wijze kan meer bekendheid gegeven worden aan het werk van DBK binnen eigen kerkverband en aan de kerken waarmee we contact onderhouden.

Ook hebben onze kerken sinds 2014 een Engelstalige afdeling op de website. De belangrijkste beslissingen van de GS 2013 zijn daarop gepubliceerd. Tevens is de rubriek 'Relaties met kerken in het buitenland' uit het Jaarboek in het Engels vertaald en gepubliceerd. Ten slotte, een Engelse vertaling van ons rapport over homoseksualiteit is in september 2014 gepubliceerd. Het is vertaald door ds. C.A. Schouls (FRCNA, Canada) en dhr. Aart Plug (Australië). We zijn beide broeders zeer erkentelijk voor de kundige wijze waarop zij dit gedaan hebben.

Intussen hebben we desgevraagd aan de IRCK toestemming verleend dit document te vertalen in het Koreaans.

In de zomer van 2016 zal de redactie van De Wekker een nummer wijden aan de buitenlandse contacten.

6. Jumelage

Kerkelijke relaties met buitenlandse kerken spelen zich voornamelijk af op het vlak van deputaten. Wij waarderen die relaties zeer, maar zouden de contacten tegelijk meer naar het grondvlak willen brengen. Daarom hebben we opnieuw de gedachte van jumelage opgepakt en verder uitgewerkt. Jumelage houdt in dat plaatselijke gemeenten een zustergemeenterelatie aangaan met gemeenten in het buitenland. We beperken ons daarbij tot Europa. Op verschillende manieren kan hier invulling aan gegeven worden: door middel van uitwisselingsbezoeken, brieven schrijven, enz. De zusterkerken in Europa hebben we hierover gepolst en van hen kregen we een positieve reactie. Inmiddels hebben we brieven verzonden naar kerkenraden binnen ons eigen kerkverband. Op grond hiervan bereiden we aanvullende informatie voor.

7. Gastvrijheid

Voor iedere synode nodigen wij buitenlandse gasten uit, en vaak wordt daar gebruik van gemaakt. We zijn dankbaar hen te ontvangen. Wij hebben ons afgevraagd of er op het punt van gastvrijheid niet het een en ander te verbeteren valt. Wij menen dat dit het geval is. Op het punt van de taal moeten onze buitenlandse gasten altijd een grote afstand ervaren. Deputaten vertegenwoordiging hebben ons voorstel goedgekeurd om tijdens de synode te zorgen voor een simultane vertaling in het Engels. Echter, bij het uitwerken van deze plannen stuitte we op financiële problemen. Een bedrijf dat aanvankelijk zijn diensten voor een schappelijk tarief aanbood, heeft zich teruggetrokken. Als deputaatschap hebben we ons hierdoor genoodzaakt gezien dit punt te laten vervallen. Wij hebben de buitenlandse gasten een Engelstalige samenvatting van de agenda ter beschikking gesteld en zullen proberen te zorgen voor een persoonlijke begeleiding en vertaling.

8. *Vacatures*

Volgens het opgestelde rooster van aftreden zal ds. Schenau vanwege het bereiken van de maximale termijn (15 jaar) ons deputaatschap verlaten. We willen onze grote dankbaarheid uitspreken voor de wijze waarop hij zich heeft ingezet voor ons deputaatschap. Hij deed dit met grote toewijding. Ook op het niveau van de internationale contacten was hij actief: lange tijd was hij voorzitter van de EuCRC. We zien terug op een prettige samenwerking met onze broeder. We zullen hem missen, zeker vanwege zijn kennis en wijsheid. Een voorstel voor een nieuw te benoemen broeder zal separaat worden toegezonden.

9. *Instructie deputaatschap*

Deputaten hebben in overeenstemming met de besluitvorming van de synode de afgelopen jaren hun aandacht meer en meer verlegd naar de Europese zusterkerken. Zij ervaren de wijsheid, de waarde en de vreugde daarvan. De kleinere afstanden maken een intensiever verkeer en meeleven met elkaar mogelijk. Dat roept ook wel weer eigen vragen op. Is het bijvoorbeeld beter om het contact met een zusterkerk gedurende langere tijd te verbinden aan één van de deputaten of is het juist beter (zoals tot nu toe gebruikelijk) afwisseling aan te brengen in de afvaardiging? Daarnaast valt te verwachten en doet zich ook al voor, dat deputaten tijdens hun bezoeken ook persoonlijke contacten ontwikkelen. Dan moet duidelijk zijn hoe deze zich verhouden tot officieel kerkelijke contacten. Deputaten nemen zich voor zich de komende periode te bezinnen op dit soort vragen in het licht van hun instructie.

10. *Ten slotte*

Met dankbaarheid zien deputaten terug op de afgelopen periode waarin het werk onder Gods zegen kon worden voortgezet. Deputaten hebben in de afgelopen periode met vreugde ons kerkverband mogen vertegenwoordigen bij zusterkerken in het buitenland. Dit onderlinge contact is een zegen en bemoediging. Het is en blijft een bijzonder voorrecht om iets te mogen ervaren van de 'heilige, algemene, christelijke Kerk, de gemeenschap der heiligen' over de grenzen van landen en continenten heen. Reizen naar diverse bestemmingen, dichterbij en verder weg, werden afgelegd en de Heere heeft ons allen veilig willen geleiden. Het is het gebed van deputaten dat het verrichte werk tot eer van Gods Naam, tot uitbreiding van zijn Koninkrijk en tot zegen voor de corresponderende kerken en ons eigen kerkverband mag zijn.

11. *Voorstellen*

Deputaten stellen u het volgende voor:

1. het gesprek met afgevaardigden van de OPC in Nederland af te wachten en D.V. in 2019 een definitief besluit te nemen over het al dan niet beëindigen van onze beperkte correspondentie (2.2.3.);
2. de veranderingen in de constitutie van de ICRC te accorderen (4.1. en bijlage 3);
3. in de vacature van ds. Schenau een opvolger te benoemen (8). Een voorstel zal separaat worden toegezonden;
4. aan deputaten buitenlandse kerken op te dragen hun werkwijze te evalueren in het licht van de instructie (9).

Bijlage 1

Lijst van in dit rapport gebruikte afkortingen

APC	Associated Presbyterian Churches (Schotland en Canada)
BBK	Deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken (deputaatschap GKv)
BER	Biserica Evangelica Romana
CGK	Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
CRCNA	Christian Reformed Churches of Australia
CRCNA	Christian Reformed Church in North America
DBK	Deputaatschap Buitenlandse Kerken (CGK)
DJW	Dienstverlening Jongeren Wereldwijd
DZ	Deputaten zending
EuCRC	European Conference of Reformed Churches
EPCEW	Evangelical Presbyterian Church in England and Wales
EPCI	Evangelical Presbyterian Church of Ireland
FCC	Free Church of Scotland (continuing)
FCS	Free Church of Scotland
FRCNA	Free Reformed Churches of North America
GKSA	Die Gereformeerde Kerke in Suid Afrika
GKv	Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)
GTM	Geraja Toraja Mamasa
GZB	Gereformeerde Zendingsbond
HRC	Heritage Reformed Congregations
ICRC	International Conference of Reformed Churches
IERB	Igrejas Evangelicas Reformandas no Brasil
IPB	Igreja Presbiteriana do Brasil
IPCK	Independent Presbyterian Church of Korea
IRCK	Independent Reformed Church of Korea
IRE	Iglesia Reformata de España
IRPK	Independent Reformed Presbyterian Churches of Korea
KPCK	The Presbyterian Church in Korea (Kosin)
NGKSA	Nederduitse Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika
OPC	Orthodox Presbyterian Church
PCEA	Presbyterian Church of Eastern Australia
PCS	Protestant Church of Smyrna
PRTS	Puritan Reformed Theological Seminary
RCB	Reformed Church of Botswana

RCJ	Reformed Church in Japan
RCNZ	Reformed Churches of New Zealand
RPCI	Reformed Presbyterian Church of Ireland
RPCNA	Reformed Presbyterian Church of North America
SPB	Synode Soutpansberg
UNEPREF	Union Nationale des Eglises Protestantes Réformées Evangéliques de France

Bijlage 2

Lijst van de 32 ICRC-lidkerken (2013)

1. Africa Evangelical Presbyterian Church (AEPC)
2. Associate Reformed Presbyterian Church (ARPC)
3. Calvinist Reformed Churches in Indonesia (CRCI)
4. Canadian Reformed Churches (CanRC)
5. Christian Reformed Churches in the Netherlands (CRCN)
6. Evangelical Presbyterian Church in England and Wales (EPCEW)
7. Evangelical Presbyterian Church of Ireland (EPCI)
8. Free Church of Scotland (FCS)
9. Free Church of Scotland (Continuing) (FCC)
10. Free Church in Southern Africa (FCSA)
11. Free Reformed Churches of North America (FRCNA)
12. Free Reformed Churches in South Africa (FRCSA)
13. Heritage Reformed Congregations (HRC)
14. Independent Reformed Church of Korea (IRCK)
15. Orthodox Presbyterian Church (OPC)
16. Presbyterian Church of Eastern Australia (PCEA)
17. Presbyterian Church in Korea (Kosin) (KPCK)
18. Presbyterian Free Church of India (PFCI)
19. Reformed Churches of Brasil (RCB)
20. Reformed Churches in Indonesia - NTT (RCI)
21. Reformed Churches in the Netherlands (Liberated) (RCN)
22. Reformed Churches of New Zealand (RCNZ)
23. Reformed Churches of South Africa (RCSA)
24. Reformed Churches of Spain (RCS)
25. Reformed Church in the United States (RCUS)
26. Reformed Presbyterian Church of India
27. Reformed Presbyterian Church of Ireland (RPCI)
28. Reformed Presbyterian Church of North America (RPCNA)
29. Reformed Presbyterian Church of North East India (RPCNEI)
30. Sudanese Reformed Churches General Synod (SRC)
31. United Reformed Church in Congo (URCC)
32. United Reformed Churches in North America (URCNA)

Bijlage 3

ICRC constitutie met voorgestelde gewijzigde constitutie

I. Current Constitution (huidige constitutie)

Article I - Name

The name shall be The International Conference of Reformed Churches.

Article II - Basis

The basis of the Conference shall be the Holy Scriptures of the Old and New Testament as confessed in the Three Forms of Unity (the Belgic Confession, the Heidelberg Catechism, the Canons of Dort) and the Westminster Standards (the Westminster Confession of Faith, the Larger and Shorter Catechisms).

Article III - Purpose

The purpose of the Conference shall be:

1. to express and promote the unity of faith that the member churches have in Christ;
2. to encourage the fullest ecclesiastical fellowship among the member churches;
3. to encourage cooperation among the member churches in the fulfillment of the missionary and other mandates;
4. to study the common problems and issues that confront the member churches and to aim for recommendations with respect to these matters;
5. to present a Reformed testimony to the world.

Article IV - Membership

1. Those churches shall be admitted as members which:
 - a. faithfully adhere to the Reformed Faith stated in the confessional documents listed in the Basis, and whose confessional standards agree with the said Reformed Faith;
 - b. have been sponsored by at least two member Churches;
 - c. furnish
 - i. their confessional standards,
 - ii. their declaratory acts (if applicable),
 - iii. their form of subscription,
 - iv. their form of government;

- d. are not members of the World Council of Churches or any other organization whose aims and practices are deemed to be in conflict with the Basis;
 - e. are accepted by a two-thirds majority vote of the delegations of the member Churches, every member Church having one vote.
2. Termination of membership shall be by a two-thirds majority vote of the delegations of the member Churches whenever the Conference is of the opinion that the member Church in its doctrine and/or practice is no longer in agreement with the Basis.

Article V - Authority

The conclusions of the Conference shall be advisory in character. Member Churches are to be informed of these conclusions and are recommended to work towards their implementation.

Article VI - Amendments to the Constitution

The Constitution may be amended by a two-thirds majority vote of the member churches.

The proposed amendment(s) shall be sent to the Corresponding Secretary two years before the meeting of the Conference. He shall send it to the member churches immediately.

II. Proposed Constitution (voorgestelde constitutie)

I. Name

The name of the Conference shall be The International Conference of Reformed Churches ("ICRC").

II Basis

The basis of the Conference shall be the Holy Scriptures of the Old and New Testaments as confessed in the Three Forms of Unity (the Belgic Confession, the Heidelberg Catechism, the Canons of Dort) and the Westminster Standards (the Westminster Confession of Faith, the Larger and Shorter Catechisms).

III Purpose

The purpose of the Conference shall be:

1. to express and promote the unity of faith that the Member Churches have in Christ;
2. to encourage the fullest ecclesiastical fellowship among the Member Churches;
3. to facilitate and promote cooperation among the Member Churches in such areas as missions, theological education, and ministries of mercy;
4. to study the common problems and issues that confront the Member Churches;
5. to present a Reformed testimony to the world.

IV Membership

1. The Conference was duly constituted on October 26, 1982, by delegates from the eight founding churches, having been previously authorized to do so by their major assemblies. A list of past and present members of the Conference shall be maintained among the Conference's documents.
2. Churches eligible for membership are those which:
 - a. faithfully adhere to the Reformed Faith stated in the confessional documents listed in the Basis, and whose confessional standards agree with the said Reformed Faith;
 - b. have complied with the applicable *Regulations* regarding applications for membership;
 - c. are not members of any other organization whose aims and practices are deemed to be in conflict with the Basis.
3. Admission to membership in the Conference shall be by a two-thirds majority vote of the delegations of the Member Churches, each Member Church having one vote.
4. Suspension or termination of membership in the Conference shall be by a two-thirds majority vote of the delegations of the Member Churches, each Member Church having one vote, whenever the Conference concludes that the Member Church, in its doctrine and/or practice (which includes the ordination of persons to the offices of minister or ruling elder contrary to the rule prescribed in Scripture, *cf.*, *Belgic Confession*, Article 30), is no longer in agreement with the Basis; removal of suspension shall also be by a two-thirds majority vote of the delegations of the Member Churches, each Member Church having one vote. A proposal to suspend, terminate, or remove the suspension of the membership of a Member Church may be initiated only by the major assembly of a Member Church. A suspended Member Church may send Delegates to meetings of the Conference but shall not vote.
5. When a Member Church fails to send at least one Delegate to three consecutive meetings of the Conference, its membership shall be automatically terminated as of close of the third such meeting, unless during that meeting the Conference determines by a two-thirds majority vote of the delegations of the member Churches, each Member Church having one vote, that there are good and sufficient grounds for such failure.

V Nature And Extent Of Authority

It is understood that the Conference is not a synodical, classical, or presbyterial assembly, and therefore all actions and decisions of the Conference, other than those with respect to a church's membership in the Conference (*Constitution*, IV), are advisory in character and may in no way curtail, restrict, or intrude into the exercise of the jurisdiction or authority given to the governing assemblies of the Member Churches by Jesus Christ, the King and Head of the Church.

VI Amendments To The Constitution

This *Constitution* may be amended by two-thirds majority vote of the major assemblies of the Member Churches eligible to vote, such amendment having been proposed to the Member Churches by a two-thirds majority vote of the delegations of the Member Churches present and eligible to vote, each Member Church having one vote. An amendment, as proposed to the Member Churches, is not amendable. A

proposal to amend the *Constitution* may be initiated only by the major assembly of a Member Church eligible to vote, or by a Committee of the Conference, and shall be sent to the Corresponding Secretary not later than two years before the meeting of the Conference.

BIJLAGE 40

Artikel 91, 96

Aanvullende rapportage deputaten buitenlandse kerken

2.1.4. Free Church of Scotland

Op 25 en 26 mei bezocht ds. Huijgen de General Assembly van de Free Church of Scotland. Dit kerkverband telt ongeveer 13.000 leden in bijna honderd gemeenten. Tijdens de synode was revitalisering van het kerkelijk leven en een wending van *maintenance* (onderhoud) naar *mission* (zending) een van de hoofdpunten. De theologische opleiding, Edinburgh Theological Seminary, bevindt zich middenin het centrum van Edinburgh, groeit en doet aan distance learning. De meeste studenten komen uit andere kerken, maar voor predikantschap in de FCS studeren niet minder dan negentien mannen. Zoveel predikantsvacatures zijn er niet, maar men benadrukt dat als God zoveel jonge mensen geeft om te dienen, er taken voor hen gevonden moeten worden en gevonden zullen worden.

2.1.5. Free Church of Scotland (Continuing)

Van 23 tot 25 mei bezocht ds. Huijgen de General Assembly van de Free Church of Scotland (Continuing). Sinds de breuk in de Free Church of Scotland rond het begin van deze eeuw onderhouden onze kerken contacten met beide kerkformaties. Eerdere synodes droegen deputaten op, aan te dringen op verzoening. Dat is eerder herhaaldelijk gebeurd, maar inmiddels hebben beide Free Churches of Scotland een afzonderlijk kerkelijk leven opgebouwd.

De synode van de FCSc werd dagelijks met een godsdienstoefening van ongeveer een uur geopend. Hoofdpunten op de agenda betroffen vooral ethische en maatschappelijke onderwerpen. Men is sterk op de natie en op de politiek betrokken; men is er ook bezorgd over. Er diende een uitgebreid rapport over het referendum over het lidmaatschap van de EU, waarin voor een Brexit werd gepleit, met name vanwege vermeende geestelijke grondslagen van de Europese Unie.

2.1.8. Iglesias Reformadas de España

Deputaten buitenlandse kerken hebben zich in de afgelopen jaren in gevolge een opdracht van de generale synode meer en meer geconcentreerd op contacten binnen Europa. In het kader daarvan is de Iglesias Reformadas de España (IRE) steeds meer in beeld gekomen. Met name via de European Conference of Reformed Churches (EuCRC).

In 2014 bezochten deputaten de synode van dit kerkverband, dat overigens uit slechts drie plaatselijke gemeenten bestaat: Almuñecar in het Zuiden, Madrid in het centrum en Mataro, bij Barcelona, in het Noordoosten van het land. Hoewel het hier om een klein, kwetsbaar kerkgenootschap gaat, stellen deputaten voor een band van volledige correspondentie aan te bieden. Dit voorstel wordt hieronder gemotiveerd. Eerst iets over de geschiedenis en huidige situatie van de IRE.

Geschiedenis

Er was ooit een moederkerk in Barcelona, gesticht onder toezicht van de GkV en Angelsaksisch-Presbyteriaanse kerken. Vanuit deze moederkerk zijn er in de loop van de tijd in heel Spanje verschillende gemeenten ontstaan, omstreeks het jaar 2000 waren er in totaal acht.

Het kerkverband is door diepe crises heengegaan. Vanuit Nederland (contacten met de GkV en de Spaanse Evangelische Zending) was er de aandring zich qua leer en organisatie meer (Nederlands-)gereformeerd te ontwikkelen. De IRE zag daarvan de waarde in, en toch gaf dat spanning met de meer Latijns georiënteerde cultuur. Maar de grootste moeite gaven interne oorzaken. Met verdriet herinnert men zich de opstelling van de toenmalige voorganger van de moederkerk die zichzelf een hiërarchische positie waardig achtte en moreel ontspoorde. De moederkerk verspreidde een geur van academisme en sectarisme.

In 2004 hebben de toenmalige lidkerken gemeend een tuchtprocedure te moeten starten tegen de bewuste voorganger van Barcelona. Dat leidde tot een onttrekking van deze broeder en afscheiding van zijn (gedecimeerde) gemeente. De struikelgang van crisis naar crisis leidde tot de losweking van nog drie gemeenten en de opheffing van één andere. De drie huidige kerken hebben elkaar vastgehouden en het kerkelijke leven voorzichtig opnieuw georganiseerd. Hun basis wordt daarbij gevormd door de Schrift en de Nederlandse en Angelsaksische confessies (De Nederlandse Geloofsbelijdenis, De Heidelbergse Catechismus, De Dordtse Leerrregels, De Belijdenis van Westminster).

Men spreekt van verootmoediging en van genezing en van een echte herstart sinds 2010, waarbij men zich realiseert niet op eigen kracht gestalte te kunnen geven aan gereformeerd kerkelijk leven in Spanje. Daarom wordt omgezien naar bondgenoten zowel in eigen land als in het buitenland. De GkV heeft dan wel geen officiële relatie maar via de Stichting Broederschap Spanje (SBS) wel al heel lang contacten onderhouden met de IRE. De IRE is dankbaar dat de GkV haar door crises heen trouw is gebleven. De bemoeienis van SBS is recent overgenomen door De Verre Naasten. Ook ontvangt men steun van de European Missionary Fellowship (EMF). De Spaanse Evangelische Zending steunt ds. Berend Coster, met name bij zijn docentschap aan IBSTER, een theologisch seminar in Castelldefels, dat qua onderwijs een steeds duidelijker gereformeerd karakter krijgt.

Huidige situatie

Hoewel er in het algemeen sprake is van een stabilering en voorzichtige uitbouw van het kerkelijke leven, blijkt de kwetsbaarheid van de IRE steeds weer. Deputaten zijn onder de indruk van de g(G)eeftkracht en fysieke inzet van de predikanten die in de drie kerken werkzaam zijn: ds. Manuel Lopez in Almuñecar, ds. Berend de Coster in Mataro en ds. José de Segovia in Madrid. Maar ds. Lopez kreeg tot zijn eigen grote verdriet te maken met een echtscheiding en ds. Berend Coster wil op termijn repatriëren naar Nederland. Mataro heeft intussen een interim-predikant maar het is onzeker door wie hij over enkele jaren kan

worden opgevolgd. Verder doet de economische crisis in Spanje zich ook in het kerkelijke leven gelden. Verschillende kerken moesten uit financiële nood hun intrek nemen bij familie elders in het land. Dit geeft ook druk op de vervulling van de ambten.

Een hoopvol teken is de groeiende samenwerking met de Braziliaans-Presbyteriaanse Kerk in Spanje (BPK). Sinds 25 jaar is de BPK (met wortels in de VS en Schotland) actief in Spanje. Er zijn acht zendingskerken, met name in de omgeving van Madrid. Confessionele en spirituele verwantschap heeft beide kerkverbanden op elkaars spoor gebracht. Er wordt voorzichtig aangewerkt op een federatie. Men hoopt op een win-win-effect. De IRE op versteviging van haar kerkelijke positie en de BPK van haar Spaanse karakter. Een fusie wordt niet nagestreefd, met name vanuit respect voor het eigen karakter van de kleinste partner, de IRE.

Officiële band

Zowel de structurele kwetsbaarheid als de ontwikkelingen in de relatie tussen IRE en BPK hebben deputaten wel doen aarzelen de generale synode voor te stellen een officiële kerkelijke band aan te bieden. Dat zij dit nu toch doen, heeft de volgende redenen:

1. Van de acht lidkerken van de EuCRC is de IRE de enige, waarmee we als CGK nog geen (volledige) correspondentie onderhouden. Artikel 4 van de kerkorde maakt het via de EuCRC intussen al wel mogelijk, dat de IRE-predikanten op onze kansels voorgaan.
2. Het valt niet te verwachten, dat de kwetsbaarheid spoedig weggenomen zal worden. Een kerkelijke relatie moet van onze kant dan ook vooral worden gezien als een vorm van dienstbaarheid en een steun in de rug van het gereformeerde kerkelijke leven in Spanje, dat met een lampje gezocht moet worden. De IRE heeft begrip getoond voor de aarzeling van deputaten, maar tegelijk duidelijk laten blijken dat men een officiële relatie met de CGK zeer op prijs zou stellen.
3. Juist ook in de zich ontwikkelende relatie met de BPK zou men het waarderen in de CGK een gereformeerde kerk als gesprekspartner te hebben.
4. Deputaten buitenlandse zending doen het voorstel via de CGK van Antwerpen de missionaire activiteiten van br. Guido Groeneveld in Barcelona te gaan ondersteunen. Er is een hartelijk contact tussen hem en zijn kerkplanting én de IRE gemeente van Mataro. Door een officiële band met de IRE krijgen de CGK ook in Spanje zelf een kerkelijk bruggehoofd voor dit onderdeel van Zending in Europa.
5. De mogelijkheden om aan volledige correspondentie invulling te geven zijn van IRE kant beperkt. Voor geregeld synodebezoek ontbreken bijvoorbeeld eenvoudigweg de financiële middelen. Wel ziet men veel in uitwisseling op het niveau van plaatselijke kerken. Dat past binnen het initiatief van jumelage, dat deputaten ook richting andere zusterkerken hebben genomen.

2.4.1. GTM

Van 14-26 juli 2016 bezocht ds. Wüllschleger de synode van de GTM. Hij deed dit samen met ds. E. Everts, die namens DZ meegang. De Gereja Toraja Mamasa is voortgekomen uit het zendingswerk van onze kerken. Als DBK bouwen we voort op contacten die er al sinds 1928 zijn, toen onze eerste zendeling, ds. A. Bikker, naar Indonesië ging. Sinds 1947 zijn de GTM een zelfstandig kerkverband. Met 150.000 leden is het ongeveer twee keer zo groot als ons eigen kerkverband. Er zijn 540 gemeenten en 250 predikanten. Met dankbaarheid mocht hij constateren hoe het zendingswerk heeft vrucht gedragen. Deelname van jongeren aan het kerkelijk leven is groot. In een overwegend islamitisch land, is op Sulawesi het percentage christenen groot. 'Eenheid in verscheidenheid' is het motto van de Indonesiërs: er is een verscheidenheid aan godsdiensten, maar we zijn één volk. Godsdienstvrijheid is verankerd in de grondwet. Godsdienstige tolerantie is groot, hoewel sektarisch geweld in bepaalde gebieden regelmatig voorkomt. De GTM heeft twee zendingsgebieden aangrenzend aan Mamasa. Een belangrijk punt op de agenda was de salariëring van predikanten. Men streeft naar meer evenredigheid in het uitbetalen van het honorarium. D. overgang naar een nieuw systeem levert de nodige spanningen op. Aan het einde van de synode werd een nieuw bestuur verkozen, dat voor de periode van 5 jaar wordt benoemd.

4.2. EuCRC

Van 24-27 mei 2016 werd in De Glind de tweejaarlijkse conferentie van de EuCRC gehouden. Vanwege de korte afstand en de geringe reiskosten konden vier van uw deputaten de conferentie bijwonen. Het was goed om veel afgevaardigden uit alle delen van Europa te ontmoeten. De EuCRC telt acht lidkerken. Verder waren er vertegenwoordigers uit veel Europese landen, zoals Polen, Oekraïne, Litouwen, Letland, Rusland, Albanië, Kroatië, Roemenië, Zwitserland, Spanje, Italië en Turkije. Verschillende vertegenwoordigers van niet-lidkerken gaven een korte presentatie over hun kerk en de situatie waarin deze zich bevinden. Het thema voor de conferentie was 'De sacramenten'. Er werden drie lezingen gehouden met aansluitend workshops. De heilige Doop, het heilig Avondmaal en kindercommunie waren onderwerpen die in de lezingen centraal stonden. Er is grote overeenstemming tussen de kerken ten aanzien van deze onderwerpen. Algemeen wordt het genadeverbond gezien als de grond voor de sacramenten. Toch is er ook verschil in de praktijk van de sacramenten. In sommige kerken die staan in de traditie van de Westminster belijdenis, doen leden soms op jonge leeftijd (12 jaar) al belijdenis van hun geloof en mogen zij daarna deelnemen aan het heilig Avondmaal. Het verschil met kindercommunie is dat bij kindercommunie kinderen die nog niet het lichaam des Heeren kunnen onderscheiden zonder onderscheid mogen deelnemen.

6. Jumelage

Naar aanleiding van onze brief naar de kerkenraden willen wij u het volgende berichten. Diverse kerkenraden hebben gereageerd. In totaal zijn er drie positieve reacties binnengekomen. Deze gemeenten willen in contact komen met een gemeente in het buitenland. Verder zijn we in contact gekomen met een echtpaar dat regelmatig naar Engeland gaat en konden we hen doorverwijzen naar een aantal gemeenten. Hier gaat het echter niet om jumelage, omdat het in dit geval gaat om twee individuele leden en niet om gemeenten die in nader contact komen. Verder hebben ook enkele kerkenraden ons laten weten dat zij al contact hebben met een gemeente in Oost-Europa. Het zou teveel energie vragen om daarnaast een zusterkerkrelatie aan te gaan met een gemeente in West-Europa.

BIJLAGE 41
Artikel 91, 96

Rapport 1 van commissie 4 inzake het rapport van deputaten buitenlandse kerken

1. Algemeen

Uw commissie heeft veel waardering voor het vele werk en het heldere rapport van deputaten buitenlandse kerken. We zijn deputaten erkentelijk voor de wijze waarop zij de opdracht van de generale synode hebben uitgevoerd.

2. Aanvullende rapportage

Deputaten zeggen in hun rapport aanvullende rapportage toe (t.a.v. § 2.1.4; 2.1.5; 2.1.8; 2.4.1; 4.2). Deze hebt u inmiddels ontvangen.

3. Draagvlak en grondvlak

Uw commissie en deputaten hebben gesproken over het draagvlak en de zichtbaarheid van het werk van deputaten in de kerken. De opdracht van deputaten is om namens de kerken het contact met buitenlandse kerken te behartigen. Dit werk is een praktische uiting van de belijdenis van de katholiciteit van de kerk. Het is goed om als kerken met elkaar mee te leven en elkaar tot steun te zijn. Zeker voor kleine kerken (met soms gemeenten van 20-30 leden) zijn deze contacten vaak stimulerend en bemoedigend. Deputaten hebben verschillende buitenlandse kerken kunnen dienen met (Engelse en Koreaanse) vertalingen van rapporten van onze generale synode (bijvoorbeeld over homoseksualiteit). Soms kunnen ook gezamenlijke projecten worden opgepakt; zo is er samen met de EPCI een evangelisatieproject in Londonderry (Noord-Ierland).

Hoewel de opdracht van deputaten op synodaal niveau ligt, acht uw commissie het ook van belang om het werk van deputaten onder de aandacht van de kerken te brengen. Dat heeft ook zeker de aandacht van deputaten, al zijn de mogelijkheden beperkt. Deputaten zijn te vinden via de website van de CGK. Deputaten zouden via de kerkelijke pers wel meer mogelijkheden voor publiciteit willen hebben. Deputaten geven aan dat gemeenten en gemeenteleden hen wel weten te vinden als dat nodig is, bijvoorbeeld wanneer een student tijdens een buitenlandstage een gemeente zoekt.

Deputaten hebben de kerken gewezen op de mogelijkheid van jumelage (plaatselijke gemeenten die een zustergemeenterelatie aangaan met gemeenten in het buitenland), waarbij deputaten een faciliterende rol kunnen spelen. Enkele gemeenten hebben hierop gereageerd. Deputaten zijn bezig om wat ideeën en richtlijnen hierbij nader uit te werken.

Andere mogelijkheden die geopperd zijn om het grondvlak meer te betrekken bij het werk van deputaten zijn het laten voorgaan van buitenlandse afgevaardigden (nu loopt dat vaak via persoonlijke contacten; deputaten zouden dat graag verbreden) en het aanbieden van informatie over onze buitenlandse contacten ten behoeve van vakantiegangers.

Uw commissie realiseert zich het spanningsveld tussen de opdracht van deputaten om op *synodaal* niveau contacten te onderhouden enerzijds en de wens om de kerken daarbij te betrekken anderzijds. Ook dat laatste heeft goede aandacht van deputaten. Uw commissie wil hen graag stimuleren dat te blijven doen, binnen de kaders van hun instructie. Daarom stelt de commissie voor bij de bezinning op de werkwijze mee te nemen hoe het werk van deputaten meer zichtbaar kan worden op het grondvlak van de kerken.

4. Werkwijze deputaten

Deputaten vragen een opdracht om hun werkwijze te evalueren (§ 9). Een belangrijk aspect daarvan is de verhouding tussen kerkelijk en persoonlijk contact; is afwisseling van deputaten of juist continuïteit in de contacten van belang? Nu de aandacht meer verlegd is naar de Europese zusterkerken en contacten met andere buitenlandse kerken via de ICRC lopen, komt ook de vraag op of de conferenties van de ICRC door meer deputaten bezocht zouden moeten worden. Deze conferenties zijn immers ook het platform om met de kerken buiten Europa contact te onderhouden, in plaats van directe bezoeken.

Uw commissie neemt daarom het voorstel van deputaten over om hen op te dragen de werkwijze te evalueren en zo nodig aan de generale synode van 2019 voorstellen daarover te doen.

5. Orthodox Presbyterian Church (OPC)

De generale synode van 2013 gaf deputaten de opdracht te overwegen om de directe relatie met de OPC af te bouwen (par. 2.2.3). Wanneer een kerk buiten Europa waarmee wij correspondentie hebben ook lid is van de ICRC, is het beleid van deputaten om de directe relatie af te bouwen en de contacten via de ICRC te laten verlopen. Deputaten zijn hierover in gesprek met deputaten van de OPC, maar hebben nog geen voorstel. Tenzij er een duidelijke reden is om door te gaan, zullen zij de generale synode van 2019 voorstellen de correspondentie af te bouwen. Contacten blijven dan wel via de ICRC. Dit ligt in de lijn van het streven om vooral in te zetten op Europese contacten en de contacten buiten Europa te laten verlopen via de ICRC.

6. International Conference of Reformed Churches (ICRC)

Deputaten stellen voor de veranderingen in de constitutie van de ICRC te accorderen (§ 4.2 en bijlage 3). De constitutie en reglementen van de ICRC dateerden van 1982. Vooral de reglementen waren aan herziening toe. De wijzigingen in de constitutie, waarmee de generale synode verzocht wordt in te stemmen, roepen bij de commissie geen inhoudelijke vragen op. Uw commissie stemt in met het voorstel de wijzigingen te accorderen.

7. Iglesias Reformadas de España (IRE)

Deputaten stellen voor volledige correspondentie aan te bieden aan de IRE (§ 2.1.8, aanvullende rapportage). Uw commissie spreekt haar dank uit voor de heldere toelichting en motivering van dit verzoek. Een periode van crises in de IRE is nu voorbij, al blijven deze kerken kwetsbaar door hun kleine getal en grote onderlinge afstand. De basis van Schrift en belijdenis is het uitgangspunt voor prediking, pastoraat en kerkregering. Ook de geloofsbeleving geeft herkenning. Men staat van harte voor de kinderdoop en men is alert op evangelische invloeden.

Deputaten noemen de volgende redenen om correspondentie met de IRE aan te gaan: (1) het is de enige lidkerk van de EuCRC waarmee we nog geen correspondentie onderhouden; (2) de kwetsbaarheid

en beperkte mogelijkheden van deze kerken zullen naar verwachting blijven, maar vragen juist onze betrokkenheid en steun; (3) een officiële band is wenselijk met het oog op de missionaire activiteiten via deputaten zending. We staan als kerken op hetzelfde fundament van Schrift en belijdenis en herkennen elkaar in kerkregering en geloofsbeleving.

Uw commissie kan zich vinden in de argumenten die deputaten noemen om correspondentie met de IRE aan te gaan en stelt de synode voor het voorstel van deputaten over te nemen.

8. Voorstellen tot besluit

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
2. aan deputaten op te dragen hun werkwijze te evalueren in het licht van de instructie;
3. aan deputaten op te dragen zich tevens in het licht van de instructie te bezinnen op de vraag hoe het werk van deputaten meer zichtbaar kan worden op het grondvlak van de kerken;
4. het gesprek met de afgevaardigden van de OPC in Nederland af te wachten en D.V. in 2019 een definitief besluit te nemen over het beëindigen van onze beperkte correspondentie;
5. de veranderingen in de constitutie van de ICRC te accorderen;
6. volledige correspondentie aan te bieden aan de Iglesias Reformadas de España;
7. opnieuw deputaten te benoemen.

A. Versluis, rapporteur

BIJLAGE 42

Artikel 92

Instructie van de particuliere synode van het Westen inzake voorgaan van de evangelist

De particuliere synode van het Westen van de Christelijke Gereformeerde Kerken, in vergadering bijeen op 6 april 2016 te Alphen aan den Rijn

heeft overwogen dat

1. de generale synode van Utrecht-West 2004 heeft uitgesproken dat evangelisten bijzondere dienaren van het Woord zijn;
2. in de vigerende kerkordelijke bepaling de bevoegdheden van een evangelist naar art. 4 K.O. beperkt zijn tot de eigen gemeente zodat er geen ruimte is voor ruilingen;
3. de particuliere synode van het Westen bij de generale synode 2007 hiervoor ruimte bepleitte via een instructie;
4. de generale synode deze instructie niet overnam met als argument dat er nog geen duidelijkheid was over de vraag of het landelijk kerkverband bij de examinering (en bevestiging) van een evangelist is betrokken omdat er nog geen eenduidige richtlijn bestaat betreffende de vraag of de examinering van een evangelist naar art. 4 K.O. dient te geschieden in aanwezigheid van deputaten art. 49 K.O.;
5. de generale synode van Huizen-Nunspeet 2010 inmiddels besloten heeft dat "naar analogie van het bepaalde in art. 4 lid 3a K.O." als zodanig deputaten naar art. 49 K.O. bij de examinering van een evangelist aanwezig zijn;
6. daarmee een bevestigend antwoord gegeven is op de vraag of de bevoegdheden van een evangelist naar art. 4 K.O. classisoverstijgend kunnen zijn zodat er principieel ruimte is om te ruilen met een evangelist uit een andere zendingsgemeente;

heeft verder overwogen dat

1. 'gewone' gemeenten als gemeenten van Jezus Christus in toenemende mate missionair hebben te zijn;
2. de gaven van een evangelist naar art. 4 K.O. in de verkondiging ook voor die 'gewone' gemeenten in het kader van wederkerigheid leerzaam en ondersteunend kunnen zijn;

is van oordeel dat

1. de uitwisseling/ruiling in het voorgaan tussen evangelisten in missionaire gemeenten en predikanten in 'gewone' gemeenten voor beiden een meerwaarde heeft;
2. deze uitwisseling een middel is voor het bevorderen van de wederkerigheid van de evangelist en de zendingsgemeente enerzijds en de predikant en de 'gewone' gemeente anderzijds;

en besluit

1. de generale synode te vragen uit te spreken dat het evangelisten vrij staat om ook in andere zendingsgemeenten van de Christelijke Gereformeerde Kerken voor te gaan in de bediening van het Woord;
2. de generale synode te verzoeken zich uit te spreken over de mogelijkheid dat evangelisten voorgaan in de bediening van het Woord in 'gewone' gemeenten in het kader van het missionaire gemeentezijn en wederkerigheid.

BIJLAGE 43

Artikel 92

Brief particuliere synode van het Oosten inzake aankondiging instructie

Apeldoorn, 20 april 2016

Geachte broeders,

Bij dezen deelt de particuliere synode van het Oosten, in vergadering bijeen op 6 april 2016 te Meerkerk, u mee dat zij besloten heeft een instructie, opgesteld door de classis Apeldoorn, betreffende de positie van de evangelist in de Chr. Geref. Kerken, in te dienen.

Omdat de vergadering nog enige belangrijke wijzigingen in de instructie wilde aanbrengen heeft zij een commissie benoemd die die taak op zich neemt. Mogelijk kan ik deze instructie u dan niet vóór de sluitingsdatum doen toekomen, vandaar deze vooraankondiging.

Zegene de HERE u in al uw beraadslagingen!

Met hartelijke broedergroeten,

ds. M. Oppenhuizen.

BIJLAGE 44

Artikel 92

Instructie particuliere synode van het Oosten met betrekking tot positie evangelist

De particuliere synode van het Oosten van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, in vergadering bijeen te Meerkerk op 6 april 2016

kennisgenomen hebbend van:

1. de instructie van de classis Apeldoorn inzake de positie van predikant en evangelist;
2. het studierapport van deputaten evangelisatie 'gelijkschakelen of inschakelen' over zendingsgemeenten in Nederland en de positie van de evangelist ten dienste van de generale synode van 2004;
3. de in het rapport van 2004 genoemde definitie van de evangelist als een bijzonder dienaar des Woords, die zich als pionier en opbouwwerker inzet voor het stichten en opbouwen van zendingsgemeenten;
4. de regeling in bijlage 4 K.O. lid 6 waarin de weg wordt gewezen om in zendingsgemeenten een evangelist te bevestigen in het ambt van bijzonder dienaar des Woords;

constaterend:

1. dat het studierapport van deputaten evangelisatie uit 2004 op basis van de Schriftgegevens, genoemd in hoofdstuk 6 van dit rapport, de evangelist ziet als een pionier en opbouwwerker in een door zendingswerk nog maar pas ontstane kerk;
2. dat in het rapport uit 2004 in grote lijnen wordt verondersteld (hoofdstuk 6 en 7) dat de evangelist zijn werk tijdelijk in een bepaalde zendingsgemeente uitvoert tot het moment dat een gemeente zelfstandig kan voortbestaan onder de leiding van een aangestelde herder en leraar, en dat de evangelist vervolgens (eventueel) elders zijn werk kan voortzetten;
3. dat deputaten evangelisatie in 2004 (in hun rapport, par. 7.3.2.3) bewust aan de generale synode hebben voorgesteld om de evangelist naar artikel 4 te bevestigen als een dienaar van het Woord, waarbij zij het geen bezwaar achtten dat deze evangelist dan positioneel niet volledig gelijk werd aan een (gemeente)predikant;
4. dat deputaten evangelisatie in hun rapport van 2004 (par. 7.3.2.2) opmerken dat het niet noodzakelijk en mogelijk zelfs belastend zou zijn wanneer een voorganger in een zendingsgemeente dezelfde rechten en plichten zou krijgen als een predikant;

overwegend:

1. dat het twaalf jaar geleden is dat de kerken besloten om het mogelijk te maken dat via artikel 4 K.O. evangelisten bevestigd kunnen worden;
2. dat het steeds vaker voorkomt dat in de kerken bevestigde evangelisten na een periode van opbouwwerk ook steeds meer de taken van predikant op zich nemen;
3. dat het verschil in positie van predikant en evangelist vragen oproept omdat de taken van evangelist en predikant sterk overeenkomen;
4. dat er in de kerken vragen leven die laten zien dat het verschil in positie en mogelijkheden van predikanten en evangelisten niet altijd goed begrepen wordt, bijvoorbeeld dat een predikant wel voor mag gaan in een zendingsgemeente maar een evangelist niet in andere gemeenten van ons kerkverband behalve de gemeente waar hij bevestigd is;
5. dat predikanten opgeleid worden aan de TUA en beoordeeld worden door het curatorium, terwijl evangelisten via heel verschillende routes op hun plek terecht komen;
6. dat het feit dat na verloop van jaren evangelisten vaak (ook) dezelfde taken uitvoeren als predikanten, de vraag oproept waarom aan een evangelist andere opleidingseisen worden gesteld en hij ook een andere positie krijgt dan een predikant;

stelt aan de generale synode van 2016 voor aan deputaten evangelisatie en deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen:

1. te onderzoeken of de in de kerken gegroeide praktijk van werkzaamheden van de bevestigde evangelisten overeenkomt met de visie die in 2004 leidde tot het mogelijk maken van de bevestiging van evangelist;
2. op basis van de conclusies van dit onderzoek te bezien of bijlage 4 K.O. lid 6 wijziging behoeft;
3. op basis van de conclusies van het onderzoek te bezien of de overwegingen van 2004 om een evangelist niet te bevestigen naar artikel 8 K.O. nog steeds valide zijn;
4. zich te bezinnen op de wenselijkheid/noodzakelijkheid van een nadere theologische opleiding, mocht het wenselijk geacht worden dat evangelisten bredere preekbevoegdheid krijgen;
5. zich te bezinnen op de vraag of het wenselijk is dat er positioneel een verschil blijft bestaan tussen het ambt van predikant en het ambt van evangelist;
6. zich te bezinnen op de vraag of het ambt van evangelist niet genoemd zou moeten worden bij de 'diensten' in artikel 2 van de kerkorde;
7. dat wanneer het niet wenselijk blijkt dat er positioneel verschillen blijven bestaan, te onderzoeken op welke wijze de rechtspositie gelijkgeschakeld kan worden.

BIJLAGE 45

Artikel 92

Rapport 2 van commissie 2 betreffende de instructie van de particuliere synode van het Westen en de particuliere synode van het Oosten inzake de positie van de evangelist**Samenvoegen twee instructies**

Uw commissie heeft ervoor gekozen de instructie van de PS van het Westen en de instructie van de PS van het Oosten samen te nemen. Beide handelen immers over de positie van de evangelist naar artikel 4 K.O. De Instructie 8 van het Westen vraagt om meer ruimte voor de evangelist in het voorgaan in onze kerken. De instructie van het Oosten vraagt om evaluatie van en bezinning op de gegroeide praktijk van de evangelist naar artikel 4 K.O.

2004-2016

De GS 2004 opende de weg voor de evangelist naar artikel 4 K.O. in de zendingsgemeenten. In het besluit is nadrukkelijk gekozen voor een afgebakende positie van de evangelist. Er moet duidelijk onderscheid zijn tussen een evangelist naar artikel 4 K.O. en een predikant naar artikel 4 K.O. In dat onderscheid is de functie van de evangelist gebonden aan één plaats en vervalt zijn bevoegdheid bij vertrek. Op de GS 2007 kwamen de examinering en de aanstelling van de evangelist aan de orde. Besloten werd voorlopig de evangelist te examineren zonder aanwezigheid van deputaten artikel 49 K.O. De GS 2010 nam het besluit een aanstellingsbrief in te stellen en bij de examinering wél deputaten artikel 49 K.O. aanwezig te laten zijn. In het rapport van deputaten citeert zij het advies van deputaten kerkerde en kerkrecht die aanwezigheid van deputaten artikel 49 K.O. bij het examen raadzaam achten vanwege de zwaarte van het examen in vergelijking tot artikel 3 K.O. (Acta 2010 pag. 316). Op geen enkele wijze wordt de aanwezigheid van deputaten artikel 49 K.O. gemotiveerd door de gedachte dat de evangelist in breder verband zou functioneren dan de zendingsgemeente waaraan hij verbonden is. Tevens behandelde de GS 2007 een instructie om evangelisten de gelegenheid te geven onderling te ruilen. Deze instructie nam de synode echter niet over (Acta 2007 artikel 158), omdat er nog onduidelijkheid bestond over de examinering.

Weging

We mogen als kerken dankbaar zijn met de ontstane zendingsgemeenten. Dat hun buitengewone situatie ons soms voor bijzondere vragen stelt, is niet verwonderlijk. Laten we het als een zegen beschouwen dat we voor deze vragen komen te staan. Er is immers veel goeds tot ontwikkeling gekomen in de zendingsgemeenten. In het van omgaan met de vragen die gaandeweg ontstaan, hebben we enerzijds het eigen karakter van gevestigde kerken en anderzijds dat van zendingsgemeenten. Het getuigt van wijsheid om zorgvuldigheid te betrachten. Daarom vindt de commissie het niet raadzaam om instructie 8.04 over te nemen in casu de evangelist meer preekbevoegdheid te geven.

De argumentatie dat de aanwezigheid van deputaten artikel 49 K.O. bij het examen een erkenning impliceert van de bredere inzetbaarheid van evangelisten, wordt naar onze mening weerlegd door de tekst in de Acta 2010, (pag. 316). Daarin wordt immers alleen gesteld dat het examen een zwaarder gewicht krijgt dan het examen naar artikel 3 K.O.

Het is goed om na twaalf jaar de gegroeide praktijk te evalueren. Op grond van deze evaluatie kan een gegrond advies gegeven worden dat zowel uitbreiding als inperking van de praktijk kan betekenen. Derhalve neemt de commissie de instructie van de PS van het Oosten over, zij het met een enkele aanpassing. In het navolgende wordt een voorstel tot besluit gedaan voor beide instructies afzonderlijk.

De instructie van de PS van het Westen

In de instructie van de PS van het Westen wordt de redenering afgesloten met overweging 6. Onder 'weging' hierboven maakt uw commissie duidelijk dat deze afweging volgens haar niet zo kan worden gemaakt. Immers nergens spreken deputaten evangelisatie, deputaten kerkerde en kerkrecht of de synode expliciet uit dat deputaten aanwezig zouden moeten zijn bij het examen van de evangelist vanwege bredere inzetbaarheid. Onder de verdere overwegingen wordt niet gesproken over eventuele knelpunten. De genoemde argumenten spreken alleen van mogelijkheden. Ook de 'oordelen' in de instructie 8.04 zijn samen te vatten als mogelijkheden. Daarbij vraagt uw commissie zich af of een dergelijke uitbreidingsregeling tot meer wederkerigheid zal leiden. De commissie acht het daadwerkelijk ontmoeten van elkaar als gemeenten daartoe veel effectiever.

De commissie erkent dat er soms merkwaardige situaties kunnen ontstaan. Zo mocht br. A.J. Maasland eerst voorgaan in de drie plaatselijke CGK's te Apeldoorn op grond van artikel 3 K.O. Hij mocht in diezelfde gemeenten niet meer voorgaan toen hij evangelist werd naar artikel 4 K.O. in de plaatselijke dochtergemeente, de ICF. De classis Apeldoorn moest buiten de regelingen om besluiten br. Maasland blijvend toe te staan in de plaatselijke CGK's voor te gaan. Zo'n voorbeeld onderstreept voor de commissie dat nader onderzoek wenselijk is (instructie van het Oosten). De commissie stelt u voor de instructie van de PS van het Westen af te wijzen en de instructie van de PS van het Oosten volgens commissievoorstel aan te nemen. De instructie van het Oosten vraagt immers om nader onderzoek.

Besluit betreffende de instructie van het Westen

De generale synode

kennisgenomen hebbend van

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
2. de instructie van de particuliere synode van het Oosten van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
3. het rapport van commissie 2;
4. de bespreking ter vergadering;

constaterend dat

1. de instructie ten onrechte stelt dat aanwezigheid van deputaten artikel 49 K.O. bij het examen bevestigt dat de bevoegdheid van de evangelist classisoverstijgend is;

2. de instructie wel spreekt van mogelijkheden die men meent te zien maar niet van knelpunten;
3. de instructie van de PS van het Oosten vraagt om een evaluatie van de gegroeide praktijk;
4. in de praktijk soms onwenselijke situaties kunnen ontstaan, zoals het voorbeeld vanuit Apeldoorn

van oordeel zijnde dat

1. het noodzakelijk is de gegroeide praktijk te evalueren zoals de instructie van de PS van het Oosten voorstelt;
2. de uitspraak van de GS 2004 (dat er een duidelijk onderscheid dient te zijn tussen de bevoegdheden van een predikant naar artikel 4 K.O. en die van een evangelist naar artikel 4 K.O.) het onmogelijk maakt zonder nader onderzoek deze instructie aan te nemen;

besluit

1. de instructie van de PS van het Westen af te wijzen, met de wetenschap dat de vraag van deze instructie wordt meegenomen in het besluit van de instructie van de PS van het Oosten;
2. daarvan kennis te geven aan de particuliere synode van het Westen.

De instructie van de PS van het Oosten

De instructie komt op vanuit de vragen naar het onderscheid van de predikant naar artikel 4 K.O. en de evangelist naar artikel 4 K.O., met name over de positie van een evangelist/predikant, de taken van een evangelist/predikant, alsmede het verschil in opleiding. De instructie stelt de vraag of de verschillen die ten grondslag lagen aan het besluit in 2004 nog steeds opgeld doen en/of verandering in dezen wenselijk is.

Onder de constatering worden argumenten genoemd die steunen op het rapport van de deputaten Evangelisatie voor de GS 2004. Artikel 21 K.O. karakteriseert de evangelist als pionier en opbouwwerker. Het is goed de balans op te maken en vast te stellen of deze karakterisering nog voldoet, spreekwoordelijk gezegd: 'of de vlag de lading nog dekt'. Voortvloeiend uit deze evaluatie kan de praktijk aangepast worden aan het oorspronkelijke doel, maar het kan ook blijken dat de taak van de evangelist breder opgevat moet worden en juist de omschrijving daarvan aangepast moet worden.

Het gaat vooral om de vraag of de kerkordelijke bepalingen, vastgesteld door de GS 2004 (artikel 4 en artikel 21 K.O.), nog congruent zijn met de praktijk en of wijziging van deze bepalingen gewenst is, begrenzend dan wel verruimend. Daarom stelt uw commissie voor een studieopdracht te geven aan de deputaten kerkorde en kerkrecht in overleg met de deputaten evangelisatie.

Besluit betreffende de instructie van de PS van het Oosten

De generale synode

kennisgenomen hebbend van

1. de instructie van de particuliere synode van het Oosten van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
2. de instructie van de particuliere synode van het Westen van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
3. rapport 2 van commissie 2;
4. de bespreking ter vergadering;

constaterend

1. dat het studierapport van de deputaten evangelisatie uit 2004 op basis van de Schriftgegevens, genoemd in hoofdstuk 6 van dit rapport, de evangelist beschouwt als een pionier en opbouwwerker in een door zendingswerk nog maar pas ontstane kerk;
2. dat in het rapport uit 2004 in grote lijnen wordt verondersteld (hoofdstuk 6 en 7) dat de evangelist zijn werk tijdelijk in een bepaalde zendingsgemeente uitvoert en wel tot het moment dat een gemeente zelfstandig kan voortbestaan onder de leiding van een aangestelde herder en leraar, en dat de evangelist vervolgens (eventueel) elders zijn werk kan voortzetten;
3. dat de deputaten evangelisatie in 2004 (in hun rapport, par. 7.3.2.3) bewust aan de generale synode hebben voorgesteld om de evangelist naar artikel 4 K.O. te bevestigen als een dienaar van het Woord, waarbij zij het wenselijk achten dat deze evangelist dan positioneel niet volledig gelijk werd gesteld aan een (gemeente)predikant;
4. dat de deputaten evangelisatie in hun rapport van 2004 (par. 7.3.2.2) opmerken dat het niet noodzakelijk en mogelijk zelfs belastend zou zijn wanneer een voorganger in een zendingsgemeente dezelfde rechten en plichten zou krijgen als een predikant;
5. dat de instructie van de particuliere synode van het Westen vraagt om een uitbreiding van de preekbevoegdheid van de evangelist;

overwegend

1. dat het twaalf jaar geleden is dat de kerken besloten om het mogelijk te maken dat via artikel 4 K.O. evangelisten bevestigd kunnen worden;
2. dat het steeds vaker voorkomt dat in de kerken bevestigde evangelisten na een periode van opbouwwerk ook de taken van predikant op zich nemen;
3. dat het verschil in positie van predikant en evangelist vragen oproept omdat de taken van evangelist en predikant in de praktijk sterk overeenkomen;
4. dat er in de kerken vragen leven die laten zien dat het verschil in positie en mogelijkheden van predikanten en evangelisten niet altijd goed begrepen wordt, bijvoorbeeld het feit dat een predikant wel voor mag gaan in een zendingsgemeente, maar een evangelist niet in andere gemeenten van ons kerkverband dan de zendingsgemeente waarin hij bevestigd is;
5. dat predikanten opgeleid worden aan de TUA en beoordeeld worden door het curatorium, terwijl evangelisten via heel verschillende routes op hun plek terecht komen;
6. dat het feit dat na verloop van jaren evangelisten vaak (ook) dezelfde taken uitvoeren als predikanten, de vraag oproept waarom aan een evangelist andere opleidingseisen worden gesteld en hij ook een andere positie krijgt dan een predikant;
7. dat de vragen die instructie 8.13 stelt over onduidelijkheden in de positie van evangelisten gaan en daarom kerkordelijke bezinning vereisen;

besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen in overleg met deputaten evangelisatie
 - 1.1 te onderzoeken of de in de kerken gegroeide praktijk van werkzaamheden van de bevestigde evangelisten overeenkomt met de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten;
 - 1.2 op basis van de conclusies van dit onderzoek te bezien of artikel 4 K.O. lid 6 wijziging behoeft;
 - 1.3 op basis van de conclusies van het onderzoek te bezien of de overwegingen van de GS 2004 om een evangelist niet te bevestigen naar artikel 8 K.O. nog steeds valide zijn;
 - 1.4 te onderzoeken of het wenselijk geacht wordt dat evangelisten een bredere preekbevoegdheid krijgen (instructie PS van het Westen) en, indien hier positief over gedacht wordt, zich te bezinnen op de wenselijkheid/noodzakelijkheid van een nadere theologische opleiding;
 - 1.5 zich te bezinnen op de vraag of het wenselijk is dat er verschil in positie blijft bestaan tussen het ambt van predikant en het ambt van evangelist;
 - 1.6 zich te bezinnen op de vraag of het ambt van evangelist genoemd zou moeten worden bij de 'diensten' in artikel 2 van de kerkorde;
 - 1.7 te onderzoeken op welke wijze de posities van de predikant en de evangelist gelijkgeschakeld kunnen worden wanneer het niet wenselijk blijkt dat er positioneel verschillen blijven bestaan;
2. hiervan kennis te geven aan de particuliere synode van het Oosten en de particuliere synode van het Westen.

W.N. Middelkoop, rapporteur

BIJLAGE 46

Artikel 97, 99

Rapport van deputaten emeritikas (artikel 13 K.O.)

1. *Het deputaatschap*

1.1. *Samenstelling*

Het deputaatschap bestaat uit de volgende broeders:

- N. van den Berg AA, Vlaardingen, 2^e penningmeester, benoemd door deputaten vertegenwoordiging in april 2015;
- N. Bokhorst AC, Rotterdam, 1^e penningmeester, benoemd door de GS 2010;
- drs. I. Bos, Veenendaal, benoemd door de GS 2013;
- T. Loonstra RA, Boelenslaan, benoemd door de GS 2013;
- F.F. Risselada, Haringhuizen, benoemd door de GS 2013;
- I.L. Stolk, Rotterdam, secretaris, benoemd door de GS 2013;
- drs. N. Vennik, Groningen, voorzitter, benoemd door de GS 2013.

Er zijn twee algemene secundi benoemd door de GS 2013: br. A. Stomphorst te Baarn en br. D. van der Linden te Oud-Beijerland. Br. L.W. Bil AAG te Apeldoorn, actuaaris, is beschikbaar om ons deputaatschap van advies te dienen.

Begin 2015 moest de tweede penningmeester, br. T.J.M. Overdijk RA te Lisse, afscheid nemen van ons deputaatschap wegens persoonlijke omstandigheden.

In zijn plaats kon br. N. van den Berg AA te Vlaardingen worden benoemd.

Op 1 maart 2014 overleed br. P. Zuidema die het deputaatschap jarenlang mocht dienen als voorzitter en adviseur.

Voor ons voorstel tot benoemingen zie voorstel tot besluit 8.1.

Kort voor het afsluiten van dit rapport ontvingen wij het bericht dat onze voorzitter, ds. N. Vennik, is getroffen door een ernstig hartinfarct. Wij bidden voor zijn herstel en Gods nabijheid voor hem en zijn gezin. Het is op dit moment niet mogelijk de gevolgen hiervan in te schatten ten aanzien van zijn eventuele herbenoeming door de GS. Wij hopen het moderamen van de GS voor september a.s. hierover nader te kunnen berichten.

1.2. *Vergaderingen*

Deputaten vergaderden in de verslagperiode met regelmaat. Sinds de vorige GS kwamen deputaten 9 keer in vergadering bijeen. Veel aandacht werd besteed aan de gevolgen van de overgang naar een nieuwe pensioenregeling, zowel met betrekking tot de predikanten als de gemeenten. Ook de financiële aspecten van de emeritaatsvoorziening, zoals de hoogte van de uitkeringen (indexering), balansen en resultatenrekeningen kwamen regelmatig aan de orde.

Verder werd aandacht geschonken aan voorlichting aan kerken en predikanten, met name ook ten aanzien van de zogenaamde compensatieregeling.

Het beleggingscomité vergaderde sinds de vorige GS zesmaal.

1.3. *Nieuwe website*

Met dank aan het Dienstenbureau kon in 2015 de oude website worden vervangen door een nieuwe: www.ckg.nl/emeritikas. Deze wordt zo actueel mogelijk bijgehouden.

1.4. *Klankbordgroep*

In 2014 is conform het besluit van de GS 2013 een klankbordgroep ingericht 'om zo te vernemen hoe het nieuwe stelsel in de praktijk uitwerkt'. Naast de deputaten T. Loonstra en I.L. Stolk maken deel uit van deze groep:

- drs. W.E. Klaver te 's-Gravenhage;
- ds. H.J.Th. Velema te Hoogeveen;
- J. Mauritz te Naarden.

1.5. *Evaluatiecommissie emeritikas-II*

Door de GS 2013 is een commissie benoemd met de naam 'evaluatiecommissie emeritikas-II', bestaande uit:

- A. Goossens AA te Ermelo;
- drs. J.M.J. Kieviet te Renswoude;
- J.W. Storm te Drachten;
- ir. A.J. de Vuyst te Nieuw-Venep.

2. Voortgang van het werk

2.1. Contacten met de emerituspredikanten en predikantsweduwen (kort: emeriti)

Het contact met onze emeriti vindt o.a. plaats door toezending van de jaarlijkse 'decemberbrief'. Hierin staat een meditatie van de hand van de voorzitter van deputaten en wordt een samenvatting gegeven van de werkzaamheden van het deputaatschap.

Ook wordt vermeld welke broeders en zusters uit de kring van de emeriti ons zijn komen te ontvallen. Verder worden alle ambtsjubilea vermeld en ook de verjaardagen voor zover het kroonjaren (70, 75 etc.) betreft.

Tot onze spijt kunnen persoonlijke contacten slechts zeer sporadisch plaatsvinden. Wel ontvangen alle emeriti bij ambtsjubilea en verjaardagen met een bijzonder karakter een felicitatiebrief met een attentie.

Jaarlijks ontvangen alle emeriti een berekening van de hun toekomende uitkering alsmede een afrekening van het afgelopen jaar en een jaaroverzicht ten behoeve van de fiscus.

Uit veel brieven, kaarten en e-mails blijkt bij de emeriti grote dankbaarheid te bestaan jegens de kerken voor de emeritaatsvoorziening.

2.2. Periodiek onderzoek AO-predikanten 65-(c.q. AOW-gerechtigde leeftijd-)

De GS 2004 heeft deputaten de opdracht verstrekt om ingaande het jaar 2005 elke drie jaar bij de betreffende classes na te gaan of de arbeidsongeschiktheid van predikanten jonger dan de AOW-gerechtigde leeftijd, op grond waarvan destijds emeritaat is verleend, zich nog steeds voordoet. Dat onderzoek is door ons medio 2013 uitgevoerd. Daarbij zijn de volgende classes aangeschreven: Apeldoorn, Dordrecht, Haarlem, Middelburg en Rotterdam.

Van al deze classes ontvingen wij onderbouwd bericht waaruit ons bleek dat in alle gevallen de arbeidsongeschiktheid zich nog steeds voordeed.

Daarnaast ontvingen wij van één classis de opmerking dat het niet eenvoudig is om zo'n onderzoek te doen wanneer de betreffende predikant verhuisd is naar een andere, soms ver gelegen, plaats buiten de classis. Bovendien kan ook de pastorale zorg dan in het gedrang komen. Reden voor deputaten u voor te stellen in dat geval de mogelijkheid te scheppen om de verantwoordelijkheid over te dragen aan de classis waarin de nieuwe woonplaats is gelegen. Een voorstel tot wijziging van de kerkorde (art. 13 K.O. lid 1d.) is opgenomen in bijlage 6.

Zie voorstel tot besluit 8.2.

2.3. Verplichtingen van de plaatselijke kerken

Over de jaren 2013 en 2014 hebben de plaatselijke kerken in het algemeen volledig hun omslag afgedragen. Helaas is er één gemeente, die nalaat de omslag van € 30 (besluit GS 2013) te betalen, en nog de oude omslag van € 29,50 per lid betaalt. Veel waardering is er voor de gemeenten die ondanks hun slechte financiële positie, soms pas na het afgesloten boekjaar, toch aan hun bijdrageverplichting voldoen. Ook over 2015 was nog een bedrag van € 30.707 te ontvangen. Inmiddels, begin maart 2016, is ook hierop al € 19.950 betaald. Deputaten emeritikas houden de 'vinger aan de pols'. Ook de reductie van € 0,50 op de omslag over de jaren 2014 en 2015, welke één gemeente toepast, is tot nu toe onbetaald gebleven.

Onderstaand volgt een overzicht per PS over de afdrachten per (doop)lid gedurende de laatste drie jaren. Hierin is te zien dat in het algemeen de omslagen tijdig ontvangen worden, en vervolgens in het volgende jaar de eventueel achterstallige omslag alsnog betaald wordt. Dit resulteerde in 2013 en 2014 dan ook tot 100% score. De genoemde omslagreductie ad € 0,50 van de betreffende gemeente vormt op het totaal een minimale afwijking.

De 'gemiddelde per lid' bedragen zijn *gewogen* gemiddelden.

	2013		2014		2015	
	Omslag	Afgedr.	Omslag	Afgedr.	Omslag	Afgedr.
PS van het Noorden	€ 29,50	€ 29,83	€ 30,00	€ 28,68	€ 30,00	€ 29,52
PS van het Oosten	€ 29,50	€ 28,82	€ 30,00	€ 29,12	€ 30,00	€ 29,20
PS van het Zuiden	€ 29,50	€ 29,45	€ 30,00	€ 30,00	€ 30,00	€ 30,02
PS van het Westen	€ 29,50	€ 28,07	€ 30,00	€ 29,90	€ 30,00	€ 29,95
Gemiddelde per lid *		€ 29,26		€ 29,23		€ 29,59
Bijgedragen t.o.v. omslag *		99,2%		97,4%		98,6%
Gemiddelde per lid **		€ 29,56		€ 29,99		€ 29,86
Bijgedragen t.o.v. omslag **		100,2%		100,0%		99,5%
Aantal niet betalende kerken						
Aantal te weinig betalende kerken				1		3

* excl. nagekomen betalingen

** incl. nagekomen betalingen

Onder punt 6.2. is de ontwikkeling op de uitkeringen toegelicht. Hieronder, bij punt 2.4., is het overzicht vermeld dat inzicht verschaft in de mate waarin bijdragen c.q. de omslag dekkend zijn om aan de uitkeringsverplichting te voldoen.

2.4. Financieel beleid

Het uitgangspunt van het financiële beleid van deputaten is ook over de afgelopen 3 jaar geweest dat de bijdragen (omslag) de uitkeringslasten moesten dekken.

Hieronder treft u een overzicht (periode 2012-2019) aan met de jaarlijks ontvangen bijdragen/ omslagen en de uitkeringen. Dit resulteerde tot en met 2015 in een positief verschil, en de jaren hierna zullen de uitkeringen steeds meer de ontvangen omslagen gaan overtreffen.

Leden	Jaar	Omslag	Omslag deputaten	Totaal	Uitkeringen	Vershil
x € 1.000						
74.268	2012	2.202	118	2.320	2.080	240
74.300	2013	2.220	118	2.338	2.186	152
73.716	2014	2.177	93	2.269	2.236	33
73.322	2015	2.235	85	2.320	2.274	46
72.500	* 2016	2.175	65	2.240	2.431	-191
72.500	** 2017	2.175	65	2.240	2.508	-268
72.500	** 2018	2.175	65	2.240	2.493	-253
72.500	** 2019	2.175	65	2.240	2.468	-228

* Over 2016 zijn het ramingscijfers i.p.v. de begrotingsbedragen GS 2013.

** Zijn bedragen conform de meerjarenbegroting 2017-2019.

2.5. Beleggingen

De door de generale synode 2013 vastgestelde richtlijnen vormen het uitgangspunt voor het vermogensbeheer van de emeritikas. Deze richtlijnen zijn vastgelegd in een beleggingsstatuut. Dit beleggingsstatuut is leidend voor alle beslissingen omtrent het vermogensbeheer.

2.5.1. Risicoprofiel

De beleggingshorizon, het rendement dat de emeritikas op de beleggingen wil behalen en het risico dat met beleggen wordt gelopen, bepalen samen het zogenaamde doelrisicoprofiel. Op basis van de door de synode van 2013 bepaalde uitgangspunten, past het risicoprofiel 'defensief' het beste bij de emeritikas. Voor een defensief risicoprofiel zal het rendement op jaarbasis met 95% betrouwbaarheid fluctueren tussen +/- 10% en + 26%, terwijl het verwachte rendement op langere termijn (10 jaar) gemiddeld 3,1% per jaar is. De genoemde percentages zijn indicatief. Bij een defensief profiel hoort een neerwaartse risicoacceptatie in enig jaar van -10% (bron: Rabobank).

2.5.2. Verantwoordelijk voor beleggen

Door de GS 2013 is bepaald, dat de penningmeester van de emeritikas jegens deputaten verantwoordelijk is voor de beleggingstransacties. De penningmeester kan zich daartoe laten bijstaan door beleggingsdeskundigen, al dan niet lid zijnde van deputaten art. 13 K.O. In de afgelopen 3-jaars periode heeft de penningmeester zich laten bijstaan door een algemeen lid van het deputaatschap met beleggingsspecialisme en door de vermogensbeheerder.

Jaarlijks (in het 4e kwartaal) wordt er een beleggingsplan gemaakt voor het volgende jaar. Dit plan wordt ter vaststelling voorgelegd aan de deputaten emeritikas. Alle deputaten ontvangen per kwartaal een beleggingsrapportage.

2.5.3. Maatschappelijk verantwoord beleggen

De emeritikas streeft naar een goed rendement. Maar niet ten koste van alles. Ons beleid ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen sluit aan bij de algemene en internationaal erkende standaarden op het gebied van mens, milieu en goed bestuur. Dat beleid wordt toegepast in de beleggingsdienstverlening. Het streven naar een goed rendement en maatschappelijk verantwoord beleggen gaan goed samen.

2.5.4. Vermogensbeheer

De beleggingen worden al jaren naar tevredenheid beheerd door de Rabobank. De obligatieportefeuille wordt gevuld met individuele obligaties met een goede rating.

Het kerngedeelte van de aandelenportefeuille (circa 80%) wordt belegd via index-trackers in de volwassen, efficiënte aandelenmarkten wereldwijd. Zodoende wordt op kostenefficiënte wijze direct een brede spreiding in huis gehaald en resulteert voor het kerndeel van de aandelenportefeuille een marktconform rendement. Naast deze kernportefeuille worden er in de portefeuille accenten gelegd op regio's, thema en/of sectoren op basis van de visie van de vermogensbeheerder.

2.5.5. Beleggingsresultaten x € 1.000

Periode	Belegd vermogen op 1 januari	Nettoresultaat, na aftrek kosten	Rendement op belegd vermogen
2013	€ 17.714	€ 446	2,52%
2014	€ 17.600	€ 1.709	9,71%
2015	€ 18.279	€ 454	2,48%
2016	€ 18.733		
2013 - 2015		€ 2.609	

Bron: Schretlen en co en Rabobank. De resultaten in de jaarrekening kunnen van deze cijfers afwijken. De effecten kunnen op grond van richtlijnen van deputaten financiële zaken (DFZ) anders worden gewaardeerd

in de jaarrekening. Bij voorbeeld: de obligaties worden volgens de richtlijnen van DFZ gewaardeerd tegen de nominale waarde, in bovenstaande berekening volgens de koerswaarde.

2.5.6. *Liquiditeiten*

Bij het Landelijk Kerkelijk Bureau zijn de liquide middelen ondergebracht. Deze zijn bestemd voor uitgaven die binnen een termijn van 36-48 maanden plaatsvinden, onder andere voor de compensatieregeling. Dit saldo bedraagt per 31-12-2015 rond € 3.500.000.

2.5.7. *Wijziging beleggingsrichtlijnen*

In de GS-acta-2013-09, artikel 186 zijn de volgende zinnen opgenomen:

De zakelijke waarden (aandelen of aandelenfondsen) en de vastrentende waarden (obligaties, liquiditeiten, spaarrekening of deposito's) moeten ondergebracht worden bij een bank die onder toezicht staat van De Nederlandse Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) of vervangende instellingen en door DNB aangewezen is als een zogenaamde 'systeembank'. Tevens een bank met minimaal een A-rating (Standard & Poor).

Bij nader inzien is dit te beperkt geformuleerd. Deputaten stellen u voor de laatste zin als volgt te wijzigen c.q. uit te breiden:

Tevens een bank met minimaal een A-rating. De bedoelde rating is afgegeven door ten minste twee gezaghebbende ratingbureaus, zoals Fitch, Moody's en Standard & Poor's.

Zie voorstel tot besluit 8.3.

3. *Specifieke onderwerpen*

3.1. *Terug naar de basis*

Onder dit motto is deze rapportage geschreven. Terugziend op de afgelopen zes jaren is veel werk verricht en nu het meeste stof is neergeedaald leeft bij deputaten de behoefte de blik te richten op de essentie van dit deputaatschap: zorg voor emeriti.

3.2. *Solidariteit tussen vacante en niet-vacante gemeenten*

Dit thema is tijdens de vorige synode aan de orde gekomen: toen is besloten dit opnieuw te agenderen voor 2016. In bijlage 3 wordt weergegeven op welke wijze deputaten deze vraag hebben benaderd, namelijk door vier mogelijkheden te onderzoeken:

- een extra verhoging op de normale omslag en deze verhoging via een verdeelsleutel terugsluizen naar gemeenten met een predikant;
- een koppeling zoeken met preekbeurten voor vacante gemeenten;
- een solidariteitsbijdrage op de omslag, uitsluitend voor vacante gemeenten;
- helemaal niets doen.

Deputaten zijn van mening dat de laatste variant de voorkeur verdient; alle andere varianten leiden tot veel rondpompen van geld en administratieve rompslomp.

3.3. *Buitenlandse predikanten*

In incidentele gevallen komt het voor dat vanuit een Nederlandse gemeente een beroep wordt uitgebracht op een buitenlandse predikant, verbonden aan een kerkgenootschap waarmee de kerken via (volledige) correspondentie verbonden zijn.

Bij aanvaarding van een dergelijk beroep komt het voor dat de buitenlandse gemeente geen vergoedingsregeling heeft getroffen voor de ambtstijd in dat land en dat verwacht wordt, wellicht ook bij de betrokken predikant, dat bij een emeritaat in Nederland daar alle kosten worden gedragen, dus ook voor de buitenlandse periode.

Deputaten hebben het voornemen om over dit thema in contact te treden met deputaten buitenlandse kerken.

3.4. *Uitkeringen neutraal maken voor volksverzekeringen (AOW, ANW, WAZ)*

Alle uitkeringen worden deels beïnvloed door de volksverzekeringen Algemene Ouderdomswet (AOW), Algemene Nabestaandenwet (ANW) en de Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandigen (WAZ). Hoewel deze laatste wet niet meer geldt vanaf 1 augustus 2004, lopen er nog steeds enkele uitkeringen door van voor die tijd, toen deze wet dus nog van kracht was. In het vervolg hieronder wordt ingegaan op de uitkeringen waarbij de AOW een rol speelt, maar de argumentatie geldt ook voor de ANW en deels voor de WAZ.

In de kerkorde is vastgelegd dat de uitkeringen aan een emerituspredikant, tezamen met tweemaal de AOW voor gehuwden 70% van de uitkeringsgrondslag bedraagt. Deze uitkeringsgrondslag is gefixeerd naar de situatie van 2012. Nadien zijn twee indexeringen toegepast.

Door de jaarlijkse (veelal geringe) stijging van de AOW-uitkeringen neemt navenant de uitkering vanuit de emeritikas af. Deze situatie wordt door deputaten ongewenst geacht. Voorgesteld wordt de kerkorde te wijzigen en uit te gaan van de uitkeringsbedragen zoals die in 2016 gelden. Mogelijke toekomstige indexeringen worden dan berekend over deze bedragen. Voor nabestaanden is een overeenkomstige regel opgenomen, daarbij gaat het om 50% van de uitkeringsgrondslag. Ook dit wordt dan aangepast. In bijlage 4 wordt nader op deze materie ingegaan. Zie voorstel tot besluit 8.4.

3.5. *De emeritikas en predikanten die de kerken een tijd gediend hebben*

In art. 23 en 24 van bijlage 7 van de kerkorde zijn regels opgenomen voor eventuele uitkeringen aan deze groep predikanten. Het betreft veelal deeluitkeringen omdat ook anderszins inkomen is verworven door betrokkenen. Tot nu toe zijn in drie gevallen uitkeringen toegekend, één aanvraag is afgewezen op grond van de inkomstenstoets. Eén predikant heeft nadere informatie ingewonnen, maar verder niet gereageerd. Vier predikanten die nu al onder deze regeling zouden kunnen vallen hebben niets van zich laten horen. Voor zover deputaten hebben kunnen nagaan zijn er naast bovengenoemde aantallen (9) in de toekomst nog 18 predikanten van wie een beroep op de regeling mogelijk is. Drie daarvan liggen in de komende drie jaar.

3.6. *Vervallen partnertoeslag in de AOW in 2015*

Door alle wetwijzigingen van de laatste jaren (veelal leidend tot bezuinigingen van de overheid) is binnen het deputaatschap veel gesproken over de consequenties hiervan op het beleid van ons deputaatschap.

Daaruit is uiteindelijk de conclusie getrokken dat de emeritikas niet in de positie is om alle gevolgen te compenseren. Dit is een breuk met het verleden, zoals bij het wegvallen van de WAZ en de beperkingen in de ANW toen wel tot compensatie werd overgegaan.

Nu een gevolg van dit (nieuwe) beleid is dat een beperkte groep a.s. emeriti tijdelijk, soms enkele maanden maar ook veel jaren, met een inkomensval te maken krijgt, achten deputaten nadrukkelijk instemming van de synode gewenst.

Omdat deputaten deze zaak via de GS willen bespreken is voor de jaren 2015 en 2016 besloten de vervallen partnertoeslag wel te compenseren. Het voorgestelde beleid is besproken met de klankbordgroep. Deze kan instemmen met het beleid van deputaten in deze.

In bijlage 5 worden de (financiële) consequenties toegelicht. Ook wordt daar een reactie toegevoegd van twee predikanten die geraakt worden door deze beleidswijziging.

Zie voorstel tot besluit 8.5.

3.7. Voorgestelde wijzigingen in de kerkorde

In bijlage 6 bij dit rapport zijn de voorgestelde wijzigingen in de kerkorde vermeld.

Naast de in 2.2. voorgestelde wijziging worden de overige (belangrijkste) wijzigingen en/of aanvullingen hier kort besproken.

Zie voorstel tot besluit 8.2.

3.7.1. Art 13 K.O. lid 1c

Toegevoegd wordt een procedure hoe moet worden gehandeld wanneer een arbeidsongeschikte predikant emeritaat krijgt binnen de tweejaars-ziekteperiode.

Deze regeling is van belang om te waarborgen dat de pensioenopbouw na een ziekteperiode van twee jaar kan doorgaan.

3.7.2. Art. 5 in de bijlagen 7A en 7B bij art. 13 K.O.

In beide bijlagen 7 is in art.5 de procedure voor de bepaling van indexatie toegevoegd.

In de vorige GS is ingestemd met indexatie, maar de regels daarvoor zijn toen niet expliciet gemaakt. Dit wordt nu hersteld.

4. Maatschappelijke ontwikkelingen

4.1. Wijzigingen in de AOW

Het schema voor de verhoging van de AOW-leeftijd is t.o.v. de vorige rapportage aangepast en ziet er als volgt uit:

2016	65 + 6 maanden
2017	65 + 9 maanden
2018	66
2019	66 + 4 maanden
2020	66 + 8 maanden
2021	67

De aanpassingen zitten in de jaren 2016 en 2017.

4.2. Ontwikkelingen in pensioenland

Op velerlei gebied worden momenteel discussies gevoerd over de wijze van functioneren van pensioenfondsen. Te denken valt aan de discussie over wel of geen premiedifferentiatie tussen de generaties, de houdbaarheid van vast toegezegde pensioenuitkeringen, de (on)mogelijkheid om tot indexatie over te gaan, vooral veroorzaakt door een erg lage rekenrente. Een rustig en stabiel klimaat lijkt niet aan de orde te zijn.

Wat de uitkomsten van deze discussies zullen zijn en hoe zij de contractpartijen (in dit geval gemeenten en predikanten) zullen beïnvloeden is nu niet te zeggen.

5. Besluiten GS 2013

5.1. Onderzoek naar deeltijd emeritaat, zowel voor als na pensionering

5.1.1. Besluit GS 2007

De GS 2007 besloot: deputaten op te dragen te onderzoeken wat de consequenties zijn van het deeltijd-predikantschap voor de hoogte van de uitkering, mede in verhouding tot de door de predikant opgebouwde pensioenvoorzieningen.

5.1.2. Besluit GS 2010

De GS 2010 besloot: Deputaten op te dragen in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht een regeling te ontwerpen voor een deeltijdemeritaat en daarover te rapporteren aan de generale synode 2013.

5.1.3. Besluit GS 2013

De GS 2013 besloot: Deputaten op te dragen bij het uitvoeren van de opdracht van de generale synode 2010 betreffende deeltijdemeritaat, ook te kijken naar de mogelijkheid dit toe te passen op de periode na pensionering.

5.1.4. Onderzoek en voorstel

Na deeltijdpredikantschap in de GS 2007 is vanaf de GS 2010 deeltijdemeritaat een aandachtspunt. Hiermee komen we echter niet veel verder. Bij deeltijdemeritaat kunnen zoveel factoren een rol spelen dat het haast niet mogelijk lijkt om daarvoor een praktische en uitvoerbare regeling te maken. Dat is des te lastiger geworden door de invoering van de nieuwe pensioenregeling voor de predikanten, vooral voor die predikanten, die zowel recht hebben op PFZW- pensioen als op een uitkering uit de emeritikas. Daarbij komt nog dat er onduidelijkheid is over hoe de opdrachten van achtereenvolgende synodes moeten worden geïnterpreteerd.

Zo zou uit de besluiten 2010 en 2013 kunnen worden geconcludeerd dat het gaat om deeltijdemeritaat zowel vóór als na pensionering. Mede door een gebrek aan concrete voorbeelden c.q. vraagstellingen over deeltijdemeritaat zouden deputaten u in overweging willen geven deze opdracht(en) terug te nemen.

Zoals onder 3.1. al gezegd willen we als deputaatschap terug naar de basis, dat is de zorg voor de emeriti. Regelingen als deze maken het geheel steeds complexer. Zie voorstel tot besluit 8.6.

5.2. Evaluatie besluit eigen bijdrage predikanten

Bij dit besluit is door deputaten toegezegd om voor de volgende GS met een evaluatie te komen. In bijlage 7 is deze evaluatie opgenomen. Deputaten zijn van mening dat de inhouding van 30% van de verschuldigde pensioenpremie op redelijke gronden kan worden gehandhaafd.

5.3. Onderzoek naar de inkomenspositie van predikanten en de financiële positie van kerken welke door OBEnA worden ondersteund, als gevolg van de eigen premiebijdrage c.q. premielasten

In bijlage 10 zijn de resultaten en conclusies van het onderzoek vermeld. In samenhang met het voorgaande besluit valt op te merken dat door (deels anonieme) brieven enkele schrijnende situaties naar voren zijn gekomen, waarbij de financiële positie van de predikant zelfs blokkerend kan werken in de uitoefening van de taken van de predikant. Deputaten zijn van mening dat deze ongewenste situaties eigenlijk niet behoren voor te komen, maar de emeritikas is niet het deputaatschap dat hiervoor oplossingen kan bieden.

5.4. Opdracht aan de gemeenten een vlugschrift uit te brengen van de problematiek van arbeidsongeschiktheid

Bij de nieuwsbrief van januari 2014 is in een brochure het stelsel van ziekteverzuim en de verantwoordelijkheden daarbij voor kerkenraad en predikant onder de aandacht gebracht. Uit de halfjaarlijkse evaluaties van Steunpunt Kerkenwerk (SKW) valt op te maken dat kerkenraden het Steunpunt goed weten te vinden. Daar moet wel bij worden aangetekend dat bij SKW het beeld bestaat dat kortdurend verzuim niet altijd wordt gemeld, gezien het relatief lage aantal gemelde zaken.

5.5. Evaluatie compensatieregeling

Bij de goedkeuring van de compensatieregeling is afgesproken dat deputaten met een evaluatie komen waarbij de werkelijke ontwikkelingen worden getoetst aan de meerjarenprojectie. In bijlage 8 is deze evaluatie opgenomen. De conclusie luidt dat de verwachte en werkelijke ontwikkeling goed in lijn met elkaar liggen en dat geen reden bestaat om aanpassing in de regels te plegen.

5.6. Klankbordgroep

Het is de afgelopen periode niet gelukt een of meer gemeenschappelijke vergaderingen met de klankbordgroep te organiseren. Een element daarbij is dat het niet mogelijk bleek vergaderdata af te spreken waarbij de voltallige groep aanwezig kon zijn. Er is wel een schriftelijke consultatie geweest over het voorgenomen besluit van deputaten om vanaf 2017 geen compensatie meer te geven als gevolg van het vervallen van de partnertoeslag in de AOW. In een telefonische vergadering is hierover van gedachten gewisseld.

5.7. Evaluatiecommissie emeritikas-II

In een telefonische vergadering met deze commissie is eveneens gesproken over het vervallen van de partnertoeslag. Dit overleg heeft niet geleid tot voorstellen van wijziging waarbij contact met het moderamen van de GS gewenst zou zijn.

5.8. Instructie PS van het Westen (pensioenvoorziening evangelisten)

Deze instructie werd in de laatste zitting van de GS 2013 aangehouden, met daarbij de opdracht aan deputaten om in contact te treden met het 'Westen' om meer duidelijkheid en achtergrond over de instructie te krijgen. Dit overleg heeft plaatsgevonden met ds. P.J. den Hertog. In bijlage 9 is het standpunt van deputaten op deze instructie verwoord.

6. Financiën

6.1. Berekening van de uitkeringen

In de brief van deputaten financiële zaken d.d. 30 november 2015 wordt geadviseerd om voor de begroting voor de jaren 2017 t/m 2019 uit te gaan van een jaarlijkse aanpassing van de traktementen van maximaal 1%. Deputaten emeritikas volgen echter het indexeringsbeleid van PFZW. In verband met een tekort van de dekkingsgraad wordt verwacht dat PFZW de komende jaren geen indexering zal toepassen.

6.2. Ontwikkeling uitkeringen

Het aantal uitkeringen ontwikkelt zich naar verwachting als volgt:

Uitkeringen:	Realiteit 2015	Begroot GS 2013		Raming deputaten EK 2016	Begroot t.b.v. GS 2016		
		2016			2017	2018	2019
Aantal							
Predikanten gehuwd	73		90				
Predikanten weduwnaar	3		4				
Weduwen AOW+	28		25				
Weduwen AOW-	3		3				
Pred. AOW- AO > 80% met WAZ	2		3				
Pred. AOW AO > 80% zonder WAZ	4		3				
	113		128*	125	125	125	124

*In dit aantal wordt verondersteld dat alle actieve predikanten (7) vanaf de AOW-leeftijd in 2016 hun emeritaat aanvragen.

NB: deze aantallen zijn inclusief de uitkeringen aan de hoogleraren die met emeritaat zijn en hun nabestaanden.

Uitkeringen:	Realiteit	Begroot GS 2013	Raming deputaten EK	Begroot t.b.v. GS 2016		
				2017	2018	2019
x € 1,-	2015	2016	2016			
Predikanten gehuwd	19.739	19.067	19.330			
Predikanten weduwnaar	24.485	22.111	24.179			
Weduwen AOW+	13.762	13.865	13.457			
Weduwen AOW-	13.150	18.947	12.997			
Pred. AOW- AO > 80% met WAZ	27.572	28.328	27.405			
Pred. AOW- AO > 80% zonder WAZ	40.212	47.886	40.212			
Totaal gemiddelde uitkering	18.097	18.766	17.983	17.837	17.728	17.685

Basis: geïndexeerd middelloon en uitkeringsgrondslag 130%.

De bedragen genoemd in de kolommen 'realiteit 2015' en 'raming deputaten EK 2016', behoudens de regel 'totaal gemiddelde uitkering', zijn de werkelijk vastgestelde uitkeringen per doelgroep.

De kolom 'begroot GS 2013' 2016 bevat de berekende gemiddelde bedragen per doelgroep. Ten opzichte van de raming 2016 ontstaan verschillen die door de volgende factoren worden verklaard:

- Vermindering door sociale uitkeringen en inkomsten boven de 15%.
- Bij weduwnaars bestaan twee verschillende soorten uitkeringen: weduwnaar geworden voor 1-1-2005 en weduwnaar geworden na 31-12-2004. Verschil wordt veroorzaakt door de aftrek van de AOW voor alleenstaanden resp. voor gehuwden.
- Weduwen jonger dan de AOW-leeftijd: in de nieuwe gevallen bestaat geen recht op ANW-uitkering. Dit gaat wordt door de EK betaald.
- Wijziging van een uitkering halverwege het jaar van arbeidsongeschikt naar AOW. De bedragen tellen dan mee in het totaalbedrag maar verdwijnen uit het aantal arbeidsongeschikten.

Genoemde gemiddelden zijn exclusief vakantietoelage en compensatie premie volksverzekeringen.

Het verschil in het bedrag 'totaal gemiddelde uitkering' tussen de 'begroot GS 2013' 2016 en de raming is een gevolg van het al een aantal jaren niet toepassen van de indexering, conform het beleid van PFZW. In de begroting was nog gerekend met een indexering van 1%.

Het gemiddelde in de kolommen 2017 t/m 2019 neemt af door twee oorzaken:

- Geen toepassing van indexering maar wel verhoging van de vergoede premie volksverzekeringen.
- Het effect van instroom van predikanten die ook onder PFZW vallen wordt steeds groter.

Uitkeringen:	Realiteit	Begroot GS 2013	Raming deputaten EK	Begroot t.b.v. GS 2013		
				2017	2018	2019
* € 1000,-	2015	2016	2016			
Totale uitkeringen	2.028	2.401	2.133	2.230	2.216	2.193
Vakantie-uitkeringen 8%	173	195	173	178	177	175
Subtotaal	2.201	2.596	2.306	2.408	2.393	2.368
Compensatie premies volksverzekeringen	65	100	100	100	100	100
Compensatie vervallen partner toeslag AOW	8		25			
Totaal	2.274	2.696	2.431	2.508	2.493	2.468

De verklaring voor het verschil in totale uitkeringen tussen de kolom 'begroot GS 2013' 2016 en de raming bestaat grofweg uit twee oorzaken:

- Een lagere instroom dan gepland, doordat predikanten niet altijd gelijk op hun AOW-leeftijd emeritaat aanvragen (- € 150.000,-).
- Een lager gemiddelde uitkering door het niet doorvoeren van de indexering van 1% (- € 100.000,-).
- Besloten is om een compensatie te verlenen aan predikanten die zijn geconfronteerd met het vervallen van de partnertoelage AOW vanaf 1-1-2015. Deze compensatie wordt alleen betaald over 2015 en 2016 en, indien de GS 2016 daarmee instemt, niet meer vanaf 1 januari 2017.
- Het totaal aan uitkeringen over 2017 t/m 2019 loopt terug door geen indexering toe te passen conform het beleid van PFZW en de toenemende invloed van het opbouwen van het pensioen bij PFZW.

6.3. (Meerjaren)begroting 2017-2019 en meerjarenperspectief

Ondanks de omslagverhoging met ingang van 2014 heeft dit niet geleid tot een stijging van de bijdragen (omslagen). De post bijdragen over de jaren 2014 en 2015 bedraagt, na rekening te hebben gehouden met de nabetalings, gemiddeld € 2,2 mln. De dalende trend in ledenaantallen leidt dan ook de komende begrotingscyclus tot de verwachting van een lichte afname in de bijdragen.

Het perspectief voor wat betreft de uitkeringen laat t.o.v. de periode 2012-2015 een stijging zien van meer dan € 250.000 per jaar. Ook de compensatie-uitkering is jaarlijks een materiële kostenpost. De huidige situatie vereist financiële stuurmanskunst. Zich baserend op de actuariële berekeningen, zie 7.1 en 7.2 en rekening houdend met een eigen vermogen per eind 2015 van 21 mln., zijn deputaten van mening dat de financiële positie van de emeritikas aanvaardbaar is. Dit laat onverlet dat er op termijn toch een hogere

omslag nodig kan zijn. Ter voorbereiding op dit rapport voor de GS 2016 is een verhoging met € 2,50 van de omslag aan de orde geweest. Dit zou vanaf 2017 een jaarlijkse meeropbrengst aan bijdragen van € 181.250 opleveren. Mede gezien de financiële situatie van veel kerkelijke gemeenten, zullen deputaten dit niet aan de GS 2016 voorstellen.

Deputaten stellen u derhalve voor de omslag te handhaven op € 30,- per lid/dooplid.

Zie voorstel tot besluit 8.7.

Staat van Baten & Lasten x € 1.000

	Begroting			Raming	GS-begr	Werkelijk			
	2019	2018	2017	2016	2016	2015	2014	2013	2012
Bijdragen				4)					
Kerken 1)	2175	2.175	2.175	2.175	2.280	2.235	2.177	2.220	2.201
Deputaatschappen 2)	65	65	65	65	60	85	93	118	118
	2240	2.240	2.240	2.240	2.340	2.320	2.270	2.338	2.319
Uitkeringen	-2468	-2.493	-2.508	-2.431	-2.696	-2.274	-2.236	-2.186	-2.080
Saldo bijdr. en uitk.	-228	-253	-268	-191	-356	46	34	152	239
Compensatieuitkering	-600	-700	-800	-898	-866	-953	-1.098	-1.186	0
Saldo bijdr. en uitk.	-828	-953	-1.068	-1.089	-1.222	-907	-1.064	-1.034	239
Giften en legaten	50	50	50	50	10	1	51	51	19
Diverse kosten	-40	-40	-40	-40	-50	-40	-43	-46	-48
Saldo resultaat excl. Beleggingsresultaat	-818	-943	-1.058	-1.079	-1.262	-946	-1.056	-1.029	210
Beleggingsresultaten									
Obligaties						403	438	-359	218
Aandelen						499	703	464	239
Liquide middelen						49	59	89	259
Kosten beleggingen						-59	-56	-63	-29
Saldo beleggingsresultaten 3)	525	535	545	560	381	892	1.144	131	687
Totaal resultaat	-293	-408	-513	-519	-881	-54	88	-898	897

Uitgangspunten bij de meerjarenresultaten:

- 1) Volgens besluit van de GS 2013 wordt vanaf 2014 een omslagtarief van € 30 per (doop)lid gehanteerd.
- 2) Op basis van vertrek van 1 hoogleraar aan de TUA in 2016, en geen bijdrage meer van deputaten pastoraat in de gezondheidszorg.
- 3) Beleggingsresultaten 2016-2019 zijn gebaseerd op een rendement van 3,1% conform doelstelling beleggingsstatuut, en jaarlijkse rente op de liquide middelen.
- 4) Nadere raming/prognose 2016.

6.4. Meerjarenbalansen

Bij een meerjarenbegroting behoort ook het meerjarenbalans/vermogen perspectief. Dit treft u op de volgende pagina aan. Om een goed beeld van de vermogensontwikkeling van 'historie' en perspectief te hebben, staan in dit overzicht de cijfers 2012 t/m 2019 vermeld.

Balansen x € 1.000, na resultaatbestemming per 31 december van elk jaar

	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Activa				*				
<i>Beleggingen</i>								
Obligaties	10.800	11.050	11.350	11.700	11.775	11.075	12.240	6.870
Aandelen/ beleggingsfondsen	4.650	4.700	4.900	5.000	5.314	5.076	4.063	2.504
Onroerend goed	0	0	0	0	0	0	0	17
	15.450	15.750	16.250	16.700	17.089	16.151	16.303	9.391
<i>Vlottende activa</i>								
Vorderingen en overlopende activa	600	600	607	650	729	671	689	618
Liquide middelen	3.506	3.499	3.400	3.420	3.470	4.526	4.265	12.126
	4.106	4.099	4.007	4.070	4.199	5.197	4.954	12.744
	19.556	19.849	20.257	20.770	21.288	21.348	21.257	22.135
Passiva								
<i>Eigen vermogen</i>								
Bestemmingsreserve	18.826	19.019	19.327	19.740	19.758	20.195	20.803	21.760
Herwaarderingsreserve	700	800	900	1.000	1.501	1.118	423	365
	19.526	19.819	20.227	20.740	21.259	21.313	21.226	22.125
<i>Kortlopende schulden</i>								
Schulden en overige passiva	30	30	30	30	29	35	31	10
	19.556	19.849	20.257	20.770	21.288	21.348	21.257	22.135

* Op basis van raming

7. Actuariële gegevens

7.1. Actuariële cijfers over de jaren 2013 – 2015

De actuariële berekende voorziening voor toekomstige verplichtingen bedraagt per 31 december 2015 € 43,5 miljoen.

Het verloop vanaf eind 2012 is als volgt:

Contante waarde uitkeringen ultimo 2012	€ 57,1	miljoen
Stelselwijziging, overgang naar PFZW	-11,4	-
Toename als gevolg van interest opbrengst (jaarlijks 4%)	5,3	-
Uitkeringen 2013-2015 (model voorspelling)	-7,0	-
Toename als gevolg van uitkering stijging 2013-2015	-0,8	-
Toename als gevolg van nieuwe predikanten*)	0,0	-
Verschil tussen model en realiteit	0,3	-
Contante waarde uitkering ultimo 2015	43,5	miljoen

*) door overgang naar PFZW treden vanaf 2013 geen nieuwe predikanten meer toe, tenzij emeritaat bij arbeidsongeschiktheid.

Bij een belegd vermogen van € 21,3 miljoen aan het einde van 2015 bedraagt de dekkingsgraad 49%. Dit gegeven heeft alleen relevantie indien de kerken door onvoorziene omstandigheden niet in staat zijn de verschuldigde uitkeringen bijeen te brengen.

7.2. Situatie 2053

In 2053 bereikt de laatste van de groep predikanten die deels onder de emeritikas en deels onder PFZW vallen de AOW-leeftijd. Uiteraard lopen de verplichtingen voor de emeritikas dan nog wel door. En predikanten opgenomen in PFZW maar emeritaat ontvangen vanwege arbeidsongeschiktheid blijven ook een verantwoordelijkheid voor de emeritikas.

Om die reden is bij de invoering van het nieuwe systeem aangegeven dat een minimumbedrag aan belegd vermogen moet overblijven om aan de nog lopende verplichtingen te kunnen voldoen. Dit bedrag is vastgesteld op € 10 miljoen. Op basis van de huidige uitkeringen zal de nominale waarde (dus niet contant gemaakt, rente 0%) van de dan nog lopende verplichtingen ca € 6,0 miljoen bedragen.

Geconcludeerd kan worden dat met het aanhouden in 2053 van € 10 miljoen als buffer een gepast voorzichtig beleid wordt gevoerd.

Bij al deze beschouwingen hoort wel een hele belangrijke kanttekening:

Alle veronderstellingen zijn op basis van huidige inzichten. De werkelijkheid zal zich anders en waarschijnlijk weerbarstiger ontwikkelen. Drie jaar vooruit kijken lukt nog aardig, maar een periode tot 2053 is 12 keer langer om maar niet te spreken over uitkeringen die doorlopen tot 2091(!). Dat valt natuurlijk niet te overzien.

Om de gevoeligheid aan te geven is in onderstaande tabel zichtbaar gemaakt wat de consequenties zijn bij een jaarlijkse verhoging van de uitkering met 1% bij verschillende rekenrentes:

Samenvatting			1% jaarlijkse stijging uitkering
Contante waarde			
toekomstige uitkeringen	4%	44	50
in € 1 miljoen	3%	49	56
	2%	56	65
	1%	65	76
	0%	76	91
Hiervan CW van uitkeringen			
vanaf 2053	4%	1,0	1,5
in € 1 miljoen	3%	1,4	2,2
	2%	2,2	3,4
	1%	3,4	5,2
	0%	5,2	8,0

8. Voorstellen tot besluit

8.1. Benoemingen

Zie onderdeel 1.1. Deputaten stellen de GS voor de huidige deputaten alsmede twee secundi te herbenoemen.

8.2. Wijzigingen in de kerkorde

Het betreft:

onderdeel 2.2. – art. 13 K.O. lid 1d;

onderdeel 3.7.1. – art. 13 K.O. lid 1c;

onderdeel 3.7.2. – bijlagen 7A en 7B bij art. 13 K.O., art. 5.

Zie bijlage 6. Deputaten stellen de GS voor deze wijzigingen over te nemen.

8.3. Wijziging beleggingsrichtlijnen (2.5.7.)

Deputaten stellen de GS voor deze wijziging over te nemen.

8.4. Uitkeringen neutraal maken voor volksverzekeringen (3.4. en bijlage 4)

Deputaten stellen de GS voor alle uitkeringen per 1 januari 2017 vast te stellen op het niveau van 2016, eventueel aangepast met een indexering.

Tevens stellen deputaten voor de daarmee verband houdende wijzigingen in de bijlagen 7A en 7B bij art. 13 K.O. goed te keuren. Zie bijlage 6.

8.5. Vervallen partnertoeslag AOW (3.6. en bijlage 5)

Deputaten verzoeken de GS het standpunt van deputaten goed te keuren dat vanaf 1 januari 2017 geen compensatie meer plaatsvindt bij inkomensverlies door het vervallen van de partnertoeslag in de AOW.

8.6. Onderzoek deeltijdemeritaat (5.1.)

Deputaten stuiten bij het onderzoek naar deeltijdemeritaat op praktische problemen en achten dit onderzoek lastig uitvoerbaar. Deputaten verzoeken de GS daarom de opdrachten van 2010 en 2013 terug te nemen.

8.7. Omslag (6.4.)

Deputaten emeritikas stellen de GS voor de omslag voor de jaren 2017-2019 te bepalen op (minimaal) € 30,- per lid/dooplid.

Ten slotte

Deputaten emeritikas danken de GS voor het vertrouwen en wensen de GS bij alle arbeid de leiding van de Heilige Geest toe.

Namens deputaten art. 13 K.O.,

ds. N. Vennik, voorzitter

I.L. Stolk, secretaris

N. Bokhorst, penningmeester

Bijlage 1**Balans 2015, 2014, 2013**

Balans
(na resultaatbestemming, saldi per 31.12.)

	2015	2014	2013
	€	€	€
Activa			
<i>Beleggingen</i>			
Obligaties	11.775.000	11.075.000	12.240.000
Aandelen/Beleggingsfondsen	5.313.870	5.075.904	4.062.946
	17.088.870	16.150.904	16.302.946
<i>Vlottende activa</i>			
Vorderingen en overlopende activa	728.861	670.697	688.569
Liquide middelen	3.470.465	4.526.226	4.265.011
	4.199.326	5.196.923	4.953.580
	21.288.196	21.347.827	21.256.526
Passiva			
<i>Eigen vermogen</i>			
Bestemmingsreserve	19.758.236	20.194.607	20.802.532
Herwaarderingsreserve	1.500.922	1.118.522	423.065
	21.259.158	21.313.129	21.225.597
Kortlopende schulden			
Schulden en overlopende passiva	9.038	34.698	30.929
	21.288.196	21.347.827	21.256.526

Bijlage 2**Staat van baten en lasten 2015, 2014, 2013**

	2015	2014	2013
	€	€	€
<i>Bijdragen</i>			
Bijdragen kerken	2.235.484	2.176.713	2.219.634
Bijdragen deputaatschappen	85.000	92.500	118.000
	2.320.484	2.269.213	2.337.634
<i>Uitkeringen</i>			
Uitkeringen emeriti	-2.274.120	-2.235.586	-2.185.982
Saldo bijdragen en uitkeringen (excl. compensatie-uitkeringen)	46.364	33.627	151.652
Compensatie-uitkeringen	-953.139	-1.098.381	-1.186.189
Saldo bijdragen en uitkeringen	-906.775	-1.064.754	-1.034.537
Giften en legaten	940	51.575	51.086
Diverse kosten	-40.134	-43.075	-45.538
Saldo resultaat excl. beleggingsresultaten	-945.969	-1.056.254	-1.028.989
<i>Beleggingsresultaten</i>			
Beleggingsresultaat obligaties	403.252	437.667	-359.401
Beleggingsresultaat aandelen	498.805	702.730	464.529
Beleggingsresultaat liquide middelen	49.188	59.119	88.859
Kosten beleggingen	-59.247	-55.730	-63.495
Totaal beleggingsresultaten	891.998	1.143.786	130.492
Resultaat	-53.971	87.532	-898.497

Bijlage 3

Solidariteit tussen vacante en niet-vacante gemeenten (3.2.)

Inleiding

In de GS van 2013 werd gevraagd of, en zo ja in welke mate, vacante gemeenten bijdragen in de extra lasten van de gemeenten met predikant. Deze vraagstelling wordt voor de komende jaren actueel omdat vanaf 2017 de compensatie vanuit de emeritikas geleidelijk wordt afgebouwd tot nul in 2026. De GS 2016 wil hierover worden geïnformeerd.

Onderzoek

Er zijn vier benaderingen onderzocht die hierna verder worden uitgediept:

- een extra verhoging op de normale omslag en deze verhoging via een verdeelsleutel terugsluizen naar gemeenten met een predikant;
- een koppeling zoeken met preekbeurten voor vacante gemeenten, extra bedrag op de huidige vergoeding leggen welke bestemd is voor niet-vacante gemeenten;
- een solidariteitsbijdrage vragen van uitsluitend vacante gemeenten en verdelen over gemeenten met predikant;
- helemaal niets doen.

Maar eerst algemene cijfermatige informatie

In de situatie van 2026 bedraagt de netto premie van een predikant per lid (gemeten over alle gemeenten en naar huidige inzichten) ca € 10. In 2017 is dit € 1 en loopt per jaar op met eenzelfde bedrag. Uitgaande van een 'vacant-graad' van 20% is de werkelijke gemiddelde last van de gemeenten met predikant in 2026 € 12,50. In werkelijkheid zullen de verschillen tussen gemeenten groot zijn, omdat de werkelijke gemeentegrootte vaak zal afwijken van de gemiddelde grootte.

- Een extra verhoging op de normale omslag en deze verhoging via een verdeelsleutel terugploegen naar gemeenten met een predikant*
Dit betekent het rondpompen van geld; eerst elke gemeente meer laten betalen en dit later weer verrekenen met de gemeenten met predikant. Als daarbij als verdeelsleutel het aantal predikanten geldt, wat het meest voor de hand ligt, zijn grote gemeenten met een lage 'predikantdichtheid' ongunstig uit. Deze gemeenten compenseren in feite mee de kleinere gemeenten met predikant. Dit lijkt niet overeen te komen met de vraagstelling en valt daarom af.
- Een koppeling zoeken met preekbeurten voor vacante gemeenten, extra bedrag op de huidige vergoeding leggen bestemd voor niet-vacante gemeenten*
Misschien theoretisch wel het meest juiste uitgangspunt: de predikant is duurder geworden en daarom betaalt de vacante gemeente een hogere vergoeding. Maar daarna beginnen de vragen: hoe een goed tarief te berekenen? Op macroniveau zijn geen gegevens bekend over aantal 'externe' preekbeurten, waaronder ook ruilbeurten (met gesloten beurs) en diensten verzorgd door emerituspredikanten en studenten. En hoe worden de extra opbrengsten dan weer teruggegeven aan de gemeenten met predikant? Zonder een heel bewerkelijk systeem op te tuigen lijkt de uitvoering niet mogelijk. Op grond van deze zienswijze valt ook dit alternatief af.
- Een solidariteitsbijdrage vragen van uitsluitend vacante gemeenten en verdelen over gemeenten met predikant*
Het begrip solidariteit tussen de twee groepen gemeenten komt in deze benadering het best tot zijn recht en is met een verdeelsleutel naar predikant/gemeente met de nodige inspanning redelijk praktisch uit te voeren. Als nadeel geldt dat de situatie vacant en niet-vacant regelmatig wisselt. Hierdoor is veel aandacht en extra werk nodig om een en ander goed te laten verlopen. Dus waar die taak naar te leggen en ook de verdeling naar gemeenten met predikant te laten uitvoeren? En kan worden volstaan met de invulling van het begrip vacant waarbij helemaal geen predikant aanwezig is of moet ook rekening gehouden worden met vacatures bij gemeenten met twee of meer predikantsplaatsen? Voor veel kleine, en daardoor permanente vacante gemeenten zullen de lasten (te) zwaar wegen en de bestaanszekerheid aantasten. Dit kan een argument zijn om af te zien van dit systeem.
- Helemaal niets doen*
Deze variant heeft de sterke voorkeur van de deputaten. Veel gemeenten zullen van tijd tot tijd worden geconfronteerd met vacante periodes. Over die jaren vallen de financiële lasten mee en kan weer enige reserve worden opgebouwd voor de jaren daarna. Onze voorkeur is ook ingegeven door het feit dat voorkomen moet worden dat de regeldruk te veel toeneemt en veel drukte ontstaat om tot een goede uitvoering te komen.

Bijlage 4

Uitkeringen neutraal maken voor volksverzekeringen (AOW, ANW, WAZ) (3.4)

Inleiding

In bijlage 7A bij art. 13 van de K.O staat onder lid 7 onder andere vermeld: Een emerituspredikant met de AOW-gerechtigde leeftijd ontvangt een zodanige uitkering uit de emeritikas dat deze, tezamen met zijn AOW-uitkering, 70 % bedraagt van de uitkeringsgrondslag. Ingaande het jaar 2005 geldt als AOW-uitkering voor zowel de gehuwde als ongehuwde emerituspredikant van 65 jaar of ouder tweemaal de jaarlijkse

uitkering voor een gehuwde ingevolge de AOW. Voor de weduwenuitkering is een navenante bepaling, maar met 50%, opgenomen.

In bijlage 7B bij art. 13 zijn vergelijkbare bepalingen opgenomen.

In de afgelopen jaren hebben we als deputaten regelmatig uitgesproken dat wij de maatschappelijke ontwikkelingen willen volgen, zoals bijvoorbeeld bij het optreden van het AOW-gat door het vervallen van de partnertoeslag. Dit betekent dat de uitkeringen individueel worden bepaald en dat de gezins situatie geen rol (meer) speelt.

Bovendien worden elk jaar de uitkeringen van de emeritikas iets verlaagd door de stijging van de AOW-bedragen. Ook deze benadering wringt.

Om deze redenen is de wens naar voren gekomen om de uitkeringen van de emeritikas 'volksverzekeringen-neutraal' te maken.

Voorstel

Dit neutraal maken kan eenvoudig worden gerealiseerd door met ingang van 2017 de '70% definitie' te vervangen door vaste uitkeringsbedragen, afhankelijk van het type uitkering. Deze bedragen veranderen dan alleen door toepassing van indexaties. Wij stellen voor bij de berekening de bedragen van 2016 te gebruiken, zodat over 2017 de stijging van de AOW-uitkering niet meer wordt gekort.

Uitvoering

In bijlage 6 bij dit rapport is een voorstel tot wijziging opgenomen van de bijlagen 7A en 7B bij art. 13 KO, waarin de uitvoering van dit plan is omschreven.

Daarin wordt o.a. voorgesteld om voor een actueel overzicht van alle uitkeringen te verwijzen naar de website van de emeritikas.

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen, zoals dat op de website zou kunnen worden geplaatst.

Overzicht uitkeringen emeriti vanaf 1 januari 2016

Emerituspredikant met AOW-leeftijd	€ 20.877
Ongehuwde emerituspredikant met AOW-leeftijd en die in 2004 al AOW-uitkering ontving.	€ 26.114
Emerituspredikant jonger dan de AOW-leeftijd: – wel recht op WAZ-uitkering – geen recht op WAZ-uitkering	€ 29.597 € 43.429
Weduwe met AOW-leeftijd	€ 14.532
Weduwe jonger dan de AOW-leeftijd en geen recht op ANW-uitkering Reeds voor 2005 weduwe geworden: een toeslag van	€ 28.953 € 1.523
Weduwe wel recht op ANW-uitkering en bovendien per kind een toeslag	€ 14.037 € 5.791.
Bij meer dan twee kinderen een toelage in de premie van de ziektekostenverzekering Het betreft kinderen jonger dan 18 jaar en studerende of invalide kinderen jonger dan 27 jaar en die niet over voldoende eigen inkomsten beschikken.	35% van het deel boven € 2.000 premie

Alle bedragen zijn inclusief 8% vakantietoeslag.

In verband met de overgang per 1 januari 2013 naar PFZW zijn uitkeringen aan emeritus- predikanten onderhevig aan een individueel berekende uitkeringsfactor. Uitgezonderd hiervan zijn uitkeringen die zijn ontstaan vanaf 2004 bij emeritaat als gevolg van arbeidsongeschiktheid.

Besluit GS

Graag zien wij uw instemming met dit voorstel en met de gewijzigde formuleringen in bijlage 7 bij de kerkorde, zoals aangegeven in bijlage 6 bij dit rapport.

Zie voorstel tot besluit 8.4.

Bijlage 5

Vervallen partnertoeslag in de AOW in 2015 (3.6.)

Inleiding

Zoals bekend heeft de overheid geruime jaren geleden aangekondigd de AOW-partnertoeslag voor nieuwe gevallen te willen beëindigen met ingang van 1 januari 2015. Deze toeslag werd verleend indien de AOW-gerechtigde een jongere partner heeft. Afhankelijk van het inkomen van deze partner werd een toeslag toegekend aan de AOW-gerechtigde tot de helft van het gehuwdenpensioen, dus maximaal ca. € 9.500 per jaar. Deze toeslag stopte bij het bereiken van de AOW gerechtigde leeftijd van de partner.

Als gevolg van deze maatregel treedt een (tijdelijke) daling op in het gezinsinkomen. Door de vroege aankondiging werd verondersteld dat degenen die hierdoor geraakt worden tijds in staat zijn aanvullende maatregelen te treffen om in toekomst verzekerd te zijn van voldoende inkomen.

Maatregelen zoals extra sparen, betaald werk verrichten door de partner of langer doorwerken als AOW'er. Deze maatregel raakt ook sommige a.s. emerituspredikanten en komt dus daardoor ook ter tafel bij deputaten.

Standpuntbepaling

In onze standpuntbepaling is als eerste aan de orde gekomen of het op de weg van deputaten ligt om nadelige effecten van het overheidsbeleid te compenseren. Ons antwoord op die principiële vraag is

negatief. Maatschappelijke veranderingen raken ons allen, predikanten niet uitgezonderd. Zie bijvoorbeeld ook de verhoging van de AOW-leeftijd.

Een tweede vraag is of wij als deputaten altijd adequaat hebben gehandeld. Idealiter zou bij de GS van 2013 dit punt door ons aan de orde moeten zijn gesteld. De invoering van het pensioenstelsel van PGGM speelde in die tijd ook en heeft veel tijd en energie gekost. Dit heeft de aandacht bij de geschetste AOW-problematiek weggeleid. Om deze reden hebben we besloten voor 2015 en 2016 een compensatie in te voeren en de GS voor te stellen met ingang van 2017 deze compensatie voor dan bestaande en toekomstige gevallen te beëindigen.

Financiële aspecten

Om inzicht te krijgen in de financiële aspecten hebben we alle predikanten benaderd die in 2015 tot en met 2019 de AOW-gerechtigde leeftijd bereiken. In onderstaande tabel vindt u de relevante gegevens; bedragen bij benadering en op basis van huidige niveaus:

Aantal AOW-gerechtigde predikanten 2015/2019	25
Predikanten geraakt door het vervallen van de toeslag	7
Leeftijdsverschil	18-66 maanden
Bedragen (totaal van alle geraakte predikanten) variëren per jaar; piekjaren zijn 2018 en 2019	4.000 – € 52.000
Totaal over de jaren 2015 – 2025 voor de onderzochte groep	€ 203.000

De compensaties in de overgangsperiode van 2015 en 2016 bedragen ca € 30.000.

Reacties van twee predikanten

Predikant 1:

Doordat de partnertoeslag is vervallen, krijgen wij bij mijn pensionering per 01.12.2016 een aanzienlijk lager bedrag AOW. Aangezien mijn vrouw in 1953 geboren is, krijgt zij pensioen wanneer zij 66 jaar en 4 maanden is. Dat is in 2019. Dit levert een fors 'gat' in ons pensioen op. Ga ik even uit van AOW € 780,00 dan betekent dat voor 3 jaar en 4 maanden een bedrag van € 31.200,00. Zo'n 'gat' is voor ons niet op te vangen. Wij zouden het dan ook zeer op prijs stellen wanneer deputaten emeriti de generale synode 2016 een voorstel zouden doen voor een tegemoetkoming om een fors pensioengat enigszins te dichten. Wij hebben geen idee hoeveel collega's in hetzelfde schuitje zitten als wij, maar dat dit pensioengat voor ons een reëel financiële zorg is, mag duidelijk zijn. Graag horen wij van u of deputaten hierin iets voor ons kunnen doen middels een synodebesluit!

Predikant 2:

- Er ontstaat voor ons in 2018/19 een AOW-gat van 15 maanden!
- Voor mijn vrouw was er – naast het drukke gezins- en pastorieleven – geen mogelijkheid om een eigen baan en eigen inkomen te verwerven. Zij heeft dus ook geen eigen pensioenrechten kunnen opbouwen.
- Wij voelen ons door uw voorgestelde afschaffing van de compensatieregeling onredelijk en onrechtvaardig getroffen. Wel stelt u een overgangsregeling voor in 2015 en 2016, daarna laat u ons (en andere collega's?) in een financieel gat vallen. Door arbeidsongeschiktheid ben ik niet meer in staat om voor te gaan in kerkdiensten en om nog andere inkomsten te verwerven. Ook zijn onze extra ziektekosten de afgelopen jaren voor ons beiden alleen maar hoger geworden.
- Weliswaar stelt de overheid haar eigen regels, u bent echter als deputaten niet verplicht deze regels na te volgen.
- Wij verzoeken u om in ieder geval emeriti-predikanten die na 1-1-2017 door een terugval in hun inkomen worden getroffen financieel tegemoet te komen.

Besluit GS

Wij verzoeken de GS onze standpuntbepaling goed te keuren en dus met ingang van 2017 geen compensaties meer te verlenen als gevolg van het vervallen van de partnertoeslag.

Na mondeling overleg met vertegenwoordigers van de klankbordgroep besloot deze groep in te stemmen met onze aanpak.

Zie voorstel tot besluit 8.5.

Bijlage 6

Voorgestelde wijzigingen in de kerkorde (2.2., 3.7. en bijlage 4)

<p>Artikel 13 te wijzigen:</p> <p>1. c. Bij ongeschiktheid van een dienaar die nog niet de AOW-gerechtigde leeftijd heeft bereikt, is de kerkenraad gehouden hem twee jaar ziekteverlof te geven, behoudens de situatie waarin het duidelijk is dat de dienaar niet meer in actieve dienst zal</p>	<p><i>(Artikel 13, 1a, 1b, geen opmerkingen: ongewijzigd)</i></p> <p>Art. 1c: In het geval dat emeritering binnen de ziekteperiode van twee jaar plaatsvindt dan is de regel de volgende: De betreffende gemeente betaalt traktement en</p>	<p><i>(Wijzigingen cursief)</i></p> <p>1. c. Bij ongeschiktheid van een dienaar die nog niet de AOW-gerechtigde leeftijd heeft bereikt, is de kerkenraad gehouden hem twee jaar ziekteverlof te geven, behoudens de situatie waarin het duidelijk is dat de dienaar niet meer in actieve dienst zal</p>
---	--	---

<p>kunnen terugkeren, zulks naar het gezamenlijk oordeel van kerkenraden en deputaten art. 13 K.O. De procedure voor het aanvragen van emeritaat kan na een periode van tenminste één jaar ziekteverlof worden gestart, maar uitkering kan pas ingaan twee jaar na de eerste ziektedag.</p>	<p>pensioenpremie tot aan het einde van de periode van twee jaar. De emeritikas keert gedurende deze periode de vergoeding uit aan de gemeente.</p> <p>Na afloop van deze periode vindt uitkering door de emeritikas aan de betrokken predikant plaats.</p> <p>Deze regel is ingevoerd om te voorkomen dat de pensioenopbouw voortijdig wordt afgebroken.</p> <p>(Vervalt: 'maar uitkering kan pas ingaan twee jaar na de eerste ziektedag'.)</p>	<p>kunnen terugkeren, zulks naar het gezamenlijk oordeel van kerkenraden en deputaten art. 13 K.O. De procedure voor het aanvragen van emeritaat kan na een periode van tenminste één jaar ziekteverlof worden gestart. <i>Indien emeritering plaatsvindt binnen twee jaar na het ontstaan van de arbeidsongeschiktheid dan behoudt de gemeente de financiële verantwoordelijkheid jegens de predikant tot aan het einde van die periode. Vanuit de emeritikas kan de gemeente over deze periode een vergoeding tegemoetzien ter grootte van de uitkering aan arbeidsongeschikte predikanten. Na afloop van de periode van twee jaren wordt uitgekeerd aan de betrokken predikant.</i></p>
<p>d. De classes zijn gehouden bij gevallen van emeritering beneden de AOW-gerechtigde leeftijd te onderzoeken of de in art. 13 bedoelde ongeschiktheid tot de dienst mogelijk heeft opgehouden en dus het emeritaat moet worden ingetrokken. Door deputaten art. 13 K.O. wordt ingaande het jaar 2005 elke drie jaar bij de betreffende classes nagegaan of deze bepaling wordt toegepast. De desbetreffende classes dienen daartoe op aanvraag van deputaten art. 13 K.O. een schriftelijke verklaring in omtrent de uitkomst van het periodieke onderzoek. Een geneeskundig onderzoek door een of meer door de classis aangewezen geneeskundigen is onderdeel van het onderzoek. De betreffende predikant is verplicht aan het geneeskundig onderzoek mee te werken. De kosten daarvan komen ten laste van de emeritikas. (2004)</p>	<p>Art. 1d: Aanvullen: 'tot het moment dat de AOW-gerechtigde leeftijd is bereikt'.</p> <p>Voor de classes is het soms lastig een beeld van de predikant te blijven vormen als deze na arbeidsongeschiktheid verhuist naar een andere classis; daarom bestaat de mogelijkheid deze verantwoordelijkheid over te dragen.</p>	<p>d. De classes zijn gehouden bij gevallen van emeritering beneden de AOW-gerechtigde leeftijd te onderzoeken of de in art. 13 bedoelde ongeschiktheid tot de dienst mogelijk heeft opgehouden en dus het emeritaat moet worden ingetrokken. Door deputaten art. 13 K.O. wordt ingaande het jaar 2005 elke drie jaar bij de betreffende classes nagegaan of deze bepaling wordt toegepast tot het moment dat de AOW-gerechtigde leeftijd wordt bereikt. De desbetreffende classes dienen daartoe op aanvraag van deputaten art. 13 K.O. een schriftelijke verklaring in omtrent de uitkomst van het periodieke onderzoek. Een geneeskundig onderzoek door een of meer door de classis aangewezen geneeskundigen is onderdeel van het onderzoek. De betreffende predikant is verplicht aan het geneeskundig onderzoek mee te werken. De kosten daarvan komen ten laste van de emeritikas. (2004). <i>Bij verhuizing van een in dit artikel bedoelde predikant bestaat de mogelijkheid voor de betreffende classis de verantwoordelijkheid over te dragen aan de classis waaronder de nieuwe woonplaats van de predikant valt. Hiertoe wordt schriftelijk de verantwoordelijkheid overgedragen, waarbij een afschrift wordt gezonden aan de secretaris van de emeritikas. Bij verhuizing naar het buitenland blijft de laatst betrokken classis verantwoordelijk. (2016)</i></p>

Bijlage 7A Art. 13 K.O. (heeft betrekking op uitkeringen die voor 2014 zijn ingegaan)

<p>Art. 5. De uitkeringen uit de kas aan de emerituspredikanten en de predikantsweduwen worden afgeleid van een door de generale synode vastgestelde uitkeringsgrondslag. Dit is vanaf 2012 138% van het middelloon (gemiddelde van de aanvaarde minimumtraktementen gedurende 37 jaren), aangepast met een eventuele indexatie per 1 januari van elk jaar. Aan deputaten is opdracht gegeven jaarlijks te onderzoeken of indexatie van de uitkering kan plaatsvinden. Deputaten stellen hiertoe beleid op. Het beleid wordt getoetst aan de ontwikkelingen in de maatschappij, de financiële positie en de vermogensopbouw van de emeritikas.</p>	<p><i>Bij de overgang naar PFZW is de instroom van nieuwe deelnemers onder deze bijlage 7A gestopt. De toen geldende uitkeringsgrondslag is vanaf dat moment bevroren.</i> <i>De opbouw van art. 5, 7 en 12 kan nu eenvoudiger omdat kan worden volstaan met het verwijzen naar de uitkeringen.</i></p> <p><i>De berekening van de uitkeringsgrondslag behoeft enige nuance. De praktische uitvoering verloopt enigszins anders. De vakantietoeslag van 8% wordt berekend over de daadwerkelijke uitkering, dus na aftrek van de AOW-uitkering</i></p> <p><i>Dit beleid wordt hier vermeld</i></p>	<p>Art. 5. De uitkeringen uit de kas aan de emerituspredikanten en de predikantsweduwen zijn afgeleid van de door de generale synode vastgestelde uitkeringsgrondslag. Deze is vanaf 2012 gefixeerd op 130% van het middelloon (gemiddelde van de aanvaarde minimumtraktementen gedurende 37 jaren). De in art. 7 en 12 bedoelde uitkeringen kunnen jaarlijks door middel van indexering worden aangepast.</p> <p><i>Voor het toepassen van indexering gelden de volgende regels:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Deputaten emeritikas volgen het indexeringsbeleid van PFZW. - Indexeert PFZW dan volgt de emeritikas, waarbij het door PFZW gehanteerde percentage als maximum geldt. Het indexeringspercentage zal lager zijn indien het behaalde beleggingsresultaat van de emeritikas over het voorgaande jaar, zoals berekend door de vermogensbeheerder, onder aftrek van 1%-punt, een lager niveau heeft dan dat van PFZW.
<p>Art. 7. Een emerituspredikant met de AOW-gerechtigde leeftijd ontvangt een zodanige uitkering uit de emeritikas dat deze, tezamen met zijn AOW-uitkering, 70% van de uitkeringsgrondslag bedraagt. Ingaande het jaar 2005 geldt als AOW-uitkering voor zowel een gehuwde als een ongehuwde emerituspredikant van vijftenzestig jaar of ouder tweemaal de jaarlijkse uitkering voor een gehuwde ingevolge de AOW.</p> <p>Voor ongehuwde emerituspredikanten van vijftenzestig jaar of ouder, die in 2004 al een uitkering uit de emeritikas ontvingen, geldt dat de bepalingen zoals die golden tot en met 2004 tot aan hun overlijden worden gerespecteerd.</p> <p>Een emerituspredikant die de leeftijd van vijftenzestig jaar nog niet heeft bereikt, ontvangt een zodanige uitkering uit de emeritikas dat deze, tezamen met zijn eventuele WAZ-uitkering, 75% van de uitkeringsgrondslag bedraagt. Bovendien worden aan emerituspredikanten beneden de AOW-gerechtigde leeftijd de hun opgelegde aanslagen in de premieheffing voor de volksverzekeringen gerestitueerd voor zover de aanslagen betrekking hebben op de tijd die valt na de datum waarop hun uitkering uit de emeritikas is ingegaan.</p>	<p><i>Alleen verwijzen naar bedragen.</i></p> <p><i>Lid d.: deze bepaling sterft vanzelf uit, zij geldt alleen voor uitkeringen die al voor 2014 liepen. In bijlage 7B komt deze bepaling niet voor.</i></p>	<p>Art. 7. Voor de actuele hoogte van de diverse uitkeringen voor emerituspredikanten wordt verwezen naar 'Overzicht uitkeringen emeriti' op www.cgk.nl/emertikas</p> <p>Bovendien worden aan emerituspredikanten beneden de AOW-gerechtigde leeftijd de hun opgelegde aanslagen in de premieheffing voor de volksverzekeringen gerestitueerd voor zover de aanslagen betrekking hebben op de tijd die valt na de datum waarop hun uitkering uit de emeritikas is ingegaan.</p>

<p>Art. 12. Een predikantsechtgenote die weduwe wordt en geen kinderen heeft te verzorgen, ontvangt een zodanige uitkering uit de emeritikas dat deze tezamen met haar eventuele ANW- of AOW-uitkering 50% van de uitkeringsgrondslag bedraagt. Indien zij één kind dan wel twee of meer kinderen heeft te verzorgen, ontvangt elk kind een zodanige uitkering uit de emeritikas dat deze tezamen met een eventuele halfwezenuitkering (ANW en/of wezenpensioen) gelijk is aan 10% van de uitkeringsgrondslag. In geval van twee of meer kinderen ontvangt de weduwe bovendien een toelage van 70% van de helft van het bedrag waarmee de door haar verschuldigde premie van de ziektekostenverzekering het bedrag van € 2.000,- overschrijdt. Weduwen die een ANW- uitkering genieten en op 31 december 2004 reeds in het genot daarvan waren, ontvangen een toeslag van € 1.410,- per jaar. Dit artikel is van toepassing op kinderen die de leeftijd van 18 jaar nog niet hebben bereikt en op studerende of invalide kinderen, zolang zij jonger zijn dan 27 jaar en niet over voldoende eigen inkomsten beschikken. Bovendien worden aan de in dit artikel bedoelde weduwen, die de AOW-gerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt, alsmede aan de in dit artikel genoemde kinderen, de hun opgelegde aanslagen in de premieheffing voor de volksverzekeringen gerestitueerd voor zover de aanslagen betrekking hebben op de tijd die valt na de datum waarop hun uitkering uit de emeritikas is ingegaan.</p>	<p>Vervalt: gegevens via internet te raadplegen</p> <p>In bijlage 7B komt deze bepaling niet voor.</p>	<p>Art. 12. Voor de actuele hoogte van de diverse uitkeringen voor weduwen wordt verwezen naar 'Overzicht uitkeringen emeriti' op www.cgk.nl/emeritikas</p> <p>Bovendien worden aan de in dit artikel bedoelde weduwen, die de AOW-gerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt, alsmede aan de in dit artikel genoemde kinderen, de hun opgelegde aanslagen in de premieheffing voor de volksverzekeringen gerestitueerd voor zover de aanslagen betrekking hebben op de tijd die valt na de datum waarop hun uitkering uit de emeritikas is ingegaan</p>
<p>Art. 15. Aan volle wezen beneden de leeftijd van 16 jaar en aan volle wezen in de leeftijd van 16 tot 27 jaar die studeren of invalide zijn en die niet over voldoende inkomsten beschikken, wordt een uitkering uit de kas verstrekt gelijk aan 50% van de door deze wezen genoten uitkering krachtens de ANW, onder aftrek van eigen inkomsten, anders dan de genoten ANW-uitkering. Wordt de ANW-uitkering voor een volle wees beëindigd of ingetrokken omdat hij voor een uitkering krachtens de Wajong c.q. WAZ in aanmerking komt, dan blijft deze wees, indien zijn Wajong c.q. WAZ-uitkering en zijn eventuele overige inkomsten niet voldoende zijn om in zijn onderhoud te voorzien, tot het bereiken van de 27-jarige leeftijd een aanvullende uitkering uit de emeritikas genieten, zodanig dat zijn inkomen gelijk is aan 150% van de uitkering krachtens de ANW voor wezen van 16-20 jaar.</p>	<p>ANW-uitkering tot 16 jaar: altijd Idem, 16-21 jaar: onder bepaalde voorwaarden; - 16 of 17 jaar: volledig dagonderwijs volgen* - 18 tot 21 jaar: idem - 16-21 jaar: zorgen voor het huishouden* Idem, ouder dan 20 jaar: geen</p> <p>*Er zijn nog aanvullende voorwaarden</p> <p>Qua leeftijdsgrens wijken onze leeftijden af van die van de ANW. Ik stel voor dit zo te laten.</p> <p>WAZ bestaat sinds 2004 niet meer</p> <p>Leeftijd van 20 aanpassen naar 21</p>	<p>Art. 15. Aan volle wezen beneden de leeftijd van 16 jaar en aan volle wezen in de leeftijd van 16 tot 27 jaar die studeren of invalide zijn en die niet over voldoende inkomsten beschikken, wordt een uitkering uit de kas verstrekt gelijk aan 50% van de door deze wezen genoten uitkering krachtens de ANW, onder aftrek van eigen inkomsten, anders dan de genoten ANW-uitkering. Wordt de ANW-uitkering voor een volle wees beëindigd of ingetrokken omdat hij voor een uitkering krachtens de Wajong in aanmerking komt, dan blijft deze wees, indien zijn Wajong uitkering en zijn eventuele overige inkomsten niet voldoende zijn om in zijn onderhoud te voorzien, tot het bereiken van de 27-jarige leeftijd een aanvullende uitkering uit de emeritikas genieten, zodanig dat zijn inkomen gelijk is aan 150% van de uitkering krachtens de ANW voor wezen van 16-21 jaar.</p>

Bijlage 7B Art. 13 K.O. (heeft betrekking op nieuwe uitkeringen die vanaf 2014 ingaan)

<p>Art.5. De uitkeringen uit de kas aan de emerituspredikanten en de predikantsweduwen worden afgeleid van een door de generale synode vast te stellen 'uitkeringsgrondslag'. Vanaf 2012 is dit 138% van het middelloon (gemiddelde van de aanvaarde minimumtraktementen gedurende 37 jaren), aangepast aan eventuele indexatie per 1 januari van elk jaar. De uitkering aan de predikant wordt bepaald door de formule, de 'uitkeringsfactor':$\{37 - \{37 - (\text{het verschil tussen het maximaal bereikbare aantal dienstjaren (minimaal 37) en de resterende diensttijd tot 65 jaar, gerekend vanaf 1 januari 2013})\} / 37$ Het maximum van de formule is bepaald op 100%. Door deze factor te vermenigvuldigen met de uitkeringsgrondslag wordt de te betalen uitkering bepaald.</p> <p>Voor de jaren van 2013 vindt pensioenopbouw plaats via PFZW. Aan deputaten wordt opdracht gegeven jaarlijks te onderzoeken of indexatie van de uitkering kan plaatsvinden. Het beleid wordt getoetst aan de ontwikkelingen in de maatschappij, de financiële positie en de vermogensopbouw van de emeritikas.</p>	<p>De berekening van de uitkeringsgrondslag behoeft enige nuance. De praktische uitvoering verloopt enigszins anders. De vakantietoeslag van 8% wordt berekend over de daadwerkelijke uitkering, dus na aftrek van de AOW</p> <p>Berekening van de uitkeringsfactor kan simpeler worden weergegeven</p> <p>Dit beleid wordt hier vermeld</p>	<p>Art. 5. De uitkeringen uit de kas aan de emerituspredikanten en de predikantsweduwen worden afgeleid van een door de generale synode vastgestelde uitkeringsgrondslag. Deze is vanaf 2012 gefixeerd op 130% van het middelloon (gemiddelde van de aanvaarde minimum-traktementen gedurende 37 jaren). De in art. 7 en art.12 bedoelde uitkeringen zijn zonder toepassing van de uitkeringsfactor en kunnen jaarlijks door middel van indexering worden aangepast.</p> <p>De uitkering aan de predikant of weduwe wordt bepaald door de 'uitkeringsfactor' $\{37 - (\text{het verschil tussen het maximaal bereikbare aantal dienstjaren (minimaal 37) en de resterende diensttijd tot 65 jaar, gerekend vanaf 1 januari 2013})\} / 37$ Het maximum van de formule is bepaald op 100%.</p> <p>Door deze factor te vermenigvuldigen met het uitkeringsbedrag wordt de te betalen uitkering bepaald.</p> <p>Voor het toepassen van indexering gelden de volgende regels: - Deputaten emeritikas volgen het indexeringsbeleid van PFZW. - Indexeert PFZW dan volgt emeritikas, waarbij het door PFZW gehanteerde percentage als maximum geldt. Het indexeringspercentage zal lager zijn indien het behaalde beleggingsresultaat van de emeritikas over het voorgaande jaar, zoals berekend door de vermogensbeheerder, onder aftrek van 1%-punt, een lager niveau heeft dan dat van PFZW.</p>
<p>Art. 7. De emerituspredikant met de AOW gerechtigde leeftijd ontvangt een zodanige uitkering dat deze tezamen met zijn AOW-uitkering, 70% van de uitkeringsgrondslag 2012 bedraagt. Hierbij wordt rekening gehouden met de individuele uitkeringsfactor, genoemd in artikel 5. Als AOW-uitkering geldt zowel voor een gehuwde als een ongehuwde emerituspredikant met de AOW-gerechtigde leeftijd tweemaal de jaarlijkse uitkering van een gehuwde ingevolge de AOW</p> <p>Een emerituspredikant die de AOW- gerechtigde leeftijd nog niet heeft bereikt, ontvangt een zodanige uitkering uit de emeritikas dat deze 75% van de van de uitkeringsgrondslag bedraagt.</p>	<p>Alleen verwijzen naar bedragen</p>	<p>Art. 7. Voor de actuele hoogte van de diverse uitkeringen voor emerituspredikanten wordt verwezen naar 'Overzicht uitkeringen emeriti' op www.cgk.nl/emertikas</p>

<p>Art. 12. Een predikantsechtgenote die weduwe wordt en geen kinderen heeft te verzorgen ontvangt een zodanige uitkering uit de emeritikas, dat deze tezamen met een eventuele ANW- of AOW-uitkering 50% van de uitkeringsgrondslag maal de uitkeringsfactor bedraagt.</p> <p>Indien zij één kind dan wel twee of meer kinderen heeft te verzorgen, ontvangt elk kind een zodanige uitkering uit de emeritikas, dat deze tezamen met een eventuele halfwezenuitkering (ANW en/of wezenpensioen) gelijk is aan 10% van de uitkeringsgrondslag maal de uitkeringsfactor.</p> <p>Dit artikel is van toepassing op kinderen die de leeftijd van 21 jaar nog niet hebben bereikt.</p>	<p>Naar analogie van de opmerking bij art. 7. vinden ook in dit artikel de nodige aanpassingen plaats.</p>	<p>Art. 12. Voor de actuele hoogte van de diverse uitkeringen voor weduwen wordt verwezen naar 'Overzicht uitkeringen emeriti' op www.cgk.nl/emeritikas.</p>
<p>Art. 15. Laatste deel van de laatste zin: ... krachtens de ANW voor wezen van 16-20 jaar.</p>	<p>Leeftijdgrens aanpassen naar 21 jaar</p>	<p>... krachtens de ANW voor wezen van 16-21 jaar.</p>

Bijlage 7

Evaluatie besluit eigen bijdrage predikanten (5.2)

Inleiding

In de GS van 2013 is lang stilgestaan bij het voorstel voor premie-inhouding bij predikanten. In het oude omslagstelsel werd geen bijdrage van de predikanten gevraagd en in het verzekerd stelsel bij PFZW wel. Een belangrijke overweging was daarbij de meeropbrengst van het te zijner tijd te ontvangen pensioen. Die meeropbrengst werd becijferd op 30%, waarbij tijdens de vergadering naar voren kwam dat 23% het correcte cijfer is.

Naast deze overweging speelde ook mee dat predikanten een grotere zekerheid ten opzichte van het omslagstelsel krijgen als gekeken wordt naar de toekomstvastheid van het oude stelsel. Omdat de inhouding bij de predikanten een overgangperiode van vier jaar kende en in 2016 het inhoudingspercentage 22,5% wordt, werd besloten het voorstel van deputaten goed te keuren met daarbij de vraag voor de komende GS met een evaluatie over dit punt te komen.

Actuele situatie

Per 1 januari 2015 is door PFZW het opbouwpercentage voor pensioen verlaagd van 1,95% naar 1,75%. Dit als gevolg van wetgeving door de overheid. Het is duidelijk dat een lagere opbouw leidt tot een lager te bereiken pensioen.

Berekend op dezelfde wijze als voor de 23% hoort bij deze lagere opbouw een percentage van 14%. Deze relatief grote daling ontstaat doordat de basis in beide berekeningen dezelfde blijft.

In 2015 is een onderzoek uitgevoerd naar de inkomenspositie van predikanten. Hierover wordt afzonderlijk gerapporteerd, maar niet onvermeld mag blijven dat enkele (anonieme) brieven van predikanten zijn ontvangen waarin een zeer zorgwekkend beeld wordt geschetst.

Analyse

Bovengenoemde percentages zijn berekend over het gemiddelde pensioengevend inkomen te bereiken in een diensttijd van 37 jaren, uitgaande van het normtraktament en de fictieve waarde van vrij wonen enerzijds en de emeritaat uitkering anderzijds.

Bij de overgang naar PFZW zal het overgrote deel van de predikanten een pensioen opbouwen dat hoger uitvalt dan het gemiddelde. Dit komt omdat over het PFZW-tijdvak een hoger gemiddeld inkomen wordt behaald dan gemeten over de volle 37 jaren. Als voorbeeld: predikanten op het moment van overgang met 20 dienstjaren of meer bouwen een pensioen op dat 11% hoger uitkomt dan bij gemiddeld 37 jaren. In onderstaande tabel is de dienstjaren opbouw weergegeven.

Dienstjaren	2015: Aantal predikanten	2017: Aantal predikanten
20 jaar en meer	68	68-13+4 = 59
15 t/m 19	12	12-4+4 = 12
10 t/m 14	12	12-4+7 = 15
Kleiner dan 10	28	28-7= 21
Totaal	120	107
Gemiddeld, met 20 als max.	15,5 dienstjaren	15,5 dienstjaren
Aandeel predikanten boven gemiddelde	66%	65%
Predikanten vanaf aanvang onder PFZW	7	11 + aanwas 2016

Daarnaast zijn er nog andere elementen die in veel gevallen zullen leiden tot een hoger pensioen, zoals:

- toekenning van extra dienstjaren;
- hoger traktament ingegeven door de omvang van de gemeente;

- c. hogere werkelijke waarde vrij wonen ten opzichte van de fictieve waarde;
- d. verhoging van de AOW-leeftijd, waardoor een langere opbouwperiode ontstaat;
- e. verhoging van de traktement schalen, de bestaande emeritaatuitkeringen worden niet aangepast aan deze ontwikkeling.

Aanbeveling

Deputaten zijn van mening dat er voldoende *rationele* argumenten zijn om het huidige inhoudingspatroon te handhaven en voor 2017 en daarna uit te gaan van 30% van de pensioenpremie. Ten overvloede wordt nog vermeld dat dit in de netto inkomenssituatie een last betekent van ca 18%.

Ten aanzien van het door sommige predikanten geschetste inkomensbeeld zijn deputaten van mening dat oplossingen gevonden moeten worden in het overleg tussen predikant en kerkenraad. Deputaten kunnen hierin geen partij zijn.

Tevens bevelen deputaten aan om in het vervolg het bijdragepercentage van 30% niet meer te koppelen aan mogelijke veranderingen in de pensioenopbouw.

Bijlage 8

Evaluatie compensatieregeling (5.5.)

Inleiding

In de GS van 2013 is de wenselijkheid van een evaluatie naar de toepassing van de compensatieregeling besproken. Bij aanvang van de overgang naar PFZW is een meerjaren projectie (MJP) gemaakt om zicht te hebben op het verwachte verloop van de geldstromen.

In de MJP worden drie categorieën (geldstromen) getoetst:

- a. verwachte en werkelijke compensatiebetalingen;
- b. verwachte en werkelijke bijdragen gemeenten e.d.;
- c. verwachte en werkelijke uitkeringen aan emeriti.

Per jaar worden de verwachte cijfers aangepast aan de ontwikkelingen van het voorafgaande jaar.

Voor alle duidelijkheid: in de MJP is geen rekening gehouden met beleggingsopbrengsten, kosten en de premie volksverzekeringen welke worden vergoed aan emerituspredikanten als gevolg van arbeidsongeschiktheid. In onderstaande tabellen zijn de resultaten per categorie weergegeven:

Compensatiebetalingen

Jaar	Verwacht <i>bedragen in € 1.000</i>	Werkelijk	Verschil
2013	1.200	1.186	-14
2014	1.085	1.098	+13
2015	960	953	-7
2016	866	*850	-16
Totaal	4.111	4.087	-24

*schatting / - is voordeel.

Op basis van de initiële opzet (in 2012) van de MJP werd over de jaren 2013 t/m 2016 een compensatie verwacht van € 4.152.000. Ten opzichte van de werkelijkheid een voordelig verschil van € 65.000

Bijdragen gemeenten

Jaar	Verwacht <i>bedragen in € 1.000</i>	Werkelijk	Verschil
2013	2.286	2.338	+52
2014	2.295	2.269	-26
2015	2.280	*2.320	+40
2016	2.235	**2.235	--
Totaal	9.096	9.162	+66

*voorlopig cijfer / - is nadeel

**bedrag gelijk gehouden aan verwachting

Op basis van de initiële opzet van de MJP werd over de jaren 2013 t/m 2016 aan bijdragen een bedrag verwacht van € 9.171.000. De werkelijkheid komt dus € 9.000 lager uit.

Uitkeringen (alle bedragen exclusief premiecompensatie volksverzekeringen)

Jaar	Verwacht <i>bedragen in € 1.000</i>	Werkelijk	Verschil
2013	2.121	2.084	-37
2014	2.239	2.140	-99
2015	2.290	2.181	-109
2016	2.331	* 2.331	0
Totaal	8.981	8.736	-245

* begroting 2016 / - is voordeel

De hogere bedragen van de kolom 'verwachting' ontstaan doordat hier wordt verondersteld dat alle predikanten meteen na het bereiken van de AOW-leeftijd emeritaat aanvragen. In werkelijkheid gebeurt dat niet. Op basis van de initiële opzet van de MJP werd over de jaren 2013 t/m 2016 aan uitkeringen een bedrag verwacht van € 8.770.000. De werkelijkheid is dus € 34.000 voordeliger.

Conclusie

Alles overziende kan worden geconcludeerd dat de afgelopen jaren zich redelijk volgens onze verwachtingen hebben gemanifesteerd. Er is geen aanleiding om het beleid, te weten maximaal € 10 miljoen belegd vermogen over te houden op het moment dat er geen actieve predikanten meer zijn die nog voor een deel onder de emeritikas vallen, aan te passen.

Bijlage 9

Positie evangelisten (5.8)

Inleiding

De onderstaande instructie is tijdens de behandeling in de voortgezette vergadering van 26 maart 2015 opnieuw aan de orde gekomen en na enige bespreking terugverwezen naar deputaten emeritikas voor behandeling in de volgende GS.

Er werd in die betreffende vergadering een vraagteken geplaatst bij onze herformulering van de door de PS gestelde vraag en werd opgeroepen om contact te zoeken met ds. P.J. den Hertog van Amsterdam-De Bron, omdat in Amsterdam de inzet van evangelisten groot is.

Door deputaten emeritikas is aan die oproep gehoor gegeven en is bij ds. Den Hertog nadere informatie ingewonnen. Uit dat gesprek en de daaruit voortvloeiende correspondentie kwam naar voren dat geworsteld wordt met stevige financiële problemen en dat het moeilijk uitlegbaar is dat naast het betalen van pensioenpremie voor de evangelisten ook nog een omslag moet worden betaald voor de emeritikas. En dat een klemmend beroep werd gedaan om 'onder de emeritikas' te vallen.

In feite heeft 'onder de emeritikas' vallen twee aspecten:

1. Alle predikanten die per 1 januari 2013 verbonden waren aan gemeenten, deputaatschappen en TUA én daarbij niet in loondienst waren, ontvangen bij het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd een uitkering van de emeritikas gebaseerd op de lengte van hun predikantschap tot aan 1 januari 2013. Daarbij is voor iedere predikant verondersteld dat ongeacht het werkelijke aantal dienstjaren tenminste 37 dienstjaren worden bereikt over de gehele loopbaan, dus inclusief het tijdsgedeelte dat onder PFZW valt.
2. Gemeenten worden (deels) gecompenseerd voor de extra lasten die het gevolg zijn van de overgang naar PFZW.

Instructie

De PS van het Westen heeft een instructie ingediend om evangelisten te laten vallen onder het nieuwe regime van pensioenopbouw voor predikanten.

Na discussie in GS is de vraag teruggelegd naar deputaten om advies uit te brengen.

Inventarisatie

a. Status van evangelisten

In het jaarboek 2013 worden 6 evangelisten naar art. 4 van de kerkorde genoemd.

Deze evangelisten zijn in loondienst van kerken te Amsterdam (3x), Haarlem, Rotterdam en Assen.

Naar later bleek is in Rotterdam-ICF geen evangelist meer werkzaam ('sinds lange tijd').

Het gaat dus om 5 personen.

In 2016 is er sprake van 8 evangelisten; t.o.v. 2013 een toename van vier nieuwe namen en één vervallen naam.

De som van de fte factoren is ca 6 (was 3,2 in 2013) en inschaling vindt plaats volgens de PKN-salaristabel voor kerkelijke medewerkers en dergelijke. De schalen 10 en 11, met verschillende treden.

Het jaarsalaris, inclusief vakantietoelage en dertiende maand (op basis van 100% diensttijd) varieert van rond € 44.000 tot € 60.000.

De pensioenverplichtingen zijn ondergebracht bij PFZW; de bijdrage door de evangelisten, voor zover die administratief zijn ondergebracht bij het Dienstbureau, in de pensioenpremie bedraagt 42,5%.

Geconcludeerd kan worden dat de inschaling leidt tot uitkomsten die redelijk overeenkomen met het normtraktament van predikanten binnen de CGK als hierbij tenminste de afwijking in ogenschouw wordt genomen van de economische waarde van vrij wonen. En ook dat evangelisten allemaal vallen onder PFZW.

Naast evangelisten zijn er binnen gemeenten ook vaak kerkelijke werkers actief.

Hoeveel het zijn is niet uit het jaarboek af te leiden. Ook zij zijn in loondienst en zullen voor de pensioenvoorziening waarschijnlijk bij PFZW zijn aangesloten.

In de kerkorde 2010 bepaalt artikel 3 lid 8 de positie van kerkelijk werkers. Bijlage 48 bevat nadere regels rond de rechtspositie van onder meer kerkelijk werkers. Tevens is aan deze bijlage een notitie toegevoegd waarin o.a. opleidingseisen zijn geformuleerd.

b. Kenmerken gemeenten van waaruit evangelisten werkzaam zijn

De gemeenten liggen over het algemeen in de grote steden en zijn qua omvang over het algemeen klein: minder dan 250 leden en werken vooral over de grenzen van de gemeenten heen. In die zin is het werkveld heel groot. Naast evangelisten zijn, met name in Amsterdam, ook missionair werkers vaak werkzaam vanuit deze gemeenten.

c. Verhouding predikant en evangelist

De kerkorde van 2010 wordt de positie van evangelist geregeld in artikel 4, daarnaast wordt in artikel 21 en 61 nog naar evangelisten verwezen. In artikel 61, waarin het gaat over de regeling van schorsing en afzetting van predikanten, wordt in lid 5 de positie van evangelisten hiermee gelijkgesteld.

Samenvattend kan o.i. worden gesteld dat binnen de CGK een evangelist wordt beschouwd als een predikant 'light'. Alle taken mogen worden vervuld maar de kring waarbinnen is een beperkte.

De rechtspositie is wel een heel andere: in tegenstelling tot de predikant is hier sprake van loondienst voor de evangelist.

d. Vermogen emeritikas

Het vermogen van de emeritikas is voor het overgrote deel opgebouwd uit de afkoopregeling van de zogenaamde zilveren koorde tussen de Staat en de Hervormde Kerk. In 1983 is de overheidsgarantie voor pensioenen ten behoeve van predikanten afgekocht. Door de Hervormde Kerk is een deel van de afkoopsom doorgesliid naar kerkgenootschappen die uit haar zijn voortgekomen. Het is duidelijk dat het hierbij om het borgen van de belangen van predikanten gaat. Zo is dit vermogen ook altijd beschouwd door deputaten en ook door de kerken.

De aanwending van een deel van het vermogen om een naar de huidige tijd gezien adequate pensioenregeling voor predikanten te realiseren past in de doelstelling van de afkoopsum.

Advies

Het is duidelijk geworden dat de financiële positie van zendingsgemeenten veel reden tot zorg geeft. Vanuit die situatie is de instructie van PS van het Westen begrijpelijk en sympathiek.

Een vraag voor deputaten is geweest of deze omstandigheid doorslaggevend moet zijn voor een positieve reactie op de instructie. En dat antwoord is negatief omdat het onze taak is zo goed mogelijk te zorgen voor een gepaste oudedagsvoorziening voor predikanten en ons deputaatschap niet in het leven is geroepen om de financiële nood van gemeenten te verminderen.

Evangelisten bewegen zich tussen de positie van predikant en kerkelijk werker.

Met name de verbinding die in artikel 61 wordt gelegd kan een argument zijn om positief op de instructie te reageren.

Aan de andere kant, door deputaten emeritikas is getracht de financiële consequentie van een *nieuwe last* door overgang naar PFZW te beperken door gemeenten een aantal jaren geheel of gedeeltelijk te compenseren.

Bij evangelisten is geen sprake van een nieuwe last voor gemeenten, dus waarom zou dan gecompenseerd moeten worden? En ontstaat er daarna ook niet een discussie binnen gemeenten om kerkelijk werkers hierin betrekken?

Het geheel overziende zijn deputaten van mening dat geen *positief advies* kan worden uitgebracht.

Bijlage 10

Onderzoek inkomenspositie predikanten (5.3.)

Algemeen

In overleg met OBenA en DFZ is in het najaar van 2015 dit door de GS gevraagde onderzoek door middel van een enquête onder predikanten uitgevoerd.

De uiteindelijke respons was 52 teruggestuurde formulieren, hiervan waren vier anoniem. Ook is een anoniem schrijven ontvangen, zonder formulier, waaruit een schrijnend en zorgelijk beeld naar voren komt.

De respons is iets meer dan 40%. Niet al te hoog maar voldoende voor enig inzicht.

We willen alle respondenten hartelijke bedanken voor hun medewerking aan het onderzoek.

Inhoudelijk

Allereerst een nadere toelichting bij sommige vragen; daarna komen enige tabellen en aan het slot een (voorzichtige) conclusie.

Vraag 3: voltijds of deeltijd?

Drie predikanten zijn niet voltijds, samen vormen zij twee fte.

Vraag 5: echtgenote inkomen van kerkenraad?

Zes echtgenotes hebben een meewerkvergoeding of iets dergelijks.

Vraag 6: heeft echtgenote een betaalde baan?

23 echtgenotes hebben een betaalde baan, in enkele gevallen parttime.

Vraag 10: huisvesting?

Pastorieën : 32,5*

Eigen woning : 15,5*

Huurwoning : 3

Geen opgaaf : 1

*In één geval is de pastorie 50/50 eigendom van gemeente en predikant, vandaar die 0,5.

Vraag 11: WOZ-waarde?

De 33 pastorieën hebben een gezamenlijke WOZ-waarde van € 12.327.000; dit is gemiddeld per pastorie € 373.545.

Vraag 14: studieschuld?

Vijf predikanten moeten nog een studieschuld aflossen.

Vraag 15: inhouding pensioenpremie?

Vier predikanten dragen geen of nauwelijks premie bij. Voor 44 predikanten betreft de inhouding 15% van de verschuldigde premie. Vier predikanten vulden hier niets in.

Vraag 19: stijging vaste lasten?

29 predikanten gaven aan dit niet te ervaren;

18 predikanten hadden hier wel mee te maken;

5 predikanten lieten deze vraag onbeantwoord.

In onderstaande tabellen is getracht de informatie gecompriemd en bevattelijk weer te geven:

a. *Respondenten verdeeld over de PS'en*

Noord	13	n = 52
Oost	14	
West	12	
Zuid	9	
onbekend	4	

Het getal 52 is precies het aantal waaruit de generale synode is samengesteld. Misschien een teken dat de reacties representatief zijn voor het geheel van de kerken? Elke PS is redelijk evenwichtig vertegenwoordigd. Er is vanuit de grote gemeenten (meer dan 1.000 leden) beperkt gereageerd: slechts drie predikanten uit twee gemeenten.

b. *Overzicht van traktementen en overige inkomsten/vergoedingen*

Traktement+toeslagen	2.231.408	100%	
Vakantietoeslag	180.402	8%	
Bijdrage ZKV	120.735	5%	
Woonvergoeding	155.373	7%	22 stuks
Overige vergoedingen	266.530	12%	
Totaal	2.954.448	132%	
n = 51 (1 keer financiële gegevens niet ingevuld)			

De aanbevelingen van DFZ voor bijdrage ziektekostenverzekering en woonvergoeding worden redelijk goed nagevolgd. Soms wordt de ziektekostenvergoeding gebruteerd uitgekeerd. Bij de woonvergoeding is de variatie vrij groot: vaak op het maximum maar ook uitschieters naar boven (tot ca € 13.000) en naar beneden.

c. *Overall waardering over rondkomen met het inkomen*

Overall waardering rondkomen

geen oordeel	1	n = 52
minimum/redelijk	11	
voldoende	24	
goed	16	

De score minimum/redelijk is vrij breed gedefinieerd: 'van nauwelijks of niet' naar 'minimum' en 'redelijk'. De kwalificaties als 'voldoende' en 'goed' spreken voor zich. Bij elke kwalificatie werden opmerkingen geplaatst in de zin van: geen mogelijkheid om te sparen; nu wel voldoende, maar we hebben slechte jaren achter de rug; nu wel voldoende maar we vrezen de toekomst wanneer onze kinderen gaan studeren. En soms ook: zonder inkomsten van mijn echtgenote zou het werkelijk niet lukken.

d. *Waardering in relatie tot het aantal dienstjaren*

<i>Waardering t.o.v. dienstjaren</i>			n = 48
t/m 9 dienstjaren	12	7 voldoende, 5 goed	
10 t/m 19 dienstjaren	9	7 voldoende, 2 goed	
20 dienstjaren en meer	27	9 minimum, 10 voldoende, 8 goed	

Deze uitkomst was een echte eyeopener en staat haaks op de verwachtingen die bij het begin van de enquête zijn uitgesproken. De categorie 'minimum' bevindt zich daar waar we het allerminst hebben gedacht!

e. *Conclusie*

De extra lasten, ontstaan door de inhouding van pensioenpremie bij de predikant, zijn redelijk goed opgevangen. Bedacht moet worden dat deze over 2014 en 2015 met 7,5% en 15% nog ver afstaan van het uiteindelijke doel van 30% vanaf 2017.

Het is de vraag of de verdere stijging van deze inhouding geen extra maatregel vergt op het gebied van inkomensgroei.

Een andere conclusie luidt dat veel meer aandacht moet worden besteed aan de rol van kerkenraad én predikant wanneer de laatste afstevent op een financieel rampzalige situatie, een situatie die ongetwijfeld ook de ambtsuitoefening negatief zal gaan beïnvloeden. Moet misschien een vertrouwensloket worden opgericht?

Voor wat betreft de vraag van de financiële positie van kerken met ondersteuning van OBenA heeft dat deputaatschap geconcludeerd dat er binnen de bestaande richtlijnen van OBenA mogelijkheden liggen om in de extra lasten, die voor gemeenten voortvloeien uit de pensioenlasten, te voorzien. In die situaties waarbij gemeenten door de verhoging van de pensioenlasten in de problemen komen zullen deputaten OBenA met die gemeenten in contact treden om te kijken welke oplossingen mogelijk zijn.

Eventuele andere maatregelen naar aanleiding van deze enquête liggen, naar de mening van deputaten emeritikas, op het terrein van deputaten FZ.

BIJLAGE 47
 Artikel 97, 99

Rapport 2 van commissie 6 inzake het rapport van deputaten emeritikas

Uw commissie heeft ter voorbereiding van onze behandeling van dit rapport vooraf per e-mail een aantal informatieve vragen gesteld aan deputaten. Ook is er daarna een gesprek met hen geweest. Uw commissie wil over de volgende onderwerpen haar overwegingen met u delen voordat we tot een besluitvoorstel komen.

Algemeen

De deputaten voor het beheer van de emeritikas hebben de afgelopen jaren enorm veel werk verzet. We hebben daar grote waardering voor. Vanaf 2007 werd een geheel nieuwe aanpak, die nodig was om voldoende zekerheid voor emerituspredikanten te waarborgen, voorbereid en na besluitvorming in 2010 ingevoerd. Tot op heden brengt dat veel meer werk met zich mee dan in de oude situatie. De verzuchting van één van de deputaten dat het wel fijn was voor die tijd - drie keer per jaar vergaderen om te constateren dat alles liep zoals bedoeld - zal na de invoering van het nieuwe stelsel altijd een herinnering blijven. De huidige systematiek waarin PFZW en de emeritikas elk hun eigen rol hebben leidt onherroepelijk tot meer complexiteit, meer behoefte aan voorlichting en uitleg aan actieve predikanten, emerituspredikanten en penningmeesters van plaatselijke gemeenten. Maar zeker geldt niet 'dat het vroeger allemaal beter was'. Het nieuwe stelsel biedt meer rechtszekerheid en hogere inkomsten voor emerituspredikanten en de kas is bezig zich langzaam maar zeker te ontwikkelen van een omslagsysteem voor de emeriti-uitkering naar een kapitaaldekking voor de risico's die samenhangen met arbeidsongeschiktheid van predikanten.

De huidige meerjarenprognose tot 2052(!!) laat zien dat, als het percentage arbeidsongeschikten niet sterk oploopt, we in dat jaar mogen uitzien naar een nihil omslag voor de emeritikas. Dat neemt niet weg dat we daar nog niet zijn. De financiële zorg voor onze emerituspredikanten is een ereschuld die op dit moment nog een fors beroep doet op de ofvervaardigheid van onze kerkleden. We komen daar naar aanleiding van andere agendapunten nog op terug. Het is goed hier ook melding te maken van de dankbaarheid die deputaten regelmatig mogen ervaren bij de emeriti voor de invulling die onze kerken geven aan de destijds gedane beloften dat zij zonder zorg mogen leven van de verkondiging van het evangelie.

Uw commissie heeft begrijpelijkerwijze waardering voor het besluit van deputaten om, hoewel er rekenkundig aanleiding is tot een verhoging van de omslag, de komende periode te volstaan met het vragen van dezelfde omslag als in de afgelopen jaren. Dit werd mogelijk door een heel goed beleggingsresultaat.

Ten slotte was uw commissie verheugd te mogen vernemen van het opmerkelijke herstel van ds. N. Vennik.

Vervallen AOW partnertoeslag

In 2015 trad een al jarenlang aangekondigd besluit in de AOW-wetgeving in werking waarmee de partnertoeslag verviel. Deputaten emeritikas hebben na veel intern beraad daar in eerste instantie op gereageerd door deze toeslag in voorkomende gevallen dan zelf uit te keren, met de uitdrukkelijke intentie dat de GS2016 hierover verder moest besluiten. Het voorgenomen besluit van deputaten om aan de GS voor te stellen deze compensatie te stoppen per 1/1/2017 heeft een aantal bezorgde reacties opgeroepen. Wij menen dat deze brieven kunnen worden afgedaan door de schrijvers de synodebesluiten mee te delen en zullen dat ook voorstellen.

Intussen waardeert uw commissie de door deputaten aangedragen argumenten als valide en terecht vanuit hun opdracht. De belangrijkste is dat deputaten de maatschappelijke ontwikkelingen willen volgen, die raken ons immers allemaal. We kunnen het hartgrondig oneens zijn met nieuwe wetgeving die een gezins- of maatschappijmodel stimuleert waar wij tegen zijn, die wetgeving is desalniettemin wel van toepassing. Ook woog mee dat deze maatregel zeer ruim van te voren was aangekondigd en een ieder ruim de tijd had om vorm te geven aan eigen verantwoordelijkheid hierin. Er zijn ook wel andere redenen aan te dragen voor het niet compenseren. Bijvoorbeeld: wel compenseren betekent dat gemeenteleden, waarvoor net zo goed de AOW-partnertoeslag wegvalt, dan wel moeten gaan meebetalen aan die compensatie. Zijn predikanten nu zo'n uitzonderlijke groep voor deze maatregel? Aan de andere kant: niet iedereen was in staat de eigen verantwoordelijkheid hiervoor behoorlijk in te vullen en vooral in oudere predikantsgezinnen is betaalde arbeid voor de predikantsvrouw kerkelijk-cultureel bepaald gewoon niet in beeld.

Uw commissie begrijpt de redenering van deputaten en is het er mee eens dat maatschappelijke ontwikkelingen als regel gevolgd moeten worden. Maar in dit geval vinden wij de effecten van de op zich juiste conclusie wel te ver gaan en hebben wij, overigens in constructieve samenspraak met deputaten, gezocht naar een alternatief. Daarbij hebben deputaten wel aangegeven dat welke regeling er ook komt, deze er aan moet voldoen dat het eenvoudig uitvoerbaar is en dat eventuele kosten ook consequenties zullen hebben voor de omslag. Uw commissie is het daarmee van harte eens. Mogelijke alternatieven voor het stoppen met de compensatie en een korte beschouwing daarbij zijn (van minimale tot maximale afwijking):

1. Compensatie voor schrijvende gevallen. Alleen in schrijvende omstandigheden wordt een compensatie uitgekeerd. Dit heeft de minste financiële gevolgen maar is lastig uitvoerbaar en willekeur ligt op de loer. Wie bepaalt wat schrijvend is? Als je moet verhuizen vanwege de vervallen toeslag, is dat schrijvend? Vraag het verschillende betrokkenen en je krijgt verschillende meningen. En per definitie kun je vooraf hiervoor geen normen opschrijven, want de gevallen die daar net buiten vallen zijn daarmee des te schrijvend! Dit alternatief valt wat ons betreft af als onwerkbaar.
2. Tijdelijke en beperkte compensatie. We verklappen maar meteen dat dit ons het beste lijkt. We denken dan aan een regeling waarbij nog vijf jaren (tot en met 2021; bijvoorbeeld GKV hanteert 2020 als laatste jaar) een compensatie wordt uitgekeerd die een deel is van de vervallen partnertoeslag (bijvoorbeeld € 500,- per maand; de partnertoeslag en compensatie tot en met 2016 was € 790,- per maand). Een variant is iets hoger te beginnen en lager te eindigen, zodat ook gewenning optreedt. Een compensatie van € 500 per maand van 2017 tot en met 2021 kost in totaal € 168.000,- wat

omgerekend een omslagverhoging zou betekenen van € 0,45 per (doop)lid per jaar (gedurende vijf jaren). De compensatie begint met de eerste emeritaatsuitkering en stopt als de predikantsvrouw AOW ontvangt of eind 2021.

3. Volledige en voortdurende compensatie. Zo'n regeling zou een financieel open einde hebben omdat niet goed is te voorspellen hoe dit zich ontwikkelt en dat lijkt ons ongewenst. Als we rekenen met een compensatie van € 790,- per maand zou dat in de periode 2017 tot en met 2025 een bedrag van € 770.000,- kosten wat omgerekend een omslagverhoging zou betekenen van € 1,20 per (doop)lid per jaar (voor die negen jaren). Wegens de hoge kosten en omdat hierbij de op zich terecht argumenten die gelden voor afschaffing geheel buiten beschouwing worden gelaten, valt ook dit alternatief voor ons af.

Al met al zullen we alternatief 2 als compromis aan u voorleggen ter besluit. Dat besluit is conform ons rapport 1 nog wel exclusief de effecten op de omslag.

Deeltijdemeritaat

In verschillende vormen is door synodes gevraagd te gaan kijken naar deeltijdemeritaat. Deputaten stellen dat dit zo complex is dat ze graag zagen dat de opdracht wordt teruggedragen. Dat leek uw commissie wel wat kort door de bocht. Echter na het gesprek met deputaten moeten we ze, op basis van argumenten en overwegingen die niet in het deputatenrapport staan, wel gelijk geven. Om dat mee te kunnen maken moet u dan natuurlijk wel die extra overwegingen kennen. Welnu:

- Om te beginnen doet zich de vraag voor wat de verschillende synodes nu eigenlijk willen. Het lijkt er op dat men wil aansluiten bij de verschillende (en inmiddels talloze) varianten die door pensioenfondsen worden aangeboden. Maar emeritikas is geen pensioenfonds en is in de uitvoering sterk beperkt in mankracht en beschikt ook niet over grote rekencentra.
- De opdrachten lijken deeltijdemeritaat mogelijk te willen maken vóór en na de 'reguliere' emeritaatsleeftijd. Het eerste werkt uiteraard (flink) kostenverhogend en raden we daarom als commissie bij voorbaat af. In gevallen waar een predikant op gegeven moment zijn taak wegoms gevorderde leeftijd niet meer (volledig) aankan is sprake van gehele of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid en inzet van deeltijdemeritaat is dan een oneigenlijke weg.
- Deeltijdemeritaat ná de emeritaatsgerechtigde leeftijd zou, ook wat deputaten betreft, technisch uitvoerbaar zijn, zeker als dit wordt beperkt tot min of meer standaard percentages (b.v. altijd 50%). De vraag is echter of daaraan dan wel behoefte is, immers nu al is er de mogelijkheid om dan emeritaat aan te vragen en te krijgen en daarnaast nog in deeltijd werkzaam zijn te zijn in een kleine gemeente. Een predikant die dan deeltijdemeritaat aanvraagt schiet zich zelf (financieel) in de voet. Ook moeten we bedenken dat betreffende predikant op dat moment ook AOW (maar dan 100%) ontvangt. Is het bij AOW plus 50% traktement (voor dat parttime werken in kleine gemeente) wel nodig ook nog 50% emeritaat aan te vragen?
- En er beginnen dan opeens heel wat kerkordelijke vragen los te komen. Heeft een predikant die slechts deels met emeritaat is stemrecht op een classis? Als hij later volledig met emeritaat wil, moet hij dan een nieuwe aanvraag indienen bij de classis?
- Ook overwogen we: alleen al het aanbieden van de mogelijkheid kan een behoefte oproepen, die dan waarschijnlijk oneigenlijk is.

Alles bij elkaar genomen zijn we het eens met het deputatenvoorstel hier maar niet aan te beginnen.

Controle arbeidsongeschiktheid

Terecht merken deputaten op dat deze controle kan stoppen bij het bereiken van de AOW-leeftijd, waarvoor een kleine aanpassing van de kerkorde nodig is. Daarnaast stellen deputaten voor te regelen dat de verantwoordelijkheid kan worden overgedragen naar een classis waar de predikant woonachtig is. Dit om tegemoet te komen aan moeite die daarmee kennelijk wordt ondervonden. Dit wordt begripelijk als we horen dat deze controles door de classis als regel niet worden gedaan door een doktersattest te laten overleggen, maar bij de predikant op bezoek te gaan en de situatie te bespreken. Het voorstel tot overdracht is dan sympathiek, maar roept bij ons vragen op waardoor we het toch afraden zo te doen.

Zoals:

- Past dat kerkordelijk wel? Een emerituspredikant blijft immers vallen onder de verantwoordelijkheid van de kerkenraad en classis waar hij het laatst diende? Zou hiermee ook de verantwoordelijkheid overgaan te moeten optreden als de predikant zich misdraagt in leer of leven?
- Welke situaties ontstaan er als de classis waar de predikant woont het niet oppakt? Of tot de conclusie komt dat de predikant wel arbeidsgeschikt is? Of tot de conclusie komt dat de classis die instemde met het emeritaat in haar ogen een fout besluit nam?

We laten het maar liever bij de huidige regeling en nemen het voorstel van deputaten hiervoor niet over.

Introductie van vaste bedragen

Deputaten stellen voor over te gaan naar (per jaar vast te stellen) vaste uitkeringsbedragen in plaats van de huidige regeling waarbij de uitkering zodanig is dat deze, samen met de AOW-uitkering, 70% van de uitkeringsgrondslag bedraagt. Dit geeft regelmatig aanleiding tot ongewenste correcties (het is bewerkelijk, leidt tot vermindering van uitkering, tot onvoorspelbaarheid van uitkering). Uw commissie vindt de voorstellen een flinke verbetering en neemt ze graag over.

Indexeringsbeleid

Deputaten hebben behoefte om het indexeringsbeleid dat zij voeren expliciet vast te leggen en dat is een goede zaak. Inhoudelijk zijn wij met deputaten nog wel ingegaan op welk beleid dat dan moet zijn. In het deputatenrapport wordt voorgesteld PFZW indexering als bron te hanteren, wij kunnen ons ook voorstellen dat indexering verloopt parallel aan de indexering die DFZ in haar decemberbrieven beschrijft. De volgende argumenten pleiten er voor het voorstel van deputaten te volgen:

- het is in lijn met de besluiten van de vorige synode en er zijn geen verzoeken of vragen om het anders te doen;
- ook in de maatschappij zien we een soort waterscheiding tussen degenen die actief zijn in het arbeidsproces (promoties, aanpassing van loonschalen) en degenen die met pensioen zijn;

- volgen van de DFZ-indexering zou op den duur leiden tot significante verhoging van de lasten van plaatselijke kerken;
- de invoering van het nieuwe stelsel, waarbij de uitkeringen van PFZW hoger kunnen zijn dan die vanuit de emeritikas, leidt bij een groeiend percentage van het PFZW-deel in de uitkeringen al tot een toename van het gemiddelde besteedbare inkomen van emerituspredikanten (bij aanvang van het emeritaat, niet daarna in individuele gevallen).

Aanvullend aan het voorstel uit het deputatenrapport bespraken we nog dat afwijken van de PFZW-indexatie niet alleen nodig is als er te weinig geld in de emeritikas is, maar ook als die indexatie negatief zou uitvallen.

Solidariteitsregeling

Gevraagd werd een oplossing te zoeken voor de situatie dat vacante gemeenten lage lasten hebben doordat ze geen pensioenpremie betalen (wel omslag EMK) en daarmee de solidariteit tekort wordt gedaan. Deputaten hebben een paar varianten bekeken die binnen de sfeer van art 13 K.O. liggen, maar daar komt geen makkelijke oplossing uit. In de bespreking is nog wel genoemd de mogelijkheid van een opslag in de tarieven die gemeenten betalen voor werkzaamheden (preekbeurt, catechese geven, en dergelijke). Daar zou het eenvoudig geregeld kunnen worden, maar dat ligt op het terrein van DFZ, niet van EMK. Je kunt je afvragen of het sowieso niet bij DFZ hoort omdat het in wezen gaat om een verrekening tussen gemeenten, niet met emerituspredikanten. Overigens is de problematiek op dit moment relatief gering door de compensaties die emeritikas betaalt aan de plaatselijke kerken, maar bij het afbouwen van die compensaties wordt het knelpunt in de toekomst wel steeds prangender.

Inkomenspositie van predikanten

De synode was benieuwd naar de effecten van pensioenpremiebetaling door predikanten op hun inkomenspositie en gezien de aanleiding werd aan deputaten emeritikas gevraagd daar onderzoek naar te doen. De resultaten zijn vermeld in het deputatenrapport, maar deze deputaten kunnen daar weinig mee doen. Het gaat ten slotte over de actieve predikanten en komt daarmee meer op het terrein van DFZ, maar primair op het terrein van lokale kerkenraden. De voor het onderzoek gehouden enquête was meer dan eens aanleiding voor de geënquêteerde om - met uitdrukkelijk verzoek dit anoniem te houden - situaties te melden waarbij ernstige zorgen over de financiële situatie in de pastorie niet of nauwelijks bespreekbaar blijken met de kerkenraad of van andere conflicten met de eigen kerkenraad. Wij komen hier nog op terug bij onze bespreking van het rapport van DFZ.

Interactie met andere deputaatschappen

Onze verschillende deputaatschappen leven tussen de synodes door gelukkig niet in een ivoren toren of op een onbereikbaar eiland. Regelmatig was er contact, wat deputaten emeritikas betreft vooral met deputaten zoals DFZ, OBena en LKB. Daarbij kregen deputaten emeritikas wel eens het idee dat ze na een overleg met wel erg veel actiepunten naar huis gingen. Ook hier mogen we elkaar tot een hand en een voet zijn. En als synode kunnen we om te beginnen alert zijn en blijven bij het verstrekken van opdrachten. Vragen we het altijd aan het goede adres? Is de opdracht wel uitvoerbaar en nodig?

Van één kwestie willen we hier nog graag melding maken: in contacten die deputaten hadden met het LKB is geïnformeerd naar oplossingen voor een zorg van deputaten emeritikas over hun administratie. Deze is nu opgenomen in een ingewikkeld Excel spreadsheet, waarvan de huidige gebruikers lang niet altijd weten hoe zaken op de achtergrond precies werken - zodat noodzakelijke aanpassingen een hachelijke exercitie zijn. LKB heeft daarop positief en meewerkend gereageerd, maar deze zaak lijkt ons van voldoende belang om hier (ondanks het juist hiervoor gestelde) in ons besluitvoorstel dan toch maar wel een formele opdracht van te maken. Ook zijn er wellicht mogelijkheden om in onderling overleg uitvoerende taken naar het LKB te brengen. Overigens vernamen we dat deputaten actief aandacht geven aan continuering van kennis binnen hun gelederen.

Besluitvoorstel

Graag willen we u op basis van het besluitvoorstel van deputaten en van onze overwegingen voorstellen om als volgt te besluiten:

1. handelingen van deputaten goed te keuren en waardering uit te spreken voor de grote hoeveelheid verricht werk;
2. de controle op voortdrijving van arbeidsongeschiktheid te laten stoppen als de AOW-leeftijd wordt bereikt;
3. te borgen dat pensioenopbouw blijft plaatsvinden bij emeritering gedurende arbeidsongeschiktheid;
4. het voorgestelde indexatiebeleid goed te keuren, wat inhoudt dat PFZW-indexatiebesluiten worden gevolgd, behalve indien daarvoor de financiën ontbreken of indien PFZW besluit tot negatieve indexatie, in welke gevallen deputaten naar art 13 K.O. zullen handelen naar bevind van zaken;
5. vaste (eventueel te indexerende) uitkeringsbedragen te introduceren conform bijlage 4 van het deputatenrapport, die ook onafhankelijk worden gemaakt voor de volksverzekeringen;
6. waar van toepassing te verwijzen naar gegevens op de website in plaats van die gegevens in de bijlagen bij de kerkorde op te nemen;
7. conform de voorstellen van deputaten de uitkeringen aan wezen aan te passen;
8. akkoord te gaan met de wijzigingen in de kerkorde die nodig zijn vanwege de besluiten 2 t/m 7, conform bijlage 1 bij rapport 2 van commissie 6;
9. de gevolgen van het vervallen van de partnertoeslag in de AOW deels en voor een beperkte periode te compenseren door, als de predikantsvrouw nog geen AOW ontvangt, de emeritaatsuitkering aan te vullen met een bedrag van € 500,- per maand in de jaren 2017 tot en met 2021, waarna de compensatie zal stoppen voor allen die nog in de betreffende situatie zitten;
10. scribat op te dragen de brieven die de synode ontving over de AOW-partnertoeslag te beantwoorden door het genomen besluit 9 op pastorale wijze te delen met de briefschrijvers;
11. de afwegingen over deeltijdemeritaat te volgen en de opdracht tot het ontwerpen van een regeling daarvoor terug te nemen;

12. in het besluit uit 2013 over de beleggingsrichtlijn de tekst 'Tevens een bank met minimaal een A-rating (Standard & Poor)' te vervangen door 'Tevens een bank met minimaal een A-rating. De bedoelde rating is afgegeven door ten minste twee gezaghebbende ratingbureaus, zoals Fitch, Moody's en Standard & Poor's';
13. dat problematieken rond onderlinge solidariteit tussen gemeenten in betaling van pensioenpremies of rond inkomenspositie van predikanten niet thuishoren bij emeritikas maar bij deputaten financiële zaken en in dat verband verder te bespreken;
14. deputaten emeritikas op te dragen verder contact op te nemen met het LKB om na te gaan of de software voor de administratie van deputaten daar geprofessionaliseerd en beheerd kan worden en in hoeverre het betalen van uitkeringen kan worden opgenomen in de taken van het LKB, de mogelijkheden daartoe daadwerkelijk te benutten en hierover te rapporteren aan de generale synode van 2019.

Uw commissie houdt de mogelijkheid open nog met een vervolgrapport te komen over een onderwerp waarover overleg loopt met deputaten kerkorde en kerkrecht.

A.J. de Vuyst, rapporteur

Bijlage 1. Aanpassingen in de kerkorde

Ter informatie: deze bijlage 1 is gelijk aan bijlage 6 van deputaten, echter:

- middelste kolom met motivatie en opmerkingen is verwijderd;
- toevoegingen rechts zijn cursief, verwijderingen in linker kolom zijn doorgehaald;
- grote stukken tekst die gelijk blijven of zullen wegvallen zijn vervangen door '(...)'
- toevoeging aan art 1d. over woonplaats-classis is verwijderd omdat wij dat voorstel niet overnemen;
- in tekst voor bijlagen 7a en in 7b toegevoegd dat ook bij negatieve indexering van PFZW intern overleg nodig is.

Artikel 13:

<p>1.c. Bij ongeschiktheid van een dienaar die nog niet de AOW-gerechtigde leeftijd heeft bereikt, is de kerkenraad gehouden hem twee jaar ziekteverlof te geven, behoudens de situatie waarin het duidelijk is dat de dienaar niet meer in actieve dienst zal kunnen terugkeren, zulks naar het gezamenlijk oordeel van kerkenraden en deputaten art. 13 K.O. De procedure voor het aanvragen van emeritaat kan na een periode van tenminste één jaar ziekteverlof worden gestart, maar uitkering kan pas ingaan twee jaar na de eerste ziektedag.</p> <p>d. De classes zijn gehouden bij gevallen van emeritering beneden de AOW-gerechtigde leeftijd te onderzoeken of de in art. 13 bedoelde ongeschiktheid tot de dienst mogelijk heeft opgehouden en dus het emeritaat moet worden ingetrokken. Door deputaten art. 13 K.O. wordt ingaande het jaar 2005 elke drie jaar bij de betreffende classes nagegaan of deze bepaling wordt toegepast.</p>	<p>1.c. Bij ongeschiktheid van een dienaar die nog niet de AOW-gerechtigde leeftijd heeft bereikt, is de kerkenraad gehouden hem twee jaar ziekteverlof te geven, behoudens de situatie waarin het duidelijk is dat de dienaar niet meer in actieve dienst zal kunnen terugkeren, zulks naar het gezamenlijk oordeel van kerkenraden en deputaten art. 13 K.O. De procedure voor het aanvragen van emeritaat kan na een periode van tenminste één jaar ziekteverlof worden gestart. <i>Indien emeritering plaatsvindt binnen twee jaar na het ontstaan van de arbeidsongeschiktheid dan behoudt de gemeente de financiële verantwoordelijkheid jegens de predikant tot aan het einde van die periode. Vanuit de emeritikas kan de gemeente over deze periode een vergoeding tegemoet zien ter grootte van de uitkering aan arbeidsongeschikte predikanten. Na afloop van de periode van twee jaren wordt uitgekeerd aan de betrokken predikant.</i></p> <p>d. De classes zijn gehouden bij gevallen van emeritering beneden de AOW-gerechtigde leeftijd te onderzoeken of de in art. 13 bedoelde ongeschiktheid tot de dienst mogelijk heeft opgehouden en dus het emeritaat moet worden ingetrokken. Door deputaten art. 13 K.O. wordt ingaande het jaar 2005 elke drie jaar bij de betreffende classes nagegaan of deze bepaling wordt toegepast <i>tot het moment dat de AOW-gerechtigde leeftijd wordt bereikt.</i></p>
---	---

Bijlage 7A Art. 13 K.O. (heeft betrekking op uitkeringen die voor 2014 zijn ingegaan)

Art. 5. De uitkeringen uit de kas aan de emerituspredikanten en de predikantsweduwen worden afgeleid van een door de generale synode vastgestelde uitkeringsgrondslag. Dit is vanaf 2012 138% van het middelloon (gemiddelde van de aanvaarde minimumtraktementen gedurende 37 jaren), aangepast met een eventuele indexatie per 1 januari van elk jaar. Aan deputaten is opdracht gegeven jaarlijks te onderzoeken of indexatie van de uitkering kan plaatsvinden. Deputaten stellen hiertoe beleid op. Het beleid wordt getoetst aan de ontwikkelingen in de maatschappij, de financiële positie en de vermogensopbouw van de emeritikas.

Art. 7. Een emerituspredikant met de AOW-gerechtigde leeftijd ontvangt een zodanige uitkering uit de emeritikas dat deze, tezamen met zijn AOW-uitkering, 70% van de uitkeringsgrondslag bedraagt.

(...)
Bovendien worden aan emerituspredikanten beneden de AOW-gerechtigde leeftijd de hun opgelegde aanslagen in de premieheffing voor de volksverzekeringen gerestitueerd voor zover de aanslagen betrekking hebben op de tijd die valt na de datum waarop hun uitkering uit de emeritikas is ingegaan.

Art. 12. Een predikantsechtgenote die weduwe wordt en geen kinderen heeft te verzorgen, ontvangt (...)

Bovendien worden aan de in dit artikel bedoelde weduwen, (...)

Art. 15. Aan volle wezen beneden de leeftijd van 16 jaar (...)
Wordt de ANW-uitkering voor een volle wees beëindigd of ingetrokken omdat hij voor een uitkering krachtens de Wajong e.g. WAZ in aanmerking komt, dan blijft deze wees, indien zijn Wajong e.g. WAZ-uitkering en zijn eventuele overige inkomsten niet voldoende zijn om in zijn onderhoud te voorzien, tot het bereiken van de 27-jarige leeftijd een aanvullende uitkering uit de emeritikas genieten, zodanig dat zijn inkomen gelijk is aan 150% van de uitkering krachtens de ANW voor wezen van 16-20 jaar.

Art. 5. De uitkeringen uit de kas aan de emerituspredikanten en de predikantsweduwen zijn afgeleid van de door de generale synode vastgestelde uitkeringsgrondslag. Deze is vanaf 2012 gefixeerd op 130% van het middelloon (gemiddelde van de aanvaarde minimumtraktementen gedurende 37 jaren). De in art. 7 en 12 bedoelde uitkeringen kunnen jaarlijks door middel van indexering worden aangepast.

Voor het toepassen van indexering gelden de volgende regels:

- Deputaten emeritikas volgen het indexeringsbeleid van PFZW.
- Indexeert PFZW dan volgt de emeritikas, waarbij het door PFZW gehanteerde percentage als maximum geldt. Het indexeringspercentage zal lager zijn indien het behaalde beleggingsresultaat van de emeritikas over het voorgaande jaar, zoals berekend door de vermogensbeheerder, onder aftrek van 1%-punt, een lager niveau heeft dan dat van PFZW.
- Als de indexering van PFZW negatief is, beraden deputaten emeritikas zich op de situatie

Art. 7. Voor de actuele hoogte van de diverse uitkeringen voor emerituspredikanten wordt verwezen naar 'Overzicht uitkeringen emeriti' op www.cgk.nl/emertikas

Bovendien worden aan emerituspredikanten beneden de AOW-gerechtigde leeftijd de hun opgelegde aanslagen in de premieheffing voor de volksverzekeringen gerestitueerd voor zover de aanslagen betrekking hebben op de tijd die valt na de datum waarop hun uitkering uit de emeritikas is ingegaan.

Art. 12. Voor de actuele hoogte van de diverse uitkeringen voor weduwen wordt verwezen naar 'Overzicht uitkeringen emeriti' op www.cgk.nl/emertikas

Bovendien worden aan de in dit artikel bedoelde weduwen, (...)

Art. 15. Aan volle wezen beneden de leeftijd van 16 jaar (...)
Wordt de ANW-uitkering voor een volle wees beëindigd of ingetrokken omdat hij voor een uitkering krachtens de Wajong in aanmerking komt, dan blijft deze wees, indien zijn Wajong uitkering en zijn eventuele overige inkomsten niet voldoende zijn om in zijn onderhoud te voorzien, tot het bereiken van de 27-jarige leeftijd een aanvullende uitkering uit de emeritikas genieten, zodanig dat zijn inkomen gelijk is aan 150% van de uitkering krachtens de ANW voor wezen van 16-21 jaar.

Bijlage 7B Art. 13 K.O. (heeft betrekking op nieuwe uitkeringen die vanaf 2014 ingaan)

<p>Art.5. De uitkeringen uit de kas aan de emerituspredikanten en de predikantsweduwen worden afgeleid van een door de generale synode vast te stellen 'uitkeringsgrondslag'. Vanaf 2012 is dit 138% van het middelloon (gemiddelde van de aanvaarde minimumtraktementen gedurende 37 jaren), <i>aangepast aan eventuele indexatie per 1 januari van elk jaar.</i></p> <p>De uitkering aan de predikant wordt bepaald door de formule, de 'uitkeringsfactor': $\{37 - (\text{het verschil tussen het maximaal bereikbare aantal dienstjaren (minimaal 37) en de resterende diensttijd tot 65 jaar, gerekend vanaf 1 januari 2013})\} / 37$ Het maximum van de formule is bepaald op 100%. Door deze factor te vermenigvuldigen met de uitkeringsgrondslag wordt de te betalen uitkering bepaald.</p> <p>Voor de jaren van 2013 vindt pensioenopbouw plaats via PFZW. Aan deputaten wordt opdracht gegeven jaarlijks te onderzoeken of indexatie van de uitkering kan plaatsvinden. Het beleid wordt getoetst aan de ontwikkelingen in de maatschappij, de financiële positie en de vermogensopbouw van de emeritikas.</p> <p>Art. 7. De emerituspredikant met de AOW-gerechtigde leeftijd ontvangt een zodanige uitkering dat deze tezamen met zijn AOW-uitkering, 70% van de uitkeringsgrondslag 2012 bedraagt. Hierbij (...)</p> <p>Art. 12. Een predikantsechtgenote die weduwe wordt en geen kinderen heeft te verzorgen ontvangt (...)</p> <p>Art. 15. Laatste deel van de laatste zin: ... krachtens de ANW voor wezen van 16-20 jaar.</p>	<p>Art. 5. De uitkeringen uit de kas aan de emerituspredikanten en de predikantsweduwen worden afgeleid van een door de generale synode vastgestelde uitkeringsgrondslag. <i>Deze is vanaf 2012 gefixeerd op 130% van het middelloon (gemiddelde van de aanvaarde minimumtraktementen gedurende 37 jaren). De in art. 7 en art.12 bedoelde uitkeringen zijn zonder toepassing van de uitkeringsfactor en kunnen jaarlijks door middel van indexering worden aangepast.</i></p> <p>De uitkering aan de predikant of weduwe wordt bepaald door de 'uitkeringsfactor' $\{37 - (\text{het verschil tussen het maximaal bereikbare aantal dienstjaren (minimaal 37) en de resterende diensttijd tot 65 jaar, gerekend vanaf 1 januari 2013})\} / 37$ Het maximum van de formule is bepaald op 100%. Door deze factor te vermenigvuldigen met het uitkeringsbedrag wordt de te betalen uitkering bepaald.</p> <p>Voor het toepassen van indexering gelden de volgende regels:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Deputaten emeritikas volgen het indexeringsbeleid van PFZW. - Indexeert PFZW dan volgt emeritikas, waarbij het door PFZW gehanteerde percentage als maximum geldt. Het indexeringspercentage zal lager zijn indien het behaalde beleggingsresultaat van de emeritikas over het voorgaande jaar, zoals berekend door de vermogensbeheerder, onder aftrek van 1%-punt, een lager niveau heeft dan dat van PFZW. - Als de indexering van PFZW negatief is, beraden deputaten emeritikas zich op de situatie <p>Art. 7. Voor de actuele hoogte van de diverse uitkeringen voor emerituspredikanten wordt verwezen naar 'Overzicht uitkeringen emeriti' op www.cgk.nl/emeritikas</p> <p>Art. 12. Voor de actuele hoogte van de diverse uitkeringen voor weduwen wordt verwezen naar 'Overzicht uitkeringen emeriti' op www.cgk.nl/emeritikas.</p> <p>... krachtens de ANW voor wezen van 16-21 jaar.</p>
---	--

BIJLAGE 48

Artikel 98

Rapport van evaluatiecommissie II emeritikas**Samenstelling**

Evaluatiecommissie 2 bestond uit de broeders A. Goossensen, ds. J.M.J. Kieviet (samenroeper), J.W. Storm, A.J. de Vuyst (rapporteur).

Opdracht

De synode 2013 besloot (acta van de 9e zitting, artikel 187):

1. deputaten emeritikas op te dragen een klankbordgroep in te richten, samengesteld uit een evenwichtige vertegenwoordiging van (emeritus)predikanten en gemeenten, om zo te vernemen hoe het nieuwe stelsel in de praktijk uitwerkt;
2. een commissie te benoemen, bestaande uit vier personen, die deputaten emeritikas en de klankbordgroep begeleidt en beoordeelt in het evalueren van de gevolgen van het nieuwe stelsel en het indien nodig uitwerken van wijzigingsvoorstellen, met de naam 'evaluatiecommissie emeritikas-II';
3. de evaluatiecommissie-II, indien er voorstellen zijn tot wijziging, in contact te laten treden met het moderamen van de GS om te bezien of er een vervolgzitting gewenst is voor besluitvorming;
4. de generale synode van 2013 conditioneel te sluiten.

Werkzaamheden

De evaluatiecommissie heeft in totaal twee keer vergaderd met vertegenwoordigers van deputaten emeritikas.

In april 2014 waren bovendien vertegenwoordigers van het moderamen uitgenodigd, omdat ook zou worden overlegd over nadere interpretatie van de opdracht. Daar werd vastgesteld:

- de evaluatiecommissie zal geen direct contact hebben met de klankbordgroep, dit loopt altijd via deputaten emeritikas;
- besluitvorming over stelselwijzigingen is uiteindelijk voorbehouden aan de synode zelf, hetzij in een vervolgzitting hetzij achteraf naar aanleiding van rapportage van deputaten emeritikas over hun handelwijze en genomen besluiten;
- contact met deputaten vertegenwoordiging is alleen nodig bij voorgenomen stelselwijzigingen die relatief grote (financiële) consequenties zouden hebben;
- waar er sprake is van voorgenomen stelselwijzigingen (of juist het afwijzen van verzoeken daartoe) beoordeelt de evaluatiecommissie de gang van zaken binnen deputaten emeritikas primair langs de vraag of hun handelen consistent is, zonder aanzien des persoons en gericht op een eenvoudige uitvoerbaarheid van het stelsel.

Tevens werden in deze vergadering meningen/adviezen uitgewisseld over twee instructies die de synode bij deputaten emeritikas had neergelegd en waarover deze deputaten vragen stelden aan de evaluatiecommissie.

In april 2015 was er een telefonische vergadering, eveneens beperkt tot uitwisselen van meningen / advies, over de voorgenomen manier waarop deputaten emeritikas wilden omgaan met de gevolgen van de aanstaande AOW-wijziging waarbij de jongere partner diens/dier AOW pas krijgt op het moment dat die zelf de AOW-leeftijd bereikt.

Voorstellen tot besluit

De commissie heeft geen voorstellen voor besluiten van uw vergadering, wij gaan ervan uit dat de opdracht tot verdere begeleiding van het nieuwe stelsel onderdeel zal zijn van de besluitvorming ten aanzien van deputaten emeritikas. Wat ons betreft is daarvoor geen aparte evaluatiecommissie nodig naast het deputaatschap emeritikas – deze broeders zijn mans genoeg hun taken zelfstandig te vervullen.

J.M.J. Kieviet, samenroeper
A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 49

Artikel 98

Rapport 3 van commissie 6 inzake het rapport van evaluatiecommissie II emeritikas

De generale synode van 2013 heeft besloten de toen bestaande evaluatiecommissie emeritikas, te continueren. Dit mede vanuit de wens vanuit deputaten, gezien de waardevolle contacten bij het ontwerpen van het nieuwe stelsel. Er werd als volgt besloten (art. 187):

1. deputaten emeritikas op te dragen een klankbordgroep in te richten, samengesteld uit een evenwichtige vertegenwoordiging van (emeritus)predikanten en gemeenten, om zo te vernemen hoe het nieuwe stelsel in de praktijk uitwerkt;
2. een commissie te benoemen, bestaande uit 4 personen, die deputaten emeritikas en de klankbordgroep begeleidt en beoordeelt in het evalueren van de gevolgen van het nieuwe stelsel en het indien nodig uitwerken van wijzigingsvoorstellen, met de naam 'evaluatiecommissie emeritikas II'.

Naar de beoordeling van uw commissie zou de klankbordgroep bestaan uit alleen direct belanghebbenden ((emeritus)predikanten en gemeenten), die binnen die groep zouden kunnen aangeven wat de gevolgen van het nieuwe stelsel voor hen betekenden, dit (zie rapport 7a van cie. 6 2013) vanuit mogelijk zorgelijke consequenties van het nieuwe stelsel. Evaluatiecommissie-II kreeg daarbij de opdracht deputaten en klankbordgroep te begeleiden in het evalueren van het nieuwe stelsel en eventueel wijzigingen voor te stellen.

Uw commissie meent dat het de bedoeling was dat de klankbordgroep zich zou verstaan met de evaluatiecommissie, die de ingebrachte bezwaren dan geordend en mogelijk voorzien van advies zou kunnen bespreken met deputaten emeritikas. Hiermee zou er een zekere afstand blijven tussen belanghebbenden en deputaten, waardoor ieder zijn rol zo goed mogelijk zou kunnen vervullen.

Deputaten emeritikas benoemden in de klankbordgroep twee leden van het deputaatschap, een actieve predikant, een emerituspredikant en een deskundig gemeentelid. Maar was het hiermee een groep van belanghebbenden? Dat lijkt niet het geval te zijn geweest.

In een nadere interpretatie van haar opdracht, waarvan de evaluatiecommissie meende dat die niet geheel helder was, heeft zij samen met vertegenwoordigers van het moderamen vastgesteld dat er geen direct contact zou zijn met de klankbordgroep en vastgesteld dat hun opdracht vooral zou zijn deputaten emeritikas te beoordelen op consistent handelen, zonder aanzien des persoons en gericht op eenvoud in de uitvoering.

De klankbordgroep heeft één keer vergaderd, telefonisch, omdat het niet mogelijk bleek een vergadering af te spreken. Het onderwerp betrof het punt van de vervallen partnertoeslag. Het gevoerde overleg leidde niet tot enige aanpassing.

Uw commissie meent dat met de gerapporteerde gang van zaken niet is tegemoet gekomen aan de oorspronkelijke bedoeling van klankbordgroep en evaluatiecommissie. Daarbij realiseert uw commissie zich dat de opdracht duidelijker had kunnen zijn en dat haar interpretatie van de opdracht ook maar een interpretatie is.

Uw commissie ziet geen reden een negatief oordeel uit te spreken over de gang van zaken. De opdracht liet ruimte tot interpretatie en de evaluatiecommissie heeft zorgvuldig geprobeerd om samen met het

moderamen tot een nadere invulling te komen. Misschien moet achteraf worden geconcludeerd dat klankbordgroep en evaluatiecommissie vrij overbodig waren. Zoals de evaluatiecommissie aangeeft, deputaten emeritika zijn mans genoeg om hun taken zelfstandig te vervullen. Alles overwegende sluit uw commissie 6 zich bij deze conclusie aan.

Besluitvoorstel

Graag willen we u het volgende voorstel doen:

De generale synode 2016 besluit

1. de handelingen van evaluatiecommissie-II goed te keuren en dank uit te spreken voor de verrichte werkzaamheden;
2. dank uit te spreken voor de verrichte werkzaamheden van de klankbordgroep;
3. de evaluatiecommissie-II en de klankbordgroep op te heffen.

E.C. Bin, rapporteur

BIJLAGE 50

Artikel 101

Brief van de particuliere synode van het Oosten inzake mentoraat beginnende predikanten

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De particuliere synode van het Oosten, bijeen in haar vergadering van 20 mei en 25 augustus 2015, heeft gesproken over het mentoraat voor beginnende predikanten zoals de generale synode 2013 daartoe besloot. Via de Vertrouwenscommissie predikanten kreeg de particuliere synode verschillende instructies toegezonden. Naar aanleiding van de bespreking ter vergadering wil de particuliere synode van het Oosten de volgende vragen en overwegingen aan u voorleggen met daarbij het verzoek deze aan het betreffende gremium, wellicht de Vertrouwenscommissie predikanten, door te sturen ter beantwoording of verwerking.

1. De particuliere synode vraagt zich af of het juist is dat de generale synode besloten heeft tot centralisatie van het mentoraat maar de kosten daarvan ten laste te laten komen van de begroting van de particuliere synoden. De kerken zijn gebaat bij een goed functionerend mentoraat. Zou het ook vanuit dat oogpunt niet wenselijker zijn de kosten van dit mentoraat ten laste te laten komen van de begroting van de generale synode?
2. De particuliere synode is van mening dat de kerkenraad van de mentorant meer inhoudelijk betrokken zou moeten worden bij het mentoraat. Dat zal nu slechts gebeuren op het proces. Er wordt gesproken over het tekenen van de overeenkomst door mentor en mentorant. Maar de vergadering vraagt zich af of ook niet de kerkenraad zou moeten ondertekenen.

De particuliere synode wenst uw vergadering van harte Gods zegen toe.

Met hartelijke broedergroet,

L.A. den Butter, scriba h.t.

PS: afschrift van deze brief aan de vertrouwenscommissie predikanten

BIJLAGE 51

Artikel 101

Rapport 5 van commissie 6 inzake brief van de particuliere synode van het Oosten over mentoraat

Samenvatting brief

De PS van het Oosten vraagt of het wenselijk is de kosten van het mentoraat bij de GS te laten vallen en of de kerkenraad mede de mentoraatovereenkomst moet ondertekenen om meer inhoudelijk bij het mentoraat betrokken te worden.

Overwegingen

Zoals blijkt uit de acta 2013 pagina 862 punt 5c besloot de synode om de mentoren te organiseren per PS. Het is logisch dat daar dan ook de kosten terecht komen. Overdragen van die kosten naar de generale synode helpt de PS ook niet, omdat dit ongetwijfeld zou leiden tot verhoging van de bijdrage van de PS aan de GS, met ongeveer hetzelfde bedrag. Bovendien kan, als de generale synode de kosten te betalen krijgt, het 'inkoopbeleid' van elke PS ongemerkt toch wel wat ruimer gaan uitvallen wat kostenverhogend werkt.

Conform de bij de regeling van het mentoraat behorende instructie wordt het mentoraat aangevraagd door de kerkenraad van de betreffende predikant (p. 852 acta 2013). Medeondertekening van de overeenkomst die daaruit resulteert, levert volgens uw commissie niet meer inhoudelijke betrokkenheid op. Overigens moet inhoudelijke betrokkenheid bewust beperkt blijven tot datgene dat door mentorant zelf aan zijn kerkenraad wordt meegedeeld. Effectief mentoraat is immers alleen mogelijk bij een vertrouwensband tussen mentor en mentorant.

Conclusie

Er bestaat volgens de commissie dan ook geen duidelijke noodzaak om de in 2013 vastgestelde regeling aan te passen en stelt u voor bovenstaande overwegingen als antwoord aan de PS te versturen.

A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 52
Artikel 103

Instructie particuliere synode van het Noorden inzake regeling deputaatschap onderlinge bijstand en advies

De particuliere synode van het Noorden, in vergadering bijeen op 7 april 2016 te Hoogeveen,

heeft kennisgenomen van

1. een instructie die werd ingediend door de classis Hoogeveen, en vermeld in een schrijven d.d. 29 december 2015;
2. het besluit van de generale synode van 2013 met betrekking tot de ondersteuning van kleine kerken uit de kas onderlinge bijstand en advies de steunpercentages voor predikantskosten met ingang van 2014 over de hele linie met 5% terug te brengen tot: 35, 30, 25 en 20% (Acta GS 2013-2014, art.44);
3. de vermindering van de financiële bijdrage ter ondersteuning van kleine kerken in hun predikantskosten door deputaten onderlinge bijstand en advies, conform het besluit van de synode;

constateert dat

bovengenoemd besluit onbedoeld ook nadelige gevolgen lijkt te hebben gehad voor bestaande situaties;

overweegt dat

de kerken mogen verwachten dat de bestendige lijn van het ontzien van bestaande situaties wordt gecontinueerd;

is van oordeel dat

de synode niet voldoende rekening heeft gehouden met de gevolgen van haar besluit voor kerken die na toestemming van deputaten onderlinge bijstand en advies, en op grond van gedane toezeggingen hun predikant hebben beroepen;

besluit

1. de synode te verzoeken om regelingen te treffen die voorkomen dat kerken, die op basis van de oude regeling een afspraak hebben met deputaten onderlinge bijstand en advies, hun financiële verplichtingen richting de predikant niet kunnen nakomen door de korting van 5%;
2. dat de synode opdracht geeft aan deputaten onderlinge bijstand en advies dit met terugwerkende kracht te herstellen voor de bestaande situaties binnen de afspraken met deputaten.

Namens de particuliere synode van het Noorden,

D.A. Brienen, preses
S.P. Roosendaal, scriba

BIJLAGE 53
Artikel 103

Rapport 6 van commissie 6 inzake de instructie van de particuliere synode van het Noorden betreffende regelingen deputaten onderlinge bijstand en advies

Samenvatting instructie

De particuliere synode van het Noorden wil graag een uitzonderingssituatie creëren voor kerken die door het besluit van de vorige synode, over 5% korting op ondersteuning in predikantskosten, nu niet meer kunnen voldoen aan de financiële verplichtingen jegens die predikant. Er wordt verzocht dit met terugwerkende kracht te repareren.

Andere signalen

In een gesprek dat uw commissie had met commissie 2 over verschillende punten van gezamenlijk belang is ook deze instructie kort aan de orde gesteld. Daaruit bleek dat leden van commissie 2 vinden dat het besluit van de vorige synode leidt tot het niet nakomen van eerder gedane toezeggingen/beloften wat niet zo zou mogen.

Overwegingen

Bij de bespreking van de instructie is, mede naar aanleiding van het gesprek met commissie 2, een aantal overwegingen de revue gepasseerd:

- het is begrijpelijk dat het besluit over de korting door het negatieve financiële effect op de steun ontvangende kerken als onaangenaam ervaren wordt;
- de taak en werkwijze van OBenA is om elk jaar opnieuw te berekenen welke steun een kerk zal ontvangen, gebaseerd op de jaarrekening van de kerk en de in dat jaar geldende instructie die door de synode is vastgesteld; in dat licht is het onjuist te stellen dat huidige regels mogen worden opgevat als een na te komen toezegging of belofte voor komende jaren;
- de veronderstelling in de instructie dat van bestaande situaties verwacht mag worden dat die steeds worden gecontinueerd lijkt ons onjuist. Ook hier geldt dat de tering naar de nering moet kunnen worden gezet;
- een uitzonderingspositie voor bestaande gevallen van kerken met steun en met eigen predikant introduceert een ongelijkheid in behandeling ten opzichte van nieuwe gevallen die we ongewenst achten;
- accepteren van zo'n uitzonderingspositie voor kerken met steun en een eigen predikant betekent volgens deputaten OBenA een verhoging van de jaarlijkse lasten met € 45.000,- à € 50.000,- wat overeenkomt met € 0,65 - € 0,70 per lid per jaar aan extra omslag;

- indien de uitzondering beperkt wordt tot alleen de gemeenten die niet kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen aan de predikant, dan doen zich complexe vragen voor: over hoeveel kerken hebben we het eigenlijk? En over hoeveel geld? En wie bepaalt dat er sprake is van de uitzonderingssituatie en dat die niet op een andere manier zou kunnen worden opgelost?
- uiteraard is het triest en een drama voor zowel gemeente als predikant als een classis moet constateren dat om welke reden dan ook een situatie ontstaat dat de kerkenraad de predikant niet meer kan betalen en overwogen of besloten moet worden tot losmaking van de predikant. Dit zou eigenlijk niet mogen voorkomen. Maar voor een financiële oplossing moet dan toch in eerste instantie naar de eigen gemeente worden gekeken (of in een creatieve classis naar genabuurde kerken) en niet naar het kerkverband. In dit verband refereren we ook aan ons rapport 4 over OBenA, onder het kopje 'trendanalyse' en naar instructie 8.03, waarin dezelfde problematiek aan de orde wordt gesteld. Uw commissie denkt dat de daarbij voorgestelde commissie of taakgroep op strategisch niveau een beter alternatief is dan het nu gedeeltelijk teruggedraaien van het besluit uit 2013.

Conclusie en besluitvoorstel.

Het bovenstaande afwegende menen wij dat het besluit van de vorige synode geen aanpassing behoeft en stellen we u voor te besluiten de instructie af te wijzen.

A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 54

Artikel 107, 176, 186

Rapport 3 van commissie 4 inzake het rapport van deputaten eenheid gereformeerde belijders, hoofdstuk 3

1. Vooraf

Deputaten verwijzen in hun rapport op het punt van de afvaardiging naar de classes naar hun rapportage aan de generale synode van 2013. Uw commissie heeft daarom ook kennis genomen van dit deputatenrapport alsmede van het rapport van de synodale commissie van 2013.

2. Binnenkerkelijk gesprek (deputatenrapport hoofdstuk 3.1-3.3)

Deputaten hebben de opdracht om het binnenkerkelijke gesprek te voeren als een grote extra opdracht ervaren. Gezegd moet worden dat zij de gesprekken op de classes en met de moderamina van de classes als goed hebben ervaren. Uw commissie vraagt zich echter met deputaten af of zij voor een dergelijke opdracht het geëigende gremium waren/zijn.

Het binnenkerkelijk gesprek stond in het kader van de afvaardiging van niet-christelijk-gereformeerde-ambtsdragers naar de classisvergadering. Deputaten hebben een tweetal rondes georganiseerd waarbij zij in de laatste de classes specifiek gevraagd hebben naar de bevindingen en meningen met betrekking tot de afvaardiging. Daardoor wilden deputaten het bredere perspectief verkrijgen waar de generale synode 2013 om had gevraagd met het oog op een besluit.

Deputaten willen dit binnenkerkelijk gesprek op gang houden door in de kerkvisitatie gericht te vragen naar het geestelijk karakter van het kerkverband en de beleving daarvan plaatselijk. Op deze wijze kunnen kerkenraden er meer en meer van doordrongen worden dat de classis ook een ontmoeting is van plaatselijke kerken die elkaar iets te zeggen hebben. Uw commissie steunt deze gedachte.

3. Afvaardiging van niet-christelijk-gereformeerde-ambtsdragers (deputatenrapport hoofdstuk 3.4-3.6)

3.1. Bredere perspectief

Uw commissie heeft de integrale reacties vanuit de classis op de vraag: *denkt u als classis dat de CGK het van elkaar kunnen dragen dat samenwerkingsgemeenten zich op de classisvergaderingen (ook) laten vertegenwoordigen door niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers?* van deputaten ontvangen. Hieruit blijkt – zoals deputaten ook aangeven in hun rapportage – dat de bespreking op de classes langs diverse wijzen is verlopen. Er zijn classes die 'geteld' hebben of het gedragen kon worden en er zijn classes die zowel de argumenten vóór als tegen hebben doorgegeven aan deputaten. Dat maakt de weging van de reacties niet eenvoudig. De reacties uit de classes maken wel duidelijk dat er grote verscheidenheid is. Enerzijds het niet kunnen dragen dat niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers niet afgevaardigd worden (§ 3.5.7), anderzijds 'gewetensnood' als dat wel mogelijk zou zijn (§ 3.5.13).

In uw commissie is de vraag aan de orde geweest wat de generale synode van 2013 op het oog had met het gevraagde bredere perspectief van waaruit een besluit genomen zou moeten worden. In het gesprek met deputaten bleek dat voor hen ook niet geheel helder te zijn. Naar de mening van uw commissie hebben deputaten de vraag naar het bredere perspectief in hun rapportage opgevat als de vraag naar het draagvlak in de kerken.

Het door de generale synode van 2013 gevraagde bredere perspectief is wellicht ook op te vatten als het voortzetten van het gesprek, zowel met andere kerkverbanden als binnenkerkelijk, over de verhouding van de eenheid tussen kerkverbanden enerzijds en de eenheid binnen het eigen kerkverband anderzijds. Het gevraagde bredere perspectief komt daarmee meer in het kader van een langer durend traject te staan wat tot een enigszins andere weging ervan zou kunnen leiden.

Uw commissie is in de weging van het bredere perspectief uitgegaan van wat deputaten daarover zelf in hun rapport schrijven.

3.2. Weging argumenten

Aan de hand van de reacties uit de classes komen deputaten tot de conclusie dat er voldoende duidelijkheid is gekomen dat een besluit naar de principieel-kerkordelijke lijn genomen kan worden.

Uw commissie heeft vastgesteld dat deputaten aangeven dat de in 2013 genoemde argumenten tegen het aanvaarden van niet-christelijk-gereformeerde-ambtsdragers op de classis nu nog steeds genoemd

worden, maar toch kiezen voor de andere principiële-kerkordelijke lijn met het argument dat er naar hun mening geen botsing zal ontstaan met de binnenkerkelijke eenheid (§ 3.6), het door de generale synode van 2013 benoemde andere principe. Deputaten maken deze keuze verwijzend naar de uitspraak van de synode 2013 dat deputaten 'met recht' deze principiële lijn volgen.

Uw commissie heeft de indruk gekregen dat deputaten in hun wegging sterk uitgaan van de ene helft van de uitspraak die de synode in 2013 gedaan heeft dat het principiële en kerkordelijk mogelijk is om niet-christelijk-gereformeerde-ambtsdragers af te vaardigen naar classisvergaderingen.

Bij de wegging door deputaten lijkt echter uit beeld te verdwijnen dat de synode ook uitgesproken heeft dat de binnenkerkelijke eenheid een principe is en dat, vanwege de toen genoemde argumenten, het niet wenselijk was om de door eerdere synoden gestelde grens van het plaatselijke en voorlopige karakter van de samenwerking te verschuiven.

Uw commissie heeft met deputaten doorgesproken over de door hen gemaakte wegging omdat zij zelf, gezien de inhoudelijke reacties van de classes, van mening is dat het verkregen bredere perspectief geen beeld laat zien dat ons in een andere situatie plaatst dan drie jaar geleden. Wanneer deputaten beargumenteren dat hun voorstel tot besluit geen botsing zal opleveren met de principiële lijn van de binnenkerkelijke eenheid, dan schijnt het uw commissie toe dat er geen of te weinig rekenschap gegeven wordt van het feit dat de argumenten van 2013 en daarvoor nog steeds in de classes genoemd worden. En op grond van deze argumenten besloten eerdere synoden dat het niet wenselijk was om de grens bij het plaatselijke en voorlopige karakter van de samenwerking te verschuiven naar de classes. Zoals de generale synode 2013 van oordeel was in de punten 3 en 4 (deputatenrapport § 3.1):

3. *dat het op dit moment niet wenselijk is de grens die eerdere synodes hebben getrokken bij het plaatselijk en voorlopige karakter van samenwerking tussen kerken, te verschuiven, vanwege:*
 - a. *de reeds langer bestaande moeite met de doorwerking van de samenwerking op bovenplaatselijk vlak, welke onder andere blijkt uit het nog niet invoeren van het federatief groeiemodel;*
 - b. *de ontwikkelingen in kerken waarmee wordt samengesproken en/of samengewerkt;*
 - c. *het principe dat ook de eenheid in eigen kerkverband in het oog moet worden gehouden;*
4. *dat, als besloten wordt om voort te gaan op de weg naar eenheid met andere kerken volgens de principiële lijn die deputaten met recht volgen (in concreto het afvaardigen van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers naar de classisvergadering), er een botsing ontstaat met een ander principe, namelijk het bevorderen van de eenheid in eigen kerkverband.*

Op grond van het verkregen bredere perspectief uit de reacties van de classes is uw commissie van mening dat deze overwegingen nog steeds gelden. Deputaten hebben uw commissie daarom niet overtuigd dat dit nu anders zou zijn.

3.3. Classis als bredere vergadering

Het argument dat de classis een vergadering is waar de plaatselijke kerken vertegenwoordigd zijn en dat daarom de grens van het plaatselijke en voorlopige karakter van de samenwerking verschoven zou kunnen worden naar de classis, is naar de mening van uw commissie kerkordelijk niet juist (Acta 2013 p. 801 sub 3d). De classis is de eerste "ring" van het kerkverband waarmee een plaatselijke kerk geconfronteerd wordt en daarmee is de classis een bredere vergadering van het kerkverband.

In het kader van het bredere kerkverband maken deputaten in hun rapportage tot twee keer toe de opmerking dat zij helaas moeten constateren meer dan plaatselijke kerkelijke eenheid op dit moment niet te verwachten is (§ 4.2.1, § 7.3.2). Dat doet bij uw commissie de vraag rijzen waarom het dan op dit moment, op grond van het verkregen bredere perspectief waarin dezelfde argumenten genoemd worden als in 2013 (§ 3.5), wel wenselijk is om de grens die eerdere synodes hebben getrokken bij het plaatselijke en voorlopige karakter van de samenwerking tussen kerken te verschuiven. Naar de mening van uw commissie heeft het onderzoek in de classes geen doorslaggevende argumenten opgeleverd om een ander standpunt dan in 2013 in te nemen. Daarvoor is binnen de classes op een te uiteenlopende wijze over deze zaak gesproken.

3.4. Samenwerkingsgemeenten

Uw commissie is zich er tegelijkertijd terdege van bewust dat samenwerkingsgemeenten die al geruime tijd bestaan zelf het onderscheid niet meer ervaren tussen christelijk-gereformeerde en niet-christelijk-gereformeerde leden. Daardoor kan het problematisch worden om voldoende christelijk-gereformeerde ambtsdragers af te vaardigen. Wanneer de synode enerzijds plaatselijke samenwerking toestaat en door deputaten laat stimuleren en faciliteren, dan komt er een moment dat een dergelijke samenwerking de bredere vergadering zal gaan raken. En dan uiteraard als eerste de classis. Uw commissie begrijpt de gevoeligheden die er op dit punt in samenwerkingsgemeenten liggen en snapt dat dit ook als pijn ervaren kan worden. Anderzijds heeft de synode uitgesproken dat de samenwerking zuiver plaatselijk is omdat de landelijke kerkverbanden nog niet een geworden zijn. Uw commissie heeft met deze beide lijnen geworsteld.

Daar is ook het argument dat de classis het verzoek tot samenwerking heeft beoordeeld en goedgekeurd, op basis van de door de generale synode bevestigde consensus ten aanzien van wezenlijke gespreksonderwerpen voor eenheid. Moet daarom een classis die toestemming heeft gegeven tot plaatselijke samenwerking dan ook niet de ambtsdragers aanvaarden die deze gemeente wil afvaardigen?

Toch denkt uw commissie dat met dergelijke argumenten voorzichtig omgegaan moet worden. Gemeenten die samenwerking aangingen wisten ook op welke randvoorwaarden de classis die samenwerking toestond en goedkeurde. Wanneer landelijk de eenheid tussen kerkverbanden er nog niet is, dan blijft de plaatselijke samenwerking inderdaad iets voorlopigs hebben. Die voorlopigheid wordt dan als eerste op de classis gevoeld. Dat kan soms ook pijn met zich meebrengen. Evengoed als het niet kunnen vinden van plaatselijke eenheid pijn met zich meebrengt. Het bredere perspectief dat deputaten door hun onderzoek hebben verkregen toont dat aan.

3.5. Rechtsongelijkheid

Deputaten benadrukken dat de generale synode van 2013 heeft uitgesproken dat het principiële en kerkordelijk mogelijk is om niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers af te vaardigen naar de classis omdat zij door de plaatselijke gemeente met last en macht afgevaardigd worden. Deputaten stellen voor hiertoe te besluiten. Maar op grond van praktische overwegingen en rekening houdend met de eenheid in het eigen kerkverband en de gevoeligheid in een deel van de kerken stellen deputaten tegelijkertijd voor om niet-christelijk-gereformeerde-ambtsdragers als afgevaardigden te beperken in het aantal taken dat zij binnen een classis mogen verrichten. Uw commissie begrijpt en waardeert dat deputaten zoeken naar een oplossing waarbij de beide principiële lijnen in het oog gehouden worden. Evenwel is uw commissie van mening dat deputaten daarbij teveel accent leggen op de principiële-kerkordelijke lijn en daardoor in problemen komen met wat deputaten eerder in 2013 aan de synode rapporteerden.

Uit de rapportage van deputaten aan de generale synode van 2013 blijkt namelijk dat er dan een rechtsongelijkheid optreedt die het gereformeerd kerkrecht niet kent: *'Wanneer de kerken zouden besluiten om samenwerkingsgemeenten de ruimte te geven ook niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers af te vaardigen naar de classis, dan geldt ook voor deze ambtsdragers dat zij volledig als afgevaardigden in alle rechten geaccepteerd zullen moeten worden; er is naar gereformeerd kerkrecht geen beperking in mandaa.'* (Acta 2013, p251).

Deputaten rapporteren aan uw synode dat zij van mening zijn dat hierdoor geen rechtsongelijkheid gecreëerd wordt maar alleen een bestaande rechtsongelijkheid verplaatst wordt (van kerkenraads-niveau naar classisniveau).

Uw commissie plaatst hier een kanttekening bij. Men zou de huidige situatie van het niet af kunnen vaardigen van niet-christelijk-gereformeerde-ambtsdragers een rechtsongelijkheid binnen de plaatselijke kerkenraad kunnen noemen. Deze wordt echter veroorzaakt door het plaatselijke en voorlopige karakter van de samenwerking. De rechtsongelijkheid die door het voorstel van deputaten ontstaat, is naar de mening van uw commissie van een andere aard. In het voorstel van deputaten worden niet-christelijk-gereformeerde-ambtsdragers principiële aanvaard als afgevaardigden van een samenwerkingsgemeente, maar tegelijkertijd wordt hen ter classis praktisch een deel van hun last en macht waarmee zij zijn afgevaardigd ontnomen. Dat maakt van deze afgevaardigden een aparte klasse binnen een bredere kerkelijke vergadering die het gereformeerd kerkrecht niet kent.

Overigens constateert uw commissie dat deputaten niet duidelijk maken welke taken dan precies onthouden zouden moeten worden aan deze niet-christelijk-gereformeerde afgevaardigden (deputaten spreken in hun voorstel tot besluit over 'zoals kerkvisities e.d.:' § 3.7, 4a en 4b). Deputaten willen desgevraagd over die concrete invulling nadenken. Dat zou volgens uw commissie dan inderdaad nodig zijn want het lijkt uw commissie geen goede zaak om het 'e.d.:' door classes zelf te laten invullen. Daardoor wordt het gesprek over de afvaardiging, dat ter generale synode gebracht is, weer teruggelegd op de tafel van de classes waar het gevoelig kan liggen. Het bredere perspectief heeft dat aangetoond. Bovendien werd in 2010 nadrukkelijk gevraagd om de invulling hiervan niet aan de classes over te laten.

3.6. Samenvattend

Samenvattend heeft uw commissie de volgende argumenten tegen het voorstel van deputaten:

- het doet onvoldoende recht aan de moeite die er in de kerken leeft met het bovenplaatselijk maken van de samenwerking; uw commissie deelt de opvatting van deputaten dat hun voorstel tot besluit geen binnenkerkelijke spanning zou geven niet;
- deputaten maken onvoldoende duidelijk waarin het 'van oordeel 3 en 4' uit 2013 nu anders zou zijn of minder zou gelden;
- het gaat tegen eerdere besluiten van generale synoden in waarin uitgesproken werd dat de samenwerking een plaatselijk en voorlopig karakter heeft (zie het besluit van 2013 waarin gesproken wordt over het verschuiven van de grens van de samenwerking);
- naar gereformeerd kerkrecht is een beperking van de last en macht waarmee afgevaardigd wordt niet mogelijk.

Uw commissie is daarom van mening dat gezocht moet worden naar een weg waarin aan beide principiële lijnen die de generale synode 2013 heeft uitgesproken zoveel mogelijk recht gedaan wordt.

Uw commissie beseft dat dit niet eenvoudig te realiseren is en ervaart hier concreet iets van de gebrokenheid. Enerzijds de situatie van de samenwerkingsgemeenten en de zorg die we als kerken voor elkaar hebben en anderzijds de eenheid van het kerkverband die een gemeenschappelijke zaak is van de plaatselijke kerken. Hier voelt uw commissie ook verlegenheid met wat een impasse lijkt.

Is er een oplossing waardoor samenwerkingsgemeenten zich op de classis vertegenwoordigd weten en mee kunnen spreken terwijl ook recht gedaan wordt aan het feit dat op de classis als bredere kerkelijke vergadering bovenplaatselijke besluiten genomen worden?

3.7. Gedachtelijn van de synode van 2013

Uw commissie meent dat die weg gevonden kan worden wanneer het kerkverband de plaatselijke kerken wil dienen en plaatselijke kerken het kerkverband willen dienen. Daarom meent uw commissie dat het beter is verder te denken in de lijn van de generale synode 2013 die besloot: *'intussen de samenwerkingsgemeenten tegemoet te komen door hun de mogelijkheid te bieden in situaties van overmacht voor een bepaalde classisvergadering een of twee niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers te zenden die door de classis als lid met adviserende stem aanvaard kunnen worden'*.

In dit besluit wordt ruimte geboden in situaties waarin samenwerkingsgemeenten moeilijk tot een complete afvaardiging kunnen komen. Een van de argumenten om niet-christelijk-gereformeerde-ambtsdragers af te vaardigen naar de classis.

3.8. Nieuwe figuur

Uw commissie realiseert zich dat in haar voorstel het lid met adviserende stem een 'nieuwe figuur' in de kerkorde is. Dat zou een bezwaar kunnen zijn. Maar dit bezwaar geldt ook de afgevaardigde met beperkt mandaat in het voorstel van deputaten.

Dit bezwaar is alleen te voorkomen wanneer bij de afvaardiging niet meer gevraagd wordt naar de kerkelijke afkomst en niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers dus ook afgevaardigd kunnen worden naar de particuliere en generale synode. Dat lijkt uw commissie echter geen recht te doen aan het principe van de interne eenheid.

Deputaten kerkorde en kerkrecht hebben in hun rapport uit 2013 aangegeven dat het gaat om de vraag hoe de verschillende lijnen gewogen worden (Acta, p. 253).

Het 'lid met adviserende stem' kan vorm gegeven worden naar analogie van de reeds bestaande mogelijkheid in de kerkorde (K.O. art. 42).

Zodoende kunnen samenwerkingsgemeenten hun niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers zenden en ter classis laten deelnemen aan de bespreking en kunnen zij advies uitbrengen inzake een te nemen besluit. Op deze wijze kunnen niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers de samenwerkingsgemeente vertegenwoordigen en wordt de plaatselijk gevonden eenheid in het licht van beide door de synode benoemde principes zo veel mogelijk gehonoreerd.

Door het actieve en passieve stemrecht voor te behouden aan de christelijk-gereformeerde afgevaardigden wordt de classis als bredere kerkelijke vergadering met zijn bovenplaatselijke verantwoordelijkheid in het oog gehouden.

Om de plaatselijk gevonden eenheid, die door de classis is goed gekeurd, te honoreren lijkt het uw commissie goed om de in het voorlopige besluit van 2013 genoemde beperking tot situaties van overmacht te laten vervallen. De kerkenraad van een samenwerkingsgemeente is dan vrij welke ambtsdragers zij naar de classis zendt, zij het dat niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers door de classis aanvaard worden als lid met adviserende stem.

Hoewel uw commissie beseft dat 'het lid met adviserende stem' niet de fraaiste constructie is, meent zij dat deze wel het meest recht doet aan de huidige situatie van samenwerkingsgemeenten enerzijds en de interne verscheidenheid op dit punt anderzijds. Tevens blijft in dit voorstel duidelijk dat de samenwerking plaatselijk is, wat in lijn is met eerder gedane uitspraken van de generale synode.

Uw commissie realiseert zich dat een en ander binnen de kerken gevoelig ligt en meent dat het goed zou zijn wanneer het genomen besluit aan de hand van de bovenstaande overwegingen toegelicht zou worden aan de classes.

3.9. Voorstel tot besluit

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten:

Overwegend dat

1. de generale synode van 2013 uitgesproken heeft dat het afvaardigen van niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers uit samenwerkingsgemeenten principieel en kerkordelijk mogelijk is;
2. de generale synode van 2013 tevens uitgesproken heeft dat de binnenkerkelijke eenheid een principiële zaak is;
3. de classis goedkeuring heeft verleend aan het proces dat geleid heeft tot de plaatselijke samenwerking;
4. de classis een bredere vergadering is waarmee plaatselijke kerken in aanraking komen met het kerkverband;
5. samenwerkingsgemeenten moeite kunnen hebben om alleen christelijk-gereformeerde ambtsdragers naar de classis af te vaardigen;
6. samenwerkingsgemeenten die al geruime tijd bestaan intern nauwelijks nog de kerkelijke afkomst van gemeenteleden kennen of beleven.

Van oordeel dat:

1. het verkregen bredere perspectief aantoonde dat de reeds in 2013 genoemde argumenten, zowel vóór als tegen, nog altijd genoemd worden;
2. de beide principes, ook gezien van het verkregen bredere perspectief, nog steeds botsen;
3. de in 2013 genoemde overwegingen om de grens die eerdere synoden getrokken hebben bij het plaatselijke en voorlopige karakter van de samenwerking niet te verschuiven nog steeds gelden.

Voorts overwegend dat:

1. kerkelijke eenheid gediend is wanneer zoveel mogelijk recht gedaan wordt aan beide principes;
2. het gereformeerd kerkrecht geen beperking in mandaat kent en daarom de met last en macht afgevaardigde die ter classis in zijn bevoegdheden beperkt wordt een aan het gereformeerd kerkrecht vreemde figuur is;
3. het gereformeerd kerkrecht wel de figuur kent van het lid van de vergadering met adviserende stem;
4. de generale synode van 2013 deze kerkordelijke constructie reeds als oplossing aanreikte.

Stelt voor uit te spreken dat

1. de generale synode van 2013 terecht concludeerde dat het principieel en kerkordelijk mogelijk is niet-christelijk-gereformeerde-ambtsdragers van samenwerkingsgemeenten af te vaardigen naar classisvergaderingen;
2. de generale synode van 2013 tevens terecht concludeerde dat de binnenkerkelijke eenheid een principe is;
3. deputaten door hun weergave van de werkwijze en inhoud van het binnenkerkelijke gesprek, zoals het op de classes heeft plaatsgevonden, voldaan hebben aan hun opdracht om de synode van 2016 zicht te geven op een breder perspectief waar vanuit een besluit genomen kan worden;

En besluit:

1. de kerkorde als volgt te wijzigen:
 - a. aan art. 41 K.O. een nieuw lid toe te voegen, luidend: 'Samenwerkingsgemeenten zijn gerechtigd om niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers te zenden naar een classisvergadering, die door de classis als lid met adviserende stem aanvaard zullen worden.'

- b. bijlage 8 sub. 4a te als volgt wijzigen: 'classes zullen kerkenraden die gekomen zijn tot een nauwer samenleven als in 3c bedoeld machten om niet-christelijke gereformeerde ambtsdragers te zenden naar de classicale vergadering, welke door de classis als lid met adviserende stem aanvaard zullen worden.'
2. de bovenstaande wijzigingen in de kerkorde en de daaraan ten grondslag liggende overwegingen aan de classes toe te lichten.

Verder stelt uw commissie voor:

1. er bij de classes met klem op aan te dringen dat er in de vergaderingen voortdurend aandacht is voor de geestelijke verbondenheid als kerken op basis van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis;
2. deputaten kerkorde en kerkrecht een opdracht te geven om de vragen voor de kerkvisitatie ten aanzien van het bredere kerkelijke leven in het licht van het bovenstaande te vernieuwen.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 55

Artikel 122, 126, 195

Rapport van deputaten buitenlandse zending

Vooraf

Met een rapport waarvan ruim dertig bladzijden werden ingenomen door Bijbelse bezinning op het zendingswerk van onze kerken, het trekken van missiologische lijnen, een historisch overzicht en een concrete formulering van beleid voor de komende jaren dienden zendingsdeputaten de synode van 2013. Vanzelfsprekend werd ook het actuele werk (2010-2013) niet vergeten. Dat document werd tot vreugde van deputaten met veel waardering ontvangen. Zij hechten er dan ook aan uit te spreken dat aan het rapport dat u nu ontvangt de in 2013 aangeboden bezinning ter grondslag ligt. In de afgelopen jaren werd (voort) gebouwd op wat toen werd geformuleerd. Overigens werd in het vorige synoderapport onderstreept dat gewerkt was en werd in de lijn van vorige bezinnings- en beleidsdocumenten.

'Zo lang het dag is' was de titel die aan het rapport van 2013 werd meegegeven, verwijzend naar woorden van onze Heiland (Joh. 9: 4).

Het is nog dag. Er wordt nog gewerkt.

1. De grote opdracht

Al vele jaren omschrijven zendingsdeputaten in hun rapporten aan de synode de taak waarvoor zij zich samen met de kerken gesteld zien als volgt: 'in gehoorzaamheid aan de grote opdracht van Jezus Christus om alle volken tot zijn discipelen te maken (Matth. 28, 19) willen de Christelijke Gereformeerde Kerken het Evangelie aan alle volken verkondigen. Zij weten zich hierin strikt gebonden aan Gods Woord en de Gereformeerde Belijdenis. Zij doen dit als kerken in gezamenlijkheid en in nauwe samenwerking met andere gemeenten van Christus in deze wereld.

Het doel is dat mensen gewonnen worden voor Christus, behouden worden door Christus en toegerust worden voor een leven in de dienst van Christus' kerk en Koninkrijk in de samenleving waartoe zij behoren. Het zendingswerk vindt plaats in de verwachting van Christus' wederkomst. Wij zien er naar uit dat eens elke knie zich voor Hem zal buigen en elke tong zal belijden dat Jezus Christus de Heer is. (Matth. 24, 14; Fil. 2, 11; vgl. HC, 52; NGB, 37)'

2. Structuur

Het zendingswerk van de Christelijke Gereformeerde Kerken is toevertrouwd aan een deputaatschap, bestaande uit acht deputaten van de vier particuliere synodes en zes deputaten die worden benoemd door de generale synode. De laatste vormen het moderamen. Ook zendende of nauw betrokken kerken hebben gedeputeerden; zij werken mee in de deputaatschapscommissies (dsc's) die zich bezighouden met het werk van 'hun' uitgezondene of met het gebied waarmee zij door bepaalde omstandigheden een bijzondere relatie hebben.

De voltallige deputatenvergadering, bestaande uit de PS- en GS-deputaten, vergadert driemaal per jaar: in maart (ter voorbereiding op de PS-vergaderingen), in juni en in december. Aan de decembervergadering nemen ook de gedeputeerden uit de zendende kerken deel. In deze vergadering worden de jaarplannen van de dsc's besproken en goedgekeurd. In juni wordt de voortgang van het werk besproken en wordt het gevoerde beleid per halfjaar geëvalueerd en zo nodig bijgesteld.

Het hart van het (bestuurlijke) zendingswerk klopt in de vijf dsc's (Azië, Zuidelijk Afrika, Mozambique, Siberië en Burundi), waarin vertegenwoordigers uit alle geledingen van het deputaatschap zitting hebben. Deze commissies vergaderen vier keer per jaar. Zij zijn verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarplannen, bewaken de gang van zaken in de zendingsgebieden, onderhouden de contacten met de zendingswerkers en bezinnen zich op het beleid.

Al het werk wordt gecoördineerd door het moderamen dat de besluitvorming in de dsc's toetst aan het algemene beleid en dat in samenwerking met de zendingsconsulent en zendingssecretaris het geheel overziet. De financiële eindverantwoordelijkheid ligt ook bij het moderamen.

Het zendingsbureau is een onderdeel van het Dienstenbureau te Veenendaal en wordt bemenst door het zendingsteam dat belast is met alle uitvoerende werkzaamheden. Naast de zendingsconsulent ds. A. Hilbers (1,0 fte) en de bureaussecretaris ds. G. Drayer (0,25 fte) werken in het zendingsteam: de zrs. M. Blankenstijn (0,35 fte), S. van Heiningen (0,15 fte) en W.E. Ruizendaal-van Diermen (0,5 fte).

3. Samenstelling deputaatschap

3.1 Deputaten van de generale synode

Onderstaande door de generale synode van 2013 benoemde broeders vervulden hun taak als moderamen van zendingsdeputaten: ds. H. Korving, voorzitter, ds. C.C. den Hertog, secretaris, br. H. Bakker, penningmeester, br. R. Hoogendoorn, br. H. Lukens en ds. A. van der Zwan. Laatstgenoemde kwam in

2014 tot de conclusie dat het aanvaarden van een benoeming door de PS van het Zuiden tot curator van de Theologische Universiteit hem noopte het zendingsdeputaatschap te verlaten. Het moderamen stelde aan het nog in functie zijnde moderamen van de GS 2013 voor in zijn plaats ds. E. Everts te benoemen. Aldus geschiedde.

Van de leden van het moderamen hebben de brs. Den Hertog en Bakker te kennen gegeven niet opnieuw benoemd te willen worden. Voor de redenen die zij gaven heeft het moderamen begrip. In een separaat schrijven zullen deputaten u voorstellen doen om te voorzien in de vervanging van de secretaris en van de penningmeester.

3.2 Deputaten van de particuliere synodes

De particuliere synodes (her)benoemden als deputaten:

PS van het Noorden: ds. H. Polinder en ds. J.G. Kortleven;

PS van het Oosten: ds. E. Everts en ds. L.A. den Butter; na de benoeming van ds. Everts in het moderamen nam ds. D. van der Zwaag in de loop van 2014 zijn plaats in.

PS van het Westen: ds. A.P. van Langevelde en zr C. Mazereeuw-van der Duijn Schouten, die in 2014 in de plaats kwam van ds. W. van 't Spijker, die aan de PS van dat jaar vroeg hem niet opnieuw te benoemen;

PS van het Zuiden: ds. A. den Boer en ds. A. Hakvoort, die in 2015 wegens vertrek naar het ressort naar de PS van het Noorden werd opgevolgd door ds. G.J.H. Vogel.

3.3 Vertegenwoordigers van de zendende gemeenten

- van Urk-Maranatha (fam. H. Visser, Botswana): ds. H. Polinder (in dubbelfunctie) en br. M. Kramer. Wegens vertrek naar de Ichtusgemeente op Urk werd br. M. Kramer in 2015 vervangen door br. J. Kramer;

- van Ridderkerk (Siberië): br. C. Groeneveld;

- van Culemborg (Burundi): br. J. van Leeuwen;

- van Leiden (Thailand): zr. T. de Bree-Carlier.

De kerken van Ridderkerk en Culemborg zijn in het zendingsdeputaatschap vertegenwoordigd omdat zij intensief betrokken zijn bij respectievelijk het werk in Siberië en Burundi; de kerk van Leiden vanwege de uitzending van ds. en mevr. W.M. den Hertog-Koolen naar Thailand.

3.4 Samenstelling van de vijf deputaatschapscommissies

Azië (Indonesië en Thailand): ds. E. Everts (GS), voorzitter, ds. D. van der Zwaag (PS), br. H. Lukens (GS), zr. T. de Bree-Carlier (zendende kerk Leiden) en ds. A. Hilbers, bureau. Daarnaast wordt aan de vergaderingen ook deelgenomen door de bureaussecretaris van deputaten diaconaat, ds. G. Drayer.

Zuidelijk Afrika (Venda, KwaNdebele en Botswana): ds. H. Polinder (PS en vertegenwoordiger zendende kerk br. en zr. H. Visser-Wiegel, Urk-Maranatha), voorzitter, ds. W. van 't Spijker (PS, in 2014 vertrokken), ds. C.C. den Hertog (GS), zr. C. Mazereeuw-van der Duijn Schouten (PS, 2014) en br. M. Kramer (zendende kerk Urk-Maranatha), in 2016 vervangen door br. J. Kramer. Zendingsbureau: de di. A. Hilbers en G. Drayer (diaconaat).

Mozambique: br. J.J. Niewold (adviseur van deputaten), in de loop van het jaar 2014 na zijn afscheid van deputaten als voorzitter opgevolgd door ds. A. Hakvoort (PS), ds. J.G. Kortleven (PS), br. H. Bakker (GS). Na het vertrek van ds. A. Hakvoort nam ds. G.J.H. Vogel zijn plaats namens de PS van het zuiden in. Voorzitter werd ds. J.G. Kortleven. Zendingsbureau: ds. A. Hilbers en ds. G. Drayer (diaconaat).

Burundi: ds. A.P. van Langevelde (PS), voorzitter, ds. L.A. den Butter (PS) en H. Lukens (GS) en J. van Leeuwen (CGK Culemborg), bijgestaan door de di. Hilbers en Drayer van het bureau.

Siberië: br. R. Hoogendoorn (GS), voorzitter, ds. A. van der Zwan (GS), ds. A. den Boer (PS), br. C. Groeneveld (betrokken gemeente Ridderkerk) en van het bureau ds. A. Hilbers. De in 2014 uit zendingsdeputaten vertrokken ds. A. van der Zwan legde zijn lidmaatschap van de dsc neer maar bleef als adviseur meedenken met dit deel van het zendingswerk. Hij is overigens ook voorzitter van de Stichting Friedensstimme. Diaconaat is niet vertegenwoordigd in deze dsc.

Het zendingswerk wordt gedragen door onze kerken. Daarbij mag in de eerste plaats gedacht worden aan de aandacht die het werk en de werkers krijgen in de geregelde voorbede door de kerken. Maar ook aan de financiële bijdrage per lid per jaar die ook in de afgelopen jaren in grote getrouweid is overgemaakt naar het Dienstenbureau in Veenendaal. De kerken weten en tonen zich verantwoordelijk voor het werk dat wordt gedaan.

4. Publiciteit

De zending wil graag in de aandacht van de kerken en haar leden blijven. Dat gebeurt langs verschillende wegen.

a. Vanouds mag het missionaire magazine *Doorgeven* op een vaste lezerskring in de kerken rekenen. In dit blad, dat vijfmaal per jaar verschijnt, wordt aandacht gevraagd voor actuele thema's in het missionaire werk. Dat wordt bewust zo geformuleerd. Zending werkt in Doorgeven immers samen met de andere missionaire deputaten: evangelisatie en diaconaat. De thema's voor de nummers worden door de gemeenschappelijke redactie vastgesteld.

Het blad wordt gratis toegezonden aan alle CGK-adressen. Gevraagde vrijwillige bijdragen zorgden er tot 2014 voor dat het blad met een bescheiden winst kon worden uitgegeven; dat was niet het geval in 2015 en 2016 toen het blad niet gezamenlijk met Verbonden van deputaten kerk en Israël werd verstuurd. In 2016 is afgesproken in 2017 weer tot gezamenlijke verzending over te gaan tegen zo gunstig mogelijke posttarieven (zie § 9.2.3).

b. Er wordt naar gestreefd om de gemeenten die een zendingsproject ondersteunen ieder half jaar digitaal specifieke informatie over dat project toe te zenden.

c. Maandelijks wordt digitaal algemene informatie verzonden door middel van *Zendingsnieuws*, waarop belangstellenden zich zonder kosten kunnen abonneren. Andere (kerkelijke) media maken geregeld dankbaar gebruik van de actuele informatie die wordt verstrekt.

d. Zending beschikt over een recent vernieuwde website, waarop informatie over het lopende zendingswerk te vinden is. Via de website kan men zich ook aanmelden voor een zendingsproject.

e. In het kader van de projectmatige aanpak stelt zending desgevraagd allerlei materialen (posters, folders, flyers, kinderwerkjes, informatiebrieven) gratis beschikbaar.

- f. Zowel de zendingsconsulent als de zendingssecretaris en de zendingsadviseur drs. J. van 't Spijker gaan 's zondags het land in om voor te gaan in zendingsdiensten met daarbij presentaties van het werk. Zij verzorgen ook zendingsavonden.
- g. Verschillende deputaten zijn beschikbaar om vanuit hun deskundigheid lezingen over het zendingswerk te verzorgen.
- h. De 'zendingsmensen' op het Dienstenbureau zijn dagelijks bereikbaar om desgevraagd informatie te vertrekken.
- i. Informatie van meer algemene aard wordt als persbericht naar de kerkelijke media verzonden.

5. Personalia

5.1 Overlijden ds. M. Rebel

Op dinsdag 10 maart 2015 overleed in zijn woonplaats Lynnwood nabij Pretoria, Zuid-Afrika, oud-zending ds. M. (Bob) Rebel. Zijn overlijden kwam onverwachts. Hij werd ruim 82 jaar. Per 1 januari 1995 ontving hij vervoegd emeritaat omdat hij leed aan de ziekte van Parkinson.

Bijna heel zijn werkzame leven is ds. Rebel zending geweest, met uitzondering van de eerste jaren: hij werd in 1959 als kandidaat verbonden aan de kerk van Amsterdam-Noord. Al in 1962 vertrok het gezin naar Zuid-Afrika, waar hij in Venda een van de eerste zendingen uit onze kerken werd. Hij bleef daar werken tot in 1975 een nieuw terrein werd gevonden in KwaNdebele, aanvankelijk in opdracht van de Free Reformed Church van St. Thomas in Canada. In 1981 nam onze zending dat gebied over van de Canadese kerk en werd ds. Rebel verbonden aan de kerk van Hilversum-Oost. In het veld werd zijn aandacht steeds meer getrokken naar de vele doorgaans charismatische onafhankelijke kerken van KwaNdebele. Het was voor ons zendingswerk volledig nieuw dat voorgangers van deze kerken aan deze gereformeerde zending vroegen hen te helpen bij het leren lezen van de Bijbel. In veel gevallen bedoelden zij ook letterlijk hen te helpen bij het (leren) lezen.

Gaandeweg schaarde zendingsdeputaten en synode zich achter de taak die ds. Rebel voor zich zag. Het theologische onderwijsproject dat hij begon kreeg de naam 'Mukhanyo' (licht). Daaruit kwamen een mobiele Bijbelschool (Mukhanyo Bible School) en een theologisch instituut (Mukhanyo Theological College) voort. Zendingsdeputaten zullen zich ds. Bob Rebel herinneren als de man die de gezichtskring van het zendingswerk heeft verbreed. De Here heeft hem gebruikt om duidelijk te maken dat wij met ons gereformeerde zendingswerk ook buiten gereformeerde kring velen van dienst kunnen en mogen zijn. Momenteel wordt vanuit die gedachte in verschillende zendingsgebieden gewerkt; te denken is aan Mozambique, Siberië en Thailand.

5.2 Overlijden ds. J.H. Carlier

Op 11 maart 2016 overleed na een periode van ernstige ziekte in zijn woonplaats Hilversum ds. J. H. (Han) Carlier in de leeftijd van 86 jaar. Als predikant van Amsterdam diende hij zendingsdeputaten van 1986-1995 als secretaris. Zijn vriendelijkheid was alle mensen bekend. In zijn jaren werd ook bij de zending het computertijdperk betreden en in de stukken uit die jaren is terug te vinden hoe de overgang van de typemachine naar de tekstverwerker voorzichtig werd gemaakt.

Hij begeleidde de hierboven genoemde opzet van het Mukhanyoproject in KwaNdebele. Daarnaast werd in zijn tijd ook het zendingswerk in Botswana aangevat, nadat aanvankelijk gekozen was voor een hernieuwde personele inzet in Indonesië, waarvoor van de toenmalige Indonesische overheid geen toestemming werd ontvangen (visa werden geweigerd).

In 1995 ging ds. Carlier – met zijn echtgenote laatste bewoner van 'het zendingshuis' in Hilversum – met emeritaat. Met belangstelling bleef hij het zendingswerk volgen. Zendingsdeputaten denken in grote dankbaarheid terug aan het vele werk dat ds. Carlier verrichtte. De begrafenis in Hilversum op donderdag 17 januari werd bijgewoond door velen, ook uit de kring van het zendingswerk. Onder hen was ook zr. W. Ruizendaal-van Diermen, die als secretaresse met ds. Carlier samenwerkte.

5.3 Hessel en Coby Visser

Br. en zr. Hessel en Coby Visser waren in het tweede kwartaal van 2014 met verlof in Nederland. Met een dankdienst in De Schuilplaats, een van de kerken van de Christelijke Gereformeerde Maranathakerk op Urk, vierden zij op zaterdag 12 april hun 25-jarig huwelijksjubileum. Na de dienst deelde de burgemeester van Urk hen mee dat zij beiden benoemd waren tot ridder in de orde van Oranje-Nassau. Op 1 maart 2015 waren br. en zr. Visser vijftienvintig jaar in dienst van de zending; daarvoor is zowel bij de zending als in de zendende kerk Urk-Maranatha dankzegging gedaan.

5.4 Jan en José van Eeken

Br. en zr. Jan en José van Eeken, zendingswerkers in Isaan (Thailand), repatrieerden met hun kinderen in 2014. In 2012 overkwam br. Jan van Eeken een hersenvliesontsteking die blijvende gevolgen met zich mee bracht. Br. en zr. Van Eeken besloten tijdens een verlofperiode in Nederland eind 2012 begin 2013 definitief niet terug te keren naar Isaan. Het gezin heeft zich inmiddels in Emmen gevestigd.

5.5 Wilke en Marlies den Hertog

Eind oktober 2014 vertrokken ds. en mevr. Wilke en Marlies den Hertog-Koolen met hun kinderen na een periode van studie in Engeland naar het Verre Oosten. Nadat de najaarsclassis 's Gravenhage had ingestemd met het verzoek van de kerk van Leiden ds. Den Hertog als predikant naar art. 6 K.O. te beroepen, werd het beroep daadwerkelijk uitgebracht en per kerende post aangenomen. Vrij kort daarna volgde het vertrek: eerst naar Singapore om daar een korte introductie cursus over het werk van OMF te volgen; daarna naar de stad Lopburi voor een intensieve taalcursus van een jaar. Op 6 december 2015 werd ds. Den Hertog bevestigd als predikant van Leiden naar art. 6 K.O.

5.6 Deputaten

Zendingsdeputaten namen begin 2014 afscheid van deputaten die lange tijd aan het werk deelnamen: br. J.W. Bobeldijk (penningmeester), br. W. Uittenbogaard, zr. W.K. Uyterlinde-Maris, br. H. van der Zwan, br. C. van der Spek, br. A.J. Bom en br. J.J. Niewold. Later werd ook afscheid genomen van ds. W. van 't Spijker en ds. A. van der Zwan.

5.7 Ziekte ds. G. Drayer

Tijdens een werkbezoek aan Burundi in april 2015 kreeg ds. G. Drayer te maken met hevige pijn en benauwdheidsklachten. Hij werd met hulp van Amref Flying Doctors overgebracht naar Nairobi in Kenia en daar gedotterd. Geleidelijk kon hij na een rustperiode zijn werkzaamheden op het Dienstenbureau volledig hervatten (zie ook § 8.7.2).

5.8 Promotie dr. A. Jansen

Begin 2013 ontvingen deputaten een verzoek van drs. A. Jansen, predikant van Woerden, om synode- en deputatenrapporten/-en verslagen te mogen inzien en bestuderen. Daarbij ging het nadrukkelijk niet om persoonlijke (en dus waarschijnlijk vertrouwelijke) informatie. Ds. Jansen was onder leiding van prof. dr. P.J. Buys van de Potchefstroomcampus van de Noordwes-Universiteit bezig met een promotieonderzoek onder de werktitel 'Met hart, mond en handen in missio Dei: het zendingswerk van de Christelijke Gereformeerde Kerken in KwaNdebele (Zuid-Afrika). Een evaluatie vanuit een integraal-missiologicalisch motief.' Onder strikte voorwaarden gaven deputaten ds. Jansen de gevraagde toestemming. Zijn studie resulteerde in een proefschrift dat in maart 2015 verscheen en in het najaar van hetzelfde jaar de begeerde doctorstitel opleverde.

6. Wisselingen in de wacht

Deputaten hebben in de afgelopen periode een begin gemaakt met bezinning over de vraag hoe hun personele bezetting op het Dienstenbureau in Veenendaal na 2017 en 2018 moet worden. Voor ds. G. Drayer, voor 25% in dienst van zending en voor 75% in dienst van diaconaat, is (begin) 2017 het moment van zijn pensionering, voor ds. A. Hilbers (100%) is dat (begin) 2019. Bewust wordt hier gesproken over *pensionering*, omdat werkers op het Dienstenbureau formeel een dienstverband hebben. Hun eventuele emeritering is een zaak van henzelf en van de kerkenraden die hen hebben afgestaan voor hun werk voor zending en/of diaconaat. Vooralsnog is het niet het voornemen van deputaten de plaats van ds. Drayer opnieuw te bezetten.

7. Besluiten 2013; Europa

Zestien besluiten van de generale synode 2013 met betrekking tot het zendingswerk waren (op voorstel van zendingsdeputaten en overgenomen door de desbetreffende synodale commissie) gericht op het voortzetten van het werk waarvan in het rapport van deputaten verslag werd gedaan. Deze besluiten behoeven daarom niet op deze plaats herhaald te worden.

De synode verlangde echter nadrukkelijk rapportage over de besluiten 17 en 18 inzake (de mogelijkheden tot) zending in Europa.

Vanwege het zelfstandig karakter van dit onderwerp zal daarover hier met voorrang worden gerapporteerd.

7.1 Opdracht

De besluiten van de synode luiden:

(De synode draagt zendingsdeputaten op):

17. a. *zich te bezinnen op de specifieke aanpak van zending in Europa, gebruikmakend van de kennis van deputaten evangelisatie, deputaten buitenlandse kerken en deputaten diaconaat, en vervolgens deze bezinning in beleid om te zetten;*
- b. *nader beleid te ontwikkelen om missionaire projecten van gereformeerde kerken in Europa op incidentele basis te ondersteunen;*
18. *in overleg met deputaten evangelisatie, deputaten buitenlandse kerken en deputaten diaconaat in de kerken een enquête te houden met als doel te inventariseren op elke wijze de kerken al betrokken zijn bij plaatselijke dan wel landelijke (mogelijk interkerkelijke) missionaire of diaconale initiatieven in Europa buiten de grenzen van Nederland en België;*
19. *hierover te rapporteren aan de generale synode van 2016.*

7.2 Enquête

De besluitvorming en de opdrachten van de synode inzake Europa hebben vanaf begin 2014 de aandacht van zendingsdeputaten gehad. Eerst in het moderamen; dat besloot naar aanleiding van verschillende gesprekken dit onderwerp uitgebreid in de deputatenvergadering van 18 maart aan de orde te stellen. Voor die bespreking werd ook de adviseur van zending, missioloog drs. J. van 't Spijker uitgenodigd.

De opdracht van de synode om een enquête in de kerken te houden vond brede instemming in deze vergadering. De vraag was immers: waar hebben we het over? Wat bedoelen we en wie bedoelen we? Wat gebeurt al? Wie doen wat? Het werd van belang geacht 'mythevorming' te voorkomen, waarmee bedoeld werd dat er soms snel iets geroepen wordt over Europa zonder dat er oog is voor kerkelijke activiteiten die nog wel degelijk in verschillende landen bestaat. Daarnaast werd de samenwerking met de deputaatschappen diaconaat, evangelisatie en buitenlandse kerken als noodzakelijk gevoeld.

Toen in april 2014 een eerste opzet van de in de kerken te houden enquête werd besproken, werd besloten deze ook aan te bieden aan de drie andere deputaatschappen ter beoordeling en aanvulling. In de enquête die begin september 2014 de kerken in ging waren de van hen ontvangen opmerkingen en aanvullingen verwerkt.

7.3 Europa-overleg

In de eerste vergadering van het zogenoemde 'Europa-overleg' van vertegenwoordigers van de vier deputaatschappen op 11 december van hetzelfde jaar waren de resultaten van de enquête beschikbaar. De helft van onze kerken had gereageerd en van die helft waren leden van opnieuw de helft (dus ongeveer 25%) bezig met projecten in Europa. Daarbij kreeg het oosten van Europa verreweg de meeste aandacht, met als opvallende constatering dat Roemenië bovenaan stond (meer dan 50%), gevolgd door Oekraïne en Moldavië.

7.4 Beleidslijnen

Op basis van de verwerking van de resultaten van de enquête en nadere besprekingen werden in het overleg van maart 2015 vooral nog vier beleidslijnen vastgesteld: bij het denken over zending in Europa zou worden uitgegaan van

- a. een noodzakelijke (land)specifieke aanpak: want ieder land is verschillend en iedere situatie anders;
- b. het steunen van kerken die missionair gericht zijn; daarbij mag de leiding van God gezien worden in de contacten die DBK al hebben met gereformeerde kerken in Europa;
- c. het ondersteunen van plaatselijke christelijke of kerkelijke presentie, waarbij het niet noodzakelijk hoeft te gaan om kerken (b.v. Bijbelstudiewerk, studentenwerk);
- d. het geven van toerusting en onderwijs; daarbij kan het gaan om kerkelijke toerusting maar ook om andere vormen, zoals theologisch onderwijs en bijbelverspreiding.

Ook werd besloten tot het vervaardigen van een visie- en werkdocument, waarin de hoofdlijnen van de rapportage aan de synode van 2013 verwerkt zouden worden. Dat lag in september 2015 op tafel. In januari 2016 kon in het Europa-overleg worden vastgesteld dat er een advies gereed was voor de vergadering van zendingsdeputaten. Het visie- en werkdocument en het daaraan verbonden advies werd zendingsdeputaten vervolgens aangeboden.

7.5 Drie landen

Op drie landen vestigt bovengenoemd advies de aandacht: op Spanje, waar br. Guido Groeneveld werkt in Barcelona; op Frankrijk, dat vanaf het eerste moment dat de naam 'Europa' viel al vanuit verschillende hoeken bij zendingsdeputaten en bij het Europa-overleg werd aanbevolen, en op het Verenigd Koninkrijk, nader Noord-Ierland, waar deputaten buitenland in hun kerkelijke contacten attent waren gemaakt op missionaire initiatieven. Besloten werd te trachten vanuit kerken uit deze landen nadere informatie te verkrijgen.

In januari 2016 heeft het Europa-overleg het grootste deel van de verlangde informatie binnen. Van de Stichting Vrienden van het Reformatorisch-Theologische Seminar (RTS) werd in maart 2016 desgevraagd nadere informatie ontvangen; deze stichting had zich meteen na de synode van 2013 al bij zendingsdeputaten gemeld met een verzoek om steun. De toen ontvangen brief bleef lang liggen omdat bij ontvangst het Europa-overleg in feite nog moest beginnen. Vandaar dat aan de stichting werd gevraagd te komen met up-to-date informatie (zie 7.5.4)

7.5.1 Spanje

Begeleid door de organisatie City-to-City werkt br. Guido Groeneveld als kerkplanter in Barcelona, maar hij voelt ook roeping voor missionair werk in andere delen van Cataluña. Hij zou zijn zendingswerk graag namens de CGK doen en denkt dan concreet aan uitzending door de kerk van Antwerpen, die al te kennen heeft gegeven daarvoor open te staan. De kleine gemeente waarin br. Groeneveld werkt is nog niet bij een kerkverband aangesloten. Er zijn wel verwante kerken in Spanje: de IRE (Iglesias Reformadas de Espana), verspreid over 3 plaatselijke kerken en 1 evangelisatiepost) en de van oorsprong Braziliaanse Presbyterianen die contacten hebben in Portugal en Spanje. Juist voor een directe link van ons zendingswerk met een kerk zou de kerk van Antwerpen inderdaad in aanmerking kunnen komen. Daarbij is het dan bijzonder dat uit een zendingskerk weer een zendingskerk voortkomt. Zou br. Groeneveld vanuit Antwerpen als missionaire diaconale werker (mdw'er) uitgezonden kunnen worden naar Barcelona? Aan zending wordt aanbevolen met br. Groeneveld in gesprek te gaan en deze en andere mogelijkheden te onderzoeken en voor expertise een beroep te doen op deputaten evangelisatie.

7.5.2 Frankrijk

In een document brengen de in onze kringen ook goed bekende Franse kerken (UNEPREF) desgevraagd verschillende missionaire projecten onder de aandacht. Lettend op de insteek om kerken in hun missionaire activiteiten te ondersteunen, past een belangrijk deel van projecten bij de ontwikkelde visie, met name die in de sfeer van kerkplanting. Bovendien staat Frankrijk hoog op de prioriteitenlijst van de vergadering. Ongetwijfeld zullen de kerken van de UNEPREF criteria hebben voor hun kerkplantingsprojecten. Er is een missionair deputaatschap, waarmee op korte termijn (samen met deputaten evangelisatie?) overleg gevoerd kan worden. De vergadering beveelt vier kerkplantingsprojecten voor nadere oriëntatie en onderzoek aan bij zendingsdeputaten: Toulouse, Parijs, Bordeaux en Rodez.

7.5.3 Ierland

De informatie die uit Ierland van de Evangelical Presbyterian Church of (Northern) Ireland werd ontvangen is nog uiterst summier maar maakt wel nieuwsgierig naar mogelijkheden. Er wordt gedacht aan een kerkplantingsproject in Londonderry. Bekend is dat deze kerken dat werk aanpakken op een wijze die vergelijkbaar is met het zendingswerk in Thailand: de werker begint met zeer eenvoudige middelen (Bijbelstudie) en tracht rondom het Woord van God belangstellenden te verzamelen.

7.5.4: RTS

Van de stichting vrienden van het RTS werd in januari 2014 en maart 2016 informatie ontvangen over het in 2012 genomen initiatief om in Duitsland een nieuwe theologische opleiding te stichten, ontstaan vanuit de waarneming die naar het oordeel van de betrokkenen van veel kanten bevestigd werd, dat in Duitsland geen confessionele, Bijbelgetrouwe theologische opleiding op universitair niveau te vinden is. Ook het 'officiële' kerkelijke leven in de Evangelische Kirche Deutschlands (EKD) wordt volgens hen breed gekenmerkt door Bijbelkritische standpunten.

Deze nieuwe opleiding staat in nauwe verbinding met (en maakt gebruik van de gebouwen van) de SERK (Selbständige Evangelisch Reformierte Kirche) in Heidelberg, een gemeente van gereformeerd belijden. De predikant, Sebastian Heck, is een van de curatoren van het RTS. Hij is bezig met promotiestudie aan de TUA. De SERK wordt ondersteund vanuit de USA, door gemeenten in de OPC en de PCA. Rector van de RTS is dr. Victor E. D'Assonville, door de GKSA (Zuid-Afrika) afgestaan ten behoeve van het zendingswerk in Duitsland. De stichting vrienden van het RTS beval de nieuwe theologische opleiding bij zendingsdeputaten aan als mogelijk missionair project in Duitsland.

7.6 Besluitvorming

Deputaten bespraken de adviezen van het Europa-overleg in een moderamenvergadering en in een brede deputatenvergadering in maart 2016. Uit die besprekingen vloeide het voornemen voort om – onder het voorbehoud dat daarvoor middelen beschikbaar gemaakt zouden kunnen worden! – initiatieven te ontwikkelen richting bovengenoemd werk in Spanje, Frankrijk en Ierland, omdat daar sprake is van kerkelijke inbedding

en direct missionair werk. Daarvan zijn deputaten niet op dezelfde manier overtuigd bij het RTS in Duitsland. Met name de kerkelijke inbedding van het instituut is zeer smal en de missionaire relevantie minder duidelijk. Er is inmiddels een begin gemaakt met het leggen van contacten met de kerk in Barcelona (en die van Antwerpen) en met de UNEPREF in Frankrijk.

8. Het werk

Aan de synode van 2013 werd over het werk in de verschillende zendingsgebieden gerapporteerd aan de hand van de tevoren omschreven beleidslijnen. Per zendingsgebied werd eerst een korte schets van de geografie en de werkzaamheden gegeven. De volgorde was in anciënniteit, de gebieden werden afzonderlijk behandeld. Ieder zendingsgebied werd beschreven tegen de achtergrond van eerder geformuleerde beleidslijnen (Acta GS 2013, II, p. 524). Dat leverde zes punten op. Als zevende werd het beleid voor de toekomst kort geformuleerd. Tenslotte werd geschreven over de wijze van samenwerking met deputaten diaconaat: punt 8. Dat leverde het volgende overzicht op:

1. zwaartepunt in het werk: gemeentestichting of assistentie;
2. signatuur van de kerk of kerken die worden gesteund;
3. speerpunt 'Onderwijs!'
4. zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid;
5. aard van de personele inzet vanuit Nederland;
6. kosten op korte en langere termijn.
7. beleid voor de toekomst.
8. samenwerking met diaconaat.

Deze werkwijze kwam het (onderlinge) overzicht over het werk in de gebieden ten goede en werd door de synodale commissie gewaardeerd. Daarom wordt deze indeling ook in dit rapport gehanteerd; na bijzonderheden uit de verslagperiode telkens te vinden onder het kopje 'Overzicht'.

8.1 Indonesië, Sulawesi

8.1.1 Omschrijving gebied; historie

Sulawesi is een van de eilanden van de republiek Indonesië. Mamasa ligt in een berggebied in het westen van Sulawesi. Hier is voor veel mensen de voertaal het Toraja naast de nationale taal van Indonesië, Bahasa Indonesia. Het gebied rondom Mamasa werd in 1927 het eerste zendingssterrein van de CGK na 1892. De predikanten A. Bikker en M. Geleijnse hebben zich vele jaren als pioniers in dit gebied ingezet. Uit hun werk ontstond de Gereja Toraja Mamasa (GTM). Na de zelfstandig wording van Indonesië rond 1950 is het zendingswerk van die kerken doorggegaan, vanaf halverwege de jaren zestig met personele steun vanuit Nederland, vanaf 1983 in de vorm van financiële steun en sedert 2001 opnieuw met personele inzet vanuit Nederland. De GTM heeft zendingswerk in Bunggu, Mada' en in enkele geïsoleerde gebieden in Mamasa. De Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) onderhouden met de GTM een partnershiprelatie. Die is tot uitdrukking gebracht in een zgn. 'Kemitraan' (spreek uit *keemietra'an*), een document van hartelijke verbondenheid tussen GTM en CGK. De GS van de CGK heeft dit in 2004 aangenomen, de synode van de GTM in 2006. Tijdens de GS van 2007 is het Kemitraan door beide partijen ondertekend.

Zoals hierboven aangegeven werd sinds 2001 opnieuw beperkte personele steun gegeven: voor toerustingswerk binnen de GTM en begeleiding van het eigen zendingswerk van de GTM. Daartoe reisde ds. C.W. Buijs, al actief in KwaNdebele, Zuid-Afrika, twee maal per jaar naar Sulawesi. In Mamasa vond hij in br. Dominggus een toegewijde en betrouwbare medewerker die hem op zijn reizen verzorgde en gemeenschappelijk uitgezet beleid uitvoerde, ook wanneer ds. Buijs niet aanwezig was. Dat doet br. Dominggus tot op heden. Per 1 januari 2012 ging ds. Buijs met emeritaat.

8.1.2 Bijzonderheden verslagperiode

8.1.2.1 100 jaar Evangelie!

Met als hoogtepunt een grote manifestatie op zaterdag 12 oktober 2013 vierden de Mamasakerken in de week van 7-12 oktober dat het honderd jaar geleden was dat het evangelie voor het eerst naar het Torajaland werd gebracht: '100 Tahun Injil Masuk Mamasa'. Namens de zending woonde de zendingsconsulent (een deel van) de feestelijkheden bij, vergezeld door ds. J. van 't Spijker, missioloog aan de TUA en adviseur van de zending. Deze greep die gelegenheid aan voor een eerste kennismaking met Mamasa. Beiden werden begeleid door ds. C.W. Buijs. Het werd duidelijk dat de GTM de feestelijke herdenking gebruikte voor drie doeleinden: het brengen van eer en dank aan de Here, die de kerken door de jaren heen heeft geleid en gezegend. Maar dan ook het onderstrepen van de eenheid en de kracht van de kerken naar binnen. Er werd o.a. een grote foto van zending Bikker in een optocht meegedragen. Mevr. M.A. van der Klis en ds. H.P. Brandsma waren ook bij de feestelijkheden aanwezig.

8.1.2.2 Werkbezoeken

Het is een goede gewoonte geworden dat zending en diaconaat hun jaarlijkse werkbezoeken aan de GTM gemeenschappelijk afleggen. Wat betreft de projecten en de zendingsgebieden is vanuit die bezoeken het volgende te melden.

Ziekenhuis. Een bijzonder project dat in 2015 na zeven jaar tot een afronding is gekomen, is de renovatie van het ziekenhuis van Mamasa, dat in 1939 werd geopend als zendingsziekenhuis en nu eigendom is van de GTM. Onder begeleiding van ds. en mevr. Buijs zijn alle delen van het ziekenhuis in de loop van die jaren (vaak heel ingrijpend) opgeknapt. In 2015 werd een nieuw gebouwde kantine in gebruik genomen: een poging om een einde te maken aan het gebruik dat bezoekende familie in feite de kamer waar een zieke wordt verpleegd in gebruik neemt als dag- en nachtverblijf.

Tijdens een overheidsvisite werd niet alleen veel waardering voor de kwaliteit van het ziekenhuis uitgesproken maar ook in het vooruitzicht gesteld dat de instelling binnen afzienbare tijd onder bepaalde voorwaarden subsidie zou ontvangen. Te verwachten is dat het ziekenhuis daardoor zelfstandig kan draaien. Zending en diaconaat zijn financieel behulpzaam bij de aanloop naar deze nieuwe toekomst. Aan de bekostiging van de restauratie hebben ook particulieren bijgedragen (d.m.v. plusprojecten).

Landbouwschool en Theologische Hogeschool. Zending heeft in 2014 in een keer een aanzienlijke investering gedaan in twee belangrijke onderwijsprojecten, in lijn met het beleidsspeerpunt 'Onderwijs!': in

de Theologische Hogeschool (STT) en de Middelbare Landbouwschool (SMK). Dat vergt enige uitleg. In de eerste jaren van dit millennium besloten de GTM tot de opzet van zowel een christelijke landbouwschool als een eigen theologische opleiding. De leerlingen van de SMK werden ondergebracht in een gebouw dat in het verleden gebruikt was voor de opleiding van godsdienstonderwijzers, op een terrein achter het ziekenhuis. Daarnaast werden later lokalen gebouwd voor de STT. De beide instituten werden dus buren. Gaandeweg breidden beide opleidingen uit. Op het terrein verschenen een nieuw gebouw van de SMK maar ook een aula van de STT, een bibliotheek en een kantoor. Met als eindresultaat een onoverzichtelijke verstrengeling van de accommodaties. Door de jaren heen is de STT financieel door de zending gesteund; de SMK niet, omdat die geld ontving uit andere bronnen. Dat zending en diaconaat in 2014 wel een behoorlijke schenking deden om nieuwbouw voor de landbouwschool op een terrein vlak buiten het dorp Mamasa te helpen realiseren, had als reden dat de daardoor vrijkomende gebouwen op de gemeenschappelijke campus ter beschikking van de STT gesteld zouden worden. Op die manier was het mogelijk twee vliegen in een klap te slaan. De nieuwbouw van de SMK is in 2015 gereed gekomen. De nieuwe school staat dicht bij de Mamasarivier op een stuk grond dat ook gebruikt kan worden als praktijkterrein. De vrijgekomen gebouwen op de campus zijn geschikt gemaakt voor gebruik door de STT. Ook na zijn emeritering heeft ds. Buijs nog incidenteel op verzoek les gegeven aan de STT.

Na een overheidsvisite aan de STT kreeg de Hogeschool voor dat deel van de opleiding dat gericht is op het opleiden van godsdienstonderwijzers erkenning (en een toezegging van subsidie); voor de erkenning van de predikantenopleiding moet nog aan enkele voorwaarden worden voldaan, waaronder het kunnen beschikken over een volwaardige bibliotheek. Daarvoor zijn nog zo'n drieduizend titels nodig.

Het kleuteronderwijs. In Indonesië moeten kinderen voor zij naar de basisschool gaan kleuteronderwijs gevolgd hebben. In afgelegen gebieden is het echter niet eenvoudig dit voorschrift te realiseren door gebrek aan financiële middelen en leerkrachten. Mede dankzij een in 2005-2006 gevoerde actie van een christelijke krant en particuliere giften werd het voor de GTM mogelijk in het Mamasagebied in samenwerking met de plaatselijke bevolking en kerken in een reeks van jaren meer dan honderd christelijke schooltjes op te richten, een project waaraan ds. C.W. Buijs en br. Dominggus leiding gaven. Momenteel wordt vooral gewerkt aan consolidering van wat tot stand kwam en aan de training en toerusting van de leerkrachten. Daarvoor zijn in Mamasa ervaren en deskundige lokale docenten beschikbaar.

Zendingswerk van de GTM. Al lang assistenten deputaten de GTM in hun zendingswerk, in het bijzonder in twee gebieden: Mada' ten zuiden en Bunggu te noorden van Mamasa.

Mada' kreeg in 2013 voor het eerst een eigen predikant, mevr. ds. Tanak. Zij is in dit gebied geboren en heeft haar basisonderwijs ontvangen op de plaatselijke zendingsschool. Vanuit die school is ook de christelijke kerk ontstaan. Er is reden tot dankbaarheid dat juist zij nu geroepen is om 'haar eigen mensen' te leiden in het Woord van God. Wat letterlijk genomen mag worden: tijdens een werkbezoek vertelde de predikante dat haar vader en met hem ook anderen uit een dorp vlak bij Mada' waar zij wonen, zich wilden laten dopen. De predikant werkt nauw samen met het hoofd van de school, br. Barnabas. Een van zijn dochters wil ook graag predikant worden en heeft zich ondertussen aangemeld voor de theologische studie in Mamasa. Ds. Tanak heeft een taak in drie gemeenten gekregen: de gemeente van Mada', samen met de zendingspost die uit Mada' ontstaan is, Pangngala' en daarnaast ook een kleine gemeente in de buurt, Darra'. Inmiddels is er vlakbij het kerkje van Mada' een pastorie voor de dominee gebouwd.

Bunggu verwacht in 2017 twee nieuwe predikanten. Vanuit dat gebied volgden twee studenten, Rudi en Note, met steun van zending jarenlang onderwijs in Mamasa. Zij hadden een eigen 'woning' bij het guesthouse van de GTM, de voormalige woning van de fam. Buijs. Daar werden ze begeleid door de al eerder genoemde br. Dominggus en gestimuleerd door ds. en mevr. Buijs. Na de middelbare school van de GTM gevolgd te hebben studeerden de jongens aan de STT met het nadrukkelijk doel zich na hun studie in te zetten in het (zendings!)gebied waar zij zelf vandaan kwamen. Hun eindschrijft hopen zij in 2016 aan te bieden. Vermoedelijk kunnen zij begin 2017 bevestigd worden in Bunggu en ontvangen dan de eerste tijd begeleiding van de momenteel daar werkende zendingspredikanten, ds. Sau' Toding en ds. Yavet Sondokiangi'.

Tijdens het werkbezoek van 2015 is met het dagelijks bestuur van de synode, de BPMS, gesproken over de toekomstige relatie tussen de CGK en de GTM. Er werd bij die gelegenheid verslag gedaan van overleg tussen deputaten zending en deputaten buitenlandse kerken (DBK) over de vraag of het niet goed zou zijn dat DBK betrokken worden bij de officiële contacten tussen onze kerken.

Er werd afgesproken dat een vertegenwoordiging van DBK de eerstkomende algemene synode van de GTM (2016) zal bezoeken, al dan niet ter introductie begeleid door een vertegenwoordiger van zending. Zodoende kan ook met het oog op de toekomst een goede taakverdeling tot stand komen: DBK richten zich voortaan op de (vijfjaarlijkse) 'grote' synodevergaderingen van de GTM, zending en diaconaat blijven hun respectievelijke projecten in het Mamasagebied behartigen. De BPMS gaf tijdens het werkbezoek van 2015 te kennen dat er in 2016 een officiële uitnodiging naar DBK zal worden verzonden (zie ook § 9.2.2).

8.1.3 Overzicht

1. *Zwaartepunt in het werk:* gemeentestichting of assistentie: het karakter van het werk in de Mamasakerken is volledig dat van assistentie op verzoek, niet alleen bij onderwijsprojecten maar ook bij het eigen zendingswerk in afgelegen gebieden, dat het karakter van gemeentestichting draagt.
2. *Signatuur van de kerk of kerken die worden gesteund:* de GTM zijn gereformeerde kerken, waarin de invloed van het zendingswerk dat vanuit onze kerken werd gedaan nog altijd te merken is. Opgemerkt moet worden dat de kerken in kerkordelijke zin verschillen van de kerken in Nederland door het hebben van een permanent synodebestuur (BPMS) en de openstelling van alle ambten voor de zusters der gemeente.
3. *Speerpunt 'Onderwijs!':* het overgrote deel van het werk dat door Zending wordt ondersteund betreft het (kerkelijke en christelijke) onderwijs. Het gaat om een Theologische Hogeschool (STT), een middelbare school met theologie in het pakket (SMTK), een landbouwschool (SMK) en kleuterschooltjes door heel het gebied. Er wordt hulp geboden bij trainingen voor het lokale onderwijzend personeel.
4. *Zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid:* de GTM zijn volledig zelfstandig. Onze kerken hebben volledige correspondentie met deze kerken. Zij zijn aangesloten bij een landelijke organisatie van kerken, de PGI. Het Kemitraan onderstreept de wederkerigheid tussen onze kerken en de GTM. Formeel zal de band met de kerken voortaan worden onderhouden door deputaten buitenland. Zending en diaconaat blijven verantwoordelijk voor hun eigen projecten.

5. *Aard van de personele inzet vanuit Nederland:* zoals al geschreven ging ds. C.W. Bujs per 1 januari 2012 met emeritaat; hij bleef daarna beschikbaar om werkbezoeken van zending aan de GTM te begeleiden en om incidenteel op verzoek les te geven aan de Theologische Hogeschool van Mamasa. Met ds. Bujs is afgesproken dat hij deze activiteiten per 1 januari 2018 beëindigt.
6. *Kosten op korte en langere termijn:* er zijn incidentele kosten voor diensten die ds. C.W. Bujs desgevraagd voor zending en diaconaat verricht (begeleiding werkbezoeken). Het ziet er naar uit dat dr. Dominggus, met wie ds. Bujs jarenlang heeft samengewerkt zijn werkzaamheden voor de GTM ook per 1 januari 2018 neerlegt; het is niet te verwachten dat hij wordt opgevolgd.
7. *Toekomstig beleid:* zending zal in de komende jaren de steun aan de GTM nog meer dan voorheen concentreren op specifieke zendings- en onderwijsprojecten. Dit wordt zo geformuleerd omdat gedurende een reeks van jaren ook steunaanvragen van de GTM werden gehonoreerd die te maken hadden met de opbouw en uitbouw van het eigen kerkelijke leven. In de afgelopen jaren is de offervaardigheid in de GTM toegenomen, mede door een actief beleid van de BFMS.
8. *Samenwerking met diaconaat:* zending en diaconaat trekken in Indonesië gezamenlijk op. Werkbezoeken worden gemeenschappelijk afgelegd, bij projecten zijn beide deputaatschappen vanuit hun eigen deskundigheid betrokken.

8.2 Venda

8.2.1 Omschrijving gebied; historie

Venda is het woongebied van de VhaVenda in de Limpopo Provincie in het uiterste noorden van Zuid-Afrika. Met name na de omwenteling in de negentiger jaren van de vorige eeuw is het sterk achtergebleven in sociaal-economisch opzicht. Er is weinig werkgelegenheid en de gezondheidszorg en het onderwijs zijn gebrekkig. De voertaal is voornamelijk Tshivenda.

Het zendingswerk in Venda begon toen in 1961 de artsen E. Helms en mevrouw A.J. Helms-ter Weel door de CGK werden uitgezonden om als zendingsartsen te werken in het Siloam Hospital. Verschillende artsen zouden hen later volgen. Gelijktijdig werd ds. L. Floor uitgezonden om als zendingspredikant te werken in de omgeving van het ziekenhuis. Niet veel later werd ds. M. Rebel uitgezonden om het zendings- en opbouwwerk in de gemeente Mutale op zich te nemen dat werd overgenomen van de GKSA. Later werd dat werk uitgebreid met het vormings- en toerustingswerk aan de Iyani Bijbelschool.

De zendingen C.D. Affourtit en G. Drayer dienden met verschillende opdrachten in de jaren zeventig en tachtig. Ook werd verantwoordelijkheid aanvaard voor de evangelieverkondiging in het Siloam Hospital en het Donald Frazer Hospital. Ds. A.P. van Langevelde werkte als ziekenhuispastor. Zending zond naast hen twee Zuid-Afrikaanse predikanten uit: de di. J.A. van Rooy en M.A. Kruger. Na het proces van overdracht van alle verantwoordelijkheden aan de lokale kerken, dat enkele jaren duurde, vertrokken in april 1992 de laatste zendingswerkers uit Venda. Momenteel behoren de gemeenten Mutale, Mvudi, Mutshundudi, Niani, Vhumbedzi, Fundudzi en Soutpansberg tot de synode Soutpansberg.

De daadwerkelijke steun van de zending aan de kerken in Venda richt zich op het als opleiding voor evangelisten begonnen Iyani Bible and Training Institute, waarover hieronder meer. Er wordt ook bescheiden hulp gegeven aan de gemeente Trans-Letaba, een van de gemeenten die zich afgescheiden hebben van de synode Soutpansberg en opgegaan zijn in de GKSA. Daarin weerspiegelt zich de breuk die in het eerste decennium van deze eeuw tot stand kwam tussen de GKSA en de synode Soutpansberg. Daarin zijn overigens ook de Gereformeerde Kerken van KwaNdebele betrokken, die sinds 2010 deel uitmaken van deze synode. De synode Soutpansberg heeft een eigen theologisch seminarie. Daaraan wordt geen volledige theologische opleiding gegeven. Wie predikant wil worden in de kerken, wordt naar de universiteit van Pretoria verwezen en geacht ook de eigen predikantenopleiding aan het zogenoemde Heidelberg Seminarie te volgen; overigens werd recent besloten dat Heidelberg en het Mukhanyo Theological College gaan samenwerken, zie dit rapport bij de kerken van KwaNdebele.

8.2.2 Bijzonderheden verslagperiode

'Groeï van ownership en zelfbewustzijn' is de titel die zendingsconsulent en de zendingssecretaris gaven aan het verslag dat zij in november 2014 na hun werkbezoek aan Venda en KwaNdebele bij deputaten indienden. Toegesplitst op de kerken in Venda kon worden vastgesteld dat deze kerken volledig zelfstandig zijn en de 'motor' van de synode Soutpansberg. Voor hun eigen kerkelijke leven doen zij geen beroep meer op ondersteuning door zending. Met een uitzondering: Niani is de enige gemeente die (nog) een evangelist heeft. Ter toelichting: toen in begin jaren negentig het vertrek van de laatste zending uit Nederland in zicht kwam, is aan de evangelisten van de Vendakerken de keus gegeven om ander werk te zoeken of door te studeren voor predikant. Op twee na kozen zij voor de studie voor het predikantschap. Eén broeder zocht een andere betrekking; de tweede, br. M.G. Tshikonwane, bleef wat hij was: evangelist, verbonden aan de kerk van Niani. Vanwege de oude relatie met het zendingswerk van de CGK steunt zending de kerk van Niani (alleen) voor het inkomen van deze evangelist.

Financiële ondersteuning wordt dus vooral gegeven aan het Iyani Bible- and Training Institute. Daar worden cursussen en trainingen gegeven aan kinderen, jongeren, vrouwen en mannen binnen en buiten de kerk – maar ook bijscholingscursussen aan predikanten. Een dergelijke cursus woonden werkbezoekers in 2014 bij. 's Morgens verzamelden alle predikanten van de Vendakerken zich in Iyani. Thema was 'discipelschap': hoe maak je jouw gemeenteleden trouwe volgelingen van de Here Jezus Christus?

De eerste spreker was dr. M.A. Mutavhatsindi, missioloog, die sprak over 'Jesus Christ as the Master planner of discipleship.' Toen kwam ds. A. Hilbers die was uitgenodigd om te vertellen over zijn missionaire ervaringen in de drie gemeenten die hij mocht dienen. Vervolgens vertelde ds. S. Nefefe welke trainingen Iyani beschikbaar heeft voor welke doelgroepen. Hoe kunnen de kerken met behulp van die trainingen 'gerevitaliseerd' worden? De rij werd afgesloten door ds. G. Drayer die uiteenzette welke verschillen er zijn tussen de kerken in Nederland en die in Venda. De dag stond onder leiding van de jonge nieuwe predikant van de kerk van Niani, ds. P. Mudau. Bijzonder was, dat voor deze dag ook vijf 'seniorgemeenteleden' waren uitgenodigd, onder wie br. A. Muhali, de voormalige administrateur van Iyani.

Iyani streeft ernaar financieel onafhankelijk te worden. Bij de grote hal op het 'koppie' te Sibasa is de laatste jaren gewerkt aan de bouw van kleine huisjes die kunnen dienen als verblijfsaccommodaties bij verhuur van de hal voor allerlei manifestaties, zoals congressen en bruiloften. Bovendien worden bepaalde cursussen ook buiten de kerken aangeboden. Voor enkele daarvan werd zelfs overheidserkenning verkregen.

8.2.3 Overzicht

1. *Zwaartepunt in het werk: gemeentestichting of assistentie:* de Vendakerken (of kerken van de synode Soutpansberg) zijn zelf actieve zendingskerken, die vanuit Nederland geassisteerd worden bij de instandhouding van het Iyani Bible and Training Institute. Met regelmaat worden vanuit de verschillende gemeenten evangelisatiecampagnes uitgevoerd, waarin de jeugd een belangrijke rol speelt. Er vindt gemeentestichting plaats, niet alleen in Venda zelf maar ook in grote steden, waar Venda's zich vestigen in verband met studie of werkgelegenheid.
2. *Signatuur van de kerk of kerken die worden gesteund:* de kerken van de synode Soutpansberg zijn voluit gereformeerde kerken, die in het nieuwe Zuid-Afrika zichzelf nog steeds rekenen tot de Gereformeerde Kerken van Zuid-Afrika (GKSA), hoewel de formele banden in het begin van 2012 door de GKSA werden verbroken; de bestaande breuk werd in 2015 nog eens bevestigd door uitspraken van de respectievelijke synodes.
3. *Speerpunt 'Onderwijs!':* de steun die zending aan de kerken in Venda verleent ging naar het Iyani Bible and Training Institute, dat zich ervoor inzet toerusting en training te geven aan ambtsdragers en andere leden van de kerken (jeugd!).
4. *Zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid:* de kerken van de synode Soutpansberg zijn volledig zelfstandig en gedragen zich ook als zodanig. Zij zijn om verschillende redenen (nog?) niet geïncorporeerd in het landelijke kerkverband van de GKSA. Bij de ontwikkelingen dienaangaande zijn zowel zending als deputaten buitenland betrokken: zending om (net als bij de GTM op Sulawesi) historische en praktische redenen; deputaten buitenland vanwege de relatie met de GKSA (vgl. § 9.2.2). Met enige regelmaat werden vanuit Venda bezoeken aan Nederland gebracht: structureel tijdens de vergadering van de generale synode, maar ook incidenteel om verschillende redenen. Zo bracht in 2014 een groep gemeenteleden van de kerk van Mvudi een bezoek aan Nederland.
5. *Aard van de personele inzet vanuit Nederland:* er was vanuit Nederland geen personele inzet in Venda. Jaarlijks werden werkbezoeken gebracht waarin werkbezoekers desgevraagd advies gaven. Van de mogelijkheden om jongere leden van onze kerken een werkvakantie in Venda te laten doorbrengen (Dienstverlening Jongeren Wereldwijd-DJW) werd van beide zijden dankbaar gebruik gemaakt.
6. *Kosten op korte en langere termijn:* voor hun reguliere kerkelijke leven doen de Vendakerken geen beroep meer op zending. Het besef van eigen financiële verantwoordelijkheid is doorgedrongen in alle kerken en leeft. Het (volledig) gemeenschappelijk dragen van de kosten van het Iyani Bible and Training Institute is nog niet mogelijk en zal ook in de toekomst punt van overleg blijven met zending. Het gesprek over het zelfstandig worden van het instituut blijft noodzakelijk.
7. *Beleid voor de toekomst:* zorgpunt blijft de moeizame relatie tussen de kerken van de synode Soutpansberg en de GKSA. Deze problematiek brengt ook scheiding in de Vendakerken zelf – wat voor zending geen aanleiding is om geen steun te verlenen aan kerken buiten de synode Soutpansberg. Daarbij geeft de vraag naar de financiering van Iyani aanleiding tot een bredere bezinning op de vraag of het (ooit) mogelijk zal zijn de bekostiging van geïnstitutionaliseerd onderwijsprojecten aan lokale kerken over te dragen – en welk beleid naar aanleiding van de bevindingen die zending heeft opgedaan moet worden vastgesteld (vgl. de aanpak in Siberië en Burundi).
8. *Samenwerking met diaconaat:* over en weer houden zending en diaconaat elkaar volledig op de hoogte van hun werkzaamheden in Venda. Werkbezoeken worden zoveel mogelijk gemeenschappelijk afgelegd.

8.3 KwaNdebele

8.3.1 Omschrijving gebied; historie

KwaNdebele, een streek ongeveer honderd kilometer ten noorden van Pretoria, is één van de gebieden die tijdens de apartheid door de regering waren voorbestemd 'thuislanden' te worden. Die 'landen' zouden – was de bedoeling – een betrekkelijke zelfstandigheid hebben binnen Zuid-Afrika en een eigen ontwikkeling doormaken. Die ontwikkeling moest zich dan wel voltrekken *apart* van de ontwikkeling van het blanke Zuid-Afrika. In KwaNdebele (de naam betekent: het gebied van de Ndebele-stam) werden in de jaren '70 veel Ndebeles uit Zuid-Afrika bijeengebracht om het doel van het blanke regime te verwezenlijken.

Maar het gebied werd ook de vestigingsplaats voor vele andere Afrikanen. In tegenstelling tot andere thuislanden, zoals Venda, werd KwaNdebele echter nooit zelfstandig. Een opstand in 1983 verhinderde die ontwikkeling. Wel zijn tot op de dag van vandaag de sporen van de apartheidspolitiek te zien: KwaNdebele is eigenlijk een streek zonder geschiedenis en de woongebieden hebben nauwelijks een structuur. Hoewel we de naam 'KwaNdebele' nog steeds gebruiken, bestaat die officieel niet meer, net zo min als de provincienaam 'Transvaal' waarin het gebied vroeger lag. Tegenwoordig wordt gesproken over het district Thembisile in (het westen van) de provincie Mpumalanga. Naast het Ndebele worden ook de talen Zulu en Northern Sotho gesproken.

Het zendingswerk van onze kerken in dit gebied werd in 1980 overgenomen van de Free Reformed Churches of North America (FRCNA) die het op hun beurt weer hadden overgenomen van de GKSA-Pretoria. Van de FRCNA namen onze kerken in 1981 ook de zendeling over die er sinds 1975 werkte, ds. M. Rebel. In de loop van jaren werkten in KwaNdebele de di. H. Jonkman, J. Slagboom, G. Huisman, W. van 't Spijker en C.W. Buijs.

In 2003 werden de eerste drie 'eigen' predikanten bevestigd, toen nog in dienst van de algemene kerkenraad van KwaNdebele. Vanaf 2005-2012 fungeerde ds. C.W. Buijs als raadsman voor de kerkenraad. In 2004 werd een Agreement gesloten met de toenmalige Gereformeerde Kerk KwaNdebele waarin afspraken werden vastgelegd over de wijze van steun in de toekomst. Sinds 2007 is er hard gewerkt aan de instituering van negen gemeenten met daarnaast een aantal zendingsposten die werden bewerkt vanuit nabijgelegen gemeenten.

Het zendingswerk bestaat daarom op dit moment alleen nog uit begeleiding van de gemeenten en een substantiële maar geleidelijk verminderende financiële steun aan de inmiddels negen zelfstandige Gereformeerde Kerken onder een eigen kerkenraad. De verwachting is dat er nog enkele zullen volgen. Twee van de drie predikanten (ds. S. Nhlongo en ds. J. Mahlangu) zijn inmiddels aan een plaatselijke kerk verbonden, niet langer aan de ene algemene kerkenraad van KwaNdebele. Een beroep voor ds. P. Modisha laat nog op zich wachten. De kerken van Maphotla en Vezubuhle zijn bezig met het beroepen van een eigen predikant.

8.3.2 Bijzonderheden verslagperiode

Net zoals dat bij de kerken van Venda gezegd kan worden, groeit in de kerken van KwaNdebele het besef van 'ownership' en zelfbewustzijn. In dit gebied heeft dat veel te maken met wat in Venda al eerder gebeurde: het toenemen van het opleidingsniveau en het inkomen. In de kerk en met name in de kerkenraden staat een jonge generatie op die meegaat in de 'vaart' van het nieuwe Zuid-Afrika. Meer dan voorheen is men bereid verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen kerk. Maar ook meer dan voorheen ervaren de predikanten dat zij omringd worden door mensen die kritisch willen meedenken en meewerken in het kerkelijke leven. Waren zij vroeger in dienst van een algemeen kerkenraad van KwaNdebele, nu zijn er negen kerkenraden die hun eigen beleidslijnen trekken en hun eigen beslissingen nemen. En die in het restant van die algemene kerkenraad (de 'umbrella' genoemd) hun eigen inbreng hebben. Een spannende ontwikkeling.

Sedert 2009 behoren de Gereformeerde Kerken van KwaNdebele tot de al onder het kopje 'Venda' genoemde synode Soutpansberg. De classis Tshwane van de (zwarte) synode Middellande, waaronder zij ressorteerden, besloot toen om eigen redenen afzijdig te blijven van het proces van eenwording met de (blanke) synode Potchefstroom van de GKSA en zich te voegen bij de synode Soutpansberg. Dat betekent dat de beide kerkgroepen waaronder onze kerken jarenlang zendingswerk mochten doen maar die aanvankelijk onder verschillende (zwarte) synodes vielen nu verenigd zijn onder een synode die niet behoort tot algemene synode van de Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika (GKSA).

Dat heeft verschillende consequenties waarover in voorgaande rapporten al geschreven werd en waarover ook het rapport van deputaten buitenlandse kerken (DBK) informatie verstrekt. Geregeld blijkt dat het niet behoren tot de GKSA maar tot de synode Soutpansberg in KwaNdebele met gemengde gevoelens wordt beleefd. In de kerken leeft bij verschillende leidinggevenden het verlangen alsnog tot de GKSA toe te treden, al weet men niet precies hoe dat vorm zou kunnen krijgen. Gevoelens die aanvankelijk versterkt werden door moeilijkheden rond de predikantenopleiding(en). We proberen die na enige inleidende informatie te schetsen.

In de tijd van zending Rebel (jaren '80) is in KwaNdebele een begin gemaakt met het Mukhanyo-project, voortvloeiend uit de vraag van leiders van de zogenaamde 'onafhankelijke kerken' om Bijbels onderwijs. De op een laag niveau gegeven decentrale cursussen werden ondergebracht in Mukhanyo Bible School (MBS), die eind 2013 werd gesloten. De centrale cursussen van dit project ontwikkelden zich in de loop der jaren tot het Mukhanyo Theological College (MTC) in KwaMhlanga. Nadat dit opleidingsinstituut de status van zendingsproject ruimschoots was overstegen beperkten deputaten sinds januari 2008 hun steun tot het verstrekken van studiebeurzen onder bepaalde voorwaarden en het kosteloos beschikbaar stellen van grond en gebouwen aan MTC voor een nader overeen te komen termijn.

In 2012 werden terreinen en gebouwen om niet aan het MTC overgedragen. Daaraan werden wel enkele voorwaarden verbonden: onder andere dat, ingaand per 2013, er over een periode van 10 jaar vijf studenten van de gereformeerde kerken in KwaNdebele op voordracht van hun kerkenraad zonder inschrijf- en studiekosten aan het MTC mochten studeren voor predikant. Daarnaast handhaafden deputaten hun beleid om aan vijftien studenten uit KwaNdebele jaarlijks studiebeurzen ter beschikking te stellen – studenten uit lokale onafhankelijke kerken. De principaal van MTC, dr. B. DeVries, bracht in 2013 een bezoek aan Nederland.

Onverwachts ontstonden echter moeilijkheden: in januari 2015 kwamen zowel de Algemene synode van de GKSA als de Synode Soutpansberg bijeen. Beide namen besluiten ten aanzien van de opleiding van predikanten. De synode van de GKSA besloot de predikantenopleiding van het MTC niet te erkennen. Voor diegenen in de GKK die hoopten op een hereniging met de GKSA een frustrerend besluit. Even frustrerend, maar nu voor diegenen die verder wilden met de synode Soutpansberg, was het besluit van die synode om de opleiding van het MTC ook niet te erkennen. Om niet te spreken van de frustratie aan de kant van uw deputaten die het nodige in MTC geïnvesteerd hadden en nu ontdekten dat wat gedaan werd om de Gereformeerde Kerken van KwaNdebele te helpen bij de opleiding van eigen predikanten werd geblokkeerd.

Daarom werd in februari 2016 met blijdschap gereageerd op een e-mail van ds. Silas Nefefe uit Venda, waarin hij berichtte dat er gesprekken op gang waren gekomen tussen het Heidelberg Seminarie en het Mukhanyo Theological College. Hij meldde dat er een vergaande vorm van samenwerking was afgesproken. Studieprogramma's worden in elkaar geschoven en studenten van MTC worden toegelaten tot de dienst in de kerken van de synode Soutpansberg.

Eind mei 2015 woonden ds. H. Korving en br. H. Lukens een algemene ledenvergadering van het MTC bij, waarin het twintig jarig bestaan van het College (officieel in 2014) werd gevierd. Bij die gelegenheid werden ook uitbreidingsplannen van het College gepresenteerd. Het instituut biedt naast de theologische opleiding ook andere cursussen aan: o.a. voor personen die als christen willen dienen in het (tegenwoordig) openbare onderwijs in Zuid-Afrika. Daarnaast wordt met gebruikmaking van de moderne media zogenaamd 'afstandsonderwijs' gegeven.

8.3.3 Overzicht

1. **Zwaartepunt in het werk: gemeentestichting of assistentie:** zending verleende assistentie bij de opbouw van het kerkelijke leven in KwaNdebele, financieel en met advies. In de lokale kerken had niet gemeentestichting prioriteit maar het ordenen van het uit het zendingswerk voortgekomen kerkelijke leven: getracht werd een groot deel van de bestaande zendingsposten om te vormen naar zelfstandige levenskrachtige gemeenten.
2. **Signatuur van de kerk of kerken die worden gesteund:** de kerken in KwaNdebele die rechtstreeks door zending gesteund (GKK) worden zijn gereformeerd. Indirect verleende zending ook steun aan een veelheid van kerken, vaak met een charismatisch of pinksterkarakter (African Initiated Churches): tot 2013 door middel van het onderwijs van de Mukhanyo Bible School, nu via het Mukhanyo Theological College.
3. **Speerpunt 'Onderwijs!':** het Mukhanyoproject, verdeeld over de Bible School en het College, was het antwoord op de concrete vraag om onderwijs van de voorgangers van onafhankelijke kerken in KwaNdebele. De Mukhanyo Bible School (MBS) werd eind 2013 gesloten. Opmerkelijk is dat in het zuiden van KwaNdebele een docent – dhr. M. Khoza - is blijven lesgeven met het materiaal van MBS. Deputaten volgen die ontwikkeling met belangstelling. In 2012 zijn de grond en de gebouwen van het

- Mukhanyo Theological College aan het instituut overgedragen; in 2015 werd een begin gemaakt met de uitbreiding van de gebouwen, waarvoor deputaten in het kader van het 20-jarig bestaan een giftenbeschikking stelden.
4. *Zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid:* de GKK zijn volledig zelfstandige kerken, ressorterend onder de classis Tshwane van de synode Soutpansberg. Ook de classis Tshwane besloot zich niet aan te sluiten bij de algemene synode van de GKSA. Zending probeerde voortdurend het besef van 'ownership' en eigen verantwoordelijkheid in de kerken te stimuleren. De kerken van Maphotla en Libangeni hebben hierin het voortouw genomen door zelf een predikant te beroepen en een pastorie te bouwen.
 5. *Aard van de personele inzet vanuit Nederland:* wanneer hij voor zijn werk aan de MBS in Zuid-Afrika was, gaf ds. C.W. Buijs desgevraagd advies aan de predikanten en kerkenraden van de GKK. Daaraan kwam eind 2013 definitief een einde. Jaarlijks wordt een werkbezoek gebracht waarin werkbezoekers zich oriënteren op de voortgang van het kerkelijke leven, projecten bezoeken en desgevraagd advies geven.
 6. *Kosten op korte en langere termijn.* Er zijn geen 'Nederlandse' personele kosten meer. De salarissen van drie predikanten en twee evangelisten in KwaNdebele komen voorlopig nog voor rekening van zending; met de mogelijkheid dat meer gemeenten vragen om hulp bij het beroepen van een predikant moet rekening gehouden worden; tijdens een werkbezoek eind november 2015 is met de kerken gesproken over de noodzaak ook hierin meer eigen financiële verantwoordelijkheid te nemen. De kerken dienen incidenteel steunverzoeken in voor het jeugd- en jongerenwerk, evangelisatiewerk en voor bouwprojecten (kerken, pastorieën). De kosten voor het MTC zijn beperkt tot de verstrekking van studiebeurzen.
 7. *Beleid voor de toekomst:* wat betreft de kerken is de opbouw van kader een blijvend aandachtspunt. Het (gaan) dragen van de eigen verantwoordelijkheid blijft op de agenda van werkbezoeken staan. Door het verlenen van steun stimuleert zending de offervaardigheid in de kerken: er wordt geen steun verleend wanneer er geen substantiële eigen bijdrage en inzet kan worden aangetoond. De vijftien studiebeurzen voor studenten aan het MTC blijven noodzakelijk.
 8. *Samenwerking met diaconaat:* over en weer houden zending en diaconaat elkaar volledig op de hoogte van hun werkzaamheden in KwaNdebele. Werkbezoeken worden zoveel mogelijk gemeenschappelijk afgelegd.

8.4 Botswana

8.4.1 Omschrijving gebied; historie

De Republiek Botswana is een geheel door land omgeven land in het zuiden van Afrika met ruim twee miljoen inwoners. Het grenst aan zuid Namibië, Zimbabwe, Zambia en Zuid-Afrika. Het vroegere Britse protectoraat Bechuanaland nam de huidige naam aan na de onafhankelijkheid in 1966. De Botswanaanse economie – een van de meest robuuste van Afrika – wordt gedomineerd door de diamantindustrie. De hoofdstad en grootste stad van het land is Gaborone. Botswana bestaat voor een groot gedeelte uit een dorre hoogvlakte (circa 1000 m hoog); in het oosten zijn heuvels. De Kalahari-woestijn strekt zich uit over het zuiden en het westen. De bevolking van het land bestaat hoofdzakelijk uit Tswana (79%), een etnische groep die een Bantoetaal spreekt. Er zijn ook kleine minderheden, zoals de San. Omdat de term 'San' 'buitenstaander' betekent prefereren velen van deze groep de naam 'Bosjesman' (Bushmen), ofschoon deze term als politiek incorrect wordt beschouwd door westerlingen. In de Botswanaanse samenleving zijn de Bushmen een achtergestelde groep geworden in cultureel, sociaaleconomisch en politiek opzicht. Werkloosheid, alcoholmisbruik en aids vormen zeer grote problemen.

In 1990 hebben de CGK het Gantsi-district in het westen van Botswana aanvaard als zendingsterrein, op verzoek van de Gereformeerde Kerk te D'Kar. In respectievelijk 1991 en 1992 werden br. en zr. H. en C. Visser-Wiegel (Urk-Maranatha) in samenwerking met Wycliffe bijbelvertalers naar dit gebied uitgezonden voor bijbelvertaalwerk en ds. en mevr. J. en B. Wessels-Schuurman voor veld- en opbouwwerk onder de Naro-sprekende Bushmen. Het pionierswerk van zending J.C. Wessels werd in 2010 overgenomen door jonge lokale predikanten, de di. Retabile Sibeko en Olegogie Derek. Al eerder werd een 'lerend ouderling', br. Gaobolelwe Ngakayaja bevestigd als predikant van de kerk van D'kar. Er wordt in het kerkverband van de Reformed Churches of Botswana (RCB) samengewerkt met oorspronkelijk door andere zendingsorganisaties uitgezonden collega's, zoals 'nestor' ds. Joshua Seithleko.

Toen br. H. Visser in 1991 naar Botswana werd uitgezonden, was de Naro-taal van de Bushmen in het Gantsi-district nog niet beschreven. Een intensieve werkperiode volgde. Eind 2012 verscheen het Nieuwe Testament in het Naro in druk. Het team van het NLP (Naro Language Project) richt zich nu op het gereedmaken van het Oude Testament.

Werd br. Visser in 1991 nog uitgezonden als *vertaler*, die het werk van de grond af aan zelf moest opzetten, tegenwoordig zendt Wycliffe *consulenten* uit: taaldeskundigen die steeds vaker beschikbare lokale vertaalteams begeleiden bij hun werk. Ook het werk van br. Visser is in de loop van de jaren in die richting verschoven. Daarmee is de actieradius van hem en zijn vrouw veel groter geworden.

8.4.2 Bijzonderheden verslagperiode

Bij de Personalia (§ 5.2) zijn de ridderorden die in 2014 aan br. en zr. Hessel en Coby Visser werden verleend al vermeld evenals het feit dat zij op 1 maart 2015 vijftienvijftig jaar in zendingsdienst waren.

Eind 2013 brachten ds. A. Hilbers en ds. G. Drayer een regulier werkbezoek aan Botswana. Een voor mei 2015 voorgenomen werkbezoek moest wegens ziekte van ds. Drayer worden uitgesteld en werd in september van datzelfde jaar alsnog gebracht.

Uit de door br. en zr. Visser bij zending ingediende rapporten blijkt telkens weer dat dit echtpaar hard werkt. Ook al blijft de nadruk liggen op het vertalen van de Bijbel, er zijn allerlei taalkundige nevenwerkzaamheden binnen en buiten Botswana waarvoor hun deskundigheid wordt ingeroepen. Daarnaast worden tal van activiteiten ondernomen om jongeren met de Bijbel in aanraking te brengen. Een prachtig voorbeeld is de viering van de (in Botswana onbekende) Hemelvaartsdag met de jeugd in Gantsi. Veel aandacht wordt besteed aan het activeren van de mensen om de Bijbel daadwerkelijk te gebruiken. Dat gebeurt onder de titel 'Scripture Engagement'.

Het is goed te weten dat het vertaalwerk door gaat ook wanneer de fam. Visser met verlof is of verplichtingen elders heeft. Dat is te danken aan het Naro Language Team: mensen die in de loop van de jaren door Hessel zijn opgeleid en in hoge mate zelfstandig kunnen werken. Ook aan taalprojecten die meer op de samenleving gericht zijn. Een van de leden van het team, br. Isaac Saul Khan'x'a, heeft in 2015 zijn mastersstudie aan de universiteit van Gaborone afgerond, nadat hij daarvoor aan de universiteit van Stellenbosch (ZA) studeerde. Zending heeft hem in de gelegenheid gesteld die studie te volgen met de bedoeling dat hij na zijn terugkeer in D'kar de leiding over het vertaalteam op zich kan nemen. Dat krijgt zijn beslag in 2016. Br. Visser zal zich daarna concentreren op zijn werk als vertaalconsulent in Zuidelijk Afrika, zoals in eerdere rapportage al werd aangekondigd.

Helaas moest een van de leden van het vertaalteam in 2015 ontslagen worden omdat hij zich herhaaldelijk onttrok aan werkafspraken en onaanvaardbaar gedrag toonde.

Tijdens het werkbezoek van 2013 werd met zr. Visser overlegd om een van haar taken naar iemand anders over te hevelen: het beheren van de financiën van het zendingswerk. Na het vertrek van zending Wessels had zij dit werk van hem overgenomen. In de praktijk betekende het dat zij alle betalingen voor de RCB voor haar rekening nam en naar zending verantwoordde. Maar het betekende ook dat zij gold als financieel 'aanspreekpunt' voor de predikanten van de RCB en beschouwd werd als bruggehoofd van zending in Botswana. Verzoeken van zeer persoonlijke aard werden bij haar gedeponneerd en van haar werd verwacht pleitbezorger te zijn in Nederland. De werkbezoekers zijn in de stad Gantsi op zoek gegaan naar een administratiekantoor dat dit werk op basis van te maken strikte zakelijke afspraken zou kunnen verrichten. Er werd een kantoor gevonden. Het jaar 2014 werd proefjaar. Tijdens het werkbezoek in 2015 werden de afspraken waar nodig bijgesteld.

Wat betreft de kerken werd in 2013 aan de synode gerapporteerd, terugziend op de tijd waarin een zending in Botswana werkte maar ook op de eerste jaren daarna: 'op enkele uitzonderingen na – in nederzettingen gevestigde posten die toch tot gemeenten uitgroeiden, waaraan assistentie werd/wordt gegeven – bleek het bijzonder moeilijk kerkelijk leven van de grond te tillen. Dat heeft alles te maken met de cultuur waarin gewerkt wordt. Sanmensen zijn altijd verzamelaars en jagers geweest, gewend rond te trekken. Het is nog steeds lastig hen aan een plaats te binden. Tevergeefs zal in het Gantsi-district gezocht worden naar een kerk, waarin naast de zondagse verkondiging van het Woord door de week allerlei activiteiten worden ondernomen om jong en oud te betrekken bij het evangelie, waarin catechisatie wordt gegeven aan een vaste groep jeugd en waarin de kerkenraadsvergaderingen met regelmaat worden gehouden. Dat gebeurt niet in het dorp D'kar, niet in Gantsi – nergens. Steeds weer gaat het erom de mensen, ouderen en jongeren, in hun plaatselijke situatie en omstandigheden op te zoeken en dan het Woord te zaaien.'

Tegen de achtergrond van deze constatering heeft de zending in 2014 aan de predikanten Seitlheko, Sibeko, Derek en Ngakanyaja gevraagd een actieplan op te stellen voor een periode van vijf jaar, uitgaande van de mogelijkheden die zij zagen om in het Gantsi-district onder de zegen van de Here te bouwen aan het Koninkrijk van God. In september 2015 werd dit plan in Gantsi besproken. Afgesproken werd dat ook ds. Joshua Seitlheko formeel zou worden opgenomen in het team van RCB-predikanten dat door de zending wordt gesteund. Tevens werd een reeks van afspraken gemaakt voor wat betreft het actuele werk. De nadruk werd gelegd op de noodzaak het evangelie te brengen onder de Sanmensen, gebruik makend van het Bijbelmateriaal dat het NLP levert.

8.4.3 Overzicht

1. *Zwaartepunt in het werk: gemeentestichting of assistentie:* anders dan in Indonesië, Venda en KwaNdebele heeft het zendingswerk in Botswana zich niet primair gericht op het stichten van preekplaatsen, vooruitlopend op het stichten van zelfstandige kerken. Wel wordt telkens in nederzettingen, al dan niet op boerderijen, naar nieuwe mogelijkheden gezocht om mensen bij elkaar te brengen onder de prediking van het evangelie. Daarbij krijgt ook de jeugd de zo nodige aandacht.
2. *Signatuur van de kerk of kerken die worden gesteund:* de Reformed Churches of Botswana, verenigd in een synode, zijn gereformeerde kerken. Het kerkverband heeft nog verdieping en groei nodig. De RCB moeten worden onderscheiden van de Dutch Reformed Churches of Botswana, die – voor zover nog bestaand – in het Oosten van het land gesitueerd zijn. Met deze laatste kerken heeft onze synode in 2010 bij gebrek aan contact de relatie verbroken.
3. *Speerpunt 'Onderwijs!':* de jaren door is gebleken in hoeveel opzichten het (Bijbel)vertaalwerk van br. en zr. Visser van betekenis is voor (het onderwijs in) kerk en samenleving. Natuurlijk ging het primair om de vertaling van Gods woord. De nevenactiviteiten van de fam. Visser waren en zijn echter zodanig in omvang en veelzijdigheid dat daarop volledig het stempel 'Onderwijs!' kan worden gezet. Van hun werk wordt ook in de kerken dankbaar gebruik gemaakt. De door de fam. Wessels opgezette 'Levensschool' voor jongeren is voortgezet door de lokale opvolgers van ds. Wessels.
4. *Zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid:* de RCB zijn een zelfstandig maar ook enigszins geïsoleerd klein kerkverband. De feitelijke zelfstandigheid van de plaatselijke gemeenten ligt onder de voortdurende spanning van gebrek aan middelen. Ook als is de opbouw van plaatselijke kerken niet eenvoudig, toch is het van belang dat zij er zijn als tekenen van de presentie van de kerk van de Here Jezus Christus en als 'uitvalsbases' voor de evangelieverkondiging. Het kader van de totale RCB wordt gevormd door twee blanke predikanten met een Zuid-Afrikaanse achtergrond en vijf zwarte predikanten, van wie twee uit het gebied zelf afkomstig zijn. Van wederkerigheid met onze kerken kan nog nauwelijks sprake zijn, al wordt van de kant van zending tijdens werkbezoeken wel gewezen op het vele dat de kerken in Botswana aan bijvoorbeeld jongeren uit Nederland te bieden hebben (werkvakanties, zie 5).
5. *Aard van de personele inzet vanuit Nederland:* sinds het vertrek in 2010 van de fam. Wessels zijn alleen br. en zr. Visser nog in Botswana aanwezig; zij zullen zich in 2016 buiten D'kar vestigen. Jaarlijks wordt een werkbezoek gebracht waarin werkbezoekers desgevraagd advies geven. Van de mogelijkheden om jongere leden van onze kerken met Botswana te laten doorbrengen wordt waar mogelijk gebruik gemaakt.
6. *Kosten op korte en langere termijn.* De kosten van het vertaalproject van de fam. Visser werden en worden volledig door zending gedragen. In D'kar werkt een team van drie vertalers. Een van hen studeerde tot halverwege 2015 aan de universiteiten van Stellenbosch (ZA) en Gaborone en behaalde

- daar de bachelorsgraad. Hij neemt in 2016 geleidelijk de leiding over het vertaalwerk over. Br. Visser wordt vertaalconsulent in Zuidelijk Afrika en houdt op die wijze ook toezicht op het werk in D'kar. Aan de RCB is toegezegd dat zending de salarissen van de twee jonge predikanten bekostigt. Daarnaast financiert zending het salaris van ds. Ngakanyaya en van ds. Seitheko. Ondanks alle nadruk die zending legt op de noodzaak zelf ook in financieel opzicht verantwoordelijk te nemen voor het kerkelijke leven, is niet te verwachten dat de RCB al op korte termijn zonder hulp kan voortbestaan.
7. *Beleid voor de toekomst*: de kerken in Botswana blijven dus nog geruime tijd aangewezen op onze financiële steun. In de komende jaren dient in overleg een structuur tot stand gebracht te worden waarin goede communicatie met de plaatselijke werkers gewaarborgd is. Een vorm van onafhankelijke financiële administratie is tot stand gekomen. Het streven is dat de afronding van de vertaling van het Oude Testament in het Naro – onder het voorbehoud van Jakobus! - binnen tien jaar plaatsvindt. Daarbij zal steeds meer aan het vertaalteam worden overgelaten onder toezicht van br. Visser, die binnen Wycliffe meer taken als vertaalconsulent gaat vervullen, waarbij hij wel blijft voor rekening van zending.
 8. *Samenwerking met diaconaat*: bij verschillende organisaties waren/zijn onze zendingswerkers betrokken. Vandaar dat ook naar Botswana gemeenschappelijke werkbezoeken worden afgelegd.

8.5 Mozambique

8.5.1 Omschrijving gebied; historie

In het noorden van Mozambique ligt de provincie Zambézia. De officiële landstaal is het Portugees. In de provincie Zambézia is het Lomwe de meest gesproken taal. Na het vertrek van de Portugezen was er van 1975 tot 1992 een verwoestende burgeroorlog in het land. Een groot gedeelte van de bevolking dat in de samenleving het kader vormde, is gevlucht of vermoord.

Trans World Radio (TWR) zond al vele jaren programma's uit naar Mozambique. Daarin stond de Bijbelse boodschap centraal. Door het radiowerk van pastor Avelino Mutilima kwamen in de provincie Zambézia velen tot geloof. Ze vormden spontaan geloofsgemeenschappen. Bij veel kerkleiders is nog onvoldoende theologische kennis aanwezig om aan deze gemeenschappen geestelijke leiding te geven.

In 1995 hebben de CGK op verzoek van TWR besloten om het radiowerk van TWR te combineren met toerustingswerk onder de Lomwe-sprekende geloofsgemeenschappen in Zambézia. TWR stelde daarvoor radiopastor pt. (pastor) A.A. Mala beschikbaar. Het zendingswerk van de CGK is in 1998 gestart met de uitzending van ds. J. van 't Spijker (1997-2005). Dhr. D. Blijleven voegde zich in het voorjaar van 2001 bij hem voor het toerustingswerk in Zambézia (2001-2007). Pt. J. F. Campos kwam in 2002 bij het team voor het ETE-werk (Engels afgekort: Theological Education by Extension). In juli 2003 is pt. A.A. Nahoma in dienst gekomen. Hij geeft leiding aan de Bijbelschool EBOM en werkt sinds 2007 samen met pt. J.P. Teixeira. Pt. Campos kreeg in 2008 versterking in de persoon van pt. M. Pedro. In 2005 werd zendeling ds. G. Vos als algemeen directeur en voorzitter van het InForTeM-team uitgezonden. Hij repatrieerde in 2011 en werd opgevolgd door pt. Mala.

De ETE-cursussen worden voorbereid met radio-uitzendingen via TWR, waarover hieronder meer.

Op 21 november 2001 wordt in Maputo de zending in Mozambique officieel geregistreerd onder de naam *Igreja Reformada da Hollanda Junta das Missões Exteriores*, waarbij aangetekend dient te worden dat ervoor gekozen werd zich als kerk te registreren. Daarop komen we later terug. Voor het project van de zending in Zambézia wordt de naam InForTeM (*Instituto da Formação Teológica em Moçambique*) gekozen. Sinds het voorjaar van 2013 treedt pt. Nahoma op als algemeen directeur en voorzitter van het team. Door het team wordt inhoud gegeven aan toerustingswerk binnen de protestantse kerken van de provincie Zambézia. De pastores Campos en Pedro richten zich op de begeleiding van het ETE-programma in het departement ETE. De pastores Nahoma en Teixeira richten zich op het werk aan de Bijbelschool EBOM. Pt. A.A. Mala heeft het team in 2015 verlaten.

8.5.2. Bijzonderheden verslagperiode

Pastor Mala

Begin maart 2013 schreef pt. A.A. Mala – de man van het begin, zie boven – een brief aan zendingsdeputaten, waarin hij naar aanleiding van moeilijkheden in zijn huwelijk (zijn vrouw had hem en zijn gezin verlaten) meedeelde welke beslissing zijn kerken over hem genomen hadden. Hem was te verstaan gegeven dat hij predikant van de baptisten kerken zou kunnen blijven mits hij alleen bleef; bij het aangaan van een nieuwe relatie zou hij worden afgezet. Dat gebeurde ook daadwerkelijk in de loop van dat jaar, toen duidelijk werd dat pt. Mala inderdaad een andere partner had gevonden. Daarmee werd het – helemaal in de Mozambiquaanse verhoudingen - onmogelijk dat pt. Mala nog langer een representatieve functie in het InForTeM-team vervulde. Hij trad terug als directeur maar bleef in het team als administratief medewerker. In 2014 kwam aan de dag dat zowel de andere teamleden als pt. Mala zelf zich niet goed raad wisten met deze situatie. Bovendien waren er vermoedens dat pt. Mala naast het werk bij InForTeM ook nog een andere werkring had. Tijdens het werkbezoek werden die vermoedens bevestigd, ook door pt. Mala zelf. Met instemming van deputaten besloot het InForTeM-team hem te ontslaan en daarbij zorgvuldig de in Mozambique geldende regels te hanteren. Zowel voor br. Mala zelf als voor het team als voor deputaten een ingrijpende beslissing en een groot verlies. Deputaten zijn dankbaar voor het vele goede dat deze broeder gedurende een reeks van jaren onder de zegen van de Here mocht doen.

Registratie

Zoals al geschreven wordt op 21 november 2001 in Maputo de zending in Mozambique officieel geregistreerd onder de naam *Igreja Reformada da Hollanda Junta das Missões Exteriores*. Van deze stichting is bij oprichting ds. Van 't Spijker de nationaal directeur, br. Blijleven algemeen secretaris en pt. Mala adjunct secretaris. Voor het project van de zending in Zambézia werd gekozen voor de naam InForTeM (*Instituto da Formação Teológica em Moçambique*), een organisatie die twee typen theologisch onderwijs leverde: ETE (Theological Education by Extension), eenvoudig onderwijs dat op vier plaatsen in de provincie aan groepen voorgangers wordt gegeven en hoger onderwijs aan de EBOM, de Bijbelschool in Mocuba. Zoals uit de naam van de stichting al duidelijk wordt (*Igreja Reformada*) staat de stichting officieel als kerk bij de Mozambiquaanse overheid geregistreerd; formeel: een buitenlandse kerk die een eigen organisatie voor bijbelonderwijs in Mozambique beheert. Er wordt al enkele jaren aan gewerkt om daarin verandering

te brengen. De bedoeling is InForTeM te laten registreren als een Mozambiquaans onderwijsinstituut, dat vanuit Nederland financieel ondersteund wordt. Dat is belangrijk om uiteindelijk overheidserkenning (accreditatie) te krijgen, zodat verleende diploma's rechtsgeldigheid hebben. Tijdens een werkbezoek in 2015 werd duidelijk dat het zinvol is de Bijbelschool tijdelijk als dependance onder te brengen bij het door de overheid erkende instituut HEFSIBA, dat gerelateerd is aan de Noordwest Universiteit in Potchefstroom, Zuid-Afrika. De pastores die bij InForTeM werken hebben daar hun opleiding gevolgd. Nadat het proces van registratie is voltooid zal InForTeM zelfstandig verder gaan. Deputaten hebben hun medewerking aan deze gang van zaken toegezegd.

Trans World Radio

Van het begin af aan is Trans World Radio een belangrijke partner geweest in Mozambique. In 2007-2008 bouwt deze organisatie een nieuwe radiostudio in Mocuba. Daarvan wordt pt. Avelino Mutilima directeur. De werkers van InForTeM kunnen van deze studio gebruik maken om radioprogramma's te vervaardigen die vervolgens via het TWR-kantoor in Maputo worden verzonden naar de zender in Swaziland. Met deze radioprogramma's wordt het TEE-werk in de provincie ondersteund.

Zending heeft jarenlang de uitzendingen bekostigd. In goed overleg met TWR-Nederland (Barneveld) heeft zending ingaande 2014 de betalingen echter opgeschort. Er was al sinds de nieuwbouw in Mocuba zorg over het technische installatie in de studio daar – maar ook bleek het gebouw zelf na korte tijd ernstige mankementen te vertonen. Er was met inferieur materiaal gebouwd. Bovendien verliep de verzending van programma's via het kantoor in Maputo steeds moeizamer. Klachten van pt. Mutilima over het een en het ander haalden niets uit, net zo min als gesprekken van werkbezoekers met het Afrika-kantoor van TWR in Johannesburg.

Dat alles tot frustratie van de werkers van InForTeM die een belangrijke 'poot' onder het TEE-werk zagen wegvallen. Niet geleverde diensten konden moeilijk worden betaald. Reden voor zending om niet langer te betalen en intensief overleg te beginnen met TWR-Nederland. Afgesproken werd om desnoods buiten TWR-Mozambique en eventueel zelfs buiten TWR-Afrika om eenvoudige opnamefaciliteiten te realiseren in Mocuba, bij voorkeur in de gebouwen van het InForTeMteam. De directeur van de studio kon wegens gezondheidsproblemen niet meer in het overleg betrokken worden.

Tijdens een ingelast werkbezoek in november 2015 aan Mozambique en Johannesburg bleek de samenwerking met TWR-Afrika toch voortgezet te kunnen worden: de nieuwe leiding op dat kantoor bleek met voorbijgaan aan het TWR-kantoor in Maputo bereid mee te werken aan de inrichting van een andere studio in Mocuba. Dat werd door een technicus van TWR-Nederland in samenwerking met een technicus van TWR-Afrika gerealiseerd in januari 2016. De uitzendingen zijn inmiddels hervat. Van de faciliteiten wordt ook gebruik gemaakt door de plaatselijke hulpverleningsorganisatie Codesa. Deputaten hebben zich verheugd in de uitstekende samenwerking met TWR-Nederland.

Overstromingen januari 2015

Het is een in de regentijd (november-maart) geregeld terugkerend probleem in Mozambique: overstromingen. Door hevige regenval treden rivieren buiten hun oevers en zoekt het water met geweld een weg. De stad Mocuba werd in januari 2015 zwaar getroffen, meer dan bij de overstromingen in 1971 en 2000. De Licungorivier, waaraan Mocuba ligt, beschadigde delen van de brug aan de in/uitgang van de stad en liet van de opritten weinig over. Huizen stortten in of werden meegenomen door het water. Daarbij vielen tientallen doden. Ook de mensen van het InForTeMteam hadden met de nood situatie te maken: om vanuit de stad Mocuba naar de Bijbelschool EBOM en verder naar het noorden te gaan moest gebruik gemaakt worden van de brug. Na maanden van stagnatie – er was o.a. een maand geen elektriciteit – konden de onderwijsprogramma's hervat worden.

Docenten uit Nederland

In goed overleg met de leiding van de EBOM-Bijbelschool en met de IER-kerken in Brazilië (zie hieronder) stuurt zending om het jaar docenten naar Mocuba om les te geven. In juni/juli 2014 waren dat de predikanten A. Hakvoort en G.J. Kortleven, beiden leden van de dsc Mozambique. Het verblijf bleef niet beperkt tot het geven van lessen, er werd ook een aantal bezoeken gebracht en besprekingen bijgewoond m.b.t. zaken die de aandacht van zending of diaconaat vroegen. Wat betreft de lessen werden de docenten ingevoegd in het lopende lesprogramma; hen werd gevraagd de vakken 'Panorama OT' en 'Panorama NT' te verzorgen. Het programma van de EBOM omvat jaarlijks vier lesperiodes van een maand, waarbij de studenten gehuisvest worden op de campus. De periode juni-juli is de derde van het jaar. Ook in 2016 hopen docenten naar Mozambique te reizen om hun bijdrage te leveren (vgl. § 9.2.5).

8.5.3 Overzicht

1. *Zwaartepunt in het werk: gemeentestichting of assistentie:* het zendingswerk in Mozambique kan volledig gekarakteriseerd worden met het woord assistentie. Er is gereageerd op een hulpvraag die uit de protestantse kerken in de provincie Zambézia aan zending werd voorgelegd. Zending ondersteunt zo verschillende kerken door hun voorgangers en leidinggevendenden toe te rusten.
2. *Signatuur van de kerk of kerken die worden gesteund:* net als in Zuid-Afrika kent Mozambique een veelkleurig gezelschap van kerken. Er zijn enige wat grotere kerkverbanden waarmee wordt samengewerkt en waarvan gehoopt wordt dat zij op enige wijze een actieve(re) rol op zich nemen, bijvoorbeeld in de adviesraad van EBOM: de Igreja Reformatica do Mozambique, de Igreja Uniao Baptista, de Igreja Evangélica de Cristo, en de Igreja de Cristo. Uit deze kerken zijn de pastores die het project leiden ook afkomstig.
3. *Speerpunt 'Onderwijs!':* het zendingswerk in Mozambique is een voluit een onderwijsproject. Het is gericht op het toerusten van leidinggevendenden in kerken.
4. *Zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid:* de hierboven genoemde in InForTeM participerende kerken zijn zelfstandige kerkverbanden; tal van onafhankelijke kerken nemen de door InForTeM aangeboden diensten dankbaar af. Van afgestudeerde studenten van de EBOM wordt verwacht dat zij zich inzetten als docenten in het TEE-programma. Getracht wordt aan de eigen verantwoordelijkheid van zowel de onafhankelijke kerken als van de kerkverbanden gestalte te geven, door deze kerken uit te nodigen actief te participeren in een te vormen adviesraad van EBOM, of het onderwijswerk

- van ETE in de diverse plaatsen te faciliteren. Dat proces verloopt moeizaam en langzaam, al zijn er geregeld bemoedigende signalen.
5. *Aard van de personele inzet vanuit Nederland:* met het vertrek van zending Vos in 2011 is er een eind gekomen aan de personele inzet vanuit Nederland. Wel is aan het InForTeM-team toegezegd, dat zending bereid is tegemoet te komen aan de vraag om incidentele personele inzet, bijvoorbeeld voor hulp op administratief vlak of assistentie bij ICT-problemen. Met de groep ENCONTRO uit Hoogeveen bestaat een goede relatie, die ertoe geleid heeft dat de groep nu al verschillende malen naar Mocuba is afgereisd om (bouw)projecten ter hand te nemen.
 6. *Kosten op korte en langere termijn.* Het overgrote deel van de kosten die in Mozambique gemaakt worden komen voor kosten van zending. Afgezien van bijdragen in natura voor ETE en EBOM en bescheiden inkomsten in geld voor EBOM ziet het er niet naar uit dat het onderwijswerk op kortere termijn financieel door de kerken gedragen kan worden. Daarbij speelt ook dat het in Mozambique ongebruikelijk is predikanten een traktement vanuit de gemeente te verstrekken. In het verlengde daarvan is men zich ook niet bewust van de noodzaak een Bijbelschool financieel op de been te houden.
 7. *Beleid voor de toekomst:* dat aan onderwijs een prijskaartje hangt weet iedereen in Mozambique als het gaat om gewoon onderwijs. Dat ligt anders bij kerkelijk onderwijs en kerkelijke toerusting. Aan die bewustwording wordt nog hard gewerkt. Uitbreiding van de onderwijsmogelijkheden ligt niet voor de hand, kwalitatief noch kwantitatief. Noodzakelijk blijft de concentratie op de leidinggevenden in de kerken. 'Gewone' gemeenteleden kunnen hun toerusting van de eigen voorgangers ontvangen. Toen in het verleden ook gemeenteleden deelnamen aan het ETE-programma werd het aantal cursisten veel te groot. Bijzonder is de samenwerking met de IER uit Brazilië, die in 2009 te kennen hebben gegeven ook buitenlands zendingswerk te willen oppakken. De gemeenschappelijkheid van de taal bracht hen in overleg met Zending op Mozambique. Vooral op het gebied van de toerusting en de literatuur kunnen de kerken in Brazilië veel betekenen voor het werk in Mozambique. Inmiddels hebben twee maal docenten uit Brazilië les gegeven aan de EBOM.
 8. *Samenwerking met diaconaat:* zowel tijdens specifiek vanuit zending gebrachte als tijdens met diaconaat gecombineerde werkbezoeken – in het laatste geval natuurlijk meer! – wordt aandacht gegeven aan diaconale partners in (de omgeving van) Mocuba, van wie projecten worden gesteund. Diaconaat houdt zich ook bezig met projecten die vanuit de in InForTeM participerende kerken worden ingediend; bij de overstromingen in 2015 kon daadwerkelijk hulp worden verleend.

8.6 Siberië

8.6.1 Omschrijving gebied; historie

Het schiereiland Tajmyr ligt boven de poolcirkel, in het noorden van Siberië. De bodem is rijk aan delfstoffen, waardoor een grote, milieuvriendelijke industrie is ontstaan. De stad Norilsk is gebouwd nadat de eerste geologische expeditie er in 1919 nikkel vond. In de communistische tijd zijn daarbij veel gedeporteerden als arbeiders ingeschakeld. Het totaal aantal bewoners van Tajmyr is ca. 300.000. Van de oorspronkelijke inwoners: Nganasanen, Dolganen en Nentsen leven er in Tajmyr nog ca. 20.000. Deze verspreid wonende mensen zijn veelal animisten.

De klimaatverandering is in het gebied merkbaar door verandering in het temperatuurpatroon. De winterwegen over de rivieren zijn later begaanbaar en eerder ootdood dan vroeger. Dit maakt aanpassing van het winterprogramma van de evangelisatiereizen in het gebied noodzakelijk.

Zending ondersteunt het werk van de Russische Evangelische Christen Baptistengemeenten (EChB), die hun centrum hebben in Moskou. De leiding over hun evangelisatiewerk berust bij de brs. EfreMOV en Zolotoechin. De indeling van Rusland en Siberië in werkgebieden waarin groepen evangelisten actief zijn, is door de EChB bepaald. Voor werk in het gebied Tajmyr is sinds 1996 br. Oleg Ljoebitsj verantwoordelijk, die werkt vanuit Norilsk, de hoofdstad van het gebied.

De Stichting Friedensstimme Nederland in Gouda ondersteunt sinds 35 jaar de christelijke gemeenten in de voormalige Sovjet-Unie in hun missionaire en diaconale taak. Met instemming van de GS 2010 heeft zending CGK het project Tajmyr volledig van Friedensstimme overgenomen. Wel blijft zending in goed overleg gebruik maken van de communicatiekanalen van Friedensstimme.

8.6.2 Bijzonderheden verslagperiode

Eenmaal per jaar wordt in Tula, op een afstand van honderdtachtig kilometer van Moskou de evangelistenconferentie gehouden. Daar komen honderden evangelisten van de EChB uit heel Rusland bijeen om hun ervaringen met elkaar te delen. Deze conferenties worden doorgaans door een vertegenwoordiger van deputaten bijgewoond. Die brengt dan de groeten van onze kerken over en maakt gebruik van de gelegenheid het woord te voeren en de broeders en zusters te bemoedigen en in het bijzonder de mensen uit Tajmyr te ontmoeten. In omvang zijn de conferenties in Tula veel massaler dan de toerustingscursussen voor evangelisten in Norilsk. Ook vertegenwoordigers van de Stichting Friedensstimme wonen de conferenties in Tula doorgaans bij.

Van 2 tot en met 16 oktober 2014 waren de Russische broeders Oleg Ljoebitsj en Jevgeni Sjirski in Nederland en bezochten zij verschillende gemeenten om te vertellen over het evangelisatiewerk onder de oorspronkelijke bewoners van Tajmyr, meest Dolganen en Nentsen. Het vorige bezoek van broeder Ljoebitsj dateerde van 2005. Met acht gemeenten waren afspraken gemaakt voor een bijdrage rondom de zondagse eredienst of een zendingsavond. Aan de hand van een fotoreportage vertelden beiden over hun werk in het koude noorden van Siberië. Op 9 oktober vond te Sliedrecht een ontmoeting met deputaten plaats. Daar werden ook nadere afspraken gemaakt voor de toerustingconferentie in 2015 te Chatanga. De kennismaking van de Russische broeders met de kerken in Nederland werd als bijzonder waardevol ervaren.

Bij het aangaan van de relatie met de Russische Evangelische Christen Baptistengemeenten (2010) werd afgesproken dat zending naast (financiële) assistentie in het zendingswerk ook tweejaarlijks een inhoudelijke bijdrage zou leveren aan de toerusting van de evangelisten in Tajmyr. In 2011 kon aan een toerustingconferentie in Norilsk worden meegewerkt door de zendingsconsulent en ds. A. van der Zwan. Aan de conferentie van 2013 kon helaas niet worden meegewerkt: het gebied waarin Norilsk ligt was door

de Russische overheid waarschijnlijk vooral om economische redenen voor (Russische) buitenstaanders en dus helemaal voor buitenlanders gesloten verklaard. Alleen op een illegale wijze zou geprobeerd kunnen worden alsnog binnen te komen. Besloten werd dat niet te doen.

Mettertijd werd duidelijk dat genoemde beperkingen niet voor heel Tajmyr golden. Door de conferentie in het plaatsje Chatanga te houden (dertienhonderd kilometer verderop!) werd medewerking in 2015 weer wel mogelijk. Van 16 tot en met 27 maart werd een bezoek afgelegd. De predikanten P.W.J. van der Toorn en A. van der Zwan verzorgden in totaal zes lezingen op de door zo'n 25 evangelisten bezochte conferentie. Zij werden vergezeld door deputaat br. R. Hoogendoorn en een vertegenwoordiger van de stichting Friedensstimme, br. W. Maris.

Naast een drietal lezingen over de uitleg van II Timotheüs werden enkele werken van puriteinen onder de aandacht van de broeders gebracht, waaronder De Heilige Oorlog van John Bunyan. Alle bijdragen werden goed ontvangen en gaven de nodige gespreksstof. Na de conferentie waren de broeders getuige van een bijzondere mijlpaal in het zendingswerk in Tajmyr. De nog jonge br. Jevgeni Sjirski, hierboven genoemd, werd op zondag ingezegend tot evangelist met de bevoegdheid om de sacramenten te bedienen. Een zaak van grote vreugde, voor zijn thuisgemeente in Chatanga, maar ook voor de omliggende gemeenten, die hij mede mag gaan bedienen.

Daags na het beëindigen van de conferentie begon een driedaags werkbezoek aan het oostelijk deel van Tajmyr, dat de werkbezoekers uiteindelijk zo'n 600 km over het ijs deed reizen. Vervoerd in de Trekol, die met hulp van de zending recent werd aangeschaft, was de reis een stuk aangenamer dan de barre sledetocht van jaren geleden. In de nederzettingen Novoribnaja en Syndasko, beide voornamelijk bewoond door de inheemse Dolganen, werden evangelisatiebijeenkomsten gehouden.

8.6.3 Overzicht

1. *Zwaartepunt in het werk*: gemeentestichting of assistentie: het werk van de Russische Evangelische Christen Baptistengemeenten (EChB) in Tajmyr draagt in de eerste plaats het karakter van persoonlijke evangelieverkondiging. Dat brengen de omstandigheden waaronder gewerkt moet worden met zich mee. De mensen die bereikt worden en tot geloof komen leven op zulke grote onderlinge afstanden dat het niet eenvoudig is hen in gemeenten onder te brengen en kerkelijke activiteiten met hen te organiseren – nog afgezien van de klimatologische omstandigheden. Daarom moet met enige reserve van gemeentestichting gesproken worden – waarbij zending assistentie verleent.
2. *Signatuur van de kerk of kerken die worden gesteund*: zending ondersteunt in Tajmyr baptisten kerken. Hoewel de theologische uitgangspunten uiteen kunnen lopen, wordt door bezoekers in de geloofsbeleving toch veel verwantschap ervaren. Opmerkelijk is de soberheid en ingetogenheid. Het is voor de gelovigen een uitdaging om het authentieke getuigenis, gestempeld in een tijd van vervolging en verdrukking, ook in deze tijd te laten horen. Er is ruimte voor belangrijke elementen uit het gereformeerde geloofsgoed. Bedacht moet worden dat er ook nu sprake is van een autocratisch bewind in Rusland en dat men nimmer 'onze' democratie heeft gekend. De Russisch orthodoxe kerk neemt in de samenleving (weer) een overheersende plaats in.
3. *Speerpunt 'Onderwijs!'*: naast assistentie in het zendingswerk helpt zending ook bij de toerusting van de evangelisten. Dat is niet beperkt tot de evangelisten die in Tajmyr werken. De toerustingconferenties waarvoor sprekers uit Nederland worden uitgenodigd, worden ook door evangelisten uit andere regio's bezocht. In 2011 en 2015 kon aan een dergelijke conferentie worden meegeewerkt.
4. *Zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid*: de zelfstandigheid van de EChB is evident. De hulp uit Nederland wordt dankbaar aanvaard, maar mag niet ten koste gaan van de eigen identiteit. Gesprekken vanuit het eigen geloofsgoed zijn boeiend en interessant – maar brengen ook verschillen aan de dag, overigens zonder dat de broederlijkheid daaronder lijdt.
5. *Aard van de personele inzet vanuit Nederland*: vanuit Nederland is er geen personele inzet in Tajmyr, behoudens de uitnodigingen om sprekers te zenden voor de tweejaarlijkse toerustingconferenties voor evangelisten uit de regio. Daarnaast bezoeken vertegenwoordigers van zending de jaarlijkse landelijke evangelistenconferentie in Tula. Dat is van groot belang voor de onderlinge contacten, regelingen en afspraken. Het eigenlijke zendingswerk wordt door lokale evangelisten gedaan.
6. *Kosten op korte en langere termijn*: het levensonderhoud van de in Tajmyr werkende evangelisten komt voor rekening van zending. De faciliteiten van de werkers dienen te worden onderhouden en waar nodig verbeterd of vergroot. Er moet worden voorzien in de exploitatiekosten van de vervoers- en communicatiemiddelen. Het werk vraagt dan ook om blijvende en langdurige begeleiding en ondersteuning. Bedacht moet worden dat de kosten die soms gemaakt moeten worden (bijvoorbeeld voor technische middelen) het prijsniveau van West-Europa halen. In dat opzicht verschilt Rusland van de andere landen waarin zending werkt – en worden in de toekomst wellicht de grenzen van wat voor ons mogelijk is, zichtbaar. Het ligt in de bedoeling met ingang van 2017 ook de stad Tiksi te bearbeiten en de begroting daarop aan te passen.
7. *Beleid voor de toekomst*: zending heeft met het overnemen van het werk in Tajmyr de verantwoordelijkheid overgenomen voor werkers. Dat vraagt om een zorgvuldig beleid, waarin de verantwoordelijkheid voor de werkers altijd gaat voor het beschikbaar (kunnen) stellen van voorzieningen, die overigens niet komen boven het niveau dat door de EChB gehanteerd wordt voor evangelisten in andere streken. De vraag of de assistentie ooit al dan overgedragen moet worden aan een andere organisatie of moet worden teruggegeven aan Friedensstimme of aan de kerken in Rusland zelf lijkt wat vroeg gesteld, maar zal op enig moment wel beantwoord moeten worden.
8. *Samenwerking met diaconaat*: er is in dit zendingsgebied geen samenwerking met diaconaat. Dat heeft te maken met het specifieke karakter van het werk én met het feit dat er vanuit Tajmyr geen diaconale hulpvraag is. Dat laatste heeft te maken met wens van de EChB om Tajmyr geen bevoorrechte positie te geven ten opzichte van andere zendingsgebieden; vgl. 7.

8.7 Burundi

8.7.1 Omschrijving gebied; historie

Burundi ligt in centraal Afrika ten oosten van de Democratisch Republiek Congo en grenst verder aan Rwanda en Tanzania. De oppervlakte van het land is bijna 28.000 vierkante kilometer en daarmee is Burundi ongeveer 0,8 keer zo groot als Nederland. Het landschap is heuvel- en bergachtig. De Congo-

Nijl-kam (een randgebergte) loopt door in Burundi, langs de Rusizivallei en het Tanganyikameer. Anders dan de meeste Afrikaanse landen was Burundi ten tijde van de kolonisatie al een staatkundige eenheid. Het koninkrijk werd in 1899 toegevoegd aan Duits Oost-Afrika en kwam in 1916 onder Belgisch bestuur. In januari 1962 werd Burundi onafhankelijk.

De geschiedenis van het land wordt gekenmerkt door veelvuldige wisselingen van politieke elite (Hutu's en Tutsi's), waarbij dikwijls sprake is van gewelddadige opstanden (in het bijzonder in 1965, 1969, 1972, 1988 en 1993-99) met honderdduizenden doden tot gevolg. Velen ontvluchtten het land, onder meer naar het toenmalige Zaïre en naar Tanzania, waar een grote groep nog steeds verblijft. In 2015 kwam het opnieuw tot gewelddadigheden rond de (her)verkiezing van de zittende president.

De Église Protestante Réformée du Burundi (EPRB) is in het begin van dit millennium geïnstitueerd (2003) en wil te midden van 230 andere denominaties (voornamelijk charismatisch en Rooms-katholiek) het spoor van de Reformatie volgen. De kerk bestaat uit een 14-tal gemeenten met in het begin zeven merendeels ongeschoolde predikanten en een ledenaantal van ongeveer 1200 zielen. Ze kwam in contact met br. I. Nimpagaritse, die rond het millennium als vluchteling uit Burundi in Nederland de A-status had verkregen en door contacten van de CGK Culemborg met het AZC van harte lid was geworden van die gemeente. Vanuit Nederland heeft hij een hulpproject voor weeskinderen opgezet voor de door de burgeroorlog verscheurde regio Makamba waaruit hij zelf afkomstig is, daarbij geholpen vanuit Nederland. Tijdens een bezoek aan dat weeshuis 'La Maison Wartburg' in oprichting is in Burundi kwam het contact met de (toen nog aan br. Nimpagaritse onbekende) EPRB tot stand.

De hulpvraag die de EPRB deputaten heeft gesteld, was in eerste instantie afkomstig van de toenmalige voorzitter van de synode van deze kerken, ds. J. Bararu en kwam via ds. L.A. den Butter in de zomer van 2008 bij de deputaten terecht. De vraag was in feite: zou de CGK bereid zijn de EPRB te helpen bij het opleiden van het kader van de kerk en dan m.n. de predikanten om hen beter Bijbels, reformatorisch (en voor de Burundese situatie relevant én contextueel) te leren preken? Op die vraag heeft zending in 2010 namens de CGK positief geantwoord. Het hulpprogramma is inmiddels begonnen: jaarlijks geven enkele theologen van onze kerken een seminar aan alle theologisch belangstellenden van de EPRB, van wie de meesten ambtsdrager zijn. Daarnaast worden de kerken waar mogelijk – dus niet structureel – financieel geholpen.

Helaas moest ds. Bararu in 2013 worden afgezet als predikant wegens financiële malversaties en machts-misbruik. Aan de synodale commissie van 2013 werd daarvan van een vertrouwelijk gesprek mededeling gedaan. Nu die zaak tot rust gekomen is, is het goed ook voor een verder begrip in meer algemene termen een toelichting te geven op de kerkelijke structuur van de EPRB. Die is een andere dan die wij kennen. Kerken worden in Burundi wettelijk gerangschikt onder 'Associations sans but lucratif'; hun organisatiestructuur moet daarop aangepast zijn. Zo is het verplicht een 'wettelijk vertegenwoordiger' (Représentant Légal - RL) te hebben, wordt geëist dat ook vrouwen in het bestuur werden opgenomen en dient te worden aangetoond dat een dergelijke organisatie maatschappelijke relevantie heeft.

In de Afrikaanse cultuur is het dragen van een titel als Représentant Legal erg verleidelijk: men kan dat beschouwen als een door de overheid gesanctioneerde machtspositie in de kerken, een soort bisschopspositie. Als oprichter van de EPRB gedroeg ds. Bararu zich ook als zodanig. Met een zeer kleine (familie)kring om zich heen regeerde hij. Binnenkomende gelden werden door zijn vrouw beheerd. In de tweede helft van 2012 en de eerste van 2013 kwam aan het licht dat vanuit Nederland gestuurde gelden niet in en aan de EPRB werden verantwoord. Dat bracht een proces in beweging dat uiteindelijk leidde tot de afzetting van ds. Bararu. Hij werd in 2013 opgevolgd door br. Nimpagaritse (inmiddels door zijn kerken tot predikant geroepen) als voorzitter van de synode en RL.

8.7.2 Bijzonderheden verslagperiode

In het eerste kwartaal van 2014 trad ds. Nimpagaritse vrijwillig af als voorzitter van de synode van de EPRB omdat hij merkte dat er binnen de kerken onvrede leefde met de wijze waarop hij leiding gaf en probeerde de EPRB kerkordelijk te hervormen. Kort geformuleerd: zijn beleid werd naar Afrikaanse begrippen te voortvarend gevonden. Ds. Emmanuel Kaboyi volgde hem op. Wel behield ds. Nimpagaritse de taak om vanuit Nederland gefinancierde projecten te begeleiden. Voor zending is hij een belangrijke verbinding met de kerken in Burundi.

Bij een werkbezoek in 2015 werd duidelijk dat het synodebestuur (Comité Exécutif) zich daadwerkelijk inzet voor de opbouw van het kerkelijke leven. Organisatorisch gaat het steeds beter. Er worden ieder jaar gemeenschappelijke doelstellingen geformuleerd. Zending ontvangt – net als diaconaat – geregeld vragen om hulp, waarop in 2014 en 2015 kon worden ingegaan dankzij geïmmerente legaten, bestemd voor kerkbouw. Opmerkelijk was tijdens het werkbezoek hoe zorgvuldig verantwoording van de besteding werd afgelegd, - maar ook, dat de plaatselijke gemeenten waarover het geld werd verdeeld, nadrukkelijk was verteld dat de giften bedoeld waren om hun eigen inzet te stimuleren. In letterlijk iedere gemeente waren leden aan het werk gegaan om zoveel mogelijk zelf te doen.

Zending helpt theologische studenten met studiebeurzen. Dat wil niet zeggen dat deze broeders nog niet aan het werk zijn in de kerken. Zij allen worden reeds als 'pasteur' beschouwd en functioneren als zodanig. Enige zorg geeft wel dat de afstand tussen de mannen die een goede opleiding hebben (gehad) en diegenen die daaraan niet zijn toegekomen steeds groter wordt. Soms is de spanning tussen het hebben van kennis en het (helemaal in de Afrikaanse cultuur!) moeten hebben van respect voor de oudere collega tastbaar. Bijvoorbeeld wanneer tijdens een seminar een oudere predikant opstaat en vraagt of de Here Jezus voor of na Luther leefde ...

Door de hierboven beschreven crisis in 2013 verviel het seminar dat gepland stond voor de maand juni. Nadrukkelijk gevraagd door het vernieuwde synodebestuur (Comité Exécutif) van de EPRB gaven de zendingsconsulent en ds. J. van 't Spijker in augustus 2013 een ingelast seminar dat helemaal stond in het teken van 'gereformeerd bijbels en kerkelijk denken'. In die lijn lag ook het reguliere seminar van 2014, dat van 18-25 juni werd gegeven door di. L.A. den Butter en C.C. den Hertog, die vanwege de crisis van 2013 thuis waren gebleven. Voor de tweede keer werd ook een vrouwenconferentie georganiseerd, omdat men graag een voortzetting wilde van de behandeling van ethische en medische thema's voor de vrouwen. De zrs. J.C. ter Beek-Westerink (verpleegkundige/HBO psychologie) en H.W. den Butter-de Haas (huisarts) gaven les. Die cursussen konden gegeven worden in het eind 2013 gereed gekomen nieuwe kerkelijke centrum te Kamenge, een wijk van de hoofdstad Bujumbura.

Het seminar van 2015 werd op verzoek van het CE vervroegd naar eind april. Men verwachtte politieke onrust en instabiliteit in de maand juni vanwege presidentsverkiezingen. De zendingsconsulent, ds. G. Drayer, zr. R. Drayer-Terluin (deskundig in verslavingszorg en pastoraat) en zr. M. Meijndert-Boele (oud-zendingsarts uit Venda) waren deze keer afgereisd om in de lijn van hun voorgangers vanaf 27 april les te geven. Op zaterdag 25 april kwam echter de Burundese regeringspartij bijeen om de al twee termijnen zittende president opnieuw te kandideren.

Dat was volgens velen ongrondwettig en in ieder geval tegen de wil van de oppositie, die aangekondigd had te zullen zorgen voor protestdemonstraties als de president inderdaad weer werd gekandideerd. De partij zette echter door en vanaf zondag 26 april waren er berichten over rellen in verschillende wijken van Bujumbura. De werkbezoekers kregen het nodige van de onrust mee. Maar niet alleen die instabiliteit zette de seminars onder spanning.

In de ochtend van maandag 27 april werd ds. G. Drayer wakker met pijn op de borst die de aanwezig arts deed denken aan hartklachten. Een tocht langs twee ziekenhuizen en een privékliniek van een bedrijf in de hoofdstad Bujumbura leverden niet de noodzakelijke hulp op. Na de constatering dat de voor hem nodige medicatie niet in het land was, laat staan dat hij goed behandeld kon worden, werd een spoedvlucht geregeld met AMREF Flying Doctors naar het universiteitsziekenhuis van Nairobi in buurland Kenia. Daar plaatsten specialisten twee stents in bloedvaten rond zijn hart. Met zijn vrouw kon ds. Drayer op maandag 4 mei terugvliegen naar Nederland. Hij is inmiddels volledig hersteld.

De seminars voor mannen en voor vrouwen werden vanaf 27 april zo goed en zo kwaad als dat ging gegeven door de zendingsconsulent, die hulp kreeg van student Dick Groenendijk die voor een stageopdracht van o.a. de TUA was meegereisd. Vanwege de politieke onrust werd het programma ingekort en de bezoekers vertrokken eerder dan voorzien naar Nederland. Enkele dagen later kwam het tot heftige uitbarstingen van geweld in Bujumbura. Daarbij kwamen twee jonge leden van de EPRB om het leven.

8.7.3 Overzicht

1. *Zwaartepunt in het werk: gemeentestichting of assistentie:* de hierboven weergegeven vraag van de EPRB geeft aan in welke richting de steun van zending zich in de afgelopen jaren heeft bewogen: er werd assistentie gegeven aan een jong kerkverband. Die steun is tweeledig. Er wordt in de eerste plaats ingegaan op de vraag om toerusting. Daarnaast is er bescheiden incidentele financiële steun voor hulp bij de opbouw van een kerkelijke infrastructuur.
2. *Signatuur van de kerk of kerken die worden gesteund:* de Burundese kerken willen voluit gereformeerd zijn. Daarbij realiseren zij zich nog onvoldoende te weten van het gereformeerde erfgoed. Kenmerkend is een van de eerste vragen die werden gesteld aan werkbezoekers in 2011: wat de kerken in hun - deels door de overheid opgelegde - organisatie moesten veranderen om echt gereformeerd te zijn. Momenteel wordt gewerkt aan nieuwe Statuten voor de kerken. De overgang naar een gereformeerde kerkstructuur waarin de plaatselijke kerk centraal staat is niet eenvoudig.
3. *Speerpunt 'Onderwijs!':* de aan zending gevraagde toerusting voor de predikanten van de EPRB ligt volledig in de lijn met de door zending gekozen speerpunt.
4. *Zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid:* de gereformeerde kerken in Burundi zijn – met erkenning van het werk van de Heilige Geest – door een aanvankelijk persoonlijk initiatief tot stand gekomen en tonen zich volledig zelfstandig. Die zelfstandigheid blijkt ook uit de wijze waarop gericht om hulp gevraagd wordt. Daarmee is ook de wederkerigheid in feite getekend. Men stelt zich niet afhankelijk op.
5. *Aard van de personele inzet vanuit Nederland;* een bijzondere positie heeft br. I. Nimpagaritse. Hij is Nederlander maar zijn wortels liggen in Burundi en hij kan zowel naar zending als naar de kerken in Burundi de taak van ambassadeur vervullen. De kerken van Burundi vroegen hem hun projecten te begeleiden. Daarnaast is hij gerechtigd in die kerken voor te gaan. Zending levert op verzoek docenten en geldelijke middelen voor toerustingconferenties voor kerkelijk kader. Daarmee is inmiddels ervaring opgedaan in de afgelopen jaren. Aan toerustingconferenties werkten mee de di. L.A. den Butter en H. Korving (2011), L.A. den Butter en C.C. den Hertog (2012), A. Hilbers en J. van 't Spijker (2013), L.A. den Butter en C.C. den Hertog (2014) en A. Hilbers en G. Drayer (2015). Tijdens de evaluatie van de cursus van 2011 werd duidelijk dat de EPRB graag ook een conferentie zou willen organiseren voor de predikantsvrouwen en vrouwen van ambtsdragers. Met name op het ethische vlak wilde men instructie voor de vrouwen. Daarin kon worden voorzien: voor een apart georganiseerde conferentie voor de vrouwen van ambtsdragers werden de zrs J.C. ter Beek-Westerink (verpleegkundige/HBO psychologie) en H.W. den Butter-de Haas (huisarts) en later R. Drayer-Terluin (deskundig in verslavingszorg en pastoraat) en M. Meijndert-Boele (huisarts) gevraagd om les te geven.
6. *Kosten op korte en langere termijn:* de kosten voor dit zendingswerk zijn beperkt. In feite betreffen zij alleen de kosten van de toerustingconferenties en van het beschikbaar stellen van docenten. Daarnaast kunnen incidenteel andere, b.v. bouwprojecten ondersteund worden (kerkgebouwen, kantoor- en vergaderruimte, woonruimte). Een bijzondere actie in onze kerken ter gelegenheid van de Kerkendag 2012 op Urk bracht € 35.000 op; daarvan werd het kerkelijke centrum in Kamenge gebouwd.
7. *Beleid voor de toekomst:* dit zendingsgebied bevindt zich nog in de opbouwfase. Deputaten nemen zich voor nog een reeks van jaren voort te gaan met het ondersteunen van het kerkelijke opbouwwerk in Burundi. Daarbij wordt bijzonder belang gehecht aan de opleiding van jonge broeders tot predikanten. Er wordt zorgvuldig geluisterd naar de hulpvragen die de kerken zelf stellen.
8. Deputaten diaconaat hebben 'oudere' papieren in Burundi vanwege hun betrokkenheid bij het weeshuis van de Stichting Tabarana. Vanaf 2011 werken zending en diaconaat ook in Burundi samen.

8.8. Thailand

8.8.1 Ormschrijving gebied; historie

Het hele noordoosten van Thailand (ongeveer ter grootte van Frankrijk) wordt Isaan genoemd. De noordelijke en oostelijke grenzen met Laos worden gevormd door de rivier de Mekong. De zuidelijke grens met Cambodja is een laaggebergte. De zuidelijke en westelijke overgang naar de rest van Thailand is ook een laaggebergte, de Petchabunbergen. Een groot gedeelte van Isaan bestaat uit het Khorat Plateau. Isaan

is de armste regio van Thailand. Het gemiddelde maandsalaris ligt beneden de 3000 baht (€60,=) per maand. Landbouw is de belangrijkste economische activiteit in de regio, maar door de schrale grond en de natuurlijke omstandigheden op het plateau is de opbrengst van de landbouw lager dan in centraal Thailand. Zending is op het spoor van mogelijk zendingswerk in Thailand gezet door contacten met br. en zr. J. en J. van Eeken, toen al enige jaren in Isaan werkzaam als mdw'ers voor Overseas Mission Fellowship (OMF). De zeer geregelde en gewaardeerde stroom informatie van de fam. Van Eeken zorgde ervoor dat zending goed op de hoogte bleef van hun werk. Er is een Isaan-team van werkers (veelal met een Nederlandse en een gereformeerde achtergrond, o.a. vanuit de GZB) die een grote cirkel rondom de stad Khon Kaen werkzaam zijn. Het werd tot maart 2015 geleid door de Nederlander dr. M. Visser; toen kwam er een tweehoofdige leiding, bestaande uit de brs. R. van Heiningen en S. den Hartog. De werkers van OMF richten zich op het laten ontstaan van kerken in de nog onbereikte districten van Isaan. Vanouds heeft OMF in Thailand goede relaties met de ACT (Associated Churches of Thailand).

De hulpvraag is bij zending neergelegd door OMF op aandringen van de mdw'ers in Thailand. Het is de strategie van OMF om per dorp/stad/regio *tijdelijk* hulp te bieden. Is er eenmaal een kerk of huisgemeente ontstaan (d.w.z. een groep mensen die op zondag samenkomt voor een eredienst), dan zullen de werkers van OMF die kerk ondersteunen totdat zij zelfstandig verder kan. Er wordt niet op voorhand gestreefd naar het tot stand brengen van een kerkgebouw; in ieder geval wordt niet verwacht dat er met middelen vanuit het buitenland gebouwd wordt. De plaatselijke gemeente wordt ingezet voor evangelisatiewerk in de naaste omgeving, waarbij de werkers van OMF assistentie verlenen.

Er is binnen de werkwijze van OMF ruimte voor inbreng van de zending van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Het team dat aan het werk is in Isaan bestaat voor het grootste deel uit leden met een gereformeerde achtergrond en het ligt in de bedoeling meer werkers met die achtergrond te zoeken. Daarbij wordt in de eerste plaats de Bijbelgetrouwheid van gereformeerde werkers gewaardeerd. Hoewel ten aanzien van bijvoorbeeld de doop flexibiliteit noodzakelijk is (in de ACT kerken is de doop op belijdenis van het geloof algemeen gebruik), wordt er momenteel gesproken over de mogelijkheid ook aan de *kinderdoop* een plaats te geven. Het verstrekken van literatuur, lectuur en audiovisueel materiaal wordt op hoge prijs gesteld.

De fam. Van Eeken is inmiddels naar Nederland gerepatriëerd. Terwijl zij bezig waren met hun vertrek uit Thailand werden de voorbereidingen getroffen voor de uitzending van ds. W.M. den Hertog en zijn gezin, die eind oktober 2014 naar Singapore zijn vertrokken voor een Aziatische introductie cursus bij OMF. Na die periode studeerden zij in 2015 in de Thaise stad Lopburi een jaar lang in de Thaise taal. Daarbij is het vanzelfsprekend dat zij ook de Bijbel in die taal leren lezen. De zendende kerk van Wilke en Marlies is de Christelijke Gereformeerde Kerk van Leiden. Op 6 december 2015 werd ds. Den Hertog aan de kerk verbonden als predikant naar art. 6 K.O. Begin 2016 is de fam. Den Hertog gaan wonen en werken in de stad Khon Sawan.

8.8.2 Bijzonderheden verslagperiode

Voor br. en zr. Van Eeken, zendingswerkers in Isaan (Thailand) sinds 2006 en sedert 2010 namens onze kerken, uitgezonden door de kerk van Emmen, bracht het jaar 2014 ingrijpende veranderingen met zich mee. Aan het begin van het jaar kwamen zij naar Nederland voor een reguliere verlofperiode. Die werd van meet af aan getekend door de gevolgen - waaronder chronische vermoeidheid - van een hersenvliesontsteking die br. Van Eeken in 2012 overkwam. OMF gaf het echtpaar de opdracht in ieder geval een half jaar in Nederland te blijven om te bezien of verder herstel mogelijk was.

In de loop van de tijd werd duidelijk dat dat niet te verwachten was. Br. en zr. Van Eeken hakten zelf in het voorjaar de knoop door en besloten niet terug te keren naar Isaan. De zendingsconsulent en zr. Blankenstijn woonden in Thailand de afscheidsbijeenkomsten bij die in juli 2014 werden gehouden. Daarin werd onderstreept dat het werk van br. en zr. Van Eeken in hun woon- en werkplaats Nong Song Hong van grote betekenis is geweest. Er mocht daar een kleine gemeente ontstaan die na hun vertrek zelfstandig is verder gegaan. Het gezin heeft zich inmiddels in Emmen gevestigd en bouwt aan een nieuwe toekomst in Nederland.

Tijdens zijn verlofperiode bracht br. R. van Heiningen in februari 2015 een bezoek aan het Dienstenbureau in Veenendaal.

Enkele malen hebben zending en OMF in relevante media advertenties geplaatst waarin belangstellenden voor het zendingswerk in Isaan werden uitgenodigd zich nader te laten informeren. Daarop kwamen aanvankelijk enkele reacties van buiten onze kerken binnen die geen aanleiding gaven tot een oriënterend gesprek. In het najaar van 2015 verzochten echter meelevende leden van een van onze kerken om een gesprek dat deputaten de vrijmoedigheid gaf hen te stimuleren om zich aan te melden bij OMF. Met gespannen aandacht volgen deputaten dit echtpaar bij het volgen van de gebruikelijke procedures.

8.8.3. Overzicht

1. **Zwaartepunt in het werk: gemeentestichting of assistentie:** het 'laten ontstaan van kerken in de nog onbereikte districten van Isaan' is een formulering die onmiskenbaar wijst in de richting van gemeentestichting. Sterker nog: daartoe worden werkers uitgezonden! Toch is de situatie een andere dan die van het klassieke zendingswerk. Er wordt samengewerkt met een zeer deskundige zendingsorganisatie: de OMF. Zending conformeert zich in feite aan het door de OMF geformuleerde beleid voor Isaan. Anderzijds wordt de eigen gereformeerde inbreng van de werkers zeer gewaardeerd en is er in die zin ook ruimte voor de eigen inbreng van zending. De beste formulering is dat zending middels werkers assisteert bij gemeentestichting.
2. **Signatuur van de kerk of kerken die worden gesteund:** de ACT-kerken van Thailand zijn doorgaans gematigd charismatisch. De geloofsdoop wordt gepraktiseerd en OMF conformeert zich daaraan. Een discussie over de vraag of ook de kinderdoop praktijk kan worden heeft niet alleen te maken met de principiële vraag naar de betekenis van de kinderdoop en daarachter het Verbond maar ook met de vraag of kerken met de kinderdoop zich in de Thaise gemeenschap van kerken kunnen handhaven.
3. **Speerpunt 'Onderwijs!':** waar kerken worden geplant, wordt geloofsonderwijs gegeven. Dat gebeurt op een eenvoudige wijze bij mensen die het ABC van het geloof in Jezus Christus van de grond af aan moeten leren kennen.
4. **Zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid;** in dit stadium van het zendingswerk is het te vroeg van zelfstandigheid te spreken. De vraag naar de wederkerigheid is voorlopig de vraag naar de

- houding die wij als Westerse kerken aannemen. Bedacht moet worden dat christenen in Thailand enorme offers brengen als het gaat om hun sociale en familiale relaties.
5. *Aard van de personele inzet vanuit Nederland*; voor werkers in Thailand neemt Zending in samenwerking met de zendende kerk de volledige verantwoordelijkheid. Daarom worden zij als zendingswerkers van onze kerken beschouwd. Er is echter een bijzondere financiële constructie. In 2012 heeft zending een oproep gedaan voor kandidaten voor het zendingswerk in Thailand. Daarop reflecteerde een predikantsechtpaar, dat inmiddels is uitgezonden en werkt in de stad Khon Sawan. Eind 2015 vonden gesprekken plaats met een tweede echtpaar, dat zich inmiddels heeft aangemeld bij OMF.
 6. *Kosten op korte en langere termijn*. Het unieke van het zendingswerk in Thailand is de onder 5 genoemde constructie, waarbij ervan uitgegaan wordt dat de kosten van een uitzending gedeeld kunnen worden met een plaatselijke thuisfrontcommissie, overeenkomstig bij OMF geldende regels. Binnen de huidige begroting is ruimte voor drie werkers.
 7. *Beleid voor de toekomst*: precies zoals dat geldt voor Burundi, bevindt dit zendingswerk zich nog in de opbouwfase. Zending streeft ernaar het in Isaan werkzame team, dat voornamelijk bestaat uit mensen met een gereformeerde achtergrond met werkers uit onze kerken te versterken.
 8. *Samenwerking met diaconaat*: te verwachten is dat in de toekomst zich ook in Thailand diaconale projecten zullen aandienen.

8.9 IFES

8.9.1 Omschrijving gebied; historie

De generale synode besloot in 2010 'deputaten op te dragen om te bezien hoe het werk van IFES onder buitenlandse studenten opnieuw ondersteund zou kunnen worden.' Ook in de afgelopen jaren heeft zending IFES ondersteund. IFES-Nederland is een landelijke koepelorganisatie van circa 3000 christelijke studenten (CSFR, Ichthus, VGS, Alpha, ISM etc) verdeeld over de universiteiten en hogescholen in Nederland. IFES-Nederland werkt zowel onder Nederlandse als Internationale studenten. Zij richt zich op twee doelstellingen:

- het doorgeven en uitleven van het evangelie (Mission)
- het vormen van christenstudenten (Maturity)

IFES-Nederland is een organisatie voor en door studenten. De werkwijze van IFES-Nederland is dat zij studenten toerust om tussen studenten en op de universiteiten en hogescholen het evangelie voor te leven. Zij doet dat omdat ze van mening is dat de universiteiten en hogescholen samen één van de grote zendingsvelden in Nederland vormen. Studenten zijn strategische personen: de student van vandaag is de beleidsmaker van morgen. IFES werkt behalve onder Nederlandse studenten ook onder Internationale studenten. Dit werk is behoorlijk uniek in Nederland en Europa. Internationale studenten zijn een vaak vergeten groep, maar zeer belangrijk. Voor hen geldt des te meer dat zij zeer strategische personen zijn.

Er studeren steeds meer internationale studenten in ons land. Op dit moment zijn er ca 80.000 Internationale studenten in Nederland! Ze komen overal vandaan: Azië, Afrika, Zuid-Amerika, Europa. Sommigen komen slechts kort (als uitwisselingsstudent), anderen volgen een complete opleiding. Ook zijn er velen die al een universitaire studie achter de rug hebben en in Nederland werken aan specialisatie (vaak promotieonderzoek). Het zijn over het algemeen veelbelovende mensen, streng geselecteerd, talentvol en intelligent. Wanneer zij terugkeren naar hun thuisland komen ze vaak op zeer hoge leidinggevende posities terecht. Wanneer zij christen zijn geworden of zijn opgebouwd in hun geloof, zullen zij veel invloed hebben op de maatschappij in hun latere functies.

Veel studenten nemen een cultuur mee die maar weinig raakvlakken heeft met de onze. Vertrouwd als ze zijn met sterke vriendschapsrelaties, hechte familiebanden en grote gastvrijheid, valt het aarden in Nederland vaak niet mee. Het is hier koud en individualistisch. Het is niet overdreven om te zeggen dat een flink aantal van hen in meer of mindere mate te maken krijgt met een cultuurschok. Belangrijk is ook om op te merken dat een niet onaanzienlijk aantal van deze internationals komt uit landen waar christenen een minderheid vormen of zelfs onder druk staan: moslimlanden, China, Nepal etc.

Een en ander is voor IFES-Nederland aanleiding geweest om bijna 25 jaar geleden diaconaal en missionair werk onder deze mensen te beginnen. Voor Internationale studenten wil IFES in eerste instantie het Bijbelse principe van gastvrijheid inzetten en een 'home away from home' zijn voor hen op een moment dat zij dit erg hard nodig hebben. IFES wil Internationale studenten een plek geven waar ze zichzelf kunnen zijn, hun vragen mogen stellen en positief worden opgebouwd om als christen te leven in deze maatschappij.

8.9.2 Bijzonderheden verslagperiode

(In de studentenwereld is het gebruikelijk voornamen te vermelden; waarvan acte).

Tot was 2013 ir. Bert den Hertog directeur van IFES. Momenteel is dat dhr. Wilfried Verboom. Het internationale studentenwerk wordt behartigd door dr. ir. Francina de Pater. In Eindhoven werkt studentenwerker Arend Kuipers, in Leiden Jan Joost Snoek. Zending heeft in Delft geholpen bij de start van het werk van Anna Yin Bang. Er is geen deputaatschapscommissie IFES. Dit werk valt rechtstreeks onder het moderamen.

8.9.3 Overzicht

1. *Zwaartepunt in het werk; gemeentestichting of assistentie*: het gaat in het werk onder buitenlandse studenten om persoonlijke evangelisatie, verricht door de werkers van IFES. Zending steunt dit werk. Het gaat daarom om assistentie.
2. *Signatuur van de kerk of kerken die worden gesteund*; hoewel IFES een interkerkelijke organisatie is, richt de steun van zending zich op kerken uit het eigen kerkverband of aanverwante kerkverbanden (GKv en NGK) die in hun steden werkers volgens de mdw-formule uitzenden.
3. *Speerpunt 'Onderwijs!'* Er wordt gewerkt onder studerende. Buitenlandse studenten worden toegerust om in hun eigen land evangelieverkondigers en misschien zelfs (huis)kerkplanters te worden.
4. *Zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid*: Zelfstandigheid zusterkerk(en); wederkerigheid: het eerste is minder van toepassing, maar het tweede des te meer. De uitdaging is om de buitenlandse studenten te betrekken bij de plaatselijke gemeente. Dat betekent meer dan hen alleen welkom heten in de zondagse diensten. Hun zou bijvoorbeeld de gelegenheid gegeven kunnen worden om in het midden van de gemeente hun verhaal te vertellen.
5. niet van toepassing.

6. *Aard van de personele inzet vanuit Nederland:* IFES zet stafwerkers in in universiteitssteden. Dat gebeurt in samenwerking met plaatselijke kerken volgens de mdw-formule.
7. *Kosten op korte en langere termijn:* Er wordt jaarlijks een vastgesteld bedrag ter beschikking gesteld voor de ondersteuning van drie stafwerkers.
8. *Beleid voor de toekomst:* met plaatselijke kerken (Eindhoven, Leiden en Delft) moet worden overlegd over hun bereidheid mee te werken en gastvrijheid te bieden aan buitenlandse studenten.

8.10 Missionaire diaconale werkers (mdw'ers)

8.10.1 Omschrijving gebied; historie

In het aantal mdw'ers dat vanuit onze kerken is uitgezonden weerspiegelt zich de wens van vele kerken om nauw betrokken te zijn bij zendingswerk ergens in de wereld naast de betrokkenheid bij het reguliere zendingswerk van onze kerken. Het zijn meestal jonge mensen die zich voor een bepaalde periode van hun leven heel daadwerkelijk in dienst willen stellen van de uitbreiding van Gods Koninkrijk en die daarvoor steun zoeken in hun naaste omgeving en in hun plaatselijke gemeente. Gesteund door een thuisfront en door de plaatselijke kerkenraad en doorgaans in samenwerking met een missionaire of diaconale organisatie trekken zij erop uit om een taak te vervullen.

Deputaten onderhouden in nauw overleg met deputaten diaconaat de contacten met en behartigen de belangen van diegenen die als missionaire diaconale werkers naar diverse gebieden in de wereld worden uitgezonden in samenwerking met andere zendings- of hulpverleningsorganisaties. Daartoe is er in een vroeg stadium contact met een (aspirant)werker en met een plaatselijke kerkenraad. Er wordt op toegezien dat aan alle voorwaarden die aan een uitzending gesteld moeten worden, wordt voldaan. Deputaten bieden rondom de feitelijke uitzending hulp waar mogelijk en zijn aanwezig in de uitzendingsdienst. Aan het werk van de mdw'ers wordt aandacht geschonken in het zendingsblad *Doorgeven* en in het digitale maandelijks verschijnende *Zendingsnieuws*. Financieel hebben deputaten altijd een terughoudend beleid gevoerd ten aanzien van de mdw'ers. Dat was en is ook mogelijk doordat thuisfrontcomités en kerkenraden doorgaans de volledige verantwoordelijkheid voor een uitzending op zich nemen. Wel bieden deputaten een zogenaamde 'vangnetconstructie' aan: bij calamiteiten kan een beroep gedaan worden op onmiddellijke hulp van deputaten. Daarvan werd in de afgelopen periode een enkele maal gebruik gemaakt.

8.10.2 Bijzonderheden verslagperiode

Deputaten hebben zich overigens bezonnen op de vraag of het wenselijk en mogelijk is mdw'ers ook financieel te ondersteunen bij (de start van) hun werk. Met tweeërlei aanleiding: deputaten verheugen zich in de betrokkenheid van veel (doorgaans) jongeren bij het missionaire werk en juichen hun inzet toe; maar ook zouden zij graag iets meer doen om de verbondenheid met het landelijke zendingswerk van onze kerken te ondersteunen. De bezinning heeft geresulteerd in het volgende besluit:

- a. De Thuisfrontcommissie (TFC) van de mdw'er kan in de opstartfase om te komen tot uitzending eenmalig een aanvraag indienen bij deputaten zending voor ondersteuning. De hoogte van deze eenmalige ondersteuning wordt bepaald door het moderamen, op voordracht van de beleidsmedewerkers, nadat is vastgesteld dat 80% van de begroting van de TFC is gehaald. Deze eenmalige steun zal nooit meer bedragen dan maximaal € 1.500 per aanvraag bij een alleen gaande en € 2.500 bij een echtpaar. Voorwaarden voor het verkrijgen van deze eenmalige ondersteuning zijn:
 1. het overleggen van een taak- en functi omschrijving van de mdw'er met daarin de duur en aard van werkzaamheden waarvoor de mdw'er wordt uitgezonden;
 2. een goede transparante financiële onderbouwing van de aanvraag;
 3. een schriftelijke aanbeveling van de betreffende kerkenraad van de plaatselijke gemeente.
- b. Daarnaast kan een aanvraag voor steun bij een incidenteel aanwijsbaar tekort worden ingediend bij deputaten zending, die wordt toegekend door het moderamen van deputaten, op voordracht van de beleidsmedewerkers. Daarvoor gelden de volgende voorwaarden:
 1. de aanvraag wordt alleen toegekend bij een incidenteel tekort dat moet worden aangetoond met de cijfers door de TFC van de desbetreffende mdw'er;
 2. de basis waarop deze incidentele ondersteuning wordt berekend is de jaarrekening van de TFC en alleen bedoeld voor het levensonderhoud van de betreffende mdw'er;
 3. de ondersteuning bedraagt nooit meer dan €1.500;
 4. het besluit daarover wordt gecommuniceerd door deputaten met de mdw'er, TFC en zendende gemeente.

Niet alle kerken maken overigens gebruik van de diensten van beide deputaatschappen. Dat betekent dat een deel van het vanuit onze kerken behartigde zendings- of diaconale werk zich aan het zicht van deputaten onttrekt.

Vanwege het individuele karakter van iedere uitzending kunnen de hierboven gehanteerde zeven punten niet worden toegepast op dit zendingswerk. Voor uitzending naar Thailand-Isaan gelden andere regelingen dan voor mdw'ers. Het aantal uitgezonden werkers schommelt jaarlijks rond de vijftieng tot dertig.

9. Contacten

9.1 Extern

9.1.1 Met aanverwante zendingsorganisaties

Goede contacten zijn er met de zending van de Gereformeerde Zendingsbond (GZB), de Gereformeerde Gemeenten in Nederland (ZGG), de Hersteld Hervormde Kerk (HHK) en met afgevaardigden van deputaten Zending en Hulpverlening en Training van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (ZHT), tegenwoordig 'Missie' geheten. Ook vertegenwoordigers van de Nederlands Gereformeerde Kerken nemen aan het overleg deel. Met de GZB zijn er contacten rond het zendingswerk in Thailand: via OMF heeft ook de GZB verschillende zendingswerkers naar Isaan uitgezonden.

9.1.2 Eukumindo; Olindo

Deputaten zijn al vele jaren lid van het overlegorgaan Eukumindo. Daarin ontmoeten kerken uit West-Europa die op de een of andere wijze verbonden zijn met kerken in Indonesië elkaar. Tijdens deze bijeenkomsten komen vooral kerkelijke zaken in Indonesië aan de orde en worden die zaken en ontwikkelingen die voor deze kerken van belang zijn besproken en doorgegeven. Er is regelmatig overleg met de PGI (Raad van

kerken van Indonesië, waar m.n. de (evangelische) reformatorische kerken lid van zijn). In 2013 was ds. G. Drayer aftredend als bestuurslid van Eukumindo.

De jaarlijkse Eukumindobijeenkomst is een bijzonder informatief, nuttig en opbouwend overleg voor alle aanwezigen, ook die uit Indonesië. Eukumindo is voor deputaten een van de weinige bronnen voor goede informatie over wat er in het brede kerkelijke leven in Indonesië gaande is. Daar wordt ook vernomen op welke wijze de PGI zich ervoor inzet de rechten van christelijke kerken in de overwegend islamitische samenleving te waarborgen.

Daarnaast is er Olindo (Overleg Literatuur INDOnesië), een werkgroep vanuit GZB, ZGG, GKV, NGK, CGK en Oikonomos (een christelijke organisatie die zich richt op ontwikkelingssamenwerking) met als aandachtspunt het beschikbaar maken van relevante theologische literatuur in het Indonesisch. Recent werd het besluit genomen een nieuwe uitgave van de Heidelbergse Catechismus in het Indonesisch financieel te ondersteunen.

9.1.3 NZR

Sinds 2004 zijn deputaten lid van de Nederlandse Zendingsraad, in 2008 gevolgd door De Verre Naasten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Ds. W. van 't Spijker van Hilversum-C, in de NZR overigens vertegenwoordiger van Interserve Nederland is sinds 2008 secretaris van het bestuur. De zendingsconsulent woont de raadsvergaderingen bij. Die worden doorgaans in de Bergkerk te Amersfoort gehouden. Hij is ook uitgenodigd toe te treden tot de redactieraad van Tussenruimte, het kwartaaltijdschrift voor missionaire en interculturele theologie, een uitgave van de NZR in samenwerking met Missie Nederland, Prisma en de Verenigde Protestantse Kerk in België. Over het werk van de NZR en de samenwerking met onze zending schreef directeur dr. G. Noort een artikel in Doorgeven.

9.2 Intern

Met verschillende deputaatschappen van onze kerken was er in de voorbije periode contact.

9.2.1 Deputaten landelijk kerkelijk bureau.

De drie kantoorhoudende deputaatschappen zijn ieder vertegenwoordigd in deputaten landelijk kerkelijk bureau. Br. R. Hoogendoorn is de vertegenwoordiger van deputaten zending.

9.2.2. Deputaten buitenlandse kerken (DBK)

In 2014 namen DBK contact op met zendingsdeputaten omdat zij graag aan de officiële kerkelijke relatie die er is met de Gereja Toraja Mamasa gestalte wilden geven. Doordat zending door de jaren heen het contact met de GTM heeft onderhouden hadden DBK het gevoel dat zij op een (te) grote afstand van de GTM kwamen te staan. Dat was geen verwijt aan het adres van zending maar een nuchtere constatering. Zou het geen teken van respect zijn wanneer DBK ook in de zelfstandige Mamasakerken hun gezicht laten zien? Ligt het niet voor de hand dat afgevaardigden van DBK eens met zending (en diaconaat) mee gaan op werkbezoek om de GTM te leren kennen?

Een zaak die ruim veertig jaar geleden ook al eens aan de orde is geweest: in hun rapport aan de GS van Rotterdam (1971-1972) stellen zendingsdeputaten hem zelf de orde. De vraag is dan of de relatie met de GTM niet ook beschreven moet worden in termen van art. 51 K.O., 'zoals dat de laatste kwart eeuw met buitenlandse kerken geschiedt. De Torajakerken zijn zelfstandige kerken die in een historisch gegroeide, zij het niet nader omschreven relatie staan met de Chr. Geref. Kerken in Nederland.' Deputaten stellen de synode voor 'uit te spreken dat de Gereja Toraja Mamasa behoort tot de kerken met welke volgens art. 51 K.O. correspondentie in volledige zin wordt onderhouden. Daar de weliswaar niet nader omschreven relatie tot dusver steeds via de zendingsdeputaten is onderhouden, menen deze dat dit zonder bezwaar gecontinueerd kan worden' (Acta 71/72, pag. 298-99). Dat laatste wordt niet overgenomen door de synodale commissie VI, die het rapport van zendingsdeputaten heeft besproken. Die meent 'dat, wanneer tot correspondentie wordt besloten, deze correspondentie niet door zendingsdeputaten dient onderhouden te worden, aangezien dit de Torajakerk toch weer in een uitzonderingspositie plaatst. Uiteraard zullen zendingsdeputaten contacten met deze kerk op allerlei manieren blijven onderhouden'.

De synode besluit 'uit te spreken dat de Gereja Toraja Mamasa behoort tot de kerken met welke correspondentie kan worden onderhouden in volledige zin; deze correspondentie te doen onderhouden door deputaten voor de eenheid van gereformeerde belijdenis in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken' (Acta 71/72, pag. 99). In het besluit wordt art. 51 K.O. niet genoemd. Formeel vallen de GTM echter wel onder dat artikel, waarbij van belang is dat volledige correspondentie omvat: 'gemeenschappelijke activiteiten in gebieden waarvoor een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid geldt, waarbij o.a. gedacht kan worden aan het bieden van stoffelijke steun en samenwerking of overleg inzake zending, theologische opleiding e.d'. (K.O. art. 51 sub A9).

De zaak werd praktisch opgelost, want a) in het rapport van deputaten eenheid aan de GS van 1974 wordt 'bij de opsomming van de contacten met buitenlandse kerken onder het kopje Gereja Toraja Mamasa' gemeld: 'ingevoel het besluit van de generale synode van Rotterdam (...) werd aan de Torajakerk van Mamasa het verzoek gedaan met onze kerken in correspondentie te treden; en b) naar de synode van de GTM werden in 1974 op voordracht van de deputaten voor buitenlandse zending van onze kerken afgevaardigd ds. M. Drayer en ds. K.J. Velema' (respectievelijk zendingssecretaris en tweede voorzitter van zendingsdeputaten), (Acta 1974, pag. 171).

Met andere woorden: zendingsdeputaten hebben de relatie met de GTM inderdaad gecontinueerd, zij het dat het eerste bezoek aan de synode van de GTM formeel geschiedde in opdracht van of in ieder geval in overleg met deputaten eenheid. En zo is het veertig jaar lang tot aller tevredenheid gebleven; het werd later ook de handelwijze voor het contact met de synode Soutpansberg in Zuid-Afrika.

Zendingsdeputaten adviseerden DBK in een gesprek op 15 december 2015 zich te concentreren op het onderhouden van officiële kerkelijke contacten door het bezoeken van de vijfjaarlijkse 'grote' synode van de GTM. Zending (en diaconaat) zullen zich dan blijven bezighouden met de projecten die zij op Sulawesi behartigen. Aldus wordt afgesproken. De eerstvolgende synode zal zijn in 2016.

1 NB: de synode van Haarlem-Noord besloot in 1998 het deputaatschap voor de 'Eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met de buitenlandse kerken' te splitsen in een deputaatschap 'voor de eenheid met de gereformeerde belijders in Nederland' en een deputaatschap voor de correspondentie met de buitenlandse kerken.'

Deputaten buitenlandse kerken namen ook actief deel in het Europa-overleg, waarover al is gerapporteerd. Afgesproken is het contact met elkaar te intensiveren.

9.2.3 Deputaten Kerk en Israël

De contacten met deputaten kerk en Israël liepen in de afgelopen periode voornamelijk via de redactie(raad) van het missionaire magazine Doorgeven waarin deputaten participeren. In de loop van 2014 ontstonden spanningen tussen de redactieraad en deputaten K&I over de gemeenschappelijke verzending van Doorgeven en Verbonden, de vernieuwde opvolger van Vrede over Israël. Die leidden ertoe dat de redactieraad van Doorgeven de samenwerking met deputaten K&I opzegde. Dat had (financiële) gevolgen: beide bladen werden vanaf januari 2015 separaat verzonden. Daarvan deden deputaten K&I verslag aan de particuliere synoden, wat leidde tot vragen vanuit PS-vergaderingen en een verongelijkte reactie van de redactieraad van Doorgeven.

In een gesprek tussen de redactieraad en afgevaardigden van deputaten kerk en Israël in 2015 kwamen de verwijten over en weer aan de orde maar werd ook uitgesproken dat er wederzijds communicatieve fouten waren gemaakt. In februari 2016 werd besloten ernaar te streven vanaf het jaar 2017 weer tot gezamenlijke verzending van beide bladen over te gaan. Eerder is niet mogelijk omdat de planning van de verzending van beide bladen voor het jaar 2016 bij de desbetreffende bedrijven vast ligt. Inmiddels zal ook de redactieraad van Doorgeven werken aan een nieuwe lay-out van het blad. De verhoudingen zijn inmiddels volledig hersteld.

9.2.4 Deputaten diaconaat en deputaten evangelisatie

De contacten met deze deputaatschappen verliepen voor een belangrijk deel in de informele sfeer omdat de bureaumedewerkers van de deputaatschappen elkaar tegenkomen in het Dienstenbureau. Omdat zendingengebieden doorgaans ook hulpverleningsgebieden zijn (het omgekeerde kan niet zo gezegd worden), hebben de zendingsconsulent en de bureausecretaris zending en diaconaat tal van werkbezoeken samen afgelegd. De moderamina van zending en diaconaat vergaderden enkele malen met elkaar. Met deputaten evangelisatie werden eerste verkenningen uitgevoerd inzake de mogelijkheden om eventueel zendingswerk te doen in Europa.

Intensief werd met beide deputaatschappen samengewerkt in de commissie partners in zendingsgemeenten. Van dit overleg wordt verslag gedaan door deputaten evangelisatie.

9.2.5 Drs. J. van 't Spijker

Met een jaarlijkse bijdrage maakt zending het (mede) mogelijk dat missioloog drs. J. van 't Spijker zijn werk aan onze universiteit kan doen. Dankbaar kan gemeld worden dat hij zich ook daadwerkelijk voor het zendingswerk inzet. Zo gaat hij een aantal zondagen per jaar in zendingdiensten voor: diensten waarin de zendingsoverdracht centraal staat en waarin (of waarna) een presentatie over ons zendingswerk wordt gegeven.

Met de zendingsconsulent bracht hij in 2014 een bezoek aan Brazilië. Daar werd overlegd over mogelijke samenwerking in het zendingswerk in Mozambique en over contacten met de universiteit. Voor drs. Van 't Spijker diende het bezoek ook om kennis te maken met een partner in ons zendingswerk. Bij het schrijven van dit rapport ligt er de afspraak dat hij in 2016 namens zending gastdocent zal zijn aan de EBOM-Bijbelschool in Mocuba in Mozambique. Dat is het instituut dat hij tijdens zijn werk als zendeling in dat land hielp oprichten. Drs. Van 't Spijker nam ook als adviseur deel aan enkele vergaderingen in het kader van het Europa-overleg. Het werk van drs. Van 't Spijker voor de zending werd geëvalueerd in een gesprek op de TUA.

10. Voorstellen

Deputaten stellen uw vergadering voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. goedkeuring te verlenen aan het in voorbereiding zijnde zendingswerk in Europa en de daaraan verbonden deelbegroting;

en ten aanzien van de huidige zendingengebieden:

Indonesië

4. goedkeuring te geven aan de herziene relatie met de Gereja Toraja Mamasa met dien verstande, dat zendingdeputaten de kerkelijke relatie overlaten aan de deputaten buitenlandse kerken en zich in de samenwerking met de GTM beperken tot het behartigen van de gemeenschappelijke zendingprojecten;
5. opnieuw goedkeuring te geven aan de voorgenomen verdere ondersteuning op projectbasis van onderwijsprojecten van de GTM en van het primaire zendingswerk in Mada' en Bunggu;

Venda

6. opnieuw goedkeuring te geven aan de ondersteuning van het Iyani Bible and Training Institute in Sibasa Venda, waarbij het gesprek met het bestuur van Iyani zal worden voortgezet over de vraag op welke wijze en op welke termijn de kerken van de synode Soutpansberg zelf de volledige financiële verantwoordelijkheid voor dit instituut kunnen overnemen;
7. dankbaarheid uit te spreken voor de tot stand gekomen samenwerking tussen het Heidelberg seminarie van de synode Soutpansberg en het Mukhanyo Theological College te KwaMhlanga met het oog op de eenheid in opleiding van predikanten voor de kerken in Venda en in KwaNdebele;
8. aan te dringen op nieuwe gesprekken tussen de synode Soutpansberg en de GKSA om de in het verleden ontstane breuk tussen beide kerkgroepen te herstellen;

KwaNdebele

9. goedkeuring te verlenen aan het voornemen de reorganisatie van de kerken van KwaNdebele te blijven ondersteunen, waarbij deze kerken met nadruk gevraagd wordt meer dan voorheen de lasten van het eigen kerkelijke leven te dragen;

Botswana

10. goedkeuring te verlenen aan de overdracht door drs. H. Visser van de leiding van het Naro Language Project (NLP) aan br. Isaac Khan'x'a Saul;

11. in het verlengde van de besluitvorming van 2013 goedkeuring te verlenen aan de uitbreiding van de werkzaamheden van br. H. Visser tot 100% als taalconsulent voor zuidelijk Afrika;
12. goedkeuring te verlenen aan de realisering van het voornemen van 2013 om de opbouw van het kerkelijke leven van de Reformed Churches in Botswana (en daarin in het bijzonder het zendingswerk onder de Sanmensen) in een breder verband dan voorheen door hulp te verlenen bij het bekostigen van de salarissen van vier predikanten;

Mozambique

13. goedkeuring te verlenen aan de instemming van zending met het ontslag van pastor A.A. Mala;
14. goedkeuring te verlenen aan de voortzetting van de steun aan InForTeM, dat zowel het decentrale (ETE) als het centrale (EBOM) theologische onderwijs in de provincie Zambézia behartigt;

Burundi

15. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de voortgezette assistentie aan de Église Protestante Réformée du Burundi;

Thailand

16. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van het zendingswerk van Overseas Missionary Fellowship in Isaan, Thailand, zoals dat thans gestalte krijgt door de inzet van ds. W.M. den Hertog in Khon Sawan;
17. goedkeuring te verlenen aan het streven van zending om meer zendingswerkers naar Isaan uit te zenden in (ook financiële) samenwerking met een kerk en een thuisfrontcommissie;

Siberië

18. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van het zendingswerk van de Russische onafhankelijke baptisten kerken in Tajmyr, Siberië, in goed overleg met de stichting Friedensstimme Nederland;

IFES

19. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de wijze waarop zending de evangelieverkondiging van IFES onder buitenlandse studenten in verschillende Nederlandse universiteitssteden ondersteunt;

missionaire diaconale werkers

20. goedkeuring te geven aan de eenmalige ondersteuning van mdw'ers in de aanloop naar hun uitzending van €1500 (alleengaande) of € 2500 (echtpaar) en aan de ondersteuning ten bedrage van € 1500 bij een incidentele aanwijsbaar tekort in een jaarbegroting;

en verder

21. goedkeuring te verlenen aan de begrotingen voor de jaren 2017, 2018 en 2019, waarbij rekening wordt gehouden met de bij zending levende verwachting dat de omslag van € 11,20 die in 2010 en 2013 tijdelijk werd teruggebracht tot € 8 wordt hersteld.

H. Korving, voorzitter

C.C. den Hertog, secretaris

Bijlage

Toelichting op de begroting 2017-2019 deputaten buitenlandse zending

Algemeen

Er worden voor komende drie jaren grote tekorten begroot, die onder andere te maken hebben met extra uit te voeren opdrachten vanuit de synode (denk aan o.a. zending in Europa) en betrokkenheid bij missionaire diaconale werkers. Daar waar mogelijk worden de kosten zoveel mogelijk ieder jaar gelijk gehouden.

Tevens maken bij onze projecten de loonkosten een groot onderdeel uit van de steun die wordt gegeven. De buitenlandse werkers zijn over het algemeen afhankelijk van onze bijdragen. De buitenlandse overheden verwachten dat de lonen voldoen aan de loonontwikkelingen die aldaar plaatsvinden. Deze loonontwikkelingen doen zich in ontwikkelingslanden veelal sterker voor dan in Nederland. Daardoor worden onze jaarlijkse bijdragen bijgesteld aan de verwachte loonkostenontwikkeling en een correctie uit hoofde van inflatieverwachtingen.

Ook zijn er in de afgelopen jaren geen overschotten geweest. Ondanks dat de tekorten tot en met 2014 redelijk te overzien waren, werd in het jaar 2015 bijna € 400.000 tekort gerealiseerd. Deze tekorten hebben een grote impact op onze beleggingen en liquide middelen gehad. De beleggingen hebben een zeer defensief karakter. Met name door de huidige lage rentes, zelfs negatieve rentes, nemen de opbrengsten van beleggingen en rentebaten fors af. Voorlopig zal de rente niet snel stijgen en de beleggingen zelf zullen conform beleid defensief worden aangehouden, waardoor naar verwachting geen tot weinig beleggingswinst zal worden behaald. De afname van de liquide middelen geeft daarnaast een lagere renteopbrengst, terwijl het huidige economische klimaat geen positieve invloed heeft op de te verwachte baten uit hoofde van rente, dividenden en koersresultaten.

Tot slot blijkt dat regelmatig auto's moeten worden vervangen. In deze begroting wordt met deze vervanging rekening gehouden door jaarlijks hiervoor een bedrag te reserveren.

Baten

Bijdrage kerken

Om de begrote tekorten te reduceren, is een omslag per lid nodig ten bedrage van € 14,50.

Wij verzoeken de synode derhalve terug te gaan naar een omslag van € 11,20, waarmee de oorspronkelijke omslag weer in ere wordt hersteld en de begrote tekorten niet nog hoger worden.

In de begroting is hiermee rekening gehouden en tevens is het ledental naar beneden bijgesteld.

Het verwachte tekort over de komende drie jaar kan opgevangen worden door het vermogen terug te brengen tot het weerstandsvermogen van 1,5 maal de jaarbegroting, en door de komende drie jaar de uitgaven terug te schroeven totdat er een evenwichtgie balans is bereikt tussen inkomsten en uitgaven.

Giften en overige inkomsten

De jaarlijkse giften die binnenkomen blijven redelijk stabiel, derhalve hebben wij deze inkomsten door begroot voor de komende drie jaren.

De ontvangsten uit de verkoop van postzegels is een stabiele inkomstenbron. Andere inkomsten laten een wisselende maar dalende trend zien. We hebben deze inkomsten dan ook fors naar beneden moeten bijstellen.

Resultaat Doorgeven

Het resultaat van de exploitatie van Doorgeven is in het jaar 2015 in een klein verlies geëindigd. De verwachting is dat dit ook in komende jaren zich op deze manier voortzet.

Legaten

Afgelopen jaren konden we gemiddeld meer dan € 150.000 aan legaten in onze boeken bijschrijven. Alleen het jaar 2015 viel enorm laag uit. Echter gezien de opdracht vanuit deputaten FZ om jaarlijks toch rekening te houden met een gemiddelde inkomstenstroom uit legaten van € 150.000, is dit ook voor komende jaren begroot.

Bijdrage TFC

Begroot conform voorgaande jaren.

Lasten

Waar nodig wordt een korte toelichting per zendingsgebied gegeven. Over het algemeen is rekening gehouden met het verleden en waar nodig een correctie voor inflatie en loonstijgingen.

Indonesië

De voorzichtige afbouw van de financiële ondersteuning vanuit deputaten zending wordt komende jaren voortgezet. Dat vertaalt zich in een lagere begrote post.

Venda

Ondersteuning aan met name het Iyani Bible and Training Institute blijft onverminderd van kracht, totdat dit instituut volledig kan worden gefinancierd door de plaatselijke kerken.

Kwandebele

De verwachting is dat een steeds groter bijdrage vanuit de eigen gelederen plaatsvindt. In de begroting wordt daardoor rekening gehouden met een lagere bijdrage door deputaten zending. Voorlopig blijft echter onze steun nodig.

Mhukanyo MTC

Het budget wordt op hetzelfde niveau gehouden in de komende drie jaren.

Botswana

De veranderende rol naar het consulerchap van br. Visser geeft ook een wijziging in de presentatie van de financiële ondersteuning. Het consulerchap wordt nu separaat weergegeven. Dit betreffen met name de loonkosten van br. en zr. Visser.

Het vertaalwerk en de ondersteuning van de Reformed Church Botswana wordt onverminderd voortgezet.

Mozambique

De steun aan de twee bijbelschool (EBOM en ETE) wordt ook de komende jaren voortgezet. Gezien de grote armoede in dit land en de ervaringen in de afgelopen jaren, is niet de verwachting aanwezig dat de studenten zelf veel kunnen bijdragen. Derhalve zal het in stand houden van deze bijbelscholen voornamelijk afhangen van deputaten zending.

Naar verwachting geven we de komende jaren ook weer onze ondersteuning aan het radio zendingswerk van Trans World Radio. Hiervoor is een bedrag van € 13.000 per jaar opgenomen in de begroting.

Burundi

Gezien de ervaringen uit voorgaande jaren is de begroting voor de komende jaren enigszins aangepast naar boven.

Thailand-Isaan

Er wordt rekening gehouden met twee zendingsechtparen.

Siberië, Tajmyr

De hulp aan de evangelisten in dit gebied wordt voor de komende jaren voortgezet, waarbij een vast budget wordt begroot.

Overige projecten

De bijdragen aan de TUA en IFES-Nederland blijven bestaan, zoals afgesproken. Conform afspraak is de bijdrage aan IFES-Nederland enigszins naar boven bijgesteld.

Er is verder nieuw beleid ontwikkeld inzake de missionaire diaconale werkers. Daarvoor is jaarlijks een fors hoger budget nodig dan in het verleden noodzakelijk was. Derhalve is in de begroting jaarlijks een bedrag meegenomen van € 25.000.

Zending in Europa

Zoals aangegeven in ons rapport zijn een aantal gebieden c.q. projecten vastgesteld om in Europa ook opnieuw zending te bedrijven. Er zijn een aantal projecten genoemd in Spanje, Frankrijk en Ierland. Om deze projecten voldoende armslag en een kans van slagen te geven, is de verwachting dat er minimaal een budget van € 100.000 per jaar nodig is. Het gaat hier om onder meer personeelskosten, materialen en kantoor- en andere huisvestingskosten.

Kosten in Nederland

Er is rekening gehouden met de beëindiging van het dienstverband met ds. G. Drayer begin 2017. Hij stond voor 25% in dienst van deputaten zending. Voor het overige zijn de kosten in lijn begroot met voorgaande jaren.

Begroting buitenlandse zending 2017-2019

Berekening omslag:

	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019
<i>ledental omslag</i>	74.000	72.500		
	8,00	11,2		
	592.000	812.000		
Inkomsten				
Bijdragen kerken	592.000	812.000	812.000	812.000
Ontvangen giften	45.000	50.000	50.000	50.000
Overige inkomsten	90.000	70.000	60.000	50.000
Resultaat Doorgeven	25.000	0	0	0
Intrest, dividenden en koersresultaat	75.000	35.000	35.000	35.000
Legaten	150.000	150.000	150.000	150.000
bijdragen tfc	40.000	40.000	40.000	40.000
Totaal	1.017.000	1.157.000	1.147.000	1.137.000

Uitgaven**Kosten buitenland, incl. werkers**

Indonesië	65.000	47.500	47.500	47.500
Venda	91.000	79.500	82.900	86.400
KwaNdebele	104.000	83.000	86.500	90.000
Mukhanyo MTC	24.000	24.000	24.000	24.000
Mukhanyo MBS	0	0	0	0
Botswana NLP/RCB	119.500	116.500	122.250	128.000
Botswana Consulentenschap	97.000	95.000	94.500	100.000
Mozambique	161.500	166.000	172.000	179.000
Missionaire diaconale werkers	7.500	25.000	25.000	25.000
Siberië, Tajmyr	91.000	91.000	91.000	91.000
Thailand-Isaan	100.000	115.000	115.000	115.000
Burundi	40.000	47.500	51.000	54.500
TUA	17.500	17.500	17.500	17.500
IFES Nederland	24.000	30.000	30.000	30.000
Zending in Europa	30.000	100.000	100.000	100.000
Totaal 1	972.000	1.037.500	1.059.150	1.087.900

Kosten Nederland

Personeelskosten	182.500	158.000	163.000	168.000
Kosten Dienstenbureau AZ	52.500	52.500	52.500	52.500
Huisvestingskosten	20.000	15.000	15.000	15.000
Overige kosten	52.100	52.100	52.100	52.100
Totaal 2	307.100	277.600	282.600	287.600

Totaal 1+ 2

	1.279.100	1.315.100	1.341.750	1.375.500
Resultaat voor buitengewone posten				
Buitengewone lasten en baten				
saldo	-262.100	-158.100	-194.750	-238.500

BIJLAGE 56

Artikel 122, 126

Rapport 1 van commissie 2 betreffende het rapport van deputaten buitenlandse zending**Waardering**

'In gehoorzaamheid aan de grote opdracht van Jezus Christus om alle volken tot zijn discipelen te maken' (Matth. 28, 19). In die gehoorzaamheid het Evangelie aan alle volken verkondigen, dat is de taak waarvoor deputaten buitenlandse zending zich gesteld zien namens onze kerken. In de lijn van die opdracht mocht in de afgelopen periode door zendingsdeputaten, zendingswerkers en de werkers op het zendingsbureau veel werk worden verzet. De commissie hecht eraan haar grote waardering uit te spreken voor al dit werk. Het was niet vanzelfsprekend dat het zendingswerk voortging, maar de Heere toonde Zijn trouwe zorg en het mocht doorgaan onder Zijn zegen. Dankbaar gedenken we arbeiders die de afgelopen tijd door de Heere werden thuisgehaald en het werk van degenen die hun werk moesten beëindigen en de deputaten die terugtraden. We spreken onze dank uit voor de (jarenlange) inzet.

We beperken het commissierapport om de vergadering te dienen en daarom zal niet alles in detail worden benoemd. Dat staat geheel los van hoe we de inspanning van deputaten waarderen.

Bureamedewerkers

Het werk van de bureamedewerkers in Veenendaal mocht doorgaan. Dat spreekt niet vanzelf, zo merkte ds. G. Drayer die met ziekte kampte. We zijn dankbaar dat hij mocht herstellen en zijn werk kon hervatten. Hij hoopt begin 2017 met pensioen te gaan. We zijn hem erkentelijk voor zijn inzet. Deputaten vertelden de commissie dat de combinatie van werken voor zowel buitenlandse zending als diaconaat duidelijk meerwaarde had. In de komende synodeperiode bereikt ds. A. Hilbers de pensioengerechtigde leeftijd. Deputaten konden niets meedelen over hun visie op het invullen van de vacature die hierdoor naar verwachting in 2019 zal ontstaan. De vacature die ontstaat door het komend vertrek van ds. Drayer zal voorsnog niet worden ingevuld.

Publiciteit

Op verschillende manieren zorgen deputaten zending voor algemene informatievoorziening naar de kerken. Ook wordt specifieke informatie verstrekt naar plaatselijke kerken over de gesteunde projecten. De commissie vernam dat het probleem rond de verzending van de beide magazines, Doorgeven en Verbonden, naar tevredenheid is opgelost. Vanaf 2017 vindt verzending van deze twee informatiebladen gezamenlijk plaats.

Europa

De generale synode 2013 gaf de opdracht tot bezinning op zending in Europa. Met deputaten evangelisatie, diaconaat en buitenlandse kerken werd nagedacht over de specifieke aanpak van zending in Europa, over het ontwikkelen van beleid om missionaire projecten van kerken in Europa op incidentele basis te ondersteunen en werd een enquête gehouden in de kerken om helder te krijgen waar plaatselijke gemeentes al contacten hebben met kerken in Europa (Acta 2013 art. 120). Deputaten stellen de synode voor om in drie landen een project te gaan steunen: in Ierland, Frankrijk en Spanje. Het is goed dat we missionaire initiatieven ondersteunen van Europese kerken waarmee reeds een kerkelijke relatie bestaat. Zending in Europa is immers van groot belang.

Langlopende projecten/Europa

Wel vraagt de commissie zich af of het wijs is met drie projecten te starten. Het zendingswerk dient zich meer te verleggen naar Europa door op incidentele basis projecten aldaar te steunen, maar het moet wel financieel haalbaar zijn nu reeds te starten met drie projecten.

In dit verband is ook gesproken over de andere zendingsprojecten. De commissie is van mening dat deputaten actiever moeten werken aan het afbouwen van langlopende zendingsprojecten. Uit de begroting blijkt namelijk dat de kosten van zulke projecten soms oplopen in plaats van afnemen. Deputaten hebben uitgesproken dat een project niet zomaar gestopt kan worden. Afbouwen van projecten is soms problematisch en te snel vertrekken uit een gebied kan desastreuze gevolgen hebben. Dat begrijpen we maar desalniettemin dient er bewust en actief afgebouwd te worden om zelfstandig worden van projecten te stimuleren en meer ruimte te scheppen voor zendingsprojecten in Europa.

Projecten

Op een heldere wijze is verslag gedaan van de diverse projecten. Alleen die projecten worden genoemd waarbij uw commissie een bijzonder punt onder de aandacht wil brengen.

Indonesië

Het is goed dat wordt voorgesteld om het kerkelijke contact voortaan te laten verlopen via deputaten buitenlandse kerken. Zo wordt duidelijk dat we de kerken aldaar als zelfstandig en volwaardig erkennen.

Venda/KwaNdebele

In het rapport is niet vermeld dat er een afspraak is gemaakt tussen deputaten buitenlandse zending en deputaten buitenlandse kerken om uw synode voor te stellen het kerkelijk contact met de Synode Soutpansberg voortaan te laten verlopen via deputaten buitenlandse kerken. Zo maken we duidelijk dat onze kerken de huidige situatie als een gegeven aanvaarden, ondanks de pijn om de voorgeschiedenis. Deputaten buitenlandse kerken zullen dan zowel de synode bezoeken van de GKSA als de Synode Soutpansberg. Onze zendingskerken in KwaNdebele behoren eveneens tot de Synode Soutpansberg. Wanneer deputaten buitenlandse kerken het kerkelijk contact voortaan onderhouden, vervalt het voorstel van deputaten zending dat zij het gesprek met de GKSA moeten stimuleren. Dat is namelijk vooral een kerkelijk gespreksonderwerp.

Botswana

Op 1 maart 2015 werd het heuglijke feit herdacht dat br. en zr. Hessel en Coby Visser 25 jaar in dienst van zending zijn. Beiden ontvingen in 2014 een koninklijke onderscheiding. God geve dat de vertaling van het Oude Testament in het Naro voorspoedig tot een afronding mag komen.

Mozambique

Het stemt tot dankbaarheid dat de uitzendingen voortgezet konden worden dankzij de inzet van TWR Nederland en TWR-Afrika.

Burundi

Met dankbaarheid mag gezegd worden dat er na de ingrijpende situatie in 2013 rust kwam.

Thailand

Broeder en zuster Van Eeken moesten terugkeren naar Nederland. De Heere zij hen nabij op hun verdere weg. Ds. W. M. den Hertog mocht als predikant op grond van art. 6 K.O. worden uitgezonden. God zegene hem en zijn gezin in Khon Sawan, alwaar ze zich gevestigd hebben, en zegene ook de weg van het echtpaar dat contact heeft gelegd met deputaten en OMF om mogelijk uitgezonden te worden naar Thailand.

Mdw'ers

Deputaten hebben nagedacht hoe zij meer betrokken kunnen zijn bij onze kerkleden die gesteund worden door een zogeheten TFC, een thuisfrontcommissie, en uitgezonden worden als missionair diaconaal werker. Deputaten zijn verheugd dat veel jongeren van onze kerken op deze wijze actief betrokken zijn bij

het zendingswerk. Niet altijd is er daarbij sprake van een relatie met buitenlandse zending en om die relatie te bevorderen stellen deputaten voor om onder bepaalde voorwaarden een eenmalige steun te geven bij de opstart.

Uw commissie heeft naar deputaten uitgesproken dat op deze wijze opnieuw een stap wordt gezet in de richting van zendingswerk via missionair diaconaal werkers, verder aangeduid als mdw'ers. Met name is gesproken over de vraag of het zendingswerk in de toekomst een andere wijze van organisatie en ondersteuning nodig heeft. We zien in de kerken hoe de aandacht van een landelijk kerkverband en daaraan verbonden projecten zich verlegt naar de plaatselijke gemeente en haar eigen projecten. Uw commissie acht het gewenst dat deputaten nadenken hoe ze hierbij kunnen aansluiten en of dit vraagt om een nieuwe wijze van organiseren van het zendingswerk. Deputaten gaven aan tot nu toe niet in die richting te denken. Het financiële gedeelte over ondersteuning van mdw'ers laat de commissie over aan de wijsheid van commissie 6.

Contacten

Er zijn in de afgelopen periode meerdere contacten geweest met diverse organisaties zoals Eukumindo, Olindo, NZR en zendingsorganisaties als de GZB etc. Deze contacten dragen bij aan het goed uitvoeren van het werk.

Kerkelijke omslag

De financiële verantwoording van het werk wordt beoordeeld door commissie 6. Toch heeft uw commissie met deputaten gesproken over hun voorstel tot besluit om terug te keren naar de omslag van € 11,20. Zij wijzen op het besluit van de synode van 2013. We begrijpen dat deputaten daarop beleidsvoornemens hebben gemaakt. Deputaten mogen ervan uitgaan dat de synode zich houdt aan haar besluiten. Desalniettemin hebben we in de ontmoeting met deputaten benoemd dat hierbij vragen te stellen zijn vanwege olopemde kosten in de begroting van zending en de zorgen over de hoogte van de landelijke kerkelijke kassen in het algemeen. Bij deze opmerkingen laten we het en laten het voorstel tot besluit over de omslag van buitenlandse zending over aan de wijsheid van commissie 6.

Voorstel tot besluit

De generale synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. goedkeuring te verlenen aan het in voorbereiding zijnde zendingswerk in Europa en, afhankelijk van de financiële mogelijkheden, minimaal één van de voorgestelde projecten te ondersteunen;
4. deputaten op te dragen langlopende zendingsprojecten vanaf 2019 actief en met beleid te gaan afbouwen om zo ruimte te maken voor nieuwe projecten in Europa;

en ten aanzien van de huidige zendingsgebieden:

Indonesië

5. goedkeuring te geven aan de herziene relatie met de Gereja Toraja Mamasa met dien verstande, dat zendingsdeputaten de kerkelijke relatie overlaten aan de deputaten buitenlandse kerken en zich in de samenwerking met de GTM beperken tot het behartigen van de gemeenschappelijke zendingsprojecten;
6. opnieuw goedkeuring te geven aan de voorgenomen verdere ondersteuning op projectbasis van onderwijsprojecten van de GTM en van het primaire zendingswerk in Mada' en Bunggu;

Venda

7. opnieuw goedkeuring te geven aan de ondersteuning van het Iyani Bible and Training Institute in Sibasa Venda, waarbij het gesprek met het bestuur van Iyani zal worden voortgezet over de vraag op welke wijze en op welke termijn de kerken van de synode Soutpansberg zelf de volledige financiële verantwoordelijkheid voor dit instituut kunnen dragen;
8. dankbaarheid uit te spreken voor de tot stand gekomen samenwerking tussen het Heidelbergse seminarie van de synode Soutpansberg en het Mukhanyo Theological College te KwaMhlanga met het oog op de eenheid in opleiding van predikanten voor de kerken in Venda en in KwaNdebele;
9. goedkeuring te geven aan de herziene relatie met de Synode Soutpansberg met dien verstande, dat zendingsdeputaten de kerkelijke relatie overlaten aan de deputaten buitenlandse kerken en zich beperken tot het behartigen van de gemeenschappelijke zendingsprojecten;

KwaNdebele

10. goedkeuring te verlenen aan het voornemen de reorganisatie van de kerken van KwaNdebele te blijven ondersteunen, waarbij deze kerken nadrukkelijk gevraagd wordt meer dan voorheen de lasten van het eigen kerkelijke leven te dragen;

Botswana

11. goedkeuring te verlenen aan de overdracht van de leiding van het Naro Language Project (NLP) door drs. H. Visser aan broeder Isaac Khanx'a Saul;
12. in het verlengde van de besluitvorming van 2013 goedkeuring te verlenen aan de uitbreiding tot 100% van de werkzaamheden van drs. H. Visser als taalconsulent voor zuidelijk Afrika;
13. goedkeuring te verlenen aan de realisering van het voornemen van 2013 om de opbouw van het kerkelijke leven van de Reformed Churches in Botswana te ondersteunen (en daarin in het bijzonder het zendingswerk onder de Sanmensen) door bij te dragen aan de bekostiging van vier predikanten;

Mozambique

14. goedkeuring te verlenen aan de instemming van zending met het ontslag van pastor A.A. Mala;
15. goedkeuring te verlenen aan de voortzetting van de steun aan InForTeM, dat zowel het decentrale (ETE) als het centrale (EBOM) theologische onderwijs in de provincie Zambézia behartigt;

Burundi

16. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de voortgezette assistentie aan de Église Protestante Réformée du Burundi;

Thailand

17. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van het zendingswerk van Overseas Missionary Fellowship in Isaan, Thailand, zoals dat thans gestalte krijgt door de inzet van ds. W.M. den Hertog in Khon Sawan;

18. goedkeuring te verlenen aan het streven van zending om meer zendingswerkers naar Isaan uit te zenden in (financiële) samenwerking met een kerk en een thuisfrontcommissie;

Siberië

19. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van het zendingswerk van de Russische onafhankelijke baptistenkerken in Tajmyr, Siberië, in goed overleg met de stichting Friedensstimme Nederland;

IFES

20. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de wijze waarop zending de evangelieverkondiging van IFES onder buitenlandse studenten in verschillende Nederlandse universiteitssteden ondersteunt;

Missionaire diaconale werkers

21. goedkeuring te geven aan de eenmalige ondersteuning van mdw'ers in de aanloop naar hun uitzending;

22. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de vraag of de afname van de waardering van een landelijk kerkverband en de toenemende gerichtheid op de plaatselijke gemeente, om een andere wijze van organiseren van het zendingswerk vraagt.

W.N. Middelkoop, rapporteur

BIJLAGE 57

Artikel 135

Rapport 1a van commissie 5 inzake het rapport van deputaten diaconaat

Inleiding

Uw commissie heeft in de achterliggende tijd vergaderd over de voorgestelde wijzigingen die zijn ingediend tijdens de behandeling van het rapport diaconaat op dinsdag 11 oktober.

Uw commissie geeft in dit vervolgrapport een overzicht van de voorstellen en de reacties van deputaten en uw commissie. We hopen dat het op deze wijze overzichtelijk mag zijn.

Art. 25 1^e zin:

Deze zin luidt in het deputatenrapport als volgt: 'De ambtelijke opdracht van de diakenen is het toerusten van de gemeente tot diaconaat, en haar voorgaan in een leven van barmhartigheid, gerechtigheid en rentmeesterschap in kerk en wereld.'

Voorstel ds. Steensma:

Art. 25 1^e zin te wijzigen in: De ambtelijke opdracht van de diakenen is toerusten tot diaconaat, en voorgaan in een leven van barmhartigheid, gerechtigheid en rentmeesterschap in kerk en wereld. Verder het woord 'dienen' toevoegen.

Uw commissie gaat niet mee met dit voorstel. Het weglaten van de woordjes 'de 'en 'het' maakt inhoudelijk geen verschil. De woorden 'van de gemeente' willen we laten staan; ze zijn niet overbodig omdat er verderop het woord 'kerk' staat.

Deputaten schrijven terecht dat 'kerk en wereld' de focusgebieden zijn van het diaconaat.

Verder is uw commissie van mening dat 'een leven van ...' het woord 'dienen' impliceert. Mede door de eigenschappen die daarna worden genoemd.

Voorstel ds. Versluis:

Art. 25 1^e zin te wijzigen in: De ambtelijke opdracht van de diakenen is het vervullen van de dienst der barmhartigheid. Zij zullen de gemeente voorgaan in een leven van barmhartigheid, gerechtigheid en rentmeesterschap in kerk en wereld en de gemeente toerusten tot diaconaat.

Ds. Steensma tekent hierbij aan of het wel terecht is dat 'rentmeesterschap' bij de taak van de diakenen wordt gerekend?

Uw commissie gaat niet mee met dit voorstel, omdat dit voorstel niet in overeenstemming is met het besluit dat de GS in 2013 heeft genomen. Op de GS van 2013 is n.a.v. de vernieuwde versie een discussie gevoerd over de verhouding van 'toerusten' en 'uitvoeren' in de taak van diaken. Toen is aan deputaten de opdracht gegeven dat zij het beleids- en werkplan 'De ander de naaste, (...)' zo zouden aanpassen: '*dat meer accent krijgt dat de diaken de gemeente moet stimuleren en toerusten tot en voorgaan in dienstbetoon, en op basis van het aangepaste plan het beleid gaan uitvoeren*' (Acta GS 2013, art. 205, dl I, p.155, besluit 2).

Uw commissie is van mening dat deze volgorde nu is overgenomen in het voorstel van deputaten m.b.t. artikel 25. Uw commissie is van mening dat op deze wijze voldaan is aan de uitspraak van de GS van 2013. Verder noemt ds. Versluis het woord 'dienst'. Uw commissie meent dat deze karakterisering voldoende is gewaarborgd in het woord 'ambtelijk'.

Art. 25 3^e zin:

In het deputatenrapport luidt deze zin: 'Daarom zullen zij zich op de hoogte stellen van moeiten en zij bemoedigen en zorgen voor hulp waar nood is.'

Voorstel van uw commissie is om de zin te splitsen: Daarom zullen zij zich op de hoogte stellen van moeiten. Zij bemoedigen en zorgen voor hulp daar waar nood is.

Voorstel ds. Van Pelt: (...) zij bemoedigen en troosten vanuit de Schrift, en zorgen voor hulp waar nood is. Uw commissie stelt u voor de voorstellen van commissie 5 en ds. Van Pelt te koppelen. De zin gaat dan luiden: *Daarom zullen zij zich op de hoogte stellen van moeiten. Zij bemoedigen en troosten vanuit de Schrift en zorgen voor hulp waar nood is.*

Art. 25 4^e zin:

Deze zin luidt in het rapport: Zij roepen de gemeente op metterdaad betrokken te zijn op haar naaste.

Ds. Steensma stelt voor deze zin te veranderen in: De gemeente zullen ze aansporen tot dienstbaarheid en het verlenen van hulp en waar nodig deze hulpverlening coördineren.

Verder wil hij de zinsnede 'betrokken zijn op' verwijderen omdat het niet iets diaconaaals is. Uw commissie is gekomen tot een herformulering. Zij stelt u de volgende zin voor: *Zij roepen de gemeente op metterdaad betrokken te zijn op de naaste en waar nodig dit te coördineren.*

Art. 26 1° zin:

In het rapport luidt deze zijn: De diakenen zullen zo nodig hetzij met andere diaconieën, hetzij (...).

Ds. Van de Rhee stelt voor deze zin te wijzigen in: *De diakenen zullen waar nodig, hetzij met andere diaconieën (ook uit andere kerkverbanden), hetzij (...).*

Uw commissie gaat hiermee akkoord.

Art. 27 4° zin:

Uw commissie stelt voor het woord 'herkiezing' te wijzigen in: *herverkiezing*.

Art. 50 2° zin:

De zin luidt in het rapport: Naar deze vergadering worden uit elke particuliere synode zes dienaren des Woords en zes ouderlingen afgevaardigd.

Deputaten stellen voor aan deze zin toe te voegen: *en een diaken*.

Uw commissie gaat hiermee akkoord.

Visitatievragen-IV. diaconie vraag 5 en 6:

Ds. Oppenhuizen stelt voor het woord 'bejaarden' te wijzigen in: *ouderen* en het woord 'zusterkring' in: *diaconale steungroep*. Verder stelt hij voor het woord *bejaarden* te vervangen in *ouderen*.

Uw commissie gaat hiermee akkoord.

Een nieuw voorstel 6.3 in de voorstellen tot besluit:

Ouderling Bin stelt een nieuw 6.3 voor: *De synode spreekt uit dat bij het verder vormgeven van de taak van de diaken als toeruster er duidelijk ruimte dient te blijven bestaan voor de diaken als doener*.

Uw commissie gaat met dit voorstel niet mee. Dit punt is ook nadrukkelijk aan de orde geweest tijdens de synode van 2013. Verder is dit al staand beleid.

5. Kerkordelijke aanpassingen

- In voorstel art.25 stelt uw commissie voor dat de 3° zin wordt gewijzigd in: Daarom zullen zij zich op de hoogte stellen van moeiten. Zij bemoedigen en troosten vanuit de Schrift en zorgen voor hulp waar nood is.
- In voorstel art.25 stelt uw commissie voor dat de 4° zin wordt gewijzigd in: Zij roepen de gemeente op metterdaad betrokken te zijn op de naaste en waar nodig dit te coördineren.
- In voorstel art.26 stelt uw commissie voor dat de 1° zin wordt gewijzigd in: De diakenen zullen waar nodig, hetzij met andere diaconieën (ook uit andere kerkverbanden), hetzij (...).
- In art.27 moet het woord 'herkiezing' veranderd worden in 'herverkiezing'. Deputaten gaan met deze wijzigingen akkoord.
- Op verzoek van deputaten wordt in art. 50 K.O. toegevoegd in de tweede zin na de woorden 'zes ouderlingen': 'en een diaken'. Dit is in de lijn met het beleid dat voorgaande synodes hebben vastgelegd. Uw commissie gaat met dit voorstel akkoord.
- Uw commissie stelt voor in de visitatievragen-IV, diaconie vraag 5 en 6 het woord 'bejaarden' te vervangen in het woord 'ouderen' en het woord 'zusterkring' in het woord 'diaconale steungroep'.

6. Uw commissie stelt voor te besluiten:

- 6.1 goedkeuring te geven aan het werk dat deputaten hebben verricht in de achterliggende periode;
- 6.2 opnieuw deputaten te benoemen op basis van de bestaande instructie en het beleids- en werkplan 'De ander de naaste, over betrouwbaar present zijn';
- 6.3 eerst goedkeuring te verlenen aan de onder punt 5 genoemde wijzigingsvoorstellen K.O. en vervolgens goedkeuring te geven aan de herformulering van de artikelen 24-27 en 50 K.O.;
- 6.4 deputaten de volgende meer specifieke opdrachten te geven:
 - a. contact te blijven onderhouden met deputaten kerk en overheid en deputaten pastoraat in de gezondheidszorg ten aanzien van diaconale ontwikkelingen op
 - b. maatschappelijk gebied;
 - c. de samenwerking binnen het PDS voort te zetten en te versterken
 - d. verder te werken aan de in paragraaf 6.3 genoemde punten, met prioriteit aan het jeugddiaconaat;
- 6.5 de omslag vast te stellen op 3,75 Euro, omdat uw commissie heeft geconstateerd dat deputaten diaconaat zijn ingeteerd op hun vermogen.

A. Kok, rapporteur

BIJLAGE 58

Artikel 136,140

Instructie van de particuliere synode van het Oosten inzake art. 3.1 K.O.

De particuliere synode van het Oosten van de Christelijke Gereformeerde Kerken, in vergadering bijeen op 20 mei en 25 augustus 2015 in Veenendaal, constaterend

1. dat uit de overzichten van de verschillende Jaarboeken blijkt dat classes de laatste twee decennia steeds vaker kerkenraden conform art. 3.1 K.O. toestemming gaven om een bekwaam geachte broeder uit de gemeente onder opzicht van de kerkenraad een stichtelijk woord in de gemeente te laten spreken en andere arbeid in de gemeente te laten verrichten;
2. dat art. 3.1 K.O. wel spreekt over de wijze waarop deze toestemming verkregen kan worden, maar – behalve het bepaalde in art. 3.5 K.O. - verder niet spreekt over de verantwoordelijkheden die deze toestemming met zich mee brengt voor de betrokken kerkenraden en voor de betrokken broeders;
3. dat het onduidelijk is wat de relatie is tussen art. 3.1. K.O. en de oorspronkelijke bedoeling van art. 3 K.O.;

overwegend

1. dat het goed zou zijn als er duidelijkheid komt over de relatie tussen art. 3.1. K.O. en de oorspronkelijke bedoeling van art. 3 K.O.;
2. dat het zowel voor de betrokken kerkenraad als voor de betrokken broeder van belang is dat de kerken zich bezinnen op de verantwoordelijkheden die voortvloeien uit de verkregen toestemming en die eventueel nader te bepalen;
3. dat daarbij in ieder geval ook de vraag overwogen dient te worden of de kerkvisitatie het geschikte moment is om de verantwoordelijkheid van de classis tot uitdrukking te brengen door bij het reglement voor de kerkvisitatie een passage op te nemen met betrekking tot de broeders die conform art. 3.1 K.O. een stichtelijk woord in de gemeente spreken;

van oordeel

1. dat de gegroeide praktijk van het verlenen van toestemming om naar art. 3.1 K.O. een stichtelijk woord in de gemeente te spreken tot dusver niet gevolgd is door een nadere kerkelijke inkadering hiervan en dat daarom bezinning nodig is;
2. dat bezinning op de groeiende praktijk om een broeder toestemming te verlenen om naar art. 3 K.O. een stichtelijk woord te laten spreken en bezinning over de verantwoordelijkheden die voortvloeien uit de verkregen toestemming wenselijk is, mede naar aanleiding van bezinning op de oorspronkelijke bedoeling van art. 3 K.O.;
3. dat een instructie naar de generale synode de kerkelijke weg is die tot deze bezinning kan leiden;

verzoekt

de generale synode 2016 deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen zich nader te bezinnen op verdere doordenking, uitwerking en eventueel nadere kerkelijke inkadering van het bepaalde in art. 3.1. K.O.

BIJLAGE 59

Artikel 136, 140

Rapport 7 van commissie 2 betreffende de instructie van de particuliere synode van het Oosten inzake art. 3.1 K.O.

Inhoud instructie

In de instructie van de particuliere synode van het Oosten, worden drie kwesties inzake art. 3.1 K.O. aangekaart:

- a. het is opmerkelijk dat er in de laatste twintig jaar steeds meer broeders door kerkenraden worden voorgedragen en door classes na examinering in de gelegenheid worden gesteld een stichtelijk woord te spreken;
- b. in art. 3.1 is wel geregeld hoe toestemming verkregen kan worden voor het spreken van een stichtelijk woord, maar niet hoe de kerkenraad van de desbetreffende broeder het opzicht metterdaad uitoefent;
- c. het is onduidelijk wat de relatie is tussen art. 3.1 K.O. en de oorspronkelijke bedoeling van art. 3 K.O.

Voor de duidelijkheid zij opgemerkt dat het hier broeders betreft die niet vallen onder art. 4 K.O., noch onder art. 8 K.O.

Beoordeling van de instructie

Achtergrond art. 3 K.O.

Fundamenteel voor deze instructie is wat in c gesteld wordt. Na contact met ds. D. Quant zond hij ons een onderzoek toe dat hij heeft ingesteld naar de geschiedenis van de bepalingen bij art. 3 K.O.; hij gaf toestemming daaruit te citeren:

1. *In 1907 wordt het instituut van de zogenaamde oefenaars op de generale synode van de CGK radicaal afgeschaft, na een indrukwekkend betoog ter adstructie van een instructie van de classis Den Haag bij monde van docent F.P.L.C. van Lingen. Deze licht nog eens toe hoe vanouds de kerkelijke lijn geweest is: alles is op alles gezet om een Theologische opleiding voor de kerken te stichten en te onderhouden; vroomheid gepaard gaande met wetenschap moet te allen tijde worden nagestreefd; bedoeld of onbedoeld komt het instituut van de oefenaar daarmee in botsing. Men zie art. 25 van de Acta van deze synode.*
2. *Tegelijk was op deze synode al duidelijk dat het bloed kruipt waar het niet gaan kan en dat er in weerwil van deze hoofdlijn van de kerken toch telkens een zijlijn opduikt: plaatselijke oefenaars die ook andere 'leekenarbeid' verrichten. In 1908 wordt het besluit van 1907 daarom aangepast en wordt er in art. 3. K.O. toch opening toe geboden.*
3. *De lijn blijft daarbij wel dat e.e.a. ondergeschikt is aan het ambt van predikant. Oefenaars treft men aan (en zo is het ook in de geschiedenis van de CGK gegaan) in die plaatsen waar geen predikant is, hetzij omdat beroepen niet met een positieve uitslag werden bekroond, hetzij omdat de gemeente niet een traktement kon bekostigen. Daarmee spoort de lijn die dr. F.L. Rutgers in zijn Kerkelijke Adviezen aangeeft (deel I, blz. 30 en 31), dat de kerken 'de werkzaamheden van deze 'oefenaars' niet hebben willen afsnijden en finaal doen ophouden ('t geen in een tal van kerken, zoowel voormalige Christ. Geref. als voormalige Doleerende ook moeilijk zou gekund hebben), maar toch die functie ook niet willen aanmoedigen en formeel regelen'. Oefenaars, zo vat hij samen, zijn 'slechts tijdelijk als hulp voor vacante kerken aangenomen'.*
4. *In die lijn komt de generale synode van de CGK in 1947 tot de uitdrukking 'de nood der kerken'. Bij de algehele herziening van de kerkorde die in dat jaar plaatsvindt wordt duidelijk dat het werkgebied van de oefenaar, zeker wanneer hij buiten eigen gemeente optreedt (maar gezien de geschiedenis van het oefenaarschap ook dáár al) gemeten wordt aan de nood van de kerken, dat wil zeggen aan de vraag of er dringend behoefte aan zijn optreden is gezien het aantal predikanten dat in het ressort van de classis (of de particuliere synode) dienst doet.*

Opzicht

Zoals de instructie aangeeft, hebben generale synoden zich tot nu toe niet uitgesproken over de invulling van de verantwoordelijkheden die zo'n toestemming voor de betrokken broeders en kerkenraden met zich meebrengt.

Karakter

Duidelijk is dat de toestemming voor het spreken van een stichtelijk woord door een daartoe bekwaam geachte broeder oorspronkelijk afhankelijk is van het constateren van een nood in gemeente en/of classis. Men kan zeggen: de hoofdtekst van art. 3 K.O. geeft aan wie niet als dienaar van het Woord mogen optreden. Art. 3.1 K.O. e.v. reguleert dan de ruimte voor uitzonderingen op de regel in geval van nood ('Nee, tenzij...'). Het is dus geen regeling die zonder terughoudendheid brede inzet van niet-predikanten in de dienst des Woords bedoelt. Het gaat om regulering van de uitzonderingen.

Het is niet ondenkbaar dat ook vandaag de dag 'nood' een reden is om een beroep te doen op broeders die in de dienst des Woords een stichtelijk woord kunnen spreken en andere arbeid in de gemeente kunnen verrichten. Dat kan dezelfde nood zijn als in het begin van de vorige eeuw, in casu dat er onvoldoende predikanten zijn, dat beroepen van (een) gemeente(n) niet worden aangenomen of dat (een) gemeente(n) geen predikant kan/kunnen bekostigen; het komt ook voor dat er omgezien wordt naar iemand die vooral missionair is ingesteld, meer dan de eigen predikant van die gemeente. En het kan zijn dat de 'nood' die van een broeder zelf is die het op zijn hart heeft om met de gaven die de Heere hem schonk de gemeente in de dienst des Woords voor te gaan. Er wordt in de kerkorde niet duidelijk geformuleerd wat met die nood wordt bedoeld. Dit zou zowel op lokaal als op classicaal daarom meer inkadering verdienen.

Verandering

Art. 3.1 K.O. wordt tevens aangewend om broeders zonder opleiding aan de TUA in te schakelen in de gemeente. Zij hebben bijvoorbeeld een hbo-opleiding 'Godsdienst Pastoraal Werk' gevolgd of een hbo-opleiding theologie. Deze broeders hebben ook leren preken, gaan in evangelisatiediensten voor, verzorgen diensten in zorgcentra of gingen in het buitenland in diensten voor. Dan gebeuren er dikwijls twee dingen: of hun kerkenraden vragen hen of zij ook niet de bevoegdheid zouden willen hebben in eigen gemeente voor te gaan of de broeders zelf geven deze wens te kennen. Bij een match tussen kerkenraad en broeder wordt de broeder door de kerkenraad aan de classis voorgedragen, de classis beraadt zich of zij het verzoek van de kerkenraad wil honoreren en zo ja, dan volgt een examinering volgens art. 3.1 K.O. Deze broeders zijn dus niet te vergelijken met de 'oefenaars' van voorheen; integendeel, zij hebben een gedegen opleiding gehad. Door deze ontwikkelingen wordt art. 3.1 meestentijds niet meer gehanteerd in de geest van 'Nee, tenzij ...' maar 'Ja, mits ...'.

Weging

Hoe deze ontwikkeling te beoordelen?

Aan de ene kant:

- het is onmiskenbaar dat deze broeders door hun stichtelijk woord ook echt stichtelijk werken, hun prediking wordt gezegend;
- wanneer zij gaven van Gods Geest hebben ontvangen is hun aanwezigheid in de gemeente te ontvangen als zorg van de Heere vor zijn gemeente;
- hen aanstellen kan een erkenning zijn dat de Geest ook wel andere wegen gaat dan die de kerken tot nu gewent achten en gewend zijn;
- deze broeders hebben over het algemeen meer 'samenlevingservaring' dan de doorsnee beginnende predikant vanwege het feit dat zij naast het werk in de gemeente een gewone baan hebben.

Aan de andere kant:

- hoewel de hbo-theoloog niet te vergelijken is met de 'oefenaar' uit de 19^e en 20^e eeuw, heeft hij geen universitaire opleiding genoten, een hbo-opleiding is minder diep en breed;
- de meeste hbo-theologen kennen de grondtalen van de Bijbel, Hebreeuws en Grieks, niet, evenmin Latijn;
- in de kerken wordt gehecht aan de band tussen prediking en pastoraat, we zien de predikant graag als herder en leraar, en tenzij de spreker van een stichtelijk woord ouderling is, is die band bij de hbo-theoloog (veel) minder;
- de kerken hechten eveneens aan de band tussen de kerken en de universiteit en ook die is bij een hbo-opleiding minder prominent aanwezig;
- het kan zijn dat legitimeren van de andere instroommogelijkheid de eigen opleiding uitholt, c.q. dat minder broeders kiezen voor de universitaire studie;
- er kan een inflatie optreden van het begrip 'roeping': welke offers ten aanzien van vorming en studie is men bereid te brengen wanneer men zich geroepen weet;
- er ontstaan meerdere zijpaden naar de preekstoel en dat druist in tegen de achtergrond van art. 3 K.O.

Alles overwegende stellen we als commissie de generale synode het volgende voor:

De generale synode

kennisgenomen hebbend van

de instructie van de particuliere synode van het Oosten van de Christelijke Gereformeerde Kerken;

gehoord hebbend

de bespreking ter vergadering;

constaterend

1. dat uit de overzichten van de verschillende jaarboeken blijkt dat classes de laatste twee decennia steeds vaker kerkenraden conform art. 3.1 K.O. toestemming geven om een bekwaam geachte broeder uit de gemeente onder opzicht van de kerkenraad een stichtelijk woord in de gemeente te laten spreken en andere arbeid in de gemeente te laten verrichten;

2. dat art. 3.1 K.O. wel spreekt over de wijze waarop deze toestemming verkregen kan worden, maar - behalve het bepaalde in art. 3.5 K.O. - verder niet spreekt over de verantwoordelijkheden die deze toestemming met zich meebrengt voor de betrokken kerkenraden en voor de betrokken broeders;
3. dat de gegroeide praktijk van het verlenen van toestemming om naar art. 3.1 K.O. een stichtelijk woord in de gemeente te spreken tot dusver niet gevolgd is door een nadere kerkelijke inkadering hiervan;
4. dat het rapport van ds. Quant duidelijkheid geeft over de relatie tussen art. 3.1 K.O. en de oorspronkelijke bedoeling van art. 3 K.O., namelijk dat art. 3.1 K.O. toegevoegd is vanwege de nood der kerken;
5. dat niet helder omschreven is onder welke voorwaarden op lokaal of classicaal niveau van 'nood' kan worden gesproken die gebruikmaking van art 3.1 of 3.2 rechtvaardigt

overwegend

1. dat het zowel voor de betrokken kerkenraden als voor de betrokken broeders van belang is dat de kerken zich bezinnen op de verantwoordelijkheden die voortvloeien uit de verkregen toestemming en die eventueel nader te bepalen;
2. dat daarbij in ieder geval ook de vraag overwogen dient te worden of de kerkvisitatie het geschikte moment is om de verantwoordelijkheid van de classis tot uitdrukking te brengen door in het reglement voor de kerkvisitatie een passage op te nemen met betrekking tot de broeders die conform art. 3.1. K.O. een stichtelijk woord in de gemeente spreken;

van oordeel

1. dat bezinning op de groeiende praktijk om een broeder toestemming te verlenen naar art. 3. K.O. een stichtelijk woord te laten spreken wenselijk is, in rapport met de oorspronkelijke bedoeling van art. 3 K.O.;
2. dat duidelijkheid over het begrip 'nood der kerken' en de toepassing daarvan heden ten dage noodzakelijk is;
3. dat de verantwoordelijkheden voor de betrokken kerkenraden en classes die voortvloeien uit de verkregen toestemming nader geformuleerd dienen te worden;

besluit

deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen zich nader te bezinnen op verdere doordenking, uitwerking en eventueel nadere kerkelijke inkadering van het bepaalde in art. 3.1 K.O. en de generale synode 2019 te dienen met een voorstel.

en hiervan kennis te geven aan de particuliere synode van het Oosten

M. Oppenhuizen, rapporteur

BIJLAGE 60

Artikel 141

Rapport 1a van commissie 3 inzake het rapport van deputaten eredienst - liturgische formulieren

Inleidend

Na de bespreking van rapport 1 van uw commissie zijn er enkele voorstellen tot wijziging gedaan met betrekking tot de 'nieuwe' liturgische formulieren.

Voorstel Schenau: (corresponderend met § 2.1. deputatenrapport)

De synode besluit: nieuw 5: deputaten eredienst op te dragen zich te bezinnen op de didactische methodiek m.b.t. het gebruik van de verschillende liturgische formulieren en zo mogelijk een praktische handreiking dienaangaande voor de plaatselijke gemeente aan te bieden aan de generale synode van 2019;

Uw commissie ziet dit voorstel als een voorstel dat verder gaat dan de opdracht die de GS 2013 heeft gegeven aan deputaten en betwijfelt of het verstandig is dat de generale synode deze opdracht verleend zonder dat er vanuit de kerken naar gevraagd wordt. Elke plaatselijke gemeente is in staat eigen afwegingen maken. Daarom steunt uw commissie dit voorstel niet.

Voorstel Versluis, Weststrate, Visscher (corresponderend met § 2.2. en bijlage deputatenrapport)

form. voor de openb. geloofsbelijdenis en de volwassendoop:

1. inlassen bij vraag 'ten tweede' (ziet u er ook naar uit om) *de Heilige Doop te ontvangen* en om het (...);
2. invoegen van de uitleg van de doop op een geschikte plaats en het aangevulde formulier ter goedkeuring aan deze synode voor te leggen.

Wat betreft voorstel 1 vindt uw commissie dit in de lijn van de bedoeling van de doop aan volwassenen na belijdenis. Daarom steunt uw commissie dit voorstel.

Voorstel 2 is eveneens conform het voorstel van uw commissie. Als bijlage is het voorstel voor de doop aan volwassenen toegevoegd.

Voorstel tot besluit

Dit alles overwegend stelt uw commissie voor het voorstel tot besluit (commissierapport 1, voorstel 2) aan te vullen met:

- *Eveneens het voorgestelde formulier voor de doop aan volwassenen vast te stellen en vrij te geven voor gebruik in de kerken.*

Bijlage**Formulier voor de doop aan volwassenen**

Geliefde broeder(s) en zuster(s),

U bent hier verschenen om voor God en zijn gemeente belijdenis te doen van het geloof *en gedoopt te worden*. Na gehouden onderzoek heeft de kerkenraad u aan de gemeente voorgesteld. Nu tegen u geen wettige bezwaren zijn ingebracht, willen wij u *allereerst* in de gelegenheid stellen om geloofsbelijdenis af te leggen.

Eerst willen wij luisteren naar wat de Schrift ons over het belijden van het geloof zegt.

God heeft de mens goed geschapen, opdat hij Hem van harte zou liefhebben en met vreugde zou dienen. In het paradijs koos de mens er echter voor om onafhankelijk van God te leven. Daarmee bracht hij het oordeel van God over zich en verdiende hij dood. Met de apostel Paulus belijden wij, dat wij allen gezondigd hebben en de heerlijkheid van God missen. **Romeinen 3:23.**

God heeft echter de wereld zo liefgehad dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat ieder die in Hem gelooft niet verloren gaat, maar het eeuwige leven heeft. **Johannes 3:16.** Alleen het bloed van Hem, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonde. **1 Johannes 1:7.** Ieder die dit gelooft, erkent dat God ons eerst heeft liefgehad en zijn liefde in onze harten heeft uitgestort door de Heilige Geest. **1 Johannes 4:19; Romeinen 5:5.** Het Evangelie belooft dat wie met de mond Jezus als Heer belijdt en met het hart gelooft dat God Hem uit de doden heeft opgewekt, behouden zal worden. **Romeinen 10:9.**

Bij zijn opdracht aan zijn discipelen om het Evangelie te prediken en alle volken tot zijn discipelen te maken heeft Christus zelf daaraan de belofte toegevoegd, dat wie gelooft en zich laat dopen, behouden zal worden. **Matteüs 28:19; Markus 16:16.** Volgens deze regel hebben de apostelen geen andere volwassenen gedoopt dan die met berouw en bekering hun geloof beleden. Daarom mag men ook nu geen volwassenen dopen dan hen die de rijke inhoud van de doop uit de prediking van het evangelie hebben leren verstaan en van hun geloof rekenschap afleggen door een persoonlijke belijdenis.

Dat dit ook openlijk wordt uitgesproken, vinden we in de Bijbel bij Tomas, die in de kring van de discipelen Jezus belijdt met de woorden: Mijn Here en mijn God! **Johannes 20:28.** Paulus schrijft aan Timoteüs dat deze de goede belijdenis heeft afgelegd voor vele getuigen. **1 Timoteüs 6:12.**

Door onze persoonlijke geloofsbelijdenis stemmen we in met de belijdenis van de kerk en weten we ons verbonden met allen die in hetzelfde geloof de Here liefhebben en dienen. Wij voegen ons in de eeuwenlange rij van mensen die het geloof belijden. De Zoon van God vergadert immers door zijn Geest en Woord vanaf het begin van de wereld tot aan het einde zijn gemeente, die is uitverkoren tot het eeuwige leven.

Voor wie als kind gedoopt is, is de geloofsbelijdenis een antwoord op de doop. De doop is er het teken en zegel van dat wij in het genadeverbond van God zijn opgenomen. Op zijn verbondsbeloften antwoorden wij met een gelovig 'ja'.

Wanneer wij pas later in ons leven door Gods leiding tot geloof komen, worden wij evenzeer in het verbond opgenomen en worden Gods genadebeloften in Christus ons door de doop betekend en verzegeld. De HERE geeft ons in de doop niet een bevestiging van ons geloof of van onze bekering, maar een teken en zegel van zijn verbondsbeloften.

Wie belijdenis doet, geeft daarin gehoor aan de oproep van de Here Jezus om Hem te volgen. De weg achter Jezus aan is de weg van het eeuwige leven. Tegelijk zegt Jezus:

HSV Matteüs 16:24

Als iemand achter Mij aan wil komen, moet hij zichzelf verloochenen, zijn kruis opnemen en Mij volgen.

NBG Matteüs 16:24

Indien iemand achter Mij wil komen, die verloochene zichzelf en neme zijn kruis op en volge Mij.

Wanneer wij te maken krijgen met verzet en verleiding, aanvechting en twijfel, mogen wij steeds terugvallen op de trouw van God en zijn vergevende liefde.

Om ons geloof te versterken heeft de Here Jezus het Heilig Avondmaal ingesteld. Wie belijdenis doet, spreekt daarmee ook het verlangen uit om aan de viering daarvan deel te nemen.

Wij doen belijdenis in het midden van de gemeente als het lichaam van Christus. Daarmee verklaren we ons medeverantwoordelijk voor de geestelijke opbouw van de gemeente en willen we ons daarvoor met de gaven die God ons geeft, inzetten. Daartoe behoort het trouw samenkomen met de gemeente en het zoeken en bewaren van de onderlinge vrede. **Hebreeënen 10:25; 2 Timoteüs 2:22.**

Daarbij hebben we de roeping om in de wereld een zoutend zout en een lichtend licht te zijn, opdat door onze levenswandel anderen voor Christus gewonnen worden. **Matteüs 5:13-16.**

We mogen uitzien naar de wederkomst van onze Here Jezus om dan voor altijd in de eeuwige vreugde en heerlijkheid bij Hem te zijn. **Efeziërs 5:25-27; Openbaring 22:17.**

Nu het moment aanbreekt waarop u uw geloofsbelijdenis zult uitspreken, verzoeken wij u om in dit *belangrijke* ogenblik van uw leven voor veel getuigen oprecht antwoord te geven op de volgende vragen.

Ten eerste: gelooft u dat de waarheid van God, die in zijn Woord geopenbaard is en in de belijdenis van het christelijk geloof is samengevat en die in deze gemeente onderwezen wordt, de waarachtige en volkomen leer van de verlossing is, en is het uw voornemen om, door de genade van God, in dit geloof te volharden in leven en sterven?

Ten tweede: hebt u berouw over uw zonden, verootmoedigt u zich voor God en zoekt u het leven buiten uzelf in Jezus Christus? Ziet u *ernaar uit om de Heilige Doop te ontvangen* en het Heilig Avondmaal te vieren tot versterking van uw geloof?

Ten derde: belijdt u dat het uw hartelijk verlangen is, door de kracht van de Heilige Geest, te volharden in de liefde tot de Here en Hem te dienen naar zijn Woord? Belooft u trouw samen te komen met de gemeente van Christus, u in te zetten voor de opbouw van zijn gemeente en u gewillig te onderwerpen aan het herderlijk opzicht van de kerk? Zult u Jezus Christus met woord en daad belijden in de wereld?

Wat is hierop uw antwoord?

Antwoord: Ja.

De almachtige, barmhartige God en Vader van onze Here Jezus Christus geve u de kracht van zijn Heilige Geest! Amen.

Omdat u belijdenis deed terwijl u nog niet gedoopt was, mag u nu ook het teken en zegel van de heilige doop ontvangen. *De doop heeft de volgende betekenis:*

de Vader bezegelt ons dat Hij met ons een eeuwig verbond der genade sluit. Hij belooft ons dat Hij ons tot zijn kinderen en erfgenamen aanneemt en altijd als een Vader voor ons wil zorgen, in voor- en tegenspoed. De Zoon bezegelt ons dat Hij ons wast in zijn bloed van al onze zonden. Hij doet ons delen in de gemeenschap van zijn dood en opstanding om ons zo te doen sterven aan ons eigen 'ik' en te doen opstaan in een nieuw leven.

De Heilige Geest bezegelt ons dat Hij in ons wil wonen en werken. Hij belooft ons dat Hij ons tot leden van Christus wil heiligen en zegt ons toe dat Hij ons deel wil geven aan wat wij in Christus hebben. Dat houdt in het afwassen van onze zonden en het dagelijks vernieuwen van ons leven, totdat wij ten slotte zonder enige zonde, met heel de gemeente van de uitverkoren kinderen van God, eeuwig leven.

In de doop geeft God ons zijn verbondsbeloften op naam. Met vrijmoedigheid mogen wij bidden om de vervulling daarvan. Aan dit gebed verbindt Hij zijn zegen.

(Als er sprake is van een gezinsdoop kan onderstaande tekst gelezen worden).

*Omdat u, br. en zr. N.N., zojuist belijdenis van uw geloof deed en over enige ogenblikken gedoopt zult worden, mogen ook uw kinderen het teken en zegel van Gods verbond ontvangen. De HERE richt immers zijn verbond op met ons én met onze kinderen. **Genesis 17:7,8; Hand. 2:39.** Wat voor uw doop geldt, geldt ook voor hun doop. Ook zij worden gedoopt in de Naam van de drie-enige God. Als gezin mag u leven in Zijn beloften. Bid dagelijks om de vervulling van Gods verbondsbeloften in het leven van uw kinderen. Leer hen van jongs af aan ook zelf daarom te bidden, in het vaste vertrouwen dat de HERE deze gebeden zal verhoren. Ouders zijn ertoe geroepen hun kinderen in de vreze des HEREN op te voeden en hen voor te gaan in het vertrouwen op God en in het leven met Hem.*

Omdat uw kinderen met u gedoopt zullen worden, vragen wij van u een eerlijk antwoord voor God en zijn gemeente op de volgende vragen:

1. *Erkent u dat wij en onze kinderen in zonde ontvangen en geboren zijn, en daarom aan allerlei ellende onderworpen zijn, zelfs de eeuwige veroordeling verdiend hebben? Geloof u tegelijkertijd dat wij en onze kinderen in Christus geheiligd zijn en dat daarom ook onze kinderen als leden van zijn gemeente gedoopt moeten worden, als teken van het verbond dat God met ons en onze kinderen heeft gesloten?*
2. *Belijdt u dat heel de Bijbel, het Oude en het Nieuwe Testament, het Woord van God is? Geloof u dat de Bijbelse leer, zoals deze in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en hier in de christelijke kerk verkondigd wordt, de ware en volkomen leer van de verlossing is?*
3. *Beloof u deze kinderen, van wie u de ouders bent, op te voeden overeenkomstig Gods verbond in de vreze des HEREN? En neemt u de verantwoordelijkheid op u om, naar uw mogelijkheden, aan uw kinderen breder uit te leggen en te laten uitleggen wat God ons in zijn Woord zegt?*

Wat is daar uw antwoord op?

Ja.

Doopsbediening

N.N., ik doop u in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest.

Nu u uw belijdenis hebt uitgesproken en (*met uw kinderen*) gedoopt bent, deelt u als lid met alle rechten en plichten in de gemeenschap van de kerk.

Geliefde gemeente, *

(*bemoediging*)

Ontvang N.N. als uw broeder/zuster in de Here. Leef met hem/haar mee door hem/haar te bemoedigen met het Woord van God, door hem/haar te versterken in het geloof, de hoop en de liefde en door voor hem/haar te bidden.

(*belofte*)

Vandaag is een lid aan de gemeente toegevoegd. Beloof u N.N. te ontvangen als broeder/zuster in de Here? Beloof u met hem/haar mee te leven door hem/haar te bemoedigen met het Woord van God, door hem/haar te versterken in het geloof, de hoop en de liefde en door voor hem/haar te bidden?

Wat is daarop uw antwoord?

Antwoord: Ja.

Laten we nu met de kerk van alle eeuwen belijdenis doen van ons geloof, met de woorden van de Apostolische Geloofsbelijdenis:

Ik geloof in God, de Vader ...

** Hier kan gekozen worden voor een aanspraak van de gemeente in bemoedigende zin, óf voor een belofte door de gemeente.*

A. van de Bovekamp, rapporteur

BIJLAGE 61

Artikel 142

Rapport 1b van commissie 3 inzake het rapport van deputaten erediens - § 2.5.

Inleidend

Na de bespreking van rapport 1 van uw commissie zijn er enkele voorstellen tot wijziging gedaan met betrekking tot § 2.5. van het deputatenrapport.

Voorstel Egas:

Deputaten op te dragen om middelen en wegen te zoeken om het zingen van de psalmen thuis te bevorderen en het overleg tussen kerken en scholen over het zingen te bevorderen;

Uw commissie ondersteunt dit voorstel niet, omdat uw commissie een voorstel doet voor nadere bezinning op de synodale opdracht uit 2013. Daarin zit automatisch ook het voorstel Egas in verwerkt.

Voorstel Middelkoop:

Met betrekking tot de zingbaarheid van de psalmen deputaten op te dragen:

- a. een onderzoek te doen onder jongeren en hen actief te betrekken bij de bezinning;
- b. deputaten kerkjeugd en onderwijs te betrekken bij de bezinning op de huidige jeugd- en muziekcultuur;
- c. in contact met stichting 'Dicht bij de Bijbel' en anderen die zich op deze problematiek bezinnen, te treden;
- d. desgewenst externe adviseurs bij de studie te betrekken;

Uw commissie heeft in haar eerste rapport een voorstel gedaan voor nadere bezinning, waarbij het deputaatschap kerkjeugd en onderwijs én de jeugdbonden bij betrokken worden.

Het voorstel Middelkoop ziet uw commissie als nagenoeg vergelijkbaar met haar eigen voorstel, maar beseft dat het voorstel Middelkoop wel helpt bij een duidelijkere formulering van het voorstel.

Verder vindt uw commissie het beter niet specifieke stichtingen in de opdracht te benoemen. Verwacht mag worden van de diverse deskundigen dat zij deze initiatieven zullen weten te vinden en de relevantie ervan kunnen inschatten.

Uit de eerste bespreking in de plenaire vergadering is ook gebleken dat de wens leeft om te bij de bezinning over de zingbaarheid van de psalmen deze niet alleen te beperken tot de gebruikelijke melodieën, maar deze uit te breiden tot ook andere melodieën.

Voorstel tot besluit

Dit alles overwegend stelt uw commissie voor het volgende besluit te nemen (ter vervanging van voorstel 6):

6. met betrekking tot de zingbaarheid van de psalmen deputaten op te dragen:
 - a. een onderzoek te doen onder jongeren en hen actief te betrekken bij de bezinning;
 - b. deputaten kerkjeugd en onderwijs en de beide jeugdbonden CGJO en LCJ te betrekken bij de bezinning op de huidige jeugd- en muziekcultuur;
 - c. externe adviseurs op het gebied van nieuwe initiatieven voor het zingen van de psalmen bij de studie te betrekken;
 - d. de generale synode van 2019 te dienen met een overzicht van de bruikbaarheid van de psalmen op de gebruikelijke melodieën én andere initiatieven ter bevordering van het zingen van de psalmen.

A. van de Bovekamp, rapporteur

BIJLAGE 62

Artikel 145

Rapport van de commissie van redactie van De Wekker**1. Redactie**

De generale synode van 2013 benoemde als leden van de redactie: mw. H. Bal-Dieleman en drs. A.Th. van Olst, en herbenoemde de volgende leden van de redactie: drs. ing. P.L.D. Visser (hoofdredacteur), ds. H.K. Sok (eindredacteur), D.A. van den Bosch, drs. C.C. den Hertog, L. Mak, mw. drs. M. Renkema-Hoffman en dr.ir. J.A. Voorthuizen.

Br. D.A. van den Bosch fungeerde als eerste penningmeester, br. J.A. Voorthuizen als tweede penningmeester. Het redactiesecretariaat werd tot maart 2015 waargenomen door br. L. Mak, en vanaf mei 2015 door zr. M. Renkema-Hoffman.

De redactieleden ds. C.C. den Hertog, br. L. Mak en zr. M. Renkema-Hoffman, en de hoofdredacteur, ds. P.L.D. Visser, hebben aangegeven niet voor herbenoeming in aanmerking te komen.

De redactie zal uw vergadering dienen met een voorstel om in de aanstaande vacatures te voorzien. De redactie geeft hierbij aan dat zij zich voorgenomen heeft slechts twee van de vier vacatures te vervullen. De redactie meent dat een kleinere omvang efficiënter zal werken. Voor het uitvoerende werk kan zo nodig de kring van redactiemedewerkers uitgebreid worden.

2. Beleid**Algemeen**

Naast de bestaande instructie voor het deputaatschap, heeft de redactie van de synode geen specifieke opdrachten meegekregen ten aanzien van het beleid. De generale synode van 2013 stelde in met het volgende missie-statement dat door de redactie was opgesteld: *'De Wekker heeft tot doel de leden van de Christelijke Gereformeerde Kerken vanuit een hartelijke verbondenheid aan de Schrift en het gereformeerde belijden toe te rusten tot de dienst van God, mede met het oog op de vragen die spelen binnen de kerken en onze samenleving'*, evenals met de bijbehorende strategie van vier aandachtsgebieden: informeren, onderwijzen, becomingtariëren en bezinnen. De redactie heeft in de achterliggende redactieperiode in lijn met deze missie en strategie gewerkt, en is voortgegaan op de weg die eerder was ingezet. Dit neemt niet weg dat er voortdurend bezinning en afstemming plaatsvindt over hoe de taak van geestelijk leiding geven, waarvoor onze opdracht ons stelt, het beste gestalte kan krijgen.

De redactie is zich bewust van het gewicht en de verantwoordelijkheid van die taak tot 'geestelijk leidinggeven', en ervaart die bij tijden ook als zwaar. Te midden van alle ontwikkelingen in de kerken en in

de samenleving, en te midden van de verscheidenheid die ons kerkverband kenmerkt, zoekt de redactie het geheel van de kerken te dienen, en op een positieve Bijbelgetrouwe manier te spreken en richting te wijzen, zonder te polemiseren, maar ook zonder krampachtig alle onderwerpen waarover verschil van inzicht bestaat te mijden. In de interviews die rond het 125-jarig jubileum van De Wakker in de christelijke landelijke dagbladen stonden komt dit verlangen duidelijk uit.

Daarnaast blijft ook steeds een worsteling om aan de ene kant een stevige gereformeerde inhoud te willen bieden, met artikelen die bijvoorbeeld toerusting bieden op het gebied van de gereformeerde belijdenis, maar tegelijk dat op zo'n manier te doen dat het blad niet alleen voor theologen toegankelijk is. Naast de zorg om een stevige inhoud, is het van belang dat die inhoud ook gelezen wordt, en dat vraagt voortdurende bezinning op de manier waarop die inhoud aangeboden wordt. Zo wordt soms niet alleen via beschouwende artikelen, maar bijvoorbeeld ook in de vorm van interviews geprobeerd om toerusting en onderwijs te geven. Ook de voortdurende aandacht voor een goede opmaak en lay-out heeft als achtergrond de wens dat het blad uitnodigt tot lezen, zodat de inhoud zo veel mogelijk over kan komen.

Concrete keuzes

Uit het commissierapport van de generale synode van 2013 kwam de aanbeveling naar voren om blijvend aandacht te geven aan het breder kerkelijk leven, om zo belangstelling van kerkleden voor het breder kerkelijk leven op te wekken, en de kennis daarvan te vergroten. De redactie heeft dat in de achterliggende periode gedaan, door, net als in de voorgaande redactieperiode, twee maal per jaar De Wakker met een aantal pagina's uit te breiden die geheel gevuld zijn met classis- en PS-verslagen. Daarnaast worden in een synodejaar na iedere vergaderweek twee pagina's beschikbaar gesteld voor nieuws uit de generale synode, en ook via interviews en andere artikelen komt het breder kerkelijke leven aan de orde. Te wijzen is ten slotte op de rubriek Kerk Actueel waarin nieuws uit de kerken geboden wordt, een rubriek die door lezers zeer gewaardeerd wordt, en op de rubriek Gemeente in Beeld, waarin plaatselijke CGK-gemeenten geportretteerd worden. Tegelijk is eerlijk te zeggen dat onze tijd een afnemend kerkelijk besef, en afnemende waardering voor het kerkverband laat zien, en dat het moeilijk is voor een blad als De Wakker die trend (die ook in lijn is met ontwikkelingen in de samenleving) te keren. Wat de functie van De Wakker wel kan zijn, is dat het blad samenbindend kan werken in de kerken. Dat is ook het verlangen van de redactie, vanuit het besef dat de Here ons aan elkaar gegeven heeft om samen kerk te zijn.

Ook de keuze om te werken met thema's die aan ieder blad worden meegegeven, en daarnaast 3 à 4 keer per jaar een extra dik themanummer uit te geven in het kader van een bepaald jaarthema is hernieuwd gemaakt. Zo was in 2014 het jaarthema 'eredienst', en stond in 2015 de catechetische trits 'geloof, gebod, gebod' centraal. Een bijzonder themanummer in 2016 was het jubileumnummer dat in januari op alle CGK-adressen bezorgd werd ter gelegenheid van het 125^e jaargang van De Wakker.

Lay-out

Wat betreft lay-out is vermeldenswaardig dat er een grote herziening van de vormgeving van De Wakker, en een uitbreiding van het aantal pagina's van 20 naar 24 pagina's per blad, voorzien is voor het voorjaar van 2016. Aan dit veelomvattende proces is door een professionele grafisch vormgever gewerkt, in nauwe samenspraak met onze beeldredacteur en een commissie vanuit de redactie. Een van de keuzes die daarbij gemaakt zijn, is om niet langer het zegel van de kerken voor op De Wakker te gebruiken. De redactie heeft overwogen om, passend bij de nieuwe vormgeving van het blad, op de voorzijde van De Wakker ook het kerkzegel als beeldmerk van De Wakker een strakkere vormgeving te geven. De bedoeling van de redactie was daarbij uitdrukkelijk niet om het zegel van de Christelijke Gereformeerde Kerken te veranderen, we realiseren ons dat dat zegel eigendom is van de kerken, en dat alleen de kerken beslissen over vervanging of verandering van dat zegel. Het ging de redactie om een aanpassing alleen voor De Wakker, zodat het als beeldmerk van De Wakker een passende uitstraling had, en tegelijk duidelijk zou uitkomen dat De Wakker voluit verbonden is met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Maar navraag binnen deputaten kerkorde en kerkrecht en voortgaande bezinning binnen de redactie heeft uiteindelijk tot het besluit geleid om die aanpassing van het zegel niet door te voeren. De naam van de Christelijke Gereformeerde Kerken is wel duidelijk zichtbaar aanwezig gebleven op de cover.

3. Abonnementen en digitalisering

Abonnementen-aantallen

Er is een licht dalende lijn zichtbaar als het gaat om het aantal abonnees, dat op dit moment iets boven de 4.000 ligt. Die dalende lijn heeft voornamelijk te maken met een wat vergrijzend abonneebestand en het wegvallen van oudere lezers. Tegelijkertijd is in aanmerking te nemen dat de tijd waarin we leven een tijd is van toenemende ontleding en digitalisering, waarvoor ook kerkleden gevoelig zijn. Het is in die zin wat 'oproeien tegen de stroom' als we als redactie proberen het abonneeaantal te vergroten. Toch wordt daar zeker inspanning voor verricht. Naast het inhoudelijk zoeken naar manieren om het blad dichtbij een ook wat jonger lezerspubliek te brengen, wordt via een abonneewerf gericht geprobeerd om nieuwe abonnees te werven. Verder zijn er mogelijkheden voor een proefabonnement, en speciale acties met een aanbieding om voor bepaalde tijd abonnee te worden, zoals rond het 125-jarig jubileum. Deze laatste actie leverde veel nieuwe proefabonnees op. Te vermelden is ten slotte dat er gezocht wordt naar de mogelijkheden voor een digitaal abonnement, omdat blijkt dat met name onder jongere lezers daar vraag naar is.

Digibron

In mei 2013 is een start gemaakt om met een grote groep vrijwilligers en met hulp van een gespecialiseerd bedrijf alle oude uitgaven van De Wakker om te zetten van papier naar pdf, en vervolgens om deze pdf bestanden om te zetten in hoge kwaliteit online doorzoekbare bestanden. Na de eerste omzetting worden alle resultaten door een drietal correctoren bekeken en daarna vrijgegeven in Digibron. Sinds de start zijn zo al meer dan 50 jaargangen online gezet. Op dit moment zijn alle Wekkers ouder dan een half jaar en verschenen na 1 januari 1965 volledig digitaal beschikbaar, en gratis toegankelijk via de website van De Wakker en via Digibron. Het team vrijwilligers werkt nog steeds belangeloos verder aan de oudere jaargangen. Van meerdere kanten, waaronder de VU, is er belangstelling voor deze archieven van De Wakker ten dienste van kerkhistorisch onderzoek.

4. Financiële beleid

Financieel overzicht boekjaren 2013 t/m 2015

2013

Over het algemeen laat dit jaar een vast patroon zien, waaruit blijkt dat de advertentieverkopen een belangrijk aandeel leveren in het resultaat. Het resultaat van dit jaar valt lager uit vanwege het feit dat De Wekker en Digibron zijn gaan samenwerken. Een eigen bijdrage van De Wekker was nodig om één en ander te realiseren. Ondanks alles werd het jaar afgesloten met een positief resultaat. De drukker, JP Offset, heeft dit jaar meerdere malen ons voor problemen gesteld met betrekking tot tijdig klaarmaken en verzenden van De Wekker naar de abonnees. Vanwege een teruglopend aantal lezers van De Wekker is de weg ingezet om tot andere (bijvoorbeeld digitale) vormen van ledenbinding te komen. Het uiteindelijke resultaat over 2013 bedroeg € 9.817,-, dit bedrag is zoals gebruikelijk toegevoegd aan de algemene reserve.

2014

In de loop van dit jaar zijn we tot de constatering gekomen dat continueren van de samenwerking met deze drukker een gevaar zou kunnen betekenen voor De Wekker. We zijn daarom eind 2014 overgestapt naar Buijten & Schipperheijn, een drukker die binnen onze kerken niet onbekend is. Al met al een druk jaar waarin er door kostenbesparingen een mooi resultaat gerealiseerd kon worden, één en ander in dankbaarheid aan allen die op welke wijze ook hun medewerking verlenen. Het uiteindelijke resultaat, € 24.284,-, is toegevoegd aan de reserve. De eerste concrete gedachtewisselingen rond een digitaal abonnement zijn dit jaar gestart.

2015

In dit boekjaar hebben we definitief afscheid genomen van JP Offset en mogen we constateren dat de overgang naar Buijten & Schipperheijn goed verlopen is. Door de wijziging van drukker is een wezenlijke besparing gerealiseerd, die echter deels tenietgedaan wordt door de prijsstijging van de verzendkosten. Het lezersaantal nadert nu de grens van 4.000 abonnees, waardoor we als redactie besloten hebben een grote ledenwerfactie begin 2016 te lanceren, gekoppeld aan een jubileumnummer dat op bijna 30.000 adressen is bezorgd. Naar verwachting zal ook 2015 positief afsluiten.

Voorstel t.a.v. vermogen De Wekker

In de vergadering van 27 november 2015 heeft de redactie besloten om met betrekking tot het vermogen van De Wekker aan uw vergadering het volgende voor te stellen, dit mede naar aanleiding van de door de generale synode van 2013 hierover aan de redactie gestelde vragen.

1. De Wekker houdt een financiële buffer aan van € 210.000,- zijnde 1,5 maal de vaste kosten op jaarbasis.
2. Het positieve verschil tussen het huidige vermogen en deze ondergrens wordt gestort in een nog op te richten fonds. Dit fonds blijft financieel in beheer bij de redactie van De Wekker.
3. De gelden in het fonds worden aangewend om de gereformeerde theologiebeoefening in Nederland en daarbuiten te stimuleren.
4. Aanvragen voor bestemming van dit fonds worden in handen van de TUA gelegd.
5. De voorstellen die de TUA doet voor besteding worden vervolgens door De Wekker opgevolgd.

De verwachting is dat bij oprichting het fonds circa € 50.000,- zal bedragen en dat hier op jaarbasis een bedrag van € 10.000 - € 20.000,- aan toegevoegd zal worden (bij ongewijzigde "bedrijfsvoering"). Door het fonds onder aandacht van de lezers van De Wekker te brengen zal ook de mogelijkheid geboden worden giften naar het fonds over te maken.

Ter toelichting:

Bij de totstandkoming van dit voorstel heeft de redactie overwogen dat a) De Wekker van oudsher ten voordele van de 'Theologische School' (en dus de beoefening van de gereformeerde theologie aldaar) werd uitgegeven. Verder is b) het vermogen in een reeks van jaren mede opgebracht door abonnees van De Wekker voor dit doel. De redactie wil beide overwegingen honoreren met bovengenoemd voorstel dat expliciet de bevordering van de gereformeerde theologiebeoefening beoogt.

5. Archieven

Deputaten van De Wekker hebben in antwoord op een vraag daartoe van deputaten kerkelijke archieven voldaan aan de verplichting om het archiefmateriaal tot aan de generale synode van 2007 in te leveren bij het deputaatschap kerkelijke archieven.

6. Voorstellen

Deputaten stellen uw vergadering voor:

6.1 m.b.t. het deputaatschap

- het werk en beleid van deputaten goed te keuren;
- opnieuw deputaten te benoemen;

6.2 m.b.t. beleid

goedkeuring te hechten aan het voorstel ten aanzien van het oprichten van een fonds waaruit de gelden aangewend kunnen worden ter bevordering van de gereformeerde theologiebeoefening, zoals hierboven onder punt 4 beschreven.

Ten slotte

Wij danken u voor het geschenken vertrouwen in de afgelopen periode.

Ds. P.L.D. Visser, hoofdredacteur
Drs. M. Renkema, secretaris

BIJLAGE 63

Artikel 145

Rapport 7 van commissie 1 inzake het rapport van de redactie van De Wekker

Uw commissie heeft met waardering kennisgenomen van het verslag van de werkzaamheden van de redactie van De Wekker. Uw commissie is het eens met de deputaten t.a.v. de afslanking van het aantal

redactieleden van negen naar zeven. Uw commissie waardeert de wijze waarop de redactie de aandacht heeft gevestigd op het bredere kerkelijke leven, door tweemaal per jaar De Wekker met een aantal pagina's uit te breiden die geheel gevuld zijn met classis- en PS-verslagen en ruimte te bieden voor het nieuws van de generale synode, alsook door de rubrieken Kerk actueel en Gemeente in beeld.

Op een aantal punten hebben we nadere toelichting gevraagd bij de redactie.

De redactie geeft aan de uitvoering van de taak bij tijden zwaar te vinden. Deze opmerking staat in de context van het 'gewicht en de verantwoordelijk van de taak tot geestelijk leidinggeven'. In de context van een kerkverband dat een grote verscheidenheid kent, en te midden van alle ontwikkelingen in kerk, samenleving en wereld waarin we als kerken staan, vraagt het wijsheid om aan die taak een goede invulling te geven, en zijn de keuzes die gemaakt moeten worden niet altijd eenvoudig. De redactie zoekt de breedte van de kerken recht te doen, en het onderlinge gesprek te dienen, maar wil daarbij waken voor polemiseren, en tegelijkertijd ook voorkomen dat het blad een kleurloos blad wordt, dat moeilijke onderwerpen vermijdt alsof die niet zouden bestaan. Daarnaast is er het besef dat men de inhoud van het blad ook bij de lezers moeten krijgen, en dat vraagt een steeds opnieuw zoeken naar een goede vorm om de inhoud over te brengen. Wat tenslotte bij tijden zwaar valt, is de ferme manier waarop kritiek van verschillende kanten geuit wordt.

Het is van belang dat het blad gelezen wordt. Hoe kan de redactie meten of weten dat het gelezen wordt? Uw commissie stelde de vraag of de redactie aan lezersonderzoek doet? De redactie probeert er zoveel mogelijk zicht op te krijgen of het blad gelezen wordt, door wie (welke lezersgroep), en welke rubrieken goed, of minder goed, gelezen worden en gewaardeerd worden. Via de lezers zelf en via de abonneewerwer worden indicaties ontvangen naar de mate van waardering van het blad of de redenen waarom men het abonnement opzegt. In het verleden (ruim 6 jaar geleden) is er een groot lezersonderzoek gehouden, in samenwerking met de CHE. Maar het is een te kostbare zaak om zo'n lezersonderzoek geregeld te houden.

Vooraf via eigen netwerken probeert de redactie signalen op te vangen over vragen die er spelen in de kerken - en in de samenleving. Daarnaast krijgt de redactie geregeld vragen van lezers om over een bepaald onderwerp te schrijven.

Op de vraag of er niet meer ruimte kan komen voor dialoog tussen verschillende zienswijzen (binnen de kerken) antwoordt de redactie dat ze daar regelmatig aandacht aan gegeven heeft. Onder andere in de vorm van dubbelinterviews, of een briefwisseling, of een artikel in meerdere afleveringen waarbij de scribenten op elkaar reageren. Het blijft echter steeds een afweging tot hoever een open dialoog de onderlinge liefde dient, en wanneer het de grens van polemiseren over gaat. Het is moeilijker geworden dan 10-20 jaar geleden, de mensen zijn ook mondiger geworden.

De redactie oriënteert zich op andere bladen om te zien hoe zij hun blad aantrekkelijk en actueel maken. Tegelijk geldt dat ieder blad zijn eigen lezerspubliek heeft en daarmee ook zijn eigen aanpak. Het beeldmateriaal neemt een grotere plaats in dan vroeger. Het besef lijkt wel kerk- breed te leven dat mensen van nu visueel zijn ingesteld, en dat ook de 'ont-lezing' iets vraagt van de manier waarop men de inhoud bij de lezer moet brengen. Door rubrieken als Gemeente in beeld, Mensen in de kerk probeert de redactie dicht bij de lezers te komen.

Uw commissie stelde de vraag of de proefabonnees de daling compenseren. Dat lijkt op de korte termijn inderdaad zo te zijn, maar de vraag is wat op langere termijn de 'winst' is, en hoeveel proefabonnees daadwerkelijk lid worden en blijven.

Uw commissie stelde de vraag of het blad naar alle CGK-adressen gezonden kan worden en de dekking op een andere manier gerealiseerd kan worden? Een aantal jaren geleden is de mogelijkheid onderzocht om De Wekker samen te voegen met bladen die op alle CGK- adressen verspreid worden, zoals Doorgeven en Verbonden van Kerk en Israël. De uitkomst van dat onderzoek was echter dat het niet rendabel te maken is, en het financieel een veel te grote last zou opleveren om dat te doen. Wanneer De Wekker gratis op alle adressen verspreid zou worden, zal het blad ook snel ongelezen in veel prullenbakken verdwijnen.

Hoe voorkomt de redactie dat de tekst van een artikel soms over een aantal pagina's verspreid wordt geplaatst? Inderdaad zoekt de eindredacteur samen met de drukker naar een evenwicht van tekst en beeld. Er wordt vooraf een lay-out concept gekozen, en er is een maximale lengte voor een artikel. De redactie ziet het ook als ongewenst als de tekst over teveel pagina's wordt verspreid, maar soms is het onvermijdelijk.

Uw commissie heeft met de redactie gesproken over de vraag om welke reden de redactie besloten heeft het kerkelijk zegel weg te laten?

De subcommissie voor de lay-out heeft dit bedacht. Het zegel is priegelig als je het klein afdrukt. De redactie heeft geprobeerd het zegel te vereenvoudigen zodat het beter bij de nieuwe lay-out zou passen. De redactie mocht echter van de deputaten kerkrecht het kerkelijk zegel niet zomaar veranderen: dit is eigendom van de kerken. De lezers van het blad zouden de nieuwe versie dan gaan zien als het officiële kerkelijke zegel. In de redactie waren de meningen ook verdeeld. De reden voor het weglaten is dus niet dat de redactie niet meer achter de boodschap zou staan die het kerkelijk zegel uitdraagt, maar omdat het niet meer goed paste bij de huidige vormgeving van het blad.

Uw commissie weegt deze argumenten verschillend. Zij is wel van oordeel dat het kerkelijk zegel ergens een plaats dient te hebben in het officiële orgaan van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Of het op de voorpagina moet prijken is een andere vraag voor uw commissie.

In § 4 wordt gesproken over digitale ledenbinding. In antwoord op onze vraag naar toelichting hierop werd het volgende geantwoord. Er is een groot onderzoek gaande naar de mogelijkheid van een digitaal abonnement, of het digitaal aanbieden van losse artikelen tegen betaling. De besprekingen hierover zijn in een vergevorderd stadium en wanneer dit positief voortgang blijft houden, zou er op vrij korte termijn een mooie mogelijkheid tot het digitaal aanbieden van artikelen van De Wekker kunnen ontstaan, of ook een mogelijkheid om De Wekker in zijn geheel te downloaden. Met name zijn hier de jonge lezers als doelgroep in beeld, zoals studenten die gewend zijn om hun informatie via de digitale weg te ontvangen.

Uitvoerig heeft uw commissie met de redactie gesproken over hun voorstel een apart fonds op te richten om het surplus van het vermogen van De Wekker aan te wenden voor het goede doel dat de redactie voor ogen staat. Hier heeft uw commissie veel vragen bij gesteld. Na bespreking met de commissie heeft de redactie dit voorstel teruggenomen voor nadere bezinning.

Ten slotte besprak uw commissie met de redactie de vraag of men ook respons krijgt op de website? Er komen niet zo veel reacties, maar de belangrijkste functie van de website is dat men er oude jaargangen van De Wekker kan lezen via Digibron, en daarvan wordt naar de inschatting van de redactie wel veel gebruikgemaakt.

Uw commissie stelt de generale synode voor als volgt te besluiten:

1. het werk en beleid van deputaten goed te keuren;
2. de redactie ernstig in overweging geven om het kerkelijk zegel weer een plaats te geven in De Wekker;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 64

Artikel 150, 239, 240, 244, 289,291

Rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht

1. deputaatschap

1.1 samenstelling

De generale synode Urk-Maranatha 2013 benoemde in het deputaatschap: drs. J. Bosch, drs. H. van Eeken, mr. H de Hek (Ijsselmuiden), ds. H. Peet, ds. D. Quant, mw.drs. M. Renkema-Hoffman (Hilversum), ds. H.J.Th. Velema en drs. A. Wagenaar.
Adviseur van het deputaatschap is prof.dr. H.J. Selderhuis.

1.2 functies

Ds. D. Quant fungeerde als voorzitter en drs. J. Bosch als tweede voorzitter. Secretaris was ds. H.J.Th. Velema.

1.3 vergaderingen

Deputaten vergaderden in deze verslagperiode vier maal per jaar, in totaal tienmaal.

1.4 aftredende deputaten

Ds. D. Quant en drs. A. Wagenaar zijn aftredend, omdat zij de maximale zittingsduur bereikt hebben. Deputaten stellen het op hoge prijs, wanneer uw vergadering besluit ds. Quant voor nog een periode te benoemen.

2. uitvoering opdrachten GS 2013

2.1 website www.kerkrecht.nl

De synode besloot:

deputaten op te dragen maximale druk te oefenen op de beheerders van de website www.kerkrecht.nl dat die site zo spoedig mogelijk ook toegankelijk zal worden voor plaatsing van kerkrechtelijke artikelen van christelijk-gereformeerde auteurs. Mocht dat niet op korte termijn tot de gewenste ontwikkeling leiden, dan zullen deputaten mogelijkheden ontwikkelen voor de opzet van een kerkrechtelijke rubriek op de eigen site van de kerken.

Aan de opdracht is voldaan: de vernieuwde website www.kerkrecht.nl is operationeel.

Deputaten besloten verder, dat

- de secretaris van het deputaatschap zal fungeren als doorgreefluik en verantwoordelijk wordt voor de bewerking van de artikelen zodat ze plaatsbaar zijn;
- de voorzitter een introductie zal schrijven;
- voorzitter en secretaris genoemd zullen worden als adressen voor kerkrechtelijke vragen.

2.2 interkerkelijke commissie geschiloplossing

De synode besloot:

deputaten op te dragen om in het kader van het ontstane overleg met GKv en NGK de mogelijkheid te onderzoeken om te komen tot een breed gedragen interkerkelijke commissie geschiloplossing en alles te doen om ook vertegenwoordigers van de GG, HHK en GB in de PKN bij dat overleg te betrekken, indien zij dat wensen.

Het in uw besluit genoemde ontstane overleg heeft de naam gekregen 'Amersfoortberaad', een overleg van vertegenwoordigers uit de GKv, NGK en CGK. Het doel van dit overleg is elkaar als kerken op de hoogte houden van ontwikkelingen op het gebied van kerkorde en kerkrecht en te zoeken naar mogelijkheden van samenwerking.

In dit beraad is, om te komen tot het vormen van een interkerkelijke commissie geschiloplossing

- gekeken hoe het in de deelnemende kerken op dit moment geregeld is;
- bedacht aan welke randvoorwaarden de commissie zou moeten voldoen;
- gezocht naar mogelijkheden en aanknopingspunten voor het vormen van een dergelijke samenwerking.

Met betrekking tot de randvoorwaarden is gesteld, dat de te vormen commissie

- haar werk moet doen, voorafgaand aan kerkelijke procedures;
- bezet moet worden door mensen met expertise;
- onafhankelijkheid moet waarborgen, omdat daar juist de kracht zit van een interkerkelijke commissie;
- de kosten die zij maakt kan declareren bij de kerken, die er gebruik van maken.

Op dit moment staat het 'Amersfoortberaad' een gefaseerde aanpak voor ogen: fase 1 - mediation en fase 2 - geschillenbehandeling.

Met fase 1 wordt bedoeld een door de drie kerken te creëren mogelijkheid van mediation, in te roepen door kerkenraad en/of predikant. Deze mediation heeft ten doel bij dreigende en opkomende problemen partijen tot elkaar te brengen en een verdere escalatie te voorkomen. De gedachte is dat vanuit elk van de drie kerken een gezamenlijke pool wordt gevormd, waaruit in voorkomende gevallen kan worden geput. De pool wordt administratief onder de SKW (Stichting Kerk en Werk) gehangen. Verder is de gedachte dat (een verzoek om) voorafgaande mediation verplicht is om een eventueel vervoltraject te kunnen starten. Aan de invulling van fase 2 wordt op het moment van vaststelling van dit rapport nog gewerkt. Het is niet onmogelijk dat deputaten uw vergadering nog een aanvullend rapport doen toekomen.

2.3 integrale regeling appelprocedure

De synode besloot:

de notitie 'Integrale regeling voor de appelprocedure' vast te stellen met de volgende wijzigingen:

- a. art. 2.3: De regeling is ook van toepassing op verzoeken om revisie van primaire besluiten van de kerkenraad, classis of particuliere synode en van appelbesluiten van de meerdere vergadering;
- b. art. 5.2: In afwijking van het in artikel 5.1 bepaalde, blijft niet-ontvankelijkheid vanwege een termijnoverschrijding achterwege wanneer én (1) het appel niet is ingesteld door een kerkelijke vergadering, én (2) in het besluit waartegen het appel is gericht de in artikel 3.3 bedoelde kennisgeving ontbreekt, én (3) aannemelijk is dat het appelland vanwege het achterwege blijven van deze mededeling niet duidelijk was wanneer de appeltermijn tegen het besluit verstreken was;
- c. een nieuw artikel 7.3 als volgt: 'Indien de appelland door ziekte of andere omstandigheden, zulks ter beoordeling van de kerkelijke vergadering, niet in staat is te worden gehoord, zal de commissie het horen van appelland voor een termijn van maximaal vier weken, te verlengen met een termijn van nogmaals vier weken, aanhouden.
Indien de appelland aangeeft dan nog niet te kunnen worden gehoord, stelt de commissie hem in de gelegenheid zich te laten vertegenwoordigen door een woordvoerder, dan wel schriftelijk op het verweerschrift te reageren. Indien appelland hiervan geen gebruik maakt, heeft de vergadering het recht het appel te behandelen zonder dat appelland gehoord is';
- d. aanpassing van de nummering van de na artikel 7.3 volgende artikelen, inclusief de verwijzingen naar de artikelen genoemd in de artikelen 8.4 (7.4 wordt 7.5) en 8.5 (7.8 wordt 7.9);
- e. het woord 'betrokkene' in artikel 7.5 vervangen door het woord 'verweerder'.

Deputaten brachten de door de synode vastgestelde wijzigingen aan.

Deputaten ontdekten in de regeling nog een paar onvolkomenheden:

- *Artikel 2.3*

De tekst van deze bepaling gaat luiden: De regeling is ook van toepassing op verzoeken om revisie.

toelichting: Hoewel dat wel de bedoeling is (vgl. de tekst van artikel 31 K.O.), wordt revisie tegen primaire besluiten van de GS niet door de huidige tekst gedekt.

- *Artikel 4.4*

In de aanhef wordt 'appel schrift' vervangen door 'appelschrift'.

toelichting: Tekstuele correctie.

De tekst van artikel 4.4 onder b gaat luiden: de gronden waarop het appel berust, in die zin dat duidelijk is dat en waarom het besluit volgens de appelland in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde en synodale besluiten, dan wel waarom de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen.

toelichting: Deze wijziging is een gevolg van de uitbreiding van de appelgronden.

Zie § 2.5.

- *Artikel 6.3*

De eerste volzin vervangen door: De kerkelijke vergadering stelt verweerder in de gelegenheid met een verweerschrift op het appel te reageren.

toelichting: Het laten indienen van een verweerschrift is nu facultatief. Vanuit het oogpunt van hoor- en wederhoor en met het oog op een adequate behandeling van het appel is het van belang dat al in een vroeg stadium van de procedure verweerder de gelegenheid krijgt zijn visie op de zaak te geven. Voorheen was die noodzaak er wat minder omdat verweerder toen deel uitmaakte van de vergadering die op het appel besliste en, desgevraagd, ter vergadering een verduidelijking kon geven.

Verweerder is overigens niet verplicht een verweerschrift in te dienen.

Met de wijziging wordt de bepaling inhoudelijk en tekstueel aangepast aan artikel 9.4, over het 'hoger beroep', waar is bepaald dat in die procedure sowieso in de gelegenheid tot een verweerschrift wordt geboden. Er is geen reden om hier een onderscheid te maken.

- *Artikel 7.3*

In de 2^e regel 'kerkelijke vergadering' vervangen door 'commissie'.

toelichting: Het gaat in deze bepaling om het werk van de commissie.

- *Artikel 7.4*

Deze bepaling kan vervallen.

toelichting: De bepaling staat er (bij vergissing) dubbel in. De nummering van de volgende bepalingen (7.5 tot en met 7.10) moet worden aangepast.

- *Artikel 8.1*

Na verweerder invoegen: 'en degene die hen hebben geadviseerd'

toelichting: Het kan voorkomen dat afgevaardigden naar de classis of een ps intensief betrokken zijn geweest bij de zaak waarop het appel betrekking heeft. Als bijvoorbeeld een besluit van de kerkenraad ter discussie staat en in de voorfase de consulent de kerkenraad heeft geadviseerd of (bijzondere) kerkvisitatoren zijn ingeschakeld, staan deze in veel gevallen niet vrij; ze hebben al een standpunt ingenomen. Het is lastig om precies aan te geven wanneer wie in welk geval niet meer vrijstaan, vandaar dat het begrip 'adviseur' wordt gebruikt. Dat geeft een bepaald commitment aan met een van partijen. Om dat commitment gaat het.

- *Artikel 8.2*

Ook verwijzen naar artikel 7.3.

toelichting: Het gaat om het horen van appelland en verweerder in de situatie van ziekte van de appelland. Het ligt voor de hand dat dan de regeling over het horen door de commissie voor die situatie van overeenkomstige toepassing wordt verklaard. Het gevolg is wel dat een (classis)vergadering aangehouden zal moeten worden. Ook om die reden is er veel voor te zeggen om zo veel mogelijk met een commissie te werken.

- *Artikel 8.4*

De verwijzing naar artikel 7.5 vervangen door een verwijzing naar de (hernummerde) bepalingen 7.4 en 7.5

toelichting: Nu wordt alleen verwezen naar de regeling betreffende het horen van getuigen (nu nog artikel 7.5) Ook een kerkelijke vergadering heeft de mogelijkheid een deskundige in te schakelen. Dat is geregeld in (nu nog) artikel 7.6.

- *Artikel 8.5*

De verwijzing naar artikel 7.9 wordt een verwijzing naar artikel 7.8.

toelichting: Noodzakelijk door het vervallen van artikel 7.4 en de daaruit voortvloeiende henummering.

- *Artikel 8.6*

Aan het slot van de eerste volzin toevoegen: dan wel verweerder in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen.

toelichting: Zie de toelichting op de wijziging van artikel 4.4

- *Artikel 9.4*

Het woord 'appelbesluit' in de eerste regel vervangen door: het appel tegen het appelbesluit.

toelichting: De huidige tekst is (op zijn minst) onduidelijk. De partijen bij de appelprocedure tegen het primaire besluit hebben het appelbesluit (de beslissing op appel) al ontvangen (zie artikel 8.7). Vervolgens gaat een van hen in appel. Hij dient een appel in tegen het appelbesluit. De scriba van de roepende kerk van de vergadering die over dat appel (tegen het appelbesluit) moet beslissen, stuurt het toe aan de andere partij. Die partij kan dan vervolgens een verweerschrift indienen.

- *Artikel 11 (algemeen)*

Een discussiepunt is of en in hoeverre revisie tegen een primair besluit van de GS opschortende werking heeft. In artikel 11.2 worden nu de bepalingen 3 tot en met 8 van de regeling van overeenkomstige toepassing verklaard, dus ook artikel 4.5 waar de opschortende werking is geregeld. Hadde deputaten zich dat destijds gerealiseerd, dan zouden zij deze bepaling hebben uitgesloten. Een opschortende werking is niet echt gepast bij het rechtsmiddel van revisie, zeker niet bij revisie tegen een besluit van een GS. Wellicht is een goede regel: geen schorsing, tenzij de kerkelijke vergadering dat bepaalt. In dat geval zou een nieuw artikel 11.7 kunnen worden toegevoegd met de volgende tekst:

In afwijking van het bepaalde in artikel 4.5 heeft het instellen van revisie tegen een primair besluit geen opschortende werking tenzij de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen bij het nemen van dat besluit bepaalt dat het instellen van revisie opschortende werking heeft.

- *Artikel 11.2*

De tekst van artikel 11.2 gaat luiden: Op het indienen en de behandeling van een revisieverzoek tegen een besluit van een kerkenraad respectievelijk een meerdere vergadering is het bepaalde in artikel 4 respectievelijk artikel 4 tot en met 9 van overeenkomstige toepassing, tenzij hieronder anders is bepaald.

toelichting: De artikelen 5 tot en met 9 zijn toegesneden op de besluitvorming bij meerdere vergaderingen, niet bij kerkenraden.

In de huidige tekst wordt artikel 8 niet vermeld. Die bepaling is, met het oog op de positie van de andere partij dan degene die om revisie verzoekt wel van belang. Voorbeeld: A gaat in appel tegen besluit Kr. A krijgt gelijk van de classis en ook van de ps. Kr vraagt revisie van dat besluit. Dan ligt het voor de hand dat A ook in die (revisie)procedure wordt betrokken. De artikelen 4 t/m 8 voorzien daarin niet.

2.4 bekendmaking IRA

De synode besloot:

deputaten op te dragen zich te beijeren om deze regeling zo breed mogelijk bekend te doen worden in de kerken. Daarbij is te denken aan een beknopte handleiding, te plaatsen in de kerkrechttribune op de website en aan classicale voorlichtingsbijeenkomsten voor ambtsdragers.

Deputaten verzonden de integrale regeling appelprocedure naar de kerkenraden, classes en particuliere synodes op 20 juni 2014 met een begeleidend schrijven, waarin zij meedeelden dat

- in Ambtelijk Contact een artikelenserie zal verschijnen van de hand van deputaat mr H de Hek, waarin de regeling uitgelegd wordt. Ook zal een voorbeeld voor het opstellen van een besluit gepubliceerd worden.
- zij, mochten er vragen zijn over de regeling, te allen tijde bereid zijn om die te beantwoorden.

De artikelenserie in Ambtelijk Contact startte in het nummer van september 2015.

Verder lieten deputaten de integrale regeling appelprocedure plaatsen op de website www.cgk.nl/ons_kerkverband/appelprocedure.

Nadat de integrale regeling appelprocedure verstuurd was, besloten deputaten om in de zomer van 2015 de classes te enquêteren met de vragen:

- heeft de classis in de afgelopen anderhalf jaar te maken gekregen met een appelzaak?;
- zo ja, heeft de classis deze zaak/zaken aan de hand van de Integrale Regeling voor de Appelprocedure behandeld?;
- is de classis daarbij dingen tegengekomen, die bijgesteld dienen te worden?

Vijf classes antwoordden niet te maken gekregen te hebben met een appelzaak.

Vier classes reageerden niet op het schrijven van deputaten.

Vier classes antwoordden deputaten uitvoerig. Die opmerkingen gaven deputaten geen reden om integrale regeling appelprocedure aan te passen. De vier classes hebben van deputaten antwoord gekregen op de gemaakte opmerkingen.

Verder besloten deputaten - op verzoek van een broeder die de artikelen van br. De Hek gelezen had - tot het maken van een korte handleiding voor het opstellen en indienen van een appel. De uitvoering van dit besluit valt buiten de verslagperiode.

2.5 uitbreiding voor de gronden van appel

De synode besloot:

deputaten opdracht te geven zich te beraden op de wenselijkheid van een uitbreiding van de gronden voor appel in art. 31 K.O., met dien verstande dat het ook een grond voor appel zou kunnen zijn wanneer een kerkelijke vergadering in redelijkheid niet had kunnen komen tot het besluit waarvan appel.

Deputaten stelden de volgende notitie op:

Uitbreiding voor de gronden van appel

Achtergrond

De in de opdracht genoemde appelgrond is in het recht niet onbekend. In het bestuursrecht is de rechter bevoegd te toetsen of een bestuursorgaan in redelijkheid tot het besluit heeft kunnen komen. Dat is een terughoudende toetsing, ook wel marginale toetsing genoemd. De bestuursrechter gaat niet op de stoel van het bestuursorgaan zitten, maar beoordeelt - als het ware van een afstandje - of het besluit verdedigbaar is of niet. Het bestuur behoudt zijn beleids- en beoordelingsvrijheid - het is vrij om keuzes te maken -, maar het gebruik daarvan moet wel te verdedigen zijn. Dat is niet het geval wanneer de nadelige gevolgen van een besluit niet in verhouding staan tot de met het besluit te dienen doelen.

Marginale toetsing biedt de rechter de mogelijkheid om in gevallen waarin het evident is dat een besluit onredelijk is, maar waarin het niet in strijd is met de wet of met een andere beroepsgrond, te kunnen ingrijpen.

Ook in het kerkrecht kunnen situaties bestaan waarin het voor een ieder duidelijk is dat een besluit is genomen (bijvoorbeeld door een kerkenraad), dat apert onredelijk is, maar waarvan niet gezegd kan worden dat het in strijd is met de gronden van artikel 31 K.O.

De indiener van het voorstel ter synode gebruikte het voorbeeld van een kerkenraad die besluit om de pastorietaan in gebruik te geven als kinderspeelplaats voor de naburige kinderopvang.

Door deputaten werd een ander voorbeeld genoemd: Een kerkenraad besluit om een organist die al 24 jaar de gemeentezang begeleidt en dat tot ieders tevredenheid doet de aanstelling tot organist te ontnemen en in zijn plaats de tienjarige dochter van de predikant (die drie jaar orgelless heeft en over wier talent de predikant zeer enthousiast is - zij heeft alle boeken van Folk Dean uitgespeeld) tot organist te benoemen.

Het is evident dat beide besluiten apert onredelijk zijn. Van beide besluiten kun je zeggen dat een kerkenraad in redelijkheid niet tot zijn besluit heeft kunnen komen; er is sprake van onevenredigheid tussen de nadelige gevolgen van het besluit en de beoogde doelen. Toch kun je je afvragen of de besluiten worden getroffen door een van de gronden van artikel 31 K.O.: Zijn de besluiten in strijd met de Bijbel, en/of de belijdenis en/of de kerkorde. Het is wellicht mogelijk een paar teksten op te duiken of te refereren aan een Bijbelse geschiedenis, maar overtuigend zal het niet zijn.

Vermeldenswaard is dat de nieuwe kerkorde van de GKv in artikel F73.1 de volgende bezwaargronden kent. Tegen een besluit kan bezwaar worden ingesteld door iemand die meent dat het besluit:

- a. *in strijd is met het Woord van God of het kerkelijk recht;*
- b. *de opbouw van de gemeente schaadt;*
- c. *hem persoonlijk onrecht aandoet, waarin hij niet kan berusten.*

Voor- en nadelen van een wijziging

Artikel 31 K.O. is een kernbepaling van ons kerkrecht. Aanvulling van de appelgronden leidt tot een ingrijpende wijziging van het kerkrecht. Dat is niet alleen relevant vanuit historisch perspectief, maar ook inhoudelijk. Uitbreiding van de appelgronden leidt tot meer mogelijkheden voor een meerdere vergadering om een besluit van een kerkenraad aan te tasten en leidt dan ook per definitie tot een wijziging van het evenwicht in de verhouding tussen plaatselijke en bovenplaatselijke bevoegdheden.

Het is goed dat in het oog te houden. In dit kader wijzen deputaten er op dat de in de kerkorde van de GKv vermelde appelgronden b. en c. meerdere vergaderingen wel heel veel ruimte bieden om een besluit van een kerkenraad aan te tasten.

Aanvulling van de appelgronden biedt anderzijds meer mogelijkheden om in een individueel geval, waarin duidelijk sprake is van onrecht, de dingen recht te zetten. Er kan 'maatwerk' worden geleverd in een individueel geval. Wanneer de kerken zelf, middels de appelgronden, de mogelijkheid hebben om in te grijpen, is er minder behoefte aan rechtsbescherming door de burgerlijke rechter. Uit de rechtspraak van de burgerlijke rechter volgt dat die (graag) terugtreedt wanneer het gemeentelid dat een beroep op hem doet voldoende mogelijkheden heeft om via de interne rechtsgang van de kerk zijn 'recht te halen'.

Voor deputaten wegen de voordelen op tegen de nadelen, althans wanneer de appelgronden worden uitgebreid met een marginale toetsingsgrond. Een verdergaande uitbreiding, bijvoorbeeld door het overnemen van de appelgronden uit de kerkorde van de GkV gaat deputaten te ver, omdat de autonomie van de kerkenraad er te zeer door wordt aangetast. Kerkenraden moeten de vrijheid houden om binnen de grenzen van Schrift, belijdenis en kerkorde een eigen beleid te voeren en beslissingen te nemen. Die vrijheid kan alleen beperkt worden wanneer de kerkenraad in redelijkheid niet tot het bestreden besluit heeft kunnen komen.

Het komt deputaten zinnig voor om de hoofdtekst van artikel 31 K.O. niet te wijzigen, maar om de uitbreiding te verwerken in de kleine letters onder artikel 31 K.O. en in de tekst van de integrale regeling voor de appelprocedure (IRA), art. 4.4.

2.6 *Bezinning op kerkenraadstructuur/bestuursstructuur*

De synode besloot:

aan deputaten de opdracht te geven om zich te bezinnen op de kerkenraadstructuur/ bestuursstructuur in grote gemeenten met het doel om eenheid te scheppen in de bestaande regelingen en om te komen tot een goed werkbaar structuur binnen de juiste kerkrechtelijke kaders.

2.6.1 *Inleiding*

Binnen het deputaatschap kwam naar aanleiding van een brief van Urk (Ichthus) de vraag naar voren wat een geschikte structuur is voor grotere gemeenten. Verschillende grote kerken, zo blijkt uit de geluiden die deputaten bereiken, worstelen hiermee. Grote gemeenten hebben vaak een grote kerkenraad. En een grote omvang van de kerkenraad leidt geregeld tot onoverzichtelijkheid, stropigheid in de besluitvorming en te veel en te lange vergaderingen. Vaak blijft ook veel werk liggen. Voor het deputaatschap vormde dit de aanleiding om de generale synode 2013 hier melding van te maken met de suggestie om hier nader onderzoek naar te doen.

2.6.2 *Huidige situatie*

In de kerkorde wordt uitgegaan van één en dezelfde structuur voor grote en kleine gemeenten. Er is wel een minimum gesteld aan het aantal kerkenraadsleden dat nodig is om een kerkenraad te vormen (2 ouderlingen en 1 diaken; zie artikel 38 ad 1), maar geen maximum. In artikel 37 wordt alleen vermeld dat een kerkenraad bestaat uit dienaren des Woords, ouderlingen en diakenen.

Wel wordt in bijlage 62 de mogelijkheid geboden van het vormen van een kerkenraad algemene zaken, maar dit geldt dan in feite voor de situatie dat meerdere kerkenraden in dezelfde woonplaats een gezamenlijk overleg/bestuur creëren. Er wordt echter geen passende vorm van bestuur genoemd voor de situatie dat één gemeente groot in omvang is en daardoor ook een kerkenraad telt met een groot aantal kerkenraadsleden.

In de praktijk betekent dit dat bestuur en pastoraat moeilijk uit de verf komen gezien het grote aantal kerkenraadsleden en de vele en tijdrovende zaken die in een grote gemeente door een kerkenraad besproken en gedaan moeten worden. Daar komt nog bij dat in grotere gemeenten vaak meerdere predikanten en kerkelijk werkers actief zijn. Meer overleg is dan gewenst. De vraag komt tevens op hoe evangelisten/kerkelijk werkers betrokken kunnen worden bij het bestuur van de gemeente. In een kleine gemeente zijn dergelijke vragen doorgaans niet aan de orde.

2.6.3 *Bijbelse gegevens*

In Gods Woord vinden we maar in beperkte mate aanwijzingen die met de structuur van grotere gemeenten te maken hebben. In het Oude Testament zou te denken zijn aan het advies van Jethro, de schoonvader van Mozes, dat te maken heeft met de zorg voor een grote groep mensen (zie Exodus 18). Mozes krijgt het advies om de leiding te delegeren aan vrome mannen, die aangesteld worden over groepen van duizend, van honderd, van vijftig en van tien.

In het Nieuwe Testament vinden we eveneens dat de zorg uitgebreid wordt wanneer er sprake is van veel mensen (Handelingen 6,1). Over deze uitbreidingen lezen we in Handelingen 6,2-6. Naast uitbreiding van het aantal leidinggevenden komt ook het delegeren en toerusten aan de orde. In de brieven van Paulus is daar op meerdere plekken sprake van, omdat de ambtsdragers niet alleen alle zorg kunnen geven (1 Korinthe 12, Efeze 4 en 2 Timotheüs 2,2). Ook wordt beschreven dat verschillende bedieningen en gaven kunnen worden ingezet (1 Korinthe 12, Efeze 4 en 1 Petrus 4,7-11). De indruk ontstaat ook dat per gemeente de structuur verschillend is, al is er meestal sprake van een raad van oudsten, en dat de samenstelling van de leiding divers is (oudsten, opzichters, diakenen, herders, leraars, profeten en evangelisten (zie bijvoorbeeld Handelingen 13, Efeze 4 en Filippenzen 1,1)). Zou het kunnen zijn dat ook de grootte van de gemeente hierin een rol speelt?

Bij de leiding van de gemeente spelen de oudsten een belangrijke rol. In Handelingen 20,28 wordt duidelijk dat hun taak zowel met leiding geven te maken heeft als met het geven van zorg. In 1 Petrus 5:2 komt dat terug. Uit 1 Petrus 5 wordt duidelijk dat het gaat om leiding en zorg geven in ootmoed en met gezag.

2.6.4 *Praktijk*

In de kerken is door de jaren heen een uiteenlopende praktijk ontstaan. In grotere gemeenten is in de kerkenraad dikwijls een taakverdeling ontstaan, waarbij diverse ouderlingen een eigen 'taakveld' voor hun rekening nemen (jeugd, evangelisatie, scribaat, financiën bijvoorbeeld); daarbij vormen zij vaak de contactpersoon met de desbetreffende taakgroep/commissie. Vaak wordt dan het dagelijks bestuur overgelaten aan een moderamen. Ook zien we dat ouderlingen en diakenen in die situatie vaker apart vergaderen (er ontstaat dan een 'brede' en een 'smalle' kerkenraad).

In zeer grote gemeenten is de aanpak soms nog weer anders. Soms wordt gewerkt met een moderamen en aparte (pastorale) kerkenraden voor de verschillende wijken van de ene gemeente. Andere keren is onderscheid gemaakt tussen bestuurlijke en pastorale ouderlingen, waarbij pastorale ouderlingen pastoraal bezoekers/kringleiders aansturen. De indruk is dat de verschillende opzet ook nog wel eens met de historie of context van de desbetreffende gemeente te maken heeft.

2.6.5 *Andere kerken*

In kerkordes van andere kerken is weinig te vinden over de structuur in grote gemeenten.

In de kerkorde van de Gereformeerde Kerken (vrijg.) wordt in twee artikelen kort iets gezegd dat te maken heeft met het werk van de kerkenraad in grotere gemeenten:

In artikel 23 e GKv is het volgende te vinden:

B23.4 Op verzoek van de kerkenraad kunnen gemeenteleden de ouderlingen assisteren in de pastorale zorg.

B23.5 De kerkenraad kan onderscheid aanbrengen bij de verdeling van taken onder de ouderlingen.

De kerkorde van de Protestantse Kerk Nederland noemt ook enkele zaken die te maken hebben met het werk in grotere gemeenten:

Artikel VI lid 6

De kerkenraad kan, onder behoud van zijn uiteindelijke verantwoordelijkheid, de zorg voor de opbouw van de gemeente delen met door hem in te stellen werkgroepen.

Artikel VI lid 9

Een ambtelijke vergadering kan uit haar midden een aantal leden aanwijzen die tezamen een breed moderamen vormen waaraan de ambtelijke vergadering de uitoefening van bepaalde bevoegdheden kan delegeren, volgens regels bij ordinantie gesteld.

2.6.6 *Literatuur*

Als het gaat om de structuur van grotere kerken, tekenen zich in de literatuur de volgende lijnen af:

1. Houd rekening met krimp of groei van de gemeente. Anticipeer daar op. Een grotere gemeente is een andere gemeente (dan een kleinere gemeente) en vraagt om een andere structuur. Vaak wordt daarbij gewezen op het werken met kleine kringen. In een kleine gemeente kent iedereen elkaar nog, maar in een grote gemeente moet je zorgen voor kleine kringen waar men elkaar kent en waar pastorale/diaconale zorg een plaats kan krijgen. Een ouderling zou daarbij kringleiders kunnen toerusten en begeleiden. In veel gemeenten wordt nog het 'verzorgingsmodel' gehanteerd, waar het 'participatiemodel' op zijn plaats zou zijn, met andere woorden: laat de pastorale/diaconale zorg niet alleen door de ambtsdragers gebeuren, maar schakel daar zoveel als mogelijk de gemeenteleden bij in.
2. Houd rekening met de verschillen in grootte van een grote gemeente. Een gemeente van 500 leden heeft een andere dynamiek dan een gemeente van 1000 leden. En een gemeente van 1000 leden is weer anders dan een gemeente van 2000 leden. Pas je structuur daar op aan.
3. De rol en inzet van 'betaalde krachten' verandert naarmate de gemeente groter wordt. Voor vrijwilligers wordt het werk teveel in een grote gemeente. Daarom komt veel van het werk te liggen bij de 'betaalde krachten' in een grote gemeente. Naarmate de gemeente groter wordt, komt ook bij hen meer de nadruk te liggen op toerusten/delegeren en het uitdragen van de geestelijke visie dan uitvoeren. Het wordt ook steeds belangrijker om met een team van 'betaalde krachten' te werken waarbij verschillende gaven ingezet kunnen worden (in kleine gemeenten kunnen generalisten gemakkelijker het werk doen). Er komt meer specialisatie. De 'betaalde krachten' krijgen een grotere beslissingsbevoegdheid naarmate de gemeente groter wordt en die van de raad van ouderlingen wordt kleiner.
4. Hoe groter de gemeente wordt, hoe kleiner de groep mensen wordt die leiding geeft. Tegelijk krijgen taakgroepen/commissies meer verantwoordelijkheden.
5. In het algemeen is de regel: hoe kleiner de kerk des te meer mensen zijn er betrokken bij het bestuur en het pastoraat wordt door weinigen gedaan; maar in een grote kerk wordt pastoraat door velen gedaan en bestuur door weinigen. Zo kan voorkomen worden dat het bestuur teveel tijd gaat kosten en te stroperig wordt in een grote gemeente en tegelijk krijgt de pastorale zorg de aandacht die het verdient.
6. In het algemeen kan een full-time predikant in een gemeente van 150-200 leden nog goede zorgen geven aan de leden van de gemeente; wordt een gemeente groter, dan is dat niet meer mogelijk en is delegeren nodig. De rol van de predikant verandert: hij is minder beschikbaar voor pastoraal werk en geeft meer tijd aan toerusting en ontwikkeling van de visie van de gemeente. Bij verdere groei kan dan gedacht worden aan het aantrekken van extra 'betaalde krachten'.
7. Tot slot komt ook de vraag op: is een grote gemeente wel wenselijk? In de context van het huidige seculiere West-Europa zien we veelal gemeenten krimpen en de wijze van kerk-zijn veranderen. Is een grote gemeente wel slagvaardig en missionair 'effectief'? Uit onderzoeken blijkt dat juist kleine gemeenten beter in staat zijn ongelovigen te bereiken. Verder blijkt gemeentestichting een goede manier te zijn om als kerk missionair gericht te zijn en nieuwe doelgroepen te bereiken. De vraag laat zich daarom stellen of grote gemeenten wel altijd wenselijk zijn.

2.6.7 *Conclusie*

Alles overziende ligt het voor de hand om te kiezen voor een flexibele structuur (afhankelijk van de grootte van de gemeente), waarbij uitgegaan kan worden van een presbyteriale leiding, zoals we die ook in de Bijbel vinden. Dat is de hoofdlijn die in onze kerken tot op heden gevolgd is. Daarbij lijkt ons flexibiliteit raadzaam om twee redenen:

- a. bij de groei van een gemeente verandert de structuur mee;
- b. er dient rekening gehouden te worden met de eigen historie/context van de gemeente.

Het lijkt daarom wenselijk dat kerkenraden rekening houden met de grootte van de gemeente en anticiperen op eventuele groei (of krimp). Vervolgens zal het van de historie/context afhangen wat de beste opties zijn. Naast deze grote lijnen die te trekken zijn, vraagt, naar de mening van de deputaten, nadere invulling. De volgende vragen dringen zich op:

- Hoe is de rol van de ouderling in grotere gemeenten? Is er wel een onderscheid te maken tussen een 'bestuursouderling' en een 'pastorale ouderling'? Is in grotere gemeenten de rol van de ouderling te zien als degene die een taakgroep of kringleiders aanstuurt (zodat de kerkenraad niet te zeer in omvang toeneemt)?
- Hoe te denken over een 'raad van oudsten' die opzicht over de 'betaalde werkers' heeft en de Bijbelse koers van de gemeente bewaakt?

- Wat is de rol van de 'betaalde krachten' in het bestuur van een gemeente ?
- Hoe moet er aangekeken worden tegen de diversiteit van de ambten ? Spelen in dat alles bijvoorbeeld evangelisten en profeten bijvoorbeeld ook een rol (zie Handelingen 13 en Efeze 4)?
- Verschillende exegetische studies laten een ander licht schijnen over de rol van diakenen (in de onder ons bekende bundel *Uit liefde tot Christus en Zijn gemeente* is trouwens al jaren geleden over Handelingen 6 gezegd dat het hier eerder om ouderlingen dan diakenen gaat). Wanneer in grote gemeenten ouderlingen en diakenen samen de gemeente moeten besturen, wordt de kerkenraad al gauw te groot. Kan het zijn dat in de Bijbel zich toch meer de lijn aftekent dat een 'raad van oudsten' met name het opzicht over de gemeente heeft en dat daar een andere rol van diakenen aan de orde is dan wij kennen in onze kerken?

Er zouden nog meer vragen te stellen zijn.

Deputaten pleiten ervoor dat uw vergadering een studiegcommissie instelt met de opdracht om hier nader onderzoek naar te doen - zie ook § 3.3.

Op dit moment hebben deputaten vanwege bovenstaande vragen te weinig duidelijkheid om concrete adviezen te geven over het bestuur in grote gemeenten.

2.7 Verwijzing naar instanties

De synode besloot:

deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven hulp te bieden door middel van verwijzing naar instanties c.q. regelingen betreffende zaken als rechtspositie van predikanten en kerkelijk werkers, ziekmeldingen, bij- en nascholingsactiviteiten, maar ook op het gebied van rechten en plichten op financieel en juridisch gebied. Ook door middel van verwijzing naar instanties waar predikanten, kerkenraden en gemeenten terecht kunnen als er problemen of conflicten in een concrete probleemsituatie lijken te ontstaan behoren tot deze taak.

Deputaten stelden de volgende handreiking op:

Verwijzing naar instanties op diverse terreinen

Verwijzingen naar

1. instanties c.q. regelingen betreffende

a. rechtspositie

De rechtspositie van predikanten is kerkordelijk geregeld. Deputaten zien geen aanleiding daar een nadere aanduiding van te geven.

Wat de kerkelijk werkers betreft: zij zijn in dienst van kerkenraden. Ook voor hun rechtspositie is een regeling voorhanden. Men vindt een voorbeeld in bijlage 48 K.O. (uitgave 2011). Nadere informatie is te verkrijgen bij het Dienstenbureau in Veenendaal.

b. ziekmeldingen

Onze kerken maken sinds de synode van 2010 gebruik van de expertise van Steunpunt Kerkenwerk: www.steunpuntkerkenwerk.nl.

Kerkenraden wordt dringend geadviseerd om zo snel mogelijk na een ziekmelding van hun predikant met dit Steunpunt contact op te nemen, teneinde de nodige begeleiding te krijgen, zo mogelijk op weg naar een spoedig herstel van hun predikant. Deze ziekmelding is ook belang om bij onverhoopt uitblijven van herstel de weg van emeritaat te gaan (zie art. 13 lid 1c K.O.).

c. bij- en nascholingsactiviteiten

Voor bij- en nascholing wijzen deputaten op de volgende mogelijkheden:

- a. een gerichte kopstudee aan de TUA of een andere Universiteit, gericht op een promotie;
- b. de permanente educatie predikanten, binnen de Geref. Kerken (vrijgemaakt); zie www.tukampen.nl/Kennisuitwisseling/Permanente_Educatie_Predikanten.aspx?pgeld=408;
- c. AKZ+: kennisplein voor geloof, kerk en theologie, zie www.akzplus.nl;
- d. PTHU nascholing: cursussen op het gebied van permanente educatie en postacademisch onderwijs, zie www.pthu.nl/PAO;
- e. nascholing op hbo-niveau aan de Hogeschool Zwolle: zie www.gh.nl/advies/Academie-theologie.aspx;
- f. idem aan de Chr. Hogeschool Ede: zie www.che.nl/nl-nl/professionals-en-bedrijven/theologie;
- g. Areopagus, een onderdeel van de Inwendige Zendingsbond (IZB), vooral gespecialiseerd op het gebied van toerusting voor de verkondiging. Zie www.izb.nl/wat-we-doen/voor-predikanten/cursusaanbod.

d. rechten en plichten op financieel en juridisch gebied

De rechten en plichten van predikanten - en dus ook van hun kerkenraden - liggen vast in de beroepsbrief en eventuele aanvullingen daarop. Deputaten wijzen erop dat er voor traktementen en emolumenten jaarlijks in december een advies uitgaat vanwege de deputaten voor financiële zaken. Het is van belang erop te wijzen dat de concrete financiële afspraken *in geen geval een lager niveau* mogen hebben. Kerkenraden zullen zich in ieder geval aan deze minimumafspraken hebben te houden. Wie er bovenuit wil gaan, is daarin uiteraard vrij. En er zijn situaties - gemeten aan de levensfase waarin de predikant zich (met zijn evt. gezin) bevindt - waarin een surplus indien mogelijk zeer wenselijk is (zie ook *Ambtelijk Contact* november 2013, *Aannemen...? bedanken?*)

De consultant van een gemeente heeft een taak bij het beroepingswerk. Hij zal de beroepsbrief ook ondertekenen (art. 41 lid 5 K.O.). Deputaten wijzen er met nadruk op dat de consultant zich er van dient te vergewissen dat de financiële paragraaf van de beroepsbrief minimaal de toets van de kritiek kan doorstaan, m.a.w. dat het geboden traktement en emolumenten minimaal het niveau heeft dat door deputaten voor financiële zaken wordt aangewezen.

Niet iedere predikant, zo blijkt meermalen, is even goed op de hoogte van (de gevolgen van) allerlei financiële regelingen die voor hen getroffen worden (te denken is aan de financiële paragraaf van de beroepsbrief en aan de financiële voorzieningen na het emeritaat). Daarbij is ook te denken aan de invulling

van de jaarlijkse belastingaangifte. Deputaten kunnen niet beter doen dan een dringend advies uitbrengen dat predikanten voor hun financiële zaken een adviesbureau in de arm nemen, bij voorkeur een bureau dat gespecialiseerd is op het terrein van de financiële aspecten van het predikantswerk. De kosten van het werk dat deze bureaus doen betalen zich dubbel en dwars uit. Zij adverteren met regelmaat in de kerkelijke bladen, maar melden zich ook via mailings bij de predikanten. Men informere bij collega's of bij deputaten naar de ervaringen die zij met concrete adviesbureaus hebben; niet alles wat zich aandient op de markt is even dienstig. En... het inwinnen van advies ontslaat niemand, ook een predikant niet, van een zelf blijven nadenken.

Op 'eigen' terrein is er de Stichting ter behartiging van de sociale belangen van predikanten. Deze stichting beijvert zich vooral op het gebied van een collectieve ziektekostenverzekering. Daarnaast organiseert zij met enige regelmaat thema-avonden (bijv. over burn-out preventie). Informatie is te krijgen via: info@jhvanduuren.nl.

Buiten de 'eigen' kerkelijke grenzen kan geattendeerd worden op de Bond van Nederlandse Predikanten (www.predikanten.nl) waar ook grondig wordt nagedacht over zaken als rechtspositie van predikanten etc. In eerste instantie is deze bond opgericht voor PKN-predikanten en veel van de adviezen en artikelen zijn op deze groep toegesneden. Dat neemt niet weg dat ook predikanten van andere kerken er hun winst in concrete situaties kunnen behalen. In ieder geval is daar ook de nodige expertise aanwezig als het gaat om de financiële perikelen van een predikant.

2. instanties bij problemen en conflicten

Voor de begeleiding van problemen en conflicten kennen de kerken verscheidene organen die hulp bieden.

- a. Voor conflicten tussen predikanten en kerkenraden is er de landelijke vertrouwenscommissie, die bij tijdige inschakeling zich inspant om te voorkomen dat een dergelijk conflict op de kerkelijke vergader tafels terecht komt. Zowel predikanten, kerkenraden als classes kunnen op deze commissie een beroep doen.
- b. Voor conflicten tussen een kerkenraad en één of meer gemeenteleden, tussen kerkenraadsleden onderling of tussen kerkenraden/predikanten en deputaatschappen zijn er de geschillencommissies die door de onderscheiden particuliere synodes op verzoek van de generale synode in het leven geroepen zijn. Zij werken binnen het kader van de door de synode vastgestelde regeling, zie bijlage 27 K.O.

Wanneer uw vergadering deze handreiking vaststelt, is het naar de overtuiging van deputaten dienstig, wanneer deze op de website: www.cgk.nl een plaats krijgt.

2.8 College van kerkvisitatoren

De synode besloot:

deputaten kerkorde en kerkrecht opdracht te geven studie te doen naar de mogelijkheid van de vorming van een (classicaal dan wel regionaal) college van kerkvisitatoren ten einde daardoor het middel van de kerkvisitation te optimaliseren en daarover te rapporteren aan de generale synode 2016.

1. Achtergrond van de opdracht (commissierapport)

De achtergrond van deze opdracht ligt in het feit, dat de Vertrouwenscommissie Predikanten (VCP) nogal eens geconfronteerd wordt met moeiten/conflicten die er spelen rondom de persoon/ambt van de predikant. Er is alles aan gelegen om die moeiten in vroeg stadium te signaleren en zo mogelijk de escalatie tot conflicten te voorkomen. De VCP draagt allerlei zaken aan die in dezen bijdragen aan een goede uitoefening van het ambt zoals mentoraat, permanente educatie, jaarlijks gesprek over het ambtelijk werk etc. De VCP acht ook de kerkvisitation een geëigend middel om vroegtijdig te signaleren of er zich spanningen voordoen rond het functioneren van een predikant. In het commissierapport worden echter een aantal problemen rondom de huidige vorm van kerkvisitation gesignaleerd:

- Art. 44 K.O. spreekt van 'de meest ervaren en bekwaame dienaren des Woords'. In de praktijk worden gewoon alle dienstdoende predikanten ingedeeld, ongeacht ervaring of bekwaamheid.
- Vanwege het gebrek aan ervaring en bekwaamheid loopt ook het gesprek met de predikant (en eventueel zijn vrouw) volgens de regeling van 2010 gevaar een formaliteit te worden.

De commissie doet zelf ook al een aantal voorstellen:

1. De commissie vraagt zich af of we niet beter net als in de PKN over kunnen gaan tot de vorming van een college van kerkvisitatoren
2. De commissie geeft de suggestie om in het college van visitatoren ook broeders aan te stellen die geen predikant zijn, en die vanuit hun specifieke kunde en hun iets grotere afstand tot de predikant van de te visiteren gemeente een ander perspectief hebben dan collega's onderling.
3. Ten slotte is het te overwegen of zo'n college van kerkvisitatoren regionaal (per particuliere synode) ingericht kan worden, waarbij dan wel aandacht moet zijn voor het gegeven dat de classes de kerkelijke vergadering zijn die verslag moeten krijgen van de visitaties.

Om de voorstellen van de commissie te wegen hebben deputaten kerkorde en kerkrecht studie gemaakt van hoe het in de PKN en in de GKv geregeld is (paragraaf 3).

Vervolgens leggen wij dit naast de situatie in de CGK (paragraaf 4).

In de volgende paragraaf geven wij een antwoord op de door ons gestelde vragen (paragraaf 5). Om tot slot aanzetten te geven tot optimalisering van de kerkvisitation (paragraaf 6).

2. Hoe de kerkvisitation in de PKN en GKv geregeld is

2.1 Protestantse Kerk Nederland

In de Kerkorde van de PKN wordt in Ordinantie 10 omschreven hoe de kerkvisitation aldaar geregeld is (www.protestantsekerk.nl/Lists/PKN-Bibliotheek/Kerkorde-en-ordinanties-compleet.pdf).

2.1.1 *Colleges voor de visitatie*

Uit art. 1 blijkt dat de kerkvisitatie zoals wij die kennen, belegd is bij de colleges voor de visitatie. De colleges voor de visitatie werken per regio of - indien nodig gewenst - in meerdere regio's. De colleges bestaan uit tenminste negen leden en een aantal zogenaamde toegevoegde leden. De leden worden benoemd volgens een aantal vastgestelde bepalingen. In aanmerking voor benoeming komen predikanten en (voormalige) ambtsdragers in een gelijke verhouding.

Aan deze regionale colleges wordt leiding gegeven door het generale college, dat als samenbindend orgaan functioneert. In bijzondere gevallen kunnen leden van dit college ook bijstand verlenen bij de visitatie in de classes. Dit gebeurt vaak in hele lastige situaties van buitengewone visitaties (zie hieronder). Het generale college kan zelfs de regie overnemen om tot een oplossing te komen.

Het generale college zorgt ook voor toerusting in de vorm van het uitgeven van een rondzendbrief, het organiseren van toerustingsdagen en cursussen.

2.1.2 *Arbeidsveld*

Van belang is te melden dat de colleges voor de visitatie zich niet alleen bezig houden met de zogenaamde 'reguliere kerkvisitaties', maar ook de 'buitengewone kerkvisitaties' een belangrijk onderdeel van hun werk vormen. Als arbeidsveld wordt niet alleen benoemd:

- 'zich op de hoogte te stellen van het geestelijk leven van de gemeenten,
- onderzoek te doen naar de wijze waarop de gemeenten gehoor geven aan haar roeping en naar de vervulling van de ambten en diensten,'

maar ook:

- 'te bemiddelen - door het voeren van overleg, het geven van gevraagd en ongevraagd advies en het aanbevelen van mediation - in geval van moeilijkheden, in het bijzonder in en tussen ambtelijke vergaderingen, behoudens het bepaalde in ordinantie 11.' (Ordinantie 10, art. 4.1)

Uit een gesprek dat deputaten gevoerd hebben met een aantal leden van het generale college van kerkvisitatoren van de PKN, bleek dat buitengewone visitatie in bijna 70/80 procent te maken met spanningen tussen kerkenraden en predikanten.

Bij een dergelijke visitatie zijn ong. 3 of 4 personen betrokken. Men kan daarnaast nog een 'specialist' inhuren. De visitatoren komen uit de regio, niet uit eigen classis. Dit om de objectiviteit beter te waarborgen. Bijzondere visitatie staat bijna altijd ten dienste van conflictoplossing. Is de spanning tussen predikant c.q kerkenraad en gemeente en onoplosbaar en kan een predikant de gemeente niet meer met stichting dienen, kan losmaking of ambtsbeëindiging in zicht komen.

De 'zaak' gaat dan bij het advies van ambtsbeëindiging naar het generale college van ambtsontheffing. In samenwerking met de classis komt het vervolgens tot die ontheffing, waarbij men zich zeker voor 90 procent baseert op de rapportage van de buitengewone visitatie.

2.1.3 *Ontwikkelingen*

De hierboven beschreven regeling van de kerkvisitatie is op het moment van het opstellen van dit rapport volop in beweging. Het synodeberaad in april 2015 'Kerk naar 2025' zal ook voor de inrichting van de kerkvisitatie in de PKN grote gevolgen hebben. Samenvoegen van classes en provinciale besturen met mogelijk de komst van een bisschopsfiguur, zal ook de kerkvisitatie niet onveranderd laten. Veel is nog onduidelijk, wel lijkt het ons van belang deze ontwikkeling als CGK. te volgen.

2.2 *GKv*

In de GKv wordt de kerkvisitatie geregeld in E65 van de nieuwe kerkorde.

2.2.1 *Colleges voor de visitatie*

E65.3 bepaalt:

'Voor de visitatie stelt de classis een college van visitatoren aan, waarvan de taken en de werkwijze worden vastgelegd in een regeling.' De classis kan hiervoor gebruik maken van een modelregeling (www.gkv.nl/kerkorde/e-kerkelijk-samenleven)

In het model voor een classicale regeling wordt het volgende over de aanstelling gezegd:

'1. De classis stelt een college van kerkvisitatoren aan, dat bestaat uit twee daarvoor gekwalificeerde predikanten en twee daarvoor gekwalificeerde (oud-) ouderlingen. In classes met meer dan tien kerken kan dit aantal op tweemaal drie gesteld worden.

2. De visitatoren worden voor een termijn van vier jaar benoemd. Zij zijn na het verstrijken van hun termijn terstond herbenoembaar.'

Wat betreft de toerusting van de visitatoren wordt in art. 2.1 voorgesteld te regelen:

'De classis stimuleert dat de aangewezen visitatoren zich bekwamen in hun taak en verleent hun de daartoe volgens de classis noodzakelijke faciliteit.'

2.2.2 *Arbeidsveld*

In E65.2 en E65.4 wordt het arbeidsveld van de visitatoren benoemd.

E65.2 De visitatie is gericht op het adviseren, aansporen en vermanen van de ambtsdragers met het oog op de opbouw van de gemeente en de vrede tussen de kerken.

E65.4 Desgevraagd bieden visitatoren hulp bij moeiten of conflicten in een gemeente.

De Gkv heeft in het model naast de reguliere visitatie daarom ook aandacht voor bijzondere visitatie. In artikel 8 worden hier een aantal richtlijnen voor opgesteld.

Van belang is hierbij op te merken dat het doorverwijzen expliciet geregeld wordt in artikel 9.

'1. De visitatoren verwijzen de kerkenraad bij een ernstig conflict tussen predikant en kerkenraad dat arbeidsrechtelijke gevolgen zou kunnen krijgen, door naar generale deputaten bemiddeling en begeleiding.

2. Bij een geval van seksueel misbruik in kerkelijke relaties verwijzen de visitatoren door naar het landelijke meldpunt van de kerken.'

2.2.3 Ontwikkelingen

Bij navraag bleek dat binnen de GKv nog niet in alle classes gewerkt wordt volgens deze nieuwe regeling. Men bevindt zich nog in de overgangperiode. Over veel zaken als bijvoorbeeld het punt van de toerusting (art. 2.1) is bij het opstellen van dit rapport nog weinig te zeggen.

3. Evaluatie

3.1 Reguliere visitatie

Binnen de PKN is er in 2011 een uitvoerig rapport verschenen over het functioneren van de visitaties. Dit rapport heet: 'Kerkvisitatie, een kritische waarneming' (www.protestantsekerk.nl/actief-in-de-kerk/besturen/colleges-generaal/Documents/Een%20kritische%20waarneming.pdf) Het geeft inzicht in de beperkingen en struikelblokken in de praktijk van de visitatie en geeft vervolgens aanzetten tot optimalisering van dit instrument.

Deputaten vonden veel herkenbare zaken in dit rapport en hebben er dankbaar gebruik van gemaakt om in paragraaf vijf aanzetten tot optimalisatie van de visitatie in de CGK te geven.

3.2 Buitengewone visitatie

In het gesprek met een aantal leden van het generale college van kerkvisitatoren, te weten ds. F. Buitink, ds. K. Bakker en ds. W. Sonnenberg, werd ons pas goed duidelijk welke belangrijke rol er binnen de PKN ligt bij het generale college voor kerkvisitatie én hoe het middel van de buitengewone visitatie binnen de PKN wordt ingezet.

De buitengewone visitatie is in de CGK wel bekend (getuige bijlage 28, algemene bepaling nr. 5) maar kent zover wij weten geen nadere instructies of reglementen. De zaken die in de PKN (en deels GKv) in een buitengewone visitatie aan de orde kunnen worden gesteld, worden in de CGK behandeld door de Vertrouwenscommissie predikanten (geen plek in onze K.O.), of kunnen worden voorgelegd aan de Commissie geschiloplossing per PS (bijlage 27).

4. Het vormen van een college

Deputaten kregen de opdracht studie te doen naar de mogelijkheid van de vorming van een (classicaal dan wel regionaal) college van kerkvisitatoren.

Hierbij is het wel van belang te definiëren wat we onder een *college* verstaan. Wij verstaan onder een *college* een bestuurslichaam. Het is ons inziens om die reden dat men binnen de gereformeerde kerken terughoudend is geweest de aanduiding *college* te gebruiken (allergie tegen de oude hervormde *besturenkerk*?) Veel liever spreken wij van *commissie* of *deputaatschap*.

4.1 Classicaal of regionaal college

Binnen de huidige kerkordelijke bepalingen is het niet mogelijk om een college van kerkvisitatoren te vormen. Volgens art. 44 K.O. worden visitatoren door de classis benoemd en zijn zij gemachtigd door de classis hun werk te doen. Zij vormen samen geen zelfstandig college.

4.2 Commissie kerkvisitatie of deputaten visitatoren?

Wat wij wel als een mogelijkheid zien, is dat de kerkvisitatoren in een overleg hun werkzaamheden op elkaar af stemmen. Dit zou je een commissie of deputaatschap kunnen noemen. Art. 44 K.O. schrijft niet voor dat de classis bepaalt welke visitator welke gemeente visiteert. De GKv heeft in de nieuwe kerkorde deze keuze gemaakt (zij noemen het trouwens wel een college).

Binnen de huidige regelingen kan dit nog niet per particuliere synode georganiseerd worden. De visitatie vindt nu plaats binnen de context van de classis. Als de synode dit wenselijk acht - wat niet ondenkbaar is - zullen hiervoor nieuwe regelingen ontworpen moeten worden.

4.3 Conclusie

In deze paragraaf hebben wij antwoord gegeven op vraag in de studieopdracht om studie te doen naar de mogelijkheid van de vorming van een (classicaal dan wel regionaal) college van kerkvisitatoren. Toch vinden wij dit antwoord te mager. Tenslotte werd deze opdracht gegeven met het doel 'het middel van kerkvisitatie te optimaliseren'. Daarom willen wij in de volgende paragraaf aanzetten geven tot optimalisering.

5. Het aanzetten tot optimalisering

In deze paragraaf geven wij aanzetten tot optimalisatie van de kerkvisitatie.

5.1 Optimalisering aan de kant van de kerkvisitatoren

Naar de mening van deputaten is er op de afgelopen GS al een goede weg ingeslagen door er bij classes op aan te dringen om de meest ervaren broeders als visitator in te schakelen met het verzoek aan de kerkenraden om hen daar meer ruimte voor te geven om dit werk te doen. Simpelweg moet gedaan worden wat er in art. 44 K.O. staat: de meest ervaren en bekwamen mensen aanwijzen.

Deputaten willen daarbij ook nadrukkelijk wijzen op de mogelijkheid anderen dan predikanten als visitator te noemen. Dat volgens art. 44 K.O. maar een predikant vervangen kan worden door een ouderling, vinden we wat summier. Liever zouden we op dit punt de kerkorde wijzigen en net als in andere kerkverbanden volgens een bepaalde verdeling dankbaar gebruik maken van de expertise van ouderlingen. Hiermee geven we antwoord op vraag 2 van de commissie (zie paragraaf 2).

Daarbij constateren wij dat zowel in de PKN als in de GKv regelingen getroffen zijn voor de toerusting van de visitatoren. Wij achten het ook van belang dat visitatoren de gelegenheid krijgen zich in hun taak toe te rusten. Mogelijk kan dit binnen de Permanente Educatie Predikanten een plek krijgen. Ook kan onderzocht worden of inschrijving van CGK predikanten in de reeds bestaande cursussen in de PKN tot de mogelijkheden behoort.

Eveeens is het zeer aanbevelingswaardig om aan benoemde (minder ervaren) visitatoren een ervaren begeleider toe te wijzen, zodat zij nog meer kwaliteiten ontwikkelen om deze taak uit te voeren.

Omdat kerkenraden bij interne spanningen niet altijd het achterste van hun tong laten zien, is bij de uitvoering van deze taak een goede manier van spiegelen doorvragen van de kant van de kerkvisitatoren noodzakelijk. Daaronder wordt verstaan: een werkwijze, waarmee gepoogd wordt de kerkenraad op een pastoraal-vragende manier zich bewust te laten worden van de eigen keuzes en de consequenties daarvan.

5.2 *Optimalisering aan de kant van de kerkenraden*

Ook aan de kant van kerkenraden is een en ander te verbeteren n.l. ruim tijd inlassen voor de kerkvisiteatie en een open en transparante houding naar de kerkvisitatoren. Kerkenraden moeten ook bereid zijn om kritiek en advies aan te nemen.

Hoewel het werk van visitatoren een waarnemende en adviserende functie heeft, behoort het niet zo te zijn, dat het bevoegde gezag - veelal de kerkenraad - ongemotiveerd de adviezen naast zich neer kan leggen. In het kader van de gewenste sturing in het visitatieproces kan er geen sprake meer zijn van al te grote vrijblijvendheid (zie 4.2.2).

5.3 *Samenvatting en suggesties voor optimalisatie*

- De meest ervaren en goed gekwalificeerde broeders inschakelen, die berekend zijn op hun taak. Dat kan inhouden dat een aantal predikanten en ouderlingen in meerdere classisgemeenten visiteert.
- Om ervaren predikanten en kerkenraadsleden, die toch al druk bezet zijn, te ontlasten, zou men ook emerituspredikanten kunnen inschakelen.
- Deze broeders de mogelijkheid te geven door educatie een goede toerusting te ontvangen.
- Nieuwe broeders inwerken door mee te gaan met ervaren kerkvisitatoren.
- In het visitatiereglement vragen opnemen betreffende het functioneren van predikant en kerkenraad, die kunnen bijdragen om eventueel onderhuidse spanningen bespreekbaar te maken. De VCP zou daarvoor goede aanzetten kunnen geven.
- De kerkenraden instrueren om een zodanige tijd en ruimte voor de visitatie te nemen dat ook een gesprek over hoe het werkelijk gaat, goed tot zijn recht kan komen.
- Op een classisvergadering goed doorspreken over inhoud en doel van visitatie, zodat zowel kerkvisitatoren als kerkenraden gemotiveerd worden tot een maximaal inhoudsvolle visitatie te komen.
- Visitatoren meer ruimte geven voor (bij) sturing en kerkenraden op het hart drukken om niet vrijblijvend met adviezen om te gaan.
- Een apart onderdeel in de visitatie inlassen, waarin het functioneren van predikant en kerkenraad breedvoeriger aan de orde kan komen dan tot nu toe het geval en dat onderdeel standaard te combineren met een gesprek met de predikant en eventueel zijn vrouw apart.

6. **Conclusie**

De opdracht was: '...studie te doen naar de mogelijkheid van de vorming van een (classicaal dan wel regionaal) college van kerkvisitatoren ten einde daardoor het middel van kerkvisiteatie te optimaliseren...'

Deputaten hebben deze studie gedaan en antwoord gegeven op de vraag in paragraaf 5. Verder hebben deputaten in paragraaf 6 verdere aanzetten gegeven voor optimalisatie.

7. **Voorstel**

Deputaten stellen voor om in lijn met de bovengenoemde suggesties de bestaande kerkvisiteatiepraktijk te optimaliseren.

2.9 *Functioneren van de tucht*

De synode besloot:

deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen een studie te verrichten naar de wijze waarop de tucht aan tweede sleutel van het Koninkrijk der hemelen functioneert binnen onze kerken en de volgende synode voorstellen te doen ten aanzien van een eventuele verbetering van het gebruik van deze sleutelmacht.

Deze opdracht lezen deputaten als twee opdrachten, die in elkaars verlengde liggen:

1. studie te doen naar de wijze waarop de tucht functioneert;
2. voorstellen te geven ten aanzien van verbetering.

1. **Studie te doen naar de wijze waarop de tucht functioneert**

Inleiding

Binnen het deputaatschap hebben we ons bezonnen op de vraag hoe we het beste in beeld konden brengen hoe de kerkelijke tucht nu binnen onze kerken functioneert. Hierbij werd het instrument van de enquête afgewogen tegenover het houden van interviews. Gekozen werd voor het houden van interviews. De kwantiteit van de gegevens is daarmee weliswaar minder, maar we hadden de verwachting dat de kwaliteit een stuk hoger zou zijn. Hierin zijn we niet teleurgesteld en we zijn van mening dat we met de gehouden interviews een redelijk goed beeld hebben gekregen hoe de tucht nu functioneert.

Interviews

Er is voor gekozen twaalf diepte-interviews te houden. In overleg hebben we uit elke particuliere synode vier predikanten bereid gevonden mee te doen. Bij de selectie van deze predikanten hebben we geprobeerd te zorgen voor een goede spreiding over de breedte van de kerken. De interviews zijn afgenomen door verschillende leden van ons deputaatschap. De hiervoor gebruikte vragen zijn vooraf in een vergadering van het deputaatschap vastgesteld. Hieronder volgt een samenvatting van wat uit deze interviews naar voren is gekomen.

Visie op de tucht

Art. 71 van onze kerkorde geeft een duiding van de aard van de tucht. Uit de interviews blijkt een grote

mate van instemming met wat hier gezegd wordt. Tucht wordt geoefend naar het Woord van God en tot zijn eer. De uitleg en verkondiging van dit Woord is dan ook een eerste tuchttoefening. Het gaat in de tucht om de eer van God en de heiligheid van de gemeente. Vaak wordt er verwezen naar het beeld van de Goede Herder die zijn schapen bij de kudde wil houden en wil behoeden voor gevaar. Omdat de tucht geestelijke van aard is, moet zij ook op een geestelijke wijze geoefend worden. Dit kan alleen plaats vinden vanuit de gezindheid van Christus.

Uitoefening van de tucht

Uit alle interviews komt naar voren dat er tucht wordt geoefend. De mate waarin en de manier waarop verschilt. Soms beperkt men zich vrijwel uitsluitend tot vermanen. Ontrading en afhouding van het Heilig Avondmaal wordt veel genoemd. Afkondiging aan de gemeente zonder/met naam komt weinig voor.

Uit de twaalf interviews komt het hele spectrum van mogelijke resultaten naar voren. Van: het beoogde doel is bereikt, tot: het werkt helemaal niets uit of zelfs het tegendeel van het beoogde doel: het betreffende gemeentelid heeft zich onttrokken aan de gemeente.

Bij de vraag welke geboden de tuchttoefening raakte, worden vrijwel alle tien genoemd. Wel wordt zonde tegen het zevende gebod veruit het meest genoemd.

Als reden waarom de tucht niet het gewenste resultaat heeft, worden diverse redenen genoemd: hardnekkigheid van de zondaar, autonomie van mensen, gebrek aan tact van de kerkenraad, eenvoudig om je bij een andere kerk aan te sluiten, psychische factoren en onbegrip (vooral bij randleden). Bij getuigenissen van situaties waarin wel het beoogde doel wel werd bereikt, speelt een rol: intensief pastoraat, bereidheid tot schuldbelijdenis en bekering.

Context van de uitoefening van de tucht

Veel geïnterviewde predikanten bevestigen dat de context van de gemeente een rol speelt in de manier waarop er om gegaan wordt met de uitoefening van de kerkelijke tucht. In de context van een dorp is grotere voorzichtigheid geboden vanwege de sterke sociale controle. Daarbij spelen familiebanden binnen de gemeente ook een niet te onderschatten rol. Uit de interviews komt naar voren dat kerkenraden in hun manier van uitoefenen van de tucht hier rekening mee houden. Ook de cultuur binnen de gemeente speelt een grote rol. Dit leidt ertoe dat er verschillen zijn: wat in de ene gemeente als tuchtwaardig wordt beschouwd, wordt in de andere gemeente geaccepteerd. Hierbij is te denken aan bijvoorbeeld zondagsarbeid, of trouwen na echtscheiding. Opvallend is ook dat men in een gemeente met een meer volkskerkelijk karakter vaak terughoudender is dan wanneer er sprake is van een streekgemeente waarvoor bewust gekozen is. De kerkelijke verdeeldheid werkt nogal eens frustrerend voor de tuchtuitoefening.

Kerkenraad en predikant

Er wordt opvallend positief gesproken over de wijze waarop er binnen de kerkenraden omgegaan wordt met de tucht. Getuigd wordt van zorgvuldig overleg en er is vaak sprake van grote mate van betrokkenheid. Over het algemeen acht men de ouderlingen goed in staat met deze zaken om te gaan. Kernwoorden zijn: pastoraal en geestelijk. Of de predikant hier nog een specifieke rol in heeft wordt wat verschillend gedacht. Sommigen zien een speciale rol vanwege zijn ervaring in andere gemeenten en zijn professionaliteit. Anderen leggen meer het accent op de predikant als één te midden van de raad van oudsten. Overigens zijn niet alle ervaringen positief te noemen. Genoemd wordt dat de noodzaak van tuchttoefening niet altijd gedragen wordt. Uit de interviews blijkt dat er ook fouten worden gemaakt - hoe kan het ook anders - en dat niet alle ouderlingen er even goed mee om kunnen gaan.

Werken met de artikelen 71-80 K.O.

In de interviews hebben we ook gevraagd naar de ervaringen hoe het is om concreet te werken met de artikelen 71-80 zoals ze nu geformuleerd zijn in onze kerkorde. Naast veel waardering zijn er ook suggesties voor verbetering aangedragen. In deel II van dit rapport gaan we daar nader op in.

Als knelpunten worden vooral genoemd: secularisatie en individualisering. Met het eerste wordt bedoeld dat dit leidt tot gebrek aan zondebesef. Men ervaart heel veel situaties niet meer als zonde, terwijl de kerkenraad op grond van Gods woord die situaties wel als zonde beschouwt.

Met het tweede wordt bedoeld, dat het besef van het horen bij een gemeenschap steeds meer gaat ontbreken. Mensen ervaren het als geen enkel probleem om zich te onttrekken aan een gemeente, of om te geloven zonder kerk of om een andere gemeente uit te kiezen die meer bij hen past.

Als derde knelpunt noemen we het gegeven dat men ook binnen het kader van een gereformeerde schriffbeschuwing soms tot verschillende conclusies komt over de te volgen lijn. De Schrift wordt in concrete situaties verschillend toegepast. Dit dringt tot de vraag hoe dat verwerkt moet worden bij het oefenen van tucht.

Ideeën voor verbetering

Vanuit de interviews zijn diverse ideeën aangedragen tot verbetering voor het uitoefenen van de kerkelijke tucht. Deel II van dit rapport komen deze terug, alsmede wat suggesties hoe om te gaan met de knelpunten zoals hierboven geformuleerd.

2. Voorstellen tot verbetering

In deel 1. van dit rapport worden als drie voornaamste knelpunten genoemd: secularisatie, individualisering en verschil van inzicht binnen de kaders van een gereformeerde Schriftopvatting. In dit deel laten we zien dat tucht vanaf het begin een plek heeft gehad in de kerk en daarom wij van mening zijn dat de kerk een eigen koers moet blijven varen te midden van secularisatie en individualisering (A).

Vervolgens wordt geschetst dat ook in het verleden de kerk al heeft leren omgaan met verschil van inzicht onder gelovigen en hoe dit een plek zou kunnen krijgen binnen de kerkorde (B).

Daarna gaan we in op de toepassing van de tucht in de huidige praktijk (C).

Tot slot noemen wij enkele verbeterpunten die uit de interviews naar voren kwamen met daaraan gekoppeld een aantal aanbevelingen (D).

A. Tucht in het Nieuwe Testament

Inleiding

In het moderne Nederlands wordt tucht verbonden met een autoritaire stijl van leidinggeven, het leren van discipline. In het Nieuwe Testament wordt, wat we van oudsher in de kerk aanduiden als tucht, in verband gebracht met de liefdevolle zorg van de Herder over Zijn kudde. Wanneer Paulus afscheid neemt van de oudsten van Efeze drukt hij hen op het hart: *'Ziet dan toe op uzelf en op de gehele kudde, waarover de Heilige Geest u tot opzieners gesteld heeft, om de gemeente Gods te weiden, die Hij Zich door het bloed van zijn Eigene verworven heeft.'* (Handelingen 20:28). Deze woorden vatten goed samen waar we bij tucht in de kerk aan denken. Het gaat om de zorg voor de ander binnen de gemeente van Christus. Paulus laat in de verzen daarna merken, dat hij hier denkt aan zorg die bestaat uit bescherming tegen gevaren. Gevaren van buitenaf én van binnenuit. Van buitenaf zullen woeste wolven proberen de kudde te verscheuren. Van binnenuit zullen mensen met andere ideeën de waarheid van het evangelie willen verdraaien. Christus heeft mensen aangesteld om over zijn kudde te waken. De reden daarvoor is dat de kudde Hem zeer kostbaar en dierbaar is. Hij heeft hem gekocht met zijn eigen bloed. Bij tucht in de kerk gaat het om elkaar te bewaren bij de kerk van Christus, of anders gezegd: bij het evangelie van de waarheid. Dit is geen eenvoudige taak. Paulus herinnert de oudsten van Efeze eraan hoe hij zelf drie jaar lang dag en nacht gewerkt heeft 'onder tranen'.

Aangesteld tot opzieners

Om de zorg voor de kudde op zich te nemen, heeft de Heilige Geest volgens Paulus 'opzieners' aangesteld. Als achtergrond van deze woorden, staan we stil bij woorden van Christus uit Mattheüs 16 en 18. Woorden die in het nadenken over tucht in de kerk een belangrijke rol spelen.

In Mattheüs 16:18 en 19 horen we hoe Jezus spreekt over het bouwen van zijn kerk en het openen en sluiten van het Koninkrijk der hemelen. Nader bekeken blijken deze woorden nog niet zo eenvoudig te begrijpen. In de loop van de geschiedenis is er dan ook verschillend uitleg aan gegeven. In de gereformeerde traditie wordt vers 18 zo uitgelegd, dat Christus hier de belijdenis van Petrus - dat Hij de Christus is - aanwijst als het fundament waarop Hij zijn kerk zal bouwen. In lijn hiermee wordt dan ook vers 19 uitgelegd: de sleutels om het Koninkrijk der hemelen binnen te komen liggen in deze apostolische belijdenis. De apostelen krijgen de volmacht om deze sleutels te hanteren. Zo kan bijvoorbeeld Paulus zeer krachtig spreken over iemand die een ander evangelie brengt dan dat van Jezus Christus (Galaten 1:8).

In Mattheüs 18:15-18 werkt Christus concreet uit hoe dit in de kerk moet functioneren. Deze woorden zijn een stuk duidelijker. Binnen de kerk spreken we altijd eerst de ander onder vier ogen aan. Pas als iemand weigert te luisteren wordt de kring van betrokkenen groter. Blijft iemand alsnog volharden dan wordt heel de kudde erbij betrokken. Als zo iemand zich zelfs daar niet aan stoort, dan kan hij niet langer bij de kudde horen.

Zorg in de praktijk

Uit een tekst als Handelingen 20:28 blijkt dat deze opdracht van Christus niet beperkt is gebleven tot zijn apostelen. Paulus geeft op zijn beurt de oudsten van Efeze instructie om het herderlijke werk voort te zetten. Hoe de oudsten dit exact in de praktijk hebben gebracht, weten we niet. Wat we wel weten is hoe de apostelen in hun brieven bezig zijn geweest dit herderlijke opzicht vorm te geven. De apostelen geven aanwijzingen over leer en leven. Het is hen te doen om dwaalleer en zonden uit de gemeente te weren. De voornaamste drijfveer hiervoor is de onderlinge liefde. Men is zich zeer bewust welke gevaren er dreigen (Hebreeënen 3:13).

Vanuit de brieven zijn verschillende voorbeelden te geven hoe de apostelen aandringen op onderling vermaan tussen gemeenteleden en hoe binnen de gemeente enken een speciale taak hierin gekregen hebben. Twee dingen vallen hierbij in het bijzonder op. In de eerste plaats valt op dat de apostelen steeds opnieuw verwijzen naar de inhoud van het evangelie, welke tot ons komt in het Woord van God. Dat kunnen woorden uit het Oude Testament zijn (2 Tim. 3:15) of woorden van Christus (Kol. 3:16). Maar ook de woorden van de apostelen zelf, hebben kracht om de ander de juiste richting te wijzen (1 Tess. 4:18). Het is dan ook haast vanzelfsprekend, maar niet onbelangrijk, dat Paulus in zijn aanwijzingen voor het aanstellen van oudsten aan Titus schrijft dat ze de gezonde leer moeten kennen.

Maar er is nog iets dat opvalt. Zeker in vergelijking met wat we in het Oude Testament lezen hoe de profeten te werk gingen. In het Oude Testament lezen we hoe de profeten woorden van God gebruikten om de mensen tot berouw en bekering te bewegen, wijzend op het oordeel van God dat zeker zal komen als het volk zich niet bekeert. In het Nieuwe Testament rust het onderlinge vermaan steeds op het volbrachte werk van Christus en het vernieuwende werk van de Heilige Geest (1 Joh. 2:20,27). Een mooi voorbeeld hiervan vinden we in Romeinen 15:14. Paulus heeft net een hele lastige kwestie in de kerk van Rome besproken. Er waren gemeenteleden die op grond van Gods Woord meenden zich te moeten houden aan richtlijnen met betrekking tot voedsel en het houden van bepaalde dagen. Anderen dachten op grond van de vrijheid in Christus daar anders over. Hoe moet het verder? Paulus geeft naar de hem gegeven wijsheid richtlijnen. Maar afsluitend zegt Paulus daarbij dat hij de overtuiging heeft dat de gemeente ook zelf in staat is elkaar terecht te wijzen. Dat zegt Paulus op grond van de door God geschonken goedheid in de gemeente. De goedheid waar Paulus het over heeft, is vrucht van de Heilige Geest: een gave van God (Gal. 5:22, Ef. 5:9, 2 Tess 1:11). Daarbij komt het vervuld zijn met kennis. Kennis in de zin van het inzicht dat leert wat goed is om te doen. Paulus wijst de kerk van Rome op haar rijke bezit; de gave van de Geest (Joh.14:26). Maar hoewel de gemeente het al wist, heeft Paulus het toch geschreven. Ook dat is van belang in ons nadenken over opzicht in de christelijke kerk.

Niet alleen woorden

In 1 Korintiërs 5 lezen we hoe Paulus de gemeenteleden van Korinthe aandringt ook daadwerkelijk het onderling opzicht in de praktijk te brengen. Hij verwijft hen dat zij dit nog niet gedaan hebben en hij vraagt de gemeente dit alsnog te doen. Paulus had te horen gekregen dat er in de kerk van Korinthe sprake was van incest. Dit was niet alleen in de Joodse wet verboden, maar werd ook in de Grieks-Romeinse wereld veroordeeld. En in plaats van dat de kerk hier wat aan deed, was men trots dat zo iets toch 'moest kunnen'. Paulus schrijft wat hij hier van vindt op grond van het gezag van Jezus Christus. Welke opdracht Paulus in vers 5 precies geeft, wordt verschillend gedacht. In ieder geval zal het betekend hebben dat de bewuste

man uitgesloten moest worden van de broederlijke gemeenschap. Hij staat buiten het rijk van God en is daarmee terug in het machtsgebied van de satan (Hand. 26:18). In de slotwoorden van vers 5 laat Paulus duidelijk merken dat het hem hierin te doen is om het behoud van de man. Of in de gemeente van Korinthe de weg van Matteüs 18 al gelopen was en men als laatste stap de broederlijke gemeenschap moest worden ontzegd, of dat Paulus hier direct een daad wil stellen is voor ons niet meer te achterhalen. Wat we van dit gedeelte vooral leren, is dat herderlijk opzicht uitgevoerd moet worden. Slechtheid en boosheid (vs. 8) beschadigt de kerk en mag daarom geen vaste plek krijgen in het midden van de gemeente. In plaats daarvan mag de kerk leven in reinheid en waarheid.

Het juiste evenwicht

Uit de vele aanwijzingen die we vinden in de brieven, blijkt dat het nodig was steeds opnieuw in te gaan op concrete situaties die zich in de gemeente voordeden. De kudde blijkt in deze wereld maar slechts zelden te verkeren in alleen grazige weiden en rustige wateren. De reden is ons niet onbekend. Het is de tegenpartij, de duivel, die rond gaat als een brullende leeuw op zoek naar een prooi (1 Petrus 5:8). Bovendien blijft voor iedere christen de strijd tegen de zonde realiteit. De kerk leeft nog in de verstrooiing. Enerzijds leeft de kerk uit de werkelijkheid van de verlossing. De gemeente wordt aangesproken als "de uitverkorenen naar de voorkennis van God, in heiliging door de Geest, tot gehoorzaamheid en besprenging met het bloed van Jezus Christus" (1 Petrus 1:2). Een soortgelijke kwalificatie van de gemeente kwamen we al tegen in Handelingen 20:28. Het gaat om de gemeente van God, die Hij Zich door het bloed van zijn Eigene verworven heeft. En anderzijds wordt dezelfde gemeente vermaand met de woorden: 'Weest heilig, want ik ben heilig' (1 Petrus 1:16). Er is dus een spanning tussen het wat we ook wel noemen het 'reeds' en het 'nog niet'. Het gebed dat Christus ons leert: 'leid ons niet verzoeking, maar verlos ons van de boze' blijft nodig tot de voleinding van alle dingen.

Het is deze spanning waaronder de uitoefening van het opzicht te allen tijde zal blijven staan. Een spanning die in sommige gevallen gerust 'hoogspanning' genoemd kan worden. Wie deze spanning op wil lossen, raakt in grote problemen. Het oplossen van de spanning kan namelijk naar twee kanten. Je kunt vanwege het 'nog niet' het opzicht geheel los willen laten. In sommige kerken is dit gebeurd. De vrijheid werd daarmee maximaal. Iedereen mag denken en doen wat hij wil. Het zal duidelijk zijn dat als we deze weg gaan, ver af komen te staan van wat Christus zelf met zijn kerk voor ogen had. Is dit wat er in de kerk van Korinthe dreigde te gebeuren?

De andere 'oplossing' is het opzicht maximaal te maken. In deze situatie zal geen enkele zonde getolereerd worden, alles wordt gesteld onder het 'reeds'. De vrijheid wordt minimaal. Er zal een dik wetboek ontstaan, waarin staat wat wel kan en wat niet. Vanuit de geschiedenis van de kerk zijn dramatische voorbeelden te geven waartoe dit kan leiden. Ook in het Nieuwe Testament komen we deze vorm van kerk-zijn zó niet tegen. Paulus riep niet in iedere situatie die hij besprak op om de zondaar 'over te leveren aan de satan'. Er blijft voor de kerk van Christus - tot de wederkomst - dan ook geen andere weg open dan de weg te zoeken naar het juiste evenwicht tussen enerzijds opzicht en daarmee het weren van zonde en dwaaleer uit de gemeente en anderzijds het erkennen van de gebrokenheid van het bestaan en de aanwezigheid van zonde in de kerk. Om in liefde elkaar terecht te wijzen, de moedeloze hoop te geven, op te komen voor de zwakken, en met iedereen geduld te hebben (1 Tessalonicenzen 5:14).

Hoe dit evenwicht er uit ziet, zal in elke tijd in antwoord op de vragen die op de kerk afkomen opnieuw gevonden moeten worden. Gelukkig mag de kerk wanneer zij deze weg gaat, zich getroost weten door de belofte van de Heilige Geest.

B. Verschil van inzicht

Wanneer de kerk een weg wil zoeken tussen strikte gebondenheid en maximale vrijheid, zal de kerk binnen een bepaalde bandbreedte ruimte moeten bieden. In de kerkgeschiedenis heeft de kerk wegen gevonden om hier mee om te gaan. Hieronder schetsen wij een aantal van die wegen.

In de eerste plaats is er verschil gemaakt tussen de verantwoordelijkheid van ambtsdragers en gemeenteleden. In de tweede plaats hebben gereformeerden bij verschil van inzicht rekening willen houden met wat genoemd wordt 'vrijheid van profetie' en 'tolerantie'. Wat hiermee bedoeld wordt en wat het verschil tussen beide is, wordt hieronder uitgewerkt.

Verschil van verantwoordelijkheid tussen ambtsdragers en gemeenteleden

Binnen de gereformeerde kerken wordt van ambtsdragers verwacht en verlangd dat zij alle onderdelen van de gereformeerde belijdenis voor hun rekening nemen. Zij beloven dit door hun handtekening te zetten onder het ondertekeningsformulier. Binnen de K.O. is dit geregeld in art. 52 en 53. Zij beloven hiermee ook hun bereidheid de leer van de drie formulieren van enigheid zelf ook te onderwijzen en te verdedigen. Uit sub 2 onder art. 52 blijkt dat er wel verschil kan zitten tussen wat iemands persoonlijk gevoelen kan zijn en wat iemand geacht wordt te leren. Onder 'vrijheid van profetie' komen wij hier op terug.

In het ondertekeningsformulier wordt overigens wel gewezen op het zogenaamde recht van gravamen. Dat is belangrijk want hiermee geven de kerken te kennen: de mogelijkheid staat open bezwaar aan te tekenen tegen een stuk van de leer, zoals geformuleerd in de belijdenisgeschriften. Hierin spreekt de kerk uit dat het gezag van de Schrift te allen tijde boven het gezag van de belijdenis staat.

Voor belijdende gemeenteleden geldt wel dat zij hun instemming betuigen met de gereformeerde belijdenis en daar ook aanspreekbaar op zijn. Maar hun taak en verantwoordelijkheid is anders. Er is dan ook vanouds verschil in binding en consequenties tussen ambtsdragers en gemeenteleden.

Vrijheid van profetie en tolerantie

In de tweede plaats erkennen de gereformeerden 'vrijheid van profetie' (libertas prophetandi) en 'tolerantie'. Hieronder schetsen we wat men daarmee bedoelde.

Vrijheid van profetie

Profetie wordt hier niet gebruikt in de betekenis: het doorgeven van woorden van God, maar in de betekenis van uiting geven van een mening op grond van Gods Woord. Deze uitdrukking werd met name gebruikt bij onderwerpen, waarover de belijdenis zich niet uitlaat.

In de literatuur wordt vaak teruggegrepen op Voetius die vier trappen van vrijheid onderscheidde.

1. Zelf een mening hebben.
2. Over je mening spreken, zonder het te verbreiden.
3. Je mening leren.
4. Je mening van de kansel verkondigen.

In de geschiedenis is ook terug te vinden dat soms culturele omstandigheden in rekening werden gebracht in zaken waar de belijdenis wel iets over zegt. Bijvoorbeeld bij de vraag of de Engelse theologen vrijheid gelaten moest worden hun bisschoppelijke systeem te houden en verdedigen, omdat zij in een andere nationaliteit en omstandigheden verkeerden. In de Nederlandse kerken mocht dit niet openlijk geleerd worden, omdat de belijdenis hier anders over spreekt, maar voor de Engelse theologen gold op dit punt vrijheid.

Met het rekening houden van vrijheid van profetie, spreekt het besef dat ons kennen slechts ten dele is en dat wij zoveel mogelijk de eenheid van de kerk dienen te bewaren. We kunnen hierbij denken aan wat Paulus schrijft in Filippenzen 3:15,16 en Romeinen 14.

In de literatuur wordt het beeld van veiligheidskleppen gebruikt. Als de druk te hoog oploopt, kan er stoom ontsnappen om te voorkomen dat het geheel uiteen klapt. Dit beeld kan ook naar de andere kant uitgewerkt worden: zet je ze helemaal open, dan ontsnapt alle stoom en verliest het geheel zijn werking. Dit beeld wil hetzelfde zeggen als wat onder A. gezegd wordt over het zoeken van het juiste evenwicht. De kerk is geroepen de toevertrouwde waarheid te bewaren en tegelijk hier in wijsheid mee om te gaan, zodat de kerk niet ten onder gaat aan verdeeldheid.

Tolerantie

De vrijheid van profetie werd vooral toegepast op gebieden waar de belijdenis zich niet uitsprak. De tolerantie functioneert in zaken waarin veelal de gezonde Bijbelse leer vaststaat, maar er om missionaire of pastorale redenen toch ruimte wordt gelaten.

In de mate van tolerantie werd rekening gehouden met diverse factoren: wel of geen ambtsdrager (zie boven), gebrek aan inzicht of halsstarrigheid, belang van het onderdeel van de leer. Veel werd hierin overgelaten aan het oordeel van de plaatselijke ambtsdragers. Gereformeerden wilden steeds de leer van de kerk gegrond op de Schrift steunen, maar wilden ook aan de persoonlijke vrijheid niet te kort doen.

Binnen de nieuwe kerkorde van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt is in het gedeelte dat handelt over de tucht (onderdeel D) een apart artikel opgenomen over afwijkende opvattingen (D56): 'Wanneer er bij iemand sprake is van opvattingen die afwijken van de gezonde Bijbelse leer, kan de kerkenraad besluiten hem in zijn overtuiging te verdragen onder de volgende voorwaarden: a. hij is bereid om zich te verantwoorden tegenover de Heilige Schrift en zich daaruit te laten onderwijzen; b. hij voert geen propaganda voor zijn opvattingen; c. hij houdt zich aan eventuele aanwijzingen van de kerkenraad.' Hiermee heeft het tolerantie principe een plek gekregen in de kerkorde van de GKv. In de toelichting op dit artikel geschreven voor de invoering kunnen we lezen: 'We hopen dat de kerken zich er achter kunnen scharen op basis van de visie dat wij kerken zijn die met overtuiging staan voor de eigen gereformeerde belijdenis, maar die vanuit die vaste overtuiging ook ruimte kunnen bieden aan wie als leerling nog onderweg zijn (vgl. Filippenzen 3: 15-16). In dit artikel wordt de gezonde Bijbelse leer bekend verondersteld. Waar het bij vrijheid profetie gaat om zaken die niet beslist kunnen worden, gaat het bij tolerantie veeleer over zaken die wel beslist zijn, maar op een moment niet verbeterd kunnen worden.'

C. Toepassing in de praktijk

In onderdeel A. hebben we verkend hoe in het Nieuwe Testament de tucht ter sprake komt. We constateerden dat ook in de uitoefening van de tucht er een spanning is tussen het 'reeds' en het 'nog niet'. In de praktijk van het kerkelijke leven zijn we geroepen een weg te zoeken naar het juiste evenwicht tussen enerzijds opzicht en tucht en anderzijds rekening te houden met onvolmaaktheid en het kennen ten dele. Onder B. hebben we gezien hoe de kerk in het verleden wegen gevonden heeft hier mee om te gaan. Door rekening te houden met verschillende verantwoordelijkheden en om te gaan met afwijkende meningen in de kerk krijgen we denkkaders die ook vandaag tot nut kunnen zijn. In dit onderdeel van ons rapport willen we nog wat concreter ingaan op het toepassen van de artikelen van de kerkorde in de praktijk. We staan eerst stil bij het kader waarin de artikelen 71-80 staan. Vervolgens gaan we in op het belang van de context waarin tucht geoefend wordt.

Kader

Bij de daadwerkelijke toepassing van de tucht zullen we steeds het grote kader voor ogen moeten houden. Zoals bij alle onderwerpen die in de kerkorde aan de orde komen, geldt het ook voor de tucht: ze wil dienstbaar zijn aan de voortgang van en verbreiding van het Evangelie (zie voorwoord K.O.). Ze wil de doorwerking van het Evangelie in het leven van zondige mensen dienen. De sleutel van de tucht mag dus nooit los gemaakt worden van die andere sleutel die Christus aan Zijn kerk heeft toevertrouwd: de verkondiging van het Evangelie! Waar tucht in de vorm van (stille) censuur moet worden toegepast, dient dan ook steeds de vraag voor ogen gehouden te worden: wat is in deze situatie het meest dienstbaar aan de doorwerking/verbreiding van het Evangelie? Dit geldt dan ook naar twee kanten: naar hem of haar die met de sleutel van de tucht in aanraking komt, maar ook met het oog op de gehele gemeente.

Toepassing van de tucht

Tucht behoort toegepast te worden waar iemand hardnekkig de vermaningen van de kerkenraad verwerpt of een openbare of grove zonde gedaan heeft (art. 75/76 K.O.). Tucht in de zin van censuur is niet van toepassing waar iemand in de zonde valt, als hij daarna weer de strijdbijl opneemt tegen het kwaad in zijn leven. Waar iemand in de zonde blijft, zich er als het ware in vastblijft, moet censuur worden geoefend. Dit kan aan het licht komen doordat men zonder enige gene openbaar de zonde bedrijft of ook doordat men willens en wetens de broederlijke vermaningen naast zich neerlegt. Men gedraagt zich dan op een wijze die niet bij het christen-zijn past maar hem eerder terugbrengt in een sfeer waar niet Christus maar de zonde heerschappij voert (D. Nauta). Er wordt niet gestreden tegen de zonde, de zonde wordt juist de vrije loop gelaten.

Het maakt verschil of je door de zonde 'achterna gezeten' wordt en er dan door wordt ingehaald of zelf 'achter de zonde aanzit'. In de gemeente wordt een man verliefd op de vrouw van een ander. Dit wordt

bekend. De ouderlingen spreken de man hierop aan. De man is zich bewust van zijn onzuivere relatie en beloofd geen toenadering te zoeken. De verliefdheid overkwam hem. Toepassing van tucht blijft achterwege. In de gemeente wordt bekend dat een getrouwde man via een datingsite contact heeft gezocht met een andere vrouw. In dit geval besluit de kerkenraad de sleutel van de tucht te hanteren. Hier is de eer van God in het geding, dreigt besmetting van heel de gemeente en slaat een mens de weg in naar het verderf. Dan mag de kerk niet werkeloos toezien. Hier staat immers veel op het spel.

Doel van de tucht

Het is ingrijpend wanneer iemand van het avondmaal geweerd moet worden. Dit kan ervaren worden als een afgestoten worden. Toch wordt dan een grote denkfout gemaakt. Niet de kerk stoot af, zelf is men bezig de genade de rug toe te keren. Door middel van de tucht bedoelt de kerk juist te trekken en wakker te schudden: weet je wel waar je mee bezig bent? Je bent je aan het verwijderen van de Heere en zijn dienst: kom terug!

Artikel 71 van de kerkorde zegt het zo: zij heeft ten doel dat de zondaar met God, de gemeente en de naaste verzoend wordt en de gegeven ergernis uit de gemeente van Christus wordt weggenomen. Het gaat allereerst om verzoening met God die ontvangen mag worden in de weg van terugkeer tot de God van de verzoening. Waar die verzoening met God realiteit wordt, krijg je ook je plaats in de gemeente weer terug. De gemeenschap van de heiligen, die in het avondmaal zijn heerlijkste gestalte krijgt, gaat dan weer voor je open. Je mag weer voluit deel uit maken van het lichaam dat tot vrede is geroepen (Col. 3: 15).

Pastorale context

Juist vanwege de positieve bedoeling zal tucht alleen daar kunnen functioneren waar het tuchtwaardige gemeentelid bereid is tot gesprek, zodat hij bereikbaar is voor de kerkelijke vermaningen. In de artikelen over de tucht wordt keer op keer het woord 'vermaning' gebruikt. Een tuchtmaatregel kan niet zonder het pastorale gesprek dat in de gezindheid van de grote Herder van de schapen, de Heere Jezus Christus. Zo'n gesprek zal een vermanend karakter hebben, maar ook een uitnodigende ondertoon: je mag de royale uitnodiging laten klinken tot de Herder te zoeken Die hem zoekt. Vermaning is hier niet de opgestoken vinger. Het is naar een veelvuldig in het N.T. gebruikt woord voor vermanen (parakalein): erbij roepen. Omdat het dit woord ook vaak vertroosten betekent, mag je ook zeggen: het is terugroepen tot de troost. Van elk belijdend lid mag verwacht worden dat men hiervoor openstaat. Bij het doen van openbare geloofsbelijdenis is beloofd zicht te onderwerpen aan het herderlijk opzicht van de kerk. De praktijk is helaas weerbarstiger. Hierbij valt o.a. te denken aan situaties van randkerkelijkheid, maar in sommige andere situaties kan de deur dicht blijven. In zo'n situatie onttrekt iemand zich feitelijk aan het herderlijke opzicht van de kerk. Hier kan tucht nooit beantwoorden aan het doel dat ermee beoogd wordt en zal naar andere wegen gezocht moeten worden.

Bezint eer ge begint

Ook daar waar de ruimte voor vermaan wel aanwezig is en de tucht dus kan functioneren, zal een kerkenraad aan het begin van zo'n proces zich ernstig af moeten vragen of men ook bereid is die weg tot het einde af te lopen. Nogal eens wordt wel aan een tuchtprocedure begonnen - er wordt overgegaan tot het toepassen van stille censuur - zonder dat daarop ooit een vervolgstap volgt terwijl ervan terugkeer/bekering geen sprake is. Zo staat iemand soms jaren lang onder stille censuur, omdat men voor het vervolg terugdeinst.

Die huiver is goed te begrijpen. Het toesluiten van het Koninkrijk is een zaak van ontzagelijke ernst. Zonder die huiver kan de tucht nooit goed worden toegepast. Maar daar waar iemand zich daadwerkelijk buiten het Koninkrijk plaatst door hardnekkig in de zonde te volharden, komt er een moment waarop je als kerkenraad bereid moet zijn de volgende stappen te zetten die uiteindelijk leiden tot uitsluiting uit de gemeente. Wanneer een kerkenraad op het punt staat stille censuur toe te passen maar grote aarzeling heeft of ze die weg tot het einde wil gaan, is het de vraag of een kerkenraad die weg wel in moet slaan. Is er dan echt sprake van een situatie waardoor een gemeentelid zichzelf buiten het Koninkrijk dreigt te plaatsen? Hier kan aarzeling niet de boventoon voeren. Het moet duidelijk zijn. Waar iemand zich zo buiten het Koninkrijk plaatst, behoort een kerkenraad deze weg in de gezindheid van Christus Die het verlorene zoekt te gaan (Matth. 18: 12vv).

Context

Uit het feit dat de synode deze studieopdracht toebedeeld heeft aan het deputaatschap kerkorde en kerkrecht, spreekt het besef dat we in de uitoefening van de tucht te maken hebben met een vorm van kerkrecht. Hoewel het kerkrecht niet in alles één op één vergeleken kan worden met het gewone recht, zijn er wel overeenkomsten. Zo geldt ook voor het kerkrecht dat recht *gevonden* moet worden. Op een geestelijke wijze omgaan met de kerkorde is wat anders dan 'regel is regel'. In elke situatie zal opnieuw bekeken moeten worden wat een rechtvaardige toepassing is van de regel. Dat geldt zeker voor zulke fundamentele zaken als het uitoefenen van de kerkelijke tucht.

Er is iemand in de gemeente die ontucht heeft gepleegd met een kind. Hij heeft diep berouw over zijn daad en heeft enige tijd in de gevangenis doorgebracht. Mag de kerkenraad zo iemand weren van het avondmaal? Dit lijkt geheel in strijd met het denken over vergeving en genade. Maar wat als het inmiddels groot geworden kind nog in de gemeente is? Mag van haar verwachten worden dat zij naast hem gaat zitten aan tafel? Is dat geen groter onrecht?

Uit de interviews bleek dat er ook verschil kan zijn in toepassing van de tucht naar gelang de context waarin men gemeente zicht bevindt. Het zou te makkelijk zijn om dit te bestempelen als een misstand en te zeggen dat er één lijn getrokken moet worden. Juist in de kerk gaat het immers niet om een simpele toepassing van de regel, maar om het recht dat in de kerk altijd een gestalte van de genade is. Onze kerken hebben hier al veel ervaring mee opgedaan op het zendingsveld. Het besef dat Nederland inmiddels ook geheel beschouwd kan worden als zendingsveld, is inmiddels terug te vinden in de kerkorde als het gaat om bijzondere regelingen voor zendingsgemeenten. Ook bij het toepassen van de kerkelijke tucht zal in Nederland in toenemende mate rekening gehouden moeten worden met totaal verschillende contexten waarin onze kerken staan.

Er is iemand in de gemeente die zondagsarbeid verricht. In de ene gemeente kan dit besproken worden als tuchtwaardig, omdat het ervaren wordt als niet-noodzakelijk. Wanneer de kerkenraad stappen gaat zetten, zal dit kunnen rekenen op veel begrip. In een andere gemeente in een andere context kan dit heel anders zijn. Een kerkenraad die de weg van censuur kiest stuit hier op een muur van onbegrip en gevoelens van onrecht.

Of een situatie tuchtwaardig is, kan daarom het beste beoordeeld worden door een plaatselijke kerkenraad die de situatie kent. In onze huidige kerkorde zijn aanzetten te vinden voor deze denklijn, bijvoorbeeld in sub 2 van art. 64. Ook in vragen rondom huwelijk en echtscheiding maken kerkenraden vaak hun eigen afwegingen om in concrete situaties te zoeken naar recht. Uit de interviews is gebleken daar waar een kerkenraad dit zorgvuldig doet men tevreden is over de wijze waarop de tucht functioneert. Dit kan wel betekenen dat een situatie in één gemeente gezien wordt als tuchtwaardig en in een andere gemeente niet. En toch kan dit in beide gemeenten resultaat zijn van een zorgvuldige zoektocht naar het juiste evenwicht in de kerk tussen maximale vrijheid en maximale tucht (zie boven).

In een gemeente heeft meer dan de helft van de gezinnen te maken gehad met grote alcoholproblematiek.

De kerkenraad besluit daarom: geen alcohol tijdens gemeenteactiviteiten. Een broeder wenst zich hier niet aan te houden. De kerkenraad kiest voor de weg van de kerkelijke vermaning.

In de afweging kan vooral de plaatselijke kerkenraad goed beoordeeld of een concrete casus valt onder 'vrijheid van profetie', of dat men uitgaat van de 'tolerantie' denklijn of dat er nog andere overwegingen zijn die in een stuk als dit niet te vatten zijn. Anders zal de weg van de kerkelijke vermaning bewandeld moeten worden.

Dat hierdoor spanningen ontstaan tussen gemeenten binnen hetzelfde kerkverband is begrijpelijk. Dat vindt mede zijn oorzaak in het feit dat we in de kerk niet alleen te maken hebben met de tekst van de kerkorde en de plaatselijke situatie van de kerkelijke gemeente, maar ook dat we beide in relatie brengen met interpretatie van de Bijbel. En over dit laatste wordt in ons kerkverband niet altijd gelijk gedacht. De ene gemeente trekt andere conclusies uit wat de Bijbel zegt over regels in de kerk en wat de Bijbel zegt over het functioneren van de gemeente, dan de andere gemeente. Door dit complexe samenspel van factoren raakt een gesprek over dit soort zaken ons vaak zo diep. Voor ons gevoel raakt het direct aan het 'Sola Scriptura', maar ondertussen spelen nog vele andere factoren een rol waar we ook oog voor moeten houden.

Een echtpaar bezoekt structureel niet de tweede dienst. Na een avondmaalszondag waarop het echtpaar meedeed aan de viering, krijgen ze huisbezoek. Op het huisbezoek wordt hun te kennen gegeven dat dit op grond van de Schrift zo niet kan, bovendien wordt er over gepraat in de gemeente.

De toegang tot het avondmaal wordt hun ontzegd. Ze gaat naar een genabuurde gemeente uit hetzelfde kerkverband, waar op grond van dezelfde Bijbel geen conflict met de Schrift en ook niet met de cultuur in de plaatselijke gemeente wordt ervaren. Ze wordt vrijmoedig toegelaten tot de viering van het avondmaal. Hoewel in beide gemeente op grond van de Schrift meelevendheid met de gemeente belangrijk gevonden wordt, kunnen er vanwege verschil in context toch andere keuzen gemaakt worden.

Als kerkverband is het daarom wijs om kerkenraden vrijheid te laten in de keuze wel of niet over te gaan tot de weg van de kerkelijke vermaningen. Een artikel in de kerkorde, of een synode uitspraak over een onderwerp waar verschil van mening is op grond van Schrift en belijdenis, zal in de ene gemeente ervaren kunnen worden als recht, terwijl het in de andere gemeente ervaren kan worden als groot onrecht.

Wanneer de synode zou uitspreken dat het dragen van hoofdbedekking voor de vrouw verplicht is, leidt dit tot onbegrip in een deel van de kerken. Wanneer de synode zou uitspreken dat het dragen van hoofdbedekking voor een vrouw niet verplicht is, leidt dit tot onbegrip in een ander deel van de kerken. Beter is het dit beleid over te laten aan de plaatselijke kerkenraad.

Samenvatting

Als het gaat om de uitoefening van de tucht zal de kerkenraad zich rekenschap moeten geven dat 'de zondaar met God, de gemeente en zijn naaste verzoend wordt en de gegeven ergernis uit de gemeente van Christus wordt weggenomen'.

Het uitoefenen van de kerkelijke tucht zien wij alleen als een begaanbare weg binnen de pastorale context. Wanneer er geen mogelijkheid is tot het gesprek kan ons inziens tucht nooit het gewenste doel bereiken. Als stelregel moet gelden: 'bezint eer ge begint'. Alleen wanneer men aan het begin al overtuigd is dat men bereid is - indien nodig - de hele weg te gaan, kunnen de eerste stappen gezet worden.

De ouderlingen van de gemeente zijn samen met de dienaren van het Woord geroepen dat zij als goede herders zorg en verantwoordelijkheid dragen voor hun mede-ambtsdragers, ouderlingen en diakenen, en voor de hele gemeente, tucht oefenen en zich ervoor in spannen dat alles betamelijk en in goede orde geschiedt (naar art. 16 en 23 K.O.). Alleen zij zijn in staat op een geestelijke wijze te beoordelen of in een concrete situatie gehandeld moet worden, of niet uitgaande van 'vrijheid van profetie' of de 'tolerantie' denklijn, of overwegingen die de kerkernaad in gezamenlijkheid ervaart als dienstbaar aan de verbreiding van het Evangelie en Gods genade. Op grond hiervan lijkt het ons wijs dat de synode terughoudend is met uitspraken die voorschrijven hoe in plaatselijke pastorale situaties gehandeld moet worden.

D. Aanbevelingen

Uit de gehouden interviews zijn verder diverse verbeterpunten naar voren gekomen die wij hier puntsgewijs opsommen:

1. Onderwijs, onderzoek en toerusting

Voorkomen is beter dan genezing. Onderricht in de verkondiging en leerdiensten blijft daarom van groot belang. Toerusting van ambtsdragers en predikanten blijft gewenst. Het beleid om zowel Ambtelijk contact als de website www.kerkrecht.nl hier een belangrijke rol in te laten spelen, blijft belangrijk.

Aanbeveling

- Opstellen van een handreiking over de tucht, met verklaringen van termen als stille censuur, trappen of fasen van tucht, hoe om te gaan met bezwaren die ingediend worden, hoelang duren bepaalde fasen, zijn zonden uit het verleden een belemmering voor het uitoefenen van een ambt? Hiervoor zou het deputaatschap dan een opdracht kunnen krijgen, waarbij het deputaten zinvol lijkt dat de synode

- daarbij bepaalt dit ook te doen in samenhang met de huidige bijlage 44, die hiertoe gewijzigd of aangevuld kan worden;
- Plek creëren voor verzameling van jurisprudentie. Het meest voor de hand liggend is dat deputaten dat doen. Op aanvraag kunnen deputaten dan jurisprudentie beschikbaar stellen.

2. Verbeterpunten aangaande herbezinning aangaande het eigen karakter van de ambten.

Vanuit een interview kwam de vraag naar de plaats van de diakenen bij toepassing van de kerkelijke tucht naar voren: hebben zij hierin een stem of niet?

Bij gemeenten waar het (nog?) gebruik is om pastorale zaken in de zgn. smalle kerkenraad te bespreken zal deze vraag niet van belang zijn: tuchtzaken worden daar per definitie in die smalle kerkenraad besproken. Maar lang niet alle gemeenten - ook niet de wat grotere - kennen het instituut van de smalle kerkenraad nog. Dan rijst met des te meer kracht de vraag of diakenen bij tuchtzaken meespreken en meestemmen.

Art. 38 lid 2 K.O. neemt de onhelderheid niet weg: dit deel van het artikel luidt: 'Indien het door de kerkenraad voor de uitoefening van hun ambt noodzakelijk wordt geacht, zullen de dienaren des Woords met de ouderling afzonderlijk vergaderen ter behandeling van de zaken van opzicht en tucht'. Strikt genomen kan het dus zo zijn dat ook in een kleine kerkenraad - waar diakenen bij de bespreking van pastorale aanwezig zijn, die diakenen buiten zaken van tucht worden gehouden.

Na onderzoek naar de achtergronden van art. 38 lid 2 valt te concluderen dat de synodes het tot op heden in de vrijheid van de plaatselijke kerkenraden hebben gelaten om diakenen bij zaken van opzicht en tucht mee te laten stemmen. Maar wanneer men daartoe niet wil overgaan moet er sprake zijn van een zgn. smalle kerkenraad. Is die er niet, dan spreken en stemmen diakenen over deze zaken mee. In de meerdere vergaderingen zijn diakenen uitgesloten van spreek- en stemrecht bij zaken van opzicht en tucht.

Aanbeveling

Ons inziens lijkt herbezinning op de kerkenraad nodig: met name over de vraag: wie behoren tot de kerkenraad en wie zijn geroepen tot het uitoefenen van de tucht? Deputaten zijn van mening dat diakenen ook in kleine kerkenraden buiten zaken van tucht moeten worden gehouden, zoals dat nu op bredere kerkelijke vergaderingen ook al gebeurt. Indien in kleine gemeenten het aantal ouderlingen te klein is voor goede besluitvorming kan een beroep gedaan worden op de consulent.

3. Sturing geven hoe om te gaan met afwijkende opvattingen.

Op grond van hetgeen geschreven is onder B, kan overwogen worden in kleine letters van onze huidige kerkorde sturing te geven aan de vraag hoe om te gaan met afwijkende opvattingen.

Wellicht kan het artikel D56 van de Kerkorde van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt ten voorbeeld dienen.

Suggesties voor verbetering op tekstniveau van de artikelen van de K.O.

Art. 77 lid 5 herbezien

Vanuit een interview kwam de vraag naar voren om lid 5 van art. 77 te herzien. Deputaten zijn van mening dat dit nu een voorbeeld is waarin de kerkorde te ver gaat wanneer expliciet de weg van de kerkelijke tucht wordt gewezen (zie boven onder C.) Deputaten verzoeken de GS synode om een opdracht tot een betere bestudering van dit onderwerp ten einde te komen tot een nieuwe formulering van dit lid.

Art. 75 en Art. 79 - 'zonden die naar hun aard openbaar zijn' en 'openbare en grove zonde'

Uit de interviews blijkt dat er onduidelijkheid heerst over wat hiermee bedoeld wordt. Dit leverde de vraag op: Kan er verschillend geoordeeld worden over zonde die openbaar is gekomen doordat iemand is betrapt of onmaskerd én zonde die openbaar is geworden doordat iemand zelf tot inkeer is gekomen, de zonde heeft beleden en daarmee openbaar gemaakt met het oog op verzoening?

Na onderzoek van deze aanduiding in de geschiedenis van het gereformeerde kerkrecht zijn deputaten van mening dat er geen lijst gegeven kan worden, maar dat openbare en grove zonden zijn die publiekelijk bekend zijn. Daar tegenover staat een heimelijke zonde, waar niemand van weet, of slechts heel weinigen. In de bovengenoemde vraag, krijgt naar onze mening een zonde die in kleine kring beleden is, niet gelijk het karakter van een openbare zonde.

Omdat vanuit het onderzoek gebleken is dat de woorden 'naar hun aard' bij openbaar veel vragen oproepen, adviseren wij deze woorden weg te laten.

Art. 79 - verzachtende omstandigheden/ toerekeningsvatbaarheid

Bij art. 79 is opgemerkt dat er geen ruimte lijkt te zijn rekening te houden met omstandigheden, (psychische) ziekte en andere factoren die mogelijk mede tot zonde geleid kunnen hebben. Gevraagd werd: dienen deze zaken meer expliciet gewogen te worden in een eventueel besluit tot schorsing of afzetting? Deputaten zijn van mening dat deze ruimte er wel is en 'verborgen' zit in de woorden: 'na voorafgaand onderzoek'. Tijdens dit onderzoek zal rekening gehouden moeten worden met bovenstaande zaken.

Art. 79 - gericht op verzoening?

Vanuit de interviews werd de opmerking gemaakt dat het lijkt alsof in de artt. 79 en 80 weinig overblijft van de tucht als middel om verzoening te bewerken (ziehen). Zie de formulering van art. 80 'behoren gestraft te worden' die weinig ruimte laat. Zou in deze artikelen meer het aspect van tucht als 'ziehen' een plaats kunnen krijgen?

Deputaten zijn van mening dat de art. 79-80 staan in het geheel van de kerkorde die er op gericht is: 'dienstbaar aan de voortgang en verbreiding van het evangelie van Gods genade' (zie ook boven onder C.). Verder is het deputaten bekend dat via een instructie een voorstel tot herziening van de art 79-80 op de synodetafel komt. Daarom doen deputaten op dit punt geen concrete voorstellen.

4. Suggesties voor integrale verbetering van de tekst van art. 71-80

Deputaten hebben overwogen om te komen een geheel nieuwe formulering van de stappen die genomen kunnen worden indien de weg van de kerkelijke tucht gekozen wordt.

Nu heeft de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in de nieuwe kerkorde ook de tuchtprocedure geheel tegen het licht gehouden. <http://www.gkv.nl/kerkorde/d-de-kerkelijke-tucht/>
Deputaten adviseren de synode hiervan kennis te nemen, omdat ons inziens hier de stappen helder der uiteen gezet worden dan in onze artikelen 71-80 K.O.

Deputaten willen de synode in overweging geven deputaten kerkorde en kerkrecht een nieuwe opdracht te geven, waarin zij naar analogie van hoofdstuk D van de kerkorde van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt komt tot het opnieuw formuleren van de stappen die genomen kunnen worden in de kerkelijke tucht.

2.10 *handreiking opheffing van een plaatselijke kerk*

De synode besloot:

aan deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen een handreiking te ontwikkelen met betrekking tot de kerkrechtelijke, beleidsmatige en pastorale aspecten van een proces tot opheffing van een plaatselijke kerk een dergelijke handreiking zo mogelijk nog in de inter-synodale periode ter beschikking te stellen van de kerken.

Deputaten ontwikkelden de volgende handreiking:

Handreiking met betrekking tot kerkrechtelijke, beleidsmatige en pastorale aspecten bij de opheffing van een plaatselijke gemeente.

Oprichting

De generale synode 2013 gaf aan deputaten de opdracht om een handreiking te ontwikkelen met betrekking tot de kerkrechtelijke, beleidsmatige en pastorale aspecten van een proces tot opheffing van een plaatselijke gemeente.

1. De kerkrechtelijke aspecten

1.1 Algemeen

Kerkordelijk wordt een gemeente geïnstitueerd (opgericht) met het instellen van de ambten (zie art. 38 K.O.). Dit gebeurt in een officiële kerkdienst, waarin de ambtsdragers worden bevestigd. Vanaf het moment dat de ambten zijn ingesteld, bestaat de kerkenraad en kan deze gaan bouwen aan het gemeentelijk leven, op zondagen en door de week.

Andersom wordt een gemeente opgeheven door het opheffen van de (bijzondere) ambten. Dus op het moment dat de broeders die de ambten bekleden van die taak ontheven worden. Dat zou in de laatste kerkdienst kunnen gebeuren die de kerkenraad uitschrijft (de 'opheffingsdienst'), maar in de praktijk zal dat zelden zo gaan. Er moeten immers nog tal van zaken geregeld worden door de kerkenraad op administratief en materieel terrein. En het is pastoraal niet wenselijk om met het uitschrijven van de laatste kerkdienst te wachten totdat dit alles geregeld is. Daar gaan immers maanden, soms zelfs enkele jaren overheen: men denke bijv. aan de verkoop van het onroerend goed.

In de praktijk wordt dus in deze handreiking onderscheid gemaakt tussen het houden van de laatste kerkdienst en het opheffen van de gemeente (anders gezegd: het opheffen van de kerkenraad), die op een later moment (maar wel zo snel mogelijk) zijn beslag zal krijgen.

1.2 Specifiek

1.2.1 Taak van de classis

Evensals bij de stichting van een gemeente is ook bij de opheffing daarvan advies van de classis noodzakelijk. Het ligt in de rede dat een dergelijke adviesaanvraag voor de classis niet onverwachts komt: al eerder zal zij via kerkvisitaties en verslagen naar art. 41 K.O. op de hoogte zijn gebracht van de inkrimping van de gemeente, waardoor de kerkenraad tot de overtuiging kwam dat een zelfstandig voortbestaan niet meer tot de mogelijkheden behoort. Objectief is geen ondergrens van het aantal gemeenteleden aan te geven voor het voortbestaan van de gemeente. Dat ligt bij de kerkenraad anders: deze zal naar art. 38 lid 1 K.O. minimaal uit drie personen dienen te bestaan. Daarbij dient het aantal ouderlingen niet kleiner te zijn dan het aantal diakenen. Het moge voor zichzelf spreken dat een tijdelijk niet kunnen voldoen aan deze voorwaarden geen reden zal zijn om in te grijpen. Maar wanneer het gebrek aan ambtsdragers - voor zover menselijkerwijs gesproken te overzien valt - structureel is, zal aan opheffing van de gemeente niet te ontkomen zijn.

De adviestaak van de classis wordt concreet ingevuld als volgt:

- a. wanneer een kerkenraad zich zorgen gaat maken over het voortbestaan van de gemeente zal hij dat aan de classis melden. De classis zal hulp aanbieden, met name via de kerkvisitatoren. Daartoe zijn in het reglement voor de kerkvisitatie de volgende vragen opgenomen (GS 2013):

Vragen te stellen in gemeenten die overwegen een besluit tot opheffing van de gemeente te nemen, dan wel zo'n besluit genomen hebben:

1. Hebt u zich in nauw overleg met de classis gebogen over de kerkrechtelijke aspecten van een opheffing?
2. Hebt u zich bezonnen op de afwikkeling van financiële en overige materiële zaken, het beheer van het archief en andere zaken van beleidsmatige aard die een besluit tot opheffing met zich meebrengt?
3. Hoe geeft u, met inachtneming van het gestelde sub art. 39 K.O., vorm aan de pastorale begeleiding van de leden voor en na een besluit tot opheffing?

1.2.2 Taak van de kerkenraad

Wanneer een kerkenraad definitief wil besluiten tot opheffing van de gemeente, vraagt hij over dat - in eerste instantie voorgenomen besluit - finaal advies van de classis. Daarna, wanneer de classis positief geadviseerd heeft, neemt hij de noodzakelijke stappen tot opheffing van de gemeente. Daarbij dienen de volgende zaken op kerkrechtelijk gebied in ieder geval aandacht te ontvangen.

1.2.2.1 ledenbestand

Alle leden moeten door de kerkenraad in de gelegenheid worden gesteld om aan te geven bij welke gemeente zij zich willen aansluiten na het houden van de laatste kerkdienst (de datum daarvan zal door de kerkenraad bepaald moeten worden). Er zullen waarschijnlijk leden zijn die daarop niet reageren. Men moet na een aantal weken worden geschreven dat, wanneer zij niet vóór een nader te bepalen datum reageren, de kerkenraad aan moet nemen dat zij geen deel meer willen uitmaken van een christelijke gemeente.

1.2.2.2 rechtsopvolger

Er moet een rechtsopvolger worden aangewezen voor de op te heffen gemeente. Dat is onder andere van belang in verband met mogelijke legaten of erfenissen die in de toekomst nog zouden komen; notarissen moeten dan weten waar die heen moeten. Het moet een Christelijke Gereformeerde Kerk zijn; wellicht de meest genabuurde, of de gemeente waar de meeste leden zich bij aansluiten, of de gemeente waarin de op te heffen gemeente opgaat - wellicht met voorlopige instandhouding van een preekplaats. Het is van belang de naam van de rechtsopvolger te melden aan de classis.

De eventuele emeritipredikanten van de gemeente zullen rechtens tot de rechtsopvolger gaan behoren.

1.2.2.3 afwikkeling roerende en onroerende goederen

Van groot belang is de kwestie van de afwikkeling van financiële en beheerszaken. Er is wellicht een kerkgebouw of/een pastorie. Roerende goederen (orgel, keukeninventaris etc.) moeten verkocht worden of er moet een zinvolle bestemming voor gevonden worden. Daarvoor kan de kerkenraad drie wegen bewandelen:

1.2.2.3.1 oprichting van een stichting

Er kan een stichting opgericht worden ter afwikkeling van de materiële zaken. De gang van zaken is dan als volgt:

1. kerkenraad neemt het besluit dat de gemeente opgeheven zal worden;
2. de laatste kerkdienst wordt op enig moment gehouden, gemeenteleden vinden hun weg in andere gemeenten, kerkenraadsleden blijven nog aan en de gemeente wordt dus nog niet opgeheven;
3. er wordt een stichting opgericht ter afwikkeling van de materiële zaken. In deze stichting kunnen leden van de voormalige kerkenraad, aangevuld met enkele leden van de commissie van beheer zitting kunnen, maar dat hoeft niet uitsluitend het geval te zijn: het komt aan op kennis en kunde op het terrein van recht, financiën en onroerend goed. Die zullen niet altijd in de kring van de gemeente te vinden zijn.
4. De gemeente wordt niet formeel opgeheven voordat deze stichting is opgericht; de kerkenraadsleden blijven tot dat moment dus nog lid van de gemeente, dus nog *ná het houden van de laatste kerkdienst*.
5. zodra deze stichting is opgericht, kan de gemeente worden opgeheven - d.w.z. dat dan de kerkenraadsleden van hun kerkenraadslidmaatschap kunnen worden ontheven: dan is er immers een juridische mogelijkheid geschapen om gebouwen te verkopen en gelden weg te sluisen naar allerlei doelen.
6. De stichting wordt opgeheven zodra deze zaken zijn afgewikkeld.

1.2.2.3.2 afwikkeling door de kerkenraad

De kerkenraad kan ervoor kiezen alle zaken die het gevolg van het besluit tot opheffing van de gemeente zijn, zelf af te handelen. Ook in dat geval is van groot belang dat de gemeente pas wordt opgeheven op het moment dat dit alles achter de rug is, en dat de kerkenraadsleden dus nog lid blijven van de gemeente *ná het houden van de laatste kerkdienst*. Alle andere leden kunnen een kerkelijk plekje elders innemen.

1.2.2.3.3 afwikkeling door de kerkenraad met hulp van derden

Nog weer een andere optie is het instellen van een commissie, bestaande uit deskundigen binnen het classicale ressort en ook door de classis te benoemen, die de zaken afhandelt. Als variant hierop kan een classicale commissie van goede diensten worden benoemd om de kerkenraad terzijde te staan.

Wanneer een van deze twee opties wordt gekozen dient in een document van de kerkenraad vastgelegd te worden dat deze commissie met zijn instemming is ingesteld om de zaken af te handelen. Dit document dient dan bij de classis te worden ingediend en besproken.

2. De beleidsmatige aspecten

2.1 Financiële afwikkeling

In het opheffingstraject (welke van de bovenstaande mogelijkheden ook gekozen wordt) is het aan de kerkenraad om te bepalen wat de bestemming zal zijn van roerende en onroerende goederen en financiële middelen; aan wie wordt wat geschonken? Beslissingen worden aan het orgaan gemeld dat met de uitvoering (liquidatie) belast is. In geval van vorming van een liquidatiestichting wordt dat dus aan de stichting gemeld, die dienovereenkomstig handelt. In alle gevallen is het raadzaam om beslissingen in dit opzicht te nemen, *gehoord de gemeente*. Zij heeft immers door de jaren heen geofferd om het gemeentelijk leven in stand te houden. Daarom verdient het aanbeveling om de communicatiekanalen binnen de gemeente voortdurend aan te boren:

- een periodiek artikel(tje) in het gemeenteblad;
- het beleggen van speciale gemeentevergaderingen;
- het beantwoorden van brieven waarin gemeenteleden de kerkenraad benaderen met hun inhoudelijke vragen of opmerkingen.

Tot de financiële afwikkeling behoort:

- a. de bestemming van roerende en onroerende goederen. Voor roerende goederen, in het bijzonder die met een liturgische betekenis (doopvont, avondmaalsstel, collectezakken) is bijv. te denken aan pas opgerichte gemeenten, die op deze wijze zich gesteund mogen weten door een gemeente die moet worden opgeheven. De geestelijke waarde daarvan moet niet onderschat worden, voor beide 'partijen'. Ook een gemeente in het buitenland waarmee een diaconale relatie is kan in beeld zijn.
- b. de bestemming van de gelden. Er zal sprake zijn van een batig eindsaldo na afwikkeling van alle liquidatieactiviteiten. Daarvoor zal een bestemming worden gezocht, waarbij bijvoorbeeld te denken is aan:
 - een missionair project dat in de buurt waar de gemeente samenkwam zal worden gestart (wanneer hiervan sprake is);
 - *commissie partners in zending (om jonge zendingsgemeenten te ondersteunen in het hebben van een eigen voorganger)*;

- deputaten onderlinge bijstand en advies, in het bijzonder wanneer dezen concrete hulp hebben geboden voor het in stand houden van de preekplaats;
- deputaten emeritikas;
- de TUA, zijnde de opleidingsplaats voor onze predikanten;
- deputaten diaconaat;
- de rechtsopvolger.

In ieder geval dient men erop te letten dat de uitgekozen doelen binnen de ANBI-regeling vallen. Zo voorkomt men dat een deel naar 's Rijks schatkist zou vloeien.

2.2 Voorkomen is beter dan...

Tot de beleidsmatige aspecten hoort ook de vraag wat er gedaan kan worden om opheffing van de gemeente te voorkomen. Voorkomen is immers altijd beter dan genezen, dat geldt in maatschappelijk, maar ook in kerkelijk-geestelijk opzicht. Wanneer er onder Gods zegen een route kan worden ontwikkeld en gegaan die een lange 'lijdensgang' met aan het eind opheffing van de gemeente kan voorkomen, dan is een dergelijke route aan te bevelen. Er zijn situaties in de kerken geweest waarin dat redelijkerwijs niet mogelijk was, maar anderzijds ziet men ook dat de gemeente in de 'gevaarzone' verkeert, maar dat zowel kerkenraad als gemeente te snel het hoofd in de schoot leggen.

We noemen enkele mogelijkheden om opheffing te voorkomen:

- a. het maken van een doorstart, met behulp en/of onder leiding van een genabuurde gemeente. De mogelijkheid van het stichten van een zendingsgemeente (art. 21 lid 1 K.O.) dient daarbij overwogen te worden;
- b. het samenvoegen van de gemeente met een genabuurde gemeente (fusie), waarbij tegelijkertijd of enige tijd daarna een missionair project in een wijk of dorp, dat tot het geografisch gebied van de gemeente wordt gestart;
- c. de gemeente geografisch verplaatsen, met andere woorden: het kerkgebouw verkopen en een ander kerkgebouw in een andere wijk of plaats aankopen, in een omgeving die kansrijk is voor de verspreiding van het Evangelie;
- d. het vormen van een samenwerkingsgemeente naar bijlage 8 K.O.; zeker wanneer er al sprake is van een nauwer samenleven met een andere gemeente van gereformeerd belijden, is deze optie het overwegen waard.

Voor de mogelijkheden a-c geldt dat het aan te raden is om vroegtijdig contact met deputaten evangelisatie te zoeken. Zij hebben veel expertise in huis.

3. De pastorale aspecten

Het spreekt voor zichzelf dat de opheffing van de gemeente een grote geestelijke impact op haar leden heeft. In veel gevallen zal op huisbezoeken het thema al vaak ter sprake zijn geweest, en wellicht ook de inhoud ervan in groten dele hebben bepaald. Daardoor zullen zowel gemeente - als kerkenraadsleden al een bepaalde mentale en geestelijke moeheid ervaren wanneer zij het definitieve traject van opheffing ingaan.

Om deze reden is het dringend te adviseren een pastorale gemeentebegeleider te benoemen die de gemeenteleden pastoraal ter zijde staat. Dat kan de consulent van de gemeente, maar ook een ander. Te denken is bijv. aan een nog actieve emerituspredikant. In ieder geval is het aan te raden deze gemeentebegeleider te zoeken buiten de eigen kring van de gemeente - als kerkenraadsleden al een problematiek, en kan des te 'onbevangener' het werk doen. De gemeentebegeleider zal in zijn (c.q. haar) werk aandacht schenken aan:

- het terzijde staan van de kerkenraad in deze moeilijke fase van zijn werk;
- de geestelijke moeiten van gemeenteleden rond de opheffing: velen zijn in het midden van de gemeente gedoopt, hebben er belijdenis gedaan enz. Ook is er om dergelijke redenen een emotionele binding aan het kerkgebouw;
- de vraag: in welke gemeente verder na opheffing?;
- het verliezen van persoonlijke netwerken als gevolg van de opheffing;
- de verwerking van het gegeven dat sommige familieleden, die toch al weinig of geen binding hadden aan de gemeente, maar nog wel als lid stonden ingeschreven, nu het besluit nemen geen aansluiting te zoeken bij een nieuwe gemeente.

Verder zal de kerkenraad (en in zijn spoor de gemeentebegeleider) ook attent zijn op gemeenteleden die extra aandacht van de diaconie nodig hebben. Zij zouden bij opheffing van de gemeente anders in moeilijkheden kunnen komen, en waar enigszins mogelijk dient dat voorkomen te worden. Contact met de diaconie van de gemeente waar deze leden zich zullen aansluiten, is geboden (uiteraard niet zonder overleg met hen!).

Deze handreiking werd op 1 oktober 2014 verzonden naar de kerkenraden, classes en particuliere synodes en kreeg een plaats op de website www.cgk.nl
De cursief geplaatste tekst onder 2.1 b is een aanpassing die deputaten op verzoek van de commissie partners in zending op 5 oktober 2015 aanbrachten.

2.11 Met curatorium:

2.11.1 kerkelijk docent

De synode besloot:

een vervolgpdracht te geven aan het curatorium in samenspraak met deputaten kerkorde en kerkrecht onderzoek te doen welke consequenties de introductie van de term 'kerkelijk docent' heeft voor de kerkorde en welk aanpassingen noodzakelijk zijn in de kerkorde en de betreffende reglementen aan de TUA, en hierover voorstellen te doen aan de generale synode van 2016.

Het curatorium deed deputaten voorstellen toekomen met betrekking tot

- de tekst van de kerkorde;
- de bijlagen bij de kerkorde;
- het huishoudelijk reglement van de generale synode.

Deputaten gingen op 1 oktober 2015 akkoord met de voorstellen.

De wijzigingen worden door deputaten bewaard voor de aanpassing in de volgende uitgave van de kerkorde.

2.11.2 commissie vereenvoudiging toezicht

De synode besloot:

een commissie in te stellen die de vereenvoudiging van de huidige procedure rond het toezicht op leer en leven van kerkelijke docenten onderzoekt en met voorstellen komt voor besluitvorming tijdens de generale synode van D.V. 2016.

Een document, opgesteld door de door uw vergadering bedoelde commissie, werd door deputaten besproken en van kanttekeningen die vooral betrekking hadden op de arbeidsrechtelijke aspecten voorzien. De uiteindelijke notitie komt van het college van bestuur op uw tafel.

2.12 Met deputaten evangelisatie: zendingsgemeenten

De synode besloot:

deputaten [evangelisatie] op te dragen in samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht een onderzoek in te stellen naar het functioneren van de taken en verantwoordelijkheden van zendingsgemeenten, moedergemeenten, classes en breder kerkverband met het oog op de begeleiding van de zendingsgemeenten naar zelfstandigheid en op het vormen en vasthouden van een gereformeerde identiteit, en daar op de volgende generale synode verslag van te doen en te komen met voorstellen ter zake.

Deputaten benoemden twee gedeputeerden voor het overleg met deputaten evangelisatie. Het resultaat van dat overleg treft u aan in het rapport van deputaten evangelisatie onder *Uitwerking synodeopdracht 1.3*.

2.13 Met deputaten diaconaat: herformuleren art. 24-27 K.O.

De synode besloot:

deputaten [diaconaat] op te dragen de art. 24-27 K.O. in concept te herformuleren in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht.

Deputaten diaconaat deden deputaten voorstellen toekomen met betrekking tot de tekst van de artikelen 24-27 K.O. en van het reglement op de kerkvisitatie. Na enig heen en weer geschrijf (voorstellen/aantekeningen/nieuwe voorstellen/commentaar) gingen beide deputaatschappen akkoord met de voorstellen en de wijzigingen.

2.14 Met deputaten eredienst: formulier voor de ban

De synode besloot:

zich, indien nodig in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht, te bezinnen op de vraag of het formulier voor de ban in de huidige vorm gehandhaafd kan blijven of dat een herziening nodig is, en de synode van 2016 met een voorstel dienaangaande te dienen.

Deputaten ontvingen deputaten eredienst het document *Overwegingen bij het formulier voor de ban of uitsluiting*.

Deputaten waren van mening dat het een inzichtelijk stuk was en gingen akkoord met het voorstel om deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen voorstellen te doen voor een herziening van art. 77 K.O., waarbij met name aandacht wordt besteed aan de juridische en maatschappelijke consequenties van de wijze waarop de kerkelijke tucht wordt gehanteerd.

2.15 Met commissie partners in zending:

2.15.1 voorstel definitief reglement

De synode besloot:

in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht een voorstel te doen voor een definitief reglement voor de commissie partners in zending.

Deputaten ontvingen van de commissie partners in zending het document *concept aangepast reglement commissie steun zendingsgemeenten*.

Deputaten lieten de commissie weten, dat zij akkoord gingen met het concept.

2.15.2 uitbreiding art. 21 K.O.

De synode besloot:

in samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht een onderzoek te doen naar de wenselijkheid art. 21 K.O. uit te breiden op het punt van het instellen van een zendingsgemeente door een classis na advies van deputaten evangelisatie.

Deputaten ontvingen van de commissie partners in zending een uitvoerig schrijven, waarin de commissie stelde, dat de generale synode van 2013 een verspreking/verschrijving heeft gemaakt door te formuleren: *het instellen van een zendingsgemeente door een classis*.

De commissie onderbouwde deze stelling door te wijzen op art. 21 K.O. sub 1, dat geen expliciete bepaling kent ten aanzien van 'het instellen van een zendingsgemeente door de classis'.

Vanuit gereformeerd kerkrecht gedacht, is de rol van de kerkenraad leidend.

Deputaten konden instemmen met de door de commissie gevolgde redenering met betrekking tot het instellen van een zendingsgemeente.

Wel hebben deputaten stevig nagedacht over de 'extra' bepaling: na advies van deputaten evangelisatie. Zowel de opmerking van de synodale commissie: *Omdat bij deputaten veel deskundigheid aanwezig is,*

kunnen zij de classis dienen met een advies (Acta GS 2013, pag. 838), alsook het tegengaan van het oneigenlijk gebruik maken van de status zendingsgemeente, deden deputaten besluiten de commissie een positief advies te doen toekomen.

2.15.3 PinZ onder OBenA

De synode besloot:

in samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht te onderzoeken of de commissie partners in zending kan gaan functioneren onder deputaten onderlinge bijstand en advies.

Deputaten ontvingen van de commissie partners in zending het document *plaats van de commissie partners in zendingsgemeenten*.

Deputaten waren van mening, dat het niet aan hen was de door de commissie gevolgde redenering inhoudelijk te beoordelen. Deputaten hebben slechts gekeken naar kerkordelijke aspecten. Zij hebben de commissie gemeld geen kerkordelijke bezwaren te zien in de gevolgde redenering.

3. adviesaanvragen

3.1 algemeen

Deputaten kregen in deze verslagperiode te maken met meer dan twintig vragen om advies, zowel van gemeenteleden als van kerkelijke vergaderingen en deputaatschappen.

De meeste aanvragen hadden een vertrouwelijk karakter en zó zijn deputaten er ook mee omgegaan.

3.2 curatorium

Eén van de adviesaanvragen dient nader toegelicht te worden, omdat de zaak waarover het gaat ook op uw tafel terecht komt.

Het curatorium van de TUA benaderde deputaten met een aantal vragen die betrekking hadden op bijlage 15 van de kerkorde en voegde bij die vragen een aantal opmerkingen van prof.dr. H.J. Selderhuis. Deputaten hebben zoveel als in hun vermogen ligt de vragen van het curatorium beantwoord. In dat antwoord hebben deputaten aangeboden, dat de voorzitter van deputaten bereid was om met het curatorium te werken aan een ingrijpendere aanpak (lees: herschrijven) van bijlage 15.

Het curatorium ging op het aanbod in en een jaar later lag er op de tafel van deputaten een concept voor een totaal nieuwe versie van bijlage 15. Deputaten waren van oordeel dat de inhoud over het algemeen goed was, maar dat het geheel gerestyled diende te worden. Nadat ook dat gebeurd was, werd het advies aan het curatorium gegeven om de generale synode te verzoeken bijlage 15 K.O. opnieuw vast te stellen. Nog even was er een discussie over de rol van de raad van toezicht, maar ook dat werd opgelost.

3.3 positie evangelist

Vanuit de kring van de evangelisatieconsulenten kwam de vraag, of de evangelist (bijzonder dienaar des Woord naar art. 4 K.O.) lid van de kerkenraad is/moet zijn. De praktijk wijst uit dat die positie in verschillende classes divergeert naar een kerkelijk ambt.

Deputaten hebben er een paar maal over gesproken en kozen toen als denkrichting:

1. De evangelisten naar art. 4 K.O. worden benoemd door een kerkenraad en fungeren als werknemer in dienst van de kerkenraad.
2. De bredere kerkelijke vergaderingen hebben tot op heden dit niet *expliciet* geduid als het bekleden van een ambt.
3. Het is bekend dat ondanks deze situatie er evangelisten zijn die binnen hun kerkenraad als ambtsdrager arbeiden (op grond van hun 'predikant-min'positie).
4. De kerken hebben in hun bezinning en besluitvorming op generaal-synodaal niveau termen gebruikt die gereede aanleiding geven om de positie van evangelisten te duiden als het bekleden van een ambt. Te denken is o.a. aan:
 - de benaming 'bijzonder dienaar van het Woord' (art. 4 lid 6 K.O.);
 - de examinatie op het niveau van de classis, dat qua inhoud (niet geheel qua niveau) vergelijkbaar is met het peremptoir examen van a.s. predikanten (art. 4 lid 6b K.O., nog eens onderstreept in lid 6d);
 - de noodzaak van aanwezigheid van deputaten naar art. 49 K.O. bij dit examen (besluit generale synode 2010);
 - het gegeven dat de classis zich bij dit examen moet overtuigen van het feit dat de a.s. evangelist zich *geroepen weet* - deze weg te gaan (art. 4 lid 6b5 K.O.);
 - de vaststelling van een formulier om een evangelist te *bevestigen* (besluit generale synode 2013);
 - de bevoegdheid om als evangelist niet alleen het Woord, maar ook de sacramenten te mogen bedienen (art. 21 lid 1f K.O.), waarbij in aanmerking te nemen is dat art. 3 K.O. spreekt van een alleen in de dienst van Woord en sacramenten mogen voorgaan van hen 'die daartoe wettig beroepen en bevestigd zijn'.
5. Dit alles overziende dringt de - voorlopige - conclusie zich op, dat hoewel het woord niet is genoemd, de positie van de evangelist zo is te zien dat hij een ambt bekleedt. Dit ambt is inhoudelijk te karakteriseren als 'bijzonder dienaar des Woords' (conform de tekst van art. 4 lid 6 K.O.) en qua reikwijdte vergelijkbaar met dat van de ouderling en de diaken: het is immers een plaatselijke bevoegdheid.
6. Deputaten realiseren zich dat, in afwijking van de lijn die zich bij punt 4 aftekent, er ook termen zijn die met die lijn niet in overeenstemming zijn. Te denken is o.a. aan:
 - benoemen door de kerkenraad zonder dat de K.O. spreekt van verkiezing door de gemeente, al gebeurt dit in de praktijk soms wel;
 - de term 'dienstverband'.

Deputaten leggen deze zaak aan uw vergadering voor met het verzoek hierin duidelijkheid te verschaffen. Ook hierom pleiten deputaten ervoor dat uw vergadering een studiegemeenschap instelt met de opdracht om ook op dit punt nader onderzoek te doen - zie ook § 2.6.7.

4. diversen

4.1 geregistreerd partnerschap

Deputaten willen uw vergadering niet onkundig laten van het feit, dat zij zich een en andermaal bezig gehouden hebben met het geregistreerd partnerschap.

Twee deputaten legden begin 2015 een notitie op de tafel van deputaten met als hoofdvraag:

Wat voor Bijbelse meerwaarde heeft het huwelijk boven het geregistreerde partnerschap, m.a.w. hebben wij redenen om met deze stellen in gesprek te gaan, of zijn er voldoende waarborgen dat dit geregistreerd partnerschap als 'huwelijk' in Bijbels-normerende zin kan worden aangeduid?

Of, om het nog anders te zeggen:

Valt het geregistreerd partnerschap onder de definitie van art. 70 K.O., lid 1a?

In de besprekingen binnen het deputaatschap werd ook het besluit van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt betrokken. Die synode gaf haar deputaten opdracht

om te onderzoeken of er bij andere kerken bereidheid is om gezamenlijk deze zaak te bestuderen en tot een breed gedragen besluit te komen (...).

Deputaten besloten daarop de zaak te laten rusten tot het moment dat deputaten relatie kerk en overheid van de GKv contact zouden opnemen.

Eind 2015 kregen deputaten te maken met een adviesaanvraag van een kerk, die ter classis een instructie over deze zaak wilde indienen.

Bij de bespreking ervan meldt deputaat mr. H de Hek, dat

- bij deputaten contact met de overheid een mail binnengekomen is van prof.dr. A.L.Th. de Bruijne met het verzoek tot een gezamenlijke bezinning over het geregistreerd partnerschap;
- deputaten contact met de overheid toen contact hebben opgenomen met deputaten vertegenwoordiging van de kerken;
- gezamenlijk besloten is, dat br. De Hek zal participeren in het overleg.

Deputaten konden zich daar goed in vinden en besloten uw vergadering melding te maken van de signalen die deputaten bereiken op dit punt.

4.2 verbindingsformulier

Van een kerkenraad ontvingen deputaten een adviesaanvraag met betrekking tot het verbindingsformulier voor ouderlingen en diakenen.

Eén van de vragen van die kerkenraad was:

Wordt het niet tijd om het formulier op zodanige wijze te herzien dat recht gedaan wordt aan de hedendaagse taal en de situatie waar kerk en samenleving zich in bevinden? En willen deputaten hier initiatieven voor ontwikkelen?

Deputaten hebben geantwoord, dat het niet tot hun opdracht behoort initiatieven te ontwikkelen op dit punt, maar dat zij de vraag van de kerkenraad wel zullen vermelden in hun rapport aan uw vergadering.

Deputaten hebben de kerkenraad erop gewezen, dat hij desgewenst een instructie hierover kan indienen.

5. archieven

De archiefstukken van het deputaatschap over de periode 1996 - 2013 werden door de secretaris op 22 februari 2016 afgeleverd bij het Stadsarchief te Rotterdam.

6. voorstellen

Deputaten stellen uw vergadering voor:

6.1 m.b.t. het deputaatschap

- 6.1.1 het werk en het beleid van deputaten goed te keuren;
- 6.1.2 opnieuw deputaten te benoemen;

6.2 m.b.t. de opdrachten van de generale synode 2013

- 6.2.1 in de integrale regeling appelprocedure te wijzigen:
 - 6.2.1.1 in art. 2.3: De regeling is ook van toepassing op verzoeken om revisie;
 - 6.2.1.2 in art. 4.4/aanhef: 'appel schrift' vervangen door 'appelschrift';
 - 6.2.1.3 in art. 4.4/tekst: de gronden waarop het appel berust, in die zin dat duidelijk is dat en waarom het besluit volgens de appellant in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/ of de aanvaarde kerkorde en synodale besluiten, dan wel waarom de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen;
- 6.2.1.4 in art. 6.3/eerste zin: De kerkelijke vergadering stelt verweerder in de gelegenheid met een verweerschrift op het appel te reageren;
- 6.2.1.5 in art. 7.3/2° regel: 'kerkelijke vergadering' vervangen door 'commissie';
- 6.2.1.6 art. 7.4: vervallen;
- 6.2.1.7 in art. 8.1: invoegen: en degenen die hen hebben geadviseerd;
- 6.2.1.8 in art. 8.2: ook verwijzen naar artikel 7.3;
- 6.2.1.9 in art. 8.4: de verwijzing naar artikel 7.5 vervangen door een verwijzing naar de (hernummerde) bepalingen 7.4 en 7.5;
- 6.2.1.10 in art. 8.5: de verwijzing naar artikel 7.9 wordt een verwijzing naar art. 7.8;
- 6.2.1.11 in art. 8.6: invoegen aan het slot van de eerste zin: dan wel verweerder in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen;
- 6.2.1.12 in art. 9.4/regel 1: het woord 'appelbesluit' in de eerste regel vervangen door: het appel tegen het appelbesluit;
- 6.2.1.13 in art. 11: In afwijking van het bepaalde in artikel 4.5 heeft het instellen van revisie tegen een primair besluit geen opschortende werking tenzij de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen bij het nemen van dat besluit bepaalt dat het instellen van revisie opschortende werking heeft;
- 6.2.1.14 in art. 11.2: op het indienen en de behandeling van een revisieverzoek tegen een besluit van een kerkenraad respectievelijk een meerdere vergadering is het bepaalde in artikel 4 respectievelijk artikel 4 tot en met 9 van overeenkomstige toepassing, tenzij hieronder anders is bepaald;

- 6.2.2 een commissie te benoemen die een breed onderzoek doet naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten zoals die in de gereformeerde traditie zijn vastgelegd, waarbij concreet aandacht gegeven zal worden aan de vragen rond kerkenraadstructuur en de vragen rond de kerkrechtelijke status van de evangelist;
 - 6.2.3 de handreiking *Verwijzing naar instanties* vast te stellen en deputaten opdracht te geven de *Verwijzing naar instanties* te plaatsen op de website www.cgk.nl;
 - 6.2.4 de bestaande praktijk van de kerkvisitatie te optimaliseren in de lijn van de in § 2.8/5.3 genoemde suggesties;
 - 6.2.5 deputaten de volgende opdrachten te geven met betrekking tot de kerkelijke tucht:
 - 6.2.5.1 het opnieuw formuleren van de stappen die genomen kunnen worden in de kerkelijke tucht;
 - 6.2.5.2 het opnieuw formuleren van art. 77 K.O. lid 5;
 - 6.2.5.3 het opstellen van een handreiking over de tucht in samenhang met de huidige bijlage 44, die hiertoe gewijzigd of aangevuld kan worden;
 - 6.2.5.4 jurisprudentie te verzamelen, te bewaren en op aanvraag beschikbaar te stellen;
 - 6.2.6 goedkeuring te hechten aan de handreiking met betrekking tot kerkrechtelijke, beleidsmatige en pastorale aspecten bij de opheffing van een plaatselijke gemeente (HOK);
- 6.3 *m.b.t de kerkorde*
- 6.3.1 art. 31
aan de kleine letters toe te voegen:
7. Aan de in de hoofdttekst van artikel 31 vermelde appelgronden wordt de grond toegevoegd dat de kerkelijke vergadering niet in redelijkheid tot het besluit heeft kunnen komen.
 - 6.3.2 art. 75
te schrappen de woorden: vanwee hun aard.

7. slot

Teruzziende op de verslagperiode, constateren deputaten dat

- uw vergadering in 2013 vele opdrachten aan deputaten meegaf, die zij naar beste weten en kunnen uitgevoerd hebben, al kon de opdracht met betrekking tot de bezinning op de kerkenraadstructuur/ bestuursstructuur niet tot een afronding komen;
- er daarnaast 32 aanvragen om advies binnen kwamen, waarvan een groot deel in een mailwisseling besproken en afgehandeld kon worden, maar waarvan een ander deel ook de nodige vergadertijd vroeg;
- zij in eensgezindheid hebben kunnen werken aan de bovengenoemde taken.

D. Quant, voorzitter

H.J.Th. Velema, secretaris

Aanvullend rapport deputaten kerkorde en kerkrecht

ad 2.2 *interkerkelijke commissie geschiloplossing*

2.2.1 *algemeen*

Het Amersfoortberaad (hierna te noemen AB) is in de loop van 2013 gestart als een particulier initiatief van een aantal leden van de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Christelijke Gereformeerde Kerken, die allemaal betrokken waren of waren geweest bij de behandeling van conflicten tussen predikanten en kerkenraden of gemeenten. Deze naam is direct verbonden met de plaats van samenkomst.

De aanleiding was een pleidooi in 2012 in een ingezonden stuk in het Nederlands Dagblad voor een bundeling van krachten bij de oplossing van dergelijke conflicten. Daarmee zou wellicht tegemoet kunnen worden gekomen aan de bezwaren van de bestaande situatie, bezwaren die met name te maken hebben met de kleinschaligheid van de drie kerkgenootschappen: hoe kom je altijd aan voldoende capabele en wijze mensen en hoe ondervang je het vooral onder predikanten redelijk hoge 'ons-kent-ons' gehalte.

Het doel van het AB was om in een informele setting met elkaar na te gaan hoe in de drie kerkgenootschappen de oplossing van kerkelijke conflicten is geregeld, welke knelpunten er (eventueel) zijn en of en zo ja op welke wijze zou kunnen worden gekomen tot een zekere vorm van samenwerking tussen en op termijn wellicht een integratie van de bestaande bemiddelings- en/of rechtsprekende organen binnen de genoemde kerkgenootschappen.

De leden van het AB (momenteel drie uit de NGK, vijf uit de GKv en twee uit de CGK), hebben in de afgelopen jaren regelmatig met elkaar vergaderd en invulling gegeven aan de doelstelling van het AB. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in voorstellen voor het ten behoeve van de drie kerken creëren van de mogelijkheid van mediation en de vorming van een interkerkelijke commissie geschiloplossing.

Namens deputaten hebben de di. H. van Eeken en D. Quant zitting in dit overleg.

In het AB is de wens van de synode besproken om 'ook vertegenwoordigers van de GG, HHK en GB in de PKN bij dat overleg te betrekken, indien zij dat wensen'. De leden van het AB staan daar in beginsel positief tegenover, maar gaven er wel de voorkeur aan om met het leggen van een lijn naar deze kerken c.q. groepering te wachten totdat er concrete resultaten zouden zijn m.b.t. de interkerkelijke commissie geschiloplossing. Dan is er ook iets concreets aan te bieden. Daarbij speelde tevens een rol dat de huidige deelnemers goed op elkaar ingesteld waren, hetgeen voor de totstandkoming van een regeling voor geschillen van belang is.

Mede omdat in de bovenbedoelde voorstellen ook een taak voor het AB is opgenomen, is het wenselijk dat het AB een wat meer formele status krijgt en onder verantwoordelijkheid van de landelijke kerkverbanden gaat vallen, evenwel zonder dat er weer een nieuw kerkelijk orgaan in het leven wordt geroepen. Het overleg daarover heeft geleid tot de onderstaande opzet:

1. Het Amersfoortberaad bestaat uit een aantal personen die lid zijn van de NGK, de GKv of de CGK.
2. Het doel van het AB is zich te bezinnen op de mogelijkheden van een gezamenlijke behandeling van kerkelijke conflicten (niet betreffende leer of leven) en met voorstellen dienaangaande te komen.

3. Het AB werkt onder verantwoordelijkheid van de vertrouwensadviescommissie (NGK), het deputaatschap bemiddeling en begeleiding (GKv) en het deputaatschap kerkorde en kerkrecht (CGK).
4. De leden van het AB worden benoemd door de onder 3 genoemde organen op basis van deskundigheid.
5. Elk van de bovengenoemde kerkgenootschappen is in het AB vertegenwoordigd met minimaal 2 en maximaal 5 leden.
6. Het AB rapporteert eens per drie jaren aan de onder 3 genoemde gremia.
7. Het AB zal een reglement opstellen en dit ter goedkeuring voorleggen aan de onder 3 genoemde gremia.

Deputaten verzoeken de synode goedkeuring te hechten aan de geschetste opzet.

2.2.2 *regeling interkerkelijke commissie geschiloplossing*

Inmiddels kwam er in de zomer een tekst voor een regeling tot stand, die nu vervolgens aan de diverse gremia van NGK, GKv en CGK wordt voorgelegd.

Interkerkelijke commissie geschiloplossing

Inhoud

In de loop van 2013 is een informeel overlegorgaan ontstaan, met als deelnemers diverse vertegenwoordigers van GKv, CGK en NGK die allemaal betrokken zijn of zijn geweest bij conflictbemiddeling, conflictbegeleiding of kerkelijke rechtspraak in de eigen denominatie¹. Het doel van dit Amersfoortberaad is te onderzoeken hoe de oplossing van kerkelijke conflicten binnen de genoemde kerken is geregeld, welke knelpunten er zijn en op welke wijze zou kunnen worden gekomen tot samenwerking tussen dan wel integratie van de thans bestaande bemiddelings- en/of rechtsprekende organen binnen deze kerken. Binnen dit Amersfoortberaad is dit document ontstaan.

In dit document worden:

- enkele randvoorwaarden geschetst waaraan naar onze mening een interkerkelijke aanpak van geschiloplossing in de ruime zin van het woord zou moeten voldoen (zie hierna);
- de thans binnen de drie kerkverbanden bestaande regelingen in kaart gebracht (bijl.1);
- voorstellen gedaan voor het scheppen van de mogelijkheid van mediation (bijl.2 t/m 4);
- voorstellen gedaan voor de vorming van een interkerkelijke commissie geschiloplossing (bijl. 5).

Door ons gesignaleerde knelpunten in de huidige situatie zijn o.a. het vinden van voldoende deskundigheid, het betrekkelijk hoge 'ons-kent-ons' gehalte binnen de kerkverbanden en daarmee samenhangend het risico van onvoldoende objectiviteit. Naar ons oordeel zou de vorming van een interkerkelijke commissie geschiloplossing een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het oplossen hiervan.

Als Amersfoortberaad leggen wij onze arbeid via de diverse deputaten/commissies voor aan de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de generale synode van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en de landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Wij spreken de wens uit dat de drie kerkverbanden ieder voor zich onze voorstellen in welwillende overweging zullen nemen en dienovereenkomstig zullen besluiten.

Randvoorwaarden

In deze paragraaf is een aantal randvoorwaarden geformuleerd die we van belang achten voor het goed kunnen functioneren van interkerkelijke commissie geschiloplossing.

1. Voorafgaand aan kerkelijke procedures (in een enkel geval ten dienste van kerkelijke procedures).
2. Bezetting door mensen met expertise. Dat wil zeggen formeel gekwalificeerd en met kerkelijke ervaring.
3. Waarborgen van onafhankelijkheid, omdat daar de kracht zit van een interkerkelijke commissie.
4. Kosten voor rekening van de gemeenten die er gebruik van maken.
5. Zowel mediation als geschiloplossing zijn niet inzetbaar als er sprake is van een conflict dat een predikant schorsingswaardig maakt naar de regels van betreffende kerkverband.

Toelichting

Ad 1 Wanneer een geschil eenmaal in kerkelijke procedures is beland, kan een interkerkelijke commissie weinig meer uitrichten. Het werkterrein van de commissie is daarom scherp onderscheiden van kerkelijke procedures.

Ad 2 *Formeel gekwalificeerd* betekent dat de juiste diploma's in het bezit moeten zijn. Als het gaat om de mediators in fase 1 (zie hieronder) dan is afronding van een NMI/Mfn opleiding noodzakelijk. *Kerkelijke ervaring* betekent dat mediators kunnen aantonen dat zij voldoende kerkelijk meelevend zijn. Wij zijn voorstanders van het werken met co-mediators zodat bijvoorbeeld ook mediators met minder kerkelijke ervaring deze kunnen opdoen.

Vorm

Resultaat van de bespreking is dat we een voorstel doen tot een gefaseerde aanpak.

Fase 1 (Mediation)

Fase 1 omhelst een door de drie kerken te creëren mogelijkheid van mediation, in te roepen door kerkenraad en/of predikant. Deze mediation heeft ten doel bij dreigende en opkomende problemen partijen tot elkaar te brengen en een verdere escalatie te voorkomen. Het voorstel is dat vanuit elk van de drie kerken een gezamenlijke pool wordt gevormd, waaruit in voorkomende gevallen kan worden geput.

- De pool van mediators wordt administratief en feitelijk beheerd door Steunpunt Kerkenwerk (SKW).
- De pool wordt samengesteld door SKW in samenspraak met de interkerkelijke commissie geschiloplossing (zie fase 2).

¹ Betrokken personen: Emo Bos (GKv), Alex Boshuizen (NGK), Sijske van Delden (GKv), Hilbrand van Eeken (CGK), Jen Feenstra (GKv), Jan Krol (GKv), Kor Muller (NGK), Cor van der Leest (GKv), Dingeman Quant (CGK) en Bram Wattél (BGK).

- Leden van de pool houden gezamenlijk intervisie en terugkomdagen.
- De mediator neemt na drie maanden contact op om te horen wat er van de afspraken terecht is gekomen.
- Er wordt een klachtencommissie ingesteld van drie (vanuit elke kerk één) ervaren mediators die niet in de pool zitten. Bijlage 3 bevat een conceptreglement voor de klachtenprocedure.

Verder wordt voorgesteld dat een serieuze poging om tot mediation te komen verplicht is om een eventueel vervolgtraject te kunnen starten. Bijlage 2 bevat een concept mediationreglement, gebaseerd op het Mfn-mediationreglement 2008.

Fase 2 (Commissie geschiloplossing)

Fase 2 (de eigenlijke geschillenbehandeling) vindt plaats door de te vormen interkerkelijke commissie geschiloplossing.

Ons voorstel is dat door de generale synodes van de GKv en de CGK en de landelijke vergadering van de NGK in goed overleg een 'interkerkelijke commissie geschiloplossing' (ICG) in het leven wordt geroepen. Wat de gevolgen hiervan zijn voor (de opheffing van) vergelijkbare binnen de genoemde kerken thans functionerende instituten is ter beoordeling en beslissing van de betreffende kerkgenootschappen.

Het opgestelde reglement geeft duidelijk inzicht in de werkwijze van de commissie. Er is voor gekozen om vooral te letten op de werkbaarheid. Conflicten worden doorgaans behandeld door een zogenaamde behandelcommissie van drie mensen. Desgewenst kan in de loop van het traject advies worden ingewonnen bij de gehele commissie. Bijlage 5 bevat een conceptreglement voor een dergelijke interkerkelijke commissie geschiloplossing.

Bijlage 1 Hoe is het nu geregeld?

Nederlands Gereformeerde Kerken

Vertrouwens- en adviescommissie

- kan ingeroepen worden door predikant, kerkenraad of regio;
- behandelt veelal problemen waarbij predikant, kerkenraad en/of gemeente betrokken zijn;
- samengesteld uit: jurist, predikanten, mensen die geacht worden de kerken te kennen;
- werkt landelijk;
- adviserend.

Gereformeerde Kerken vrijgemaakt

Generaal deputaatschap bemiddeling en begeleiding

- kan ingeroepen worden door predikant, kerkenraad of classis;
- adviseren classes over geschiktheid en capaciteiten van de predikant;
- samengesteld uit: predikant, mediator, psychiater, arbeidspsycholoog, coördinator;
- werkt landelijk;
- adviserend.

Stichting Kerkelijk Werk

- is onderdeel van Bijzonder Kerkelijk Werk (BKW);
- begeleidt stroef lopende contacten tussen kerkenraad en predikant.

Begeleiding Kerkenwerk (BKW)

- is onderdeel van Steunpunt Kerkenwerk (SKW);
- kan ingeroepen worden door predikant en/of kerkenraad;
- doet (preventief) onderzoek naar onderlinge samenwerking;
- begeleidt stroef lopende contacten tussen kerkenraad en predikant;
- werkt landelijk;
- adviserend.

Christelijke Gereformeerde Kerken

Vertrouwenscommissie predikanten

- kan ingeroepen worden door predikant, kerkenraad of classis;
- verleent pastoraal bijstand waar onderlinge verhoudingen moeilijk zijn geworden;
- samengesteld uit: predikanten, mediators;
- werkt landelijk.

Commissie geschiloplossing

- kan ingeroepen worden door predikant, kerkenraad;
- behandelt een conflict tussen kerkenraad en een of meer gemeenteleden, tussen kerkenraadsleden onderling of tussen kerkenraden of predikanten en deputaatschappen.

Bijlage 2 Concept mediationreglement

Artikel 1 - Definities

In dit reglement wordt verstaan onder:

- kwestie: de in de mediationovereenkomst omschreven kwestie;
- MfN: Mediatorsfederatie Nederland (een organisatie die zich inzet voor de ontwikkeling van het mediatorberoep);
- mediation: procedure waarbij de partijen zich inzetten om, onder leiding van een mediator, hun kwestie op te lossen met toepassing van het reglement;
- mediationovereenkomst: de schriftelijke overeenkomst waarin de partijen afspreken zich in te spannen om de kwestie door mediation op te lossen en de mediator de opdracht verlenen om in de kwestie als mediator op te treden en waarin de mediator deze opdracht aanvaardt;

- e. mediator: degene die een erkende opleiding tot mediator met succes heeft afgerond en als mediator is aangesteld;
- f. co-mediator: degene die de opleiding tot mediator met succes heeft afgerond en als extra mediator is aangesteld;
- g. partij(en): de partijen die wensen de kwestie door middel van mediation op te lossen;
- h. reglement: dit reglement.

Artikel 2 - Benoeming mediator

- 2.1 De partijen nemen contact op met het SKW om in contact te komen met een mediator.
- 2.2 Zij dienen een schriftelijke aanvraag in bij het SKW. De aanvraag bevat de namen, (e- mail)adressen, telefoonnummers van de partijen en hun eventuele vertegenwoordigers, alsmede een globale omschrijving van de kwestie.
- 2.3 Na ontvangst van de aanvraag zendt het SKW aan de partijen:
 - a. een lijst met mediators die, gezien de omschrijving van de kwestie en/of de door de partijen opgegeven relevante criteria, in aanmerking komen;
 - b. een exemplaar van het reglement.
- 2.4 De partijen maken uit bedoelde lijst een gezamenlijke keuze. De partijen mogen dan rechtstreeks contact met de mediator opnemen. Indien de partijen niet zelf rechtstreeks contact op wensen te nemen, berichten de partijen het SKW schriftelijk welke mediator zij hebben gekozen. Na ontvangst hiervan informeert het SKW de mediator omtrent de aanvraag en de gemaakte keuze zodat de mediator vervolgens contact kan opnemen met de partijen.
- 2.5 Komen de partijen niet tot een gezamenlijke keuze, dan kunnen zij (of één van hen) het SKW verzoeken een schriftelijk voorstel te doen voor een door de partijen te benoemen mediator.
- 2.6 Bij aanvaarding van de opdracht stelt de mediator na partijen gehoord te hebben een mediationovereenkomst op. De partijen en de mediator ondertekenen de mediationovereenkomst.
- 2.7 De mediator kan een voorstel doen bij de mediation een co-mediator te benoemen, bij voorbeeld indien behoefte bestaat aan specifieke expertise. Dit voorstel behoeft goedkeuring van beide partijen.

Artikel 3 - Aanvang mediation

De mediation vangt aan terstond na ondertekening van de mediationovereenkomst door de partijen en de mediator, tenzij een ander tijdstip in de mediationovereenkomst wordt afgesproken.

Artikel 4 - Werkzaamheden mediator en procesbegeleiding

- 4.1 De werkzaamheden van de mediator betreffen de mediationbijekomsten, doch kunnen daarnaast eventuele werkzaamheden omvatten als verslaglegging, contacten met de partijen (hetzij digitaal, schriftelijk of telefonisch), bestuderen van stukken, contacten met derden en het opstellen van overeenkomsten, één en ander vanaf de aanvang van de mediation.
- 4.2 De mediator bepaalt, na overleg met de partijen, de wijze waarop de mediation wordt uitgevoerd.
- 4.3 Het is de mediator toegestaan vertrouwelijk met een partij te communiceren.
- 4.4 De partijen en de mediator spannen zich ervoor in om de mediation voortvarend te laten verlopen.
- 4.5. Voor de mediator en co-mediator is het hebben van een beroepsaansprakelijkheidsverzekering vereist.

Artikel 5 - Vrijwilligheid

- 5.1 De mediation vindt plaats op basis van vrijwilligheid van de partijen. Elke partij, alsook de mediator, kan op elk moment de mediation beëindigen.
- 5.2 Tussentijdse afspraken binden partijen alleen voor zover zij die afspraken en het bindende karakter daarvan uitdrukkelijk vastleggen in een getekende overeenkomst. Zij zijn niet gebonden aan de stellingen en voorstellen die zij of de mediator tijdens de mediation hebben ingenomen of gedaan. De partijen zijn alleen gehouden aan dat wat in de in artikel 10.1 bedoelde en door hen getekende overeenkomst is vastgelegd.

Artikel 6 - Beslotenheid

- 6.1 Bij de mediation zijn geen andere personen aanwezig dan de mediator, een eventuele co-mediator en de partijen c.q. hun vertegenwoordigers en adviseurs. Ingeval meerdere personen bij de mediation worden betrokken, is toestemming van de partijen vereist. Indien de mediator dat wenst, kan hij zich bij de mediation secretariael laten bijstaan door een daartoe door hem aan te wijzen persoon. In elk geval draagt de mediator er zorg voor dat alle personen betrokken bij de mediation een geheimhoudingsverklaring ondertekenen.
- 6.2 Indien een partij zich tijdens de mediation laat vertegenwoordigen, dient de vertegenwoordiger bevoegd te zijn om alle (rechts)handelingen te verrichten die voor de mediation noodzakelijk zijn, waaronder het aangaan van een overeenkomst als bedoeld in artikel 10.1. Op verzoek van de mediator dient een schriftelijke volmacht te worden getoond waaruit de bevoegdheid van de vertegenwoordiger blijkt.

Artikel 7 - Geheimhouding

- 7.1 De partijen doen aan derden - onder wie begrepen rechters of arbiters - geen mededelingen omtrent het verloop van de mediation, de daar door de bij de mediation aanwezige personen ingenomen standpunten, gedane voorstellen en de daarbij mondeling of schriftelijk, direct of indirect, verstrekte informatie. Indien een partij zich laat vertegenwoordigen door een gevolmachtigde (bijv. een afvaardiging van de kerkenraad) dient de mate van geheimhouding bij rapportage en ruggespraak in de mediationovereenkomst geregeld te worden.
- 7.2 De partijen verbinden zich om geen stukken aan derden - onder wie begrepen kerkelijke beroepsorganen, rechters of arbiters - bekend te maken, te citeren, te parafaseren of zich daarop anderszins te beroepen, tenzij deze stukken door een bij de mediation betrokkene tijdens of in verband met de mediation zijn geopenbaard, getoond, of anderszins bekend gemaakt. Deze verplichting geldt niet voor zover de desbetreffende betrokkene onafhankelijk van de mediation reeds over deze informatie

- beschikte of had kunnen beschikken. Onder stukken als bedoeld in dit artikel wordt mede verstaan: de mediationovereenkomst, door de partijen of door de mediator in het kader van de mediation opgestelde aantekeningen, verslagen, de in artikel 10.1 bedoelde overeenkomst voor zover de partijen conform artikel 10.3 hebben afgesproken dat deze vertrouwelijk blijft, alsmede andere gegevensdragers zoals geluidsbanden, videobanden, foto's en digitale bestanden in welke vorm dan ook.
- 7.3 De artikelen 7.1 en 7.2 gelden ook voor de mediator.
- 7.4 De partijen doen hiertoe afstand van het recht om, in rechte of anderszins, hetgeen tijdens de mediation is gebleken als bewijs jegens elkaar aan te voeren en/of elkaar, de mediator of andere bij de mediation betrokkenen als getuige of anderszins te horen of te doen horen over informatie die is verstrekt en/of is vastgelegd tijdens of in verband met de mediation, dan wel over de inhoud van de overeenkomst als bedoeld in artikel 10.1
- 7.5 De mediator behandelt alle informatie die hem door één van de partijen buiten aanwezigheid van de andere partij wordt verstrekt vertrouwelijk, behoudens voor zover de betrokken partij uitdrukkelijk toestemming verleent om die informatie tijdens de mediation in te brengen.
- 7.6 Het bepaalde in de artikelen 7.1 t/m 7.5 geldt niet in het geval van:
- informatie omtrent strafrechtelijke gedragingen waarvoor een wettelijke meldplicht dan wel een wettelijk meldrecht bestaat;
 - informatie omtrent de dreiging van een misdrijf;
 - een klacht-, tucht- of aansprakelijkheidsprocedure tegen de mediator. In dat geval is de mediator ontslagen uit de voor hem geldende geheimhoudingsplicht voor zover nodig om zichzelf tegen de vorderingen te verweren en/of een beroep te doen op zijn beroepsaansprakelijkheidsverzekering. De geheimhoudingsplicht vervalt voor alle betrokkenen voor zover nodig om de klacht te behandelen.

Artikel 8 - Einde mediation

- 8.1. De mediation eindigt:
- door ondertekening door de partijen van de in artikel 10.1 bedoelde overeenkomst;
 - door een schriftelijke verklaring van de mediator aan de partijen dat de mediation eindigt;
 - door een schriftelijke verklaring van een partij aan de andere partij(en) en de mediator dat zij zich uit de mediation terugtrekt.
- 8.2. Beëindiging van de mediation laat de geheimhoudings- en betalingsverplichtingen van de partijen onder de mediationovereenkomst onverlet.

Artikel 9 - Andere procedures

- 9.1 Eventuele bij de aanvang van de mediation al aanhangige gerechtelijke, of kerkelijke en aanverwante procedures over de kwestie of onderdelen daarvan - met uitzondering van maatregelen ter bewaring van rechten - worden door de partijen opgeschort voor de duur van de mediation.
- 9.2 De partijen zullen gedurende de duur van een mediation jegens elkaar geen procedures als bedoeld in artikel 9.1 aanhangig maken - met uitzondering van maatregelen ter bewaring van rechten.
- 9.3 Indien een partij een maatregel ter bewaring van rechten neemt, of een andere procedure als bedoeld in artikel 9.1 aanhangig maakt, is zij verplicht daarvan binnen 24 uur na het nemen, respectievelijk aanhangig maken ervan schriftelijk mededeling te doen aan de mediator en de andere partij(en).

Artikel 10 - Vastlegging van het resultaat van de mediation

- 10.1 De mediator draagt er zorg voor dat hetgeen de partijen zijn overeengekomen deugdelijk, al dan niet door of met behulp van een deskundige derde, in een overeenkomst wordt vastgelegd. Voor de inhoud van de overeenkomst zijn en blijven de partijen met uitsluiting van de mediator zelf verantwoordelijk. De partijen hebben het recht om zich door een externe deskundige te laten adviseren.
- 10.2 De mediator is niet aansprakelijk voor de inhoud van de door de partijen af te sluiten overeenkomst en de eventueel hieruit voortvloeiende schade.
- 10.3 De partijen bepalen gezamenlijk en op schrift in hoeverre de inhoud van de af te sluiten overeenkomst vertrouwelijk blijft. In elk geval mag de inhoud van de afgesloten overeenkomst aan de rechter worden voorgelegd indien dat noodzakelijk is om nakoming daarvan te vorderen.

Artikel 11 - Beperking aansprakelijkheid

Iedere aansprakelijkheid van de mediator, ingeval van schade als gevolg van zijn handelen of nalaten in de mediation, is beperkt tot ten hoogste het bedrag dat in het desbetreffende geval wordt uitgekeerd door zijn beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar, vermeerderd met het bedrag van het eigen risico dat krachtens die verzekeringsovereenkomst in het betreffende geval voor rekening van de mediator komt. Behoudens in geval van opzet of grove roekeloosheid van de mediator, vrijwaren de partijen de mediator en zullen de partijen de mediator schadeloos stellen ter zake van alle vorderingen die een derde op enig tijdstip jegens de mediator mocht instellen en die verband houden met handelen of nalaten van de mediator tijdens de mediation.

Artikel 12 - Gedragsregels en klachten

De mediator is gebonden aan de door de MfN vastgestelde Gedragsregels voor de MfN- registermediator. Een partij kan binnen twaalf maanden na beëindiging van de mediation bij de klachtencommissie een klacht indienen volgende het reglement van de klachtencommissie.

Artikel 13 - Niet voorziene gevallen

In de gevallen waarin het reglement niet voorziet, beslist de mediator. Hij handelt daarbij overeenkomstig de strekking van het reglement.

Artikel 14 - Wijziging van het reglement c.q. afwijken van het reglement

- 14.1 Indien en voor zover de partijen wensen af te wijken van het reglement kan dat alleen middels een schriftelijke overeenkomst met de uitdrukkelijke instemming van de mediator.
- 14.2 Het samenwerkingsorgaan NGK-CGK-GKV (het Amersfoortberaad) is te allen tijde bevoegd het

reglement te wijzigen. Dergelijke wijzigingen hebben geen effect op mediations die op dat moment reeds worden gevoerd. Op dergelijke mediations zal uitsluitend het reglement van toepassing zijn zoals dat bij de aanvang van die mediations van kracht was.

Artikel 15 - Toepasselijk recht

Dit reglement wordt beheerst door Nederlands recht.
Dit geldt ook voor de overeenkomst als bedoeld in artikel 10.1.

Bijlage 3 Klachtenprocedure mediation

(naar analogie van de MfN-regeling)

Artikel 1 - Definities

In de onderhavige klachtenregeling wordt verstaan onder:

- a. Amersfoortberaad (AB): het college waarin vertegenwoordigd zijn personen uit de CGK, NGK en GKv die in hun kerkgenootschap enige taak hebben of hebben gehad met betrekking tot geschiloplossing rondom predikanten;
- b. MfN: Mediatorsfederatie Nederland;
- c. gedragsregels: de door het AB vastgestelde gedragsregels voor de mediator;
- d. klacht: elke uiting van ongenoegen over het functioneren van een mediator in die hoedanigheid, door of namens klager schriftelijk kenbaar gemaakt aan het SKW, conform artikel 3.1 en 3.2 van deze klachtenregeling;
- e. klachtbehandelaars: de door het AB aangewezen personen, belast met de behandeling van een klacht;
- f. klager: de bij een mediation betrokken partij of diens vertegenwoordiger die een klacht uit;
- g. mediator: de mediator welke deel uitmaakt van de pool mediators welke door bemiddeling van SKW ingezet kunnen worden bij conflicten binnen de kerken, tegen wie de klacht zich richt;
- h. reglement: het door AB vastgestelde mediationreglement.

Artikel 2 - Doel van de klachtenregeling

Het doel van deze klachtenregeling is het op een laagdrempelige wijze oplossen van klachten. Hiertoe wordt een college van klachtbehandelaars in het leven geroepen. Klachtbehandelaars zijn ervaren mediators die niet op enigerlei wijze betrokken zijn of worden bij mediation zoals bedoeld in het mediationreglement. In de regel bestaat dit college uit drie leden, uit elk kerkgenootschap één, met een vierde lid die ingeval van verhindering deel uit kan maken van het college.

Artikel 3 - Procedure

- 3.1 Een klacht wordt alleen in behandeling genomen indien die schriftelijk is ingediend bij het SKW binnen twaalf maanden na beëindiging van de mediation waaruit de klacht voortkomt. De mediation is beëindigd als er is voldaan aan één van de in art. 8 van het reglement genoemde vereisten.
- 3.2 De klager doet daarbij in elk geval opgave van:
 - zijn naam, adres, postcode, woonplaats, telefoonnummer en e-mailadres;
 - de naam van de mediator;
 - de mediationovereenkomst;
 - een korte omschrijving van de desbetreffende mediation;
 - de einddatum van de mediation;
 - een duidelijke en goed gemotiveerde omschrijving van de klacht.
- 3.3 De SKW-functionaris legt de datum van ontvangst van de klacht van de klager vast. De SKW-functionaris zendt de klager binnen een week een ontvangstbevestiging en stuurt de betreffende mediator binnen een week de klacht toe. Daarbij vermeldt de SKW-functionaris de namen van de klachtbehandelaars. Aan de klachtbehandelaars en mediator wordt gevraagd om binnen twee weken kenbaar te maken of er banden bestaan die een onpartijdige klachtbehandeling in de weg staan. Indien dat het geval is, schakelt het college van klachtbehandelaars onverwijld een andere klachtbehandelaar in. Binnen drie weken na ontvangst van de klacht leidt de SKW-functionaris de klacht door naar de klachtbehandelaars.
- 3.4 Binnen twee weken na ontvangst van de klacht overleggen de klachtbehandelaars met klager of de klacht in het kader van de klachtenregeling kan worden behandeld.
- 3.5 De klachtbehandelaars horen klager en mediator. De klacht wordt afgehandeld binnen zes weken nadat de klachtbehandelaars de klacht hebben ontvangen. De klachtbehandelaars kunnen deze termijn eenmalig met maximaal vier weken verlengen. De klachtbehandelaars hebben de mogelijkheid een klacht administratief af te doen.
- 3.6 De klachtbehandelaars bejveren zich om naar aanleiding van de klacht een bevredigende uitkomst te bewerkstelligen voor de partijen. De klachtbehandelaar is niet bevoegd een bindende uitspraak te doen. De klachtbehandelaars mogen desgevraagd wel aanbevelingen doen of hun mening over aspecten van de klacht geven. Aan dergelijke aanbevelingen en meningen kunnen echter geen rechten worden ontleend. De klachtbehandelaars hebben wel de bevoegdheid de mediator tegen wie een klacht is ingebracht en die ernstig blijkt te hebben gefaald te schrappen uit de lijst met mediators die door het SKW gehanteerd wordt.
- 3.7 De klachtbehandelaars leggen de datum waarop zij de klacht van de SKW hebben ontvangen, alsmede de door hen gevolgde procedure, met inbegrip van eventuele met de klager en/of de mediator gemaakte afspraken, deugdelijk vast en zenden eventuele afspraken en/of beslissingen naar klager en mediator. Wanneer de klachtbehandeling is beëindigd, sturen de klachtbehandelaars een schriftelijk bericht van beëindiging aan klager, mediator en de SKW.
- 3.8 Kosten die klager en mediator maken komen voor hun eigen rekening.
- 3.9 Na beëindiging van de klachtbehandeling zullen de klachtbehandelaars alle stukken met betrekking tot de klachtbehandeling vernietigen.

Artikel 4 - Beslotenheid en vertrouwelijkheid

- 4.1 De mediator en klager zijn conform art. 7.6 sub c van het mediationreglement ontslagen uit de voor hen geldende geheimhoudingsplicht voor zover nodig om de klacht te behandelen.
- 4.2 De klachtbehandelaars zijn tot geheimhouding verplicht ten aanzien van alle informatie die hen bij de behandeling van de klacht ter kennis is gekomen. Deze verplichting geldt ook jegens de SKW-functionaris. Deze verplichting geldt niet voor zover de klachtbehandelaars onafhankelijk van de klacht reeds over deze informatie beschikken of had kunnen beschikken.
- 4.3 De informatie die tijdens de behandeling van de klacht wordt uitgewisseld is vertrouwelijk.
- 4.4 De klacht wordt in beslotenheid behandeld.
- 4.5 Zowel klager als mediator kan zich laten bijstaan bij de behandeling van een klacht. De klager en/of mediator die zich laat bijstaan, staat ervoor in dat zijn bijstandverlener zich onverkort zal houden aan de geheimhoudingsplicht zoals die in de mediation waaruit de klacht is gerozen, is overeengekomen.

Artikel 5 - Interne informatie en archivering

- 5.1 Na de behandeling van de klacht behoudt het SKW de oorspronkelijke klacht en een kopie van het schriftelijk bericht van beëindiging gedurende een periode van drie jaar. Overige documenten worden vernietigd.
- 5.2 De SKW-functionaris houdt een overzicht bij van alle binnengekomen klachten.
- 5.3 De SKW-functionaris informeert het AB jaarlijks en geanonimiseerd over de behandeling van bij de SKW binnengekomen klachten.

Artikel 6 - Slotbepalingen

Deze klachtenregeling wordt vastgesteld en kan worden gewijzigd door het AB. Inzake gevallen waarin deze klachtenregeling niet voorziet, beslist het AB.

Bijlage 4 Gedragsregels voor de mediator

Deze gedragsregels zijn een richtlijn voor het gedrag van de kerkelijke mediator (wat voor de mediator geldt, geldt ook voor de co-mediator). Zij dienen tevens als informatievoorziening voor betrokkenen en als maatstaf voor de klachtbehandelaars bij het toetsen van het handelen van de mediator.

1 Beroepsethiek en integriteit

De mediator gedraagt zich zoals van een behoorlijk mediator mag worden verwacht.

Toelichting

Deze gedragsregel is de basis voor het optreden van de mediator en de kapstok voor alle overige gedragsregels, die daarvan een uitwerking zijn. Integriteit is een kernwaarde voor de mediator. Van de mediator mag worden verwacht dat hij zijn professionele code en de algemene sociale en ethische normen en waarden naleeft en handhaaft, ook bij druk van buitenaf om hiervan af te wijken.

2 Transparantie

De mediator verschafft partijen duidelijkheid over het mediationproces.

Toelichting

Transparant handelen houdt in dat de mediator partijen duidelijkheid verschafft over het mediationproces, inclusief zijn eigen rol daarin. De mediator maakt kwesties met of tussen partijen bespreekbaar en is duidelijk over zijn aanpak en wat partijen van hem mogen verwachten. Openheid en duidelijkheid zijn essentieel voor het opbouwen van vertrouwen en een goede werkrelatie met partijen. De mediator voorkomt hiermee ook moeilijkheden in een later stadium.

3 Partijautonomie

- 3.1 De mediator zorgt dat de autonomie van partijen is gewaarborgd.
- 3.2 De mediator doet geen uitspraak over de kwestie.

Toelichting

De mediator bewaakt de autonomie van partijen en toetst hun bereidheid en vrijwilligheid van hun deelname aan de mediation. De partijen maken zelf hun keuzes en dragen daarvoor ook de verantwoordelijkheid. De mediator staat tussen de partijen en ondersteunt hen in het maken van hun keuzes en het zoeken naar een oplossing. De mediator kan partijen daarbij waar nodig informatie verstrekken, zodat zij zich een weloverwogen beeld kunnen vormen en hun positie kunnen bepalen.

De mediator doet geen uitspraak over de kwestie of een onderdeel daarvan. Hij neemt dus geen beslissing over de inhoud van het conflict tussen partijen. De mediator is ook terughoudend in het geven van zijn mening of het geven van advies over wat een partij wel of niet zou moeten doen. Een mening of advies is doorgaans niet waardevrij en onpartijdig en verdraagt zich lastig met de partijautonomie en de neutrale rol van de mediator.

De mediator wijst partijen zo nodig op de mogelijkheid om externe adviseurs of deskundigen te raadplegen tijdens de mediation. In het geval de mediator op uitdrukkelijk verzoek van alle partijen toch een al dan niet bindende uitspraak wil doen, zal hij duidelijk afstand moeten doen van zijn rol als mediator.

Het moet voor partijen duidelijk zijn in welke hoedanigheid hij optreedt. Zo mogelijk legt de mediator deze rolwisseling schriftelijk vast.

4 Onafhankelijkheid

- 4.1 De mediator stelt zich onafhankelijk op. Hij heeft geen belang dat zijnonafhankelijkheid zou kunnen aantasten.
- 4.2 Indien de mediator de kwestie niet op een onafhankelijke wijze kan begeleiden, aanvaardt hij de opdracht niet of trekt hij zich terug.

Toelichting

De mediator die een belang bij de mediation heeft dat zijn onafhankelijkheid in de weg staat of zou kunnen staan, neemt zijn benoeming niet aan.

Dit belang zou kunnen liggen in een persoonlijke of zakelijke relatie die de mediator of één van zijn kantoorgenoten heeft of heeft gehad met partijen of met een van hen, of in de uitkomst van de mediation. Hij dient zich ook bewust te zijn van de mogelijke schijn van afhankelijkheid en daar naar te handelen. De mediator verschaft partijen duidelijkheid over zijn positie indien zijn onafhankelijkheid ter discussie staat of zou kunnen staan. Vervolgens vraagt hij partijen of zij op deze basis met hem verder willen. De mediator waakt ervoor dat hij zijn onafhankelijkheid zowel tijdens als na de mediation bewaart. Zo nodig trekt hij zich terug.

5 Onpartijdigheid

5.1 De mediator is er voor alle partijen. Hij is onpartijdig en handelt zondervooringenomenheid.

5.2 Indien de mediator de kwestie niet op een onpartijdige wijze kan begeleiden, aanvaardt hij de opdracht niet of trekt hij zich terug.

Toelichting

Kenmerkend voor de mediator is zijn neutrale, onpartijdige rol. De mediator is er voor alle partijen. Hij heeft een vertrouwenspositie ten opzichte van elk van hen. De mediator geeft in woord en daad geen blijk van een voorkeur voor of van afkeuring van (één van) partijen en handelt zonder vooringenomenheid jegens hen. Het vertrouwen bij partijen dat de mediator onpartijdig is, is essentieel voor de kwaliteit van het mediationproces.

De mediator treedt alleen in die kwesties op waarin hij zijn onpartijdigheid kan bewaren. Hij waakt er steeds voor dat zijn onpartijdigheid niet wordt aangetast door vooringenomenheid, gebaseerd op bijvoorbeeld persoonlijke kenmerken, positie, religie of achtergrond of door een oordeel over door partijen ingebrachte standpunten of belangen.

Van de mediator mag worden verwacht dat hij zichzelf kritisch volgt en zijn neutrale, onpartijdige positie doorlopend bewaakt. Als het voor de mediator onmogelijk is de mediation op een onpartijdige wijze te begeleiden, dan trekt hij zich terug.

6 Vertrouwelijkheid

6.1 De mediator waarborgt de vertrouwelijkheid van de mediation.

6.2 De mediator heeft een geheimhoudingsplicht.

6.3 De geheimhoudingsplicht duurt voort na de beëindiging van de mediation.

Toelichting

Uitgangspunt is dat alles wat tijdens een mediation mondeling en schriftelijk wordt uitgewisseld, vertrouwelijk is. Deze informatie mag niet buiten de mediation tijdens of na afloop van de mediation worden gebruikt, tenzij partijen daarover expliciet afwijkende afspraken maken met elkaar en met de mediator, bijvoorbeeld indien terugkoppeling nodig is voor de voortgang van de mediation. Informatie die al openbaar of bekend was voor de mediation valt buiten de geheimhoudingsplicht. De geheimhoudingsplicht geldt voor alle betrokkenen bij het mediationproces en voor de mediator in het bijzonder als eerstverantwoordelijke voor het waarborgen van de vertrouwelijkheid.

De mediator heeft een geheimhoudingsplicht ten aanzien van alles wat hij in zijn hoedanigheid als mediator verneemt in zijn gesprekken met partijen en hun adviseurs, zowel plenair als afzonderlijk. Zijn geheimhoudingsplicht geldt ook voor verkennende gesprekken met partijen vóórdat met hen een mediationovereenkomst is gesloten. Een terugkoppeling van informatie door de mediator naar verwijzers of opdrachtgevers die verder gaat dan een kennisgeving van beëindiging van de mediation, gebeurt uitsluitend in overleg en met instemming van alle partijen.

De geheimhoudingsplicht van de mediator vervalt voor zover de mediator dit nodig heeft om zich te verweren in procedures.

7 Competentie

De mediator neemt een mediation alleen aan wanneer hij over de nodige kwaliteiten beschikt om de mediation goed te laten verlopen.

Toelichting

Van een mediator mag verwacht worden dat hij beschikt over de kennis, vaardigheden, beroepshouding en de persoonlijke kwaliteiten die nodig zijn om een goed verloop van de mediation te waarborgen. Is dat niet of in onvoldoende mate het geval, dan neemt hij de mediation niet aan. Mocht de mediator de zaak al hebben aangenomen, dan trekt hij zich terug.

Tot de van de mediator te verwachten kennis hoort kennis van communicatie en conflictoplossing, onderhandelingsconcepten en interventietechnieken. De te verwachten kennis kan ook inhoudelijke deskundigheid zijn op het terrein waarop het conflict zich afspeelt indien partijen de mediator juist met het oog daarop hebben benoemd. De vaardigheden die van de mediator verwacht mogen worden zijn bijvoorbeeld het toepassen van interventietechnieken gericht op het verbeteren van de communicatie tussen partijen, het verhelderen van het probleem en de betrokken emoties en belangen en het begeleiden van de onderhandelingen tussen partijen. De mediator beschikt ook over meer technische vaardigheden, zoals het bespreken en afsluiten van een mediationovereenkomst en het (laten) vastleggen van afspraken in een vaststellingsovereenkomst.

Essentieel van de beroepshouding is dat de mediator integer en betrouwbaar is, zijn vak naar beste kunnen uitoefent en de bereidheid heeft om zich doorlopend bij te scholen en verder te ontwikkelen als mediator. Persoonlijke kwaliteiten zijn essentieel voor de mediator. Van de mediator mag verwacht worden dat hij evenwichtig, flexibel, empathisch en doortastend is en dat hij goed kan opereren in een context waarin druk en tegenstrijdige belangen een onmiskenbare rol spelen.

8 Werkwijze

- 8.1 De mediator is verantwoordelijk voor het mediationproces en bewaakt het verloop daarvan.
- 8.2 De mediator sluit voorafgaand aan de mediation met alle partijen een schriftelijke mediationovereenkomst die tenminste de vertrouwelijkheid en vrijwilligheid omvat.
- 8.3 De mediator betreft geen derden bij de mediation, behoudens met toestemming van partijen.

Toelichting

De essentie van de taak van de mediator is het bewaken van het mediationproces. De mediator behandelt de mediation met voortvarendheid en maakt daarvoor voldoende tijd beschikbaar. Hij geeft uitleg over het mediationproces, de inhoud van de mediationovereenkomst en het reglement. De mediator verifieert of partijen begrijpen welke voorwaarden en consequenties er aan ondertekening van de mediationovereenkomst zijn verbonden. De mediator zorgt voor een evenwichtige behandeling van de kwestie en bevordert dat iedere partij op gelijkwaardige wijze aan bod komt, in voldoende mate toegang heeft tot de benodigde informatie en de ruimte heeft om zo nodig financiële, juridische, psychologische of andere adviseurs te raadplegen.

De mediator is verantwoordelijk voor de contractuele vastlegging in de mediationovereenkomst van de geheimhoudingsplicht van partijen en hemzelf. Partijen hebben geen wettelijke geheimhoudingsplicht. De geheimhoudingsplicht van partijen dient er primair voor om te bevorderen dat zij vrijuit kunnen spreken tijdens de mediationgesprekken en dat vertrouwen kan worden opgebouwd. Partijen bepalen samen de omvang van de geheimhoudingsplicht. Zij beoordelen of het voor de voortgang van de mediation nodig is dat met bepaalde personen buiten de mediationtafel overleg plaats heeft.

De mediator draagt er zorg voor dat de omvang van de geheimhoudingsplicht wordt vastgelegd.

De mediator draagt er zorg voor dat derden die bij de mediation worden betrokken, een geheimhoudingsverklaring tekenen. De toestemming van partijen is niet nodig voor secretariële ondersteuning van de mediator bedoeld in artikel 6.1 van het reglement.

9 Tarief en kosten

- 9.1 De mediator geeft de partijen vooraf duidelijk inzicht in de kosten en legt deze afspraak vast in de mediationovereenkomst. De kosten komen voor rekening van de betreffende kerkelijke gemeente.
- 9.2 De mediator zorgt voor een duidelijke, inzichtelijke declaratie.

Toelichting

Bij de start van de mediation maakt de mediator een duidelijke afspraak over de afspraken rondom de kosten. De kosten zijn te vinden op de website van het SKW.

De mediator specificeert zijn declaratie op een heldere manier. Hij houdt een verrichtingenstaat bij en legt deze desgevraagd over, zodat het voor partijen inzichtelijk is voor welke werkzaamheden hij welke kosten in rekening brengt.

Binnen het AB is afgesproken dat mediators een door het SKW in overleg te bepalen uniform tarief hanteren.

Bijlage 5 Reglement interkerkelijke commissie geschiloplossing

Art. 1 - Definities

In dit reglement wordt verstaan onder:

- a. commissie: de interkerkelijke commissie geschiloplossing (ICG);
- b. geschil: een (begin van een) conflict (al dan niet met een persoonlijk karakter) tussen kerkenraad of predikant en een of meer gemeenteleden, tussen (leden van de) kerkenraad en predikant of tussen kerkenraadsleden onderling.
Tuchtzaken zijn geen geschil in de zin van dit reglement;
- c. partijen: de bij het geschil betrokken personen of colleges;
- d. behandelcommissie: het door de commissie ingestelde gremium ter behandeling van een aangemeld geschil.

Art. 2 - De commissie

- 2.1 De commissie werkt landelijk.
- 2.2 De commissie bestaat uit tenminste twaalf leden, bij voorkeur een even groot aantal en tenminste één predikant uit elk van de deelnemende kerkgenootschappen. De leden van de commissie worden benoemd door de generale synodes/landelijke vergaderingen van de deelnemende kerken. Voor elk lid van de commissie kan een secundus worden benoemd. De secundus heeft dezelfde competentie als zijn/haar primus.
- 2.3 Commissieleden dienen te beschikken over persoonlijke kwaliteiten, zoals een goed analytisch vermogen, een onafhankelijke opstelling, inzicht in bestuurlijke en organisatorische verhoudingen, sociale vaardigheden, relativeringsvermogen, inzicht in de leef- en werkweld van een predikant en het werkterrein van een kerkenraad, ervaring met mediation en algemeen juridisch en kerkelijk inzicht.
- 2.4 De leden van de commissie worden benoemd voor een periode van drie jaren en kunnen twee maal worden herbenoemd.
- 2.5 De commissie wijst zelf een voorzitter, een waarnemend voorzitter en een secretaris aan. Deze komen bij voorkeur uit de verschillende geledingen. Het is haar ook toegestaan een secretaris, niet commissielid, te benoemen.

Art. 3 - Bevoegdheid en taak van de commissie

- 3.1 De commissie geeft advies, coacht en bemiddelt zo nodig bij geschillen die bij haar aanhangig worden gemaakt. Ze richt zich op het oplossen van spanningsrelaties tussen partijen. Zij schakelt, als ze dat in de gegeven situatie nodig vindt, externe deskundigen in.
- 3.2 De commissie streeft er naar het geschil te beëindigen door een regeling op te stellen of een advies te geven waarmee de betrokken partijen kunnen instemmen. Een advies kan inhouden dat partijen of een

- van hen het geschil ter beslissing of verdere advisering aan een kerkelijke of andere instantie voorlegt. De commissie kan ook verklaren niet in staat te zijn partijen verder te dienen.
- 3.3 De commissie probeert de vrede te herstellen door met partijen te spreken om zicht te krijgen op de onvrede, door het gesprek tussen partijen te bevorderen en door partijen te adviseren over en op welke manier zij ook zelf kunnen bijdragen aan het bereiken van een oplossing.
 - 3.4 De commissie treedt niet op als vertegenwoordiger of belangenbehartiger van een der partijen, maar stelt zich onafhankelijk jegens partijen op. Zij past hoor en wederhoor toe.

Art. 4 - Het aanhangig maken van een geschil

- 4.1 Een partij die een geschil bij de commissie aanhangig wil maken, dient daartoe een schriftelijk en gemotiveerd verzoek in bij de secretaris van de commissie.
- 4.2 Op basis van de ontvangen bescheiden beoordeelt de voorzitter of wnd. voorzitter of er sprake is van een geschil in de zin van artikel 1 onder b. dan wel of het bepaalde in artikel 7 een in behandeling nemen van het geschil in de weg staat. Indien hij/zij tot het oordeel komt dat de commissie het geschil niet in behandeling kan nemen, deelt de secretaris dat onder opgaaf van redenen schriftelijk aan partijen mee.
- 4.3 De secretaris van de commissie stuurt binnen een week een afschrift van het verzoek naar de andere betrokken partij(en) en verzoekt hem (hen) om hem/haar binnen twee weken te doen weten of hij (zij) kan (kunnen) instemmen met de behandeling van het geschil door de commissie en meldt deze partij(en) dat zij de gelegenheid heeft/hebben desgewenst schriftelijk te reageren op het verzoek.
- 4.4 Indien de andere betrokken partij(en) of een van hen niet kan (kunnen) instemmen met de behandeling van het geschil door de commissie, wordt het geschil niet door de commissie in behandeling genomen. De secretaris stelt de partijen daarvan schriftelijk in kennis.
- 4.5 Indien de andere betrokken partij(en) heeft (hebben) meegedeeld met de behandeling van het geschil door de commissie in te stemmen, stelt de voorzitter een behandelcommissie samen en wijst tevens de wnd. voorzitter daarvan aan. De secretaris informeert partijen hierover.

Art. 5 - De instelling van een behandelcommissie

- 5.1 De behandelcommissie bestaat, afhankelijk van het conflict, uit drie of meer personen en wordt desgewenst bijgestaan door de secretaris van de commissie. De behandelcommissie is bij voorkeur samengesteld uit leden van het kerkgenootschap waarvan de betreffende gemeente deel uitmaakt, alsmede tenminste een persoon die lid is van een ander deelnemend kerkgenootschap. Ook wordt gerekend met de verschillende disciplines van de leden.
- 5.2 De leden van de behandelcommissie dienen vrij te staan ten opzichte van partijen en geen persoonlijke relatie te hebben met een van de betrokkenen, een en ander zodanig dat zij zelfs de schijn van partijdigheid vermijden.
- 5.3 Partijen mogen onder opgave van redenen bij de secretaris bezwaren tegen een lid van de behandelcommissie indienen. Indien de voorzitter van de commissie de bezwaren gegrond acht, wijst hij een ander commissielid aan.
- 5.4 De behandelcommissie neemt zo spoedig mogelijk contact op met partijen om de bemiddelingswerkzaamheden te kunnen aanvangen.

Art. 6 - De werkwijze van de behandelcommissie

- 6.1 De behandelcommissie bepaalt haar werkwijze in overleg met partijen met inachtneming van het in artikel 3 gestelde.
- 6.2 Tot haar werkzaamheden kunnen mede behoren: het adviseren bij het opstellen van kanselmededelingen, bij het geven van informatie in het kerkblad of aan een gemeentevergadering, en het maken van gespreksverslagen.
- 6.3 Indien een partij een klacht heeft over het optreden, handelen of nalaten van een of meerdere leden van de behandelcommissie, dient deze partij de klacht schriftelijk in bij de voorzitter van de commissie. Deze doet zo spoedig mogelijk en met hoor en wederhoor uitspraak.
- 6.4 De behandelcommissie schakelt, wanneer ze dat nodig acht, externe deskundigen in om de door een der partijen gevraagde hulp te verlenen. Zij kan voor de uitvoering van haar werkzaamheden advies vragen aan en overleg plegen met het SKW.
- 6.5 De behandelcommissie brengt aan het einde van de sessie rapport uit ten behoeve van betrokken partijen.

Art. 7 - De verhouding tot kerkelijke beroepsprocedures

- 7.1 Indien een geschil onderwerp is geweest van een kerkelijke beroepsprocedure en deze procedure heeft geleid tot een beslissing van een kerkelijke vergadering waartegen geen beroep meer mogelijk is, zal de uitslag van de kerkelijke vergadering worden gerespecteerd. Die uitspraak zal geen onderwerp van discussie meer zijn.
- 7.2 Indien het geschil onderwerp is van een kerkelijke beroepsprocedure, kan het geschil op verzoek van partijen of van de beroepsinstantie naar de commissie worden verwezen. Indien het geschil door de commissie in behandeling wordt genomen, wordt de kerkelijke beroepsprocedure opgeschort. Indien de commissie meedeelt niet in staat te zijn het geschil op te lossen dan wel een of meer partijen verklaren niet met de adviezen van de commissie akkoord te gaan, wordt de kerkelijke beroepsprocedure hervat. Indien alle partijen verklaren met de adviezen van de commissie akkoord te gaan, wordt de kerkelijke beroepsprocedure beëindigd.
- 7.3 De partij die het geschil aanhangig heeft gemaakt bij de commissie, kan op enig moment de commissie verzoeken haar werkzaamheden te staken en alsnog gebruikmaken van het beroepsrecht binnen het eigen kerkverband.

Art. 8 - Geheimhouding

- 8.1 De leden van de commissie zijn verplicht tot strikte geheimhouding van hetgeen hun uit hoofde van hun lidmaatschap van de commissie bij de behandeling van geschillen ter kennis is gekomen.
- 8.2 De leden van de commissie onthouden zich van deelname aan de beraadslagingen in een kerkelijke

- beroepsprocedure indien deze betrekking heeft op of samenhangt met een door de commissie behandeld geschil.
- 8.3 Uiterlijk één jaar nadat de commissie haar werkzaamheden met betrekking tot de behandeling van een geschil heeft beëindigd, vernietigt zij de op het geschil betrekking hebbende bescheiden met uitzondering van de door haar uitgebrachte rapporten. Deze rapporten blijven vertrouwelijk en worden opgelagen bij het SKW.

Art. 9 - Verantwoording

- 9.1 De commissie informeert de Generale Synodes/Landelijke Vergaderingen over het aantal door haar behandelde geschillen, de aard van de geschillen, de globale wijze van behandeling van de geschillen en het aantal bereikte oplossingen.

- 9.2 De commissie verstrekt geen inhoudelijke informatie over door haar behandelde geschillen.

Art. 10 - Kosten

- 10.1 Bij de aanvang van haar werkzaamheden informeert de behandelcommissie de kerkenraad van de betreffende gemeente over de mogelijk hieraan verbonden kosten. Kosten van een extern deskundige komen voor rekening van de betreffende kerkgemeente. Bij gemeenten kleiner dan 300 leden kan, afhankelijk van de financiële situatie, een deel door het betreffende kerkverband worden gedragen.
- 10.2 De commissie brengt de betreffende kerkenraad reis- en andere directe kosten die haar leden maken in het kader van hun werkzaamheden ten behoeve van het commissiewerk in rekening. Ter plaatse bestede tijd wordt in rekening gebracht ten behoeve van de kas van de commissie tot maximaal € 100 per dagdeel, andere werkzaamheden in beginsel niet.

Artikel 11 - Wijziging van het reglement

De commissie is te allen tijde bevoegd het reglement te wijzigen. Dergelijke wijzigingen hebben geen effect op zaken die lopen. Op dergelijke zaken zal uitsluitend het reglement van toepassing zijn zoals dat bij de aanvang van de zaken van kracht was.

2.2.3 toelichting

Deputaten vragen de synode om dit plan goed te keuren. Deputaten hebben ook de tekst van het reglement (bijlage 5) beoordeeld en bieden u die nu ter goedkeuring aan. Met nadruk attenderen deputaten de synode erop dat het ingewikkeld is om in een verband van drie kerken, met bijbehorende kerkelijke vergaderingen tot teksten te komen die volledig voldoen aan alle wensen. Deputaten zouden de synode dan ook willen verzoeken om te komen tot aanvaarding van dit reglement, waarbij eventuele wensen *in de vorm van aanbevelingen* aan deputaten mee te geven zijn.

Vervolgens rijst de vraag wat nu nog het nut is van de geschillencommissies die op dit moment op particulier-synodaal niveau bestaan. Naar het inzicht van deputaten dient aan het einde van de komende inter-synodale periode bekeken te worden, of er op deze geschillencommissies een beroep gedaan is. Wanneer er, nadat de ICG in werking getreden is, geen beroep op de particulier-synodale commissies (meer) gedaan wordt, kunnen die worden opgeheven. Blijken ze toch in een behoefte te voorzien, dan is het aan de GS van 2019 om te beslissen over deze commissies. Deputaten stellen zich voor om bij de bemensing van de nieuwe geschillencommissie gebruik te maken van de expertise zoals die in de huidige particulier-synodale commissies aanwezig is.

ad 2.3 integrale regeling appelprocedure

- Artikel 9.5

Indien het appel tegen het appelbesluit gegrond wordt verklaard, doet de PS (of de GS, indien sprake is van een appel tegen een appelbesluit van de PS) wat de classis (respectievelijk de PS) had behoren te doen op het appel tegen het primaire besluit.

Toelichting

Deze bepaling maakt, voor zover dat onduidelijk was, duidelijk dat in een situatie van een gegrond appel tegen een appelbesluit de kerkelijke vergadering niet eerst hoeft terug te verwijzen naar de kerkelijke vergadering die het appelbesluit heeft genomen. Er zijn (als het appel tegen het appelbesluit bij de PS dient) twee situaties denkbaar:

- Het appel tegen het besluit van de kerkenraad is door de classis gegrond verklaard. De kerkenraad komt in beroep bij de PS, die het appel gegrond acht.
- Het appel tegen het besluit van de kerkenraad is door de classis ongegrond verklaard. De oorspronkelijke appellante komt in beroep bij de PS, die dat appel gegrond acht.
- De PS zal in beide gevallen, doende wat de classis had moeten doen, beoordelen of het ingestelde appel tegen het besluit van de kerkenraad gegrond is of niet.
- Voor een appel tegen een appelbesluit bij de GS geldt, mutatis mutandis, wat voor de PS geldt. Als het appel door de GS gegrond wordt bevonden, doet de GS wat de PS had moeten doen en zal de GS dus uiteindelijk beoordelen of het appel tegen het primaire besluit gegrond is of niet.

ad 6.2 voorstellen m.b.t. de opdrachten van de generale synode 2013

6.2.1 met betrekking tot de integrale regeling appelprocedure:

6.2.1.15 toevoegen aan artikel 9 *appel tegen het appelbesluit*:

9.5 Indien het appel tegen het appelbesluit gegrond wordt verklaard, doet de PS (of de GS, indien sprake is van een appel tegen een appelbesluit van de PS) wat de classis (respectievelijk de PS) had behoren te doen op het appel tegen het primaire besluit.

6.2.7 met betrekking tot de interkerkelijke commissie geschiloplossing:

6.2.7.1 goedkeuring te hechten aan de opzet van het Amersfoortberaad (de zeven punten onder 2.2.1);

6.2.7.2 goedkeuring te hechten aan het plan van aanpak van het Amersfoortberaad (fase 1 en 2 onder 2.2.2);

- 6.2.7.3 goedkeuring te hechten aan het reglement van de interkerkelijke commissie geschiloplossing (ICG) (bijlage 5 onder 2.2.2);
- 6.2.7.4 deputaten opdracht te geven om aan de GS 2019 te rapporteren, in hoeverre in de komende inter-synodale een beroep gedaan is op de particulier-synodale geschillencommissies.

D. Quant, voorzitter
H.J.Th. Velema, secretaris

BIJLAGE 65
Artikel 150, 239, 240

Rapport 8a van commissie 7 inzake het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht

Inleiding

Met waardering heeft uw commissie kennisgenomen van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht. Er zijn plannen gemaakt voor het oprichten van een interkerkelijke geschillencommissie. De integrale regeling appelprocedure (IRA) is sinds de vorige synode van 2013 in werking getreden en kan nu vanuit de praktijk van het kerkelijke leven worden beoordeeld en verder aangepast. Deputaten hadden veel opdrachten meegekregen van de vorige synode. Daar is met voortvarendheid aan gewerkt. Daarnaast zijn er adviezen gegeven aan gemeenten en andere kerkelijke gremia die zich met een veelheid van vragen tot het deputaatschap hebben gewend.

Over het gedeelte van het deputatenrapport dat betrekking heeft op de interkerkelijke geschillencommissie (met het daarbij behorende aanvullende rapport van deputaten) ontvangt u een separaat rapport van uw commissie.

Deputaatschap

Uw commissie heeft gezien dat deputaten verzoeken om ds. D. Quant opnieuw te benoemen als voorzitter van het deputaatschap, ondanks het feit dat hij de maximale zittingsduur heeft bereikt. In gesprek met deputaten blijkt uw commissie dat de bedoeling hiervan is om de kennis en ervaring van de huidige voorzitter voor het deputaatschap te behouden. Op de vraag of dit doel ook bereikt kan worden door ds. Quant als adviseur van het deputaatschap te benoemen, reageren deputaten instemmend. Dan stelt uw commissie een dergelijke constructie voor, waarbij de afspraken met betrekking tot de maximale zittingsduur van deputaten gehandhaafd kunnen blijven. Uw commissie beseft dat het deputaatschap al een adviseur heeft. Maar gezien de veelheid van het werk van deputaten is het goed een tweede adviseur aan te stellen. Daarom stelt uw commissie voor de huidige voorzitter van deputaten te benoemen als adviseur.

Integrale regeling appelprocedure

Er zijn nog een aantal onvolkomenheden aan het licht getreden na de invoering van de integrale regeling voor de appelprocedure. Deputaten doen wijzigingsvoorstellen ter zake en uw commissie neemt die over.

Revisieverzoek

In hun rapport stellen deputaten voor om de tekst van art. 11.2 van de integrale regeling voor de appelprocedure aan te passen. Daarop doorvragend kwamen deputaten met uw commissie tot de conclusie dat de voorgestelde aanpassing geen verbetering is. Daarom neemt uw commissie dit niet over.

In contact met deputaten over enkele kerkordelijke aspecten van de revisieverzoeken die uw commissie te behandelen heeft, kwam naar voren dat de tekst van art. 11.4 van de integrale regeling voor de appelprocedure niet goed aansluit op de hoofdttekst van art. 31 van de kerkorde. Deze aanpassing is noodzakelijk omdat het karakter van een revisieverzoek m.b.t. een besluit van de generale synode anders is dan een revisieverzoek over besluiten van andere kerkelijke vergaderingen. Tegen besluiten van de generale synode is immers geen appel mogelijk. In overleg met deputaten, stelt uw commissie voor in art. 11.4: na 'revisieverzoek' de woorden 'tegen besluiten van andere kerkelijke vergaderingen dan de generale synode' in te voegen en aan het eind van 11.4 na 'overwogen' toe te voegen: 'tenzij het is gericht tegen een primair besluit van de generale synode', om zo de tekst van art. 11.4 in lijn te brengen met de hoofdttekst van art. 31 K.O.

Opschortende werking

Er is met deputaten nog wel doorgesproken over de opschortende werking van primaire besluiten. Het kan als willekeur overkomen wanneer de generale synode zelf kan besluiten of de opschortende werking van zijn besluiten intreedt. Deputaten wijzen in hun beantwoording op het verschil tussen een appel en een revisieverzoek. Het instellen van een appel tegen een primair besluit heeft altijd opschortende werking tot de kerkelijke vergadering die het appel behandelt tot een uitspraak is gekomen. Bij een revisieverzoek ligt het anders, omdat dit verzoek wordt behandeld door dezelfde vergadering die het besluit genomen heeft. Bij primaire besluiten van de generale synode is het onmogelijk in appel te gaan. Hier staat alleen de weg van de revisie open. Maar een opschortende werking van besluiten van de generale synode is heel onpraktisch. Het kan immers wel drie jaar duren voor een revisieverzoek behandeld wordt. Opschortende werking heeft dan ingrijpende gevolgen. Daarom is het begrijpelijk dat de generale synode van geval tot geval wil kunnen beoordelen of het opnemen van opschortende werking gerechtvaardigd is.

Handleiding bij appellen

De door deputaat br. H. de Hek opgestelde korte handleiding voor het opstellen en indienen van een appel is in de vorm van een aantal artikelen verschenen in *Ambtelijk Contact*. Binnenkort zal de tekst daarvan ook beschikbaar zijn op de website van deputaten.

Uitbreiding van de gronden van appel

Uw commissie is het eens met het voorstel van deputaten om de gronden van appel uit te breiden. Niettemin acht uw commissie een dergelijke uitbreiding zo wezenlijk, dat die beter in de hoofdttekst van art. 31 K.O. opgenomen kan worden dan in de kleine letters. Dit laatste zou immers de indruk kunnen wekken van een verschillend soortelijk gewicht van de gronden hetgeen niet de bedoeling is.

Bezinning op de kerkenraadstructuur

Bij de uitvoering van de opdracht van de vorige generale synode om zich te bezinnen op de kerkenraadstructuur in grote gemeenten konden deputaten niet veel verder komen dan het schetsen van een aantal hoofdlijnen (zie § 2.6.7 van het deputatenrapport). Uw commissie is het met deputaten eens dat er op dit moment nog teveel vragen open staan die eerst beantwoord moeten worden. Te denken is dan o.a. aan het functioneren van de raad van oudsten in de nieuwtestamentische gemeente en de onderlinge verhouding van de oudsten, de diakenen, de herders en leraars en de evangelisten. Deze vragen raken ook aan het eigen karakter van de ambten en de positie van diakenen bij de toepassing van de kerkelijke tucht (zie § 2.9, D2 van het rapport van deputaten). Vanuit de kerken ontvangen deputaten vragen over de positie en de mogelijke ambtelijke status van de evangelist (zie § 3.3. van het deputatenrapport). Dat is reden temeer om onderzoek te gaan doen naar de Schriftuurlijke fundering van de ambten zoals die in de gereformeerde traditie is vastgelegd en daarbij bijzondere aandacht te geven aan de positie van de evangelist. Deputaten hebben uw commissie aangegeven dat zij niet zelf beschikken over de theologische deskundigheid die zo'n onderzoek vereist. Daarom neemt uw commissie het voorstel over om een studiec ommissie in te stellen om dit onderzoek uit te voeren. Overigens mag hierbij ook de vraag naar de wenselijkheid van grote gemeenten aan de orde komen, eens temeer wanneer zij met de klassieke ambtsstructuur kennelijk niet meer uit de voeten kunnen.

Optimaliseren kerkvisitatie

Met instemming heeft uw commissie kennis genomen van de studie van deputaten naar de mogelijkheid van de vorming van een college van kerkvisitatores en het optimaliseren van de kerkvisitatie. Het is uw commissie in gesprek met deputaten duidelijk geworden dat alle voorstellen om te komen tot verbetering beginnen bij het werkelijk op zijn waarde schatten van het middel van de kerkvisitatie. Evenals uw commissie beseffen ook deputaten dat de in hun rapport voorgestelde wijziging van de kerkvisitatie veel meer tijd en inzet zal vragen van de kerkvisitatores dan tot nu toe gebruikelijk. Daarvoor zullen de kerken hun predikanten de ruimte moeten bieden. Tevens lijkt het uw commissie een goede zaak er bij de classes op aan te dringen gebruik te maken van de diensten van geëmeriteerde predikanten die daartoe bereid zijn en van ouderlingen die geschikt zijn om als kerkvisitator te functioneren. Verder is het aan te bevelen het gesprek over de praktijk en het doel van de kerkvisitatie in de vergaderingen van de kerkenraad en van classis te stimuleren. Uw commissie acht het een goede zaak om onderzoek te doen naar de mogelijkheden om de kerkvisitaties per particuliere synode te organiseren.

Over de tucht

Spanning tussen de gebroken werkelijkheid en het in Christus geschonken heil

Dat deputaten bij hun studie naar het functioneren van de tucht niet alleen literatuurstudie hebben verricht, maar ook interviews hebben gehouden met predikanten, brengt de resultaten van hun werk dichtbij de praktijk van ons kerkelijke leven. Als voornaamste knelpunten bij het functioneren van de tucht worden genoemd: 1. de secularisatie, 2. de toenemende individualisering en 3. het verschil van inzicht binnen de kaders van een gereformeerde Schriftopvatting. Uw commissie is dankbaar voor de Schriftuurlijke lijnen die deputaten schetsen om te midden van de secularisatie en individualisering trouw te blijven aan Gods Woord. Terecht stellen deputaten dat er altijd een spanning blijft bestaan tussen de werkelijkheid van het heil in Christus en de door de zonde gebroken werkelijkheid van het leven van de gelovige op aarde ('reeds' en 'nog niet'). Deze spanning is niet weg te nemen door de nadruk in de tucht te leggen op maximaal toezicht aan de ene kant of op maximale vrijheid aan de andere kant. Beide uitersten zijn immers niet in overeenstemming te brengen met de in het deputatenrapport besproken Schriftuurlijke gegevens ten aanzien van de tucht.

Verskil van inzicht - tussen maximale vrijheid en maximale binding

Als het gaat over het verschil van inzicht binnen de kaders van een gereformeerde Schriftopvatting, stelt uw commissie vast dat deputaten veel ruimte laten voor de eigen benadering van de plaatselijke gemeente. Op dat punt heeft uw commissie met deputaten verder doorgesproken.

In hun rapport wijzen deputaten op het verschil in verantwoordelijkheid tussen ambtsdragers en gemeenteleden. Daarnaast hebben vanouds in de kerken twee belangrijke elementen gefunctioneerd: a. de vrijheid van profetie en b. de tolerantie. Alles met elkaar zorgt dit ervoor dat er verschil van inzicht kan ontstaan met betrekking tot de concrete toepassing van de tucht. Volgens uw commissie willen deputaten op grond van de bestudeerde Schriftgegevens terecht waken voor enerzijds de maximale vrijheid voor plaatselijke gemeenten en anderzijds de maximale binding aan vastgelegde regels. Het gaat erom in wijsheid een weg te vinden tussen beide uitersten. Daarom pleiten deputaten voor de genoemde tussenweg.

Ondertussen is uw commissie verontrust over de passage in het rapport van deputaten waar gesproken wordt over zaken waar verschil van mening over is op grond van Schrift en belijdenis, waardoor er verschil in tuchtuitoefening ontstaat. Volgens deputaten zal wat in de ene gemeente ervaren kan worden als recht, in de andere gemeente ervaren kunnen worden als groot onrecht (rapport van deputaten blz. 30, r12-16). Uw commissie vraagt zich af of het in alle gevallen juist is om zoveel vrijheid te laten voor plaatselijke verschillen in de uitoefening van de tucht. Des te meer omdat de vraag naar het functioneren van de tucht is opgekomen naar aanleiding van het besluit van de generale synode van 2013 met betrekking tot homoseksualiteit.

In gesprek met deputaten is de verontrusting van uw commissie op dit punt niet weggenomen. Uw commissie erkent wel dat er pastorale ruimte moet zijn bij het uitoefenen van de tucht, maar is tegelijk van mening dat de principiële lijnen daardoor niet mogen vervagen.

Vershil van plaatselijk context

Deputaten wezen in gesprek met uw commissie op het verschil in context waarin gemeenten zich kunnen bevinden. Bij zendingengebieden was het allang duidelijk dat christelijke gemeenten daar in een andere context functioneren dan de kerken in Nederland. Nu komt een zelfde verschil in context ook meer en meer aan het licht tussen gemeenten van ons eigen kerkverband. Daarnaast moet ook erkend worden dat er in ons kerkverband een diep verlangen is ontstaan naar autonomie van de plaatselijke gemeente. Dit raakt ook het functioneren van het kerkverband en de verhouding tussen plaatselijke gemeente en de brede kerkelijke vergaderingen. Willen de brede kerkelijke vergaderingen hun autoriteit behouden dan zullen zij weloverwogen moeten bezien wat nodig is om te regelen en vast te leggen - om op die manier in wijsheid invulling te geven aan de middenweg tussen maximale binding en maximale vrijheid.

Verhouding plaatselijke gemeente en kerkverband

Het rapport van deputaten laat zien dat zij zich ervan bewust zijn dat bij de door hen voorgestelde visie op de uitoefening van de tucht er zich situaties kunnen voordoen waarvoor men in de ene gemeente onder de tucht komt te staan terwijl dat in een andere gemeente niet het geval hoeft te zijn. Uw commissie heeft naar aanleiding daarvan de vraag gesteld of de ruimte voor plaatselijke verschillen niet de eenheid van het kerkverband onder druk zet? Deputaten hebben in hun antwoord op deze vraag gewezen op de in hun rapport gesignaleerde hoogspanning tussen het 'reeds' en 'nog niet' van het heil en het verschil van inzicht binnen de kaders van de gereformeerde Schriftbeschuwing. Deze spanning is niet op te lossen met meer regelgeving. Feit is - hetgeen blijkt uit de gehouden interviews - dat kerkenraden tucht oefenen. In de gesignaleerde spanningen zullen we als kerken samen in wijsheid een evenwicht moeten zoeken dat recht doet aan zowel de plaatselijke gemeente als aan de eenheid van het landelijke kerkverband.

Uw commissie heeft de rapportage van deputaten op dit punt en het met hen gevoerde gesprek uitgebreid op zich in laten werken en besproken. Al met al overheerst bij de commissie een onbevredigd gevoel. Dat heeft, zoals eerder opgemerkt, te maken met de context waarin deputaten een opdracht ontvingen tot een bezinning op de functionering van de tucht in onze kerken: de aanvaarding van het studierapport betreffende homoseksualiteit. Uw commissie is met de synode van 2013 verlegen over de verscheiden hantering van de sleutel van tucht in situaties waarin de kerken van zonde spreken. Deputaten adresseren deze verlegenheid niet, maar wekken daardoor de indruk de verscheidenheid op dit punt slechts te constateren, daarin te berusten of die zelfs te legitimeren. Zal de tussenweg die deputaten wijzen niet heel makkelijk leiden tot een beroep op plaatselijke vrijheid? Heeft deze niet toch grenzen, namelijk daar waar de kerken samen op basis van de Schrift menen te moeten spreken van zonde? In dat dilemma helpt de weg die deputaten wijzen, de kerken in hun samen kerkzijn niet verder. Temeer niet, daar deputaten in hun rapport ook aandringen op terughoudendheid met het doen van kerkelijke uitspraken over wat verschillend ligt, nl. juist in de beoordeling van wat zonde is. De commissie behoudt zich het recht voor, hangende haar werk aan de beoordeling van de revisieverzoeken, de synode op dit punt nadere voorstellen te doen.

Aanbevelingen

Uw commissie acht de aanbevelingen van deputaten om te komen tot verbetering van de uitoefening van de tucht waardevol, maar dus onvoldoende. Er is nog wel met deputaten doorgesproken over de passage uit hun rapport met betrekking tot art. 77 lid 5 (overdopen). In het verleden hebben de kerken uitgesproken dat het zich laten overdopen in strijd is met Gods Woord en met de belijdenis van de kerk. De vraag is dan hoe dit gegeven zich verhoudt tot de uitspraak van deputaten dat de kerkorde hier 'te ver' gaat. Deputaten wijzen er in hun beantwoording op dat de onderbouwing van het besluit tot opneming van dit onderdeel van de kerkorde op de generale synode van 1962 vragen oproept. Dan is het oordeel dat de kerkorde hier te ver gaat volgens uw commissie prematuur. Deputaten moeten niet de indruk wekken dat de uitkomst van de voorgestelde nadere- bestudering op voorhand vast staat. Uw commissie ondersteunt het verzoek tot nadere bestudering van dit onderwerp.

Handreiking opheffing van een plaatselijke gemeente

Hoe verdrietig de opheffing van een plaatselijke gemeente ook is, toch acht uw commissie het een goede zaak dat er nu een overzichtelijke handreiking voor beschikbaar komt. Uw commissie legde deputaten de vraag voor of er geen alternatieven zijn voor het opheffen van het lidmaatschap zoals beschreven in 1.2.2.1 van de handreiking. Te denken is bijvoorbeeld aan het onderbrengen van deze leden bij een genabuurde gemeente. Maar deputaten wijzen erop dat het gaat om leden die onder de pastorale bearbeiding van de op te heffen gemeente niet of nauwelijks er blij van hebben gegeven een band te hebben met de gemeente. Het zou een grote belasting vormen voor een genabuurde gemeente en deputaten zien niet in dat dit vruchtbaarder zou zijn dan de arbeid die de kerkenraad van de op te heffen gemeente al - vaak vele jaren - deed. Wel zou de op te heffen gemeente de adressen van deze leden onder de aandacht van de genabuurde kerkenraad kunnen brengen, zodat deze daaraan zo mogelijk missionaire aandacht zou kunnen geven.

Uw commissie stelt voor:

1. het werk van deputaten goed te keuren;
2. Ds. D. Quant als adviseur van het deputaatschap kerkorde en kerkrecht te benoemen;
3. m.b.t. de opdrachten van de generale synode 2013:
 - 3.1 in de integrale regeling *appelprocedure te wijzigen*:
 - 3.1.1 in art 2.3: De regeling is ook van toepassing op verzoeken om revisie;
 - 3.1.2 in art 4.4/aanhef: 'appel schrift' vervangen door 'appelschrift';
 - 3.1.3 in art 4.4/tekst: de gronden waarop het appel berust, in die zin dat duidelijk is dat en waarom het besluit volgens de appellant in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde en synodale besluiten, dan wel waarom de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen;
 - 3.1.4 in art 6.3/eerste zin: De kerkelijke vergadering stelt verweerder in de gelegenheid met een verweerschrift op het appel te reageren;

- 3.1.5 in art 7.3/2e regel: 'kerkelijke vergadering' vervangen door 'commissie';
- 3.1.6 art 7.4: vervallen;
- 3.1.7 in art 8.1: invoegen: en degenen die hen hebben geadviseerd;
- 3.1.8 in art 8.2: ook verwijzen naar artikel 7.3; en bij art. 8.2 in de eerste regel de woorden 'zo nodig' in te voegen voor 'zowel appelland als verweerder';
- 3.1.9 in art 8.4: de verwijzing naar artikel 7.5 vervangen door een verwijzing naar de (hernummerde) bepalingen 7.4 en 7.5;
- 3.1.10 in art 8.5: de verwijzing naar artikel 7.9 wordt een verwijzing naar art 7.8;
- 3.1.11 in art 8.6: invoegen aan het slot van de eerste zin: dan wel verweerder in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen;
- 3.1.12 in art 9.4/regel 1: het woord 'appelbesluit' in de eerste regel vervangen door: het appel tegen het appelbesluit;
- 3.1.13 in art 11: In afwijking van het bepaalde in artikel 4.5 heeft het instellen van revisie tegen een primair besluit geen opschortende werking tenzij de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen bij het nemen van dat besluit bepaalt dat het instellen van revisie opschortende werking heeft;
- 3.1.14 in art 11.4: na 'revisieverzoek' de woorden 'tegen besluiten van andere kerkelijke vergaderingen dan de generale synode' in te voegen en aan het eind van 11.4 na 'overwogen' toe te voegen: 'tenzij het is gericht tegen een primair besluit van de generale synode', om zo de tekst van art. 11.4 in lijn te brengen met de hoofdtekst van art. 31 K.O.;
- 3.2 een commissie te benoemen die een breed onderzoek doet naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten zoals die in de gereformeerde traditie zijn vastgelegd, waarbij concreet aandacht gegeven zal worden aan de vragen rond kerkenraadstructuur en de vragen rond de kerkrechtelijke status van de evangelist;
- 3.3 de handreiking *Verwijzing naar instanties* vast te stellen en deputaten opdracht te geven de *Verwijzing naar instanties* te plaatsen op de website: www.cgk.nl;
- 3.4 de bestaande praktijk van de kerkvisitatie te optimaliseren in de lijn van de in het rapport van deputaten onder § 2.8/5.3 genoemde suggesties;
 - 3.4.1 deputaten opdracht te geven om:
 - onderzoek te doen naar de mogelijkheden om de kerkvisitaties te organiseren per particuliere synode;
 - voorstellen te doen inzake regelingen voor kerkvisitaties per particuliere synode;
- 3.5 deputaten de volgende opdrachten te geven met betrekking tot de kerkelijke tucht:
 - 3.5.1 het opnieuw formuleren van de stappen die genomen kunnen worden in de kerkelijke tucht;
 - 3.5.2 het onderzoek doen naar en zo nodig een voorstel te doen tot herformulering van K.O. art. 77 lid 5;
 - 3.5.3 het opstellen van een handreiking over de tucht in samenhang met de huidige bijlage 44, die hiertoe gewijzigd of aangevuld kan worden;
 - 3.5.4 jurisprudentie te verzamelen, te bewaren en op aanvraag beschikbaar te stellen;
- 3.6 goedkeuring te hechten aan de handreiking met betrekking tot kerkrechtelijke, beleidsmatige en pastorale aspecten bij de opheffing van een plaatselijke gemeente (HOK);
- 4. *m.b.t de kerkorde:*
- 4.1 Aan art. 31 K.O. toe te voegen na de woorden 'Hij dient dan te bewijzen dat het bedoelde besluit in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde': *of dat de kerkelijke vergadering niet in redelijkheid tot het besluit heeft kunnen komen.*
- 4.2 art. 75 te schrappen de woorden: vanwege hun aard.
- 5. opnieuw deputaten te benoemen.

J.W. van Pelt, rapporteur

BIJLAGE 66

Artikel 155

Rapport 9 van commissie 1 betreft het rapport van het curatorium van de Theologische Universiteit, bijlage 3

In samenwerking met commissie 7 in relatie tot de VCP.

Zoals in het rapport bijlage 3 wordt beschreven, gaat de bezinning terug op een opdracht van de generale synode 2007 om te onderzoeken en in kaart te brengen wat de mogelijke oorzaken zijn van problemen die tussen predikanten, kerkenraden en gemeenten kunnen ontstaan.

De uitkomst was dat dit teruggevoerd kan worden naar vier hoofdcategorieën:

- a. problematiek geworteld in persoonlijke en/of psychische ontwikkeling (83%);
- b. gebrek aan communicatieve vaardigheden (33%);
- c. twee predikanten in één gemeente (25%);
- d. zwakke en/of afwezige kerkenraad (33%).

De generale synode (2010) besloot opdracht te geven aan de RvT en het CvB van de TUA om samen met de vertouwenscommissie een totaalplan op te stellen met het oog op het verbeteren van de selectie van toekomstige predikanten en hun begeleiding in de persoonlijke ontwikkeling.

Op de generale synode 2013 is dit totaalplan gepresenteerd en besproken.

De GS 2013 besloot (GS besluit TUA Curatorium 9): *'curatoren samen met de raad van toezicht op te dragen te bezien of de aanbevelingen in het Totaalplan omgezet kunnen worden in beleid en daarbij ook de financiële consequenties in ogenschouw te nemen'.*

En voorts gaf de GS 2013 als opdracht aan het curatorium: *'een studiec commissie in te stellen voor de bezinning op die zaken waarop volgens het totaalplan nog bezinning nodig is'* (GS-besluit TUA curatorium 10). Dit raakt de vraag naar oorzaken van een burn-out bij predikanten, grensoverschrijdend gedrag, enz.

Verder ligt er een relatie met het rapport van de vertrouwenscommissie dat diende op de GS 2013. In dit rapport wordt een hoofdstuk gewijd aan permanente educatie. Permanente educatie voor predikanten is gericht op het ontwikkelen en versterken van de competenties die de predikant nodig heeft bij de uitoefening van zijn ambt in de gemeente als ook het vergroten en verdiepen van kennis ten behoeve van zijn arbeid. Het doel daarbij is (beter) zicht krijgen op eigen functioneren. De GS heeft daar een vervolgopdracht aan verbonden om regelingen te treffen om te komen tot een vorm van permanente educatie en gaf daarbij ook een negental aandachtspunten (zie bijlage 3). Een commissie van het curatorium heeft zich in samenspraak met de vertrouwenscommissie aan de uitvoering van deze opdracht gewijd.

In het verslag van hun werkzaamheden wijzen zij op de volgende terreinen waarop het beleid zich dient te richten: communicatieve vaardigheden, professionaliteit en taakidentiteit, en persoonlijkheidsontwikkeling. De commissie van het curatorium stelt in verband met dit laatste voor om assessments af te nemen bij admissiale studenten, waarbij het werken aan de uitkomsten van het assessmentrapport een onderdeel kan zijn van de proeftijd van de student.

Dit vormings- en begeleidingstraject moet niet beperkt blijven tot de studiekeerperiode (POP) maar een vervolg krijgen wanneer de admissiale student predikant is geworden in de gemeente. De leerpunten die voortvloeien uit het POP verdienen blijvende aandacht na de studiekeerperiode. Hierop dient het PE-programma aan te sluiten. Wanneer het gaat over de permanente educatie van de predikant is de kerkenraad verantwoordelijk en dient de classis dit mede te bewaken. Vandaar de voorstellen om ook in het visitatiereglement daar een en ander over op te nemen.

Of dat zo uitvoerig moet als de commissie van de TUA voorstelt in het evaluatiedocument voor de kerkvisitatoren, is de vraag voor uw commissie. Maar de gedachte erachter kunnen we delen. Naar onze mening past dit document beter als handreiking voor de kerkenraad ten dienste van het jaarlijkse ambtelijke gesprek met de predikant.

Uw commissie kan zich ook vinden in de gedachte om de TUA een faciliterende rol toe te kennen in het aanbod van PE-Programma's.

In ons overleg met commissie 7 en de vertegenwoordigers van de VCP kwam naar voren dat de VCP het mentoraat van beginnende predikanten heeft uitbesteed aan Steunpunt Kerkenwerk. De indruk bestaat dat niet alle classes hiervan op de hoogte zijn (en in ieder geval dat ze er niet naar handelen). Daarom is het goed dat er een brief uitgaat naar alle classes om erop te wijzen dat het besluit m.b.t. mentoraat al op de GS van 2013 genomen is en dat de kerken worden opgeroepen hiernaar te handelen.

In ons gesprek met het curatorium kwam naar voren dat het in de beroepsbrief toegekende studieverlof gericht dient te zijn op de permanente educatie van de predikant. Er dient dus ook tussen predikant en kerkenraad overeenstemming te zijn over de invulling van een toegekend studieverlof en een terugrapportage daarover.

De vraag hoe een en ander naar de kerken gecommuniceerd dient te worden, verdient nog de aandacht van de generale synode. Mogelijk kan er via De Wekker en andere kerkelijke bladen aandacht voor gevraagd worden. Een andere mogelijkheid is dat de synode een brief stuurt aan de kerkenraden en classes.

Uw commissie stelt de generale synode voor als volgt te besluiten:

1. goedkeuring te hechten aan de maatregelen die al genomen zijn om uitvoering te geven aan de opdrachten van de generale synode 2013 met het oog op het verbeteren van de communicatieve vaardigheden van de admissiale student (zie rapport curatorium bijlage 3 sub 2 Uitvoering Ad A);
2. het curatorium op te dragen vormingsmiddagen te organiseren ten dienste van het versterken van de professionaliteit en taakidentiteit van de admissiale student (zie rapport curatorium bijlage 3 sub 2 Uitvoering Ad A);
3. het curatorium op te dragen voorlopig bij 10 admissiale studenten een verplicht ontwikkelassessment af te laten nemen (zie rapport curatorium bijlage 3 sub 2 Uitvoering Ad A), dit daarna te evalueren en daarvan verslag te doen aan de generale synode;
4. m.b.t. de permanente educatie van predikanten:
 - a. uit te spreken dat de permanente educatie van predikanten een verplicht karakter heeft;
 - b. uit te spreken dat het - met het oog op een gezond functionerend predikantschap - noodzakelijk is dat predikanten blijven leren langs drie lijnen: geestelijke groei, persoonlijke vorming en theologische kennis;
 - c. uit te spreken dat de kerkenraden verantwoordelijk zijn voor een juiste permanente educatie voor predikanten en dat zij hierop dienen toe te zien in een jaarlijks gesprek met de predikant;
 - d. uit te spreken dat de classes hierop dienen toe te zien door bij de kerkvisite in het gesprek met de predikant, alsook met de kerkenraad, hiervoor aandacht te vragen aan de hand van vraag I,7 van het reglement op de kerkvisite. De kerkvisitatoren doen van dit alles verslag aan de betreffende classis;
 - e. in het reglement op de kerkvisite (bijlage 28 K.O.) vraag I,7 aldus te formuleren: 'Studeert de predikant - mede met het oog op de prediking - ijverig? Voldoet hij aan de verplichting tot permanente educatie volgens de besluiten van de generale synode, en stelt u hem als kerkenraad daartoe ook voldoende in staat? Hoe neemt u kennis van het resultaat?';
 - f. het in bijlage 3 van voornoemd rapport voorgestelde evaluatiedocument aan te passen en toe te voegen aan het document dat dient als handreiking voor de kerkenraden ten dienste van het jaarlijkse ambtelijke gesprek;

- g. een brief te doen uitgaan naar alle kerkenraden en classes waarin erop wordt gewezen dat het mentoraat voor beginnende predikanten toevertrouwd dient te worden aan Steunpunt Kerkenwerk;
- h. in deze brief tevens de kerken en classes te informeren over het verplichtend karakter van de PE en de verantwoordelijkheid van kerkenraden en classes daarbij, en te wijzen op de faciliterende rol van de TUA in dezen;
- i. de TUA op te dragen de nodige faciliteiten te ontwikkelen die behulpzaam kunnen zijn bij de permanente educatie van predikanten, bijv. door op de website regelmatig een overzicht te geven van datgene wat geschikt zou kunnen zijn voor bedoelde permanente educatie; en iemand aan te stellen als coördinator van de PE-Programma's.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 67

Artikel 156, 251

Rapport deputaten toezicht van de Theologische Universiteit Apeldoorn

We zijn de Here dankbaar dat in de afgelopen periode het onderwijs aan de TUA in alle rust gegeven kon worden, dat er voortgang was in het wetenschappelijk onderzoek en dat hoogleraren en docenten op verschillende kerkelijke terreinen hun bijdrage konden leveren. Tegelijkertijd is er veel in beweging dat in een aantal situaties ook van belang is voor de TUA.

Bijgaande rapportage is opgebouwd uit drie onderdelen:

- een terugblik over de periode 2013 tot 2016;
- een reactie op het verzoek van de generale synode van 2013;
- nieuwe voorstellen voor de besluitvorming door de generale synode van 2016.

Op onderdelen wordt verwezen naar bijlagen voor een nadere toelichting of onderbouwing.

Het plan voor een Gereformeerde Theologische Universiteit komt begin juni beschikbaar. In een aparte notitie zal aangeven worden hoe de gremia binnen de TUA dit plan waarderen en op welke wijze de CGK predikantsmaster hierop kan aansluiten.

1. Terugblik periode 2013 tot 2016

De jaarverslagen, gepubliceerd op de website van de TUA, geven een uitvoerig beeld van de gang van zaken. Hieronder een aantal cijfers om de hoofdlijnen inzichtelijk te maken.

Jaarverslag 2013: www.tua.nl/index.php?paginaID=293&archieff=archiefstuk

Jaarverslag 2014: www.tua.nl/index.php?paginaID=347&archieff=archiefstuk

Het bestuursverslag 2015 komt pas na 1 juni beschikbaar.

a. Aantal studenten

studiejaar	instroom		gediplomeerd		voltijd per 1 oktober	
	Bachelor	Master	Bachelor	Master	Bachelor	Master
2013-2014	19	15	13	7	59	44
2014-2015	18	7	14	12	71	44
2015-2016	7	10	-	-	62	38

Op 1 oktober 2015 stonden 57 CGK-studenten ingeschreven aan de TUA, van hen zijn er 26 admissiaal. Het totale studentenaantal is al jaren min of meer stabiel te noemen.

Ook zijn er jaarlijks ruim 30 contractanten die een of meer vakken volgen.

Al vijf jaar op rij heeft de TUA van de studenten een zeer goede beoordeling gekregen in de jaarlijks uitgevoerde Nationale Studenten Enquête, wat mede aanleiding is voor de Keuzegids Hoger Onderwijs om de TUA 'topopleiding' te noemen.

b. Personeelsbezetting

Jaar	aantal medewerkers	omgerekend naar 100 % aanstelling (fte)	wetenschappelijk (%)
2013	26	15,98	63,8
2014	27	16,16	60,5
2015	27	15,91	63,7

NB Wetenschappelijk = totaal – ondersteuning (incl. voorzitter CvB)

De TUA heeft een stabiel team van medewerkers. De grootste groep wordt gevormd door het wetenschappelijk personeel, ruim 60 %.

c. Promoties

jaar	datum	promovendus	titel proefschrift
2013	18 september	S.J. Cho	Trinitarische Theologie bij Guilielmus Bucanus († 1603), promoveerde op 18 september 2013.
	20 december	S.H. Kim	Providentiae divinae pars & Evangelii materia. Die Prädestinationslehre des Franciscus Gomarus (1563-1641) in ihrem theologischen und historischen Kontext.
2014	4 maart	M. Golverdingen	Vernieuwing en verwarring. De Gereformeerde Gemeenten 1946-1950.
	24 oktober	G. van Dijk	Het concrete is het wezenlijke. Het denken van A. Janse van Biggekerke (1890-1960) over Gods verbond met mensen.
2015	5 maart	D. Timmerman	Heinrich Bullinger on Prophecy and the Prophetic Office (1523–1538).

Gemiddeld vinden jaarlijks twee promoties plaats.

d. Apeldoornse studies

jaar	titel	auteur(s)
2013	Calvijn gewikt en gewogen. De relevantie van Calvijns theologie voor de 21 ^e eeuw.	Dr. William den Boer (red.)
	Verheugd in God. Theologische opstellen over Bijbel en vreugde, vroeger en nu.	Prof dr. A. Baars en prof.dr. G.C. den Hertog (red.)
2014	Nieuwe en oude dingen. Schatgraven in de Schrift.	(In samenwerking met de TUK), Koert van Bekkum, Rob van Houwelingen, Eric Peels (red.)
	Kerk op een kruispunt. Kerken, werkers in de kerk en hun opleiding in de 21 ^e eeuw.	(In samenwerking met de NGP), Gijs Bronsveld, Gerard den Hertog en Bram Wattèl (red.)
2015	'Jesaja doelde op Jezus...' Een christelijke kijk op God in het boek Jesaja.	Dr. J. Dekker
	Sterven in bijbels licht.	Dr. H.J. Selderhuis (red.)

Gemiddeld verschijnen er jaarlijks twee Apeldoornse Studies. Ze worden bezorgd bij abonnees en zijn verkrijgbaar via de webshop.

e. Bijzondere studiedagen

jaar	datum	thema	bijzonderheden
2013	12 april	Studiedag 'Spelen met Leviathan'	Multidisciplinair, georganiseerd door onderzoeksgroep BEST
	7 juni	TUA-dag 'Blijdschap in God'	Laagdrempelige dag voor belangstellenden
	21 en 22 juni	Conferentie 'The Spirituality of the Heidelberg Catechism'	Internationale conferentie, georganiseerd in samenwerking met de TUK, de VU en Refo500. Aanleiding voor de conferentie was de 450 ^e verjaardag van de HC.
	2 oktober	Symposium 'Kerk op een kruispunt'	Georganiseerd samen met de NGP.
2014	3 april	Symposium 'De God van het Oude Testament'	Multidisciplinair, georganiseerd door onderzoeksgroep BEST
	17 oktober	TUA-dag	Laagdrempelige dag voor belangstellenden
2015	11 en 12 juni	Conferentie 'Sola Scriptura'	Multidisciplinair, georganiseerd door onderzoeksgroep BEST
	7 november	TUA-dag 'Sterven in Bijbels perspectief'	Laagdrempelige dag voor belangstellenden

De TUA streeft ernaar om ook door middel van studiedagen bestemd voor een breder publiek dienstbaar te zijn aan kerk en samenleving.

f. Financiën

In onderstaand overzicht het resultaat over de afgelopen jaren.

jaar	baten (x 1.000 €)	lasten (x 1.000 €)	resultaat (x 1.000 €)
2013	2452	2226	226
2014	2389	2076	314
2015	2581	2526	55

Mede dankzij enkele legaten kon in de afgelopen periode een positief resultaat behaald worden. Op langere termijn zijn de financiën echter een punt van zorg.

Terzijde zij opgemerkt dat voor het eerst sinds jaren twee kerken niet aan hun verplichtingen met betrekking tot de afgesproken afdracht voldaan hebben.

Op aangeven van de inspectie is het negatieve publieke eigen vermogen op € 0 gebracht. Verder is op aanraden van de accountant de voorziening ten behoeve van de emeritering van hoogleraren op een hoger peil gebracht. In onderstaand overzicht is dit toegelicht. Het eigen vermogen inclusief voorzieningen bedroeg op 31 december 2012 € 3.386.386 en op 31 december 2015 € 4.243.876. Dit is een stijging van € 857.490.

Eigen vermogen (x 1.000 €)	2012	2013	2014	2015
Algemeen Publiek	- 1645	0	0	0
Vereveningsfonds	130	1	- 79	- 64
Profileringsfonds	40	60	70	70
Bestemmingsfonds CGK	3726	1155	1539	1580
Subtotaal	2251	1216	1531	1585
Voorziening emeritering	1135	2396	2307	2659
Totaal	3386	3612	3837	4244

Voorstel:

De generale synode neemt met dankbaarheid kennis van de voortgang van de werkzaamheden en verleent decharge aan de raad van toezicht voor het gevoerde beleid

2. Reactie op verzoeken generale synode 2013

De generale synode van 2013 heeft de TUA het nodige huiswerk meegegeven. Hieronder volgt een korte weergave van de uitwerking daarvan. Details zijn vermeld in de afzonderlijke bijlagen.

2.1 Verlichting werkdruk college van hoogleraren

De generale synode heeft de raad van toezicht verzocht om de voorzitter van het college van bestuur te vragen om naar aanleiding van het rapport van de Arbodeskundige met de hoogleraren concrete afspraken te maken over verlichting van de werkdruk.

Onderstaand een overzicht van deze nevenactiviteiten. Begin 2014 zijn twee hoogleraren met emeritaat gegaan. Deze zijn niet meegenomen in onderstaande telling voor 2014. De twee nieuwe universitaire hoofddocenten zijn daar vanaf 2014 wel in opgenomen.

nevenactiviteiten hoogleraren en UHD's	2012	2013	2014	2015
nevenfuncties (1)	35	39	32	39
lidmaatschappen (2)	8	8	16	10
redactielidmaatschappen (3)	20	18	15	20
Totaal	63	65	63	69

Toelichting:

1. Onder 'nevenfunctie' is te verstaan dat iemand echt 'in functie' is, m.a.w. dat er al of niet betaalde diensten verwacht worden in de zin van advisering, organisatie, input schriftelijk werk, etc. Dit geldt ook als de nevenfunctie 'slapend' is (bijvoorbeeld maar één vergadering per jaar). Het kan gaan om een wetenschappelijke, kerkelijke of andere nevenfunctie.
2. Onder 'lidmaatschap' is te verstaan dat iemand deel uitmaakt van een al dan niet wetenschappelijke vereniging, maar daar 'afnemer' is en geen functie bekleedt die tijd kost. Het kan gaan om een wetenschappelijk lidmaatschap of een lidmaatschap anderszins.
3. Wetenschappelijk of anderszins.

Het blijft lastig om nevenactiviteiten goed te wegen. Er is een verschil in tijdsbeslag tussen de verschillende activiteiten. De taaklast van een hoogleraar is gebaseerd op een werkweek 40 uur, maar evenals predikanten komen zij vaak boven dit aantal uren uit. Het totaal aantal nevenactiviteiten blijft redelijk stabiel.

In het voorjaar van 2014 heeft het college van bestuur in overleg met de raad van toezicht en het college van hoogleraren een kader voor nevenwerkzaamheden van fulltime medewerkers vastgesteld. Zie hiervoor bijlage 1.

Naast het beschikbaar stellen van extra menskracht heeft het college van bestuur meer dan eens een beroep gedaan op de hoogleraren om prioriteiten te stellen wat betreft hun werkzaamheden. Dit blijft echter een persoonlijke afweging.

De middelen ten behoeve van werkdruk verlichting zijn ingezet middels het aantrekken van enkele parttime wetenschappelijk medewerkers. In voorkomende gevallen hebben die taken van de hoogleraren overgenomen. Daarnaast leveren ze een bijdrage aan het onderzoek op het terrein van de betreffende hoogleraar. Naar verwachting leidt dit in 2017 tot twee promoties.

De raad van toezicht is van mening dat aan de TUA, zoals aan elke instelling voor hoger onderwijs, de lijn behoort te zijn dat een hoogleraar bij een aanstelling van 1.0 fte conform gesalarieerd wordt, zonder betaalde nevenactiviteiten. Deze regel geldt niet voor het leiden van kerkdiensten en niet-structurele lezingen/werkzaamheden. Nieuw te benoemen hoogleraren vallen onder de cao Nederlandse Universiteiten en hebben bij een fulltime aanstelling geen structurele betaalde nevenactiviteiten, die strijdig zijn met hun taakoefening aan de TUA of met de belangen van de TUA en die meer dan twee dagdelen per week vragen. Het is de verantwoordelijkheid van betrokkene om nevenwerkzaamheden vooraf bij het college van bestuur ter beoordeling te melden.

Voorstel:

De generale synode neemt kennis van het overzicht van nevenwerkzaamheden en het daarvoor afgesproken kader.

2.2 Beloning universitair hoofddocent

De generale synode draagt de raad van toezicht op te bezien in hoeverre de beloningssystematiek voor een universitair hoofddocent (UHD) aansluit bij de traktementsgelden inclusief emolumenten zoals voorgesteld door deputaten financiële zaken en te bezien in hoeverre aanvullende maatregelen nodig zijn.

Op basis van het overzicht van deputaten financiële zaken en de CAO Nederlandse universiteiten heeft de raad van toezicht eind 2013 een overzicht gemaakt. In de tabel staat het bruto jaarinkomen van een UHD ten opzichte van een predikant.

aard	ervaring	bruto jaarinkomen Pastorie	bruto jaarinkomen Eigen woning
predikant	10 dienstjaren	€ 46.506	€ 48.481
predikant	20 dienstjaren	€ 53.700	€ 55.675
UHD	aanvang		€ 59.085
UHD	eind (8 jaar)		€ 71.736

Voor details zie bijlage 2.

Hierbij zijn de volgende opmerkingen te maken:

- een pastorie is op korte termijn gunstig voor predikant: bijtelling veel minder dan hypotheeklasten;
- kosten van een eigen woning (hypotheek en onderhoud) zijn hoger dan de vergoeding;
- de traktement tabel van deputaten financiële zaken is een minimum;
- het financieel perspectief UHD is beter dan van een predikant.

Uit dit overzicht blijkt dat het bruto inkomen van een UHD hoger is dan van een predikant.

Toch kunnen er knelpunten ontstaan vanwege:

- de aankoop van een eigen woning vanwege verlaten van de pastorie;
- hoge privé uitgaven (bv studerende kinderen).

Deze knelpunten gelden echter ook voor andere gezinnen met een beduidend lager inkomen dan een UHD. In de praktijk wordt dit veelal opgevangen doordat ook de echtgenote betaald werk doet.

Bijkomende overweging is dat een predikant niet zelf solliciteert, maar wordt gevraagd c.q. geroepen. Van betrokkene vraagt dit een eigen afweging van het geestelijke aspect ten opzichte van het zakelijke aspect. Al met al vindt de raad van toezicht de inschaling van een UHD alleszins acceptabel en zijn er geen aanvullende maatregelen nodig.

Voorstel:

De generale synode stelt vast dat de inschaling van een universitair hoofddocent passend is.

2.3 Vereenvoudiging toezicht leer en leven

De generale synode verzocht de raad van toezicht een commissie in te stellen die de vereenvoudiging van de huidige procedure rond het toezicht op leer en leven van kerkelijk docenten onderzoekt en met voorstellen komt.

De commissie die hier mee belast is bestond uit ds. P.D.J. Buijs (namens curatorium), ir. W.J.A. Hanekamp (namens college van bestuur), drs. R.W.J. Soeters (namens raad van toezicht) en ds. D. Quant (namens deputaten kerkorde en kerkrecht). Voor het rapport van de commissie zie bijlage 3. Onderstaand de kern daaruit. Concepten van het rapport zijn een en andermaal besproken in de verschillende gremia.

Het kerkelijk opzicht over leer en leven van kerkelijk docenten aan de TUA ligt complex vanwege de betrokkenheid van verschillende gremia. Omdat het om preciaire zaken gaat die ingrijpende gevolgen kunnen hebben is het van groot belang dat zorgvuldig wordt gehandeld en dat ook de te volgen procedure helder is.

Naast 'leer en leven' is er nog een aspect te onderscheiden, namelijk het 'functioneren'. Het gaat daarbij om zaken zoals bijvoorbeeld de manier van onderwijsgeven en de onderlinge omgang met elkaar. Hoewel

dit niet expliciet in de kerkerde genoemd is, is dit een aspect dat voor een goede dagelijkse gang van zaken op de TUA ook belangrijk is.

De commissie is van mening dat het college van bestuur een centrale rol heeft wat betreft de beoordeling van de signalen die binnenkomen rondom 'leer, leven en/of functioneren' en of en zo ja wie er bij betrokken dienen te worden. Daarbij hoort ook dat het college van bestuur niet enkel afgaat op signalen, maar, voor tot verdere actie over te gaan, eerst wederhoor toepast. Een en ander is nader uitgewerkt in bijlage 3.

Voorstel:

De generale synode stemt er mee in om naast leer en leven ook het functioneren onderdeel van het toezicht te laten zijn en om in al deze aspecten het initiatief bij het college van bestuur te leggen.

3. Nieuwe voorstellen

3.1 Ontslag en verlof kerkelijk docenten

Ook het reglement voor het verlenen van emeritaat, verlof en ontslag aan de kerkelijk docenten van de Theologische Universiteit (bijlage 15 (artikel 20) van de K.O. herzien. De bij 2.2 genoemde commissie heeft dit opgepakt en gedachten uit de notitie over kerkelijk toezicht (bijlage 3) hierin meegenomen. Naderhand heeft mr. B. de Hek de tekst qua lay-out en stijl nog wat aangescherpt. Ook deze tekst is aan de gremia binnen de TUA voor commentaar voorgelegd.

Het college van bestuur heeft in deze aangepaste formulering een duidelijke rol gekregen. Wel blijft het curatorium nadrukkelijk betrokken bij de procedure. Omdat het om ingrijpende beslissingen gaat zal het college van bestuur ook de raad van toezicht hierover tijdig informeren. Voor de nieuwe tekst van deze regeling zie bijlage 4.

Voorstel:

De generale synode stemt in met de nieuwe bijlage 4 inzake emeritaat, verlof en ontslag kerkelijk docenten

3.2 Update formele regelingen

Begin 2008 werden de formele bestuurlijke regelingen van de TUA in de nieuwe structuur vastgelegd. Reeds in de aanloop naar de generale synode van oktober 2013 is aangegeven dat een aanpassing van de diverse regelingen rondom de bestuursstructuur van de TUA wenselijk is. In afwachting van de uitwerking van toekomstplannen is toen echter voorgesteld om geen energie te stoppen in een update van de formele regelingen omdat deze wellicht door een mogelijk institutioneel samengaan met andere opleidingen al snel weer achterhaald zou kunnen zijn. Inmiddels is duidelijk geworden dat er geen sprake is van een institutioneel samengaan, maar van een coöperatief samen optrekken waarbij elke instelling zijn eigen bestuurlijke structuur blijft houden.

De aangepaste formele regelingen gaat uit van de volgende kaders. De WHW is leidend, waarbij wel verdisconteerd is dat de TUA een bijzondere universiteit is die uitgaat van de Christelijke Gereformeerde Kerken. De relatie met de kerken is voor de TUA van blijvend en beslissend belang, hetgeen betekent dat op onderdelen bijzondere regelingen getroffen dienen te worden. Tevens is bijzondere aandacht geschonken aan doelmatigheid en efficiëntie, niet iedereen behoeft overal over te spreken. Het is van belang helder aan te geven welke zaken op welke vergadertafel komen, en wat dan de bedoeling van de bespreking van het betreffende agendapunt is.

Koers en richting van de TUA worden vastgelegd in een meerjarig instellingsplan. De vaststelling daarvan volgt na een interne bespreking. Dit zorgt enerzijds voor betrokkenheid en geestelijk draagvlak van de TUA gremia en voorkomt anderzijds een ad hoc beleid van het college van bestuur.

In bijlage 5 is een en ander uitvoeriger toegelicht. De aangepaste formele regelingen zelf zijn opgenomen in bijlage 6. Ook de aanpassing van de formele regelingen is intern doorgesproken met de verschillende gremia.

Voorstel:

De generale synode stemt in met de voorgestelde aanpassingen van de formele regelingen.

3.3 Financiën

a. Meerjarenbegroting

In de overzichten op de volgende bladzijde wordt een verwachting uitgesproken voor de ontwikkelingen in de jaren 2016 tot en met 2018. In deze cijfers is uitgegaan van de 'going concern' gedachte.

Balans**Verwachte ontwikkeling balans (in 1.000 euro)**

	2015	2016	2017	2018
vaste activa				
materiële vaste activa	1.718	1.689	1.635	1.581
financiële vaste activa	133	134	134	134
vlottende activa	3.029	3.068	3.028	3.141
totaal activa	4.880	4.891	4.797	4.856
eigen vermogen	1.585	1.590	1.491	1.545
voorzieningen	2.846	2.846	2.846	2.846
kortlopende schulden	449	455	460	465
Totaal passiva	4.880	4.891	4.797	4.856

Raming van baten en lasten**Verwachte ontwikkeling resultaat (in 1.000 euro)**

	2015	2016	2017	2018
baten				
rijksbijdragen	1.317	1.299	1.170	1.270
college- en cursusgelden	273	267	274	285
baten werk in opdracht van derden	16	16	17	17
overige baten	940	787	818	818
	2.546	2.369	2.279	2.390
lasten				
personeelskosten	1.921	1.693	1.706	1.693
afschrijvingen	43	54	54	54
huisvestingslasten	139	149	150	151
overige lasten	422	502	502	472
	2.526	2.398	2.412	2.370
saldo baten en lasten	20	-29	-133	20
financiële baten en lasten	35	34	34	34
Resultaat	55	5	-99	54

De meerjarenbegroting laat slechts geringe schommelingen zien in de inkomsten en uitgaven.

Bij deze begroting kan verder het volgende worden opgemerkt:

- wat betreft de Rijksbijdrage is rekening gehouden met een stabiele instroom (waarbij het aantal studenten van 101 (2015) ongeveer gelijk zal blijven), twee promoties per jaar en behoud van de ontvangen premies voor prestatieafspraken;
- de begroting van de collegegeldopbrengsten is berekend op basis van de te verwachten ontwikkeling van het aantal studenten, waarbij een inschatting is gemaakt van het aantal studenten dat instellingscollegegeld moet betalen;
- in de overige baten is begrepen de vaste bijdragen uit de kerken. Voor het jaar 2016 is de omslag vastgesteld (€ 545.000). Voor de verslagperiode 2017 t/m 2019 zal de GS 2016 hiervoor een nieuwe bijdrage vaststellen. Vooralsnog wordt deze begroot op € 576.000 per jaar;
- personele lasten zijn berekend op basis van verwachte ontwikkelingen in het personeelsbestand ;
- de meerjarenbegroting houdt rekening met de kosten van een meerjarenonderhoudsplan voor de gebouwen van de TUA;
- naar verwachting laten de reserves en de vermogenspositie van de TUA de komende jaren geen grote verschuivingen zien.

Op basis van deze meerjarenbegroting is uitgaande van een door deputaten financieel aangedragen ledental van 72.500 een omslag van € 7,95 per doop/belijdend lid nodig.

Voorstel:

De generale synode stelt de voorgestelde omslag van € 7,95 per doop/belijdend lid voor de TUA vast

b. Buffervermogen

De TUA is een universiteit met een sterk eigen vermogen. Financiële continuïteit is daardoor gewaarborgd. De TUA moet als kleine instelling echter steunen op de inzet van een klein team mensen. Daarin is ze kwetsbaar bij eventuele uitval. In bijlage 7 zijn de risico's benoemd, gewaardeerd en afgezet ten opzichte van het beschikbare eigen vermogen.

Deze kwetsbaarheid kan de komende jaren verminderd worden door in te zetten op nauwere samenwerking met andere instellingen. In dat kader is de TUA bezig met een proces om bredere samenwerking wat betreft een gereformeerde academische theologie opleiding uit te werken in een concreet plan voor een Gereformeerde Theologische Universiteit (GTU).

Afrondend

De raad van toezicht hoopt u met deze rapportage, welke besproken en afgestemd is met het college van bestuur, gediend te hebben zowel wat betreft de verantwoording over de periode van 2013 tot en met 2015, alsmede met het doen van concrete voorstellen voor besluitvorming door de generale synode. De raad van toezicht wenst u een gezegende vergadering.

Namens de raad van toezicht,

drs. R.W.J. Soeters, voorzitter
mw.dr.s. E.J. van Dijk, secretaris

Bijlage 1**Kader nevenwerkzaamheden fulltime wetenschappelijke medewerkers TUA***Algemeen*

Medewerkers van de TUA zijn naast hun werkzaamheden voor de TUA veelal ook nog actief op andere terreinen. Deze nevenwerkzaamheden zijn voor de medewerker én voor de TUA verrijkend en van belang. Doorgaans bevorderden deze werkzaamheden het functioneren van de medewerker en kunnen ze een meerwaarde betekenen voor de uitvoering van zijn/haar primaire taken. Daarnaast kunnen nevenwerkzaamheden van de medewerker bijdragen aan de maatschappelijke en wetenschappelijke actieradius van de TUA.

Aan het verrichten van nevenwerkzaamheden kleven soms ook nadelen, zoals belangenverstrengeling of verminderde beschikbaarheid voor de primaire functie.

Belangen

De nevenwerkzaamheden mogen de belangen van de TUA niet schaden. Dit geldt voor zowel de wetenschappelijke¹ als de zakelijke belangen van de TUA, maar ook voor de goede naam van de TUA. Bij een fulltime aanstelling aan de TUA ligt de primaire verantwoordelijkheid bij de uitvoering van de werkzaamheden in het kader van de TUA-aanstelling, zowel wat betreft de inhoud als de prioritering van de werkzaamheden. Bij conflicterende agenda's gaan de werkzaamheden aan de TUA in principe voor. Indien dat problemen oplevert, kan in voorkomende gevallen en in overleg met de rector en de universiteitssecretaris gezocht worden naar een passende oplossing.

Transparantie

Ten behoeve van de wettelijk vereiste transparantie wordt jaarlijks aan de wetenschappelijke medewerkers van de TUA gevraagd alle relevante nevenfuncties op te geven ten behoeve van vermelding in het jaarverslag. Wanneer aan functies een financiële beloning verbonden is, zal dat bij de functie vermeld worden. Het jaarverslag wordt als pdf opgenomen op de website van de TUA.

Ontwikkelgesprek

Jaarlijks wordt met elke medewerker van de TUA een ontwikkelgesprek gehouden. Naast het functioneren binnen de aanstelling aan de TUA, kunnen ook de nevenwerkzaamheden aan de orde komen. In dat kader kan gesproken worden over de positieve effecten van deze nevenwerkzaamheden alsook over de eventuele nadelen ervan.

College van bestuur

Bijlage 2**Bruto jaarinkomen universitair hoofddocent ten opzichte van predikant**

n.a.v. verzoek GS d.d. 30 oktober 2013

Bruto jaarinkomen

aard	ervaring	pastorie	eigen woning
predikant	10 dienstjaren	€ 46,506	€ 48,481
predikant	20 dienstjaren	€ 53,700	€ 55,675
UHD	aanvang		€ 59,085
UHD	eind (8 jaar)		€ 71,736

¹ De TUA heeft zich gecommitted aan de *Notitie Wetenschappelijke Integriteit, Over normen van wetenschappelijk onderzoek en een Landelijk Orgaan voor Wetenschappelijke Integriteit (LOWI)*, die door VSNU, KNAW en NWO in 2001 gezamenlijk uitgebracht is. Deze notitie beschrijft de maatstaf van beginselen en richtlijnen voor integer wetenschappelijk handelen.

1. Predikant (o.g.v. deputaten FZ tabel 2013)

1.1 Bruto traktement (o.g.v. 400 leden)

dienstjaren	per maand	per jaar (8% vakantie)
10	€ 3.210	€ 41,606
20 (eind)	€ 3.765	€ 48,800
		gemiddeld

1.2 Vrij wonen in pastorie

1,4% van WOZ waarde		
€ 300.000	€ 4.200	
€ 400.000	€ 5.600	
		€ 4.900

1.3 Toeslag eigen woning

minimum	€ 5.000	
maximum	€ 8.750	
		€ 6.875

2. Salaris UHD (o.g.v. cao VSNU 1-9-2013)

	per maand	per jaar		
		(8% vakantie en 13e maand)	pensioenbijdrage (*)	bruto
schaal				
aanvang	€ 4.517	€ 63,056	€ 3,970	€ 59,085
Eind (na 8 jaar)	€ 5,498	€ 76,750	€ 5,014	€ 71,736

(*) =30% van 25,4 min franchise
WH 131105

Bijlage 3

Kerkelijk opzicht

Een notitie ten behoeve van de generale synode 2016

1. Inleiding

Het kerkelijk opzicht over leer en leven van kerkelijk docenten aan de TUA ligt complex vanwege de betrokkenheid van verschillende gremia. Op voordracht van de raad van toezicht heeft de generale synode het voorstel om een vereenvoudiging van de huidige procedure te ontwerpen overgenomen. De synode heeft dat indertijd opgepakt door op voorstel van het moderamen de deputaten kerkorde/kerkrecht en de bestuurlijke gremia van de TUA op te dragen hier voorstellen voor te formuleren. Omdat het om precare zaken gaat die ingrijpende gevolgen kunnen hebben is het van groot belang dat zorgvuldig wordt gehandeld en dat ook de te volgen procedure helder is.

In de voorliggende notitie komt allereerst de huidige situatie aan de orde, evenals hoe verwante universiteiten dit geregeld hebben. Vervolgens vindt nog een verbreding plaats. Enerzijds een toevoeging van het aspect 'functioneren' en anderzijds de opstelling naar niet-kerkelijk docenten. De notitie sluit af met een mogelijke oplossingsrichting.

2. Huidige situatie

Kerkelijk docenten die door de generale synode benoemd zijn hebben een bijzondere verantwoordelijkheid gekregen voor een deel van het onderwijs en onderzoek aan de TUA. Onder kerkelijk docenten vallen enerzijds de hoogleraren en anderzijds predikanten die als kerkelijk universitair (hoofd) docent zijn aangesteld.

Volgens de kerkorde (artikel 2) is hoogleraar een apart ambt. De huidige hoogleraren hebben bij hun benoeming destijds geen aanstelling bij de TUA gekregen. Dat betekent dat formeel hun gezagsrelatie met het college van bestuur in principe vergelijkbaar is met die van een gemeentepredikant met zijn kerkenraad. Terzijde merken we op dat het de vraag of een civiele rechter de rechtsbetrekking van een hoogleraar toch niet zal duiden als een arbeidsrelatie.

De huidige bij de TUA docerende Christelijke Gereformeerde predikanten (waaronder twee kerkelijk) hebben allen wel een arbeidsrechtelijke verhouding met de TUA.

Bij 'Leer' gaat het om artikel 18 van de kerkorde. Hoogleraren hebben als taak: 'verdedigen van de zuivere leer tegen afwijkingen daarvan'. Het gaat om afwijkingen in het licht van Schrift en belijdenis. Dit laat onverlet dat het (ook binnen de universiteit) mogelijk is opvattingen ter discussie te stellen (*semper reformanda*), maar dat dient dan gemotiveerd en via de kerkelijke weg te gebeuren.

Bij 'Leven' gaat het om artikel 80 van de kerkorde: 'grove zonden'. Gedragingen die in ernstige mate afwijkingen zijn van Schrift en belijdenis zodanig dat betrokkene er in de kerkelijke gemeenschap publiekelijk op aangesproken dient te worden.

Een hoogleraar of predikant heeft zich kerkelijk aangesloten bij gemeente A (omdat hij daar woont/werkt) en is verbonden aan gemeente B in bijzondere dienst naar artikel 18 van de kerkorde.

Wanneer hij zich in leer en/of leven te buiten zou gaan, zijn er onderscheiden verantwoordelijkheden:

- a. de kerkenraad van A oordeelt over het ontraden of afhouden van het Heilig Avondmaal;
- b. de kerkenraad van B en de classis waar B onder ressorteert oordelen over eventuele schorsing en afzetting als predikant;
- c. het curatorium en het college van bestuur van de TUA oordelen over eventuele schorsing als kerkelijk docent;
- d. de generale synode oordeelt over het ontslag als hoogleraar (achteraf als het om een predikant gaat).

Uit dit overzicht blijkt de betrokkenheid van meerdere gremia. Kerkenraad en TUA hebben ieder hun eigen verantwoordelijkheid op grond van wat men hoort, ziet en ervaart. Ze hoeven dus wat betreft behandeling niet op elkaar te wachten. Ze hoeven hun inhoudelijk oordeel ook niet met elkaar af te stemmen. Ze kunnen daarom tot een verschillend oordeel komen. Het verdient uiteraard wel aanbeveling om als kerkenraad en TUA elkaar tijdig (en soms vertrouwelijk) te informeren.

3. Hoe is het elders geregeld?

3.1 TU Kampen

Bij de TU Kampen maakt men het volgende onderscheid:

De docent/hoogleraar valt onder drie 'regimes', namelijk van dat als kerklid, van dat als predikant en van dat als docent/hoogleraar.

Afhankelijk van waar het over gaat is daarom de kerkenraad van de gemeente waar hij lid is, respectievelijk de kerkenraad waar hij voor zijn ambt aan verbonden is, respectievelijk het bestuur van de TU leidend in de procedure. De andere instanties worden betrokken naarmate een kwestie binnen hun regime effecten moet krijgen.

Als een docent/hoogleraar in zijn levenswandel dingen doet die laakbaar zijn, dan is het aan de kerkenraad waar betrokkene lid van is om hierover het gesprek aan te gaan en indien nodig maatregelen te nemen.

Wanneer een docent/hoogleraar als predikant zaken verkondigt die niet in lijn zijn met Schrift en belijdenis, dan is het aan de kerkenraad waar betrokkene als emeritus aan verbonden is om maatregelen te nemen, c.q. kan men bij die kerkenraad bezwaar indienen.

Mocht uit bovenstaande afhouding van het Heilig Avondmaal of schorsing als predikant voortkomen, dan heeft dat ook direct negatieve consequenties voor de aanstelling bij de universiteit.

Aan de universiteit ziet het college van bestuur er op toe dat hoogleraren en andere docenten of onderzoekers in hun werk blijven bij de grondslag van de TU: het Woord van God en de gereformeerde belijdenis. Het curatorium (een commissie van de raad van toezicht bestaande uit vier predikanten en twee wetenschappers van een andere universiteit) adviseert het college van bestuur hierover.

Het college van bestuur heeft gesprekken met docenten en onderzoekers. Als er aanleiding voor is, kan een nadere verantwoording worden gevraagd. Desnoods kan het college van bestuur maatregelen nemen tegen een docent of onderzoeker. In het uiterste geval volgt er gedwongen ontslag.

Als het gaat om iemand die benoemd is door de synode, kan het college van bestuur aan een synode voorstellen om hem te ontslaan. De beslissing ligt dan bij de synode.

Docenten en onderzoekers die niet door de synode maar door het college van bestuur zijn benoemd, worden door het college van bestuur ontslagen (alle gewone hoogleraren en de docenten met een vaste aanstelling voor minstens 60% worden door de synode benoemd en ontslagen; anderen door het college van bestuur).

Het initiatief voor zo'n maatregel (tot en met ontslag) vanwege afwijking van de belijdenis wordt, als het goed is, genomen door het college van bestuur zelf. Maar als het college van bestuur dit niet doet, kan ook het curatorium aan de bel trekken, of de raad van toezicht. Zij kunnen niet zelf maatregelen nemen, maar wel het college van bestuur oproepen dit te doen. Wanneer het college van bestuur zo'n oproep naast zich neer zou leggen, komt zo'n zaak bij de synode. Want het college van bestuur en de raad van toezicht en ook het curatorium rapporteren aan de synode. Dan zal de synode hierover een uitspraak kunnen doen.

Bron: prof.dr. M. te Velde 16 september 2014

3.2 PThU

Een hoogleraar of universitair docent heeft een dienstverband met de PThU. Dat wil zeggen dat het college van bestuur gezaghebbend is over de aangestelde hoogleraren en docenten. De rector is leidinggevende van alle leerstoelhouders. De leerstoelhouders zijn leidinggevend over de medewerkers van hun leerstoelgroep (docenten, onderzoekers, promovendi). Daarnaast is er wel een band tussen de Protestantse Kerk en de hoogleraar/docent. In de Kerkorde is namelijk geregeld dat, voordat een hoogleraar of docent formeel wordt benoemd door het college van bestuur (overigens op basis van een overeenstemmend besluit daartoe van de synode), de betreffende hoogleraar of docent een verklaring aflegt ten overstaan van het moderamen van de synode. Met deze verklaring belooft de hoogleraar of docent dat hij bij de arbeid aan de opleiding en vorming van de predikanten zich naar artikel I van de kerkorde zal bewegen in de weg van het belijden van de kerk, het opzicht van de kerk aanvaardt, zich zal onderwerpen aan de regelen van de orde van de kerk en zal medewerken aan de opbouw van de kerk als gestalte van de ene heilige, apostolische en katholieke of algemene christelijke Kerk. Met het afleggen van deze verklaring c.q. gelofte aanvaardt de

hoogleraar of docent het kerkelijk opzicht. Dit is in een afzonderlijke ordnantie van de Kerkorde geregeld. In deze ordnantie 10 is bepaald, dat in geval het een betrokkene bij de opleiding van predikanten betreft, de eerste behandeling van een zaak met betrekking tot opzicht geschiedt door de classicale vergadering van de gemeente waar deze als lid is ingeschreven. In artikel 13 van deze ordnantie is geregeld dat het opzicht in geval van de opleiding van predikanten 'strekt tot de rechte bediening van het Evangelie en tot wering uit verkozings- en kerkelijk onderricht van datgene wat de fundamenten van de kerk aantast, doordat het de gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift uitsluit en de gemeenschap met de belijdenis van het voorgeslacht verbreekt' (Ordinantie 10-13-1).

Indien tuchtmaatregelen worden toegepast, wordt een procedure gevolgd die bestaat uit een te nemen besluit over de maatregel met daarop volgend de mogelijkheid voor het instellen van beroep. Specifieke tuchtmaatregelen zijn: een terechtwijzing, ambtelijke vermaning, schorsing voor bepaalde tijd, schorsing voor onbepaalde tijd, ontnemen van de door de kerk toegekende bevoegdheden.

Bij een kerkelijke tuchtmaatregel blijft in eerste instantie het dienstverband overeind. Of de uitlating of gedraging ook voldoende grond vormt om in arbeidsrechtelijke zin maatregelen te treffen of zelfs ontslag aan te zeggen, zal volgens de regels van het arbeidsrecht moeten worden bepaald. Het kan bij de PThU voorkomen dat de kerk een tuchtmaatregel oplegt op grond waarvan de bevoegdheid tot het geven van onderwijs in de predikantsopleiding onmogelijk wordt gemaakt, maar dat het dienstverband in takt moet worden gelaten, omdat arbeidsrechtelijk er niet voldoende grond is voor ontbinding van de overeenkomst.

Bron: mr.dr.s. D.J. de Boer 15 september 2014

4. Verbreiding

Naast 'leer en leven' is er nog een aspect te onderscheiden, namelijk het 'functioneren'. Het gaat daarbij om zaken zoals bijvoorbeeld de manier van onderwijsgeven en de onderlinge omgang met elkaar. Hoewel dit niet expliciet in de kerkorde genoemd is, is dit een aspect dat voor een goede dagelijkse gang van zaken op de TUA ook belangrijk is. Dit aspect kan aanhaken bij artikel 79 toevoeging 4 'verstoorde verhoudingen' van de kerkorde en/of bij bijlage 43 relatie tot overigen punt 2 (blz. 189): 'respect tonen voor hen die gezag over hem hebben'.

Deze notitie spitst zich toe op kerkelijk docenten. Volgens de formele regeling van de TUA dienen alle docenten een formulier te ondertekenen waarmee ze aangeven in te stemmen met de belijdenisgeschriften (3 algemene en 3 Formulieren van Eenheid) als een getrouwe onderwijzing in de Schrift. Dit is wat in het slop geraakt.

De vraag is in hoeverre ook voor het onderwijsondersteunend personeel (OOP) deze aspecten aan de orde dienen te komen. Dit betreft dan met name 'leven', omdat wat 'functioneren' betreft er sprake is van een gezagsrelatie met het college van bestuur. Op die basis kan het college van bestuur conform de CAO van de Nederlandse universiteiten indien noodzakelijk (disciplinaire) maatregelen nemen. Vraag is in hoeverre je aan het OOP eisen kunt stellen wat betreft de 'leer'; zij verzorgen immers geen onderwijs. Aan de andere kant gaat het bij de TUA wel om een 'gelooftgemeenschap'.

5. Mogelijke oplossingsrichting

Alvorens tot een vereenvoudiging te komen een drietal opmerkingen.

- Mits de kerkelijke procedure helder is en zorgvuldig doorlopen, dan is er jurisprudentie dat de burgerlijke rechter het oordeel van de kerk niet ter discussie stelt. Wel zal de civiele rechter de juridisch consequenties toetsten aan het burgerlijk recht met als mogelijke consequentie dat een kerkrechtelijk terecht ontslag niet automatisch leidt tot een beëindiging van de arbeidsovereenkomst.
- Het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken heeft er voor gekozen dat predikanten aan een plaatselijke kerk verbonden zijn (artikel 7 van de kerkorde), ook als ze vanwege werkzaamheden aan de TUA predikant in bijzondere dienst naar artikel 18 van de kerkorde (hoogleraar) of conform artikel 6 van de kerkorde (universitair (hoofd) docent) zijn.
- Najaar 2013 heeft de generale synode besloten om nieuw te benoemen hoogleraren wel een aanstelling bij de TUA te geven. Dit betekent dat er formeel sprake is van een gezagsrelatie met het college van bestuur waardoor wat betreft het aspect van 'functioneren' het college van bestuur vergelijkbaar met andere medewerkers indien noodzakelijk (disciplinaire) maatregelen kan nemen.

Het college van bestuur heeft een centrale rol wat betreft de beoordeling van de signalen die binnenkomen rondom 'leer, leven en/of functioneren' en of en zo ja wie er bij betrokken dienen te worden. Daarbij hoort ook dat het college van bestuur niet enkel afgaat op signalen maar, voor tot verdere actie over te gaan, eerst wederhoor toepast.

Bij disfunctioneren is het in eerste instantie de taak van het college van bestuur om actie te ondernemen. Het college van bestuur zal het curatorium hierover informeren. Waar nodig zal het college van bestuur passende maatregelen (laten) nemen. Betrokkene kan daar tegen in beroep gaan bij de geschillencommissie. Indien de genomen maatregelen niet leiden tot het gewenste functioneren en er overgegaan dient te worden tot schorsing dan wel ontslag dan zullen het curatorium en de raad van toezicht hierbij betrokken worden op de wijze zoals in de volgende alinea beschreven.

Aspecten rondom 'leer en leven' komen via het college van bestuur aan de orde in het curatorium.

Het college van bestuur gaat eerst met betrokkene in gesprek. Een eventuele schorsing is een zaak van het college van bestuur. Het college van bestuur zal daartoe eerst met het moderamen van het curatorium contact opnemen en een eventuele schorsing ter goedkeuring voorleggen aan het curatorium.

Het moderamen van het curatorium kan in opdracht van het curatorium ook zelf een schorsing aanhangig maken bij het college van bestuur.

Omdat het om ingrijpende beslissingen gaat zal het college van bestuur ook de raad van toezicht hierover tijdig informeren.

Bij een schorsing kan betrokkene een bezwaarprocedure starten bij de generale synode. Het aantekenen van beroep heeft echter geen opschortende werking.

Na een schorsing zal de generale synode veelal apart samen dienen te komen om snel voor alle partijen de gewenste duidelijkheid te scheppen. Wanneer de generale synode het oordeel van het college van bestuur en het curatorium niet overneemt wordt de schorsing opgeheven. Neemt de generale synode het oordeel wel over dan volgt ontslag.

Betrokkene kan bij ontslag desgewenst een revisie verzoek indienen bij de volgende generale synode. Op het besluit van de generale synode rust echter geen schorsende werking.

Als de kerkenraad van de gemeente waaraan een kerkelijk docent conform art. 18 of 6 K.O. verbonden is en/of van welke gemeente betrokkene lid is van oordeel is dat betrokkene zich in leer of leven 'misdraagt' en de kerkenraad komt er in overleg met de kerkelijk docent niet uit, dan is het lastig om betrokkene nog te handhaven aan de TUA. Kerkelijk docenten hebben immers een voorbeeldfunctie en dienen binnen het geheel van de kerken onbesproken te zijn. Het college van bestuur zal dit dan aanhangig maken bij het curatorium en tot schorsing over gaan.

Wanneer ook andere medewerkers een formulier zouden ondertekenen waarin men zich in leer en leven bindt aan Schrift en belijdenis, versterkt dat enerzijds juridisch het karakter van de TUA en anderzijds kan het college van bestuur hen ook op deze aspecten aanspreken. Waarbij het wel van belang is te kijken naar de plaats die men binnen de TUA inneemt. Zij die op meer dan incidentele basis onderwijs verzorgen zouden in ieder geval een dergelijk formulier (alsnog) dienen te ondertekenen.

Bijlage 4

Toelichting update formele regelingen TUA 2016

Aanleiding

Begin 2008 werden de formele bestuurlijke regelingen van de TUA in de nieuwe structuur vastgelegd. Sindsdien hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan, die een aanvulling en bijstelling van de formele regelingen noodzakelijk maken.

In het voorjaar van 2015 werd in de diverse betrokken gremia (college van hoogleraren, raad van toezicht en curatorium) een aanpassing van het reglement voor het verlenen van emeritaat, verlof en ontslag aan de hoogleraren/kerkelijk docenten (bijlage 15 van de K.O.) besproken, waarin onder andere de bestuurlijke rol van het college van bestuur duidelijker verwoord is. Deze lijn is ook doorgetrokken naar de notitie over kerkelijk opzicht, die op verzoek van de generale synode van 2013 is opgesteld. Tevens dient in de 'formele regelingen' het besluit van de generale synode van 2013 verwerkt te worden, dat nieuw te benoemen hoogleraren een aanstelling aan de TUA krijgen, waardoor er arbeidsrechtelijk sprake is van een formele gezagsrelatie met het college van bestuur. Het is goed om de meer centrale regierol die het college van bestuur gaandeweg gekregen heeft, nu ook te formaliseren.

Verder voldoen de 'formele regelingen' van 2008 op onderdelen niet meer aan de eisen die door de Wet Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek (WHW) aan een universiteit gesteld worden. Zo ontbreken beschrijvingen van de bevoegdheden van de universiteitsraad, de samenstelling en rol van het college van promoties.

Ten slotte zijn er ook praktische veranderingen die een update noodzakelijk maken. Zo vermelden de 'formele regelingen' van 2008 nog het organiseren van een jaarlijkse schooldag, terwijl deze inmiddels is afgeschaft (in plaats daarvan organiseert de TUA al enkele jaren themadagen en open dagen). Al langer levert de term 'jaarverslag' misverstanden op: voor de één houdt de term het volledige jaarverslag in, inclusief de jaarrekening, terwijl de ander alleen de inhoudelijke rapportage bedoelt. Om deze reden werd onlangs besloten tot een aanpassing aan de terminologie die in het Burgerlijk Wetboek gehanteerd wordt, waarbij de term 'jaarverslag' wordt vervangen door 'bestuursverslag'.

Reeds in de aanloop naar de generale synode van oktober 2013 is aangegeven dat een aanpassing van de diverse regelingen rondom de bestuursstructuur van de TUA wenselijk is. In afwachting van de uitwerking van toekomstplannen is toen echter voorgesteld om geen energie te stoppen in een update van de 'formele regelingen' omdat deze update wellicht door een mogelijk institutioneel samengaan met andere opleidingen al snel weer achterhaald zou kunnen zijn. Inmiddels is duidelijk geworden dat er geen sprake is van een institutioneel samengaan, maar van een coöperatief samen optrekken waarbij elke instelling zijn eigen bestuurlijke structuur blijft houden.

In het licht van het bovenstaande is het daarom gewenst om nu de formele regelingen te actualiseren.

Kaders

Het voorliggend document gaat uit van de volgende kaders. De WHW is leidend, waarbij wel verdisconteerd is dat de TUA een bijzondere universiteit is die uitgaat van de Christelijke Gereformeerde Kerken. De relatie met de kerken is voor de TUA van blijvend en beslissend belang, hetgeen betekent dat op onderdelen bijzondere regelingen getroffen dienen te worden. Tevens is bijzondere aandacht geschonken aan doelmatigheid en efficiëntie, niet iedereen behoeft overal over te spreken. Het is van belang helder aan te geven welke zaken op welke tafel komen, en wat de bedoeling van die bespreking is.

In grote lijnen ziet de taakverdeling er als volgt uit:

- het college van bestuur is belast met bestuur en beheer;
- de raad van toezicht benoemt, toetst en adviseert het college van bestuur;
- het curatorium ziet toe op vragen van identiteit en het gereformeerde gehalte van de TUA, en is verantwoordelijk voor toelating tot de predikantsopleiding en beroepbaarstelling;
- de generale synode beslist over benoeming kerkelijk docenten, de meerjarenbegroting, bemensing raad van toezicht en vergaande samenwerking c.q. opheffing;

- de universiteitsraad vormt een vertegenwoordiging van de diverse geledingen binnen de TUA, functioneert als gesprekspartner voor het college van bestuur en heeft instemmings-/adviesbevoegdheid op diverse terreinen. Wat onderwijsaangelegenheden betreft dient de universiteitsraad met name te toetsen op hoofdlijnen en de daarbij gevolgde procedure;
- het college van bestuur betreft het college van hoogleraren bij beleidszaken en belangrijke strategische punten;
- iedere hoogleraar geeft leiding aan een vakgroep;
- het college van promoties beoordeelt promoties;
- het college van docenten (waar het college van hoogleraren deel van uit maakt) verzorgt onderwijs en kennisvalorisatie;
- de opleidingscommissie adviseert het college van hoogleraren over curriculum, onderwijsexamenreglement en andere onderwijsaangelegenheden; het college van bestuur stelt een en ander vast;
- de examencommissie borgt de kwaliteit van tentamens en examens, bewaakt het niveau van de graden, verleent vrijstellingen en functioneert als toelatingscommissie voor nieuwe studenten als die een afwijkende vooropleiding hebben;
- commissies (bv pr- en bibliotheek commissie) kunnen adviseren op specifieke terreinen en/of taken uitvoeren.

Koers en richting van de TUA worden vastgelegd in een meerjarig instellingsplan. De vaststelling daarvan volgt na een interne bespreking. Dit zorgt enerzijds voor betrokkenheid en geestelijk draagvlak van de TUA gremia en voorkomt anderzijds een ad hoc beleid van het college van bestuur.

Aandachtspunten

Van groot belang is een goede verantwoording aan de generale synode betreffende de gang van zaken aan de TUA en voorgenomen ingrijpende beslissingen. Basis daarvoor zijn de bestuursverslagen (voorheen jaarverslagen) die door het college van bestuur opgesteld worden en die mede door de raad van toezicht ondertekend worden. Het college van bestuur neemt het voortouw in de vervaardiging van de rapportage vanuit de raad van toezicht aan de generale synode en ziet er tevens op toe dat er geen onnodige overlap is met het rapport van het curatorium voor de generale synode. Waar nodig zal de voorzitter van de raad van toezicht ter vergadering van de generale synode het college van bestuur vragen om een nadere toelichting.

Tijdens de generale synode van 2013 is gesproken over kerkelijk docenten. Dit betrof met name universitaire hoofddocenten, met het oog op een aanstelling als hoogleraar bij de volgende synode. Naast hoogleraren en universitaire hoofddocenten zouden dit echter ook andere docenten kunnen zijn, die een specifieke taak ontvangen in de begeleiding van admissiale studenten en/of een bepaalde verantwoordelijkheid voor een vak dat door de kerken identiteitsbepalend geacht wordt. Voorstellen voor benoeming van deze kerkelijk docenten komen via het curatorium aan de orde op de generale synode. Het college van bestuur is bevoegd om andere (niet-kerkelijk) docenten te benoemen. Alvorens tot een dergelijke benoeming over te gaan zal het college van bestuur dit melden aan het moderamen van het curatorium, dat goedkeuring dient te verlenen.

Voor wat betreft de aanwezigheid van hoogleraren bij de vergaderingen van het curatorium is regel, dat de rector als adviseur aanwezig is, met daarnaast een of meer leden van het college van hoogleraren wanneer noodzakelijk en/of gewenst.

Bijlage Toelichting aanpassing op de formele regelingen van 28 mei 2008

Reglement TUA

- vereenvoudigd organogram;
- toegevoegd de twee opleidingen;
- alle afkortingen benoemd bij artikel 1.3 van reglement TUA;
- apart artikel opgenomen over universiteitsraad, opleidingscommissie en examencommissie.

Reglement raad van toezicht

- minimaal een keer per jaar overleg met de universiteitsraad.

Reglement curatorium

- voordrachten doen voor kerkelijk docenten, waaronder hoogleraren;
- goedkeuring verlenen van door college van bestuur voorgedragen niet-kerkelijk docenten;
- organisatie Schooldag geschrapt;
- wijze van kerkelijk opzicht verwerkt.

Reglement college van bestuur

- vaststellen promotiereglement;
- een uitgebreide lijst met zaken waarvoor het college van bestuur verantwoordelijk is.

Reglement college van hoogleraren

- omschrijving 'college voor promoties' (ten opzichte van universitaire hoofddocenten en bijzonder hoogleraren);
- taken rector overgeheveld naar profielschets college van bestuur;
- taken voor opleidingscommissie en examencommissie er uitgehaald;
- positie universitair hoofddocent en bijzonder hoogleraar toegevoegd;
- benoeming bijzonder hoogleraar toegevoegd;

Benoemingsprocedure docenten

- toegespitst op kerkelijk docenten (niet zijnde een hoogleraar);
- apart voor overige docenten.

Profielchets college van bestuur

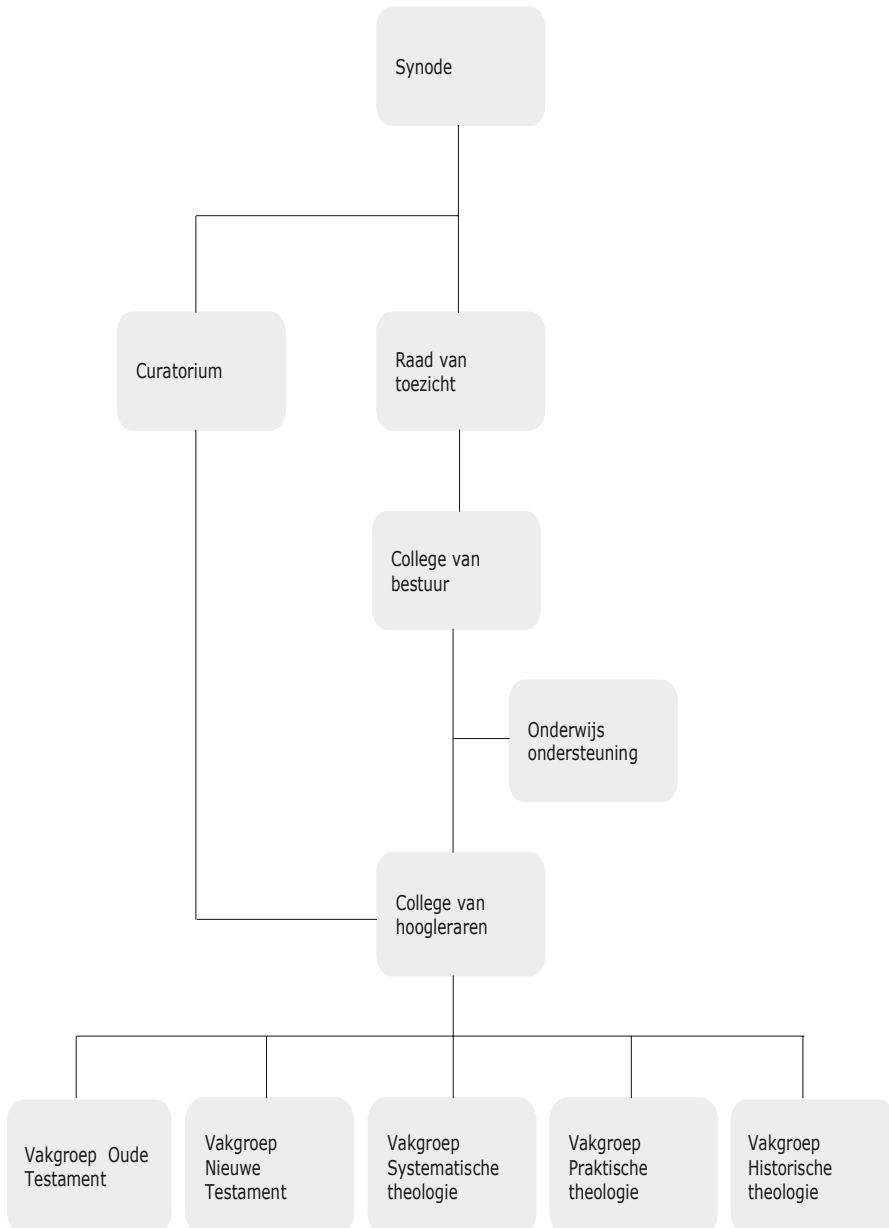
- tabel met taken en toewijzing over algemeen bestuurder en rector.

Kerkorde verwijzingen aan het eind

- waar nodig aangepast.

Bijlage 5**Formele regelingen Theologische Universiteit Apeldoorn**

Bestuur- en beheersreglement
update 6 oktober 2016

1. Organogram Theologische Universiteit Apeldoorn

2. Reglement TUA

Preambule

Kerkelijke rechtspersoon (artikel 2, Boek 2, Burgerlijk Wetboek)

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland heeft op 28 mei 2008 bepaald dat de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken, gevestigd te Apeldoorn, een rechtspersoon op grond van artikel 2:2 van het Burgerlijk Wetboek is. Dit is vastgelegd in artikel 84 van de Kerkorde.

De synode heeft op *datum* het reglement van die rechtspersoon op onderdelen aangepast en aldus vastgesteld:

I. Algemeen

Naam, zetel, begripsbepalingen

Artikel 1.

1. De rechtspersoon draagt de naam: Theologische Universiteit Apeldoorn.
2. Zij heeft haar zetel in de gemeente Apeldoorn.
3.
 - a. Onder 'de synode' wordt in dit reglement verstaan: de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.
 - b. Onder 'de Kerken' wordt in dit reglement verstaan: de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.
 - c. Onder 'K.O.' wordt in dit reglement verstaan: de kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
 - d. Onder 'TUA' wordt verstaan: de rechtspersoon Theologische Universiteit Apeldoorn .
 - e. Reglement: het reglement van de rechtspersoon de Theologische Universiteit Apeldoorn.
 - f. Onder 'de WHW': Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek.
 - g. Onder de Minister: de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
 - h. Onder 'raad van toezicht' wordt in dit reglement verstaan: de raad van toezicht van de TUA.
 - i. Onder 'curatorium' wordt in dit reglement verstaan: het curatorium als bedoeld in artikel 12 van dit reglement en in de kerkrechtelijke regelingen.
 - j. Onder 'het college van bestuur': het college van bestuur van de universiteit, zoals beschreven in de WHW en het reglement van de rechtspersoon.
 - k. Onder 'docenten': universitaire docenten en universitaire hoofddocenten
 - l. Onder 'college van hoogleraren' de kerkelijk hoogleraren en de kerkelijk universitaire hoofddocenten.
 - m. Onder 'college van promoties' de hoogleraren en bijzonder hoogleraren.

Doel

Artikel 2.

De TUA heeft ten doel het – primair ten behoeve van de Kerken – in stand houden van een opleiding tot de dienst des Woords, het (doen) beoefenen van de theologische wetenschap en theologische vorming op de grondslag van de Heilige Schrift en de Drie Formulieren van Enigheid, alsmede al hetgeen daarmee rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.

Middelen

Artikel 3.

De TUA kan haar doelstelling verwezenlijken met alle wettige middelen, met name door het beheren en exploiteren van een theologische universiteit en het verzorgen van opleidingen, al dan niet in samenwerking met anderen.

Bestuur en toezicht op bestuur

Artikel 4.

Het besturen van de TUA is opgedragen aan een college van bestuur onder toezicht van een raad van toezicht en met inachtneming van de bevoegdheden die bij of krachtens dit reglement zijn toegekend aan het curatorium en de synode.

Opleidingen

Artikel 5.

Binnen de TUA (BRIN code 21 QO) zijn de volgende initiële opleidingen ingesteld:

- Bacheloropleiding theologie (ISAT code 56109)
- Masteropleiding theologie (ISAT code 60257)

II. College van Bestuur

Samenstelling, benoeming en ontslag college van bestuur

Artikel 6.

1. Het aantal leden van het college van bestuur wordt door de synode vastgesteld.
2.
 - a. De leden van het college van bestuur worden benoemd door de raad van toezicht. Uitsluitend leden van de Kerken zijn benoembaar tot lid van het college van bestuur.
 - b. Iedere benoeming van een lid van het college van bestuur behoeft de instemming achteraf van de synode. Bij ieder verzoek om instemming dient de raad van toezicht te vermelden hoe het desbetreffende lid van het college van bestuur beantwoordt aan de door de synode vastgestelde profielschets.
3. Het college van hoogleraren wordt door de raad van toezicht in de gelegenheid gesteld om uit zijn midden voor één lid van het college een voordracht te doen. De raad van toezicht benoemt één van de leden van het college van bestuur tot voorzitter van het college van bestuur.
4. De vaststelling van het salaris en de regeling van de overige arbeidsvoorwaarden van de leden van het college van bestuur geschieden door de raad van toezicht.
5. Ieder lid van het college van bestuur kan door de raad van toezicht uit zijn functie als lid van het college van

- bestuur worden geschorst en/of ontslagen op grond van onvoldoende functioneren, onverenigbaarheid van karakters, onverenigbaarheid van belangen of op grond van andere objectieerbare redenen.
6. Het lidmaatschap van het college van bestuur eindigt voorts:
 - door het verstrijken van de benoemingstermijn;
 - door overlijden;
 - indien het desbetreffende lid het vrije beheer over diens vermogen verliest als gevolg van curatele of bewind;
 - door schriftelijke ontslagneming met inachtneming van een redelijke termijn;
 - door het bereiken van de AOW gerechtigde leeftijd in welk geval het bestuurslidmaatschap eindigt aan het eind van de betreffende kalendermaand en voor de rector op het moment van emeritering als hoogleraar;
 - door het aanvaarden van het lidmaatschap van de raad van toezicht;
 - door het beëindigen van het lidmaatschap van de Kerken.
 7. Bij ontstentenis of belet van één of meer leden van het college van bestuur wordt het bestuur waargenomen door de overblijvende leden/het overblijvende lid van het college.
Bij ontstentenis of belet van alle leden van het college van bestuur benoemt de raad van toezicht onverwijld een tijdelijk bestuurder. Ter overbrugging kan de voorzitter van de raad van toezicht of diens plaatsvervanger voor maximaal twee maanden de functie van tijdelijk bestuurder vervullen. De raad van toezicht is verplicht zo spoedig mogelijk een definitieve voorziening te treffen.

Organisatie college van bestuur

Artikel 7.

1. Het college van bestuur stelt onderling de taakverdeling binnen het college van bestuur vast en legt deze ter goedkeuring voor aan de raad van toezicht, een en ander voor zover de taakverdeling niet reeds voortvloeit uit de in lid 2 van dit reglement bedoelde profielschets.
2. Het college van bestuur regelt de werkwijze en de besluitvorming van het college van bestuur in een reglement van het college van bestuur en legt dit ter goedkeuring voor aan de raad van toezicht. Het reglement van het college van bestuur wordt vastgesteld door de synode. Indien nodig kan de raad van toezicht een tijdelijke voorziening treffen.

Taken en bevoegdheden college van bestuur

Artikel 8.

1. Tot de bestuursbevoegdheid van het college van bestuur behoort, met inachtneming van het in dit reglement bepaalde, al hetgeen ingevolge de WHW aan het college van bestuur als het bestuur van de TUA is opgedragen, uitgezonderd de bevoegdheden die bij of krachtens dit reglement zijn toegekend aan andere organen.
2. Het college van bestuur stelt voor een periode van 6 jaar de hoofdlijnen van het te voeren bestuursbeleid in de vorm van een instellingsplan op en legt deze ter goedkeuring voor aan de raad van toezicht. Het college van bestuur stelt jaarlijks een beleidsplan op, waarin binnen de door de raad van toezicht goedgekeurde hoofdlijnen van het te voeren bestuursbeleid, de eigen voornemens met betrekking tot het bestuursbeleid zijn neergelegd.
3. Aan de goedkeuring van de raad van toezicht zijn, onverminderd het overigens in dit reglement bepaalde, onderworpen alle besluiten van het college van bestuur omtrent:
 - a. de vaststelling van de (meerjaren) exploitatie- en investeringsbegroting en het (meerjaren) financieel beleidsplan;
 - b. investeringen en desinvesteringen welke niet zijn opgenomen in de goedgekeurde (meerjaren) exploitatie- en/of investeringsbegroting van de TUA dan wel het maximumbedrag overschrijden dat is vastgelegd in het (meerjaren) financieel beleidsplan;
 - c. het aangaan en het verbreken van duurzame rechtstreekse of middellijke samenwerking met andere rechtspersonen, indien deze samenwerking of verbreking voor de van de TUA uitgaande instelling(en) van belangrijke betekenis is; bij zaken van principieel belang behoeft het college van bestuur hiervoor tevens de voorafgaande toestemming van het curatorium; dit alles onder nadere goedkeuring van de synode;
 - d. het oprichten of beëindigen van rechtspersonen, welke met de TUA in een groep worden, casu quo zijn verbonden;
 - e. aangifte van faillissement of aanvraag van surseance van betaling;
 - f. het beëindigen van de dienstbetrekking van een aanmerkelijk aantal werknemers tegelijkertijd of binnen een korte periode;
 - g. het ingrijpend wijzigen van de arbeidsomstandigheden van een aanmerkelijk aantal werknemers;
 - h. het voeren van rechtsgedingen, met uitzondering van incassoprocedures, procedures voor de sector kanton van de rechtbank of procedures in kort geding.

Wanneer het college van bestuur, handelend ter vertegenwoordiging van de TUA in hoedanigheid van bestuurder en/of aandeelhouder van een andere rechtspersoon, een besluit als hiervoor bedoeld ten aanzien van enige andere rechtspersoon wil nemen of goedkeuren, behoeft dat besluit eveneens de goedkeuring van de raad van toezicht. Het bepaalde in de vorige zin is van overeenkomstige toepassing op besluiten die het college van bestuur neemt of goedkeurt handelend ter vertegenwoordiging van de TUA in hoedanigheid van bestuurder en/of aandeelhouder van een rechtspersoon die op haar beurt handelt als bestuurder en/of aandeelhouder van een andere rechtspersoon.
4. Het college van bestuur verschaft de raad van toezicht tijdig de voor de uitoefening van diens taak noodzakelijke gegevens. Het college van bestuur rapporteert regelmatig aan de raad van toezicht over de stand van zaken met betrekking tot de ontwikkeling van de strategie en het beleid van de TUA.
5. Het college van bestuur verschaft het curatorium tijdig de voor de uitoefening van diens taak noodzakelijke gegevens. Het college van bestuur stelt aan het curatorium de voorzieningen ter beschikking waarover de TUA beschikt of redelijkerwijs kan beschikken en die het curatorium redelijkerwijs nodig acht voor de vervulling van zijn taken.
Het college van bestuur draagt zorg dat de curatoren te allen tijde toegang tot de colleges hebben.
6. Hoogleraren worden slechts aangesteld ingevolge een benoeming door de synode.

Vertegenwoordiging

Artikel 9.

1. Het college van bestuur vertegenwoordigt de TUA, voor zover uit de WHW of het reglement niet anders voortvloeit.
2. Het ontbreken van goedkeuring als bedoeld in artikel 8 lid 3 tast de vertegenwoordigingsbevoegdheid van het college van bestuur niet aan.
3. In alle gevallen waarin de TUA een tegenstrijdig belang heeft met één of meer leden van het college van bestuur, wordt de TUA vertegenwoordigd door één of meer personen die daartoe door de raad van toezicht, al dan niet uit zijn midden of uit het college van bestuur, worden aangewezen.
4. Het college van bestuur kan aan personen in dienst van de TUA alsook aan derden volmacht verlenen om de TUA binnen de grenzen van de volmacht te vertegenwoordigen.

III. Raad van Toezicht

Samenstelling, benoeming en ontslag raad van toezicht

Artikel 10.

1. De raad van toezicht bestaat uit vijf leden. Ingeval van vacatures neemt de raad van toezicht onverwijld maatregelen ter aanvulling van zijn ledental. Ook wanneer de raad van toezicht te eniger tijd uit minder dan vijf leden bestaat, is het volledig bevoegd tot het verrichten van alle handelingen die uit zijn taak voortvloeien.
2. De leden van de raad van toezicht worden door of vanwege de synode benoemd op voordracht van de raad van toezicht, met inachtneming van de regelingen die de synode vaststelt inzake de totstandkoming van zodanige voordrachten en conform art.50 sub 14 K.O. De voorzitter wordt in functie benoemd. De raad van toezicht komt tot zijn voordracht na een objectieve en desgewenst openbare werving van kandidaten.
3. Bij de samenstelling van de raad van toezicht wordt gelet op diverse facetten die de aandacht van de raad van toezicht vragen waarbij de raad van toezicht in ieder geval wordt samengesteld op basis van algemene bestuurlijke kwaliteiten, affiniteit met de doelstelling van de TUA en met een spreiding van deskundigheden en achtergronden. De aandachtspunten met betrekking tot de van een lid van de raad van toezicht gevraagde deskundigheid en achtergrond worden in algemene zin vastgelegd door de raad van toezicht in een profielschets.
4. De leden van de raad van toezicht dienen lid te zijn van de Kerken.
5. De leden van de raad van toezicht worden benoemd voor een periode van ten hoogste drie jaar. Aftredende leden zijn terstond herbenoembaar met dien verstande dat een lid niet langer dan gedurende negen aaneengesloten jaren zitting kan hebben in de raad van toezicht.
6. Bij ontstentenis van alle leden van de raad van toezicht zal door de raad met inachtneming van het in dit reglement bepaalde een nieuwe raad van toezicht worden benoemd. De aldus benoemde leden van de raad van toezicht treden af zodra opvolgers zijn benoemd door de synode conform het bepaalde in lid 2.
7. Het lidmaatschap van de raad van toezicht eindigt voorts:
 - door overlijden;
 - indien het desbetreffende lid het vrije beheer over diens vermogen verliest als gevolg van curatele of bewind;
 - door schriftelijke ontslagneming met inachtneming van een redelijke termijn;
 - door toetreding tot het college van bestuur;
 - door het eindigen van het lidmaatschap van de Kerken.

Organisatie raad van toezicht

Artikel 11.

1. De raad van toezicht benoemt uit zijn midden een vice-voorzitter en een secretaris.
2. De raad van toezicht vergadert ten minste vier maal per jaar en verder zo dikwijls als de voorzitter, twee leden van de raad van toezicht of het college van bestuur het nodig achten.
3. De oproeping tot de vergadering geschiedt schriftelijk ten minste zeven dagen tevoren, de dag van de oproeping en die van de vergadering niet meegerekend. De oproeping vermeldt, behalve plaats en tijdstip van de vergadering, de agenda.
4. De vergaderingen worden geleid door de voorzitter of vice-voorzitter van de raad van toezicht. Bij hun beider afwezigheid wijst de raad van toezicht een ander lid van de raad van toezicht als voorzitter van de vergadering aan.
5. Behoudens de in dit reglement voorziene afwijkingen besluit de raad van toezicht bij gewone meerderheid van de uitgebrachte stemmen. Ieder lid van de raad van toezicht heeft één stem. Stemmingen geschieden mondeling, tenzij een lid van de raad van toezicht schriftelijke stemming verlangt. Schriftelijke stemming geschiedt bij ongetekende, gesloten briefjes. Blanco stemmen worden geacht niet te zijn uitgebracht.
6. Het door de voorzitter van de vergadering uitgesproken oordeel omtrent de uitslag van de stemming is beslissend. Wordt onmiddellijk na het uitspreken van het oordeel van de voorzitter de juistheid daarvan betwist, dan vindt een nieuwe stemming plaats.
7. De leden van de raad van toezicht stemmen te allen tijde zonder last of ruggespraak, met inachtneming van het bepaalde in art.12 lid 4.
8. De raad van toezicht kan alleen dan geldige besluiten nemen, indien de meerderheid van de leden van de raad van toezicht aanwezig is. Een lid van de raad van toezicht kan zich slechts door een ander lid van de raad van toezicht doen vertegenwoordigen, mits bij schriftelijke machtiging, waarvan de toereikendheid door de voorzitter wordt beoordeeld.
9. Indien een lid van de raad van toezicht bij een te nemen besluit een persoonlijk belang heeft, dient hij zich terug te trekken uit de beraadslagingen en zich te onthouden van stemmingen over dit besluit.
10. De raad van toezicht kan ook buiten vergadering besluiten nemen mits de zienswijze van de leden van de raad van toezicht schriftelijk, per mail, wordt ingewonnen en geen van de leden van de raad van toezicht zich tegen deze wijze van besluitvorming verzet.
11. Indien in een vergadering alle leden van de raad van toezicht aanwezig of vertegenwoordigd zijn,

- kunnen over alle onderwerpen geldige besluiten worden genomen, mits met algemene stemmen, ook al zijn de voorschriften voor het oproepen en houden van vergaderingen niet in acht genomen.
12. Het college van bestuur woont de vergaderingen van de raad van toezicht met adviserende stem bij, tenzij zaken worden besproken waarbij hun persoon, positie of hun functioneren direct of indirect betrokken zijn, de raad haar eigen functionarissen evalueert of de raad besluit zonder het college van bestuur te willen vergaderen.
 13. Van het verhandelde in de vergadering worden notulen gemaakt, welke in de eerstvolgende vergadering worden vastgesteld en daarna worden getekend door de voorzitter van de desbetreffende vergadering en door een ander lid van de raad van toezicht, dat in de desbetreffende vergadering aanwezig was.
 14. Jaarlijks, binnen vijf maanden na afloop van een boekjaar, stelt de raad van toezicht het bestuursverslag van de TUA vast. Het bestuursverslag wordt daarna onverwijld openbaar gemaakt.
 15. De raad van toezicht stelt een reglement op voor de raad van toezicht, waarin het eigen functioneren van de raad van toezicht nader wordt geregeld. Het in de vorige volzin bedoelde reglement wordt vastgesteld door de synode.
 16. De raad van toezicht legt verantwoording af aan de synode.

Taken en bevoegdheden raad van toezicht

Artikel 12.

1. De raad van toezicht is belast met de werkzaamheden welke hem in dit reglement en het reglement van de raad van toezicht zijn opgedragen.
2. De raad van toezicht houdt integraal toezicht op de uitvoering van het beleid van het college van bestuur en op de algehele gang van zaken in de TUA en de aan haar verbonden instellingen en rechtspersonen, met dien verstande dat de werkzaamheden van het curatorium uitdrukkelijk van het toezicht door de raad van toezicht zijn uitgezonderd.
3. De raad van toezicht staat het college van bestuur met raad terzijde.
4. Bij de vervulling van hun taak richten de leden van de raad van toezicht zich naar de belangen van de TUA en de aan haar verbonden instelling(en), rekening houdend met het feit dat de TUA een bijzondere verantwoordelijkheid heeft jegens de Kerken.

IV. Curatorium

Samenstelling, benoeming en ontslag curatorium

Artikel 13.

1. De TUA heeft een curatorium, bestaande uit een door of vanwege de synode vast te stellen aantal curatoren.
2. Curatoren worden benoemd, geschorst en ontslagen door of vanwege de Kerken met inachtneming van door de synode vastgestelde regelingen.

Organisatie curatorium

Artikel 14.

Het curatorium functioneert met inachtneming van door de synode vastgestelde regelingen.

Taken en bevoegdheden curatorium

Artikel 15.

1. Het curatorium ziet namens de kerken toe op:
 - het handhaven van het gereformeerd-confessionele karakter van de TUA als wetenschappelijke opleiding;
 - het functioneren van hoogleraren en docenten binnen het kader van het gereformeerd-confessionele karakter van de opleiding;
 - de actieve vormgeving van het gereformeerd-confessionele karakter van de opleiding door hoogleraren en docenten, zowel met het oog op het onderwijs als met het oog op de praktische geestelijke vorming van studenten.
 Daartoe heeft het curatorium binnen de TUA de volgende bevoegdheden, die het kan uitoefenen op basis en met inachtneming van door de synode vastgestelde regelingen:
 - a. het doen van voordrachten aan de synode voor benoeming van hoogleraren;
 - b. goedkering verlenen aan benoeming van docenten door het college van bestuur;
 - c. het met het college van bestuur houden van opzicht over leer en leven van hoogleraren;
 - d. het college van bestuur adviseren over een voorgenomen schorsing van een hoogleraren;
 - e. het toelaten en kerkelijk-geestelijk begeleiden van admissiale studenten;
 - f. het kennismaken van de voortgang van studie en stages van admissiale studenten;
 - g. het ontnemen van de admissiale status;
 - h. het verlenen van preekconsent aan admissiale studenten;
 - i. het ontnemen van preekconsent;
 - j. het beroepbaar stellen van admissiale studenten;
 - k. het ontnemen van de beroepbaarstelling;
 - l. het bezoeken van colleges.
2. De benoeming van stagebegeleiders van admissiale studenten behoeft de instemming van het curatorium.

V. College van hoogleraren

Artikel 16.

1. De aan de TUA verbonden hoogleraren vormen gezamenlijk het college van hoogleraren. Universitaire hoofddocenten kunnen op voordracht van het college van bestuur deel uitmaken van het college van hoogleraren.
2. Het college van hoogleraren is, met inachtneming van hetgeen overigens in of krachtens dit reglement is bepaald, belast met:
 - a. de dagelijkse leiding van het onderwijs en het onderzoek aan de universiteit;
 - b. de coördinatie en onderlinge afstemming van de werkzaamheden van de hoogleraren;

- c. het gevraagd en ongevraagd adviseren van en functioneren als klankbord voor het college van bestuur met betrekking tot de aangelegenheden van onderwijs, onderzoek en kennisvalorisatie;
3. De positie van het college van hoogleraren wordt nader geregeld in een reglement, dat daartoe, op voorstel van de raad van toezicht en gehoord het college van hoogleraren, wordt vastgesteld door de synode.

VI. Overige bepalingen

Boekjaar, jaarrekening en begroting en bestuursverslag

Artikel 17.

1. Het boekjaar van de TUA is gelijk aan het kalenderjaar.
2. De boeken worden na afloop van ieder jaar afgesloten. Het college van bestuur maakt daaruit binnen drie maanden na afloop van het boekjaar de jaarrekening op. Tegelijkertijd stelt het college van bestuur het bestuursverslag op.
3. De raad van toezicht verleent opdracht aan een registeraccountant tot onderzoek van de jaarrekening. De registeraccountant brengt omtrent zijn onderzoek verslag uit aan zowel de raad van toezicht als aan het college van bestuur.
4. De jaarrekening en het bestuursverslag behoeven de goedkeuring van de raad van toezicht. Na behandeling van het voorstel tot goedkeuring van de jaarrekening behandelt de raad van toezicht het voorstel tot verlening van décharge van het college van bestuur voor het gedurende het afgelopen boekjaar gevoerde bestuur. Deze procedure dient binnen vijf maanden na afloop van het boekjaar te zijn afgerond.
5. Uiterlijk in de maand december van ieder boekjaar wordt in de vergadering van de raad van toezicht de door het college van bestuur opgestelde begroting voor het eerstvolgende boekjaar besproken en vervolgens door de raad van toezicht goedgekeurd.

Medezeggenschap

Artikel 18.

De medezeggenschap van het personeel en studenten van de TUA vindt plaats in de universiteitsraad. Samenstelling, werkwijze en bevoegdheden van de universiteitsraad zijn beschreven in door het college van bestuur vastgestelde reglement voor de universiteitsraad. In dit reglement is verdisconteerd dat de synode de uiteindelijke zeggenschap heeft over een aantal specifiek benoemde punten.

Opleidingscommissie

Artikel 19.

Het college van bestuur stelt voor de opleidingen één opleidingscommissie in. De opleidingscommissie bestaat voor de helft uit docenten en voor de helft uit studenten. De leden worden benoemd door het college van bestuur. De opleidingscommissie heeft met name tot taak:

- het college van bestuur te adviseren over de vaststelling en de wijzigingen van de onderwijs- en examenregeling;
- jaarlijks de uitvoering van de onderwijs- en examenregeling en het onderwijsprogramma te beoordelen;
- en te adviseren over andere aangelegenheden die de opleidingen betreffen.

Examencommissie

Artikel 20.

Het college van bestuur stelt voor de opleidingen één examencommissie in. De leden worden benoemd door het college van bestuur. De examencommissie heeft met name tot taak:

- te beoordelen welke aanvullende instroomseisen nodig zijn bij een afwijkende vooropleiding;
- verzoeken om vrijstellingen of aanpassingen in het studieprogramma van individuele studenten te beoordelen;
- de kwaliteit van de afgegeven diploma's te borgen.

Het college van bestuur hoort de examencommissie over de voorgenomen wijzigingen van de onderwijs- en examenregeling.

Enquêterecht

Artikel 21.

De synode is bevoegd, overeenkomstig artikel 2:346, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek, tot het indienen van een verzoek als bedoeld in artikel 2:345 van het Burgerlijk Wetboek, bij de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam.

Reglementswijziging

Artikel 22.

1. Dit reglement kan worden gewijzigd door een besluit van de synode, op voorstel van het college van bestuur, welk voorstel dient te zijn goedgekeurd door de raad van toezicht.
2. Voor een besluit tot goedkeuring van een voorstel tot reglementswijziging worden de leden van de raad van toezicht bijeengeroepen op een termijn van tenminste veertien dagen, de dag der oproeping en die van de vergadering niet meegerekend, waarbij in de oproeping de voorgestelde reglementswijziging wordt vermeld.
3. Het besluit van de raad van toezicht tot goedkeuring van een voorstel tot reglementswijziging kan alleen worden genomen met een meerderheid van ten minste twee/derde van de uitgebrachte stemmen van de leden van de raad van toezicht, in een vergadering waarin ten minste twee/derde van de in functie zijnde leden van de raad van toezicht aanwezig of vertegenwoordigd is. Is niet twee/derde van het aantal zitting hebbende leden aanwezig of vertegenwoordigd, dan wordt binnen vier weken, doch niet eerder dan veertien dagen na de eerste vergadering, een tweede vergadering gehouden, waartoe dezelfde oproepingstermijn in acht wordt genomen waarin ongeacht het aantal aanwezige of vertegenwoordigde zitting hebbende leden tot de goedkeuring kan worden besloten met een meerderheid van ten minste twee/derde van de uitgebrachte stemmen.

*Ontbinding**Artikel 23.*

1. De TUA kan worden ontbonden door een besluit van de synode, op voorstel van het college van bestuur, welk voorstel dient te zijn goedgekeurd door het curatorium en de raad van toezicht.
2. Het bepaalde in de leden 2 en 3 van het vorige artikel is van overeenkomstige toepassing.
3. De vereffening geschiedt door de leden van het college van bestuur, tenzij de raad van toezicht één of meer andere vereffenaars aanwijst, onder toezicht van de raad van toezicht.
4. Gedurende de vereffening blijven de bepalingen van dit reglement zoveel mogelijk van kracht.

*Slot- en overgangsbepaling**Artikel 24.*

In alle gevallen, waarin dit reglement niet voorziet, beslist de raad van toezicht binnen de kaders van de wet.

Artikel 25.

Dit reglement treedt in werking per 1 januari 2017. De synode kan dit reglement herzien. Het college van bestuur zal tijdig het initiatief nemen om met wijzigingsvoorstellen richting de synode te komen.

Vastgesteld door de synode op datum 2016.

3. Reglement raad van toezicht*Begripsbepaling*

1. Zie hiervoor artikel 1 in het reglement van de TUA.

Onafhankelijkheid

2. Elke vorm of schijn van belangenverstrengeling tussen de TUA, inbegrepen daaraan gelieerde instellingen, en een lid van de raad van toezicht, zijn familieleden, inclusief een geregistreerd partner of levensgezel, tot en met de derde graad, wordt vermeden.
3. Een lid van de raad van toezicht kan niet tevens:
 - a. personeelslid zijn verbonden aan een theologische faculteit van een Nederlandse universiteit of werkzaam zijn aan een theologisch onderzoeksinstituut of een theologische onderzoeksschool van een andere universiteit;
 - b. werkzaam zijn bij een ministerie, of een organisatie die direct of indirect toezicht op de universiteit houdt;
 - c. lid zijn van de Eerste of Tweede Kamer der Staten-Generaal;
 - d. direct of indirect eigenaar of aandeelhouder zijn van een bedrijf dat zakelijk belang bij de universiteit heeft.
4. De leden van de raad van toezicht:
 - a. ontvangen geen persoonlijke financiële vergoeding van de TUA of van een aan haar gelieerde rechtspersoon;
 - b. zijn geen bestuurslid van een rechtspersoon, waarin een lid van het college van bestuur van de universiteit lid van de raad van commissarissen of de raad van toezicht is;
 - c. bezitten geen aandelenpakket in een aan de TUA gelieerde vennootschap.
5. De raad van toezicht vermeldt in het bestuursverslag en in de verantwoording aan de synode dat naar zijn oordeel het principe van onafhankelijkheid is geëerbiedigd.

Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden

6. De raad van toezicht oefent de taken en bevoegdheden uit die hem bij het reglement van de rechtspersoon of bij of krachtens de WHW zijn opgedragen.
7. De raad van toezicht ziet er op toe dat het college van bestuur bij de uitoefening van zijn bevoegdheden de op de TUA betrekking hebbende wetten, de krachtens die wetten uitgevaardigde regelingen, richtlijnen, aanwijzingen en reglementen en de voor de TUA geldende gedragscodes naleeft.
8. Onverminderd hetgeen overigens in het reglement van de rechtspersoon of bij of krachtens de WHW is bepaald, is de raad van toezicht belast met het:
 - a. toezien op de naleving van wettelijke verplichtingen en de omgang met gedragscodes door het college van bestuur;
 - b. opstellen en vaststellen van het gewenste profiel en de samenstelling en competentie van de leden van de raad van toezicht, welke door de synode worden goedgekeurd;
 - c. ten minste éénmaal per jaar, buiten aanwezigheid van het college van bestuur, bespreken van zowel zijn eigen functioneren als dat van de individuele leden van de raad van toezicht;
 - d. ten minste éénmaal per jaar, buiten aanwezigheid van het college van bestuur, bespreken van het functioneren van de leden van college van bestuur;
 - e. ten minste éénmaal per jaar overleg met de universiteitsraad en in principe buiten aanwezigheid van het college van bestuur;
 - f. het vaststellen van de beloning van hoogleraren en de uitkering aan emeriti voor zover ze formeel geen arbeidsrechtelijk dienstverband met de TUA hebben of gehad hebben;
 - g. jaarlijks afleggen van openbare verantwoording door middel van het bestuursverslag;
 - h. afleggen van verantwoording aan de synode.

In het onder g. bedoelde bestuursverslag wordt van ieder lid van de raad van toezicht opgave gedaan van:

- naam;
- geslacht;
- leeftijd;
- hoofdfunctie;
- nevenfuncties voor zover deze relevant zijn voor de vervulling van de taak als lid van de raad van toezicht, waaronder in ieder geval andere toezichthoudende taken;
- datum van eerste benoeming;
- lidmaatschap van commissies van de raad van toezicht.

Onvoorziene zaken

9. In de gevallen waarin dit reglement niet voorziet, beslist de voorzitter.

Wijzigen reglement raad van toezicht

10. Het reglement raad van toezicht wordt door de raad van toezicht gewijzigd conform artikel 11 lid 15 van het reglement voor de TUA.

Vastgesteld door de synode op *datum* 2016.

4. Reglement curatorium

1. De TUA heeft een curatorium conform artikel 13 van het reglement.
2. Elke particuliere synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken wijst twee curatoren en hun secundi aan uit de predikanten, die zich in haar ressort bevinden, een wetenschappelijke opleiding hebben genoten en bij voorkeur minstens vijf jaar in het ambt van predikant staan. De generale synode benoemt, op aanbeveling van het curatorium, een secretariscurator en een secundus secretariscurator.
3. De voorzitter en de assessor van het curatorium worden voor een jaar naar toerbeurt door het curatorium aangewezen.
4. Het curatorium vergadert minstens viermaal per jaar en voorts indien de voorzitter dit wenselijk acht, of indien drie andere curatoren respectievelijk het college van bestuur onder opgave van redenen een verzoek hiertoe aan de voorzitter richten.
5. De hoogleraren hebben het recht de vergadering van het curatorium bij te wonen. Zij hebben een adviserende stem. Per vergadering zijn in principe tenminste twee hoogleraren aanwezig, bij voorkeur in ieder geval de rector of zijn vervanger. Indien zaken worden besproken waarbij zij persoonlijk direct of indirect betrokken zijn, zijn de hoogleraren niet in de vergadering aanwezig.
6. De besluiten worden met gewone meerderheid van stemmen genomen, tenzij het curatorium anders beslist.
7. Over zaken wordt mondeling, over personen schriftelijk gestemd. Blanco stemmen tellen niet mee. Bij staken van stemmen wordt het voorstel geacht te zijn verworpen. Stemmen bij volmacht is niet mogelijk.
8. Het curatorium maakt jaarlijks een verslag van zijn werkzaamheden ten behoeve van de particuliere synoden.
9. Het curatorium doet voordrachten aan de synode voor benoeming van hoogleraren met inachtneming van de door de synode vastgestelde procedure.
10. Het curatorium keurt benoeming van docenten door het college van bestuur goed.
11. Het curatorium houdt met het college van bestuur opzicht over leer en leven van hoogleraren.
12. Het moderamen van het curatorium kan in opdracht van het curatorium een voorstel voor schorsing van een hoogleraar aanhangig maken bij het college van bestuur.
13. Het curatorium neemt admisie-examens af van studenten die opgeleid wensen te worden voor het ambt van predikant in de Kerken.
14. Een student die het admisie-examen met gunstig gevolg heeft afgelegd, wordt toegelaten als admisiaal-student. Er is sprake van een proeftijd van in de regel twee jaar.
15. Het curatorium draagt zorg voor het kerkelijk en geestelijk begeleiden van admisiaal-studenten.
16. Het curatorium kan de admisiale status ontnemen.
17. Het curatorium neemt het proponentsexamen af en verleent, na het met goed gevolg afleggen van dit examen, preekconsent.
18. Een delegatie van het curatorium woont het Master II-examen van admisiaal-studenten bij.
19. De aanwijzing van een begeleider van de stage van een admisiaal-student door het college van hoogleraren, behoeft de instemming van het curatorium.
20. Het curatorium neemt kennis van de voortgang van de studie en de stage van een admisiaal-student.
21. Het curatorium kan het preekconsent ontnemen.
22. Het curatorium stelt admisiaal-studenten die aan de daarvoor gestelde vereisten voldoen beroepbaar. Indien binnen een jaar na de beroepbaarstelling geen beroep is ontvangen, kan het curatorium, op verzoek van de kandidaat, de beroepbaarstelling steeds met een jaar verlengen. De beroepbaarstelling kan niet langer dan vijf jaar worden verleend.
23. Het curatorium kan een kandidaat de beroepbaarstelling ontnemen.
24. Zij die na het Master II-examen verder studeren met het oog op een promotie, kunnen door het curatorium, gelet op hun verzoek en gehoord het advies van het college van hoogleraren, op een later tijdstip beroepbaar gesteld worden.
25. Het curatorium bezoekt jaarlijks enkele colleges.
26. Het curatorium legt schriftelijk verantwoording af aan de synode.
27. Dit reglement kan worden gewijzigd door de synode conform artikel 14 van het reglement van de TUA.

Vastgesteld door de synode op *datum* 2016.

5. Reglement college van bestuur*Begripsbepaling*

1. Zie hiervoor artikel 1 in het reglement van de TUA.

Samenstelling, benoeming, ontslag

2. Het college van bestuur is vastgesteld op twee leden, conform artikel 6 lid 1 van het reglement van de rechtspersoon. Het college van hoogleraren zal in de gelegenheid worden gesteld tot het uit zijn midden doen van een voordracht voor de benoeming van één lid van het college van bestuur voor een periode van drie jaren.

Alvorens tot benoeming of ontslag van een lid van het college van bestuur over te gaan, hoort de raad van toezicht vertrouwelijk de universiteitsraad, bedoeld in artikel 9.30, derde lid, tweede volzin, van de

WHW, over het voorgenomen besluit tot benoeming of ontslag. Het horen geschiedt op een zodanig tijdstip dat het van wezenlijke invloed kan zijn op de besluitvorming.

Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden

3. Het college van bestuur oefent de taken en bevoegdheden uit die hem bij het reglement van de rechtspersoon of bij of krachtens de WHW aan het instellingsbestuur en het bestuur van opleidingen zijn opgedragen.
4. Het college van bestuur is binnen de in het vorige artikel genoemde taken en bevoegdheden in het bijzonder verantwoordelijk voor een doelmatig en efficiënt beheer van de TUA, waaronder het ontwikkelen en bevorderen van de identiteit, het studentenbeleid, het beheer van de onderwijs- en onderzoeksorganisatie, het beheer van de financiën, gebouwen en overige faciliteiten, het personeelsbeleid- en beheer, het informatiebeheer, inclusief de ICT-infrastructuur, het organisatiebeleid en het arbo-, milieu- en veiligheidsbeleid.
5. Het college van bestuur stelt, rekening houdend met de in de profielschets leden college van bestuur opgenomen taakverdeling, onderling de taakverdeling binnen het college van bestuur vast en legt deze ter goedkeuring voor aan de raad van toezicht.
6. Het college van bestuur is er verantwoordelijk voor dat de werving, selectie en tijdige voordracht voor de benoeming van hoogleraren plaatsvinden conform de door de synode vastgestelde 'Benoemings-procedure Hoogleraren Theologische Universiteit Apeldoorn', met dien verstande dat het college van bestuur geen verantwoordelijkheid draagt voor de taakuitoefening van het curatorium in die procedure.
7. Het college van bestuur draagt er zorg voor dat de activiteiten van de TUA bestuurlijk, juridisch, organisatorisch en financieel deugdelijk geregeld zijn, transparant zijn en verantwoord kunnen worden.
8. Het college van bestuur is verantwoordelijk voor de organisatie van een effectieve en transparante medezeggenschap voor het personeel en de studenten van de TUA.
9. Het college van bestuur woont voor zover noodzakelijk (rector) of wenselijk (algemeen bestuurder) de vergaderingen van het curatorium met adviserende stem bij, tenzij zaken worden besproken waarbij zij persoonlijk direct of indirect betrokken zijn.
10. Het college van bestuur is in het bijzonder belast met:
 - a. het vaststellen van de noodzakelijke regelingen wat betreft rechtsbescherming van personeel en studenten en het benoemen van leden voor deze commissies;
 - b. het vaststellen van het reglement voor de universiteitsraad;
 - c. het vaststellen van een reglement voor de opleidingscommissie en het benoemen van leden voor de opleidingscommissie;
 - d. het vaststellen van een reglement voor de examencommissie en het benoemen van leden voor de examencommissie;
 - e. het vaststellen van het studentenstatuut waaronder het onderwijs- en examenreglement;
 - f. het vaststellen van een regeling wat betreft de evaluatiesystematiek van het onderwijs;
 - g. het vaststellen van regels van procedurele aard met betrekking tot het profileringsfonds;
 - h. het bepalen van het personeelsbeleid en het voeren van het personeelsbeheer;
 - i. het na overleg met het curatorium benoemen, schorsen en ontslaan van niet hoogleraren;
 - j. het benoemen, schorsen en ontslaan van wetenschappelijk medewerkers en onderwijsondersteunend personeel;
 - k. het vaststellen van het van het (zesjaarlijkse) instellingsplan dat goedgekeurd wordt door de raad van toezicht;
 - l. het toezien op een zorgvuldige procedure wat betreft het oprichten van een bijzondere leerstoel aan de TUA en het benoemen van een bijzondere hoogleraren.
 - m. het vaststellen van een meerjarenbegroting voor de periode tussen twee opeenvolgende vergaderingen van de synode weke goedgekeurd wordt door de raad van toezicht.
 - n. het vaststellen van de jaarlijkse begroting welke goedgekeurd wordt door de raad van toezicht;
 - o. het vaststellen en bekendmaken van de hoogte van het instellingscollegegeld;
 - p. het geven van aanwijzingen voor een goede gang van zaken met betrekking van het gebouw en het terrein.
11. Het college van bestuur kan, na raadpleging van het college van hoogleraren, een rechtspersoon met volledige rechtsbevoegdheid bevoegd verklaren bij de TUA een bijzondere leerstoel te vestigen. Het besluit vermeldt het wetenschapsgebied waarin door de bijzondere hoogleraar onderwijs zal worden gegeven. De bevoegdverklaring geschiedt op een daartoe strekkend verzoek van het bestuur van de rechtspersoon met volledige rechtsbevoegdheid. De benoeming geschiedt voor een periode van vijf jaar met de mogelijkheid van verlenging voor eenzelfde periode.
12. De rector is de decaan in de zin van de WHW.

Strijdigheid van belangen

13. Het college van bestuur richt zich bij de vervulling van zijn taak naar de belangen van de TUA en de aan haar verbonden instelling(en), rekening houdend met het feit dat de TUA een bijzondere verantwoordelijkheid heeft jegens de Kerken in Nederland.
14. Elke vorm of schijn van belangenverstremgeling tussen de TUA, inbegrepen daaraan gelieerde instellingen, en een lid van een college van bestuur en zijn bloed- en aanverwanten, inclusief een geregistreerd partner of levensgezel, tot de derde graad wordt vermeden. Besluiten tot het aangaan van transacties waarbij belangenverstremgeling op kan treden, behoeven vooraf goedkeuring van de raad van toezicht.
15. Het lid van het college van bestuur kan niet tevens zijn:
 - a. lid van de raad van toezicht of het curatorium;
 - b. werkzaam in een andere functie bij de TUA, tenzij het desbetreffende lid is benoemd op voordracht van het college van hoogleraren;
 - c. lid van de raad van toezicht of van het college van bestuur van een andere universiteit of een andere opleiding waarmee de TUA contacten onderhoudt.
16. De leden van het college van bestuur onthouden zich van nevenwerkzaamheden die de belangen van de TUA schaden of zouden kunnen schaden. De leden van het college van bestuur melden al

- hun betaalde en onbetaalde nevenwerkzaamheden aan de raad van toezicht, dat de uitoefening van bepaalde nevenwerkzaamheden kan verbieden indien het belang van de universiteit door die nevenwerkzaamheden kan worden geschaad.
17. De TUA verstrekt aan de leden van het college van bestuur uitdrukkelijk geen persoonlijke leningen, garanties en dergelijke.
 18. Een lid van het college van bestuur meldt een mogelijk optredende belangenverstremming terstond aan de voorzitter van de raad van toezicht. De voorzitter stelt de mogelijke belangenverstremming in de eerstvolgende vergadering van de raad van toezicht aan de orde. De raad van toezicht bespreekt buiten aanwezigheid van dit lid van het college van bestuur het mogelijke bestaan van een tegenstrijdig belang en, als een tegenstrijdig belang aanwezig wordt geacht, de wijze van beëindiging daarvan.
 19. Een lid van het college van bestuur neemt binnen de TUA niet deel aan de meningsvorming en de besluitvorming over een onderwerp of transactie waarbij hij een belang heeft dat strijdig zou kunnen zijn met het belang van de TUA.

Onvoorziene zaken

20. In de gevallen waarin dit reglement niet voorziet beslist het college van bestuur. De beslissing dient te worden goedgekeurd door de raad van toezicht .

Vastgesteld door de synode op *datum* 2016

6. Reglement college van hoogleraren

De hoogleraren zijn met inachtneming van:

- de bevoegdheden die door de synode aan het curatorium zijn toegekend;
- al hetgeen volgens de WHW aan de hoogleraar is opgedragen;
- het vastgesteld beleid en
- binnen de vastgestelde begroting.

verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het hun toegewezen wetenschapsgebied en voor de inhoud van het te geven onderwijs op dat gebied. Dit onverminderd de bevoegdheid van het college van bestuur.

Een hoogleraar heeft de dagelijkse leiding over een vakgroep. Iedere docent en wetenschappelijk medewerker is ingedeeld bij een vakgroep.

De hoogleraren werken, met inachtneming van de collegiale en academische vrijheid van de hoogleraren, onder de directe verantwoordelijkheid van het college van bestuur.

Indien in het kader van een beoogde benoeming als hoogleraar er eerst sprake is van een benoeming door de synode als universitair hoofddocent maakt deze ook deel uit van het college van hoogleraren. De universitaire hoofddocent heeft een volwaardig stemrecht.

Op verzoek van de rector kan een bijzonder hoogleraar ook deelnemen aan de bespreking in het college van hoogleraren. Hij heeft dan een adviserende stem.

De rector voert zijn taak uit in nauwe samenwerking met en optimale inbreng van het college van hoogleraren. Hij zal samen met hen zorg dragen voor een consistent en slagvaardig beleid. Hij zal ervoor zorg dragen dat de leden van het college van hoogleraren goed geïnformeerd worden over de bestuurlijke activiteiten en besluiten.

Onverminderd de taken en bevoegdheden van de rector, zoals omschreven in de profielschets van de leden van het college van bestuur, draagt het college van hoogleraren zorg voor de onderlinge afstemming tussen de hoogleraren, de onderlinge coördinatie en voor het nemen van de daarvoor noodzakelijke besluiten. Het college van hoogleraren heeft daarvoor de volgende taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden:

1. Uitvoeren van door het college van bestuur gedelegeerde taken;
2. Dagelijks leidinggeven aan het onderwijs en het onderzoek van de TUA met de daarbij behorende valorisatie;
3. Vaststellen van algemene richtlijnen voor de wetenschapsbeoefening;
4. Vaststellen van het onderzoeksprogramma dat samen met de Theologische Universiteit Kampen (vrijgemaakt) is opgesteld;
5. In onderwijskundig opzicht begeleiden van de studenten, in het algemeen zelf via het mentoraat, en in afstemming met de studieadviseur;
6. Bespreken van alle onderwerpen die van strategisch belang voor de TUA zijn en het adviseren van het college van bestuur daarover;
7. Adviseren van het curatorium over alle zaken die betrekking hebben op admisionale studenten;
8. Doen van voorstellen voor de begroting van de vakgroep waar de betreffende hoogleraar inhoudelijk leiding aan geeft;
9. Uitvoeren van de in de benoemingsprocedures Hoogleraren genoemde taken van het college van hoogleraren.

Het college van hoogleraren vergadert minimaal zes maal per jaar. De voorzitter van het college van bestuur heeft het recht de vergaderingen bij te wonen en heeft een adviserende stem.

De hoogleraren vormen gezamenlijk het college van promoties in de zin van de WHW. Het college van promoties stelt het promotiereglement vast.

De rector kan de aan de TUA verbonden universitaire hoofddocenten en bijzonder hoogleraren uitnodigen deel te nemen aan de beraadslagingen van het college voor promoties. Zij hebben alsdan een adviserende stem in dit college.

Elk jaar heeft één van de hoogleraren gedurende één collegeperiode studieverlof gekoppeld aan de collegevrije periode. Het college van hoogleraren stelt het rooster hiervoor vast.

Het college van bestuur kan een sabbatical voor een bepaalde periode verlenen aan een hoogleraar waarbij er vooraf duidelijke afspraken gemaakt worden over de beoogde output van deze sabbatical. De rector krijgt na afloop van zijn rectoraat een rectoraal verlof van een half jaar, om extra aandacht te geven aan die aspecten van zijn hoogleraarschap die vanwege rectoraatstaken tekort gekomen zijn.

Ten aanzien van de algemene gang van zaken tijdens vergaderingen van het College van hoogleraren geldt het volgende:

1. De vergaderingen van het college van hoogleraren worden geleid door de rector of conrector. Bij hun beider afwezigheid wijst het college van hoogleraren een ander lid van het college van hoogleraren als voorzitter van de vergadering aan;
2. Het college van hoogleraren besluit bij gewone meerderheid van de uitgebrachte stemmen. Ieder lid van het college van hoogleraren heeft één stem. Stemmingen geschieden mondeling, tenzij een lid van het college van hoogleraren schriftelijke stemming verlangt. Schriftelijke stemming geschiedt bij ongetekende, gesloten briefjes. Blanco stemmen worden geacht niet te zijn uitgebracht;
3. Het door de voorzitter van de vergadering uitgesproken oordeel omtrent de uitslag van de stemming is beslissend. Wordt onmiddellijk na het uitspreken van het oordeel van de voorzitter de juistheid daarvan betwist, dan vindt een nieuwe stemming plaats.;
4. Het college van hoogleraren kan alleen dan geldige besluiten nemen, indien de meerderheid van de leden van het college van hoogleraren aanwezig is;
5. Indien een lid van het college van hoogleraren bij een te nemen besluit een persoonlijk belang heeft, dient hij zich terug te trekken uit de beraadslagingen en zich te onthouden van stemmingen over dit besluit;
6. Het college van hoogleraren kan ook buiten vergadering besluiten nemen mits de zienswijze van de leden van het college van hoogleraren schriftelijk, per mail, wordt ingewonnen en geen van de leden van het college van hoogleraren zich tegen deze wijze van besluitvorming verzet;

Vastgesteld door de synode op datum 2016.

7. Benoemingsprocedure hoogleraren

1. Wanneer een vacature bij hoogleraren aan de TUA optreedt, zet het college van bestuur een procedure in werking om tot vervulling van deze vacature te komen.
2. Zo mogelijk doet het college van bestuur uiterlijk een jaar vóór het bijeenkomen van de synode waarin een benoeming zal dienen plaats te vinden, hiervan mededeling aan het curatorium. Slechts bij plotseling optredende vacatures kan besloten worden tot een versneld tijdpad.
3. Het college van bestuur benoemt een vacaturecommissie, bestaande uit de leden van het moderamen van het curatorium, het college van bestuur en de conrector. De voorzitter van het curatorium ten tijde van het samenstellen van de vacaturecommissie is voorzitter van de commissie, de conrector secretaris. Deze commissie zet in eerste instantie een tijdpad uit en bewaakt dat gedurende de te volgen procedure nauwkeurig.
4. Het college van hoogleraren adviseert het college van bestuur door aanbieding van een nota, met daarin vervat de namen van naar zijn oordeel benoembare personen, daarbij in acht nemend de door de synode vastgestelde kaders. In deze nota wordt in ieder geval aandacht gegeven aan de volgende elementen:
 - a. plaats in de kerken (gemeenten/kerkelijke taken);
 - b. wetenschappelijke opleiding, in het bijzonder de specialisatie op het vakgebied van de vacature; daarbij is een doctorstitel een vereiste;
 - c. ervaring;
 - d. didactische kwaliteiten;
 - e. wetenschappelijke publicaties;
 - f. andere relevante publicaties.
5. Het college van hoogleraren wordt in de gelegenheid gesteld deze nota mondeling toe te lichten; daarbij kan het een voorkeursvolgorde aangeven.
6. Het college van bestuur komt tot een lijst van kandidaten die op grond van de beschikbare gegevens in aanmerking kunnen komen voor benoeming. Hierbij wordt ook acht gegeven op het vertrouwen dat de betrokkenen in de kerken genieten. Verder kan, behalve aan personen in de nota genoemd, ook aandacht worden gegeven aan andere personen, waarbij op dezelfde elementen als in 4 genoemd, zal worden gelet. Indien het college van bestuur bij het samenstellen van deze lijst voorbijgaat aan kandidaten die door het college van hoogleraren zijn genoemd, stelt het daarvan het college van hoogleraren in kennis, met redenen omkleed. De lijst wordt door het college van bestuur aan het curatorium aangeboden.
7. Het curatorium neemt kennis van de lijst met kandidaten en hoe die tot stand is gekomen. Het curatorium adviseert het college van bestuur over de lijst met kandidaten. Het curatorium kan namen toevoegen en schrappen.
8. Het college van bestuur stelt na ontvangst van het advies van het curatorium een kandidatenlijst vast. Indien het college van bestuur bij het samenstellen van deze lijst voorbijgaat aan kandidaten die door het curatorium zijn genoemd, stelt het daarvan het curatorium in kennis met redenen omkleed. De lijst wordt door het college van bestuur aan de vacaturecommissie aangeboden.
9. De vacaturecommissie gaat ter oriëntatie een informatief en objectief gesprek aan met de kandidaten die in de lijst genoemd zijn. In dit gesprek worden de elementen, in 4 genoemd, nader uitgediept. Tevens zal er de nadruk op worden gelegd dat dit gesprek strikt vertrouwelijk en oriënterend van karakter is.
10. De vacaturecommissie doet schriftelijk verslag van haar werkzaamheden aan het curatorium, zo mogelijk uitlopend op een advies.

11. Het curatorium komt, na interne bespreking, tot aanbieding van een tweetal of enkelvoudige voordracht aan de synode. Deze voordracht zal schriftelijk geschieden en vergezeld gaan van een curriculum vitae.
12. De synode doet een benoeming. Indien de synode wenst af te wijken van de voordracht van het curatorium, zal zij het curatorium in de gelegenheid stellen hierover intern beraad te hebben en eventueel een onderzoek in te stellen als bij sub 4 en 6 genoemd.
13. Indien de beoogde kandidaat wetenschappelijk nog onvoldoende gekwalificeerd is op het betreffende vakgebied zal in eerste instantie een tijdelijke benoeming als universitair hoofddocent plaatsvinden en zal het college van bestuur met betrokkene een tenure traject afspreken waaraan ook andere ontwikkelpunten toegevoegd kunnen worden. Als dit tenure traject naar het oordeel van het college van bestuur naar tevredenheid doorlopen is kan een volgende synode alsnog overgaan tot benoeming als hoogleraar.
14. De akte van benoeming van iedere hoogleraar wordt mede ondertekend door het curatorium en door het college van bestuur.

Vastgesteld door de synode op datum 2016.

8. Benoemingsprocedure docenten

1. Wanneer een vacature voor een docent aan de TUA optreedt die niet intern kan worden vervuld, zet het college van bestuur, daarin geadviseerd door het college van hoogleraren, een procedure in werking om tot vervulling van deze vacature te komen.
2. Afhankelijk van de situatie kan het college van bestuur kiezen voor een open sollicitatieprocedure of het benaderen van één of meer personen die voor vervulling van de vacature in aanmerking komen.
3. Bij een sollicitatieprocedure wordt in ieder geval een advertentie geplaatst in De Wekker, het Nederlands Dagblad en het Reformatorisch Dagblad en op de website. Eventueel kan de advertentie ook in een ander medium worden geplaatst.
4. Er wordt een sollicitatiecommissie benoemd, bestaande uit het college van bestuur en de hoogleraar van de vakgroep waar de vacature is. Zij hebben geheimhoudingsplicht ten aanzien van persoonlijke gegevens van sollicitanten. De voorzitter van het college van bestuur fungeert als voorzitter van de commissie.
5. Deze commissie selecteert binnengekomen brieven op grond van de volgende criteria:
 - a. identiteit;
 - b. opleiding;
 - c. ervaring;
 - d. didactische bekwaamheden;
 - e. wetenschappelijke publicaties.
6. Met de daarvoor in aanmerking komende kandidaat c.q. kandidaten worden een of meer selectiegesprekken gevoerd.
7. De sollicitatiecommissie doet een voorstel inzake benoeming aan het college van bestuur.
8. Het college van bestuur benoemt. De benoeming behoeft de goedkeuring van het curatorium.
9. De arbeidsovereenkomst wordt opgesteld en getekend door het college van bestuur.

Vastgesteld door de synode op datum 2016

9. Profielschetsen leden raad van toezicht

Algemeen

Van de leden van de raad van toezicht worden de volgende algemene competenties gevraagd.

De toezichthouders

1. hebben kennis en inzicht in regels en opvattingen over goed bestuur;
2. hebben op basis van bestuurlijke ervaring in een complexe omgeving zicht op het goed bestuurlijk functioneren van de universiteit;
3. hebben ervaring als toezichthouder. Om een toezichthouder in de gelegenheid te stellen deze ervaring op te doen kan voor enkele toezichthouders van deze competentie-eis worden afgeweken;
4. zijn in staat op een academisch denk- en werkniveau te functioneren;
5. zijn in staat maatschappelijke, kerkelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen op de lange termijn in te schatten en de gevolgen daarvan naar de TUA te vertalen;
6. zijn verworteld in de gereformeerde theologie, zijn actief kerkelijk betrokken, hebben zicht op de volle breedte van de kerken en zijn in staat te beoordelen wat de eenheid van deze kerken wel of niet dient en wat van belang is voor een positieve ontwikkeling van deze kerken;
7. kunnen op strategisch niveau functioneren;
8. kunnen onafhankelijk en kritisch functioneren;
9. kunnen integraal toezicht houden. Dat wil zeggen dat de toezichthouders in staat zijn verschillende functionele aspecten, zoals onderwijskundige, organisatorische, financiële, personele, juridische en facilitaire aspecten in relatie tot elkaar af te wegen;
10. hebben zicht op kerkelijke ontwikkelingen, in het bijzonder in Nederland, en zijn in staat zo met gevoeligheden binnen de kerken om te gaan dat dit de eenheid van de kerken bevordert;
11. kunnen belangen afwegen;
12. kunnen beoordelen en toetsen met relatief beperkte informatie;
13. hebben voldoende abstractieniveau en communicatieve vaardigheid om te kunnen adviseren en ondersteunen;
14. hebben inzicht in complexe en professionele organisaties;
15. zijn in staat proactief naar ontwikkelingen te kijken;
16. kunnen het college van bestuur met distantie kritisch volgen;
17. zijn in staat een dialoog met het college van bestuur en de overige leden van de raad van toezicht te voeren;

18. hebben kennis en ervaring in het werven en selecteren van een bestuurder;
19. zijn in staat om op basis van al dan niet zwakke signalen het functioneren van een lid van het college van bestuur in te schatten en te beoordelen;
20. zijn in staat om gesprekken te voeren waarin het functioneren van college van het bestuur wordt geëvalueerd, te spreken over de persoonlijke ontwikkeling van het lid van het college en om corrigerende en grensstellende gesprekken te voeren;
21. zijn in staat te onderhandelen over arbeidsvoorwaarden van een lid van het college van bestuur;
22. zijn in staat het functioneren van de raad van toezicht kritisch te evalueren en verbeterpunten bespreekbaar te maken;
23. zijn in staat om op een inzichtelijke en begrijpelijke manier verantwoording af te leggen over het functioneren van de raad van toezicht.

Voor de voorzitter van de raad van toezicht gelden daarnaast nog de volgende eigenschappen en vaardigheden:

1. beschikt over een strategisch denkvermogen;
2. kan leidinggeven aan de raad van toezicht;
3. kan voldoende distantie tot het college van bestuur houden en de bestuurlijke taken bij het college van bestuur laten;
4. heeft overzicht en visie;
5. kan het toezichtbeleid vorm geven;
6. is in staat de raad van toezicht als eenheid te laten functioneren;
7. is in staat om goede samenwerking binnen de raad van toezicht en tussen het college van bestuur en de raad van toezicht te bevorderen;
9. kan goed met media omgaan;
10. kan de organisatie naar buiten vertegenwoordigen.

Van de toezichthouders heeft er steeds tenminste één de volgende competenties:

Controlling

1. is in staat de financieel-economische ontwikkeling van de TUA op hoofdlijnen te beoordelen en te beoordelen hoe die ontwikkelingen ook in de toekomst zullen zijn;
2. is in staat de kwaliteit van de informatievoorziening te beoordelen en daarover te adviseren;
3. heeft een financieel-economische kennis en vaardigheid op postacademisch niveau (controller, accountant).

Juridisch

1. is in staat de juridische kwaliteit van de activiteiten en het beleid van de TUA te beoordelen en daarover te adviseren;
2. heeft juridische kennis op minimaal hbo-niveau.

Theologisch

1. is in staat de kwaliteit van het onderwijs en het onderzoek theologisch te beoordelen en terzake te adviseren;
2. heeft zicht op theologische wetenschappelijke ontwikkelingen;
3. heeft theologische kennis op academisch niveau.

Onderwijskundig

1. is in staat het beleid en de activiteiten te beoordelen in het licht van de onderwijskundige ontwikkelingen van de komende jaren;
2. heeft zicht op toekomstige beleidsmatige ontwikkelingen in het onderwijs;
3. heeft een onderwijskundige en didactische kennis en vaardigheid op academisch niveau.

Organisatorisch

1. is in staat het beleid en de activiteiten te beoordelen in het licht van ontwikkelingen in de organisatiekunde en het Human Resources Management (HRM);
2. heeft inzicht in een methodische aanpak van de innovatie en de kwaliteit van de organisatie;
3. heeft een organisatiekundige of bedrijfskundige kennis en vaardigheid op academisch niveau.

Politiek-bestuurlijk

1. is in staat het beleid en de activiteiten te beoordelen in het licht van politieke en bestuurlijke ontwikkelingen en kan inschatten wat daarbij gevoelig kan zijn;
2. is in staat om in een politiek-bestuurlijke omgeving van de TUA te behartigen of daarover te adviseren;
3. heeft een ruime ervaring in een politiek-bestuurlijke omgeving.

Vastgesteld door de synode op datum 2016.

10. Profielschetsen leden college van bestuur

Begripsbepaling

1. Zie hiervoor artikel 1 in het reglement van de TUA.
2. Algemeen

Onverminderd het bepaalde in het reglement college van bestuur kan de functie van het college van bestuur worden getypeerd als:

Het college van bestuur vormt het dagelijkse bestuur van de TUA. Het is belast met alle bestuurlijke aangelegenheden en met het beheer van de universiteit. Het college van bestuur is onder meer belast met de voortgang van het onderwijs en onderzoek, het doelmatig beheer van financiën, de

zorg voor het personeelsbeheer en het zorgdragen voor de veiligheid, de gezondheid en de overige arbeidsomstandigheden.

De algemeen bestuurder en de rector vormen samen het dagelijkse bestuur van de TUA. Zij zijn gezamenlijk belast met alle bestuurlijke aangelegenheden en met het beheer van de universiteit.

Taakverdeling college van bestuur

Taak	Algemeen bestuurder	Rector
het ontwikkelen, bevorderen en bewaken van de identiteit van de universiteit		X
onderwijsbeleid en -uitvoering, inclusief het behalen van de kwalitatieve en kwantitatieve (bijvoorbeeld: doorstroming) onderwijsresultaten, aansluitingsproblematiek vwo-wo en samenwerking met andere opleidingen voor hoger onderwijs		X
het zo inrichten en aansturen van de onderwijs- en onderzoeksprocessen dat accreditatie van opleidingen en onderzoek wordt verkregen en dat de opleidingen en het onderzoek worden bijgesteld op basis van de opmerkingen en adviezen uit accreditatie en visitatie		X
vaststellen van de inrichting van het onderwijs		X
besluiten tot instellen van nieuwe afstudeerrichtingen of het beëindigen van afstudeerrichtingen		X
vaststellen van het onderwijs- en examenreglement en de regelmatige beoordeling daarvan		X
vaststellen van de einddoelen van de opleiding en wijziging van het curriculum		X
het ontwikkelen van studentenbeleid en de aansturing van de uitvoering van dit beleid		X
het ontwikkelen van onderzoeksbeleid en de aansturing van de uitvoering van dit beleid		X
beleid en uitvoering rondom tweede en derde geldstroomonderzoek	X	X
het ontwikkelen van een beleid voor internationalisering en het aansturen van de uitvoering van dit beleid		X
postdoctorale opleidingen en opleidingen en trainingen voor derden		X
het ontwikkelen van een leerstoelenbeleid en het aansturen van de uitvoering van dit beleid		X
het ontwikkelen van een bibliotheekbeleid en het aansturen van de uitvoering van dit beleid	X	X
het ontwikkelen van bibliothecaire beleidsaspecten van automatisering van de bibliotheek en het aansturen van de uitvoering van dit beleid	X	
het ontwikkelen van de onderwijskundige beleidsaspecten van de automatisering en het aansturen van de uitvoering van dit beleid		X
academische representatie		X
algemene bestuurlijke zaken en coördinatie	X	
juridische zaken	X	
voorlichting en externe betrekkingen	X	
bestuurlijke en maatschappelijke representatie	X	
strategisch beleid	X	
HRM-beleid, organisatiebeleid, Arbo en Milieu	X	
financiën	X	
bouw en facilitaire zaken	X	
niet-onderwijskundig automatiseringsbeleid en ICT-infrastructuur	X	
overige zaken	X	

Rekening houdend met bovengenoemde taakverdeling functioneert het college van bestuur als een collegiaal bestuur.

3. Functie-eisen

Voor het goed kunnen vervullen van de functie van bestuurder moet aan de volgende criteria worden voldaan:

- is belijdend lid van de Kerken en actief bij deze kerken betrokken;
- heeft breed inzicht in de verschillen en culturen van de protestantse kerken in Nederland en is in staat deze verschillen op een constructieve wijze te hanteren;
- heeft academisch werk- en denkniveau;

- heeft binnen een organisatie op bestuursniveau gefunctioneerd en heeft ruime integrale ervaring als leidinggevende;
- draagt kennis van ontwikkelingen in het onderwijs in het algemeen en bij voorkeur in het universitair onderwijs;
- heeft ervaring met complexe veranderingsprocessen;
- is in staat vanuit verschillende invalshoeken onderwijsvraagstukken te benaderen en te komen tot een draagvlak voor vernieuwingen;
- heeft ervaring met toezichthoudende colleges zoals raden van commissarissen en raden van toezicht;
- is een inspirerend leidinggevende, een bruggenbouwer, bezit overtuigingskracht en komt afspraken na;
- heeft uitstekende sociale vaardigheden en communiceert adequaat op allerlei niveaus met een goed gevoel voor verhoudingen en cultuur;
- kan als gesprekspartner voor de raad van toezicht, het curatorium, de overheid en andere externe partijen functioneren.

Vastgesteld door de synode op *datum* 2016.

11. Artikel 84 K.O.

Dit artikel zal luiden:

De kerken, die in classes, particuliere synoden en generale synoden samenkomen, worden ten aanzien van vermogensrechtelijke zaken die zij gemeenschappelijk hebben, vertegenwoordigd door de respectieve classicale, particulier-synodale of generaal-synodale vergaderingen of door deputaten, die door deze vergaderingen worden benoemd, geïnstrueerd en ontslagen en die in al hun handelingen aan hun instructie gebonden zijn.

De Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken heeft rechtspersoonlijkheid op grond van artikel 2:2 van het Burgerlijk Wetboek; het reglement van de rechtspersoon wordt vastgesteld door de synode en kan worden gewijzigd met inachtneming van hetgeen de synode daarover in dat reglement bepaalt.

Een plaatselijke kerk kan worden vertegenwoordigd door twee of meer leden van de kerkenraad dan wel door twee of meer personen die gemachtigd zijn door de kerkenraad.

Voor de uitvoering van niet-ambtelijk werk kan de generale synode medewerkers (doen) aanstellen. Deze aanstelling zal geschieden met inachtneming van de door de generale synode vastgestelde rechtspositieregeling(en).

De Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland worden als werkgever vertegenwoordigd door: de deputaten landelijk kerkelijk bureau.

Niet-ambtelijke werkers vervullen hun taak onder leiding van de deputaten op wier terrein zij werken.

De Theologische Universiteit Apeldoorn is werkgever voor de algemeen bestuurder en de bij haar werkzame (kerkelijk) docenten, wetenschappelijke medewerkers en onderwijsondersteunende medewerkers.

Modellen voor legaten en erfstellingen: bijlage 70. Rechtspositieregeling van kerkelijke werkers en medewerkers van deputaatschappen: bijlage 48.

Vastgesteld door de synode op *datum* 2016.

12. Bijlage 11 bij K.O. (art. 20)

Vragen te stellen bij de bevestiging van hoogleraren van de Theologische Universiteit Apeldoorn

1. Verklaart gij oprecht en in goede consciëntie voor de Here, dat gij van harte gevoelt en gelooft, dat al de artikelen en stukken der leer in de Drie formulieren van enigheid begrepen, in alles met Gods Woord overeenkomen?
2. Beloofd gij derhalve, dat gij deze leer ijverig zult leren en getrouw voorstaan, zonder daartegen, hetzij openlijk of bedekt, direct of indirect, iets te leren of te schrijven?
3. Verklaart gij, dat gij niet alleen alle dwalingen, die tegen deze leer strijden, en met name ook die, welke in de synode van Dordrecht 1618-'19 veroordeeld zijn, verwerpt, maar dat gij ook genegen zijt die te weerleggen en te bestrijden en alle arbeid aan te wenden om ze uit de kerken te weren?
4. Beloofd gij, indien ooit enig bezwaar of afwijkend gevoelen ten opzichte van deze leer bij u zou opkomen, dat gij het noch openlijk noch heimelijk zult voorstellen, leren of verdedigen, hetzij in prediking of geschrift, maar dat gij het tevoren aan het curatorium ten volle kenbaar zult maken, opdat zo nodig zulk een gevoelen in de generale synode kan worden onderzocht, in welk geval gij bereid zijt u aan het oordeel van de synode te allen tijde gewillig te onderwerpen, op straffe van censuur, volgens het bepaalde in art. 5 van het reglement voor het verlenen van emeritaat, verlof en ontslag van de hoogleraren van de Theologische Universiteit, ongeacht de gewone kerkelijke censuur?
5. Beloofd gij, indien het curatorium te eniger tijd om gewichtige redenen, teneinde de eenheid en zuiverheid der leer te behouden, een nadere verklaring zou eisen van uw gevoelen over enig artikel der Drie formulieren van enigheid, dat gij daartoe te allen tijde bereid zult zijn, op straffe als boven, behoudens het recht van appel, indien gij meent door de uitspraak van het curatorium bezwaard te zijn, gedurende welke tijd van appel gij u met het besluit en de uitspraak van het curatorium tevreden zult houden?

Vastgesteld door de synode op *datum* 2016.

13. Bijlage 12 bij K.O. (art. 20 en 52)

Ondertekeningsformulier voor de hoogleraren en docenten

De hoogleraren en docenten ondertekenen bij de aanvaarding van hun benoeming het formulier dat is vastgesteld in de 175e sessie van de synode van Dordrecht 1618-'19 en gewijzigd en aangevuld volgens de bepalingen van de generale synode laatstelijk van Apeldoorn 1965/1966:

Wij, ondergetekenden, hoogleraren of docenten aan de Theologische Universiteit Apeldoorn, verklaren oprecht en in goede consciëntie voor de Here, dat wij van harte gevoelen en geloven, dat al de artikelen en stukken der leer, in de Drie formulieren van enigheid begrepen, in alles met Gods Woord overeenkomen. Wij beloven, dat wij deze leer ijverig zullen leren en getrouw voorstaan, zonder daartegen, hetzij openlijk of bedekt, direct of indirect, iets te leren of te schrijven. Voorts verklaren wij dat wij niet alleen alle dwalingen, die tegen deze leer strijden en met name ook die, welke in de synode van Dordrecht 1618-'19 veroordeeld zijn, verwerpen, maar dat wij ook genegen zijn, die te wederleggen en te bestrijden en alle arbeid aan te wenden om ze uit de kerken te weren.

En indien ooit enig bezwaar of afwijkend gevoelen ten opzichte van deze leer bij ons zou opkomen, beloven wij, dat wij het noch openlijk, noch heimelijk zullen voorstellen, leren of verdedigen, hetzij in prediking of geschrift, maar dat wij het tevoren aan het curatorium ten volle kenbaar zullen maken opdat zo nodig zulk een gevoel in de generale synode kan worden onderzocht, in welk geval wij bereid zijn, ons aan het oordeel van de synode te allen tijde gewillig te onderwerpen, op straffe van censuur, volgens het bepaalde in art. 5 van het Reglement voor het verlenen van emeritaat, verlof en ontslag aan de hoogleraren van de Theologische Universiteit, ongeacht de gewone kerkelijke censuur.

En indien het curatorium te eniger tijd om gewichtige redenen, teneinde de eenheid en zuiverheid der leer te behouden, een nadere verklaring zou eisen van ons gevoelen over enig artikel der Drie formulieren van enigheid, zo beloven wij ook, dat wij daartoe te allen tijde bereid zullen zijn, op straffe als boven, behoudens het recht van appel, indien wij door de uitspraak van het curatorium menen bezwaard te zijn, gedurende welke tijd van appel wij ons met het besluit en de uitspraken van het curatorium tevreden zullen houden.

Vastgesteld door de synode op datum 2016.

14. Bijlage 13 bij K.O. (art. 20)

Akte van aanstelling voor de hoogleraren aan de Theologische Universiteit Apeldoorn

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te van tot, heeft u weleerwaarde zeergeleerde heer benoemd tot hoogleraar aan de Theologische Universiteit, uitgaande van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland en gevestigd te Apeldoorn, met de opdracht onderwijs te geven in:

.....

De benoeming geschiedt met de volgende bepalingen:

1. de generale synode bindt u aan de voorschriften, vervat in het reglement van de Theologische Universiteit Apeldoorn en het reglement college van hoogleraren van de Theologische Universiteit;
2. het salaris zal met in achtneming van wat binnen de universiteiten gebruikelijk is jaarlijks worden vastgesteld door het college van bestuur en in een afzonderlijk schrijven worden medegedeeld;
3. tussen de Theologische Universiteit Apeldoorn en u komt een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht tot stand.

Op grond van en in overeenstemming met het door de generale synode bepaalde geeft het curatorium u gezien de akte van ontslag, u door de classis verleend en gehoord en gelezen uw verklaring bij het aanvaarden van uw ambt als hoogleraar aan de Theologische Universiteit Apeldoorn, de akte van aanstelling, welke akte in duplo is opgemaakt.

Het curatorium en het college van bestuur verklaren, dat zij de bepalingen, door de generale synode in verband met uw benoeming gemaakt, zullen nakomen.

Het curatorium voornoemd:
 , voorzitter
 , secretaris

Het college van bestuur voornoemd:
 , rector
 , algemeen bestuurder

Vastgesteld door de synode op datum 2016.

15. Bijlage 14 bij K.O. (art. 20)

Conceptakte van ontslag van de ambtelijke dienst in de gemeente voor dienaren des Woords die tot hoogleraar benoemd zijn

De classis ... van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, bijgestaan door deputaten naar art. 49 K.O. van de particuliere synode van het, gezien en beoordeeld hebbende:

- a. de aanvraag bij de raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van ... om ontslagen te worden van de verplichtingen die het ambtswerk in de gemeente met zich meebrengt;

- b. de inwilliging van deze aanvraag door de kerkenraad, aangezien de ontslagaanvraag het gevolg is van een benoeming door de generale synode van ... tot hoogleraar aan de Theologische Universiteit Apeldoorn;

acht de aanvraag gewettigd;

reden waarom zij besluit:

1. aan de weleerwaarde heer ds. ... op de meest eervolle wijze het gevraagde ontslag te verlenen met ingang van ...;
2. dit ontslag te verlenen op grond van art. 18 K.O.;
3. dat ds. ... de rechten van een dienaar des Woords behoudt;
4. ds. ... Gode en het Woord zijner genade te bevelen met oprechte dankbetuiging voor de trouwe arbeid die hij omtrent ... jaren bij bovengenoemde classis heeft vervuld en die hier in dankbare herinnering zal blijven, vergezeld van de hartelijke bede, dat het de Here behagen moge de zegen op die arbeid te bestendigen en ds. ... tot rijke zegen te stellen in het werk waartoe hij als hoogleraar geroepen wordt.

datum:...

De classis voornoemd,
 _____, preses
 _____, scriba

Vastgesteld door de synode op datum 2016.

16. Bijlage 15 bij K.O. (art. 20)

Reglement voor het verlenen van emeritaat, verlof en ontslag aan de hoogleraren van de Theologische Universiteit die geen arbeidsovereenkomst met de TUA hebben.

Emeritaat

Artikel 1

- 1.1 Een hoogleraar gaat met emeritaat vanwege leeftijd of arbeidsongeschiktheid.

Artikel 2

- 2.1 Het emeritaat vanwege leeftijd wordt met ingang van een door de generale synode nader te bepalen datum verleend aan een hoogleraar die de AOW-gerechtigde leeftijd heeft bereikt.
- 2.2 De hoogleraar dient hiertoe tijdig een verzoek in bij het college van bestuur.
- 2.2 Het college van bestuur stelt het curatorium in kennis van de aanvraag.
- 2.3 Het curatorium meldt het komende emeritaat aan de reguliere generale synode die zo kort mogelijk voor de datum van het bereiken van de AOW gerechtigde leeftijd van de hoogleraar gehouden wordt.

Artikel 3

- 3.1 Het CvB kan emeritaat verlenen aan een hoogleraar die door ziekte of gebreken blijvend niet meer in staat is zijn werk als hoogleraar uit te oefenen.
- 3.2 Het college van bestuur neemt een dergelijk besluit niet dan na overleg met de raad van toezicht en instemming door het curatorium onder nadere goedkeuring van de eerst volgende generale synode.
- 3.3 Emeritaat vanwege arbeidsongeschiktheid wordt pas verleend nadat de betrokken hoogleraar gedurende een periode van twee jaar ziekteverlof is verleend. De procedure tot het verlenen van emeritaat wordt gestart indien de hoogleraar gedurende een onafgebroken periode van een jaar vanwege ziekte of gebreken niet in staat is zijn werk uit te oefenen en hem om die reden ziekteverlof is verleend.
- 3.4 In afwijking van het in artikel 3.4 bepaalde wordt het emeritaat voor afloop van de daar genoemde periode van twee jaren verleend, en kan de periode tot het verlenen van emeritaat ook eerder dan na een periode van arbeidsongeschiktheid van een jaar worden begonnen, indien de hoogleraar daar om verzoekt en vaststaat dat sprake is van blijvende arbeidsongeschiktheid.
- 3.5 Indien twijfel bestaat over het bestaan en/of het blijvende karakter van (de gronden van) de arbeidsongeschiktheid, zal zo spoedig mogelijk onderzoek plaatsvinden naar het bestaan van blijvende arbeidsongeschiktheid. Het onderzoek zal worden verricht door twee deskundigen, een aan te wijzen door het college van bestuur in overleg met het curatorium, en een door de betrokken hoogleraar. Indien de beide deskundigen niet tot een eensluidend oordeel komen, zullen zij beiden een derde deskundige aanwijzen.
- 3.6 De hoogleraar is, op straffe van verlies van het recht op emeritaat, gehouden mee te werken aan het in artikel 3.6 geregelde onderzoek. Het college van bestuur beslist niet tot het verlies van het recht op emeritaat dan na voorafgaande goedkeuring door het curatorium en mededeling aan de raad van toezicht.

Artikel 4.

- 4.1 De geëmeriteerde hoogleraar behoudt zijn eer en naam van hoogleraar. Het curatorium en het college van hoogleraren kunnen een emeritus hoogleraar uitnodigen hen te dienen bij een concrete aangelegenheid die op een vergadering besproken wordt.

Artikel 5

- 5.1 Het emeritaatstraktement alsmede de toelage aan weduwe en/of wezen van een hoogleraar wordt onder goedkeuring van de generale synode door het college van bestuur vastgesteld in overeenstemming met artikel 18 en 20 K.O.
- 5.2 Naar analogie van het bepaalde in art. 13 sub 6 K.O. heeft de weduwe van een hoogleraar, die hertrouwt, geen recht meer op een uitkering uit de emeritikas. Als de echtgenoot, met wie zij als weduwe is getrouwd, komt te overlijden, krijgt zij met ingang van de datum van dit overlijden weer aanspraak op de weduwe-uitkering uit de kas, echter met aftrek van eventuele pensioen-inkomsten die zij geniet uit het huwelijk met degene met wie zij hertrouwd geweest is.

*(Ziekte)verlof**Artikel 6*

- 6.1 Het college van bestuur verleent verlof aan een hoogleraar indien hij door ziekte of gebreken tijdelijk zijn dienst niet kan vervullen. Het college van bestuur doet van deze verlofverlening mededeling aan het curatorium en de raad van toezicht.
- 6.2 De hoogleraar behoudt tijdens dit verlof zijn salaris.
- 6.3 Bij twijfel over de vraag of sprake is ziekte of gebreken in de zin van artikel 6.1 zal een onderzoek door deskundigen plaatsvinden. Op dit onderzoek is het bepaalde in artikel 3.6 van overeenkomstige toepassing.
- 6.4 Indien de hoogleraar weigert mee te werken aan het in artikel 6.3 bedoelde onderzoek naar zijn arbeidsongeschiktheid wordt gedurende de periode van weigering zijn recht op doorbetaling van het traktement opgeschort. Het college van bestuur beslist niet tot het verlies van het recht op emeritaat dan na voorafgaande goedkeuring door het curatorium en mededeling aan de raad van toezicht.

Artikel 7

- 7.1 Het college van bestuur kan een hoogleraar op diens verzoek om andere redenen dan wegens ziekte of gebreken verlof verlenen.
- 7.2 Het in artikel 7.1 bedoelde verlof kan met behoud van het volledige of gedeeltelijke traktement of zonder behoud van traktement worden verleend.
- 7.3 Het college van bestuur beslist binnen een maand na het verzoek om het verlenen van dit verlof over de vraag of verlof wordt verleend, over de duur van het verlof en over het behoud van het (volledige) traktement.
- 7.4 Het college van bestuur meldt dit aan het curatorium .

*Ontslag en schorsing**Artikel 8*

- 8.1 Een hoogleraar kan worden ontslagen:
 - a. op zijn eigen verzoek op grond van persoonlijke motieven;
 - b. bij ongeschiktheid tot het verrichten van zijn werk, anders dan vanwege ziekte of gebreken;
 - c. vanwege ongeschiktheid tot het verrichten van het werk als gevolg van zonden als omschreven in artikel 80 KO;
 - d. vanwege het overgaan naar een ander kerkverband.

Artikel 9

- 9.1 Op een verzoek van een hoogleraar om ontslag als bedoeld in artikel 8.1 sub a beslist het college van bestuur, na voorafgaand advies door het curatorium.
- 9.2 Bij een ontslag als bedoeld in artikel 8.1 sub a verliest de betrokken hoogleraar met ingang van de datum van ontslag het recht op bezoldiging als hoogleraar, c.q. op emeritaat en heeft hij geen recht meer op de eer en naam van hoogleraar.
- 9.3 In afwijking van het in artikel 9.2 bepaalde kan het college van bestuur wanneer het ontslag om te billijken redenen wordt gevraagd, een bepaalde financiële regeling treffen, bij de vaststelling waarvan het college van bestuur rekening zal houden met het aantal dienstjaren.

Artikel 10

- 10.1 De generale synode besluit op voorstel van het college van bestuur tot ontslag als bedoeld in artikel 8.1 sub b.
- 10.2 Het college van bestuur zal het in artikel 10.1 bedoelde voorstel pas doen na goedkeuring door het curatorium. Het curatorium vergewist zich ervan dat het college van bestuur de betrokken hoogleraar meerdere malen op diens tekortkomingen op het gebied van onderwijs en/of onderzoek heeft gewezen en ook in de gelegenheid heeft gesteld - bijvoorbeeld door het volgen van passende nascholing en het aanbieden van een coaching traject - verbetering te brengen in zijn functioneren.
- 10.3 Indien de betrokken hoogleraar of het curatorium dit wenst zal een onderzoek naar de ongeschiktheid worden ingesteld door een commissie van drie leden, behorende tot de Christelijke Gereformeerde Kerken. Een lid wordt benoemd door het college van bestuur en een door de betrokken kerkelijk docent. Het derde lid wordt door deze twee aangewezen.
- 10.4 De betrokken hoogleraar is verplicht om aan dit onderzoek van zijn kant alle medewerking te verlenen. Bij weigering heeft het curatorium het recht naar bevind van zaken te handelen.
- 10.5 Het rapport van de onderzoekscommissie zal worden gezonden aan de betreffende hoogleraar en aan het college van bestuur, waarna deze op het rapport kunnen reageren. Het rapport zal met de reacties worden voorgelegd aan het curatorium. Het curatorium beslist niet over het verlenen van goedkeuring, als in artikel 10.2 bedoeld, dan nadat het heeft kennis genomen van het rapport en de reacties daarop. Het college van bestuur informeert de raad van toezicht over de hoofdlijnen van het rapport.
- 10.6 Het rapport en de reacties daarop worden gevoegd bij het voorstel van het college van bestuur aan de generale synode.
- 10.7 Bij een ontslag als bedoeld in artikel 8.1 sub b verliest de betrokken hoogleraar met ingang van de datum van ontslag het recht op bezoldiging als hoogleraar, c.q. op emeritaat en heeft hij geen recht meer op de eer en naam van hoogleraar.
- 10.8 Indien aan een hoogleraar ontslag wordt verleend volgens art. 8 sub b, dan wordt hij opnieuw beroepbaar gesteld in de kerken.
- 10.9 Met hem wordt naar analogie van de regeling voor losgemaakte predikanten een financiële regeling worden getroffen aan de hand van bijlage 6 paragraaf 2 K.O. Treedt hij in actieve dienst als predikant, dan vervalt daarmee zijn recht op een financiële uitkering in dit lid genoemd. Indien hij overgaat tot een andere staat des levens (art. 12 K.O.), dan zal met hem een financiële regeling worden getroffen aan de hand van bijlage 6 paragraaf 3 K.O.

Artikel 11

- 11.1 De generale synode besluit op voorstel van het college van bestuur tot ontslag van een hoogleraar als

- bedoeld in artikel 8.1 sub c en d. Dit ontslag kan gegeven worden onafhankelijk van het feit of al dan niet de kerkelijke tucht op de betrokkene wordt toegepast als lid van de kerk en/of dienaar des Woords.
- 11.2 Aan een ontslag als bedoeld in artikel 8.1 sub c en d kan een schorsing door het college van bestuur voorafgaan. Gedurende de schorsing heeft de betrokken hoogleraar recht op behoud van zijn volle salaris.
 - 11.3 Het college van bestuur beslist niet tot een voorstel tot ontslag en tot schorsing van de hoogleraar dan na goedkeuring door het curatorium.
 - 11.4 het college van bestuur is in geval van schorsing verplicht terstond de roepende kerk voor de volgende generale synode te verzoeken deze zo spoedig mogelijk samen te roepen teneinde over het ontslag een beslissing te nemen. De roepende kerk is gehouden aan dit verzoek van het college van bestuur te voldoen.
 - 11.5 Een op grond van artikel 8.1 sub c of d ontslagen hoogleraar heeft vanaf het ontslag geen recht meer op de eer en naam van hoogleraar en verliest vanaf dat moment het recht op bezoldiging als hoogleraar, c.q. op emeritaat.
 - 11.6 Met een op grond van artikel 8.1 sub c ontslagen hoogleraar zal naar analogie van de regeling voor afgezette predikanten een financiële regeling worden getroffen aan de hand van bijlage 6 paragraaf 3 K.O.

Procedurele bepalingen

Artikel 12

- 12.1 Besluiten van het college van bestuur, het curatorium en de generale synode betreffende emeritering, verlof, schorsing en ontslag worden niet genomen dan nadat de betrokken hoogleraar in de gelegenheid is gesteld zijn visie mondeling en/of schriftelijk, zulks ter keuze van de hoogleraar, ter kennis te brengen van de genoemde colleges.
- 12.2 De hoogleraren zullen niet aanwezig zijn bij de beraadslagingen van het curatorium over een besluit als bedoeld in artikel 12.1 en bij de besprekingen in de raad van toezicht over deze door het college van bestuur en/of het curatorium te nemen of genomen besluiten.
- 12.3 In afwijking van het in artikel 12.2 bepaalde zal de rector, en indien de rector de betrokken hoogleraar is in diens plaats de conrector, wel aanwezig zijn bij de daar bedoelde beraadslagingen en besprekingen.
- 12.4 Het bepaalde in artikel 12.2 laat onverlet het in artikel 12. 1 vastgelegde recht van de betrokken hoogleraar om gehoord te worden.

Artikel 13

- 13.1 Van door het college van bestuur genomen besluiten staat beroep open bij de generale synode. Het instellen van beroep heeft geen opschortende werking.
- 13.2 In gevallen waarin het reglement niet voorziet, beslist het college van bestuur, na raadpleging van het curatorium en de raad van toezicht. In appel beslist de generale synode.

Vastgesteld door de synode op *datum* 2016.

17. Bijlage 16 bij K.O. (art. 20)

Akte van emeritaatsverklaring betreffende hoogleraren aan de Theologische Universiteit Apeldoorn:

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te van tot, gezien en beoordeeld hebbende de met redenen omklede emeritaatsaanvraag, ingediend door het curatorium van de Theologische Universiteit Apeldoorn ten behoeve van de weleerwaarde hooggeleerde heer professor achtte deze aanvraag gewettigd; redenen waarom zij heeft besloten:

1. aan de weleerwaarde hooggeleerde heer professor op de meest eervolle wijze emeritaat te verlenen;
2. dit emeritaat te verlenen op grond van het bereikt hebben van de emeritaatsgerechtigde leeftijd (of: op grond van het wegens ziekte niet meer in staat zijn tot het vervullen van zijn taak), met betuiging van haar grote waardering en dankbaarheid voor al de getrouwe arbeid in het belang van de Universiteit en de kerken verricht gedurende de periode van jaren;
3. dat professor emeritus hoogleraar is van de Theologische Universiteit Apeldoorn en als zodanig deelt in al de rechten, door de generale synode vastgesteld;
4. dat bij het college van bestuur de verplichting berust voor diens emeritaatsverzorging volgens hetgeen door raad van toezicht ten dezen is bepaald;
5. het curatorium in nauwe afstemming met het college van bestuur van de Theologische Universiteit Apeldoorn te machtigen dit emeritaat te doen ingaan op een nader vast te stellen datum in overleg met de aftredende hoogleraar.

Op grond van en in overeenstemming met het bovenstaande heeft het curatorium van de Theologische Universiteit Apeldoorn in zijn vergadering van besloten:

1. aan de weleerwaarde hooggeleerde heer professor op de meest eervolle wijze emeritaat te verlenen met ingang van
2. dit emeritaat te verlenen wegens het bereikt hebben van de emeritaatsgerechtigde leeftijd; of: gezien de medische verklaring van het niet meer in staat zijn tot het vervullen van zijn taak;
3. professor Gode en het Woord Zijner genade te bevelen, met de hartelijke betuiging van grote waardering en dankbaarheid voor al de getrouwe arbeid, die hij gedurende jaren (van tot) in het belang van de Universiteit en de kerken heeft verricht en die in dankbare herinnering zal blijven; vergezeld van de hartelijke bede, dat het de Koning der kerk moge behagen de zegen op die arbeid te bestendigen.

Het college van bestuur zegt toe de emeritaatsverzorging op zich te nemen.

Het curatorium voornoemd:
 , voorzitter.
 , secretaris.

Het college van bestuur vernoemd:
 , rector.
 , algemeen bestuurder.

Vastgesteld door de generale synode op datum 2016

Bijlage 6

Zicht krijgen op (de beheersing van) de belangrijkste financiële risico's en het benodigd buffervermogen

Bestuurlijke verantwoordelijkheid

Vanuit de Code Goed Onderwijsbestuur is het bestuur verplicht verantwoording af te leggen over de risicobeheersing van de organisatie. Met een wijziging in de wet- en regelgeving (2014) inzake risicomanagement krijgt het belang daarvan nog eens extra nadruk. De wet verplicht de onderwijsinstellingen vanaf de jaarrekening 2013 in hun jaarverslag verantwoording af te leggen over het gevoerde risicomanagement.

Kort gezegd wordt verstaan onder risicomanagement: 'het systematisch analyseren van de organisatie op risico's, met als doel de kans erop te verkleinen en de impact ervan op de organisatie te reduceren'. Risicomanagement is gekoppeld aan doelstellingen. Een van de gronddoelstellingen van elke organisatie is de borging van de continuïteit van de organisatie. Deze continuïteit komt in gevaar wanneer de lasten niet meer uit de baten bestreden kunnen worden en er onvoldoende (liquide) vermogen aanwezig is om het al dan niet tijdelijke financiële tekort te dekken. Om aan de gronddoelstelling van het borgen van de continuïteit te kunnen blijven voldoen, is het daarom nodig om zicht te krijgen op de belangrijkste financiële risico's waaraan de organisatie wordt blootgesteld en hoe deze risico's worden beheerst. Dit kan worden samengevat tot de vraag hoeveel buffervermogen nodig is om het financieel risicoprofiel af te dekken.

Risicomanagement in de jaarrekening

In de jaarrekening 2014 wordt in hoofdstuk 13 op 2 plekken aandacht gegeven aan dit onderwerp. Op blz. 42 komt de continuïteit kort aan de orde en op blz. 44 wordt gesproken over de interne risicobeheersing, waarbij het vooral gaat over interne controle.

In het accountantsverslag dd. 18 mei 2014 doet de accountant bij 2.2.3. de aanbeveling om, op basis van een risicoanalyse, het specifiek bij de instelling passende buffervermogen vast te stellen. Zie ook de bijlage.

Deze risicoanalyse wordt hierna als volgt besproken:

- a. Risico inventarisatie, welke risico's onderkennen we.
- b. Waardering risico's, wat is de kans dat een risico zich voordoet en wat zijn de kostenconsequenties.
- c. Confrontatie berekend buffervermogen met aanwezig vermogen (afgezet tegen eigen vermogen, tegen werkkapitaal en tegen liquide middelen).

a. Risico inventarisatie

Welke risico's onderkennen we.

Bekende risico's blijken uit de meerjarenbegroting.

Een inventarisatie

1. Wegvallen NGP
2. Daling instroom bekostigde studenten
3. Daling doorstroom van bachelor naar master
4. Minder promoties dan begroot
5. Arbeidsconflicten
6. Langdurige arbeidsongeschiktheid personeel
7. Risico's wegvallen overige baten
8. Wegvallen / verlaging bekostiging OCW door overheidsmaatregelen
9. Onvoldoende kwaliteit onderwijs en/of onderzoek
10. Wegvallen betrokkenheid CGK

b. Waardering risico's

1. Wegvallen NGP.

Uit een eerdere analyse bleek al dat wanneer de NGP haar studenten niet meer in Apeldoorn heeft, dit ongeveer 70K€ per jaar gaat kosten. Dit bedrag is samengesteld uit een vaste bijdrage van circa 16K€ per jaar en collegegeld en bekostiging per student. De gedeerde inkomsten uit vaste bijdrage en collegegeld hebben direct effect. De gedeerde bekostiging voelt de TUA pas 2 jaar later.

Bij het niet doorgaan van samenwerking in een GTU is de kans groot dat de NGP overgaat naar de TU

2. Daling instroom bekostigde studenten. Bij de meerjarenbegroting 2015-2017 zijn scenario's gemaakt om te bepalen wat de effecten zijn wanneer de instroom lager is. Wanneer er een meerjarige daling van het aantal studenten is van gemiddeld 3 studenten per jaar, betekent dat een lagere inkomstenstroom uit collegegelden en bekostiging oplopend tot 57K€ na 4 jaar. (NB Minder collegegelden zijn direct voelbaar, minder bekostiging wordt pas 2 jaar later gevoeld.)

Enkele jaren terug was de verwachting dat de instroom lager zou worden. De afgelopen 2 jaar was de instroom echter weer beter dan verwacht. Voor 2015/2016 lijkt de instroom lager te zijn dan verwacht. Er zijn echter geen tekenen dat dit structureel is.

Tabel Instroom aantal nieuwe voltijdss Studenten in de bachelor

2011	2012	2013	2014	2015
13	14	20	19	8

3. Daling doorstroom van bachelor naar master. Bij de meerjarenbegroting 2015-2017 is hier ook naar gekeken. Wanneer de doorstroom van bachelor naar master halveert, betekent dat een lagere inkomstenstroom uit collegegelden en bekostiging oplopend tot 184K€ na 4 jaar. (NB Minder collegegelden zijn direct voelbaar, minder bekostiging wordt pas 2 jaar later gevoeld.) Tot op heden is in de begroting steeds uitgegaan van volledige doorstroom van bachelor naar master. In de praktijk ligt dit duidelijk lager.

Tabel Doorstroom aantal voltijdss Studenten in de bachelor naar master

Cursusjaar	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Ba TUA gehaald	15	17	15	12
Ma TUA ingestroomd	11	10	6	8

4. Minder promoties dan begroot. Per jaar worden 2 promoties begroot. Iedere promotie levert 2 jaar later 90K op. Iedere promotie minder kost derhalve 90K€ t.o.v. de begroting. Gemiddeld mag verwacht worden dat 1,5 a 2 promoties per jaar reëel is.

Tabel Aantal promoties

2011	2012	2013	2014	2015
3	2	2	2	1

5. Arbeidsconflicten. Binnen de huidige teamsamenstelling is het niet de verwachting dat er snel een arbeidsconflict zal ontstaan. Indien het zich voordoet, zal er rekening mee gehouden worden dat de kosten op kunnen lopen tot 2 maal het jaarsalaris (max. 200 K€) van de betreffende medewerkers. Bij mogelijke samenwerking in GTU verband moet ervanuit gegaan worden dat er schaalvoordelen op zullen treden. In die situatie zal afscheid genomen moeten worden van een aantal medewerkers, wat mogelijk leidt tot een forse cash-out, maar wat op termijn leidt tot lagere kosten. Hoeveel dat zal zijn is op dit moment moeilijk aan te geven.
6. Langdurige arbeidsongeschiktheid personeel. Bij langdurige afwezigheid van een werknemer zal vervanging geregeld en betaald moet worden. Daartegenover staat dat (op een eigen risico periode na) ziekgeld ontvangen zal worden voor de afwezige werknemer. Indien een hoogleraar langdurig arbeidsongeschikt raakt is dit vangnet er niet, dan zal maximaal 2 jaar het traktement worden doorbetaald.
7. Risico's wegvallen overige baten. In feite zijn er maar 3 grote 'overige baten': omslag kerken, giften TUA connect en bijdrage tbv JvtS. Wegvallen omslag wordt besproken onder 10. Als de giften voor TUA connect wegvallen, kan er ook gesneden worden in de kosten voor TUA connect. Eventueel wegvallen van de huidige sponsoring van de functie van JvtS bedraagt maximaal 41K€ per jaar. Dit bedrag is te overzien.
8. Wegvallen/verlaging bekostiging OCW door overheidsmaatregelen. In de begroting wordt nu al rekening gehouden met een mogelijke verlaging van de bekostiging van 20K€ per jaar. Rond de bekostiging zullen altijd onzekerheden blijven bestaan. Zo is er in 2012 een prestatieafpraak met OCW gemaakt waaraan een voorwaardelijke financiering gekoppeld is. Maakt de TUA de afgegeven ambities niet (voldoende) waar dan zal deze bekostiging (deels) terugbetaald dienen te worden. Op jaarbasis gaat het om een bedrag van 75K€. Verder is het niet ondenkbaar dat in het kader van de nieuwe Strategische Agenda ook de TUA extra financiële middelen krijgt. De omvang daarvan is echter nog niet bekend en gaat pas spelen in 2017. Daarnaast is er met name rondom de formatie van een nieuw kabinet altijd het risico van bezuinigingen waaraan ook OCW een bijdrage dient te leveren.
9. Onvoldoende kwaliteit onderwijs en/of onderzoek. Indien de kwaliteit van onderwijs en onderzoek beneden de norm komt, kan de academische status en daarmee de bekostiging in gevaar komen. Het CvB besteedt voldoende aandacht aan het op peil houden en verbeteren van de kwaliteit. De ba en de ma opleiding hebben elk een accreditatie tot en met 29 juni 2020. In 2018 is er weer een visitatie van de gezamenlijke onderzoeksprogramma's met de TUK voorzien. Hieraan is op zich geen accreditatie gekoppeld, al is het natuurlijk wel zaak dat de kwaliteit van voldoende niveau is.
10. Wegvallen betrokkenheid CGK. Indien de CGK ophoudt te bestaan of besluit haar predikantsopleiding niet meer aan de TUA te huisvesten kan de omslag volledig wegvallen. In de huidige situatie betekent dit dat jaarlijks 550K€ weg zal vallen. In zo'n geval verdwijnt de bestaansreden voor de TUA en zal zij haar deuren moeten sluiten. Bij een volledige afbouw moet rekening gehouden worden met doorbetaling van lonen en vaste lasten gedurende 1 jaar. Te begroten op circa 1,5M€.

Conclusie

Alle risico's overziende lijkt een buffervermogen van 1,5 M€ toereikend om de continuïteit te waarborgen c.q. om beëindiging goed af te kunnen ronden. Ook deputaten financiële zaken adviseren voor de TUA een eigen vermogen van 1x de jaarlast (vaste kosten) als buffer tegen financiële risico's.

c. *Confrontatie buffervermogen met aanwezig vermogen (afgezet tegen eigen vermogen, tegen werkkapitaal en tegen liquide middelen)*

Eigen vermogen per ultimo 2014 bedraagt €1.530.514. Bij een buffervermogen van 1,5 M€ is het huidige eigen vermogen derhalve toereikend.

Het werkkapitaal (vlottende activa minus kortlopende schulden) per ultimo 2014 bedraagt € 2.138.036 en is daarmee ruim toereikend.

De totale liquide middelen bedragen per ultimo 2014 € 2.413.937. Daarmee ruim toereikend in verhouding tot het buffervermogen. Volgens het huidige treasurywettelijk dient hiervan tenminste € 200.000 als kasgeld te worden aangehouden. Overtollige gelden mogen worden vastgezet, echter zo dat ze binnen een jaar liquide zijn te maken.

Bijlage

Tekst jaarverslag 2014 blz. 42

Continuïteit

De TUA is een universiteit met een sterk eigen vermogen. Financiële continuïteit is daardoor gewaarborgd. De TUA moet als kleine instelling steunen op de inzet van een klein team mensen

Daarin is ze kwetsbaar bij eventuele uitval. Deze kwetsbaarheid kan de komende jaren verminderd worden door in te zetten op nauwere samenwerking met andere instellingen. In dat kader is de TUA bezig met een proces om bredere samenwerking wat betreft een gereformeerde academische theologieopleiding nader te verkennen. In onderstaande overzichten wordt een verwachting uitgesproken voor de ontwikkelingen in de jaren 2015 tot en met 2017.

Personele ontwikkelingen en leerlingaantallen

Personeel (fte per ultimo)	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>
Management/directie	0,70	0,70	0,70	0,70
Onderwijs en onderzoek	10,12	10,20	10,20	9,70
Ondersteunend personeel	5,80	5,40	5,40	5,40
	<u>16,62</u>	<u>16,30</u>	<u>16,30</u>	<u>15,80</u>
 Studenten (aantallen)				
Bachelor	71	83	71	66
Master	43	44	45	57
Contractanten	31	30	30	30

Tekst jaarverslag 2014 blz. 44

Interne risicobeheersing

De Corporate Governance Code schrijft voor dat een organisatie moet beschikken over een intern risicobeheersings- en controlesysteem. Dit systeem moet de realisatie van doelstellingen bewaken, de financiële verslaggeving betrouwbaar doen zijn en wet- en regelgeving doen naleven. Het college van bestuur is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitbouw van dit systeem en voor de beoordeling van de effectiviteit ervan. Het college van bestuur onderkent het belang van een goede opzet en werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem. Dit betekent ook dat het systeem moet kunnen meebewegen met maatschappelijke veranderingen en de steeds hogere eisen die de organisatie zelf stelt. De komende jaren zal het interne risicobeheersings- en controlesysteem daarom worden uitgebouwd en gecompleteerd. Het interne risicobeheersingssysteem van de TUA bestaat uit:

- De planning- en controlecyclus: eens per 3 jaar wordt voor de volgende 3 jaren een plan opgesteld. In dit plan worden de strategische doelstellingen en de financiering van de strategie verder uitgewerkt. Daarnaast worden jaarlijks de doelstelling voor het komende jaar en het budget vastgesteld. Periodiek (ieder kwartaal) wordt aan de raad van toezicht gerapporteerd over de operationele en financiële performance;
- De Letter of Representation: hierin wordt de betrouwbaarheid van de financiële rapportage expliciet door het verantwoordelijke management bevestigd;

Een systeem van monitoring en rapportering, bestaand uit het uitvoeren van interne controles en rapportering daarover.

Opmerking accountant d.d. 18 mei 2015

Stel op basis van de risicoanalyse, het specifiek bij uw instelling passende buffervermogen vast.

BIJLAGE 68

Artikel 156, 251

Rapport 10 van commissie 1 inzake het rapport van de raad van toezicht van de Theologische Universiteit Apeldoorn

Uw commissie heeft het rapport dat de raad van toezicht (verder: RvT) van de TUA heeft ingediend, met hen besproken. Graag spreken we onze waardering uit voor het vele werk dat door de RvT is verricht.

Volledigheidshalve vermelden we hier de samenstelling van het deputaatschap, die in de rapportage ontbrak. Deze is als volgt:

Drs. R.W.J. Soeters (voorzitter) ;

Mw.dr.s. E.J. van Dijk (secretaris) ;

Prof.dr. ir. K. van Breugel;

P.J. Klumpenaar, RA, op 3 maart 2015 opgevolgd door T. Loonstra, RA ;

Mr. H.M. Oevermans.

De RvT meldt dat het plan voor een GTU begin juni gereed zou zijn. De actuele stand van zaken is dat dit plan niet eerder dan begin december door de regiegroep naar buiten zal worden gebracht en dan eerst ter beoordeling en bespreking aan de verschillende gremia van de TUA zal worden voorgelegd. Deze zullen daarna met hun rapport naar de synode gaan, zodat commissie 1 zich e over kan buigen. Het blijft vooralsnog een open vraag of het haalbaar zal blijken om een en ander in de derde synodeweek (januari 2017) te kunnen behandelen.

Inmiddels is gebleken dat het rapport van de regiegroep op 7 november 2016 naar buiten is gebracht.

Uw commissie vroeg naar een concretisering van de zorg over de financiën op langere termijn (§ 1, sub f.). De kwetsbaarheid heeft te maken met het aantal studenten en het aantal promoties per jaar.

De begroting gaat uit van een van een stabiel aantal studenten van 100. Vorig jaar was de instroom maar 8. Gelukkig is dat aantal nu weer aangetrokken tot 19. Punt is wel dat bij dit getal maar 6 studenten zitten waarvoor de TUA bekostiging vanuit OCW krijgt. De rest betaalt instellingscollegegeld, dat echter lager is dan de bijdrage van OCW. Slimme studenten die zich tijdens een studie elders al inschrijven bij de TUA mogen het wettelijk collegegeld blijven betalen, terwijl de TUA voor hen verder geen enkele bekostiging van OCW krijgt.

Maandag 5 september kreeg een record aantal studenten hun bul. Het aantal studenten dat na de bachelor doorgaat naar de master neemt af. Kortom de TUA blijft kwetsbaar wat betreft het aantal studenten. Ook de promotievergoedingen zijn voor de TUA belangrijk. De lijst van promovendi die begeleid worden door onze hoogleraren is indrukwekkend, maar telkens blijkt om uiteenlopende redenen het daadwerkelijk gereedkomen van het proefschrift vertraging op te lopen, waardoor we regelmatig niet op de noodzakelijke twee promoties per jaar komen.

Verder moeten er nog forse investeringen gedaan worden zoals op het gebied van automatisering.

Uw commissie vroeg naar de financiële consequenties wanneer het plan van de GTU doorgaat.

Blijft er een financieel argument over voor de oprichting van een GTU?

De RvT gaf aan dat het financiële argument dat in een eerder stadium zeker een rol speelde, nu minder is geworden. Dit heeft onder meer te maken met een bijzondere gift en toezegging van € 70.000 x 15 jaar.

Voor de GTU moeten andere argumenten gelden dan financiële zijn, maar we blijven wel kwetsbaar.

De rol van de overheid is er ook: deze wil met ons meedenken over de samenwerking, terwijl wij als kerken wel een leidende rol willen blijven behouden en niet de overheid.

Er wordt melding gemaakt van twee kerkenraden die niet aan hun verplichting hebben voldaan (§ 1, sub f).

Uw commissie vroeg of de reden daarvan bekend is bij RvT? Het antwoord is bevestigend; er is contact geweest met de betrokken kerkenraden. Deze kerkenraden waren het niet eens met het verhogen van de kerkelijk afdrachten in het algemeen. Inmiddels blijkt dat een van deze gemeenten alsnog over de afgelopen drie jaren de kerkelijke afdracht voor de TUA heeft voldaan.

Uw commissie stelde voorts de vraag waaruit de enorme lastenverzwarende van 2015 t.o.v. 2014 te verklaren is? Is dat eenmalig of structureel? De RvT antwoordde als volgt: Het verschil tussen de totale lasten 2015 en 2104 bedraagt circa € 450.000. Dit is overwegend een eenmalige stijging. De pensioenkosten stegen in 2015 t.o.v. 2014 met € 450.000. Daarvan wordt circa € 350.000 veroorzaakt door een eenmalige extra dotatie aan de voorziening. Andere kosten die sterk stegen in 2015 t.o.v. 2014: automatisering (+ € 15.000) en kosten voorbereiding GTU (+ € 30.000).

Op de vraag van de commissie in hoeverre het positief resultaat van 2015 te danken is aan legaten, gaf de RvT ten antwoord dat inderdaad in 2015 is een groot legaat ad € 200.000 is ontvangen.

Het positieve resultaat is verklaarbaar doordat we weliswaar taakstellend begroten, maar in de praktijk lukt het niet altijd om dit te realiseren. Verder kan dit worden verklaard door scherp toe te zien op de uitgaven.

De fondsen genoemd op p.3 worden als volgt toegelicht:

Eigen vermogen	Toelichting
Algemeen publiek	Gerelateerd aan OCW; maar steeds negatief, wat niet reëel is voor OCW => op 0 gebracht
Vereveningsfonds	Opvangen van schommelingen rondom promotievergoeding
Profileringsfonds	Om studenten financieel tegemoet te kunnen komen in geval van bijzondere omstandigheden (ziekte)
Bestemmingsfonds CGK	Privaat deel van het EV; komt ten goede aan de CGK bij opheffen TUA
Subtotaal	
Voorziening emeritering	Aanvullend aan EK om de TUA verplichtingen inzake emeriti hoogleraren te kunnen voldoen

Uw commissie stelt vast dat het aantal nevenfuncties van de hoogleraren niet is verminderd (§ 2.1). Er is budget beschikbaar voor de taakverlichting van de hoogleraren. Dit leidt tot de vraag of dat voldoende wordt benut? De RvT antwoordde hierop als volgt: Het budget wordt goed benut door wetenschappelijke medewerkers van niveau die bezig zijn met promotieonderzoek op het vakgebied van de hoogleraar en die waar nodig zaken waarnemen. Punt van aandacht blijft dat hoogleraren vrijkomende tijd weer inhoudelijk gaan invullen. Het CvB maakt met docenten en hoogleraren bespreekbaar dat de taaklast en de werkdruk in balans blijven. De RvT ziet hierop toe. Uw commissie heeft hier met de RvT over doorgesproken. Primaire taken komen niet in het gedrang. Er dient steeds een afweging gemaakt te worden om de juiste prioriteiten te stellen.

§ 2.2 riep de vraag op bij uw commissie of we de bruto jaarinkomens van predikanten en UHD's wel op dezelfde manier kunnen wegen (verschil in belastingdruk)? De RvT antwoordde dat deputaten gaan over de traktementen. De TUA hanteert de CAO van de VSNU. De bruto jaarinkomens zijn goed vergelijkbaar. De inschaling is vergelijkbaar met wat aan andere universiteiten gangbaar is. Als iemand het geboden salaris conform de CAO te weinig vindt, dan is het CvB vrij om niet met de kandidaat verder te gaan. De nieuwe hoogleraren worden ingeschaald via de CAO en hun salarissen gaan gaandeweg via periodieken omhoog.

Bijlage 3, § 2. Uw commissie stelde de vraag of er geen afstemming dient te zijn tussen classis en curatorium over eventuele schorsing of afzetting. Dienen ze als kerkelijke gremia niet eenstemmig te zijn? Het antwoord luidt dat het uitgangspunt is dat de classis leidend is. Maar vanwege de voorbeeldfunctie die docenten ook hebben en het vertrouwen dat binnen de kerken in docenten wordt gesteld kan het curatorium een stap verder gaan.

Bijlage 3, § 4. Uw commissie stelde de vraag of het formulier in het slop is geraakt, of de ondertekening, of wordt het niet belangrijk gevonden? De RvT antwoordde dat de ondertekening inderdaad wat in het slop is geraakt, niet omdat het onbelangrijk gevonden wordt, maar omdat er in de praktijk dienovereenkomstig (gelukkig) geen problemen rijzen. Inmiddels is dit recht gezet. Met terugwerkende kracht hebben allen getekend. Impliciet is wat het OOP betreft het voorstel om hen geen formulier te laten ondertekenen.

Bijlage 4, *kaders*. Uw commissie stelde de vraag op welke terreinen de universiteitsraad instemmings- c.q. adviesbevoegd is? Dit is in de WHW geregeld. De RvT heeft aan uw commissie de relevante artikelen uit het UR-reglement voorgelegd ter kennisname.

Bijlage 5, §16 riep bij uw commissie de vraag op of het emeritaat een plicht is of een recht op de AOW-gerechtigde leeftijd? Het eerste is het geval.

Bijlage 5, §16, art. 3.5. Uw commissie stelde de vraag of hierbij de Arbodienst niet betrokken dient te worden? Afhankelijk van de problematiek kan inderdaad een arbodeskundige hiervoor ingeschakeld worden. In de nieuwe situatie is dat zeker het geval, gezien de arbeidsrechtelijke relatie.

Bijlage 5, §16, art. 3.6. Bij het bepaalde in art. 3.6 dient bedacht te worden dat deze regel de facto enkel nog geldt voor hoogleraren die geen arbeidsrechtelijke relatie met de TUA hebben.

In art. 10.3 van bijlage 5, §16 worden met de twee personen die samen een derde lid kiezen bedoeld de beide reeds benoemde personen.

Bijlage 6. Uw commissie heeft bij deze bijlage de vraag gesteld of de RvT in de laatste 12 jaar grote veranderingen heeft gezien in het risicoprofiel?

In hun beantwoording wees de RvT op het volgende. Voor de meeste van de benoemde risico's geldt dat de vorming van de GTU een bijdrage levert aan het verkleinen van de kans dat dit optreedt. Juist doordat we voor niet-administratieve studenten dan ook een eenjarige master kunnen aanbieden verwachten we, dat de tendens om na de bachelor te stoppen gekeerd kan worden. Bij het niet doorgaan van de GTU is de kans dat de NGP vertrekt reëel. Ook de kwaliteitseisen vanuit de overheid nemen toe. Op zich is het terecht dat de overheid de inzet van publieke middelen wil borgen. We zien echter ook dat men naar aanleiding van incidenten te snel algemene maatregelen treft die veelal tot een extra administratieve last leiden.

Een bijzonder punt is de prestatieafspraken. OCV heeft de universiteiten gevraagd voor bepaalde onderwerpen concrete ambities af te geven en koppelt daar een deel van het budget aan (vooralsnog 7%). Voor een kleine universiteit als de TUA zijn daarom de rendementscijfers erg gevoelig. Op 10 studenten 1 student meer of minder gediplomeerd binnen 3 jaar scheelt wel 10%. Dit najaar vindt de evaluatie plaats. Onduidelijk is nog of en hoe deze werkwijze gecontinueerd wordt.

In de afgelopen jaren heeft het Vrouwenactiecomité besloten om te stoppen met geld inzamelen voor de bibliotheek, omdat daar in een flink deel van onze kerken nauwelijks animo meer voor was. De TUA heeft gepoogd dit op te vangen met een gerichte donateursactie, maar de praktijk leert dat deze additionele bijdrage aanzienlijk gedaald is (van € 65.000 naar nog geen € 20.000).

Verder merken we hierbij op, dat de animo bij jongere generaties voor binding aan instituten afneemt met als argument dat men meer voelt voor kort durende concrete activiteiten. Maar middels projecten kan men een universiteit niet structureel in stand houden.

In bijlage 4 worden in verband met het vaststellen van de formele regelingen de volgende opmerkingen gemaakt:

'Reeds in de aanloop naar de generale synode van oktober 2013 is aangegeven dat een aanpassing van de diverse regelingen rondom de bestuursstructuur van de TUA wenselijk is. In afwachting van de uitwerking van toekomstplannen is toen echter voorgesteld om geen energie te stoppen in een update van de 'formele regelingen' omdat deze update wellicht door een mogelijk institutioneel samengaan met andere opleidingen al snel weer achterhaald zou kunnen zijn. Inmiddels is duidelijk geworden dat er geen sprake is van een institutioneel samengaan, maar van een coöperatief samen optrekken waarbij elke instelling zijn eigen bestuurlijke structuur blijft houden.'

De laatste opmerking is ondertussen al weer door de feiten achterhaald. In het door de regiegroep gepubliceerde rapport inzake de GTU wordt immers uitgegaan van een vereniging onder één bestuur. Uw commissie heeft dus de vraag overwogen of het, gezien deze stand van zaken, wel zin heeft om de formele regelingen vast te stellen, of dat het beter ware te wachten tot er een definitief besluit over de

GTU genomen zou zijn. Uiteindelijk lijkt het ons toch beter om ze nu wel vast te stellen. Mocht de synode besluiten tot de oprichting van de GTU over te gaan, dan kunnen onze regelingen dienen als uitgangspunt in het overleg dat dan gevoerd moet worden om de regelingen voor de GTU vast te leggen. Mocht de synode besluiten om niet tot de oprichting van de GTU over te gaan, dan voorzigt uw commissie weinig animo in de synode om na ernstige en breedvoerige bespreking van een zo belangrijk onderwerp alsnog zich te buigen over de formele regelingen.

Ten aanzien van de tekst van de formele regelingen valt op te merken dat het belangrijkste verschil ten opzichte van de bestaande versie gelegen is in het vervangen van de term 'kerkelijk docent' door 'hoogleraar', terwijl de benoemingsprocedure kerkelijke docenten (niet zijnde een hoogleraar) (§ 8) geheel is komen te vervallen.

Naast enkele kleine tekstuele correcties die de RvT zal verwerken, heeft uw commissie ten aanzien van de formele regelingen enkele informatieve vragen gesteld die tot onze tevredenheid werden beantwoord. Het leek ons echter niet nodig en niet erg dienstig om deze in extenso te vermelden.

Uw commissie stelt de generale synode voor als volgt te besluiten:

1. de raad van toezicht hartelijk te danken voor het gevoerde beleid en hen daarvoor decharge te verlenen;
2. uit te spreken dat de inschaling van een universitair hoofddocent passend is;
3. ermee in te stemmen dat – naast op leer en leven- ook op het functioneren van een docent toezicht dient te zijn, en ten aanzien hiervan het initiatief bij het college van bestuur te leggen;
4. de tekst van de formele regelingen vast te stellen conform het voorstel van de raad van toezicht.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 69

Artikel 157

Rapport 3b van commissie 1 inzake het rapport van het studie- en stimuleringsfonds

Vanuit de vergadering van de generale synode werd het volgende voorstel ingediend door ds. J.G. Schenau:

deputaten de opdracht te geven in overleg met het college van hoogleraren de mogelijkheid te onderzoeken van een beperkte studieopdracht in het geval een afgestudeerd student, wachtend op een beroep, gebruik wil maken van zes maanden extra ondersteuning uit het studiefonds.

Uw commissie heeft dit voorstel gewogen. Naar de mening van uw commissie is dit geen begaanbare weg. Het lijkt ons moeilijk uitvoerbaar en eveneens moeilijk meetbaar. In feite wordt de student gevraagd om zijn ondersteuning op een bepaalde manier te verdienen. Om die reden stelt uw commissie voor dit voorstel niet over te nemen.

Na de eerste bespreking ter synode heeft uw commissie, gehoord de gemaakte opmerkingen en gelet op de aanbevelingen van prof.dr. G.C. den Hertog, zich gebogen over de vraag hoe de verschillende visies van het meerderheidsrapport en het minderheidsrapport nader tot elkaar gebracht zouden kunnen worden.

Overleg met deputaten studie- en stimuleringsfonds leerde ons dat zij hun voorstel handhaven, alleen met deze wijziging dat de in art. 5.1 genoemde vergoeding voor collegegeld en studiekosten hiervan is uitgesloten. De steun die na afloop van de studie wordt gegeven betreft dus alleen (art.5.2) een persoonsgebonden maanbudget en (art. 5.3) een gezinstoeslag, overeenkomstig de eerder afgesproken condities.

Voor uw commissie maakt deze wijziging in het voorstel van deputaten weinig verschil.

Het lijkt ons nogal logisch dat er geen collegegeld meer wordt vergoed wanneer er ook geen collegegeld meer behoeft te worden betaald. Hetzelfde geldt van de vergoeding voor studiekosten die niet meer wordt verstrekt wanneer de studie beëindigd is. Ons belangrijkste bezwaar richt zich niet zozeer tegen de componenten waaruit de regeling bestaat, maar tegen de regeling als zodanig, die naar onze mening buiten de competentie van het studie- en stimuleringsfonds valt.

In de boezem van commissie 1 rees de vraag of het mogelijk zou zijn om toch recht te doen aan de intentie van deputaten en de nu divergerende standpunten tot één voorstel terug te brengen, wanneer de steun die aan de afgestudeerde admissiale studenten geboden zou worden, geheel als lening wordt verstrekt en aan alle admissiale studenten beschikbaar wordt gesteld.

Dit voorstel heeft een aantal voordelen:

- a. er wordt een vorm van hulp geboden in die gevallen waarin dat nodig is;
- b. het is mogelijk maatwerk te leveren, in relatie tot gezinsomstandigheden die verschillend kunnen zijn;
- c. het biedt meer flexibiliteit wat betreft de periode waarvoor deze lening wordt verstrekt, al blijft zes maanden het uitgangspunt;
- d. er blijft een prikkel bestaan voor de student om zelf op welke wijze ook geheel of gedeeltelijk in zijn levensonderhoud te voorzien;
- e. het bezwaar dat de regelingen van het studiefonds op een oneigenlijk manier (namelijk als ware het een steunfonds) worden toegepast, wordt ondervangen;
- f. het is mogelijk om indien gewenst of nodig dezelfde voorziening mutatis mutandis aan te bieden aan de andere admissiale afgestudeerde studenten.

Ds. Droger blijft echter bij zijn eerder ingenomen standpunt en zal opnieuw een minderheidsrapport indienen.

Dit alles overwegende, komt de minderheid van uw commissie met een nieuw en aanvullend voorstel 5:

- 5a. ter overbrugging van de periode na de afronding van de studie en hun eventuele intrede in een gemeente aan admissiale studenten die een bijdrage ontvingen uit het studiefonds zo nodig ondersteuning aan te bieden in de vorm van een lening die onder nader door deputaten studiefonds te bepalen condities wordt verstrekt voor in principe een periode van zes maanden;
- 5b. dezelfde voorziening mutatis mutandis aan te bieden aan de andere admissiale afgestudeerde studenten.

Minderheidsrapport ds. C.J. Droger

Ik ben er dankbaar voor dat de commissie haar oorspronkelijke voorstel heeft losgelaten en nu voorstelt om aan alle admissiale studenten na het beëindigen van hun studie op hun verzoek voor maximaal zes maanden een bijdrage te geven uit het studiefonds. Daar ben ik het mee eens. Waar ik het niet mee eens ben, is dat de bijdrage die verstrekt wordt uitsluitend een lening zal zijn. Ik ben erover dat de bijdrage die verstrekt wordt een gift én een lening is. Voor alle admissiale studenten. Mijn argumenten hiervoor zijn de volgende:

1. Na de afronding van de studie wacht het werk in de gemeente. Als alles goed gaat, geeft de HEERE een plaats in de kerken en mag het werk beginnen. Het verhuizen naar een pastorie en het betrekken ervan brengt vaak hoge kosten met zich mee. Veelal wordt een kleinere woning verwisseld voor een beduidend grotere woning en de inrichting daarvan komt voor rekening van de pastoriebewoners. Zo zijn er ook andere kosten denkbaar. Ik acht het niet juist dat de kerken van de aankomende predikanten vragen dat zij dan ook nog extra kosten gaan maken voor de lening die voor die tijd wordt verstrekt. Bij het voorbeeld dat een student € 1.000 per maand van het studiefonds ontvangt, betekent dat bij een uitkering van zes maanden een extra schuld van € 3.000.
2. Ik vind het ook vreemd overkomen richting de student en zijn gezin. Een aantal jaren is steun geboden in de vorm van 70 of 50% gift en 30 of 50% lening. Waarom dan voor de laatste maximaal zes maanden opeens een 100% lening? Dat vind ik geen fraai beleid.
3. De studenten die een beroep op het studiefonds doen, getroosten zich heel wat inspanningen en moeten voor hun studie. Vaak zijn er financiële zorgen en kan men de eindjes maar nauwelijks aan elkaar knopen. Contacten met studenten en met een aantal hoogleraren (die huisbezoeken bij de studenten doen) hebben dat duidelijk gemaakt. Ik vind dat we deze broeders met hun gezinnen moeten helpen en hen niet met nog meer schuld op moeten zadelen. Nadrukkelijk denk ik hierbij ook aan de kinderen in deze gezinnen, iets waar prof. Den Hertog ter synode op wees en ook in een e-mail, gericht aan de commissie.
4. Ook ik ben gevoelig voor de opmerking dat we moeten voorkomen dat er rechtsongelijkheid tussen de studenten ontstaat. Vandaar dat ook ik voorstel dat alle admissiale studenten een beroep op het studiefonds kunnen doen voor na hun afstuderen. Dan is de rechtsongelijkheid voorkomen.
5. Ik wijs erop dat de hoogte van de bijdrage uit het studiefonds naar beneden gaat. Artikel 5.1 hoeft niet meer aangehouden te worden, omdat de student geen studie- en collegekosten meer heeft. Die bijdrage zal niet meer verstrekt worden.

Ik kom derhalve tot het volgende voorstel:

- 5a. ter overbrugging van de periode tussen de afronding van de studie en de intrede in een gemeente aan admissiale studenten die een bijdrage ontvingen uit het studiefonds op hun verzoek ondersteuning te geven in de vorm van een gift/lening (het percentage overeenkomstig de reeds gemaakte afspraak) voor een tijdsduur van maximaal zes maanden, afgezien van de bijdrage, genoemd in artikel 5.1.;
- 5b. dezelfde voorziening aan te bieden aan de andere admissiale afgestudeerde studenten met de mogelijkheid om met hen een op maat gesneden afspraak te maken over de terugbetaling.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 70

Artikel 167, 181

Instructie van de particuliere synode van het Zuiden inzake steun aan kleine kerken

De particuliere synode van het Zuiden van de Christelijke Gereformeerde Kerken

verzoekt de generale synode te besluiten tot het instellen van een taakgroep tot herbezinning op de financiële en mogelijk andere vormen van ondersteuning van kleinere kerken. Deze bezinning dient erop gericht te zijn, dat kleiner wordende kerken langer in staat zullen zijn een predikant te beroepen en onderhouden, dan wel een kerkelijk werker in dienst te nemen of te houden.

Toelichting

I. Situatie

De synode van 2010-2013 is middels het rapport van deputaten ob&a geconfronteerd met een toename van de aanvragen tot steun bij het dragen van predikantskosten (Acta 2013, bijl.13, pag.277). Daarop bevestigd door eerst de synodale commissie (Acta 2013, bijl.14, pag.285) en vervolgens vanuit de synode zelf, geven deputaten de volgende verklaring: "... de tekorten van de kerken nemen toe en het aantal kleine gemeenten wordt groter" (Acta 2013, art.44, pag.49). Bij ongewijzigd beleid hadden deputaten een omslag moeten vragen van liefst €7, minimaal €6 per lid/dooptid, mede op aansturen van de toenmalige commissie doelmatigheid en beheersbaarheid is de omslag gehandhaafd op €4. Daartoe moest wel door de synode besloten worden de steunpercentages met 5% te verlagen. Deputaten hebben de gevolgen onderkend: "Hierdoor zullen kleinere kerken vaker vacant moeten blijven" (Acta 2013, pag.279). In bestaande situaties

adviseren deputaten 'In het uiterste geval, als een gemeente het traktement niet meer kan opbrengen, ... om afscheid van elkaar te nemen. In concreto: laat de predikant een beroep aanvaarden' (Acta 2013, pag.49).

De classis Middelburg heeft met verdriet moeten constateren, hoe in de afgelopen periode (mede) om financiële redenen de kerk van Vlissingen moest worden opgeheven. Ook andere kerken in het particulier-synodaal ressort bevinden zich in de gevarenzone. Uit andere delen van het land bereiken ons signalen, die de door deputaten geconstateerde ontwikkeling bevestigen. Daling van het ledental van een kerk heeft er al toe geleid, dat haar predikant bij het uitblijven van een beroep moest worden losgemaakt (voor een groot deel van zijn taak). De PS is onder deze ontwikkeling bewogen en verontrust.

Temeer daar een voorzichtige berekening op basis van de ontwikkeling in de afgelopen jaren, ernstig te denken geeft met het oog op de toekomst. Er zijn momenteel ongeveer veertig gemeenten met minder dan 250 leden. Uitgaande van de teruggang van hun ledental valt te vrezen dat voor zeker twintig van deze veertig gemeenten de financiële last voor het beroepen en onderhouden van een predikant te zwaar zal zijn. Ook in de groep gemeenten met tussen 250 en 300 leden, is de teruggang in ledental dermate significant dat zich hier toekomstige problemen aftekenen.

II. Prioriteit

Een gemeente kan bestaan zonder een eigen predikant. Geen gemeente kan bestaan zonder prediking. De gemeente is een schepping van het Woord ('Het Woord wies' – Hand. 6:7). In de gemeente wordt tot het geloof opgeroepen, daar wordt het geloof geboren en gevoed. Dat geloof is er niet dan door het Woord, dat gepredikt wordt (Rom. 10:14 en 17). Bijbels gezien heeft de prediking ook een grondleggende en richtinggevende betekenis voor alle andere aspecten van het gemeentelven: catechese, pastoraat, diaconaat, missie enz. Zolang het Woord onder voldoende ambtelijk opzicht gepreikt kan worden, kan een gemeente bestaan. De praktijk in onze vacante kerken bewijst (soms jarenlang!) dat door consulenten, gastpredikanten en in leesdiensten de prediking voortgang kan houden, en het gemeentelven in het verlengde daarvan, maar juist vanwege haar funderende betekenis is een doorgaande lijn in de prediking zo belangrijk. Deze wordt toch het beste gearandeerd door een eigen predikant. Het hoeft niet te verwonderen dat bij hem als drager van het predikambt veel lijnen uit het gemeentelven samenkomen. Juist ook in kleine, kwetsbare kerken kan hij zorgen voor de gewenste continuïteit en stabiliteit.

Dat moet de reden zijn, dat we bij zusterkerken in het buitenland nogal eens een andere benadering vinden dan bij ons. Zij kunnen zich het stellen van een minimum-aantal leden niet veroorloven, als zij het al zouden willen. Als voorbeeld mag gelden de Evangelical Presbyterian Church of England and Wales, waarmee we sinds 2013 een band van correspondentie hebben. Dit kerkgenootschap telt 18 plaatselijke kerken (waarvan enkele 'church plants'). Het ledental varieert van 40-60, maar elke kerk heeft een predikant. Deze wordt door de eigen leden onderhouden, in een enkel geval met steun vanuit het kerkverband of het buitenland. Zodra men mogelijkheden voor kerkplanting ziet, worden deze aangegrepen. Liefst onder leiding van een missionair werker die qua levensonderhoud dan ook weer voor rekening komt van de zendende gemeente. Voor het geestelijk leiding geven acht men in de EPCEW juist vanuit de centrale plaats van de prediking gedacht, een eigen predikant of kerkelijk werker met preekbevoegdheid onmisbaar.

Volgens onze regelgeving kunnen kerken met minder dan 150 leden alleen nog steun aanvragen voor predikantskosten, als er sprake is van een 50% dienstverband van hun predikant. Het is interessant om daarbij te bedenken, dat 90% van alle christelijke gemeentes in de wereld minder dan 200 leden heeft, en 80% minder dan 100 (bron: Christianity Today). De vraag is gerechvaardigd of wij deze dingen niet nog te veel bezien vanuit de relatieve luxe positie, die de gereformeerde kerk in Nederland eeuwenlang heeft gehad. Dwingen geloofsafval en kerkverlating, zoals ze zich ook in onze kerken aftekenen, niet tot een heroriëntatie op de hele inrichting van ons kerkelijke leven en tot een herprioritering van de kern van het gemeentelven: de doorgaande prediking van het Woord?

Het mag duidelijk zijn, dat de kwetsbare positie van kleine kerken niet altijd en zeker niet alleen van financiële aard is. Ook bij de opheffing van de gemeente van Vlissingen speelden meerdere factoren een rol. Te denken valt aan de toenemende moeite om voldoende geschikte ambtsdragers te vinden. Maar de PS is van mening, dat het in elk geval niet de financiën mogen zijn die kleine kerken verhinderen een predikant of werker te beroepen en onderhouden. Met hem zou (in veel gevallen) een kleine kerkenraad overigens ook weer met één ambtsdrager kunnen worden uitgebreid. Wij vrezen ook een vicieuze cirkel: vanwege de dreiging van losmaking zullen predikanten ook minder geneigd zijn een beroep uit kleine en kleiner wordende kerken aan te nemen.

Uiteraard dienen kleiner wordende kerken zich te bezinnen op hun wijze van kerk-zijn. Zijn er misschien eigenaardigheden of ontwikkelingen, die de krimp zoudens kunnen verklaren en die op zichzelf best veranderbaar zijn? Tegelijk moeten we ervoor waken elkaar niet te dwingen tot een andere wijze van kerk-zijn, als Schrift en belijdenis ruimte laten voor onze plaatselijke eigenheid. Bovendien wordt het zoeken van een kerk-zijn dat God eert en de uitbreiding van Zijn rijk bevordert, van grote kerken niet minder gevraagd.

III. Middelen

De regelingen en voorwaarden van deputaten OBena zijn begrijpelijk en redelijk in het licht van de beperkte financiële middelen en de veelheid aan verantwoordelijkheden die we in de loop der jaren als kerken op ons hebben genomen. Deze instructie is erop gericht, dat meer middelen beschikbaar komen voor de ondersteuning van kleinere kerken in hun predikantskosten. Om deze middelen te vinden, kan in verschillende richtingen worden gedacht.

- Een sterker beroep op de offervaardigheid in de kerken. Met oprechte dankbaarheid voor wat wordt opgebracht (niet zelden juist in kleine kerken!) en met begrip voor verscheiden levensomstandigheden, heeft de PS toch de indruk dat in het algemeen meer gegeven kan worden. Een ook dat bij

zusterkerken in Europa, waar leden dus met ongeveer dezelfde economische situatie te maken hebben, daadwerkelijk meer gegeven wordt. Het is de vraag of bij onze leden nog voldoende leeft, dat Bijbels gezien bij ons offer voor werk in Gods Koninkrijk de verkondiging van het Evangelie en het eigen kerkelijke leven voorrang verdienen (Ambtelijk Contact, jaargang 2015 nr.1). Als er inderdaad aanleiding zou zijn voor een dergelijk sterker beroep, ligt het niet op het terrein van deputaten ob&a om dat te doen.

- Temeer daar van de bedoelde offervaardigheid de dienstdoende predikanten wel een goed voorbeeld mogen geven. De eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat collega's in het buitenland vaak niet de honoraria kennen, zoals wij die kennen. Misschien moet met de kerk zelf ook de maatschappelijke positie van de predikant wel wat marginaler worden. Waarbij wij wel de belangrijke stelregel van onze kerken onderschrijven, dat predikanten zonder zorg van het Evangelie moeten kunnen leven. Vooral jonge predikanten met een (op)groeiend gezin hebben het soms niet ruim. Vanwege dit aspect kan ook een vertegenwoordiging van deputaten financiële zaken niet in de taakgroep ontbreken.
- Er kan o.i. ook nog scherper naar de uitgavenkant worden gekeken. Als we kennis nemen van de synoderapporten van deputaatschappen, dan wordt er heel wat afvergaderd, afgereisd en (steeds vaker met inschakeling van dure deskundigen) 'in de markt gezet'. Wij zijn ervan overtuigd dat dit alles integer en met de beste intenties wordt gedaan, maar onze vraag is wel, of alles wat nu nog kan ook echt móet. Past het niet bij ons krimpende kerkverband om in allerlei opzichten wat bescheidener te worden? Kunnen wij ons als kerkverband op den duur nog het huidige aantal vrijgestelde predikanten veroorloven? Wij realiseren ons, dat we ons hiermee begeven op het terrein van de commissie zichtbaarheid. Daarom zouden wij ook betrokkenheid vanuit deze commissie bij de taakgroep wensen.

Op één mogelijk bezwaar zouden wij nog op voorhand willen ingaan: is er met deze instructie niet sprake van een beweging naar binnen, een concentratie op het eigene, terwijl we als kerken de afgelopen decennia juist een beweging naar buiten hebben gemaakt, oecumenisch en missionair?

Voor de particuliere synode behoren zowel de roeping tot eenheid, als de roeping om in de wereld van Christus te getuigen, tot het wezen van de kerk. Dat geldt voor kleine gemeenten niet minder dan voor grote. Daarom zijn wij het met deputaten ob&a eens, dat krimp óók een aanleiding kan zijn om temeer de samenwerking met andere kerken van gereformeerd belijden te zoeken. En wat het missionaire betreft: aan de TUA krijgt het missionaire momenteel veel aandacht. Een nieuwe generatie predikanten krijgt de toerusting op dit terrein als vanzelf mee en kan grote en kleine gemeenten daarin voorgaan. Discussies over 'overleven' of 'werven' achten wij ook nog teveel bepaald door de tijd waarin (relatief) grote gemeenten de norm waren. Om eenheid te zoeken en getuige te zijn moeten er alleen nog wel gemeenten zijn, die leven van het Woord en bij het Woord. Waarbij tot onze troost bedacht mag worden, dat niet de predikant de kerk redt. De kerk is van de Heere en Hij houdt haar in stand tot in eeuwigheid, hoe het met ons kerkverband ook gaan zal.

Namens de particuliere synode,
Ds. J.W. Schoonderwoerd, preses
Ds. J.G. Schenau, scriba

BIJLAGE 71

Artikel 167, 181

Rapport 6 van commissie 2 betreffende de instructie van de particuliere synode van het Zuiden inzake steun aan kleine kerken

1. Inhoud instructie

De particuliere synode van het Zuiden verzoekt een taakgroep in te stellen met de opdracht een herbezinning uit te voeren op de financiële en andere vormen van ondersteuning van kleine gemeenten. Het doel is zo lang mogelijk kleine gemeenten in staat te stellen een predikant of kerkelijk werker te hebben.

Commissie 2 heeft contact gezocht met commissie 6 over deze instructie, aangezien er sprake is van een zekere inhoudelijke overlap. Hun input is na bespreking zo goed mogelijk in dit rapport verwerkt.

2. Onderbouwing vanuit de instructie

De instructie geeft zelf een aantal argumenten ter onderbouwing. Een aanleiding voor de instructie is het besluit van de GS2013 tot verlaging van de bijdrage aan gemeenten die geen eigen predikant kunnen onderhouden. Ook wordt sluiting van de kerk van Vlissingen als voorbeeld genoemd. Momenteel zijn er 40 gemeenten in ons kerkverband die minder dan 250 leden hebben en daarmee in de gevarenzone kunnen komen. Als de trend van dalend ledenaantal zich voortzet kan dit betekenen dat steeds meer gemeenten vacant blijven (men vermoedt 20-40 gemeenten).

De instructie spreekt over de prioriteit van de prediking. Het geloof wordt gewerkt en versterkt door het gepredikte Woord (Rom.10:14 en 17). Al is de prediking niet afhankelijk van een predikant, toch kan een eigen predikant zorgen voor een doorgaande lijn in de prediking. Daarbij is Bijbels gezien de prediking het fundament voor het andere werk in de gemeente zoals catechese, pastoraat etc.

Als voorbeeld wordt in de instructie de EPCEW genoemd. Achttien kleine gemeenten hebben allen een eigen predikant. Is het reëel om te stellen dat kerken met minder dan 150 leden nog hooguit een deeltijdpredikant kunnen beroepen terwijl wereldwijd 80% van de plaatselijke gemeenten minder dan 100 leden heeft? Redeneren en rekenen wij niet teveel vanuit een luxepositie in het verleden en wordt het niet tijd voor een heroriëntatie op de hele inrichting van ons kerkelijke leven?

De instructie spreekt vervolgens over de middelen. Men is van mening dat een sterker beroep gedaan moet worden op de offervaardigheid van de gemeenteleden. Daarnaast wordt de vraag gesteld of predikanten

bereid moeten zijn om met minder salaris genoeg te nemen, al wordt wel meteen gezegd dat beginnende predikanten financieel het soms zwaar kunnen hebben. Tenslotte wordt de vraag gesteld of al het werk dat door middel van deputaatschappen en eventueel vrijgestelde werkers verricht wordt namens onze kerken, zo wel kan doorgaan.

3. Overwegingen van de commissie

A. Prioriteit van de prediking

De commissie onderschrijft de centrale plaats die de prediking van het Woord in de kerk dient te hebben. Ook al is de prediking van het Woord niet gebonden aan het hebben van een eigen predikant, het valt niet te ontkennen dat een predikant die de gemeente(leden) kent en van daaruit een lijn in de prediking kan uitzetten, van duidelijke meerwaarde is. Daarbij is het denkbaar dat een gemeente met een eigen predikant aantrekkelijker is om zich bij aan te sluiten wanneer men na verhuizing een kerk in de buurt zoekt. Omgekeerd is het niet ondenkbaar dat een gemeente die geen predikant kan onderhouden mede daardoor in een negatieve spiraal komt inzake het aantal leden.

B. Oorzaken van sluiten van kerken in de CGK

Uw commissie acht het wenselijk dat er een onderzoek plaatsvindt dat feiten aanreikt om analyse en beleid op te kunnen maken voor de toekomst. We moeten ons nu nog op te veel aannames en vermoedens baseren. We zouden daarom graag in kaart gebracht zien wat de redenen zijn dat gemeenten binnen ons kerkverband de afgelopen jaren in de problemen kwamen, hun predikant om financiële redenen (deels) moesten losmaken, of tot opheffing van de gemeente moesten overgaan. Welke factoren speelden in dit proces een rol? Waren er andere mogelijkheden geweest? Daarnaast moet gekeken worden naar de huidige situatie. Welke kerken kunnen momenteel om financiële redenen niet beroepen of zitten anderszins in de 'gevaarzone'?

Dan kan de vraag aan de orde komen hoe op basis van de huidige tendens de verwachting voor de komende jaren is? En bij welke vormen van coaching (ondersteuning in financieel, personeel, beleidsmatig, ambtelijk opzicht, etc.) deze gemeenten gediend zouden kunnen zijn? Nadrukkelijk vragen we hier ook aandacht voor niet-financiële aspecten.

Daarbij onderstrepen we de opmerking uit de instructie dat gemeenten niet moeten worden gedwongen hun eigen karakter te forceren; maar dat het wel goed is om te onderzoeken op welke wijze het eigen karakter zo kan worden vorm gegeven, dat het de mogelijkheden voor voortbestaan van de gemeente niet belemmert maar optimaal ondersteunt.

C. Onderzoek naar situatie van kerken in het buitenland

Meerdere kerken in het buitenland waarmee onze kerken contacten onderhouden bestaan uit, in onze ogen, kleine gemeenten. Het roept de vraag op hoe het voor hen mogelijk is een eigen predikant te onderhouden. Daarom is onderzoek gewenst om in beeld te krijgen waarom het bij hen wel mogelijk is een eigen predikant te hebben en wat wij van hen kunnen leren. Concreet:

- Hebben predikanten daar een ander opleidings- en/of traktementsniveau?
- Brengen de gemeenteleden meer middelen bijeen voor de dienst des Woords?
- Zijn de kosten voor gemeente-zijn of het kerkverband lager of is de solidariteitsbeleving anders?
- Denken wij zelf niet teveel vanuit de oude luxepositie van grote kerken in een corpus christianum en moeten we opnieuw leren dat kleine gemeentes levensvatbaar en vitaal kunnen zijn - maar hoe dan?

D. Offervaardigheid van de gemeente

Er wordt in de instructie gesproken over de offervaardigheid van de gemeenten. Uw commissie is van mening dat de instructie terecht stelt dat het onderhouden van een eigen predikant allereerst een verantwoordelijkheid is van de plaatselijke gemeente. Leden moeten (opnieuw) leren dat zij financieel verantwoordelijk zijn voor hun gemeente. Al zijn er ook voorbeelden van grote offervaardigheid bekend. In ieder geval mag het nooit zo zijn dat een gemeente steun wenst omdat de eigen leden wel kunnen bijdragen maar dat niet doen.

Uiteraard zullen ook lokale omstandigheden (zoals het opleidingsniveau van gemeenteleden en de bijbehorende inkomenspositie, de gezinsgrootte, etc.) van invloed zijn op de financiële draagkracht van de gemeente. Het is dus te simpel om het een gemeente altijd volledig aan te rekenen als zij niet financieel draagkrachtig genoeg is om een predikant te onderhouden.

Toch zou het zinvol zijn nieuwe bezinning op gang te brengen ten aanzien van de Bijbelse eisen aan onze offervaardigheid in het algemeen. Er lijkt een geestelijke armoede te zijn aan ruimhartig geven voor de dienst van de Heere. Vele zaken mogen veel geld kosten, maar kerk en koninkrijk lijken niet zelden sluitpost op de begroting. Hoe verhoudt zich dat tot de Bijbelse gegevens? Hoe verhoudt zich dat tot het gavenpatroon van andere christenen, bijvoorbeeld de genoemde kleine kerken in het buitenland? Hoe verhouden de gaven voor de kerk zich tot andere uitgaven? Welke geestelijke gesteldheid zit hieronder?

Tenslotte heeft uw commissie de indruk dat de offervaardigheid voor een bepaald doel sterk bepaald wordt door de sympathie ervoor. Wij vinden dat er een beroep gedaan mag worden op de onderlinge solidariteit binnen het kerkverband.

E. Inkomens predikanten

Er wordt in de instructie geschreven dat wellicht ook predikanten bereid moeten zijn om met een lager inkomen genoeg te nemen. Uw commissie begrijpt deze opmerking maar plaatst daar wel enige kanttekeningen bij. Predikanten dienen een universitaire studie theologie afgerond te hebben. Wanneer het inkomen van predikanten wordt vergeleken met andere beroepsgroepen die een universitaire studie hebben afgerond, liggen die salarissen beduidend hoger dan predikantstraktemeten. Er is dus al sprake van enige bescheidenheid.

Commissie 6 heeft de vraag gesteld of hier niet aan de inzet van 'goedkopere' predikanten met een hbo-pleiding gedacht zou moeten worden. Zou dit geen financiële oplossing kunnen bieden voor minder draagkrachtige gemeenten? Commissie 2 is van mening dat het goed is te onderzoeken welke vorm van het predikantschap in onze huidige context nodig is. We constateren dat er een zekere overlapping is met de vragen die in instructie van de PS van het Oosten inzake art. 3.1 K.O. worden gesteld.

Tegelijk achten wij in het algemeen voor de getrouwe prediking van Gods Woord een gedegen opleidingsniveau van de predikanten van het grootste belang, ook als dit een financieel offer van de gemeente vraagt. Gevreesd moet worden dat grote verschillen in de kosten voor predikanten naar gelang hun opleidingsniveau tot een snelle afname van academisch geschoolde predikanten zal leiden. Zou er ook aan andere mogelijkheden kunnen worden gedacht, zoals inzet van vicariaat, betaalde stage, of het aangaan van samenwerkingsverbanden tussen meerdere gemeenten die samen één of meerdere werkers onderhouden, de inzet van hbo-werkers naast de predikant, enzovoorts?

F. Bredere bezinning

Uw commissie heeft zich de vraag gesteld of de moeite waarvan de instructie spreekt ook te maken kan hebben met ontwikkelingen die we in ons kerkelijk leven zien. Het valt niet te ontkennen dat de belangstelling voor een landelijk kerkverband en werk dat door dit landelijk kerkverband gedaan wordt, bij de jongere generaties minder van belang wordt geacht. Er lijkt zich een ontwikkeling te voltrekken waarin de aandacht vooral gericht is op de plaatselijke gemeente waar men lid is en op de projecten van die gemeente en op leden die zich voor allerlei goed werk vanuit die gemeente laten uitzenden. Ook deputaten OBEnA noemen een aantal waarnemingen in hun rapport (§ E). Commissie 6 geeft in rapport 4 onder het kopje trendanalyse haar visie daarop. Ook wijzen we op het rapport van commissie zichtbaarheid (§ 6). De genoemde ontwikkelingen kunnen we betreuren. We kunnen ons ook ertegen verzetten. Maar dat zal het tij niet keren. Daarom denkt uw commissie dat het goed is als de in te stellen taakgroep onderzoekt of (al) het landelijke kerkelijke werk en de wijze van financieren ervan op dezelfde voet voortgezet kan/moet worden of dat verandering in deze wenselijk en mogelijk is. Hoe waardevol het werk ook is dat we als kerken gezamenlijk doen, we kunnen niet alles blijven doen wat we zouden moeten/willen doen. Wanneer het kerkverband krimpt, dient de omvang van de landelijke organisatie daarop aangepast te worden. Hier kan ook vermeld worden dat de synode meerdere keren bericht heeft ontvangen vanuit de kerken dat de kerkelijke kassen (te) zwaar drukken op de begroting (en dus op de financiële mogelijkheden) van de plaatselijke kerken. Uw commissie wil daarom de taakgroep opdracht geven te onderzoeken of heroriëntatie op de inrichting van ons kerkelijk leven nodig is, en zo ja, hiervoor lijnen uit te zetten.

4. Voorstel tot besluit

In ons rapport worden diverse vragen en mogelijkheden genoemd. Om gedegen, goed onderbouwde analyses en antwoorden te kunnen bieden is een diepgaand onderzoek nodig. Op basis daarvan moet ook visie worden ontwikkeld voor de toekomst van onze kerken in lokaal en landelijk verband, vergezeld van concrete voorstellen voor oplossingen.

Daarom neemt uw commissie het voorstel van de PS van het Zuiden over om een taakgroep in te stellen die de komende drie jaar onderzoek doet en de GS 2019 dient met rapportage en zo mogelijk met concrete voorstellen c.q. aanbevelingen komt.

De generale synode

kennisgenomen hebbend van

1. de instructie van de particuliere synode van het Zuiden inzake steun aan kleine kerken;
2. rapport 6 van commissie 2;

gehoord hebbend

de bespreking ter vergadering;

constaterend dat

1. de GS 2013 moest besluiten de bijdrage aan gemeenten inzake ondersteuning van predikantsonderhoud met 5% te verlagen;
2. op basis van de huidige tendens te vrezen valt dat in de toekomst meerdere gemeenten geen (volledige) predikant kunnen onderhouden;
3. veel kerken de afgelopen jaren in financiële problemen zijn gekomen of zelfs moesten worden opgeheven, waarbij niet altijd duidelijk is wat de oorzaken hiervan waren;
4. in het buitenland kleine gemeenten wel in staat blijken te zijn een eigen predikant te hebben, waarbij niet duidelijk is hoe dat mogelijk is;
5. in de plaatselijke gemeenten het belang van landelijk kerkelijk werk steeds minder wordt gezien en de nadruk meer is komen te liggen op de plaatselijke gemeente;
6. meerdere keren vanuit de kerken signalen zijn afgegeven dat de afdracht aan de landelijke kerkelijke kassen (te) zwaar drukt op de begroting van de plaatselijke kerk;
7. dat de kerken krimpen en de kosten niet krimpen;

overwegend dat

de vraag zich opdringt of de huidige structuur en inrichting van het kerkverband en de daaraan gelieerde prioriteitsstellingen nog wel werkbaar en verantwoord zijn casu quo blijven;

van oordeel dat

1. de voortgang van de prediking prioriteit dient te hebben in het gemeentelijke leven;
2. een eigen predikant voor de prediking van duidelijke meerwaarde is;
3. het onwenselijk is dat steeds meer gemeenten in ons kerkverband geen (volledige) predikant meer kunnen onderhouden;
4. het zinvol is onderzoek te doen naar de oorzaken van het sluiten van kerken in de CGK in de afgelopen twintig jaar en de verwachting dienaangaande voor de toekomst en mogelijke oplossingen hiervoor (waarbij breder moet worden gezien dan financiële aspecten alleen);
5. het zinvol is te onderzoeken hoe kleine kerken in het buitenland kunnen voortbestaan én een predikant kunnen onderhouden;
6. hoezeer de ontwikkeling dat landelijk kerkelijk werk minder de aandacht heeft van de kerkleden ook betreurd kan worden, tegelijkertijd er mee gerekend dient te worden;

7. dit vraagt om een heroriëntatie op de inrichting van ons kerkelijke leven; de vragen omtrent de offervaardigheid niet buiten beschouwing mogen blijven;

besluit

1. een commissie van zeven personen te benoemen met verschillende expertise met als opdracht:
 - a. te onderzoeken waarom gemeenten in de afgelopen twintig jaar opgeheven moesten worden en welke lessen daaruit te trekken zijn;
 - b. onderzoek te doen naar de offervaardigheid in onze kerken en de solidariteit binnen het kerkverband, zo mogelijk in samenwerking met de commissie die vanuit het rapport over de omslagen wordt voorgesteld (commissie 6, rapport 11);
 - c. onderzoek te doen onder kerken in het buitenland, waarmee onze kerken een relatie hebben en die uit veelal kleine gemeenten bestaan, hoe het mogelijk is dat kleine gemeenten kunnen voortbestaan én een eigen predikant hebben en welke aanbevelingen dit met zich meebrengt;
 - d. te onderzoeken hoe het mogelijk gemaakt kan worden dat kleine gemeenten toch een eigen predikant hebben;
 - e. onderzoek te doen naar de mogelijkheden van heroriëntatie op de inrichting van ons kerkelijke leven;
 - f. bij het onderzoek ook de studies van de commissie doelmatigheid en de commissie zichtbaarheid te betrekken;
 - g. te rapporteren aan de GS 2019 en deze synode zo mogelijk met concrete voorstellen te dienen;

en daarvan kennis te geven aan de particuliere synode van het Zuiden.

W.N. Middelkoop, rapporteur

BIJLAGE 72

Artikel 171

Rapport van deputaten kerkjeugd en onderwijs

1. Werkwijze

1.1 Samenstelling en taakverdeling

Door de generale synode van 2013 zijn tot deputaten benoemd: mevr. J.H. de Boer-Moret, mevr. I.N. Voorthuizen-den Dekker en de broeders drs. J. den Besten, drs. G.A. Bolink RA, drs. A. van de Bovekamp, ds. H. Peet en dr. A. Versluis.

In deze verslagperiode fungeerde drs. A. van de Bovekamp als voorzitter, ds. H. Peet als plaatsvervangend voorzitter, mevr. J.H. de Boer-Moret als secretaris en drs. G.A. Bolink RA als penningmeester.

De onderverdeling van het deputaatschap in secties, zoals in het verleden gebruikelijk, is losgelaten. Wel zijn diverse projecten verdeeld over de deputaten. De belangrijkste zijn:

- Stuurgroep Geloof in het gezin (opvoedingsondersteuning): J. den Besten, A. Versluis, I.N. Voorthuizen-den Dekker. Mw. Voorthuizen is voorzitter van de stuurgroep.
- Visie op jongeren: G. Bolink, H. Peet, J. den Besten. Ds. Van de Bovekamp is voorzitter van dit overleg.
- Studentenwerk: J.H. de Boer-Moret, H. Peet.

1.2 Opzet van dit rapport

In dit rapport doen deputaten kerkjeugd en onderwijs verslag van de verrichte werkzaamheden in het licht van de opdracht van de GS 2013.

De kern van het rapport wordt gevormd door opvoedingsondersteuning. Wij hopen met de jeugdwerkorganisaties (hierna te noemen: jwo's) dat de bespreking ter synode zich zal toespitsen op bezinning rondom de vraag wat ons als kerken te doen staat met betrekking tot onze jongeren.

Daarnaast treft u een verslag aan van de overige werkzaamheden alsmede het onderdeel financiën. Het geheel wordt afgerond met enkele conclusies en voorstellen, gevolgd door twee bijlagen, waarin de jwo's zelf een overzicht geven van hun werkzaamheden en plannen.

1.3 Opdracht GS 2013

De generale synode 2013 heeft besloten:

1. deputaten opdracht te geven tot het blijven bevorderen van het gesprek tussen de beide jwo's over de visie op het jeugdwerk;
2. deputaten opdracht te geven het document *Visie op jongeren* verder uit te werken en de inhoud ervan onder de aandacht van de kerken te brengen;
3. deputaten op te dragen prioriteit te geven aan opvoedingsondersteuning door ouders en gemeenten en zo nodig daarbij een 'loketfunctie' te vervullen;
4. art. 3.h. van bijlage 32 K.O. als volgt te wijzigen: 'het actief stimuleren van het (laten) ontwikkelen van materialen met betrekking tot jeugd, jeugdwerk, opvoeding, catechese en onderwijs.'

1.4 Uitvoering van de opdracht

De opdracht van de GS 2013 is als volgt uitgevoerd:

1. Het gesprek tussen beide jwo's over de visie op het jeugdwerk vindt voortdurend plaats. Er is sprake van regelmatig en goed overleg, vooral rond concrete samenwerking op het gebied van opvoedingsondersteuning en visie op jongeren. Deputaten constateren met dankbaarheid dat dit gesprek hoe langer hoe meer een natuurlijke plaats heeft gekregen in het overleg tussen de jwo's, met en zonder deputaten. Zie ook hfd. 4 van dit rapport.
2. Voor de uitwerking van *Visie op jongeren*, zie hfd. 3 van dit rapport.
3. Voor de uitwerking van *Opvoedingsondersteuning/Geloof in het gezin*, zie hfd. 2 van dit rapport.
4. Het ontwikkelen van materiaal krijgt vooral gestalte in concrete projecten. In deze periode is dit gebeurd door de jwo's zelf en door middel van het project *Opvoedingsondersteuning*. In de verspreiding van materiaal vervult ook de website van dit project een rol, evenals de website van deputaten zelf: www.cgk-jeugd.nl
5. Tevens vermelden deputaten dat de archieven tot 2007 zijn ingeleverd bij deputaten kerkelijke archieven.

1.5 Vergaderfrequentie en samenwerking

In de verslagperiode is er minimaal vier keer per jaar als deputaatschap in het geheel vergaderd. Daarnaast zijn er in smallere verbanden diverse bijeenkomsten geweest om deeltaken uit te voeren.

Er is regelmatig overleg met de beide jwo's. Het streven is jaarlijks minimaal tweemaal bijeen te komen met de jwo's: eenmaal voor inhoudelijk overleg over een te kiezen thema, en eenmaal met beide jwo's afzonderlijk voor evaluatie van de werkzaamheden.

Bijzonder om te melden is de samenwerking van het deputaatschap met CGJO en LCJ in verband met het project *Geloof in het gezin* (zie hfd. 2) en het verder nadenken over *Visie op jongeren* (hfd. 3).

Voor de jwo's is de achterliggende periode een intensieve tijd geweest wat betreft personele bezetting. Hierbij heeft het deputaatschap regelmatig een adviserende rol vervuld.

We kijken terug op een goede samenwerking met beide jwo's in alle onderdelen van ons werk. Deze verbinding blijft bijzonder, maar is ook noodzakelijk, omdat het uiteindelijke werk voor de jeugd van onze kerken vooral door de medewerkers van de jwo's zelf wordt gedaan, naast de vele jeugdwerkers in plaatselijke gemeenten.

2. Opvoedingsondersteuning/Geloof in het gezin

2.1 Ontwikkeling

Het project *Geloof in het gezin* (voorheen: opvoedingsondersteuning) is ontstaan na jarenlang samenspreken van deputaten kerkjeugd en onderwijs, de beide jwo's en de mannen- en vrouwenbond. In 2013 heeft de generale synode deputaten nadrukkelijk de opdracht gegeven om 'opvoedingsondersteuning' verder uit te werken. Dit heeft geresulteerd in het project *Geloof in het gezin*, waaraan door alle betrokkenen met grote inzet is gewerkt.

Het project beoogt praktische toerusting voor alle ouders in de verscheidenheid aan plaatselijke gemeenten. Het wil ambtsdragers en leidinggevenden in de gemeente stimuleren om de opvoeding bespreekbaar te maken binnen de gemeente, met name naar (groot)ouders toe. Het gaat hierbij natuurlijk allereerst om de geloofsofvoeding thuis. In de gemeente wordt gestreefd naar maatwerk. Het is van belang dat de aangeboden producten, diensten en adviezen gebaseerd zijn op Bijbelse principes. Om ouders echt te dienen, is het ook van belang dat deze praktisch zijn.

Bij de opstart van het project zijn de volgende fases doorlopen:

1. Samenstellen stuurgroep.

De stuurgroep bestaat uit een afvaardiging van deputaten kerkjeugd en onderwijs (3), CGJO (1), LCJ (1), mannenbond (1) en vrouwenbond (1). De stuurgroep vergadert vier of vijf keer per jaar.

2. Aanstellen projectbegeleider

Omdat er vaste medewerkers zouden gaan werken voor *Geloof in het gezin* heeft de stuurgroep in overleg met deputaten en met instemming van alle betrokken partijen ervoor gekozen om de projectbegeleiding tegen een vaste vergoeding bij het LCJ neer te leggen. Willem Kok vervult deze functie. Op deze manier kunnen de personele verantwoordelijkheid en de financiële administratie worden gewaarborgd. Met het LCJ is afgesproken dat er naast de voortgangsbesprekingen per kwartaal financieel wordt gerapporteerd aan de stuurgroep. Ook vindt er jaarlijks een gesprek met de penningmeester van deputaten plaats.

3. Werving- en selectieprocedure

De werving- en selectieprocedure is volgens een vast format uitgevoerd. De stuurgroep heeft een selectiecommissie aangesteld, die een functieprofiel heeft opgesteld en sollicitatiegesprekken met potentiële projectleiders heeft gevoerd.

De stuurgroep is veronderd over de vele sollicitatiebrieven. Er blijkt veel talent binnen onze kerken te zijn. De sollicitatiegesprekken zijn als heel plezierig ervaren, zowel door de betrokkenen uit de stuurgroep als door de kandidaten. Wat opvalt, is de enorme betrokkenheid voor dit werk onder de kandidaten.

4. Projectmedewerkers

Voor het opzetten en uitvoeren van het project zijn twee projectleiders aangenomen. Op 1 november 2014 gingen Margreet van den Berg (0,4 fte) en Eline Quist (0,2 fte) aan de slag. Vanwege gezondheidsredenen moest Eline na een half jaar haar werk neerleggen. Per 1 juli 2015 heeft Ingrid Plantinga (0,2 fte) haar taak overgenomen.

5. Werkwijze projectmedewerkers

De opdracht die de projectleiders kregen, was algemeen: ouders en kerkenraden toe te rusten op het gebied van opvoeding. De projectleiders kregen de taak het project op te zetten en uit te voeren. Hiervoor zijn de volgende fases afgesproken:

- oriëntatiefase: behoeftepeiling in de achterban en breed onderzoek naar potentiële samenwerking met andere partijen (derden);
- informatiefase: beschrijven van visie, beleid en projectplannen;
- uitvoerfase: uitrollen van projectplannen in concrete producten;
- evaluatiefase: bijstellen en afronden van totaalproject.

2.2 Stand van zaken voorjaar 2016

1. Inventarisatie en oriëntatie

Inventarisatie in de CGK: Via een eenvoudige website hebben we ouders en kerkenraden bevraagd op de huidige stand van zaken in gemeenten en op hun behoeften. De uitslag bevestigt het nut en de noodzaak van het project. De vraag om toerusting is groot, zowel bij ouders als bij kerkenraden. Een opvallende uitslag is dat ouders aangeven het moeilijk te vinden om met hun kind over geloof te praten. Daarnaast hebben ouders en kerkenraden grote behoefte aan opvoedingsondersteuning vanuit de prediking én aan concreet materiaal voor huisgodsdienst en opvoedingskringen. De uitslag van de enquête geeft richting aan het vervolg van het project. We kunnen praktisch inspelen op de behoefte in de breedte van onze kerken. Inventarisatie en oriëntatie buiten de CGK: Bij diverse organisaties die actief zijn met opvoedingsondersteuning

hebben we geïnventariseerd wat hun werk is en gezocht naar mogelijkheden tot samenwerking. Overal treffen we grote waardering aan voor het CGK-project dat versplintering wil tegengaan en krachten wil bundelen. De bereidheid tot samenwerking blijkt eveneens groot te zijn. Onder andere in de tweede, nieuwe website moet de bundeling van krachten in ieder geval zichtbaar worden.

2. Visie/missie

Door de medewerkers is, in samenspraak met de stuurgroep, geformuleerd waar het project voor staat. Deze 'missie' is op de website geplaatst als duiding van onze identiteit en doelstelling (zie www.geloofinhetgezin.nl, 'Waar staan wij voor?'). Daarnaast is onderzoek gedaan naar Bijbelse lijnen rond opvoeding, die we gebruiken als uitgangspunt voor alle toerusting; ook de jwo's kunnen hieruit putten. Het is de bedoeling om deze Bijbelse lijnen steeds verder uit te bouwen en uit te diepen.

3. Focus 0- tot 4-jarigen

Tijdens de inventarisatie- en oriëntatiefase blijkt het belang van aandacht voor het zeer jonge kind. Geboorte en doop zijn voor veel ouders momenten van bezinning en keuzes. Deze 'natuurlijke' gelegenheden willen we aangrijpen om ouders toe te rusten. Omdat de opvoeding bij de geboorte begint (je baby verzorgen is ook opvoeden ...), is er speciale aandacht voor de ouders van zeer jonge kinderen.

4. Online opvoedplein

De website (www.geloofinhetgezin.nl) is een plek van herkenning, inspiratie en verdieping voor ouders en kerkenraden met vragen over de christelijke opvoeding. Voor de verdere uitbouw is een samenwerking aangegaan met Erdee Media Groep (EMG) voor de techniek; de inhoud blijft de verantwoordelijkheid van *Geloof in het gezin*.

Op het opvoedplein (de website) moet duidelijk zijn bij wie je terecht kunt met vragen over een bepaalde vorm van toerusting. Ook is er een overzicht van materiaal voor een opvoedkring. Artikelen uit diverse bladen en tijdschriften krijgen er een plek, evenals filmpjes, blogs, vlogs, boekentips en recensies. Dit alles onder de hoofdcategorieën: Bijbellezen, bidden, in gesprek, rituelen, christelijke feesten en gezinsmomenten. Om geschikt materiaal voor de website te vinden, gebruiken we de hulp van vrijwilligers.

5. Toerusting

In gemeenten

Een steeds groter aantal gemeenten weet *Geloof in het gezin* te vinden. De een vraagt advies rond materiaal voor een opvoedkring, de ander vraagt om mee te denken bij het opzetten van opvoedingsondersteuning of het verzorgen van een thema-avond.

In de looptijd van het project hebben 35 gemeenten advies of toerusting gevraagd rond opvoedingsondersteuning. De aanvragen hiervoor komen zowel bij *Geloof in het gezin* als bij de jwo's binnen.

Van ambtsdragers

Met de TUA is *Geloof in het gezin* in gesprek over onderzoeksvragen. De TUA heeft aangegeven graag een bijdrage te leveren aan wetenschappelijke onderbouwing van thema's waar wij aan werken. Een symposium rond geloof in het gezin in samenwerking met de TUA staat op de planning.

Via artikelen in Ambtelijk Contact proberen we alle ambtsdragers te bereiken.

6. Producten

In samenwerking met Driestar Educatief werkt *Geloof in het gezin* aan materiaal voor een opvoedkring. Ook met de HGJB zijn er contacten over samenwerking op dit terrein.

Voor gezinsmomenten/huisgodsdienst onderzoeken we of er nieuwe uitgaven of heruitgaven wenselijk en nodig zijn. Het project is ook betrokken bij de totstandkoming van de HSV-gespreksbijbel.

Verder zijn thema-avonden over diverse onderwerpen voorbereid.

7. Bewustwording en communicatie

Het vraagt een forse tijdsinvestering om het project bekendheid te geven en aandacht voor de christelijke opvoeding te vragen. De flyers die begin 2015 in kerken zijn uitgedeeld met de uitnodiging om de enquête in te vullen, hebben meegewerkt aan de bekendheid van het project. Alle mogelijke kanalen (b.v. website, nieuwsbrieven, sociale media, kerkelijke bladen, landelijke bladen, omroepen) worden benut om *Geloof in het gezin* onder de aandacht te brengen en om ouders en kerkenraden toe te rusten. Vlak voor de zomervakantie wordt met een vakantiepresentje voor alle adressen van de CGK (verspreid via de kerken) opnieuw aandacht gevraagd voor het project.

Het online-gaan van de nieuwe website valt samen met het verschijnen van een magazine voor alle CGK leden (planning september 2016). Het magazine is niet alleen geschikt voor thuis aan de keukentafel, maar ook als materiaal voor een opvoedkring of gemeenteavond. Door de advertenties blijven de kosten van het magazine beperkt.

2.3 Toekomst

Er is al hard gewerkt om de christelijke opvoeding in de kerken onder de aandacht te brengen. Daarbij is veel inzicht ontstaan over waar de vragen en uitdagingen liggen en hoe ouders en kerkenraden ondersteund en gestimuleerd kunnen worden in hun taak. Maar er is nog heel wat te doen, te implementeren, te doordenken en over te dragen.

We hebben onderzoek gedaan naar wat er leeft onder ouders en kerkenraden, er zijn contacten gelegd met verwante organisaties en er is inzicht gekregen in het aanbod dat er al is. Dit alles om een goede toerusting mogelijk te maken. Aan die toerusting willen we heel graag verder werken in de komende periode. We denken hierbij aan de volgende punten:

1. Materialen

De projectleiders willen graag tijd investeren in het (door)ontwikkelen van concrete materialen die ouders kunnen inspireren en ondersteunen in hun opvoeding. Bijvoorbeeld een methode voor huisgodsdienst of

gezinsmomenten, gespreksmateriaal voor opvoedkringen, een geschenkdoo voor doopouders, praktische hulpmiddelen en handreikingen die ouders concreet helpen. Er is veel behoefte aan dit soort materialen en er is nog maar weinig op de markt. We willen toerusting bieden per thema waar bonden en plaatselijke gemeenten zelfstandig mee kunnen werken.

2. *Inspiratie*

Het is niet ons doel om het werk van verschillende CGK-organisaties over te nemen, maar wel om hen te inspireren. Vragen en behoeften die wij signaleren in de praktijk, leggen we neer bij de jwo's met de vraag hier aandacht aan te geven. We ondersteunen hun werk door Bijbelse lijnen te schetsen en een Bijbels verantwoorde visie te geven op zaken die met opvoeding te maken hebben. Ook de mannen- en vrouwenbond en het blad voor ambtsdragers bieden we thema's en artikelen aan om hun achterban aan te moedigen om dit op te pakken. We zijn eveneens met de Theologische Universiteit Apeldoorn in gesprek; dit willen we graag verder uitbouwen.

3. *Online opvoedplein*

In september 2016 wordt er een online opvoedplein gelanceerd (zie boven). Er is tijd nodig om dit verder uit te bouwen en een redactie samen te stellen die op termijn de verantwoordelijkheid voor dit opvoedplein gaat dragen.

4. *Begeleiding*

Samen met de jwo's willen we proberen alle gemeenten van de CGK te bereiken en de christelijke opvoeding op de agenda te zetten. Dit kan door elke CGK-gemeente een thema-avond, een adviesgesprek, een introductieavond voor opvoedkringen etc., 'gratis' eenmalig aan te bieden (vijf uur per gemeente). Begeleiding op maat kan daarna door de jwo's gegeven worden. Dit vraagt tijd en investering in de samenwerking tussen *Geloof in het gezin* en de jwo's. Tevens moet er bemensing worden vrijgemaakt bij de jwo's om gemeenten dit aanbod te kunnen doen. De kostenlast voor deze bemensing valt onder het project *Geloof in het gezin*. Hiermee realiseren we een 100% bereik van CGK-gemeenten. En we geven concreet vorm aan de samenwerking met de jwo's. Het is voor hen een stimulans om de thematiek over te nemen en te integreren in hun eigen programma.

5. *Communicatie*

Om bewustwording te creëren is het nodig om steeds opnieuw het thema onder de aandacht te brengen. We maken hiervoor een strategisch pr-plan. De bedoeling van deze communicatie is dat het belang van een christelijke opvoeding bij mensen blijft haken en een blijvend issue wordt in kerken. Dat willen we op allerlei manieren doen: nieuwsbrieven, artikelen in bladen, items op het opvoedplein, uitgaven, berichten op social media, een symposium etc.

6. *Overdracht*

Geloof in het gezin is geïnitieerd als een tijdelijk project, maar de bedoeling is om het thema christelijke opvoeding blijvend aandacht te geven. Daarom zoeken we naar wegen om het werk op termijn over te dragen aan de jwo's, maar ook deels aan de TUA, mannen- en vrouwenbond. Hiervoor moet het project echter eerst 'volwassen' worden en is er tijd nodig voor een gedegen en geleidelijke overdracht en inwerkperiode. Het lijkt ons noodzakelijk en haalbaar om dat in de komende intersynodale periode (2016-2019) en binnen het gevraagde budget te realiseren.

2.4 **Conclusie**

Het project *Geloof in het gezin* is een voorbeeld van CGK-brede samenwerking om ouders toe te rusten voor de (geloofs)opvoeding van hun kind(eren). Het project krijgt breed positieve respons in de CGK en daarbuiten. Nu het werk van de medewerkers concrete resultaten begint op te leveren (website, magazine e.d.) zal het ook steeds meer zichtbaar worden in de kerken. Dit goede begin vraagt om een vervolg waarin materiaal kan worden uitgewerkt voor opvoedkringen, gezinsmomenten en toerusting van gemeenten. Tevens zal het project moeten worden overgedragen aan (o.a.) de jwo's, zodat dit thema ook voor de toekomst de aandacht blijft houden.

Een goede christelijke opvoeding is van levensbelang voor onze jongeren en voor de kerken. Daarom zijn deputaten blij met dit veelbelovende project. Deputaten zouden daarom ook in de komende periode eenzelfde bedrag (€105.000,-) willen investeren in dit project.

Naar aanleiding van dit project constateren deputaten tevens dat de projectvorm goed werkt om daadwerkelijk resultaten te bereiken. De opdracht tot samenwerking tussen de jwo's krijgt zo concreet gestalte, evenals de samenwerking met andere geledingen in de kerken (in dit geval de mannen- en vrouwenbond, evenals de TUA).

3. **Visie op jongeren**

3.1 **Aanleiding en ontwikkeling**

In de periode 2010-2013 is begonnen met het ontwikkelen van *Visie op jongeren*. Hierbij is nauw samengewerkt tussen de jwo's en deputaten. Hiervan is verslag gedaan aan de generale synode van 2013. In de achterliggende periode is deze visie verder uitgewerkt. Hierbij bleek dat veel deelonderwerpen al worden meegenomen in het inmiddels opgestarte project *Geloof in het gezin*. Gezamenlijk met de bonden is geïnventariseerd wat hiernaast nog overblijf voor verdere uitwerking (zie 3.2).

Mede door het project *Geloof in het gezin* en door ontwikkelingen binnen de bonden rond personele bezetting heeft *Visie op jongeren* een lagere prioriteit gekregen dan aanvankelijk was beoogd. Wel heeft er veel overleg tussen deputaten en de jwo's plaatsgevonden over dit thema. Dit betekent ook dat vanuit deputaten het nog te vroeg was om *Visie op jongeren* structureel onder de aandacht van de kerken te brengen. Vanuit de jwo's zelf is dit in hun contacten met de kerken wel steeds gebeurd en is in de geest van *Visie op jongeren* uitwerking gegeven aan deze thematiek.

3.2 **Bewustwording**

In het overleg over *Visie op jongeren* is gezocht is naar een overkoepelend thema. Naar onze gedachte is vooral 'bewustwording' nodig, niet alleen van knelpunten, maar vooral ook van aanwezige mogelijkheden. Reeds in de vorige synoderapportage is gesproken over 'bewustwording'. De vraag die daarbij gesteld is: zijn de jongeren in beeld bij iedereen in de gemeente, of het nu kerkenraden, ouderen of jeugdleiders zijn? In de veelheid van kerkelijke activiteiten, opvattingen en de hoge vergaderdruk van kerkenraden kunnen jongeren gemakkelijk buiten beeld raken. Dit betekent niet dat er in de gemeente geen wijsheid

en betrokkenheid op jongeren is, maar ze kunnen gemakkelijk 'ondergesneeuwd' raken. Daarnaast kan er grote verlegenheid zijn bij het omgaan met jongeren en het kerk-zijn voor jongeren, zeker als zij minder bij het geloof en de kerk betrokken raken.

De zorg voor onze jongeren is van levensbelang voor de kerk, niet alleen voor de toekomst, maar ook voor het heden. De jongeren van vandaag zijn niet alleen de kerk van de toekomst (of niet...), maar ze horen bij de kerk van nu. Het is niet eenvoudig om jongeren op een goede manier een plek in de gemeente te geven waardoor zij zich thuis voelen en zich gewaardeerd voelen. Ook blijkt het niet gemakkelijk voor hen te zijn om met hulp van anderen te leren leven naar Gods bedoeling. Ze missen nogal eens echte voorbeeldfiguren op het gebied van geloven. De gemeente als het Lichaam van Christus floreert alleen als alle leden met elkaar verbonden zijn. Jongeren hebben ouders nodig als identificatiefiguren en ouderen kunnen veel van jongeren leren. Deputaten geloven niet in ingewikkelde plannen, maar juist in het verbinden van generaties binnen de gemeente.

De urgentie van de zorg voor de jongeren van de gemeente mag ook blijken uit de cijfers over kerkverlating. In 2014 verlieten 883(!) leden onze kerken (naar 'geen kerk' of 'onttrokken'). Hoewel we geen cijfers hebben over de leeftijd van deze groep, zijn er ongetwijfeld veel jongeren bij. Gezien deze aantallen verdient bezinning hoge prioriteit, ook te midden van de vele andere belangrijke zaken die in de kerk spelen.

3.3 Vervolg

In het bereiken van de jongeren van de kerken lijkt een gat te zitten. Beide jwo's doen heel veel op dit terrein, maar zij bereiken met name de clubs en verenigingen, d.w.z. de betrokken jongeren en leidinggevend. De vraag is hoe we kerkenraden, leidinggevend etc. kunnen bereiken en ondersteunen in de vraag hoe zij alle jongeren van de gemeente kunnen bereiken. In die richting zouden deputaten graag verder denken en werken. Gezien de goede ervaringen met de projectvorm bij het project *Geloof in het gezin* denken we daarbij aan een project over dit thema.

De bedoeling van dit project is om positief te zoeken naar mogelijkheden om jongeren te bereiken en te laten zien welke mogelijkheden kerken daarin al hebben. Gemeente(leden) kunnen bewust gemaakt worden van hun mogelijkheden om jongeren een volwaardige plaats in de gemeente te geven. Jwo's willen daarbij graag helpen. Zij komen niet in de gemeente om daar zomaar nieuwe kennis en ervaring aanbieden, maar willen meelopen in processen van de gemeente zelf om te helpen zoeken naar reeds aanwezige mogelijkheden en passie voor jongeren. De werkwijze van de jwo's is de laatste jaren ook steeds meer veranderd in deze richting.

Het is duidelijk dat het geven van deze plaats aan jongeren veel verder gaat dan het werk van jwo's en deputaten van buiten de gemeente of van jeugdleiders en (jeugd)ouderlingen en -diakenen in de gemeente. Daarvoor is intensieve samenwerking noodzakelijk. Daarbij is het belangrijk dat een ieder zich bewust is van de mogelijkheden die er al zijn, maar nog niet (voldoende) worden ingezet. Zo komen jongeren in beeld of kunnen jongeren, die reeds (bijna) de kerk hebben verlaten gemakkelijker terugkeren als zij met open armen, op warme wijze, worden ontvangen en worden begeleid naar de God van redding.

Bij dit alles beseffen we dat het vasthouden en bereiken van jongeren niet iets is dat wij mensen in handen hebben. De mooiste plannen zijn tevergeefs zonder Gods zegen. Het gaat ons dan ook niet om een idee van 'maakbaarheid'. Wel om als kerken elkaar te helpen en toe te rusten hoe we leden die dreigen af te dwalen kunnen bereiken. Het kan stimuleren om te leren van de vele mooie dingen die op dit terrein gebeuren! Dit alles gedreven door de liefde van de goede Herder, die het ene verloren schaap ging zoeken, en biddend om het onmisbare werk van de Heilige Geest.

Deputaten zouden graag de mogelijkheden onderzoeken hoe kerken hierin verder geholpen kunnen worden. Daarbij denken we aan een kerkbreed project, zodat ook het groeiend aantal kerken dat geen gebruik maakt van de diensten van een van de jwo's bereikt kan worden. Deputaten willen daarom in de komende periode allereerst een verkennende opdracht laten uitvoeren, die bij gunstig resultaat verder uitgewerkt kan worden in een project. Uit onze ervaringen met *Geloof in het gezin* is gebleken dat het meerwaarde heeft en concrete resultaten oplevert als een of meer medewerkers een bepaalde periode voor zo'n project in dienst zijn. We zouden daar in de komende intersynodale periode €75.000,- beschikbaar voor willen hebben.

Er blijft nog genoeg te wensen over. Zo zijn er ideeën voor 'leerdoelen', 'leerlijnen' en 'methodes' in het gehele jeugdwerk; en uiteraard ook bij de catechese. We vragen ons af wat de minimale bagage zou moeten zijn die een jongere mee moet krijgen binnen de gemeente in de tijd naar de volwassenheid. Een onderzoek hiernaar zou wenselijk zijn, maar is 'geparkeerd' door het ontbreken van (financiële) mogelijkheden. Wel zijn beide jwo's betrokken bij het ontwikkelen van catechisatiemateriaal.

Ook is er behoefte aan pastorale bij jongeren, die niet bij hun eigen gemeenten durven aan te kloppen. Het gaat dan nogal eens om pastorale nood rond seksualiteit en seksuele geartheid. Verdere bezinning is nodig om tot goede plannen hiervoor te komen.

3.4 Conclusie Visie op jongeren

De urgentie van jongeren die de kerk (dreigen te) verlaten is dermate groot dat bewustwording hiervan én van mogelijkheden van groot belang is. Hier zal nieuwe ruimte ontstaan voor verbinding tussen generaties en aandacht voor jongeren. We mogen jongeren niet benaderen vanuit het 'wacht maar tot je groter bent'; het is belangrijk om eerder de verbinding tot stand te brengen. Het is belangrijk om serieus met hun vragen om te gaan binnen de gemeente. We zien de huidige situatie zeker ook als een uitdaging die we samen met de bonden en de kerken willen aangaan.

Met de huidige middelen zijn de jwo's niet in staat om extra bezinning op te pakken. Dit wordt versterkt door het groeiende aantal gemeenten dat niet een binding heeft met een van de jwo's. Door middel van een project onder leiding van deputaten zijn er meer mogelijkheden om het geheel van de kerken daarin te dienen.

4. Jeugdwerkorganisaties en governance

4.1 Werking van de Governanceregeling

Governance is het toetsingsinstrument dat jwo's en deputaten in de periode 2010-2013 zijn overeengekomen. Dit instrument geeft deputaten de mogelijkheid om toezicht uit te voeren op de besteding van de gelden

door de jwo's in relatie tot de doelstellingen. Daarnaast geeft het de jwo's een checklist waarmee zij zich kunnen verantwoorden richting deputaten. De checklist beslaat de volgende zes aandachtsgebieden: inhoud van de doelstellingen, relatie doelstellingen en inhoud programma, financiën, personeelsbeleid, werkklimaat en informatievoorziening naar achterban.

Jaarlijks wordt aan de hand van de checklist met beide bonden afzonderlijk het functioneren van de CGJO en LCJ geëvalueerd.

4.2 Verantwoording

Bevindingen uit de jaarlijkse evaluatie :

- De activiteiten van de jwo's liggen in lijn met de gestelde doelstellingen. Beide jwo's werken met een vierjarenplan, dat de leidraad vormt voor de uitvoering van de activiteiten. Met de jwo's wordt gezocht naar een systematiek waarbij de meerjarenbegroting synchroon loopt met synodeperiode. Ten tijde van het opmaken van deze rapportage waren van beide jwo's nog niet de beleidsplannen gereed voor de periode 2017-2019.
- De begroting over 2016 van beide jwo's is sluitend; mocht er toch een negatieve exploitatie zijn, dan kan deze opgevangen worden uit de reserves. De financiële verantwoording van beide jwo's geeft geen aanleiding tot zorgen over de continuïteit. Het CGJO is in hoofdzaak afhankelijk van de bijdrage van deputaten, maar heeft een steunfonds achter de hand met nog beperkte middelen, dat bijstort indien het exploitatieresultaat negatief is. Het LCJ heeft naast de bijdrage vanuit deputaten substantiële bijdragen uit fondswerving, waardoor de bijdrage van deputaten circa 1/5 bedraagt van de jaarlijkse begroting. Het project *Geloof in het gezin* wordt in een aparte projectorganisatie uitgevoerd waarbij door het LCJ de projectbegeleiding wordt gefaciliteerd. De begroting en exploitatie van dit project wordt getoetst door deputaten.
- Wat betreft de uitvoering van het personeelsbeleid en werkklimaat zijn deputaten de afgelopen periode intensief betrokken geweest bij het LCJ. In de crisissituatie ontstaan door het vertrek van de directeur-bestuurder, hebben deputaten, naast het ad-interim bestuur en de nieuw gevormde Raad van Toezicht, een rol gespeeld in het proces om continuïteit voor het LCJ te bewerkstelligen. Deputaten hebben vertrouwen in de kwaliteit en capaciteit van de huidige RvT, bestuur en directie. Omdat de governance in een crisissituatie niet functioneerde zoals verwacht, is in de evaluatie met het LCJ afgestemd dat deputaten eerder worden geïnformeerd en betrokken in het geval er spanningen zijn binnen de organisatie. Binnen het LCJ wordt het onderwerp personeelsbeleid en werkklimaat jaarlijks geëvalueerd. Binnen het personeelsbestand van CGJO zijn de afgelopen periode aanzienlijke mutaties geweest. Hierdoor staat er in de uitvoering van de werkzaamheden feitelijk een volledig nieuw team jeugdwerkadviseurs. Ten tijde van het opstellen van dit rapport was er nog een vacature. Na invulling hiervan is er in de ogen van deputaten sprake van een goede invulling van de verantwoordelijkheden en onderlinge uitwisselbaarheid. Door een verschuiving in de werkzaamheden van uitvoering naar meer advisering en coördinatie komt er een betere balans in de werkdruk van de medewerkers. Het werkklimaat wordt als goed ervaren door het team en het bestuur.

4.3 Conclusie

- Beide jwo's geven conform de doelstelling uitvoering aan het jeugdwerk in de kerken. De bijdragen aan de jwo's vormen een noodzakelijke financiële pijler voor het werk van de jwo's.
- Er is sprake van een meerjarenplan en begroting vanuit beide jwo's. Op dit moment sluit de periode van deze plannen niet geheel aan bij de synodeperiode. Gedurende de synodeperiode 2017-2019 zullen deputaten met de jwo's overleg voeren over de nieuwe meerjarenplannen en streven naar aansluiting hiervan bij de synodeperiode. De voornemens en uitvoering worden met de jwo's op basis van de governanceregeling getoetst.
- Beide jwo's hebben een goed functionerend bestuur/RvT.
- Het arbeidsklimaat en de uitvoering van het personeelsbeleid zijn op orde, maar kennen bij de jwo's beide hun aandachtspunten.

5. YEKWegwijzerkampen

De stichting YEKWegwijzerkampen is ontstaan in 2014 na een fusie tussen de stichting Young Eagles Kampen en de stichting Wegwijzerkampen. De relatie tussen deputaten en de nieuwe stichting is van belang als morele steun en inbedding in het geheel van de kerken. De jaarlijkse, beperkte financiële bijdrage blijft noodzakelijk naast de collecten van ondersteunende gemeenten. In het kader van verantwoording van het beleid zullen deputaten jaarlijks een gesprek hebben met de directeur.

6. Onderwijs

Op dit moment hebben we als kerken geen predikant naar art. 6 K.O. die in het onderwijs werkzaam is. Deputaten (ds. Versluis) bezoeken het jaarlijkse overleg van de reformatorische VO-scholen met de kerken uit de achterban. Het is goed om een dergelijk contact te hebben.

7. Studentenwerk

In de afgelopen drie jaar hebben de gebruikelijke werkzaamheden plaats gevonden.

- a. De reguliere contacten met IFES-Nederland en de CSFR zijn onderhouden. Met deze studentenorganisaties is gesproken over wat wij voor elkaar kunnen betekenen. Onlangs is ook contact gelegd met Depositum Custodi: wij houden contact over activiteiten en bieden hen een podium via de website van deputaten. IFES is voor ons een belangrijke partner omdat veel christelijke studentenverenigingen zijn aangesloten en deze verenigingen ondersteuning en toerusting wordt aangeboden. Daarnaast is voor buitenlandse studenten de internationale IFES World een belangrijke schakel. Contact met CSFR verloopt voornamelijk via het jaarlijkse kerkenoverleg van CSFR met verschillende kerken uit de achterban. De relatie tussen student en kerkgenootschap is een terugkerend punt van bespreking. CSFR besteedt ook aandacht aan dit thema. We zien hoe gereformeerde belijders elkaar op de studentenvereniging leren kennen en waarderen.
- b. De lijst met contactpersonen/studentouderlingen staat op internet, in het kerkelijk jaarboek wordt

- daarnaar verwezen: voor elke studentenstad een contactpersoon die een belangrijke schakel vormt tussen bestaande of aankomende studenten en de aldaar aanwezige Christelijke Gereformeerde Kerk.
- c. Met de jeugdwerkorganisaties wordt gesproken over mogelijke vormen van samenwerking gericht op studenten.
 - d. Het is een grote zorg dat studenten afhaken bij de kerk en bij de christelijke studentenverenigingen, maar vooral bij het geloof. Daarom achten deputaten het van groot belang dat de thuisgemeenten én de kerken in de studentensteden (in samenwerking met jwo's en studentenorganisaties) jongeren in deze fase van hun leven ondersteuning bieden, die hen helpt wegwijz te worden en hun keuzes te maken in overeenstemming met het Woord van God.
 - e. De geestelijke vorming van mensen die in de toekomst een (leidende) rol zullen krijgen in onze samenleving achten wij van groot strategisch belang. Deze groep is ook voor het toekomstige werk in de kerk belangrijk. Over deze toerusting bestaan goede contacten tussen de studentenorganisaties, jwo's en deputaten.

Conclusie

De door deputaten kerkjeugd en onderwijs onderhouden contacten met het studentenwerk zijn van belang voor de toerusting van studenten uit onze kerken, het vormen van kader voor kerk en samenleving en het bevorderen van contacten tussen verschillende kerken. Deputaten willen deze contacten graag continueren.

8. Financiën

8.1 Begroting 2017-2019

Lasten	2017 €	2018 €	2019 €
Structurele bijdrage CGJO	112.500,00	112.500,00	112.500,00
Structurele bijdrage LCJ	112.500,00	112.500,00	112.500,00
Bijdrage <i>Visie op jongeren</i>	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Bijdrage <i>Geloof in het gezin</i>	35.000,00	35.000,00	35.000,00
Bijdrage IFES	7.500,00	7.500,00	7.500,00
YÉKWegwijzerkampen	1.000,00	1.000,00	1.000,00
Kosten acc. plus DC	7.000,00	7.000,00	7.000,00
Reiskosten	1.000,00	1.000,00	1.000,00
Algemene kosten	2.000,00	2.000,00	2.000,00
Totale lasten	303.500,00	303.500,00	303.500,00
Baten			
Bijdragen kerk	290.000,00	290.000,00	290.000,00
Rente	2.455,00	2.355,00	2.255,00
Totale baten	292.455,00	292.355,00	292.255,00
Tekort	-11.045,00	-11.145,00	-11.245,00

8.2 Toelichting

De afgelopen jaren (2014-2016) is uitvoering gegeven aan de financiële ondersteuning van het jeugdwerk binnen onze kerken. Beide jeugdwerkorganisaties kregen de afgelopen jaren de begrote jaarlijkse bijdrage. Conform de begroting is in deze periode € 105.000 uitgegeven voor projecten. Op basis van de prioriteitstelling door de GS 2013 (zie de opdracht) is dit bedrag volledig besteed aan het project *Geloof in het gezin*.

Het verwachte vermogen ultimo 2016 bedraagt € 257.000 en sluit daarmee aan op de indicatie die ons is meegegeven, namelijk een zodanige hoogte dat deze de lasten van één jaar kunnen dekken. Wij zijn dankbaar dat vrijwel alle kerken hun financiële verantwoordelijkheid nemen.

Om het project *Geloof in het gezin* verder uit te voeren en naar zelfstandigheid te brengen zijn voor deze periode kosten begroot ad € 105.000. Een substantieel deel hiervan betreft kosten personeel, dat specifiek hiervoor werkzaam is. Daarnaast zijn deze uitgaven onderbouwd met kosten uitrol website en te geven voorlichting aan gemeenten (zie hfd. 2 van dit rapport).

Visie op jongeren zal zoals in dit rapport is aangegeven in de komende periode op projectbasis worden uitgevoerd. We opteren hiervoor mede gezien de positieve ervaringen bij het project *Geloof in het gezin*. In de begroting is hiervoor een ruimte ingebouwd van in totaal € 75.000. Projectkosten zullen bij aanvang met name bestaan uit personeelskosten (zie hfd. 3 van dit rapport).

Om de voorgenomen activiteiten te faciliteren is het noodzakelijk de omslag te verhogen van € 3,50 naar € 4,00. De argumentatie hiervoor is:

Het belang van uitvoering van de werkzaamheden door de jwo's en de beide projecten.

Zonder verhoging van de omslag komt door negatieve exploitatie de reserve onder het gewenste niveau.

Daling van het aantal kerkleden leidt tot verlaging van de inkomsten terwijl de uitgaven minimaal gelijk blijven.

De omslag voor DKJO is de afgelopen twee synodeperiodes gelijk gebleven.

De begrote negatieve exploitatie over de jaren 2017-2019 kan worden opgevangen vanuit het aanwezige vermogen. Voor de lange termijn is deze ontwikkeling niet houdbaar. Met beide jeugdwerkorganisaties wordt gesproken over het ontwikkelen van alternatieve inkomstenbronnen.

9. Conclusies en voorstellen

9.1 Conclusies

1. Deputaten constateren met dankbaarheid dat het gesprek tussen beide jwo's een natuurlijke plaats heeft gekregen. Deputaten blijven dit stimuleren en vervullen hierin een verbindende rol. Helaas

- berichten de jwo's dat steeds meer gemeenten geen binding hebben met een van beide jwo's.
2. Het project *Geloof in het gezin*, een CGK-brede samenwerking om ouders toe te rusten voor de opvoeding, heeft een goede start gemaakt en begint concrete resultaten op te leveren. Vanwege het grote belang van een christelijke opvoeding en de goede plannen willen deputaten dit project in de komende periode voortzetten, naar zelfstandigheid brengen en daarna overdragen aan anderen (m.n. de jwo's). De projectvorm blijkt een goede werkvorm voor zowel concrete resultaten als onderlinge samenwerking.
 3. De uitwerking van *Visie op jongeren* gebeurt voor een deel reeds door de jwo's én in het project *Geloof in het gezin*. Een lacune lijkt wel te zijn de toerusting van kerkenraden en anderen hoe jongeren die dreigen af te dwalen of de gemeente reeds verlaten hebben, bereikt kunnen worden. Deputaten willen graag de mogelijkheden verkennen (en bij goede mogelijkheden ook direct benutten) om hier in een project bredere uitwerking aan te geven.
 4. Deputaten spreken hun grote waardering uit voor het werk van CGJO en LCJ. Beide jwo's geven conform de doelstelling uitvoering aan het jeugdwerk in de opkerken. Na een intensieve periode op personeel gebied is de continuïteit, structuur en financiële situatie van beide jwo's nu goed te noemen.
 5. De contacten met YEKWegwijzerkampen, het reformatorisch voortgezet onderwijs en het studentenwerk zijn waardevol en verdienen het te worden voortgezet.
 6. Vanwege het grote belang van onze jongeren en het goede werk dat door jwo's en in projecten gebeurt, pleiten deputaten er voor ruimhartig in dit werk te investeren.

9.2 Voorstellen

1. Financiën

Deputaten stellen voor de omslag per lid vast te stellen op € 4,- (zie de onderbouwing in hfd. 8).

2. Benoemingen

Door periodiek aftreden ontstaan twee vacatures binnen het deputaatschap. Ter synode zullen namen worden voorgedragen om in de vacatures te voorzien.

3. Opdrachten

Deputaten kerkjeugd en onderwijs stellen de synode voor om voor de periode 2016-2019:

1. deputaten op te dragen om in samenwerking met beide jwo's het jeugdwerk in het geheel van de kerken te blijven stimuleren;
2. deputaten op te dragen het project *Geloof in het gezin* voort te zetten en de continuïteit ervan voor de toekomst te waarborgen;
3. deputaten op te dragen een verkennend onderzoek, zo mogelijk gevolgd door een project, uit te laten voeren om de kerken toe te rusten hoe zij alle jongeren kunnen bereiken;
4. opnieuw deputaten te benoemen.

Ds. A. van de Bovekamp, voorzitter
J.H. de Boer-Moret, secretaris

Bijlage 1

De CGJO als jeugdwerkorganisatie

Inleiding

De CGJO richt zich als jeugdbond op de ondersteuning van plaatselijke CGK kerken bij het jeugdwerk. De kerkverlaten onder jongeren in de CGK-kerken is schrikbarend hoog. Gemiddeld 2,5 jongeren per dag verlaten op dit moment onze kerken. Hier ligt een enorme kans voor de CGJO om kerken te helpen hun jongeren Jezus Christus als Heiland te leren kennen en ze daarmee ook te behouden voor hun kerk. De CGJO wil daarom alles wat ze in huis heeft inzetten om zo veel mogelijk CGK-kerken in Nederland te bereiken om het jeugdwerk te versterken. Daarmee wil de CGJO bereiken dat er veilig, bloeiend en christelijk jeugdwerk in elke CGK-kerk in Nederland is. Dit met als doel dat jongeren Jezus leren kennen. Om dit te bereiken werken we vanuit een christelijke houding in woord en daad. Jezus is ons richtsnoer (What Would Jesus Do, WWJD), de Bijbel onze inspiratie. Zie voor meer informatie onze website: www.CGJO.nl en onze jaarverslagen!

Belang van het werk van de jeugdwerkorganisaties

Het is voor CGK-kerken een 'uitdaging' om jongeren bij de kerk te betrekken en betrokken te houden. Wij willen als CGJO verder met kerkenraden, jeugdleden en jeugdleiders aan de slag om deze 'uitdaging' aan te gaan. Wij blijven het daarbij belangrijk vinden dat het jeugdwerk in kerken relationeel wordt opgezet. Onderzoek onder jongeren bevestigt dat zij behoefte hebben aan een eigen plek in de kerk. Kennen en gekend worden, serieus genomen willen worden. Jongeren haken daarbij niet af omdat het evangelie aan kracht zou ontbreken, maar wel omdat de vorm waarin deze krachtige boodschap wordt verkondigd steeds minder goed aansluit bij de belevingswereld waarin jongeren nu leven. Zij hebben juist vaak behoefte aan eigentijdse vormen, waarin de boodschap helderder, duidelijker, begrijpelijker en afwisselender wordt gebracht. Maar jongeren missen ook vaak de 'echte' inhoud; ze krijgen dan geen antwoord op de vraag wat ze met het geloof kunnen in hun dagelijks leven.

Wij zien het als CGJO als onze opdracht om samen met kerkenraden, jeugdleden en jeugdleiders aan de slag te gaan om jongeren zo een 'eigen' (lees: volwaardige) plek in de gemeente te geven. Waarin zij ruimte krijgen om te groeien richting het geloof en/of in hun geloof. En ook om op te mogen groeien en dus vragen te mogen stellen, meningen te kunnen ontwikkelen, taken te gaan uitvoeren, verantwoordelijkheid te leren dragen. En fouten te mogen maken. In dat samen aan de slag gaan met kerkenraden, jeugdleden en jeugdleiders zien wij een ontwikkeling. Waar wij vroeger meer adviseerden zien wij een verschuiving optreden naar trajecten rondom bredere thema's. Daarbij willen wij in een interactief proces tot een bij die gemeente passende oplossing komen. Deze trajecten worden door onze jeugdwerkd adviseurs in samenwerking met de betreffende CGK-kerken verricht. Wij merken dat er steeds meer behoefte komt aan dergelijke trajecten.

Onze insteek is hierbij positief; wij willen niet langs de 'zijlijn' roepen wat er fout gaat maar we willen in een gezamenlijke zoektocht en vanuit een coachende rol met de betreffende gemeenten tot effectieve en duurzame oplossingen komen. Wij bieden procesondersteuning om tot oplossingen te komen, geen kant en klare oplossingen op zich. Het gaat om de doorgaande lijn van kinderen naar jongeren in de gemeente. Dit vergt ook het opbouwen en onderhouden van een relatie tussen jeugdwerkadviseurs (als coach) en gemeenten. De kracht van het gebed en de zegen van een luisterend hart mag daarbij niet onderschat worden. Zonder de steun van de deputaten kerkjeugd en onderwijs komt de uitvoering van onze opdracht ernstig in de knel.

Waar zijn we als CGJO concreet mee bezig (geweest), nu en in de afgelopen jaren

Check-up gesprek. Met een jeugdwerkadviseur van de CGJO wordt het totale jeugdwerk onder de loep genomen: hoe staat het ervoor, wat gaat goed, waar liggen nog kansen? Er worden concrete aanbevelingen gedaan om het jeugdwerk te versterken. Ook ondersteunen wij kerken per telefoon of per e-mail bij korte vragen.

Trainingen en toerusting. In een training van de CGJO worden jeugdwerkers gericht getraind in een onderwerp naar keuze. Kerken kunnen ook voor een gemeentevond over het onderwerp 'jeugd' kiezen. Jeugdwerkadviseurs (of freelancers) van de CGJO verzorgen in nauw overleg met gemeenten deze trainingen en toerusting.

Trajecten. Met gemeenten worden trajecten doorlopen rondom brede thema's. Dit kan bijvoorbeeld gaan over jongerenpastoraat of over de opbouw van het jeugdwerk. Deze trajecten zijn interactief en intensief.

Materiaalzendingen. Ook de afgelopen jaren hebben wij het HGJB materiaal verstuurd naar clubs die via de CGJO dit materiaal afnemen. Door de jaren heen zijn er geregeld mappen van Veilig Jeugdwerk besteld. *CGJO jaarthema/startthema.* De CGJO maakt elk jaar een jaarthema. Het jaarthema voor het jaar 2015-2016 is 'like, share en follow'. Hiervan wordt veel gebruik gemaakt!

De Outline is recent gerestyled en omgevormd naar een magazine met relevante artikelen voor onze doelgroep. Daarnaast geeft de Outline informatie over de CGJO. Distributie vindt meer dan voorheen plaats via de CGK-kerken. De Outline is het afgelopen jaar vier keer uitgekomen.

Contacten. We beseffen dat we niet alleen in het werkveld staan en onderhouden daarom en daardoor contacten met andere organisaties zoals: NGJ, MissieNederland, HGJB, LCJ, YfC, Timotheüs, Job, Meldpunt, Young & Holy en Red een kind.

Onderzoek. Jeska van Amerongen uit Veenendaal heeft op 28 januari 2015 haar onderzoek gepresenteerd: 'Samen authentiek' over de participatie van jongeren in de CGK-kerken. In 2015 is Jeska gestart met het vervolg op dit onderzoek: 'Een kerk met diepgang', zodat wij als CGJO onze visie in het komende beleidsstuk mede op de uitkomsten van deze onderzoeken kunnen baseren.

Jeska is voor haar onderzoeken langs geweest bij verschillende gemeenten om direct aan jongeren vragen te stellen. Een voorlopige conclusie (in een notendop) is dat jongeren zich lang niet altijd thuis voelen in de kerk. Maar ze willen wel inhoud en zijn relatiegericht.

Personele bezetting CGJO. In verband met het vertrek van Reinier Sanders en André van der Galiën bij de CGJO in 2015 zijn er twee nieuwe jeugdwerkadviseurs aangenomen: Elise van Gulp-van der Wekken en Jenne Minnema. Met Marjan Rozema als kantoorcoördinator zijn zij samen met fris elan aan de slag gegaan om Zijn Koninkrijk te dienen.

Het bestuur van de CGJO is blij met deze nieuwe wind en heeft besloten een vacature vrij te geven voor een derde jeugdwerkadviseur. De jeugdwerkadviseurs zijn voor 16 uur per week bij de CGJO in dienst.

Naar ons beeld kan een jeugdwerkadviseur zo'n 15 à 20 gemeenten ondersteunen. Het is voor de CGJO nu niet mogelijk om alle kerken op de gewenste wijze te ondersteunen. Het is wel de wens van de CGJO - wij zien dit ook als onze opdracht - om onze achterban goed te bedienen. Dit betekent dat de CGJO bij de huidige achterban van ruim 100 gemeenten feitelijk vijf (5) jeugdwerkadviseurs nodig heeft.

Op welke gebieden zien wij als CGJO een ondersteuningsbehoefte

Refolution (www.refolution.nl). In 2015 zijn drie studenten van de Refolution Academy geslaagd: Marijke Vlietstra, Michiel Grevers en Joanne Ouwerkerk. Deze Refolution Academy willen wij de komende jaren een extra impuls geven. Deze impuls heeft nadere uitwerking en daarmee zijn personele inzet en uitvoeringskosten gemoeid. Het effect is een breder netwerk, ook om toekomstige flexibele vraag in te kunnen vullen.

Diaconaal jeugdproject. Wij denken aan een project waarmee de CGJO JV's via Refolution actief kan laten meedoen in een gezamenlijk Refolution proces. De JV's hebben hiermee een doel om samen te werken in en aan Refolution, Refolution wordt hiermee dynamischer. Ook voor deputaten diaconaat kan dit een praktische invulling zijn als jeugd-diaconaal project.

Veilig Jeugdwerk. Het project Veilig Jeugdwerk voorziet in een behoefte bij CGK-kerken. De mappen van Veilig Jeugdwerk zijn aan actualisatie toe; uit evaluatie is gebleken dat het aantal stappen minder mag. De personele inzet hiervoor laat zich één op één doorberekenen in bijdragen van afnemers.

Doeners in de kerk. De CGJO heeft geparticipeerd in het project Doeners in de kerk. Daaruit blijkt dat doeners kennis op een anders opnemende denkers. Om bij de belevingswereld van deze doeners aan te sluiten, willen wij een catecheseproduct -nee, geen boekje dus!- voor hen ontwikkelen. Hiervoor zijn nodig: personele inzet en materiële uitgaven.

Digitale ontsluiting CGJO jaarthema's eerdere jaren. Naar de jaarthema's van eerdere jaren is nog geregeld vraag. Deze jaarthema's zijn echter vaak niet digitaal beschikbaar. De CGJO wil graag de oude jaarthema's opfrissen en digitaal ontsluiten voor de CGK-kerken. Hiermee is met name personele inzet gemoeid.

Vervolgonderzoek. Graag willen we het onderzoek dat Jeska van Amerongen in 2015 en 2016 heeft uitgevoerd onder jongeren verbreiden naar andere doelgroepen, zoals predikanten, kerkenraadsleden, jeugdleiders en ook ouders. Hiermee is met name personele inzet gemoeid.

Vervolgproject opvoedingsondersteuning. Wij zijn als CGJO erg blij met het project van de deputaten kerkjeugd en onderwijs inzake opvoedingsondersteuning. Tegelijkertijd realiseren wij ons dat dit project t.z.t. wel ingebed moet worden in een reguliere structuur. Om als CGJO te kunnen voldoen aan de verwachte aanvragen vanuit het online opvoedplein moet de expertise in geloofsopvoeding verhoogd worden. Dit omdat straks ook input voor het online opvoedplein moet worden geleverd. We moeten toerusting en trajecten kunnen bieden. Het zou welkom zijn als daarvoor extra uren vrijgemaakt kunnen worden.

Bijlage 2

LCJ

Landelijk Contact Jeugdwerk

Het Landelijk Contact Jeugdwerk (LCJ) is een jongerenorganisatie binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken ter ondersteuning van het jeugd- en jongerenwerk.

In dit document schetsen wij kort een beeld van onze stichting. Voor meer en uitgebreidere informatie over onze missie, visie, beleid, personeel en vrijwilligers verwijzen wij naar onze website: <http://www.lcj.nl/lcj>

Ons team werkt nauw samen met verschillende andere organisaties. Deze samenwerking heeft mede als doel het LCJ-beleid 2014-2017 te realiseren. Voorbeeld van deze samenwerking zijn de verschillende stuurgroepen: stuurgroep Geloof in het gezin, stuurgroep Catechese, stuurgroep Seksualiteit, stuurgroep Doeners in de kerk en de stuurgroep ABC van het geloof.

Samen met het Hervormd Jeugdwerk (HJW) is het samenwerkingsproject Evangeliestek opgericht, toegespitst op kinder(evangelisatie)werk. Verder werken we o.a. samen met de Christelijke Gereformeerde Jeugdwerk Organisatie (CGJO), de Bond van Hervormde Zondagsscholen op Gereformeerde Grondslag (BHZ), De Vluchtheuvel, de CGK-mannen- en vrouwenbond, deputaten kerkjeugd en onderwijs, Woord en Daad, Yona, de Driestar en de Gereformeerde Bond. Ook met Erdee Media Groep, de Reformatorische Omroep, de Hervormd Gereformeerde Jeugdbond (HGJB), de Herstel Hervormd Jeugdorganisatie (HHJO), de Jeugdbond Gereformeerde Gemeenten (JBG) en diverse (middelbare) scholen zijn er goede contacten.

Financiën

We zijn onze kerken dankbaar voor de jaarlijkse financiële bijdrage. Het is voor het LCJ een grote verantwoordelijkheid om kostendekkend te kunnen werken. We zijn dankbaar dat er naast de bijdrage van de kerken ook een groot deel door particulieren en bedrijven wordt bijgedragen. De LCJ Commissie Financiële Zaken is nauw betrokken bij alle ontwikkelingen en heeft een strak financieel controle- en adviesbeleid ontwikkeld. Mede met het oog op de verantwoordelijkheid voor veertien werknemers (incl. opvoedingsondersteuning) is het van groot belang zorgvuldig en voorzichtig te zijn.

Doelgroepen

Het LCJ is actief voor de volgende doelgroepen:

- kinderen en jongeren van 0-27 jaar;
- ambtsdragers;
- leidinggevenden;
- ouders.

Producten & diensten

Gemeenten

Op dit moment zijn er zo'n 65 CGK-gemeenten die voor zondagsschool, club, vereniging of adviezen op ander gebied gebruik maken van de diensten van het LCJ. Om deze jongeren heen zijn er leidinggevenden, ambtsdragers en ouders.

Er wordt intensiever gebruikt gemaakt van de producten en diensten van het LCJ dan enige jaren geleden. We proberen in alle gemeenten aanwezig te zijn en maatwerk te bieden. Met externe partijen wordt er gewerkt op basis van contract en wordt er financieel afgerekend tegen tarieven die marktconform zijn. Cyclisch wordt vrijwel al ons werk kwalitatief en kwantitatief geëvalueerd zodat we goed in contact blijven met onze vier doelgroepen en ons aanbod kunnen afstemmen op de vraag vanuit de gemeenten.

Leidinggevenden

Leidinggevenden uit deze gemeentes bezoeken de toerustingsdagen 'Goed in vorm' (voorheen: Kadervorming) of organiseren met ons een cursus (van meerdere avonden) of een workshop in de eigen gemeente. Ook bieden we diverse handreikingen aan voor leidinggevenden van jeugd- en kinderclubs.

Kerkenraden

Vanuit de kerkenraden worden we meer dan voorheen benaderd om mee te denken, advies te geven, gemeenteavonden of catecheselessen te organiseren of materiaal te ontwikkelen. De stuurgroep Catechese denkt na over het ontwikkelen van nieuw catechesemateriaal en een leerplan. We zijn bezig een map met jeugdbeleid te ontwikkelen voor alle plaatselijke gemeenten met maatwerk. Het doel is om dit tijdens het Plaatselijk Jeugdwerk Overleg (PJO) in alle gemeenten het komende jaar te bespreken.

Ouders

Steeds meer weten ouders ons te bereiken, bijvoorbeeld met opvoedingsvragen of een verzoek voor een lezing of workshop. De stuurgroep Geloof in het gezin wil CGK-breed de ouders bereiken rondom opvoedingsondersteuning. Als LCJ participeren we in deze stuurgroep en zijn we projectbegeleider. Het werk doen we samen met de CGJO, mannen- en vrouwenbond en deputaten kerkjeugd en onderwijs.

Jongeren

Uiteraard hebben we contact met veel van de jongeren uit de gemeentes (én breder!) tijdens de conferenties, gastlessen, workshops, appeldagen of via de sociale media. Hun directe vragen over uiteenlopende onderwerpen bereiken ons steeds vaker en vragen een diepere doordenking. Een belangrijke vraag is: Zijn we als kerken in staat om zodanig Bijbels pastoraat aan onze jongeren te geven zodat we in hun leefwereld het verschil maken en relevant zijn?

Voor een verdere uitwerking van alle activiteiten en diensten kunt u terecht op onze website.

Achterban

In al ons werk zoeken we naar wegen om het aloude Woord van God te verbinden met de kinderen en jongeren van deze tijd. We merken dat de vragen vanuit de gemeenten toenemen. Tegelijkertijd ervaren wij

ook dat de diversiteit van de vragen toeneemt. Meer en meer voelen we ons als organisatie genoodzaakt om ons naast de denk- en leefwereld van jongeren te verdiepen in specifieke, actuele thema's om zo ouders, leidinggevend en ambtsdragers van dienst te zijn.

We voelen ons sterk verbonden met heel onze achterban. Het gaat ons hierbij heel nadrukkelijk om het hart van alle jongeren. Samen met allen om hen heen willen we nadenken hoe we hen kunnen bereiken, opdat ze de God van hun doop in Jezus Christus, zaligmakend, mogen leren kennen.

Vooremens 2016/2017

In deze jaren willen we de plannen uit ons beleidsplan 2014-17 verder uitvoeren. Voor al deze vooremens geldt het voorbehoud van Jakobus, Deo Volente. Speciale aandacht is er voor:

- Jonge ouders in de plaatselijke gemeenten; dit krijgt o.a. vorm in de stuurgroep Geloof in het gezin.
- Toerusting voor leidinggevend en ambtsdragers op maat in plaatselijke gemeenten.
- ABC van het geloof voor onze jongeren (uitleg van Bijbelse kernbegrippen op een eigentijdse digitale manier).
- Speciale aandacht voor de 'doeners in de kerk'; veel van de activiteiten en materialen zijn nog te cognitief gericht voor een groot deel van jongeren die het VMBO volgen.
- Kinderwerk (uitbreiding van materialen voor kinderen en hun leidinggevend); zowel kinderen in de kerk als buiten de kerk (denk aan VakantieBijbelWeek materiaal).
- Aandacht voor de thema's seksualiteit, huwelijk en gezinsvorming en trends/verschuivingen in de jongerencultuur. Hoe kunnen we rekening houden met en Bijbels duiding geven aan de snelle veranderingen in de jeugdcultuur?
- Ook kerkverlaten heeft onze bijzondere aandacht. In 2014 hebben 883 (jongere) leden onze Christelijke Gereformeerde Kerken verlaten. Hoe kunnen wij het hart bereiken van kerkverlaters en jongeren die de kerk dreigen te verlaten?
- Jongeren hebben sterke behoefte aan identificatiefiguren. Hoe kunnen we ouders, ambtsdragers en jeugdleiders toerusten om nog meer een voorbeeld voor jongeren te zijn? Hoe kunnen we eraan bijdragen dat er over en weer, over generaties heen, gezamenlijke herkenning is in de diepe rijkdom van het Evangelie?
- Ook studerende willen we niet uit het oog verliezen. Zij komen vaak terecht in een koude wereld waar weinig merkbaar is van de warmte van het Evangelie en van Bijbelse uitgangspunten. We willen deze groep bemoedigen en toerusten om hun blik gericht te houden op Jezus Christus.

BIJLAGE 73

Artikel 171

Rapport 2 van commissie 5 inzake het rapport van deputaten kerkjeugd en onderwijs

Inleiding

Uw commissie spreekt haar waardering uit voor al de werkzaamheden die deputaten in de achterliggende periode hebben uitgevoerd. We hebben vanuit het rapport mogen ontdekken dat er door de deputaten veel werk is gedaan. Het rapport laat zien dat er geestelijk en professioneel is gewerkt. We denken dan aan het project *Geloof in het gezin*.

We zijn dankbaar dat de rust binnen het LCJ is teruggekeerd en ook voor de constructieve goede verhoudingen tussen de CGJO en het LCJ. Voor de communicatie die er mag zijn vanuit de jwo's richting onze jongeren. Jongeren, van wie wij houden. Jongeren, zij staan in de branding van onze tijd. Laat het ons voortdurend gebed zijn: 'Heere, wilt u ze toch vasthouden!'

Speerpunt

In de gesprekken die uw commissie heeft gevoerd met deputaten en jeugdwerkleiders van de beide bonden is wel heel duidelijk geworden dat er grote zorgen zijn over jongeren die de kerk verlaten. Hoe willen deputaten hier mee aan de slag gaan? Zij willen bewustwording op gang brengen bij kerkenraden en gemeenteleden. Kerkverlaten is een groot en breed probleem. Welke gemeente heeft er niet mee te maken? Jongeren, die bijna of helemaal niet te bereiken zijn. Is het niet voor een ieder van ons de taak om te luisteren naar deze 'noodkreet'? Deputaten geven aan dat in de achterliggende 3 jaar, mede door het project *Geloof in het gezin* en de personele bezetting de opzet van het project *Visie op jongeren* niet uit de verf is gekomen. Dit project wil gaan werken aan bewustwording m.b.t. voornoemd probleem. Het project zal eerst een oriënterende fase kennen en daarna, rekening houdend met de resultaten ervan, verder praktische uitwerking krijgen en onder de aandacht van de kerken worden gebracht.

Uw commissie stelt u voor om hier ook de classicale vergaderingen bij te betrekken.

Uw commissie is eveneens van mening, dat dit project op dezelfde wijze moet worden aangepakt als het project *Geloof in het gezin*. We zijn ons er zeker van bewust dat hier geld voor nodig is. In het vervolg van dit rapport kunt u hier meer over lezen.

Jongeren anno 2016

In het rapport kunnen we hier wel wat over lezen. Jongeren luisteren met hun ogen en denken met hun gevoel. Bovendien hebben zij minder binding met instituten en structuren. Hoewel de verschuivingen van woorden naar beelden, van denken naar gevoel, en van instituten naar het persoonlijke, speciaal aandacht vraagt in het jongerenwerk is het een veel bredere maatschappelijke tendens. Als kerken kunnen we deze tendens niet tegenhouden. Wel vraagt het om veel creativiteit en wijsheid om jongeren te bereiken. Daar is ook voor kerkenraden en jeugdwerkers veel wijsheid en inzicht voor nodig. Veel jongeren vragen om hulp buiten de eigen kerkelijke gemeente. De vraag komt dan wel naar boven: Geven kerkenraden onze jongeren wel voldoende ruimte om met hun vragen te komen? Zijn we echt voor hen identificatiefiguren?

Financiën

Uw commissie heeft tijdens het overleg met deputaten gesproken over hun verzoek om de bijdrage vanuit de kerken te verhogen tot €4,-. De verhoging van de gevraagde omslag ligt in het feit dat DKJO, samen met de bonden, de nood zien bij de jongeren en impliciet ook de worsteling die er is in gemeenten rondom

de kerkverlating door jongeren. Gesteund door de goede ervaring met het project *Geloof in het gezin* is het plan ontstaan om het project *Visie op jongeren* verder uit te bouwen. Gestart zal worden met een grondige probleem- en behoefteanalyse. Om vervolgens vanuit deze analyse en een stuk geestelijke bezinning de kerken te dienen. Daarbij is het idee om dit niet als een tijdelijk project neer te zetten, maar structureel aandacht voor te vragen en invulling te geven aan vroegtijdige mogelijkheden die kerkverlating bij jongeren kunnen voorkomen. Hiervoor is in de begroting van deputaten € 25.000,- op jaarbasis gereserveerd. Daarnaast lezen we ook in de begroting een bedrag van € 35.000,- om het project *Geloof in het gezin* naar een volwassen status te brengen, zodat het uiteindelijk ook op eigen benen zelfstandig kan blijven functioneren. Per saldo bedragen de uitgaven voor deze twee projecten € 60.000,- op jaarbasis. Wanneer u als synode de verhoging van de omslag zult goedkeuren, zal dat een verhoging van ruim € 35.000,- bedragen. Hierdoor kunnen de twee projecten op een goede wijze worden uitgevoerd.

Uw commissie is van mening dat beide projecten urgentie verdienen. Uw commissie ondersteunt het voorstel om de omslag met € 0,50 te verhogen van harte.

Overige onderdelen vanuit het deputatenrapport

- Dankbaarheid mag er zijn vanwege de goede voortgang van het project *Geloof in het gezin*. Diverse bonden binnen onze kerken werken van harte hieraan mee. Binnenkort zal het opvoedingsmagazine vanuit dit project verschijnen. Dit blad kan gebruikt worden in de kerken voor bezinningsavonden, moedermorgens etc. De kerken kunnen hierin ook lezen over het aanbod van cursussen door de bonden of evt. projectleiders. Opvoedingsonderwerpen zijn aangedragen aan de TUA om uitgediept te worden. Kand. H.M. Mulder heeft een scriptie geschreven over het onderwerp 'Kind en geloof'. Deze scriptie kan gebruikt worden binnen het project. Het is de bedoeling om dit project de komende tijd over te dragen aan de beide jwo's.
- Het bereiken van alle jeugdverenigingen blijft een aandachtspunt. We weten dat binnen onze kerken de achterban divers is. De betrokkenheid op de beide jwo's is ook divers. Op diverse manieren is er aan materialen te komen. (bijv. via de website). In het algemeen is er ook minder binding met het kerkverband.
- Deputaten blijven alert op ontwikkelingen rondom het onderwijs en bekijken regelmatig of er thema's zijn waarop zij moeten inspelen.
- Het studentenwerk heeft een stimulans nodig. Deputaten hebben contacten met studentenverenigingen. Het LCJ heeft een inventarisatie gemaakt wat behoeften zijn van studerende jongeren binnen onze kerken. Door de bonden worden plannen ontwikkeld om studerenden te ondersteunen.

Wat wordt er van ons als synode verwacht met betrekking tot onze jongeren?

Allereerst laten we elkaar opscherpen om te blijven bidden voor de jongeren het jongerenwerk binnen onze kerken. En dan is onze aandacht nodig voor onze jongeren en bewustwording van de noodzaak om te investeren in onze jongeren. Daarnaast ruimte om door te gaan met het werk voor onze jongeren zoals zich dat steeds verder heeft ontwikkeld:

- in de vorm van projecten zoals die nu worden uitgevoerd/voorgesteld;
- stimuleren van de breedte van onze kerken om samen met de beide bonden aan de slag te gaan;
- dat u als synode in de verdere beraadslagingen de nood van onze jongeren zult betrekken. Concreet: er zullen zeker rapporten aan de orde komen, die raakvlakken hebben met de jongeren.

Uw commissie stelt voor te besluiten:

1. de handelingen van deputaten onder dankzegging goed te keuren;
2. deputaten op te dragen om in samenwerking met beide jwo's het jeugdwerk in het geheel van de kerken te blijven stimuleren;
3. deputaten op te dragen het project *Geloof in het gezin* voort te zetten en de continuïteit ervan te waarborgen;
4. deputaten op te dragen een verkennend onderzoek uit te laten voeren hoe de kerken alle jongeren kunnen bereiken, zo mogelijk gevolgd door een project waardoor de kerken daartoe worden toegerust;
5. deputaten op te dragen:
 - a. bewustwording op gang te brengen bij de classes, dat geloof en kerk voor jongeren hun relevantie verliezen;
 - b. en hiervan verslag te doen op de synode van 2019;
6. de omslag per lid vast te stellen op € 4,-;
7. opnieuw deputaten te benoemen.

A. Kok, rapporteur

BIJLAGE 74

Artikel 172

Rapport van deputaten landelijk kerkelijk bureau

1. Inleiding

De generale synode van 2013 benoemde de volgende deputaten: H.R. Hakvoort-Koelewijn (penningmeester), D.J. van Zoelen (secretaris) en A.J. van der Wekken (voorzitter). Namens deputaten buitenlandse zending werd R. Hoogendoorn benoemd als deputaat, namens deputaten diaconaat W.J.P. Boers en namens deputaten evangelisatie B. van Amerongen. Tijdens de verslagperiode was J.G. van den Berg manager van het Dienstenbureau. Voorzitter en manager hebben regelmatig overleg. Deputaten hebben gemiddeld vier keer per jaar in goede saamhorigheid vergaderd. Naast deze deputatenvergaderingen is er enige malen overleg geweest met enkele andere deputaatschappen.

2. De organisatie

2.1 Organisatie-inrichting

Het Dienstenbureau wordt ruwweg opgedeeld in twee te onderscheiden werkgebieden: enerzijds de

bureauhoudende deputaatschappen met hun eigen beleidsmedewerkers die allen werkzaam zijn op hun eigen beleidsterrein, anderzijds de ondersteunende administratieve, secretariële organisatie.

2.2 Personeelsbezetting

In het volgende overzicht is de huidige samenstelling van het personeelsbestand van het Dienstenbureau weergegeven. Het streven van de bureaudirectie en betrokken deputaatschappen is om zoveel mogelijk met fulltime arbeidskrachten te werken, opdat versnippering van de werkzaamheden geminimaliseerd wordt. Ultimo 2015 werken in totaal 17 personen op het Dienstenbureau.

Personeelsbestand	omvang in uren/wk vorig rapport	omvang in uren/wk per 31-12-2015
Diaconaat	63	63
Evangelisatie	58	58
Zending	45	45
Algemene zaken	263	253
	<u>429</u>	<u>419</u>

De daling in uren laat zich als volgt verklaren:

Een van de secretaresses is na haar zwangerschap 14 uur minder gaan werken. Dit kon opgevangen worden door haar voor 10 uur te vervangen.

Binnen algemene zaken is 1 werknemer vanwege gezondheidsredenen 10 uur minder gaan werken. Door de afname van de omvang in uren is de werkdruk toegenomen. Om die reden is een andere werknemer 4 uur extra gaan werken. Overwogen wordt om bij algemene zaken het aantal uren nog enigszins uit te breiden.

2.3 Overige bureau aangelegenheden

a. Huisvesting

Sinds het bureau in 2008 naar het nieuwe gebouw van de Priëlkerk is verhuisd, zijn enkele kleine aanpassingen nodig geweest. Ondertussen wordt de ruimte naar volle tevredenheid gebruikt door de medewerkers. Ook beschikt het bureau over prima vergadermogelijkheden waar door de verschillende deputaatschappen goed gebruik van wordt gemaakt.

b. Automatisering

Op het Dienstenbureau wordt gebruik gemaakt van een relatiemanagement systeem, waardoor eenvoudig de financiële stroom van opdrachten uit de kerken te koppelen is aan de gemeenten die de betalingen verrichten. Periodiek krijgen alle gemeenten een overzicht van de status van de financiële opdrachten. In de verslagperiode zijn de server en kopieerapparatuur vervangen.

c. Innen van bijdragen

Gedurende de afgelopen jaren hebben deputaten zich meermalen de vraag gesteld hoe de bijdragen aan de diverse kashoudende deputaatschappen meer verspreid over het jaar geïnd kunnen worden. In veel gevallen is het zo dat de bijdragen vanuit de kerken pas in de loop van het jaar op gang komen, terwijl de kosten gelijk over het jaar verdeeld zijn. Het is wenselijk als de inkomsten bij de diverse deputaatschappen gelijk over het jaar verdeeld binnen zouden komen. Daarnaast blijkt dat een deel van de kerken het laatste deel van de opdracht pas na het verstrijken van het kalenderjaar overmaakt. Deputaten landelijk kerkelijk bureau (LKB) willen mede door middel van deze rapportage de generale synode en daarmee de kerken dit punt van zorg onder de aandacht brengen.

Deputaten LKB zijn in 2011 begonnen om reeds in januari de classes te informeren over de nakoming door de kerken van de verplichtingen aan de generale kassen in het voorgaande kalenderjaar.

d. Bureauleiding

Voor iedere vergadering van deputaten LKB stelt de manager een managementletter op over het reilen en zeilen van het bureau, zodat deputaten LKB goed inzicht hebben in de werkzaamheden, het personeel en het functioneren van het bureau als geheel. Een afvaardiging van deputaten LKB bespreekt jaarlijks het functioneren van de manager van het bureau. Met dankbaarheid mag geconstateerd worden dat op het bureau en daarbuiten waardering is voor de wijze waarop de werkzaamheden uitgevoerd worden.

e. Samenwerking TUA

In 2009 is een overeenkomst gesloten tussen de Theologische Universiteit Apeldoorn en deputaten LKB. In deze overeenkomst is vastgelegd dat dienstverlening op het gebied van salarisadministratie, personeelsadministratie, financiële administratie en aanvullende administratieve diensten door het Dienstenbureau worden uitgevoerd.

Centraal in de samenwerking staat wekelijks overleg tussen de manager van het Dienstenbureau en de algemeen bestuurder van de Universiteit. De samenwerking wordt van beide zijden als prettig en constructief ervaren.

De manager van het Dienstenbureau is betrokken bij de werkgroep financiën van de GTU. Deputaten beseffen dat de ontwikkelingen rond de GTU consequenties kan hebben voor het Dienstenbureau.

f. Communicatie

De website van onze kerken: www.cgk.nl is een medium waarvan veel gebruik wordt gemaakt. De website wordt dagelijks door de redactie geactualiseerd. Sinds februari 2012 wordt ook door middel van twitter regelmatig nieuwe content van de website onder de aandacht gebracht bij een groeiende groep volgers.

De websitecommissie bestaat uit de bureaumedewerkers M. Blankenstijn, G. Drayer, L. van Grootheest en S.A.G. van Heiningen. Zij komen ad hoc bij elkaar als er praktische of beleidsmatige zaken zijn te bespreken. Desgevraagd doen zij verslag van hun activiteiten aan deputaten LKB.

Begin 2016 heeft het Dienstenbureau een nieuwe huisstijl laten ontwikkelen door communicatiebureau Deelstra en De Jong. De huisstijl die vijftien jaar dienst heeft gedaan, was aan verfrissing toe. Per 1 mei is de nieuwe huisstijl doorgevoerd in alle uitingen van het Dienstenbureau. Daarnaast wordt ook de cgk-website totaal vernieuwd. Niet alleen qua vormgeving, maar ook de structuur en navigatie worden aangepast aan de huidige mogelijkheden en behoeften.

Het Dienstenbureau is in gesprek met deputaten kerk en media over het gebruik van social media, met name door de kerken. Mw. M. Blankenstijn, office manager, was uitgenodigd voor een deel van de beleidsvergadering 'CGK en internet' van deputaten kerk en media d.d. 7 januari 2016. Zij nam deel aan het brainstormgesprek over de presentatie van de CGK in de moderne media, samen met Mw. E. de Hek (Kerk-zijn online) en dhr. B. Jonker (Gkv).

In de verslagperiode is het Dienstenbureau regelmatig gevraagd informatie door te zenden aan de kerken. Wanneer dit gaat om fondsenwervende of commerciële activiteiten, wordt hieraan niet meegewerkt. Eigen organisaties (deputaatschappen of landelijke commissies) krijgen natuurlijk wel alle medewerking. In alle overige gevallen vindt toetsing plaats door twee personen van het bureau, waarbij allereerst gekeken wordt of het dienstbaar is aan de kerken.

Vanaf mei 2013 wordt enkele malen per jaar een informatiebrief opgesteld en verzonden ten behoeve van commissies van beheer en penningmeesters van de plaatselijke kerken. Door middel van deze brieven zijn kerken geïnformeerd over o.a. de invoering van SEPA, over nieuwe ANBI-eisen en over regelgeving op het gebied van bedrijfshulpverlening en arbo-regelgeving.

g. Centraal rekeningen beheer

Deputaten hebben in 2011 centraal rekeningbeheer doorgevoerd. Vanuit het oogpunt van goed rentmeesterschap zijn deputaten sterk voorstander van gemeenschappelijk rekeningenbeheer. Daarbij zijn er voordelen te behalen met betrekking tot de te ontvangen rente. Vervuld de meeste deputaatschappen hebben hun geldmiddelen ondergebracht bij het LKB. Door de gelden centraal te behalen is een kleinere vaste kern aan liquiditeiten benodigd, waardoor een groter deel van de gelden van de kerken tegen een hogere rente is vast te zetten. Daarnaast zijn er voordelen op het gebied van bankkosten en treasury.

h. ANBI-regelgeving

De Christelijke Gereformeerde kerken in Nederland (CGK) zijn door de Belastingdienst erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Wie aan zo'n instelling een gift geeft, mag dat bedrag aftrekken van de inkomstenbelasting. Bovendien is de ontvangende instelling vrijgesteld van schenken-erfbelasting.

De CGK heeft van de belastingdienst een groepsbeschikking ontvangen. Deze is van toepassing op alle tot de kerk behorende rechtspersonen (de plaatselijke gemeenten en classale vergaderingen).

In de afgelopen periode is de ANBI-regelgeving sterk gewijzigd. Kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen moesten uiterlijk per 1 januari 2016 aan de nieuwe ANBI-regelgeving voldoen. Elk kerkelijk onderdeel dat gebruik wil maken van de ANBI-status wordt verplicht om op digitale wijze (dus: online) transparant te zijn over bestuur, beloning, doel en beleidsplan, over jaarrekening en jaarverslag. Zij kunnen deze gegevens op hun eigen website publiceren, maar het is ook mogelijk deze te publiceren op bijvoorbeeld een publicatieportaal of op de landelijke CGK-website.

Door middel van informatiebrieven heeft het Dienstenbureau hieraan meermalen aandacht gegeven, voor het eerst al in april 2014. Met name in de laatste weken voor de deadline is er veel contact geweest met kerken om het belang van tijdige online publicatie te benadrukken.

Op 1 januari 2016 voldeden nagenoeg alle kerken aan de nieuwe ANBI eisen. Ongeveer 30 kerken besloten om hun transparantiegegevens aan te leveren aan het Dienstenbureau, zodat deze gegevens op de landelijke CGK-website konden worden geplaatst.

Ook na 1 januari 2016 zullen kerken de vereiste ANBI informatie regelmatig moeten updaten. Het is wenselijk dat er wordt nagegaan of de informatie daadwerkelijk wordt verstrekt. Gezien onze ervaring bij de implementatie van de nieuwe regels zien wij hierin voor het Dienstenbureau een rol.

3. Opdrachten van generale synode 2013

3.1 Centraal rekeningbeheer

De synode besloot deputaten op te dragen om die deputaatschappen die nog niet deelnemen in het centraal rekeningbeheer, zodanig te overtuigen van de voordelen hiervan dat ze zich hierbij willen aansluiten.

Uitimo 2012 hadden alleen nog de volgende deputaatschappen eigen bankrekeningen: emeritikas, OBenA, kerk en Israël, De Wekker en TUA.

Voor de TUA en de beleggingsrekeningen van emeritikas en OBenA is het wenselijk om eigen bankrekeningen aan te houden.

Kerk en Israël heeft in 2013 te kennen gegeven haar geldmiddelen onder te brengen bij het LKB. Alleen de bankrekening waarop de bijdrage voor Vrede over Israël (nu: Verbonden) binnenkomt blijft bestaan. Het betalingsverkeer voor kerk en Israël vindt volledig op het Dienstenbureau plaats.

Met OBenA is in oktober 2013 (nogmaals) overleg gevoerd om te bespreken of de andere bankrekeningen en het normale betalingsverkeer overgedragen kunnen worden naar het Dienstenbureau. OBenA concludeert echter dat deze mogelijkheid voor OBenA geen voordeel oplevert, en wel enkele nadelen. Zij hebben besloten niet op het voorstel van het Dienstenbureau in te gaan.

Ook met De Wekker is overleg gevoerd. Zij hebben het verzoek nog in beraad.

Doordat de diverse deputaatschappen geen bankrekeningen meer aanhouden en de gelden overgedragen zijn aan het LKB, beschikte het LKB uitimo 2015 over circa 6 miljoen euro aan liquiditeiten. Over de rekeningcourant verhouding tussen de deputaatschappen en LKB kan het LKB een gunstige rente vergoeden, die jaarlijks vooraf wordt vastgesteld.

3.2 Websites centraliseren

De synode besloot deputaten op te dragen met alle relevante deputaatschappen in gesprek te gaan om hun websites onder te brengen bij: www.cgk.nl en het beheer centraal (namelijk via het Dienstenbureau) te regelen.

De websitecommissie heeft dit voortvarend opgepakt. De meeste deputaatschappen besloten al snel hun website bij de landelijke website onder te brengen. Een enkel deputaatschap heeft nog wel een zelfstandige website, maar heeft het beheer onder gebracht bij het Dienstenbureau.

Op dit moment hebben zes deputaatschappen en commissies nog een eigen website:

De Wekker	www.dewekker.com
Kerkendag	www.cgk-kerkendag.nl
Kerk en Israël	www.kerkenisrael.nl
Kerkjeugd en Onderwijs	www.jeugd.cgk.nl
Kerk en media	www.kerkzijnonline.nl
TUA	www.tua.nl

3.3 Eindevaluatie pilot digitalisering generale synode 2013

De synode besloot de commissie digitalisering onder dankzegging voor de verrichte werkzaamheden op te heffen. De verdere uitbouw van digitale ondersteuning wordt nu belegd bij het Dienstenbureau als onderdeel van de reguliere taken.

Het Dienstenbureau kreeg daarbij de opdracht van de synode om een eindevaluatie te maken van de pilot. Tevens werd gevraagd (in overleg met deputaatschap vertegenwoordiging) te onderzoeken of het huishoudelijk reglement van de synode en de instructie voor de roepende en ontvangende kerk moeten worden aangepast, zodat ze in lijn komen met de gerealiseerde maatregelen..

Conclusie

Het Dienstenbureau heeft de taak opgepakt de toepassing van digitale hulpmiddelen ter ondersteuning van de vergadering van de generale synode te continueren. Daarnaast blijft zij de mogelijkheid tot gebruik van papieren vergaderstukken aanbieden.

Aan de evaluatie en conclusie van commissie digitalisering d.d. oktober 2013 heeft het Dienstenbureau niet veel toe te voegen. De digitale ondersteuning van de generale synode is in gang gezet en zal zich de komende jaren blijven ontwikkelen en verbeteren. Zeker ook gezien het feit dat steeds meer nieuwe digitale mogelijkheden zich aanbieden en afgevaardigden steeds meer gewoon raken aan het gebruik van digitale middelen.

Voor zover het Dienstenbureau daar zicht op heeft, is er inderdaad zoals commissie 6 al voorzag tijdens de synode van 2013, buiten commissie 6 niet of nauwelijks gebruikgemaakt van de optie conference-calls. We houden de optie open voor situaties waarin het past.

Beamer

Een knelpunt is de bediening van de beamer. Het moderamen had deze taak neergelegd bij een van de afgevaardigden. In zijn evaluatieformulier gaf deze echter aan dat het nogal voorbereiding vraagt om de voorstellen e.d. uit de rapporten te tonen op de beamer. Het kan meer en beter dan het ging. Als afgevaardigde ben je zelf al druk met het lezen van de stukken en het eventueel voorbereiden van vragen. Is dit toch niet meer een taak voor scriba II of van iemand die niet actief deelneemt aan de vergadering? Dit is een aandachtspunt voor de synode van 2016.

Kosteneffecten

De kosteneffecten zijn moeilijk te berekenen vanwege diverse factoren. Ten eerste kan het aantal stukken dat wordt aangeboden of de omvang ervan per synode sterk verschillen. De laatste synode bijvoorbeeld is er met een uitgebreide appelzaak veel tijd (arbeidsuren) en papier gemoed geweest. Een ander punt is dat prijzen met de jaren stijgen; de portokosten bijvoorbeeld stegen de afgelopen vier jaar met 40 procent. Maar gezien het feit dat 50 procent van de afgevaardigden ervoor koos digitaal te werken, is er 50 procent papier bespaard en 50 procent aan portokosten bij de eerste aanbidding (juli 2013) van de vergaderstukken (aan primi en secundi) en 37 procent bij de naverzendingen (alleen aan primi).

De investeringen die zijn gedaan om de digitale ondersteuning van de synode mogelijk te maken, bedragen in totaal € 1.000 . De kostenbesparing wordt geschat op in ieder geval € 6.000.

Aanpassingen

Het Dienstenbureau heeft in overleg met deputaten vertegenwoordiging het huishoudelijk reglement van de synode en de instructie voor de roepende en ontvangende kerk aangepast zodat ze in lijn zijn met de gerealiseerde maatregelen.

3.4 Comitéstukken

De synode besloot het Dienstenbureau te verzoeken beleid te ontwikkelen hoe moet worden omgegaan met de elektronische verspreiding van comitéstukken en hoe deze aan het einde van de bespreking/ vergadering moeten/kunnen worden vernietigd.

Groen papier

Het was gebruikelijk synodeleden comitéstukken op groen papier aan te bieden. Op de eerste vergaderdag van de synode ontving elke afgevaardigde een map met comitéstukken. Vaak werden er tijdens de vergaderdagen ook nog nieuwe groene stukken uitgereikt. Na de sluiting van de synode moest de map met alle vertrouwelijke stukken worden ingeleverd bij de administratie in Nunspeet. Het was de verantwoordelijkheid van de afgevaardigden dat de map tussentijds goed werd opgeborgen, niet in handen kwam van derden en uiteindelijk weer werd ingeleverd.

Pilot 2013

Tijdens de pilot in 2013 kregen de synodeleden de optie aangeboden zowel de openbare als de

vertrouwelijke stukken op het beveiligde deel van de CGK-website (Group Office) in te zien en te downloaden. Wie zich daarvoor had aangemeld, ontving een link en een persoonlijke gebruikersnaam en inlogcode. Het Dienstenbureau beheerde de toegangsrechten.

Zoals gezegd, dit deel van de website is beveiligd; alleen met een persoonlijke gebruikersnaam en inlogcode kan men bij de stukken. Zodra een synodelid de stukken downloadt en opslaat op een eigen device (pc, laptop, tablet of telefoon), ligt de verantwoordelijkheid bij hem, net zoals in het geval van de papieren groene stukken. Het device goed opbergen, zorgen dat derden geen toegang krijgen (bij voorkeur beveiligen met een inlogcode) en na sluiting van de synode de vertrouwelijke stukken deleten.

Risico's

Zowel aan de papieren als aan de digitale versie zijn risico's verbonden. Zowel de map als het device kan men kwijtraken. De papieren versie is dan gemakkelijk te lezen, een beveiligd device is in principe niet toegankelijk. Het voordeel van de papieren stukken is echter weer dat ze kunnen worden ingeleverd. Het deleten van de digitale versie is niet te controleren.

Zo zijn er uiteraard meer aspecten op te noemen en vergelijkingen te maken, maar vooropgesteld moet worden dat afgevaardigden een verantwoordelijkheid op zich hebben genomen bij het aanvaarden van hun ambt, en dus verwacht mag worden dat zij zorgvuldig met vertrouwelijk zaken omgaan.

Verder zijn we allemaal op de hoogte van de kwetsbaarheid van het internet. Maar als we daar pragmatisch naar kijken, is de kans dat men de digitale infrastructuur van een bank hackt vele malen groter dan dat men op zoek gaat naar de geheimen van een kerkelijke organisatie.

Extra beveiliging

Uiteraard zijn er mogelijkheden om de beveiliging van de stukken te verhogen. Een eenvoudige en relatief goedkope maatregel is de documenten te voorzien van een wachtwoord of scriptie (versleutelen). Het nadeel is dat deze beveiliging het gebruikersgemak beperkt; elk document moet met een code worden geopend, ook na het opslaan op het eigen device. Als we de enorme hoeveelheid aan documenten die dienden op de synode van 2013 denken, is dat niet wenselijk.

Uitbreiding Group Office

Group Office is een prima en veilige omgeving. Veilig genoeg voor het huidige gebruik. Maar er is nog een uitbreiding mogelijk. We noemen dat gemakshalve *CGK Vertrouwelijk Delen*.

Het CGK Vertrouwelijk Delen-platform biedt een beveiligde webpagina waarmee documenten gedeeld kunnen worden en het risico tot lekken verkleind wordt. Het beschermt gebruikers voor veelvoorkomende menselijke fouten.

Documenten kunnen niet worden gedownload naar de harde schijf of SD-kaart (telefoon), zodat bij diefstal van het device het document niet op straat ligt. Daarnaast kan de beheerder een einddatum instellen. Zodra deze datum met tijdstip verstreken is, kan het document niet meer geopend worden door de leden van de groep. De beheerder kan deze tijd ook nog achteraf aanpassen. De beheerder kan natuurlijk ook documenten al verwijderen voordat de datum verstreken is (dat is in het huidige Group Office ook zo).

Wat altijd een risico blijft, is het maken van screenshots of het maken van een foto van het scherm. Dit is bijna niet tegen te gaan. Om screenshots tegen te gaan, is er specifieke software nodig, dit kan niet voorkomen worden vanuit een webpagina. Deze software moet dan gemaakt moeten worden voor alle bekende platformen (Windows, Mac, iPhone, Android). En dan nog blijft het mogelijk om een foto van het scherm te maken en die te verspreiden. De kosten van deze optie zijn erg hoog en het biedt dus nog steeds geen volledige bescherming.

Het grote nadeel van het CGK Vertrouwelijk Delen-platform is dat gebruikers altijd online moeten zijn om stukken in te zien en geen persoonlijke aantekeningen kunnen maken in de documenten. Het zijn alleen-lezen-documenten.

Conclusie

Als we naar het gebruikersgemak kijken, heeft het in 2013 gebruikte Group Office sterk de voorkeur boven het CGK Vertrouwelijk Delen-platform. De veiligheid bij het gebruik van Group Office is vergelijkbaar met de mate van veiligheid bij het gebruik van de papieren groene documenten. Aan beide zijn risico's verbonden, bij beide wordt een appel gedaan op de verantwoordelijkheid van de afgevaardigde.

De ervaring leert dat afgevaardigden de documenten downloaden van Group Office en opslaan op hun eigen harde schijf. Dit maakt dat de vergadering niet compleet afhankelijk is van een WiFi-verbinding en de afgevaardigde ook offline zijn stukken kan inzien.

3.5 Bezinning op eigen taakstelling

De synode besloot deputaten op te dragen om meer aandacht aan de bekendheid van de landelijke activiteiten te schenken door middel van teksten over de deputaatschappen en de actualiteit van de website. Het Dienstenbureau heeft aan deze opdracht gehoor gegeven door de website up to date te houden en wekelijks de agenda bij te werken, waarin landelijke activiteiten zichtbaar worden gemaakt. Daarnaast zijn de deputaatschappen, in samenwerking met deputaten jaarboek, benaderd met het verzoek informatie aan te leveren. Deze informatie is op de website, onder Deputaatschappen gepubliceerd.

4. Financiën

4.1 Jaarrekeningen 2013 - 2015

Staat van baten en laten 2013 - 2015

	Werkelijk 2013	Werkelijk 2014	Werkelijk 2015	Begroting 2016
Baten				
Doorbelasting	287.726	286.787	286.701	299.000
Bijdrage GS	93.000	75.000	77.500	92.500
Renteopbrengst	683	11.546	8.375	3.000
Totaal baten	381.409	373.333	372.576	394.500

	Werkelijk 2013	Werkelijk 2014	Werkelijk 2015	Begroting 2016
Lasten				
Personeelskosten	234.831	246.634	241.297	245.000
Huisvestingskosten	24.947	23.596	20.637	23.500
Kosten adressenbeheer	16.968	16.450	14.300	18.000
Kosten website	927	-98	1.869	6.000
Algemene kosten	81.323	70.549	74.681	93.000
Afschrijvingen	15.728	11.960	8.737	9.000
Totaal lasten	374.724	369.091	361.521	394.500
Batig/nadelig saldo	6.685	4.242	11.055	0

Toelichting op de cijfers 2013 -2015:

De kosten- en baten ontwikkeling in de jaren 2013–2015 laten een stabiel beeld zien. Opvallend is dat de huisvestingskosten jaarlijks dalen. Dit wordt veroorzaakt door een gunstige overeenkomst met de Pniëlkerk. Door de invoering van centraal rekeningbeheer is het Dienstbureau verantwoordelijk voor het rendement op uitgezette gelden. Dit heeft tot nu toe steeds geresulteerd in positieve rendementen boven de begroting.

4.2 Begroting 2017-2019

De opzet van de begroting is al een aantal jaren zodanig dat wordt uitgegaan van één administratieve eenheid. Dit betekent dat alle facilitaire kosten die in verband staan met de deputaatschappen die vertegenwoordigd zijn op het Dienstbureau in deze begroting zijn opgenomen.

De deputaatschappen behoeven nu niet meer afzonderlijk hun facilitaire kosten te begroten die in verband staan met het aanhouden van hun bureau en de kosten van hun medewerkers. De begroting voorziet er in dat de betreffende penningmeester in één oogopslag zijn facilitaire kosten kan aflezen. Voor deze methode is gekozen om meer vat te krijgen op de totale kosten van het Dienstbureau als geheel. De formatie en de daarmee gemoeide kosten komen hierdoor beter in zicht, met als gevolg dat de onderlinge afstemming van de werkzaamheden en de doorbelasting van de kosten beter tot hun recht kunnen komen. Daarnaast wordt bereikt dat efficiënter met de verbruiksartikelen omgegaan wordt.

Staat van baten en lasten, begroting

	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten				
Doorbelasting	299.000	298.000	301.000	304.000
Bijdrage GS	92.500	79.000	78.000	94.000
Renteopbrengst	3.000	3.000	3.000	3.000
Totaal baten	394.500	380.000	382.000	401.000
	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten				
Personeelskosten	245.000	254.000	257.000	266.000
Huisvestingskosten	23.500	22.000	20.500	20.000
Kosten adressenbeheer	18.000	16.000	16.000	16.000
Kosten website	6.000	2.000	2.000	2.000
Algemene kosten	93.000	77.000	77.500	88.000
Afschrijvingen	9.000	9.000	9.000	9.000
Totaal lasten	394.500	380.000	382.000	401.000
Batig/nadelig saldo	0	0	0	0

Toelichting op de begroting:

Bij de begroting van 2017 en volgende jaren is de begroting 2016 als vergelijking opgenomen. De meeste posten wijken nauwelijks af. Een expliciete toelichting is o.i. dan ook niet noodzakelijk: Wel zijn er een aantal algemene opmerking te maken:

1. de kopieerkosten liggen sinds enkele jaren structureel op een lager niveau, door aanschaf van nieuwe kopieerapparatuur en doordat er steeds meer digitaal gewerkt wordt.
2. de stijging in de personeelskosten wordt veroorzaakt doordat ultimo 2015 voor het eerst sinds jaren weer cao-loonsverhogingen hebben plaatsgevonden.

Bij het samenstellen van de begroting is rekening gehouden met de volgende uitgangspunten:

1. de prijsontwikkeling zoals is voorgesteld door deputaten financiële zaken;
2. dat in de kalenderjaren 2016 en 2019 de generale synode vergadert;
3. dat de hoedanigheid van het bureau geen wijziging ondergaat.

4.2 Omvang eigen vermogen

In de jaarrekening 2015 is het 'Benodigd eigen vermogen' als volgt becijferd:

Personeelskosten	€ 225.000
Huisvestingskosten	€ 20.000
Overige algemene kosten	€ 28.000
Totale kosten	€ 273.000

Het eigen vermogen dient als buffer voor het geval van stagnatie in de inkomsten. Anders gezegd: het eigen vermogen dient als dekking voor een deel van de directe personeels-, huisvesting- en algemene kosten. Er wordt geen vermogen aangehouden voor kosten die krachtens huidige afspraken een op een worden doorbelast aan andere deputaatschappen, omdat voor deze kosten reeds vermogen dient te worden aangehouden bij die andere deputaatschappen. Sinds 2001 werken deputaten LKB met deze norm.

Per 31 december 2015 bedroeg de algemene reserve € 237.372. Door deputaten LKB wordt het eigen vermogen per 31 december 2015 dan ook toereikend geacht.

Gegeven onze raming voor 2016 verwachten wij dat het eigen vermogen per 31 december 2016 op het niveau zal liggen van 2015.

4.3 Huidig beleid/nieuw beleid

Het huidige beleid van het Dienstenbureau zal naar verwachting in de komende jaren geen wijziging ondergaan wat betreft de werkwijze.

5. Benoemingen

Een voorstel voor de benoeming van nieuwe en eventueel her te benoemen deputaten wordt in een separate brief voorgelegd.

6. Voorstellen

Deputaten LKB stellen u voor het volgende te besluiten:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en opnieuw deputaten te benoemen;
2. de deputaatschappen op te dragen om betalingsverkeer onder te brengen bij het LKB;
3. het Dienstenbureau op te dragen om jaarlijks na te gaan of de vereiste ANBI-informatie door de lokale kerken daadwerkelijk wordt verstrekt.

Namens deputaten landelijk kerkelijk bureau:

A.J. van der Wekken, voorzitter
D.J. van Zoelen, secretaris

BIJLAGE 75

Artikel 172

Rapport 8 van commissie 6 inzake het rapport van deputaten landelijk kerkelijk bureau

Deputaten LKB zijn verantwoordelijk voor de gang van zaken op ons Dienstenbureau, waar veel en gewaardeerd werk wordt verzet voor de deputaatschappen die daar 'inwonen', maar ook voor de meerdere vergaderingen en voor kerkenraden (zoals de verloning van kerkelijk medewerkers). Bij een rondleiding in het Dienstenbureau die uw commissie kreeg, werd uit de doeken gedaan wat er zoal gebeurt en dan blijkt dat er achter de schermen een soepel draaiende organisatie aan het werk is, die onmisbaar is om allerlei zaken voor onze kerken uit te voeren. Wij willen daarvoor onze grote waardering uitspreken.

Ter voorbereiding van onze behandeling van dit rapport hebben we vooraf per e-mail een aantal informatieve vragen gesteld aan deputaten. Ook is er daarna een gesprek met hen geweest. Uw commissie wil over de volgende onderwerpen haar overwegingen met u delen, waarbij we steeds tussen haakjes het paragraafnummer noemen waar de materie in het rapport van deputaten aan de orde komt.

Algemeen

Soms helpt het als met onbevangen blik gekeken wordt naar oude teksten. Een van de afgevaardigden struikelde over de formulering in art. 4B van de instructie voor deputaten LKB (bijlage 37 K.O.) waar nu staat dat LKB optreedt als werkgever voor alle niet-ambtelijke kerkelijke medewerkers van de deputaatschappen die niet bedoeld worden in art. 84 K.O., toevoeging 1. Echter worden die nu juist wel bedoeld, maar weer niet de medewerkers van de TUA. Een nieuwe formulering is ons aangereikt door deputaten LKB en wordt u voorgelegd in bijlage 2, waarvan we voorstellen die over te nemen.

Het verzorgen van een tool op de website waar gemeenten administratieve gegevens kunnen (moeten?) invullen, zoals min of meer gevraagd door OBenA, hoort nu niet bij de taken van het Dienstenbureau. Indien hieraan toch behoefte is, kan dat eventueel wel gerealiseerd worden, maar moet daarvoor formatieplaats worden gereserveerd of ingekocht, en dat moeten de aanvragende deputaten dan ook gaan betalen. De bedoelde mogelijkheid is er dus wel, waarvan akte, maar in ons rapport 4 over OBenA legt uw commissie uit waarom we het centraal verzamelen van administratieve gegevens van de lokale kerken geen goed idee vinden.

Inning van baten (§ 2.3.c)

Deputaten LKB laten weten dat de tijdstippen waarop omslagen worden afgedragen door de lokale kerken een voortdurende bron van zorg zijn. Hoewel de liquiditeit ruim voldoende is, scheelt het toch best in rendement als het betalen van kosten en uitkeringen (emeritikas!) in feite steeds moet worden voorgeschoten, omdat gelden vanuit de kerken laat in het jaar (of in een volgend jaar) worden overgemaakt. Dat gedrag wordt natuurlijk voor een groot deel ook veroorzaakt doordat lokale kerken zelf ook vaak allerlei giften pas aan het einde van een jaar ontvangen. We hebben bij deputaten onder de aandacht gebracht dat zij door de late afdracht weliswaar hun reserves moeten aanspreken, maar dat deze wel door de kerken zijn opgebracht. Het zijn geen reserves van derden.

Ook is te zien dat door de voortdurende aandacht die het Dienstbureau hieraan geeft bij classes en kerken dit de laatste jaren wel sterk is verbeterd en daarvoor kunnen we dankbaar zijn. Dit punt vraagt wel voortdurende aandacht van het Dienstbureau, maar vraagt van uw vergadering niet een extra besluit.

Effecten GTU-vorming (§ 2.3.e)

Uw commissie deelt de zorg van deputaten over eventuele negatieve effecten voor het personeel van het Dienstbureau in geval van de vorming van een GTU. Op dit moment wordt flink wat werk verzet voor de TUA en het is een open vraag hoe dit zich zal ontwikkelen bij de verdere gang van zaken rond een GTU. Het kan variëren tussen het moeten afscheid nemen van personeel tot het moeten aannemen van nieuwe collegae. Eerst zal er meer duidelijk moeten worden over de ontwikkelingen voordat deputaten tot passende maatregelen kunnen komen.

Centraal Rekeningbeheer (§ 2.3.g en 3.1)

Commissie 6 heeft veel waardering voor de manier waarop het centraal rekeningbeheer nu is ingericht. De governance (het 4-ogen principe) is in de afgelopen periode verder aangescherpt en het is jammer dat sommige deputaatschappen zich er nog niet bij hebben aangesloten.

Deputaten OBENa hebben een lijst gemaakt met argumenten waarom zij niet willen meedoen. Die lijst is wel met LKB gedeeld, maar daarna is het gesprek wel een beetje stilgevalen, is onze waarneming. Ook de gesprekken met de redactie van De Wakker hebben nog niet geleid tot het hieraan meedoen.

Maar we zien hier geen heil in dwingende opdrachten vanuit de synode. Ons advies aan betrokkenen is met elkaar een niet vrijblijvend gesprek aan te gaan en te proberen elkaar te overtuigen.

In elk geval moet duidelijk zijn (en bij uw commissie en LKB is dat zo) dat het aanbieden van centraal rekeningbeheer niet voortkomt uit wantrouwen of betichten van onkunde bij andere deputaten. Het gaat om de extra voordelen, zoals betere afspraken kunnen maken met de bank over te vergoeden rente en het in staat zijn de administratie dagelijks volledig up-to-date te hebben – ook ten behoeve van de deelnemende deputaten.

Ook moet alle betrokkenen duidelijk zijn dat centraal rekeningbeheer zich beperkt tot de kasgelden en dat beleggingen hier buiten vallen.

Hoewel deputaten LKB een voortzetting van de gesprekken hierover lastig vinden (want grote kans op herhaling van zetten) is dat toch de weg die we willen wijzen hierin, en zullen die ook voorstellen te gaan.

ANBI regelgeving (§ 2.3.h)

Het is van groot belang voor onze kerken en voor degenen die daaraan giften geven dat die giften fiscaal aftrekbaar zijn. De regelgeving hieromheen is de afgelopen jaren steeds complexer geworden om misbruik te voorkomen. Maar dat betekent ook dat er meer inspanningen nodig zijn om te borgen dat dit toepasbaar blijft voor onze kerken. En op dat punt leven er best nog wat zorgen:

- hoewel bijna alle kerken hun initiële informatie beschikbaar hebben, lijkt de aandacht nu weer te verslappen - 40% van de kerken heeft niet tijdig de ook verplichte updates geleverd (zoals het laatste financiële jaaroverzicht);
- meerdere vergaderingen zijn ook rechtspersonen binnen ons kerkverband en aanleveren van zelfs de initiële informatie loopt hier nog flink achter;
- ten behoeve van een ander rapport van uw commissie zijn alle ANBI-gegevens nagezocht, waarbij bleek dat enige gemeenten in de lijst ontbreken en de weergave van aanwezige documenten soms technische problemen geeft (een en ander is doorgegeven aan het Dienstbureau).

Het Dienstbureau probeert zoveel mogelijk te ontzorgen. Bijvoorbeeld werden voor alle kerken uniforme weblinks aangemaakt voor de belastingdienst, die nu waar mogelijk worden doorgelinkt naar de websites van lokale kerken. Als die geen website hebben, zorgt het Dienstbureau dat verwezen wordt naar documenten op de website van het bureau.

Een nieuwe ontwikkeling is dat door verdergaande wetgeving nu elke rechtspersoon een eigen RSIN (Rechtspersonen Samenwerkingsverbanden Informatie Nummer) krijgt van de belastingdienst. Dat zijn niet alleen onze lokale kerken, maar bijvoorbeeld ook stichtingen die daaronder ressorteren. Dit is een grote operatie die ook veel onderhoud vergt (de belastingdienst krijgt een klein punthoofd van nummers waarbij de tenaamstelling opeens verandert, bijvoorbeeld omdat er een andere scriba komt). Voordeel van deze ontwikkeling is dat het recht op belastingaftrek niet meer aan de groepsbeschikking voor het hele kerkverband zal zijn gekoppeld, waarmee het risico is afgewend dat in gebreke blijven van een enkele rechtspersoon kon betekenen dat alle giften aan een CGK niet meer aftrekbaar zouden zijn. In de nieuwe situatie geldt dat alleen voor giften aan de kerk of stichting die zijn gegevens online niet op orde heeft. Niettemin is dat laatste wel degelijk een risico dat door preventieve maatregelen vanuit het Dienstbureau zoveel mogelijk wordt voorkomen. Het Dienstbureau doet dit alles graag, ziet er ook het belang van in, maar ze willen er wel graag een formele opdracht voor hebben. Dat lijkt ons alleszins redelijk en we stellen u dan ook voor zo'n opdracht te verstrekken.

Evaluatie pilot digitalisering (§ 3.3)

Uw commissie is blij met de voortgaande digitalisering van de vergaderingen van de generale synode. Niet alleen vanwege de evidente kostenbesparing, maar ook omdat het aansluit bij de 'normale' werkwijze van hoe langer hoe meer afgevaardigden.

In opdracht van de vorige synode werd het huishoudelijk reglement voor de synode aangepast hierop. Die aanpassing vergt volgens datzelfde reglement de toestemming van de synode, zelfs met twee derde meerderheid! De aanpassingen zijn terug te vinden in bijlage 1 bij dit rapport 8 van commissie 6 en we stellen u voor die inderdaad goed te keuren.

Uw commissie voelt de behoefte om op dit punt nieuwe verdergaande voorstellen te doen, in het bijzonder over de digitalisering van classis- en PS-vergaderingen. De mogelijkheden die er nu zijn voor de GS zouden ook prima daarvoor zijn in te zetten (in aangepaste vorm). We informeerden hiernaar bij deputaten LKB; zij lieten ons weten dit wel te zien zitten en er graag verder naar te willen kijken.

Behandeling vertrouwelijke documenten (§3.4)

Deputaten hebben een uitgebreide en zorgvuldige afweging gemaakt over de manier waarop omgegaan moet worden met vertrouwelijke documenten, inclusief de notie dat de gebruiker/ontvanger ten volle verantwoordelijk is voor het mede borgen van de vertrouwelijkheid. Wij kunnen ons daar goed in vinden.

Financiën (§ 4)

Uiteraard heeft uw commissie 6 over dit hoofdstuk een aantal detailvragen gesteld, die snel en afdoende werden beantwoord. Er kwamen geen zaken aan het licht waar we uw aandacht op hoeven te vestigen.

Besluitvoorstel

Op basis van het besluitvoorstel van deputaten (hoofdstuk 6 uit hun rapport) en het voorgaande in dit rapport stellen we u voor te besluiten:

1. handelingen van deputaten goed te keuren en waardering uit te spreken voor het door deputaten en het Dienstenbureau verrichte werk;
2. bijlage 37 K.O. artikel 4B te formuleren conform bijlage 2 bij dit rapport 8 van commissie 6;
3. deputaten LKB op te dragen in gesprek te blijven met deputaten OBenA en de redactie van De Wekker over participatie in het centraal rekeningenbeheer; tevens deputaten LKB, deputaten OBenA en de redactie van De Wekker op te dragen hierover te rapporteren aan de generale synode, zo mogelijk nog die van 2016; deputaten financiële zaken kunnen hierbij gevraagd worden een ondersteunende rol te vervullen.
4. het Dienstenbureau op te dragen om jaarlijks na te gaan of de vereiste ANBI-informatie door de lokale kerken en andere rechtspersonen in ons kerkverband daadwerkelijk en tijdig wordt verstrekt en zo nodig aanvullende acties uit te voeren;
5. deputaten LKB op te dragen te bevorderen dat particuliere synodes en classes gebruik zullen maken van de mogelijkheden van digitalisering die het Dienstenbureau al in huis heeft;
6. akkoord te gaan met de voorgestelde wijzigingen in het huishoudelijke reglement van de generale synode, conform bijlage 1 bij rapport 8 van commissie 6;
7. opnieuw deputaten te benoemen.

A.J. de Vuyst, rapporteur

Bijlage 1

Wijzigingen huishoudelijk reglement

Cursieve tekst is ingevoegd, doorgestreepte tekst is verwijderd.

14

g. zorg te dragen voor *het tijdig beschikbaar stellen op het beveiligde deel van de cgk-website* en tijdige vermenigvuldiging en uitreiking van alle rapporten en stukken, die daarvoor in aanmerking komen.

34

h. *het doen van een voorstel tot aanwijzing van een afgevaardigde of ander persoon die de beamer bedient;*
h wordt i
i wordt j
j wordt k

44

De bij het moderamen, via de tweede scribe, ingediende rapporten van de commissies, zullen met de conclusies en de voorstellen zo tijdig mogelijk, maar minstens een dag voor de behandeling, online geplaatst worden en/of ter synode aan de leden worden uitgereikt. Vertrouwelijke rapporten worden online geplaatst en/of uitgereikt op een tijdstip dat door het moderamen bepaald wordt.

61

vervangen: de plicht de benodigde stukken aan zijn vervanger over te dragen

de plicht dit te melden bij het Dienstenbureau. Het bureau zorgt ervoor dat de vervanger over de benodigde stukken kan beschikken.

64

Men is verplicht vertrouwelijke stukken die tijdelijk ter beschikking gesteld zijn ter kennisname in comitézitting, direct na afhandeling van de desbetreffende zaak bij de tweede scribe te deponeren *en/of te verwijderen van de persoonlijke harde schijf.*

Bijlage 2

Nieuwe tekst voor bijlage 37 K.O. art. 4B

BIJLAGE 37 art. 4B

Ten behoeve van de generale synode, het vertegenwoordigen van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland als werkgever in de zin der wet van alle medewerkers van de deputaatschappen die bedoeld worden in art 84 K.O., toevoeging 1.

Art. 84.

1. Voor de uitvoering van werk kan de generale synode medewerkers (doen) aanstellen. Deze aanstelling zal geschieden met inachtneming van de door de generale synode vastgestelde rechtspositieregeling(en).
De Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland worden als werkgever vertegenwoordigd door de deputaten Landelijk Kerkelijk Bureau. Medewerkers vervullen hun taak onder leiding van de deputaten op wier terrein zij werken.
2. De Theologische Universiteit Apeldoorn is werkgever voor de algemeen bestuurder en de bij haar werkzame docenten en onderwijondersteunende medewerkers. (2007)

Huidig 2 wordt 3.

BIJLAGE 76

Artikel 180

Rapport van deputaten kerk en Israël

1. Algemeen

1.1. Samenstelling deputaatschap

Het deputaatschap kerk en Israël heeft momenteel de volgende samenstelling:

Uit de particuliere synoden zijn afgevaardigd (met tussen haakjes hun secundij):		
PS van het Noorden:	ds. L. van Dalen	(ds. S.P. Rozendaal)
	ds. D.J.K.G. Ruiter	(dhr. P. Brands, Urk)
PS van het Oosten:	ds. C. de Jong	(ds. A. Jansen)
	ds. M.W. Vrijhof	(ds. A. Wagenaar)
PS van het Westen:	ds. J. Groenleer	(ds. J.G. Brienem)
	dr. B.T. Wallet	(ds. H. van Eeken)
PS van het Zuiden:	ds. C.J. Droger	(ds. G.J. Post)
	ds. W.P. de Groot	(ds. A.G.M. Weststrate)

Door de generale synode van Urk-Maranatha werden (her)benoemd: tot eerste secretaris ds. F.W. van der Rhee, tot tweede secretaris ds. A.J. van der Toorn, tot eerste penningmeester br. H.H. van Braak, tot tweede penningmeester br. F. Voorrips en tot adviseur ds. C.J. van den Boogert. Samen met ds. J. Groenleer en ds. M.W. Vrijhof als resp. voorzitter en tweede voorzitter vormen zij ook het moderamen.

1.2. Wijzigingen in de samenstelling van het deputaatschap

Ds. R. Jansen verhuisde naar een andere gemeente, op grotere afstand van onze vergaderlocatie. Van hem namen we op diens verzoek afscheid, al blijft hij wel betrokken bij het werk van het deputaatschap als eindredacteur van Verbonden. In zijn plaats werd ds. L. van Dalen benoemd.

Vanwege het verwachte aftreden van de beide penningmeesters zijn deputaten op zoek gegaan naar een eerdere opvolging van één van hen. We zijn dankbaar in br. P.A.J. Pruijssers (Sprang-Capelle) een bekwame opvolger te hebben gevonden voor br. F. Voorrips. Laatstgenoemde hebben wij daarbij hartelijk bedankt voor de vele jaren van inzet voor ons deputaatschap. Sinds januari 2015 heeft br. P.A.J. Pruijssers het stokje overgenomen van br. F. Voorrips. We verzoeken de synode br. P.A.J. Pruijssers met terugwerkende kracht te benoemen als 2^e penningmeester over de periode tot aan 2016.

Ten aanzien van de overige benoemingen die door uw synode te doen zijn sturen deputaten een separate brief.

1.3. Archief

Met betrekking tot de archivering hebben deputaten voldaan aan het verzoek de stukken tot aan de synode van 2007 over te dragen.

2. Opdrachten generale synode 2013

De GS van 2013 gaf ons deputaatschap de volgende besluiten mee:

a. inzake uw eigen rapportage:

1. deputaten een opdracht tot studie voor de kerken te geven t.a.v. de vraag 'Wat betekent de term 'Israël' in kerk en theologie?';
2. akkoord te gaan met de nieuwe bestuursvorm van het CIS;
3. deputaten de opdracht te geven om te onderzoeken of er voldoende draagvlak in de kerken is voor een Israëlzondag en daar op de volgende generale synode verslag van te doen en te komen met voorstellen ter zake;
4. de tekst van art. 21 K.O. aan te passen (conform rapport 3a commissie 3);
5. de tekst van bijlage 19 (bij art. 21 K.O.) aan te passen (conform rapport 3a commissie 3);
6. deputaten op te dragen bij hun bezinning nog meer rekening te houden met wat er leeft in de plaatselijke gemeenten en waar mogelijk hen te betrekken bij het proces van de bezinning;
7. deputaten op te dragen om de resultaten van hun studie en bezinning nog meer dan voorheen met plaatselijke gemeenten te delen en daarbij gebruik te maken van de deskundigheid die in andere deputaatschappen aanwezig is op het gebied van pr.

b. in het kader van de commissie doelmatigheid (besluit 2 b):

De taken van dit deputaatschap dienen anders georganiseerd te worden. Er dient in elk geval in de komende GS periode structureel meer aandacht te komen voor promotie van het werk van dit deputaatschap. Het deputaatschap zal daarom een aanzienlijk deel van de middelen die de komende periode voor studie

en bezinning gereserveerd staan, gebruiken voor middelen die de bekendheid van het werk binnen de plaatselijke gemeenten vergroten.”

De punten 1, 3, 6 en 7 en het genoemde onder punt b. gelden als directe opdrachten aan het deputaatschap. Na afloop van de synode hebben deputaten zich bezonnen op welke wijzen we gestructureerd hieraan uitvoering zouden kunnen geven. Daarbij wilden we in acht nemen de gemaakte opmerkingen ter synode over de effectiviteit van de werkwijze van ons deputaatschap.

Dit heeft geresulteerd in het ontwikkelen van een beleidsplan. We hebben het bezinningsweekend van januari 2014 gebruikt om het functioneren van ons deputaatschap te evalueren. Daarbij zijn diverse verbeterpunten aangegeven. Met name de zichtbaarheid in de kerken en het delen van kennis en ervaringen met de gemeentes (zoals verwoord in 6 en 7) heeft daarbij onze voortdurende aandacht gehad. In het beleidsplan zijn deze zaken onder woorden gebracht. We hopen daarmee meer grip te krijgen op onze activiteiten door een scherpere focus. We zijn ervan overtuigd dat dit de kerken zal dienen en zegenrijk zal zijn voor ons werk in Nederland en (via het Centrum voor Israëlstudies) in Israël.

Als bijlage 1 bij dit rapport vindt u het door ons opgestelde beleidsplan. Dit rapport is (anders dan voorheen) opgebouwd rondom de onderdelen van dit beleidsplan. Daarbij zijn de opdrachten van de synode 2013 uitgangspunt. Onder punt 8 van dit rapport vindt u de hoofdlijnen voor het vormen van een beleidsplan voor de periode 2017-2019.

3. Doelstellingen beleidsplan 2014-2016

3.1. Inleidend

Het is voor het eerst dat het deputaatschap kerk en Israël is gaan werken met een beleidsplan. Bij de ontwikkeling daarvan hebben deputaten gebruik gemaakt van de kennis die in het deputaatschap voorhanden was. We hebben ons gerealiseerd dat het de synode is, die de inhoud van het beleid bepaalt. Het was dan ook wenselijker geweest, wanneer aan de synode van 2013 reeds een conceptbeleidsplan (wellicht op hoofdlijnen) was voorgelegd ter goedkeuring. Eén van de doelstellingen is daarom geweest dit voor de synode van 2016 wel zo vorm te geven. Onder 3.5 vindt u hieronder de uitwerking daarvan.

De keuze om ook deze periode reeds met een beleidsplan te werken is ingegeven door de opdracht van de synode 2013 om de taken anders te organiseren. Daarbij moest meer nadruk komen te liggen op de promotie van ons werk naar de kerken toe. In het onderstaande vindt u het verslag van de wijze waarop we de opdrachten van de synode 2013 hebben uitgewerkt en hoe wij de achterban daarbij hebben betrokken. Hieronder doen wij per speerpunt verslag van ons werk en onze bevindingen.

3.2. Uitwerken studieopdracht 'Wat betekent de term 'Israël' in kerk en theologie?'

3.2.1. Inleiding

Aan deputaten werd een opdracht tot studie ten dienste van de kerken meegegeven t.a.v. de vraag 'Wat betekent de term 'Israël' in kerk en theologie?'. Het werd ons snel duidelijk dat het beoogde studieproject veel omvat en een zoektocht betekend door een gebied waar door de eeuwen heen zowel in de kerk als bij 'Israël' zelf steeds nieuwe invullingen zijn gegeven voor het begrip 'Israël'. Wij wilden deze zoektocht verrichten met het doel te komen tot een staalkaart van verschillende opvattingen, op basis waarvan we als kerken een verantwoord en eerlijk antwoord op de hierboven gestelde vraag kunnen geven. 'Verantwoord', allereerst in het licht van de Bijbel, maar ook tegen de achtergrond van de traditie van de kerk en haar contacten met 'Israël' in de meeste brede zin van het woord; bovendien respectvol naar het joodse volk en zijn zelfverstaan. Wij besloten dat wij ons daarom nadrukkelijk willen bezinnen op de Bijbelse gegevens op dit punt, maar ons tegelijk ook willen richten op opeenvolgende periodes in de joodse en christelijke geschiedenis. Bij de Bijbelse gegevens moet worden gedacht aan de verschillende delen van het Oude en Nieuwe Testament (wet, profeten en geschriften; evangeliën en brieven). Bij periodes van de geschiedenis is te denken aan de tijd van de rabbijnen en de kerkvaders, middeleeuwse theologen en vertegenwoordigers van reformatie en nadere reformatie, puriteinen en halachisten, orthodoxe en liberale rabbijnen, protestantse en rooms-katholieke theologen.

Naast het lezen van teksten uit de Bijbel en de traditie vormt de systematische theologie een aandachtsveld, evenals de prediking van de kerk. Welke plaats kreeg "Israël" in de dogmatieken en hoe werden teksten over 'Israël' in de praktijk van de verkondiging toegepast? Tevens willen wij het gesprek zoeken met joodse en christelijke gesprekspartners in Nederland en Israël.

Voor de uitvoering van dit plan willen de deputaten in eigen kring hun activiteiten zoveel mogelijk hiermee combineren. Schriftstudies aan het begin van vergaderingen zullen er op worden afgestemd en lezers van ons blad Vrede over Israël resp. Verbonden zullen daar vervolgens direct van kunnen kennismaken. Het jaarlijkse bezinningsweekend zal voor ons studieplan worden gebruikt door sprekers uit te nodigen die hiervoor een bijdrage kunnen leveren. Tegelijk zoeken wij medewerking in een bredere kring. Het Centrum voor Israëlstudies kan een waardevolle steun bieden. Daarnaast denken wij aan bezinning gezamenlijk met de Theologische Universiteit Apeldoorn, waar de vragen op academisch niveau worden besproken en met de predikantenvereniging. Voor predikanten is er altijd de praktische vraag hoe bij het maken van preken het woord 'Israël' kan en mag worden toegepast.

Van groot belang vinden de deputaten kerk en Israël het directe contact met de kerken. Ze hebben daarom het plan om enkele plaatselijke kerken te benaderen om in samenwerking met leden van deze gemeenten de vragen rond de betekenis van 'Israël' te bespreken. Juist door dit contact hopen wij het besef van blijvende verbondenheid met 'Israël' in de kerk te verdiepen.

Op deze wijze zijn verschillende van onze activiteiten geconcentreerd rond één specifiek punt. Deputaten realiseren zich echter meteen dat een zo omvangrijk studieplan niet in drie jaren kan worden gerealiseerd. Voor een uitvoering van het gehele plan zal minstens de tijd van twee synodeperiodes nodig zijn. Wat wij thans aan u aanbieden is daarom bedoeld als een tussenrapportage waarin verslag wordt gedaan van hetgeen reeds gedaan is en van de voornemens voor de komende periode. Tevens vindt u in een bijlage het gehele studieplan zoals dat door de deputaten is vastgesteld.

3.2.2. Schriftstudies

De vergaderingen van deputaten begonnen evenals in het verleden ook in de afgelopen periode steeds

met een schriftstudie. Vanaf najaar 2014 stonden deze studies in het teken van ons studieonderwerp 'Wat verstaan wij onder 'Israël'?. Daarbij was in de afgelopen periode veel aandacht voor enkele teksten uit het Oude Testament (uit Tora en Profeten). Het is het voornemen van deputaten om in de komende jaren teksten uit het Nieuwe Testament te laten passeren. Van de gehouden schriftstudies, die in verkorte vorm zijn opgenomen in ons blad, geven wij hieronder een samenvatting.

Jakob en Ezau - De relatie tussen Jakob en Ezau is tweemaal in de schriftstudies aan de orde geweest. De eerste maal is dat in verband met de naamgeving waarbij aan Jakob de naam 'Israël' wordt gegeven. In Genesis 32 vers 24 - 32 wordt deze naamgeving een eerste maal vermeld bij de worsteling van Jakob, wanneer hij in een angstige nacht vreest voor de naderende ontmoeting met Ezau bij de rivier de Jabbok. Hij worstelt daar met een geheimzinnige persoon die hem de naam 'Israël' geeft. De naam kan taalkundig worden uitgelegd als 'strijder van/met/voor God'. Genesis 33 vers 10 kan ons mogelijk verder helpen bij de duiding van wat hier gebeurt. Bij de ontmoeting met Ezau blijkt dat er een verband is tussen Jakobs ontmoeting met Ezau en zijn ontmoeting met God. Oog in oog staan met Ezau is niets anders dan oog in oog staan met God, zegt Jakob in laatstgenoemd vers.

Toch is duidelijk dat het alleen God zelf is die de macht heeft om Jakob een nieuwe naam te geven. In Genesis 35 vers 9 en 10 horen wij namelijk opnieuw de naamgeving. De HERE geeft aan Jakob nogmaals de nieuwe naam 'Israël' en herhaalt daarbij de beloften die eerder al zijn gegeven aan Abraham en Izaak. Het slot van hoofdstuk 32 laat in het spijsvoorschrift tevens een begin zien van de Tora die aan Israël wordt gegeven. Rond de naamgeving is er zodoende het perspectief van een onlosmakelijk verband tussen de God, het volk en de Tora van Israël. In een andere Bijbelstudie, over Numeri 20 vers 14 - 21, zagen wij opnieuw een ontmoeting met Ezau. Jakobs nakomelingen willen tijdens hun woestijnreis door het gebied van de Edomieten, de nakomelingen van Ezau trekken. Terwijl in het boek Genesis sprake was van verzoening met Ezau, vinden we hier echter geen verzoening. De Edomieten weigeren aan het volk Israël de doortocht en het dreigt uit te lopen op een harde confrontatie. Hoewel de Israëlieten de Edomieten hebben benaderd als hun broeder, ontdekken ze dat er bij Edom geen plaats is voor broederschap. Het volk Israël gaat op dit moment de confrontatie met zijn broeder uit de weg en maakt daarom een omweg om Edom heen. Het volk wordt in een ander woord door Mozes vermaand om de Edomieten steeds als broeder te blijven zien (Deut. 23 vers 7), ondanks de vijandschap die het heeft ervaren. Zo is Gods weg met Zijn volk. Door de naam 'Israël' werd Jakob ooit losgemaakt van het verleden met Ezau, waar zijn oude naam aan herinnerde. Toch blijft Ezau/Edom voor Israël de broeder.

Zo tekent zich tegelijk iets af van de roeping die Israël krijgt. Het volk zal telkens weerstand en verzet ervaren, maar blijft door alles heen het volk dat door God is uitgekozen en via een omweg toch Gods doel bereikt. Het heeft een roeping te volbrengen tussen de volkeren, hoewel tegenstand en vijandschap hen ten deel zullen vallen, zelfs van de kant van broeders (die echter toch steeds broeder blijven).

Hoogte en diepte - De plaats van Israël tussen de volken is er één van bijzondere aard. Juist bij de verbondssluiting komt de bijzondere, hoge plaats van Israël in beeld. Onze aandacht viel in het bijzonder op Exodus 19 vers 3-6 en 8. Daar is in het kader van de sluiting van het verbond duidelijk hoe Israël is bedoeld: als een heilig volk, een uitverkoren volk ('uit alle volken') en als een persoonlijk eigendom van God. Vers 5 moet hierbij niet verkeerd worden gelezen alsof Israël dit allemaal nog worden moet door gehoorzaamheid. Met name woorden uit Deuteronomium tonen ons duidelijk hoe God Zijn volk geroepen en apart gezet heeft in Zijn grote liefde en trouw. Het gaat er hierbij wel om dat het volk steeds weer moet worden wat het is. Het volk is heilig, juist met het doel om steeds weer opnieuw heilig te worden.

Dit laatste betekent dat de hoge positie van Israël ook een permanente opdracht met zich mee brengt. Een opdracht met het oog op zichzelf, dat men als heilig volk zal leven volgens de regels van het verbond. Tegelijk hoort hierbij ook de priesterlijke functie om als dienaar van de eeuwige God op te treden. Het slot van Exodus 19 vers 5 laat zien dat hierbij de hele aarde en alle volkeren in beeld komen.

Op deze bijzondere roeping antwoordt Israël met erkenning van de HERE en een belofte van gehoorzaamheid (Ex. 19 vers 8). Dit is een hoogtepunt in de geschiedenis van Israël. Helaas is het volk niet op dit hoogtepunt gebleven. De hele geschiedenis van het Oude Testament toont helaas dat het volk telkens weer van deze hoogte valt in de diepte van afval en ongehoorzaamheid. Vaak zien wij daarbij zowel de diepte van de val als ook de vasthoudendheid van de HERE om Zijn volk terug te brengen. Wij stonden hierbij stil in een studie n.a.v. Romeinen 9 vers 1-6.

Soms leek er ten tijde van de profeten slechts één soort Israël te zijn overgebleven: een Israël in naam, d.w.z. slechts een Israël van de buitenkant. Toch blijkt dat ook dan God ervoor zorgt dat er ondanks alles een continuïteit bestaat en dat het echte Israël, hoewel zeer versmald, door de crisis heen toch blijft bestaan. Intussen geeft het wel veel verdriet dat niet allen die uit Israël voortkomen ook echt Israël zijn. Het is dit verdriet dat de apostel Paulus verwoordt in het begin van Romeinen 9. Hij ziet hoe in zijn dagen zich herhaalt wat in het Oude Testament reeds was te zien, namelijk dat er een Israël is dat slechts in naam en niet echt Israël is, hoewel het daartoe is geroepen. Velen verwerpen namelijk hun Messias. Hetzelfde verdriet als bij de apostel is er tot op heden bij allen die Paulus' woorden serieus nemen. God heeft Zijn verbond niet opgezegd (Rom. 9 vers 4-5). Toch blijft er bij velen van het volk de afwijzing van Christus. Wij zien het als deputaten als opdracht om het verdriet hierover concreet om te zetten in een houding waarin wij iets van de Here Jezus Christus kunnen tonen aan het joodse volk.

De knecht - Tweemaal werd een Bijbelstudie gewijd aan de knecht van de HERE, een figuur die wij tegenkomen in het boek van Jesaja. De eerste maal stonden wij stil bij Jesaja 41 vers 8-10. In en rond deze tekst zien wij een begin van de profetische woorden over Israël als Gods knecht. Het volk is dan in ballingschap en daardoor sluipt bij het volk de twijfel binnen over de relatie tot God. Maar nog steeds is Israël ondanks alles de uitverkorene. Het volk wordt aangeduid als 'de knecht', waarmee meer is bedoeld dan alleen een dienaar. In 'knecht' is iets te horen van een innige relatie die de HERE heeft met Israël. De oude, vertrouwde geluiden uit het begin horen we nu weer: het volk is door God gegrepen, geroepen, verkozen, niet versmaad (41 vers 9). Uit alles spreekt de blijvende trouw van de HERE aan Zijn volk.

Tot en met hoofdstuk 48 wordt de lijn dan voortgezet dat Israël als knecht wordt aangesproken. Helaas blijkt dat deze knecht toch doof en blind is (zie bijv. 42 vers 19) totdat er een kantelpunt komt. In een volgende schriftstudie over Jesaja 49 vers 1 tot 7 zagen wij dat er weer wordt gesproken over de knecht,

maar dan vooral als één persoon. Deze persoon is niet de vervanging van Israël, maar opvallend is dat hijzelf als Israël wordt aangeduid in 49 vers 3. Hijzelf is nu het volk Israël, dat als het ware in één persoon opnieuw tot leven komt. Hij is de representant van Israël in wie de oorspronkelijke bedoeling van de knecht wordt gerealiseerd. Hij is een knecht die aanvankelijk wordt uitgerangeerd, maar door de HERE in het gelijk wordt gesteld en een bijzondere opdracht krijgt, niet alleen ten opzichte van Israël maar ten aanzien van de hele wereld.

In het Nieuwe Testament wordt hiervan de vervulling gezien in het werk van de Here Jezus Christus. Dat spreekt nog meer wanneer we Jesaja 53 hierbij lezen, waar de knecht met het offer van zijn leven de schuld van het volk wegdraagt. Tegelijk is Jesaja 53 vers 10 een tekst die opnieuw een wending laat zien. De knecht zal nakomelingen ontvangen, die we in het vervolg van het boek Jesaja tegenkomen. Deze nakomelingen zijn niet meer gewoon 'knecht', maar worden in meervoud 'knechten van de HERE' genoemd (zie bijv. 54 vers 17). Zij gaan in het voetspoor van de ene knecht en komen zowat uit de kring van Gods volk als uit de wereld van de andere volken.

Voor onze studieopdracht is hier van belang om te zien dat God aan zijn bijzondere relatie met Israël tot het uiterste vasthoudt, door alle crises heen. In de wereldwijde kring van Gods knechten zal het besef levend blijven dat de knecht bij uitstek de representant van Israël was, in wie Israëls knecht-zijn tot volkomen werkelijkheid is geworden. Alle knechten na Hem blijven daarom met Israël verbonden via de ene grote knecht. Er blijft in het verhaal van de knecht zowel discontinuïteit als ook continuïteit t.a.v. Israël te ontdekken. God slaat een nieuwe weg in, maar zonder dat het oude van Zijn relatie met Israël wordt losgelaten. In feite is dit hetzelfde als de lijn die wij ook elders zien in het Oude Testament. God maakt door crises heen een nieuw begin, maar zonder het oude van Zijn band met Israël geheel los te laten. (Voor enkele punten van deze laatste Bijbelstudie is onder meer gebruik gemaakt van een artikel van prof.dr. J. Dekker, 'Het verhaal van de knecht in het boek Jesaja', in *Soteria* 29e jrg. nr. 4.)

Een conclusie die uit meerdere schriftstudies reeds kan worden getrokken, is dat in het Oude Testament het begrip 'Israël' al een begrip is dat in beweging is. Telkens werkt het kritisch en zuiverend. Tegelijk is er ook de lijn van Gods voortdurende trouw te ontdekken. Hij laat niet los wat Zijn hand eens met Israël begon.

3.2.3. Lezingen

Naast een verkenning van de betekenisragen die het begrip 'Israël' in de Bijbel heeft, wordt de studieopdracht ook uitgewerkt in de richting van de joodse en christelijke tradities. De bezinning op wat 'Israël' is, heeft namelijk vanaf het moment dat de Bijbelse canon was afgesloten, allerminst stilgestaan. Juist op het moment dat de wegen van het rabbijnse Jodendom en het vroege christendom uit elkaar begonnen te lopen, wordt de betekenis van de term 'Israël' mede inzet van het debat tussen beide. Veel van het huidige theologische debat over 'Israël' en de verhouding tussen Jodendom en christendom vindt mede in dit debat zijn oorsprong, wat maakt dat we hiermee een fundamentele kwestie te pakken hebben voor de joods-christelijke dialoog.

Onze opzet is een brede verkenning van de joodse als de christelijke traditie, die zowel historisch als thematisch van aard is. Dat gebeurt omdat het onze overtuiging is dat voor een goede bezinning een integere weging van de christelijke traditie op dit punt een vereiste is; terwijl het daarnaast van niet minder groot belang is om de zelfdefinitie die de joodse traditie biedt voluit serieus te nemen. Bovendien zijn de joodse en christelijke tradities voortdurend - bewust en onbewust - met elkaar in gesprek geweest en heeft die onderlinge verhouding ook het eigen karakter van beide medebepaald. Wij hebben ervoor gekozen om in de huidige verslagperiode ons te concentreren op de periode van de vroege kerk tot en met de Reformatie, terwijl we voornemens zijn in de komende periode de (vroeg) moderne debatten te analyseren. Graag geven we in dit verslag een beknopt overzicht van de bezinningsactiviteiten tot dusver en een eerste tussenbalans.

In een drietal activiteiten hebben we diepgaand stilgestaan bij de fase van de vroege kerk, het rabbijnse Jodendom en de Middeleeuwen. Dr. Wessel ten Boom, protestants predikant en gepromoveerd op Augustinus' visie op de Joden, bood op het jaarlijkse bezinningsweekend 2015 een overzicht van hoe de kerkvaders 'Israël' definieerden. De voornaamste invalshoek voor de patres was vanaf de tweede eeuw het duiden van de problematiek van een 'Israël' dat niet in Jezus als Christus geloofd. Hoe moest dit opgevat worden? Welke betekenis had Israël in het heden en welke toekomst lag er voor Israël weggelegd als het de eigen messias niet (h)erkende? De dominante visie is dat de kerk het ware, geestelijke Israël is, waarvan Christus zelf de wortel is. Voor het vleselijke Israël, dat zonder de messias leeft, is er geen toekomst bij God. Een scherpe tegenstelling tekent daarmee de definitie van 'Israël', waarbij het gaat om geloof versus ongelof. Het heil van God is uit de ruimte van het joodse volk gebroken, waarbinnen het mischien wel nooit helemaal gepast had, en heeft vervolgens een nieuw Israël gevormd. Deze notie is zo cruciaal voor de patres dat het zelfs als het fundament van hun hele theologie beschouwd kan worden.

Tussen de diverse kerkvaders, zo stelde Ten Boom vast aan de hand van vier diepteboringen naar Tertullianus, Eusebius, Origenes en Augustinus, was er binnen deze bandbreedte wel enig verschil. Bij Tertullianus valt de scherpe antithese op tussen het joodse volk en de kerk, waarbij de eerste een anti-type is van het 'ware Israël'. Eusebius heeft evenzeer een sterk heilshistorisch model, maar waar meer de nadruk ligt op de geleidelijke voortgang van 'Israël' naar het 'ware Israël'. Maar zowel het antithetische als het synthetische model laten weinig of geen ruimte voor Joden bij God, tenzij zij zich bekeren en jood-af worden. Bij een deel van de patres is de opvatting te vinden dat het 'ware Israël', de kerk, bestaat uit zowel in Jezus gelovige Joden als heidenchristenen. Ook Augustinus deelde in deze opvatting van een 'oecumene van het heil'. Het ongelof van de meeste Joden was voor hem een bitter raadsel. Bij Augustinus hebben Joden niettemin een blijvende betekenis, waarbij zij steeds opgeroepen worden 'waar Israël' te worden en de belofte van de eindtijd steeds vanuit de 'eeuwigheid' inbreekt op de geschiedenis. Ten Boom benadrukte hoezeer het van belang is om de patres te beoordelen vanuit hun eigen tijd en niet vanuit het perspectief van de theologie na Auschwitz. Dat laatste heeft, naar zijn stellige opvatting ten onrechte, geleid tot een te negatieve beoordeling van de erfenis van de Oude Kerk op het punt van de relatie met het Jodendom. Dat terwijl hun zoektocht naar de eenheid van de beide testamenten en naar de betekenis van de eenheid van God van groot belang is voor kerk en theologie nú en ons voorhoudt hoe het 'skandalon van het verus Israel zelf, bestaande uit Joden en heidenen, is wat de grenzen van Israël open en vloeibaar houdt.'

Onder leiding van dr. Aza Goudriaan, patristicus aan de Vrije Universiteit, werd een dieptebooring verricht naar de kerkvader Origines. Op zijn naam staat het oudste christelijke commentaar op Paulus' brief aan de Romeinen, met daarin de befaamde hoofdstukken 9-11 die ook in het debat over wie en wat 'Israël' is een voorname rol spelen. Origines past in de bredere patristische trend: ook hij ziet een scherp onderscheid tussen een vleeselijk Israël en een geestelijk Israël. Het geestelijke, ware Israël wordt gevormd door Christus en allen die in hem zijn, waaronder een kleine rest van Joden. Met het vleeselijke Israël is een diepe breuk ontstaan, maar ondanks de hier en daar scherpe uitspraken blijft Origines toch over alle Joden als een erfdeel des Heren spreken. Het gevallen Israël kan, met Christus, weer opstaan en Origines verwachtte dat dat ook in de eindtijd zou plaatshebben.

Op het bezinningsweekend 2016 werd aan deze analyse een comparatief element toegevoegd door patristische en middeleeuws-christelijke bezinning te plaatsen naast de rabbijnse debatten in dezelfde periode. Dr. Bart Wallet, religiehistoricus aan de Vrije Universiteit en universitair docent joodse studies aan de Evangelische Theologische Faculteit Leuven, liet zien hoezeer de wording van het vroege christendom de debatten over zelfdefiniëring in joodse kring kleurden. Zijn lezing cirkelde rond drie elementen: waarom gaat de jonge kerk zich de term 'Israël' toe-eigenen en welke betekenis krijgt dat? Vervolgens, hoe wordt 'Israël' door het rabbijnse Jodendom geïnterpreteerd en in hoeverre is daarbij sprake van interactie met de contemporaine christelijke toe-eigening? Ten slotte, hoe valt deze dubbele erfenis theologisch te duiden en vruchtbaar te maken?

Het begrip verus Israel, het ware Israël, komen we voor het eerst in de tweede eeuw tegen, maar de ideeën erachter zijn wijdverbreid in de hele vroegchristelijke literatuur. Al in de Brief van Barnabas wordt de vraag gesteld wie de echte erfgenaam is van de beloften van het Oude Testament. Via de antithese tussen Ezaü en Jacob, Efraïm en Manasse wordt duidelijk gemaakt dat God de heidenkerk heeft uitverkoren en het joodse volk verworpen. Bij Melito van Sardis wordt dat expliciet gemaakt richting de Joden: jullie zijn geen Israël meer, want jullie hebben de Heer niet herkend als de beloofde messias, maar de heidenen die nu de kerk vormen wel. Verus Israel heeft bij de patres voornamelijk twee betekenislagen: de eerste is dat 'Israël' het ware volk van God aanduidt. Het Bijbelse begrip 'Israël' is daarbij universeel geworden en losgemaakt van etniciteit: alle soorten mensen kunnen bij dit geestelijke 'Israël' horen. Voor sommigen - zoals Justinus Martyr - is dit overigens een inclusief begrip, waarbij de 'rest van Israël' samen met de gelovige heidenen het 'ware Israël' uitmaken. Bij Barnabas en Tertullianus is daarvan geen sprake: het joodse Israël is bij de voorbijgegangene Wet gebleven, het nieuwe Israël bestaat uit de nu uitverkoren heidenen. De tweede betekenislaag is dat het 'ware Israël' ten diepste Christus zelf is. 'Israël' is dan een christologische titel en door een profetische en typologische lezing van de Schriften kan het verband tussen het begrip 'Israël' en Christus steeds gelegd worden. Beide betekenislagen van verus Israel worden vaak aan elkaar verbonden: het ware volk van God is al wie in Christus is.

De argumentatie die de patres leveren voor de koppeling van de term 'Israël' aan de kerk is zowel historisch als exegetisch. Historisch omdat na de verwoesting van de tempel in 70 na Chr. de cultische delen van de Tora niet meer uitgevoerd konden worden. Priesters hadden daarmee hun functie verloren. Na Jezus was echter de rol van profeet en priester overgegaan op de apostelen en daarmee op de zich ontwikkelende kerkelijke hiërarchie. Zo werd de kerk in letterlijke zin een 'nieuw Israël'. Nog veel belangrijker was echter de exegetische motivering. Die vond plaats tegen de achtergrond van een consequente lezing van het Oude Testament als een profetie of prefiguratie van (het lijden van) Jezus. Pesach en de uittocht uit Egypte, de strijd tegen Amalek, de overgang over de Jordaan-tal van passages in het Oude Testament werden geïnterpreteerd als een heenwijzing, een prefiguratie of een type van de komst en het werk van Jezus Christus. Daarbij werden de Schriften consequent dualistisch gelezen. Het concept van een 'Israël naar het vlees' versus een 'Israël naar de geest' werd teruggelezen in de tegenstellingen tussen Kaïn en Abel, Hagar en Sara, Ismaël en Isaäk, Ezaü en Jacob, Rachel en Lea, Manasse en Efraïm, Saul en David. De teneur is steeds dat God de rollen omkeert, zoals Hij ook de kerk verkiest boven het joodse volk. Christenen zij daarbij degenen die de Schriften juist lezen, namelijk Christus daarin herkennen, en aldus het 'ware Israël' zijn.

Wat betekent een dergelijke christelijke toe-eigening van het begrip 'Israël' nu voor het rabbijnse Jodendom dat op hetzelfde moment ontstond? In christelijke teksten worden Joden wel hier en daar opgevoerd om een reactie te geven, maar daarbij is nooit ruimte voor hun argumentatie. In de rabbijnse literatuur treffen we bovendien ook geen expliciete weerlegging aan, met uitzondering van het dertiende-eeuwse Asjkenazische geschrift Nitsachon Jasjan waarin met een beroep op Hosea 11,1 wordt gesteld dat alleen Joden recht hebben op de titel 'Israël': zij zijn degenen die in Egypte waren geweest en daaruit waren geroepen en niet de heidenen die vervolgens christen waren geworden.

Afgezien van deze expliciete reactie, moet echter gesteld worden dat impliciet de ontwikkeling die het begrip 'Israël' in het rabbijnse Jodendom heeft doorgemaakt, veel van doen had met de uitdaging die het christendom vormde. Jacob Neusner heeft betoogd dat er rond het jaar 300 een duidelijke herdefiniëring van 'Israël' plaatsvond. Voordien, in de Misjna en het eerste deel van de Midrasj rabba, is nog niet het christendom de voornaamste uitdaging, maar de vraag hoe het Jodendom vorm moet worden gegeven na het wegvalen van de Tempel. 'Israël' is een collectief begrip, een verzamelaam voor alle huidige Joden - en staat tegenover begrippen als 'de volkeren' en 'de heidenen'. Het begrip 'Israël' definieert de grenzen naar binnen en naar buiten: wie er wel en wie er niet bij hoort. Het individu wordt vooral gezien als deel van het geheel: hij is een 'zoon' of 'dochter' van Israël, samen zijn zij de 'kinderen Israëls'. Vanaf 300, in de Talmoeed en de verdere rabbijnse literatuur, treedt een nieuw element op. 'Israël' wordt in toenemende mate gezien als een familie: de werkelijke afstammelingen van aartsvader Jacob, die de naam Israël kreeg. 'Israël' is dus met nadruk het Israël naar het vlees, de biologische afstammelingen van de aartsvaders. Dat is een impliciete maar duidelijke weerlegging van de christelijke claim, die in de vierde eeuw door de bekering van de keizers politiek dominant is geworden, dat er sprake is van een 'Israël naar de geest'. De inhoud van het begrip 'Israël' wordt steeds sterker gekoppeld aan de Tora als unieke inhoud: alleen het joodse volk heeft de Tora gekregen, de andere volkeren niet. De uniciteit van Israël kent daarmee geen parallel.

De keuze die de rabbijnen maakten met de sterke nadruk op etniciteit, contrasteerde sterk met wat er in diezelfde periode met het christendom gebeurde. Het christendom koppelde in toenemende mate religie los van etniciteit: wie christen werd, bleef Griek of Egyptenaar. Bovendien veranderde het begrip 'religie'

van een aanduiding voor een bepaalde eredienst in een omschrijving van een integraal geloofssysteem. Vanaf de vierde eeuw ging deze nieuwe, christelijke opvatting van wat een 'religie' was de boventoon voeren. Het Jodendom gaat vanaf dat moment, zo laat Daniel Boyarin helder zien, ook optreden als een duidelijke 'ander', niet langer als een 'ketterse' variant binnen het ene geloof in de Ene God. In zekere zin scheidt het christendom zo het Jodendom als een vergelijkbare 'religie' en als een 'zuivere ander'. Sommige rabbijnen hebben pogingen ondernomen om inderdaad het Jodendom zo te ordenen dat het een evenbeeld van het christendom zou worden: met eigen geloofsartikelen, een orthodoxie, een vastomlijnde levensstijl. Uiteindelijk, aldus Boyarin, weigerden de rabbijnen echter om een 'religie' te worden: zij hielden vast aan de etnische definitie. 'Israël' is geen geloofssysteem, dat iemand vrijwillig kan kiezen, maar een etniciteit, de fysieke afstamming van Jacob. Een Jood kan daarom nooit ophouden een Jood te zijn. Voor de kerk was het Jodendom vanaf de vierde eeuw een vergelijkbare godsdienst geworden, de joodse zelfdefinitie stemde daar echter niet mee in. Religie en etniciteit bleven in het joodse geval een onlosmakelijke eenheid en zou daarmee een voortdurend 'probleem' en levende uitdaging blijven voor de christelijke verus Israël-gedachte.

Hoe deze erfenis van de vroegchristelijke en middeleeuwse periode is verwerkt ten tijde van de Reformatie, staat centraal op een congres dat deputaten organiseren in samenwerking met de Theologische Universiteit Apeldoorn, in het kader van Refo500. Daarbij wordt nagegaan hoe reformatoren als Luther en Calvijn het begrip 'Israël' lazen in hun exegese van Oude en Nieuwe Testament en hoe dat zich verhiel tot de joodse gemeenschappen die destijds in Europa leefden. In het verslag voor de volgende synode zullen de resultaten van dit congres gepresenteerd en verwerkt worden. Datzelfde geldt voor de studiereis die deputaten organiseren in samenwerking met het Centrum voor Israëlstudies, tevens open voor predikanten en theologisch gevormden in de kerken, waarbij de verdere joodse verwerking van de rabbijnse erfenis centraal staat.

Een voorschot op het hedendaagse debat werd gegeven door ds. Jaap de Vreugd, protestants predikant en nauw betrokken bij Christenen voor Israël. Hij sprak op het bezinningsweekend 2014 en pleitte daarbij voor een helder, eenduidig Israël-begrip. Israël is altijd Israël in de Bijbel, daarbij gaat het om het volk van Gods verkiezing en verbod, waarbij een rechte lijn is aan te wijzen vanaf Abraham via het Oude Testament, het joodse volk in diaspora naar de huidige Staat Israël sinds 1948. Israël is daarbij 'geheel Israël', bekeerd en onbekeerd in één. Israël, zo stelde ds. De Vreugd, vervult een unieke rol in de gehele heilsgeschiedenis tot aan de voleinding. Hij waarschuwde voor een vervullings-of verbredingstheologie als slechts een andere verpakking voor vervangingsleer. De landbelofte beschouwde hij als toetssteen voor wie ook nu nog-na Christus-de rol van Israël respecteert. Het Nieuwe Testament sluit volledig aan op de aardsheid en het eschatologisch herstel van Israël rond land, stad, Tempel en Tora van het Oude Testament en de intertestamentaire periode. Jezus bevestigt alle beloften voor Israël, inclusief de landbelofte. De staat Israël is niet alleen volkenrechtelijk geëgitimeerd, maar ook vanuit het verbond en in het kader van de beginnende vervulling van de profetische beloften.

In de komende periode 2016-2019 zullen we onze studie voltooiën met nadere aandacht voor de erfenis van Nadere Reformatie, piëtisme en puritanisme; negentiende-eeuwse liberale en orthodoxe theologie en moderne rooms-katholieke en protestantse (incl. reformatorische) theologieën na Auschwitz en 1948. Daarnaast zullen ook de (vroeg)moderne joodse ontwikkelingen, inclusief de theologische verwerking van de oprichting van de staat Israël, verder getraceerd worden. Het is onze verwachting de kerken uiteindelijk te kunnen dienen met een rapport waarbij respectvol en integer wordt geleerd van de breedte van de christelijke en joodse tradities en waarbij geleerd vanuit de Schriften lijnen getrokken kunnen worden om 'Israël' te lezen met het oog op het heil van het joodse volk en de (heiden)kerk.

3.2.4. De studieopdracht met en voor de kerken, zoals de synode van 2013 deze gaf, is dus niet afgerond. Zoals u hierboven en elders in dit rapport kunt opmerken, geeft de studieopdracht structuur aan het werk van deputaten. Het biedt ingangen bij zowel de kerkelijke achterban als ook bij Joodse gesprekspartners. Wel moet dit naar de mening van deputaten verder vorm gaan krijgen. Daarbij zal ons studiewerkplan leidend blijven. U vindt dit als bijlage 4 bij dit rapport. We hopen dat uw vergadering de handelingen van deputaten tot zover kunt goedkeuren en instemt met verlenging van deze studieopdracht.

3.3. Onderzoek Israëlzondag

De generale synode 2013 gaf deputaten opdracht te onderzoeken welk draagvlak er bestaat voor het instellen van een vaste Israëlzondag in onze kerken. Deputaten hebben aan dit verzoek willen voldoen door het uitzetten van een digitale enquête, die verstuurd werd naar alle scribae. Dit vond plaats begin september 2015.

In totaal werden 181 adressen aangeschreven. Van deze 181 adressen reageerden 139 gemeentes, een score van 77 procent. De enquête geeft een 'vervuiling' van ongeveer 20 procent (i.v.m. onvolledig ingevulde formulieren). De adequate reacties bedragen dan ook een percentage van 61 procent van het totaal van 181 adressen.

3.3.1. Analyse - draagvlak

Uit onderzoek van de cijfers blijkt dat er in een derde deel van de gemeentes op dit moment reeds een Israëlzondag bestaat. In deze gemeentes wordt voor het overgrote deel die zondag ook gewaardeerd. Slechts 3 procent geeft aan wel een Israëlzondag te hebben, maar niet direct de meerwaarde daarvan te zien.

Van de gemeentes die geen Israëlzondag hebben zegt 19 procent dat zij daar ook geen meerwaarde in zien. Terwijl 21 procent aangeeft die wel te zien.

Wanneer het gaat over draagvlak blijkt dat er in onze kerken bij 56 procent van de gemeentes een duidelijke, positieve houding bestaat tegenover een vaste Israëlzondag. Van resterende 44 procent is 19 procent beslist afwijzend. Bij analyse van de reden waarom men negatief is, blijken er vooral twee soorten bezwaren te leven:

1. er wordt op gewezen dat er veel en vaak voor Israël wordt gebeden; aangezien dit gebeurt, wordt er geen meerwaarde gezien in een aparte Israëlzondag;

2. er wordt op gewezen dat er al zoveel thematische zondagen bestaan; daar heeft men moeite mee en daarom ziet men geen meerwaarde in een Israëlzondag.

3.3.2. *Analyse - tijdstip*

Wat betreft het tijdstip waarop een Israëlzondag wordt gehouden geeft een derde deel aan op of rond de 1e zondag van oktober deze te houden. Afgezet tegen de 35 procent respondenten die aangeeft een Israëlzondag op dit moment te kennen, kan worden geconcludeerd dat deze vrijwel altijd op de 1e zondag van oktober plaatsvindt. Deze datum heeft dus een sterke voorkeur, mocht er tot een landelijke Israëlzondag worden besloten.

3.3.3. *Analyse - vorm en inhoud*

Van alle respondenten geeft meer dan 60 procent aan als belangrijkste doel van een Israëlzondag te zien het gebed voor Israël en het bewust maken van de gemeente dat er een blijvende verbondenheid bestaat met het Joodse volk.

Wat betreft de vorm waarin er materiaal wordt aangeboden voor Israëlzondag zijn er vier speerpunten: foldermateriaal (46 %), preekschets (25 %), beamerpresentatie t.b.v. de collecte (23 %) en kindermateriaal (20 %).

3.3.4. *Voorstel aan de generale synode 2016*

De generale synode 2013 besloot '3 deputaten de opdracht te geven om te onderzoeken of er voldoende draagvlak in de kerken is voor een Israëlzondag en daarop de volgende generale synode verslag van te doen en te komen met voorstellen ter zake.'

Wat betreft het draagvlak constateren deputaten dat er een ruim draagvlak bestaat voor een jaarlijkse Israëlzondag. Het heeft deputaten bevestigd in de mening, dat het zin heeft om (via het Centrum voor Israëlstudies) te blijven inzetten op het ontwikkelen van materiaal voor zo'n zondag.

Tegelijk blijkt er een aanzienlijke minderheid te zijn die bezwaren heeft tegen een landelijke Israëlzondag naar analogie van de hulpverleningszondag. Deze bezwaren zijn vooral praktisch van aard. Anderzijds blijkt er ook een deel van de kerken te zijn, die de aandacht voor Israël in de eredienst wil beperken tot het gebed voor Israël. Deze laatste groep zou wellicht gebaat zijn met hulp bij het ontwikkelen van een bredere visie op de verhouding van de kerk tot Israël.

Het is deputaten opgevallen dat er geen inhoudelijke bezwaren zijn genoemd tegen aandacht voor Israël op een eventueel in te stellen Israëlzondag. Dat geeft ruimte om in vrijheid af te wegen of een vaste Israëlzondag meerwaarde heeft.

Een dergelijk besluit kan overkomen als het opdringen van iets, waar ongeveer een vijfde deel van de kerken niet direct op zit te wachten. Het is niet onze bedoeling dat rondom het onderwerp 'Israël' enige vorm van dwang zal gaan heersen.

Deputaten realiseren zich echter ook dat het instellen van een vaste Israëlzondag heel goed zou kunnen helpen bij het breder agenderen van het onderwerp 'kerk en Israël' in de plaatselijke gemeentes. Wanneer we als kerken immers een vaste datum daarvoor zouden prikken, zijn gemeentes ook aan te spreken op hun aandacht hiervoor.

Deputaten achten dit van belang, temeer daar zij bij hun rondgang geluiden opvangen van ontwikkelingen die te karakteriseren zijn als een toenemende vervreemding van Israël.

Als datum lijkt de eerste zondag van oktober goed geschikt. In deze periode vallen de grote Joodse feesten: Nieuwjaar, Grote Verzoendag en Loofhutfenfeest. Daarnaast blijkt dat vele gemeentes inmiddels al decennia lang de eerste zondag van oktober als Israëlzondag aanhouden. Daarmee zouden we ook aansluiten bij het gebruik in de PKN en in andere kerkgenootschappen. Ook het Centrum voor Israëlstudies houdt deze datum aan.

Deputaten stellen de generale synode dan ook voor om de kerken aan te bevelen op de eerste zondag van oktober in het bijzonder aandacht te geven aan de blijvende verbondenheid met Israël, ten einde in de plaatselijke kerken bewustwording te kweken en/of deze te versterken.

Deputaten verzoeken de synode daarbij uit te spreken dat het aanbeveling verdient om op deze zondag de jaarlijkse Israëlcollecte te houden, die ten goede komt aan het werk onder Israël vanuit onze kerken.

Indien de synode deze voorstellen overneemt, is het van belang art. 21 K.O. aan te passen, waar gesproken wordt over de paascollecte voor het werk van de deputaten kerk en Israël. Wij stellen voor het artikel dan als volgt aan te passen: 'De jaarlijkse collecte voor deputaten kerk en Israël zal bij voorkeur gehouden worden op Israëlzondag.'

3.4. *Verbeteren publicatie en voorlichting*

Dat de synode sterk het belang heeft benadrukt dat wij als deputaatschap de kerken zouden dienen met heldere communicatie over de inhoud en de relevantie van ons werk, hebben we zeer serieus willen nemen.

Ons realiserend dat de vragen rond de verhouding tussen Israël en de kerk per definitie niet eenvoudig zijn, hebben we er sterk op ingezet om die vragen en het belang ervan helderder naar de kerken te communiceren. We hebben daarom gezocht om de kerken op allerlei manieren betrokken te laten zijn bij zowel onze huidige, aan de studieopdracht gekoppelde bezinning, als bij allerlei actuele zaken zoals een studiedag.

We hebben een aantal van onze communicatieactiviteiten gecontinueerd en ook willen verbeteren. Dat geldt het meest in het oog springend voor ons blad dat decennia lang Vrede over Israël heette en in A5-formaat verscheen. We hebben gezocht naar een meer eigentijdse vormgeving van het blad, met iets kortere artikelen, waarbij we tegelijkertijd een hoofddaccent hebben willen laten blijven vallen op het inhoudelijk-bezinnende karakter van de hoofdartikelen. Het nieuwe blad, nu op A4-formaat en met de naam Verbonden, kent nog steeds de weerslag van de Schriftstudies die wij op reguliere deputatenvergadering houden en bijdragen vanuit het Centrum voor Israëlstudies.

Als deputaten hebben we ons nadrukkelijker dan eerst aangeboden aan de kerken om een bijdrage te leveren aan een gemeentevond, leerhuis e.d. rakend aan het onderwerp kerk en Israël. En daarvan is door verschillende kerken gebruik gemaakt.

Een ander bijzondere activiteit is het initiëren van een pilot, waarbij we drie gemeenten uit onze kerken voor een periode van een jaar willen begeleiden in het bewust maken en houden van een gemeente bij belang van onze blijvende band als kerk met Israël. Deze pilot heeft zowel inhoudelijk-bezinnende kanten als aandacht voor praktische kanten van het organiseren van activiteiten om de gemeente meer betrokken te krijgen/houden. De eerste gemeente waarbij de pilot is uitgezet en door de kerkenraad enthousiast werd ontvangen is de kerk van Dokkum.

Verder plaatsen we (actuele) informatie in onze nieuwsbrief, die zo'n 4x per jaar verschijnt, via onze website: www.kerkenisrael.nl en via onze pagina op Facebook.

3.5. Verbeteren werkwijze en organisatie deputaatschap

De periode na de generale synode van 2013 betekende voor ons deputaatschap vooral een nieuwe fase vanwege de nieuwe studieopdracht die we van de synode kregen. Om die opdracht recht te doen was om te een grondige bezinning nodig, die uitmondde in een meerjarenplan. We besloten om het werk van ons deputaatschap als geheel scherper in beeld te brengen en te houden door te gaan werken met een beleidsplan. Daarin brachten we onze hoofdtaken onder met daaraan gekoppeld zoveel mogelijk reële tijdspaden. In paragraaf 8 van dit rapport is een dergelijk beleidsplan voor de komende jaren te vinden.

Het werken met een beleidsplan is voor ons deputaatschap helpend, omdat het goed overzicht geeft van zowel de taken die ons gesteld zijn en van de verantwoordelijkheden die we als deputaten gezamenlijk én individueel daarbij hebben.

4. Contact Centrum voor Israëlstudies (CIS)

4.1. Bestuur en organisatie

In februari 2002 zijn het bestuur van de Gereformeerde Zendingbond in de (toenmalige) Nederlandse Hervormde Kerk, het deputaatschap voor Kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken en het Instituut voor Gemeentepbouw en Theologie van de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) een samenwerkingsverband aangegaan in een Centrum voor Israëlstudies (CIS) met als doelstelling: het stimuleren en organiseren van de joods-christelijke ontmoeting en de betekenis daarvan onder de aandacht brengen van kerken en christenen in Nederland. De trefwoorden daarbij zijn de drieslag: luisteren, dienen en getuigen. In 2004 gaf uw synode ons definitieve goedkeuring voor deze samenwerking. Per 1 januari 2014 is het CIS een stichting, nadat uw synode in 2013 daarvoor toestemming gaf. Daarmee krijgt de samenwerking een nieuwe gestalte, waarbij de doelstelling gelijk is gebleven.

Deputaten zijn in het bestuur vertegenwoordigd in de personen van ds. F.W. van der Rhee en ds. M.W. Vrijhof, die ds. C.J. van den Boogert opvolgde. Het CIS kent twee werkgroepen. De werkgroep Jeruzalempost begeleidt het werk in Israël. In deze werkgroep zijn deputaten vertegenwoordigd in de personen van ds. M.W. Vrijhof en ds. C.J. van den Boogert. De werkgroep Messiasbelijdende Joden richt zich op de relatie met deze specifieke groep. Wij zijn hierin vertegenwoordigd door ds. W.P. de Groot. Hierin hebben vertegenwoordigers van de Nederlandse Vereniging van Messiasbelijdende Joden Hadderech een plaats, alsmede een vertegenwoordiger van de GKv (dr. E.A. de Boer) en van de vGKN (ds. J. Maliepaard). In Jeruzalem werkt ds. A. Brons. Hij is aangesteld voor 1,0 fte. Dr. Michael Mulder is als directeur aangesteld voor 0,43 fte. Wilma Wolswinkel MA is verantwoordelijk voor het diaconale werk, zowel in projectbegeleiding als in voorlichting en toerusting in kerken. Haar arbeidsomvang is 0,4 fte. Zij worden bijgestaan door een managementassistente, mevr. Annemieke de Bruin-Steitner. Zij is aangesteld voor 0,3 fte.

4.2. Het werk in Israël

Een essentieel onderdeel van het werk van het Centrum voor Israëlstudies vindt plaats in Israël. Ds. A. Brons ging in de afgelopen periode een nieuwe fase van zijn werk in. Na in de eerste jaren intensieve taalstudie te hebben gevolgd, werden zijn contacten verbreed en uitgebreid. Van deze contacten deed hij verslag in De Waarheidsvriend, De Wekker, Doorgeven en Verbonden (eerder: Vrede over Israël). Ook houdt hij een weblog bij.

Ds. A. Brons is betrokken bij de studiereizen van het CIS in voorbereiding en uitvoering. In het kader van de Permanente Educatie voor Predikanten van de PKN vinden er regelmatig van deze reizen plaats. Ook reizen met enige regelmaat studenten en docenten van de CHE af naar Israël in het kader van hun opleiding. Daarnaast verzorgt hij bijdrages tijdens reizen.

Ds. A. Brons stemt af met wat er op diaconaal terrein gebeurt, heeft diverse contacten met Joden, zowel uit de orthodoxie, de *conservatieve* beweging als met Messiasbelijdende Joden. Ook onderhoudt hij enkele contacten met Palestijnse christenen.

Ds. A. Brons is nauw betrokken bij de bezinning op de relatie met Israël, zoals deze plaatsvindt bij verschillende soorten christenen in Jeruzalem. Hij werd tot voorzitter benoemd van een belangrijk platform voor Joods-christelijk contact, de Jerusalem Rainbow Group. Daarnaast onderhoudt hij nauwe contacten met het Schechter Institute of Jewish Studies. Deze contacten resulteerden al meerdere keren in vruchtbare ontmoetingen tussen Joodse rabbijnen en studenten en Nederlandse reisgezelschappen. Tijdens deze ontmoetingen gaan de Schriften open van zowel Oude als Nieuwe Testament en vinden rond de open Bijbel gesprekken plaats, ook over de betekenis van de persoon van Jeshua voor christenen. Het heeft veel jaren geduurd om in deze contacten vertrouwen te winnen. Deputaten zijn bijzonder dankbaar dat er binnen deze Joodse rabbijnenopleiding plaats is voor dit gesprek.

Verder onderhoudt ds. A. Brons contacten met diverse andere organisaties, waaronder ook het Bethlehem Bible College.

Twee keer per jaar (in voor- en najaar) bezoekt ds. A. Brons Nederland. Deze tournees zijn telkens weer opnieuw volgeboekt met dagdelen waarop hij spreekt en preekt in diverse gemeentes, zowel in de CGK als in de PKN. In bijlage 2 van dit rapport vindt u het overzicht van (s)preekbeurten die tijdens deze tournees zijn gehouden in CGK-gemeenten.

4.3. Diaconale presentie

Sinds januari 2013 is Wilma Wolswinkel de diaconaal consulent van het CIS. Zij heeft ervoor gezorgd

dat er een stevige verbinding kon komen tussen dit onderdeel van het CIS-werk ('dienen') en de andere werkzaamheden en contacten ('luisteren' en 'getuigen'). Deputaten kerk en Israël werden zich in de afgelopen periode opnieuw bewust van de wisselwerking die hierbij is ontstaan. Er is daarbij goede afstemming met deputaten Diaconaat. Zij hebben het diaconale werk wat betreft uitvoering en invulling onder hun hoede genomen. Deputaten kerk en Israël dragen financieel bij, maar zien voor zichzelf geen taak in het inhoudelijk beoordelen en volgen van de diverse projecten.

Vermeldenwaardig is echter wel dat vanuit de diaconale contacten er met meerdere personen vertrouwen is gegroeid om ook te spreken over de bron van waaruit wij onze activiteiten ontplooiën, nl. de liefde van Messias Jezus.

Deputaten zijn dankbaar voor de wijze waarop de diaconaal consulent haar werk doet. Ze vormt een stevige brug tussen 'Israël' en 'Nederland'. Van haar werk vertelt zij van tijd tot tijd ook op gemeentevenonden en andere gelegenheden in onze kerken.

4.4. CIS als kennisinstituut

Het CIS wil zich in de komende tijd al meer gaan profileren als een kennisinstituut. Zowel in Israël als in Nederland zijn er inmiddels veel verbindingen met hogescholen en universiteiten. De directeur, dr. M.C. Mulder, geeft les op de Christelijke Hogeschool Ede en aan de Theologische Universiteit Apeldoorn. Incidenteel doceert hij ook aan de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken te Kampen. Hij werd daarnaast uitgenodigd voor het verzorgen van lezingen, cursussen, presentaties en debatavonden, waarin hij onder meer de gedifferentieerde visie van het CIS op de verbondenheid tussen kerk en Israël voor het voetlicht kon brengen. Binnen de Permanente Educatie Predikanten van de PKN werd de module 'Onopgeefbaar verbonden...!?' een vast onderdeel van het curriculum. Het CIS draagt hierin de verantwoordelijkheid. In de programmering en begeleiding van diverse reizen naar Israël kon de directeur de deelnemers door middel van geplande ontmoetingen kennis laten maken met de manier waarop ook onze kerken aanwezig zijn en willen zijn in Israël en het contact met het Joodse volk aangaan. Op deze wijze worden ervaringen in Israël opgedaan direct verbonden met de praktijk van veel gemeenten, en krijgt de bezinning op het werk in Israël vanuit de reacties in Nederland steeds weer een stimulans. Daarmee komt de door het CIS beoogde 'kenniscirculatie' metterdaad tot stand.

Van 22-25 juni 2014 was het CIS de gastheer voor de Helsinki Consultation. Deze internationale groep Messiasbelijdende Joden komt eens per jaar samen om over thema's door te spreken waar zij als Joodse leden van het lichaam van Christus mee te maken krijgen. Tijdens de dagen dat zij in Nederland waren, hebben de leden van de Helsinki groep het besef gekregen dat zij als Messiasbelijdende Joden door kerken en christenen in Nederland gehoord en gezien worden. Andersom is er binnen het Nederlandse netwerk extra aandacht gekomen voor deze groep binnen het lichaam van Christus. Op een manier die de veelkleurigheid van hen onderstreept en laat zien hoe verschillende visies worden verbonden met argumenten op basis van Oude en Nieuwe Testament.

Met regelmaat schrijft dr. M.C. Mulder artikelen voor diverse bladen, zoals De Waarheidsvriend, De Wekker, Verbonden, Theologia Reformata en het OJEC-periodiek.

4.5. Communicatie

In jaren 2014 en 2015 is hernieuwde aandacht uitgegaan naar de wijze waarop het werk en de activiteiten van het CIS onder de aandacht kunnen worden gebracht bij de achterbannen van deputaten, GZB en CHE. Het CIS blijkt bij de achterbannen slecht bekend te zijn. Enerzijds komt dit doordat deze drie participanten hebben afgesproken zelf de eigenaars te blijven van de communicatie. Anderzijds is het ook nog niet gelukt om het eigene van het CIS (t.o.v. het eigene van het werk van participanten) voldoende duidelijk te maken. De profilering van het CIS als kennisinstituut lijkt voor zowel deputaten als GZB en CHE een waardevolle te zijn, aangezien daarin zowel de kracht van het CIS wordt getoond, als ook het eigene van de participanten kan worden gewaarborgd én versterkt. Punt van aandacht blijft de wijze van communicatie. Deputaten hebben met het verschijnen van Verbonden per 2015 een eigen rubriek aan het CIS gegeven, zodat de PR gewaarborgd is. Ten aanzien van de andere twee participanten blijkt dit moeilijker te liggen. Het vergt veel aandacht en tijd van het bestuur, de directeur en de managementassistentie om te zorgen voor goede en voldoende informatievoorziening langs de daartoe geëigende wegen.

4.6. Publicaties

Hierboven zijn reeds artikelen genoemd van de hand van ds. A. Brons, dr. M.C. Mulder en mevr. W. Wolswinkel MA. Per jaar verzorgen zij 15 tot 20 van zulke artikelen. Daarnaast verscheen in het voorjaar van 2015 een boek met de titel 'Hoe zal ik Hem ontmoeten?'. Het betreft een publicatie van artikelen en impressies van verschillende studiebijeenkomsten met rabbijnen en studenten in Jeruzalem over de blijvende betekenis van de tempel. Het boek verscheen zowel in het Nederlands als ook in het Engels, om beide achterbannen van CIS én van het Schechterinstituut bij deze ontmoetingen te betrekken.

Naar aanleiding van het verschijnen werd aan de TUA een studiedag georganiseerd, waarbij van Joodse kant dr. S. Tucker en van Nederlandse kant prof.dr. H.G.L. Peels en dr. K. van Bekkum een inbreng hadden.

5. Overige contacten

5.1. OJEC

Deputaten kerk en Israël zijn vertegenwoordigd in het OJEC. Dit 'Overlegorgaan Joden en Christenen' is een platform van dertien Joodse en christelijke organisaties en kerkgenootschappen waar de dialoog wordt gevoerd. Binnen die dialoog is ruimte voor de inbreng van alle joodse en christelijke kanten. Naast dat het algemeen bestuur een paar keer per jaar samenkomt, organiseert OJEC jaarlijks conferenties en zogeheten 'Leren en vieren weekends'. Zo is OJEC het enige orgaan in ons land waar Joden en christenen elkaar ontmoeten en ook in gesprek zijn.

Binnen OJEC is momenteel de vraag aan de orde of er naast bezinning (wat al jaren gebeurt) niet meer actie ondernomen moet worden. Steeds meer komt de actualiteit op de vergaderingen ter tafel. Te denken

is aan de terreuraanslagen in Parijs in januari 2015, waaronder de aanslag op een Joodse supermarkt. Er klinken geluiden van Joden die willen vertrekken uit Nederland. De vraag is aan de orde: Hoe is de verhouding tot moslims in ons land? Te midden van de vragen wil OJEC buiten het politieke conflict blijven, maar wel zich uitspreken waar nodig. Daarbij gaat het vooral om het signaleren van tendensen, waaronder antisemitisme dat in velerlei gedaanten steeds weer opduikt.

Begin 2014 is de brochure 'Voorgoed verbonden' op een vergadering van het algemeen bestuur van OJEC besproken. Dat was een bijzonder gesprek. Immers hoe komt een tekst die binnen een deputaatschap is verwoord daarbuiten over? Een van de Joodse gesprekspartners merkte op dat Joden nog altijd gevoelig zijn voor bekeringsdrang. Het is goed dat zo iets benoemd wordt, in een sfeer van respect en vertrouwen over en weer. Aan het groeien van beide kan OJEC een bijdrage leveren.

5.2. Nes Ammim

Nes Ammim ('banier der volken', Jes. 11:10) is een christelijke nederzetting (een mosjav) in het noorden van Israël. Zij is opgericht in 1960, om op een eigen manier present te zijn in en solidair met Israël. In het begin waren het vooral de rozenkassen en naderhand ook de avocadoteelt, waar Nes Ammim economisch op dreef. Inmiddels is daaraan een einde gekomen. Momenteel vormt het guesthouse (met kosjere keuken) waar veel Joodse gasten gebruik van maken de voornaamste bron van inkomsten. Naast het guesthouse is een appartementencomplex gebouwd (Nes Ammim 2) voor permanente bewoning. Dit complex is in gebruik genomen. Voor een tweede complex worden bewoners geworven. Een bijzondere activiteit is, dat men als 'centrum voor ontmoeting en gesprek', en als in zekere zin 'neutrale en veilige plaats' ruimte wil bieden aan groepen Joodse en Palestijnse Israëli's.

In de verstrekte periode is de financiële positie van Nes Ammim, ondanks een economisch herstel, zorgelijk gebleven. Dit heeft alles te maken met de veranderingen in het maatschappelijk leven van Israël. De kibboets en de mosjav, veranderen van karakter. Had men voorheen alles gemeenschappelijk, nu worden het steeds meer zelfstandige ondernemingen waar salarissen worden uitbetaald. Het aantal vrijwilligers blijft goed op peil. Van oorlogsdreiging is in het gebied waar Nes Ammim gelegen is geen sprake geweest. De hierboven genoemde plannen kunnen in alle rust tot uitvoer worden gebracht.

In het verslag voor de synode van 2013 maakten we melding de opheffing van de CCK-NA, de Contactcommissie Kerken en Nes Ammim, waarin wij als deputaten zitting namen. Deze commissie had drie taken: 1) het onderhouden van de relatie met de kerken; 2) ondersteuning van het pastoraat en het kerkelijk leven in NA; 3) mee vorm en inhoud geven aan de doelstelling van NA. De commissie had ten aanzien van Nes Ammim geen bestuurlijke of financiële verantwoordelijkheid.

De opheffing had te maken met een proces van internationalisatie. CCK-NA is onderdeel geworden van het IIAC, The International Ideological Advisory Committee. Het IIAC is een adviesorgaan, dat de taak heeft om gevraagd en ongevraagd de Duitse en Nederlandse bestuursorganen van advies te dienen. Het is verantwoordelijk voor advies op het terrein van geestelijke, theologische, kerkelijke en pastorale vragen en problemen met betrekking tot Nes Ammim en onderhoudt contacten met de kerken in Duitsland en Nederland die bij Nes Ammim betrokken zijn.

Als deputaatschap werden we voor de vraag gesteld of er nog voldoende invloed aan te wenden is en of onze bijdrage aan het overleg kan worden voortgezet. Na overleg met de Israëlconsulent werd besloten om ds. C.J. van den Boogert naar de vergadering van het IIAC af te vaardigen. In de verstrekte periode is hem gebleken dat de taken van de CCK-NA nog op dezelfde manier binnen het IIAC functioneren. Het IIAC heeft zich de laatste drie jaar vooral sterk gemaakt met het advies om het werk van het Centre of Learning and Dialogo (CLD), waarin het ideële aspect van het bestaan van Nes Ammim benadrukt wordt, te handhaven en te versterken. Het CLD houdt zich bezig met studieprogramma's gericht op de joods-christelijke ontmoeting, de diversiteit van de Israëlische samenleving en het Israëlisch-Palestijnse conflict. Aan dit advies wordt gehoor gegeven. Het is daarom de moeite waard om vooralsnog bij Nes Ammim betrokken te blijven.

Nadat in 2012 het predikantenechtpaar ds. Annemarie van Aniel en ds. Frans van der Sar naar Nederland terugkeerde, was ds. Pieter Dronkers voor drie jaar voor de PKN in Nes Ammim werkzaam. Ook hij heeft zijn taak aldaar inmiddels beëindigd. Momenteel wordt weer gebruikgemaakt van gastpredikanten. Ook ds. A. Brons heeft op verzoek van de commissie die de kerkdiensten verzorgt in de verstrekte periode een aantal diensten geleid.

5.3. ICI

De oprichting van dit orgaan na de oorlogsjaren heeft haar wortels in een protesttelegram dat in 1942 door kardinaal De Jong en negen protestantse voormannen naar de bezettende macht werd gezonden wegens de wegvoering van Joden in ons land. Het ICI als officieel interkerkelijk orgaan bestaat sinds 1946. Het is het oudste orgaan in ons land inzake interkerkelijke bezinning en actie t.o.v. kerk en Jodendom. Het bijzondere van dit overlegorgaan is dat het altijd plaats heeft ingeruimd voor de Messiasbelijdende Joden die zich verenigden in de vereniging Hadderech.

Zoals bekend is de theologische aandacht voor Israël/het Jodendom de laatste tijd afgenomen, terwijl het antisemitisme nog altijd levend is en de politieke situatie in het Midden-Oosten steeds spannender wordt. In de media overheerst een zeer kritisch anti-Israëlbeeld mede vanwege de spanningen tussen de staat Israël en de Palestijnen.

Te midden van alle in ons land opgekomen Israël-instituten na de Tweede Wereldoorlog, waarvan vele momenteel over hun top-activiteiten heen lijken te zijn, leidt het ICI heden een eigen continu bestaan. In de regel vergadert het ICI twee keer per jaar. Binnen het ICI is er nooit één theologische lijn dominant geweest. De participanten gaan vanuit verschillende achtergronden in respectvolle discussie in op de vragen rond Israël. Zo hebben de afgelopen jaren enkele theologen hun visie ten beste gegeven op de positie van Messias belijdende Joden (drs. E.J. Westerman en drs. C.J. Rodenburg). Ook deed dr. E. Boddens Hosang verslag van haar studie met betrekking tot de positie van de Joden in het middeleeuwse Spanje en Gallië in de spiegel van de toenmalige antisemitische wetgeving.

Gezien haar ontstaansgeschiedenis ziet het ICI het als haar opdracht opkomend antisemitisme te signaleren, met name in de kerken. Daarbij bezint men zich op de wijze waarop dit vorm gegeven kan worden. Het ICI wil zich laten leiden door de implicaties die het Bijbelse begrip 'gerechtigheid' heeft. Het ICI verleent (gedeeltelijke) subsidie voor studieprojecten op het vlak van de verhouding kerk en Israël. Daarnaast wordt ook (gedeeltelijke) subsidie verleend voor studiereizen voor studenten naar Israël, waarvan het doel is zo evenwichtig mogelijke informatie te verwerven en ook aandacht te hebben voor de Messiaanse gemeenschappen in Israël.

Vast agendaonderdeel op de vergaderingen is het uitwisselen van Israël-activiteiten in eigen kerkelijke kring (gemeentetoerusting e.d.). Hoewel in ons land de theologische belangstelling voor Israël is afgenomen en daarmee ook de noodzaak van een platform als het ICI niet meer breed in de kerk wordt ingezien, zou de opheffing ervan echter betekenen dat er weer een contactmogelijkheid minder is om als gezamenlijke kerken iets in het grotere geheel van de relatie kerk en Israël te kunnen betekenen. Wanneer de actuele ontwikkelingen er aanleiding toe geven is het alleen maar goed dat men bij een bestaand orgaan aan kan sluiten.

De vergaderingen van het ICI worden naast de vertegenwoordigers van de Christelijke Gereformeerde Kerken bezocht door vertegenwoordigers van de Protestantse Kerk van Nederland, de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, de Unie van Baptistengemeenten, de Doopsgezinde Sociëteit en de Rooms Katholieke Kerk. Doordat de vereniging van Messias belijdende Joden Hadderech weinig leden telt is er helaas vaak geen afvaardiging meer. De officiële afvaardiging vanuit de PKN is de afgelopen jaren minimaal geweest. Dat verraaft een afstandelijke houding t.o.v. het kerkelijk Israëlwerk. Het is daarom belangrijk dat o.a. door het ICI de verbondenheid met het Joodse volk op grond van de Schriften levend wordt gehouden. Namens de Chr. Geref. Kerken zijn de predikanten H.D. Rietveld en M.W. Vrijhof in het ICI vertegenwoordigd.

5.4. LCJ

Deputaten waren aangenaam verrast toen in mei 2013 door het LCJ met ons contact werd opgenomen met het verzoek om met ons in gesprek te gaan. Er werd aangegeven dat het LCJ Israël nadrukkelijk onder de aandacht van de jongeren van onze kerken wil gaan brengen, omdat uit onderzoek blijkt dat onze jongeren weinig tot niets met Israël hebben.

Op 19 juni 2013 vond de eerste ontmoeting plaats. Namens het LCJ bezochten br. Kees van Vianen en zr. Fenny Schuttel onze vergadering en we overlegden met hen wat we gezamenlijk voor de jongeren van onze kerken zouden kunnen betekenen. We zezen op onze website, onze materialenkist, onze dvd 'In Israël staat een boom' en op onze catechisatielessen over ons visiedocument. De dvd en de lessen stelden we beschikbaar. We spraken af dat het een project van het LCJ zou worden, inclusief de financiering, maar dat deputaten zouden meedenken en indien gevraagd, input zouden leveren. Bovendien zouden zij contacten kunnen leggen naar het CGJO om ook de jongeren in die kring van de bezinning te laten profiteren. Namens deputaten werden de brs. Droger en De Jong aangewezen om het contact met het LCJ te onderhouden en om namens deputaten mee te werken aan het op te starten project.

Door het afscheid van zr. F. Schuttel van het LCJ en andere omstandigheden bij deze organisatie heeft het werk aan dit project geruime tijd nagenoeg stilgelegen. Wel vond op 10 december 2014 een bijeenkomst plaats waarin de brs. Droger en De Jong de brs. Post en Van Vianen van het LCJ ontmoetten. Tijdens deze sessie is er gebrainstormd over de vraag welke mogelijkheden en middelen er zijn om de jongeren van onze kerken te bereiken met bezinning over Israël die landt in hun leefwereld. Uit deze bijeenkomst is een lijst met mogelijkheden ontstaan (projectframe) waarop deputaten zich tijdens het bezinningsweekend van 2016 hebben bezonnen. De volgende stap is nu dat we in gezamenlijkheid zullen nagaan welke stappen we kunnen gaan zetten en op welke wijze we onze jongeren de komende tijd zullen gaan benaderen.

We hopen dat we op deze wijze als deputaatschap ook wat voor de jongeren van onze kerken kunnen betekenen!

6. Communicatie

6.1. Website

Deputaten beheren de website: www.kerkenisrael.nl. Op deze website worden de artikelen die in Verbonden verschijnen opgenomen, staan aankondigingen en programma's voor bijeenkomsten, zijn catecheselessen te downloaden en zijn er diverse achtergrondartikelen te vinden.

Onze website verwelkomde maandelijks gemiddeld 5640 unieke bezoekers in de periode 2013-2015. Vermoedelijk speelt bij dit hoge aantal de domeinnaam een rol. Deze is gemakkelijk te vinden en zeer toegankelijk.

Vandaag de dag is een goede website steeds belangrijker aan het worden. In de afgelopen periode is geconstateerd dat de website wel aan vernieuwing toe is. Tot nog toe werd deze beheerd door ds. A. Brons, daarbij geassisteerd door br. G.J. van der Welle uit Zierikzee. Zij hebben uitstekend werk geleverd! Toch denken deputaten dat een professionaliseringsslag hierin gewenst is. Zaken als interactief karakter van de site, moderne/eigentijdse uitstraling én beheer van de site zijn daarbij de voornaamste aandachtspunten. Ten aanzien van het beheer ervaren deputaten dat een zo belangrijk communicatiemiddel als de website op dit moment toch te ver van het deputaatschap af staat. Het is wenselijk dat rechtstreeks vanuit de kring van deputaten artikelen en berichten kunnen worden toegevoegd en gewijzigd, ten einde de inhoud up-to-date te houden.

In de begroting bij dit rapport hebben uw deputaten dan ook eenmalig een bedrag ingeboekt, dat aangewend zal worden voor deze professionaliseringsslag, die een adequater inzetten van de website als communicatiemiddel beoogt.

6.2. Verbonden

6.2.1 Jaargang 60

Van ons Israël-magazine wordt dit jaar de 60e jaargang uitgegeven. In ons blad informeren we als deputaten onze kerken over allerlei aspecten van de relatie van de kerk c.q. onze kerken met Israël. De uitgave van

ons blad is één van onze belangrijkste communicatiemiddelen. In 2014 verscheen het voor het laatst onder de naam *Vrede over Israël*. Na een proces van nadenken over de vormgeving en stijl van het blad kreeg het in 2015 de naam *Verbonden*. In de nieuwe naam wordt de blijvende verbondenheid van de Kerk met Israël benadrukt. De telling werd gewoon aangehouden. Na jaargang 58 van *'Vrede over Israël'* startte *'Verbonden'* dus als jaargang 59.

6.2.2 *Verspreiding*

Verbonden verschijnt vier keer per jaar. De oplage bedraagt ongeveer 29.000 exemplaren. Het wordt toegezonden aan bijna alle adressen uit het centrale adressenbestand.

De verzending van *Vrede over Israël* gebeurde in combinatie met het blad *Doorgeven*. Dit gaf een besparing in de verzendkosten. Met het verschijnen van *Verbonden* ontstonden er misverstanden bij zowel de redactieraad van *Doorgeven* als bij deputaten, die maakten dat er moest worden gekozen voor afzonderlijke verzending. In een gesprek in juni 2015 werden deze misverstanden goed opgelost en werd vanuit de toen ontstane situatie gekeken naar de toekomst. Inmiddels hadden deputaten ervoor gekozen *Verbonden* in plaats van 5 keer 4 keer per jaar te laten verschijnen, zodat de extra gemaakte onkosten voor de verzending werden teruggebracht.

In februari 2016 is deze situatie in een vervolgesprek opnieuw geëvalueerd, nu met de cijfers over 2015 in de hand. Kernvraag in dit gesprek was: wegen de extra gemaakte kosten op tegen de pr-voordelen die afzonderlijke verzending biedt? En is het misschien zo dat afzonderlijke verzending (met afzonderlijke acceptgiro's) betekent dat beide bladen zichzelf kunnen bedruipen? De uitkomst van dit gesprek is dat de redactieraad van *Doorgeven* en deputaten zich opnieuw zullen inspannen voor gezamenlijke verzending van beide bladen. Deze inspanning zal zich enerzijds richten op het oplossen van die zaken, die in het verleden tot onvrede hebben geleid. Anderzijds willen we meteen een structurele oplossing vinden voor de vervanging van de acceptgiro's, die worden meegezonden. In het jaar 2016 zal daarom intensief overleg plaatsvinden.

Twee keer per jaar wordt aan alle lezers van ons blad een acceptgiro toegezonden en wordt gevraagd om een bijdrage te betalen. De opbrengsten daarvan dekken voor een belangrijk deel de kosten. Deputaten streven ernaar kostendekkend te werken en bezinnen zich hoe de opbrengsten te verhogen.

Overigens wordt nagedacht over de mogelijkheid een adressenbestand aan te maken voor digitale verzending. Complicerende factor daarbij is de wijze waarop van digitale lezers een financiële bijdrage kan worden gevraagd. Deputaten zien hier wel een duidelijke link met de ontwikkeling dat per eind 2018 de acceptgiro's zullen verdwijnen. Reden dat deputaten in hun beleidsplan in de komende periode actief naar een oplossing willen zoeken.

De samenwerking van deputaten met de Gereformeerde Zendingsbond en de Christelijke Hogeschool Ede in het CIS heeft ook belangstelling voor *Verbonden* opgeleverd in de kring van met name de Gereformeerde Bond binnen de PKN. Daarnaast wordt naar wegen gezocht om ons blad in gecombineerde gemeenten ook onder leden van de Nederlands Gereformeerde en de Vrijgemaakte kerken te kunnen verspreiden.

6.2.3 *Inhoud*

De vormgeving en stijl van ons blad is geheel veranderd. Er wordt nu gewerkt met een aantal vaste rubrieken zoals:

- *Samen luisteren*, de Bijbelstudie met gespreksvragen (p. 8,9). De Bijbelstudies richten zich vooral op de studieopdracht van de synode 'Wat is Israël?'
- *Een groot artikel* (p. 4,5) ook hierin staat vooral de studieopdracht centraal.
- *Contact met Jeruzalem* (p. 6), waarin de Israëlconsulent aan het woord is. Aan de orde kwamen: Bijbels- en Nieuw Hebreeuws, Nieuw antisemitisme? en Synagoge met Evangelie.
- *Kerk en Israël* (p.7), met nieuws van andere kerken in relatie tot Israël.
- *De column* (p.7), om beurten verzorgd door Kees van Vianen en Andries Knevel.
- *Samen werken* (p. 10), waarin het Centrum voor Israëlstudies aan het woord is. Daarin is afwisselend ruimte voor het theologische gesprek met Israël en het diaconale werk aldaar.
- *Kijk op Israël* (p. 11), een kort artikel. Hierin verschenen onderwerpen over de chassidische gemeenschap, Nes Ammim, Samen met Joden de Bijbel lezen en Verbondenheid met Israël door de Psalmen.
- *Gelezen* (p. 12), boekbesprekingen.
- Op pagina drie wordt aandacht gegeven aan een enigszins actueel onderwerp en wordt telkens een van de joodse symbolen besproken.

Het vernieuwde blad is, zo vernamen we uit de vele reacties, door de lezers positief ontvangen.

6.3. *Nieuwsbrief*

Naar een kleine 500 adressen wordt ongeveer 4x per jaar een nieuwsbrief gestuurd met daarin wat laatste nieuws, verwijzing naar *Verbonden*, aankondigingen van studiedagen enz. De verzendlijst van deze nieuwsbrieven bevat onder andere zo ongeveer alle kerken en predikanten van ons kerkverband. Aanmelden voor deze nieuwsbrief kan eenvoudig via onze site: www.kerkenisrael.nl of via een mail aan: nieuwsbrief.kerkenisrael@gmail.com

6.4. *Facebookpagina*

Op onze Facebookpagina 'Kerk en Israël, deputaatschap CGK' plaatsen we allerlei berichtjes die raken aan het werk van ons deputaatschap, zoals activiteiten van onze deputaten, studiedagen, zaken die raken aan Joodse feesten, aan het werk van ds. A. Brons in Israël enz. Ruim 300 mensen liketen onze pagina en kunnen zo op een eenvoudige manier op de hoogte gehouden worden van allerlei dat het werk rond kerk en Israël raakt. De pagina wordt bijgehouden door twee deputaten, waarbij de frequentie waarop berichten gepost worden wisselend te noemen is.

7. *Financiën*

Voor de financiën verwijzen wij u naar de bijlage 3 bij dit rapport. Daar vindt u ook de toelichting bij de cijfers.

8. Beleidsplan 2017-2019

Tijdens het bezinningsweekend in januari 2016 hebben deputaten het beleidsplan 2014-2016 geëvalueerd. Deze evaluatie had een voorlopig karakter, aangezien er pas twee van de drie jaren om waren. We constateerden dat we op al onze beleidsvoornemens op koers liggen. Sommige worden zelfs ruim gehaald. Ook werd het werken met een beleidsplan zelf geëvalueerd. We waren unaniem van mening dat dit een goede structuur geeft aan het werk en helderheid verschaft ten aanzien van datgene wat wel en ook wat niet onze aandacht vereist.

Met het oog op de rapportage aan de synode zijn deputaten van mening dat het de koninklijke weg is om de hoofdlijnen van een nieuw beleidsplan voor te leggen aan uw vergadering. Daarom hebben deputaten na de evaluatie beleidsvoornemens geformuleerd voor de periode 2017-2019. Wij stellen uw vergadering voor om in te stemmen met de volgende speerpunten:

1. Het voortzetten van het speerpunt 'Uitwerken studieopdracht 'Wat betekent de term 'Israël' in kerk en theologie?'
2. Het versterken van de zichtbaarheid in de kerken en het versterken van de contacten met gemeenten.
3. Vernieuwing van de website.
4. Het-in samenwerking met partners-ontwikkelen van materialen bestemd voor alle geledingen van de kerken.
5. Vervangen van het betaalmiddel 'acceptgiro'.

Met betrekking tot punt 2: deputaten hebben besloten om niet meer actief gebruik te zullen maken van de classicale correspondentschappen. Uit een evaluatie is gebleken dat deze slechts in twee classes nog naar behoren functioneren. Deputaten zijn van mening dat er betere middelen zijn om rechtstreeks aandacht voor Israël te organiseren.

Wel roept dit de vraag op hoe deputaten van dienst kunnen zijn om in gemeenten op een zinvolle manier aandacht te geven aan de blijvende verbondenheid met Israël. In de komende periode willen deputaten daar actief mee aan de slag gaan.

Met betrekking tot punt 4: deputaten merken dat het aanbieden van eigentijds materiaal helpt bij het vormgeven van de opdracht om plaatselijke kerken te informeren. Tegelijk blijkt dat materiaal snel verouderd en er op dit moment niet al te veel voor handen is. Deputaten zijn daarom voornemens om actief hieraan te gaan werken en de materialen via de (vernieuwde) website beschikbaar te maken.

9. Voorstellen

Deputaten verzoeken de synode:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. br. P.A.J. Puijssers MBA te benoemen als 1^e penningmeester;
3. de kerken aan te bevelen op de eerste zondag van oktober in het bijzonder aandacht te geven aan de blijvende verbondenheid met Israël, ten einde in de plaatselijke kerken bewustwording te kweken en/of deze te versterken; en daarbij uit te spreken dat het aanbeveling verdient om op deze zondag de jaarlijkse Israëlcollecte te houden, die ten goede komt aan het werk onder Israël vanuit onze kerken; en art. 21 K.O. als volgt aan te passen: 'De jaarlijkse collecte voor deputaten kerk en Israël zal bij voorkeur gehouden worden op Israëlzondag.';
4. in te stemmen met het beleidsplan op hoofdlijnen, zoals verwoord onder hoofdstuk 8 van dit rapport;
5. opnieuw deputaten te benoemen.

ds. J. Groenleer, voorzitter

ds. F.W. van der Rhee, secretaris

Bijlage 1

Beleidsplan 2014-2016

Aanleiding

De generale synode stimuleert deputaatschappen om te werken langs de lijnen van een beleidsplan. Het voordeel van een beleidsplan is dat het werkveld afbakt, helderheid geeft en het werk structureert. Ook kunnen verantwoordelijkheden beter worden ingevuld en is het mogelijk binnen het deputaatschap elkaar duidelijker te steunen en te sturen.

Inleiding

'Teneinde gestalte te geven aan de roeping van de kerken om luisterend, dienend en getuigend de ontmoeting te zoeken met Israël worden door zowel de particuliere synoden als door de generale synode deputaten benoemd, onder de naam 'deputaten kerk en Israël'. Zo luidt artikel 1 van bijlage 19 van de kerkorde (K.O.).

Bijlage 19 hoort bij artikel 21a K.O., dat zegt: *'Aan de roeping om het evangelie bekend te maken, willen de kerken als volgt gestalte geven: a. Zij zoeken de ontmoeting met Israël waarin zij met vrijmoedigheid getuigen en verantwoording afleggen van de hoop die in hen is (Hand. 28: 20,31; 1 Petr. 3:15).'*

Het deputaatschap kerk en Israël bestaat momenteel uit de volgende deputaten:

generaal deputaten:

drs. C.J. van den Boogert, *adviseur*

H.H. van Braak, *1e penningmeester*

drs. F.W. van der Rhee, *1e secretaris*

drs. A.J. van der Toorn, *2e secretaris*

P.A.J. Puijssers, *2e penningmeester*

particulier deputaten:

ds. C.J. Droger, *particuliere synode van het Zuiden*
 drs. W.P. de Groot, *particuliere synode van het Zuiden*
 drs. R. Jansen, *particuliere synode van het Noorden*
 ds. J. Groenleer, *particuliere synode van het Westen*
 drs. C. de Jong, *particuliere synode van het Oosten*
 ds. D.J.K.G. Ruiten, *particuliere synode van het Noorden*
 ds. M.W. Vrijhof, *particuliere synode van het Oosten*
 dr. B.T. Wallet, *particuliere synode van het Westen*

Missie en visie¹

Onze *missie* is als volgt te omschrijven:

Als gelovigen in Jezus Christus, Israëls beloofde Messias, zijn wij wezenlijk, actief en voorgoed verbonden met Israël, het volk dat God als eerste gekozen heeft en liefheeft en aan wie Hij trouw blijft.² Zo verstaan wij het als onze roeping om de ontmoeting met Israël te zoeken door naar Israël te luisteren, te getuigen en het te dienen. In die ontmoeting willen we nadrukkelijk verantwoording afleggen van de hoop die in ons is (cf. Handelingen 28,20.31 en 1 Petrus 3,15).

Om te komen tot een uitwerking van onze missie gelden de volgende aandachtspunten:

In de ontmoeting met Israël spelen een rol:

- het met Israël samen luisteren naar de Schriften;
- het ervaren van de smartelijke scheiding tussen kerk en Israël, dat nl. Israël in groten dele Jezus niet als zijn Messias erkent;
- een ootmoedige erkenning van schuld van de kerk in hoogmoed, traagheid en vormen van antisemitisme;
- de erkenning dat verzoening in Christus behalve persoonlijke, ook politieke perspectieven heeft;
- het met verwachting uitzien naar het behoud van heel Israël.³

Onze *visie* is als volgt te omschrijven:

We zoeken daadwerkelijk de ontmoeting met het volk Israël, zowel in het land Israël als in Nederland. Dat willen we dankbaar, bewogen, bescheiden en hoopvol doen door een gezamenlijk lezen van de Schriften met Israël. Daarbij willen we betrokken op en luisterend naar Israël getuigen van Jezus, Israëls Messias, onze Heer.

Het grootste gedeelte van het werk in Israël voeren we uit als participant van het Centrum van Israëlstudies, waardoor ook ds. A. Brons als Israëlwerker is uitgezonden.

Voor het aangaan en onderhouden van de ontmoeting met Israël is studie en bezinning voortdurend nodig. De komende jaren willen we ons hierbij richten op de vraag 'Wat betekent de term 'Israël' in kerk en theologie?', waartoe de generale synode van 2013 ons een studieopdracht gaf.

In het zoeken van de ontmoeting met Israël geven we als deputaatschap metterdaad gehoor aan wat de kerken als hun roeping ten aanzien van Israël verstaan. Deze roeping blijft de roeping van de kerken en mag nooit gezien worden als de roeping van 'slechts' deputaten. Daarom is essentieel voor het werk van deputaten de kerken te onderwijzen over, toe te rusten voor en te betrekken bij deze ontmoeting met Israël. De generale synode van 2013 heeft ons nadrukkelijk opgedragen om bij onze bezinning nog meer rekening te houden met wat er leeft in de plaatselijke gemeenten en waar mogelijk die te betrekken bij het proces van de bezinning; én om de resultaten van onze studie en bezinning nog meer dan voorheen met plaatselijke gemeenten te delen.

Speerpunten

We formuleren de volgende speerpunten van beleid:

- uitwerken studieopdracht 'Wat betekent de term 'Israël' in kerk en theologie?';
- onderzoek doen naar het instellen van een 'Israëlzondag';
- verbeteren publicatie en voorlichting;
- verbeteren werkwijze en organisatie deputaatschap;
- vervangen betaalmiddel 'acceptgiro'.

Doelstelling

Uit de geformuleerde missie en visie én de daarbij behorende speerpunten volgen de volgende doelstellingen. Achter de doelstellingen staat in de kolom 'actiehouder' wie verantwoordelijk is voor het halen van de doelstelling en het begeleiden van het proces daar naar toe. In de kolom 'tijdspad' wordt de deadline voor het halen van de doelstelling genoemd. Onder elke doelstelling worden puntsgewijs kaders aangegeven voor het behalen van de doelstelling.

1. Uitwerken studieopdracht 'Wat betekent de term 'Israël' in kerk en theologie?'

Doelstelling 1 - lange termijn	Actiehouder	tijdspad
Rapportage van onze studie over de vraag 'Wat betekent de term 'Israël' in kerk en theologie?' voor generale synode van 2016	Wim de Groot (inhoudelijk) + Bart Wallet (inhoudelijk) + Kees de Jong (pr - digitalisering)	eind 2015

¹ Gehanteerde definitie: 'Missie is waar je voor staat en visie is waar je voor gaat'. Hierbij ontstaat dan mogelijk wel wat spraakverwarring als het gaat om ons 'visiedocument'; dat beschrijft in één document zowel onze missie (stelling 1-4 (of 5)) als onze visie (stelling 5 (of 6)-10).

² Zie stelling 1-4 van 'Voorgoed verbonden'.

³ Zie stelling 5-10 van 'Voorgoed verbonden'.

Doelstelling - kortere termijn	tijdspad
schrijven projectplan en voorleggen ter goedkeuring aan dep.verg.	vergadering 18 juni 2014
uitvoering van projectplan	tot eind 2015

- In de rapportage moet duidelijk worden:
 - hoe spreekt de Schrift over Israël?;
 - in hoeverre is de landbelofte nog altijd van kracht?;
 - welke denkbeelden leven er in de kerken t.a.v. 'Israël'? Dit sluit aan bij een andere opdracht die de GS van 2013 ons gaf, nl. '6. deputaten op te dragen bij hun bezinning nog meer rekening te houden met wat er leeft in de plaatselijke gemeenten (...)';
 - mogelijk nog andere vragen waarop we eind 2015 een (voorlopig) antwoord willen hebben.
- Om te komen tot een rapportage moet eerst een plan van aanpak worden geschreven. Daarin moet duidelijk worden met welke middelen we onze doelstelling willen bereiken. Te denken valt aan:
 - studie binnen het deputaatschap
 - hoe bezinnen we ons als deputaten gestructureerd op het thema?;
 - welke schriftstudies worden er van ons gevraagd?;
 - samenstellen literatuurlijst;
 - wat zijn potentiële gesprekspartners en bij welke gelegenheid nodigen we hen uit? ;
 - studie samen met de kerken
 - wat is de relevantie van het studiethema voor onze kerken?;
 - hoe geven we vorm aan de studie samen met de kerken? Wellicht enkele gemeente 'adopter' voor een 'leerhuis'? Hoe komen we in contact met gemotiveerde deelnemers? ;
 - hoe kunnen we predikanten inschakelen en toerusten?;
 - welke communicatievormen willen we gebruiken? Te denken valt aan Vol, website, nieuwsbrief, Facebook, ontwikkelen folder, nieuwe vormen;
 - Hoe zetten we deze communicatievormen in?;
- Mogelijk is het tijdspad te ambitieus gekozen. Eventueel is het mogelijk om bij het opstellen van plan van aanpak al uit te gaan van een periode van 6 jaar en het tijdspad de uiterste datum van januari 2018 mee te geven.
- Vanuit het deputaatschap kunnen andere gaven worden ingezet: Kees de Jong voor het maken van powerpoints etc.; Robbert Jansen voor bijdrages die binnen kortere termijn zijn af te ronden (bijv. samenstellen folder).

2. Onderzoek Israëlzondag

Doelstelling 2 - lange termijn	Actiehouder	tijdspad
Rapportage onderzoek naar Israël-zondag voor generale synode 2016	Robbert Jansen (projectmatig) + Piet Pruijssers (facilitair)	eind 2015
Doelstelling - kortere termijn	tijdspad	
schrijven onderzoeksplan en voorleggen ter goedkeuring aan dep.verg.	vergadering 18 juni 2014	

- In de rapportage moet duidelijk worden:
 - wat zijn de voordelen en nadelen van een vastgestelde Israëlzondag?;
 - hoe leeft de Israëlzondag op dit moment in de kerken?;
- Om tot een zinvolle rapportage te komen moet een plan van aanpak worden geschreven, waarin duidelijk wordt
 - welke middelen zetten we in om te peilen hoe Israëlzondag leeft in de kerken? Een enquête?;
 - kan het onderzoek wellicht meer informatie verstrekken die zinvol is voor ons deputaatschap?
- In de rapportage formuleren we een concreet advies aan de synode.

3. Verbeteren publicatie en voorlichting

Doelstelling 3 - lange termijn	Actiehouder	tijdspad
Het beleggen van 10 contactmomenten (cursus, spreekbeurt, Israëlavond etc.) in plaatselijke gemeenten waarbij we onze missie kunnen overdragen	Florimco van der Rhee, (inhoudelijk) + Rob van der Toorn (pr-digitalisering)	eind 2015
Doelstelling - kortere termijn	tijdspad	
kort plan van aanpak schrijven voor organisatie en PR	vergadering 18 juni 2014	

- De tien contactmomenten met de achterban kunnen een verschillende inhoud hebben. Wenselijk is echter dat ze verband houden met de studieopdracht (zie 1).
- In het plan van aanpak worden voorstellen gedaan m.b.t.:
 - inventarisatie beschikbaarheid deputaten (o.a. aan de hand van de nu al beschikbare lijst onderwerpen op de website);
 - de vraag of het mogelijk is de lezingen en presentaties van elkaar in te zien? Misschien van elk een korte beschrijving voor een completer en wervend overzicht en dit publiceren op de website?;
 - PR: op welke manier maken we de kerken 'warm' om avonden te organiseren waar een deputaat wordt uitgenodigd?;
 - onze verhouding ten opzichte van het CIS: de Israëlconsulent, de directeur en de diaconaal consulente geven ook veel lezingen tijdens zijn twee tournees per jaar. Hoe gaan we daar wijs mee om?;
 - er is overlap mogelijk in de uitwerking van speerpunt 1; daarbij is creativiteit gevraagd bij het nadenken over de vormgeving van de contactmomenten; te denken valt aan de 'oude' vormen (lezingen,

Israëlavond, gemeenteavond) maar ook aan 'nieuwe' vormen (leerhuis, Israëlcurcus, bezoek plaatselijke synagoge, discussieplatform, jongerenbijeenkomsten etc.). Interactiviteit is daarbij sleutelwoord.

Doelstelling 4 - lange termijn	Actiehouder	tijdspad
Waar mogelijk in samenwerking met classis-correspondenten meer structurele aandacht voor Israël in plaatselijke gemeenten.	Kees Droger (inhoudelijk) + Rien Vrijhof (bestuurlijk - inhoudelijk)	eind 2015
Doelstelling - middellange termijn		tijdspad
plan van aanpak schrijven met daarin concrete voorstellen		vergadering 19 november 2014
Doelstelling - kortere termijn		
inventarisatie binnen achterban van huidige stand van zaken - waar zijn er goede voorbeelden voor functioneren Israëlcommissie?		vergadering 10 september 2014

- Met structurele aandacht wordt in ieder geval bedoeld: het Joodse volk in beeld binnen elke plaatselijke gemeente. Bijv. door het instellen van een Israëlcommissie of het uitbreiden van de taken van een zendingscommissie met dit werkveld.
- In het plan van aanpak moet duidelijk worden:
 - wat stellen we ons voor bij structurele aandacht voor Israël in de plaatselijke gemeente?;
 - wat leert de huidige praktijk over de do's en don'ts?;
 - evaluatie werkwijze en effectiviteit classisrespondenten;
 - hoe ontwikkelen we goed toerustingsmateriaal voor commissies binnen plaatselijke gemeentes en wat zou dit materiaal moeten inhouden?
- De inventarisatie kan plaatsvinden in overleg met het CIS. Eventueel kan ook gekeken worden naar het functioneren van Israëlcommissies binnen PKN-gemeenten. Ook het raadplegen van websites van plaatselijke gemeentes kan zinvol zijn. Doel is om enig inzicht te krijgen in het huidige functioneren van Israëlcommissies of zendingscommissies die ook het Joodse volk in hun taakomschrijving hebben staan.

Doelstelling 5 - lange termijn	Actiehouder	tijdspad
3 momenten van toerusting van predikanten over de verhouding Kerk en Israël	Jan Groenleer (inhoudelijk), Rien Vrijhof (bestuurlijk - inhoudelijk)	eind 2015
Doelstelling - kortere termijn		tijdspad
schrijven kort plan van aanpak en voorleggen ter goedkeuring aan dep.verg.		vergadering 10 september 2014

- Hierbij streven we naar samenwerking met 'derden' als bijv. CIS of OJEC. Daarbij participeren we als deputaatschap dan actief in voorbereiding, bezoek en event. presentatie tijdens deze gelegenheden.
- In het korte plan van aanpak worden voorstellen gedaan t.a.v.:
 - doelstelling: wat willen we de predikanten meegeven en op welke deelgebieden willen we hen toerusten?;
 - data en gelegenheden waarbij we deelnemen in de organisatie van derden of zelf een bijeenkomst organiseren;
 - verslaglegging van deze bijeenkomsten, zodat meetbaar wordt of doelstelling wordt gehaald.

Doelstelling 6 - lange termijn	Actiehouder	tijdspad
Evaluatie en waar mogelijk verbetering van Vol aan de hand van het doel: 'toerusten en informeren van de kerken over het werk van Kerk en Israël'.	redactie Vol: Kees vd Boogert (inhoudelijk) + Robbert Jansen (digitalisering) + Hans Ruiter (inhoudelijk), aangevuld met Piet Puijssers (facilitair) en Herman van Braak (financieel)	eind 2015
Doelstelling - kortere termijn		tijdspad
voorstellen t.a.v. wijziging inhoud Vol	Kees vd Boogert, Robbert Jansen, Hans Ruiter	vergadering 9 april 2014
voorstellen t.a.v. wijziging vormgeving Vol	Piet Puijssers + Herman van Braak	vergadering 9 april 2014

- Er wordt zowel gewerkt aan een verbetering in vormgeving, als ook aan een verbetering qua indeling en inhoud.
- Qua vormgeving: geopperd is om naar een groter formaat met minder bladzijdes te gaan. Een kostenanalyse is gewenst.
- Qua inhoud: geopperd is om met min of meer vaste rubrieken te gaan werken. Mogelijk kan een van die rubrieken zijn: CIS-nieuws en 'van de Israëlconsulent'. Verder naast inhoudelijke artikelen ook meer aandacht voor het werk zoals we dat als deputaatschap doen.

4. Verbeteren werkwijze en organisatie deputaatschap

Doelstelling 7 - lange termijn	Actiehouder	tijdspad
Indienen voorstel 'beleidsplan 2016-2019' aan GS 2016	Florimco van der Rhee (bestuurlijk) + Rob van der Toorn (bestuurlijk)	eind 2015

Het beleidsplan 2016-2019 borduurt voort op dit beleidsplan, zowel qua vormgeving als inhoud. Het zal als bijlage bij het GS-rapport worden voorgelegd aan de synode ter goedkeuring.

Doelstelling 8 - lange termijn	Actiehouder	tijdspad
Herschikking van taken en verantwoordelijkheden binnen het deputaatschap + sturende voordrachten voor benoeming richting PS en GS	moderamen	eind 2014
Doelstelling - kortere termijn		tijdspad
voorstellen voor vernieuwde taakverdeling en het overleggen van een overzicht aan de deputatenvergadering ter goedkeuring		vergadering 9 april 2014

1. Het gaat er hierbij om deputaten voor die taken in te delen, dat ze zich daarbij prettig voelen en het werk hen 'makkelijk' afgaat.
2. Bij de voorstellen houden we rekening met datgene wat tijdens de intervisie in de vergadering van 31-01-14 naar voren is gekomen.

5. Vervangen betaalmiddel 'acceptgiro'

Doelstelling 9 - lange termijn	Actiehouder	tijdspad
Vervangen betaalmiddel acceptgiro	penningmeesters	eind 2017

1. Het betaalmiddel acceptgiro, door het deputaatschap gebruikt om fondsen te werven voor de uitgave van het Israëlmagazine Verbonden zal met ingang van 1-1-2019 niet meer beschikbaar zijn en dient dus te worden vervangen
2. Er dient een andere methode te worden gevonden om de ontvangers van het blad te vragen om een vrijwillige geldelijke bijdrage. Dit dient gepaard te gaan met het aanbieden van een middel met een zo groot mogelijke 'betaalgemak'.

bijlage: besluit synode

bijlage: langetermijndoelen met daarbij meetinstrument

bijlage: taakverdeling binnen deputaatschap

opmerking: bijlage 1 niet meegestuurd in dit GS-rapport; bijlage 3 is tbv GS-rapport aangepast aan huidige stand van zaken

Taken en verantwoordelijkheden deputaten

deputaat	kwaliteit	taken	
C.J. van den Boogert	inhoudelijk	redactielid Vol (actiehouder doel 6) afgevaardigde Nes Ammim werkgroep Jeruzalempost CIS	
H.H. van Braak	financieel - facilitair	1e penningmeester (actiehouder doel 8) financiële verslaglegging	actiehouder doel 6 actiehouder doel 9
C.J. Droger	inhoudelijk - bestuurlijk	werkgroep 'overleg LCJ' contactpersoon Ger. Gem. actiehouder doel 4	
J. Groenleer	inhoudelijk	1e voorzitter (actiehouder doel 8) actiehouder doel 5	
W.P. de Groot	inhoudelijk	werkgroep MBJ CIS actiehouder doel 1	
L. v. Dalen		redactielid Vol (actiehouder doel 6) actiehouder doel 2	
C. de Jong	PR - digitalisering	werkgroep 'overleg LCJ' bestuurslid OJEC actiehouder doel 1	
F.W. van der Rhee	bestuurlijk - inhoudelijk	1e secretaris (actiehouder doel 8) bestuurslid CIS beheer Facebook	actiehouder doel 2 actiehouder doel 3 actiehouder doel 7
D.J.K.G. Ruiter	inhoudelijk	redactielid Vol (actiehouder doel 6)	
A.J. van der Toorn	PR - bestuurlijk - digitalisering	2e secretaris (actiehouder doel 8) Beheer Facebook / nieuwsbrief	actiehouder doel 3 actiehouder doel 7
P.A.J. Pruijssers	facilitair - financieel	2e penningmeester (actiehouder doel 8) facilitaire taken	actiehouder doel 6 actiehouder doel 9
M.W. Vrijhof	bestuurlijk - inhoudelijk	1e voorzitter bestuurslid ICI bestuurslid CIS actiehouder doel 4	
B.T. Wallet	inhoudelijk - PR	actiehouder doel 1	

Bijlage 2: logboek gehouden (s)preekbeurten januari 2014 - maart 2016

Datum	Plaats	Onderwerp	Inleider
05-01-14 02-02-14 06-04-14	CGK Dronten	Wijkavonden over kerk en Israël	C.J. van den Boogert
25-01-14	Spijkenisse, LCJ-regioavond	Onze roeping t.a.v. Israël	F.W. van der Rhee
28-01-14	CGK Emmeloord	'Als Pasen en Pinksteren op één dag vallen.' Verband Pesach/Pasen en Wekenteest/Pinksteren	C.J. van den Boogert
13-02-14	CGK Veenendaal -Bethel	Wat doet het deputaatschap Kerk en Israël?	H.H. van Braak
25-03-14	CGK Urk-Ichthus		A. Brons (voorjaarstournee)
30-03-14	CGK Antwerpen – Deurne		A. Brons (voorjaarstournee)
02-04-14	CGK Ede		A. Brons (voorjaarstournee)
26-04/02-05-14	Ouderreis met ouderen uit onze kerken Pr. Willem-Alexander	De hoofdfeesten in Israël in relatie tot de christelijke feesten	C.J. van den Boogert
30-05-14	Kerkendag Urk	2 workshops over relatie kerk en Israël	C.J. van den Boogert
01-06-14	CGK Zierikzee	themapreek over relatie kerk en Israël	C.J. van den Boogert
03-09-14	CGK Ameide	Israël en wij	C.J. Droger
14-09-14	CGK Hasselt	themapreek over relatie kerk en Israël	C.J. van den Boogert
24-09-14	Geref. Gem. Woerden	Joodse Bijbelzeges op Ezechiël	B. Wallet
01-10-14	's Gravenhage	Kerk en Israël - Nebogepreksgroep	J. Groenleer
05-10-14	EO Radio 5	Een prikkelend liefdeslied nav Jes. 5:1-7 in kader Israëlzondag	J. Groenleer
05-10-14	CGK Hattem	Israëlzondag	C.J. van den Boogert
05-10-14	CGK Franeker	Israëlzondag	H. Ruitter
05-10-14 02-11-14 07-12-14	CGK Dronten	Wijkavonden over 'Feesten in Israël'	C.J. van den Boogert
26-10-14	CGK IJlum	Preekbeurt	A. Brons (najaarstournee)
26-10-14	CGK Emmen	Preekbeurt	A. Brons (najaarstournee)
02-11-14	CGKV Hilversum	Preekbeurt	A. Brons (najaarstournee)
05-11-14	CGK Broek op Langedijk	Preekbeurt dankdag	A. Brons (najaarstournee)
08-11-14	Christenen voor Israël	Cursus 'Joden in de jaren dertig'	B. Wallet
16-11-14	CGK Amsterdam-Amstelveen	themedienst over Israël	B. Wallet
27-11-14	CGK Amsterdam Hoop voor Noord	Winterschool: Israël en de kerk	B. Wallet
28-02-15	CGK Zaamslag	Israël en wij	C.J. Droger

14-03-15	CGK Kapelle Biezeinge			A. Brons (voorjaarstournee)
15-03-15	CGK Doetinchem			A. Brons (voorjaarstournee)
20-03-15	CGK Apeldoorn			A. Brons (voorjaarstournee)
22-03-15	CGK Heerde			A. Brons (voorjaarstournee)
voorjaar 15	De Wekker		3 bijbelstudies over het Sjema Jisraeel	M.W. Vrijhof
najaar 15	De Wekker		3 bijbelstudies over de Joodse feesten	W.P. de Groot
13-04-15	CGK Leerdam		Over werk van deputaatschap	B. Wallet
12-09-15	CGK Tholen		Israël en wij	C.J. Droger
xx-09-15	De Wekker		meditatie tbv Israëlnummer	F.W. van der Rhee
xx-09-15	De Wekker		artikel over Kerk en Israël tbv Israëlnummer	J. Groenleer
24-09-15	Doorn		Israëlavond	C.J. v.d. Boogert
03-10-15	LCJ Noordeboos		Israël en wij	C.J. Droger
04-10-15	CGK Dronen		kerkdienst Israëlzondag	C.J. v.d. Boogert
04-10-15	CGK Hasselt		kerkdienst Israëlzondag	C.J. v.d. Boogert
04-10-15	CGK Dronen		Israëlavond over Purimfeest/antisemitisme	C.J. v.d. Boogert
04-10-15	PKN class. cie Kerk en Israël Zuid-Holland		Antisemitisme	J. Groenleer
14-10-15	CGK Amsterdam – Noord		Kerk en Israël	J. Groenleer
18-10-15	CGK Hattem		kerkdienst Israëlzondag	C.J. v.d. Boogert
25-10-15	CGK Hilversum			A. Brons (najaarstournee)
28-10-15	CGK Drachten			A. Brons (najaarstournee)
28-10-15	CGK Oud-Beijerland		Gemeenteavond	W.P. de Groot
01-11-15	CGK Dronen		Israëlavond Chanoekefeest	C.J. v.d. Boogert
01-11-15	CGK Thesinge			A. Brons (najaarstournee)
03-11-15	CGK Nieuwe Pekela			A. Brons (najaarstournee)
18-11-15	CGK Culemborg		Gemeenteavond	M.W. Vrijhof
18-11-15	CGK Oud-Beijerland		Voorgoed Verbonden	W.P. de Groot
20-11-15	Sprang-Capelle		lezing Joodse gebruiken en tradities	C.J. v.d. Boogert
06-01-16	CGK 's Gravenmoer		Huiskring, Bijbelstudie Romeinen 9 en 11	W.P. de Groot
11-02-16	CGK Baarn		Seniorenmiddag	C.J. v.d. Boogert
18-02-16	CGK Oudkerk ad Amstel		Kerk en Israël-voorgoed verbonden?	F.W. van der Rhee
19-03-16	Class. Zendingmiddag Rotterdam		Kerk en Israël-voorgoed verbonden?	F.W. van der Rhee
sept 2016	CGK Urk – Maranatha		Geschiedenis van het Joodse volk	B. Wallet?

Bijlage 3**Financiën****1. Begroting baten en lasten**

De begroting van baten en lasten voor de jaren 2017 tot en met 2019 is gebaseerd op voortzetting van het bestaande beleid.

Bij het opstellen van de begroting is uitgegaan van de volgende veronderstellingen.

- De ontvangen bijdragen voor ons blad *Verbonden* zullen in de loop van de jaren 2016 tot en met 2019 ongeveer in lijn met de inflatie toenemen.
- De rente op uitstaande gelden zal laag blijven. Gerekend is met 1% per jaar.
- De kosten zullen in het algemeen alleen toenemen met het algemene inflatiecijfer.

In de begroting nemen enkele kostenposten in afwijking van de veronderstelling onder punt c. toe met meer dan de inflatie. Het gaat daarbij om de volgende posten:

- In de post 'overige' onder 'kosten voorlichting' wordt eenmalig voor het jaar 2017 € 5.000,- meer begroot in verband met een noodzakelijk herziening van de website. Daarnaast is hier als nieuw onderdeel van ons beleid € 1.000,- per jaar begroot voor het in samenwerking met het LCJ ontwikkelen van materiaal voor de jeugd.
- De post 'conferenties en studiereizen' onder 'overige kosten' is structureel met € 2.000,- per jaar verhoogd, omdat gebleken is dat in het kader van de lopende studieopdracht hiervoor meer middelen nodig zijn.

De gedaanteverwisseling van ons blad ingaande 2015 ging gepaard met een kostentoeename, die naar onze mening gerechtvaardigd wordt door de bereikte kwaliteitsverbetering. Helaas vielen tot nu toe de ontvangen bijdragen terug. Wij zoeken wegen om een herstel daarvan te bereiken en begroten een toename van die inkomsten.

De kosten van het blad over 2015 en 2016 zijn hoger door het afzonderlijk verzenden. In de begroting gaan wij uit van het wederom gezamenlijk verzenden met *Doorgeven* ingaande 2017.

De post 'bijdrage Centrum voor Israëlstudies' is begroot op basis van de begroting 2016 van deze stichting. Toename van de benodigde fte's bij het Centrum voor Israëlstudies zal kunnen worden gedekt uit extra inkomsten.

In de onderstaande opstelling vindt u onze begroting voor de jaren 2017 tot en met 2019, alsmede de werkelijke cijfers over de jaren 2014 en 2015 en de raming voor het jaar 2016.

Begroting 2017 tot en met 2019 bedragen x € 1.000	realisatie	realisatie	raming	begroting		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Baten						
Bijdragen kerken	74	78	74	102	102	102
Bijdragen <i>Verbonden</i> (t/m 2014 <i>Vrede over Israël</i>)	58	53	54	55	56	57
Ontvangen giften	5	4	3	3	3	3
Zendingsdagen/commissies	3	3	3	3	3	3
Intrest	3	3	2	1	1	1
Overige inkomsten	18	0	1	1	1	1
totaal baten	161	141	137	165	166	167
Lasten						
Bijdrage Centrum voor Israëlstudies						
– <i>Algemeen en Jeruzalempost</i>	70	72	76	77	78	79
– <i>Diaconaal consulent</i>	4	6	6	6	6	6
– <i>Dotatie voorziening continuïteit Jeruzalempost</i>	6	6	6	6	6	6
Kosten voorlichting						
– <i>Verbonden</i> (t/m 2014 <i>Vrede over Israël</i>)	48	61	62	48	49	50
– <i>Overig</i>	2	1	2	8	3	3
Bijdragen Israëlorganen	2	2	2	2	2	2
Overige kosten	22	22	38	30	30	30
totaal lasten	154	170	192	177	174	176
Resultaat	7	-29	-55	-12	-8	-9

2. Verwachte normale uitgaven over 2016

Specificatie Overige kosten bedragen x € 1.000	realisatie	realisatie	raming	begroting		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Landelijk Kerkelijk Bureau	9	9	10	10	10	10
Vergaderkosten deputaten	7	6	8	7	7	7
Conferenties en studiereizen	1	2	15	8	8	8
Abonnementen	2	2	2	2	2	2
Bankkosten	1	1	1	1	1	1
Accountantskosten	1	1	1	1	1	1
Overige	1	1	1	1	1	1
Totaal Overige kosten	22	22	38	30	30	30

Om te komen tot de normale uitgaven over het jaar 2016, als basis voor het normvermogen, dienen de geraamde lasten voor 2016 te worden gecorrigeerd voor wat betreft de post 'overige kosten'. In deze post begroten wij onder andere één studiereis naar Israël per drie jaren. Omdat tevoren niet bekend is in welk jaar die reis zal plaatsvinden spreiden we de desbetreffende kosten in de begroting over drie jaren. In de raming 2016 zijn de kosten van een studiereis inbegrepen. We beschouwen het begrote bedrag voor 2016 van € 6.000,- als de normale 'overige kosten', dus € 9.000,- minder dan de raming.

Naast de normalisatie van de 'overige kosten' dienen de kosten van *Verbonden* te worden geëlimineerd uit het 'totaal lasten' om te komen tot de normale uitgaven als basis voor de bepaling van het normvermogen. Bij de solvabiliteitsfactor 1 is het normvermogen dan als volgt te berekenen: totaal lasten ad € 192.000 minus de normalisatie 'overige kosten' ad € 9.000,- en minus de kosten van *Verbonden* ad € 62.000,-. Dit resulteert in een normvermogen van € 121.000,-.

3. Verwacht eigen vermogen per 31 december 2016 en verloop van het eigen vermogen in de jaren 2017 tot en met 2019

Onderstaand overzicht geeft het (verwachte) verloop van het eigen vermogen aan over de jaren 2014 tot en met 2019.

Ontwikkeling eigen vermogen bedragen x € 1.000	realisatie	realisatie	raming	begroting		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Algemene reserve						
stand op 1 januari	227	234	205	150	138	130
mutatie resultaatbestemming	7	-29	-55	-12	-8	-9
stand op 31 december	234	205	150	138	130	121

4. Berekening van de benodigde omslag voor de jaren 2017 tot en met 2019

jaar	X € 1.000
2017	114
2018	110
2019	<u>111</u>
totaal	335
	150
	<u>121</u>
	<u>29</u>
	<u>306</u>

Begroot tekort exclusief omslag	
In te teren op eigen vermogen	
Verwacht eigen vermogen per 31 december 2016	
Normvermogen	
Bedrag dat kan worden ingeteerd op het eigen vermogen	
Begroot tekort verminderd met in te teren bedrag	

Aantal (doop)leden voor de berekening van de omslag	72.500
Berekende benodigde omslag	€ 1,41

De berekende omslag is aanzienlijk hoger dan de omslag in de jaren 2014 tot en met 2016.

Analyse van het verschil laat zien dat de voornaamste oorzaak hiervan is gelegen in de geringe resterende mogelijkheid tot interen op het eigen vermogen. Terwijl in de vorige begroting € 0,40 per (doop)lid per jaar kon worden bespaard op de omslag door het interen op het vermogen, is dit voor de komende periode gereduceerd tot € 0,13, dus € 0,27 minder.

De rest van het verschil is gelegen in lagere rente-opbrengsten, kostenstijgingen bij de begrotingsposten Bijdrage Centrum voor Israëlstudies en Overige kosten voorlichting, alsmede het moeten berekenen van de omslag over een kleiner ledental dan in 2013 het geval was.

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn dat wij genoodzaakt zijn een forse verhoging van de omslag te

vragen. Deze vloeit voor twee derde deel voort uit de sterk afgenomen mogelijkheid om in te teren op het eigen vermogen. Bij enkele voorgaande begrotingen hebben wij al gewezen op deze onvermijdelijke ontwikkeling.

Wij hebben in de begroting een omslag van € 1,40 opgenomen.

5. Overzicht van baten en lasten van de Stichting Centrum voor Israëlstudies

In het navolgende geven wij een overzicht van de baten en lasten van de Stichting Centrum voor Israëlstudies over de jaren 2014 tot en met 2016. Voor 2014 betreft het de gerealiseerde resultaten, voor 2015 voorlopige cijfers en voor 2016 de begroting.

Resultaten CIS 2014-2016: bedragen x € 1.000	realisatie	realisatie	begroting
	2014	2015	2016
Baten			
Bijdragen deputaten Diaconaat	9	11	11
Bijdrage VGKN	2	2	2
Collecten en giften, overige	6	3	3
Publicaties, cursussen, symposia	10	2	2
Totaal baten	27	18	18
Lasten			
<i>a. CIS excl. Jeruzalempost</i>			
Personele kosten	58	57	68
Onttrekking egaliseringsreserve			-10
Algemene kosten	14	16	18
Publicaties, cursussen, symposia	10	5	5
<i>subtotaal</i>	82	78	81
<i>b. Jeruzalempost</i>			
Personele kosten	57	57	60
Werk- en activiteitenkosten	19	18	21
Wisseling consultants (<u>reservering</u>)	6	5	5
<i>subtotaal</i>	82	80	86
<i>c. Diaconaal projectbeheer CIS</i>			
Personele kosten	14	17	17
Werk- en opleidingskosten	1	4	4
<i>subtotaal</i>	15	21	21
Totaal lasten	179	179	188
Saldo ten laste van participanten GZB en CGK	152	161	170
Bijdrage GZB	78	83	88
Bijdrage deputaten Kerk en Israël	74	78	82
Totaal bijdragen participanten	152	161	170

Bijlage 4

Studiewerkplan

Werkplan Defining Israel in Jewish and Christian Traditions
Studeeropdracht Deputaten Kerk en Israël CGK

Uitgangspunt

'Israël' is geen statisch begrip, maar wordt voortdurend opnieuw 'uitgevonden' en gedefinieerd. De betekenis ervan is contextueel bepaald.

Tegelijkertijd is er wel sprake van continuïteit door het steeds opnieuw gebruiken van de term door elkaar overlappende groepen.

Doel

Zoeken naar de steeds nieuwe invullingen, definities, contexten en betekenissen van 'Israël' als sleutel tot het zelfverstaan van Israël, van de kerk en van de wederzijdse relaties.

Deze zoektocht levert een staalkaart op aan mogelijke houdingen en attitudes in zowel de joodse als de christelijke tradities, met dwarsverbanden en zones van conflict.

Op de vraag: 'Wat is Israël?' wordt primair *niet* een normatief antwoord gezocht, maar een kwalitatief antwoord. Zodat de ruimte van de traditie(s) wordt gepresenteerd, de verschillende mogelijkheden verkend én pas op basis daarvan lijnen getrokken kunnen worden die betekenisvol geacht worden te zijn voor een

hedendaags verstaan van 'Israël', dat verantwoord is in een kerk die wil vasthouden aan het getuigenis van de Bijbel (zowel Oude als Nieuwe testament) en tegelijk recht wil doen aan het waardevolle uit de traditie van de kerk en haar contacten met 'Israël'.

Proces

De gekozen insteek houdt in dat het proces minstens zo belangrijk is als de uitkomst van de studieopdracht. In dit proces staat het lezen van primaire teksten uit de joodse en christelijke tradities centraal, het gesprek en de dialoog tussen Joden en christenen en binnen de christelijke traditie.

Methode

Qua methode kiezen we voor een interdisciplinaire benadering, waarvan de belangrijkste zijn:

- Scriptural Reasoning: het primaire lezen van de basale teksten uit de Heilige Schriften;
- Bijbelse theologie: de theologische analyse van bredere verbanden in de bijbelse teksten;
- Begrijpingsgeschiede: het traceren van de ontwikkeling en betekenislagen van woorden en de semantische velden daar omheen;
- Systematische theologie en dogmengeschiedenis: de ontwikkeling van 'Israël' als locus in de christelijke theologie, bij diverse prominente theologen en de systematisch-theologische verwerking daarvan;
- Homiletiek: aandacht voor de wijze waarop 'Israël' in de prediking een plaats kreeg en hoe teksten i.v.m. 'Israël' zijn toegepast.

Betrokkenheid

Deze studieopdracht willen we nadrukkelijk niet zelfstandig uitvoeren, maar samen met onze partners en netwerken die we de achterliggende periode hebben opgebouwd. Daarnaast hechten we groot belang aan betrokkenheid van de gemeenten, kerkleden en predikanten.

We denken daarbij expliciet, maar niet exclusief aan:

- TUA (eventueel ook TUK, NGP, PThU en AKZ+);
- CIS, CHE, Aart Brons;
- OJEC;
- Nes Ammim;
- Katholieke Raad voor het Jodendom en Protestantse Raad voor Israël;
- Schechter Institute.

Lokale kerken die als partners kunnen fungeren bij deze studieopdracht zouden kunnen zijn:

- Dordrecht-Centrum
- Haarlem
- Zwolle

Werkvormen

Om onze opdracht zo goed mogelijk uit te voeren, inhoudelijk sterk te laten zijn, maar ook met duidelijk commitment van onze achterban, is differentiatie in werkvormen noodzakelijk.

Daarbij denken we primair aan de volgende:

Intern - deputaten

- Schriftstudies bij de opening van de deputatenvergaderingen: gezamenlijke deputatenbezinning. In de komende periode bespreken we met elkaar cruciale Bijbelse teksten over 'Defining Israël' (zie verder).
- Studie van primaire teksten uit patristiek en rabbijnse literatuur (aan de hand van reader) door middel van workshops op deputatenvergaderingen.
- Lezingen op het jaarlijkse bezinningsweekend, gevonden door discussie.

Bezinning met de kerken

- Lezingen over specifieke thema's bij de partnerkerken, waarbij ook andere CG-leden van harte zijn uitgenodigd. Aansluitend op een lezing kunnen deputaten nog met de spreker afzonderlijk doorspreken.
- Samenwerking met predikantenvereniging over homiletische vragen rond 'Israël': diefstal of erfenis? Toe-eigening van 'Israël'-teksten in het OT in de verkondiging
- Publicaties in Vol, De Wekker, KvN etc.

Bezinning met partners

- Een serie van congressen met uiteenlopende partners (zie opzet).
- Seminar in Israël (in overleg met CIS).
- Studie primaire teksten met het OJEC.

Thematische groslijst van thema's: 'Israël' in ... (met mogelijke sprekers/auteurs)

Thema	Mogelijke sprekers/auteurs
Tora	Eric Peels, Israëlische auteurs
Newie'iem/Ketoeviem	Koert van Bekkum, Klaas Spronk
DSS/pseudepigrafen	Mladen Popovic
Nieuwe Testament	Michael Mulder
Misjna/Talmoed/rabbijnse literatuur	Dineke Houtman, Leo Mock, Oded Ir-Shai, Daniel Boyarin, Jacob Neusner
Patristiek	Paul van Geest, Aza Goudriaan, Petra Heldt
Middeleeuwse theologie	Nijmegen? Tilburg?
Sefardische en Asjkenazische middeleeuwse tradities	Israel Yuval, Elchanan Reiner
Oosters-orthodoxe christendom	Spreker uit Israël op seminar

Vroegmoderne theologie: Reformatie en Katholieke Reformatie	Herman Selderhuis, Wulfert de Greef, Willem van 't Spijker, Wim Balke, Arnold Huijgen
Verlichting en Haskala	Shmuel Feiner
Piëtisten en puriteinen	Theo van Campen, W. op 't Hof, Piet de Vries
Moderniteit in het Jodendom: Orthodoxie, liberaal en Conservatieve Jodendom	Michael Meyer, David Myers, sprekers uit Israël op seminar
Negentiende-eeuwse liberale protestantse theologie	Christian Wiese
Zionisme en anti-zionisme	Anita Shapira, Israel Bartal
Nederlandse theologische tradities (neo-calvinisme, hervormde theologen, CGK, Gereformeerde Bond)	A.H. Drost, Gert van Klinken
Dialectische theologie	Gerard den Hertog
Rooms-katholieke en protestantse post-Sjoa-theologie	Marcel Poorthuis
Evangelicale theologie	Henk Bakker, Daniel Drost
Contemporain Jodendom	Sprekers uit Israël op seminar

Mogelijk verdient het nog overweging om op enigerlei moment ook nog aandacht te vragen voor hoe 'Israël' in de islamitische theologie wordt gedefinieerd, vooral van belang vanuit comparatief perspectief. Waarom heeft de kerk zich 'verus Israel' genoemd, maar komt deze notie (voorzover wij weten) niet binnen de umma voor? Welk beeld, idee van Israël gaat daarachter schuil?

Opzet

Wij gaan ervan uit dat we zoveel mogelijk gebruik moeten maken van de expertise die op allerlei plekken en bij veel van onze partners aanwezig is. Dit betekent dat qua output een groot deel van de input van buitenaf komt, terwijl de rol van ons deputaatschap is om dat in de laatste fase toegankelijk te maken voor onze bredere kerkelijke achterban.

Activiteit	Partners	Periode	Output
Schriftstudies over Tora, Nieuw'tiem, evangeliën en brieven		3 tot 6 jaar, elke deputatenvergadering	Artikelen in Vol
Congres TUA: Defining Israel in the Biblical Era (OT, NT, DSS, vroeg-rabbijns)	TUA, eventueel i.s.m. TUK/NGP Eric Peels, Michael Mulder	Periode 1	Apeldoornse Studie
Seminar in Israël: Defining Israel in Jewish and Christian Traditions (rabbijns, middeleeuws, contemporain, oosters-orthodox)	CIS, Schechter, Aart Brons, Nes Ammim	Periode 1	Engelstalige bundel (IVP, Eerdmans)
Sessie bij Refo500: 'Defining Israel in Early Modern Europe' (Reformatie, Katholieke Reformatie, joods)	Refo500, Herman Selderhuis	Periode 2	Publicatie in journal (Journal of Early Modern Christendom)
Congres: 'Defining Israel in the Post-Shoah Era' (rooms-katholiek, protestants, evangelisch, joods)	KRI, PRI (OJEC?)	Periode 2	Nederlandstalige bundel of tijdschrift (bv. Theologia Reformata)
Predikantenstudiedag 'Israël in de preek'	Predikantenvereniging, Rein Bos	Periode 1 of 2	
Lezingencyclus in het land over vroege kerk, piëtisten en puriteinen, Nederlandse theologie	Dordrecht-Centrum, Haarlem, Zwolle, SSNR Sprekers: Paul van Geest, Aza Goudriaan, W. op 't Hof, P. de Vries, Gerard den Hertog, A.H. Drost	Spreiding over 5 jaar	
Leessessie primaire teksten over 'Israël'	OJEC, Eric Ottenheijm, Leo Mock	Periode 1 of 2	
Synthese voor brede kerkelijke publiek: Wat is 'Israël'? Een staalkaart van joodse en christelijke tradities	Deputaten, Synode	Tussenrapportage na 3 jaar, definitief na 6 jaar	Rapport, beknopt boekje

Tijdspad

Het heeft onze voorkeur de studieopdracht serieus aan te pakken en niet primair resultaatgericht, maar procesgericht te zijn. Dat betekent dat kwaliteit en niet snelheid voorop staat. Bijkomend voordeel is dat

dit structurend werkt over een langere periode voor ons deputaatschap, waarbij er tevens voortdurend sprake is van concrete output en van zichtbaarheid en betrokkenheid van de achterban. Onze opzet is daarom zo vormgegeven dat we het spreiden over twee synodeperiodes. Voor de komende periode ligt het primaat op de Bijbelse, vroegchristelijke en rabbijnse periode; in de tweede periode op de vroegmoderne (reformatorische) en moderne, hedendaagse periode. Dit betekent dat we voor de komende synode aankoersen op een tussenrapportage.

Budget

Organisatie van congressen kan deels uitgevoerd worden samen met andere partners, wat kosten drukt. Niettemin rekenen we op een jaarlijkse € 1500,-, wat voor een periode van zes jaar een totaal geeft van € 10.000,-. Het gaat daarbij om reiskosten en vergoedingen sprekers, kosten locaties, kosten publicaties en editing.

Wellicht dat hiervoor (gerichte) aanvullende fondsenwerving vereist is.

Bijlage: Groslijst bijbelteksten voor de Schriftstudies – niet meegestuurd met het GS-rapport

BIJLAGE 77

Artikel 180

Rapport 3 van commissie 2 inzake het rapport van deputaten kerk en Israël

Inleiding

Graag beginnen we als commissie deze rapportage met onze grote waardering uit te spreken voor de noeste arbeid van deputaten kerk en Israël. Zij hebben in de afgelopen intersynodale periode veel werk verzet, met name op het gebied van studie en onderzoek, naast hun reguliere werkzaamheden als deputaatschap. Het doet goed om te lezen dat de opdrachten van de generale synode 2013 hen brachten tot het opstellen van een beleidsplan en dat zij hopen dat het een middel is om door een sterke focus meer grip te krijgen op hun taken. We kijken terug op een opbouwend gesprek met deputaten over hun rapportage.

Studieopdracht 'Wat betekent de term 'Israël' in kerk en theologie?'

Waarschijnlijk heeft de generale synode 2013 verwacht, zeker gehoopt, dat deputaten een eindrapport betreffende haar bijzondere opdracht op tafel zouden kunnen leggen. Dat is niet gelukt. Deputaten waren dat wel van plan. Gaandeweg de opzet en de uitvoering van de studie ontdekten zij dat het onderwerp heel breed is. Een goed antwoord, dat richtinggevend is voor de kerken, vraagt intensieve bestudering van de gegevens in Oude en Nieuwe Testament en van de vele stemmen over 'Israël' in de loop van de geschiedenis. Daarbij dient zeker betrokken te worden hoe de Joden zélf over 'Israël' denken; deputaten meldden dat het hun in hun gesprekken met allerlei Joden - van orthodox tot liberaal en diverse Messiasbelijdende Joden - opgevallen was dat allen benadrukten dat Israël door de HERE verkózen is. Wanneer we dat als kerken aanvaarden (en kunnen we anders?) is het nadenken over 'Israël' en het contact met Joden geen hobby van mensen die nu eenmaal iets met 'Israël' hebben, maar een bijbelse opdracht. Deze studie heeft dan ook te maken met het bestaansrecht van het deputaatschap kerk en Israël.

Deputaten gaven aan dat 3.2 van het rapport te typeren is als 'een kijkje in de keuken'. Dat wil zeggen: het geeft aan hoe zij te werk zijn gegaan én het is nog niet het gerecht dat uiteindelijk op tafel komt. Aan de ene kant is dat omdat zij halverwege hun studie zijn. Aan de andere kant omdat zij de kerken graag een 'behapbaar' stuk aanbieden, dienstbaar om zich te midden van antisemitisme, antizionisme, filosofieën en allerlei theologische overtuigingen een Schriftuurlijke overtuiging eigen te maken. Ook willen zij, nog meer dan in 'Voorgoed verbonden', aangeven waar we als CGK ten aanzien van 'Israël' staan.

We vermelden onder dit kopje ook een invulling van doelstelling 5 in bijlage 1 van het rapport: er is aan de TUA een studiedag geweest over de gedachten van Luther en Calvijn over 'Israël', op initiatief van deputaten georganiseerd samen met de TUA. Aanvankelijk leek een van de kleinere zalen van de TUA groot genoeg om de weinige deelnemers te ontvangen, echter, op de dag zelf bleken er zó velen te komen dat de aula nodig was!

Onderzoek Israëlzondag

Deputaten stellen voor dat de synode de kerken aanbeveelt jaarlijks een Israëlzondag te houden. Zij doen dat op grond van de uitkomst van de enquête d.d. september 2015.

Als commissie hadden we aarzeling bij de onderbouwing van die conclusie. Van de 181 adressen reageerden 139 gemeenten (uiteindelijk nadat nogmaals een verzoek om reactie was uitgegaan) waarvan er, rekening houdend met een 'vervuiling' van 20%, 110 gemeenten overblijven. Slechts 39 van die 110 houden al een Israëlzondag. Is er dan wel te spreken van een 'voldoende' of 'ruim draagvlak'? Deputaten gaven aan dat zij alleen konden rekenen met de beschikbare cijfers; het is heel subjectief hoe je beoordeelt dat 39% geen reactie gaf. Hebben die gemeenten geen belangstelling voor 'Israël' of is hun belangstelling zó vanzelfsprekend dat zij het niet nodig vonden te reageren?

Hoofdstuk 3.3 van het rapport riep bij ons ook de vraag op naar de invulling van de Israëlzondag: kunnen daarin ook spannende onderwerpen aan de orde komen als Palestina, de landbelofte, de houding ten aanzien van de politiek van Israël? Deputaten vonden het een boeiende vraag. Aan de ene kant aarzelen zij om 'politiek op de preekstoel' te brengen, aan de andere kant zijn het wél aspecten van Israël die bijvoorbeeld in het nieuws aan de orde komen; hoe sta je daar dan als christen in? Het zijn zeker vragen om in een leerhuis aan de orde te stellen. Ze komen ook aan de orde in het onlangs verschenen bijbelstudie boek van ds. A. Brons e.a. 'Hoezo Israël? Gespreksstof voor Bijbelkringen'.

Als commissie kunnen we ons achter het voorstel van deputaten scharen dat de synode de kerken aanbeveelt op de eerste zondag in oktober een Israëlzondag te houden. 'Aanbevelen' geeft ruimte om aan de ene kant te honoreren dat de kerkenraden hun eigen afweging maken en dat niettemin het pleidooi van deputaten voor zo'n zondag ook gehonoreerd wordt. Als commissie zijn we het ook eens met het voorstel van deputaten om artikel 21 K.O. ten aanzien van de Israëlcollecte aan te passen, met dien verstande dat we een andere formulering voorstellen.

Verbeteren publicatie en voorlichting

Deputaten zijn nog bezigt met het verbeteren van publicatie en voorlichting. We hebben gevraagd naar wat zij hebben gedaan met de opdracht van de synode om 'gebruik te maken van de deskundigheid die in andere deputaatschappen aanwezig is op het gebied van de pr.' Wij denken dat de synode deze opdracht, op voorstel van de toenmalige commissie 2 (zie Acta 2013, pag. 338 en 183), onder andere gaf om als deputaatschappen elkaar te dienen en om kosten te besparen. Het bleek dat dit aspect van de opdracht deputaten is ontgaan; zij hebben toegezegd hierin alsnog stappen te ondernemen.

Zij hebben zich, ook met behulp van deskundigen, ingezet voor een nieuwe opzet van *Verbonden*. Daarop zijn alleen maar positieve reacties gekomen. Deputaten hebben lang over een nieuwe naam in de plaats van 'kerk en Israël' nagedacht. Zij wilden er één die vanuit één woord veel zegt, vergelijkbaar met Doorgeven. *Verbonden* is veelzeggend, het verwijst onder andere naar de band met Israël en naar oud en nieuw verbond. We zijn met deputaten (en met deputaten buitenlandse zending) dankbaar dat vanaf 2017 'Doorgeven' en *Verbonden* weer gezamenlijk verzonden worden.

Daarnaast zijn er, op initiatief van LCJ, gesprekken geweest met deze organisatie onder andere over filmpjes voor jongeren, om hen zo te betrekken bij Israël.

Op classicaal niveau leeft de betrokkenheid minder, de lokale insteek lijkt beter te werken. Het rapport vermeldt het contact met Dokkum in het kader van een één jaarlijkse pilot die beoogt de kerken bewust te maken en te houden van de blijvende band tussen kerk en Israël. Dit heeft positief uitgewerkt, momenteel is er een vergelijkbaar contact met de kerk te Dordrecht-Centrum. Op die manier wordt doelstelling 4 van bijlage 1 ingevuld.

Centrum voor Israëlstudies

Deputaten zijn dankbaar, en wij als commissie stemmen daarmee in, voor het samenwerkingsverband met het 'Centrum voor Israëlstudies'. Het blijft bijzonder om als heel verschillende organen samen te luisteren, te dienen en te getuigen in het contact met Israël. Graag noemen we ook met grote erkentelijkheid het belangrijke werk dat ds. Brons in opdracht van het CIS in Israël verricht.

Overige contacten

Deputaten vermelden het bijzondere gesprek dat er binnen het OJEC is geweest naar aanleiding van het verschijnen van 'Voorgoed verbonden'. We vroegen wat het gesprek bijzonder maakte. Deputaten antwoordden daarop als volgt: het OJEC is een orgaan waarbinnen vanuit heel verschillende geleidingen door verschillende vertegenwoordigers allerlei zaken op tafel komen, met name actuele zaken als antisemitisme. Binnen het OJEC hebben de CGK een kleine stem; wanneer dan naar aanleiding van het melden van de verschijning van 'Voorgoed verbonden' gevraagd wordt die brochure ter bespreking op tafel te leggen betekent dat niet alleen dat er belangstelling is om naar die kleine stem te horen, maar is er ook mogelijk dat er vertrouwen gegroeid is bij de, niet in de laatste plaats, Joodse gesprekspartners, om de gedachten van de CGK te vernemen; de Joodse gemeenschap heeft in het verleden vaak ervaren dat de kerk een dubbele boodschap heeft ten aanzien van haar.

We hebben als commissie ook gevraagd naar Nes Ammim - wat zijn de inhoudelijke argumenten om bij Nes Ammim betrokken te blijven, in hoeverre fungeert Nes Ammim nog als een vorm van christelijke presentie? Deputaten zijn niet rechtstreeks bij Nes Ammim betrokken, zij hebben zitting in een adviesorgaan dat geen beslissingsbevoegdheid heeft. Deze commissie adviseert vooral hoe het christelijk karakter van Nes Ammim hoog te houden, de daar aanwezige christelijke vrijwilligers hebben geen band met een kerk, zijn daar niet als vertegenwoordigers van een bepaalde kerk. Nes Ammim is nu vooral een bijzondere plek van verzoening voor Palestijnse en Joodse Israëliërs. Het heeft zeker zin bij deze organisatie betrokken te blijven.

We vroegen deputaten eveneens naar andere contacten: zou het wenselijk zijn om, bijvoorbeeld, contact te hebben met Stichting Steun Messiasbelijdende Joden, Christenen voor Israël, Shaare Zedek, Jemima, Stichting Gebed voor Israël? Deputaten antwoordden dat zij via het ICI en het CIS contact hebben met Messiasbelijdende Joden; sinds een aantal maanden is er contact met Christenen voor Israël, waarbij vooral gesproken wordt over de wederzijdse gedachten en overtuigingen aangaande Israël. Deputaten hebben overigens een sterke voorkeur voor kerkelijke contacten; zo is er contact met het 'deputaatschap voor Israël' van de Ger. Gemeenten en met 'Yachad', een organisatie binnen de GKv.

Beleidsplan 2016-2019

Op pagina 29 regel 22 - 24 wordt vermeld dat het beleidsplan 2016-2019 als bijlage bij het rapport gevoegd zal worden. We hebben deputaten gevraagd naar deze bijlage en zij zullen daar nader op terugkomen.

Omslag

We hebben met deputaten gesproken over de verhoging van de omslag. Niet qua bedrag, maar procentueel is dit wel een forse verhoging. Zij gaven daar diverse redenen voor aan, onder andere het feit dat zij interen op het vermogen. Verder laten we dit over aan de wijsheid van commissie 6.

De commissie stelt de generale synode voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. br. P.A.J. Pruijssers MBA te benoemen als 1e penningmeester;
3. de kerken aan te bevelen op de eerste zondag van oktober in het bijzonder aandacht te geven aan de blijvende verbondenheid met Israël, ten einde in de plaatselijke kerken bewustwording daarvan te kweken en/of deze te versterken; daarbij uit te spreken dat het aanbeveling verdient om op deze zondag de jaarlijkse Israëlcollecte te houden, die ten goede komt aan het werk onder Israël vanuit onze kerken; en art. 21 K.O. als volgt aan te passen: sub 3 'Deputaten kerk en Israël zullen de aandacht van de kerkenraden vestigen op de wenselijkheid op de eerste zondag in oktober een Israëlzondag te houden.' En de regel 'De paascollecte zal geheel bestemd zijn voor deputaten kerk en Israël.' te wijzigen in 'De Paascollecte of de collecte op Israëlzondag zal geheel bestemd zijn voor deputaten kerk en Israël.';
4. deputaten op te dragen om de resultaten van hun studie en bezinning met plaatselijke gemeenten te blijven delen en daarbij gebruik te maken van de deskundigheid die in andere deputaatschappen aanwezig is op het gebied van pr;

5. in te stemmen met het beleidsplan op hoofdlijnen, zoals verwoord onder hoofdstuk 8 van dit rapport;
6. opnieuw deputaten te benoemen.

M. Oppenhuizen, rapporteur

BIJLAGE 78

Artikel 182

Rapport deputaten onderlinge bijstand en advies

1. Samenstelling van het deputaatschap

Door de generale synode 2013 werden tot deputaten primi (her)benoemd:

O. Zuidema, Groningen, voorzitter; J. Verhoef RA, Rijnsburg, penningmeester; G. Noorlandt, Veenendaal, secretaris; A.T. Boogert, Goudriaan, M. C. Cornet, Dordrecht, A. Donker, Nieuwland, zr. H.R. Hakvoort-Koelwijn, Bunschoten, F.S. Kapitein AA, Hoogeveen en J. v.d. Veen, Dokkum.

Als secundi werden (her)benoemd:

L.A. van Garderen RA, Hilversum; drs. E.J. van Genderen MPM RA, Sliedrecht; ing. C. Grit, Dalfsen; J.H. van Heusden, Dordrecht; drs. C. de Jong, Bunschoten; P.J. Klumpenaar RA, Veenendaal; zr. E.M. Wiegman AA, Alphen aan de Rijn.

Vanwege de te drukke combinatie van activiteiten is broeder Van Heusden in mei 2014 als secundus teruggetreden.

2. Rapport

A1. Verantwoording van het beleid en het financiële beheer over de jaren 2013 t/m 2015.

Inleiding

Wij geven u in deze inleiding een resumé opsomming van de steun die in deze jaren aan de kerken is verleend. Daarbij gaat het over de boekjaren 2013 t/m 2015 van de individuele gemeenten. Wij hebben een onderverdeling gemaakt naar te onderscheiden steuncomponenten.

Steunverlening

Deputaten kunnen een bijdrage verlenen in predikantskosten, en eventueel voor de draagkrachtregeling (deze mogelijkheid vervalt volgens besluit van de synode 2013 op 1 januari 2017). Daarnaast is steun mogelijk voor de financieringskosten bij aankoop, nieuwbouw of verbouw van een kerk of vergaderruimten, daar waar de toezegging daartoe vóór 2014 was gedaan. Met ingang van 2014 is deze vorm van steun vervallen, om de omslag kerkelijke kassen niet te hoeven verhogen.

Bijdragen worden uitsluitend verstrekt als er in het betreffende boekjaar een tekort is en zullen in de regel nooit meer bedragen dan het werkelijke tekort.

In deze opgave gaat het om de aantallen bijdragen en de bijhorende bedragen over de betreffende boekjaren inzake de gedane uitkeringen.

	<i>predikantskosten</i>	<i>draagkracht</i>	<i>rente en aflossing</i>	<i>DVAP</i>
2012	20 (€ 235.104)	10 (€ 48.007)	5 (€ 51.514)	€ --
2013	23 (€ 295.605)	18 (€ 69.735)	4 (€ 45.095)	€ 65.165
2014	19 (€ 208.600)	15 (€ 33.690)	6 (€ 86.625)	€ 73.395
2015	18 (€ 178.000)	12 (€ 37.000)	6 (€ 77.000)	€ 65.867

Algemeen:

- a. In het algemeen voldoen gemeenten heel goed aan de afdracht van de omslag voor OBenA. Over 2015 wordt van één gemeente nog een bijdrage van bijna € 1.000 verwacht.
- b. Deputaten hebben ook in deze periode vele gemeenten mogen dienen met advies over diverse zaken (bouwkundig, lange termijn ontwikkelingen, strategische samenwerkings mogelijkheden).
- c. Wij wijzen erop, dat primaire verplichtingen van gemeenten te allen tijde voorrang krijgen boven het vormen van reserves.
- d. Steunontvangende gemeenten mogen binnen richtlijnen een voorziening groot onderhoud vormen, die uiteraard steeds liquide moet blijven.
- e. Voor het doen van vervroegde aflossing is altijd schriftelijk toestemming van deputaten nodig.
- f. Het reserveren van de opbrengsten uit bijzondere acties behoeft de goedkeuring van deputaten.
- g. Er wordt aan een gemeente geen steun toegekend, indien het vrij besteedbare eigen vermogen hoger is dan tweeënehalf maal (2,5 x) de totale jaarlijkse lasten. In een dergelijke financiële situatie dient het meerdere voor de exploitatie aangewend te worden c.q. in mindering gebracht te worden op de steun. Deze vermindering van het vrij besteedbare vermogen dient te geschieden gedurende vijf (5) jaar à 20%. Vermogen dat – in overleg met deputaten – voor een bijzonder doel is bijeengebracht is hiervan uitgezonderd.
- h. Indien er een liquiditeitstekort wordt verwacht kan er een voorschot worden verstrekt, dat later wordt verrekend met de definitieve uitkering over het betreffende boekjaar.
- i. Een bijdrage in de financieringskosten van kerk-(ver)bouw werd in het verleden (tot 2014) toegezegd voor een periode van maximaal tien jaar, aflopend met 10% per jaar.
- j. Indien een gemeente onverhoopt wordt opgeheven, vragen deputaten deze gemeente - indien er de achterliggende jaren OBenA steun is verleend - een restitutie indien er na vereffening/opheffing een batig saldo resteert.
- k. Bijlage 1 geeft een overzicht van baten en lasten, waaruit onder meer blijkt welke bijdragen deputaten

- hebben verstrekt als steun voor predikantskosten, draagkrachttuitkeringen en rente en aflossing voor kerk(ver)bouw over de jaren 2015, 2014 en 2013.
- l. Er wordt met ingang van 2014 geen nieuwe steun meer voor rente en aflossing toegezegd. De aan negen gemeenten al lopende toezeggingen tot een maximum bedrag van € 387.000 worden uiteraard nagekomen.
Het is gebruikelijk dat deze steun in tien jaar wordt afgebouwd met jaarlijks 10 procent.
 - m. Bijlage 2 geeft het verloop van het eigen vermogen in 2015, 2014 en 2013 aan. Het gewenst vermogen van OBEnA is gezien het soms grillige karakter van de uitgaven conform het besluit van de GS 2013 vastgesteld op tenminste twee maal (2x) de jaarlijkse lasten. We zien dat de beoogde daling zich *niet* voortzet, dit in tegenstelling tot wat richting de vorige synode was geprognosticeerd. Dit komt vooral vanwege een fors beter beleggingsresultaat dan was verwacht. Omdat het huidige eigen vermogen aanzienlijk hoger is dan het minimaal gewenste vermogen wordt beoogd in de komende 3 jaren stevig in te teren op het eigen vermogen. Om die reden wordt een omslag voorgesteld van € 2,75, terwijl gelet op de verwachte uitgaven en de ontwikkeling van het ledenaantal feitelijk een omslag van € 4 nodig zou zijn (gelijk aan de huidige omslag). Hierdoor wordt een mindering op het eigen vermogen beoogd van € 500.000. Op deze wijze wordt het teveel aan eigen vermogen als een voordeel ten goede gebracht aan het geheel van de kerken via een substantiële verlaging van 31,25% van de omslag kerkelijke kassen. Nadrukkelijk dient hierbij te worden opgemerkt dat hier sprake is van een eenmalig voordeel. Indien het gewenste niveau van het eigen vermogen bereikt is, zal vanaf 2020 de omslag weer op het normale niveau van € 4,00 worden gebracht.
 - n. Dit deputaatschap is naast de eigen uitgaven ook door de GS belast met de financiële afwikkeling bij voortijdige ambtsbeëindiging van predikanten. Het betreft hier alleen het financiële uitvoeringsdeel. De besluitvorming geschiedt uitsluitend door het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging predikanten (DVAP).

A2 Overige aandachtspunten

Administratie

De verwerking van de financiële gegevens van het deputaatschap geschiedt door het Dienstenbureau en deels door de penningmeester. De jaarrekening wordt samengesteld door het dienstenbureau te Veenendaal onder verantwoordelijkheid van de penningmeester van OBEnA.

B. Communicatie met kerkenraden, de OBEnA secundi-deputaten, commissie PZG, deputaten DVAP en deputaten contact met de overheid. Daarnaast zijn er contacten geweest met ons Dienstenbureau.

- a. Het deputaatschap OBEnA heeft op de internetsite van onze kerken veel relevante informatie beschikbaar. Het betreft hier meerjaren onderhoudsplanningen (MJOP) voor het onroerend goed en een meer jaren financiële planning (MJFP) waar de kerken in een spreadsheet hun (toekomstige) ontvangsten en uitgaven kunnen invullen en hun financiële spankracht op termijn zichtbaar kunnen maken.
- b. Ook is op de internetsite (www.cgk.nl/obena) informatie beschikbaar voor alle kerkenraden en/of commissies van beheer met een uitgebreid pakket aan instructies voor de commissie van beheer en bijbehorende functies zoals: penningmeester, administrateur en kerkmeester e.d.
- c. Jaarlijks wordt er in november/december in De Wekker onder de rubriek Kerknieuws een bericht opgenomen, waarin wordt medegedeeld dat de MJOP'n en de steunaanvraagformulieren vanaf januari beschikbaar zijn en kunnen worden gedownload van www.cgk.nl/obena en ingevuld kunnen worden verzonden.
- d. De secundus deputaten ontvangen van elke vergadering de goedgekeurde notulen. Vervolgens wordt ieder jaar het financiële jaarverslag aan hen verzonden.
- e. Voorts ontvangen de secundi de rapportage aan de generale synode en bovendien worden zij eens per drie jaar - de synodale periode - uitgenodigd om een vergadering bij te wonen. Zij wonen een reguliere vergadering bij en worden dan geïnformeerd over de werkwijze en de gang van zaken en eventueel over nieuwe ontwikkelingen.
- f. Met deputaten DVAP is overleg over de start, uitvoering en afronding van uitkeringen aan predikanten die voor steun namens DVAP in aanmerking komen. OBEnA is van de besluiten van DVAP slechts uitvoerder.
- g. OBEnA participeert in de commissie partners zendingsgemeenten. Daarbij is OBEnA nadrukkelijk van mening dat de commissie PZG niet onder de vlag van OBEnA kan en zou moeten varen. PZG kan waarschijnlijk gezien de toetsing van initiatieven op missionair en diaconaal vlak, naast de zakelijke beschouwing door OBEnA, beter acteren als een zelfstandige commissie, waarin deputaten evangelisatie, diaconaat, zending en OBEnA participeren.
- h. Met het Dienstenbureau is wederom gesproken over het mogelijk via een centrale website eenduidig ontvangen en verwerken van cijfers van gemeenten. In PKN-kring is iets dergelijks geregeld voor een bedrag van € 5 per maand voor de daarbij ingezette software. Het Dienstenbureau ziet hiertoe nog geen mogelijkheden. Men wil eerst allerlei informatie op de diverse websites bundelen.
- i. Ook is gesproken over het mogelijk bij het Dienstenbureau centraliseren van de digitale informatievoorziening. OBEnA is in de afgelopen periode overstapt op de webservice van het Dienstenbureau.
- j. Het Dienstenbureau heeft ons indertijd voorgesteld, om conform opdracht aan hen van de GS 2010 te streven naar een centraal rekeningbeheer. De aangeboden rentevergoeding voor 2012 was daarbij 2,65%.
 - a) OBEnA beschikt over een flink belegd vermogen, dat onder regime van het door ons vastgestelde beleggingsstatuut wordt beheerd door een zeer ter zake deskundige beleggingscommissie. Daarbij worden resultaten geboekt die het door het Dienstenbureau voorgestelde rentepercentage nog steeds duidelijk te boven gaan. Onze rekening-courant lift overigens nu ook al mee in een groep rekeningen met andere deputaatschappen.
 - b) Na uitvoerig onderzoek is onze conclusie bevestigd, dat wij op dit gebied een hoog niveau aan professionaliteit in onze gelederen hebben. Het Dienstenbureau kan naar onze mening op dit moment daar niet in die zelfde mate in voorzien. Wij blijven dan ook zelfstandig ons vermogen en rekening-courant beheren.

- k. Er is overleg geweest met deputaten emeritikas en deputaten financiële zaken over de invoering van en de effecten op gemeenten en predikanten van de gewijzigde pensioenregeling voor predikanten.

Deputaten OBenA zijn tot de conclusie gekomen dat er binnen de bestaande richtlijnen van OBenA mogelijkheden liggen om in de extra lasten, die voor gemeenten voortvloeien uit de pensioenlasten, te voorzien. In die situaties dat gemeenten door de verhoging van de pensioenlasten in de problemen komen zullen deputaten OBenA met die gemeenten in contact treden om te kijken welke oplossingen mogelijk zijn.

Bovendien stelt deputaten OBenA voor om de afschaffing van het draagkrachtbeginsel in de instructie tot 1-1-2020 uit te stellen. Dit zorgt voor enige extra financieringsmogelijkheid voor de plaatselijke gemeente.

Voor de invloed op de financiële positie van de predikanten verwijzen wij u naar de uitkomsten van de enquête die onder predikanten is gehouden. Graag wijzen wij u daarbij op de verslaglegging bij deputaten emeritikas en deputaten financiële zaken. Deputaten OBenA volgen de richtlijnen van deputaten financiële zaken.

C. Adviezen naar aanleiding van de synode van 2013

De opdracht van de synode was:

1. Deputaten onderlinge bijstand en advies worden gesteund door deputaten contact met de overheid gevraagd zich te bezinnen op de begeleiding en de ondersteuning van gemeenten wier kerkgebouwen een gemeentelijk monument wordt.

Een document over monumenten is op de website van cgk.nl/obena geplaatst.

2. Deputaten OBenA wordt gevraagd de plaatselijke kerken te informeren en waar nodig te adviseren over de relevante gevolgen van het nieuwe bouwbesluit, de regelgeving omtrent de bedrijfshulpverlening en de Arboreggeving.

Binnen de kerk zijn veel mensen actief. De veiligheid van medewerkers, vrijwilligers en bezoekers in en om de kerk behoort tot de verantwoordelijkheid van de kerkenraad.

Welke eisen stelt de overheid aan hun veiligheid? Wat zegt de Arboret daarover? Waar moet de Bedrijfshulpverlening (BHV) aan voldoen? Wanneer moet een plaatselijke gemeente een Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) uitvoeren?

OBenA heeft over deze aspecten een notitie geschreven en alle plaatselijke gemeenten hierover geïnformeerd. Deze notitie is terug te vinden op de website van OBenA. Bovendien dient de website ook als kennisbank voor allerlei door OBenA verzamelde handige hulpmiddelen op dit terrein.

Aangaande Arbo, BHV en bouwbesluit zijn stukken op de cgk.nl/obena website geplaatst. In een nieuwsbrief zijn gemeenten op de aanwezigheid en de vindplaats van deze documenten gewezen.

3. Door deputaten contact met de overheid deputaten kerkelijke archieven en deputaten onderlinge bijstand en advies te ondersteunen in het ontwikkelen van beleid en herbestemming van kerkelijk (on) roerend goed en deputaten kerkerde en recht dienaangaande te voorzien van informatie ten behoeve van de door hen op te stellen handreiking voor op te heffen gemeente.

Er is geen overleg met OBenA geweest, maar er is wel over de gang van zaken bij opheffing van een gemeente een document opgesteld en aan de kerken gestuurd.

D. Voorstel voor solvabiliteitsfactor OBenA

Acta 2013-2 Tweede zitting Artikel 44 Onderlinge bijstand en advies

De generale synode besluit:

- Besluit 5. deputaten opdracht te geven in overleg te treden met deputaten financiële zaken om tot de vaststelling van één solvabiliteitsfactor te komen.

Naar aanleiding van het verzoek van de GS 2013 hebben deputaten OBenA grondig nagedacht over deze materie. De relevante overwegingen hebben wij vastgelegd in een nota d.d. 29 oktober 2014. Volledigheidshalve verwijzen wij naar deze nota, die als bijlage 4 bij dit rapport is opgenomen. De conclusie van OBenA was om de factor te handhaven op 2 ½. Deze nota is ter voorbereiding voor het overleg met deputaten financiële zaken in 2014 aan hen gestuurd.

Daar uit artikel 208 van de Acta GS 2013 bleek, dat de GS al besloten had om de solvabiliteitsfactor te stellen op 2, hebben deputaten OBenA op 16 maart 2016 deze factor van 2 integraal in hun solvabiliteitsnota overgenomen. Overigens blijven deputaten OBenA van mening dat een solvabiliteitsfactor van 2½ gewenst is. Voor de argumentatie verwijzen wij u naar bijlage 4 bij dit GS rapport.

E. Aanpassen van de instructie OBenA, t.a.v. draagkrachtbeginsel.

Zoals u bekend is loopt het ledenaantal van CGK Nederland de afgelopen jaren terug.

OBenA heeft wat meer ingezoomd op de ontwikkeling van het aantal leden bij gemeenten die tot het primaire aandachtsgebied (tot 250 leden) van dit deputaatschap behoren. Daarvoor heeft OBenA de ontwikkeling van het ledenaantal van de betreffende gemeenten over een periode van 10 jaar met elkaar vergeleken. De vergelijking tussen de jaren 2004 en 2014 geeft het volgende beeld:

Aantal gemeenten met een aantal leden van	In 2004	In 2014
0 - 100 leden	9	20
101-175 leden	32	28
176-250 leden	24	29
Totaal	65	77

Een aantal waarnemingen vanuit OBenA:

- Uit het overzicht blijkt dat de kleinschaligheid van de kleinere gemeenten (< 100 leden) zich doorzet.

- Het aantal gemeenten in die categorie breidt zich de afgelopen jaren duidelijk uit. In de laatste vijf jaren lijkt zich een versnelde daling van het aantal leden bij bepaalde kleinere gemeenten plaats te vinden.
- Wij constateren ook dat bijna de helft van de 28 gemeenten in de categorie 101-175 een ledenaantal heeft kleiner dan 125 leden. Op basis van de zichtbare trend dat ook het overgrote deel van die gemeenten een dalend ledenaantal heeft zal op basis van menselijke gedachten het aantal gemeenten met een ledenaantal onder de 100 leden in de komende jaren verder toenemen.
 - Indien de huidige trend zich in de komende jaren voortzet zal het aantal gemeenten in het aandachtsgebied van OBenA toenemen. Zeventien gemeenten hebben in 2014 een ledenaantal tussen 251-300 leden waarvan een groot aantal een duidelijk dalend aantal leden heeft.
 - Het is ook verheugend en dankbaar om te constateren dat een aantal gemeenten een duidelijke groei in leden laat zien. Binnen de door OBenA ondersteunde gemeenten denken wij daarbij onder meer aan de gemeente van Hardenberg die inmiddels doorgegroeid is naar een aantal leden van boven de 250 (2004: 193).

De trend van het afnemende ledenaantal heeft gevolgen voor de inkomsten van een plaatselijke gemeente. Dit zorgt, in combinatie met de toegenomen lasten (w.o. pensioenlasten) en door de Synode van 2013 besloten besparingen in de OBenA regeling, voor een druk op een aantal gemeenten om de exploitatie nog sluitend te krijgen.

OBenA ontvangt daarvoor ook af en toe signalen. De situatie is per plaatselijke gemeente verschillend en heeft soms ook weer andere dieper liggende oorzaken in de betreffende gemeenten. De problematiek is niet altijd zo maar op te lossen met een vergroting van de financiële vergoeding. Soms ontbreekt ook een visie van de gemeente op de langere termijn. Of vindt men het moeilijk om veranderingen binnen de plaatselijke gemeente geaccepteerd te krijgen. U kunt hierbij bijvoorbeeld denken aan een samenwerking/samenvoeging met een CGK gemeente in de omgeving of een samenwerking/samenvoeging met de plaatselijke gereformeerde kerk vrijgemaakt of een Nederlands gereformeerde kerk.

Voorstel:

De door de Synode van 2013 goedgekeurde aanpassing in de regeling voor OBenA voorzag onder meer in het volledig beëindigen van het draagkrachtbeginsel per 1.1.2017.

Op basis van de ontvangen signalen adviseert OBenA om de volledige afschaffing van het draagkrachtbeginsel met ingang van 1.1.2017 voorlopig op te schorten tot 1.1.2020.

Het zorgt ervoor dat gemeenten die ondanks de door OBenA uitgekeerde vergoeding voor predikantskosten nog steeds met een tekort kampen gedurende de komende synodale periode in aanmerking komen voor een extra financiële bijdrage doormiddel van een tegemoetkoming in de afdracht van de kerkelijke kassen. De jaarlijkse begrote kosten hiervoor voor OBenA bedragen € 37.000.

De aangepaste instructie luidt:

De steun voor draagkracht (deel teruggave van de betaalde kerkelijke kassen) wordt voor de periode 2017 t/m 2019 gehandhaafd op 30 %.

Op basis van de (financiële) ontwikkelingen in de komende periode en signalen uit de plaatselijke gemeenten zal OBenA voor de Synode van 2019 opnieuw voorstellen doen.

F. Financiële overzichten

Als onderbouwing van de begroting 2017 t/m 2019 zijn bij dit GS-rapport gevoegd de financiële overzichten:

- Bijlage 1. Overzicht van de baten en lasten 2015/2014/2013
- Bijlage 2. Vermogensopstellingen

Zoals in dit rapport al is opgemerkt onder A1 Algemeen in relatie tot onze bijlage 2 'Vermogensopstellingen' heeft de in 2013 begrote daling van ons eigen vermogen zich niet voortgezet. Wij willen expliciet benadrukken dat het beleggingsrendement (fors boven verwachting) heeft bijgedragen tot een hoger dan begroot niveau van het vermogen.

Ons eigen vermogen heeft een omvang die groter is dan noodzakelijk. Daarom is bewust gekozen voor een flink financieel tekort uitsluitend in de jaren 2017, 2018 en 2019.

Het gevolg hiervan zal zijn dat wij (volgens begroting) eind 2019 een eigen vermogen zullen hebben dat ligt op het niveau van de minimaal noodzakelijke omvang. Het eigen vermogen zal dan gedaald zijn van € 1,2 mln. eind 2015 naar circa € 0,7 mln. eind 2019.

De onzekere factor blijft daarbij de mogelijke losmaking van predikanten. In de begroting zijn wij uit gegaan van 1 predikant die in de synodale periode wordt los gemaakt en die via DVAP financieel ten laste van OBenA komt.

Gebaseerd op bovenstaande voorstellen is bijlage 3 opgesteld:

- Bijlage 3. Begroting van baten en lasten over de jaren 2017 t/m 2019

De overige instructies van OBenA blijven, uitgezonderd de volledige afschaffing van het draagkrachtbeginsel, ongewijzigd gehandhaafd.

Op basis van het voorgestelde beleid is voor de komende jaren een omslag voor OBenA nodig van € 2,75 (thans € 4,00). Belangrijk is het om daarbij opnieuw te vermelden dat de omslag met ingang van 2020 weer terug moet naar het niveau van 4,00.

G. Voorstel tot décharge

Deputaten stellen voor:

In te stemmen met het door hen gevoerde beleid en het financieel beheer, en hen daarvoor te déchargeren.

O. Zuidema, voorzitter

G. Noorlandt, secretaris

J. Verhoef RA, penningmeester

Bijlage 1**Overzicht van de baten en lasten 2015, 2014 en 2013**

	Begroting 2015	Rekening 2015	Rekening 2014	Rekening 2013
	€	€	€	€
Baten				
Bijdrage kerken (omslag)	296.000	296.741	290.386	297.092
Intrest- en dividendbaten	24.000	27.132	49.419	48.790
Koersresultaat		28.119	95.861	65.145
Giften en legaten		12	12	10.008
Inkomsten	<u>320.000</u>	<u>352.004</u>	<u>435.678</u>	<u>421.035</u>
Begroting 2015, zoals vastgesteld door de generale synode van 2013				
Lasten				
Bijdragen kerkbouw	50.000	115.625	41.095	13.514
Bijdragen predikantskosten	260.000	153.600	245.605	219.104
Draagkrachttuitkeringen	37.000	36.690	32.735	45.007
Overige uitkeringen				
Bijstandsuitkeringen DVAP	20.000	23.616	-27.473	242.908
Algemene kosten				
Diverse kosten	18.000	14.259	15.011	14.837
Totaal	<u>385.000</u>	<u>343.790</u>	<u>306.973</u>	<u>535.370</u>
Saldo	<u>-65.000</u>	<u>8.214</u>	<u>128.705</u>	<u>-114.335</u>

Bijlage 2**Vermogensopstellingen****Balans per ultimo 2015, 2014, 2013**

	31-12-2015		31-12-2014		31-12-2013	
	€	€	€	€	€	€
Activa						
Beleggingen	1.731.104		1.768.647		1.494.800	
Vorderingen	27.404		24.898		41.974	
Liquide middelen	137.321		134.607		439.247	
	<u>1.895.829</u>		<u>1.928.152</u>		<u>1.976.021</u>	
Passiva						
Eigen vermogen	1.206.395		1.198.181		1.069.476	
Voorziening DVAP	175.000		200.000		295.000	
Schulden op korte termijn	514.434		529.971		611.5454	
	<u>1.895.829</u>		<u>1.928.152</u>		<u>1.976.021</u>	

Het verwachte eigen vermogen per ultimo 2016

Aangezien de prognose 2016 een verwacht resultaat aangeeft van *nihil* is het verwachte eigen vermogen per ultimo 2016 gelijk aan het eigen vermogen per ultimo 2015.

Het verloop van het eigen vermogen in de begrotingsjaren 2017 t/m 2019

Verloop	2017	2018	2019
	€	€	€
Eigen vermogen per 1/1	1.206.395	1.058.395	902.395
Resultaat volgens begroting	-148.000	-156.000	-167.000
Eigen vermogen per 31/12	<u>1.058.395</u>	<u>902.395</u>	<u>735.395</u>

Bijlage 3: begroting 2017-2019

	Realisatie		Prognose		Begroting 2017 t/m 2019			Toelichting op de begroting 2017 t/m 2019
	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
Baten				€	€	€	€	
Bijdrage kerken (omslag)	290.386	296.741	290.000	877.127	193.375	199.375	598.125	Uitgaande van een gemiddeld aantal leden van 72.500.
Interst- en dividendbaten	37.719	27.132	25.000	89.851	24.625	19.625	58.875	Interst- gerekend is met 1%, restant betreft verwacht dividend. Door de begropte tekorten daait de beleggingsportefeuille. De interest- en dividendbaten zullen dus ook dalen.
Koersresultaten	107.561	28.119	0	135.680	-	0	0	
Giften en legaten	12	12	0	24	-	0	0	
Totaal inkomsten	433.678	352.004	315.000	1.102.682	224.000	219.000	657.000	
Lasten								
1. Uitkeringen kerken:								Sinds besluit GS2013 geen nieuwe toeleggingen steun kerkbouw. De begrotingsbedragen vloeden voort uit per ult. 2013 bestaande verplichting en. Verwachte stijging in ObenA gemeenten + jaarlijkse stijging traktementen 1%. GS 2018 heeft besloten m.i.v. 2017 de draagkracht steun af te schaffen. Vooral ObenA thans: steun handhaven. Tevens benaam ObenA-gemeenten. Het cursief gedrukte bedrag in 2017-2019 betreft het gevolg van nieuw beleid.
a. bijdragen kerkbouw	41.095	115.625	80.000	236.720	70.000	60.000	50.000	Indien predikanten worden "losgemaakt" van hun gemeente, kan dat leiden tot aanzienlijke kosten (gezegde bedragen). De werkelijkheid kan daardoor fors afwijken van de bedragen uit bijgaande begroting.
b. bijdragen predikantskst.	245.605	153.600	177.000	576.205	190.000	200.000	210.000	In deze begroting is gerekend met 1 losgemaakte predikant per GS-periode.
c. draagkrachtuitkeringen	32.735	36.890	37.000	106.425	37.000	40.000	45.000	In GS-jaar (2016/2019) traditioneel iets hogere (reis/vergader)kosten.
2. Overige uitkeringen:								De lasten bedragen in deze periode gemiddeld € 376.000. Gelet op de solvabiliteitsfactor van 2 is een minimum eigen vermogen benodigd van € 752.000. Gezien het huidige vermogen van € 1,2 mln. is een tekort van circa € 500.000 over 3 jaar verdedigbaar. Gevolg hiervan is dat een lagere omslag kerkelijke kassen dan € 4,00 verantwoord is.
a. Bijstandsuitk. DVAP	-27.473	23.616	5.000	1.143	60.000	60.000	60.000	
3. Algemene kosten:								
a. diverse kosten	15.011	14.259	16.000	45.270	15.000	15.000	16.000	
Totaal uitgaven	306.973	343.790	315.000	985.763	372.000	375.000	381.000	
Saldo	126.705	8.214	0	136.919	-148.000	-156.000	-167.000	
Aantal (doop) leden CGK.								
Inkomsten bij omslag	73.693	73.150	72.500	72.500	72.500	72.500	72.500	

€ 4,00

€ 2,75

N.B. Door de beleggingsresultaten in 2014 en 2015 heeft ObenA nu een vermogen, dat aan de te ruime kant is. Daarom is (tijdelijk) een negatief exploitatiesaldo verdedigbaar en wordt een omslag kerkelijke kassen voorgesteld van € 2,75 i.p.v. € 4,00. Dit betekent tevens dat m.i.v. 2020 de omslag zal worden teruggebracht naar het normale niveau van € 4,00 per lid.

Toelichting:

In ons rapport GS 2016 is op pagina 3 onder punt m. een uitgebreide toelichting opgenomen. Kern hiervan is dat de omvang van het huidige vermogen beduidend meer is dan minimaal gewenst is, gelet op de solvabiliteitsfactor. Daarom achten deputaten ObenA een interen op het vermogen van circa € 500.000 over 3 jaren verantwoord. Dit voordeel komt ten goede aan het geheel van de kerken via een **substantiële verlaging** van de omslag kerkelijke kassen **met 31,25%** van € 4,00 per (doop)lid naar € 2,75 per (doop)lid. **NB: Dit betekent tevens dat m.i.v. 2020 (als het gewenste niveau van het eigen vermogen bereikt is) de omslag weer naar het normale niveau van € 4,00 zal worden teruggebracht.**

Bijlage 4

Onderzoek naar de voor OBEnA noodzakelijke omvang solvabiliteitsfactor

Betreft: minimum vereist eigen vermogen van deputaten OBEnA

Aan : Deputaten FZ
D.d. : 29-10-2014

1. Aanleiding

In onze jaarrekening wordt al meer dan 10 jaar lang berekend hoe hoog het eigen vermogen van deputaten OBEnA minimaal dient te zijn. Sinds 8 oktober 2003 hanteert OBEnA hiertoe de factor 2½ maal de jaarlijkse lasten.

In de 'Instructie voor het opmaken van de jaarrekeningen van kashoudende deputaatschappen' van DFZ (deputaten financiële zaken) d.d. 31 maart 2010 en d.d. juli 2013 wordt *geen* concrete norm genoemd.

Tijdens de GS2013 heeft deputaten financiële zaken onderzoek gedaan naar de solvabiliteitsfactor, zoals die door de verschillende kashoudende deputaatschappen wordt gehanteerd. Daaruit bleek dat de meeste deputaatschappen een norm van 1 hanteren, emeritikas hanteert de factor 1½ en deputaten OBEnA hanteert de norm 2½.

In de brief van 7 januari 2014 van (het moderamen van) de generale synode 2013 (besluit a.4): worden *deputaten OBEnA opdracht gegeven in overleg te treden met deputaten financiële zaken om tot vaststelling van één solvabiliteitsfactor te komen.*

Deze nota beoogt daarop een reactie te geven. Daarbij wordt ingegaan op:

- de besluitvorming in 2003 (paragraaf 2);
- de norm van deputaten financiële zaken (DFZ, paragraaf 3);
- de tekst in de jaarrekening van OBEnA inzake het minimum vereist eigen vermogen (paragraaf 4);
- de voornaamste overwegingen omtrent het huidige minimum eigen vermogen (paragraaf 5);
- de voorlopige conclusies (paragraaf 6) en besluit OBEnA (paragraaf 7);
- advies/verzoek aan DFZ (paragraaf 8).

2. Besluitvorming in 2003: tekst notulen van 8 oktober 2003

In de vergadering van deputaten OBEnA van 8 oktober 2003 is besloten om de huidige norm van 2½ te gaan hanteren.

De notulen van 8 oktober 2003 melden daarover bij agendapunt 6 onder het kopje:
Concepto begroting synode periode 2005-2007:

De begroting is aangepast aan de realiteit van de daling van de steunuitkeringen. De steun aan rente en aflossing voor de kerkbouw is zeer sterk gedaald en de predikantskosten enigszins stabiel evenals de draagkrachtuitkeringen. Als gevolg van het grote eigen vermogen (€ 1.4 miljoen) teren we in met € 125K per jaar. De benodigde omslag per (doop)lid komt dan op € 1.85. Hopelijk wordt dit voorstel aanvaard door de Generale Synode.

Er volgt een korte discussie over de hoogte van het verantwoorde reservevermogen van deputaten OBEnA. Daar wij te maken hebben met een moeilijk voorspelbaar uitgavenpatroon zouden wij redelijkerwijs op 2,5 maal het uitgavenniveau kunnen gaan zitten i.p.v. het door deputaten Financiële Zaken geadviseerde 1,5 maal.

Conclusie: De voornaamste reden betrof het moeilijk voorspelbare uitgavenpatroon.

3. De norm van DFZ: Tekst 'Instructie voor het opmaken van de jaarrekeningen van kashoudende deputaatschappen' van deputaten financiële zaken d.d. 31 maart 2010, herzien d.d. juli 2013.

In de 'Instructie voor het opmaken van de jaarrekeningen van kashoudende deputaatschappen' van DFZ d.d. 31 maart 2010 wordt *geen* concrete norm genoemd.

De letterlijke tekst van de instructie, artikel 3.2.4. inzake 'eigen vermogen' luidt:

Het eigen vermogen van de deputaatschappen dient als buffer in geval van stagnatie in de inkomsten. Het eigen vermogen is het saldo van bezittingen minus de schulden en voorzieningen. Bij het eigen vermogen dient aangegeven te worden wat de norm voor het eigen vermogen van het Deputaatschap is (garantievermogen) en in hoeverre het eigen vermogen hiervan afwijkt. Het door het Deputaatschap vastgestelde garantievermogen is beklemd en mag in principe niet worden gebruikt.

Conclusies: Opmerkelijk is:

1. DFZ sinds 2010 *wel* een *kwalitatieve* norm hanteert (het eigen vermogen dient als buffer in geval van stagnatie van de inkomsten), maar *geen kwantitatieve* norm hanteert.
2. Juist de onvoorspelbaarheid van de uitgaven is voor OBEnA van belang. Een buffer is dus niet zo zeer nodig voor stagnatie van de **inkomsten**, maar een buffer is vooral nodig i.v.m. onverwachts grote **uitgaven**. Daarbij is vooral de onvoorspelbaarheid van DVAP - uitgaven belangrijk om te noemen.

4. Tekst in Jaarrekening 2013 deputaten OBEnA m.b.t. eigen vermogen

Jaarlijks wordt in onze jaarrekening een berekening opgenomen van het minimaal vereiste eigen vermogen van deputaten OBEnA.

In de jaarrekening 2013 is in het voorwoord van het moderamen op pagina 5 opgenomen:
Deputaten hebben zich in hun vergadering van 8 oktober 2003 gebogen over de gewenste c.q. de nood-

zakelijke minimum hoogte van het Eigen Vermogen. Daar het deputaatschap te maken heeft met een moeilijk voorspelbaar uitgavenpatroon wordt het als redelijk geacht het minimum Eigen Vermogen te bepalen op tenminste 2½ maal de jaarlijkse lasten i.p.v. de door de deputaten Financiële Zaken (destijds) geadviseerde factor 1½. Uitgaande van de thans geschatte toekomstige jaarlijkse uitkeringen van circa € 400.000 wordt het vereiste minimum Garantievermogen thans geschat op circa € 1.000.000. De verwachting is dat door een stijging van de uitkeringen aan het einde van de lopende GS-periode (ultimo 2016) het Garantievermogen ongeveer op het gewenste niveau ligt.

Conclusie: Een vergelijkbare tekst maakt (sinds 2003) al meer dan 10 jaar onderdeel van de jaarrekening van de deputaten OBEnA.

5. Besluit GS 2013, zie Acta 2013 (artikel 208)

Uit artikel 208 van de Acta 2013 blijkt dat de GS 2013 heeft besloten de solvabiliteitsfactor voor OBEnA vast te stellen op 2. Hierover heeft destijds geen afstemming met OBEnA plaatsgevonden.

6. Overwegingen m.b.t. het huidige minimum eigen vermogen

De voornaamste overwegingen, die medio 2014 actueel zijn, betreffen:

- Het is veelvuldig gebleken dat de voorspelling van het uitgavenpatroon van OBEnA, hoe zorgvuldig ook gedaan, niet overeenkomt met de latere realiteit.
- Steeds meer gemeenten met een predikant zakken onder de 250 leden, en kunnen daardoor steun aan OBEnA vragen.
- De tekorten per steunontvangende gemeente stijgen, enerzijds door minder leden, anderzijds ten gevolge van de economische crisis.
- OBEnA gaat langjarige verplichtingen aan jegens steunontvangende gemeenten (gemiddeld staat een predikant 7 jaar in een gemeente). Alleen al om deze reden is het niet opportuun om een 'buffer' aan te houden ter grootte van de uitgaven van 1 (!!!) jaar.
- Vooral de DVAP-uitkeringen veroorzaken forse schommelingen. Wellicht ten overvloede: voor DVAP zelf is geen eigen omslag kerkelijke kas vastgesteld;
- Bovendien: De verplichtingen jegens predikanten in de DVAP-regeling gelden voor OBEnA 3 jaren.
- Indien onverhoopt in het jaar van, of direct na, de GS meerdere predikanten zouden worden losgemaakt van hun gemeente en voor rekening van OBEnA zouden komen, dan heeft dat een grote financiële impact. Indien een solvabiliteitsfactor van slechts 1 wordt gehanteerd, kan het Eigen Vermogen onvoldoende blijken om de volgende GS te halen en kunnen steunbedragen niet bij voortdurende gegarandeerd worden. Op basis hiervan kan overwogen worden de solvabiliteitsfactor te verhogen van 2½ naar 3.
- Voor de huidige periode (2014-2016) geldt voor OBEnA een beperkte omslag kerkelijke kassen, waardoor we (overigens bewust) op het vermogen interen.
- DFZ hanteert sinds 2010 geen kwantitatief opgelegde standaard solvabiliteitsfactor, wel hanteert DFZ een kwalitatieve norm (zoals eerder al benoemd).

Onderstaand cijfermatig overzicht toont aan dat met name de laatste jaren de steunbedragen stijgen!

Jaar	Daadwerkelijk uitbetaalde steun	% toename
2007	€ 261.015	
2008	€ 270.028	3,45%
2009	€ 261.242	-3,25%
2010	€ 282.690	8,21%
2011	€ 346.795	22,68%
2012	€ 334.625	-3,51%
2013	€ 413.725	23,64%

T.o.v. 2007 zijn de uitgaven over 2013 met **58%** gestegen. Overigens gaan de uitgaven vanaf 2014 met circa € 100.000 dalen i.v.m. de doorgevoerde bezuinigingen (GS 2013).

Daar staat tegenover dat de DVAP-uitkeringen momenteel jaarlijks eveneens € 100.000 per jaar bedragen. Tegenover deze ruim € 400.000 uitgaven staan inkomsten van € 300.000, te weten € 4 omslag * 75.000 leden.

Volledigheidshalve laat ik u hierbij het verloop van ons eigen vermogen zien in de afgelopen 3 jaren (*bron: Jaarrekening OBEnA*):

2011	€ 1.252.022
2012	€ 1.183.811
2013	€ 1.069.476

Hieruit blijkt een afname van **15%** in twee jaren.

Conclusies:

1. De aanvragen voor OBEnA zijn de afgelopen jaren fors gestegen, zowel in aantal als in bedragen. Dit komt vooral door de toename van het aantal kleine CGK-gemeenten (o.a. door kerkverlating) en door het economisch klimaat (waardoor er minder giften etc. per gemeente binnenkomen).
2. De verwachting is dat het aantal aanvragen voor OBEnA de komende jaren verder zullen stijgen.
3. Het eigen vermogen van OBEnA is in de afgelopen 2 jaren met 15% afgenomen.
4. OBEnA kent door de jaren heen sterk wisselende uitgaven, vooral i.v.m. DVAP-uitkeringen. I.v.m. de onverhoopt extra uitgaven bij losgemaakte predikanten dient extra buffer te worden aangehouden.
5. OBEnA kent langjarige verplichtingen, zowel jegens gemeenten als jegens DVAP-predikanten.

7. *Voorlopige conclusies*

- DFZ heeft geen concrete opgelegde standaard solvabiliteitsfactor (wel een kwalitatieve norm, niet een kwantitatieve norm).
- Aan de kwalitatieve norm van DFZ voldoet OBEnA al jaren.
- OBEnA kent diverse *langjarige* verplichtingen:
 - o jegens steunontvangende gemeenten met een eigen predikant; en
 - o jegens predikanten in de DVAP-regeling.
- OBEnA kent een uitgavenpatroon, dat moeilijk goed te voorspellen is. Daarbij is al wel jaren de tendens aanwezig van stijgende uitgaven.
- Een kwantitatieve norm dient zodanig ruim te zijn dat tenminste de verplichtingen tot aan de eerstvolgende generale synode kunnen worden nagekomen.
- Alles overwegend: handhaving door OBEnA van de huidige solvabiliteitsfactor 2½.
- Alternatief is te werken met het besluit van de GS 2013 (solvabiliteitsfactor 2) en iedere GS-periode deze factor te evalueren en te bepalen of OBEnA in de komende 3 jaar nog haar verplichtingen kan nakomen.

8. *Besluit van Deputaten OBEnA d.d. 29-10-2014*

- Instemming door vergadering met voorliggende nota.
- Informeren van deputaten financiële zaken inzake het genomen besluit.
- Aanvragen gesprek met DFZ, ten einde toelichting te geven op genomen besluit.
- Handhaving door OBEnA van de huidige solvabiliteitsfactor 2½.

9. *Advies aan deputaten financiële zaken*

- Handhaving van de huidige *kwalitatieve* norm: *Het eigen vermogen van de deputaatschappen dient als buffer ... etc. ...* Zie verder artikel 3.2.4 van de instructie van DFZ van juli 2013.
- Geen opname in de instructie van DFZ van een *kwantitatieve* norm.
- Indien DFZ toch onverhoopt een kwantitatieve norm wenst op te nemen in haar instructie, dan gaarne tevens de mogelijkheid opnemen voor *onthefing* aan een individueel deputaatschap.
- Een onverhoopt (eventuele) kwantitatieve norm dient zodanig ruim te zijn dat tenminste de verplichtingen tot aan de eerstvolgende generale synode kunnen worden nagekomen. Uitgaande van jaar 1 ná een GS-jaar is een solvabiliteitsfactor van 3 te overwegen i.p.v. de huidige 2½. De voorkeur van deputaten OBEnA gaat uit naar, gelet op alle voornoemde argumenten, handhaving van de huidige solvabiliteitsfactor 2½.

Aldus vastgesteld te Amersfoort, 29 oktober 2014.

BIJLAGE 79

Artikel 182

Rapport 4 van commissie 6 inzake het rapport van deputaten onderlinge bijstand en advies

Uw commissie heeft ter voorbereiding van onze behandeling van dit rapport vooraf per e-mail een aantal informatieve vragen gesteld aan deputaten OBEnA. Ook is er daarna een gesprek met hen geweest. Uw commissie wil over de volgende onderwerpen haar overwegingen met u delen voordat we tot een besluitvoorstel komen.

Algemeen

De deputaten hebben regelmatig en soms ook intensief contact met de gemeenten waaraan steun wordt verleend. Dat brengt heel wat tijdsbesteding met zich mee en we zijn dankbaar dat deze broeders die tijd ook kunnen besteden. Het is ook een reden voor het aantal deputaten en secundi (regionale spreiding). Binnen het deputaatschap is ook veel kennis aanwezig over beleggen. Er is een eigen beleggingscommissie die, in tegenstelling tot andere deputaatschappen waar sprake is van belegd vermogen, zelfstandig deze beleggingen beheert (mede op basis van adviezen van de Rabobank, waar de beleggingsrekening wordt aangehouden). Rondom het komen tot een centraal beleggingsstatuut komen we hierop nog terug in het rapport over het verslag van deputaten financiële zaken.

Trendanalyse

Deputaten OBEnA maken zich zorgen over de trends die zij waarnemen en hebben vanuit de jaarboekjes 2004-2014 een eigen onderzoekje gedaan naar de omvang van CGK-gemeenten. Het beeld dat daaruit tevoorschijn komt stemt niet tot vreugde. Er blijkt enerzijds een soort ondergrens uit qua ledenaantal waarbij nog volledig een eigen herder en leraar bekostigd kan worden (tussen 150 en 200, blijkt ook uit contacten met andere kerkverbanden) en anderzijds is duidelijk te zien dat er steeds meer gemeenten (zullen) komen die deze grens neerwaarts passeren. Ook zijn er verschillende initiatieven (zoals zendingsgemeenten) die juist ver onder die grens beginnen, maar voor uitgroei een betaalde kracht dringend nodig hebben. Hier en daar nemen gemeenten zelf initiatief tot samengaan met andere gemeenten (binnen en buiten CGK-verband), maar krijgen daarbij ook wel te maken met weerstand in de eigen gemeente tegen dergelijke veranderingen. In veel gemeenten, groot en klein, is er een risico dat samenhangt met de vergrijzing. Oudere gemeenteleden zijn meestal trouwer in hun kerkelijke bijdrage dan jongeren en geven doorgaans ook beduidend meer. Door pensionering of overlijden zitten deze giften echter wel in de gevarenzone. Daar komt bij dat het landelijke politieke klimaat steeds meer streeft naar diversiteit op de arbeidsmarkt, waardoor eenverdienersgezinnen - waarmee we binnen de kerken meer te maken hebben dan in de doorsnee maatschappij - steeds verder in de knel komen.

Het bovenstaande komt niet alleen vanuit deputaten OBEnA op de tafel van commissie 6. Soortgelijke problematiek en zorgen zien we in de rapporten van deputaten voor financiële zaken, emeritikas, verschillende instructies en een revisieverzoek die op de synodetafel liggen. Onderwerpen die hierin aan de orde komen zijn:

- offervaardigheid;

- problematiek gedifferentieerde gemeentesamenstelling;
- pensioenpremie druk;
- niet betalende leden;
- onderlinge (financiële) solidariteit tussen gemeenten;
- tering naar de nering moeten (durven?) zetten, in plaatselijke kerken, maar ook in ons kerkverband;
- vasthouden aan oude culturen / gewoontes; weerstand tegen veranderingen;
- de structuren van gemeenten en kerkverband.

Al met al komt er een zeer zorgelijk beeld naar voren waarop verschillende deputaatschappen wel een antwoord proberen te vinden, maar dan vooral vanuit hun eigen perspectief, wat uiteraard begrijpelijk is. Uw commissie vraagt zich af of het niet hoog tijd wordt om te komen tot een studiec commissie met een wat bredere horizon om zich te buigen over een beleid en oplossingsrichting hoe we hier op de middellange termijn mee om moeten gaan. Het is duidelijk dat het hier niet alleen gaat over financiële en beheer-aspecten, maar ook over een visie op ons kerkmodel, over onderlinge eenheid en verscheidenheid, over reageren op maatschappelijke ontwikkelingen, en meer. Concreete vragen van financieel-technische aard waarmee deze commissie of taakgroep dan te maken krijgt zijn onder andere:

- past de norm voor een minimale bijdrage van eigen leden die nu door OBenaA wordt gehanteerd (€ 275,- per [doop]lid) nog wel bij de huidige ontwikkelingen of moet deze naar boven bijgesteld worden?;
- mag van een financiële steun ontvangende gemeente niet ook verlangd worden dat er een toekomstplan ligt hoe verder te gaan; steun vanuit het kerkverband kan toch niet alleen bedoeld zijn om het moment uit te stellen dat de laatste het licht uit doet?;
- wat betekent het voor de onderlinge solidariteit als er verhoudingsgewijs steeds meer kleine gemeenten komen, dat betekent immers dat de financiële lasten bij een steeds kleinere groep van grote gemeenten komen te liggen;
- zou de visie op de plaatselijke gemeente ook niet opnieuw tegen het licht gehouden moeten worden in die zin dat als kleine gemeenten zelfstandig willen blijven dit ook tot uiting moet komen in een veel grotere bereidheid tot financiële offers?;
- is onze kerkelijke structuur met hoge bovenplaatselijke lasten op termijn houdbaar?;
- hoe gaan we om met de omslag voor gemeenten waar een hoge aanwas is van buitenaf, terwijl die nieuwe leden vaak nog weinig besef hebben van persoonlijke financiële verantwoordelijkheid voor de gemeente?

In een instructie van de PS van het Zuiden is naar aanleiding van soortgelijke overwegingen sprake van het instellen van een taakgroep. Vanuit het bovenstaande ondersteunt uw commissie 6 dat van harte en zullen hierover verder overleggen met commissie 2, aan wie genoemde instructie ter voorbereiding is toevertrouwd.

Doelgroep

Deputaten vroegen onze aandacht voor de waarneming dat zij er ook zijn voor advies aan alle lokale kerken, niet alleen de kerken die financiële steun ontvangen. Voorbeelden zijn adviezen hoe om te gaan met veiligheid (BHV, ontruimingsplan) of het bouwbesluit. Maar documenten daarover op de website worden soms slecht gevonden doordat kerken die geen steun ontvangen menen dat ze in het OBenaA-deel niets te zoeken hebben. Trouwens: ook documenten die wel primair zijn bedoeld voor steun ontvangende gemeenten kunnen van nut zijn voor anderen, zoals het meerjarenonderhoudsplan en de daarvoor ontwikkelde normen en procedures.

Wellicht is een oplossing dergelijke algemene advieszaken op de website van het dienstenbureau te voorzien van een eigen ingang daarvoor of een gemakkelijker vindbaarheid van dergelijke documenten te realiseren; we zullen dit met hen overleggen.

Kerkelijke financiële gegevens

Deputaten zouden graag zien dat er een mogelijkheid komt de financiële jaargegevens van alle gemeenten op uniforme manier via de CGK-website in te zamelen. Zij hebben nu al een fraaie spreadsheet daarvoor (het meerjarenfinancieelplan, MJFP) dat echter alleen gevraagd wordt in te vullen in bijzondere omstandigheden, bijvoorbeeld als steun ontvangende gemeenten toestemming vragen een predikant te mogen beroepen. Dit betekent ook dat OBenaA van de steunaanvragende gemeenten hun jaargegevens ontvangt in van elkaar verschillende formaten en samenstellingen, wat de onderlinge vergelijkbaarheid bemoeilijkt. Desgevraagd is ons echter duidelijk geworden dat deputaten met hun voorstel alle CGK-gemeenten op het oog hebben. Het is niet geheel duidelijk waarom het goed zou zijn te komen tot zo'n algemene uniforme gegevensverzameling. Uw commissie kan wel wat voorbeelden verzinnen (zoals dat dit mooie input levert voor de commissie/taakgroep die hierboven werd genoemd, of OBenaA in staat stelt beter in te schatten of gemeenten zich zullen gaan melden voor steun), maar we zien ook heel wat bezwaren:

- Het vraagt extra inspanning en wellicht ook kosten van de plaatselijke kerken, terwijl de toegevoegde waarde voor die kerken weinig tot niets lijkt te zijn.
- Hoe zouden samenwerkingsgemeenten hiermee om moeten gaan? Die hebben als regel één ongedeelde begroting, maar die in te voeren vertekent dan het totaalbeeld.
- Lokale kerken zijn onafhankelijke rechtspersonen, kun je die zomaar vragen hun financiële gegevens in te leveren? We denken van niet.

We nemen daarom het voorstel hierover van deputaten niet mee in ons eigen besluitvoorstel. Daarnaast staat het deputaten vrij om te overwegen ter bevordering van vergelijkbaarheid van wel steun ontvangende gemeenten deze alle te vragen jaarlijks de MJFP in te vullen, maar daarvoor is geen opdracht van de synode nodig.

Instructies

Verschillende instructies raken het werkveld van OBenaA. Zonder nu al tot besluitvoorstellen te komen zijn daarover de volgende opmerkingen te maken:

- PS van het Zuiden over problematiek kleine kerken: deze instructie sluit nauw aan bij de trendanalyse

- van OBEnA die we eerder bespraken. De instructie is primair in behandeling bij commissie 2, waarmee we deze instructie ook gezamenlijk bespraken. Een besluitvoorstel over deze instructie zal door commissie 2 worden gemaakt.
- PS van het Westen over duurzaamheid: deputaten OBEnA lieten ons weten op zich sympathiek te staan tegenover een initiatief tot duurzaamheid en goed rentmeesterschap. Maar tevens dat nieuwe investeringen in duurzaamheid inderdaad niet meetellen in de berekeningen voor ondersteuning en ze dat eigenlijk wel zo willen houden. Met name omdat de (behoorlijk riante) regeling voor groot onderhoud alleen gaat over al bestaande voorzieningen. Als de instructie wordt overgenomen zal de financiële impact voor OBEnA naar verwachting niet groot zijn, maar deputaten willen wel waken voor wildgroei aan allerlei aparte regelingen naast die voor groot onderhoud, wat zou leiden tot onoverzichtelijkheid en (financiële) onbeheersbaarheid. Bovendien is door de bestaande korting voor kerken op de energiebelasting de terugverdientijd bijna twee keer zo lang als voor particulieren. Je kunt je ook ernstig afvragen of kerken voor dergelijke investeringen naar het kerkverband moeten kijken of naar de eigen gemeente. We hebben deze opmerkingen doorgegeven aan commissie 5, waar deze instructie op de agenda staat.
 - PS van het Noorden over OBEnA: De PS vraagt aandacht voor het effect van de 5% korting op steun voor predikantskosten waartoe de vorige generale synode besloot. Deputaten lieten ons weten dat het effect daarvan natuurlijk altijd mag worden geëvalueerd, maar dat terugdraaien wel extra kosten met zich mee zou brengen van € 45K - 50K (omslag € 0,65 - 0,70). Verder wezen deputaten ons er op dat als stijging van predikantskosten, bijvoorbeeld door het betalen van pensioenpremie, gaat leiden tot een exploitatietekort, de betreffende gemeente zich op grond van de bestaande regeling met een verzoek om steun tot OBEnA kan richten. Een besluitvoorstel over deze instructie zal door ons in een apart rapport (nummer 6) worden aangeboden.

Financieel-technische zaken

Het rapport van deputaten geeft ons aanleiding uw aandacht te vragen voor de volgende punten:

- In 2013 besloot de synode dat er bezuinigd moest worden in de uitgaven van OBEnA. Toch stellen deputaten nu een tijdelijke verlaging voor van de omslag, wat wij als commissie 6 uiteraard op zich toejuichen. Wel levert dit de vraag op of wij dan nu ook al moeten besluiten over de omslag vanaf 2019 zoals de wens is van deputaten; we komen hier in ons rapport over de omslagen op terug. Daarnaast stellen deputaten voor om het besluit uit 2013 om in 2017 te stoppen met de draagkrachtsteun nu nog niet uit te voeren. Eén en ander werd mogelijk door forse meevallers in het beleggingsresultaat van de afgelopen jaren. Dat betreft dus voor zover we nu kunnen voorzien een eenmalige meevaller. Het voorstel van deputaten tot opschorting van het stoppen met draagkrachtsteun lijkt ons daarom gepast, want heeft eveneens een eenmalig karakter, in tegenstelling tot eventuele (ook denkbare) voorstellen over het terugdraaien van bezuinigingen waartoe werd besloten. We nemen het betreffende voorstel van deputaten dan ook over.
- In verschillende rapporten (OBEnA, DFZ, LKB) komt de kwestie aan de orde over het wel of niet meedoen van OBEnA aan centraal rekeningenbeheer bij het LKB. Overigens loopt de eigen rekening van OBEnA wel mee in de door het LKB gemaakte afspraken met de Rabobank over hogere te vergoeden rente. Wij constateren dat er sprake is van nogal wat verarring over wat centraal rekeningenbeheer nu feitelijk inhoudt (met name of het hier dan wel of niet gaat over beleggingen), wat dan de voor- en nadelen zijn en zien dat de onderlinge communicatie hierover niet optimaal is. Wij proberen eventueel hierin meer klaarheid te scheppen met alle betrokkenen. Vooralsnog is uw commissie van mening dat deze kwestie dient te worden opgelost via onderling overleg en overtuigende argumenten, en niet door middel van dwingende opdrachten.
- Ook over de solvabiliteitsfactor is enige verarring. De vorige synode stelde die voor OBEnA vast op 2,0 en daarmee hebben deputaten dan ook keurig rekening gehouden in hun begroting, terwijl ze voordien 2,5 hanteerden. Deputaten zouden graag terug willen naar die 2,5 en vroegen in hun rapport een besluit 'om de factor 2,5 te handhaven' - wat dus eigenlijk moest zijn 'hun voorstel te komen tot 2,5 te handhaven'. Het voornaamste argument hiervoor is dat de mogelijke uitkeringen in het kader van DVAP zeer onzeker zijn, maar ook meteen heel hoog. We leggen hierover nu geen besluitvoorstel bij u neer en komen daar later op terug rond het besluit van DFZ tot handhaving van de huidige solvabiliteitsfactoren voor alle deputaatschappen.
- Tenslotte wil uw commissie er ter vermijding van onnodige vragen nog eens extra op wijzen dat bijlage 4 van het deputatenrapport geschreven is in 2014 en dus cijfers bevat die niet vergeleken kunnen worden met andere cijfers uit het rapport.

Interactie met andere deputaatschappen

Deputaten OBEnA gaven aan een goede relatie te hebben met het LKB, waarmee verschillende zaken werden besproken, overigens zonder dat dit altijd tot overeenstemming leidde. Deputaten merken op dat het LKB geen of weinig beleggingskennis in huis heeft, maar dat lijkt ons gezien de taakstelling ook wel logisch.

In de relatie met DFZ zien we ruimte tot verbetering. Op verschillende fronten lijken partijen moeizaam met elkaar in contact te kunnen komen. Wederzijdse beelden over een centraal beleggingsstatuut wijken erg van elkaar af, DFZ beoordeelde een andere begroting dan die wij ontvingen (vandaar uitgangspunt DFZ dat gevraagde omslag € 2,00 zou zijn in plaats van € 2,75), de al genoemde discussies over centraal rekeningenbeheer en de solvabiliteitsfactor lopen allesbehalve soepel. Voor elk van de deputaatschappen geldt dat hun eigen beeld, zeker vanuit het eigen standpunt, veel waarheid bevat; maar ja...

Zoals gezegd wil uw commissie vanuit de positie van een relatieve buitenstaander proberen hierin te helpen, waarover we u dan later zullen berichten.

Ook heeft OBEnA een relatie met PZG (partners zendingsgemeenten). In de afgelopen periode is ook gesproken over een definitieve plaats voor deze commissie en OBEnA stelt dat die in elk geval niet zou moeten zijn onder OBEnA. Inhoudelijke argumenten worden aangedragen in het rapport van PZG. Uw commissie vindt het standpunt van deputaten OBEnA logisch en redelijk en steunt deze visie. Nadere besluitvorming zal plaats moeten vinden bij de behandeling van het genoemde rapport.

Besluitvoorstel

Graag willen we u op basis van het besluitvoorstel van deputaten en van onze overwegingen voorstellen om als volgt te besluiten:

1. handelingen van deputaten goed te keuren en waardering uit te spreken voor het verrichte werk en de intensieve contacten met steun ontvangende kerken;
2. de afschaffing van de draagkrachtsteun (30% van de omslag) op te schorten voor de periode 2017 t/m 2019.

A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 80

Artikel 183, 185

Instructie van de particuliere synode van het Westen inzake bijlage 8 K.O.

De particuliere synode van het Westen van de Christelijke Gereformeerde Kerken, in vergadering bijeen op 6 april 2016 te Alphen aan den Rijn,

heeft kennisgenomen van

de instructie van de classis 's Gravenhage waarin aandacht gevraagd wordt voor de problematiek van samenwerkingsgemeenten in relatie tot besluiten van de landelijke kerkverbanden;

heeft overwogen dat

1. een samenwerkingsgemeente van een plaatselijke Christelijke Gereformeerde Kerk en Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) en/of Nederlands Gereformeerde Kerk, in haar gemeentelijke leven geconfronteerd wordt met gevolgen van het feit dat bijlage 8 KO, volgens welke zij de gevonden eenheid plaatselijk gestalte heeft gegeven, een voorlopige regeling daartoe bevat, opgesteld in een tijd dat nog gerekend werd met een ontwikkeling waardoor ook landelijk aan die eenheid gestalte gegeven zou worden;
2. één van die gevolgen daarin bestaat dat besluiten van de bredere vergaderingen van de Christelijke Gereformeerde Kerken geacht worden te gelden voor de hele samenwerkingsgemeente, terwijl de andere geleding van de samenwerkingsgemeente bij de totstandkoming daarvan via haar eigen bredere kerkelijke vergaderingen op geen enkele manier betrokken was;
3. dat de samenwerking tot stand gekomen is na een oproep daartoe van de generale synoden van de Christelijke Gereformeerde Kerken en na goedkeuring van de bredere vergaderingen van deze kerken;
4. dat het, gelet op de besluiten van de generale synode en de motivatie daarvan, niet te verwachten is dat er van een landelijk gestalte geven aan de eenheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) alsnog sprake zal zijn binnen afzienbare tijd;

van oordeel dat

1. het een taak is van de bredere vergaderingen om het functioneren van plaatselijke gemeenten zoveel mogelijk te stimuleren en te faciliteren;
2. in het licht van de situatie in de samenwerkingsgemeenten een herbezinning op de in bijlage 8 KO vastgelegde voorlopige regeling noodzakelijk is;

besluit

1. de intentie van de instructie van Den Haag over te nemen;
2. de generale synode van Nunspeet 2016 te verzoeken haar deputaten eenheid op te dragen zich in samenspraak met deputaten kerkorde en kerkrecht te bezinnen op een herziening van bijlage 8 KO die recht doet aan het hierboven sub 2 en 4 overwogene en de generale synode 2019 te dienen met een voorstel daartoe.

BIJLAGE 81

Artikel 183, 185

Rapport 4 van commissie 4 betreffende de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake bijlage 8 K.O.**1. Vooraf**

Uw commissie heeft in overleg met commissie 7 zich gebogen over de instructie en gesproken over de problematiek die daarin aan de orde gesteld wordt. Samenwerkingsgemeenten maken deel uit van twee kerkverbanden, maar de meerdere vergaderingen van die kerkverbanden kunnen divergerende besluiten nemen. Dat veroorzaakt binnen samenwerkingsgemeenten onduidelijkheid die kan leiden tot een lastige situatie. Uw commissie wil bij dat punt de vinger leggen.

Uw commissie begrijpt de in de instructie verwoorde gedachte dat het perspectief van kerkelijke eenwording, dat bijlage 8 K.O. suggereert, veranderd lijkt. De formulering in de instructie (overwegend 4) gaat echter verder dan de generale synode heeft uitgesproken. Het lijkt uw commissie in het licht van wat deputaten eenheid gereformeerde belijders rapporteren aangaande eenwording op landelijk niveau niet juist het element van voorlopigheid geheel op te geven.

2. Bredere vergadering

De instructie benoemt (bij punt 2) als probleem dat het GKv/NGK-deel van de plaatselijke kerkenraad niet op een bredere vergadering van de CGK kan meespreken in een bepaald onderwerp. Uw commissie plaatst hierbij de volgende kanttekeningen:

1. de afgevaardigden van samenwerkingsgemeenten hebben inspraak in besluitvorming op classisniveau, de afgevaardigden vertegenwoordigen daar de hele gemeente;

2. voor alle gemeenten geldt dat op particuliere en generale synoden plaatselijke gemeenten geen directe inspraak hebben gehad in de besluitvorming;
3. indien een gemeente zich niet recht gedaan voelt door een besluit van een meerdere vergadering is er recht van revisie en appel.

3. Verdere overwegingen

Uw commissie heeft daarbij ook de volgende overweging: toen plaatselijke gemeenten een samenwerking aangingen waren de condities waaronder de classis dit kon goedkeuren duidelijk. Omdat in een samenwerkingsgemeente geen sprake is van een nieuw kerkverband wordt de regel gehanteerd dat de minst verstrekkende kerkorde vigeert.

Ten slotte is uw commissie van mening dat de instructie wat de probleemvelden betreft niet concreet genoeg is en geen richting wijst waarin de oplossing gezocht kan worden.

4. Voorstel

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten: overwegend dat

1. de instructie geen concrete probleempunten noemt en daarmee ook geen concrete opdracht bevat voor deputaten kerkorde en kerkrecht, noch voor deputaten eenheid;
2. de samenwerkingsgemeente via haar afgevaardigden wel degelijk betrokken is bij besluitvorming en dat zij het recht van revisie en appel heeft als zij zich door besluiten niet recht gedaan voelt;
3. in de instructie het onder 'overwegend 4' genoemde veel verder gaat dan vorige generale synoden hebben uitgesproken;
4. het besluit dat in samenwerkingsgemeenten de minst verstrekkende kerkorde vigeert nog steeds geldt en dat de instructie geen verzoek tot herziening hiervan bevat;
5. er in samenwerkingsgemeenten kennelijk wel een probleem ligt als het gaat om divergerende besluiten van een meerdere vergadering van de diverse kerkverbanden;
6. dit probleem wel aandacht verdient;

te besluiten

1. de instructie af te wijzen;
2. deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht te geven om te inventariseren op welke punten samenwerkingsgemeenten een probleem ervaren bij divergerende besluiten en in overleg met deputaten eenheid de komende generale synode zo mogelijk met adviezen te dienen.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 82

Artikel 184, 219

Instructie particuliere synode van het Westen inzake rentmeesterschap en duurzaamheid

De particuliere synode van het Westen van de Christelijke Gereformeerde Kerken, in vergadering bijeen op 6 april 2016 te Alphen aan den Rijn

heeft kennisgenomen van

de instructie van de classis Haarlem inzake de afschrijvingskosten van zonnepanelen waarin aandacht wordt gevraagd voor het feit dat de instructie van deputaten OBenA een drempel opwerkt voor de aanschaf van zonnepanelen (zie bijlage);

heeft overwogen dat

1. vanuit het beginsel van rentmeesterschap de kerken een positief signaal afgeven wanneer zij investeringen doen die zijn gericht op duurzaamheid;
2. de kerken hierin een belangrijke functie hebben, die op dit moment belemmerd wordt door de instructie van deputaten OBen;

is van oordeel dat

financiële regelgeving niet belemmerend zou mogen werken voor concrete stappen die de kerken wensen te zetten vanuit het beginsel van rentmeesterschap met het oog op duurzaamheid;

en besluit de generale synode te verzoeken

1. aan artikel 2 van de instructie van deputaten OBen de opmerking toe te voegen: Bij het adviseren over voorzieningen aan gebouwen zullen deputaten positief reageren op initiatieven die zijn gericht op goed rentmeesterschap, zoals bezuiniging in energiegebruik, onder meer door steunverlening voor afschrijvingskosten van daarvoor relevante investeringen te accepteren als kosten in de exploitatierekening, ook als die investeringen al in het verleden werden gedaan;
2. om daarbij te regelen
 - a. dat afschrijvingen op genoemde investeringen als onkosten alsnog in de exploitatierekening opgevoerd kunnen worden;
 - b. en een besluit te nemen over de datum vanaf wanneer dergelijke kosten geactiveerd mogen worden in de exploitatierekeningen, eventueel ook van voorgaande jaren.

Bijlage bij instructie inzake duurzaamheid en rentmeesterschap

Instructie classis Haarlem van de Christelijke Gereformeerde Kerken inzake afschrijvingskosten zonnepanelen

De classis Haarlem heeft van de kerkenraad van de CGK Hillegom vernomen dat die heeft overwogen over te gaan tot de aanschaf van een aantal zonnepanelen, met als motivatie dat dit op den duur goedkoper is en bovendien recht doet aan een verstandig omgaan met ons milieu. Daarbij heeft die kerkenraad overleg gevoerd met deputaten OBEnA, waarvan zij jaarlijks steun ontvangen, over de consequenties hiervan voor die steun. Hierbij is gebleken dat de instructies voor OBEnA een drempel opwerpen voor de aanschaf van zonnepanelen. Het naar verwachting op korte termijn dalen van de kosten voor elektriciteit zal zorgen voor een vermindering van de exploitatielasten, en daarmee voor een kleiner tekort dat voor tegemoetkoming in aanmerking komt, terwijl de afschrijvingskosten voor deze investering niet in de exploitatierekening ingebracht mogen worden en geheel ten laste van de kerkenraad komen. Op korte termijn heeft een dergelijke aanschaf daardoor een negatieve financiële consequentie.

Vooraf vanuit het verantwoord omgaan met het milieu en daarbij ook rekening houdend met het voorbeeldgedrag dat een kerk(gebouw) mag of zelfs moet hebben, heeft de kerkenraad van Hillegom – overigens in overleg met deputaten OBEnA – desondanks besloten deze zonnepanelen daadwerkelijk aan te schaffen.

De classis overweegt dat de motieven van de kerkenraad van Hillegom gericht waren op verstandiger omgaan met kerkelijke financiën en het milieu en betreurt de opgeworpen drempel om dit beleid uit te voeren en zou graag zien dat het deputaatschap OBEnA instructie krijgt de afschrijvingen op investeringen voor duurzame energieopwekking in eigen beheer (dan wel investeringen voor structurele energiebesparingen) alsnog – en liefst met terugwerkende kracht – te accepteren als kosten in de exploitatierekening.

Dit zou bijvoorbeeld kunnen door aan artikel 2 van de instructie voor deputaten OBEnA als opmerking toe te voegen:

Bij het adviseren over voorzieningen aan gebouwen zullen deputaten positief reageren op initiatieven die zijn gericht op bezuinigingen in energiegebruik, onder meer door steunverlening voor afschrijvingskosten van daarvoor relevante investeringen te accepteren als kosten in de exploitatierekening, ook als die investeringen al in het verleden werden gedaan.

De classis Haarlem verzoekt de particuliere synode van het Westen deze instructie ter behandeling door te geleiden naar de generale synode met het verzoek:

- te regelen dat afschrijvingen op genoemde investeringen als onkosten alsnog in de exploitatierekening opgevoerd kunnen worden;
- een besluit te nemen over de datum vanaf wanneer dergelijke kosten geactiveerd mogen worden in de exploitatierekeningen, eventueel ook van voorgaande jaren.

BIJLAGE 83

Artikel 184

Rapport 5 van commissie 5 betreffende de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake rentmeesterschap en duurzaamheid

Samenvatting instructie

De particuliere synode van het Westen wil graag dat financiële regelgeving niet belemmerend zal werken voor concrete stappen die de kerken wensen te zetten vanuit het beginsel van rentmeesterschap en duurzaamheid.

Concreet wordt gewezen naar de instructie van de classis Haarlem inzake de afschrijvingskosten van zonnepanelen waarin aandacht wordt gevraagd voor het feit dat de instructie van deputaten OBEnA een drempel opwerpt voor de aanschaf van zonnepanelen. Zie de bijlage bij de instructie van de classis Haarlem.

Uw commissie heeft aan deputaten gevraagd naar hun bevindingen hierover en hun advies.

Reacties deputaten

1. Deputaten OBEnA hebben nooit een officieel (schriftelijk onderbouwd) verzoek van de CGK te Hillegom ontvangen m.b.t. de aanschaf van zonnepanelen. Deputaten OBEnA hebben ook nooit een brief naar Hillegom verzonden met een afwijzing van de zonnepanelen.
2. Wel is bekend dat de financieel deputaat tijdens mondeling overleg heeft aangegeven dat de voorgestelde wijze van verantwoording (inzake afschrijven op activa) niet passend is voor OBEnA.
3. Volledigheidshalve melden zij nog dat (uiteindelijk) in de jaarrekening 2015 van Hillegom een afschrijfpост voor zonnepanelen ad € 345 is opgenomen. Voor de jaren 2016 en later is een bedrag van € 380 opgenomen. Deze posten zijn *niet* door OBEnA gecorrigeerd. Je zou kunnen stellen dat (weliswaar stilzwijgend) door OBEnA over 2015 al is goedgekeurd wat nu ter besluitvorming aan de GS 2016 is voorgelegd.
4. In het rapport van commissie 6 staat ook een reactie van deputaten OBEnA welke tot ons is gekomen nl.: 'Als de instructie wordt overgenomen, zal de financiële impact voor OBEnA naar verwachting niet groot zijn, maar deputaten willen wel waken voor wildgroei aan allerlei aparte regelingen naast die voor groot onderhoud, wat zou leiden tot onoverzichtelijkheid en (financiële) onbeheersbaarheid'.
5. Bovendien is door bestaande korting op de energiebelasting de terugverdientijd bijna twee keer zo lang als voor particulieren.
6. Deputaten weten niet welke consequenties een eventuele honorering van dit verzoek zal hebben op de aanvraag van subsidie. Men schat in dat de financiële steunverlening door de gemeentelijke overheid zal worden verlaagd.
7. In het algemeen zijn deputaten geen voorstander voor het met terugwerkende kracht invoeren van nieuwe regels. Dat levert veel verwarring, dubbel werk en complexe inspanningen op.
8. Je kunt je ook ernstig afvragen of kerken voor dergelijke investeringen naar het kerkverband moeten kijken of naar de eigen gemeente.

Overwegingen

1. deputaten geven aan sympathiek te staan t.o.v. rentmeesterschap en duurzaamheid;
2. deputaten gaan soepel met de regels om;
3. deputaten waarschuwen voor allerlei aparte regelingen;
4. deputaten te vragen i.v.m. eventuele verzoeken in de toekomst, na te gaan wat de financiële gevolgen zijn bij een eventuele subsidie van de gemeentelijke overheid. Dit om te voorkomen dat de tegemoetkoming van OBenA afgetrokken zal worden van de gemeentelijke subsidie. Op deze wijze zal de overheid er voordeel van hebben en niet de kerkelijke gemeente;
5. de commissie vraagt zich evenals deputaten af, wanneer men een 'groene kerk' wil zijn, of kerken voor dergelijke investeringen naar het kerkverband moeten kijken of naar de eigen gemeente.

Vorstel tot besluit

Uw commissie stelt voor deze instructie af te wijzen.

A. Kok, rapporteur

BIJLAGE 84

Artikel 190, 196, 204

Rapport van deputaten evangelisatie

Terug naar de basis: een gezonde(n) gemeente

Deze titel kreeg het nieuwe visiedocument van deputaten evangelisatie mee (zie bijlage 9.1) en onder dezelfde titel bieden deputaten bij dezen hun rapport aan ten behoeve van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in 2016.

Een gezonde kerk is een kerk die zich gezonden weet om op de plek waar God roept kerk van Hem te zijn door de grote daden van God te verkondigen (1 Petrus 2:9). Dat betekent per definitie dat elke kerk missionair is en zich tot missionaire presentie geroepen zou moeten weten. Deputaten zien het als hun taak en opdracht om kerken daarin te helpen en begeleiden en kiezen op basis van hun visie de komende jaren voor de strategie van leren en doorgeven.

Dit rapport laat een weerslag zien van wat deputaten in de afgelopen jaren hebben gedaan. Als leeswijzer voor het rapport laten we eerst kort zien hoe het is samengesteld:

1. inleiding

In de inleiding wordt u meegenomen in het proces van evaluatie waarbij deputaten vooral stilgestaan hebben bij wat er is gebeurd sinds de synode in 2001 heeft uitgesproken dat Nederland te zien is als zendingsland. Hierin komen drie woorden naar voren die deputaten in hun werk graag vasthouden om mee aan de slag te gaan: urgentie, verlangen en verlegenheid. In de inleiding wordt duidelijk waar deputaten evangelisatie voor de komende jaren speerpunten zien liggen voor hun werk ten behoeve van de kerken om meer te worden wat we zouden moeten zijn: gezonde(n) kerk.

2. beknopt overzicht uitvoering van de opdrachten GS 2013

Vervolgens krijgt u een beknopt overzicht van de uitwerking van de opdrachten van de generale synode van 2013 met telkens een verwijzing naar het deel van het rapport waar u verder kunt lezen over de wijze waarop de opdracht is uitgevoerd.

3. overzicht organisatie deputaten evangelisatie

In deel 3 van het rapport krijgt u een overzicht van de organisatie van het deputaatschap zoals die er in de afgelopen periode uit heeft gezien. Ook zal in dit deel iets worden gezegd over relaties met andere organisaties zoals de IZB, MissieNederland en Stichting Evangelie & Moslims.

4. verslag werkzaamheden sectie Bezinning

Deel 4 van het verslag neemt u mee naar de sectie Bezinning die in de intersynodale periode hard aan het werk is geweest met het schrijven van handreikingen over doop- en avondmaal. Ook leest u hier het verslag van de besprekingen hierover met zendingsgemeenten en classes. De handreikingen zelf zijn als bijlage toegevoegd aan het rapport.

5. verslag werkzaamheden sectie KOS

Deel 5 van het rapport laat u zien hoe deputaten betrokken zijn bij missionaire projecten in het land en daar steun aan geven. In een afzonderlijke bijlage (9.3) wordt in een onderzoeksverslag aangegeven hoe elk van de zendingsgemeenten zich aan het missionaire werk blijft toewijden.

6. verslag onderzoek samen met deputaten kerkorde en kerkrecht

In dit deel van het rapport wordt verslag gedaan van het onderzoek dat deputaten in opdracht van de GS samen met deputaten kerkorde en kerkrecht hebben uitgevoerd.

7. financiële paragraaf

Het financiële overzicht met de begroting voor de komende GS periode wordt in deel 7 van het rapport uitgewerkt.

8. afronding van het rapport

In deel 8 van het rapport trekken deputaten hun conclusies en ronden het rapport af met de vragen die zij willen voorleggen aan de GS 2016.

9. bijlagen

In de bijlagen treft u de stukken aan waarnaar de verslaglegging verwijst en die het rapport evenals de verzoeken onder 8 ondersteunen.

1. Inleiding: urgentie – verlangen – verlegenheid

In de afgelopen periode hebben deputaten evangelisatie de vernieuwing in het team van evangelisatieconsulenten aangegrepen om zich te bezinnen op hun missie en visie.

1. Welke missionaire vrucht hebben de afgelopen jaren te zien gegeven?
2. Waar zien we dat het werk stagneert en liggen de uitdagingen om de roeping missionair kerk te zijn verder te brengen?
3. Welke beleidsmatige speerpunten moeten hiervoor gekozen worden richting de toekomst?

Evaluatie

Toen de uitspraak op de synode van 2001 klonk dat Nederland zendingsland is, drong het besef goed door hoe *urgent* de situatie is om eraan te werken als kerken ook daadwerkelijk missionair te zijn. Vanaf ongeveer het jaar 2001 hebben deputaten evangelisatie hiervoor ingezet op toerusting van de kerken door middel van de cursus Getuigende Gemeente. Deze cursus werd inmiddels in de meerderheid van de kerken gegeven. Na 2001 is er ook een 14-tal zendingsgemeenten en missionair-diaconale initiatieven ontstaan binnen de CGK.¹ Bij het in kaart brengen van de missionaire stand van zaken blijkt dat er reden tot dankbaarheid is. In de periode 1993-2015 werden in het gehele kerkverband 1123 mensen zonder kerkelijke achtergrond gedoopt. Uit een inventarisatie bij 14 zendingsgemeenten en missionaire projecten bleek dat in de periode 1999-2015 het aantal van 296 personen daar het sacrament van de doop ontving.² De aanwas van dopelingen (uit geen kerk) laat een groot verschil zien tussen oudere en nieuwere gemeenten, waarvan de laatste ontstaan zijn uit missionaire arbeid. Onderzoek van 6 zelfstandige zendingsgemeenten toonde aan dat deze gemiddeld 1,6% dopelingen per jaar (uit geen kerk) ontvingen, terwijl dat percentage voor het kerkverband als geheel gemiddeld 0,07% bedraagt, een factorverschil van 23.³ Deze cijfers geven wel een indicatie, maar zeggen uiteraard niet alles. Aantallen kerkelijke herintreders blijven hierbij bijvoorbeeld uit beeld, evenals het aantal gasten die wel bijvoorbeeld in diensten aanwezig zijn maar nog niet tot geloofsbelijdenis en doop kwamen.

Verder stelden deputaten in de evaluatie van hun werk het volgende vast:

1. Uit een beperkte belronde onder predikanten en scribae van 19 gevestigde kerken bleek dat de kerken missionair werk vaak activiteitgericht aanpakken. Kneelpunten zijn vermoeidheid en tekort aan menskracht. Er is in veel gemeenten wel een *urgentiebesef* en *verlangen* om meer missionair te zijn, maar er is *verlegenheid* over hoe dit vorm te geven.⁴
2. De cursus Getuigende Gemeente (4 avonden) werd weliswaar in de meerderheid van de kerken gegeven, maar in de meeste gevallen leidde dit niet tot een meer missionaire houding in de gemeente als geheel. Kerkenraden en evangelisatiecommissies zien de *urgentie* om missionair te zijn maar ervaren moeite en *verlegenheid* om concreet missionair beleid te maken en dit praktisch uit te werken;
3. Deputaten zijn dankbaar voor het ontstaan van missionaire initiatieven en zendingsgemeenten. De verhouding tussen deze nieuwe gemeenschappen en de moederkerken waar zij uit voortkwamen is echter niet in alle gevallen goed te noemen. Kerkenraden en classes weten niet altijd goed leiding te geven aan het missionair initiatief en bij de missionaire werkers is soms onbegrip over de beleidslijnen van het kerkverband. Kennis van het gereformeerde kerkrecht ontbreekt nogal eens in dergelijke situaties. In een aantal gevallen werkt het oprichten van een stichting om van daaruit het missionaire werk aan te sturen en te borgen contraproductief. Stichting en verantwoordelijke kerkenraad kunnen nl. tot divergerend beleid komen. De rechtspersoonlijkheid van beide lichamen kan in dit geval leiden tot het de facto buiten het kerkverband functioneren van een missionair initiatief. In een enkel geval is het daadwerkelijk tot de vorming van een gemeente buiten het kerkverband gekomen;
4. Missionaire initiatieven kunnen tot op heden in aanmerking komen voor driejarige startsubsidie door deputaten. Uit evaluatie met de zendingsgemeenten blijkt dat ze dankbaar zijn voor de ontvangsten steun, maar dat er tegelijk ook behoefte leeft aan meer begeleiding van de kant van deputaten. Het komt ook voor dat na afloop van de periode van drie jaar missionaire initiatieven hun fondswerving onvoldoende op orde hebben om zonder steun verder te kunnen.

Deputaten zijn van mening dat het van belang is om bovenstaande zaken aandacht te geven en door het maken van scherpe beleidskeuzes hier meer op in te spelen.

Onderzoek

Missiologisch onderzoek bevestigt de verschillen tussen oudere en nieuwere gemeenten in missionaire vrucht die we hierboven noteerden. Uit een publicatie van A. Vos⁵ blijkt dat nieuwere missionaire initiatieven zich op een aantal beslissende punten onderscheiden van gevestigde kerken. Vos onderbouwt in zijn onderzoek de volgende twee stellingen:

1. nieuwe kerken bereiken meer niet-kerkelijken dan oudere kerken omdat ze meer doelgericht missionair zijn dan oudere kerken. Dit blijkt uit het volgende:
 - ze hebben vaker positieve verwachtingen en verlangens;
 - ze stellen vaker missionaire doelen;
 - ze zijn bereid een hogere prijs te betalen;
 - ze doen meer aan contextualisatie;
 - ze zoeken meer naar vernieuwing van de samenleving;
2. nieuwe kerken bereiken meer niet-kerkelijken dan oudere kerken omdat hun leiders specifieke competenties hiertoe bezitten ('ondernemer' versus 'leraar' als menstype).

Een opmerkelijke conclusie die ook uit het onderzoek van Vos volgt, is dat voor missionaire vrucht harde factoren (tijd, geld, energie) belangrijker zijn dan zachte factoren (woorden, contextualisatie etc.)⁶. Overigens benadrukt Vos dat vrucht onlosmakelijk samenhangt met het werk van de Heilige Geest en dat methodiek alleen een middel is in Gods hand⁷.

Leren en doorgeven

Het bovenstaande geeft in kort bestek weer welk leerproces deputaten hebben doorgemaakt in de afgelopen jaren. Beleidsmatige speerpunten voor de komende jaren zullen moeten dienen om dit

1 Nl. 9 zendingsgemeenten en 5 missionair-diaconale projecten. Met de geplande instituering van de ICF-Apeldoorn in mei 2016 is in deze cijfers nog geen rekening gehouden. Bron: www.cgk.nl, geraadpleegd op 18-2-2016.

2 Bron: 'Terug naar de basis: een gezonde(n) kerk', visie deputaten evangelisatie CGK, 2016.

3 Bron: idem.

4 Bron: idem.

5 Vos, Alrik, *Hoop. Een onderzoek naar de missionaire effectiviteit van kerkplantingen binnen de NGK, CGK en de GKV in Nederland*, Amsterdam, 2012 (masterscriptie, VU)

6 Idem, p.124.

7 Idem, p.78.

leerproces in stand te houden en het geleerde door te geven aan de kerken. Als speerpunten kiezen we 'leren' en 'doorgeven':

Leren

1. **Missionaire praxis**
Wij willen leren van de missionaire praxis in binnen- en buitenland. Hiervoor zullen we de relaties met de missionaire praktijk versterken. We willen ook leren van de moeiten en de verlegenheid voor wat betreft missionair-zijn in gevestigde kerken. Ons doel is om de vergaarde kennis te verwerken, lessen te leren en die weer door te geven in onze contacten met de kerken.
2. **Academische bezinning**
Wij willen leren van de academische bezinning in het vakgebied van de missiologie, zoals die aan diverse (gereformeerde) theologische faculteiten en hogescholen plaatsvindt. Ons doel hiermee is om ons eigen leerproces gaande te houden en na verwerking de kennis weer toe te passen voor ons werk in de kerken. Wensen voor nader onderzoek zullen wij bij de faculteiten inbrengen.
3. Ook willen we leren hoe wij veranderingen in kerken met het oog op het missionaire werk het beste kunnen begeleiden.

Doorgeven

Voor dit laatste denken deputaten concreet aan:

1. het aanbieden van meerjarige missionaire leertrajecten aan gevestigde kerken;
2. het aanbieden van geïntegreerde begeleiding van missionaire initiatieven: zowel begeleiding in fondswerving als advisering;
3. het leggen van verbindingen tussen oudere en nieuwe (uit missionaire arbeid ontstane) kerken.

Beleid

Om de beleidsmatige speerpunten werkelijk te ontwikkelen in de komende periode van drie jaren, zullen deputaten duidelijke keuzes moeten maken op het gebied van de inzet van budget en personeel. Ook de structuur van het deputaatschap zal dienstbaar gemaakt moeten worden aan het geformuleerde beleid. In 2016 hebben deputaten hun missie, visie en doelstellingen op basis van de evaluatie opnieuw geformuleerd. Deputaten zullen hun beleid hierop aan laten sluiten. De verwachting is dat de ondersteuning minder in financiële zin en meer in de vorm van begeleiding en advisering zal worden vormgegeven. Daarbij streven wij naar integrale begeleiding: zowel naar alle betrokken geledingen (classis, moedergemeente, missionaire teams) als naar alle aspecten van het missionaire werk.

2. Beknopte uitwerking van de opdrachten generale synode 2013

Hieronder staan de opdrachten op een rij die deputaten meekregen van de vorige synode. De nummering die daarbij is aangehouden correspondeert met de nummering van de opdrachten zoals de GS 2013 die gaf. Bij elke opdracht wordt beknopt weergegeven wat deputaten met de betreffende opdracht hebben gedaan.

1.3 deputaten op te dragen de rijke geestelijke inhoud van de belijdenissen van de kerk vruchtbaar te maken, door deze te vertalen naar concrete schriftelijke handreikingen en adviezen rondom de vragen die in zendingsgemeenten spelen, en die in de komende intersynodale periode te bespreken met de zendingsgemeenten, moedergemeenten, classes waar zendingsgemeenten ontstaan zijn en daar op de volgende synode gedetailleerd verslag van te doen;

De sectie Bezinning heeft zich bezig gehouden met het schrijven van twee handreikingen over respectievelijk de doop en het heilig avondmaal. Het verslag van de bespreking van deze handreikingen in een ontmoeting met twee classes (waartoe moedergemeentes en zendingsgemeenten behoren) vindt u in het rapport onder de sectie Bezinning (deel 4).

De handreikingen, evenals de gespreksverslagen zijn als bijlage aan het rapport toegevoegd (bijlage 9.2.1 t/m 9.2.4).

1.4 deputaten op te dragen in samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht een onderzoek in te stellen naar het functioneren van de taken en verantwoordelijkheden van zendingsgemeenten, moedergemeenten, classis en breder kerkverband

a. met het oog op de begeleiding van de zendingsgemeente naar zelfstandigheid;

b. en met het oog op het vormen en vasthouden van een gereformeerde identiteit;

c. en daar op de volgende generale synode verslag van te doen en te komen met voorstellen ter zake;

Samen met deputaten kerkrecht en kerkorde hebben deputaten zich over deze vragen gebogen en daarbij vooral ook gekeken naar de mogelijkheden die de huidige regelingen en besluiten al bieden. Het antwoord steekt in belangrijke mate in bij het op intensievere wijze inschakelen van het instrument van kerkvisitatie ondersteund met advies en begeleiding van deputaten. Het verslag inclusief de voorstellen vindt u terug in deel 6 van het rapport.

1.5 deputaten op te dragen niet alleen zendingsgemeenten te begeleiden maar ook classes en moedergemeenten, opdat zij worden toegerust om hun verantwoordelijkheden en taken met betrekking tot de zendingsgemeenten zo goed mogelijk uit te voeren;

In het verslag van de sectie kerkondersteuning (deel 5) is terug te lezen dat deputaten waar mogelijk en waar nodig het gesprek met zowel de moedergemeente als de zendingsgemeente aangaan om toe te rusten in en te wijzen op verantwoordelijkheden met betrekking tot zendingsgemeenten. Wel is te zeggen dat niet elke zendingsgemeente of missionair initiatief vanzelfsprekend een relatie van ondersteuning door deputaten evangelisatie geniet en deputaten daarom niet in alle situaties betrokken zijn of worden. Deputaten ondersteunen derhalve het voorstel van de commissie Partners ZendingsGemeenten om in alle gevallen dat een moedergemeente bij de classis advies vraagt voor het institueren van een zendingsgemeente dit advies niet af te geven zonder ook advies van deputaten evangelisatie ingewonnen te hebben.

1.6 deputaten op te dragen om de bevindingen van de bezinning op de vraag hoe de kerken in de niet-grootstedelijke gebieden kunnen worden geholpen een gastvrije kerk te zijn, diepgaand te bespreken met vertegenwoordigers van deze kerken;

Overal waar we vanuit de niet-stedelijke gebieden gevraagd worden om advies en ondersteuning vinden deze gesprekken plaats. Een mooi voorbeeld van een dergelijke ontmoeting in de afgelopen periode is een bezinning met de classis Groningen geweest om met de kerken van deze classis in gezamenlijkheid door te spreken over missionaire presentie in het gebied dat deze classis bestrijkt. Dit gesprek is nog gaande.

1.7 samen met deputaten zending na te denken over mogelijkheden voor steun aan etnische leiders in zendingsgemeenten, die als zendeling onder hun eigen volk willen gaan werken;

Aanleiding voor deze opdracht was een concrete situatie van een etnische leider die overwoog uitgezonden te willen worden naar zijn eigen land. Hierover is gesprek geweest met deputaten zending, maar het heeft niet tot concrete uitzending geleid. In een eventueel nieuw voorkomend geval zal er altijd weer overleg met deputaten zending worden gezocht.

1.8 in de rapportage aan de generale synode per zendingsgemeente aan te geven of en hoe de missionaire gerichtheid wordt bewaakt;

In bijlage 9.3 vindt u de weergave van een onderzoek waarin terug te lezen is hoe de zendingsgemeenten er voor waken om in de praktijk missionair gericht te blijven.

2. met betrekking tot zendingsgemeenten deputaten op te dragen:

2.1 met de zendingsgemeenten in wederkerigheid te blijven spreken over

2.1.1 de sacramenten, waarbij aandacht gegeven dient te worden aan:

2.1.1.1 bezinning op betekenis van de sacramenten;

2.1.1.2 versteviging van het onderwijs aangaande de sacramenten;

2.1.1.3 bezinning op de vormgeving van de viering van de sacramenten met het oog op de missionaire context;

2.1.1.4 bezinning op de taal en de inhoud van de formulieren voor doop en avondmaal;

Deputaten hechten aan de genoemde wederkerigheid. In de handreikingen over doop en avondmaal is dat terug te lezen en ook in de wijze waarop het gesprek over de handreikingen is aangegaan. In de ontmoeting met vertegenwoordigers uit de moederkerken is overigens gebleken dat over de inhoud van die wederkerigheid verschillend wordt gedacht. De handreikingen zijn een instrument om dit gesprek ook in de toekomst in wederkerigheid te blijven voortzetten en om zendingsgemeenten te onderwijzen zowel naar de inhoud als naar de vorm van de viering van de sacramenten.

De handreikingen hebben zoveel van de inspanning en tijd van deputaten gevraagd dat de bezinning op de taal van de formulieren voor doop en avondmaal in de missionaire context nog niet ter hand kon worden genomen. Deputaten zouden deze opdracht graag samen met deputaten erediensdienst ter hand nemen in de komende intersynodale periode.

2.1.2 de rituelen, waarbij aandacht gegeven dient te worden aan:

2.1.2.1 het uitwisselen van ervaringen

2.1.2.2 het toetsen van de rituelen aan de Bijbelse boodschap;

2.1.3 de kadervorming, waarbij aandacht gegeven dient te worden aan goed onderwijs;

2.1.4 het pastoraat, waarbij aandacht gegeven dient te worden aan:

2.1.4.1 onderlinge uitwisseling van ervaringen;

2.1.4.2 bezinning op nieuwe pastorale vragen;

2.1.4.3 doordenking van wat in het pastoraat bij de gemeenten hoort te liggen en wat onder professionele leiding moet gebeuren;

2.1.4.4 de betekenis van ziekenzalving en bevrijdingspastoraat;

Tijdens de ontmoetingsdagen met de missionaire werkers uit het land wordt altijd gezocht naar het bespreken van onderwerpen die de praktijk raken van wat er in de missionaire context aan de orde is en die soms heel specifiek voor deze context zijn. Deputaten zoeken bij deze ontmoeting niet alleen naar de onderlinge ervaringen maar ook naar de wederkerigheid met de gevestigde kerken. Als voorbeeld van een dergelijke onderwerp is op de dag van missionaire werkers in 2016 gesproken over pastoraat in relatie tot multiculturele huwelijken. Verder zijn deze zaken voortdurend onder de aandacht van deputaten bij het begeleiden van projecten.

2.1.5 de ambten in de gemeente van Christus;

De sectie Bezinning heeft zich ook bezig gehouden met het schrijven van een handreiking over ambt en leiderschap. Gaandeweg werd duidelijk dat dit geen gemakkelijke opdracht is, omdat de ambtsstructuur zoals we die in de kerken van de reformatie aantreffen niet opgekomen is uit of ontstaan is in een missionaire context. Deputaten kerkorde en kerkrecht lieten weten dat ze graag een breder onderzoek zien naar de ambten en daarbij ook de positie van de evangelist zullen betrekken. Deputaten evangelisatie willen graag bij dit onderzoek betrokken zijn.

2.2 de wederzijdse betrokkenheid tussen bestaande kerken en zendingsgemeenten te vergroten door een blijvende uitwisseling te stimuleren en te faciliteren;

Door het jaarlijks organiseren van open dagen bij zendingsgemeenten stimuleren en faciliteren deputaten deze uitwisseling. Daarnaast heeft deze wederkerigheid een plek gekregen in het visiedocument, nl. dat er geen activiteit zal worden georganiseerd zonder dat er uitwisseling zal plaatsvinden tussen nieuwe kerken (missionaire initiatieven) en gevestigde kerken.

2.3 een stage voor predikanten in zendingsgemeenten te faciliteren;

Van de mogelijkheid om stage te lopen in een zendingsgemeente heeft tot op dit moment helaas nog geen predikant gebruikgemaakt.

2.4 de bezinning op de positie van de evangelist te stimuleren;

Deze bezinning is gaande, hierover zijn ook gesprekken gevoerd met deputaten kerkorde en kerkrecht. Verwezen mag worden naar het voorstel van deputaten kerkorde en kerkrecht aan de GS 2016 omtrent

de ambten. Een belangrijke vraag die we met deputaten kerkerde en kerkrecht besproken hebben is of de evangelist wel of geen ambtsdrager is. Gezien de last en volmacht om de sacramenten te bedienen is de evangelist als ambtsdrager te zien, die daarmee ook onder het opzicht van de kerkenraad valt.

3. Overzicht organisatie deputaten evangelisatie

Samenstelling van het deputaatschap

Particulier synodale deputaten

Door de particuliere synoden van 2014 en 2015 zijn benoemd:

	primi		secundi
noorden	ds. H. Jonkman	2017	M.H.J. Bron
	ds. M. Bergsma	2016	ds. D.A. Brienen
oosten	R.J. van Keulen	2016	ds. J. van der Wal
	mw. C. Everts-Benjamins	2017	ds. B.A.T. Witzier
westen	ds. S. Pos	2016	ds. G. Vos
	mw. M.J. Vennik-Joosten	2017	ds. W. de Bruin
zuiden	ds. C.H. Legemaate	2016	J. van der Bent, Breda
	ds. L.B.C. Boot	2017	ds. S. Otten

Generaal synodale deputaten

Door de generale synode van 2013 zijn benoemd:

primi	secundi
B. van Amerongen, Hooglanderveen	E. van de Burgt, Dordrecht
ds. D. Dunsbergen	ds. A. van Ek
ds. J. Germs	ds. M. Hogenbirk
ds. R.G. den Hertog	G.J. Roest, Amsterdam
mw. J. Kiers-Schouwstra, Wezep	ds. P.L.D. Visser
ds. J. Nutma	M.A. van Vught, Woudenberg, penningmeester
ds. A. Th. van Olst	
ds. W.J. Plantinga	
L. Voorthuizen, Sliedrecht	

De GS 2013 besloot twee extra deputaten toe te voegen aan het deputaatschap. Dankbaar zijn deputaten voor de bijdrage van ds. J. van 't Spijker aan het cluster Bezinning. Op deze manier krijgt de samenwerking met de TUA gestalte. Ook ds. J.C. Wessels die als predikant naar art. 6 K.O. van Veenendaal-Bethel aan het deputaatschap verbonden is, dient de sectie Bezinning met zijn adviezen.

moderamen

Het moderamen van het deputaatschap bestaat uit ds. J. Nutma (algemeen voorzitter), ds. L.B.C. Boot (secretaris), B. van Amerongen (penningmeester) en ds. R.G. den Hertog (rapporteur cluster Bezinning) en L. Voorthuizen (voorzitter cluster Kerkondersteuning).

secties

Het deputaatschap was in de afgelopen intersynodale periode georganiseerd in twee secties: Bezinning en KOS (kerkondersteuning).

sectie Bezinning

De sectie Bezinning heeft als opdracht de bezinning (en het bevorderen van bezinning) op het wezen van het evangelisatiewerk – op het niveau van het deputaatschap, van kerkenraden, predikanten, werkers en gemeenteleden – opdat ieder (van de genoemde instanties en personen) binnen de eigen mogelijkheden gestimuleerd wordt in overeenstemming met de visie 'Naar een gastvrije kerk'.

Bemensing:

samenroeper:	ds. C.H. Legemaate
rapporteur:	ds. R.G. den Hertog
leden:	ds. H. Jonkman
	ds. A.Th. van Olst
	ds. S. Pos
consulent:	ds. P.L.D. Visser
adviseurs:	ds. J. van 't Spijker
	ds. J.C. Wessels
	dhr. A. Dingemanse (op afroep)

sectie KOS (kerkondersteuning)

De sectie KOS heeft als opdracht het effectief ondersteunen van kerken in grote steden en het begeleiden van projecten in de kerken, opdat zij alle kerk kunnen zijn in overeenstemming met de visie 'Naar een gastvrije kerk'.

Bemensing:

samenroeper:	dhr. L. Voorthuizen
rapporteur:	ds. W.J. Plantinga
leden:	dhr. B. van Amerongen
	dhr. R.J. van Keulen
	mw. J. Kiers-Schouwstra
	mw. C. Everts-Benjamins
	ds. D. Dunsbergen

consulenten: ds. J. Germs
mw. M.J. Vennik-Joosten
mw. P.T. de Jong-Heins
ds. P.L.D. Visser

consulenten

In 2013 hebben deputaten afscheid genomen van zr. J. de Waard als evangelisatieconsulent. Zij is in Amsterdam-Oost aan de slag gegaan als buurtvertrouwenspersoon. Deputaten hebben veel waardering voor het werk dat zr. De Waard de afgelopen 7 jaar heeft verricht. In haar plaats is per 1 december 2013 zr. P.T. de Jong-Heins benoemd die op dit moment voor 0,6 fte in dienst is.

In 2014 kwam er een eind aan het dienstverband van br. M.C. Mulder als gevolg van zijn benoeming tot universitair hoofddocent NT aan de TUA per 1 september. Deputaten zijn dankbaar voor alles wat br. Mulder in zijn jaren als evangelisatieconsulent heeft mogen betekenen voor de kerken. Te noemen valt in het bijzonder zijn inzet in de theologische bezinning op missionaire arbeid. In zijn plaats konden deputaten ds. P.L.D. Visser benoemen voor 0,5 fte.

Per 1 maart 2016 werd afscheid genomen van br. A. Dingemans als evangelisatieconsulent. Zijn inzet door de jaren heen heeft zich in het bijzonder geconcentreerd op de begeleiding van missionaire initiatieven en de bezinning rond de ontkerkelijking in grootstedelijke gebieden. Deputaten denken met waardering en dankbaarheid terug aan zijn werk als evangelisatieconsulent binnen onze kerken. De invulling van zijn vacature wordt afgestemd op het visie- en beleidsplan dat deputaten bezig zijn vast te stellen voor 2016-2019.

Deputaten spannen zich ervoor in om de consulenten zo goed mogelijk te begeleiden in hun werk. Jaarlijks vinden functioneringsgesprekken plaats.

vergaderingen

Het deputaatschap heeft in het afgelopen jaar vier maal een algemene vergadering gehad. In de algemene vergaderingen in 2015 hebben deputaten zich vooral beziggehouden met de bespreking en de uitvoering van de opdrachten van de generale synode van 2013. In verband met de evaluatie van werkzaamheden en de bezinning op de visie van deputaten is er ook twee keer een weekendvergadering gehouden. De eerste keer in 2014 dachten we samen met prof. dr. C. van der Kooij na over hoe de kerk vroeger missionair present was. Een beeld dat bijgebleven is uit die bezinning is dat van de kapittelkerk en de uithoven. Waarbij de uithoven vaak bestonden uit allerhande missionaire initiatieven die veel ruimte kregen en waar het anders ging. Terwijl de kapittelkerk opzicht hield door geregelde visitatie en zo betrokken was bij wat er gebeurde. De tweede keer zijn deputaten meer concreet aan de slag geweest met visievorming voor de komende jaren.

art.6 K.O.

Er zijn goede contacten tussen het deputaatschap en de predikant die naar art. 6. K.O. aan het deputaatschap verbonden is, ds. J.C. Wessels. Hij fungeert als adviseur van het deputaatschap en woont zoveel als mogelijk de vergaderingen van Bezinning en de AV bij. De wederzijdse verplichtingen worden nagekomen.

Stichting Evangelie & Moslims

De contacten met de stichting Evangelie & Moslims (E&M) waarin het deputaatschap participeert zijn goed. Ds. G.J.H. Vogel maakt in opdracht van deputaten deel uit van het bestuur en doet verslag aan het moderamen van deputaten evangelisatie, daarnaast is br. B. van Amerongen namens deputaten afgevaardigd in het bestuur. E&M doen bijzonder waardevol missionair werk onder mensen met een moslimachtergrond. De organisatie maakt een interne heroriëntatie door in de manier van werken. Omdat er vaste ondersteunende partijen (op termijn) weg gaan vallen is het nodig om op een andere manier fondsen aan te trekken. Hiervoor is intussen een werker aangesteld. Daarnaast moet E&M er van het bestuur aan werken om meer in beeld te zijn. Deputaten hebben in dit licht met de directeur ds. C. Rentier overlegd of hij beschikbaar wil zijn om een aantal zondagen per jaar voor te gaan in missionaire diensten in onze kerken.

IZB

De relatie met de IZB bestond de afgelopen jaren met name in praktisch werk rond de evangelisatorische websites www.vragenovergeloven.nl, www.geloofengevoel.nl, www.gelovenindekerk.nl en www.gelovenendoen.nl en de organisatie van campingevangelisatiewerk onder de vlag van DABAR. Deputaten hebben de betrokkenheid bij beide projecten intern geëvalueerd. Het DABAR werk is moeilijk in te bedden in relatie tot de plaatselijke gemeenten. De visie van deputaten zet in op de relatie met de plaatselijke gemeente en de toerusting die daarvoor nodig is. Dit heeft er toe geleid dat we besloten hebben de proef om actief te participeren in de organisatie van het DABAR werk niet om te zetten tot definitieve participatie. Dit betekent overigens niet dat jongeren van onze kerken niet opgewekt zouden kunnen worden om in een DABAR project mee te draaien.

Ook is de participatie in de ontwikkeling van de evangelisatorische websites geëvalueerd. Deputaten hebben zich de vraag gesteld of de evangelisatorische websites passen bij de taak om plaatselijke gemeenten toe te rusten missionair present te zijn. De oorspronkelijk doelstelling was om plaatselijke gemeenten middels deze sites toe te rusten, in de praktijk zijn het missionaire sites geworden en dat past niet bij de primaire taak van deputaten c.q. de consulenten. In een evaluatievergadering met de betrokken partijen IZB en Opkijken.nl van de GKV bleek dat de IZB afzonderlijk van deputaten tot dezelfde conclusie gekomen was. De GKV wil de websites verder ontwikkelen en hebben intussen de rechten overgenomen. Deputaten evangelisatie zijn niet langer bij de websites betrokken.

De IZB heeft besloten om de ECHO op termijn alleen nog uit te geven bij de christelijke feestdagen waarmee ook op het langstlopende gebied van samenwerking met de IZB deze minder gaat worden.

Tegenover het loslaten van gezamenlijke activiteiten staat het intensief doorspreken met elkaar over visie

en beleid met het oog op de komende jaren. Daar blijkt een opmerkelijke overeenkomst in wat gezien en nodig geacht wordt. Deputaten hebben zich met de IZB voorgenomen om juist op dit terrein nauw bij elkaar betrokken te blijven. Ook wordt gekeken naar mogelijkheden om samen in trajecten te begeleiden. Een mooi voorbeeld waar dit de komende tijd gaat gebeuren is het project 'De Poster' in Veenendaal waar zowel deputaten als de IZB ondersteunen.

MissieNederland

Door MissieNederland worden deputaten met enige regelmaat uitgenodigd voor een ontmoeting met vertegenwoordigers vanuit het brede kerkelijke veld. Deze bijeenkomsten dragen het karakter van het informeren van en het meedenken met elkaar rondom missionaire vraagstukken. Namens deputaten is de voorzitter van deputaten bij deze overlegmomenten vertegenwoordigd.

4. Verslag werkzaamheden sectie Bezinning

Werkzaamheden sectie Bezinning

De sectie Bezinning van het deputaatschap evangelisatie heeft zich in de afgelopen periode voornamelijk bezig gehouden met twee zaken:

1. De opdracht van de generale synode om
 - a. de rijke geestelijke inhoud van de belijdenissen van de kerk vruchtbaar te maken
 - b. door deze te vertalen naar concrete schriftelijke handreikingen en adviezen rondom de vragen die in zendingsgemeenten spelen, en
 - c. die in de komende intersynodale periode te bespreken met de zendingsgemeenten, moedergemeente, classes waar zendingsgemeenten ontstaan zijn en
 - d. daar op de volgende synode gedetailleerd verslag van de doen.
 - e. 'niet alleen zendingsgemeenten te begeleiden maar ook classes en moedergemeenten, opdat zij worden toegerust om hun verantwoordelijkheden en taken met betrekking tot de zendingsgemeenten zo goed mogelijk uit te voeren'.
2. Het opnieuw doordenken van de visie van het deputaatschap evangelisatie.
In het vervolg zullen deze beide aspecten kort worden toegelicht.

4.1. De opdracht van de generale synode

In de vorige synodale periode heeft de sectie in nauwe samenwerking met de zendingsgemeenten zoveel mogelijk de vragen die spelen in een missionaire context in kaart gebracht. De vragen zijn vervolgens geclusterd en ondergebracht in een drietal categorieën, namelijk:

- doop
- avondmaal
- ambt en leiderschap

Het cluster constateerde dat de vragen zich het sterkst toespitsen rondom de doop en heeft daar een uitgebreide handreiking over geschreven. Deze is aan de zendingsgemeenten toegezonden. Op een toerustingdag voor missionaire werkers van alle zendingsgemeenten en evangelisatieprojecten is deze handreiking besproken. In een later stadium is ook een handreiking geschreven voor vragen rondom het heilig avondmaal. U vindt beide handreikingen in de bijlagen.

In lijn met de opdracht van de synode hebben deputaten vervolgens deze handreikingen ter bespreking voorgelegd aan de classes Haarlem en Utrecht; in deze twee classes zijn ook zendingsgemeenten vertegenwoordigd.

Voor de gesprekken met vertegenwoordigers uit de zendingsgemeenten en op de classes was ruim tijd uitgetrokken. Er werd veel waardering uitgesproken voor wat in de handreikingen werd aangereikt. Beide handreikingen werden als duidelijk, verhelderend en evenwichtig ervaren. Een duidelijke conclusie op beide vergaderingen was dat deze handreikingen gebruikt kunnen worden voor gesprekken op classicaal niveau, als ook dat deze handreikingen eigenlijk op alle kerkenraden zouden moeten worden besproken. De vragen die in de zendingsgemeenten spelen, komen ook steeds meer op het bordje van de bestaande gemeenten te liggen. Daarin zou de wederkerigheid van bestaande gemeenten en zendingsgemeenten juist op de classisvergaderingen aan de orde moeten komen.

Vanuit de zendingsgemeenten werden de handreikingen met dankbaarheid ontvangen. Er was dankbaarheid dat in een veld van vragen een weg gewezen is, die ook in de ogen van zendingsgemeenten begaanbaar is. Er is sprake van een terugkerende grondlijn van gereformeerd belijden, zonder dat daarmee voorbijgegaan wordt aan de weerbarstige praktijk. Wel is vanuit de zendingsgemeenten opgemerkt dat de toon van de handreikingen tamelijk verdedigend is. Zij zijn geschreven vanuit wat de kerken eerder ontvangen hebben in Schrift, belijdenis en kerkorde. Maar geeft de nieuwe missionaire context van zendingsgemeenten daar ook geen verrijking aan? Als zo de zegen in plaats van de problemen meer centraal had gestaan, zouden de handreikingen meer enthousiasme over doop en avondmaal hebben kunnen uitstralen. Het bleek een mooie zoektocht om te zien hoe professionaliteit en missionair zijn elkaar kunnen versterken.

Vanuit de beide classes werden de volgende opmerkingen geplaatst.

Duidelijk is geworden dat de vraagstukken over doop en avondmaal mede bepaald worden door een verschil in cultuur, vooral in gemeenten waar mensen uit verschillende culturen samen komen. Voor de ene cultuur is duidelijk leiding geven belangrijk, voor een andere cultuur is gastvrijheid belangrijk. Daarin kun je niet altijd directief optreden, maar zal het gesprek, onderwijs en verduidelijking van het vraagstuk in een open setting aan de orde moeten komen. De handreiking over de doop gaf daarin meer ruimte voor een open gesprek dan de handreiking over het avondmaal. De vraag werd hierbij gesteld of de bijbel in bepaalde vormen van doop en avondmaal niet meer ruimte laat dan de belijdenisgeschriften en vooral de kerkorde. Wel waren de gemeenten blij dat deze handreikingen niet tot een nieuwe kerkorde zijn geworden, maar een handreiking tot gesprek. Een hertaling van de formulieren voor doop en avondmaal zou voor de zendingsgemeenten met mensen uit andere culturen nodig kunnen zijn.

Naast alle eenstemmigheid en dankbaarheid voor de handreikingen bleven er twee punten van spanning staan die we hieronder weergeven.

In de classis Utrecht ontstond een kort gesprek over de gedachte dat 'de zendingsgemeenten tijdelijk zijn en dat ze moeten groeien naar een Christelijke Gereformeerde Kerken als alle anderen'. Zo werd dit ook aangegeven in het verslag in De Wekker. Deputaten evangelisatie hebben tegen deze stelling bezwaar aangetekend en daarbij verwezen naar de acta GS 2004, art. 199, waar o.a. gezegd wordt dat een zendingsgemeente een gemeenschap is van gelovigen die ontstaat uit missionaire arbeid, die zich ontwikkelt tot een zelfstandig functionerende gemeente en die zichzelf ook weer toewijdt aan missionaire arbeid.

Een bezorgde opmerking in classis Utrecht over het vieren van het heilig avondmaal in groepen heeft geleid tot een aanpassing in de handreiking.

In de classis Haarlem werd doorgesproken over de vraag of een ongedoopt kind lid kan zijn van de gemeente. De handreiking geeft hierin aan dat deze kinderen geen lid kunnen zijn, omdat lidmaatschap van de kerk uiteindelijk slechts geestelijk te duiden is. Sommigen wilden vanuit de verbondsgedachte ('Wij dopen iemand niet opdat hij onderdeel wordt van het verbond, maar omdat hij onderdeel is van het verbond.') daar ruimte voor hebben. Anderen gaven aan dat wanneer ouders hun kinderen niet laten dopen dit gelijk te stellen is met een verbreking van het verbond.

Vanuit de goede en mooie ervaringen in de gesprekken met de zendingsgemeenten en twee classes gaan deputaten evangelisatie door met het bespreken van deze handreikingen, zowel met de zendingsgemeenten als ook met andere classes, waar zendingsgemeenten zijn.

Ambt en leiderschap, pastorale vragen

Naast handreikingen over doop en avondmaal is er uitgebreid onderzoek gedaan naar vragen inzake ambt en leiderschap. Ondanks verschillende pogingen is het ons niet gelukt hiervoor een handreiking op te stellen. Naar onze mening zou het wel degelijk goed zijn om zendingsgemeenten te dienen met toerusting op dit vlak. Bepaalde basisnoties van de gereformeerde ambtsstructuur – zoals collegialiteit, opkomst van het ambt uit de gemeente en het staan van het ambt tegenover de gemeente – zouden bijzonder dienend zijn. Niettemin leven er in de zendingsgemeenten vragen en praktijken die met behulp van deze basisnoties nog niet op te lossen zijn. Onzes inziens is er meer bezinning nodig op de principes van de gereformeerde ambtsstructuur. Spanningen die er zijn hebben niet zo zeer te maken met verschil in inzicht in de Schrift, of met afwijkingen van de belijdenis op dit vlak, maar veeleer met de huidige kerkordelijke structuur. Deze kerkordelijke structuren zijn historisch gestempeld door een tijd waarin de vragen meer apologetisch dan missionair waren.

Naar wij begrepen hebben willen ook deputaten kerkorde en kerkrecht zich in de komende periode over deze vragen gaan buigen. De vragen die spelen zijn niet slechts kerkordelijk of missionair, maar zijn bovenal ecclesiologisch. Deputaten evangelisatie verzoeken de GS om bij de doordenking van deze vragen betrokken te mogen zijn.

Ten slotte hebben deputaten zendingsgemeenten, moedergemeenten en classes verschillende malen bijgestaan bij pastorale vragen. Centrale momenten betroffen hierin de landelijke toerustingsdagen voor missionaire werkers. Te denken valt daarbij bijvoorbeeld aan toerusting in de pastorale vraagstukken in crossculturele huwelijken.

Ontwikkelen visie

Naast de opdracht van de generale synode heeft de sectie Bezinning zich in de afgelopen periode bezig gehouden met de bezinning op de visie van het deputaatschap. Het visiedocument 'Naar een gastvrije kerk' is gemaakt in 2003 en ademt de geest van die tijd. De teneur is: laat ieder in zijn eigen stijl zo welkom mogelijk naar buitenstaanders zijn. Zet de deuren open en zorg voor goeie missionaire preken, voor leden die nieuwelingen meenemen, voor huizen die burens ontvangen. Het is de tijd van inloophuizen, aanloophuizen en laagdrempelige diensten.

Inmiddels leven we in 2015. Er zijn zendingsgemeenten ontstaan, diaconaal werk vanuit de kerk in de samenleving is fors gegroeid, tientallen kerken hebben ambitieuze missionaire projecten opgestart, we hebben bijna 70% van de kerken met de cursus 'Getuigende Gemeente' bereikt, multiculturaliteit is ons kerkverband binnengekomen, nieuwe vragen zijn via missionair werk op bestaande en nieuwe kerken afgekomen. Een enorme beweging is zichtbaar, die onze kerken niet voorbijgaat. Dat vraagt om een grondige vernieuwing van onze visie. Met 'Naar een gastvrije kerk' is niet alles gezegd wat we nu nodig hebben.

Voor de bezinning op en het ontwikkelen van een nieuwe visie heeft het deputaatschap in 2014 en 2015 bezinningsweekenden gehouden. Tijdens deze dagen was er ruimte voor theologische verdieping en persoonlijke ontmoeting met het oog op een nieuw te formuleren visie. Er is gebleken dat dit weekend een goede stimulus was om met elkaar grondig na te denken over de visie van het deputaatschap, waarover u elders in dit rapport verder kunt lezen.

Dit alles vraagt nog verdere doordenking. In deel acht van het rapport zullen wij hiervoor enkele voorstellen doen richting de synode.

5. Verslag werkzaamheden sectie KOS

Werkwijze

De sectie KOS vergadert 5 à 6 keer per jaar. In de vergaderingen worden steunaanvragen van kerkenraden besproken, alsmede voortgang- of evaluatierapportages van afgelegde werkbezoeken. De sectie rapporteert haar werkzaamheden aan de algemene vergadering van deputaten en doet voorstellen tot toekenning van projectsubsidie als een projectaanvraag aan de gestelde voorwaarden voldoet.

Aan elk gesubsidieerd project zijn twee leden van KOS toegewezen die jaarlijks (en zo nodig vaker) de kerkenraden en andere bij het project betrokkenen bezoeken. In enkele gevallen worden projecten door deputaten evangelisatie ondersteund in samenwerking met deputaten diaconaat. In die gevallen wordt er zowel vanuit KOS als vanuit diaconaat een deputaat als contactpersoon aangewezen. In het evaluatieproces komen de volgende thema's aan de orde:

1. de ontwikkelingen in het project zelf;

2. de vruchten;
3. organisatie;
4. gaven en leiderschap;
5. kosten en risico's;
6. wederkerigheid.

KOS biedt ook advies, coaching e.d. aan kerkenraden onder wier verantwoordelijkheid projecten lopen die niet of niet meer in aanmerking komen voor financiële steun.

Werkerreinen

In de afgelopen periode is KOS betrokken geweest bij verschillende projecten. Hieronder een verslag van deze projecten. Daarnaast is er ook contact geweest met verschillende gemeenten waar men bezig is met het opzetten van een missionair project.

1. Amsterdam-Via Nova

Sinds 2014 werkt Maarten Vogelaar vanuit de zendingsgemeente Via Nova en in samenwerking met IFES, als missionair studentwerker in Amsterdam. In Amsterdam studeren ruim 110.000 hbo/wo studenten, bijna een vijfde van alle studenten in Nederland. Via Nova hoopt, met de inzet van Maarten Vogelaar, meer studenten te bereiken met Gods goede boodschap. Deputaten hebben voor drie jaar een subsidie toegekend om dit werk in de beginfase te kunnen ondersteunen.

Daarnaast mocht Laurens van Lavieren in 2016 bevestigd worden als (parttime) evangelist naast Gert-Jan Roest.

2. Amsterdam-Noord

In de afgelopen periode mochten deputaten de zendingsgemeente Hoop voor Noord ondersteunen met subsidie. Na de eerste groei van de gemeente, wilde men nu vooral investeren in ondersteunende taken in de opbouw van de gemeente zoals een jongerenwerker, kinderwerker, pastoraal werker, taalgroep leider, beheerder, organisatiwerker en buurtwerker. Bijzonder om te zien dat de gemeente nog steeds door groeit en zelfs een tweede voorganger/evangelist mocht benoemen, Theodoor Meelendorp, naast Jurjen ten Brinke. Momenteel zijn er drie buurten waarin wijkgroepen actief zijn. De gelovigen delen het leven, ondersteunen elkaar en reiken samen uit naar de niet-gelovige naaste, met daden en woorden.

3. Apeldoorn ICF

De classis Apeldoorn heeft met dankbaarheid begin 2016 een positief advies gegeven om de ICF Apeldoorn te institueren tot zelfstandige zendingsgemeente. In tien jaar tijd is de ICF Apeldoorn toegegroeid naar een geloofsgemeenschap waar zondags gemiddeld 120 personen samenkomen. Sinds 2012 is het een wijkgemeente van CGK Apeldoorn-Oost. Nog steeds is groei merkbaar. Twaalf personen hebben vanaf dat moment geloofsbelijdenis afgelegd, allen personen die tot dan toe (meer) actief bij een kerk betrokken waren en een etnische achtergrond hadden.

4. Arnhem-Schuytgraaf

Deputaten hebben contact gehad met het project Leven in Schuytgraaf (LIS). In deze nieuwe wijk in Arnhem zijn verschillende leden van de CGK/NGK Arnhem en de GKV Koepelkerk betrokken bij LIS. Inmiddels is de gemeenschap van LIS gegroeid en komen er zondags tussen de 80 en 100 bezoekers. Regelmatig mogen er mensen gedoopt worden. De beide kerkenraden steunen het werk dat deze leden doen. In het afgelopen jaar (2015) is LIS als vrije gemeente gaan functioneren. De relatie tussen de kerkenraden en LIS kenmerkt zich daardoor meer door een vriendschapsrelatie dan een moeder-dochter-relatie. In de afgelopen jaren is er vooral steun geweest door meeleven en advies van onze consulenten en deputaten.

5. Assen-Zoekt

Rudolf Setz mocht als evangelist bevestigd worden en Assen-Zoekt functioneert in de gemeente van Assen als bijzondere wijkgemeente. De zondags diensten van de wijkgemeente worden door ongeveer 100 bezoekers bijgewoond en er is een groot aantal missiegroepen. Dat zijn wijkkringen die frequent samenkomen voor onderlinge ontmoeting en steun en die samen ook actief evangeliseren. Het is een actieve gemeente die via de leergemeenschappen van Nederland Zoekt ook tot zegen is voor andere gemeenten. Deputaten hebben Assen-Zoekt ondersteund met advies en subsidie. Het is de bedoeling dat Assen-Zoekt in 2016 een zelfstandige zendingsgemeente zal worden.

6. Bunde/Meerssen

De nieuwe zendingsgemeente Bunde/Meerssen heeft deputaten gevraagd om financiële ondersteuning voor het aanstellen van een nieuwe missionair-werker/evangelist. Deputaten zijn blij dat ds. Jan Bosch zich geroepen weet deze gemeente te gaan dienen en zullen dit vanaf de zomer van 2016 financieel ondersteunen.

7. Breda

De subsidie aan de zendingsgemeente te Breda is beëindigd. Het is mooi om te zien dat het werk daar, onder Gods zegen, voortgang mag vinden. Steeds meer mensen weten de weg naar de gemeente te vinden. Bijzonder is, dat het in Breda mogelijk is gebleken, dat een steeds kleiner wordende gemeente zich heeft kunnen en willen openstellen voor nieuwkomers. Sterker: de gemeente groeit weer en het diaconale werk gaat door op eigen benen.

8. Broek op Langedijk - Hart voor Heerhugowaard

In Heerhugowaard zien we dat de gemeenschap zich steeds verder ontwikkelt. Alrik Vos mocht zich als (NGK)predikant aan de gemeente verbinden. Inmiddels bezoeken 100-120 mensen de zondags diensten en zijn er elke zondag nieuwe gezichten. Er komen relatief veel jonge stellen waarvan een van de partners niet gelooft. Er zijn 4 à 5 huiskringen ontstaan in de afgelopen 2 jaar. Het plan is om op termijn als zelfstandige gemeente verder te gaan, men bezint zich nog hoe dat precies in te vullen. De subsidie van deputaten is sinds 2015 beëindigd.

9. Den Haag

De afgelopen drie jaar zijn de kerken in Den Haag vooral bezig geweest met het reorganiseren van de bestaande gemeenten. Inmiddels is besloten dat Den Haag als één gemeente verder gaat in de Nebokerk en men hoopt in de komende periode verder te werken aan een missionair project in de wijk Bouwlust, samen met de NGK en GKV. Gert Mulder is als missionair werker benoemd en hoopt in de zomer te beginnen in Bouwlust.

10. Groningen

In Groningen zijn sinds 2012, mede door steun van deputaten, IFES en CGK/NGK Groningen twee (part-

time) studentenwerkers aangesteld. Net als in Amsterdam proberen zij contacten te leggen met studenten in de stad. Er zijn verschillende initiatieven opgezet, zoals een 'studentenpodium', 18+-diensten, waar veel studenten aanwezig zijn en diverse missionaire activiteiten plaatsvinden onder niet-christelijke studenten in de stad.

11. Haarlem- Het Open Huis

In 2015 kon besloten worden dat de wijkgemeente Het Open Huis verder gaat als een zelfstandige zendingsgemeente. Daniel van Beek werd aangesteld als nieuwe evangelist, de opvolger van Dick van den Boogaart. Deputaten en consulenten hebben de gemeente gediend met het geven van advies. Er is dankbaarheid dat deze stappen gezet konden worden en het werk daar verder mag gaan.

12. Rotterdam-Charlois (ICF)

Ds. Coen Legemaate kon, mede door steun van deputaten, beroepen worden door de ICF-gemeente. Het is mooi om te zien dat de gemeente, met de komst van de nieuwe voorganger, de pioniersfase achter zich heeft gelaten en zich in deze nieuwe fase gezegend weet. De gemeente is inmiddels steeds meer betrokken bij het evangelisatiewerk en de kerkplanting in Rotterdam-West. Ze is in 2015 actief betrokken geraakt bij het werken onder vluchtelingen. Verder zijn er nauwe banden met de Stichting House of Hope. Dit diaconaal-maatschappelijke werk ontvangt veel waardering, zoals onder andere bleek uit het toekennen van de Rotterdamse Erasmusprijs aan het echtpaar Hubach.

13. Rotterdam-West

In Rotterdam-West is na de opheffing van de gemeente een pand aangekocht voor missionair/diaconale doeleinden. In de afgelopen jaren zijn deputaten betrokken geraakt bij dit project (Thuis in West) dat onder verantwoordelijkheid viel van de kerkenraad CGK Oud-Beijerland. Er mochten verschillende werkers aangesteld worden, die zich met name hebben gericht op diaconale presentie in de wijk. Er mochten veel contacten gelegd worden met wijkbewoners en inmiddels is er begonnen met evangelisatie en kerkplanting. Cees van Breugel is in 2015 benoemd om leiding te geven aan Thuis in West (diaconaat) en Bram Dingemanse geeft leiding aan Hart voor West (evangelisatie en kerkplanting). Naast de verbinding met Oud-Beijerland is er een goede samenwerking met ICF Rotterdam. De kerngroep van West is daar lid en de predikant van de ICF bedient doop en avondmaal voor de Westerlingen. De intentie is uitgesproken dat ICF Rotterdam op termijn de moedergemeente van een nieuwe kerkelijke gemeenschap zal zijn.

14. Rotterdam-Zuid (Beverwaard)

De samenwerkingsgemeente Rotterdam-Zuid (CGKV) mocht afgelopen jaren ondersteund worden in hun werkzaamheden in de Rotterdamse wijk 'Beverwaard'. Daar is een kleine, multiculturele, gemeente ontstaan (MEER dan Beverwaard). Wekelijks zijn er kerkdiensten die door 60-100 mensen bezocht worden en door de week zijn er diverse diaconale activiteiten waarmee zeker 300-400 mensen bereikt worden. Naast het werk van ds. Bas van Zuijlekom is er een missionair-diaconaal werker actief in de persoon van Ellen Agbor Ebot, die mede door steun van deputaten aangesteld kon worden.

15. Utrecht-West

De ICF-gemeente te Utrecht-West werd door deputaten ondersteund waardoor evangelist Bonhof aangesteld kon worden. Er ontstaat hier naast de moedergemeente een mooie multiculturele gemeenschap. Het werk in Utrecht mocht zich verder ontwikkelen en is nu een wijkgemeente van Utrecht-West. Er wordt onderzocht of de gemeente kan doorgroeien tot een zelfstandige zendingsgemeente.

16. Veenendaal-Pniël

De gemeente Veenendaal-Pniël is, in samenwerking met een Hervormde zustergemeente, al jaren actief bij het missionaire project De Poster. Er is sprake van diaconale presentie in de wijk en er worden op zondag twee bijeenkomsten georganiseerd in het gebouw 'De Poster' waar veel niet-christenen bereikt worden. Het werk wordt ondersteund door de kerkenraad van de Pniëlgemeente en veel gemeenteleden zijn betrokken bij het werk van De Poster. Er is nu behoefte aan een missionair-diaconaal werker om het werk te kunnen consolideren en uit te bouwen. Deputaten hebben voor de komende drie jaar steun toegezegd om dit project in deze fase verder te helpen. Ook de IZB zal het werk van 'De Poster' ondersteunen. De verwachting is dat in 2016 een werker aangesteld kan worden.

6. Verslag onderzoek samen met deputaten kerkorde en kerkrecht

Uitwerking Synodeopdracht 1.3

'deputaten op te dragen in samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht een onderzoek in te stellen naar het functioneren van de taken en verantwoordelijkheden van zendingsgemeenten, moedergemeenten, classes en breder kerkverband met het oog op de begeleiding van de zendingsgemeenten naar zelfstandigheid en op het vormen en vasthouden van een gereformeerde identiteit, en daar op de volgende generale synode verslag van te doen en te komen met voorstellen ter zake',

1.1 Verantwoording

Conform de opdracht is samengewerkt met deputaten kerkorde en kerkrecht. Die samenwerking heeft geresulteerd in de volgende werkwijze: allereerst is aansluiting gezocht bij de bredere onderzoeken die deputaten kerkorde en kerkrecht in deze intersynodale periode verrichten op soortgelijke thema's. In de samenwerking hebben deputaten kerkorde en kerkrecht zich vooral gefocust op het uitvoerige hoofdstuk over de kerkrechtelijke lijnen en handreikingen en zijn de overige hoofdstukken opgesteld door deputaten evangelisatie.

1.2 Inleiding

Het verslag van deputaten evangelisatie bestemd voor de generale synode van 2004 spreekt enthousiasmerend en overtuigd over de zendingsgemeenten, die zij definiëren als 'een gemeente die ontstaan is uit recente missionaire arbeid en die zichzelf in afhankelijkheid van de Heilige Geest ook weer toewijdt aan missionaire arbeid'. Onmiddellijk volgt daarop de zinsnede 'Daarbij gaan we ervan uit, dat in de zendingsgemeente het kerkelijk leven wordt geordend naar de heilige Schrift in trouw aan de belijdenisgeschriften en in de geest van de in onze kerken geldende kerkorde'. (Acta 2004, blz. 274)

Het rapport komt enkele bladzijden verderop met een Bijbelse onderbouwing van zowel het concept van de zendingsgemeenten als ook wat betreft de integratie, waarbij Handelingen 11 en 15 als model en norm wordt gezien. Het rapport vertaalt deze Bijbelse principes op de volgende manier naar onze tijd en situatie aan de hand van vier speerpunten: gemeenschap, steun, differentiatie en ten slotte gezag en regelgeving.

1. *Gemeenschap.* Het is van groot belang dat zendingsgemeenten en al langer bestaande gemeenten onderling een goed contact hebben. De kerken en de zendingsgemeenten dienen met elkaar mee te leven en de zendingsgemeenten zullen zo open mogelijk over hun functioneren moeten communiceren en publiceren, zodat mensen in andere gemeenten daar in mee kunnen leven. Het vertellen van wat God doet is daarbij belangrijker dan het breed uitmeten van materiële zaken (Hand.14:27). De gemeenschap krijgt ook gestalte in de deelname aan meerdere vergaderingen en andere gezamenlijke ontmoetingsmomenten.
2. *Steun.* Het materiële en financiële aspect is ook van belang bij integratie. Een rijke gemeente kan een armlastige zendingsgemeente steunen, maar een rijke zendingsgemeente kan ook een verarmde traditionele kerk bijstaan. We zien het als een taak van de moedergemeenten en van rijke bestaande kerken om zendingsgemeenten van de benodigde middelen te voorzien. Dat kan via jumelages en collectes, maar ook landelijk via steun van deputaatschappen.
3. *Differentiatie.* De integratie van zendingsgemeenten in ons kerkverband zal voldoende recht moeten doen aan de forse verschillen die er zijn tussen de cultuur van onze huidige gemeenten en die van zendingsgemeenten. Net zoals de eerste gemeenten zullen we onderlinge verschillen in kerkelijke praktijk moeten accepteren in liefde. Dat houdt in dat we op het vlak van kerkelijke regelgeving niet voor elke gemeente exact dezelfde eisen kunnen laten gelden.
4. *Gezag en regelgeving.* Integratie heeft ook alles te maken met het erkennen van geestelijk gezag. Zendingsgemeenten die binnen ons kerkverband functioneren staan in de ontstaans- en groeifase principieel onder het gezag van de kerkenraad van de moedergemeente. De werkers in de zendingsgemeente staan ook onder verantwoordelijkheid van die kerkenraad. De zendingsgemeenten leggen ook (indien nodig via de moedergemeente) aan de classis verantwoording af. Zo wordt er voor gezorgd dat de zendingsgemeente niet een werkplaats voor hobbyisten wordt, waar ieder met de beste bedoelingen maar doet wat goed is in zijn of haar ogen.

Als op deze manier het kerkelijk leven van de gemeenten én van de zendingsgemeenten gestalte krijgt en beoefend wordt, mogen we ons als Christelijke Gereformeerde Kerken verblijden over Gods werk bij en in de nieuwkomers en in de gemeenten die zich van oudsher tot ons kerkverband mogen rekenen.

1.3 Interpretatie van de opdracht en opbouw van dit rapport

De opdracht van de generale synode van 2013 om 'deputaten op te dragen in samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht een onderzoek in te stellen naar het functioneren van de taken en verantwoordelijkheden van zendingsgemeenten, moedergemeenten, classes en breder kerkverband met het oog op de begeleiding van de zendingsgemeenten naar zelfstandigheid en op het vormen en vasthouden van een gereformeerde identiteit, en daar op de volgende generale synode verslag van te doen en te komen met voorstellen ter zake', laat zien dat er in onze kerken een zekere spanning ervaren wordt tussen het Bijbelse ideaal zoals hierboven verwoord en de werkelijkheid zoals die wordt ervaren in de zendingsgemeenten, in de moedergemeenten, op de classes en op de synodale vergaderingen.

Uit bovenstaande opdracht hebben we twee speerpunten gedestilleerd. Allereerst de onderzoeksopdracht: 'onderzoek instellen naar functioneren van taken en verantwoordelijkheden' en vervolgens het 'doen van voorstellen ter zake'. Door het splitsen van het gedeelte over de voorstellen is de volgende opbouw ontstaan:

paragraaf 2: onderzoek;
paragraaf 3: kerkrechtelijke lijnen en handreikingen;
paragraaf 4: voorstellen.

2. Onderzoek

Als het gaat om het functioneren van de taken en verantwoordelijkheden van zendingsgemeenten, moedergemeenten, classes en breder kerkverband met het oog op de begeleiding van de zendingsgemeenten' hebben deputaten evangelisatie overlegd met deputaten kerkorde en kerkrecht. Al tijdens de eerste gesprekken hierover bleek dat de vragen die in het kerkverband leven rondom het begeleiden van zendingsgemeenten, ook op andere punten in ons kerkelijk samenleven herkend worden. Dat inzicht heeft ons er toe aangezet om geen breed onderzoek te doen, maar veelmeer de achterliggende oorzaken op te sporen die een rol spelen bij de begeleiding van zendingsgemeenten. Op basis van de ervaringen van deputaten en consultants is deze analyse opgesteld.

2.1 Achtergrondvragen bij de begeleiding van zendingsgemeenten

Verwachtingen

Wij nemen waar dat veel betrokkenen soms expliciet, maar even zo vaak impliciet, er van uit gaan dat een zendingsgemeente vooral vrij moet worden gelaten om op haar eigen wijze buitenkerkelijken te bereiken. Daarbij speelt vaak de veronderstelling, die vanuit de kerkelijke praktijk wordt geïllustreerd, dat gevestigde gemeenten er nauwelijks in slagen om mensen van buiten de kerk blijvend te verwelkomen. Velen die het evangelisatiewerk een warm hart toedragen zijn daarom uiterst terughoudend om zendingsgemeenten aan te spreken of zelfs te bevragen op de gang van zaken. Wij wijzen er op dat wij deze opvatting beslist niet alleen tegenkomen bij de evangelisten, maar ook in de gevestigde gemeenten zelf.

Onbekendheid met vraagstukken

Ook nemen wij waar dat kerkenraden van moedergemeenten en classisvergaderingen verrast worden door de vragen die vanuit de zendingsgemeenten worden voorgelegd. De historisch gegroeide gangbare praktijk biedt daar lang niet altijd eenduidige antwoorden op. Dat vraagt diepgaande bezinning, theologische kennis en bewustzijn van (christelijke) gereformeerde grondstructuren. Lang niet alle kerkelijke vergaderingen zijn er op ingesteld om dat te mobiliseren op het moment dat zich een vraag voordoet. Het is te begrijpen dat vanuit die onbekendheid wordt doorverwezen naar andere zendingsgemeenten of deputaten. In tegenstelling tot 'advies inwinnen' is 'doorverwijzen' echter niet in overeenstemming met de verantwoordelijkheid van de classis die kenmerkend is voor ons kerkrecht.

Gelaagde structuren

Niet altijd is de verantwoordelijkheid voor missionair werk eenduidig geregeld. Er wordt soms samengewerkt met andere kerken, en missionaire en/of diaconale initiatieven worden wel eens in een stichting ondergebracht. Daardoor kan het voorkomen dat er een aanmerkelijke afstand ontstaat tussen

het missionaire project en de moedergemeente. Ook komt het voor dat evangelisten in dienst zijn van de stichting en niet van de kerkenraad, zoals art. 4 K.O. vereist. Hierdoor is de plaatselijke kerkenraad niet in alle gevallen verantwoordelijk voor het project. Wanneer het bredere kerkverband dan voornamelijk met de moedergemeente correspondeert, neemt die afstand alleen maar toe.

De hartslag van het bredere kerkelijk leven

Het bredere kerkelijke leven kent haar eigen tempo. Halfjaarlijkse classisvergaderingen en (hopelijk) jaarlijkse visitaties zijn daarvoor kenmerkend. De behandeling van een vraagstuk kan daardoor gemakkelijk anderhalf jaar in beslag nemen. In die tussentijd kunnen de betrokken ambtsdragers al zijn verhuisd of afgetreden. De praktijk van de zendingsgemeenten vraagt in veel gevallen om aanzienlijk snellere reactietijden. En tegelijk is het gewenst dat evangelisten kunnen terugvallen op partners die langere tijd met hen optrekken.

Pionieren

Vanwege hun specifiek missionaire betrokkenheid zien kerkenraden en leden van zendingsgemeenten zich voor grote uitdagingen geplaatst. Niet alleen naar buiten toe: 'Op welke manier kunnen wij onze buurt en onze stadsgenoten bereiken met het Evangelie van Jezus Christus?' Maar ook binnen de gemeente: 'Hoe geven wij op een Bijbelse manier invulling aan gemeenschap binnen een gemeente die uit heel verschillende culturen kan bestaan?' Dit pionieren vraagt van een kerkenraad, naast een relatie met de Heere God, wijsheid, invoelingsvermogen en stuurmanskunst. Niet alleen de opdracht, maar ook de mentaliteit van evangelisten en leiders van zendingsgemeenten is vaak anders dan van predikanten en werkers in gevestigde gemeenten. In de onderlinge contacten in het kerkverband vraagt dit wijsheid en geduld, om onbegrip en verwijdering te voorkomen.

3. Kerkrechtelijke lijnen en handreikingen

Zowel bij een onderzoek naar het functioneren van de taken en verantwoordelijkheden van zendingsgemeenten, moedergemeenten, classis en breder kerkverband met het oog op de begeleiding van zendingsgemeenten, als bij het doen van voorstellen tot eventuele verbetering daarvan, is het van belang om de vraag onder ogen te zien hoe die verschillende verantwoordelijkheden kerkrechtelijk gezien liggen.

3.1 Onderlinge verhoudingen binnen het kerkverband

Vanuit het gereformeerde kerkrecht is allereerst te wijzen op de presbyteriaal-synodale kerkstructuur, die kenmerkend is voor kerken van gereformeerd belijden, en ook voor ons kerkverband. Deze kerkstructuur kent twee zwaartepunten, waartussen door de kerken altijd een heilzame verbinding is gezocht.

Aan de ene kant valt in deze structuur alle nadruk op de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk met haar ambtsdragers. Naar gereformeerd belijden is iedere plaatselijke kerk, hoe klein ook, een zelfstandige en complete kerk. De gelovigen worden plaatselijk verzameld onder de bediening van Woord en sacrament, en iedere plaatselijke kerk heeft haar eigen ambtsdragers die zorg moeten dragen voor de bediening daarvan en voor de handhaving van de leer, orde en tucht. Ook zonder andere kerken bezit de plaatselijke kerk alle kenmerken die tot het wezen van de kerk behoren en de regering van de kerk ligt in handen van de plaatselijke kerkenraad.

Tegelijk is kenmerkend voor deze kerkstructuur dat de plaatselijke kerken ook in bredere kerkelijke vergaderingen samenkomen om zaken te beslissen die hen gezamenlijk aangaan. Naar gereformeerd belijden kan de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente niet zo opgevat worden, dat kerken zich niets aan elkaar gelegen laten liggen, maar hebben zij zich aan elkaar te verbinden. De noodzakelijkheid hiertoe ligt in de innerlijke eenheid van de kerk van Christus. De Schrift leert dat onderscheiden kerken elkaar moeten helpen en dienen, en dat er zaken zijn die hen gemeenschappelijk aangaan.

Tussen de uitersten van een hiërarchisch en een independentistisch stelsel hebben de gereformeerde kerken altijd op Schriftuurlijke en praktische gronden de noodzakelijkheid van een organisatie gezien waarbij enerzijds de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente werd gehandhaafd en waarbij anderzijds de saamhorigheid van de gemeenten tot uiting kwam, omdat de gemeenten één zijn in Christus en opdat de zuiverheid van de belijdenis bewaard zou worden.

In onze kerkorde vinden we deze lijnen terug. Christus heeft de geestelijke macht aan de plaatselijke gemeente met haar ambtsdragers verleend en zo is elke gemeente gelijk en heeft geen enkele gemeente heerschappij over een andere gemeente. De kerkenraad van een plaatselijke gemeente mag zichzelf niet beroven van de macht die hem door Christus is gegeven en een meerdere vergadering mag de plaatselijke gemeente die macht niet ontnemen.

Tegelijk spreekt de kerkorde van gezag van meerdere vergaderingen over mindere, omdat het gereformeerd kerkrecht er van uitgaat dat een gemeente zich vrijwillig heeft aangesloten bij een kerkverband en vrijwillig een deel van de bevoegdheid van de kerkenraad overdraagt aan de meerdere vergaderingen. Kerkenraden sturen hun afgevaardigden naar de meerdere vergaderingen om gezamenlijk met de andere kerken te besluiten over datgene wat de mindere vergaderingen niet kunnen afhandelen, of die zaken te behandelen die de kerken gemeenschappelijk aangaan en ze spreken af zich aan die besluiten te zullen houden. Dit betekent niet dat de meerdere vergaderingen een soort hoger bestuur vormen over de mindere, want er staat geen hoger bestuur boven de kerkenraad. De plaatselijke gemeente houdt haar vrijheid en zelfstandigheid, maar voor de gevallen die naar de meerdere vergadering gebracht zijn, laten de kerkenraden de beslissing over aan de meerdere samenkomsten.

3.2 Verantwoordelijkheden t.a.v. begeleiding van zendingsgemeenten

Toegesplitst op de concrete vraag naar de verschillende verantwoordelijkheden t.a.v. het begeleiden van de zendingsgemeenten, betekent dit:

- voor de *moedergemeenten / zendingsgemeenten*: dat de eerste verantwoordelijkheid voor die begeleiding ligt in de plaatselijke gemeente. De ambtsdragers van de plaatselijke gemeente hebben de opdracht zorg te dragen voor de bediening van het Woord en de sacramenten, en om de gemeente dicht bij Christus te houden en het Woord van Christus zuiver te bewaren. Wanneer een zendingsgemeente nog niet zelfstandig geïnstitueerd is ligt die verantwoordelijkheid in de kerkenraad van de moedergemeente die het missionaire project onder zijn hoede heeft, en wanneer de zendingsgemeente zelfstandig is geïnstitueerd ligt die verantwoordelijkheid in de kerkenraad van de zendingsgemeente (of, wanneer er sprake is van een wijkgemeente, in de overkoepelende kerkenraad).

- voor de *classis*: dat de plaatselijke kerken elkaar daar met raad en daad mogen bijstaan. Vanwege de complexiteit van de vragen die zich in en rondom de zendingsgemeenten voordoen kan de hulp van kerken in de regio zeer welkom en ook nodig zijn. Een mogelijkheid om elkaar binnen de classis als zusterkerken bij te staan ligt onder andere in een goed gebruik van de kerkvisitatie, waarbij te bedenken is dat een vorm van bijstaan ook kan zijn dat de classis corrigerend moet optreden.
- voor het *breder kerkverband*: dat er een mogelijkheid ligt om elkaar als kerken bij te staan door gebruik te maken van de kennis van deputaatschappen die ten dienste van het kerkverband functioneren. Bij de zendingsgemeenten is dan vooral te denken aan het deputaatschap evangelisatie en de evangelisatie-consulenten. Hun rol is echter, in tegenstelling tot die van de classis, uitsluitend een adviserende.

3.3 Kerkrechtelijke handreikingen

Juist bij het begeleiden van het missionaire werk kan de structuur die wij in onze kerken kennen van grote betekenis zijn, omdat plaatselijke initiatieven zich daarin met raad en daad bijgestaan mogen weten door kerken in de regio en het breder kerkverband. Gezien de vragen waar pioniers in zendingsgemeenten voor gesteld worden, geldt hier bij uitstek dat gebruik gemaakt mag worden van de kennis van meerderen samen, die altijd groter is dan de kennis van een (kerkenraad) alleen.

Een belangrijk middel om als kerken elkaar bij te staan, met elkaar mee te leven, en op elkaar toe te zien, is de kerkvisitatie (art. 44 K.O.). Naar de letterlijke betekenis van het woord houdt die visitatie in: een onderzoek doen naar de toestand van de gemeente. Al in de tijd van het Nieuwe Testament lezen we van de apostelen dat zij de gemeenten bezochten om naar hun welstand te vragen en om de gemeenten op te bouwen in het geloof. Later waren het de bisschoppen die de gemeenten bezochten voor een onderzoek of daartoe gezanten stuurden. In de Reformatie heeft de kerkvisitatie grote diensten bewezen voor het herstel van het kerkelijk leven. De gereformeerde kerken in ons land gaven vanaf 1586 de classis vrijheid om de kerkvisitatie in te stellen, die betrekking heeft op de ambten, op de leer, op de onderhouding van de (kerk) orde en op de opbouw van de gemeente. De visitatoren zijn geen kerkelijke machthebbers, maar deputaten van de classis, die met raad en daad alles doen wat de vrede, opbouw, en welzijn van de kerken bevordert en die broederlijk kunnen vermanen wanneer dat nodig is.

Wanneer binnen het kader van deze synodeopdracht nagedacht wordt over manieren om als zusterkerken elkaar bij te staan, zou een mogelijke denkrichting zijn om dit mooie middel dat we als kerken kennen in haar functioneren te versterken. In de praktijk van ons kerkelijk leven blijkt de kerkvisitatie niet altijd dat op te leveren wat geestelijk gezien gehoopt en verwacht mag worden (zie voor een nadere duiding daarvan het GS-rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht). Toespit op de situatie van de zendingsgemeenten blijkt die verlegenheid misschien wel des te meer. De praktijk lijkt in ieder geval niet geheel aan te sluiten bij de behoefte die er ligt, zowel in de zendingsgemeenten en de moedergemeenten, als in het bredere verband van de kerken.

Desondanks zitten er in die oude instelling van de kerkvisitatie een aantal lijnen die in dit verband overdacht kunnen worden.

- Allereerst is het zo dat de kerkvisitatie alleen kan functioneren binnen een 'zusterkerk-relatie', dat wil zeggen, vanuit de overtuiging aan elkaar gegeven te zijn als kerken die één zijn in Christus, en met de geestelijke bereidheid om zich open te stellen voor elkaar. Dit geldt zowel aan de kant van de visitatoren, die zich werkelijk hebben te geven aan het heil van de gemeente, als aan de kant van de gemeente die het bezoek ontvangt: wordt er naar uitgezien om advies en gebed vanuit de kring van zusterkerken te ontvangen en is er bereidheid te delen waar de werkelijke zorgen liggen?
- Naast geestelijke bereidheid zich aan elkaar te geven, is daarvoor ook heel simpel tijd nodig: een ruime plek in de kerkenraadsvergadering waar kerkvisitatie plaatsvindt, maar ook een ruime plek op de classisvergadering waar de verslagen besproken worden.
- Verder is te denken aan de oude lijn dat visitatoren 'enkele van de meest ervaren en bekwame dienaren des Woords' moeten zijn. De bedoeling van die bepaling is dat het werk niet maar per toerbeurt verdeeld wordt, daarvoor is het werk te belangrijk. Het gaat er om dat door de kerkvisitatie de bloei van de gemeenten wordt bevordert en daarvoor is een zekere kennis van zaken nodig. Deze lijn doortrekkend zou je je kunnen afvragen of niet juist bij bezoeken aan zendingsgemeenten secuur gekozen zou moeten worden wie er afgevaardigd wordt.
- Vanwege de specifieke vragen die in de zendingsgemeenten spelen, zou het aanbeveling verdienen om gebruik te maken van de mogelijkheid die de GS van 2010 bood, om aan de visitatoren vanuit de classis een lid van het deputaatschap evangelisatie toe te voegen als adviseur (Acta 2010, art.60, sub. 13). Vanuit dit deputaatschap kunnen ook gerichte vragen voor de visitatie geformuleerd worden. Van belang is wel dat visitatoren en adviseur 'vrij' staan ten opzichte van de te bezoeken gemeente, dat wil zeggen: geen bijzondere betrokkenheid hebben bij die gemeente of het missionaire project voorafgaand aan de visitatie.
- Ten slotte is na te denken over de frequentie van de visitatie. De kerkorde schrijft voor dat die 'in alle kerken elk jaar' moet gebeuren, maar in een zendingsgemeente gaan de ontwikkelingen vaak zo snel, dat een jaarlijks gesprek weinig werkelijke hulp kan bieden. Het staat de classis natuurlijk vrij om vaker dan jaarlijks in gesprek te gaan, zeker bij gelijkblijvende visitatoren kan dat geestelijke winst opleveren.

Naast het middel van de kerkvisitatie zij ten slotte nog gewezen op de adviserende rol die het deputaatschap evangelisatie kan vervullen wanneer een classis hulp nodig heeft bij het omgaan met vragen die opkomen vanuit de zendingsgemeenten in hun ressort.

4. Voorstellen

Op basis van haar onderzoek, het overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht en de kerkrechtelijke lijnen uit de vorige paragraaf, doen deputaten evangelisatie aan de synode de volgende voorstellen:

1. de classes op te wekken om in haar onderling meelevende geruime aandacht te geven aan de wijze waarop de gemeente haar missionaire opdracht gestalte geeft;
2. er bij de classes op aan te dringen om zodra zich in het ressort van de classis een missionair project voordoet dat de potentie heeft om uit te groeien tot een zendingsgemeente, visitatoren aan te stellen die de mogelijkheid en de bereidheid hebben om de moedergemeente, het missionaire project c.q. de zendingsgemeente met advies bij te staan;

3. dit evenzo te doen voor alle bestaande zendingsgemeenten;
4. er bij de classes met nadruk op aan te dringen daarbij gebruik te maken van de mogelijkheid om aan de visitatoren vanuit de classis een lid van het deputaatschap evangelisatie toe te voegen als adviseur;
5. de classes aan te sporen om door middel van visitatierapporten, een inhoudelijke bespreking ter vergadering en andere daartoe geëigende middelen te bevorderen dat niet alleen de visitatoren, maar alle gemeenten uit het ressort zich betrokken weten bij het missionaire project c.q. de zendingsgemeente;
6. de classes te wijzen op de door deputaten evangelisatie opgestelde handreikingen (zie bijlage 9.2) en de vragenlijst voor voortgangsgesprekken met missionaire projecten.

7. Financiële paragraaf

Toelichting op de begroting 2017-2019

2014-2016

Het saldo op de jaarrekening van deputaten evangelisatie heeft in de afgelopen jaren een wisselend beeld laten zien. Na jaren van overschotten was in de jaren 2012 t/m 2014 sprake van een tekort, hetgeen voornamelijk een weerspiegeling was van toegenomen subsidieverstrekking. De vermogenspositie liet een ruimhartig subsidiebeleid toe. Zoals op de GS 2013 is besloten, is in 2014 bovendien € 25.000 overgeboekt naar partners in zending. In 2015 hebben deputaten ervoor gekozen terughoudender te zijn in het verstrekken van subsidies. Deputaten verstrekken subsidies tot een derde van de aan een missionair project toe te rekenen kosten over een periode van 3 jaar, tot een maximum. Dit maximum over 3 jaar is verlaagd van € 50.000 naar € 30.000. Doordat daarnaast ontwikkelingen bij enkele missionaire projecten een vertraging in de subsidieverlening tot gevolg hadden, liet 2015 een overschot zien.

2017-2019

Voor de periode 2017-2019 worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- op advies van deputaten financiële zaken wordt bij de inkomsten rekening gehouden met gemeenten die structureel niet afdragen aan deputaten evangelisatie. Daarom is
- € 10.000 per jaar afgeboekt;
- ondanks de teruglopende inkomsten, onder andere als gevolg van het lagere ledental, is de omslag gehandhaafd op € 4,00 per lid/dooplid;
- de wisselingen in het personeelsbestand hadden een drukkend effect op de personeelskosten; voor de komende periode worden deze op het structurele niveau ingeboekt;
- ten aanzien van Evangelie & Moslims wordt de lijn gecontinueerd om de bijdrage geleidelijk te laten teruglopen in het licht van de krapper wordende financiële situatie;
- Omdat de vermogenspositie nog ruim boven de eis van een maal de jaarlijkse lasten ligt, wordt een tekort in de jaarrekening in de komende periode verantwoord geacht;
- de subsidieverlening aan missionaire projecten wordt structureel verlaagd tot € 75.000 per jaar.
- de heroverweging van het beleid heeft mogelijk tot gevolg dat de financiële middelen anders zullen worden aangewend, waardoor tussen de uitgavenposten zal worden geschoven.

Begroting 2017 t/m 2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	Realisatie	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Baten						
Bijdragen kerken conform omslag	296.000	296.000	296.000	290.000	290.000	290.000
Afboeking dubieuze debiteuren				-10.000	-10.000	-10.000
Opbrengst bijdragen kerken	278.935	286.835		280.000	280.000	280.000
Zendingsdagen	6.432	4.155	5.000	5.000	5.000	5.000
Intrest	6.775	6.015	9.500	6.000	6.000	6.000
Aandeel giften Doorgeven	19.913	19.031	25.000	19.000	19.000	19.000
Overige inkomsten	4.079	14.545	15.500	10.000	10.000	10.000
Totaal	316.134	330.581	351.000	320.000	320.000	320.000
Lasten						
Personeelskosten	113.185	116.021	138.000	151.000	155.000	160.000
Huisvesting	4.950	4.700	5.300	5.300	5.300	5.300
Bureau- en overige kosten	54.682	53.361	65.000	60.000	60.000	60.000
St. Evangelie en Moslims	43.000	42.000	41.000	40.000	39.000	38.000
TUA - missiologie en evangelistiek	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Subsidies	120.998	61.352	95.700	75.000	75.000	75.000
Totaal	342.815	283.434	351.000	337.300	340.300	344.300
Saldo	-26.681	47.147	0	-17.300	-20.300	-24.300

Omslag	4,00	4,00
Aantal leden	74.000	72.500
Bijdragen kerken	296.000	290.000

Vermogen ultimo 2015	465.610	
Vermogen ultimo 2019		403.710
<i>Verhouding tot jaarlasten</i>	<i>1,64</i>	<i>1,17</i>

8. Afronding van het rapport

Ter afronding van de rapportage komen deputaten met de volgende voorstellen aan de GS 2016:

- 8.1. met betrekking tot het deputaatschap:
 1. het werk en het beleid van deputaten goed te keuren;
 2. de begroting goed te keuren en de jaarlijkse omslag vast te stellen op € 4.00 per lid/dooplid;
 3. opnieuw deputaten te benoemen;
- 8.2. met betrekking tot de zendingsgemeenten:
 1. vast te stellen dat een classis pas een positief advies kan afgeven inzake het verzoek van een plaatselijke kerk om te komen tot het institueren van een zendingsgemeente nadat er ook een positief advies is afgegeven door deputaten evangelisatie;
 2. deputaten op te dragen samen met deputaten eredienst de formulieren voor doop en avondmaal wat taal en vormgeving betreft geschikt te maken voor het gebruik in de context van de zendingsgemeente;
- 8.3. met betrekking tot de evangelist:
 1. deputaten op te dragen samen met deputaten kerkorde en kerkrecht een breder onderzoek te doen naar het principe en de praktijk van de ambten en daarbij rekenschap af te leggen van de missionaire context waarin we vandaag kerk zijn;
 2. in dit onderzoek ook nadrukkelijk mee te nemen wat de plek en de positie van de evangelist is in relatie tot de ambten;
 3. in dezen op advies van deputaten kerkorde en kerkrecht vooralsnog de evangelist te zien als een ambtsdrager en daarmee als lid van de kerkenraad, waarbij het ambt van de evangelist het karakter draagt van een bijzonder dienaar van het Woord die het Woord en de sacramenten slechts kan bedienen in de gemeente waaraan hij verbonden is;
- 8.4. met betrekking tot de gevestigde kerken deputaten op te dragen:
 1. wederkerigheid en uitwisseling te stimuleren en te faciliteren tussen zendingsgemeenten en missionaire plekken om
 - a. de gevestigde kerken zelf te groeien in missionair bewustzijn en missionaire presentie;
 - b. daarnaast omgekeerd de nieuwe gemeenten (in wording) ook te dienen met personele, financiële en theologische ondersteuning alsmede de ervaring die is opgedaan in de geloofsoverdracht van generatie op generatie binnen het kader van de gereformeerde verbondsoverdracht;
 2. de kerken te stimuleren om nieuwe missionaire initiatieven te starten, vooral omdat de evaluatie over de afgelopen jaren missionaire vrucht laat zien van nieuwe initiatieven en zendingsgemeenten;
- 8.5. met betrekking tot de plek van zendingsgemeenten in relatie tot het kerkverband :
 1. de classes op te wekken om in haar onderling meelevens (via art. 41 en 44 K.O.) geruime aandacht te geven aan de wijze waarop de gemeente haar missionaire opdracht gestalte geeft;
 2. er bij de classes op aan te dringen om zodra zich in het ressort van de classis een missionair project voordoet dat de potentie heeft om uit te groeien tot een zendingsgemeente, visitatoren aan te stellen die de mogelijkheid en de bereidheid hebben om de moedergemeente, het missionaire project, c.q. de zendingsgemeente met advies bij te staan;
 3. dit evenzo te doen voor alle bestaande zendingsgemeenten;
 4. er bij de classes met nadruk op aan te dringen daarbij gebruik te maken van de mogelijkheid om aan de visitatoren vanuit de classis een lid van het deputaatschap evangelisatie toe te voegen als adviseur;
 5. de classes aan te sporen om door middel van visitatierapporten, een inhoudelijke bespreking ter vergadering en andere daartoe geëigende middelen te bevorderen dat niet alleen de visitatoren, maar alle gemeenten uit het ressort zich betrokken weten bij het missionaire project, c.q. de zendingsgemeente;
 6. de classes te wijzen op de door deputaten evangelisatie opgestelde handreikingen (zie bijlage 9.2) en de vragenlijst voor voortgangsgesprekken met missionaire projecten;
- 8.6. met betrekking tot de missionaire roeping van de kerken deputaten op te dragen:
 1. zich voortdurend te blijven bezinnen op de wijze waarop de missionaire roeping binnen onze kerken in wederkerigheid gestalte dient te krijgen;
 2. daarbij gebruik te maken van de kennis beschikbaar op de TUA en bij hogescholen en andere organisaties;
 3. de resultaten van deze bezinning vruchtbaar te maken voor de kerken;
 4. de kerken te stimuleren om actief te participeren in missionaire leertrajecten.

Slot

Deputaten hopen met het bovenstaande te hebben laten zien hoe zij aan de door uw vergadering verstrekte opdrachten gewerkt hebben. Zij bidden uw vergadering de onmisbare leiding van de Heilige Geest toe.

J. Nutma, voorzitter
L.B.C. Boot, secretaris
B. van Amerongen, penningmeester

9. Bijlagen

In de bijlagen willen deputaten u laten meelezen in een aantal stukken die onder het voorgaande rapport liggen.

Bijlage 9.1

Visiedocument: 'terug naar de basis, een gezonde(n) kerk' (2016)

1. Missie: de Grote Opdracht

De taak van deputaten is om de kerken te helpen met toerusting, advies en financiële ondersteuning, zodat zij de Grote Opdracht van Christus zo goed mogelijk kunnen vervullen:

'Ga dan heen, onderwijs al de volken, hen dopend in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de heilige Geest, hun lerend alles wat Ik u geboden heb, in acht te nemen.' (Matth. 28:19)

2. Visie: prioriteit aan missionair-zijn

Deputaten verlangen ernaar dat alle kerken van het kerkverband leven uit de diepe overtuiging dat God hen roept missionair-zijn in hun omgeving en dat zij in hun denken en handelen daaraan prioriteit geven. De kerken beseffen dat het doel van gemeente-zijn de verkondiging van Gods deugden is:

'Maar u bent een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterschap, een heilig volk, een volk dat God Zich tot Zijn eigendom maakte; opdat u de deugden zou verkondigen van Hem Die u uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht' (1Pet.2:9)

3. Missionaire stand van zaken

Bij het in kaart brengen van de missionaire stand van zaken blijkt dat er reden tot dankbaarheid is. In de periode 1993-2015 werden in het gehele kerkverband 1.123 mensen zonder kerkelijke achtergrond gedoopt (bijlage II). Uit een inventarisatie bij 14 zendingsgemeenten en missionaire projecten bleek dat in de periode 1999-2015 het aantal van 296 personen daar het sacrament van de doop ontving (bijlage III).

De aanwas van dopelingen (uit geen kerk) laat een groot verschil zien tussen oudere en nieuwere gemeenten. Bijlage II toont het verschil tussen zes zendingsgemeenten en het kerkverband als geheel. De eerste groep ontving in de onderzochte periode gemiddeld 1,6% dopelingen per jaar, terwijl tot alle CG-kerken samen gemiddeld 0,07% dopelingen per jaar toetraden, een factorverschil van 23.

Uit een steekproef (bijlage I) blijkt in de oudere kerken zowel verlegenheid als urgentiebesef te leven ten aanzien van de opdracht tot zending in eigen land.

4. Leeropbrengst: kenmerken en waarden

Waarin verschillen de nieuwere gemeenten van de oudere? Het blijkt dat de eerste doorgaans vier kenmerken vertonen die ze onderscheiden van de oudere gemeenten:

Kenmerken nieuwere gemeenten

Identiteit

In nieuwere gemeenten weten de leden doorgaans goed dat ze lid zijn van een missionaire beweging. Ze hebben daar vaak bewust voor gekozen en zetten zich actief in de missie in. Ook nieuwe gelovigen hebben dat missionaire vuur op natuurlijke wijze bij zich.

Navolging

De nieuwe gelovigen worden geconfronteerd met de noodzaak om te groeien en te leren om Jezus te volgen. Ook gelovigen uit bestaande kerken die in zo'n gemeente komen voelen de noodzaak om te groeien. Ze ervaren nieuwe omstandigheden, nieuwe kansen en daarmee ook de noodzaak om te leren.

Gemeenschap

Nieuwere gemeenten beginnen klein en bestaan dan vaak uit mensen die gemotiveerd samen aan de slag gaan. Samen bidden, samen leven, samen naar buiten treden hoort er allemaal bij en er ligt veel nadruk op de onderlinge gemeenschap (zie bijlage V voor een uitwerking van dit thema). Die warmte is voor de nieuwelingen een heel aantrekkelijk punt. In kleinere gemeenten is het makkelijker om elkaar te kennen en daarin te groeien. Maar ook het besef van 'samen op missie zijn' draagt bij aan de hechtheid van de gemeenschap.

Leiding

In oudere kerken zijn de leidinggevendenden doorgaans te typeren als leraars. Ze rusten de mensen toe via prediking en catechese, bezoek en gesprek. Leidinggevendenden in nieuwere gemeenten zijn meestal van het type pionier. Ze zien kansen, grijpen die, gaan voorop en nemen anderen mee in de beweging.

Deze kenmerken worden bepaald en gekleurd door onderliggende missionaire waarden. Op grond van praktijkervaringen onderscheiden we de volgende missionaire waarden:

<i>Missionaire waarden</i> Missionair-zijn wordt gedragen door gehoorzaamheid, gebed en bewogenheid.	<i>Toelichting</i> De missionaire levenshouding gaat voorop, de missionaire activiteit volgt.
Missionair-zijn draait om relaties.	Investeren in intermenselijk, contact gaat voorop, de missionaire activiteit volgt.
Missionair-zijn gebeurt in het dagelijks leven.	Missionair-zijn is niet beperkt tot bepaalde tijden, plaatsen of activiteiten, maar is geïntegreerd in het dagelijkse leven, in en rond het huis van de gelovige en in zijn/haar netwerk.
Missionair-zijn is een taak van de christelijke gemeenschap.	De christelijke gemeenschap draagt en bemoedigt de enkeling in het missionair-zijn door als gemeenschap 'licht en zout' te zijn in de omgeving.
Missionair-zijn betekent zowel verkondigen van als wandelen in de waarheid.	Wil het Woord geloofwaardig gehoord kunnen worden in de Nederlandse context, dan moet het gepaard gaan met de daad in een 'integral mission'.
Missionair-zijn gaat om de hele mens	Diaconaat en missie zijn onderscheiden maar niet gescheiden. Het Evangelie betreft de verlossing van ziel én lichaam.

Deze kenmerken en waarden zijn van groot belang om te verwerken in onze begeleiding en toerusting van de kerken voor de missionaire arbeid.

5. Strategie: leren en doorgeven

Om onze visie (zie onder 2) te verwerkelijken, willen we als deputaten evangelisatie hoe langer hoe

meer uit de Schriften en de missionaire praktijk leren hoe missionair werk verantwoord en vruchtbaar kan plaatsvinden in de Nederlandse context. Wat we leren, willen we als maatwerk doorgeven aan en beschikbaar maken voor de kerken, zodat zij toegerust, bemoedigd en gevormd worden tot kerken die weten door God gezonden te zijn.

Met wat we leerden in de achterliggende jaren (bijlage IV) willen we onze werkwijzen verbeteren. Hiervoor is het nodig dat we aandacht besteden aan ons eigen leerproces, door dit cyclisch te laten verlopen, met aandacht voor periodieke evaluatie en het trekken en leren van lessen. Wij willen de komende jaren op de volgende gebieden leren:

Leren

a. Werkwijzen verbeteren

Door aandacht voor ons eigen leerproces, dit cyclisch te laten verlopen en met aandacht voor periodieke evaluatie verbeteren wij onze werkwijzen.

b. Missionaire praxis

Leren van de missionaire praxis in het werkveld in binnen- en buitenland. Hiervoor zullen we de relaties met de missionaire praktijk versterken.

c. Academische bezinning

Leren van de academische bezinning in het vakgebied van de missiologie, zoals die aan diverse gereformeerde theologische faculteiten en hogescholen plaatsvindt. Leren hoe wij diepgaande veranderingen in kerken het beste kunnen begeleiden.

d. Bestaande kerken

Leren van de moeiten, de verlegenheid en het gebrek aan urgentiebesef voor wat betreft missionair-zijn in bestaande kerken.

Het geleerde willen we meer dan vroeger (zie bijlage IV) geïntegreerd en systematisch doorgeven aan de kerken. Daarbij willen we strategische allianties aangaan met verwante organisaties ten dienste van de uitwerking van onze visie. We formuleren de volgende speerpunten onder de noemer 'doorgeven':

Doorgeven

e. Missionaire leertrajecten aanbieden

Deputaten geven prioriteit aan aanbidding van missionaire leertrajecten waarmee kerken groepsgewijs geholpen worden in hun missionaire ontwikkeling. Kennis en ervaring uit oudere en nieuwere gemeenten wordt daarin gebundeld doorgegeven aan gemeenteteams (wederkerigheid bevorderen).

f. Geïntegreerde begeleiding aanbieden

Deputaten dringen bij kerken die missionaire initiatieven ontplooiën, aan op een geïntegreerde begeleiding gericht op de langere termijn. Incidentele begeleiding van kerken zonder perspectief op een integrale benadering krijgt geen prioriteit. Financiële steun voor het missionaire initiatief wordt gekoppeld aan geïntegreerde begeleiding. Deputaten zoeken wegen om wederkerigheid tussen gevestigde kerken en missionaire initiatieven te bevorderen.

g. Verbinden

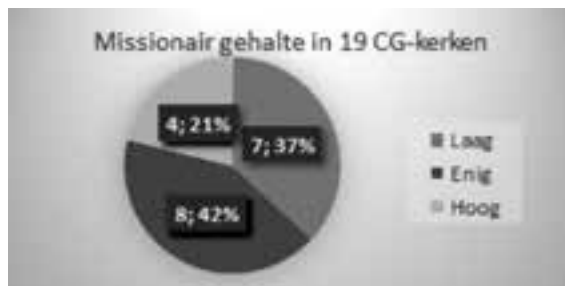
Deputaten zoeken de verbinding tussen bestaande gemeenten en zendingsgemeenten om zo kennis van en begrip voor elkaar te vergroten. Praktisch is beoogd: stimulering van wederzijdse hulp in de vorm van uitwisseling van 'lessons learned', partnerschappen en missionaire stages.

Bijlage I. Enquête missionaire arbeid in 19 CG-kerken

In de periode december 2014 tot en met februari 2015 hielden evangelisatieconsultanten een belronde onder 19 CG-kerken om te informeren naar de stand van zaken in gemeenten m.b.t. het evangelisatiewerk. Een te klein onderzoek om verantwoorde statistische conclusies uit te trekken, maar wel dienstig als 'quick scan' die een impressie geeft van het missionaire werk in 10% van de CG-kerken. De kerken zijn uit diverse classes gekozen, variëren in grootte en vertegenwoordigen de breedte van de CG-kerken.

We vroegen predikanten of scribae van de geraadpleegde gemeenten het evangelisatiewerk in de gemeente te typeren. Deze gegevens gebruikten we om de gemeenten in te delen bij een van de volgende drie categorieën:

- Laag missionair gehalte: er is geen specifiek beleid voor evangelisatiewerk. Er zijn niet of nauwelijks missionaire initiatieven.
- Enig missionair gehalte: er bestaan enkele activiteiten (meestal in de vorm van vakantiebijbelclubs) op evangelisatiegebied die niet of nauwelijks zijn ingebed in het reguliere gemeente-zijn.
- Hoog missionair gehalte: er is beleid voor het evangelisatiewerk dat als integraal deel van het gemeentelven wordt gezien. Er ontstaan op geregelde basis contacten van missionaire aard met niet-christenen en soms vormt zich een nieuwe kern die kan uitgroeien tot een dochtergemeente.

Figuur 1, Uitkomst belronde, gehouden onder 19 CG-kerken in de periode december 2014- februari 2015.

De gesprekken in de belronde met scriba's en predikanten leverden een algemeen beeld op waar het woord verlegenheid goed bij past. 37% (7 gemeenten) scoorde 'laag', 42% (8 gemeenten) 'enig' en 21% (4 gemeenten) 'hoog'.

Wat is opgevallen in de belronde, is dat het verschil in gemeentelijke context groot is. Maatwerk per gemeente is dus van belang. Ook merken we dat er nog veel werk te doen is om gemeenten meer missionair te laten worden, ook na de cursus Getuigende Gemeente.

De ervaring van de evangelisatieconsulenten is dat er veel activiteitgericht gedacht wordt, waardoor vermoeidheid optreedt en vaak het tekort aan menskracht voor het evangelisatiewerk als klacht klinkt. Er is in veel gemeenten wel een verlangen om meer missionair te zijn, maar er is verlegenheid over hoe dit vorm te geven.

Veel aandacht is intern nodig om alles intern goed te laten lopen. Iemand zei dat we 'eerst het huis op orde wilden maken voor ze gasten konden ontvangen'. Dat lijkt in veel situaties de status te zijn. Tegelijk zijn er ook bemoedigende verhalen van gemeenten die zichzelf voelen ontwaken en van gemeenten die in een vruchtbaar missionair proces gekomen zijn. Het urgentiebesef lijkt toegenomen te zijn. Veel gemeenten beseffen beter dan vroeger dat we als kerk in een donker wordende wereld het licht op de kandelaar dienen te zetten.

Bijlage II. Missionaire vrucht (peildatum: september 2015)

Vrucht in grafiek

Onderstaande grafiek toont links cumulatief het totaal aantal dopelingen in de CGK (uit geen kerk), zoals dat in de jaarboeken is terug te vinden (1.123). De tweede en derde groep kolommen splitsen dit totaal uit in 14 zendingsgemeenten/ missionaire initiatieven enerzijds (296) en de overige kerken anderzijds (827). In 1999 begon er één zendingsgemeente/ missionair initiatief te functioneren, in 2015 is dat aantal gestegen tot 14.

Uit de grafiek blijkt dat de groei van het aantal dopelingen in de zendingsgemeenten/ missionaire initiatieven toenemend groeit, terwijl dat in de overige kerken in afnemende mate het geval is. De dopelingen voegden zich minder makkelijk bij de oudere kerken dan bij de nieuwere gemeenschappen, moet de conclusie zijn.

Vergelijking gevestigde gemeenten – zendingsgemeenten/ missionaire initiatieven

De 14 zendingsgemeenten/ missionaire initiatieven hebben op dit moment (medio 2015) 26% van het aantal dopelingen uit geen kerk voor hun rekening genomen (296). Het totaal aantal gevestigde kerken in 2015 bedraagt 181. De zendingsgemeenten/missionaire initiatieven vormen 8% van dit aantal. 8% van de kerken bracht dus 26% van het aantal dopelingen toe.

Van 6 zendingsgemeenten is het ledental bekend. Het Jaarboek 2015 levert voor Amsterdam-Via Nova, Amsterdam-Hoop voor Noord, Bunde, Hillegom, ICF Rotterdam-Charlois en Zaandam een totaal aantal leden van 761. In deze zes gemeenten werden in de onderzochte periode 179 mensen gedoopt.

Volgens het Jaarboek 2015 telt het gehele kerkverband 73.150 leden. In de onderzochte periode werden in het gehele kerkverband 1.123 mensen (uit geen kerk) gedoopt (volwassenen en kinderen). Het aantal dopelingen (uit geen kerk) gerelateerd aan het ledental van de zes zendingsgemeenten en van het gehele kerkverband levert de volgende tabel op:

	Ledental in 2015	Dopelingen	Dopelingen: leden	Groei in %	Idem/jaar
Zes zendingsgemeenten 1999-2015	761	179	1:4	23,5%	1,6%[1]
Gehele kerkverband 1993-2015	73.150	1.123	1:65	1,5%	0,07%

[1] Dit percentage is het gemiddelde van de groeipercentages/jaar van de zes zendingsgemeenten, zoals die vermeld staan in de voorlaatste kolom van de volgende tabel.

Het blijkt dat 4 leden uit een zendingsgemeente corresponderen met 1 nieuwe dopeling (over de periode 1999-2015). Voor het gehele kerkverband is dat 65 leden (over de periode 1993-2015). Ook de groeipercentages laten een groot verschil zien tussen de zes zendingsgemeenten en het kerkverband als geheel: de eerste groep groeide met gemiddeld 1,6% per jaar, alle CG-kerken samen groeiden met gemiddeld 0,07%, een factorverschil van 23.

Onderlinge vergelijking zendingsgemeenten / missionaire initiatieven

Bij onderlinge vergelijking van de zendingsgemeenten en missionaire initiatieven blijkt een groot verschil in missionaire vrucht gezien het aantal dopelingen (uit geen kerk). Omdat alleen van zelfstandige zendingsgemeenten ledenaantallen beschikbaar zijn, is het niet mogelijk de gehele groep onderling te vergelijken op het punt van procentuele groei door dopelingen. Voor zover dat wel mogelijk is, geeft de voorlaatste kolom in de tabel deze percentages. (De tabel is gesorteerd op de waarde in de laatste kolom.)

Zendingsgemeente/ missionair initiatief (*)	Aantal leden volgens Jaarboek 2015	Opgave totaal dopelingen	Periode van bestaan	Aantal jaren van bestaan	Dopelingen in % van grootte in 2015	Idem/jaar	Dopelingen/jaar van bestaan
<i>Hillegom</i>	98	3	2006-2015	9	3,1%	0,3%	0,33
<i>Amsterdam-Via Nova</i>	98	4	2004-2015	11	4,1%	0,4%	0,36
<i>Assen zoekt</i>	?	2	2011-2015	4			0,50
<i>Zaandam</i>	149	6	2003-2015	12	4,0%	0,3%	0,50
<i>Bunde</i>	38	2	2012-2015	3	5,3%	1,8%	0,67
<i>Rotterdam-West*</i>	?	1	2014-2015	1			1,00
<i>Rotterdam-Zuid MBW*</i>	?	9	2010-2015	5			1,80
<i>Haarlem HOH</i>	?	21	2006-2015	9			2,33
<i>Apeldoorn ICF*</i>	?	12	2012-2015	3			4,00
<i>Amsterdam-Nieuw West Oase</i>	?	25	2010-2015	5			5,00
<i>Utrecht-ICF*</i>	?	25	2010-2015	5			5,00
<i>Amsterdam-HvN</i>	150	61	2005-2015	10	40,7%	4,1%	6,10
<i>Rotterdam-ICF</i>	228	103	1999-2015	16	45,2%	2,8%	6,44
<i>Amersfoort ICF*</i>	?	22	2012-2015	3			7,33

Het grootste vast te stellen verschil blijkt tussen Hillegom (3,1% groei) en Rotterdam-ICF (45,2% groei) te bestaan. Een verschil in factor van 15. De gemiddelde groei per jaar varieert van 0,3% (Zaandam/Hillegom) tot 4,1% (Amsterdam-Hoop voor Noord), een factorverschil van 14.

Het verschil in de onderzochte groep blijkt ook als we een andere vergelijkingsmaat kiezen: het aantal dopelingen per jaar van bestaan. Dit getal is ook vast te stellen voor de missionaire initiatieven en niet-zelfstandige zendingsgemeenten, in tegenstelling tot het groeipercentage. Het aantal dopelingen per jaar levert een grootste verschil tussen Hillegom (0,3) en Amersfoort-ICF (7,33), een verschilfactor van 24.

Conclusie: ondanks grote verschillen in dopelingen binnen de zendingsgemeenten en missionaire initiatieven, vertonen ook de gemeenschappen met de minste dopelingen (0,3%) een veel sterkere aanwas van doopleiden dan voor het gehele kerkverband geldt (0,07%).

Peter Visser, 17 september 2015

Bijlage III. Missionaire vrucht (peildatum: oktober 2015)

Gemeente	Leden/ deel- nemers	Doop	Terug	Op weg	Dienst	Leeftijd	Doop/ Jaar	Aanwas door doop/ jaar (%)
<i>Totaal CGK 2008-2015</i>	73150	495				8	61,9	0,08%
<i>Totaal CGK 2008-2015 (excl. zend.gem./miss.init.)</i>							27,8	
<i>Amsterdam-Via Nova</i>	98	4	20	0	50	11	0,4	0,37%
<i>Amsterdam-Nieuw West Oase</i>	100	25	3	20	90	5	5,0	5,00%
<i>Amsterdam Hoop voor Noord</i>	150	61	9	30	200	10	6,1	4,07%
<i>Assen zoekt*</i>	140	2	40	40	110	5	0,4	0,29%
<i>Bunde</i>	40	2	7	0	50	3	0,7	1,67%
<i>Haarlem</i>	128	39	40	10	90	10	3,9	3,05%
<i>Hillegom</i>	98	1	13	5	60	9	0,1	0,11%
<i>Rotterdam-ICF</i>	228	103	40	30	280	14	7,4	3,23%
<i>Zaandam</i>	149	6	30	10	100	12	0,5	0,34%
<i>Apeldoorn ICF*</i>	36	12	7	20	100	10	1,2	3,33%
<i>Amersfoort ICF*</i>	80	22	7	20	90	7	3,1	3,93%
<i>Rotterdam-Zuid MBW*</i>	60	9	15	20	70	5	1,8	3,00%
<i>Rotterdam-West*</i>	12	1	4	10	10	1	1,0	8,33%
<i>Utrecht-ICF*</i>	75	25	60	0	80	10	2,5	3,33%
<i>Totaal</i>	1394	312	295	215	1380	112	34,0	
<i>Gemiddelde van 14 zendings- gemeenten/missionaire initiatieven</i>	100	22	21	15	99	8,0	2,4	2,86%
<i>Verschildfactor groei tot. CGK- zend.gem./miss.init.</i>								41
LEGENDA								
(*)	Nog niet geïnstituëerde zendingsgemeente of missionair initiatief							
<i>Leden/ deelnemers</i>	Aantal leden of deelnemers medio 2015							
<i>Doop</i>	Aantal volwassen toetreders die gedoopt zijn gedurende de bestaans- tijd van de gemeente							
<i>Terug</i>	Aantal mensen die het geloof al jaren kwijt waren, maar nu zich weer toewijden (schatting)							
<i>Op weg</i>	Aantal mensen die interesse hebben gekregen en willen ontvangen, maar nog niet gedoopt (schatting)							
<i>Dienst</i>	Gemiddeld aantal mensen dat de zondagse dienst bezoekt							
<i>Leeftijd</i>	Aantal jaren vanaf de start tot 2015							
<i>Doop/jaar</i>	Aantal dopelingen die er gemiddeld per jaar gedoopt worden							
<i>Aanwas doop/jaar (%)</i>	Aantal dopelingen per jaar in % afgezet tegen leden-/deelnemertal medio 2015							

Bovenstaande grafiek geeft het aantal doopleden/jaar van de 14 missionaire initiatieven en zendingsgemeenten binnen de CGK.

Het totaal aantal dopelingen/jaar in de CGK (over de periode 2008-2015), exclusief en inclusief de dopelingen vanuit de missionaire gemeenschappen, geeft een beeld van onderlinge verhoudingen.

De periode 2008-2015 bestrijkt 8 jaren, en is gelijk aan de gemiddelde leeftijd van de missionaire gemeenschappen voor een zo goed mogelijke onderlinge vergelijking.

In de genoemde periode werven de CGK exclusief de missionaire gemeenschappen dus $100\% \times 27,8 / 61,9 = 45\%$ van het aantal dopelingen zonder kerkelijke achtergrond. De missionaire gemeenschappen werven 55%.

Bram Dingemanse, Peter Visser, 2-11-2015

Bijlage IV. Deputatenwerk in de kerken, een terugblik

Inventarisatie

Deputaten en consulenten hebben in het voorjaar van 2015 een inventarisatie gemaakt van onze contacten met de CG-kerken. Met 70% van de kerken hebben we in het verleden contact gehad of zijn we nog bezig. Van de rest hebben we inschattingen gemaakt op basis van de kennis die we hadden. We krijgen zowel vragen krijgen van lokale kerken als van groepen kerken. Wat opvalt zijn twee dingen:

a. diversiteit.

Iedere situatie is weer anders. We zullen optimaal recht moeten doen aan de uniciteit van gemeenten, om elke kerk in de eigen stijl missionair een weg te laten vinden.

b. samenwerking.

We zien kerken om zich heen kijken en zoeken naar samenwerking. Soms worden er per classis serieuze missionaire plannen gemaakt (Groningen). Soms nemen kerken samen deel aan initiatieven in de parakerkelijke sfeer zoals International Church Plants (ICP), Nederland Zoekt, of Amsterdam in Beweging. Soms zoeken kerken die elkaar goed liggen een gezamenlijk initiatief (zoals bijvoorbeeld de Stichting Oost-Vlaanderen, die de evangelisatiepost in Gent draagt). Soms spelen er gelijksoortige thema's die de uitwisseling vruchtbaar maken (plattelandsproblematiek, diaconale projecten).

Cursuswerk

Als deputaten hebben we sinds 2000 zowel bestaande kerken begeleid, als nieuwe kerkplantingen helpen opstarten en groeien. Voor beide takken van werk hebben we evaluaties gedaan. Bestaande kerken hebben we op diverse manieren gediend. Ons belangrijkste instrument was de cursus getuigende gemeente. Die is in 60% van de gemeenten gegeven in de periode 2002-2015 (soms meerdere malen). We horen vaak terug dat de cursus goed werkt in het toerusten van gemeenteleden. De openheid van de onderlinge gesprekken neemt toe. Het goed voor de band in de gemeente. Het stimuleert ook het denken over evangelisatie en het bidden voor niet-gelovigen. Vaak horen we echter ook dat het daadwerkelijke getuigen nog maar moeilijk van de grond komt. De cursus is te vaak een losstaand evenement geweest, waarbij de gevolgen op lange termijn onhelder zijn.

Toerusting predikanten

We hebben ook de training voor predikanten in het missionair preken aangeboden, samen met de TUA. Daar hebben tientallen predikanten aan deelgenomen. Het heeft hen verrijkt en geholpen om de gemeente voor te gaan op een manier die ook voor buitenstaanders te volgen is. Ook hier is niet goed duidelijk wat het effect precies is.

Toerusting kerkenraden

Verder hebben we trajecten met kerkenraden gedaan, o.a. door middel van visieweekends en bezinningsavonden. Vaak ging dat gepaard met een cursus voor de gemeente of met de opstart van een missionair-diaconaal project. Deze trajecten zijn intensief, hebben een langere adem en leveren doorgaans meer op. Het lijkt er op dat naarmate er meer wordt geïnvesteerd in tijd, geld en menskracht, er ook meer missionaire vrucht zichtbaar wordt.

Websites

We hebben geëxperimenteerd met het opzetten van missionaire websites in de hoop dat kerken die op hun eigen sites zetten en zo nieuwe belangstellenden voor het Evangelie mogen verwelkomen. Dat bleek geen groot succes te zijn. Kerken kenden de sites niet goed, ze werden weinig gedeeld. Maar ook de niet-gelovigen leken niet geïnteresseerd te zijn in ons digitale aanbod. Reacties op Facebook kwamen zelden van buitenstaanders, meestal van kerkmensen die iets te zeggen hadden. Een goede website is zeker van belang voor de lokale kerk, maar aan een centrale website voor geloofsvragen lijkt weinig behoefte te zijn.

Hulp aan zendingsgemeenten

In oktober 2014 hebben we uitgebreid geëvalueerd met de zendingsgemeenten in ons kerkverband. Men was positief over de hulp in de opstartfase. Het meedenken bij de vorming van het project werd hoog gewaardeerd. Ook de financiële steun en het bieden van training en coaching van de kartrekkers scoorden hoog. Zwakker vond men de inhoudelijke begeleiding als het project op weg was geholpen. Deputaten kwamen langs op formele momenten van jaarevaluatie en bij forse problemen. We werden gemist bij het gewone ontwikkelen van de zendingsgemeenten. Dat heeft te maken met zowel de vraag van zendingsgemeenten als het aanbod van deputaten.

Begeleiding buiten het kerkverband

In de afgelopen jaren hebben we gezien dat onze kerken in toenemende mate inhoudelijke begeleiding afnemen buiten het eigen kerkverband. Vaak komt dat doordat diverse parakerkelijke netwerken meer inhoudelijke expertise hebben opgebouwd. Tien van onze gemeenten zijn betrokken bij International Church Plants, een netwerk van multiculturele kerkplantingen. Vijftien van onze kerken doen mee of deden mee met Nederland Zoekt, een beweging waar teams getraind worden in de combinatie van discipelschap, gemeenschap en missie. Tientallen kerken maken gebruik van de trainingen die Alpha Nederland biedt. Tientallen kerken nemen deel aan diaconale acties via stichting Present. Een aantal kerken is geïnspireerd en geïnteresseerd door het Redeemer-netwerk. Soms zijn er lokale verbanden zoals Amsterdam in Beweging of Geloven in de Stad (Haarlem), waar men elkaar inhoudelijk steunt.

Bijlage V. De christelijke gemeenschap aan huis

Al in Handelingen 2 blijkt de jonge christelijke gemeente samen te komen aan huis. Dagelijks kwam zij samen in de tempel en daarnaast braken de christenen in de huizen (*oikoi*) het brood (Hand. 2:46). Ook werd het Evangelie in de huizen verkondigd. Het huis werd een belangrijk centrum voor de gemeentelijke samenkomst (Hand. 5:42; 20:20; Rom. 16:5).

Huis

Het huis (*oikos*) was in de wereld van het Nieuwe-Testament meer dan alleen een woning voor een kerngezin van ouders en kinderen. Het duidt ook de grootfamilie aan van ouders, kinderen, grootouders, slaven en slavinnen. Samenkomen van de gemeente in huiskerken lag voor de hand in de situatie van de prille christelijke kerk van vervolging en het ontbreken van kerkegebouwen. De ontwikkeling van huiskerken was echter ook van groot belang voor de verspreiding van het Evangelie. Hiermee nam de vroege kerk de natuurlijke levensorde van de *oikos* over.

Voor christenen die vanwege het Evangelie hun familie kwijtraakten, beloofde Christus 'huizen en broeders en zusters en moeders en kinderen' (Mark. 10:29vv) De *oikos* van de gemeente werd zo ook die van de (individuele) christen waar zij of hij een nieuwe, geestelijke familie vond. Deze ontwikkeling komt verder in beeld bij de zogenoemde huisdopen van o.a. Stefanus, Cornelius, Lydia en de cipier uit Handelingen, waar onder leiding van het familiehoofd het 'huis' overgaat tot het geloof in Christus (vgl. Joh. 4:53; Hand. 10; 16:15, 31, 34; 18:8; 1 Kor. 1:16). De huisgemeenten waren in grootte beperkt tot wat een *oikos* kon bevatten. Studies wijzen op een omvang van 10 tot 40 personen voor een typische huisgemeente.

Gemeenschap

In de huisgemeente werd de gemeenschap met God en met elkaar beleefd. Daar werd de tafelgemeenschap in praktijk gebracht, rondom de zogenoemde liefdemaaltijden en niet minder rondom het heilig avondmaal. Het woord gemeenschap licht hier op. Het is een woord dat in de Schrift (bijv. in 1 Joh. 1), in de belijdenis

en in de gereformeerde theologie een belangrijke plaats inneemt. Door het geloof hebben Gods kinderen gemeenschap met God in Christus en gemeenschap met elkaar. Wie de gemeenschap met God in Christus kent, zal ook oog krijgen voor de *missio Dei*: Gods bewogenheid met een verloren wereld (Joh. 3:16). Het is Christus gebed dat Gods kinderen één zijn omwille van deze missie, Joh. 17:21, 'opdat zij allen één zullen zijn, zoals U, Vader, in Mij, en Ik in U, dat ook zij in Ons één zullen zijn, opdat de wereld zal geloven dat U Mij gezonden hebt'.

In de huiselijke kring, en daarom ook in straat en wijk, ontmoeten christenen elkaar, leert het Nieuwe-Testament. Ze konden zo licht en zout zijn in hun nabije omgeving. Ze deelden én het onderwijs van de apostelen én het leven met elkaar. Ze volhardden in de gebeden en deelden alle dingen. Zo groeide de gemeente, en stond zij in een goede reuk bij het hele volk.

Bijlage 9.2

Handreikingen

De GS heeft deputaten evangelisatie de opdracht gegeven om:

- de rijke geestelijke inhoud van de belijdenissen van de kerk vruchtbaar te maken,
1. door deze te vertalen naar concrete schriftelijke *handreikingen* en adviezen rondom de vragen die in zendingsgemeenten spelen, en
 2. die in de komende intersynodale periode te *bespreken* met de zendingsgemeenten, moedergemeente, classes waar zendingsgemeenten ontstaan zijn en
 3. daar op de volgende synode gedetailleerd *verslag* van de doen.

Zoals uit de opdracht blijkt hebben de concrete schriftelijke handreikingen het doel gehad de vragen te bespreken vanuit de rijke, geestelijke inhoud van de belijdenisgeschriften. Deputaten hebben in de afgelopen periode deze opdracht zeer serieus genomen. Wel is binnen deputaten soms ervaren dat het moeilijk blijft bepaalde concrete beslissingen te nemen. In veel gevallen betreft het maatwerk. De bedoeling van de handreikingen is dan ook niet geweest om daarmee in alle gevallen het eind van alle tegenspraak te zijn. Het betreffen geen nieuwe kerkordelijke regels. Wel zijn keuzes gemaakt die naar onze mening in lijn van schrift, belijdenis en kerkorde zijn. Tot onze dankbaarheid hebben de handreikingen tot vruchtbare besprekingen geleid en zijn zij met veel instemming ontvangen op zowel de classes als in de zendingsgemeenten. Waar nog sprake van spanning is, hebben wij geen pogingen ondernomen de handreikingen bij te schaven, maar dat in de verschillende verslagen laten staan.

9.2.1. Handreiking heilige Doop

(Deputaatschap evangelisatie – Cluster Bezinning – September 2014)

Inleiding

In zendingsgemeenten binnen de CGK spelen vragen over de bediening van de heilige doop meer dan in de meer gevestigde CGK-gemeenten⁸. In bijna alle zendingsgemeenten komt het (soms met grote regelmaat) voor dat ouders kun kind niet willen laten dopen omdat zij de keuze aan het kind zelf willen overlaten. Ook wordt in verschillende zendingsgemeenten de vraag naar herdoop gesteld. Soms komt dat doordat men na lange tijd van de kerk te zijn weg geweest, de weg naar Christus heeft gevonden en daar een bevestiging van in de doop wil zien. Vragen over de doop spelen niet alleen in zendingsgemeenten⁹. In zendingsgemeenten spelen deze vragen wel meer. Dat heeft verschillende oorzaken:

1. Doordat er regelmatig mensen uit de wereld tot geloof komen en vervolgens gedoopt worden, wordt de doop meer dan in andere gemeenten ervaren en beleefd als een overgang van de wereld naar de kerk, van het oude leven naar een nieuw leven. Ook bij mensen die als kind al gedoopt zijn, kan het zien van deze intense ervaring het verlangen opwekken om dit ook zelf te beleven. In andere gemeenten wordt de connectie van de doop met het verbond en het werk van God in de geslachten vaker gezien.
2. De herkomst van de gemeenteleden is heel divers, vooral in multiculturele zendingsgemeenten. Men komt uit een land of cultuur waar het dopen van kinderen gebeurt als gewoonte of bijgeloof, soms juist bij kerken waarin men maar weinig van het leven met Christus terug ziet. Men kent het dopen van kinderen enkel binnen die context. Kinderdoop wordt dan snel in verband gebracht met automatisme of zelfs met liberale theologie. Er kan zo een begrijpelijke huiver voor de kinderdoop zijn. De ervaring leert dat goede uitleg die huiver niet altijd wegneemt. Soms is er geen sprake van uitgesproken huiver voor de kinderdoop, maar is men opgegroeid als baptist en heeft men toch een geestelijk thuis gevonden in een christelijk gereformeerde multiculturele zendingsgemeente.
3. Door de overgang naar het christelijk geloof kan er veel strijd zijn binnen families en gezinnen. Het dopen van de kinderen verzwart soms deze strijd ten koste van de kinderen.

We zijn dankbaar dat we vanuit de zendinggemeenten deze vragen aangereikt krijgen. In deze 'handreiking' willen we vanuit de rijkdom van onze gereformeerde belijdenis meedenken met onze missionaire gemeenten. Dat betekent voor ons als deputaten, maar ook voor de kerken als geheel, een enorme verrijking. De vragen zijn niet gemakkelijk. In confrontatie met deze vragen merken we hoe in zendingsgemeenten beslissingen genomen moeten worden, bijvoorbeeld rondom het toelaten tot de bediening van de doop, die in vele andere gemeenten niet spelen. Wij hebben bij het meedenken bij deze vragen vaak in de spiegel gekeken, en ons afgevraagd: waarom doen we het eigenlijk zo? Wat is eigenlijk

⁸ Zie hiervoor de masterscriptie van Ganpat Berrevoets, *avondmaal, doop en andere zichtbare tekenen van heil in de zendingsgemeenten. Een onderzoek naar de vragen en problematiek rondom avondmaal, doop en anderen rituelen in zendingsgemeenten van de Christelijke Gereformeerde Kerken*, Apeldoorn 2011.

⁹ P.D.J. Buijs, *Ambtelijk Contact 2006*, nr. 9 ziet drie redenen: 1) Verlangen om de rijkdom van de doop te beleven; 2) Vernieuwing van de doop als kind; 3) Verwerping van de kinderdoop. Het onderscheid tussen 1) en 3) blijkt later in het artikel uit het meer impulsieve karakter te bestaan.

de achtergrond van dat artikel in onze kerkorde? Hoe geeft onze belijdenis richting in een totaal andere tijd en situatie als waarin de belijdenis ontstond?

Het gebeurt vaker dat 'lastige' vragen ook 'heilzame' vragen blijken te zijn. Zo ook hier! We hopen dat deze 'handreiking' een teken van verbondenheid mag zijn, geschreven in dankbaarheid voor wat de Heere aan rijke zegen geeft in de zendingsgemeenten. We hopen ook dat de aanbevelingen in deze 'handreiking' zendingsgemeenten, maar ook classes, én de kerken als geheel, helpen bij het werk in Gods Koninkrijk.

In de praktijk

1. De voorganger gaat vlak voor de geboorte van hun dochter langs bij een stel uit India om te bidden voor een voorspoedige bevalling. Zij zijn voor minimaal een jaar in Nederland vanwege zijn werk. Door contacten met andere landgenoten vinden zij al spoedig hun plaats in de multiculturele zendingsgemeente. Op een gegeven moment vraagt de voorganger of zij hun kindje willen laten dopen als het geboren is. Hij ziet verbazing op hun gezichten en het aanbod wordt beleefd afgewezen: 'Well, no. Because, you know, this is what they do in the Roman Catholic Church'. Voorzichtig legt de voorganger uit dat dat niet alleen in de Rooms Katholieke Kerk gebeurt, maar over de hele wereld en dat dit uit Bijbelse overwegingen ook in deze gemeente geleerd wordt. Er wordt niet echt op in gegaan. Korte tijd later gaat deze jonge vader geschokeerd naar een Nederlandse zuster in de gemeente: 'Do you know what our pastor asked?'
2. Een vrouw die in Suriname is geboren komt tot geloof. Navraag leert dat zij ooit als kind is gedoopt. Haar doop is echter gepaard gegaan met allerlei rituelen die rechtstreeks te maken hebben met voodoo. Volgens de kerkorde wordt de doop erkent als christelijk als deze gedaan is door een dienaar des Woords, in de gemeente, met water en in de naam van de Drie-Enige God. Dat is in haar geval gedaan. Maar wanneer deze vrouw aan haar doop denkt, is dit voor haar onafscheidelijk te denken van anti-christelijke machten. Zij wil graag opnieuw gedoopt worden.
3. Een Nederlands stel krijgt een dochtertje. Zij zijn zelf als kind gedoopt, maar zien hun eigen opvoeding louter als traditioneel en nauwelijks als christelijk. Hierdoor zien zij hun eigen doop vooral als iets van traditie en nauwelijks als van God gekregen. Ook het onderwijs dat de doop is voor 'gelovigen en hun kinderen' loopt bij hen stuk op wat zij nog steeds in hun familie zien, namelijk dat de doop is voor 'kerkleden en hun kinderen'. Immers: familieleden die nooit aan het avondmaal zouden mogen omdat hun geloof als onvoldoende wordt gezien, zouden onder de tucht worden gezet wanneer zij hun kinderen niet zouden laten dopen. Na een maandenlange worsteling besluiten zij hun dochtertje toch niet te laten dopen.
4. Het predikantsechtpaar gaat op kraambezoek bij een moeder van vier kinderen. Zij is later tot geloof gekomen, maar haar echtgenoot is hindoe en heeft zelfs een van de kamers in huis ingericht als huistempel. Als hij de doop ter sprake wil brengen merkt de predikant op dat haar drie oudere kinderen niet gedoopt zijn. Zij antwoordt: 'Ik zou het heel graag willen, maar als ik dat doe, wil mijn man dat de kinderen ook de Hindoeïstische dooprituelen ondergaan. Dat wil ik hen niet aandoen. Ik heb de invloed van de afgodische machten al te sterk in hun leven gezien. Ik vind het zo verdrietig dat zij niet gedoopt zijn, maar ik ben heel blij dat het in de ICF mogelijk is dat er met mijn kinderen in de gemeente gebeden wordt en dat zij gezegend worden. Dat hebben zij hard nodig!'
5. Een Koerdische jongeman volgt trouw de basiscursus in de multiculturele gemeente. Hij is een jaar geleden gedoopt in een Iraanse gemeente. 'Maar', zegt hij, 'ik begreep toen niet goed wat er gebeurde. Ik verstond de preek niet, ik was ook nog niet eerder in die kerk geweest. Toch ben ik toen gedoopt. Maar ik was nog geen christen, dat ben ik nu pas geworden.' Hij heeft gezien hoe mensen hun doop beleven met heel hun hart, en vindt zijn doop in die Iraanse gemeente geen echte doop.

De lijst met praktijkvoorbeelden zou eindeloos uitgebreid kunnen worden. In deze handreiking willen we zoeken naar antwoorden op de volgende vragen vanuit de praktijk:

1. Wat is de betekenis van de heilige Doop, zowel als die bedient wordt aan kinderen als aan volwassenen?
2. Wat te doen in situaties waarbij het bijbels recht van de kinderdoop uitgelegd is, maar gemeenteleden om allerlei redenen niet meegaan in die uitleg?
3. Hoe ga je om met kinderen die niet gedoopt worden? En hoe met hun ouders? Hoe belangrijk is het teken en zegel? Hoe om te gaan met het opdragen van, bidden voor, en zegenen van deze kinderen?
4. Als een broeder zijn eigen kinderen niet ten doop houdt, maar kennelijke gaven van de Heere heeft ontvangen om geestelijk leiding te geven in de gemeente, kan die dienen in een ambt, en wat zijn de eventuele implicaties daarvan?
5. Hoe om te gaan met de vraag om herdoop als er reële vragen gesteld worden bij een eerdere doop?
6. Hoe te handelen als kinderen/jongeren als het ware tussen kinderdoop en volwassendoop in vallen?

In gesprek met de zendingsgemeenten zullen meer vragen boven komen. We ontvangen die vragen graag. Als we hieronder aanbevelingen doen, doen we dat in het besef dat elke situatie weer anders is, en dat elke situatie een eigen benadering vraagt. Daarbij spelen de situatie en de levensgeschiedenis van broeders en zusters een grote rol.

En vice versa?

Hierboven zijn enkele vragen geformuleerd die vanuit de zendingsgemeenten gesteld worden. Het nadenken over deze vragen heeft ons ook steeds na doen nadenken over de praktijk in bestaande CGK-gemeenten. We noemen een paar vragen die onze praktijk aangaan:

- Wie laten wij toe tot de doop? Welke criteria stellen wij bij het afleggen van openbare geloofsbelijdenis? Komt dat overeen met de vragen die bij volwassendoop gesteld worden? Waarom wel of niet?
- Het is missschien begrijpelijk dat bij het ontstaan van de klassieke formulieren het formulier voor de kinderdoop voorafging aan dat van de volwassendoop, maar is het van den beginne niet zo geweest dat de gelovigen én hun kinderen gedoopt werden? Zou de volgorde niet andersom moeten in onze tijd?
- De leeftijd van belijdenis doen is door de eeuwen heen opgeschoven. Bij Calvijn was het nog op 12-14-jarige leeftijd. Nu is het vaak rond 18-20 jaar, soms nog later. Maar zou iemand van 13 die vraagt toegelaten te worden tot het heilig avondmaal, ook echt toegelaten worden? En als zo iemand op die leeftijd via kinderevangelisatie tot geloof komt en gedoopt wordt, moet er dan later nog belijdenis worden gedaan?

- In de vragen aan de doopouders komt de toezegging van God duidelijk aan de orde. De ouders zullen in geloof antwoord moeten geven op de vragen en daarbij beloven hen godzalig op te voeden. De noodzaak van persoonlijk geloof bij de ouders klinkt minder duidelijk door, en soms is er in onze kerken een verschil tussen vrijmoedigheid om kinderen ten doop te houden en avondmaal te vieren. Hoe komt dat?
- Waarom wordt aan de ouders wel gevraagd of zij hun kind zien als in Christus geheiligd, maar niet of zij beseffen dat wedergeboorte ook voor hun kind noodzakelijk is?
- Kunnen we, met zo veel gasten van buiten de kerk, in doopdiensten wel bidden zoals in een formulier staat: 'Wij zijn in Uw Naam gedoopt en U hebt ons allen zo veel beloofd. Geef dat wij dit bij deze doop opnieuw mogen zien en des te meer bidden om de vervulling van Uw beloften'. In hoeverre wordt in onze formulieren gerekend met de aanwezigheid van ongelovigen? Mag het hier niet wat onderscheidenlijker?

Ook deze lijst met vragen zou langer te maken zijn. Het laat zien dat we in wederkerigheid na mogen denken over deze vragen, en dat de vragen vanuit de zendingsgemeenten nog veel kunnen betekenen voor een opnieuw doordenken van deze vragen vanuit Gods Woord en onze belijdenis.

Wat we belijden

Met de vragen die op ons afgekomen zijn vanuit de zendingsgemeenten, pakken we onze belijdenis erbij om van daaruit enkele lijnen neer te zetten die helpen kunnen bij concrete aanbevelingen¹⁰.

De betekenis van de heilige Doop

'Ga dan heen, onderwijs al de volken, hen dopend in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de heilige Geest, hun lerend alles wat Ik u geboden heb, in acht te nemen.' (Matth. 28:19)

Hoe wordt u in de heilige Doop eraan herinnerd en ervan verzekerd, dat het enige offer van Christus, aan het kruis geschied, u ten goede komt?

Antwoord: Op deze wijze, dat Christus dit uiterlijk waterbad heeft ingesteld en daarbij heeft beloofd, dat ik even zeker met Zijn bloed en Geest van de onreinheid van mijn ziel, dat is van al mijn zonden gereinigd ben, als ik uiterlijk met het water, dat de onreinheid van het lichaam pleegt weg te nemen, gewassen ben. (Heidelbergse Catechismus, Zondag 26, vraag en antwoord 69)

Het is van groot belang om te zien dat het sacrament van de doop door God ingesteld is. Het gaat niet om een betekenisvolle handeling van de gemeente, maar in de gemeente wordt naar Gods bevel het sacrament bediend. De doop is in de eerste plaats een teken van wat de HERE zelf in ons leven doet en wil doen.

Dit geldt zowel voor de kinderdoop als voor de volwassendoop. We kennen één doop, bediend aan de gelovigen en hun kinderen¹¹. Niet onze keuze staat daarbij centraal, maar de inlijving in het lichaam van Christus en de bevestiging van de beloften van het genadeverbond. Voor kinderen betekent dat niet minder dan bij volwassenen de verzegeling van de inlijving in het lichaam van Christus, waar de verbondsbeloften ook op wijzen. Voor volwassenen betekent het niet minder dan bij de kinderen de bevestiging van Gods trouw en beloften als houvast tegenover het zo vaak wankele geloofsleven. Pas daarna is het een teken van antwoord en overgave. Nergens in de Bijbel geldt de doop als de bevestiging van de eigen geloofskeuze. Vandaar dat onderscheid maken tussen verbondsdoopt en geloofsdoopt vanuit het gezichtspunt van onze gereformeerde belijdenis niet terecht is. Antwoord en overgave zijn bij de doop zichtbaar, vooral als er een volwassene na geloofsbelijdenis wordt gedoopt. Maar ook bij de kinderdoop, als het antwoord op de doopvragen klinkt uit de mond van (een van de) ouders. Het meest indrukwekkende blijft wat God aan ons schenkt en wat alleen zichtbaar is met de ogen van het geloof. Iemand uit een zendingsgemeente formuleerde het zo: 'Na de doop zingen we: Amazing Grace, how sweet the sound. En niet: Amazing disciple, how sweet your choice.' Kinderen en volwassenen worden bij elke doopdienst bepaald bij de betekenis van hun eigen doop en mogen er opnieuw van harte 'amen' op zeggen, en zich vastklemmen aan de belofte van vergeving door het bloed van Christus, waarnaar verwezen wordt in het water van de doop. Zo gebruikt de Heere het sacrament van de doop, door de werking van Zijn heilige Geest, tot versterking van het geloof.

Teken en zegel

(Abram) heeft het teken van de besnijdenis ontvangen als een zegel van de gerechtigheid van het geloof dat hij had toen hij nog onbesneden was. (Rom. 4: 11)

Of weet u niet dat wij allen die in Christus Jezus gedoopt zijn, in Zijn dood gedoopt zijn? (Romeinen 6:3)
Is dan het uiterlijke waterbad de afwassing van de zonden zelf? Antwoord: Nee, want alleen het bloed van Jezus Christus en de heilige Geest reinigen ons van al onze zonden.

Waarom noemt de heilige Geest de doop dan het bad van de wedergeboorte en de afwassing van de zonden?

Antwoord: God zegt dit niet zonder goede reden, namelijk niet alleen om ons daarmee te leren dat, zoals de onzuiverheid van het lichaam door het water, ook onze zonden door het bloed en de Geest van Jezus Christus weggenomen worden; maar vooral om ons door dit goddelijk onderpand en teken ervan te verzekeren, dat wij even daadwerkelijk van onze zonden geestelijk gereinigd zijn als wij uiterlijk met het water gewassen worden. (Heidelbergse Catechismus, zondag 27, vraag en antwoord 72-73)

Want het zijn zichtbare tekenen en zegelen van een innerlijke en onzichtbare zaak, door middel waarvan God in ons werkt door de kracht van de heilige Geest. (Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 33)

In onze belijdenis wordt de kracht van de doop mooi aangeduid met de woorden teken en zegel. Als een teken laat de doop zien wat er in Christus met Gods kinderen gebeurt. Dat betekent ook dat de doop of het doopwater geen enkele kracht in zichzelf heeft. Tegenover een magische duiding van de doop moet sterk

¹⁰ Te denken valt aan de Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 33 en 34, en Heidelbergse Catechismus, zondag 26 en 27.

¹¹ Dit wordt duidelijk zichtbaar in de klassieke gereformeerde formulieren voor kinderdoop en volwassendoop. Het onderwijzende deel over de doop is grotendeels hetzelfde. Pas wanneer het specifiek over kinder- of volwassendoop gaat, maakt het formulier verschil. Hieruit blijkt dat het om één doop, en ook één betekenis gaat.

gewaarschuld worden¹². Bij het zichtbare van het teken moeten de onzichtbare genadegaven komen, die in de doop aangeduid worden (NGB art. 34). Als in de gemeente de kinderdoop geassocieerd wordt met automatisme of liberale theologie moet daar tegenover krachtig gesteld worden dat het water teken en zegel is van Gods trouw en genade, en dat gedoopt zijn niet automatisch betekent dat je een kind van God bent. Dat geldt overigens zowel bij de volwassendoop als bij de kinderdoop. De betekenis en kracht van de doop hangt aan Gods inzetten en belofte. De doop is zo een bemoediging, maar doet ook een appel op het leven van de gedoopte¹³.

Aan de andere kant zeggen we te weinig als we stellen dat het doopwater maar symbolische betekenis heeft. De doop is niet alleen teken (het water verwijst naar de afwassing door het bloed van Jezus Christus) maar ook zegel. Het verzegelt Gods verbond en beloften. Het bevestigt keer op keer dat Gods genade niet af hangt van mijn zoeken, mijn omkeer, mijn levensverandering, maar dat genade echt van de andere kant komt, voor niets. Dat wordt wel heel bijzonder mooi zichtbaar in de doop van zuigelingen. God vraagt naar hen, legt Zijn hand op hen, neemt ze aan tot Zijn kinderen, ver voordat ze naar Hem kunnen vragen. Als volwassenen gedoopt worden is dat net zo belangrijk. Bij de doop mag getuigd worden van Gods genade die mij opzocht. 'Uit genade bent u zalig geworden, door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave', schrijft Paulus aan de jonge christengemeente in Efeze¹⁴.

Moeten kinderen gedoopt worden?

Want voor u is de belofte en voor uw kinderen en voor allen die veraf zijn, zovelen als de Heere, onze God, ertoe roepen zal. (Handelingen 2:39)

Moet men ook de kleine kinderen dopen?

Antwoord: Ja, want zij behoren even goed als de volwassenen tot het verbond van God en tot Zijn gemeente, en niet minder dan aan de volwassenen worden hun de verlossing van de zonden door het bloed van Christus en de heilige Geest, Die het geloof werkt, beloofd. (Heidelbergse Catechismus, Zondag 27, vraag en antwoord 74)

En Christus heeft Zijn bloed waarlijk niet minder vergoten om de kleine kinderen der gelovigen te wassen dan Hij dat gedaan heeft voor de volwassenen. (Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 34)

De woorden 'teken en zegel' geven het belang van de doop aan. Het is niet zo dat iemand door de doop bij het verbond van God behoort. Maar juist als je erfgenaam van het rijk van God en van Zijn verbond bent, behoort je gedoopt te worden als teken en zegel van dat wat God je door het geloof schenkt. Door het geloof is een volwassene binnen Gods genadeverbond getreden en wordt daarom gedoopt. Door de geboorte uit gelovige ouders is het kind een kind van het verbond en wordt daarom gedoopt. De vraag is niet of het mooi of aansprekend is om ook de kleine kinderen van de gemeente te dopen. Het is geen optie. Ze 'behoren gedoopt te wezen'. We mogen ze niet ongedoopt laten. Kinderen ongedoopt laten betekent ook in de problemen komen ten aanzien van hun lidmaatschap. De Bijbel reikt ons geen weg van lidmaatschap van dit lichaam van Christus aan dan de weg van geloof en doop. Lidmaatschap van de gemeente is geen administratieve kwestie. Het gaat om het lidmaatschap van de gemeente van Christus en dus om het lidmaat zijn van Zijn lichaam. Wie stelt dat de kinderen eerst zelf het geloof moeten belijden en dan pas lid kan worden van de gemeente, ziet over het hoofd dat de apostel Paulus in Ef. 6:1 de kinderen als leden van de gemeente aanspoort tot een heilig leven. Maar hoe geef je de betrokkenheid van ongedoopte kinderen bij de gemeente de plek die hen toekomt? Wij moeten hier het vraagteken laten staan¹⁵.

Eenmaligheid

Eén Heere, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, Die boven allen en door allen en in u allen is. (Efeze 4:5 en 6)

Hierom geloven wij dat wie in het eeuwige leven wil komen, slechts eenmaal gedoopt moet worden met de enige Doop, zonder die ooit te herhalen. (Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 34)

De kracht van de doop komt ook tot uitdrukking in het eenmalig karakter. Mensen veranderen, maar wat God doet, doet Hij voor eeuwig (Prediker 3). Daarom is de doop iets waarop een mens zijn leven lang terug kan blijven vallen, ondanks dat onze beleving soms zo kan verschillen. Wanneer er behoefte is om opnieuw te laten dopen, is het daarom belangrijk om te kijken wat de reden daarvan is. Erken je als kerk dat de eerdere doop van God geschonken is, dan kun je dat niet over doen. Dat geldt ook wanneer iemand zelf zijn doop als kind niet meer als Bijbels kan zien. Maar er zijn ook situaties waarbij je moet concluderen dat de eerdere doop niet van God was. Maar juist omdat in de doop de kracht van God zichtbaar wordt, zijn gereformeerde kerken altijd heel voorzichtig. Criteria zijn: Dat ze gedoopt zijn in of vanwege een vergadering van christenen (en dus niet op persoonlijke titel; hier wordt het kerkelijke van de doop gewaarborgd), door iemand die in zo'n vergadering geroepen en erkend dienaar des Woords is (dus niet naar onze kerkorde, maar die van die vergadering), dat de doop werkelijk met water plaats heeft, en in de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest¹⁶. Het is niet alleen niet om het even welke formulering er gebruikt wordt (de trinitarische), maar ook is het niet om het even wat de belijdenis van deze kerk of groep is. Waar gebroken is met het belijden van de drie-enige God, kan de doop niet erkend worden.

Aanbevelingen voor de missionaire praktijk

De betekenis van de doop goed uitleggen

In januari 2009 werd Guido gedoopt in de ICF te Rotterdam. Hij had een lange zoektocht naar God achter de rug. Komend uit een onkerkelijk gezin, getrouwd met een gelovige vrouw en geleidelijk aan overwonnen om Jezus te volgen. Toen hij zover was om zich te laten dopen, hadden ze net een kleine dochter gekregen. 'Ik ga het koninkrijk van God binnen, maar niet zonder mijn kinderen!', zei hij. En na hem werd ook de kleine Josephine gedoopt, als bewijs dat God ook háár God wil zijn.

¹² Zie HC, v/a 72.

¹³ Zie HC, v/a 70.

¹⁴ Ef. 2:8.

¹⁵ En niet alleen wij. Kingden (baptist) zegt: 'Our problem is that we don't have a theology of children.'

¹⁶ KO, art 60, sub 1.

Voor alles dient het onderwijs van een zendingsgemeente helder te zijn. Het is van het grootste belang dat er heldere uitleg geboden wordt over het bijbels recht en de waarde van de doop. Daarbij is vooral van belang dat gewezen wordt op het genade-karakter van het heil. God zoekt het verlorene. Ook zal uitleg over Gods genadeverbond, te beginnen diep in het Oude Testament, en de rijkdom daarvan aan de orde komen. De eenheid van de Schrift, van Oude en Nieuwe Testament, is daarbij erg belangrijk. De verbondsgedachte vinden we breed in de hele Bijbel en is niet eigen aan of ingegeven door de Nederlandse context. Vanuit dit onderwijs loopt een natuurlijke lijn naar het dopen van de kinderen van gelovige ouders. Ook voorbeelden kunnen helpen, zoals het voorbeeld van een familie waarbij de kinderen hoe dan ook delen in de keuzes van ouders, bijvoorbeeld om te emigreren. In andere culturen, zoals bijvoorbeeld in Afrikaanse culturen, speelt de gedachte van een bijzondere en blijvende band met het voorgelachte een belangrijke rol, die mogelijk verduidelijkend kan werken bij de uitleg van Gods verbond met mensen. Stammenculturen zijn regelmatig meer vertrouwd met het sluiten van verbonden, dan onze eigen contractsamenvleving.

We hebben er in de praktijk wel mee te rekenen dat de beste uitleg niet altijd het gewenste resultaat heeft. Dat is herkenbaar in elke gemeente, vanzelf niet alleen in zendingsgemeenten. Al wordt de doop nog zo goed uitgelegd, mensen ontvangen dit onderwijs in het kader van hun eigen herkomst, context, gedachten en beleving. Vaak worden beslissingen niet op het niveau van argumenten genomen, maar spelen gevoelens en ervaringen een belangrijke rol. Dat blijven we dan een afwijkend standpunt noemen, terwijl we deze broeders en zusters van harte erkennen in de Heere en ze naar het apostolische vermaan voortreffelijker achten dan onszelf (Fil. 2: 3).

Als kinderen toch niet ten doop gehouden worden.

Steeds heeft de kerkenraad gezegd: we staan voor de kinderdoop. Maar ze konden de baptist uit Zuid-Amerika toch niet als lid weigeren. Deze broeder had daar gezien hoe in zijn land de kinderdoop gepaard ging met een vorm van volkscatholicisme dat niets met wedergeboorte en geloof in Christus te maken had. Hij had het onderwijs ontvangen, maar bleef huiverig. Hij had echter wel zijn geestelijk thuis in deze gemeente ontvangen, kwam trouw naar de diensten, en luisterde intens naar de prediking. 'Ik ben het in alles eens met deze gemeente, en wil graag lid worden. Hier hoor ik preken over Mijn Verlosser! Alleen op het punt van de doop denk ik anders'. De kerkenraad ontving hem van harte als door de Heere op hun weg geplaatst.

Had de kerkenraad anders gemoeten? Had hij moeten zeggen: dan sluit je je maar aan bij een baptistengemeente? Is dat niet gebruik maken van de diepingrijpende verdeeldheid in de kerk van Christus? En wat als er geen alternatief is, als de multiculturele gemeente de enige gemeente is waar hij het Evangelie in een verstaanbare taal kan horen?

Deze broeder bleef niet alleen. Er kwamen er steeds meer. Uitgangspunt was en bleef het vrijmoedig uitdragen van het bijbels recht en de rijkdom van de kinderdoop, maar op een gegeven moment waren de uitzonderingen in de meerderheid...

Als het onderwijs in prediking, pastoraat en catechese niet leidt tot de overtuiging dat de kinderen van de gemeente behoren gedoopt te worden, dan zullen er ouders zijn die hun kinderen niet ten doop houden. Dit is herkenbaar in de breedte van de CGK. Maar met name in multiculturele zendingsgemeenten vinden ontheemde christenen uit allerlei werelddelen een plek, en dragen hun eigen theologische en kerkelijke bagage met zich mee. Dit kan leiden tot situaties waarin het niet te doop houden van kinderen geen uitzondering meer is.

Er zullen maar weinig gemeenten zijn in de CGK die leden die hun kinderen niet ten doop houden onder de tucht zetten. Daar zou ook een dwang van uitgaan die het moeilijk maakt om van harte antwoord te geven op de doopvragen. Er is hartelijke instemming van de ouders nodig om hun kinderen te dopen. De aangewezen weg is en blijft dus onderwijs. Dat blijft ook gelden als een groeiend aantal leden hun kinderen niet ten doop houden. Dan mogen we niet in de verleiding komen om te suggereren dat het om het even is te kiezen voor kinderdoop of volwassendoop.

Kinderen die niet gedoopt worden kunnen geen lid zijn van de gemeente in strikte zin. Toch gaat het te ver om een te groot onderscheid te maken tussen gedoopte en ongedoopte kinderen van de gemeente. De gedoopte kinderen zijn door de doop ingelijfd in de gemeente, de ongedoopten niet, maar beide moeten het hebben van het Evangelie dat aan beiden evenzeer gericht is. De kinderen die niet gedoopt zijn, zijn weliswaar geen lid van de gemeente, en dat is niet niets. En toch zijn ze wel betrokken bij de gemeente, en ook daar mogen we niet klein van denken. Zoals eerder gezegd: het lukt ons niet de spanning hier op te lossen. Ons inziens is deze spanning gegeven met de keuze om de kinderen niet te dopen.

Eenheid in de gemeente

Ouders die hun kinderen niet ten doop houden verwerpen daarmee nog niet altijd de kinderdoop. Aarzelend kan ertoe geleid hebben dat ze hun kinderen niet ten doop hielden, maar dat betekent niet dat ze bij de doopdiensten zich innerlijk distantiëren van de doop en de belofte die bij de doopbediening ook richting de gemeente klinkt. Er zijn voorbeelden bekend van gemeenten waarbij zij ouders die hun eigen kinderen niet ten doop hielden toch van harte betrokken waren bij de doopdiensten van kinderen. Zij zien in de bediening van de kinderdoop meer dan een persoonlijke keuze van deze ouders alleen.

Dit kan onder Gods zegen leiden tot een situatie waarbij gemeenteleden met verschillende doopstandpunten elkaar van harte erkennen. Dat is ook van het grootste belang. Persoonlijke standpunten mogen de onderlinge eenheid en liefde niet in gevaar brengen. Maar niet altijd gaat het zo. De erkenning van de kinderdoop heeft met het gebinte van de gemeente te maken. Als ouders de kinderdoop echt verwerpen vanwege hun standpunt dat de kinderen hun eigen keuzes moeten gaan maken, of omdat ze vinden dat de Bijbel geen ruimte biedt aan de kinderdoop, dan kunnen ze de bediening van de kinderdoop moeilijk zien als een sacrament waarin de Heere het geloof van Zijn gemeente wil versterken. Innerlijke vervreemding kan tot een breuk met de gemeente leiden, of tot onrust binnen de gemeente.

Belangrijk is dan dat de kerkenraad op het standpunt blijft staan van het bijbels recht van de kinderdoop, en ondertussen de eenheid van de gemeente zoekt. Het is ook van belang dat gemeenteleden met een afwijkend standpunt hun mening (waarover ze eerlijk mogen zijn) niet opdringen aan anderen.

Alternatieven voor de doop?

De kerkelijke positie van ongedoopte kinderen is hierboven al aan de orde geweest. Ze horen wel bij de gemeente, al zijn ze geen lid van de gemeente. Het roept de vraag op naar alternatieven voor de doop. Wat als ze niet gedoopt worden, is er dan wat anders? Wat kunnen we bijvoorbeeld schenken aan de kinderen waarvan de vader in geval van doop aan de moeder dezelfde ruimte voor Hindoeïtuelen eist? In de Bijbel staan geen alternatieven voor de doop. De doop is geen ritueel maar een sacrament, en als zodanig onvervangbaar. In baptistische gemeenten wordt een kind 'opgedragen' als het niet gedoopt wordt. Het grote verschil tussen 'opdragen' en dopen is dat het opdragen de nadruk op onze handeling legt (wij dragen ons kind op en geven het zo terug aan God) en dopen op wat God doet (Hij neemt het kind op in het lichaam van Christus). We komen ook nergens in de Bijbel tegen dat kinderen worden opgedragen. In elke doopdienst van kinderen wordt echter ook uitgebreid voor de kinderen gebeden. In het gebed van het doopformulier wordt onder andere gebeden om Gods Vaderlijke zorg, om vergeving van zonden door het bloed van Christus en vernieuwing van het hart door de heilige Geest zodat zij Jezus' naam zullen belijden en Hem zullen volgen. Wanneer ouders er voor kiezen om hun kind niet te laten dopen, kan dit gebed zowel verrijkend voor het kind, bemoedigend voor de ouders als samenbindend voor de hele gemeente zijn. Het is wel belangrijk om te voorkomen dat er verwarring optreedt. Als er ruimte geboden wordt aan gebed voor de kinderen die niet gedoopt worden, moeten voorganger en kerkenraad proberen te voorkomen dat dit, hoe belangrijk en rijk het ook is, als gelijk aan de doop wordt gezien. Dat kan bijvoorbeeld door de term opdragen niet te gebruiken. Een andere manier is om niet te veel onderscheid te maken tussen het gebed voor een kind dat gedoopt wordt en het gebed voor de andere kinderen. Als voor beiden even intensief gebeden wordt, is er geen sprake van een alternatief. Ten slotte is het goed om in de richting van de gemeente duidelijk te maken dat het om een eigen keuze van de ouders gaat. 'Julie hebben er voor gekozen om jullie kind niet te laten dopen. Maar we willen graag samen met jullie voor jullie kind bidden.'

Een afwijkend doopstandpunt en verantwoordelijke taken

Vaak wordt er bij een afwijkend standpunt inzake de leer van de kerk (niet alleen als het over de kinderdoop gaat), voor gekozen de betreffende gemeenteleden geen verantwoordelijke taken te geven die met het overdragen van de leer te maken hebben. Hoe kan iemand jeugdwerkleider zijn en met de jongeren over de doop spreken als hij of zij zelf niet een warm voorstander van de kinderdoop is? Hoe kan iemand dienen in het ambt van ouderling en op kraam- en doopbezoek gaan?

Als leden met een afwijkend standpunt een uitzondering zijn, is dit goed haalbaar. Maar wat als het aantal groeit? En wat als er broeders onder zijn die in liefde de eenheid van de gemeente zoeken, kennelijk van de Heere gaven ontvangen hebben om geestelijk leiding te geven, maar op het punt van de doop zich beter bij Bunyan en Spurgeon thuis voelen dan bij Calvijn en De Bres?

Nog verder: stel dat er een broeder is die gaven heeft om een bepaalde etnische of culturele groep in de gemeente leiding te geven, omdat hij de taal spreekt en de cultuur kent, en er zijn voor zijn positie geen andere broeders inzetbaar, moet dan zijn afwijkende standpunt ertoe leiden dat hij niet kan dienen in het ambt van ouderling?

Het is wel goed om hier van de uitzondering geen regel te maken. De kerkenraad die hiertoe besluit zal zich ervan moeten vergewissen dat geen enkele ambtsdrager de kinderdoop mag verwerpen als pertinent onbijbels. Hij moet het beleid van de kerkenraad ondersteunen, ook al zal hij gevrijwaard worden van doopbezoeken als het om kinderen gaat. Bij het ondertekenen van het verbindingsformulier zal goed gesproken worden over een uitzonderingssituatie.

Het is ook belangrijk dat een kerkenraad spreekt over hoe vaak de uitzondering kan worden toegepast. Het is heel belangrijk dat de kerkenraad als geheel van harte kan blijven uitdragen dat de kinderen van de gemeente gedoopt horen te wezen.

Herdoop

Alleen als duidelijk is dat een eerdere doop niet als doop erkend kan worden, zal de kerkenraad kunnen overgaan tot (her)doop. Strikt genomen is dan natuurlijk geen herdoop.

De eerder genoemde criteria bieden niet altijd uitkomst in de context van multiculturele zendingsgemeenten. In artikel 60 K.O. sub 1 wordt ook op de mogelijkheid gewezen dat er blijvende aarzeling kan zijn. 'Bij twijfel omtrent de geldigheid van een eerder ontvangen doop zal bij de bevoegde kerkelijke organen een ernstig onderzoek worden ingesteld naar de wijze waarop deze heeft plaatsgehad.'

Dit onderzoek zal niet altijd mogelijk blijken als het gaat om mensen uit verre landen. Ook kunnen zich situaties voordoen waarbij de criteria wel aan de orde zijn, terwijl er toch aanleiding is om je af te vragen of deze doop, in deze omstandigheden, wel als christelijke doop aanvaard kan worden. Het is dan uiteindelijk aan de kerkenraad om hierin een Bijbelse keuze te maken. De rijke betekenis van de doop geeft alle aanleiding om dit terughoudend en indien nodig met raadpleging van de kerkvisitatoren of advies van de classis te doen.

Op de grens van kinder- en volwassendoop

'Afgelopen november hebben we het hele huis gedoopt van een moslima die tot Christus is gekomen. Haar kinderen van 7 en 9 jaar oud hebben we als 'belijdenis' een tekening laten maken en die is op de beamer getoond. Wat is het belangrijk om kinderen op hun eigen niveau voor te bereiden. Met hen thuis oefenen met water en ondertussen een gesprekje helpt het kind om beter te beseffen wat de doop voor hen betekend.'

Als een vader of moeder tot geloof komt en wordt gedoopt, zullen indien mogelijk ook de kinderen worden gedoopt. Maar op welke leeftijd worden ze nog als kind gedoopt, en op welke leeftijd als volwassene? Hierboven is al gezegd dat het bij kinderdoop en volwassendoop om één en dezelfde doop gaat. Bij deze vraag kunnen we eigenlijk niet meer spreken van kinder- of volwassendoop. Als het kind bijvoorbeeld 8 jaar is, zullen de ouders (of de ene ouder die tot geloof gekomen is) antwoord geven op de doopvragen. Het kind is nog te jong om als volwassene gedoopt te worden. Toch moeten we ook zeggen dat het woord 'volwassene' een verkeerd beeld oproept. Het gaat er immers niet om dat iemand volwassen is, maar dat de dopeling zelf het geloof kan belijden en de consequenties van zijn of haar ja-woord kan overzien en dragen. Daarbij betekent de doop na geloofsbelijdenis ook de toelating tot het

heilig avondmaal. Bij Calvijn vond openbare geloofsbelijdenis (en zo ook toegang tot het heilig avondmaal) plaats op 12 tot 14-jarige leeftijd. In veel kerken is die leeftijd fors opgeschoven, door allerlei redenen. Maar als bijvoorbeeld een 14-jarige jongere tot geloof komt en gedoopt wil worden, kan zo iemand nog niet aan het avondmaal, en zal er later nog een geloofsbelijdenis nodig zijn? Als een gezin tot geloof komt, zal er met de kinderen gesproken moeten worden. Vaak zal naast het ja-woord van ouders, ook een ja-woord van het kind klinken. Na gesprekken met ouders en met hun kinderen zal besloten moeten worden in hoeverre het kind/de jongere zelf verantwoordelijkheid kan dragen voor zijn/haar ja-woord. Het kan mooi zijn om specifieke vragen te formuleren voor kinderen die al wel gedoopt willen worden en graag hun ja-woord geven, terwijl toch afgesproken wordt dat ze later door openbare geloofsbelijdenis toegelaten worden tot het heilig avondmaal. Gevraagd zou kunnen worden: *Geloof jij in de Heere Jezus en wil jij (net als je ouders (vader/moeder)) de Heere Jezus volgen en dienen?*

Bijlagen

Heidelbergse Catechismus, Zondag 25, 26 en 27:

Zondag 25: De sacramenten

Vraag 65: *Aangezien nu alleen het geloof ons aan Christus en al Zijn weldaden deel geeft, vanwaar komt dan dit geloof?*

Antwoord: Van de heilige Geest, Die het geloof in onze harten werkt door de verkondiging van het heilig Evangelie en het versterkt door het gebruik van de sacramenten.

Vraag 66: *Wat zijn sacramenten?*

Antwoord: Sacramenten zijn heilige, zichtbare tekenen en zegels, door God ingesteld, om ons door het gebruik daarvan de belofte van het Evangelie des te beter te doen verstaan en die voor ons te verzegelen, namelijk dat Hij ons op grond van het enige offer van Christus, aan het kruis volbracht, uit genade vergeving van zonden en het eeuwige leven schenkt.

Vraag 67: *Zijn beide, het Woord en de sacramenten, dan daarop gericht, of daartoe ingesteld om ons geloof te wijzen op het offer van Jezus Christus aan het kruis, als de enige grond van onze zaligheid?*

Antwoord: Jazeker, want de heilige Geest leert ons in het Evangelie en verzekert ons door de sacramenten, dat onze zaligheid geheel en al berust op het enige offer van Jezus Christus, dat voor ons aan het kruis is geschied.

Vraag 68: *Hoeveel sacramenten heeft Christus in het Nieuwe Testament of Verbond ingesteld?*

Antwoord: Twee, de heilige doop en het heilig avondmaal.

Zondag 26: De heilige doop

Vraag 69: *Hoe wordt u in de heilige doop eraan herinnerd en ervan verzekerd, dat het enige offer van Christus, aan het kruis geschied, u ten goede komt?*

Antwoord: Op deze wijze, dat Christus dit uiterlijk waterbad heeft ingesteld en daarbij heeft beloofd, dat ik even zeker met Zijn bloed en Geest van de onreinheid van mijn ziel, dat is van al mijn zonden gereinigd ben, als ik uiterlijk met het water, dat de onreinheid van het lichaam pleegt weg te nemen, gewassen ben.

Vraag 70: *Wat betekent dit: met het bloed en de Geest van Christus gewassen te zijn?*

Antwoord: Het wil zeggen, van God – uit genade – vergeving van zonden te hebben omwille van het bloed van Christus, dat Hij in Zijn offer aan het kruis voor ons vergoten heeft. Verder ook door de heilige Geest vernieuwd en tot leden van Christus geheiligd te zijn, opdat wij hoe langer hoe meer aan de zonden afsterven en een godzalig en onberispelijk leven leiden.

Vraag 71: *Waar heeft Christus ons beloofd, dat Hij ons even zeker met Zijn bloed en Geest wil wassen, als wij met het doopwater gewassen worden?*

Antwoord: Bij de instelling van de doop, die aldus luidt: *Ga dan heen, onderwijs al de volken, hen dopend in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de heilige Geest* [Matth. 28:19]. En: *Wie geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar wie niet geloofd zal hebben, zal verdoemd worden* [Mark. 16:16]. Deze belofte wordt herhaald waar de Schrift de doop het bad der wedergeboorte en de afwassing van de zonden noemt.

Zondag 27 (vervolg: De heilige Doop)

Vraag 72: *Is dan het uiterlijke waterbad de afwassing van de zonden zelf?*

Antwoord: Nee, want alleen het bloed van Jezus Christus en de heilige Geest reinigen ons van al onze zonden.

Vraag 73: *Waarom noemt de heilige Geest de doop dan het bad van de wedergeboorte en de afwassing van de zonden?*

Antwoord: God zegt dit niet zonder goede reden, namelijk niet alleen om ons daarmee te leren dat, zoals de onzuiverheid van het lichaam door het water, ook onze zonden door het bloed en de Geest van Jezus Christus weggenomen worden; maar vooral om ons door dit goddelijk onderpand en teken ervan te verzekeren, dat wij even daadwerkelijk van onze zonden geestelijk gereinigd zijn als wij uiterlijk met het water gewassen worden.

Vraag 74: *Moet men ook de kleine kinderen dopen?*

Antwoord: Ja, want zij behoren even goed als de volwassenen tot het verbond van God en tot Zijn gemeente, en niet minder dan aan de volwassenen worden hun de verlossing van de zonden door het bloed van Christus en de heilige Geest, Die het geloof werkt, beloofd. Daarom moeten ook zij door de doop, als het teken van het verbond, in de christelijke kerk ingelijfd en van de kinderen van de ongelovigen onderscheiden worden, zoals dit onder het Oude Testament of Verbond door de besnijdenis gebeurde, in plaats waarvan onder het Nieuwe Verbond de doop is ingesteld.

Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 33 en 34:

Artikel 33: De sacramenten

Wij geloven dat onze goede God, omdat Hij rekening houdt met onze bothed en zwakheid, voor ons de sacramenten heeft ingesteld om Zijn beloften aan ons te verzegelen en om onderpanden te zijn van Zijn goedgunstigheid en genade jegens ons en ook om ons geloof te voeden en te onderhouden. Hij heeft deze gevoegd bij het woord van het Evangelie om des te beter aan onze zintuigen te tonen zowel wat Hij ons

door Zijn Woord te verstaan geeft als wat Hij inwendig in onze harten doet. Zo bekrachtigt en verzekert Hij in ons de zaligheid waarin Hij ons doet delen. Want het zijn zichtbare tekenen en zegelen van een innerlijke en onzichtbare zaak, door middel waarvan God in ons werkt door de kracht van de heilige Geest. De tekenen zijn dus niet zonder betekenis en leeg om ons te bedriegen, want Jezus Christus is de waarheid ervan, zonder Wie ze volstrekt niets zouden zijn. Voorts hebben wij genoeg aan het aantal sacramenten die Christus, onze Meester, heeft ingesteld. Het zijn er niet meer dan twee, te weten het sacrament van de doop en van het heilig avondmaal van Jezus Christus.

Artikel 34: De heilige Doop

Wij geloven en belijden dat Jezus Christus, Die het einddoel van de Wet is [Rom. 10:4], door Zijn vergoten bloed een einde gemaakt heeft aan alle andere bloedstortingen die men zou kunnen of willen doen tot verzoening van en voldoening voor de zonden. Hij heeft de besnijdenis, die met bloed geschiedde, afgeschafte en in plaats daarvan het sacrament van de doop ingesteld, waardoor wij in de kerk van God opgenomen worden en van alle andere volken en vreemde godsdiensten worden afgezonderd, om geheel aan Hem toe te behoren, Wiens merk en veldteken wij dragen. Het dient ons tot een getuigenis dat Hij eeuwig onze God en onze genadige Vader zal zijn. Zo heeft Hij dan bevolen al de Zijnen te dopen in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de heilige Geest [Matt. 28:19], alleen met zuiver water. Hij geeft ons daarmee te verstaan: evenals het water, waarmee wij overgoten worden en dat bij de besprenkeling op het lichaam van de dopeling zichtbaar is, het vuil van het lichaam afwast, zo bewerkt ook het bloed van Christus hetzelfde binnen in de ziel door de heilige Geest. Het besprenkelt en zuivert haar van haar zonden en doet ons wedergeboren worden van kinderen des toorns tot kinderen van God. Niet dat dit door het uitwendige water geschiedt, maar door de besprenkeling met het kostbare bloed van de Zoon van God, Die onze Rode Zee is, waar wij doorheen moeten gaan, om te ontkomen aan de tirannie van de farao – dat is de duivel – en in te gaan in het geestelijk land Kanaän. Zo geven de dienaren ons van hun kant het sacrament en wat zichtbaar is, maar onze Heere geeft wat door het sacrament wordt aangewezen, te weten de onzichtbare genadegaven: Hij wast, zuivert en reinigt onze zielen van alle onreinheden en ongerechtigheden en vernieuwt onze harten en vervult ze met alle vertroosting en geeft ons een waarachtige zekerheid van Zijn vaderlijke goedheid, terwijl Hij ons de nieuwe mens aandoet en de oude met al zijn werken uittrekt. Hierom geloven wij dat wie in het eeuwige leven wil komen, slechts eenmaal gedoopt moet worden met de enige Doop, zonder die ooit te herhalen; want wij kunnen ook niet tweemaal geboren worden. Maar deze doop is ons niet alleen van nut zolang het water op ons is en wij het ontvangen, maar gedurende ons gehele leven. Hierom verwerpen wij de dwaling van de wederdopers, die niet tevreden zijn met één Doop, die zij eenmaal ontvangen hebben. Bovendien veroordelen zij de doop van de kleine kinderen der gelovigen, van wie wij geloven dat men ze behoort te dopen en met het teken van het verbond te verzegelen, zoals de kleine kinderen in Israël besneden werden op grond van dezelfde beloften die aan onze kinderen gedaan zijn. En Christus heeft Zijn bloed waarlijk niet minder vergoten om de kleine kinderen der gelovigen te wassen dan Hij dat gedaan heeft voor de volwassenen. Daarom behoren zij het teken en het sacrament van wat Christus voor hen gedaan heeft te ontvangen, zoals de Heere in de Wet beval om hen kort nadat zij geboren waren het sacrament van het lijden en sterven van Christus mee te delen, door voor hen een lam te offeren dat een sacrament van Jezus Christus was. Bovendien doet de doop aan onze kinderen hetzelfde wat de besnijdenis deed aan het joodse volk. Dit is de reden waarom de heilige Paulus de doop de besnijdenis van Christus noemt [Kol. 2:11].

9.2.2. Handreiking heilig avondmaal

Inleiding

In missionaire setting en bij gemeentestichting komt vroeg of laat de vraag naar de viering van het heilig avondmaal aan de orde. De vraag naar de viering van het heilig avondmaal wordt als vanzelf opgeroepen door het Bijbels onderwijs dat geboden wordt over de sacramenten. Daarnaast gebeurt het, zeker in een multiculturele context, dat ontheemde christenen zich bij de gemeente (in wording) aansluiten, die van huis uit gewend waren aan de viering van het heilig avondmaal, en die die viering verlangen in de gemeenschap waar ze nu hun geestelijk thuis gevonden hebben.

Aanleiding tot deze handreiking is allereerst de vraag hoe de rijkdom van dit sacrament in een missionaire context overgebracht kan worden, zodat we de rijkdom en betekenis van het avondmaal beter begrijpen en ervaren. Daarnaast zijn we in aanraking gekomen met vragen die vaak gepaard gaan met de viering van het avondmaal in een missionaire context.

Deze missionaire context is naar zijn aard open van karakter. De diensten zijn mede of vooral gericht op zoekers. Het avondmaal heeft echter in zekere zin een besloten karakter. Het is de tafel van de Heere, en het avondmaal is ingesteld voor Christus' gelovigen. Zoekers zijn zeer welkom in de diensten, maar wie het heil nog niet gevonden heeft in Jezus Christus is nog niet welkom aan zijn tafel. Daar gaat tot geloof komen, het geloof belijden, en gedoopt worden aan vooraf.

Dit levert de vraag op of het mogelijk is om in een missionaire (en dus open) dienst het avondmaal te bedienen. Of kan het avondmaal zelfs een goede missionaire functie vervullen, waardoor het juist aanbeveling verdient het avondmaal in een missionaire dienst te bedienen? Wat zegt dit eigenlijk over het karakter van 'erediensten'? En hoe groot is het verschil eigenlijk tussen diensten in zendingsgemeenten en in 'gewone' of 'gevestigde' gemeenten? Verdient het aanbeveling om een scheiding te maken tussen een missionaire dienst die vooral op zoekers gericht is, en een dienst tot geloofsopbouw van de reeds ontstane gemeenschap?

Omdat er in een missionaire context vaker gasten aanwezig zijn, leven er ook vragen naar het 'gastrecht' zoals kerkorde dat benoemt. Wie mogen van buiten de gemeente welkom geheten worden bij de viering van het heilig avondmaal? Deze vragen kunnen ook gesteld worden in de diensten van 'gevestigde' kerken waar ook veelal gasten aanwezig.

Vanuit de betekenis van het heilig avondmaal, en wat onze gereformeerde belijdenis in navolging van het Bijbels onderwijs daarover aanreikt, willen we in deze handreiking op zoek gaan naar antwoorden op deze vragen.

Voorbeelden vanuit de praktijk in missionaire gemeenten

1. 'In onze gemeente vieren we het avondmaal in een meer besloten dienst. Als het avondmaal gevierd wordt, hebben we naast deze besloten dienst de gebruikelijke 'open' of 'missionaire' dienst. Maar het geeft wel problemen om eens in de maand, als het avondmaal gevierd wordt, opeens op een ander tijdstip samen te komen.'
2. Ibrahim volgde de lidmaatschapsklas. Hij was tot geloof gekomen en bereidde zich zo voor op de heilige doop. Het zou nog een maand duren voordat hij gedoopt zou worden. Hij had de viering van het avondmaal al eens meegemaakt en zag er naar uit deel te nemen. Toen niet lang voor zijn doophet avondmaal nog eens gevierd werd, vroeg hij of hij vast aan kon gaan. Het antwoord was: wat fijn dat je ernaar verlangt. Maar we houden vast aan de goede volgorde: eerst doop, dan avondmaal. Des te schrijnender was het toen tijdens de viering van het avondmaal een bekende van hem, die ook nog geen belijdenis had afgelegd en niet gedoopt was, en niet vaak naar de diensten kwam, en ook nog eens te laat binnenkwam en daardoor de introductie op het avondmaal gemist had, wel avondmaal vierde...
3. 'Laatst werd er een heel gezin gedoopt. Daarbij werd duidelijk aangegeven dat de kinderen wezenlijk bij de gemeente horen, en daarom het teken en zegel van Gods verbond horen te ontvangen. Het was mooi om te merken dat dit onderwijs goed binnenkwam. 'Dus ook de kinderen horen werkelijk bij de gemeente van Christus.' Maar toen het heilig avondmaal bediend werd, zei de moeder: 'Maar nu mogen kinderen het avondmaal niet meevieren. Horen ze er nu wel bij, of niet? Waarom mogen kinderen het avondmaal niet meevieren?'
4. 'In onze gemeente mag je ook als gast deelnemen aan het avondmaal als je eerder in een andere gemeente publiek de naam van Christus beleden hebt (bij doopen/of openbare belijdenis). Als je voor het eerst bij ons het avondmaal mee viert, vragen we om een kort getuigenis te geven wie Christus voor je is. Zo willen we voorzichtig met het 'gastrecht' omgaan. Maar soms vraag ik me wel eens af of we mensen hiermee niet overvragen ...'

Vragen

Er zouden veel meer praktijkvoorbeelden te noemen zijn die de behoefte aan bezinning op het heilig avondmaal in een missionaire context alleen maar meer bevestigen¹⁷. In deze beknopte handreiking willen we ingaan op de volgende vragen:

1. Wat is de betekenis van het avondmaal en hoe kan deze betekenis overgedragen worden in een missionaire context? Moeten hiervoor de bestaande formulieren daarbij niet getoetst worden op hun 'verstaanbaarheid' en duidelijkheid?
2. Hoe kun je de avondmaalsviering het best gestalte geven in een missionaire context? Verdient het aanbeveling de viering gestalte te geven in een open, missionaire dienst, of is het beter het avondmaal te vieren in een besloten dienst? Hoe blijft zichtbaar dat het avondmaal voor de gelovigen ingesteld is, zonder dat je mensen uit gastvrije culturen onnodig voor het hoofd stoot?
3. Welke ruimte biedt onze kerkorde voor het gastrecht, wat is de reden daartoe, en hoe kunnen we daar in een missionaire context gebruik van maken? Moeten hiervoor de bestaande formulieren voor de viering van het avondmaal worden aangepast? (art. 58 en 62 K.O.).
4. Wanneer kan iemand toegelaten worden tot de viering van het avondmaal? En wat is in dit kader te zeggen over kinderen en de viering van het heilig avondmaal? Zijn er andere vormen en/of rituelen te gebruiken voor mensen die nog geen belijdenis van het geloof hebben afgelegd?¹⁸
5. Is het ook mogelijk dat in een gemeente met meerdere taal- en/of cultuur-groepen het avondmaal in de diverse afzonderlijke groepen gevierd kan worden?
6. Hoe geven we aandacht aan het gegeven dat sommige mensen een magische betekenis geven aan het vieren van het avondmaal?

Er is ook een groot scala aan vragen waar we ons wel bewust van zijn, maar die toch in het bestek van deze beknopte handreiking niet aan de orde komt. Dat betreft vragen naar de vormgeving van het heilig avondmaal: het gebruik van de tafel, het zittend of staand vieren, of op de eigen zitplaats, etc. Ook vragen naar de frequentie van de avondmaalsviering laten we buiten beschouwing, ook gezien de ruimte die de kerkorde biedt (minimaal vier keer per jaar) en de verschillende praktijk die er in de breedte van de kerken is op dit punt. Ook de vraag naar de voorbereidingspreek en -week laten we in het bestek van deze handreiking liggen.

En vice versa?

Hierboven zijn enkele vragen geformuleerd die vanuit de zendingsgemeenten gesteld worden. Het nadenken over deze vragen heeft ons ook steeds doen reflecteren over de praktijk in bestaande CGK-gemeenten. We noemen een paar vragen die onze praktijk aangaan:

- Wie laten wij toe bij de viering van het heilig avondmaal? Volgen we daarbij de belijdenis en de kerkorde? Maken we ook expliciet in onze diensten duidelijk wie van de gasten in de dienst er wel en wie niet welkom zijn aan het avondmaal?
- In het verlengde hiervan: zijn meer 'gevestigde' gemeenten zich er voldoende van bewust dat de erediensten, waarin het avondmaal wordt gevierd, een openbaar karakter hebben en dat expliciete aandacht voor gasten en bezoekers rondom de avondmaalsviering gewenst kan zijn?
- Is het mogelijk hoog tijd om ons te herbezinnen op de gewenste leeftijd van jongeren die openbare geloofsbelijdenis afleggen? Vanaf welke leeftijd is dit mogelijk? Onze belijdenis en kerkorde zeggen er niets over, en de gemiddelde leeftijd is in de afgelopen vijf eeuwen stevig verhoogd.
- De vragen vanuit de zendingsgemeenten hoe open of hoe gesloten de viering van het avondmaal is, kunnen ook in de bestaande kerken aan bod komen.

¹⁷ Zie hiervoor ook de scriptie van Ganpat Berrevoets, avondmaal, doop en andere zichtbare tekenen van heil in de Zendinggemeenten, augustus 2011.

¹⁸ Zie onze Kerkorde, artikel 62: 'Iedere kerk zal het avondmaal op zodanige wijze vieren als naar haar oordeel het meest tot stichting van de gemeente dienen kan, met dien verstande dat de tekenen van brood en wijn naar de inzetting van Christus gebruikt zullen worden en dat het formulier van het avondmaal wordt gevolgd met de daarin opgenomen gebeden'

Wat we belijden

Met de vragen die op ons afgekomen zijn vanuit de zendingsgemeente, pakken we het onderwijs uit de Bijbel en uit onze belijdenis erbij om van daaruit enkele lijnen neer te zetten die helpen kunnen bij concrete aanbevelingen¹⁹.

De betekenis van het avondmaal

*Doe dat tot mijn gedachtenis. (...) Want zo dikwijls als u dit brood eet en deze drinkbeker drinkt, verkondig u de dood van de Heere, totdat Hij komt. (1 Kor. 11:24, 26)*²⁰

Hoe wordt u in het heilig avondmaal eraan herinnerd en ervan verzekerd, dat u aan het enige offer van Christus, aan het kruis volbracht, en aan al zijn weldaden deel hebt? Antwoord: Op deze wijze, dat Christus mij en alle gelovigen bevelen heeft tot zijn gedachtenis van dit gebroken brood te eten en van deze drinkbeker te drinken. Daarbij heeft Hij beloofd, ten eerste dat zijn lichaam even zeker voor mij aan het kruis geofferd en gebroken is en zijn bloed voor mij vergoten, als ik met eigen ogen zie dat het brood des Heeren voor mij gebroken en de beker mij gegeven wordt; en ten tweede, dat Hij zelf mijn ziel met zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed even zeker tot het eeuwige leven voedt en laaft, als ik het brood en de beker des Heeren als zekere tekenen van het lichaam en het bloed van Christus uit de hand van de bedienaar ontvang en met de mond nuttig. (Heidelbergse Catechismus, Zondag 30, vraag en antwoord 75)

Net als de heilige doop is het heilig avondmaal een sacrament dat door Christus ingesteld is tot versterking van het geloof. Christus heeft het zijn kerk opgedragen: 'Doe dat tot mijn gedachtenis.' Bij brood en beker gedenkt zijn gemeente het bitter lijden en sterven van haar Zaligmaker. In de gereformeerde theologie is er terecht nadruk op gelegd dat dit 'gedenken' niet alleen 'terug denken' is aan iets ver in het verleden, maar ook elementen heeft van het heden (verzoening van de zonden door de geloofsverbondenheid met Christus) en van de toekomst (verlangen naar de wederkomst). Het mooie van de viering van het heilig avondmaal is dat daarin niet de gemeente of de mens centraal staat, maar Christus zelf als de Gastheer. Zie 1 Corinthhe 10: het gaat om de gemeenschap met Christus. Of zoals het in de NGB artikel 35 omschreven staat: 'Christus deelt Zichzelf uit aan ...'

Het avondmaalsformulier zegt dat we niet bij de uiterlijke tekenen van brood en wijn moeten blijven staan, maar bij brood en beker zullen denken aan Christus Die aan de rechterhand van Zijn hemelse Vader is. 'De harten omhoog' (sursum corda)! Het vieren van het avondmaal is een 'geestelijk' gebeuren. De heilige Geest deelt aan de gelovige uit vanuit het volbrachte heilswerk van Christus. Bij het gedenken van het lijden en sterven van de Heere Jezus vergeet zijn gemeente niet dat Hij leeft, en vanuit de hemel zijn kerk vergadert, beschermt en onderhoudt, en dat laatste doet Hij op een bijzondere manier door de bediening van het heilig avondmaal.

Net als bij de doop ligt de rijkdom van het avondmaal niet in wat de gelovige doet, maar in wat God doet. Christus is bij het avondmaal niet alleen present in de hemel, Hij is er door zijn Geest werkelijk bij. Bij de viering van het avondmaal wordt gezegd: 'Dit is mijn lichaam en dit is mijn bloed.' Zo gaat de blik van de gelovige bij de viering van het avondmaal *terug* naar het kruis van Christus. In zijn lijden en sterven tot verzoening van de zonden van de gelovigen, is het bestaan van de kerk gelegen: het is haar grondslag, haar leven, haar hoop. De blik gaat tegelijk ook *omhoog* naar Christus in de hemel. Door de Geest zijn wij in het geloof verbonden met ons Hoofd, Jezus Christus, onze Redder. En de blik wordt ook *vooruit* gericht op de toekomst. Onze Heere Jezus zal terug komen en dan zullen wij het avondmaal op nieuwe wijze vieren, samen met Hem.

Er is daarnaast nog één aspect dat onze aandacht vraagt bij de viering van het avondmaal. Rondom het avondmaal zien we medegelovigen. We beleven niet alleen gemeenschap met Christus, maar ook met elkaar.

De zegen van het avondmaal

De zegen van het avondmaal ervaren we in de bevestiging van de vergeving van onze zonden, in een leven door de heilige Geest, in de vernieuwing van ons leven en in het verlangen naar het eeuwige leven, in volle heerlijkheid. De zegen van het avondmaal is verbonden met het ontvangen van het avondmaal in het geloof. De Heere belooft door zijn Geest het avondmaal te gebruiken tot versterking van het geloof. In de weg van het gelovig vieren van het avondmaal tot zijn gedachtenis, geeft de Geest de zegen. Deze zegen ligt niet allereerst in onze beleving van elke avondmaalsviering afzonderlijk, maar is naar Gods belofte een vast gegeven, die in geloof ontvangen wordt. Door het gebruik van het avondmaal wil Hij het geloof versterken, en ons nauwer verbinden aan zijn volbrachte werk aan het kruis van Golgotha.

Het *gelovige* gebruik is van wezenlijk belang. Het is niet zo dat het gebruik van brood of de wijn 'op zich', als zodanig, zegen geeft. Brood en wijn krijgen bij de viering van het heilig avondmaal geen 'magische' betekenis. Brood en wijn zijn *teken* en *zegel* van Gods beloften. Gods beloften hebben kracht in ons leven door het geloof. Het geloof is nodig om met zegen avondmaal te kunnen vieren. Wie in het geloof avondmaal viert ervaart in het gebruik van het avondmaal de verzoening, de redding, de vrede en blijdschap van Christus.

De toelating tot het avondmaal

Wij geloven en belijden dat onze Zaligmaker Jezus Christus het sacrament van het heilig avondmaal verordend en ingesteld heeft om te voeden en te onderhouden degenen, die Hij reeds deed wedergeboren worden en in zijn huisgezin, dat is zijn kerk, opgenomen heeft. (Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 35)

Vraag 81: Voor wie is het avondmaal des Heeren ingesteld? Antwoord: Voor hen die vanwege hun zonden een afkeer hebben van zichzelf en toch vertrouwen, dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn, en dat ook hun blijvende zwakheid door zijn lijden en sterven bedekt is, en die ook verlangen hun geloof meer en meer te versterken en hun leven te beteren. Maar de huichelaars en zij die zich niet oprecht tot God bekeren, eten en drinken zichzelf een oordeel.

Omdat het heilig avondmaal de maaltijd voor gelovigen is, is de toelating tot het heilig avondmaal van groot belang. De volgorde doop/belijdenis-avondmaal is niet bediscussieerd geweest in de geschiedenis van de

¹⁹ Te denken valt aan de Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 35, en Heidelbergse Catechismus, zondag 25, 28, 29 en 30 (zie bijlage bij deze handreiking). Te denken valt ook aan de formulieren voor de viering van het avondmaal.

²⁰ Hier is de HSV gebruikt.

kerk. Altijd heeft men de lijn aangehouden: eerst door de belijdenis van het geloof en de doop opgenomen in de kerk, en dan aan tafel gaan.

De volgorde doop/belijdenis-avondmaal betekent ook dat eerst het geloof beleden moet worden. Geloofsbelijdenis en -doop geven toegang tot het avondmaal. Reden hiertoe is dat het avondmaal ingesteld is voor de gelovigen. Dit heeft te maken met de heiligheid van de viering van het avondmaal, alsook met het feit dat de zegen van de viering van het avondmaal niet iets automatisch of magisch is door het eten van het brood en het drinken van de wijn, maar de zegen gelegen is in het gelovig gebruik van het avondmaal (zie hierboven). Het avondmaal is ook niet alleen iets persoonlijks, maar is ook iets van de gemeente. De gemeente viert het heilig avondmaal. Wie belijdend lid is van de gemeente is van harte welkom aan de tafel van de Heere, tenzij hij/zij in handel en wandel laat merken ongehoorzaam te zijn aan het Evangelie. De kerkenraad die opzicht over de gemeente heeft, beslist over de toelating tot het heilig avondmaal²¹. Bij deze toelating richt de kerkenraad zich op wat de mond belijdt en de levenswandel niet weerspreekt. De kerk oordeelt niet over het hart. Wel wordt een ieder opgeroepen zichzelf te onderzoeken of te beproeven. Zie 2 Korinthe 13:5: 'Onderzoek uzelf of u in het geloof bent, beproef uzelf. Of weet u niet van uzelf dat Jezus Christus in u is?' Dat geldt in het bijzonder bij de voorbereiding op het heilig avondmaal. Paulus schreef: 'Maar laat ieder mens zichzelf beproeven en laat hij zó eten van het brood en drinken uit de drinkbeker.' (1 Kor 11:28).

Deze oproep had een concrete en ernstige aanleiding. De avondmaalsviering in Korinthe gebeurde op onwaardige wijze. Liefdeloosheid voerde in Korinthe de boventoon. Paulus reageert daar scherp op: 'Want wie op onwaardige wijze eet en drinkt, die eet en drinkt zichzelf een oordeel, omdat hij het lichaam van de Heere niet onderscheidt.' (1 Kor 11:29). Het niet onderscheiden van het lichaam van de Heere betekent dat je niet met een gelovig hart brood en wijn ontvangt. Je ziet blijkbaar niet waar het op aankomt, wat het Christus gekost heeft. Wie avondmaal viert zonder voor zichzelf de noodzaak, de betekenis en de rijkdom van Christus' verzoenend sterven te beseffen, en zo het avondmaal op een onzuivere manier viert, die eet en drinkt zichzelf een oordeel. Daarmee is weliswaar niet het laatste oordeel mee bedoeld, maar het is wel ernstig. Onze belijdenis wijst daarbij op de ontheiliging van de tafel, en op het verwekken van Gods toorn over de gemeente²². [6]

De viering van het heilig avondmaal is wel een persoonlijk gebeuren, maar niet een individueel gebeuren – het is een gemeenschapsmaaltijd van de Heere Jezus Christus met zijn gemeente en een gemeenschapsviering met elkaar (zie 1 Johannes 4). Iedereen in de gemeente (lid of nog geen lid) houdt daarbij ook een eigen verantwoordelijkheid over het al dan niet deelnemen aan het avondmaal. Tegelijk is de kerkenraad geroepen, zonder uiteindelijk over harten te oordelen, toe te zien wie men toelaat of afhoudt van het heilig avondmaal.

Kinderen aan het avondmaal?

Kinderen van gelovige ouders horen wezenlijk bij de gemeente. Ze krijgen binnen de gemeente onderwijs dat zijn kern vindt in het verstaan van het Evangelie van het kruis. Heel dat onderwijs is erop gericht dat ze toegroeien naar persoonlijke en openbare geloofsbelijdenis, en dan toegelaten kunnen worden tot het heilig avondmaal.

Er zijn twee dingen nodig om avondmaal op een juiste manier te kunnen vieren: belijdend lidmaatschap van de gemeente (toegelaten door de kerkenraad, na geloofsbelijdenis en doop (of bij kinderen andersom), en persoonlijk geloof (zonder die twee uit elkaar te willen halen). Daarom is in de gereformeerde traditie altijd de noodzaak van zelfonderzoek benadrukt. Dit is ook de reden waarom we in onze kerken geen kinderen aan het avondmaal toelaten, althans, niet voordat ze belijdenis van het geloof hebben afgelegd. Het gedenken van Christus bij het heilig avondmaal vraagt om persoonlijk geloof, om het 'onderscheiden van het lichaam van Christus'.

Zie hierbij ook de handreiking voor de heilige doop.

De beslotenheid van het avondmaal

De drinkbeker der dankzegging, die wij met dankzegging zegenen, is die niet de gemeenschap met het bloed van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet de gemeenschap met het lichaam van Christus? Omdat het brood één is, zijn wij, die velen zijn, één lichaam, want wij allen hebben deel aan het ene brood. (1 Kor. 10:16-17)

Ten slotte, wij ontvangen het heilig sacrament in de samenkomst van het volk van God met ootmoed en eerbied, terwijl wij met dankzegging een heilige gedachtenis aan de dood van Christus, onze Zaligmaker, vieren en daarbij belijdenis doen van ons geloof en van de christelijke godsdienst. (Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 35)

Het avondmaal wordt bediend binnen de christelijke gemeente, 'in de samenkomst van het volk van God'²³. De gemeente wordt wel het 'lichaam van Christus' genoemd. Deze metafoer geldt niet alleen de wereldwijde kerk, die inderdaad lichaam van Christus is, maar ook de plaatselijke gemeente (zie 1 Kor. 12:12-27). De plaatselijke gemeente kent als lichaam van Christus, verschillende leden, die hun eenheid vinden in Christus. Daarom is de avondmaalsviering een zaak van de gemeente, wat tot uitdrukking komt in het ambtelijke toezicht op de bediening van het avondmaal.

Het avondmaal wordt binnen de christelijke gemeente gevierd. Dit geeft een zekere beslotenheid aan de avondmaalsviering. Zo is het niet alleen tot versterking van het persoonlijk geloof, maar ook tot opbouw van de gemeente als geheel. De gelovigen van de gemeente zijn één in Christus, een eenheid die heel sterk tot uitdrukking komt in het avondmaal. Zojuist is al gezegd dat de plaatselijke gemeente lichaam van Christus is. Dit geldt echter ook wereldwijd. In die zin kunnen we zeggen dat Christus één kerk heeft, één lichaam,

21 Zie Kerkorde, artikel 61: 'Niemand kan tot het avondmaal des Heren worden toegelaten dan die overeenkomstig de regeling van de plaatselijke kerk belijdenis des geloofs heeft afgelegd en getuigenis van een godvruchtige wandel. Dit geldt ook voor hen die uit zusterkerken komen.'

22 Heidelbergse Catechismus, Zondag 30, vraag en antwoord 82.

23 Zie ook Kerkorde, artikel 63: 'De bediening van het avondmaal mag alleen plaats hebben onder toezicht van ouderlingen, volgens kerkelijke orde en in een openbare samenkomst van de gemeente.'

en niet meerdere lichamen. Wie ver weg, in een ander land of zelfs werelddeel, uitgenodigd wordt deel te nemen aan het avondmaal,ervaart iets van verbondenheid en eenheid in Christus, binnen zijn ene Kerk. Daarom hebben onze kerken een ruimhartig standpunt inzake het 'gastrecht'. In de Kerkorde hebben de kerken het zo verwoord:

'Een kerkenraad kan gasten die geen lid zijn van de Christelijke Gereformeerde Kerken, tot een viering van het avondmaal toelaten wanneer zij: a. belijdenis des geloofs hebben afgelegd en derhalve gerechtigd zijn in de eigen gemeente avondmaal te vieren; b. in de eigen gemeente niet onder kerkelijke tucht staan; c. bij de kerkenraad vooral de wens te kennen geven van het gastrecht gebruik te maken. Hierbij geldt dat de eigenlijke toetsing en afweging van de situatie waarin en de omstandigheden waaronder een gast om toegang tot het avondmaal vraagt, aan de betreffende kerkenraad blijft²⁴.

De grens wordt niet getrokken bij de instemming met de gereformeerde belijdenis, maar wel bij het belijdend lidmaatschap van de eigen gemeente. De regel dat de kerkenraad dit kan toetsen is ingegeven door de verantwoordelijkheid van de kerkenraad in dezen, maar is niet alleen in zendingsgemeenten moeilijk te handhaven. Het principe is echter duidelijk: de kerkenraad draagt verantwoordelijkheid over de toelating tot het heilig avondmaal. Deze toetsing kan gebeuren in een persoonlijk gesprek, waarbij gevraagd wordt of men gerechtigd is in eigen gemeente het avondmaal te vieren of via afkondiging vooraf bij de uitnodiging als voorwaarde aan te geven.

Aanbevelingen voor de missionaire praktijk

Onderwijs over het avondmaal

Goed onderwijs over de betekenis en de toelating tot het heilig avondmaal is belangrijk in een missionaire context. De beslotenheid die het avondmaal vraagt, hoeft niet te betekenen dat er geen ongelovigen aanwezig zijn in de avondmaalsdienst. Het zichtbare onderscheid dat valt tussen de gelovige leden van de gemeente (samen met de gasten die eenzelfde geloof hebben) en degenen die zover nog niet zijn dat ze hun geloof belijden, is sprekend. Het afgrenzen van het avondmaal ondersteunt het onderwijs over het avondmaal en zet niet alleen tot nadenken over de eigen verhouding tot Christus, maar kan ook een verlangen oproepen om zelf ook toe te groeien tot belijdenis en/of doop.

Het avondmaal in een missionaire dienst?

Eén van de vragen die in deze handreiking gesteld is, betreft de mogelijkheid van avondmaalsviering in een gastvrije, open, missionaire dienst. Het antwoord op deze vraag zal afhankelijk zijn van de plaatselijke situatie. In het voorafgaande is duidelijk gemaakt, dat onderwijs over de betekenis van het avondmaal en wie er uitgenodigd zijn om deel te nemen van groot belang is. Als dit gebeurt dan kan het aanbeveling verdienen het avondmaal juist in deze open dienst te vieren. Er gaat een getuigenis van uit. Er valt een zichtbare scheiding tussen gelovigen en niet-gelovigen, die in de verkondiging ook wel aan de orde komt, maar die bij de viering van het avondmaal wel heel zichtbaar wordt.

In multiculturele setting, waarbij ook nog een taalbarrière meespeelt, kan het zo zijn dat de uiterste zorgvuldigheid in onderwijs niet genoeg is voor een goede afgrenzing van het avondmaal. Er kan dan gedacht worden aan een meer besloten dienst waarbij de gemeente van Christus het avondmaal viert.

In een missionaire context zal het vaak niet haalbaar blijken om vooraf 'gastrecht' te verlenen, omdat het gesprek daartoe niet wordt aangevraagd. Dat kan komen door een andere avondmaalspraktijk bijvoorbeeld in het land van herkomst, waarbij je als gelovige zonder meer welkom bent, en men minder nadruk legt op het opzicht van de kerkenraad. Het komt er dan op aan om tijdens de dienst helderheid te geven over wie er welkom zijn bij de viering van het heilig avondmaal, en dat zo te doen dat het niet ongestuurd overkomt. Een uitnodigend woord voor ongelovigen en zoekers is dan zeer gewenst, alleen is die uitnodiging gericht op Christus en op onderwijs over de Bijbelse leer, en (nog) niet op de viering van het avondmaal. Eventueel zou overwogen kunnen worden om hen tijdens de viering van de maaltijd de mogelijkheid te geven om voor hen te laten bidden. Duidelijk moet gesteld worden dat iemand als gast deel wil nemen aan het avondmaal hij of zij in eigen gemeente gerechtigd is avondmaal te vieren; dus na belijdenis gedoopt is, of na kinderdoopbelijdenis heeft afgelegd. Ook kan inhoudelijk de kern van het geloof omschreven worden: Blijdt u Christus als Heere en Verlosser, en is er niets naar uw naaste dat eerst uit de weg geruimd moet worden om avondmaal te kunnen vieren? Maar ook deze formulering veronderstelt al enige kennis over het avondmaal en vraagt om uitleg.

Tijdens de dienst aan gasten vragen zich als zodanig kenbaar te maken en van hun geloof te getuigen komt bijzonder goed tegemoet aan het besef dat persoonlijk geloof nodig is om het avondmaal te vieren, maar kan drempelverhogend zijn voor verlegen mensen. Het is aan de kerkenraad om te overwegen of dit van gasten (die vaak het avondmaal ook in eigen gemeente kunnen/konden vieren) gevraagd kan worden.

Kinderen, belijdenis en avondmaal

Bij de kinderen van de gemeente staat tussen de doop en de toegang tot het heilig avondmaal de openbare geloofsbelijdenis. Het ja-woord dat klonk bij hun doop was nog niet hun eigen ja-woord. De opvoeding en het kerkelijk onderwijs is daar van meet af aan wel op gericht. Er wordt uitgezien naar het moment dat het kind zo volwassen geworden is dat het zelf antwoord kan geven op de vragen en persoonlijk geloof kan belijden. Daar hoort niet alleen kennis bij over de Bijbelse leer en over het geloof in Christus, maar ook reflectie op persoonlijk geloof en de praktijk van een christelijke levenswandel.

Daarmee is wel iets principieel gezegd over openbare geloofsbelijdenis, maar nog niets over een geschikte leeftijdsfase. In de tijd van de Reformatie legde men vaak al belijdenis af op 12-14-jarige leeftijd. Bij de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd van belijdenis doen naar onze tijd (18 jaar en ouder) moeten we ook rekening houden met veranderingen in de maatschappij, het 'ontstaan' van de pubertijd, het opschorten van verantwoordelijkheden etc.

Ook is het goed om te bedenken dat openbare geloofsbelijdenis in principe op elk moment van het jaar afgelegd kan worden, en dat de jaarlijkse belijdenisdienst uit de negentiende eeuw stamt. In de tijd van de Reformatie kon tegen elke avondmaalsviering belijdenis van het geloof worden afgelegd. Onze kerkorde geeft ten aanzien van de doop aan:

²⁴ Zie Kerkorde, artikel 63, sub 5.

'Aan de kerkenraden is overgelaten, tot welke leeftijd men kinderen zal dopen met het formulier om de heilige doopte bedienen aan de kleine kinderen van de gelovigen, aangezien zowel ontwikkeling als leeftijd hier in aanmerking moeten komen.' (Artikel 62, sub 2h.)

Het gaat hier meestal om een situatie waarin ouders tot geloof komen en daarbij hebben deze ouders kinderen van jonge en oudere leeftijd. Dan is het goed mogelijk om bij de voorbereiding van de geloofsbelijdenis van de ouders zowel met de ouders als met de oudere kinderen een gesprek te hebben over wie van de kinderen wel of niet geloofsbelijdenis zal afleggen. Meestal is hier de leeftijd van 14 – 16 jaar de kritische grens. Daarbij moet men ook bedenken dat vanuit de Bijbel wordt aangegeven, dat als ouders tot geloof komen en gedoopt worden, dat dan het hele huisgezin werd gedoopt, ook de oudere kinderen. Dan zal het goed zijn om vanaf het begin met de oudere kinderen te spreken over wel of niet belijdenis van het geloof afleggen, mede met het oog op toelating tot het avondmaal.

Dit geeft aan iedere kerkenraad de ruimte om eventueel een minimum leeftijd te bepalen, of per kind of jongere in te schatten wanneer geloofsbelijdenis kan worden afgelegd. Daarbij moet de vraag meespelen of het kind, de jongere, zichzelf kan onderzoeken en 'het lichaam van Christus onderscheiden' (vgl. 1 Kor 11: 29).

Avondmaal vieren in diverse groepen

In sommige zendingsgemeenten zijn er verschillende taalgroepen. Is het mogelijk om dan het avondmaal te vieren in de afzonderlijke groepen? De achtergrond van deze vraag ligt in een verschillend beleving van een intiem moment van het geloof. Daar hebben taal en cultuur een vrij grote invloed.

In Handelingen 2 zijn mensen uit diverse landen en talen bijeen en ieder hoorde de boodschap in hun eigen taal. Toch worden de maaltijden gezamenlijk gevierd, waarbij ook het avondmaal werd gevierd (het 'breken van het brood.'), al staat er ook bij dat de maaltijden in de huizen werden gevierd. Wat de praktijk ook geweest is, het avondmaal is een maaltijd waarbij de eenheid niet allereerst in culturele herkenning maar in Christus gevonden wordt. Daarom is het verblijdend om verschillende culturen verenigd te zien rondom dezelfde tafel; ze vinden elkaar in Christus Die Zijn leven gaf voor hen.

Onze belijdenis en kerkorde spreken over het vieren van het avondmaal te midden van de gemeente (zie art. 35 NGB en in art. 63 Kerkorde)²⁵. [1] Een ander argument daarvoor is dat de bediening van het avondmaal voorbehouden is aan predikanten en evangelisten: zie art 3 K.O.:

In de dienst van Woord en sacramenten mogen alleen zij voorgaan, die daartoe wettig beroepen en bevestigd zijn.

Deze regel is niet zonder oorzaak in de kerkorde opgenomen, namelijk om volle aandacht te hebben voor de zuivere bediening van het Woord en de zuivere bediening van de sacramenten. Dat is ook de reden dat er formulieren voor de sacramenten zijn gekomen. Het gevaar is aanwezig, dat in de afzonderlijke groepen gemakkelijk niet-Bijbelse leer binnen komt. Daar heeft de kerkenraad op toe te zien.

In een multiculturele gemeente vinden soms diensten plaats voor verschillende culturele groepen. De eenheid van de gemeente wordt helemaal vastgehouden doordat er gezamenlijke diensten zijn voor heel de gemeente, maar daarnaast zijn er soms ook diensten in de eigen taal. Als overwogen wordt het avondmaal ook in dergelijke diensten te bedienen is van belang de eenheid van de hele gemeente niet uit het oog te verliezen. Het vieren van het avondmaal in de specifieke taalgroep kan dan eventueel alleen plaats vinden binnen het kader van de erediensten die voor die groep door de kerkenraad worden belegd. Daarnaast is het belangrijk om in het onderwijs over het avondmaal te benadrukken dat het gaat om een maaltijd onderweg, in de richting van de grote bruiloft van het Lam, waar gelovigen uit allerlei talen en culturen zullen aanzitten.

Bijlagen

Heidelbergse Catechismus, Zondag 25, 28, 29, 30

Zondag 25

Vraag 65: *Aangezien alleen het geloof ons aan Christus en al zijn weldaden deel geeft, vanwaar komt dan dit geloof?* Antwoord: Van de heilige Geest, die het geloof in onze harten werkt door de verkondiging van het heilig Evangelie en het versterkt door het gebruik van de sacramenten.

Vraag 66: *Wat zijn sacramenten?* Antwoord: Sacramenten zijn heilige, zichtbare tekenen en zegelen, door God ingesteld om ons door het gebruik daarvan de belofte van het Evangelie des te beter te doen verstaan en die voor ons te bezegelen, namelijk dat Hij op grond van het enige offer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving van zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt.

Vraag 67: *Zijn beide, het Woord en de sacramenten, dan bestemd om ons geloof te wijzen op het offer van Jezus Christus aan het kruis, als op de enige grond van ons heil?* Antwoord: Inderdaad, want de heilige Geest leert ons in het Evangelie en verzekert ons door de sacramenten, dat al ons heil rust in het enige offer van Jezus Christus, dat voor ons aan het kruis is geschied.

Vraag 68: *Hoeveel sacramenten heeft Christus in het nieuwe verbond ingesteld?* Antwoord: Twee; de heilige doop en het heilig avondmaal

Zondag 28

Vraag 75: *Hoe wordt u in het heilig avondmaal eraan herinnerd en ervan verzekerd, dat u aan het enige offer van Christus, aan het kruis volbracht, en aan al zijn weldaden deel hebt?*

Antwoord: Op deze wijze, dat Christus mij en alle gelovigen bevolen heeft tot zijn gedachtenis van dit gebroken brood te eten en van deze drinkbeker te drinken. Daarbij heeft Hij beloofd, ten eerste dat zijn lichaam even zeker voor mij aan het kruis geofferd en gebroken is en zijn bloed voor mij vergoten, als ik met eigen ogen zie dat het brood des Heeren voor mij gebroken en de beker mij gegeven wordt; en ten tweede, dat Hij Zelf mijn ziel met zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed even zeker tot het eeuwige leven voedt

²⁵ Art. 63 KO: De bediening van het avondmaal mag alleen plaats hebben onder toezicht van ouderlingen, volgens kerkelijke orde en in een openbare samenkomst van de gemeente (...) Indien de behoefte daaraan blijkt, is het geoorloofd dat de plaatselijke kerk het avondmaal bedient in verpleeghuizen, zorgcentra en stichtingen binnen het ressort van deze kerk, mits de bepalingen van de kerkorde (...) in acht worden genomen.

en laaft, als ik het brood en de beker des Heeren als zekere tekenen van het lichaam en het bloed van Christus uit de hand van de bedienaar ontvang en met de mond nuttig.

Vraag 76: *Wat wil dit zeggen: het gekruisigde lichaam van Christus eten en zijn vergoten bloed drinken?*

Antwoord: Het betekent niet alleen met een gelovig hart heel het lijden en sterven van Christus aannemen en daardoor vergeving van de zonden en het eeuwige leven verkrijgen, maar bovendien door de heilige Geest, die zowel in Christus als in ons woont, zo met zijn heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden, dat wij – hoewel Christus in de hemel is en wij op de aarde zijn – toch vlees van zijn vlees en been van zijn gebeente zijn, en dat wij door één Geest – zoals leden van een lichaam door één ziel – eeuwig leven en geregeerd worden.

Vraag 77: *Waar heeft Christus ons beloofd dat Hij de gelovigen even zeker met zijn lichaam en bloed wil voeden en laven als zij van dit gebroken brood eten en uit deze beker drinken?*

Antwoord: Bij de instelling van het avondmaal, die aldus luidt: *Onze Heere Jezus nam in de nacht waarin Hij werd verraden, brood, en nadat Hij gedankt had, brak Hij het en zei: Neem, eet, dit is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt. Doe dat tot Mijn gedachtenis. Evenzo nam Hij ook de drinkbeker, na het gebruiken van de maaltijd, en zei: Deze drinkbeker is het nieuwe verbond in Mijn bloed. Doe dat, zo dikwijls als u die drinkt, tot Mijn gedachtenis. Want zo dikwijls als u dit brood eet en deze drinkbeker drinkt, verkondig de dood van de Heere, totdat Hij komt* [1 Kor. 11:23-26]. Deze belofte wordt herhaald door de heilige Paulus, waar hij zegt: *De drinkbeker der dankzegging, die wij met dankzegging zegenen, is die niet de gemeenschap met het bloed van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet de gemeenschap met het lichaam van Christus? Omdat het brood één is, zijn wij, die velen zijn, één lichaam, want wij allen hebben deel aan het ene brood* [1 Kor. 10:16-17].

Zondag 29

Vraag 78: *Worden brood en wijn dan werkelijk het lichaam en het bloed van Christus?* Antwoord: Evenmin als het water bij de doop niet in het bloed van Christus veranderd wordt en de eigenlijke afwassing van de zonden is, maar er alleen een goddelijk teken en een bevestiging van is, zo wordt ook het brood in het avondmaal niet het lichaam zelf van Christus, hoewel het naar de aard en de eigenheid van de sacramenten het lichaam van Jezus Christus genoemd wordt.

Vraag 79: *Waarom noemt Christus dan het brood zijn lichaam en de beker zijn bloed of het Nieuwe Testament in zijn bloed, en spreekt Paulus van de gemeenschap met het lichaam en het bloed van Christus?* Antwoord: Christus zegt dat niet zonder goede reden, namelijk niet alleen om ons daardoor te leren dat, evenals brood en wijn dit tijdelijke leven instandhouden, zo ook zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed de ware spijs en drank zijn waardoor onze zielen tot het eeuwige leven gevoed worden; maar vooral om ons door deze zichtbare tekenen en onderpanden de zekerheid te geven, dat wij door de werking van de heilige Geest even zeker deel krijgen aan zijn ware lichaam en bloed als wij deze heilige tekenen met de mond tot zijn gedachtenis ontvangen en dat al zijn lijden en gehoorzaamheid even zeker ons deel zijn alsof wij zelf in eigen persoon alles geleden en aan God voor onze zonden genoegdoening gegeven hadden.

Zondag 30

Vraag 80: *Welk onderscheid is er tussen het avondmaal des Heeren en de paapse mis?* Antwoord: Het avondmaal des Heeren verzekert ons dat wij volledige vergeving van al onze zonden hebben door het enige offer van Jezus Christus, dat Hij Zelf eenmaal aan het kruis volbracht heeft, en dat wij door de heilige Geest worden ingelijfd in Christus, Die nu naar Zijn menselijke natuur niet op de aarde, maar in de hemel is, aan de rechterhand van God, zijn Vader, en daar door ons aanbeden wil worden. Maar in de mis wordt gesteld, dat de levenden en de doden alleen dan door het lijden van Christus vergeving van zonden hebben, als Christus nog dagelijks voor hen door de mispriesters geofferd wordt, en dat Christus lichamelijk onder de gestalte van brood en wijn aanwezig is daarin ook daarin aanbeden moet worden. Daarom is de mis in wezen niet anders dan een verloochening van het enige offer en het lijden van Jezus Christus en een vervloekte afgoderij.

Vraag 81: *Voor wie is het avondmaal des Heeren ingesteld?* Antwoord: Voor hen die vanwege hun zonden zichzelf mishagen en nochtans vertrouwen, dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn, en dat ook hun blijvende zwakheid door zijn lijden en sterven bedekt is, en die ook verlangen hun geloof meer en meer te versterken en hun leven te beteren. Maar de huichelaars en zij die zich niet oprecht tot God bekeren, eten en drinken zichzelf een oordeel.

Vraag 82: *Behoort men ook hen tot dit avondmaal toe te laten, die zich in hun belijdenis en leven als ongelovigen en goddelozen betonen?* Antwoord: Nee, want dan wordt het verbond van God onheilighd en zijn toorn over de hele gemeente opgewekt. Daarom is de christelijke kerk, overeenkomstig het bevel van Christus en zijn apostelen, verplicht zulke mensen door de sleutels van het hemelrijk uit te sluiten totdat zij tonen hun leven te beteren.

Nederlandse Geloofsbelijdenis, art. 35

Het heilig avondmaal

Wij geloven en belijden dat onze Zaligmaker Jezus Christus het sacrament van het heilig avondmaal verordend en ingesteld heeft om te voeden en te onderhouden degenen, die Hij reeds deed wedergeboren worden en in zijn huisgezin, dat is zijn kerk, ingelijfd heeft. Nu hebben degenen die wedergeboren zijn tweeërlei leven in zich: het ene is lichamelijk en tijdelijk, dat zij met hun eerste geboorte hebben meegebracht en dat alle mensen gemeen hebben. Het andere is geestelijk en hemels; het wordt hun gegeven in de tweede geboorte, die geschiedt door het woord van het Evangelie in de gemeenschap met het lichaam van Christus. In dit leven delen niet alle mensen, maar alleen de uitverkorenen Gods.

Zo heeft God ons, tot instandhouding van het lichamelijke en aardse leven, aards, gewoon brood verordend, dat daartoe dienstig en aan alle mensen gemeenschappelijk is, zoals het leven zelf. Maar om het geestelijke en hemelse leven te onderhouden, dat de gelovigen hebben, heeft Hij hun een levend Brood gezonden, dat uit de hemel neergedaald is, te weten Jezus Christus, Die het geestelijk leven van de gelovigen voedt en onderhoudt als Hij genuttigd wordt, dat is: geestelijk toegeëigend en ontvangen door het geloof.

Om ons dit geestelijke en hemelse Brood af te beelden heeft Christus een aards en zichtbaar brood verordend, dat een sacrament is van zijn lichaam, en de wijn als een sacrament van zijn bloed om ons te betuigen: zo waarlijk als wij het sacrament ontvangen en in onze handen houden en het eten en drinken met onze mond, waarmee ons leven onderhouden wordt, zo waarlijk ontvangen wij het ware lichaam en

bloed van Christus, onze enige Zaligmaker door het geloof (dat de hand en mond van onze ziel is) in onze ziel tot ons geestelijk leven. Zo is het nu zeker en buiten twijfel dat Jezus Christus ons zijn sacramenten niet tevergeefs heeft bevolen. Hij werkt namelijk in ons alles wat Hij ons door deze heilige tekenen voor ogen stelt, hoewel de wijze waarop dit geschiedt ons verstand te bovengaat en voor ons onbegrijpelijk is, evenals de werking van de heilige Geest verborgen en onbegrijpelijk is. Ondertussen vergissen wij ons niet als wij zeggen dat wat door ons gegeten en gedronken wordt, het eigen en natuurlijk lichaam en het eigen bloed van Christus is; maar de wijze waarop wij deze nuttigen, is niet met de mond, maar geestelijk, door het geloof. Aldus blijft Jezus Christus altijd gezeten aan de rechterhand van God zijn Vader in de hemel en Hij laat daarom toch niet na Zichzelf aan ons mee te delen door het geloof. Deze maaltijd is een geestelijke dis, waaraan Christus Zichzelf aan ons meedeelt met al zijn gaven en ons zowel Zichzelf als de verdiensten van zijn lijden en sterven doet genieten. Hij voedt, sterkt en troost onze arme, troosteloze ziel door het eten van zijn vlees en verkwikt en verheugt haar door het drinken van zijn bloed.

Voorts, hoewel de sacramenten met de zaken waarvan zij een teken zijn, zijn samengevoegd, worden toch niet beide door allen ontvangen. De goddeloze ontvangt wel het sacrament tot zijn oordeel, maar ontvangt niet de waarheid van het sacrament, evenals Judas en Simon de tovenaars beiden wel het sacrament ontvingen, maar niet Christus, van Wie het een teken was. Hij wordt alleen aan de gelovigen meegedeeld. Ten slotte, wij ontvangen het heilig sacrament in de samenkomst van het volk van God met ootmoed en eerbied, terwijl wij met dankzegging een heilige gedachtenis aan de dood van Christus, onze Zaligmaker, vieren en daarbij belijdenis doen van ons geloof en van de christelijke godsdienst. Daarom behoort niemand daar toe te komen zonder zichzelf eerst op de rechte wijze beproefd te hebben, opdat hij, als hij eet van dit brood en drinkt uit deze beker, zichzelf geen oordeel eet en drinkt [1 Kor. 11:29]. Kortom, wij worden door het gebruik van dit heilig sacrament bewogen tot een vurige liefde jegens God en onze naasten. Daarom verwerpen wij alle innemingselen en veroordelenswaardige bedenksels die de mensen aan de sacramenten hebben toegevoegd en ermee vermengd hebben als ontheiligingen daarvan en zeggen, dat men zich tevreden moet stellen met de verordening die Christus en zijn apostelen ons geleerd hebben en daarvan spreken zoals zij erover gesproken hebben.

9.2.3. Gespreksverslag classis Utrecht

Verslag bespreking handreiking doop en avondmaal op de vergadering van de classis Utrecht op 8 oktober 2015 te Noordeloos

De afgevaardigden van deputaten evangelisatie werden hartelijk ontvangen en het gesprek kreeg alle ruimte – ruim 2 uur.

Als inleiding hebben deputaten de volgende vragen aan de classis gesteld:

1. wat voor nieuw licht ziet u in deze handreiking;
2. wat is er nog aan spanning / moeite overgebleven

Daarbij hebben deputaten de opdracht 1.3 van de GS genoemd als uitgangspunt voor deze gesprekken.

De bedoeling van deputaten was om de bespreking eerst in groepen te laten plaats vinden en daarna plenair, maar op voorstel uit de classis is dit alleen plenair gebeurd.

Een deel van de gemeenten hebben gereageerd op de handreiking over de doop en de andere gemeenten over de handreiking over het avondmaal.

Reacties op de handreiking over de doop

Ameide

- Er wordt veel informatie gegeven;
- Geestelijke bagage moet je niet als wisselgeld aan zendingsgemeenten gaan gebruiken;
- Het teken en zegel betekenis – vanuit de HC (p. 5) is wat afgezwakt.

Bunde

- Herkenbaar, vooral vanuit de invloed van evangelische gemeenten;
- Handreiking moet wel verbonden worden aan de prediking en onderwijs;
- Aandacht hebben voor een andere cultuur;
- Men is blij met de handreiking;
- In Bunde kiest men principieel voor de kinderdoop, maar er is ook ruimte voor een afwijkend standpunt.

Culemborg

- Een nuttig stuk voor verschillende situaties;
- Oppassen om andere gewoontes toe te laten;
- Welke beweging wordt er gemaakt: richting een andere cultuur of is de Gereformeerde visie leidend, bijvoorbeeld bij een ander standpunt bij kinderdoop- volwassendoop;

Driebergen

- Het is goed om je te verplaatsen in een andere cultuur;
- Daardoor ontstaan wel pijnlijke momenten;
- Toch nuchter blijven; er is al eeuwenlang problemen rondom doop en verbond;
- Aandacht houden voor: Gereformeerde leer, goede visie;
- Handreiking geeft goede leiding;
- Wees niet al te beducht voor pijnlijke situaties – we hebben een vast fundament!

Eindhoven

- Geen zendingsgemeente, wel vele mensen uit een andere kerkelijke traditie;
- Veel waardering voor de handreiking: vasthouden aan de belijdenis + maximale ruimte houden om met mensen in gesprek te blijven
- Bij kerkelijk gemixte paren komt de vraag of kinderdoop of volwassendoop;
- In Eindhoven kan een vorm van 'opdragen' niet;
- Mensen die van buiten komen moeten wel direct nadenken over de vorm van dopen voor hun kinderen;
- Bovenal: blijf in gesprek met de mensen

's Hertogenbosch

- Onderstreept het gezegde van Eindhoven;
- Er is een gemêleerde kerkgemeenschap, maar men kiest er duidelijk voor een CGK te zijn;
- Duidelijkheid en in gesprek blijven is de lijn.

Leerdam

- Veel waardering
- Graag duidelijkheid: de doop is van de Heer – niet van de kerk;
- Dopen is een plicht (kinderen 'behoren' gedoopt te worden)
- Geef goede aandacht aan het verbond, waarbij aandacht moet zijn voor het gemeenschappelijke en het persoonlijke in het verbond (tweeërlei kinderen van het verbond)
- Als er ruimte gegeven worden aan zendingsgemeenten, geeft dat dan ook ruimte voor bestaande gemeenten (precedent scheppen)?

Woerden

- Daar is een samenwerkingsgemeente CGK-Gkv;
- Er zijn altijd spanningen, maar er mag ook een hartelijk instemmen zijn met de belijdenis;
- Deze vragen gaan in alle gemeenten spelen (ook in de bestaande kerken)
- Gesprekken geeft altijd verdieping.

Nieuwegein

- Zijn wij een gesloten kerkgemeenschap of zijn / worden wij een open kerkgemeenschap;
- Is dat bedreigend of verrijkend en geeft het kansen?
- Dat vraag wel gesprek, maar a.u.b. geen dwang.

Reacties op de handreiking over het avondmaal

Maarssen

- Duidelijke handreiking;
- De vragen zijn wel wat 'open' gebleven – dat is wel mooi!
- Het is wel wat gericht op de zendingsgemeenten – maar de vragen spelen ook in de bestaande gemeenten;
- Graag ruimte voor het gesprek
- De gemeentebeschouwing is wel wat achter gebleven
- De handreiking zou wat bondiger kunnen zijn.

Meerkerk

- Men is bang om de geestelijke rijkdom kwijt te raken; bijvoorbeeld bij de zelfbeproeving en zelfbedrog

Nieuwegein

- Duidelijke handreiking;
- avondmaal voor wie: voor alle gelovigen!
- Dit is meer duidelijk voor kerkelijke mensen dan voor nieuwe mensen;
- Hoe hard is de (oude) belijdenis in onze tijd?
- Laat de bijbel niet meer ruimte/vormen toe dan onze belijdenisgeschriften?

Noordeloos

- Veel waardering voor handreiking – nuttig voor zendingsgemeenten
- In Noordeloos spelen deze vragen minder;
- Houd het waardevolle vast (grondtoon) – dan is er ruimte voor andere culturen, zoals bijvoorbeeld in de leeftijd van belijdenis doen
- Vragen over het viere van het avondmaal in groepen – met daarbij de verwijzing naar verzorgingshuizen; dat laatste is een uitzondering; de gemeenschappelijke viering van het avondmaal heeft meerwaarde dan die in groepen.

Renswoude

- Een compliment voor deputaten over beide handreikingen;
- Toch ook enigszins een verwijdering: Christus heeft het avondmaal ingesteld voor de Zijnen;
- Geen kinderen aan het avondmaal – daar moet het geloof nog 'rijpen';
- Op p. 10 bij de vraag gastvrije / open gemeente: de kerkenraad is verantwoordelijk wie men toelaat!

Utrecht-C

- Gemengde gemeente CGK-Gkv;
- Ervaren geen problemen in eigen gemeente;
- Briefjes voor toegang tot het avondmaal zijn afgeschafte;
- Wij hebben veel studenten – uit allerlei kerkelijke groeperingen.

Utrecht-W

- ICF-gemeente heeft een gesloten avondmaalsviering;
- Toegang tot het avondmaal via belijdenis doen; dat is een bewustwordingsproces.

Vianen

- We moeten het klassieke avondmaalsformulier handhaven; dan hoeft je ook niet te discussiëren.

Woerden

- Deze zaken moeten in alle kerkenraden bespreekbaar gemaakt worden.

Zeist

- Situaties zijn goed in gebracht;
- Wij hebben ook buitenlandse gasten;
- Niet ingrijpen tijdens avondmaalsviering – wel later een gesprek
- Duidelijkheid mag best – gesprek is nodig;

Bij de afsluiting:

Deputaten evangelisatie vragen vanuit de opdracht van de GS:

- Wat leren bestaande gemeenten nu van de zendingsgemeenten?

Reactie uit de classis

- Zendingsgemeenten zijn tijdelijk – zij moeten groeien naar CGK;
- Van elkaar leren lukt alleen maar als je de ander werkelijk ontmoet.

Classis Utrecht

- Er is een hartelijke verbondenheid met de belijdenis; van daaruit moeten we de ander bereiken;
- Deputaten dienen leiding te geven vanuit de Gereformeerde belijdenis

Deputaten evangelisatie

- Onderstrepen wat bij Driebergen is gezegd

- Wees niet bang voor nieuwe situaties; wij hebben als Gereformeerde kerken een geweldige rijkdom om uit te delen.
- Zendingsgemeenten hebben ook een eigen geestelijke rijkdom – wees daar niet te bang voor.

Concluderend:

1. er was voluit ruimte om over deze zaken door te spreken;
2. de bespreking was vriendelijk – ook al kwamen verschillende accenten te voorschijn;
3. dit is een classis waar een aantal zendingsgemeenten zitten;
4. het is een goede geste om aan alle kerkenraden te vragen deze handreiking op een kerkenraadsvergadering te bespreken (de tijd voorafgaande aan de classisvergadering was te kort om dit eerst op de kerkenraden te kunnen bespreken);
5. De plaats om over deze zaken door te spreken is en blijft de classis

Rapporteur: Henk Jonkman

9.2.4. gespreksverslag classis Haarlem

Verslag bespreking handreiking doop en avondmaal op de vergadering van de classis Haarlem op 26 november 2015 te Haarlem

De classis Haarlem had een extra (avond)vergadering belegd om deze beide handreikingen te bespreken, waardoor in ruime mate de besprekingen op de classis gevoerd konden worden. Deputaten werden hartelijk ontvangen en konden aan het begin in het kort even aangeven waar het om gaat. Met name werd de gang van zaken op de GS geschetst en de bedoeling van deze handreikingen. Het gesprek op de classisvergadering zal moeten gaan over de kernvragen, die in beide handreikingen aan de orde komen.

De afgevaardigden worden in vier groepen gedeeld. De te bespreken vragen zijn:

1. Wat is u door deze handreiking helder geworden?
2. Welke nieuwe inzichten hebt u aangetroffen/gekrege?
3. Bent u de waarde/rijkdom van de belijdenisgeschriften (meer) gaan zien?
4. Wat roept bij u vervreemding op?

Omdat in de plenaire vergadering groep 1 als eerste aan het woord kwam en de andere groepen zich daarbij grotendeels aansloten, is het verslag uit groep 1 wat uitgebreider.

Groep 1 – handreiking doop

Vooraf werd opgemerkt dat deze handreiking een helder stuk is geworden. Het is een (verrassend) open stuk, waarbij ook voldoende ruimte gelaten is om zaken door te spreken (om met elkaar in gesprek te blijven). Het is gelukkig geen kerkorde geworden, maar een handreiking in een missionaire context. Mensen die vanuit hun eigen situatie als volwassenen gedoopt zijn, kijken toch anders aan tegen de kinderdoop en kijken ook anders aan tegen een gemeente waarin alleen de kinderdoop plaatsvindt. De voorbeelden in de handreiking maken veel duidelijk en toch geven ze bijbels / confessioneel onderwijs; en dat is mooi.

Vervolgens vond groep 1 ook dat de handreiking evenwichtig is in een veranderende geloofsgemeenschap; er is een mooie lijn van spanning naar uitvoering. Hoewel er niet direct een eind-antwoord wordt gegeven, geeft de handreiking wel de zaken aan die besproken moeten worden.

Er is een goede onderbouw gegeven voor de kinderdoop.

De doop is in de CGK blijkbaar een breed besproken thema en het is nu goed om het bespreekbaar te houden.

Op vraag 3 (rijkdom belijdenisgeschriften) wordt gereageerd met woorden als: niet meer – wel meer evenwichtig gaan zien

Voor zendingsgemeenten zijn niet zozeer de belijdenisgeschriften als overtuiging te gebruiken als wel bijbels onderwijs.

Op vraag 4 (vervreemding) wordt gereageerd met: geen vervreemding, in tegendeel: ook in de bestaande gemeenten komen dezelfde vragen voor.

Op pag 7 vindt er een discussie plaats of een ongedoopt kind van belijdende leden in de gemeente wel of geen lid is van de gemeente. Zoals het nu in de handreiking staat roept dat vragen op. Nu staat er dat zo'n kind geen lid is van de gemeente. Men heeft daar dan toch liever een vraagteken. Vanuit 1 Corinthie 7 moet je zeggen dat zo'n (ongedoopt) kind wel lid is van de gemeente (verbondslid), maar administratief / lidmaatschappelijk niet. Naast een administratieve orde is er ook een geestelijke orde, die belangrijker is dan de administratieve orde.

Groep 1 – handreiking avondmaal

Men ervaart deze handreiking als helder en nieuw-inzicht gevend.

Wel ervaart men bij de handreiking van de doop meer ruimte dan in de handreiking van het avondmaal, vooral rondom de voorwaarde van belijdenis doen voorafgaand aan het deel nemen aan de avondmaalsviering.

In Hillegom kent men ook aparte avondmaalsvieringen met alleen de belijdende leden van de gemeente in een middagdienst. Dit mede op grond van bijbelse gegevens over belijdenis doen en avondmaal vieren. Vanuit Almaar wordt een casus aangehaald over een situatie van mensen die zich opnieuw hebben laten dopen in de Jordaan in Israël. Mag je dan nog wel avondmaal vieren? De kerkenraad heeft op dat moment besloten om deze mensen niet toe te laten tot de viering van het avondmaal.

Ook hier zal het gesprek en onderwijs nodig zijn. Daarin zal het vooral moeten gaan om de persoonlijke relatie met Christus.

Wel is het voor groep 1 heel duidelijk dat onderwijs en richtlijnen hard nodig zijn, maar laat er tegelijkertijd in de praktijk ruimte mogen zijn voor gesprekken.

Opgemerkt wordt dat de handreiking voor het avondmaal wel heel dicht tegen de bestaande kerken aan ligt en dat zendingsgemeenten de tijd nodig hebben om in die situatie in te groeien.

Op vraag 4 (vervreemding) wordt een paar opmerkingen gemaakt:

Op pag 12 wordt melding gemaakt van avondmaalsviering in tehuizen: is dat onder 'leiding' of onder 'toezicht'?

Als het gaat om het avondmaal vieren in kleine kringen – op grond van welke bijbelse gegevens zou dat niet kunnen?

Onze samenleving en onze cultuur is ook in beweging; er is niet alleen aandacht voor het grote (heel de gemeente), maar ook steeds meer aandacht voor het kleine (kringen).

Verslag van groep 2, 3 en 4 in de plenaire bespreking.

Deze verslaggeving is daarom heel wat beperkter dan die van groep 1

Groep 2 – doop

Een mooie handreiking, vooral doordat er wordt vastgehouden aan de kinderdoop.

Ook mooi dat er alle aandacht is voor de noodzaak van onderwijs.

Goed dat dit alles bespreekbaar wordt gemaakt en deze handreiking is hierin verhelderend.

De kerkenraad is als eerste verantwoordelijk voor beleid.

Niet alles ligt vast – soms is er ruimte nodig, waarbij creatieve oplossingen gevonden kunnen worden.

Op de vraag of er vervreemding is, wordt geantwoord dat vanuit de bijbel de zaken duidelijk zijn. In onze tijd moet je niet alles 'directief' aanpakken.

De belijdenisgeschriften zijn wel heel erg 'directief'.

Groep 3 – doop

Deze groep sluit zich in veel punten aan bij groep 1 en 2.

Ten aanzien van de casussen is het goed om er over na te denken om te komen tot herijking van ons denken.

Hertaling van het doopformulier kan nodig zijn om voor vreemdelingen deze zaken begrijpelijker te maken.

Wat in de zendingsgemeenten aan vragen zichtbaar wordt, wordt ook in bestaande gemeenten steeds meer zichtbaar.

Belangrijk om het gesprek te blijven aangaan; zoek de verbindingen en werk oplossingsgericht.

Mensen die belijdenis doen in de bestaande gemeenten worden ook steeds jonger.

Vanwege de tijd sluit groep 4 zich aan bij de voorgaande groepen en over het avondmaal vindt plenair geen evaluatie plaats. Iedere groep levert de gesprekspapieren in bij de scriba van de classis, die hiervan een overzicht zal maken.

Opgemerkt wordt dat de handreiking een goede lijn voor gesprek en onderwijs geeft. Ook binnen de kerkenraad zal over deze zaken moeten worden doorgesproken.

Opgemerkt wordt dat er nu ook steeds meer kerkenraadsleden zijn die niet zijn opgegroeid met de verbondsgedachte; hoe moeten / kunnen zij leiding aan de gemeente geven?

In plenaire bespreking wordt nog wel doorgesproken over de relatie doop en verbond (zie pag 1 en bespreking in groep 1).

Deze discussie over de relatie verbond en doop spitst zich toe op twee punten:

- De een geeft duidelijk aan dat als een kind niet gedoopt is, ook geen lid van de gemeente kan zijn;
- Een ander tekent hier tegen bezwaar aan: vanuit de verbondsgedachte is een ongedoopt kind wel lid;
- Een derde: in de doop gebeurt er wel wat;
- Een vierde vraagt als een verheldering van het vraagstuk: als ouders de doop van hun kind weigeren is dat een verbreking van het verbond?

Samenvattend

De afgevaardigden van deputaten geven aan dat ze dankbaar zijn voor de open gesprekken van deze avond. Er was ruim voldoende tijd om met elkaar door te spreken.

Juist ook omdat in de classis Haarlem zendingsgemeenten zitten, zullen deze vragen ook op de classis ter sprake komen.

Er is dankbaarheid voor de heldere handreikingen en de duidelijke lijn die gewezen wordt.

Met name één vraag blijft over om op deputaten-niveau door te spreken:

Pag 7 handreiking doop: op welke manier is een ongedoopt kind van gelovige ouders wel of geen lid van de gemeente; geef je hier een administratief antwoord of een geestelijk antwoord?

Rapporteur voor deputaten: Henk Jonkman

Bijlage 9.3

Het missionair gehalte van zendingsgemeenten

1. Taakstelling:

De GS van 2013 heeft ons opgedragen om in beeld te brengen hoe het missionair karakter van de zendingsgemeenten zich ontwikkelt, of men erin slaagt de missionaire spits te bewaren.

Op basis van inventarisatie van gesprekken met evangelisten, vragenlijsten, consultaties en gegevens uit de Jaarboeken, komen wij tot de volgende resultaten.

2. Aantal zendingsgemeenten

Het aantal zendingsgemeenten is de afgelopen jaar gestaag gegroeid tot tien in 2016: Bunde, ICF Rotterdam, Zaandam, Amsterdam-Hoop voor Noord, Amsterdam Via Nova, Apeldoorn ICF (wordt geïnstitueerd in 2016), Haarlem Open Huis, Hillegom, Amersfoort ICF, Assen zoekt, Utrecht-West-ICF, Amsterdam Nieuw-West Oase, Rotterdam-Zuid Beverwaard. Op al deze plekken worden op zondag erediensten gehouden. Er zijn enkele nieuwe plekken die mogelijk kunnen uitgroeien tot zendingsgemeenten: Rotterdam-West, Amsterdam-Noord (als dochter van Amsterdam-Hoop voor Noord) en Veenendaal-De Poster (als dochter van een Hervormde Wijkgemeente en de CG-Pniëlkerk). Bij deze nieuwe plekken zien we dat verschillende wijkgroepen de intentie hebben om uit te groeien tot min of meer zelfstandige gemeenschappen.

3. *Dopelingen in zendingsgemeenten*

Eind 2015 hebben we gepeild hoeveel toetreders uit de wereld via de zendingsgemeenten onze kerken binnen komen. In de periode, 2011-2015, ontvingen de CGK als geheel (plm. 180 kerken) gemiddeld 66 toetreders per jaar. Van dat aantal ontvingen de 9 zendingsgemeenten er jaarlijks gemiddeld 41. De trend is dat het aantal toetreders in de bestaande kerken daalt, en dat in de zendingsgemeenten toeneemt. In totaal is de trend van het aantal toetreders (uit geen kerk) licht stijgend. In zendingsgemeenten komt er op 30 leden jaarlijks 1 toetredere binnen. Bij bestaande kerken is dat 1 op 800.

4. *Bezoek aan eredienst en ledenaantallen*

Gemiddeld zijn de zendingsgemeenten kleiner dan bestaande kerken. Per zondagse dienst heeft men gemiddeld 100 mensen, met uitschieters naar boven (300, ICF Rotterdam) en naar beneden. Ook valt op dat het aantal leden ongeveer gelijk is aan het aantal bezoekers op zondag. Bestaande kerken zien vaak maar 60% van hun leden op zondag in de dienst. Bij zendingsgemeenten is dat dus anders. Diensten van zendingsgemeenten hebben vaak belangstellende bezoekers erbij.

De opbouw van een zendingsgemeente is anders dan die van een gevestigde kerk. Het eerste dat opvalt is de jonge leeftijd van de bezoekers. Weinig ouderen, weinig grijsheid. Veel kinderen, jongeren, gezinnen en alleenstaanden.

Het tweede wat opvalt is dat 23% van de leden in zendingsgemeenten nieuwe aanwas is (toetreders). 77% is op het kerkelijk erf geboren, waarvan 19% dan enige tijd weg geweest (herintreders).

5. *Missionair budget*

Zendingsgemeenten hebben een kleiner budget dan de meeste bestaande kerken. Toch besteden ze vrijwel allemaal minstens 20% van hun budget aan lokaal evangelisatiewerk. Voor sommige ligt dat percentage boven de 50%. Uit die investering blijkt dat men zich ook bij groei, blijft inzetten voor evangelisatie en daar substantieel geld in steekt. Vos toonde in 2012 in zijn masterscriptie aan dat er relatie is tussen investering en oogst (Arik Vos, *Hoop. Een onderzoek naar de missionaire effectiviteit van kerkplantingen binnen de NGK, de CGK en GKV in Nederland*, Masterscriptie VU, Amsterdam 2012). Zendingsgemeenten hebben meer toetreders, mede doordat daar bewuster aan gewerkt wordt en meer middelen voor worden ingezet. Zaaïen en oogsten hangen samen.

6. *Balans*

Wat komt er bij in onze kerken aan missionaire winst van toetreders? En wat verliezen we aan de wereld door kerkverlating?

Inventarisatie van de gegevens uit de Jaarboeken leert dat tegenover het aantal kerkverlatingen (13.767, in de periode 1993-2015) 507 leden staan die in die periode terugkeerden op hun schreden en zich weer bij de kerken voegden.

Wanneer we uit de Jaarboeken van de kerken het aantal dopelingen 'uit geen kerk' in kaart brengen, kunnen we vaststellen dat in dezelfde periode 1.223 volwassenen en kinderen (uit geen kerk) door de poort van de doop hun weg vonden naar de kerken.

Het verlies door kerkverlating ten opzichte van de missionaire winst in de periode 1993-2015 verhoudt zich dus als $(13.767 - 507) : 1.223 = 13.260 : 1.223 = 10,8 : 1$. De kerken verloren in de genoemde periode dus een factor 10 méér leden aan de buitenkerkelijkheid dan er via missionaire aanwas bijkomen.

De aanwas (niet te verwarren met netto-groei 'onder de streep') door missionaire winst bedraagt in het hele kerkverband 0,07% per jaar, terwijl dat getal voor de groep onderzochte zendingsgemeenten 1,6% is, een factorverschil van 23. (Voor een specificatie van de hier genoemde cijfers verwijzen wij naar de bijlagen bij het visiedocument elders in deze rapportage.)

7. *Conclusie*

In vergelijking met gevestigde kerken blijken zendingsgemeenten aanzienlijk meer missionaire vrucht te dragen. De kerkenraden maken er beleid op. Er wordt substantieel geld in geïnvesteerd. De vrucht aan dopelingen is beduidend groter dan bij de bestaande kerken. De in 2004 ingeslagen weg om te komen tot stichting van zendingsgemeenten blijkt missionair gezien vruchtbaar te zijn.

BIJLAGE 85

Artikel 190, 196, 204

Rapport 5 van commissie 2 betreffende het rapport van deputaten evangelisatie

Terug naar de basis: een gezonde(n) gemeente

Deze titel kreeg het nieuwe visiedocument van deputaten evangelisatie (zie bijlage 9.1) en onder dezelfde titel bieden deputaten hun rapport aan. Een gezonde(n) kerk is een kerk die zich gezond en weet om op de plek waar God haar roept kerk van Hem te zijn door de grote daden van God te verkondigen (1 Petrus 2:9). In het kader van die opdracht hebben deputaten met de evangelisatieconsulenten de afgelopen periode veel werk verzet waarvoor uw commissie haar grote waardering uitspreekt.

Visie en beleid

De vernieuwing in het team van evangelisatieconsulenten was aanleiding voor deputaten om zich te bezinnen op hun missie en visie. Daarbij is teruggekeken op wat er is bereikt. Een aantal zaken wordt daarin duidelijk: het blijkt dat in de periode 1995-2015 in de veertien zendingsgemeenten verhoudingsgewijs aanzienlijk meer mensen met een buitenkerkelijke achtergrond gedoopt werden dan in de gevestigde kerken. De cursus *Een Getuigende Gemeente* werd in veel gemeenten gegeven, maar deze leidde helaas zelden tot een meer missionaire houding van deze gemeenten.

Er ontstonden vele missionaire initiatieven en zendingsgemeenten. Daar zijn we met deputaten dankbaar voor. De verhoudingen tussen de moeder- en zendingsgemeente zijn echter niet altijd goed te noemen; kerkenraden en classes weten niet altijd goed leiding te geven aan het opbouwproces van een zendingsgemeente. Die verhoudingen worden extra gecompliceerd als er in een dergelijk proces naast

een verantwoordelijke kerkenraad een stichting opereert. Naast behoefte aan financiële steun blijkt er in zendingsgemeenten behoefte te zijn aan persoonlijke begeleiding door deputaten. Het onderzoek van deputaten heeft geleid tot een bijgestelde visie die is samen te vatten in twee kernwoorden, namelijk 'leren' en 'doorgeven': leren van de missionaire praktijk, leren van academische bezinning en leren hoe het best een veranderingsproces kan worden begeleid in kerken die missionair actief (willen) zijn. Bij doorgeven denken deputaten aan het aanbieden van meerjarige missionaire leertrajecten aan gevestigde kerken en aan geïntegreerde begeleiding van missionaire initiatieven en het leggen van verbindingen tussen oude en nieuwe kerken (uit missionaire arbeid ontstaan). Op basis van de genoemde bezinning willen deputaten de komende periode keuzes maken op het gebied van budget, personeel en structuur. In de ondersteuning van missionaire initiatieven kiest het deputaatschap voor een gewijzigde aanpak, waarbij de financiële ondersteuning meer plaatsvindt in de vorm van persoonlijke begeleiding. Deze persoonlijke begeleiding bestaat in het adviseren van kerkenraden/pioniert teams en het inzetten van een door deputaten evangelisatie gefinancierde fondswerver.

Inzet/contacten

Het werk van deputaten had goede voortgang. Naast de reguliere vergaderingen functioneerde een sectie Bezinning en een sectie Kerkondersteuning. Zr. P.T. de Jong-Heins trad eind 2013 in dienst als evangelisatieconsulent en br. A. Dingemans vertrok per 1 maart 2016. Hij heeft veel mogen betekenen voor deputaten. Zo begeleidde hij veel missionaire projecten en ook leverde hij een waardevolle bijdrage aan de bezinning op 'ontkerkelijking in grootstedelijke gebieden'. Invulling van de ontstane vacature zal plaatsvinden op grond van het beleidsplan voor de komende periode. Van br. M.C. Mulder werd afscheid genomen. Deputaten zijn dankbaar voor de inzet van br. Mulder waarbij met name de theologische bezinning op missionaire arbeid wordt genoemd. In zijn plaats werd ds. P.L.D. Visser benoemd. Deputaten onderhouden contact met ds. J.C. Wessels, evangelisatiepredikant naar artikel 6 K.O. Tevens is hij als adviseur bij het werk van deputaten betrokken. Deputaten participeren in de Stichting Evangelie en Moslims. Directeur ds. C. Rentier is beschikbaar om in onze kerken voor te gaan. Ook was er contact met de Inwendige Zendingbond, de IZB. Deputaten waren met deze bond betrokken bij de opzet van evangelisatorische websites. Deze activiteit bleek echter niet te passen bij de doelstelling van deputaten om plaatselijke gemeenten toe te rusten, zo concludeerden zowel deputaten als de IZB. Eén van de drie participanten, de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, gaat nu zelfstandig met deze websites verder. Omdat deputaten het belangrijk achten dat evangelisatiewerk door en vanuit plaatselijke kerken plaatsvindt en het opbouwen van een relatie met de doelgroep daarbij fundamenteel is, participeren deputaten niet in de organisatie DABAR. Deputaten hebben nauw contact met de IZB in het kader van bezinning op het evangelisatiewerk en over de begeleiding van missionaire initiatieven, bijvoorbeeld het project De Poster in Veenendaal. Ook met Missie Nederland is met enige regelmaat contact geweest.

Bezinning

Deputaten hebben handreikingen geschreven voor de doop en het avondmaal. Deze moeten gezien worden als een leidraad bij het gesprek over deze onderwerpen. Deze handreikingen zijn besproken op diverse classes en op een toerustingsdag voor missionaire werkers. De commissie wil haar waardering uitspreken voor deze handreikingen die vanuit Bijbelse, gereformeerde kaders, en met begrip voor de vragen die er in zendingsgemeenten hierover kunnen zijn, handvatten aanreiken voor een gesprek. Uw commissie heeft naar deputaten haar waardering uitgesproken voor het feit dat in de handreiking over de doop nadrukkelijk vastgehouden wordt aan de doop als bevestiging van Gods belofte en de doop niet wordt voorgesteld als een bevestiging van ons geloof. Ook de aandacht in de handreiking voor het unieke karakter, de eenmaligheid van de doop, wordt door de commissie gewaardeerd. Wel leeft binnen de commissie zorg of het ruimte geven aan verschillende omgang met de kinderdoop de eenheid binnen de gemeenten in de toekomst niet onder druk zet. We beseffen dat met deze handreiking niet het laatste woord hierover is gezegd en de concrete toepassing ervan soms niet eenvoudig is. De commissie onderschrijft hetgeen deputaten in hun rapport stellen: beide handreikingen kunnen ook als leidraad gebruikt worden voor een gesprek in kerkenraden of classes. De vragen omtrent doop en avondmaal beperken zich immers niet tot de zendingsgemeenten.

Deputaten willen alsnog de komende periode in samenwerking met deputaten eredienst de formulieren van doop en avondmaal taalkundig geschikt maken voor gebruik in de zendingsgemeenten.

Een handreiking over ambt en leiderschap kon niet worden aangeboden. Deputaten hebben uitgebreid onderzoek gedaan en kwamen tot de conclusie dat er dieper nagedacht dient te worden over de gereformeerde ambtsstructuur alvorens daarvoor een handreiking kan worden geschreven. Daarom doen zij het voorstel te besluiten dit onderzoek ter hand te nemen in samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht. Het is een omvangrijke opdracht. De commissie stelt daarom voor dat deputaten kerkorde en kerkrecht hierin het initiatief nemen en in samenwerking met deputaten evangelisatie deze opdracht uitvoeren.

De commissie verzocht deputaten eveneens na te denken over de vraag hoe een kerk in de biblebelt missionaire gemeente zou kunnen zijn. Daar is immers al sprake van een (dorps)omgeving die sterk bepaald wordt door kerkelijke betrokkenheid. Toch dient ook de kerk daar missionair te zijn. Deputaten verwezen daarbij naar de bezinning op 'missionair zijn op het platteland'. Wellicht kan dit specifieke punt daarbij meegenomen worden.

Kerkondersteuning

De sectie Kerkondersteuning (KOS) zet zich in om steunaanvragen te beoordelen en gesteunde projecten te begeleiden. Daarnaast wordt door KOS advies en coaching gegeven aan kerkenraden ten aanzien van projecten waaraan geen financiële steun (meer) wordt verleend. De lijst van projecten maakt zichtbaar hoe onze kerken op diverse plaatsen onder Gods zegen missionair aan het werk mogen zijn. Overigens gaat het in deze lijst alleen om projecten waar deputaten op enigerlei wijze bij betrokken zijn. Er zijn dus nog meer missionaire gemeenten/projecten in onze kerken.

Bestaande projecten mochten doorgang vinden; men ontving (voor het eerst) een eigen predikant (ICF Rotterdam Charlois/Bunde/Heerhugowaard), werd zelfstandige gemeente (Apeldoorn ICF/Haarlem Open Huis) of hoopt dat te worden (Assen Zoekt). Nieuwe werkers werden aangesteld (Via Nova/Hoop voor Noord/Den Haag/Rotterdam-West/Utrecht-West) of men hoopt dat te doen (Veenendaal).

Onderzoek samen met deputaten kerkorde en kerkrecht

De GS2013 gaf opdracht om in samenwerking met deputaten kerkorde en kerkrecht een onderzoek in te stellen naar het functioneren van moedergemeenten, classes en breder kerkverband als het gaat om de begeleiding van de zendingsgemeenten naar zelfstandigheid. De vraag was hoe de taken en verantwoordelijkheden hierin op alle genoemde niveaus vervuld worden en ook hoe men de zendingsgemeenten coacht op het vormen van en vasthouden aan een gereformeerde identiteit. Deputaten doen verslag van dit onderzoek.

Deputaten schrijven dat voor de begeleiding van de zendingsgemeente, de kerkenraad van de moedergemeente verantwoordelijk is. De ambtsdragers hebben de taak toezicht te houden op Woord, sacramenten en de gemeente. Zolang een gemeente nog niet zelfstandig is, draagt de kerkenraad van de moedergemeente hiervoor de verantwoordelijkheid.

Daarnaast is betrokkenheid van de classis van belang in de begeleiding van zendingsgemeenten. Deputaten onderstrepen daarbij de betekenis van kerkvisitatie. Visitatie is bedoeld om met elkaar mee te leven binnen de classis en elkaar met raad en daad bij te staan. Uw commissie steunt het voorstel van deputaten om broeders uit de classis die de gaven hebben om met de eigenheid van zendingsgemeenten om te gaan, aan te wijzen als kerkvisitatores en daarbij de mogelijkheid te bieden hen door een lid van het deputaatschap evangelisatie te laten vergezellen. Zo wordt goed gebruikgemaakt van de expertise die laatstgenoemden hebben opgebouwd. De commissie heeft de gedachte geopperd aan het reglement op de kerkvisitatie vragen toe te voegen die betrekking hebben op zendingsgemeenten (analoog aan 'vragen in vacante gemeenten te stellen'). Deputaten gaven aan te kiezen voor een specifieke toerusting van deze visitatoren door deputaten evangelisatie.

Voorstel tot besluit

De generale synode besluit

1. met betrekking tot het deputaatschap:
 - 1.1. het werk en het beleid van deputaten goed te keuren;
 - 1.2. opnieuw deputaten te benoemen;
2. met betrekking tot de zendingsgemeenten:
 - 2.1. vast te stellen dat een classis pas een positief advies kan afgeven inzake het verzoek van een plaatselijke kerk om te komen tot het institueren van een zendingsgemeente nadat er advies is gegeven door deputaten evangelisatie;
 - 2.2. deputaten opnieuw op te dragen samen met deputaten eredienst de formulieren voor doop en avondmaal wat taal en vormgeving betreft geschikt te maken voor gebruik in de context van de zendingsgemeente;
3. met betrekking tot de evangelist:
 - 3.1. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen in overleg met deputaten evangelisatie breder onderzoek te doen naar het principe en de praktijk van de ambten en daarbij rekenschap af te leggen van de missionaire context waarin we vandaag kerk zijn;
 - 3.2. in dit onderzoek nadrukkelijk mee te nemen wat de positie is van de evangelist in relatie tot de ambten;
 - 3.3. in dezen op advies van deputaten kerkorde en kerkrecht vooralsnog de evangelist te zien als een ambtsdrager en daarmee als lid van de kerkenraad, waarbij het ambt van de evangelist het karakter draagt van een bijzonder dienaar van het Woord die het Woord en de sacramenten slechts mag bedienen in de gemeente waaraan hij verbonden is;
4. met betrekking tot de gevestigde kerken deputaten op te dragen:
 - 4.1. wederkerigheid en uitwisseling te stimuleren en te faciliteren tussenzendingsgemeenten en missionaire plekken om
 - a. de gevestigde kerken zelf te doen groeien in missionair bewustzijn en missionaire presentie;
 - b. daarnaast omgekeerd de nieuwe gemeenten (in wording) te dienen met personele, financiële en theologische ondersteuning, alsmede met de ervaring die is opgedaan in de geloofsoverdracht van generatie op generatie binnen het kader van de gereformeerde verbondsofvatting;
 - 4.2. de kerken te stimuleren om nieuwe missionaire initiatieven te starten, vooral omdat de evaluatie van de afgelopen jaren missionaire vrucht laat zien van nieuwe initiatieven en zendingsgemeenten en daarbij ook aandacht te besteden aan de specifieke context van kerken in de biblebelt;
 - 4.3. de handreikingen over doop en avondmaal te verspreiden ten dienste van bespreking in kerkenraden en op classes;
5. met betrekking tot de plek van zendingsgemeenten in relatie tot het kerkverband:
 - 5.1. de classes op te wekken om in hun onderling meeleven (via art. 41 en 44 K.O.) ruime aandacht te geven aan de wijze waarop de gemeente haar missionaire opdracht gestalte geeft;
 - 5.2. er bij de classes op aan te dringen om, zodra zich in het ressort van de classis een missionair project voordoet dat de potentie heeft om uit te groeien tot een zendingsgemeente, visitatoren aan te stellen die de mogelijkheid en de bereidheid hebben om de moedergemeente, het missionaire project c.q. de zendingsgemeente met advies bij te staan;
 - 5.3. dit evenzo te doen voor alle bestaande zendingsgemeenten;
 - 5.4. er bij de classes met nadruk op aan te dringen daarbij gebruik te maken van de mogelijkheid om aan de visitatoren vanuit de classis een lid van het deputaatschap evangelisatie toe te voegen als adviseur;
 - 5.5. de classes aan te sporen om door middel van visitatierapporten een inhoudelijke bespreking daarvan ter vergadering en met andere daartoe geëigende middelen te bevorderen, dat niet alleen de visitatoren, maar alle gemeenten uit het ressort zich betrokken weten bij het missionaire project c.q. de zendingsgemeente;
 - 5.6. de classes te wijzen op de door deputaten evangelisatie opgestelde handreikingen (zie bijlage 9.2) en de vragenlijst voor voortgangsgesprekken over missionaire projecten;
6. met betrekking tot de missionaire roeping van de kerken deputaten op te dragen:
 - 6.1. zich voortdurend te blijven bezinnen op de wijze waarop de missionaire roeping binnen onze kerken in wederkerigheid gestalte dient te krijgen;
 - 6.2. daarbij gebruik te maken van de kennis die beschikbaar is op de TUA, hogescholen en andere organisaties;
 - 6.3. de resultaten van deze bezinning vruchtbaar te maken voor de kerken;
 - 6.4. de kerken te stimuleren om actief te participeren in missionaire leertrajecten.

BIJLAGE 86
Artikel 195

Rapport 1a van commissie 2 inzake voorstellen vanuit de vergadering omtrent het commissievoorstel tot besluit betreffende het rapport van deputaten zending

Vanuit de vergadering kwamen de volgende voorstellen:

Voorstel Van Olst/Schenau (gesteund door Visscher, Van der Wekken)

- ten aanzien van besluit 3: Terug naar deputatenvoorstel: goedkeuring te verlenen aan het in voorbereiding zijnde zendingswerk in Europa en de daaraan verbonden deelbegroting;
- ten aanzien van besluit 4. deputaten op te dragen zich blijvend te beijveren om waar mogelijk langlopende zendingsprojecten met beleid af te bouwen.
- ten aanzien van besluit 22: Laten vervallen.

Voorstel Van Vugt: (gesteund door Droger en Van Staveren)

- ten aanzien van beslispunt 3: wijzigen in het beslispunt 3 zoals voorgesteld door deputaten: goedkeuring te verlenen aan het in voorbereiding zijnde zendingswerk in Europa en de daaraan verbonden deelbegroting;
- beslispunt 4 te wijzigen in: deputaten op te dragen aan de synode van 2019 te rapporteren op welke wijze langlopende zendingsprojecten verantwoord kunnen worden afgebouwd;

Voorstel Van der Wekken

- voorstel tot besluit 21 van het commissierapport vervangen door voorstel tot besluit 20 van het deputatenrapport.

Uw commissie heeft deze voorstellen beoordeeld en overleg gehad met deputaten zending.

Wij lopen de verschillende voorstellen langs aan de hand van de besluitnummering.

Besluit 3

De commissie heeft in de bespreking van de vergadering aangegeven, dat onze wijziging van het voorstel van deputaten niet als oorzaak had dat we drie projecten in Europa teveel vinden. Onduidelijkheid over de vaststelling van de omslag was voor de commissie de aanleiding. Door het besluit in rapport 1 van commissie 6 is er duidelijkheid gekomen voor de commissie. Daarom gaan we mee met het voorstel Van Olst/Schenau en het voorstel Van Vugt om besluit 3 te besluiten conform voorstel van deputaten zending in hun rapport:

3. goedkeuring te verlenen aan het in voorbereiding zijnde zendingswerk in Europa en de daaraan verbonden deelbegroting;

Besluit 4

Het voorstel Van Olst/Schenau geeft aan dat men zich blijvend beijvert om waar mogelijk langlopende zendingsprojecten met beleid af te bouwen. Het voorstel Van Vugt is concreter over rapportage aan de generale synode.

In de bespreking ter vergadering heeft de voorzitter van deputaten zending aangegeven dat het beleid, hoe omgegaan moet worden met langlopende projecten en of er afgebouwd kan worden, reeds aanwezig is. Een voorstel tot besluit om beleid te ontwikkelen is daarom niet nodig. Het beleid is er immers. Wel blijft uw commissie van mening dat in de synoderapportage dient weergegeven te worden per project hoe men de ontwikkeling van betrokkenheid in de toekomst ziet. Uw commissie is van gedachte dat het format, dat in het huidige rapport gebruikt is om een project te beschrijven, daar goede mogelijkheden voor biedt.

De commissie heeft hierover gesproken met deputaten zending. In dat gesprek gaven zij aan dat het beleid van deputaten gericht is op overdracht van projecten. Deputaten spreken niet van afbouwen maar van overdragen van projecten. De commissie neemt deze terminologie over. Door hierover te rapporteren kan de synode zien of en hoe een project kan worden overgedragen. Omdat in voorstel Van Olst/Schenau die rapportage niet wordt genoemd en in voorstel Van Vugt het slechts gaat over de synode 2019 stelt uw commissie een nieuw voorstel 4 voor. Daarbij gaat het ons niet slechts om de rapportage aan de volgende synode in 2019, maar om de voortgangsrapportage aan iedere generale synode. Deputaten zending hebben de commissie dit tekstvoorstel van besluit 4 aangereikt.

We stellen uw vergadering voor te besluiten:

4. deputaten op te dragen bij de driejaarlijkse voortgangsrapportage aan de generale synode per project aan te geven welk perspectief er is om de volledige verantwoordelijkheid aan lokale betrokkenen over te dragen en hoe dit zich verhoudt tot wat in de vorige rapportage werd gemeld;

Besluit 21

In het voorstel Van der Wekken wordt voorgesteld het door uw commissie voorgestelde besluit te vervangen door het voorstel tot besluit 20 in het rapport van deputaten zending. Uw commissie neemt dit voorstel over. De commissie heeft hierover gesproken met de rapporteur van commissie 6. Consequentie van het commissievoorstel is dat het bedrag van steun open gelaten wordt. Dat is niet de bedoeling. We nemen de tekst over van besluit 20 uit het rapport van deputaten.

De commissie stelt voor te besluiten:

21. goedkeuring te geven aan de eenmalige ondersteuning van mdw'ers in de aanloop naar hun uitzending van € 1500 (alleengaande) of € 2500 (echtpaar) en aan de ondersteuning ten bedrage van € 1500 bij een incidenteel aanwijsbaar tekort in een jaarbegroting;

Besluit 22

In voorstel Van Olst/Schenau wordt voorgesteld besluit 22 te laten vervallen. In besluit 22 van de commissie is het besluit gemotiveerd door te wijzen op ontwikkelingen in het kerkbesef. Afgevaardigden van de synode gaven tijdens de bespreking aan dat deze problematiek niet alleen betrekking heeft op het werk van deputaten zending en daarom bij het bespreken van het instellen van een taakgroep aan de orde kan komen. Uw commissie kan deze gedachte overnemen.

De commissie bedoelde met dit besluit deputaten zending te vragen te bezien of de inzet van mdw'ers meer geïncorporeerd kan worden in het eigen zendingswerk, door ze bijvoorbeeld in te zetten in de zendingsgebieden waar onze kerken steun verlenen.

De commissie heeft hierover gesproken met deputaten zending. In dit gesprek werd duidelijk dat dit niet wenselijk is. Daarom volgen wij het voorstel Van Olst/Schenau om besluit 22 te laten vervallen.

Voor de duidelijkheid en omdat er nog een enkele correctie is toegepast, op advies van br. J. Groeneveld, drukken we het *nieuwe voorstel tot besluit* hier geheel af:

De generale synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. goedkeuring te verlenen aan het in voorbereiding zijnde zendingswerk in Europa en de daaraan verbonden deelbegroting;
4. deputaten op te dragen bij de driejaarlijkse voortgangsrapportage aan de generale synode per project aan te geven welk perspectief er is om de volledige verantwoordelijkheid aan lokale betrokkenen over te dragen en hoe dit zich verhoudt tot wat in de vorige rapportage werd gemeld;

en ten aanzien van de huidige zendingsgebieden:

Indonesië

5. goedkeuring te geven aan de herziene relatie met de Gereja Toraja Mamasa met dien verstande, dat zendingsdeputaten de kerkelijke relatie overlaten aan de deputaten buitenlandse kerken en zich in de samenwerking met de GTM beperken tot het behartigen van de gemeenschappelijke zendingsprojecten;
6. opnieuw goedkeuring te geven aan de voorgenomen verdere ondersteuning op projectbasis van onderwijsprojecten van de GTM en van het primaire zendingswerk in Mada' en Bunggu;

Venda

7. opnieuw goedkeuring te geven aan de ondersteuning van het Iyani Bible and Training Institute in Sibasa Venda, waarbij het gesprek met het bestuur van Iyani zal worden voortgezet over de vraag op welke wijze en op welke termijn de kerken van de synode Soutpansberg zelf de volledige financiële verantwoordelijkheid voor dit instituut kunnen dragen;
8. dankbaarheid uit te spreken voor de tot stand gekomen samenwerking tussen het Heidelberg Seminarie van de synode Soutpansberg en het Mukhanyo Theological College te KwaMhlanga met het oog op de eenheid in opleiding van predikanten voor de kerken in Venda en in KwaNdebele;
9. goedkeuring te geven aan de herziene relatie met de synode Soutpansberg met dien verstande, dat zendingsdeputaten de kerkelijke relatie overlaten aan de deputaten buitenlandse kerken en zich beperken tot het behartigen van de gemeenschappelijke zendingsprojecten;

KwaNdebele

10. goedkeuring te verlenen aan het voornemen de reorganisatie van de kerken van KwaNdebele te blijven ondersteunen, waarbij deze kerken nadrukkelijk gevraagd wordt meer dan voorheen de lasten van het eigen kerkelijke leven te dragen;

Botswana

11. goedkeuring te verlenen aan de overdracht van de leiding van het Naro Language Project (NLP) door drs. H. Visser aan broeder Isaac Khanx'a Saul;
12. in het verlengde van de besluitvorming van 2013 goedkeuring te verlenen aan de uitbreiding tot 100% van de werkzaamheden van drs. H. Visser als taalconsulent voor zuidelijk Afrika;
13. goedkeuring te verlenen aan de realisering van het voornemen van 2013 om de opbouw van het kerkelijke leven van de Reformed Churches in Botswana te ondersteunen (en daarin in het bijzonder het zendingswerk onder de Sanmensen) door bij te dragen aan de bekostiging van vier predikanten;

Mozambique

14. goedkeuring te verlenen aan de instemming van deputaten zending met het ontslag van pastor A.A. Mala;
15. goedkeuring te verlenen aan de voortzetting van de steun aan InForTeM, dat zowel het decentrale (ETE) als het centrale (EBOM) theologische onderwijs in de provincie Zambézia behartigt;

Burundi

16. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de voortgezette assistentie aan de Église Protestante Réformée du Burundi;

Thailand

17. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van het zendingswerk van Overseas Missionary Fellowship in Isaan, Thailand, zoals dat thans gestalte krijgt door de inzet van ds. W.M. den Hertog in Khon Sawan;
18. goedkeuring te verlenen aan het streven van deputaten zending om meer zendingswerkers naar Isaan uit te zenden in (financiële) samenwerking met een kerk en een thuisfrontcommissie;

Siberië

19. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van het zendingswerk van de Russische onafhankelijke baptistenkerken in Tajmyr, Siberië, in goed overleg met de stichting Friedensstimme Nederland;

IFES

20. opnieuw goedkeuring te verlenen aan de wijze waarop deputaten zending de evangelieverkondiging van IFES onder buitenlandse studenten in verschillende Nederlandse universiteitssteden ondersteunt;

missionaire diaconale werkers

21. goedkeuring te geven aan de eenmalige ondersteuning van mdw'ers in de aanloop naar hun uitzending

van € 1500 (alleengaande) of € 2500 (echtpaar) en aan de ondersteuning ten bedrage van € 1500 bij een incidenteel aanwijsbaar tekort in een jaarbegroting.

W.N. Middelkoop, rapporteur

BIJLAGE 87

Artikel 200

Rapport van de commissie seksueel misbruik

De synode van 2013 besloot:

1. de kerken op te roepen om in voorkomende gevallen van misbruik in pastorale en andere gezagsrelaties ten spoedigste het Meldpunt te raadplegen;
2. goedkeuring te verlenen aan de geïntegreerde klachtenregeling van de drie kerken (GKv, NGK en CGK) conform bijlage 1;
3. goedkeuring te verlenen aan de gewijzigde bestuursstructuur t.a.v. de commissie en het Meldpunt conform bijlage 2;
4. de klachtencommissie op te dragen overleg te openen met de bestuurlijke gremia van de TUA (college van bestuur, deputaten toezicht en curatorium), teneinde nog voor de sluiting van deze generale synode te regelen dat de klachtencommissie inzake seksuele intimidatie van de TUA zich aansluit bij de nieuwe beroepsregeling van de klachtencommissie;
5. de klachtencommissie op te dragen het nut van en de mogelijkheden tot gemeentebegeleiding, wanneer een geval van seksueel misbruik in een gemeente openbaar komt, nader onder de aandacht van de kerkenraden te brengen;
6. de klachtencommissie op te dragen na afloop en afdoening van een zaak, alsmede verantwoording aan de generale synode, haar archief ter zake over te dragen aan deputaten kerkelijke archieven.

Tot leden van de klachtencommissie werden benoemd:

Mw.dr.s. E.J. van Dijk, Veenendaal; mw.mr.dr. G.P. van Duijvenvoorde, Leiden; ds. P.J. den Hertog, Koog aan de Zaan/Amsterdam (voorz.); drs. A. Heijstek, Veenendaal (plv. voorz.); mw.dr.s. A.W. Westerveld, Hegebeintum (secr.).

Tot adviserende leden:

Mw.dr.s. A.T. Bijkerk-van Genderen, Moordrecht; P. de Jong, Sliedrecht; mw.mr. A.P. Versteeg, Leidschendam, mr.dr. J.A.I. Wendt, Capelle aan den IJssel.

Naar aanleiding van de besluiten van de GS van 2013 valt het volgende te melden

ad 1 Meldpunt:

op het moment van rapporteren was er nog geen jaarverslag over 2015 beschikbaar.

Uit het jaarverslag over 2014 van het Meldpunt valt op te maken dat dit in 2013 en 2014 respectievelijk 31 en 29 maal is benaderd voor advies, waarbij aangetekend is dat het steeds vaker gaat om vragen rond incest of misbruik in niet kerkelijke relaties. Voor details wordt u verwezen naar het genoemde jaarverslag. (www.meldpuntmisbruik.nl)

Inmiddels zijn zowel de HHK als de vGKN aangesloten bij het Meldpunt. De GGiN en OGG zijn in gesprek geweest met het Meldpunt en hebben adviezen overgenomen bij het inrichten van hun eigen structuur rond misbruikmeldingen. De GG heeft besloten een eigen steunpunt in te richten. Ook aan deze commissie is advies gegeven.

ad 2 geïntegreerde klachtenregeling:

bijlage 1 van dit rapport omvat de definitieve versie van de geïntegreerde klachtenregeling die begin 2015 door alle drie betrokken kerkgenootschappen is vastgesteld.

ad 4 overleg met TUA:

uit artikel 17 van het document rechtsbescherming deel 2 gedateerd 2013 dat te vinden is op de website van de TUA blijkt dat na een uitspraak van de eigen klachtencommissie seksuele intimidatie van de TUA beroep kan worden ingediend bij de door GS ingestelde 'beroepscommissie inzake seksueel misbruik in kerkelijke relaties'.

ad 5 gemeentebegeleiding:

uit het reeds genoemde jaarverslag van het Meldpunt blijkt dat gemeentebegeleiding al in een vroeg stadium wordt geadviseerd en dat het aantal gemeentebegeleiders in 2014 van 1 naar 3 personen is uitgebreid. Ook zijn er nog twee gemeentebegeleiders voor de HHK.

Verder zijn bij het Meldpunt inmiddels 296 vertrouwenspersonen bekend, zoals blijkt uit hetzelfde jaarverslag. Het Meldpunt voorziet hen van informatie, organiseert cursussen voor hen en een jaarlijkse studiedag.

ad 6 archivering:

in 2015 is overlegd met deputaten archief hoe het archief van de voormalige klachtencommissie, met zeer privacygevoelige informatie, over te dragen is. De stukken zullen in het archief worden aangemerkt als 'comitéstukken' zodat ze niet zonder toestemming van de betreffende vergadering in te zien zullen zijn. Met de rubricering van alle materiaal volgens de daarvoor geldende instructie is in 2015 een begin gemaakt.

Naar verwachting zal in de loop van 2016 het hele archief betreffende bij de voormalige CGK-commissie binnengekomen klachten en meldingen overgedragen kunnen worden aan de archivaris. Dit betreft ook de correspondentie over als niet ontvankelijk beoordeelde meldingen.

Activiteiten in de verslagperiode

- in de periode 1 mei 2013 tot 1 januari 2016 heeft de commissie verschillende zaken rondom meldingen en klachten via de e-mail afgehandeld. Er zijn in deze periode geen nieuwe klachten in behandeling genomen, wel is viermaal een melding als niet ontvankelijk beoordeeld;
- op 7 maart 2014 was er de jaarlijkse conferentie van de samenwerkende kerken rond SMKR in Amersfoort met als thema: hoe verder in de gemeente na een uitspraak.

- De volgende conferentie is gepland voor april 2016;
- op 10 december 2014 werd de verklaring 'kerk als veilige plek' van de Raad van Kerken in Nederland door de voorzitter van de voormalige klachtencommissie ondertekend namens de CGK;
 - de voorzitter van de commissie werd betrokken in een proces van meningsvorming rond veilig en verantwoord gebruik van social media door ambtsdragers en andere taakdragers in de kerk. De vraag was met name of daar speciale aanbevelingen voor zouden moeten worden geformuleerd. De huidige beroepscode voor predikanten lijkt daartoe echter al voldoende richting te geven. Het is uiteraard wel van belang dat werkers in de kerk geregeld hun concrete handelen in de omgang met social media toetsen aan de code die kort en bondig beschrijft welke normen en waarden belangrijk zijn;
 - als uitwerking van de geïntegreerde regeling is er op 24 maart 2015 een eerste overleg geweest van de beoogde kerncommissie met mw. Blankenstijn van het Dienstenbureau CGK en de heer Heystek. Hier is onder andere uit voortgekomen dat er een nieuw e-mailadres is aangemaakt voor meldingen en klachten: commissieSMKR@gmail.com. Het Dienstenbureau zal het werk van de kerncommissie en de commissie seksueel misbruik ondersteunen middels het beheer van dit e-mailadres en een besloten website;
 - op 4 juni 2015 heeft de commissie vergaderd met een bestuurder van het Meldpunt, mw. Rustenburg, om consequenties van en praktische zaken voortvloeiend uit de geïntegreerde regeling te bespreken. Onder andere kwam aan bod dat het Meldpunt tot nu toe financieel onder deputaten diaconaat viel reden waarom een deputaat diaconaat zitting heeft in het Meldpunt bestuur. Voor de verbinding tussen Meldpunt en commissie lijkt het wijs om een bestuurslid van het Meldpunt aan de commissie toe te voegen. Deze persoon zou met name verantwoordelijk kunnen zijn voor het borgen van de communicatie tussen Meldpunt en commissie en toezicht kunnen houden op de implementatie van beleid.

Meldpunt

Het Meldpunt heeft in de verslagperiode veel werk verzet waarover de jaarverslagen op www.meldpuntmisbruik.nl meer informatie geven. Er is een tendens dat er een toename is van gemeentebegeleiding terwijl het aantal klachten afneemt. Dit komt deels doordat geadviseerd wordt om justitie in te schakelen, zeker als er minderjarigen betrokken zijn. Een andere reden is dat aangeklaagden hun ongewenst gedrag bekennen. In de verslagperiode, met name in 2014, heeft het Meldpunt veel aandacht gegeven aan de campagne Veilig Jeugdwerk. Al met al werd er in toenemende mate een beroep gedaan op de dienstverlening van het Meldpunt.

Voorstellen en aanbevelingen

1. goedkeuring te verlenen aan de door de commissie verrichtte werkzaamheden;
2. goedkeuring te verlenen aan het voorstel dat voorzitter ds. P.J. den Hertog, vicevoorzitter drs. A. Heijstek en secretaris mw.drs. A.W. Westerveld van de vroegere klachtencommissie inzake misbruik van pastorale en andere gezagsrelaties, alsmede de bestuurder van het Meldpunt mw. S. Rustenburg de commissie seksueel misbruik vormen;
3. goedkeuring te verlenen aan het voorstel dat alle leden van de vroegere klachtencommissie deel uitmaken van de pool van deskundigen waaruit in voorkomende gevallen een behandelcommissie en eventueel een beroepscommissie kan worden samengesteld;
4. de adviserende leden van de vroegere klachtencommissie met dank te ontheffen van hun taak;
5. uit te spreken dat de volgende taken aan de commissie seksueel misbruik zijn toevertrouwd:
 - het beoordelen en behandelen van klachten over seksueel misbruik in pastorale relaties;
 - het toezicht houden op het Meldpunt via participatie van een bestuurder van het Meldpunt in de commissie seksueel misbruik;
 - het stimuleren van activiteiten die de preventie van seksueel misbruik in kerkelijke relaties bevorderen zoals bijvoorbeeld het onder de aandacht brengen van de toepasbaarheid van de beroepscode op de omgang met social media.

Bijlage 1: gemeenschappelijke regeling

Klachtroute stichting Meldpunt

Meldpunt seksueel misbruik in kerkelijke relaties

Het Meldpunt biedt hulp, advies, ondersteuning aan slachtoffers van misbruik in kerkelijke relaties. Zij kan slachtoffers bijstaan en begeleiden bij het indienen van een klacht. Tegelijk geeft het Meldpunt informatie en advies om misbruik te voorkomen.

De doelstellingen van het Meldpunt op een rijtje:

- advisering bij complexe situaties op het gebied van misbruik in kerkelijke relaties;
- begeleiding bij het maken van keuzes;
- eventuele verwijzing naar klachtencommissie;
- begeleiding voor, tijdens en na een procedure bij de klachtencommissie;
- verwijzing naar intensievere vormen van hulp;
- voorlichting en ondersteuning van preventie activiteiten.

Meldpunt misbruik in kerkelijke relaties:

I: www.meldpuntmisbruik.nl
 E: info@meldpuntmisbruik.nl
 M: 06 810 801 17

Van melding tot uitspraak

U vindt hier een schets van wat er in hoofdlijnen gebeurt wanneer iemand zich met een klacht meldt bij het Meldpunt.

Stap 1: Melding

Wie zich bij het Meldpunt meldt met een klacht zal allereerst gewezen worden op de verschillende mogelijkheden en de daaraan verbonden consequenties.

Stap 2: Formuleren klacht

Als gekozen wordt voor het indienen van een klacht kan in overleg met het Meldpunt een vertrouwenspersoon aangewezen worden. De klacht kan onder woorden worden gebracht en op schrift gesteld.

Stap 3: Melding van klacht

Vervolgens wordt de klacht gemeld bij de klachtencommissie.

Stap 4: Toetsen van ontvankelijkheid

De voorzitter van de klachtencommissie toetst in overleg met de secretaris aan de hand van de daarvoor geldende criteria (zie art. 8 van de klachtenregeling) of een klacht ontvankelijk is.

Stap 5: Informeren klager en aangeklaagde

Wanneer de klacht ontvankelijk wordt geoordeeld stelt de secretaris zowel de klager als de aangeklaagde daarvan op de hoogte.

Stap 6: Informeren kerkenraad

Ook zal de secretaris, wanneer de ontvankelijkheid van de klacht is vastgesteld, de betrokken kerkenraad (of kerkenraden) vertrouwelijk op de hoogte stellen van het feit dat een klacht is ingediend.

Stap 7: Samenstelling klachtencommissie

De voorzitter stelt in overleg met de secretaris een klachtencommissie samen.

Een klachtencommissie wordt samengesteld uit leden van de NGK, GKv en CGK met een juridische, gedragswetenschappelijke, pastorale en kerkrechtelijke deskundigheid, die zich voor deze taak beschikbaar hebben gesteld.

Stap 8: Organiseren van hoorzitting

Vervolgens roept de klachtencommissie klager en aangeklaagde, ieder apart, op voor een hoorzitting. Zij kunnen zich indien gewenst laten bijstaan door een vertrouwenspersoon (bv. via het Meldpunt).

Stap 9: Doen van uitspraak

Na de hoorzitting (in verschillende sessies) zal de klachtencommissie uitspraak doen.

Klager, aangeklaagde en betrokken kerkenraad (of kerkenraden) worden daarvan op de hoogte gesteld. De uitspraak houdt in de regel een oordeel over de gegrondheid van de klacht in en een advies over de afdoening. Het oordeel over de gegrondheid van de klacht is bindend¹.

Stap 10: In beroep gaan

Klager zowel als aangeklaagde kunnen tegen een uitspraak van de klachtencommissie in beroep gaan bij een beroepscommissie. Dan zal zich een deel van de voorgaande stappen mogelijk herhalen.

Een beroepscommissie wordt samengesteld uit leden van de NGK, GKv en CGK met een juridische, gedragswetenschappelijke, pastorale en kerkrechtelijke deskundigheid. Uiteraard zijn dit anderen dan de leden van de klachtencommissie.

Stap 11: Doen van een definitieve uitspraak

Na de klachtbehandeling in beroep doet de beroepscommissie een definitieve uitspraak en stelt klager, aangeklaagde en betrokken kerkenraad (of kerkenraden) op de hoogte van haar uitspraak. De uitspraak houdt in de regel een oordeel over de gegrondheid van de klacht en een advies over de afdoening in. Het oordeel over de gegrondheid van de klacht is bindend².

Regelingen

In geval een mogelijke misbruiksituatie aan het licht komt, hebben de kerken zich verplicht te handelen volgens onderstaande regelingen.

Regeling klachtencommissie seksueel misbruik in kerkelijke relaties**Preambule**

Als kerken geloven wij dat ieder zich in de gemeente van Christus veilig moet kunnen weten. Dit geldt vóór alles voor hen die zich in een kwetsbare positie bevinden of die op enigerlei wijze in het leven beschadigd zijn. Het is voor ons als kerken een verplichting deze veiligheid te waarborgen en te beschermen. Wij veroordelen daarom iedere vorm van machtsmisbruik in de gemeente en in het bijzonder iedere vorm van seksueel misbruik.

Tegelijk vinden wij dat kerkelijke functionarissen in het pastorale en diaconale werk waartoe ze geroepen zijn zowel distantie hebben te betrachten alsook nabijheid hebben te betonen.

Daarom houdt de reeds genoemde veiligheid voor ons ook in dat kerkelijke functionarissen hun taak met vrijmoedigheid moeten kunnen blijven uitoefenen.

Om die vrijmoedigheid en veiligheid te beschermen mag van kerkelijke functionarissen worden verwacht dat ze uitgaan van morele richtlijnen vervat in een gedragscode die openbaar gemaakt is.

Kerkenraden zullen met het oog op diezelfde veiligheid en eigenmoedigheid hun eigen werkwijze zorgvuldig bewaken, zodat kerkelijke functionarissen niet onnodig in risicovolle situaties geplaatst worden.

Zo willen we recht doen, trouw betrachten en nederig de weg gaan van onze God (Micha 6:8).

Algemeen**Artikel 1 Begrippenomschrijving**

In deze regeling wordt verstaan onder:

a. seksueel misbruik:

één of meerdere uitingen, verbaal of non-verbaal, opzettelijk dan wel onopzettelijk, gewenst dan wel ongewenst, in de vorm van seksuele handelingen en/of seksueel getinte toespelingen of uitnodigingen tot seksueel contact, dan wel het op één van voornoemde wijzen ingaan op uitnodigingen tot seksueel contact en/of bedoelde toespelingen, al dan niet onder druk van geheimhouding, gedaan door een kerkelijk functionaris ten opzichte van iemand binnen of buiten de gemeente, in een ambtelijke of anderszins op

¹ In de Nederlands Gereformeerde Kerken heeft de uitspraak (dus ook over de gegrondheid van de klacht) kerkrechtelijk de status van advies.

² In de Nederlands Gereformeerde Kerken heeft de uitspraak (dus ook over de gegrondheid van de klacht) kerkrechtelijk de status van advies.

bevoegdheid en vertrouwen gebaseerde relatie, waardoor vertrouwen geschonden en de grens van persoonlijke integriteit overschreden wordt, en welke derhalve op gespannen voet staan met datgene wat ons in Gods Woord wordt voorgehouden ten aanzien van de omgang met de naaste.

b. kerkelijk functionaris:

een man of vrouw die uit hoofde van een kerkelijk ambt, of uit hoofde van een aanstelling door een kerkelijke vergadering in een niet-ambtelijke kerkelijke functie, of uit hoofde van een aanstelling in een bijzondere functie voor groepen van gemeenteleden, binnen een gemeente een positie bekleedt die wordt gekenmerkt door het genieten van vertrouwen en het dragen van verantwoordelijkheid, en die vanuit die positie relaties kan aangaan en onderhouden met gemeenteleden en anderen.

c. klager:

klager kan zijn hij/zij die lid is (geweest) van één van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, Christelijke Gereformeerde Kerken of Nederlands Gereformeerde Kerken, alsmede hij/zij die geen lid is (geweest) van die kerken indien hij/zij een functioneel contact heeft (gehad) met de aangeklaagde.

Ten behoeve van een minderjarige, een onder curatele, een onder bewind gestelde of een gementoreerde kan diens wettelijke vertegenwoordiger als klager optreden.

d. aangeklaagde:

aangeklaagde kan zijn hij/zij die kerkelijk functionaris is (geweest) in één van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, Christelijke Gereformeerde Kerken of Nederlands Gereformeerde Kerken en voor zover niet meer werkzaam als kerkelijk functionaris, tevens lid is van één van die kerken.

e. klachtencommissie:

de ingevolge de binnen het betreffende kerkverband geldende besluiten aangestelde commissie, belast met onderzoek en beoordeling van seksueel misbruik in kerkelijke relaties.

f. beroepscommissie:

de ingevolge de binnen het betreffende kerkverband geldende besluiten aangestelde commissie, belast met onderzoek en beoordeling van seksueel misbruik in kerkelijke relaties in geval van beroep tegen een beslissing van de klachtencommissie.

g. klacht:

een door een klager ingediend schriftelijk stuk (op papier of digitaal met handtekening) waarin geklaagd wordt over seksueel misbruik door een kerkelijk functionaris.

h. meldpunt:

een centraal punt, waar deskundige medewerkers ter zake van seksueel misbruik en klachtenprocedure informatie en advies kunnen geven. Deze medewerkers kunnen zonodig verwijzen naar de klachtencommissie en een intensievere vorm van hulpverlening. Tevens kunnen zij als vertrouwenspersoon een klager of aangeklaagde begeleiden tijdens en na de procedure van de klachtencommissie.

i. vertrouwenspersoon:

degene die op verzoek van een klager of aangeklaagde diens belangen mede behartigt, danwel als diens vertegenwoordiger of gemachtigde optreedt. Dit kan een medewerker van het Meldpunt zijn.

j. de kerkenraad:

de raad aan wie de klachtencommissie haar bevindingen in de vorm van een advies rapporteert.

Artikel 2 Doelstelling

De mogelijkheid scheppen klachten over seksueel misbruik in te dienen. Tevens dient deze klachtenregeling om te voorzien in de bescherming van de belangen van klager en aangeklaagde tijdens het onderzoek en de afhandeling van een klacht.

Artikel 3 Bekendmaking van de klachtenregeling

Op het bestaan van de klachtenregeling wordt jaarlijks in de plaatselijke kerkelijke gemeentemedia gewezen. Een afschrift van de klachtenregeling is te allen tijde bij de scriba te verkrijgen alsmede te downloaden van de internetwebsite www.meldpuntmisbruik.nl en de websites van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, Christelijke Gereformeerde Kerken of Nederlands Gereformeerde Kerken.

Klachtencommissie

Artikel 4 Samenstelling klachtencommissie

lid 1. De klachtencommissie dient zodanig te zijn samengesteld dat een deskundige, onpartijdige en onafhankelijke behandeling van klachten zoveel mogelijk gewaarborgd is.

lid 2. De klachtencommissie, bestaat minimaal uit drie en maximaal uit vijf leden. De juridische, gedragswetenschappelijke, pastorale en zo mogelijk de kerkrechtelijke deskundigheid dienen in de klachtencommissie vertegenwoordigd te zijn. In de samenstelling van de klachtencommissie wordt gestreefd naar een evenredige verdeling van mannen en vrouwen, maar in geval van een oneven aantal verdient het de voorkeur meer vrouwen dan mannen te hebben.

lid 3. De leden van de commissie worden benoemd door deputaten Seksueel Misbruik in Kerkelijke Relaties resp. de Commissie Meldpunt Seksueel Misbruik. Benoeming van de commissieleden geldt voor drie jaar. Herbenoeming is maximaal viermaal mogelijk. De zittingsduur van een lid, dat is benoemd op een tussentijds opengevallende plaats, is gelijk aan de duur van de resterende zittingsperiode van het lid in wiens plaats de benoeming plaatsvindt. Deputaten respectievelijk de Commissie Meldpunt Seksueel Misbruik kan een benoeming om dringende redenen tussentijds beëindigen.

Artikel 5 Bevoegdheid en taak klachtencommissie

lid 1. De klachtencommissie is bevoegd kennis te nemen van een klacht indien klager en aangeklaagde voldoen aan de begrippenomschrijvingen in artikel 1.

lid 2. De klachtencommissie heeft tot taak:

- bij haar binnengekomen klachten te beoordelen op ontvankelijkheid (vereisten zie art. 8)
- bij haar binnengekomen klachten te beoordelen op gegrondheid
- de kerkenraad van haar oordeel op de hoogte te stellen en met advies terzake te dienen.

lid 3. De klachtencommissie kan zich laten bijstaan door externe adviseurs, zo nodig uit andere kerkgenootschappen.

lid 4. De klachtencommissie is bevoegd klager en aangeklaagde op te roepen om te worden gehoord.

lid 5. De klachtencommissie is bevoegd getuigen of andere deskundigen op te roepen om te worden gehoord.

Artikel 6 Geheimhouding

De leden van de klachtencommissie en eventuele geraadpleegde deskundigen zijn verplicht geheimhouding te betrachten ten aanzien van alles wat zij in het kader van een klachtbehandeling te weten zijn gekomen en waarvan zij de vertrouwelijkheid hebben moeten begrijpen.

Artikel 7 Faciliteiten

lid 1. De kosten gemaakt voor bevordering van de deskundigheid van de leden van klachtencommissie komen ten laste van de gezamenlijke kerken waarvan de klachtencommissie deel uitmaakt.

lid 2. De kosten voor de behandeling van klachten komen voor rekening van de gezamenlijke kerken waarvan de gemeente waar de situatie van de klacht zich heeft voorgedaan deel uitmaakt.

Procedure

Artikel 8 Ontvankelijkheid van de klacht

lid 1. Een klacht dient zo spoedig mogelijk te worden ingediend.

lid 2. Een klacht wordt schriftelijk ingediend bij de klachtencommissie.

lid 3. Een klacht bevat naam van de klager(s) en een dagtekening, ten minste:

- a. een omschrijving van de uiting die aangegeven wordt als het seksueel misbruik;
- b. het tijdstip of de periode waarop deze betrekking heeft;
- c. de identiteit en het adres van de aangeklaagde(n) en
- d. een overzicht van door de klager(s) ondernomen stappen en eventueel daarop betrekking hebbende stukken, voor zover deze hebben plaatsgevonden c.q. aanwezig zijn.

Indien een klacht niet aan al deze vereisten voldoet, wordt de klager in de gelegenheid gesteld alsnog de ontbrekende gegevens aan te vullen.

Artikel 9 Intrekken

Klager kan de ingediende klacht intrekken, tenzij het onderzoek is afgesloten (met de laatste verkrijging van informatie/hoorzitting) en de zaak op uitspraak wacht.

Artikel 10 Procedure klachtbehandeling

lid 1. De klachtencommissie bevestigt klager binnen een week schriftelijk de ontvangst van de klacht, informeert de klager over de werkwijze van de commissie en wijst voor zover nog nodig op de mogelijkheid een vertrouwenspersoon in te schakelen.

lid 2. De klachtencommissie onderzoekt of de klager ontvankelijk is in zijn klacht. Zij informeert de klager daarover uiterlijk binnen twee weken na ontvangst van de klacht.

Indien klager niet ontvankelijk wordt verklaard, dient de klachtencommissie dit te motiveren.

lid 3. Indien de klager ontvankelijk wordt verklaard in de klacht, wordt de klacht zo spoedig mogelijk, uiterlijk binnen vier weken na ontvangst van de klacht, aan de aangeklaagde toegezonden. De klachtencommissie informeert hem over de werkwijze van de commissie en de mogelijkheid een vertrouwenspersoon van het Meldpunt in te schakelen. Tevens stelt de klachtencommissie de aangeklaagde in de gelegenheid binnen vier weken een verweerschrift in te dienen.

lid 4. Indien de klager ontvankelijk wordt verklaard, wordt de betrokken kerkenraad, binnen een week na de beslissing omtrent de ontvankelijkheid, vertrouwelijk geïnformeerd over het feit dat er een klacht is ingediend over één - met name te noemen - van de in zijn gemeente werkzame kerkelijk functionarissen.

lid 5. Indien de klacht is ingediend door een minderjarige zonder medeweten (van één) van de ouders zal de klachtencommissie met de betreffende minderjarige overleggen om alsnog (één van) de ouders van de indiening van de klacht op de hoogte te stellen. De klachtencommissie zal geen contacten met de ouders onderhouden zonder de uitdrukkelijke toestemming van de minderjarige.

lid 6. Van bovenvermelde termijnen kan door de klachtencommissie op verzoek van partijen en/of in het belang van het onderzoek worden afgeweken.

lid 7. Indien klager niet ontvankelijk wordt verklaard kan klager in beroep gaan bij de beroepscommissie voor seksueel misbruik binnen kerkelijke relaties. Het beroepschrift dient binnen twee weken na verzending van de uitspraak door de beroepscommissie te zijn ontvangen.

Artikel 11 Beoordelingsgrond

lid 1. De klachtencommissie beoordeelt de klachten op basis van redelijke aannemelijkheid. In zoverre seksueel misbruik in redelijkheid aannemelijk kan worden geacht, wordt de klacht gegrond verklaard.

lid 2. Behalve directe getuigen of bewijsmateriaal kunnen hierbij onder meer in beschouwing genomen worden:

- consistentie in de afgelegde verklaringen;
- de auditu verklaringen;
- verklaringen van (getuige-)deskundigen;
- stukken die over de direct betrokken personen gaan.

Artikel 12 Hoorzittingen

lid 1. De klachtencommissie bepaalt binnen vier weken na ontvangst van de klacht de datum en de plaats(en) waar klager en aangeklaagde door de klachtencommissie zullen worden gehoord. De hoorzittingen vinden in beginsel plaats binnen acht weken na de beslissing omtrent de ontvankelijkheid.

lid 2. De klachtencommissie zendt klager en aangeklaagde minstens tien dagen (inclusief zon- en feestdagen) voor de hoorzitting een oproep.

lid 3. Wraking:

- a. klager en aangeklaagde kunnen een of meer leden van de klachtencommissie wraken op grond van feiten of omstandigheden waardoor de onpartijdigheid van de klachtencommissie schade zou kunnen lijden;
- b. het verzoek dient schriftelijk (tijdens de hoorzitting: eventueel mondeling) en gemotiveerd bij de

- klachtencommissie te worden ingediend. Het verzoek dient zo spoedig mogelijk nadat de feiten en omstandigheden bekend zijn geworden te worden gedaan. Nadat het onderzoek is afgesloten (met de laatste verkrijging van informatie/hoorzitting) en de zaak op uitspraak wacht, kan geen verzoek tot wraking meer worden ingediend.
- c. berust(en) het betreffende lid/de betreffende leden in de wraking, dan wordt/worden het lid/de leden vervangen en wordt een nieuwe zitting bepaald. Berust/berusten het lid/de leden niet in de wraking, dan wordt het wrakingsverzoek behandeld door een speciaal daarvoor samen te stellen wrakingscommissie van 3 leden uit de deskundigheidspule, die hiertoe worden gevraagd door de centrale voorzitter van de poule
- d. er is geen beroep mogelijk tegen beslissing van de wrakingscommissie.

lid 4. Tot zeven dagen (inclusief zon- en feestdagen) voor de hoorzitting kunnen partijen nadere stukken indienen. De secretaris zendt deze door aan de andere partij.

lid 5. De hoorzittingen zijn besloten.

lid 6. Klager en aangeklaagde worden eerst buiten elkaars aanwezigheid gehoord en zo mogelijk - indien de situatie dat toelaat - daarna in elkaars aanwezigheid. Klager wordt als eerste gehoord.

lid 7. Van ieder hoorgesprek wordt een - zakelijk - verslag gemaakt, ondertekend door voorzitter en secretaris van de klachtencommissie. Het verslag wordt zowel de klager als de aangeklaagde toegezonden. Indien klager en aangeklaagde buiten elkaars aanwezigheid zijn gehoord worden zij in de gelegenheid gesteld schriftelijk op de toegezonden verslaglegging te reageren. De klachtencommissie kan na verkregen toestemming ten behoeve van de verslaglegging gebruikmaken van opnameapparatuur. De inhoud van het verslag is voor verantwoording van de klachtencommissie.

Artikel 13 Informatie door de klachtencommissie

Klager en aangeklaagde worden gelijkelijk geïnformeerd door de klachtencommissie.

Het dossier van de klachtencommissie, bevattende alle van buiten de commissie toegevoegde stukken, kan desgewenst door klager en aangeklaagde worden ingezien.

Artikel 14 Beoordeling klacht en verdere afdoening

lid 1. De commissie doet zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk acht weken na de laatste hoorzitting uitspraak omtrent de gegrondheid van de klacht.

lid 2. Acht de klachtencommissie de klacht ongegrond, dan deelt zij dit gemotiveerd schriftelijk mee aan de klager, de aangeklaagde en de kerkenraad.

lid 3. Acht de klachtencommissie de klacht gegrond, dan deelt zij dit, onder overlegging van een samenvatting van het beroepschrift en de bevindingen tijdens het onderzoek, gemotiveerd schriftelijk mee, en - in geval van een advies voor afdoening - onder toevoeging van dat advies, aan de klager, de aangeklaagde en de kerkenraad van de gemeente waartoe de aangeklaagde behoort of, in voorkomende gevallen, de gemeente waar het misbruik zich heeft voorgedaan. Het oordeel van de klachtencommissie over de gegrondheid van de klacht is bindend voor de kerkenraad³.

lid 4. Indien de klachtencommissie behalve een uitspraak over de gegrondheid van de klacht tevens een advies uitbrengt met betrekking tot de verdere afdoening, zal zij zoveel mogelijk aansluiting zoeken bij de in Kerkorde/het Akkoord van Samenleven aangegeven tuchtmaatregelen.

Artikel 15 Beroep

Klager en aangeklaagde kunnen binnen twee weken na datum verzending van de uitspraak in beroep gaan bij de beroepscommissie voor seksueel misbruik binnen kerkelijke relaties. Het beroepschrift dient binnen twee weken na datum verzending te zijn ontvangen door de beroepscommissie.

Artikel 16 Acute situaties

In acute situaties dienen door de desbetreffende kerkenraad, in overleg met de klachtencommissie, vóór of hangende het onderzoek, zondig voorlopige maatregelen getroffen te worden.

Artikel 17 Beslissing kerkenraad

De kerkenraad van de gemeente waartoe de aangeklaagde behoort, beslist niet eerder dan na het verlopen van de beroepstermijn en uiterlijk binnen vier weken na het aflopen van de beroepstermijn.

Artikel 18 Archivering

De op de klachten betrekking hebbende stukken zullen tot tien jaar na ontvangst van de klacht in het archief van de klachtencommissie bewaard worden.

Artikel 19 Verantwoording

De klachtencommissie legt driejaarlijks verantwoording af van haar werkzaamheden aan de Synode respectievelijk de Landelijke Vergadering

Artikel 20 Overgangsbepaling

klachtencommissie is bevoegd kennis te nemen van klachten over feiten(complexen) die vóór de inwerkingtreding van deze klachtenregeling hebben plaatsgevonden.

Regeling beroepscommissie seksueel misbruik in kerkelijke relaties

Regeling beroepscommissie seksueel misbruik in kerkelijke relaties

Preambule

Als kerken geloven wij dat ieder zich in de gemeente van Christus veilig moet kunnen weten. Dit geldt vóór alles voor hen die zich in een kwetsbare positie bevinden of die op enigerlei wijze in het leven beschadigd zijn.

Het is voor ons als kerken een ereplicht deze veiligheid te waarborgen en te beschermen. Wij veroordelen

³ In de Nederlands Gereformeerde Kerken heeft de uitspraak van de klachtencommissie kerkrechtelijk de status van advies.

daarom iedere vorm van machtsmisbruik in de gemeente en in het bijzonder iedere vorm van seksueel misbruik.

Tegelijk vinden wij dat kerkelijke functionarissen in het pastorale en diaconale werk waartoe ze geroepen zijn zowel distantie hebben te betrachten alsook nabijheid hebben te betonen.

Daarom houdt de reeds genoemde veiligheid voor ons ook in dat kerkelijke functionarissen hun taak met vrijmoedigheid moeten kunnen blijven uitoefenen.

Om die vrijmoedigheid en veiligheid te beschermen mag van kerkelijke functionarissen worden verwacht dat ze uitgaan van morele richtlijnen vervat in een gedragscode die openbaar gemaakt is.

Kerkenraden zullen met het oog op diezelfde veiligheid en vrijmoedigheid hun eigen werkwijze zorgvuldig bewaken, zodat kerkelijke functionarissen niet onnodig in risicovolle situaties geplaatst worden.

Zo willen we recht doen, trouw betrachten en nederig de weg gaan van onze God (Micha 6:8).

Algemeen

Artikel 1 Begrippenomschrijving

In deze regeling wordt verstaan onder:

a. seksueel misbruik:

één of meerdere uitingen, verbaal of non-verbaal, opzettelijk dan wel onopzettelijk, gewenst dan wel ongewenst, in de vorm van seksuele handelingen en/of seksueel getinte toespelingen of uitnodigingen tot seksueel contact, dan wel het op één van voornoemde wijzen ingaan op uitnodigingen tot seksueel contact en/of bedoelde toespelingen, al dan niet onder druk van geheimhouding, gedaan door een kerkelijk functionaris ten opzichte van iemand binnen of buiten de gemeente, in een ambtelijke of anderszins op bevoegdheid en vertrouwen gebaseerde relatie, waardoor vertrouwen geschonden en de grens van persoonlijke integriteit overschreden wordt, en welke derhalve op gespannen voet staan met datgene wat ons in Gods Woord wordt voorgehouden ten aanzien van de omgang met de naaste.

b. kerkelijk functionaris:

een man of vrouw die uit hoofde van een kerkelijk ambt, of uit hoofde van een aanstelling door een kerkelijke vergadering in een niet-ambtelijke kerkelijke functie, of uit hoofde van een aanstelling in een bijzondere functie voor groepen van gemeenteleden, binnen een gemeente een positie bekleedt die wordt gekenmerkt door het genieten van vertrouwen en het dragen van verantwoordelijkheid, en die vanuit die positie relaties kan aangaan en onderhouden met gemeenteleden en anderen.

c. klager:

klager kan zijn hij/zij die lid is (geweest) van één van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, Christelijke Gereformeerde Kerken of Nederlands Gereformeerde Kerken, alsmede hij/zij die geen lid is (geweest) van die kerken indien hij/zij een functioneel contact heeft (gehad) met de aangeklaagde.

Ten behoeve van een minderjarige, een onder curatele, een onder bewind gestelde of een gementoreerde kan diens wettelijke vertegenwoordiger als klager optreden.

d. aangeklaagde:

aangeklaagde kan zijn hij/zij die kerkelijk functionaris is (geweest) in één van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, Christelijke Gereformeerde Kerken of Nederlands Gereformeerde Kerken en voor zover niet meer werkzaam als kerkelijk functionaris, tevens lid is van een van die kerken.

e. klachtencommissie:

de ingevolge de binnen het betreffende kerkverband geldende besluiten aangestelde commissie, belast met onderzoek en beoordeling van seksueel misbruik in kerkelijke relaties

f. beroepscommissie:

de ingevolge de binnen het betreffende kerkverband geldende besluiten aangestelde commissie, belast met onderzoek en beoordeling van seksueel misbruik in kerkelijke relaties in geval van beroep tegen een beslissing van de klachtencommissie;

g. klacht:

een door een klager ingediend schriftelijk stuk waarin geklaagd wordt over seksueel misbruik door een kerkelijk functionaris.

h. meldpunt:

een centraal punt, waar deskundige medewerkers ter zake van seksueel misbruik en klachtenprocedure informatie en advies kunnen geven. Deze medewerkers kunnen zonodig verwijzen naar de klachten-/beroepscommissie en een intensievere vorm van hulp-verlening. Tevens kunnen zij als vrouwenspersoon een klager of aangeklaagde begeleiden tijdens en na de procedure van de klachten-/beroepscommissie.

i. vrouwenspersoon:

degene die op verzoek van een klager of aangeklaagde diens belangen mede behartigt, danwel als diens vertegenwoordiger of gemachtigde optreedt. Dit kan een medewerker van het Meldpunt zijn.

j. de kerkenraad:

de raad aan wie de beroepscommissie haar bevindingen in de vorm van een advies rapporteert.

k. appellant:

klager of aangeklaagde die een beroep instelt tegen de beslissing van de klachtencommissie.

l. beroepschrift:

het door appellant ingediend schriftelijk stuk (op papier of digitaal met handtekening) waarin de gronden van het beroep staan vermeld.

Artikel 2 Doelstelling

De mogelijkheid scheppen in beroep te gaan van uitspraken van de klachtencommissie seksueel misbruik in kerkelijke relaties.

Artikel 3 Bekendmaking van de beroepsregeling

Op het bestaan van de beroepsregeling wordt jaarlijks in de plaatselijke kerkelijke gemeentemedia gewezen. Een afschrift van de beroepsregeling is te allen tijde bij de scribe te verkrijgen alsmede te downloaden van de internetwebsite www.meldpuntmisbruik.nl en op de websites van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, Christelijke Gereformeerde Kerken of Nederlands Gereformeerde Kerken.

Beroepscommissie

Artikel 4 Samenstelling beroepscommissie

lid 1. De beroepscommissie dient zodanig te zijn samengesteld dat een deskundige, onpartijdige en onafhankelijke behandeling van het beroep zoveel mogelijk gewaarborgd is.

lid 2. De beroepscommissie bestaat minimaal uit drie en maximaal uit vijf leden.

De juridische, gedragswetenschappelijke, pastorale en zo mogelijk de kerkrechtelijke deskundigheid dienen in de beroepscommissie vertegenwoordigd te zijn. In de samenstelling van de beroepscommissie wordt gestreefd naar een evenredige verdeling van mannen en vrouwen, maar in geval van een oneven aantal verdient het de voorkeur meer vrouwen dan mannen te hebben.

lid 3. De leden van de commissie worden benoemd door deputaten Seksueel Misbruik in Kerkelijke Relaties resp. de Commissie Meldpunt Seksueel Misbruik. Benoeming van de commissieleden geldt voor drie jaar. Herbenoeming is maximaal viermaal mogelijk. De zittingsduur van een lid dat is benoemd op een tussentijds opengevallen plaats, is gelijk aan de duur van de resterende zittingsperiode van het lid in wiens plaats de benoeming plaatsvindt. De Commissie kan een benoeming om dringende redenen tussentijds beëindigen.

lid 4. Leden van de beroepscommissie kunnen geen lid zijn geweest van de klachtencommissie die de zaak in eerste aanleg heeft behandeld.

Artikel 5 Bevoegdheid en taak beroepscommissie

lid 1. De beroepscommissie is bevoegd kennis te nemen van een beroepschrift indien appelland voldoet aan de begrippenomschrijvingen in artikel 1.

lid 2. De beroepscommissie heeft tot taak:

- bij haar binnengekomen beroepsschriften te beoordelen op ontvankelijkheid (zie art. 8)
- bij haar binnengekomen beroepsschriften te beoordelen op gegrondheid
- de kerkenraad van haar oordeel op de hoogte te stellen en met advies terzake te dienen.

lid 3. De beroepscommissie kan zich laten bijstaan door externe adviseurs, zonodig uit andere kerkgenootschappen.

lid 4. De beroepscommissie is bevoegd partijen op te roepen teneinde te worden gehoord.

lid 5. De beroepscommissie is bevoegd getuigen of andere deskundigen op te roepen teneinde te worden gehoord.

lid 6. De beroepscommissie kan de klachtencommissie verzoeken om toezending van het dossier.

Artikel 6 Geheimhouding

De leden van de beroepscommissie en eventuele geraadpleegde deskundigen zijn verplicht geheimhouding te betrachten ten aanzien van alles wat zij in het kader van een beroep te weten zijn gekomen en waarvan zij de vertrouwelijkheid hebben moeten begrijpen.

Artikel 7 Faciliteiten

lid 1. De kosten gemaakt voor bevordering van de deskundigheid van de leden van beroepscommissie komen ten laste van de gezamenlijke kerken waarvan de beroepscommissie deel uitmaakt.

lid 2. De kosten voor de behandeling van het beroep komen voor rekening van de gezamenlijke kerken waarvan de gemeente waar de situatie van de klacht zich heeft voorgedaan deel uitmaakt.

Procedure

Artikel 8 Ontvankelijkheid van het beroep

lid 1. Het beroepschrift dient binnen twee weken na datum verzending van de uitspraak van de klachtencommissie te zijn ontvangen door de beroepscommissie.

lid 2. Het beroepschrift wordt schriftelijk ingediend bij de beroepscommissie.

lid 3. Het beroepschrift bevat naast de naam van indiener(s) en een dagtekening een gemotiveerde omschrijving van gronden voor de indiening van het beroep.

Artikel 9 Intrekken

Appelland kan zijn beroep intrekken, tenzij het onderzoek is afgesloten (met de laatste verkrijging van informatie/hoorzitting) en de zaak op uitspraak wacht.

Artikel 10 Procedure behandeling in beroep

lid 1. De beroepscommissie bevestigt appelland binnen een week schriftelijk de ontvangst van het beroep, informeert appelland over de werkwijze van de commissie en wijst voor zover nog nodig op de mogelijkheid een vertrouwenspersoon in te schakelen.

lid 2. De beroepscommissie onderzoekt of appelland ontvankelijk is in zijn beroep. Zij informeert appelland uiterlijk binnen twee weken na ontvangst van het beroepschrift. Indien appelland niet ontvankelijk wordt verklaard, dient de beroepscommissie deze beslissing te motiveren.

lid 3. Indien appelland ontvankelijk wordt verklaard in zijn beroep, wordt het beroepschrift zo spoedig mogelijk, uiterlijk binnen twee weken na ontvangst van het beroepschrift, aan de wederpartij toegezonden. De beroepscommissie informeert over de werkwijze van de commissie en de mogelijkheid een vertrouwenspersoon in te schakelen. Tevens stelt de beroepscommissie de wederpartij in de gelegenheid binnen twee weken een verweerschrift in te dienen.

lid 4. Indien appelland ontvankelijk wordt verklaard in zijn beroep, wordt de betrokken kerkenraad binnen een week, na de beslissing omtrent de ontvankelijkheid, vertrouwelijk geïnformeerd over het feit dat er in de betrokken zaak beroep is aangetekend.

lid 5. Indien het beroepschrift is ingediend door een minderjarige zonder medeweten (van één) van de ouders, zal de beroepscommissie met de desbetreffende minderjarige overleggen om alsnog (één van) de ouders van de indiening van het beroepschrift op de hoogte te stellen. De beroepscommissie zal geen contacten met de ouders onderhouden zonder de uitdrukkelijke toestemming van de minderjarige.

lid 6. Van voormelde termijnen kan door de beroepscommissie op verzoek van partijen en/of het belang van het onderzoek worden afgeweken.

Artikel 11 Beoordelingsgrond

lid 1. De beroepscommissie beoordeelt de klachten op basis van redelijke aannemelijkheid. In zoverre seksueel misbruik in redelijkheid aannemelijk kan worden geacht, wordt de klacht gegrond verklaard.

lid 2. Behalve directe getuigen of bewijsmateriaal kunnen hierbij onder meer in beschouwing genomen worden:

- consistentie in de afgelegde verklaringen;
- de auditu verklaringen;
- verklaringen van (getuige-)deskundigen;
- stukken die over de direct betrokken personen gaan.

Artikel 12 Hoorzittingen

lid 1. De beroepscommissie bepaalt binnen vier weken na ontvangst van het beroepschrift de datum en de plaats(en) waar klager en aangeklaagde door de beroepscommissie zullen worden gehoord. De hoorzittingen vinden in beginsel plaats binnen acht weken na de beslissing omtrent de ontvankelijkheid.

lid 2. De beroepscommissie zendt klager en aangeklaagde minstens tien dagen (inclusief zon- en feestdagen) voor de hoorzitting een oproep.

lid 3. Wraking:

- a. elk van partijen kan een of meer leden van de beroepscommissie wraken op grond van feiten of omstandigheden waardoor de onpartijdigheid van de beroepscommissie schade zou kunnen lijden;
- b. het verzoek dient schriftelijk (tijdens de hoorzitting; eventueel mondeling) en gemotiveerd bij de klachtencommissie te worden ingediend. Het verzoek dient zo spoedig mogelijk nadat de feiten en omstandigheden bekend zijn geworden te worden gedaan. Nadat het onderzoek is afgesloten (met de laatste verkrijging van informatie/hoorzitting) en de zaak op uitspraak wacht, kan geen verzoek tot wraking meer worden ingediend.
- c. berust(en) het betreffende lid/de betreffende leden in de wraking, dan wordt/worden het lid/de leden vervangen en wordt een nieuwe zitting bepaald. Berust/berusten het lid/de leden niet in de wraking, dan wordt het wrakingsverzoek behandeld door een speciaal daarvoor samen te stellen wrakingscommissie van 3 leden uit de deskundigenpoule, die hiertoe worden gevraagd door de centrale voorzitter van de poule.
- d. er is geen beroep mogelijk tegen beslissing van de wrakingscommissie

lid 4. Tot zeven dagen (inclusief zon- en feestdagen) voor de hoorzitting kunnen partijen nadere stukken indienen. De secretaris zendt deze door aan de andere partij.

lid 5. De hoorzittingen zijn besloten.

lid 6. Klager en aangeklaagde worden eerst buiten elkaars aanwezigheid gehoord en zo mogelijk – indien de situatie dat toelaat – daarna in elkaars aanwezigheid. Klager wordt als eerste gehoord.

lid 7. Van ieder hoorgesprek wordt een – zakelijk – verslag gemaakt, ondertekend door voorzitter en secretaris van de beroepscommissie. Het verslag wordt zowel de klager als de aangeklaagde toegezonden. Indien appelland en de wederpartij buiten elkaars aanwezigheid zijn gehoord worden zij in de gelegenheid gesteld schriftelijk op de toegezonden verslaglegging te reageren. De beroepscommissie kan na verkregen toestemming ten behoeve van de verslaglegging gebruikmaken van opnameapparatuur. De inhoud van het verslag is voor verantwoording van de beroepscommissie.

Artikel 13 Informatie door de beroepscommissie

Appelland en de wederpartij worden gelijkelijk geïnformeerd door de beroepscommissie.

Het dossier van de beroepscommissie, bevattende alle extern toegevoegde stukken, kan desgewenst door klager en aangeklaagde worden ingezien.

Artikel 14 Beoordeling beroep en verdere afdoening

lid 1. De commissie doet zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk tien weken na de laatste hoorzitting, uitspraak omtrent de gegrondheid van het beroepschrift.

lid 2. Acht de beroepscommissie het beroep ongegrond, dan deelt zij dit gemotiveerd schriftelijk mee aan appelland, de wederpartij en de kerkenraad.

lid 3. Acht de beroepscommissie het beroep gegrond, dan deelt zij dit, onder overlegging van een samenvatting van het beroepschrift en de bevindingen tijdens het onderzoek, gemotiveerd schriftelijk mee, en - in geval van een advies voor afdoening - onder toevoeging van dat advies, aan appelland, de wederpartij en de kerkenraad van de gemeente waartoe de aangeklaagde behoort of, in voorkomende gevallen, de gemeente waar het misbruik zich heeft voorgedaan. Het oordeel van de beroepscommissie over de gegrondheid van het beroep is bindend voor de kerkenraad⁴.

lid 4. Indien de beroepscommissie behalve een uitspraak over de gegrondheid van tevens een advies uitbrengt met betrekking tot de verdere afdoening, zal zij zoveel mogelijk aansluiting zoeken bij de Kerkorde respectievelijk het Akkoord van Samenleven aangegeven tuchtmaatregelen.

Artikel 15 Acute situaties

In acute situaties dienen door de desbetreffende kerkenraad, in overleg met de beroepscommissie, vóór of hangende het onderzoek, zonodig voorlopige maatregelen getroffen te worden.

Artikel 16 Beslissing kerkenraad

De kerkenraad van de gemeente waartoe de aangeklaagde behoort, beslist binnen vier weken na datum verzending van de uitspraak door de beroepscommissie.

Artikel 17 Archivering

De op de beroepen betrekking hebbende stukken zullen tot tien jaar na ontvangst van het beroep in het archief van de beroepscommissie bewaard worden.

⁴ In de Nederlands Gereformeerde Kerken heeft de uitspraak van de beroepscommissie kerkrechtelijk de status van advies.

Artikel 18 Verantwoording

De beroepscommissie legt driejaarlijks verantwoording af van haar werkzaamheden aan de Synode respectievelijk de Landelijke Vergadering.

Artikel 19 Overgangsbepaling

De beroepscommissie is bevoegd kennis te nemen van beroepschriften over feiten (complexen) die vóór de inwerkingtreding van deze beroepsregeling hebben plaatsgevonden.

BIJLAGE 88

Artikel 200

Rapport 6 van commissie 3 inzake commissie seksueel misbruik**Naamgeving**

Wat betreft de naamgeving is de oude naam vervangen door commissie seksueel misbruik. In de titel van het rapport was per abuis de oude naam blijven staan.

Inleidend

Uw commissie heeft met veel waardering kennisgenomen van het rapport van de deze commissie. We beseffen de grote noodzaak van de commissie seksueel misbruik en zijn dankbaar voor het goede functioneren ervan, zoals de jaarverslagen en de GS-rapportage is aangegeven.

Uw commissie is blij dat de nieuwe interkerkelijke structuur tot stand gekomen is, waarbij de CGK samenwerken met de NGK, de GKv HHK en de vGKN. Daarmee is een goed netwerk van deskundigheid, veiligheid en onafhankelijkheid gerealiseerd. De structuur, zoals vermeld in de bijlage van het rapport, is reeds vastgesteld. Uw commissie heeft deze daarom ook voor kennisgeving aangenomen.

Verantwoordelijkheid en financiën

Zowel uw commissie als commissie 6 (financiën) is tussentijds op de hoogte gesteld van de wijzigingen in de *verantwoordelijkheden*. De commissie seksueel misbruik valt namelijk niet meer onder deputaten diaconaat, zoals dat bij de voormalige klachtencommissie wel het geval was. Ze valt nu rechtstreeks onder de generale synode. Wat betreft *financiën* is het nodig de bijdrage van € 0,12 naar € 0,14 per lid per jaar verhogen. Uw commissie steunt dit voorstel op inhoudelijk gronden, maar beseft dat het de verantwoordelijkheid van commissie 6 is om hierover te rapporteren naar de generale synode.

Aanvulling aan het rapport

Ter aanvulling op het rapport vermelden we dat in het reeds verschenen jaarverslag over 2015 gemeld is dat er 42 maal advies is in gewonnen bij het Meldpunt.

Machtiging

Vanuit de commissie seksueel misbruik is buiten de rapportage de wens geuit *'dat de commissie seksueel misbruik gemachtigd wordt om besluiten te nemen waarbij zij betrokken is (denk aan het Meldpunt, de klachtenregeling, enz.) en waarvan het te nadelig voor het functioneren zou zijn als daar onnodig lang mee gewacht wordt (lees: tot de volgende GS).'*

Als achterliggende reden voor dit voorstel is daarbij opgemerkt: *'We werken op allerlei terreinen samen met andere (commissies van) kerkgenootschappen en soms vraagt de (actuele) praktijk om aanpassing van afspraken / regelingen.'*

Uw commissie ondersteunt dit voorstel, omdat dit de werkbaarheid van dit belangrijke werk blijvend waarborgt.

Uw commissie stelt voor de volgende besluiten te nemen:

1. de handelingen van de commissie seksueel misbruik onder dank goed te keuren;
2. uit te spreken dat de volgende taken aan de commissie seksueel misbruik zijn toevertrouwd:
 - a. participeren in het Samenwerkingsverband seksueel misbruik in kerkelijke relaties (SSMKR);
 - b. het gezamenlijk met de andere partners behandelen van klachten inzake seksueel misbruik in kerkelijke relaties;
 - c. het ontwikkelen van beleid en het onderhouden van de reglementen rond de klachtafhandeling;
 - d. Het doen functioneren, faciliteren en bewaken van de kwaliteit van het gemeenschappelijk Meldpunt Seksueel Misbruik in Kerkelijke relaties teneinde
 - (a) betrokkenen bij seksueel misbruik op te vangen en te begeleiden;
 - (b) (interne) vertrouwenspersonen toe te rusten;
 - (c) kerkenraden te ondersteunen met behulp van gemeentebegleiters;
 - (d) preventieactiviteiten te ontwikkelen;
 - e. het binnen onze kerken stimuleren van activiteiten die de preventie van seksueel misbruik in kerkelijke relaties bevorderen zoals bijvoorbeeld het onder de aandacht brengen van de toepasbaarheid van de beroepscode op de omgang met social media;
3. goedkeuring te verlenen aan het voorstel dat alle leden van de vroegere klachtencommissie deel uitmaken van de pool van deskundigen waaruit in voorkomende gevallen een behandelcommissie en eventueel een beroepscommissie kan worden samengesteld;
4. de adviserende leden van de vroegere klachtencommissie met dank te ontheffen van hun taak;
5. goedkeuring te verlenen aan het voorstel dat voorzitter ds. P.J. den Hertog, vicevoorzitter drs. A. Heijstek en secretaris mw.dr. A.W. Westerveld van de vroegere klachtencommissie inzake misbruik van pastorale en andere gezagsrelaties, alsmede de bestuurder van het Meldpunt, mw. S. Rustenburg-van de Poppe, de commissie seksueel misbruik vormen.

A. van de Bovekamp, rapporteur

BIJLAGE 89

Artikel 201

Rapport commissie landelijke kerkendag**1. Inleiding**

Nadat de GS 2010 een commissie landelijke kerkendag ingesteld heeft, is er in 2012 de eerste CGK-kerkendag georganiseerd. Na de bespreking van het verslag op de GS 2013 is er in 2014 een tweede kerkendag georganiseerd, en inmiddels zijn de voorbereiding voor de derde kerkendag in volle gang.

2. Bemensing van de commissie

Na de generale synode 2013 is de samenstelling van de commissie gewijzigd. De predikanten P.D.J. Buijs, C.J. Droger en A. Hilbers en br. J. Lokhorst zijn na het organiseren en evalueren van de kerkendag 2012 gestopt. Na de kerkendag 2012 zijn de volgende personen in de commissie (her)benoemd: drs. W. de Bruin (Purmerend), drs. G.L. Fokkema-van Drongelen (Eemdijk), E.M. de Graaf AA (Nunspeet), ds. H. Jonkman (Dronten), ds. H.K. Sok (Opperdoes), zr. E. Spiering-de Hek (Utrecht-West).

Ds. H. Jonkman is na de organisatie en evaluatie van de kerkendag 2014 met zijn commissiewerk gestopt; er wordt op het moment van schrijven nog gezocht naar een nieuw commissielid. Ds. H.K. Sok fungeert als voorzitter, zr. G.L. Fokkema-van Drongelen als secretaris.

3. Verslag kerkendag 2014

Op 30 mei 2014 is de 2^e landelijke kerkendag georganiseerd. Het thema was 'over en weer'. Het programma bevatte een gezamenlijke opening en sluiting, twee workshoprondes en veel tijd en ruimte voor ontmoeting. Ds. M. Visser, voorzitter deputaten diaconaat, hield in het ochtendprogramma een meditatie. Een drietal deputaatschappen presenteerden zich tijdens de twee workshoprondes: diaconaat, pastoraat in de gezondheidszorg en kerk & Israël. Ook aan de kinderen is goed gedacht: oppas voor de allerkleinsten en een feestelijk kinderprogramma gedurende de workshops. Voor de jeugd 12+ organiseerden de jeugdbonden twee workshops: de eerste was gericht op het gesprek, de tweede was een actief programma in samenwerking met de Reddingsbrigade.

De kerkendag vond opnieuw plaats op Urk, in het kerkgebouw De Ark, het Pieter Zandt en de naastgelegen sporthal De Vlechttuinen.

Op de kerkendag is de landelijke actie voor waterputten in Haïti afgerond. Totaal heeft de actie € 20.896,- opgebracht.

Evaluatie

Er is een goede evaluatievergadering geweest met de Urkercommissie. Zij heeft ook dit jaar de praktische zaken zoals catering e.d. voor haar rekening genomen. De punten die van belang zijn voor een volgende kerkendag zijn hieronder opgenomen.

We zijn dankbaar voor het algehele verloop van deze kerkendag. De opkomst was vergelijkbaar met 2012: zo'n 1200 personen. Wat de algehele organisatie betreft, is de commissie tevreden over het verloop.

De gebouwen en locatie voldoen uitstekend. Vanuit de Urkercommissie is wel het verzoek gekomen om voortaan in de oneven jaren de kerkendag te organiseren. Dit omdat er dan geen overlap is met de Visserijdagen.

De opkomst van de jeugd viel erg tegen. We vragen ons af of er een volgende kerkendag een speciaal jeugdprogramma aangeboden moet worden.

De workshops en het kinderprogramma zijn goed bezocht. De reacties van de bezoekers waren zeer positief.

De catering was beter geregeld dan in 2012. Dit kwam mede doordat een deel van de catering uitbesteed was. Hierdoor is er minder winst gemaakt dan in 2012. De Urkercommissie is zelf tevreden, maar geeft aan dat ze in de oneven jaren de catering zelf kunnen regelen.

De markt mag een volgende keer wel wat beter gevuld zijn. Omdat het lastig is om de markt gevuld te krijgen met Urkers vanwege een grote bazaar in die periode, moeten we daarvoor breder kijken.

Er is veel aandacht besteed aan de pr via de eigen website, sociale media, kerkelijke bladen en de plaatselijke gemeenten. Dit is onmisbaar om de dag onder de aandacht van de mensen te krijgen.

4. Voorbereidingen kerkendag 2017

Na overleg met het curatorium en de TUA zijn we voornemens om niet in 2016 maar in 2017 de volgende kerkendag te organiseren, op 26 mei (de vrijdag na Hemelvaartsdag). De eerste reden hiervoor was dat de Urkercommissie aangegeven had de oneven jaren prettiger te vinden omdat de dag dan niet gelijktijdig met de visserijdagen valt. Inmiddels hebben we begrepen dat ook de visserijdagen verzet zijn en dus eveneens in 2017 plaatsvinden. Toch heeft de Urkercommissie wel weer aangegeven mee te willen werken. Het is namelijk lastig gebleken om een andere locatie te vinden die aan alle eisen voldoet. Bijkomend voordeel van 2017 is dat in dit jaar onze kerken 125 jaar bestaan. Het programma van de dag zal daarom gericht zijn op '125 jaar CGK - verleden, heden, toekomst'. Het programma wordt vernieuwd: meer keuzemogelijkheden in nog interactievere workshops. Opnieuw worden verschillende deputaatschappen betrokken bij de dag: deputaten eenheid en deputaten kerkelijke archieven verzorgen een onderdeel van het programma. Daarnaast worden er ook workshops opgezet die niet gekoppeld zijn aan een deputaatschap. Omdat niet alle deputaatschappen zich lenen voor een workshop, willen we proberen om deze deputaten op een andere manier op de kerkendag een plaats te geven. Op de concrete invulling daarvan bezinnen we ons nog. Een optie is om deputaatschappen de mogelijkheid te bieden zich met een informatietafel te presenteren. Vanwege de lage opkomst van jongeren de vorige keer zal er geen apart jongerenprogramma aangeboden worden, wel zal er in de andere workshops nadrukkelijk ook ruimte zijn voor jongere deelnemers. Een passend kinderprogramma wordt weer aangeboden, evenals de oppas. Ook de muzikale omlijsting van de dag zal goed verzorgd worden. Er zal opnieuw een landelijke actie gestart worden die op de kerkendag afgerond wordt. Het doel voor deze actie wordt in overleg met deputaten evangelisatie en deputaten diaconaat vastgesteld.

5. Financieel

In financieel opzicht hebben we de kerkendag 2014 afgesloten met een tekort van € 1.700. De eerste kerkendag in 2012 is destijds afgesloten met een batig saldo van € 1.941. Voor een cijfermatige opstelling verwijzen wij u naar de bijlage.

De belangrijkste oorzaak is het wegvallen van de 'catering-opbrengsten Urk'. Als gevolg van de visserijdagen hebben externe/commerciële partijen de catering verzorgd waardoor de opbrengst daarvan niet ten gunste van de kerkendag is gekomen. Tevens is, in tegenstelling tot de kerkendag 2012, de gehele opbrengst van de ochtendcollecte naar het landelijk project gegaan. In 2014 was alleen de middagcollecte ter bestrijding van de onkosten. Voor de kerkendag 2017 zal de commissie nader bezien hoe we de dag toch zoveel als mogelijk zelfstandig kostendekkend kunnen krijgen.

CGK-Kerkendag – Staat van baten en lasten

Opbrengsten	2014 werkelijk €	2014 begroot €	2012 werkelijk €
Sponsoring	850	-	600
Collecte	1.322	2.000	2.470
Opbrengst Urk	105	3.000	3.700
Totaal opbrengsten	2.277	5.000	6.770
Kosten			
Website/Drukwerk/Folders	1.178	1.000	1.315
Installaties (Bakker records)	140	150	149
Huur Pieter Zandt	162	150	143
Huur kerkgebouw De Ark	600	600	500
Huur sporthal De Vlechttuinen	525	600	500
Overige kosten (incl. reis en verblijf)	1.372	2.500	2.222
Totaal kosten	3.977	5.000	4.829
Resultaat	- 1.700	-	1.941

6. Voorstellen

Uw commissie stelt u het volgende voor:

1. de handelingen van de commissie goed te keuren;
2. de kerkendag in 2017 en daarna eens in de twee jaar te laten organiseren, steeds in het jaar waarin er geen TUA-dag wordt gehouden;
3. het primaat van de deputaatschappen in de workshops/het programma los te laten en de deputaatschappen op een andere manier te betrekken bij de kerkendag;
4. om de jeugdbonden niet bij de organisatie van elke kerkendag te betrekken, maar wel nadrukkelijk aandacht te hebben voor de jeugd in het programma;
5. de vaste commissie te laten bestaan uit zes mensen, die onderdelen van het programma uit handen kunnen geven aan de deputaatschappen;
6. opnieuw een budget voor de organisatie van de kerkendag beschikbaar te stellen.

ds. H.K. Sok, voorzitter

zr. G.L. Fokkema-van Drongelen, secretaris

BIJLAGE 90

Artikel 201

Rapport 8 van commissie 1 inzake commissie landelijke kerkendag

Uw commissie heeft met belangstelling kennisgenomen van het verslag van de werkzaamheden van de commissie landelijke kerkendag. Het verslag betreft met name de terugblik op de kerkendag 2014 en de voorbereidingen voor de kerkendag 2017.

De commissie landelijke kerkendag is tevreden over de locatie en de medewerking van de Urker commissie in de organisatie van de dag. Dat de keus voor de volgende kerkendag opnieuw op Urk is gevallen kan uw commissie dan ook begrijpen. Ook kan uw commissie overnemen dat de kerkendag in 2017 zal plaatsvinden, om zo de link te leggen met de herdenking van 125 jaar CGK. Twee punten van zorg betreffen met name de opkomst van jongeren en de financiële component. Over deze en andere zaken heeft uw commissie bij de commissie landelijke kerkendag navraag gedaan.

Uw commissie heeft de vraag gesteld of er niet meer aan sponsoring gedaan kan worden? En waarom heeft de sponsoring zo weinig opgebracht? De commissie landelijke kerkendag meldt dat zij weinig respons heeft ontvangen op de oproep aan kerkenraden om hen te informeren over bedrijven uit hun gemeente, die voor sponsoring benaderd zouden kunnen worden. De commissie landelijke kerkendag zal voor 2017 de oproep opnieuw doen uitgaan, maar daarnaast zoekt ze zelf ook gericht naar sponsors voor bijvoorbeeld de catering en het drukwerk

Uw commissie vroeg of men kon aangeven hoe de samenstelling was van de bezoekers, qua leeftijd en kerkelijke breedte?

De commissie landelijke kerkendag heeft de indruk dat de tweede kerkendag iets minder 'breed' bezocht is dan de eerste. Zij zoekt naar een programma dat geschikt is voor ons volledige kerkverband en alle leeftijden, maar dat blijkt in de praktijk toch lastig te zijn, tenminste om de mensen uit de volledige breedte ervoor te motiveren. Het zijn betrokken CGK'ers die op de dag zijn afgekomen. Wel kwamen de mensen uit het hele land - afstand speelde dus voor hen die echt willen geen rol. Het kinderprogramma was heel goed bezocht, er waren dus ook veel jonge ouders aanwezig. Het enige 'gat' in leeftijd wat werd opgemerkt betreft de jongeren. Dat blijkt echter bij vergelijkbare landelijke dagen een heel lastig te bereiken doelgroep. De opkomst lag net als in 2012 rond de 1200 deelnemers.

Uw commissie heeft aan de commissie landelijke kerkendag de vraag voorgelegd hoe zij de jongeren toch willen betrekken bij het programma, terwijl er niet een afzonderlijk onderdeel voor de jongeren zal worden aangeboden?

In antwoord op deze vraag gaf de commissie landelijke kerkendag aan dat de aanwezige jongeren wel geïnteresseerd zijn en dan ook wel graag een andere workshop van bijvoorbeeld zending willen bezoeken. De jongeren die er waren gaven zelf aan dat een apart jongerenprogramma voor hen niet per se hoeft. Die reactie en het lage aantal jongeren dat aanwezig was, heeft de commissie landelijke kerkendag doen besluiten geen apart jongerenprogramma meer aan te bieden. Dit is ook overlegd met de jeugdbonden en zij vonden dit prima. Wel wordt er zorg voor gedragen dat (een deel van) de workshops ook echt heel geschikt is voor jongeren. Er zal een oproep uitgaan speciaal naar de predikanten om hun jeugd te activeren om (met een vereniging) de kerkendag te bezoeken. Verder zal er via de jeugdbonden ook ingezet worden op pr om juist de jongeren te bereiken. En ook bij de actie kunnen zij natuurlijk betrokken worden. Wat betreft de invulling van de workshops, heeft uw commissie de vraag gesteld hoe zij gerelateerd zijn aan het kerkelijk leven?

Hierop werd geantwoord dat het thema van deze kerkendag is 'Breng ons samen - 125 jaar CGK: terugblikken en vooruitzien'. De workshops die worden aangeboden zijn uiteraard allemaal gerelateerd aan dit onderwerp. Op de a.s. kerkendag worden deputaten eenheid en deputaten kerkelijke archieven erbij betrokken. Verder zullen de volgende workshops worden aangeboden (werktitels): *interview* met predikanten uit verschillende kerken die op CGK-kansels voorgaan (dep. eenheid) - *expositie* over 125 jaar CGK (dep. kerkelijke archieven) - *forum* met 6 CGK'ers over de (toekomst van de) CGK - *bouw mee aan de kerk van de toekomst*, interactieve workshop met vragen rondom je eigen plek binnen de kerk - spreek zoveel mogelijk CGK'ers, *speeddaten*: aan de hand van enkele vragen spreek je 5 minuten met 1 persoon, en daarna weer met een volgende, enz. In twee rondes kunnen mensen uit 4 van deze workshops kiezen (nr. 4 en 5 worden beide één keer gegeven).

De commissie landelijke kerkendag bezint zich nog op de vraag hoe na deze kerkendag andere deputaatschappen die nog niet aan de beurt zijn geweest een plek kunnen krijgen. Dat kan wat hen betreft ook op een andere manier dan in een workshop.

Uw commissie stelt de generale synode voor als volgt te besluiten:

1. De commissie landelijke kerkendag te danken voor de uitgevoerde werkzaamheden en de handelingen van de commissie goed te keuren;
2. de presentatie en inbreng van deputaatschappen op onderscheiden wijze te betrekken bij het programma van de kerkendag;
3. de commissie op te dragen nadrukkelijk aandacht te hebben voor de jeugd in het programma;
4. de vaste commissie te laten bestaan uit zes mensen, die onderdelen van het programma uit kunnen laten voeren door de deputaatschappen;
5. opnieuw een budget voor de organisatie van de kerkendag beschikbaar te stellen.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 91

Artikel 205, 226, 228, 229, 234, 235, 280, 290, 295

Rapport deputaten financiële zaken

Aan de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.

Ingevolge artikel 50 K.O. (bijlage 36 sub. 8) doen wij u hierbij ons rapport toekomen aangaande onze werkzaamheden over de periode 2013 tot medio 2016.

1. Deputaatschap financiële zaken (DFZ)

1.1 Samenstelling en taakverdeling:

Door de generale synode Urk-Maranatha/Nunspeet 2013 werden tot leden van het deputaatschap benoemd:

Drs. M. Hoefnagel RA	Zandplaat 23	8321 LM Urk
J.L. Kooij	Weerdestein 389	6714 CR Ede
R.L. Poot	Veenmos 29	2914 XG Nieuwerkerk a/d IJssel
Mr. P. Raven	Hof van Halenweg 2-78	9414 AG Hooghalen
A. van Veenhuisen	Havikstraat 42	3882 JH Putten
G.A. Werkman RA	Arnhemseweg 343	7333 NG Apeldoorn

De generale synode benoemde br. A. van Veenhuisen tot voorzitter.
De aandachtsvelden van de deputaten waren in de afgelopen periode als volgt verdeeld:

<i>Kas</i>	<i>Behandelaar</i>
Buitenlandse zending	G.A. Werkman
De Wekker	Mr. P. Raven
Diaconaat	R.L. Poot
Emeritikas	Drs. M. Hoefnagel
Evangelisatie	A. van Veenhuisen
Geestelijke verzorging varenden	J.L. Kooij
Kerk en Israël	Mr. P. Raven
Kerkjeugd en onderwijs	Mr. P. Raven
Landelijk kerkelijk bureau	J.L. Kooij
Onderlinge bijstand en advies	Drs. M. Hoefnagel
Pastoraat in de gezondheidszorg	Drs. G.A. Werkman
Quaestor generale synode	Drs. M. Hoefnagel
Studie- en stimuleringsfonds	Drs. G.A. Werkman
Theologische Universiteit Apeldoorn	Drs. G.A. Werkman
Traktementen/emolumenten predikanten	Drs. M. Hoefnagel / A. van Veenhuisen
Jaarboek	A. van Veenhuisen

1.2 Vergaderingen en onderlinge communicatie

In de afgelopen periode vonden de vergaderingen van ons deputaatschap plaats ten kantore resp. ten huize van diverse deputaten, verspreid over het land. De vergaderingen werden goed bezocht, veel deputaten waren op de vergadering aanwezig.

1.3 Werkzaamheden en adviezen

Onze werkzaamheden werden uitgevoerd conform de voor ons geldende instructie conform artikel 50 K.O. (bijlage 36). Hieronder volgt een aantal onderwerpen die naast de gebruikelijke zaken m.b.t. de jaarrekeningen en de begrotingen onze aandacht hebben gevraagd in de afgelopen periode. Tevens rapporteren wij hier omtrent de aan ons gevraagde werkzaamheden conform de opdracht van de generale synode 2013.

1.3.1 Vragen en adviezen

Ook in de afgelopen periode werd ons veelvuldig advies gevraagd aangaande diverse financiële aangelegenheden door kerkenraden, commissies van beheer, predikanten en andere deputaatschappen.

1.3.2 Verdeling afdrachten

Als DFZ hebben wij de generale synode 2013 geadviseerd een commissie te benoemen die bij de volgende synode met een concreet voorstel komt met betrekking tot de verdeling van de afdrachten kerkelijke kassen over doopleden en belijdende leden. De synode gaf ons die opdracht, om studie te doen naar de vraag of de heffing van afdrachten kerkelijke kassen over de leden anders verdeeld kan worden en hiervoor alternatieven te ontwikkelen.

Aanleiding voor de opdracht was de grote verscheidenheid in samenstelling van belijdende leden en doopleden per gemeente. Hierdoor worden met de huidige systematiek gemeenten met relatief veel jongeren naar verhouding voor veel hogere bedragen aangeslagen voor kerkelijke kassen dan gemeenten met veel belijdende leden die meer draagkracht hebben. Het gemiddeld inkomen/draagkracht van een belijdend lid is tenslotte vele malen hoger dan het gemiddeld inkomen van een dooplid.

Bij de uitwerking van onze opdracht hebben wij de gevolgen van een gewijzigde systematiek per gemeente in kaart gebracht om te beoordelen hoe groot die gevolgen zouden zijn. Als bron voor ons onderzoek en de gehanteerde aantallen is gebruik gemaakt van het Jaarboek 2015 van de Chr. Ger. Kerken in Nederland. Deze aantallen zijn 45.133 belijdende leden en 28.017 doopleden.

Bij een totaal aantal leden van 73.150 is de opbrengst van de kerkelijke kassen ca. € 4.700.000 waarbij ieder belijdend- en dooplid de volledige omslag betaalt van € 64,45. Daarbij wordt in de huidige systematiek 61,7% opgebracht door de belijdende leden en 38,3% door de doopleden.

Er zijn veel manieren om een herverdeling te berekenen. Te denken valt aan het alleen betalen door de belijdende leden, een verdeling over pastorale eenheden of een verdeling op basis van een bepaalde leeftijd (bijvoorbeeld boven de 21 jaar). Daarvoor zijn niet alle gegevens bekend bij het landelijk kerkelijk bureau. Wij adviseren de synode dan ook om die gegevens in de toekomst te verzamelen rekening houdend met de regels op de privacy.

Wij hebben bij ons verdere onderzoek ons beperkt tot de beschikbare gegevens en een drietal opties uitgewerkt:

0. huidige verdeling (belijdend lid €64,45 dooplid €64,45);
1. alleen de belijdende leden dragen af (€104,46 per belijdend lid);
2. belijdende leden tweemaal zoveel als doopleden (belijdend lid €79,72 dooplid €39,86);
3. doopleden dragen niet meer af voor de emeritikas (belijdend lid €83,08 dooplid €34,45).

De laatste optie hebben wij wel uitgewerkt, maar dat is de meest onaantrekkelijke optie. Deze verdeling is, zo schatten wij in, lastig uit te leggen en deze optie is gezien de afbouw van de emeritikas bijdrage niet toekomstbestendig. In onze verdere analyse hebben we ons gericht op de opties 1 en 2 ten opzichte van de huidige systematiek.

In de opties hebben wij per gemeente uitgerekend wat de bijdrage aan afdrachten kerkelijke kassen is in de huidige systematiek en hoe de afdracht zou zijn conform de verdeling die is voorgesteld. Hierbij is van belang dat de gevolgen van de nieuwe verdeling verdedigbaar zijn en ook niet te zwaar worden voor kleinere vergrijzende gemeenten.

Optie 1 sluit het meest aan bij de draagkracht gedachte, maar dit geeft in sommige gevallen hele grote verschuivingen tussen individuele gemeenten. Bij 14 gemeenten stijgt of daalt de bijdrage met meer dan 20%, bij 50 gemeenten stijgt of daalt de bijdrage met 10% tot 20% van de afdrachten, bij 57 gemeenten stijgt of daalt dit met 5% tot 10% en bij de overige 60 ligt dit tussen de 0% en 5%.

Optie 2 is minder vergaand en heeft minder verstreckende gevolgen ten opzichte van de huidige methode. Bij 7 gemeenten stijgt of daalt de bijdrage met meer dan 10% van de afdrachten. Bij 36 gemeenten stijgt of daalt dit met 5% tot 10% en bij de overige 138 ligt dit tussen de 0% en 5%.

In een tabel geven wij dit als volgt weer:

wijziging afdracht	optie 1	optie 2
0% - 5%	60	138
5,1% - 10%	57	36
10,1% - 20%	50	7
20,1% - meer	14	-
Totaal gemeenten	181	181

Het advies van deputaten financiële zaken is dan ook om:

- voor de periode 2017–2019 optie 2 over te nemen. Daarin wordt nog niet geheel recht gedaan aan de wensen op het gebied van het draagkrachtbeginsel, maar is een stap in die richting totdat meer gegevens beschikbaar zijn binnen het landelijk kerkelijk bureau, die nodig zijn om hierin verdere stappen te ondernemen;
- DFZ de opdracht te geven om, in samenspraak met het LKB, voor de periode ingaande 2020 te onderzoeken en te adviseren of er betere criteria kunnen worden verkregen om wellicht tot een nog betere verdeling van de lasten te komen (zoals aantal pastorale eenheden of leeftijdsopbouw).

1.3.3 Financiële bijlage bij beroepsbrief

In bijlage 4 sluiten wij de thans geldende versie bij waarbij wij in cursief de door ons voorgestelde wijziging hebben aangegeven.

Wij vragen de synode deze tekst over te nemen. Voor het overige hebben wij geen reden de bijlage aan te passen.

1.3.4 Instructie jaarrekeningen

Mede naar aanleiding van de enorme fluctuaties in het resultaat in de komende periode een advies formuleren over de verwerking van de 1e aanschaf van beleggingen (in het bijzonder de obligaties). Hierover zijn geen onduidelijkheden, maar de richtlijnen liggen wel ver af van de in Nederland op dit moment gebruikelijke manier van verwerken. In onze adviezen in 2019 hopen we hierop terug te komen.

1.3.5 Effectenbeheer middels Beleggingsstatuut

Naar aanleiding van de enorme fluctuaties in het resultaat in het verleden van sommige deputaatschappen hebben wij de generale synode geadviseerd een algemeen beleggingsstatuut verplicht te stellen voor alle deputaatschappen met overtollige middelen. De synode 2013 gaf ons de opdracht tot het opstellen van één beleggingsstatuut dat voor alle deputaatschappen van toepassing wordt.

Een beleggingsstatuut is een document waarin wordt weergegeven welke eisen worden gesteld aan het proces van beleggen, de risicoperceptie en voorwaarden waaraan de beleggingen dienen te voldoen. Bij deputaten emeritikas, zending, OBeA en LKB fungeert in meer of mindere mate een statuut. Deze zijn onderling verschillend in zowel het proces, de risicoperceptie en eisen die aan beleggingen worden gesteld. In samenwerking met bovenstaande deputaten is in de afgelopen synodeperiode geprobeerd om tot 1 gelijkkluidend beleggingsstatuut te komen. Dit is nog onvoldoende gelukt, omdat er met deputaten OBeA nog verschil van inzicht bestaat. Dit is met name gericht op de beheersing van de geldmiddelen. In tegenstelling tot andere deputaten heeft dit deputaatschap haar geldmiddelen nog niet ondergebracht bij LKB.

Wij vragen de synode om DFZ de opdracht te geven om:

- te komen tot een centrale beleggingscommissie die voor alle deputaatschappen de beleggingen beheert en uitbesteedt aan een deskundige partner;
- in de komende periode te komen tot een definitief beleggingsstatuut voor alle deputaatschappen.

1.3.6 Procedures betalingsverkeer

Al een aantal jaren dringen wij aan op dusdanige procedures m.b.t. bank en betalingsverkeer dat zo min mogelijk risico wordt gelopen op onrechtmatige betalingen. De beste manier om deze risico's te verminderen is om het betalingsverkeer en de administratie ervan onder te brengen op het landelijk kerkelijk bureau en daar goede procedures te hanteren voor autorisatie van de betalingen. Voor de meeste deputaatschappen is dit reeds gerealiseerd, voor een aantal nog niet, nl. De Wekker en OBeA. Dat is spijtig omdat hierdoor het betalingsverkeer wordt versnipperd, meerdere rekeningen moeten worden aangehouden, meerdere procedures moeten worden opgesteld en nageleefd, hetgeen inefficiënt is voor zowel het betalingsverkeer als voor de controle daarop.

In april 2016 heeft OBeA reeds een wijziging ingevoerd voor de beheersing van het betalingsverkeer (een tweede handtekening die nodig is voor het doen van uitgaven). Dat vinden wij een goede zaak, maar bij De

Wekker is dit nog niet op deze wijze geregeld. Wij zijn met De Wekker hierover nog in gesprek om tot deze wijziging te komen, maar verzoeken de synode te besluiten om:

- alle deputaten aan te bevelen om hun betaalorganisatie te centraliseren bij LKB, zodat gekomen kan worden tot een centrale beheersing van de risico's van onrechtmatige betalingen;
- zorg te dragen voor een goede betaalprocedure bij LKB waar rekening wordt gehouden met de risico's van onrechtmatige betalingen.

1.3.7 *Communicatie omtrent bijdrage kerkelijke kassen naar de gemeente*

De synode gaf de opdracht aan DFZ wederom een folder uit te geven m.b.t. de afdrachten aan emeritikas en de kerkelijke kassen waarin aandacht moet worden geschonken aan de motivatie achter de hoogte van de afdracht. In het verleden is een aantal keren een (dure) folder gemaakt en verspreid. Er is destijds niet geconstateerd dat deze vorm van communicatie meer vruchten afwerpt dan een folder gemaakt in eigen beheer.

In afgelopen periode is door het LKB een mooi vormgegeven A4'tje gemaakt waarin informatie met betrekking tot alle kashoudende deputaatschappen aan onze leden werd gegeven, met mooie foto's en een totaaloverzicht van de af te dragen bedragen per lid. De informatie werd aangeleverd door de desbetreffende deputaatschappen. Dit A4-folder werd verzonden aan alle gemeenten om vervolgens uit te delen aan de leden. Deze vorm van communicatie met de leden is goed bevallen.

Wij willen de synode dan ook adviseren aan het LKB te vragen ook voor de komende periode zo'n document te maken en in december 2016 beschikbaar te stellen aan alle gemeenten. Hierin zal de bijdrage m.b.t. emeritikas niet als onderdeel van de kerkelijke kassen dienen te worden gecommuniceerd. Uiteraard dient deze bijdrage wel aan de worden bekendgemaakt als landelijke afdracht horend bij de personele verplichtingen.

1.3.8 *Communicatie van DFZ via de website van CGK*

Alle van belang zijnde onderwerpen van DFZ zijn te vinden op de site van onze kerken: www.cgk.nl. Wij zijn hierover zeer tevreden. In de toekomst zullen we het gebruik van de website verder intensiveren met meer actuele informatie en instructies.

1.3.9 *Traktementen en emolumenten predikanten*

Ieder jaar brengt DFZ een advies uit aan de kerkenraden. Voor de meest actuele versie verwijzen wij naar het advies van december 2015 voor de traktementen 2016 (zie bijlage 6).

Jaarlijks worden de traktementen aangepast met de stijging van het CBS-indexcijfer voor de CAO-lonen inclusief bijzondere beloningen sector Openbaar Bestuur (75) over de periode van 1 juli van het vorige jaar tot en met 30 juni van het lopende jaar. Recapitulerend bedroegen de aanpassingen van de traktementen voor het jaar 2014 +0,5%; 2015 +0,5%; 2016 +2,2%.

De traktementsschalen hadden steeds het karakter van minimumschalen voor gemeenten tot 400 leden. Per 100 leden meer (per predikantsplaats) adviseerden wij minimaal 3% boven de bedragen uit de betreffende schaal te betalen.

De generale synode 2013 is integraal akkoord gegaan met onze voorstellen en adviezen voor de emolumenten voor de predikanten voor de jaren 2014 t/m 2016 zoals deze zijn verwoord in bijlage 6a van ons rapport in 2013. Deze voorstellen betroffen voornamelijk:

- vergoeding voor de gemaakte kosten van een belastingadvies met een maximumvergoeding van € 300,00 (incl. BTW) per jaar (op declaratiebasis);
- preek-, trouw- en rouwdiensten van € 80,- verhogen naar € 90,- per dienst;
- het geven van catechese lessen verhogen van € 37,50 per (les)uur naar € 40,- per (les)uur;
- voor het afleggen van pastorale bezoeken het bedrag verhogen van € 37,50 per (bezoek)uur naar € 40,- per (bezoek)uur.

Wij hebben voor de jaren 2014 t/m 2016 jaarlijks de traktementenbrief verzonden (steeds in december van het jaar ervoor) met daarin de voorstellen m.b.t. de traktementen en de emolumenten conform deze besluiten.

Voor de aanpassingen van de kostenvergoedingen en overige emolumenten wordt ook gekeken naar de andere kerken om een zekere harmonisatie met andere kerken na te streven. Voor de komende jaren (2017 t/m 2019) zijn onze voorstellen m.b.t. de emolumenten als volgt:

- vergoedingen communicatiemiddelen : Vergoeding voor telefoon (vast en/of mobiel) en internet totaal € 40 euro per maand (€ 480 euro per jaar) (all-in);
- kosten voor nascholing ten dienste van de uitoefening van het ambt : de kosten voor nascholing worden vergoed op declaratiebasis tot maximaal €2.000 per 2 jaar.
- vergoeding reiskosten : De kosten die de predikant in zijn ambtsuitoefening voor vervoer maakt, worden door de gemeente vergoed. De vergoeding is afhankelijk van het gebruikte vervoermiddel. Openbaar vervoer volledige vergoeding, overige €0,29 per km;
- vergoedingen voor hulpdiensten (buiten eigen gemeente): Preekdiensten blijven € 90,-, Trouw- of rouwdienst of andere dienst die een bijzondere voorbereiding vergt wordt € 180,- per dienst. Het geven van catecheselessen € 45- per les/groep. Het afleggen van pastorale bezoeken € 45,- per bezoek.

1.3.10 *Generale synode*

Bij de controle van de jaarrekeningen 2015 kwam naar voren dat het gezien de huidige regelgeving voor accountants heel lastig is dat door de quaestor niet elk jaar een jaarrekening wordt opgesteld, maar door de quaestor slecht eenmaal in de drie jaar een rapport wordt opemaakt. De accountants kunnen bij een dergelijk rapport over drie jaren tegelijk geen accountantsverklaring afgeven.

Ons advies aan de synode is de quaestor te vragen m.i. van het jaar 2016 voortaan jaarlijks een jaarrekening te laten opmaken door het LKB en deze jaarlijks te laten controleren/ beoordelen door de aangestelde accountant.

1.3.11 *Partners in zending*

Vanwege het feit dat feitelijk er nog geen activiteiten in 2015 zijn ontplooid, behalve het voeren van overleg valt nog weinig over dit project te zeggen. De stortingen in 2014 (€ 150.000) uit de diverse deputaatschappen zijn op dit ogenblik niet zichtbaar in een jaarrekening. Overigens bedragen de uitgaven tot en met december 2015 slechts € 5.000 van de € 150.000.

Partners in zending is niet een apart deputaatschap, maar een project vanuit andere deputaatschappen. Wij adviseren de synode een opdracht te geven aan die deputaatschappen die geld hebben gestort in deze kas in 2017 een kascontrole te laten uitvoeren op de juistheid en rechtmatigheid van de bestedingen van partners in zending door de bijdragende deputaatschappen.

1.3.12 *Geoommerkte giften en legaten*

De synode heeft DFZ de volgende opdracht gegeven (acta 2013: artikel 207):

'11. deputaten opdracht te geven om in overleg met betrokken deputaatschappen beleid te formuleren in hoeverre giften en legaten die zijn geoommerkt voor een bepaald doel, buiten de vaststelling van de omslagen kunnen worden gehouden om hierover op de synode van 2016 te rapporteren.'

Achtergrond

De synode stelt iedere 3 jaar de omslagen vast voor de kerkelijke bijdrage aan de zogenaamde kashoudende deputaatschappen. De hoogte van de omslagen is afhankelijk van de begrote uitgaven verbonden aan de opdracht van het desbetreffende deputaatschap en de vermogenssituatie van het deputaatschap. Voor het vermogen wordt per deputaatschap een bepaalde norm aangehouden – variërend van 0,5 tot 2,0 maal de jaarlijkse kosten – afhankelijk van de aard van de verplichtingen die het deputaatschap is aangegaan.

In principe zal de vast te stellen omslag dalen als het vermogen boven de voor het desbetreffende deputaatschap vastgestelde norm komt te liggen. Het 'teveel' aan vermogen moet worden opgemaakt door een 'te lage' omslag in de komende periode. In het geval een deputaatschap een schenking of legaat ontvangt met een oormerk zal deze schenking of dit legaat volgens de 'instructie jaarrekeningen juli 2013' in het vermogen van het deputaatschap terecht komen. Binnen het eigen vermogen wordt het wel verbijzonderd maar het blijft onderdeel van het vermogen.

In de praktijk knelt deze regel omdat een persoon of instantie door een gift of legaat als het ware de andere leden van de Christelijke Gereformeerde Kerken 'sponsort' doordat de omslag gaat dalen zoals eerder besproken. Het doel om middelen te verstrekken ten behoeve van het doel wordt dan geen recht gedaan door de uitruil van inkomstenbronnen. De vraag is nu in welke mate deze inkomsten uit legaten en giften met een oormerk mee moeten tellen in het aanwezige vermogen ter vaststelling van de omslagen.

Overwegingen

Is het van belang of een gift of legaat een oormerk heeft meegekregen. In de opdracht van de synode wordt uitdrukkelijk gesproken over geoommerkte giften en legaten. De problematiek zoals boven beschreven doet zich echter evenzeer voor bij een gift of legaat zonder specifiek oormerk. Het 'sponsor'-effect is in deze gevallen even groot. De bereidheid om giften en legaten af te staan zal daardoor niet worden bevorderd. Omdat de opdracht zich beperkt tot geoommerkte giften en legaten zal behandeling zich hiertoe beperken.

Bij het vaststellen van de omslagen wordt gekeken naar de uitgaven en het vermogen. Giften en legaten hebben een eenmalig of tijdelijk karakter en verstoren daarmee de 'normale' patronen in de uitgaven van een deputaatschap. De uitgaven voor de opdracht die vanuit de synode is meegegeven worden verhoogd met aanvullende uitgaven voor projecten op basis van de giften en legaten. Deze extra uitgaven hebben een verhogend effect op de omslag. Het niet besteden van de giften en legaten leidt tot een hoger vermogen en daarmee tot een verlagend effect op de omslag. In beide gevallen zal de invloed van giften en legaten moeten worden geëlimineerd.

Oplossingsrichtingen:

1. Handhaven van de huidige situatie,
De opdracht van de synode laat strikt gezien de mogelijkheid open niets te veranderen.
2. Het negeren van extra uitgaven en inkomsten,
Een optie is het volledig buiten beschouwing laten van zowel de inkomsten als de uitgaven gebaseerd op giften en legaten,
3. Het negeren van bestemmingsfondsen in het eigen vermogen,
Vermogen met een oormerk buiten beschouwing laten.

Overwegingen:

1. Handhaven van de huidige situatie.
In de opdracht van de synode wordt gevraagd om beleid te formuleren in hoeverre giften en legaten die zijn geoommerkt voor een bepaald doel, buiten de vaststelling van de omslagen kunnen worden gehouden. Dit laat de mogelijkheid open dat het niet kan. Dit zal niet de bedoeling zijn dus deze optie laten we verder buiten beschouwing.
2. Het negeren van extra uitgaven en inkomsten.
Om de invloed van giften en legaten in de staat van baten en lasten te neutraliseren kunnen deze volledig buiten beschouwing worden gelaten. Het verstrend effect van deze uitgaven en inkomsten is daarmee weggenomen. Het vraagt wel een dubbele boekhouding, namelijk een staat van baten en lasten van giften en legaten en een staat van baten en lasten van de normale uitgaven en inkomsten. En natuurlijk een gecombineerd overzicht. Verder zal ook het vermogen gesplitst moeten worden omdat het deel dat voortkomt uit de giften en legaten afzonderlijk zichtbaar moet zijn.

In theorie is deze oplossing mogelijk, echter in de praktijk zal men voor deze oplossing de handen niet op elkaar krijgen. De werklast neemt toe, evenals de controlekosten. De leesbaarheid van de verslagen zal naar verwachting afnemen.

Op praktische gronden lijkt dit niet de beste optie.

3. Het negeren van bestemmingsfondsen in het eigen vermogen:
Volgens de 'instructie jaarrekeningen juli 2013' moet voor bedragen in het eigen vermogen waarvoor anderen dan het deputaatschap een bestemming hebben aangegeven een bestemmingsfonds worden gemaakt. Als de giften en legaten die buiten beschouwing worden gelaten worden beperkt tot uitsluitend de geormerkte bedragen dan is deze categorie eenvoudig te traceren. De uitgaven als gevolg van het besteden van deze gelden kunnen aan de hand van de verloopstaat van het bestemmingsfonds worden bepaald. Via deze weg kunnen de geormerkte bedragen buiten de vaststelling van de omslagen worden gehouden.

Conclusie:

Om het effect van het 'sponsoren' van de omslagen door geormerkte giften en legaten lijkt optie 3 de meest effectieve en werkbare optie. Deze optie is een vereenvoudigde versie van optie 2 en gaat uit van een aanpassing op de resultaten vanuit het vermogen. Deze optie heeft dan ook onze voorkeur.

Ons advies aan de synode is dan ook als volgt: Aangezien de huidige voorgestelde omslagen volgens de thans geldende regels zijn bepaald, de uitsluiting van de bestemmingsfondsen in de bepaling van de omslagen toe te passen met ingang van de periode 2020-2022.

1.3.13 Evaluatie van de solvabiliteitsfactoren

In de brief van de synode aan DFZ is ons gevraagd om de solvabiliteitsfactoren welke door de synode zijn vastgesteld, te evalueren. Wij hebben deze factoren per deputaatschap beoordeeld en DFZ willen wij voorstellen de solvabiliteitsfactoren zoals deze zijn besloten door de synode 2013 ook van toepassing te laten zijn voor de komende periode. Voor de solvabiliteitsfactor van de TUA (zie 3.2.14) vinden wij het bepalen van een factor niets toevoegen. Voor de TUA zouden we dan ook het vaststellen van een solvabiliteitsfactor achterwege willen laten.

1.3.14 Andere wijze van reserves aan houden

Naar aanleiding van de opdracht van de synode om te onderzoeken of geormerkte giften en legaten buiten beschouwing kunnen worden gelaten bij het vaststellen van de omslagen stellen wij vast dat steeds discussie ontstaat over de volgende onderwerpen:

- de behandeling van giften en legaten;
- de hoogte van het garantievermogen en de bestedingsdruk om kortingen te voorkomen;
- de hoogte van de omslagen algemeen en gerelateerd aan inkomsten en vermogen.

Deze drie onderwerpen hangen nauw met elkaar samen en vragen om een geïntegreerde aanpak. In paragraaf 1.3.12 hebben wij een voorstel gedaan voor het behandelen van giften en legaten. Graag zouden we deze onderwerpen in onderlinge samenhang onderzoeken en wij hebben daarbij een aantal punten van onderzoek geformuleerd:

- A. Is er voordeel te halen uit een centrale buffer tegenover een buffer per deputaatschap?
In de huidige systematiek is een garantievermogen per deputaatschap vastgesteld om afnemende financiering of een calamiteit het hoofd te kunnen bieden en tijd te 'kopen' om noodzakelijke wijzigingen door te voeren.
De kans dat er bij alle deputaatschappen op hetzelfde moment een calamiteit zich voordoet schatten wij als uiterst klein in. Dit roept de vraag op of het noodzakelijk is dat de deputaatschappen ieder voor zich een 'spaarpot' moet hebben of dat dat ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid kan zijn. Het krijgt dan meer het karakter van een 'verzekering' door het gedeelde risico.
- B. Is een objectief toetsingskader te ontwerpen voor het bepalen van de omslagen?
Wellicht is het mogelijk om op basis van de opdracht van de synode voor elk deputaatschap een 'basis'-omvang te bepalen van de uit te voeren activiteiten ter vervulling van de opdracht. Aan deze basis kan dan een normbudget worden verbonden. Het normbudget is dan basis voor de omslag.
De opdracht van de synode en het normbudget zijn de kaders waarbinnen het deputaatschap de vrijheid heeft zelf activiteiten te ontplooiën. Extra ontvangsten uit giften en legaten kunnen door het deputaatschap vrij worden besteed. Er is geen druk om overhaast projecten op te starten om verlaging van de omslag te voorkomen.

Advies:

DFZ opdracht geven onderzoek te doen naar mogelijkheden en draagvlak voor:

- het vaststellen van en omgaan met garantievermogen;
- het ontwerpen van een objectief toetsingskader voor het vaststellen van de omslagen en op de synode van 2019 daarover te rapporteren.

2 Controle financiële verantwoording kashoudende deputaatschappen

2.1 Jaarrekeningen 2013 t/m 2015

Alle jaarrekeningen over de jaren 2013, 2014 en 2015 gingen vergezeld van een goedkeurende verklaring van DRV Accountants te Rotterdam. Jaarlijks bespraken we met de accountant en LKB de jaarrekeningen en de bevindingen van de accountant, zoals vastgelegd in het accountantsverslag. In bijlage 1.1. treft u de samenvatting aan van de jaarrekeningen 2013 t/m 2015 van de kashoudende deputaatschappen. Als bijlagen bij dit rapport zijn eveneens opgenomen een samenvoegde balans (bijlage 1.2); een totaal overzicht eigen vermogen en voorzieningen (bijlage 1.3.); een vermogensvergelijking (bijlage 1.4.); en een totaaloverzicht van de staten van baten en lasten (bijlage 1.5.).

2.2 Accountantscontrole

Ook voor de periode 2013 t/m 2015 werden de werkzaamheden voor de controle van de jaarrekeningen

van de kashoudende deputaatschappen door DRV Accountants te Rotterdam verricht. In verband met de gewijzigde structuur en regelgeving voor de jaarverslaglegging van de TUA worden de kosten van de accountantscontrole separaat aan de TUA in rekening gebracht.

Omtrent de kosten en de werkzaamheden van de accountant hebben wij ons als deputaatschap afgevraagd of het noodzakelijk is dat alle jaarrekeningen van de deputaatschappen een accountantsverklaring zouden moeten krijgen. Vanwege toegenomen regels binnen de accountancy wordt het steeds lastiger een kleine entiteit voor een redelijke prijs te voorzien van een verklaring waarbij de toegevoegde waarde van de verklaring gezien de grootte minimaal is.

Bij het opvragen van de offertes voor de komende periode hebben wij een aantal accountantskantoren gevraagd een splitsing aan te brengen in de offerte. Daarbij hebben wij gevraagd om een offerte waarbij alle deputaatschappen een accountantsverklaring ontvangen en een offerte waarbij alle deputaatschappen worden beoordeeld en alleen de vier grote deputaatschappen een accountantsverklaring ontvangen. (waarbij wij partners in zending niet zien als een apart deputaatschap, maar door een kascontrole vanuit de sponsorende deputaatschappen wordt gecontroleerd)

Bij het opvragen van offertes hebben wij ook bij de accountants advies gevraagd over de mogelijkheid een splitsing aan te brengen tussen deputaatschappen met en zonder goedkeurende verklaring. Alle voor en nadelen afwegend stellen wij voor de komende periode de synode voor om voorlopig toch bij alle jaarrekeningen van de kashoudende deputaatschappen een accountantsverklaring te vragen.

2.3 Preadvies déchargeverlening

Ingevolge art. 5 bijlage 36 (art. 50 K.O.) hebben DFZ de opdracht tot de jaarlijkse controle van de jaarrekeningen van alle kashoudende deputaatschappen, welke aan de synode verantwoording schuldig zijn alsmede de jaarrekening van de quaestor van de generale synode. Ter uitvoering van deze taak hebben wij opdracht tot accountantscontrole van deze jaarrekeningen verstrekt aan DRV Accountants te Rotterdam. Bij alle jaarrekeningen 2013, 2014 en 2015 zijn door de accountant goedkeurende accountantsverklaringen afgegeven. Wij adviseren de synode décharge te verlenen aan de betreffende deputaatschappen voor het gevoerde beleid en aan DFZ voor het uitgeoefende toezicht.

3 Beoordeling begrotingen

3.1 Begrotingen 2017 t/m 2019

In bijlage 2.1. is een samenvatting opgenomen van de ingediende begrotingen per kashoudende deputaatschap. Bijlage 2.2. geeft een totaal overzicht van alle ingediende begrotingen met voorstellen voor de omslagen.

3.2 Opmerkingen DFZ bij begrotingen 2017 t/m 2019

Onderstaand doen wij u onze opmerkingen toekomen bij de diverse begrotingen en de gevraagde omslagbedragen.

3.2.1. Buitenlandse zending

De synode 2013 heeft ons advies om de begrotingen 2014-2016 te accepteren met dien verstande dat de bijdrage werd vermindert tot € 8,00 overgenomen. Het negatieve resultaat werd gefinancierd uit het vermogen met als doel het garantievermogen te verminderen tot een niveau van 1,5 keer de jaarlijkse uitgaven. Deze factor is ook door de synode overgenomen.

In de afgelopen periode 2013-2015 is per saldo een negatief resultaat behaald van € 338.000. Rekening was gehouden met een daling van het vermogen van € 750.000. Het vermogen van de buitenlandse zending is bijna ruim € 2,3 miljoen en daarmee 1,83 keer de gemiddelde jaarlijkse uitgaven voor de komende jaren. (1,93 t.o.v. 2015). Dit is dus nog ver boven de norm van 1,5 zoals vastgesteld door de synode 2013.

In de begrotingen 2017-2019 verwachten dep. buitenlandse zending een enorme groei in de uitgaven. Van een bedrag in 2015 van € 903.000 zijn de kosten in de begroting 2017-2019 gemiddeld € 1.060.000, dat is een stijging van ruim 18%. Een groot deel hiervan wordt veroorzaakt door een nieuwe post, de zending in Europa.

De personele kosten (Kosten Nederland) blijven met een bedrag van gemiddeld € 280.000 hoog in vergelijking met de totale uitgaven. In 2015 werd 35% van de inkomsten besteed aan Kosten Nederland. Deze factor zal in de toekomst naar beneden moeten.

Om deze enorme uitgavenstijging te financieren is door dep. buitenlandse zending voor de begroting 2017-2019 weer uitgegaan van een omslag van € 11,20 (huidige omslag is € 8,00), terwijl de begroting voor legaten en giften zeer voorzichtig is ingeschat. Zelfs met deze omslag zal het vermogen eind 2019 niet meer voldoen aan de norm van factor 1,5 (schatting eind 2019 factor 1,1).

Ons advies is de begrotingen 2017-2019 te accepteren met dien verstande dat de bijdrage wordt vermindert tot € 8,00. De nieuwe activiteiten die in de begrotingen zijn opgenomen (Zending in Europa) kunnen alleen worden uitgevoerd als andere activiteiten worden afgerond. Daarnaast pleiten wij voor reductie in de Personele kosten in Nederland.

Het negatieve resultaat voor de komende drie jaren kan gefinancierd worden uit het vermogen. Het doel is het garantievermogen te verminderen tot een niveau van 1,5 keer de jaarlijkse uitgaven. Met de huidige begrotingen en geadviseerde omslag zou het niveau van 1,5 niet worden gehaald, maar dat is acceptabel omdat de giften en legaten voorzichtig begroot zijn.

3.2.2. De Wekker

In het afgelopen boekjaar daalden (wederom) de inkomsten (feitelijk veroorzaakt door het dalende aantal abonnementen), doch bleven de kosten redelijk op het niveau van het jaar 2014: een lichte stijging als

gevolg van de porti kosten en een incidentele uitgave van € 11.000 als gevolg van de beëindiging van de overeenkomst met de vorige drukker. Opvallend is dat in het afgelopen jaar de omzet van advertenties weliswaar achterbleef, doch een grotere daling was begroot. Wel bleek het deputaatschap in staat om betere afspraken te maken met de huisbankier, waardoor de interestbaten konden toenemen. Het resultaat over afgelopen jaar lag - nagenoeg - in de lijn van de begroting. Als gevolg van het positieve resultaat over het afgelopen jaar, kon het eigen vermogen verder toenemen en werd er, voor het eerst een bestemmingsreserve gevormd van € 10.000 in verband met de 'viering' van het 125-jarig jubileum van De Wekker in 2016. Het weerstandsvermogen is zeer ruim en voldoet aan de normen die hiervoor gelden (per ultimo 2015 bedroeg de factor ca. 1,75).

Voor het lopende boekjaar 2016, liggen de begrote inkomsten in lijn met die van 2015, doch stijgen de kosten vrij behoorlijk als gevolg o.a. van de hiervoor genoemde jubileumactie, welke kosten worden begroot op € 30.000. Hierdoor komt het begrote resultaat voor 2016 uit op ca. € 20.000 negatief (en daalt als gevolg hiervan het Eigen vermogen).

Voor de komende 3 jaren wordt jaarlijks een licht positief resultaat begroot. De jaarlijkse inkomsten liggen, gemiddeld, op het niveau van de jaren 2015 en 2016, hetgeen ook geldt voor de begrote kosten, waarbij dient te worden opgemerkt dat de bijdrage aan het LKB jaarlijks een gelijk niveau blijft hetgeen, gelet op de inflatie en kostenaanpassingen, niet realistisch is. Ondanks dit, blijft het eigen vermogen op een meer dan aanvaardbaar peil en voldoet het (ook dan) aan de gestelde normen.

Het algehele beeld van De Wekker is dat, ondanks de zorgen om het dalende aantal leden, men erin lijkt te slagen de inkomsten op een gelijk peil te houden (o.a. door actieve abonnementswerving).

3.2.3. Diaconaat

In de periode 2014-2016 is de omslag vastgesteld op € 3,00, dit was € 0,75 lager dan de periode ervoor. Hierbij is bewust gestuurd op negatieve resultaten waardoor de vermogensfactor eind 2016 ongeveer 1,5 zou zijn. De norm van deze factor is door de synode 2013 vastgesteld op 1,0. Eind 2015 was deze factor nog ruim 2,0.

De begroting van dep diaconaat 2017-2019 bevat een aantal zeer voorzichtige uitgangspunten:

- In eerdere begrotingen werd voor de post giften en legaten een bedrag van € 50.000 per jaar genomen en de jaren daarvoor € 45.000. Het gemiddeld over de afgelopen 3 jaar (2013-2015) was € 45.000, in de jaren 2010 t/m 2012 waren allen boven de € 65.000. Aangezien 2015 nog € 60.000 was zou deze post ook ingeschat kunnen worden op € 45.000 per jaar.
- De post Toerusting is nieuw, wordt verder niet toegelicht. In 2014 is een fonds Toerusting gevormd voor € 21.000, in 2015 zijn hierin geen mutaties. Er wordt € 10.000 per jaar voor ingeschat. Niet helder is wat het doel van deze nieuwe post is.
- De Kosten publicaties en opbrengsten Publicaties lagen in het verleden redelijk bij elkaar in de buurt. Vanaf 2013 lopen de kosten op en dalen de opbrengsten naar per saldo een tekort van € 10.000. In de begroting 2017-2019 staan € 20.000 meer kosten dan opbrengsten. De vraag kan worden gesteld waarom de opbrengsten steeds minder worden terwijl de kosten stijgen en waarom daarop blijkbaar geen maatregelen volgen.

De ingediende begroting voor de komende jaren is voorzichtig. Daarbij zal in combinatie met de gevraagde verhoging van de omslag van € 3,00 naar € 3,75 de vermogensfactor van eind 2015 van ruim 2,0 gaan dalen naar ruim 1,5. De synode 2013 heeft echter een factor van 1,0 vastgesteld.

Ons advies met betrekking tot de gevraagde omslag van dep. diaconaat is dan ook de omslag van dep. diaconaat te houden op € 3,00. Ons advies daarbij met betrekking tot de volgende posten van de begroting 2017-2019 is aan dep. diaconaat te vragen om de begroting 2017-2019 aan te passen zo dat:

- de opbrengsten van giften en legaten inschatten op € 40.000 per jaar (i.p.v. € 25.000 per jaar)
- afhankelijk van de onderbouwing van de post Toerusting aanpassen naar nihil (i.p.v. € 10.000)
- opbrengsten en kosten m.b.t. publicaties aan elkaar gelijk zijn en daartoe ook maatregelen nemen. (i.p.v. € 20.000 lasten per jaar)

Het negatieve resultaat voor de komende drie jaren kan gefinancierd worden uit het vermogen. Het doel is het garantievermogen te verminderen tot een niveau van 1,0 keer de jaarlijkse uitgaven (factor is eind 2015 ruim 2,0).

3.2.4. Emeritikas

Deputaten emeritikas begroten voor de jaren 2017 t/m 2019 een negatief resultaat van gemiddeld ca. € 400.000 per jaar.

Gezien huidige ontwikkelingen in indexeringen en beleggingen is de verwachting dat meerjarig de omslag voor emeritikas verder omhoog zal moeten. De dekkingsgraad is gestegen van 44% (2013) naar 49% (2015).

Het dalend aantal leden (van 74.000 naar 72.500) geeft aanleiding het bedrag van de omslag te verhogen. Hoewel de druk op de exploitatie van emeritikas toeneemt, hebben dep. emeritikas besloten geen verhoging van € 2,50 per lid te vragen.

Emeritikas heeft een lange termijn begroting gemaakt waarin de nieuwe afspraken zijn verwerkt met betrekking tot het onderbrengen van de pensioenen bij PFZW. Binnen een aantal jaren zal daardoor de bijdrage aan de emeritikas verminderen en zullen de afzonderlijke gemeenten meer pensioenpremie gaan betalen. Hoewel de dekkingsfactor slechts 49% bedraagt zullen de bijdragen aan de emeritikas vooralsnog niet hoeven te worden verhoogd.

Ons advies is de begrotingen 2017-2019 te accepteren met daarin de omslag van € 30,00.

3.2.5. Evangelisatie

Het eigen vermogen is eind 2015 uitgekomen op € 465.000, in verhouding tot de jaarlasten komt daar een vermogensfactor uit van 1,64. Voor een deel veroorzaakt door een onverwacht hoog positief resultaat in 2015 (€ 47.000) vanwege vertraging in de missionaire projecten waaraan een subsidie was toegezegd. De norm, vastgesteld door de synode 2013 is 1,0. In de begroting 2017-2019 komt ultimo 2019 de factor uit op 1,17 keer de lasten en is daarmee nog steeds ruim boven de norm van 1.

De begroting van e vangelisatie geeft enerzijds een behoorlijke daling in de post subsidies (van € 130.000 naar € 75.000). De teruggang in gegeven subsidies aan missionaire projecten heeft zijn oorsprong in een besluit in 2015 van het deputaatschap om in het vervolg niet meer subsidie te verstrekken dan een derde van de aan een missionair project toe te rekenen kosten over een periode van drie jaar met een maximum van € 30.000 per project (was € 50.000).

Anderzijds stijgen de personeelskosten van € 110.000 naar € 155.000. Daarmee worden de personele lasten t.o.v. de inkomsten beduidend hoger (van 35% naar 48%). Een aantal personele wisselingen in het personeelsbestand hadden een drukkend effect op de personeelskosten in de afgelopen jaren. De reden hiervoor is dat de afgelopen jaren de kosten beïnvloed werden doordat er 3 consultants vertrokken zijn. Er gaat altijd enige tijd overheen voordat een opvolger gevonden is. Bovendien is er sprake geweest van zwangerschaps- en bevallingsverlof. Voor de komende periode wil het deputaatschap deze kosten weer naar een structureel hoger niveau tillen door het personeelsbestand uit te breiden, maar daartoe is nog niet besloten.

Ons advies is de begrotingen 2017-2019 te accepteren met daarin de bijdrage van € 4,00 waarbij het doel is het garantievermogen te houden op een niveau van 1 keer de jaarlijkse uitgaven.

3.2.6. Varenden

De jaren 2013 tot en met 2015 resulteerden in een negatief resultaat, waardoor het eigen vermogen daalde van € 44.000 naar € 22.000. De synode 2013 heeft de vermogensfactor voor dit deputaatschap vastgesteld op 1,0. Eind 2015 was de factor 0,35. Ons advies voor de vermogensfactor was 0,5.

De opgestelde begroting 2017-2019 van dit deputaatschap is gebaseerd op het doel eind 2019 een eigen vermogen te hebben van ca. € 85.000 om daarmee te voldoen aan de gestelde norm van factor 1,0. Het opkrikken van het eigen vermogen naar €85.000 is ons inziens alleen gerechtvaardigd als ook na 2019 de kosten op een dergelijk niveau als heden worden voortgezet.

Het deputaatschap varenden geeft in haar begroting aan dat zij in hun rapport aan de synode argumenten vóór continuering van het werk van een predikant voor de varenden hebben aangegeven. Zij laten het aan de synode over of de synode hun argumenten zal overnemen en daarmee deze begroting zullen goedkeuren.

De commissie doelmatigheid heeft echter in haar advies 2013 aangegeven dat continuering van deze predikantsplaats niet doelmatig is. Als DFZ volgen wij de adviezen van de commissie doelmatigheid en adviseren daarom een omslag van € 1,35. Met een beperkte verhoging van € 1,15 naar €1,35 zal het vermogen (€ 22.000) in stand gehouden kunnen worden tot de pensionering van de huidige predikant.

3.2.7. Kerk en Israël

Het resultaat over 2015 bedroeg ca. € 29.000 (negatief) en lag in de lijn van de begroting over het afgelopen jaar. De bijdragen uit de kerken waren over 2015 weliswaar hoger dan over 2014 (overigens een handjevol kerken draagt niet of nauwelijks bij), doch de bijdragen t.b.v. het blad Verbonden lieten een dalende tendens zien. Door een (iets) hogere bijdrage aan het Centrum voor Israël Studies (CIS) en een fors hogere post Voorlichting, stegen de lasten over 2015 (flink) t.o.v. 2014. Als gememoreerd, lagen de (werkelijke) inkomsten en uitgaven op het niveau van de begroting over het afgelopen boekjaar 2015.

Door het verlies over 2015, daalde het eigen vermogen tot net iets boven € 200.000. De solvabiliteit, als ook de liquiditeit kunnen nog immer als (meer) dan voldoende worden gekenschetst. De factor kosten t.o.v. het eigen vermogen bedraagt bij dit deputaatschap nog immer boven 1 (1,20), maar toont al wel een aantal jaren een dalende tendens.

Voor het lopende boekjaar (2016) wordt, conform begroting, wederom een negatief resultaat verwacht. Dit wordt mede veroorzaakt door dat de bijdrage van de kerken, mede ingegeven door het (licht) dalende aantal leden (wederom) licht afnemen en dat de kosten (extra) stijgen mede als gevolg van de post Conferenties en Studiereizen, welke laatste weer wordt veroorzaakt door een voorgenomen studiereis (in juni) naar Israël en een stijging van de post Voorlichting. Het verwachte resultaat over het lopende jaar is dan ook fors negatief en teert het deputaatschap verder in op het eigen vermogen. Ultimo 2016 zal, zo valt te verwachten, het eigen vermogen onder het minimum vermogensnorm uitkomen (van 1).

Uit de door het deputaatschap aan DFZ overgelegde begrotingen voor 2017-2019 valt op te maken dat jaarlijks, zij het licht, een negatief resultaat wordt begroot. Hiermee daalt het eigen vermogen jaarlijks weer licht en neemt ook het (weerstands)vermogen verder af.

Deze dalende tendens (v.w.b. de inkomsten) kan, zo blijkt uit de aangeleverde begrotingen alleen worden opgevangen door de bijdragen van de kerken (zeer) fors te vergroten van thans € 0,40 naar € 1,40. Dit vraagt een principiële discussie over de bijdrage van de kerken door middel van de omslagstijging met € 1,00. DFZ is van mening dat, in het licht van (o.a.) het dalende aantal leden, de gevraagde stijging een te grote stap is en verzoekt de generale synode de omslag te handhaven op het niveau van 2013-2016. Dat dit, geleet op het begrote -negatieve- resultaat voor de periode 2017-2019 zal leiden tot een (verdere) daling van het vermogen lijkt DFZ geen bezwaar.

3.2.8. Kerkjeugd en onderwijs

Over het afgelopen boekjaar 2015 werd een negatief resultaat gerealiseerd ter grootte van ca. € 15.000. De voornaamste oorzaak hiervan is een verschuiving van de kosten van het project Opvoedingsondersteuning van 2014 naar 2015. De overige kosten lagen op het niveau van 2014, terwijl de bijdrage aan 'Visie op jongeren' t.o.v. 2014 wel enorm is toegenomen. De opbrengsten sec. lagen in 2015 op het niveau van 2014, doch als gevolg van giften en legaten, stegen de totale baten/opbrengsten wel t.o.v. 2014 met ruim 5%. Opvallend is wel dat er, weliswaar een klein aantal, gemeenten zijn met een achterstand in de afdracht van hun bijdragen. Hiervoor wordt met hen gesproken.

Als gevolg van het hiervoor genoemde negatieve resultaat van ca. € 15.000 daalde het eigen vermogen, maar bleef zeer ruim en op het gewenste nivo en voldoet aan de eerder gestelde normen voor het weerstandsvermogen n. 15, versus 1,8 (vast deel c.q. variabel deel van de kosten t.o.v. het eigen vermogen).

Over de begroting van het lopende jaar 2016 zijn er feitelijk geen bijzonderheden te melden, anders dan dat, als gevolg van de verhoging van de structurele bijdrage aan CGJO en LCJ, voor dit jaar een negatief resultaat wordt begroot van ca. € 16.000. De kosten blijven verhoudingsgewijze op het niveau van 2015.

Voor de komende GS-periode wordt door het deputaatschap, jaarlijks, een negatief resultaat begroot van ca. € 11.000. Hierin is reeds verdisconteert een stijging van de omslag met 14% (van € 3,50 naar € 4,00). Indien deze omslag op het niveau van de afgelopen GS-periode blijft zal, bij ongewijzigd beleid, het negatief resultaat verder oplopen en zal dit resulteren in een (extra) daling van het eigen vermogen. Ondanks het feit dat het eigen vermogen verder zal interen als gevolg van de begrote - negatieve - resultaten, lijkt het DFZ geen bezwaar de omslag voor dit deputaatschap te handhaven en niet te verhogen. De vermogenspositie is op een zodanig niveau dat DFZ dit acceptabel achten.

3.2.9. Landelijk kerkelijk bureau

Het eigen vermogen bedraagt ultimo 2015 € 271.233 positief en het resultaat over 2015 bedraagt € 11.055 positief. De post liquide middelen is ten opzichte van voorgaand jaar circa € 972.000 afgenomen. Aangezien het landelijk kerkelijk bureau de liquide middelen van diverse deputaatschappen beheert, ligt de ontwikkeling van de post liquide middelen aan de debetzijde van de balans redelijk in lijn met de ontwikkeling van de post rekeningen-courant deputaatschappen aan de creditzijde van de balans.

3.2.10. Onderlinge bijstand en advies

Door de resultaten van de afgelopen jaren is het eigen vermogen toegenomen tot € 1,2 mln. Dat geeft bij totaal jaaruitgaven van € 350.000 een solvabiliteitsfactor van 3,43. De door de synode 2013 vastgestelde factor voor OBena bedraagt 2,0.

De door dep. OBena opgestelde begroting 2017-2019 geeft een gemiddelde last van € 336.000. Een vermogensfactor van 2 geeft dus een minimaal benodigd vermogen van € 672.000. Door de omslag van € 4,00 te verlagen naar € 2,00 wordt in de komende 3 jaren rekening gehouden met een tekort van ca. € 166.000 per jaar, € 500.000 in deze drie jaren. Aan het einde van 2019 is een vermogen geprognosticeerd van € 700.000.

Ons advies is de begrotingen 2014-2016 te accepteren met daarin de bijdrage van € 2,00 waarbij het doel is het garantievermogen te verlagen naar een niveau van 2 keer de jaarlijkse uitgaven.

3.2.11. Pastoraat in de gezondheidszorg

De gevraagde bijdrage is € 1,45 (was € 1,35). Deze stijging is nodig om in de komende jaren de inkomsten en uitgaven aan elkaar gelijk te krijgen. Per einde 2015 was de vermogensfactor ca. 1,0 mede door behoorlijke extra kosten in 2015 bij de wisseling in het personeel (aanstelling van de nieuwe dovenpredikant). Met deze begroting zal het eigen vermogen ongeveer stabiel blijven, op de norm van één maal de jaaruitgaven.

Ons advies luidt dan ook om de begrotingen 2017-2019 te accepteren met hierin opgenomen de bijdrage van € 1,45 waarbij het doel is het garantievermogen te houden op een niveau van één keer de jaarlijkse uitgaven.

3.2.12. Generale synode

Het eigen vermogen bedraagt ultimo 2015 € 188.105 positief en het resultaat over de periode 2013-2015 bedraagt € 58.399 negatief.

Het resultaat wijkt circa € 31.000 negatief af van het begrote resultaat van € 58.399 negatief. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de € 21.065 hogere lasten voor de synode 2013-2015 dan begroot. De oorzaak hiervan ligt voornamelijk in de extra synodedagen die nodig waren om tot een afronding te komen. Daarnaast zijn de publicatiekosten circa € 5.000 hoger uitgevallen dan begroot doordat in plaats van één boek twee boeken zijn uitgegeven.

Reeds eerder hebben we vermeld dat het de wens om de quaestor te vragen m.i. van het jaar 2016 voortaan jaarlijks een jaarrekening te laten opmaken door het LKB en deze jaarlijks te laten controleren/beoordelen door de aangestelde accountant. Dit houdt in dat ook de begroting (nu opgesteld voor drie jaren) in drie delen moet worden gesplitst om een goed inzicht te kunnen krijgen in de jaarlijkse inkomst en uitgaven.

3.2.13 Studie- en stimuleringsfonds

Het vermogen eind 2013 was, na een aantal jaren zonder omslag, gedaald tot ruim € 100.000. De jaarlasten waren in de begrotingen 2014-2016 gesteld op ca. € 80.000 per jaar. Echter in 2014 en 2015 waren deze lasten ruim € 107.000. Door een drietal onverwachte giften ter grote van 67.500 is het vermogen per einde 2015 gekomen op € 128.000. Dat geeft een vermogensfactor van 1,19. Echter in 2016 zal het vermogen waarschijnlijk weer dalen naar ca. € 90.000. Daarmee wordt de norm van 1,5 niet gehaald.

De begroting 2017-2019 gaat uit van een gemiddelde uitgaven van € 115.000 en een omslag van € 1,70 om gemiddeld per jaar € 20.000 positief resultaat te halen en daarmee het vermogen verder op peil te brengen. De geprognosticeerde vermogensfactor eind 2019 bedraagt 1,3.

Vanuit de commissie doelmatigheid werd voorgesteld de verhouding tussen lening en schenking van de bijdragen aan studenten te herzien. Dit zou op termijn een voordelig effect op het vermogen hebben. Niet duidelijk is of deze voorstellen ook overgenomen zijn.

Aan de synode wordt het advies gegeven het deputaatschap opdracht te geven meer aandacht te vragen bij de (oud-)genieters van de bijdragen voor het terugbetalen van de leningen. De huidige terugbetalingen in verhouding tot de uitstaande leningen zijn over de afgelopen drie jaren minder dan 2,5%. Een lening met een looptijd van 40 jaar zonder rente is zelfs in deze tijd meer dan coulant. Bij ongewijzigd beleid en een constante of groeiende instroom zal de omslag in de toekomst alleen maar stijgen.

Ons advies is de begrotingen 2014-2016 te accepteren met daarin de bijdrage van € 1,70 waarbij het doel is het garantievermogen te brengen op een niveau van 1,5 keer de jaarlijkse uitgaven.

3.2.14. Theologische Universiteit

Het vermogen van de TUA wordt voor het grootste deel bepaald door de overheidsfinanciering. Een factor 1 door ons bepaald zegt dan ook niets. Het private deel van het vermogen is miljoenen positief en het publieke deel miljoenen negatief. Als we de omslag koppelen aan het private deel van het vermogen, kan de omslag naar nihil.

De financiering van de TUA is voor een groot deel afhankelijk van de overheidsbijdrage. Deze bijdrage is afhankelijk, naast een vast deel, van het aantal studenten en de mate waarin de studenten recht hebben op financiering. Ook voor iedere promotie die plaats vindt aan de TUA wordt een bedrag van de overheid ontvangen. Het referentiejaar voor de bekostiging ligt twee jaar in het verleden. Dus studenten die in 2016 instromen genereren vanaf 2018 opbrengsten voor de TUA.

De rijksbijdrage voor de eerste jaren van de nieuwe begrotingsperiode kan vrij zeker worden ingeschat gezien de tijd tussen meetmoment en betalen. Naar de toekomst toe wordt voorzichtig begroot op lage instroom van studenten.

De bijdrage die door de vorige synode is vastgesteld (€ 7,45) is inclusief de continuering van een extra bedrag van € 100.000 ter bestrijding van de werkdruk van hoogleraren. In hoeverre de extra bijdrage heeft geleid tot vermindering van de werkdruk voor de hoogleraren kunnen wij niet vaststellen.

Doorgaande kostenstijging en verwachte lagere ander inkomsten hebben geleid tot een verzoek om een bijdrage van € 7,95 voor de komende periode.

In 2014 is een positief resultaat geboekt van ruim € 314.000 en in 2015 van € 54.000. Dit is een aanzienlijke daling, echter dit wordt voor een groot deel veroorzaakt door een (eenmalige) herberekening van de pensioenvoorziening. Door een verlaging van de rekenrente en een wijziging in de toegepaste sterftetafels is de dotatie aan de voorziening voor emeriti € 492.000 hoger dan in 2014. Dit is voor een groot deel gefinancierd door een ontvangen schenking en voor het overige ten laste van het resultaat gekomen. Ondanks dit alles is over de afgelopen drie jaar een positief resultaat behaald van € 595.000.

De begroting die basis is voor de bepaling van de omslag is gebaseerd op de status quo, dat wil zeggen zonder de effecten van een eventuele GTU. De begrote overige lasten zijn met 10% verhoogd ten opzichte van de periode 2014-2016. Ook zonder de verhoging van de omslag en de kosten op het verhoogde niveau is de TUA in staat een positief resultaat te halen. Mede gezien de sterke vermogenspositie van de TUA zien wij geen noodzaak de omslag te verhogen.

Ons advies is de begrotingen te accepteren met dien verstande dat de bijdrage gelijk blijft op € 7,45 per lid per jaar over de periode 2017-2019. Wij willen overigens graag aan de TUA vragen om voor onze predikanten het aanbod van cursussen voor nascholing van predikanten uit te breiden. In onze voorstellen voor de traktementen hebben we de vergoedingen voor nascholing opgerekt. Het zou mooi zijn als een deel van deze gelden toevloeien naar de TUA. Tevens geven wij in overweging een vorm van PE verplichting in te voeren waarbij de predikanten worden gestimuleerd hun kennis niveau op peil te houden en waarbij de TUA een rol kan spelen in de invulling van de PE-punten.

3.3 Advies omslag kerkelijke kassen voor de jaren 2017 t/m 2019

Het totaal van de huidige omslagbedragen bedraagt thans € 34,45 per lid/dooplid. De totale gevraagde omslagbedragen komen uit op € 39,05 lid/dooplid; een stijging van € 4,60 ofwel +13,4%. De inflatie bedroeg over de afgelopen 3 jaar ca. 3,75% in totaal.

Een verhoging van deze omvang achten wij niet aanvaardbaar, mede tegen de algemene maatschappelijke ontwikkelingen. De meeste deputaatschappen hebben gevolg gegeven aan onze oproep tot matiging en wensen de omslagbedragen niet te verhogen. Een enkel deputaatschap vraagt een summier verhoging (PiG) dan wel stelt een verlaging voor (OBenA). De verhoging kan voor een groot deel worden toegeschreven aan de verhoging bij buitenlandse zending. De synode 2013 heeft besloten dat het uitgangspunt voor de begroting 2017-2019 van zending moet zijn de € 11,20. Wij achten dit echter niet wenselijk en noodzakelijk. (zie toelichting hierboven)

Reeds in de voorgaande periode hebben wij bepleit om meer de nadruk te leggen op de stimulering van de ontvangstenkant vanuit een positieve benadering. Gelden werven voor projecten door activiteiten in en van de plaatselijke gemeenten. Dit moet leiden tot minder landelijke uitgaven en meer plaatselijke projecten en initiatieven.

Alle begrotingen en aanvragen van de kashoudende deputaten hebben we beoordeeld en wij adviseren de synode als volgt:

Voorstel omslagbedragen 2017 t/m 2019

	2013-2013		2014-2016		2017-2019		
	Bijdrage vastgesteld	Bijdrage gevraagd	Bijdrage vastgesteld	Bijdrage gevraagd	% stijging	Bijdrage geadviseerd	% stijging
1 Buitenlandse zending	8,00	11,20	8,00	11,20	40,0%	8,00	0,0%
3 Diaconaat	3,75	3,00	3,00	3,75	25,0%	3,00	0,0%
5 Evangelisatie	4,00	4,00	4,00	4,00	0,0%	4,00	0,0%
6 Geestelijke verzorging varrenden	1,15	1,15	1,15	1,60	39,1%	1,35	17,4%
7 Kerk en Israël	0,70	1,23	1,00	1,40	40,0%	1,00	0,0%
8 Kerkjeugd en onderwijs	3,50	3,50	3,50	4,00	14,3%	3,50	0,0%
10 Onderlinge bijstand en advies	4,00	4,00	4,00	2,00	-50,0%	2,00	-50,0%
11 Pastoraat in de gezondheidszorg	1,35	1,35	1,35	1,45	7,4%	1,45	7,4%
13 Studie- en stimuleringsfonds	0,00	1,00	1,00	1,70	70,0%	1,70	70,0%
14 Theologische Universiteit Apeldoorn	6,95	7,90	7,45	7,95	6,7%	7,45	0,0%
Totaal kerkelijke kassen	33,40	38,33	34,45	39,05	13,4%	33,45	-2,9%
4 Emeritkas	29,50	30,00	30,00	30,00	0,0%	30,00	0,0%

4 Afdrachten aan de kerkelijke kassen

Allereerst willen wij hier vermelden dat de afdrachten van de gemeenten aan de kerkelijke kassen verbeterd zijn t.o.v. voorgaande jaren. Dit is een ontwikkeling om dankbaar voor te zijn, zeker gezien de economische omstandigheden waarin we verkeren.

Diverse gemeenten hebben in de afgelopen periode ons laten weten dat de afdrachten in relatie met de andere huishoudelijke lasten als hoog ervaren worden. Ze vonden de stijging van de afdrachten te zwaar. Belangrijk punt is dat de kerkelijke kassen door de GS vastgesteld worden en tussentijdse wijziging is geen optie. Wel hebben wij als DFZ een bezoek gebracht aan gemeenten om te proberen de uitgangspunten van de afdrachten en de hoogte van de vastgestelde bijdragen nog eens helder naar voren te brengen. Kerkelijke afdrachten horen binnen het totale financiële plaatje van een plaatselijke gemeente en mogen geen sluitpost worden. We zijn als plaatselijke kerken verantwoordelijk voor het landelijk verband en de afspraken die we met elkaar maken. De gesprekken en de communicatie hebben positief uitgewerkt.

Voor een overzicht van nalatigheid in afdrachten verwijzen wij naar Bijlage 3 (comité).

A. van Veenhuizen, voorzitter
R.L. Poot, secretaris

Bijlage 1.1 Samenvatting staat van baten en lasten

Kas nr. 1: Buitenlandse zending

	2013 €.	2014 €.	2015 €.
Ontvangsten			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	593.728	589.536	585.200
Meer ontvangen	18.689	3.856	18.701
	612.417	593.392	603.901
Overige ontvangsten			
Giften	91.322	93.231	32.487
Legaten	272.416	202.764	44.987
Postzegels/kaarten	9.500	12.000	10.000
Scholen	3.194	0	161
Resultaat Doorgeven	13.344	11.043	-424
Diverse activiteiten	277.673	184.883	99.147
Opbrengst beleggingen	85.344	173.753	-3.869
Totaal ontvangsten:	1.365.210	1.271.066	786.390

Uitgaven:			
Indonesië	72.902	105.576	47.798
Venda	63.447	95.778	78.364
KwaNdebele	92.233	96.653	66.183
Mukhanyo MTC en MBS	62.447	35.212	28.067
Botswana	179.987	176.194	251.234
Mozambique	134.284	145.367	164.680
Taymar Siberië	90.634	92.433	99.110
Bijzonder zendingswerk	0	88.000	47.562
Thailand-Isaan	101.665	95.408	59.011
Burundi	19.461	35.748	48.226
Besteding projectgiften	176.954	53.214	12.953
Nieuwe zendingsactiviteiten	-23.709	0	0
Afschrijving lening u/g	44.000	0	0
	<u>1.014.305</u>	<u>1.019.583</u>	<u>903.188</u>
Nederland			
Personeelskosten	168.873	163.750	167.846
Huisvestingskosten	17.000	16.900	16.500
Kosten Dienstsbureau	50.150	50.750	50.260
Overige kosten	41.554	37.911	42.865
	<u>277.577</u>	<u>269.311</u>	<u>277.471</u>
Totaal kosten voor bijzondere posten	1.291.882	1.288.894	1.180.659
Bijzondere baten en lasten	0	0	
Resultaat	73.328	-17.828	-394.269
	<u>1.365.210</u>	<u>1.271.066</u>	<u>786.390</u>
Eigen vermogen per 1 januari 2013			2.626.851
Bij: voordelig saldo 2013		73.328	
Af: nadelig saldo 2014		-17.828	
Af: nadelig saldo 2012		-394.269	
			<u>-338.769</u>
Eigen vermogen per 31 december 2015			<u>2.288.082</u>

Kas nr. 2: De Wekker

	2013 €.	2014 €.	2015 €.
Ontvangsten:			
Abonnementen	150.742	145.670	141.288
Advertenties	42.294	37.484	37.558
Opbrengst beleggingen	3.770	3.959	2.882
Giften	1.203	1.079	1.956
	<u>198.009</u>	<u>188.192</u>	<u>183.684</u>
Uitgaven:			
Drukkosten	84.465	74.119	54.837
Porti	46.147	42.207	53.686
Honoraria scribenten	5.179	4.450	4.905
Kosten ledenwerving	2.471	1.177	810
Algemene kosten	49.930	41.955	55.344
	<u>188.192</u>	<u>163.908</u>	<u>169.582</u>
Resultaat	9.817	24.284	14.102
	<u>198.009</u>	<u>188.192</u>	<u>183.684</u>
Eigen vermogen per 1 januari 2013			241.394
Bij: Voordelig saldo 2013		9.817	
Bij: Voordelig saldo 2014		24.284	
Bij: Voordelig saldo 2015		14.102	
			<u>48.203</u>
Eigen vermogen per 31 december 2015			<u>289.597</u>
Opbouw eigen vermogen:			
Algemene reserve		279.597	
Bestemmingsreserve		10.000	
			<u>289.597</u>

Kas nr. 3: Diaconaat

	2013 €.	2014 €.	2015 €.
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	278.310	221.076	219.450
Meer ontvangen	226	4.327	241
	<u>278.536</u>	<u>225.403</u>	<u>219.691</u>
Overige ontvangsten			
Giften/Legaten etc.	42.776	29.446	59.902
Bijdragen Doorgeven	30.108	30.491	27.123
Ontvangen giften projecten	384.988	477.835	420.885
Ontvangen giften noodhulp en rampen	467.519	336.766	662.516
Opbrengst beleggingen	18.877	16.096	14.206
	<u>1.222.804</u>	<u>1.116.037</u>	<u>1.404.323</u>
Uitgaven:			
Personeelskosten	186.463	187.985	187.927
Huisvestingskosten	16.000	15.900	15.500
Projecten	402.284	439.563	337.707
Noodhulp en rampen	470.280	359.566	664.011
Reis,-verblijf- en vergaderkostenkosten	8.217	7.551	9.514
Participatiekosten commissies	18.640	92.390	13.569
Kosten publicaties	31.475	36.037	36.854
Algemene kosten	101.411	103.324	103.141
	<u>1.234.770</u>	<u>1.242.316</u>	<u>1.368.223</u>
Resultaat	-11.966	-126.279	36.100
	<u>1.222.804</u>	<u>1.116.037</u>	<u>1.404.323</u>

Eigen vermogen per 1 januari 2013			993.193
Af : nadelig saldo 2013		-11.966	
Af : nadelig saldo 2014		-126.279	
Bij : voordelig saldo 2015		36.100	
			<u>-102.145</u>
			<u>891.048</u>

Opbouw eigen vermogen:			
Algemene reserve		598.598	
Bestemmingsreserves		292.450	
			<u>891.048</u>

Kas nr. 4: Emeritikas

	2013 €.	2014 €.	2015 €.
Ontvangsten:			
Streefbedrag x aantal leden	2.171.495	2.211.480	2.199.660
Minder/meer ontvangen	28.375	-34.767	25.853
	<u>2.199.870</u>	<u>2.176.713</u>	<u>2.225.513</u>
Overige ontvangsten			
Bijdrage Brazilië	19.764	0	9.971
Giften en legaten	51.086	51.575	940
Bijdragen deputaatschappen	118.000	92.500	85.000
Ontvangen interest enz.	130.492	1.143.786	891.998
Totaal ontvangsten	<u>2.519.212</u>	<u>3.464.574</u>	<u>3.213.422</u>
Uitgaven:			
Uitkeringen	2.185.982	2.235.586	2.274.120
Compensatie-uitkeringen	1.186.189	1.098.381	953.139
Algemene kosten	45.538	43.075	40.134
Totaal uitgaven	<u>3.417.709</u>	<u>3.377.042</u>	<u>3.267.393</u>
Resultaat	-898.497	87.532	-53.971
	<u>2.519.212</u>	<u>3.464.574</u>	<u>3.213.422</u>

Reserve per 1 januari 2013			22.124.094
Af: Nadelig saldo 2013		-898.497	
Bij: Voordelig saldo 2014		87.532	
Af : Nadelig saldo 2015		-53.971	
			<u>-864.936</u>
Reserve per 31 december 2015			<u>21.259.158</u>

Kas nr. 5: Evangelisatie

	2013 €.	2014 €.	2015 €.
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	296.864	294.768	292.600
Minder ontvangten	-12.957	-15.833	-5.765
	<u>283.907</u>	<u>278.935</u>	<u>286.835</u>
Zendingsdagen	1.852	6.432	4.155
Resultaat Doorgeven	4.292	3.757	-137
Overige inkomsten	15.543	4.079	14.545
Opbrengst beleggingen	8.706	6.775	6.015
	<u>314.300</u>	<u>299.978</u>	<u>311.413</u>
Uitgaven:			
Personeelskosten	118.588	113.185	116.021
Huisvestingskosten	5.000	4.950	4.700
Subsidies	154.525	126.998	72.352
Stichting Evangelie & Moslims	43.500	43.000	42.000
Algemene kosten	40.910	38.526	34.193
	<u>362.523</u>	<u>326.659</u>	<u>269.266</u>
Resultaat	<u>-48.223</u>	<u>-26.681</u>	<u>42.147</u>
	<u>314.300</u>	<u>299.978</u>	<u>311.413</u>
Eigen vermogen per 1 januari 2013			498.367
Af : Nadelig saldo 2013		-48.223	
Af : Nadelig saldo 2014		-26.681	
Bij : Voordelig saldo 2015		42.147	
			<u>-32.757</u>
Eigen vermogen per 31 december 2015			<u>465.610</u>

Kas nr. 6: Geestelijke verzorging varenden

	2013 €.	2014 €.	2015 €.
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	85.348	84.746	84.123
Minder/meer ontvangen	-207	-1.314	1.211
	<u>85.141</u>	<u>83.432</u>	<u>85.334</u>
Overige ontvangsten			
Giften	2	3	11.651
Bijdragen varenden	2.640	2.357	2.775
Ontvangen interest	676	343	327
Totaal ontvangsten	<u>88.459</u>	<u>86.135</u>	<u>100.087</u>
Uitgaven:			
Traktement en bijkomende kosten	82.129	83.194	83.277
Kompas	2.326	1.526	1.717
Landelijk kerkelijk bureau	6.550	6.600	6.500
Algemene kosten	3.601	2.562	4.037
	<u>94.606</u>	<u>93.882</u>	<u>95.531</u>
Resultaat	<u>-6.147</u>	<u>-7.747</u>	<u>4.556</u>
	<u>88.459</u>	<u>86.135</u>	<u>100.087</u>
Eigen vermogen per 1 januari 2013			44.286
Af: Nadelig saldo 2013		-6.147	
Af : Nadelig saldo 2014		-7.747	
Bij: Voordelig saldo 2015		4.556	
			<u>-9.338</u>
Eigen vermogen per 31 december 2015			<u>34.948</u>

Kas nr. 7: Kerk en Israël

	2013 €.	2014 €.	2015 €.
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	51.951	73.692	73.150
Meer ontvangen	4.634	413	4.929
	<u>56.585</u>	<u>74.105</u>	<u>78.079</u>
Overige ontvangsten			
Giften	5.126	5.021	4.042
Zendingsdagen/commissies	2.526	3.457	3.125
Overige inkomsten	0	18.000	-505
Intrest	3.702	2.894	2.686
Totaal ontvangsten	<u>67.939</u>	<u>103.477</u>	<u>87.427</u>
Uitgaven:			
Exploitatie 'Voorlichting':			
Kosten	50.234	50.301	61.776
Ontvangen bijdragen	55.055	57.653	53.187
	<u>-4.821</u>	<u>-7.352</u>	<u>8.589</u>
Bijdragen Israëlorganen	1.650	1.650	1.525
Algemene kosten	21.499	22.305	21.948
Centrum voor Israëlstudies	69.977	79.980	84.000
	<u>88.305</u>	<u>96.583</u>	<u>116.062</u>
Resultaat	<u>-20.366</u>	<u>6.894</u>	<u>-28.635</u>
	<u>67.939</u>	<u>103.477</u>	<u>87.427</u>

Eigen vermogen per 1 januari 2013			247.719
Af: Nadelig saldo 2013		-20.366	
Bij: Voordelig saldo 2014		6.894	
Af: Nadelig saldo 2015		-28.635	
			<u>-42.107</u>

Eigen vermogen per 31 december 2015			<u>205.612</u>
-------------------------------------	--	--	----------------

Kas nr. 8: Kerkjeugd en onderwijs

	2.013 €.	2.014 €.	2.015 €.
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	259.756	257.922	256.025
Minder/meer ontvangen	-629	-3.563	3.624
	<u>259.127</u>	<u>254.359</u>	<u>259.649</u>
Ontvangen interest	4.138	3.414	3.263
Giften en legaten	757	-740	7.131
Totaal ontvangsten	<u>264.022</u>	<u>257.033</u>	<u>270.043</u>
Uitgaven:			
Subsidies	223.600	232.500	276.500
Diverse kosten	10.306	9.973	8.221
	<u>233.906</u>	<u>242.473</u>	<u>284.721</u>
Resultaat	<u>30.116</u>	<u>14.560</u>	<u>-14.678</u>
	<u>264.022</u>	<u>257.033</u>	<u>270.043</u>

Eigen vermogen per 1 januari 2013			243.357
Bij: Voordelig saldo 2013		30.116	
Bij: Voordelig saldo 2014		14.560	
Af : Nadelig saldo 2015		-14.678	
			<u>29.998</u>

Eigen vermogen per 31 december 2015			<u>273.355</u>
-------------------------------------	--	--	----------------

Kas nr. 9: Landelijk kerkelijk bureau

	2.013 €.	2.014 €.	2.015 €.
Ontvangsten:			
Doorbelastingen	287.726	286.787	286.701
Bijdrage generale synode	93.000	75.000	77.500
Opbrengst beleggingen	683	11.546	8.375
	<u>381.409</u>	<u>373.333</u>	<u>372.576</u>
Uitgaven:			
Personeelskosten	234.831	246.634	241.297
Huisvestingskosten	24.947	23.596	20.637
Kosten adressenbeheer	16.968	16.450	14.300
Kosten website	927	-98	1.869
Algemene kosten	81.323	70.549	74.681
Afschrijvingen	15.728	11.960	8.737
	<u>374.724</u>	<u>369.091</u>	<u>361.521</u>
Resultaat	<u>6.685</u>	<u>4.242</u>	<u>11.055</u>
	<u>381.409</u>	<u>373.333</u>	<u>372.576</u>
Eigen vermogen per 1 januari 2013			237.890
Bij : Voordelig saldo 2013		6.685	
Bij : Voordelig saldo 2014		4.242	
Bij : Voordelig saldo 2015		11.055	
			<u>21.982</u>
Eigen vermogen per 31 december 2015			<u>259.872</u>
Opbouw eigen vermogen:			
Algemene reserve		237.372	
Bestemmingsreserve		22.500	
			<u>259.872</u>

Kas nr. 10: Onderlinge bijstand en advies

	2.013 €.	2.014 €.	2.015 €.
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken	296.864	294.768	292.600
Streefbedrag x aantal leden	228	-4.382	4.141
Minder/meer ontvangen			
	<u>297.092</u>	<u>290.386</u>	<u>296.741</u>
Overige ontvangsten			
Giften en legaten	10.008	12	12
Opbrengst beleggingen	113.935	145.280	55.251
	<u>421.035</u>	<u>435.678</u>	<u>352.004</u>
Uitgaven:			
Uitkeringen kerkbouw	13.514	41.095	115.625
Bijstand aan kerken	219.104	245.605	153.600
Uitkeringen volgens draagkrachtbeginsel	45.007	32.735	36.690
Bijstanduitkeringen	242.908	-27.473	23.616
Algemene kosten	14.837	15.011	14.259
	<u>535.370</u>	<u>306.973</u>	<u>343.790</u>
Resultaat	<u>-114.335</u>	<u>128.705</u>	<u>8.214</u>
	<u>421.035</u>	<u>435.678</u>	<u>352.004</u>
Eigen vermogen per 1 januari 2013			1.183.811
Bij : Voordelig saldo 2013		-114.335	
Bij : Voordelig saldo 2014		128.705	
Bij : Voordelig saldo 2015		8.214	
			<u>22.584</u>
Eigen vermogen per 31 december 2015			<u>1.206.395</u>

Kas nr. 11: Pastoraat in de gezondheidszorg

	2.013 €.	2.014 €.	2.015 €.
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	100.192	99.484	98.753
Minder/meer ontvangen	-173	-1.584	1.479
	<u>100.019</u>	<u>97.900</u>	<u>100.232</u>
Bijdrage SOW kerken	9.925	10.000	10.000
Opbrengst beleggingen	2.486	1.991	1.582
Diversen	5.003	68	7.462
	<u>117.433</u>	<u>109.959</u>	<u>119.276</u>
Uitgaven:			
Personeelskosten	96.022	95.575	124.066
Werkgroep recreatie gehandicapten	3.437	4.032	4.245
Algemene kosten	10.497	11.462	14.638
	<u>109.956</u>	<u>111.069</u>	<u>142.949</u>
Resultaat	7.477	-1.110	-23.673
	<u>117.433</u>	<u>109.959</u>	<u>119.276</u>
Eigen vermogen per 1 januari 2013			137.402
Bij: Voordelig saldo 2013		7.477	
Af: Nadelig saldo 2014		-1.110	
Af: Nadelig saldo 2015		-23.673	
			<u>-17.306</u>
Eigen vermogen per 31 december 2015			<u>120.096</u>

Kas nr. 12: Quaestor generale synode

	2010-2012 €.	2013-2015 €.
Bijdragen van particuliere synoden	514.016	511.283
Omslag accountantskosten	72.500	60.100
Verkoop publicaties	886	2.784
Giften	19	320
Opbrengst beleggingen	13.535	6.792
	<u>600.956</u>	<u>581.279</u>
Uitgaven:		
Kosten generale synode	78.832	111.065
Bijdrage landelijk kerkelijk bureau	244.000	245.500
Deputaatschappen:		
Eenheid gereformeerde belijders	22.669	32.016
Correspondentie buitenland	26.424	29.197
Financiële zaken	5.819	3.489
Hoge overheid en CIO	23.500	25.369
Eredienst	6.535	2.885
Kerkelijke archieven	55.763	63.739
Militairen	10.918	3.471
Kerkdienstuitzendingen	51.695	10.132
Overige deputaatschappen	41.537	43.901
Accountantskosten	74.555	62.228
Kosten publicaties	15.306	19.792
Diversen	855	497
	<u>658.408</u>	<u>653.281</u>
Resultaat	-57.452	-72.002
	<u>600.956</u>	<u>581.279</u>
Eigen vermogen per 1 januari 2013		260.107
Af: Nadelig saldo periode 2013-2015	-72.002	
		<u>-72.002</u>
Eigen vermogen per 31 december 2015		<u>188.105</u>
Opbouw eigen vermogen:		
Algemene reserve	121.883	
Bestemmingsreserves	65.548	
		<u>187.431</u>

Kas nr. 13: Studie- en stimuleringsfonds

	2.013 €.	2.014 €.	2.015 €.
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	0	73.692	73.150
Minder/meer ontvangen	0	-7.093	2.946
	0	66.599	76.096
Overige ontvangsten			
Giften en legaten	0	3	67.503
Aflossingen leningen	8.625	19.309	9.383
Opbrengst beleggingen	2.538	1.536	1.217
	11.163	87.447	154.199
Uitgaven:			
Uitkering studenten	68.205	105.450	104.752
Overige kosten	1.125	2.700	2.708
	69.330	108.150	107.460
Resultaat	-58.167	-20.703	46.739
	11.163	87.447	154.199
Eigen vermogen per 1 jan. 2013			
Af : nadelig saldo 2013		-58.167	160.901
Af : nadelig saldo 2014		-20.703	
Bij : voordelig saldo 2015		46.739	
		-32.131	
Eigen vermogen per 31 december 2015			128.770

Kas nr. 14: Theologische Universiteit Apeldoorn

	2.013 €.	2.014 €.	2.015 €.
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	515.801	549.005	544.968
Meer/minder ontvangen	2.785	426	-707
Bijdragen Ned. Geref. Kerken	16.000	16.390	16.535
	534.586	565.821	560.796
Overige ontvangsten			
Legaten en giften	76.345	80.447	260.974
Vrouwencomite	61.833	26.129	19.667
Subsidie Ministerie O, C & W	1.372.715	1.312.254	1.317.039
Collegegelden	224.595	261.679	272.675
Ontvangen interest	78.145	21.321	34.571
Overig	103.671	122.174	114.913
	2.451.890	2.389.825	2.580.635
Uitgaven:			
Personeelslasten	1.560.425	1.508.743	1.921.119
Kosten bbliotheek	56.097	53.892	56.705
Huisvestingskosten	167.478	129.010	139.335
Onderwijs en onderzoek	104.358	80.904	91.960
Overige kosten	337.529	303.233	316.851
	2.225.887	2.075.782	2.525.970
Resultaat	226.003	314.043	54.665
	2.451.890	2.389.825	2.580.635
Vermogensopstelling:			
		31 dec. '12	31 dec. '15
Eigen vermogen		€.	€.
Emeriteringsfonds		2.251.016	1.585.179
Onderhoudsvoorziening		1.135.369	2.672.516
		146.000	173.378
		3.532.385	4.431.073
Overzicht eigen vermogen:			
Eigen vermogen per 1 januari 2013			2.251.016
Voordelig saldo 2013		226.003	
Voordelig saldo 2014		314.043	
Voordelig saldo 2015		54.665	
Mutatiewijziging Emeriteringsfonds		-1.260.548	
Eigen vermogen per 31 december 2015			1.585.179

Kas nr. 15: Partners in zending

	2013-2015
	€.
Ontvangsten:	
Bijdrage deputaatschappen	150.000
Opbrengst beleggingen	1.331
Giften	1.620
	<u>152.951</u>
Uitgaven:	
Advieskosten	2.603
Diverse kosten	2.492
	<u>5.095</u>
Resultaat	147.856
	<u>152.951</u>
Eigen vermogen per 31 december 2012	0
Bij: voordelig saldo 2013-2015	147.856
Eigen vermogen per 31 december 2015	<u>147.856</u>

Bijlage 1.2 Samengevoegde balans per 31 december 2015

	31 december 2012	€	31 december 2015	€
Activa:				
Vastgelegde middelen				
Onroerende goederen	1.905.550		1.718.106	
Inventaris	32.436		17.630	
Effecten	13.249.481		20.925.993	
Leningen u/g	16.000		0	
	<u>15.203.467</u>		<u>22.661.729</u>	
Vlottende middelen				
Vorderingen en vooruitbetaald		1.295.072		1.402.107
Liquide middelen				
Banken r/c, spaarrek. etc	17.632.878		15.635.428	
Kasgeld	227		168	
	<u>17.633.105</u>		<u>15.635.596</u>	
	<u>34.131.644</u>		<u>39.699.432</u>	
Passiva:				
Schulden				
Crediteuren en kosten		1.388.923		7.400.012
Eigen vermogen				
Kapitaal	8.722.127		7.333.437	
Bestemmingsreserves en Voorzieningen	24.020.594		24.965.983	
	<u>32.742.721</u>		<u>32.299.420</u>	
	<u>34.131.644</u>		<u>39.699.432</u>	

Bijlage 1.3 Eigen vermogen en voorzieningen

	31 december 2012			31 december 2015		
	Vermogen €	Voorziening €	TOTAAL €	Vermogen €	Voorziening €	TOTAAL €
1	2.626.851			2.288.082		
Buitenlandse zending						
Reservering nieuwe activit.		86.709			-	
Overige voorzieningen		69.775			99.849	
Totaal			2.783.335			2.387.931
2	241.394		241.394	279.597		289.597
De Wekker					10.000	
Bestemmingsreserve						
3	687.431			598.598		
Diaconaat						
Bestemmingsreserve		155.762			121.450	
Algemeen rampenfonds		150.000			150.000	
Diverse voorzieningen		53			21.000	
Totaal			993.246			891.048
4		22.124.094	22.124.094		21.259.158	21.259.158
Emeritikas						
5	498.367			465.610		
Evangelisatie						
Bestemmingsreserve		8.000	506.367		-	465.610
6	44.286		44.286	34.948		34.948
Geestelijke verz. varenden						
7	246.412			205.612		
Kerk en Israel						
Bestemmingsreserve		1.307			-	
Totaal			247.719			205.612
8	243.357		243.357	273.355		273.355
Kerkjeugd en onderwijs						
9	220.617			237.372		
Landelijk kerkelijk bureau						
Voorziening website		25.509				
Bestemmingsreserves		17.273			22.500	
Totaal			263.399			259.872
10	1.183.811		1.183.811	1.206.395		1.206.395
OBenA						
11	137.402		137.402	120.096		120.096
Pastoraat i/d gezondheidszorg						
12	180.282			121.883		
Generale synode						
Bestemmingslegaten		79.825			66.222	
Bestemmingslegaten (2)		1.252				
Totaal			261.359			188.105
13	160.901			128.770		
Studiefonds						
Stimuleringsfonds		19.665			9.994	
Totaal			180.566			138.764
14	2.251.016			1.585.179		
Theologische Universiteit						
Emeriteringsfonds		1.135.370			2.672.516	
Onderhoudsvoorzieningen		146.000			173.378	
Totaal			3.532.386			4.431.073
15	-		-	147.856		147.856
Partners in zending						
TOTAAL	8.722.127	24.020.594	32.742.721	7.693.353	24.606.067	32.299.420

Bijlage 1.4 Vermogensvergelijking

	2010-2012	2013-2015
€	€	€
Beginvermogen	29.780.514	32.742.721
Saldi voordelig	3.981.362	865.334
Saldi nadelig	-601.750	-1.511.491
	<u>3.379.612</u>	<u>-646.157</u>
Mutatie voorziening/best reserves	-417.405	202.856
	<u>32.742.721</u>	<u>32.299.420</u>
Specificatie voordelig/nadelig saldo:		
Theologische Universiteit	436.859	594.711
Emeritikas	2.718.718	-864.936
Onderlinge bijstand en advies	74.178	22.584
Buitenlandse zending	24.276	-338.769
Evangelieverkondiging onder Israel	-71.223	-42.107
Varenden	-10.234	-9.338
Kerkjeugd en onderwijs	54.526	29.998
Evangelisatie	32.649	-32.757
Pastoraat in de gezondheidszorg	18.361	-17.306
Landelijk kerkelijk bureau	27.917	21.982
Generale synode	5.161	-72.002
De Wekker	107.117	48.203
Diaconaat	83.284	-102.145
Studiefonds	-121.977	-32.131
Partners in zending	0	147.856
	<u>3.379.612</u>	<u>-646.157</u>
Specificatie mutatie voorziening/best. reserves		
Theologische Universiteit	-816.704	303.976
Buitenlandse zending	-227.008	-56.635
Evangelisatie	-36.248	-8.000
Studie- en stimuleringsfonds	0	-9.671
Diaconaat	-46.400	-53
Emeritikas	745.567	
Landelijk kerkelijk bureau	24.074	-25.509
Generale synode	-60.686	-1.252
	<u>-417.405</u>	<u>202.856</u>

Bijlage 1.5 Totaaloverzicht exploitatierekeningen

	€	2010-2012 €	€	2013-2015 €
Ontvangsten:				
Omslagen x aantal leden	13.400.684		14.120.157	
Meer ontvangen	182.645		176.009	
Minder ontvangen	-70.658		-88.974	
		13.512.671		14.207.192
Bijzondere bijdragen emeritikas	342.211		325.235	
Giften en legaten	1.621.856		1.503.169	
Collegegelden	545.521		758.949	
Zendingsdagen enz.	28.071		21.547	
Bijdragen SGJ	118.171		0	
Scholen	5.138		3.355	
		2.660.968		2.612.255
Opbrengst beleggingen		3.197.367		3.002.202
Bijdragen P.S.	514.016		511.283	
Omzet kerkelijk bureau	2.472.279		1.106.714	
Expl. saldo De Wekker	107.117		48.203	
Overige ontvangsten	4.405.218		4.236.666	
		7.498.630		5.902.866
Bijzondere baten		131.054		0
Subs. Min. v. Onderwijs		4.074.298		4.029.131
		31.074.988		29.753.646
Uitgaven:				
Uitgaven voor het doel van de kassen	18.112.663		20.890.317	
Bijdragen SGJ	118.171		0	
Personeelskosten	7.183.790		7.387.950	
Algemene kosten	1.916.659		1.948.319	
Afschrijvingen	358.822		173.217	
		27.690.105		30.399.803
Bijzondere lasten		5.271		0
		27.695.376		30.399.803
Saldi:				
Voordelig	3.981.362		1.299.120	
Nadelig	-601.750		-1.945.277	
		3.379.612		-646.157

Bijlage 2.1 Begrotingen per deputaatschap**Kas nr. 1: Buitenlandse zending**

	2017 € 1.000	2018 € 1.000	2019 € 1.000
Baten			
Legaten en giften	200	200	200
Bijdrage t/c	40	40	40
Opbrengst beleggingen	35	35	35
Resultaat Doorgeven	0	0	0
Overige opbrengsten	70	60	50
	345	335	325
Uitgaven			
Kosten buitenland			
Indonesië	48	48	48
Venda	79	83	86
KwaNdebele	83	86	90
Mukhanyo MTC en MBS	24	24	24
Botswana	212	217	228
Thailand-Isaan	115	115	115
Mozambique	166	172	179
Burundi	48	51	55
Tajmyr	91	91	91
Missionaire diaconale werkers	25	25	25
TUA	17	17	17
IFES Nederland	30	30	30
Zending in Europa	100	100	100
	1.038	1.059	1.088

Kosten Nederland

Personeelskosten	158	163	168
Kosten kerkelijk bureau	52	53	53
Huisvestingskosten	15	15	15
Overige uitgaven	52	52	52
	<u>277</u>	<u>283</u>	<u>288</u>

	<u>1.315</u>	<u>1.342</u>	<u>1.376</u>
--	--------------	--------------	--------------

Te dekken	970	1.007	1.051
af: onttrekking aan eigen vermogen	0	0	0
Blijft	<u>970</u>	<u>1.007</u>	<u>1.051</u>

Per lid/ dooplid	13,38	13,88	14,49
Gevraagde minimumbijdrage	11,20	11,20	11,20
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	8,00		

Kas nr. 3: Diaconaat

	2017	2018	2019
	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000

Baten			
Giften algemeen en legaten	25	25	25
Giften projecten	400	400	400
Giften voor noodhulp en rampen	pm	pm	pm
Ontvangen interest	10	10	10
	<u>435</u>	<u>435</u>	<u>435</u>

Lasten			
Personeelskosten	220	216	222
Huisvestingskosten	16	16	16
Participatiekosten commissies	15	15	15
Kosten publicaties/publiciteit	20	20	20
Overige kosten	82	82	82
Besteding eigen projecten	400	400	400
Giften voor noodhulp en rampen	pm	pm	pm
Toerusting	10	10	10
	<u>762</u>	<u>758</u>	<u>764</u>

Te dekken	<u>327</u>	<u>323</u>	<u>329</u>
-----------	------------	------------	------------

Per lid/ dooplid	4,51	4,46	4,54
Gevraagde minimumbijdrage	3,75	3,75	3,75
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	3,00		

Kas nr. 4: Emeritikas

	2017	2018	2019
	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000

Baten			
Ontvangen interest	545	535	525
Bijdragen deputaatschappen	60	60	60
Overige ontvangsten	50	50	50
	<u>655</u>	<u>645</u>	<u>635</u>

Lasten			
Emeritaatuitkeringen	2.508	2.493	2.468
Compensatieregeling	800	700	600
Overige kosten	40	40	40
	<u>3.348</u>	<u>3.233</u>	<u>3.108</u>

Te dekken	<u>2.693</u>	<u>2.588</u>	<u>2.473</u>
-----------	--------------	--------------	--------------

Per lid/ dooplid	36,15	34,74	33,19
Gevraagde minimumbijdrage	30,00	30,00	30,00
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	30,00		

Kas nr. 5: Evangelisatie

	2017 € 1.000	2018 € 1.000	2019 € 1.000
Baten			
Zendingsdagen, giften	5	5	5
Aandeel giften Doorgeven	19	19	19
Ontvangen interest	6	6	6
Overige inkomsten	10	10	10
	<u>40</u>	<u>40</u>	<u>40</u>
Lasten			
Personeelskosten	151	155	160
Huisvesting	5	5	5
Subsidies	115	114	113
Bureau en overige kosten	60	60	60
TUA - missiologie en evangelistiek	6	6	6
	<u>337</u>	<u>340</u>	<u>344</u>
Te dekken	<u>297</u>	<u>300</u>	<u>304</u>
Per lid/ dooplid	4,10	4,14	4,20
Gevraagde minimumbijdrage	4,00	4,00	4,00
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	4,00		

Kas nr. 6: Geestelijke verzorging varenden

	2017 € 1.000	2018 € 1.000	2019 € 1.000
Baten			
Ontvangen interest	0	1	1
Vrijwillige bijdragen varenden	3	2	2
	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>3</u>
Lasten			
Personeelskosten	71	71	72
Emeritikas	15	15	15
Kosten kerkelijk bureau	7	7	7
Kosten Kompas	2	2	2
Overige kosten	4	4	4
	<u>98</u>	<u>99</u>	<u>100</u>
Te dekken	<u>95</u>	<u>97</u>	<u>97</u>
Per lid/ dooplid	1,32	1,33	1,34
Gevraagde minimumbijdrage	1,60	1,60	1,60
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	1,15		

Kas nr. 7: Kerk en Israël

	2017 € 1.000	2018 € 1.000	2019 € 1.000
Baten			
Giften en legaten	3	3	3
Zendingsdagen	3	3	3
Ontvangen interest	1	1	1
Overige inkomsten	1	1	1
	<u>8</u>	<u>8</u>	<u>8</u>
Lasten			
Bijdrage Centrum voor Israëlstudies	89	90	91
Voorlichting	1	-4	-4
Bijdragen Israëlorganen	2	2	2
Overige kosten	30	30	30
	<u>122</u>	<u>118</u>	<u>119</u>
Te dekken	<u>114</u>	<u>110</u>	<u>111</u>
Per lid/ dooplid	1,58	1,52	1,54
Gevraagde minimumbijdrage	1,40	1,40	1,40
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	1,00		

Kas nr. 8: Kerkjeugd en onderwijs

	2017 € 1.000	2018 € 1.000	2019 € 1.000
Baten			
Ontvangen interest	2	2	2
	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>
Lasten			
Subsidies	294	294	294
Kosten kerkelijk bureau	6	6	6
Algemene kosten	3	3	3
	<u>303</u>	<u>303</u>	<u>303</u>
Te dekken	301	301	301
Per lid/ dooplid	4,15	4,15	4,15
Gevraagde minimumbijdrage	4,00	4,00	4,00
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	3,50		

Kas nr. 10: Onderlinge bijstand en advies

	2017 € 1.000	2018 € 1.000	2019 € 1.000
Baten			
Ontvangen interest	25	25	25
	<u>25</u>	<u>25</u>	<u>25</u>
Lasten			
Bijdragen kerkbouw	70	60	50
Bijdrage predikantskosten	190	200	210
Draagkrachtuitkeringen	37	40	45
Bijstandsuitkeringen	20	20	20
Overige kosten	15	15	16
	<u>332</u>	<u>335</u>	<u>341</u>
Te dekken	307	310	316
Per lid/ dooplid	4,23	4,28	4,36
Gevraagde minimumbijdrage	2,00	2,00	2,00
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	4,00		

Kas nr. 11: Pastoraat in de gezondheidszorg

	2017 € 1.000	2018 € 1.000	2019 € 1.000
Baten			
Bijdragen SOW-kerken	10	10	10
Ontvangen interest	1	1	1
	<u>11</u>	<u>11</u>	<u>11</u>
Lasten			
Personeelskosten	97	99	101
Kosten kerkelijk bureau	6	6	6
Algemene kosten	10	10	10
	<u>113</u>	<u>116</u>	<u>118</u>
Te dekken	102	105	107
Per lid/ dooplid	1,41	1,44	1,47
Gevraagde minimumbijdrage	1,45	1,45	1,45
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	1,35		

Kas nr. 13: Studie- en stimuleringsfonds

	2017 € 1.000	2018 € 1.000	2019 € 1.000
Baten			
Intrest	1	1	2
Aflossingen leningen	9	10	10
	<u>10</u>	<u>12</u>	<u>12</u>
Lasten			
Uitkering studiefonds	111	102	117
Uitkering stimuleringsfonds	0	0	0
Overige kosten	1	1	1
Kosten kerkelijk bureau	4	4	4
	<u>116</u>	<u>107</u>	<u>122</u>
Te dekken	<u>106</u>	<u>95</u>	<u>110</u>
Per lid/ dooplid	1,46	1,31	1,52
Gevraagde minimumbijdrage	1,70	1,70	1,70
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	1,00		

Kas nr. 14: Theologische Universiteit Apeldoorn

	2017 € 1.000	2018 € 1.000	2019 € 1.000
Baten			
Subsidie Ministerie O, C & W	1.170	1.270	1.275
College- en cursusgelden	274	285	297
Baten werk in opdracht van derden	16	17	17
Ontvangen inetrest	34	34	34
Overige baten ex omslag	242	242	242
	<u>1.736</u>	<u>1.848</u>	<u>1.865</u>
Lasten			
Personeelskosten	1.706	1.693	1.715
Afschrijvingen	54	54	54
Huisvestingskosten	150	151	152
Overige lasten	503	473	472
	<u>2.413</u>	<u>2.371</u>	<u>2.393</u>
Te dekken	<u>677</u>	<u>523</u>	<u>528</u>
Per lid/ dooplid	9,34	7,21	7,28
Gevraagde minimumbijdrage	7,95	7,95	7,95
Advies minimumbijdrage			
Huidige bijdrage	7,45		

Bijlage 2.2 Totaal overzicht begrotingen

x € 1000	Baten		Lasten		Saldo		Bijdrage				
	2017	2018	2019	gem. per jaar	2017	2018	2019	gem. per jaar	gem. per lid	Gevraagd	Advies
Buitenlandse zending	345	335	325	335	1.315	1.342	1.376	1.009	13,92	11,20	8,00
Diaconaat	435	435	435	435	762	758	764	326	4,50	3,75	3,00
Evangelisatie	40	40	40	40	337	340	344	301	4,15	4,00	4,00
Varenden	3	2	3	3	98	99	100	96	1,33	1,60	1,35
Israël	8	8	8	8	122	118	119	112	1,55	1,40	1,00
Kerkjeugd en onderwijs	2	2	2	2	303	303	303	301	4,15	4,00	3,50
Onderlinge bijstand en advies	25	25	25	25	335	335	341	311	4,29	2,00	2,00
Gezondheidszorg	11	11	11	11	113	116	118	105	1,44	1,45	1,45
Studiefonds	10	12	12	11	116	107	122	115	1,43	1,70	1,70
Theologische Universiteit	1.736	1.848	1.865	1.816	2.413	2.371	2.393	2.392	7,94	7,95	7,45
Totaal	2.615	2.718	2.725	2.686	5.913	5.888	5.980	3.241	44,70	39,05	33,45
Emeritikas	655	645	635	645	3.348	3.233	3.108	2.585	35,65	30,00	30,00

Bijlage 3 Nalatigheid afdrachten

Comité

Bijlage 4 Financiële bijlage beroepsbrief

I Traktement

a. *Omvang traktement*

Volgens het advies van deputaten financiële zaken, zoals vastgelegd in hun schrijven d.d. december....., zal aan u een jaartraktement worden uitbetaald ad €..... Uit te betalen in 12 gelijke maandelijksse termijnen ad €.....

Dit traktement is gebaseerd op schaal.....conform het advies van eerder vermelde deputaten.

(indien van toepassing: Aangezien onze gemeente een ledenbestand heeft van....leden wordt het traktement verhoogd met.....%.)

Jaarlijks vindt aanpassing van uw traktement plaats eveneens conform het advies van eerder vermelde deputaten.

b. *Vakantietoelage*

Over het jaartraktement zal 8% als vakantietoelage worden uitbetaald. De vakantietoelage wordt uitbetaald in de maand mei van elk jaar en heeft betrekking op de periode van 1 juli t/m 31 december van het vorig jaar en van 1 januari t/m 30 juni van het jaar waarin de vakantietoelage wordt uitbetaald.

II Vergoedingen en overige emolumenten

a. *Tegemoetkoming premie ziektekosten*

Aan de predikant wordt een tegemoetkoming in de premie voor ziektekosten verstrekt. Deze tegemoetkoming is gelijk aan de inkomensafhankelijke bijdrage welke jaarlijks wordt vastgesteld door de Belastingdienst.

b. *Vergoeding representatiekosten*

Voor representatiekosten wordt aan u een vergoeding verstrekt ad €.....per jaar.

c. *Vergoeding administratie- en bureaustkosten*

Als tegemoetkoming in de kosten voor inrichting en onderhoud van werk-, ontvang - en studeerkamer, pc-apparatuur en software en kantoorbenodigdheden ontvangt u een vaste vergoeding van €.....per jaar.

d. *Vergoeding communicatiekosten*

Vergoeding voor telefoon (vast en/of mobiel) en internet totaal € per maand (all-in)

e. *Vergoeding aanschaf vakliteratuur*

Voor de kosten van de aanschaf van vakliteratuur, abonnementen voor studiedoeleinden wordt een vast bedrag verstrekt van €.....per jaar.

f. *Vergoeding bij bijscholing*

Kosten voor nascholing ten dienste van de uitoefening van het ambt worden vergoed op declaratiebasis tot maximaal € per twee jaar.

g. *Vergoeding reiskosten*

De kosten die de predikant in zijn ambtsuitoefening voor vervoer maakt, worden door de gemeente vergoed. De vergoeding is afhankelijk van het gebruikte vervoermiddel. Openbaar vervoer volledige vergoeding, overige vervoermiddelen € 0,29 per km.

h. *Vergoeding voor de kosten van een belastingadvies*

De predikant is niet onderworpen aan de Wet op de Loonbelasting en zal van zijn bruto-inkomen zelf de verschuldigde inkomstenbelasting dienen te voldoen. Voor alle vergoedingen/verstrekkingen geldt dat de predikant verantwoordelijk is voor de fiscale verantwoording en consequenties. Ten behoeve van een belastingadvies kan de predikant naar keuze een onafhankelijk belastingadviseur inschakelen. De kosten voor dergelijk belastingadvies kunnen bij de kerk wordt gedeclareerd tot een maximum € per jaar.

i. *Pastorie*

Aan u zal de pastorie, gelegen te.....als ambtswoning ter beschikking worden gesteld voor de periode, waarin u als dienstdoend gemeentepredikant aan onze gemeente zult zijn verbonden. U bent gehouden om de pastorie gedurende die periode te bewonen.

Voor uw rekening komen de lasten, welke normaliter ten laste van de huurder komen zoals kosten verband houdende met de levering van gas, elektriciteit en water, afvalstoffenheffing, rioolrechten, kabelaansluiting en verdere eventueel in de toekomst op te leggen overheidslasten. Daarnaast dient u jaarlijks het vrije genot van het bewonen van de pastorie bij uw fiscale inkomen te tellen.

De voorwaarden voor bewoning van de pastorie zullen worden vastgelegd in een door u te tekenen bewonersovereenkomst.

Eventueel: indien u zelf voor huisvesting zorg draagt door aankoop van een andere woning, zullen wij u eventueel woonvergoeding uitbetalen. De omvang daarvan zal in onderling overleg worden vastgesteld.

Bij emeritaat of verbreking van het dienstverband, dient in goed overleg met u en de kerkenraad een periode te worden vastgesteld, waarin de pastorie moet worden verlaten, waarbij minimaal een periode van drie maanden en maximaal een periode van zes maanden in acht dient te worden genomen.

j. Vergoeding verhuiskosten

Aan u zullen de kosten van het verhuisbedrijf worden vergoed. Als herinrichtingkosten van de pastorie of eventueel andere woning zal u worden vergoed een maximum bedrag van.....% van uw bruto jaarinkomen, derhalve een bedrag ad €..... Als bruto inkomen hanteren wij uw jaartraktament verhoogd met de vakantietoeslag. Zowel de vergoeding voor de kosten van het verhuisbedrijf alsmede de vergoeding voor herinrichtingkosten zijn volgens het huidige fiscale regime voor u fiscaal onbelast.

Omtrent vergoedingen

Tijdens vakantie en studieverlof worden de bovenstaande vergoedingen doorbetaald. Bij langdurige afwezigheid worden de vergoedingen nog gedurende twee maanden doorbetaald. Bij afwezigheid wegens schorsing voor bepaalde tijd stopt de vergoeding direct.

Tevens merken wij op, dat de vergoedingen belast zijn voor de inkomstenbelasting, voor zover de werkelijke kosten lager zijn dan de vergoedingen. Dit dient met een belastingadviseur overlegd te worden.

III Vakantie, vrije zondagen

.....weken vakantie per jaar. De zondagen in vakantietijd behoren tot de vrije zondagen, zoals hieronder vermeld.

.....vrije zondagen per jaar. Van deze vrije zondagen dienen er één of meerder – zulks op aanwijzing van de classicale vergaderingen – te worden besteed in de classis..... waartoe de gemeente behoort.

IV Studieverlof

Studie en het volgen van trainingen achten wij van groot belang.

- U kunt in overleg met de kerkenraad gebruik maken van studieverlof tot een maximum van drie maanden per periode van vijf jaar.
- De inhoud van de studie/training, die een relatie moet hebben met uw functioneren in de gemeente, wordt bepaald in goed overleg met de kerkenraad en uzelf.
- De kosten van de studie worden door de kerk vergoed, indien de noodzaak van de studie vast staat en u vooraf met de kerkenraad heeft overlegd.
- Na afloop van de studieperiode zult u daarover schriftelijk rapporteren aan de kerkenraad. Deze rapportage is bedoeld om verantwoording af te leggen en om het geleerde en de opgedane ervaringen en eventuele suggesties ten dienste van de kerken te stellen.
- In geval van vertrek uit onze gemeente kan een terugbetalingsregeling redelijk zijn, die ten laste komt van de nieuwe gemeente.

V Nevenfuncties

Voor de aanvaarding van nevenfuncties is vooraf toestemming van de kerkenraad vereist; deze kan aan zijn toestemming voorwaarden van financiële aard verbinden.

VI Emeritaat

Bij een (eventuele) emeritaatverlening tijdens uw dienst en aan uw gezin bij uw overlijden alhier, zal aan u de door de Generale Synode vastgestelde uitkering naar artikel 13 K.O. worden verstrekt. Ter uitvoering van deze toezegging is door de Generale Synode besloten om vanaf 1 januari 2013 de opbouw van de emeritaatuitkering c.q. de oudedagsvoorziening onder te brengen bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. Een onderdeel van deze aanpassing is, dat u als predikant een eigen bijdrage aan emeritaatuitkering c.q. de oudedagsvoorziening verstrekt. Vanaf 2017 is de eigen bijdrage 30% van de af te dragen premie aan het pensioenfonds.

VII Arbeidsongeschiktheid

Bij langdurige arbeidsongeschiktheid zal de kerkenraad de regeling hanteren conform de handleiding van deputaten emeritikas.

VIII Aard van de rechtsbetrekking

Wellicht ten overvloede wijzen wij erop dat de rechtsbetrekking tussen de predikant en de kerkenraad geen arbeidsovereenkomst betreft in de zin van artikel 7:610 BW.

Bijlage 5 Huidige traktementbrief 2016

I Traktement

Traktementenscalen.

Bij aanvang van de ambtsuitoefening zal een predikant beginnen in schaal 0. In een periode van 20 dienstjaren wordt het maximumtraktement bereikt. Indien de ambtsuitoefening van een predikant aanvangt op latere leeftijd kunnen extra periodieken worden toegekend. Dit geldt bijvoorbeeld als een predikant eerst een ander beroep dan predikant heeft gehad.

Jaarlijkse aanpassing

Jaarlijks worden de traktementen aangepast met de stijging van het CBS indexcijfer voor de Cao-lonen inclusief bijzondere beloningen sector Openbaar Bestuur (75) over de periode van 1 juli van het vorige jaar tot en met 30 juni van het lopende jaar. Voor het jaar 2016 betekent dit een aanpassing van 2,2%.

Indexatie

- a. De tegemoetkoming premie ziektekostenverzekering wordt jaarlijks herzien o.b.v. de geldende wetgeving.
- b. De overige vergoedingen worden om de drie jaar herzien en wel voor het eerst op 1 januari 2017, tenzij externe factoren daartoe eerder aanleiding geven.

Groote gemeente

De bedragen in de traktementsschalen hebben het karakter van **minimumschalen** voor gemeenten tot 400 leden. Per 100 leden meer (per predikantsplaats) wordt geadviseerd minimaal 3% boven de bedragen uit de betreffende schaal te betalen. Bij een gemeente van bijvoorbeeld 650 leden leidt dit tot een toeslag van minimaal 7,5%.

Vakantietoelage

De predikant heeft aanspraak op een jaarlijks uit te keren vakantietoelage. De vakantietoelage bedraagt 8% van het bruto jaartraktement. De vakantietoelage dient te worden uitbetaald per ultimo mei over de periode van juli t/m december van het vorige jaar en van januari t/m juni van het jaar waarin de vakantietoelage wordt uitbetaald. Bij vertrek uit een gemeente heeft de predikant in de gemeente, die hij verlaat recht op vakantietoelage voor iedere maand, dat het vertrek plaats vindt na 1 juli, terwijl de nieuwe gemeente vakantietoelage dient te betalen over het daarop aansluitende aantal maanden tot 1 juli daaropvolgend.

Belastingheffing

Als bekleeder van een geestelijk ambt is de predikant niet onderworpen aan de Wet op de Loonbelasting. Dit heeft tot gevolg, dat op zijn traktement geen 'loonheffing' wordt ingehouden. Over het totaal van zijn inkomen (traktement, vergoedingen, loon in natura enz.) is de predikant inkomstenbelasting verschuldigd. Deze belasting wordt door de Belastingdienst per aanslag opgelegd, na aangifte door de predikant. Voor beginnende predikanten kan het enige tijd duren voordat zij door de belastingdienst worden uitgenodigd de aanslag te betalen, zodat reservering door de predikant noodzakelijk is. Binnen zes maanden nadat de predikant inkomen is gaan genieten, dient hij een aangifte aan te vragen. Het is raadzaam de predikant eraan te herinneren een deel van het inkomen te reserveren voor de te verwachten aanslag(en).

Norm traktementen per 1 januari 2016 voor gemeenten tot 400 leden.

periodiek	per maand	per jaar	vakantietoelage	totaal per jaar
0	2721	32647	2612	35259
1	2779	33346	2667	36013
2	2837	34045	2724	36769
3	2894	34732	2779	37511
4	2952	35418	2833	38251
5	3011	36130	2890	39020
6	3068	36817	2945	39762
7	3124	37491	3000	40491
8	3183	38190	3055	41245
9	3241	38889	3111	42000
10	3297	39564	3165	42729
11	3355	40263	3221	43484
12	3413	40962	3277	44239
13	3473	41673	3334	45007
14	3530	42360	3389	45749
15	3588	43059	3445	46504
16	3646	43758	3500	47258
17	3701	44408	3552	47960
18	3756	45070	3606	48676
19	3812	45745	3660	49405
20	3867	46404	3713	50117

II Overige emolumenten

Predikanten in deeltijdfuncties hebben recht op een tegemoetkoming naar rato van de werktijd. Tijdens vakantie en studieverlof wordt de vergoeding doorbetaald. Bij langdurige afwezigheid wordt de vergoeding nog gedurende twee maanden doorbetaald. Bij afwezigheid wegens schorsing voor bepaalde tijd stopt de vergoeding direct.

Tegemoetkoming premie ziektekostenverzekering

Aan de predikant wordt – ongeacht zijn gezinssituatie – een tegemoetkoming in de premie van de ziektekostenverzekering vergoed. Deze vergoeding wordt vastgesteld op de hoogte van de inkomensafhankelijke bijdrage, die geheven wordt door de Belastingdienst. Wij adviseren maximaal het percentage en maximumbedrag wat als heffing door de belastingdienst wordt vastgesteld. Nadat deze voor het jaar 2016 door de Belastingdienst zijn vastgesteld worden deze ook gepubliceerd op de site van de deputaten financiële zaken.

Vergoeding representatiekosten

Voor representatiekosten wordt aan de predikant een vergoeding verstrekt, ongeacht de hoogte van de daadwerkelijke kosten.

Representatiekosten	€ 900 per jaar
---------------------	----------------

Vergoeding administratie – en bureaustkosten

Als tegemoetkoming in de kosten voor inrichting en onderhoud van werk- en studeerkamer, computer en kantoorbenodigdheden ontvangt de predikant een vaste vergoeding per jaar, ongeacht de daadwerkelijk gemaakte kosten.

administratie- en bureaustkosten	€ 800 per jaar
----------------------------------	----------------

Vergoeding communicatiekosten

De kosten voor vaste telefonie voor de ambtsuitoefening worden volledig vergoed. Wanneer er geen aparte privé-lijn is, worden de telefoonkosten belastingvrij vergoed onder inhouding van een eigen bijdrage ad € 200 op jaarbasis. Verder worden onderstaande vergoedingen gegeven voor internet en mobiele telefonie:

privé en ambtelijk (vaste telefoonaansluiting)	100% minus inhouding € 200 pj
100% ambtelijk (vaste telefoonaansluiting)	100% vergoeding
internet ambtelijk	€ 20 per maand
mobiele telefonie ambtelijk	€ 20 per maand

Vergoeding aanschaf vakliteratuur

Voor de kosten van aanschaf van vakliteratuur, abonnementen en software voor studiedoeleinden wordt een vast bedrag per jaar vergoed, ongeacht de daadwerkelijk gemaakte kosten.

aanschaf vakliteratuur	€ 1.000 per jaar
------------------------	------------------

Kosten bijscholing

scholingskosten op declaratiebasis	€ 75% met max. € 1.500 per 2 jaar
------------------------------------	-----------------------------------

Vergoeding reiskosten

De kosten die de predikant in zijn ambtsuitoefening voor vervoer maakt, worden door de gemeente vergoed. De vergoeding is afhankelijk van het gebruikte vervoermiddel.

openbaar vervoer	volledige vergoeding
Auto	€ 0,29 per km.

Vergoeding hulpdiensten

De vergoedingen voor diensten en werkzaamheden buiten de eigen gemeente zijn voor het jaar 2016 als volgt vastgesteld, waarbij onder catechisatie 'uur' moet worden verstaan een aaneengesloten tijd per catechisatiegroep (meestal 45 tot 50 minuten, soms ook 60 minuten):

preek -, trouw - en rouwdiensten	€ 90,00
Catechese	€ 40,00 per catechisatie 'uur'
pastorale bezoeken	€ 40,00 per uur
Reiskosten	€ 0,29 per km.

Woonvergoeding

Indien de predikant niet in een door de kerkenraad beschikbaar gestelde pastorie woonachtig is, wordt geadviseerd een vergoeding gemis ambtswoning te betalen die overeenkomt met de kosten die door de predikant gemaakt moeten worden voor het genot van het gebruik van de woning. Na indexering komt deze vergoedingsregeling voor 2016 uit op een bandbreedte tussen € 5.000 en € 8.750.

Inkomstenbelasting

Evenals voorgaande jaren zijn alle emolumenten in principe belast voor de inkomstenbelasting. De werkelijke kosten dienen ten laste van het belastbaar inkomen te worden gebracht. Voor de gemaakte kosten van een belastingadvies i.v.m. de aangifte Inkomstenbelasting wordt een vergoeding van maximaal € 300,00 (incl. btw) op declaratiebasis gegeven.

belastingadvies op declaratiebasis	€ 100% met max. € 300 per jaar
------------------------------------	--------------------------------

Vergoeding verhuizing

De gemeente kan de predikant een vergoeding voor de verhuiskosten toekennen ter hoogte van de werkelijk gemaakte kosten, conform de fiscale regels.

III Richtlijnen vakantie, vrije zondagen en studieverlof.**Vakantie**

- voor predikanten tot 50 jaar: 6 weken per jaar;

- voor predikanten ouder dan 50 jaar: 7 weken per jaar.

De zondagen vallend in de vakantie worden als vrije zondagen aangemerkt.

Vrije zondagen

- voor predikanten tot 50 jaar: 8 zondagen per jaar;

- voor predikanten ouder dan 50 jaar: 10 zondagen per jaar.

Van de vrije zondagen dient er minimaal één zondag besteed te worden in de classis.

Studieverlof

Studie en het volgen van trainingen zijn voor een predikant van groot belang.

1. Iedere predikant wordt geadviseerd, in overleg met zijn kerkenraad, gebruik te maken van studieverlof tot een maximum van drie maanden per periode van vijf jaar;
2. De inhoud van de studie/training dient het karakter te hebben van:
 - a. theologische vorming of
 - b. praktische en persoonlijke vorming in relatie tot de uitoefening van het ambt en wordt in goed overleg bepaald tussen kerkenraad en predikant.
3. De kosten van de studie worden voor 75% door de kerk gedragen met een maximum van €1.500 per twee jaar (zie ook hierboven: kosten bijscholing). De kosten kunnen volledig vergoed worden indien de predikant vooraf met de kerkenraad consensus heeft bereikt over de noodzaak van de studie/training.
4. Na afloop van de studieperiode zal de predikant daarover schriftelijk rapporteren aan de kerkenraad. Deze rapportage is bedoeld om verantwoording af te leggen en om opgedane kennis en vaardigheden ten dienste van de kerk te stellen.
5. In geval van vertrek uit de gemeente kan een terugbetalingsregeling redelijk zijn, die ten laste komt van de nieuwe gemeente.

IV Emeritikas

De oudedagsvoorziening is geregeld middels de landelijke afdrachten. De kerken achten het hun eer en plicht gezamenlijk te zorgen voor predikanten die door ouderdom of langdurige ziekte hun ambt niet meer kunnen uitvoeren. In kerkelijke termen heet het dat zij met emeritaat zijn. Deze zorg geldt ook voor de weduwen en wezen van predikanten. Om aan de verplichtingen te kunnen voldoen, is het deputaatschap emeritikas in het leven geroepen en zijn omvangrijke bedragen nodig. Om langdurige ziekte onder predikanten zoveel mogelijk te voorkomen, wordt tevens een deel van de omslag gebruikt voor ziekte- en verzuimpreventie van predikanten. Een groot deel van de omslag gaat dan ook naar het deputaatschap emeritikas.

Zoals bekend is een belangrijke wijziging in de werking van emeritikas doorgevoerd door vanaf 1 januari 2013 de opbouw van het pensioen onder te brengen bij Pensioenfonds Zorg en Welzijn. Een onderdeel van deze verandering is dat predikanten een eigen bijdrage aan de pensioenopbouw zullen gaan leveren.

De premie bedraagt een percentage van de pensioengrondslag, dit is het werkelijke traktement vermeerderd met 8% vakantietoeslag en de waarde van het genot van een vrije pastorie of de door de predikant ontvangen woonvergoeding indien sprake is van een vrije pastorie. Op de pensioengrondslag wordt de AOW-franchise in mindering gebracht waarna de premie wordt berekend.

De waarde van de vrije pastorie wordt berekend a.d.h.v. een percentage van de WOZ-waarde zoals die per 1 januari van het lopende jaar door de gemeente wordt gehanteerd.

Het percentage van de WOZ-waarde, de AOW-franchise en het premiepercentage worden jaarlijks door de belastingdienst vastgesteld. Zodra deze gegevens zijn vastgesteld worden deze gegevens gepubliceerd op de website van PFZW.
(<http://www.pfzw.nl/Werkgevers/premie-en-factuur/premiepercentages-en-franchises>)

De voorgestelde eigen bijdrage van de predikant bedraagt 30% van de pensioenpremie. Voor 2013 is geheel afgezien van inhouding bij de predikant en in de jaren er na is gekozen voor het volgende inlooppatroon:

2013	0%
2014	7,5%
2015	15%
2016	22,5%
2017 en verder	30%

De eigen bijdrage is aftrekbaar voor de inkomstenbelasting.

Bijlage 6 Samenvatting van de in dit rapport opgenomen voorstellen

Verdeling afdrachten

Het advies van de deputaten financiële zaken is om voor de periode 2017-2019 optie 2 over te nemen. Daarin wordt nog niet geheel recht gedaan aan de wensen op het gebied van het draagkracht beginsel, maar is een stap in die richting tot er meer gegevens beschikbaar zijn binnen het landelijk kerkelijk bureau, die nodig zijn om hierin verdere stappen te ondernemen;

Tevens adviseren wij DFZ de opdracht te geven om, in samenspraak met het LKB, voor de periode ingaande 2020 te onderzoeken en te adviseren of er betere criteria kunnen worden verkregen om wellicht tot een nog betere verdeling van de lasten te komen (zoals aantal pastorale eenheden of leeftijdsopbouw).

Financiële bijlage bij beroepsbrief

Wij vragen de synode deze tekst over te nemen. Voor het overige hebben wij geen reden de bijlage aan te passen.

Effectenbeheer middels beleggingsstatuut

Wij vragen de synode om DFZ de opdracht te geven om

- te komen tot een centrale beleggingscommissie die voor alle deputaatschappen de beleggingen beheert en uitbesteedt aan een deskundige partner;
- in de komende periode te komen tot een definitief beleggingsstatuut voor alle deputaatschappen.

Procedures betalingsverkeer

Wij verzoeken de synode te besluiten om:

- alle deputaten aan te bevelen om hun betaalorganisatie te centraliseren bij LKB, zodat gekomen kan worden tot een centrale beheersing van de risico's van onrechtmatige betalingen;
- zorg te dragen voor een goede betaalprocedure bij LKB waar rekening wordt gehouden met de risico's van onrechtmatige betalingen.

Communicatie omtrent bijdrage kerkelijke kassen naar de gemeente

Wij willen de synode dan ook adviseren aan het LKB te vragen ook voor de komende periode een document te maken en in december 2016 beschikbaar te stellen aan alle gemeentes. Hierin zal de bijdrage m.b.t. emeritikas niet als onderdeel van de kerkelijke kassen dienen te worden gecommuniceerd. Uiteraard dient deze bijdrage wel aan de worden bekendgemaakt als landelijke afdracht horend bij de personele verplichtingen.

Traktementen en emolumenten predikanten

Voor de komende jaren (2017 t/m 2019) zijn onze voorstellen m.b.t. de emolumenten als volgt:

- Vergoedingen communicatiemiddelen: Vergoeding voor telefoon (vast en/of mobiel) en internet totaal 40 euro per maand (480 euro per jaar) (all-in).
- Kosten voor nascholing ten dienste van de uitoefening van het ambt worden vergoed op declaratiebasis tot maximaal € 2.000 per 2 jaar.
- Vergoeding reiskosten: De kosten die de predikant in zijn ambtsuitoefening voor vervoer maakt, worden door de gemeente vergoed. De vergoeding is afhankelijk van het gebruikte vervoermiddel. Openbaar vervoer volledige vergoeding, overige € 0,29 per km.
- Vergoedingen voor hulpdiensten (buiten eigen gemeente): Preekdiensten blijven € 90,- ; trouw- of rouwdienst of andere dienst die een bijzondere voorbereiding vergt wordt € 180,- per dienst. Het geven van catecheselessen € 45,- per les/groep. Het afleggen van pastorale bezoeken € 45,- per bezoek.

Generale synode

Ons advies aan de synode is de quaestor te vragen m.i. van het jaar 2016 voortaan jaarlijks een jaarrekening te laten opmaken door het LKB en deze jaarlijks te laten controleren/ beoordelen door de aangestelde accountant. Dit houdt in dat ook de begroting (nu opgesteld voor drie jaren) in drie delen moet worden gesplitst om een goed inzicht te kunnen krijgen in de jaarlijkse inkomst en uitgaven.

Partners in zending

Wij adviseren de synode een opdracht te geven aan die deputaatschappen die geld hebben gestort in deze kas in 2017 een kascontrole te laten uitvoeren op de juistheid en rechtmatigheid van de bestedingen van Partners in Zending door de bijdragende deputaatschappen.

Geoormerkte giften en legaten

Ons advies aan de synode is als volgt : Aangezien de huidige voorgestelde omslagen volgens de thans geldende regels zijn bepaald, de uitsluiting van de bestemmingsfondsen in de bepaling van de omslagen toe te passen met ingang van de periode 2020-2022.

Evaluatie van de solvabiliteitsfactoren

Als Deputaten financieel willen wij voorstellen de solvabiliteitsfactoren zoals deze zijn besloten door de synode 2013 ook van toepassing te laten zijn voor de komende periode, maar voor de TUA zouden we het vaststellen van een solvabiliteitsfactor achterwege willen laten.

Andere wijze van reserves aanhouden

Wij adviseren DFZ opdracht geven onderzoek te doen naar mogelijkheden en draagvlak voor:

- het vaststellen van en omgaan met garantievermogen;
- het ontwerpen van een objectief toetsingskader voor het vaststellen van de omslagen
- en op de synode van 2019 daarover te rapporteren.

Accountantscontrole

Comité

Preadvies déchargeverlening

Wij adviseren de synode décharge te verlenen aan de betreffende deputaatschappen voor het gevoerde beleid en aan DFZ voor het uitgeoefende toezicht.

Begrotingen 2017 t/m 2019

Onderstaand onze adviezen bij de diverse begrotingen en gevraagde omslagbedragen.

Buitenlandse zending

Ons advies is de begrotingen 2017-2019 te accepteren met dien verstande dat de bijdrage wordt verminderd tot € 8,00. De nieuwe activiteiten die in de begrotingen zijn opgenomen (Zending in Europa) kunnen alleen worden uitgevoerd als andere activiteiten worden afgerond. Daarnaast pleiten wij voor reductie in de Personele kosten in Nederland. Het negatieve resultaat voor de komende drie jaren kan gefinancierd worden uit het vermogen. Het doel is het garantievermogen te verminderen tot een niveau van 1,5 keer de jaarlijkse uitgaven. Met de huidige begrotingen en geadviseerde omslag zou het niveau van 1,5 niet worden gehaald, maar dat is acceptabel omdat de giften en legaten voorzichtig begroot zijn.

Diaconaat

Ons advies met betrekking tot de gevraagde omslag van dep. diaconaat is dan ook de omslag van dep. diaconaat te houden op € 3,00. Het negatieve resultaat voor de komende drie jaren kan gefinancierd

worden uit het vermogen. Het doel is het garantievermogen te verminderen tot een niveau van 1,0 keer de jaarlijkse uitgaven. (factor is eind 2015 ruim 2,0).

Emeritikas

Ons advies is de begrotingen 2017-2019 te accepteren met daarin de omslag van € 30,00.

Evangelisatie

Ons advies is de begrotingen 2017-2019 te accepteren met daarin de bijdrage van € 4,00 waarbij het doel is het garantievermogen te houden op een niveau van 1 keer de jaarlijkse uitgaven.

Varenden

Als DFZ volgen wij de adviezen van de commissie doelmatigheid en adviseren daarom een omslag van €1,35. Met een beperkte verhoging van € 1,15 naar € 1,35 zal het vermogen (€ 22.000) in stand gehouden kunnen worden tot de pensionering van de huidige predikant.

Kerk en Israël

Wij zijn van mening dat de gevraagde stijging een te grote stap is en adviseren de omslag te handhaven op het niveau van 2013-2016. Dat dit, gelet op het negatieve -resultaat voor de periode 2017-2019 zal leiden tot een (verdere) daling van het vermogen lijkt DFZ geen bezwaar.

Kerkjeugd en onderwijs

Ondanks het feit dat het Eigen vermogen verder zal interen als gevolg van de negatieve - resultaten, adviseren wij de omslag voor dit deputaatschap te handhaven en niet te verhogen. De vermogenspositie is op een zodanig niveau dat DFZ dit acceptabel achten.

Onderlinge bijstand en advies

Ons advies is de begrotingen 2014-2016 te accepteren met daarin de bijdrage van € 2,00 waarbij het doel is het garantievermogen te verlagen naar een niveau van 2 keer de jaarlijkse uitgaven.

Pastoraat in de gezondheidszorg

Ons advies is de begrotingen 2017-2019 te accepteren met daarin de bijdrage van € 1,45 waarbij het doel is het garantievermogen te houden op een niveau van één keer de jaarlijkse uitgaven.

Studie- en stimuleringsfondsen

Ons advies is de begrotingen 2014-2016 te accepteren met daarin de bijdrage van € 1,70 waarbij het doel is het garantievermogen te brengen op een niveau van 1,5 keer de jaarlijkse uitgaven.

Theologische Universiteit

Ons advies is de begrotingen te accepteren met dien verstande dat de bijdrage gelijk blijft op € 7,45 per lid per jaar over de periode 2017-2019.

Advies omslag kerkelijke kassen voor de jaren 2017 t/m 2019

Alle begrotingen en aanvragen van de kashoudende deputaten hebben we beoordeeld en wij zouden de synode als volgt willen adviseren:

Voorstel omslagbedragen 2017 t/m 2019

	2011-2013		2014-2016		2017-2019			
	Bijdrage vastgesteld	Bijdrage gevraagd	Bijdrage vastgesteld	Bijdrage gevraagd	% stijging	Bijdrage geadviseerd	% stijging	
1 Buitenlandse zending		8,00	11,20	8,00	11,20	40,0%	8,00	0,0%
3 Diaconaat		3,75	3,00	3,00	3,75	25,0%	3,00	0,0%
5 Evangelisatie		4,00	4,00	4,00	4,00	0,0%	4,00	0,0%
6 Geestelijke verzorging varanden		1,15	1,15	1,15	1,60	39,1%	1,15	17,4%
7 Kerk en Israël		0,70	1,23	1,00	1,40	40,0%	1,00	0,0%
8 Kerkjeugd en onderwijs		3,50	3,50	3,50	4,00	14,3%	3,50	0,0%
10 Onderlinge bijstand en advies		4,00	4,00	4,00	2,00	-50,0%	2,00	-50,0%
11 Pastoraat in de gezondheidszorg		1,35	1,35	1,35	1,45	7,4%	1,45	7,4%
13 Studie- en stimuleringsfondsen		0,00	1,00	1,00	1,70	70,0%	1,70	70,0%
14 Theologische Universiteit Apeldoorn		6,95	7,90	7,45	7,95	6,7%	7,45	0,0%
Totaal kerkelijke kassen		33,40	38,33	34,45	39,05	13,4%	33,45	-2,9%
4 Emeritikas		29,50	30,00	30,00	30,00	0,0%	30,00	0,0%

BIJLAGE 92

Artikel 205

Rapport 7 van commissie 6 inzake deputaten financiële zaken

Deputaten financiële zaken (DFZ) hebben een flink aantal opdrachten meegekregen van de vorige synode, waarmee ze voortvarend aan de slag zijn gegaan. Deels resulteert dat ook in verzoeken tot uitgebreidere vervolgoopdrachten. Het kennisgebied van DFZ is hoog-specialistisch, wat met zich meebrengt dat de 'vertaaltaak' naar anderen vooral bij hen zelf ligt. We zouden het bijvoorbeeld op prijs stellen te kunnen komen tot een eenduidig lijstje van gehanteerde termen en hun betekenis, omdat termen als weerstandsvermogen, garantievermogen, vermogensfactor, 'factor kosten t.o.v. eigen vermogen' en solvabiliteitsfactor ongeveer hetzelfde lijken aan te duiden, maar is dat ook zo?

Deputaten hebben een rapport gemaakt waarvan een belangrijke meerwaarde is dat veel informatie van afzonderlijke deputaatschappen bij elkaar is gebracht en vergelijkbaar gemaakt. Het commentaar dat door DFZ gegeven wordt op rekeningen en begrotingen heeft het voordeel relatief onafhankelijk te zijn, zodat nieuwe inzichten kunnen ontstaan.

Ter voorbereiding van onze behandeling van dit rapport hebben we vooraf per e-mail een aantal informatieve vragen gesteld aan deputaten. Ook is er daarna een gesprek met hen geweest. Uw commissie wil over de volgende onderwerpen haar overwegingen met u delen, waarbij we steeds tussen haakjes paragraaf- en bladzijdennummer noemen waar de materie in het rapport van deputaten aan de orde komt.

Verdeling afdrachten (1.3.2)

Naar aanleiding van de opdracht van GS 2013 wordt een aantal oplossingen voorgesteld. Een belangrijk argument om te komen tot een aangepaste verdeling van de omslag over doop- en belijdende leden is dat die laatsten veel meer draagkracht hebben en dat lijkt ons een terecht argument dat we allen zullen waarnemen in onze eigen gemeente. Deputaten hebben twee opties bekeken:

1. alle omslag wordt opgebracht door de belijdende leden;
2. tarieven worden aangepast zodat voor belijdende leden tweemaal zo hoog bedrag wordt gerekend als voor doopleden.

Deputaten kozen voor de tweede optie omdat de eerste grote verschuivingen met zich meebrengt. We wilden graag weten of de genoemde effecten op gemeenten nu positief of negatief uitpakten en dat leverde desgevraagd aanvullend op het deputatenrapport de volgende tabel op:

wijzigingafdracht	optie 1	optie 2
-20,1% of meer	11	-
-10,1% tot -20%	32	7
-5,1% tot 10%	40	23
-0% tot 5%	32	84
0%	-	1
0% tot 5%	28	53
5,1% tot 10%	17	13
10,1% tot 20%	18	-
20,1% tot meer	3	-
Totaal	181	181

De tabel geeft het aantal gemeenten weer dat geconfronteerd zal worden met de aangegeven afdrachtwijziging, indien optie 1 of 2 wordt toegepast op de huidige omslag bij de huidige ledenaantallen. Daarbij bezien vanuit het standpunt van de penningmeester van de plaatselijke kerk; een negatief percentage betekent: meer afdragen (een verslechtering), een positief percentage: minder afdragen (een verbetering). Duidelijk is dat optie 2, waarvoor deputaten kiezen, inderdaad veel minder verschuivingen teweegbrengt dan optie 1; maar ook blijkt nu dat bij optie 2 er 114 gemeenten op achteruitgaan om aan de andere kant 66 gemeenten financiële verlichting te geven. Hier wordt dus al een flink beroep gedaan op de solidariteit en een besluit in deze richting vergt dan ook ruime en goede communicatie! Overigens: ook een besluit om eventueel niet te veranderen vergt eenzelfde goede communicatie.

We constateren dat deputaten hebben voldaan aan de opdracht van de vorige synode om mogelijkheden en consequenties van een andere verdeling van de afdrachten te onderzoeken. Uiteraard is dat gebeurd op basis van de in die periode geldende omslagbedragen en zonder rekening te houden met een eventuele verhoging van de omslag. Dat is op zich ook terecht, maar ons is daarnaast gebleken dat een besluit over een andere verdeling van de tarieven voor belijdende en doopleden gecombineerd met de later vast te stellen totale omvang van de omslag, in bepaalde gevallen tot een wel erg sterke stijging van de totale omslag kunnen leiden. We doen daarom nu geen voorstel over die verdeling en zullen dat combineren met onze voorstellen over de vast te stellen omslagen (in ons rapport 11), waarbij we zowel zullen kijken naar de effecten zonder als met inachtneming van een verhoging van de omslag.

Deputaten verzoeken vervolgens om een opdracht in de komende jaren op zoek te gaan naar een meer geavanceerde aanpassing, bijvoorbeeld op basis van pastorale eenheden of leeftijdsverdeling. Uw commissie heeft daar moeite mee. Dergelijke gegevens zijn nu niet voorhanden dus wordt extra inspanning gevraagd van scribae en het Dienstenbureau om dit soort gegevens structureel te gaan verzamelen. Een definitie van 'pastorale eenheid' kan best lastig worden. Maar vooral vragen we ons af: zou het gebruiken

van dergelijke informatie ook leiden tot een veel 'eerlijker' verdeling, die daarmee beter geaccepteerd wordt door gemeenten die meer betalen gaan dan bij de oude verdeling? We menen van niet en vinden het niet nodig een dergelijk onderzoek te starten, zo'n onderzoek zal immers ook best weer de nodige inspanningen gaan kosten.

Financiële bijlage beroepsbrief (1.3.3)

De opmerking van deputaten dat wijzigingen in bijlage 4 cursief zijn weergegeven blijkt een opmerking uit rapport aan GS 2013 die per abuis niet is verwijderd. Bijlage 4 bevat volgens deputaten de huidige ongewijzigde versie van de bijlage. Echter, de inhoud van bijlage 4 is niet conform de versie die nu op de website van DFZ staat (die dan wel weer conform het besluitenboekje van 2013 is). Ook na de vragenlijst en het gesprek met deputaten is het uw commissie niet duidelijk geworden wat nu door de synode besloten zou moeten worden over deze bijlage bij de beroepsbrief, zodat we de verschillen zelf maar op een rijtje hebben gezet in bijlage 1 bij dit rapport.

Wij stellen u voor de door deputaten voorgestelde wijzigingen goed te keuren, met uitzondering van de bepaling dat reiskostenvergoeding voor alle vervoermiddelen anders dan openbaar vervoer kan worden gedeclareerd tegen € 0,29 per kilometer – we reserveren dat graag uitsluitend voor autobedrijf zoals dat ook in de oude regeling stond; de nieuwe tekst in onze bijlage 1 is daarop aangepast, de voorgestelde tekst van DFZ, die ruimte zou kunnen geven voor een dergelijke vergoeding voor fiets of brommer, vindt u in hun rapport in bijlage 4 punt g.

Beleggingsstatuut (1.3.5)

Deputaten geven aan dat het nog niet gelukt is tot een beleggingsstatuut te komen door verschil van inzicht met OBEnA over het onderbrengen van gelden bij het LKB. We vinden dat wel wat vreemd als we bedenken dat:

- beleggingen juist niet meedoen aan centraal rekeningbeheer, waarop nu kennelijk geduid wordt (zie ook rapport LKB);
- een beleggingsstatuut onzes inziens wel aangeeft welke kaders er gelden over *hoe* je moet beleggen, maar niet *wie* dat zou moeten doen; in gezamenlijkheid kunnen deelnemers aan het statuut bepalen in welke mate zulke kaders kunnen en moeten worden aangepast;
- volgens deputaten OBEnA een overleg hierover erg laat op gang is gekomen en vooral stokte over de mate van detail die nodig zou zijn in een statuut.

Uw commissie blijft het belangrijk vinden dat een dergelijk voor alle deputaatschappen geldend beleggingsstatuut er komt, dat dan per deputaatschap specifiek ingevuld kan worden voor de eigen situatie. Een statuut mag kaders geven voor het eigen beleid, maar mag niet opgelegd worden onder dwang – de totstandkoming moet zijn op basis van overleg en consensus. We zullen voorstellen de betreffende opdracht aan DFZ te verlengen.

Deputaten DFZ stellen vervolgens voor dat de synode hen opdracht zal geven om te komen tot een centrale beleggingscommissie. Dat gaat ons voor dit moment een flinke stap te ver. Zo'n opdracht bergt het risico in zich dat het (allicht onbedoeld) de eigen verantwoordelijkheid en beleid weghaalt bij deputaatschappen. Ook kan het makkelijk leiden – vooral bij slechte beleggingsresultaten – tot onderlinge verwijten. Het voorstel van DFZ om hen daartoe nu een opdracht te geven neemt uw commissie dan ook niet over. Als echter in de lijn van het hierboven genoemde onderlinge overleg over een beleggingsstatuut overeenstemming kan worden bereikt over een centrale beleggingscommissie – nogmaals: op grond van overtuigende argumenten en consensus, niet op basis van een machtswoord of opdracht van de synode – dan hebben betrokken deputaten volgens ons op grond van hun huidige opdrachten al mandaat om tot de implementatie over te gaan. Wel hecht uw commissie dan aan een zorgvuldige afweging van de samenstelling en positie van zo'n commissie. Hiervoor hebben we iets meer tijd nodig en we willen u daarover graag van advies dienen in een vervolgrapport dat in een volgende vergaderweek kan dienen.

Procedures betalingsverkeer (1.3.6)

DFZ stelt voor dat de synode alle deputaatschappen (maar betreft nu alleen nog De Wekker en OBEnA) aan te bevelen mee te gaan draaien in centraal rekeningbeheer bij LKB, om risico's op onrechtmatige betalingen te verminderen. We zijn dat met DFZ eens en volgen hun advies, maar hechten er aan te stipuleren dat dit gebeuren moet door het neerleggen van overtuigende argumenten en voordelen, niet door dwang.

Tevens vraagt DFZ de synode het LKB op te dragen te komen tot een goede betaalprocedure die rekening houdt met de risico's van onrechtmatige betalingen. In ons gesprek met deputaten LKB is ons gebleken dat zo'n procedure er al is; een mankement daarin binnen de bank (waardoor de eind-uitvoerder ook de autorisaties kon wijzigen) is inmiddels verholpen. De gevraagde opdracht aan LKB hoeft dus niet (meer) gegeven te worden.

Communicatie (1.3.7 en 1.3.8)

Het gaat hier over het uitleggen van het werk van de verschillende deputaatschappen aan de leden van onze kerken. De niet zo dure LKB-flyer (A4-tje) hiervoor beviel goed en het is dan natuurlijk prima om dat zo te houden en het LKB te vragen dat opnieuw te verzorgen.

Decemberbrief (1.3.9)

Mede naar aanleiding van het harmoniseren van regelingen voor onze eigen predikanten met de regelingen van andere kerkverbanden, en in lijn met de aanpassingen van de financiële bijlage bij de beroepsbrief (in 1.3.3), stellen DFZ de volgende wijzigingen voor:

- communicatiemiddelen: vergoeding voor telefoon en internet één bedrag van € 40 per maand all-in in plaats van de huidige regeling met gescheiden bedragen voor internet en mobiele telefoon (elk € 20,- per maand). De vergoeding voor vaste telefonie verdwijnt (die was de werkelijke kosten minus € 200,- per jaar voor privégebruik of de werkelijke kosten voor een aparte aansluiting voor ambtelijk gebruik);
- nascholing wordt 100% max. € 2.000,- per 2 jaar, is nu 75% max. € 1.500,- per 2 jaar;

- reiskosten: voorstel is openbaar vervoer volledige vergoeding en overig € 0,29 / kilometer, dit is nagenoeg conform huidige regeling echter daar geldt € 0,29 alleen voor de auto. En 'alleen auto' lijkt ons beter dan dat we ook fiets- en bromkilometers met dat bedrag gaan vergoeden, dus nemen we dit nu niet over.
- vergoeding voor diensten met bijzondere voorbereiding wordt € 180,- per dienst en was € 90,- per dienst, met als argument dat zo'n dienst ook extra werktijd vraagt.
- catechese en pastorale bezoeken: DFZ rapport schrijft € 45,- per les en per bezoek, huidige regeling is € 40,- per catechese 'uur' en per bezoeker. Desgevraagd blijkt ook het nieuwe tarief te zijn bedoeld per uur en dat nemen we in ons voorstel aan u dan ook mee, waarbij we voor catechese de term 'les' duidelijker vinden dan catechese-'uur'.

Met uitzondering van de reiskosten nemen we de voorstellen van deputaten over, zeker als we bedenken dat het hier gaat over adviezen aan kerkenraden waarvan in voorkomend geval kan worden afgeweken (bijvoorbeeld als er toch een speciale vaste telefoonaansluiting is gerealiseerd).

Indeling rapportage quaestor (1.3.10)

DFZ stelt voor om de rapportage van de quaestor op te gaan zetten per kalenderjaar in plaats van per synodale periode, waarbij in de oude opzet begroting en verantwoording ook plaatsvinden over elkaar overlappende perioden van drie jaren. Een jaarlijkse opzet, zoals ook gevraagd door de accountant, zorgt voor meer duidelijkheid, vergelijkbaarheid en inzicht.

De quaestor vindt het logischer om de oude werkwijze aan te houden, omdat de synode per drie jaar vergadert. Hij wijst er op dat in de nieuwe opzet de synode drie jaarrapporten ontvangt, maar dat hoeft volgens ons niet, als de jaarrekeningen in de rapportage aan de synode alle worden ingebracht.

We vinden de argumenten van DFZ het zwaarste wegen en nemen hun voorstel graag over.

Partners in zending (1.3.11)

Het advies om de sponsor-deputaatschappen te vragen kascontrole in te richten past bij ordentelijk financieel beheer en in onze voorstellen zullen we die vraag ook opnemen.

Geoordeelde giften en legaten (1.3.12)

De problematiek en oplossingsrichting is afdoende beschreven in het rapport van deputaten. We volgen de afwegingen, conclusies en adviezen aan GS die deputaten geven en zullen u voorstellen conform te besluiten.

Evaluatie van solvabiliteitsfactoren (1.3.13)

We zijn het eens met het voorstel van deputaten de factoren nu te laten zoals ze in 2013 werden vastgesteld, hier zijn dus geen nieuwe besluiten over nodig.

Wel willen we nog opmerken dat in ons gesprek met OBenA deze zaak opnieuw aan de orde is geweest, waarbij deputaten OBenA vooral bezorgd zijn over de toepassing van de huidige factor (2,0) op de gang van zaken rond DVAP. Daar zit veel onzekerheid in, en is eigenlijk meer een soort verzekeringswerk geworden. Dit is de belangrijkste reden dat deputaten OBenA opnieuw pleiten voor een factor 2,5. Uw commissie overweegt dat als in voorkomend geval de werkelijke uitgaven tijdens een synodale periode aanzienlijk zouden afwijken van de begroting, er contact kan worden opgenomen met deputaten Verteenwoordiging om nader te overleggen. Onze conclusie is dat de huidige factor 2,0 voor OBenA voldoet.

Aanhouden van reservekapitaal (1.3.14)

Deputaten willen graag onderzoek gaan doen naar:

- A. een centrale calamiteitenbuffer;
- B. een objectief toetsingskader voor het bepalen van de omslag.

ad A:

We hebben de mening gepeild van de deputaatschappen die nu een eigen calamiteitenbuffer in stand houden op hun begroting (via noodzakelijke eigen vermogen, berekend met behulp van de solvabiliteitsfactor). Daarbij komen we diverse bezwaren tegen, zoals de wat angstige vraag hoe die deputaatschappen dan in geval van calamiteiten aan dat geld kunnen komen (welke drempels moeten er genomen worden), en de vraag hoe zal worden omgegaan met deputaatschappen met verschillend risicoprofiel. Ook blijkt diverse keren dat deputaatschappen er van uit gaan dat zij naast een dergelijke centrale buffer ook zelf over het nodige 'noodgeld' zullen blijven beschikken, wat de effectiviteit van de maatregel behoorlijk zou beperken. En één van de deputaatschappen merkt nog op dat als het inrichten van een calamiteitenbuffer al zou leiden tot een vermindering van het totale eigen vermogen, dit in principe slechts een eenmalige voordelige werking heeft op de omslag; en dat is een terechte constatering.

Uw commissie begrijpt de genoemde reacties goed en onderschrijft ze ook wel. Daarnaast denken we dat het berekenen van de hoogte van zo'n buffer vrij complexe statistische berekeningen vraagt die rekening moeten houden met verschillende risicoprofielen en kansen van optreden van verschillende calamiteiten. Maar vooral vinden we de gedachte aan een centrale calamiteitenbuffer teveel een poging om deze zaken te centraliseren. Zo'n centralisatie kan machtsposities creëren die we ongewenst vinden, zeker in een kerkverband.

Concluderend vinden we de gedachte aan een centrale calamiteitenbuffer veel te ver gaan en achten het dan ook niet wenselijk er onderzoek naar te gaan doen.

ad B:

Deputaten bieden aan 'een objectief toetsingskader te ontwerpen voor het bepalen van de omslagen'.

Uw commissie kan zich daar niet goed een voorstelling van maken. Is het nu een toetsingsmechanisme om commentaar te onderbouwen of wordt het een model waarmee omslagen worden bepaald? Wat moeten we verstaan onder een normbudget? En in hoeverre betekent dit dat ook op deze manier een stuk beleidsvrijheid wordt weggehaald bij de deputaatschappen of zelfs de synode? Krijgen deputaatschappen onderling verschillende wegingsfactoren afhankelijk van een soort prioriteitenstelling verbonden aan hun

opdracht? Hoe bereiken we de noodzakelijke hele goede communicatie, met wederzijds inlevingsvermogen en acceptatie van bepaalde eigenheden van elk deputaatschap?

DFZ heeft ook nog geen antwoorden op die vragen, omdat ze dat nu juist de komende jaren willen onderzoeken. Ze geven aan vooral op zoek te zijn naar een mogelijkheid om te vermijden dat een al te grote ambitie van een deputaatschap zonder meer resulteert in een hogere door gemeenten op te brengen omslag, maar zien ook wel dat het ontwerpen van een objectief toetsingskader dat ook voor alle deputaatschappen acceptabel is, een ingewikkeld verhaal wordt. Volgens ons is het waken tegen ongebreidelde groei van de omslag op dit moment ook al wel geregeld, omdat steeds de generale synode daarover een besluit zal nemen.

Al met al denkt uw commissie dat het beter is geen energie te stoppen in het ontwerpen van het genoemde toetsingskader, mede gezien de opmerkingen over ongewenste centralisatie onder het vorige punt.

Hierbij noteren we de indruk te hebben gekregen dat de communicatie tussen DFZ en de deputaatschappen die worden beoordeeld, wel beter kan. Te vaak moesten we noteren dat DFZ op bepaalde punten niet had overlegd met de deputaatschappen of dat er een onopgelost verschil van inzicht was. We willen DFZ graag het advies meegeven te werken aan een open verstandhouding met de andere deputaatschappen. Waarbij we hier ook die andere deputaatschappen vragen zich hiervoor in te spannen.

Verder heeft uw commissie geconstateerd dat de rapportage van DFZ aan de synode niet gebaseerd is op de rapporten van de deputaatschappen aan de synode, maar op de rapporten die de deputaatschappen aan het begin van elk jaar aan DFZ sturen. Dat wil nog wel eens de oorzaak zijn van verschillen. Ook op dit punt zullen wij een besluitvoorstel doen.

Accountantscontroles (2.2)

In een separaat comitérapport hebben DFZ uitgelegd hoe ze komen tot het verzoek aan de synode om een bepaalde offerte voor accountantscontroles voor alle kashoudende deputaatschappen voor de jaren 2016 t/m 2018 te accepteren. Uw commissie vindt de afwegingen terecht en zal u voorstellen dit verzoek te honoreren.

Decharge verlening (2.3)

Wij sluiten ons aan bij het advies aan de synode om decharge te verlenen aan de kashoudende deputaatschappen voor het gevoerde beleid en aan DFZ voor het uitgeoefende toezicht.

Opmerkingen DFZ bij begrotingen 2017 t/m 2019 (3.2)

Bij de diverse deputaatschappen hebben wij de volgende opmerkingen over wat is vermeld in het rapport van DFZ.

Buitenlandse zending (3.2.1)

DFZ geeft ons in hun rapport een aantal waarnemingen en stellingen door over de begroting van buitenlandse zending:

1. het eigen vermogen eind 2015 is ca. € 2,3 mln en zou daarmee nog flink boven de norm zitten;
2. de kosten in de komende jaren stijgen flink, belangrijke oorzaak is de nieuwe post voor zending in Europa. DFZ adviseert nieuw beleid alleen te starten als eerst oude activiteiten worden afgebouwd;
3. de 'Kosten Nederland' zijn relatief erg hoog.

Gezien de verschillende visies in de rapporten van DFZ en buitenlandse zending hebben we als commissie 6 ook een gesprek gehad met deputaten buitenlandse zending. Ook daaruit komen waarnemingen en stellingen tevoorschijn, als volgt:

4. Door een groot legaat op te nemen in de algemene middelen kon in 2010 worden besloten de omslag tijdelijk te laten dalen tot € 8,00 wat een eenmalige korting was; in 2013 deed zich een ander feit voor, namelijk het besluit tot reductie van de solvabiliteitsfactor van 2,0 naar 1,5 – waardoor het opnieuw mogelijk werd omslag te laten dalen tot € 8,00. In beide gevallen sprak de synode uit dat commissie 6 van de volgende synode weer diende uit te gaan van de "oude" € 11,20 als omslag voor buitenlandse zending.
5. De synode van 2013 gaf een nieuwe opdracht: de mogelijkheden in Europa te onderzoeken en daarmee ook al te beginnen. Daarbij is niet gerept over het eerst afbouwen van bestaand beleid. Iedereen kan toch begrijpen dat een extra taak ook extra geld kost?
6. Afbouwen van bestaande activiteiten is op korte termijn niet goed mogelijk. Dat vergt het eerst opzetten van beleid daarover en dan implementatie die soms ook gedwarsboemd wordt door neerwaartse conjunctuur in veel zendingsgebieden. Effecten zijn te verwachten na drie of vier jaar.
7. Afkappen van nu al gestarte activiteiten in Europa kun je eigenlijk niet maken tegenover degenen met wie nu al contacten zijn gelegd.
8. De begroting voor Europa is gebaseerd op ervaringscijfers dat je ongeveer € 25.000 per jaar per gebied nodig hebt om je werk te kunnen doen (op een zo goedkoop mogelijke manier). In Frankrijk en Spanje zijn inmiddels voorbehoudsafspraken gemaakt, in Ierland gebeurt dat binnenkort, in Duitsland is dat nog niet gebeurd.

Uw commissie 6 ziet uiteraard de spanningen die uit het bovenstaande voortkomen en heeft daarbij de volgende overwegingen:

- De vraag of het eigen vermogen ver boven de norm zit hangt uiteraard af van de begroting die je accepteert. Uitgaande van de huidige jaarbegroting zoals Buitenlandse Zending die hanteert, is het aan te houden vermogen ongeveer € 2 mln (€ 1,3 mln maal solvabiliteitsfactor 1,5). Daar zit het eigen vermogen eind 2015 minder dan 15% boven, wat redelijk bescheiden is. Als je echter uitgaat van het advies nieuw beleid pas uit te voeren na afbouw oud beleid en bovendien uitgaat van afbouwen van kosten Nederland, dan daalt het aan te houden eigen vermogen flink en groeit het overschot navenant, waarmee de stelling van DFZ begrijpelijk wordt. Vooral nog accepteert uw commissie de huidige begroting, zie ook de volgende twee overwegingen.
- De stelling dat oud beleid eerst moet worden afgebouwd voor er ruimte is voor nieuw beleid is een

stelling die niet valt af te leiden uit eerdere besluitvorming en grijpt eigenlijk ook in op het besluit dat in 2013 werd genomen over zending in Europa. Wij achten dat niet correct; als zo'n stelling betrokken wordt kan die volgens ons alleen gelden voor nieuwe besluiten. We begrijpen de moeite die deputaten zending ermee zouden hebben als dat nu toch moet gebeuren en begrijpen ook de frustratie die dat oproept.

- De 'Kosten Nederland' kunnen niet op één lijn gesteld worden met de 'apparaatskosten' van een willekeurig ANBI-fonds. De hoogte hangt onder meer samen met de gekozen constructie van zedings- en andere consultants die werkzaam zijn op LKB. Dergelijke consultants doen ook veel inhoudelijk werk en dat zou je dan eigenlijk moeten toerekenen aan de directe projectkosten in plaats van aan de 'kosten Nederland'.
- De geschetste bestuurlijke gang van zaken is inderdaad gelopen zoals genoemd en dat weegt zwaar voor ons. Deputaten buitenlandse zending erkennen dat er geen harde beloften zijn gedaan over de omslag in een nieuwe periode, maar er zijn wel verwachtingen gewekt en telkens kreeg commissie 6 'alvast' een opdracht mee. Daar is deze commissie trouwens niet zo gelukkig mee.

Al met al ziet uw commissie in dit alles geen aanleiding om af te wijken van de uitspraak van de synode 2013 en willen wij bij onze beraadslaging over de omslagen uitgaan van een omslag van € 11,20. Voor alle duidelijkheid: dit is geen belofte dat die ook zo blijft staan als alle kassen met elkaar in ogenschouw worden genomen, maar het is dus voor ons wel een uitgangspunt, dat mede beïnvloed wordt door eventuele inhoudelijke besluiten van deze synode.

De Wekker (3.2.2)

DFZ had geen weet van het voornemen dat de redactie beschrijft in haar rapport (§4) over het inrichten van een fonds om zo het eigen vermogen te laten slinken tot wat bij een solvabiliteitsfactor van 1,5 het beoogde doel zou zijn. Dit fonds zou starten met een vermogen van € 50.000 en daarna per jaar gedoteerd kunnen worden met een bedrag van € 10.000 tot € 20.000. Uw commissie vraagt zich wel af of deze bedragen haalbaar zouden blijken. Het fonds zou onder beheer blijven van de redactie en als doel krijgen de bevordering van de gereformeerde theologiebeoefening, vanwege de notie dat De Wekker werd uitgegeven 'ten voordele van de Theologische School'. Uw commissie overwoog om de beschikbare gelden in plaats daarvan over te hevelen naar het studiefonds, dat beargumenteerd een flinke verhoging van de omslag vraagt. Ook dat studiefonds is immers gebonden aan de TUA. Uw commissie 6 heeft hierover een vraag gesteld aan de redactie van De Wekker en kort overleg gehad met commissie 1. Zeer kort voor het indienen van dit rapport 7 bleek ons dat het betreffende voorstel nu is teruggedragen; we willen ons graag nog even beraden op de gang van zaken om te bepalen of we hierover toch nog met een aanbeveling willen komen.

Diaconaat (3.2.3)

DFZ adviseren ingrepen in de begroting:

- de post giften en legaten in te schatten op € 40.000 in plaats van € 25.000 omdat dit in het verleden ook ruimschoots is ontvangen; dat lijkt uw commissie een redelijke aanpassing;
- de post toerusting te schrappen tenzij deputaten daarvoor een goede argumentatie hebben. Desgevraagd luidt die argumentatie: 'Mede omdat de GS 2013 opdracht heeft gegeven tot een duidelijke en stevige inzet op toerusting is deze post apart opgenomen: het is dus geen nieuw beleid o.i.d.'. Het betreft hier een nadere etikettering van kosten die anders in andere posten terecht zouden komen. Uw commissie accepteert daarom deze post op de begroting;
- opbrengsten en kosten van publicaties aan elkaar gelijk te gaan houden, zowel in de begroting als in de praktijk. Deputaten diaconaat hebben ons laten weten: 'het beleid van deputaten is om een breder publiek te bereiken o.a. met Diacon, de Nieuwsbrief, de toerusting e.d. Het aanbieden van gratis abonnementen of gratis downloads is dan ook eerder trend dan het opnieuw invoeren van vergoedingen: deputaten zijn van plan om al hun publicaties digitaal uit te geven. Dat zal de uitgaven voor publicaties ook drastisch verlagen.' Deze synode heeft inmiddels besloten met dit beleid in te stemmen en de opgestelde begroting is op dit punt dus correct;
- het voorspelde eigen vermogen lijkt ons, in tegenstelling tot DFZ, redelijk in de buurt te komen van de solvabiliteitsfactor waartoe in 2013 werd besloten. De uitgaven die samenhangen met verplichtingen (noodhulp rekenen we dan niet mee) liggen op ruim € 750.000 per jaar. Met een factor 1 mogen ze dus dat bedrag aan eigen vermogen aanhouden. DFZ berekent het eigen vermogen op € 891.000 per eind 2015. Diaconaat kan dus € 141.000 interen, hun begroot tekort over 2017-2019 is ca. € 163.000 en daarmee komen ze dus dicht bij het bedoelde eigen vermogen.

Samenvattend denken we dat de aangevraagde omslag alleen gecorrigeerd hoeft te worden voor de hoger te begroten legaten en eventuele gevolgen van het integraal doorrekenen van alle omslagen.

Emeritikas (3.2.4)

Over het rapport van DFZ heeft uw commissie geen opmerkingen. Deze synode besloot tot een gedeeltelijke compensatie van het vervallen van de AOW-toeslag, wat aanvullend op wat DFZ ter tafel brengt tot een correctie op de gevraagde omslag zal leiden.

Evangelisatie (3.2.5)

Geen opmerkingen.

Geestelijke verzorging varenden (3.2.6)

DFZ wijzen op de tegenstelling tussen het voornemen van deputaten varenden om opnieuw een eigen predikant in dienst te krijgen en de adviezen van commissie doelmatigheid (2010) en het besluit van de generale synode 2013 om dat niet te doen. Uw commissie is het eens met de benadering van DFZ en zal de voorstellen van DFZ overnemen, inmiddels ook geheel in lijn met een besluit van deze synode hierover. Nog vóór inlevering van dit rapport 7 van onze commissie ontvingen we van deputaten een aangepaste begroting die dit besluit verdisconteert.

Kerk en Israël (3.2.7)

Onderaan blz. 15 staat 'thans € 0,40', dit moet zijn 'thans € 1,00' – het is slechts een tikfout, en in de bijlage op blz. 63 is het in de berekeningen wel correct meegenomen. Dan blijft nog steeds een heel flinke verhoging van 40% over. In onze ogen speelt hier echter dat de omslag tijdelijk lager was door interen op het eigen vermogen, en dat de consequentie hiervan is dat je weer een keer terugkomt op je 'normale' omslag.

Verder wijzen we er op dat er ook na het weglaten van de kosten voor Verbonden (dat uit de bijdragen wordt gefinancierd) een voor ons onverklaarbaar verschil is tussen de begrote lasten zoals weergegeven in de rapporten van DFZ (b.v. 9.21/51) en deputaten (9.03/36) van € 7.000,- jaarlijks. De rapportages aan GS en aan DFZ lijken hier wat uit elkaar te lopen.

Kerkjeugd en onderwijs (3.2.8)

Deputaten kerkjeugd en onderwijs doen in hun rapport een dringend beroep op de synode de verhoogde omslag te honoreren om dringend gewenste projecten te financieren. DFZ beveelt aan weliswaar de begroting te accepteren, maar niet de verhoogde omslag, zodat verder wordt ingeteerd op het eigen vermogen. Uw commissie vindt dat dit interen dan eigenlijk te hard gaat en wil in de berekeningen van de omslagen (rapport 11) uitgaan van de gevraagde omslag (die eventueel wordt aangepast als de totale omslag in ogenschouw wordt genomen). Overigens zullen we uiteraard nader waar nodig ook nog aansluiten bij beslissingen die de synode nog kan nemen bij de bespreking van het rapport van deputaten kerkjeugd en onderwijs, maar desgevraagd hebben we begrepen dat ook commissie 5 de aanvraag voor de verhoogde omslag van harte steunt.

Landelijke kerkelijk bureau (3.2.9)

Geen opmerkingen.

OBenA (3.2.10)

De communicatie tussen DFZ en OBEnA lijkt op een aantal punten niet zo effectief. De tekst en berekeningen van DFZ kloppen niet met het rapport van OBEnA dat we ontvingen.

DFZ gaf aan dat zij een rapport / begroting van OBEnA ontvingen met een gevraagde omslag van € 2,00, terwijl OBEnA aangeeft dat er altijd € 2,75 heeft gestaan. We hebben gezien dat de door DFZ ontvangen begroting met name afwijkt in de begrote uitgaven voor DVAP uitkeringen. De gang van zaken is te betreuren maar nu niet te herstellen; via onze voorstellen hopen we herhaling te voorkomen.

Uw commissie neemt de begroting zoals opgenomen in het rapport van OBEnA, zoals verstuurd aan alle synodeafgevaardigden, als uitgangspunt. Voor de verdere reacties van commissie 6 op de plannen van OBEnA verwijzen we graag naar ons rapport 4.

Gezondheidszorg (3.2.11)

Geen opmerkingen.

Generale synode (3.2.12)

Bij het rapport van DFZ heeft uw commissie geen opmerkingen, maar wel noemen we hier dat wij achteraf informatie kregen dat in de begroting van de quaestor nog de nieuwe wijze van financieren ontbreekt voor het Meldpunt seksueel misbruik in kerkelijke relaties, die wel weggehaald werd bij diaconaat maar niet opgevoerd bij de quaestor. We behandelen dit verder in ons rapport nummer 10, waarin de rapportage van de quaestor wordt besproken.

Studiefonds (3.2.13)

DFZ vragen of de verhouding tussen lening en schenking is aangepast n.a.v. advies van de commissie doelmatigheid. Antwoord van deputaten studiefonds is dat dit al door de GS 2013 zo is besloten op voorstel van die deputaten, dus het advies is geïmplementeerd.

TUA (3.2.14)

In het rapport van DFZ komt de kwestie van privaot en publiek vermogen aan de orde. Deze scheiding komt voort uit de scheiding van rijksfinanciering (waar publiek vermogen een rol speelt) en kerkelijke financiering (waar privaot vermogen een rol speelt).

DFZ meldt: 'Het private deel van het vermogen is miljoenen positief en het publieke deel miljoenen negatief. Als we de omslag koppelen aan het private deel van het vermogen, kan de omslag naar nihil.'

Volgens uw commissie is dit onjuist; we kregen van DFZ na ons gesprek met hen onderbouwing van die miljoenen, maar dat was wel de situatie in 2013, op dit moment is het publiek vermogen vrijwel nihil. Het negatief publiek vermogen is op aandringen van de overheid namelijk afgebouwd.

De conclusie dat de omslag naar nihil kan als je alleen naar het private vermogen kijkt klopt dan ook niet. De omslag is broodnodig om de tekorten aan te vullen die ontstaan doordat de rijksfinanciering onvoldoende is om alle kosten te dekken.

Het opstellen van een begroting voor de TUA is een heel lastige taak hangende de besluitvorming voor de GTU. Uw commissie heeft geen behoefte nu voorstellen te doen om daar aan te gaan sleutelen.

Geadviseerde omslag (3.3)

In ons rapport nummer 11 zullen we u een voorstel doen voor de omslagen in de komende periode.

Contacten met andere deputaatschappen

Uiteraard zijn er contacten tussen DFZ en heel veel andere deputaatschappen. In deze paragraaf willen we twee onderwerpen aan de orde stellen die vooral een relatie hebben met de emeritikas.

In opdracht van de vorige generale synode is er naar aanleiding van het gaan betalen van pensioenpremie een onderzoek geweest naar de inkomenspositie van predikanten. Over de resultaten is contact geweest tussen deputaten emeritikas en DFZ, die echter in die resultaten geen aanleiding zagen tot verdere acties (en daar hadden ze ook geen opdracht voor). Door het houden van het onderzoek werd wel duidelijk dat er situaties zijn waarin een predikant over de financiële zorgen in de pastorie niet tot een gesprek kan komen met de kerkenraad. Uw commissie vroeg zich af of DFZ hierin niet een adviserende rol zou kunnen krijgen en heeft dat ook aan deputaten voorgesteld. Daarbij bleek dat zij een dergelijke rol inderdaad ook wel als hun taak zien en dat dit in feite al zo werkt en zij daarvoor reeds beschikbaar zijn. Dat stellen we op prijs, maar tegelijk willen we de aanbeveling meegeven dat hieraan meer ruchtbaarheid gegeven zal worden door DFZ.

Een andere opdracht voor deputaten emeritikas ging over de solidariteit die verwacht mag worden tussen vacante en niet-vacante kerken, die dus niet en wel pensioenpremie betalen, terwijl de predikanten uit die niet-vacante gemeenten ook wel werk doen voor die vacante gemeenten. Deputaten emeritikas concludeerden dat zij hierin niet iets kunnen betekenen en dit meer op het terrein van DFZ ligt. Uw commissie is dat wel met hen eens en wil DFZ daartoe een opdracht geven. Een voorbeeld voor een oplossing kan zijn dat te zijner tijd bij de betaling van diensten zoals het geven van catechese ook een afrekening volgt naar de gemeente van de predikant inzake de pensioenpremie, maar DFZ kan natuurlijk ook met andere voorstellen komen.

Besluitvoorstel

De in dit rapport behandelde zaken leiden tot een groot aantal voorstellen tot besluit. Uw commissie stelt u voor dat de generale synode besluit:

1. deputaten financiële zaken te danken voor de verrichte werkzaamheden;
2. DFZ op te dragen de kerken en andere deputaatschappen te dienen met een heldere lijst met financiële begrippen en hun verklaring en juiste toepassing;
3. de tekst van de financiële bijlage bij de beroepsbrief (onderdeel van bijlage 51 K.O.) vast te stellen conform bijlage 1 bij rapport 7 van commissie 6;
4. DFZ opdracht te geven op basis van overleg en consensus één beleggingsstatuut op te stellen dat voor alle deputaatschappen van toepassing wordt. Deputaten kunnen daarbij een of meerdere beleggingsspecialisten raadplegen; als in dat op die manier tot stand gekomen statuut zou zijn opgenomen dat er sprake moet zijn van een centrale beleggingscommissie, dan zijn betrokken deputaten gemachtigd dat ook daadwerkelijk zo in te richten, waarbij samenstelling en positie van een dergelijke commissie evenwichtig moet zijn en de belangen van deelnemende deputaatschappen voldoende geborgd moeten zijn;
5. deputaten LKB op te dragen opnieuw een flyer te verzorgen waarin het werk van de verschillende deputaatschappen wordt uitgelegd aan de leden van onze kerken;
6. in de zogenaamde decemberbrief op te nemen:
 - a. vergoedingen communicatiemiddelen: Vergoeding voor telefoon (vast en/of mobiel) en internet totaal € 40,- per maand (€ 480,- per jaar) (all-in);
 - b. kosten voor nascholing ten dienste van de uitoefening van het ambt: de kosten voor nascholing worden vergoed op declaratiebasis tot maximaal € 2.000,- per 2 jaar;
 - c. vergoeding reiskosten: De kosten die de predikant in zijn ambtsuitoefening voor vervoer maakt, worden door de gemeente vergoed. De vergoeding is afhankelijk van het gebruikte vervoermiddel. Openbaar vervoer volledige vergoeding, auto € 0,29 per km;
 - d. vergoedingen voor hulpdiensten (buiten eigen gemeente): preekdiensten € 90,-, trouw- of rouwdienst of andere dienst die een bijzondere voorbereiding vergt € 180,- per dienst. Het geven van catecheselessen € 45,- per les/groep. Het afleggen van pastorale bezoeken € 45,- per uur;
7. de quaestor op te dragen met ingang van het jaar 2016 voortaan jaarlijks een jaarrekening te laten opmaken door het LKB en deze te laten controleren/ beoordelen door de aangestelde accountant;
8. opdracht te geven aan deputaatschappen die geld hebben gestort in de kas van partners in zending met ingang van 2017 jaarlijks een kascontrole te laten uitvoeren op de juistheid en rechtmatigheid van de bestedingen van partners in zending;
9. het bestaan van bestemmingsfondsen die ontstonden uit geormerkte giften en legaten met ingang van de periode 2020-2022 buiten beschouwing te laten voor het bepalen van de omslagen;
10. uit te spreken dat deputaten financieel zich zullen beijveren voor een goede en open communicatie met de andere deputaatschappen;
11. op te dragen aan deputaatschappen die hun begroting delen met DFZ er bij het begin van een synodejaar voor te zorgen dat de rapportage aan DFZ geheel gelijk is aan de rapportage aan de synode;
12. akkoord te gaan met de samenvatting in bijlage 6 van het deputatenrapport, en daarmee met de opdracht aan de daar genoemde accountant tegen de vermelde kosten en het comitékarakter van die samenvatting bij deze op te heffen;
13. alle kashoudende deputaatschappen decharge te verlenen voor het gevoerde beleid en DFZ voor het uitgeoefende toezicht;
14. opdracht te geven aan DFZ te onderzoeken hoe geregeld kan worden dat vacante gemeenten een vergoeding zullen betalen aan niet-vacante gemeenten voor de te betalen pensioenpremies die recht doet aan de notie dat predikanten deels ook werken voor of ten behoeve van die vacante gemeenten;
15. alle genoemde deputaatschappen opdracht te geven over de bovengenoemde opdrachten te rapporteren aan de synode van 2019;
16. opnieuw deputaten te benoemen.

A.J. de Vuyst, rapporteur

Bijlage 1 Aanpassingen in de financiële bijlage bij de beroepsbrief (bijl. 51 K.O.)

<p>Bijlage 3 – financiële bijlage beroepsbrief Volgens besluitenboekje GS 2013</p> <p>I. Traktement <i>a. Omvang traktement.</i> Volgens het advies van deputaten financiële zaken, zoals vastgelegd in hun schrijven d.d..... december, zal aan u een jaartraktement worden uitbetaald ad € Uit te betalen in 12 gelijke maandelijks termijnen ad € Dit traktement is gebaseerd op schaal conform het advies van eerder vermelde deputaten. (indien van toepassing): Aangezien onze gemeente een ledenbestand heeft van Leden wordt het traktement verhoogd met%. Jaarlijks vindt aanpassing van uw traktement plaats eveneens conform het advies van eerder vermelde deputaten.</p> <p><i>b. Vakantietoeslag</i> Over het jaartraktement zal 8% als vakantietoeslag worden uitbetaald. De vakantietoeslag wordt uitbetaald in de maand mei van elk jaar en heeft betrekking op de periode van 1 juli t/m 31 december van het vorig jaar en van 1 januari t/m 30 juni van het jaar waarin de vakantietoeslag wordt uitbetaald.</p> <p>II. Emolumenten <i>a. Tegemoetkoming premie ziektekosten</i> Aan de predikant wordt een tegemoetkoming in de premie voor ziektekosten verstrekt. Deze tegemoetkoming is gelijk aan de inkomensafhankelijke bijdrage welke jaarlijks wordt vastgesteld door de Belastingdienst.</p> <p><i>b. Vergoeding representatiekosten</i> Voor representatiekosten wordt aan u een vergoeding verstrekt ad € per jaar conform het jaarlijks advies van deputaten financiële zaken, ongeacht de hoogte van de daadwerkelijk gemaakte kosten. Tijdens vakantie en studieverlof wordt de vergoeding doorbetaald. Bij langdurige afwezigheid wordt de vergoeding nog gedurende twee maanden doorbetaald. Bij afwezigheid wegens schorsing voor bepaalde tijd stopt de vergoeding direct.</p> <p><i>c. Vergoeding administratie- en bureaunkosten</i> Als tegemoetkoming in de kosten voor inrichting en onderhoud van werk-, ontvang- en studeerkamer, pc-apparatuur en software en kantoorbenodigdheden ontvangt u een vaste vergoeding van € per jaar, ongeacht de daadwerkelijk gemaakte kosten conform het advies van deputaten financiële zaken.</p> <p><i>d. Vergoeding communicatiekosten</i> De kosten voor vaste telefonie voor de ambtsuitoefening worden volledig vergoed. Wanneer er geen privélijn aanwezig is, worden de telefoonkosten belastingvrij vergoed onder inhouding van een eigen bijdrage voor privégebruik. Voor internet wordt een vergoeding gegeven van € per maand en voor mobiele telefonie eveneens een vergoeding van € er maand, conform het advies van deputaten financiële zaken.</p> <p><i>e. Vergoeding aanschaf vakliteratuur</i> Voor de kosten van de aanschaf van vakliteratuur,</p>	<p>Financiële bijlage beroepsbrief volgens rapport DFZ 2016, bijlage 4</p> <p>I Traktement <i>a. Omvang traktement</i> Volgens het advies van deputaten financiële zaken, zoals vastgelegd in hun schrijven d.d. december, zal aan u een jaartraktement worden uitbetaald ad €..... Uit te betalen in 12 gelijke maandelijks termijnen ad €..... Dit traktement is gebaseerd op schaal..... conform het advies van eerder vermelde deputaten. (indien van toepassing): Aangezien onze gemeente een ledenbestand heeft van...leden wordt het traktement verhoogd met.....%. Jaarlijks vindt aanpassing van uw traktement plaats eveneens conform het advies van eerder vermelde deputaten.</p> <p><i>b. Vakantietoeslag</i> Over het jaartraktement zal 8% als vakantietoeslag worden uitbetaald. De vakantietoeslag wordt uitbetaald in de maand mei van elk jaar en heeft betrekking op de periode van 1 juli t/m 31 december van het vorig jaar en van 1 januari t/m 30 juni van het jaar waarin de vakantietoeslag wordt uitbetaald.</p> <p>II Vergoedingen en overige emolumenten <i>a. Tegemoetkoming premie ziektekosten</i> Aan de predikant wordt een tegemoetkoming in de premie voor ziektekosten verstrekt. Deze tegemoetkoming is gelijk aan de inkomensafhankelijke bijdrage welke jaarlijks wordt vastgesteld door de Belastingdienst.</p> <p><i>b. Vergoeding representatiekosten</i> Voor representatiekosten wordt aan u een vergoeding verstrekt ad €.....per jaar.</p> <p><i>c. Vergoeding administratie- en bureaunkosten</i> Als tegemoetkoming in de kosten voor inrichting en onderhoud van werk-, ontvang- en studeerkamer, pc-apparatuur en software en kantoorbenodigdheden ontvangt u een vaste vergoeding van €.....per jaar.</p> <p><i>d. Vergoeding communicatiekosten</i> Vergoeding voor telefoon (vast en/of mobiel) en internet totaal € per maand (all-in)</p> <p><i>e. Vergoeding aanschaf vakliteratuur</i> Voor de kosten van de aanschaf van vakliteratuur,</p>
--	--

abonnements voor studiedoelinden wordt een vast bedrag verstrekt van € per jaar, conform het advies van deputaten financiële zaken.

f. Vergoeding bij bijscholing.

De kosten voor bijscholing worden voor 75% vergoed op declaratiebasis tot een maximum ad € per 2 jaar, conform het advies van deputaten financiële zaken.

g. Vergoeding reiskosten.

De kosten, die u maakt in uw ambtsuitoefening worden vergoed. De vergoeding is afhankelijk van het gebruikte vervoermiddel. Alle kosten openbaar vervoer worden volledig vergoed (eerste of tweede klasse). Bij gebruik van de auto wordt € per km vergoed conform advies van deputaten financiële zaken.

Wij merken hierbij op, dat de vergoedingen belast zijn voor de inkomstenbelasting, voor zover de werkelijke kosten lager zijn dan de vergoedingen. Dit dient met een belastingadviseur overlegd te worden.

h. Vergoeding voor de kosten van een belastingadvies

De predikant is niet onderworpen aan de Wet op de Loonbelasting en zal van zijn brutoinkomen zelf de verschuldigde inkomstenbelasting dienen te voldoen. Voor alle vergoedingen/verstrekkingen geldt dat de predikant verantwoordelijk is voor de fiscale verantwoording en consequenties. Ten behoeve van een belastingadvies kan de predikant naar keuze een onafhankelijk belastingadviseur inschakelen. De kosten hiervan kunnen bij de kerk wordt gedeclareerd tot een maximum € per jaar.

i. Pastorie

Aan u zal de pastorie, gelegen te als ambtswoning ter beschikking worden gesteld voor de periode, waarin u als dienstdoend gemeentepredikant aan onze gemeente zult zijn verbonden. U bent gehouden om de pastorie gedurende die periode te bewonen.

Voor uw rekening komen de lasten, welke normaliter ten laste van de huurder komen zoals kosten verband houdende met de levering van gas, elektriciteit en water, afvalstoffenheffing, rioolrechten, kabelaansluiting en verdere eventueel in de toekomst op te leggen overheidslasten. Daarnaast dient u jaarlijks het vrije genot van het bewonen van de pastorie bij uw fiscale inkomen te tellen.

De voorwaarden voor bewoning van de pastorie zullen worden vastgelegd in een door u te tekenen bewonersovereenkomst.

Eventueel: indien u zelf voor huisvesting zorg draagt door aankoop van een andere woning, zullen wij u eventueel woonvergoeding uitbetalen. De omvang daarvan zal in onderling overleg worden vastgesteld.

Bij emeritaat of verbreking van het dienstverband, dient in goed overleg met u en de kerkenraad een periode te worden vastgesteld, waarin de pastorie moet worden verlaten, waarbij minimaal een periode van drie maanden en maximaal een periode van zes maanden in acht dient te worden genomen.

j. Vergoeding verhuiskosten

Aan u zullen de kosten van het verhuisbedrijf worden vergoed. Als herinrichtingkosten van de pastorie of eventueel andere woning zal u worden vergoed een maximum bedrag van% van

abonnements voor studiedoelinden wordt een vast bedrag verstrekt van €.....per jaar.

f. Vergoeding bij bijscholing

Kosten voor nascholing ten dienste van de uitoefening van het ambt worden vergoed op declaratiebasis tot maximaal € per twee jaar.

g. Vergoeding reiskosten

De kosten die de predikant in zijn ambtsuitoefening voor vervoer maakt, worden door de gemeente vergoed. De vergoeding is afhankelijk van het gebruikte vervoermiddel. Openbaar vervoer volledige vergoeding, auto € 0,29 per km.

h. Vergoeding voor de kosten van een belastingadvies

De predikant is niet onderworpen aan de Wet op de Loonbelasting en zal van zijn bruto inkomen zelf de verschuldigde inkomstenbelasting dienen te voldoen. Voor alle vergoedingen/verstrekkingen geldt dat de predikant verantwoordelijk is voor de fiscale verantwoording en consequenties. Ten behoeve van een belastingadvies kan de predikant naar keuze een onafhankelijk belastingadviseur inschakelen. De kosten voor dergelijk belastingadvies kunnen bij de kerk wordt gedeclareerd tot een maximum € per jaar.

i. Pastorie

Aan u zal de pastorie, gelegen te als ambtswoning ter beschikking worden gesteld voor de periode, waarin u als dienstdoend gemeentepredikant aan onze gemeente zult zijn verbonden. U bent gehouden om de pastorie gedurende die periode te bewonen.

Voor uw rekening komen de lasten, welke normaliter ten laste van de huurder komen zoals kosten verband houdende met de levering van gas, elektriciteit en water, afvalstoffenheffing, rioolrechten, kabelaansluiting en verdere eventueel in de toekomst op te leggen overheidslasten. Daarnaast dient u jaarlijks het vrije genot van het bewonen van de pastorie bij uw fiscale inkomen te tellen.

De voorwaarden voor bewoning van de pastorie zullen worden vastgelegd in een door u te tekenen bewonersovereenkomst.

Eventueel: indien u zelf voor huisvesting zorg draagt door aankoop van een andere woning, zullen wij u eventueel woonvergoeding uitbetalen. De omvang daarvan zal in onderling overleg worden vastgesteld.

Bij emeritaat of verbreking van het dienstverband, dient in goed overleg met u en de kerkenraad een periode te worden vastgesteld, waarin de pastorie moet worden verlaten, waarbij minimaal een periode van drie maanden en maximaal een periode van zes maanden in acht dient te worden genomen.

j. Vergoeding verhuiskosten

Aan u zullen de kosten van het verhuisbedrijf worden vergoed. Als herinrichtingkosten van de pastorie of eventueel andere woning zal u worden vergoed een maximum bedrag van.....% van

uw bruto jaarinkomen, derhalve een bedrag ad € Als bruto inkomen hanteren wij uw jaartraktament verhoogd met de vakantietoeslag. Zowel de vergoeding voor de kosten van het verhuisbedrijf alsmede de vergoeding voor herinrichtingskosten zijn volgens het huidige fiscale regime voor u fiscaal onbelast.

III. Vakantie, vrije zondagen

..... weken vakantie per jaar. De zondagen in vakantietijd behoren tot de vrije zondagen, zoals hieronder vermeld.
..... vrije zondagen per jaar. Van deze vrije zondagen dienen er één of meerder –zulks op aanwijzing van de classicale vergaderingen – te worden besteed in de classis waartoe de gemeente behoort.

IV. Studieverlof

Studie en het volgen van trainingen achten wij van groot belang:

- u kunt in overleg met de kerkenraad gebruik maken van studieverlof tot een maximum van drie maanden per periode van vijf jaar;
- de inhoud van de studie/training, die een relatie moet hebben met uw functioneren in de gemeente, wordt bepaald in goed overleg met de kerkenraad en uzelf;
- de kosten van de studie worden voor een kwart door uzelf en voor 75% door de kerk betaald. De kosten kunnen worden vergoed, indien de noodzaak van de studie vast staat en u vooraf met de kerkenraad heeft overlegd;
- na afloop van de studieperiode zult u daarover schriftelijk rapporteren aan de kerkenraad. Deze rapportage is bedoeld om verantwoording af te leggen en om het geleerde en de opgedane ervaringen en eventuele suggesties ten dienste van de kerken te stellen;
- in geval van vertrek uit onze gemeente kan een terugbetalingsregeling redelijk zijn, die ten laste komt van de nieuwe gemeente.

V. Nevenfuncties

Voor de aanvaarding van nevenfuncties is vooraf toestemming van de kerkenraad vereist; deze kan aan zijn toestemming voorwaarden van financiële aard verbinden.

VI. Emeritaatsuitkering

De kerkenraad garandeert u de door de generale synode vastgestelde uitkering en/of pensioenvoorziening naar art 13 K.O. bij eventuele emeritaatverlening tijdens uw dienst en aan uw gezin bij uw overlijden alhier.

uw bruto jaarinkomen, derhalve een bedrag ad €..... Als bruto inkomen hanteren wij uw jaartraktament verhoogd met de vakantietoeslag. Zowel de vergoeding voor de kosten van het verhuisbedrijf alsmede de vergoeding voor herinrichtingskosten zijn volgens het huidige fiscale regime voor u fiscaal onbelast.

Omtrent vergoedingen

Tijdens vakantie en studieverlof worden de bovenstaande vergoedingen doorbetaald. Bij langdurige afwezigheid worden de vergoedingen nog gedurende twee maanden doorbetaald. Bij afwezigheid wegens schorsing voor bepaalde tijd stopt de vergoeding direct. Tevens merken wij op, dat de vergoedingen belast zijn voor de inkomstenbelasting, voor zover de werkelijke kosten lager zijn dan de vergoedingen. Dit dient met een belastingadviseur overlegd te worden.

III Vakantie, vrije zondagen

.....weken vakantie per jaar. De zondagen in vakantietijd behoren tot de vrije zondagen, zoals hieronder vermeld.
.....vrije zondagen per jaar. Van deze vrije zondagen dienen er één of meerder – zulks op aanwijzing van de classicale vergaderingen – te worden besteed in de classis..... waartoe de gemeente behoort.

IV Studieverlof

Studie en het volgen van trainingen achten wij van groot belang.

- U kunt in overleg met de kerkenraad gebruik maken van studieverlof tot een maximum van drie maanden per periode van vijf jaar.
- De inhoud van de studie/training, die een relatie moet hebben met uw functioneren in de gemeente, wordt bepaald in goed overleg met de kerkenraad en uzelf.
- De kosten van de studie worden door de kerk vergoed, indien de noodzaak van de studie vast staat en u vooraf met de kerkenraad heeft overlegd.
- Na afloop van de studieperiode zult u daarover schriftelijk rapporteren aan de kerkenraad. Deze rapportage is bedoeld om verantwoording af te leggen en om het geleerde en de opgedane ervaringen en eventuele suggesties ten dienste van de kerken te stellen.
- In geval van vertrek uit onze gemeente kan een terugbetalingsregeling redelijk zijn, die ten laste komt van de nieuwe gemeente.

V Nevenfuncties

Voor de aanvaarding van nevenfuncties is vooraf toestemming van de kerkenraad vereist; deze kan aan zijn toestemming voorwaarden van financiële aard verbinden.

VI Emeritaat

Bij een (eventuele) emeritaatverlening tijdens uw dienst en aan uw gezin bij uw overlijden alhier, zal aan u de door de Generale Synode vastgestelde uitkering naar artikel 13 K.O. worden verstrekt. Ter uitvoering van deze toezegging is door de Generale Synode besloten om vanaf 1 januari 2013 de opbouw van de emeritaatuitkering c.q. de oudedagsvoorziening onder te brengen bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. Een onderdeel van deze aanpassing is, dat u als predikant een eigen bijdrage aan emeritaatuitkering c.q. de oudedagsvoorziening verstrekt. Vanaf 2017 is de

<p>VII. Arbeidsongeschiktheidsuitkering Bij langdurige arbeidsongeschiktheid zal de kerkenraad de regeling hanteren conform de handleiding van deputaten emeritikas.</p>	<p>eigen bijdrage 30% van de af te dragen premie aan het pensioenfonds.</p> <p>VII Arbeidsongeschiktheid Bij langdurige arbeidsongeschiktheid zal de kerkenraad de regeling hanteren conform de handleiding van deputaten emeritikas.</p> <p>VIII Aard van de rechtsbetrekking Wellicht ten overvloede wijzen wij erop dat de rechtsbetrekking tussen de predikant en de kerkenraad geen arbeidsovereenkomst betreft in de zin van artikel 7:610 BW.</p>
---	--

BIJLAGE 93

Artikel 209

Rapport 9 van commissie 4 inzake rapport deputaten eenheid gereformeerde belijders, hoofdstuk 8 – Gereformeerde Gemeenten

1. Gesprekken

Deputaten hebben het rapport homoseksualiteit en homoseksuele relaties met het deputaatschap kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Gemeenten besproken. Deze bespreking verliep op een zorgvuldige, invoelende en waardige wijze. Van het rapport is binnen de Gereformeerde Gemeenten met dankbaarheid kennis genomen en bij sommige kerkenraden is het aan de orde geweest.

Deputaten hebben ook gesproken over de aspecten van de tijd en de maatschappij waarin de kerken staan. Daarbij is te denken aan de nadruk op het persoonlijk ontwikkelen van het eigen 'zelf'. Daardoor verdwijnt Gods roeping in ons leven uit beeld. De kerken hebben hierin een taak om waakzaam te zijn en te getuigen van het Woord dat als een tegenover tot ons komt.

Deputaten hebben ook open en eerlijk kunnen spreken over het bereiken en vasthouden van de jongeren. Deputaten kijken met dankbaarheid terug op de contacten met het deputaatschap van de Gereformeerde Gemeenten en zouden deze gesprekken graag voortzetten. Uw commissie steunt deze wens.

2. Voorstel tot besluit

Uw commissie stelt de generale synode voor om te besluiten:

1. deputaten op te dragen het gesprek met het deputaatschap kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Gemeenten voort te zetten met het doel de tot nu gevonden herkenning vast te houden en actuele ontwikkelingen in kerk en samenleving gezamenlijk te bespreken;
2. deputaten op te dragen in de gesprekken aandacht te blijven geven aan de gezamenlijke basis in Schrift en belijdenis;
3. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 94

Artikel 210

Rapport 10 van commissie 4 inzake rapport deputaten eenheid gereformeerde belijders, hoofdstuk 9 – Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland (vGKN)

1. Informatief

De vGKN bestaan uit 7 plaatselijke kerken. Deputaten hebben geen zicht op het aantal gemeenten waar vrouwelijke ambtsdragers zijn.

Deputaten hebben de indruk gekregen dat men binnen de vGKN het voorkomen van vrouwelijke ambtsdragers als 'vrucht' van het verleden ziet en men draagt dat in situaties waarin de nood van de kerk dat vraagt. Tegelijk ziet men in de vGKN een toename van het aantal mannen hun verantwoordelijkheid hierin weer beginnen op te nemen. Het aantal mannelijke ambtsdragers groeit.

Deputaten zouden op dit punt met de vGKN willen doorspreken.

2. Aangaan van gesprekken

Uw commissie heeft met deputaten doorgesproken over de strekking van het voorstel tot besluit. Deputaten hebben er voor gekozen op een voorzichtige wijze voorstellen te doen. Deputaten zijn in de contacten met de vGKN tot de overtuiging gekomen dat dit kleine kerkverband op Schrift en belijdenis wil staan. Daarom zouden deputaten graag een opdracht krijgen om met de vGKN gesprekken aan te gaan die als richting en doel hebben om te komen tot de toepassing van bijlage 8A. Uw commissie ondersteunt deze gedachte, maar vindt de contacten nog te jong om nu al te besluiten dat christelijke gereformeerde predikanten gerechtigd zijn voor te gaan in een plaatselijke vGKN wanneer een kerkenraad hen daartoe uitnodigt. Uw commissie acht het noodzakelijk dat eerst de hierboven bedoelde gesprekken met de vGKN gevoerd zijn en dat daarvan verslag gedaan wordt aan de synode.

3. Voorstel tot besluit

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten:

1. deputaten op te dragen het gesprek met de vGKN aan te gaan om te onderzoeken of er een vorm van nauwer kerkelijk samenleven mogelijk is naar analogie van bijlage 8A K.O.;
2. deputaten op te dragen van deze gesprekken verslag uit te brengen en voorstellen te doen aan de volgende synode.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 95

Artikel 211

Rapport 11 van commissie 4 inzake rapport deputaten eenheid gereformeerde belijders, hoofdstuk 10 – Vijfkerkenoverleg

1. Aanleiding

De generale synode van 2013 nam ten aanzien van de contacten met de PKN een tweetal besluiten:

- *Deputaten toe te staan incidenteel in het kader van de contacten met de Gereformeerde Bond contact te hebben met het moderamen van de Protestantse Kerk in Nederland.*
- *Uit te spreken dat contact met de Protestantse Kerk in Nederland ook los van de contacten met de Gereformeerde Bond is toegestaan als contact op een ander niveau dan het zoeken van eenheid op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde confessie.*

De generale synode nam dit tweede besluit met het oog op zaken van ethische aard en om in voorkomende gevallen als kerken een stem te laten horen in de maatschappij (zie Acta art.168 pag.134-135 en art.234 pag.186-187).

2. Wederzijdse bijzondere betrekkingen

Deputaten melden dat het besluit van de christelijke gereformeerde synode 2013 tot Bijlage 8A K.O. vraagt om een tegenbesluit van de PKN. In dat tegenbesluit is het voor de PKN ondraaglijk dat dit een selecte groep van predikanten in de PKN zou betreffen. Daarom zou als kerkverband uitgesproken moeten worden de kansels wederzijds open te stellen om het uiteindelijk aan de plaatselijke kerkenraden over te laten welke predikanten toegelaten worden op de kansel.

De synode van de PKN gaf in 2014 haar moderamen opdracht om na te gaan of contacten van zogenaamde bijzondere betrekkingen konden worden aangegaan met de CGK, Gkv, NGK en vGKN. In de ontmoetingen van het zogenaamde Vijfkerkenoverleg is uiteindelijk een definitieve regeling wederzijdse bijzondere betrekkingen voorbereid. In deze regeling zien deputaten inhoud van Bijlage 8A K.O. die de generale synode 2013 aanvaardde geborgd door de bepaling *'binnen de ruimte van de kerkorde en het belijden van de respectievelijke kerken'*.

Deputaten zien deze ontwikkelingen als uitvloeisel van de jarenlange contacten tussen CGK en GB. Zij vinden het tevens een goede opmaat om vorm en inhoud te geven aan het feit dat er in ons land kerkverbanden zijn die kunnen uitdragen dat de kerk veel méér is dan alleen een instituut.

Deputaten stellen verder dat dit document volstrekt los gezien moet worden van iedere kerkelijke eenheid. Volgens deputaten is het Vijfkerkenoverleg uitvloeisel van de contacten met de GB en de incidenteel toegestane contacten met de PKN.

3. Deputaten kerkorde en kerkrecht, deputaten vertegenwoordiging

Deputaten hebben de definitieve regeling voorgelegd aan deputaten kerkorde en kerkrecht en aan deputaten vertegenwoordiging.

Deputaten kerkorde en kerkrecht hebben in de regeling geen zaken gelezen die buiten de (kerkelijke) orde zijn. Verder achten zij de bepaling *'binnen de ruimte van de kerkorde en het belijden van de respectievelijke kerken'* van belang en geven zij aan dat de term 'gastlid' wel bij hen bekend is, maar geen kerkordelijk term is.

Deputaten vertegenwoordiging geven aan te begrijpen dat in de processen die deputaten eenheid gereformeerde belijders meemaken van het een het ander komen kan, maar dat het wel de vraag is of de synode deze ontwikkeling bedoeld heeft of wenst.

Uw commissie vindt het een goede zaak dat deputaten de regeling hebben voorgelegd aan de bovengenoemde deputaatschappen, aangezien het hier zaken betreft die buiten de directe opdracht van de GS van 2013 vallen. Daarmee sluit uw commissie zich bij de reactie van deputaten vertegenwoordiging aan en wil deze onderstrepen.

4. Weging van de opdracht van de generale synode 2013

Uw commissie begrijpt dat de contacten met de GB en het aanvaardden van Bijlage 8A K.O. door de generale synode 2013 aanleiding zijn geweest voor de PKN tot het initiëren van het Vijfkerkenoverleg, maar meent dat de uitkomst van dit Vijfkerkenoverleg verder gaat dan het tweede besluit dat de generale synode 2013 nam inzake het contact met de PKN.

De generale synode 2013 gaf deputaten toestemming om incidenteel contact te hebben met het moderamen van de PKN. Dit incidentele contact was bedoeld in het kader van de contacten met de GB. Uw commissie begrijpt dat de PKN een document nodig heeft waarmee zij antwoord geeft op Bijlage 8A van onze kerkorde. Het Vijfkerkenoverleg gaat qua omvang (van bilateraal naar vijf kerkgenootschappen) en inhoud (van toestemming om predikanten te laten voorgaan naar het tevens accepteren van elkaars leden) echter verder.

Deputaten kregen ook de mogelijkheid om contact met de PKN te hebben in zaken van ethische aard en om als kerken in maatschappelijke aangelegenheden met een stem te spreken. Duidelijk was daarbij gestipuleerd dat deze contacten op andere terreinen zouden liggen dan het zoeken naar eenheid op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis. Het Vijfkerkenoverleg gaat inhoudelijk niet over ethische of maatschappelijke kwesties maar over het zoeken naar mogelijkheden om de eenheid tussen de deelnemende kerken te bevorderen.

Hoewel uw commissie begrijpt dat deputaten te maken hebben met processen die voortgang hebben, is zij toch van mening dat deputaten van de synode een duidelijke afbakening hadden gekregen. De contacten met het moderamen van de PKN zijn op zich wel te begrijpen, maar de regeling voor bijzondere betrekkingen valt naar de mening van uw commissie buiten de door de generale synode 2013 gestelde kaders van de opdracht aan deputaten. Formeel zou uw commissie kunnen zeggen dat deze vergaande regeling daarom niet ter tafel is. Anderzijds is het wenselijk dat de PKN wel een regeling kan treffen waardoor onze bijlage 8a K.O. toegepast kan worden. Daarbij weegt ook mee dat de Gereformeerde Bond gediend is met een regeling. Met het oog daarop is het goed dat er enige vorm van contact gelegd wordt zonder dat deze gericht is op kerkelijke eenheid.

5. Vragen ten aanzien van de regeling bijzondere betrekkingen

Deputaten is opgedragen aan de synode te rapporteren over hun werkzaamheden. Dat betreft dan ook werkzaamheden die buiten hun opdracht vielen. Daarom heeft uw commissie toch inhoudelijk gekeken naar de voorgestelde regeling bijzondere betrekkingen en hier over gesproken met deputaten aan de hand van de volgende vier kernvragen:

1. Het aanvaarden van elkaars leden en het openstellen van de kansels (weliswaar met in achtneming van de eigen kerkorde): zijn dat geen zaken die alleen op basis van wederzijds vertrouwen (door gesprekken elkaar bevragen en leren kennen) besloten kunnen worden? Het gaat hier immers om het functioneren van de tucht en het toezicht op de leer.
2. Het aanvaarden van elkaars leden als gastlid: wij kennen dat niet in onze kerkorde en hadden deputaten dan niet een voorstel moeten doen in die richting?
3. Hoe past deze ontwikkeling nu in het kader van de opdracht van de generale synode 2013 met betrekking tot de contacten met het moderamen van de PKN?
4. Hoe wenselijk is het dat de regeling naast de GKv en de NGK ook twee kerkverbanden betreft waarmee de CGK geen samenwerking heeft en die elkaar ook (nog) niet wederzijds hebben erkend als kerkverband staande op Schrift en belijdenis?

In het gesprek geven deputaten aan dat het aanvaarden van elkaars leden en het openstellen van de kansels inderdaad een zaak van vertrouwen is. Deputaten willen dat vertrouwen geven en vinden dat ook een zaak van durven.

Verder geven zij aan dat het feit dat onze kerkorde het gastlidmaatschap niet kent niet het eind van alle tegenspraak is. De regeling bijzondere betrekkingen is een document dat de kleuren draagt van de vijf betrokken kerkenovertuigingen. Het punt van het gastlidmaatschap komt vanuit de PKN en wellicht is een voorstel voor een wijziging in onze kerkorde dan inderdaad wenselijk. Deputaten hebben daartoe echter geen concreet voorstel gedaan.

Op de vierde vraag antwoorden deputaten dat dit alleen problematisch is wanneer deze nota een eerste stap zou zijn naar kerkelijke eenheid. Uit de beperkende bepaling blijkt volgens deputaten voldoende dat dit niet de bedoeling is. Er is geen stip op de horizon naar kerkelijke eenheid met de PKN. Daarbij voegen deputaten toe dat het schadelijk zou zijn voor het getuigenis naar de wereld om niet enige toenadering tot de PKN te krijgen.

6. Inhoudelijk bezwaren

Uw commissie houdt na het gesprek met deputaten de volgende inhoudelijke vragen bij de voorgestelde regeling bijzondere betrekkingen:

- a. Voor het aanvaarden van elkaars attestaties en het openstellen van de kansels is het nodig om door middel van gesprekken overtuigd te raken van het toezicht op de leer en het functioneren van de tucht in elkaars kerkverband. De zinsnede in de regeling *'binnen de ruimte van de kerkorde en het belijden van de respectievelijke kerken'* is volgens uw commissie weliswaar een nuttige maar tegelijkertijd magere vervanging van wat eigenlijk zou moeten zijn het wederzijds vertrouwen in leer, opzicht en tucht. Het openstellen van de kansels en het aanvaarden van elkaars attestaties is een teken van kerkelijk vertrouwen. Gezien de verschillen in het belijden en in de omgang met de tucht is dat, wat betreft de PKN, naar de mening van uw commissie problematisch;
- b. met het oog op het ontstane contact met de vGKN stellen deputaten een andere route voor, hierdoor ontstaat er een dubblure wanneer de regeling bijzondere betrekkingen zou worden aanvaard; deputaten hebben dit zelf evenwel ook gezien maar zijn van mening dat de bilaterale route met de vGKN een andere insteek heeft;
- c. onze kerkorde kent niet het gastlidmaatschap en dit vraagt derhalve verdere doordenking en een concreet voorstel.

7. Afrondend

Afgezien van de inhoudelijke bezwaren tegen deze regeling heeft uw commissie op een tweetal punten ook aanvullende c.q. andere gedachten aangaande de door deputaten in hun rapport weergegeven overwegingen die vooraf zijn gegaan aan het voorstel om in te stemmen met de regeling (zie 9.18/36 r1-22). Met de overwegingen 1 t/m 5 kan uw commissie instemmen. Bij overweging 6 wil uw commissie aanvullen dat de synode 2013 hiertoe ruimte gaf in het kader van ethische zaken en om in maatschappelijke aangelegenheden als kerken met een stem te spreken. De synode stipuleerde dat deze contacten met het moderamen van de PKN op andere terreinen mogelijk waren dan het zoeken naar kerkelijke eenheid op grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis. Deputaten kregen in 2013 een heel terughoudende opdracht inzake de PKN.

Daarom deelt uw commissie overweging 7 van deputaten niet. Hoewel het Vijfkerkenoverleg door de PKN geïnitieerd is naar aanleiding van het besluit van de generale synode 2013 inzake Bijlage 8A K.O. meent uw commissie dat het Vijfkerkenoverleg inhoudelijk de bepalingen van de generale synode 2013 overschrijdt. Uw commissie vindt de regeling bijzondere betrekkingen daarom verder gaan dan een 'ruime invulling' van de besluiten van de synode ten aanzien van de PKN.

8. Voorstel tot besluit

Uw commissie stelt de synode voor te besluiten:

1. de voorgestelde regeling voor wederzijdse bijzondere betrekkingen met de GKv, de NGK, de vGKN en de PKN als zodanig niet te accorderen;
2. deputaten op te dragen de onder 6 genoemde bezwaren te bespreken in het Vijfkerkenoverleg of samen met de PKN en binnen de genoemde kaders te zoeken naar een regeling die aansluit bij de bedoeling van bijlage 8a K.O.;
3. deputaten toe te staan incidenteel in het kader van de contacten met de Gereformeerde Bond contact te hebben met het moderamen van de Protestantse Kerk in Nederland;
4. uit te spreken dat contact met de Protestantse Kerk in Nederland ook los van de contacten met de Gereformeerde Bond is toegestaan als contact op een ander niveau dan het zoeken van eenheid op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde confessie;
5. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 96

Artikel 212

Rapport 6 van commissie 4 inzake rapport deputaten eenheid gereformeerde belijders, hoofdstuk 5 – Hersteld Hervormde Kerk (HHK)

1. Gesprekken

Deputaten hebben mondeling nadere toelichting gegeven op de door hen gemaakte opmerkingen inzake verschil in spiritualiteit (§5.2.1). Deputaten hebben gesproken over onder andere het Heilig Avondmaal, de toe-eigening van het heil en diverse preken uit elkaars kerkverband zijn besproken. Theologisch en inhoudelijk blijkt er dan overeenkomst te zijn, maar in de preken blijkt een verschil in taalgebruik. Deputaten ervaren dat het verschil in taalgebruik door de gesprekspartners divers wordt geïnterpreteerd waarbij sommigen het meer inhoudelijk duiden.

Deputaten hebben de gesprekken met de commissie van de HHK als te weinig open ervaren. Het waren wel vriendelijke gesprekken, soms vooral bevragend richting de CGK waarbij dan ook wel eens wat afstandelijkheid werd ervaren.

Deputaten denken dat dit mede komt omdat zij geen inhoudelijke opdracht hadden meegekregen om met de commissie van de HHK over te spreken. Zij menen dat dit voor het vervolg wel goed zou zijn.

2. Concretere opdracht

Deputaten hebben de indruk dat de commissie van de HHK van mening is dat de bilaterale gesprekken met de CGK kunnen worden afgerond, omdat er onderlinge overeenstemming is bereikt en zaken zoals bijvoorbeeld kanselruil inmiddels geregeld zijn.

Deputaten menen dat het gesprek juist voortgezet dient te worden. Uw commissie deelt deze mening. Op het grondvlak komen immers meer en meer contacten. Deputaten hebben daar nog geen goed zicht op. Er zijn een aantal punten waarover deputaten graag willen doorspreken met de commissie van de HHK: het jeugdwerk, kanselruil, plaatselijke samenwerking op het gebied van diaconaat.

Uw commissie acht het goed wanneer de generale synode deputaten deze punten ter bespreking met de HHK meegeeft zodat de bilaterale contacten ook inhoudelijk gestructureerd kunnen worden. Het zou tevens goed zijn wanneer deputaten inzichtelijk maken wat de aard en de omvang van de plaatselijke contacten zijn en hiervan verslag uit te brengen aan de volgende synode.

3. Voorstellen tot besluit

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten:

1. deputaten opdracht te geven om op basis van Schrift en belijdenis contact te blijven onderhouden met de HHK en zich in deze contacten zich met name op de hoogte te stellen van de ontwikkelingen op het gebied van het jeugdwerk, het in elkaars kerken voorgaan en het diaconaat;
2. deputaten op te dragen om samen met de commissie van de HHK te bespreken hoe plaatselijke kerken gestimuleerd en gefaciliteerd kunnen worden tot het zoeken naar plaatselijke samenwerking volgens bijlage 8 K.O.;
3. deputaten op te dragen de aard en de omvang van de plaatselijke contacten met de HHK inzichtelijk te maken;
4. deputaten aan te bevelen om ook in de toekomst inhoudelijke onderwerpen die zowel contacten met de HHK als ook de GKv raken tripartiet te blijven bespreken;
5. deputaten op te dragen aan de volgende synode verslag te doen van hun werkzaamheden.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 97

Artikel 216

Rapport 5 van commissie 4 inzake rapport deputaten eenheid gereformeerde belijders, hoofdstuk 4 – Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv)

1. Opdrachten van de generale synode 2013

Deputaten geven in hun rapportage aan dat de uitvoering van de opdrachten 1, 3 en 4 gaande is. Deputaten leggen daarvan verantwoording af in 4.2.1, 4.2.2 en 4.2.3.

2. Plaatselijk niveau en landelijke eenheid

Deputaten spreken over een impasse als het gaat om het plaatselijk stimuleren en faciliteren van de samen-

werking tussen CGK en GkV terwijl een landelijke fusie van de CGK en de GkV tot op heden niet haalbaar blijkt. De oproep aan de synode om deze impasse te doorbreken heeft uw commissie in haar tweede - reeds door de synode behandelde - rapport verwerkt door middel van het voorstel om in de komende synodale periode beleid te ontwikkelen dat met de geschetste kaders rekening houdt en dat een uitweg kan bieden uit de huidige impasse (rapport 2 §3.1).

Op de dubbele vraag van synodale opdracht 4 geven deputaten ook een tweeledig antwoord. De eerste vraag of de CGK en de GkV in een landelijke organisatie van beide kerkverbanden vorm moeten krijgen beantwoorden deputaten met de stelling dat op dit moment een fusie van CGK en GkV 'helaas niet reëel' is.

Op de tweede vraag hoe dan een eventuele landelijke organisatie van beide kerkverbanden vorm moet krijgen antwoorden deputaten dat de CGK zich eerst duidelijk zal moeten committeren om een weg van kerkelijke eenheid met de GkV te willen gaan alvorens een dergelijk groot project ook aan te vangen.

Dit laatste hangt voor uw commissie echter wel samen met opdracht 6 die de generale synode van 2013 gaf. In paragraaf 4 gaat uw commissie daar nader op in.

Deputaten melden dat een 'niet verwaarloosbaar aantal CGK-gemeenten geen contacten met de GkV ter plaatse wil, ook niet na aandringen van deputaten.' (§4.2.1.). Uw commissie heeft hierover doorgesproken met deputaten. Het blijkt dat de toe-eigening van het heil een van de struikelblokken is. Verder krijgen deputaten niet veel informatie vanuit gemeenten die zorgen hebben om de samenwerking met de GkV. In het kader van de opdracht aan deputaten om zich te bezinnen op mogelijkheden om uit de voornoemde impasse te komen, lijkt het uw commissie goed wanneer deputaten ook input krijgen vanuit deze gemeenten. Het zou deputaten de mogelijkheid geven om bezwaren waar mogelijk weg te nemen of bespreekbaar te maken met de gereformeerd-vrijgemaakte deputaten. Deputaten zijn ook zelf van mening dat de ene spiritualiteit de andere nodig heeft en zien ook graag binnenkerkelijk een uitwisseling van ervaringen (§4.2.2.).

Uw commissie is van mening dat het winst kan betekenen wanneer zowel de positieve ervaringen van samenwerkende en samenwerkingsgemeenten als de bezorgdheid en bezwaren van gemeenten die geen samenwerking kennen open besproken zouden worden.

Uw commissie begrijpt wanneer deputaten grote aarzeling hebben wanneer zij opnieuw de opdracht zouden krijgen om een binnenkerkelijk gesprek te entameren. Wel acht uw commissie het horen van zowel de positieve ervaringen als de bezwaren en zorgen van belang voor de door de synode aan deputaten gevraagde bezinning en ontwikkeling van beleid om uit voornoemde impasse te komen.

Om de hiervoor benodigde informatie te verkrijgen denkt uw commissie aan de volgende mogelijkheid: deputaten stellen een aantal vragen op met betrekking tot zowel positieve ervaringen als bezwaren ten aanzien van samenwerking. Deze vragen stellen zij de classes ter hand zodat gemeenten via het verslag naar art. 41 K.O. hierop kunnen reageren. De classes verzamelen de reacties en geven deze terug aan deputaten. Uw commissie heeft de hoop dat in deze weg waarin ook het gesprek gevoerd wordt zowel de classes als deputaten hun winst kunnen doen.

3. Bovenplaatselijk gesprek over de prediking

Uw commissie heeft doorgesproken met deputaten over de uitkomsten van het bovenplaatselijk gesprek over de prediking. Opdracht 2 die de generale synode van 2013 gaf.

In mei 2016 hebben deputaten samen met deputaten kerkelijke eenheid van de GkV een tweetal bijeenkomsten belegd om bovenplaatselijk te spreken over de prediking. De bijeenkomsten konden inhoudelijk niet helemaal volgens de planning worden gehouden. Naar de mening van deputaten is het doel van deze bijeenkomsten, namelijk om door het bovenplaatselijk gesprek over de prediking te bouwen aan het onderling vertrouwen, in geringe mate gelukt. Deputaten zijn echter van mening dat dit wel bereikt kan worden en zouden zich graag samen met deputaten kerkelijke eenheid van de GkV nader bezinnen op middelen en wegen daartoe.

Deputaten vragen om een opdracht om samen met de gereformeerd vrijgemaakte deputaten te zoeken naar wegen om op bovenplaatselijk niveau te spreken over de prediking met als doel om te bouwen aan onderling vertrouwen en begrip. In het gesprek blijkt dat deputaten deze opdracht eigenlijk breder zouden willen ook met andere kerkverbanden. Uw commissie neemt deze gedachte over.

4. Gezamenlijk gesprek over recente ontwikkelingen binnen de GkV

Uw commissie heeft veel waardering voor de wijze waarop deputaten deel hebben genomen aan de consultatieronde van de GkV synode over het rapport M/V.

Deputaten hebben over dit onderwerp ook uitvoerig met DKE gesproken, maar omdat het meerderheidsrapport niet door de GkV synode werd aanvaard, is het als gespreksonderwerp afgevoerd.

De GkV heeft de problematiek M/V' in handen gelegd heeft van een nieuw deputaatschap dat inmiddels een rapport heeft ingediend waarin openstelling van de ambten voor de vrouw wordt bepleit voor gemeenten die dat wensen. Uw commissie signaleert dat dit rapport uitloopt op een voorstel dat divergeert met het CGK standpunt. Mocht de synode van de GkV in de lijn van dat rapport besluiten dan compliceert dit de situatie van samenwerkende en samenwerkingsgemeenten.

In het kader van opdracht 6 van de generale synode 2013 lijkt het uw commissie wenselijk om zich blijvend te bezinnen op de ontwikkelingen binnen de GkV en deze ontwikkelingen (met name op het terrein van de hermeneutiek) te taxeren in het licht van de vraag of en zo ja, hoe een eventuele landelijke organisatie van beide kerkverbanden in de toekomst vorm moet krijgen.

5. Voorstellen tot besluit

Deputaten stellen de synode voor te besluiten (§4.6.) dat het goed is dat de kerken regelmatig zullen danken en bidden voor de eenheid met hen die van Christus zijn. Uw commissie is van mening dat dit al regelmatig in de erediensten gedaan wordt en dat dit uiteraard goed is. Dit behoeft naar de mening van uw commissie geen nader synodaal besluit te zijn.

Verder stellen deputaten voor te besluiten om waarnemers van de GkV uit te nodigen voor de synodale vergaderingen met als doel om naar elkaar te luisteren en van elkaar te leren, en dat het goed zou zijn

wanneer andere kerkelijke vergaderingen datzelfde zouden doen (§4.6.). Deputaten zijn van mening dat de kerken nog te veel los van elkaar doen en dat het op kerkelijke vergaderingen naar elkaar luisteren voor beide kerkverbanden leerzaam kan zijn. Uw commissie heeft met deputaten over dit voorstel doorgesproken en vervolgens werd gezamenlijk de conclusie getrokken dat een dergelijk voorstel nadere doordinking en concretisering vraagt. Daarbij dient een dergelijk voorstel ook breder getrokken te worden dan de GKv.

Uw commissie stelt de synode voor het volgende te besluiten:

1. deputaten op te dragen om in het kader van het blijvend zoeken naar wegen die kunnen leiden tot de eenheid van de kerken van gereformeerd belijden in Nederland, samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), op plaatselijk niveau te blijven stimuleren en faciliteren;
2. deputaten op te dragen om door middel van een vragenlijst voor een verslag naar art. 41 K.O. actief te inventariseren welke positieve ervaringen of welke bezwaren er plaatselijk zijn met betrekking tot samenwerking met andere kerkverbanden en deze informatie te verwerken in de door de synode gevraagde bezinning en ontwikkeling van beleid;
3. deputaten op te dragen om samen met de gereformeerd vrijgemaakte deputaten te zoeken naar wegen om op bovenplaatselijk niveau te spreken over de prediking met als doel om te bouwen aan onderling vertrouwen en begrip;
4. deputaten op te dragen zich blijvend te bezinnen op recente ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), deze ontwikkelingen te taxeren in het licht van de vraag of en, zo ja, hoe een eventuele landelijke organisatie van beide kerkverbanden in de toekomst vorm moet krijgen en daarbij ook verder te kijken dan alleen de contacten tussen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Christelijke Gereformeerde Kerken;
5. deputaten aan te bevelen om ook in de toekomst inhoudelijke onderwerpen die zowel de Hersteld Hervormde Kerk als de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Christelijke Gereformeerde Kerken aangaan te bespreken in een tripartiet overleg.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 98

Artikel 217

Rapport 12 van commissie 4 inzake rapport deputaten eenheid gereformeerde belijders, hoofdstuk 11 – Deputaten Overleg Eenheid (DOE)

Inleidend

De synode van 2013 besloot ten aanzien van DOE als volgt:

1. deputaten op te dragen te blijven participeren in het deputatenoverleg eenheid;
2. de 'Handreiking voor de verkiezing van ambtsdragers in een samenwerkingsgemeente' (bijlage 3) te aanvaarden;
3. het complete model voor de vorming van een samenwerkingsgemeente te aanvaarden.

Alleen het eerste punt betrof een concrete opdracht voor deputaten. Uw commissie heeft waardering voor de gedegen wijze waarop in de afgelopen intersynodale periode binnen DOE is overlegd.

Evaluatie

Deputaten hebben in 2014 een enquête laten uitvoeren door het Praktijkcentrum. De uitkomsten hiervan worden door deputaten onder '3. Losgezongen' weergegeven. Uw commissie heeft waardering voor dit gedegen onderzoek. De uitkomsten roepen herkenning op ten aanzien van de huidige stand van zaken bij het zoeken naar eenheid. Ook wat door prof.dr. L. Koffeman werd aangereikt op de visieconferentie van 2015 sluit daarbij aan.

Deputaten geven aan dat zij het tijd achten om een herijking van eenheid en kerk zijn te doordenken. Zij werken aan een visiedocument daarvoor. Dit visiedocument is verschenen in het najaar van 2016, maar deputaten hebben nog geen gelegenheid gehad om dit document intern te bespreken.

Uw commissie is van mening dat deputaten er goed aan doen de uitkomsten van de enquête te verwerken bij het op schrift stellen van nieuw beleid. Dit beleid zou zich eigenlijk niet moeten beperken tot de kerkverbanden die binnen DOE vertegenwoordigd zijn. Diverse uitkomsten van de enquête lijken ook te gelden voor het zoeken naar eenheid met andere gereformeerde belijders.

Het lijkt uw commissie goed de uitkomsten van de enquête te gebruiken bij het uitvoeren van de opdracht die eerder door uw synode werd gegeven, nl. 'beleid te ontwikkelen dat met de hierboven geschetste kaders rekening houdt, dat een uitweg kan bieden uit de huidige impasse en over te rapporteren aan de eerstvolgende generale synode' (zie commissierapport §3.1).

Beroeping van een predikant binnen samenwerkende kerken

Deputaten doen verslag van een concrete vraag vanuit samenwerkende kerken (let wel: geen samenwerkingsgemeenten!) of het mogelijk is om een predikant van een ander kerkverband te beroepen. Deputaten willen deze vraag in de komende tijd verder bespreken en daarbij grote zorgvuldigheid betrachten (§3.5.).

Uw commissie acht dit wijs. Er zijn inhoudelijke vragen bij te stellen, en ook zeker de nodige praktische. Besluitvorming door de synode hieromtrent zal moeten worden voorbereid. Deputaten vragen op dit punt geen concrete opdracht, aangezien het binnen het mandaat valt van DOE.

Model voor plaatselijke regeling voor de roeping van een predikant

In 2013 aanvaarde de GS de 'Handreiking voor verkiezing van ambtsdragers in een samenwerkingsgemeente'. Nu dient DOE de synode met een 'Model voor de plaatselijke regeling voor de roeping van een predikant

in een samenwerkingsgemeente' (bijlage 1). Uw commissie heeft dit model met deputaten besproken. Dit model wordt voorgelegd aan de synodes van GKv en de CGK en aan de landelijke vergadering van de NGK. Bij goedkeuring worden deze modellen geplaatst op de website van DOE (www.kerkelijkeenheid.nl). Uw commissie heeft met deputaten doorgesproken over art.10 lid 3 van het voorgestelde model. Hier lijkt gezegd te worden dat de namen van de gekandideerde predikanten nog niet eerder bekend zijn gemaakt, maar het gaat hier over het moment dat de kerkenraad de stemgerechtigde leden bijeenroept voor de beroepingsvergadering.

Uw commissie is van mening dat dit model echter voldoende recht doet aan de kerkordelijke regelingen en voor samenwerkingsgemeenten (die per definitie te maken hebben met meerdere kerkordes) de nodige helderheid kan verschaffen bij de beroepingsprocedure. Het is bedoeld als handreiking. Daarom stelt uw commissie voor dit model te aanvaarden.

Vorstel tot besluit

Uw commissie stelt de generale synode voor als volgt te besluiten:

Overwegend dat:

- de samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeenten zijn gediend met gezamenlijke adviezen en regelgeving betreffende kerkrechtelijke en kerkverbandelijke knelpunten binnen het kader van de regelgeving van de drie kerkverbanden;
- de samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeenten zijn gediend met regelmatig overleg met deputaten die door de kerkelijke vergaderingen daartoe gemandateerd zijn;
- de samenwerkingsgemeenten, de samenwerkende gemeenten en de kerkverbanden zijn gediend met het ontwikkelen van visie op kerkelijke eenheid in de komende jaren;
- het document samenwerkingsgemeenten een goede handreiking geeft voor het beroepen van een predikant, die zoveel als mogelijk overeenstemt met de regelgeving op dit gebied binnen de 3 kerkverbanden;

besluit:

- het werk van de DOE-groep - regelgeving, advisering en bezinning - te continueren.
- het Model voor plaatselijke regeling voor de roeping van een predikant in een samenwerkingsgemeente te aanvaarden.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 99

Artikel 219

Rapport 5a van commissie 5 betreffende de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake rentmeesterschap en duurzaamheid

1. Inhoud instructie

De particuliere synode van het Westen wil graag dat financiële regelgeving niet belemmerend zal werken voor concrete stappen die de kerken wensen te zetten vanuit het beginsel van rentmeesterschap en duurzaamheid.

Concreet wijst de PS van het Westen naar de instructie van de classis Haarlem inzake de afschrijvingskosten van zonnepanelen waarin aandacht wordt gevraagd voor het feit dat de instructie van deputaten OBenA een drempel opwerpt voor de aanschaf van zonnepanelen. Zie de bijlage bij de instructie van de classis Haarlem.

Ook wordt in de instructie verzocht de aanpassing van de regelgeving van OBenA te laten gelden voor in het verleden gedane afschrijvingskosten van investeringen die bezuiniging in energieverbruik beogen, en een besluit te nemen deze relevante investeringen te accepteren als kosten in de exploitatierekening.

Uw commissie heeft aan deputaten OBenA gevraagd naar hun bevindingen en hun advies.

2. Reactie deputaten OBenA

Bevindingen deputaten OBenA

- Deputaten OBenA hebben nooit een officieel (schriftelijk onderbouwd) verzoek van de CGK te Hillegom ontvangen m.b.t. de aanschaf van zonnepanelen.
- Deputaten OBenA hebben ook nooit een brief naar Hillegom verzonden met een afwijzing van de zonnepanelen.
- Wel is bekend dat de financieel deputaat tijdens mondelinge overleg heeft aangegeven dat de voorgestelde wijze van verantwoording (inzake afschrijven op activa) niet passend is voor OBenA.
- Volledigheidshalve melden zij nog dat (uiteindelijk) in de jaarrekening 2015 van Hillegom een afschrijfpост voor zonnepanelen ad € 345 is opgenomen. Voor de jaren 2016 en later is een bedrag van € 380 opgenomen. Deze posten zijn *niet* door OBenA gecorrigeerd. Je zou kunnen stellen dat (weliswaar stilstaand) door OBenA over 2015 al is goedgekeurd wat nu ter besluitvorming aan de GS 2016 is voorgelegd.
- Deputaten OBenA ontvingen eveneens van commissie 6 een vraag inzake zonnepanelen. In het antwoord aan commissie 6 schrijven deputaten OBenA: 'Alles bijeen schatten wij in dat investeringen in zonnepanelen slechts gering effect hebben op de financiële steunverlening, daar ook de exploitatielast voor de betreffende gemeente door de investering verlaagt.'

Adviezen deputaten OBenA

- Als de instructie wordt overgenomen zal de financiële impact voor OBenA naar verwachting niet groot zijn, maar deputaten willen wel waken voor wildgroei aan allerlei aparte regelingen naast die voor groot onderhoud, wat zou leiden tot onoverzichtelijkheid en (financiële) onbeheersbaarheid.
- In het algemeen zijn deputaten geen voorstander van het met terugwerkende kracht invoeren van nieuwe regels. Dat levert veel verwarring, dubbel werk en complexe inspanningen op.

3. Voorstel tot besluit

Na overweging van de bevindingen en adviezen van deputaten OBenA stelt uw commissie het volgende voor:

De generale synode

kennisgenomen hebbend van

1. de instructie van de particuliere synode van het Westen;
2. de bevindingen en adviezen van deputaten OBenA in deze zaak;
3. rapport 5A van commissie 5;

gehoord hebbend

de bespreking ter vergadering;

constaterend dat

1. de kerken als rentmeesters zeker op een goede en bewuste manier met de schepping moeten omgaan en daarom positief moeten staan t.o.v. initiatieven om een 'groene kerk' te zijn;
2. de instructie gaat over mogelijke belemmeringen in de regelgeving van OBenA in relatie tot duurzaam kerk-zijn;

overwegend dat

1. deputaten aangeven sympathiek te staan t.o.v. rentmeesterschap en duurzaamheid;
2. deputaten hebben laten zien dat ze in de praktijk soepel omgaan met de regels;
3. deputaten waarschuwen voor allerlei aparte regelingen;
4. deputaten geen voorstander zijn van regelingen met terugwerkende kracht;

is van oordeel dat

1. we als kerken positief moeten staan tegenover initiatieven aangaande zorgvuldig rentmeesterschap;
2. de instructie berust op het misverstand dat de huidige regelgeving van OBenA belemmerend werkt om tot duurzame investeringen te komen;
3. het huidige financiële beleid niet belemmerend werkt voor concrete stappen die kerken wensen te zetten met het oog op duurzaamheid;
4. de huidige regelgeving van OBenA op dit punt geen revisie behoeft;

en besluit

1. deze instructie af te wijzen;
2. daarvan mededeling te doen aan de PS van het Westen.

A. Kok, rapporteur

BIJLAGE 100

Artikel 220

Rapport 8 van commissie 4 inzake rapport deputaten eenheid gereformeerde belijders, hoofdstuk 7 – Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK)

1. Inleiding

De generale synode 2013 gaf deputaten de opdracht mee de gesprekken vanuit de eerder gevonden wederzijdse erkenning van elkaar als kerken voort te zetten. Dit gesprek moest zich met name ook voortzetten ten aanzien van vijf (mogelijke) geschilpunten: aanspreekbaar-zijn op de belijdenis van alle ambtsdragers binnen de NGK; binding aan het Akkoord voor kerkelijk samenleven en landelijke afspraken; het toelaten van kinderen aan de avondmaalstafel; vrouw en ambt; en de visie op en wijze van omgaan met homoseksualiteit.

Deputaten hebben naar de mening van uw commissie aan deze opdrachten voldaan. Deputaten hebben vijf ontmoetingen gehad met de commissie voor Contact en Samenspreking (CCS) en uw commissie heeft inzage gehad in de gespreksverslagen met betrekking tot kinderen aan het Heilig Avondmaal. Daarbij zijn de door de generale synode 2013 genoemde onderwerpen aan de orde gekomen.

2. Bespreking (mogelijke) geschilpunten

a. ad 7.3.1. Binding aan de belijdenis en het Akkoord voor Kerkelijk Samenleven (AKS)

Deputaten concluderen in hun rapport op basis van deze gesprekken dat ten aanzien van de binding aan de belijdenis en het AKS er weliswaar sprake is van verschil, maar dat dit verschil niet principieel te noemen is. Deputaten vragen daarbij aandacht voor het eigene en het ontstaan van de NGK. Zij leggen in hun rapportage uit dat de binding aan de belijdenis voor ambtsdragers geregeld is via de preambule van het AKS en nemen deze twee onderwerpen dan ook terecht samen.

Uw commissie is van mening dat deputaten terecht aandacht vragen voor het eigene en de geschiedenis van ontstaan van de NGK. Tegen die achtergrond is het te begrijpen dat de NGK ervoor kozen om middels een preambule op het AKS het gereformeerde belijden te verankeren. Deze preambule moet worden gelezen als een verklaring van de kerken binnen de NGK, die hun eenheid zien bestaan in het geloof in God, in gehoorzaamheid aan zijn Woord en in de gemeenschappelijke belijdenis.

In de gesprekken van deputaten en CCS is gebleken dat ambtsdragers, die in strijd met de belijdenis leren of handelen, aanspreekbaar zijn via deze preambule. Ambtsdragers zijn gehouden de Drie Formulieren van Enigheid te ondertekenen (AKS 17). Doen zij dat niet dan wordt de uitoefening van hun ambt opgeschort. Een ambtsdrager moet in zo'n geval verantwoording afleggen aan de kerkenraad.

Uw commissie heeft bij deputaten navraag gedaan naar de ruimte die er lijkt te zijn, dat een kerkenraad van een ambtsdrager die zich niet langer kan binden aan de belijdenis of ondertekening van het AKS weigert, uiteindelijk akkoord gaat met diens verantwoording. Daarmee zou dan toch een ambtsdrager dienen, die (op een zeker punt) de gereformeerde belijdenis niet onderschrijft. Hier ligt naar de mening van uw commissie een zwakte in de regeling zoals die binnen de NGK geldt.

Tegelijk is het redelijk ook hier begrip te hebben voor de eigen structuur (voortkomend uit het ontstaan) van de NGK. Tegen die achtergrond is het te begrijpen dat de kerkenraad hierin de instantie is waaraan de ambtsdrager verantwoording moet afleggen, terwijl het bredere kerkverband op afstand blijft. De situatie is complex: ambtsdragers die een voorbehoud maken tegen de belijdenis krijgen weliswaar een uitzonderingspositie, maar zij kunnen wel landelijke taken uitvoeren.

Deputaten hebben aangegeven dat de NGK ervoor open staan om daar waar op dit punt onzuiverheden ontstaan daarop te worden aangesproken. Deze onzuiverheden bestaan op dit moment niet.

Uw commissie heeft met deputaten doorgesproken over de vraag in hoeverre nu de praktijk afwijkt van deze regelingen. Deze vraag is mede ingegeven door wat hieronder geschreven wordt ten aanzien van de toelating van kinderen aan het Heilig Avondmaal in sommige NGK-gemeenten. Deputaten geven aan dat er ongeveer negentien gemeenten zijn waar kinderen aan het Heilig Avondmaal worden toegelaten. De CCS geeft aan dat het binnen de NGK zo ligt dat men deze gemeenten daarin niet kan volgen, maar dat men evenmin zonder deze gemeenten wil. Men draagt deze zaken van elkaar terwijl men elkaar daarop ook aanspreekt. Het AKS is er immers duidelijk over dat de toelating tot het Heilig Avondmaal loopt via het afleggen van geloofsbelijdenis. Sommige van de negentien gemeenten laten kinderen dan ook een soort van geloofsbelijdenis afleggen. Met deze nadere uitleg van deputaten is uw commissie met deputaten van mening dat de ambtsdragers in de NGK aanspreekbaar zijn op de belijdenis. Maar tegelijk constateert uw commissie dat het voor een ambtsdrager mogelijk is om op een onderdeel van de belijdenis een voorbehoud te maken, als de plaatselijke kerkenraad de motivering overneemt.

b. ad 7.3.2 Kinderen aan het Heilig Avondmaal

Deputaten en de CCS komen tot de gezamenlijke conclusie dat er twee lijnen zijn: de Pesachmaaltijd in het Oude Testament en de brieven in het Nieuwe Testament die om bewustzijn van de communicant vragen (§7.3.2.).

In het gesprek met deputaten geven zij aan dat deze twee lijnen voor hen geen gelijk gewicht hebben. NGB art. 35 kan niet anders gelezen worden dan dat toegang tot het Heilig Avondmaal verkregen wordt, wanneer er sprake is van een bewust geloven, dat kerkelijk wordt overgenomen door middel van openbare geloofsbelijdenis.

De praktijk dat in een aantal NGK-gemeenten kinderen aan het Heilig Avondmaal worden toegelaten verschilt met het standpunt van de CGK. Deputaten stellen de vraag of deze verschillende praktijk kerscheidend zou moeten zijn. Deputaten concluderen dat dit inderdaad zo is. Daarmee staat dit verschil een toepassing van bijlage 8 K.O. in de weg. Wel zou het mogelijk zijn om bijlage 8a K.O. van toepassing te verklaren.

Uw commissie heeft dit advies van deputaten overwogen. Kijkend naar de inhoud van bijlage 8a K.O. lijkt dit een begaanbare weg te zijn. In deze bijlage blijft samenwerken tenslotte beperkt (er kan geen sprake van een fusie zijn) en plaatselijk. Bijlage 8a K.O. zou dan van toepassing kunnen worden verklaard voor die plaatselijke gemeenten die in overeenstemming met het AKS geen kinderen aan het Heilig Avondmaal toelaten.

Een argument dat uw commissie hierbij heeft overwogen is dat de andere structuur en wijze van kerk-zijn van de NGK past bij bijlage 8a K.O. Binnen de NGK kennen de plaatselijke gemeentes een grote zelfstandigheid ten opzichte van het bredere kerkverband. Dit maakt dat er plaatselijke samenwerking naar bijlage 8a K.O. kan ontstaan met die gemeenten die bewust geen kinderen aan het avondmaal toelaten.

Uw commissie stelt dan ook voor om te besluiten in lijn met dit advies van deputaten. Zij stelt de synode voor uit te spreken dat het verschil in Avondmaalspraktijk ten aanzien van het toelaten van kinderen een toepassing van bijlage 8 K.O. onmogelijk maakt.

c. ad 7.3.3 (Ambt en) homoseksualiteit

Deputaten rapporteren met name over hun bijwonen van de Landelijke Vergadering van de NGK. Deze nam in 2015/2016 het besluit om niet over te gaan tot openstelling van het ambt van ouderling of diaken voor gemeenteleden die een homoseksuele relatie hebben. Tevens sprak de NGK de wens uit om samen met CGK en GKv te blijven zoeken naar wegen om voor God en mensen verantwoord met homoseksuele broeders en zusters in de kerk om te gaan.

Uw commissie is wel wat teleurgesteld dat alleen dit wordt gerapporteerd. Er is met de CCS geen overleg geweest over het synoderapport over homoseksualiteit uit 2013 van onze kerken. Dit had bij uitstek een gelegenheid kunnen bieden om elkaars nieren te proeven ten aanzien van het functioneren van de tucht én hermeneutische keuzes bij het lezen van de Schrift. Daarbij is het bekend dat in sommige gemeenten van de NGK een andere praktijk wordt gehanteerd ten aanzien van omgang met broeders en zusters met een homoseksuele relatie. Deze verschillende praktijk doet ook een verschil in visie vermoeden. Ons rapport uit 2013 had van dienst kunnen zijn om zicht te krijgen op deze visie. Uw commissie heeft op dit punt doorgesproken met deputaten. In dit gesprek geven deputaten aan dat zij door tijdgebrek deze opdracht niet hebben kunnen uitvoeren. Vervolgens geven deputaten aan dat een landelijke uitspraak inzake homoseksualiteit en homoseksuele relaties niet te verwachten is van de NGK. Het alsnog uitvoeren van deze opdracht zal, gezien de andere punten die al een belemmering vormen, geen andere conclusie ten aanzien van de niet-toepasbaarheid van bijlage 8 K.O. opleveren.

Overleg met deputaten is besloten om de synode voor te stellen dat een besluit van de NGK inzake homoseksualiteit en homoseksuele relaties dat afwijkt van het besluit van de CGK een blokkade opwerpt om bijlage 8 K.O. van toepassing te kunnen verklaren. Uw commissie deelt deze mening.

Op een eventueel verzoek van de NGK om 'gezamenlijk te blijven zoeken naar wegen om voor God en mensen verantwoord met homoseksuele broeders en zusters in de kerk om te gaan' zou uw commissie met terughoudendheid willen reageren. Als CGK hebben we geruime tijd op het onderwerp van homoseksualiteit en homoseksuele relaties gestudeerd en in 2013 een studierapport gepubliceerd. Voor zover uw commissie weet is er vanuit de NGK tot op heden geen reactie op dat rapport gekomen. Dat bemoeilijkt naar de mening van uw commissie een concrete invulling van een dergelijk verzoek. Daarnaast is het voor uw commissie de vraag wie dat dan eventueel zou moeten gaan doen. Uw commissie meent dat dit niet vallen kan onder de instructie van deputaten eenheid.

d. ad 7.3.4 Vrouw en ambt met rapport generale synode 1998 als uitgangspunt

Deputaten geven in hun rapportage aan verlegen te zijn geweest met deze opdracht van de generale synode 2013. Zij hebben daarbij verondersteld dat het niet reëel is om te verwachten dat wij als CGK de NGK zullen kunnen bewegen hun besluiten te herzien.

Uw commissie begrijpt deze overwegingen. Inderdaad getuigt het niet van realiteitszin om dit te verwachten. Echter: de opdracht van de generale synode 2013 was een andere. Namelijk of op het punt van vrouw en ambt geconcludeerd moet worden dat bijlage 8 K.O. niet van toepassing kan zijn. Impliciet geven deputaten aan in hun rapport dat dit inderdaad zo is.

Het door deputaten aangedragen argument dat we op dit punt verschil van gevoelens binnen de CGK kunnen verdragen en het dus de vraag is waarom we dit niet van de NGK kunnen dragen is niet goed te begrijpen. Het is mogelijk dat er binnen de CGK gemeenteleden zijn die een andere mening toegedaan zijn ten aanzien van vrouw en ambt. Echter: de generale synode van 1998 heeft een duidelijke uitspraak gedaan waardoor er in de CGK geen verschil in praktijk is. Dit divergeert met de praktijk in de NGK.

Wellicht is het mogelijk naar bijlage 8a K.O. tot een nadere samenwerking te komen met die NGK-gemeenten waar geen vrouwelijke ambtsdragers zijn, zoals deputaten ook aangeven.

3. Bijlage 8a K.O.

Deputaten hebben geconcludeerd dat een route naar art.8 K.O. niet mogelijk is. In hun rapport adviseren deputaten op twee plaatsen (§7.3.2 en §7.3.4) dat bijlage 8a K.O. van toepassing zou kunnen zijn voor de NGK. Feitelijk betekent dit een stap terug in de samenwerking want deputaten stellen voor dit naar analogie van de samenwerking met gemeenten van gereformeerd belijden binnen de PKN te doen. Hierover hebben deputaten gesproken met de CCS. De CCS heeft deputaten te kennen gegeven dat zij er mee kunnen leven wanneer de samenwerking in deze vorm voortgezet zou worden.

Om een drietal redenen kan ook uw commissie met het voorstel van deputaten mee:

- a. een eventuele samenwerking naar bijlage 8a K.O. blijft zuiver plaatselijk;
- b. er kan alleen samenwerking zijn met die gemeenten, die op basis van Schrift en belijdenis staan;
- c. bijlage 8a K.O. geeft aan een plaatselijk gevonden eenheid een kerkelijke basis.

Uw commissie ziet daarom ruimte om naar analogie van bijlage 8a K.O. deputaten opdracht te geven een bijlage te ontwerpen voor NGK-gemeenten waar geen vrouwelijke ambtsdragers dienen, waar geen kinderen aan het Heilig Avondmaal toegelaten worden en waar de visie op en de wijze van omgaan met homoseksualiteit strookt met de uitspraken van onze synode.

Het is goed om op dit punt ook te verwijzen naar het voorstel tot besluit dat uw commissie doet in haar rapport 7, (de opnieuw gegeven opdracht inzake het onderzoek naar samenwerkingsgemeenten naar aanleiding van het ontstaan van de samenwerkingsgemeente Amersfoort-Vathorst).

4. Voorstel tot besluit

Uw commissie stelt voor als volgt te besluiten:

1. deputaten op te dragen de gesprekken met de NGK op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis, voort te zetten;
2. te erkennen dat (a) het in principe aanspreekbaar-zijn op de belijdenis van de ambtsdragers binnen de NGK en (b) de binding aan het Akkoord van kerkelijk samenleven en landelijke afspraken geen geschilpunten hoeven te zijn voor het toepasbaar verklaren van bijlage 8 K.O.;
3. dat op basis van de door de generale synode van 2013 geformuleerde mogelijke geschilpunten ten aanzien van 'kinderen aan het Heilig Avondmaal', 'vrouw en ambt' en 'visie op en wijze van omgaan met homoseksualiteit' geconstateerd moet worden dat bijlage 8 K.O. niet van toepassing kan zijn op de NGK;
4. uit te spreken dat ten aanzien van de gemeenten waar geen kinderen aan het Heilig Avondmaal worden toegelaten, waar geen vrouwelijke ambtsdragers dienen en waar de visie op en de wijze van omgaan met homoseksualiteit strookt met de uitspraken van onze generale synode, een vorm van kerkelijk samenleven naar analogie van bijlage 8a K.O. mogelijk zou zijn;
5. deputaten op te dragen naar analogie van bijlage 8a K.O. een bijlage te ontwerpen voor de NGK-gemeenten die aan de in 4 genoemde voorwaarden voldoen.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 101

Artikel 221

Instructie particuliere synode van het Noorden van de Christelijke Gereformeerde Kerken inzake geregistreerd partnerschap

Hoogeveen, 7 april 2016

Betreft: instructie geregistreerd partnerschap

De particuliere synode van het Noorden, in vergadering bijeen op 7 april 2016 te Hoogeveen,

heeft kennisgenomen van de instructie die de classis Zwolle in haar vergadering van 17 februari 2016 heeft vastgesteld;

heeft gehoord de bespreking van deze instructie;

constateert dat

1. de wet geregistreerd partnerschap in 2014 is veranderd;
2. deputaten contact met de overheid in 2002 een brochure hebben uitgegeven 'Het huwelijk nader bekeken';
3. die brochure op het punt van geregistreerd partnerschap niet meer actueel is;

constateert verder dat

1. de wet- en regelgeving in Nederland ten aanzien van primaire levensverbintenissen hoe langer hoe meer leidt tot uitholling van bijbelse noties met betrekking tot de levensverbintenis tussen man en vrouw;
2. de kerken gehoorzaam dienen te zijn aan wat de Schrift zegt ten aanzien van het huwelijksverbond;

overweegt dat

1. de kerken gediend zijn bij actuele informatie;
2. uit de informatie die de overheid geeft, kerken de indruk kunnen krijgen dat het burgerlijk huwelijk en het geregistreerd aan elkaar gelijk zijn;

overweegt verder dat

1. het huwelijk naar de norm van de Bijbel een levensverbintenis tussen man en vrouw is;
2. het huwelijk als zodanig geëerbiedigd moet worden;
3. de gemeente van Christus geroepen is het huwelijk in ere te houden;
4. man en vrouw hun huwelijk sluiten ten overstaan van God en de samenleving;

is van oordeel dat

1. de bezinning op dit onderwerp van blijvend belang is;
2. informatie over dit onderwerp actueel moet zijn;

besluit de generale synode te vragen

1. na te gaan wat de eventuele kerkordelijke implicaties zijn van de gewijzigde wetgeving ten aanzien van geregistreerd partnerschap;
2. te onderzoeken of het geregistreerd partnerschap gelijkgesteld kan worden aan het huwelijk en indien nodig lid 1a van artikel 70 K.O. te wijzigen;
3. zorg te dragen voor actuele informatie.

D.A. Brienen, preses
S.P. Roosendaal, scriba

Bijlage

Kerkgemeenschap Het Anker, Lelystad

Aan de roepende kerk van de voorjaarsclassis 2016

Lelystad, 4 januari 2016

Betreft: aanbiedingsbrief instructie aangaande artikel 70 van de vigerende kerkorde.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Tijdens de najaarsvergadering van de classis Zwolle op 14 oktober 2015 te Heerde heeft u ons opgedragen de voorjaarsclassis 2016, in overleg met Deputaten Kerkorde en Kerkrecht, te dienen met een instructie over het onderwerp "kerkelijke bevestiging van een geregistreerd partnerschap".

Naar aanleiding daarvan hebben wij contact gezocht met Deputaten Kerkorde en Kerkrecht. Zie bijgaande correspondentie. Onze brief van 25 november, reactie van deputaten van 15 december, onze brief van 20 december en reactie van deputaten van 23 december 2015. Bijlagen 2.

Deputaten raden ons de weg van het indienen van een instructie af met als reden dat dit onderwerp al op de agenda staat van en verder zal worden besproken in het zogenaamd Woerdens beraad, een beraad waaraan acht kerkgemeenschappen uit de gereformeerde traditie deelnemen. Inschatting is dat om die reden de synode de instructie, waar de classis om gevraagd heeft, nu niet in behandeling zal willen nemen.

Als kerkenraad van Kerkgemeenschap Het Anker dienen wij om twee redenen toch een instructie in.

1. U, de classis, heeft het ons opgedragen en
2. wij zijn er van overtuigd dat in het belang van alle bij het CGK-kerkverband aangesloten kerken is dat er op korte termijn een synodale uitspraak over het al of niet kerkelijk bevestigen van een geregistreerd partnerschap wordt gedaan.

Waarom hebben wij die overtuiging? Na de door de classis verleende opdracht hebben wij ons verder verdiept in dat wat de burgerlijke overheid in het Burgerlijk Wetboek (na aanpassing voorjaar 2014) heeft vastgelegd over het burgerlijk huwelijk en geregistreerd partnerschap. Daarbij hebben wij nota genomen van wat de overheid op de informatie site Trouwen, samenlevingscontract en geregistreerd partnerschap vermeldt over de mogelijkheden van een religieus huwelijk na burgerlijk huwelijk. Zie bijlage 3.

De artikelen 77a en 80g waarin geschreven wordt hoe een burgerlijk huwelijk kan worden omgezet in een geregistreerd partnerschap en een geregistreerd partnerschap in een burgerlijk huwelijk maken naar onze mening duidelijk dat er van uit het gezichtspunt van de overheid op juridisch en materieel vlak geen verschillen zijn. Bijlage 4.

Er resteren slechts drie naar onze overtuiging onbelangrijke verschillen, namelijk:

1. Een huwelijk wordt gesloten door het uitspreken van het ja-woord dat met een handtekening wordt bekrachtigd; een geregistreerd partnerschap wordt aangegaan door het plaatsen van de handtekening op de akte, wat desgewenst gepaard kan gaan met het uitspreken van een ja-woord.
2. Een huwelijk kan uitsluitend ontbonden worden bij de rechter, een geregistreerd partnerschap kan beëindigd worden bij de notaris tenzij beide partners het oneens zijn danwel er minderjarige kinderen zijn; in dat geval moet het geregistreerd partnerschap ook bij de rechter worden beëindigd.
3. Het geregistreerd partnerschap wordt in het buitenland niet erkend als wettige samenlevingsvorm.

Wij achten de mogelijkheid reëel dat kerkenraden op korte termijn gevraagd zullen worden een geregistreerd partnerschap kerkelijk te bevestigen. Om die reden is naar onze mening op korte termijn een synodale uitspraak met Schriftuurlijke onderbouwing wenselijk. Ter toelichting is in bijlage 5 de Bijbelse visie op het huwelijk uiteengezet.

Wij bidden uw vergadering van harte Gods zegen toe.

Met vriendelijke groet,

J. Regnerus
voorzitter

W. van Loo-Olsman
hoofd kerkelijk bureau

Bijlage 1: instructie

Kerkgemeenschap Het Anker, Lelystad

Aan de voorjaarsclassis der Chr. Geref. Kerken
betreft: instructie
Lelystad, 4 januari 2016

Geachte broeders,

De kerkenraad van Kerkgemeenschap Het Anker verzoekt de classis CGK om de volgende instructie over te nemen en in te dienen bij de particuliere synode, met het verzoek deze op haar beurt weer in te dienen bij de generale synode:

De generale synode besluit aan art. 70 K.O. een lid toe te voegen, aldus:

Het geregistreerd partnerschap behoort tot de levensgemeenschappen zoals bedoeld in lid 1.

Toelichting:

Zie brief en bijlagen 2 t/m 5.

De kerkenraad is van harte bereid tot toelichting van deze instructie en hoopt op aanvaarding ervan.

Wij wensen u een gezegende vergadering,

Namens de kerkenraad,

J. Regnerus
Voorzitter

W. van Loo-Olsman
hoofd kerkelijk bureau

Bijlage 2: correspondentie met deputaten kerkorde

Brief aan deputaten d.d. 25 november 2015

Kerkgemeenschap Het Anker, Lelystad

Aan deputaten kerkorde en kerkrecht CGK

t.a.v. ds. H.J.Th. Velema, secretaris

Lelystad, 25 november 2015

Geachte deputaten,

In opdracht van de classis Zwolle richten wij ons tot u. Van de classis hebben we de opdracht gekregen de voorjaarsvergadering te dienen met een instructie betreffende artikel 70 KO, dit na overleg met u.

In ons verslag naar artikel 41 t.b.v. van de vergadering van 14 oktober hebben wij aan de classis Zwolle geschreven dat wij als kerkenraad van Kerkgemeenschap het Anker (NGK CGK) te Lelystad ons hebben bezonnen op het thema samenwonen en huwelijk. Door de vragen die van uit de samenleving op ons af komen en door onze jongeren aan de orde worden gesteld over dit onderwerp achten wij het noodzakelijk om als kerkenraad met enige regelmaat dit thema te doordenken in het licht van de Bijbel.

Tijdens onze bezinning is ons gebleken dat het burgerlijk wetboek op de onderwerpen huwelijk en geregistreerd partnerschap (gp) in 2014 is aangepast. De aanpassingen zijn van dien aard dat de verschillen tussen deze beide vormen materieel en juridisch zijn verdwenen. Er resten slechts op 3 naar onze overtuiging detail punten verschillen.

Deze verschillen zijn:

1. Een huwelijk wordt gesloten door het uitspreken van het ja-woord dat met een handtekening wordt bekrachtigd; een gp wordt aangegaan door het plaatsen van de handtekeningen op de akte, wat eventueel gepaard kan gaan met het uitspreken van een ja-woord.
2. Een huwelijk kan uitsluitend worden ontbonden bij de rechter, een gp kan beëindigd worden bij de notaris tenzij beide partners het oneens zijn danwel dat er minderjarige kinderen zijn; in dat geval moet het gp ook bij de rechter worden beëindigd.
3. Het gp wordt in het buitenland niet erkent als wettige samenlevingsvorm.

In ons verslag ex artikel 41 van de K.O. hebben wij het volgende gemeld:

'Uit de Bijbel en literatuur gebaseerd op de Bijbel wordt aangetoond dat God een stel alleen als getrouwd beschouwd wanneer zij wettelijk getrouwd zijn. Het past gelovigen daarom hun relatie vast te leggen door middel van een het burgerlijk huwelijken de inzegening in de kerk. Het geregistreerd partnerschap is, evenals het huwelijk, een wettelijk geregelde en erkende samenlevingsvorm waarbij de registratie ook ten overstaan van de ambtenaar van de Burgerlijke Stand en getuigen plaatsvindt. De kerkenraad heeft een besluit genomen en is voornemens de gemeente voor te stellen het geregistreerd partnerschap en het huwelijk gelijkwaardig aan elkaar te stellen en hiermee te beschouwen als een wettelijk huwelijk.'

(Voor de helderheid gaat het om een huwelijk tussen één man en één vrouw)

Tijdens de behandeling van ons verslag zijn de nodige vragen gesteld. De classis realiseert zich dat als onze zienswijze t.a.v. hetgeen geregeld is in het BW juist is, dit de kerk in zijn volle breedte raakt en iedere kerkenraad de vraag op tafel kan krijgen van aspirant echtelieden die kiezen voor een geregistreerd partnerschap die deze verbintenis kerkelijk willen laten bevestigen. De KO in artikel 70 lid 1 stelt dat onder een huwelijk dient te worden verstaan: *de wettelijk geregelde als zodanig formeel publiek bekrachtigde levensgemeenschap tussen één man en één vrouw, naar de zin van de instelling voor het leven aangegaan.* Met als argumentatie dat de kerkenraad van Lelystad al veel voorwerk heeft verricht is ons opgedragen de classis na overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht te dienen met een instructie met als doel dan wel artikel 70 aan te passen. De kerkenraad dient de instructie tijdig en wel voor 7 januari 2016 aan te leveren bij de secretaris van de classis.

Voorgestelde aanpassing:

Art. 70. De kerkenraad dient er naar vermogen op toe te zien dat het huwelijk en het geregistreerd partnerschap als heilige instelling voor de gemeente van Christus bevestigd wordt door een dienaar des Woords, volgens het formulier.

Alternatief:

Aan art.70 lid 1.a. toevoegen: Hieronder worden verstaan het burgerlijk huwelijk en geregistreerd partnerschap.

Graag willen wij uw mening en advies.

Met vriendelijke groet,

namens de kerkenraad van Kerkgemeenschap Het Anker,
Wim Hijmissen.

Reactie deputaten

Deputaten kerkorde en kerkrecht van de Christelijke Gereformeerde Kerken
secr: H.J.Th. Velema, vdm

ref: 2014-16.9.203
 ond: instructie geregistreerd partnerschap

Houten/Hoogeveen, 15 december 2015

Aan de raad van de Christelijke/Nederlands Gereformeerde kerk te Lelystad
 scriba: mw. W. van Loo-Olsman,

Geachte kerkenraad,

Deputaten kerkorde en kerkrecht van de Christelijke Gereformeerde Kerken bespraken in hun vergadering dd 10 december 2015 uw brief dd 25 november 2015, waarin u deputaten verzocht om hun mening en advies met betrekking tot uw voornemen een instructie in te dienen op de voorjaarsvergadering 2016 van de classis Zwolle ten einde ko art 70 aan te passen inzake het geregistreerd partnerschap.

Het advies van deputaten is om nu geen instructie in te dienen.

Deputaten geven dat advies om de volgende reden:

Ook in de Gereformeerde Kerken (vrijg.) is men met deze materie bezig. Onlangs is er vanuit die kerken bij de Christelijke Gereformeerde Kerken via deputaten contact met de overheid het verzoek binnengekomen om deel te nemen aan een interkerkelijk overleg over het geregistreerd partnerschap. Namens de CGK zal mr H de Hek te IJsselmuideren aan dat overleg deelnemen.

Het is goed denkbaar, dat de instructie – wanneer die op de tafel van de generale synode belandt – niet behandeld zal worden, nu er over deze materie een breder beraad plaatsvindt.

Wel besloten deputaten om in hun rapport aan de generale synode 2016 melding te maken van de vragen omtrent het geregistreerd partnerschap, zodat de synode niet onkundig blijft van wat er op het 'grondvlak' speelt.

Het moge duidelijk zijn, dat de zaak van het geregistreerd partnerschap de aandacht van deputaten heeft.

Deputaten hopen u met het bovenstaande gediend te hebben.

Zij bidden u in alles Gods zegen toe,
 met broedergroet,

D. Quant, voorzitter
 H.J.Th. Velema, secretaris

Brief aan deputaten d.d. 20 december 2015

Kerkgemeenschap Het Anker, Lelystad

Aan deputaten kerkorde en kerkrecht CGK
 t.a.v. ds. H.J.Th. Velema, secretaris

Lelystad, 20 december 2015
 Geachte deputaten,

In de eerste plaats hartelijk dank voor uw informerende antwoord en gegeven advies.

Graag wijzen wij u erop dat Kerkgemeenschap Het Anker een samenwerkingsgemeente van NGK en CGK is. Wij adviseren u ook onze zusters en broeders van de NGK bij het op de rol staande overleg met de GKV te betrekken. Zoals u weet zijn er zowel samenwerkingsgemeenten van CGK/NGK, CGK/GKC, CGK/NGK/GKV en GKV/NGK.

Ten tweede leggen we u de vraag voor of het niet verstandig is wel een instructie in te dienen. Wij kunnen ons namelijk prima voorstellen dat u, in uw overleg met de GKV en mogelijk NGK, vlot tot de conclusie komt dat nu het burgerlijk huwelijk en geregistreerd partnerschap (GP) op elk gewenst moment bij de ambtenaar van de burgerlijke stand tegen elkaar inwisselbaar zijn, ook beide kerkelijk bevestigd kunnen worden.

De overheid vermeldt dit ook op haar site en naar onze verwachting zal de vraag naar een kerkelijke bevestiging van een GP de komende jaren in meerdere kerken gesteld gaan worden. Om die reden is het verstandig de kerkelijke regels op dit punt snel te kunnen aanpassen. Het zou jammer zijn als dit onnodig drie jaar langer zou moeten duren.

Graag ontvangen wij op korte termijn uw reactie omdat wij voor 7 januari a.s. stukken voor de voorjaarsvergadering van de classis Zwolle moeten indienen.

Met zustergroet,

W. van Loo-Olsman
 hoofd kerkelijk bureau

Reactie deputaten

Deputaten kerkorde en kerkrecht van de Christelijke Gereformeerde Kerken
 secr: H.J.Th. Velema, vdm

ref: 2014-16.9.206
 ond: instructie geregistreerd partnerschap

Houten/Hoogeveen, 23 december 2015

Aan de raad van de Christelijke/Nederlands Gereformeerde kerk te Lelystad
 scriba: mw. W. van Loo-Olsman,

Geachte zuster Van Loo,

Dank voor uw reactie op het antwoord van deputaten.
 U stelt twee vragen, waarop het antwoord van onze kant is:

1. Het overleg waarop bedoeld werd in de brief, wordt het Woerdens beraad genoemd. Daaraan nemen acht kerkgemeenschappen uit de gereformeerde traditie deel – ook de Nederlands Gereformeerde Kerken. Aan uw wens was dus al voldaan.
2. Het staat u vrij om naast de lijn van het interkerkelijk overleg (het Woerdens beraad) nog een andere lijn naar de generale synode te leggen: die van de instructie. Een format voor een instructie heeft onze voorzitter al bij br Van der Wekken ingeleverd.
 Dat deputaten in eerste instantie die weg afraadden, is gebaseerd op het vermoeden, dat de instructie – wanneer die op de tafel van de generale synode belandt – niet behandeld zal worden, nu er over deze materie een breder beraad plaatsvindt.
 Onze inschatting van de snelheid waarmee het Woerdens beraad tot een conclusie zou kunnen komen is voorzichtiger dan de uwe; de jurist in ons deputaatschap is tevens deelnemer aan dat beraad en onze inschatting is op zijn gedachten gebaseerd.

Wijsheid gewenst in alle overwegingen,
 met broedergroet,

D. Quant, voorzitter
 H.J.Th. Velema, secretaris

*Bijlage 3: trouwen, samenlevingscontract en geregistreerd partnerschap**Religieus huwelijk na burgerlijk huwelijk*

Heeft u uw huwelijk voltrokken of uw geregistreerd partnerschap gesloten bij de ambtenaar van de burgerlijke stand? Dan kunt u rondom uw huwelijk een religieuze ceremonie in bijvoorbeeld een kerk of moskee laten plaatsvinden. Die ceremonie mag u niet houden voordat u het burgerlijk huwelijk heeft gesloten.

Artikel 77a

1. Indien twee personen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand kenbaar maken dat zij het huwelijk dat zij zijn aangegaan omgezet wensen te zien in een geregistreerd partnerschap, kan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de woonplaats van één der partijen ter zake een akte van omzetting opmaken. Indien de echtgenoten, van wie ten minste één de Nederlandse nationaliteit bezit, buiten Nederland woonplaats hebben en in Nederland hun huwelijk willen omzetten in een geregistreerd partnerschap, geschiedt de omzetting bij de ambtenaar van de burgerlijke stand te 's-Gravenhage.
2. De artikelen 65 en 66 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Een omzetting doet het huwelijk eindigen en het geregistreerd partnerschap aanvangen op het tijdstip dat de akte van omzetting in het register van geregistreerde partnerschappen is opgemaakt. De omzetting brengt geen wijziging in de al dan niet bestaande familierechtelijke betrekkingen met kinderen die voor de omzetting zijn geboren.

Artikel 80g

1. Indien twee personen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand kenbaar maken dat zij het geregistreerd partnerschap dat zij zijn aangegaan, omgezet wensen te zien in een huwelijk, kan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de woonplaats van één der partijen ter zake een akte van omzetting opmaken. Indien de geregistreerde partners van wie ten minste één de Nederlandse nationaliteit bezit, buiten Nederland woonplaats hebben en in Nederland hun geregistreerd partnerschap in een huwelijk willen omzetten, geschiedt de omzetting bij de ambtenaar van de burgerlijke stand te 's-Gravenhage.
2. De artikelen 65 en 66 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Een omzetting doet het geregistreerd partnerschap eindigen en het huwelijk aanvangen op het tijdstip dat de akte van omzetting in het register van huwelijken is opgemaakt. De omzetting brengt geen wijziging in de al dan niet bestaande familierechtelijke betrekkingen met kinderen die voor de omzetting zijn geboren.

Bijlage 4: constatering bij bestudering van het Burgerlijk Wetboek:

1. De voorwaarden waar aan moet worden voldaan bij sluiting van een huwelijk en geregistreerd partnerschap zijn identiek.
2. Een huwelijk en een geregistreerd partnerschap kan uitsluitend worden aangegaan als verbintenis tussen twee personen.
3. Een huwelijk kan op de zelfde wijze worden omgezet in een geregistreerd partnerschap als dat kan van een geregistreerd partnerschap in een huwelijk. (artikel 77a en 80g)
4. Voor zowel een huwelijk als voor een geregistreerd partnerschap geldt dat het Burgerlijk Wetboek NIET spreekt over een verbintenis voor het leven.
5. De zorgplicht over en weer tussen de beide partners is bij beide identiek.
6. De erkenning van kinderen door de man is bij beide identiek evenals de zorgplicht voor kinderen.
7. De akte voor het opmaken van een huwelijk is identiek aan de akte voor het opmaken van een geregistreerd partnerschap.
8. Het ontbinden van een huwelijk en van een geregistreerd partnerschap is bij de aanwezigheid van kinderen onder de 18 jaar identiek.
9. Het ontbinden van een huwelijk kan uitsluitend via de rechter gebeuren. Het ontbinden van een geregistreerde partnerschap kan als er geen kinderen jonger dan 18 jaar zijn en indien beide partners het eens zijn, buiten de rechter om gebeuren. Als aan deze voorwaarden niet wordt voldaan moet het geregistreerd partnerschap bij de rechter worden ontbonden.
10. Het huwelijk wordt in het buitenland erkend en een geregistreerd partnerschap niet.
11. Bij de sluiting van een huwelijk is het geven van het 'ja' woord verplicht en bij een geregistreerd partnerschap niet. Bij een huwelijk is de verbintenis van kracht na het uitspreken van het 'ja' woord en is de akte de formele bevestiging. Bij een geregistreerd partnerschap is het ondertekenen van de akte de bevestiging van de verbintenis tussen de echtelieden.
12. De overheid vermeld op zijn website onder het kopje Trouwen, samenlevingscontract en geregistreerde partnerschap: "heeft u uw huwelijk voltrokken of uw geregistreerd partnerschap gesloten bij de ambtenaar van de burgerlijke stand ? Dan kunt u rondom uw huwelijk een religieuze ceremonie in bijvoorbeeld een kerk of moskee laten plaatsvinden. De ceremonie mag u niet laten plaats vinden voordat u het burgerlijk huwelijk heeft gesloten.

Stelt vast:

Dat beide verbintenissen voldoen aan dat wat God ons in de Bijbel ons leert over het samengaan van één man en één vrouw in een nieuwe eenheid.

Bijlage 5: Bijbelse visie op het huwelijk

1. Wat zijn de gegevens en aanwijzingen die we in de Bijbel vinden voor een huwelijksrelatie.
2. Prof. Douma heeft daarbij de volgende kernpunten benoemd:
3. Het huwelijk is een exclusieve relatie, van één man en één vrouw. "Zo komt het dat een man ... zich hecht aan zijn vrouw, met wie hij één lichaam wordt", Gen 2:24. (NBG: Daarom zal een man ... zijn vrouw aanhangen, en zij zullen één vlees zijn.)
4. Het moet als een publieke relatie bekend staan. "Zo komt het dat een man zich losmaakt van zijn vader en moeder, en zich hecht aan zijn vrouw..." Gen 2:24. Dat duidt op een nieuw gezin; een nieuwe minigemeenschap; een nieuwe cel in de samenleving. Met allerlei publieke elementen.
5. Het is een intensieve relatie; je wordt één. Twee ik-ken worden een wij. "Ze zijn niet langer twee, maar één", Matt 19:5,6. Niet alleen lichamelijk maar ook geestelijk en sociaal.
6. Het is een vruchtbare relatie. Het huwelijk wil uitbreiding van het gezin. "Wees vruchtbaar en wordt talrijk", Gen 1:28. De kinderzegen is een stuk vervulling van het huwelijk.
7. Het is een duurzame relatie (een verbond). Je belooft elkaar trouw voor het leven. "Een vrouw mag niet scheiden van haar man, en een man mag zijn vrouw niet wegsturen", 1 Kor 7:10. De bijbel geeft geen ruimte voor een vrijblijvende seksuele relatie. In Deut 22:28v staat: "Als iemand betrapt wordt met een meisje, een maagd(!) die nog vrij is, dan moet de man die zich aan het meisje vergrepen heeft, 50 sjekel zilver aan haar vader betalen. Bovendien moet hij met haar trouwen, en zolang hij leeft mag hij niet van haar scheiden...". Datzelfde verband legt ook Paulus: "of weet u niet, dat wie zich met een hoer verenigt, samen met haar één lichaam wordt?", 1 Kor 6:16. Zelfs geslachtsgemeenschap met een hoer is dus niet vrijblijvend. Paulus typeert dat als: "samen één lichaam worden"; de uitdrukking vanuit Gen 2:24 voor de huwelijksband. Als je met iemand geslachtsgemeenschap hebt, geldt je voor God als getrouwd, en moet je dat ook vorm geven in een huwelijk. Paulus schrijft mensen die zich niet kunnen beheersen(1 Kor 7:9) laten ze dan trouwen. Dat is de plaats voor geslachtsgemeenschap.
8. Het is een tijdelijke relatie. Bedoeld voor onze tijd op aarde. "Want bij de opstanding trouwen de mensen niet en worden ze niet uitgehuwelijkt...". Matt 22:30.

BIJLAGE 102

Artikel 221

Rapport 6 van commissie 5 betreffende instructie geregistreerd partnerschap

1. Inhoud instructie

De particuliere synode van het Noorden vraagt de GS

1. na te gaan wat de eventuele kerkordelijke implicaties zijn van de gewijzigde wetgeving ten aanzien van geregistreerd partnerschap;
2. te onderzoeken of het geregistreerd partnerschap gelijkgesteld kan worden aan het huwelijk en indien nodig lid 1a van artikel 70 K.O. te wijzigen;
3. zorg te dragen voor actuele informatie.

2. Constateringen in de instructie

De wet- en regelgeving in Nederland ten aanzien van geregistreerd partnerschap is in 2014 veranderd.

1. Door de wijzigingen komt een verbintenis middels geregistreerd partnerschap steeds dichterbij die van een huwelijk;
2. Uit de informatie die de overheid geeft, krijgen kerken de indruk dat het burgerlijk huwelijk en het geregistreerd partnerschap aan elkaar gelijk zijn;
3. De wet- en regelgeving in Nederland ten aanzien van primaire levensverbintenissen leiden hoe langer hoe meer tot uitholling van Bijbelse noties met betrekking tot levensverbintenissen tussen man en vrouw;
4. De kerken dienen gehoorzaam te zijn aan wat de Schrift zegt ten aanzien van het huwelijksverbond.

3. Overwegingen

Uw commissie heeft de volgende punten in haar overwegingen meegenomen:

1. Deputaten kerkorde en kerkrecht maken in hun rapport (§4.1) er melding van dat zij de vraag besproken hebben of geregistreerd partnerschap valt onder de definitie van art. 70 K.O., lid 1a. In de bespreking binnen het deputaatschap werd ook het besluit van de GKv betrokken. De synode van de GKv gaf haar deputaten de opdracht: *'om te onderzoeken of er bij andere kerken bereidheid is om gezamenlijk deze zaak te bestuderen en tot een breed gedragen besluit te komen (...)*'. Onze deputaten kerkorde en kerkrecht besloten daarop de zaak te laten rusten tot het moment dat deputaten relatie kerk en overheid van de GKv contact zouden opnemen.
2. Deputaten kerk en overheid maken in hun verslag (§12) er melding van dat ze gevolg gegeven hebben aan de oproep van de GKv om na te denken over de gevolgen voor de kerken van nieuwe wettelijke samenlevingsvormen. Er heeft een vergadering plaatsgevonden met een aantal kerken van gereformeerd belijden. Op deze vergadering bleek dat er geen eenstemmigheid bestond in de praktijk in de verschillende kerken. Deputaten geven aan dat de vragen een doordenking waard zijn. Uw commissie gaat ervanuit dat deputaten dit in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht in de gaten houden. Eventueel kan dat bij de behandeling van het rapport aan de orde komen.
3. Inmiddels is duidelijk geworden dat de GKv zelfstandig een besluit hierover hebben genomen.

4. Uw commissie is van oordeel dat

1. de bezinning op dit onderwerp van blijvend belang is;
2. informatie over dit onderwerp actueel moet zijn.

5. Voorstel tot besluit

Gezien de constatering in de instructie en de gemaakte overwegingen stelt uw commissie het volgende voor:

De generale synode

kennisgenomen hebbend van

1. de instructie van de particuliere synode van het Noorden;
2. het gedeelte van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht betreffende huwelijk en geregistreerd partnerschap;
3. het gedeelte van het rapport van deputaten contact met de overheid betreffende huwelijk en geregistreerd partnerschap;
4. rapport 6 van commissie 5;

gehoord hebbend

de bespreking ter vergadering;

is van oordeel dat

1. de bezinning op dit onderwerp van blijvend belang is;
2. de informatie over dit onderwerp zo actueel mogelijk dient te zijn;

besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen een studie te verrichten naar de vraag wat de eventuele kerkordelijke implicaties zijn van de gewijzigde wetgeving ten aanzien van geregistreerd partnerschap; zo mogelijk studieresultaten van andere kerkgenootschappen hierbij te betrekken en de synode van 2019 te dienen met het resultaat van deze studie;
2. actuele informatie over dit onderwerp beschikbaar te stellen aan de kerken;
3. van dit besluit kennis te geven aan de particuliere synode van het Noorden.

A. Kok, rapporteur

BIJLAGE 103

Artikel 225, 227

Rapport quaestor generale synode

Hierbij heb ik het genoegen u de jaarrekening over 2013 tot en met 2015 van de generale synode aan te bieden. Tevens ontvangt u de begroting over 2017-2019 met een toelichting daarop.

De jaarlijkse bijdrage per lid/dooplid zal verhoogd moeten worden voor de periode 2017-2019 om alle begrote kosten te kunnen voldoen.

Gezien het resultaat van de vorige verslagperiode en de hierdoor gedaalde vermogenspositie van de generale synode is een sluitende begroting wenselijk.

Het uitgangspunt bij deze begroting is overigens dat de onvoorziene uitgaven beperkt blijven tot de uitgaven genoemd onder de post *Onvoorzien* (punt 20 van bijlage 1).

Tot een toelichting ben ik graag bereid.

J. Lokhorst

Jaarverslag 2015

1. Verslag quaestor

Ingevolge uw opdracht doe ik u hierbij het financieel verslag over de periode 01-01-2013 tot en met 31-12-2015 toekomen.

Onderstaand geef ik u een beknopt vergelijkend overzicht van de begroting 2014-2016 en de werkelijke baten en lasten over 2013-2015 en 2010-2012.

Baten en lasten	Begroting 2014-2016	Werkelijk 2013-2015	Werkelijk 2010-2012
Baten			
Bijdragen particuliere synoden	512.000	511.283	514.016
Interest	10.000	6.792	13.535
Diversen	-	320	19
	<u>522.000</u>	<u>518.395</u>	<u>527.570</u>
Lasten			
Kosten generale synode	90.000	111.065	78.832
Bijdrage Dienstenbureau	245.000	245.500	244.000
Deputaten eenheid geref. belijders	25.250	32.016	22.669
Deputaten buitenlandse kerken	30.000	29.197	26.424
Diverse deputaatschappen	144.500	152.986	195.767
Accountantskosten	1.500	2.128	2.055
Publicaties	12.250	17.008	14.420
Algemene kosten	1.000	497	855
	<u>549.500</u>	<u>590.397</u>	<u>585.022</u>
Saldo	<u>-27.500</u>	<u>-72.002</u>	<u>-57.452</u>

Algemeen

Door de generale synode 2013 is de begroting over 2014-2016 goedgekeurd. De verslagperiode betreft 2013-2015. Omdat de begrotingsperiode afwijkt van de verslagperiode worden de begrotingscijfers niet verantwoord in de staat van baten en lasten en de toelichting hierop.

Toelichting op de uitgaven

Kosten generale synode 2013 en 2014

De kosten van deze synode bedroegen ongeveer € 32.000 minder dan de synode van 2010 en € 21.065 meer dan begroot was. Oorzaak hiervan zijn de extra synodedagen die nodig waren om tot een afronding te komen. De kosten van de extra synodedagen in 2014 en 2015 bedroegen respectievelijk € 12.599 en € 11.425. Bovendien werd er in overleg met deputaten vertegenwoordiging een vergoeding toegekend voor de extra werkzaamheden die verricht moesten worden door een aantal leden van commissie 7 bezwaarschriften. De extra vergoeding van € 9.427 kwam toe aan de gemeenten die hun predikanten afstonden t.b.v. het commissiewerk. Verder werd er juridisch advies ingewonnen t.b.v. de voortgang van het proces bezwaarschriften voor een bedrag van € 1.363.

Kerkendag 2012

Voor de kerkendag van 2014 was geen bedrag begroot. Het voordelige saldo welke als bestemmingsreserve in 2012 was opgevoerd, is grotendeels gebruikt voor het nadelige saldo van € 1.252 van de kerkendag van 2014. Het nadelige saldo ontstond door minder sponsoren en een andere organisatie van de dagverkoppen consumpties. De restant bestemmingsreserve bedraagt € 674.

Deputaatschappen

De totale uitgaven voor de deputaatschappen gedurende de verslagperiode was ruim € 40.000,- lager dan de vorige verslagperiode en € 8.500 hoger dan begroot. Met name bij de deputaatschappen eenheid gereformeerde belijders en kerkelijke archieven zagen we een aanzienlijke stijging t.o.v. de vorige verslagperiode.

Deputaten geestelijke verzorging militairen en deputaten radio- en televisiediensten

Beide deputaatschappen ontvingen uit een nalatenschap een bedrag van € 95.280,-. De kosten van deputaten worden vanaf 2001 van dit bedrag afgeboekt. Het overige is gereserveerd onder de naam bestemmingsreserves.

Vermogen

	2013-2015	2010-2012
Vermogen per 1 januari	180.282	175.121
Mutatie	-58.399	5.161
Vermogen per 31 december	<u>121.883</u>	<u>180.282</u>

Omdat de uitgaven en ontvangsten voor de bestemmingsreserves na wijziging van deputaten financiële zaken moeten lopen via de staat van baten en lasten zijn de vergelijkingscijfers voor de verslagperiode 2010-2012 aangepast.

Deze aanpassing heeft geen invloed op de vermogenspositie.

De aanpassing op het resultaat bedraagt € 62.631 negatief.

2. Jaarrekening

2.1. Balans

	balans per 31-12-2015	balans per 31-12-2012
Activa		
Vlottende activa		
Vorderingen en overlopende activa	46.935	22.418
Liquide middelen	150.414	302.836
	<hr/>	<hr/>
	197.349	325.254
	<hr/>	<hr/>
Totaal activa	197.349	325.254
Passiva		
Eigen Vermogen		
Reserveringen	121.883	180.282
Bestemmingsreserves	66.222	81.077
Schulden		
Schulden op korte termijn	9.244	63.895
	<hr/>	<hr/>
Totaal passiva	197.349	325.254

2.2 Staat van baten en lasten

	2013-2015	2010-2012
Baten		
Bijdragen particuliere synoden	511.283	514.016
Interest	6.792	13.535
Diversen	320	19
	<hr/>	<hr/>
	518.395	527.570
Lasten		
Kosten generale synode	111.065	78.832
Bijdrage Dienstenbureau	245.500	244.000
Deputaten eenheid geref. belijders	32.016	22.669
Deputaten buitenlandse kerken	29.197	26.424
Diverse deputaatschappen	152.986	195.767
Accountantskosten	2.128	2.055
Publicaties	17.008	14.420
Algemene kosten	497	855
	<hr/>	<hr/>
	590.397	585.022
	<hr/>	<hr/>
Resultaat	-72.002	-57.452

2.3 Toelichtingen

2.3.1 Algemene toelichting

Activiteiten

De financiële activiteiten van de generale synode zijn gedelegeerd aan de quaestor, die driejaarlijks wordt benoemd of herbenoemd.

De doelstelling is het inzamelen van gelden van de lede/doopleden van de kerken, via een tevoren vastgestelde omslag, om de uitgaven te dekken die het eigenlijke synodewerk met zich meebrengen en de uitgaven te doen voor een aantal deputaatschappen die geen eigen financiële middelen hebben.

De uitgaven worden gedaan binnen het kader van de door de synode goedgekeurde begroting.

Algemeen

Tenzij bij het betreffende balanshoofd anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De waarderingsgrondslagen zijn gebaseerd op de historische kosten en kostprijzen.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de richtlijnen van deputaten financiële zaken.

De quaestor rapporteert volgens de kerkorde aan elke generale synode (eens in de drie jaar). De verslagperiode betreft 2013-2015. Omdat de begrotingsperiode afwijkt van de verslag periode worden de begrotingscijfers niet verantwoord in de staat van baten en lasten en de toelichting hierop.

Waarderingsgrondslagen

- Vorderingen en overlopende activa

De worden gevalueerd tegen de nominale waarde, waar nodig onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. De vorderingen op kerken uit hoofde van omslagen worden uitsluitend als te vorderen opgenomen als de inning daarvan zeker is.

- Bestemmingsreserves

Het deputaatschap houdt verschillende bestemmingsreserves aan.

De bestemmingsreserves zijn opgenomen tegen nominale waarde.

Resultaatbepalingsgrondslagen

- Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de

kosten en andere lasten over het jaar. De resultaten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

- *Overige inkomsten*

De baten uit een nalatenschap worden verantwoord in het jaar waarin de nalatenschap is opgevallen.

2.3.2 Toelichting op de balans

ACTIVA	2013-2015	2010-2012
Vlottende activa		
Vorderingen en overlopende activa		
Accountantskosten, div deputaatschappen	46.018	18.450
Te verrekenen partners in zending	236	-
Vooruitbetalingen	681	3.968
	<u>46.935</u>	<u>22.418</u>
Liquide middelen		
Rabobank spaarrekeningen	150.000	290.000
Rabobank rek.-courant	129	2.922
Postbank	285	9.914
	<u>150.414</u>	<u>302.836</u>
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Vermogen per 1 januari	180.282	175.121
Mutatie	-58.399	5.161
Vermogen per 31 december	<u>121.883</u>	<u>180.282</u>
Reserveringen		
Bestemmingsreserves		
<i>Reserve deputaten geestelijke verzorging militairen</i>		
Saldo per 1/1	39.441	50.359
Ontvangen gift	1.620	-
Bestedingen	-5.091	-10.918
	<u>35.970</u>	<u>39.441</u>
<i>Reserve deputaten kerkdienstuitzendingen</i>		
Saldo per 1/1	39.710	91.405
Bestedingen	-10.132	-51.695
	<u>29.578</u>	<u>39.710</u>
<i>Reserve kerkendag</i>		
Saldo per 1/1	1.926	-
Tekort/overschot	-1.252	1.926
	<u>674</u>	<u>1.926</u>
Totaal bestemmingsreserves	<u>66.222</u>	<u>81.077</u>
Schulden	2013-2015	2010-2012
Schulden op korte termijn		
<i>Landelijk kerkelijk bureau</i>		
Financiële zaken	600	109
Kerkelijke archieven	6.078	5.882
Verkopen brochures	-557	-84
Totaal	<u>6.121</u>	<u>5.907</u>
<i>Deputaatschappen</i>		
Eenheid gereformeerde belijders	760	1.507
Kerkendag	625	-
Eredienst	127	57
Buitenlandse kerken	-	280
Kerkdienstuitzendingen	133	30.000
Contact met de overheid	-	380
Kerkelijke archieven	1.478	764
Te verrekenen legaat	-	25.000
Totaal	<u>3.123</u>	<u>57.988</u>

Om het jaar wordt er een kerkendag georganiseerd. Overschotten of tekorten worden verwerkt via deze bestemmingsreserve.

<i>Diversen</i>		
Accountantskosten	-	-
	-	-
Totaal schulden op korte termijn	9.244	63.895

2.3.3 Toelichting op de staat van baten en lasten

	2013-2015	2010-2012
Bijdragen particuliere synoden		
P.S. van het Noorden	194.727	192.577
P.S. van het Oosten	145.063	145.197
P.S. van het Westen	72.464	73.138
P.S. van het Zuiden	99.029	103.104
Totaal	511.283	514.016
Interest		
Interest obligaties	-	-
Interest deposito's	-	-
Rabobank, spaarrekeningen	6.792	13.535
	6.792	13.535
Diversen		
Giften	320	19
	320	19
Kosten generale synode		
Installatie en huur vergaderruimte	11.078	13.343
Reis/verblijfkosten afgevaardigden	57.046	34.633
Lunches en consumpties	25.241	24.668
Agenda's, rapporten, kopieer- en typewerkzaamheden	472	542
Scribaat	800	800
Besluitenboekje	3.659	3.839
Diversen	12.769	1.007
	111.065	78.832
Bijdrage Dienstenbureau		
Bijdrage Dienstenbureau, begroting	245.500	244.000
Kosten Dienstenbureau, buiten begroting	-	-
	245.500	244.000
Deputaten eenheid gereformeerde belijders		
Vergaderingen en reiskosten	22.161	13.844
C.O.G.G.	4.268	1.746
Werkzaamheden Dienstenbureau	252	265
Nationale Synode	2.500	2.500
Raad van Kerken	1.500	3.000
Scribaat	1.335	1.314
	32.016	22.669
Deputaten buitenlandse kerken		
Vergaderingen en reiskosten	7.451	4.720
Afgevaardigden buitenland	6.446	9.529
Scribaat	-	200
I.C.R.C.	15.300	11.644
Werkzaamheden Dienstenbureau	-	331
	29.197	26.424
Kerkendag		
Diverse inkomsten	3.177	10.425
Directe uitgaven	-4.429	-6.277
Overige kosten, reis en verblijfst.	-	-2.222
Naar/van reservering	1.252	-1.926
	-	-
Diverse deputaatschappen		
Financiële zaken	3.489	5.819
Vertegenwoordiging der kerken	6.089	2.843
Contact met de overheid	25.369	23.500
Kerkelijke archieven	63.739	55.763
Eredienst (inclusief publicaties)	2.885	6.535

Kerkorde en kerkrecht (inclusief kerkorde)	2013-2015 8.950	2010-2012 7.513
Commissie digitalisering	-	49
Commissie Nieuwe Bijbelvertaling	-	585
Commissie voortijdige ambtsbeëindiging predikanten	3.037	3.771
Vertrouwenscommissie predikanten	6.484	9.018
Studiecommissie homofilie	12.494	12.231
Jaarboek	3.150	1.338
Militairen	3.471	10.918
Kerkdienstuitzendingen	10.132	51.695
Evaluatiecommissie emeritikas	249	272
Commissie werkwijze GS	368	302
Commissie doelmatigheid	1.166	1.500
Commissie misbruik pastoraat/gezagsverhouding (incl. folder)	1.914	2.115
	<u>152.986</u>	<u>195.767</u>
Accountantskosten		
voorschot 2007-2009+ afrekening	-	36.556
voorschot 2010-2012	-	37.999
voorschot 2013-2015	62.228	-
Doorberekend aan deputaatschappen	-60.100	-72.500
Controle generale synode	-	-
	<u>2.128</u>	<u>2.055</u>
De definitieve doorberekening over 2013-2015 zal nog plaatsvinden		
Publicaties		
Acta en publicaties		
Drukkosten	19.792	15.306
Opbrengst verkoop	-2.784	-886
	<u>17.008</u>	<u>14.420</u>
Algemene kosten		
Bank- en girokosten	486	727
Diversen	11	128
	<u>497</u>	<u>855</u>

3. Overige gegevens

3.1 bestemming van het resultaat

Het resultaat over de verslagperiode bedraagt € 72.002 negatief.

De besteding van dit resultaat is als volgt:

Mutatie in de algemene reserve	-58.399	
Mutatie bestemmingsreserves	-13.603	
		<u>-72.002</u>

3.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland en deputaten financiële zaken

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit rapport op pagina 4 tot en met 11 opgenomen jaarrekening 2015 van de generale synode CGK gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2015 en de staat van baten en lasten over de periode 1 januari 2013 tot en met 31 december 2015 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Artikel 7 van bijlage 36 (art. 50 K.O.). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de door ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de

door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de entiteit gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel betreffende de jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de generale synode CGK per 31 december 2015 en van het resultaat over de periode 1 januari 2013 tot en met 31 december 2015 in overeenstemming met Artikel 7 van bijlage 36 (art. 50 K.O.).

Verklaring betreffende het jaarverslag

Tevens zijn wij nagegaan dat het verslag van het bestuur voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Rotterdam, 27 mei 2016
 DRV Accountants & Adviseurs
 'w.g.'
 A. Robijn RA

Aanvulling op de jaarrekening 2013-2015 van de quaestor van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken

Begroting generale synode 2017-2019

	Uitkomsten 2010-2012	Uitkomsten 2013-2015	Begroting 2014-2016	Begroting 2017-2019
Baten	€	€	€	€
1. Bijdragen particuliere synoden	514.016	511.283	512.000	568.420
2. Rente beleggingen	13.535	6.792	10.000	5.000
3. Diversen	19	320	-	-
	<u>527.570</u>	<u>518.395</u>	<u>522.000</u>	<u>573.420</u>
Lasten				
4. Kosten generale synode	78.832	111.065	90.000	90.000
5. Dienstenbureau	244.000	245.500	245.000	251.000
6. Diverse deputaatschappen	182.247	214.199	199.750	217.000
7. Acta/publicaties	14.420	17.008	12.250	15.000
8. Accountantskosten	2.055	2.128	1.500	1.500
9. Algemene kosten	855	497	1.000	1.000
	<u>522.409</u>	<u>590.397</u>	<u>549.500</u>	<u>575.500</u>
Resultaat	<u>5.161</u>	<u>-72.002</u>	<u>-27.500</u>	<u>-2.080</u>

Toelichting op de begroting

1. De bijdragen van de particuliere synoden zijn als volgt begroot

Particuliere synode	Jaar	Leden aantal	Omslag €	Bijdrage per jaar €
Noorden	2017-2019	28.267	2,60	73.494
Oosten	2017-2019	20.606	2,60	53.576
Westen	2017-2019	10.217	2,60	26.564
Zuiden	2017-2019	13.887	2,60	36.106
Totaal		<u>72.977</u>	2,60	<u>189.740</u>
Over 3 jaar, afgerond				<u>568.420</u>

2. Rente beleggingen

In verband met de onzekerheid over de rentestand en de wijziging in de beleggingen, is de rente voorzichtig begroot op € 5.000.

3. Giften

Gezien de onzekerheid van te ontvangen giften, wordt geen bedrag begroot.

4. Kosten generale synode

De kosten van de synode 2016 worden begroot op € 90.000,- (afgerond).

De commissie van voorbereiding van de generale synode 2016 te Nunspeet heeft haar begroting op € 52.500,- gesteld. De kosten van deze commissie voor de synode 2013 bedroegen € 36.319,-. Hierbij moet worden bedacht dat de synode 2013 nog geen drie weken duurde, terwijl nu vier weken zijn begroot.

De kosten voor de synode in 2019 worden op € 90.000 begroot.

5. Dienstenbureau

De bijdrage van de generale synode aan het Dienstenbureau heeft betrekking op onderstaande begrote kosten.

	2017	2018	2019*	Totaal
	€	€	€	€
Huisvestingskosten	27.000	27.250	27.500	81.750
GS/PS/classes, arbeid	27.750	28.000	28.000	83.750
Kopieerkosten	3.500	3.500	11.250	18.250
Portokosten	3.500	3.500	10.500	17.500
Afschrijvingen	13.500	14.000	14.000	41.500
Administratie	2.750	2.750	2.750	8.250
Totaal	78.000	79.000	94.000	251.000

*synodejaar

In 2008 is het Dienstenbureau verhuisd naar de Pniëlkerk te Veenendaal.

6. Diverse deputaatschappen

Op bijlage 1 is de specificatie opgenomen van de uitgaven en de begroting van de deputaatschappen en commissies waarvan de uitgaven worden gedaan door de kas van de generale synode.

7. Acta/publicaties

De kosten van de Acta (inclusief cd) worden begroot op	15.750
De opbrengst van verkoop wordt begroot op	750
	15.000

8. Accountantskosten

De totale accountantskosten worden in eerste instantie door de generale synode betaald en daarna doorberekend aan de kashoudende deputaatschappen.

De accountant geeft aanwijzingen over de kosten per deputaatschap.

9. Algemene kosten

Begroot zijn enkele kleine onvoorziene algemene kosten

Conclusie

Indien deze begroting wordt aanvaard, zal de jaarlijkse omslag over de jaren 2017 tot en met 2019 € 2,60 per lid/dooplid bedragen. Dit is een verhoging van € 0,30 per lid.

Bijlage 1: Uitgaven en begroting diverse deputaatschappen

	Uitgaven 2010-2012	Uitgaven 2013-2015	Begroting 2014-2016	Begroting 2017-2019
	€	€	€	€
1. Eenheid geref. belijders in Nederland	22.669	32.016	25.250	30.000
2. Buitenlandse kerken	26.424	29.197	30.000	35.000
3. Kerkdienstuitzendingen	-	-	-	-
4. Geestelijke verzorging van de militairen	-	-	-	-
5. Financiële zaken	5.819	3.489	6.000	4.000
6. Vertegenwoordiging der kerken	2.843	6.089	3.000	5.000
7. Contact met de overheid (incl. CIO)	23.500	25.369	25.000	26.000
8. Kerkelijke archieven	55.763	63.739	78.000	77.500
9. Kerkorde en kerkrecht	7.513	8.950	7.500	9.000
10. Eredienst	6.535	2.885	6.500	5.000
11. Nieuwe Bijbelvertaling	585	-	-	-
12. Jaarboek	1.338	3.150	1.000	3.000
13. Commissie voortijdige ambtsbeëindiging en vertrouwenscommissie predikanten	12.789	3.037	10.000	10.000
14. Commissie misbruik pastorale en/of gezagsrelaties.	2.115	1.914	2.500	2.500
15. Studiecommissie homofilie	12.231	12.494	-	-
16. Commissie digitalisering	49	-	-	-
17. Evaluatiecommissie emeritikas	272	249	-	-
18. Commissie werkwijze GS	302	368	-	-
19. Commissie doelmatigheid	1.500	1.166	-	-
20. Onvoorziene	-	-	5.000	10.000
Totaal	182.247	194.112	199.750	217.000

Toelichting op de begroting diverse deputaatschappen over 2017-2019

1. De begrote kosten zijn hoger dan de uitgaven over de afgelopen periode, omdat er toen minder reizen en vergaderkosten waren dan begroot.
2. In de begroting is € 13.000 opgenomen voor contributie ICRC en € 10.050 voor reizen naar het buitenland.
3. Er worden geen uitgaven ten laste van de generale synode begroot. Zie aparte toelichting op deze posten.
4. Idem aan 3.
5. Er zijn geen bijzondere uitgaven te verwachten, zodat de begroting ongeveer gelijk is aan de uitgaven over 2013-2015.
6. Idem aan 5.
7. De bijdrage in Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) wordt begroot op € 7.500 per jaar. De overige kosten worden begroot op een ongeveer gelijk bedrag als in de afgelopen periode.
8. Er zijn geen archieven meer in de ruimte van het Dienstenbureau ondergebracht. Deputaten archieven hebben andere ruimten gehuurd.
De totaal begrote huur voor de diverse locaties bedraagt € 37.000. Voor het op orde houden van het documentatiecentrum is een betaalde kracht voor 5 uur per week beschikbaar. Deputaten hebben besloten deze salariering per 1 januari 2014 te stoppen.
De overige begrote kosten zijn gespecificeerd in het aan u gerichte rapport van deputaten kerkelijke archieven.
9. De begroting voor 2017-2019 is gebaseerd op de uitgaven over de vorige synode.
10. De begroting voor 2017-2019 is gebaseerd op de gebruikelijke uitgaven in 2013-2015 ad. € 5.000.
11. In de begroting is ervan uitgegaan dat het deputaatschap wordt opgeheven.
12. De begroting voor 2017-2019 is gebaseerd op de uitgaven over de vorige periode.
13. De kosten van deze commissies bestaan vrijwel geheel uit reis- en vergaderkosten. Deze zijn afhankelijk van het aantal aanvragen voor hulp.
In de begroting zijn we uitgegaan van € 5.000,- per commissie, hoewel moeilijk te voorzien is hoeveel keer de commissies zullen moeten vergaderen.
14. De begroting voor 2017-2019 is gebaseerd op de uitgaven over de vorige periode.
15. – 19. Voor deze commissies is geen bedrag begroot omdat deze commissies al weg zijn of waarschijnlijk geen gevolg krijgen.
20. Deze onvoorzien uitgaven zijn als volgt begroot:
Kosten van eventueel te benoemen commissie(s) door de generale synode 2016 € 10.000.

Bijlage 2: Toelichting op de bestemmingsreserve

Ontvangen nalatenschap in 2001 ten behoeve van dit deputaatschap			95.280
Uitgaven in:	2001-2003	€	16.167
	2004-2006	€	12.299
	2007-2009	€	16.455
	2010-2012	€	10.918
	2013-2015	€	3.471
			<u>59.310</u>
Reserve per 31 december 2015			<u><u>35.970</u></u>

De uitgaven worden door deputaten begroot op:			
	2017	€	1.000
	2018	€	1.000
	2019	€	1.000
			<u>3.000</u>

Reserve deputaten kerkdienstuitzendingen			
Ontvangen nalatenschap in 2001 ten behoeve van dit deputaatschap			95.280
Uitgaven in 2001-2009	€	3.875	
Uitgaven in 2010-2012	€	51.695	
Uitgaven in 2013-2015	€	10.132	
			<u>65.702</u>
Reserve per 31 december 2015	€		<u><u>29.578</u></u>

Deputaten hebben van de synode 2004 de opdracht gekregen de kerken te informeren over de mogelijkheden via internet het Evangelie uit te dragen.
Dat kan onder andere ook gebeuren via de website van onze kerken. In verband met de synodale opdracht van de GS 2013 is er in de verslagperiode € 10.000 uitgegeven voor deze opdracht en is dit ten laste van de reserve gebracht. De reservering van bovengenoemd bedrag kan gehandhaafd blijven. Uitgaven van dit deputaatschap zullen daarop afgeboekt worden. Er zijn daarom geen kosten ten laste van de generale synode voor dit deputaatschap begroot.

BIJLAGE 104
 Artikel 225, 227

Rapport 10 van commissie 6 inzake het rapport van de quaestor

Algemeen

De quaestor van de generale synode heeft een complexe taak, omdat hij niet alleen optreedt als geldbeheerder voor de synode zelf maar ook voor allerlei daaraan rapporterende commissies en deputaatschappen die geen eigen kas hebben. Dat brengt een veelheid van min of meer onsamenhangende informatiestromen met zich mee, waar onze quaestor dan maar zijn weg in moet vinden. We zijn hem oprecht dankbaar dat hem dat goed af gaat! Niettemin komen we in dit rapport een paar informatiestromen tegen waar zaken niet optimaal verliepen, zoals bij het meldpunt seksueel misbruik (in kerkelijke relaties) en het documentatiecentrum, maar daaraan kan de quaestor niets doen. Als de informatie hem om te beginnen niet bereikt kan er immers ook geen opvolging plaatsvinden.

Toch maken we ons wel zorgen over de borging van dit belangrijke werk. De quaestor doet dit werk in principe in zijn eentje, hoewel er een tweede quaestor is benoemd en hij ook advies mag (en soms moet) inwinnen bij deputaten financiële zaken en deputaten voor vertegenwoordiging van de kerken. Deze zorgen zijn in het gesprek dat we met de beide quaestors hadden voldoende weggenomen. Hierin bleek namelijk dat het quaestoraat sinds september 2016 meedraait in het centraal rekeningbeheer van het Dienstbureau en is tussen hen nadere afgesproken dat de taakverdeling zo wordt ingericht dat de tweede quaestor steeds indien nodig de taken van de eerste quaestor kan overnemen. Aandachtspunt is nog dat de rapportage vanuit het Dienstbureau aan de quaestor over de status van de rekeningen van de niet-kashoudende deputaatschappen nog nadere detaillering behoeft, zodat de quaestor een helder inzicht behoudt over het verloop van de financiën. Daarover is onderling overleg gaande.

In het gesprek met de quaestor bleek dat eerste en tweede quaestor weliswaar goed samenwerken, maar dat de werkverdeling wat eenzijdig is, de eerste quaestor doet het meeste werk. Met het oog op overdraagbaarheid en continuïteit zouden we het wenselijk vinden dat de werkverdeling zodanig wordt dat in geval van nood de tweede quaestor het werk snel kan overnemen.

Rapportage van de quaestor

Het rapport bereikte u en ons als comitérapport. Bij navraag bleek niemand daarvoor een goede reden te weten, we hebben het moderamen daarom voorgesteld dit rapport in een openbare zitting te behandelen.

De rapportage van de quaestor kwam heel wat later dan de andere rapportages bij ons (en bij u) binnen, wat er vast mee te maken heeft dat in het huishoudelijk reglement (art. 26) is bepaald dat de quaestor tegen het eind van de synode zijn begroting in zal dienen, zodat rekening gehouden kan worden met inmiddels genomen besluiten. Het eerst verspreiden van een rapportage zonder begroting (en die dan later toevoegen) heeft ook nadelen. Het zou onze voorkeur hebben dat ook de rapportage van de quaestor, met initiële begroting, meeloopt in het 'normale' schema, omdat:

- later inleveren in de praktijk niet veel toegevoegde waarde heeft, want de begroting was nu toch ook wel vóór aanvang van de vergaderingen binnen. En ook kashoudende deputaatschappen moeten achteraf rekening houden met synodebesluiten en eventueel hun begroting aanpassen in overleg met DFZ;
- de vertraagde tijdlijn lastig was als beantwoording vanuit de quaestor op een aantal vragen die het rapport opriseer verwees naar deputaatschappen die we dan inmiddels al lang gesproken hadden.

De wens van het moderamen om in de begroting zaken in te brengen zoals nieuw ingestelde commissies kan ook worden gehonoreerd door de behandeling van het rapport van de quaestor zoals gebruikelijk te plannen voor de laatste vergaderweek, waarbij indien nodig voorafgaand aan die week een nieuwe versie van de begroting kan worden verspreid.

Hoewel in de instructie voor DFZ is vermeld dat de deputaatschappen jaarlijks en de quaestor driejaarlijks wordt gecontroleerd, hebben DFZ naar aanleiding van opmerkingen van de accountant verzocht ook de quaestor jaarlijks te laten rapporteren en die rapportages ook door de accountant te laten beoordelen. Net zoals bij andere deputaatschappen gebeurt, kunnen in de rapportage aan de generale synode dergelijke jaarcijfers bij elkaar worden opgenomen. Wij denken dat daarmee de rapportage inderdaad aan duidelijkheid wint en stellen in rapport 7 voor dat ook zo te gaan doen (zie besluit 7 rapport 7 en 7a). Wellicht ten overvloede zij in dit verband gememoreerd dat de ANBI status van onze kerken een openbare jaarverslaglegging vereist van haar organen.

Een verdere verduidelijking en verhoging van inzicht kan volgens ons bereikt worden door onnodige herhalingen van gegevens/cijfers te vermijden, zoals het vermelden van dezelfde baten en lasten die te vinden zijn in paragraaf 1, maar ook 2.2, 2.3.3 en bijlage 1.

Omslag GS

We zijn het eens met de door de quaestor berekende te hanteren omslag voor de generale synode van € 2,60 per (doop)lid. Echter zoals ook al vermeld in ons rapport 7 over DFZ is niet aan de quaestor gemeld dat in de nieuwe opzet de financiering van het meldpunt seksueel misbruik (in kerkelijke relaties) rechtstreeks onder de generale synode valt en niet meer onder deputaatschap voor diaconaat. De SSMKR waarin onze kerken participeren heeft daarvoor een omslag vastgesteld van € 0,14 per (doop)lid, die moet worden opgeteld bij de door de quaestor berekende omslag. In de oude opzet zou deze zijn opgenomen in de omslag voor diaconaat.

Kostenverantwoording

Het viel ons op dat de rapportage geen specificatie of verantwoording bevat van de gemaakte kosten van de deputaatschappen, anders dan een totaalbedrag waarbij slechts een paar deputaatschappen bij name worden vermeld. De quaestor verwees ons naar de rapportage van de deputaatschappen, maar ook daar ontbreekt deze informatie. Kennelijk verwachten beide van elkaar dat ze deze informatie leveren. Deze opmerkelijke situatie is voor zover wij kunnen zien al vele jaren gangbaar. Wij stellen voor dat de quaestor

in overleg met de deputaatschappen en het Dienstenbureau een wijze van administreren doorvoert op het niveau van de begrotingsposten, waardoor de staat van baten en lasten kan worden gemaakt op datzelfde niveau. Daarmee is dan ook het punt opgelost dat onder de titel 'diverse deputaatschappen' nu wel erg veel bij elkaar komt.

Over het ontbreken van een kostenverantwoording per deputaatschap zijn in het verleden kennelijk ook geen opmerkingen gemaakt door de accountant, maar volgens de quaestor heeft die waarschijnlijk geen opdracht naast de goedkeuring ook een managementletter te leveren (waarin ruimte is voor kwalitatieve opmerkingen). De quaestors zouden dat wel op prijs stellen.

Acta

Een flinke kostenpost voor de generale synode is het drukken van de acta (in de vorige periode bijna € 20.000). Daar zijn wel alternatieven voor te bedenken. 'Printing on demand' is zo'n alternatief, waarbij eerst een PDF-bestand wordt gemaakt van de acta, dat dan daarna wordt geprint, precies zo vaak als nodig is voor dat moment. Voordelen zijn:

- kwalitatief is het resultaat zeker zo goed als drukwerk;
- er hoeven achteraf geen overbodige exemplaren vernietigd te worden (of nodeloos opgeslagen);
- de kosten per geprint exemplaar zijn, zeker bij lage oplages, lager dan van een gedrukt exemplaar;
- de PDF kan breed beschikbaar worden gesteld als downloadable bestand;
- het Dienstenbureau hoeft geen 'uitverkocht' meer te roepen als er meer dan verwacht belangstelling is voor een drukwerk.

Deze voordelen gelden natuurlijk niet alleen voor acta maar ook voor andere drukwerken (kerkorde [en dan elke drie jaar], formulieren, folders). Ons voorstel is om hiermee nu voor de acta van deze synode in elk geval ervaring te gaan opdoen, ook in het licht van het sterk vereenvoudigd gericht opzoeken van specifieke onderwerpen in digitale acta. Daarbij kan ook nagedacht worden over de regel dat elke kerkenraad een papieren exemplaar dient te ontvangen. Zeggen we te veel als we vermoeden dat de meeste exemplaren van de acta ongebruikt blijven? Als in het vervolg de acta standaard in een PDF-bestand beschikbaar wordt gesteld en een gedrukt exemplaar alleen op verzoek via printing on demand, dan kan de kostenpost voor de acta flink gereduceerd worden. Wij zullen voorstellen dat aan deputaten kerkorde en kerkrecht wordt gevraagd of artikel 4C van het huishoudelijk reglement van de GS op dit punt kan worden aangepast.

Een nieuwe ontwikkeling die nu nog niet mogelijk is omdat gebruik ervan tijdig moet worden voorbereid, is gebruik te maken van audioverslagen. Daarbij worden de handelingen ter synode als geluidsbestanden beschikbaar gesteld, met daarbij de onderliggende (digitale) rapporten, voorstellen, en dergelijke. Nader zou bekeken moeten worden wat dit betekent voor de zoekmogelijkheden naar bepaalde onderwerpen (bijvoorbeeld via transcriptie, waarbij gesproken woord letterlijk wordt omgezet naar digitale teksten, uiteraard inclusief versprekingen, halve zinnen). Als dit toepasbaar blijkt zou dat een enorme verlichting betekenen van de taken van notulist en de scribae. Het lijkt ons goed daarnaar in de komende periode een klein onderzoek te doen.

Besluitvoorstel

Over de tot nu te genoemde punten zal uw commissie u vragen een besluit te nemen. Dat brengt bij elkaar best de nodige veranderingen mee, maar onze quaestors gaven aan daar geen probleem mee te hebben en verbeteringen toe te juichen.

Uw commissie stelt u voor dat de synode als volgt besluit:

1. de handelingen van de quaestors goed te keuren en hen hartelijk te danken voor hun werkzaamheden;
2. de quaestor en alle niet-kashoudende deputaatschappen decharge te verlenen voor het gevoerde financiële beleid en DFZ voor het uitgeoefende toezicht;
3. artikel 26 uit het huishoudelijk reglement te laten vervallen en de quaestor op te dragen om in 2019 de tijdschema's en andere aanwijzingen die voor het opstellen van rapportage en begroting te volgen zoals die gelden voor kashoudende deputaatschappen;
4. de quaestor op te dragen om samen met de niet kashoudende deputaatschappen en het Dienstenbureau de wijze van administratie zodanig aan te passen dat er jaarlijks een staat van baten en lasten kan worden gerapporteerd op het niveau van de begrotingsposten;
5. de quaestor te vragen om te streven naar een eenvoudiger structuur van de rapportage;
6. de quaestor te vragen de werkverdeling met de tweede quaestor zo in te richten dat de tweede quaestor in geval van nood het werk snel kan overnemen;
7. DFZ te vragen:
 - a. de accountant bij de controle van de rapportage van de quaestor tevens een management letter op te laten stellen;
 - b. daarover een jaarlijks gesprek te voeren met de quaestors;
8. Dienstenbureau en deputaten vertegenwoordiging op te dragen
 - a. om voor de publicatie van de acta gebruik te maken van 'printing on demand';
 - b. de daarvoor benodigde PDF beschikbaar te stellen aan de kerken als downloadable document;
 - c. in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht vooraf te onderzoeken of een alternatief mogelijk is voor het aan elke kerkenraad toesturen van acta op papier (artikel 4C van het huishoudelijk reglement);
 - d. verslag te doen van de ervaringen met 'printing on demand' en – indien deze positief zijn – dit naar eigen goeddunken ook vast toe te passen op andere drukwerken vanuit deze synode zoals kerkorde of formulieren;
9. deputaten LKB op te dragen een onderzoek te doen naar wenselijkheid en mogelijkheden van het toepassen van audioverslagen en daarover te rapporteren aan de volgende synode;
10. de omslag voor de generale synode voor de jaren 2017 t/m 2019 vast te stellen op € 2,74 per (doop) lid per jaar;
11. opnieuw een eerste en tweede quaestor te benoemen.

A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 105
 Artikel 226, 228, 234

Rapport 7a van commissie 6 inzake deputaten financiële zaken

Op vrijdag 25 november 2016 is een begin gemaakt met de bespreking van rapport 7 van commissie 6, inzake het rapport van DFZ. De bespreking is opgeschort na het indienen van voorstellen. In dit rapport 7a vindt u de reactie van commissie 6 op die voorstellen. Daarnaast hadden we al aangekondigd wellicht nog te willen terugkomen op twee onderwerpen, te weten aanbevelingen voor samenstelling en positie van een beleggingscommissie (mocht de instelling daarvan aan de orde komen vanuit het opstellen van een beleggingsstatuut) en hoe om te gaan met het door de redactie van De Wekker aangekondigde overschot aan eigen vermogen. Al deze onderdelen komen hierna aan de orde.

Tekst van de voorstellen

Broeder van der Wekken deed de volgende voorstellen:

1. In plaats van voorstel 1: de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te bedanken voor de verrichte werkzaamheden;
2. de term 'omslag' te vervangen door 'minimumbijdrage' in alle rapporten van commissie 6;
3. in plaats van 9: alle inkomsten en uitgaven dienen binnen de staat van baten en lasten van de deputaatschappen verantwoord te worden en dienen tevens meegenomen te worden bij het bepalen van het eigen vermogen en het vaststellen van de gevraagde minimumbijdrage voor de synode van 2019;
4. naar aanleiding van de begroting van buitenlandse zending: Van de projectinkomsten, geormerkte giften en legaten mag maximaal vijf procent gebruikt worden als dekking voor de algemene kosten van het betreffende deputaatschap;
5. te onderzoeken of de jaarcijfers van de jeugdwerkorganisaties geconsolideerd kunnen worden in de cijfers van deputaten kerkeugd en onderwijs, en dit zo mogelijk voor de synode van 2019 te doen.

Broeder Versluis deed de volgende voorstellen:

6. de generale synode vraagt DFZ om de predikanten (geanonimiseerd) te informeren over de uitkomsten van de enquête inkomenspositie predikanten;
7. de generale synode draagt DFZ i.s.m. dep OBenA en dep. emeritikas op om zich nader te bezinnen op de enquête inkomenspositie predikanten en te bezien of de uitkomsten vragen om maatregelen, en daarover uitgebreider te rapporteren, zo mogelijk nog aan deze synode.

Zelf kondigde commissie 6 voorafgaand aan de bespreking enige taalkundige punten aan en tevens:

8. aan besluit 11 toe te voegen: 'en het Dienstenbureau op te dragen de rapporten van kashoudende deputaatschappen en van de quaestor, zodra die ter beschikking komen voor de afgevaardigden naar de generale synode, op dat moment tevens ter beschikking te stellen van DFZ'.

Bij deze voorstellen heeft de commissie de volgende overwegingen en conclusies.

Ad 1 (over de handelingen van deputaten):

Zoals al aangekondigd nemen wij dit over.

Ad 2 (over de termen 'omslag' en 'minimumbijdrage').

In de mondelinge aankondiging van dit voorstel werden als redenen daarvoor aangevoerd:

- dat de term 'omslag' weliswaar ingeburgerd is, maar ook niet al te veelzeggend is;
- de term 'minimumbijdrage' werd ook in het verleden al gebruikt als het gaat om de minimale bijdrage voor een bepaald doel. De term minimumbijdrage is om aan te duiden dat méér geven geen verbod is, maar toe te juichen.

Ook werd er naar aanleiding van het ontvangen collecterooster voor gepleit doel en minimumbijdrage weer in de kerken te noemen bij het collecteren, in plaats van algemene collectes voor kerkelijke kassen, echter is dit in het voorstel verder niet verwerkt.

In de commissie klonken ook wel bezwaren tegen het verlaten van de term 'omslag':

- die term is inderdaad nu ingeburgerd, dat zal ook zijn redenen hebben; en of een synodebesluit hierover het gebruik in de praktijk erg zal beïnvloeden is maar zeer de vraag;
- dat de bijdrage een minimum is, is een theoretische benadering. Dit geldt in de praktijk vrijwel alleen voor zending, daarvoor wordt alles of meer opgebracht. Maar voor de andere kassen wordt betaald wat de omslag vraagt. Het is dus de facto een 'norm'-bijdrage en niemand verwacht dat er meer wordt betaald;
- bij de traktementen is de term minimum juist bewust verlaten. Het is nu norm-traktement. Reden: als je dat betaalt is het goed, en is de predikant geen minimumlijder. Zouden we hier juist weer van een minimum gaan spreken dan creëren we daarmee onduidelijkheid t.a.v. de vraag wat nu echt van een gemeente mag worden verwacht;
- de omslag is vanwege hoogte en verdeling erg in discussie. Wat is de toegevoegde waarde als we dit nu een 'minimum' gaan noemen? Daarmee wordt de zaak alleen maar verder op scherp gezet.

Alles bij elkaar zouden we niet willen pleiten voor een structurele wisseling van deze terminologie. Beide termen zijn in gebruik voor dezelfde zaak, maar dat levert o.i. geen verwarring op. Mocht de synode toch de term omslag willen verbannen, dan zien we wel graag dat dit voor bestaande documenten alleen betrekking zal hebben op de in acta en besluitenboekje op te nemen besluitteksten van de rapporten 7(a) en 11 van onze commissie.

Ad 3 (over het omgaan met geormerkte giften en legaten t.a.v. de omslag)

De tekst van het oorspronkelijke voorstel 9 dat beoogd wordt te vervangen luidt: 'het bestaan van

bestemmingsfondsen die ontstonden uit geormerkte giften en legaten met ingang van de periode 2020-2022 buiten beschouwing te laten voor het bepalen van de omslagen'.

We overwegen het volgende:

- het gaat dus niet om kleinere geormerkte giften als bijvoorbeeld een gift ten behoeve van een periodiek, maar om giften en legaten die in een bestemmingsfonds terecht komen. Hiertoe zal in de praktijk door een deputaatschap alleen besloten worden voor relatief grote ontvangsten die besteed gaan worden in een aantal jaren (en dat zullen zij bij voorgesteld besluit ook moeten doen om de gift of het legaat buiten de berekening van de omslag te houden);
- het doel van het besluit is niet het vermijden van al of niet grote fluctuaties in de omslag, zoals in de bespreking wel werd gehoord, maar doel is het voldoen aan de bedoelingen van de gever / erflater. We illustreren dit met een voorbeeld:
 - o deputaten pastoraat gezondheidszorg hebben voor de komende periode een begroting ingediend waarbij berekend is dat de omslag moet stijgen van € 1,35 naar € 1,45 per jaar per (doop)lid. Het eigen vermogen van circa € 120.000 is ongeveer even groot als de jaarlijkse totale uitgaven;
 - o stel nu dat in 2014 een legaat ontvangen was van iemand die uit dankbaarheid voor het werk van het gezondheidspastoraat een bedrag nalaat aan dit deputaatschap ter grootte van € 250.000, te besteden aan extra geestelijke ondersteuning van verpleegkundigen in onze kerken (oormerk);
 - o als dit legaat om te beginnen wordt toegevoegd aan het eigen vermogen, dan was het effect geweest dat deputaten volgens de huidige regels met een begroting hadden moeten komen waarin de omslag voor 2017-2019 van € 1,35 was gezakt naar € 0,30 (want € 250.000 extra EV moeten opmaken in drie jaar scheelt € 83.333 per jaar, gedeeld door 72.500 leden is € 1,15 per (doop)lid per jaar die in mindering komt op die € 1,45);
 - o dat is prettig voor het laag houden van de totale omslag, en daarmee voor de kassen van alle lokale kerken. Maar dat was niet de bedoeling van dat legaat!

We ontraden daarom het aannemen van voorstel 3 en handhaven ons besluit 9, dat overigens gelijklopend is aan dat van deputaten.

Ad 4 (over het omgaan met geormerkte giften en legaten t.a.v. de besteding daarvan)

Uw commissie had eerst begrepen dat het hier zou gaan over het ten laste van de gift brengen van kosten die met de gedane gift samenhangen (b.v. als een grote gift gedaan wordt voor het bouwen van een school, kan het nodig zijn in de voorbereiding vliegtickets aan te schaffen). Dat was een misverstand, het gaat de indiener van het voorstel om algemene kosten, los van het doel van de gift of het legaat. We hebben bij de deputaatschappen zending, diaconaat en evangelisatie geïnformeerd naar de huidige praktijk (ook om te vermijden dat een besluit hierover opeens beperkend zou blijken te werken). Daarbij bleek dat op dit moment zo'n kostenverrekening niet plaatsvindt en de gift geheel aan het doel wordt besteed. Deputaten voelen niet zo veel voor het voorstel omdat ze graag zien dat het geld wordt besteed aan datgene waarvoor het is gegeven. Dat lijkt ook ons beter passen bij de bedoeling van de gever of erflater, en we willen daarom het voorstel ontraden.

Ad 5 (over de jaarcijfers van de jeugdwerkorganisaties)

De jeugdwerkorganisaties zijn zelfstandige bonden die inkomsten ontvangen van verschillende bronnen, waaronder ons kerkverband. Het is dan niet onlogisch te vragen inzichtelijk te hebben hoe die gelden worden besteed.

De vraag is echter of consolidatie van de JWO-jaarcijfers in de rapportage van het deputaatschap hiervoor een geschikt middel is. Consolidatie is een boekhoudkundige actie die doorgaans betrekking heeft op een situatie met moedermaatschappij en dochtermaatschappijen, of voor deelneming in een onderneming voor meer dan 50% door een maatschappij, maar daarvan is hier helemaal geen sprake.

Bovendien: deputaten kerkjeugd en onderwijs zijn verantwoordelijk voor de beide jeugdwerkorganisaties. Daarvan wordt verslag gedaan in hun rapport, met name in hoofdstuk 4. Er is een governance regeling afgesproken (4.1), waarvan uitgebreid verantwoording wordt afgelegd (4.2), en waaraan een conclusie wordt verbonden (4.3). De jaarrekeningen zijn te downloaden van de websites van de bonden.

Het gevraagde inzicht is dus best al beschikbaar, je zou hooguit kunnen vragen of KJenO de jaarrekeningen van de JWO's als bijlage wil opnemen in het rapport, maar dat lijkt van weinig extra waarde. Al met al willen we dit voorstel ontraden.

Ad 6 (over de uitkomsten van de enquête inkomenspositie predikanten)

Dat deelnemers respectievelijk alle predikanten benieuwd zijn naar de resultaten van deze enquête is begrijpelijk. Het lijkt ons ook goed die geanonimiseerd te verspreiden onder alle predikanten. Daarbij zou ook nog eens kunnen worden gewezen op de mogelijke rol van DFZ ingeval een gesprek over financiële zorgen met de kerkenraad niet goed mogelijk blijkt.

Omdat de enquête is uitgevoerd door deputaten emeritikas zal ons voorstel wel zijn dit door hen te laten uitvoeren en niet door DFZ. Deputaten emeritikas zijn daartoe op korte termijn ook bereid, is ons gebleken. We hebben dit toegevoegd als nieuw besluit 15.

Ad 7 (over maatregelen n.a.v. de enquête inkomenspositie predikanten)

Met dit voorstel hebben wij meer moeite en we betwijfelden of we weer moeten gaan bezinnen op de inkomenspositie van predikanten. Het onderzoek waartoe in 2013 opdracht werd gegeven had een duidelijke aanleiding (nieuw pensioenstelsel); de conclusie van deputaten emeritikas was dat de gevolgen redelijk zijn opgevangen en geen structurele maatregelen vergen. Wat de grond voor een nieuwe bezinning zou moeten zijn is ons onvoldoende helder. Nader overleg met de indiener(s) brengt op tafel dat het hen vooral gaat over de bezinning op de resultaten van de huidige enquête, en dat uit de huidige rapportages van deputaatschappen en commissie 6 onvoldoende het beeld naar voren komt dat de resultaten voldoende serieus zijn genomen (deze formulering is van uw commissie). We kunnen ons daar wel iets bij voorstellen

en overwogen dat het gevraagde overleg tussen de deputaatschappen hierover daaraan tegemoet komt en daarom bij nader inzien wel wenselijk is. Het ingediende voorstel is daarom opgenomen als ons besluit 16.

Ad 8 (over informatievoorziening aan DFZ inzake GS-rapporten)

De genoemde aanvulling is toegevoegd aan de nieuwe tekst van ons besluitvoorstel.

Samenstelling en positionering van een beleggingscommissie

Kort voor het indienen van rapport 7 werd duidelijk dat een centrale beleggingscommissie wel mogelijk was mits de totstandkoming in onderling overleg kan gaan verlopen. Maar onze commissie had er dan wel behoefte aan ten behoeve van dat overleg eventueel enige punten mee te geven over de samenstelling en positionering van zo'n commissie. Tijdens een nader overleg hierover bleek de materie toch wel meer voetangels en klemmen te kunnen bevatten dan we ons eerst realiseerden. We stellen bij nader inzien daarom voor dat in het te bereiken beleggingsstatuut wel sprake kan zijn van een centrale beleggingscommissie, maar dat de organisatie en activering daarvan wordt voorgelegd aan een volgende synode. Uw commissie vindt het van belang dat er een beleggingsstatuut voor de Christelijke Gereformeerde Kerken geformuleerd wordt waarin vastgelegd wordt hoe de financiële reserves die vereist zijn voor de continuïteit van de kerkelijke activiteiten op een verantwoorde wijze belegd worden. Wij stellen voor die opdracht te geven aan alle betrokken deputaatschappen en die tevens alle om een verantwoording te vragen als dit onverhoopt niet zou lukken. De formulering van ons besluit 4 is hierop aangepast.

Bestemming van overschot eigen vermogen De Wakker

Na enig intern beraad leggen we ons neer bij de constatering dat de redactie van De Wakker het eerdere voorstel voor een bestemming voor het overschot aan eigen vermogen heeft teruggetrokken en hebben daar geen aanvullende opmerkingen over.

Een laatste aanvulling

Na de vorige behandeling van rapport 7 op de synode heeft een vruchtbaar gesprek plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van DFZ en commissie 6. Wederzijds zijn interessante leerpunten ontdekt waarmee nu rekening kan worden gehouden. Daarnaast heeft dit nog geresulteerd in een korte aanvulling op ons besluitvoorstel 10 uit rapport 7 (zie cursief in huidige formulering).

Besluitvoorstel

Op basis van rapport 7 en het in dit rapport 7a besprokene stelt uw commissie u voor dat de generale synode als volgt besluit, welke tekst die uit rapport 7 geheel vervangt, zonder dat bijlage 1 opnieuw is overgenomen. Toevoegingen / vervangingen zijn cursief weergegeven.

De generale synode besluit:

1. *de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te bedanken voor de verrichte werkzaamheden;*
2. DFZ op te dragen de kerken en andere deputaatschappen te dienen met een heldere lijst met financiële begrippen en hun verklaring en juiste toepassing;
3. de tekst van de financiële bijlage bij de beroepsbrief (onderdeel van bijlage 51 K.O.) vast te stellen conform bijlage 1 bij rapport 7 van commissie 6;
4. deputaten financiële zaken, *onderlinge bijstand en advies, emeritikas, zending en landelijk kerkelijk bureau* opdracht te geven op basis van overleg en consensus één beleggingsstatuut op te stellen dat voor alle deputaatschappen van toepassing wordt. Deputaten kunnen daarbij één of meerdere beleggingsspecialisten raadplegen; als in dat op die manier tot stand gekomen statuut zou zijn opgenomen dat er sprake moet zijn van een centrale beleggingscommissie, *dan kan die georganiseerd en geactiveerd worden na toestemming van de volgende generale synode, mede op grond van de ervaringen die in de komende periode worden opgedaan met het werken met een beleggingsstatuut. Als het onverhoopt weer niet zou lukken te komen tot een gezamenlijk beleggingsstatuut, wordt van elk van de genoemde deputaatschappen een verantwoording daarover verwacht in hun rapportage aan de volgende synode.*
5. deputaten LKB op te dragen opnieuw een flyer te verzorgen waarin het werk van de verschillende deputaatschappen wordt uitgelegd aan de leden van onze kerken;
6. in de zogenaamde decemberbrief op te nemen:
 - a. vergoedingen communicatiemiddelen: Vergoeding voor telefoon (vast en/of mobiel) en internet totaal € 40 per maand (€ 480 per jaar) (all-in);
 - b. kosten voor nascholing ten dienste van de uitoefening van het ambt: de kosten voor nascholing worden vergoed op declaratiebasis tot maximaal € 2.000 per 2 jaar.
 - c. vergoeding reiskosten: De kosten die de predikant in zijn ambtsuitoefening voor vervoer maakt, worden door de gemeente vergoed. De vergoeding is afhankelijk van het gebruikte vervoermiddel. Openbaar vervoer volledige vergoeding, auto € 0,29 per km;
 - d. vergoedingen voor hulpdiensten (buiten eigen gemeente): Preekdiensten € 90,-, Trouw- of rouwdienst of andere dienst die een bijzondere voorbereiding vergt € 180,- per dienst. Het geven van catecheselessen € 45- per les/groep. Het afleggen van pastorale bezoeken € 45,- per uur;
7. de quaestor op te dragen met ingang van het jaar 2016 voortaan jaarlijks een jaarrekening te laten opmaken door het dienstenbureau en deze te laten controleren/ beoordelen door de aangestelde accountant;
8. opdracht te geven aan deputaatschappen die geld hebben gestort in de kas van partners in zending met ingang van 2017 jaarlijks een kascontrole te laten uitvoeren op de juistheid en rechtmatigheid van de bestedingen van partners in zending;
9. het bestaan van bestemmingsfondsen die ontstonden uit geormerkte giften en legaten met ingang van de periode 2020-2022 buiten beschouwing te laten voor het bepalen van de omslagen;
10. uit te spreken dat deputaten financieel zich *zullen* beijveren voor een goede en open communicatie met de andere deputaatschappen en *dit dan ook van die deputaatschappen te verwachten*;
11. op te dragen aan deputaatschappen die hun begroting delen met DFZ er bij het begin van een synodejaar voor te zorgen dat de rapportage aan DFZ geheel gelijk is aan de rapportage aan de

- synode en het dienstenbureau op te dragen de rapporten van kashoudende deputaatschappen en van de quaestor, zodra die ter beschikking komen voor de afgevaardigden naar de generale synode, op dat moment tevens ter beschikking te stellen van DFZ;
12. akkoord te gaan met de samenvatting in § 2.2 van het deputatenrapport, en daarmee met de opdracht aan de daar genoemde accountant tegen de vermelde kosten en het comitékarakter van die samenvatting bij dezen op te heffen;
 13. alle kashoudende deputaatschappen decharge te verlenen voor het gevoerde beleid en DFZ voor het uitgeoefende toezicht;
 14. opdracht te geven aan DFZ te onderzoeken hoe geregeld kan worden dat vacante gemeenten een vergoeding zullen betalen aan niet-vacante gemeenten voor de te betalen pensioenpremies die recht doet aan de notie dat predikanten deels ook werken voor of ten behoeve van die vacante gemeenten;
 15. *opdracht te geven aan deputaten emeritikas om de predikanten (geanonimiseerd) te informeren over de uitkomsten van de enquête inkomenspositie predikanten;*
 16. *opdracht te geven aan DFZ om i.s.m. dep. OBena en dep. emeritikas zich nader te bezinnen op de enquête inkomenspositie predikanten en te bezien of de uitkomsten vragen om maatregelen, en daarover uitgebreider te rapporteren, zo mogelijk nog aan deze synode;*
 17. alle genoemde deputaatschappen opdracht te geven over de bovengenoemde opdrachten te rapporteren aan de synode van 2019;
 18. opnieuw deputaten te benoemen.

A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 106 Artikel 229, 235

Rapport 11 van commissie 6 inzake omslagen

Algemeen

Uw commissie heeft bij het nadenken over de voor te stellen omslagen heel wat overwegingen de revue laten passeren. In dit rapport maken we u daar deelgenoot van opdat we gezamenlijk tot een besluit kunnen komen. We vermoeden dat het niet een makkelijk besluit zal zijn.

Al vele jaren wordt de verhoging van de totale omslag beperkt tot de inflatie, vooral door in te teren op eigen vermogen, erfenissen op te maken, beleggingsmeevallers direct in te zetten, of een solvabiliteitsfactor te verlagen zodat een deel van het eigen vermogen beschikbaar komt voor exploitatie. Deze strategie heeft ons door de economische crisis geholpen, maar het zal iedereen duidelijk zijn dat op gegeven moment de wal het schip gaat keren, dat deze strategie niet kan worden volgehouden. Volgens uw commissie is dat moment nu aangebroken. De strategie heeft immers ook de problematiek een aantal keren naar de toekomst doorgeschoven. We lezen in de verschillende aanvragen van deputaatschappen en in andere agendastukken (bijvoorbeeld instructie 8.03 van PS van het Zuiden of het rapport van de commissie zichtbaarheid) dringende verzoeken om extra financiering. Ook het eigen vermogen staat hier en daar onder flinke druk.

In het tweede deel van dit rapport nemen we u daarom mee in overwegingen en rekenschema's die uitmonden in een voorstel de totale omslag te verhogen met ruim 8% tot een bedrag van € 69,80.

Voorafgaand daaraan vindt u echter ook een deel dat handelt over wat wij menen te zien aan offervaardigheid van onze kerkleden. Dit mondt uit in een voorstel om op korte termijn kerkenraden te helpen die offervaardigheid zodanig te vergroten dat die hogere omslag – en veel meer dan dat – ook betaald kan worden.

Deel I – offervaardigheid

'Wat is uw kerk u waard?' Deze vraag mag gesteld worden aan elk kerklid (en wordt dat ook vaak). Het antwoord verschilt van kerklid tot kerklid, van gemeente tot gemeente. En hoewel we waardering kunnen hebben voor andere vormen van 'waard zijn', zoals het investeren van tijd of het inzetten van diverse geestelijke gaven, nemen we de vraag hier heel letterlijk en gaat het nu over de eigen materiële, geldelijke bijdrage die leden aan hun kerk geven.

Bijbelse richtlijn

Geven hoort bij geloven. Zie bijvoorbeeld Nehemia 10; je mag Gods kerk niet verwaarlozen. En het is alweer enige tijd geleden (25 juli) dat in het ND door ds. Leeftink (GKV) werd betoogd dat het voor kerkleden normaal zou moeten zijn 10% van het netto-inkomen te besteden aan giften en goede doelen, waarvan minstens tweederde aan de eigen gemeente/kerk. Hij verwees daarbij onder andere naar teksten uit Deuteronomium 14, maar er zijn veel meer Bijbelplaatsen aan te wijzen die dit ondersteunen (voor het artikel zie <https://beta.nd.nl/nieuws/opinie/geef-meer-vooral-aan-de-kerk.3>).

Bij de gevolgde redenering zouden best nog opmerkingen te maken zijn, maar laten we deze simpele richtlijn eens als uitgangspunt nemen. Uw commissie sluit er zich van harte bij aan. Daarbij noemen we meteen dat het een richtlijn is, geen fiscale wet of opgelegde verplichting die gelden moet los van de omstandigheden. We weten allemaal dat situaties van gezin tot gezin enorm kunnen verschillen.

Toch menen we dat als deze richtlijn zou worden aangehouden door alle betrokken leden van onze kerken, of zelfs maar de helft, de omslagen nauwelijks een probleem zouden vormen en maar een klein deel van de begroting van de plaatselijke kerk zouden zijn. Een begroting die in een aantal gevallen aanzienlijk zou stijgen, waarmee ruimere middelen beschikbaar komen voor lokale missionaire en diaconale taken.

Maar: 10% van het netto-inkomen als richtlijn voor giften, is dat wel op te brengen? Wij menen van wel en

tegelijk realiseren we ons niet in ieders portemonnee te kunnen kijken. Hier krijgen we ook te maken met de onderlinge solidariteit binnen de gemeente, waar de sterkste schouders de zwaarste lasten kunnen en mogen dragen. We zien dat er soms rekening moet worden gehouden met de gezinssituatie (grote gezinnen), met de samenstelling van de gemeente (nieuwe leden die niet zijn opgegroeid in een kerkelijke traditie), en soms ook met de financiële situatie van de kerkelijke gemeente (als er geen schulden en lage kosten zijn, is het lastig motiveren tot hogere bijdragen).

Maar we zien ook de reactie van Jezus op het gedrag van de arme weduwe in Lucas 21:3. Want jezelf conformeren aan de genoemde richtlijn kan ook betekenen dat je het wel merkt als je zo gaat geven, je moet er misschien ook wel dingen voor nalaten die je anders wel zou doen. Maar mag dat niet gevraagd worden van het brengen van een *offer*? Dat moeten we wellicht wel opnieuw leren (zie ook 1 Kronieken 29:14). Daar zouden we kerkenraden, voor zover ze daaraan behoefte hebben, stevig bij willen helpen om dit aan de kerkleden duidelijk te maken.

We hoorden van een gemeente die in een brief aan de leden met een oproep voor hogere bijdrage (in verband met beroepingswerk) de vergelijking trok dat een abonnement op de Libelle € 211,80 per jaar kost en ook de contributie van een spelend lid van de plaatselijke voetbalvereniging was een dergelijk bedrag. De brief heeft flink geholpen. Een andere relativerende opmerking die in de synodale wandelgangen weerklonk: 'Een omslag van € 64? Dat is een tank benzine!'. En in sommige gevallen zou ook de volgende vraag een eye-opener kunnen zijn: 'Wat kost jou een avondje uit?'

Geven volgens het geschetste patroon zul je ook op een andere manier merken. Uit 2 Kor. 9:6-15 leren we dat geven ook betekent dat je gezegend zult worden, dat er voor je gedankt en gebeden wordt. Offeren, je kerk financieel onderhouden, blijkt een voluit geestelijke zaak te zijn! Een zaak ook die de gevers vreugde geeft (bijvoorbeeld als in Numeri 7 de Israëlieten zeer ruimhartig inwijdingsgeschenken voor de tabernakel brengen). Ook vele andere teksten zijn hier van toepassing.

Geefgedrag

Maar hoe staan wij daar nu als kerkverband in? In bijlage 1 is een cijfermatige analyse opgenomen van het huidige geefgedrag in onze kerken. De brongegevens ervoor kwamen uit de ANBI gegevens zoals die op de CGK-website staan. Verder zijn NIBUD voorbeelden opgenomen over gezinnen op modaal en bijstandsniveau.

Enkele in het oog springende waarnemingen daaruit zijn:

- ongeveer de helft van de kerken kan in de berekening niet meedoen om uiteenlopende redenen (geen gegevens, samenwerkingsgemeente, en dergelijke), maar dat betekent ook dat ongeveer de helft wel meedoet, waarmee een betrouwbaar beeld ontstaat;
- de per gemeente gemiddelde bijdrage per (doop)lid varieert tussen de € 221 en € 656 per jaar;
- het gemiddelde over het hele kerkverband (voor zover mee te nemen in de berekening) is € 370 per (doop)lid per jaar; dat is, als je bovengenoemde 'tieden' toepast, vrijwel het bedrag dat overeenkomt met de bijdrage van een gezin op bijstandsniveau (gezinssamenstelling conform NIBUD 1 kostwinner, partner, 2 kinderen).

Conclusie: Er zijn kennelijk flinke verschillen in offervaardigheid. Die zijn deels verklaarbaar door gezinssamenstellingen of het zijn van zendingsgemeente of anders. Maar er zijn ook situaties waarin ruimte lijkt voor hogere bijdragen door gemeenteleden.

Ter vergroting van de offervaardigheid willen we voorstellen dat de generale synode kerkenraden gaat helpen met vele hints en tips, 'best practices', ideeën en achtergrondinformatie om kerkleden te bewegen tot grotere offervaardigheid. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan:

- Bijbelstudies en preekschetsen over dit onderwerp;
- werken aan vergroten van de verbondenheid aan het kerkverband;
- presentatiemateriaal voor gemeenteevonden;
- et cetera.

Dit dient nader uitgewerkt te worden door een groepje betrokken en deskundige (communicatie!) broeders en zusters, waarschijnlijk in een aparte commissie. We denken aan een betrokken samenroeper, twee of meer predikanten uit de breedte van de kerken, een communicatie expert en iemand die binding heeft met maatschappelijk werk. De uitwerking moet wel op korte termijn plaatsvinden, zodat de eerste vruchten hopelijk al in 2017 kunnen worden geplukt. Deze inspanning is het volgens ons waard te doen, los van de vraag tot welke omslag er wordt besloten.

Deel II – berekening omslag

We willen graag vooraf een aantal termen rondom deze berekening definiëren. Daarin zal sprake zijn van:

- de *gevraagde omslag*: het bedrag per (doop)lid dat deputaten die een kas beheren in hun begroting hebben opgenomen;
- de *basisomslag*: de omslag waarop we eigenlijk terecht moeten komen op grond van financiële en inhoudelijke argumenten, dat is de omslag zoals die zou zijn als we de gevraagde omslag corrigeren voor de volgende aspecten:
 - o overwegingen van commissie 6 en geaccepteerd commentaar van DFZ (zie paragraaf 'basisomslag-overwegingen');
 - o besluiten die de synode al heeft genomen, bijvoorbeeld de verhoging voor emeritikas als gevolg van het besluit tot compensatie van het afschaffen van de AOW-toeslag (zie paragraaf 'basisomslag-synodebesluiten');
 - o het in acceptabele tijd bereiken van het gewenste eigen vermogen (zie paragraaf 'basisomslag-eigen vermogen');
- de *aangepaste omslag*: hierin is de basisomslag aangepast op overwegingen rond verwachte haalbaarheid van een te nemen besluit, zoals eventueel toe te passen maximale indexeringen, algemene draagkracht en offervaardigheid.

Gevraagde omslag

De gevraagde omslagen vinden we in de rapportages van de deputaten. U vindt ze samengevat in de betreffende kolom in de tabel in bijlage 2 bij dit rapport. Daarbij nog de volgende aantekeningen:

- Het rapport van OBenA dat we als afgevaardigden ontvingen wijkt kennelijk af van de begroting die DFZ ontving. We volgen het rapport van OBenA dat ons als afgevaardigden bereikte (gevraagde omslag € 2,75).

Basisomslag - overwegingen

De rapportage van DFZ en de gedachtevorming van commissie 6 leiden tot de volgende correcties op de gevraagde omslagen:

- Diaconaat heeft de giften en legaten erg voorzichtig begroot. We stellen met DFZ voor dat dit deputaatschap dit zal begroten op € 40.000 per jaar in plaats van de huidige € 25.000 waarmee de omslag kan dalen met € 15.000 / 72500 leden per jaar = € 0,20/jaar.

Basisomslag – synodale besluiten

De volgende besluiten van deze synode hebben het aangegeven effect op de gevraagde omslag:

- varenden: omslag is in lijn gebracht met het synodebesluit om geen nieuwe eigen predikant aan te stellen en omslag overgenomen van advies DFZ die ook al op die lijn zat;
- emeritikas: correctie voor compensatie voor vervallen van AOW-toeslag, berekend op een verhoging van € 0,45 per jaar gedurende vijf jaren.

Merk op dat tijdens indienen van dit rapport alleen de besluiten met financiële impact uit de eerste vergaderweek meegenomen konden worden. Nieuwe besluiten zullen wij zo snel mogelijk verwerken in ons voorstel volgens de in dit rapport gehanteerde methode.

Basisomslag – eigen vermogen

In de berekening van de basisomslag kan tenslotte de hoogte van het eigen vermogen een flinke rol spelen. Immers, als dat onvoldoende is moet er wellicht 'bijgespaard' worden (hogere omslag) en als het te hoog is, kan er ingeteerd worden (lagere omslag).

We beginnen deze berekening met het bepalen van het verwachte eigen vermogen aan het eind van de volgende synodale periode, daarbij uitgaande van de gevraagde omslag. Als deze uitkomt buiten een afwijking van plus of min 20% van het 'streefvermogen', is wellicht bijstelling van de omslag nodig. Uitgangspunt voor de berekening van het verwachte eigen vermogen is de hoogte van het eigen vermogen eind 2015 zoals berekend door DFZ. Daarbij wordt opgeteld het begrote resultaat van 2016 en de jaargemiddelde begrote resultaten van de jaren 2017 t/m 2019 conform de ingeleverde begroting.

De resultaten van de berekeningen van eigen vermogen staan in de volgende tabel (exclusief emeritikas en TUA waarvoor de berekening van eigen vermogen in dit kader niet zinvol is).

	Zending	Discrepant	Tweegdelicte	Vervallen	Gepl. Invest.	KUBGrof	OBMA	Psyt. GZ	Stadiefonds
Eigen vermogen eind 2015 vlg. DAZ	€ 2.288.042,00	€ 891.000,00	€ 465.610,00	€ 34.048,00	€ 206.612,00	€ 273.355,00	€ 1.206.396,00	€ 120.096,00	€ 128.770,00
Begroot resultaat 2016	€ -262.100,00	€ -54.881,00	€ -	€ -9.130,00	€ -55.000,00	€ -11.045,00	€ -	€ -2.553,00	€ -37.100,00
Eigen vermogen eind 2016	€ 2.025.942,00	€ 836.119,00	€ 465.610,00	€ 25.818,00	€ 150.612,00	€ 262.310,00	€ 1.206.396,00	€ 117.543,00	€ 91.670,00
Governaancje omzlag	€ 11,20	€ 3,75	€ 4,00	€ 1,60	€ 1,40	€ 4,00	€ 2,75	€ 1,45	€ 1,70
Geen inkomsten incl omzlag 2017-2019	€ 395.000,00	€ 435.000,00	€ 30.000,00	€ 3.000,00	€ 15.000,00	€ 2.355,00	€ 20.000,00	€ 11.000,00	€ 10.790,00
Geen inkomsten 2017-2019	€ 1.147.000,00	€ 706.875,00	€ 320.000,00	€ 119.000,00	€ 116.500,00	€ 292.355,00	€ 219.375,00	€ 116.125,00	€ 134.000,00
Gemiddeld begroote uitgaven 2017-2019	€ 1.343.000,00	€ 761.000,00	€ 340.000,00	€ 99.000,00	€ 126.000,00	€ 303.500,00	€ 376.000,00	€ 116.000,00	€ 115.000,00
Gemiddeld begroot resultaat 2017-2019	€ -196.000,00	€ -54.125,00	€ -20.000,00	€ 20.000,00	€ -9.500,00	€ -13.245,00	€ -156.625,00	€ 175,00	€ 19.000,00
Eigen vermogen eind 2019	€ 1.437.942,00	€ 673.744,00	€ 405.610,00	€ 85.818,00	€ 122.112,00	€ 228.875,00	€ 736.320,00	€ 117.918,00	€ 148.620,00
Factor eind 2019	1,07	0,99	1,19	0,87	0,97	0,75	1,06	1,02	1,29
Toegestane factor	1,90	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	1,00	1,50
Vermogensratio/begroothot eind 2019	€ -576.518,00	€ -87.256,00	€ 65.610,00	€ -13.182,00	€ -3.868,00	€ -44.625,00	€ -15.480,00	€ 1.918,00	€ -21.830,00
Afwijking EV	-27%	-11%	19%	-13%	-3%	-25%	-2%	2%	-14%

De meeste kassen komen terecht binnen een bandbreedte van plus of min 20%, maar voor de volgende kassen is een bijstelling nodig om in drie jaar tijd op het gewenste eigen vermogen te komen:

- buitenlandse zending zou naar een omslag van € 12,- moeten;
- kerkjeugd en onderwijs zou naar een omslag van € 4,10 moeten.

Gezien de grote druk die zich nu al aftekent voor de totale omslag, stellen we echter voor dit niet door te voeren en voor deze twee kassen de ingediende begroting te accepteren en ook dat het eigen vermogen eind 2019 zal zijn zoals in de tabel aangegeven (of hoger, natuurlijk).

Basisomslag - resultaat

De berekeningen tot nu toe leiden tot een basisomslag waarvan de hoogte per kas is weergegeven in bijlage 2. Opgeteld zou dit leiden tot een omslag van € 69,80 per (doop)lid. Dit is 8,3% hoger dan de huidige omslag van € 64,45.

En het is 10% hoger dan het advies van deputaten financiële zaken, die in totaal uitkomen op € 63,45; ook de verdeling daarvan over de kassen is terug te vinden in bijlage 2.

Aangepaste omslag

We willen als alternatief ook nagaan wat voortzetting van de strategie inhoudt die in het begin van dit rapport werd genoemd. In dat geval mag de totale omslag niet groeien boven de huidige omslag plus de inflatie van de afgelopen jaren. Die inflatie bedroeg in 2014 1,0%, in 2015 0,6% en naar verwachting van de ECB in 2016 0,2%. Inflatie op inflatie is dit totaal 1,8%, wat betekent dat we de totale omslag zouden moeten beperken tot € **65,62**.

De inflatie is de afgelopen jaren uitzonderlijk laag geweest en omdat de uitgaven die vanuit de omslag worden gedaan vooral met loonkosten hebben te maken, willen we voor het berekenen van de aangepaste omslag liever uitgaan van de gemiddelde loonstijgingen. Omdat de indexeringen die DFZ toepast op de traktementen ook op die loonstijgingen zijn gebaseerd, hanteren we de DFZ-indexering uit de decemberbrieven, ook al omdat we daarmee als kerken vertrouwd zijn. Op blz. 6 van rapport 6.21 is door DFZ vermeld dat aanpassingen van de traktementen als volgt waren: voor het jaar 2014 +0,5%; 2015 +0,5%; 2016 +2,2%. Index over index is dat een verhoging van 3,22% wat betekent dat de een aangepaste omslag op basis van deze indexering zou zijn € **66,53**;

Deze waarde hanteren we verder in de berekening van de aangepaste omslag.

Om vervolgens dit te hanteren maximum op een transparante manier te bereiken gaan we een kaasschaaf hanteren, waarbij kassen minder omslag toebedeeld krijgen naar rato van de hoogte van hun basisomslag. Van toepassing van de kaasschaaf zijn uitgezonderd:

- emeritikas, omdat dit een bestaande verplichting betreft en niet een bij te stellen activiteit;
- buitenlandse zending en kerkjeugd en onderwijs, omdat die twee kassen ook met toepassing van de gevraagde omslag ver onder de norm voor het eigen vermogen uitkomen.

Dit leidt dan vervolgens tot de 'aangepaste omslagen' zoals genoemd in bijlage 2. We hebben overwogen om de kaasschaaf alleen toe te passen op kassen die een hogere bijdrage vroegen om zo degenen die dat niet deden te waarderen. Dat levert helaas verschuivingen op die we niet wenselijk achten.

Deze aangepaste, lagere omslagen leiden voor een heel aantal deputaatschappen tot de plicht om hun begrotingen aan te passen om zo het eigen vermogen niet ontoelaatbaar aan te tasten. De inkomsten voor de kassen die met de kaasschaaf te maken krijgen dalen namelijk met 14%. Dit zal voor een aantal begrotingen tot draconische maatregelen moeten leiden.

Keuze te hanteren omslag

Wat dan nu resteert is nog uw keuze tussen basisomslag of aangepaste omslag. In het begin van dit rapport hebben wij al aangegeven dat het beleid van de afgelopen (crisis)jaren niet anders dan eindig kan zijn. Ook hebben we laten zien dat de offervaardigheid in onze kerken nog wel ruimte voor verbetering over laat. Vlak hierboven bleek ten slotte dat een keuze voor de aangepaste omslag vele deputaatschappen zou confronteren met, om het eigen vermogen te handhaven, flinke reducties ten opzichte van de nu ingediende begroting. Uw commissie pleit er om deze redenen voor te kiezen voor de basisomslag.

Beschouwing tariefdifferentiatie

DFZ heeft naar aanleiding van de opdracht van de vorige synode voorgesteld dat de inning van de omslag zo zal worden ingericht dat voor belijdende leden een 'tarief' geldt dat twee maal zo hoog is als voor doopleden. We zullen u de formules besparen, maar het resultaat is dat dan de volgende tarieven zullen gelden voor basisomslag of aangepaste omslag:

	Omslagbedrag	Doopleden	Belijdende leden
Basisomslag	€ 69,80	€ 43,17	€ 86,35
Aangepaste omslag	€ 66,53	€ 41,15	€ 82,30

De motivatie om te kiezen voor een factor 2 werd ingegeven door te kiezen voor een gematigde tabel met verschuivingen per gemeente (deputatenrapport; commissierapport 7). Die zijn toch best nog stevig te noemen. We hebben die berekening ook uitgevoerd voor factor 1,5 – resultaten zie hieronder (voor resp. factoren 1,5 en 2,0)

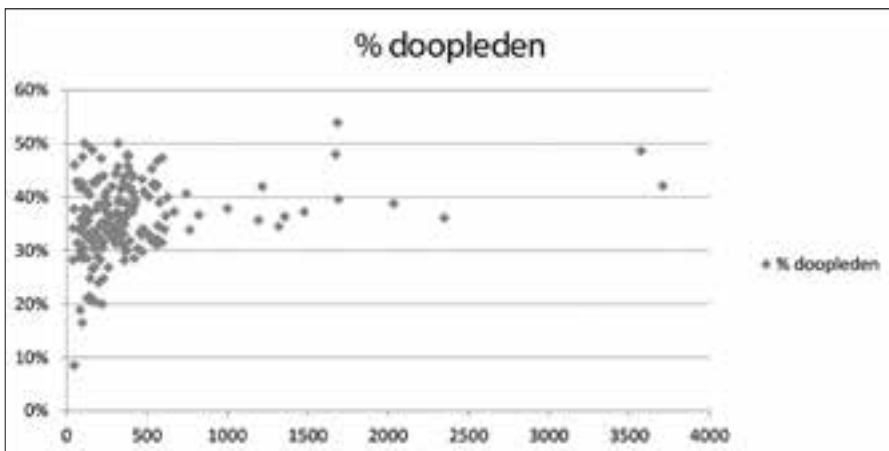
Overigens: de onderlinge verhoudingen en aantallen 'beter af' en 'slechter af' blijven precies hetzelfde als wordt gekeken naar een hogere totaalomslag als die welke is genoemd in de tabel:

Op te brengen omslag:	€ 64,45
Tarief belijdend/doop:	2,0
wijziging afdracht	#geraakt
-20% of erger	0
-20% tot -10%	8
-10% tot -5%	20
-5% tot -1%	71
-1% tot +1%	31
1% tot 5%	38
5% tot 10%	14
10% tot 20%	0
20% of beter	0
Totaal	182
Slechter af:	99
Gelijk:	31
Beter af:	52

De vraag komt op welk probleem we nu eigenlijk oplossen en welke solidariteit we daarvoor vragen aan andere gemeenten (en aan welke). We noemen drie argumenten; daarvan zijn de eerste twee van toepassing op een andere verdeling 'an sich', het derde argument betreft er ook omslagverhogingen in en kijkt naar het totale effect van gecombineerde besluitvorming.

Argument 1: Wie helpt wie?

De vraag wordt interessant: welke gemeenten zijn slechter af, welke beter? Rekentechnisch is het correcte antwoord: dat ligt aan het percentage doopleden! Maar hoe is dat verdeeld? In onderstaande figuur is weergegeven hoe de relatie is tussen de grootte van een gemeente en het percentage doopleden. Duidelijk is te zien dat gemeenten met lage percentages doopleden, die dus relatief meer omslag gaan betalen, vooral kleine gemeenten zijn. Met andere woorden: tarieven waarbij per dooplid minder betaald hoeft te worden dan per belijdend lid, betekenen in de praktijk dat we kleine gemeenten vragen om financieel solidair te zijn met grote gemeenten. Dat lijkt ons niet de bedoeling. Het zou dan bovendien ongewenste effecten kunnen hebben op de groei van het aantal gemeenten dat afhankelijk is van ondersteuning door OBena.

Argument 2: Voorbeeldberekening

Is het lage tarief voor de groep doopleden eigenlijk altijd wel zo eerlijk, is het een goede afspiegeling van de draagkracht? Daarover is wel discussie mogelijk. Binnen die groep doopleden bevindt zich een grote groep van 18 jaar of ouder die tot de volwassenen gerekend worden en feitelijk een economisch zelfstandige eenheid vormen. Zij behoren tot de groep werkenden met eigen inkomen of tot de groep studerende die recht hebben op de bijbehorende financiële ondersteuning. Uitzonderingen daargelaten. Vaak voeren ze een eigen huishouding. Ons probleem hierbij is dat we geen cijfers hebben van de omvang en situatie van deze subgroep.

Maar laten we eens een voorbeeld uitwerken. Van 5 grote gemeenten (1500-2000 leden) en van vijf kleine gemeenten zijn de gemiddelde bijdragen aan de eigen gemeente berekend per kostwinner (een belijdend of een dooplid met een zelfstandig inkomen). Dat is een onzeker getal, maar aan de hand van een gemeente die we kennen komen we op 0,7 kostwinner per belijdend lid.

De uitkomst daarvan is:

- grote gemeenten: bijdragen per kostwinner ca. € 850. % doopleden = 42;
- kleine gemeenten: bijdrage per kostwinner € 1200. % doopleden = 36.

Bij een aanpassing van de tariefdifferentiatie komt het er hoe dan ook op neer dat gemeenten met relatief veel doopleden daarvan profiteren. Dat zijn gemiddeld genomen de grote gemeenten, zagen we al. Maar daar ligt de bijdrage per kostwinner al aanzienlijk lager dan bij de kleine gemeenten met weinig doopleden. Bij alle onzekerheden rond de gemaakte berekening, lijkt het duidelijk dat het resultaat van een andere tariefdifferentiatie geen eerlijker verdeling zal zijn van de lasten binnen het kerkverband.

Argument 3: verhoging in de praktijk van de penningmeester

Als we de huidige situatie (€ 64,45 huidige omslag; doop- en belijdende leden betalen evenveel) vergelijken met het invoeren van tariefdifferentiatie toegepast op de verhoogde omslagen, en bekijken we dus de combinatie van omslagverhoging én tariefdifferentiatie, dan ontstaan in januari 2017 de volgende verschuivingen in opdracht voor onze penningmeesters van de plaatselijke kerken. Toegepast is een factor 1,5; voor factor 2,0 zijn de afwijkingen nog groter.

Op te brengen omslag:	€ 64,45
Tarief belijdend/doop:	1,5
wijziging afdracht	#geraakt
-20% of erger	0
-20% tot -10%	1
-10% tot -5%	10
-5% tot -1%	78
-1% tot +1%	47
1% tot 5%	45
5% tot 10%	1
10% tot 20%	0
20% of beter	0
Totaal	182
Slechter af:	89
Gelijk:	47
Beter af:	46

Op te brengen omslag:	€ 66,53
Tarief belijdend/doop:	1,5
wijziging afdracht	#geraakt
-20% of erger	0
-20% tot -10%	7
-10% tot -5%	57
-5% tot -1%	98
-1% tot +1%	16
1% tot 5%	4
5% tot 10%	0
10% tot 20%	0
20% of beter	0
Totaal	182
Slechter af:	162
Gelijk:	16
Beter af:	4

Deze verschuivingen zijn onzes inziens onacceptabel. Bij basisomslag betekent het dat de pijn wel anders verdeeld wordt, maar geen enkele gemeente voordeel zal ondervinden ten opzichte van nu. Bij aangepaste omslag betekent het dat we 162 gemeenten gaan vragen extra omslag te betalen om er 4 te helpen. Bovendien betalen de geholpen gemeenten slechts minder dan 5% minder omslag, dat zet nauwelijks zoden aan de dijk.

Conclusie tariefdifferentiatie

Onze conclusie is dat het invoeren van gedifferentieerde tarieven meer weerstand en problemen introduceert dan oplost en daarom beter achterwege gelaten kan worden. Er zal vanuit onze commissie dan ook geen voorstel tot besluit volgen hierover, zodat dit bij het oude blijft (gelijk tarief voor doop- en belijdende leden).

Voor de goede orde: dat betekent dan voor elke plaatselijke gemeente een verhoging van de afdracht met hetzelfde verhogingspercentage als voor de omslag geldt (basisomslag: 8,3%, aangepaste omslag:

3,2%, beide vallend binnen de 10% die DFZ in het oorspronkelijke voorstel nog ruim acceptabel vond voor solidariteit opbrengende kerken).

Dit sluit overigens aan bij wat we eerder naar voren brachten over offervaardigheid. Naar onze mening is dat het werkelijke probleem in gemeenten waar de omslag een aanzienlijk deel van de totale begroting uitmaakt, en niet zozeer de hoogte van die omslag.

Besluitvoorstel

Al met al stellen we u voor dat de synode zal besluiten:

1. opdracht te geven aan een in te stellen tijdelijke commissie om kerkenraden te voorzien van materiaal, ideeën en dergelijke, waarmee kerkleden toegerust en gestimuleerd kunnen worden tot grotere offervaardigheid en dit, of een eerste aanzet daartoe, op korte termijn ter beschikking te stellen, zodat wellicht al in 2017 de eerste bijdrageverhogingen verwacht mogen worden. Waar mogelijk dit uit te voeren in samenwerking met de taakgroep of commissie die wellicht voortkomt uit de behandeling van de instructie van de PS van het Zuiden m.b.t. problematiek kleine kerken;
2. opdracht te geven aan deputaten diaconaat in de begroting voor legaten en giften uit te gaan van een bedrag van € 40.000 per jaar;
3. akkoord te gaan met een per eind 2019 lager dan bedoeld eigen vermogen voor de kassen buitenlandse zending (-29% of beter) en kerkjeugd en onderwijs (-25% of beter);
4. voor de andere kassen akkoord te gaan met een omvang van het eigen vermogen per eind 2019 dat zich bevindt in een bandbreedte van plus of min 20% van het bedoelde eigen vermogen;
5. de omslagen vast te stellen volgens de kolom 'basisomslag' in bijlage 2 van rapport 11 van commissie 6, tot een totaal van € 69,80;
6. alle kashoudende deputaatschappen:
 - a. te informeren over de voor hen vastgestelde minimumbijdragen per lid/dooplid per jaar;
 - b. te machtigen tot het doen van geraamde uitgaven binnen de (al dan niet) gecorrigeerde begrotingen (zie rapport 1 van commissie 6).

Ten slotte

Ons voorstel om nu te komen tot een flinke verhoging van de omslag is natuurlijk geen vrijbrief voor deputaatschappen om voor een volgende synode nu maar flink verhoogde begrotingen in te dienen. De verhoging is in onze ogen deze keer naast het invullen van gegeven synodeopdrachten vooral het gevolg van een eenmalige inhaalslag op het door de economische crisis noodzakelijkerwijs strenge beleid van vorige synoden waarbij de inflatie werd gehanteerd als het absolute plafond voor verhogingen. Wij kunnen ons goed voorstellen dat die norm ook in de toekomst weer zal gelden, overigens zonder dat aan onze opvolgers als uitgangspunt te willen meegeven.

A.J. de Vuyst, rapporteur

Bijlage 1 Geefgedrag

Deze bijlage bevat een eerste poging tot cijfermatige analyse van het geefgedrag in onze kerken. We zijn ons er van bewust dat geven aan de kerk gestoeld moet zijn op een sterke geestelijke component daarin. Die blijft hier buiten beschouwing. Als deze synode zou komen tot een besluit om actief kerkenraden te gaan helpen het geefgedrag positief te beïnvloeden, zal die geestelijke component ruim aandacht moeten krijgen! De eerlijke vraag wat (het voortbestaan van) je eigen gemeente je waard is, mag gesteld worden.

In het aangehaalde artikel uit het ND wordt vanuit Deut. 14 als Bijbelse richtlijn voorgesteld dat je van je netto-inkomen 10% zult geven aan (christelijke) goede doelen, waarvan tweederde aan de eigen kerk. Wat betekent dat nu concreet voor onze gezinnen? We noemen de volgende voorbeelden:

- Een kostwinner op *modaal niveau* met 2 kinderen verdient volgens het NIBUD (2015) netto € 2.372 per maand. Toepassing van de bijbelse richtlijn levert dan als bijdrage € 237*12 = € 2.844 per jaar, waarvan 2/3 naar eigen kerk = € 1.896 voor 4 leden (namelijk die kostwinner, de partner en 2 kinderen). Dat is *per (doop)lid* € 474 per jaar en een omslag van € 64 is daarvan 14%.
- Een kostwinner op *bijstandsniveau* met 2 kinderen verdient volgens het NIBUD (2015) netto € 1.861 per maand. Toepassing van de bijbelse richtlijn levert dan als bijdrage € 186*12 = € 2.232 per jaar, waarvan 2/3 naar eigen kerk = € 1.488 voor 4 leden (namelijk die kostwinner, de partner en 2 kinderen). Dat is *per (doop)lid* € 372 per jaar en een omslag van € 64 is daarvan 17%.

Ter vergelijking: de norm van deputaten OBenA voor het kunnen ontvangen van ondersteuning is 275 per (doop)lid. Dit is zoveel lager dan berekend bijstands- en modaal niveau en tevens zoveel lager dan nu al als regel wordt bijgedragen, dat we (zonder formele opdracht) willen adviseren dat deze norm tegen het licht wordt gehouden van de overwegingen in deze bijlage.

Wel past bij deze voorbeelden een grote waarschuwing: door de overgang van het NIBUD gezinsmodel (1 kostwinner met partner en twee kinderen) naar een bijdrage per (doop)lid kan makkelijk een vertekend beeld ontstaan. Een kerkelijke gemeente in een hippe wijk in de grote stad mag ook voor modaal en bijstandsniveau een veel hogere bijdrage verwachten dan een gemeente in een traditie met grote gezinnen.

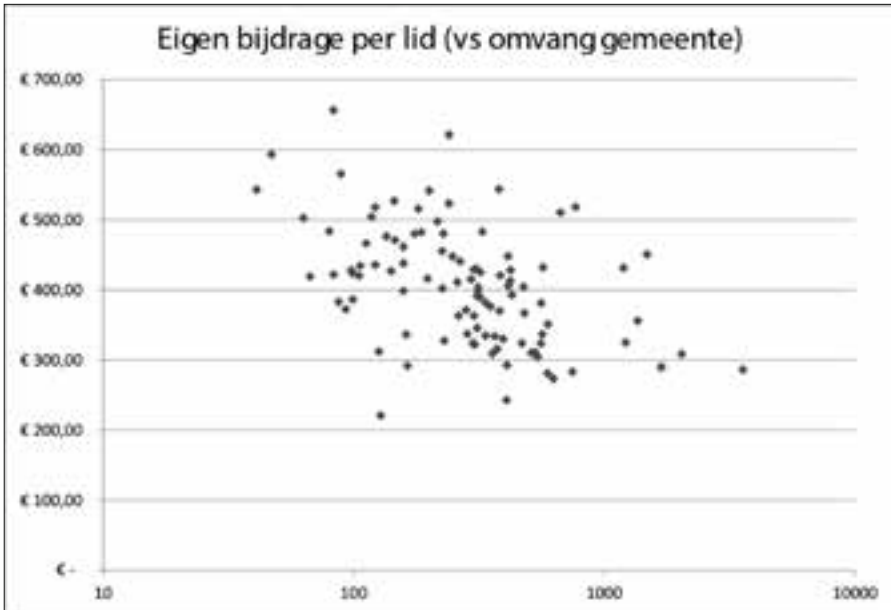
Uit de verzamelde ANBI-gegevens is voorzichtig iets af te leiden over het huidige geefgedrag. 'Voorzichtig', want het verzamelen van gegevens vanuit de ANBI-lijst op de website van het Dienstbureau geeft best wat complicaties:

- veel kerken hebben de cijfers nog niet geüpdatet; daar zijn dan de gegevens gebruikt uit de rekening van 2014 ipv uit 2015. In een enkel geval werd zelfs alleen de begroting aangetroffen;
- een vijftal gemeenten staan niet op de ANBI-lijst. Deels verklaarbaar (want in België) en deels doorgegeven aan Dienstbureau. Er is ook een gemeente die er wel op staat maar met vermelding dat er geen gegevens zijn;
- door hantering van veel verschillende (eigen) formaten is niet altijd precies duidelijk wat nu valt onder opbrengsten door de leden of door derden;

- de grootste ruis zit in gemeenten die samenwerken of samengaan met een plaatselijke gemeente uit ander kerkverband (+ of # in jaarboekje). Het is niet te zien of de opgegeven financiën gelden voor alleen de CGK-leden (bijvoorbeeld omdat kerken nog zelfstandig zijn, wel samenspreken) of ook voor NGK/GKv-leden – waarvan het aantal dan vervolgens onbekend is. Om deze reden zijn deze kerken niet meegenomen in de berekening.

Met bovenstaande handicaps in ogenschouw doen er 104 gemeenten mee in de berekening. Die hebben samen 41.571 leden die samen opbrengen € 15.362.118. Dat komt neer op per (doop)lid: € 369,54 per jaar – dat is net onder de berekening van de bijbelse richtlijn voor een bijstandssituatie. En omdat we zeker weten dat het merendeel van onze kerkleden boven dat bijstandsniveau leeft, durven we wel te concluderen dat aan deze bijbelse richtlijn erg vaak niet wordt voldaan.

Een andere uitkomst is dat de gemiddelde bijdrage per (doop)lid, gemiddeld over de in de berekening meegenomen gemeenten, € 405 groot is. Dat dit hoger is dan de overall gemiddelde bijdrage per (doop)lid komt omdat een aantal (zeer) grote kerken per kerk een lager dan gemiddelde bijdrage kent. De verdeling van de gemiddelde bijdrage per gemeente, afgezet tegen de omvang van de gemeente, is hieronder weergegeven.

Bijlage 2 Omslagbedragen

Kas	Huidige omslag	Gevraagd	advies DFZ	Basisomslag	Aangepaste omslag
1. Theologische Universiteit	€ 7,45 €	€ 7,95 €	€ 7,45 €	€ 7,95 €	€ 6,87 €
2. Studie- en stimuleringsfonds	€ 1,00 €	€ 1,70 €	€ 1,70 €	€ 1,70 €	€ 1,47 €
3. Geestelijke verzorging varenden	€ 1,15 €	€ 1,60 €	€ 1,35 €	€ 1,35 €	€ 1,17 €
4. Kerkjeugd en onderwijs	€ 3,50 €	€ 4,00 €	€ 3,50 €	€ 4,00 €	€ 4,00 €
5. Pastoraat in de gezondheidszorg	€ 1,35 €	€ 1,45 €	€ 1,45 €	€ 1,45 €	€ 1,25 €
6. Onderlinge bijstand en advies	€ 4,00 €	€ 2,75 €	€ 2,00 €	€ 2,75 €	€ 2,38 €
7. Evangelisatie	€ 4,00 €	€ 4,00 €	€ 4,00 €	€ 4,00 €	€ 3,46 €
8. Kerk en Israël	€ 1,00 €	€ 1,40 €	€ 1,00 €	€ 1,40 €	€ 1,21 €
9. Buitenlandse zending	€ 8,00 €	€ 11,20 €	€ 8,00 €	€ 11,20 €	€ 11,20 €
10. Diaconaat	€ 3,00 €	€ 3,75 €	€ 3,00 €	€ 3,55 €	€ 3,07 €
Totaal kerkelijke kassen	€ 34,45 €	€ 39,80 €	€ 33,45 €	€ 39,35 €	€ 36,08 €
Emeritiekas	€ 30,00 €	€ 30,00 €	€ 30,00 €	€ 30,45 €	€ 30,45 €
Totaal	€ 64,45 €	€ 69,80 €	€ 63,45 €	€ 69,80 €	€ 66,53 €
Basisomslag: cursief = nog geen GS-besluiten verwerkt					

Op het moment van indienen van dit rapport moeten nog een heel aantal besluiten door de synode worden genomen. Die zijn in de kolom 'Basisomslag' uiteraard nog niet verwerkt. Dit betreft in principe de cursief weergegeven basisomslagen, die om die reden (nog) gelijk zijn aan de gevraagde omslagen.

BIJLAGE 107
Artikel 229, 235

Rapport 11a van commissie 6 inzake deputaten financiële zaken - omslagen

In de periode tussen de tweede en derde vergaderweek van de synode is er overleg geweest tussen uw commissie en deputaten financiële zaken over verschillende onderwerpen. Eén daarvan betrof ons voorstel om geen tariefdifferentiatie te gaan toepassen, waarbij een andere omslag zou gelden voor doop- of belijdende leden. In dat gesprek kwam aan de orde dat DFZ in de afgelopen periode in contact is geweest met enkele gemeenten waar een stevig maar tijdelijk liquiditeitsprobleem aan de orde is. We bespraken daarbij:

- dat een algemene maatregel als tariefdifferentiatie eigenlijk ook niet geschikt is voor het oplossen van dergelijke specifieke problemen;
- dat de huidige instructies en mogelijkheden voor deputaatschappen geen ruimte bieden om hieraan tegemoet te komen.

Daar ontstond het idee om hiervoor alsnog op korte termijn iets te gaan voorstellen, waarbij we met name een rol zagen voor deputaten LKB c.q. het Dienstenbureau.

Dit idee is in overleg met deputaten LKB en met DFZ nader bekeken, waarvoor nog wel wat extra tijd nodig was, zodat dit rapport u erg laat bereikt. Waarvoor onze excuses! Uit het overleg komt nu als voorstel om aanvullend op rapport 11 als volgt te besluiten:

7. De volgende regeling te treffen om tegemoet te kunnen komen aan situaties waarin een lokale kerk te maken heeft met ernstige tijdelijke liquiditeitsproblemen:
 - a. de directeur van het Dienstenbureau heeft de bevoegdheid om, na overleg met voorzitters van LKB en DFZ, een kerkelijke gemeente gedeeltelijk uitstel van betaling voor de omslag voor kerkelijke kassen te verlenen;
 - b. LKB bewaakt daarbij dat de liquiditeit van LKB zelf niet in gevaar komt;
 - c. DFZ beoordeelt of het liquiditeitsprobleem inderdaad van tijdelijke aard is en welke periode daarmee gemoeid zal zijn; bij structurele problemen (gevaar voor continuïteit) is overleg met deputaten OBenA de te kiezen weg;
 - d. uitstel betreft een vooraf af te spreken aantal jaren;
 - e. de omvang van het uitgestelde bedrag is als regel minimaal € 5.000 en maximaal 25% van de vastgestelde omslag;
 - f. over het uitgestelde bedrag is een rente verschuldigd die gelijk is aan het rentepercentage dat wordt ontvangen voor geld dat op de centrale rekening van het Dienstenbureau staat.

A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 108
Artikel 233

Rapport 7 van commissie 4 inzake rapport deputaten eenheid gereformeerde belijders - Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk in Nederland (PKN)

1. Kanselruil en binding aan de gereformeerde belijdenis

Deputaten spreken van bemoedigende uitkomsten van de enquête die kort voor de generale synode van 2013 werd gehouden. Tegelijkertijd blijkt dat er nog maar spaarzaam gebruikt gemaakt wordt van de mogelijkheid tot kanselruil. In de praktijk is het nog niet altijd even duidelijk welke weg daarin bewandeld moet worden. Deputaten geven daarin advies maar zouden graag ook in kaart brengen hoe kerkenraden zich er van vergewissen of een predikant zich verbonden heeft aan het gereformeerde belijden. Uw commissie acht een onderzoek hiernaar zinvol zodat deputaten aan de hand van dit onderzoek ook passende adviezen kunnen geven.

2. Gezamenlijk spreken in o.a. ethische zaken

Deputaten melden dat met de Gereformeerde Bond gesproken is over de wens en de noodzaak tot gezamenlijk spreken van de gereformeerde belijders inzake ethische kwesties en het weerspreken van wat tegen het belijden van de kerk in gaat.

Uw vergadering besloot eerder om deputaten op te dragen in bredere verbanden te zoeken naar samenwerking en eenheid (bijvoorbeeld het conventmodel). Uw commissie acht het nuttig wanneer deze onderwerpen in dergelijke verbanden aan de orde gesteld zouden worden. Dit past volgens uw commissie binnen het voorgestelde besluit 2.

Dat deze onderwerpen ook prioriteit mogen krijgen in de ontmoetingen is gegeven met de huidige tijd van verregaande ontkerkelijking. Een helder geluid naar Schrift en belijdenis is ook van belang voor het bereiken en betrekken van de jongeren.

3. Hernieuwde opdrachten

Door het vele en diverse werk dat in de afgelopen synodeperiode op deputaten afgekomen is, zijn zij niet in staat geweest de opdracht uit te voeren om met de Gereformeerde Bond te spreken over de mogelijkheid van het vormen van een samenwerkingsgemeente met een gemeente van gereformeerd belijden in de PKN. Evenmin zijn deputaten er aan toe gekomen om te onderzoeken of situaties van missionair belang in het algemeen ook een reden kunnen zijn om bijlage 8 K.O. van toepassing te verklaren op een plaatselijke NGK. Deputaten vragen de laatste opdracht opnieuw te mogen krijgen. Het opnieuw krijgen van de eerste opdracht laten deputaten afhangen van wat de generale synode besluit inzake het vijf kerken overleg.

Uw commissie stelt voor om de volledige opdracht opnieuw te geven omdat zij inzake het Vijfkerkenoverleg anders voorstelt dan deputaten.

4. Voorstellen tot besluit

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten:

1. deputaten op te dragen het overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voort te zetten;
2. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond te blijven bespreken hoe wij elkaar tot steun kunnen zijn in het bewaren en doorgeven van het gereformeerde erfgoed;
3. deputaten te laten onderzoeken hoe plaatselijke kerkenraden (CGK) vergewissen of een predikant uit de PKN, die men wil uitnodigen, zich in de uitoefening van zijn ambt heeft verbonden aan de gereformeerde belijdenissen;
4. deputaten op te dragen de volgende generale synode verslag te doen van hun handelingen.

Verder stelt uw commissie voor, naar aanleiding van het ontstaan van de samenwerkings-gemeente te Amersfoort-Vathorst, om de opdracht uit 2013 opnieuw te geven:

1. deputaten op te dragen te onderzoeken:
 - a. of situaties van missionair belang ook in het algemeen reden zouden kunnen zijn bijlage 8 K.O. van toepassing te verklaren op de relatie met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk; en zo ja
 - b. in samenspraak met deputaten evangelisatie te bepalen welke toetsingscriteria gelden voor het bepalen van een situatie van missionair belang;
2. deputaten op te dragen samen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond en met deputaten kerkorde en kerkrecht te onderzoeken of en onder welke voorwaarden het mogelijk is een samenwerkingsgemeente te vormen met een gemeente van gereformeerd belijden binnen de Protestantse Kerk in Nederland.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 109

Artikel 240

Rapport 8c van commissie 7 inzake het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht

Over de tucht (aanvullend)

Inleiding

Over het onderdeel van de tucht uit het rapport van deputaten en het daarmee corresponderende rapport 8a van uw commissie is de bespreking in de tweede synodeweek op gang gekomen. In deze bespreking was te merken dat de rapporteur van de commissie en de woordvoerder van deputaten dichtbij elkaar probeerden te blijven. Toch werd er ook terecht een zekere spanning gevoeld door de afgevaardigden ter synode. Enkele afgevaardigden meenden zelfs twee verschillende lijnen te ontdekken van omgaan met de tucht: de strenge lijn van uw commissie en de meer soepele lijn van deputaten. Daarbij zou de strenge lijn uitgaan van de binding aan de landelijke besluiten en de deputaten zouden uitgaan van de vrijheid van de plaatselijke gemeente. Deze vermeende tegenstelling en enkele passages in het deputatenrapport waarover uw commissie zijn verontrusting had uitgesproken, vormden de aanleiding om als commissie opnieuw met deputaten in gesprek te gaan.

Verlegenheid en verbondenheid

Over het punt van de tucht was er al verlegenheid gesignaleerd in het studierapport t.a.v. homoseksualiteit in 2013. Uit de bespreking daarvan vloeide de opdracht voort voor deputaten om een studie te doen naar het functioneren van de tucht in onze kerken. Naar de inschatting van uw commissie zijn we door het rapport van deputaten niet echt verder gekomen m.b.t. de gesignaleerde verlegenheid. De benadering van deputaten lijkt te zijn: een plaatselijke gemeente ziet het anders dan de landelijke uitspraak en gaat er dan ook anders mee om. De verlegenheid lijkt daarmee, althans op het onderhavige punt, geen werkelijke verlegenheid te hoeven zijn.

In antwoord hierop geven deputaten aan dat zij geen aparte paragraaf over het besluit t.a.v. homoseksualiteit in hun rapport hebben opgenomen omdat de generale synode daar geen expliciete opdracht voor had gegeven. De studieopdracht aan deputaten was breed geformuleerd zonder een aparte toetsing op homoseksualiteit. Daarbij komt, dat deputaten geen kennis hebben gehad (en ook niet konden hebben) van de inhoud van de revisieverzoeken.

Deputaten verzekeren uw commissie dat zij (uiteraard) niet independentistisch zijn of congregationalistisch. Zij willen voluit presbyteriaal en synodaal denken. Deputaten willen net als uw commissie - aan beide elementen recht doen. Gezamenlijk onderstrepen deputaten en uw commissie dat de uitvoering van de tucht bij de kerkenraad ligt, maar dat de kerkenraad zich ook dient te conformeren aan de besluiten van de bredere vergaderingen in het kerkverband (behoudens recht van appel). Alle kerkenraadsleden hebben zich immers met hun handtekening gecommitteerd aan de inhoud van het verbindingsformulier waarmee zij beloven 'in alles te handelen naar de geldende kerkorde en de verdere bepalingen en besluiten van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland' (Kerkorde 2011, pag. 173/174). Het initiatief tot en de vormgeving van het vermaan in concrete pastorale situaties berusten bij een plaatselijke kerkenraad, maar deze is daarbij wel gehouden loyaal te zijn aan wat de generale synode in het algemeen ten aanzien van dergelijke situaties heeft uitgesproken - en de classis ziet erop toe, dat hieraan uitvoering gegeven wordt.

Desgevraagd geven deputaten aan dat wanneer de generale synode de ingediende revisieverzoeken afwijst en blijft bij het besluit van 2013, dit ook voor deputaten inhoudt dat dit besluit door elke gemeente en elke kerkenraad in het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken voor vast en bondig moet worden gehouden. Het impliceert dat het hebben van een homoseksuele relatie voor alle gemeenten dan een zonde is waarop pastorale, kerkelijke vermaning van toepassing is. De uitvoering van deze vermaning blijft berusten bij de plaatselijke gemeente.

Evaluatie

Met dankbaarheid constateert uw commissie dat er ten aanzien van de kerkelijke uitspraak over homoseksualiteit geen sprake is van twee verschillende lijnen van denken over de tucht waarbij deputaten en uw commissie tegenover elkaar zouden staan. De verontrusting die uw commissie in rapport 8a over de algemene lijn in deze paragraaf van het deputatenrapport heeft uitgesproken, is in de ontmoeting met deputaten voor een deel weggenomen. Naar de mening van uw commissie blijft het te betreuren dat deputaten de verlegenheid m.b.t. de tucht die de directe aanleiding vormde tot de opdracht aan deputaten om een studie te doen naar het functioneren van de tucht, niet in hun rapport aan de orde hebben gesteld om zich daarmee te confronteren, hun visie daaraan te toetsen, en hun adviezen aan de kerken daarmee te verrijken.

Uw commissie stelt (gewijzigd ten opzichte van rapport 8a) voor:

- 3.5 de paragraaf uit het deputatenrapport over het functioneren van de tucht te aanvaarden, waarbij de synode uitspreekt dat wanneer de generale synode een zaak als zondig aanmerkt, plaatselijke kerkenraden gehouden zijn in een dergelijke zaak vermaan toe te passen, waarbij de uitvoering en de pastorale vormgeving geheel en al de verantwoordelijkheid blijft van de kerkenraad. Deputaten de volgende opdrachten te geven met betrekking tot de kerkelijke tucht:
- 3.5.1. zich te bezinnen op mogelijkheden om de praktijk van pastorale vermaning en kerkelijke tucht in het gemeentelijke leven te optimaliseren en daarbij aandacht te geven aan de relatie van zelftucht, onderlinge tucht en kerkelijke tucht; daarover te rapporteren op de synode van 2019 en zo mogelijk voorstellen ter zake te doen;
 - 3.5.2 onderzoek te doen naar en zo nodig een voorstel te doen tot herformulering van art. 77 K.O. lid 5;
 - 3.5.3 het opstellen van een handreiking over de tucht in samenhang met de huidige bijlage 44, die hiertoe gewijzigd of aangevuld kan worden;
 - 3.5.4 jurisprudentie te verzamelen, te bewaren en op aanvraag beschikbaar te stellen;

J.W. van Pelt, rapporteur

BIJLAGE 110

Artikel 244

Rapport 8b van commissie 7 inzake het aanvullende rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht

Inleiding

Deputaten kerkorde en kerkrecht rapporteren in een aanvullend rapport over twee zaken: de mogelijke vorming van een interkerkelijke commissie geschiloplossing (zie 2.2. van het aanvullende rapport) en over een aanvulling met betrekking tot de integrale regeling appelprocedure (zie 2.3 van het aanvullende rapport).

Uw commissie neemt de toevoeging aan de integrale regeling appelprocedure over.

Interkerkelijke commissie geschiloplossing

Een belangrijke drijfveer om te komen tot een interkerkelijke commissie geschiloplossing is het feit dat de Christelijke Gereformeerde Kerken relatief klein zijn. Voor de andere deelnemers aan het 'Amersfoort-beraad' geldt hetzelfde. Deze kleinschaligheid zorgt ervoor dat vooral predikanten elkaar behoorlijk goed kennen en dat kan de gewenste objectiviteit en onpartijdigheid bij het oplossen van een geschil waarbij een predikant betrokken is, onder druk zetten (zie ook rapport 14 van commissie 7 over de vertrouwenscommissie predikanten). Interkerkelijke samenwerking kan dit probleem wegnemen.

Op de vraag of het niet beter was van meet af aan meer kerkgenootschappen (zoals bijvoorbeeld de HHK) te betrekken bij het opzetten van een ICG, antwoorden deputaten dat zij vooreerst begonnen zijn met de kerkgenootschappen waar al verschillende vormen van kerkelijke samenwerking mee bestaat. In een later stadium kan dan nog uitbreiding plaatsvinden. Daarnaast is het organisatorisch eenvoudiger om met een beperkt aantal deelnemers te beginnen.

In gesprek met deputaten heeft uw commissie geïnformeerd naar de kerkelijke positie van een geschilcommissie en de mogelijke maatregelen die zo'n commissie zou kunnen nemen. Het is uw commissie duidelijk geworden dat een interkerkelijke commissie geschiloplossing niet als een bovenkerkelijk orgaan moet worden gezien, maar als een vorm van samenwerking die te vergelijken is met het meldpunt seksueel misbruik in kerkelijke relaties. Net als genoemd meldpunt zal een ICG geen kerkelijke rechtsgang kunnen faciliteren zoals via een appelprocedure bij kerkelijke vergaderingen. Een ICG is een commissie die via bemiddeling en advies wil komen tot oplossing van een geschil. De basis hiervoor is gelegd in het rapport van deputaten aan de generale synode van 2010 toen er geschilcommissies in elke particuliere synode werden ingesteld (zie met name Acta GS 2010, pag. 529).

Wanneer een geschil zich in de fase bevindt dat een behandelcommissie wordt ingesteld, stelt het reglement voor dat de behandelcommissie bij voorkeur samengesteld wordt uit leden van het kerkgenootschap waarvan de betreffende gemeente deel uitmaakt, alsmede tenminste een persoon die lid is van een ander deelnemend kerkgenootschap (bijlage 5 § 5.1). Dit voorstel lijkt uw commissie in strijd met de geconstateerde moeite die de onderlinge bekendheid met elkaar in eigen kerkverband op kan roepen. Deputaten zijn het daarmee eens en daarom wordt een andere formulering voorgesteld.

Uw commissie ziet het voordeel van een grotere afstand van de leden van de behandelcommissie, maar heeft zich anderzijds afgevraagd, of de oplossing van geschillen tussen zusters en broeders niet juist om nabijheid vraagt (1 Kor. 6:5). Uw commissie heeft zich laten overtuigen door deputaten. Juist de onmogelijkheid om in klein verband tot een oplossing te komen, deed de synode eerder besluiten tot geschiloplossing op wat grotere afstand. Bovendien is ook de ICG samengesteld uit zusters en broeders.

Vanwege de vrijwillige deelname van betrokken partijen en het ontbreken van kerkelijk gezag kan een ICG geen dwingende maatregelen opleggen, maar alleen bemiddelen en advies geven. Niettemin wordt deze vorm van geschiloplossing in de samenleving reeds met succes toegepast naast de traditionele rechtsspraak. De mogelijkheid van een kerkelijke procedure via kerkelijke vergaderingen blijft onverkort bestaan naast het inroepen van de hulp van de ICG.

Op de vraag van uw commissie of alle geschillen voorgelegd kunnen worden aan de ICG, antwoorden deputaten dat zaken die ex art. 79-80 K.O. hiervan uitgezonderd zijn.

Zoals uit het voorgestelde reglement blijkt, doen partijen vrijwillig een beroep op de diensten van een ICG. Er is wel overwogen om partijen vooraf een verklaring te laten tekenen waarbij zij de uitkomst van het werk van de ICG als bindend zullen accepteren. Toch is daarvan afgezien omdat het een ongewenste drempel kan opwerpen en ook omdat in het reglement van de geschilcommissies van de particuliere synoden een dergelijk element ontbreekt. Wel mag verwacht worden dat bij een geschil betrokkenen een advies van de ICG uitermate serieus nemen.

Wanneer uw vergadering akkoord gaat met het instellen van een ICG, zal deze commissie het werk van de vertrouwenscommissie predikanten en de geschillencommissies van de verschillende particuliere synoden op den duur overbodig maken. Deputaten geven aan dat zij eerst zouden willen kijken hoe de ICG in de praktijk werkt, alvorens tot opheffing van andere commissies over te gaan. Uw commissie is het daarmee eens.

Het lijkt uw commissie niet juist dat de ICG geheel zelfstandig zijn eigen reglement kan wijzigen, zoals in art. 11 van bijlage 5 wordt voorgesteld. Daarom wordt na overleg met deputaten een andere formulering voorgesteld.

Uw commissie stelt voor:

Aanvullend bij rapport 8a:

- 3.1 *met betrekking tot de integrale regeling appelprocedure:*
 - 3.1.15 toevoegen aan artikel 9 *appel tegen het appelbesluit:*
 - 9.5 Indien het appel tegen het appelbesluit gegrond wordt verklaard, doet de PS (of de GS, indien sprake is van een appel tegen een appelbesluit van de PS) wat de classis (respectievelijk de PS) had behoren te doen op het appel tegen het primaire besluit.
- 3.7 *met betrekking tot de interkerkelijke commissie geschiloplossing:*
 - 3.7.1 goedkeuring te hechten aan de opzet van het Amersfoortberaad (de zeven punten onder 2.2.1);
 - 3.7.2 goedkeuring te hechten aan het plan van aanpak van het Amersfoortberaad (fase 1 en 2 onder 2.2.2);
 - 3.7.3 goedkeuring te hechten aan het reglement van de interkerkelijke commissie geschiloplossing (ICG) (bijlage 5 onder 2.2.2);
 - 3.7.3.1 art. 5.1. van dit reglement in overleg met het 'Amersfoortberaad' als volgt aan te passen:
 - 5.1 De behandelcommissie bestaat, afhankelijk van het conflict, uit drie of meer personen en wordt desgewenst bijgestaan door de secretaris van de commissie. De behandelcommissie is bij voorkeur samengesteld uit leden van het kerkgenootschap waarvan de betreffende gemeente geen deel uitmaakt. Ook wordt gerekend met de verschillende disciplines van de leden.*
 - 3.7.3.2 art. 11 van dit reglement in overleg met het 'Amersfoortberaad' als volgt aan te passen:
 - 11. De commissie is te allen tijde bevoegd het reglement te wijzigen, met uitzondering van de artikelen 2, 3 en 9. Dergelijke wijzigingen hebben geen effect op zaken die lopen. Op dergelijke zaken zal uitsluitend het reglement van toepassing zijn zoals dat bij de aanvang van de zaken van kracht was.*
 - 3.7.4 deputaten opdracht te geven om aan de GS 2019 te rapporteren, in hoeverre in de komende inter-synodale een beroep gedaan is op de particulier-synodale geschillencommissies.

J.W. van Pelt, rapporteur

Aanvulling rapport 8b commissie 7

Na overleg heeft het Amersfoortberaad besloten de tekst van het reglement aan te passen:

Artikel 5.1 komt als volgt te luiden:

'De behandelcommissie bestaat, afhankelijk van het conflict, uit drie of meer personen en wordt desgewenst bijgestaan door de secretaris van de commissie. De behandelcommissie bestaat uit leden van de deelnemende kerkgenootschappen met dien verstande dat ten hoogste de helft van de leden afkomstig is uit het kerkgenootschap waarvan de betreffende gemeente deel uitmaakt. Ook wordt gerekend met de verschillende disciplines van de leden.'

Art. 11 komt als volgt te luiden:

'De commissie is te allen tijde bevoegd het reglement te wijzigen met uitzondering van de leden 2, 3 en 9. Dergelijke wijzigingen hebben geen effect op zaken die lopen. Op dergelijke zaken zal uitsluitend het reglement van toepassing zijn zoals dat bij de aanvang van de zaken van kracht was.'

BIJLAGE 111

Artikel 245

Rapport commissie werkwijze generale synode**Opdracht en samenstelling**

De generale synode 2013 van de Christelijke Gereformeerde Kerken stelde een commissie in met de opdracht tijdens de generale synode van 2016 de (algemene) gang van zaken te evalueren en daarover te rapporteren in de laatste vergaderweek van de synode om zo tot een besluit te komen ten aanzien van volgende synoden.

De commissie hoopt haar werkzaamheden tijdens de synode 2016 uit te voeren en voorstellen te doen, waarover de generale synode in de laatste synodeweek kan spreken. De commissie verzoekt de synode haar rapport voor die week te agenderen.

De synode benoemde in de commissie de volgende leden:

br. J. van den Berg, Wageningen;
br. L. Mak, Huizen;
br. J. Mauritz, Naarden;
ds. D. Quant, Huizen;
br. ir. A.J. de Vuyst, Nieuw-Vennep.

Wij wensen u Gods zegen toe op uw arbeid.

BIJLAGE 112

Artikel 246

Rapport partners zendingsgemeenten**1. Inleiding**

Op de generale synode van 2013 hebben de deputaatschappen *evangelisatie, zending, diaconaat en onderlinge bijstand en advies* gezamenlijk laten weten dat de bestaande kerkelijke regelingen voor ondersteuning van zendingsgemeenten in sommige opzichten tekortschieten.

Startende zendingsgemeenten hebben nog een klein aantal gemeenteleden, maar hebben wel een voorganger nodig. Na de gebruikelijke drie jaar startsubsidie van deputaten evangelisatie zijn de zendingsgemeenten in de regel nog niet in staat een eigen voorganger te onderhouden. Daarnaast speelt nog een ander factor een rol. In verhouding hebben zendingsgemeenten een behoorlijk groot aantal financieel minder draagkrachtige gemeenteleden. Voor de vier genoemde deputaatschappen was e.e.a. voldoende reden om de synode voor te stellen een commissie in het leven te roepen om de gesignaleerde problematiek aan te pakken.

De generale synode heeft na intensieve bespreking besloten een commissie partners in zending in te stellen (Acta GS 2013, pag. 193). De commissie kreeg een voorlopig reglement mee met de opdracht om dit te evalueren en waar nodig voorstellen tot wijziging te doen. Verder werd de commissie voorzien van financiële middelen om in te kunnen spelen op steunaanvragen van zendingsgemeenten.

In dit rapport wordt verslag gedaan van het werk van de commissie partners in zending. Omdat de naam van de commissie lijkt de suggereren dat deze verbonden is met buitenlandse zending, stelt de commissie voor voortaan gebruik te maken van de naam *partners zendingsgemeenten*, afgekort: PZG (deze naam zal verder in dit rapport worden gebruikt, zie ook verder onder *voorstellen*).

De hoofdstukken 2 en 3 geven inzicht in de samenstelling en de vergaderingen van PZG. Hoofdstuk 4 beschrijft hoe PZG gaandeweg tot een eigen visie is gekomen. Daarbij heeft het zoeken naar criteria voor steunverlening, het evalueren van de eigen werkzaamheden van PZG en het ontwikkelen van een kijk op de levensvatbaarheid van zendingsgemeenten een belangrijke rol gespeeld. Hoofdstuk 5 gaat over de steunaanvragen die PZG heeft gekregen uit de zendingsgemeenten. De overige opdrachten die de synode van 2013 had meegegeven, komen aan de orde in hoofdstuk 6. In hoofdstuk 7 volgen de voorstellen die de commissie aan de synode doet en onder 8 volgen de bijlagen.

2. Samenstelling

In de commissie zijn door de generale synode benoemd: E.C. Bin (voorzitter), J.W. van Pelt (secretaris) en L.H.M. Boone (penningmeester). Namens de deelnemende deputaatschappen werden naar de commissie afgevaardigd: A. Hilbers (*zending*), G. Drayer (*diaconaat*), H.J.Th. Velema (*evangelisatie*) en O. Zuidema (*onderlinge bijstand en advies*). In goed overleg heeft vanaf juli 2014 G. Noorlandt de plaats van O. Zuidema ingenomen.

3. Vergaderingen

De commissie PZG heeft vergaderd op 14 maart, 8 mei, 3 juli, 10 september en 13 november 2014; 22 januari, 24 februari, 16 april, 9 juli, 5 oktober, 16 november 2015 en 28 januari, 7 maart 2016. Daarnaast hebben de leden van PZG in kleiner verband op locatie vergaderd met zendingsgemeenten die een aanvraag hadden ingediend of om inlichtingen verzochten.

4. Visieontwikkeling en werkzaamheden**4.1 Zoeken naar een eigen visie**

De commissie PZG is in een eerste fase verkennend aan het werk gegaan. Er werden contacten gelegd met zendingsgemeenten die informeerden naar de mogelijkheden om steun te ontvangen. Vanuit deze contacten en vanuit de opdrachten van de generale synode 2013 begon zich langzaam af te tekenen hoe veelomvattend het werk van PZG is. Aan de ene kant hebben zendingsgemeenten 'maatwerk' nodig om aan hun specifieke hulpvragen tegemoet te kunnen komen. Aan de andere kant zijn er ook richtlijnen nodig

om het werk van PZG af te bakenen ten opzichte van het werk van andere deputaatschappen. Gaandeweg werd meer en meer de behoefte gevoeld aan een overkoepelende visie waar al deze elementen een eigen plaats in zouden kunnen ontvangen. Br. S. Wierda, ervaringsdeskundige te Amsterdam, is bereid gevonden de commissie te helpen bij het ontwikkelen van zo'n visie.

In de gesprekken met br. S. Wierda kwam de vraag naar voren welke speerpunten het beleid van PZG zou moeten krijgen. Het is daarbij belangrijk te beseffen dat PZG zich richt op zendingsgemeenten die de eerste fase voorbij zijn; in de eerste fase worden zij immers al ondersteund door deputaten evangelisatie. Br. S. Wierda liet zien dat er drie vormen van ondersteuning van belang zijn voor het werk van PZG.

- De eerste vorm is: *helpen*. De commissie doet dit door (tot een bepaald maximum) garant te staan voor financiële tekorten van zendingsgemeenten.
- De tweede vorm van ondersteunen is: *ontwikkelen*. De commissie doet dit door zendingsgemeenten te coachen in hun fondsenwerving.
- De derde vorm van ondersteunen is: *verbinden*. Daarbij verbindt de commissie hulpvragen van verschillende partijen (gemeenten en zendingsgemeenten) aan elkaar. Daar is de commissie tot nu toe nog niet aan toegekomen, maar het zou mooi zijn als dit in de komende jaren wel vorm gaat krijgen, naast het helpen en ontwikkelen.

Nadat PZG voor zichzelf duidelijkheid had gekregen over de verbindende visie van waaruit het werk van de commissie gedaan kan worden en de verschillende rollen die dat met zich meebrengt, heeft PZG alle zendingsgemeenten op de hoogte gebracht van deze manier van werken waarbij de hulpvraag van de zendingsgemeente centraal staat.

4.2 Werkzaamheden

In de opdracht van de generale synode aan de toen zo genoemde commissie partners in zending is opgenomen:

- besluit 4 artikel 5: 'de commissie zal van haar werkzaamheden ... verslag uitbrengen waarin zij expliciet aandacht zal geven aan de evaluatie van haar werkzaamheden en hoe in de toekomst de steun aan zendingsgemeenten met financieel minder draagkrachtige leden het best kan worden geregeld'; en
- besluit 8a: 'een studie te doen naar het functioneren van het steunfonds en op basis daarvan nadere criteria te ontwikkelen voor steunverlening'.

Deze opdrachten van de synode heeft PZG opgevat als het maken van een evaluatie van het werk van de commissie op basis van de opgedane ervaringen en het doen van voorstellen voor de toekomst. Ook andere specifieke opdrachten van de synode worden hier meegenomen.

4.2.1 Plaats in de kerken

Een opdracht van de synode was 'in overleg met deputaten kerkorde en kerkrecht te onderzoeken of de commissie kan gaan functioneren onder deputaten onderlinge bijstand en advies. De huidige plaats is formeel onder deputaten evangelisatie. Het woord 'formeel' wordt hier gebruikt vanwege het feit dat de commissie in de praktijk zelfstandig te werk gaat, maar via deputaten evangelisatie dient te rapporteren aan de GS.

Bij het zoeken naar een antwoord op de vraag of de commissie kan gaan functioneren onder OBEnA zijn er twee zaken van belang:

- vindt OBEnA dit wenselijk en zien zij daarin een meerwaarde?
- vindt de commissie dit wenselijk en ziet zij daarin een meerwaarde?

Via hun vertegenwoordiger in onze commissie heeft OBEnA gemeld dat zij de commissie niet willen opnemen in hun deputaatschap. Gezien vanuit de commissie PZG lijken er weinig argumenten aanwezig om zich onder de paraplu van OBEnA te willen scharen. Dat deputaatschap heeft een heldere en scherp afgebakende opdracht om langs strakke en objectieve regels gemeenten financieel te steunen waardoor OBEnA gezaghebbend kan functioneren. OBEnA gaat vooral (hoewel niet uitsluitend) over 'geld en stenen', PZG gaat vooral over 'missionaire roeping en diaconale activiteit', een opdracht met een geheel ander karakter. Er zijn ook (nog) geen strakke en objectieve regels. Vooral nog zijn die zelfs ongewenst vanuit de synodeopdracht 7.7. dat PZG wordt geacht maatwerk te leveren waar geen precedent van mag uitgaan. Of dat haalbaar is, is de vraag, maar het is in elk geval een opdracht met een geheel ander karakter dan OBEnA. De taak van commissie PZG is breder dan het verlenen van financiële steun.

Dan komen we bij de vervolgvraag, als PZG niet past bij OBEnA, waar dan wel?

Kijken we naar de ervaringen tot nu toe, dan is een grotendeels zelfstandig werkende commissie nog niet zo'n verkeerde oplossing. De zendingsgemeenten zijn nu eenmaal een aparte categorie binnen onze kerken. Was dat niet zo, dat zou er geen reden zijn geweest tot instelling van de commissie PZG.

De structuur van de commissie, waarbij voorzitter, secretaris en penningmeester benoemd worden door de GS en de overige leden worden gevormd door vertegenwoordigers uit de deputaatschappen evangelisatie, diaconaat, OBEnA en zending, houdt in dat de genoemde deputaatschappen (en hun expertise) inbreng hebben in de commissie. Het geeft tevens een zekere flexibiliteit, omdat de deputaatschappen de vrijheid hebben indien wenselijk een andere vertegenwoordiger af te vaardigen naar de commissie PZG.

De conclusie is dat de huidige inbedding van de commissie in de kerkelijke structuur werkbaar is. Bovenstaande zienswijze is door de commissie voorgelegd aan deputaten kerkorde en kerkrecht. Deputaten hebben de commissie gemeld 'geen kerkordelijke bezwaren te zien' in de door de commissie gevolgde redenering.

4.2.2 Middelen

Aan de commissie is een startkapitaal meegegeven door drie van de deelnemende deputaatschappen: evangelisatie, buitenlandse zending en diaconaat, conform besluit 7 (Acta GS 2013, pag 195). Verder is in artikel 6 van het reglement het volgende opgenomen:

'... van middelen voorzien ... door het zelfstandig werven van fondsen in de kerken, maar ook bij instanties en particulieren die steun en/of subsidies verstrekken voor onderscheiden taken van het kerkelijk werk van zendingsgemeenten'.

De commissie meent dat het zelfstandig werven van fondsen geen realistisch perspectief is om de volgende redenen:

- a. Fondsen willen in het algemeen geven aan concrete projecten. De commissie heeft die niet, de projecten zijn de zendingsgemeenten die hierin hun eigen plan trekken. Het zijn met name de zendingsgemeenten zelf die op basis van hun 'verhaal', betrokkenheid en persoonlijke relaties, gelden kunnen werven. De persoon van de voorganger (de kartrekker) is daarbij in de praktijk van groot belang.
- b. Het leggen van contacten en relaties om te komen tot het mogen doen van projectvoorstellen bij fondsen, is een zeer tijdrovende taak. Van leden van een bestuurlijke commissie kunnen deze uitvoerende werkzaamheden niet worden verlangd.
- c. Fondsen zullen zich afvragen waarom een commissie ingesteld door de generale synode van de CGK, niet door diezelfde synode wordt betaald. De vraag zal zijn waarom de kerken (die in principe de hoogste betrokkenheid zouden moeten hebben) niet zelf bereid zijn de kosten voor hun projecten te dragen.
- d. De commissie heeft nog voldoende geld in kas, wat het moeilijk maakt een steunverzoek aan enig fonds te motiveren.

De commissie kan zendingsgemeenten wel helpen en/of toerusten in het traject van fondsenwerving. Dit is toegevoegd in het voorgestelde conceptreglement in bijlage 8.2. Voor de tekorten die overblijven nadat zendingsgemeenten zelf (eventueel met hulp) alles hebben gedaan om financiële steun te verwerven, kan de commissie gedurende een periode inspringen. Het geld dat daarvoor nodig is dient naar het oordeel van de commissie uit de kerken te komen. Het zijn de kerken die de geestelijke noodzaak zien voor dit werk, dan, meent de commissie, mogen de kosten niet elders worden neergelegd.

De commissie is ontstaan vanuit een initiatief van deputaten evangelisatie, gesteund door deputaten zending, deputaten diaconaat en deputaten onderlinge bijstand en advies. De drie eerst genoemde deputaatschappen hebben ook het beginkapitaal gefinancierd. Na discussie in de commissie was de conclusie dat gezien de voorgeschiedenis het de meest wenselijke werkwijze lijkt dat genoemde drie deputaatschappen de financiering van de commissie blijven verzorgen. Zo blijven zij aan de basis staan van deze commissie, blijven ze betrokken en wordt nog meer zichtbaar dat deze deputaatschappen een belangrijke bijdrage leveren aan het missionaire werk in Nederland. Dat is van belang, omdat het werktoneel ook daadwerkelijk deze drie deputaatschappen omvat. Een steeds meer zelfstandige commissie zendingsgemeenten heeft het risico op termijn een onheldere structuur binnen de kerken te worden met overlappende en misschien conflicterende belangen t.o.v. de drie genoemde deputaatschappen. Een deel van de middelen kan komen uit een bijdrage vanuit opgeheven gemeenten, nu deputaten kerkorde en kerchecht hebben besloten de Handreiking Opheffen Kerken bij 2.1b aan te passen.

4.2.3 De vraag naar geschikte criteria

In de opdracht van de GS staat dat de commissie eigen criteria zal vaststellen voor het verlenen van financiële steun. Deze opdracht lijkt tegenstrijdig met art. 7.7 waarin wordt gesteld dat de commissie maatschappelijk zal leveren waarvan geen precedentwerking mag uitgaan. De commissie meent dat het niet dienstig is andere criteria te ontwikkelen dan zijn meegegeven in de opdracht van de synode. Deze zijn enigszins opnieuw geformuleerd in het voorgestelde nieuwe reglement:

Aangepaste reglement Art. 4 – werkzaamheden

- 4.1 de commissie beoordeelt aanvragen van zendingsgemeenten voor financiële steun met het oog op verlichting van de lasten van gemeenten met financieel minder draagkrachtige leden;
 - 4.2 de commissie neemt alleen aanvragen in overweging van gemeenten die zijn aangemerkt als zendingsgemeente conform artikel 21 K.O.;
 - 4.3 de commissie overtuigt zich van het evidente missionaire karakter van de gemeente;
 - 4.4 de commissie overtuigt zich van de inzet en de betrokkenheid van de leden van de betrokken zendingsgemeente;
 - 4.5 de commissie overtuigt zich van voldoende toekomstperspectief voor de aanvragende gemeente, waarbij de kans tot zelfstandigheid groot moet zijn;
 - 4.6 de commissie baseert zich in haar besluit om steun te verlenen met name op sociaaldemografische kaart van de betrokken zendingsgemeente (waarbij de sociaaldemografische kaart van de regio of het stadsdeel behulpzaam kan zijn);
 - 4.7 beslissingen worden voor elke gemeente afzonderlijk genomen, er bestaat geen recht op een bijdrage uit het steunfonds partners in zending.
- De commissie meent dat deze criteria voldoen.

4.2.4 Werkmethodiek

Onderdeel van het reglement zoals dat is opgesteld door de synode was art. 4.3:

'de commissie zal t.b.v. haar taken jaarlijks een werkplan opstellen met een reële begroting.'

Aan dit artikel is in de praktijk geen uitvoering gegeven. Het was niet duidelijk wat een werkplan anders zou moeten bevatten dan de instructie van de synode. Daarbij heeft de commissie veel van de praktische invulling van haar opdracht in de praktijk moeten leren. Het vooraf opstellen van een (gedetailleerd) werkplan zou meer gepast zijn bij werkzaamheden met een grote routinematige component, wat het werk van de commissie niet karakteriseert.

Wat betreft het opstellen van een begroting, golden soortgelijke overwegingen om dit niet te doen. Met een beperkt aantal aanvragen en veel onzekerheden, zou een begroting die als 'reëel' is aan te merken erg lastig worden.

4.2.5 Algemene evaluatie van de werkzaamheden

De commissie heeft via publicaties in De Wekker en Doorgeven geprobeerd zich onder de aandacht van de zendingsgemeenten te brengen. Ook via aan alle zendingsgemeenten gerichte brieven waaronder verzoeken tot informatie. Per saldo hebben slechts een beperkt aantal gemeenten gereageerd.

Er zijn in totaal vijf informatieverzoeken van zendingsgemeenten geweest waarvan er drie hebben geresulteerd in toezegging van steun. In totaal zeven gemeenten hebben gereageerd op verzoeken aan deze gemeenten om informatie te verstrekken over hun financiële situatie.

Bij twee gemeenten hebben de gesprekken geleid tot de conclusie dat er mogelijk meer nodig was dan financiële hulp. De commissie heeft in die gevallen br. S. Wierda gevraagd zijn expertise beschikbaar te stellen voor het maken van een analyse van de situatie, het geven van advies en het begeleiden bij de invulling van dat advies. Deze hulp, op kosten van de commissie, werd zeer gewaardeerd, hoewel er in het begin wel enige weerstand was t.a.v. de vraag waarom de commissie ook andere dan financiële ondersteuning wilde geven.

In totaal zijn er de volgende toezeggingen gedaan:

voor 2015 - € 39.000;

voor 2016 - nog geen.

Toezeggingen voor latere jaren zijn nog niet gedaan, omdat de commissie eerst meer inzicht wilde krijgen in de omstandigheden ter plaatse.

Zendingsgemeenten blijken ook steun te kunnen gebruiken bij de opzet van een goede financiële administratie en verantwoording. Door de aanwezigheid van deze expertise binnen de commissie, kon dit rechtstreeks vanuit de commissie plaatsvinden. De expertise die hiervoor nodig is, zou ook vanuit deputaten OBenA kunnen worden geleverd, waarin veel kennis op dit gebied aanwezig is.

Het is ook denkbaar dat deze ondersteuning vanuit de classis komt. Immers de classis heeft straks, als de synode het voorgestelde besluit neemt t.a.v. art 21 K.O. lid 1b, een belangrijke rol bij de totstandkoming van een zendingsgemeente.

Het aantal zendingsgemeenten zou in de komende jaren kunnen toenemen. Zie bijlage (8.3) met de analyse van evangelisatieconsulent br. A. Dingemans. Mede hieruit blijkt dat er momenteel negen zendingsgemeenten zijn en dat er zes missionaire projecten zijn die in de komende jaren zendingsgemeente zouden kunnen worden. Dan zijn er vijf tot tien projecten in een opstartfase die later zendingsgemeente zouden kunnen worden. Onderstaande tabel *mag niet als een prognose worden gezien*, maar alleen als een niet ondenkbaar scenario.

Jaar	Aantal zendingsgemeenten	Aantal met steun	Toezegging/jr	Afdracht/jr	Cumulatief
2015	9	3	39000		
2016	11	5	65000	39000	39000
2017	12	6	78000	65000	104000
2018	13	6	78000	78000	182000
2019	14	7	91000	78000	260000
2020	15	7	91000	91000	351000
2021	16	8	104000	91000	442000
2022	17	8	104000	104000	546000

NB: de toezegging geldt voor enig jaar, maar de afdracht vindt pas plaats in het daarop volgende jaar, na ontvangst van de financiële gegevens.

In 2015 ontvangen van de negen zendingsgemeenten er drie steun. Deze heeft als uitgangspunt dat dit 'vooralsnog' niet langer duurt dan drie jaar, maar de commissie gaat ervan uit dat die drie jaar geen limiet is. Samen met het overzicht van br. Dingemans kan er dan een voorzichtige schatting worden gemaakt van de ontwikkeling van het aantal zendingsgemeenten dat steun ontvangt.

In 2016 wordt steun voorzien aan drie zendingsgemeenten met per gemeente een bedrag in de orde van grootte van gemiddeld € 13.000. Met de aanname dat op termijn de helft van de zendingsgemeenten steun vergt, kan er dan een indicatie worden gegeven van te verwachten steunbedragen.

Het is niet meer dan een grove indicatie, maar laat wel zien waarmee rekening gehouden zou kunnen worden. Indien dit werkelijkheid wordt, is de huidige financiering van de commissie niet toereikend.

4.2.6 Financiën voor de komende periode

De nu voorziene liquiditeit van de commissie na afloop van het synodejaar 2016, bedraagt € 110.000,-.

De commissie heeft gezien deze voorspelde liquiditeit momenteel geen behoefte aan aanvulling van de geldelijke middelen. Wel zou het goed zijn dat de commissie mandaat krijgt voor het uitgeven van een bedrag van € 150.000 voor de periode 2017-2020, dit dus bovenop de nu gedane toezeggingen van € 39.000. Hiermee kan de commissie qua liquiditeit toe t/m eind 2018. Indien er toezeggingen worden gevraagd die uitgaan boven dit mandaat, zal de commissie vooraf in overleg treden met de betrokken deputaatschappen.

4.2.7 Financiële toekomst zendingsgemeenten

Opdracht 8c van de synode was 'Een onderzoek doen naar de financiële levensvatbaarheid van de zendingsgemeenten'.

Om deze opdracht in te vullen heeft de commissie aan alle zendingsgemeenten een enquête gestuurd met betrekking tot met name financiële gegevens. Op deze enquête hebben zeven gemeenten gereageerd.

Vanuit de zo verstrekte informatie heeft de commissie twee financiële scenario's opgesteld. Het ene

scenario betreft een gemiddelde gemeente. Dit kan worden gezien als een gewogen gemiddelde financiële situatie van de zendingsgemeenten (die gereageerd hebben op de enquête). Het andere scenario betreft een 'voorbeeld' gemeente, waarin een schets wordt gegeven van de financiële situatie als een zendingsgemeente een gezonde, stevige groei in leden aantallen doormaakt, waarbij de begroting zodanig is vorm gegeven dat het laat zien wat er nodig is om te kunnen 'draaien' zonder steun vanuit PZG.

Bij deze cijfers die in bijlage 8.7 (financiële toekomst zendingsgemeenten) te zien zijn kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt:

- Er heeft maar een beperkt aantal gemeenten gereageerd op de cijfers, de aangeleverde informatie was vaak onvolledig en de verschillen tussen de diverse gemeenten groot. De cijfers zijn daarom niet meer dan schetsmatig.
- Uitgangspunt voor de kosten is dat er betaalde (eventueel gedeeltelijke) fte's zijn voor een voorganger, evangelist of predikant. De omvang van de gemeente zal vaak beperkt zijn, maar een zendingsgemeente kan niet zonder betaalde voorgangers, waarvan de inzet mee zal moeten groeien met de omvang van de gemeente.
- Er is een onderscheid tussen formele leden en deelnemers. Deelnemers komen naar de diensten, doen mee in bijbelstudies, kinderwerk of andere gemeentelijke activiteiten, maar zijn geen doop- of belijdend lid. Een typerende situatie is dat het aantal leden en deelnemers ongeveer even groot is.
- De gemiddelde gemeente is sterk afhankelijk van bijdragen buiten de eigen leden om, vrienden, sponsors, moedergemeente, kerkverband.
- Zendingsgemeenten kunnen in aanmerking komen voor bijdragen van OBenA.
- Als een zendingsgemeente groeit (voorbeeldgemeente), zal ook de bijdrage van eigen leden (collecte en vrijwillige bijdrage) flink dienen te groeien, ver boven het minimum van OBenA, naar ca. € 500 per lid/dooplid om zelfstandig te kunnen functioneren.
- Ook in de voorbeeldgemeente met een sterke toename van de eigen bijdrage van de leden, zal deze gemeente sterk afhankelijk blijven van niet-reguliere bijdragen (vriendenkring en sponsorgelden).
- Voor het verkrijgen van gelden van vrienden en sponsors is een flinke inspanning nodig, die in mindering komt op de activiteiten waar het in feite om gaat.
- Indien een zendingsgemeente niet door bijdrage eigen leden en werving onder vrienden en sponsors een flink deel van de begroting kan dekken, kan de gemeente niet op de vooronderstelde wijze in stand blijven. Daarvan zijn de lasten te hoog om voor rekening van het kerkverband te komen.
- Een belangrijke taak voor het kerkverband zal zijn het adviseren van zendingsgemeenten bij het werven van gelden onder vrienden en sponsors.

Een belangrijk knelpunt voor steun door OBenA aan zendingsgemeenten is, dat de OBenA steun is beperkt tot € 135 per lid (ledental conform jaarboek). In de opstartfase is het aantal officiële leden van een zendingsgemeente meestal laag, zodat het bedrag aan mogelijke steun nogal beperkt is. Vanwege de beperkte financiële draagkracht van veel leden van een zendingsgemeente, hebben deze gemeenten meestal grote moeite om het bedrag aan omslag kerkelijke kassen (€ 64,45 per lid) te voldoen. Dit is echter wel een voorwaarde om steun door OBenA te kunnen ontvangen. Per lid en dooplid moet er een bijdrage van minimaal € 275 per jaar worden geleverd. Hier mag echter de van derden verkregen steun ook bij berekend worden. OBenA steunt de kosten voor een predikant voor maximaal 35%. Bij een ledental onder 150 geldt een maximale aanstelling voor een voorganger tot 50%, zodat de steun OBenA op maximaal 17,5% van deze kosten uitkomt.

5. Aanvragen van zendingsgemeenten

In de verslagperiode heeft PZG verschillende aanvragen gekregen van zendingsgemeenten om hen steun te verlenen. PZG is in reactie daarop met de betrokken gemeenten in contact getreden om te overleggen op welke manier zij het beste gesteund zouden kunnen worden. Daarop is besloten drie gemeenten financieel te ondersteunen in de vorm van een garantstelling voor een deel van het tekort op de begroting met daaraan gekoppeld een coaching traject door br. S. Wierda om de betreffende zendingsgemeente te begeleiden naar meer zelfstandigheid en een grotere financiële zelfstandigheid.

Omdat het in de lijn van de verwachting ligt dat in de toekomst meer zendingsgemeenten gebruik zullen willen maken van de ondersteuning via PZG (zie bijlage 8.3), heeft PZG een overzicht gemaakt van de zendingsgemeenten en de steun die zij via de verschillende deputaatschappen ontvangen (zie bijlage 8.5).

6. Opdrachten

In dit rapport is de uitvoering van de opdrachten van de vorige generale synode op verschillende plaatsen terug te vinden. Allereerst is verspreid door het hele rapport heen te zien wat PZG met de opdrachten gedaan heeft. Verder is wat daarna nog overbleef in onderdeel 6. *Opdrachten* bij elkaar gezet.

6.1 Publiciteit, jumelage en het zoeken naar financiële ondersteuning

Bij het zoeken naar mogelijkheden om de zendingsgemeenten als nieuwe vormen van kerkelijk leven onder de aandacht van de kerken te brengen, heeft de commissie dankbaar kennis genomen van de initiatieven die met name door deputaten evangelisatie genomen werden om in het missionaire magazine *Doorgeven* zeer geregeld publiciteit te geven aan deze gemeenten. Daaraan werd ook meegewerkt: in april 2014 werd de secretaris van de commissie geïnterviewd door evangelisatie-consulent zr. Petra de Jong. Op meer dan de helft van de pagina's van het februarinummer van *Doorgeven*, uitgekomen op 13 februari 2016, waren artikelen te lezen die direct of indirect gerelateerd zijn aan het verschijnen zendingsgemeenten.

Bij een eerste onderzoek van de commissie onder de zendingsgemeenten is gebleken dat jumelage in financiële zin weliswaar voorkomt maar in beperkte mate. Opmerkelijk was dat een gemeente meldde te worden geholpen door een kring van voorgangers, die een of meerdere malen per jaar om niet voorgingen in diensten. De commissie is terughoudend geweest in het doen van een algehele oproep aan de kerken een (financiële) band aan te gaan met zendingsgemeenten. Dit te meer, nadat al in een vroeg stadium de

expertise van br. S. Wierda was ingeroepen. In de coaching die hij op verzoek van de commissie aanbood aan zendingsgemeenten was ook het vinden van steun bij derden begrepen. Voor de commissie was daarvoor van groot belang dat br. Wierda liever niet sprak van 'fundraising' maar van 'friendraising'.

6.2 Over art. 21 K.O.

Bij het onderzoek 'naar de wenselijkheid art. 21 K.O. uit te breiden op het punt van het instellen van een zendingsgemeente door een classis met de woorden 'na advies van deputaten evangelisatie' stuitte de commissie PZG op het feit, dat art. 21 K.O. sub 1 geen (expliciete) bepaling kent ten aanzien van 'het instellen van een zendingsgemeente door de classis'.

De vraag kan gesteld worden, of de classis wel bemoeienis heeft met het ontstaan van een zendingsgemeente, anders dan in het laatste gedeelte van lid 1b en lid 1c genoemd wordt.

Overigens is wat in 1c staat niet onbelangrijk. Het beperkt de rol van de classis tot advies. De kerkenraad is vanuit het gereformeerd kerkrecht gedacht leidend.

Uiteraard zal de classis door middel van de kerkvisitatie en de rondvraag naar art. 41 K.O. op de hoogte zijn van 'het stichten van een zendingsgemeente', maar dat is niet 'het instellen van een zendingsgemeente door de classis'.

Eigenlijk komt de classis pas in beeld, wanneer een zendingsgemeente in staat is zelfstandig te functioneren en tot instituering kan worden overgegaan.

Het stichten van een zendingsgemeente is altijd de verantwoordelijkheid van een kerkenraad:

een kerkenraad neemt het initiatief tot missionaire arbeid; er ontstaat een zendingsgemeente, die dan onder verantwoordelijkheid van die kerkenraad staat; door missionaire arbeid (van een kerkenraad of meer kerkenraden) ontstaat een gemeenschap van gelovigen, die onder verantwoordelijkheid van een kerkenraad staat die door de classis is aangewezen; er is een gemeenschap van gelovigen, ontstaan door missionaire arbeid van een niet christelijke gereformeerde kerk, die contact zoekt; de kerkenraad beslist na advies van de classis.

Er kan geen andere conclusie getrokken worden dan: de generale synode 2013 heeft een verspreking/vershriving gemaakt door te formuleren 'het instellen van een zendingsgemeente door een classis'.

In een gereformeerd kerkverband stichten classes geen gemeenten, maar kerkenraden. Maar die kerkenraden zullen dat altijd doen na advies van de classis, zoals het ook met het stichten van 'gewone' gemeenten is, art. 38 K.O., met art. 39 K.O. als onderstreping!

Wanneer bij het instellen van een zendingsgemeente de classis als adviseur betrokken is, wordt bereikt,

- dat de classis er van meet af aan bij betrokken is;
- en ook dat een classis (lees: de gemeenten binnen de classis), als het gaat om financiële support, daar eerder toe geneigd is.

Om recht te doen aan het beginsel, dat een kerkenraad een zendingsgemeente sticht en om daar toch de classis en – overeenkomstig het besluit van de generale synode 2013 - deputaten evangelisatie bij te betrekken, is de oplossing om art. 21 K.O. lid 1b t/m h te nummeren als 1c t/m i en als 1b in te voegen:

- b. *Wanneer missionaire arbeid van een kerkenraad leidt tot gemeentevorming, zal de kerkenraad niet overgaan tot het instellen van een zendingsgemeente dan na advies van de classis, die zich op haar beurt zal laten adviseren door deputaten evangelisatie.*

De commissie heeft het bovenstaande ter kennis gebracht van deputaten kerkorde en kerkrecht met de vragen:

1. kunnen deputaten instemmen met de door de commissie door u gevolgde redenering met betrekking tot het instellen van een zendingsgemeente?
2. gaan deputaten akkoord met het voorstel om art. 21 K.O. lid 1 uit te breiden, zoals hierboven wordt voorgesteld?
3. zijn deputaten van mening dat de voorgestelde wijziging van art. 21 K.O. lid 1 consequenties heeft voor andere onderdelen van de kerkorde?

Deputaten antwoordden de commissie, dat zij

- instemden met de redenering met betrekking tot het instellen van een zendingsgemeente;
- akkoord gingen met het voorstel om art. 21 K.O. lid 1 uit te breiden;
- van mening waren dat de voorgestelde wijziging van art. 21 K.O. lid 1 geen consequenties heeft voor andere onderdelen van de kerkorde.

7. Afsluiting

De commissie PZG kan terugzien op een intensieve periode van ontdekken op welke manier de zendingsgemeenten het beste ondersteund kunnen worden, rekening houdend met de kaders die de generale synode van 2013 daarvoor gegeven heeft. Een paar uitgangspunten blijven van wezenlijk belang te zijn voor het werk van PZG:

1. aansluiten bij de specifieke situatie van de zendingsgemeenten;
2. samenwerken met de zendingsgemeenten waarbij de activiteiten van PZG erop gericht blijven de zendingsgemeenten tot (financiële) zelfstandigheid te brengen;
3. verschil van plaatselijke situatie vraagt om verschillende combinaties van rollen bij PZG: helpen, ontwikkelen en verbinden.

7.1 Voorstellen:

1. goedkeuring te hechten aan het werk van de commissie;
2. voortaan gebruik te maken van de naam *partners zendingsgemeenten*;
3. het aangepaste reglement (zie bijlage 8.2) goed te keuren;
4. goedkeuring te verlenen aan het opnieuw verstrekken van een mandaat voor het uitgeven van een bedrag van € 150.000 voor de periode 2017-2020, waartoe gevraagd zal worden aan de deputaatschappen evangelisatie, buitenlandse zending en diaconaat het nog aanwezige kapitaal aan te vullen tot € 150.000;

Bijlage 8.2: reglement voor partners zendingsgemeenten (aangepast)

Concept reglement commissie partners zendingsgemeenten (PZG) ('de commissie')

Art. 1 – doelstelling

De commissie heeft als doel steun te zoeken voor en steun te geven aan zendingsgemeenten met financieel minder draagkrachtige leden zodat een evangelist of predikant beroepen en bevestigd kan worden.

Art. 2 – machtiging

De commissie wordt door de generale synode gemachtigd en geïnstrueerd tot beheer van gelden om deze steun te verlenen. Zij is verantwoording schuldig van al haar handelingen aan de generale synode via deputaten evangelisatie en is bevoegd binnen de grenzen van haar taak tot het in ontvangst nemen van gelden en tot het verrichten van betalingen. De financiële administratie wordt uitgevoerd door het Dienstenbureau, onder verantwoordelijkheid van deputaten evangelisatie. De financiële controle vindt plaats door deputaten financiële zaken en hun externe accountant.

Art. 3 – leden

De commissie bestaat minstens uit zeven leden die benoemd zijn door de generale synode, waarvan drie rechtstreeks en vier op voordracht van deputaten buitenlandse zending, diaconaat, evangelisatie en onderlinge bijstand en advies. Minimaal dienen onder de commissieleden vier expertises aanwezig te zijn:

- a. de financiële, met specifiek diaconale deskundigheid;
- b. de theologische, met specifiek missionaire deskundigheid;
- c. de communicatieve, met specifieke deskundigheid op het terrein van pr en fondsenwerving;
- d. de sociaal maatschappelijke, met deskundigheid zowel op macro- als microniveau.

Art. 4 – werkzaamheden

- 4.1 de commissie beoordeelt aanvragen van zendingsgemeenten voor financiële steun met het oog op verlichting van de lasten van gemeenten met financieel minder draagkrachtige leden;
- 4.2 de commissie neemt alleen aanvragen in overweging van gemeenten die zijn aangemerkt als zendingsgemeente conform artikel 21 K.O;
- 4.3 de commissie overtuigt zich van het evidente missionaire karakter van de gemeente;
- 4.4 de commissie overtuigt zich van de inzet en de betrokkenheid van de leden van de betrokken zendingsgemeente;
- 4.5 de commissie overtuigt zich van voldoende toekomstperspectief voor de aanvragende gemeente, waarbij de kans tot zelfstandigheid groot moet zijn;
- 4.6 de commissie baseert zich in haar besluit om steun te verlenen met name op sociaaldemografische kaart van de betrokken zendingsgemeente (waarbij de sociaaldemografische kaart van de regio of het stadsdeel behulpzaam kan zijn);
- 4.7 beslissingen worden voor elke gemeente afzonderlijk genomen, er bestaat geen recht op een bijdrage uit het steunfonds partners in zending;
- 4.8 de steunverlening vindt vooralsnog plaats voor een periode van drie jaar en zolang er fondsen beschikbaar zijn;
- 4.9 naast het verlenen van financiële steun kan de commissie ook coaching aanbieden aan de zendingsgemeenten waarmee zij geholpen worden op de weg naar (financiële) zelfstandigheid;
- 4.10 voorafgaand aan het toezeggen van steun zal er voldoende overleg zijn met deputaten evangelisatie, deputaten onderlinge bijstand en advies en indien nodig een van de andere deputaatschappen.

Art. 5 – middelen

De commissie wordt, ten einde steun te kunnen geven, van financiële middelen voorzien door de deputaatschappen buitenlandse zending, diaconaat en evangelisatie.

Het is de commissie niet toegestaan verplichtingen aan te gaan waardoor een negatief saldo ontstaat. Fondsen die geworven zijn met een specifiek oormerk dienen overeenkomstig te worden aangewend; externe fondsen zijn altijd geoormd en dienen dienovereenkomstig verantwoord te worden.

Art. 6 – publiciteit

De commissie zal binnen de kerken actief publiciteit voeren om:

- 6.1 de zendingsgemeenten als nieuwe vormen van kerkelijk leven binnen ons kerkverband onder de aandacht te brengen;
- 6.2 de gevestigde kerken te stimuleren een band aan te gaan (jumelage) met een zendingsgemeente en in een wederkerige relatie elkaar van dienst te zijn. Dat betreft een geestelijke steun, wederzijdse bemoeiding in de opdracht om te getuigen van het evangelie in ieders situatie, en ook een financiële steun, waarin de financieel sterkere bereid is de zwakkere te helpen.

Toelichting bij wat er vervallen is:

- 4.1 rekeninghoudend met de steun die volgens de door deputaten onderlinge bijstand en advies gehanteerde criteria aan gemeenten in ons kerkverband kan worden verleend >> dit is overbodig, zie 4.10;
- 4.2 ze zal daartoe eigen criteria vaststellen >> dit is strijdig met 4.7;
- 4.3 ze zal t.b.v. haar taken jaarlijks een werkplan opstellen met een reële begroting >> dit is een onnodige clausule, de cie. wordt geacht haar werk zorgvuldig te doen in alle opzichten;
- 4.4 ze zal haar administratieve werkzaamheden laten verrichten door het Dienstenbureau >> dubbel; zie art. 2;
- 6.3 de zendingsgemeenten te stimuleren en hulp te bieden om ook langs andere wegen financiële steun te verkrijgen >> dit wordt overbodig door het toevoegen van 4.9;
- 7.7 de commissie levert maatwerk waardoor er geen precedentwerking kan zijn van eenmaal genomen beslissingen >> dit is overbodig zie 4.7;
- 7.11 de commissie zorgt voor coördinatie van de steunacties t.b.v. de aanvragende

- >> dit is onrealistisch. een commissie kan niet coördinerend optreden in de vele initiatieven. Dat zal frustrerend werken voor alle partijen;
- 8.3 de gevestigde kerken die niet komen tot een jumelage te stimuleren hun offervaardigheid mede te richten op de financiële ondersteuning van die zendingsgemeenten die volgens de criteria van de commissie daarvoor in aanmerking komen >> dit is geen goede en realistische werkwijze. Zonder geestelijke band is de bereidheid tot steun nauwelijks aanwezig. Gemeenten willen juist steun verlenen aan projecten waar ze zich bij betrokken voelen;
- 8.4 de zendingsgemeenten die niet komen tot jumelage daadwerkelijk volgens vastgestelde criteria te ondersteunen >> onnodige clause, ook gemeenten met een bepaalde jumelage kunnen geld te kort komen en steun vragen van de commissie.

Toelichting bij artikel 5:

Als de synode besluit de commissie te laten voortbestaan, op welke wijze moet dan de financiering plaatsvinden?

Het zelfstandig werven van fondsen is geen realistisch perspectief om de volgende redenen:

- fondsen willen in het algemeen geven aan concrete projecten. De commissie heeft die niet, de projecten zijn de zendingsgemeenten;
- het zijn met name de zendingsgemeenten zelf die op basis van hun 'verhaal', betrokkenheid en persoonlijke relaties, gelden kunnen werven. De persoon van de voorganger (de kartrekker) is daarbij in de praktijk van groot belang;
- het leggen van contacten en relaties om te komen tot het mogen doen van projectvoorstellen bij fondsen, is een zeer tijdrovende taak. Van leden van een bestuurlijke commissie kunnen deze uitvoerende werkzaamheden niet worden verlangd;
- fondsen zullen zich afvragen waarom een commissie ingesteld door de generale synode van de CGK, niet door diezelfde synode wordt betaald. De vraag zal zijn waarom de kerken (die in principe de hoogste betrokkenheid zouden moeten hebben) niet zelf bereid zijn de kosten voor hun projecten te dragen.

De commissie kan zendingsgemeenten wel helpen en/of toerusten in het traject van fondsenwerving.

Dit is toegevoegd in het nieuwe 4.9. Voor de tekorten die overblijven nadat zendingsgemeenten zelf (eventueel met hulp) alles hebben gedaan om financiële steun te verwerven, kan de commissie gedurende een periode inspringen. Het geld dat daarvoor nodig is dient uit de kerken te komen. Het zijn de kerken die de geestelijke noodzaak zien voor dit werk, dan kunnen en mogen de kosten niet elders worden neergelegd.

De commissie is ontstaan vanuit een initiatief van deputaten evangelisatie, gesteund door deputaten zending, deputaten diaconaat en deputaten onderlinge bijstand en advies. De drie eerst genoemde deputaatschappen hebben ook het beginkapitaal gefinancierd. Na discussie in de commissie was de conclusie dat gezien de voorgeschiedenis het de meest wenselijke werkwijze lijkt dat genoemde drie deputaatschappen de financiering van de commissie blijven verzorgen. Zo blijven zij aan de basis staan van deze commissie en blijven ze betrokken. Dat is van belang, omdat het werktelein ook daadwerkelijk deze drie deputaatschappen omvat. Een steeds meer zelfstandige commissie zendingsgemeenten heeft het risico op termijn een onheldere structuur binnen de kerken te worden met overlappende en misschien conflicterende belangen t.o.v. de drie deputaatschappen.

De commissie heeft het bovenstaande concept gestuurd naar deputaten kerkorde en kerkecht. Deputaten meldden de commissie, dat zij akkoord gingen met het concept.

Bijlage 8.3: gedachtwiseling met A. Dingemans, evangelisatieconsulent

N.a.v. ons telefoongesprek afgelopen week over partners in zending is bij mij blijven hangen dat PZG dus relatief weinig aanvragen krijgen voor steun. Dat is een beetje logisch, want je bent gebonden aan het helpen van zendingsgemeenten en dat zijn er nog niet veel.

Daarnaast spelen andere factoren een rol, waarom de vraag klein is.

Ik denk aan:

- a. Andere kerkelijke oplossingen. De ICF-Rotterdam ontvangt steun van evangelisatie én van OB&A. Dan is het niet opportuun om ook nog bij PZG aan te kloppen.
- b. Andere externe bronnen. Sommige projecten hebben andere financieringsbronnen gevonden en daardoor is er geen nood. Denk bijvoorbeeld aan Haarlem wat een forse 'bruidsschat' eekreeg van de moedergemeente, of Amsterdam Via Nova wat Amerikaans geld krijgt via Redeemer en MSF.
- c. De wens om goedkoop te werken. Sommige projecten doen hun uiterste best om met een minimum aan budget rond te komen, zodat het project later weer reproduceerbaar is. Dat doen we bij Thuis in West.
- d. Fase waarin men verkeert. We begeleiden vanuit evangelisatie een aantal projecten die nog geen zendingsgemeente zijn. Die kunnen nog geen steun van jullie vragen, maar dat kan wel komen (voorbeeld ICF-Utrecht West, project MeerdanBeverwaard in Rotterdam-Zuid). Verder zijn er zendingsgemeenten die nog steun van ons krijgen en die kunnen dus ook nog niet aankloppen. Ook dan zou nog kunnen komen.

Jullie zullen voor je verantwoording naar de GS ook op enige mate inzichtelijk willen maken hoe het veld ervoor staat. Vanuit mijn ervaring als consulent zet ik op jouw verzoek op een rij welke ZG we hebben en welke er mogelijk aankomen.

EV = steun (gehad) van deputaten evangelisatie

DIAC = steun gehad van deputaten diaconaat

OB&A = steun (gehad) van deputaten OB&A

1. Zendingsgemeenten:

- Amsterdam-Centrum, Via-Nova EV;
- Amsterdam-Noord, Hoop voor Noord EV;
- Amsterdam-Nieuw-West, Oase EV;
- Assen, Assen zoekt, EV;
- Bunde-Meerssen, Stem van de goede Herder;
- Haarlem, Het Open Huis EV;
- Hillegom, Open Hof EV;
- Rotterdam-Charlois, ICF EV, OB&A;
- Zaandam, Menorah EV.

Afweging: Bunde kan nog eerst een aanvraag bij deputaten EV doen. De anderen hebben die gehad en zouden dus bij PZG kunnen aankloppen. Advies: benader hen gericht en vraag op ze in de nabije of verdere toekomst een vraag denken te gaan stellen.

2. Missionaire projecten die mogelijk zendingsgemeente worden:

- Apeldoorn-ICF (verwachting: binnen één jaar ZG) EV;
- Gent ???;
- Utrecht-West, ICF (Verwachting: binnen één jaar ZG) EV;
- Rotterdam-West, Hart voor West (verwachting: binnen 3 jaar ZG) EV;
- Rotterdam-Zuid, MeerdanBeverwaard (verwachting: binnen 3 jaar ZG) EV;
- Veenendaal-Pniel, Poster (verwachting: 2016/17).

Afweging: Gent en Veenendaal kunnen nog bij deputaten EV om geld vragen. De anderen hebben dat gehad of nog. Als ze echt ZG worden kunnen ze contact gaan zoeken. Advies: hen gericht benaderen met de vraag op welke termijn ze ZG denken te zijn en óf ze in die fase verwachten van PZG gebruik te willen maken.

3. Projecten die nog opstarten en wellicht ooit zendingsgemeente worden:

- Den Haag, Bouwlust (verwachte start: 2016);
- Hilversum-Noord (verwachte start: 2016);
- Urk, Licht in de polder (verwachte start: 2016);
- Middelburg, herstart Vlissingen? (verwachte start: 2016/17);
- Amsterdam-Noord, Banne? (diverse wijken in Amsterdam-Noord hebben de potentie om uit te groeien tot zendingsgemeente, niet voor 2017).

Afweging: al deze projecten zijn in ontwikkelstadium en hebben nog geen steun van deputaten EV, dat gaat eerst nog komen.

4. Projecten die in samenwerking zijn opgezet en waarbij nog niet helder is welke kerk de gemeente wordt:

- Amersfoort-Vathorst (PKN/CGK/GKV);
- Amersfoort-ICF, Oase (GKV? CGK?) EV;
- Heerhugowaard, Hart voor Heerhugowaard (CGK? NGK?) EV.

Afweging: zolang niet zeker is of ze als CGK-zendingsgemeente verder gaan is PZG niet in beeld.

5. Missionaire projecten die binnen de bedding van de lokale kerk blijven vallen

- Breda: Hart voor Breda EV;
- Dordrecht-Zuid, Marisproject;
- Rotterdam-SGA, Open Arms EV;
- Rotterdam-Oost, Kruispunt Schollevaer EV/DIAC.

Afweging: Dit zijn soms mooie projecten die deputaten gesteund hebben en waardoor lokale kerken echt een stap verder zijn gekomen in missionair bereik. Het verdient aanbeveling of de PZG-steun ook niet moet gelden voor hen, zoals bijvoorbeeld Breda.

6. Projecten die blijvend diaconaal van aard zijn:

- Alkmaar, aanloophuis de Steiger, EV/DIAC;
- Rotterdam-Zuid, House of Hope, EV/DIAC;
- Rotterdam-Centrum, de Paraplu;
- Zaandam, Samen Thuis, EV/DIAC;
- Zoetermeer, Perron 28, EV/DIAC.

Afweging: dit leidt niet tot een zendingsgemeente en komt dus niet in beeld voor PZG.

In totaal hebben we dus 32 projecten die serieus aan de weg timmeren, waarvan er 9 nu al ZG zijn, 6 mogelijk binnen jaar. Voor de rest is het onzeker of het gaat leiden tot een CGK-zendingsgemeente.

In jullie aanbod naar de kerken kun je diversiteit aanbrenge:

- a. aanbod tot steun uit het beschikbare fonds;
- b. aanbod om te bemiddeling in het koppelen aan partnergemeenten;
- c. aanbod om te helpen bij het in toom houden van de uitgaven (bij gemeenten waar vrij veel geld is en die dag te snel dreigen op te maken, zoals Haarlem Open Huis);
- d. aanbod om mee te helpen bij het financieel stroomlijnen van de organisatie;
- e. aanbod om te helpen bij het werven van externe fondsen.

Bram Dingemane

Bijlage 8.4: Richtlijnen OBena en knelpunten zendingsgemeenten

Regels voor OBena

Sterk samengeperst zijn de volgende regels door de GS voor OBena vastgesteld voor de beoordeling of er steun kan worden verleend aan een gemeente:

- a. de juridisch zelfstandige gemeente heeft niet meer dan 250 leden;
- b. de omslag kerkelijke kassen moet geheel zijn voldaan;
- c. per lid moet de 'eigen bijdrage' aan de gemeente minimaal € 275 bedragen. Dit bedrag mag ook tot stand komen door schenkingen van buiten de gemeente;
- d. minder dan 150 leden: steun max. 35% van de predikantskosten bij aanstelling tot 50%; tussen 150-174 leden: steun max. 30% van de predikantskosten bij aanstelling tot 75%; tussen 175-199 leden: steun max. 25% van de predikantskosten bij aanstelling tot 75%; tussen 200-249 leden: steun max. 20% van de predikantskosten bij aanstelling tot 100%; de steun aan een gemeente bedraagt nooit meer dan € 135 per lid;
- e. OBEnA gaat uit van de op 1 januari van het betreffende jaar in het jaarboekje vermelde aantal leden.

Knelpunten voor zendingsgemeenten ten opzichte van deze regels:

- a. niet altijd heeft een zendingsgemeente juridisch een zelfstandige structuur, terwijl het in een aantal situaties moeizaam is om betrouwbare cijfers te leveren;
- b. het voldoen van € 64,45 per lid aan kerkelijke kassen valt zeer zwaar;
- c. gebruikelijk is de sociale kaart van een zendingsgemeente dusdanig, dat uit eigen kring de minimale eigen bijdrage niet wordt opgebracht;
- d. voor de aanstelling van een predikant of kerkelijk werker moet vooraf toestemming zijn gegeven door OBEnA. Deze baseert zich hierbij op aangereikte jaarcijfers, een meer jaren financiële planning (MJFP) en een meerjaren onderhouds planning (MJOP). Logischerwijze leidt dit voor een gemiddelde zendingsgemeente tot toestemming voor een aanstelling tot maximaal 50%, terwijl vanuit het beleidsplan tot opbouw van een zendingsgemeente in het algemeen een aanstelling tot 100% noodzakelijk geacht wordt;
- e. vanwege het meestal lage ledental is de maximale steun navenant beperkt;
- f. naast de formele leden waarmee OBEnA moet rekenen kennen zendingsgemeenten ook gastleden en deelnemers.

Bijlage 8.5: overzicht zendingsgemeenten en ontvangen steun via deputataschappen

Gemeenten die diaconale steun ontvangen

gemeente

Rotterdam, House of Hope	ja, 2008-2012
Zaandam, Samen thuis	ja, 2013-2015
Amsterdam, Hoop voor Noord	ja, 2012-201-2014
ICF Veenendaal	ja, 2012-2013
Zoetermeer, Perron 28	ja, 2012-2015
Rotterdam, Home for Kurds	ja, 2014
Breda	nee, wel aangevraagd, niet toegekend

Gemeenten met diaconale missionaire activiteiten, bekend bij deputaten, geen steun

gemeente	activiteit	steun
Broek op Langedijk	Aanloophuis 'de Steiger'	ja, voor 2010
Broek op Langedijk	Hart voor Heerhugowaard	nee
Amsterdam	Via Nova	nee
Capelle	Schollevaer	nee
Haarlem	Open Huis	nee
Hillegom	Open Hof	nee
Zutphen	Reflector	nee
Hoofddorp	Floriande	nee
Amersfoort	Vathorst	nee
Utrecht-west	ICF in opbouw	nee
Apeldoorn	ICF in opbouw	nee
Rotterdam, Thuis in West	Diaconaal wijkopbouw	betrokken, geen steun
Amsterdam OASE	miss. diac. gemeenteopbouw	nee

Lijst van zendingsgemeenten bekend bij deputaten evangelisatie

gemeente	ev.steun	diac.steun	ob&a steun
Assen (Assen zoekt)	ev		
Amsterdam-De Bron NW (Oase)	ev		
Amsterdam-N (Hoop voor Noord)	ev	diac.steun	
Amsterdam - Via Nova	ev		
ICF Rotterdam	ev	diac steun	ob&a steun
Bunde	ev		
Hillegom, Open Hof	ev		
Haarlem - Schalkwijk/Open huis	ev		
Zaandam - Menorah, Samen Thuis	ev	diac steun	
Bunde-Meerssen, Stem van de goede Herder			
projecten			
Apeldoorn-ICF	ev		
Gent ?			
Utrecht-West, ICF	ev		
Rotterdam-West, Hart voor West	ev		
Rotterdam-Zuid, MeerdanBeverwaard	ev		
Veenendaal-Pniel, Poster			

verwachtingen

Den Haag, Bouwlust (verwachte start: 2016)	
Hilversum-Noord (verwachte start: 2016)	
Urk, Licht in de polder (verwachte start: 2016)	
Middelburg, herstart Vlissingen? (verwachte start: 2016/17)	
Amsterdam-Noord, Banne?	
Amersfoort-Vathorst (PKN/CGK/GKV)	
Amersfoort-ICF, Oase (GKV? CGK?) EV	ev
Heerhugowaard, Hart voor Heerhugowaard (CGK? NGK?)	ev
binnen eigen gemeente functionerend	
Breda: Hart voor Breda	ev
Dordrecht-Zuid, Marisproject	
Rotterdam-SGA, Open Arms	ev
Rotterdam-Oost, Kruispunt Schollevaer	ev
diaconaal getoontzet	
Alkmaar, aanloophuis de Steiger,	ev & diac
Rotterdam-Zuid, House of Hope,	ev & diac
Rotterdam-Centrum, de Paraplu	
Zaandam, Samen Thuis,	ev & diac
Zoetermeer, Perron 28,	ev & diac

Onderlinge bijstand en advies

gemeente	aantal leden	gemeente	aantal leden
Alblasserdam	120	Nieuw Balinge	123
A'dam Via Nova	94	Nieuwkoop	183
Assen	188	Oud Vossemeer	105
Antwerpen	151	Poederrijen	91
Boskoop	196	Rotterdam ICF	219
Breda	72	Sassenheim	191
Culemborg	219	Scheveningen	228
Delfzijl	155	St. Jans klooster	141
Den Helder	232	Spijkenisse	189
Doesburg	102	Steenwijk	210
Ermelo	569	Thesinge	110
Hardenberg	213	Tholen	103
Hattem	140	Ulrum	98
Hillegom	105	Vlissingen	112
Maassluis	103	Veenwouden	155

Bijlage 8.6: protocol

Goedkeuring	Voorwaarden	Toe- en afwijgronden	
beoordeling aanvragen (bij binnenkomst)	<p>missionaire intentie</p> <p>advies van deputaten evangelisatie</p> <p>diaconale insteek</p> <p>financiële duidelijkheid</p> <p>advies van deputaten OB&A t.a.v. hun visie op de financiële stand van zaken</p> <p>communicatieve mogelijkheid</p> <p>sociaal maatschappelijk inzicht</p> <p>organogram van gemeente</p> <p>visidocument en werkplan voor minimaal 3 jaren</p> <p>meerjarenbegroting</p> <p>beslissing en argumentatie van de classis</p> <p>een eigen swot-analyse van de zendingsgemeente</p> <p>behoeften aan coaching en/of ondersteuning</p> <p>een beschrijving van de relatie met de 'moedergemeente'</p> <p>welke steun geeft de 'moedergemeente' in natura?</p> <p>verschillende disciplines geven hun oordeel</p> <p>capaciteit van leidinggevenden</p> <p>inzet en betrokkenheid van gemeenteleden</p> <p>riscioanalyse</p> <p>periodieke steun</p> <p>levensvatbaarheid (in geestelijke en wereldlijke zin)</p> <p>contacten met (steun)gemeenten</p> <p>sociaal maatschappelijke kaart</p> <p>(half)jaarrapportage</p> <p>(half)jaarrapportage</p>	<p>In lijn reglement en beleidsdocumenten van de cie</p> <p>aanwezig of bekend</p> <p>in lijn met de sociaal maatschappelijke problematiek: financieel minderdraagkrachtige leden</p> <p>opbrengsten collecten en bijdragen van gemeenteleden</p> <p>minimaal volledig onder norm OB&A</p> <p>aanwezig of bekend</p> <p>(vrijwillige) activiteiten spreken tot de verbeelding en zijn goed te communiceren naar de kerken, en eventuele partners van buiten de kerk met het oog op fondswerving en samenwerking</p> <p>sociaal-maatschappelijke kaart is aanwezig, al is die vaag</p> <p>aanwezig</p> <p>aanwezig</p> <p>aanwezig</p> <p>aanwezig (protocol laten opstellen door deputaten EV voor behandeling op classis)</p> <p>aanwezig</p> <p>aanwezig</p> <p>aanwezig</p> <p>aanwezig</p> <p>aanwezig</p> <p>aanwezig</p> <p>overwegend positief</p> <p>positief</p> <p>bovengemiddeld</p> <p>aanvaardbare risico's, als vertrek minder draagkrachtige (al dan niet gedwongen); renovatie van wijk; effect van aansluiting van leden uit reguliere gemeente(n)</p> <p>geen gevaar voor gemeente</p> <p>duidelijk</p> <p>moeten mogelijk zijn</p> <p>inzichtelijk en duidelijk</p> <p>uitgevoerde activiteiten voldoen aan minimumeisen</p> <p>relevantie van activiteiten</p>	<p>navraag dep. EV</p> <p>m.a.w. advies OB&A</p>
bespreking in cie			

<p>(half)jaarrapportage (half)jaarrapportage identificeren van 'lacunes' en/of vragen bijzonderheid van betrokken gemeente (t.o.v. andere) coördinatie mogelijkheden m.b.t. steun (bij meerdere jumeelages? missionaire en diaconale basis en inzet onderzoeken theologische affiniteit onderzoeken zicht krijgen op theologische gehalte van leidinggeevenden zicht krijgen op hoe de eigen visie breed gedragen wordt inzicht in organisatorische opzet zicht krijgen op financiële draagkracht van leden en leiders zicht krijgen op wat onduidelijk was tijdens bespreking lacunes en/of vragen aan de orde stellen zicht krijgen op de al gedane financiële inspanningen zicht krijgen op financiële verplichtingen op korte en lange termijn afspraken maken over rapportage (financieel & narratief) eindoordeel bespreken in vergadering PZG bij goedkeuring financieel akkoord en fraudeprotocol ontvangstbewijs voorgaande betaling narratieve rapportage met aandacht voor: (op basis van wat mogelijk is vanuit de betrokken gemeente) financiële rapportage met aandacht voor: (op basis van wat mogelijk is vanuit de betrokken gemeente)</p>	<p>effectiviteit en efficiëntie van werkzaamheden financiële besteding valt binnen marge nog te onderzoeken facetten worden geformuleerd identificeren mogelijk en acceptabel</p>
<p>bespreking ter plekke</p>	<p>geleerde lessen levensverhalen getuigenissen foto- of filmpaginaal bestedingen binnen de marges bestedingen evenwichtig steun van andere gemeenten steun van derden</p>
<p>beoordeling ten besluit afhandeling/evaluatie</p>	<p>wat houdt het partnerschap in? welke coachingsmogelijkheden bieden jullie? wat is een goede verhouding tussen HOH en kerkverband, en de GHK? hoe regelen we dat beter?</p>

Bijlage 8.7: financiële toekomst zendingsgemeente

Zendingsgemeenten		2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	
ALGEMENE GEGEVENS		AAA (gemiddelde gemeente)										
Naam zendingsgemeente		verduidelijkt gemeente										
Kerkelijke structuur		verduidelijkt gemeente										
Lid(s)/Secretaris		130	135	130	140	140	200	219	220	226	240	
Gemeentelijk aantal bezettingspunten		315	315	345	315	315	250	260	270	280	290	
Leden 1 januari (toekomstig)		50	49	70	80	80	350	360	370	380	390	
Leden 31 december (toekomstig)		40	30	40	50	50	140	130	140	150	200	
FINANCIËLE GEGEVENS		AAA (voorbestedinggemeente)										
Exploitatiekosten		verduidelijkt gemeente										
Inkomsten		10.000 €	12.000 €	14.000 €	16.000 €	18.000 €	30.000 €	31.000 €	32.000 €	33.000 €	34.000 €	
Verplichte bijdragen (lijnen, regesten, inschrijving)		5.000 €	5.000 €	7.000 €	8.000 €	9.000 €	40.000 €	43.000 €	46.000 €	49.000 €	52.000 €	
Sponsorgeld		10.000 €	10.000 €	10.000 €	10.000 €	10.000 €	30.000 €	31.000 €	31.000 €	31.000 €	31.000 €	
Subsidie gemeente/provincie/vb		12.500 €	12.500 €	12.500 €	12.500 €	12.500 €	30.000 €	31.000 €	32.000 €	33.000 €	34.000 €	
Bijdragen Depositaven ODBA		8.750 €	8.100 €	8.450 €	8.800 €	9.150 €	-	-	-	-	-	
Bijdragen Depositaven ODBA		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bijdragen Depositaven ODBA		10.000 €	15.000 €	8.000 €	-	-	15.000 €	15.000 €	5.000 €	-	-	
Bijdragen PFC/PAC		-	-	14.000 €	17.000 €	18.000 €	-	-	5.000 €	-	-	
Bijdragen andere gemeentes		5.000 €	3.000 €	5.000 €	5.000 €	5.000 €	-	-	-	-	-	
Bijdragen andere gemeentes		2.500 €	2.500 €	2.500 €	2.500 €	2.500 €	2.500 €	2.500 €	2.500 €	2.500 €	2.500 €	
Laten in natura		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Overige inkomsten		7.500 €	8.000 €	8.500 €	9.000 €	9.500 €	27.500 €	28.216 €	28.931 €	29.646 €	30.361 €	
overig		14.500 €	19.500 €	27.000 €	38.000 €	48.000 €	181.000 €	185.900 €	191.000 €	196.100 €	201.200 €	
Personenlijsten		50.000 €	51.000 €	52.000 €	53.000 €	54.000 €	90.000 €	91.000 €	92.000 €	93.000 €	94.000 €	
Afschrijvingskosten		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Huur gebouwen o.d.		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Overige kosten gebouwen		8.000 €	8.200 €	8.500 €	8.700 €	9.000 €	30.000 €	30.000 €	30.000 €	30.000 €	30.000 €	
Marktoverlast (linden, loof-baarden)		5.000 €	4.800 €	4.600 €	4.400 €	4.200 €	10.000 €	11.000 €	11.000 €	11.000 €	11.000 €	
Diverse projecten		10.000 €	10.200 €	10.400 €	10.600 €	10.800 €	10.000 €	10.200 €	10.400 €	10.600 €	10.800 €	
Overige kosten		30.000 €	31.000 €	32.000 €	33.000 €	34.000 €	30.000 €	31.000 €	32.000 €	33.000 €	34.000 €	
SALDO VAN LASTEN EN LASTEN		11.999 €	14.950 €	17.901 €	18.942 €	19.983 €	181.000 €	186.900 €	191.000 €	196.100 €	201.200 €	
		-7.250 €	-5.950 €	-4.900 €	-3.942 €	-2.983 €	-	-	-	-	-	

BIJLAGE 113
Artikel 246

Rapport 4 commissie 2 betreffende partners zendingsgemeenten

Inleiding

De generale synode 2013 heeft een commissie partners in zending benoemd, bedoeld om zendingsgemeenten bij te staan in hun financiële problematiek. De commissie is voortvarend aan het werk gegaan, reden voor ons om daar onze grote waardering voor uit te spreken. Zij stelt voor de naam die haar door de generale synode is gegeven, partners in zending, te wijzigen in partners zendingsgemeenten (PZG). Wij staan achter dat voorstel.

Visieontwikkeling en werkzaamheden

De generale synode 2013 gaf de commissie PZG een voorlopig reglement mee, met de opdracht dat waar nodig te herzien. Het bracht de commissie tot een visieontwikkeling waar zij in hoofdstuk 4 van haar rapport verantwoording van doet. Enkele punten daaruit willen we graag naar voren halen.

We denken dat het een verstandige keus van de commissie is geweest om een beroep te doen op br. S. Wierda. Hij is goed ingevoerd in het wel en wee van zendingsgemeenten en heeft verstand van zaken, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de drie vormen van ondersteuning die hij de commissie liet zien. Als er in het voorgestelde reglement gesproken wordt over coaching (art. 4.9) lijkt het ons van groot belang dat het duidelijk is dat die coaching zich beperkt tot het terrein van (het aanvragen van) de financiële steun. Daarom willen we bijvoorbeeld de zin in § 4.2.1 van het rapport als volgt lezen: 'De taak van commissie PZG is breder dan het verlenen van financiële steun zoals OBenA dat doet.' Vergelijkbaar is ook de zin in § 4.2.5 3e alinea '... hoewel er in het begin wel enige weerstand was t.a.v. de vraag waarom de commissie ook andere dan financiële ondersteuning wilde geven, *namelijk coaching in fondsenwerving.*' Gebeurt dat niet dan voorzien we een ongewenste vermenging van verantwoordelijkheden met deputaten evangelisatie; immers, juist zij treden adviserend op naar zendingsgemeenten.

Wij zijn het eens met de commissie als zij stelt dat het zelfstandig werven van fondsen door haar geen optie is.

Bij de vraag naar geschikte criteria vroegen we ons af of er wel voldoende objectieve maatstaven voorhanden zijn om discussies of subjectieve beslissingen uit te sluiten. De commissie noemt het hanteren van de zeven criteria op pagina 5 sterk en zwak tegelijk - sterk omdat het 'zorg op maat' is, zoals gewenst door de generale synode 2013 en conform de werkwijze van deputaten evangelisatie, zwak vergeleken met de werkwijze van OBenA (minder objectief meetbare maatstaven). Juist vanwege dat laatste is het wenselijk dat er bij een afwijzende beslissing door de desbetreffende zendingsgemeente beroep tegen het besluit aangetekend kan worden. In overleg met de commissie PZG stellen wij u voor deputaten evangelisatie vanwege hun expertise aan te wijzen als beroepsinstantie.

Financiën

In het besef dat commissie 6 de financiën beoordeelt, willen we wel opmerken dat de financiële dekkingsgraad wat ons betreft zorgelijk is. Ook viel het ons op dat er feitelijk een open einde is wat betreft de financiële ondersteuning van een zendingsgemeente, het kan drie jaar zijn, maar ook zes jaar.

Afvaardiging deputaten evangelisatie

In de plaats van dr. J.W. van Pelt functioneert sinds kort ds. H.J.Th. Velema, komend vanuit deputaten evangelisatie, als secretaris van de commissie PZG. Omdat dr. Van Pelt geen herbenoeming wenst te ontvangen en de commissie de GS verzoekt om ds. Velema te benoemen tot secretaris, is het wenselijk dat deputaten een ander lid afvaardigen om namens hen zitting te nemen in de commissie PZG.

Commissie 2 stelt de generale synode voor:

1. goedkeuring te hechten aan het werk van de commissie;
2. voortaan gebruik te maken van de naam *partners zendingsgemeenten*;
3. het aangepaste reglement goed te keuren, met dien verstande dat 4.9 gewijzigd wordt in: naast het verlenen van financiële steun kan de commissie ook coaching *ten aanzien van fondsenwerving* aanbieden aan de zendingsgemeenten waarmee zij geholpen worden op de weg naar *financiële* zelfstandigheid;
4. goedkeuring te geven aan het opnieuw verstrekken van een mandaat voor het uitgeven van een bedrag van € 150.000,- voor de periode 2017-2020, waartoe gevraagd zal worden aan de deputaten evangelisatie, buitenlandse zending en diaconaat het nog aanwezige kapitaal aan te vullen tot € 150.000,-;
5. art. 21 K.O. te wijzigen zodat lid 1b t/m h genummerd wordt als lid 1c t/m 1i en als 1b in te voegen: *b. Wanneer missionaire arbeid van een kerkenraad leidt tot gemeentevorming, zal de kerkenraad niet overgaan tot het instellen van een zendingsgemeente dan na advies van de classis, die zich op haar beurt zal laten adviseren door deputaten evangelisatie;*
6. voor zendingsgemeenten die om steun hebben gevraagd, maar waarop afwijzend is besloten de mogelijkheid van beroep in te stellen bij deputaten evangelisatie;
7. opnieuw commissieleden te benoemen en de deputaatschappen evangelisatie, buitenlandse zending, diaconaat en onderlinge bijstand en advies te verzoeken elk een lid voor de commissie PZG te benoemen.

M. Oopenhuizen, rapporteur

BIJLAGE 114
Artikel 247, 267

Rapport deputaten kerk en media

1. Samenstelling deputaatschap

In de afgelopen periode namen we afscheid van ds. H.D. Rietveld uit Nijkerk en mevr. E.J. Moolenaar uit Hilversum.

De synode van 2013 benoemde: drs. E.J. van der Linde, Capelle aan de IJssel; drs. W. de Bruin, Purmerend; drs. J.N. Noorlandt, Rhenen; drs. E.B. Renkema, Hilversum. *Secundus*, dr. A. Huijgen, Genemuiden.

2. Opdracht synode 2013

De volgende opdracht ontvingen wij van de GS van 2013:

- a. zich in aansluiting aan hun instructie te bezinnen op de (on)mogelijkheden van moderne media om het evangelie landelijk en plaatselijk via de massamedia te verbreiden en daarvan verslag te doen aan de komende generale synode;
- b. zich te bezinnen op de presentie van Christelijke Gereformeerde Kerken in moderne media, er in de intersynodale periode zo mogelijk ervaring mee op te doen, van de bezinning en de praktijkervaring verslag te doen en te komen met nadere voorstellen ter zake.

De commissie schreef er als toelichting bij:

'Wanneer de ontwikkelingen m.b.t. de landelijke omroepen ertoe zouden leiden dat er helemaal geen ruimte meer overblijft om kerkdiensten op de landelijke radio en televisie uit te zenden, dan zou het bestaande deputaatschap groot deel zijn bestaansrecht verliezen of er zou een forse aanpassing van de opdrachten en werkzaamheden moeten plaatsvinden.'

In punt 4 beschrijven we dat ons traditionele werk inderdaad grotendeels is komen te vervallen. In punt 5 beschrijven we dat een doorstart van de tv-diensten via internet niet gelukt is. In de punten 6, 7 en 8 beschrijven we hoe we de omgang van de plaatselijke kerken met nieuwe media faciliteren en hoe dat het speerpunt van ons deputaatschap is geworden. In punt 9 beschrijven we onze bezinning op de presentie van het landelijk kerkverband in de moderne media. In punt 10 doen we een aantal voorstellen, waaronder een voor een gewijzigde instructie.

3. Contact met ds. A. van der Veer

Afgelopen periode hebben deputaten Van der Linde en Noorlandt contact onderhouden met ds. Van der Veer. Ds. Van der Veer heeft een zware tijd achter de rug nadat in 2015 zijn zoon Peter overleed. Dit heeft een behoorlijke wissel getrokken op hem en zijn vrouw, en zeker op het gezin van zijn zoon. Ze proberen zoveel mogelijk bijstand te verlenen.

Hij is aan de kerk van Zwolle verbonden en gaat hier en ook in andere gemeenten regelmatig voor.

Afgelopen jaar deed hij zijn werk bij de EO via de televisie (De Kapel) en elke zondagavond verzorgt hij het programma De Bijbel Open. De laatste anderhalf jaar is met name het werk op de sociale media toegenomen. Steeds meer mensen worden via deze platforms met het evangelie bereikt. Mensen, die de oude media niet of nauwelijks nog volgen. Zijn bijdrage bestaat daar uit blogs en in toenemende mate uit gefilmde meditatieve momenten.

Naast dit werk wordt ook meegewerkt aan de portal geloven.nl. Zijn werk daar is het schrijven van Bijbelverhalen voor kinderen. Hij is God dankbaar dat hij, ondanks de vormen van kanker die hij heeft (gehad) en hartproblemen die behandelbaar zijn, de energie heeft ontvangen om zijn werk in de beschreven omvang te kunnen blijven voortzetten.

4. Afwikkeling stichting ZvK en radio- en televisiediensten

De ontwikkelingen in omroepeland zijn in de afgelopen jaren hectisch verlopen. Zo werd de laatste tv-kerkdienst uitgezonden in de zomer van 2014. Uitzendingen via de radio blijven voorlopig doorgaan, zij het in een wat andere opzet dan voorheen. De EO is begonnen aan een nieuwe zondagochtendprogrammering, waaronder als vervanging van een integrale kerkdienst een onderdeel 'De Kapel' is opgenomen. Daarin wordt een overdenking verzorgd door predikanten uit verschillende kerkgemeenschappen, zoals die op persoonlijke titel door de EO zijn uitgezocht en benaderd. Een van hen is CGK-evangelist Jurjen ten Brinke uit Amsterdam-Noord.

Deze ontwikkelingen zijn het gevolg van politieke beslissingen en omroepbeleid. Na afloop van de laatste concessieperiode (eind 2015) waren er geen gelden meer beschikbaar voor de kerken. De Stichting VKZ - een eerder al noodzakelijk gebleken fusie tussen de IKON en de ZvK - zag zich genoodzaakt daarom nauwe samenwerking (fusie) te zoeken met een van de grotere omroepen, om zo nog zo goed mogelijk vorm en inhoud te kunnen geven aan haar missie: de presentie van de kerken op radio en televisie. In eerste instantie leek die keuze uit te vallen richting de NCRV. Nieuwe ingrepen van de overheid leidden echter tot een fusie van de VKZ met de EO. Deze fusie heeft inmiddels gestalte gekregen. Daarbij moesten echter wel de dienstverbanden van het ervaren en bekwaam ZvK-personeelsleden worden beëindigd. Alleen Anemieke Oosterlee is vanuit ZvK overgegaan naar de EO. Zij blijft daar verantwoordelijk voor de productie van de radiokerkdiensten.

Wij kunnen niet anders dan constateren dat de invloed van de kerken lopende dit proces steeds minder is geworden. Het bestuur handelde meer en meer zelfstandig. Een Media Advies Commissie, waarin de afzonderlijke kerken van de ZvK waren vertegenwoordigd werd alleen gebruikt als een communicatiekanaal. De vertegenwoordigers van de kerken moesten op beslissende momenten zich neerleggen bij reeds (onder druk van Haagse politieke beslissingen) gemaakte keuzes.

Inmiddels is per 1 januari 2016 de ZvK opgehouden te bestaan. De status van radiodiensten is daarmee niet

meer haar verantwoordelijkheid en daarmee is er ook geen formele band meer tussen ons deputaatschap en deze diensten.

Wij concluderen dat hierdoor ook de 'traditionele taak' van ons deputaatschap is komen te vervallen en nu is gaan verschuiven naar een nieuwe opdracht, zoals die door de generale synode van 2010 al is ingezet en in 2013 is aangescherpt, namelijk de ondersteuning van kerken in het gebruik van de diverse (nieuwe) media.

5. Kerkdiensten via internet

Toen begin 2014 duidelijk werd dat de kerkdiensten via tv op korte termijn zouden komen te vervallen nodigden de deputaten van de GKv de kerken van ZvK uit om na te denken over de toekomst. Het voorstel van de deputaten GKv was om te onderzoeken of het mogelijk was om op korte termijn te beginnen met de beeldregistratie van kerkdiensten om die via het internet uit te zenden. Het doel was om de kerkdiensten zowel inhoudelijk als technisch van hogere kwaliteit te laten zijn dan gebruikelijk op kerkomroep.nl. Ook zou er inhoudelijk rekening gehouden worden met het missionaire karakter van de kerkdienst die uitgezonden zou worden. Stichting LPB (de luisterpost/Bralectah) zou ingeroepen worden om de technische kant te verzorgen. Het doel was om het gat dat ontstond doordat er op tv geen kerkdiensten meer uitgezonden werden, op deze manier in elk geval deels op te vullen.

Tussen mei 2014 en 23 september 2015 zijn er diverse vergaderingen geweest. In eerste instantie waren enkel de GKv, CGK en VGKN in beeld. In het voorjaar van 2015 zijn de NGK, PKN en ook de EO erbij betrokken. De gesprekken verliepen constructief en iedereen was het er over eens dat de mogelijkheden in elk geval verkend moesten worden. De EO bood zelfs aan om de streaming van de kerkdiensten via de servers van de NPO te doen. Ook was er sprake van een EO-webomgeving waarin e.e.a. zou kunnen plaatsvinden.

Op 23 september hebben we met elkaar besloten om toch de stekker uit het project te trekken. Dat had een paar redenen. In de eerste plaats was vanaf het begin aan onduidelijk hoe groot de doelgroep zou zijn. In de tweede plaats was er onhelderheid over de doelgroep. In het oorspronkelijke GKv-voorstel ging het om de doelgroep van de voormalige tv-diensten, voor het grootste deel christelijk betrokken mensen. De NGK en PKN drongen echter sterk aan op het bereiken van nieuwe groepen in de samenleving. In dat geval zou de uitzending iets totaal anders moeten worden dan de registratie van een kerkdienst. Dat zou een grote investering in tijd en geld betekenen, waarbij het nog maar de vraag zou zijn of we het beter zouden kunnen dan de EO. Een derde reden was dat de kwaliteit van kerkdiensten op kerkomroep.nl steeds beter wordt, en dat mensen die op zoek zijn daar genoeg goede kerkdiensten kunnen bijwonen. Kortom: het werd naar twee kanten lastig om de meerwaarde van het project aannemelijk te maken.

Als deputaten kerk en media hebben we dit gesprek willen voeren in het kader van deel a van onze instructie: de bezinning op de (on)mogelijkheden van het verbreiden van het evangelie via de massamedia. Helaas bleek het in dit geval een onmogelijkheid te zijn.

Aanvulling (maart 2016): Deputaten GKv onderzoeken momenteel of het mogelijk is bij het nieuwe EO-programma 'zin, zout en zegen', dat de traditionele kerkdienst op zondagavond vervangt, beelden te maken en die via internet uit te zenden. In 2016 zal daarvan een pilot zijn. Wij worden op de hoogte gehouden, mogelijk zal een van de pilot-diensten een CGK-dienst zijn.

6. Kerk-zijn-online

De synode van 2013 droeg ons op om ons te bezinnen op de mogelijkheden van de verbreding van het evangelie via de moderne media én ons te bezinnen op de presentie van de CGK in de moderne media. Om die reden hebben de deputaten het project kerk-zijn-online opgezet, om plaatselijke gemeenten te ondersteunen in de online communicatie naar binnen en buiten.

Het proces

De gedachte voor het project ontstond in het voorjaar van 2014 toen we ons bezonnen op de vraag waarmee onze kerken, in samenhang met de synodeopdracht, het meest gediend zouden zijn. We constateerden dat er in de kerken op het gebied van nieuwe media veel gebeurt, maar dat het tegelijk niet allemaal even doordacht gebeurt. Toen werd het idee geboren om toerustingavondjes te houden voor plaatselijke kerken om hen te helpen om de online-presentie te verbeteren.

Om dit plan goed uit te voeren besloten we Esther de Hek (Zinzeno) er voor een aantal uren per week betaald bij te betrekken met instemming van de quaeator. Zij schreef in voorjaar 2015 het projectplan, verzorgde de pr, de website <http://kerkzijnonline.nl/> en de mailings en was betrokken bij de inhoudelijk voorbereiding van de avonden en heeft op de avonden zelf een van de workshops verzorgd.

Het doel van de inspiratieavonden formuleerden we als volgt:

Met de bijeenkomsten willen we gemeenten stimuleren om:

1. online zichtbaar te zijn;
2. dit zo optimaal mogelijk te zijn;
3. zich hier met enthousiasme daadwerkelijk voor in te zetten.

De doelgroep voor deze bijeenkomsten was iedereen in de gemeente die zich bezighoudt met online communicatie: van kerkenraadsleden tot webmasters en redacteurs van het kerkblad.

De avonden

Op 21 mei, 4 juni en 18 juni 2015 hielden we de inspiratieavonden op drie plaatsen verspreid door het land: Capelle a/d IJssel, Huizen en Hoogeveen.

Het programma zag er als volgt uit:

1. Hoofdlezing: 'Kerk en online media: hoe het doel de middelen heiligt'. Presentatie door online specialist Bram Markus.

2. Twee workshoprondes met telkens 4 keuzes
 - a. 'Uw kerk en sociale media'. Over de inzet van sociale media door kerken, hoe en waarom?
 - b. 'Do's en don'ts online'. Over de vraag hoe (vertegenwoordigers van) kerken zich online het beste kunnen gedragen.
 - c. 'Hoe organiseert uw gemeente haar online presentie?'. Over hoe je als kerkelijke gemeente je (online) communicatie effectief kunt organiseren, louter met vrijwilligers.
 - d. 'Chatbox voor webmasters'. Ontmoetingsworkshop voor webmasters van kerkwebsites en sociale media

De avonden trokken 40-60 mensen per avond. De avonden werden gemiddeld met een 8 gewaardeerd en 90% van de mensen vroeg om een vervolg.

Voor een videoimpressie zie: <https://youtu.be/tq15BZiFP0Y>

Het vervolg

In juli 2015 hebben we besloten om een vervolg te geven aan dit project door middel van een aantal nieuwe toerustingsavonden in 2016. Die avonden willen we meer toespitsen op concrete onderwerpen en meer rekening houden met de verschillende kennisniveaus van mensen. Dit mede naar aanleiding van de uitkomsten van een gehouden enquête onder de bezoekers.

In de tussentijd willen we de mensen warm houden door de website up to date te houden, een weblog bij te houden, een facebookgroep te starten en de deelnemers met regelmaat een nieuwsbrief per mail toe te sturen. Ook hiervoor verricht Esther de Hek een aantal uren per maand betaald werk.

Financiële verantwoording

Esther de Hek ontving een vergoeding van € 4.656,- voor haar werkzaamheden van januari t/m juni 2015. De helft minder dan begroot. Dit is betaald uit het fonds dat deputaten ter beschikking hebben voor missionaire activiteiten via de media. In 2016 verwachten we in goed overleg met de quaestor weer een soortgelijk bedrag uit te geven.

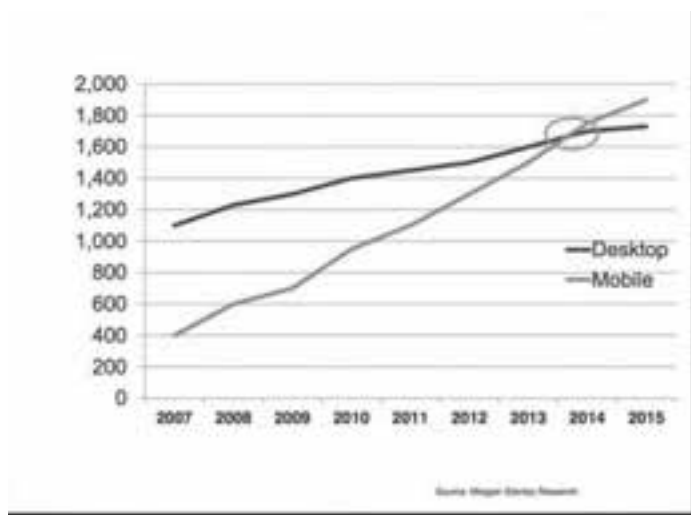
Bram Markus leverde zijn medewerking onbetaald en in de tijd van zijn werkgever. Daartegenover stond dat hij een informatiepakket van zijn werkgever aan de deelnemers mocht uitdelen (<http://vanderperk.nl/>).

Samenwerking met deputaten GKV

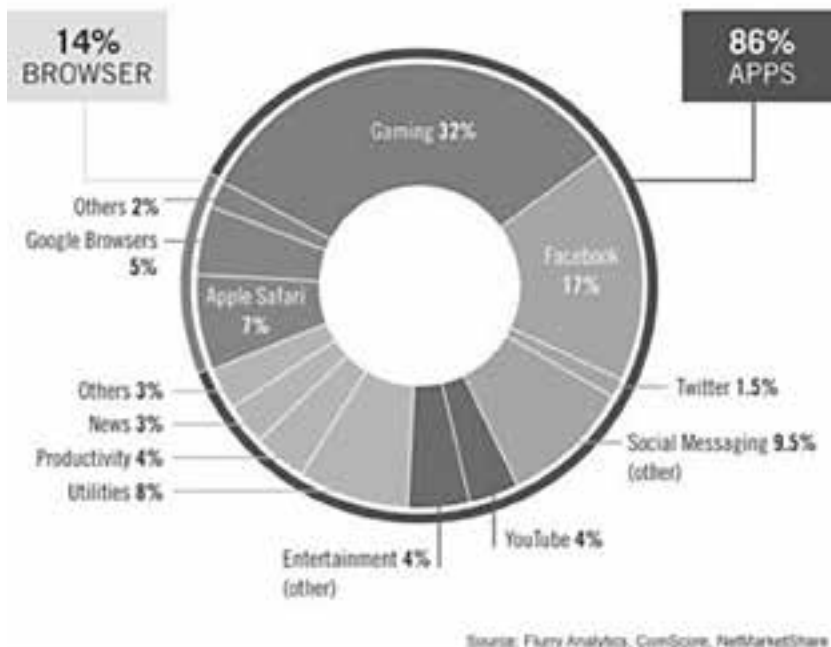
In aanloop naar de bijeenkomsten vroegen de deputaten van de GKV of zij zich bij het project aan konden sluiten. Op korte termijn hebben we toen ook alle GKV-kerken uitgenodigd bij de avonden (overigens stonden de avonden sowieso open voor andere kerken, maar we hadden enkel de CGK-kerkenraden direct aangeschreven). Dat leverde direct een groot aantal vrijgemaakte deelnemers op. Sinds 30 september participeert namens de deputaten van de GKV de heer Bernhard Jonker officieel in dit project. Inmiddels draait de website kerkzijnonline.nl op de servers van de vrijgemaakte organisatie LPB (de Luisterpost Bralectah), waar Bernhard directeur van is. Ook andere technische zaken nemen zij voor hun rekening. We zijn dankbaar dat we ook dit stukje werk als kerken samen op kunnen pakken.

7. CGK-app (Erjan en Jan)

Als deputaten kerk en media hebben we ons laten informeren over een zogenaamde app op de mobiele telefoon waarmee een lokale kerk haar nieuws, agenda, collectes, etc. via smartphone en tablet naar buiten kan brengen. Ook het landelijke kerkverband kan hiervan gebruik maken. Als deputaatschap kerk en media houden we ons bezig met het stimuleren van de presentatie van de kerk op internet en de sociale media. Sinds 2014 is er echter meer digitale communicatie via mobiele apparaten, dan via computers (zie grafiek). Dit zal de komende jaren alleen maar toenemen.

Daarbij komt dat op gebruikers hun smartphones vooral gebruiken via de zogenaamde app (toepassingen) en veel minder via een mobiele browser (b.v. Chrome). Zie bijgevoegd overzicht. Wil je de komende jaren dus aanwezig zijn op het digitale web, dan is het belangrijk om dat te zijn via een app. We hebben ons georiënteerd op ontwikkelaars van een geschikte kerkelijke applicatie (app). Die hebben we gevonden in DZZ, een bureau voor geloofscommunicatie, uit Deventer. Zij maakten van al een kerk-app voor de PKN-kerken en voor de rooms-katholieke parochies. Ook voor de CGK kan een eigen variant of 'schil' worden gemaakt.

De CGK-app biedt gemeentes de mogelijkheid om via smartphone en tablet de achterban op de hoogte houden van wat er speelt. De app biedt de plaatselijke gemeente ruimte om berichten door te geven, agenda van activiteiten, aankondiging van diensten (mededelingenblad, samenvatting preek, reageren op preek, collectiedoel + doorklikmogelijkheid), pushberichten ('belbericht' van overlijden, bijvoorbeeld), meedoen met een collecte (ook als je niet in de kerk komt), diensten bekijken of beluisteren

Ook de landelijk CGK kan deze app gebruiken voor nieuws, informatie en het doorverwijzen naar mailings. Vanuit het landelijk bureau kan deze voorziening worden beheerd door een redacteur.

Het kost de redactie/appbeheerder weinig tijd om de app te onderhouden. Er kunnen automatische koppelingen gemaakt worden met de website van de gemeente (nieuwsberichten, agenda-items), met Facebook, Twitter etc.

Kosten

Eenmalige ontwikkelkosten voor de CGK-app bedragen ca. € 2.500 à 3.000. De app voor het Dienstenbureau wordt gratis ter beschikking gesteld door DZZ. De lokale CGK-gemeente die gebruik wil maken van de app betaalt voor een jaarabonnement € 225 incl. btw. Voor de eindgebruiker op smartphone of tablet is de app gratis te downloaden via de Play-store of App-store.

Voorstel

Deputaten stellen de generale synode voor om te besluiten deze CGK-app te ontwikkelen. Als we het nu niet doen, zal het over 3 of 6 jaar zijn, en dan worden we meer en meer naar de marge van het digitale net gedrongen. Er is nu een goede mogelijkheid om iets te ontwikkelen voor het geheel van onze kerken. Doen we dat nu niet, dan zullen er zich allerlei alternatieven ontwikkelen, of zullen groepen gemeenten dit gaan doen, waardoor de mogelijkheid van een landelijke app voor onze kerken bemoedigd wordt. Nadat besloten is tot deze landelijke CGK-app, is een plaatselijke kerk niet verplicht hieraan mee te doen. Het vergt een eigen besluit van een kerkenraad om deze CGK-app plaatselijk in gebruik te stellen.

8. Filmpjes

Deputaten kregen de opdracht om daadkrachtig projectmatig activiteiten te ondernemen. Ons concept is dat we plaatselijke kerken willen toerusten en stimuleren in mogelijkheden. Deze visie resulteerde in twee filmpjes waarin een jong gemeentelid uit Purmerend en een iets ouder gemeentelid uit Rotterdam-Alexanderpolder centraal staan.

De filmpjes bestaan uit drie delen. Introductie van de persoon, de betekenis van het geloof en de functie van de plaatselijke kerkelijke gemeente. Voor de filmpjes zijn offertes gevraagd. Studenten van de Chr. Hogeschool Ede hebben de filmpjes uitgevoerd. Ter synode kunnen we de evaluatie van het effect delen.

9. Landelijke CGK in de media

Aan deputaten kerk en media werd opgedragen zich te bezinnen op de presentie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de moderne media (synodeopdracht B). Voorzover het de presentie van het kerkverband zelf betreft is dat geen eenvoudige opdracht. De tv- en radiodiensten zijn inmiddels vervallen. En cgk.nl wordt niet beheerd door deputaten kerk en media, maar door het Dienstenbureau. Directe invloed op de website hebben we dus niet.

In januari 2016 is er constructief overleg geweest met Rita Blankenstijn van het Dienstenbureau. Zij informeerde ons over de komende vernieuwing van de website, met nieuwe huisstijl en ruimte voor alle deputaatschappen om zich te presenteren. Met haar spraken we ook over de twitteraccount van het Dienstenbureau: dat voorziet momenteel vooral in meer neutrale informatie zoals rondom het beroepingswerk. Dit past ook bij de positie die het Dienstenbureau inneemt: een neutrale positie in het kerkelijk leven.

Vanuit deputaten kerk en media wordt opgemerkt dat die neutraliteit waardevol is, maar tegelijk ook zorgt voor een wat saaie presentie. Om een voorbeeld te geven: het is opmerkelijk dat er voor het emeritaat van ds. Quant geen aandacht is geweest op de website en social media van de CGK. In de media geldt heel sterk de wet dat een persoonlijk verhaal meer aanspreekt dan de feiten. Op dit punt valt er, zeker met het oog op de huidige website en twitteraccount, veel te verbeteren.

In onze bezinning op de functie van internet en pr kwamen de volgende thema's aan de orde.

In onze tijd staat niet alleen informatie centraal, maar ook public trust, storytelling en authenticiteit. Daarnaast is het serieus nemen van stakeholders en het personaliseren van nieuws van belang. Het bieden van echte verhalen biedt verbondenheid en community.

Daarin kan de website verder groeien. Het Dienstenbureau ziet haar taak als beperkt en voorwaardenscheppend. Er is bij hen wel een open houding voor inhoudelijke inbreng van deputaten kerk en media.

Er is ook nog een anoniem twitteraccount dat de naam CGK gebruikt en kerkelijk nieuws twittert. We hebben niet kunnen achterhalen wie dat account beheert. Op Facebook is een community van de CGK die niet officieel van de CGK is. De pagina wordt beheerd door een bij ons bekend kerklid. Zo'n 1500 mensen hebben deze pagina geliked. Het is een mooie pagina die op een constructieve manier een soort CGK-gevoel promoot. We hebben besproken of het wenselijk is om deze pagina tot officiële pagina van onze kerken te maken. Een nadeel is dat mogelijk het spontane karakter verdwijnt. Voordeel is dat deputaten en het Dienstenbureau meer ondersteuning kunnen bieden.

Deputaten hebben als het gaat om de presentie van de landelijke CGK de volgende wensen:

1. De CGK meer gezicht geven door o.a. op de website de CGK te laten zien in alle diversiteit, gekoppeld aan best practices. Dus niet vanuit wie we zouden moeten zijn, maar vanuit wie we werkelijk zijn. Kortom: naast feitelijke informatie meer verhalen informatie uit en over de kerken. We vragen de synode om onze steun aan het Dienstenbureau om hier visie en invulling aan te geven te legitimeren.
2. Om onze kerken naar buiten meer gezicht te geven is het wenselijk om één persoon aan te wijzen die namens de kerken kan spreken in het geval van grote maatschappelijke of kerkelijke zaken. Denk aan de rol die Arjan Plaisier in de PKN vervult. Op die manier krijgt de kerk letterlijk meer een 'gezicht' naar buiten.
3. Presentie op sociale media is belangrijk. Deputaten willen de beheerder van de facebookpagina ondersteuning aanbieden in het beheer daarvan.
4. Verder is het wenselijk om in de CGK 1 of 2 vaste aanspreekpersonen te hebben voor alles wat met communicatie in de media te maken heeft. Het Dienstenbureau kan hier o.i. een goede rol in vervullen. Daarbij hoort dan ook een doordachte strategie over wat er wanneer en via welke kanalen gecommuniceerd dient te worden. Ook hierin willen deputaten graag meedenken met het Dienstenbureau.

In de verslagperiode is er een gesprek geweest met deputaten evangelisatie over de missionaire websites. Aanvankelijk werden er vier sites ontwikkeld, die zijn nu samen gebracht onder de site www.vragenovergeloven.nl. Deputaten evangelisatie zagen het onderhouden van deze site niet meer als hun taak en stelden voor deze onder te brengen bij ons deputaatschap. In dit gesprek bleek er bij deputaten evangelisatie weinig visie en kennis omtrent deze website. Vanuit ons mandaat zagen we hier geen ruimte voor een overname. Ook ontbreekt het ons momenteel aan menskracht en middelen om hier iets te betekenen.

10. Voorstellen

Op grond van het bovenstaande doen deputaten de volgende voorstellen:

- a. de handelingen van de deputaten goed te keuren;
- b. alle deputaten: drs. E.J. van der Linde, Capelle aan de IJssel; drs. W. de Bruin, Purmerend; drs. J.N. Noorlandt, Rhenen; drs. E.B. Renkema, Hilversum. *Secundus*, dr. A. Huijgen, Genemuiden, te herbenoemen;
- c. van de instructie van deputaten zoals geformuleerd in bijlage 24 K.O. art. 2a-d te laten vervallen in verband met het opheffen van stichting ZvK en daarmee het vervallen van alle gekoppelde activiteiten;

- d. aan de instructie van deputaten zoals geformuleerd in bijlage 24 K.O. na het huidige art. 2f toe te voegen: (g) De plaatselijke kerken toe te rusten om het evangelie via de (nieuwe en oude) media te verbreiden. (h) Een visie te ontwikkelen op de presentie van het landelijk kerkverband in de moderne media, en voorzover mogelijk die visie om te zetten in praktijk;
- e. deputaten op te dragen om het project kerk-zijn-online voort te zetten in samenwerking met de deputaten van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. En in samenhang hiermee om toe te staan dan deputaten in overleg met de quaestor van de GS de aanwezige financiële fondsen voor dit project te gebruiken;
- f. te besluiten om de CGK-App te ontwikkelen en aan te bieden aan de kerken;
- g. deputaten kerk en media te vragen om inhoudelijk partner te worden van de website en aan het Dienstenbureau visie en invulling te geven aan de presentie van het kerkverband in de media en daarover gezamenlijk visie te vormen en uit te voeren.

Ds. B. Renkema, voorzitter
Ds. W. de Bruin, secretaris

BIJLAGE 115

Artikel 247, 267

Rapport 4a van commissie 5 inzake het rapport van deputaten kerk en media

Vooraf

Dit rapport is een vervanging van de tussenrapportage die u al hebt ontvangen. Dat stuk had niet door ons verstuurd moeten worden voordat wij overleg met deputaten hadden gehad. U mag het dus als niet verzonden beschouwen. Inmiddels hebben we na intern overleg en na een uitvoerig gesprek met deputaten de richting gevonden die we eerder nog aan het zoeken waren.

In het gesprek met deputaten ontdekten we dat de commissie en deputaten verschillende exegeses gaven van de opdracht van 2013. Het ging vooral om het woord 'massamedia' en om de vraag waarop de bezinning zich zou richten. Hierover zullen we in het onderstaande rapport ook wat opmerken.

Inleiding

Uw commissie heeft grote waardering voor de inzet van deputaten kerk en media. In 2013 ontvingen zij van de synode als deputaatschap met een nieuwe naam ook een nieuwe opdracht. Daar moest over worden nagedacht. Verder moesten ook in de komende jaren de kerken worden toegerust. Geen eenvoudige zaak. Uw commissie heeft geconstateerd dat deputaten met verve aan de slag zijn gegaan. Tegelijk heeft uw commissie ook opgemerkt dat de opdrachten van de synode 2013 op sommige onderdelen nog nader moeten worden uitgewerkt.

Bezinning op de opdracht van de GS van 2013

Deputaten ontvingen van de GS van 2013 de volgende opdrachten:

- a. zich in aansluiting aan hun instructie te bezinnen op de (on)mogelijkheden van moderne media om het evangelie landelijk en plaatselijk via de massamedia te verbreiden en daarvan verslag te doen aan de komende generale synode;
- b. zich te bezinnen op de presentie van de CGK in moderne media, er in de inter-synodale periode zo mogelijk ervaring mee op te doen, van de bezinning en de praktijkervaring verslag te doen en te komen met nadere voorstellen ter zake.

Deputaten waren van mening dat opdracht a. zich vooral richtte op de massamedia, waaronder zij verstaan radio en televisie. Over de veranderingen op dat gebied, en de gemaakte keuzes daarbij, hebben deputaten duidelijk verslag gedaan.

Hoe hebben deputaten de eerste opdracht opgepakt?

- a. Deputaten moesten zich bezinnen op de (on)mogelijkheden van het verbreiden van het evangelie via de massamedia. Helaas bleek het in dit geval een onmogelijkheid te zijn. Het verbreiden van het evangelie via de massamedia is stukgelopen op de Haagse en de Hilversumse werkelijkheid, zoals deputaten hebben verwoord in de hoofdstukken 4 en 5 van hun rapport.
- b. Deputaten geven aan dat het van belang is om duidelijk onderscheid te maken tussen massamedia (radio en tv), nieuwe media (internet, YouTube, etc.) en sociale media (bijv. Facebook, Twitter, Instagram). In het vervolg van dit rapport worden door uw commissie 'nieuwe media' en 'sociale media' samengevat als 'moderne media'.

Reflectie van de commissie op deze punten

- a. Uw commissie heeft de eerste opdracht zo gelezen dat deputaten zich moesten bezinnen op de verbreiding van het evangelie via de moderne media. In het gesprek met deputaten zijn zaken opgehelderd. Wij begrijpen nu hoe deputaten hun opdracht hebben gelezen, maar wij betreuren het dat door miscommunicatie de opdracht tot bezinning op het gebruik van de moderne media nog niet is uitgevoerd. Wij zijn van mening dat dit prioriteit heeft.
- b. Uw commissie vindt het belangrijk dat wij, voordat we veel gaan investeren in verbreiding van het evangelie via de moderne media, onderzoeken of die de meest geëigende en effectieve middelen daartoe zijn.

Hoe hebben deputaten de tweede opdracht opgepakt?

- a. Deputaten hebben toerusting aangeboden voor de lokale kerken om present te zijn via de moderne media. Zij hebben dit praktisch en voortvarend opgepakt. De bezinningsavonden werden goed bezocht.
- b. Deputaten zijn van mening dat er te weinig van deze bezinning en praktijkervaring terug te vinden is

- in hun rapport. Zij hebben toegezegd om in de intersynodale periode aan de kerken een inhoudsvolle brochure toe te sturen.
- c. Er zijn gesprekken geweest met het Dienstenbureau over de landelijke website www.cgk.nl. Deputaten willen niet het beheer van de website, maar zij willen meekijken met het Dienstenbureau. Zij zouden de website meer persoonlijk en verhalend willen vormgeven. Deputaten willen hierin, samen met het Dienstenbureau, visie ontwikkelen en het Dienstenbureau dit laten uitvoeren.
 - d. Deputaten stellen voor dat de CGK een app laten ontwikkelen, een applicatie voor tablets en telefoons die gebruikt kan worden om informatie te zenden naar de leden van de kerken. Deze app kan gebruikt worden door het landelijk kerkverband om informatie te delen, en het platform kan ook gebruikt worden door plaatselijke kerken om hun eigen informatie te delen met de leden. Deputaten zijn van mening dat we deze stap nu moeten zetten. Als we ermee wachten is de kans groot dat plaatselijke kerken zelf een app gaan ontwikkelen en dat gemeenten dan gebruik gaan maken van verschillende platformen.

Reflectie van de commissie op deze punten

- a. Uw commissie is van mening dat de bezinningsavonden op een goede, constructieve wijze zijn uitgevoerd.
- b. Uw commissie deelt de mening van deputaten dat er te weinig van deze bezinning en praktijkervaring terug te vinden is in hun rapport. Uw commissie ondersteunt de toezegging om een inhoudsvolle brochure aan de kerken toe te sturen.
- c. Deputaten hebben zich bezonnen op de presentie van de CGK op het internet. Met het Dienstenbureau hebben zij overleg gevoerd over de vormgeving van de landelijke website van het Dienstenbureau. Uw commissie is echter van mening dat er niet voldoende bezinning is geweest op:
 1. de vraag of de landelijke website het geëigende middel is waarmee de kerken naar buiten toe zich presenteren;
 2. de vraag wat de doelgroep is (christenen? niet-christenen? zoekers? andere kerkverbanden?) en wat je wilt bereiken met die presentie naar buiten toe;
 3. de vraag hoe de visie van deputaten kerk en media op de website zich verhoudt tot de bestaande visie van het Dienstenbureau om neutraal informatie door te geven via de website www.cgk.nl. Uw commissie denkt namelijk dat het belangrijk is eerst antwoord te geven op de vragen welk doel die presentie heeft (evangeliseren? apologetiek bedrijven? werven? meedoen aan het maatschappelijk debat?), welke mensen we willen bereiken (kerkmensen? christenen? zoekers? andere kerkverbanden?) en welke middelen daartoe geëigend zijn.
- d. Volgens uw commissie kan de synode met de informatie die deputaten hebben gegeven over het ontwikkelen van de app, geen onderbouwd besluit nemen omdat
 1. er omtrent de financiën nog veel onduidelijk is;
 2. het nog onduidelijk is wat de app kan en wat aanvullingen kosten;
 3. het onduidelijk is hoeveel gemeenten er gebruik van zullen gaan maken;
 4. het onduidelijk is hoeveel gemeenteleden er gebruik van zullen gaan maken;
 5. de trend is van landelijk naar plaatselijk terwijl het voorstel van deputaten de andere kant op gaat (het bijbehorende icoontje van de CGK is landelijk, en kan niet de naam van de plaatselijke gemeente tonen; voor samenwerkingsgemeenten zou dit een probleem kunnen zijn);
 6. het onduidelijk is wie de landelijke informatie gaat doorgeven en wie bepaalt wat er op komt te staan.

Als deputaten over drie jaar alsnog de wens hebben om zo'n app op te voeren, dan adviseert uw commissie hun om het voorstel zowel technisch als financieel beter te onderbouwen.

Reacties van uw commissie op de wensen van deputaten kerk en media

Deputaten stellen in hun rapport bij § 9 vier vragen aan de synode over zaken die zij graag gerealiseerd zouden willen zien.

1. *CGK meer gezicht geven door o.a. op de website: www.cgk.nl de CGK te laten zien in alle diversiteit, gekoppeld aan best practices.*
Hierboven heeft uw commissie al iets gezegd over de inhoud van de website. Nu willen wij nog iets zeggen over de verantwoordelijkheid. Uw commissie stelt voor dat het eigenaarschap van de website blijft bij het landelijk kerkelijk bureau en dat deputaten kerk en media het landelijk kerkelijk bureau kunnen dienen met advies.
2. *Een persoon aanwijzen die de kerken naar buiten toe kan vertegenwoordigen.*
Uw commissie ziet nog niet meteen de noodzaak hiervan in. We verwachten niet dat veel Nederlanders zitten te wachten op de mening van de CGK over verschillende actuele kwesties. Mocht dat wel zo zijn, dan hebben we daarvoor altijd nog deputaten vertegenwoordiging.
3. *De beheerder van de in hun rapport genoemde facebookpagina ondersteuning aanbieden in het beheer daarvan.*
Uw commissie heeft geen bezwaar tegen deze vorm van ondersteuning door deputaten kerk en media.
4. *Deputaten achten het wenselijk om in de CGK één of twee vaste aanspreekpersonen te hebben voor alles wat met communicatie in de media te maken heeft. Het Dienstenbureau zou hierin een goede rol kunnen vervullen.*
Deputaten willen naast het ontwikkelen van mediabeleid ook graag mensen aanwijzen die voor advies over omgang met de moderne media beschikbaar zijn. Deputaten denken dan aan bijvoorbeeld mensen van het Dienstenbureau in Veenendaal. Uw commissie kan deputaten in deze wens volgen. Het zou goed zijn als plaatselijke kerken met vragen over communicatie via de moderne media - en beleid en strategie op dit punt - ergens terecht kunnen. Maar uw commissie vindt het ook lastig om een voorstel te doen over een verzoek dat nog niet uitgewerkt is. Er zijn namelijk nog veel vragen te stellen:
 - a. aanspreekpersonen voor wie? De plaatselijke kerken, of ook anderen, bijvoorbeeld deputaatschappen?
 - b. over welke vragen mag het gaan?

- c. wie zijn beschikbaar? Mensen van het Dienstenbureau, of van deputaten zelf, of anderen?
 - d. op basis waarvan geven zij advies? Dat moet toch gebaseerd zijn op expertise en competentie? Is die competentie beschikbaar, of moet iemand daar een opleiding voor gaan volgen? Of moet een expert worden binnengehaald? Is daar FTE voor beschikbaar? En wie gaat dat betalen?
- Uw commissie stelt daarom voor dat deputaten eerst een uitgewerkt voorstel over aanspreekpersonen inzake de moderne media formuleren in overleg met het Dienstenbureau en vervolgens kijken of het aanstellen van één of twee personen zinvol is, en daarvan verslag doen aan de volgende synode.

Voorstellen

Uw commissie stelt voor:

- a. de handelingen van deputaten goed te keuren;
- b. opnieuw deputaten te benoemen;
- c. in verband met het opheffen van de stichting Zendtijd voor Kerken bijlage 24 K.O. (art. 21) als volgt te wijzigen:
 1. opschrift: *Instructie voor deputaten kerk en media*;
 2. art. 1. *De generale synode benoemt vier deputaten voor kerk en media*;
 3. van de instructie van deputaten art. 2a-d te laten vervallen en daarmee ook alle gekoppelde activiteiten;
- d. deputaten kerk en media te vragen zich te bezinnen op de (on)mogelijkheden van moderne media om het evangelie landelijk en plaatselijk te verbreiden, het deputaatschap evangelisatie hierbij te betrekken en daarvan verslag te doen aan de komende generale synode;
- e. deputaten op te dragen om het project Kerk-zijn online voort te zetten in samenwerking met de deputaten van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en toe te staan dat deputaten de aanwezige financiële fondsen voor dit project gebruiken;
- f. deputaten kerk en media te vragen zich te bezinnen op de landelijke presentie van de CGK in de moderne media, met name op de vragen welk doel die presentie heeft, welke mensen we willen bereiken en welke middelen daartoe geëigend zijn;
- g. in het licht hiervan een visie te ontwikkelen voor de website: www.cgk.nl, zich te bezinnen op de vraag hoe deze visie zich verhoudt tot de bestaande visie van het Dienstenbureau op de website om neutraal informatie door te geven via deze website, en hierover met het Dienstenbureau in gesprek te gaan en het Dienstenbureau advies te geven over visie en invulling van deze website;
- h. deputaten te vragen om - zo nodig in overleg met het Dienstenbureau - hun wens 4 nader uit te werken tot een concreet voorstel over aanspreekpersonen inzake de moderne media en dat voorstel voor te leggen aan de synode van 2019.

A. Kok , rapporteur

G.J. Roest, rapporteur

BIJLAGE 116

Artikel 251

Rapport 10b van commissie 1 inzake deputaten toezicht van de Theologische Universiteit Apeldoorn betreffende bijlage 5: toelichting update Formele Regelingen TUA 2016

Bij de bespreking van bijlage 5 deed br. A. Versluis een verzoek en diende een voorstel in. Het verzoek was kennis te kunnen nemen van de tekst van de verschillende versies van de Formele Regelingen waaruit blijkt welke tekstuele veranderingen zijn aangebracht.

Aan dat verzoek is voldaan en de betreffende documenten zijn ter kennis gebracht van alle synodeleden, vanuit het principe 'gelijke monniken, gelijke kappen' (met excuus voor de vergelijking ...).

Het voorstel van br. Versluis luidt als volgt:

De generale synode spreekt uit dat het toezicht op leer en leven van docenten en hoogleraren bij uitstek een kerkelijke en identitaire taak is, die daarom thuishoort bij het curatorium en dat daarom het curatorium het initiatief en de beslissende stem heeft inzake toezicht op leer en leven van docenten en hoogleraren.

Uw commissie heeft zich over dit voorstel gebogen en komt, na de mening van het curatorium en het advies van haar adviseur gehoord te hebben, tot de volgende afwegingen en beoordeling.

De intentie van het voorstel van br. Versluis is de positie van het curatorium te versterken inzake het benoemingsbeleid aan de TUA en met name het toezicht op leer en leven. De achtergrond ervan duiden we als bezorgdheid: komt het curatorium op cruciale momenten niet teveel op afstand te staan.

Op zichzelf genomen is dit een begrijpelijke gedachte. De vraag is echter of de bezorgdheid van br. Versluis terecht is en of zijn voorstel daarvoor een oplossing biedt.

De volgende overwegingen verdienen onze aandacht.

Allereerst dient erop gewezen te worden dat het CvB volgens de bestuursstructuur die aan de wettelijke bepalingen van de overheid moet voldoen, een primaire verantwoordelijkheid heeft voor het besturen van de universiteit. Tot deze verantwoordelijkheid en bevoegdheid hoort ook het toezicht op de docenten. Dit onderdeel kan er niet van losgemaakt worden, zonder dat dit de hele bestuursstructuur zou raken. Terecht zegt br. Versluis dat het toezicht op leer en leven een kerkelijke en identitaire taak is, maar de uitvoering van deze verantwoordelijkheid vindt plaats in een goede samenwerking tussen CvB en het curatorium.

De samenwerking tussen het CvB en het curatorium is naar de mening van het curatorium zelf voldoende geregeld en gewaarborgd in de Formele Regelingen.

Hierbij valt te wijzen op de volgende elementen uit de taakomschrijving van het curatorium, die we hier citeren:

Taken en bevoegdheden curatorium

Artikel 15.

1. Het curatorium ziet namens de kerken toe op:

- het handhaven van het gereformeerd-confessionele karakter van de TUA als wetenschappelijke opleiding;
- het functioneren van hoogleraren en docenten binnen het kader van het gereformeerd-confessionele karakter van de opleiding;
- de actieve vormgeving van het gereformeerd-confessionele karakter van de opleiding door hoogleraren en docenten, zowel met het oog op het onderwijs als
- met het oog op de praktische geestelijke vorming van studenten. Daartoe heeft het curatorium binnen de TUA de volgende bevoegdheden, die het kan uitoefenen op basis en met inachtneming van door de synode vastgestelde regelingen:
 - a. het doen van voordrachten aan de synode voor benoeming van kerkelijk docenten;
 - b. goedkering verlenen aan benoeming van docenten door het college van bestuur;
 - c. het met het college van bestuur houden van opzicht over leer en leven van kerkelijk docenten;
 - d. het college van bestuur adviseren over een voorgenomen schorsing van een kerkelijk docent;

Ook valt te wijzen wat hieromtrent in bijlage 3, § 5 is te lezen.

Vanwege de arbeidsrechtelijke relatie tussen docent en CvB is het CvB de bevoegde instantie die - wanneer onverhoopt zich een situatie voordoet die om disciplinaire maatregelen vraagt - zich hiermee dient te verstaan.

'Het college van bestuur heeft een centrale rol wat betreft de beoordeling van de signalen die binnenkomen rondom 'leer, leven en/of functioneren' en of en zo ja wie er bij betrokken dienen te worden.'

'Aspecten rondom 'leer en leven' komen via het college van bestuur aan de orde in het curatorium. Het college van bestuur gaat eerst met betrokkene in gesprek. Een eventuele schorsing is een zaak van het college van bestuur. Het college van bestuur zal daartoe eerst met het moderamen van het curatorium contact opnemen en een eventuele schorsing ter goedkeuring voorleggen aan het curatorium. Het moderamen van het curatorium kan in opdracht van het curatorium ook zelf een schorsing aanhangig maken bij het college van bestuur.'

Het curatorium heeft dus een duidelijke en inhoudelijke rol bij toezicht, benoeming en/of ontslag van kerkelijke docenten. Dit wordt in samenwerking met het CvB uitgevoerd.

Zo komt het ook terug in het reglement voor het curatorium, bijlage 6, § 4 lid 11 en 12:

11. Het curatorium houdt met het college van bestuur opzicht over leer en leven van kerkelijk docenten.

12. Het moderamen van het curatorium kan in opdracht van het curatorium een voorstel voor schorsing van een kerkelijk docent aanhangig maken bij het college van bestuur.

Naar de mening van de commissie wordt in de huidige bepalingen in het kader van de nu geldende bestuursstructuur recht gedaan aan de formele positie van het CvB alsook aan de verantwoordelijkheid van het curatorium ten aanzien van het toezicht op leer en leven.

In het voorstel van br. Versluis wordt geen onderscheid gemaakt tussen kerkelijke en niet-kerkelijke docenten, terwijl dit in de Formele Regelingen wel het geval is.

Uw commissie brengt voorts onder uw aandacht dat de Formele Regelingen in voortdurend overleg met het curatorium zijn opgesteld en vastgesteld, en dat het curatorium akkoord is met de huidige formuleringen. Het curatorium realiseert zich dat in de huidige (door de GS geaccordeerde) bestuursstructuur van de TUA CvB en curatorium elk een eigen verantwoordelijkheid hebben en soms ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Het curatorium spreekt zijn vertrouwen uit dat in voorkomende gevallen in goed overleg met het CvB zal worden gehandeld, als zich onverhoopt rond leer en leven van kerkelijke docenten spanningen zouden voordoen.

Dit alles overwegend stelt uw commissie voor om het voorstel van br. Versluis niet over te nemen, met name

1. omdat zijn voorstel onvoldoende rekening houdt met de huidige bestuursstructuur en het niet goed mogelijk is één onderdeel daaruit los te maken en bij een ander gremium onder te brengen;
2. de inbreng van het curatorium ten aanzien van het toezicht op leer en leven van de kerkelijke docenten naar de mening van het curatorium zelf voldoende is gewaarborgd in de nieuwe regelingen.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 117

Artikel 253

Rapport 1c van commissie 3 inzake het rapport van deputaten eredienst

Inleidend

Dit rapport beoogt het voorstel van de commissie voor de herformulering van de voorgestelde opdracht met betrekking tot het uitspreken van de groet en de zegen door niet-predikanten in de eredienst (deputatenrapport 2.6) en vervangt opdracht 7 in het commissierapport

Voorstel tot besluit

Gehoord hebbende de bespreking ter synode stelt uw commissie voor om de opdracht voor verdergaand onderzoek als volgt te definiëren:

7. om een nieuwe, meer specifieke opdracht te verlenen voor een studie met daarbij de volgende vragen/aandachtspunten:
 - a. in welke verbanden brengt de Bijbel de zegen ter sprake?

- b. welke consequenties heeft dit voor de aard van de zegen in de eredienst en de relatie tussen ambt en zegen?
- c. hoe functioneert de zegen in de bredere christelijke traditie?

De bevindingen van dit onderzoek zullen op de generale synode van 2019 gerapporteerd worden.

A. van de Bovekamp, rapporteur

BIJLAGE 118

Artikel 254

Rapport 1d van commissie 3 inzake het rapport van deputaten eredienst

Inleidend

Naar aanleiding van de bespreking over drama en dans in de eredienst (deputatenrapport § 2.7) is vanuit de vergadering een aantal voorstellen gedaan die in dit rapport worden behandeld.

Voorstel De Vuyst

In voorstel tot besluit 8 van de commissie, drama en dans (in de eredienst)

vervangen door: 'hoe in te spelen op de breed onderschatte verandering in onze cultuur ten gevolge van de inzet van visuele middelen';

Uw commissie interpreteert dit voorstel als een *verbreding* van de opdracht, die door de generale synode van 2013 gegeven is, waarin alleen over drama en dans in de eredienst wordt gesproken. Ook is een vergelijkbare opdracht meegegeven aan deputaten kerkjeugd en onderwijs, zij het dat daar natuurlijk de focus ligt op jongeren in de kerkelijke context. Met betrekking tot de eredienst wil uw commissie deze verbreding niet voorstellen, vooral omdat daar vanuit de kerken niet om gevraagd is.

Voorstel G.J. Roest, R. Bikker, P.J. den Hertog

toevoegen aan voorstel 8:

Dit te doen vanuit een hernieuwde bezinning op hoe we positief en constructief kunnen reageren op de beeld- en belevingscultuur';

Dit voorstel sluit aan bij het voorstel De Vuyst. Uw commissie is van mening dat het gevaar bestaat dat met het overnemen van dit voorstel de opdracht te sturend gaat worden. Liever zien wij een open opdracht. Dit voorstel heeft wel in zich dat de huidige beeld- en belevingscultuur als een uitdaging gezien wordt om de hedendaagse mens te kunnen bereiken, ook die van buiten de kerk. De voorgestelde studiecmissie zal uiteraard ook hiernaar dienen te kijken, maar uw commissie is van mening dat deze zaken al voldoende verwoord zijn in het voorgestelde besluit.

Voorstel R. van Veldhuizen van Zanten, H. Kramer, G. van der Wal

Mocht het zo zijn dat er besloten wordt tot een studiecmissie, dan opnemen:

'de kerken dringend in overweging te geven zich te onthouden van dans en drama in de eredienst, zolang de generale synode dienaangaande geen uitspraak doet; zie § 2.7.

Uw commissie heeft gezien dat dit voorstel gelijk is aan besluit 2 van de generale synode. Indien besloten wordt tot verdere studie zal automatisch dit besluit uit 2013 blijven gelden. Voor de volledigheid neemt de commissie dit voorstel over.

Voorstel J. W. van Pelt, A. Versluis, A.G.M. Weststrate, A.J. van der Wekken, H. Korving

De generale synode

heeft kennisgenomen van:

1. Het rapport van deputaten eredienst;
2. Het bijbehorende rapport van commissie 3;
3. De bespreking ter synode;

constateert dat:

1. er in het Oude Testament weliswaar voorbeelden zijn van dans, waarbij overigens de liturgische context niet altijd duidelijk aanwijsbaar is, terwijl er geen voorbeelden zijn van drama in een liturgische context;
2. er geen voorbeelden zijn van dans en drama die terugkeren in de nieuwtestamentische liturgische context;
3. na Pinksteren de nadruk ligt op de prediking van het Woord en de ondersteuning van de boodschap met zichtbare elementen terugtreedt;
4. vanwege deze voortgang in de heilsgeschiedenis het niet mogelijk is om uit Bijbelse voorbeelden, zoals de wonderen en profetische handelingen, directe conclusies te trekken zijn die de invoering van dans en drama in de eredienst zouden rechtvaardigen;
5. voor de gereformeerde eredienst het uitgangspunt principieel is dat 'de levende verkondiging van Gods Woord' (HC z. 35) door God gegeven en geboden is om het heil bekend te maken en te bemiddelen (Rom. 10: 17; 1 Kor. 1: 18-21);
6. de Bijbel geen aanwijzingen of aanmoedigingen geeft om eigentijdse en wereldse communicatiemiddelen als uitgangspunt te nemen voor de overdracht van Gods Woord, terwijl het tegendeel wel het geval is (1 Kor. 2);
7. deputaten terecht stellen dat er vanuit de gereformeerde traditie geen aanleiding is voor het gebruik van dans en drama in de eredienst;

8. bij dans en drama de gemeente toeschouwer wordt, hetgeen in strijd is met het karakter van de gereformeerde eredienst;
9. er voldoende materiaal is aangedragen door deputaten om te kunnen komen tot een conclusie;

is van oordeel dat:

1. er onvoldoende Bijbelse grond is te vinden om dans en drama een plaats te geven in de gereformeerde eredienst;
2. in het licht van de Bijbelse gegevens, de voortgang van de heilsgeschiedenis, en de invulling van dans en drama als uitingen van de huidige cultuur, het gebruik van dans en drama niet past bij het karakter van de gereformeerde eredienst;

en besluit:

1. het gebruik van dans en drama in de eredienst af te wijzen.

Uw commissie is blij met een aantal overwegingen die in dit voorstel zijn meegegeven, maar vindt het te vroeg om op grond daarvan het voorgestelde besluit over te nemen. Naar onze mening zal eerder een verdergaande studie nodig zijn, zoals voorgesteld. Daarbij zal in deze studie het gewicht van in de in dit voorstel genoemde argumenten dienen te worden bepaald. Uw commissie neemt dit voorstel daarom niet over, maar beveelt wel aan dat de genoemde argumenten meegenomen worden in de voorgestelde studie.

Overwegingen van uw commissie naar aanleiding van de voorstellen

De leden van uw commissie hebben verregaand gesproken over dit onderwerp en elkaar bevrraagd op de verschillende in de commissie aanwezige standpunten. Ook binnen de commissie bestaat verscheidenheid van opvattingen. Er zijn verschillende interpretaties over het spreken in de Bijbel omtrent het gebruik van drama en dans, met name in de eredienst. Er is onderling begrip voor de verschillende standpunten. In de gesprekken werd evenwel duidelijk dat het deputatenrapport niet voldoende helpt om verder te komen in het samen zoeken naar een goede en begaanbare weg voor onze kerken. Over één punt zijn we het als commissie in ieder geval eens: de verkondiging van het Woord van God dient het primaat te hebben in de eredienst. Er wordt verschillend gedacht over of en hoe het gebruik van drama en dans ondersteunend kan zijn aan deze verkondiging en in welke vorm(en) dat dan zou kunnen. Er is ook het besef dat in bepaalde kerken het gebruik ervan verwarrend zal werken, terwijl in andere kerken de bruikbaarheid ervaren wordt. Dit is ook niet vreemd gezien de veelkleurigheid van ons kerkverband.

Diverse argumenten vanuit de Bijbel worden aangedragen, maar het is op grond van de huidige inzichten niet mogelijk om tot een eenduidige conclusie te komen. Het is bovendien de vraag of de generale synode een bindend besluit zal dienen te nemen, óf dat het gebruik van drama en dans in de eredienst aan de vrijheid van de plaatselijke kerken overgelaten kan worden. De hele commissie is van mening dat pas na verdergaande en meer gerichte bezinning deze vragen beantwoord kunnen worden.

Voorstel tot besluit

Na overweging stelt uw commissie het volgende besluit voor:

- een studiecmissie te benoemen die zich bezighoudt met verdergaande bezinning op de onderwerpen drama en dans in de eredienst, bestaande uit deskundigen op het gebied van Bijbelse theologie, dogmatiek, praktische theologie en daarbij gebruik te maken van ervaringsdeskundigen op het gebied van drama en dans; op de generale synode van 2019 zal van deze bezinning verslag gedaan worden en zullen voorstellen tot besluit gedaan worden;
- de kerken dringend in overweging te geven zich te onthouden van dans en drama in de eredienst, zolang de generale synode dienaangaande geen uitspraak doet.

A. van de Bovekamp, rapporteur

BIJLAGE 119

Artikel 255

Rapport 13 van commissie 4 inzake rapport deputaten eenheid gereformeerde belijders, § 12 Overige zaken

1. Uitbreiding aantal deputaten en werkdruk

De generale synode 2013 benoemde twee extra deputaten maar deputaten rapporteren dat de werkdruk daardoor niet is afgenomen. Daarom besloten deputaten te gaan vergaderen in secties van vier personen per kerkgenootschap of vereniging. Daardoor werd de werkdruk wel verlicht maar dat ging wel ten koste van het overzicht. Daarom leeft bij deputaten de gedachte om de komende synodeperiode het werk structureler te verdelen over twee vaste secties van vier á vijf personen. Deze twee secties zullen hun eigen secretaris hebben.

2. Bezinning werkwijze

Deputaten zijn bezig met een bezinning op hun eigen werkwijze. Die bezinning is nog niet afgerond. Wel melden deputaten enkele aandachtspunten:

- vergaderingen en ontmoetingen eisen veel manuren;
- deputaten lopen misschien teveel voor de troepen uit;
- meer tijd creëren voor publiciteit en aanwezigheid op plaatselijk en classicaal niveau.

Het vergaderen in secties lijkt voor de komende synodeperiode wel een geschikte vorm, maar deputaten willen zich dieper op hun eigen werkwijze bezinnen.

Uw commissie is van mening dat de werkwijze en verdeling van het werk aan het deputaatschap zelf is. Wel geeft uw commissie de aanbeveling mee dat bij de verdeling van taken gelet zal worden op de gesprekspartners en dat bij deze bezinning de opdracht in acht genomen wordt die de synode reeds gaf met betrekking tot ontwikkeling van nieuw beleid.

Aan het slot van onze rapportage wil uw commissie opnieuw haar waardering uitspreken voor het vele werk dat deputaten hebben gedaan.

3. Voorstel tot besluit

Uw commissie stelt de synode voor te besluiten:

1. deputaten de bezinning op hun werkwijze te laten voortzetten, met in achtneming van de opdracht die de generale synode reeds gaf inzake de ontwikkeling van nieuw beleid (rapport 2, § 3.1 laatste alinea) en dienaangaande de volgende synode te dienen met concrete voorstellen.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 120

Artikel 218, 256

Rapport 14 commissie 4 inzake voorstel ds. A.A. Egas met betrekking tot instellen deputaatschap binnenkerkelijke eenheid

1. Procedureel

Uw commissie aarzelt of het voorstel van ds. Egas wettig ter tafel is. Het is uw commissie niet duidelijk of het wordt gesteund door meerdere synodeleden. Het betreft weliswaar een onderwerp, dat voortkomt uit de bespreking van een synoderapport, maar dat dermate nieuw is dat het naar de mening van uw commissie kerkordelijk via een instructie vanuit de kerken ter tafel van de synode zou moeten komen.

Uw commissie werd echter gevraagd om een inhoudelijke weging en heeft zich daarom toch daartoe gezet.

2. Voorstel deputaatschap binnenkerkelijke eenheid

Terecht constateert ds. A.A. Egas dat in hoofdstuk 3 van het rapport van deputaten eenheid gereformeerde belijders enkele malen geschreven wordt over de breedte van ons kerkverband. Deze breedte levert spanningen op ten aanzien van het zoeken naar eenheid met gereformeerde belijders in Nederland. Ds. A.A. Egas wijst er vervolgens op dat de te nemen besluiten inzake de revisieverzoeken van het besluit rond homoseksualiteit, hoe die ook zullen uitvallen, de verwijdering en spanning zullen doen toenemen. Dit brengt hem ertoe voor te stellen een deputaatschap binnenkerkelijke eenheid in te stellen.

3. Beoordeling

Uw commissie heeft na enig overleg met deputaten eenheid gereformeerde belijders zich op het voorstel van ds. A.A. Egas beraden en adviseert de synode om het voorstel niet over te nemen. En dit op de volgende gronden:

1. Het instellen van een apart deputaatschap om 'onderzoek te doen naar de oorzaken van genoemde verwijdering en spanningen' en 'waar mogelijk de uitvoering van genomen besluiten te ondersteunen' heeft als belangrijk nadeel, dat het signaal aan de kerken wordt afgegeven dat zij zelf geen moeite meer hoeven doen om met (afgevaardigden van) zustergemeenten in gesprek te gaan. Immers daar hebben we een deputaatschap voor?
Het lijkt uw commissie tot de kerntaak van een classis te horen om als kerken daar het inhoudelijk gesprek te voeren over wat ons scheidt en wat ons verbindt.
Het is mogelijk dat dit in de praktijk te weinig gebeurt. Uw commissie is echter van mening dat de oplossing daarvoor juist niet gelegen is in het instellen van een apart deputaatschap, dat naar mate de tijd verstrijkt, zelf ook weer voorwerp van beoordeling zal worden.
Daarbij constateert uw commissie dat in hetzelfde hoofdstuk 3 als waarnaar ds. Egas verwijst deputaten schrijven: 'alle classisvergaderingen rapporteerden aan deputaten dat het gesprek over deze dingen inhoudelijk en goed was geweest. In meerdere classisvergaderingen zijn ook initiatieven om vaker op deze manier met elkaar te spreken' (§ 3.3).
2. Uw commissie heeft bezwaren tegen de opdracht die het in te stellen deputaatschap zou krijgen om 'waar mogelijk de uitvoering van genomen besluiten te ondersteunen'. Het lijkt erop dat dit tegemoet wil komen aan één van de grondlijnen van het gereformeerd kerkrecht, namelijk dat wanneer een meerdere vergadering een besluit heeft genomen dit besluit voor vast en bondig verklaard moet worden, behoudens het recht van appel en revisie. Uw commissie denkt echter dat wanneer de synode een deputaatschap zou instellen om de uitvoering van genomen besluiten te bevorderen hieraan juist afbreuk wordt gedaan. Onder de schijn van het tegendeel wordt dan namelijk de uitvoering van synodebesluiten geproblematiseerd en kan dit ter discussie komen te staan. Een deputaatschap zal immers moeten rapporteren aan een synode, die op haar beurt daarover een oordeel veilt. Plaatselijke kerken zouden zich dan vervolgens ontheven kunnen voelen van hun plicht om synodebesluiten te volgen, wanneer een synode zou oordelen dat het deputaatschap in gebreke is gebleven. Vice versa zou een synode van zo'n deputaatschap kunnen gaan verwachten dat zij ervoor zorgt dat een synodebesluit door een plaatselijke gemeente wordt gevolgd. Dit is naar het oordeel van uw commissie een heilloze weg.
3. De synode heeft reeds in haar rapport 2 voorstellen gedaan voor een nieuwe richting ten aanzien van het beleid van deputaten eenheid (zie § 3.1). Daarbij heeft zij gewezen op de pijnlijke impasse waarin we als kerken verkeren. Uw commissie heeft in dat rapport echter ook al één van de oorzaken verwoord (en de synode nam dat over), namelijk het zoeken van kerkelijke eenheid met kerkverbanden, waarmee slechts een deel van onze kerken zich verwant voelen. Deputaten Eenheid verlangen ernaar om ook met andere kerkverbanden zoals de HHK, de GG en de GB in de PKN nauwere banden te krijgen. Vooralsnog lukt dit echter niet.
Uw commissie denkt dat de noodkreet van ds. Egas daarom deels reeds geadresseerd is toen zij schreef:

Uw commissie is van mening dat het wijs is in de huidige omstandigheden deputaten mee te geven dat zij zich zullen inspannen om de plaatselijke vormen van eenheid en samenwerking tussen kerken ruimte te geven en die te stimuleren. Daarbij gaat het niet alleen om dat wat via bijlage 8 en 8a K.O.

kan worden bereikt, maar ook om andere vormen van samenwerking, zoals bijvoorbeeld op diaconaal vlak. Ten aanzien van de 45 bovenplaatselijke contacten zouden deputaten deze kunnen aanwenden om in gesprek te zijn en te blijven met vertegenwoordigers van andere kerkverbanden, maar niet met de druk om bovenplaatselijke eenheid binnen afzienbare tijd te bereiken.

4. De brief van ds. Egas verwoordt een hoge urgentie om de binnenkerkelijke eenheid te bevorderen. Uw commissie voelt hierin mee. Het is echter aan kerkenraden zelf en aan classes om het binnenkerkelijk gesprek werkelijk inhoud te geven. Daarbij is op te merken dat het de vraag is of het nu werkelijk zo is, dat de verdeeldheid vandaag groter is dan 10 of 20 jaar geleden. Het is juist de kracht en de zwakte van onze kerken tegelijk dat ze elkaar in verdeeldheid blijven zoeken en vasthouden.

Het voorstel van ds. A.A. Egas komt uw commissie bovendien enigszins prematuur voor. Zo mist bijvoorbeeld een scherp geformuleerde instructie voor het gewenste deputaatschap, waarmee duidelijk zou worden wat de taak van dat deputaatschap zou zijn en wat onder 'binnenkerkelijke eenheid' precies te verstaan is.

4. Hulp bij binnenkerkelijk gesprek

Toch is er één aspect waar uw commissie wel gevoelig voor is. De brief van ds. A.A. Egas wil namelijk ook tegemoet komen aan meer structuur in het binnenkerkelijk gesprek. Het is inderdaad de vraag of het niet verstandig zou zijn om de classes te helpen het binnenkerkelijke gesprek te voeren. Die hulp kan bestaan uit het aandragen van relevante onderwerpen en het aanbieden van gesprekvormen en werkvormen. Uiteraard is het aan de classes zelf in welke mate zij hiervan gebruik willen maken. De classes zijn daar ook mans genoeg voor. Toch achten we de kans aanzienlijk dat het de classes en de kerken goed zou doen, wanneer dit vanuit de synode zou worden geregeld.

Uw commissie heeft geen concreet voorstel hoe dit praktisch te organiseren. Zoals hierboven aangegeven lijkt het instellen van een apart deputaatschap ons niet de aangewezen weg en een veel te zwaar middel. Wellicht zou het een taak kunnen zijn die door deputaten vertegenwoordiging wordt opgepakt.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 121

Artikel 266

Rapport deputaten kerkelijke archieven

1. Opdrachten

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken Huizen/Nunspeet 2013 besloot ten aanzien van deputaten kerkelijke archieven:

1. ontheffing te verlenen aan de archivariissen brs. F. van der Hart en C.J. van Heel wegens het bereiken van de 70-jarige leeftijd en hen hartelijk te bedanken voor hun inzet voor het deputaatschap kerkelijke archieven;
2. goedkeuring te hechten aan de benoeming van zuster E.J.W. 't Hart MA tot archivaris en haar tot adviseur van het deputaatschap te benoemen;
3. deputaten te verzoeken voorwaarden te definiëren waardoor de inzet van zuster 't Hart ook op langere termijn kan worden gewaarborgd. Hierbij valt bijv. te denken aan het verstrekken van een vrijwilligersbijdrage o.i.d.;
4. deputaten op te dragen met het oog op de continuïteit van de archiefwerkzaamheden te blijven omzien naar een tweede archivaris;
5. deputaten opdracht te geven kritisch te onderzoeken welke zaken uit het Documentatiecentrum moeten worden aangehouden om dit archief zo veel mogelijk af te slanken en hierover aan de generale synode van 2016 verslag te doen;
6. de beloning voor de vrijwilliger die het archief in het Documentatiecentrum beheert in drie jaar af te bouwen naar nul;
7. aan de diverse deputaatschappen op te dragen hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de generale synode van 2007 z.s.m. doch uiterlijk 1 september 2014 aan het synodale archief over te dragen;
8. de scribae van de deputaatschappen op te dragen in hun synoderapport te vermelden in hoeverre men voldaan heeft aan de plicht om het archief over te dragen;
9. de scribae van de opgeheven deputaatschappen op te dragen hun archief z.s.m. over te dragen.

De synode benoemde als deputaten kerkelijke archieven de volgende broeders en zuster:

L. van Beveren, Noord-Scharwoude;

mw.drs. C. Th. Boerke, Apeldoorn, secretaris (aftredend in 2016 wegens het bereiken van de maximale zittingstermijn van vijftien jaren);

ds. H. Peet, Bunschoten-Spakenburg;

ds. H.J.Th. Velema, Hoogeveen, voorzitter.

Tevens hechtte de synode goedkeuring aan de benoeming door deputaten van mw. E.J.W. 't Hart MA te Hoek van Holland tot archivaris en adviseur van deputaten.

Deputaten kerkelijke archieven vormen geen kashoudend deputaatschap. Br. Van Beveren fungeert echter wel als penningmeester en onderhoudt de contacten met de quaestor van de generale synode. Zr. Boerke is secretaris van het bestuur van de Stichting Kerkelijke Afgevaardigden Museum Catharijneconvent, die de werkzaamheden van de voormalige stichting Kerkelijke Kunst Nederland voortzet en zich bezighoudt met de inventarisatie en registratie van kerkelijk roerend goed. Ds. Peet vertegenwoordigt deputaten in de Stichting Protestantse Kerkelijke Kunst (SPKK). Archivaris 't Hart participeert in de Commissie ter registratie van kerkelijke en semi-kerkelijke Protestantse Archieven (CPA) en in het archivariissenconvent Tezamen op Pad (TOP). De CPA organiseerde in 2014 en 2015 een toogdag voor archivariissen over

digitaal archiveren. Beide dagen zijn door de archivaris bijgewoond. Zij is tevens lid van de Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland.

Ad. 1. Afscheid archivariissen

In verband met de overdracht aan de nieuwe archivaris hebben de afgetreden archivariissen F. van der Hart en C.J. van Heel de vergadering van 8 april 2014 nog bijgewoond. De afscheidsbijeenkomst van de archivariissen heeft plaatsgevonden op 20 juni 2014.

Archivaris Van Heel heeft in opdracht van deputaten zijn werkzaamheden aan het archief in Utrecht nog enige tijd voortgezet. Na afronding daarvan heeft hij in juni 2015 zijn werk overgedragen aan de nieuwe archivaris.

Ad. 2. Werkzaamheden archivaris

2.a. Archieven

Met het aftreden van br. Van der Hart als archivaris kwam ook een eind aan de gebruikmaking van de werkplaats en archiefruimte in het Regionaal Historisch Centrum Woerden. Hier was het synodaal archief van na 1980 (het zgn. recente archief) opgeslagen en had de archivaris zijn werkplek. Deputaten hebben voor dit jonge archief een nieuwe archiefruimte gevonden in het Stadsarchief te Rotterdam. Hieraan zijn kosten verbonden, in tegenstelling tot het oudere archief, dat is opgeslagen in het Utrechts Archief. Met het Stadsarchief te Rotterdam is een overeenkomst gesloten, die op 21 januari 2014 is getekend. De overeenkomst voorziet in een werkruimte voor de archivaris, die daar een dag per week aanwezig is. In het archief is een nieuwe scheidslijn getrokken bij het jaar 1992. Materiaal uit de jaren daarvoor bevindt zich in het Utrechts Archief, materiaal van later datum gaat in eerste instantie naar het Stadsarchief Rotterdam. Wanneer de bewerking van dit recente materiaal is afgerond, kan het definitief worden overgebracht naar Utrecht.

De verhuizing van het Woerdens Archief vond plaats op 10 februari 2014. Hierbij kregen deputaten hulp van gemeenteleden uit Bunschoten, die daarvoor geen vergoeding wilden aannemen. In totaal zijn 164 archiefdozen naar Utrecht gebracht en 452 naar Rotterdam. Nadat de inventarisatie van het opgeheven deputaatschap ADMA kon worden afgerond, konden later nog eens 50 archiefdozen naar Utrecht worden overgebracht.

Wat de omvang van beide archieven betreft is de situatie per 1 januari 2016:

Utrechts Archief: in totaal 40 meter.

Rotterdams Archief: in totaal 48 meter, 26 meter bewerkt en 22 meter nog onbewerkt.

Een overzicht van de archieven in Utrecht en Rotterdam is te vinden in bijlage 1.

Van het archief in Utrecht zijn inventarislijsten beschikbaar over de periodes 1892-1980 en 1980-1992.

De bewerking van het archief van deputaten zending vraagt momenteel de meeste aandacht. Van de 120 dozen waren per 1 januari 2016 55 dozen bewerkt en 65 nog onbewerkt.

In de afgelopen periode zijn aanvullingen ontvangen op de archieven van deputaten ADMA, zending, evangelisatie, contact met buitenlandse kerken, kerkjeugd en onderwijs en de generale synode.

2.b. Adviesfunctie

Regelmatig werd de archivaris via de mail of telefonisch om advies gevraagd. Daarbij valt te denken aan de volgende vragen:

- Wat is de beste archiefbewaarplaats wanneer een kerkelijke gemeente wordt opgeheven of fuseert?
- Waar horen specifieke archiefstukken, foto's of andere documenten thuis?
- Aan welke voorwaarden moet een archiefruimte of -kast voldoen?
- Hoe dient omgegaan te worden met gevoelige informatie dan wel een geheimhoudingsplicht?
- Hoe kan digitaal archief het best bij de archivaris aangeleverd worden?
- Hoe kunnen de gegevens van kerkleden op internet het best beschermd worden?
- Onder welke voorwaarden kan tot archiefstukken toegang verleend worden?
- Welke documenten dienen in elk geval in een archief aanwezig te zijn?

Gebleken is, dat men vanuit de kerken de archivaris dus goed weet te vinden. Daarbij moet opgemerkt worden dat ook de website: www.cgk-kerkelijkearchieven.nl goede diensten bewijst. Men raadpleegt veelal eerst de richtlijnen voor archiefbeheer die daarop te vinden zijn, en benadert de archivaris voor meer specifieke, concrete vragen. Voor deze vragen is met ingang van maart 2016 ook een speciaal e-mailadres beschikbaar: kerkelijkearchieven@cgk.nl.

Naast bovengenoemde vragen is er ook diverse keren gevraagd om informatie uit de archieven. Soms kon doorverwezen worden naar andere archiefbewaarplaatsen. In drie gevallen is hulp geboden aan onderzoekers van de Gereformeerde Zendingbond (GZB), de VU Amsterdam en het Regionaal Archief Dordrecht. Zij konden de gevraagde informatie in het Utrechts Archief raadplegen. De overige vier vragen die binnenkwamen waren afkomstig van (voormalige) deputaten, die specifieke informatie over hun eigen deputaatschap opvroegen.

Ad. 3. Voorwaarden op langere termijn

Deputaten hebben gezocht naar mogelijkheden om de inzet van de archivaris ook op langere termijn te waarborgen. Penningmeester Van Beveren heeft dit punt in samenspraak met de quaestor van de synode behartigd. Gebleken is dat in de situatie van zuster 't Hart een jaarlijkse belastingvrije vrijwilligersvergoeding de beste optie is, aangezien zij weinig reiskosten maakt. Was dit wel het geval geweest dan was een declaratieregeling beter geweest. Het is namelijk niet toegestaan om naast een vrijwilligersvergoeding ook nog reiskosten te vergoeden.

Ad. 4. Tweede archivaris

Deputaten hebben een hernieuwde wervingsronde opgestart in hun zoektocht naar een tweede archivaris.

Advertenties op de website van de CGK, op website Archieven 2.0 en in *De Wekker* leidden niet tot het gewenste resultaat.

Op 9 juni 2015 meldde voormalig archivaris Van der Hart echter dat hij in contact was gekomen met de archivaris van de CGK Aalten, mevrouw Rachel Westerveld-Lensink, en haar op de vacature had gewezen. Op 1 juli ontvingen deputaten een sollicitatie en op 11 augustus hebben voorzitter en secretaris in Apeldoorn met mevrouw Westerveld een gesprek gehad dat als zeer positief werd ervaren. Tijdens de vergadering van 6 oktober 2015 vond de benoeming tot tweede archivaris en de kennismaking met de andere deputaten plaats. De verhouding tussen tweede archivaris en deputaten is voorsnog geregeld via een vrijwilligersovereenkomst. Deputaten zullen haar echter bij de synode voor benoeming tot deputaat-archivaris voordragen. Met ingang van oktober 2015 wordt zij door archivaris 't Hart ingewerkt in Rotterdam. Desgewenst is br. Van der Hart beschikbaar voor eventuele ondersteuning.

Ad. 5. Documentatiecentrum

Naast de archiefplaatsen in Utrecht en Rotterdam zijn deputaten ook verantwoordelijk voor het Documentatiecentrum te Veenendaal, waarover het beheer is toevertrouwd aan drs. J. Noorlandt, die wordt bijgestaan door medewerker drs. M. Vennik voor enkele uren per week. In het Documentatiecentrum vinden alle documenten een plaats die niet in de officiële synodale archieven thuishoren maar wel te maken hebben met de geschiedenis van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Kortgezegd: al het materiaal dat tussen archief en bibliotheek in zit. Hierbij kan gedacht worden aan: foto's, brochures, catechesemateriaal, krantenknipsels en geluidsbanden. De beheerder heeft deputaten in de afgelopen periode deputaten via schriftelijke verslagen op de hoogte gehouden van de werkzaamheden van het centrum en enkele keren de vergadering van deputaten bezocht.

Het Documentatiecentrum heeft een kring van donateurs. Per 1 januari 2016 was het aantal donateurs 120. In 2013 was dit 142.

In december 2015 is van het Documentatiecentrum een bijgewerkte magazijnlijst verschenen, zodat inzichtelijk is welke documenten zich daar bevinden. De lijst is in papieren vorm verkrijgbaar bij het Documentatiecentrum.

Deputaten hebben conform de opdracht van de synode de beheerder van het Documentatiecentrum opdracht gegeven de dubbelten uit de collectie te verwijderen, om zo in het kader van de bezuinigingen ruimte te winnen voor de komende jaren. Twee jaargangen van *De Wekker* en tien jaargangen van *Uit de Levensbron* zijn daarop verwijderd en aan de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag overgedragen. De ruimtewinst is daarmee voorsnog beperkt gebleven tot vijf meter, maar kan nog uitgebreid worden. De beheerder denkt met de huidige ruimte zeker nog een tijd voort te kunnen.

In april 2014 heeft de beheerder op zijn verzoek groen licht gekregen om voor het Documentatiecentrum fondsenwerving te starten; dit heeft echter nog niet tot resultaten geleid.

Deputaten zijn niet ingegaan op het aanbod dat br. Sok uit Noordscheschut tijdens de synode van 2013 deed om het Documentatiecentrum aldaar te vestigen in een door hem beschikbaar te stellen pand tegen de helft van de huidige huurprijs. Voorzitter Velema en archivaris Van Heel hebben de locatie in Noordscheschut bekeken. Een fraai gebouw, maar beraadslaging wees uit dat er aan deze optie geen financiële voordelen zouden zitten. Met name de personele reiskosten zouden hoog uitvallen. De huurprijs bleek bij nadere berekening niet te verschillen van de huidige. Bovendien is het Documentatiecentrum gebaat bij een centrale ligging in het land. Met Box Inn te Veenendaal, waar het Documentatiecentrum gevestigd is, is nu een driejarig contract afgesloten met een korting van 10% op de huurprijs.

Ad. 6. Beloning medewerker Documentatiecentrum

Deputaten hebben in hun rapport aan de vorige synode zelf het voorstel gedaan om de vergoeding van de medewerker van het Documentatiecentrum af te bouwen. De synode heeft daartoe vervolgens ook een opdracht verstrekt. In de afgelopen periode is deputaten gebleken dat de situatie complexer lag dan aanvankelijk gedacht, en dat de uitvoering van deze opdracht niet mogelijk was. De medewerker blijkt zijn werkzaamheden niet op vrijwillige basis tegen een vergoeding te verrichten, maar een werknemer te zijn met een parttime vast contract voor vijf uren per week, die op de loonlijst van het Landelijk Kerkelijk Bureau staat. De arbeidsovereenkomst uit 2008 bevond zich niet in het archief van deputaten en leek lange tijd onvindbaar, tot in het archief van het Dienstbureau een kopie werd aangetroffen. Deze was niet getekend, noch door deputaten noch door de medewerker. Aangezien vanaf 2008 volgens de destijds gemaakte afspraken is gehandeld, hebben deputaten tijdens de vergadering van 6 oktober 2015 dit contract alsnog getekend. De conclusie moet echter zijn dat het deputaten niet mogelijk is gebleken de vergoeding van deze medewerker af te bouwen. Manager Van den Berg van het Dienstencentrum heeft de suggestie gedaan het contract van 5 uur terug te brengen naar 4 uur per week, en deze regeling te laten doorlopen tot 2019, als een tegemoetkoming aan de gevraagde bezuiniging. De medewerker is hiermee akkoord gegaan. Deputaten zijn zich er van bewust dat het aantal uren dat deze medewerker aan het Documentatiecentrum besteedt, het aantal betaalde uren ver overstijgt.

Deze maatregel, alsook het hierboven onder punt 5 genoemde betreffende de huurprijs, blijkt de maximale bezuiniging die op dit moment op het Documentatiecentrum te behalen valt.

De achtergrond van het destijds door deputaten gedane voorstel werd mede gevormd door de ongelijkheid die er bestaat tussen de situatie van de archivaris(sen) van de synode aan de ene kant en die van de medewerker van het Documentatiecentrum aan de andere kant. De archivaris verricht haar werkzaamheden tegen een maximale vrijwilligersvergoeding van € 1500,- per jaar voor een werkdag per week, terwijl de medewerker van het Documentatiecentrum een uurloon ontvangt en een vast contract heeft. Deze situatie mag dan in het verleden zo gegroeid zijn, zij verdient in de toekomst wel de aandacht.

Ad. 7 en 8. Overdracht stukken

Alle deputaatschappen die het betrof hebben een rappel ontvangen waarin zij gewezen zijn op de achterstand in het overdragen van archief. Archivaris 't Hart heeft voorafgaand onderzoek ingesteld

naar de bestaande achterstanden en hiaten, daarbij gebruikmakend van overzichten van de vorige archivariissen. Het resultaat wees uit dat er nog enkele lacunes zijn. Het zal nog enige tijd duren voor deze zijn weggewerkt. Dit punt blijft de aandacht van deputaten houden.

In januari 2016 is aan deputaatschappen en commissies een herinnering verstuurd dat zij in hun rapportage aan de synode dienen te vermelden of zij aan hun verplichting tot overdracht van het archief hebben voldaan.

Ad. 9. Scribae opgeheven deputaatschappen

De scribae van inmiddels opgeheven deputaatschappen zijn verzocht hun archiefmateriaal alsnog in te leveren.

2. Vergaderingen

Deputaten vergaderden in de afgelopen periode zes maal: 15 oktober 2013, 8 april 2014, 7 oktober 2014, 14 april 2015, 6 oktober 2015 en 26 januari 2016.

Op 21 januari 2014 werd een werkbezoek gebracht aan het synodaal archief in Rotterdam.

Op 26 januari 2016 werd een werkbezoek gebracht aan het Documentatiecentrum.

Op 8 april 2014 is het archief in Utrecht geïnspecteerd en in orde bevonden.

3. Onkosten

De quaestor van de synode draagt de zorg voor de financiën van deputaten kerkelijke archieven. Deputaten hebben in de afgelopen periode nauwkeurig op de kosten toegezien en voor de periode 2017-2019 een kostenraming opgesteld. Deze is bij dit rapport opgenomen in bijlage 2.

De kosten zijn in de afgelopen periode binnen de raming van deputaten gebleven. Wat de archieven betreft moet rekening gehouden worden met de hogere huur van de archiefruimte in Rotterdam. Voor de archiefruimte in Utrecht worden geen kosten in rekening gebracht.

4. Archief

Deputaten kerkelijke archieven hebben hun archief t/m 2007 aan het synodale archief overgedragen.

5. Voorstellen

Deputaten stellen de synode voor:

- a. de handelingen van deputaten goed te keuren en opnieuw deputaten te benoemen;
- b. goedkeuring te hechten aan de benoeming van mevrouw Rachel Westerveld-Lensink tot archivaris;
- c. aan de diverse deputaatschappen op te dragen hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de synode van 2010 voor 1 september 2017 aan het synodale archief over te dragen;
- d. scribae van deputaatschappen op te dragen in hun synoderapport te vermelden in hoeverre men voldaan heeft aan de plicht om het archief over te dragen.

H.J.Th. Velema, voorzitter

C.Th. Boerke, secretaris

Bijlage 1: overzicht van de archieven

nr.

A-D
archieven Christelijke Gereformeerde Kerken
synodaal archief

in Utrecht

in Rotterdam

aantal dozen nog te bewerken archief

A-1	geschreven notulen en gedrukte acta	1892-1992	1992-heden	
A-2	archief van afzonderlijke synodes	1892-1992	1992-2010	
A-2a	synodes vóór 1937	1892-1980		
A-2b	synode van Hilversum	1900-1936		
A-2c	synode van Apeldoorn	1937		
A-2d	synode van Apeldoorn	1941-1944		
A-2e	synode van Utrecht	1944-1945		
A-2f	synode van 's-Gravenhage-Centrum	1947		
A-2g	synode van Apeldoorn	1950-1952		
A-2h	synode van Apeldoorn	1953		
A-2i	synode van Rotterdam-Centrum	1956		
A-2j	synode van Haarlem-Santpoort	1959-1960		
A-2k	synode van Zwolle en Apeldoorn	1962-1965		
A-2l	synode van Hilversum	1965-1968		
A-2m	synode van Rotterdam-Centrum	1968-1971		
A-2n	synode van Amsterdam-Nieuw-West	1971-1974		
A-2o	synode van Hoogeveen	1974-1977		
A-2p	synode van Amersfoort	1977-1979		
B	archieven van deputaatschappen	1980-1983		
B-1	synodale commissie	1894-1980		
G34	onderzoek doelmatigheid deputaatschappen	1894-1925		
B-2 / G19	correspondentie met de hoge overheid	1925-1992	1992-1998	
B-3 / GS II	verteenwoordiging van de kerken	1959-1992	1992-2012	
B-4 / GS I	moderamen van de afgelopen synode	1971-1992	1992-2013	2
B-5 / GS III	quaestor van de generale synode	1956-1992	1992-2000	
G51	commissie landelijke herdenking 1892	1991-1993		
B-6	<i>curatoren van de theologische school, later hogeschool</i>	1933-1973	1980-2001	1
B-6a	commissie voor het examen naar art. 8 DKO	1900		
B-6b	schulddelegingsfonds	1933-1946		
B-6c	fonds "Bouwen en Bewaren"	1933-1962		
B-6d	onderzoek inzake leer over het Duizendjarige Rijk	1932-1934		
B-6e	richtlijnen toelatingsexamen theologische school	1953		
B-7	financieel beheer theologische hogeschool	1965-1974	1980-2002	16
B-8	studiefonds "Ex bonis publicis"	1924-1980		
B-9 / G22	financiële controle, later financiële zaken	1951-1992	1992-2007	
B-70	<i>hulpverlenings-deputaatschappen</i>	1943-1953		
B-10a	evacuatie en oorlogsschade	1953		
B-10b	bijzondere noden	1953-1968		
B-10c	hulpverlening in binnen- en buitenland	1968-1983	1980-1991	73
B-10d / G12	onderlinge bijstand	1971-1992	1992-2007	1
B-11 / S9 en S11	commissie bijstand zaak Rotterdam Centrum		1992-1998	
G52	commissie zaak Aarnoudse classis Haarlem		1995-1998	
G53	steunverlening kerken in drooggelegde polders			
B-12 / S10		1954-1992		

B-13 / S8	kerkbuwaan gelegenheden	1954-1992	1992-1989	
B-14 / S1	beheer, emeritiekas naar artikel 13 kerkorde	1921-1992	1992-2004	
B-15	voortijlige ambtsbeëindiging predikanten		2001-2004	
B-15a	onderzoek inzake de bijbelvertaling	1958-1965		
B-16 / G29 en G48	vertegenwoordiger in raad voor contact betr. de bijbel	1972-1980	1992-2004	1
B-16a / G28	psalmberijming en berijmde schriftgedeelten	1969-1992		
	onderzoek naar het kerkelijk lied	1977-1983		
	eredienst	1950-1992	1992-2006	
B-17	bestudering vragen artikel 36 Nederlandse Geloofsbelijdenis	1953-1964		
G31	officiële tekst belijdenisgeschriften	1971-1983		
B-18	voorbereiding nieuwe uitgave Dordtse Kerkenordening	1970-1989		
B-18a	onderzoek ad artikel 171 van de acta 1982	1964-1965		
G37 en G49	uitgave en revisie kerkorde	1983-1992	1992-1998	
G38	bestudering vragen vrouw in het ambt		1995-1998	
G39	studie naar gaven/diensten man/vrouw		1998-2001	1
B-19	studiecommissie homoseksuelen en -relaties	1953-1975	2013	
B-20	herziening van de liturgische geschriften	1959-1965		
B-21	overleg met het Gereformeerd Sociologisch Instituut	1960-1966		
B-22 / G15, G20 en G21	commissie voor de moeilijkheden in Haarlem-Centrum	1947-1992	1992-2012	2
B-23	eenheid in Nederland en correspondentie met buitenland	1947-1977		
B-24 / G4 en G6	emigratie	1957-1989		
B-25 / G5	contact met de jeugdbonden, later met de kerkjeugd	1972-1992	1992-2010	6
B-26 / G3	kerk en onderwijs	1963-1992	1992-2001	
B-27	geestelijke verzorging van militairen	1953-1980		
B-27a	deputaatschappen voor varenden	1953-1975		
B-27b / G2	ambtelijke bearbeiding van schippers	1956-1989		
B-28 / G8 en G10	geestelijke verzorging van zeevarenden	1969-1992		
B-29	geestelijke verzorging van gehandicapten / pastoraat in gezondheidszorg	1959-1980	1992-1998	6 Werkgr. Recr. Lich. Gehandicapt.1993-2009
B-29a	deputaatschappen voor diakonaat en maatschappij	1959-1961		
B-29b / G11	plaats van de diakonen in de kerkelijke vergaderingen	1956-2004		
B-29c / G13	algemene diakonale en maatschappelijke aangelegenheden	1979-1985		
B-29d	kerk en bedrijfsleven	1974-1981		
B-30 / G23	kerk en samenleving	1948-1992	1996-2001	
G50	beheer van een kerkelijk administratief bureau	1989-1992		
B-31 / G16	werkgroep centraal bureau	1888-1992	1992-2004	
B-32	redactie van 'De Weeker'	1936-1980		
B-32a / S7	evangelisatie/deputaatschappen	1936-1992	1992-2008	3
B-32b	evangelisatie	1946-1956		
B-32c / G1	stichting voor de arbeid onder de buitenkerkelijke jeugd	1945-1990		
B-32d / G7	radiokerkdienstuitzendingen / kerk en media	1970-1980		
G33	kerk en recreatie	1983		
B-33 / S5	evangelisatiewerk België	1934-1992	1992-2004	
B-34 / S6	evangelieverkondiging onder Israël	1998-2001	1998-2001	
B-35	problematiek in de grote steden	1980-2004	1980-2004	65
B-35a / G25 en G27	zending	1927-1980		
B-35b / G26	archie/deputaatschappen	1932-1980		
	kerkelijke archieven	1932-1992	1992-2010	
	controle op het archief	1942-1983		

B-35c

C	archivaris van de generale synode	1940-1980
C-1	gedeponeerde archieven	1837-1984
C-2	christelijke gereformeerde kerk te Teuge	1837-1968
C-2a	Christelijke Gereformeerde Studentenbond	1946-1970
C-3 / GA7	CGS afdeling Utrecht-Wageningen	1947-1970
C-3a	reunistenorganisatie van de CGS	1953-1991
C-4	redactie van "Canon Gestorum Scriptura"	1948-1972
C-4a	<i>archieven van /jeugdbonden</i>	1937-1992
C-4b	bond van CG jonge meisjesverenigingen	z.d.
C-4c	stichting "Jeugdblad"	1931-1934
C-5	CG-jongerenbond	1947-1948
C-5a	afdeling Zuid-Holland van die bond	1952
C-6 / GA5	bond van CG vrouwenverenigingen	1946-1992
C-7	bond van CG mannenverenigingen	1935-1972
C-8	stichting voor de arbeid onder de buitenkerkelijke jeugd	1949-1951
C-9	landelijk comité ouderlingen- en diakonencomités	1956-1970
C-10	vereniging van diaconen ... een weeshuis, later jeugdwezijn	1949-1973
C-11	Stichting Gereformeerd Sociologisch Instituut	1962
C-12	Stichting Admiraal De Ruyterfonds	1955-1963
GA1	archief Bikker	1927-1977
GA2	archiefwerkgroep Regionaal Afscheidingsarchief	1981-1991
GA3	werkgroep contact studeren	1982-1987
GA4	stichting noodfonds	1987-1990
GA6	bond chr. Ger. Zondagsscholen	1983-1994
GA8	landelijke werkgroep Kerk en Vrouw	1894-1992
D / G17	jaarboekjes	1935-1980
F	kalenderboekjes, later Goede Moed	1966-1972
F	ambtelijk contact	1973-1983
G	DJA	1963-1972
H	Gereformeerde Oecumenische Synode	1963-1964
I	Religio Reformata	

Bijlage 2: Kostenraming 2017-2019

Vergaderkosten	€	750,00
Algemene kosten en toerusting	€	1.500,00
Algemene reiskosten	€	3.500,00
Website	€	500,00
Huur archiefruimte Rotterdam/Utrecht	€	18.000,00
Reiskosten Rotterdam/Utrecht	€	10.000,00
Aanschaf materiaal t.b.v. archivering	€	3.000,00
Hulp bij dienstverlening documentatiecentrum	€	14.000,00
Huurkosten documentatiecentrum	€	19.000,00
Aankopen t.b.v. documentatiecentrum	€	3.000,00
Inventarisatie kerkelijke kunst	€	2.500,00
Representatie	€	750,00
Contributies	€	1.000,00
TOTAAL	€	77.500,00

Toelichting bij de diverse posten:

Vergaderkosten	Omdat voor vergaderingen vaak gebruik gemaakt wordt van een zaal in het Dienstenbureau of een locatie in de archiefbewaarplaats, zijn er relatief weinig kosten.
Algemene kosten en toerusting	Kosten die noodzakelijk zijn om de toerusting van plaatselijke kerken te kunnen blijven uitvoeren.
Algemene reiskosten	Onder deze kostenpost vallen alle reiskosten die de deputaten maken wegens vertegenwoordiging elders en voor het bijwonen van de vergaderingen van het deputaatschap. De reiskosten ten behoeve van het archiefbeheer worden apart begroot.
Website	Het onderhoud van de website vindt plaats via het Dienstenbureau.
Huur archiefruimte Rotterdam/Utrecht	In Rotterdam worden de officiële archiefstukken van synode en deputaatschappen vanaf 1992 bewaard. Eind 2013 moesten we de ruimte in Woerden verlaten en is omgezien naar een nieuwe bewaarplaats. Rotterdam is daar als de meest ideale plaats uitgekomen. In Woerden werd door de jaren heen een zeer schappelijke prijs betaald, die bij andere bewaarplaatsen niet kon worden gekregen. Daardoor zijn de kosten ten opzichte van Woerden verdubbeld. De huur van de archiefruimte kost in 2015 per jaar € 5.240,00, inclusief een werkplek voor één dag per week. Met een stijging van de huur van de ruimte is nu rekening gehouden, omdat ook het aantal strekkende meters archief steeds toeneemt. Vrije ruimte voor de archivering is bijna niet meer aanwezig. Archiefruimten dienen aan wettelijke eisen te voldoen met betrekking tot temperatuur en luchtvochtigheid. Ook veilige bewaring bij calamiteiten heeft bij de keuze voor de archiefbewaarplaats een grote rol gespeeld.

BIJLAGE 122
Artikel 266

Rapport 9 van commissie 6 inzake deputaten kerkelijke archieven

Algemeen

Het bijhouden van kerkelijke archieven, belangrijk voor onze gemeenschappelijke herinnering en kerkelijke geschiedenis, berust bij deze deputaten. Daarbij staat zorgvuldigheid voorop. Zorgvuldigheid in de manier van werken maar ook in de eisen die worden gesteld aan de omgeving waarin wordt gewerkt en waar archieven worden bewaard. Een extra aandachtspunt is het wisselende tempo waarin nieuw te archiveren materiaal wordt aangeleverd. Het laat zich verstaan dat dit min of meer gelijk loopt met de synodale periode, hoewel in 2010 wegens ruimtegebrek het verzoek zo goed als achterwege bleef om de archiefbescheiden in te leveren. De oogst was in 2013 navent groter, maar gemiddeld lukt het om de aangeboden documenten in voldoende hoog tempo te verwerken. We onderzochten de mate waarin deputaatschappen voldeden aan de opdracht van de vorige synode om (tijdig) hun archieven in te leveren, door eerst te vragen aan deputaten archieven van wie zij archieven hadden ontvangen, waarna we andere deputaatschappen die niet werden genoemd vroegen of zij terecht niet in dat lijstje voorkwamen. Dat leverde een bonte verzameling reacties op, waaronder excuses en inhaalacties, verwijzing naar wisseling

van functionaris destijds of binnenkort. Vooralsnog menen wij dat het wel in orde is of binnenkort komt, maar het lijkt ons wel goed als voor een volgende keer een dergelijk onderzoekje proactief door deputaten archieven wordt uitgevoerd.

Deputaten verzoeken in hun rapport toestemming tot het benoemen van mw. Westerveld-Lensink tot archivaris. We nemen dat graag over, maar melden wel dat op dit moment niet zeker is of zij die benoeming kan aanvaarden, wegens ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. We stellen voor de toestemming nu wel te geven en dan horen we later wel hoe het is afgelopen.

Digitalisering

Een onderwerp dat al enige keren op de synodale agenda terugkeert, betreft digitale archivering. Deputaten geven aan dat daarover ook aan hen met enige regelmaat vragen worden gesteld vanuit de lokale kerken, op basis van de huidige stand van kennis. Interessanter is wat er moet gebeuren met het eigen (centrale) archief. Daar zijn drie gradaties te onderscheiden (de vierde, 'niets doen', laten we buiten beschouwing):

1. Meest vergaand is het digitaliseren van het huidige papieren archief, zodat dit toegankelijk wordt vanuit het internet. Uiteraard voorzien van de nodige beveiligingen en autorisaties. Dit is ook de duurste optie. Professionele digitalisering is kostbaar. Digitalisering in eigen beheer is goedkoper, maar erg bewerkelijk. De voordelen van het digitaliseren van het huidige archief zijn echter heel erg groot, zoals toegankelijkheid vanuit het internet, mogelijkheid tot meervoudig opslaan en mogelijke ruimtebesparing. Op zijn minst zou eens onderzocht moeten worden wat hier wel en niet haalbaar is.
2. Een tussenvorm is dat vanaf een nader te bepalen moment alle nog binnenkomende archieven worden gedigitaliseerd en vanaf dat moment een digitaal archief ontstaat. Daarnaast kan worden afgesproken hoe in te leveren archiefmateriaal ook digitaal kan worden aangeleverd.
3. Het minste (extra) werk voor onze archivariissen ontstaat als wordt besloten dat nieuw materiaal alleen nog maar digitaal aangeleverd mag worden. Het digitaliseren gebeurt dan dus door de aanleverende deputaatschappen, wat vrijwel geen werk met zich meebrengt voor deputaatschappen die al veel werken op basis van email, etcetera.

Desgevraagd geven deputaten aan dat zij op dit moment niet goed zouden kunnen zeggen wat wijsheid is als het gaat over de vraag hoe je veilig en betrouwbaar een digitaal archief moet inrichten. In een rapport van commissie 6 uit 2013 is al te lezen:

'Er is echter hoop: de landelijke Commissie Protestantse Archieven zou in de loop van 2013 met nieuwe richtlijnen voor kerkelijk digitaal archiefbeheer komen.'

Welnu: deputaten wachten nog steeds op dat advies! Wat ons op zich logisch en verstandig lijkt, maar als het in dit tempo doorgaat moeten deputaten wellicht ook elders hun licht gaan opsteken. We willen u vragen deputaten opdracht te geven een onderzoek te doen naar de mogelijkheden tot digitalisering van het centrale archief, waarbij in ieder geval de bovengenoemde drie varianten worden betrokken.

Documentatiecentrum

In een gedeelte van een self-store opslaglocatie is ons documentatiecentrum gevestigd. Deze ruimte is absoluut niet representatief, en je mag arbo-technisch er eigenlijk ook niet werken. Een aantal kerkleden weet het centrum te vinden, bijvoorbeeld voor het verkrijgen van materiaal bij een jubileum of onderzoek naar een bepaald onderwerp. Via mails en andere verzoeken wordt ongeveer wekelijks een vraag ontvangen en ook beantwoord. Uw commissie is in het centrum op bezoek geweest en was onder de indruk van de aangeleverde verzameling en van de kennis van de broeders Noorlandt en Vennik daarover. Een paar commissieleden die net een eeuwfeest of iets dergelijks hadden mogen mee-organiseren betuigden hun spijt niet eerder van deze verzameling te hebben geweten. Wij denken dan ook dat de toegevoegde waarde van het documentatiecentrum nog flink kan groeien als hierover meer bekendheid zou zijn. Van die toegevoegde waarde is in onze beleving ook duidelijk wel sprake; het gaat hier om materiaal dat (althans dat is de bedoeling) niet thuishoort in het centrale archief of in de TUA-bibliotheek, maar rijke informatie bevat en redelijk goed toegankelijk is. Wat ons betreft zou die toegevoegde waarde ook best tot uitdrukking mogen komen in het vragen van een kleine vergoeding voor de ontvangen informatie (tip voor verder nadenken over toekomst?).

Wel moet gezegd worden dat er nog ruimte is voor verbetering van beheer (kasten met vertrouwelijke zaken mogen best op slot zijn als er bezoekers komen) en vooral van de toekomstige borging van wat hier gebeurt: waar nu het verzamelen van informatie vooral gedreven wordt door het enthousiasme van de huidige beheerders doet zich de vraag voor hoe dat later verder moet? Deze vraag naar het toekomstperspectief van het documentatiecentrum wil uw commissie aan deputaten ook voor de komende periode meegeven, met de kanttekening dat de kosten niet structureel mogen stijgen.

De vorige synode gaf nog opdracht actie te ondernemen inzake de salariering van een vrijwilliger/medewerker en te komen tot volledige vrijwilligersregeling. Dit bleek niet mogelijk wegens een geldig arbeidscontract. Wij constateerden dat betreffende vrijwilliger vrijwel fulltime voor het documentatiecentrum bezig is, terwijl daarvan slechts 4 uren in het arbeidscontract zijn begrepen. We stellen voor dit verder nu maar zo te laten en er niet meer op terug te komen. Wel dient nog overlegd te worden met de quaestor hierover, omdat die er in zijn begroting van uit is gegaan dat de salariering zou stoppen. We pakken dat verder op in ons rapport over de rapportage van de quaestor.

Besluitvoorstel

We stellen u voor te besluiten:

1. handelingen van deputaten onder dankzegging goed te keuren;
2. deputaten kerkelijke archieven opdracht te geven op een geschikt tijdstip kort vóór elke volgende synode na te gaan wat de stand van zaken is met betrekking tot het inleveren van archieven door de deputaatschappen en die stand van zaken te vermelden in hun rapportage;
3. goedkeuring te hechten aan de benoeming van mevrouw R. Westerveld-Lensink tot archivaris;
4. deputaten kerkelijke archieven opdracht te geven een onderzoek te doen naar de mogelijkheden en haalbaarheden van het komen tot digitalisering van het centraal archief, vanaf het begin ervan of

- vanaf een nader te bepalen tijdstip (zie de varianten in rapport 9 van commissie 6), en daarover te rapporteren aan de generale synode van 2019;
5. deputaten kerkelijke archieven opdracht te geven zich te bezinnen op de toekomstige verdere ontwikkeling van het documentatiecentrum, binnen het kader van de huidige begroting, om zo de meerwaarde daarvan voor onze kerken te behouden, en daarover te rapporteren aan de generale synode van 2019;
 6. aan de diverse deputaatschappen op te dragen hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de generale synode van 2010 z.s.m. doch uiterlijk 1 september 2017 aan het synodale archief over te dragen;
 7. de scriba's van deputaatschappen op te dragen in hun synoderapport te vermelden in hoeverre men voldaan heeft aan de plicht om het archief over te dragen;
 8. de scriba's van opgeheven / eventueel op te heffen deputaatschappen op te dragen hun archief z.s.m. over te dragen.

A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 123

Artikel 268

Rapport 14b commissie 4 – voorstel ds. A.A. Egas met betrekking tot instellen deputaatschap binnenkerkelijke eenheid – aanvullende rapportage

5. Bespreking

Uw commissie heeft de bespreking in de eerste en tweede ronde gehoord en daarin de breed gedragen wens vernomen om elkaar met name ook op de synode in gesprek te ontmoeten teneinde de geschonken eenheid ook te beleven.

De commissie is van mening dat deze ontmoeting allereerst op de classis plaats dient te vinden. In rapport 14 deed uw commissie onder punt 4 de suggestie dat deputaten vertegenwoordiging behulpzaam zouden kunnen zijn om het binnenkerkelijk gesprek op de classis te voeren.

Gehoord de bespreking ter synode en overleg met deputaten eenheid en het moderamen giet uw commissie deze suggestie nu in een voorstel waarin tevens aansluiting gezocht wordt bij de opmerkingen die gemaakt zijn aangaande de werkwijze van de synode en de wens om ook daar het gesprek met elkaar aan te gaan.

6. Voorstel tot besluit

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten:

1. Deputaten vertegenwoordiging op te dragen om in overleg met deputaten eenheid het binnenkerkelijk gesprek op de classis met het oog op de eenheid te stimuleren en te faciliteren en daarover te rapporteren aan de generale synode ten einde het binnenkerkelijk gesprek met het oog op eenheid ook op de generale synode te voeren.

L.A. den Butter, rapporteur

BIJLAGE 124

Artikel 274

Rapport van commissie zichtbaarheid

Voor u ligt het rapport van de commissie zichtbaarheid, door de synode van 2013 in het leven geroepen met als opdracht:

- a. te onderzoeken hoe kerken het werk van deputaatschappen (en de daaraan gekoppelde omslagen) bij hun leden onder de aandacht brengen en indien gewenst kerken van advies te dienen hieromtrent;
- b. in afstemming met deputaatschappen, die tot die afstemming bij deze opdracht krijgen, zich te bezinnen op de wijze waarop kerken worden geïnformeerd en gestimuleerd om taken, uitbouw van taken en eventuele nieuwe taken van deputaatschappen financieel mogelijk te maken;
- c. hierover te rapporteren op de synode van 2016.

1. Samenstelling en werkzaamheden van de commissie

De synode benoemde als leden van de commissie: drs. A.G. de Weerd, Veenendaal, mw. J.M. Vierbergen-Hakvoort, Ede; mw. S.A.G. van Heiningen, Amersfoort; ds. A. Hilbers, Zwolle en ds. G. Drayer, Ugchelen. Door persoonlijke omstandigheden kon br. De Weerd zijn taak als samenroeper van de commissie niet vervullen. Daarvan kregen de overige leden van de commissie bericht van de scriba van de GS 2013, met het verzoek zelf om te zien naar een andere voorzitter. De eerlijkheid gebiedt ons te melden dat het daarvan niet gekomen is. Uw commissie is pas in een betrekkelijk laat stadium van de intersynodale periode voor het eerst bijeengekomen. Toen is actie ondernomen in de richting van de kerken en deputaatschappen. Een belangrijke reden daarvoor is dat twee van de leden van de commissie, werkzaam op het Dienstenbureau in Veenendaal, intensief betrokken waren bij de daar functionerende websitecommissie. Deze permanente en zeer actieve commissie heeft binnen het Dienstenbureau als taak zich voortdurend te bezinnen op de kwaliteit van de communicatie met de kerken, bewaakt de landelijke CGK-website (die dit jaar geheel vernieuwd wordt) en zet zich ervoor in alle relevante informatie – ook van en naar deputaatschappen – zo adequaat mogelijk te verspreiden. Ook met (en aan) social media wordt gewerkt. De activiteiten en bevindingen van deze websitecommissie liepen en lopen voor een deel parallel met die van de commissie zichtbaarheid, waardoor het gevoel van urgentie voor wat betreft de werkzaamheden van deze commissie enigszins naar de achtergrond verdween. Wat betreft het thema 'zichtbaarheid' zijn trouwens ook deputaten kerk en media actief; niet zozeer met de zichtbaarheid van deputaatschappen maar met die van de kerken. Uw commissie heeft eenmaal in 2015 en tweemaal in 2016 vergaderd.

2. Verwerking van de opdracht; enquête

Uw commissie heeft gemeend het best aan de eerste opdracht van de synode te voldoen door een enquête in de kerken (a) en bij de deputaatschappen (b) te houden. In een begeleidende brief werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om hen te informeren over al beschikbare voorzieningen (bijlage).

Negenenzeventig van de honderdeenentachtig kerken (43%) stuurden een ingevulde enquête terug; dat deden achttien van de vierendertig deputaatschappen/commissies (52%). Op basis van onderzoeken die vrij recent door de zending, diaconaat en de TUA werden gedaan kan gezegd worden dat deze respons niet onbevredigend is. Wel valt op dat een niet onbelangrijk deel (meer dan de helft!) van onze kerken eenvoudigweg niet reageert op dergelijke onderzoeken.

Een scriba stelde de vraag of deze enquête er niet vooral op gericht was om de betrokkenheid van de afzonderlijke kerken bij het kerkverband te testen ...

3. Interpretatie gegevens

a. De kerken

Het plaatselijke medium (kerkblad, gemeenteblad, al dan niet digitale nieuwsbrief, zondags mededelingenblad) blijkt het meest in gebruik om kerkleden (wekelijks) op de hoogte te brengen van landelijke zaken. Dat gebeurt alleen als die van onmiddellijk belang zijn voor de plaatselijke gemeente. Bijna alle kerken beschikken over een eigen website. Verschillende kerken geven aan daarop een link te hebben naar de landelijke CGK-website.

Er is tevredenheid over de inhoud van de landelijke website. Wie informatie zoekt kan die vinden. Daarmee wordt niet gezegd dat kerkenraden gemeentelieden naar de landelijke website verwijzen. In het algemeen vertrouwt men erop dat leden wel zo bekend zijn met het medium dat zij zelf de weg weten te vinden. De vormgeving van de website kan eigentijds, zo wordt nu en dan aangegeven.

Gedrukte media (posters, folders) die niet rechtstreeks met het eigen gemeenteleven te maken hebben lopen het gevaar ongelezen voorbij gelopen te worden of in de prullenmand te verdwijnen. Daarom wordt vooral informatie gewaardeerd die in de eigen plaatselijke media geïntegreerd kan worden – mits er niet te veel tekst wordt aangeboden. Onder die voorwaarde zijn artikelen waarin deputaatschappen zichzelf voorstellen welkom. Er wordt gevraagd naar eenvoudig en helder taalgebruik dat mede gericht is op mensen die niet thuis zijn in het kerkelijke leven. Wat zijn 'deputaten' bijvoorbeeld? De meeste jongeren zijn niet vertrouwd met het kerkelijke jargon.

b. De deputaatschappen/commissies

Het valt meteen op dat de deputaatschappen die (financieel) baat hebben bij publiciteit in de kerken er geen moeite mee hebben de weg naar kerkenraden en leden of meer specifiek naar hun doelgroep in de kerken te vinden. Dat geldt voor zending, diaconaat, evangelisatie, kerk en Israël, kerkjeugd en de TUA. Dat gebeurt gestructureerd door middel van geregeld verschijnende bladen, nieuwsbrieven en/of mailings en via de sociale media (facebook, twitter). Zorg bestaat wel over de vraag of het jongere kerklid wel bereikt wordt. Daarop komen wij nog terug.

Alle overige respondenten menen dat zij de kerken van voldoende informatie voorzien.

De deputaatschappen zijn tevreden over de wijze waarop zij via de CGK-website zijn te vinden. Via die website kunnen geïnteresseerden snel doorklikken naar specifieke informatie. Bij die geïnteresseerden denkt men meer aan leden die informatie nodig hebben dan aan niet bij onze kerken behorende belangstellenden. Het wordt meer van belang geacht een website up to date te houden dan om het uiterlijk ervan te moderniseren.

Er wordt vrijwel geen deskundigheid van buiten het deputaatschap aangetrokken om in de kerken (beter) voor het voetlicht te komen. De behoefte om zich voortdurend vernieuwend onder de aandacht te brengen, bestaat nauwelijks.

De deputaatschappen zijn bereid desgevraagd bijdragen voor kerkbladen etc. aan te leveren om zichzelf beter bekend te maken, maar voeren daarin geen actief beleid.

Enkele hebben een folder die desgevraagd wordt toegezonden.

4. Tevreden - maar de financiën?

Interpreteren we de gehouden enquête als een *tevredenheidsonderzoek*, dan is er reden om zowel van de kerken als van de deputaatschappen te zeggen dat men over het algemeen content is met de wijze waarop in de CGK informatie wordt uitgewisseld. In de ruim vijftien jaar die verstreken zijn sinds er een landelijke CGK-website werd opgezet is dit medium een steeds belangrijker rol gaan spelen.

Daarmee is niet gezegd dat ook de leden van onze kerken tevreden zijn. Laat staan dat helder is geworden in hoeverre de kerkleden (goed) op de hoogte zijn van de geschiedenis en structuur van ons kerkverband, van het bestaan van landelijke commissies of organisaties die deputaatschappen blijken te heten, van geldstromen die al dan niet via de eigen kerk naar een (welke?) landelijke organisatie gaan (en van de besteding daarvan), van het bestaan van een eigen universiteit, van de verplichtingen die het kerkverband heeft jegens oud-predikanten enzovoort enzovoort. Er is reden om juist daarop een vervolgonderzoek te richten. Hieronder wordt duidelijk hoe urgent dat is.

Wanneer in rekening gebracht wordt dat de opdracht van de synode 2013 ook een duidelijk *financiële* component heeft (de omslagen worden genoemd en later wordt gesproken over het financieel mogelijk maken van taken, de uitbouw van taken en van eventuele nieuwe taken van deputaatschappen), dan kan worden vastgesteld dat de deputaatschappen zending, diaconaat, evangelisatie, Kerk en Israël, kerkjeugd (via de jeugdbonden) en de TUA (met diverse activiteiten) ieder op hun eigen wijze de achterban weten te vinden en te stimuleren tot meer (dikwijls ook financiële) betrokkenheid bij hun werk. Van het totaalbedrag aan omslagen (€ 64,45) nemen zij een kleine 42% (€ 26,95) voor hun rekening.

Van de last van € 64,45 per jaar per lid gaat ruim 46% naar de emeritikas (€ 30). Anders dan bovengenoemde deputaatschappen appelleert deze kas naar de mening van uw commissie bij de kerkleden niet aan een aansprekend doel. Wellicht is een nuancering op zijn plaats: de emeritikas kan mogelijk op bekendheid en begrip rekenen bij de ouderen in onze kerken, bij de jongeren is dat in veel mindere mate het geval. Een beroep op het in dit verband vaak genoemde 'solidariteitsbeginsel' spreekt jongeren met onvoldoende kennis van ons kerkverband(?) helemaal in een tijd van toenemende individualisering niet aan. De term 'emeritaat' is onbekend; wordt dat woord vervangen door 'pensioen', dan roept de doelstelling van deze kas

eerder vragen dan sympathie op. Dat is ook lastig: de helft van de bijdrage die van de kerkleden gevraagd wordt voor de instandhouding van het kerkelijke leven 'verdwijnt' naar een nauwelijks duidelijk te maken bestemming. Wie dan een jongere hoort zeggen: 'ik wil weten waaraan ik *mijn* geld geef en waarvoor het wordt bestemd', herkent de problematiek. Die wordt nog groter bij de constatering dat een kas die sinds de besluitvorming van 2013 begonnen is aan een zekere afbouw in de toekomst alleen maar meer geld nodig zal hebben. En dat bij een krimpend ledenbestand in onze kerken. Een vrijwel onverkoopbare boodschap.

5. Tussenbalans

Terugkerend naar de hierboven genoemde percentages van de kassen, die meeste kerkleden aanspreken (bijna 42%) en van de emeritikas (ruim 46%) leert een optelsom dat zij 88% van het totale omslagbedrag voor hun rekening nemen.

De resterende bijna 12% (€ 7,50) komt voor rekening van de deputaatschappen studie- en stimuleringsfonds, geestelijke verzorging varenden, pastoraat in de gezondheidszorg en onderlinge bijstand en advies. In het rapport van de commissie doelmatigheid, die de synode van 2013 met haar advies diende, staan aanbevelingen ten aanzien van deze deputaatschappen. Daarbij wordt opgemerkt dat deputaten onderlinge bijstand en advies zelf beleid hebben ontwikkeld teneinde om te gaan met de stijgende aanvraag vanuit het kerkverband (Acta 2013, bijlage 106, pag. 780). Ten aanzien van de geestelijke verzorging van de varenden is de aanbeveling dit werk op termijn af te bouwen. Omdat deputaten kerk en Israël een nadrukkelijke aanbeveling ontvingen de hun ter beschikking staande middelen op een andere wijze dan tot dusver aan te wenden, heeft deze commissie dat deputaatschap geplaatst bij de aansprekende kassen die hierboven worden genoemd. Blijven over twee kassen die beide gericht zijn op een zeer specifieke doelgroep: pastoraat in de gezondheidszorg met als bijzonder aandachtsveld de doven en het studie- en stimuleringsfonds, goed voor 3,5% (€ 2,35) van de totale omslag.

Het heeft een reden dat uw commissie zichtbaarheid bovenstaande analyse geeft. Te verwachten is dat het beslag dat de emeritikas legt op de kerken de komende jaren niet kleiner zal worden; bij een krimpend ledenbestand zal dat eerder groter zijn. Wanneer we het begrip 'zichtbaarheid' even beperken tot het welbekende lijstje in ons kerkelijk Jaarboek, dan zal het geïnteresseerde (!) kerklid daarin een naar verhouding zeer groot (en vermoedelijk groeiend) bedrag voor dit doel zien staan.

Naast dat bedrag staan die van de 'aansprekende' kassen. Daar weer naast enkele zeer kleine bedragen voor doeleinden waarover naar de mening van uw commissie in onze kerken geen discussie behoort te bestaan. Tegen de achtergrond van de gehouden enquête leidt dat tot de vraag of er wat betreft de *zichtbaarheid* van de kashoudende deputaatschappen in de huidige situatie winst te behalen is - en dan winst in de letterlijke zin van dat woord: een substantiële verhoging van de inkomsten.

6. Jongeren

Hierboven werd gesproken over de jongeren in onze kerken. Bepaalde termen kennen zij niet meer of spreken hen nauwelijks aan. Genoemd werden woorden als 'deputaatschap', 'emeritaat', 'solidariteitsbeginsel' - en er zullen meer genoemd kunnen worden. Misschien past ook de drieslag 'vaste vrijwillige bijdrage' in deze opsomming, een term die altijd weer om uitleg vraagt.

Daar moet nog een ander gegeven bij genomen worden. Soms zijn in onze kerkelijke vergaderingen klachten te horen van gemeenten die er moeite mee hebben het van hen verwachte totaalbedrag aan omslagen te voldoen. Dan gaat het niet om (kleinere) gemeenten die hulp van de kas onderlinge bijstand en advies nodig hebben; in het overleg met desbetreffende deputaten wordt immers met hen overlegd hoe toch aan de verplichtingen kan worden voldaan. Het gaat juist om enkele grotere gemeenten met een naar verhouding jeugdig ledenbestand. Reden daarvan kan zijn dat er veel grote gezinnen zijn of dat veel jongeren zich tot een gemeente voelen aangetrokken (of een combinatie van beide). In zekere zin worstelen deze kerken met een luxeprobleem: zij mogen zich verheugen in groei en in veel jonge leden, maar kijken ieder jaar weer tegen het totaalbedrag van de omslagen per lid aan. In combinatie met hoge plaatselijke lasten voor bijvoorbeeld predikant(en) en kerkgebouw(en). Overigens is het goed te weten dat het om niet zoveel gemeenten gaat. Uw commissie heeft op de afdeling financiën van ons Dienstebureau geïnformeerd naar de omvang van dit probleem. Moeten er jaarlijks veel herinneringen aan penningmeesters verzonden worden? Het antwoord was ontkennend.

Toch denkt uw commissie dat het gevreesde gebrek aan kennis van ons kerkverband én de financiële problematiek zoals die in enkele gemeenten met veel jongeren speelt, reden is om met betrekking tot de zichtbaarheid *de aandacht van een vervolgonderzoek te richten op de jongeren in onze kerken*. Wat voor de meeste ouderen vanzelfsprekend is met hun kennis van het kerkelijke leven en in hun geefgedrag, is dat niet meer voor hen. Weten de ouderen zich verbonden met de kerken in het hele land, een groot deel van de jongeren kon zich wel eens nauwelijks realiseren dat 'hun' kerk behoort bij een groter geheel.

Pakken die jongeren eens een kerkelijk blad - als ze dat al doen! - of surfen zij naar de website van de CGK, dan worden zij niet getroffen door taalgebruik of gegevens die kennelijk uitgaan van het gezegde 'wie de jeugd heeft, heeft de toekomst.' Er mag hierboven gezegd zijn dat men over het algemeen content is met de wijze waarop in de CGK informatie wordt uitgewisseld, die tevredenheid wordt geuit door het kerkelijke *kader*. Door kerkenraden en deputaatschappen. Een vergelijkbaar onderzoek onder de jongere generatie in onze kerken kon wel eens een heel ander resultaat te zien geven. De vraag naar de betrokkenheid van onze jongeren bij onze kerken is brandend actueel en dient te leiden tot een andere vraag: hoe betrokken zijn onze kerken bij onze jongeren? Moet er rekening gehouden worden met de omvang van de eigen gemeente (waaraan men genoeg heeft of die juist noodzaak te leunen op wat het kerkverband als geheel te bieden heeft)? Is er wat betreft het betrokken zijn bij het kerkverband verschil in gemeenten van onderscheiden ligging?

Uw commissie heeft er geen enkele behoefte aan de oudere en de jongere generatie in onze kerken tegenover elkaar te zetten. Wel stellen wij in het verband van onze opdracht en onze naam vast, dat de vraag naar de zichtbaarheid ook reden geeft te vragen naar de *ogen* waarmee gekeken wordt. De jongere generatie kijkt met andere ogen dan de oudere. En omdat de oudere generatie nu eenmaal het grootste deel van het kader in de kerken vormt, rust op die generatie de taak voor jongeren zichtbaar te blijven. Het belang daarvan kan niet overschat worden.

In dit verband meent uw commissie dat er reden is tot kritische zelfreflectie.

De vraag naar de zichtbaarheid heeft alles te maken met de beeldvorming van onze kerken, helemaal als we ons concentreren op onze jongeren. Welk beeld roepen onze kerken – en we willen het nader toespitsen op de vraag: welk beeld roept de breedste vergadering van onze kerken bij onze jongere generatie op, vooral als het gaat om de toekomst waarin zij de leiding moet overnemen? Daarbij laten we allerlei zaken die geregeld de aandacht vragen (en krijgen!) buiten beschouwing, zoals de prediking, de liturgie, bijbelvertalingen, het lied en ethische vraagstukken. Zoals al eerder opgemerkt bevat de opdracht die uw commissie heeft ontvangen een duidelijke financiële component. Dan ligt het voor de hand dat wij ons daarop concentreren.
Want wie de jeugd heeft

7. Klein en bezorgd

Omdat de opdracht van deze commissie ligt in het verlengde van het werk van de commissie doelmatigheid die rapporteerde aan de synode van 2013, nemen we ons uitgangspunt in woorden waarmee die commissie haar rapport afsloot: 'de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn klein in getal, de financiële lasten zullen de komende jaren stijgen. Dat bewijst *alleen al (!)* de situatie rond de emeritikas, waar een inhaalslag geleverd zal moeten worden om de dekkingsgraad te verhogen. De plaatselijke kerkenraden zullen, na een eerste gewenningsperiode, de kosten voor de predikantsplaats zien toenemen. Dit zet de commissie af tegen de gevolgen van de financiële crisis, die zeker nog een aantal jaren het financiële en economische klimaat in Europa, dus ook voor de leden van onze kerken, zal bepalen (Acta 2013, bijlage 106, pag. 782).'

Het beeld dat hier wordt opgeroepen is dat van een klein kerkverband dat wat betreft de (financiële) toekomst eigenlijk maar één zorg heeft: hoe betalen we straks de predikanten en hun pensioenen? De verwachting die wordt beschreven is dat juist *daarin* meer geïnvesteerd zal moeten worden. Het enige wat nog ruimte biedt is de vraag of de genoemde financiële crisis nog lang zal aanhouden. Die duurt als het rapport van 2013 geschreven wordt inmiddels vijf jaar en wordt bij het schrijven van dit rapport geacht grotendeels voorbij te zijn.

Kerken, klein in getal, met toenemende financiële zorgen. Gaan we vanaf 2013 terug de geschiedenis in, en slaan we de Acta Synodi op tot aan 1892 toe, dan is de vraag gewettigd of de Christelijke Gereformeerde Kerken in financieel opzicht ooit een ander beeld van zichzelf hebben gegeven. En dat in combinatie met een ander beeld, dat hardnekkig is blijven bestaan, ook toen het al lang achterhaald was: dat de leden van onze kerken minder draagkrachtig zouden zijn dan die in de andere kerken van de gereformeerde gezindte. Het totaalbedrag van wat door de leden van die andere kerken landelijk wordt bijgedragen lijkt dat beeld te bevestigen. Daar zit echter een andere werkelijkheid achter: onze kerken *verwacht(t)en* minder van hun leden dan de andere. Tenminste: als het gaat om het *landelijke* kerkverband. *Plaatselijk* kunnen veel grotere offers van de leden gevraagd worden, bijvoorbeeld als er een nieuwe kerk gebouwd moet worden. Voor het landelijke kerkverband gelden echter de laatste woorden van het rapport van de commissie doelmatigheid uit 2013: 'als het *absoluut noodzakelijk* is mogen grotere offers gevraagd worden dan nu het geval is. Maar dan moet naar de overtuiging van de commissie daarbij duidelijk zijn dat de kerken deze offers vragen op grond van goede afwegingen (Acta 2013, bijlage 106, pag. 782).' Daarmee verwoordt de commissie alleen maar wat ons kerkverband decennialang uitdroeg.

8. Slotopmerkingen en aanbevelingen

Kerken, klein in getal, met toenemende financiële zorgen, die alleen als het *absoluut noodzakelijk* is grotere offers vragen. In 2013 was de synode daaraan nog niet toe. En ook in de vergadering van 2016 zullen er voldoende argumenten te vinden zijn om het hierboven geschetste beeld en daarop afgestemde beleid te handhaven. Met als uitzondering de emeritikas die op weg is de helft van het totaalbedrag van de omslagen in beslag te nemen.

De bezinning van uw commissie op de wijze waarop kerken worden geïnformeerd en gestimuleerd om taken, uitbouw van taken en eventuele nieuwe taken van deputaatschappen financieel mogelijk te maken, leidt tot de volgende overwegingen.

a. het omslagsysteem dat de jaren door in onze kerken gehanteerd is, richt zich op de plaatselijke *kerken* en spreekt kerkenraden (c.q. penningmeesters) aan op hun verantwoordelijkheid om aan de verplichtingen te voldoen. De kerkenraden staan dan ook voor de taak om het bestaan en de noodzaak van die landelijke verplichtingen door te geven aan de leden van hun kerk. Het kerkverband heeft enkele malen geprobeerd de kerkenraden daarbij te helpen door folders met informatie over het werk en de kosten van de deputaatschappen beschikbaar te stellen om zo de zichtbaarheid en de inzichtelijkheid van het landelijke werk te vergroten. Deze folders hadden alleen een informeren karakter.

b. om het huidige omslagsysteem te kunnen handhaven, is het van het grootste belang de *betrokkenheid* van de jonge leden bij het kerkverband te vergroten. Gevreesd moet worden dat bij steeds meer jongeren het besef van 'ownership' ten aanzien van onze kerken ontbreekt, plaatselijk maar helemaal landelijk. Dat wil zeggen, dat de vanzelfsprekendheid waarmee in dit rapport maar ook in andere van *onze* kerken wordt gesproken (vgl. onze Theologische Universiteit, onze predikanten, onze Bonden enz. enz.) niet door hen herkend en beleefd wordt. Leggen we dat naast het ontbreken van kennis van het kerkelijk jargon, waarover al eerder gesproken werd, dan is er menselijkerwijs gesproken bij een afnemend ledental en een verminderende betrokkenheid van veel jongeren reden tot grote zorg.

c. de (moeizame!) bereidheid om 'alleen als het *absoluut noodzakelijk* is grotere offers te vragen' refereert aan een wijze van fondsenwerving en betrokkenheid die ook in onze kerken hun beste tijd hebben gehad.

Uw commissie komt daarom tot de aanbeveling om, op deskundige wijze gebruikmakend van middelen waarmee met name ook jongeren in onze kerken bereikt kunnen worden (internet, sociale media), onder de leden van onze kerken een (vervolg)onderzoek te (laten) doen naar de betrokkenheid bij en kennis van onze kerken, plaatselijke en landelijk – en naar de wijze waarop een en ander zich vertaalt in het nemen van verantwoordelijkheid. In dat onderzoek moet ruimte zijn voor het doen van aanbevelingen en het geven van tips met het oog op het verbeteren van de communicatie vanuit en over kerkelijke organen en organisaties.

A. Hilbers, G. Drayer, S.A.G. van Heiningen, J.M. Vierbergen-Hakvoort

Bijlage: de gehouden enquetes

a) De brief aan de kerken luidde als volgt:

'L.s.,

Wat is hij lang, die lijst van deputaatschappen en commissies die u aantreft op de website van de Christelijke Gereformeerde Kerken (www.cgk.nl/deputaatschappen)! In totaal vierendertig zijn namens onze generale synode actief. Sommige hebben al heel oude papieren, andere zijn meer recent.

Een van de meest recente is de 'commissie zichtbaarheid' die van de generale synode van 2013 de opdracht kreeg na te gaan hoe de leden van onze kerken worden geïnformeerd over het werk dat door deze deputaatschappen en commissies wordt gedaan. Er zijn deputaatschappen die hun eigen publiciteit verzorgen, bijvoorbeeld de Theologische Universiteit, de Zending, Diaconaat, Kerk en Israël en Evangelisatie. Magazines vallen met enige regelmaat op de deurmat van de kerkleden. Dat zijn 'kashoudende' deputaatschappen, die mogen rekenen op een financiële bijdrage per lid per jaar. Van tijd tot tijd ontvangen zij ook giften en legaten uit de kerken. Daaruit blijkt dat zij op de betrokkenheid van veel kerkleden mogen rekenen. Maar er zijn ook andere, kleinere, die veel minder aan de weg (kunnen) timmeren. En dan hebben we het nog niet eens over deputaatschappen en (soms tijdelijke) commissies die geen eigen begroting hebben. De kosten die zij maken worden betaald vanuit het budget van de generale synode, dat tot stand komt door bijdragen vanuit de particuliere synodes die op hun beurt weer een beroep doen op de classes. En classes ontvangen hun geld van de kerken.

De vraag is nu: wat weten de leden van onze kerken van al deze deputaatschappen? Wordt hun werk onder de aandacht gebracht?

Heel veel informatie is te vinden op de landelijke website van de Christelijke Gereformeerde Kerken (www.cgk.nl). Iedere belangstellende kan daar het nodige van zijn gading vinden. Op het Dienstenbureau in Veenendaal waakt een werkgroep over de actualiteit en kwaliteit van deze site. Binnen afzienbare tijd krijgt hij een behoorlijke facelift. Maar een website moet wel bezocht worden. Net zoals men zich wel op nieuwsbrieven van deputaatschappen moet abonneren (wat overigens kosteloos kan!). De actualiteit in de CGK is via Twitter en Facebook te volgen. En we mogen ervan uitgaan dat de meeste leden van onze kerken beschikken over de mogelijkheid van die media gebruik te maken.

Alleen is de vraag of zij attent gemaakt worden op al die beschikbare informatie. En met die vraag komen we bij u.

Worden de leden van uw gemeente actief op de hoogte gehouden van alle mogelijkheden die er zijn om kennis te nemen van het werk in en namens en vanuit onze kerken? Zijn zij op de hoogte van materialen die op het Dienstenbureau te krijgen zijn? Weten zij dat er Bijbelstudies door sommige deputaatschappen worden aangeboden? Staat er op de website van uw kerk een link naar de landelijke website van onze kerken?

U zou ons geweldig helpen als u ons daarover wilt informeren.

Maar wij helpen u ook graag!

Daarom doen we nadat we een paar vragen gesteld hebben hieronder een aantal suggesties waarvan we graag vernemen of u daarmee geholpen wordt. U kunt deze e-mail beantwoorden en het enige dat u hoeft te doen is een paar vragen kort beantwoorden.

Aarzel niet om er iets bij te schrijven dat wij helemaal over het hoofd hebben gezien!

Vergeet u niet aan te geven namens welke kerk u antwoordt?

Vraag 1	Ik beantwoord deze e-mail als scriba van de kerk van
<i>Reactie:</i>	
Vraag 2	Op welke manier houdt u uw gemeenteleden actief op de hoogte van werk in, namens en vanuit onze kerken?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 3	Bent u van mening dat de website www.cgk.nl voldoende informatie biedt voor belangstellenden?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 4	Helpt u gemeenteleden op weg naar de website van onze kerken? Hoe?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 5	Hebt u suggesties om de inhoud van de website te verbeteren?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 6	Het Dienstenbureau kan u (jaarlijks) een poster aanbieden met daarop allerlei kerkelijke informatie. Stelt u dat op prijs?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 7	Voor uw plaatselijke kerkblad: het Dienstenbureau kan u een 'advertentie' aanbieden met daarin kerkelijke informatie. Gewenst?
<i>Reactie:</i>	

Vraag 8	De deputaten zouden zich in korte artikelen in uw plaatselijke kerkblad kunnen voorstellen. Idee?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 9	Hebt u verder nog vragen of opmerkingen n.a.v. deze enquête?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 10	Hebt u zelf nog suggesties om het werk in, namens en vanuit onze kerken bekender te maken bij gemeenteleden en hen erbij te betrekken?
<i>Reactie:</i>	

b) De deputaatschappen kregen het volgende schrijven:

'Geachte secretaris van het deputaatschap, geachte deputaten, De lijst van deputaatschappen en commissies die zijn ingesteld door de GS is lang (zie: www.cgk.nl/deputaatschappen)! In totaal vierendertig zijn er actief. Sommige hebben al heel oude papieren, andere zijn meer recent.

Een van de meest recente is onze 'commissie zichtbaarheid' die van de generale synode van 2013 de opdracht kreeg na te gaan hoe de leden van onze kerken worden geïnformeerd over het werk dat door deze deputaatschappen en commissies wordt gedaan.

Er zijn deputaatschappen die hun eigen publiciteit verzorgen, bijvoorbeeld de Theologische Universiteit, de Zending, Diaconaat, Kerk en Israël en Evangelisatie. Magazines vallen met enige regelmaat op de deurmat van de kerkleden. Dat zijn 'kashoudende' deputaatschappen, die mogen rekenen op een financiële bijdrage per lid per jaar. Van tijd tot tijd ontvangen zij ook giften en legaten uit de kerken. Daaruit blijkt dat zij op de betrokkenheid van veel kerkleden mogen rekenen.

Maar er zijn ook andere, kleinere, die veel minder aan de weg (kunnen) timmeren. En dan hebben we het nog niet eens over deputaatschappen en (soms tijdelijke) commissies die geen eigen begroting hebben. De kosten die zij maken worden betaald vanuit het budget van de generale synode, dat tot stand komt door bijdragen vanuit de particuliere synodes die op hun beurt weer een beroep doen op de classes. En classes ontvangen hun geld van de kerken.

De vraag is nu: wat weten de leden van onze kerken van al deze deputaatschappen, van uw deputaatschap? Brengt u uw activiteiten voldoende onder de aandacht van de gemeenteleden? Hoe stimuleert u dat uw werk bekend wordt?

M.a.w. hoe zorgt uw deputaatschap dat alle belangrijke informatie omtrent het werk dat gedaan wordt makkelijk en goed beschikbaar, zichtbaar is zodat gemeenteleden er kennis van kunnen nemen en gestimuleerd worden voor uw werk te bidden en te geven?

Daarom stellen we u een paar vragen en u kunt ze misschien wel meteen beantwoorden.

Aarzel niet om er iets bij te schrijven dat wij helemaal over het hoofd hebben gezien!

	Ik beantwoord deze e-mail als secretaris van deputaten
<i>Reactie:</i>	
Vraag 1	Op welke manier brengt u uw werk onder de aandacht van de kerken?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 2	Bent u van mening dat via internet, via uw eigen website of via een webpagina van www.cgk.nl voldoende informatie wordt geboden aan belangstellenden?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 3	Hebt u suggesties om de inhoud van uw website/webpagina te verbeteren en welke dan?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 4	Hebt u suggesties om gemeenteleden beter op weg naar uw website/webpagina te trekken en welke dan?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 5	Maakt u gebruik van mensen buiten uw deputaatschap om uw pr-activiteiten uit te voeren? In welke mate en met welk resultaat?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 6	Bent u bereid in korte artikelen uw werk helder, overzichtelijk en duidelijk voor het voetlicht te plaatsen zodat die artikelen in lokale kerkbladen geplaatst kunnen worden?
<i>Reactie:</i>	

Vraag 7	Voor een plaatselijke kerkblad: het Dienstenbureau kan u een 'advertentie' aanbieden met daarin kerkelijke informatie. Gewenst?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 8	Hebt u verder nog vragen of opmerkingen n.a.v. deze enquête?
<i>Reactie:</i>	
Vraag 10	Hebt u zelf nog suggesties om het werk in, namens en vanuit onze kerken bekender te maken bij gemeenteleden en hen erbij te betrekken?
<i>Reactie:</i>	

BIJLAGE 125

Artikel 274

Rapport 2 commissie 1 betreft commissie zichtbaarheid

Uw commissie heeft kennisgenomen van het rapport waarin de commissie zichtbaarheid verslag doet van de wijze waarop zij haar opdracht van de GS 2013 heeft opgevat en uitgevoerd. Naast waardering voor datgene wat zij hieromtrent melden, had de commissie aanvankelijk wel een aantal prangende vragen.

In het gesprek met de vertegenwoordigers van deze commissie zijn een aantal punten voor ons wel inzichtelijker geworden. Onze eerste vraag betrof waarom de commissie zo laat aan de slag is gegaan met deze opdracht. Deze bood hiervoor allereerst excuses aan. De twee belangrijkste redenen die hiertoe hebben bijgedragen waren de afwezigheid van een voorzitter en de betrokkenheid van twee leden bij de websitecommissie op het LKB, welke werkzaamheden naar hun mening raakvlakken hebben met de opdracht van de GS. Uw commissie is van mening dat het beter was geweest, dat toen bleek dat de door de synode benoemde voorzitter niet beschikbaar kon zijn, de oplossing hiervoor niet aan de commissie zichtbaarheid was overgelaten.

Naar onze mening hadden deputaten vertegenwoordiging beter een externe communicatiedeskundige in zijn plaats kunnen aantrekken, die leiding kon geven aan deze commissie.

Het gesprek met de commissie heeft ons duidelijk gemaakt dat het gereleveerde in paragraaf 3, getiteld interpretatie gegevens gebaseerd is op de uitkomst van de enquête. Uw commissie miste hier een duidelijke scheiding van de gegevens van de enquête enerzijds en de verwerking en interpretatie daarvan anderzijds. De commissie zichtbaarheid toonde hiervoor begrip. De aanvullende informatie die wij van hen hebben ontvangen, nl. de uitkomst van de enquête, maakt de onderbouwing van hun conclusies inzichtelijk.

Uw commissie deelt met commissie zichtbaarheid de observatie dat de plaatselijke kerken wel tevreden zijn over de wijze waarop informatie over het kerkelijke leven beschikbaar is. Hetzelfde geldt van de grote kashoudende deputaatschappen. Niettemin blijft de vraag of zichtbaarheid altijd of voldoende leidt tot toenemende offervaardigheid in de kerken. Onze aandacht moet niet alleen gericht zijn op de vraag hoe de zichtbaarheid van de deputaatschappen het beste kan worden bevorderd, maar ook hoe de beeldvorming aan de zijde van de gemeenteleden en met name de jongeren kan worden beïnvloed ten gunste van meer betrokkenheid bij het bredere kerkelijke leven.

Uit de enquête kwam naar voren dat de wijze waarop en de mate waarin jongeren betrokken zijn bij het bredere kerkelijke leven zorgen baart. Dit raakt ook de vraag op welke wijze zij het beste bereikt kunnen worden met relevante informatie. Hoe kijkt de jonge generatie tegen onze kerken aan? Welke adviezen zouden communicatiedeskundigen ons kunnen geven om na te denken over de vraag of de wijze waarop de informatie wordt geboden en de fondsen worden geworven eigentijds en efficiënter zouden kunnen plaatsvinden? Hoe kunnen plaatselijke kerken in dezen gestimuleerd en geadviseerd worden?

Dit alles loopt uit op de vraag naar een vervolgonderzoek.

Uw commissie gaat in dit verzoek wel mee maar is van mening dat er een stap verder gezet dient te worden. Het gesprek met de commissie zichtbaarheid heeft ons overtuigd van de urgentie hiervan. Daarom stellen wij voor een vervolgoopdracht te geven aan deputaten LKB. Het Dienstenbureau heeft de nodige capaciteit en kwaliteit (communicatiedeskundige) in huis.

Uw commissie stelt de generale synode voor als volgt te besluiten:

1. de commissie zichtbaarheid op te heffen, onder dank voor haar werkzaamheden;
2. aan deputaten LKB de opdracht te verschaffen om een communicatieplan op te stellen waarin beschreven wordt hoe op de meest efficiënte manier door deputaatschappen en andere kerkelijke organen met de kerken en leden van de kerken gecommuniceerd kan worden. Daarbij zal het taalgebruik van deze communicatie, in het bijzonder met het oog op de jongeren, nadrukkelijk meegenomen worden;
3. na vaststelling door deputaten LKB dit plan te implementeren en hierover aan de volgende synode te rapporteren.

H. Korving, rapporteur

BIJLAGE 126

Artikel 279

Rapport van deputaten contact met de overheid**1. Inleiding**

Hieronder treft u het verslag aan van onze werkzaamheden in de jaren 2013-2016. Het betreft, zoals ons gevraagd is, een verslag op hoofdlijnen. Dat betekent dat tal van onderwerpen die ook onze aandacht hadden in dit verslag onvermeld blijven. Uiteraard zijn we graag bereid om in uw (commissie)vergadering een toelichting te geven op dit verslag en op onze werkzaamheden.

2. Samenstelling deputaatschap

Ons deputaatschap bestond in de afgelopen periode uit prof.dr. T.M. Hofman (voorzitter), mr. H. de Hek (secretaris en gedelegeerde in het CIO), P.J. Aalbersberg, ds. C.A. den Hertog, J.P. Tanis en mr. A.H. van Wijk. Secundus was drs. A. Hakvoort. Halverwege de periode is br. V.J.M. van Arkel toegetreden tot het deputaatschap, als opvolger van mr. H.N. Driesse, die vanwege persoonlijke omstandigheden is teruggetreden. Het is de bedoeling dat hij mr. H. de Hek opvolgt als secretaris en gedelegeerde in het CIO. Door tussentijds toe te treden, kon hij al kennismaken met de werkwijze van het deputaatschap.

We hebben zeven keer vergaderd. Geen van de deputaten was langdurig verhinderd zijn werkzaamheden als deputaat te verrichten, zodat we geen beroep hebben hoeven doen op onze secundus.

Mr. H. de Hek is niet meer beschikbaar voor een nieuwe termijn. Prof. Hofman zal D.V. halverwege de nieuwe termijn afscheid nemen, indien uw synode hem nogmaals benoemt. Op die manier wordt voorkomen dat de leden van het moderamen van het deputaatschap tegelijkertijd afscheid nemen en kan de beoogd voorzitter kennis maken met het werk van deputaten. Bij separate brief zullen wij de GS een voorstel doen voor de vervulling van de ontstane vacatures.

3. Opdrachten GS 2013

De GS van 2010 heeft betreffende ons deputaatschap het volgende besloten:

1. *Deputaten op te dragen de ontwikkelingen omtrent de ANBI-regelgeving en de op handen zijnde wijzigingen in de btw-wet- en regelgeving nauwlettend te blijven volgen en daarover de plaatselijke kerken zo nodig te informeren;*
2. *Deputaten op te dragen met adequate informatieverstrekking:*
 - a. *deputaten financiële zaken te ondersteunen in het treffen van voorbereidingen met het oog op het nieuwe systeem van Europees betalingsverkeer (SEPA), zodat zij daarover de plaatselijke kerken kunnen informeren;*
 - b. *deputaten onderlinge bijstand en advies te begeleiden, zodat*
 - 1) *zij zich kunnen bezinnen op de begeleiding en de ondersteuning van gemeenten wier kerkgebouw een gemeentelijk monument wordt;*
 - 2) *zij de plaatselijke kerken kunnen informeren en waar nodig adviseren over de relevante gevolgen van het nieuwe bouwbesluit, de regelgeving omtrent de bedrijfshulpverlening en de arbo-regelgeving;*
 - c. *deputaten kerkelijke archieven en deputaten onderlinge bijstand en advies te ondersteunen in het ontwikkelen van beleid op herbestemming van kerkelijk (on)roerend goed en deputaten kerkorde en kerkrecht dienaangaande te voorzien van informatie ten behoeve van de door hen op te stellen handreiking voor op te heffen gemeenten;*
3. *deputaten pastoraat in de gezondheidszorg en deputaten diaconaat op te dragen zich gezamenlijk te bezinnen op de gevolgen van de aanpassing van de AWBZ en de plaatselijke kerken hierover te informeren en desgewenst te adviseren.*

Ten aanzien van de vervulling van die opdrachten kunnen we het volgende opmerken:

- de vervulling van de onder 1. vermelde opdracht heeft in nauw overleg met het Dienstenbureau plaatsgevonden. In de praktijk heeft br. V.d. Berg van het Dienstenbureau de periodiek door het CIO georganiseerde bijeenkomsten over de ANBI bijgewoond. Tussen hem en de secretaris heeft daarover geregeld contact plaatsgevonden. De informatievoorziening aan de plaatselijke kerken betreffende ANBI is door het Dienstenbureau (overigens op zeer adequate wijze) verzorgd;
- voor wat betreft de onder 2. vermelde opdracht geldt dat contact heeft plaatsgevonden met het Dienstenbureau en met deputaten onderlinge bijstand en advies over de arbo-regelgeving en bedrijfshulpverlening. Ook is er contact geweest met deputaten kerkorde en kerkrecht over de handreiking inzake op te heffen gemeenten. De invoering van de SEPA-regels is, voor zover deputaten hebben kunnen nagaan, betrekkelijk rimpelloos verlopen. Ook op dit punt heeft het Dienstenbureau een belangrijke rol gespeeld;
- met deputaten diaconaat heeft overleg plaatsgevonden. Daarbij is ook de onder 3. vermelde opdracht aan de orde gekomen.

4. Activiteiten in een hoofdlijn

De periode 2013-2016 is een goede periode geweest voor ons deputaatschap. We hebben onze werkzaamheden met vreugde en in betrekkelijke rust kunnen doen. Uiteraard hebben we de gebruikelijke werkzaamheden verricht.

Allereerst is, door middel van het schrijven van brieven, meegeleefd met het wel en wee in het Koninklijk Huis. Onze voorzitter heeft in het najaar van 2015, samen met enkele andere vertegenwoordigers van het Woerden-beraad (waarover hierna meer) een gesprek gehad met de koning. Verder hebben we contact onderhouden met onze vertegenwoordigers in de diverse CIO-commissies. De secretaris of de plaatsvervangend gedelegeerde hebben de meeste vergaderingen van het CIO bijgewoond. Ook hebben we ons op de hoogte gehouden van de activiteiten van het Platform Zorg voor Leven en van het Platform voor Waarden en Normen. Daarnaast hebben we de vergaderingen bijgewoond van het al genoemd

Woerden-overleg, een overleg van kerken uit de (volle) breedte van de gereformeerde gezindte, waar de vraag centraal staat naar de plaats van de kerken in de samenleving en jegens de overheid. Onze voorzitter is ook aanwezig geweest bij een gesprek van vertegenwoordigers van het Woerden-beraad met toenmalig minister Opstelten van Veiligheid en Justitie. Incidenteel zijn er contacten geweest met andere kerken uit het Woerden-beraad over het al dan niet schrijven van brieven aan de overheid omtrent aangelegen maatschappelijke thema's. Op dit moment zijn vertegenwoordigers van het Woerden-beraad op uitnodiging van deputaten GKv met elkaar in gesprek over de vraag naar de gevolgen van de gewijzigde regelgeving rond huwelijk en geregistreerd partnerschap voor de kerken.

Een enkele keer hebben we plaatselijke kerken geadviseerd over vragen op ons werkgebied.

We hebben ons werk ook deze periode weer met veel vreugde gedaan. We leven in een boeiende tijd. Enerzijds moeten we, net als in het vorige verslag, weer vaststellen dat het maatschappelijk klimaat grimmiger is waar het de plaats van de kerken betreft. De plaats van de kerken in het publieke domein is niet vanzelfsprekend, maar staat ter discussie en er is een sterke tendens om het praktiseren van het geloof terug te dringen tot achter de voordeur. Die tendens is in de verslagperiode niet minder geworden, ofschoon deze minder zichtbaar is geworden in concrete wetsvoorstellen. Dat zal wellicht verband houden met het feit dat de coalitiepartijen gedurende de eerste twee jaar van de verslagperiode voor belangrijke onderwerpen afhankelijk waren van de steun van CU en SGP, waardoor het voor hen, en voor de andere gedoogpartner D66, minder tactisch was zich op immateriële onderwerpen te profileren. De politieke situatie is echter gewijzigd. De timing van het recente voorstel van D66 tot afschaffing van de vermelding 'bij de gratie Gods' is in dat licht bezien niet verwonderlijk. Hetzelfde geldt voor de plannen van de PvdD om de rituele slacht weer op politieke agenda te plaatsen.

Anderzijds zijn er diverse ontwikkelingen die meebrengen dat er juist een appel op kerken wordt gedaan om te participeren in de samenleving. We zien dat de overheid steeds verder terugtreedt, meer overlaat aan particulieren, die geacht worden zelfredzaam te zijn en hun zorg in eigen krug moeten organiseren, en aan maatschappelijke organisaties (denk aan de Wmo). Daarnaast vindt een verschuiving van verantwoordelijkheden plaats van de centrale overheid naar decentrale overheden (bijvoorbeeld in de jeugdzorg). Deze ontwikkelingen bieden kerken kansen om - veelal in de eigen omgeving - activiteiten te ontwikkelen ten behoeve van de samenleving. We zien dat plaatselijke kerken die kansen ook in toenemende mate benutten en activiteiten ontwikkelen, bijvoorbeeld ten behoeve van de eigen buurt, de begeleiding en opvang van vluchtelingen, etc. Het is belangrijk om bij deze ontwikkeling, waarin de kerken steeds meer maatschappelijke activiteiten ontwikkelen, de eigen positie van de kerk over het voetlicht te brengen. Voorkomen moet worden dat de kerk gezien wordt als een (christelijke) maatschappelijke organisatie.

Hiervoor is de opvang van vluchtelingen al even genoemd. De toestroom van vluchtelingen biedt de kerken onmiskenbaar de mogelijkheid om betrokken te zijn op maatschappelijke noden en ook om buitenstaanders te bereiken met het evangelie. Ze vormt echter ook een bedreiging. Veel vluchtelingen hebben een moslimachtergrond en het in naam van de Islam toegepaste geweld maakt niet alleen de Islam maar de positie van religie in het publieke domein tot een kwetsbare. Deze ontwikkelingen maken het des te meer gewenst dat de kerken zich blijven bezinnen op hun plaats binnen onze maatschappij en naar mogelijkheden zoeken om positief betrokken te blijven op de samenleving, zoals wij in de door de GS van 2010 overgenomen notitie hebben uitgewerkt. In dat verband zijn deputaten aan het slot van deze verslagperiode begonnen met een aanzet tot verdere bezinning over de positie van de plaatselijke kerken. Waar, zoals hiervoor is aangegeven, in de maatschappij de beslissingen steeds meer decentraal genomen worden, ligt het voor de hand dat voor de kerken de decentrale overheden steeds meer de gesprekspartner worden. Het is dan wel belangrijk dat de kerken naar wegen zoeken om met de decentrale overheid in gesprek te komen. Dat is in sommige gevallen (in kleinere plaatsen in de 'Biblebelt' bijvoorbeeld) betrekkelijk eenvoudig, maar in de meeste gevallen (bijvoorbeeld in de grote steden) bepaald niet. Deputaten zijn voornemens in de volgende periode dit onderwerp verder uit te werken.

5. Ontwikkelingen in het CIO

Ook in de afgelopen periode hebben we geparticipeerd in het CIO, het interkerkelijke Contact in Overheidszaken. Het ledental van het CIO is gestabiliseerd. Op dit moment zijn alle grote(re) kerkgenootschappen lid van het CIO.

Binnen het CIO is veel aandacht besteed aan de ontwikkelingen op het gebied van ANBI. In de afgelopen periode is nieuwe regelgeving van kracht geworden, die erop neerkomt dat de kerken gehouden zijn om hun financiële gegevens op internet beschikbaar te stellen. Door het CIO is op dit punt veel werk verricht. Er zijn zeer geregeld bijeenkomsten georganiseerd om de aangesloten kerken te informeren over de nieuwste ontwikkelingen en te adviseren betreffende de implementering van die regels. Het CIO heeft een format ontwikkeld dat gebruikt kan worden bij het publiceren van gegevens. Ook vindt periodiek overleg plaats tussen het CIO en het ANBI-team van de belastingdienst.

In de vergaderingen van het CIO wordt steeds weer benadrukt dat het belangrijk is dat alle aangesloten kerken zich houden aan de ANBI-regels, omdat deze regels gelden op grond van een zogenaamde groepsbeschikking. Wanneer een van de aangesloten kerken zich (structureel) niet houdt aan de regels, heeft dat ook nadelige gevolgen voor de anderen.

Vanwege het (tijds)beslag van de ANBI op de werkzaamheden van (het secretariaat van het) CIO wordt al enige tijd gesproken over een andere structuur van het CIO, waarbij de ANBI-taak wordt belegd in een stichting, die aan het CIO is verbonden. Deputaten staan positief tegenover deze ontwikkeling.

Alleen al vanwege de voordelen van de ANBI-regeling is het lidmaatschap van het CIO van groot belang. In dit verband moet opgemerkt worden, dat aan de aangepaste ANBI-regeling veelvuldig overleg tussen het CIO en de fiscus is voorafgegaan en dat mede dankzij de krachtige lobby van het CIO een voor de kerken goed werkbaar regeling tot stand is gekomen.

Het bovenstaande neemt niet weg dat de druk op de giftenaftrek voor ANBI-instellingen in het algemeen, en kerken in het bijzonder, toeneemt. Het ministerie van financiën streeft naar vereenvoudiging van het belastingstelsel. De giftenaftrek past niet bij dat streven. Bovendien neemt in de samenleving het draagvlak voor een giftenaftrek ten behoeve van de kerken af. Waarom zou een gift aan de voetbalvereniging niet en aan de kerk wel aftrekbaar zijn. Nu de kerken zijn ondergebracht bij 'Algemeen Nut Beogende Instellingen' moet ook duidelijk zijn dat zij (meetbaar) het algemene nut beogen. Dat is in een ontkenstende samenleving steeds lastiger over het voetlicht te krijgen. Ten slotte is het zeer de vraag of de inmiddels bereikte transparantie betreffende de financiën van kerken er niet toe leidt dat (kritische) vragen zullen worden gesteld over de besteding van de giften. Voor veel kerken zal gelden dat het grootste deel van de inkomsten wordt besteed aan kosten die verband houden met de instandhouding van de eredienst.

Het CIO houdt zich met meer bezig dan met de ANBI, ofschoon ANBI wel veel aandacht krijgt. Deputaten vinden het belangrijk dat het CIO zich met andere, meer inhoudelijke onderwerpen, blijft bezighouden. Dat is overigens ook nog steeds het geval, zoals in het vervolg van dit rapport ook wel zal blijken. Veel werkzaamheden van het CIO komen in de volgende paragrafen van dit rapport, bij de bespreking van de werkzaamheden van de vertegenwoordigers in de verschillende CIO-commissies aan de orde. Daarnaast onderhoudt het CIO namens de kerken geregeld contact met de regering (de minister van Veiligheid en Justitie is contactpersoon) en wordt op tal van onderwerpen waarbij de positie van kerken in het geding is de vinger aan de pols gehouden, vaak door middel van informele contacten met politici en ambtenaren.

Het CIO speelt ook een rol bij de verkrijging van een gratis verklaring omtrent gedrag (VOG). Op dit moment wordt gestimuleerd dat maatschappelijke instellingen die jeugdwerk verrichten (sportclubs, scouting, maar ook kerken) jaarlijks een VOG aanvragen voor de bij het jeugdwerk betrokken vrijwilligers. Zo'n VOG kost geld en met het aanvragen is ook de nodige tijd gemoeid. De overheid is bereid de VOG gratis beschikbaar te stellen, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Organisaties die in aanmerking willen komen voor een gratis VOG voor hun vrijwilligers dienen beleid te hebben ontwikkeld gericht op het voorkomen van en optreden tegen seksueel misbruik en seksuele intimidatie. Momenteel is een pilotproject gaande, waarbij VOG's worden verstrekt aan de RKK. Er zijn vooral allerlei technische problemen (bijvoorbeeld op het gebied van e-herkenning van kerken) te overwinnen. Deputaten volgen deze ontwikkelingen via het CIO en zullen wanneer meer duidelijk is over de voorwaarden beoordelen of het ook voor onze kerken, of voor plaatselijke gemeenten, wenselijk is mee te doen aan het VOG project. Het ligt voor de hand dat zij dit doen in samenwerking met deputaten kerkjeugd en onderwijs.

6. Beleidsplan

Een van de vereisten voor de ANBI-status is dat de in aanmerking komende kerken een beleidsplan hebben. Dat plan dient geregeld opnieuw te worden vastgesteld. De GS van 2010 heeft een beleidsplan vastgesteld. Er dient nu een nieuw plan te worden vastgesteld, omdat de (op grond van de ANBI-regeling geldende maximale) looptijd van vijf jaren is verstreken. De bijlage bij dit rapport bevat een nieuw plan voor de jaren 2016 tot en met 2019. Het verdient aanbeveling om iedere nieuwe GS het plan opnieuw vast te stellen voor de periode tot en met het jaar waarin de volgende GS vergadert. Vandaar dat nu wordt geopteerd voor een plan tot en met 2019. Het bijgevoegde in vergelijking tot het oude plan slechts op technische punten gewijzigd. Nieuw is de opmerking over de rol van het Dienstenbureau betreffende het voldoen aan de publicatieverplichtingen op de websites van de plaatselijke gemeentes. Deputaten hebben daarbij aangesloten bij de werkwijze van het Dienstenbureau van het afgelopen jaar, die zij uitermate praktisch vinden. Ook nieuw is dat bij de 'te verrichten activiteiten' is opgenomen het toerusten en stimuleren van gemeenteleden om dienstbaar te zijn in de samenleving en het organiseren van activiteiten die dienstbaar zijn aan de samenleving. Met het benoemen van deze activiteiten wordt de maatschappelijke taak van de kerk benadrukt.

7. Kerk en geestelijke verzorging in de krijgsmacht

In de afgelopen periode hebben we een gesprek gehad met br. L. Boogerd, de vertegenwoordiger van onze kerken in CIO-M. Br. Boogerd stelde ons op de hoogte van de belangrijkste ontwikkelingen binnen de geestelijke verzorging in de krijgsmacht:

- de reorganisatie van de Diensten Geestelijke Verzorging (DGV) is afgerond. De nieuwe organisatie, waarin de hoofden van diensten worden aangestuurd door een directeur (die niet is gebonden aan een van de zedende instanties), voldoet goed;
- in de afgelopen periode is een onderzoek uitgevoerd naar de omvang en aard van de geestelijke verzorging (GV) in de krijgsmacht. Uit dit onderzoek blijkt dat de waardering voor de GV door predikanten en aalmoezeniers hoog is, hoger dan die voor humanisten. Er is ook veel behoefte aan GV, vooral tijdens uitzendingen. Al met al komt de protestantse GV sterk uit het onderzoek;
- De inkrimping van de krijgsmacht heeft ook gevolgen voor de GV. Het aantal GV-ers neemt af, maar minder sterk dan was gevreesd. In 2015 zullen minimaal twee krijgsmachtpredikanten worden geworven. Deputaten geestelijke verzorging militairen hebben een brief gestuurd naar alle CGK predikanten om hun aandacht te vestigen op de vacatures;
- Alle krijgsmachtpredikanten worden ondergebracht bij het kwaliteitsregister van de Stichting Kwaliteitsregister Geestelijke Verzorging (SKGV). CIO-M ziet daarin geen bezwaren. Deputaten wijzen erop dat in CIO-plenair wel kritisch is gereageerd op het onderbrengen van de krijgsmachtpredikanten in dat register, vanwege de problematiek van de ongebonden GV-ers, de HBO-predikant en het risico op dubbele opleidingsverplichtingen. CIO-M meent echter dat het probleem van de ongebonden GV-ers zich in de krijgsmacht niet voordoet, vanwege de noodzaak van een ambtelijke zending.

8. Kerk en geestelijke verzorging bij justitie

We zijn er 'op de valreep' van deze verslagperiode in geslaagd een opvolger te vinden voor br. Born, als afgevaardigde in CIO-J. We zullen drs. W.J. Plantinga bij het CIO voordragen als onze nieuwe afgevaardigde met ingang van 1 juli 2016. We zijn dankbaar een opvolger te hebben gevonden, maar die dankbaarheid heeft ook een keerzijde. Br. Plantinga kan alleen maar afgevaardigde worden, omdat hij geen justitiepredikant meer is.

Br. Plantinga verwacht niet dat binnen afzienbare termijn een nieuwe CGK justitiepredikant kan worden benoemd. Justitie is terughoudend in het benoemen van nieuwe predikanten. Het personeelsbestand moet krimpen, omdat er inrichtingen worden gesloten. Bovendien zal over enige tijd een nieuwe behoeftepeiling plaatsvinden en de kans is aanwezig dat het aandeel protestanten in de GV dan zal dalen; enerzijds omdat het aantal gevangenen met een Islam achtergrond stijgt, anderzijds omdat de humanistische GV, die na de vorige peiling met de helft moest inkrimpen, in de afgelopen periode erg actief is geweest. Omdat het huidige predikantencorps sterk vergrijpsd is, verwacht br. Plantinga over enige tijd wel weer wat vacatures. Als lid van het CIO-J zal hij dan proberen te bevorderen dat opnieuw een CGK predikant kan worden benoemd.

In de afgelopen periode hebben we een gesprek gehad met br. Plantinga. Ds. P.J. van Dam heeft schriftelijk gerapporteerd. Over de werkzaamheden van ds. Plantinga in de afgelopen periode heeft hij het volgende gerapporteerd:

Ds. Plantinga is tot 1 juli 2016 werkzaam in PI Haaglanden te Zoetermeer. Daarnaast is hij vanaf september 2014 voor een dag in de week verbonden aan een jeugdinstelling in Breda.

Bij DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen) is sprake van verschraving ten gevolge van bezuinigingen. Er worden inrichtingen gesloten en in de inrichtingen die open blijven moet hetzelfde werk gedaan worden met minder mensen. De bezuinigingen gaan niet voorbij aan het justitiepastoraat. Allereerst moet daar ook bezuinigd worden. Daarnaast hebben de bezuinigingen in de inrichting ook gevolgen voor de mogelijkheden voor het justitiepastoraat. Kerkdiensten kunnen gehouden blijven worden, maar het is lastiger om het groepswerk goed georganiseerd te krijgen. Het justitiepastoraat moet vechten om de plaats in de inrichting te behouden. Dat is gemakkelijker wanneer je lang verbonden bent aan een inrichting en daar de weg kent. Ondanks deze ontwikkelingen kan ds. Plantinga zijn werk nog goed doen. Hij kan veel gedetineerden bereiken en ervaart zegen op zijn werk. De kerkdiensten worden goed bezocht; er zijn wekelijks drie diensten met een bezoekersaantal van in totaal 100 tot 120 gedetineerden. Daarnaast zijn er diverse kringen. Diverse ex-gedetineerden hebben na hun detentie hun weg gevonden naar een plaatselijke gemeente. Hij kan een beroep doen op veel vrijwilligers. Het is niet moeilijk om voldoende vrijwilligers te vinden.

Volgend jaar zal weer een behoeftepeiling plaatsvinden. Hoewel de protestantse geestelijke verzorging het goed doet, is de verwachting dat er minder plaatsen beschikbaar zullen komen voor protestantse geestelijke verzorgers. Dat kan betekenen dat protestanten vaker meerder inrichtingen zullen moeten bedienen en dat zal het werk wel lastiger maken. Samenwerking met de RK geestelijke verzorging is mogelijk, maar ds. Plantinga wijst erop dat de protestantse geestelijke verzorging toch wel verschilt van de RK, zeker ook als het gaat om de kerkdiensten, die bij de RK een liturgisch karakter hebben. De gedetineerden stellen dat vaak niet op prijs. Die hebben meer behoefte aan laagdrempeliger diensten.

Ds. Plantinga heeft geregeld contact met moslimgedetineerden. Dat zijn doorgaans goede contacten. Voor moslims is er zeker in de gevangenis een hoge drempel om een protestantse dienst of bijeenkomst te bezoeken. Er wordt op hen gelet door andere moslim-gedetineerden.

Ds. Van Dam is werkzaam in Teylingereind, een justitiële jeugdinstelling. Ook bij die inrichtingen is sprake van onderbezetting en de dreiging van sluiting. Vooralsnog wordt Teylingereind niet gesloten. Ds. Van Dam wijst erop dat in Teylingereind veel aandacht wordt gegeven aan herstelbemiddeling. Als pastor kan hij jongeren stimuleren de stap te zetten richting slachtoffer. De Bijbelse notie van verzoening is daarbij leidend. Veel jongeren in Teylingereind zijn moslim. Er is de nodige aandacht voor het gevaar van radicalisering. Ook in de gesprekken met jongeren wordt daar aandacht aan besteed. Ds. Van Dam heeft goede contacten met de jongeren, met wie hij persoonlijke gesprekken heeft en die hij ook in de kerkdiensten tegenkomt. Die kerkdiensten worden goed bezocht. Ds. Van Dam kan daarbij rekenen op een trouwe groep van vrijwilligers.

9. Kerk en gezondheidszorg

Deputaten hebben gesproken met zr. C. Romkes, onze afgevaardigde in CIO-G. In dat gesprek stond een belangrijke ontwikkeling in de zorg centraal, te weten dat steeds meer zorg decentraal wordt verleend. Dat heeft ook gevolgen voor de GV. De vraag is op welke manier GV extramuraal kan worden verleend. Dat zou in theorie kunnen via de Wmo, maar het is niet te verwachten dat gemeentes in het kader van de Wmo de GV zullen financieren. Ook financiering van de GV door de zorgverzekeraars is niet te verwachten. In incidentele gevallen zullen huisartsen verwijzen naar GV-ers. Er is een tendens dat GV-ers verbonden zijn aan huisartsenpraktijken.

Ook de GV in de intramurale zorg staat steeds meer onder druk. Zr. Romkes wijst erop dat in sommige ziekenhuizen de GV wordt wegbezuinigd en dat het ziekenhuis vervolgens een beroep doet op de plaatselijke kerken. Dat is een zorgwekkende ontwikkeling. Wanneer kerken in een dergelijk geval gehoor geven aan de oproep van het ziekenhuis, werken ze mee aan het wegbezuinigen van de GV.

De vraag rijst wat de taak van de kerk is op het punt van de zorg voor zieken en bejaarden, die niet intramuraal worden verzorgd. Hier ligt een diaconaal-missionaire taak ligt. Het is belangrijk dat de kerk hier aandacht voor heeft en visie over ontwikkelt. Deputaten hebben dit onderwerp onder de aandacht gebracht van deputaten diaconaat en pastoraat in de gezondheidszorg.

In de vorige verslagperiode ging veel aandacht uit naar het register waarin GV-ers moesten worden ingeschreven. Een lastig punt blijft hoe de identiteit wordt bewaakt van degenen die staan ingeschreven in het register. Gelukkig trekken de kerken in CIO-G daarin één lijn.

10. Kerk en godsdienstonderwijs op openbare basisscholen

Deputaten hebben gesproken met br. H.M. Baan, onze vertegenwoordiger in CIO-O. In de vorige verslagperiode is CIO-O opgericht en is begonnen met het opzetten van een structuur voor het godsdienstonderwijs op openbare (basis)scholen. Dat godsdienstonderwijs wordt sinds enkele jaren bekostigd, maar moest ook voldoen aan kwaliteitseisen. Vanuit CIO-O is dit proces begeleid. Het heeft ertoe geleid dat een instituut in het leven is geroepen (de Stichting Protestants Christelijk Godsdienstig Vormings Onderwijs, PC GVO) dat fungeert als centrale werkgever van de docenten die op de verschillende

openbare basisscholen protestants godsdienstonderwijs verzorgen. CIO-O fungeert als zendende instantie namens de protestantse kerken in het overleg met andere partners over de 'institutionele inbedding' van het godsdienstonderwijs. Voor het katholieke godsdienstonderwijs en het door islamieten en humanisten verzorgde levensbeschouwelijke onderwijs zijn soortgelijke organisaties opgericht.

De volgende ontwikkelingen zijn te melden:

- anders dan in het verleden heeft het godsdienstonderwijs op openbare scholen een vaste (financiële) basis gekregen. De financiering staat niet meer ter discussie. Er komt eerder geld bij dan dat er geld afgaat;
- er wordt in 1950 groepen aan ongeveer 28.000 leerlingen protestants godsdienstonderwijs gegeven. Het aantal lessen loopt iets terug, voornamelijk door fusies van scholen. In de vier grote steden ligt het aantal lessen ver onder het landelijk gemiddelde. De regio coördinatoren van PC GVO besteden daar veel aandacht aan, o.a. door gesprekken te voeren met schoolleiders;
- er wordt doorgaans een uur in de week godsdienstonderwijs gegeven. Er is ruimte voor meer uren, maar bij scholen is daar weinig animo voor;
- PC GVO werkt aan een beleidsplan. Enkele belangrijke onderdelen van dat plan zijn al geschreven.

Al met al is er veel om dankbaar voor te zijn.

Br. Baan weet niet hoeveel leden van de CGK actief zijn in dit werk. Bij het PC GVO worden de docenten niet op kerkgenootschap geregistreerd.

Deputaten stellen vast dat binnen de kerken weinig bekend is over dit werk. PC GVO verzorgt wel twee keer per jaar een nieuwsbulletin voor de kerken. Het kan dienstig zijn wanneer dit bulletin aan kerkenraden beschikbaar wordt gesteld. Wellicht kan verspreiding via het kerkelijk bureau plaatsvinden.

Br. Baan heeft te kennen gegeven zijn werkzaamheden te willen beëindigen. Deputaten zijn hem veel dank verschuldigd voor het werk dat hij heeft gedaan in de 'pioniersfase' van CIO-O. Deputaten gaan op zoek naar een opvolger.

11. Kerk en kerkgebouwen c.a.

Ook met onze vertegenwoordiger in CIO-K, br. J. Hoogendoorn, hebben we een gesprek gehad. Op het brede - terrein van CIO-K hebben zich veel ontwikkelingen voorgedaan. Om er enkele te noemen:

- sinds enige tijd krijgen woningen een energielabel. De regeling geldt ook voor pastorieën en kosterswoningen, maar niet voor kerkgebouwen;
- de gezamenlijke energie-inkoop door kerken loopt goed. Er doen zeer veel plaatselijke kerken aan mee, waaronder ongeveer de helft van alle gemeentes van ons kerkverband;
- de ingevoerde verhuurderheffing kan ook gelden voor kerken die woningen verhuren. Onder omstandigheden is al een heffing verschuldigd bij de verhuur van 4 à 5 woningen;
- meer dan de helft van de vergadertijd van CIO-K gaat op aan de problematiek van kerkgebouwen met een monumentaal karakter. Sinds de subsidies voor monumentenzorg sterk zijn teruggebracht leidt het bestemmen van een kerkgebouw tot monument slechts tot lasten, niet tot lusten. Die lasten doen zich vooral voelen wanneer het gebouw moet worden gesloten en herbesteding wordt gezocht. De ervaring van deskundigen op dit terrein is dat wanneer een kerk in een vroeg stadium van de procedure betrokken is bij de bestemming tot monument er nog wel afspraken zijn te maken met de gemeente over wat wel en wat niet kan. Het is belangrijk dat commissies van beheer dat weten en tijdig advies vragen;
- in CIO-K komt het onderwerp van de auteursrechten op liedboekteksten geregeld aan de orde. Het is zaak dat de kerken die deze teksten via internet of in de diensten via de beamer beschikbaar stellen weten dat hier een probleem ligt;
- uiteraard gaan ook de ontwikkelingen in het ANBI-dossier niet aan CIO-K voorbij. Deze ontwikkelingen zijn elders in dit rapport al beschreven.

12. Kerk en huwelijk

Deputaten hebben, na afstemming met deputaten kerkorde en kerkrecht, gevraagd om de oproep van de GKv om na te denken over de gevolgen van nieuwe wettelijke samenlevingsvormen voor de kerken. Er heeft een vergadering plaatsgevonden met een aantal kerken van gereformeerd belijden. Op deze vergadering bleek dat er geen eenstemmigheid bestond in de praktijk in de verschillende kerken.

Deputaten stellen vast dat er in de wetgeving rond het huwelijk en het geregistreerd partnerschap in de loop der tijd de nodige verschuivingen hebben plaatsgevonden, waardoor de rechtsgevolgen tussen een huwelijk en een geregistreerd partnerschap steeds minder van elkaar verschillen. Beide vormen van door de overheid geregistreerd en erkend samenleven zijn opengesteld voor partners van hetzelfde geslacht. Dat doet de vraag rijzen naar de legitimiteit van het verschil in waardering van beide samenlevingsvormen, dat onder meer tot uitdrukking komt in artikel 70 K.O. Valt alleen het burgerlijk huwelijk onder de definitie van artikel 70 K.O. onder sub 1, of laat de definitie ook ruimte voor het geregistreerd partnerschap?

Naar deputaten hebben begrepen komen deze vragen - wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de verschillende samenlevingsvormen en wat betekent dat voor de kerken - ook via het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht en mogelijk via een instructie ter tafel van de GS. De vragen zijn een doordenking waard.

13. Voorstellen

Deputaten stellen uw vergadering voor:

- a. de handelingen van deputaten goed te keuren;
- b. het bijgevoegde beleidsplan vast te stellen;
- c. opnieuw deputaten te benoemen.

Mr. H. de Hek, secretaris

Concept-beleidsplan Christelijke Gereformeerde Kerken 2016-2019

Inleiding

Het beleidsplan van de Christelijke Gereformeerde Kerken omschrijft in algemene zin de activiteiten die in de kerken plaatsvinden en de financiële verantwoordingen die daarmee samenhangen. Voor de betekenis van dit beleidsplan zijn twee zaken van belang. In de eerste plaats geldt dat de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeenten het uitgangspunt is binnen de kerkorde en het kerkrecht. Dit houdt in dat dit beleidsplan niet het karakter heeft van een dictaat dat vanwege hiërarchische verhoudingen door de plaatselijke gemeenten dient te worden opgevolgd. Anderzijds zullen alle plaatselijke gemeenten op grond van de onderschreven grondslag in overeenstemming met deze grondslag handelen. Dit betekent dat het op hoofdlijnen geschetste beleidsplan niet via de hiërarchische weg, maar wel langs de morele weg de plaatselijke gemeenten zal binden.

Kernprincipes en uitgangspunten

Statutaire doelstelling

De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben geen statuten. Hun statuut (in de zin van artikel 2:2 lid 2 BW) is hun kerkorde.

Afwezigheid winsttoegmerk

De doelstelling van het kerkverband is gericht op de voortgang van haar missie, waartoe de continuïteit en daarmee het voortbestaan van het kerkverband noodzakelijk is. Het verschil tussen de verkregen middelen en de uitgegeven middelen zal dan ook alleen worden aangewend voor financiering van activiteiten die gericht zijn op het voortbestaan en de continuïteit van het kerkverband en zullen niet aan derden, bestuurders of anderszins worden uitgekeerd.

Bestemming liquidatiesaldo bij opheffing van een gemeente

In geval van opheffing van een plaatselijke gemeente is het beleid er op gericht om het vermogen van deze gemeente dat resteert na voldoening van de op haar rustende verplichtingen te doen toekomen aan een of meer van haar zustergemeenten behorende tot het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken of aan een of meer instellingen met een (inter)kerkelijke of diaconale doelstelling, dan wel een doelstelling op het gebied van zending of evangelisatie, of aan doelen die deze kerken in haar geheel dragen, samenhangend met haar geestelijke wortels (te denken is aan buitenlandse zending, binnenlandse missionaire activiteiten, opleiding van predikanten)

Organisatie kerkverband (taakverdeling en bestuursverhoudingen)

De basis van het hele kerkverband ligt bij de plaatselijke kerk. De leden vormen een kerk. Als men als kind gedoopt is, is men lid van de kerk: dooplid. Wanneer men op latere leeftijd belijdenis van het persoonlijk geloof heeft afgelegd, wordt men belijdend lid. Belijdende leden hebben actief stemrecht, bijvoorbeeld wanneer er nieuwe kerkenraadsleden van de kerk gekozen moet worden. Anderzijds hebben de leden ook plichten. Financieel dienen zij eraan mee te werken dat de kerk haar werk kan doen, bijvoorbeeld in het financieel onderhoud van haar werkers, in het steunen van projecten, zorg voor minderbedeelden enzovoort. Dat geldt niet alleen voor het huishoudboekje van de plaatselijke kerk, maar tevens de verplichtingen die we als kerkverband hebben naar binnen en naar buiten.

De kerkenraad (leiding van de gemeente) wordt gevormd door mannelijke leden die door de belijdende leden van de gemeente worden gekozen tot het ambt (functie in de plaatselijke kerk) van predikant, ouderling of diaken. De kerkenraad mag zich laten bijstaan door commissies aan wie hij bepaalde taken heeft gedelegeerd (bijv. een financiële commissie). De plaatselijke kerk regelt in principe zoveel mogelijk zelf, met behulp van de afspraken die de kerken gezamenlijk maken. Er zijn ongeveer 180 plaatselijke kerken die over het hele land zijn verspreid. Kerken, die bij elkaar in de buurt liggen, komen in de regel tweemaal per jaar samen in een classisvergadering. Een classis is een soort rayon van kerken. De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben dertien van zulke classes. In zo'n classisvergadering willen de kerken elkaar dienen en helpen. Ook is er sprake van onderling toezicht: houdt iedereen zich aan de gemaakte afspraken? Daarnaast vormen classes die in elkaars nabijheid liggen weer een gewestelijke vergadering, particuliere synode genaamd. Deze vier particuliere synoden komen normaliter eenmaal per jaar bijeen.

Eens in de drie jaar komen de kerken bijeen in een generale synode. Deze generale synode bestaat uit 52 afgevaardigden uit de vier particuliere synoden, samengesteld door classes afgevaardigden. Tijdens de generale synode maken de kerken onderlinge afspraken die in principe bindend zijn, in elk geval voor de komende drie jaar. Ook worden daar de hoofdzaken van het beleid dat de gezamenlijke kerken betreft vastgesteld. De generale synode kan ook commissies instellen met een speciale taak (deputaatschappen). Enkele deputaatschappen zijn het curatorium, het deputaatschap buitenlandse zending en het deputaatschap diaconaat. De classes, particuliere synodes en de generale synode zijn geen permanent bestuur. Zij functioneren alleen wanneer zij vergaderen en zodra die tijd voorbij is, is de leiding van de plaatselijke gemeente (de kerkenraad) verantwoordelijk. Er is dus geen centrale kerkelijke leiding. In Veenendaal is een landelijk kerkelijk en administratief bureau voor dienstverlenende doeleinden (het Dienstenbureau) gevestigd.

De kerkorde voorziet erin dat van besluiten van de kerkenraad appel kan worden ingesteld bij de classis. Tegen besluiten van de classis kan in appel worden gekomen bij de particuliere synode, tegen die van de particuliere synode bij de generale synode.

Beleid

Te verrichten activiteiten

De activiteiten van de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn voornamelijk:

- de prediking van het heilig Evangelie gegrond op Gods onfeilbaar Woord in openbare kerkdiensten op alle zondagen en christelijke feestdagen, alsmede op bid en dankdagen, bijzondere herdenkingsdagen en andere passende gelegenheden;

- de regelmatige bediening van de sacramenten (de heilige doop en het heilig avondmaal) in openbare kerkdiensten;
- het geven van catechetisch onderwijs aan de jeugd van de gemeente;
- het opleiden van studenten tot het ambt van predikant, pastoraal werker en Bijbelvertaler;
- het bezoeken en bijstaan van zieke en bejaarde leden en van andere leden in moeilijke omstandigheden;
- het verschaffen van hulp aan leden bij financiële moeilijkheden in hun privé of gezinsleven (levensonderhoud) door middel van diaconale bijstand;
- het onder omstandigheden bijdragen in maatschappelijke en sociale noden, zowel plaatselijk als (inter)nationaal;
- het organiseren van activiteiten ten behoeve van de samenleving;
- het toerusten en stimuleren van gemeenteleden om dienstbaar te zijn in de samenleving;
- het ondersteunen van zendingsactiviteiten;
- evangelisatiewerk;
- het indien mogelijk stichten van gemeenten;
- het onderhouden en indien nodig (ver)bouwen van kerkgebouwen, dan wel andere gebouwen ten dienste van de kerkelijke gemeenten.

Werving van gelden

Teneinde hun werkzaamheden als kerk te kunnen verrichten zullen de plaatselijke gemeenten tijdens de kerkdiensten afzonderlijke collecten houden voor niet-diaconale doelen en voor diaconale doeleinden en aan hun leden de gelegenheid geven om ook op andere wijze gelden voor deze doelen te bestemmen via giften en legaten.

De wijze waarop over financiële middelen wordt beschikt

De besteding van de financiële middelen van een plaatselijke gemeente kan, globaal, in drie categorieën worden onderscheiden:

- financiële middelen voor niet-diaconale doelen binnen de plaatselijke gemeente;
- financiële middelen voor diaconale doelen;
- financiële middelen af te dragen aan het landelijk kerkverband.

De financiële middelen voor niet-diaconale doelen van een plaatselijke gemeente worden uitsluitend aangewend voor de bekostiging van niet diaconale kerkelijke taken van de desbetreffende gemeente, in het bijzonder de prediking van het Heilig Evangelie, de bediening van de sacramenten (de heilige doop en het heilig avondmaal), het geven van catechetisch onderwijs aan de jeugd van de gemeente en evangelisatie. Over de aanwending van deze middelen wordt beslist door de kerkenraad. Worden de middelen aangewend voor de aankoop van onroerende zaken en of nieuwbouw of ingrijpende verbouwingen, dan is het beleid erop gericht om vooraf een vergadering van de kerkenraad met de leden van de betreffende gemeente te houden.

De belangrijkste uitgaven voor niet-diaconale doelen zullen in het algemeen betreffen:

- bekostiging van niet diaconale kerkelijke taken, traktementen en onkostenvergoedingen van predikant;
- aankoop, nieuwbouw, verbouwing, onderhoud, inrichting, verwarming, verlichting en overige lasten van kerkgebouw, pastorie en overige aanverwante gebouwen;
- rente en aflossing van leningen voor de aankoop, nieuwbouw, verbouwing en of onderhoud van kerkgebouw, pastorie en overige aanverwante gebouwen;
- uitgaven van een eigen kerkblad of andere communicatie middelen;
- beschikbaar stellen van kerktelefoon c.q. internetverbinding en kosten van algemeen beheer.

De financiële middelen die zijn verkregen voor de diaconale doeleinden worden uitsluitend bestemd voor de bekostiging van de diaconale kerkelijke taken, het verschaffen van hulp aan leden bij financiële moeilijkheden in hun privé of gezinsleven (levensonderhoud) door middel van diaconale bijstand, het onder omstandigheden bijdragen in maatschappelijke en sociale noden door de diaconie en het ondersteunen van zendingsactiviteiten, voor zover het de diaconale hulpverleningsaspecten daarvan betreft. Over de aanwending van deze middelen wordt beslist door de diakenen. Bij de besteding van deze middelen wordt discretie betracht teneinde de persoonlijke levenssfeer van de betreffende leden te beschermen.

Een aantal van de door de generale synode ingestelde deputaatschappen heeft een financiële verantwoordelijkheid. Door de generale synode wordt een bijdrage per gemeentelid bepaald welk bedrag de afzonderlijke gemeenten jaarlijks moeten afdragen aan het betreffende deputaatschap. Alle deputaatschappen zijn er ten dienste van de gemeenten om de taken die gezamenlijk kunnen worden uitgevoerd, zo efficiënt en doelmatig mogelijk uit te voeren. De deputaatschappen leggen zowel financieel als inhoudelijk verantwoording af aan de generale synode. De financiële verantwoordingen van de deputaatschappen worden gecontroleerd door een accountant en voorzien van een accountantsverklaring.

Uitvoering van het beleid en het toezicht daarop

Om te bevorderen dat de gemeenten hun taak overeenkomstig de hiervoor omschreven grondslag uitoefenen en dat al hetgeen dat in verband hiermee wordt verricht eerlijk en met orde geschiedt, wordt er toezicht uitgeoefend op de verkrijging, het beheer en de besteding van de middelen. Dit toezicht houdt in:

- na afloop van elk boekjaar leggen de penningmeester en boekhouder van de kerk verantwoording af aan de kerkenraad van de verkrijging, het beheer en de besteding van niet-diaconale middelen. De penningmeester van de diaconie legt verantwoording af aan de kerkenraad van de diaconale middelen.
- De kerkenraad legt jaarlijks verantwoording af aan de ledenvergadering van verkrijging, het beheer en de besteding van de niet diaconale middelen middels een financieel jaarverslag en voor de diaconale middelen een beknopt financieel verslag van de diaconie.
- Een kascontrolecommissie controleert de verantwoording en brengen schriftelijk verslag uit aan de kerkenraad en aan de ledenvergadering.

- Bij de jaarlijkse kerkvisitatie (onderzoek naar de toestand in de gemeente, ingesteld door de classis uitgevoerd door twee afgevaardigden) legt de kerkenraad verantwoording af aan deze commissie m.b.t. de verkrijging, het beheer en de besteding van de middelen d.m.v. het tonen en laten ondertekenen van de verslagen van de kascontrolecommissies.

De plaatselijke kerken plaatsen op hun website de op grond van de ANBI-regeling vereiste informatie. Vanuit het Dienstenbureau wordt nagegaan of de informatie ook daadwerkelijk wordt verstrekt. Indien dat niet het geval is, worden de desbetreffende kerkenraden en de classes waaronder de gemeentes die het betreft ressorteren, geïnformeerd.

Beheer

Vermogensbeheer

Bij het beheer van de besteding van de verkregen middelen zal een strikt onderscheid worden gemaakt tussen gelden die verkregen zijn voor niet-diaconale doeleinden en de gelden die verkregen zijn voor diaconale doeleinden.

De gelden die bestemd zijn voor niet-diaconale doeleinden worden beheerd door de penningmeester van deze kerk en geadministreerd door de boekhouder van deze kerk. De gelden voor diaconale doelen worden beheerd en geadministreerd door de penningmeester van de diaconie van deze kerk.

Bij het beheer van niet-diaconale en ook diaconale middelen wordt zuinigheid en voorzichtigheid betracht. Dit houdt in dat de kosten van het beheer worden beperkt tot noodzakelijke uitgaven en dat middelen die niet direct worden besteed op risicomijdende wijze worden belegd.

Bij het beheer van niet-diaconale en diaconale middelen wordt ernaar gestreefd om - indien mogelijk - reserves te vormen of aan te vullen ten einde middelen ter beschikking te hebben voor verwachte of onverwachte uitgaven in de toekomst.

Reservevorming voor niet diaconale uitgaven is met name gewenst als toekomstige uitgaven voor aankoop, nieuwbouw, verbouwing, onderhoud van kerkgebouw, pastorie of aanverwante gebouwen worden verwacht.

Reservevorming voor diaconale gelden is van belang opdat grote uitgaven bij hulp aan leden bij financiële moeilijkheden in hun privé of gezinsleven (levensonderhoud) binnen de gemeente of bijdrage in maatschappelijke en sociale noden buiten de gemeente direct kunnen worden gedaan.

Beloning beleidsbepalers

Met betrekking tot het verstrekken van vergoedingen aan kerkenraadsleden, pastoraal werkers, jeugdwerkers en kosters geldt als uitgangspunt dat wel een vergoeding voor gemaakte kosten wordt verstrekt, en wanneer sprake is van een dienstverband een salaris, maar niet een vergoeding voor het verrichten van bestuurlijke activiteiten.

Aan predikanten wordt voor hun niet-bestuurlijke werkzaamheden binnen de gemeente een traktement verstrekt en eventueel vrije bewoning van de pastorie. Daarnaast wordt een vergoeding verstrekt voor gemaakte kosten voor niet-bestuurlijke activiteiten.

Aldus opgemaakt en vastgesteld door de generale synode voor de jaren 2016 tot en met 2019

BIJLAGE 127

Artikel 279

Rapport 3 van commissie 5 inzake het rapport van deputaten contact met de overheid

Inleiding

Uw commissie heeft veel waardering voor het omvangrijke werk wat deputaten mogen doen. Het deputatenrapport geeft een duidelijke uiteenzetting. Er wordt door deputaten proactief gewerkt. Zij zijn ter zake kundig. Hun diensten worden door de kerken op hoge prijs gesteld. Het doet ons goed dat we als kerk, ondanks alle landelijke en politieke ontwikkelingen, nog steeds in het denken van de overheid aanwezig zijn. Het deed ons goed te vernemen dat de voorzitter van de deputaten in het kader van het zgn. Woerdens beraad op Paleis Noordeinde is ontvangen door Z.M. de Koning. Samen met andere kerken is het in bepaalde gevallen nodig om richting de overheid helder duidelijk te maken dat de geboden van God heilzaam zijn voor overheid en volk.

Algemeen

Het is uw commissie gebleken dat ook veel werkzaamheden door deputaten verricht worden inzake advisering van kerken, die niet in het rapport vermeld staan.

Opdrachten GS 2013

Uw commissie heeft in het rapport mogen constateren dat deputaten hun opdracht van de GS 2013 naar vermogen hebben uitgevoerd. In § 3 wordt hierover verslag gedaan.

De plaats van de kerk in de mantelzorg

Vanwege de bezuinigingen in de gezondheids- en ouderenzorg zullen steeds meer zieken en ouderen thuis verzorgd (moeten) worden in plaats van in zieken- en verzorgingstehuizen. Laten we letten op die ouderen die dreigen tussen de wal en het schip te vallen. De kerken krijgen op verschillende manieren met voornoemde bezuinigingen te maken. Laten we ons er van bewust zijn van het feit dat de overheid de ouderenzorg meer overlaat aan particuliere initiatieven. Het deputaatschap diaconaat is zich ook bewust van deze verschuiving.

Deze ontwikkeling heeft ook te maken met de geestelijke verzorging in de tehuizen. Nu worden zieken en ouderen via het ziekenhuis- en verpleeghuispastoraat bereikt. Naarmate meer verpleeghuizen sluiten,

zal het aantal geestelijke verzorgers in die huizen afnemen en zullen minder mensen via de gv kunnen worden bereikt. De kerken zullen moeten nadenken over de vraag hoe deze groep die niet meer in een tehuis woont, toch kan worden bereikt.

Geestelijke verzorging in gevangenissen

Op dit moment zijn er geen geestelijke verzorgers in justitiële inrichtingen. Ds. S. Pos heeft een selectieprocedure doorstaan. Hem is een betrekking als gv-er voor de duur van (vooral)snog) een jaar aangeboden. Naar verwachting zal hij over enige tijd kunnen beginnen.

Geregistreerd partnerschap

Deputaten zijn van mening dat zij geen uitspraak hoeven te doen over het geregistreerd partnerschap. Zij zijn van mening dat dit onderwerp op de weg ligt van deputaten kerkorde en kerkrecht, waarbij deputaten kerk en overheid een ondersteunende rol zouden kunnen vervullen.

Uw commissie deelt u mee dat het onderwerp geregistreerd partnerschap tijdens de synode aan de orde zal komen middels een ingediende instructie vanuit de PS van het Noorden.

Uw commissie stelt u voor het navolgende te besluiten:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en dank te zeggen voor het werk;
2. het bijgevoegde beleidsplan vast te stellen;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

A. Kok, rapporteur

BIJLAGE 128

Artikel 280

Rapport 11b van commissie 6 inzake omslagen

De bespreking van rapport 11 heeft een aantal voorstellen opgeleverd die besproken zullen worden met DFZ, en die gaan met name over de hoogte van de minimumbijdrage en de manier waarop die toegerekend moeten worden aan de kerken. Deze twee onderwerpen kunnen volgens ons niet apart van elkaar besloten worden, en dat vergt nog tijd.

Wel zouden we willen proberen, met name met het oog op de benoemingen, deze week het besluit over het instellen van een commissie offervaardigheid af te ronden.

Daarover is een voorstel ingediend door br. Van der Wekken die graag zou zien dat de opdracht wordt gegeven aan alle deputaatschappen in plaats van aan een aparte commissie. Wij raden dat af wegens de volgende overwegingen:

- Het doel van de commissie offervaardigheid is een gezamenlijk doel voor alle deputaatschappen, maar vooral voor de kerkenraden. Primair doel is immers niet de minimumbijdrage te gaan opbrengen, al of niet voor een bepaald deputaatschap, maar de offervaardigheid voor de eigen gemeente te verhogen, waarvan een neveneffect is dat de penningmeester minder lang wakker hoeft te liggen van de af te dragen minimumbijdrage. Maar hopelijk toch vooral dat er lokaal meer geld beschikbaar komt om plaatselijke kerk te zijn, te evangeliseren, te helpen waar dat in de maatschappij nodig is, et cetera. Dat ligt buiten de belangen van de centrale deputaatschappen.
- Als de werkzaamheden die nodig zijn worden verdeeld over verschillende deputaatschappen, gaan er activiteiten ofwel dubbel plaatsvinden ofwel tussen wal en schip vallen. Te vrezen valt dat er van een samenhangende aanpak geen sprake meer kan zijn, dat kerkenraden over hetzelfde onderwerp langs elkaar heen meermaals worden benaderd, en dergelijke.
- Er zit best veel werk in de bedoelde opdracht, en die heeft bovendien haast. Dat verdraagt zich volgens ons niet met het toevoegen daarvan aan het bestaande werkpakket van centrale deputaatschappen.

Al met al willen we u voorstellen in deze vergaderweek van de synode vast in te stemmen met ons besluitvoorstel 1 uit rapport 11.

A.J. de Vuyst, rapporteur

BIJLAGE 129

Artikel 289, 291

Rapport 8d van commissie 7 inzake het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht – voorstellen

1. Voorstel A.J. de Vuyst

Aan de voorstellen van commissie 7 in rapport 8a (bijlage 65) punt 3.2 aanvullen met: 'en daartoe de omslag voor de GS te verhogen van €2,74 naar €2,79'.

Uw commissie neemt dit over.

2. Voorstellen Weststrate

'3,4 voorstellen te doen die de bestaande praktijk van de kerkvisitatie optimaliseren;'

Bedoeld is dan het optimaliseren van de kerkvisitatie alleen te betrekken op kerkvisitatie per classis.

Op zich acht uw commissie dit voorstel wel sympathiek. Maar wat levert het op? De bestaande situatie

verandert er niet veel van. Deputaten en commissie hebben de aarzelingen gehoord, maar toch vinden wij het de moeite waard eerst het onderzoek te doen naar kerkvisitatie per PS en dan pas tot conclusies te komen.

(Naar aanleiding van het rapport van De Wekker, § 2 en rapport 7 van commissie 1) opdracht te geven aan deputaten vertegenwoordiging het zegel van de Christelijke Gereformeerde Kerken in grafisch opzicht te laten vereenvoudigen, ten einde het resultaat op de synode van 2019 vast te kunnen stellen;

Commissie 7 heeft zich door de argumenten vanuit de synode laten overtuigen en stemt in met dit voorstel, zij het met de aanpassing dat deputaten vertegenwoordiging hiervoor de opdracht krijgen.

3. Voorstel W. van 't Spijker

Commissievoorstel 4.2 'art. 75 te schrappen de woorden: vanwege hun aard.' te laten vervallen.

Uw commissie heeft zich door de argumenten van br. Van 't Spijker en de preadviseur laten overtuigen en neemt het voorstel over.

4. Voorstel Oppenhuizen

Toevoegen aan 3.2: '(Zie ook besluit 1 in rapport 2 van commissie 2 (bijlage 45) en besluit 3 in rapport 5 van commissie 2 (bijlage 85)). Deze besluiten houden in dat rekening gehouden zal worden met: 1. de desbetreffende instructies die door de particuliere synodes van het Westen en het Oosten zijn ingediend over de positie van de evangelist naar art. 4 K.O.; 2. de opdracht aan deputaten kerkerde en kerkrecht om in overleg met deputaten evangelisatie breder onderzoek te doen naar het principe en de praktijk van de ambten en daarbij rekenschap af te leggen van de missionaire context waarin we vandaag kerk zijn.

Commissie 7 neemt dit over.

5. Voorstel Kaasjager

3.2. wijzigen in: 'een commissie te benoemen die een onderzoek doet naar de kerkrechtelijke status van de evangelist;'

Commissie 7 neemt dit niet over omdat hiermee geen recht gedaan wordt aan de studie die deputaten in opdracht van de synode 2013 reeds verricht hebben en de voorlopige resultaten die dat heeft opgeleverd.

6. Voorstel Meijer

Rapport 8a van commissie 7 (bijlage 65) bij punt 4.1: 'Niet in redelijkheid'.

Uw commissie neemt dit niet over na de uitleg van de voorzitter van deputaten. Verder is commissie 7 in contact getreden met mr. H. de Hek om ook hem te vragen naar de correcte formulering. Hij bevestigde de woorden van de voorzitter van deputaten. Deze formulering sluit aan bij het juridische spraakgebruik inzake marginale toetsing. Daarom wil uw commissie (met dank aan br. Meijer voor het opmerken van de verschillen in formulering in de eerdere voorstellen) voorstel 4.1 aanpassen zodat voorstel 4.1 gaat luiden:

4.1 Aan art. 31 K.O. toe te voegen na de woorden 'Hij dient dan te bewijzen dat het bedoelde besluit in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkerde': of dat de kerkelijke vergadering in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen..

7. Voorstel Korving

Bij 3.5 de eerste regel laten vervallen en daarvoor in de plaats: 'met gebruikmaking van eerder gevonden wijsheid' en daarna vervolgen met voorstel 3.5.1 t/m 3.5.3 waarna 3.5.4 vervalt.

Uw commissie neemt dit niet over. Het is immers vanzelfsprekend dat gekeken wordt naar eerder gevonden wijsheid bij de opdrachten die genoemd worden. Niettemin is commissie 7 ook gevoelig voor de aangevoerde bezwaren tegen de formulering van 3.5.4.

Daarom zouden we tot de volgende gewijzigde formulering willen komen: 'te onderzoeken of en op welke wijze het mogelijk is eerder gevonden wijsheid te verzamelen, te bewaren en op aanvraag beschikbaar te stellen'.

8. Voorstel Versluis

3.5 'De generale synode heeft kennis genomen van de paragraaf uit het deputatenrapport over het functioneren van de tucht en van de opmerkingen van de commissie daarover. De synode spreekt uit dat wanneer de generale synode een zaak als zondig aanmerkt, plaatselijke kerkenraden gehouden zijn in een dergelijke zaak vermaan toe te passen, waarbij de uitvoering en de pastorale vormgeving geheel en al de verantwoordelijkheid blijft van de kerkenraad.'

En dan besluit 3.5.4 laten vervallen, omdat het in de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake art. 79-80 en bijlage 44 K.O. (bijlage 35) al als onderzoek meegaat.

Toelichting ds. Versluis: Twee voorstellen dus. Wat het eerste betreft: dat is nadrukkelijk niet bedoeld als een negatieve opmerking richting deputaten. Maar wel om de indruk te voorkomen dat de paragraaf over de tucht wordt aanvaard als een heldere, evenwichtige handreiking die de kerken kunnen gaan gebruiken. Dit (a) vanwege de opmerkingen van de commissie; (b) omdat er nog een vervolgpdracht komt. Het gaat me erom dat de paragraaf van deputaten niet gaat functioneren los van de (m.i. terecht) kanttekeningen van de commissie. Een andere formulering die hetzelfde uitdrukt is mij ook prima.

Commissie 7 neemt dit niet over. Uw commissie blijft bij de bestaande formulering omdat de aanvaarding slaat op het goede dat wij hebben aangetroffen in het rapport van deputaten en dat wij willen waarderen.

De formulering 'aanvaarden' geeft ook aan dat wat niet in het rapport van deputaten stond, in hoofdzaak toch wel in het gesprek met deputaten naar voren is gekomen.

9. aanpassing voorstel 3.2

Gehoord de bespreking ter synode stelt commissie 7 voor opdracht 3.2 als volgt aan te passen:

3.2 een commissie te benoemen die een beknopt onderzoek doet naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten zoals die in de gereformeerde traditie zijn vastgelegd, waarbij gericht aandacht gegeven zal worden aan de vragen rond kerkenraadsstructuur en de vragen rond de kerkrechtelijke status van de evangelist;

J.W. van Pelt, rapporteur.

BIJLAGE 130

Artikel 290, 295

Rapport 11c van commissie 6 inzake deputaten financiële zaken - omslagen

Overzicht van het voorgaande

Over de vaststelling van de omslag en de verdeling over de kerken is inmiddels heel wat geschreven en gezegd. Het lijkt ons goed daarvan eerst een samenvatting te geven, zodat u dit rapport kunt lezen zonder steeds de oudere er bij te hoeven halen.

De voorstellen uit rapport 11 waren als volgt:

1. opdracht te geven aan een in te stellen tijdelijke commissie om kerkenraden te voorzien van materiaal, ideeën en dergelijke, waarmee kerkleden toegerust en gestimuleerd kunnen worden tot grotere offervaardigheid en dit, of een eerste aanzet daartoe, op korte termijn ter beschikking te stellen, zodat wellicht al in 2017 de eerste bijdrageverhogingen verwacht mogen worden. Waar mogelijk dit uit te voeren in samenwerking met de taakgroep of commissie die wellicht voortkomt uit de behandeling van de instructie van de PS van het Zuiden inzake problematiek kleine kerken.
2. opdracht te geven aan deputaten Diaconaat in de begroting voor legaten en giften uit te gaan van een bedrag van € 40.000 per jaar;
3. akkoord te gaan met een per eind 2019 lager dan bedoeld eigen vermogen voor de kassen Buitenlandse Zending (-29% of beter) en Kerkjeugd en Onderwijs (-25% of beter);
4. voor de andere kassen akkoord te gaan met een omvang van het eigen vermogen per eind 2019 dat zich bevindt in een bandbreedte van plus of min 20% van het bedoelde eigen vermogen;
5. de omslagen vast te stellen volgens de kolom "basisomslag" in bijlage 2 van rapport 11 van commissie 6, tot een totaal van € 69,80;
6. alle kashoudende deputaatschappen:
 - a. te informeren over de voor hen vastgestelde minimumbijdragen per lid/dooplid per jaar;
 - b. te machtigen tot het doen van geraamde uitgaven binnen de (al dan niet) gecorrigeerde begrotingen (zie rapport 1 van commissie 6).

Kort voor de derde vergaderweek werd een rapport 11a uitgebracht, met daarin als voorstel:

7. De volgende regeling te treffen om tegemoet te kunnen komen aan situaties waarin een lokale kerk te maken heeft met ernstige tijdelijke liquiditeitsproblemen:
 - a. de directeur van het Dienstenbureau heeft de bevoegdheid om, na overleg met voorzitters van LKB en DFZ, een kerkelijke gemeente gedeeltelijk uitstel van betaling voor de omslag voor kerkelijke kassen te verlenen;
 - b. LKB bewaakt daarbij dat de liquiditeit van LKB zelf niet in gevaar komt;
 - c. DFZ beoordeelt of het liquiditeitsprobleem inderdaad van tijdelijke aard is en welke periode daarmee gemoeid zal zijn; bij structurele problemen (gevaar voor continuïteit) is overleg met deputaten OBenA de te kiezen weg;
 - d. uitstel betreft een vooraf af te spreken aantal jaren;
 - e. de omvang van het uitgestelde bedrag is als regel minimaal € 5.000 en maximaal 25% van de vastgestelde omslag;
 - f. over het uitgestelde bedrag is een rente verschuldigd die gelijk is aan het rentepercentage dat wordt ontvangen voor geld dat op de centrale rekening van het Dienstenbureau staat.

De bespreking van rapport 11 heeft daarna een aantal voorstellen opgeleverd. Naar aanleiding van de eerste ronde had commissie 6 zelf al voorgesteld:

- in rapport 11 besluit 1 vervalt het woord 'tijdelijk';
- in rapport 11a in besluit 7a: 'directeur' vervangen door 'manager';
- nieuwe voorstellen zijn:
 8. alle niet-kashoudende deputaatschappen te informeren over de goedkeuring van hun begroting;
 9. alle deputaatschappen te melden dat zij bij de begroting voor 2019-2021 rekening dienen te houden met een maximaal met de inflatie gestegen omvang daarvan (te zijner tijd mee te delen door DFZ); eventueel nieuw beleid dient in principe gefinancierd te worden uit de afbouw van bestaand beleid.

Naar aanleiding van de tweede besprekingsronde (o.a. over bovenstaande tussenvoorstellen van commissie 6) zijn de volgende voorstellen gedaan (hier voor het overzicht kort samengevat, we gaan straks in op de bij scriba 2 ingeleverde complete teksten):

- [Van der Wekken I] wijzigen in besluit 1 eerste regel: opdracht te geven aan *deputaatschappen om kerkenraden te voorzien* . . .
- [Van der Wekken II] nieuw besluit 6 dat alle kashoudende deputaatschappen nieuwe begrotingen moeten vaststellen op basis van inflatie en afbouw van bestaand beleid als er nieuw beleid is.

- [Van der Wekken III] ander voorstel 8, namelijk alleen voor deputaten LKB.
- [Weststrate I] in plaats van besluit 5 de totale minimumbijdrage vast te stellen op € 66,53 en daarvoor de kaasschaaf toe te passen op alle gevraagde omslagen behalve emeritikas;
- [Korving I] voorstellen van DFZ over verdeling van de afdrachten over te nemen;
- [Uitslag I] wel tariefdifferentiatie toe te passen, nu eerst met een factor 1,25 en vanaf het jaar 2020 met factor 1,5.

Voorstel [Van der Wekken I] over de commissie offervaardigheid werd op 27 januari besproken en afgehandeld op basis van rapport 11b van uw commissie. Dit rapport 11c gaat in op de overgebleven voorstellen.

Onze reactie op de voorstellen van afgevaardigden

De teksten van de voorstellen zoals we die ontvingen van scriba 2 treft u aan in bijlage 1. Onze reactie daarop is hieronder verwoord.

[Van der Wekken II]

Zoals aangekondigd hebben we hiermee geen probleem en nemen dit over.

[Van der Wekken III]

Zoals al aangegeven in onze mondelinge reactie, lijkt het ons voor de compleetheid juist om ook de andere niet-kashoudende deputaatschappen te informeren dat de begroting die zij opstuurden naar de quaestor impliciet is goedgekeurd. Eigenlijk had dat natuurlijk in ons rapport 10 over de quaestor gemoeten. Dat LKB apart gemachtigd wordt voor het doen van de uitgaven in hun begroting is gezien de aparte positie van dit deputaatschap begrijpelijk en terecht, we voegen dit toe aan ons eerder besluit 8. Het lijkt wel logisch dit dan te laten volgen op ons eerder besluit 6 in plaats van 7. Door het toevoegen van '(laten)' in 'te (laten) doen' wordt aangegeven dat LKB zelf uitgaven doet terwijl dit voor andere deputaatschappen door de quaestor gebeurt.

[Weststrate I]

Zoals ook mondeling al aangegeven, is dit voorstel uiteraard mogelijk, de synode heeft het recht om zodanig te besluiten. Als het voorstel van broeder Weststrate wordt gevolgd, is een korting nodig voor alle kassen ten opzichte van de basisbijdrage uit ons voorstel en zou de vergelijking van gevraagde en besloten minimumbijdragen er als volgt uit zien:

Kas	Huidige omslag	Gevraagd	Basisomslag (Cie 6)	Weststrate
1. Theologische Universiteit	€ 7,45	€ 7,95	€ 7,95	€ 7,29
2. Studie- en stimuleringsfonds	€ 1,00	€ 1,70	€ 1,70	€ 1,56
3. Geestelijke verzorging varenden	€ 1,15	€ 1,60	€ 1,35	€ 1,24
4. Kerkjeugd en onderwijs	€ 3,50	€ 4,00	€ 4,00	€ 3,67
5. Pastoraat in de gezondheidszorg	€ 1,35	€ 1,45	€ 1,45	€ 1,33
6. Onderlinge bijstand en advies	€ 4,00	€ 2,75	€ 2,75	€ 2,52
7. Evangelisatie	€ 4,00	€ 4,00	€ 4,00	€ 3,67
8. Kerk en Israël	€ 1,00	€ 1,40	€ 1,40	€ 1,28
9. Buitenlandse zending	€ 8,00	€ 11,20	€ 11,20	€ 10,28
10. Diaconaat	€ 3,00	€ 3,75	€ 3,55	€ 3,26
Totaal kerkelijke kassen	€ 34,45	€ 39,80	€ 39,35	€ 36,10
Emeritikas	€ 30,00	€ 30,00	€ 30,45	€ 30,45
Totaal	€ 64,45	€ 69,80	€ 69,80	€ 66,55

De consequenties van het voorstel [Weststrate I] zijn voor de deputaatschappen aanzienlijk:

- alle kashoudende deputaatschappen moeten een nieuwe begroting maken; omdat het grootste deel van hun kosten uit personeelskosten bestaan (die nu eenmaal gestegen zijn) zal dat niet meevallen;
- TUA gaat achteruit in plaats van gevraagd vooruit;
- studiefonds kan gemelde problemen maar deels oplossen;
- project van kerkjeugd kan niet gefinancierd worden tenzij ander jeugdwerk wordt afgebouwd;
- zending moet zich wellicht heroriënteren op deelopdrachten;
- et cetera.

Wij blijven als commissie 6 van mening dat na de kortingsacties van de afgelopen jaren nu een inhaalactie nodig is om gezond weer verder te kunnen. Dat is ook eenmalig, gezien het overgenomen voorstel [Van der Wekken II]. Verder wijzen we er op dat het aannemen van dit voorstel ook gevolgen zou hebben voor de besluitvoorstellen 3 en 4 over acceptabele tekorten in het eigen vermogen van diverse deputaatschappen, ook ondanks het al genomen besluit uit ons rapport 1. Met andere woorden: als u besluit tot lagere bijdragen, is het niet één op één duidelijk wat dit moet betekenen voor de nieuwe begrotingen van alle deputaatschappen als we kijken naar de gevolgen daarvan voor het eigen vermogen.

Het voorstel levert bovendien relatief weinig voordeel op voor de lokale kerken. In ons voorstel (€ 69,80) stijgt de minimumbijdrage met 8,3%. Als wordt besloten tot een minimumbijdrage van € 66,55 is die stijging 3,3%. Het voordeel voor de kerken is dus 5% van de minimumbijdrage, dat is zelfs voor een kerk waar de omslag 25% van de begroting uitmaakt maar 1,25% van de totale begroting, waarvoor deputaten ruim 8% moeten ombuigen. Dat deputaten meer moeten ombuigen dan er voordeel is in de minimumbijdrage komt omdat de emeritikas bij dat ombuigen buiten beschouwing blijft.

Ten slotte menen wij dat het voorstel geen nieuwe argumenten aandraagt ten opzichte van wat er al lag in het rapport van DFZ en waarop we reageerden in de lijn dat we de gevraagde minimumbijdragen als uitgangspunt nemen, ook al omdat we de rapportages van deputaatschappen serieus willen nemen, inclusief hun begrotingen. Op die lijn kan ingegrepen worden als we met elkaar vinden dat dit te duur zou worden, maar dat vinden we als commissie niet.

Al met al willen we dit voorstel ernstig ontraden.

[Korving I]

De ingeleverde tekst van het voorstel is wel erg algemeen en het is vast niet de bedoeling onze broeder om alle in bijlage 6 van het rapport van deputaten financiële zaken genoemde voorstellen van DFZ nu over te nemen, temeer niet omdat over een heel aantal daarvan al nader besluiten zijn genomen. Tijdens de bespreking begrepen wij dat het in dit voorstel gaat om het overnemen van de voorstellen over de verdeling van de afdrachten, bijlage 6 bij het deputatenrapport. De tekst daarvan is:

Het advies van deputaten financiële zaken is om voor de periode 2017-2019 optie 2 over te nemen. Daarin wordt nog niet geheel recht gedaan aan de wensen op het gebied van het draagkracht beginsel, maar is een stap in die richting tot er meer gegevens beschikbaar zijn binnen het landelijk kerkelijk bureau, die nodig zijn om hierin verdere stappen te ondernemen; Tevens adviseren wij DFZ de opdracht te geven om, in samenspraak met het LKB, voor de periode ingaande 2020 te onderzoeken en te adviseren of er betere criteria kunnen worden verkregen om wellicht tot een nog betere verdeling van de lasten te komen (zoals aantal pastorale eenheden of leeftijdsopbouw).

Op het eerste zullen we uitgebreid ingaan in onze reactie op het volgende voorstel.

Wat betreft het advies om opdracht te geven onderzoek te doen naar 'betere criteria ... zoals aantal pastorale eenheden of leeftijdsopbouw': dat raden we nog steeds af omdat naar onze mening dit hooguit marginale verbeteringen kan opleveren, waarschijnlijk met flinke extra administratieve inspanningen bij het dienstbureau en anderen (lokale kerken).

Ook hier geldt dat we geen nieuwe argumenten zien om onze eerdere standpunten te herzien en willen we dit voorstel afraden.

[Uitslag I]

U mag wel van ons weten dat we toch verrast waren door de uitwerking van het voorstel van br. Uitslag. We zien in elk geval dat qua stijl en vorm dit niet goed past bij de voorstellen zoals u ze van ons kreeg. Dat is natuurlijk ook niet geboden, maar we willen toch wel voorstellen dat als u dit inhoudelijk wilt overnemen, de vorm daarvan wellicht beter kan passen bij de rest van de besluiten op het deputatenrapport. In een gesprekje met br. Uitslag bleek dat zijn intentie hierbij was dat een verhoging van de omslag en een eventuele andere verdeling van de afdrachten, maar ook het weglaten daarvan, goed moet worden uitgelegd aan de kerken. Daarmee zijn we het helemaal eens, maar we doen dat liever in een andere vorm dan uitgebreide alinea's in het besluitenboekje. Omdat onze penningmeesters bij voorkeur ook sneller op de hoogte moeten worden gebracht dan via het besluitenboekje, stellen we voor dat ons moderamen opnieuw een brief stuurt aan alle kerkenraden, waarin wordt aangegeven hoe hoog de omslag is en hoe de verdeling van de afdrachten zal zijn, en wat de redenen zijn voor dat alles. In bijlage 2 van dit rapport treft u een suggestie voor de inhoud van zo'n brief aan.

Inhoudelijk hebben we een aantal opmerkingen bij de redenering uit de voorstellen [Korving, eerste deel] en [Uitslag I]:

Er is in de discussie tot nu toe echt te weinig aandacht voor de 'waterscheiding' die er hoort te zijn tussen de kerkelijke afdracht die het kerkverband verwacht van gemeenten en de VVB (vaste vrijwillige bijdrage) die een gemeente verwacht van (doop)leden. Het gaat daarbij namelijk om twee geheel verschillende zaken:

1. Kerkverband/synode heeft centrale deputaatschappen ingesteld en verwacht een bijdrage in de kosten daarvoor van elke aangesloten gemeente. Om de totale benodigde gelden bij elkaar te brengen is een verdeelsleutel afgesproken, te weten het totaal aantal leden per gemeente.
2. Gemeentelieden dragen bij aan de financiële lasten van hun eigen gemeente, via VVB, collecten of het meedoen aan profijtelijke acties zoals een bazar. De verdeling van de bijdragen over de leden/gezinnen is niet dwingend vastgelegd/voorgescreven en ook niet volledig te controleren. Veelal wordt het gezinsinkomen als primaire sturing gezien hiervoor. Een kerkenraad heeft kennis van zaken over uitzonderingssituaties en maakt daarvan gebruik bij (bijvoorbeeld) gesprekken met leden waarvan wordt vermoed dat ze wel met meer kunnen bijdragen. Zodat binnen de gemeente de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen voor de totale begroting.

Belangrijk is nu om te beseffen dat de verdeelsleutel die het kerkverband toepast niet kan en mag te maken hebben met de verdeling binnen een gemeente. Het zijn twee verschillende systemen.

Deze vermenging dreigt wel op te treden als je stelt dat bijvoorbeeld een kostwinner met 5 kinderen meer zou moeten betalen dan een kostwinner met hetzelfde inkomen die minder kinderen heeft. Die consequentie mag een kerkenraad helemaal niet opleggen in onze optiek (met andere woorden: we zijn het er mee eens dat dat oneerlijk zou zijn - je moet dat zo niet doen!). Wel geldt dat in een gemeente met gemiddeld meer grote gezinnen dan in een andere gemeente er gemiddeld per adres meer opgebracht moet worden. Het is verder niet onredelijk te veronderstellen dat gemeenten die meer grote gezinnen hebben gemiddeld meer doopleden tellen dan gemeenten met kleinere gezinnen.

Er wordt ook voorgesteld te constateren dat bij diverse gemeenten de kerkelijke afdrachten in relatie tot andere huishoudelijke lasten als onevenredig hoog worden ervaren - er werden in de bespreking een aantal voorbeelden gegeven waarbij de percentages afdracht varieerden tussen 8% en 25% en nog enige uitschieters aan beide kanten. De mening van uw commissie is: dat is niet onevenredig, dat is logisch!
Want:

- A. Een grote gemeente betaalt een groter totaalbedrag aan kerkelijke omslag, de verdeelsleutel is immers lineair afhankelijk van het aantal leden. Per lid is de afdracht echter constant (dus grote gemeenten worden in die zin niet zwaarder belast).
- B. Andere belangrijke kostenposten in de begroting, zoals kosten voor kerkgebouw en predikant(en) zijn in een grote gemeente natuurlijk hoger dan in een kleine, maar dit loopt lang niet lineair: een kerkgebouw met 500 zitplaatsen is minder dan vijf keer zo duur in aanschaf/huur en onderhoud/exploitatie als een kerk met 100 zitplaatsen; en de predikantskosten lopen op met 3% per 100 leden vanaf 400 leden en de eerste verdubbeling van de gemeente naar 800 leden kost dus 12% extra, niet 100% (in feite nog iets minder, want 3% alleen over traktement). In gemeenten die te maken hadden met flinke krimp geldt dat des te sterker (te groot kerkgebouw, etc).

Kortom: het is logisch verklaarbaar dat de afdracht kerkelijke kassen in een grote gemeente een flink groter deel uitmaakt van de totale begroting, juist ook omdat de andere kostenposten kleiner zijn. Maar juist dat leidt naar ons inzicht niet tot de constatering "dat bij diverse gemeenten *de hoge afdracht voor kerkelijke kassen* ertoe leidt dat andere uitgaven, zoals aan onderhoud of arbeid in de gemeente, niet gedaan kunnen worden". (cursivering van ons). Voor alle kerken geldt natuurlijk wel dat geld dat bestemd is voor de afdracht niet ergens anders aan kan worden uitgegeven.

Bijkomende punten zijn nog:

- bij een differentiatie met zoals voorgesteld een factor 1,25 is de verbetering bij gelijkblijvende omslag van alleen de differentiatie voor kerken met veel doopleden maximaal 3% van de afdracht, en dus voor een kerk waar die afdracht een kwart van de begroting is, minder dan 1% van die begroting. De verhoging van de afdracht is zelfs bij toepassing van alleen de inflatiecorrectie een veelvoud daarvan. Is dat alle moeite van een stelselaanpassing waard? Wij betwijfelen het.
- We willen dringend suggereren niet vooruit te lopen op een besluit welke regelingen en factoren zouden moeten gelden vanaf 2020. Veeleer zien we dan nu in een opdracht aan deputaten LKB en DFZ om de synode van 2019 te dienen met een evaluatie en advies over de ervaringen die werden opgedaan.

Gesprek met DFZ

Op 6 februari spraken afvaardigingen van commissie 6 en DFZ met elkaar. Belangrijkste onderwerpen van gesprek waren:

- de analyse of het nu wel of niet zo is dat tariefdifferentiatie betekent dat kleine gemeenten gaan betalen voor grote;
- of er mogelijkheden zijn voor 'maatwerk'.

DFZ gaf in de bespreking op de synode aan het niet eens te zijn met de conclusie van uw commissie dat tariefdifferentiatie leidt tot een situatie waarin kleine kerken bijspringen voor grote. Zij wezen op voorbeelden van kleine kerken die vooruit zouden gaan en grote die achteruit zouden gaan. Uw commissie heeft echter nooit bedoeld dat alle kleine kerken bijspringen voor alle grote, maar dat - omdat lage aantallen doopleden vooral voorkomen bij kleinere kerken - er een tendens zal zijn dat de door ons genoemde verschuiving zou optreden. Die tendens hebben we nog eens aanschouwelijk gemaakt op de volgende manier:

- we delen de kerken in in een groep tot 200 leden, een groep 201-400 leden, een groep 401-600 leden, een groep 601-800 leden en een groep met meer dan 800 leden (ledenaantallen uit jaarboek 2016).
- we bekijken wat elke groep in totaal moet bijbetalen aan of overhoudt aan het invoeren van tariefdifferentiatie, waarbij we rekenen met een totaalomslag van € 69,80 en waarbij het tarief voor belijdende leden twee maal zo hoog is als voor doopleden.

De resultaten zijn in de volgende tabel weergegeven:

	0-200	201-400	401-600	601-800	>800	
€	-12.610,00	-15.568,00	-6.744,00	-1.852,00	36.418,00	Bedrag
	57	72	31	8	13	#kerken
	6.795	21.114	15.566	5.411	24.264	#leden
€	-221,23	-216,22	-217,55	-231,50	2.801,38	bedrag per kerk
€	-1,86	-0,74	-0,43	-0,34	1,50	bedrag per lid

We zien dan dat inderdaad kleine kerken gemiddeld betalen aan de regeling (vrij constant ruim €200 per kerk per jaar) en grote (>800) juist ontvangen. Commissie 6 en DFZ zijn het er over eens dat er dus wel een *trend* is waarbij kleine gemeenten inleveren ten gunste van grote bij invoering van tariefdifferentiatie, waarbij er ook wel uitzonderingen zijn aan te wijzen. Er is overigens voor zover wij kunnen zien geen causaal verband te vinden tussen grootte van de gemeente en percentage doopleden, het pakt nu eenmaal zo uit in ons kerkverband.

Als je ziet dat dit zo uitpakt, komt de principiële vraag op tafel of je het er mee eens kunt zijn dat dit gebeurt. Uw commissie heeft daar moeite mee, ook gezien de instructie 'kleine kerken'. DFZ wijst aan

de andere kant op de al eerder bij hen geklaagde nood van enige grote gemeenten. Zij en ook een aantal afgevaardigden naar de generale synode zouden graag zien dat er toch wat gaat gebeuren met het voorstel van DFZ over tariefdifferentiatie.

Al doorsprekend bleken we elkaar te naderen door na te denken over een wat complexere methodiek waarbij, als vorm van maatwerk waarover we spraken, de uitschieters naar beneden (gemeenten die door de differentiatie opeens ruim meer afdracht moeten betalen) worden vermeden door dat effect te maximeren op 5% van de afdracht die zou gelden als er geen differentiatie zou zijn. Het geld dat op die manier niet wordt opgebracht voor de kassen moet dan wel ergens anders vandaan komen. Dit gebeurt door ook de voordelige effecten te maximeren, en wel op een zodanig percentage dat de daaruit komende opbrengsten juist de kosten dekken van het beschermen van kleine gemeenten die veel zouden moeten bijbetalen. Voor alle duidelijkheid: het is niet de bedoeling dat er een geldstroom ontstaat hierbij, de verwachte afdrachten worden hiervoor gecorrigeerd.

Er is een rekenmodel beschikbaar voor het dienstenbureau waarin dat per gemeente duidelijk wordt. Daarbij wordt er van uitgegaan dat de totale referentie voor de minimumbijdrage zal zijn € 69,80 per (doop) lid, waarbij tarieven voor doop- en belijdende leden zo worden vastgesteld dat voor belijdende leden twee maal zo veel wordt gerekend als voor doopleden. Welke die tarieven precies zijn zal jaarlijks blijken als de aantallen doop- en belijdende leden bekend zijn. Ter oriëntatie: als de aantallen van 2016 worden genomen, kom je terecht op een tarief van € 43,17 per dooplid en € 86,34 per belijdend lid. Met het compenseren van gemeenten die meer dan 5% achteruit gaan is dan een bedrag gemoeid van € 8.688 dat "terugverdiend" wordt door de vooruitgang te beperken tot een maximum dat dan blijkt uit te komen op 5,5% per gemeente.

Worsteling

Uw commissie heeft na het gesprek met DFZ twee situaties uitgebreid met elkaar vergeleken om te komen tot een voorstel aan uw vergadering. Namelijk aan de ene kant introductie van tariefdifferentiatie zoals hierboven beschreven, dus met compensatie voor gemeenten die anders meer dan 5% afdrachtsverhoging zouden ervaren, en aan de andere kant ons oorspronkelijke voorstel geen differentiatie te gaan toepassen.

Dat blijkt voor ons een zeer moeilijke afweging, waarin heel wat aspecten meedoen:

- door de compensatie worden excessen effectief vermeden, wat een belangrijk bezwaar van ons tegen differentiatie wegneemt;
- we kunnen niet objectief aantonen dat deze verdeling eerlijker is dan de oude verdeelsleutel, we weten niet hoe het zit met inkomsten van doopleden, we kennen ook de detailbegrotingen niet van alle gemeenten, kunnen de situaties niet beoordelen; zie ook voetnoot¹;
- de voorgestelde methode bezorgt LKB extra werk en zorgt dat de verwachte afdracht pas exact bekend is nadat de aantallen doop- en belijdende leden zijn doorgegeven;
- de voor- en nadelen van differentiatie voor een gemeente zijn niet spectaculair groot, wat als voordeel en als nadeel kan worden beschouwd;
- differentiatie komt wel tegemoet aan de wens van een aantal gemeenten die (kennelijk) al meerdere jaren bij DFZ hun moeiten aanklaarten over de door hen ervaren zware last van de afdracht voor kerkelijke kassen; het komt ook tegemoet aan een aantal indieners van voorstellen.

Het is vooral dat laatste argument dat uw commissie – schoorvoetend en aarzelend – doet kiezen om deze extra mijl dan misschien nu toch te gaan, als de synode daarvoor wil kiezen. Dat is verwerkt in een nieuw besluitvoorstel 6. Wij leggen uw vergadering dit voorstel neutraal voor, zonder advies van onze kant daar voor of tegen te zijn. Dit betekent ook dat de leden van commissie 6 vrij zijn om na de bespreking ter synode te kiezen hier voor of tegen te zijn. We hebben, omdat we beseffen dat dit geen gebruikelijke procedure is, dit ook zo afgestemd met het moderamen van de synode. Dat we hiervoor kiezen komt mede voort uit de dringende wens van DFZ dat er nu een voorstel komt, omdat het al zo lang loopt. Het is van belang dat er nu een besluit komt van de synode.

Besluitvoorstel

Het besluitvoorstel dat nu volgt is gebaseerd op onze reacties op voorstellen en op de resultaten van het gesprek met DFZ en vervangt van onze kant alle eerder uitgebrachte voorstellen. Besluit 1 daarvan ging over de instelling van de commissie offervaardigheid en daarmee is door de synode inmiddels ingestemd en hebben we hier niet herhaald. De overige voorstellen luiden nu als volgt (de aanpassingen zijn cursief weergegeven):

2. opdracht te geven aan deputaten diaconaat in de begroting voor legaten en giften uit te gaan van een bedrag van € 40.000 per jaar;
3. akkoord te gaan met een per eind 2019 lager dan bedoeld eigen vermogen voor de kassen buitenlandse zending (-29% of beter) en kerkjeugd en onderwijs (-25% of beter);
4. voor de andere kassen akkoord te gaan met een omvang van het eigen vermogen per eind 2019 dat zich bevindt in een bandbreedte van plus of min 20% van het bedoelde eigen vermogen;
5. de minimumbijdragen vast te stellen volgens de kolom 'basisomslag' in bijlage 2 van rapport 11 van commissie 6, tot een totaal van € 69,80; *tevens om de kerken hiervan zo spoedig mogelijk op de hoogte te stellen met een uitleg van de redenen hiervoor, volgens de brieftuggestie in bijlage 2 van rapport 11c van commissie 6;*
De minimumbijdrage per kas is dan als volgt:

¹ Het doel van het voorstel tot tariefdifferentiatie is een eerlijker verdeling van de lasten over de gemeenten. Maar de vraag is wat onder eerlijker wordt verstaan en hoe je dat meet. Zeker zijn er grote gemeenten met veel doopleden waarvoor de last per gezin hoog is. Maar is er sprake van meerdere inkomens per gezin, wat zijn de keuzes geweest in de lasten voor de eigen gemeente, welke vermogens zijn er aanwezig bij individuele leden? En hoe zit het met kleine gezinnen in gemeenten in de grote steden met weliswaar twee inkomens maar hoge woonlasten, kosten voor kinderopvang, weinig leden en toch een eigen predikant? Et cetera. In welke mate deze factoren een rol spelen is niet bekend op een zodanige manier dat er objectief kan worden gesteld dat de voorgestelde differentiatie tot een 'eerlijker' verdeling van de lasten tussen gemeenten zal leiden.

Kas		minimumbijdrage	
1.	Theologische Universiteit	€	7,95
2.	Studie- en stimuleringsfonds	€	1,70
3.	Geestelijke verzorging varenden	€	1,35
4.	Kerkjeugd en onderwijs	€	4,00
5.	Pastoraat in de gezondheidszorg	€	1,45
6.	Onderlinge bijstand en advies	€	2,75
7.	Evangelisatie	€	4,00
8.	Kerk en Israël	€	1,40
9.	Buitenlandse zending	€	11,20
10.	Diaconaat	€	3,55
Totaal kerkelijke kassen		€	39,35
Emeritikas		€	30,45
Totaal		€	69,80

6. een differentiatie toe te passen tussen de tarieven die zullen gelden bij het berekenen van de verwachte afdrachten, en deputaten LKB en FZ op te dragen de wenselijkheid, werking en werkwijze daarvan te evalueren en aan de volgende synode te rapporteren. Daarbij gelden de volgende regels:
- het tarief voor belijdende leden zal zijn twee maal het tarief voor doopleden;
 - kerken die hierdoor meer dan 5% extra zouden moeten afdragen aan de kerkelijke kassen hoeven dat meerdere niet af te dragen;
 - de inkomstenderving voor deputaatschappen ten gevolge van punt b wordt geneutraliseerd door voor de kerken die er op vooruit zouden gaan het voordeelpercentage te maximaliseren zodat die inkomstenderving juist wordt goedge maakt;
 - zo spoedig mogelijk nadat de aantallen doop- en belijdende leden bekend zijn bij het Dienstenbureau zal dat bureau alle kerken laten weten wat de voor dat jaar verwachte afdracht voor de kerkelijke kassen zal zijn, waarbij het totaalbedrag wordt verdeeld over de kassen conform besluit 5;
7. alle kashoudende deputaatschappen:
- te informeren over de voor hen vastgestelde minimumbijdragen per lid/dooplid per jaar;
 - te machtigen tot het doen van geraamde uitgaven binnen de (al dan niet) gecorrigeerde begrotingen (zie rapport 1 van commissie 6);
8. alle niet-kashoudende deputaatschappen te informeren over de goedkeuring van hun begroting en hen te machtigen geraamde uitgaven te (laten) doen binnen deze vastgestelde begroting;
9. De volgende regeling te treffen om tegemoet te kunnen komen aan situaties waarin een lokale kerk te maken heeft met ernstige tijdelijke liquiditeitsproblemen:
- de manager van het Dienstenbureau heeft de bevoegdheid om, na overleg met voorzitters van LKB en DFZ, een kerkelijke gemeente gedeeltelijk uitstel van betaling voor de minimumbijdrage voor kerkelijke kassen te verlenen;
 - LKB bewaakt daarbij dat de liquiditeit van LKB zelf niet in gevaar komt;
 - DFZ beoordeelt of het liquiditeitsprobleem inderdaad van tijdelijke aard is en welke periode daarmee gemoeid zal zijn; bij structurele problemen (gevaar voor continuïteit) is overleg met deputaten OBenA de te kiezen weg;
 - het uitstel betreft een vooraf af te spreken aantal jaren;
 - de omvang van het uitgestelde bedrag is als regel minimaal € 5.000 en maximaal 25% van de vastgestelde minimumbijdrage;
 - over het uitgestelde bedrag is een rente verschuldigd die gelijk is aan het rentepercentage dat wordt ontvangen voor geld dat op de centrale rekening van het Dienstenbureau staat;
10. alle kashoudende deputaatschappen op te dragen de minimumbijdragen die deze deputaatschappen voorstellen aan de generale synode 2019 (voor de periode van 2020-2022) vast te stellen met inachtneming van de volgende drie factoren:
- de inflatiecorrectie welke door deputaten financiële zaken eind 2018 zal worden bekendgemaakt;
 - de hoogte van het vermogen conform de daartoe bepaalde regeling en hoogten;
 - nieuw beleid kan uitsluitend worden overwogen in het kader van het verminderen of afbouwen van bestaand beleid.

Bijlage 1: ingeleverde teksten van de voorstellen

[Van der Wekken I] wijziging besluit 1: eerste regel : opdracht te geven aan deputaatschappen om kerkenraden te voorzien.

[Van der Wekken II] nieuw besluit 6 – alle kashoudende deputaatschappen op te dragen de minimumbedragen die deze deputaatschappen voorstellen aan de generale synode 2019 (voor de periode van 2020-2022) vast te stellen met inachtneming van de volgende drie factoren:

- de inflatiecorrectie welke door deputaten financiële zaken eind 2018 zal worden bekendgemaakt;
- de hoogte van het vermogen conform de daartoe bepaalde regeling en hoogten;

- c. nieuw beleid kan uitsluitend worden overwogen in het kader van het verminderen of afbouwen van bestaand beleid.

[Van der Wekken III] voorstel 8 de begroting van deputaten landelijk kerkelijk bureau goed te keuren en hen te machtigen geraamde uitgaven te doen binnen deze vastgesteld begroting.

[Weststrate I] nieuw besluit 5 – de minimumbijdragen vast te stellen volgens de kolom 'aangepaste omslag' in bijlage 2 van rapport 11 van commissie 6 (zo mogelijk) op een totaal van € 66,53 waarbij opnieuw gekeken wordt naar de wijze waarop noodzakelijke aanpassingen aan de bestaande begrotingen redelijkerwijs over alle kashoudende deputaatschappen (exclusief) de emeritika kunnen worden verdeeld.

[Korving I] voorstellen van deputaten overnemen.

[Uitslag I] De generale synode

kennisgenomen hebbend van:

1. Het rapport deputaten financiële zaken;
2. Het bijbehorende rapport van commissie 6;
3. De bespreking ter synode;

constaterend:

1. dat bij diverse kashoudende deputaatschappen het eigen vermogen onder druk staat;
2. dat bij diverse gemeenten de kerkelijke afdrachten in relatie tot andere huishoudelijke lasten als onevenredig hoog wordt ervaren;

overwegend:

1. dat plaatselijke kerken financiële verantwoordelijkheid dragen voor het landelijk verband en de afspraken die zijn gemaakt;
2. dat belijdende leden bij het afleggen van belijdenis ook verantwoordelijkheid op zich hebben genomen voor het landelijk verband verantwoordelijkheid dragen voor het landelijk verband en de afspraken die zijn gemaakt;

tevens constaterend:

1. dat de kerkelijke kassen zwaar drukken op de begroting van gemeenten met relatief veel doopleden;
2. dat er een grote differentiatie is in de kerken wat betreft het percentage van de afdracht kerkelijke kassen ten opzichte van de totale begroting;
3. dat bij diverse gemeenten de hoge afdracht voor kerkelijke kassen ertoe leidt dat andere uitgaven, zoals aan onderhoud of arbeid in de gemeente, niet gedaan kunnen worden;

van oordeel:

1. dat zowel de solidariteitsgedachte als het draagkrachtbeginsel bij de afdracht van de kerkelijke kassen van wezenlijk belang is;
2. dat bij het draagkrachtbeginsel de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen;
3. dat de solidariteitsgedachte niet alleen vraagt om rekening te houden met kleine gemeenten, maar ook met de 'kleintjes' in de gemeenten;

voorts constaterend:

dat de gemeenten met een relatief hoog aantal doopleden onevenredig zwaar worden belast bij de huidige opzet van de verdeling van de kerkelijke kassen;

tevens overwegend:

1. dat grote gezinnen dikwijls een eenverdienershuishouden zijn;
2. dat eenverdieners fiscaal al veel zwaarder belast worden dan tweeverdieners;
3. dat een traditioneel kostwinnersgezin met opgroeiende kinderen in financieel opzicht zwaar belast is;

daarnaast overwegend:

1. dat elke verandering ten opzichte van het huidige stelsel gevolgen heeft op het grondvlak, hetzij nadelig hetzij voordelig;
2. dat een gefaseerde invoering recht doet aan de nood van gemeenten bij wie de kerkelijke afdrachten nu relatief hoog drukken op de jaarbegroting en anderzijds ook recht doet aan gemeenten, die in het nieuwe stelsel er financieel op achteruit gaan;
3. dat een tariefdifferentiatie tussen doopleden en belijdende leden zonder veel administratieve werklust in te voeren is;

van oordeel:

dat het principieel te verdedigen valt aan belijdende leden een hogere bijdrage te vragen, omdat zij met hun 'ja-woord' hun eigen verantwoordelijkheid ten opzichte van de plaatselijke gemeente en het gehele kerkverband hebben genomen.

Aanvullend besluit 5, rapport 11 van commissie 6 (bijlage106):

- a. bij de bepaling van de omslag voor de periode 2017-2019 een tariefdifferentiatie aan te brengen tussen belijdende leden en doopleden met de factor 1,25;
- b. vanaf 2020 te rekenen met de factor 1,5;
- c. de omslag vast te stellen op ...

Ds. Uitslag, oud. Sok en oud. Kramer

- PS 1: Deputaten en commissie kunnen eventueel kijken naar de precieze formulering en de plaats waar dit voorstel dan in de besluitekst moet komen. Wij dachten aan een nieuw besluitvoorstel 5.
 PS 2: De onderbouwing is niet perse noodzakelijk, maar toont waar dit voorstel uit voortvloeit.
 PS 3: Deze gefaseerde invoering vangt 'de pijn' op die slechts enkele gemeenten lijden door dit voorstel.

Bijlage 2: suggestie voor brief aan kerken over de minimumbijdrage

Aan: de kerkenraden, penningmeesters en boekhouders, commissies van beheer

Geachte broeders en zusters,

Het moderamen van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland deelt u mee dat de minimumbijdrage aan de kerkelijke kassen door de synode is vastgesteld conform het onderstaande, ingaande per 2017:

Kas	minimumbijdrage
1. Theologische Universiteit	€ 7,95
2. Studie- en stimuleringsfonds	€ 1,70
3. Geestelijke verzorging varenden	€ 1,35
4. Kerkjeugd en onderwijs	€ 4,00
5. Pastoraat in de gezondheidszorg	€ 1,45
6. Onderlinge bijstand en advies	€ 2,75
7. Evangelisatie	€ 4,00
8. Kerk en Israël	€ 1,40
9. Buitenlandse zending	€ 11,20
10. Diaconaat	€ 3,55
Totaal kerkelijke kassen	€ 39,35
Emeritikas	€ 30,45
Totaal	€ 69,80

Waarom deze verhoging? Vanaf de synode in 2010 is met kunst- en vliegwerk gepoogd – en dat is gelukt – om de stijging van de lasten van kerkelijke kassen te beperken tot de inflatie. Daarbij zijn eenmalige maatregelen genomen, zoals het terugbrengen van de norm voor het vaststellen van het benodigde eigen vermogen of interen op eigen vermogen. Ook is gebruik gemaakt van onverwachte inkomsten zoals legaten. De synode heeft geconstateerd dat dergelijke eenmalige maatregelen nu niet meer voorhanden zijn. En nu algemeen wordt aangenomen dat de economische crisis is overwonnen lijkt daar ook geen reden meer voor te zijn.

Door de minimumbijdragen nu meer te laten stijgen dan de inflatie kunnen we tegemoet komen aan gerechtvaardigde wensen en plannen van diverse deputaatschappen, zoals de invulling van een eerdere opdracht van de synode tot het uitvoeren van zending binnen Europa en het opstarten van een project om de jongeren meer te trekken naar en vast te houden bij de kerk.

Een stijging groter dan de inflatie is wat ons betreft een eenmalige inhaalslag. We besloten nu al dat de begrotingen van deputaten voor de periode 2020-2022 de dan vigerende inflatiestijging als regel niet te boven mogen gaan. Daarnaast is er op grond van andere argumenten een commissie ingesteld die moet gaan kijken naar voorstellen om de manier waarop wij nu als kerkverband zijn georganiseerd niet anders moet. We willen daarbij ook kijken naar buitenlandse gereformeerde kerken die veelal bestaan uit een aantal veel kleinere kerken dan wij gewend zijn en toch financieel goed uit de verf komen.

Andere verdeelsleutel

Ook is een nieuw besluit genomen over de manier waarop de minimumbijdrage wordt toegerekend aan de kerken, door een verschil toe te passen in de hoogte van de verwachte bijdrage voor doop- en belijdende leden, waarbij per belijdend lid twee keer zo veel wordt verwacht als per dooplid. Zodra de aantallen doop- en belijdende leden bekend zijn zal het dienstenbureau u informeren over de verwachte minimumbijdrage per kas.

Daarbij worden kerken die door deze aanpassing meer dan 5% extra zouden moeten betalen ontzien en hoeven het deel boven de 5% niet te betalen. Dit wordt gedekt door ook de kerken die er het meest op vooruitgaan daarin te maximeren. U kunt een redelijke indruk krijgen van de te verwachten bedragen door de tarieven te nemen die in 2016 zouden gelden (doopleden € 43,17 en belijdende leden € 86,34). Door dit te vergelijken met de zogenaamde referentieafdracht (totaal aantal leden keer € 69,80) kunt u zien of aanpassingen voor uw kerk zouden gelden (geen kerk zal meer dan 5% van de referentieafdracht extra betalen, geen kerk zal meer dan 5,5% korting ontvangen – dit laatste percentage kan jaarlijks (ook in 2017) iets verschillen door aangepaste aantallen doop- en belijdende leden).

Ten slotte

De synode begrijpt dat de verhoging van de minimumbijdrage voor een aantal kerken een flinke uitwerking op de begroting kan hebben. Uit analyses van het huidige geefgedrag in onze kerken hebben we echter de indruk dat er nog ruimte is voor vergroting van de eigen bijdrage per (doop)lid, als er nog meer dan nu structureel aandacht zou worden besteed aan de vraag wat de navolging van Christus ook mag betekenen voor ons huishoudboekje, voor onze giften aan de eigen kerk. Primair gaat het daarbij om de vraag voor ieder van ons 'wat onze kerk ons waard is'. Als het goed is levert dat per gemeente meer op aan inkomsten dan nodig is voor de verhoging van de minimumbijdrage. De synode besloot tot het instellen van een commissie die de kerkenraden gaat helpen bij het bewustwordingsproces bij kerkleden dat hiervoor nodig is, en deze commissie zal binnenkort contact met u opnemen.

BIJLAGE 131**Brief van de generale synode Ede 2014 van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt**

Aan de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken

Amersfoort, 12 augustus 2014

Betreeft: besluiten GS GKV over MV in de kerk en kerkelijke eenheid

Kenmerk: 71-D-11-140812 GS CGK Urk 2013

Broeders in Christus,

Namens de Generale Synode Ede 2014 van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) groet ik u hartelijk en wens u, in de naam van onze Heer Jezus Christus, wijsheid en liefde bij al uw werkzaamheden.

Terugkijkend zijn wij dankbaar voor de ontmoetingen die wij in Ede mochten hebben met verschillende afvaardigingen van uw kerken. Leden van uw deputaatschap buitenlandse kerken waren aanwezig bij de zgn. buitenlanddagen en namen, op onze uitnodiging, actief deel aan de bespreking en hadden een gewaardeerde inbreng. Bij de behandeling van het rapport van onze deputaten kerkelijke eenheid waren uw deputaten eenheid aanwezig en sprak ds. Van 't Spijker ons hartelijk toe. Voorafgaande aan één van onze besprekingen over het rapport 'Man en vrouw in de kerk' hield opnieuw ds. W. van 't Spijker een indringende toespraak waarin hij namens uw kerken ons diende met advies over dit rapport. En ook bij de behandeling van een aantal andere onderwerpen bleek de nauwe samenwerking tussen onze beide kerkverbanden.

We zijn dankbaar voor wat we zo voor elkaar kunnen betekenen. Maar meer nog hopen en bidden we dat er verdere groei zal zijn in de contacten op plaatselijk en landelijk niveau. Allerlei verschillen die er zijn tussen onze kerkverbanden (en nuchter bezien: ook binnen de kerkverbanden) moeten ons niet uit elkaar houden, maar juist naar elkaar toe drijven. Binnen de ene, katholieke kerk van Christus mogen we elkaar aanvullen en versterken.

De synode van Ede 2014 heeft daarom niet alleen de opdracht aan haar deputaten gecontinueerd om samen met uw deputaten samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven op plaatselijk niveau voluit te stimuleren en te faciliteren. Hun opdracht is ook, in aansluiting bij het besluit van uw GS Urk-Maranatha 2013, om zich samen met uw deputaten te bezinnen op de vraag hoe de landelijke organisatie van beide kerkverbanden in de toekomst vorm moet krijgen. Beluistert u daarin het verlangen van onze kerken om daadwerkelijk één te worden!

De Gereformeerde Kerken verlangen ook één te worden met de Nederlands Gereformeerde Kerken. De synode heeft met blijdschap kennis genomen van de resultaten van gesprekken, vastgelegd in de notitie Tweede Overeenstemming. Naar aanleiding van het rapport Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten, aangeboden aan de Landelijke Vergadering 2004 van de NGK, is jarenlang indringend doorgesproken over de hermeneutiek. Met handhaving van het genomen besluit, hebben de NGK afstand genomen van een manier van bijbel-hantering in dit VOP-rapport die ons (en u) grote zorgen baarde. Er is overeenstemming over het gebruik van de Schrift als gezaghebbend Woord van God. Daarmee was voor de GS Ede 2014 de belemmering weggenomen die er al die jaren lag in het NGK-besluit van 2004 en het daaronder liggende VOP-rapport. De weg naar samensprekingen over daadwerkelijke kerkelijke eenheid ligt daardoor open. Het is de hartelijke wens van de Gereformeerde Kerken dat ook u, onze CGK-zusterkerken, in uw gesprekken met de NGK tot de conclusie zult komen dat eenheid op basis van de Schrift mogelijk en geboden is.

Wel blijft er verschil van inzicht met de NGK over de vraag of de Schrift ruimte geeft voor vrouwelijke ambtsdragers. De synode Ede 2014 heeft uitgesproken dat de visie dat behalve mannen ook vrouwen in de kerkelijke ambten mogen dienen, vrij bespreekbaar moet zijn zolang er vanuit de Schrift geargumenteerd wordt. Een nieuw deputaatschap 'M/V en ambt' heeft de opdracht gekregen in kaart te brengen hoe de ambtelijke structuur zo kan worden ingevuld dat vrouwen zich daarbinnen kunnen inzetten voor Gods koninkrijk. Daarbij moet in acht genomen worden dat het doorlopend spreken van de Schrift twee lijnen laat zien. De ene lijn is die van gelijkwaardigheid tussen man en vrouw – de andere die van het verschil in verantwoordelijkheid die God aan man en vrouw heeft gegeven; deze beide lijnen dienen te worden verdisconteerd.

Dit deputaatschap moet ook in kaart brengen hoe binnen de zusterkerken wordt gedacht over de invulling van de ambten van predikant, ouderling en diaken; dit met het oog op het onderhouden van de katholiciteit van de kerk. Deze deputaten zullen daarvoor ongetwijfeld contact opnemen met uw kerken. Bij dezen vragen wij alvast uw medewerking.

Terugkijkend op de bespreking van het rapport 'Man en vrouw in de kerk' op de GS Ede 2014, waaraan uw deputaten eenheid een aanzienlijke bijdrage leverden, is het goed om de uitspraak te vermelden waarmee het synodebesluit inzet: 'niet in te stemmen met de onderbouwing van de conclusie van de deputaten M/V

in de kerk'. Zoals uw kerken een minderheidsrapport kennen waarin beargumenteerd wordt dat zusters kunnen dienen in het ambt, zo kennen ook onze kerken nu een rapport van de synode waarmee de synode niet ingestemd heeft. Laten we vooral elkaar dienen in verdere doordiening van de weg die de Geest ons vandaag wijst met betrekking tot wie geroepen wordt tot welke dienst in zijn kerk.

De GS Ede 2014 is provisorisch gesloten. In januari 2015 zal zij D.V. opnieuw bijeen geroepen worden voor een paar nog niet afgehandelde zaken, waaronder mogelijk de besluitvorming m.b.t. een bredere theologische opleiding. Ook daarin zal de eenheid en samenwerking van onze kerkverbanden dan tot uitdrukking kunnen komen. Wanneer ook uw vergadering rond dat onderwerp bijeenkomt, wensen we u daarvoor de wijsheid van onze God en Heer.

Ik voeg bij deze brief verschillende besluiten die genomen zijn m.b.t. kerkelijke eenheid, ook omdat onze beider deputaten daarin op verschillende punten samenwerken, en de besluiten m.b.t. man/vrouw en ambt.

Een hartelijke groet, in de verbondenheid in Christus,
voor het moderamen van de GS Ede 2014,

ds. Rob Vreugdenhil
scriba II

BIJLAGE 132

Brief van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken Zeewolde 2013

Aan: Synode CGK
p/a J. Turkenburg scriba
cgknunspeet@gmail.com

Datum: 8 maart 2016
Onderwerp: Schrijven van LV Zeewolde Ons kenmerk: 080316.2

Geliefde broeders,

De Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken Zeewolde 2013 werd op zaterdag 16 januari 2016 afgesloten met een besluit over het rapport van de Commissie Ambt en Homoseksualiteit. Over dit en andere besluiten die van belang zijn in de relatie tussen onze kerken willen we u met deze brief informeren.

We zijn dankbaar voor de broederlijke contacten die er tussen u en ons blijven bestaan. We besloten, 'de gesprekken met de CGK voort te zetten en in deze samenspreking blijvend te streven naar daadwerkelijke kerkelijke eenheid; de bestaande commissies van de Landelijke Vergadering op te dragen de mogelijkheden te onderzoeken tot intensievere samenwerking waar dat zegenrijk is voor de plaatselijke kerken en ten dienste van de missie van de kerk; en de plaatselijke kerken aan te moedigen tot verdere toenadering tot genabuurde CGK gemeenten'.

- Zie volledige tekst van het Besluit binnenlandse relaties

Een belangrijk deel van onze samenwerking is de opleiding van predikanten, waarbij we sinds jaar en dag op een gewaardeerde manier samenwerken met uw TUA. Daarom zien we met verwachting uit naar nadere afspraken over de samenwerking bij de totstandkoming van een nieuwe Gereformeerde Theologische Universiteit. We zijn dankbaar dat de Regiegroep voortvarend te werk gaat en we vragen de roepende kerk van de volgende LV om bij het begin van haar werkzaamheden besluitvorming over dit onderwerp te agenderen.

Het onderwerp homoseksualiteit heeft ons intens bezig gehouden. De commissie had meer tijd nodig dan voorzien, waardoor we er pas in de loop van 2015 over konden spreken en het als laatste afgerond hebben met een besluit. Hoewel we niet in formele zin samen aan het onderwerp gewerkt hebben, waren we dankbaar voor de betrokken medewerking van een klankbordgroep met leden van CGK en GKv. Ook is met aandacht kennisgenomen van de besluiten die uw Generale Synode nam.

Onze commissie leverde een omvangrijke studie af, met verdeelde conclusies. Bij de bespreking ervan bleek dat de vergadering enerzijds alle aanleiding zag om te werken aan een veilig thuis voor homo's in de kerk van Christus, terwijl we anderzijds niet de vrijmoedigheid vonden om over te gaan tot openstelling van het ambt van ouderling of diaken voor gemeenteleden die een homoseksuele relatie hebben. We spraken ook uit om 'samen met de CGK en de GKv te blijven zoeken naar wegen om voor God en mensen verantwoord met homoseksuele broers en zussen in de kerk om te gaan'. Dat betekent niet dat een nieuwe studieopdracht is gegeven, maar we zijn ervan overtuigd dat we over dit onderwerp nog niet uitgesproken zijn en we hopen dat we daarbij over en weer van elkaar kunnen leren.

We kozen er voor om bij dit onderwerp een soort pastoraal schrijven te doen uitgaan, in plaats van alleen de formele besluiten.

- Zie volledige tekst van het Besluit inzake ambt en homoseksualiteit

Tenslotte: in de praktijk van deze LV zijn we op een wat andere manier gaan werken waarbij de zittingen verspreid werden over vrijwel de hele periode van drie jaar voordat D.V. op 12 november 2016 de kerk van Nunspeet een nieuwe vergadering samenroept.

Wij wensen u bij de aanvang van uw Generale Synode de leiding van Gods Geest toe, in het vertrouwen dat Hij ons verder leidt op de weg naar Gods toekomst.

Met hartelijke broedergroet namens het moderamen,

ds. Willem Smouter
1ste Preses

Bauke Versteeg
1ste Scriba

Register

De cijfers tussen haakjes verwijzen naar de blad-zijden van de bijlagen

A

Acta, van de generale synode 2013/2015: art. 11

Acta, van de generale synode 2016: art. 18

Ambten, commissie -: zie kerkorde en kerkrecht

ANBI: zie contact met de overheid

Archieven, kerkelijke -: art. 266; bijl. 121 (823), 122 (830)

B

Beleggingsstatuut: zie financiële zaken

Benoemingen, lijst van -: art. 262, 298, 307

Buitenlandse kerken: zie kerken

C

Commissie geschiloplossing,

– zie: Geschiloplossing (PS)

– zie: Interkerkelijke commissie geschiloplossing

Commissies van onderzoek en rapport: zie generale synode 2016

Curatorium: zie Theologische Universiteit

D

Dans en drama: zie erediens

Diaconaat: art. 34, 37, 43, 135; bijl. 5 (257), 6 (272), 57 (496)

Dienstenbureau: art. 172; bijl. 74 (600), 75 (606)

Dovenpastoraat: zie gezondheidszorg

E

Eenheid, - van de gereformeerde belijders in Nederland

– algemeen: art. 60, 62, 105, 255; bijl. 25 (313), 26 (352), 119 (821)

– afvaardiging ambtsdragers samenwerkingsgemeenten, zie Samenwerkingsgemeenten

– binnenkerkelijk gesprek: art. 256, 268; bijl. 120 (822), 123 (832)

– Contactorgaan gereformeerde gezindte (COGG): art. 60, 62, 105; bijl. 25 (313), 26 (352)

– conventmodel: art. 60, 62, 105; bijl. 25 (313), 26 (352)

– deputaten overleg eenheid (DOE): art. 217; bijl. 98 (756)

– Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk in Nederland: art. 233; bijl. 108 (791)

– Gereformeerde Gemeenten: art. 209 ; bijl. 93 (751)

– Gereformeerde Kerken vrijgemaakt: art. 216; bijl. 97 (754)

– brief generale synode GKv: bijlage 131 (857)

– Hersteld Hervormde Kerk: art. 212; bijl. 96 (754)

– Nationale Synode: art. 60, 62, 105; bijl. 25 (313), 26 (352)

– Nederlands Gereformeerde Kerken: art. 220; bijl. 100 (758)

– brief Landelijke Vergadering NGK: bijl. 132 (858)

– niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers: zie samenwerkingsgemeenten

– Raad van kerken: art. 60, 62, 105; bijl. 25 (313), 26 (352)

– Voortgezette Gereformeerde kerken in Nederland: art. 210; bijl. 94 (751)

– Vijfkerkenoverleg: art. 211; bijl. 95 (752)

Emeritikas

– algemeen: art. 97, 99; bijl. 46 (432), 47 (455)

– evaluatiecommissie: art. 98; bijl. 48 (460), 49 (461)

Eredienst:

– drama en dans: art. 144, 254; bijl. 37 (387), 38 (412), 118 (820)

– herziening art. 77 K.O.: art. 240; bijl. 37 (387), 38 (412)

– liturgische formulieren: art. 75, 82, 141; bijl. 37 (387), 38 (412), 60 (500)

– zingbaarheid psalmen: art. 83, 142; bijl. 37 (387), 38 (412), 61 (501)

– groef en zegen: art. 143, 253; bijl. 37 (387), 38 (412), 117 (819)

Evangelisatie: art. 190, 196, 205; bijl. 84 (649), 85 (689)

– partners in zending: zie zendingsgemeenten

Evangelist: zie evangelisatie

Evangelist naar art. 4 K.O.: zie instructies

F

Financiële zaken

– afdrachten: zie minimumbijdragen

– algemeen: art. 205; bijl. 92 (741)

– beleggingsstatuut: art. 205, 226, 234; bijl. 92 (741), 105 (778)

– bijlage beroepsbrief: art. 205, 226, 234; bijl. 92 (741), 105 (778)

– decemberbrief: art. 205, 226, 234; bijl. 92 (741), 105 (778)

– decharge: art. 205, 226, 234; bijl. 92 (741), 105 (778)

– enquête inkomenspositie predikanten: art. 205, 226, 234; bijl. 92 (741), 105 (778)

– giften en legaten: art. 205, 226, 234; bijl. 92 (741), 105 (778)

– minimumbijdragen kerken: art. 229, 235, 280, 290, 295; bijl. 106 (781), 107 (791), 128 (847), 130 (849)

– kascontrole: art. 205, 226, 234; bijl. 92 (741), 105 (778)

– reis- en verblijfkosten afgevaardigden: art. 32; bijl. 4 (256)

– totaal financieel beleid: art. 31; bijl. 3 (255)

G

Generale synode 2013

– rapport moderamen: art. 17; bijl. 1 (250)

Generale synode 2016

– afgevaardigden: art. 3

– bidstond: pag. 13

– commissies van onderzoek en rapport: art. 20, 28

– digitalisering: zie Dienstenbureau

– huishoudelijk reglement: art. 28

– instemming met de belijdenis: art. 7

– lastbrieven: art. 3

– moderamen, verkiezing: art. 4

– opening: art. 1-2

– preadviseurs: art. 6, 19

– quaestor: art. 12, zie ook quaestoraat

– reiskosten afgevaardigden: zie financiële zaken

– rondvraag art. 43 K.O.: art. 327

– sluiting (provisorisch): art. 303, 328

– sluitingsdatum ingekomen stukken: art. 15

– telegram Z.M. de Koning: art. 27, 257

– toespraak preses: art. 5

– vergadertijden: art. 16

– verslaggeving kerkelijke pers, verslag website CGK: art. 14

Generale synode 2019

– roepende kerk van de -: art. 270

– werkwijze van de -: art. 245; bijl. 111 (795)

Gereformeerde Bond in de PKN: zie eenheid

Gereformeerde Gemeenten: zie eenheid

Gereformeerde Kerken vrijgemaakt: zie eenheid

Gereformeerde Theologische Universiteit: zie Theologische Universiteit

Geregistreerd partnerschap: zie instructies

Geschiloplossing (PS), commissie -:

– gemeenteleden, brief particuliere synode van het Oosten: art. 46; bijl. 15-16 (295)

– reactietermijn, brief particuliere synode van het Zuiden: art. 45 ; bijl. 13-14 (294)

Gezondheidszorg, pastoraat in de -: art. 41, 44; bijl. 9 (284), 10 (291)

H

Herdenking reformatie: art. 28

Hersteld Hervormde Kerk: zie eenheid

Herziening art. 77: zie eredienst

Homoseksualiteit en homoseksuele relaties: art. 296

Huishoudelijk reglement: zie generale synode

I

Instructies

- art. 3, lid 1 K.O. (spreken stichtelijk woord): art. 136, 140; bijl. 58 (497), 59 (498)
- art. 79 en 80, bijl. 44 K.O. ('openbare grove zonde'): art. 74, 81, bijl. 35 (385), 36 (386)
- bijl. 8 K.O.: art. 183, 185; bijl. 80-81 (646)
- beroeping vanuit eerste gemeente (art. 5, lid 5 K.O.): art. 47; bijl. 17 (296), 18 (297)
- evangelist naar art. 4 K.O.: art. 92; bijl. 42-45 (428-430)
- geregistreerd partnerschap: art. 221; bijl. 101 (760), 102 (766); zie ook kerkorde en kerkrecht
- kleine kerken: art. 167, 181; bijl. 70 (584), 71 (586)
- onderlinge bijstand en advies: art. 103; bijl. 52-53 (463)
- ondertekeningsformulieren (bijl. 39-40 K.O.): art. 73, 80, bijl. 32-34 (378-384)
- rentmeesterschap en duurzaamheid: art. 184, 219; bijl. 82 (647), 83 (648), 99 (757)
- inventariseren problemen samenwerkingsgemeenten: zie bijl. 8 K.O.
- verbindingsformulieren: zie ondertekeningsformulieren

Integrale regeling voor de appelprocedure: zie kerkorde en kerkrecht

Interkerkelijke commissie geschiloplossing: zie: kerkorde en kerkrecht

Israël: zie kerk en Israël

Israëlzondag: zie kerk en Israël

J

Jaarboek, uitgave van het -: art. 63, 69; bijl. 27 (355), 28 (356)

Jaarlijks gesprek ambtelijk werk: art.155; 199

K

Kerk en Israël: art. 180; bijl. 76 (509), 77 (633)

Kerk en media: art. 247, 267; bijl. 114 (811), 115 (816)

Kerkelijke archieven: zie archieven

Kerkelijke verhoudingen

- bezinning: zie eenheid
- kerken binnenland: zie eenheid
- kerken buitenland: zie kerken

Kerken, buitenlandse

- algemeen: art. 91, 96; bijl. 39 (416), 40 (425), 41 (427)
- toespraken: zie generale synode 2016

Kerkendag: zie landelijke kerkendag

Kerkjeugd en onderwijs: art. 171; bijl. 72 (589), 73 (599)

Kerkorde en kerkrecht:

- integrale regeling appelprocedure: art. 150, 239-240, 244, 289, 291; bijl. 64 (507), 65 (542), 110 (793), 129 (847)
- interkerkelijke commissie geschiloplossing: art. 244, 289, 291; bijl. 110 (793)
- commissie geschiloplossing: zie geschiloplossing (binnen PS)
- geregistreerd partnerschap: bijl. 64 (507)
- opheffen plaatselijke gemeente: art. 150, 239-240; bijl. 64 (507), 65 (542)
- kerkelijke ambten: art. 150, 239-240, 289, 291; bijl. 64 (507), 65 (542), 129 (847)

- kerkvisitaties: art. 150, 239-240, 289, 291; bijl. 64 (507), 65 (542), 129 (847)
- verwijzing naar instanties: art. 150, 239-240; bijl. 64 (507), 65 (542)
- tucht: art. 150, 239-240, 289, 291; bijl. 64 (507), 65 (542), 109 (792), 129 (847)

Klachtencommissie: - zie seksueel misbruik

Kleine kerken, commissie: zie instructies

L

Landelijk kerkelijk bureau: zie Dienstenbureau

Landelijke kerkendag, commissie -: art. 201; bijl. 89 (704), 90 (705)

Liturgische formulieren: zie eredienst

M

Mentoraat beginnende predikanten: art. 101; bijl. 50-51 (462)

Militairen, geestelijke verzorging van de -: art. 42; bijl. 11 (292), 12 (293)

Moderamen

- synode 2013: zie generale synode 2013
- verkiezing: zie generale synode 2016

N

Nederlands Gereformeerde Kerken: zie eenheid

Niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers: zie samenwerkingsgemeenten

Notulist: art. 18, 30

O

Offervaardigheid, commissie -: art. 280; bijl. 91 (706), 128 (847)

Omslagen: zie financiële zaken, minimumbijdragen

Onderlinge bijstand en advies: art. 182; bijl. 78 (635), 79 (643)

- instructie PS van het Noorden: zie instructies

Ondertekeningsformulieren (bijl. 39 en 40 K.O.): zie instructies

Overheid, contact met de -: art. 279 ; bijl. 126 (839), 127 (846)

P

Partners zendingsgemeenten: zie zendingsgemeenten

Predikanten

- predikantstraktementen: zie financiële zaken
- vertrouwenscommissie predikanten: zie vertrouwenscommissie
- voortijdige ambtsbeëindiging: zie voortijdige ambtsbeëindiging
- met psychiatrische aandoening: art. 48, 102; bijl. 19 (298), 20 (299)

Q

Quaestoraat: art. 225, 227 ; bijl. 103 (767), 104 (776)

- jaarrekening: art. 205; bijl. 92 (741)

P

Permanente educatie predikanten: zie Theologische Universiteit

R

Rechtszekerheid:

Rentmeesterschap en duurzaamheid: zie instructies

Revisieverzoeken

- Kornhorn: art. 199
- zie ook: homoseksualiteit en homoseksuele relaties

S

Samenwerkingsgemeenten

- niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers: art. 107, 176, 186; bijl. 54 (464)
- model plaatselijke regeling roeping van een predikant:

- inventariseren van problemen: zie instructies
- Seksueel misbruik**, commissie -: art. 200; bijl. 87 (694), 88 (703)
- Sprekens van stichtelijk woord** (art. 3 K.O.): zie instructies
- Studiefonds**: zie Theologische Universiteit

T

Theologische Universiteit

- curatorium van de -: art. 70, 71, 155; bijl. 29 (357), 30 (374), 31 (377), 66 (545)
- benoeming dr. A. Huijgen, art. 79
- benoeming dr. M.J. Kater, art. 79
- benoeming dr. H. de Waard: art. 71; bijl. 31 (377)
- benoeming dr. M.C. Mulder: art. 71; bijl. 31 (377)
- benoeming dr. D.J. Steensma: art. 71; bijl. 31 (377)
- emeritering prof.dr. G.C. den Hertog: art. 67; bijl. 30 (374)
- Gereformeerde Theologische Universiteit (GTU): art. 325
- permanente educatie predikanten: art. 155
- raad van toezicht: art. 156, 251; bijl. 67 (547), 68 (580), 116 (818)
- studiefonds: art. 53, 55, 157; bijl. 21 (300), 22 (307), 69 (583)

Toespraken:

- preses: zie generale synode 2016
- evangelist J.M. ten Brinke: art. 190

Toespraken afgevaardigden kerken in Nederland

- ds. D. Heemskerk, Hersteld Hervormde Kerk: art. 212
- ds. D.W.L. Krol Gereformeerde Kerken vrijgemaakt: art. 216
- ds. K. Muller, Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) art. 220
- ds. A.J. Mensink, namens Gereformeerde Bond: art. 233

Toespraken afgevaardigden kerken uit het buitenland:

- ds. J. Macleod, Free Church of Scotland continuïng: art. 87
- ds. D.H. Kranendonk, Free Reformed Churches of North-America: art. 88
- ds. B. Elshout, Heritage Reformed Congregations of North-America: art. 89
- dr. M.T. Bube, Orthodox Presbyterian Church of North America: art. 90
- ds. D. McKay, de Reformed Presbyterian Church of Ireland: art. 111
- prof.dr. Heon Soo Kim, Independent Reformed Church in Korea: art. 112
- ds. A. Lucas (EPCI), Evangelical Presbyterian Church van Ierland: art. 113
- ds. P. Naylor (EPCEW), Evangelical Presbyterian Church van Engeland: art. 114
- ds. J.R. Stauffacher, Eglises Protestantes Réformées Évangéliques de France: art. 115
- ds. P. Deppatola (GTM)/toespraak ds. S. Nefefe (SPB): art. 119
- ds. O. Derek (Reformed Church of Botswana): art. 121

Tucht: zie kerkorde en kerkrecht

- art. 79 en 80 K.O.: zie instructies

V

Varenden, geestelijke verzorging van de -: art. 38, 39; bijl. 7 (273), 8 (282)

Verbindingsformulier: zie ondertekeningsformulier

Verklaring omtrent gedrag: zie contact met de overheid

Vertegenwoordiging van de kerken: art. 2; bijl. 18 (297)

Vertrouwenscommissie predikanten: art. 199, 289, 291

Voortijdige ambtsbeëindiging predikanten: art. 56, 127, 129; bijl. 23 (309), 24 (311)

W

Wekker, De -: art. 145; bijl. 62 (503), 63 (505)

Werkgever en medewerkers: zie rechtszekerheid

Werkwijze synode, commissie -: art. 245; bijl. 111 (795)

Z

Zegel, kerkelijk -: art. 145, 239, 289

Zegen in de eredienst: zie eredienst

Zending, buitenlandse -: art. 122, 126, 195; bijl. 55 (468), 56 (493), 86 (692)

Zendingsgemeenten: zie evangelisatie

- partners zendingsgemeenten: art. 246; bijl. 112 (795), 113 (810)

Zichtbaarheid, commissie -: art. 274; bijl. 124 (832), 125 (838)

Zingbaarheid psalmen: zie eredienst

